1824

14
26 G
14

C 1-1.

Ad usum Cajetani Riccii

DIVI AMBROSII EPI SCOPI MEDIOLANENSIS OMNIA OPE-ra,

per eruditos viros ex accurata diuerſorum codicum collatione emẽdata, Græcis quę vel aberãt, vel erãt corruptiſſima, pleriſq; i locis feliciter reſtitutis, in quatuor ordines digeſta: quorũ prim⁹ habet mores: ſecũdus pugnas aduerſus hæreticos: terti⁹ oratiões, epiſtolas, & cõciones ad populum: quartus explanationes voluminum veteris & noui teſtamenti:

Cui ſupra Frobenianam editionẽ acceſſit nuſquã hactenus impreſſa elegans & erudita eiuſdem authoris in duodecim Dauidicos pſalmos enarratio.

Inſpice lector, & comperies alium Ambroſium q antehac habuiſti.

Pariſijs ex officina Claudij Cheuallonij ſub Sole aureo in via Iacobæa.

1529.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI VITA, TITVLO PAVLINI EPISCOPI AD BEATVM AVGVSTINVM CONSCRIPTA.

HORTARIS venerabilis
pater Auguſtine, vt ſicut bea-
ti viri, Athanaſi⁹ epiſcopus,
& Hieronym⁹ preſbyter, ſty-
lo ꝑſecuti ſunt vitas ſanctorū
Pauli & Antonii in eremo
poſitorū, ſicut etiā Martini
venerabilis epiſcopi Turonē-
ſis eccliæ, Seuerus ſeruus dei
ſermone cōtexuit, ſic etiā ego
beati Ambroſii epiſcopi Mediolanenſis eccleſiæ, meo
proſequar ſtylo. Sed ego vt meritis tantorū virorū, qui
muri eccleſiarū ſunt, & eloquētię fontes, ita etiā ſermo-
ne me iparē noui. Tñ ga abſurdū eſſe opinor quod prę-
cipis declinare: ea quę a ꝓbatiſſimis viris, q illi ante me
aſtiterūt, & maxime ab ſorore ipſius venerabili Mar-
cellina didici, vel quæ ipſe vidi cū illi aſtarē, vel quæ ab
iis agnoui qui illum in diuerſis prouinciis poſt obitum
ipſius ſe vidiſſe narrarūt, vel quæ ad illū ſcripta ſunt cū
adhuc obiiſſe neſciretur, Adiut⁹ orationib⁹ tuis, & me-
ritis tāti viri, licet inculto ſermone breuiter ſtrictiq; de-
ſcribam: vt lectoris animū etſi ſermo offendit, tñ breui-
tas ad legendū ꝓuocet, ne verborū fucis veritatē obdu-
cam: ne dū ſcriptor elegantię pōpam requirit, lector tan-
tarū virtutū amittat ſcientiā: quē non magis verborū
phaleras, pōpaſq; ſermonū, ꝗ virtutes rerū, gratiāq; ſpi-
ritusſancti ſpectare cōuenit. Siquidē nouimus viatores
gratiorē habere aquā breui vena ſtillantē forte cū ſitiūt,
ꝗ profluentis fontis riuos, quorū copiā non ſitis tēpore
reperire poſſunt. Et hordeaceus panis dulcis ſolet eſſe
etiā iis qui cæteris vicib⁹ ferculorū quotidiani conuiuii
copias ruſtare conſuerūt. Sed & hortorū amœnitate mira-
tibus, herbę agreſtes placere cōſuerūt. Quāobrem obſe-
cro vos oēs in quorū manibus liber iſte verſabitur, vt
credatis vera eſſe quę dicimus. Nec putet me quiſq; ſtu-
dio amoris aliquid qđ fide careat poſuiſſe: quandoquidem
melius ſit penitus nihil dicere, ꝗ aliquid falſi proferre: cū
Mat. 12. ſciamus nos omnium ſermonū noſtrorū reddituros eſſe
rationē. Nec dubitē, etſi nō ab oībus oīa, tamē ab diuer-
ſis diuerſa ſciri, & ea cognita nōnullis eſſe, quę [illegible]
nus ipſe aut audire, aut videre potui. [illegible]
uitatis eius narrandi initiū ſumā, vt gratia viri vene-
rabilis quę fuerit agnoſcatur. Igitur poſito in admini-
ſtratione prefecturę Galliarū patre eius Ambroſio na-
tus eſt Ambroſius, qui infans in area pretorii in cuna-
bulis poſitus, cum dormiret aperto ore, ſubito examen
apum adueniēs, faciē eius atq; ora cōpleuit, ita vt ingre-
diendi egrediendiq; frequētarent vices. Quæ pater qui
prope cū matre vel filia deambulabat, ne abigerētur ab
ancilla quę curam nutriendi infantis ſuſceperat, prohi-
bens, (ſolicita enim erat ne infanti noceret) expectabat
tamen patrio affectu quo fine illud miraculū clauderę-
tur. At ille poſt aliquādiu euolantes, in tantam altitu-
dinē ſubleuatæ ſunt, vt humanis oculis minime vi-
derentur. Quo facto territus pater ait: Si vixerit infan-
tulus iſte, aliquid magni erit. Operabatur enī iam tunc
dominus in ſerui ſui infantia, vt impleretur quod di-
Prou. 16. ctum eſt: Fauum mellis, ſermones boni. Illud enī exa-
men apum, ſcriptorū ipſius nobis generabat fauos, qui
cæleſtia dona annunciarent, & mentes hominū de ter-
renis ad cælum erigerent. Poſtea vero cū adoleuiſſet,
& eſſet in vrbe Roma conſtitutus cum matre vidua, &
ſorore quæ virginitatem iam fuerat profeſſa, comi-
te alia virgine, cuius virginis ſoror Candida, & ipſa
eiuſdem profeſſionis, quæ nunc Carthagine degit iam
anus, cum videret ſacerdotibus a domeſtica ſororis vel
matris manus oſculari, ipſe ludēs offerebat dexteram,
dicens & ſibi id ab eis fieri oportere, ſiquidem epiſcopū
ſe futurū eſſe memoraret. Loquebatur enim in illo ſpi-
ritusſanctus, qui illum ad ſacerdotiū nutriebat. Illa ve-
ro vt adoleſcentē & neſcientem quid diceret, reſpuebat.
Sed poſtquā edoctus eſt liberalibus diſciplinis, ex vrbe
egreſſus eſt: profeſſuſq; in auditorio præfecturæ pręto-
rii, ita ſplendide cauſas perorabat, vt eligeretur a viro
illuſtri Probo, tunc præfecto pretorii, ad conſilium tri-
buendum. Poſt quod conſularitatis ſuſcepit inſignia,
vt regeret Liguriam Ęmiliamq; prouincias: venitq;
Mediolanū. Per idem tēpus mortuo Auxentio Ar-
rianæ perfidiæ epiſcopo (qui Dionyſio beatæ memo-
riæ confeſſore ad exilium deſtinato, incubabat eccleſiā)
cū pplš ad ſeditionē eſſet cōmot⁹, quæ illi cura ſedandæ
ſeditionis, ne populus ciuitatis in periculum ſui verte-
retur, perrexit ad eccleſiam. Ibiq; cū alloqueretur plebē,
ſubito vox fertur infantis in populo ſonuiſſe, Ambro-
ſium epiſcopum. Itaq; qui antea turbulentiſſime diſſi-
debant, quia & Arriani ſibi, & catholici ſibi epiſcopum
cupiebant: ſuperatis alterutris, ordinari repente hunc
vnum mirabili & incredibili concordia conſenſerunt.
Quo ille cognito, egreſſus eccleſiam tribunal ſibi para-
ri fecit, quippe mox futurus epiſcopus altiora cōſcendit.
Tunc contra conſuetudinē ſuam tormenta iuſſit perſo-
nis adhibere. Quod cum faceret, populus nihilominus
acclamabat: Peccatū tuum ſuper nos. Sed nō ſimiliter
is populus tunc clamauit ſicut populus Iudęorum. Illi
enim vocibus ſuis ſanguinē dominicū effuderunt, dicē-
tes: Sanguis huius ſuper nos: Iſti vero catechumenū
ſcientes, fideli voce remiſſionē illi peccatorū omniū per
baptiſmatis gratiā promittebāt. Tunc ille turbatus re-
uertens domū, philoſophiā profiteri voluit, futurus ſed
verus philoſoph⁹ Chriſti, qui cōtēptis ſecularib⁹ pōpis,
piſcatorū ſecuturus eſſet veſtigia, qui Chriſto populos
congregarūt: non fucis verborū, ſed ſimplici ſermone,
& verę fidei ratione, miſſi ſine pera, ſine virga, etiā ipſos
philoſophos conuerterunt. Quod vbi ne faceret reuoca-
tus eſt, publicas mulieres publice ad ſe ingredi fecit, ad
hoc tantū, vt viſis his, populi intentio reuocaretur. At
vero populus magis magiſq; clamabat: Peccatū tuum
ſuper nos. At ille cum videret nihil intētionem ſuam
proficere poſſe, fugam parauit. Egreſſus noctis medio
ciuitatem, cum Ticinum ſe pergere putaret, mane ad
portam ciuitatis Mediolanēſis, quę Romana dicitur,
inuenitur. Deus enim qui eccleſię ſuæ catholicæ murū
parabat aduerſus inimicos ſuos, & turrem erigebat cō-
tra faciem Damaſci, hoc eſt perfidiam hæreticorū, fu-
gam illius impediuit. Qui inuentus cū cuſtodiretur a
populo, [illegible] ad clementiſſimū imperatorē
tunc Valentinianum, qui ſummo gaudio accepit quod
iudices a ſe directi ad ſacerdotium peterētur. Lętaba-
tur etiā Probus præfectus, quod verbum eius imple-
retur in Ambroſio. Dixerat enim proficiſcenti cū man-
data ab eodem darentur, vt mos eſt: Vade age nō vt
iudex, ſed vt epiſcopus. Pendente itaq; relatiōe iterum
fugam parauit, atq; in poſſeſſione cuiuſdam Leontii
clariſſimi viri aliquandiu delituit. Sed vbi relationi
reſponſum eſt, ab eodem Leontio proditur. præceptū
enim erat vicario vt ſiſteret rebus perficiendis. Qui
iniuncta ſibi cum vellet implere, propoſito edicto con-
uenit omnes, vt ſi vellent ſibi cōſulere, rebuſq; ſuis, pro-
derent virum. Productus itaq; & adductus Mediola-
num, cum intelligeret circa ſe dei voluntatē, nec ſe diu-
tius poſſe reſiſtere, poſtulauit ſe nō niſi a catholico epi-
ſcopo debere baptizari. Solicitam enim habebat perfi-
diam Arrianorum. Baptizatus itaq; fertur omnia Ec-
cleſiaſtica officia impleſſe, ad quæ octaua die epiſcopus
ordinatus eſt cum ſumma gratia & lætitia cunctorū.

Igitur poſt annos aliquot ordinationis ſuæ, ad vrbem
Romam, hoc eſt ad propriū ſolū perrexit, ibiq́ʒ ſanctā
puellā, de qua ſupra memorauimus, cui manū offerre
ſolitus erat, in domo propria cū germana ſicut reliquerat
inuenit, iam matre defuncta. Atq́ʒ cū illa dexteram
illius oſcularetur, ſubridēs ait illi: Ecce, vt dicebā tibi, ſa
cerdotis manū oſcularis. Per idē tēpus cū trans Tyberim
apud quādam clariſſimā inuitatur vt ſacrificiū in
domo offerret, quędā balneatrix quę paralytica in lecto
iacebat, cū cognouiſſet ibidē eſſe dñi ſacerdotē, in ſellu
la ſe ad eandem domū ad quā ille inuitatus aduenerat,
portari fecit, atq́ʒ oranti & imponēti manus, veſtimēta
attigit. Quæ cū exoſcularetur, ſtatim ſanitate recepta
ambulare cœpit: vt impleretur illud dominicū dictū ad
Ioan. 14. Aploſ: Etiam maiora iis facietis credētes in nomine
meo. Quod tamen ſignū ſanitatis vt mirabile fuit, ita
etiā Gionē poſt annos plurimos ſanctis viris referētibꝰ
poſitus in vrbe cognoui. Sirmiū vero cū ad ordinandū
epiſcopū Anemiū perrexiſſet, ibiq́ʒ Iuſtinæ tunc tēpo
ris reginę potētia & multitudine coadunata de eccleſia
pelleretur, vt nō ab ipſo, ſed ab hæreticis Arrianis epi
ſcopus in eadē eccleſia ordinaretur, eſſetq́ʒ cōſtitutus in
tribunali, nihil curās eorū quę a muliere excitabantur,
vna de virginibus Arrianorū impudētior cæteris, tri
bunal cōſcēdēs, apprehēſo veſtimēto ſacerdotis, cū illū
attrahere vellet ad partē mulierum, vt ab ipſis cęſus de
eccleſia pelleretur, audiuit (vt ipſe ſolitꝰ erat referre) Et
ſi ego indignus tanto ſacerdotio ſum, tamen te nō con
uenit vel profeſſionē tuā in qualēcūq́ʒ ſacerdotē manus
iniicere, vnde debes vereri dei iudicium, ne tibi aliquid
eueniat. Quod dictū exitus cōfirmauit. Nam alio die
mortuā ad ſepulchrū vſq́ʒ deduxit, gratiā pro cōtume
lia rependens. Sed hoc factū non leuē aduerſariis incuſ
ſit metū, pacēq́ʒ magnā eccleſiæ catholicę in ordinando
epiſcopo tribuit. Ordinato itaque catholico ſacerdote
Mediolanū reuertitur, ibiq́ʒ ſupradictæ Iuſtinę mulie
ris innumeras inſidias ſuſtinuit, quæ muneribꝰ atq́ʒ ho
noribus aduerſus ſancti viri oblatis, populum excita
bat: ſed infirmorū mentes talibꝰ ꝓmiſſis decipiebātur.
Promittebat enī tribunatus, & diuerſas alias dignita
tes iis qui illū de eccleſia raptū ad exiliū perduxiſſent.
Quod cū multi conarētur, ſed deo præſule perficere nō
valuerit, vnus infelicior cęteris nomine Eutimius, tā
to furore excitatus eſt, vt iuxta eccleſiā ſibi domū para
ret, atq́ʒ in eadē carrū conſtitueret, quo facilius raptū ſu
perpoſitū carpento ad exiliū perduxiſſet. Sed iniquitas
eius in verticē ipſius deſcendit. Poſt annū eodē die quo
illū rapere ſe arbitrabatur, in eodē carpento impoſitus,
de eadē domo ipſe ad exiliū deſtinatus eſt, reputās ſibi
iuſto iudicio dei id in ſe eſſe cōuerſum, vt in eodē carpē
to dirigeretur ad exiliū, quod ipſe parauerat ſacerdoti.
Cui nō minimū ſolatiū ſacerdos præbuit dādo ſumptꝰ,
vel alia quæ erāt neceſſaria. Sed hæc cōfeſſio hominis
nec mulieris furorē, nec voces ſonorum Arrianorū de
mentia repreſſit. Maiore enim accēſi demētia, baſilicā
Portianā inuadere nitebātur. Exercitus etiā armatus
ad cuſtodiēdas fores eccleſiæ eſt directus, vt nemo au
deret catholicā eccleſiā ingredi. Sed dñs qui de aduer
ſariis ſuis eccleſię ſuę triūphos donare cōſueuit, ad eccle
ſiæ ſuæ munimentū militū corda cōuertit, vt aduerſis
ſcutis eccleſiæ fores ſeruarēt, nec egredi dimitterēt: ſed
ingredi eccleſiā plebē catholicā minime ꝓhiberēt. Sed
nec hoc ſatis erat miſſis militibꝰ, niſi vt etiā ꝓ catholi
ca fide cū plebe pariter acclamaretur. Hoc in tēpore pri
mo antiphonæ, hymni ac vigilię in eccleſia Mediola
nēſi celebrari cœperūt. Cuius celebritatis deuotio vſq́ʒ
in hodiernū diē nō ſolū in eadē eccleſia, verū per omnes
pene prouincias occidētis manet. Per idē tēpus ſancti
martyres Prothaſius & Geruaſius ſe ſacerdoti reuela
uerūt. erāt enim in baſilica poſiti in qua ſunt hodie cor
pora Naboris & Felicis martyrū. Sed ſancti martyres
Nabor et Felix celeberrime frequētabantur: Prothaſii
vero et Geruaſii martyrū vt nomina, ita etiā ſepultura
incognita erat, intantū vt ſupra ipſorū ſepulchra ambu
larēt omnes qui vellēt ad cācellos peruenire quibꝰ ſan
ctorū Naboris & Felicis martyrum corpora ab iniuria
ſepulchri defendebātur: ſed vbi ſanctorū martyrū ſunt
corpora leuata, & in lectis poſita, multorū ibi ſanatę æ
gritudines perdocentur. Cæcus etiā Seuerus nomine,
qui nunc vſq́ʒ in eadē baſilica quę dicitur Ambroſiana,
in qua martyrū corpora ſunt tranſlata, religioſe ſeruit,
vbi veſtē martyrū attigit, ſtatim lumē recepit. Obſeſſa
etiā corpora ab ſpiritibus immundis curata, ſumma cū
gratia domū repetebant. Sed iis beneficiis martyrum
inquantū creſcebat fides eccleſię catholicæ, intantū Ar
rianorū perfidia minuebatˀ. Deniq́ʒ ex hoc tēpore ſedari
cœpit perſecutio quę Iuſtinæ furore accēdebatur, vt ſa
cerdos de eccleſia pelleretur. Tamē adhuc intra pala
tium multitudo Arrianorū cū Iuſtina cōſtituta deri
debat tantā dei gratiā, quā eccleſiæ ſuæ catholicæ dñs
Ieſus meritis martyrū ſuorū cōferre dignatus eſt, vene
rabilēq́ʒ virū Ambroſiū narrabat pecunia cōparaſſe ho
mines qui ſe vexari ab immūdis ſpiritibus mētirētur,
atq́ʒ vt ab illo, ſicut & a martyribus ſe torqueri dicerēt.
Sed hoc Iudaico ore loquebātur Arriani, ſuppares ſci
licet eorū. Illi enim de dño dicebāt: Quoniā in Beelze
bub principe dæmoniorū eiicit dæmonia. Iſti de mar
tyribus, vel de dñi ſacerdote loquebantur, q̄ nō dei gra
tia quæ per ipſos operabatur, immūdi ſpiritus pelleren
tur, ſed accepta pecunia ſe torqueri mētirētur. Clama
bant enim dæmones, Scimus vos martyres. Et Arria
ni dicebāt: Neſcimus eſſe martyres. Iam hoc & in euā
gelio legimus vbi dixerūt dæmones ad dñm: Scimus
te quia ſis dei filius. Et Iudęi dixerūt: Hic autem vnde
ſit, neſcimꝰ. Sed nō hic teſtimoniū accipitur dæmonū,
ſed cōfeſſio. Vnde miſeriores Arriani vel Iudęi, vt q̄d
confitētur dęmones, illi negant. Deus tamē, qui gratiā
eccleſiæ ſuę augere cōſueuit, nō paſſus eſt diu inſultari
a perfidis, ſanctis ſuis. Vnus itaq́ʒ ex ipſa multitudine,
ſubito arreptus ſpiritu immūdo, clamare cœpit, ita tor
queri eos, vt ipſe torquebatur, qui negarent martyres,
vel qui nō crederēt in trinitatis vnitatē, quā docet Am
broſius. At illi hac voce cōfuſi, qui cōuerti debuerāt, &
dignā tali cōfeſſione agere pœnitētiā, in piſcinā demer
ſum hominē necauerūt, perfidię homicidiū iungentes.
Deduxit enim illos ad hūc finē digna neceſſitas. San
ctus vero Ambroſius epiſcopus maioris humilitatis
vir factꝰ, donatā ſibi a dño gratiā reſeruauit, creſcebatq́ʒ
quotidie fide & amore corā deo & hominibus. Per idē
tempus erat quidā vir de hęreſi Arrianorū, acerrimus
nimiū diſputator, & durus, atq́ʒ incōuertibilis ad fidem
catholicā. Is cōſtitutus in eccleſia tractante epiſcopo, vi
dit (vt ipſe poſtmodū loquebatur) angelū ad aures epi
ſcopi tractātis loquentē, vt verba angeli populo epiſco
pus renūciare videretur. Quo viſo cōuerſus, fidē quam
expugnabat, cœpit ipſe defendere. Fuerūt etiā duo cu
bicularii tunc tēporis Gratiani imperatoris, de hæreſi
Arrianorū, qui tractandā epiſcopo quęſtionē propone
rent. Ad quā audiēdā altero die ad Baſilicā Portianā
ſe affuturos promiſerāt. Erat enim quęſtio de incarna
tione dñi. Sed alio die miſerādi homines ſuperbiæ tu
more cōpleti, nec memores ꝓmiſſorū, contēnentes dei
in ſacerdote ipſius, nec plebis expectantis cōſiderantes
iniuriā, immemores etiā dictorū dominicorū: Quoniā Matt. 18
qui ſcādalizauerit vnū ex minimis iſtis, oportet vt mo
la aſinaria collo eius alligetur, & demergatur in ꝓfun
dum maris: cōſcendētes in equos quaſi gratia geſtādi,
ciuitatē egreſſi ſunt, expectāte ſacerdote, & plebe in ec
cleſia cōſtituta. Sed huius contumacię qui finis fuerit,
horreſco referēs. Subito enim pręcipitati, miſeras ani
mas emiſerūt, atq́ʒ corpora illorū ſepulturæ ſunt tradi
ta. Sanctus vero Ambroſius cū ignoraſſet quod factū

eſſet,nec diutius poſſet plebē tenere,aſcēdens pro tribu
nali,de eadē queſtione quę fuerat propoſita,ſermonem
adorſus eſt,dicēs: Debitū fratres curo ſoluendū,ſed he-
ſternos meos nō inuenio creditores.& reliqua quę ſcri-
pta ſunt in libro qui de incarnatione dñi intitulaꝝ. Oc-
ciſo itaq; Gratiano imperatore,recipiēdi corporis eius
cauſa ſecundā ad Maximū ſuſcepit legationē. Apud
quē q̄ conſtanter egerit,qui voluerit cognoſcere, ipſius
legationis epiſtolam ad Valentinianū iuniorē datam
cū legerit,approbabit. Nobis enim alienū a ꝑmiſſione
viſum eſt illa inſerere,ne adiunctæ epiſtolæ prolixitas
faſtidiū legenti afferret. Ipſum vero Maximū a cōmu
nionis conſortio ſegregauit, admonēs vt effuſi ſangui
nis dñi ſui,& (quod eſt grauiꝰ) innocētis,ageret pœni-
tentiam,ſi ſibi apud deū vellet eſſe conſultū. Sed ille cū
pœnitentiā declinat ſuperbo ſpiritu,non ſolū futuram,
ſed etiā pręſentē ſalutem amiſit,regnūq; quod arripue-
rat,fœmineo quodāmodo timore depoſuit, vt procura-
torē ſe reipublicæ nomine præfuiſſe cōfiteretur. Mor-
tua vero Iuſtina quidā aruſpex Innocētius nomine,nō
opere,in cauſa maleficiorū cū a iudice torqueret, aliud
q̄ interrogaretur fateri cœpit. Clamabat enim, ab an-
gelo maiora tormenta ſibi adhiberi eo qui cuſtodiret
Ambroſiū,quoniā tēporibus Iuſtinę ad excitāda odia
populorū in epiſcopū,cacumē tecti eccleſiæ cōſcendens
medio noctis ſacrificauerit. Sed quanto inſtātius & ſo-
licitius opera maligna exercebat,tāto magis amor po
puli circa fidē catholicā, & dñi ſacerdotē cōualeſcebat.
Miſiſſe etiā ſe & dæmones qui illū interimerēt, fate-
batur. Sed dæmones renunciaſſe,ſe non ſolū ad ipſum
appropiquare minime poſſe, verū etiā nec ad fores do-
mus in qua manebat epiſcopus: quia ignis inſuperabi
lis omne illud ædificiū cōmuniret, vt etiam lōge poſiti
vrerētur: atq; ita ceſſaſſe artes ſuas, quibꝰ aduerſus dñi
ſacerdotē ſe aliquid poſſe arbitrabatur. Alius etiā gla-
dium ferens ad cubiculū vſq; peruenit, vt interficeret ſa
cerdotē: ſed cū eleuaſſet manū diſtricto gladio,dextera
obrigēte remāſit. Tunc ſe miſſum a Iuſtina poſtq̄ con-
feſſus eſt,brachiū quod inique cū extēderetur riguerat,
ſanatū eſt cōfeſſione. Per idem tēpus cum vir illuſtris
Probus puerū ſuum notariū,qui ſpiritu immūdo gra-
uiter vexabatur,direxiſſet ad epiſcopū, egreſſum vrbe
dimiſit diabolus,timēs ad virū ſancti perduci. Atq; ita
puer q̄diu Mediolani apud epiſcopū fuit, nulla cōmi-
natio diaboli apparuit. Sed vbi egreſſus de Mediola-
no eſt,& prope vrbē peruenit,idem ſpiritus qui illū an-
tea habuerat,vexare cœpit. Qui cū interrogaretur ab
exorciſtis,cur q̄diu Mediolani fuit,nō in illo apparuiſ-
ſet,cōfeſſus eſt diabolus timuiſſe ſe Ambroſiū,& ideo
receſſiſſe ad tēpus, atq; expectaſſe in illo loco vbi ab illo
receſſerat,donec reuerteretur: quo reuertente,vas quod
deſeruerat repetiſſet. Extincto itaque Maximo,poſito
Theodoſio imperatore Mediolani, Ambroſio vero
epiſcopo cōſtituto Aquileiæ, in partibꝰ orientis in quo-
dam caſtello a Chriſtianis viris ſynagoga Iudæorū &
lucus Valentinianorum incēdio cōcremata ſunt, pro-
pterea quod Iudęi vel Valentiniani inſultarent mona
chis Chriſtianis. Valentinianorū enim hęreſes trigin
ta deos colunt. Sed de huiuſmodi facto comes orientis
ad imperatorē relationē direxit. Qua acta imperator
præceperat vt ſynagoga ab epiſcopo reædificaret. Sed
huius præcepti tenor cū ad aures perueniſſet venerabi
lis viri Ambroſii epiſcopi, direxit ad Imperatorē epi-
ſtolam, quia ipſe in tempore excurrere nō poterat, qua
illū conuenit vt id quod ab eodē ſtatutū fuerat, reuoca-
retur,ſeruariq; ſibi deberi ab eo audientiā, quoniā ſi di-
gnus nō eſſet qui ab eo audiretur, dignus etiā non eſſet
qui pro illo audiretur, vel cui preces ſuas, aut cui ſua vo
ta cōmitteret. Paratū etiā ſe eſſe pro tali negocio mor-
tem ſubire,ne diſſimulatione ſui præuaricatorē faceret
imperatorem, qui tam iniuſta contra eccleſiā præcepiſ
ſet. Poſtea vero cū Mediolanū reuertitur, poſito impe
ratore in eccleſia, de eadē cauſa tractauit in populo. In
quo tractatu introduxit domini perſonā loquentis im-
peratori: Ego te ex vltimo imperatorem feci, ego tibi
exercitū inimici tui tradidi, ego copias quas ille aduer
ſum te exercitui ſuo præparauerat dedi, ego inimicum
tuū in poteſtatē tuā redegi, ego de ſemine tuo ſupra ſo
lium regni cōſtitui, ego te triūphare ſine labore feci: &
tu de me inimicis meis donas triūphos? Cui deſcēden-
ti ex hedrā imperator ait: Cōtra nos poſuiſti hodie epi-
ſcope. At ille reſpondēs ait non ſe contra ipſum, ſed pro
ipſo fuiſſe locutū. Tunc imperator: Reuera,inquit, du-
ra præceperā contra epiſcopū de ſynagoga reparanda.
In monachos vero vindicandū eſſe a comitibus qui in
tēpore aderāt, dicebatur. Quibus epiſcopus: Ego qui-
dem cū Imperatore nunc ago, vobiſcū vero mihi aliter
agendū eſt. Atq; ita obtinuit vt illa quæ ſtatuta fuerāt,
reuocarentur. Nec prius ad altare accedere voluit, niſi
fide ſua imperator illū agere debere teſtaretur. Cui epi
ſcopus: Ergo ago fide tua. Reſpōdit Imperator: Age
fide mea. Qua ſpōſione iterata, iam ſecurus peregit ſa-
cerdos diuina myſteria. Hæc autem ſcripta ſunt in epi-
ſtola quā ad germanā ſuam fecit, in qua tractatū inſe-
ruit quem eodē die habuit de baculo nuceo qui a pro-
pheta Hieremia viſus eſſe deſcribitur. Per idē tempus
cauſa Theſſalonicēſis ciuitatis nō minima ſucceſſit tri
bulatio ſacerdoti, cū pene cōperiſſet ciuitatē deletam.
Promiſerat enim illi imperator ſe veniā daturū ciuibꝰ
ſupradictæ ciuitatis, ſed agētibus comitibus occulte cū
imperatore, ignorāte ſacerdote vſq; in horam tertiam
gladio ciuitas eſt donata, atq; plurimi interēpti inno-
centes. Quod factū vbi cōperiſſet ſacerdos, copiam im
peratori ingrediendi eccleſiam denegauit: nec prius di-
gnum iudicauit cœtui eccleſię, vel ſacramentorum cō-
munioni, q̄ publicam ageret pœnitentiā. Cui impera-
tor cōtra aſſerebat Dauid adulterium ſimul & homici
dium perpetraſſe. Sed reſpōſum illico eſt: Qui ſecutus
es errantē, ſequere corrigentē. Quod vbi audiuit clemē
tiſſimus imperator: ita ſuſcepit animo, vt publicā pœ-
nitentiam nō abhorreret. Cuius correctionis profectus
ſecundā illi parauit victoriā. Per idem tēpus duo potē-
tiſſimi & ſapientiſſimi viri Perſani ad famam ſacerdo
tis venere Mediolanū, deferentes ſecū plurimas quæ-
ſtiones, vt ex illis probarent ſapiētiam viri. Cū quo ab
hora diei prima vſq; ad horā fere tertiam noctis per in-
terpretem diſputauerunt, admirantesq; diſceſſerunt ab
eo. Et vt ſe probarent nō ob aliam cauſam veniſſe, niſi
vt certo certius noſſent virū quem fama compererant:
alia die valefacientes imperatori, profecti ſunt vrbem
Romam, illic volētes cognoſcere potētiam illuſtris vi
ri Probi. qua cognita ad propria reuerterunt. Sed egreſ-
ſo Theodoſio de Italia, & Conſtātinopoli conſtituto,
Valētiniano Auguſto intra Gallias poſito, directa re-
latio eſt ſub nomine ſenatus a Symmacho tūc ꝑfecto
vrbis de repetēda ara victoriæ, & ſumptibus cæremo-
niarū. Sed vbi cōperit ſacerdos, miſſo libello ad impe-
ratorē poſtulauit vt ad ſe relationis exēplaria dirigerē-
tur, quibꝰ ipſe pro partibus ſuis reſpōſurus eſſet. Qua
relatione accepta, prędariſſimū libellū cōſcripſit, vt cō-
tra nihil vnq̄ auderet Symmachus vir eloquētiſſimus
reſpondere. Sed poſtq̄ auguſtę memorię Valentinia-
nus in Viennenſi ciuitate (quę eſt Galliarū ciuitas) vi
tam finiuit, Eugenius ſuſcepit imperiū: qui vbi impe-
rare cœpit, nō multo poſt petētibus tūc Flauiano præ-
fecto, & Arbogaſte comite, aram victoriæ, & ſumptus
cæremoniarū (quod Valentinianus auguſtæ memo-
riæ adhuc in iunioribus annis conſtitutus petentibus
denegauerat) oblitus fidei ſuę conceſſit. Hoc vbi audi-
uit ſacerdos, relicta ciuitate Mediolanēſi, ad quam ille
feſtinato veniebat, ad Bononienſem ciuitatē emigra-
uit, atq; inde Fabētiam vſq; peruenit. Vbi cū aliquātis

degeret diebus, inuitatus a Florentinis, ad Thuſciam vſq; deſcendit, declinans magis aſpectum ſacrilegi viri, non formidans imperãtis iniuriã. Nam epiſtolam ad eundem dedit, in qua cõuenit conſciẽtiam illius, de qua pauca de multis ponenda duxi. Etſi imperatoria poteſtas magna ſit, tamen cõſiderato quantus ſit deus: qui corda hominũ videt, conſciẽtiam interiorẽ interrogat. Nouit omnia anteq̃ fiant, nouit interna pectoris tui. Ipſi falli vos nõ patimini, & deũ vultis celare? Non cecidit in animũ tuũ quicq̃? Si illi agebãt tam perſeueranter, nonne tuum fuit imperator pro dei ſummi & veri & viui veneratione perſeuerantius obſiſtere, & negare quod erat iniuria ſacrilegis? Et iterum. Quomodo igitur meis vocib⁹ & apud deũ, & apud omnes homines teneor? Aliud mihi nõ licere intellexi, aliud nõ oportere niſi conſulerẽ mihi, quia non potui tibi. In ſupradicta itaq; ciuitate Florẽtinorũ, cũ in domo clariſſimi quondam viri Decẽtis, & quod eſt amplius, Chriſtiani, maneret filius ipſius Pãſophius nomine, admodũ paruulus, cũ ſpiritu immundo laboraret, frequenti oratione, & impoſitione man⁹ ſacerdotis ipſius eſt ſanatus. Sed poſt aliquantos dies ſubita infirmitate correptus infantulus exhalauit ſpiritũ. Cuius mater valde religioſa, & plena fide, ac timore dei, ablato illo de ſuperiore parte domus, ad inferiora deſcẽdit, ac in lecto ſacerdotis ipſo abſente cõpoſuit. Quem cũ reuertens ſacerdos in lectulo inueniſſet (erat enim illo in tẽpore extra domum poſitus) miſeratus matrẽ, & fidẽ ipſius contẽplatus, Heliſaeo ſimilis ſupra corpus infantis ſe ipſe compoſuit, atq; orando meruit viuũ reddere matri quem mortuũ inuenerat. Ad quem etiam infantulũ libellum cõſcripſit, vt quod ętatis infantia ſcire nõ poterat, legendo agnoſceret. Veruntamen factum ſcriptis ſuis non cõmemorauit. ſed quo affectu declinauerit commemorare, non eſt noſtrum iudicare. In eadem etiam ciuitate Baſilicam cõſtituit, in qua depoſuit reliquias martyrũ Vitalis & Agricolæ, quorũ corpora in Bononienſi ciuitate leuauerat. Poſita enim erant corpora martyrũ inter corpora Iudæorũ. Nec erat cognitũ populo Chriſtiano, niſi ſe ſancti martyres ſacerdoti ipſi reuelarent. Quæ cum deponerẽtur ſub altari quod in eadem Baſilica cõſtitutum eſt, magna illic totius plebis ſanctæ lætitia atque exultatio fuit, pœnæ dæmonũ confitẽtium martyrum merita. Per idem tempus Arbogaſtes comes aduerſum gẽtem ſuam, hoc eſt Francorum, bellum parauit, atq; pugnando non paruam multitudinẽ manu fudit, cum reſiduis vero pacẽ firmauit. Sed cũ in conuiuio a regibus gentis ſuæ interrogaretur vtrum ſciret Ambroſium, & reſpõdiſſet noſſe ſe virũ, & diligi ab eo, atq; frequenter cum illo conuiuari ſolitũ, audiuit: Inde hoc vincis omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, ſta: & ſtat. Quod ego ideo poſui, vt cuius famæ fuerit vir ſanctus etiam apud Barbaras gẽtes, legentes agnoſcant. Nam & nos referẽte iuuene quodam Arbogaſtis, admodum religioſum cognouimus, qui tũc interfuit. Erat enim in tẽpore quo hæc loquebatur, vini miniſter. Profectus itaque ſacerdos de Thuſciæ partibus Mediolanũ reuertitur, iam inde egreſſo Eugenio contra Theodoſium imperatorem: ibiq; Chriſtiani imperatoris præſtolabatur aduentũ ſecurus de dei potentia quod non traderet credentem in ſe hominibus iniuſtis, nec relinqueret virgam peccatorũ ſuper ſortem iuſtorum, ne extenderent iuſti ad iniquitates manus ſuas. Promiſerat enĩ Arbogaſtes tunc comes, & Fabianus præfectus de Mediolano egredientes cum victores reuertiſſent, ſtabulum ſe eſſe facturos in Baſilica eccleſiæ Mediolanẽſis, atq; clericos ſub armis probaturos. Sed miſerandi homines cum dæmonibus ſuis male creduli ſunt, & aperiũt os ſuum in blaſphemiam ad deũ, ſpem ſibi victoriæ ademerunt. Cauſa autẽ commotionis hęc fuit: quia munera imperatoris, qui ſe ſacrilegio cõmiſcuerat, ab eccleſia reſpuebantur, nec orandi illi cum eccleſia ſocietas tribuebatur. Sed dominus qui eccleſiam ſuam tueri conſueuit, de cælo iaculatus eſt iudiciũ, atq; omnem victoriam ad religioſum imperatorem trãſtulit Theodoſium. Extincto itaq; Eugenio a ſatellitibus eius, cum ſcripta acciperet imperatoris, non illi alia cura maior fuit, q̃ vt pro iis interueniret quos renatos inuenerat. Obſecratus eſt primo ſcriptis imperatorẽ miſſo diacono: poſtea vero q̃ directus eſt Ioannes tunc tribunus & notarius, qui nũc præfectus eſt, ad tuitionem eorum qui ad eccleſiam cõfugerunt, etiam ipſe Aquileiam perrexit, precatus pro eis: quib⁹ ſceleris venia impetrata eſt, quia Chriſtianus imperator prouolutus pedibus ſacerdotis teſtabatur meritis & orationib⁹ eius ſaluatum ſe eſſe. Reuertens itaq; de vrbe Aquileienſi, vno die præceſſit imperatorẽ. Nec diu clementiſſimæ memoriæ Theodoſius imperator ſuſceptis filiis in eccleſia, et traditis ſacerdoti, in hac luce fuit. Poſt cui⁹ obitum fere triẽnium ſuperuixit. Quo in tempore ſancti Nazarii martyris corpus, quod erat in horto poſitũ extra ciuitatem, leuatũ ad baſilicam Apoſtolorum quæ eſt in Romana, trãſtulit. Vidimus enim in ſepulchro quo iacebat corpus martyris, (q quando ſit paſſus, vſq; in hodiernũ diem ſcire nõ poſſumus) ſanguinẽ martyris ita recentem, quaſi eadem die fuiſſet effuſus. Caput etiam ita integrum atq; incorruptũ cum capillis capitis atq; barba, vt nobis videretur eodem tempore quo leuabatur, lotum atq; cõpoſitum in ſepulchro. Et quid mirũ? quandoquidem dominus hoc in euangelio ante promiſit, quod capillus de capite eorum non periret. Etiam odore tãto repleti ſumus, vt omniũ aromatum vinceret ſuauitatem. Leuato corpore martyris, & in lectica compoſito, ſtatim ad ſanctũ Celſum martyrẽ, qui in eodem horto poſitus eſt, cum ſancto ſacerdote ad orationem perreximus. Nunq̃ tamen illum antea oraſſe in eodem loco compertũ habemus. Sed hoc erat ſignum reuelati martyris, ſi ſanctus ſacerdos ad locũ ad quem nũq̃ antea fuerat oratum, iſſet. Cognouimus tamen a cuſtodibus loci ipſius, quod a parẽtibus illis traditum ſit nõ diſcedere de loco illo per omnem generationem & progeniem ſuorũ, eo quod theſauri magni in eodẽ loco poſiti eſſent. Et vere magni theſauri, quos non ærugo neq; tinea exterminat, neq; fures effodiũt & furantur: quia cuſtos eorũ Chriſtus eſt, & locus eorum aula cæleſtis eſt, quib⁹ viuere Chriſtus fuit, & mori lucrum. Tranſlato corpore martyris ad Baſilicam Apoſtolorum, vbi pridie ſanctorũ apoſtolorũ reliquiæ ſumma omnium deuotione poſitæ fuerant, cum tractaret epiſcopus, quidam de populo repletus ſpiritu immundo clamare cœpit ſe torqueri ab Ambroſio. At ille cõuerſus ad eum ait: Obmuteſce diabole, quia nõ te torquet Ambroſi⁹, ſed fides ſanctorũ, & inuidia tua, quoniam illo vides aſcẽdere homines vnde tu deiectus es. Nã Ambroſius non ſcit inflari. Quo dicto, ille qui clamabat obmutuit, proſtratuſq; in terra eſt, nec amplius vocem qua obſtrepi poſſet, emiſit. Per idem tempus cum conſulatus ſui imperator Honorius in vrbe Mediolanenſi Libycarum ferarũ exhiberet munus, populo illuc concurrente data copia eſt miſſis militibus ab Stilicone comite, hortatu Euſepii præfecti, vt Creſconius quidam de eccleſia raperetur. Quem confugientem ad altare domini ſanctus epiſcopus cũ clericis qui in tempore aderant, defendẽdum circũdedit. Sed multitudo militũ, quæ duces ſuos habebat de perfidia Arrianorum, præualuit aduerſum paucos, atque ablato Creſconio exultantes ad amphitheatrũ reuerterũt, eccleſiæ luctũ non modicum relinquẽtes. Nam ſacerdos proſtratus ante altare domini factũ diu fleuit. Sed in tẽpore cũ reuertiſſent, & renunciaſſent iis a quibus fuerant deſtinati milites, dimiſſi leopardi ſaltu celeri ad eundem locũ in quo ſederant qui de eccleſia triumpha-

bant,aſcendentes grauiter laniatos reliquerunt.Quod
vbi vidit tunc Stilico comes,pœnitētia motus eſt,ita
vt ꝑ multos dies ſatiſfaceret ſacerdoti,& illęſum quidē
illum qui ablatus fuerat,dimiſerat.Sed quia grauiſſi=
morum criminum erat reus,& aliter emendari nō po=
terat,ad exilium deſtinatur,nō multo poſt indulgentia
proſequente. Per idem tempus cum ad palatium per=
geret,quē pro loco officii noſtri ſequeremur,Theodolo
tunc notario,qui poſtea ſumma cū gratia Vtinenſem
rexit eccleſiam,cum caſu quidam pede eſſet lapſus,atq;
proſtratus iaceret in terra,ridente,conuerſus ſacerdos
ait:Et tu qui ſtas,vide ne cadas.Quo dicto,ſtati is qui
alienum lapſum riſerat,ſuū doluit. Per idem tempus
Fritigil quędam regina Marcomannorū,cum a quo=
dam Chriſtiano viro,qui ad illam forte de Italiæ par=
tibus aduenerat,referente ſibi,audiret famā viri,Chri=
ſto credidit,cuius illum ſeruulū recognouerat:miſſiſq;
muneribus placatos ab eccleſia poſtulauit,vt ſcriptis
ipſius qualiter credere deberet,informaretur. Ad quā
ille epiſtolam fecit pręclaram in modum catechiſmi,in
qua etiā admonet vt ſuaderet viro Romanis pacē ſer=
uare.Qua accepta epiſtola mulier ſuaſit viro,& cū po=
pulo ſuo ſe Romanis tradidit.Quæ cum adueniſſet
Mediolanum,plurimum doluit quod ſancti ſacerdo=
tem ad quem feſtinarat,minime reperiſſet.Iam enim
de hac luce migrauerat. Tēporibus vero Gratiani(vt
retro redeam)cum ad prætorium Macedonii tūc ma=
giſtri officiorum pro quodam intercedēdo perrexiſſet,
atque præcepto ſupradicti viri fores inueniſſet clauſas,
nec copiam ingrediēdi adeptus eſſet,ait:Et tu quidem
venies ad eccleſiā,nec clauſas ianuas inuenies:quam
ingrediaris.Quod factum eſt mortuo Gratiano,confu=
giens etenim Macedonius ad eccleſiam,patētibus ia=
nuis aditum reperire nō poterat. Ipſe autem vir vene=
rabilis epiſcopus erat multæ abſtinētiæ,& vigiliarum
multarū & laborum,quotidiano ieiunio macerās cor=
pus.Cui prandendi nunq̄ cōſuetudo fuit niſi die ſabba=
to & dominico,vel cum natalitia celeberrimorū mar=
tyrum eſſent. Orandi etiā aſſiduitas magna die ac no=
cte.Nec operam declinabat ſcribendi propria manu li=
bros,niſi cum aliqua infirmitate corpus eius attenua=
retur.Erat enim in illo ſolicitudo omniū eccleſiarū,in=
teruenīēdi etiam magna aſſiduitas & cōſtantia. In re=
bus etiam diuinis implēdis fortiſſimus labor,intātum
vt quod implere ſolitus erat circa baptizandos,quinq;
poſtea epiſcopi tempore quo deceſſit vix implerēt.So=
licitus etiam pro pauperibus & captiuis nimiū. Nam
in tempore quo epiſcopus ordinatus eſt,aurum omne
atq; argentum quod habere poterat,eccleſiæ vel paupe
ribus contulit. Prædia etiam quæ habebat,reſeruato
vſu fructu germanæ ſuæ,donauit eccleſiæ:Nihil ſibi
quod hic ſuum diceret derelinquēs,vt nudus atque ex=
peditus miles Chriſti dominō ſequeretur.Qui cum di=
ues eſſet,propter nos pauper factus eſt,vt nos eius ino=
pia ditaremur.Erat enim gaudens cū gaudentibus,&
flens cum flentibus.Siquidem quotienſcūq; illi aliquis
ob percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos cōfeſſus eſ=
ſet,ita flebat,vt & illum flere compelleret. Videbatur
etiam ſibi cum iacēte iacere. Cauſas autem criminum
quas illi confitebantur,nulli niſi domino ſoli apud quē
intercedebat,loquebatur:bonum relinquēs exemplum
poſteris ſacerdotibus,vt interceſſores apud deum ſint,
magis q̄ accuſatores apud homines.Nam & ſecūdum
Apoſtolum,circa huiuſmodi hominem confirmanda
charitas eſt:quia ipſe ſui accuſator eſt,nec expectat ac=
cuſatorē,ſed præuenit,vt confitendo ſuum alleuet ipſe
delictū,nec habeat quod aduerſarius criminetur. Ideo=
que ſcriptura dicit:Iuſtus in principio ſermonis accuſa=
tor eſt ſui. Vocem enim eripit aduerſario,& quaſi den
tes quoſdam paratos ad prędam criminationis infeſtę
peccatorum ſuorū confeſſione confringit,dans honorē

deo,cui nuda ſunt omnia,& qui vult vitam magis pec
catoris q̄ mortem. Nam ipſi pœnitenti nō ſufficit ſola
confeſſio,niſi ſubſequatur emendatio facti,vt pœnitēs
non faciat pœnitēda. Humiliet etiam animam ſuam
ſicut Dauid ſanctus,qui poſtq̄ audiuit a propheta,Di=
miſſum eſt peccatū tuum:humilior factus eſt in emen=
datione peccati,ita vt cinerem ſicut panē manducaret,
& potum ſuum cū fletu miſceret.Flebat etiam amariſ
ſime quotienſcunq; forte nūciatum illi fuerat de cuiuſ=
cunq; ſancti obitu ſacerdotis,intantū vt nos illum con=
ſolari niteremur,ignorātes pium affectū viri,nec qua
ratione ita fleret intelligentes.Quibus ille huiuſmodi
reſpōſum reddebat,Non ſe flere quia receſſerat qui fue
rat mortuus nunciatus,ſed quia ſe pręceſſerat,vel quia
difficile eſſet inuenire virum qui ſummo ſacerdotio di=
gnus haberetur.Ipſe autem de ſua morte ante prędixit
quod vſq; Paſcha nobiſcū futurus eſſet. quod quidem
meruit dominū obſecrando quo maturius hinc libera=
retur. Ingemiſcebat enim vehemēter cum videret ra=
dicem omniū malorum auaritiam pullulare,quæ neq;
copia neq; inopia minui poteſt,magis magiſque incre=
ſcere hominibus,& maxime in iis qui in poteſtatibus
erant conſtituti,ita vt interueniendi illi apud illos gra=
uiſſimus labor eſſet,quia omnia precio diſtrahebātur.
Quæ res primo omne malū inuexit Italiæ,& exinde
omnia vergunt in peius.Et quid dicam ſi in huiuſmo=
di perſonis ita rabiem ſuam exercet,qui ſolent aut fi=
liorum aut propinquorum cauſas prætendere ad excu
ſandas excuſationes in peccatis,quandoquidem ple=
roſq; ceperit etiam cælibes ſacerdotes vel leuitas,qui=
bus portio deus eſt,vt etiam ipſi illam appetāt. Et va=
mihi miſero,quia nec fine mūdi prouocamur vt tā gra
ui iugo ſeruitutis liberari velim⁹,quo demergimur ad
profundū inferni,vt faciamus nobis amicos de māmo
na iniquitatis,qui nos recipiant in æterna tabernacula.
At tamē beatus ille qui quando cōuerſus diruptis vin=
culis,atq; proiecto iugo huiuſmodi dominationis,te=
nebit & allidet paruulos eius ad petrā,hoc eſt,omnes
intētiones eius allidet ad Chriſtum,qui ſecundū Apo
ſtolum petra eſt,quę omnes ad ſe alliſos interimit,ipſa
inuiolabilis manens,nec reum faciens eū qui ad ſe alli=
ſerit nequiſſimi vteri deteriores partus,ſed innocētem:
ita vt ſecurus poſſit dicere:Portio mea domin⁹.Quia
cui nihil in ſeculo eſt,illi portio eſt Chriſtus. Et qui
contempſerit pauca,multa percipiet,inſuper & vitam
æternā poſſidebit. Ante paucos vero dies q̄ lectulo de=
tineretur,cum quadrageſimum tertium pſalmū dicta=
ret,me excipiente & vidente ſubito in modū ſcuti bre=
uis ignis caput ei⁹ cooperuit,atq; paulatī per os ipſius
tanq̄ in domo habitator ingreſſus eſt. Poſt quod facta
eſt facies ei⁹ velut nix.Poſtea vero reuerſus eſt vultus
eius ad ſpeciem ſuam.Quod cū fieret,ſtupore percuſ=
ſus obrigui,nec potui ſcribere quæ ab illo dicebantur,
niſi poſteaq̄ viſio ipſa tranſibat. Dicebat enim in tēpo=
re teſtimonium ſcripturæ diuinę,quod ego optime re=
tinebam.Nam ſcribendi vel dictandi ipſo die finē fecit.
Sed quidem ipſum pſalmū explere nō potuit.Ego ve=
ro id qđ viſum a me fuerat,honorabili viro Caſto dia=
cono ſub cuius cura degebam,ſtatim retuli.At ille re=
pletus gratia dei,ſpiritusſancti aduentum me in illo vi
diſſe edocuit lectione Actuū apoſtolorum. Superiori=
bus autem diebus cū Stiliconis tūc comitis ſeruus qui
dæmonio laborauerat,in Ambroſiana Baſilica iam
ſanus maneret,cōmendatus a domino ſuo,(ferebatur
enim q; libenter ab eodem haberetur)facere falſas epi=
ſtolas tribunatus compertū eſt,intantum vt tenerena=
tur homines qui ad miniſtrandū pergebāt. Sed vbi ad
perſonam ſerui ſui peruenit comes Stilico,ipſe in ſer=
uo ſuo noluit vindicare. Homines etiā qui decepti fue
rant,interuētu ſacerdotis dimiſit,de ipſo vero ſeruo ſa
cerdoti queſtus eſt.Quem vir ſanctus cum de eccleſia

Ambroſiana ęgrederetur, requiri fecit, atq; ad ſe perdu
ci. Quē cū interrogaſſet, & deprehendiſſet autorē tanti
1.Cor.5. flagitii, ait. Oportet illum tradi Satanæ in interitū car
nis, ne talia aliquis in poſterū audeat admittere. Quē
eodem momento cū adhuc ſermo eſſet in ore ſacerdo-
tis ſancti, ſpiritus immundus arreptum diſcerpere cœ-
pit. Quo viſo, nō minimo timore repleti ſumus & ad-
miratione. Multos etiā diebus ipſis imponēte illo ma-
nus & imperante, ab ſpiritibus immūdis vidimus eſſe
purgatos. Per idem tēpus Nicētius quidam ex tribu-
no & notario quodam pedū dolore tenebatur, vt rarò
in publico videretur. Cum ad altare acceſſiſſet vt ſacra-
menta perciperet, calcatuſq; caſu a ſacerdore exclama-
ret, audiuimus: Vade, & amodo ſaluus eris. Nec ſe
amplius doluiſſe pedes, tempore quo ſanctus ſacerdos
de hac luce migrauit, lachrymis teſtabatur. Sed poſt
dies hos ordinato ſacerdote eccleſiæ Ticinēſi, incidit in
infirmitatem. Qua cū plurimis diebus detineretur in
lectulo, comes Stilico dixiſſe fertur quod tanto viro re-
cedente de corpore, interitus immineret Italiæ. Vnde
conuocatis ad ſe nobilibus viris illius ciuitatis, quos di
ligi a ſancto ſacerdote cognouerat, partim interminat⁹
eſt illis, partim blādo ſermone perſuaſit vt pergerēt ad
ſancti ſacerdotem, ſuaderent illi vt ſibi viuendi peteret
a domino commeatū. Quod ille vbi ab illis audiuit, re-
ſpondit: Nō ita inter vos vixi, vt pudeat me viuere: nec
timeo mori, quoniam dominū bonum habemus. Per
idem tempus cū in extrema parte porticus in qua iace-
bat, in vno poſiti Caſtus, Polemius, Venerius & Fe-
lix tunc diaconi ſecū tractarent voce ita repreſſa vt vix
inuicem ſe audirēt, qui poſt obitum illius epiſcopus or-
dinandus eſſet, atq; cum de nomine ſancti loquerentur
Simpliciani: tanq̃ intereſſet tractatui, cū longe poſitus
ab ipſis iaceret, approbās exclamauit tertio: Senex, ſed
bonus. Erat enim Simplicianus æui maturior. Qua
voce audita expaueſcentes fugerūt. Defuncto tamē eo
non alius illi ſucceſſit in ſacerdotio niſi is quem ille bo-
num ſenē trina voce ſignauerat. Cui Simpliciano Ve-
nerius quem ſupra memorauimus, ſucceſſor fuit. Felix
vero nunc vſq; Bononienſem regit eccleſiā. Caſtus au
tem & Polemius nutriti ab Ambroſio bonæ arboris
boni fructus, in eccleſia Mediolanenſi diaconii fungun
tur officio. In eodem tamē loco in quo iacebat (ſicut re-
ferente ſancto Baſiano epiſcopo Laudenſis eccleſię, qui
ab eodem audierat, didicimus) cum oraret vnà cum ſu-
pradicto ſacerdote, viderat dominum Ieſum aduenīſſe
ad ſe, & arridentem ſibi. Nec multos poſt dies ablatus
eſt. Sed eodem tēpore quo a nobis migrauit ad domi-
num, ab hora circiter vndecima diei vſq; ad illam horā
qua emiſit ſpiritum, expanſis manibus in modum cru-
cis orauit: nos vero labia illius moueri videbamus, vo
cem autem nō audiebamus. Horatus autem ſacerdos
eccleſię Vercellenſis, cum in ſuperiora domus ſequi eū
compoſuiſſet, tertio vocem vocantis ſe audiuit, dicen-
tiſq; ſibi: Surge, feſtina: quia modo eſt receſſurus. Qui
deſcendēs obtulit ſancto domini corpus. Quo accepto
vbi glutiuit, emiſit ſpiritum, bonum viaticū ſecum fe-
rens, vt in virtute eſcæ anima refectior, angelorum nūc
conſortio, quorum vita vixit in terris, & Heliæ ſocieta-
te lætetur: quia vt Helias nunquā regibus vel vllis po-
teſtatibus, ita nec iſte pro dei timore loqui veritus eſt.
Atq; inde ad eccleſiā maiorē antelucana hora qua de-
functus eſt, corpus ipſius portatum eſt. Ibiq; eadē fuit
nocte quam vigilamus in paſcha: quem plurimi infan-
tes baptizati cum a fonte venirent, viderunt, ita vt alii
qui ſedentem in cathedra tribunali dicerent, alii vero a-
ſcendentem ſuis parētibus digito oſtēderent: ſed illi vi-
dentes videre non poterant, quia mundatos oculos nō
habebant. Plurimi autem ſtellam ſupra corpus eius ſe
videre narrabant. Sed luceſcēte die dominico cum cor-
pus illius peractis ſacramentis diuinis de eccleſia leua-
retur portādum ad Baſilicam Ambroſianā in qua po-
ſitus eſt, ita ibi dæmonū turba clamabat ſe ab illo tor-
queri, vt eiulatus eorū ferri non poſſet. Quæ gratia ſa-
cerdotis nō ſolum in illo loco, verumetiam in plurimis
prouinciis vſq; in hodiernū manet. Iactabāt etiam tur-
ba virorum ac mulierum oraria vel ſemicinctia ſua, vt
corpus ſancti aliquatenus ab ipſis contingeretur. Erat
enim exequiarum turba innumerabilis totius dignita
tis, totiuſq; ſexus, omniūq; pene ætatum, nō ſolū Chri-
ſtianorum, ſed etiam Iudęorum & Paganorū: maiore
tamen gratia ordo præcedebat eorum qui fuerant ba-
ptizati. Eadēque obiit die, ſicut textus epiſtolæ loqui-
tur quæ a ſucceſſore eius venerabili viro Simpliciano
ſuſcepta eſt, de partibus Orientis ad ipſum tanq̃ adhuc
nobiſcum viuentē directa, quę nūc vſq; Mediolani ha-
betur, in monaſterio cuiuſdā viri ſancti apparuit orans
cum illis, & imponēs illis manus. Habet enim diē epi-
ſtola quo directa eſt: qua lecta inuenimus diem eſſe quo
ille defunctus eſt. Intra Thuſciam ciuitate Florentia-
na, vbi nunc vir ſanctus Zenobius nomine, epiſcopus
eſt, quia promiſerat ſe petētibus illis illos ſe ſępius viſi-
taturum, frequenter ad altare quod eſt in Baſilica Am
broſiana, quę ibidem ab ipſo cōſtituta eſt, viſum orare,
ipſo ſancto viro ſacerdote Zenobio referēte didicimus.
In eadē etiam domo in quam declinās Eugenium mi-
ſit tempore quo Ragadaiſus ſupradictam ciuitatē ob-
ſidebat, cum iam de ſe penitus deſperaſſent viri ciuita-
tis, per viſum cuidam apparuit, & promiſit alio die ſa-
lutem illis affuturam. Quo referēte ciuium animi ſunt
erecti. Nam altero die aduenīēte Stilicone tūc comite
cum exercitu, facta eſt de hoſte victoria. Hęc Pāſophia
religioſa fœmina matre pueri Panſophii referente co-
gnouimus. Maſcezeli etiā deſperante de ſalute ſua vel
exercitus quem ducebat cōtra Gildonem, baculum te-
nens manu in viſu noctis apparuit, atq; cum prouolue-
retur ad pedes ſancti viri Maſcezel, percutiens in terra
ſenex baculo quo regebatur, tertio, (hac enim illi ſpecie
apparuerat) ait: Hic, hic, hic. ſignās locum: deditq; intel
lectum viro quem viſitatione dignū fuerat arbitratus,
vt agnoſceret in ipſo loco in quo ſanctū domini viderat
ſacerdotem, die tertia victoriā adepturum. atq; ita ſecu-
rus bellum & inchoauit, & conſummauit. Nos tamen
ea Mediolani poſiti ipſo Maſcezeli referēte cognoui-
mus. Nam & in hac prouincia in qua nunc poſiti deſcri
bimus, plurimis hoc ipſum retulit ſacerdotib⁹, quibus
etiam referentibus ſecurius ante nobis cognita huic li-
bro adiungere arbitrati ſumus. Siſinnii etiā & Alexan-
dri martyrum, qui noſtris temporibus, hoc eſt, poſt ob-
itum ſancti Ambroſii in Ananiæ partibus perſequē-
tibus gētilibus viris martyrii coronam adepti ſunt, cū
reliquias Mediolanēſes ſumma cum deuotione ſuſce-
perunt, adueniente quodam cæco et referente cognoui-
mus, qui eodē tacto lectulo in quo ſanctorum reliquiæ
portabantur, lumē recepit, eo q́ per viſum noctis vidiſ-
ſet nauem appropinquare littori in qua erat multitudo
ablatorum. Quibus deſcendentibus ad terrā, cum vnū
de turba precaretur vt ſciret qui eſſent ii viri, audierit
Ambroſii, eiuſq; conſortes. Quo audito nomine, cum
deprecaretur vt lumen reciperet, audierit ab eo: Perge
Mediolanum, & occurre fratribus meis qui illo ventur
ſunt (deſignans diem) & recipies lumen. Erat enim vir
(vt ipſe diſſerebat) de littore Dalmateno, nec ſe ante ve
niſſe in ciuitatem aſſerebat, priuſquā recto itinere reli-
quiis ſanctorum occurriſſet nōdum videns: ſed tacto lo-
culo videre cœpiſſe. His itaq; decurſis, non arbitror gra
ue videri ſi paululum promiſſi noſtri metas exceſſeri-
mus, vt domini dictum quod per os ſanctorum prophe
tarum locutus eſt, completum eſſe doceamus: Seden- Pſal. 49.
tem aduerſus fratrem ſuum, & detrahentem occulte,
perſequebar. Et alibi: Noli diligere detrahere, ne eradi- Pſal.100.
ceris. Vt quicunq; forte huiuſmodi captus eſt conſue-

tudine, cum legerit qualiter in iis qui ſancto viro detrahere auſi ſunt, fuerit vindicatũ, ipſe etiam in aliis emendetur. Igitur Donatus quidam natione Apher, preſbyter tamen eccleſię Mediolanenſis, cum in conuiuio poſitus, in quo erant nonnulli militares religioſi, detraheret memorię ſacerdotis, aſpernantibus illis, & deferentibus linguã nequam, ſubito vulnere percuſſus graui, de eodem loco in quo iacebat, alienis manibus ſubleuatus, in lectulum poſitus eſt, atq; inde ad ſepulchrum vſq; perductus. In vrbe etiam Carthagineñſi, cum apud Fortunatum diaconum fratrem venerabilis viri Aurelii epiſcopi ad cõuiuium conuenissem vnà cum Vincentio Coloſſitano epiſcopo, Muranoetiam epiſcopo Bolitano, ſed & aliis epiſcopis & diaconibus, tũc Maurano epiſcopo detrahẽti ſancto viro, retuli excitũ presbyteri ſuperius memorati: quod ille de alio dictum, de ſe oraculum, maturo ſuo exitu cõprobauit. Nam de eodẽ loco in quo iacebat, cum ſubito vulnere ingẽti eſſet percuſſus, alienis manibus ad lectum portatus eſt, atq; inde ad domum in qua hoſpitabatur reductus diem clauſit. Is finis virorum detrahentium fuit: quem videntes qui tunc aderant, admirati ſunt. Vnde hortor & obſecro omnem hominem qui hunc librum leget, vt imitetur vitam viri, laudet dei gratiam, declinet detrahentium linguas, ſi vult magis cõſortium habere cũ Ambroſio in reſurrectione vitæ, q̃ cũ detrahentibus illi ſubire ſupplicium, quod nullus ſapiẽs non declinat. Tuam etiam precor beatitudinẽ pater Auguſtine, vt pro me humillimo peccatore Paulino cum omnibus ſanctis qui tecum inuocãt nomen domini noſtri Ieſu Christi, in veritate orare digneris, vt quia in adipiſcẽda gratia cum tanto viro non ſum dignus habere conſortiũ, adeptus meorum veniam peccatorum, ſit mihi pręmium fugiſſe ſupplicium.

CAPITA LIBRI PRIMI OFFICIORVM.

Epiſcopi proprium munus docere populũ. Caput I.
Tacendo fugimus periculum, & diſcimus recte dicere. Caput II.
Taciturnitatem moderãdam eſſe, & q̃ in ira ſilendum ſit. Caput III.
Orationem non affectus promat, ſed ratio. Hinc enim inſidias loquenti tendit hoſtis inuiſibilis. Cap. IIII.
Quod etiam carnales inimicos cum nos inſtinctu diaboli ad conuitia prouocant, patiẽtia ſuperare debeamus. Caput. V.
Exemplum patientiæ Dauid. Cap. VI.
Quod pſalmus. 38. non ſolum ſilentii laude, ſed etiam contemptu rerũ valde ſit mirabilis. Cap. VII.
Quod nomen officii non ſolum philoſophis, ſed etiam noſtris vſitatum ſit. Cap. VIII.
Officii diuiſio, & honeſtum atq; vtile vnde metiantur Chriſtiani. Caput IX.
De decoro, & q̃ primum officium ſit linguæ moderatio. Caput X.
Officium omne aut mediũ aut perfectũ eſſe. Cap XI.
Non externis ſed internis & æternis bonis æſtimatur felicitas. Caput XII.
Deum, etiam cum non putatur, regere omnia quae creauit. Caput XIII.
Deũ nihil præterire, & ſcripturarũ teſtimoniis, & Solis comprobatur exemplo. Cap. XIIII.
His quib⁹ diſplicet quod bonis male, & malis ſit bene, ſatiſfacere debere Lazari & Pauli exẽpla. Ca. XV.
Commemoratis beatitudinib. de Euang. hic laborem dicit eſſe, mercedem in cælo. Caput XVI.
Adoleſcentis officia, & exempla huic ætati propoſita. Caput XVII.
De bono verecundiæ, quod maxime in ſancta dei emicuit genitrice, & quod geſt⁹ exterioris hominis perſæpe qualitatẽ interioris oſtendat. Cap. XVIII.
In omnibus actis viriliter agendum, nec quicq̃ affectatum aut fœmineum attentandum. Cap. XIX.
Intemperantium hominũ conſortia, mulierum quoq; commercia vitanda. Cap. XX.
De iracundia in ſe reprimenda, & in aliis mitiganda. Caput XXI.
De cogitationibus & appetitu, & decoro ſermonis in confabulando & in diſceptando. Cap. XXII.
Quod ioca, quę philoſophi ponũt inter officia, penitus ab eccleſia ſint remouenda. Cap. XXIII.
De tribus quæ in vita actiua neceſſario ſunt obſeruanda, & qͩ appetitũ rõni cedere cõueniat. Ca. XXIIII.
Quod virtutes quatuor principales in patribus noſtris non mediocriter ſint cõſummatæ. Cap. XXV.
Quid in veritatis inueſtigatione ſeruandum ſit. Caput XXVI.
Quod virtutes quatuor ita perplexæ ſint, vt ab inuicẽ ſeparari nequeant. Cap. XXVII.
Primum quod philoſophi dicunt & ſecundum iuſtitię munus apud nos excludi, tertium vero a noſtris mutuatum. Cap. XXVIII.
Iuſtitiã & fidẽ hoſtibus etiã exhibẽdã. Ca. XXIX.
De beneficentia. Cap. XXX.
De reddendo beneficio. Cap. XXXI.
Beneuolentiã liberalitate potiorẽ eſſe. Ca. XXXII.
Beneuolentiam in eccleſia maxime, & earundem virtutum hominibus perſeuerare. Cap. XXXIII.
Laus beneuolentiæ. Cap. XXXIIII.
De fortitudine. Cap. XXXV.
Fortitudinem maxime in animo & contemptu rerum conſtare labentium. Cap. XXXVI.
Mala æquanimiter toleranda, & interdum etiam declinanda. Cap. XXXVII.
Quod prouidentia magnũ munimen fortitudinis ſit. Caput XXXVIII.
Fortitudinem aduerſus omnia vitia dimicare debere. Caput XXXIX.
Virtutẽ bellicã noſtris etiam nõ inuſitatã. Cap. XL.
Fortitudinẽ non ſolum in vincẽdo, ſed etiam plus in tolerando conſtare. Cap. XLI.
Poteſtates non irritandas, & adulationibus non attendendum. Cap. XLII.
De temperantia, & eius partibus. Cap. XLIII.
Officio ſibi cõgruo quẽq; ſtudere debere. Ca. XLIIII.
De pulchro & honeſto. Cap. XLV.
Quod pulchra & honeſta ſint naturalia, turpia vero cõtra naturam. Cap. XLVI.
Quarum paſſionum reſtrictione pulchrum illud poſſit acquiri. Cap. XLVII.
De tribus generibus hominum iniurias accipientium. Caput XLVIII.
De vanitate calcanda. Cap. XLIX.
Quod officiorum gratia miniſtros altaris maxime deceat. Caput L.

RERVM ATQVE SENTENTIARVM

ſcitu digniorum quæ in D. Ambroſii Theologi incomparabilis operibus habentur, ſecundum ſeriem literarum

INDEX.

ABBA. folio.495.C.
Abdemelech quid. 108.F.
Abel & Cain myſterium. 254.C.
Abel iuſtus. 346.E.
Abel quid. 254.A.
Abimelech mori maluit, q̃ amicum prodere. 22.B.
Abrahæ virtutes. 271.L.
Abrahæ liberalitas. 14.B.
Abrahæ adulterium excuſatur. 272.E.
Abram & Abraham. Ibidem.L.
Abrahæ apparuit deus in triplici perſona. 273.B.
Abraham quid. 276.G.
Abſalonis exemplo nihil ſimulatum perpetuũ eſſe declaratur. 15.H.
Abſinthium fugiunt culices. 228.G.
Abyſſus. 223.B.
Accipitres. 239.C.
Acetum apibus medetur. 240.B.
Acham propter auaritiam præcipitatus. 16.D.
Acholius. 170.G.
Adam. 382.D.
Adam & Chriſti comparatio. 446.M.
Adæ ſepultura. 480.H.
Adæ maledictio quomodo ſublata. 58.G.
Adæ & Petri comparatio. 203.I.
Adamantina natura. 308.F.
Adoleſcentes claros viros ſequi decet. 15.A.
Adoleſcentibus quæ decora. 3.K.
Adoleſcentulæ rarius progrediantur, etiam ad eccleſiam. 35.H.
ἀδολεσχία. 388.D.&.405.I.
Adorare lignum, gentilis error eſt. 137.H.
Apparere quomodo dicantur angeli. &c. 430.C.
Appetitus ſubiectus eſt rationi lege naturæ. 9.L.
Adulterium, naturæ iniuria eſt. 236.C.
Adulationibus non attendendum. 9.B.
Aegyptiaci dies. 184.F.
Aegyptiorũ ſacerdotes circuncidi oportuit. 178.B.
Aegyptus pro Nilo. 281.H.
Aemulari quid in ſac. lit. 343.B.& deinceps.
Aeones Valentinianorum. 154.L.
Aera duo quid. 277.F.
Aer corpus eſt. 222.C.
Aer quid. 268.C.
Aeſculapius medicus. 26.M.
Aeſtas. 233.A.
Aetas, debilitas, & verecundia largiendo pauperibus conſideranda. 7.B.
Aethiopia quid. 248.C.
Affectuum omnium capita ſunt delectatio & dolor. 288.I.
Afflictionum remedium. 408.A.
Aphricanus. 156.M.
Agar. 258.A.
Ager beatorum. 291.F.
s. Agnes. 216.L.
Agnetis martyrium. 22.C.
Agni paſchalis eſus. 139.K.
Agonum & vitæ humanæ comparatio. 3.F.
Agricola martyr. 32.A.co.2.
ἀΐδη quid. 63.D.
A in litera quid. 416.G.
αἴσθησις. 247.K.
αἴθοψ. 171.A.
αἰτία quid. 121.G.
αἴξ vnde. 280.A.
ἀκατέργαστον. 87.D.
Alani. 476.K.
ἀλάλαγμα. 671.K.
Aleatorum leges. 314.C.
Allegoria in numero Græco τιη. 271.M.
Allegorica diluuii et arcę interpretatio. 265.E. et dein.
Alleluia. 381.C.
Aleph. Ibidem.A.
Allium leopardus fugit. 242.K.
Allophyli qui dicti. 6.F.
Amalech quid. 221.A.
Amazones. 546.C.
Ambitioſi habent mercedem præſentium. 11.A.
Ambroſia filia Euſebii. 36.A.co.2.
Ambroſii & Ticinenſ. epiſcopi exemplum. 16.M.
Ambroſius vaſa myſtica confregit, vt captiuos redimeret. 16.F.
Ambroſius a forenſibus negociis vocatus eſt ad ſacerdotium. 53.I.
Ambroſius quum ſcriberet libros de virginibus, nondum triennium ſacerdotio præfuerat. 26.F.
Amen. 366.C.& 516.D.
Amicitia neſcit ſuperbiam. 22.D.
Amicitia aliena ſit ab adulatione. Ibidem.F.
Amici definitio. 109.I.
Amicitia. 12.K.
Amici probandi. 2.A.
Aminadab quid. 287.D.&.384.K.
Aminadab currus, Chriſti figura eſt. 31.E.
Amphibia quæ. 244.M.
Amygdali. 230.A.
Ananiæ liberalitas falſa. 20.C.
Angeli filii dei dicti. 262.G.
Angeli tutores humani gregis. 440.F.
Anima quid. 282.G.
Anima cur ſanguis dicta in ſacris ſit. 268.K.
Anima qualis ſit ſubſtantia. 150.L.
Anima ad ſimilitudinem dei creata. 246.H.
Anima hominis & ſpiritus dicitur. 106.K.
Animam alii ſanguinem, alii ignem &c. eſſe voluerunt. 268.I.
Anima ſoluta a corpore, adhuc futuri iudicii ambiguo ſuſpenditur. 258.L.
Anima bipartita eſt. 271.C.
Anima pro homine. 284.G.
Anima immortalis eſt. 63.B.
Anima pro homine in ſacra ſcrip. 244.B.
Animæ & muſices venuſta comparatio. 62.A.
Animæ deſcriptio apud Ezechielem de quatuor animalibus. 31.M.
Animæ in ſeptenarium ordinem digeſtæ. 63.E.
Animæ partus. 258.A.
Animi motus ſi non euelli, at præcaueri conuenit. 4.G.
Animus autor culpę, caro peccati miniſtra eſt. 50.G.
Animus ex corporis motu cognoſcitur. 3.L.
Animæ motus. 280.E.
Animalia adulterina. 235.E.
Animantium tria genera. 237.K.
Anſeres. 238.A.
ἄνθρωπος. 244.B.
Antichriſtus in nomine ſuo venturus eſt. 104.A. &.549.H.
Antichriſtus quando venturus. 549.G.

Antichriſtus ex circumciſione aut circumciſus venturus. 549.H.
Antichriſti qui. 477.B.
Antiochenæ cuiuſdam virginis hiſtoria. 25.I.
Antipelargoſis quid. 238.M.
Antrum vnde dictum. 223.B.
Annulus. 469.M.
Appetitus rationi pareat. 5.C.
Apis Aegyptiorum deus. 485.E.
ἀφὴ. 263.B.
Apoſtoli, epiſcopi ſunt. 537.I.
Apoſtoli gratiã habuerunt maiorẽ q̃ prophetæ. 544.I.
Apoſtoli omnes vxores habuerunt, excepto Ioanne & Paulo. 526.C.
Apoſtoli & prophetæ ſunt os Chriſti. 53.G.
Apoſtata vnde dictus. 436.B.
ἀποκλεισμα. 172.A.
Apum politia. 239.H.
Aqua in varias mutatur ſpecies. 330.E.
Aquam ſuper cælos eſſe. 224.H.
Aqua quare admiſceatur vino in calice. 335.H.
Aquila. 229.D.
Aquila quid myſtice. 472.M.
Aquilæ induſtria circa pullos. 424.C.
Ariani expungunt ea quę contra ſe faciunt. 111.M.
Arianorum de filio quęſtiones. 77.F.
Arianorum errores. 96.D.
Arcadius. 136.E.
Arcus quem deus in ſignũ poſuit, aliud eſt quàm iris. 269.E.
Arca Noe deſcriptio eſt humani corporis. 262.L.
Arca fœderis & Noe quid differant. 263.C.
Architæ Tarentini dictum. 4.K.
Ardea. 228.A.
Arida quare a deo apparere iuſſa, & non potius terra. 227.C.
Ariminenſe concilium. 159.G.
Ariſtotelicorum de principiis opinio. 220.A.
Arteria quid. 268.k.
Artium cultores quibus ſua accepta ferant. 171.A.
Aſcendere & deſcendere quid in ſac.lit. 306.G.
Aſer quid. 301.M.
Aſini pigritia. 241.k.
Aſini myſterium. 274.M.
Aſſyrii vnde dicti. 248.C.
Athletarum ſpecies. 351.H I.
Attilius. 156.M.
Atlanticum mare. 237.E.
Atramento ſcribere quid. 265.B.
Auaritia Ananiæ. 207.C.
Auaritia malorum radix. 14.k.
Auaritiæ malum. 16.C.&.343.B.C.
Auaritiæ pediſſequæ. 340.D.
Auaritia. 255.k.
Auaritia idololatria dicta. 539.A.
Auguſtini diſputationes. 218.F.
Auguſtinus cuculla nigra indutus &c. 218.H.
Autumnus. 233.D.
Auxen Aſſyrii & Hebręi Euphratẽ dixerũt. 248.D.
Auxentius. 112.A.&.159.H.
BAbylon. 270.k.&.242.G.in fi.
Baptiſma, poſt q̃d nemo delinquit, quid. 28.A.
Baptiſmi ceremoniæ. 332.I.
Baptiſmi typus fuit tranſitus maris rubri. 332.K.
Baptiſmum dei conſilium dictum. 105.k.
Baptiſmus pro mortuis. 518.A.
Baptiſmus Ioãnis, & baptiſmus Chriſti. 354.E in fi.
Baptiſmus Chriſti, typo ignis pręſignatus. 21.E.
Baptiſmatis tres teſtes. 330.F.
Baptiſmatum multa genera. 333.A.
Barrabas quid. 480.B.
βάρις. 377.B.
Baſiliſci noxius viſus. 402.M.
Bathuel quid. 56.M.
Bauto. 153.D.
Beatum nihil, niſi quod caret peccato. 11.I.
Beati definitio. 291.E.
Beatus quis. 2.G.&.341.L.M.& deinceps.
Beatitudo noſtra futura, non præſens. 3.G.
Beatitudo eſt & in doloribus. 11.k.
Belus idolum Babyloniorum. 485.E.
Bellica gloria claruere patres. 7.L.
Beneficiis ſuperare debemus. 7.C.
Beneficia pauperib⁹ magis q̃ diuitib⁹ erogãda. 16.A.
Beneficia non ſolum pecuniaria ſunt. Ibidem.B.
Beneficentia. 6.G.
Beneficentiæ & membrorum humani corporis comparatio. 17.M.
Beneuolentiæ prętextu Eua ſerpẽti aſſenſit. 7.G.in fi.
Beneuolentia facit vt amici vulnera, q̃ inimici oſcula vtiliora ſint. 7.I.
Beneuolentia præſtat liberalitati. 7.F.
Beth quid. 149.F.&.282.H.
Bethania quid. 455.M.
Bethel quid. 271.F.
Bethlehem quid. 277.D.
Bibenda multa. 343.I.k.L.
Blaſphemia ſpiritus quæ. 52.C.
Bobus ineſt imbrium praeſcientia. 242.C.
Bonum triplex. 278.M.
Bonorum iudicia non negligenda. 9.k.
Bononienſes virgines. 24.k.
Bonitas omnibus grata. 12.G.
Bonitas fructus ſpiritusſancti. 348.H.
Branchiæ idem agunt in piſcibus, quod pulmo in hominibus. 235.G.
Buxus. 229.k.
CAdes. 54.G.
Cadere in ſacris lit. quid. 351.G.
Cæthura. 256.A.
Caiaphæ prophetia qualis. 412.M.
Cain cur non paſſus a deo occidi. 261.A.
Cain quid. 254.A.
Cain æternã vitã poſthabuit corporali. 261.A.
Cain longæuitas indulta in vindictã eſt. Ibidem.D.
Cain ſacrificium. 256.C.
Cain cur ſignatus a deo. 58.C.
Calamus quid myſtice. 454.k.
Calcanei iniquitas. 577.I.k.L.
Calceamenta Euangelica quæ. 442.A.
Calceamenta quomodo non accipienda. 57.D.
Calceamentum. 469.M.
Calicem bibere quid. 464.C.
Calix domini quid. 355.F.&.429.A.
Camillus. 156.L.in fi.
Cancri fraudes. 236.E.F.
Canes natura duce ſyllogizant. 242.F.
Canino ſanguine omnes feræ curantur. 242.k.
Canis. 235.B.
Canis beneficiorum memor. 242.G.
Canum gratitudo. 242.A.
Canticorum in ſac.lit. præſtantia. 341.D.
Cantica qui ſcripſerint ex ſacris authoribus. 341.D.
Cantica Canticorũ Salomonis myſtica ſunt. 284.I.
Cantus ſanctorum. 455.I.
Caph quid. 404.F.
Caput ſanctorum Chriſtus eſt. 425.M.
Capilli capitis noſtri qui. 105.F.
Capitis præſtantia. 244.M.
Caro pro homine. 283.G.&.62.H.
Caro ante mentem non corrumpitur. 42.A.
Caro dicitur etiam de anima. 416.E.

Carnis venenum eſt medicina ſpiritus. 50.D.
Caſtigare amantis eſt. 400.G.
Caſtitas etiam loci abolet infamiã, non locus infamat caſtitatem. 25.L.
Caſtitas angelos ſeruauit. 24.G.
Caſtitas triplex. 44.G.&.35.D.
Cedrus. 229.I.
Cerui veneno paſcuntur. 228.k.
Cerui cura. 242.k. Cete. 236.M.
Chaldæorum ſuperſtitiones. 277.A.&.224.B.
Cham quid. 269.F.&.342.G.in fi.
Chamæleon. 240.C.
Charitas ſine qua omnia alia inania, quę ſit apud Paulum. 187.H.
Charitas, legis plenitudo. 359.L.
Charitatis ſummum mandatum. 409.G.
Charitas vna patris & filii & ſpiritusſancti. 103.k.
Charitatis teſtimonium. 12.L.
Charitas non metuit pericula. 400.C.
χλανίδ. 343.E.
Chriſtus quare in aliena ſepultura poſitus. 206.k.
Chriſti dictum, Non eſt meum dare vobis, quomodo accipiendum. 94.M.
Chriſtus quomodo vitis, & pater agricola. 92.B.
Chriſtus quomodo fuerit in forma dei. 541.E.
Chriſtus quomodo ſubiectus patri. 96.L.
Chriſtus finis legis eſt. 409.B.
Χριστός, quid. 400.H.
Chriſtus omnia nobis eſt. 31.G.
Chriſtus matrē corpore, patrē virtute referebat. 26.I.
Chriſtus vno tantum loco ſtare ad dexteram patris legitur. 87.L.
Chriſti & aquilæ comparatio. 208.C.
Chriſtus qui paſſus eſt, & dei verbum, idem. 119.L.
Chriſtus non in phantaſmate paſſus eſt. Ibidem.
Chriſtus quomodo quærendus. 423.C.
Chriſtus quomodo nouiſſimus dictus. 39.C.
Chriſtus viginti aureis in veteri teſtamēto, triginta in nouo venditur. 114.A.
Chriſtus quomodo neſcire momenta extremi iudicii dicatur. 97.M.&.98.A.
Chriſti paupertas. 345.M.
Chriſti tædium & pauor. 478.C.
Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. 93.I.
Chriſtiani aliter atq; Ethnici metiuntur officia. 2.B.
Chriſtiani aliter atq; Ethnici nomē ſortiuntur. 348.D.
Chriſtus quomodo caro, maledictum, & peccatum factus ſit. 120.D.E.
Chriſtus ſeruus & dominus. 346.B.
Chriſtus quo in loco paſſus. 376.B.
Chriſtus peccatum factus pro nobis. 354.G.
Chriſti velle, feciſſe eſt. 63.L.
Chriſti paſſio non mutauit verbi naturam. 119.k.
Chriſti varia nomina. 117.A.
Chriſtiani ore tenus, vulpibus comparati. 212.H.
Chriſtus quomodo ematur & vendatur. 114.C.
Chriſtianus quis. 409.E.
Chriſtiana infirmitas, fortitudo eſt. 196.L.in fi.
Chriſtianorum infantia. 205.H.
Chriſtus cur ex monumento nouo reſurrexerit. 28.I.
Chriſtianus vim ſibi non inferat. 27.L.in fi.
Cibo parce vtendum virginibus. 26.M.
Ciconiæ. 238.I.
Cygnus. 240.A.
Circumciſionis vocabulum. 272.I.
Circumciſio quur octauo die. 440.I.
Circumciſio cordis. 406.F.
Circumciſio cur data. 282.D.
Circumciſionis ratio & autoritas. 177.M.
Ciuitatum ſex ad refugia diſpoſitarum myſticus intellectus. 55.I.
Ciuilia bella. 375.F.
Clamor ſanctorum. 366.G.
Claues regni & ſcientiæ. 209.E.
Clauus ſpiritalis crucis. 416.F.
Clerici quidam cur non ab Ambroſio recepti. 3.M.
Clericos dedecet fraus & turpe lucrum. 19.G.
Coccus quid myſtice. 422.B.
Cocci in expugnatione Iericho myſterium. 96.B.
Codicū Græcorum & Latinorum collatio quo ad integritatem. 491.A.
Cælum myſtice quid. 407.A.
Cæli qualitas & eſſentia. 222.L.
Cælorum numerus. 224.C.
Cæli ſunt etiam in terris. 406.M.
Cælorum nomen generale eſt, firmamentum autem ſpeciale. 225.C.
Cælum quomodo aſcendendum. 31.B.
Colloquia familiaria qualia eſſe debeant. 4.M.
Coluber ceruum fugit. 228.k.
Columba. 195.k.
Colūbæ & corui in arca Noe interpretatio. 41.B.C.
Commutatio in facilit. 370.E.
Compungi quid. 400.D.
Confeſſio trina in baptiſmo. 333.I.
Confeſſio mundat cor. 404.D.
Confeſſio, pœnarum compendium. 360.H.
Confeſſio Chriſti ſit aperta, non inuoluta. 479.H.
Confeſſio medicina erroris eſt. 37.H.
Confeſſionem inſinuat. 236.C.
Coniuges quomodo ſe viciſſim gerere debeant. 358.k.
Coniugium non ſpernendum. 272.B.
Coniugium vinculum eſt. 46.C.
Coniugia ex Chriſtianis non alienigenis domibus petenda. 172.M.
Conſcientia. 208.M.
Conſiliis fit vt amicos habeamus. 12.M.
Conſiliarius qualis eſſe debeat. 14.I.
Conſiliarius bonus, qui & ſibi conſulit. 13.I.
Cōſecrationis verba mutāt panē in corpus Chriſti.&c. 335.D.
Conſolatio. 317.G.357.H.&.420.M.
Conſtantinopolis. 99.M.
Conſuetudo peccandi q̃ pernicioſa. 343.A.
Conſummationes multæ ſunt. 409.A.
Conuerſatio eligenda. 7.D.E.
Conuitia malorum diſſimulanda. 1.L.
Conuiuiorum gratia. 365.A.
Conuiuium eccleſiæ. 255.H.
Cordis & oris cuſtodia. 340.B.
Cornices. 238.I.
Cornu myſticum. 368.C.&.F.
Corpus coinquinat animam. 60.k.
Crapulæ mala. 255.G.
Crucis ſignum in nauium velis. 206.E.
Cubiculum orationis quid. 257.A.&.337.A.
Cupreſſus. 229.I. Cyprianus. 491.A.
DAleth. 487.H.
Dalilæ auaritia Sampſonē perdidit. 16.D.
Dęmonia non habēt diuinā naturam. 121.B.
Damalis. 280.B. Damaſus. 155.k.&.552.C.
Damonis & Pythiæ amicitia. 20.G.
Dan quid. 301.k.&.365.D.
Danielis conſilium & virtutes. 13.G.
Danubius. 224.L.
Dauid cum potuiſſet nocere, maluit parcere. 19.I.
Dauid ſibi plebem officiis conciliauit. 12.I.
Dauidis fletus. 420.k.&.531.C.
Dauidis denudatio quid figurauerit. 161.I.
Dauidis victoria aduerſus Goliā typ⁹ ē Chriſti. 422.D
Dauidis pœnitentia. 324.G.
Debitores duo g.456.E. Debita & debitores. 313.M

Decorum a ſummo opifice in humano corpore formã-do ſeruatum. 4.B.
Decorum ſeruandum in veri inueſtigatione. 5.I.
Decorum in itinere ſeruandum. 4.A.
Decorum & indecorum quid. 286.L.
Decorum perſonæ. 9.E.
Decor orationis. 5.A.
Deficere quid. 404.C.
Defunctis collata humanitatis officia, præſtantiſſima. 312.F.
Delectationis efficacia. 341.A.B.C.
Delinquere ſibi. 346.H.
Depoſitio defunctorum quid. 210.F.
Depoſitum quando non reddendum. 10.k.
Deſertum quid. 454.H.
Dextera quid. 191.H.&.107.C.&.110.L.
Deus non vult ad ſe veniri per ſuffragia. 485.D.
Deus aliter tentat q̃ diabolus. 274.I.&.528.k.
Deus cur non vno momẽto creauerit omnia. 163.I.
Deus vnius pœna plurimos corrigit. 421.E.
Deus cur iuret. 257.G.
Deus non locorum interuallo amittitur. 416.A.
Deus autor eſt omnis boni. 425.E.F.
Deus diſſimulat nonnunq̃ ſe ſcire quod nouit. 98.H.
Deum eſſe vel operibus cognoſcitur. 407.D.
Deus morum magis quàm annorum ætatem conſi-derat. 412.L.
Deus quomodo velit omnes ſaluos fieri. 67.L.
Deo nihil eſt ſimile. 116.k.
Deus vult nos ſignis ad ſuæ cognitionem potẽtię per-uenire, etiam ſi poſſit iis quæ fidem habeant prom-ptiorem. 224.G.H.&.I.
Deus præeſt omnibus creatis. 2.M.
Deo nihil occultum. 3.A.B C.
Deus æque iudicat bonis & malis. 3.D.
Deus iuſtos audit etiam mortuos. 260.L.
Dei indignatio non vltionis executio, ſed abſolutionis operatio magis eſt. 48.F.
Deus aliter bonus, iuſtus, ſapiens &c̃. dicitur, aliter ho-mo. 17.I.
Deus ſphęræ aſſimilatus. 527.C.
Deus quomodo caput Chriſti. 88.L.
Deus frequenter mutat ſententiam ſuam. 20.F.
Deus adoptiuus homo dicitur. 541.k.
Deus ignoſcat etiam propter aliena merita. 450.I.
Dei gratia non deſperanda. 269.D.
Deus quomodo digito ſcripſerit legem. 110.H.
Deus non placatur muneribus, ſed affectu. 259.k.
Deus quomodo habeat manus & digitos. 107.C.
Diaboli tentatio, euerſio eſt. 528.k.
Diabolus cur permittatur a deo tentare. 457.E.
Dialecticorum argutiæ. 121.D.
Dianæ & Neptuni fabula. 26.M.
Διαβήματα. 351.D.
Dictamo capreæ vulneratæ curantur. 242.k.
Dictorum obſeruatio. 533.A.&.B.
Dies & horæ diei quid myſtice. 469.H.
Dies nocti anteferturr. 223.F.
Dies tres ante ſolem fuerunt. 231.F.
Dies ſolis. 207.k.
Dies iræ. 436.C.
Dies mali. 350.D.
Dii gentium etiam a ſuis irriſi cultoribus. 26.E.
Dii etiam homines dicti. 93.D.
Dii gentilium fictitii. 157.k.
Dilectionis vtilitas. 12.G.
Diluuium ſpeciale. 263.L.
Dionyſius. 159.D.
Diſciplinę conſideratio. 366.L.
Diſciplina domini duplex. 400.I.
Diſcipuli perfectio, magiſtri laus. 547.L.
Diſperſio in ſa. lit. quid. 369.M.& deinceps.
Diſputationes vanæ. 405.k.
Diues eſt, qui ſuo contentus eſt. 303.H.
Diuidendum recte. 352.G.
Diuitiæ non conferunt vitæ beatæ. 12.A.
Diuinitas non recipit numerum. 113.B.
Diuitis & pauperis comparatio. 244.I.
Diuitię vix ſanctis domini contẽptui ſunt. 26.C.&.D.
Diuitiæ cur a deo largiantur. 3.G.
Diuitiarum deſpectus. 13.L.
Doech fallacia. 20.D.
Dominica dies. 207.k.
Dominus quomodo dicatur iuſtificari. 326.L.
Domus myſtica. 352.M.
Donec quomodo in ſacris lit. accipiatur. 38.D.
Donorum dei adminiſtratores ſumus, non dñi. 3.G.
Dorcas. 392.F.
Drachma & didrachmum quid. 139.L.
Draco elephantem ligat. 228.k.
Ducere in altum. 450.A.
EBrietas cauſa ſeruitutis. 308.C.
Ebrietas duplex. 269.L.
Ebrietatis mala, quorum primum eſt pudicitię periculum. 24.H.
Eccleſia mari comparata. 227.G.
Eccleſia ſine auro congregata eſt: non habeat igitur au-rum quod ſeruet, ſed quod eroget. 16.G.
Eccleſię caput, oculi, capilli &c̃. 415.A.
Eccleſia viti comparata. 229.E.
Eccleſia ciuitas dei eſt. 416.D.
Eccleſiæ figura in Magdalena. 403.A.
Eccleſię & malorum granatorũ comparatio. 230.A.
Eccleſię theſauris non parcendũ tpe neceſſitatis. 16.G.
Eccleſię poſſeſſio ſumptus eſt egenorum. 157.E.
Eccleſię filius quis. 460.E.
Eccleſię interceſſio. 450.k.
Eccleſiæ arma. 45.G.
Eccleſiaſtes Salomonis naturalis eſt. 284.I.
Eccleſiaſticos nõ malis artib⁹ ad honores niti oportet. 15.k.&.L.
Eccleſiaſticus ſit hoſpitalis, nõ cõuiua extraneus. 4.F.
Echini terreni, id eſt heritii cautela. 242.C.
Echini prognoſticatio. 236.H.
ἐιδθέως quid. 280.C.
ἐκνύφια. 257.A.&.273.E.
ἐκ τῶν χειρῶν, varie interpretatum. 406.I.
Elleborus. 228.H.
Electrum. 230.G.
Eleemoſyna. 54.B.&.C.&.198.G.
Eleemoſyna quibus & quo ordine pręſtanda. 473.C.
Elementa parricidium accuſant. 260.k.&.L.
Elementorum qualitates. 227.D.E.
Elephanti promuſcis. 242.M.
Elephantus formidabilis tauris. 243.E.
Eloquentiæ mundanæ & diuinæ differentia. 405.C.
Empirici. 354.C.
ἐν ἀωρίᾳ quid. 424.I.
Enchoria quę. 238.D.
Engaddi. 285.C.
ἐν κεφαλαίῳ ab aliquibus dictum pro ἐν ἀρχῇ. 221.B.
Enneadecateris. 184.E.
Enon quid. 354.E.
Enoch cur raptus. 128.E.
Entelechia. 262.D.
ἐν ξόανοις. 372.B.
ἕπου θεῷ, ſapientis dictũ. 271.C.
ἐπιούσιον quid. 336.D.&.87.G.
Epicureis deus nõ videtur curare humana. 2.L.et.M.
Epiphania. 195.A.
Epiſcopus quid. 339.A.
Epiſcopatus non pecuniis coemendus. 338.L.
Epiſcopi appellabatur primi presbyteri. 537.k.L.M.
Epiſcopi de laicis in eccleſia, & non laici de epiſcopo in conſiſtorio iudicare debẽt. 158.B.C.D.& deinceps.
Epiſcopi electio. 537.M.

Epiſcopi munus in membris putridis. 16.E.
Epiſcopus quomodo vnius vxoris vir eſſe debeat. 338.C.
ἐπιθυμία quid. 357.C.
ἐπιξοχάλια. 420.A.
Errores, fortiſſimi etiam viri non potuerunt cauere. 324.G.
Erugo theſauri huius mundi laſciuia eſt. 104.L.
Et coniunctiua particula diſtinguit nonnunꝗ. 422.k.
ἐγδόσια. 93.k.
Exceſſus quid. 280.k.
Excommunicatio non præcipitanda. 16.E.
Exempla patrum. 5.G.H.
Exequiarum officium mortuis deferendum. 275.E.
Exlex quis. 415.F.
Exorciſtæ & lectores in eccleſia qui 537.k.
Exurge Borea,& veni Auſter, excuſſum. 344.H.
Eua, vita interpretatur. 37.G.
Euangelica hiſtoria a variis deſcripta. 434.L.
Euangelium, mare eſt. 235.M.
Euangeliſtæ, diaconi ſunt. 537.I.
Euglyphus quid. 418.k.
Eunomiani error. 118.F.in fi.
Eunomiæ. 327.H.
Euſebius. 182.I.
Euſebius hæreticum ſe eſſe mentitus eſt, vt hæreticos lucrifaceret. 210.D.
Euſebii martyrium. Ibidem.E.
Euſtorgius. 159.D.
Exempla magis mouent ꝗ verba. 550.B.
FAber pater Chriſti dicitur. 194.G.
Fames verbi. 468.E.F.
Famis tempore ſubueniendum. 18.k.
Febres ſpiritales quæ. 449.G.H.
Felicitas non æſtimanda externis. 2.k.
Feræ quid myſtice. 108.D.in fi.
Fermentum. 190.I.&.468.B.
Feſti dies quomodo celebrandi. 134.H.
Feſtus dies domini quando. 258.I.
Fiat, fiat, in ſa. lit. quid ſignificet. 366.C.
Ficulneæ folia. 230.A.
Ficus agreſtis & domeſtica. 229.L.
Fides eſt quę dat ſalutem. 551.E.
Fides radix iuſtitiæ. 6.G.
Fides etiam perfidis præſtanda. 19.M.
Fide ſeculum hoc fugitur. 56.I.in fi.
Fidei teſtimonium. 12.M.
Fidei nihil in iis quos pecunia vel adulatione tibi deuinxeris. 15.k.
Fides vera nunꝗ turbatur. 118.E.
Fides præcedit deuotionem. 299.'.
Fides inexercitata cito langueſcit. 405.L.
Fides citharæ quare ſic dictæ. 136.C.
Fides eſt redemptio animæ. 139.G.
Fidei acquiſitio vnde. 69.H.
Figulus. 205.A.
Filius æqualis eſt patri. 90.B.
Filius ſempiternus eſt, & non creatura. 77.M.&.78.A.& per totum.
Filius dei etiam Paracletus dictus. 104.B.
Filius nõ poteſt a ſe facere quicꝗ. explicatũ. 89.C.&.D.
Filius quomodo viuat propter patrem. 91.C.
Finis dicitur Chriſtus. 378.M.
Flagella poſt mortem nihil proſunt. 322.M.
Fluuiorum quatuor myſtica expoſitio. 247.M.
Fœmineus ſexus ad decipiendum vſitatus. 203.H.
Fœneratio duplex. 352.G.
Fœneratorum nequitia. 313.D.
Formicæ induſtria. 241.M.&.242.C.
Fornax ſanctorum. 426.E.F.
Forte quomodo accipiatur. 52.H.
Fortitudo ſine iuſtitia, iniquitatis materia eſt. 7.k.&.6.A.
Fortitudo aduerſus vitia dimicat. 8.G.
Fortitudo rerum contemptu conſtat. 7.M.
Fratres & gentis & generis dicti. 38.C.
Fructus ſapientiæ quis, & quod folium. 344.E.
Frugalitas. 13.L.&.277.k.
Fulicæ. 238.A.&.239.E.
GAd quid. 301.k.
Galaad quid. 417.L.M.
Galathæ mercatores. 13.L.
Galli a leonibus timentur. 242.k.
Gallus. 240.I.
Gaſtrimargiam ſequitur luxuria. 380.G.
Gedeonis hiſtoria. 99.F.& deinceps.
Generatio hominis duplex. 268.E.
Gentes ab eccleſia deuictæ, quæ intelligantur moraliter 367.F.G.
Gentes cur tam ſero vocatę. 68.H.
Gentium vocatio a prophetis prædicta. 37.M.
Gigantes. 262.G.
Gimel. 384.k.in fi.
Gladius verſatilis quur ante paradiſũ poſitus. 426.F.
Gladius a domino emi iuſſus, qualis. 478.F.
Gladius eſt verbum dei. 367.L.
Gladius peccatoris quis. 349.H.
Gog. 83.L.
Gomor quid. 139.I.&.177.H.
Gothi. 476.k.
Gratia ſpiritalis ꝑ ignẽ exurit, per aquã mũdat. 21.F.
Gratiæ agendæ poſt menſam. 202.H.& deinceps.
Gratianus. 138.L.
Græci ſermonis vis exprimi non poteſt. 409.A.
Gręci ſingulis tantũ annis accipiũt corpus dñi. 336.D.
Gregorius. 100.A.
Grues. 238.F.
Gygis fabula, & equi ænei. 18.G.
Gymnoſophiſtæ. 143.I.
HÆreditas Chriſtiana. 414.A.
Hæreticus. 204.k.
Hæreſis Arriana. 77.H.I.
Hæretici vulpibus comparati. 461.F.
Hæreticorũ quorundã errores recẽſentur. 118.F.&.G.
Hæretici iĩ pernicioſiſſimi, quibus multa cum orthodoxis paria ſunt. 115.H.
Hæreticorum de diuinitate opiniones. 76.k.
Hæretici & de ſyllabis faciunt quæſtiones. 107.C.
Halcyon. 237.L.
Halcyonides dies. Ibidem.M.
Hamilcaris ſacrificandi ſtudium. 157.M.
Hannibal. 156.L.
Harmonia nuptialis. 470.H.
He, quid. 389.B.
Hebdomada a quibuſdam vnus dies dicta. 223.G.
Hebdomas. 163.k.in fi.
Hebręi quare dicti, non Abræi. 442.G.
Helena crucis diuinæ inuentrix. 137.F.
Heliodori & Oniæ exemplum. 16.k.
Hęrbarum notitia animalibus ineſt. 242.D.
Heri & hodie quid. 164.A.
Herodis crudele promiſſum. 20.E.&.346.k.
Herodes non fuit legitimus rex. 437.k.
Heſter magnanimitas. 22.A.B.
Heth. 395.M.
Hetruſci iuuenis fabula. 36.A.
Hyems & æſtas quando myſtice. 233.A.
Hippocrates. 164.B.
Hippopotamus. 234.M.
Hirundo. 238.M.
Homo qũo ad imaginẽ dei creatus. 243.M.&.35.F.
Homo vetus & nouus. 538.E.

Homouſion. 115.L.
Hominum tria genera iniurias accipientium. 9.M.
Homo in ſe duplex. 352.k.
Homo omnis imperfectus. 352.C.
Homo ſolus non laudatus in creatione. 37.E.
Homo duplex. 37.B.&.C.
Homo hominis cauſa factus, & omnia propter hominem. 6.B.
Homo puluis. 344.L.
Hominis vocabulum vnde. 17.M.
Honeſtum & vtile Chriſtianis vnū eſt. ibidē.H.&.I.
Hominibus datū eſt quod angeli nō habēt. 402.D.
Honeſtas Chriſtiana. 9.F.G.
Honeſtas a natura petenda. ibidem.H.
Honeſtati ſalus etiam poſtponenda. 18.H.&.I.
Honeſtatis maxima cura fuit maioribus 21.k.
Honorius. 136.E.
Horoſcopus. 232.F.
Hortus nucum quid. 287.B.
Hoſpitalitas Abrahæ. 273.B.&.15.D.
Hoſpitalitatis præceptum. 43.C.
Hoſtes peregrini dicti. 6.F.
Humana natura ſine gratia qualis. 68.L.
Humana gloria qualis. 228.A.
Humanitas lege naturæ docetur. 7.C.&.17.L.M.&.18.A.
Humani corporis copioſa deſcriptio.244.M.&.245.per totum.
Humiliatio ad correctionē, non ad deſperationem fieri debet. 406.I.
Humilitas rara in iuuenibus. 422.I.
Hūilitas.534.G.et.412.H.&.426.I.et.412.E.&.13.L.
Huni. 314.D.&.476.k.
Hyems quid myſtice. 347.G.
Hyginus. 152.G.
Hyle. 121.F.&.171.A.&.220.B.
Hyſſopo mundari quid. 327.B.C.
IAcob quare Iſrael dictus. 439.F.
Iacob qua ratione claudicauerit. 293.A.
Iacob Patriarchæ fuga. 56.L.
Iacob patriarcha nobis imitandus 375.E.
Iactantia. 426.A.
Ianus. 194.H.
Ianiculum. Ibidem.
Iaphet. 167.D.&.269.F.
Ibi, quid. 347.I.k.
Icari fabula. 32.C.
Idea. 220.A.
Idithum qui fuerit. 378.M.
Idololatria. 545.G.H.I.&.L.
Idola cum videntur prodeſſe, obſunt. 459.B.
Ieiunium verum quomodo fieri debeat. 305.E.
Ieiunii virtutes. 308.H.&.307.I.
Ieiunii fracti prima præuaricatio. Ibidem.M.
Ieiuni ſputi vis. 242.L.
Iepte promiſſa. 20.E.
Ieſus Naue ſolem ſiſtere potuit, auaritiam minime. 36.D.
Ieſus Naue Moyſi indiuiduus erat comes. 15.B.
IESV ſubiectio. 441.A.
Iethro. 256.C.
Ignis alienus. 141.A.
Ignis dei. 421.M.
Ignis in ſacris literis quid. 24.E.&.360.k.&.409.F.
Ignorantia excuſat peccatum. 124.I.
Imago dei vir, & non mulier. 546.B.
Imagines Chriſti quomodo colendę. 403.A.B.
Imitari deum quomodo poſſimus. 412.H.
Imperator nihil habet iuris in diuina. 160.E.I.k.
Impius gaudet ſui peccati conſorte. 270.B.
Impius ipſe ſibi pœna eſt. 2.L.
Impietas an ſecundum naturam ſit. 344.k.
Improbus & inuidus quid differant. 17.A.
Iudicus vermis. 240.C.D.
Indulgentiæ domini, ꝓphetico ſpiritu præuiſę. 361.k.
Infantes aliena confeſſione credunt. 74.H.in fi.
Infantium multorū a ſalute alienatio quare. 74.E.F.
Infirmitas, virtutis officina. 350.M.
Inimicitiæ ſubeundę ſunt plerunq; propter amici innocentiam. 22.D.
Intellectus ſpiritale munus eſt. 418.D.
Intemperantiæ incommoda. 263.L.
Interpretari in eccleſia quid. 514.L.
Interpretatione omnis ſcriptura indiget. 551.D.
Inuenire & quærere in ſa.lit.quid. 346.I.
Inutile idem & indecorum. 19.E.
Ioachim aurum in obſidione ſeruatum perdidit, & ipſe in captiuitatem deductus. 16.H.
Ioannes quomodo acceperit Mariam in ſua. 34.A.
De Ioannis Euangeliſtæ morte dubitatū eſt. 426.F.
Iob dixit quæ ipſe improbauit. 2.H.in fi.
Ioci ab eccleſia remouendi. 5.B.
Iordanis reuertitur in ſuum fontem. 224.I.
Ioſeph ſeruitus myſtica. 296.G.
Ioſeph conſilium. 13.F.
Ioſiæ fides. 17.B.
Iod quid. 401.F.
Ira qualis eſſe debeat. 538.F.
Ira, inconſiderata res. 546.F.
Iracundia aut vitanda, aut temperanda. 4.G.
Iracundia extra peccatum quæ.4.I.k.L. 538.F.
Iſachar quid. 301.G.
Iſraelitæ veri qui. 497.k.
Iſidis ſacra. 161.G.
Iubileus annus. 389.I.
Iudas proditor. 346.K.
Iudęus quid. 33.C.&.D.
Iudæi quomodo fœnerent gentibus. 142.M.
Iudicii extremi meditatio deterret a peccatis. 42.M.
Iudices non niſi per ſpiritū ſanctum iudicant. 111.co.2.
Iudicii extremi dies expectatur ab omnibus quę a ſeculo fuerunt animabus: interim tamen quęq; vel iniuria afficitur, vel fructu gaudet. 63.B.C.D.
Iudith fortitudo. 20.G.&.25.k.
Sancta Iuliana. 33.C.
Iulianus. 137.L.
Iunior non ſolum ætate, ſed & ſenſu dicitur. 270.E.
Iurandum non facile. 35.I.&.412.A.
Ius commune natura, priuatum vſurpatio fecit. 6.B.
Ius ligandi & ſoluendi par. 47.k.
Iuſtitia temperata eſſe debet. 538.F.
Iuſtitia etiam hoſtibus debetur. 6.D.
Iuſtitiæ exempla. Ibidem.
Iuſtitia vera quæ. 435.L.M.442.I.
Iuſti quotidie & viuunt & moriuntur. 406.D.
Iuſtus myſticus. 351.C.
Iuſtus nunq̄ ſolus eſt. 17.G.in fi.
Iuſtus quis. 5.H.
Iuſtus cedendo vincit. 1.k.
Iuſtus diues eſt æternorum æſtimatione. 17.H.
Iuſtus non derelinquitur. 352.A.
Iuſtus vir murus eſt patriæ. 273.k.
Iuſtus qualis eſſe debeat cum ſibi inuidetur. 292.E.F.
Iuſtus vir nihil vult niſi ſummum bonum. 290.H.
Iuſtus ſe totum committit deo. 267.H.
Iuſti vtres dicuntur. 405.C.in fi.
Iuſtitia & iniuſtitia oppoſitæ. 345.L.
Iuthungi. 155.E.
Iuuentuti graue eſt iugum Chriſti. 124.G.
Iuuentus ſuſpecta. 26.k.in fi.
Iuuentus peccandi initium. 268.A.
Iuuenilia deſideria. 555.k.

KAlendæ Ianuariæ. 194.G.
κατεβίβασαν & κατίδεισαν. 420.k.
κατόρθωμα quid. 2.F.
κοσμοπολίτης. 165.D.
κρᾶσις. 418.k.
Kuph quid. 423.G.
LAban quid. 57.E.
Laborandũ,& qua ratione. 550.C.&.545.H.
Lachrymæ pœnitentiales. 203.I.k.
Lætus. 152.E.
Lamed quid. 406.F.
Lapidibus homines comparati. 441.H.
Lapis molaris quare non oppignerandus. 316.I.
Laquei peccatorum. 413.F.&.447.B.
Largitas duplex. 15.F.
Lauare pedes quid. 30.A.B.
Laurus. 229.I.
Laurentii martyris exemplum de erogandis Eccleſiæ theſauris. 16.H.
Lectus myſtice quid. 450.L.
Leges naturæ. 415.C.
Legis promulgatio quid profuerit. 289.k.
Legis vindicta timori magis eſt, quàm vt commutet naturam. 267.L.M.
Legis dei meditatio. 403.k.
Lehem quid. 149.F.
Leo aquatilis 235.B.
Leoni ægro ſimia deuorata medetur. 242.k.
Leonis ferocitas. 241.L.
Leopardi medicina. 242.k.
Lepores albi hyemali tempore. 240.D.
Leuitarum non mediocre officium. 10.F.
Lex. 343.G.
Lex duplex. 56.F.
Lex cur pædagogus dicatur. 176.A.
Lex nihil prodeſt,ſi finem ignores. 409.I.in fine.
Lex factorum. 532.E.
Lex naturæ maior,quàm legum præſcriptio. 271.G.
Leui. 296.B.C.
Leuitæ qui. 55.k.
Liberalitas duplex. 14.B.
Liberalitas quibus preſtanda. 14.D.
Liberalitatis exempla. 6.k.L.M.
Liberi arbitrii defenſores. 66.A.
Libri aperti qui dicantur in ſa.lit. 345.k.
Libertas vera quæ. 142.F.in fine, & deinceps.
Libertatẽ ſuam quomodo tueatur tenues. 550.C.
Libido. 263.L.M.
Lignum in ſa.lite.quid. 343.M.
Lignum ſcientiæ boni & mali. 247.F.
Lingua menti obediat. 1.E.F.G.
Lilium conuallium quid. 39.k.
Locus, Non veni dare pacem, excuſſus. 465.k.
Locus, Omnis autẽ qui negauerit me, excuſſus. 48.C.
Locus Pauli, Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo omnia, explicatus. 107.k.
Locus ad Hebr.6.de pœnitentia explicatus. 51.I.
Locus Eſaiæ, Vidi dominũ.&c̃.explicatus. 115.A.
Locus apud Amos explicatus de creatione ſpiritus. 106.F.in fine,& deinceps.
Locuſta. 240.F.
Logiſmos quid græcis. 288.L.
Logos quid. 116.M.
Loquacitatis incommoda. 30.L.M.
Loqui diſcimus exercitiis. 2.E.
Loth. 271.k.L.&.276.k.L.
Loth adulterium excuſatur. 172.F.&.274.B.
Lucas quur quatuor tantum filiorũ Iacob fecerit mentionem. 438.D.
Lucerna quid. 411.D.E.&.deinceps.
Lucifer. 129.A.
Lucrum nõ quærẽdum in rebus diuinis. 449.A.B.
Lucrum nõ quærendum alieno incõmodo. 18.D.E.
Ludi Circenſes a Valentiniano aboliti. 124.k.
Lumen vultus dei quid. 104.E.
Lumen quid. 35.A.
Luna & ſtellæ quid. 37.A.
Luna non habet corporis imminutionem. 231.L.
Luna rorem adminiſtrat. 232.I.
Lunaris curſus obſeruatio. 533.B.
Lunæ myſteria magna. 233.I.
Luna eccleſiæ typus. 234.A.
Lupus homini vocem eripit. 242.k.
Luſcinia. 240.G.
Lux deus eſt. 348.k.
Lyciorum Luctus. 130.H.
MAccabæa propter carnes porcinas paſſa eſt. 41.F.in fine.
Maccabæorum fratrum conſtantia. 294.B.
Magiſtri,exorciſtæ ſunt. 537.k.
Magorum munera. 440.C.
Magdalena vna ne, an plures. 482.B.
Mali cognitio malum non eſt,ſed actus. 249.G.
Mali cur iubeantur vitari. 550.D.
Malitia inidonea regno. 14.M.
Malitia fons peccati eſt. 415.H.
Manaſſes quid. 300.B.in fine.
Mandragora. 228.I.
Manichei ob ieiuniũ dñica die indictũ dãnant. 184.I.
Manus domini quæ. 402.G.&.431.G.
Manibus laborandum. 545.H.
Maranatha. 519.A.
Mare quur ſalſum. 225.B.
Maria diuerſa. 226.L.
Maria cur poſt deſponſationem conceperit a ſpiritu,& non ante. 437.H.
Maria aula regalis dicta. 39.E.
Mariæ deiparæ exemplo viuant virgines. 25.C.
Mariæ ſororis Aaron myſtica interpretatio. 23.C.
Mariæ pudor perpetuus. 28.F.
Maria coniunx Ioſeph quomodo. Ibidem.C.
Marthæ opera & Mariæ mẽs religioſa. 463.E.F.
Matthæus & Lucas per diuerſas perſonas genealogiam Chriſti deſcribunt. 435.L.M.
Maſculi nomine mens ſignificatur. 282.I.
Mathematica auocant potius a deo,quàm ad ſalutem faciant. 232.C.D.E.& deinceps.&.544.H.
Matrimoniũ cur priſcis ſacerdotibꝰ permiſſũ. 552.B.
Matrimonii incommoda. 33.H.&.I.
Maxilla quid. 124.D.
Medicina antiquior quæ. 230.B.
Medicinæ ortus vnde. 354.C.
Medici officium. Ibidem.&.349.C.
Medicinæ ꝓcepta cõtraria ſunt ſtudio diuino. 431.I.
Melchiſedech quid. 271.M.
Mem quid. 409.E.
μλῶν quid. 185.B.
Mentiri ſibi quid. 346.G.
Mercurinus. 159.F.
Mergi. 238.A. μερίδες quid. 232.F.
Meritis ſuis nemo peruenit ad ſalutem. 71.L.
Meſopotamia. 173.M.&.247.M.&.275.k.
μεταψύχωσις. 135.D.
Militaris gloria vana. 191.C.&.D.
Militaris diſciplina. 272.A.
Miniſter Chriſti qualis eſſe debeat. 46.B.
Miniſtros altaris decet officiorum gratia. 10.F.
Miſeremini mei amici mei.&c̃.qualiter dictũ. 22.D.
Miſericordia commẽdatur Chriſtianus. 2.F.&.G.
Miſericordia de cælo petenda. 347.B.
Mnarum apud Euãgeliſtam myſterium. 474.I.
Moderatio virtutum pulcherrima. 47.G.

Mons myſticus. 347.B.
Montis aſcenſio quid. 277.G.
μονότης. 93.M.in fine.
Mors terribilis opinione tantum,& vario cuiuſq; affe-
ctu,non re ipſa. 62.D.
Mors eſt animę abſolutio,corporis reſolutio. Ibidē.E.
Mors vitæ via eſt. Ibidem.
Mors triplex. 59.M.
Mors pro remedio nobis eſt. 132.A.
Mors generaliter neq; bona neq; mala,ſed in ſpecie &
optima & peſſima. 62.F.
Mors a deo non facta. 60.L.
Mors corporalis non lugenda. 130.F.G.
Mors eſt vitiorum ſepultura. 61.A.&.287.I.
Mortuis quantū ſatis eſt officii deferēdum. 275.E.
Morte mori quid. 250.E.
Mors Chriſti, fructus eſt vitæ. 350.G.in fine.
Moyſes edoctus in omni Ęgyptiorū ſciētia, data ope-
ra philoſophicas quæſtiones de ſphęrarū motu pre-
terijt tanquam inutiles. 241.G.
Moyſi manus quam in ſinum bis miſit,myſtica inter-
pretatio. 21.A.
Moyſi vultus. 420.E.F.
Moyſes ſe pro populo obtulit. 12.H.
Moyſes vnde dictus. 220.D.
Moyſes in ocio negociabatur. 17.B.
Moyſes pro hoſte orauit. 20.M.
Moyſi velamen. 420.E.
Mulier quid in ſacris literis. 28.k.&.37.G.
Muliebris ſexus nō culpād⁹ ꝓpter Euę errorē. 37.D
Mulier vocabulū ſexus eſt, nō corruptelæ. 37.M.fi.
Mulieres quales deceat habere inaures. 275.L.
Mulierum fletus ineptus. 130.k.
Mulierū amor immodicus multis magno malo fuit.
415.D.E.F.
Mundi ſapientes. 544.L.
Muræna. 235.B.
Mus elephanto terribilis. 243.E.D.& deinceps.
Muſica cæleſtis. 224.B.C.D.
Muſtela. 235.B.
Myrrha quid myſtice. 422.C.
Myrice. 230.k. Myrodes. 159.D.
NAaſon quid. 287.D.
Nabal. 147.A.
Nabuthe maluit cum periculo honeſtatē, quàm
vtilitatem ſine periculo. 159.D.
Naim. 310.E. νάρϑα. 263.B.
Natura omnes pauperes naſcuntur. 303.M.
Natura magiſtra veritatis eſt. 242.D.&.56.F.
Natiuitatum iudicia. 232.C.
Nauis dominica. 32.D.
Neomeniæ. 532.k.
Neophyti. 205.k.
Neptalim quid 302.B.
Nequitię ſpiritales ſunt etiam in cęleſtibus. 399.L.
Niceni concilii decretum. 120.A.
Nidi humani corporis. 262.M.
Nihil,id eſt malitia. 57.C.
Nilus. 224.L. Nili fragor. 224.E.
Noctua. 240.G.
Noë filiorum ſignificatio. 262.C.
Noë cultor vitium. 231.A.
Nomina apud veteres ratione quadam imponebātur.
483.H.I.
νόμος. 371.F.
Nouatianorum error. 47.k.
Nouatiani ligare volunt,ſed non ſoluere. Ibidem.
Nouatiani quibus errorem ſuum probent. 49.C.
Nubere vnde dictum. 34.B.
Nubes leuis quid apud Eſaiam. Ibidem.A.
Numerus ſacer. 440.M.
Numerare,id eſt eligere, in ſacris literis. 271.M.
Nummularii templi qui. 475.F.
Num litera quid. 411.B.
Nuptiæ vnde dictæ. 276.A.
Nuptiæ non damnantur. 23.M.&.29.C.
Nuptiæ pro remedio ſunt inſtitutæ. 44.B.
Nuptiæ inuitę ſolent malos habere prouēt⁹. 511.G.
Nuptiæ ſecundæ non damnantur. 44.A.
Nuptiæ ſecundæ non benedicuntur. 552.A.
νυστάζω. 388.B.
OBlatio qualis eſſe debeat. 267.L.
Octonarius numerus myſticus eſt. 452.F.
Ocioſorum ſtudium. 550.C.
Oculus myſticus qui. 404.k.
Oculus malus quomodo itelligēdus. 416.H.& dein.
Oculorum laus. 244.M.
Occulta in ſacris literis quæ. 374.E.
Odiſſe quomodo permiſſum Chriſtianis. 415.B.C.
Officium vnde. 2.A.in fine.
Officii vocabulo & ſcriptura vtitur. Ibidem.
Officii diuiſio. Ibidem.B.
Officia media quæ. Ibidem.F.
Officia perfecta quæ. Ibidem.
Officium ſuum cuiq; innatum. 9.D.
Ogdoë quid 163.k.
οἰκονομία. 37.E.
Oleum quid. 411.F.
Oleum lætitiæ quid. 102.M.
Oleæ ramuſculis ſanatur ceruus. 228.G.
Orare quomodo omni loco debeamus. 551.G.
Opera legis. 488.G.
Opera libera non ſeruilia probantur deo. 409.G.
Opera magis ſuadent q̃ verba. 550.B.
Operis voluntarii & coacti præmia. 412.L.
Opes fidei nō ꝑiudicāt,ſi bene vti nouerim⁹. 365.k.
Opium. 228.I. Opobalſamum. 355.C.
Opus affectus iudicatur. 6.I.
Ordo perſonarum in diuinis diuerſus. 39.B.
Ordinum ſacrorum origo & varietas a primitiua Ec-
cleſia. 537.I.
Orgiorum religio. 23.D.
Oratio qualis eſſe debeat. 35.G.&.37.A.&.424.D
Orantium varii affectus. 337.C.
Orationis principium. Ibidem.
Origenes. 176.F.
ὅρμοι. 9.k. Os quid. 419.G.
Oſcula ſpiritalia. 529.A.
Oſſa humiliata quid. 327.E.
Oſtium in arca ex aduerſo quid. 263.G.
Ouis hyemis aſperitatem præſentit. 242.C.
οὐρανός vnde. 225.C.&.240.A.
PAdus. 224.M.
Pacem habere quid. 419.k.
παίδευσις. 355.G. πέλλα. 351.k.
Paleſtæ qui vocantur. 351.k.
Palma. 229.I.&.L.&.196.H.
ψαμμάχοι. 351.k.
Pampinus. 230.C.
Pani aſſimilatur cibus myſticus. 410.k.
Parabolæ de filio perdito enarratio. 52.A.
Paradiſū animā hominis quidā eſſe voluerūt. 251.B.
Paradiſus quid, vbi, & qualis, inueſtigatu difficile.
164.M.&.247.C.
De Paradiſo variæ opiniones. 164.L.
παράνομοι. 415.F.
Pardus varicolor. 241.L.
Paruulorum iudicium. 69.D.in fine.
Paſcha quid. 205.H.&.256.I.
Paſcha quomodo celebrandum. 184.H.&.408.F.
Paſcha IESV Chriſti. 220.M.
Paſchale feſtum. 122.E.

Paſſio Chriſtianis vita eſt. 556.G.
Paſtores. 256.B.C.&.537.k.
Pater genuit filium extra tempus. 90.L.
Patris & filii vnum eſt regnum. 86.k.
Pater Chriſti quomodo pater noſter. 28.M.
Paulinus. 161.G.
Paulus ciuis Romanus. 536.F.&.556.F.
Pauli raptus. 350.k.
Paulus quomodo in tertiū cælum raptus. 527.k.
Pauperum ſalus non includatur loculis. 14.E.
Pauper myſtice. 351.B.
Pauperes ac tenues quomodo libertatem ſuam non amittant. 550.C.
Pax alia dei, alia mundi. 529.A.
Pelitera quid. 419.A.
Peccator latere cupit. 271.D.
Peccati definitio. 354.G.
Peccati & gelicidii comparatio. 405.F.
Peccata triplicia. 489.A.
Peccatores cæli qui, & qui terræ. 416.D.
Peccatum & iniquitas differunt. 327.F.
Peccatorum remiſſio nulla poſt mortem. 60.B.
Peccatorum multitudo impunitatē nō facit. 43.D.
Peccatorum remiſſio omnibus data. 399.k.
Peccatores emendandi, non abiiciendi. 47.H.
Pedes quid. 410.F.
Pedes noſtri quomodo ſtent in cælis. 30.A.&.B.
Pelagiæ exemplum. 27.M.&.143.L.
Pelargos quid. 238.M.
Pentecoſtes feſtum. 471.H.
Pentecoſte & teſſeracoſte numeri. 436.C.
Penula beati Pauli. 556.F.
πρέσαι quid. 375.G.
Peregrinis alimonia ſubminiſtranda. 15.D.&.19.B.
Peregrini huius mundi qui. 280.M.
Perfectio quomodo i ſāctis, quomodo īperfectio. 17.k.
Periculis ſe offerre, temeritas eſt. 8.D.
Periuriū tolerabile in promiſſis non honeſtis. 20.E.
Perdix. 168.B.&.241.k.
Perire quomodo impii dicantur. 344.k.L.M.
Perſæ qui dicantur Hebræis. 344.C.
Perſę ſibi ipſis criminum vltores ſunt. 139.k.
Perſequutio multiplex. 405.k.in fine.
Perſequutiones q̄ meritorię. 428.A.in fi.&.429.C.
Petitoriæ orationis artificium eſt in precatione dominica. 336.B.&.337.C.D.
Petrus quid. 414.M.
Petri periurium defenditur. 479.F.
Petri hæreditatem non habent qui fidem Petri non habent. 48.L.
Petri nauis. 459.L.
Petri & Chriſti de iterāda crucifixiōe colloquiū. 159.A.
Petri in Ananiam ſententia. 207.D.
Petri pœnitentia. 203.H.
Petri fides. Ibidem.L.
Petrus cruce periit. 210.A.
Pharaones. 497.E.&.F.
Phares quid. 436.H.in fine.
Phariſæi vnde dicti. Ibidem.
Pharmutius menſis. 185.A.
Phaſis. 224.M. Phene. 239.E.
Philon Iudęus. 248.I.
Philoſophiæ retia. 430.M.
Philoſophorum de anima commenta. 63.C.
Philoſophiæ pallium tollendum. 31.D.
Philoſophorū & Chriſtianorum collatio. 143.k.
Philoſophia mundana lutum verſat. 345.L.
Philoſophiæ mundanæ ſubtilitates ſemel capti ægre dimittunt, & ob hoc pernicioſæ. 544.k.
Philuminaris. 180.k.
φλέψ quid. 268.k.
Phiſon. 248.A.&.344.A.
Phlomos herba. 242.B.
Phœnix. 246.D.&.132.G.&.424.C.
Phrygiorum ſacrorum impudicitia. 23.B.
P.ctis. 5.M.&.423.E.
Pignora recipere mutuum danti non licet. 315.F.
Pinna templi. 197.D.
Piraterium. 202.F.
Piſcium genera. 235.A.
Plantare & rigare quid. 507.A.B.
πλατεῖα. 409.D.
Platæ fugiendæ. 30.k.
Plato de noſtris mutuatus eſt. 345.k.
Plato cælum currum volucrem eſſe dixit. 280.E.
Platonicorum de principus opinio. 220.A.
Platonicus ortus. 61.E.
Platonis πόλις. 271.A.
Platonis poculum. 59.A.
Pluuia non ſperanda de lunæ initiis, ſed de miſericordia dei. 233.k.
Poëtica figmenta de inferis. 62.F.
Poëticæ comparationes ad informationem vitæ poſſunt induci. 84.D.
Pœnitentia radix correptionis. 267.A.
Pœnitentia duplex. 54.E.
Pœnitentia poſt baptiſmū extremū remediū. 42.k.
Pœnitentium varii modi. 54.D.
Pœnitētia quādo agenda. 54.H.&.dein.&.55.A.B.
Pœnitentiæ definitio. 354.D.
Pœnitentiæ fletus. 53.B.
Pœnitentia adoleſcentis cuiuſdam. 54.G.
Pœnitentia non differenda. Ibidem.
Pœnitentia mature agenda. 51.G.
Politia auiū exēplo primū ab hoibus īſtructa. 238.G.
πολυμερῶς. 367.E.
Polypi ingenium. 236.E.
Populus. 229.k.
Porta clauſa apud Ezechielem quid. 38.H.
Portæ æternales quid. 88.H.&.I.
Poteſtas non iritanda. 9.B.
Pręceptum & cōſilium quid differant. 46.E.in fine.
Preſbyteri olim epiſcopi appellati. 537.L.
πρίτωρ quid. 2.C.
Prętetita ꝓ futuriſ ponere peculiare eſt ſcripturę. 274.k
Primogenita. 259.G.H.
Principium multipliciter acceptum. 220.k.
Proborum conſilia requirenda. 13.F.
Prodigalitas. 15.F.
Promiſſa non ſemper ſoluenda. 10.L.
Prophetæ interpretes dicuntur. 537.I.
Prophetæ quomodo cernant occulta cordiū. 441.L.
Prophetare. 537.k.
Protoplaſti quō nudi fuerint, & clauſis oculis. 252.F.
Prouerb. Publica via ne ambules. 142.D.
Prouerb. Aut piſcem olet aut florem. 235.B.
Prouerbia Salomonis moralia. 284.I.in fine.
Prouidentia. 8.D.
Pſalmus.118.quur per Hebræorum literas diſtinctus. 381.A.B.&.411.C.
Pſalmorū liber in ſacris literis dulciſſimus. 341.C.
Pſalmorū tituli, i finē, & itellect⁹: qd ſignificēt. 57.G.
Pſalmus quinquageſimus quibus legendus. 45.C.
Pſalmorum virtutes. 337.E.
Pſalteriū in quiq; libros videt̄ eſſe diuiſū. 366.C.D.E.
πτώματα. 351.G.
Pudicitia neſcia captiuitatis. 24.k.
Puellę parētū iudiciū ſpectare debēt i ſpōſalib⁹. 275.M
Puer quis. 436.H.in fine.
Pueri vocabulum non ætatis tantum, ſed etiam conditionis eſt. 275.F.
Puſillus quis. 474.G. πύκται. 351.k.

Pythagoræ ſilentium. 2.D.
Pythagoras ex Iudæis genus duxit. 142.B.
QVadrati homines qui dicantur. 262.M.
Quadragenari⁹ numerus. 299.M.&.447.E
Quadrageſimalis ieiunii violatio. 299.k.
Quadrageſimali tẽpore cõtinue ieiunãdum. 196.C.
Quadrageſimale ieiunium. 309.B.
Quadrãs dari conſueuit ꝓ balneãdi facultate. 466.k.
Quadrans quid in Euangelio. Ibidem.
Quærere & inuenire in ſacris literis quid. 346.I.
Quæſtiones aliquot circa Adæ præuaricationem. 248.H.249.250.&c.
Quæſtiones hominum animalium. 110.I.
Qualitas & quantitas dei non requirenda. 116.M.
Quare de⁹ det vni gratiã, alteri aũt deneget. 68.A & B
Quaſi, vt, & huiuſmodi particulæ quomodo accipiendæ in ſcripturis. 167.k.
Quaternarius numerus a quibuſdam inauſpicatus habitus. 234.C.
Quatuor tantum beatitudines apud Lucam enumerantur. 452.E.
Quid ſit ponere in cęlum os. 322.C.
Quinꝙ panum interpretatio. 458.I.
Quinquagenarius numerus. 325.L.
Quis, in ſacris literis quomodo accipiatur. 49.C.
Quod factum eſt in ipſo, vita erat: excuſſum. 350.F.
Quo menſe Paſcha celebrandum. 184.H.
Quomodo verbũ permaneat i cęlo in æternũ. 407.E.
Quur Ioſeph generatio magis quàm Mariæ deſcribatur. 433.D.
RAab exemplum. 25.k.&.347.F.&.436.H.& 365.A.&.356.A.
Rachel quid. 47.D.
Rachelis & Lyæ myſterium. 292.I.
Rachelis pudor. 27.A.
Rana. 235.B.
Ratione præſtamus cæteris animantibus. 5.k.
Rebeccæ & Rachelis typus. 31.D.
Rebeccæ pudor. 27.A.
Regnũ cælorũ quomodo vi rapiat̃. 193.L.&.455.C.
Repellere aut nõ repellere quomodo Chriſtus dicitur. 368.M.& deinceps.
Repetitio in ſacris literis confirmatio eſt. 63.M.
Reptilia vnde dicta. 234.M.
Res quid. 425.L.
Reſurrectionis duo genera. 345.M.
Reſpicere quid. 419.I.
Reſurrectio quatenus ſuſpendatur. 551.I.
Reſurrectiõis fides exẽplis aſtruit̃. 132.E.F.G.& dein.
Reſurrectionis fide ſolari debemus. 290.F.
Reuelare viam ſuam quid ſit. 348.H.
Rhenus. 224.L. Rhodanus. Ibidem.
Romanorum dii. 156.L.
Romanorũ monarchia cur fuerit apl'orũ tẽpore. 375.F
Romani ciues quæcunꝙ gens oblatis donis fiebant. 526.F.&.556.F.
Romani pueri non lauabant cũ parentibus. 270.C.
Romanorum priſcorum mulieres. 546.C.
Roboam conſilio iuuenum deceptus. 14.L.
Roſa, humanæ vitæ ſpeculum. 229.C.
Rubi folia ſerpentem necant. 228.G.
Ruth & Booz hiſtoriæ myſterium. 86.C.D.
SAalim quid. 417.k.
Sabbatum. 532.k.
Sabbatum Δευτερόπρωτον. 375.k.&.451.k.
Sabbatum magnum quando Chriſtianis. 429.I.
Sabaoth. 88.F.
Sacerdos magnus qui. 56.D.
Sacerdos pro populo orat, non contra. 355.F.
Sacerdotalis dignitas. 337.M.
Sacerdotum autoritas. 361.k.
Sacerdotibus veterum quur conceſſum ſit habere vxores, & quur hodie non concedatur. 552.B.
Sacerdotibus ſolis ius eſt ligãdi & ſoluendi. 47.k.
Sacerdotis officiũ eſt munus ſpiritusſancti. Ibide.L.
Sacerdotis eſt velle prodeſſe omnibus. 19.H.
Sacerdotis eſt liberalem eſſe. 13.M.
Sacerdotis arma. 158.H.
Sacrę literę habẽt etiã ſmõis rhetorici ornatũ. 434.C.
Sacramẽti corporis Dñici quotidie ſumẽdi. 336.D.
Sacramenti conſecratio. 335.B.C.D.E.F.
Sacramenta rerum ſpiritalium facile publicari non debent. 248.B.&.547.k.
Sacramentorum gratia eſſe non poteſt, niſi vbi eſt venia peccatorum. 104.E.
Sacramenta non quærunt aurum. 16.G.
Sacrificiũ commendatur celeritate & gratia. 256.D.
Sacrificium laudis quid. 412.k.
Sagittæ quid in ſacris literis. 355.I.
Salim quid. 354.E.
Salix. 229.k.
Salomonis nobile iudicium. 13.A.
Salomonis lectus quid ſignificet. 27.F.
Salphe quid. 148.B.
Saltationum incommoda. 27.H.I.
Salutatio quomodo prohibita in via. 462.H.
Saluos omnes fieri quomodo velit deus. 551.D.
Samaritanus quid. 463.D.
Samaritani ſolam legem recipiunt. 512.H.
Samech quid. 414.D.
Sampſonis fortitudo. 105.B.
Sampſonis propoſitio myſtica. Ibidem.B.
Sampſonis cincinni. 30.G.
Sãpſonis factũ in nexu vulpiũ, quid ſignificet. 306.E.
Sampſonis crines. 105.E.
Sanctus, ſanctus, ſanctus, cur ter dictum. 112.H.
Sanctus Laurentius. 189.E.in fine.
Sctõrũ virtutes mirabiles, q̃s i q̈ete exercuerũt. 17.B.ii.
Sanctorum fides nos ſeruat. 273.k.
Sancti ſpiritalibus ſemper intendunt. 407.G.
Sancti quomodo clament. 423.M.
Sancti quomodo fugerint. 56.k.L.M.
Sanguis quomodo anima carnis. 472.L.
Sanguis taurinus hauſtus lethalis. 228.k.
Sapiens omnis diues eſt. 144.k.L.M.
Sapiẽtia cõmunis quid, quid item perfecta. Ibidem.
Sapientia aliter in Daniele, aliter in Salomone. 17.k.
Sapientes qui. 5.G.H.
Sapientia non eſt malorum. 13.I.k.
Sapientis ſermo conſideratus. 2.E.
Sapientis patria mundus eſt. 13.k.
Sapiẽtis omnia eſſe, nõ primi Stoici dixerunt. 279.B.
Sara & Sarra quid. 282.k.&.371.B.
Saræ riſus qualis. 273.H.
Saulus & Paulus quid. 453.I.
Scandalizari. 527.G.
Scabellum dei quid. 112.G.
Scarus ſolus ruminat inter piſces. 235.H.
Scientiæ ſtudia ſine factis nihil proſunt. 5.L.
Scientia, doloris adiectio eſt. 62.B.
Scythæ. 546.B.
Schin quid. 428.M.
Scipio nõ primus ſolus non eſſe ſciuit cum ſolus eſſet, ſed ante ipſũ Moyſes, q tacẽs clamabat. 17.A.B.ii.
σκοπὸς. 374.F.
Scriptura diuina multiformis, & quæ quibus in libris explicata. 347.L.
Scorpena. 235.E.
Sebaſtianus martyr. 428.B.
Seculi iucunditas amara. 400.E.
Seculi huius homines vitandi. 40.k.L.
Seculi illecebræ, 55.G.H.

Sedere qui dicantur. 343.A.
Sedem Dauid quis occupet. 438.A.
Seleucis. 240.F.
Semen iuſti quod eſt. 352.E.
Seminũ Chriſti & diaboli diuerſitas. 228.M.i fine.
Senectus eſt & in moribus,non tñ in annis. 255.I.
Seniores cõſiliis,iuniores miniſterio præualent. 15.C.
Senones. 156.L.
Senſus magis ſpectandus quàm verba. 440.A.
Septenarius numerus ſacer. 264.G.
Septenarius numerus. 163.I.& 164.A.B.& 292.
k.& 471.F.in fine.
Septentrio. 163.k.
Septuagies ſepties quid. Ibidem.G.
Sepulchra precioſa fruſtra adornantur. 63.C.
Sepolchra in ſacris literis. 376.D.
Sermo popularis qualis eſſe debeat. 165.k.
Sermonis moderati commoda. 1.G.H.I.
Sero quomodo accipiatur. 452.A.
Serpens fœniculo reſtituit ſibi viſum. 242.B.
Serpentes vnde dicti. 238.C.
Serpentis maledictio explicata. 58.E.
Serpentis ſub figura diabolus latet. 247.H.
Seruitus liberis omni ſupplicio grauior. 21.B.
Seruos redimere,liberalitas eſt. 13.M.
Seruitus & libertas vera. 142.F.& deinceps.
Seueritas dura non ſit,neq; remiſſa. 15.L.in fine.
Sexus ſaluti non præiudicat. 341.M. & fo.ſeq.A.
Sicera. 310.D.
Sichem quid. 271.D.& 227.A.& 295.I.
Signa infidelium cauſa fiunt. 542.C.in fi.& 556.I.
Signum quid. 272.L.
Signum crucis. 206.E.F.
Signo Chriſti omnia auſpicanda. 202.k.
Silentium ocioſum vitandum. 1.E.
Silurus piſcis. 235.I.
Similitudinum natura nõ ſpecies ſpectanda. 467.H.
Simon magus. 209.F.
Simplicianus. 218.F.in fine.
Simplicitas cauta ſit. 348.F.
Simulatione nihil peius. 552.F.
Sina mons quid. 371.A.& 425.I.
Sinus patris. 194.L.
Sirenarum voces. 206.A.
Sirmienſis Eccleſia. 112.A.
Sobrietas mentis medicina eſt corporis. 264.F.in fi.
Socratis feſtinatio ad ſuos deos. 63.I.
Sodomitæ ob inhoſpitalitatem puniti. 238.k.
Sodoma & Gomorra quid Chaldæis. 267.C.
Solis ortus & occidens myſtice. 407.H.
Solis & Lunæ curſus. 133.D.E.
Solis & Lunæ magnitudo. Ibidem.F
Salomonis & reginę Sabę myſtica iterpretatio. 13.E.
Salomonem ſequuti ſunt philoſophi. 131.F.
Solon. 164.B.
Somnium Ioſeph. 14.F.in fine.
Somnus ſpiritalis. 353.C.
Sophia. 115.M.in fine.
Soreth. 349.E.
Sors Euangelica. 34.E.
σωτήρ. 392.A.
S.Soteris. 34.M.in fine.
Spadones. 235.K.
Spartum triplex. 469.A.in fine.
Spiritus,ſicut pater & filius,ſanctus eſt. 101.I.
Spiritus eſt autor prophetarum. 109.F.
Spiritus ſanctus operatur & in angelis. 103.H.
Spiritus ſanctus replet omnia. 102.C.
Spiritus ponitur pro gratia ſpiritali. 112.E.
Spiritus aëris. 535.M.
Spiritus quomodo probandi. 548.M.in fine.
Spiritus ſancti θεότης. 111.M.in fine.
Spiritus ſanctus dominus dictus. 105.I.
Spiritus dicuntur etiam venti. 106.G.in fine.
Spiritus dei & ſpiritus Chriſti idem eſt. 101.E.
Spiritus ſanctus digitus dei dictus. 110.G.& k.
Spiritus ſancti deſcenſio præfigurata per angelum de-
ſcendentem in piſcinam Syloë. 102.F.
Spiritus ſctũs oĩa operat⁹ eſt cũ patre & filio. 106.C.
Spiritus ſanctus omnia viuificat. Ibidem A.in fine.
Spiritus ſancti templum ſumus. 112.M.
Spiritus ſanctus παντοδύναμος καὶ πᾶν ἐπίσκοπος
a Salomone dictus. 115.D.
Spiritus ſancti opus eſt regeneratio. 333.M.in fine,
& folio ſequenti.A.
Spiritus ſanctus non eſt creatura. 100.E.
Spiritus principalis. 327.L.
Spiritus ſanctorum etiam abſentia nouit. 544.M.
Squilli folia lupos fugant. 242.L.
σάτυρ. 388.E.
Stigmata. 535.B.
στιγμαί. 360.G.
Stoicorum de peccatis iudicium. 47.I.
στοιχεῖα Græcis elementa dicuntur. 227.D.
Stola quid. 291.I.& 410.E.& 469.M.
Stola Chriſti quæ. 40.B.
Sturni veſcuntur conio. 228.H.
Suauitatum varietas. 230.F.
Subſtantia dei quæ. 116.I.
Sunamitis. 146.I.
Superbia. 416.A.
Supplicationes. 551.C.
Suſannæ & Chriſti collatio. 204.H.& 357.M in fi.
Suſpicioni locus non dandus. 4.G.
Symbolum recenſendum quotidie. 27.E.in fine.
Symmachiani. 529.B.
Synagoga propter meretricios mores a domino dã-
nata. 348.C.
Syracuſani cuiuſdam fabula mire feſtiua. 20.B.
Syrorum lingua. 222.I.
TAbulæ legis cantico firmatæ. 341.D.
Tabulæ myſticæ. 345.L.
Tau litera quid. 430.F.
Taciturnitas moderanda. 1.E.
Taciturnitas pueri cuiuſdam inter ſacrificia. 27.B.
Taciturnitas diſcenda. 1.C.
τάχα Græcis quid. 52.H.
ταπεινότης quid. 426.F.
ταυτότης. 109.k.
τελευτὴ Græcis mors. 62.G.
τέλος. 378.M.& 409.A.
Temperantia virtus eſt fœminarum. 45.C.
Templum dei quomodo ornari debeat. 15.G.
Temporum quatuor deſcriptio. 133.A.
Tentatio & calumnia quid. 420.C.
Tentationes patrum. 408.C.
Tentationum dei & diaboli diuerſitas. 528.k.
Terra myſtice quid. 348.G.& 407.A.
Terra ſine Sole fœcunda. 231.k.
τέρατα. 375.F.
Terræ ſtabilitatis ratio,fides eſt. 221.k.
Terreſtria mala ſunt,cæleſtia bona. 57.D.in fine.
Tertullianus. 491.A.
Tertullianus & Nouatianus hæretici. 515.k.
Teſtudo venenum origano depellit. 242.B.
Teth quid. 400.B.
Tetradis myſterium. 281.D.
Thamar conceptus. 436.C.
Thalaſſometra nunquam auditus. 236.k.
Tharſis quid. 376.I.
Thecla. 29.G.
Theclæ virginitas. 25.H.

Theodoſius. 137.E.&.L.
Theodoſii fides. 136.A.
Theophilus quid. 435.F.in fine.
Theotimi ardor in vxorem. 449.H.
Theriaca. 354.I.
Thymallus. 235.B.
Thymiamaterium. 334.I.
θυμός. 355.G.
Tibicines cur adhibiti in funere. 457.L.
Tigridis in prolem pietas. 242.E.
Timor dei. 289.A.
Tobiæ & Raguel honeſtas. 21.A.
τόκος. 314.F.
Tonitruum. 106.I.k.
Topazion. 418.I.
Torrens quid myſtice. 437.D.
Torcular. 475.I.
Tradere Satanæ. 551.C.
Triennium quid myſtice. 436.M.
Triſtitiam comitatur grauitas. 406.L.
Truttæ. 235.C.
Turturis pudicitia. 424.C.
Turturis marini aculeus nociuus. 237.D.
Tympana quid myſtice. 422.D.
Tyri negociatores. 13.L.
VAſa lignea & fictilia quę dicant Paulo. 555.H.
Vau quid. 291.L.
Væ prægnantium quid. 477.D.
Valentiniani mors. 324.A.&c.
Vellus aureum. 237.E.
Venena cur generata. 228.G.H.
Venenum eſt quicquid nocet. 310.A.i fine.
Ventilare quid. 368.B. Ver. 233.A.
Verbi diuini fures. 405.k.
Verborũ ambagibus nemo circũueniendus. 20.E.
Verbum vitæ quid. 104.F.
Verbi diuini gladius. 31.D.
Verecundia, pudicitiæ comes. 3.k.
Verecũdia adoleſcẽtib⁹ peculiaris eſſe debet. Ibidē.I.
Verecundia ſanctorum. Ibidem.
a Veritate diſcedere non eſt boni viri. 20.C.in fine.
Vernaculi qui myſtice. 282.E.
Veſpertilio. 240.H.
Veteris teſtamenti notitia multum prodeſt. 556.C.
Via duplex. 342.k. Viæ myſticæ. 345.H.I.
Vidua qualis eſſe debeat. 44.F.in fine.
Vidua virtute deſignatur. 43.D.
Viduarum cura. 14.A.
Victorinus. 491.A.
Victoria turpis inhoneſte quæſita. 20.L.
Vinea myſtica. 349.E.&.475.k.
Vina neganda potentibus. 309.M.
Vipera. 236.A.
Viri nomine etiã mulier ſignificatur i ſa.lite. 341.M.
Vir quando audire vxorem debeat. 37.k.
Viris euangelizandi mandatum officium, & non mulieribus. 482.C.
Virgæ Moyſi ſignificatio. 20.L.&.M.
Virgines orbatas locare cõnubio liberalitas eſt. 14.A.
Virgines an inſpici liceat. 171.M.in fine.
Virginitas non pudica quæ lege tenetur, nec caſta quę metu cogitur, nec honeſta ꝗ mercede cõducit. 23.D.
Virginis & agriculturæ cõparatio. 27.D.
Virgines non temere velentur. 29.G.
Virgines Veſtæ & Palladis. 23.D.
Virgo habitu tantum, bis adultera eſt. 42.E.
Virginis & apum comparatio. 31.k.
Virginibus ſolis palmam publicę ſalutis ſcriptura dedit. 33.L.
Virgo nõ ſolũ carne, ſed mẽte integratur. 28.I.in fine.
Virginis cuiuſdam Pythagoreæ fabula. 23.E.
Virginitas imperari non poteſt. Ibidem.G.
Virginis & vxoris collatio. Ibidem.H.
Virginum vota an improba & inutilia. 29.A.in fi.
Virgines viuunt cæleſtem vitam in terris. 24.F.
Virginis corruptæ increpatio. 41.k.
Virginitas apibus comparanda. 24.B.in fine.
Virtus ſine exercitatione eſſe non poteſt. 254.L.
Virtus in infirmitate conſummatur. 222.M.in fine.
Virtutes principales in patribus cõſummatę. 5.G.H.
Virtutum indiuidua ſeries. 13.D.
Virtus eſt ſummum bonum. 12.A.in fine.
Virtus nihil habet ſimulati. 15.H.
Viſus humani infirmitas. 233.G.
Vita æterna quid. 105.M.
Vita arguit animos. 13.L.
Vita dicitur curſus. 342.I.k.
Vitalis martyr. 32.A.&.33.B.
Vitam beatã ſcriptura vitã æternam dicit. 11.A.
Vita beata honeſtate acquiritur. Ibidem.
Vita viuere. 386.I.
Vita beata variis modis a philoſophis æſtimata. 11.B.
Vita beata in cognitione diuina & bonis operibus cõſiſtit. Ibidem.G.
Vlyſſis fabula tractatur. 206.A.
Vmbra Chriſti & ſanctorum. 423.I.k.
Vmbrarum varietas ſecundũ tempus & loca. 133.D.
Vnguentum Chriſti quid. 30.D.&.E.&.103.A.
Voluntas hominis qualis. 66.k.
Voluntas in lege non ſolum in ſtudio, ſed etiam in facto eſt. 343.G.
Voluptas. 254.M.
Voluptate non acquiritur beatitudo. 11.L.
Vota non impleta melius erat omiſiſſe. 41.B.
Vota quæ nolis exoluere, ſatius erat nõ vouiſſe. 20.F.
Vox quæ eſſe debeat. 5.B.
Vox ſuauior in collo prociori. 240.B.
Vri quid. 510.D.
Vrſi ægri medela. 242.k.
Vrſæ pietas. 242.B.
Vrſæ medicina. Ibidem.
Vrſatius & Valens. 111.A.
Vſus cito commutat naturam. 4.F.
Vſus artem fecit. 354.C.
Vſia quid. 121.H.in fine.
Vſura. 314.C.
Vtile idem & iuſtum. 12.D.
Vtilitas in quibus vere conſiſtat. Ibidem.
Vtilitas duplex apud Paulum. Ibidem.F.
Vtile ſolum quæſtu vulgo metitur. Ibidem.E.
Vulpes pinus lachrymula prolongat vitam. 242.B.
Vulpis fraudulentia. 241.k.
Vultures concipiunt ſine maribus. 239.G.
Vxor in vet.teſt.ſoror dicta. 173.H.in fine.
Vxor qualis deligenda. 37.L.
Vxor non ſolum cenſu & decore, ſed & moribus ornata quærenda. 271.E.
XEnophontis κύρου παιδεία. 271.A.
Zabulus. 93.G.&.99.B.
Zabulon quid. 301.D.
Zadik quid. 420.M.
Zain quid. 393.k.
Zara quid. 436.G.
Zebedæi filiorum mater pie errauit. 94.D.
Zelotes Chriſti apoſtolus dictus. 17.B.
Zelare ſacerdotis eſt. 421.G.
Zelus ſanctorum. Ibidem.H.
Zelus dei. 17.B.I.&.287.k.
Zizania idem quod lolium. 228.M.
Zona pellicea. 309.A.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS OFFICIORVM LIBER I.

Epiſcopi proprium munus, docere populum. CAPVT I.

A NON ARROGANS
videri arbitror, ſi inter filios
ſuſcipiam affectum docendi,
cum ipſe humilitatis magi-
Pſal. 33. ſter dixerit: Venite filii, au-
dite me: timorē domini doce
bo vos. In quo licet et humili-
tatem verecundiæ eius ſpe-
ctare, & gratiā. Dicendo enī,
timorem domini, qui cōmu-
nis videtur eſſe omnibus, expreſſit inſigne documen-
tum verecundiæ. Et tamen cum ipſe timor initium ſa
pientiæ ſit, & effector beatitudinis, quoniam timentes
deum beati ſunt: præceptorem ſe ſapientiæ edocendę,
& demonſtratorem beatitudinis adipiſcendæ, euiden
†alias pudenter. ter† ſignificauit. Et nos ergo ad imitandam verecun-
diam ſeduli, ad conferendam gratiam nō vſurpatores,
quæ illi ſpiritus infudit ſapientiæ, ea per illum nobis
manifeſtata, & vſu cōperta atq; exemplo, vobis qui ſi
liberis tradimus, cum iam effugere non poſſimus offi-
cium docendi, quod nobis refugientibus impoſuit ſa-
Ephe. 4. cerdotii neceſſitudo. Dedit enim deus quoſdam qui-
B dem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios vero
euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores. Non
igitur mihi apoſtolorū gloriā vindico. Quis enim hoc,
niſi quos ipſe filius elegit dei? Non prophetarum gra-
tiam, non virtutem euangeliſtarum, non paſtorum
circumſpectionem, ſed tantummodo intentionem & di
ligentiam circa ſcripturas diuinas opto aſſequi, quam
vltimam poſuit apoſtolus inter officia ſanctorum, &
hanc ipſam, vt docendi ſtudio poſſim diſcere. Vnus
enim verus magiſter eſt, qui ſolus non didicit quod o-
mnes doceret. Homines autē diſcunt prius quod do-
ceant, & ab illo accipiunt quod aliis tradant. Quod ne
ipſum quidem mihi accidit. Ego enim raptus de tribu
nalibus atq; adminiſtrationis infulis ad ſacerdotium,
docere vos cœpi quod ipſe non didici. Itaq; factū eſt vt
prius docere inciperem, q̄ diſcere. Diſcēdum igitur mi-
hi ſimul & docendum eſt, quoniam non vacauit ante
diſcere. Et quantumlibet quiſq; profecerit, nemo eſt qui
doceri non egeat dum viuit.

C Tacendo fugimus periculum, & diſcimus recte dicere. Caput II.

QVID autem præ cæteris debemus diſcere
q̄ tacere, vt poſſimus loqui, ne prius me vox
cōdemnet mea, q̄ abſoluat aliena? Scriptum
eſt enim: Ex verbis tuis condemnaberis.
Quid opus igitur vt properes periculum ſuſcipere cō-
demnationis loquēdo, cum tacendo poſſis eſſe tutior?
Complures vidi loquendo peccati incidiſſe, vix quen-
quam tacēdo. Ideoq; tacere noſſe q̄ loqui, difficilius eſt.
Scio loqui pleroſq;, cum tacere neſciant. Rarum eſt ta-
cere quenquam, cum ſibi loqui nihil proſit. Sapiens eſt
Eſa. 50. ergo qui nouit tacere. Deniq; ſapiētia dei dixit: Domi-
nus dedit mihi linguam eruditionis, vt ſciam quando
oporteat ſermonem dicere. Merito ergo ſapiens, qui a
domino accipit quo tempore ſibi loquēdum ſit. Vnde
bene ait ſcriptura: Homo ſapiens tacebit vſq; ad tem- D
pus. Ideo ſancti domini qui ſciebant quia vox hominis Eccli. 20.
plerūq; peccati † annūcia eſt, & initium erroris humani †alias peccato admiſſa.
ſermo eſt hominis, amabant tacere. Deniq; ſanctus do
mini ait: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt nō delinquam
in lingua mea. Sciebat enim & legerat diuinę eſſe pro-
tectionis, vt homo a linguæ ſuæ flagello abſconderε-
tur, & a conſcientiæ ſuæ teſtimonio. Verberamur enī
tacito cogitationis noſtræ opprobrio, & iudicio conſciē
tiæ. verberamur vocis noſtræ verbere, cum loquimur
ea quorum ſono cæditur animus noſter, & mens con-
ſauciatur. Quis enim eſt qui mundum cor a peccatorū
habeat colluuione, aut non delinquat in lingua ſua? Et
ideo quia neminē ſciebat caſtū os ſeruare poſſe ab im-
munditia ſermonis, ipſe ſibi ſilentio legē impoſuit in-
nocentiæ, vt tacendo culpam declinaret, quam vix effu
gere poſſet loquendo. Audiamus ergo cautionis ma-
giſtrū: Dixi, cuſtodiam vias meas. Hoc eſt, tacito cogi Pſal. 38.
tationis præcepto indixi mihi vt cuſtodirē vias meas.
Aliæ ſunt viæ quas debem⁹ ſequi, aliæ quas cuſtodi-
re. Sequi vias dñi, cuſtodire noſtras, ne in culpam diri-
gantur. Poteſ autē cuſtodire, ſi non cito loquaris. Lex
dicit: Audi Iſrael dñm deum tuum. Nō dicit loquere, Deut. 6.
ſed audi. Ideo Eua lapſa eſt, quia locuta eſt viro quod
non audierat a dño deo ſuo. Prima vox dei dicit tibi:
Audi. Si audias, cuſtodis vias tuas. & ſi lapſus es, ci-
to corrige. In quo enim corrigit iunior viā ſuam, niſi in
cuſtodiēdo verba dñi? Tace ergo prius, & audi, & non
delinques in lingua tua. Graue malum, vt aliquis ore
ſuo cōdēnetur. Etenim ſi pro ocioſo verbo reddet vnuſ
quiſq; rationē, quanto magis pro verbo impuritatis & E
turpitudinis? Grauiora ſunt enim verba præcipitatio-
nis, q̄ ocioſa. Ergo ſi pro ocioſo verbo ratio poſcitur, q̄
to magis pro ſermone impietatis pœna exſoluitur?

Taciturnitatem moderandam eſſe, & quod in ira ſilendum ſit. Caput III.

QVID igitur? Mutos nos eſſe oportet? Mi
nime. Eſt enim tēpus tacēdi, & tēpus loquē- Eccle. 3.
di. Deinde ſi pro ocioſo verbo reddemus ra-
tionem, videamus ne reddamus & pro ocioſo
ſilētio. Eſt enim & negocioſum ſilentiū, vt erat Suſan-
næ, quę plus egit tacēdo, q̄ ſi eſſet locuta. Tacēdo enim
apud homines, locuta eſt deo. Nec vllū maius indiciū
ſuæ caſtitatis inuenit, q̄ ſilentium. Conſciētia loqueba-
tur, vbi vox non audiebatur: nec quærebat pro ſe homi
num iudiciū, quæ habebat dñi teſtimoniū. Ab illo igi-
tur volebat abſolui, quē ſciebat nullo modo poſſe falli.
Ipſe dñs in euangelio tacens operabatur ſalutē homi-
num. Recte ergo Dauid non ſilentio ſibi indixit perpe-
tuum, ſed cuſtodiā. Cuſtodiamus ergo cor noſtrū, cu- F
ſtodiamus os noſtrum. Vtrūq; enim ſcriptum eſt. Hic
vt cuſtodiamus os. Alibi tibi dicitur: Omni cuſtodia Prou. 4.
ſerua cor tuū. Si cuſtodiebat Dauid, tu non cuſtodies?
Si immunda labia habebat Eſaias, qui dixit: O miſer Eſa. 6.
ego, quoniam cōpunctus ſum, quia cū ſim homo, & im
munda labia habeam. Si propheta dñi immūda habe-
bat labia, quomodo nos munda habemus? Et cui, niſi
vnicuiq; noſtrū ſcriptum eſt: Sepi poſſeſſionē tuam ſpi Eccli. 28.
nis, & aurum & argētum tuū alliga, & ori tuo facito oſtiū
& vectem, & verbis tuis iugū & ſtaterā? Poſſeſſio tua,
mens tua eſt. Aurum tuū, cor tuū eſt. Argentū tuum,
eloquiū tuum eſt. Eloquia dñi, eloquia caſta, argētum Pſal. 11.
igne examinatum. Bona etiam poſſeſſio, mens bona.
Deniq; poſſeſſio precioſa, homo mūdus. Sepi ergo hāc
poſſeſſionem, & circumuallato cogitationibus, munito
ſpinis ſolicitudinū, ne in eam irruant & captiuam du-
cant irrationabiles corporis paſſiones, ne incurſent mo
tus graues, ne diripiant vindemiam eius tranſeuntes
viam. Cuſtodi interiorem hominem tuum. Noli eum

G quaſi vilem negligere ac faſtidire, quia precioſa poſſeſ-
ſio eſt. Et merito precioſa, cuius fructus non caducus &
tẽporalis, ſed ſtabilis atq; æternæ ſalutis eſt. Cole ergo
poſſeſſionẽ tuam, vt ſint tibi agri. Alliga ſermonẽ tuũ,
ne luxuriet, ne laſciuiat, & multiloquio peccata ſibi col-
ligat. Sit reſtrictior, & ripis ſuis coerceatur. Cito lutũ
colligit amnis exundãs. Alliga ſenſum tuum, nõ ſit re-
Eſa. 1. miſſus ac deflu⁹, ne dicatur de te, Non eſt malagma
ponere, neq; oleum, neq; alligaturam. Habet ſuas habe
nas mẽtis ſobrietas, quibus regitur & gubernatur. Sit
ori tuo oſtiũ, vt claudatur vbi oportet: & obſeretur dili-
gentius, ne quis in iracũdiam excitet vocem tuã, & con
tumeliam rependas contumeliæ. Audiſti hodie lectũ:
Pſal. 4. Iraſcimini, & nolite peccare. Ergo & ſi iraſcimur, quia
affectus naturæ eſt, nõ poteſtatis: malum ſermonẽ non
proferamus de ore noſtro, ne in culpã ruamus. Sed iu-
gũ ſit verbis tuis & ſtatera, hoc eſt, humilitas atq; men
ſura, vt lingua tua mẽti ſubdita ſit. Reſtringat̃ habenę
vinculis, frenos habeat ſuos, quib⁹ reuocari poſſit. Ad
mẽſurã ſermones ꝑferat libra examĩatos iuſtitię, vt ſit
grauitas in ſenſu, in ſermõe põdus, atq; ĩ verbis modus.

Orationẽ non affectus promat, ſed ratio. Hinc enim
inſidias loquenti tendit hoſtis inuiſibilis. Cap. IIII.

HAEC ſi cuſtodiat aliquis, ſit mitis, manſue-
† alias cor. tus, modeſtus. Cuſtodiẽdo enim os † ſuum,
& retinendo linguã ſuam, nec prius loquen-
† alias in- do q̃ interroget, † & expendat atq; examinet
terroget. verba ſua, ſi dicendum hoc, ſi dicendũ aduerſum hunc,
ſi tempus ſermonis ſit huius, is profecto exercet mode-
ſtiam, ac manſuetudinem, & patientiam: vt non ex in-
dignatione & ira in ſermonem erumpat, non alicuius
paſſionis indicium det in verbis ſuis, non ardorem libi
dinis flammare in ſermone ſuo indicet, & ineſſe dictis
H ſuis ſtimulos iracundiæ, poſtremo ne ſermo qui com-
mendare interiora debet, vitium aliquod eſſe in mori-
bus aperiat & prodat. Tunc enim maxime inſidiatur
aduerſarius, quãdo videt nobis paſſiones aliquas gene
rari: tunc fomites mouet, laqueos parat. Vnde nõ im-
merito (ſicut audiſtis hodie legi) propheta dicit: Quia
Pſal. 90. ipſe liberauit me de laqueo venantium, & a verbo aſpe
ro. Symmachus irritationis verbum dixit, alii pertur-
bationis. Laqueus aduerſarii eſt ſermo noſter, ſed etiã
ipſe non minus aduerſarius eſt nobis. Loquimur ple-
rũq; quod excipiat inimicus, & quaſi noſtro gladio nos
vulneret. Quanto tolerabilius eſt, alieno gladio q̃ no-
ſtro perire? Explorat ergo aduerſarius noſtra arma, &
concutit ſua tela. Si viderit moueri me, inſerit aculeos
ſuos, vt ſeminaria iurgiorum excitet. Si emiſero ver-
bum indecorũ, laqueum ſuum ſtrigit. Interdum mihi
eſcam proponit vindictæ poſſibilitatem, vt dum vindi
care cupio, ipſe me inſerã laqueo, & nodũ mortis adſtri
I gam mihi. Si quis ergo hunc aduerſariũ ſentit præſen-
tem eſſe, tũc magis cuſtodiam adhibere debet ori ſuo,
ne det locum aduerſario. Sed non multi hunc vident.

Quod etiam carnales inimicos cum nos inſtinctu
diaboli ad cõuitia prouocãt, patientia ſuperare debea-
mus. Huius rei exemplum inducitur Dauid laceſſitus
a Semei. Caput. V.

SED etiam ille cauendus eſt, qui videri po-
teſt, quicũq; irritat, quicunq; incitat, quicunq;
exaſperat, quicunq; incẽtiua luxuriæ aut li-
bidinis ſuggerit. Quando ergo aliquis no-
bis conuitiatur, laceſſit, ad violẽtiam prouocat, ad iur-
gium vocat, tunc ſilẽtium exerceamus, tunc muti fieri
nõ erubeſcamus. Peccator eſt enim qui nos prouocat,
qui iniuriam facit, & nos ſimiles ſui fieri deſiderat. De-
niq; ſi taceas, ſi diſſimules, ſolet dicere, Quid taces? Lo
quere ſi audes. Sed non audes. Mutus es. elinguem te K
feci. Si ergo taceas, plus rumpitur, victum ſe reputat, irri-
ſum, poſthabitum, atq; illuſum. Si reſpõdeas, ſuperio-
rem ſe factum arbitratur, quia parem inuenit. Si enim
taceas, dicetur: Ille conuitiatus eſt huic, cõtempſit iſte.
Si referas contumeliã, dicetur: Ambo conuitiati ſunt.
Vterq; condemnatur, nemo abſoluitur. Ergo illius eſt
ſtudium, vt irritet, vt ſimilia illi loquar, ſimilia agam.
Iuſti eſt autem diſſimulare, nihil loqui, tenere bonũ fru
ctum conſcientiæ, plus cõmittere bonorũ iudicio, q̃ cri-
minantis inſolentiæ, contẽtum eſſe grauitate morum
ſuorum. Hoc eſt enim ſilere a bonis, quia bene ſibi con
ſcius falſis non debet moueri, nec æſtimare plus ponde
ris in alieno eſſe conuitio, q̃ in ſuo teſtimonio. Ita fit vt
etiam humilitatẽ cuſtodiat. Si autẽ nolit humilior vi-
deri, talia tractat & dicit ipſe ſecum, Hic ergo vt me cõ-
tẽnat, & in cõſpectu meo loquatur talia aduerſum me,
quaſi non poſſim ego ei aperire os meũ? Cur nõ etiam
ego dicam in quibus eum moeſtificare poſſim? Hic er-
go vt mihi iniurias faciat, quaſi vir nõ ſim, quaſi vindi-
care me nõ poſſim? Hic vt me criminetur, quaſi ego nõ
poſſim grauiora in eũ componere? Qui talia dicit, non
eſt mitis atq; humilis, nõ eſt ſine tentatione. Tentator
eum exagitat, ipſe ei tales opiniones inſerit. Plerunq;
adhibet hominẽ atq; apponit nequam ſpiritus qui hæc
illi dicat. Sed tu in petra fixũ veſtigiũ tene. Et ſi ſeruus
conuitium dicat, iuſtus tacet. Et ſi infirmus contume-
liam faciat, iuſtus tacet. Et ſi pauper criminetur, iuſtus
non reſpondet. Hęc ſunt arma iuſti, vt cedendo vincat,
ſicut periti iaculandi cedentes ſolent vincere, & fugien-
tes grauioribus ſequentem vulnerare ictibus.

Exemplum patientiæ Dauid. Caput. VI.

QVID enim eſt opus moueri cum audimus L
conuitia? Cur non imitamur dicentem: Ob-
mutui, & humiliat⁹ ſum, et ſilui a bonis? An Pſal. 38.
hoc dixit tantummodo, non etiam fecit Da-
uid? Imo & fecit. Nam cum ei conuitiaretur Semei fi-
lius Gemini, tacebat Dauid: & quãuis ſeptus armatis
non retorquebat conuitiũ, non vltionẽ quęrebat, euſq;
vt dicente ſibi Saruiæ filio quod vindicare in eum vel-
let, non permiſerit. Ibat ergo tanq̃ mutus & humilia-
tus, ibat tacens, nec mouebatur, cũ vir appellaretur ſan
guinis, qui erat conſcius propriæ manſuetudinis. Non
ergo mouebatur conuitiis, cui abundabat bonorũ ope-
rum conſcientia. Itaq; is qui cito iniuria mouetur, facit
ſe dignũ videri contumelia, dum vult ea indignus pro-
bari. Melior eſt itaq; qui cõtemnit iniuriam, q̃ qui do-
let. Qui enim contemnit, quaſi nõ ſentiat ita deſpicit:
qui autem dolet, quaſi ſenſerit torquetur.

Quod pſalmus. xxxviii. non ſolum ſilẽtii laude, ſed
etiam contẽptu rerum valde ſit mirabilis. Cap. VII.

NEQVE improuide ad vos filios meos M
ſcribens, huius pſalmi procemio vſus ſum,
quem pſalmum propheta Dauid ſancto
Idithun canendum dedit. Ego vobis tenen-
dum ſuadeo, delectatus eius ſenſu profundo & virtute
ſententiarum. Aduertimus enim ex his quæ breuiter
libauimus, & ſilendi patiẽtiam, & opportunitatem lo-
quendi, & in poſterioribus contẽptum diuitiarum, quę
maxima virtutum fundamẽta ſunt, hoc pſalmo doce-
ri. Dum igitur hunc pſalmũ conſidero, ſucceſſit animo
de officiis ſcribere. De quibus etiam ſi quidam philoſo-
phiæ ſtudentes ſcripſerunt, vt Panætius, & filius eius
apud Græcos, Tullius apud latinos, nõ alienum duxi
a noſtro munere, vt & ipſe ſcriberẽ: et ſicut Tullius ad
erudiendum filium, ita ego quoq; ad vos informandos
filios meos. Neq; enim minus vos diligo quos in Euã-

A gelio genui, q̃ ſi coniugio ſuſcepiſſem. Non enim vehe
mentior eſt natura ad diligendum, q̃ gratia. Plus certe
diligere debemus quos perpetuo nobiſcum putamus
futuros, q̃ quos in hoc tantum ſeculo. Illi degeneres
naſcuntur frequenter, qui dedeceant patrem: vos ante
elegimus vt diligamus. Itaq; illi neceſſitate diligũtur,
quæ non ſatis idonea atq; diuturna eſt ad perpetuita-
tem diligendi magiſtra: vos iudicio, quo magnum cha
ritati pondus ad vim diligẽdi adiungitur, probare quos
diligas, & diligere quos elegeris.

Quod nomen officii nõ ſolum philoſophis, ſed etiã
noſtris vſitatum ſit. Caput VIII.

ERGO quoniã perſonæ conueniunt, videa-
mus vtrum res ipſa cõueniat ſcribere de offi
ciis, et vtrũ hoc nomen philoſophorũ tan-
tummodo ſcholæ aptũ ſit, an etiã in ſcripturis
reperiatur diuinis. Pulchre itaq; dũ legim⁹ hodie Euã
gelium (quaſi adhortaretur ad ſcribendum) ſpiritus
ſanctus obtulit nobis lectionem, qua confirmaremur
Luc. 1. etiam in nobis officium dici poſſe. Nam cum Zacha-
rias ſacerdos obmutuiſſet in templo, & loqui nõ poſſet,
factum eſt, inquit, vt impleti ſunt dies officii eius, abiit
in domum ſuam. Legimus igitur officium dici a no-
bis poſſe. Nec ratio ipſa abhorret, quandoquidem offi
Officium cium ab efficiendo dictum putamus, quaſi efficium:
vnde. ſed propter decorem ſermonis vna immutata litera,
B officium nuncupari. Vel certe, vt ea agas, quæ nulli
officiant, proſint omnibus.

Officii diuiſio, & honeſtum atq; vtile vnde metian-
tur Christiani. Caput IX.

OFFICIA autem ab honeſto & vtili duci
exiſtimauerũt, & de iis duobus eligere quid
preſtet. Deinde incidere vt duo concurrant
honeſta, & duo vtilia, & quæratur quid ho-
neſtius, & quid vtilius. Primũ igitur in tres partes offi
cium diuiditur, honeſtum, & vtile, & quid preſtatius.
Deinde hæc tria in quinq; genera diuiſerũt, in duo ho-
neſta, & duo vtilia, & eligendi iudicium. Prima igitur
pertinere dicunt ad decus honeſtatemq; vitæ. Secun-
da ad vitæ commoda, copias, opes, facultates. De iis
eligendi ſubeſſe iudicium. Hæc illi. Nos autem nihil
omnino niſi quod deceat, & honeſtũ ſit, futurorũ ma-
gis q̃ præſentium metimur formula: nihilq; vtile niſi
quod ad vitæ illius æternæ proſit gratiam definimus,
non quod ad delectationem præſentis. Neq; aliqua cõ-
moda in facultatibus & copiis opum conſtituimus, ſed
incõmoda hæc putamus ſi nõ reiiciãtur, eaq; oneri ma
gis cũ ſunt æſtimari, q̃ diſpẽdio cũ erogãtur. Nõ super-
fluum igitur ſcriptionis noſtræ eſt opus, quia officium
C diuerſa æſtimamus regula, atq; illi æſtimauerunt. Illi
ſeculi cõmoda in bonis ducunt, nos hæc etiã in detri-
mentis: quoniam qui hic recipit bona, vt ille diues, illic
cruciatur: & Lazarus qui mala hic pertulit, illic cõſola-
tionẽ inuenit. Deinde qui illa nõ legũt, noſtra legent ſi
volent, qui nõ ſermonũ ſupellectilẽ, neq; artem dicẽdi,
ſed ſimplicem rerum exquirunt gratiam.

De decoro, & quod primũ officium ſit linguæ mo-
deratio. Caput X.

DECORVM autem in noſtris ſcripturis
primo conſtitui loco (quod græce πρέπον
Pſal. 64. dicitur) inſtruimur & docemur legẽtes: Te
decet hymnus deus in Sion. Vel græce, σοὶ
Titum. 2. πρέπει ὕμνος ὁ θεὸς ἐν σιών. Et apoſtolus ait: Loque-
re quæ decent ſanam doctrinam. Et alibi: Decebat au-
Hebræ. 2. tem eum per quem omnia, & propter quem omnia,
multis filiis in gloriam adductis, ducem ſalutis eorum D
per paſſionem cõſummari. Numquid prior Panætius,
numquid Ariſtoteles, qui & ipſe diſputauit de officio, q̃
Dauid: cum & ipſe Pythagoras qui legitur Socrate
antiquior, prophetã ſecutus Dauid, legem ſilentii de-
derit ſuis? Sed ille, vt per quinquenniũ diſcipulis vſum
inhiberet loquendi, Dauid autẽ non vt naturæ munus
imminueret, ſed vt cuſtodiam proferendi ſermonis do
ceret. Et Pythagoras quidem, vt non loquendo loqui
doceret, Dauid vt loquendo magis diſceremus loqui.
Quomodo enĩ ſine exercitio doctrina, aut ſine vſu ꝓfe-
ctus? Qui diſciplinam bellicam vult aſſequi, quotidie
exercitatur armis, & tanquã in procinctu poſitus præ-
ludit prælium, & velut coram poſito prætendit hoſte,
atq; ad peritiam vireſq; iaculandi vel ſuos explorat la-
certos, vel aduerſariorũ declinat ictus, & vigilanti exit
obtutu. Qui nauim in mari regere gubernaculis ſtu-
det, vel remis ducere, prius in fluuio præludit. Qui ca-
nendi ſuauitatẽ, & vocis affectant præſtantiam, prius
ſenſim canendo vocem excitant. Et qui viribus corpo-
ris, legitimoq; luctandi certamine coronã petũt, quoti-
diano vſu palæſtræ durantes membra, nutrientes pa-
tientiam, laborem aſſueſcunt. Necnon ipſa natura nos
in paruulis docet, quod prius ſonos meditãtur loquẽdi:
vt loqui diſcant. Itaq; ſonus excitatio † quædam & pa- † alias ex-
læſtra vocis eſt. Ita ergo qui volunt diſcere cautionẽ lo ercitatio.
quendi, quod naturæ eſt non negent, quod cuſtodiæ eſt
exerceant: vt qui in ſpecula ſunt, ſpeculando intendant,
non dormiendo. Omnis enĩ res propriis ac domeſticis E
exercitiis augetur. Ergo Dauid tacebat, nõ ſemper, ſed
pro tẽpore. Nõ iugiter, neq; oĩbus, ſed irritanti aduerſa-
rio, prouocãti peccatori non reſpondebat. Et ſicut alibi
ait, Loquẽtes vanitatẽ, & cogitantes dolum, nõ audie- Pſal. 37.
bat quaſi ſurdus: & quaſi mutus non aperiebat illis os
ſuum. Quia & alibi habes: Noli reſpondere imprudẽti Prou. 26.
ad imprudentiã eius, ne ſimilis illi fias. Primũ igitur
officiũ eſt, loquẽdi modus. Hoc ſacrificiũ laudis deo de-
penditur. Hoc reuerẽtia exhibetur, cũ ſcripturæ diuinæ
legũtur. Hoc honorãtur parẽtes. Scio loqui pleroſq;, cũ
tacere neſciant. Rarũ eſt tacere quenq̃, cũ ſibi nõ proſit
loqui. Sapiens vt loquatur, multa prius cõſiderat, quid
dicat, aut cui dicat, quo in loco, quo tẽpore. Eſt ergo &
tacẽdi & loquẽdi modus. Eſt etiam factis modus. Pul-
chrum eſt igitur tenere menſuram officii.

Officiũ omne aut mediũ, aut perfectũ eſſe. Ca. XI.

OFFICIVM autem omne, aut mediũ, aut
perfectum eſt, quod æque ſcripturarũ autori
tate probare poſſumus. Habemus etenim
in euangelio dixiſſe dominum: Si vis in vi- Matt. 19.
tam æternam venire, ſerua mandata. Dicit ille: Quæ? F
Ieſus autem dixit illi: Non homicidium facies, Non
adulterabis, Non facies furtum, Non falſum teſtimo-
nium dices, Honora patrem & matrẽ, Et diliges pro-
ximum tuum ſicut teipſum. Hæc ſunt media officia,
quibus aliquid deeſt. Deniq; dicit illi adoleſcẽs: Omnia
hæc cuſtodiui a iuuentute mea: quid adhuc mihi de-
eſt? Ait illi Ieſus, Si vis perfectus eſſe, vade vẽde bona
tua, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cælo: &
veni ſequere me. Et ſupra habes ſcriptũ, vbi diligẽdos Matt. 5.
inimicos, & orandum dicit pro calumniãtibus & per-
ſequentibus nos, & benedicere maledicentes. Hoc nos
facere debemus, ſi volumus perfecti eſſe ſicut pater no
ſter qui in cælo eſt, qui ſuper bonos & malos ſolem
ſuum iubet radios ſuos effundere, & pluuia & rore ter-
ras vniuerſorum ſine vlla diſcretione pingueſcere. Hoc
eſt igitur perfectũ officium, quod κατόρθωμα, dixerunt
Græci, quo corrigũtur omnia quæ aliquos potuerunt
lapſus habere. Bona etiã miſericordia, quæ & ipſa per-
fectos facit, quia imitatur perfectum patrẽ. Nihil tam

G cōmendat Chriſtianam animā, q̄ miſericordia, primū
in pauperes, vt cōmunes iudices partus naturæ, quæ
omnibus ad vſum generat fructus terrarū: vt quod ha-
bes, largiaris pauperi, & conſortem & conformē tuum
adiuues. Tu nummū largiris, ille vitam accipit. Tu pe
cuniam das, ille ſubſtantiā ſuā æſtimat. Tuus denarius
cenſus illius eſt. Ad hæc plus ille tibi confert, cū ſit debi
tor ſalutis. Si nudum veſtias, teipſum induis iuſtitiā.
Si peregrinū ſub tectum inducas tuū, ſi ſuſcipias egen-
tem, ille tibi acquiret ſanctorū amicitias, & æterna ta-
bernacula. Non mediocris iſta gratia. Corporalia ſe-
minas, & recipis ſpiritalia. Miraris iudicium domini
de ſancto Iob? Mirare virtutē eius, qui poterat dicere,
Iob. 29. Oculus eram cæcorum, pes claudorū. Ego eram infir-
morū pater. velleribus agnorum meorū calefacti ſunt
humeri eorū. Foris nō habitabat peregrinus. Oſtium
autem meū omni venienti patebat. Beatus plane, de
cuius domo nunquam vacuo ſinu pauper exiuit. Neq;
enim quiſquā magis beatus q̄ qui intelligit ſuper pau-
peris neceſſitatē, & infirmi atq; inopis ærumnam. In
die iudicii habebit ſalutem a domino, quem habebit
ſuæ debitorem miſericordiæ.

Non externis, ſed internis & æternis bonis æſti-
matur felicitas. Caput XII.

H SED pleriq; reuocantur ab officio diſpenſa-
tricis miſericordiæ, dum putant hominis
actus nō curare dominum, aut neſcire eum
quid in occultis geramus, quid teneat no-
ſtra cōſcientia: aut iudicium eius nequaq̄ iuſtum vide-
ri, quādo peccatores diuitiis abundare vident, gaude-
re honoribus, ſanitate, liberis: contra autem iuſtos ino
pes degere, inhonoros, ſine liberis, infirmos corpore, lu-
ctu frequenti. Nec mediocris ea quæſtio, quando qui-
dem tres illi reges amici Iob propterea eum peccato-
rem pronunciabant, quia inopem factum ex diuite, or-
batum liberis ex fœcūdo parente, perfuſum vlceribus,
† alias vibicibus inhorrentem † vili cibo, exaratum vulneribus a capite
vſq; ad pedes videbant. Quibus hanc ſanctus Iob pro-
ponit aſſertionem: Si ego propter peccata mea hæc pa
Iob. 21. tior, cur impii viuunt? Inueterauerunt autem, & in di-
uitiis ſemen eorum ſecūdum voluntatem, filii eorum
in oculis, domus eorum abundant, timor nuſquā, fla-
gellum autem a domino non eſt ipſis. Hæc videns in-
firmus corde exagitatur, & ſtudium auertit ſuum. Cu-
ius dicturus ſermones, ante ſanctus præmiſit Iob, di-
cens: Portate me, ego autem loquar, deinde ridete me.
Nam & ſi arguor, quaſi homo arguor. Portate ergo
onus ſermonum meorū. Dicturus enim ſum quod nō
probo, ſed ad vos redarguendos proferam ſermones
I iniquos. Aut certe, quia ita eſt verſus: Quid autem?
Nunquid ab homine arguor? Hoc eſt, homo me non
poteſt redarguere quia peccaui, etſi argui dignus ſum:
quia non ex euidenti culpa me arguitis, ſed ex iniuriis
eſtimatis merita delictorū. Vidēs ergo infirmus abun
dare iniuſtos ſucceſſibus proſperis, ſe autem atteri, dicit
domino, Diſcede a me, vias tuas ſcire nolo. Quid pro-
deſt quia ſeruimus ei? Aut quæ vtilitas quia occurri-
mus ipſi? In manibus eorum omnia bona, opera au-
tem impiorum non videt. Laudatur in Platone quod
in Politia ſua poſuit eum qui contra iuſtitiam diſpu-
tandi partes recepiſſet, poſtulare veniam dictorū quæ
non probaret, & veri inueniendi, atq; examinandæ diſ-
putationis gratia, illam ſibi impoſitam perſonam di-
cere. Quod eouſque Tullius probauit, vt ipſe in libris
quos ſcripſit de republica, eam ſententiam dicendam
putauerit. Quanto antiquior illis Iob, qui hæc primus
reperit? Nec eloquentiæ phalerandæ gratia, ſed veri-
tatis probandæ præmittenda æſtimauit. Statimq; ipſe
quæſtionem enodem reddidit, ſubiiciens quod extin-
guatur lucerna impiorū, & futura ſit eorū euerſio. Nō K
falli deum doctorem ſapientiæ & diſciplinæ, ſed eſſe ve
ritatis iudicem. Et ideo non ſecūdum forenſem abun-
dantiam æſtimandam beatitudinem ſingulorū, ſed ſe-
cundum interiorem conſcientiā, quæ innocentiū & fla-
gitioſorū merita diſcernit, vera atq; incorrupta pœna-
rum premiorūq; arbitra. Moritur innocens in poteſta-
te ſimplicitatis ſuæ, in abundantia propriç voluntatis,
ſicut adipe repletam animā gerens. At vero peccator
q̄uis foris abundet, & deliciis diffluat, odoribus fragret,
in amaritudine animæ vitam exigit, & vltimū diem
claudit, nihil ſecum eorum quę epulatus fuerat referēs,
bonorū nihil ſecum auferens, niſi precia ſcelerū ſuorū.
Hæc cogitās, nega (ſi potes) diuini eſſe iudicii remune
rationem. Ille ſuo affectu beatus, hic miſer. Ille ſuo iudi
cio abſolutus, hic reus. Ille in exitu lætus, hic mœrens.
Cui abſolui poteſt, qui nec ſibi innocens eſt? Dicite, in-
quit, mihi, vbi eſt protectio tabernaculorū eius? Signū
eius nō inuenietur. Vita etenim facinoroſi, vt ſomniū.
Aperuit oculos, trāſiuit requies eius, euanuit delecta-
tio: licet ipſa quæ videtur etiā dū viuunt impiorū re-
quies in inferno ſit. Viuentes enim in inferna deſcen- Pſal. 54.
dunt. Vides conuiuiū peccatoris, interroga eius con-
ſcientiam. Nonne grauius oībus fœtet ſepulchris? In-
tueris lætitiam eius, & ſalubritatē miraris corporis, fi-
liorū atq; opum abundantiā. Introſpice vlcera & vibi-
ces animæ eiꝰ, cordiſq; mœſtitudinē. Nā de opibꝰ quid
loquar, cū legeris quia in abundantia eſt vita eius: cū
ſcias quia etſi tibi videatur diues, ſibi pauper eſt, & tu-
um iudicium ſuo refellat? De multitudine quoq; filio-
rum, & de indolentia quid loquar, cum ſe ipſe lugeat, & L
ſine hærede futurum iudicet, cum imitatores ſui ſuc-
ceſſores ſuos eſſe nolit? Nulla enim hæreditas pecca-
toris. Ergo impius ipſe ſibi pœna eſt, Iuſtus autē ipſe
ſibi gloria. Et vtriq; aut bonorum aut malorum ope-
rum merces ex ſeipſo ſoluitur.

Deum, etiam cum non putatur, regere omnia quæ
creauit. Caput XIII.

SED reuertamur ad propoſitū, ne diuiſionē
factam præteriiſſe videamur, quia occurri-
mus opinioni eorū qui videntes ſcelerātos
quoſq; diuites, lætos, honoratos, potentes,
cū pleriq; iuſtorū egeant, atq; infirmi ſint, putant vel ni
hil deum curare de nobis, vt Epicurei dicūt: vel neſcire
actus hominū, vt flagitioſi putant: vel ſi ſcit oīa, iniquū
eſſe iudicē, vt bonos egere patiatur, abundare iprobos.
Nec ſuperfluus velut quidā excurſus fuit, vt opinioni
huiuſmodi, ipſorū affectꝰ reſpōderet quos beatos iudi-
cant, cū ipſi ſe miſeros putēt. Arbitratus enī ſum quod
ipſi ſibi facilius q̄ nobis crediderit. Quo decurſo, ꝓcliue
æſtimo vt refellam cætera. Et primo eorū aſſertionē,
qui deū putant curā mūdi nequaq̄ habere, ſicut Ariſto M
teles aſſerit vſq; ad lunam eius deſcendere prouidētiā.
Et quis operator negligit operis ſui curam? Quis de-
ſerat & deſtituat quod ipſe condendum putauit? Si
iniuria eſt regere, nonne eſt maior iniuria feciſſe: cum
aliquid nō feciſſe nulla iniuſtitia ſit: non curare quod fe-
ceris, ſumma inclementia? Quod ſi aut deum creato-
rem ſuum abnegant, aut ferarum & beſtiarum ſe ha-
beri numero cēſent: quid de illis dicamus, qui hac ſe cō
demnant iniuria? Per omnia deum ire ipſi aſſerunt,
& omnia in virtute eius conſiſtere, vim & maieſtatē
eius per omnia elementa penetrare, terras, cælum, ma
ria: & putant iniuriam eius, ſi mentem hominis, qua
nihil nobis ipſe præſtantius dedit, penetret, & diuinæ
maieſtatis ingrediatur ſcientia? Sed horū magiſtrum
velut ebrium, & voluptatis patronū, ipſi qui putantur
ſobrii irrident philoſophi. Nam de Ariſtotelis opinio-
ne quid loquar, qui putat deum ſuis contentum eſſe fi-

A nibus, & præſcripto regni modo degere, vt poetarū lo-
quuntur fabulæ, qui mūdū in tres ferūt eſſe diuiſum, vt
alii cæli, alii mare, alii inferna coercenda imperii ſorte
obuenerint, eoſq; cauere ne vſurpata alienarū partiū ſo
licitudine, inter ſe bellū excitent. Similiter ergo aſſerit
quod terrarū curā nō habeat, ſicut maris vel inferni nō
habet. Et quō ipſi excludunt quos ſequuntur poetas?

Deum nihil præterire & ſcripturarum teſtimoniis, & Solis cōprobatur exēplo, qui licet creatura ſit, tamen vel lumine vel calore cuncta penetrat. Cap. XIIII.

SEQVITVR illa reſponſio, vtrū deum, ſi
operis ſui cura nō prætereriet, prętereat ſcien
tia. Ergo qui plātauit aurem, non audit? qui
finxit oculū, non videt, non conſiderat? Non
præterit hæc vana opinio ſanctos prophetas. Deniq;
Dauid inducit eos loquētes, quos ſuperbia inflatos aſ-
ſerit. Quid enim tam ſuperbū, q̃ cum ipſi ſub peccato
ſint, alios indigne ferant peccatores viuere, dicentes:
Pſal. 93. Vſquequo peccatores dñe, vſquequo peccatores gloriabū-
tur? Et infra: Et dixerunt, Non videbit dñs, nec intelli-
get deus Iacob. Quibus reſpondet propheta dicēs: In-
telligite nunc inſipientes in populo, & ſtulti aliquando
ſapite. Qui plātauit aurē, nō audiet? aut qui finxit ocu-
lum, non conſiderat? Qui corripit gētes, nō arguet, qui
docet hominem ſciētiam? Dominus ſcit cogitationes
hominū, quoniā vanæ ſunt. Qui ea quæ vana ſunt de-
prehendit, ea quę facta ſunt neſcit, & ignorat quod ipſe
fecit? Poteſt opus ſuum ignorare artifex? Homo eſt, &
in opere ſuo latentia deprehendit, & deus opus ſuū ne-
B ſcit? Altius ergo profundū in opere, q̃ in autore? Et fe-
cit aliquid quod ſupra ſe eſſet, cuius meritum ignoraret
autor, cuius affectū neſciret arbiter? Hęc illis. Cęterum
Hiere. 17. nobis ſatis eſt ipſius teſtimonii qui ait: Ego ſum ſcru-
Lucæ. 5. tans corda & renes. Et in euāgelio quod ait dñs Ieſus:
Quid cogitatis mala in cordib9 vřis? Sciebat enim qđ
Luc. 6. cogitarēt mala. Deniq; euāgeliſta teſtał dicēs: Sciebat
enī Ieſus cogitatiōes eorū. Quorū nō poterit ſatis mo-
uere opinio, ſi facta eorum cōſideremus. Nolunt ſupra
ſe eſſe iudicē, quem nihil fallat. Nolunt ei dare occulto-
rum ſcientiā, qui metuūt occulta ſua prodi. Sed etiam
dominus ſciens opera eorū, tradidit eos in tenebras. In
Iob. 24. nocte, inquit, erit fur, & oculus adulteri ſeruabit tene-
bras, dicens: Non cōſiderabit me oculus. & latibulum
perſonæ oppoſuit ſuæ. Omnis enim qui lucē fugit, dili
git tenebras, ſtudens latere: cū deum latere non poſſit,
qui intra profundū abyſſi, & intra hominū mētes, nō ſo
lum tractata, ſed etiam voluēda cognoſcit. Denique &
Eccli. 23. ille qui dicit in Eccleſiaſtico: Quis videt me? & tenebrę
cooperiūt me, & parietes. Quem vereor? Cuius in le
cto poſitus hæc cogitet, vbi non putauerit cōprehendi-
tur. Et erit inquit dedecus, quod non intellexerit timo-
C rem dei. Quid autem tā ſtolidum q̃ putare quod deū
quicq̃ prætereat: cū ſol qui miniſter luminis eſt, etiam
abdita penetret, & in fundamēta domus vel ſecreta cō-
clauia vis caloris eius irrumpat? Quis neget verna tē-
perie tepefieri interiora terrarū, quas glacies hyberna
conſtrinxerit? Norunt ergo arborum occulta vim calo
ris vel frigoris, adeo vt radices arborum aut vrātur fri-
gore, aut fotu ſolis vireſcāt. Deniq; vbi clementia cæli
arriſerit, varios terra ſe fundit in fructus. Si igitur ra-
dius ſolis fundit lumen ſuum ſuper omnem terram, &
in ea quæ clauſa ſunt ſe inſerit, nec vectibus ferreis aut
grauium valuarum obicibus quo minus penetret im-
peditur, quomodo non poteſt intelligibilis dei ſplendor
in cogitationes hominū & corda ſemet (quæ ipſe crea-
uit) inſerere? ſed ea quę ipſe fecit, nō videt, & fecit vt me-
liora ſint quæ facta ſunt, & potentiora q̃ ipſe eſt qui ea
fecit, vt poſſint quando volunt cognitionem ſui opera-
toris latere? Tantam ergo virtutem & poteſtatem in-
ſeruit mentibus noſtris, vt eam comprehendere cū ve- D
lit ipſe non poſſit?

His quibus diſplicet qđ bonis male, & malis ſit bene, ſatisfacere debere Lazari & Pauli exēpla. Ca. XV.

DVO abſoluimus: & vt arbitramur, non in-
congrue nobis huiuſmodi cecidit diſputatio.
Tertium genus quęſtionis reſidet huiuſmo
di: Cur peccatores abundent opibus & diui-
tiis, epulentur iugiter, ſine mœrore, ſine luctu, iuſti au-
tem egeant, & afficiantur aut cōiugum amiſſione, aut
liberorum. Quibus ſatisfacere debuit illa euangelii pa Lucę. 16.
rabola, quod diues byſſo & purpura induebatur, & epu
las copioſas exhibebat quotidie, pauper autem plenus
vlceribus de menſa eius colligebat reliquias: poſt ob-
itum vero vtriuſq;, pauper erat in ſinu Abraę requiem
habens, diues in ſuppliciis. Nonne euidēs eſt, merito-
rum aut præmia aut ſupplicia poſt mortem manere?
Et recte, quia in certamine labor eſt, poſt certamē aliis
victoria, aliis ignominia. Nunquid prius quam curſus
cōficiatur, palma cuiquam datur, aut defertur corona?
Merito Paulus, certamē, inquit, bonum certaui, cur- 2. Tim. 4
ſum conſummaui, fidem ſeruaui: quod reliquum, repo
ſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi domi-
nus in illa die, iuſtus iudex. Non ſolū autem mihi, ſed
& omnibus qui diligunt aduētum eius. In illa, inquit,
die reddet, nō hic. Hic autem in laboribus, in periculis,
in naufragiis quaſi athleta bonus decertabat, quia ſcie-
bat quoniam per multas tribulationes oportet nos in-
troire in regnum dei. Ergo non poteſt quis præmium E
accipere, niſi legitime certauerit. Nec eſt glorioſa victo
ria, niſi vbi fuerint laborioſa certamina.

Commemoratis beatitudinibus de euāgelio, hic laborem dicit eſſe, mercedem in cælo, ponens exemplum athletarum & ſpectatorum. Cap. XVI.

NONNE iniuſtus eſt qui ante quærat præ-
mium, quam certamen fuerit abſolutum?
Ideoq; dominus in euāgelio ait: Beati pau- Matt. 5.
peres ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnū
cælorum. Non dixit, Beati diuites, ſed pauperes. Inde
incipit beatitudo iudicio diuino, vbi ærumna æſtima-
tur humano. Beati qui eſuriunt, quia ipſi ſaturabun-
tur. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolationem ha-
bebunt. Beati miſericordes, quoniam ipſis miſerebitur
deus. Beati mundo corde, quoniam ipſi deū videbunt.
Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam,
quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati eſtis
cum vobis maledicēt homines, & perſequentur, & di-
cent omne malum aduerſum vos, propter iuſtitiam.
Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa
eſt in cælo. Futuram, non præſentē, in cælo, non in ter- F
ra mercedem promiſit eſſe reddendam. Quid alibi po
ſcis, quod alibi debetur? Quid præpropere coronā exi-
gis antequam vicas? Quid detergere puluerem, quid
requieſcere cupis? Quid epulari geſtis antequam ſta-
dium ſoluatur? Adhuc populus ſpectat, adhuc athletę
in ſtemmate ſunt, & tu iam ocium petis? Sed forte di-
cas, Cur impii lætantur? Cur luxuriantur? Cur etiam
ipſi non mecum laborant? Quoniam qui non ſubſcri-
pſerint ad coronam, non tenentur ad laborem certami
nis. Qui in ſtadium nō deſcenderint, non ſe perfundūt
oleo, non obluunt puluere. Quos manet gloria, expe
ctat iniuria. Vnguentati ſpectare ſolent, nō decertare,
non ſolem, æſtus, puluerem, imbreſq; perpeti. Dicant
ergo & ipſis athletæ, Venite, nobiſcum laborate. Sed
reſpondebūt ſpectatores: Nos hic interim de vobis iu-
dicamus, vos autem ſine nobis coronę (ſi viceritis) glo
riam vendicabitis. Iſti igitur qui in deliciis, qui in luxu-

G ria, rapinis, quæſtibus, honoribus ſtudia poſuerit ſua,
ſpectatores magis q̃ præliatores ſunt. Habent lucrum
laboris, fructum virtutis non habent. Fouent ocium,
aſtutia & improbitate aggerunt diuitiarum aceruos,
ſed exſoluent (feram licet) nequitię ſuæ pœnam. Ho-
rum requies in inferno, tua vero in cœlo. Horum do-
Iob. 21. mus in ſepulchro, tua in paradiſo. Vnde pulchre, vigi-
lare eos in tumulo Iob dixit: quia ſoporem quietis ha-
bere nō poſſunt, quem ille dormiuit qui reſurrexit. No-
li igitur vt paruulus ſapere, vt paruulus loqui, vt par-
uulus cogitare, vt paruulus vendicare ea quæ ſunt po-
ſterioris ætatis. Perfectorū eſt corona. Expecta vt ve-
1. Cor. 13 niat quod perfectum eſt, quando non per ſpeciem & in
ænigmate, ſed facie ad faciem formā ipſam redopertæ
veritatis poſſis cognoſcere. Tunc qua cauſa ille diues
fuerit qui erat improbus & raptor alieni, qua cauſa po
tens alius, qua cauſa ille abundauerit liberis, ille fultus
honoribꝰ, reuelabitur. Fortaſſe vt dicatur raptori, Di-
ues eras: qua cauſa aliena rapiebas? Egeſtas non com-
pulit, inopia nō coegit. Nonne ideo te diuitem feci, vt
excuſationem habere nō poſſis? Dicatur etiā potenti,
Cur nō affuiſti viduæ, orphanis quoq; iniuriam patiē-
tibus? Nunquid tu infirmus eras? Nunquid non pote-
ras ſubuenire? Ideo te feci potentem, vt nō inferres vio
Eccli. 4. lentiam, ſed repelleres. Nonne tibi ſcriptum eſt: Eripe
Pſal. 81. iniuriam patientem? Nonne tibi ſcriptum eſt: Eripite
pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate? Di
catur etiā abundanti liberis: Honoribus cumulaui te,
ſalubritatem corporis conceſſi tibi, cur non ſecutus es
præcepta mea? Famule meus quid feci tibi, aut quid
contriſtaui te? Nōne ego tibi liberos dedi, honores con
tuli, ſalutē donaui? Cur me negabas? Cur æſtimabas
quod ad ſcientiam meā quæ gereres non peruenirent?
H Cur tenebas dona mea, deſpiciebas mādata mea? De-
niq; de Iuda proditore hæc colligere licet, qui & apoſto-
lus inter duodecim electus eſt, & loculos pecuniarum
quas pauperibus erogaret, cōmiſſos habebat, ne vide-
retur aut quaſi inhonorus, aut quaſi egenus dominum
prodidiſſe. Et ideo vt iuſtificaretur in eo dominus, hæc
ei cōtulit: vt nō quaſi iniuria exaſperatus, ſed quaſi præ-
uaricatus gratiā, maiori eſſet offenſæ obnoxius.

Adoleſcentis officia, & exēpla huic ætati propoſita.
Caput XVII.

QVONIAM igitur & pœnā improbita-
ti, & virtuti fore premiū, ſatis claruit: de offi-
ciis aggrediamur dicere, quæ nobis ab ado-
leſcentia ſpectanda ſunt, vt cū ętate accreſcat
ſimul ſtudia bonorū actuū. Eſt igitur bonorū adoleſcē
tiū timorē dei habere, deferre parētibus honorē, habere
ſenioribus reuerētiā, caſtitatē tueri, nō aſpernari humi-
litatē, diligere clementiā ac verecundiā, quę ornamēto
ſunt minori ætati. Vt enī in ſenibus grauitas, in iuue-
I nibus alacritas: ita in adoleſcentibus verecundia, velut
quadā dote cōmēdatur naturę. Erat Iſaac deū timens,
vtpote Abrahę indoles, honorē deferēs patri vſq; eo, vt
aduerſus paternā voluntatē nec mortem recuſaret. Io-
ſeph quoq; cū ſomniaſſet qđ ſol & luna & ſtellę adorarēt
eū, ſedulū tamē obſequiū deferebat patri: caſtus ita, vt
ne ſermonē quidē audire vellet niſi pudicū: humilis vſq;
ad ſeruitutē, verecūdus vſq; ad fugā, patiens vſq; ad car
cerem, remiſſor iniuriæ vſq; ad remunerationē. Cuius
tanta verecundia fuit, vt cōprehēſus a muliere, veſtem
in manibus eius fugiens mallet relinquere, q̃ verecun-
diam deponere. Moyſes quoq; & Hieremias electi a
domino vt oracula dei prędicarēt populo, quod poterāt
per gratiā, excuſabant per verecundiam.

De bono verecūdię, quod maxime in ſancta dei emi
nuit genitrice, & quod geſtus exterioris hoīs perſæpe
qualitatē interioris oſtendat. Caput XVIII.

PVLCHRA igitur virtus verecundiæ, & K
ſuauis gratia, quæ non ſolum in factis, ſed
etiā in ipſis ſpectatur ſermonibus, ne modū
progrediaris loquēdi, ne quid indecorum ſer-
mo reſonet tuus. Speculum enī mentis, plerūq; in ver-
bis refulget. Ipſum vocis ſonū libret modeſtia, ne cu-
iuſquam offendat aurem vox fortior. Deniq; in ipſo ca
nendi genere, prima diſciplina verecundia eſt, immo
etiam in omni vſu loquendi, vt ſenſim quis aut pſalle-
re, aut canere, aut poſtremo loqui incipiat, vt verecūda
principia cōmendent proceſſum. Silentiū quoq; ipſum
in quo eſt reliquarū virtutum ocium, maximus actus
verecundiæ eſt. Deniq; ſi aut infantiæ putatur, aut ſu-
perbiæ, probro datur: ſi verecundiæ, laudi ducitur. Ta-
cebat in periculis Suſanna, & grauius verecūdiæ q̃ vi-
tæ damnū putabat, nec arbitrabatur periculo pudoris
tuendam ſalutem. Deo ſoli loquebatur, cui poterat ca-
ſta verecundia eloqui. refugiebat ora intueri virorum.
Eſt enim & in oculis verecūdia: vt nec videre viros fœ-
mina, nec videri velit. Neq; vero quiſq̃ ſolius hanc lau-
dem caſtitatis putet. Eſt enī verecundia pudicitiæ co-
mes, cuius ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt. Bonus enī
regendæ caſtitatis pudor eſt comes: qui ſi ſe prætendat
ad ea quę prima pericula ſunt, pudicitiam temerari nō
ſinat. Hic primus in ipſo cognitionis ingreſſu domini
matrem cōmendat legentibus: & tanq̃ teſtis locuples,
dignam quæ ad tale munus eligeretur, aſtruit, quod in
cubiculo, quod ſola, quod ſalutata ab angelo tacet, &
mota eſt in introitu eius, quod ad viri lis ſexus ſpeciem
peregrinam turbatur aſpectus virginis. Itaq; quamuis
eſſet humilis, præ verecundia tamen non reſalutauit,
nec vllum reſponſum retulit, niſi vbi de ſuſcipienda do-
mini generatione cognouit, vt qualitatem effectus di-
ſceret, non vt ſermonē refelleret. In ipſa quoq; oratione
noſtra multum verecūdia placet, multū cōciliat gratię
apud deum noſtrum. Nonne hæc prætulit publica- L
num, & commendauit eum, qui nec oculos audebat ad Luce. 18.
cælum leuare? Ideo iuſtificatur magis domini iudicio,
q̃ ille phariſæus, quē deformauit præſumptio. Ideoq;
oremus in incorruptione quieti & modeſti ſpiritus, qui
eſt ante deum locuples, vt ait Petrus. Magna igitur 1. Pet. 3.
modeſtia, quæ cum ſit etiam ſui iuris remiſſior, nihil
ſibi vſurpans, nihil vendicans, & quodāmodo inter vi-
res ſuas contractior: diues eſt apud deū, apud quem ne-
mo diues. Diues eſt modeſtia, quia portio dei eſt. Pau
lus quoq; orationē deferri præcepit cum verecundia &
ſobrietate. Primam hanc & quaſi præuiam vult eſſe
orationis futuræ, vt non glorietur peccatoris oratio,
ſed quaſi colore pudoris obducta, quo plus defert vere-
cundiæ de recordatione delicti, eo vberiorem merea-
tur gratiā. Eſt etiā in ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenēda Tulliꝰ lib.
verecūdia. Habitus enī mētis, in corporis ſtatu cernit. i. de offi.
Hinc homo cordis noſtri abſcōditus, aut leuior, aut ia- decori.
ctantior, aut turbidior, aut cōtra grauior, & cōſtantior
& purior, & maturior æſtimatur. Itaq; vox quædam
eſt animi, corporis motus. Meminiſtis filii quendam M
amicum, cum ſedulis ſe videretur commēdare officiis,
hoc ſolo tamen in clerum a me non receptum, quod
geſtus eius plurimū dedeceret. Alterum quoq; cum in
clero reperiſſem, iubere me ne vnquam præiret mihi,
quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos
feriret meos. Idq; dixi cum redderetur poſt offenſam
muneri: hoc ſolum excepi: nec fefellit ſententia. Vterq;
enim ab eccleſia receſſit, vt qualis inceſſu prodebatur,
talis perfidia animi demōſtraretur. Namq; alter Aria-
næ infeſtationis tempore fidem deſeruit, alter pecunię
ſtudio, ne iudicium ſubiret, ſacerdotem ſe noſtrum ne-
gauit. Lucebat in illorum inceſſu imago leuitatis,
ſpecies quędam ſcurrarum percurſantium. Sunt etiam
qui ſenſim ambulando imitantur hiſtrionicos geſtus,
& quaſi quędā fercula pōparū, & ſtatuarū motus nu-

A tantium, vt quotienſcunq; gradum transferunt, mo-
dulos quoſdam ſeruare videantur. Nec curſum ambu-
lare honeſtum arbitror, niſi cum cauſa exigit alicuius
periculi, vel iuſta neceſſitas. Nā pleruq; feſtinātes anhe-
los videmus torquere ora: quibus ſi cauſa deſit feſtina-
tionis neceſſariæ, nævus iuſtæ offenſionis eſt. Sed non
de his dico, quibus rara ꝓperatio ex cauſa naſcitur, ſed
quibus iugis & cōtinua in naturā vertitur. Nec in illis
ergo tanquā ſimulacrorum effigies probo, nec in iſtis
tanꝗ excuſſorum ruinas. Eſt etiā greſſus probabilis, in
quo ſit ſpecies autoritatis, grauitatiſq; pondus, tran-
quillitatis veſtigiū, ita tamē, ſi ſtudiū deſit atq; affecta-
tio, ſed motus ſit purus ac ſimplex. Nihil enī fucatū pla
cet. motū natura informet. Si quid ſane in natura vitii
eſt, induſtria emendet: vt ars deſit, non deſit correctio.
Quod ſi etiā iſta ſpectantur altius, quāto magis cauē-
dum eſt ne quid turpe ore exeat. Hoc enī grauiter coin
quinat hominē. Non enim cibus inquinat hominē, ſed
iniuſta obtrectatio, ſed verborū obſcœnitas. Hæc etiā
vulgo pudori ſunt. In noſtro vero officio, nullū verbū
quod inhoneſte cadat, nō incutit verecūdiam. Et nō ſo-
lum nihil ipſi indecorū loqui, ſed ne aurem quidē debe-
mus huiuſmodi præbere dictis, ſicut Ioſeph ne incon-
grua ſuæ audiret verecūdiæ, veſte fugit relicta: quoniā
quē delectat audire, alterū loqui prouocat. Intelligere
B quoq; quod turpe ſit, pudori maximo eſt. Spectare ve-
ro ſi quid huiuſmodi fortuito accidat, quanti horroris
eſt? Quod ergo in aliis diſplicet, nūquid poteſt in ſeipſo
placere? Hæc ipſa natura nos docet, quæ perfecte qui-
dem omnes partes noſtri corporis explicauit, vt & ne-
ceſſitati cōſuleret, & gratiā venuſtaret. Sed tamen eas
quæ decoræ aſpectu forēt, in quibus formæ apex quaſi
in arce quadam locatus, & figuræ ſuauitas, & vultus
ſpecies emineret, operādiq; vſus eſſet paratior, obuias
atq; apertas reliquit. Eas vero in quibus eſſet naturalis
obſequium neceſſitatis, ne deforme ſui præberent ſpe-
† alias cō- ctaculum, partim tanꝗ in ipſo emēdauit † atq; abſcon-
mēdauit. dit corpore, partim docuit & ſuaſit tegendas. Nonne
igitur ipſa natura eſt magiſtra verecundiæ? Cuius exē
plo modeſtia hominum (quam a modo ſcientiæ quid
deceret, appellatam arbitror) id quod in hac noſtri cor-
poris fabrica abditum reperit, operuit & texit, vt o-
ſtium illud tegebatur quod ex tranſuerſo faciendum in
arca illa Noe iuſto dictum eſt, in qua vel eccleſiæ vel
noſtri figura eſt corporis, per quod oſtium egerūtur
reliquiæ ciborum. Ergo naturæ opifex ſic noſtræ ſtu-
duit verecundiæ, ſic decorum illud & honeſtum in no-
ſtro cuſtodiuit corpore, vt velut ductus quoſdam aquę,
exitus cuniculorum noſtrorum poſt tergum relegaret,
atq; ab aſpectu noſtro auerteret, ne purgatio ventris
vſum oculorum offenderet. De quo pulchre Apoſto-
1. Cor. 12. lus ait: Quæ videntur, inquit, membra corporis infir-
miora, neceſſariora ſunt: et quæ putamus ignobilio-
ra eſſe membra corporis, his abūdantiorem honorem
C circundamus: & quæ inhoneſta ſunt noſtra, honeſta-
tem abundantiorem habent. Etenim imitatione na-
turæ induſtria auxit gratiam. Quod alio loco etiam
altius interpretati ſumus, vt non ſolum abſcondamus
ab oculis, verumetiam quæ abſcondenda accepimus,
eorum indicia vſuſq; membrorum ſuis appellationi-
bus nuncupare indecorum putemus. Denique ſi caſu
aperiantur hæ partes, confunditur verecundia: ſi ſtu-
Geñ. 9. dio, impudētia æſtimatur. Vnde & filius Noe Cham
offenſam retulit, quia nudatum videns patrem riſit:
qui autem operuerunt patrē, acceperunt benedictio-
nis gratiam. Ex quo mos vetus & in vrbe Roma,
& in pleriſq; ciuitatibus fuit, vt filii cum parentibus pu
beres, vel generi non lauarent, ne paternæ reuerentiæ
autoritas minueretur, licet plerique ſe & in lauacro
quantum poſſunt tegant, ne vel illic vbi nudum totum
eſt corpus, huiuſmodi intecta portio ſit. Sacerdotes
quoq; veteri more, ſicut in Exodo legimus, brachas D
accipiebāt, ſicut ad Moyſen dictum eſt a domino: Et Exo. 28.
facies illis brachas lineas, vt tegatur turpitudo pudo-
ris, a lumbis vſq; ad femora erunt, & habebit eas Aa-
ron & filii eius cum intrabunt in tabernaculum teſti-
monii, & cū accedent ſacrificare ad aram ſancti, & non
inducent ſup ſe peccatū, ne moriantur. Quod nonnulli
noſtrorum ſeruare adhuc feruntur: pleriq; ſpiritali inter-
pretatione ad cautionem verecundiæ, & cuſtodiam ca-
ſtitatis dictum arbitrantur.

In oībus actis viriliter agēdū, nec quicquā affectatū
aut fœmineum attentandum. Caput XIX.

DELECTAVIT me diutius in partibus
demorari verecundiæ, quia ad vos loquebar,
qui aut bona eius ex vobis recognoſcitis, aut
damna ignoratis. Quæ cū ſit omnibus æta-
tibus, perſonis, tēporibus & locis apta, tamē adoleſcen-
tes, iuueniliſq; annos maxime decet. In omni autem
ſeruandum ætate, vt deceat quod agas, & conueniat,
& quadret ſibi ordo vitæ ſuæ. Vnde Tullius etiam or Tullius
dinem putat in illo decoro ſeruari oportere, idq; poſitū li. i. de offi-
dicit in formoſitate, ordine, ornatu ad actionem apto. cio decori.
Quæ difficile ait loquendo explicari poſſe, & ideo ſatis
eſſe intelligi. Formoſitatem autem cur poſuerit, nō ſa-
tis intelligo. Quis ille etiā vires corporis laudet, nos
certe in pulchritudine corporis locum virtutis non po-
nimus: gratiam tamen non excludimus, quia verecun E
dia & vultus ipſos ſolet pudore perfundere, gratioreſq;
reddere. Vt enim artifex in materia cōmodiore me-
lius operari ſolet, ſic verecundia in ipſo quoq; corporis
decore plus eminet, ita tamen, vt etiam ipſe nō ſit affe-
ctatus decor corporis, ſed naturalis, ſimplex, neglectus
magiſꝗ expetitus, non precioſis & albentibus adiutus
veſtimentis, ſed cōmunibus, vt honeſtati vel neceſſita-
ti nihil deſit, nihil accedat nitori. Vox ipſa nō remiſſa,
nō fracta, nihil fœmineū ſonans, qualem multi grauita-
tis ſpecie ſimulare conſuerūt, ſed formā quādam & re-
gulam ac ſuccū virilem reſeruans. Hoc eſt enī pulchri-
tudinē viuendi tenere, cōuenientia cuiq; ſexui & perſo-
næ reddere. Hic ordo geſtorū optimus, hic ornatus ad
omnē actionē accōmodus. Sed vt molliculum & infra-
ctum aut vocis ſonū, aut geſtum corporis nō probo, ita
neq; agreſtem ac ruſticū. Naturā imitemur. Eius effi-
gies, formula diſciplinæ, forma honeſtatis eſt.

Intemperantium hominū conſortia, mulierū quoq;
commercia vitanda. Caput XX.

HABET ſane ſuos ſcopulos verecūdia, non
quos ipſa inuehit, ſed quos ſæpe incurrit, ſi
intemperantium incidamus conſortia, qui
ſub ſpecie iucunditatis venenum infundunt F
bonis. hi ſi aſſidui ſint, & maxime in conuiuio, ludo, ac
ioco, eneruāt grauitatē illam virilem. Caueamus itaq;
ne dum relaxare animū volumus, ſoluamus omnem
harmoniā, quaſi concentum quendam bonorum ope-
rum. Vſus enim cito inflectit naturam. Vnde ꝗ pru-
denter factis conuenire eccleſiaſticis, & maxime mini-
ſtrorum officiis arbitror, declinare extraneorū cōuiuia,
vel vt ipſi hoſpitales ſitis peregrināntibus, vel vt ea cau-
tione nullus ſit opprobrio locus. Conuiuia quippe ex-
traneorū occupationes habent, tum etiā epulandi pro-
dunt cupiditatē. Surrepunt etiam fabulæ frequenter de
ſeculo ac voluptatibus. claudere aures nō potes. prohi-
bere, putatur ſuperbiæ. ſurrepunt etiam præter volun-
tatem pocula. Melius eſt tuæ domui ſemel excuſes, ꝗ
alienæ frequenter: & vt ipſe ſobrius ſurgas, tamen ex
aliena inſolentia condemnari non debet præſentia tua.
Viduarū ac virginum domos, niſi viſitandi gratia, iu-

G niores adire non eſt opus, & hoc cum ſenioribus, hoc
eſt, vel cum epiſcopo, vel ſi grauior eſt cauſa, cũ presby-
teris. Quid neceſſe eſt vt demus obtrectandi locũ ſecu-
laribus? Quid opus eſt vt illæ quoq; viſitationes cre-
bræ accipiant autoritatem? Quid ſi aliqua illarum for
te labatur? Cur alieni lapſus ſubeas inuidiam? Quã mul
tos etiã fortes illecebra decepit? Quãti nõ dederũt errori
locum, & dederũt ſuſpicioni? Cur nõ illa tempora qui-
bus ab eccleſia vacas, lectioni impẽdas? Cur non Chri-
ſtum reuiſas, Chriſtum alloquaris, Chriſtum audias?
Illum alloquimur cum oramus, illum audimus cũ di-
uina legimus oracula. Quid nobis cum alienis domi-
bus? Vna eſt domus, quæ omnes capit. Illi potius ad
nos veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabu
lis? Miniſterium altaribus Chriſti, nõ obſequium ho-
minibus deferẽdum recepimus. Humiles nos eſſe de-
cet, mites, manſuetos, graues, patiẽtes, modum tene-
re in omnibus, vt nullum vitium eſſe in moribus, vel
tacitus vultus, vel ſermo annunciet.

De iracũdia in ſe reprimenda, & in aliis mitigãda.
Caput XXI.

CAVEATVR iracũdia: aut ſi præcaueri
non poteſt, cohibeatur. Mala enĩ lex peccati
indignatio eſt, quæ ita animum perturbat,
vt rationi non relinquat locum. Primum eſt
igitur, ſi fieri poteſt, vt morum tranquillitas vſu quodã
affectioni propoſito in naturam vertatur. Deinde quo-
H niam ita plerunq; motus infixus eſt naturæ ac mori-
bus, vt euelli atq; euitari non queat: ſi præuideri potue-
rit, ratione opprimatur. Aut ſi prius occupatus fuerit
animus ab indignatione, q̃ cõſilio proſpici ac prouideri
potuerit ne occuparetur: meditare quomodo motum
animi tui vincas, iracundiam temperes. Reſiſte iræ ſi
Rom. 12. potes, cede ſi non potes: quia ſcriptum eſt: Date locũ
Gene. 27. iræ. Iacob fratri indignanti pie ceſſit, et Rebeccæ, id eſt
patiẽtię inſtructus cõſilio abeſſe maluit & peregrinari,
q̃ excitare fratris indignationem, & tunc redire, cũ fra-
trem mitigatum putaret. Et ideo tantam apud deum
inuenit gratiam. Quibus deinde obſequiis, quãtis mu
neribus fratrem ipſum reconciliauit ſibi, vt ille prære-
ptæ benedictionis non meminiſſet, meminiſſet delatę
ſatiſfactionis? Ergo ſi præuenerit & præoccupauerit
mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relin-
quas locum tuum. Locus tuus patiẽtia eſt, locus tuus
ſapiẽtia eſt, locus tuus ratio eſt, locus tuus ſedatio in-
dignationis eſt. Aut ſi te contumacia reſpõdentis mo-
uerit, & peruerſitas impulerit ad indignationem: ſi non
potueris mitigare mentem, reprime linguam tuam.
Pſal. 33. Sic enim ſcriptum eſt: Cohibe linguam tuam a malo:
& labia tua ne loquantur dolum. Deinde inquire pacẽ,
& ſequere eam. Pacem illam ſancti Iacob vide, qua pri
mum ſedato animum. Si non præualueris, frenos lin
guæ impone tuæ: deinde recõciliationis ſtudium non
• prætermittas. Hæc oratores ſeculi de noſtris vſurpa-
ta in ſuis poſuere libris. Sed ille ſenſus huius habet
I gratiam, qui prior dixit: Vitemus ergo aut temperе-
mus iracundiam, ne ſit eius aut in laudibus exceptio,
aut in vitiis exaggeratio. Non mediocre eſt mitigare
iracundiam, non inferius q̃ omnino non commoueri.
Hoc noſtrum eſt, naturæ illud. Illæ deniq; commotio-
nes in pueris innoxiæ ſunt, quæ plus habent gratiæ, q̃
amaritudinis. Et ſi cito pueri inter ſe mouentur, facile
ſedantur, & maiori ſuauitate in ſe recurrunt. Neſciunt
ſe ſubdole artificioſeq; tractare. Nolite hos contemne-
Matt. 18. re pueros, de quibus dominus ait: Niſi conuerſi fueri-
tis, & efficiamini ſicut paruuli, nõ intrabitis in regnum
cælorum. Itaq; & ipſe dominus, hoc eſt, dei virt⁹, ſicut
puer, cũ malediceretur, non remaledixit: cũ percuteretur,
non repercuſſit. Ita ergo te compara, vt quaſi puer iniu
riam non teneas, malitiam nõ exerceas, omnia a te in- K
nocenter proficiſcantur. Non cõſideres quid ab aliis in
te referatur, locum tuũ ſerua, ſimplicitatem & puritatẽ
tui pectoris cuſtodi. Noli reſpõdere irato ad iracũdiam
eius, ſiue imprudenti ad imprudẽtiam eius. Cito culpa
culpam excutit. Si lapides teras, nõne ignis erumpit?
Ferũt Gentiles, vt in maius omnia verbis extollere ſo
lent, Archytę Tarentini dictũ philoſophi, quod ad vil-
licum ſuũ dixerit: O te infœlicẽ, q̃ te afflictarem niſi ira-
tus eſſem. Sed etiam Dauid, & armatã dexterã in indi
gnatione cõpreſſerat: (et quanto plus eſt non remaledi-
cere, q̃ nõ vindicare?) & bellatores aduerſus Nabal ad
vltionem paratos, Abigail deprecatione reuocauerat.
Vnde aduertimus, tempeſtiuis quoq; interceſſionibus
nõ ſolum cedere nos, ſed etiã delectari oportere. Eouſq;
autẽ delectatus eſt, vt benediceret interuenientẽ, quod
ab ſtudio vindictæ reuocatus foret. Iam dixerat de ini-
micis ſuis: Quoniam declinauerũt in me iniquitates, Pſal. 54.
& in ira moleſti erãt mihi. Audiamus turbatus in ira
quid dixerit: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ,
& volabo, & requieſcam? Illi ergo ad iracundiã prouo-
cabant, hic tranquillitatem eligebat. Iam dixerat: Ira- Pſalm. 4.
ſcimini, & nolite peccare. Moralis magiſter, qui natu-
ralem affectum inflectendum magis ratione doctrinę,
q̃ extirpandum nouerat, moralia docet. Hoc eſt: Iraſci-
mini vbi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Nõ poteſt enim
fieri, vt nõ rerum indignitate moueamur: alioquin nõ
virt⁹, ſed lenitudo & remiſſio iudicat. Iraſcimini ergo
ita, vt a culpa abſtineatis. Vel ſic: Si iraſcimini, nolite
peccare, ſed vincite ratione iracundiam. Vel certe ſic:
Si iraſcimini, vobis iraſcimini, quia commoti eſtis: & L
non peccabitis. Qui enim ſibi iraſcitur quia cito com-
motus eſt, deſinit iraſci alteri. Qui autem vult irã ſuã
iuſtam probare, plus inflãmatur, & cito in culpam ca-
dit. Melior eſt autem ſecundum Salomonem, qui ira- Prouerb.
cundiam cõtinet, q̃ qui vrbem capit: quia ira etiam for- 16.
tes decipit. Cauere igitur debemus ne in perturbatio-
nes prius incidamus, q̃ animos noſtros ratio compo-
nat. Exanimat enim mẽtem pleriq; aut ira, aut dolor,
aut formido mortis, & improuiſo percellit ictu. Ideo
præuenire pulchrũ eſt cogitatione, quæ voluendo mẽ-
tem exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus,
ſed iugo quodã rationis & habenis conſtricta miteſcat.

De cogitationibus, & appetitu, & decoro ſermonis
in confabulando, & in diſceptando. Caput XXII.

SVNT autem gemini motus, hoc eſt co-
gitationũ & appetitus, alteri cogitationũ,
alteri appetitus, non confuſi, ſed diſcreti &
diſpares. Cogitationes verum exquirere &
quaſi emolere muneris habẽt: appetitus ad aliquid im-
pellit agendũ atq; excitat. Itaq; ipſo genere naturæ ſuæ
& cogitationes tranquillitatem ſedationis infundunt,
& appetitus motum agendi excutit. Ita ergo informa-
ti ſumus, vt bonarum rerũ ſubeat animũ cogitatio, ap- M
petitus autẽ rationi obtẽperet, (ſi vere vt illud decorũ
cuſtodiamus, animũ volumus intendere) ne rationem
excludat rei alicuius affect⁹, ſed ratio quid honeſtati cõ-
ueniat, examinet. Et quoniam ad conſeruationẽ deco-
ri ſpectare diximus vt ſciamus in factis dictisve quis
modus, prior autem ordo loquẽdi q̃ faciendi eſt: ſermo
in duo diuiditur, In colloquium familiare, & in tracta-
tum diſceptationẽq; fidei atq; iuſtitię. In vtroq; ſeruan-
dũ ne ſit aliqua perturbatio, ſed tanq̃ mitis & placidus,
& beneuolentiæ plenus & gratię, ſine vlla ſermo duca-
tur cõtumelia. Abſit pertinax in familiari ſermone cõ-
tentio. quæſtiones enim magis excitare inanes, q̃ vtili-
tatis aliquid afferre ſolet. Diſceptatio ſine ira, ſuauitas
ſine amaritudine ſit, monitio ſine aſperitate, hortatio
ſine offenſione. Et ſicut in omni actu vitæ id cauere de-

A bemus,ne rationē nimius animi motus excludat, ſed
teneamus cõſilii locū: ita etiam in ſermone formulam
eam tenere conuenit,ne aut ira excitetur,aut odiū, aut
cupiditatis noſtræ aut ignauiæ aliqua exprimamus
indicia. Sit igitur ſermo huiuſmodi de ſcripturis maxi-
me. Quid enim magis nos oportet loqui,q̃ de conuer-
ſatione optima,adhortatione obſeruatiõis,diſciplinęq;
cuſtodia? Habeat caput eius rationē, & finis modum.
Sermo enim tedioſus iras excitat. Quã vero indecorū,
vt cum omnis confabulatio habere ſoleat incremētum
gratię,habeat næuum offenſionis. Tractatus quoq; de
doctrina fidei,de magiſterio continētię, de diſceptatio-
ne iuſtitiæ, de hortatione diligētiæ, non vnus ſemper,
ſed vt ſe dederit lectio, nobis & arripiēdus eſt, & prout
poſſumus proſequendus,neq; nimiū prolixus,neq; cito
interruptus,ne vel faſtidium derelinquat,vel deſidiam
prodat atq; incuriā. Oratio ſit pura,ſimplex, dilucida,
atq; manifeſta,plena grauitatis & ponderis,nõ affecta-
ta elegantia,ſed non intermiſſa gratia.

Quod ioca quæ philoſophi ponunt inter officia,pe-
nitus ab eccleſia ſint remouenda. Caput XXIII.

MVLTA præterea de ratione dicēdi dant
præcepta ſeculares viri,quę nobis prætereū-
B da arbitror: vt de iocandi diſciplina. Nam li-
cet interdum honeſta ioca ac ſuauia ſint,ta-
men ab eccleſiaſtica abhorrent regula: quoniam quæ
in ſcripturis ſanctis non reperimus, ea quēadmodum
vſurpare poſſumus? Cauendum eſt etiam in fabulis,
Lucę.6. ne inflectant grauitatem ſeuerioris propoſiti. Væ vo-
bis qui ridetis: quia flebitis: ait dominus: & nos riden-
di materiam requirimus, vt hic ridentes, illic fleamus?
Non ſolum profuſos,ſed omnes etiam iocos declinan-
dos arbitror: plenum tamē ſuauitatis & gratię ſermo-
nem eſſe non indecorum. Nam de voce quid loquar,
quam ſimplicē & puram eſſe ſatis arbitror? Canoram
autem eſſe,naturæ eſt,non induſtriæ. Sit ſane diſtincta
pronunciationis modo,& plena ſucci virilis, vt agre-
ſtem ac ſubruſticum fugiat ſonū,non vt rhithmū affe-
ctet ſcenicum,ſed myſticum ſeruet.

De tribus quæ in vita actiua neceſſario ſunt obſer-
uanda, & quod appetitum rationi cedere conueniat.
Caput XXIIII.

DE ratione dicendi ſatis dictum puto, nunc
de actione vitę quid congruat cõſideremus.
Tria autem in hoc genere ſpectanda cerni-
mus. Vnum, vt rationi appetitus non re-
luctetur. Hoc enim ſolummodo poſſunt officia noſtra
illi decoro conuenire. Si enim appetitus rationi obe-
diat,facile id quod deceat in omnibus officiis, cõſerua-
C ri poteſt. Deinde ne maiore ſtudio q̃ res ipſa eſt quæ
ſuſcipitur,vel minore,aut paruā magno ambitu ſuſce-
piſſe, aut magnam inferiore deſtituiſſe videamur. Ter-
tium de moderatione ſtudiorum operumq; noſtrorū.
De ordine quoq; rerum , & de opportunitate temporū
nõ diſſimulandum puto. Sed primū illud quaſi funda-
mentum eſt omniū,vt appetitus rationi pareat. Secun-
dum & tertium,idem eſt,hoc eſt,in vtroq; moderatio.
Vacat enim apud nos ſpeciei liberalitas,quæ pulchri-
tudo habetur,& dignitatis contēplatio. Sequitur de or-
dine rerum, & de opportunitate temporū. Ac per hoc
tria ſunt: quæ videamus vtrum in aliquo ſanctorum
conſummata poſſimus docere. Primū igitur ipſe pater
Abraam,qui ad magiſterii futuræ ſucceſſionis infor-
matus & inſtructus eſt,iuſſus exire de terra ſua, & de
Geñ.12. cognatione ſua,& de domo patris ſui,nonne multipli-
citate neceſſitudinis perſtrictus affectu, tamen appeti-
tum rationi obedientem præbuit? Quem enim terræ
ſuæ,cognationis,domus quoq; propriæ gratia nõ dele- D
ctaret? Et hunc ergo mulcebat ſuorū ſuauitas,ſed im-
perii cæleſtis & remunerationis æternæ conſideratio
mouebat amplius. Nonne conſiderabat vxorem im-
becillem ad labores,teneram ad iniurias,decoram ad
incentiua inſolentium,ſine ſummo nõ poſſe duci peri-
culo? Et tamen ſubire omnia,q̃ excuſare, cõſultius diiu-
dicauit. Deinde cum deſcenderet in Aegyptum, mo-
nuit vt diceret ſe ſororē eſſe,nõ vxorem ipſius. Aduer-
te quanti appetitus. Timebat vxoris pudori, timebat
propriæ ſaluti,ſuſpectas habebat Aegyptiorum libidi-
nes, & tamen præualuit apud eum ratio exequendæ
deuotionis. Conſiderauit enim quod dei fauore vbiq;
tutus eſſe poſſet: offenſo autem domino,etiā domi nõ
poſſet illæſus manere. Vicit igitur appetitum ratio, &
obedientem ſibi præſtitit. Capto nepote,non perterri-
tus,neq; tot regum turbatus populis,bellum repetiit:
victoria potitus, prædæ partem cuius ipſe fuit autor,
recuſauit. Promiſſo quoq; ſibi filio, cum conſideraret
emortui corporis ſui vires depoſitas,ſterilitatem con-
iugis,& ſupremā ſenectutem: etiam contra vſum na-
turæ deo credidit. Aduerte conuenire omnia. Appeti-
tus nõ defuit,ſed repreſſus eſt. Animus æqualis geren-
dis: qui nec magna pro vilibꝰ,nec minora pro magnis
duceret. Moderatio pro negociis,ordo rerum,oppor-
tunitas temporum,menſura verborum. Fide primus,
iuſtitia præcipuus, in prælio ſtrenuus, in victoria non E
auarus,domi hoſpitalis,vxori ſedulus. Sanctum quoq;
eius nepotem Iacob delectabat domi ſecurum degere,
ſed mater voluit eū peregrinari, vt daret fraternæ ira-
cundiæ locum. Vicit appetitum , conſilii ſalubritas.
Exul domo,profugus a parentibus, vbiq; tamen con-
uenientem menſuram negociis tenuit,& temporibus
opportunitatē reſeruauit. Acceptus domi parentibus,
vt alter maturitate prouocatus obſequii benedictionē
daret,alter amore pio propenderet. Fraterno quoq; iu-
dicio prælatus,cum cibum ſuum fratri cedendum pu-
taſſet: delectabatur vtiq; alimento ſecūdum naturam,
ſed ſecūdum pietatē ceſſit petito. Paſtor dño gregis fi-
dus,ſocero gener ſedulus,impiger in labore,in cõuiuio
parcus,in ſatiſfactione præuius, in remuneratione lar-
gus. Deniq; ſic fraternā mitigauit iracūdiam, vt cuius
verebatur inimicitias,adipiſceretur gratiam. Quid de
Ioſeph loquar,qui vtiq; habebat cupiditatē libertatis, &
ſuſcepit ſeruitii neceſſitatē? Quã ſubditus i ſeruitute,q̃ in
virtute cõſtans,q̃ benignus in carcere,ſapiēs in interpre-
tatione,in poteſtate moderatus,in vbertate prudus,in
fame iuſtus,ordinē laudis rebus adiungēs,& opportu-
nitatē tēporibus,ęquitatē populis officii ſui moderatio-
ne diſpēſans? Iob quoq; iuxta ſecūdis atq; aduerſis rebꝰ
irreprehēſibilis,patiens,gratus deo atq; acceptus, vexa-
batur doloribus,ſed ſe cõſolabatur. Dauid etiam fortis F
in bello,patiēs in aduerſis, in Hieruſalem pacificus, in
victoria māſuetus,in peccato dolēs,in ſenectute proui-
dus,rerum modos, vices temporū, per ſingularū ſonos
ſeruauit ætatum, vt mihi videatur non minus viuēdi
genere,q̃ canendi ſuauitate prædulcis moralē † deo ſui †allas im-
fudiſſe meriti cantilenam. Quod his viris principaliū mortalē.
virtutum officium defuit? Quarum primo loco cõſti-
tuerunt prudentiam,quæ in veri inueſtigatione verſa-
tur,& ſcientiæ plenioris infundit cupiditatem. Secūdo
iuſtitiam,quæ ſuum cuiq; tribuit, alienum non vendi-
cat,vtilitatem propriam negligit, vt cõmunem æqui-
tatem cuſtodiat. Tertio fortitudinem, quæ & in rebus
bellicis excelſi animi magnitudie,& domi eminet,cor-
poriſq; præſtat viribus. Quarto temperantiam, quæ
modum ordinemq; ſeruat omnium quæ vel agenda
vel dicenda arbitramur.

Quod virtutes quatuor principales,in patribus no-
ſtris non mediocriter ſint cõſummatæ. Cap.XXV.

G HAEC forſitan aliquis dicat primo loco po-
ni oportuiſſe, quoniam ab his quatuor virtu
tibus naſcuntur officiorũ genera. Sed hoc ar
tis eſt, vt primo officiũ definiatur, poſtea cer
ta in genera diuidatur. Nos autem arte fugimus, exẽ-
pla maiorum proponimus, quę neq; obſcuritatem affe-
runt ad intelligendũ, neq; ad tractãdum verſutias. Sit
igitur nobis vita maiorum, diſciplinae ſpeculũ, non cal
liditatis cõmentarium: imitandi reuerentia, non diſpu
tandi aſtutia. Fuit igitur in ſancto Abraam primo lo-
Gene. 15. co prudentia, de quo dicit ſcriptura: Credidit Abraam
deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Nemo enim pru
Pſal. 52. dens, qui deum neſcit. Deniq; inſipiens dixit: Quia nõ
eſt deus. Nã ſapiẽs nõ diceret. Quõ eni ſapiens, qui nõ
requirit autorẽ ſuũ, qui dicit lapidi: Pater meꝰ es tu: qui
dicit diabolo, vt Manicheus, Autor meus es tu? Quõ
ſapiẽs, vt Arrianus, qui mauult imperfectũ autorẽ ha-
bere atq; degenerẽ, q̃ verũ atq; perfectũ? Quõ ſapiẽs, vt
Marcion atq; Eunomiꝰ, qui malunt deum malũ q̃ bo-
nũ habere? Quõ ſapiens, qui deũ ſuũ nõ timet? Initiũ
Eccli. i. enim ſapientiae timor domini. Et alibi habes: Sapien-
tes non declinant de ore domini, ſed tractant in confeſ-
ſionibus ſuis. Simul quoq; dicẽdo ſcriptura, Reputatũ
eſt ei ad iuſtitiam: alterius virtutis gratiam ei detulit.
Primum igitur noſtri definierunt prudentiam in veri
cõſiſtere cognitione. Quis enim illorũ ante Abraam,
Dauid, Salomonem? Deinde iuſtitiam ſpectare ad ſo-
Pſal. 111. cietatem generis humani. Deniq; Dauid ait: Diſperſit
dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in aeternum. Iu-
ſtus miſeretur, iuſtus commodat. Sapienti & iuſto to-
H tus mundus diuitiarũ eſt. Iuſtus cõmunia pro ſuis ha-
Prouerb. bet, ſua pro cõmunibus. Iuſtus ſeipſum prius q̃ alios ac
18. cuſat. Ille enim iuſtus, qui nec ſibi parcit, & occulta ſua
latere non patitur. Vide q̃ iuſtus Abraam. In ſenectu
te ſuſceperat filium per repromiſſionem: repoſcenti do-
mino negandum ad ſacrificium (q̃uis vnicum) non pu
tauit. Aduerte hic omnes virtutes quatuor in vno fa-
cto. Fuit ſapientiae, deo credere, nec filii gratiam ante-
ferre autoris praecepto. Fuit iuſtitiae, acceptum redde-
re. Fuit fortitudinis, appetitum ratione cohibere. Du-
cebat hoſtiã pater: interrogabat filius: tentabatur affe-
ctus patriꝰ, ſed nõ vincebatur. Repetebat filiꝰ appella-
tionẽ paternã: cõpungebat paterna viſcera, ſed nõ mi-
nuebat deuotionẽ. Accedit & quarta virtus tẽperãtia.
Tenebat iuſtꝰ & pietatis modũ, & executionis ordinẽ.
Deniq; dũ ſacrificio neceſſaria vehit, dum ignẽ adolet,
dum filium ligat, dũ gladiũ educit: hoc immolandi or-
dine meruit, vt filium reſeruaret. Quid ſapientius ſan-
cto Iacob, qui deum vidit facie ad faciem, & meruit be
nedictionem? Quid iuſtius, qui ea quae acquiſierat,
oblatis muneribus cum fratre diuiſit? Quid fortius,
qui cum deo luctatus eſt? Quid modeſtius, qui mode-
ſtiam ita & locis & temporibus deferebat, vt filię in-
I iuriam mallet praetexere cõiugio, q̃ vindicare, eo quod
inter alienos poſitus amori potius conſulẽdum, q̃ odia
colligenda cenſebat? Noe q̃ ſapiens, qui tantam fabri-
cauit arcam? Q̃ iuſtus, qui ad ſemẽ omnium reſerua-
tus, ſolus ex omnibus & praeteritae generationis ſup-
ſtes eſt factus, & autor futurae, mundo potius & vni-
uerſis magis q̃ ſibi natus? Q̃ fortis, vt diluuium vin-
ceret? Q̃ temperans, vt diluuium toleraret? quan-
do introiret, qua moderatione degeret, quando coruũ,
quando columbã dimitteret, quãdo reciperet reuertẽtes,
quando exeũdi opportunitatem captaret, agnoſceret?

Quid in veritatis inueſtigatione ſeruandum ſit.
Caput XXVI.

ITAQVE tractant in veri inueſtigatione
tenendum illud decorum, vt ſummo ſtudio
requiratur quid verum ſit, nõ falſa pro veris
ducere, non obſcuris vera inuoluere, non ſu-
perfluis vel implexis atq; ambiguis occupare animũ. K
Quid tam indecorũ, q̃ venerari ſigna quae ipſi faciunt?
Quid tam obſcurũ, q̃ de Aſtronomia & Geometria
tractare quod probant, & profundi aeris ſpatia metiri,
caeli quoq; & mare numeris includere, relinquere cau-
ſam ſalutis, erroris quęrere? An nõ ille eruditus in om
ni ſapientia Ęgyptiorum Moyſes probauit iſta? Sed
illam ſapientiam detrimẽtum & ſtultitiam iudicauit,
& auerſus ab ea, intimo deum quaeſiuit affectu. Ideoq;
vidit, interrogauit, audiuit loquẽtem. Quis magis ſa-
piẽs, q̃ ille quẽ docuit deus, qui omnẽ ſapientiam Ęgy-
ptiorum, omniumq; artium potentias operis ſui virtu
te euacuauit? Non hic incognita pro cognitis habebat,
hiſq; temere aſſentiebať. Quae duo in hoc maxime na-
turali atq; honeſto loco vitanda dicunt, qui ſibi nec con
tra naturam eſſe, nec turpe iudicãt ſaxa adorare, & a ſi-
mulacris auxiliũ petere, quę nihil ſentiant. Q̃to igitur
excelſior virtꝰ eſt ſapiẽtia: tãto magis enitẽdũ eſſe arbi
tror nobis, vt aſſequi eã poſſimus. Itaq; ne quid contra
naturã, ne quid turpe atq; indecorũ ſentiamus: duo hęc,
id eſt, & tempus & diligentiam ad cõſiderationem re-
rum examinandi gratia conferre debemus. Nihil eſt
enim magis quo homo caeteris animantibus praeſtet,
q̃ quod rationis eſt particeps, cauſas rerum requirit, ge
neris ſui autorem inueſtigandum putat, in cuius pote-
ſtate vitae neciſq; noſtrę poteſtas ſit, qui mundum hũc
ſuo nutu regat, cui ſciamus rationem eſſe reddendam
noſtrorum actuum. Nihil eſt enim quod magis profi-
ciat ad vitam honeſtam, q̃ vt credamus eum iudicem
futurum, quem & occulta non fallant, & indecora offen
dant, & honeſta delectent. Omnibus igitur hominibꝰ L
ineſt ſecundũ naturam humanam verum inueſtigare,
quod ad ſtudium cognitionis & ſcientiae trahit, & in-
quirendi infundit cupiditatem. In quo excellere vniuer
ſis pulchrum videtur, ſed paucorum eſt aſſequi, qui vol
uendo cogitationes, cõſilia examinando, non medio-
crem impendunt laborem vt ad illud beate honeſteq;
viuendum peruenire poſſint, atq; operibus appropin-
quare. Non enim qui dixerit, inquit, mihi dñe, dñe: in- Matth. 7.
trabit ĩ regnũ caelorũ, ſed qui fecerit ea quę dico. Nã ſtu
dia ſciẽtiae ſine factis, haud ſcio an etiã inuoluãt magis.

Quod virtutes quatuor ita perplexae ſint, vt ab in-
uicem ſeparari nequeant. Caput XXVII.

PRIMVS igitur officii fons prudẽtia eſt. Tulliꝰ lib.
Quid enim tam plenũ officii, q̃ deferre au- i. de origi-
tori ſtudium atq; reuerentiam? Qui tamen ne honeſti
fons & in virtutes deriuatur cęteras. Neque ex quatu-
enim poteſt iuſtitia ſine prudentia eſſe: cum examina- or fontibꝰ
re quid iuſtum, quidve iniuſtum ſit, non mediocris pru
dentiae ſit. Summus in vtroq; error. Qui enim iuſtum
iudicat iniuſtum, iniuſtum vero iuſtũ, execrabilis erit
apud deum. Vt quid abundant iuſtitiae imprudenti?
Salomon ait. Neq; iterum prudentia ſine iuſtitia eſt.
Pietas enim in deum, initium intellectus. Quo aduer M
timus illud ab huius ſeculi tranſlatum magis q̃ inuẽ-
tum ſapientibus, quia pietas fundamẽtum eſt omniũ
virtutum. Iuſtitiae autem pietas eſt prima in deũ, ſe-
cunda in patriam, tertia in parentes. Itẽ in omnes, quae
& ipſa ſecundum naturae eſt magiſterium. Siquidem
ab ineunte aetate vbi primum ſenſus infundi coeperit,
vitam amamus tanq̃ dei munus, patriam parenteſq;
diligimus, deinde aequales, quibus ſociari cupimus.
Hinc charitas naſcitur, quae alios ſibi praefert, nõ quae-
rens quae ſua ſunt. in quibus eſt principatus iuſtitiae.
Omnibus quoq; animantibus innaſcitur primum ſa-
lutem tueri, cauere quae noceant, expetere quę proſint,
vt paſtum, vt latibula, quibus ſe a periculis, imbribus,
Sole defendant: quod eſt prudentiae. Succedit quoq; vt
omnium genera animantium, congregabilia natura

A ſint, primo generis ſui ac formæ conſortibus, tum etiã
cæteris: vt videmus boues armentis, equos gregibus,
& maxime pares paribus delectari. Ceruos quoq; cer-
uis, & plerunq; hominibus adiũgi. Iam de procreandi
ſtudio & ſobolis, vel etiam generantium amore, quid
loquar, in quo eſt forma iuſtitiæ præcipua? Liquet igi-
tur & has & reliquas cognatas ſibi eſſe virtutes, ſi qui-
dem & fortitudo quæ vel in bello tuetur a barbaris pa-
triam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus ſo-
cios, plena ſit iuſtitię: & ſcire quo conſilio defendat atq;
adiuuet, captare etiam temporum & locorum oppor-
tunitates, prudentiæ ac modeſtiæ ſit: et temperantia
ipſa ſine prudentia modũ ſcire nõ poſſit, opportunitatẽ
noſcere, & ſecundum menſuram reddere ſit iuſtitiæ: et
in omnibus iſtis magnanimitas neceſſaria ſit, & quæ-
dam fortitudo mẽtis, plerũq; & corporis, vt quis quod
velit poſſit implere.

Primum quod philoſophi dicunt & ſecundum iuſti tię munus apud nos excludi, tertiũ vero a noſtris mutuatum. Caput XXVIII.

IVſtitia igitur ad ſocietatem generis huma
ni, & ad cõmunitatem refertur. Societatis
enim ratio diuiditur in duas partes, iuſtitiã
& beneficẽtiam, quam eandem liberalitatẽ
& benignitatem vocant. Iuſtitia mihi excelſior vide-
tur, liberalitas gratior. Illa cenſuram tenet, iſta bonita-
tem. Sed primũ ipſum quod putãt philoſophi iuſtitiæ
munus, apud nos excluditur. Dicũt enim illi eã primã
eſſe iuſtitię formam, vt nemini quis noceat niſi laceſſi-
B tus iniuria. quod Euãgelii auctoritate vacuatur. Vult
enim ſcriptura, vt ſit in nobis ſpiritus filii hominis, qui
venit conferre gratiam, non inferre iniuriã. Deinde for
mam iuſtitiæ putauerũt, vt quis cõmunia, id eſt publi
ca, pro publicis habeat, priuata pro ſuis. Nec hoc quidẽ
ſecundum naturam. Natura enim omnia omnibus in
cõmune profudit. Sic enim deus generari iuſſit omnia,
vt paſtus omnibus communis eſſet, & terra ergo foret
omniũ quædã cõmunis poſſeſſio. Natura igitur ius cõ
mune generauit, vſurpatio ius fecit priuatũ. Quo in lo
co aiũt placuiſſe Stoicis, quæ in terris gignãtur, omnia
ad vſus hominũ creari, homines autem hominũ cau-
ſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe aliis alii prodeſſe poſ-
ſint. Vnde hoc, niſi de noſtris ſcripturis dicẽdum ſum-
Geñ. 1. pſerunt? Moyſes enim ſcripſit, quia dixit deus: Facia-
mus hominẽ ad imaginem noſtrã, & ſecũdum ſimili-
tudinem, & habeat poteſtatẽ piſcium maris, & volati-
lium cæli, & pecorũ, & omnium repẽtium ſuper terrã.
Pſal. 8. Et Dauid ait: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues
& boues vniuerſas, inſuper & pecora cãpi, volucres cæ-
li, & piſces maris. Ergo omnia ſubiecta eſſe homini de
noſtris didicerunt, & ideo cenſent propter hominẽ eſſe
generata. Hominem quoq; hominis cauſa generatũ eſ
Geñ. 2. ſe in libris Moyſi reperimus, dicẽte domino: Non eſt
bonum eſſe hominẽ ſolum. faciamus ei adiutoriũ ſimi-
C le ſibi. Ad adiumentũ ergo mulier data eſt viro, quę ge
neraret, vt homo homini adiumento foret. Deniq; an-
teq̃ mulier formaretur, dictũ eſt de Adam: Non eſt in-
uentus adiutor ſimilis illi. Adiumentum enim homo
niſi de homine habere nõ poterat. Ex omnibus igitur
animantibus nullũ animal ſimile, & vt abſolute dica-
mus, nullus adiutor hominis inuentus eſt. Muliebris
igitur ſexus adiutor expectabatur. Ergo ſecundum dei
voluntatem, vel naturæ copulã, inuicẽ nobis eſſe auxi-
lio debem⁹, certare officiis, velut in medio omnes vti-
litates ponere, & vt verbo ſcripturæ vtar, adiumentum
ferre alter alteri vel ſtudio, vel officio, vel pecunia, vel
operibus, vel quolibet modo, vt inter nos ſocietatis au-
geatur gratia, nec quiſq; ab officio vel pcli terrore re-
uocetur, ſed omnia ſua ducat, vel aduerſa vel proſpera.

Deniq; ſanctus Moyſes pro populo patrum bella ſuſci- D
pere grauia non reformidauit, nec regis potẽtiſſimi tre
pidauit arma, nec barbaricę immanitatis expauit fero-
ciam, ſed abiecit ſalutẽ ſuam, vt plebi libertatem redde-
ret. Magnus itaq; iuſtitiæ ſplendor, quę aliis potius nã
ta q̃ ſibi, cõmunitatem & ſocietatem noſtram adiuuat,
excelſitatẽ tenet, vt ſuo iudicio omnia ſubiecta habeat,
opem aliis ferat, pecuniã conferat, officia non abnuat,
pericula ſuſcipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtu-
tis arcem tenere, niſi prima auaritia infirmaret atq; in-
flecteret tantę virtutis vigorem? Etenim dum augere
opes, aggerare pecunias, occupare terras poſſeſſionib⁹
cupimus, præſtare diuitiis: iuſtitię formam exuimus,
beneficẽtiam cõmunem amittimus. Quomodo enim
poteſt iuſtus eſſe, qui ſtudet eripere alteri qd ſibi quæ-
rat? Potentiæ quoq; cupiditas, formam iuſtitiæ virilẽ
effœminat. Quomodo enim poteſt pro aliis interue-
nire, qui alios ſibi ſubiicere conatur: & infirmo aduer-
ſus potentes opem ferre, qui ipſe grauem libertati af-
fectat potentiam?

Iuſtitiam & fidem hoſtibus etiam exhibendam. Caput XXIX.

QVANTA autem iuſtitia ſit, ex hoc intel-
ligi poteſt, q nec locis, nec perſonis, nec tẽpo
ribus excipitur, quę etiam hoſtibus reſerua
tur, vt ſi conſtitutus ſit cum hoſte aut locus
aut dies prælio: aduerſus iuſtitiã putetur, aut loco præ-
uenire, aut tẽpore. Intereſt enim vtrũ aliquis pugna a-
liqua & cõflictu graui capiatur, an ſuperiore gratia, vel
aliquo euentu. Siquidem vehemẽtioribus hoſtibus & E
infidis, & iis qui amplius læſerint, vehementior refer-
tur vltio, vt Madianitis, qui per mulieres ſuas pleroſq; Nume. 31
peccare fecerant ex plebe Iudęorum, vnde & dei in po-
pulum patrum iracundia effuſa eſt: et ideo factum eſt
vt nullum Moyſes victor ſupereſſe pateretur. Gabao- Ioſue. 9.
nitas autẽ qui fraude magis quam bello tẽtauerant ple
bem patrum, nõ expugnaret Ieſus, ſed conditionis im
poſitæ afficeret iniuria: Syros vero Heliſæus quos ob-
ſidentes in ciuitatẽ duxerat momentaria cæcitate per-
cuſſos, cũ quo ingrederẽtur videre non poſſent, volenti
regi Iſrael percutere non acquieſceret, dicens: Non per- 4. Reg. 6
cuties quos nõ captiuaſti in lancea & in gladio tuo. po-
ne eis panem & aquã, vt manducent & bibãt, & remit-
tantur, & eant ad dominum ſuũ. vt humanitate prouo
cati gratiã repræſentarẽt. Deniq; poſtea in terrã Iſrael
venire piratæ Syriæ deſtiterũt. Si ergo in bello iuſtitia
valet, quanto magis in pace ſeruanda eſt? Et hanc gra-
tiam propheta his detulit, qui ad eum corripiẽdum ve-
nerãt. Sic enim legimus, quod in obſidionẽ eius miſe-
rat rex Syriæ exercitum ſuũ, cognito quod Heliſęus eſ
ſet qui cõſiliis & argumẽtationibus eius obuiaret om-
nibus. Quem videns exercitũ Giezi ſeruus prophetæ,
de ſalutis periculo trepidare cœpit. Cui dixit propheta: F
Noli timere, quoniam plures nobiſcũ ſunt, quam cum
illis. Et rogante propheta vt aperirẽtur oculi ſeruo ſuo,
aperti ſunt. Vidit itaq; Giezi totũ montẽ equis repletũ
& curribus in circuitu Heliſæi. Quibus deſcẽdentibus
ait propheta: Percutiat dominus cęcitate exercitũ Sy-
riæ. Quo impetrato dixit ad Syros: Venite poſt me,
& ducam vos ad hominem quem quæritis. Et viderũt
Heliſæum, quẽ comprehẽdere geſtiebant, & videntes tenere
non poterant. Liquet igitur etiam in bello fidem & iu-
ſtitiam ſeruari oportere, nec vllum decorũ eſſe poſſe, ſi
violetur fides. Deniq; etiam aduerſarios molli veteres
appellatione nominabãt, vt peregrinos vocarent. Ho-
ſtes enim antiquo ritu peregrini dicebantur. Quod æ-
que etiã ipſum de noſtris aſſumptũ dicere poſſumus.
Aduerſarios enĩ ſuos Hebræi allophylos, hoc eſt, alie-
nigenas, latino appellabant vocabulo. Deniq; in libro

G Regnorũ primo ſic legimus: Et factũ eſt in diebꝰ illis,
conuenerũt alienigenæ in pugnã ad Iſrael. Fundamẽ-
tum ergo eſt iuſtitię fides. Iuſtorũ enim corda meditã-
tur fidem: & qui ſe iuſtus accuſat, iuſtitiam ſupra fidẽ
collocat. Nam tunc iuſtitia eius apparet ſi vera fatea-
Eſa. 28. tur. Deniq; & dominus per Eſaiã: Ecce, inquit, mitto
lapidem in fundamentum Sion, id eſt, Chriſtũ in fun-
damentum eccleſiæ. Fides enim omnium Chriſtus.
Eccleſia autem quædam forma iuſtitię eſt, commune
ius omnium. In commune orat, in cõmune operatur,
in cõmune tentatur. Deniq; qui ſeipſum ſibi abnegat,
ipſe iuſtus, ipſe dignꝰ Chriſto eſt. Ideo & Paulus fun-
damẽtum poſuit Chriſtum, vt ſupra eum opera iuſti-
tiæ locaremus, quia fides fundamentum eſt. In operi-
bus autem aut malis iniquitas, aut bonis iuſtitia eſt.

De beneficentia. Caput XXX.

Tulliꝰ lib. SED iam de beneficentia loquamur, quę di-
i. quemad uiditur etiam ipſa in beneuolentiam & libe-
modũ ex ralitatem. Ex his igitur duabus conſtat be-
beneficen- neficentia, vt ſit perfecta. Non enim ſatis eſt
tia quę iu- beneuelle, ſed etiam benefacere. Nec ſatis eſt iterũ be-
ſtitiæ con- nefacere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt, ex bona volunta-
iuncta eſt, te proficiſcatur. Hilarem enim datorem diligit deus.
officia ma Nam ſi inuitus facias, quæ tibi merces eſt? Vnde apo-
nent. ſtolus generaliter inquit: Si volens hoc ago, mercedẽ
2. Cor. 9. habeo: ſi inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. In Euan-
1. Cor. 9. gelio quoq; multas diſciplinas accepimus iuſtę libera-
litatis. Pulchrum eſt igitur beneuelle, & eo largiri cõ-
ſilio, vt proſis, nõ vt noceas. Nam ſi luxurioſo ad luxu-
riæ effuſionem, adultero ad mercedẽ adulterii largien-
dum putes, non eſt beneficentia iſta, vbi nulla eſt bene-
H uolentia. Officere eni iſtud eſt, non prodeſſe alteri: ſi
largiaris ei qui conſpiret aduerſus patriam, qui congre-
gare cupiat tuo ſumptu perditos qui impugnent eccle-
ſiam. Non eſt hæc probabilis liberalitas, ſi adiuues eũ
qui aduerſus viduam & pupillos graui decernit iur-
gio, aut vi aliqua poſſeſſiones eorum eripere conatur.
Non probatur largitas, ſi quod alteri largitur, alteri
quis extorqueat: ſi iniuſte quærat, & iuſte diſpenſandũ
Luc. 19. putet: niſi forte, vt ille Zachæus, reddas quadruplum
prius ei quem fraudaueris: & gẽtilitatis vitia, fidei ſtu-
dio, & credentis operatione compenſes. Fundamentũ
igitur habeat liberalitas tua. Hoc primum quęritur, vt
cum fide conferas, fraudem non facias oblatis, ne dicas
te plus conferre, & minus cõferas. Quid enim opus eſt
dicere? Fraus promiſſi eſt. in tua poteſtate eſt largiri
quod velis. Fraus fundamentũ ſoluit, & opus corruit.
Actu. 5. Nunquid Petrus ita indignatione efferbuit, vt Ana-
niam extingui vellet, vel vxorem eius? Sed exemplo
eorum noluit perire cæteros. Nec illa perfecta eſt libe-
ralitas, ſi iactantię cauſa magis ꝗ miſericordiæ largia-
I ris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Quomo-
do a te proficiſcitur, ſic æſtimatur. Vides ꝗ moralẽ iu-
dicem habeas? Te conſulit quomodo opus tuum ſuſci-
Matt. 6. piat, mentem tuam prius interrogat. Neſciat inquit ſi-
niſtra tua quid faciat dextera tua. Nõ de corpore loqui-
tur, ſed etiã vnanimus tuus, frater tuus quod facis ne-
ſciat: ne dum hic mercedem quęris iactantię, illic remu-
nerationis fructum amittas. Perfecta autẽ eſt liberali-
tas, vbi ſilentio quis tegit opus ſuum, & neceſſitatibus
ſingulorum occulte ſubuenit: quẽ laudat os pauperis,
& non labia ſua. Deinde perfecta liberalitas fide, cauſa,
loco, tempore cõmendatur, vt primũ opereris circa do-
meſticos fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat,
ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ęrumnam
perpeti, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſam ceci-
derit aut captiuitatis ſuorum, aut calumniæ, & nõ ad-
iuues: ſi ſit in carcere, & pœnis & ſupplicijs propter de-
bitum aliquod iuſtus excrucietur: (nam etſi omnibus
debetur miſericordia, tamen iuſto amplius) ſi tempore K
afflictionis ſuæ nihil a te impetret, ſi tempore periculi
quo rapitur ad mortẽ, plus apud te pecunia tua valeat,
quam vita morituri. De quo pulchre Iob dixit: Benedi- Iob. 29.
ctio perituri in me veniebat. Perſonarũ quidem deus
acceptor nõ eſt, quia nouit omnia. Nos autẽ omnibus
quidem debemus miſericordiã: ſed quia pleriq; fraude
eam quærunt, & fingunt ęrũnam, ideo vbi cauſa mani-
feſtatur, perſona cognoſcitur, tẽpus vrget, largius ſe de-
bet profundere miſericordia. Non enim auarus domi-
nus eſt, vt plurimũ quęrat. Beatus quidẽ qui dimittit
omnia, & ſequitur eum. Sed & ille beatus eſt, qui quod
habet, ex affectu facit. Deniq; duo æra viduæ illius, di- Lu. 21.
uitum muneribus prætulit: quia totũ illa quod habuit
contulit: illi autem ex abundanti partem exiguam cõ-
tulerunt. Affectus igitur diuitem collationẽ aut pau-
perem facit, & precium rebus imponit. Cæterum deus
non vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi forte vt
Heliſæus qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex 3. Re. 19.
eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domeſtica, ſed
relictis omnibus in diſciplinam ſe propheticam daret.
Eſt etiam illa probanda liberalitas, vt proximos ſemi-
nis tui nõ deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enĩ
vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab aliis ſumptũ
depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati: nõ
tamen vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu poſſes con-
ferre inopibus. Cauſa enim præſtat, non gratia. Neq;
enim propterea te domino dicaſti, vt tuos diuites faci-
as, ſed vt vitam tibi perpetuã fructu boni operis acqui-
ras, & precio miſeratiõis peccata redimas tua. Putant
ſe parum poſcere? precium tuũ quærunt, vitæ tuæ fru-
ctum adimere contendunt. Et accuſat quod eum diui-
tem non feceris, cum te ille velit æternæ vite fraudare
mercede? Conſilium præmiſimus, autoritatem peta-
mus. Primum igitur neminem debet pudere ſi ex di-
uite pauper fiat dum largitur pauperi, quia Chriſtus
pauper factus eſt cum diues eſſet, vt nos ſua inopia di-
taret. Dedit regulam quam ſequamur, vt bona ratio L
ſit exinaniti patrimonii, ſi quis pauperũ famem repu-
lit, inopiam ſubleuauit. Vnde & conſilium in hoc do,
Apoſtolus dicit. Hoc enim vobis vtile eſt, vt Chriſtũ
imitemini. Conſilium bonis datur, correptio errantes
coercet. Denique quaſi bonis dicit: Qui non tantum 2. Cor. 8.
facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno præterito. Perfe-
ctorum vtrunq; eſt, non pars. Itaq; docet & liberalita-
tem ſine beneuolentia, & beneuolentiam ſine liberali-
tate non eſſe perfectam. Vnde ad perfectum hortatur
dicens: Nunc ergo & facere conſummate, vt quemad-
modum prompta eſt in vobis voluntas faciendi: ita ſit
& perficiendi ex eo quod habetis. Si eni voluntas prõ-
pta eſt: ſecundum id quod habet accepta eſt, non ſecun-
dum id quod non habet. Non enim vt aliis refectio ſit,
vobis autem anguſtia, ſed ex æqualitate in hoc tẽpo-
re veſtra abundantia ſit ad illorum inopiam: vt & illo-
rum abũdãtia ſit ad veſtrã inopiam, vt fiat æqualitas,
ſicut ſcriptũ eſt: Qui multũ, non abundauit: & qui mo- M
dicum, non minorauit. Aduertimus quemadmodum
& beneuolentiam, & liberalitatem, & modum cõpre-
hendit, & fructum, atq; perſonas. Ideo modũ, quia im-
perfectis dabat conſilium. Non enim patiuntur angu-
ſtias niſi imperfecti. Sed & ſi quis eccleſiã nolens gra-
uare in ſacerdotio aliquo conſtitutus aut miniſterio,
non totum quod habet conferat, ſed operetur cum ho-
neſtate quantum officio ſatis eſt, nõ mihi imperfectus
videtur. Et puto quod hic anguſtiam non animi, ſed
rei familiaris dixerit. De perſonis autem puto dictum,
vt veſtra abundantia ſit ad illorum inopiam, & illorũ
abundantia ad veſtram inopiam: id eſt, vt populi abũ-
dantia ſit bonæ operationis ad illorum ſubleuandam
alendo inopiam: & illorum abundantia ſpiritalis adiu-
uet in plebe inopiam meriti ſpiritalis, & conferat ei gra-

A tiam. Vnde exemplum optimum poſuit: Qui mul-
tum, non abundauit: & qui modicũ, non minuit. Bene
hortatur ad officiũ miſericordię omnes homines iſtud
exemplum: quoniã & qui plurimum auri poſſidet, non
abundat, quia nihil eſt quicquid in hoc ſeculo eſt. & qui
exiguũ habet, non minuit: quia nihil eſt quod amittit.
Res ſine diſpendio eſt, quæ tota diſpendiũ eſt. Eſt etiã
ſic intellectus bonus: Qui plurimum habet, etſi nõ do-
nat, non abundat: quia quãtũuis acquirat, eget ſemper
qui plus concupiſcit. Et qui exiguũ habet, non minuit,
quia non multum eſt quod pauperem paſcit. Similiter
ergo & ille pauper qui cõfert ſpiritalia pro pecuniariis,
etſi plurimum habeat gratiæ, non abundat. Nõ enim
onerat gratia, ſed alleuat mentem. Sed etiam ſic poteſt
intelligi: Non abundas o homo. Quantum eſt enim
Luc. 7. quod accepiſti, etſi tibi multum eſt? Ioannes quo ne-
mo maior eſt inter natos mulierũ, inferior tamen erat
eo qui minor eſt in regno cælorum. Poteſt & ſic intel-
ligi: Non abundat dei gratia corporaliter, quia ſpirita-
lis eſt. Quis eius poteſt aut magnitudinem aut latitu-
dinem comprehendere, quam non videt? Fides ſi fue-
rit ſicut granũ ſinapis, montes transferre poteſt: & non
tibi datur vltra granum ſinapis. Si in te abundet gra-
tia, eſt verẽdum ne mens tua tãto munere incipiat ex-
tolli: quia multi ſunt qui ab altitudine cordis ſui grauiꝰ
corruerunt, q̃ ſi nullam habuiſſent dei gratiã. Et qui
parum habet, non minuit: quia non eſt corporeum vt
diuidatur. & quod parum videtur habenti, plurimum
B eſt cui nihil deeſt. Conſideranda etiã in largiendo ætas
atq; debilitas, nonnũquam etiam verecundia, quæ in-
genuos prodit natales, vt ſenibus plus largiaris, qui ſi-
bi labore iam non queunt victum quęrere. Similiter &
debilitas corporis, & hęc iuuanda promptius. Tum ſi
quis ex diuitiis cecidit in egeſtatẽ, & maxime ſi non vi-
tio ſuo, ſed aut latrociniis, aut proſcriptione, aut calu-
mniis quę habebat amiſit. Sed forte dicat aliqs: Cęcus
vno loco ſedet & pręteritur, & iuuenis validus frequen-
ter accipit. Verum eſt, quia obrepit propter importuni
Luce. 11. tatem. Nõ eſt illud iudicii, ſed tedii. Nam & dominus
ait in euangelio de eo qui iam clauſerat oſtium ſuum,
ſi quis oſtium eius procacius pulſet, quia ſurgit, & dat
illi propter importunitatem.

De reddendo beneficio. Caput XXXI.

PVLCHRVM quoq; eſt propenſiorẽ eius
haberi rationem, qui tibi aut beneficium ali-
quod aut munus cõtulit, ſi ipſe in neceſſitatẽ
inciderit. Quid enim tã contra officium, q̃ nõ
reddere quod acceperis? Nec menſura pari ſed vberio-
re reddendum arbitror, & vſum penſandum beneficii,
vt tãto ſubuenias, quãto eius ęrumnã repellas. Etenĩ ſu-
periorem nõ eſſe in referendo q̃ in cõferendo beneficio,
C hoc eſt minorẽ eſſe: quoniam qui prior cõtulit, tempore
ſuperior eſt, humanitate prior. Vnde imitanda nobis
eſt in hoc quoq; natura terrarũ, quæ ſuſceptum ſemen
multiplicatiori ſolet numero reddere quam acceperit.
Ideo eſt tibi ſcriptum: Sicut agri cultura eſt homo inſi-
piẽs, & tanq̃ vinea homo egẽs ſenſu. Si reliqueris eum,
deſolabitur. Sicut agri cultura ergo etiã ſapiens, vt tã-
quam fœnerata ſibi maiore menſura ſemina ſuſcepta
reſtituat. Terra ergo aut ſpontaneos fructꝰ germinat,
aut creditos vberiore cumulo refudit ac reddit. Vtrũq;
debes quodam hæreditario vſu parentis, ne relinqua-
ris ſicut infœcundus ager. Eſto tamen vt aliquis excu-
ſare poſſit quod non dederit, quomodo excuſare poteſt
quod non reddiderit? Non dare cuiquã vix licet, nõ red
Prou. 23. dere vero non licet. Ideo pulchre Salomon ait: Si ſede-
ris cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige ea
quæ apponuntur tibi: & mitte manum tuam, ſciens
quod oportet te talia pręparare. Si autẽ inſatiabilis es,
noli concupiſcere eſcas eius. hęc enim obtinent vitã fal- D
ſam. Quem nos imitari cupientes, ſententias ſcripſi-
mus. Cõferre gratiam boni eſt: at qui referre neſcit, du-
riſſimus. Humanitatis exemplum ipſa terra ſuggerit.
Spontaneos fructus miniſtrat quos non ſeueris, multi-
plicatum quoq; reddit quod acceperit. Negare tibi pe-
cuniam numeratã nõ licet, quõ licet acceptã non referre
gratiã? In Prouerbiis quoq; habes quod ita plurimum
redhibitio iſta gratię apud deũ cõſueuit valere, vt etiã
in die ruinæ inueniat gratiam, quãdo poſſunt prępõde-
re peccata. Et quid aliis vtar exemplis, cũ dominus ip-
ſe remunerationem vberiorẽ ſanctorũ meritis in euã-
gelio polliceatur, atq; exhortetur vt operemur bonum
opus, dicẽs: Dimittite, & dimittetur vobis: date, & da- Luce. 6.
bitur vobis. menſuram bonam, cõmotam, ſupereffluẽ-
tem dabunt in ſinũ veſtrũ? Itaq; & illud conuiuiũ Salo
monis, nõ de cibis, ſed de operibus eſt bonis. Quo enĩ
melius epulãtur animi, q̃ bonis factis? Aut quid aliud
tam facile poteſt iuſtorum explere mentes, q̃ boni ope-
ris conſcientia? Qui autem iucundior cibus, q̃ facere
voluntatem dei? Quẽ cibum ſibi ſolũ dominus abun-
dare memorabat, ſicut ſcriptum eſt in euãgelio: Meus Ioan. 4.
cibus eſt, vt faciam volũtatem patris mei, qui eſt in cæ-
lo. Hoc cibo delectemur, de quo ait propheta: Delecta- Pſal. 36.
re in domino. Hoc cibo delectantur qui ſuperiores de-
lectationes mirabili ingenio cõprehenderunt, qui poſ-
ſunt ſcire qualis ſit illa mũda & intelligibilis mẽtis de-
lectatio. Edamus ergo panem ſapientię, & ſaturemur E
in verbo dei: quia nõ in ſolo pane, ſed ĩ omni verbo dei Deut. 8.
vita eſt hominis facti ad imaginem dei. De poculo ve-
ro ſatis expreſſe dicit ſanctus Iob: Sicut terra expectãs Iob. 29.
pluuiam, ſic & iſti ſermones meos.

Beneuolentiam liberalitate potiorem eſſe.
Caput XXXII.

PVLCHRVM eſt ergo vt diuinarũ ſcri-
pturarũ humeſcamus alloquio, & quaſi ros
ſic in nos dei verba deſcẽdant. Cum igitur ſe-
deris ad illã menſam potentis, intellige quis
ſit iſte potens: & in paradiſo delectationis poſitus, atq;
in cõuiuio ſapientię collocatus cõſidera quę apponunt
tibi. Scriptura diuina, cõuiuiũ ſapiẽtię eſt: ſinguli libri,
ſingula ſunt fercula. Intellige prius quæ habeantur in
ferculis dapes, & tũc mitte manum, vt ea quę legis vel
quæ accipis a domino deo tuo, operibus exequaris, &
collatã in te gratiam officiis repręſentes, vt Petrus &
Paulus, qui euangelizando vicem quandam largitori
muneris reddiderunt, vt poſſint ſinguli dicere: Gratia
autem dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me ege- i. Cor. 15.
na non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui.
Alius ergo fructum accepti beneficii, vt aurum auro, F
argentum argẽto rependit, alius laborem, alius (haud
ſcio an etiam locupletiꝰ) ſolum reſtituit affectũ. Quid
enĩ ſi reddendi nulla facultas ſuppetit? In beneficio red-
dendo plus animus q̃ cenſus operatur, magiſq; prępõ-
derat beneuolentia, q̃ poſſibilitas referendi muneris.
Gratia enim in eo ipſo quod habetur refertur. Magna
igitʳ beneuolẽtia, quæ etiãſi nihil cõferat, plus exhibet:
& cum in patrimonio nihil habeat, largitur pluribus.
idq; facit ſine vllo ſuo diſpẽdio, & lucro omniũ. Et ideo
pręſtat beneuolẽtia ſupra ipſam liberalitatẽ. Ditior hęc
moribꝰ, q̃ illa muneribus. Plures enĩ ſunt qui indigent
beneficio, q̃ qui abũdãt. Eſt autẽ beneuolẽtia coniuncta
liberalitati, a qua ipſa liberalitas proficiſcitur. cũ largi-
tatis affectũ ſequitur largiẽdi vſus, eſt ſeparata atq; diſ-
creta. Vbi enim deeſt liberalitas, beneuolẽtia manet
cõmunis quędã parẽs omniũ, quæ amicitiã cõnectit &
copulat, in cõſiliis fidelis, in proſperis læta, in triſtibus
mœſta, vt vnuſquiſq; beneuolẽtis ſe magis q̃ ſapientis
credat cõſilio, vt Dauid cũ eſſet prudentior, Ionathę ta-

G men iunioris conſiliis acquieſcebat. Tolle ex vſu homi-
num beneuolẽtiam, tanꝗ ſolẽ e mundo tuleris, ita erit:
quia ſine ea vſus hominũ eſſe nõ poteſt, vt peregrinãti
mõſtrare viam, reuocare errantem, deferre hoſpitium.
Iob. 31. Nõ igitur mediocris virtus, de qua ſibi plaudebat Iob
dicens: Foris autem non habitabat hoſpes, ianua mea
omni venienti patebat. A quam de aqua profluẽti da-
re, lumen de lumine accẽdere. Beneuolentia itaq; in iis
eſt omnibus, tanꝗ fons aquæ reficiens ſitientem, tanꝗ
lumen quod etiã in aliis luceat, nec illis deſit qui de ſuo
lumine aliis lumen accenderint. Eſt etiã illa beneuolen-
tiæ liberalitas, vt ſi quod habes debitoris chirographũ,
ſcindẽs reſtituas, nihil a debitore cõſecutus debiti. Q d
exẽplo ſui facere nos debere Iob ſanctus admonet. Nã
qui habet, non mutuatur: qui nõ habet, nõ liberat ſyn-
grapham. Q uid igitur etiam ſi ipſe non exigas, autaris
hæredibus reſeruas, quam potes cũ beneuolentiæ lau-
de ſine damno pecuniæ repræſentare? Atq; vt plenius
diſcutiamus, beneuolentia a domeſticis primum profe-
cta perſonis, id eſt, a filiis, parentibus, fratribus, per con
iunctionum gradus in ciuitatũ peruenit ambitũ, & de
paradiſo egreſſa mundum repleuit. Deniq; cum in vi-
ro & fœmina beneuolentẽ deus poſuiſſet affectũ, dixit:
Gene. 2. Erũt ambo in vna carne, & i vno ſpiritu. Vnde ſe Eua
ſerpenti credidit: quoniam quę beneuolentiam accepe-
rat, eſſe maleuolentiam non opinabatur.

H Beneuolentiam in eccleſia maxime, & earundẽ vir-
tutum hominibus perſeuerare. Cap. XXXIII.

AVGETVR beneuolentia cœtu eccleſiæ,
fidei conſortio, initiandi ſocietate, percipien-
dæ gratię neceſſitudine, myſteriorũ commu-
nione. Hæc enim etiam appellationes neceſ-
ſitudinum, reuerentiam filiorum, autoritatem & pie-
tatem patrum, germanitatẽ fratrũ ſibi vẽdicant. Mul-
tum igitur ad cumulandã ſpectat beneuolẽtiam neceſ-
ſitudo gratię. Adiuuant etiam pariũ ſtudia virtutum.
Siquidem beneuolentia etiam morum facit ſimilitudi-
nẽ. Deniq; Ionathas filius regis imitabatur ſancti Da-
uid manſuetudinem, propter quod diligebat eum. Vn-
Pſal. 17. de & illud, Cum ſancto ſanctus eris: non ſolum ad con-
uerſationem, ſed etiam ad beneuolentiam deriuãdum
videtur. Nam vtiq; & filii Noe ſimul habitabant, & nõ
erat in his morum cõcordia. Habitabant etiã in domo
patris Eſau & Iacob, ſed diſcrepabant. Non enim erat
beneuolentia inter eos, quæ ſibi præferret alterum, ſed
magis contentio, quę prępiperet benedictionem. Nam
cum alter prædurus, alter manſuetus eſſet: inter diſpa-
res mores, & ſtudia cõpugnantia, beneuolentia eſſe nõ
poterat. Adde quia ſanctus Iacob paternæ degenerem
I domus virtuti, pręferre nõ poterat. Nihil autem tã con
ſociabile, ꝗ cum æquitate iuſtitia, quæ velut compar &
ſocia beneuolentiæ, facit vt eos quos pares nobis credi-
mus, diligamus. Habet autẽ in ſe beneuolentia etiam
fortitudinem. Nam cũ amicitia ex beneuolentiæ fon-
te procedat, nõ dubitat ꝓ amico grauia vitæ ſuſtinere
ꝑicula. Et ſi mala mihi, inquit, euenerit, ꝑ illũ ſuſtineo.

Laus beneuolentiæ. Caput XXXIIII.

BENEVOLENTIA etiam gladiũ ira-
cundiæ extorquere conſueuit. Beneuolẽtia
facit vt amici vulnera vtilia magis ꝗ volũ-
taria inimici oſcula ſint. Beneuolẽtia facit
vt vnus fiat ex pluribus: quoniã & ſi plures amici ſint,
vnus fiunt, in quibus vnus ſpiritus, & vna ſentẽtia eſt.
Simul aduertimus etiã correptiones in amicitia gra-
tas eſſe, quæ aculeos habent, dolorem non habent. Cõ-
pungimur enim cenſoriis ſermonibus: ſed beneuolen-
tiæ delectamur ſedulitate. Ad ſummam, nõ omnibus
eadem ſemper officia debentur, nec perſonarũ ſemper, K
ſed pleruq; cauſſarum & temporum prælationes ſunt,
vt vicinum quis interdum magis ꝗ fratrem adiuuerit:
quoniã & Salomon dicit: Melior eſt vicinus in proxi- Prou. 17.
mo, ꝗ frater longe habitans. Et ideo plerunq; amici ſe
beneuolentiæ quiſq; committit, ꝗ fratris neceſſitudini.
Tantum valet beneuolentia, vt plerunq; pignora vin-
cat naturæ.

De fortitudine, quam ſine iuſtitia virtutem non eſſe
manifeſtis declaratur indiciis. Cap. XXXV.

SATIS copioſe iuſtitiæ loco honeſti naturã
& vim tractauimus. Nũc de fortitudine tra-
ctemus, quæ velut excelſior cæteris, diuidi-
tur in res bellicas & domeſticas. Sed belli-
carum rerũ ſtudiũ a noſtro officio iam alienũ videtur,
quia animi magis ꝗ corporis officio intẽdimus, nec ad
arma iã ſpectat vſus noſter, ſed ad pacis negocia. Ma-
iores aũt noſtri, vt Ieſus Naue, Hieroboal, Sampſon,
Dauid, ſummam rebus quoq; bellicis retulere gloriã.
Eſt itaq; fortitudo velut excelſior cæteris, ſed nunꝗ in-
comitata virtus. Non enim ſeipſam cõmittit ſibi: alio-
quĩ fortitudo ſine iuſtitia, iniquitatis materia eſt. Q uo
enim validior eſt, eo promptior eſt vt inferiorẽ oppri-
mat: cum in ipſis rebus bellicis iuſta bella an iniuſta
ſint, ſpectandum putetur. Nunꝗ Dauid niſi laceſſitus
bellum intulit. Itaq; prudẽtiam fortitudinis comitem
habuit in prælio. Nam & aduerſus Goliam immani
mole corporis virũ ſingulari certamine dimicaturus,
arma quibus oneraretur reſpuit. Virtus enim ſuis la- L
certis magis ꝗ alienis integumentis nititur. Deinde e-
minus, quo grauius feriret, ictu lapidis hoſtem intere-
mit. poſtea nunꝗ niſi conſulto domino bellum adorſus
eſt. Ideo in omnibus victor præliis, vſq; ad ſummã ſe-
nectam manu promptus, bello aduerſum Titanas ſuſ-
cepto, ferocibus bellator miſcebatur agminibus, glo-
riæ cupidus, incurioſus ſalutis. Sed nõ hæc ſola pręcla-
ra fortitudo eſt, ſed etiam illorũ glorioſam fortitudinẽ
accipimus, qui per fidem magnitudine animi obſtru- Heb. 11.
xerunt leonum ora, extinxerũt virtutem ignis, effuga-
runt aciem gladii, conualuerunt de infirmitate, fortes,
qui non comitatu & legionibus ſuccincti, communẽ cũ
multis victoriam, ſed nuda virtute animi ſingularẽ de
perfidis retulerunt triumphum. Quid inſuperabilis Da-
niel, qui circa latera ſua rugientes non expauit leones.
Fremebant beſtiæ, & ille epulabatur.

Fortitudinem maxime in animo & cõtemptu rerũ
conſtare labentium. Cap. XXXVI.

NON igitur in viribus corporis & lacertis tã-
tummodo fortitudinis gloria eſt, ſed magis
in virtute animi. Neq; in inferẽda, ſed in de- M
pellenda iniuria lex virtutis eſt. Q ui enim
non repellit a ſocio iniuriam ſi poteſt: tam eſt in vitio,
ꝗ ille qui facit. Vnde ſanctus Moyſes hinc prius orſus
eſt tentamenta bellicę fortitudinis. Nam cum vidiſſet Exo. 2.
Hebræum ab Ęgyptio iniuriã accipientẽ, defendit ita
vt Ęgyptium ſterneret, atq; in arena abſconderet. Sa-
lomon quoq; ait: Eripe eum qui ducitur ad mortẽ. Vn- Prou. 24.
de igitur hoc vel Tullius, vel etiam Panętius, aut ipſe
Ariſtoteles trãſtulerint, apertum eſt ſatis, quãꝗ etiam
his duobus antiquior dixerit Iob: Saluum feci paupe- Iob. 29.
rem de manu potẽtis, & pupillum cui adiutor nõ erat,
adiuui. Benedictio perituri in me veniebat. Nonne hic
fortiſſimus, qui tam fortiter pertulit impetus diaboli,
& vicit eũ in virtute mentis ſuę? Neq; vero de eius du-
bitãdum fortitudine, cui dicit dominus: Accinge ſicut Iob. 40.
vir lumbos tuos, ſuſcipe altitudinem & virtutem, om-
nem autẽ iniurioſum humiliato. Apoſtolus quoq; ait:

Heb.6. Habetis fortiſſimam conſolationē. Eſt ergo fortis qui
A ſe in dolore aliquo conſolatur. Et reuera iure ea fortitu-
do vocatur, quando vnuſquiſq; ſeipſum vincit, irā con-
tinet, nullis illecebris emollitur atq; inflectitur, non ad-
uerſis perturbatur, non extollitur ſecundis, & quaſi vē-
to quodā variarum rerū circūfertur mutatione. Quid
autem excelſius & magnificētius, q̄ exercere mentem,
afficere carnem, & in ſeruitutē redigere, vt obediat im-
perio, conſiliis obtemperet, vt in adeūdis laboribus im
pigre exequatur propoſitū animi ac voluntatem? Hęc
igitur prima vis fortitudinis: quoniam in duobus gene
ribus fortitudo ſpectatur animi. Primo vt externa cor-
poris pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicien
da magis q̄ expetenda ducat. Secundo, vt ea quę ſum-
ma ſunt, oēſq; res in quibus honeſtas & illud πρέπον
cernitur, præclara animi intentione vſq; ad effectū per-
ſequatur. Quid enim tam præclarum, quam vt ita ani
mum tuū informes, vt neq; diuitias, neq; voluptates,
neq; honores in maximis conſtituas, neq; in his ſtudiū
omne conteras? Quod cū ita affectus animo fueris, ne-
ceſſe eſt vt illud honeſtum ac decorū præponēdum pu-
tes, illiq; mentem ita intēdas tuam, vt quicquid accide-
rit quo frangi animi ſolēt, aut patrimonii amiſſio, aut
honoris imminutio, aut obtrectatio infideliū, quaſi ſu-
perior non ſentias. Deinde vt te ſalutis ipſius pericula
pro iuſtitia ſuſcepta non moueant. Hæc vera fortitudo
eſt, quam habet Chriſti athleta: qui niſi legitime certa-
uerit, non coronatur. An mediocre tibi videtur præce-
Roma. 5. ptum fortitudinis? Tribulatio patientiā operatur, pa-
tientia probationem, probatio vero ſpem. Vide quot
certamina, & vna corona. Quod præceptum non dat
B niſi qui eſt cōfortatus in Chriſto Ieſu, cuius caro requiē
non habebat, afflictio vndiq;, foris pugnæ, intus timo-
2. Cori. 7. res. Et q̄uis in periculis, in laboribus plurimis, in carce
ribus, in mortibus poſitus, animo tamen nō frangeba-
tur, ſed præliabatur adeo, vt potentior ſuis fieret infir-
mitatibus. Itaq; conſidera quemadmodū eos qui ad of
ficia eccleſiæ accedunt, deſpicientiam rerum humana-
Coloſ. 2. rum habere doceat. Si ergo mortui eſtis cū Chriſto ab
elementis huius mundi, quid adhuc velut viuentes de
hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaue-
ritis, ne guſtaueritis, quę ſunt omnia ad corruptelā ipſo
vſu. Et infra: Si ergo conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ
ſurſum ſunt quærite. Et iterum: Mortificate ergo mē-
bra veſtra, quæ ſunt ſuper terrā. Et hæc quidem adhuc
omnibus fidelibus. Tibi autem fili contemptum diui-
tiarum, prophanarum quoq; & anilium fabularū ſua-
det declinationē, nihil permittens niſi quod te exerceat
ad pietatē: quia corporalis exercitatio nulli rei vſui eſt,
1. Timo. 4 pietas autem ad omnia vtilis. Exerceat ergo te pietas
ad iuſtitiam, continētiam, manſuetudinem, vt fugias
iuuenilia opera, confirmatus & radicatus in gratia, bo-
C num fidei ſubeas certamen, nō te implices negociis ſe-
cularibus, quoniam deo militas. Etenim ſi is qui impe
ratori militat: a ſuſceptionibus litium, actu negociorū
forenſium, vēditione merciū prohibetur humanis legi-
bus: quāto magis qui fidei exercet militiā, ab omni vſu
negociationis abſtinere debet, agelluli ſui contētus fru
ctibus, ſi habet: ſi nō habet, ſtipendiorū ſuorum fructu?
Pſal. 36. Siquidē bonus teſtis eſt qui dicit: Iuuenis fui, & ſenui,
& nō vidi iuſtū derelictū, nec ſemen eius quęrens panē.
Ea eſt enim trāquillitas animi & tēperantia, quæ neq;
ſtudio quęrendi afficitur, neq; egeſtatis metu angitur.

Mala æquanimiter toleranda, & interdum etiam
declinanda. Caput XXXVII.

EST etiam quæ dicitur vacuitas animi ab
angoribus, vt neq; in doloribus molliores
ſimus, neq; in proſperis elatiores. Quod ſi
hi qui ad capeſſendam rēpublicam adhor-
tantur aliquos, hæc præcepta dant, quanto magis nos D
qui ad officium eccleſiæ vocamur, talia debemus age-
re quæ placeant deo, vt & prætendat in nobis virtus
Chriſti, & ita ſimus noſtro probati imperatori, vt mē-
bra noſtra arma iuſtitiæ ſint, arma non carnalia in qui-
bus peccatum regnet, ſed arma fortia deo, quibus pec-
catum deſtruatur? Moriatur caro noſtra, vt in ea om-
nis culpa moriatur, & quaſi ex mortuis viuētes, nouis
reſurgamus operibus ac moribus. Hæc ſunt plena ho-
neſti & decori officii ſtipendia fortitudinis. Sed quia in
omnibus quæ agimus, non ſolum quid honeſtum, ſed
etiam quid poſſibile ſit quærimus, ne forte aggredia-
mur aliquid quod non poſſumus exequi: inde nos tem-
pore perſecutionis de ciuitate in ciuitatem cedere, imo
vt ipſius verbo vtar, fugere vult dominus, ne temere ali
quis dum martyrii deſiderat gloriam, offerat ſe pericu-
lis, quę fortaſſe caro infirmior aut remiſſior animus fer
re ac tolerare non queat.

Quod prouidentia magnum munimen fortitudi-
nis ſit. Caput XXXVIII.

NEC rurſus propter ignauiam cedere quis ac
deſerere fidē debet metu periculi. Qua gra-
tia preparandus eſt animus, exercēda mens,
ſtabilienda ad conſtantiā: vt nullis pertur-
bari animus poſſit terroribus, nullis frangi moleſtiis,
nullis ſuppliciis cedere. Quæ difficile quidē ſuſtinētur,
ſed quia omnia ſupplicia grauiorū ſuppliciorū vincun-
tur formidine: ideo ſi conſilio firmes animū tuum, nec
a ratione diſcedendum putes, & proponas diuini iudi- E
cii metū, perpetui ſupplicii tormenta, potes animi ſubi
re tolerantiam. Hoc igitur diligentiæ eſt, vt quis ita ſe
cōparet. Illud ingenii, ſi quis poteſt vigore mentis prę-
uidere quæ futura ſunt, & tanquā ante oculos locare
quid poſſit accidere, & quid agere debeat ſi ita accide-
rit, definire: interdum duo & tria ſimul voluere animo,
quæ cōiiciat aut ſingula aut coniuncta accidere poſſe,
& aut ſingulis aut coniunctis diſponere actus quos in-
telligat profuturos. Fortis ergo eſt viri nō diſſimulare
cum aliquid immineat, ſed prætendere, & tanq̄ explo-
rare de ſpecula quadam mentis, & obuiare cogitatione
prouida rebus futuris, ne forte dicat poſtea: Ideo iſta inci
di, quia non arbitrabar poſſe euenire. Deniq; niſi explo-
rentur aduerſa, cito occupant. Vt in bello improuiſus
hoſtis vix ſuſtinetur: & ſi imparatos inueniat, facile op
primit: ita animum mala inexplorata plus frāgunt. In
his ergo duobus illa eſt animi excellentia, vt primū ani
mus tuus bonis exercitatus cogitationibus, mūdo cor
de quod verum & honeſtū eſt videat. Beati enim mun Matt. 5.
do corde: quia ipſi etiam deū videbunt. atq; id quod ho
neſtum eſt, ſolum bonū iudicet. Deinde nullis pertur-
betur occupationibus, nullis cupiditatibus fluctuet. Neq; F
vero id quiſq̄ facile facit. Quid enim tam difficile, q̄ de-
ſpicere tanq̄ ex arce aliqua ſapientię opes, aliaq; omnia
quæ pleriſq; videtur magna & præcelſa? Deinde vt iu-
dicium tuum ſtabili ratione confirmes, & quæ iudica-
ueris leuia, tanq̄ nihil profutura contēnas. Deinde vt ſi
quid acciderit aduerſi, idq; graue & acerbū putetur, ita
feras, vt nihil præter naturā accidiſſe putes, cum lege-
ris: Nudus ſum natus, nudus exibo: quæ dominus de- Iob. 1.
dit, dominus abſtulit. & vtiq; & filios amiſerat, & facul
tates. ſeruesq; in omnibus perſonam ſapientis & iuſti,
ſicut ille ſeruauit qui ait: Sicut domino placuit, ita fa- Iob. 2.
ctum eſt. ſit nomen domini benedictum. Et infra: Si-
cut vna inſipientium mulierum locuta es. Si bona ſuſ-
cepimus de manu domini, quæ mala ſunt non ſuſti-
nebimus?

Fortitudinem aduerſus omnia vitia dimicare debe
re, præcipue aduerſus auaritiam. Cap. XXXIX.

G NON eſt igi? mediocris, nec diſcreta a cęte=
ris animi fortitudo, quę bellum cum virtu=
tibus gerat, ſed quę ſola defendat ornaměta
virtutum omnium, & iudicia cuſtodiat, &
quę inexpiabili prelio aduerſus omnia vitia decernat,
inuicta ad labores, fortis ad picula, rigidior aduerſus
voluptates, dura aduerſus illecebras, quibus aurem de=
ferre neſciat, nec (vt dicitur) aue dicat, pecuniam negli=
gat, auaritiam fugiat tanq̃ labem quandam quae virtu
tem effoeminet. Nihil enim tam contrarium fortitudi
ni, q̃ lucro vinci. Frequěter pulſis hoſtibus, inclinata in
fugam aduerſariorum acie, dum exuuiis caeſorum ca=
pitur preliator, inter ipſos quos ſtrauit miſerandus oc=
cubuit, & triumphis ſuis deiectae legiones dum ſpoliis
occupantur, hoſtem in ſe reuocarunt qui fugerat. For=
titudo igitur tam immanem peſtem repellat & prote=
rat, nec tentetur cupiditatib⁹, nec frangatur metu, quia
virtus ſibi conſtat, vt fortiter oia pſequatur vitia, tanq̃
virtutis venena: iracundiam velut quibuſdam propul=
ſet armis, quę tollit conſilium, & tanq̃ aegritudinem vi
tet. Gloriae quoq; caueat appetentiam, quae frequenter
nocuit immoderatius appetita, ſemper autem vſur=
pata. Quid bonum ſancto Iob vel in virtute defuit, vel
in vitio obrepſit? Quomodo laborem aegritudinis, fri=
goris, famis, pertulit? Quomodo deſpexit ſalutis peri=
culũ? Nunquid rapinis diuitiae coaceruatae, de quibus
tanta inopibus affluebant? Nunquid auaritia, cenſus
aut voluptatis ſtudia cupiditateſq; excitauit? Nũquid
trium regum iniurioſa contentio, vel ſeruorum contu=
melia in irã excuſſit? Nunquid gloria ſicut leuem extu=
lit, qui imprecabatur grauia ſibi ſi vnq̃ vel non volun=
tariam celauiſſet culpam, vel reueritus eſſet multitudi
nem plebis, quo minus annunciaret eam in conſpectu
omnium? Neq; enim cõſentaneae ſunt vitiis virtutes,
H ſed ſibi conſtãt. Quis igitur tam fortis, q̃ ſanctus Iob?
Cui ſecundus adiudicari poteſt, qui parem vix reperit?

Virtutem bellicam noſtris etiam non inuſitatam.
Caput XL.

SED fortaſſe aliquos bellica defixos gloria
tenet, vt putent ſolam eſſe praelialem forti=
tudinem, & ideo me ad iſta deflexiſſe, quia
Ioſue.10. illa noſtris deforet. Q̃ fortis Ieſus Naue, vt
vno praelio quinq; reges captos ſterneret cum populis
Iudicũ.7. ſuis? Deinde cũ aduerſum Gabaonitas ſurgeret prae=
lium, & vereretur ne nox impediret victoriam, magni=
tudine mentis & fidei clamauit: Stet ſol. & ſtetit dum
1.Reg.14 victoria conſummaretur. Gedeon in trecentis viris de
ingenti populo & acerbo hoſte reuexit triũphum. Io=
nathas adoleſcens virtutem fecit in magno praelio.
1.Mac.2. Quid de Maccabaeis loquar? Sed prius de populo di=
cam patrum, qui cum eſſent parati ad repugnandum
pro templo dei, & pro legitimis ſuis, dolo hoſtium die
I laceſſiti ſabbati, maluerũt vulneribus offerre nuda cor=
pora, q̃ repugnare, ne violarent ſabbatum. Itaq; omnes
laeti ſe obtulerunt morti. Sed Maccabaei conſiderãtes
quod hoc exemplo gens omnis poſſet perire, ſabbato
etiam, cũ ipſi in bellum prouocarentur, vlti ſunt inno=
centium necem fratrum ſuorũ. Vnde poſtea ſtimula=
tus rex Antiochus, cũ bellum accẽderet per duces ſuos
Lyſiam, Nicanorem, Gorgiam, ita cum orientalibus
ſuis & Aſſyriis attritus eſt copiis, vt quadraginta &
octo milia in medio campi a tribus milibus proſterne=
1.Mac.6. rentur. Virtutem ducis Iudae Maccabaei de vno eius
milite cõſiderate. Nanq; Eleazarus cum ſupereminẽ=
tem caeteris elephantem lorica veſtitum regia aduer=
teret, arbitratus quod in eo eſſet rex, curſu concito in
medium legionis ſe proripuit, & abiecto clypeo vtraq;
manu interficiebat beſtiam, atq; intrauit ſub eam, &
ſubiecto gladio interemit eam. Itaq; cadens beſtia op=
preſſit Eleazarum, atq; ita mortuus eſt. Quãta igitur K
virtus animi, primo vt mortem non timeret, dein=
de vt circunfuſus legionibus inimicorum, in confer=
tos raperetur hoſtes, medium penetraret agmen, & cõ=
tẽpta morte ferocior, abiecto clypeo, vtraq; manu vul=
neratae molem beſtiae ſubiret ac ſuſtineret, poſt infra
ipſam ſuccederet, quo pleniori feriret ictu, cuius ruina
incluſus magis q̃ oppreſſus, ſuo eſt ſepultus triũpho?
Nec fefellit opinio virũ, q̃uis regius fefellerit habitus.
Tãto enim virtutis ſpectaculo defixi hoſtes, inermem
occupatũ incurſare non auſi, poſt caſum ruentis beſtiae
ſic trepidauerunt, vt impares ſe oẽs vnius virtuti arbi=
trarẽtur. Deniq; rex Antiochus, qui cũ centum viginti
milibus hominũ armatus venerat, & cũ triginta duo=
bus elephantis, ita vt ad ortum ſolis p ſingulas beſtias
velut montes quidã armorũ coruſco tanq̃ lampadibus
ardentibus refulgerent, vnius territus fortitudine pacẽ
rogaret. Itaq; Eleazarus haeredem virtutis ſuae pacem
reliquit. Sed haec triumphorum ſint.

Fortitudinẽ non ſolum in vincendo, ſed etiã plus in
tolerando conſtare. Caput XLI.

VERVM quia fortitudo nõ ſolum ſecundis
rebus, ſed etiã aduerſis probatur, ſpectemus
Iudae Maccabaei exitum. Is enim poſt vi=
ctum Nicanorẽ regis Demetrii ducem, ſe=
curior aduerſus viginti milia exercitus regis cum nõ=
gentis viris bellum adorſus, volentibus his cedere ne
multitudine opprimerẽtur, glorioſam magis mortẽ, q̃
turpem fugam ſuaſit: Ne crimen, inquit, noſtrae relin= 1.Mac.9.
quamus gloriae. Itaq; cõmiſſo praelio, cum a primo or=
tu diei in veſperã dimicaretur, dextrum cornu in quo
validiſſimam manũ aduertit hoſtium, aggreſſus faci=
le auertit. Sed dum fugientes ſequitur, a tergo vulne=
ri locum praebuit. Ita glorioſiorẽ triũphis mortẽ inue= L
nit. Quid Ionathan fratrẽ eius atttexam, qui cũ parua
manu aduerſus exercitus regios pugnans, deſertus a
ſuis, & cum duobus tantum relictus reparauit bellum,
auertit hoſtem, fugiẽtes ſuos ad ſocietatem reuocauit
triumphi? Habes fortitudinem bellicã, in qua non me=
diocris honeſti ac decori forma eſt, quod mortẽ ſeruitu
ti praeferat ac turpitudini. Quid autẽ de martyrum di=
cam paſſionibus? Et ne longius euagemur, nõ mino=
rem de ſuperbo rege Antiocho Maccabaei pueri reue= 2.Mac.7.
xerunt triũphum, q̃ parentes proprii. Siquidem illi ar=
mati, iſti ſine armis vicerũt. Stetit inuicta ſeptem pue=
rorum cohors regiis cincta legionibus, defecerunt ſup=
plicia, ceſſerunt tortores, nõ defecerũt martyres. Alius
coriũ capitis exutus, ſpeciem mutauerat, virtutẽ auxe=
rat. Alius linguam iuſſus amputandã promere, reſpõ=
dit: Non ſolos dñs audit loquẽtes, qui audiebat Moy=
ſen tacentem. Plus audit tacitas cogitationes ſuorũ, q̃
voces omniũ. Linguae flagellum times, flagellum ſan=
guinis nõ times? Habet & ſanguis vocem ſuã, qua cla= M
mat ad deũ, ſicut clamauit in Abel. Quid de matre lo=
quar, quae ſpectabat laeta filiorum quot funera, tot tro=
phaea, & morientiũ vocib⁹ tanq̃ pſallentiũ cantibus de=
lectabatur, pulcherrimã ventris ſui citharã in filiis cer=
nens, & pietatis harmoniã oi lyrę numero dulciorem?
Quid de bimulis loquar, qui ante palmã victorię acce=
perũt, q̃ ſenſum naturae? Quid de ſancta Agne, quae in
duarũ maximarũ rerũ poſita periculo, caſtitatis & ſalu=
tis, caſtitatẽ protexit, ſalutẽ cũ immortalitate cõmuta=
uit? Non praetereamus etiã ſancti Laurentiũ, qui cũ vi=
deret Sixtũ epiſcopũ ſuũ ad martyriũ duci, flere coepit,
nõ paſſionẽ illius, ſed ſuã remanſionẽ. Itaq; his verbis
appellare coepit: Quo pgrederis ſine filio pater? Quo
ſacerdos ſancte ſine diacono pperas? Nunq̃ ſacrificium
ſine miniſtro offerre cõſueueras. Quid in me ergo diſ=
plicuit pater? Num degenerẽ probaſti? Experire certe

A vtrum idoneum miniſtrum elegeris. Cui commiſiſti
dominici ſanguinis conſecrationẽ, cui conſummando-
rum cõſortium ſacramentorum, huic cõſortiũ tui ſan-
guinis negas? Vide ne periclitetur iudiciũ tuum, dum
fortitudo laudatur. Abiectio diſcipuli, detrimẽtum eſt
magiſtri. Quid qđ illuſtres & præſtantes viri diſcipu-
lorũ certaminibꝰ magis q̃ ſuis vincunt? Deniq; Abra-
hã filium obtulit, Petrus Stephanum præmiſit. Et tu
pater oſtẽde in filio virtutem tuam, offer quem erudi-
ſti, vt ſecurus iudicii tui comitatu nobili peruenias ad
coronam. Tunc Sixtus: Non ego te fili relinquo ac de-
ſero: ſed maiora tibi debentur certamina. Nos quaſi ſe-
nes leuioris pugnæ curſum recipimꝰ, te q̃ſi iuuenẽ ma-
net glorioſior de tyranno triũphus. Mox venies, flere
deſiſte, poſt triduum me ſequeris. Inter ſacerdotem &
leuitam hic medius numerus decet. Nõ erat tuum ſub
magiſtro vincere, quaſi adiutorem quæreres. Quid cõ-
ſortium paſſionis meæ expetis? Totam tibi hæredita
tem eius dimitto. Quid præſentiam meam requiris?
Infirmi diſcipuli magiſtrum præcedãt, fortes ſequan-
tur, vt vincant ſine magiſtro, qui iam non indigent ma
giſterio. Sic & Helias Heliſæum reliquit. Tibi ergo cõ
mendo noſtræ virtutis ſucceſſionem. Talis erat contẽ-
tio, digna ſane de qua certarent ſacerdos & miniſter,
quis prior pateretur pro Chriſti nomine. In fabulis fe-
runt tragicis, excitatos theatri magnos eſſe plauſus cũ
B ſe Pylades Oreſtem diceret: Oreſtes, vt erat, Oreſtem
ſe eſſe aſſeueraret: ille vt pro Oreſte necaretur, Oreſtes
ne Pyladem pro ſe pateretur necari. Sed illis non lice-
bat viuere, quod vterq; eſſet parricidii reus, alter qui fe-
ciſſet, alter qui adiuuiſſet. Hic Laurentiũ ſanctum ad
hoc nullus vrgebat niſi amor deuotionis, tamẽ & ipſe
poſt triduum, cum illuſo tyranno impoſitus ſuper cra-
ticulam exureretur, Aſſum eſt, inquit: verſa & mandu
ca. Ita animi virtute vincebat ignis naturam.

Poteſtates non irritandas, & adulationibus non attendendum. Caput XLII.

CAVENDVM etiam reor, ne dum aliſ
qui nimia gloriæ ducuntur cupiditate, inſo
lentius abutantur poteſtatibus, & plerunq;
auerſos a nobis animos gẽtilium, in ſtudia
perſecutionis excitent, atq; inflamment ad iracũdiam.
Itaq; vt illi perſeuerare poſſint, & ſupplicia vĩcere, quã-
tos perire faciunt? Proſpiciẽdum etiam ne adulantibꝰ
aperiamus aurem. Emolliri enim adulatione, non ſolũ
fortitudinis non eſſe, ſed etiam ignauiæ videtur.

C De temperantia, & eius partibus. Cap. XLIII.

QVONIAM de tribus virtutibꝰ diximus,
reſtat vt de quarta virtute dicamus, quę tẽ-
perantia ac modeſtia vocatur: in qua maxi-
me tranquillitas animi, ſtudium manſuetu
dinis, moderationis gratia, honeſti cura, decoris conſi-
deratio ſpectatur & quæritur. Ordo igitur quidã vitæ
nobis tenendus eſt, vt a verecundia prima quædã fun-
damenta ducantur, quæ ſocia ac familiaris eſt mentis
placiditati, proteruiam fugitans, ab omni aliena luxu,
ſobrietatem diligit, honeſtatem fouet, decorum illud
requirit. Sequatur cõuerſationis electio, vt adiũgamur
probatiſſimis quibuſq; ſenioribus. Namq; vt æqualiũ
vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt, qui magiſterio quo-
dam & ductu vitæ colorat mores adoleſcẽtiũ, & velut
murice ꝓbitatis ĩficit. Nãq; ſi ii qui ſunt ignari locorũ,
cum ſolertibus viarũ iter adoriri geſtiunt, quanto ma-
gis adoleſcentes cum ſenibus debẽt nouum ſibi iter vi-
tæ aggredi, quo minus errare poſſint, & a vero trami-
te virtutis deflectere? Nihil enim pulchrius, q̃ eoſdem
& magiſtros vitæ & teſtes habere. Quæ tenendum eſt
etiam in omni actu, quid perſonis, tẽporibus cõueniat, D
atq; ætatibus, quid etiã ſingulorũ ingeniis ſit accõmo-
dum. Sæpe enim quod alterum decet, alterum nõ de-
cet. Aliud iuueni aptũ, aliud ſeni: aliud in periculis, aliud
in rebus ſecundis. Saltauit ante arcam domini Dauid,
non ſaltauit Samuel. Nec ideo ille reprehẽſus, ſed ma-
gis iſte laudatus. Mutauit vultum coram rege cui no-
mẽ Achis. At hoc ſi feciſſet remota formidine quo mi
nus cognoſceretur, nequaquã leuitatis reprehenſione
carere potuiſſet. Saul quoq; vallatus choro propheta-
rum, etiam ipſe prophetauit: & de ſolo quaſi indigno
memoratum eſt: Et Saul inter prophetas?

Officio ſibi cõgruo quẽq; ſtudere debere. C. XLIIII.

VNVSQVISQVE igitur ſuũ ingeniũ
nouerit, & ad id ſe applicet, quod ſibi aptũ ele
gerit. Itaq; quid ſequatur, priꝰ cõſideret. Nõ
ſolum nouerit bona ſua, ſed etiam vitia co-
gnoſcat, æqualemq; ſe iudicem ſui prębeat, vt bonis in-
tendat, vitia declinet. Alius diſtinguendæ lectioni a-
ptior: alius pſalmo gratior: alius exorcizãdis qui malo
laborãt ſpiritu, ſolicitior: alius ſacrario opportunior ha
betur. Hæc omnia ſpectet ſacerdos, & quid cuique con-
gruat, id officii deputet. Quo etenim vnũquẽq; ſuum
ducit ingeniũ, aut qđ officiũ decet, id maiore implet gra E
tia. Sed id cum in omni vita difficile ſit, tum in noſtro
actu difficillimum eſt. Amat enim vnuſquiſq; ſequi vi
tam parẽtum. Deniq; pleriq; ad militiam feruntur quo-
rum militauerunt parentes, alii ad actiones diuerſas.
In eccleſiaſtico vero officio nihil rarius inuenias, q̃ eũ
qui ſequatur inſtitutũ patris, vel quia graues deterrent
actus, vel quia in lubrica ætate difficilior abſtinentia,
vel quia alacri adoleſcẽtiæ videtur vita obſcurior: & id-
eo ad ea cõuertuntur ſtudia, quæ plauſibiliora arbitrã-
tur. Præſentia quippe plures q̃ futura pręferunt. Illi au
tem pręſentibꝰ, nos futuris militamus. Vnde quo pręſ-
ſtantior cauſa, eo debet eſſe cura attentior.

De pulchro & honeſto. Caput XLV.

TENEAMVS igitur verecundiam, & eã
quę totius vitæ ornatum attollit modeſtiã.
Non enim mediocre eſt rebus ſingulis mo-
dum ſeruare, atq; impartiri ordinẽ, ĩ quo ve-
re prælucet illud quod decorum dicitur, quod ita cum
honeſto iungitur, vt ſeparari nõ queat. Siquidem & qđ
decet, honeſtũ eſt: & quod honeſtum eſt, decet: vt ma-
gis in ſermone diſtinctio ſit, q̃ in virtute diſcretio. Dif-
ferre enim ea inter ſe intelligi poteſt, explicari non po- F
teſt. Et vt conemur aliquid eruere diſtinctionis, hone-
ſtas velut bona valetudo eſt, & quædam ſalubritas cor
poris: decus autem tanquam venuſtas & pulchritudo
ſit. Sicut ergo pulchritudo ſup ſalubritatẽ ac valetudi-
nem videtur excellere, & tamen ſine his eſſe nõ poteſt,
neq; vllo ſeparari modo, quoniã niſi bona valetudo ſit,
pulchritudo eſſe ac venuſtas nõ poteſt: ſic honeſtas de-
corum illud in ſe cõtinet, vt ab ea profectum videatur,
& ſine ea eſſe non poſſit. Velut ſalubritas igitur totius
operis actuſq; noſtri honeſtas eſt, & ſicut ſpecies eſt de-
corũ, quod cũ honeſtate confuſum opinione diſtingui-
tur. Nam etſi in aliquo videatur excellere, tamẽ in ra-
dice eſt honeſtatis, ſed flore præcipuo, vt ſine ea deci-
dat, in ea floreat. Quid enim eſt honeſtas, niſi quę tur-
pitudinem quaſi mortẽ fugiat? Quid vero inhoneſtũ,
niſi quod ariditatem ac mortem afferat? Virente igi-
tur ſubſtãtia virtutis, decorum illud tanquam flos emi
cat, quia radix ſalua eſt. At vero propoſiti noſtri radice
vitioſa, nihil germinat. Habes hoc in noſtris aliquãto
expreſſiꝰ. Dicit enim Dauid: Dñs regnauit, decorẽ in- Pſal. 92.
duit. Et Apoſtolus ait: Sicut in die, honeſte ambulate. Rom. 13.

G Quod Græce dicitur εὐσχημόνως. Hoc autem proprie
ſignificat, bono habitu, bona ſpecie. Deus ergo primũ
hominem cum conderet: bona habitudine, bona mem
brorum compoſitione formauit, & optimã ei ſpeciem
dedit, remiſſionẽ nõ dederat peccatorum: ſed poſteã
renouauit eum ſpiritu, & infudit ei gratiam, qui vene=
rat in ſerui forma, & in hominis ſpecie, aſſumpſit deco
rem redemptionis humanæ. Et ideo dixit propheta:
Pſal. 92. Dominus regnauit, decorẽ induit. Deinde alibi dicit:
Pſal. 64. Te decet hymnus deus in Sion. Hoc eſt dicere, Hone=
ſtum eſt vt te timeamus, te diligamus, te precemur, te
1. Cor. 14 honorificemus. Scriptum eſt enim: Omnia veſtra ho=
neſte fiant. Sed poſſumus & hominem timere, dilige=
re, rogare, honorare. Hymnus ſpecialiter deo dicitur.
Hoc tanq̃ excellentius cæteris credere eſt decorũ, quod
1. Tim. 2. deferimus deo. Mulierẽ quoq; in habitu ornato orare
conuenit, ſed ſpecialiter ei decet orare velatã, & orare
promittentem caſtitatem cum bona conuerſatione.

Quod naturalia pulchra ſint & honeſta: turpia ve=
ro contra naturam. Caput XLVI.

EST igitur decorũ quod præminet, cuius di=
uiſio gemina eſt. Nam eſt decorũ quaſi ge=
nerale, quod per vniuerſitatem funditur ho=
neſtatis, & quaſi toto ſpectatur corpore. Eſt
etiam ſpeciale, quod ĩ parte aliqua enitet. Illud genera=
le ita eſt, ac ſi æquabilem formam atq; vniuerſitatem
honeſtatis in omni actu ſuo habeat concinentẽ, cum o=
H mnis ſibi eius vita cõſentit, nec in vlla aliqua re diſcre=
pat. Hoc ſpeciale, cum aliquẽ actum in ſuis habet virtu
tibus præminentem. Simul illud aduerte, quod & de=
corum eſt ſecundum naturã viuere, ſecundum naturã
degere: & turpe eſt quod fit contra naturam. Ait enim
1. Cor. 11. Apoſtolus quaſi interrogans: Decet mulierem nõ ve=
latam orare deum? Nec ipſa natura nos docet. Quod
vir quidẽ ſi comam habeat, ignominia eſt illi, quoniã
contra naturam eſt. Et iterum dicit: Mulier vero ſi ca=
pillos habeat, gloria eſt illi. Eſt enim ſecundum natu=
ram, quoniãquidem capilli pro velamine ſunt. Hoc eſt
enim naturale velamen. Perſonam igitur nobis & ſpe
ciem natura ipſa diſpenſat, quã ſeruare debemus: vti=
namq; & innocentiã eius cuſtodire poſſimus, nec acce=
ptam noſtra malitia mutaret. Habes hũc decorem ge=
neralem, quia fecit deus mũdi iſtius pulchritudinem.
Habes & per partes, quia cum faceret deus lucem, &
I diem noctemq; diſtingueret, cum conderet cælum, cũ
terras & maria ſepararet, cum ſolem & lunam & ſtel=
las conſtitueret lucere ſuper terram, probauit ſingula.
Ergo decorũ hoc quod in ſingulis mundi partibus elu
cebat, in vniuerſitate reſplenduit, ſicut probat ſapiẽtia,
Prouer. 8 dicens: Ego eram cui applaudebat, cum lætaretur or=
be perfecto. Similiter ergo & in fabrica humani corpo=
ris grata eſt vniuſcuiuſq; mẽbri portio. Sed plus in cõ=
mune compoſitio membrorum apta delectat, quod ita
ſibi quadrare & conuenire videantur.

Quarum paſſionum reſtrictione pulchrũ illud poſ=
ſit acquiri. Caput XLVII.

SI quis igitur æquabilitatem vniuerſæ vitę,
& ſingularũ actionum modos ſeruet, ordinẽ
quoq; & conſtantiam dictorum atq; operũ,
moderationemq; cuſtodiat, in eius vita de=
corum illud excellit, & quaſi in quodam ſpeculo elucet.
Accedat tamen ſuauis ſermo, vt conciliet ſibi affectũ
audientium, gratumq; ſe vel familiaribus, vel ciuibus,
vel ſi fieri põt oĩbus prębeat, neq; adulãtẽ ſe, neq; adulã=
dum cuiquã exhibeat. Alterũ enim calliditatis eſt, va=
nitatis alterum. Non deſpiciat quid de ſe vnuſquiſq;, &
maxime vir optimus ſentiat. Hoc enĩ modo diſcat bo=
nis deferre reuerentiã. Nam negligere bonorum iudi= K
cia, vel arrogantię, vel diſſolutionis eſt: quorum alterũ
ſuperbiæ aſſcribitur, alterũ negligentiæ. Caueat etiam
motus animi ſui. Ipſe enĩ ſibi & obſeruandus & circũ=
ſpiciendus eſt, & vt aduerſum ſe cauẽdus, ita etiam de
ſe tuendus. Sunt enim motus, in quibus eſt appetitus
ille, qui quaſi quodã prorumpit impetu. Vnde græce
ὁρμὴ dicitur, quod vi quadam ſe repẽte proripiat. Non
mediocris in his vis quædã animi atq; naturę eſt. Quę
tamẽ vis gemina eſt. Vna in appetitu, altera in ratio=
ne poſita, quæ appetitum refrenet, & ſibi obediẽtẽ prę=
ſtet, & ducat quo velit, & tanq̃ ſedulo magiſterio edo=
ceat quid fieri, quid euitari oporteat, vt bonæ domina=
trici obtẽperet. Soliciti enim debemus eſſe ne quid te=
mere aut incurioſe geramus, aut quicq̃ omnino cuius
probabilem nõ poſſimus rationẽ reddere. Actus enĩ
noſtri cauſa etſi nõ omnibus redditur, tamẽ ab omni=
bus examinatur. Nec vero habemus in quo nos poſſi=
mus excuſare. Nã etſi vis quædã naturæ in omni ap=
petitu ſit, tamen idẽ appetitus rationi ſubiectus eſt le=
ge naturæ ipſius, & obedit ei. Vnde boni ſpeculatoris
eſt, ita prætendere animo, vt appetitus neq; præcurrat
rationem, neq; deſerat: ne præcurrendo perturbet atq;
excludat, eãq; deſerẽdo deſtituat. Perturbatio tollit con
ſtantiam, deſtitutio prodit ignauiam, accuſat pigritiã.
Perturbata enim mente latius ſe ac longius fundit ap
petitus, & tanquã efferato impetu frenos rationis non
ſuſcipit, nec vlla ſentit aurigæ moderamina, quib⁹ poſ
ſit reflecti. Vnde plerunq; nõ ſolum dum animus exa= L
gitatur, amittitur ratio, ſed etiam inflãmatur vultus
vel iracundia, vel libidine, palleſcit timore, voluptate ſe
non capit, & nimia geſtit lætitia. Hæc cũ fiunt, abiici=
tur illa naturalis quædam cenſura, grauitasq; morum:
nec teneri poteſt illa quæ in rebus gerendis atq; conſi=
liis ſola poteſt autoritatem ſuam atque illud quod de=
ceat tenere, conſtantia. Grauior autem appetitus ex in=
dignatione nimia naſcitur, quã acceptæ plerunq; accen
dit iniuriæ dolor. De quo ſatis nos Pſalmi quẽ in præ=
fatione poſuimus, præcepta inſtruũt. Pulchre autem
& hoc accidit, vt ſcripturi de officiis, ea præfationis no=
ſtræ aſſertione vteremur, quę & ipſa ad officii magiſte
rium pertineret.

De tribus generibus hominum iniurias accipien=
tium. Caput XLVIII.

SED quia ſupra, vt oportebat, pſtrinximus M
quẽadmodũ vnuſquiſq; cauere poſſit ne ex=
citetur accepta iniuria, verentes ne pręfatio
prolixior fieret, nũc de eo vberius diſputãdũ
arbitror. Locus enĩ opportunus eſt vt in partib⁹ tẽpe=
rantiæ dicamus quẽadmodum reprimatur iracundia.
Tria itaq; genera eſſe hominũ iniuriã accipiẽtium, in
ſcripturis diuinis demonſtrare volumus ſi poſſumus.
Vnũ eſt eorũ quibus peccator inſultat, comminatur, in=
quietat. Iis quia deeſt iuſtitia, pudor creſcit, augetur do
lor. Horũ ſimiles plurimi de meo ordine, de meo nũe=
ro. Nã mihi infirmo ſi quis iniuriam facit, forſitan, licet
infirmus, donẽ iniuriam meã. Si crimen obiiciat, non
ſum tãtus, vt ſim cõtẽtus cõſciẽtia mea, etiã ſi me eius
obiecti alienũ noueri, ſed cupio abluere ingenui pudo=
ris notã, tanq̃ infirmus. Ergo oculũ pro oculo, & dẽtẽ p Deut. 19.
dẽte exigo, & cõuitiũ ↄuitio repẽdo. Si vero is ſum qui
proficiã, & ſi nõdũ perfectus, nõ retorqueo cõtumeliã:
& ſi influat ille cõuitiis, & inũdet aures meas cõtume=
liis, ego taceo, & nihil reſpõdeo. Si vero pfect⁹ ſim (ver
bi gratia loquor, nã veritate infirmus ſum) ſi ergo pfe=
ctus ſim, bñdico maledicẽtẽ, ſicut bñdicebat & Paul⁹, q
ait: Maledicimur, & benedicimus. Audierat enĩ dicen 1. Cor. 4.
tem: Diligite inimicos veſtros, orate pro calũniãtibus Matt. 5.
& perſequẽtibus vos. Ideo Paulus perſecutionẽ patie=

A batur & ſuſtinebat, quia vincebat & mitigabat huma-
num affectum propoſitę mercedis gratia, vt filius dei
fieret ſi dilexiſſet inimicum. Tamē & ſanctum Dauid
in hoc quoque genere virtutis imparem Paulo nō fuiſ
ſe edocere poſſumus: qui primo quidem cum maledi-
2. Re. 16. ceret ei fili⁹ Semei, & crimina obiiceret, tacebat, & hu-
miliabatur, & ſilebat a bonis ſuis, hoc eſt: bonorū ope-
rum conſcientia: deinde expetebat maledici ſibi, quia
maledicto illo diuinam exquirebat miſericordiam. Vi
de autem quomodo & humilitatem & iuſtitiā & pru-
dentiam emerendae a domino gratię reſeruauerit. Pri
mo dixit: Ideo maledicit mihi, quia dn̄s dixit illi vt ma
ledicat. Habes humilitatē, quia ea quae diuinitus im-
perabantur, aequanimiter quaſi ſeruulus ferenda arbi-
trabatur. Iterū dixit: Ecce fili⁹ me⁹ qui exiuit de vētre
meo, quaerit animā meam. Habes iuſtitiam. Si enim
a noſtris grauiora patimur, cur indigne ferimus quae
inferuntur ab alienis? Tertio ait: Dimitte illum vt ma
ledicat, quoniam dixit illi domin⁹, vt videat humilia-
tionem meam, & retribuet mihi dominus pro maledi
cto hoc. Nec iam ſolum conuitiantem pertulit, ſed etiā
lapidantem & ſequentem illaeſum reliquit, quinetiam
poſt victoriā petenti veniā libenter ignouit. Quod eo
inſerui, vt euangelico ſpiritu ſanctum Dauid non ſo-
lum inoffenſum, ſed etiam gratum fuiſſe conuitian-
ti docerem, & delectatum potius ꝗ exaſperatum in-
iuriis, pro quibus mercedem ſibi reddendam arbitra-
batur. Sed tamen quamuis perfectus, adhuc perfectiora
B quaerebat. Incaleſcebat iniuriae dolore quaſi homo, ſed
vincebat ſpiritu, quaſi bonus miles. Tolerabat quaſi
athleta fortis: patientiae autem finis promiſſorum ex-
pectatio: & ideo dicebat: Notum fac mihi domine finē
Pſal. 38. meum, & numerum dierum meorum, qui eſt, vt ſciā
quid deſit mihi. Finem illum quaerit promiſſorum cae
leſtium, vel illum quando vnuſquiſq; ſurget in ſuo or-
dine, primitiae Chriſtus, deinde ii qui ſunt Chriſti, qui
1. Cor. 15. in aduentum eius crediderunt, deinde finis. Tradito
enim regno deo & patri, & euacuatis omnibus pote-
ſtatibus, vt Apoſtolus dixit, perfectio incipit. Hic er-
go impedimentum, hic infirmitas etiam perfectorū, il-
lic plena perfectio. Ideo & dies illos requirit vitae aeter-
nae qui ſunt, non qui praeterierunt, vt cognoſcat quid ſibi
deſit, quae terra ſit repromiſſionis perpetuos fructus fe-
rens, quae prima apud patrem manſio, quae ſecunda,
quae tertia, in quibus pro ratione meritorū vnuſquiſq;
requieſcit. Illa ergo nobis expetenda, in quibus perfe-
ctio, in quib⁹ veritas eſt. Hic vmbra, hic imago, illic ve
ritas. Vmbra in lege, imago i euāgelio, veritas i caele-
ſtibus. Ante agnus offerebatur, offerebat vitulus, nūc
Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo, quaſi reci-
piens paſſionem, & offert ſe ipſe quaſi ſacerdos, vt pec-
cata noſtra dimittat. Hic in imagine, ibi in veritate,
vbi apud patrē pro nobis quaſi aduocatus interuenit.
Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine vide-
mus: illic facie ad faciem, vbi plena perfectio, quia perfe
ctio omnis in veritate eſt.

C De vanitate calcanda. Caput XLIX.

ERGO dum hic ſumus, ſeruemus imaginē,
vt ibi perueniamus ad veritatem. Sit in no-
bis imago iuſtitiae, ſit imago ſapientię, quia
veniemus ad illum diem, & ſecundum ima
ginem aeſtimabimur. Non inueniat in te aduerſarius
imaginem ſuam, non rabiem, nō furorem. In his enim
1. Petri. 5. imago nequitiae eſt. Aduerſarius enim diabolus ſi-
cut leo rugiens quaerit quem occidat, quem deuoret.
Non inueniat auri cupiditatem, non argenti aceruos,
non vitiorum ſimulacra, ne auferat tibi vocem liber-
Ioā. 14. tatis. Vox enim libertatis illa eſt, vt dicas, Veniet hu-
ius mundi princeps, & in me inueniet nihil. Itaque ſi
ſecurus es quod nihil in te inueniat cum venerit per- D
ſcrutari, dices illud quod dixit ad Laban Iacob patri- Gene. 31.
archa: Cognoſce ſi quid tuorum apud me eſt. Merito
beatus Iacob, apud quem nihil Laban ſuum potuit re
perire. Abſconderat enim Rachel ſimulacra deorum
eius aurea & argentea. Itaq; ſi ſapientia, ſi fides, ſi con-
temptus ſeculi, ſi gratia tua abſcondat omnem perfi-
diam, beatus eris, quia non reſpicis in vanitates & in-
ſanias falſas. An mediocre eſt tollere vocem aduerſa-
rio, vt arguendi te non poſſit habere autoritatem? Ita-
que qui non reſpicit in vanitates, non conturbatur. qui
enim reſpicit, cōturbatur, & vaniſſime quidem. Quid
eſt enim congregare opes, niſi vanū? quia caduca quae-
rere, vanū eſt ſatis. Cum autem congregaueris, qui
ſcias an poſſidere liceat tibi? Nonne vanum eſt vt mer
cator noctibus ac diebus cōficiat iter quo aggerare poſ-
ſit theſauri aceruos, merces congerat, conturbetur ad
precium, ne forte minoris vendat ꝗ emerit, aucupetur
locorū precia, & ſubito aut latrones in ſe inuidia famo-
ſae negociationis excitet, aut non expectatis ſereniori-
bus flatibus, dum lucrum quaerit, naufragium impa-
tiens morae incidat? An non conturbatur etiam ille
vane, qui ſummo labore coacervat quod neſciat cui hę
redi relinquat? Saepe quod auarus ſumma congeſſe-
rit ſolicitudine, praecipiti effuſione dilapidat haeres lu-
xurioſus, & diu quaeſita, turpis helluo, praeſentium ce- E
cus, futuri improuidus, quadam abſorbet voragine.
Saepe etiam ſperatus ſucceſſor inuidiam partae acqui-
rit haereditatis, & celeri obitu extraneis aditae ſucceſ-
ſionis tranſcribit compendia. Quid ergo vane araneā
texis, quae inanis & ſine fructu eſt, & tanquam caſſes
ſuſpendis inutiles diuitiarū copias, quae etſi fluant, ni-
hil proſunt, imo exuunt te imaginem dei, & induunt
terreni imaginem? Si tyranni aliquis imaginem ha-
beat, nonne obnoxius eſt dānationi? Tu deponis ima-
ginem aeterni imperatoris, & erigis in te imaginem
mortis? Eiice magis de ciuitate animae tuae imagi-
nem diaboli, & attolle imaginē Chriſti. Haec in te ful-
geat, in tua ciuitate, hoc eſt in anima reſplendeat, quae
obliterat vitiorum imagines, de quibus ait Dauid:
Domine, in ciuitate tua ad nihilum deduces imagi- Pſal. 72.
nes eorum. Cum enim depinxerit illam Hieruſalē do-
minus ad imaginem ſuam, tūc aduerſariorum omnis
imago delebitur.

Quod officiorum gratia miniſtros altaris maxime
deceat: qđ teſtimonio Leuitici comprobatur. Ca. L.

QVOD ſi euangelio domini etiam populus
ipſe ad deſpicientiam opum informatus at-
que inſtitutus eſt, quanto magis vos leui- F
tas oportet terrenis non teneri cupiditati-
bus, quorū deus portio eſt? Nā cū diuideretur a Moy-
ſe poſſeſſio terrena patrū populo, excepit Leuitas dn̄s
a terrenę poſſeſſionis cōſortio, qđ ipſe illis eēt funiculus
haereditatis. Vnde ait Dauid: Dn̄s pars haereditatis Pſal. 15.
meae, & calicis mei. Deniq; ſic appellatur Leuita, ipſe
meus, vel ipſe pro me. Magnum ergo munus eius, vt
de eo dominus dicat, ipſe meus. Vel quemadmodum
Petro dixit de ſtatere in ore piſcis reperto: Dabis eis ꝑ Mat. 17.
me, & pro te. Vnde & Apoſtolus cū epiſcopū dixiſſet 1. Tim. 3.
debere eſſe ſobrium, pudicū, ornatum, hoſpitalē, docibi
lem, non auarum, non litigioſum, domui ſue bene prę-
poſitū, addidit, Diaconos ſimiliter oportet eſſe graues,
nō bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrū
ſectātes, habētes myſteriū fidei in cōſciētia pura. Et hi
autē probētur primum, & ſic miniſtrēt, nullū crimē ha-
bētes. Aduertimus quāta in nobis requiratur, vt abſti-
nēs ſit a vino miniſter domini, vt teſtimonio bono ful-
ciatur, nō ſolū fideliū, ſed etiā ab iis qui foris ſunt. De-
cet enim actuum operūq; noſtrorum teſtem eſſe publi-

G cam exiſtimationem & atteſtationem, ne derogetur
muneri, vt qui videt miniſtrum altaris cõgruis ornatũ
virtutibus, autorẽ prædicet, & dominum veneretur,
qui tales ſeruulos habeat. Laus enim domini, vbi mũ-
da poſſeſſio, & innoc..s familiæ diſciplina. De caſtimo-
nia autem quid loquar, quãdo vna tantum, nec repeti-
ta permittitur copula? Et in ipſo ergo coniugio lex eſt,
non iterare coniugiũ, nec ſecundæ coniugis ſortiri con-
iunctionem. Quod pleriſq; mirum videtur, cur etiã an-
te baptiſmum iterato cõiugio, ad electionem muneris
& ordinationis prærogatiuam impedimenta generen
tur, cum etiam delicta obeſſe non ſoleant ſi lauacri re-
miſſa fuerit ſacramẽto. Sed intelligere debemus quia
in baptiſmo culpa dimitti poteſt, lex aboleri nõ poteſt.
In coniugio non culpa, ſed lex eſt. quod culpæ eſt igi-
tur, in baptiſmate relaxatur: quod legis eſt, in coniu-
gio non ſoluitur. Quomodo autem poteſt hortator
eſſe viduitatis, qui ipſe coniugia frequentauerit? In-
offenſum autem exhibendum & immaculatum mini-
ſterium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoſci-
tis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiã
ab ipſo conſortio coniugali, ſacri miniſterii gratiam re-
cepiſtis. Quod eo non præterii, quia in pleriſq; abditio-
ribus locis cum miniſterium gererent, vel etiam ſacer-
dotium, filios ſuſceperunt, & id tãquam vſu veteri de-
fendunt, quando per interualla dierum ſacrificium de-
ferebatur, & tamen caſtificabatur etiam populus per bi
H duum aut per triduum, vt ad ſacrificium purus accede
Exod. 19. ret, vt in veteri teſtamento legimus: Et lauabat veſti-
menta ſua. Si in figura tanta obſeruantia, quanta in ve
ritate? Diſce ſacerdos atq; Leuita quid ſit lauare veſti-
menta tua, vt mundũ corpus celebrandis exhibeas ſa-
cramẽtis. Si populus ſine ablutione veſtimentorũ ſuo-
rum prohibebatur accedere ad hoſtiam ſuam, tu illot⁹
mente pariter & corpore, audes pro aliis ſupplicare, au
des ꝓ aliis miniſtrare? Nõ mediocre officiũ Leuitarũ,
Nume. 3. de quib⁹ dicit dñs: Ecce eligo Leuitas de medio filiorũ
Iſrael pro omni primogenito aperiẽte vuluam in filiis
Iſrael. redemptiones eorum erunt iuſti, & erunt mihi
Leuitæ. Mihi enim ſanctificaui primogenitum in ter
ra Ęgypti. Cognouimus quia non inter cæteros Le-
uitæ computantur, ſed omnibus præferuntur, qui eli-
guntur ex omnibus, & ſanctificantur, vt primogenita
fructuũ atq; primitiæ quæ domino deputantur, in qui-
bus eſt votorum ſolutio, & redẽptio peccatorum. Nõ
accipies, inquit, eos inter filios Iſrael, & conſtitues Le-
uitas ſuper tabernaculũ teſtimonii, & ſuper omnia va-
† altare ſa ei⁹, aſtare, † & ſuper quæcunq; ſunt in ipſo. Ipſi tollãt
tabernaculum, & omnia vaſa eius, & ipſi miniſtrent in
eo, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituant, &
I promouendo, tabernaculum ipſi deponant Leuitæ: &
conſtituẽdo caſtra, rurſum tabernaculum ipſi ſtatuãt.
Alienigena quicũq; acceſſerit, morte moriatur. Tu er-
go electus ex omni numero filiorũ Iſrael, inter ſacros
fructus quaſi primogenitus æſtimatus, præpoſitus ta-
bernaculo, vt prætendas in caſtris ſanctitatis & fidei,
ad quę ſi alienigena acceſſerit, morte morietur, poſitus
vt operias arcam teſtamenti. Non enim omnes vidẽt
alta myſteriorum, quia operiuntur a Leuitis, ne vi-
deant qui videre non debent, & ſumant qui ſeruare nõ
poſſunt. Moyſes deniq; circumciſionem vidit ſpiritalẽ,
ſed operuit eam, vt in ſigno circumciſionem præſcribe-
ret. Vidit & azyma ſynceritatis & veritatis, vidit paſ-
ſionem domini, operuit azymis corporalibus azyma
veritatis: operuit paſſionẽ domini, agni vel vituli im-
molatione: & boni Leuitæ ſeruauerunt myſterium fi-
dei ſuæ ſub hoc tegmine: & tu mediocre putas quod
commiſſum eſt tibi? Primum vt alta dei videas, quod
eſt ſapientiæ: deinde vt excubias pro populo deferas,
quod eſt iuſtitiæ: caſtra defendas, tabernaculũq; tuea-
ris, quod eſt fortitudinis: teipſum continentem ac ſo-
brium præſtes, quod eſt temperantiæ. Hæc virtutum K
genera principalia conſtituerunt etiam ii qui foris
ſunt. ſed communitatis ſuperiorem ordinem q̃ ſapien-
tiæ iudicauerunt, cum ſapientia fundamentum ſit, iu-
ſtitia opus ſit, quod manere non poteſt niſi fundamen-
tum habeat. Fundamentum autem Chriſtus eſt. Pri- 1. Cor. 3.
ma ergo fides, quæ eſt ſapiẽtia, vt Salomon dicit, ſecu- Eccli. 1.
tus patrem, Initium ſapientiæ timor domini. Et lex Deuter. 6.
dicit: Diliges dominum deum tuum, diliges proxi-
mum tuum. Pulchrum eſt igitur vt gratiam tuam at-
que officia in ſocietatem humani generis cõferas. Sed
primum illud decorum eſt, vt quod habes precioſiſſi-
mum, hoc eſt mentem tuam (qua nihil habes præſtan
tius) deo deputes. Cum ſolueris autori debitum, licet
vt opera tua in beneficentiam & adiumenta hominũ
conferas, atque opem feras neceſſitatibus aut pecunia,
aut officio, aut etiam quocunque munere: quod late pa-
tet in veſtro miniſterio. Pecunia, vt ſubuenias, debito
obligatum liberes. Officio, vt ſeruanda ſuſcipias, quæ
metuit amittere qui deponenda credidit. Officium eſt
igitur depoſitum ſeruare ac reddere. Sed interdum cõ- Quando
mutatio fit aut tempore, aut neceſſitate, vt non ſit of- nõ ſit red-
ficium reddere quod acceperis: vt ſi quis contra pa- dendũ de-
triam opem Barbaris ferens pecuniam apertus hoſtis poſitum.
repoſcat, aut ſi cui reddas cum aſſit qui extorqueat, ſi
furenti reſtituas cum ſeruare non queat, ſi inſanienti
gladium depoſitum non neges quo ſe ille interimat,
nonne ſoluiſſe contra officium eſt? Si furto quæſita ſci-
ens ſuſcipias, vt fraudetur qui amiſerat, nonne contra
officium eſt? Eſt etiam contra officium nonnunquam
ſoluere promiſſum, ſacramentũ cuſtodire, vt Herodes, Mat. 14.
qui iurauit quoniã quicquid petitus eſſet, daret filię He
rodiadis, & necem Ioannis præſtitit, ne promiſſum ne L
garet. Nam de Iepte quid dicam, qui immolauit filiã, Iudic. 11.
quæ ſibi victori prima occurrerat, quo votum imple-
ret quod ſpoponderat vt quicquid ſibi primum occur-
riſſet, offerret deo? Melius fuerat nihil tale promitte-
re, q̃ promiſſum parricidio ſoluere. Hæc quanti conſi-
lii ſit proſpicere, non ignoratis. Et ideo eligatur leuita,
qui ſacrarium cuſtodiat, ne fallatur conſilio, ne fidem
deſerat, ne mortem timeat, ne quid intemperantius
gerat, vt ſpecie ipſa grauitatem pręferat: nec ſolum ani
mum, ſed etiam oculos continentes habere quem de-
ceat, ne vel ipſe frontem ſobrietatis fortuitus violet
occurſus: quoniam qui viderit mulierem ad concu- Mat. 5.
piſcendum eam, adulterauit eam in corde ſuo. Ita adul
terium non ſolum facti colluuione, ſed etiam aſpectus
intentione committitur. Magna hæc videntur, ac ni-
mis ſeuera, ſed in magno munere non ſuperflua, quan-
do tanta eſt Leuitarum gratia, vt de his Moyſes in
benedictionibus diceret: Date Leui veros eius, date Deut. 33.
Leui manifeſtos eius, date Leui ſortem ſuffragii ſui, M
& veritates eius viro ſancto, quem tentauerunt in ten-
tationibus, maledixerunt ſuper aquam contradictio-
nis. Qui dicit patri ſuo, & matri ſuæ, Nõ noui te: & fra
tres ſuos non cognouit, & filios ſuos abdicauit: hic cu-
ſtodit verba tua, & teſtamentum tuum obſeruabit. Il-
li ergo veri eius, & manifeſti eius, qui nihil i corde doli
habeant, nihil fraudis occultent, ſed verba eius cuſto-
diant, & in corde ſuo conferant, ſicut conferebat & Ma
ria: qui ſuos parentes officio ſuo non nouerint præfe-
rendos, qui violatores oderint caſtitatis, pudicitiæ vl-
ciſcitur iniuriam, nouerint officiorum tempora, quod
maius, quod minus ſit, quod cuique aptum ſit tempo-
ri, & vt id ſolum ſequantur quod honeſtum eſt. Sane
vbi duo honeſta, id quod honeſtius eſt, præponendum
putent. Hi iure benedicti. Si quis ergo manifeſtet iuſti
tias dei, & incenſum ponat, benedic domine virtutem
ipſius, opera manuum eius ſuſcipe, vt gratiam prophe
ticę benedictionis inueniat apud eum qui viuit & re-
gna in ſecula ſeculorum. Amen.

CAPITA LIBRI SECVNDI OFFICIORVM.

Honeſtate vitam acquiri beatam. Caput I.
Beatitudinem multis & diuerſis modis philoſophos aeſtimaſſe, ſed iuxta noſtros in cognitione diuina ſolũmodo & bonis operibus conſtare. Caput II.
Omnia philoſophorum apud nos argumenta vaneſcere, qui aut in ſola rerum ſcientia, aut voluptate, aut commoditate corporis & externa beatitudinẽ conſtituere. Caput III.
Beatitudinẽ doloribus & neceſſitatibus adipiſci, exẽpla de patribus. Caput IIII.
Quae putãtur bona, plerũq; impedimẽto eſſe ad beatã & aeternã vitam: & quę mala, materias quaſdã eſſe virtutũ & aeternarum beatitudinum. Cap. V.
De vtili nõ quęſtuoſo illo, ſed iuſto & honeſto. C. VI.
Vtilitatem pręcipue fide & dilectione & aequitate metiendam. exempla de Dauid & Moyſe, qui idcirco maxime diligebant̃ a populis, quia pro ipſis ſeſe obiectarent periculis. Caput VII.
Conſilia plurimũ ad conciliationem valere aliorum, quod claruit in Salomone. Caput VIII.
Virtutes omnes indiuiduas, ſed opinione vulgi ſeiunctas, nec tamen apud ipſum vulgus alteram ſine altera comprobari, non ſolum a philoſophis, ſed plus etiam intimatur a noſtris. Caput IX.
Myſtica interpretatio ſuper Salomone & regina Saba. Caput X.
Quod a probis viris conſilium ſit requirendum, exempla de patribus. Caput XI.
Improbos homines, licet prudentes videantur, fugiẽdos. Caput XII.
Sapiẽtẽ vitioſos hoĩes ſibi vẽdicare nõ debere, quippe quae nullũ cõſortiũ cum vitiis põt hr̃e. C. XIII.
Quod prudentia omnibus virtutibus ſit aſſocia, maxime in cupiditate calcanda. Caput XIIII.
De liberalitate quae non ſolum facultatum diſperſione ſed & beneuolentia conſtat & conſilio. Cap. XV.
De ſobrietate, quae & temperãtia, in liberalitate ſeruãda, exemplum de Ioſeph, & eius prudentiſſimo per interpretationem ſomnii conſilio. Cap. XVI.
A qualis meriti viro conſilium ſit requirẽdum, introducuntur Paulus & Ioſeph. Caput XVII.
Quod mali conſiliarii ſępe fiant in ruinam, introducitur Roboam cõſilio iuuenũ deceptus. Ca. XVIII.
Iuſtitia & beneuolentia & affabilitate non fucata plurimos poſſe conciliari. Caput XIX.
Ad cõmendationes hominũ plurimũ valere ſi probatis adhęreant. exempla de patribus: & diſpares etiã aetate, vitae delectari ſimilitudine. exemplum ponitur de Petro & Ioanne. Cap. XX.
De laude miſerationis & hoſpitalitatis, & malo prodigalitatis, & inanis fauoris, & hoc maxime i ſacerdotibus reprehenditur, qui omnia ornate & ordinate agere debent. Caput XXI.
De modo inter remiſſionem & ſeueritatem conſeruãdo, & quod ſimulata remiſſio grauiores aliquando cauſas adoriatur, exemplũ de Abſalon. C. XXII.
Qđ pecunia redẽpti nõ diu fidẽ cuſtodiãt. C. XXIII.
Bonis tantum artibus ad honores nitendum, maxime eccleſiaſticos, nec iferiores ordines ſimulatis virtutibus epiſcopo derogare, nec item epiſcopum clero eſſe inuidum, ſed iuſtum in omnibus, maxime in iudicando. Caput XXIIII.
Fauores & beneficia plus paupib⁹ q̃ diuitib⁹ erogãda, quia de eo quod diues forte dedignat̃, pauper maximam tibi habet gratiam: & quod beneficia non ſola pecunia fiant. Caput XXV.
De malo auaritiae, exempla de Balaam, & Acham, & Dalila. Caput XXVI.
De benignitate, & quod excõmunicatio tardius ſit exerenda. Caput XXVII.
De bono compaſſionis, & quod ſacris eccleſiarum theſauris non ſit parcendum tempore neceſſitatis, exẽpli cauſa inducitur Laurentius, & ipſe Ambroſius. Caput XXVIII.
Depoſita viduarum, imo omnium fidelium in eccleſia cum ſui etiam periculo conſeruanda, exemplum de Onia, & Heliodoro, & ſeipſo, & Ticinenſi epiſcopo. Caput XXIX.
Qui fugiendi, & qui ſint in bono zelandi. Ca. XXX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. OFFI. LIB. II.

Honeſtate vitam acquiri beatam. Caput I.

A SVPERIORE libro de officiis tractauim⁹, quę cõuenire honeſtati arbitrabamur, in qua vitã beatã poſitã eſſe minime dubitabamus, quã ſcriptura appellat vitã aeternã. Tãtus eni ſplendor honeſtatis eſt, vt vitam beatã efficiant tranquillitas conſcientiae, & ſecuritas innocentiae. Et ideo ſicut exortus ſol lunae globum & caetera ſtellarum abſcondit lumina, ita fulgor honeſtatis vbi vero & incorrupto vibrat decore, cętera quae putantur bona ſecundũ voluptatem corporis, aut ſecundũ ſeculũ clara & illuſtria, obumbrat. Beata plane, quę nõ alienis aeſtimatur iudiciis, ſed domeſticis percipitur ſenſibus, tanq̃ ſui iudex. Neq; enim populares opiniones pro mercede aliqua requirit, neq; ꝓ ſupplicio pauet. Itaq; quo minus ſequitur gloriam, eo magis ſuper eã eminet. Nã qui gloriam requirunt, iis iam merces praeſentiũ, vmbra futurorũ eſt, quae impediat vitam eternã: quod in B
Euãgelio ſcriptũ eſt: Amẽ dico vobis, receperũt mercedẽ ſuã. de iis ſcilicet q velut tuba canẽdo vulgare liberalitatẽ ſuã quã faciũt circa pauperes, geſtiũt. Similiter & de ieiunio quod oſtentationis cauſa faciunt, habẽt, inquit, mercedẽ ſuã. Honeſtatis igit̃ eſt vel miſericordiã facere, vel ieiunium deferre in abſcõdito, vt mercedem videaris a ſolo deo tuo quaerere, nõ etiã ab hominibus. Nam qui ab hominibus quaerit, habet mercedem ſuã. qui autem a deo, habet vitam aeternam, quam praeſtare nõ poteſt niſi autor aeternitatis, ſicut illud eſt: Amẽ dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Vnde expreſſius ſcriptura vitam aeternã appellauit eam quae ſic ſit beata, vt non hominum opinionibus aeſtimanda relinqueretur, ſed diuino iudicio committeretur.

Mat. 6.
Luc. 23.

Beatitudinẽ multis & diuerſis modis philoſophos aeſtimaſſe, ſed iuxta noſtros in cognitione diuina ſolũmodo & bonis operibus conſtare. Caput II.

ITAQVE philoſophi vitam beatam alii in non dolendo poſuerunt, vt Hieronymus: Alii in rerũ ſciẽtia, vt Herill⁹, qui audiẽs ab Ariſtotele & Theophraſto mirabiliter laudatam eſſe rerũ ſcientiam, ſolã eam quaſi ſummũ bonum poſuit, cum illi eam quaſi bonum, non quaſi ſolum bonum laudauerint. Alii voluptatem dixerũt, vt Epicurus. Alii, vt Calipho, & poſt eum Diodorus, ita interpretati ſunt, vt alter ad voluptatẽ, alter ad vacuita

G tem doloris, conſortium honeſtatis adiungerent, quod ſine ea nō poſſit eſſe beata vita. Zenon Stoicus ſolum & ſummum bonum quod honeſtum eſt: Ariſtoteles autē & Theophraſtus & cæteri Peripatetici, in virtute quidē, hoc eſt, in honeſtate vitam beatam eſſe, ſed cōpleri eius beatitudinem etiam corporis voluptatibus atq; externis bonis aſſeruerunt. Scriptura autem diuina vitam beatā in cognitione poſuit diuinitatis, & fructu bonæ operationis. Deniq; vtriuſq; aſſertionis euangelicū ſuppetit teſtimonium. Nā & de ſcientia ita dicit

Ioan. 17. dominus Ieſus: Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quē miſiſti Ieſum Chri

Mat. 19. ſtum. Et de operibus ita reſpōdit: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Sed ne æſtimetur hoc recens eſſe, & prius tractatū a philoſophis, q̄ in euangelio prædicatum: anteriores euangelio philoſophi, id eſt, Ariſtoteles, & Theophraſtus vel Zenon atq; Hieronymus, ſed poſteriores prophetis, accipiant q̄ longe antequā philoſophorum nomen audiretur, per os ſancti Dauid vtrumq; aperte vi

Pſal. 93. deatur expreſſum. Scriptum eſt enim: Beatus homo quē tu erudieris domine, & de lege tua docueris eū. Ha

Pſal. 111. bemus & alibi: Beatus vir qui timet dominū, in mandatis eius cupiet nimis. Docuimus de cognitione, cui⁹ præmium æternitatis fructum eſſe commemorauit adiiciens propheta quæ ſint in domo huius timētis dominum, vel eruditi in lege, & cupiētis in mandatis di

Ibidem. uinis. Gloriæ, inquit, & diuitiæ in domo eius, & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. De operibus quoq; in eodem pſalmo ſubiunxit, vitæ æternæ ſuppetere præmium viro iuſto. Deniq; ait: Beatus vir qui miſeretur & commodat, diſponet ſermones ſuos in iudicio, quia

H in ſeculum non commouebitur. In memoria æterna erit iuſtus. Et infra: Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternum. Habet ergo vitam æternam fides, quia fundamentū eſt bonum. Habent & bona facta, quia vir iuſtus & dictis & rebus probatur. Nam & ſi exercitatus ſit in ſermonibus, & deſidioſus in operibus, prudentiā ſuam factis repellit: & grauius eſt ſcire quid facias, nec feciſſe quod faciendū cognoueris. Contra quoq; ſtrenuū eſſe in operibus, affectu infidum, ita eſt ac ſi vitioſo fundamento pulchra culminum velis eleuare faſtigia: quod quo plus ſtruxeris, plus corruit: quia ſine munimēto fidei bona opera non poſſunt manere. Inſida ſtatio i portu nauem perforat, & arenoſum ſolum cito cedit, nec poteſt impoſitæ ædificationis ſuſtinere onera. Ibi ergo plenitudo præmii, vbi virtutū perfectio, & quædam in factis atq; dictis æqualitas eſt ſobrietatis.

I Omnia philoſophorum apud nos argumēta vaneſcere, qui aut in ſola rerum ſcientia, aut voluptate, aut cōmoditate corporis & externa beatitudinē cōſtituere.
Caput III.

ET quoniam ſola rerum ſcientia exploſa eſt vel quaſi inanis ſecundū philoſophiæ diſputationes ſuperfluas, vel quaſi ſemiperfecta ſententia: conſideremus q̄ enodem de eo diuina ſcriptura abſoluat ſententiam, de quo tam multiplices & implicatas atq; cōfuſas videmus eſſe quæſtiones philoſophiæ. Nihil enim bonum ſcriptura niſi qđ honeſtum aſſerit, virtutemq; in omni rerum ſtatu beatam iudicat, quæ neq; augeatur bonis corporis vel externis, neq; minuatur aduerſis: nihilq; beatū, niſi quod a peccato alienū ſit, plenū innocentiæ, plenum gratiæ

Pſalm. 1. dei. Scriptū eſt enī: Beat⁹ vir qui nō abiit in cōſilio impiorum, & in via peccatorū non ſtetit, et in cathedra peſtilentiæ nō ſedit, ſed in lege domini fuit volūtas eius. Et alibi: Beati immaculati in via, qui ambulant in le Pſal. 118.

ge dñi. Innocentia igitur & ſcientia beatum faciūt. Bo K

næ quoq; operationis mercedem eſſe beatitudinē vitæ æternæ, ſuperius aduertimus. Reſtat igitur vt ſpreto patrocinio voluptatis, aut doloris metu (quorū alterū quaſi infractum & molliculum, alterum quaſi eneruatū & infirmum deſpuitur) in ipſis doloribus vitam beatā eminere demonſtrem. Quod facile doceri poteſt, cum legerimus: Beati eſtis, cum vobis maledicent & perſe Matt. 5.

quentur, & dicent omne malum aduerſum vos, mētientes propter iuſtitiā. Gaudete & exultate, quoniā merces veſtra copioſa eſt in cælo. Sic enim perſecuti ſunt & prophetas ante vos. Et alibi: Qui vult venire poſt Matt. 16.

me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Beatitudinem doloribus & neceſſitatibus adipiſci. exempla de patribus. Caput IIII.

EST ergo beatitudo & in dolorib⁹, quos plena ſuauitatis virtus comprimit & coercet, ipſa ſibi domeſticis opibus abundās vel ad conſciētiam, vel ad gratiam. Neq; enim parum beatus Moyſes, cum Ęgyptiorum vallatus populis, & mari clauſus, per fluctus ſibi & populo patrū pedeſtrem viam piis meritis inueniſſet. Quando autē fortior q̄ tunc erat Moyſes, cum extremis circūuentus periculis, non deſperabat ſalutem, ſed exigebat triumphum? Quid Aaron, quando ſe beatiorem credidit, q̄ tunc quando medius ſtetit inter viuos ac mortuos, & L

obiectu ſui ſtatuit mortē, ne ad viuorū tranſiret agmina a cadaueribus mortuorum? Quid de puero Daniele loquar, qui tam ſapiēs erat, vt inter leones fame exaſperatos nulla beſtialis ſæuitiæ formidine frangeretur, ita alien⁹ a metu vt poſſet epulari, nec verereť ne ad paſtum exemplo ſui feras prouocaret? Eſt ergo & in dolore virtus, quæ ſibi bonæ ſuauitatē exhibeat cōſciētię: & ideo indicio eſt quod nō minuat dolor virtutis voluptatē. Sicut ergo nulla virtuti deceſſio beatitudinis per dolorē, ita etiā nulla acceſſio per voluptatem corporis, aut cōmodorum gratia. De quibus pulchre Apoſtol⁹

ait: Quę mihi lucra fuerunt, hæc duxi propter Chriſtū Phil. 3.

detrimenta eſſe. Et addidit: Propter quē oīa duxi dāna, & æſtimo vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciā. De Hebr. 11.

niq; Moyſes dānum ſuū credidit theſauros eſſe Egyptiorū, & opprobriū dñicę crucis prætulit, nec tūc diues cū abundaret pecunia, nec poſtea paup cū egeret alimēto: niſi forte tunc alicui minus beat⁹ videtur fuiſſe, cum in deſerto quotidiana alimonia ſibi & populo ſuo deeſſet. Sed quod ſummi boni ac beatitudinis nemo nega M

re audeat, manna ei, hoc eſt, panis angelorū miniſtrabatur e cælo, carnes quoq; quotidiana pluuia toti⁹ plebis epulis redundabāt. Heliæ quoq; ſancto panis ad victū deerat, ſi quæreretur: ſed nō videbatur deeſſe, quia non quærebatur. Itaq; diurno coruorū obſequio, mane panis, caro ad veſperā deferebatur. Nūquid ideo min⁹ beatus, quia pauper erat ſibi? Minime: immo eo magis beatus, quia deo diues. Aliis enim q̄ ſibi diuitē eſſe præſtat, vt iſte erat, qui tēpore famis cibum a vidua petebat, largiturus ei vt hydria farinæ per trienniū & ſex mēſes nō deficeret, & per quotidianos vſus olei vas viduæ inopi ſufficeret ac miniſtraret. Merito ibi volebat Petrus eſſe, vbi iſtos videbat. Merito in monte cū Chriſto in gloria apparuerunt, quia & ipſe pauper factus eſt, cū diues eſſet. Nullū ergo adminiculū præſtāt diuitiæ ad vitam beatā. Quod euidenter dominus in euangelio demōſtrauit dicēs: Beati pauperes, quoniā Lucę. 6.

veſtrum eſt regnum dei. Beati qui nunc eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Itaq; paupertatem, famem, dolorem, quæ putantur mala, nō ſolum impedimento non

A eſſe ad vitam beatam, ſed etiam adiumento, euiden-
tiſſime pronunciatum eſt.

Quæ putantur bona, plerumq; impedimēto eſſe ad
beatam & æternã vitam: & quæ mala, materias quaſ-
dam eſſe virtutum, & æternarum beatitudinum.

Caput V.

SED & illa quæ videntur bona, diuitias, ſa-
tietatem, lætitiam expertem doloris, detri-
mento eſſe ad fructũ beatitudinis, domini-
Luc. 6. co declaratũ iudicio liquet, cũ dicit. Væ vo
bis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram: Vę
vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Et illis qui ridēt,
quia lugebunt. Sic ergo nõ ſolum adminiculo nõ ſunt
ad vitam beatam, corporis aut externa bona, ſed etiã
3. Re. 21. diſpēdio ſunt. Inde enim beatus Nabuthe, etiam cum
lapidaretur a diuite: quia pauper & infirmus aduerſus
opes regias ſolo erat affectu & religione diues, vt pecu
nia regali nõ commutaret paternæ vineæ hæreditatē:
eoq; perfect⁹, quia ſanguine proprio defenderet iura ma
iorum ſuorum. Inde quoq; miſer Achab, etiam ſuo iu-
dicio, quia pauperem necari fecerat vt eius poſſideret
vineam. Certum eſt ſolum & ſummũ bonum eſſe vir-
tutem, eamq; abundare ſolam ad vitæ fructum beatæ,
nec externis aut corporis bonis, ſed virtute ſola vitam
præſtari beatam, per quam vita æterna acquiritur. Vi
ta enim beata fructus præſentium, vita autem æterna
ſpes futurorum eſt. Sũt tamen qui in hoc corpore tam
B infirmo, tam fragili, impoſſibilem vitam beatam pu-
tant, in quo neceſſe eſt angi, dolere, deplorare, ægreſce-
re: quaſi vero ego in corporis exultatione dicam vitam
beatam conſiſtere, & non in altitudine ſapientię, ſuaui-
tate conſcientiæ, virtutis ſublimitate. Nõ enim in paſ-
ſione eſſe, ſed victorem eſſe paſſionis beatũ eſt, nec frã-
gi temporalis motu doloris metuentem accidere hæc
quæ grauia ad vim doloris feruntur, cæcitatem, exiliũ,
famem, ſtuprum filiæ, amiſſionem liberorum. Quis
neget beatum Iſaac, qui non videbat i ſenectute, & bea
titudines ſuis benedictionibus cõferebat? An non bea-
tus Iacob, qui profugus patria domo, mercenarius pa-
ſtor exilium ſuſtinuit, filiæ pudicitiam ingemuit eſſe
temeratam, faméq; pertulit? Non ergo beati, quorum
fide deus accipit teſtimoniũ, cũ dicitur: Deus Abraã,
deus Iſaac, deus Iacob? Miſera eſt ſeruit⁹, ſed nõ miſer
Ioſeph, immo plane beat⁹, cũ dñæ libidines in ſeruitu-
te poſitus coerceret. Quid de ſancto Dauid loquar, qui
triũ filiorũ deplorauit obitũ, Ammon, & Abſalõ, atq;
C infantuli ex ea quę fuit Vriæ nati: & quod his durius,
inceſtum filiæ Thamar? Quomodo non beatus, de cu
ius ſucceſſione beatitudinis autor exortus eſt qui pluri
Ioã. 20. mos fecit beatos? Beati enim qui non viderũt, & credi-
derunt. Fuerunt & ipſi in ſenſu infirmitatis, ſed conua
luerũt de infirmitate fortes. Quid laborioſius autē ſan
cto Iob vel in domus incendio, vel filiorum decem in-
teritu momentario, vel doloribus corporis? Nunquid
minus beatus, q̃ ſi illa non pertuliſſet, in quibus magis
probatus eſt? Eſto tamen fuiſſe in illis aliquid acerbi-
tatis: quem virtus animi non abſcõdit dolorem? Neq;
enim profundum mare negauerim, quia vadoſa ſunt
littora: neq; cælum lucidum, quia interdum obtexitur
nubibus: neq; terrã fœcundã, quia aliquib⁹ locis ieiuna
glarea eſt: aut lętas ſegetes, quia intermixtã ſolēt habe
re ſterilē auenã. Similiter puta beatę meſſem cõſciētię
interpellari aliquo acerbo dolore. Nõne totius manipu
lis vitæ beatę, ſi quid forte accidit aduerſi atq; amaritu
dinis, tanq̃ ſterilis auena abſconditur, aut tanquam lo-
lii amaritudo frumenti ſuauitate obducitur? Sed iam
ad propoſita pergamus.

De vtili, nõ q̃ſtuoſo illo, ſed iuſto & honeſto. C. VI.

SVPERIORE libro ita diuiſionem feci- D
mus, vt primo loco eſſet honeſtum ac deco-
rum, a quo officia ducerentur, ſecundo loco
quid vtile. Et quemadmodum in primo di-
ximus quia inter honeſtum & decorum eſt quædã di-
ſtinctio, quæ magis intelligi q̃ explicari poſſit: ſic & cũ
vtile tractamus, conſiderandum videtur quid vtili⁹.
Vtilitatē autē non pecuniarii lucri æſtimatione ſub-
ducimus, ſed acquiſitione pietatis, ſicut Apoſtolus ait: 1. Tim. 4
Pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionē habēs
vitę præſentis, & futurę. Itaq; in ſcripturis diuinis, ſi di
ligenter quęramus, ſæpe inuenimus quod honeſtũ eſt,
vtile vocari. Omnia mihi licent, ſed non omnia vtilia 1. Cor. 6.
ſunt. Supra de vitiis loquebatur: nunc ergo dicit: Li-
cet peccare, ſed non decet. In poteſtate ſunt peccata, ſed
non ſunt honeſta. Luxuriari promptũ eſt, ſed nõ iuſtũ.
Non enim deo eſca, ſed ventri colligitur. Ergo quia qđ
quod vtile, id etiã iuſtũ: iuſtũ eſt vt ſeruiamus Chriſto,
qui nos redemit. Ideo iuſti qui pro eius nomine morti
ſe obtulerunt: iniuſti qui declinauerunt, de quibus di-
citur: Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in Pſal. 29.
corruptionem? Id eſt, quis iuſtitiæ meę profectus? Vn
de & illi: Alligemus iuſtum, quia inutilis eſt nobis: id Sapiē. 2.
eſt, iniuſtus, qui nos arguit, condemnat, corripit. Licet
hoc poſſit etiam ad auaritiam hominum impiorũ de-
riuari, quæ perfidiæ vicina eſt: ſicut in Iuda proditore
legimus, qui auaritiæ ſtudio, & pecuniæ cupiditate la-
queũ proditionis incurrit atq; incidit. De hac igitur tra-
ctandum eſt vtilitate, quæ ſit plena honeſtatis, ſicut i-
pſis verbis definiuit Apoſtolus dicens: Hoc autem ad 1. Cori. 7.
vtilitatem veſtram dico, non vt laqueũ iniiciam vobis,
ſed ad id quod honeſtum eſt. Liquet igitur quod hone E
ſtum eſt, vtile & iuſtum eſſe: & quod vtile, honeſtum
& iuſtum: & quod iuſtum, vtile & honeſtum. Neq; enĩ
mihi ad mercatores lucri cupidine auaros, ſed ad filios
ſermo eſt, & ſermo de officiis, quæ vobis (quos elegi in
miniſteriũ domini) inculcare geſtio atque infundere,
vt ea quæ mentibus ac moribus veſtris vſu atque in-
ſtitutione inolita atq; impreſſa ſunt, etiam ſermone ac
diſciplina aperiantur. Itaque de vtilitate dicturus, vtar
illo verſiculo prophetico: Declina cor meum in teſti- Pſal. 118.
monia tua, & non in auaritiam: ne vtilitatis ſonus ex-
citet pecuniæ cupiditatem. Denique aliqui habēt: De-
clina cor meum in teſtimonia tua, & nõ ad vtilitatem:
hoc eſt, illam quæſtuum nundinas aucupantem vtili-
tatem, illam vſu hominum ad pecuniæ ſtudia inflexã
ac deriuatam. Vulgo enim hoc ſolũ dicunt vtile, quod
quæſtuoſum. Nos autem de ea tractamus vtilitate,
quæ damnis quæritur vt Chriſtum lucremur, cuius
quæſtus eſt pietas cum ſufficientia. Magnus profecto F
quęſt⁹ quo pietatē acquirimus, quæ apud deũ diues eſt
non caducis facultatibus, ſed muneribus ęternis, ĩ qui-
bus non tentatio lubrica, ſed conſtans & ꝑpetua ſit gra
tia. Eſt ergo vtilitas alia corporalis, alia pietatis, ſicut
diuiſit Apoſtolus. Corporalis enim exercitatio ad 1. Tim. 4
modicum, inquit, vtilis eſt, pietas autē ad omnia vti-
lis eſt. Quid autem tam honeſtũ, q̃ integritas? Quid
tam decorum, q̃ immaculatum ſeruare corpus, &
inuiolatum atque incontaminatum pudorem? Quid
etiam tam decorum, q̃ vt vidua vxor defuncto con-
iugi fidem ſeruet? Quid etiam hoc vtilius, quo regnũ
cœleſte acquiritur? Sunt enim qui ſe caſtrauerunt pro-
pter regnum cælorum.

Vtilitatem præcipue fide ac dilectione & æqui-
tate metiēdam. exempla de Dauid & Moyſe, qui
idcirco maxime diligebantur a populis, quia pro i-
pſis ſeſe obiectarent periculis.

Caput VII.

G EST igitur non ſolum familiare contubernium
honeſtatis & vtilitatis, ſed eadem quoq; vti-
litas quę honeſtas. Ideo et ille qui regnũ cæ-
lorum volebat omnib⁹ aperire, nõ quod ſibi
vtile quærebat, ſed quod omnibus. Vnde ordo quidã
nobis & gradus faciendus eſt etiam ab his vſitatis &
communibus ad ea quæ ſunt pręcellentia, vt ex pluri-
bus vtilitatis colligamus profectum. Ac primum no-
uerimus nihil tam vtile q̃ diligi, nihil tam inutile q̃
non amari. Nam odio haberi, exitiale ac nimis capita-
le arbitror. Itaque id agamus, vt omni ſedulitate com-
mendemus exiſtimationem opinionemq; noſtram, ac
primũ placiditate mẽtis, & animi benignitate influa-
mus in affectum hominũ. Popularis enim & grata eſt
omnibus bonitas, nihilq; quod tam facile illabatur hu-
manis ſenſibus. Ea ſi mãſuetudine morum, ac facilita-
te animi, moderatione præcepti, & affabilitate ſermo-
nis, verborumq; honore, patienti quoq; ſermonum vi-
ce, modeſtiæq; adiuuetur gratia, incredibile quantum
procedit ad cumulum dilectionis. Legimus enim non
ſolũ in priuatis, ſed etiã in ipſis regibus quãtũ facilitas
blandæ affabilitatis profecerit, aut ſuperbia verborũq;
obſuerit tumor, vt regna ipſa labefactaret, & poteſtatẽ
ſolueret. Iam ſiquis conſilio, vſu, miniſterio, officiis po
pularem comprehendat gratiam, aut ſiquis periculum
H ſuum pro vniuerſa plebe offerat, non eſt dubium quod
tantum charitatis a plebe in eum refundatur, vt popu-
lus ſalutem eius & gratiã ſibi pręferat. Quãtas Moy-
ſes a populo illatas abſorbebat contumelias: & cum do
minus in inſolentes vindicare vellet, ſe tamen pro po-
pulo offerebat frequenter, vt indignationi diuinę plebẽ
ſubduceret. Quã miti ſermone poſt iniurias appellabat
populũ, conſolabatur in laboribus, delinibat oraculis,
fouebat operibus. Et cum deo conſtanter loqueretur,
homines tamen humili & grata appellatione affari ſo-
lebat. Merito æſtimatus eſt ſupra homines, vt & vul-
tum eius non poſſent intendere, & ſepulturam eius non
repertam crederent, quia ſic ſibi totius plebis mentes
deuinxerat, vt plus eum pro manſuetudine diligerent,
q̃ pro factis admirarentur. Quid eius imitator ſanctus
Dauid, electus ex omnib⁹ ad plebem regendã, q̃ mitis
& blandus, humilis ſpiritu, ſedul⁹ corde, facilis affatu?
Ante regnum ſe pro omnibus offerebat, rex cum o-
mnibus æquabat ſuã militiã, & partiebatur laborem,
fortis in pręlio, manſuetus in imperio, patiens in cõui-
tio, ferre magis prõptus q̃ referre iniurias. Ideo tã cha-
rus erat omnibus, vt iuuenis ad regnum etiã inuitus
peteretur, & reſiſtens cogeretur, ſenex ne pręlio intereſ-
I ſet a ſuis rogaretur, quod mallent omnes pro ipſo peri-
clitari, q̃ illum pro omnibus. Ita ſibi gratis officiis ple-
bem obligauerat, Primum vt in diſcordiis populi exu
lare in Hebron mallet, q̃ in Hieruſalem regnare. Dein-
de vt etiam in hoſte poſitam virtutem diligeret: iuſti-
tiam etiã iis qui arma contra ſe tulerant, æque ac ſuis
præſtãdam putaret. Deniq; fortiſſimum aduerſæ par-
tis propugnatorem Abner ducem, & inferentem præ-
lia miratus eſt, & orãtem pacis gratiam non aſperna-
tus honorauit conuiuio, interẽptum inſidiis doluit &
fleuit: proſequut⁹ exequias, honeſtauit: mortẽ vltus, cõ
ſciẽtiæ fidem pręſtitit: quam filio inter hæreditaria iu-
ra tranſcripſit, magis ſolicitus ne innocentis mortem
inultam relinqueret, q̃ quo ſuam mortem doleret. Nõ
mediocre iſtud, pręſertim in rege, ſic obire humilitatis
munia, vt communem ſe exhiberet etiam infimis, alie
no periculo cibũ non quærere, potum recuſare, peccatũ
fateri, ſeq; ipſum pro populo offerre morti, vt in ſe diui-
na indignatio conuerteretur, cum ferienti ãngelo offe-
rẽs ſe diceret: Ecce ſum ego q peccaui, & ego paſtor ma
2.Regũ 24. lum feci, & iſte grex quid fecit? Fiat manus tua in me.
Nam quid alia dicam, quod dolũ meditantibus os ſuũ
nõ aperiebat, & tanq̃ non audiẽs, nullũ ſermonem refe-
rendum putabat? Non reſpõdebat conuitiis, cum ſibi K
derogaretur orabat, cum malediceretur benedicebat.
Ambulans in ſimplicitate, & ſuperborum fugitans ar-
rogantiam, ſectator extitit immaculatorũ. Qui cinerẽ Pſal. 101.
miſcebat alimentis ſuis, cum peccata propria deplora-
ret, & potum ſuum temperabat fletib⁹. Merito ſic ex-
petitus eſt ab vniuerſo populo, vt venirent ad eum o-
mnes trib⁹ Iſrael dicẽtes: Ecce nos oſſa tua & caro tua 2.Reg. 5.
ſumus: & heri & nudiuſtertius cũ eſſet Saul & regna-
ret ſuper nos, tu eras qui producebas & inducebas Iſ-
rael. Et dixit tibi dñs: Tu paſces populum meum. Et
quid plura de eo dicam, de quo huiuſmodi dei proceſ-
ſit ſententia, vt de eo diceret: Inueni Dauid ſeruũ meũ
ſecundum cor meũ? Quis enim in ſanctitate cordis &
iuſtitia ſicut iſte ambulauit, vt impleret volũtatẽ dei?
Propter quem & delinquẽtibus poſteris eius venia da-
ta, & pręrogatiua eſt reſeruata hęredibus. Quis igitur
nõ diligeret eum, quem videbat ita charum amicis, vt
quia ipſe ſyncere amicos diligebat, æque diligi ſe a ſuis
amicis arbitraretur? Deniq; parentes eum filiis ſuis, fi-
lii præferebant parentibus. Vnde grauiter indignat⁹ 1.Re.20.
Saul, percutere Ionathan filiũ ſuum haſta voluit, quia
pluris apud eum valere Dauid amicitiam iudicabat, q̃
vel pietatem vel autoritatem paternã. Etenim ad in-
cẽtiuum charitatis cõmunis plurimum proficit ſi quis
vicem amãtib⁹ reddat, nec minus redamare ſe probet,
q̃ ipſe amatur: idq; amicitiæ fidelis patet exẽplis. Quid
enim tam populare q̃ gratia? Quid tã inſitum naturę,
q̃ vt diligẽtẽ diligas? Quid tã inolitũ atq; impreſſũ affe-
ctib⁹ humanis q̃ vt eũ amare inducas i animũ, a quo te
amari velis? Merito ſapiẽs dicit: Perde pecuniã pp̃ter Eccli. 29.
fratrem & amicum. Et alibi: Amicum ſalutare nõ eru Eccli. 22.
beſcam, & a facie illius non me abſcondam. Siquidem
vitæ & immortalitatis medicamentum in amico eſſe,
eccleſiaſticus ſermo teſtatur. Et ſummum in charitate
præſidium nemo dubitauerit, cum Apoſtol⁹ dicat: O- 1. Cor.13.
mnia ſuffert, oĩa credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet L
charitas, nunq̃ cadit. Ideo Dauid nõ cecidit, quia char⁹
fuit omnibus, & diligi a ſubiectis q̃ timeri maluit. Ti-
mor enim tẽporalis tutaminis ſeruat excubias, neſcit
diuturnitatis cuſtodiã. Itaq; vbi timor deceſſerit, au-
dacia obrepit: quoniam fidem non timor cogit, ſed affe
ctus exhibet. Prima ergo ad commendationem noſtri
eſt charitas. Bonum eſt ergo teſtimoniũ habere de plu
rimorum dilectione. Hinc naſcitur fides, vt committe-
re ſe tuo affectui nõ vereant̃ etiã alieni, quẽ plurib⁹ cha-
rũ aduerterint. Similiter etiã per fidẽ ad charitatẽ per-
uenitur: vt qui vni aut duob⁹ pręſtiterit fidem, tanq̃ in-
fluat in animos vniuerſorũ, & oĩm acquirat gratiam.

Conſilia plurimorum ad cõciliationẽ valere alionũ:
quod claruit in Salomone. Caput VIII.

M DVO igitur hæc ad cõmẽdationẽ noſtri plu
rimum operantur, charitas, & fides, & ter-
tiũ hoc, ſi habeas quod ĩ te admiratione di-
gnum pleriq; exiſtimẽt, & iure honorandũ
putent. Et quia conſiliorum vſus maxime conciliat ho
mines, ideo prudentia & iuſtitia in vnoquoq; deſiderã-
tur, & ea expectãtur a pluribus: vt in quo ea ſint, illi defe
ratur fides, quo poſſit vtile conſilium ac fidele deſiderã
ti dare. Quis enim ei ſe committat, quẽ non putet plus
ſapere q̃ ipſe ſapiat qui quærit conſiliũ? Neceſſe eſt igi-
tur vt præſtantior ſit a quo conſilium petitur, q̃ ille eſt
qui petit. Quid enim conſulas hominem quem nõ ar-
bitreris poſſe meli⁹ aliquid repire, q̃ ipſe intelligis? Qđ
ſi eum inueneris qui viuacitate ingenii, mentis vigore
atq; autoritate pręſtet, & accedat eo vt exemplo & vſu
paratior ſit, pręſentia ſoluat pericula, proſpiciat futura,
denunciet imminentia, argumenta expediat, remediũ
ferat in tempore, paratus ſit non ſolum ad conſulendũ

A ſed etiam ad ſubueniendum: huic ita fides habetur, vt
dicat qui cōſilium petit: Et ſi mala mihi euenerint, per
illum ſuſtineo. Huiuſmodi igitur viro ſalutem noſtrā
& exiſtimationem committimus, qui ſit (vt ſupra dixi
mus) iuſtus & prudens. Facit enim iuſtitia, vt nullus
ſit fraudis metus. facit etiam prudentia, vt nulla erro-
ris ſuſpicio ſit. Promptius tamen nos iuſto viro q̃ pru-
denti cōmittimus, vt ſecundū vſum vulgi loquar. Cę-
terū ſapientū definitione, in quo vna virtus eſt, cōcur-
runt caeterae, nec poteſt ſine iuſtitia eſſe prudētia. Quod
Pſal. 36. etiam in noſtris inuenimus. Dicit enim Dauid: Iuſtus
autem miſeretur & foenerat. Quid foeneret iuſtus, ali-
Pſal. 111. bi dicit: Iucundus vir qui miſeretur & foenerat, diſpo-
net ſermones ſuos in iudicio. Ipſum illud nobile Salo-
monis iudicium nonne ſapientię plenū ac iuſtitię eſt?
3. Re. 3. Itaq; ſpectemus illud, ſi ita eſt. Duę, inquit, mulieres in
conſpectu regis Salomonis ſteterunt, & dixit vna ad
eum: Audi me domine. Ego & haec mulier in vno ha-
bitantes cubiculo, ante diem tertium partu edito ſingu
los filios ſuſcepimus, & eramus vna, arbiter nullus do
mi, nec vlla alia foemina nobiſcū niſi nos ſolae: & mor-
tuus eſt filius eius hac nocte, vt obdormiuit ſuper eū,
& ſurrexit media nocte, & accepit filium meum de ſinu
meo, & collocauit eum in ſinu ſuo, & filium ſuum mor
tuum poſuit in ſinu meo. Et ſurrexi mane vt lactarē
paruulū, & inueni eum mortuum. Et cōſideraui illum
diluculo, & nō erat filius meus. Et reſpōdit altera: Nō, ſed
B filius meus eſt hic qui viuit, filius autem tuus qui mor
tuus eſt. Et haec erat contētio, cum vtraq; filium ſibi vē
dicaret ſuperſtitē, defunctū autē ſuū negaret. Tunc rex
iuſſit afferri machaeram, & infantē diuidi, & ſingulas
partes dari ſingulis, dimidiā vni, & dimidiā alteri. Ex-
clamauit mulier quae vero erat affectu percita: Nequa-
quā domine infantē diuidas, detur potius illi, & viuat,
& nō interficias eum. At reſpondit altera: Neq; meus
neq; huius ſit infans, diuidite eum. Et ſtatuit rex dari
infantem ei mulieri quae dixerat: Nolite interficere
eū, ſed date eū illi mulieri. quia mota ſunt inquit viſce-
ra eius in filio ſuo. Itaq; non immerito aeſtimatus eſt
eſt intellectus dei ī eo eſſe, in quo occulta ſunt dei. Quid
autem occultius, q̃ internorum viſcerum teſtimonia, in
quae ſapientis intellectus velut quidā pietatis deſcēdit
arbiter, & velut quandam genitalis alui vocem eruit,
qua maternus patuit affectus, qui elegerat filium ſuū
vel apud alienam viuere, q̃ in conſpectu matris necari?
Sapientiae igitur fuit, latentes diſtinguere cōſcientias,
ex occultis eruere veritatem, & velut quadam machę-
ra ita ſpiritus gladio penetrare nō ſolum vteri ſed etiā
animae & mentis viſcera. Iuſtitię quoq;, vt quae ſuū ne
cauerat, alienum non tolleret, ſed vera mater reciperet
C ſuum. Deniq; etiam ſcriptura hoc pronūciat. Audiuit
inquit omnis Iſrael hoc iudicium quod iudicauit rex,
& timuerunt a facie regis, eo q intellectus dei in eo eſ-
ſet, vt faceret iuſtitiam. Deniq; & ipſe Salomon ita po-
poſcit ſapientiam, vt daretur ſibi cor prudens audire &
iudicare cum iuſtitia.

Virtutes omnes indiuiduas, ſed opinione vulgi ſe-
iunctas, nec tamē apud ipſum vulgus alterā ſine altera
cōprobari, non ſolū a philoſophis, ſed plus etiam inti-
matur a noſtris. Caput IX.

LIQVET igitur etiam ſecundum ſcriptu-
ram diuinam, quę antiquior eſt, ſapientiam
ſine iuſtitia eſſe non poſſe: quia vbi vna earū
virtutum, ibi vtraque eſt. Daniel quoq; q̃ ſa-
pienter alta interrogatione fraudulentae accuſationis
deprehendit mendacium, vt calumniatorum ſibi reſpō
ſio non cōueniret? Prudentiae igitur fuit, vocis ſuae te-
ſtimonio reos prodere. Iuſtitiae quoque, nocentes ſup-
plicio dare, innocentem ſubducere. Eſt ergo indiuiduū
ſapientiae atq; iuſtitiae contubernium, ſed vulgi vſu di- D
uiditur vna quaedam forma virtutum, vt temperan-
tia ſit in deſpiciendis voluptatibus, fortitudo ſpectetur
in laboribus & periculis, prudentia in delectu bonorū,
ſciens commoda & aduerſa diſtinguere, iuſtitia quae
ſit bona cuſtos iuris alieni, & vindex proprietatis, ſuū
cuiq; conſeruans. Sit igitur nobis communis opinio-
nis gratia, quadripartita haec facta diuiſio, vt ab illa
ſubtili diſputatione philoſophiae ſapientiaeque, quae li-
mandae veritatis cauſa quaſi ex adyto quodam erui-
tur, retrahentes pedem, forenſem vſum ac popularem
ſenſum ſequamur. Hac igitur diuiſione ſeruata, reuer-
tamur ad propoſitum. Prudentiſſimo cuique cauſam
noſtram committimus, & ab eo conſilium promptius
q̃ a caeteris poſcimus. Praeſtat tamen fidele iuſti conſi-
lium viri, & ſapientiſſimi ingenio frequenter praepon-
derat. Vtiliora enim vulnera amici, q̃ alienorū oſcula. Prou. 27.

Myſtica interpretatio ſuper Salomone &
regina Saba. Caput X.

DENIQVE quia iuſti iudicium eſt, ſapien-
tis autem argumētum: in illo cenſura diſce-
ptationis, in hoc calliditas inuētionis. Quod
ſi vtrūq; connectas, erit magna conſiliorum
ſalubritas, quae ab vniuerſis ſpectatur admiratione ſa-
pientiae, & amore iuſtitiae, vt omnes qui erant audire E
ſapientiam eius viri, in quo vtriuſq; virtutis copula ſit:
ſicut quaerebant omnes reges terrae videre faciem Sa-
lomonis, & audire ſapientiā eius, ita vt & Saba regina 3. Reg. 10
veniret ad eum, & tentaret eum in quaeſtionibus. Et
venit, inquit, & omnia locuta eſt quae habebat in corde
ſuo, & audiuit omnem ſapientiam Salomonis, nec vl-
lum verbum praeteriuit eam. Quae ſit iſta, quam nihil
praeterierat, nec ſit aliquid quod ei nō annunciauerit ve-
rus Salomon, cognoſce o homo ex his quae audis lo-
quētem. Verus eſt inquit ſermo quem audiui in terra
mea de ſermonibus tuis, & de prudentia tua, & nō cre-
didi his qui dicebant mihi, donec veni, & viderunt ocu-
li mei, & nunc non eſt nec dimidia quidem pars ſecun-
dum ea quae annunciabantur mihi. Appoſuiſti bona
ſuper omnia quae audiui in terra mea. Beatae mulie-
res tuae, & beati pueri tui qui aſſiſtunt tibi, qui au-
diunt omnem prudentiam tuam. Intellige conuiuium
veri Salomonis: & quae apponitur in eo conuiuio, in-
tellige ſapienter, & conſidera in qua terra congregatio
nationum audierit famam ſapientiae verae atq; iuſti-
tiae, & quibus eum viderit oculis, contēplantibus vtiq; F
quae non videntur: quoniam quae videntur, tēporalia 2. Cor. 4.
ſunt: quae autem non videntur, aeterna. Quae ſunt bea-
tae mulieres, niſi illae de quibus dicitur: Quia multae
verbū dei audiunt, & pariunt? Et alibi: Quicunq; enim Mat. 12.
verbū dei fecerit, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.
Qui etiam pueri tui beati qui aſſiſtūt, niſi Paulus qui
dicebat: Vſq; in hunc diē ſto proteſtans minori ac ma-
iori: & Symeon qui expectabat in templo vt videret cō
ſolationē Iſrael? Quomodo ergo dimitti poſceret, niſi
quia aſſiſtens domino, diſcedendi habere facultatē non
poterat, niſi voluntatem domini adeptus eſſet? Exem
pli cauſa propoſitus eſt nobis Salomō, a quo certatim
vt audiretur eius ſapientia poſtulabatur.

Quod a probis viris conſilium ſit requirendū. Exē-
plum de patribus. Caput XI.

IOSEPH quoq; nec in carcere feriatus erat
quo minus de rebus incertis conſuleretur.
Cuius cōſilium Ęgypto vniuerſae profuit,
vt non ſentiret ſeptem annorum ſterilitatē,
alioſq; populos miſerae famis leuaret ieiunio. Daniel
ex captiuis regalium conſultorum arbiter factus con-

G filiis ſuis emendauit praeſentia, annunciauit futura. Ex
iis enim quae frequenter interpretatus oſtenderat veri
ſe eſſe annūcium, fides ei in omnibus deferebatur. Sed
etiam tertius locus de iis qui admiratione digni aeſti-
marētur: Ioſeph, Salomonis & Danielis exemplo de-
curſus videtur. Nam quid de Moyſe loquar, cuius o-
mnis Iſrael quotidie conſilia praeſtolabatur, quorū vi-
ta fidem faciebat prudentiae, admirationemq; eius au-
gebat? Quis ſe non committeret conſilio Moyſi, cui
ſeniores ſi qua ſupra ſuum intellectum et virtutem eſ-
ſe arbitrarentur, diiudicanda ſeruabant? Quis Danie-
Ezec. 28. lis conſiliū refugeret, de quo ipſe deus dixit: Quis Da-
niele ſapientior? Aut quomodo dubitare homines de
eorum mentibus poſſent, quibus deus tantam cōfere-
bat gratiā? Moyſi conſilio bella conficiebantur, Moy-
ſi meritis de caelo affluebat alimonia, potus e petra. Q
purus Danielis animus, vt mulceret barbaros mores,
mitigaret leones? Quae in illo tēperantia? quanta ani-
mi & corporis cōtinentia? Nec immerito mirabilis fa-
ctus omnibus, quando (quod vehementer admirantur
homines) regalibus fultus amicitiis, aurum non quae-
rebat, nec delatum ſibi honorem pluris faciebat q̄ fidē.
Quin etiam periclitari malebat pro lege domini, q̄ pro
gratia hominis inflecti. Nam de ſancti Ioſeph (quē pe-
ne prętenieram) caſtimonia & iuſtitia quid dicam, qua-
rum altera illecebras heriles reſpuit, refutauit praemia,
altera mortem cōtempſit, metum repulit, carcerē prae-
optauit? Quis hūc priuatae cauſae ad conſulendum ido-
neum non iudicaret, cuius ferax animus & mens ferti-
lis, temporis ſterilitatem quodam conſiliorum & cor-
dis vbere foecundauit?

Improbos homines, licet prudentes videantur,
fugiendos. Caput XII.

H ADVERTIMVS igitur quod in acquirē-
dis conſiliis plurimum adiungat vitae probi-
tas, virtutū praerogatiua, beneuolentię vſus,
frugalitatis gratia. Quis enim in coeno fon-
tem requirat? Quis e turbida aqua potum petat? Itaq;
vbi luxuria eſt, vbi intemperantia, vbi vitiorum confu-
ſio, quis inde ſibi aliquid hauriēdum exiſtimet? Quis
non deſpiciat morum colluuionem? Quis vtilem cau-
ſae alienae iudicet, quem videt inutilē vitae ſuae? Quis
iterum improbum, maleuolum, contumelioſum non
fugiat, & ad nocendum paratum? Quis non eum o-
mni ſtudio declinet? Quis vero, quamuis inſtructum
ad conſilii opem, difficilem tamen acceſſu, ambiat,
in quo ſit illud tanquam ſi quis aquae fontem praeclu-
dat? Quid enim prodeſt habere ſapientiam, ſi conſi-
lium neges? Si conſulendi intercludas copiam, clauſi-
ſti fontē, vt nec aliis influat, nec tibi proſit. Pulchre au-
tem & de illo conuenit, qui habens prudentiam, com-
I maculat eam vitiorum ſordibus, eo quod aquae exitū
contaminet. Degeneres animos vita arguit. Quomo-
do enim eum potes iudicare cōſilio ſuperiorem, quem
videas inferiorem moribus? Supra me debet eſſe, cui
me committere paro. An vero idoneum eum putabo
qui mihi det conſilium, quod non dat ſibi: & mihi eum
vacare credam, qui ſibi non vacet, cuius animum vo-
luptates occupent, libido deuinciat, auaritia ſubiuget,
cupiditas perturbet, quatiat metus? Quomodo hic
conſilii locus, vbi nullus quieti? Admirandus mihi &
ſuſpiciendus conſiliarius, quem propitius dominus pa
tribus dedit, offenſus abſtulit. Huius imitator debet eſ-
ſe qui poteſt conſilium dare, & alienam a vitiis cuſto-
dire prudētiam, quia nihil inquinati in illam incurrit.

Sapientiam vitioſos homines ſibi vendicare non
debere, quippe quae nullum conſortiū cum vitiis po-
teſt habere. Caput XIII.

QVIS igitur tantam vultu ſpeciem praefe- K
rat pulchritudinis, & beluinis poſterioribus
ac ferinis vnguibus formae ſuperioris deho-
neſtet gratiam: cum tam admirabilis et prę-
clara forma virtutum ſit, & ſpecialiter pulchritudo ſa-
pientiae, ſicut ſeries ſcripturae indicat? Eſt enim haec
ſpecioſior ſole, & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitio-
nem luci comparata inuenitur purior. Lucem etenim
hanc ſuſcipit nox, ſapientiam autem non vincit mali-
tia. Diximus de eius pulchritudine, & ſcripturae teſti-
monio cōprobauimus: ſupereſt vt doceamus ſcriptu-
rae autoritate nullum ei contubernium cum vitiis eſ-
ſe, ſed indiuiduam cum caeteris virtutibus coniunctio-
nem, cuius ſpiritus eſt diſertus, ſine inquinamento, cer
tus, ſanctus, amans bonum, acutus, qui nihil vetet be-
nefacere, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnē habens vir-
tutem, omnia proſpiciens.

Quod prudentia omnib⁹ virtutibus ſit aſſocia, ma-
xime in cupiditate calcanda. Caput XIIII.

OMNIA igitur operatur prudentia, cum o-
mnibus bonis habet cōſortium. Nam quo-
modo poteſt vtile cōſilium dare, niſi habeat
iuſtitiam, induat conſtantiam, mortem non
formidet, nullo terrore, nullo retrocetur metu, nulla
adulatione a vero deflectendū putet, exilium non re-
fugiat, quae nouerit ſapienti patriam mūdum eſſe, ege-
ſtatem non timeat, quę nihil deeſſe ſapienti ſciat, cui to-
tus mundus diuitiarum eſt? Quid enim praecelſius il-
lo viro qui auro moueri neſciat, contemptum habeat
pecuniarum, & velut ex arce quadam deſpiciat homi-
num cupiditates? Quod qui fecerit, hunc homines ſu- L
pra hominem eſſe arbitrantur. Quis eſt, inquit, & lau- Eccli. 31.
dabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua. Quo-
modo enim non admirādus qui diuitias ſpernit, quas
plerique ſaluti propriae praetulerunt? Decet igitur o-
mnes cenſura frugalitatis, continentiae autoritas, &
maxime eum qui honore praeſtet, ne praeminētem vi-
rum theſauri poſſideāt ſui, & pecuniis ſeruiat, qui prae-
eſt liberis. Illud magis decet, vt ſupra theſaurum ſit ani
mo, & infra amicum obſequio. Humilitas enim gra-
tiam auget. Haec plena laudis, & digna primario viro,
non communem cum Tyriis negociatoribus & Ga-
lathis mercatoribus habere turpis lucri cupidinem, nec
omne bonum locare in pecunia, & tanquam mercena-
rio munere quotidianos numerare quaeſtus calculari
compendio.

De liberalitate, quae non ſolum facultatum diſper-
ſione, ſed & beneuolentia conſtat & conſilio.
Caput XV.

QVOD ſi ab his ſobrium gerere animum, M
laudabile eſt: quanto illud praeſtantius, ſi di-
lectionē multitudinis liberalitate acquiras,
neq; ſuperflua circa importunos, neque re-
ſtricta circa indigentes? Plurima autem genera libera-
litatis ſunt, nō ſolū quotidiano ſumptu egētib⁹, quo vi-
tā ſuā ſuſtinere poſſint, diſpōere ac diſpēſare alimoniā:
verū etiā iis qui publice egere verecūdantur, cōſulere ac
ſubuenire, quaten⁹ cōmunis egenorū alimonia nō ex-
hauriatur. De eo enim loquor qui praeeſt alicui mune-
ri, vt ſi officium ſacerdotis gerat, aut diſpenſatoris, vt
de his ſuggerat epiſcopo, nec reprimat ſi quem poſi-
tum in neceſſitate aliqua cognouerit, aut deiectū opib⁹
ad inopiae neceſſitatem redactum, maxime ſi non effu-
ſione adoleſcentiae, ſed direptione alicuius & amiſſio-
ne patrimonii in eam reciderit iniuriam, vt ſumptum
exercere diurnum non queat. Summa etiam liberali-
tas captiuos redimere, eripere ex hoſtium manibus,

A ſubtrahere neci homines, & maxime fœminas turpitu
dini, reddere parentibus liberos, parentes liberis, ciues
patriæ reſtituere. Nota ſunt hæc nimis Illyrici vaſti=
tate & Thraciæ, quanti vbique venales erant toto ca=
ptiui orbe: quos ſi reuoces, vnius prouinciæ numerum
explere non poſſint. Fuerunt tamē qui etiā quos eccle=
ſiæ redemerunt, in ſeruitutē reuocare vellent, ipſa gra=
uiores captiuitate, qui inuiderent alienam miſericor=
diam. Ipſi ſi in captiuitatem veniſſent, ſeruirent liberi:
ſi venditi fuiſſent, ſeruitutis miniſterium non recuſa=
rent: & volunt alienam libertatem reſcindere, qui ſuā
ſeruitutem non poſſent reſcindere, niſi forte precium
recipere emptori placeret: in quo tamen non reſcindi=
tur ſeruitus, ſed redimitur. Præcipua eſt igitur libera=
litas redimere captiuos, & maxime ab hoſte barbaro
qui nihil deferat humanitatis ad miſericordiam, niſi
quod auaritia reſeruauerit ad redemptionem: æs alie=
num ſubire, ſi debitor ſoluendo non ſit, atque artetur
ad ſolutionem quæ ſit iure debita, & inopia deſtituta:
enutrire paruulos, pupillos tueri. Sūt etiā qui virgines
orbatas parentibus tuendæ pudicitiæ gratia connu=
bio locent, nec ſolum ſtudio ſed etiam ſumptu adiu=
uent. Eſt etiā genus illud liberalitatis quod Apoſtolus
1.Tim.5. docet, ſi quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, vt
earum alimoniis eccleſia non grauetur, vt iis quæ ve=
re viduæ ſunt ſufficiat. Vtilis igitur huiuſmodi libe=
ralitas, ſed non communis omnibus. Sunt enim ple=
rique etiam viri boni, qui tenues ſunt cenſu, contenti
quidem exiguo ad ſui vſum, ſed non idonei ad ſubſi=
B dium leuandæ paupertatis alienæ. Tamen ſuppetit
aliud beneficentiæ genus, quo iuuare poſſint inferio=
rem. Eſt enim duplex liberalitas, vna quæ ſubſidio rei
adiuuat, id eſt, vſu pecuniæ: altera quæ operarum col=
latione impenditur, multo frequenter ſplendidior, mul
toque clarior. Quanto illuſtrius Abraam captum ar=
mis victricibus recepit nepotē, q̄ ſi redemiſſet? Quan=
to vtilius regem Pharaonem ſanctus Ioſeph conſilio
prouidentiæ iuuit, q̄ ſi contuliſſet pecuniam? Pecu=
nia enim vnius ciuitatis non redemit vbertatem, pro=
ſpicientia totius Ægypti per quinquennium famem re=
pulit. Facile autem pecunia conſumitur, conſilia ex=
hauriri neſciunt. Hæc vſu augentur, pecunia minui=
tur, & cito deficit, atque ipſam deſtituit benignitatem,
vt quo pluribus largiri volueris, eo pauciores adiuues,
& ſæpe tibi deſit quod aliis conferendum putaueris.
Conſilii autem operiſque collatio quo in plures diſ=
funditur, eo redundantior manet, & in ſuum fontem
recurrit. In ſe enim refluit vbertas prudentiæ: & quo
pluribus fluxerit, eo exercitius ſit omne quod re=
manet.

De ſobrietate, quæ & temperantia, in liberalitate ſeruanda. Exemplum de Ioſeph, & eius prudentiſſimo per interpretationem ſomnii conſilio.

Caput XVI.

C
LIQVET igitur debere eſſe liberalitatis
modum, ne fiat inutilis largitas: cuiꝰ ſobrie=
tas tenenda eſt, maxime ſacerdotibus, vt nō
pro iactantia, ſed pro iuſtitia diſpēſent. Nuſ=
quam enim maior auiditas petitionis. Veniunt vali=
di, veniunt nullam cauſam niſi vagandi habentes, &
volunt ſubſidia vacuare pauperum, exinanire ſum=
ptum: nec exiguo contenti, maiora quærunt, ambitu
veſtium captantes petitionis ſuffragium, & natalium
ſimulatione licitantes incrementa quæſtuum. His ſi
quis facile deferat fidem, cito exinanit pauperum ali=
moniis profutura compendia. Modus adſit largiendi,
vt nec illi inanes recedant, neque tranſcribatur vita pau
perum in ſpolia fraudulentorū. Ea ergo menſura ſit, vt
neque humanitas deſeratur, nec deſtituatur neceſſitas.
Pleriq; ſimulant debita. ſit veri examen. Exutos ſe per D
latrocinia deplorant: aut iniuria fidem faciat, aut cogni
tio perſonæ, quo propenſius iuuentur. Ab eccleſia rele
gatis ſumptus impartiendus, ſi deſit eis alendi copia.
Itaq; qui modum ſeruat: auarus nulli, ſed largꝰ omni=
bus eſt. Non enim ſolas aures præbere debemus au=
diendis precantium vocibus, ſed etiam oculos conſide=
randis neceſſitatibus. Plus clamat operatori bono de=
bilitas, q̄ vox pauperi. Neq; vero fieri poteſt vt non ex=
torqueat amplius importunitas vociferantium, ſed nō
ſemper impudentiæ locus ſit. Videndus eſt ille qui te
non videt, requirendus ille qui erubeſcit videri. Ille etiā
clauſus in carcere, occurrat tibi, ille affectus ægritudi=
ne mentem tuam perſonet, qui aures non poteſt. Quo
plus te operari viderit populus, magis diliget. Scio ple=
roſq; ſacerdotes, quo plus contulerunt, plus abundaſſe:
quoniam quicunq; bonum operarium videt, ipſi con=
fert, quod ille ſuo officio diſpēſet, ſecurus quod ad pau=
perem ſua perueniat miſericordia. Nemo enim vult
niſi pauperi proficere ſuam collationem. Nam ſi quem
aut immoderatum aut nimis tenacem diſpenſatorem
viderit, vtrunq; deſpiciet, ſi aut ſuperfluis erogationibꝰ
diſſipet alienū fructus laboris, aut recōdat ſacculis. Si=
cut igitur modus liberalitatis tenendus eſt, ita etiā cal=
car plerunq; adhibendum videtur. Modus ideo, vt qđ
benefacis, id quotidie facere poſſis, ne ſubtrahas neceſ=
ſitati quod indulſeris effuſioni. Calcar propterea, quia E
melius operatur pecunia in pauperis cibo, q̄ in diuitis
ſacculo. Caue ne intra loculos tuos includas ſalutē ino=
pum, & tanquam in tumulis ſepelias vitam pauperū.
Potuit donare Ioſeph totas opes Ægypti, & effundere
theſauros regios: noluit tamen de alieno effuſus vide=
ri: maluit frumenta vendere, q̄ donare eſurientibus: quia
ſi paucis donaſſet, pluribus defuiſſet. Eam liberalitatē
probauit, quæ abundaret omnibus. Patefecit horrea
vt omnes emerēt ſubſidium frumentarium, ne gratis
accipiendo cultus terrarum relinquerent: quoniam qui
alieno vtitur, ſuum negligit. Itaq; primum omniū coa=
ceruauit pecunias, deinde inſtrumenta cætera, ad po=
ſtremum iura terrarum regi acquiſiuit, non vt omnes
exueret ſuo, ſed fulciret, publicum tributum conſtitue=
ret, quo ſua tutiꝰ habere poſſent. Quod ita fuit gratū
omnibus quibus terras ademerat, vt non venditionem
ſui iuris, ſed redemptionem ſalutis putarent. Denique
dixerunt: Sanaſti nos, inuenimus gratiam in conſpe= Gen.47.
ctu domini noſtri. Nam & de proprietate nihil amiſe=
rant qui ius receperant, & de vtilitate nihil perdiderāt
qui acquiſierāt perpetuitatem. O virum magnum, qui F
non largitatis ſuperfluæ temporalem captauit gloriā,
ſed perpetuam commoditatem cōſtituit prouidentiæ.
Fecit enim vt tributis populi ſe iuuarent ſuis, nec in tē
pore neceſſitatis aliena ſubſidia deſiderarēt. Meliꝰ enī
fuit conferre aliquid de fructibus, q̄ totum de iure amit
tere. Quintam portionem collationis ſtatuit, & in pro=
uidendo perſpicacior, & in tributo liberalior. Denique
nunquam poſtea Ægyptus huiuſmodi famem pertu= Gen.41.
lit. Q̄ præclare autem collegit futura, primum q̄ ar=
gute regalis interpres ſomnii veritatem expreſſit. Sō=
nium regis primum hoc fuit. Septem iuuencæ aſcen=
debant de flumine viſu decoræ, & pingues corpore, &
ad oram paſcebantur fluminis. Aliæ quoque vitulæ
viſu deformes, ac ieiunæ corpore, poſt illas iuuencas
aſcendebant de flumine, & iuxta eas in ipſo riparū tho=
ro paſcebantur: & viſæ ſunt hæ vitulæ tenues atq; exi=
les deuorare illas quæ præſtabant & forma & gratia.
Et ſomnium ſecundum hoc fuit. Septē ſpicæ pingues,
electæ & bonæ de terra ſurgebāt, & poſt eas ſeptem ſpi
cæ exiles & vento corruptæ ac marcide ſe ſubiicere mo
liebantur, & viſum eſt quod lætas & vberes ſpicas, ſte=
riles ſpicæ & tenues deuorauerunt. Hoc ſomnium ita
aperuit ſanctus Ioſeph, eo quod ſeptē iuuencæ ſeptem

G anni forent, & ſeptem ſpicæ ſimiliter ſeptem anni forent, ex fœtu & fructu interpretatus tempora. Fœtus enim iuuencæ annum exprimit, & fructus ſegetis annum conſummat integri. Quæ ideo aſcendebant de flumine, quod dies anni ac tempora, fluminis prætereunt modo, & curſim labuntur. Annos itaque ſeptem priores vberes, terræ fertiles ac fœcundos declarat futuros. Poſteriores autem alios ſeptem annos ſteriles atque infœcundos, quorum ſterilitas abſumptura foret vbertatem ſuperiorum. Qua gratia proſpiciēdum admonuit vt vberioribus annis congregaretur ſubſidium frumentarium, quod ſuſtentare poſſet inopiam futuræ infœcunditatis. Quid primum mirer? Ingenii quo in ipſum veritatis deſcendit cubile, an conſilii quo tam graui atque diuturnæ proſpexit neceſſitati, an vigilantiam atq; iuſtitiam, quarum altera impoſito ſibi tanto munere congregauit tam multiplices commeatus, altera æqualitatem per omnes ſeruauit? Nam de magnanimitate quid loquar? quod venditus a fratribus in ſeruitutem, non retulit iniuriam, ſed famem depulit? Quid de ſuauitate qua dilecti fratris præſentiam pia fraude quæſiuit, quem ſimulato per elegantiam furto reum ſtatuit rapinæ, vt obſidē teneret gra-
Gen. 49. tiæ? Vnde merito ei a patre dicitur: Filius ampliatus meus Ioſeph, filius meꝰ ampliatꝰ, zelotes filius meus, filiꝰ meꝰ adoleſcētior. Adiuuet te deus meꝰ, & bñdicat te bñdictione celi a ſummo, benedictione terræ habētis omnia propter benedictiones patris tui, & matris tuę. Præualuit ſuper benedictiones mōtium manentium, & deſideria collium æternorum. Et in Deuteronomio.
Deut. 33. Qui viſus eſt, inquit, in rubo, veniat ſup caput Ioſeph & ſuper verticem ipſius, honorificus inter fratres ſuos primitiuus, tauri decus eius, cornua vnicornis cornua
H ipſius. In ipſis gentes ventilabit ſimul vſque ad extremum terræ. Ipſi decem milia Effraim, & ipſi milia Manaſſes.

A qualis meriti viro conſilium ſit requirēdum, introducuntur Paulus & Ioſeph. Caput XVII.

TALIS itaq; debet eſſe qui conſilium alteri det, vt ſeipſum formam aliis præbeat ad exēplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, vt ſit eiꝰ ſermo ſalubris atque irreprehenſibilis, conſiliū vtile, vita honeſta, ſen-
1. Cor. 7. tentia decora. Talis erat Paulus, qui conſilium dabat virginibus, magiſterium ſacerdotibus, vt primum ſeipſum præberet nobis formam ad imitandum. Ideo & humiliari ſciebat, ſicut ſciuit & Ioſeph, qui ſummo ortus patriarcharum genere, non dedignatꝰ degenerem ſeruitutem, exhibebat eam obſequiis, illuſtrabat virtutibus. Sciuit humiliari, qui & vēditores & emptorem
I paſſus eſt, & dominum appellabat eum. Audi humi-
Gen. 39. litatem ſe: Si dominus meus præter me nihil ſcit in domo ſua, & omnia quęcūq; habet, dedit in manus meas, neq; ſubtractum eſt a me quicquam pręter te, quæ vxor illius es: quomodo faciam verbum malum hoc, & peccabo coram domino? Plena vox humilitatis, plena caſtimoniæ. Humilitatis, quia domino deferebat honorificentiam, quia referebat gratiam. Plena quoq; caſtimoniæ, quia turpi flagitio contaminari, graue peccatū putabat. Talis igitur debet eſſe conſiliarius, qui nihil nebuloſum habeat, nihil fallax, nihil fabuloſum, nihil ſimulatum quod vitam eius ac mores refellat, nihil improbum ac maleuolum, quod auertat cōſulentes. Alia ſunt enim quæ fugiuntur, alia quę cōtēnuntur. Fugimus ea quæ poſſunt nocere, quæ malitioſe poſſunt in noxā ſerpere, vt ſi is qui cōſulitur, dubia ſit fide, & pecuniæ auidus, vt poſſit precio mutari, ſi iniurioſus, hic fugitur ac declinatur. Qui vero voluptuarius, intemperans, etſi alienus a fraude, tamen auarus & cupidior lu-
cri turpis, hic contemnitur. Quod enim ſpecimē indu- K
ſtriæ, quē fructū laboris edere poteſt, quā recipere animo curam ac ſolicitudinem, qui ſe torpori dederit atq; ignauiæ? Ideo boni vir cōſilii dicit: Ego autem didici, in quibus ſum, ſufficiens eſſe. Sciebat enī oīm malorū radicem eſſe auaritiam, & ideo ſuo contentus erat, alienum nō requirebat. Satis mihi, inquit, eſt quod habeo, ſiue parum ſiue plurimum habeam, mihi plurimū eſt. Expreſſius aliquid dicendum videtur. Signato verbo vſus eſt. Sufficit mihi, inquit, in quo ſum, id eſt, nec deeſt, nec ſuperfluit. Non deeſt, quia nihil quæro ampliꝰ. Non ſuperfluit, quia nō ſoli mihi habeo, ſed pluribus. Hoc de pecunia. Cæterum de omnibꝰ dici poteſt, quia ſufficiebant illi pręſentia, hoc eſt, non honorem maiorem, non obſequia vberiora deſiderabat, nō gloriæ immodicæ cupidus, aut gratiā indebite quærebat, ſed debiti finem certaminis, patiens laboris, ſecurus meriti præſtolabatur. Scio, inquit, & humiliari. Non ergo indocta humilitas, ſed quæ habeat ſui modeſtiam & ſciētiam, laudi datur. Eſt enim humilitas formidinis, eſt & imperitiæ atq; ignorantiæ. Ideo & ſcriptura ait: Et
humiles ſpiritu ſaluabit. Præclare ergo dixit: Scio & Pſal. 33.
humiliari, id eſt, quo in loco, qua moderatione, quo fine, in quo officio, in quo munere. Neſciuit Phariſæus humiliari, ideo deiectus eſt. Sciuit publicanus, ideo iuſtificatus eſt. Sciebat & abundare Paulus, qui animū habebat diuitem, etſi theſaurum diuitis non habebat. Sciebat abundare, quia non quærebat datum in pecunia, ſed requirebat fructum in gratia. Poſſumus & ſic intelligere, quia ſciebat abūdare, qui poterat dicere: Os
noſtrum patet ad vos o Corinthii, cor noſtrum dilata- 2. Cor. 6.
tum eſt. In omnibus erat imbutus, & ſaturari, & eſu-
rire. Beatus, qui ſciebat ſaturari in Chriſto. Non ergo L
illa corporalis ſed ſpiritalis eſt ſaturitas, quā operatur
ſcientia. Et merito ſcientia opus eſt, quia nō i pane ſolo Deut. 8.
viuit homo, ſed in omni verbo dei. Ergo qui ſic ſciebat ſaturari, & ſic eſurire, ſciebat vt ſemper noua quæreret, eſurire & ſitire dominum. Sciebat eſurire, qui ſciebat quia eſurientes manducabunt. ſciebat & poterat abundare, qui nihil habebat, & poſſidebat omnia.

Quod mali conſiliarii ſæpe fiāt in ruinam, introducitur Roboā conſilio iuuenum deceptus. C. XVIII.

EGREGIE itaque viros alicui præſidentes muneri commendat iuſtitia, ecōtra iniquitas deſtituit atq; impugnat. Exēplo nobis eſt ſcriptura quæ dicit, cum populus Iſrael
poſt mortem Salomonis rogaſſet filium eius Roboā 3. Re. 12.
vt releuaret ceruices eorum a ſeruitute dura, & paterni imperii temperaret auſteritatem, illum ſpreto ſenili cōſilio, de ſuggeſtione adoleſcentium reſponſum dediſſe huiuſmodi, quod & onus adiiceret ſuper patris iugū, & leuiora grauioribus ſuppliciis mutaret. Quo reſpon-
ſo exaſperati populi reſponderunt, Non eſt nobis por- M
tio cū Dauid, neq; hæreditas in filiis Ieſſe. Reuertere vnuſquiſq; in tabernacula tua Iſrael, quoniā hic homo neq; in principem neque in ducem erit nobis. Itaq; deſertus a populo ac deſtitutus, vix duarum tribuū propter Dauid meritum habere potuit ſocietatem.

Iuſtitia & beneuolentia & affabilitate nō fucata plurimos poſſe conciliari. Caput XIX.

CLARET ergo quoniam & æquitas imperia cōfirmet, & iniuſtitia diſſoluat. Nā quomodo pōt malitia regnū poſſidere, q̄ ne vnā quidem priuatam poteſt regere familiam? Summa igitur benignitate opus eſt, vt nō ſolū publica gubernacula, ſed etiam priuata iura tueamur. Plurimum iuuat beneuolentia, quę omnes ſtudet beneficiis

A amplecti, deuincire officiis, oppignerare gratia. Affabi
litatem quoq; ſermonis diximus ad conciliandam gra
tiam valere plurimum. Sed hanc volumus eſſe ſynce-
ram ac ſobriam ſine vlla adulatione, ne ſimplicitatem
ac puritatē alloquii dedeceat ſermonis adulatio. For-
ma enim eſſe debemus cæteris, nō ſolum in opere, ſed
etiā in ſermone, in caſtitate, ac fide. Quales haberi vo-
lumus, tales ſimus: & qualem affectum habemus, ta-
lem aperiamus. Neq; dicamus in corde noſtro verbū
iniquum, quod abſcondi putemus ſilentio ab eo qui au
dit in occulto dicta, qui occulta facit, & cognoſcit ſecre-
ta viſcerū, qui ſenſum viſceribus infudit. Ergo tanquā
ſub oculis conſtituti iudicis, quicquid gerimus, in luce
poſitum putemus, vt omnibus manifeſtetur.

Ad cōmendationes hominum plurimum valere ſi
probatis adhæreant. Exempla de patribus. Et diſpa-
res etiam ætate, vitæ delectari ſimilitudine. Exempli
ponitur de Petro & Ioanne. Caput XX.

PLVRIMVM itaq; prodeſt vnicuiq; bo
nis iūgi. Adoleſcētibꝰ quoq; vtile vt claros
& ſapientes viros ſequantur: quoniā qui cō-
greditur ſapientibus, ſapiens eſt: qui autē co
hæret imprudentibus, imprudēs agnoſcitur. Et ad in-
ſtructionem itaq; bonis iungi plurimum proficit, & ad
probitatis teſtimonium. Oſtendunt enim adoleſcētes
eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerint: & ea con-
B ualeſcit opinio, quod ab his viuēdi acceperint ſimilitu
dinem, cum quibus conuerſandi hauſerint cupiditatē.
Inde tantus Ieſus Naue, quod eum non ſolum erudi-
uit ad legis ſcientiam Moyſi copula, verumetiam ſan
ctificauit ad gratiam. Deniq; cum in eius tabernaculo
diuina refulgeret præſentia, & videretur maieſtas do-
mini, ſolus erat in tabernaculo Ieſus Naue. Moyſes
cum deo loquebatur: Ieſus pariter nube ſacra tege-
batur. Preſbyteri & populus deorſum ſtabant: Ieſus
cū Moyſe ad accipiendam legem aſcendebat. Omnis
populus intra caſtra erat, Ieſus extra caſtra in taber-
naculo teſtimonii. Cum columna nubis deſcenderet,
& loqueretur cum Moyſe, quaſi fidus aſtabat mini-
ſter. Nec exibat de tabernaculo iuuenis, cum ſeniores
longe poſiti diuina trepidarent miracula. Vbiq; igitur
inter admiranda opera & reuerēda ſecreta ſancto Moy
ſi indiuiduus adhærebat. Vnde factum eſt vt qui fue-
rat ſocius cōuerſationis, fieret ſucceſſor poteſtatis. Me
rito vir huiuſmodi euaſit vt ſiſteret fluminū curſus, di
Ioſue. 10. ceret: Stet Sol. & ſtaret Sol quaſi eiꝰ ſpectator victoriæ,
noctem differret, diem produceret. Quod quidē Moy
ſi negatum eſt, ſolus eligeretur vt populum introduce
ret in terram repromiſſionis. Magnus vir fidei mira-
C culis, magnus triumphis. Illius auguſtiora opera, hu-
ius proſperiora. Vterq; igitur diuina ſubnixus gratia,
vltra humanam proceſſit conditionem. Ille mari, hic
cælo imperauit. Pulchra itaq; copula ſeniorū atq; ado-
leſcentium. Alii teſtimonio, alii ſolatio ſunt: alii magi
ſterio, alii delectationi. Omitto quod Abrahæ adhæ-
ſit Loth adoleſcentulus etiam proficiſcenti, ne forte
hoc propinquitatis magis fuiſſe exiſtimetur, & neceſ-
ſariæ potius q̃ voluntariæ adiunctionis. Quid de He-
lia atq; Heliſæo loquamur? Licet enī nō expreſſe Heli
ſæum iuuenem ſcriptura ſignificauerit, aduertimus ta
men & colligimus iuniorem fuiſſe. In actibus Apoſto
lorum Barnabas Marcum aſſumpſit, Paulus Silan,
Paulus Timotheum, Paulus Titum. Sed illis ſupe-
rioribus videmus diuiſa officia, vt ſeniores cōſilio præ-
ualerent, iuniores miniſterio. Plerumq; etiā virtuti-
bus pares, diſpares ætatibus, ſui delectantur copula, ſi-
cut delectabātur Petrus & Ioannes. Nam adoleſcentē
legimus in euāgelio Ioānē & ſua voce, licet meritis &
ſapientia nulli fuerit ſeniorum ſecundus. Erat enim in
eo ſenectus venerabilis morum, & cana prudentia. Vi Sapiē. 4.
ta enim immaculata, bonæ ſenectutis ſtipendium eſt. D

De laude miſerationis & hoſpitalitatis, & malo p-
digalitatis & inanis fauoris: & hoc maxime in ſacerdo
tibus reprehenditur, qui omnia ornate & ordinate age
re debent. Caput XXI.

ADIVVAT hoc quoq; ad profectū bonæ
exiſtimationis, ſi de potentis manibus eri-
pias inopem, de morte damnatum eruas, q̃-
tum ſine perturbatione fieri poteſt, ne vi-
deamur iactantiæ magis cauſa facere, q̃ miſericor-
diæ, & grauiora inferre vulnera, dum leuioribus mede
ri deſideramus. Iam ſi oppreſſum opibus potentis, &
factione magis q̃ ſceleris ſui precio grauatum liberaue-
ris, egregiæ conualeſcit opinionis teſtimonium. Com
mendat pleroſq; etiam hoſpitalitas. Eſt enim publica
ſpecies humanitatis, vt peregrinus hoſpitio nō egeat,
ſuſcipiatur officioſe, pateat aduenienti ianua. Valde id
decorum totius eſt orbis exiſtimatione, peregrinos cū
honore ſuſcipere, non deeſſe menſæ hoſpitalitatis gra-
tiā, occurrere officiis liberalitatis, explorare aduentus
hoſpitū. Quod Abrahæ laudi eſt datū, qui ante ianuā
ſuam ſpeculabatur, ne forte præteriret peregrinus ali-
quis, & diligenter prætēdebat excubias vt occurreret, vt E
præueniret, vt rogaret, ne tranſiret hoſpes, dicens: Do- Gen. 18.
mine ſi inueni gratiā ante te, ne prætereas puerū tuū.
Et ideo pro hoſpitalitatis mercede fructum poſterita-
tis recepit. Loth quoq; nepos eius, non ſolum genere, Gen. 19.
ſed etiā virtute proximus, propter hoſpitalitatis affe-
ctum, Sodomitana a ſe ſuiſq; ſupplicia detorſit. Decet
igitur hoſpitalē eſſe, benignum, iuſtum, non alieni cu-
pidū, immo de ſuo iure cedentē potius aliqua ſi fuerit
laceſſitus, q̃ aliena iura pulſantē, fugitantē litiū, abhor-
rētem a iurgiis, redimentē cōcordiam, & trāquillitatis
gratiam. Siquidem de ſuo iure virum bonū aliquid re
laxare, non ſolum liberalitatis, ſed plerūq; etiam cōmo
ditatis eſt. Primum diſpendio litis carere, non medio-
cre eſt lucrū. Deinde accedit ad fructū quo augetur ami
citia, ex qua oriuntur plurimæ cōmoditates, quæ con-
temnenti aliquo in tempore poſtea fructuoſæ ſunt. In
officiis autem hoſpitalibꝰ, omnibus quidem humani-
tas impartienda eſt, iuſtis autē vberior deferēda hono F
rificentia. Quicunq; enim iuſtū receperit in nomine iu Mat. 10.
ſti, mercedem iuſti accipiet, vt dominus pronunciauit.
Tanta autē eſt apud deum hoſpitalitatis gratia, vt ne
potus quidem aquæ frigidæ a præmiis remuneratio-
nis immunis ſit. Vides quia Abraham deū recepit ho
ſpitio dum hoſpites quærit? Vides quia Loth ange-
los ſuſcepit? Qui ſcis an & tu cum ſuſcipis hoſpitē, ſuſ
cipias Chriſtū? Licet in hoſpite ſit Chriſtus, quia Chri
ſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait: In carcere eram, & ve- Mat. 25.
niſtis ad me: nudus eram, & operuiſtis me. Suaue eſt
igitur nō pecuniæ, ſed gratiæ ſtudere. Verum hoc ma
lum iamdudū humanis influxit mentibus, vt pecunia
honori ſit, & animi hominū diuitiarum admiratione
capiantur. Inde ſe immerſit auaritia, veluti quędā bo-
norum ariditas officiorum, vt homines damnū putēt
quicquid præter morem impēditur. Sed etiam in hoc
aduerſus auaritiā, ne quod afferre poſſit impedimētū,
proſpexit ſcriptura venerabilis, dicens: Quia melior Prou. 15.
eſt hoſpitalitas cū oleribus. Et infra: Melior eſt panis
in ſuauitate cum pace. Nō enim prodigos nos docet eſ
ſe ſcriptura, ſed liberales. Largitatis enim duo ſunt ge
nera. Vnum liberalitatis, alterū prodigæ effuſionis.
Liberale eſt hoſpitio ſuſcipere, nudū veſtire, redimere
captiuos, nō habētes ſumptu iuuare. Prodigū eſt, ſum-
ptuoſis effluere cōuiuiis, & vino plurimo. Vnde legi-
ſti: Prodigū eſt vinū, & cōtumelioſa ebrietas. Prodigū Prou. 20.
eſt popularis fauoris gratia exinanire proprias opes.

G Quod faciunt qui ludis circenſibus vel etiam theatra-
libus & muneribus gladiatoriis vel etiam venationi-
bus patrimonium dilapidant ſuũ, vt vincant ſuperio-
rum celebritates: cũ totũ illud ſit inane quod agunt: quũ
quidem etiã bonorum operũ ſumptibus immoderatũ
eſſe nõ deceat. Pulchra liberalitas erga ipſos quoq; pau
peres menſuram tenere, vt abundes pluribus: non con-
ciliandi fauoris gratia vltra modũ fluere. Quicquid ex
affectu puro ac ſyncero promitur, hoc eſt decorũ, nõ ſu-
pfluas ædificationes aggredi, nec prętermittere neceſ-
ſarias. Et maxime ſacerdoti hoc conuenit, ornare dei tẽ
plum decore congruo, vt etiã hoc cultu aula domini re-
ſplendeat, impenſas miſericordiæ conuenientes frequẽ
tare, quantum oporteat largiri peregrinis, nõ ſuperflua, ſed
competentia: nõ redundantia, ſed cõgrua humanitati,
ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiã, ne
reſtrictiorem erga clericos aut indulgentiorem ſe præ-
beat. Alterũ enĩ inhumanũ, alterũ prodigũ, ſi aut ſum-
ptus deſit neceſſitati eorũ quos a ſordidis negociatio-
nis aucupiis retrahere debeas, aut voluptati ſupfluat.

De modo inter remiſſionem & ſeueritatẽ cõſeruan-
do, & quod ſimulata remiſſio grauiores aliquando cau
ſas adoriatur, exemplum de Abſalon. Cap. XXII.

QVINETIAM verborum ipſorũ & præ-
ceptorũ eſſe mẽſuram cõuenit, ne aut nimia
remiſſio videatur, aut nimia ſeueritas. Ple-
riq; enim remiſſiores malunt eſſe, vt videan
tur boni. Sed nihil ſimulatum & fictũ verę virtutis eſſe
H certum eſt, quinetiã diuturnũ eſſe non ſolet. In princi-
pio vernat, in proceſſu tanquam flos caducus diſſipatur & ſoluitur.
quod autem verũ ac ſyncerũ, alta radice fundatur. Et vt
exemplis aſſertiones noſtras probemus quoniã quæ
ſimulata ſunt, diuturna eſſe non poſſunt, ſed tanquam ad tẽ-
pus virentia cito decidunt: ex ea familia ex qua nobis
plurima ad virtutis profectum exempla acceſſiuimus,
vnum ſimulationis & fraudis proferamus teſtimo-
2. Re. 15. nium. Abſalon erat Dauid regis filius, decore inſignis,
egregius forma, præſtans iuuenta, ita vt vir talis in Iſ-
rael non reperiretur, a veſtigio pedis vſq; ad verticem
immaculatus. Is fecit ſibi currus & equos, & viros quin-
quaginta qui præcurrerent ante eum. Surgebat dilu-
culo, & ſtabat ante portam in via, & ſi quem aduertiſ-
ſet regis iudicia quęrentem, accedebat ad eum, dicens:
Ex qua ciuitate es tu? Reſpondit ille: Ex vna tribu
ſum de tribubus Iſrael, ſeruus tuus. Referebat Abſa-
lon: Verba tua bona ſunt & directa: & qui te audiat, nõ
eſt tibi datus a rege. Quis conſtituet me iudicem? Et
quiſquis ad me veniet, cuicunq; fuerit iudicium neceſ-
ſarium, iuſtificabo illum. Talibus deliniebat ſingulos
I ſermonibus. Et cum accederent adorare eum, exten-
dens manus ſuas apprehendebat atq; oſculabatur eos.
Sic conuertit in ſe corda omnium, dum blanditiæ hu-
iuſmodi intimorum tangunt viſcerum ſenſum. Sed
delicati iſti & ambitioſi elegerunt honorabilia & grata
ad tempus & iucunda. Vbi autem parua proceſſit di-
latio, quam prudens omniũ propheta paulıſper ceden-
do interponendam putauit, non potuerunt tolerare ac
ſuſtinere. Deniq; non dubitans de victoria Dauid, com
mendabat filium dimicaturis, vt ei parcerent. Ideoque
nec prælio intereſſe maluit, ne vel referre arma parrici-
† alias fi- dæ licet videretur, ſed tamen † filio. Liquet igitur ea
lioli. eſſe perpetua ac ſolida, quæ vera ſunt, & quæ ſyncere
potius quam dolo congregantur. Ea vero quæ ſimulatio-
ne atque aſſentatione parta ſunt, non poſſe diu perſe-
uerare.

Quod pecunia redempti non diu fidem cuſtodiant:
quia quos ſemel pecunia redemeris, ſemp ſe remiſſiõe
& adulatione putant redimendos. Caput XXIII.

QVIS igitur vel illos qui pecuniã ad obediẽ k
tiã redimuntur, vel eos qui aſſentatione in-
uitantur, fidos ſibi arbitretur? Nam & illi
frequenter ſe vendere volunt, & iſti impe-
ria dura ferre non poſſunt. Leui aſſentatiuncula facile
capiuntur. ſi perſtrinxeris verbo, immurmurant, deſe-
runt, infeſti abeunt, indignãtes relinquũt, imperare ma
lunt quam obedire. Quaſi obnoxios beneficio, ſubiectos ſi-
bi debere eſſe exiſtimãt, quos prępoſitos ſibi habere de-
beant. Quis igitur ſibi fideles putet, quos vel pecunia
vel adulatione ſibi obligandos crediderit? Nam & ille
qui pecuniam acceperit, vilem ſe & deſpectum iudicat
niſi ſæpe redimatur. itaque frequenter expectat preciũ
ſuũ: & ille qui obſecratione ambitus videtur, vult ſem-
per rogari.

. Bonis tantum artibus ad honores nitendum, maxi
me eccleſiaſticos, nec inferiores ordines ſimulatis vir-
tutibus epiſcopo derogare, nec item epiſcopum clero eſ
ſe inuidum, ſed iuſtum in omnibus, maxime in iudi-
cando. Caput XXIIII.

ERGO bonis artibus & ſyncero propoſito ni-
tendum ad honorẽ arbitror, & maxime ec-
cleſiaſticum, vt neq; reſupina arrogãtia, vel
remiſſa negligẽtia ſit, neq; turpis affectatio,
& indecora ambitio. Ad omnia abundat animi dire-
cta ſimplicitas, ſatisq; ſe ipſa commendat. In ipſo vero
munere neq; ſeueritatem eſſe durã cõuenit, nec nimiã
remiſſionẽ: ne aut poteſtatẽ exercere, aut ſuſceptũ offi-
cium nequaquam implere videamur. Enitẽdũ quoq; vt be- L
neficiis atq; officiis obligemus plurimos, & collatã re-
ſeruemus gratiam, ne iure beneficii fiãt immemores,
qui ſe grauiter læſos dolent. Sæpe enim vſu venit vt
quos gratia foueris, vel aliquo ſuperiore cumulaueris
gradu, auertas ſi indigne aliquem eis præponendũ iu-
dices. Sed & ſacerdotem beneficiis ſuis vel iudiciis fa-
uere conuenit, vt æquitatẽ cuſtodiat: & preſbytero vel
miniſtro deferre vt parenti. Neq; eos qui ſemel proba-
ti ſunt, arrogantes eſſe oportet, ſed magis tanquã me-
mores gratiæ, humilitatẽ tenere: neq; offendi ſacerdo-
tem ſi aut preſbyter, aut miniſter, aut quiſquam de cle-
ro, aut miſericordia, aut ieiunio, aut integritate, aut do
ctrina, aut lectione exiſtimationẽ accumulet ſuã. Gra-
tia enim eccleſiæ, laus doctoris eſt: bonum alicuius præ-
dicari, ita tamen, ſi nullo ſtudio fiat iactantię. Laudent
enim vnũquenq; proximorum labia, & non os ſuũ, &
cõmendent opera, nõ ſtudia ſua. Cæterum ſi quis non
obediat epiſcopo, extollere atq; exaltare ſeſe deſiderãs,
obumbrare merita epiſcopi ſimulata affectatione do- M
ctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ: is a vero deuius
ſuperbit: quoniam veritatis ea eſt regula, vt nihil fa-
cias cõmendandi tui cauſa quo minor alius fiat: neque
ſi quid boni habeas, id ad deformationẽ alterius & vi-
tuperationem exerceas. Non defendas improbum, &
ſancta indigno committẽda arbitreris, neq; iterum vr-
geas & impugnes cuius crimen nõ deprehenderis. Nã
cum in omnibus iniuſtitia cito offendat, tum maxime
in eccleſia, vbi æquitatem eſſe oportet, vbi æqualitatẽ
haberi decet, vt nihil ſibi potentior plus vindicet, ni-
hil vſurpet ditior. Siue enĩ paup, ſiue diues, in Chriſto
vnũ ſunt: nihil ſanctior plus ſibi arroget. Ipſum enĩ par
eſt eſſe humiliorem. Sed nec perſonam alterius accipia
mus in iudicio. gratia abſit, cauſarum merita decernant.
Nihil ſic opinionem, immo fidẽ grauat, quam ſi in iudican-
do potẽtiori dones cauſam inferioris, vel pauperem in-
nocentem arguas, diuitem excuſes reum culpæ. Pro-
num quippe eſt genus hominum fauere honoratiori-
bus, ne læſos ſe putent, ne victi doleant. Sed primum
ſi offenſam vereris, non recipias iudicium. ſi ſacerdos
es, aut ſi quiſquam alius, nõ laceſſas. Licet tibi ſilere in

A negocio duntaxat pecuniario, quanquam ſit cõſtantiæ adeſſe æquitati. In cauſa autẽ dei, vbi cõmunionis periculum eſt, etiam diſſimulare, peccatum eſt non leue.

Fauores & beneficia plus pauperibus ꝗ diuitib⁹ eroganda, quia de eo quod diues forte dedignatur, pauper maximam tibi habet gratiam: & quod beneficia nõ ſola fiant pecunia. Caput XXV.

QVID autem tibi prodeſt fauere diuiti? An quia citius amãtẽ remuneret? His eni fauemus frequentius, a quibus referendæ vicem ſperamus gratiæ. Sed eo magis infirmo & inopi nos ſtudere cõuenit, quia pro eo qui nõ habet, remunerationẽ ſperamus a domino Ieſu, qui ſub ſpecie conuiuii generalem virtutis edidit formam, vt iis potius noſtra cõferamus beneficia qui nobis ea non poſſunt repræſentare, dicens, ad conuiuiũ atq; epulas non eos qui diuites ſunt, ſed pauperes inuitandos. Diuites enim rogari videntur vt ipſi quoq; nobis reddant cõuiuium. Pauperes (quia nõ habent quod reſtituãt) cum acceperint, remuneratorem nobis faciunt dominũ, qui ſe pro paupere obligandum obtulit. Ad ipſum quoque ſeculi vſum collatio beneficii facta ĩ pauperes magis ꝗ in locupletes, plus iuuat, quia diues dedignatur beneficium, & pudet eũ debitorem eſſe gratiæ. Quinetiã id quod collatũ eſt ſibi, meritis ſuis arrogat, quod vel vt debitum acceperit, vel ideo datũ ſit, eo quod is qui dedit, reddendũ ſibi a diuite vberius exiſtimauerit. Ita in accipiendo beneficio, eo ipſo quod acceperint diuites,
B dediſſe ſe magis ꝗ accepiſſe exiſtimãt. Pauper vero & ſi non habet vnde reddat pecuniã, refert gratiã. In quo certum eſt quod plus reddat ꝗ acceperit. Pecunia enĩ numo ſoluitur, gratia nunꝗ exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habẽdo ſoluitur, & ſoluendo retinetur. Deinde quod diues refugit, pauper fatetur, quod ſit obligatus debito, ſibiq; ſubuentum, non honori ſuo delatũ putat, donatos ſibi arbitratur filios, vitã redditã, ſeruatã familiã. Quãto igiť meli⁹, apud bonos ꝗ apud ingratos locare beneficium? Vnde dñs
Mat. 10. ad diſcipulos ait: Nolite poſſidere aurum, neq; argẽtũ, neq; pecuniam. quia velut falce pullulantẽ in pectorib⁹ humanis ſuccidit auaritiam. Petrus quoq; claudo (qui
Actuũ. 3. ex vtero matris ſuæ portabatur) ait: Argentũ & aurũ nõ habeo, ſed quod habeo do tibi. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Itaq; pecuniam non dedit, ſanitatẽ dedit. Quanto melius eſt ſalutẽ habere ſine pecunia, ꝗ pecuniã ſine ſalute? Surrexit claudus, qđ non ſperabat: pecuniam nõ accepit, quã ſperabat. Sed hæc vix in ſanctis domini reperiuntur, vt diuitiæ con-
C temptui ſint.

De malo auaritiæ exempla de Balaam, & Achã, & Dalila. Caput XXVI.

CAETERVM ita incubuerunt mores hominum ad admirationẽ diuitiarũ, vt nemo niſi diues honore dignus putetur. Neq; hic recens vſus, ſed iãdudum, quod peius eſt, inoleuit hoc vitium humanis mentibus. Siquidem cum Hierico magna ciuitas tubarũ ſacerdotalium ſono cor-
Ioſue. 6. & 7. ruiſſet, & Ieſus Naue potiretur victoria, cognouit infirmatã eſſe virtutẽ populi per auaritiã, atq; auri cupiditatẽ. Nã cum de ſpoliis vrbis incenſæ ſuſtuliſſet Achã veſtem aureã, & ducenta argenti didrachmata, & linguã auream, oblatus dño negare nõ potuit, ſed prodidit furtũ. Vetus igitur & antiqua auaritia eſt, quæ cũ ipſis diuinę legis cœpit oraculis, immo ꝓpter ipſam reprimendã lex dei data eſt. Propter auaritiã Balac putauit Balaã præmiis poſſe tẽtari vt malediceret populum patrũ: & viciſſet auaritia, niſi dñs a maledicto eũ
abſtinere vetuiſſet. Et propter auaritiã præcipitatus D
Achã, in exitiũ deduxerat totam plebem parẽtum. Itaq; Ieſus Naue, qui potuit ſolẽ ſiſtere ne procederet, auaritiã hominũ non potuit ſiſtere ne ſerperet. Ad vocem eius ſol ſtetit, auaritia nõ ſtetit. Sole itaq; ſtante cõfecit Ieſus triumphum, auaritia autem procedẽte pene amiſit victoriã. Quid? fortiſſimum omniũ Sãpſon nõne Dalilę mulieris auaritia decepit? Itaq; ille qui rugiẽtem leonẽ manib⁹ diſcerpſit ſuis, qui vinctus & alienigenis traditus, ſine vllo adiutore ſolus diſſolutis vinculis, mille ex his peremit viros, qui funes intextos neruis velut mollia ſparti fila dirupit, is ſuper genua mulieris inflexa ceruice truncatus inuicti crinis ornatũ, prærogatiuam ſuę virtutis amiſit. Influxit pecunia in gremiũ mulieris, & a viro diſceſſit gratia. Feralis igitur auaritia, illecebroſa pecunia, quæ habẽtes contaminat, nõ habentes non iuuat. Eſto tamen vt aliquando adiuuet pecunia, inferiorẽ tamen, & ipſum deſiderantem. Quid ad eũ qui non deſiderat, qui non requirit, qui auxilio eius nõ indiget, ſtudio nõ flectitur? Quid vt aliis ſit ille copioſior qui habet? Nunquid idcirco honeſtior quia habet quo honeſtas pleruñq; amittitur, quia habet quod cuſtodiat, magis ꝗ quod poſſideat? Illud enĩ poſſidemus quo vtimur. Quod autem vltra vſum eſt, nõ vtiq; habet poſſeſſionis fructum, ſed cuſtodiæ periculũ.

De benignitate, & quod excommunicatio tardius ſit exerenda. Caput XXVII.

AD ſummã nouimus quod pecuniæ contemptus, iuſtitiæ forma ſit: & ideo auaritiã decli E
nare debemus, & omni ſtudio intendere ne quid faciamus vnꝗ aduerſus iuſtitiã, ſed in omnibus geſtis & operibus cuſtodiamus eam. Si volumus cõmendare nos deo, charitatẽ habeamus, vnanimes ſimus, humilitatẽ ſequamur, alter alterũ exiſtimantes ſuperiorem ſibi. Hæc eſt enim humilitas, ſi nihil ſibi quis arroget, ſed inferiorẽ ſe eſſe exiſtimet. Epiſcopus vt membris ſuis vtatur clericis, & maxime miniſtris qui ſunt vere filii: quem cuiq; viderit aptum muneri, ei deputet. Cum dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractať ſi poteſt ſanari medicamentis. ſi nõ poteſt, tunc a medico bono abſcinditur. Sic epiſcopi affectus boni eſt, vt optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre vlcera, adurere aliqua, nõ abſcindere, poſtremo quod ſanari nõ poteſt, cum dolore abſcindere. Vnde pulcherrimum illud præceptũ magis eminet, vt cogitemus nõ quæ noſtra ſunt, ſed quę aliorum. Hoc enĩ modo nihil erit quod vel irati noſtro indulgeamus affectui, vel fauentes noſtræ plus iuſto tribuamus
aliquid voluntati. F

De bono compaſſionis, & quod ſacris eccleſiarũ theſauris non ſit parcendum tempore neceſſitatis, exẽpli cauſa inducatur Laurentius, & ipſe Ambroſius. Caput XXVIII.

HOC maximum incentiuũ miſericordiæ, vt cõpatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorũ quãtũ poſſumus iuuemus, & plus interdũ ꝗ poſſumus. Meli⁹ eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel inuidiã perpeti, ꝗ prętendere inclementiã: vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui cõfregerimus vaſa myſtica, vt captiuos redimeremus: quod Arrianis diſplicere poterat, nec tã factum diſplicere, ꝗ vt eſſet quod in nobis reprehenderẽt. Quis autẽ eſt tã durus, immitis, ferreus, cui diſpliceat quod homo redimitur a morte, fœmina ab impuritatibus Barbarorum, quæ grauiores morte ſunt: adoleſcentulę, vel pueruli, vel infantes ab idolorũ contagiis, quib⁹ mortis metu inquinabãtur? Quã cauſam nos etſi nõ ſine ratione aliqua geſſimus, tñ ita ĩ populo profe-

G cati ſumus, vt conficeremur, multoq́ fuiſſe cõmodius
aſtrueremus, vt animas dño q̃ auri ſeruaremus. Qui
enim ſine auro miſit apoſtolos, & eccleſias ſine auro cõ
gregauit. Aurũ eccleſia habet, nõ vt ſeruet, ſed vt ero-
get, & ſubueniat in neceſſitatib⁹. Quid opus cuſtodi-
re quod nihil adiuuat? An ignoramus quãtũ auri atq́
argenti de templo domini Aſſyrii ſuſtulerint? Nonne
melius cõflat ſacerdos propter alimoniã pauperum, ſi
alia ſubſidia deſint, q̃ ſacrileg⁹ cõtaminata aſportet ho
ſtis? Nonne dicturus eſt dñs: Cur paſſus es tot inopes
fame emori? Et certe habebas aurũ, vt miniſtraſſes ali
moniam. Cur tot captiui deducti in cõmercium ſunt,
nec redẽpti? Cur tot ab hoſte occiſi ſunt? Melius fue-
rat vt vaſa viuentiũ ſeruares, q̃ metallorũ. His nõ poſ-
ſet reſponſum referri. Quid enim diceres? Timui ne
templo dei ornatus deeſſet? Reſponderet: Aurũ ſacra-
menta non quærunt: neq́ auro placent, quæ auro non
emuntur. Ornatus ſacramentorũ, redẽptio captiuorũ
eſt. Et vere illa ſunt vaſa precioſa quæ redimunt ani-
mas a morte. Ille verus theſaurus eſt dñi, qui operatur
quod ſanguis eius operatus eſt. Tũc vas dominici ſan-
guinis agnoſco, cum in vtroq́ videro redemptionẽ, vt
calix ab hoſte redimat quos ſãguis a peccato redemit.
Q̃ pulchrum vt cũ agmina captiuorũ ab eccleſia red-
imuntur, dicatur: Hos Chriſtus redemit, Ecce aurum
quod ꝓbari poteſt, Ecce aurum vtile, Ecce aurũ Chri-
ſti, quod a morte liberat, Ecce aurũ quo redimitur pu-
dicitia, ſeruatur caſtitas. Hos ergo malui vobis liberos
tradere, q̃ aurum reſeruare. Hic numerus captiuorum,
hic ordo præſtãtior eſt, q̃ ſpecies poculorũ. Huic mune
H ri proficere debuit aurum redẽptoris, vt redimeret peri
clitantes. Agnoſco infuſum auro ſanguinẽ Chriſti nõ
ſolum irrutilaſſe, verũetiã diuinæ operationis impreſ-
ſiſſe virtutem redẽptionis munere. Tale aurum ſanct⁹
martyr Laurentius dño reſeruauit, a quo cum quære-
rentur theſauri eccleſiæ, promiſit demonſtraturum ſe.
Sequenti die pauperes duxit. Interrogatus vbi eſſent
theſauri quos promiſerat, oſtendit pauperes, dicẽs: Hi
ſunt theſauri eccleſiæ. Et vere theſauri, in quibus Chri
2. Cor. 4. ſtus eſt, in quibus Chriſti fides eſt. Deniq́ apoſtol⁹ ait:
Habemus theſaurũ in vaſis fictilibus. Quos meliores
theſauros habet Chriſtus, q̃ eos in quibus ſe eſſe dixit?
Mat. 25. Sic enim ſcriptum eſt: Eſuriui, & dediſtis mihi mãdu-
care: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes erã, & collo-
giſtis me. Et infra: Quod enim vni horum feciſtis, mi
hi feciſtis. Quos meliores Ieſus habet theſauros, q̃ eos
in quibus amat videri? Hos theſauros demonſtrauit
Laurẽtius, & vicit, qđ eos nec pſecutor potuit auferre.
Itaq́ Ioachim qui aurum i obſidione ſeruabat, nec diſ-
penſabat alimoniæ cõparandæ: & aurum vidit diripi,
& ſe in captiuitatẽ deduci. Laurentius qui aurum eccle
ſiæ maluit erogare pauperibus, q̃ perſecutori reſeruare,
I pro ſingulari interpretationis viuacitate ſacrã marty-
rii accepit coronã. Nunquid dictũ eſt ſancto Laurẽtio:
Nõ debuiſti erogare theſauros eccleſiæ, vaſa ſacramẽ-
torũ vendere? Opus eſt vt quis fide ſyncera & perſpi-
caci prouidentia munus hoc impleat. Sane ſi in ſua ali-
quis deriuat emolumenta, crimen eſt. Sin vero paupe-
ribus erogat, captiuũ redimit, miſericordia eſt. Nemo
enim poteſt dicere, cur paup viuit? Nemo poteſt queri
quia captiui redẽpti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia
tẽplũ dei ædificatum eſt. Nemo poteſt indignari, quia
humandis fidelium reliquiis ſpatia laxata ſunt. Nemo
poteſt dolere, quia in ſepulturis Chriſtianorũ, requies
defunctorum eſt. In his tribus generibus vaſa eccleſiæ
etiam initiata cõfringere, conflare, vendere licet. Opus
eſt vt de eccleſia myſtici poculi forma non exeat, ne ad
vſus nepharios ſacri calicis miniſteriũ trãſferatur. Ideo
intra eccleſiam primum quæſita ſunt vaſa quæ initia-
ta nõ eſſent: deinde comminuta, poſtremo cõflata, per
minutas erogationes diſpenſata egentibus, captiuorũ
quoq́ preciis profecerunt. Quod ſi deſunt noua, & quę K
nequaquã initiata videantur: in huiuſmodi vſus quos
ſupra diximus, arbitror omnia pie poſſe conuerti.

Depoſita viduarum, immo omniũ fidelium in eccle
ſia cum ſui etiam periculo cõſeruanda. Exemplum de
Onia, & Heliodoro, & ſeipſo, & Ticinenſi epiſcopo.
Caput XXIX.

ILLVD ſane diligenter tuẽdum eſt, vt de-
poſita viduarum intemerata maneant, ſine
vlla ſeruentur offenſione: nec ſolũ viduarũ,
ſed etiam omniũ. Fides enim exhibẽda o-
mnibus, ſed maior eſt viduarum cauſa & pupillorum.
Deniq́ hoc ſolo viduarũ nomine (ſicut in libris Mac-
cabæorum legimus) cõmẽdatũ templo omne ſeruatũ 2. Mac. 3.
eſt. Nam cum indicium factũ eſſet pecuniarum quas
in tẽplo Hieroſolymis maximas reperiri poſſe Simon
nefarius Antiocho regi prodidit, miſſus in Hieruſalẽ
Heliodorus ad tẽplum venit, & ſummo ſacerdoti ape-
ruit indicii inuidiã, & aduẽtus ſui cauſam. Tunc ſacer-
dos depoſita eſſe dixit viduarum victualia & pupillo-
rum, quædam autẽ Hircani Tobiæ viri ſancti: eaq́ de-
monſtrauit. Argẽti talẽta quadringẽta erãt, auri vero
ducẽta. Quę cum Heliodorus erepturũ ire vellet, & regis
vẽdicare cõmodis, ſacerdotes ante altare iactauerũt ſe,
induti ſacerdotales ſtolas, & deũ viuũ qui depoſitis le-
gem dederat, flentes inuocabant cuſtodẽ ſe præcepto-
rum pręſtare ſuorũ. Vultus vero & color ſummi ſacer
dotis immutatus declarabat dolorẽ animi, & mentis
intentæ ſolicitudinẽ. Flebant omnes, quod in cõtem-
ptũ locus vẽturus foret ſi nec in dei tẽplo tuta fidei ſer-
uaretur cuſtodia: accinctæq́ mulieres pectus, & clauſæ L
virgines pulſabãt ianuas, ad muros alii currebãt, per fe
neſtras alii proſpectabant, omnes ad cælũ tẽdebãt ma-
nus, orantes vt ſuis dominus adeſſet legibus. Helio-
dorus autem nec his territus, quod intẽderat vrgebat,
& ſatellitibus ſuis ærarium ſepſerat. Tum ſubito ap-
paruit illi terribilis eques armis præfulgens aureis, e-
quus autem eius erat inſigni ornatus opertorio. Alii
quoq́ duo iuuenes apparuerunt in virtute indyta, deco
re grato, cum ſplendore gloriæ, ſpecioſi amictu, qui cir-
cumſteterunt eum, & vtraq́ ex parte flagellabant ſacris
legum, ſine vlla intermiſſione cõtinuato verbere. Quid
multa? Circumfuſus caligine in terram concidit, & eui
denti diuinæ operationis indicio exanimatus iacebat,
nec vlla ſpes in eo reſidebat ſalutis. Oborta eſt lætitia
metuentibus, metus ſuperbis, deiectiq́ ex amicis He-
liodori quidam rogabãt Oniam vt vitam poſceret ei,
quoniam ſupremum gerebat ſpiritum. Rogante ita-
que ſacerdote ſummo, iidem iuuenes iterũ Heliodoro
apparuerunt iiſdem amicti veſtibus, & dixerũt ad eũ: M
Oniæ ſummo ſacerdoti gratias age, propter quem ti-
bi vita eſt reddita. Tu autem expert⁹ flagella dei, vade
& nuncia tuis omnibus quantam cognoueris templi
religionem, & dei poteſtatem. His dictis non compa-
ruerunt. Heliodorus itaq́ recepto ſpiritu hoſtiam do-
mino obtulit, Oniæ ſacerdoti gratias egit, & cum ex-
ercitu ad regem reuertitur, dicens: Si quem habes ho-
ſtem, aut inſidiatorẽ rerũ tuarũ, illuc eum dirige, & fla-
gellatũ recipies eũ. Seruãda eſt igitur filii depoſitis fi-
des, adhibẽda diligentia. Egregie hinc veſtrũ eniteſcit
miniſteriũ, ſi ſuſcepta impreſſio potẽtis quã vel vidua
vel orphani tolerare nõ queant, eccleſiæ ſubſidio cohi-
beatur, ſi oſtẽdatis plus apud vos mandatum dñi, q̃ di-
uitis valere gratiã. Meminiſtis ipſi quotiẽs aduerſus
regales impetus pro viduarũ, immo omniũ depoſitis
certamẽ ſubierimus. Cõmune hoc vobiſcũ mihi recẽs
exẽplũ eccleſiæ Ticinẽſis ꝓferã, quę viduę depoſitũ qđ
ſuſceperat, amittere periclitabatur. Interpellãte enĩ eo
qui ſibi illud imperiali reſcripto vendicare cupiebat, de-

A rici nō tenebant autoritatē, honorati quoq; & interceſſo
res dati, nō poſſe preceptis imperatoris obuiari ferebāt.
Legebatur reſcripti forma directior, magiſter officiorū
ſtatuta agens in rebus iminebat. Quid plura? Traditū
erat: tamen cōmunicato mecū conſilio, obſedit ſanctus
epiſcopus ea cōclauia ad quae tráſlatū illud depoſitū vi
duae cognouerat. Quod vbi nō potuit auferri, receptū
ſub chirographo eſt. Poſtea iterū flagitabatur ex chi
rographo. Preceptū impator iterauerat, vt ipſe p ſemet
ipſum nos cōueniret. Negatū eſt, & expoſita diuinę le
gis autoritate, & ſerie lectionis, & Heliodori picalo, vix
tandē rationē impator accepit. Poſt etiā tentata fuerat
obreptio, ſed pręuenit ſanctus epiſcopus vt redderet vi
duę qd acceperat. Fides interim ſalua eſt, oppreſſio nō
eſt formidini, quia iam res nō fides periclitatur.

Qui fugiēdi, & qui ſint in bono zelādi. Cap. XXX.

FILII fugite improbos, cauete inuidos. In
ter improbum & inuidum hoc intereſt. Im
probus ſuo delectatur bono, inuidus torque
tur alieno. Ille diligit mala, hic bona odit, vt
prope tolerabilior ſit qui ſibi vult bene, q̄ qui male o B
mnibus. Filii ante factum cogitate: & cum diutius co
gitaueritis, tūc facite quod probatis. Laudabilis mors
cū occaſio datur, rapienda eſt illico. Dilata gloria fugit,
nec facile cōprehenditur. Fidem diligite, quoniā per fi
dem & deuotionē Ioſias magnū ſibi ab vniuerſis amo
rem acquiſiuit, quoniā celebrauit paſcha domini cum
eſſet annorū decē & octo, quēadmodū nemo ante eum.
Zelo itaq; vt vicit ſuperiores, ita & vos filii zelum dei
ſumite. Exquirat vos dei zelus & deuoret, vt vnuſ
quiſq; veſtrum dicat: Exquiſiuit me zelus domus tuae.
Apoſtolus Chriſti zelotes dictus eſt. Quid de apoſto
lo dico? Ipſe dominus ait: Zelus domus tuae comedit Pſal. 68.
me. Sit ergo inter vos dei zelus, non iſte humanus quē
inuidia generat. Sit inter vos pax, quę ſuper omnē ſen Philip. 4.
ſum eſt. Amate vos inuicem. Nihil charitate dulcius,
nihil pace gratius. Et voſipſi ſcitis qđ prae caeteris vos
ſemp dilexi & diligo, Quaſi vnius patris filii, coaluiſtis
in affectū germanitatis. Quę bona ſunt tenete, & deus
pacis & dilectionis erit vobiſcū in domino Ieſu, cui eſt
honor, gloria, magnificentia, poteſtas, cū ſpiritu ſancto
in ſecula ſeculorū. Amen.

CAPITA LIBRI TERTII OFFICIORVM.

Quod ſancti & in quiete maxima operentur & mira,
oſtenditur ex Moyſe & Heliſęo. Caput I.
Honeſtū & vtile apud Chriſtianos vnum eſſe, qui non
cōmoda tēporalia ſequimur, ſed ęterna. Cap. II.
De calumnia reprimēda, & beneficentia cūctis exhibē
da. Exēplū de harmonia mēbrorū, quę ſingula ſingu
lis obſequuntur. Cap. III.
Alienis incōmodis noſtra lucra nō quęrēda. Cap. IIII.
Nihil a ſapientibus niſi quod honeſtū ſit expetendū, &
honeſtati ſalutē quoq; poſtponēdam, in quo Dauid
maxime cōmendatur, & Ioannes. Cap. V.
Famis tempore ſubueniendū, nec auare partis incubā
dum, vel precia captanda. Exēpla de Ioſeph, & diui
te auaro in Euangelio. Cap. VI.
Peregrinos tēpore famis vrbe non arcendos: quod non
ſolum inhoneſtum, ſed & inutile propoſitis compro
batur exemplis. Cap. VII.
Honeſtatē ſaluti quoq; prelatā a deo cōprobari. Exēpla
de Ioſue & Caleb & cęter exploratorib⁹. Ca. VIII.
Fraudes & turpia lucra clericos maxīe dedecere, & oēs
hōeſtatē Dauid & Nabuthę imitari debere. Ca. IX
Vitia virtutibus obliterari, & perfidis etiā ac fraudu
lentis fidem oportere cuſtodiri: quod Ioſue Gabao
nitis intimatur exhibuiſſe. Caput. X.
Auaros & fraudulentos interdū cupitis fraudari, ſemp
autē apud deum maleuolentię reatu obnoxios tene
ri. Fabula de quodam Syracuſano, & paradigma de
Doech Idumęo, & Anania. Cap. XI.
De malo temerarii iuramenti paradigma de Herode
& Iepte, & quod filia eius ſponte ſua die condicta re
uerſa, fidem illorum praecellat Pythagoręorū qui ſe
vades inuicem dederunt. Cap. XII.
Quātū piculū Iudith hōeſtatis ſtudio ſubierit. C. XIII.
Quod ſemper honeſtatem ſequatur vtilitas: quod li
cet apud homines aliter ſaepe contingere videatur,
apud deum tamen perpetuo ita eſſe comprobatur
multis exemplis. Caput XIIII.
Laus honeſtatis, magnanimitate Heſter, & fide Iona
thę cōmendatur & Achimelech. Cap. XV.
De moderamine amicitiae conſeruandę, clauditur vo
lumen. Caput XVI.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. OFFI. LIB. III.

Quod ſancti & in quiete maxima operētur & mira,
oſtenditur ex Moyſe & Heliſaeo. Caput I.

A DAVID ꝓpheta docuit nos
tanq̄ in ampla domo deam
bulare in corde noſtro, & con
uerſari cū eo tanq̄ cū bono cō
tubernali, vt ipſe ſibi diceret,
& loqueretur ſecum, vt eſt il
Pſal. 38. lud: Dixi, cuſtodiā vias me
as. Salomon quoq; filius eius
Prouer. 5 ait: Bibe aquā de tuis vaſis,
& de puteorū tuorum fonti
bus. hoc eſt, tuo conſilio vtere. Aqua enī alta, conſilium
in corde viri. Nemo, inquit, alienus particeps ſit tibi,
fons aquę tuę ſit tibi proprius: & iucūdare cū tua vxore
quae eſt tibi a iuuētute. Ceru⁹ amicitię, & pullus grārū
cōfabulētur tecū. Nō ergo prim⁹ Scipio ſciuit ſolus nō
eſſe cū ſolus eſſet, nec min⁹ negocioſus cū ocioſus eſſet.
Sciuit ante ipſum Moyſes, qui cū taceret, clamabat: cū
ocioſus ſtaret, pręliabatur: nec ſolū pręliabatur, ſed etiā
de hoſtibus quos nō contigerat, triūphabat, adeo ocio B
ſus, vt manus eius alii ſuſtinerent: nec minus q̄ caeteri
negocioſus, qui ocioſis manibus expugnabat hoſtem,
quē nō poterant vincere qui dimicabāt. Ergo Moyſes
& in ſilentio loquebatur, & in ocio operabatur. Cuius
autē maiora negocia, q̄ huius ocia, qui quadragita die
bus poſitus in monte, totā legē cōplexus eſt, & in illa ſo
litudine qui cū deo loqueretur nō deſuit? Vnde & Da
uid ait: Audiam quid loquatur in me deus. Et quanto Pſal. 48.
plus eſt, ſi cū aliquo deus loquatur, q̄ ipſe ſecū? Tranſi
bant Apoſtoli: & vmbra eorū curabat infirmos. Tan Actuū. 5.
gebantur veſtimenta eorū, & ſanitas deferebatur. Ser
monē locutus eſt Helias, & pluuia ſtetit, nec cecidit ſup 3. Reg. 17
terrā tribus annis, & ſex mēſibus. Iterū locut⁹ eſt, & hy
dria farinę nō defecit, & vas olei toto famis diuturnae
tēpore nō eſt exinanitū. Et quū pleroſq; delectant belli
ca, quid eſt praeſtantius exercitus magni lacertis? an
ſuis meritis cōfeciſſe praeliū? Sedebat Heliſaeus in vno
loco, & rex Syriae magnā belli molem inferebat popu 4. Reg. 6

c

G lo patrum, diuerſisq; cõſiliorum acerbabat fraudibus: &
circũuenire inſidiis moliebatur, ſed omnes eius appara
tus propheta deprehẽdebat, & vigore mẽtis p gratiam
dei vbiq; preſens, cogitatiões hoſtiũ ſuis annunciabat, &
monebat quibus cauerent locis. Quod vbi regi Syriæ
manifeſtatũ eſt, miſſo exercitu clauſit pphetã. Orauit
Heliſeus, & omnes illos cęcitate percuti fecit, & captiuos
intrare Samariã, qui venerãt obſidere eũ. Conferamus
hoc ocium cũ aliorũ ocio. Alii enim requieſcendi cauſa
abducere animũ a negociis ſolent, & a cõuentu cœtuq;
hominũ ſubtrahere ſeſe, & aut ruris petere ſecretũ, ca=
ptare agrorũ ſolitudines, aut intra vrbẽ vacare animo,
indulgere quieti & tranquillitati. Heliſæus autẽ aut in
ſolitudine Iordanẽ tranſitu ſuo diuidit, vt pars defluat
poſterior, ſuperior autẽ in fontẽ recurrat, aut in Carme
lo, reſoluta difficultate generãdi, inopina ſterilẽ conce=
ptione fœcundat, aut reſuſcitat mortuos, aut ciborũ tẽ
perat amaritudines, & facit farinæ admixtione dulce-
ſcere, aut decẽ panibus diſtributis reliquias colligit ple-
be ſaturata: aut ferrũ ſecuris excuſſum, & in flumũ Ior=
danis merſum profundo, miſſo in aquas ligno facit ſu=
pernatare, aut emũdatione leproſum, aut ſiccitatẽ im=
bribus, aut famẽ mutat fœcunditate. Quando ergo iu-
ſtus ſolus eſt, qui cũ deo ſemper eſt? Quãdo ſolitarius
Roma. 8. eſt, qui nunq̃ ſeparatur a Chriſto? Quis nos, inquit, ſe=
parabit a dilectione Chriſti? Confido quia neq; mors,
neq; vita, neq; angelus. Quando autẽ feriatur a nego=
cio, qui nunq̃ feriatur a merito, quo cõſummatur nego-
H cium? Quibus autẽ locis circũſcribitur, cui totus mun=
dus diuitiarũ poſſeſſio eſt? Qua ęſtimatione definitur,
qui nunq̃ opinione cõprehenditur? Etenim quaſi igno-
ratur & cognoſcitur, quaſi moritur & ecce viuit, quaſi
triſtis & ſemper lætior, vt egenus & largus, vt qui nihil
habeat, & poſſideat oĩa. Nihil enĩ ſpectat vir iuſtus, niſi
quod cõſtans & honeſtũ eſt. Et ideo etiã ſi alii videatur
pauper, ſibi diues eſt: qui non eorũ quę caduca, ſed eorũ
quæ ęterna ſunt æſtimatione cenſetur.

Honeſtũ & vtile apud Chriſtianos vnũ eſſe, qui nõ
cõmoda tẽporalia ſequimur, ſed æterna. Caput II.

ET quoniam de duobus ſuperioribus locis di-
ximus, in quibus honeſtũ illud & vtile tracta
uimus, ſequitur vtrum honeſtatẽ & vtilita=
tem inter ſe cõparare debeamus, & quærere
quid ſit ſequẽdum. Sicut enim ſupra tractauimus vtrũ
honeſtum illud an turpe eſſet, & ſecundo loco vtrum
vtile an inutile: ſimiliter hoc loco vtrum honeſtum ſit
an vtile, nonnulli requirendum putant. Nos autẽ mo=
I nemus ne hæc inter ſe velut compugnantia inducere
videamur, quæ iam ſupra vnum eſſe oſtendimus: nec
honeſtum eſſe poſſe niſi quod vtile, nec vtile, niſi quod
honeſtum, quia non ſequimur ſapientiam carnis, apud
quam vtilitas pecuniariæ iſtius commoditatis pluris
habetur, ſed ſapientiam quæ ex deo eſt, apud quam ea
quæ in hoc ſeculo magna æſtimantur, pro detrimen-
to habentur. Hoc enim catorthoma quod perfectum
& abſolutũ officium eſt, a vero virtutis fonte proficiſci-
tur. Cui ſecũdum eſt cõmune officiũ, quod ipſo ſermo=
ne ſignificatur non eſſe arduæ virtutis ac ſingularis,
quod poteſt plurimis eſſe cõmune. Nam pecuniæ cõ-
pendia captare, familiare multis: elegantiori cõuiuio &
ſuauioribus delectari epulis, vſitatum eſt. Ieiunare au
tem, & cõtinentẽ eſſe, paucorum eſt: & alieni cupidum
non eſſe, rarum eſt. Contra autẽ detrahere velle alteri,
& nõ eſſe contentũ ſuo. Nam in hoc cũ pleriſq; conſor=
tium eſt. Alia igitur prima, alia media officia. Prima
cum paucis, media cum pluribus. Deniq; in iiſdem ver
bis frequenter diſcretio eſt. Aliter enim bonum deum
dicimus, aliter hominem: aliter iuſtum deum appella-
mus, aliter hominẽ. Similiter & ſapiẽtem deum aliter
dicimus, aliter hominem. Quod & in euangelio doce= k
mur: Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter qui Matt. 5.
in cælis eſt, perfectus eſt. Ipſum Paulum lego perfectũ
& nõ perfectũ. Nam cũ dixiſſet: Non quod iam accepe- Philip. 3.
rim, aut iam perfectus ſim, ſequar autẽ ſic vt cõprehen-
dam: ſtatim ſubiecit: Quicũq; ergo perfecti ſumus. Du
plex eſt enim forma perfectionis: Alia medios, alia ple
nos numeros habens. Alia hic, alia ibi. Alia ſecũdum
hominis poſſibilitatem, alia ſecũdum perfectionem fu-
turam. Deus autem iuſtus per omnia, ſapiens ſuper o-
mnia, perfectus in omnibus. Inter ipſos quoq; homines
diſtantia eſt. Aliter Daniel ſapiens, de quo dictum eſt:
Quis Daniele ſapiẽtior? aliter alii ſapiẽtes. Aliter Sa= Ezech. 28
lomon, qui repletus eſt ſapientia ſuper omnem ſapien-
tiam antiquorum, & ſuper omnes ſapientes Aegypti.
Aliud eſt enim cõmuniter ſapere, aliud ſapere perfe=
cte. Qui cõmuniter ſapit, pro temporalibus ſapit, pro
ſe ſapit, vt alteri aliquid detrahat, & ſibi adiũgat. Qui
perfecte ſapit, neſcit ſua ſpectare commoda, ſed ad illud
quod æternum eſt, quod decorum atq; honeſtum, toto
affectu intendit, quęrens nõ quod ſibi vtile eſt, ſed quod
omnibus. Itaq; hęc ſit formula, vt inter duo illa hone-
ſtum atq; vtile errare nequeamus, eo quod iuſtus nihil
alteri detrahẽdum putet, nec alterius incõmodo ſuum
commodum augeri velit. Hanc formam tibi pręſcribit
Apoſtolus dicens: Omnia licent, ſed non omnia expe- 1. Cor. 10.
diunt. Omnia licent, ſed non omnia ędificant. Nemo
quod ſuum eſt quęrat, ſed quod alterius. Hoc eſt, nemo
cõmodum ſuum quęrat, ſed alterius: nemo honorem L
ſuum quęrat, ſed alterius. Vnde & alibi dicit: Alter al- Philip. 2.
terum exiſtimantes ſuperiorem ſibi, non quæ ſua ſunt
ſinguli cogitãtes, ſed quę aliorum. Nemo etiam ſuam
gratiam quęrat, nemo ſuam laudẽ, ſed alterius. Quod
euidenter etiã in Prouerbiis declaratum eſſe aduerti-
mus, dicente ſancto per Salomonem ſpiritu: Fili ſi ſa=
piens fueris, tibi ſapiens eris & proximis. Si autem ma
lus euaſeris, ſolus hauries mala. Sapiens enim aliis cõ
ſulit, ſicut iuſtus: quandoquidem conſors ſui eſt vtriuſ-
que forma virtutis.

De calumnia reprimenda, & beneficẽtia cunctis ex=
hibenda. Exẽplum de harmonia mẽbrorũ, quę ſingula
ſingulis obſequuntur. Caput III.

SI quis igitur vult placere oĩbus per omnia,
quęrat non quod ſibi vtile eſt, ſed quod mul-
tis, ſicut quęrebat & Paulus. Hoc eſt enim
conformari Chriſto, alienũ nõ quęrere, nihil
alteri detrahere vt acquirat ſibi. Chriſtus enĩ dñs cum
eſſet in forma dei, exinaniuit ſe vt formã ſuſciperet ho= M
minis, quã operũ ſuorũ locupletaret virtutibus. Tu er-
go expolias, quẽ Chriſtus induit? Tu exuis quẽ veſti-
uit Chriſtus? Hoc enĩ agis quãdo alterius detrimẽto
tua cõmoda augeri expetis. Cõſidera o homo vnde no
men ſumpſeris. ab humo vtiq;, quæ nihil cuiq̃ eripit,
ſed omnia largitur oĩbus, & diuerſos in vſum omnium
animãtium fructus miniſtrat. Inde appellata humani-
tas, ſpecialis & domeſtica virtus hominis, quæ cõſortẽ
adiuuet. Ipſa te doceat forma tui corporis, mẽbrorũq;
vſus. Nũquid mẽbrũ tuũ alterius mẽbri officia ſibi ven
dicat, vt oculus officiũ oris, aut os oculi officiũ ſibi vẽdi-
cet, aut manꝰ pedũ miniſteriũ, aut pes manuũ? Quin-
etiã ipſę manus dextera ac ſiniſtra diſpartita habẽt offi
cia pleraq;, vt ſi vſum cõmutes vtriuſq;, aduerſum natu
rã ſit: priuſq; totũ hominẽ exuas, q̃ mẽbrorũ tuorũ mi-
niſteria cõuertas, ſi aut de ſiniſtra cibũ ſuggeras, aut de
dextera fungaris miniſterio ſiniſtrę, vt reliquias ciborũ
abluas: niſi forte poſcat neceſſitas. Finge hãc & da ocu-
lo virtutẽ, vt poſſit detrahere ſenſum capiti, auditũ au-
ribus, menti cogitationes, odoratũ naribus, ori ſaporẽ,
& ſibi conferat, nonne omnẽ ſtatum diſſoluet naturæ?

1.Cor.12. Vnde pulchre Apoſtolus ait: Si totũ corpus oculus,
A vbi auditus? Si totũ auditus, vbi odoratus? Omnes er
go vnum corpus ſumus, & diuerſa membra, ſed omnia
corpori neceſſaria. Non enĩ poteſt mẽbrũ mẽbro dice-
re, nõ es mihi neceſſariũ, quinetiam ipſa quæ videntur
infirmiora membra eſſe, multo magis neceſſaria ſunt,
& maiorẽ plerunq; tuendi ſe requirunt ſolicitudinem.
Et ſiquid dolet membrũ vnum, cõpatiuntur ei mem-
bra omnia. Vnde q̃ graue eſt vt detrahamus aliquid
ei cui nos compati oportet: & cui debemus cõſortium
miniſterii, ei fraudi & noxæ ſumus? Hæc vtiq; lex natu
ræ eſt, quæ nos ad omnẽ ſtringit humanitatẽ, vt alter
alteri tanq̃ vnius partes corporis inuicem deferamus.
Nec detrahendũ quicq̃ putemus, cũ cõtra naturæ legẽ
ſit nõ iuuare. Sic enim naſcimur, vt conſentiant mẽbra
mẽbris, & alterum alteri adhęreat, & obſequantur ſibi
mutuo miniſterio. Quod ſi vnum deſit officio ſuo, im-
pediantur & cætera: vt ſi eruat oculum manus, nonne
ſibi operis ſui vſum negauit? Si pedem vulneret, quã-
torũ ſibi actuũ profectũ inuiderit? Et quãto grauius eſt
totum hominẽ q̃ vnum mẽbrũ detrahi? Iam ſi in vno
membro totũ corpus violatur, vtiq; in vno homine cõ-
munio totius humanitatis ſoluitur, violatur natura ge
neris humani, & ſanctæ eccleſiæ congregatio, quæ in
vnum connexum corpus atq; compactum vnitate fidei
& charitatis aſſurgit. Chriſtus quoq; dñs qui pro vni-
uerſis mortuus eſt, mercedẽ ſanguinis ſui euacuatã do-
lebit. Quid ꝙ etiã ipſa lex dñi hanc formã tenendam
edocet, vt nihil alteri detrahas tui cõmodi ſeruãdi gra-
B tia, cum dicit: Non transferas terminos antiquos quos
ſtatuerunt patres tui. cum vitulum errantẽ fratris tui
reducendum pręcipit, cum furem mori iubet, cum ve-
tat mercenarium debita mercede fraudari, cum pecu-
niam ſine vſuris reddendam cenſet? Subuenire enim
nõ habenti humanitatis eſt, duritię autem plus extor-
quere q̃ dederis. Etenim ſi ideo iops auxilio tuo eguit,
quia non habuit vnde de ſuo redderet: nonne impium
eſt ſi ſub humanitatis ſimulatione amplius ab eo po-
ſcas, qui non habebat vnde minus ſolueret? Abſoluis
igitur alteri debitorem, vt condẽnes tibi: & hanc huma
nitatem vocas, vbi eſt iniquitatis auctio? Hoc præſta-
mus cęteris animãtibus, quod alia genera animãtium
conferre aliquid neſciunt: feræ autem eripiunt, homi-
Pſal.36. nes tribuunt. Vnde & Pſalmiſta ait: Iuſtus miſeretur
& tribuit. Sunt tamen quibus & feræ conferant. Siqui-
dem collatione ſobolem ſuam nutriunt, & aues cibo
ſuo pullos ſatiant ſuos. homini autem ſoli tributũ eſt
vt omnes tanq̃ ſuos paſcat. Debetur iſtud ipſo naturæ
iure. Quod ſi non licet nõ dare, quomodo detrahere li-
cet? Nec ipſæ leges nos docẽt, quę ea quę detracta ſunt
alicui cum iniuria perſonæ, aut rei ipſius cumulo, reſti-
tui iubent, quo furem a detrahendo aut pœna deter-
reant, aut mulcta reuocent. Pone tamen quod aliquis
poſſit aut pœnam nõ timere, aut mulctæ illudere. Nũ-
quid dignum eſt vt aliqui alteri detrahant? Seruile hoc
vitium, & familiare vltimæ conditioni, adeo cõtra na-
C turam, vt inopia magis hoc extorquere videatur, q̃ na-
tura ſuadere. Seruorũ tamen occulta furta, diuitum ra-
pinæ publicę. Quid autem tam contra naturam, q̃ vio
lare alterum tui cõmodi cauſa, cum pro omnibus ex-
cubandum, ſubeundas moleſtias, ſuſcipiendum labo-
rem naturalis affectus perſuadeat, & glorioſum vni-
cuiq; ducatur ſi periculis propriis quærat vniuerſorum
tranquillitatem, multoq; ſibi vnuſquiſq; arbitretur gra-
tius excidia patriæ repuliſſe, q̃ propria pericula, præ-
ſtantiuſq; eſſe exiſtimet, quod operam ſuam patriæ im
penderit, q̃ ſi in ocio poſitus tranquillam vitam volu-
ptatum copiis functus egiſſet?

Alienis incommodis noſtra lucra non quærenda.
Caput IIII.

HINC igitur colligitur quod homo qui ſecun- D
dum naturæ formatus eſt directionem, vt
obediat ei, nocere non poſſit alteri. Quod ſi
cui noceat, naturam violet: neq; tantum eſſe
commodi quod adipiſci ſeſe putet, quantum incom-
modi quod ex eo ſibi accidat. Quæ enim pœna gra-
uior, q̃ interioris vulnus conſcientiæ? Quod ſeuerius
iudicium q̃ domeſticum, quo vnuſquiſq; ſibi eſt reus,
ſeq; ipſe arguit quod iniuriam fratri indigne fecerit?
Quod non mediocriter ſcriptura condemnat dicens:
Ex ore ſtultorum baculus contumeliæ. Stultitiæ igi-
tur condemnatur qui cõtumeliam facit. Nõne hoc ma
gis fugiendum, q̃ mors, q̃ diſpendium, q̃ inopia, q̃ exi-
lium, q̃ debilitatis dolor? Quis enim vitium corporis,
aut patrimonii damnum non leuius ducat vitio ani-
mi, & exiſtimationis diſpendio? Liquet igitur id ex-
petendum & tenendum omnibus, quod eadem ſin-
gulorum ſit vtilitas, quæ ſit vniuerſorum, nihilq; iudi-
candum vtile, niſi quod in cõmune proſit. Quomodo
enim poteſt vni prodeſſe, quod inutile ſit omnibus?
Mihi certe non videtur qui inutilis eſt omnibus, ſibi
vtilis eſſe poſſe. Etenim ſi vna lex naturæ omnibus,
vna vtiq; vtilitas vniuerſorũ. Quod ſi vna vtilitas vni-
uerſorum, ad conſulendum vtiq; omnibus naturæ lege
conſtringimur. Non eſt ergo eius qui conſultum velit
alteri ſecundum naturam, nocere ei aduerſus legem na
turæ. Etenim ſi ii qui in ſtadio currunt, ita feruntur E
præceptis informari atq; inſtrui, vt vnuſquiſq; celerita-
te, non fraude contendat, curſuq; quantum poteſt ad vi
ctoriam properet, ſupplantare autem alterum aut ma-
nu deiicere non auſit: quanto magis in hoc curſu vitæ
iſtius ſine fraude alterius & circũſcriptione quærenda
nobis victoria eſt? Quærunt aliqui, ſi ſapiens in nau-
fragio poſitus inſipienti naufrago tabulam extorque-
re poſſit, vtrum debeat. Mihi quidem etſi præſtabi-
lius communi videatur vſui ſapientem de naufragio
q̃ inſipientem euadere, tamen non videtur quod vir
Chriſtianus & iuſtus & ſapiens quærere ſibi vitam
aliena morte debeat, vtpote qui etiam ſi in latronem
armatum incidat, ferientem referire non poſſit: ne dum
ſalutem defendit, pietatẽ contaminet. De quo in euan-
gelii libris aperta & euidens ſentẽtia eſt: Reconde gla-
dium tuum. Omnis enim qui gladio percuſſerit, gla- Mat.26.
dio ferietur. Quis latro deteſtabilior, q̃ perſecutor qui
venerat vt Chriſtum occideret? Sed noluit ſe Chriſtus
perſecutorum defendi vulnere, qui voluit ſuo vulnere
omnes ſanare. Cur enim te potiorem altero iudices, cũ
viri ſit Chriſtiani præferre ſibi alterum, nihil ſibi arro- F
gare, nullum ſibi honorem aſſumere, non vendicare
meriti ſui precium? Deniq; cur non tuum tolerare po-
tius incõmodum, q̃ alienũ cõmodum diripere aſſue-
ſcas? Quid tam aduerſus naturam, q̃ non eſſe conten-
tum eo quod habeas, aliena quærere, ambire turpiter?
Nam ſi honeſtas ſecundum naturam: (omnia enim fe
cit deus bona valde) turpitudo vtiq; cõtraria eſt. Non
poteſt ergo honeſtati conuenire & turpitudini, cũ hæc
inter ſe diſcreta naturæ lege ſint.

Nihil a ſapiẽtibus niſi qđ honeſtũ ſit expetẽdum, &
honeſtati ſalutem quoq; poſtponẽdam. In quo Dauid
maxime cõmendatur. Caput V.

SED iam vt etiam in hoc libro ponamus fa-
ſtigiũ, in quo velut in fine diſputationis no-
ſtræ dirigamus ſententiã, vt nihil expetẽdũ
ſit niſi qđ honeſtũ. Nihil naq; agit ſapiẽs niſi
qđ honeſtũ ſit, niſi qđ cũ ſynceritate ſine fraude ſit: neq;
quicq̃ facit, in quo ſe crimine quoq̃ obliget, etiã ſi latere
poſſit. Sibi enĩ eſt reus priuſq̃ cæteris, nec tam pudenda
apud eũ publicatio flagitii, q̃ conſcientia eſt. Quod nõ
fictis fabulis, vt Philoſophi diſputãt, ſed veriſſimis iu-

G ſtorum virorum exemplis docere poſſumus. Non igi-
tur ego ſimulabo terrae hiatum, quae magnis quibuſ-
dam diſſiluerit ſoluta imbribus, in quem deſcendiſſe
Gyges, atq; ibi fabulantiũ illum equum aeneum offen-
diſſe a Platone inducitur, qui in lateribus ſuis fores ha
beret: quas vbi aperuit, animaduertiſſe anulũ aureum
in digito mortui hominis, cuius illic exanime corpus
iaceret: auriq; auarum ſuſtuliſſe anulum. Sed cum ſe
ad paſtores recepiſſet regios, de quorum ipſe numero
foret: caſu quodam, quod palam eius anuli ad palmam
conuerterat, ipſe omnes videbat, atq; a nullo videba-
tur: deinde cum in locum ſuum reuocaſſet anulum,
videbatur ab omnibus. Cuius ſolers factus miraculi,
per anuli opportunitatem reginae ſtupro potitus, ne-
cem regi intulit, caeteriſq; interemptis quos necan-
dos putauerat, ne ſibi impedimento forent, Lydiae re-
gnum adeptus eſt. Da, inquit, hunc anulum ſapienti,
vt beneficio eius poſſit latere cũ deliquerit. Non mi-
nus fugiet peccatorum contagium, q̃ ſi non poſſit la-
tere. Non enim latebra ſapienti ſpes impunitatis, ſed
1. Tiñ. 1. innocentia eſt. Deniq; lex non iuſto eſt poſita, ſed in-
iuſto: quia iuſtus legem habet mentis ſuae, & aequi-
tatis ac iuſtitiae ſuae normam. Ideoq; non terrore poe-
nae reuocatur a culpa, ſed honeſtatis regula. Ergo vt
ad propoſitum redeamus, non fabuloſa pro veris, ſed
vera pro fabuloſis exempla proferamus. Quid enim
mihi opus eſt fingere hiatum terrae, equum aeneum,
anulumq; aureum in digito defuncti repertum, cuius
anuli tanta ſit vis, vt pro arbitrio ſuo qui eum ſit indu
tus anulum, appareat cum velit: cum autem nolit, con
ſpectui ſe praeſentium ſubtrahat, vt praeſens non poſ-
ſit videri? Nempe eo tendit iſtud, vtrum ſapiẽs etiam
H ſi iſto vtatur anulo, quo poſſit propria flagitia celare, &
regnum aſſequi, nolit ne peccare, & grauius ducat ſce-
leris contagium, poenarum doloribus, an vero ſpe im-
punitatis vtatur ad perpetrandum ſcelus. Quid inquã
mihi opus eſt figmento anuli, cum poſſim docere ex
rebus geſtis quod vir ſapiens cum ſibi in peccato non
ſolum latendum, ſed etiam regnandum videret ſi pec-
catum admitteret, contra autẽ periculum ſalutis cerne
ret ſi declinaret flagitium, eligeret tamẽ magis ſalutis
periculum vt vacaret flagitio, q̃ flagitium quo ſibi re-
1. Reg. 26 gnum pararet? Deniq; Dauid cũ fugeret a facie regis
Saul, cum eum rex cum tribus milibus virorũ electo-
rum ad inferendã necem in deſerto quereret, ingreſſus
in caſtra regis, cũ dormientẽ offendiſſet, non ſolum ipſe
non percuſſit, ſed etiam protexit, ne ab alio qui ſimul
ingreſſus fuerat, perimeretur. Nam cũ diceret ei Abi-
ſai: Concluſit hodie dominus inimicũ tuũ in manibus
tuis, & nunc occidam eum: reſpondit: Non conſumas
illum, quoniam quis iniiciet manum ſuam in Chriſtũ
domini, & purus erit? Et addidit: Viuit dñs, quia niſi
I dominus percuſſerit illum, aut niſi hora illius venerit
vt moriatur, vel in pugnam deſcenderit, & apponatur
mihi, nõ ſit a domino iniicere manum meã in Chriſtũ
domini. Itaq; non permiſit necari eum, ſed ſolum lan
ceam quae erat ad caput eius, & lenticulam tulit aquae,
dormientibus cunctis. egreſſus de caſtris tranſiuit in
cacumen montis, & coarguere coepit ſtipatores regios,
& praecipue principem militiae Abner, quod nequaq̃
fidam cuſtodiam regi & domino ſuo adhiberet: demq;
demonſtraret vbi eſſet lancea regis, vel lenticula quae
erat ad caput eius. Et appellatus a rege lanceã reddidit:
& dominus, inquit, reſtituat vnicuiq; iuſtitias ſuas, &
fidem ſuam: ſicut tradidit te dominus in manus meas,
& nolui iniicere manũ meã in Chriſtũ domini. Et cũ
hoc diceret, timebat tamẽ inſidias eius, & fugit, ſedem
exilio mutans. Nec tamen ſalutẽ praetulit innocentiae,
cũ iam ſecundo facultate ſibi tributa regis necandi no-
† alias po- huiſſet † vti occaſionis beneficio, quę & ſecuritatẽ ſalu-
tuiſſet. tis metuenti, & regnum offerebat exuli. Vbi opus fuit

Ioanni Gygeo anulo, qui ſi tacuiſſet, nõ eſſet occiſus ab K
Herode? Pręſtare hoc illi potuit ſilentium ſuum, vt &
videretur & non occideretur. Sed quia non ſolum pec-
care ſe propter ſalutis defenſionem paſſus non eſt, ſed
ne alienum quidem peccatum ferre ac perpeti potuit,
ideo in ſe cauſam necis excitauit. Certe hoc negare non
poſſunt potuiſſe fieri vt taceret, qui de illo Gyge negãt
potuiſſe fieri vt anuli beneficio abſcõderetur. Sed fabu-
la etſi vim nõ habet veritatis, hanc tamen rationẽ ha-
bet, vt ſi poſſit celare ſe vir iuſtus, tamen ita peccatum
declinet, quaſi celare non poſſit, nec perſonam ſuam in-
dutus anulum, ſed vitam ſuã Chriſtũ indutus abſcon-
dat, ſicut Apoſtolus ait: Quia vita noſtra abſcondita Coloſ. 3.
eſt cum Chriſto in deo. Nemo ergo hic fulgere quae-
rat, nemo ſibi arroget, nemo ſe iactet. Nolebat ſe Chri
ſtus hic cognoſci, nolebat praedicari in euangelio no-
men ſuum cum in terris verſaretur, venit vt lateret ſe-
culũ hoc. Ergo & nos ſimili modo abſcondamus vi-
tam noſtram Chriſti exemplo, fugiamus iactantiam,
prędicari nõ expetamus. Melius eſt hic eſſe in humili-
tate, ibi in gloria. Cũ, inquit, Chriſtus apparuerit, tunc Ibidem.
& vos cum illo apparebitis in gloria.

Famis tẽpore ſubueniẽdum, nec auarae partis incu-
bandum, vel precia captanda. Exẽpla de Ioſeph, & di-
uite auaro in euangelio. Caput VI.

NON vincat igitur honeſtatem vtilitas, ſed
honeſtas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem,
quae aeſtimatur ſecundum vulgi opinionẽ.
Mortificetur auaritia, moriatur cõcupiſcen-
tia. Sanctus in negociationem introiſſe ſe negat: quia
preciorum captare incrementa, non ſimplicitatis, ſed L
verſutię eſt. Et alius ait: Captans precia frumenti, ma- Prouer. 11
ledictus in plebe eſt. Definita eſt ſentẽtia, nihil diſputa-
tioni relinquens: quale controuerſiarũ genus ſolet dicẽ-
di eſſe cum alius alleget agriculturam laudabilẽ apud
omnes haberi, fructus terrae ſimplices eſſe triplos, plus
q̃n ſeminauerit, eũ probatiorẽ fore, vberiores redditus
induſtriae nõ fraudari, negligentiã magis & incuriam
ruris inculti reprehẽdi ſolere. Araui, inquit, ſtudioſius,
vberius ſeminaui, diligẽtius excolui, bono collegi pro-
uentu, ſolicitus recondi, ſeruaui fideliter, prouide cuſto-
diui. Nunc in tẽpore famis vendo, ſubuenio eſurienti-
bus, vendo frumentum non alienum, ſed meũ, non plu
ris q̃ caeteri, immo etiam minori precio. Quid hic frau
dis eſt, cum multi poſſent periclitari ſi nõ haberẽt quod
emerent? Num induſtria in crimen vocatur? Num di-
ligentia reprehenditur? Num prudentia vituperatur?
Fortaſſe dicat: Et Ioſeph frumenta in abundantia col-
legit, in caritate vendidit. Num carius aliquis emere
cõpellitur? Num vis adhibetur emptori? Omnib⁹ de-
fertur emendi copia, nulli irrogatur iniuria. His igitur
q̃ratum cuiuſq; fert ingenium diſputatis, exurgit alius M
dicens: Bona quidẽ agricultura, quę fructus miniſtrat
omnibus, quae ſimplici induſtria accumulat terrarum
foecunditatem, nihil doli, nihil fraudis interſerens. De-
niq; ſiquid vitii fuerit, plus diſpendii eſt: quia ſi bene ali-
quis ſeuerit, melius metet: & ſi ſincerũ tritici granũ ſe-
minauerit, puriorẽ ac ſincerã meſſem colliget. Foecũ-
da terra multiplicatũ reddit quod accepat, fidelis ager
foeneratos ſolet reſtituere prouẽtus. De redditibus igi-
tur vberis glebę expectare debes tui mercedem laboris,
de fertilitate pinguis ſoli iuſta ſperare compẽdia. Cur
ad fraudem conuertis naturę induſtriam & indulgen-
tiã? Cur inuides vſibus hominũ publicos partus? Cur
populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam?
Cur optari facis a pauperibus ſterilitatẽ? Cũ enĩ nõ ſen
tiant beneficia foecũditatis, te auctionante precium, te
condẽte frumẽtũ: optant poti⁹ nihil naſci, q̃ te de fame
publica negociari. Ambis frumẽtorũ indigentiam, ali-

A mentorũ penuriam, vberis ſoli partus ingemiſcis, fles
publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras,
exploras qñ ſterilior prouẽtus ſit, quãdo exilior partus.
votis tuis gaudes arriſiſſe maledictũ, vt nihil vſq̃ naſce
retur. Tunc meſſem tuam veniſſe lætaris, tunc tibi de
omnium miſeria congeris opes, & hanc tu induſtriam
vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis ver
ſutia, quæ aſtutia fraudis eſt: & hoc tu remedium vo=
cas, quod eſt commentum nequitię. Latrocinium hoc
an fœnus appellem? Captantur tanquã latrocinii tem
pora, quibus in viſcera hominũ dirus inſidiator obre=
pas. Augetur preciũ tanq̃ ſorte cumulatũ fœnoris, quo
periculũ capitis aceruatur. Tibi conditæ frugis multi=
plicatur vſura, tu frumẽtum quaſi fœnerator occultas,
quaſi venditor auctionaris. Quid imprecaris male o=
mnibus, quia maior futura ſit fames, quaſi nihil frugũ
ſuperſit, quaſi infœcundior annus ſequatur? Lucrum
tuum, damnũ publicum eſt. Ioſeph ſanctus omnibus
aperuit horrea, nõ clauſit: nec precia captauit annonæ,
ſed perenne ſubſidiũ collocauit: nihil ſibi acquiſiuit, ſed
quemadmodum fames etiam in poſterum vinceretur,
prouida ordinatiõe diſpoſuit. Legiſti quẽadmodũ hũc
frumentarii precii captatorẽ exponat in euãgelio domi
nus Ieſus, cuius poſſeſſio diuites fructus attulit, & ille,
Luc. 12. quaſi egẽs dicebat: Quid faciam? nõ habeo quo cõgre=
gem. Deſtruã horrea mea, & maiora faciam. cum ſcire
nõ poſſet vtrũ ſequenti nocte anima ſua ab eodem repe
teretur. Neſciebat quid faceret. quaſi ei alimenta deeſ=
ſent, herebat ambiguo. Nõ capiebãt horrea annonam,
Prouerb. & ille ſe egere credebat. Recte igitur Salomon: Qui cõ
11. tinet inquit frumẽtũ, relinquet illud nationibus. nõ hę=
redibus: quoniã auaritiæ emolumentũ ad ſucceſſorum
B iura nõ peruenit. Quod non legitime acquiritur, quaſi
ventis quibuſdã ita extraneis diripientibus diſſipatur.
Et addidit: Captans annonam maledictus in plebe eſt,
benedictio autẽ in capite eius qui participat. Vides er
go quod largitorẽ frumenti eſſe deceat, nõ precii capta
torem. Non eſt igitur iſta vtilitas, in qua plus honeſta
ti detrahitur, q̃ vtilitati adiungitur.

Peregrinos tẽpore famis vrbe non arcendos: quod non ſolum inhoneſtum, ſed & inutile propoſitis com=probatur exemplis. Caput VII.

SED & illi qui peregrinos vrbe prohibent,
nequaq̃ probandi. expellere eo tempore quo
deberent iuuare, ſeparare a commerciis cõ=
munis parentis, fuſos omnibus partus ne=
† alias auocare. gare, inita iam conſortia viuendi auerruncare: † cum
quibus fuerint cõmunia iura, cum his nolle in tempore
neceſſitatis ſubſidia partiri? Feræ non expellunt feras,
& homo excludit hominẽ? Feræ ac beſtiæ cõmunem
C putant omnibus victum quẽ terra miniſtrat. Illæ etiã
conformẽ ſui generis adiuuant: homo impugnat, qui
nihil a ſe alienum debet credere quicquid humani eſt.
Quanto ille rectius, qui cum iam prouecta proceſſiſſet
ætate, & famem toleraret ciuitas, atq; (vt in talibus ſo
let) peterẽt vulgo vt peregrini vrbe prohiberẽtur, prę=
fecturæ vrbanæ curam cęteris maiorem ſuſtinens, con
uocauit honoratos, & locupletiores viros popoſcit vt
in medium cõſulerent, dicẽs: Quã immane eſſet peregri=
nos eiici, q̃ hominẽ exueret qui cibum morienti nega=
ret. Canes ante menſam impaſtos eſſe non patimur,
& homines extrudimus? Quã inutile quoq; tot popu=
los mundo perire, quos dira conficeret labes. quantos
vrbi ſuę perire, qui ſolerent adiumento eſſe vel in con=
ferendis ſubſidiis, vel in celebrandis commerciis, ne=
minẽ fame aliena iuuari: protrahere vt plurimũ diem
poſſe, non inopiam repellere: imo tot cultoribus extin
ctis, tot agricolis occidentibus, occaſura in perpetuum
ſubſidia frumentaria. Hos igitur excludimus qui victũ
nobis inferre conſueuerũt? Hos nolumus in tẽpe neceſſita= D
tis paſcere, qui nos omni ætate pauerunt? Quãta ſunt
quę ab ipſis nobis hoc ipſo tẽpe miniſtrãtur? Nõ in ſolo Deute. 8.
pane viuit homo. Noſtra illic familia, pleriq; etiã noſtri
parentes ſunt. Reddamus quod accepimus. Sed vere=
mur ne cumulemus inopiã. Primũ omniũ miſericor=
dia nunquã deſtituitur, ſed adiuuatur. Deinde ſubſidia
annonæ quę his impartienda ſunt, collatione redima=
mus, reparemus auro. Nũquid his deficiẽtibus, nõ aliũ
nobis redimẽdi cultores videntur? Quãto vilius eſt pa=
ſcere q̃ emere cultores? Vbi etiam repares? Vbi inue=
nias quẽ reformes? Adde: ſi inuenias quẽ ignarum, &
alieni vſus numero poſſis ſubſtituere, nõ cultui. Quid
plura? Collato auro coacta frumenta ſunt. Ita nec abũ=
dantiã vrbis minuit, & peregrinis alimoniã ſubmini=
ſtrauit. Quantę hoc cõmẽdationis apud deum fuit ſan
ctiſſimo ſeni? Quantę apud homines gloriæ? Hic ma
gnus vere probatus, qui vere potuit imperatori dicere
demonſtrans prouinciæ totius populos: Hos tibi omnes
reſeruaui, hi viuunt beneficio tui ſenatus, hos tua curia
iam morti abſtulit. Quanto hoc vtilius, q̃ illud quod
proxime Romæ factũ eſt, eiectos eſſe vrbe ampliſſima
qui iam plurimã illic ętatem tranſegerant, flentes cum
filiis abiiſſe, quibus velut ciuibus amoliẽdum exilium
deplorarent, interruptas complurium neceſſitudines, di=
rẽptas affinitates. Et certe arriſerat anni fœcunditas,
inuectitio vrbs ſola egebat frumẽto, potuiſſet iuuari ſi
peterent ab Italis frumentũ, quorũ filii expellebantur.
Nihil hoc turpius, excludere quaſi alienum, & exigere
quaſi ſuũ. Quid illũ eiicis qui de ſuo paſcitur? Quid il=
lum eiicis qui te paſcit? Seruũ retines, trudis parentẽ?
Frumentum ſuſcipis, nec affectum impartis? Victum
extorques, nec rependis gratiã? Quã deforme hoc, q̃ inu=
tile? Quomodo enim poteſt vtile eſſe quod non decet?
Quãtis corporatorũ ſubſidiis dudum Roma frauda= E
ta eſt? Potuit & illos nõ amittere, & euadere famem,
expectatis vẽtorũ opportunis flatibus, & ſperatarum
commeatu nauium. Quã vero illud ſuperius honeſtum
atq; vtile? Quid enim tam decorum atq; honeſtum, q̃
collatione locupletum iuuare egentes, miniſtrare vi=
ctum eſurientibus, nulli cibum deforẽ? Quid tam vti=
le, q̃ cultores agrorum reſeruari, non interire plebẽ ru=
ſticanorũ? Quod honeſtũ igitur, vtile: & quod vtile, ho
neſtum. E cõtra, quod inutile, indecorum: quod autem
indecorum, id etiam inutile.

Honeſtatem ſaluti quoq; prælatam a deo compro=bari. Exempla de Ioſue & Caleb, & cæteris explora=toribus. Caput VIII.

QVANDO maiores noſtri ſeruitio exire
potuiſſent, niſi id nõ ſolum turpe, ſed etiam F
inutile crediſſent, regi ſeruire Egyptio=
rum? Ieſus quoq; & Caleb miſſi ad explo=
randam terram: vberem quidem terram, ſed a ferociſſi=
mis inhabitari gentibus nunciauerunt. Terrore belli
populus infractus, recuſabat terræ eius poſſeſſionem.
Suadebant miſſi exploratores Ieſus & Caleb terrã eſſe
vtilem. indecorum putabant cedere nationibus. lapida
ri potius eligebant, quod minabatur populus, q̃ dece=
dere de honeſtate. Diſſuadebãt alii, plebs reclamabat,
dicens aduerſus diras & aſperas gentes bellum fore,
cadendum ſibi in prælio, mulieres ſuas & pueros dire=
ptioni futuros. Exarſit domini indignatio, vt omnes
vellet perdere, ſed rogante Moyſe temperauit ſenten=
tiam, vltionem diſtulit, ſatis eſſe perfidis ſupplicii iu=
dicans, vt ſi parceret interim, nec percuteret incredu=
los, ad eam tamen terram quam recuſauerant, propter
incredulitatis ſuæ precium non peruenirent, ſed pueri
& mulieres qui non immurmurauerant, vel ſexu vel
ętate veniabiles, caperẽt eius terrę promiſſam heredita=

G tem. Deniq; quicũq; erant a viceſimo anno & ſupra, in
deſerto corũ membra ceciderunt, ſed aliorum dilata eſt
poena. Qui autem aſcenderunt cum Ieſu, & diſſuaden
dum putauerunt, plaga mala ſtatim mortui ſunt. Ie-
ſus vero & Caleb cum innoxia ætate vel ſexu in ter-
ram promiſſionis intrarunt. Pars igitur melior gloriã
ſaluti prætulit, deterior ſalutem honeſtati. Diuina au-
tem ſententia eos probauit, qui honeſta vtilibus præ-
ſtare arbitrabantur. Eos vero cõdemnauit, apud quos
ea quæ videbantur ſaluti potius q̃ honeſtati accõmo-
da, præponderabant.

Fraudes & turpia lucra clericos maxime dedece-
re, & omnes honeſtatem Dauid & Nabuthę imita-
ri debere. Caput IX.

NIHIL itaq; deformius, q̃ nullum habere a-
morem honeſtatis, & vſu quodam degene-
ris mercaturę queſtu ſolicitari ignobili, aua
ro æſtuare corde, diebus ac noctibus inhiare
in alieni detrimenta patrimonii, non eleuare animum
ad honeſtatis nitorem, nõ conſiderare veræ laudis pul
chritudinem. Hinc naſcuntur aucupia quæſitæ hære-
ditatis, continentiæ atq; grauitatis ſimulatione capta-
tæ, quod abhorret a ꝓpoſito Chriſtiani viri. Omne enĩ
quod arte elicitũ, & fraude cõpoſitũ eſt, caret merito ſim
plicitatis. In ipſis qui nullũ eccleſiaſtici ordinis officiũ
receperint, incongrua iudicatur affectatæ ambitio hæ-
reditatis. In ſupremo fine vitæ poſitos ſuũ habere iudi
ciũ, vt libere teſtentur quod ſentiunt, qui poſtea nõ ſunt
H emendaturi: cũ honeſtũ nõ ſit compendia aliis vel debi
ta vel parata auertere, cum vel ſacerdotis vel miniſtri
ſit prodeſſe ſi fieri poteſt omnibus, obeſſe nemini. De-
niq; ſi nõ poteſt alteri ſubueniri niſi alter lædatur, com-
modius eſt neutrum iuuari, q̃ grauari alterum. Ideoq;
in cauſis pecuniariis interuenire non eſt ſacerdotis, in
quibus non poteſt fieri quin frequẽter lędatur alter qui
vincitur, quĩ interceſſoris beneficio ſe victũ arbitratur.
Sacerdotis eſt igitur nulli nocere, prodeſſe velle omni-
bus. poſſe autẽ ſolius eſt dei. Nam in cauſa capitis no-
cere ei quẽ iuuare debeas periclitantẽ, non ſine peccato
eſt graui. In cauſa autẽ pecuniæ odia quęrere, inſipien-
tiæ eſt: cum pro ſalute hominis graues frequẽter fiant
moleſtiæ: in quo etiam periclitari glorioſum ſit. Pro-
poſita igitur forma i ſacerdotis officio teneatur, vt nul-
li noceat ne laceſſitus quidẽ, & aliqua iniuria offenſus.
Pſalm̃. 7. Bonus enĩ eſt vir qui dixit: Si reddidi retribuentibus
mihi mala. Quę enĩ eſt gloria, ſi eum nõ lædimus qui
nos nõ læſerit? Sed illa virtus eſt, ſi lęſus remittas. Q̃
honeſtũ, quod Dauid cũ potuiſſet regi inimico nocere,
I maluit parcere? Q̃ etiam vtile, quia ſucceſſori hoc pro-
fuit, vt diſcerent oẽs fidem regi ꝓprio ſeruare, nec vſur-
pare imperium, ſed vereri? Itaq; & honeſtas vtilitati
prędata eſt, & vtilitas ſecuta eſt honeſtatẽ. Parum eſt
quod pepercit: addidit, ꝙ etiã in bello doluit occiſum, &
2. Reg. 1. flebiliter deplorauit dicẽs: Montes qui eſtis in Gelboe,
neq; ros neq; pluuia cadat ſup vos. Montes mortis, quĩ
ibi ſublata eſt protectio potentũ, protectio Saul. Non
eſt vnctus in oleo, ſed ſanguine vulneratorũ, & ex adi-
pe belligerantiũ. Sagitta Ionathæ nõ eſt retro reuerſa,
& gladius Saul non eſt reuerſus vacuus. Saul & Iona
thas ſpecioſi & chariſſimi, inſeparabiles in vita ſua, &
in morte nõ ſunt ſeparati. Sup aquilas leuiores, ſuper
leones potẽtiores. Filię Iſrael plorate ſup Saul, q veſtie
bat vos veſtimenta coccinea cũ ornamento veſtro, qui
imponebat aurum ſup veſtimenta veſtra. Quomodo
ceciderunt potẽtes in media pugna? Ionathas in morte
vulneratus eſt. Doleo in te frater Ionatha, ſpecioſus
valde. Ceciderat amor tuus in me, ſicut amor mulierũ.
Quomodo ceciderũt potẽtes, & perierũt arma concu-
piſcenda? Quæ mater vnicum ſic defleret filiũ, quẽad-
modum hic defleuit inimicũ? Quis gratiæ autorẽ tã- K
tis proſequeretur laudibus, quantis iſte proſecutus eſt
inſidiatorẽ capitis ſui? Q̃ pie doluit, quanto ingemuit
affectu? Aruerunt montes prophetico maledicto, & di
uina vis ſententiã maledicentis impleuit. Itaq; pro re-
giæ necis ſpectaculo poenam elementa ſoluerũt. Quid
vero ſancto Nabuthæ, quæ fuit cauſa mortis, niſi hone
ſtatis contẽplatio? Nam cum ab eo vineam rex poſce- 3. Reg. 21
ret, pecuniam daturũ ſe pollicens: indecorum precium
pro paterna recuſauit hęreditate, maluitq; morte decli-
nare huiuſmodi turpitudinẽ. Nõ mihi, inquit, fiat a do
mino, vt dem tibi hęreditatẽ patrum meorũ. Hoc eſt,
tantũ mihi opprobriũ non fiat, nõ permittat deus tan-
tum extorqueri flagitiũ. Nõ vtiq; de vitibus dicit: (neq;
enĩ de vitib' cura eſt deo, neq; de terreno ſpatio) ſed de
iure loquitur patrum. Potuit vtiq; & aliam vineam de
vineis regis accipere, & i amicis eſſe, in quo nõ medio-
cris ſeculi huius vtilitas æſtimari ſolet: ſed quod turpe
erat, iudicauit nõ videri vtile: maluitq; periculum cum
honeſtate, q̃ vtilitatẽ cum opprobrio. Vulgarem vtili-
tatem loquor, nõ illam in qua etiã honeſtatis gratia eſt.
Deniq; & ipſe rex potuit extorquere, ſed impudens ar-
bitrabatur: ſed occiſum doluit. Dominus quoq; mulie-
ris immanitatẽ, quę honeſtatis immemor turpe ante-
tulit lucrum, cõgruo ſupplicio plectendam annũciauit.
Turpis eſt itaq; oĩs fraus. Deniq; etiã in rebus vilibus
execrabilis eſt ſtateræ fallacia, & fraudulenta mẽſura.
Si in foro rerũ venaliũ in vſu cõmerciorũ fraus plecti-
tur, poteſt ne irreprehẽſibilis videri inter officia virtu- Prouerb.
tũ? Clamat Salomon: Pondus magnũ & exiguum, & 20.
mẽſurę duplices, immũda ſunt apud deũ. Supra quoq; L
ait: Statera adultera, abominatio eſt domino: pondus
autem æquum, acceptabile eſt illi.

Vitia virtutibus obliterari, & perfidis ac etiã frau-
dulentis fidem oportere cuſtodiri: quod Ioſue Gabao-
nitis intimatur exhibuiſſe. Caput X.

IN omnibus igitur decora eſt fides, iuſtitia
grata, mẽſura æquitatis iucũda. Quid au-
tẽ loquar de cõtractibus cæteris, ac maxime
de coẽptione prędiorũ, vel tranſactionibus,
atq; pactis? Nõne honeſtatis formulæ ſunt, doli mali
abeſſe: eumq; cuius dolus fuerit deprehenſus, duplici
poenæ obnoxium fore? Vbiq; honeſtatis præponde-
rat conſideratio, quæ dolum excludit, fraudem eiicit.
Vnde recte generalem Dauid propheta prompſit ſen-
tentiã dicens: Nec fecit proximo ſuo malũ. Non ſolum Pſal. 14.
itaq; in contractibus (in quibus etiam vitia eorum quę
veneunt, prodi iubentur: ac niſi intimauerit venditor,
quãuis in ius emptoris tranſcripſerit, doli actione va- M
cuantur) ſed etiã generaliter in omnibus dolus abeſſe
debet: aperiẽda ſimplicitas, intimãda veritas eſt. Ve-
terẽ autẽ iſtã de dolo nõ iuriſperitorũ formulã, ſed pa-
triarcharũ ſententiã ſcriptura diuina euidenter expreſ-
ſit in libro teſtamẽti veteris qui Ieſu Naue inſcribitur.
Nam cũ exiſſet fama ꝑ populos, ſiccatum eſſe mare in
Hebręorum tranſitu, fluxiſſe aquam de petra, de cælo
diurnam miniſtrari alimoniã tot populi milibus abun
dantẽ, corruiſſe muros Hierico ſacro tubarũ ſono ictos,
& vlulatu plebis arietatos, Gethæorum quoq; regem
victum, & ſuſpenſum in ligno vſq; ad veſperã: Gabao-
nitæ metuentes validam manum, venerunt cum ver-
ſutia, ſimulantes ſe de terra longinqua eſſe, diuq; pere-
grinatos dirupiſſe calciamenta, detriuiſſe amictus ve-
ſtium, quarum veteraſcentiũ indicia monſtrarẽt. Cauſ-
ſam autẽ tanti laboris, emerendæ pacis, & ineundæ cũ
Hebræis eſſe amicitię cupiditatem, & cœperũt ab Ieſu
Naue poſcere vt ſecum firmaret ſocietatem. Et quia
adhuc erat ignarus locorũ, atq; incolarũ inſcius, nõ co-
gnouit fraudes eorum, neq; dominũ interrogauit, ſed

A cito credidit. Adeo ſancta erat illis tēporibus fides, vt
fallere aliquos poſſe nō crederetur. Quis hoc reprehen-
dat in ſanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant? Et
quia ipſis amica eſt veritas, mentiri neminem putant:
fallere quid ſit ignorant, libēter credunt quod ipſi ſunt,
nec poſſunt ſuſpectum habere quod non ſunt. Hinc Sa-
Prouerb. 14. lomon ait: Innocens credit omni verbo. Non vituperā
da facilitas, ſed laudanda bonitas. Hoc eſt innocentem
eſſe, ignorare quod noceat: & ſi circumſcribitur ab ali-
quo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem eſſe in
omnibus arbitratur. Hac igitur mentis ſuæ deuotione
inclinatus vt crederet, teſtamentū diſpoſuit, pacem de-
dit, confirmauit ſocietatem. Sed vbi in terras eorum
ventum eſt: deprehenſa fraude, quod cū eſſent finitimi,
aduenas ſe eſſe ſimulauerāt, circūſcriptum ſeſe populus
patrum indignari cœpit. Ieſus tamē pacem quā dede-
rat, reuocandā non cenſuit, quia firmata erat ſacramen
ti religione: ne dum alienam perfidiam arguit, ſuam fi
dem ſolueret. Multauit tamen eos vilioris obſequio
miniſterii. Clementior ſententia, ſed diuturnior. Ma-
net enim officiis pœna veteris aſtutiæ hæreditario in
hunc diem miniſterio deputata.

Auaros & fraudulentos interdum capitis fraudari,
ſemp aūt apud deū maleuolētię reatu obnoxios teneri.
Fabula de quodā Syracuſano, & paradigma de Doech
Idumæo, & Anania. Caput XI.

B NON ego in hęreditatibus adeundis digito-
rum percuſſiones, & mudi ſucceſſoris ſaluta-
tiones notabo, (nam hæc etiā vulgo notabi-
lia) nō ſimulatæ piſcationis cōpoſitas copias
vt emptoris illiceretur affectus. Cur enim tam ſtudio-
ſus luxuriæ ac deliciarum repertus eſt, vt huiuſmodi
fraudem pateretur? Quid mihi tractare de Syracuſa-
no illo amœno ſecretoq; receſſu, & de Siculi hominis
calliditate, qui cum peregrinum aliquem reperiſſet, co-
gnito quod cupidus eſſet hortorum venalium, ad cœ-
nam in hortos rogauit. Promiſit inuitatus poſtridie ſe
venire. Veniens offendit illic magnam piſcatorū mul
titudinem, exquiſitis copiis adornatum conuiuium, in
proſpectu cœnantium ante hortulos compoſitos piſca-
tores, vbi nunq̄ ante iaciebant retia: vnuſquiſq; quod
cœperat, certatim offerebat epulantibus, ſupra men-
ſam piſces ingerebantur, oculos recumbentium reſi-
lientes verberabāt. Mirari cœpit hoſpes tantā copiam
piſcium, tantumq; numerum cymbarum. Reſponſum
quærenti, aquationem illic eſſe, dulcis aquæ gratia in-
numerabiles eo piſces cōuenire. Quid multa? Pellexit
hoſpitem vt ſibi extorqueret hortos, vēdere volens co-
C gitur, precium grauatim ſuſcipit. Sequenti die ad hor-
tos emptor cum amicis venit, nauigium nullum inue-
nit. Percontāti num aliqua piſcatoribus eo eſſet die fe-
riarum ſolēnitas, reſpōdetur, nulla, nec vnq̄ illic præter
heſternum diem piſcari ſolitos. Quē hic redarguendi ha
beret autoritatem doli, qui tam turpe captarit aucupiū
deliciarū? Qui enī alterū peccati arguit, ipſe a peccato
debet alienus eſſe. Non ergo huiuſmodi nugas ego in
hanc eccleſiaſticę cenſionis autoritatē vocabo, quæ ge-
neraliter condēnat omnē lucri turpis appetentiam, bre-
uiq; ſermonis cōpendio excludit leuitatem ac verſutiā.
Nam de illo quid loquar, qui de eo teſtamēto quod ab
aliis licet factum, falſum tamen cognouerit, hæredita-
tem ſibi aut legatum vendicet, & lucrum quærat alieno
crimine: cum etiam leges publicæ eum qui ſciens falſo
vtitur, tanq̄ reum adſtringāt facinoris? Regula autem
iuſtitiæ manifeſta eſt, quod a vero declinare virum nō
deceat bonū, nec damno iniuſto afficere quenq̄, nec doli
aliquid anneſtere, fraudiſve cōponere. Quid euidētius
Acta. 5. eo, quod Ananias quia fraudauit de precio agri ſui
quem ipſe vendiderat, & portionem precii tanq̄ ſum-
mæ totius numerum ante pedes poſuit apoſtolorum, D
ſicut reus fraudis interiit? Licuit vtiq; illi nihil offerre,
& hoc ſine fraude feciſſet. Sed quia fraudem admiſcuit,
nō liberalitatis gratiā reportauit, ſed fallacię pœnā ex-
ſoluit. Et dominus in euāgelio cū dolo accedentes re-
pudiauit, dicens: Vulpes foueas habent. quoniā in ſim Matth. 8.
plicitate cordis & in innocētia nos iubet viuere. Dauid
quoq; ait, Sicut nouacula acuta feciſti dolum. nequitiæ Pſal. 51.
arguens proditorem, eo quod inſtrumentū huiuſmodi
ad hominis adhibetur ornatum, & plerunq; vlcerat. Si
quis igitur prætendat gratiā, & dolum nectat, Doech
proditoris exēplo, vt eū quē celare & ꝑtegere debeat,
prodat ad mortē: inſtrumēti iſtius cōparatiōe cenſetur,
quod ebriæ mētis & titubantis vitio manus vulnerare
conſueuit: ſicut iſte malitię ebrius vino, ꝑ funeſtæ pro- 1. Reg. 22
ditionis indiciū Achimelech ſacerdoti necem detulit,
eo quod prophetā hoſpitio ſuſcepiſſet, quē rex inuidiæ
accenſus ſtimulis perſequebatur.

De malo temerarii iuramenti paradigma de Hero-
de & Iepte, & quod filia eius ſponte ſua die condicta re-
uerſa, fidem illorum præcellat Pythagoreorum qui ſe
vades inuicem dederunt. Caput XII.

PVRVM igitur ac ſyncerum oportet eſſe
affectum, vt vnuſquiſq; ſimplicem ſermonē
proferat, vas ſuum in ſanctificatione poſſi-
deat, nec fratrem ſuum circūſcriptiōe verbo- E
rum inducat, nihil promittat inhoneſtū: aut ſi promi-
ſerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere, q̄ facere
quod turpe ſit. Sæpe pleriq; cōſtringunt ſeipſos iuriſiu-
randi ſacramento: & cum ipſi cognouerint promitten-
dum nō fuiſſe, ſacramenti tamen contēplatione faciunt
quod ſpoponderunt: ſicut de Herode ſupra ſcripſimus,
qui ſaltatrici premium turpiter promiſit, crudeliter ſol- Mat. 14.
uit. Turpe quod regnū pro ſaltatione promittitur, cru-
dele quod mors prophetæ pro iuriſiurādi religione do-
natur. Quāto tolerabilius tali fuiſſet periuriū ſacramē-
to? ſi tamen periuriū poſſit dici quod ebrius inter vina
iurauerat, quod euiratus inter ſaltantiū choros promi-
ſerat. Infertur diſco prophetę caput: & hoc æſtimatum
eſt fidei eſſe, quod amentiæ fuit. Neq; vnq̄ adducar vt
credam nō incaute principem promiſiſſe Iepte vt im- Iudicū. 11.
molaret deo quicquid ſibi reuertēti intra limen domus
ſuæ occurreret, cū & ipſum voti pœnituerit ſui poſtq̄
filia occurrit ſibi. Deniq; conſcidit veſtimenta ſua, & di
xit: Heu me filia, impediſti mihi, impediſti mihi, in ſti
mulū dolorū facta es mihi. Qui licet pio metu ac formi
dine acerbitatē duræ ſolutionis impleuerit, tamē luctū
annuum etiam poſteris deplorandum ſtatuit ac dereli- F
quit. Dura ꝓmiſſio, acerbior ſolutio, quā neceſſe habuit
lugere etiā ipſe qui fecit. Deniq; factum eſt præceptum
& decretum in Iſrael ex diebus in dies: Ambulabunt,
inquit, filiæ populi Iſrael, lugētes filiam Iepte Galadi-
tæ quatuor diebus in anno. Non poſſum accuſare vi-
rum qui neceſſe habuit implere quæ vouerat, ſed tamē
miſerabilis neceſſitas quæ ſoluitur parricidio. Melius
eſt nō vouere, q̄ vouere id quod ſibi cui promittitur no-
lit exſolui. Deniq; in Iſaac habemus exēplum, pro quo Gene. 22.
arietem deus ſtatuit immolari ſibi. Non ſemper igitur
promiſſa ſoluēda omnia ſunt. Deniq; ipſe dominus fre-
quenter ſuam mutat ſentētiam, ſicut ſcriptura indicat.
Nam & in eo libro qui inſcribitur Numeri, ꝓpoſuerat Numē. 14
percutere morte & perdere populū, ſed poſtea rogatus
a Moyſe, reconciliatus eſt populo ſuo. Et iterum ad Numē. 16.
Moyſen & Aarō ait: Diuidite vos de medio ſynago-
gę, & cōſūmabo eos ſimul. Quibus diſcedentib⁹ a cœ-
tu, Dathan & Abiron atq; Chore ſubito impios terra
prę rupto ſoluta hiatu abſorbuit. Pręcellentius & anti-
quius iſtud exēplū de filia Iepte, q̄ illud quod memora-
bile habetur apud philoſophos de duobus Pythago-

G reis:quorũ alter cũ a tyranno Dionyſio capitis dãnatus
eſſet,præſcripto mortis die,popoſcit vt domũ pergen-
di ei facultas daretur,quo cõmendaret ſuos. Ac ne re-
uertendi nutaret fides,vadem mortis obtulit ea condi
tione,vt ſi ipſe deforet ad conſtitutũ diem,vas eius ſibi
pro eo moriendum agnoſceret. Nec qualitatẽ ſponſio-
nis qui offerebatur recuſauit,conſtantiq; animo diem
necis præſtolabatur. Itaq; alter ſe nõ ſubtraxit,alter ad
diem repedauit. Quod eouſq; fuit mirabile,vt tyrãnus
eos ſibi in amicitiã adſciſceret,quorũ vrgebat periculũ.
Quod ergo in ſpectatis & eruditis viris plenũ miraculi
eſt,hoc in virgine multo magnificentius,multoq; illu-
ſtrius deprehenditur,quæ ingemiſcenti patri ait: Fac
mihi vt exiuit de ore tuo. Sed ſpatium duorũ popoſcit
menſium,vt cũ æqualibus conuentũ ageret in monti-
bus,quæ virginitatem eius prædeſtinatã neci pio af-
fectu proſequerẽtur. Nec fletus æqualium mouit puel-
lam,nec dolor flexit,nec gemitus retardauit,nec dies
prætenit,nec fefellit hora. Rediit ad patrem,quaſi ad
votum rediret,& voluntate propria cunctantem impu
lit,fecitq; arbitratu ſpontaneo,vt quod erat impietatis
fortuitum,fieret pietatis ſacrificium.

Quantum periculum Iudith honeſtatis intuitu
ſubierit. Caput XIII.

ECCE tibi Iudith ſe offert mirabilis,quæ for
midatũ populis virum Holofernẽ adiit,Aſ-
ſyriorum triũphali ſeptum caterua. Quẽ pri
mo formæ gratia & vultus decore perculit,
deinde ſermonis circumſcripſit elegantia. Primus triũ-
phus eius,quod integrum pudorem de tabernaculo ho
ſtis reuexit. Secũdus,quod fœmina de viro reportauit
victoriam,fugauit populos conſilio ſuo. Horruerunt
H Perſæ audaciam eius. Vtiq; (quod in illis Pythago-
reis duobus mirantur) nõ expauit mortis periculũ,ſed
nec pudoris,quod eſt grauius bonis fœminis:nõ vnius
ictum carnificis,ſed nec totius exercit⁹ tela trepidauit.
Stetit inter cuneos bellatorũ fœmina,inter victricia ar
ma ſecura mortis. Quantũ ad molem ſpectat periculi,
moritura proceſſit:quãtũ ad fidem,dimicatura. Hone-
ſtatem igitur ſecuta eſt Iudith: & dum eam ſequitur,
vtilitatẽ inuenit. Honeſtatis enĩ fuit ꝓhibere ne popu-
lus dei ſe ꝓphanis dederet,ne ritus patrios & ſacramen
ta proderet,ne ſacras virgines, viduas graues,pudicas
matronas Barbaricæ ſubiiceret impuritati,ne obſidio-
nem deditiõe ſolueret. Honeſtatis fuit ſe malle pro o-
mnib⁹ periclitari,vt omnes eximeret periculo. Quãta
honeſtatis autoritas, vt conſiliũ de ſummis rebus fœ-
mina ſibi vendicaret,nec principibus populi cõmitte-
ret? Quanta honeſtatis autoritas,vt deum adiutorem
præſumeret:quanta gratia, vt inueniret?

I Quod ſemper honeſtatem ſequatur vtilitas: quod
licet apud homines aliter ſæpe contingere videatur,
apud deum tamen perpetuo ita eſſe comprobatur mul-
tis exemplis. Caput XIIII.

QVID vero Heliſæus niſi honeſtatem ſecu-
tus eſt cũ exercitũ Syriæ qui ad obſidẽdum
eum venerat,captiuum introduxit in Sa-
mariã, cuius oculos cæcitate obduxerat, &
4.Reg.6 dixit: Domine aperi oculos eorũ,vt videant. & vide-
runt? Itaq; cum rex Iſraël percutere ingreſſos vellet,
eamq; ſibi dari,a propheta facultatem poſceret,reſpon-
dit non percutiendos,quorum captiuitatem non eſſet
manu operatus,armiſq; bellicis:ſed magis ſubſidio ali-
mentorum iuuandos. Deniq; epularibus refecti copiis,
nunq̃ poſtea in terrã Iſrael piratæ Syriæ reuertendum
putarunt. Quãto hoc ſublimius,q̃ illud Græcorũ,quod
cum duo populi aduerſum ſe de gloria imperioq; decer
tarent,& alter ex his haberet copiã quẽadmodũ naues K.
alterius populi clanculo exureret, turpe credidit,ma-
luitq; minus poſſe honeſte,q̃ plus turpiter. Et iſti qui-
dẽ ſine flagitio hæc facere nequibãt,vt eos qui conſum
mandi belli Perſici gratia in ſocietatẽ cõuenerant,hac
fraude deciperẽt,quã licet poſſent negare,nõ poſſent tñ
nõ erubeſcere. Heliſæus autẽ nõ fraude,deceptos licet,
ſed poteſtate domini percuſſos,maluit tamẽ ſeruare q̃
perdere,quia decorum foret hoſti parcere,& aduerſa-
rio donare vitam,quã potuiſſet auferre,niſi pepercisſet.
Liquet igitur id quod decorũ eſt,ſemp eſſe vtile. Nã &
Iudith ſancta decoro contemptu porpriæ ſalutis ſoluit
obſidionis periculũ,& publicã honeſtate ꝓpria acquiſi-
uit vtilitatẽ. Et Heliſæus glorioſius ignouit q̃ percuſit,
& vtilius reſeruauit hoſtes q̃ cœperat. Quid autẽ aliud
Ioannes,niſi honeſtatẽ conſiderauit,vt inhoneſtas nu-
ptias etiã in rege nõ poſſet perpeti,dicens: Nõ licet tibi Marci.6.
illam vxorẽ habere? Potuit tacere,niſi indecorum ſibi
iudicaſſet mortis metu verum nõ dicere,inclinari regi,
propheticã autoritatem adulatione ſubtexere. Sciebat
vtiq; moriturum ſe eſſe,quia regi aduerſabatur,ſed ho-
neſtatem ſaluti prætulit. Et tamen quid vtilius q̃ quod
paſſionis viro ſancto aduexit gloriã? Sancta quoq; Su- Danie.13
ſanna denũciato falſi teſtimonii terrore,cũ hinc ſe vide-
ret vrgeri periculo,iñde opprobrio,maluit honeſta mor-
te vitare opprobrium,q̃ ſtudio ſalutis turpem vitam
ſubire ac ſuſtinere. Itaq; dum honeſtati intendit,etiam
vitam reſeruauit:quæ ſi id quod ſibi videbatur ad vitã
vtile,præoptauiſſet,nõ tantam reportaſſet gloriã,imo
etiam (id quod non ſolũ inutile,ſed etiam periculoſum
foret) pœnam criminis forſitan nõ euaſiſſet. Aduerti-
mus igitur quia id quod turpe eſt,non poteſt eſſe vtile:
neq; rurſus id quod honeſtum eſt, inutile: quia cõplex
honeſtatis eſt ſemper vtilitas, & vtilitatis honeſtas.
Memorabile ferũt rhetores,quod dux Romanorũ cũ L
ad eum aduerſarii regis medicus veniſſet pollicens da-
turum ſe regi venenũ,vinctum eum ad hoſtem remiſe
rit. Et reuera præclarum,vt qui virtutis certamen ſuſce
perat,nollet fraude vincere. Non enĩ in victoria hone-
ſtatem ponebat,ſed ipſam,niſi honeſtate quæſitam,vi-
ctoriam turpem pronũciabat. Redeamus ad noſtrum
Moyſen,atq; ad ſuperiora reuertamur: vt quãto præ-
ſtantiora,tanto antiquiora promamus. Nolebat Ægy-
pti rex populum dimittere patrum. Dixit Moyſes ſa-
cerdoti Aaron,vt extenderet virgam ſuã ſuper omnes
aquas Ægypti. Extendit Aaron, & conuerſa eſt aqua
fluminis in ſanguinẽ, & nemo poterat bibere aquam,
omneſq; Ægyptii ſiti peribant,ſyncera autẽ fluenta pa-
tribus abundabant. Iactauerunt fauillam in cælum,&
facta ſunt vlcera, & veſicæ cadentes in hominibus &
quadrupedibus. Deduxerũt grandinem in igne flam-
meo,contrita erant ſup terrã omnia. Rogauit Moy-
ſes,& vniuerſa in ſuam gratiã reuerterũt. Grãdo ſeda-
ta eſt,ſanata vlcera,ſolitos potus flumina præbuerũt.
Iterum caligantibus tenebris operta erat terra per tri- M
duum,ex quo Moyſes manũ leuauerat,& tenebras in-
fuderat. Moriebatur omne primogenitũ Ægyptiorũ,
cum Hebræorũ omnis eſſet inoffenſa progenies. Ro-
gatus Moyſes vt his quoq; finem exitiis daret, orauit
& impetrauit. In illo prædicandum,quod a fraudis cõ-
ſortio tẽperauit.in hoc mirabile,quoniã diuinitus intẽ-
ta ſupplicia, virtute propria etiam ab hoſte detorſerit.
Vere nimiũ,ſicut ſcriptũ eſt,manſuetus & mitis,ſcie-
bat quod fidem rex nõ ſeruaret promiſſi, tamen hone-
ſtum putabat vt rogatus oraret,læſus benediceret,ap-
petitus remitteret. Proiecit virgam,& ſerpẽs factus eſt
qui deuorauit ſerpentes Aegyptiorũ,ſignificans quod
verbũ caro fieret,quæ ſerpẽtis diri venena vacuaret p re-
miſſionẽ & indulgẽtiã peccatorũ. Virga eſt enĩ verbũ
directũ,regale plenũ poteſtatis,inſigne imperii. Virga
ſerpens facta eſt,quoniã qui erat filius dei ex deo patre

A natus, filius hominis factus eſt natus ex virgine: qui
quaſi ſerpẽs exaltatus in cruce, medicinam vulneribus
Ioan. 3. infudit humanis. Vnde & ipſe dñs ait: Sicut Moyſes
exaltauit ſerpentẽ in deſerto: ita exaltari oportet filium
hominis. Deniq; & alterum ſignũ ad dominũ Ieſum
pertinet quod fecit Moyſes. Manum ſuam miſit in
ſinũ, & protulit eam, & facta eſt manus eius ſicut nix.
Iterum miſit, & protulit eã, & erat ſicut carnis huma-
næ ſpecies: ſignificans domini Ieſu primum fulgorem
diuinitatis, poſtea ſuſceptionem carnis, in qua fide cre-
dere omnes gentes populoſq; oporteret. Merito ma-
num miſit, quia dextera dei Chriſtus eſt, in cuius diui-
nitatem & incarnationem ſi quis non crediderit, quaſi
reprobus flagellatur, ſicut iſte rex, qui quoniã ſignis nõ
credidit euidẽtibus, poſtea flagellatus orabat, vt veniã
mereretur. Quantus igitur honeſtatis affectus eſſe de-
beat, ex his probatur, & eo maxime, quod ſe obiiciebat
Exo. 32. pro populo dicens vt remitteret populo deus, aut certe
de libro viuẽtiũ ſe deleret. Tobias quoq; formã expreſ-
Tobię. 2. ſit honeſtatis euidentius, cum relicto cõuiuio mortuos
Tobię. 7. ſepeliret, & ad cibos pauperis menſæ inuitaret inopes,
Raguel præcipue, qui contẽplatione honeſtatis, cũ ro-
garetur vt filiam ſuam in cõiugium daret, vitia quoq;
filiæ non tacebat, ne circumuenire petitorem videretur
tacendo. Itaque cũ Tobias filius Tobiæ poſceret vt ſi-
bi daret puellam, reſpondit, lege quidem ipſi eam debe-
ri tanq̃ propinquo, ſed dediſſe ſe eam iam ſex viris, & o-
mnes eos eſſe mortuos. Iuſtus itaq; vir plus alienis ti-
mebat, & malebat innuptam ſibi manere filiã, q̃ pro-
pter nuptias eius extraneos periclitari. Qui breuiter ab-
B ſoluit omnes quæſtiones philoſophorum. Illi de vitiis
tractant domorum, tegenda an prodenda a venditore
videantur: hic noſter nec filiæ vitia celanda arbitratus
eſt. Et certe non ipſe affectabat vt eã traderet, ſed roga-
batur. Quanto vtiq; iſte honeſtior ſit illis, dubitare nõ
poſſumus ſi conferamus q̃to præſtantior ſit filiæ cau-
ſa, q̃ rei venalis pecunia. Cõſideremus aliud quod in ca
ptiuitate geſtũ ſummũ tenuit honeſtatis decorẽ. Nul-
lis enim aduerſis honeſtas impeditur, quæ in his emi-
net & magis præcellit q̃ in proſperis. Inter vincula itaq;,
inter arma, flammas, ſeruitutem (quę liberis omni ſup
plicio grauior eſt) inter pœnas morientium, excidia pa-
triæ, viuorum formidinem, ſanguinem peremptorũ,
non excidit tamen cura honeſtatis maioribus noſtris,
ſed inter euerſæ patriæ cineres & fauillas in affectibus
2. Mac. 1. piis reſplẽduit & refulſit. Nam cum in Perſidem duce-
rentur patres noſtri, qui tunc dei omnipotẽtis cultores
erant, acceptum ignẽ de altari ſacerdotes domini occul
te in valle abſconderunt. Erat illic velut patẽs puteus,
aquæ receſſu infrequens, nec populari vſui patẽs, igno-
to & ab arbitris remoto loco. ibi obſignauerunt indicio
ſacro pariter ac ſilentio ignem reconditũ. Non illis ſtu-
C dio fuit aurum defodere, argentũ abſcondere, quod ſer-
uarẽt poſteris ſuis: ſed inter extrema ſua honeſtatis cu-
ram habẽtes, ſacrum ignem ſeruandũ putarũt, ne eum
vel impuri contaminarent, vel defunctorũ ſanguis ex-
tingueret, vel deformium ruinarum aceruus aboleret.
Abierunt itaq; in Perſidem ſola religione liberi, quo-
niam ſola illis per captiuitatem extorqueri nequiuit.
Poſt plurimum vero temporis, quãdo placuit deo, de-
dit hanc mentem regi Perſarũ vt inſtaurari in Iudæa
templum, & legitimos reparari Hieroſolymis ritus iu
beret. Cuius gratia muneris Neemiam ſacerdotẽ rex
Perſarũ direxit. At ille ſecũ deduxit illorum ſacerdo-
tum nepotes qui ꝓfecturi de patrio ſolo, ſacrũ (ne peri-
ret) ignem abſcõderant. Venientes autem, vt patrum
ſermone eſt proditum, non inuenerũt ignem, ſed aquã
craſſam. Et cum deeſſet ignis quo adolerẽt altaria, hau
rire eos aquã Neemias ſacerdos, ſibiq; deferre, & aſper-
gere ſuper ligna iuſſit. Tunc viſu mirabile, cũ eſſet cœlũ
intextum nubibus, ſol repente illuxit, accenſus eſt ma-
gnus ignis, ita vt omnes in tam euidenti domini gra- D
tia factum ſtupentes, lætitia perfunderentur. Orabat
Neemias, pſallebant ſacerdotes hymnum deo vſq; quo
conſumptum eſt ſacrificiũ. Iuſſit iterum Neemias reſi-
dua aqua maiores perfundi lapides. Quo facto flãma
accenſa eſt, lumen autẽ refulgens ab altari conſumptũ
illico eſt. Hoc patefacto indicio, rex Perſarũ eo loco in
quo ignis fuerat abſcõditus, & poſtea reperta eſt aqua,
templum fieri mandauit, cui inferebantur dona pluri-
ma. Appellauerunt autem illud qui erant cum ſancto
Neemia, Epathar, quod interpretationem habet puri-
ficationis. a plurimis Nephthe vocatur. Inuenitur au-
tem in deſcriptionibus Hieremiæ prophetæ, quod iuſ-
ſerit accipere de igne eos qui poſtea eſſent futuri. Hic
eſt ignis qui cecidit ſuper ſacrificium Moyſi, & cõſum-
pſit illud, ſicut ſcriptum eſt: Quia exiuit ignis a domi-
no, & conſumpſit vniuerſa quæ erant ſuper altare holo
cauſta. Hoc igne oportebat ſanctificari ſacrificiũ. Ideo-
q; & in filios Aaron qui alienũ ignẽ inferre voluerunt,
exiuit iterum ignis a domino, & cõſumpſit eos, ita vt
mortui extra caſtra proiicerentur. Veniens autẽ Hie-
remias in locum, inuenit domũ in modum ſpelũcæ: &
tabernaculum, & arcam, & altare incẽſi intulit illuc: &
obſtruxit oſtium. Quod cum ii qui ſimul venerant, cu
rioſius perſcrutarentur, vt notarent ſibi locum, nequaq̃
comprehendere atq; inuenire potuerunt. Vt autem co
gnouit Hieremias quod affectaſſẽt, dixit: Ignotus erit
locus, donec congreget deus cõgregationem populi, &
propitius fiat. Tũc deus oſtẽdet hæc, & apparebit ma-
ieſtas domini. Congregationẽ populi tenemus, propi- E
tiationem domini dei noſtri agnoſcimus, quam propi-
tiator in ſua operatus eſt paſſione. Arbitror quod nec
ignem iſtum poſſimus ignorare, cum legerimus quia
baptizat dominus Ieſus in ſpiritu ſancto & igni, ſicut
in euangelio dixit Ioannes. Merito conſumebatur ſa-
crificium, quoniã pro peccato erat. Ille autem ignis ty-
pus ſpiritus ſancti fuit, qui deſcenſurus erat poſt domi-
ni aſcenſionem, & remiſſurus peccata omniũ: qui quaſi
ignis inflammat animum ac mẽtem fidelẽ. Vnde ait
Hieremias accepto ſpiritu: Et factum eſt in corde meo Hiere. 20
vt ignis ardens, flammigerans in oſſibus meis, & diſ-
ſolutus ſum vndiq;, & ferre non poſſum. Sed & in acti- Actu. 2.
bus apoſtolorum cũ decidiſſet ſuper apoſtolos ſpiritus
ſanctus, & pleroſq; qui expectabant promiſſa domini:
tanq̃ ignem diſperſas eſſe linguas legimus. Deniq; ſic
vaporabatur ſingulorũ animus, vt muſto repleti eſſe
æſtimarentur, qui acceperãt linguarum diuerſitatem.
Quid ergo ſibi vult quod ignis aqua factus eſt, et aqua
ignem excitauit, niſi quia ſpiritalis gratia per ignẽ exu- F
rit, per aquã mundat peccata noſtra? Eluitur enim pec
catum, & exuritur. Vnde & Apoſtolus ait: Vniuſcu- 1. Corit. 3.
iuſque opus quale ſit, ignis probabit. Et infra: Si cuius
opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus
erit, ſic tamen quaſi per ignem. Quod ideo poſuimus,
vt probaremus per ignẽ exuri peccata. Notum eſt er-
go hunc eſſe vere ignem ſacrum, qui tunc in typo futu-
ræ remiſſionis peccatorũ deſcendit ſuper ſacrificiũ. Hic
igitur ignis abſconditur captiuitatis tempore, quo cul-
pa regnat: tempore autem libertatis ꝓmitur. Et licet
in aquæ ſpeciem mutatus, tamen ſeruat ignis naturã,
vt conſumeret ſacrificiũ. Nec mireris cum legeris quia
pater deus dixit: Ego ſum ignis cõſumẽs. Et alibi: Me Hiere. 2.
dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Ipſe quoq; dominus
Ieſus quaſi ignis inflammat audientium corda, quaſi Luc. 12.
fons refrigerat. Nam ipſe in euangelio ſuo dicit quod
ideo venerit, vt ignem in terras mitteret, & potũ ſitien
tibus aquæ viuæ miniſtraret. Helię quoq; tẽpore deſcẽ 3. Reg. 18
dit ignis, quando prouocauit prophetas gentiũ vt alta-
re ſine igne accenderent. Et cũ illi nequiſſent facere, ho-
ſtiam ſuam tertio ipſe perfudit aqua, & manabat aqua
in circuitu altaris, & exclamauit, & cecidit ignis a do-

G mino de cælis,& conſumpſit holocauſtũ. Hoſtia illa tu-
es. Conſidera tacitus ſingula. In te deſcendit vapor ſpi-
ritus ſancti,te videtur exurere cum tua peccata conſu-
mit. Denique quod conſumptũ eſt ſacrificium Moyſi tẽ-
pore, ſacrificium pro peccato erat. Vnde Moyſes ait,
ſicut in Maccabæorum ſcriptũ eſt libro,eo quod nõ ſit
manducatũ quod erat pro peccato,conſumptũ eſt. Nõ-
ne tibi conſumi videtur,quãdo in baptiſmatis ſacramẽ-
Roma. 6. to interit homo totus exterior? Vetus homo noſter
exterior crucifixus eſt cruci, Apoſtolus clamat. Illic,ſi-
cut patrum exempla te docẽt, Aegyptius demergitur,
Hebræus reſurgit ſancto renouatus ſpiritu, qui etiam
per mare rubrum inoffenſo trãſiuit veſtigio, vbi bapti-
1. Cori. 4. zati ſunt patres ſub nube,& in mari. In diluuio quoque
Noe tempore mortua eſt omnis caro,iuſtus tamen cũ
ſua progenie ſeruatus eſt. An non cõſumitur homo,cũ
abſorbetur mortale iſtud a vita? Denique exterior corrũ-
pitur,ſed interior renouatur. Nec ſolum in baptiſmate,
ſed etiam in pœnitentia ſit carnis interitus ad profectũ
ſpiritus,ſicut apoſtolica docemur autoritate,dicẽte ſan-
1. Cor. 5. cto Paulo: Iudicaui vt præſens eum qui ſic operatus eſt
tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiri-
tus ſaluus ſit in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Proli-
xior excurſus admirãdi gratia myſterii factus videtur,
dum ſtudemus reuelatum plenius ſacramentum pan-
dere,quod euſque plenum honeſtatis eſt,vt ſit plenũ re-
H ligionis. Quanta autẽ honeſtatis cura maioribus fuit,
vt vnius mulieris iniuriam ſtupro illatã intemperan-
tium,bello perſequerentur,& victo populo tribus Ben
iamin obteſtarẽtur in coniugium ſe eis proprias filias
non daturos? Remanſerat tribus ſine vllo poſteritatis
ſubſidio,niſi fraudis neceſſariæ accepiſſet licentiã. Quę
tamen indulgentia congruo intẽperantiæ ſupplicio nõ
videtur vacare, quando illis hoc ſolum permiſſum eſt,
vt raptu inirent coniugia,non cõnubii ſacramento. Et
reuera dignum fuit vt qui alienum contubernium ſol-
uerant,ipſi nuptiarum amitterẽt ſolennitatẽ. Quã plena
autem miſerationis hiſtoria? Vir,inquit, Leuita acce-
Iudic. 19. perat ſibi iugalem,(quam a concubitu concubinam ap
pellatam arbitror)quę aliquanto poſt quibuſdã (vt fie-
ri ſolet) offenſa rebus, ad patrem ſe cõtulit, & fuit illic
quatuor menſibus. Exurrexit vir eius,& abiit ad ſoceri
ſui domum,vt cum ſua iugali repararet gratiam,& re-
uocaret eam,ac reduceret. Occurrit mulier, atque in do-
mum patris ſui introduxit maritum. Lætatus adole-
ſcẽtulæ pater venit obuiam, & ſedit cum eo tribus die-
bus,& epulati ſunt, & quieuerunt. Et ſequenti die ſur-
rexit Leuita diluculo,& retentus eſt a ſocero,vt tã cito
non deſereret conuiuii iucũditatem. Et alio & tertio die
non permiſit pater adoleſcentulę proficiſci generũ ſuũ,
I donec lætitia & gratia inter eos omnis conſummare-
tur. Sed die ſeptimo cum iam ad veſperum declinaret
dies,poſt menſas & læta cõuiuia,cum prætexeret fini-
timæ noctis viciniã, et apud ſuos potius q̃ apud extra-
neos requieſcendum putaret, nequiuit tenere, & dimi-
ſit vna cum filia ſua virum. Verum vbi facta eſt aliqua
progreſſio,cũ veſper iam propior vrgeret, & appropin-
quandum foret ad vrbem Iebuſæorum, dicẽte ſeruulo
vt ad eam dominus ſuus deflecteret,non acquieuit do-
minus ſuus,quia non erat ea ciuitas filiorum Iſrael:ſed
intendit peruenire vſque Gabaa,quę habitabatur a popu
lo tribus Beniamin. Nec erat quiſq̃ qui aduenientes re-
ciperet hoſpitio,niſi vir peregrinus pgreſſa ætate. Qui
cum aſpexiſſet eos , interrogauit Leuitã: Quo vadis,
vel vnde venis? quo reſpondente quod eſſet viator, &
repeteret montẽ Effrem, & non eſſet qui colligeret eũ:
hoſpitium obtulit,adornauit conuiuiũ. At vbi ſatietas
epulandi facta eſt,& menſæ remotæ,irruentes peſtilen
tes viri circumierunt domum. Tũc ſenior filiam ſuam
virginem, & coæqualem eius cum qua cubitare ſolita
eſſet,offerebat viris iniquitatis,tãtum ne vis irrogare-

tur hoſpiti. Verum vbi parũ ratio proceſſit, & vis præ- K
ualuit,ceſſit Leuites iugalem ſuam. Et cognouerunt eã,
& tota nocte illuſerunt ei. Quę atrocitate vel dolore vi-
cta iniuriæ, ante oſtium hoſpitii quo vir ſuus diuerte-
rat,proiecit ſe, atque exhalauit ſpiritum,ſupremo licet vi-
tæ munere affectum bonæ cõiugis ſeruãs,vt exequias
ſaltem ſui funeris marito reſeruaret. Quo cognito (ne
multis morer) omnis prope populus Iſrael in bellũ ex-
arſit,dubioque euentu cum anceps maneret prelii, tertia
tamen præliandi vice traditus eſt populus Beniamin
populo Iſrael,& diuina iudicatus ſententia pœnas in-
temperantiæ luit. Condẽnatus quoque ne quis ei ex nu-
mero patrum filiam ſuam daret in vxorem. Id confir-
matum iuriſiurandi ſacramẽto eſt. Sed compũcti quod
tam acerbam in fratres tuliſſent ſententiam,ita ſeueri-
tatem eius temperauerunt, vt orbatas parentibus vir-
gines in cõiugium ſibi adſciſcerẽt, quorum patres pro
delicto perẽpti forent, vel raptu copulam ſociarẽt: quia
pro tam turpis commiſſi facinore,qui alieni matrimo-
nũ ius violauerant,indignos ſe impetrando exhibuere
matrimonio. Sed ne periret vna populo trib⁹, fraudis
indulta eſt cõniuentia. Quanta igitur honeſtatis cura
maioribus fuerit,hinc proditur, vt quadraginta milia
virorum ſtringerent gladium aduerſus fratres ſuos de
tribu Beniamin,dum vlciſci volunt iniuriam impudi-
citiæ, quia temeratores caſtitatis non ſufferebantur.† †alias non
Itaque eo bello cęſa ſunt vtrinque ſexagintaquinque milia offerebãt.
bellatorum,& exuſtæ vrbes. Et cũ inferior primo fuiſ-
ſet populus Iſrael, tamen nec aduerſi metu belli perci-
tus vindicandæ caſtitatis ſequeſtrauit dolorem. Rue-
bat in prælium, vel ſanguine ſuo parans cõmiſſi flagi-
tii diluere notam. Et quid mirum ſi populo dei decorũ
illud atque honeſtũ curæ fuit,quãdo etiam leproſis (ſicut L
in libris Regnorum legimus) honeſtatis non defuit cõ- 4.Reg.6.
ſideratio? Fames erat magna in Samaria,quia obſede-
rat eam Syrorũ exercitus. Rex militares excubias ſu-
pra murum ſolicitus reuiſebat. Interpellauit eũ mulier
dicens: Perſuaſit mihi hæc mulier vt afferrem filium
meum,& attuli,& coximus & comedimus eũ, & pro-
miſit vt & ipſa poſtea filium ſuum afferret,& carnes il-
lius ſimul manducaremus. Nunc autem filium ſuum
abſcondit,& non vult eũ afferre. Motus rex quod non
ſolum humanis ſed etiam parricidalibus cadaueribus
mulieres paſtæ viderentur,& tam atrocis calamitatis
exemplo percitus, Heliſæo prophetę mãdauit necem,
cuius in poteſtate fore crederet vt obſidionẽ ſolueret,
propulſaret famem, vel quia nõ permiſerat regi vt per-
cuteret Syros quos cæcitate perfuderat. Sedebat Heli-
ſæus cum ſenioribus in Bethel, & priuſq̃ introiret ad
eũ regis nuncius,ait ad ſeniores viros: Si vidiſtis quo-
niam filius homicidę illius miſit auferre caput meum? M
Et introiuit nuncius, & mandatum regis pertulit, de-
nuncians præſens capitis periculum. Cui reſpõdit pro-
pheta: Hac hora diei craſtina,mẽſura ſimilaginis ſiclo, 4.Re.7.
& duæ menſuræ hordei ſiclo in porta Samariæ. Et cũ
miſſus a rege nuncius non crediſſet,dicens, ſi plueret
dominus de cælo abundantiam frumẽti,ne ſic quidem
id poſſe effici:dixit ad eum Heliſæus: Quia non credi-
diſti,oculis videbis tuis,& non manducabis. Et factus
eſt ſubito in caſtris Syrię velut quadrigarum ſonus, &
vox multitudinis,& vox magnæ virtutis,atque ingens
belli tumultus,& arbitrati ſunt Syrii quod rex Iſrael in
ſocietatem aduocaſſet prelii regem Aegypti,& regem
Amorræorum:& fugerũt diluculo,relinquentes taber-
nacula ſua, quoniam verebantur ne improuiſo aduẽtu
nouorum opprimerẽtur hoſtium,& coniunctis regum
viribus non poſſent reſiſtere. Id incognitum Samariæ
erat,quoniam victi metu,& fame tabidi,nec prætende-
re audebant. Erant autem leproſi quatuor ad portã ci-
uitatis,quibus vita erat ſupplicium,& mori lucrum,&
dixerũt ad ſe inuicem: Ecce nos hic ſedemus, & mori-

A mur. Si ingredimur vrbem, moriemur fame. ſi mane-
mus hic, nullum ſubſidium viuẽdi ſuppetit nobis. Ea-
mus in caſtra Syriæ. aut compendium mortis erit, aut
ſalutis remedium. Perrexerunt itaq; , & intrauerunt ca
ſtra, & ecce omnia nuda hoſtiũ. Ingreſſi tabernacula,
primum repertis alimẽtis fugauerunt famem, deinde
auri & argenti quantum potuerunt diripuerunt. Et cũ
ſoli poſſent prædæ incubare, elegerunt tamẽ regi nun-
ciare fugiſſe Syrios: quia id honeſtum arbitrabãtur, ꝙ
repreſſo indicio fouere fraudis rapinam. Quo indicio
egreſſus eſt populus, & diripuit caſtra Syriæ, & com-
meatus hoſtium: abundantiam fecit annonæ, vilita-
tem reddidit, vt ſecundum propheticum dictum men-
ſura ſimilaginis ſiclo, & duæ menſuræ hordei pari pre-
cio conſtarent. In hac lætitia plebis nuncius ille in quo
requieſcebat rex, conſtitutus in porta inter exeuntium
feſtinationem & remeantium exultationem concalca
tus a plebe mortuus eſt.

Laus honeſtatis, magnanimitate Heſter, & fide Io
nathæ commendatur & Achimelech. Ca. XV.

QVID Heſter regina, nõne vt populum ſuũ
periculo erueret (quod erat decorum atq; ho
neſtum) morti ſe obtulit, nec immitis regis
trepidauit furorem? Ipſe quoq; rex Perſarũ
ferox atq; tumido corde, tamen decorũ iudicauit indiciũ
inſidiarum quæ ſibi paratæ forent, gratiã repręſentare,
B populumq; liberum a ſeruitute eripere, eruere neci, nec
parcere neci eius qui tam indecora ſuaſiſſet. Deniq; quẽ
ſecundũ a ſe, ac præcipuũ inter omnes amicos haberet,
cruci tradidit, quod dehoneſtatũ ſe eius fraudulẽtis cõ-
ſiliis animaduertiſſet. Ea enim amicitia ꝓbabilis, quæ
honeſtatem tuetur, præferẽda ſane opibus, honoribus,
poteſtatibus: honeſtati vero præferri non ſolet, ſed ho-
neſtatẽ ſequi. Qualis fuit Ionathæ: qui pro pietate nec
offenſam patris, nec ſalutis periculũ refugiebat. Qua-
lis fuit Achimelech, qui pro hoſpitalis gratiæ officiis
necem potius ſibi ꝙ proditionem fugientis amici ſub-
eundam arbitrabatur.

De moderamine amicitiæ conſeruandæ, claudi-
tur volumen. Cap. XVI.

NIHIL igitur præferendum honeſtati: quæ
tamẽ ne amicitiæ ſtudio prętereatur, etiam
hoc ſcriptura admonet. Sunt enim pleræq;
philoſophorum quęſtiones, vtrũ amici cau-
ſa quiſquã contra patriam ſentire necne debeat, vt ami
co obediat: vtrum oporteat vt fidem deſerat dũ indul-
get atq; intẽdit amici cõmoditatibus. Et ſcriptura qui-
Prou. 25. dem ait: Claua & gladius & ſagitta ferrata, ſic homo
eſt teſtimonium dãs falſum aduerſus amicum ſuum.
Sed cõſidera quid adſtruat. Non teſtimoniũ reprehen
dit dictum in amicum, ſed falſum teſtimonium. Quid
C enim ſi dei cauſa, quid ſi patriæ cogatur aliquis dicere
teſtimonium? Nunquid præponderare debet amicitia
religioni, pręponderare charitati ciuium? In his tamen
ipſis rebus requirẽda eſt veritas teſtimonii, ne amicus
appetatur amici ꝑfidia, cuius fide abſolui debebat. A-
micus itaq; neq; noxio gratificari debet, neq; innocenti
inſidiari. Sane ſi neceſſe ſit dicere teſtimonium: ſi quid
in amico vitii cognouerit, corripere occulte: ſi nõ audie
rit, corripere palam. Sunt enim bonæ correptiones, &
plerũq; meliores, ꝙ tacita amicitia. Etſi lædi ſe putat a-
micus, tu tamen corripe. Etſi amaritudo correptionis
animum eius vulneret, tu tamẽ corripere ne verearis.
Prou. 27. Tolerabiliora ſunt enim amici vulnera, ꝙ adulantium
oſcula. Errantem igitur amicum corripe, innocentẽ a-
micum ne deſeras. Conſtãs enim debet eſſe amicitia,
perſeuerare in affectu, non puerili modo amicos muta-
re vaga quadam debemus ſententia. Aperi pectus tuũ D
amico, vt fidelis ſit tibi, & capias ex eo vitæ tuę iucun-
ditatem. Fidelis enim amicus, medicamentum eſt vi-
tæ, & immortalitatis gratia. Defer amico vt æquali,
nec te pudeat vt præuenias amicum officio. Amicitia
enim neſcit ſuperbiam. Ideo ſapiens dicit: Amicũ ſalu Eccli. 22.
tare nõ erubeſcas. Nec deſeras amicum in neceſſitate,
nec derelinquas eum, neq; deſtituas, quoniã amicitia vi-
tæ adiumẽtum eſt. Ideo in ea onera noſtra portemus,
ſicut Apoſtolus docuit. Dicit enim iis quos eadẽ com
plexa eſt charitas: Etenim ſi amici ſecundę res amicos
adiuuant, cur nõ & in aduerſis amici rebus amicorum
adiumẽtum ſuppetat? Iuuemus conſilio, conferamus
ſtudia, compatiamur affectu. Si neceſſe eſt, toleremus
propter amicum etiam aſpera. Plerũq; inimicitiæ ſub-
eundæ ſunt propter amici innocentiam, ſępe obtrecta-
tiones. ſi reſtiteris vel reſpõderis cum amicus arguitur
& accuſatur, nec te pœniteant eiuſmodi offenſiones. Iu-
ſti enim vox eſt: Et ſi mala mihi euenerint ꝓpter ami-
cũ, ſuſtineo. In aduerſis enim amicus probatur. Nam
in proſperis amici omnes videntur. Sed vt in aduerſis
amici patientia & tolerantia neceſſaria, ſic in proſperis
autoritas congrua eſt, vt inſolentiã extollentis ſe amici
reprimat & redarguat. Quã pulchre in aduerſis poſitus
Iob dicit: Miſeremini mei amici mei, miſeremini. Iob. 19.
Nõ quaſi abiecta vox iſta eſt: ſed quaſi cenſoria. Nã cũ
iniuſte argueretur ab amicis, reſpondit: Miſeremini
mei amici. hoc eſt, miſericordiã debetis facere: oppri-
mitis autem vos & impugnatis hominem, cuius ęru- E
mnis cõpati ꝓ amicitia vos oportebat. Seruate igitur
filii initam cum fratribus amicitiã, qua nihil eſt in re-
bus humanis pulchrius. Solatium quippe vitæ huius
eſt vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arca-
na participes, cui cõmittas ſecretũ pectoris, vt colloces
tibi fidelem virum, qui in proſperis gratuletur tibi, in
triſtibus cõpatiatur, in perſecutionibus adhortetur. Quã
boni amici Hebræi pueri, quos a ſui amore nec forna-
cis ardentis flãma diuiſit? De quo loco, vt ſuperius di-
ximus, bene ait ſanctus Dauid: Saul & Ionathas ſpe- 2. Reg. 1.
cioſi & chariſſimi, inſeparabiles in vita ſua, & in morte
non ſunt ſeparati. Hic eſt amicitiæ fructus, nõ vt fides
propter amicitiam deſeratur. Non poteſt enim homi-
ni amicus eſſe, qui deo fuerit infidus. Pietatis cuſtos
amicitia eſt, & æqualitatis magiſtra, vt ſuperior infe-
riori ſe exhibeat æqualem, inferior ſuperiori. Inter diſ-
pares enim mores non poteſt eſſe amicitia: & ideo con
uenire ſibi vtriuſq; debet gratia. Nec autoritas deſit in- F
feriori, ſi res popoſcerit, nec hũilitas ſuperiori. Audiat
quaſi parem, quaſi æqualem, & ille quaſi amicus mo-
neat, obiurget non iactantiæ ſtudio, ſed affectu charita
tis. Neq; monitio aſpera ſit, neq; obiurgatio contume-
lioſa. Sicut enim adulationis fugitans amicitia debet
eſſe, ita etiã aliena inſolentiæ. Quid eſt enim amicus,
niſi conſors amoris, ad quem animum tuum adiũgas
atq; applices, & ita miſceas, vt vnum velis fieri ex duo-
bus, cui te tãꝙ alteri tibi cõmittas, a quo nihil timeas,
nihil ipſe commodi tui cauſa inhoneſtum petas? Non
enĩ vectigalis amicitia eſt: ſed plena decoris, plena gra-
tiæ. Virtus eſt enim amicitia, non quæſtus: quia non
pecunia quęritur, ſed gratia: nec licitatione preciorum,
ſed concertatione beneuolentiæ. Deniq; meliores ami-
citiæ ſunt inopum plerunq; ꝙ diuitũ: & frequenter diui-
tes ſine amicis ſunt, quibus abundant pauperes. Non
eſt enĩ vera amicitia, vbi eſt fallax adulatio. Diuitibus
itaq; pleriq; aſſentatorie gratificantur. Erga pauperem
nemo ſimulator eſt. Verũ eſt quicquid defertur pau-
peri. huius amicitia inuidia vacat. Quid amicitia pre-
cioſius, quę angelis cõmunis & hominibus eſt? Vnde
& dominus Ieſus dicit: Facite vobis amicos de iniquo Luc. 16.
mãmona, qui recipiant vos in æterna tabernacula ſua.
Ipſe nos deus amicos ex ſeruulis facit, ſicut ipſe ait: Iã Ioan. 15.

G vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.
Dedit formam amicitię quam ſequamur, vt faciamus
amici voluntatem, vt aperiamus ſecreta noſtra amico
quæcunq; in pectore habemus, & nos illius arcana non
ignoremus. Oſtendamus illi nos pectus noſtrũ, & ille
Ibidem. nobis aperiat ſuum. Ideo, inquit, vos dixi amicos, quia
omnia quæcunq; audiui a patre meo, nota feci vobis.
Nihil ergo occultat amicus ſi verus eſt. effundit ani-
mum ſuũ, ſicut effundebat myſteria patris dñs Ieſus.
Ergo qui facit mandatum dei, eius amicus eſt, & hoc
honoratur nomine. Qui eſt vnanimis, ipſe amicus eſt:
quod vnitas animorũ in amicis ſit, neq; quiſq; deteſta-
bilior, q̃ qui amicitiam læſerit. Vnde in proditore dñs
hoc grauiſſimum inuenit quo eius condemnaret perfi-
diam, quod gratiæ vicẽ nõ repræſentauerit, & cõuiuiis
Pſal. 54. amicitiæ venenum malitiæ miſcuerit. Itaq; ſic ait: Tu
vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, q ſem
per mecũ dulces capiebas cibos. Hoc eſt, non poteſt ſuſ
tineri iſtud, quia vnanimis appetiſti eũ qui tibi dona-
uerat gratiã. Nã ſi inimicus meus maledixiſſet mihi,
ſuſtinuiſſem vtiq;: & ab eo qui me oderat, abſcõderem
me. Inimicus vitari poteſt, amicus nõ poteſt, ſi inſidia-
ri velit. Illum cauemus cui non cõmittimus cõſilia no- H
ſtra: hunc cauere non poſſumus, cui cõmiſimus. Itaque
ad aceruãdam peccati inuidiã non dixit, tu vero ſeruus
meus, apoſtolus meus, ſed vnanimis meus, hoc eſt, nõ
meus, ſed etiam tuus proditor es, qui vnanimũ prodi-
diſti. Dominus ipſe cũ a tribus regibus offenſus eſſet
qui ſancto Iob honorem non detuliſſent, ignoſcere his
per amicum maluit, vt amicitiæ ſuffragio remiſſio fie-
ret peccatorũ. Itaq; rogauit Iob, & dominus ignouit.
Profuit illis amicitia, quibus obfuit inſolentia.

HAEC apud vos depoſui filii, quæ cuſtodia-
tis in animis veſtris: quæ vtrũ aliquid profe-
ctus habeant, vos probabitis. Interim copiã
multam exemplorum afferunt. Nam pro-
pe omnia maiorum exempla, plurima quoq; dicta his
tribus incluſa libris tenentur, vt etſi ſermo nihil deferat
gratiæ, ſeries tamen vetuſtatis quodam compẽdio ex-
preſſa, plurimum inſtructionis conferat.

Finis libri tertii & vltimi Officiorum
diui Ambroſii.

DIVI AMBRO SII EPISCOPI MEDIO-
lanenſis ad Marcellinam ſororem ſuam de virginibus liber primus.

SI IVXTA CAELE-
ſtis ſententiam veritatis, ver
A bi totius quodcunq; ocioſum
fuerim⁹ locuti, habem⁹ præ-
ſtare ratiõe, vel ſi vnuſquiſ-
que ſeruus credita ſibi talẽta
gratię ſpiritualis (quę nũmu
lariis diuidẽda forent, vt cre-
ſcẽtibus multiplicarẽtur vſu-
ris) intra terrã ſuam vel qua-
ſi timidus fœnerator, vel quaſi auarus poſſeſſor abſcon
derit, non mediocrem domino reuertente offenſam in-
cidet: iure nobis verendum eſt, quibus licet ingeniũ te-
nue, neceſſitas tamen maxima, eloquia dei credita po-
puli fœnerare mentibus, ne vocis quoq; noſtræ poſcat
vſuram, præſertim cum ſtudium a nobis dominus nõ
profectum requirat. Vnde ſcribendi aliquid ſententia
fuit. Maiore ſiquidẽ pudoris periculo auditur vox no-
ſtra q̃ legitur. Liber enim nõ erubeſcit. Equidem inge-
nio diffiſus, ſed diuinæ miſericordię prouocatus exem
plis, ſermonem meditari audeo. Nam volẽte deo etiã
B aſina locuta eſt. Quod ſi mihi ſub iſtius ſeculi onerib⁹
conſtituto aſſiſtat angelus, ego quoq; muta diu ora la-
xabo. Poteſt enim ſoluere impedimẽta imperitiæ, qui
in illa aſina ſoluit naturę. In arca veteris teſtamẽti vir-
ga floruit ſacerdotis. Facile deo eſt vt in ſancta eccleſia
de noſtris quoq; nodis flos germinet. Cur autem deſpe
randum q̃ dominus loquatur in hominibus, qui eſt lo-
cutus in ſentibus, nec rubum eſt dedignatus? Atq; vti-
nã meas quoq; illuminet ſpinas. Erunt fortaſſe qui etiã
in noſtris ſentibus aliquem mirentur lucere fulgorem,
erunt quos ſpina noſtra non vrat, erunt quibus de rubo
audita vox noſtra ſoluat de pedibus calciamentum, vt
impedimentis corporalibus exuatur mentis inceſſus.
Sed hæc ſanctorum merita virorum. Vtinam me ſub
illa infructuoſa adhuc ficu iacẽtem ex aliqua Ieſus par-
te reſpiceret. ferret poſt trienniũ fructus & noſtra ficus.
Luc. 13. Sed vnde tantum peccatoribus ſpei? Vtinam ſaltẽ il-
le euangelicus dominicæ cultor vineæ ficum noſtram
fortaſſe iam iuſſus excidere, dimittat illã & hoc anno,
vſq; dum fodiat, & mittat cophinum ſtercoris. nã forte
de terra ſuſcitet inopem, & de ſtercore erigat pauperẽ. Pſal. 112.
Beati qui ſub vite & olea equos ſuos alligant, laborem
curſuum ſuorum paci & lætitiæ conſecrantes, ne ficus C
adhuc, id eſt, illecebroſa deliciarum obumbret prurigo
mundi, humilis ad altitudinem, fragilis ad laborẽ, mol
lis ad vſum, ſterilis ad fructum. Ac fortaſſe miretur ali-
quis cur ſcribere audeo qui loqui nequeo. Attamẽ ſi re-
petamus quę legimus in euãgelicis ſcripturis, & ſacer-
dotalibus factis, ac nobis ſanctus Zacharias propheta
documẽto ſit: inuenies eſſe quod vox non explicet, ſty-
lus ſignet. Quod ſi nomẽ Ioannis reddidit patri vocẽ,
ego quoq; deſperare nõ debeo quin vocem licet mutus
accipiam, ſi loquar Chriſtũ: cuius quidem generationẽ
iuxta propheticum dictũ quis enarrabit? Et ideo quaſi
ſeruus domini familiã prędicabo. Immaculatus enim
dominus, immaculatam ſibi familiã etiam in hoc ple-
no colluuionum fragilitatis humanæ corpore cõſecra-
uit. Et bene procedit vt quoniam hodie natalis eſt vir-
ginis, de virginib⁹ ſit loquẽdũ, & ex p̃dicatione liber ſu-
mat exordiũ. NATALIS eſt virginis, integritatẽ
ſequamur. Natalis eſt martyris, hoſtias immolemus.
Natalis eſt ſanctæ Agnes, mirentur viri, non deſperẽt
paruuli, ſtupeant nuptæ, imitentur innuptæ. Sed quid
dignum ea loqui poſſumus, cuius ne nomẽ quidem eſt
vacuum luce laudis? Fuit deuotio ſupra ętatem, virtus
ſupra naturam: vt mihi videatur nõ hominis habuiſſe
nomẽ, ſed oraculum martyris, quæ indicauit quid eſſet
futura. Habeo tamen vnde mihi ſubſidium cõparetur.
Nomen virginis titulus eſt pudoris. Appellabo mar- D
tyrem. Prędicaui ſatis. prolixa laudatio eſt quę nõ quę-
ritur, ſed tenetur. Faceſſant igitur ingenia, eloquentia
conticeſcat. Vox vna pręconium eſt. Hanc ſenes, hanc
iuuenes, hanc pueri canant. Nemo eſt laudabilior q̃ qui
ab omnibus laudari poteſt. Quot homines, tot præco
nes qui martyrẽ prædicant dum loquuntur. Hæc duo-
decim annorum martyrium feciſſe traditur. Quo dete
ſtabilior crudelitas quæ nec minuſculæ pepercit ætati.
Immo magna vis fidei, quæ etiam ab illa teſtimoniũ
inuenit ætate. Fuitne in illo corpuſculo vulneri locus?
Et quæ non habuit quo ferrũ reciperet, habuit quo fer-
rum vinceret. At iſtius ætatis puellæ toruos etiã vul-
tus parentum ferre non poſſunt, & acu diſtricta ſolent
puncta flere quaſi vulnera. Hęc inter cruentas carnificũ
impauida manus, hæc ſtridentium grauibus immobi
lis tractibus catenarum, nunc furentis mucroni militis
totũ offerre corpus, mori adhuc neſcia, ſed parata vel

A ſi ad aras inuita raperetur, tendere Chriſto inter ignes
manus, atq; in ipſis ſacrilegis focis trophæũ domini ſi-
gnare victoris, nunc ferratis colla manusq; ambas inſe
rere nexibus. Sed nullus tam tenuia membra poterat
nexus includere. Nouũ martyrij genus. Nõdum ido-
nea pœnæ, & iam matura victoriæ, certare difficilis, fa
cilis coronari, magiſterium virtutis impleuit, quę pręe-
iudicium vehebat ætatis. Nõ ſic ad thalamum nupta
properaret, vt ad ſupplicij locum lęta ſucceſſu, gradu fe
ſtina virgo proceſſit, non intorto crine caput cõpta, ſed
Chriſto: non floſculis redimita, ſed moribus. Flere o-
mnes, ipſa ſine fletu. Mirari plerię quod tam facile vi-
tæ ſuæ prodiga, quam nondum hauſerat, iã quaſi per-
functa donaret. Stupere vniuerſi, quod iam diuinitatis
teſtis exiſteret, quæ adhuc arbitra ſui per ætatẽ eſſe nõ
poſſet. Effecit deniq; vt ei de deo crederetur, cui de ho-
mine adhuc non crederetur: quia quod vltra naturam
eſt, de autore naturæ eſt. Quanto terrore egit carnifex
vt timeretur, quantis blanditiis vt ſuaderet, quãtorum
vota vt ſibi ad nuptias proueniret. At illa: Et hęc ſpon
ſi iniuria eſt, inquit, expectare placituram. Qui me ſibi
prior elegit, accipiet. Quid percuſſor moraris? Pereat
corpus qđ amari poteſt oculis quibus nolo. Stetit, ora-
uit, ceruicẽ inflexit. Cerneres trepidare carnificẽ, quaſi
ipſe addictus fuiſſet, tremere percuſſoris dextram, pal-
lere ora alieno timentis periculo, cũ puella non timeret
ſuo. Habetis igitur in vna hoſtia duplex martyriũ, pu-
doris & religionis. Et virgo permanſit, & martyrium
obtinuit. Inuitat nunc integritatis amor, & tu ſoror ſan
B cta vel mutis tacita moribus, vt aliquid de virginitate
dicamus, ne veluti tranſitu quodã præſtricta videatur,
quæ principalis eſt virtus. Non enim ideo laudabilis
virginitas, quia in martyribus reperitur: ſed quia ipſa
martyres faciat. Quis autem humano eã poſſit inge-
nio comprehendere, quam nec natura ſuis incluſit legi
bus? Aut quis naturali voce cõpecti, quod ſupra vſum
naturæ ſit? E cœlo arceſſiuit, quod imitaretur in terris.
Nec immerito viuendi ſibi vſum quæſiuit e cœlo, quę
ſponſum ſibi inuenit in cælo. Hæc nubes aera angelos
ſideraq; tranſgrediẽs, verbum dei in ipſo ſinu patris in-
uenit, & toto hauſit pectore. Nam quis tãtum cum in-
Canti. 1. uenerit relinquat boni? Vnguẽtum enim exinanitum
eſt nomen tuum. Propterea adoleſcentulæ dilexerunt
te, & attraxerunt te. Poſtremo non meũ eſt illud, quo-
Matt. 22 niam quæ non nubunt neq; nubentur, erunt ſicut ange
li dei in cælo. Nemo ergo miretur ſi angelis compatren
tur, quæ angelorum domino copulantur. Quis igitur
neget hanc vitam fluxiſſe de cælo, quam non facile in-
Ioan. 1. uenimus in terris? Niſi poſtq̃ deus in hæc terreni cor-
poris membra deſcendit, tunc in vtero virgo concepit,
C & verbum caro factum eſt: vt quod caro factum eſt, ca-
ro fieret dei. Dicet aliquis: Sed etiam Helias nullis cor
porei coitus fuiſſe permixtus cupiditatibus inuenitur.
Ideo ergo curru raptus ad cælũ, ideo cum domino ap-
paret in gloria, ideo dominici venturus eſt precurſor ad-
uentus. Et Maria ſumens tympanũ pudore virgineo
choros duxit. Sed cõſiderate cuius illa ſpeciem tũc gere
bat. Nõne eccleſiæ, quę religioſos populi cœtus qui car
mina diuina concinerent, immaculato virgo ſpiritu co
pulauit? Nam etiam templo Hieroſolymis fuiſſe legi-
1. Cor. 10. mus virgines deputatas. Sed quid apoſtol⁹ dicit? Hæc
autem in figura contingebãt illis, vt eſſent indicia futu
rorum. Figura enim in paucis eſt, vita in pluribus. At
vero poſteaq̃ dominus in corpus hoc veniens, cõtuber-
nium diuinitatis & corporis ſine vlla concretæ cõfuſio-
nis labe ſociauit, tunc toto orbe diffuſus corporibus hu
manis vitæ cæleſtis vſus inoleuit. Hoc illud eſt quod
miniſtrãtes in terris angeli decãtarunt futurum genus
quod miniſterium domino immaculati corporis obſe-
quiis exhiberet. Hæc eſt cæleſtis illa militia, quam lau
dantium exercitus angelorũ promittebat in terris. Ha-
bemus ergo autoritatem vetuſtatis a ſeculo, plenitudi D
nem profeſſionis a Chriſto. Certe nõ eſt hoc mihi com
mune cum gentibus, non populare cũ Barbaris, nõ cũ
cæteris animantibus vſitatum, cum quibus etſi vnum
eundemq; vitalem aeris huius carpimus ſpiritum, vul
garem terreni corporis participamus ſtatum, generan
di quoq; non diſcrepamus vſu: hoc ſolo tamen naturæ
parilis cõuitia declinamus, quod virginitas affectatur
a gentibus, ſed conſecrata violatur, incurſatur a Barba
ris, neſcitur a reliquis. Quis mihi prætẽdit Veſtę vir-
gines, & Palladis ſacerdotes? Qualis iſta eſt non mo-
rum pudicitia, ſed annorum, quæ non perpetuitate, ſed
ętate pręſcribitur? Petulãtior eſt talis integritas, cuius
corruptela ſeniori ſeruatur ætati. Ipſi docent virgines
ſuas nõ debere perſeuerare nec poſſe, qui virginitati fi-
nem dederunt. Qualis autem eſt illa religio, vbi pudi-
cæ adoleſcẽtes iubentur eſſe, impudicæ anus? Sed nec
illa pudica eſt quę lege tenetur, & illa impudica quæ le-
ge dimittitur. O myſteria, o mores, vbi neceſſitas im-
ponitur caſtitati, autoritas libidini datur. Itaq; nec ca-
ſta eſt quę metu cogitur, nec honeſta quæ mercede con
ducitur, nec pudor ille qui intemperantiũ oculorũ quo-
tidiano expoſitus conuitio flagitioſis aſpectibus verbe
ratur. Conferũtur immunitates, offerũtur precia, quaſi
non hoc maximũ petulantiæ ſit indicium, caſtitatẽ vẽ-
dere. Quod precio ꝓmittitur, precio addicitur, & pre-
cio remuneratur. Neſcit redimere caſtitatem quæ ven-
dere ſolet. Quid de ſacris Phrygiis loquar, in quibus
impudicitia diſciplina eſt, atq; vtinã ſexus fragilioris?
Quid de Orgiis Liberi, vbi religionis myſterium eſt
incentiuum libidinis? Qualis igitur poteſt ibi vita eſſe
ſacerdotum, vbi colitur ſtuprum deorum? Non habẽt
igitur ſacram virginem. Videamus ne forte aliquã vel
philoſophiæ pręcepta formauerint, quæ magiſterium
ſibi omniũ ſolent vẽdicare virtutũ. Pythagorę a quædã E
vna ex virginibus celebratur fabulis: quæ cũ a tyranno
cogeretur ſecretum prodere, ne quid in ſe ad extorquen
dam confeſſionẽ vel tormentis liceret, morſu linguam
abſcidiſſe fertur, atq; in tyranni faciem deſpuiſſe, vt qui
interrogandi finem nõ faciebat, non haberet quã inter-
rogaret. Eadem tamen forti animo, ſed tumẽti vtero,
exemplum taciturnitatis, & prolunium caſtitatis, vi-
cta eſt cupiditatibus, quę tormentis vinci nequiuit. Igi-
tur quæ mentis potuit tegere ſecretũ, corporis nõ texit
opprobrium. Vicit naturam, ſed non tenuit diſciplinã.
Quę vellet i voce munimẽtũ ſui pudoris exiſtere? eo for-
taſſe erudierat illã pœnitentia, vt culpam negaret. Nõ
igitur inuicta vndiq;. Nam & tyrannus licet non potue
rit inuenire quod interrogabat, tamẽ quod non interro
gabat inuenit. Quanto noſtræ virgines fortiores, quæ
vincunt etiã quas nõ vident poteſtates, quibus nõ tan-
tum de carne & ſanguine, ſed etiam de ipſo mũdi prin- F
cipe ſeculiq; rectore victoria eſt. Aetate vtiq; Agne mi
nor, ſed virtute maior, triũpho numeroſior, conſtantia
confidẽtior, non ſibi linguam propter metum abſtulit,
ſed propter trophæum reſeruauit. Nihil enim habuit
quod ꝓdi timeret, cuius nõ erat criminoſa ſed religioſa
confeſſio. Itaq; illa ſecretũ tantũmodo celauit, hæc pro-
bauit deum, quem quia ætas nondũ poterat confiteri,
natura confeſſa eſt. In laudationibus ſolet patria prędi-
cari & parentes, vt in commemoratione autoris digni-
tas ſucceſſionis exaggeretur. Ego licet laudationẽ non
ſuſceperim virginitatis, ſed expreſſionẽ, ad rem tamẽ
pertinere arbitror, vt quę ſit ei patria, quis autor, appa-
reat. Ac prius vbi ſit patria definiamus. Si enim ibi eſt
patria, vbi genitale domicilium: in cęlo profecto eſt pa-
tria caſtitatis. Itaq; hic aduena, ibi incola eſt. Quid au-
tem eſt caſtitas virginalis, niſi expers contagionis inte
gritas? Atq; eius autorẽ quẽ poſſumus exiſtimare niſi
immaculatũ dei filium, cuius caro nõ vidit corruptio-
nem, diuinitas non eſt experta contagionem? Videte

G igitur q̄ta virginitatis merita ſint. Chriſtus ante virgi-
nem, Chriſtus ex virgine, a patre quidem natus ante
ſecula, ſed ex virgine natus ob ſecula. Illud naturæ ſuę,
hoc noſtræ vtilitatis eſt. Illud erat ſemper, hoc voluit.
Spectate aliud virginitatis meritū. Chriſtus virginis
ſponſus, & ſi dici poteſt, Chriſtus virgineæ caſtitatis.
Virginitas enim Chriſti, nō virginitatis eſt Chriſtus.
Virgo eſt ergo quæ nupſit, virgo quæ nos ſuo vtero
portauit, virgo quæ genuit, virgo quę proprio lacte nu
triuit. De qua legimus q̄ta fecit virgo Hieruſalem. Nō
deficiēt de petra vbera, neq; nix a Libano, aut declina-
uit aqua valida vēto quę portatur. Qualis eſt hæc vir-
go quę trinitatis fontibus irrigatur, cui de petra fluunt
aquæ, non deficiunt vbera, mella funduntur? Petra au
1. Cor. 10. tem eſt iuxta Apoſtolū Chriſtus. Ergo a Chriſto non
deficiunt vbera, claritas a deo, flumen a ſpiritu. Hęc eſt
trinitas quæ eccleſiam ſuam irrigat, pater, Chriſtus, &
ſpiritus. Sed iā a matre deſcendamus ad filias. De vir-
Ibidem. 7 ginibus, inquit apoſtolus, præceptū domini nō habeo,
conſiliū autem do. Si doctor gentiū non habuit, habere
quis potuit? Et præceptum quidem non habuit, ſed ha
buit exemplum. Nō enim imperari poteſt virginitas:
ſed optari. Nā quæ ſupra nos ſunt, in voto magis q̄ in
magiſterio ſunt. Sed volo vos inquit, ſine ſolicitudine
eſſe. Nam qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ dñi ſunt,
quomodo placeat deo. Et virgo cogitat quæ dñi ſunt,
vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Nam quæ nupta eſt, co-
gitat quæ mundi ſunt, quomodo placeat viro. Nō ego
H quidem diſſuadeo matrimonium, ſed virginitatis at-
Rom. 14. texo beneficium. Qui infirmus eſt, inquit, olera mādu
cet. Aliud exigo, aliud admiror. Alligat⁹ es vxori? noli
quærere ſolutionem. Solutus es ab vxore? ne quęſie-
ris vxorem. Hoc pręceptum eſt copulatis. De virgini-
bus autem quid ait? Et qui matrimonio iūgit virginē
ſuā, bene facit: & qui nō iungit, melius facit. Illa nō pec
cat ſi nubat: hęc ſi non nubat, æterna eſt. Ibi remedium
infirmitatis, hic gloria caſtitatis. Illa nō reprehēditur,
iſta laudatur. Conferamus ſi placet bona mulierum cū
vltimis virginum. Iactet licet fœcundo ſe mulier nobi-
lis partu: quo plures generauerit, plus laborat. Nume-
rat ſolatia filiorū, ſed numeret pariter & moleſtias. Nu
bit, & plorat. Qualia ſunt vota quę flentur? Cōcipit &
graueſcit. Prius vtiq; impedimentū fœcūditas incipit
afferre q̄ fructum. Parturit & ęgrotat. Quā dulce pignus
quod a periculo incipit, & in periculis deſinit, prius do-
lori futurum q̄ voluptati? Periculis emitur, nec pro ar-
bitrio poſſidetur. Quid recēſeam nutriendi moleſtias
inſtituendi & copulandi? Felicium ſunt iſtæ miſeriæ.
I Habet mater hæredes: ſed auget dolores. Nam de ad-
uerſis nō oportet dicere, ne ſanctiſſimorum parentū ani
mi contremiſcant. Vide mi ſoror q̄ graue ſit pati quod
non oportet audiri. Et hæc in præſenti ſeculo. Veniēt
autem dies quando dicant: Beatę ſteriles, & vētres qui
non genuerunt. Filiæ enim huius ſeculi generantur &
generant. filia autem regni abſtinet a voluptate viri, &
a voluptate carnis, vt ſit ſācta corpore & ſpiritu. Quid
ego famulatus graues & addicta viris ſeruitia replicē
fœminarū, quas ante iuſſit deus ſeruire, q̄ ſeruos? Quę
eo proſequor, vt indulgētius obſequātur. Quibus hoc
ſi probæ ſunt, merces eſt charitatis: ſi improbæ, pœna
delicti. Hinc illa naſcūtur incentiua vitiorū, vt quæſitis
coloribus ora depingāt, dum viris diſplicere formidāt,
& de adulterio vultus meditentur adulterium caſtita-
tis. Quanta hæc amentia, effigiem mutare naturæ, pi
cturam quærere, & dum verentur maritale iudicium,
prodere ſuum? Prior enim de ſe pronunciat, quæ cupit
mutare quod nata eſt. Ita dum alii ſtudet placere, prius
ſibi ipſa diſplicet. Quem iudicem mulier veriorem re-
quirimus deformitatis tuæ, q̄ te ipſam quæ videri ti-
mes? Si pulchra es, quid abſconderis? Si deformis, cur
te formoſam eſſe mentiris, nec tuæ conſciētię, nec alie-
ni gratiam erroris habitura? Ille enim alteram diligit, K
tu alteri vis placere: & iraſceris ſi amet aliā qui adulte-
rare in te docetur? Male magiſtra es iniuriæ tuæ. Le-
nocinari refugit etiam quę paſſa lenonem eſt? Ac licet
vilis mulier, nō alteri tamē, ſed ſibi peccat, tolerabilio-
raq; propemodū in adultero crimina ſunt. Ibi enim pu
dicitia, hic natura adulteratur. Iam quāto precio opus
eſt ne etiam pulchra diſpliceat. Hinc precioſa collo de-
pendēt monilia, inde per humum veſtis trahitur aura-
ta. Emitur igitur hæc ſpecies, an habetur? Quid quod
etiam odorum variæ adhibentur illecebrę, gemmis o-
nerantur aures, oculis color alter infunditur? Quid ibi
remanet ſuum, vbi tam multa mutantur? Senſus ſuos
amittit mulier, & viuere poſſe ſe credit? Vos vero bea
tę virgines, quę talia tormenta potius q̄ ornamēta ne-
ſcitis, quibus pudor ſanctus verecūda ſuffuſus ora, & bo
na caſtitas eſt decori. non humanis addictę oculis, alie-
no errore merita veſtra pēſatis. Habetis ſane & vos ve
ſtræ militiam pulchritudinis, cui virtutis militat for-
ma, nō corporis, quā nulla extinguet ætas, nulla eripe-
re mors poteſt, nulla ægritudo corrūpere. ſolus formæ
arbiter petitur deus, qui etiā in corpore minus pulchro
diligit animas pulchriores. Non vteri onus notum, nō
dolor partus, & tamē numeroſior ſoboles piæ mentis,
quę omnes pro liberis habet. fœcūda ſucceſſoribus, ſte-
rilis orbitatibus, neſcit funera, nouit hæredes. Sic ſan-
cta eccleſia immaculata coitu, fœcunda partu, virgo eſt L
caſtitate, mater eſt prole. Parturit itaq; nos virgo, non
viro plena, ſed ſpiritu. Parit nos virgo, non cum dolore
membrorū, ſed cum gaudiis angelorū. Nutrit nos vir-
go, nō corporis lacte, ſed apoſtoli, quo infirmam adhuc
creſcentis populi lactauit ætatē. Quę igitur nupta plu
res liberos habet q̄ ſancta eccleſia, quę virgo eſt ſacramē
tis, mater eſt populis, cuius fœcunditatem etiā ſcriptu
ra teſtatur dicens: Quoniam plures filii deſertę magis Eſa. 54.
q̄ eius quæ habet virum? Noſtra virū nō habet, ſed ha-
bet ſponſum, eo quod ſiue eccleſia in populis, ſiue ani-
ma in ſingulis, ſacræ doctrinę verbis ſine vllo flexu pu-
doris quaſi ſponſo innubit æterno, effœta iniurię, fœta
rationis. Audiſtis parentes quibus erudire virtutibus,
quibus inſtituere diſciplinis filias debeatis, vt habere
poſſitis quarū meritis veſtra delicta redimantur. Vir-
go dei donum eſt, munus parentū, ſacerdotium caſtita
tis. Virgo matris hoſtia eſt, cuius quotidiano ſacrifi-
cio vis diuina placatur. Virgo indiuiduum pignus pa M
rentum, quæ non dote ſolicitet, non emigratione deſti-
tuat, non offendat iniuria. Sed nepotes aliquis habere
deſiderat, & aui nomē acquirere. Primum ſuos tradit,
dum quærit alienos. Deinde certis defraudari incipit,
dum ſperat incertos, cōfert opes proprias, & adhuc po-
ſcitur, niſi dotē ſoluat exigitur. Si diu viuat, oneroſus
eſt. Emere iſtud eſt generū, non acquirere, qui parenti-
bus filię vendat aſpectus. Ideo ne tot mēſibus geſtatur
vtero, vt in alienam tranſeat poteſtatem? Ideo cōmen
dandę virginis cura ſuſcipitur, vt citius parentibus au-
ferat? Dicet aliquis: Ergo diſſuades nuptias? Ego ve-
ro ſuadeo, & eos damno qui diſſuadere conſuerunt, vt-
pote qui Sarę ac Rebeccę & Rachel cæterarumq; vete
rum coniugia fœminarum pro documētis ſingulariū
virtutum recēſere ſoleam. Qui enim copulam damnat,
damnat & filios, & ductam per ſucceſſionū ſeriem, ge-
neris ſocietatē damnat humanā. Nam quęadmodū du
ratura in ſeculū ętas ſuccedere poſſet ętati, niſi gratia
nuptiarum procreandę ſtudium ſobolis incitaret? Aut
quomodo prędicari poteſt quod immaculat⁹ Iſaac ad
altaria dei victima paternę pietatis acceſſit, qđ Iſrael
humano ſitus in corpore deum vidit, & religioſum po-
pulo dedit nomē, quorum originem damnat? Vnum
ſane licet ſacrilegi homines habent, quod in his etiam
a ſapientiſſimis probetur, qui coniugia damnādo pro-
fitentur, ipſi non debuiſſent naſci. Non vtiq; diſſuadeo

A nuptias, ſi fructus ſacrae virginitatis enumero. Pauca-
rum quippe hoc munus eſt, illud omniũ. Nec poteſt eſ-
ſe virginitas niſi habeat vnde naſcatur. Bona cũ bonis
comparo, quo facilius quid praeſtet eluceat. Neq; meã
ſentẽtiam affero, ſed eam repeto quam edidit ſpiritus
ſanctus per prophetã. Melior eſt, inquit, ſterilitas cum
virtute. Primum enim quod nuptiae prae ceteris cõcu-
piſcunt, vt ſponſi decore ſe iactẽt: eo neceſſe eſt impares
ſacris ſe fateantur eſſe virginibus, quibus ſolis cõtingit
Pſal. 44. dicere: Speciosus forma prę filiis hominum, diffuſa eſt
gratia in labiis tuis. Quis eſt iſte ſponſus? Nõ vilibus
addictus obſequiis, non caducis ſuperbus diuitiis, ſed
cuius ſedes in ſeculum ſeculi, filiae regũ in honore eius.
Aſtitit regina a dextris eius ĩ veſtitu deaurato, varie-
tate circũamicta virtutũ. Audi igr̃ filia, & vide, & in-
clina aurẽ tuam, & obliuiſcere populũ tuum, & domũ
patris tui, quoniam cõcupiuit rex ſpeciem tuam, quia
ipſe eſt deus tuus. Et aduerte quãtum tibi ſpiritus ſan-
ctus ſcripturę diuinę teſtificatione detulerit. Regnum,
aurũ, pulchritudinem. Regnũ, vel quia ſponſa es regis
aeterni, vel quia inuictũ animũ gerens, ab illecebris vo-
luptatum non captiua haberis, ſed quaſi regina domi-
naris. Aurũ, quia ſicut illa materies examinata igne
precioſior eſt, ita corporis ſpecies virginalis ſpiritu con-
ſecrata diuino, formae ſuę acquirit augmentũ. Pulchri-
tudinem vero quis poteſt maiorem exiſtimare decore
eius quae amatur a rege, probatur a iudice, dicatur do-
mino, conſecratur deo, ſemper ſponſa, ſemper innupta,
vt nec amor finem habeat, nec damnũ pudor? Haec pe-
B fecto vera pulchritudo eſt, cui nihil deeſt, quae ſola me-
Canti. 4. retur audire a domino: Tota es formoſa proxima mea,
& reprehenſio nõ eſt in te. Veni huc a Libano, trãſibis
& pertranſibis a principio fidei, a capite Sanir & Her-
mon, a latibulis leonũ, a mõtibus pardorum. Quibus
indiciis oſtenditur perfecta & irreprehenſibilis virgina-
lis animae pulchritudo, altaribus cõſecrata diuinis, in-
ter occurſus & latibula ſpiritualium beſtiarũ nõ inflexa
mortalibus, ſed intenta myſteriis dei meruiſſe dilectũ,
Pſal. 103 cuius vbera plena laetitię. Vinũ enim lętificat cor ho-
Canti. 4. minis. Et odor, inquit, veſtimẽtorum tuorum ſuper o-
mnia aromata. Et infra: Et odor, inquit, veſtimentorũ
tuorũ ſicut odor Libani. Vide quẽ nobis tribuas virgo
proceſſum. Primus enim odor tuus ſuper omnia aro-
mata quae in ſaluatoris miſſa ſunt ſepulturam: & mor-
tuos corporis motus, membrorumq; redolet obiſſe de-
licias. Secundus odor tuus ſicut odor Libani domini-
ci corporis, integritatem virgineę florem caſtitatis ex-
halat. Fauum itaq; mellis tua opera cõponant. Digna
enim virginitas quae apibus cõparetur, ſic laborioſa, ſic
pudica, ſic continens. Rore paſcitur apes, neſcit cõcubi-
tus, mella componit. Ros quoq; virginis eſt ſermo di-
uinus, quia ſicut ros dei verba deſcendunt. Pudor vir-
ginis eſt intemerata natura. Partus virginis foetus la-
biorum, expers amaritudinis, fertilis ſuauitatis, in cõ-
mune labor, cõmunis eſt fructus. Quã te velim filia imi-
C tatricem eſſe huius apiculae, cui cibus flos eſt, ore ſobo-
les legitur, ore componitur. Hãc imitare tu filia. verba
tua nullum doli velamen obtendant, nullum habeant
fraudis inuolucrum, vt & puritatem habeant, & plena
grauitatis ſint, meritorũ quoq; tuorũ tibi aeterna poſte-
ritas tuo ore pariatur. Nec ſoli tibi, ſed etiã pluribus cõ-
greges. Quis ſcit enim quãdo a te anima tua repoſca-
tur? Nec receptacula horreorũ frumẽtis coaceruata di-
mittẽs, nec vitae tuę vſui profutura, nec meritis, rapia-
ris eo quo theſaurũ tuum ferre non poſſis. Diues igitur
eſto, ſed paupi, vt naturę participes tuae, participes ſint
etiam facultatum. Florem quoq; tibi demonſtro carpẽ-
Canti. 2. dum: illum vtiq; qui dixit: Ego flos campi, & liliũ con-
uallium, tanq̃ lilium in medio ſpinarũ. quod eſt euiden-
tis indicii ſpiritualiũ nequitiarũ ſentibus virtutes obſi-
deri, vnde nemo fructum referat, niſi qui cautus acce-
dat. Sume igitur alas virgo, ſed ſpiritus, vt ſuperuoles D
vitia ſi contingere cupis Chriſtum. In altis habitat, &
humilia reſpicit. Et ſpecies eiꝰ ſicut cedrus Libani, quę
comã nubibus, radicẽ in terris inſerit. Principiũ enim
eius in caelo, poſteriora eius in terris, fructus cęlo proxi-
mos ediderunt. Scrutare diligẽtius tam bonũ florem,
nec vbiq; eũ in pectoris tui cõualle reperies. humilibus
enim frequẽter inhalatur. Amat generari in hortis, in
quibus eum Suſanna dum deambularet inuenit, mori
prius q̃ violari parata. Qui ſint autem horti, ipſe demõ-
ſtrat dicens: Hortus cõcluſus ſoror mea ſponſa, hortus Ibidem. 4
concluſus, fons ſignatus: eo quod in hortis huiuſmodi
impreſſam ſignaculis imaginẽ dei, ſynceri fontis vnda
reſplendeat, ne volutabris ſpiritualium beſtiarũ, ſparſo
coeno fluenta turbentur. Hinc ille murali ſeptus ſpiritu
pudor clauditur, ne pateat ad rapinã. Itaq; ſicut hortus
furibus inacceſſus vitem redolet, fragrat oleam, roſam
renidet, vt in vite religio, in olea pax, in roſa pudor ſa-
cratae virginitatis inoleſcat. Hic eſt odor quẽ Iacob pa-
triarcha fragrauit quando meruit audire: Ecce odor fi- Geñ. 27.
lii mei ſicut odor agri pleni. Nam licet plenus omnibꝰ
fere fructibꝰ patriarchae ſancti fuerit ager: ille tamẽ fru-
ges maiore virtutis labore generauit, hic flores. Ac-
cingere itaq; virgo, & ſi vis huiuſcemodi tibi vt hortus
aſpiret, propheticis eum claude pręceptis: Pone custo- Pſal. 140.
diam ori tuo, & oſtium circũſtantiae labiis tuis: vt etiã
tu poſſis dicere: Tanq̃ malus in lignis nemoris, ita fra-
ternus meus in medio filiorũ. In vmbra eius concupi- E
ui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis. Inue-
ni quem dilexit anima mea, tenui eũ, & nõ relinquam
eum. Deſcendat fraternus meus in hortũ ſuum, & mã-
ducet fructũ pomorũ ſuorum. Veni fraterne mi, exea-
mus in agrum. pone me vt ſigillũ in cor tuum, & velut
ſignaculum ſuper brachium tuũ. Fraternus meus can- Canti. 5.
didus & rubeus. Decet enĩ vt plene noueris virgo quẽ
diligis, atq; omne in eo & ingenitę diuinitatis & aſſum-
ptae myſterium incorporationis agnoſcas. Candidus
merito, quia patris ſplẽdor. rubeus, quia partus eſt vir-
ginis. color in eo fulget & rutilat vtriuſq; naturae. Me-
mẽto tamẽ antiquiora in eo diuinitatis inſignia, q̃ cor-
poris ſacramenta: quia nõ coepit a virgine, ſed qui erat
venit in virginem. Ille diſcretus a militibus, ille lancea
vulneratus, vt nos ſacri vulneris cruore ſanaret, reſpon-
debit tibi profecto, (eſt enĩ mitis & humilis corde, blan-
dus aſpectu) Exurge aquilo, et veni auſter, aſpira hortũ Ibidẽ. 4.
meum, & fluant aromata mea. Ex omnibus enim par-
tibus mũdi odor ſanctae religionis adolevit, dilectę quo F
virginis mẽbra fragrarunt. Formoſa es proxima mea,
vt bona opinio, pulchra vt Hieruſalẽ. Non caduci itaq;
corporis pulchritudo vel morbo peritura vel ſenio, ſed
nullis obnoxia caſibus opinio bonorum nuq̃ moritura
meritorũ virginibus eſt decori. Et quoniam nõ huma-
nis iam ſed caeleſtibus, quorum vita viuis in terris, di-
gna es cõparari: accipe a domino praecepta quę ſerues.
Pone me vt ſigillum, inquit, in cor tuũ, & velut ſigna-
culum ſuper brachiũ tuum. Quo ſignatiora prudentię
tuae factorumq; documenta promantur, in quibus figu-
ra dei Chriſtus eluceat, qui paternae ambitũ exęquans
naturae, totum quicquid a patrę diuinitatis aſſumpſit,
expreſſit. Vnde etiã Apoſtolus in ſpiritu nos dicit eſ-
ſe ſignatos: quoniã patris imaginem habemus in filio,
ſigillũ filii habemus in ſpiritu. Hac trinitate ſignati ca-
ueamus diligẽtius ne quod accepimus pignus in cor-
dibus noſtris, aut morum leuitas, aut vllius adulterii
fraus reſignet. Sed faceſſat hic ſacris virginibꝰ metus,
quibus tanta praeſidia tribuit primõ eccleſia, quę tene-
rae prolis ſolicita ſucceſſu, ipſa quaſi murus abũdãtibus
in modũ turriũ increſcat vberibꝰ, donec ſoluto obſidio-
nis hoſtilis incurſu, pacẽ validę iuuẽtutis maternę pręſ-
ſidio virtutis acquirat. Vnde & propheta ait: Fiat pax Pſal. 121.
in virtute tua, & abũdantia in turribus tuis. Tum ipſe

G pacis dominus poſtq̃ validioribus brachiis cõmiſſa ſi-
bi vineta complexus, palmites ſuos gẽmare conſpexe-
rit, vultu præſule naſcẽtibus fructibus auras temperat,
Canti. 7. ſicut ipſe teſtat᷑ dicẽs: Vinea mea eſt in cõſpectu meo.
Mille Salomoni & ducẽti qui ſeruant fructũ eius. Su-
pra ait ſexaginta potẽtes in circuitu propaginis eius
ſtrictis armatos telis, & eruditos prælianb⁹ diſciplinis:
hic mille ducẽtos. Creuit numer⁹ vbi creuit & fructus:
quia quo ſactior quiſq;, eo munitior. Sic Heliſæus pro-
pheta exercitus angelorũ præſidio ſibi adeſſe monſtra
uit. Sic Ieſus Naue ducẽ militiæ cęleſtis agnouit. Poſ-
ſunt igitur fructũ in nobis cuſtodire, qui poſſunt etiam
militare pro nobis. Vobis autem virgines ſanctæ ſpe-
ciale præſidiũ eſt, quę intemerato pudore ſacrũ domini
ſeruatis cubile. Neq; mirũ ſi pro vobis angeli militãt,
quæ angelorũ moribus militatis. Meretur eorũ præſi-
dium caſtitas virginalis, quorũ vitã meretur. Et quid
pluribus exequar laudẽ caſtitatis? Caſtitas enim ange
los fecit. Qui eã ſeruauit, angelus eſt: qui perdidit, dia-
bolus. Hinc religio etiã nomen accepit. Virgo eſt quæ
Mat. 22. deo nubit. Meretrix quæ deos fecit. Nã de reſurrectio-
ne quid dicã, cuius præmia iam tenetis? In reſurrectio-
ne autem neq; nubẽt, neq; nubentur, ſed erũt ſicut ange
li, inquit, in cælo. Quod nobis promittitur, vobis præ-
ſto eſt, votorũq; noſtrorum vſus apud vos eſt. De hoc
mundo eſtis, & nõ eſtis in hoc mũdo. Seculũ vos habe-
re meruit, tenere nõ potuit. Q̃ prędarũ autem angelos
propter intemperantiã ſuam in ſeculũ cecidiſſe de cęlo,
virgines propter caſtimoniã in cęlũ tranſiſſe de ſeculo?
Beatæ virgines, quas nõ illecebra ſollicitat corporum,
non colluuio precipitat voluptatũ. Cibus parcimonię,
potus abſtinentiæ, docet vitia neſcire, qui docet cauſas
H neſcire vitiorũ. Cauſa peccandi etiam iuſtos ſæpe dece
Exodi. 32 pit. Hinc populus dei poſtq̃ ſedit bibere, deũ negauit.
Geñ. 19. Hinc Loth concubitum filiarum ignorauit & pertulit.
Ibidem. 9 Hinc inuerſis veſtigiis filii Noe patri quondam pudẽ-
da texerunt, quæ procax vidit, modeſtus erubuit, pius
texit, offenſurus ſi & ipſe vidiſſet. Quanta vis eſt vini,
vt quem diluuia non nudauerũt, vina nudarẽt? Quid
illud? Quantæ felicitatis eſt quod nulla vos habẽdi cu
piditas inflãmat? Pauper quod habes poſcit, quod non
habes non requirit: fructus laboris tui theſaurus eſt in-
opi: & duo æra ſi ſola ſint, cenſus eſt largiẽtis. Audi er-
go ſoror quantis careas. Nam caue quid debeas. Nec
meum eſt docere, nec tuum diſcere. Perfectæ enim vir-
tutis vſus magiſteriũ non deſiderat, ſed informat. Cer-
nis vt pompam ferculis ſimilis incedat quæ ſe compo-
nit vt placeat, omniũ in ſe vultus & ora conuertens, eo
ipſo quo ſtudet placere, deformior. Prius enim populo
diſplicet, q̃ placeat viro. At in vobis reiecta decoris cu-
ra plus placet, & hoc ipſum quod vos nõ ornatis, orna-
tus eſt. Certe laceræ vulneribus aures, & depreſſę one-
ra miſeræ ceruicis, non ſunt alleuamẽta pœnarum, ſed
I diſcrimina metallorum. Hinc collũ catena conſtringit,
inde pedem compes includit. Nil refert, auro corpus o-
neretur, an ferro. Si ceruix premitur, ſi grauatur inceſ-
ſus, nil precium iuuat: niſi quod vos mulieres ne pereat
vobis pœna, trepidatis. Quid intereſt vtrũ aliena ſen-
tentia, an veſtra vos dãnet? Hinc vos etiam miſerabi-
liores q̃ qui publico iure dãnantur: quod illi optãt exui,
vos ligari. Q̃ vero miſerabilis illa conditio, quod tanq̃
mancipii forma venalis nuptura licitatur: & qui precio
vicerit, emat. Tolerabilius tamẽ mancipia veneũt, quę
ſæpe ſibi dominos legunt. Virgo ſi eligat, crimen eſt:
ſi non eligat, cõtumelia. Quæ quiuis pulchra ſit & de-
cora, & timet videri, & cupit. Cupit, vt ſe carius vẽdat:
timet, ne hoc ipſum dedeceat quod videtur. Quãta au-
tem votorum ludibria, & ad procorũ euentus ſuſpecti
metus, ne pauper illudat, ne diues faſtidiat, ne pulcher
irrideat, ne nobilis ſpnat. Dicet aliquis: Tu nobis quo-
tidie virginũ canis laudes: quid faciã qui eadem quoti-
die cantito, & proficio nihil? Sed nõ mea culpa. Deniq; k
de Placentino ſacrandę virgines venerũt, de Bononiẽſi
venerũt, de Mauritania venerũt, vt hic velẽtur. Magnã
rem videtis: hic tracto, & alibi perſuadeo. Si ita eſt, ali-
bi tractemus, vt vobis perſuadeam⁹. Quid? q̃d etiam
qui me nõ audiunt, ſequuntur: qui audiũt, nõ ſequũtur?
Nam pleraſq; virgines cognoui velle, & prohiberi etiã
prodire a matribus, &, quod eſt grauius, viduis, cũ qui-
bus hic mihi ſermo eſt. Nempe ſi hominẽ amarẽt filiæ
veſtræ, per legem poſſent eligere quẽ vellent. Quibus
igitur hominẽ eligere licet, deũ non licet? Contuemini
q̃ dulcis pudicitiæ fructus ſit, qui Barbaricis quoq; ino-
leuit affectibus. Ex vltimis infra vltraq; Mauritaniæ
partibus deductæ virgines hic ſacrari geſtiũt: & cũ ſint
omnes familiæ in vinculis, pudicitia tamẽ neſcit eſſe ca
ptiua. Profitetur regnũ æternitatis, quæ mœret iniu-
riam ſeruitutis. Nam quid de Bononiẽſibus virginib⁹
loquar, fœcundo pudoris agmine, quæ mũdanis ſe de-
liciis abdicantes, ſacrariũ virginitatis incolunt ſine con
tubernali ſexu, contubernali pudore prouectæ ad vice-
narium numerũ, & centenariũ fructum, relictoq; paren
tum hoſpitio tendũt in tabernaculis Chriſti indefeſſæ
milites caſtitatis? Nũc canticis ſpiritualibus perſonãt,
nunc victũ operibus exercent. Liberalitatis quoq; ſubſi
dium manu quærũt. Quod ſi inueſtigandæ virginita-
tis inoleuerit odor, (namq; præ cęteris ſpeculãdi vena-
tum pudoris explorant) totis curarũ veſtigiis prædam
latentẽ vſq; ad ipſa cubilia perſequũtur: aut ſi liberior a-
liquius volatus affulſerit, totis omnes videas aſſurgere
alis, concrepare pennis, emicare plauſu, vt caſto pudici-
tiæ choro cingant volantẽ, donec albenti delectata co-
mitatu, in plagas pudoris, & indaginem caſtitatis, do- L
mus patriæq; oblita ſuccedat. Bonũ itaq; ſi virgini ſtu-
dia parentũ quaſi flabra pudoris aſpirent. Sed illud glo
rioſum, ſi teneræ ignis ætatis etiam ſine veteribus nu-
trimẽtis ſponte ſe rapiat in fomitem caſtitatis. Dotem
negabũt parẽtes? ſed habes diuitem ſponſum, cuius cõ
tenta theſauro, patrię ſucceſſionis emolumẽta nõ quę-
ras. Quanto dotalibus pręſtat cõpendiis caſta pauper-
tas: & tamen quam audiſtis aliquando propter ſtudiũ
integritatis, legitimę factam ſucceſſionis extorrẽ? † Cõ- † exortẽ.
tradicunt parentes, ſed volunt vinci. reſiſtũt primo, qui † alˢ ce-
credere † timẽt. Indignantur frequẽter, vt diſcas vince- dere.
re: abdicationem minantur, vt tentent ſi potes damna
ſeculi non timere. Quæſitis blandiũtur illecebris, vt vi
deant ſi variarũ mollire te nõ queat blanditia volupta-
tum. Exerceris virgo dum cogeris. Et hæc tibi prima
certamina anxia parentũ vota proponũt. Vince prius
puella pietatem. Si vincis domũ, vincis & ſeculũ. Sed
eſto, maneant vos damna patrimonii. Nonne caduca-
rum & fragiliũ diſpendium facultatum, futura cæli re-
gna cõpenſant? Quanq̃ ſi verbis cæleſtibus credimus,
nemo eſt qui reliquerit domũ, aut parẽtes, aut fratres, Luc. 19.
aut vxorem, aut filios propter regnũ dei, & nõ recipiat
ſepties tantũ in hoc tempore, in ſeculo autem venturo M
vitam æternã poſſidebit. Crede fidẽ tuam deo, quæ ho
mini pecuniã credis. Fœnerare Chriſto. Bon⁹ depoſitę
ſpei cuſtos, multiplicatis fidei tuę talentũ ſoluit vſuris.
Non fallit veritas, non circũſcribit iuſtitia, non decipit
virtus. Quod ſi nõ creditis oraculo, vel exẽplis credite.
Memorię noſtræ puella dudũ nobilis in ſeculo, nũc no
bilior deo, cũ vrgeretur ad nuptias a parentibus & pro-
pinquis, ad ſacroſanctũ altare confugit. Quo enim me-
lius virgo recurreret, q̃ vbi ſacrarium virginitatis offer
tur? Ne is quidem finis audacię. Stabat ad arã dei pu-
doris hoſtia, victima caſtitatis, nũc capiti dexteram ſa-
cerdotis imponẽs, precem poſcens, nũc iuſtæ impatiẽs
moræ, ac ſummum altari ſubiecta verticẽ. Nũ melius,
inquit, q̃ altare velabit, quod ſanctificat ipſa velamina,
frõtem? Plus talis decet flãmeus, in quo caput omniũ
Chriſtus quotidie cõſecratur. Quid agitis vos propin-

A qui? Quid exquirẽdis adhuc: nuptiis ſolicitatis animũ?
Iam dudũ prouiſas habeo. Spóſum offertis? Melio-
rem reperi. Quaslibet exaggerate diuitias, iactate no-
bilitatem, potentiam prędicate. Habeo eum cui nemo
ſe comparet, diuitem mundo, potentem imperio, nobi
lem cęlo. Si talem habetis, non refuto optionem. ſi non
repentis, non prouidetis mihi. ſed inuidetis. Silentibus
cęteris vnus abruptius, Quid ſi, inquit, pater tu⁹ viue-
ret, innuptam te manere pateretur? Tũ illa maiori reli
gione, moderatiore pietate: Et ideo fortaſſe defecit, ne
quis impedimentum poſſet afferre. Quod ille reſpon-
ſum de patre, de ſe oraculum, maturo ſui probauit exi-
tio. Ita cæteri eadẽ quiſq; metuentes, fauere cœperunt
qui impedire quærebant, nec diſpendium debitarũ at-
tulit virginitas facultatum, ſed etiam emolumentũ in-
tegritatis accepit. Habetis puellæ deuotionis pręmiũ,
parentes cauete offenſionis exemplum.

DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE VIRGINIBVS LIBER II.

SVPERIORE libro quan
B tum virginitatis munus ſit,
euoluimus. non enim potui-
mus explicare, vt per ſe cæle-
ſtis gratia muneris inuitet le
gentem. Secundo libro virgi
nem inſtitui decet, & tanq̃ cõ
petentium præceptorũ magi
ſteriis erudiri. Sed quoniam
nos infirmi ad monẽdum ſu
mus, & impares ad docendũ, (debet enĩ is qui docet, ſu
pra eum qui docetur excellere) ne vel ſuſceptũ deſeruiſ-
ſe munus, vel nobis arrogaſſe amplius videremur, exẽ
plis potius q̃ pręceptis putauimus imbuendã, licet am
plius proficiatur exẽplo: quoniã nec difficile quod iam
factum eſt exiſtimatur, & vtile quod probatum, & reli
gioſum quod hæreditario quodã paternæ virtutis vſu
in nos eſt ſucceſſione trãsfuſum. Quod ſi quis nos pręſ-
ſumptionis arguit, arguat poti⁹ ſedulitatis, quia rogã-
tibus virginibus ne hoc quidẽ putaui negandũ. Malui
enim me in periculũ deduci pudoris, q̃ nõ obſequi volũ
tati earũ, quarum ſtudiis etiã deus noſter placido ſe in-
dulget aſſenſu. Sed neq; pręſumptio notari poteſt, quo-
niam cũ haberent vnde diſcerẽt, affectũ potius q̃ magi-
ſterium quæſiuerunt mei. Et excuſari ſedulitas nõ po-
C teſt, quoniam cũ haberent autorẽ matris ad obſeruan-
tiam diſciplinę, non ſuperfluũ iudicaui ſi noſtri ſermo-
nis blanditiã deriuarent ad profeſſionis illecebram. Ille
docere facilis, qui ſeuero vitia coercet affectu. Nos qui
docere nõ poſſumus, blãdiamur. Et quoniã pleręq; ab-
ſentes noſtri deſiderabãt ſermonis vſum: volumẽ hoc
condidi, quo profectæ ad ſe vocis meę munus tenentes
deeſſe non crederent quẽ tenerent. Sed propoſita proſe-
quamur. Sit igitur vobis tãq̃ in imagine deſcripta vir-
ginitas vitaq; beatę Mariæ, de qua velut ſpeculo reful
get ſpecies caſtitatis, & forma virtutis. Hic ſumatis li-
cet exẽpla viuẽdi, vbi tanq̃ in exemplari magiſteria ex-
preſſa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid te-
nere debeatis, oſtendit. Primus diſcendi ardor, nobili-
tas eſt magiſtri. Quid nobilius dei matre? quid ſplẽdi-
dius ea, quã ſplendor elegit? quid caſtius ea, quę corpus
ſine corporis contagione generauit? Nã de cęteris eius
virtutibus quid loquar? Virgo erat nõ ſolum corpore,
ſed etiam mẽte, quæ nullo doli ambitu ſyncerũ adulte-
raret affectũ. Corde humilis, verbis grauis, animi pru-
dens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incer-
to diuitiarũ, ſed in prece pauperis ſpem reponẽs. Intẽta
operi, verecũda ſermone, arbitrũ mentis ſolita non ho- D
minem ſed deũ quærere. Non lædere reos, bene velle
omnib⁹, aſſurgere maioribus natu, æqualibus nõ inui-
dere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutẽ.
Quãdo iſta vultu læſit parẽtes? quãdo diſſenſit propin
quis? quando faſtidiuit humilẽ? quando deriſit debilẽ?
quãdo vitauit inopem, eos ſolos ſolita cœtus virorum
inuiſere, quos miſericordia nõ erubeſceret, neq; præter-
iret verecundia? Nihil toruum in oculis, nihil in verbis
procax, nihil in actu inuerecũdũ: nõ geſtus fractior, nõ
inceſſus ſolutior, non vox petulantior: vt ipſa corporis
ſpecies ſimulacrũ fuerit mẽtis, figura probitatis. Bona
quippe dom⁹ in ipſo veſtibulo debet agnoſci, ac primo
prætendat ingreſſu nihil intus latere tenebrarum, vt
mẽs noſtra nullis repagulis corporalib⁹ impedita, tãq̃
lucernę lux intus poſita foris luceat. Quid ego exequar
ciborum parcimoniam, officiorũ redũdantiã, alterum
vltra naturã ſuperfuiſſe, alterũ pene ipſi naturæ defuiſ-
ſe? Illic nulla intermiſſa tẽpora, hic cõgeminatos ieiu-
nio dies? Et ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet voluntas, ci-
bus plerũq; obuius, qui mortẽ arceret, nõ delicias mini-
ſtraret. Dormire nõ prius cupiditas q̃ neceſſitas fuit. Et
tamen cũ quieſceret corpus, vigilaret animus: qui fre-
quenter in ſomnis aut lecta repetit, aut ſomno interru-
pta cõtinuat, aut diſpoſita gerit, aut gerẽda prænũciat.
Prodire domo neſcia, niſi cum ad eccleſiam cõueniret, E
& hoc ipſum cũ parentibus aut propinquis. Domeſti-
co operoſa ſecreto, forẽſi ſtipata comitatu, nullo melio-
re tamen ſui cuſtode q̃ ſeipſa: quæ inceſſu affectuq; ve-
nerabilis, nõ tam veſtigiũ pedis tolleret, q̃ gradũ virtu
tis attolleret. & tamẽ alios habeat virgo membrorũ cu
ſtodes ſuorum, morũ autem ſuorũ ſe habeat ipſa cuſto-
dem. Plures erũt de quibus diſcat, ſi ipſa ſe doceat, quæ
virtutes magiſtras habet: quia quicquid egerit, diſcipli
na eſt. Sic Maria intẽdebat omnibus, quaſi a pluribus
moneretur. ſic implebat omnia virtutis officia, vt non
tam diſceret q̃ doceret. Talẽ hanc euangeliſta mõſtra-
uit, talem angelus reperit, talẽ ſpiritus ſanctus elegit.
Quid enim in ſingulis morer, vt eam parentes dilexe-
rint, extranei prædicauerint, quæ digna fuit ex qua dei
filius naſceretur? Hæc ad ipſos ingreſſus angeli inuẽta
domi in penetralibus ſine comite, ne quis intẽtionẽ ab-
rumperet, ne quis obſtreperet. Neq; enim comites fœ-
minas deſiderabat, quę bonas comites cogitatiões ha-
bebat. Quinetiã tũ ſibi minus ſola videbatur, cũ ſola eſ
ſet. Nam quẽadmodũ ſola, cui tot libri adeſſent, tot ar-
changeli, tot prophetæ? Deniq; & Gabriel eã vbi reuiſi-
ſere ſolebat inuenit, & angelũ Maria, quaſi viri ſpecie
mota, trepida, quaſi nõ incognitũ audito nomine reco-
gnouit. Ita peregrinata eſt in viro, quæ non eſt peregri F
nata in angelo, vt agnoſcas aures religioſas, oculos ve-
recundos. Deniq; ſalutata obmutuit, & appellata reſpõ
dit. ſed quæ primo turbauerat aſpectu, poſtea promiſit
obſequium. Quæ vero religioſa in propinquas fuerit, ſcri
ptura diuina ſignificat. Nã & humilior facta eſt vbi ſe
a deo cognouit electã, & ſtatim ad cognatã ſuã in mon
tana proceſſit, non vtiq; vt exemplo crederet, quæ iam
crediderat oraculo. Beata enim, inquit, quæ credidiſti. Lucæ. i.
Et tribus cũ ea mẽſibus manſit. Tanti autẽ interuallo
temporis non fides quæritur, ſed pietas exhibetur. Et
hoc poſteaq̃ in vtero parentis exiliẽs puer matrem do-
mini ſalutauit, prius compos deuotionis q̃ naturæ. In-
de tot ſequentibus ſignis, cum ſterilis pareret, virgo cõ
ciperet, loqueretur mut⁹, adoraret Magus, expectaret
Symeon, ſidera nunciarent: Maria mobilis ad introi-
tum, immobilis ad miraculũ: conſeruabat, inquit, hæc Ibidem. a
omnia in corde ſuo. Quamuis mater domini, diſcere ta
men præcepta domini deſiderabat: & quæ deũ genue-
rat, deum tamẽ ſcire cupiebat. Quid quod annis quoq;
omnibus ibat in Hieruſalẽ ſolemni die Paſchæ, & ibat
cum Ioſeph? Vbiq; in virgine comes ſingularum vir-

G tutum eſt pudor. Hic indiuiduus debet eſſe virginita-
ti, ſine quo nō poteſt eſſe virginitas. Nec ad templum
igitur Maria ſine pudoris ſui cuſtode proceſſit. Hęc eſt
imago virginitatis. Talis enī fuit Maria, vt eius vni⁹
vita omnium diſciplina ſit. Si igitur autor nō diſplicet,
opus probemus: vt quęcunq; ſibi eius exoptat premiū,
imitetur exemplū. Quantę in vna virgine ſpecies vir-
tutum emicant. Secretum verecūdiæ, vexillum fidei,
deuotionis obſequiū, virgo intra domū, comes ad my-
ſterium, mater ad tēplum. O quātis illa virginibus oc-
curret, quantas cōplexa ad dominū trahet dicens: Hæc
thorum filii mei, hęc thalamos nuptiales immaculato
ſeruauit pudore. Quemadmodū eas ipſe dominus cō-
mendabit patri: nimirū illud repetens ſuum: Pater ſan
cte, iſtę ſunt quas ſeruaui tibi, in quibus filius hominis
caput reclinās quieuit. peto vt vbi ego ſum, & ipſę ſint
mecum. Sed non ſolū ſibi debent prodeſſe, quæ non ſo-
læ vixerunt ſibi. hæc parentes redimat, hęc fratres. Pa
ter iuſte, mūdus me nō cognouit, iſtæ autē me cogno-
uerunt, & mundū cognoſcere noluerunt. Quę pompa
illa, quanta angelorū lætitia plaudentiū, quod habitare
mereatur virgo in cælo, quæ cæleſtē vitam vixit in ſe-
culo? Tunc etiam Maria tympanū ſumēs choros vir-
ginales excitabit cantantes domino, q; per mare ſeculi
H ſine ſecularibus fluctibus tranſierunt. Tunc vnaquæq;
Pſal. 42. exultabit dicens: Introibo ad altare dei mei, ad deū qui
lætificat iuuētutem meam. Immolo deo ſacrificiū lau-
Pſal. 49. dis, & reddo altiſſimo vota mea. Neq; enim dubitaue-
rim vobis patere altaria, quarū mentes altaria dei con-
fidenter dixerim, in quibus quotidie pro redemptione
corporis Chriſtus immolatur. Nam ſi corpus virginis
dei templum eſt, animus quid eſt, qui tanq̄ mēbrorum
cineribus excitatis, ſacerdotis ęterni redopertus manu
vaporem diuini ignis exhalat? Beatæ virgines, quę tā
immortali ſpiratis gratia, vt horti floribus, vt templa
religione, vt altaria ſacerdote. Ergo ſancta Maria diſci
plinam vitæ informet, Thecla doceat immolari, quæ
copulam fugiens nuptialem, & ſpōſi furore damnata,
naturam etiam beſtiarū virginitatis veneratione mu-
tauit. Nanq; parata ad feras, cū aſpectus quoq; declina-
ret virorū, ac vitalia ipſa ſęuo offerret leoni, fecit vt qui
impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cerne
re erat lingentem pedes beſtiam, cubitare humi, muto
teſtificantem ſono quod ſacrū virginis corpus violare
nō poſſet. Ergo adorabat prædam ſuam beſtia, & pro-
priæ oblita naturę, naturam induerat quam homines
amiſerant. Videres quadam naturæ transfuſione ho-
mines feritatem indutos ſæuitiam imperare beſtię, be
ſtiam exoſculantem pedes virginis docere quid homi-
I nes facere deberēt. Tantum habet virginitas admira-
tionis, vt eam etiā leones mirentur. Non impaſtos ci-
bus flexit, non citatos impetus rapuit, non ſtimulatos
ira exaſperauit, non vſus decepit aſſuetos, non feros na
tura poſſedit. Docuerūt religionem, dum adorant mar
tyrem: docuerunt etiam caſtitatem, dum virgini nihil
aliud niſi plantas exoſculantur, demerſis in terram ocu
lis, tanq̄ verecūdantibus ne mares aliqui vel beſtia vir-
ginem nudam videret. Dicet aliquis: Cur exemplū at-
tuliſti Mariæ, quaſi reperiri queat quę matrem domi-
ni poſſit imitari? cur etiam Theclæ quā gentiū doctor
†diſcipulā inſtituit? Da huiuſcemodi doctorē, ſi diſciplinam † re-
quiris huiuſmodi. Recēs vobis exemplum profero, vt
intelligatis apoſtolū nō vnius eſſe doctorē, ſed omniū.
Antiochiæ nuper virgo quædam fuit fugitans publici
vſus: ſed quo magis virorū euitabat aſpectum, eo am-
plius incendebat. Pulchritudo enī audita nec viſa plus
deſideratur, duobus ſtimulis cupiditatū amoris & co-
gnitionis, dū & nihil occurrit qđ minus placeat, & plus
putatur eſſe quod placeat, quod nō iudex oculus explo-
rat, ſed animus amator exoptat. Itaq; ſancta virgo ne
diutius aleretur potiendę ſpe cupiditatis, integritatem
pudoris profeſſa ſic reſtinxit improborum faces, vt non k
iam amaretur, ſed produceretur. Ecce perſecutio. Puel
la fugere neſcia, certe pauida ne incideret in inſidiato-
res pudoris, animū ad virtutē parauit, tā religioſa, vt
mortē nō timeret: tam pudica, vt expectaret. Venit co
ronæ dies maxima omniū expectatio. producitur puel
la, duplex profeſſa certamen, & caſtitatis, & religionis.
Sed vbi viderūt conſtantiā profeſſionis, metum pudo
ris, paratam ad cruciatus, erubeſcentē ad aſpectus, exco
gitare cœperūt quemadmodū ſpecie caſtitatis religio-
nem tollerent, vt cū id abſtuliſſent quod erat amplius,
etiam id eriperent quod reliquerāt. Aut ſacrificare vir-
ginem, aut lupanari proſtitui iubent. Quomodo deos
ſuos colūt qui ſic vindicāt, aut quemadmodū ipſi viuūt
qui ita iudicant? Hic puella, non quod de religione am-
bigeret, ſed de pudore trepidaret, ipſa ſecū: Quid agi-
mus hodie? Aut martyr, aut virgo. altera nobis inui-
detur corona. Sed nec virginis nomen agnoſcitur, vbi
virginitatis autor negatur. Nam quemadmodū virgo
ſi meretricem colas? quēadmodū virgo ſi adulteros di-
ligas? quēadmodū virgo ſi amorem petas? Tolerabi-
lius eſt enim mētem virginem q̄ carnē habere. Vtrūq;
bonum, ſi liceat: ſi non liceat, ſaltem non homini caſtæ
ſed deo ſimus. Et Raab meretrix fuit, ſed poſtq̄ deo cre
didit, ſalutē inuenit. Et Iudith ſe, vt adultero placeret,
ornauit: quæ tamen quia hoc religione non amore fa-
ciebat, nemo eam adulteram iudicabat. Bene ſucceſſit
exemplum. Nam ſi illa quæ ſe cōmiſit religioni, & pu-
dorem ſeruauit & patriā: fortaſſis & nos ſeruando reli- L
gionem ſeruabimus etiā caſtitatē. Quod ſi Iudith pu-
dicitiam religioni pręferre voluiſſet, perdita patria etiā
pudicitiam perdidiſſet. Itaq; talibus informata exēplis
ſimul animo tenens verba domini quibus ait: Quicū- Mat. 10.
q; perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam:
fleuit & tacuit, ne eam vel loquentem adulter audiret:
nec pudoris elegit iniuriam, ſed Chriſti recuſauit. Ae-
ſtimate vtrum adulterare potuerit corpus, quæ nec vo
cem adulterauit. Iam dudū verecundatur oratio mea,
& quaſi audire geſtorū ſeriem criminoſam atq; expla-
nare formidat. Claudite aurē virgines dei, ducitur puel
la dei ad lupanar. Sed aperite aurem virgines dei, vir-
go proſtitui poteſt, adulterari nō poteſt. Vbicunq; dei
virgo eſt, dei templū eſt. Nec lupanaria infamant ca-
ſtitatem, ſed caſtitas etiā loci abolet infamiam. Ingens
petulantium cōcurſus ad fornicem. Diſcite martyrum
miracula ſanctæ virgines, dediſcite locorum vocabula.
Clauditur intus columba, ſtrepunt accipitres foris, cer
tant ſinguli qui prædā primus inuadat. At illa mani-
bus ad cœlum leuatis quaſi ad domum veniſſet oratio-
nis, nō ad libidinis diuerſorium: Chriſte, inquit, qui do- M
muiſti Danieli virgini feros leones, potes etiā domare
hominū feras mentes. Chaldæis rorauit ignis, Iudæis
ſe vnda ſuſpendit miſericordia tua, non natura ſua. Su
ſanna ad ſupplicium genu fixit, & de adulteris trium-
phauit. Aruit dextera quæ templi tui dona violabat.
nunc templum ipſum attrectatur tuū, ne patiaris ince-
ſtum ſacrilegii, qui non paſſus es furtum. Benedicatur
& nunc nomen tuum, vt quæ ad adulterium veni, vir-
go diſcedam. Vix compleuerat precem, & ecce vir mi-
litis ſpecie terribilis irrupit. quemadmodū eū virgo vt
vidit, tremuit, cui populus tremēs ceſſit? Sed nō illa im
memor lectionis: Et Daniel, inquit, ſupplicii Suſannę
ſpectaturus aduenerat: & quā populus dānauit, vnus
abſoluit. Poteſt & in hoc lupi habitu ouis latere. Ha-
bet & Chriſtus milites ſuos, qui etiam legiones habet.
Aut fortaſſe percuſſor intrauit. ne vereare anima, talis
ſolet martyres facere. O virgo, fides tua te ſaluā fecit.
Cui miles: Ne queſo paueas ſoror: frater huc veni, ſal-
uare animam, non perdere. Serua me, vt ipſa ſerueris.
Quaſi adulter ingreſſ⁹, ſi vis martyr egrediar. Veſtimē
ta mutemus. cōueniūt mihi tua, & mea tibi, ſed vtraq;

A Chriſto. Tua veſtis me verum militem faciet, mea te
virginem. Bene tu veſtieris, ego melius exuar, vt me
perſecutor agnoſcat. Sume habitũ qui abſcõdat fœmi-
nam, trade qui conſecret martyrem. Induere chlamy-
dem, quę occultet mẽbra virginis, ſeruet pudorem. Su-
me pileum, qui tegat crines, abſcondat ora. Solent eru-
beſcere qui lupanar intrauerint. Sane cũ egreſſa fueris,
Gen. 19. ne reſpicias retro, memor vxoris Loth, quę naturã ſuã
quia impudicos licet caſtis oculis reſpexit, amiſit. Nec
verearе ne quid pereat ſacrificio. Ego pro te hoſtiã deo
reddo, tu pro me militem Chriſto, habens bonam mili-
tiam caſtitatis, quæ ſtipendiis militat ſempiternis, lo-
ricã iuſtitiæ, quæ ſpiritali munimine corpus includat:
ſcutũ fidei, quo vulnus repellas: galeã ſalutis. Ibi enim
eſt præſidium noſtræ ſalutis, vbi Chriſtus eſt: quoniã
mulieris caput vir, virginis Chriſtus. Et intra hęc ver-
ba chlamydem exuit, ſuſpectus tamen adhuc habitus
& perſecutoris & adulteri. Virgo ceruicem, chlamydẽ
cœpit miles offerre. Quæ pompa illa, quę gratia, cum
in lupanari de martyrio certarent? Addantur perſonę,
miles & virgo, hoc eſt, diſſimiles inter ſe natura, ſed dei
miſeratione cõſimiles, vt compleatur oraculum, Tunc
Eſa. 65. lupi & agni ſimul paſcentur. Ecce agna & lupus nõ ſo-
lum paſcũtur ſimul, ſed etiam immolantur. Quid plu-
ra? Mutato habitu euolat puella de laqueo, iã nõ ſuis
alis, vtpote quę ſpiritalibus ferebatur: & (qđ nulla vnq̃
viderunt ſecula) egreditur de lupanari virgo, ſed Chri-
ſti. At illi qui videbant oculis, & non videbant, ceu ra-
ptores ad agnam lupi fremere ad prædam. Vnus qui
erat immodice diſtrictior, introiuit. Sed vbi hauſit ocu-
B lis rei textũ: Quid hoc, inquit, eſt? Puella ingreſſa eſt,
vir videtur. Ecce non fabuloſum illud, ceruã pro virgi-
ne, ſed quod verum eſt, miles ex virgine. At etiam au-
Joan. 2. dieram & non crediderã ꝙ aquas Chriſtus in vina con-
uertit: iam mutare cœpit & ſexus. Recedamus hĩc dũ
adhuc qui fuim⁹ ſumus. Nũquid & ipſe mutatus ſum,
qui aliud cerno q̃ credo? Ad lupanar veni, cerno vadi-
monium: & tamen mutatus egrediar: pudicus exibo, qui
adulter intraui. Indicio rei, quia debebatur tãto corona
victori, damnatus eſt pro virgine qui pro virgine com-
prehenſus eſt. Ita de lupanari non ſolum virgo, ſed etiã
martyres exierunt. Fertur puella ad locum ſupplicii cu-
curriſſe, certaſſe ambo de nece, cũ ille diceret, Ego ſum
iuſſus occidi, te abſoluit ſententia, quãdo me tenuit. At
illa clamare cœpit: Nõ ego te mortis vadem elegi, ſed
prædem pudoris optaui. Si pudor quæritur, manet ne-
xus. ſi ſanguis expoſcitur, fideiuſſorẽ non deſidero, ha-
beo vnde diſſoluã. In me lata eſt iſta ſententia quæ pro
me lata eſt. Certe ſi pecuniæ te fideiuſſorem dediſſem,
& abſente me iudex tuum cenſum fœneratori adiudi-
caſſet, eadem me ſententia conuenires, meo patrimo-
C nio ſoluerem tuos nexus. Si recuſarẽ, quis me indignã
morte cenſeret? Quãto maior eſt capitis huius vſura?
Moriar innocens, ne moriar nocens. Nihil hic mediũ
eſt, hodie aut rea ero tui ſanguinis, aut martyr mei. Si
cito redii, quis me audet excludere? Si morã feci, quis
audet abſoluere? Plus legibus debeo rea non ſolum fu-
gæ meæ, ſed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra
morti, quæ non ſufficiebant iniuriæ. Eſt in virgine vul-
neri locus, qui non erat contumeliæ. Ego opprobrium
declinaui, non martyrium tibi ceſſi. Veſtem, non pro-
feſſionem mutaui. Quod ſi mihi pręripis mortem, nõ
redemiſti me, ſed circumueniſti. Caue ne quæſo conten-
das, caue ne contradicere audiaris. Noli eripere benefi-
cium quod dediſti. Dum mihi hanc ſententiam negas,
illam reſtituis ſuperiorem. Sententia enim ſentẽtia ſu-
periore mutatur. Si poſterior me nõ tenet, ſuperior te-
net. Poſſumus vterq; ſatisfacere ſententiæ, ſi me prius
patiaris occidi. In te non habẽt aliam quam exerceant
pœnã, in virgine obnoxius pudor eſt. Itaq; glorioſior
eris ſi videaris de adultera martyrem feciſſe, q̃ de mar-
tyre adulteram reddidiſſe. Quid expectatis? Duo con- D
tenderunt, & ambo vicerunt: nec diuiſa eſt corona, ſed
addita. Iſti ſancti martyres inuicem ſibi beneficia confe-
rentes, altera principium martyrio dedit, alter dedit ef-
fectum. At etiam Philoſophorum gymnaſia Damo-
nem & Pythiam Pythagoreos in cælum ferunt, quo-
rum vnus cum eſſet morti adiudicatus, cõmendando-
rum ſuorũ tempus popoſcit. Tyrannus autem aſtutiſ-
ſimus, quod reperiri eum nõ poſſe exiſtimaret, petiuit
vt ſponſorẽ daret qui pro ſe feriretur ſi ipſe faceret mo-
ram. Quid de duob⁹ pręclarius, neſcio: vtrumq; pręcla-
rum. alter mortis vadem inuenit, alter ſe obtulit. Itaq;
cum reus moram ſupplicio faceret, fideiuſſor vultu ſe-
reno mortem nõ recuſauit. Cum duceretur, amicus re-
uerſus eſt, ceruicem ſubſtituit, colla ſubiecit. Tũc admi-
ratus tyrannus chariorem philoſophis amicitiã q̃ vitã
fuiſſe, petiuit vt ipſe ab iis quos damnauerat, in amici-
tiam reciperetur. Tanta virtutis eſt gratia, vt & tyran-
num inclinaret. Digna laude, ſed minora noſtris. Nã
illic ambo viri, hic vna virgo, quæ primo etiam ſexum
vinceret. Illi amici, iſti incogniti. Illi tyranno vni ſe obtu-
lerũt, iſti tyrãnis pluribus, hoc etiã crudelioribus, quod
ille pepercit, iſti occiderunt. Inter illos in vno obnoxia
neceſſitas, in his amborum voluntas libera. Hoc quoq;
iſti prudentiores, quod illis ſtudii ſui finis amicitię gra-
tia, iſtis corona martyrii. Illi enim certauerũt homini-
bus, iſti deo. Et quoniã rei iſtius fecimus mẽtionẽ, par
eſt contexere quid de diis ſuis ſenſerit, quo magis infir-
mos iudicetis, quos irrident ſui. Nanq; is cum veniſſet
in templũ Iouis, amictũ aureum quo operiebatur ſimu-
lacrum eius, detrahi iuſſit, imponi laneũ, dicẽs aurum E
hyeme frigidũ, æſtate oneroſum eſſe. Sic deum iriſit
ſuũ, vt nec onus ferre poſſe, nec frigus putaret. Item cũ
Æſculapii barbam vidiſſet auream, tolli imperauit, in-
cõgruũ eſſe appellãs vt filius barbã haberet, cũ Apollo
pater eius adhuc nõ haberet. Itẽ ſimulacris tenentibus
aureas pateras ademit, allegãs accipere ſe debere quod
dii darẽt: quoniam hæc ſunt vota, inquit, hominũ, vt a
diis quæ bona ſunt adipiſcamur. Nihil autẽ auro me-
lius: quod tamẽ ſi malum eſt, habere deos nõ debere. Si
malũ nõ eſt, habere magis homines debere, qui vti ſci-
rent. Ita ludibrio habiti ſunt, vt neq; Iupiter veſtẽ ſuam
defendere potuerit, nec barbã Æſculapius, nec Apollo
pubeſcere adhuc cœperit, neq; omnes qui dicuntur dii, re-
trahere potuerint pateras quas tenebãt, non tam furti
reatũ timentes, q̃ ſenſum nõ habẽtes. Quis igi͛ eos co-
lat, qui nec defendere ſe quaſi dii, nec abſcõdere quaſi ho-
mines poſſunt? At in tẽplo dei, nonne cũ Hieroboã rex 3. Re. 12.
ſceleratiſſimus dona quæ pater eius poſuerat auferret, & 13.
ac ſuper ſanctũ altare libaret idolis, dextera eius quam
tetendit aruit, nec ſua ei quę inuocabat idola profuerũt? F
Deinde conuerſus ad dñm rogauit veniã, ſtatimq; ma-
nus eius quę aruerat ſacrilegio, ſanata eſt religione. Tã
maturũ in vno & miſericordię diuinę & indignationis
exemplũ extitit, vt ſacrificanti ſubito dextera adimere-
tur, pœnitẽti venia daretur. Hæc ego vobis ſanctę vir-
gines nondum triennalis ſacerdos munuſcula paraui,
licet vſu indoctus, ſed veſtris edoctus moribus. Quan-
tus etenim adoleſcere vſus potuit in tam parua initia-
tæ religionis ætate? Si quos hic flores cernitis, de ve-
ſtræ vitæ collectos legite ſinu. Non ſunt hæc pręcepta
virginibus, ſed de virginibus exẽpla. Veſtrę virginita-
tis effigiẽ noſtra depinxit oratio, veſtrę grauitatis ima-
ginem quaſi in ſpeculo quodam ſermonis iſtius cerni-
tis refulgere. Vos ſi quã noſtro gratiã inhalaſtis inge-
nio, veſtrũ eſt quicquid iſte redolet liber. Et qm̃ quot ho-
mines, tot ſententię: ſiquid defecatũ eſt in ſermone no-
ſtro, omnes legãt: ſi quid decoctũ, maturiores probent:
ſiquid modeſtum, pectoribus inhæreat, genas pingat:
ſiquid floridentum, ætas floridenta nõ improbet. De-
buimus ſponſæ citare amorem. Scriptũ eſt enim: Dili Deuter. 6.

G ges dominum deum tuum. Debuimus in nuptiis cala
miſtris quibuſdã crines ſaltẽ orationis ornare. Scriptũ
Ezech. 21 eſt enim: Plaude manu, & percute pede. Debuimus per=
petuos ſpargere thalamos roſis. Etiam & in iis coniu=
giis tẽporalibus nubenti prius plauditur, q̃ imperatur,
ne ante dura offendãt imperia, q̃ blanditiis amor fotus
inoleſcat. Equorum vis plauſæ ſonitũ diſcit amare cer=
uicis, ne recuſet iugum. Deniq; prius aſſueſcitur verbo
laſciuiæ, q̃ verbere diſciplinæ. Aſt vbi colla ſubdiderit
iugo, & habena conſtringit, & ſtimulus vrget, & cõpa=
res trahunt, & iugalis inuitat. Sic etiã virgo noſtra de=
buit prius amore pio ludere, aurea thori regni cæleſtis
fulcra mirari, in ipſo veſtibulo nuptiarũ & poſtes fron=
dium ſertis cernere coronatos, & chori ſtrepentis inte=
rius haurire delicias, ne ſe prius dominico iugo timefa
cta ſubduceret, q̃ vocata inclinaret. Veni igitur huc a
Libano ſponſa, veni huc a Libano, trãſibis & pertranſ
ibis. Sæpius enim nobis iſte verſiculus recitãdus eſt,
vt vel dominicis vocata verbis ſequatur, ſi qua nõ cre=
dit humanis. Hoc nos magiſteriũ non inuenimus, ſed
accepimus. ſic inſtituit myſtici carminis doctrina cæle
Canti. 1. ſtis. Oſculetur me ab oſculo oris ſui, quia bona vbera
tua ſuper vinum, & odor vnguentorũ tuorum ſuper o=
mnia aromata. Vnguentum exinanitum eſt nomen
tuum. Totus iſte deliciarum locus ludum ſonat, plau=
ſum excitat, amorem prouocat. Ideo, inquit, adoleſcen
tulæ dilexerunt te, & attraxerunt te retro. In odorẽ vn=
guentorum tuorũ currimus. Induxit me rex in taber=
naculum ſuum. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum
perueniret. Atq; illa tam patiens duri laboris, exercita=
taeq; virtutis, vt aperiat manu clauſtra, in agrũ exeat,
in caſtellis maneat, in principio tamen retro odorẽ cur=
H rit vnguenti: mox cum in tabernaculũ venerit, vnguẽ=
tum mutatur a caſtellis. Deniq; quo euadat videte: Si
murus inquit eſt, ædificemus ſuper eum turres argen=
teas. Quæ ludebat oſculis, iam turres erigit, vt precio=
ſis ſanctorum turrita faſtigiis, non ſolum hoſtiles fru=
ſtretur incurſus, verum etiam bonorum propugnacu=
la ſtruat tuta meritorum.

DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE VIRGINIBVS LIBER III.

QVONIAM quæ habui=
mus digeſſimus ſuperiorib⁹
libris duobus, tempus eſt ſo
ror ſancta, ea quæ mecũ con=
ferre ſoles, beatæ memoriæ
Liberii præcepta reuoluere,
I vt quo vir ſanctior, eo ſermo
accedat gratior. Nanq; is, cũ
in ſaluatoris natali ad apo=
ſtolũ Petrũ virginitatis p=
feſſionem veſtis quoq; mutatione ſignares (quo enim
melius die q̃ quo virgo poſteritatẽ acquiſiuit) atq; aſtã=
tibus etiam puellis dei cõpluribus quę certarent inuicẽ
de tua ſocietate: bonas, inquit, filia nuptias deſideraſti.
Vides q̃tus ad natalẽ ſponſi tui populus cõuenerit, &
Ioan. 2. nemo impaſtus recedet. Hic eſt qui rogat⁹ ad nuptias
aquã in vina conuertit. In te quoq; ſyncerũ ſacramentũ
cõferet virginitatis, quę prius eras obnoxia vilibus na
Mat. 15. turæ materialis elemẽtis. Hic eſt qui quinq; panibus &
duobus piſcib⁹ quatuor milia populi in deſerto pauit,
Sed plures paniſſet, ſi iã tunc qui paſcerentur fuiſſent.
Deniq; ad tuas nuptias plures vocauit. Sed iam nõ pa
nis ex hordeo, ſed corpus miniſtrat e cælo. Hodie qui=
dem ſecundũ hominẽ homo natus ex virgine, ſed ante
omnia generatus ex patre, qui matrem corpore, virtu=
te referat patrem. Vnigenitus in terris, vnigenitus in k
cælo. Deus ex deo, partus ex virgine. Iuſtitia de patre,
virtus de potente, lumen ex lumine. Non impar gene=
ranti, non poteſtate diſcretus, non verbi extẽſione aut
prolatione cõfuſus, aut cum patre mixtus. Sed vt a pa=
tre generationis iure diſtinctus ſit, ipſe eſt fratern⁹ tuus,
ſine quo nec cæleſtia nec marina nec terrena conſiſtũt.
Verbum patris bonum, quod erat in principio. Habes
eius æternitatem. Et erat, inquit, apud patrem. Habes
indiſcretam a patre inſeparabilẽq; virtutẽ. Et deus erat
verbũ. Habes ingenitam eius diuinitatẽ. De cõpendio
enim tibi fides eſt haurienda. Hunc filia dilige, quia bo
nus eſt. Nemo enim bonus niſi ſolus deus. Si enim nõ Lucæ. 18.
dubitatur quia deus filius, deus autem bonus: vtiq; nõ
dubitatur quia bonus filius deus. Hunc inq̃ dilige. Ipſe
eſt quem pater genuit ante luciferũ vt æternũ, ex vtero
generauit vt filium, ex corde eructauit vt verbum. Ipſe
eſt in quo cõplacuit pater. Ipſe eſt patris brachiũ: quia
creator eſt omniũ. Patris ſapientia, quia ex dei ore pro=
ceſſit. Patris virtus, quia diuinitatis in eo corporaliter
habitat plenitudo. Quẽ pater ita diligit, vt in ſinu por=
tet, ad dexteram locet, vt ſapientiam dicat, virtutẽ no=
uerit. Si igitur virtus dei Chriſtus, nunquid aliquando
ſine virtute deus? Nunquid aliquando ſine filio pater?
Si ſemper vtiq; pater, vtiq; ſemper & filius. Perfecti er=
go patris perfectus eſt filius. Nã qui virtuti derogat, ei
derogat cuius eſt virtus. Inæqualitatẽ non recipit per=
fecta diuinitas. Dilige igitur quem pater diligit, hono=
rifica quẽ honorificat pater. Qui enim non honorificat Ioan. 5.
filium, nõ honorificat patrem. Et qui negat filiũ, nec pa
trem habet. Hæc quantũ ad fidem. Sed interdũ etiam
cum fides tuta eſt, iuuentus ſuſpecta eſt. Modico itaq;
vino vtere, ne infirmitatẽ corporis augeas, non vt vo=
luptatem excites. Incendunt enim pariter duo, vinũ & L
adoleſcentia. Infrenẽt etiam teneram ætatem ieiunia,
& parcimonia cibi retinaculis quibuſdã indomitas co=
hibeat cupiditates. Ratio reuocet, mitiget ſpes, reſtrin
gat metus. Nã qui moderari neſcit cupiditatibus, ſicut
equus raptatur indomit⁹, voluitur, obteritur, laniatur,
affligitur. Quod aliquãdo iuueni ob amorẽ Dianę cõ=
tigiſſe proditur. Sed poeticis mendaciis coloratur fabu
la, vt Neptunus prælati riualis dolore incitatus, equis
dicatur furorẽ immiſiſſe, quo eius magna potẽtia præ=
dicetur, quod iuuenẽ non in virtute vicit, ſed fraude de=
cepit. Vnde eius ſacrificium quotãnis inſtaurant Dia
næ, vt equus ad eius immoletur aras. Quam virginẽ
dicunt, quę (id quod etiã meretrices erubeſcere ſolẽt) a=
mare potuit non amãtem. Sed habeant per me licet fa
bulæ ſuam autoritatem, quaſi non, licet ſceleſtũ vtrũq;,
minus tamen ſit iuuenem amore adulteræ ſic flagraſ=
ſe vt periret, q̃ duos (vt ipſi dicũt) deos de adulterio cer
taſſe: Iouem autem dolore ſcortantis filię in medicum
vidicaſſe adulteri, quod eius curaſſet vulnera, qui Dia= M
nam in ſyluis adulteraſſet, venatricẽ ſane optimam nõ
ferarum, ſed libidinum, ſed ferarum etiam, vt nuda ve=
netur. Dent igitur Neptuno dominatũ furoris, vt ad=
ſtruant crimẽ inceſti amoris. Dent Dianæ regnum in
ſyluis quas incolebat, vt confirment adulteriũ quod ge
rebat. Dent Æſculapio quod mortuum reformauerit,
dummodo profiteantur quod fulminatus ipſe nõ eua=
ſerit. Dent etiam Ioui fulmina quæ non habuit, vt te=
ſtificentur quæ habuit opprobria. Sed a fabulis ad pro=
poſita reuertamur. Eſcis quoq; omnibus quæ gignant
membris calorem, parce vtendum puto. Carnes enim
etiam aquilas volantes deponunt. In nobis quoque a=
les interior illa de qua legim⁹, Renouabitur ſicut aqui= Pſal. 102.
læ iuuentus tua: ſublime tenens virgineo prope vola=
tu ſuperfluæ carnis neſciat appetẽtiam. Conuiuiorum
deuitandæ celebritates, fugiẽdę ſalutationes. Ipſas vi=
ſitationes in iunioribus eſſe pauciores volo, ſi forte defe=
rendũ ſit parentibus aut æqualib⁹. Teritur officiis pu=

A dor, audacia emicat, riſus ſubrepit, modeſtia ſoluitur
dum affectatur vrbanitas. Interroganti non reſpõdere,
infantia: reſpõdere, fabula eſt. Deeſſe igitur ſermonem
1. Cor. 14 virgini q̃ ſupereſſe malo. Nam ſi mulieres etiã de re-
bus diuinis in eccleſia iubentur tacere, domi viros ſuos
interrogare: de virginibus quid cautum putamus, in
quibus pudor ornat ætatem, taciturnitas commendat
pudorem? An vero mediocre pudoris exemplum eſt
quod Rebecca cum veniret ad nuptias, & ſponſum vi-
Geñ. 24. diſſet, velamẽ accepit: ne prius videretur q̃ iungeretur?
Et vtique pulchra virgo non decori timuit, ſed pudori.
Quid Rachel? quemadmodũ extorto oſculo fleuit &
gemuit? Nec flere deſiſſet, niſi proximũ cognouiſſet.
Ita & pudoris ſeruauit officium, & pietatis non amiſit
affectum. Quod ſi viro dicitur, Virginem non cõſide-
res, nequando ſcandalizet te: quid dicendum ſacræ vir-
gini, quæ ſi amet, animo peccat: ſi amat, & facto? Ma-
xima eſt virtus tacendi, præſertim in eccleſia. Nulla te
diuinarum ſententia fugiet lectionum ſi aurem admo
ueas, vocem premas. Nullum ex ore verbum quod re-
uocare velis, proferas, ſed parcior loquendi fiducia ſit.
Prou. 10. Copioſum quippe in multiloquio peccatum. Homici-
Geñ. 4. dæ dictum eſt: Peccaſti, quieſce. ne peccaret amplius.
Sed virgini dicendũ eſt, Quieſce, ne pecces. Conſerua-
Lucæ. 2. bat enim Maria, vt legimus, omnia in corde ſuo quæ
de filio dicebantur: & tu cum legitur aliquid quo Chri
ſtus aut venturus annũciatur, aut veniſſe oſtenditur,
noli fabulando obſtrepere, ſed mentem admoue. An
quicquam eſt indignius q̃ oracula diuina circũſtrepi
ne audiantur, ne credantur, ne reuelentur: circumſona-
re ſacramenta confuſis vocibus, vt impediatur oratio
pro ſalute deprompta omniũ, cum gentiles idolis ſuis
B reuerentiam tacendo deferãt? Vnde illud exemplum
proditur: Alexandro ſacrificante Macedonum rege,
puerulum barbarum qui ei lumen accenderet, excepiſ-
ſe ignem brachio, atq; aduſto corpore manſiſſe immo-
bilem, nec dolorem prodidiſſe gemitu, nec tacito pœnã
indicaſſe fletu. Tanta in puero barbaro fuit diſciplina
reuerentiæ, vt naturam vinceret: atq; ille non deos, qui
nulli erãt, ſed regem timebat. Quid enim timeret eos
qui, ſi idem ignis eos contigiſſet, arſiſſent? Quid quod
quidam in conuiuio patris adoleſcens iubetur ne me-
retricios amores indiciis inſolentibus prodat? Et tu in
miniſterio dei virgo gemit⁹, excreat⁹, tuſſes, riſus abſ-
tine. Quod ille in conuiuio poteſt, tu in miniſterio dei
non potes? Vocis virginitas prima ſignetur, claudat
ora pudor, debilitatem excludat religio, inſtituat cõſue
tudo naturam. Virginem mihi prius grauitas ſua nũ-
ciet, pudore obuio, gradu ſobrio, vultu modeſto, & præ-
nuncia integritatis anteeant ſigna virtutis. Non ſatis
probabilis virgo eſt quæ requiritur cum videtur. Fre-
quens ſermo eſt, cum plurima ranarum murmura reli
gioſæ auribus plebis obſtreperent, ſacerdotem dei præ-
cepiſſe vt conticerent, ac reuerentiã ſacræ deferrent ora-
tioni: tunc ſubito circunfuſos ſtrepitus quieuiſſe. Silent
C igitur paludes, homines non ſilebunt? Et irrationabile
animal per reuerẽtiam recognoſcit, quod per naturam
ignorat: Hominum tantam eſſe immodeſtiam, vt ple
riq; deferre neſciant mentium religioni, quod deferunt
aurium voluptati? Hæc tecum ſanctæ memoriæ Libe
rius, quæ apud alios maiora verbis, apud te minora ex-
emplis. ita omnem diſciplinam non ſolũ virtute adæ-
quaſti, ſed etiam æmulatione viciſti. Nanq; ieiunium
in præceptis habemus, ſed ſinguloꝝ dierum. Tu autẽ
multiplicatis noctibus ac diebus innumera tẽpora ſine
cibo tranſigis: & ſi quando rogaris vt cibũ ſumas, pau-
liſper deponas codicem, reſpondeas illico: Non in pane
ſolo viuit homo, ſed in omni verbo dei. Ipſe epularum
vſus cibus obuius, vt edendi faſtidio ieiunium deſide-
retur, potus e fonte, fletus in prece, ſomnus in codice.
Hæc iunioribus conuenere annis, donec mens æui ma
tura caneſceret. Aſt vbi domini trophæũ corporis vir- D
go ſuſtulerit, moderandum labori, vt magiſtra ſuppari
ſeruetur ætati. Cito fœcũdis onerata palmitibus eme-
ritæ ætatis vitis crepat, niſi aliquãdo reprimatur. Ea-
dem tamen donec adoleſcit exuberat, & inueterata am
putatur, ne ſilueſcat ſarmentis, aut fœtu nimio exina-
nita moriatur. Bonus agricola optimam vitem & fo-
tu terræ cohibet, & defendit a frigore, & ne meridiano
ſole vratur explorat. Agrum quoq; vicib⁹ exercet: vel
ſi non patitur ocioſum, diuerſa alternat ſemina, muta-
tis vt fœtibus arua requieſcãt. Tu quoq; virgo vetera-
na pectoris tui colles diuerſis ſaltem ſeminib⁹ ſere, nũc
alimoniis mediocribus, nũc ieiuniis parciorib⁹, lectio-
ne, opere, prece: vt mutatio laboris, induciæ ſint quie-
tis. Non totus meſſem generat ager. Hinc de collibus
vineta conſurgũt, illinc purpuraſcentes cernas oliuas,
hic olentes roſas. Sæpe etiam relictis aratris ipſe va-
lidus agricola digito ſolũ ſcalpit, vt florũ deponat radi
ces, & aſperis manibus quibus luctãtes inter vineta fle
ctit iuuencos, molliter ouium preſſat vbera. Eo quippe
melior ager, quo numeroſior fructus. Ergo & tu boni
agricolæ exemplũ ſecuta, non perennibus ieiuniis tanq̃
depreſſis vomeribus humũ tuã findas. Floreat in hor
tis tuis roſa pudoris, lilium mentis, & irrigui ſacri ſan
guinis violaria bibant fontem. Vulgo hoc ferunt: Q̃d
velis prolixe facere, aliquando ne feceris. Debet eſſe ali
quid quod quadrageſimæ diebus addatur, ſed ita, vt ni
hil oſtentationis cauſa fiat, ſed religionis. Oratio quoq;
nos deo crebra cõmendet. Si enim propheta dicit: Se- Pſal. 118.
pties in die laudẽ dixi tibi: qui regni erat neceſſitatibus E
occupatus: quid nos facere oportet, qui legimus: Vigi Mat. 26.
late & orate, ne intretis in tentationẽ? Certe ſolẽnes o-
rationes cũ gratiarũ actione ſunt deferendæ, cum e ſo-
mno ſurgimus, cũ prodimus, cũ cibũ paramus ſume-
re, cum ſumpſerimus, & hora inceñ, cum deniq; cubitũ
pergimus. Sed etiam in ipſo cubili volo pſalmos cum
oratione dominica frequenti contexas vice, vel cũ eui-
gilaueris, vel antequã corpus ſopor irriget, vt te in ipſo
quietis exordio rerũ ſecularium cura liberam, diuina me-
ditantem ſomnus inueniat. Deniq; etiam ille philoſo-
phiæ ipſius qui nomen inuenit, quotidie priuſq; cubitũ
iret, tibicinẽ iubebat molliora canere, vt anxia curis ſe-
cularibus corda mulceret. Sed ille, ſicut is qui laterẽ la-
uat, ſecularia ſecularibus fruſtra cupiebat abolere. Ma
gis enĩ ſe oblinebat luto, qui remediũ a voluptate quæ-
rebat. Nos autẽ terrenorũ vitiorũ colluuione deterſa,
ab omni inquinamẽto carnis mentiũ interna munde-
mus. Symbolũ quoq; ſpecialiter debemus tanq̃ noſtri
ſignaculũ cordis antelucanis horis quotidie recenſere.
Quod etiam cũ horremus aliquid, animo recurrẽdum
eſt. Quando enim ſine militiæ ſacramẽto miles in ten F
torio, bellator in prælio? Iam illud quis nõ ad noſtram
inſtitutionem dictũ intelligit, quod ait ſanctus prophe
ta: Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ, lachrymis Pſal. 6.
meis ſtratũ meum rigabo? Nam ſiue lectũ iuxta literã
intelligas, tantam vbertatẽ oſtendit profundi oporte-
re lachrymarũ, vt lauetur lectus, ſtratũ rigetur fletibus
obſecrantis. Fletus enim præſentiũ, merces eſt futuro-
rum: quoniã beati qui fletis. ipſi enim ridebitis. Siue Lucæ. 6.
pro corpore accipiamus propheticũ dictũ, delicta corpo
ris pœnitentiæ lachrymis abluamus. Fecit enim ſibi le Canti. 3.
ctum Salomon ex lignis Libani, columnæ eius argẽteæ
erant, acclinatoriũ eius aureũ, dorſum eius gemmatũ
ſtratũ. Quis eſt iſte lectus, niſi noſtri corporis ſpecies?
Nanq; in gẽmis aer ſpecie fulgoris oſtenditur, in auro
ignis, aqua in argẽto, terra per lignũ, ex quibus corpus
humanũ quatuor conſtat elementis, in quo noſtra recu
bat anima, ſi non aſpero montium, nõ humi arido ex-
pers quietis exiſtat, ſed ſublimis a vitiis ligno fulta re-
quieſcat. Vnde & Dauid dicit: Dominus opem ferat Pſal. 40.
illi ſup lectũ doloris eius. Nã lectus doloris eſſe qui po-

G teſt, cum dolere non poſſit qui non habet ſenſum? Cor-
Rom. 7. pus autē doloris, ſicut corpus eſt mortis. Infoelix ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et
quoniam verſiculum induximus, in quo dominici cor-
poris fecimus mentionē: ne quem forte perturbet legē-
tem quod dominus corpus ſuſcepit doloris, recordetur
quia Lazari mortem doluit & fleuit, & in paſſione eſt
vulneratus, atq; ex vulnere ſanguis & aqua exiuit, ſpi-
ritumq; exhalauit. Aqua ad lauacrū, ſanguis ad potū,
ſpiritus ad reſurrectionē. Vnus enim eſt Christus no-
bis ſpes, fides, charitas. Spes in reſurrectione, fides in la-
uacro, charitas in ſacramento. Tamen vt corpus ſuſce-
pit doloris, ita etiā ſtratū in infirmitate verſauit, quia
conuertit in commodū carnis humanę. Nam paſſione
infirmitas eſt ſoluta, mors reſurrectione, & tamē moe-
rere p ſeculo, gaudere debetis in domino, triſtes ad poe-
Ibidē. 12. nitentiam, alacres ad gratiam: licet & flere cum flen-
tibus, & gaudere cum gaudentibus oportere gentium
doctor ſalutari praeceptione praeſcripſerit. Verum qui
penitus enodare cicatricē omnē deſiderat quaeſtionis,
Coloſſ. 3. ad eundem confugiat apoſtolum. Omne enim inquit
quodcunq; facitis in verbo aut in facto, omnia in nomi
ne domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes deo pa-
tri per ipſum. Omnia ergo dicta noſtra factaq; refera-
mus ad Chriſtum, qui vitam fecit ex morte, lucē crea-
uit ex tenebris. Nanq; vt corpus aegrotum nūc calidio-
ribus fouetur, nūc frigidioribus temperatur, remedio-
rumq; mutatio ſi iuxta praeceptū fiat medici, ſalutaris
eſt: ſi contra mandatū vſurpetur, languoris augmentū
H eſt: ita medico noſtro quicquid penditur Chriſto, reme-
dium eſt: quicquid vſurpatur, incommodū. Debet igi-
tur bonae conſcientiae mentis eſſe laetitia, non incondi-
tis comeſſationibus, non nuptialibus excitata ſympho
niis. Ibi enī intuta verecundia, illecebra ſuſpecta eſt, vbi
comes deliciarū eſt extrema ſaltatio. Ab hac virgines
dei procul eſſe deſidero. Nemo enim, vt dixit quidā ſe-
cularium doctor, ſaltat ſobrius, niſi qui inſanit. Quod ſi
iuxta ſapientiam ſecularem, ſaltationis aut temulētia
autor eſt, aut demētia: quid diuinarum ſcripturarū cau
tum putamus exemplis, cū Ioannes praenuncius Chri
ſti, ſaltatricis optione iugulatus, exēplo ſit plus nocuiſ-
ſe ſaltationis illecebram, q̄ ſacrilegi furoris amentiam?
Et quoniam talis viri non ſtrictim praetereunda eſt re-
cordatio, intereſt, vt quis, & a quibus, & quam ob cau-
ſam, quomodo, & quo tēpore ſit occiſus, aduertere de-
beamus. Ab adulteris iuſtus occiditur, & a reis in iudi
I cem capitalis ſceleris poena cōuertitur. Deinde praemiū
ſaltatricis, mors eſt prophetae. Poſtremo, quod etiam
omnes barbari horrere conſuerūt, inter epulas atq; con
uiuia conſummādae crudelitatis profertur edictum. Et
a conuiuio ad carcerem, de carcere ad cōuiuiū feralis fla
gitii circumfertur obſequium. Quanta in vno facinore
ſunt crimina. Extruitur regifico luxu ferale cōuiuium,
& explorato quando maior ſolito turba conuenerit, re-
ginae filia intimis mandata ſecretis, in cōſpectum viro-
rum ſaltatura pducitur. Quid enim potuit filia de ad-
ultera matre diſcere, niſi damnum pudoris? An quic-
quam eſt tam pronū ad libidines, q̄ incōditis motibus
ea quae vel natura abſcondit, vel diſciplina velauit, mē-
brorum operta nudare, ludere oculis, rotare ceruicē, co-
mam ſpargere? Merito inde in iniuriam diuinitatis
proceditur. Quid enim ibi verecundiae poteſt eſſe, vbi
ſaltatur, ſtrepitꝰ, concrepatur? Tunc rex, inquit, delecta-
tus dixit puellae, vt peteret de rege quod vellet. Deinde
iurauit quod vel dimidium regni, ſi petiſſet, cōcederet.
Vide quemadmodum ſeculares ipſi de ſecularibꝰ ſuis
iudicēt poteſtatibus, vt pro ſaltatione etiam regna do-
nentur. Puella autem admonita a matre ſua, popoſcit
afferri ſibi in diſco caput Ioannis. Quod dicit, Rex cō-
triſtatus eſt: non poenitentia regis, ſed confeſſio iniqui-
tatis eſt: quam diuinae habet conſuetudo ſententiae, vt
qui geſſerunt impia, ipſi propria confeſſione ſe dānent. K
Sed propter diſcumbentes, inquit. Quid indignius q̄
vt homicidium fieri iuberet ne diſcumbentibus diſpli-
ceret? Et propter ius, inquit, iurandum. O religionem
nouam. Tolerabilius peieraſſet. Vnde non immerito
dominus in Euangelio iubet non eſſe iurandum, ne ſit
cauſa periurii, ne ſit neceſſitas delinquendi. Itaq; ne iuſ-
iurandum violaretur, percutitur innocens. Quid prius
horreſcam, neſcio. Tolerabiliora periuria q̄ ſacramēta
ſunt tyrannorum. Quis non cū e cōuiuio ad carcerem
curſari videret, putaret prophetam iuſſum eſſe dimit-
ti? Quis inquam cum audiſſet natalem eſſe Herodis,
ſolenne conuiuium, puellę optionem eligēdi quod vel-
let datam, miſſum ad Ioannem ob ſolutionem non ar-
bitraretur? Quid crudelitati cum deliciis? quid cum fu
neribus voluptati? Rapitur ad poenam propheta con-
uiuiali tempore, conuiuiali praecepto, quo non cuperet
vel abſolui: perimitur gladio: caput eius affertur in di-
ſco. Hoc crudelitati ferculum debebatur, quo inſatiata
epulis feritas veſceret. Intuere rex acerbiſſime tuo ſpe-
ctacula digna conuiuio. Porrige dexteram, ne quid ſe-
uitiae tuae deſit, vt inter digitos tuos riui defluant ſacri
cruoris. Et quoniā non exaturari epulis fames, non re-
ſtingui poculis potuit inauditae ſaeuitiae ſitis, bibe ſan-
guinem ſcaturientibus adhuc venis execti capitis pro-
fluētem. Cerne oculos in ipſa morte ſceleris tui teſtes,
auerſantes conſpectum deliciarum. Clauduntur lumi-
na non tam mortis neceſſitate, q̄ horrore luxuriae. Os
aureum illud exangue, cuius ſententiam ferre non po- L
teras, cōticeſcit, & adhuc timetur. Lingua tamen, quę
ſolet etiam poſt mortem officiū ſeruare viuentis, palpi
tante licet motu damnabat inceſtum. Portatur hoc ca
put ad Herodiadem: laetatur, exultat, quaſi crimē eua-
ſerit, quia iudicem trucidauit. Quid dicitis vos ſanctae
foeminae? Videtis quid docere, quid etiam dedocere fi
lias debeatis? Saltet, ſed adulterae filia. Quae vero pu-
dica eſt, quae caſta eſt, filias ſuas religionem doceat, nō
ſaltationem. Vos autem graues & prudentes viri di-
ſcite deteſtabilium hominū epulas euitare. Talia ſunt
cōuiuia, qualia iudicia perfidorum. Iam ad finē ora-
tionis vela pandenti bene ſuggeris ſoror ſancta, quid ſu
per eorum mentis exiſtimandum ſit, qui ſe praecipita-
uere ex alto, vel in fluuium demerſerunt, ne perſecuto-
rum inciderent manus, cum ſcriptura diuina vim ſibi
Chriſtianum prohibeat inferre. Et quidem de virgini-
bus in neceſſitate cuſtodiae conſtitutis enodem habe- M
mus aſſertionem, cum martyrii extet exemplum. San
cta Pelagia apud Antiochiam quondam fuit, annorū
fere quīdecim, ſoror virginū, & ipſa virgo. Haec primo
domi claſſico perſecutionis incluſa, cū ſe a praedonibus
fidei vel pudoris circūſederi videret, abſēte matre & ſo-
roribus, vacua praeſidio, ſed deo plenior: quid agimus,
inquit, niſi proſpicias captiua virginitas? Et votum eſt
& metus eſt mori, quia mors non excipitur, ſed aſciſci-
tur. Moriamur ſcilicet vel ſi nolunt licere, moriamur.
Deus remedio nō offenditur, & facinus fides ableuat.
Certe ſi vim ipſam nominis cogitemus, quę vis volun
taria: illa magis eſt vis mori velle, nec poſſe. Nec diffi-
cultatem veremur. Quis enim eſt qui vult mori, & nō
poſſit, cū ſint ad mortē tam procliues vię? Iam enim ſa
crilegas aras praecipitata ſubuertā, & accēſos focos cru-
ore reſtinguā. Non timeo ne dextera deficiens nō per-
agat ictum, nec pectus ſe dolore ſubducat. Nullū pecca-
tum carni relinquā, nō verebor ne deſit gladius. Poſſu-
mus mori noſtris armis, poſſumus mori ſine carnificis
beneficio. Matris in gremio fertur ornaſſe caput, nu-
ptialē induiſſe veſtē, vt non ad mortē ire diceres, ſed ad
ſponſum. Aſt vbi deteſtādi perſecutores ereptā ſibi vi
derunt praedā pudoris, matrē & ſorores coeperūt quae-
rere. Verū illae ſpirituali volatu iam campū caſtitatis
tenebant, cū ſubito hinc perſecutoribus imminētibus,

A inde torrente fluuio excluſæ a fuga, incluſæ ad coronã, quid veremur? inquiit. Ecce aqua. quis nos baptizari prohibet? Et hoc baptiſma eſt, quo peccata donantur, regna quæritur. Et hoc baptiſma eſt, poſt quod nemo delinquit. Excipiat nos aqua quæ regenerare conſueuit. Excipiat nos aqua quę virgines facit. Excipiat nos aqua quæ cælum aperit, infirmos tegit, mortem abſcõdit, martyres reddit. Te rerũ conditor precamur deus, ne exanimata ſpiritu corpora vel vnda diſpergat, ne mors ſeparet funera, quarum vitam non ſeparauit affectus, ſed ſit vna conſtantia, vna mors, vna etiam ſepultura. Hęc effatę, & ſuſpenſæ paululũ, in cincto ſinu quo pudorem tegerent, nec greſſum impedirent, conſertis manibus tanq̃ choros ducerent, in mediũ progrediuntur alueum, vbi vnda torrentior, vbi profundum abruptius, illuc veſtigia dirigẽtes. Nulla pedem retulit, nulla ſuſpendit inceſſum, nulla tentauit vbi greſſum figeret, anxiæ cum terra occurreret, offenſę vado, lætę profundo. Videres piam matrem ſtringentem nodo manus, gaudere de pignore, timere de caſu, ne ſibi filias vel fluctus auferret. Has tibi, inquit, hoſtias Chriſte immolo, ꝓſules virginitatis, duces caſtitatis, comites paſſionis. Sed quis iure miretur tantam viuentibus fuiſſe conſtantiam, cũ etiam defunctæ immobilẽ ſtationem corporum vendicauerint? Non cadauera vnda nudauit, non rapidi curſus fluminis volutauit. Quin etiam ſancta mater licet ſenſu carens pietatis, tamen adhuc ſeruabat amplexum: & religioſum quem ſtrinxerat no-
B dum, nec morte laxabat: vt quæ religioni debitũ ſoluerat, pietate hærede mereretur. Nam quas ad martyriũ iunxerat, vſq; ad tumulum vẽdicabat. Sed quid alienigenis apud te ſoror vtor exemplis, quam hæreditariæ caſtitatis inſpirata ſucceſſio, parẽtis infuſione martyris erudiuit? Vnde enim didiciſti, quæ non habuiſti vnde diſceres, cõſtituta in agro, nulla ſocia virgine, nullo informata doctore? Nõ ergo diſcipulam (quod fieri ſine magiſtro non poteſt) ſed heredem virtutis egiſti. Qui enim fieri poſſet vt ſancta Soteris tibi non eſſet mẽtis autor, cui autor eſt generis, quæ perſecutionis ætate ſeruilibus quoq; contumeliis ad faſtigiũ paſſionis euecta, etiam vultum ipſum qui inter cruciatus totius corporis liber eſſe conſueuit iniuriæ, & ſpectare potius tormenta q̃ perpeti, carnifici dedit: tam fortis & patiens, vt cum teneras pœnę offerret genas, prius carnifex cędendo deficeret, q̃ martyr iniurię cederet. Non vultum inflexit, non ora conuertit: non gemitum, non lachrymam dedit. Deniq; cum cętera pœnarum genera vicisſet, gladium quẽ quærebat inuenit. Nobile apud vete-
3.Reg.3. res Salomonis illud fertur fuiſſe iudiciũ, cum a duabus litigantibus mulieribus interpellatus eſſet, quarũ altera conuerſa per ſomnum cũ infantem oppreſſiſſet ſuũ, poſtulabat alienum. Altera veri amoris conſcia, & cul-
C pæ neſcia, filium iure propriũ vendicabat. Vtraq; igitur perſeueranter nitẽte, cognitoris hæſit intentio. Nõ enim poterat Salomon arbiter eſſe interioris arcani, cũ petentis vtriuſq; mens eſſet occultior. Euentu conuentus ambiguo machæram promi iuſſit, mandatoq; miniſtris quo ſimularent triſte miniſterium, diuidi iuſſit infantem, vt ſingulę mulieres ſingulas partes adipiſcerentur. Quo audito illa quæ petebat alienũ, non ſolum acquieuit, ſed etiam diuiſionem paruuli depoſcit, nullo
¶ cõmota affectu cõuenta † materno. Illa quæ ſuum ſciebat infantem, non vinci metuẽs, ſed orbari, nec iam ſolatio proprio, ſed pignori ſuo conſulens, orare occœpit vt incolumis magis puer traderetur alienæ, q̃ ſectus in partes matri propriæ redderetur. Vnde Salomõ qui nõ maieſtate diuina, ſed argumẽtis vt homo interiorem interrogabat affectum, illi potius iudicauit paruulũ eſſe reddendum, quam veram matrem dolor proprius prodidiſſet. Illam vero quam morituri paruuli miſericordia non mouebat, exortem pronunciauit eſſe naturæ, quã exortem vidit eſſe pietatis. Veritas ergo nõ latuit, ſed D
tamẽ per ſimulationem alterius fluctuauit. Diuq; etiã bona mater euentu hæſit ambiguo, dum iudicii periclitatur incerto. Hæc licet in figura ſuperioribus ſint facta temporibus, ſcripta ſunt tamẽ ad correptionem noſtrã, vt intelligamus prodi omnia poſſe quę facta ſunt, & omnia compoſita reuelari. Duæ igitur iſtæ, quoniã propoſitum eſt nobis hoc loco non tractare de mulieribus: duæ inquam iſtæ, fides eſt, atq; tentatio. Tentatio inquã communis ab initio autor erroris: quæ poſtq̃ poſteritatem ſuam carnalis vitio conuerſationis, & ſomno mẽtis amiſit, poſteritatis fructus auferre conatur alienæ. Itaq; dum tentatio litigat: fides fluctuat, donec machęra Chriſti latentes diſtinguat affectus. Quę eſt hæc machæra Chriſti? Illa de qua ſcriptum eſt: Gladiũ Matt.10.
veni mittere in terrã. Eſt enim gladius de quo ſcriptũ eſt: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Qui Luc.2.
autem ſit hic gladius, quæ machæra, cognoſce. Verbũ Heb.4.
inquit, acutum & validum, & penetrabilius omni gladio acutiſſimo, penetrans vſq; ad diuiſionem animę & ſpiritus, artuũq; & medullarũ. Bonus gladius verbum dei, bonus gladius, vtpote ſcrutator cordis & renis, qui mendacium a veritate diſcernat, atq; eos quorum animam pertranſierit, non interficiat, ſed reſeruet. Hęc igitur de regnorum dicta ſint libro aſſumpta de cauſa, de hiſtoria recenſita, de conſcientia vſurpata, & fide prompta. Nũc decurſæ ex libro Iudicum inſpiciamus ſeriem E
lectionis. Non enim ocioſis parricidiũ fuit auribus audiendũ. Itaq; repetamus hiſtoriam. Iepte iudex Iudeo- Iudic.11.
rum fuit. Is euentu belli conflictatus ambiguo, præliorumq; veritus incerta, votũ vouit huiuſmodi, ſi aduerſarios depuliſſet, vt quicquid ei primũ intra domus ſuę limen occurriſſet, hoſtiam immolaret deo ſuorũ preſuli triumphorũ. Itaq; bello potitus, fuſiſq; hoſtibus domum rediit: cui in ipſo veſtibulo filia memor pietatis, ignara oblationis occurrit. Sed recordatus illico pater, & propriæ ſponſionis admonitus, ingemuit ſoluendi muneris ſponſiones. Heu me, inquit, filia, ꝑdidiſti me. Ego enim aperui os meum de te ad dominum. Tum illa: O pater, ſi in me aperuiſti os tuum ad dominum, fac mihi ita vt exiuit de ore tuo. Duorũ tamen tantum menſium inducias poſtulauit, donec in montem aſcenderet, & ſuper virginitatẽ ſuam fleret. Deinde duobus poſt exactis mẽſibus remeauit ad patrem. Votum ille compleuit. His enim verbis vtendũ eſt, quãdo ſcriptu- F
ra diuina effectum rei non prodidit, ſed refugit parricidii mẽtionem. Quid igitur? hoc probamus? Minime iure gentium: ſed tamen & ſi parricidiũ non probo, aduerto præuaricandæ metũ & formidinem ſponſionis. Deniq; ad Abrahã dictũ eſt: Nunc ſcio quia amas do- Gen.22.
minum deũ tuũ, quia nõ pepercisti vnico filio tuo. Habes igitur iudiciũ quo docetur pręuaricandum temere non eſſe promiſſum. Verũ deo parricidium nõ probari, in eadẽ aſſeritur lectione, cũ pro filio ouis ſubiicitur, vt ipſa potius q̃ filius feriretur. Habuit igiť Iepte quod ſequeretur exemplum: quia dominus ſanguine nõ delectaretur humano. In vno enim oraculo ad Abraham prompto docuit filiorum ſalutem religionis obſequio poſthabendam, offerri a parentibus deo debere filios, non debere iugulari. Certe cum hæc filia tam ſolicita fuerit de patris voto, cur pater non dubitauerit de filiæ parricidio: & cum illa paternum caueret mendacium, iſte filiæ nõ cauerit interitũ? Dicet aliquis: Qua ratione illic deus non permiſerit parricidium fieri, hic ſit paſſus impleri? Nunquid acceptor perſonarũ deus? Non, ſed meritorum atq; virtutum. Certe dum conſilium eſſet ambiguum, ſignare debuit oraculum, quid ad præſens facto, & in reliquum cõueniret exemplo. Vbi vero iam præceſſiſſet exemplum, neceſſarium nõ iudicauit oraculũ, cũ facti forma veteris quid fieri oporteret oſtẽderit. Aut fortaſſe quia nõ vna forma meritorum,

G ideo non vna forma factorum. Pater doluit, fleuit filia,
vterq; de dei miſeratione dubitauit. Nõ doluit Abrahã,
nec conſuluit parentis affectũ. Vbi audiuit diuinitatis
oraculum, non diſtulit ſacrificium, ſed maturauit obſe-
quium. Non dubitauit Iſaac, cũ imparibus ſequeretur
patrem paſſibus. Non fleuit cum ligaretur, nõ dilatio-
nem popoſcit cum offerretur. Et ideo miſericordia lar-
gior, vbi fides promptior. Et bene non fleuit factum pa
tris, quia riſus eſt matris. Pro quo deuotionis exulta-
tione ouis pro illo iuſſa eſt immolari, quia ſe ipſe nõ diſ-
tulerat immolandũ, nec de dei miſeratione ambiguus,
nec de ſui deuotione ſolicitus. Nemo igitur inuẽtus eſt
qui tam cruentũ patris reuocaret affectum, quia omnis
promiſſio muneris conueniebat officio. Sacrificiũ itaq;
ſanguinis immolatur, & nemo eſt qui reſiſtat. Sacrifi-
cium caſtitatis offertur, & qui prohibeat nõ inuenitur.
Pater parricidium promiſit, & ſoluitur. Pater integri-
tatem filię vouit, & tam piæ oblationis non inuidetur
affectus. Illic filia dolens ſanguinem ſuũ obtulit pro pa
tria ſponſione. Hic tam pium promiſſum nec hæredi-
tario munere, nec ꝓpria ſoluitur volũtate. Quo in ne-
gocio etiam nos vocamur in culpam. Quam tandem?
Quia nuptias prohibuimus illicitas? Vocent ergo in
eandem culpam etiam Ioannẽ Baptiſtam. Et cũ aliud
nihil forte habeamus quod probetur in nobis, hoc ſolũ
condemnetur in nobis quod probatũ eſt in Propheta.
An erubeſcendũ protulimus autorẽ? Quam vero cau
ſam aliam habuit ille martyrii, repetite animo. Cauſa
Mat. 14. illius paſſionis certe hæc ſunt. Non licet inquit tibi eam
vxorem habere. Si hoc de vxore hominis, quanto ma-
gis de virgine deo conſecrata? Si hoc dictũ eſt regi, q̃to
H magis dicendũ eſt priuatis? Gratias itaq; diuinitati qđ
hic nullus Herodes, atq; vtinam nulla Herodias. Non
licuit ergo pro virginitate ſermonem dicere? Et cur ſcri
Pſal. 67. ptum eſt: Iudicate pupillo, & iuſtificate viduã? Et cur
ſcriptũ eſt: Patris orphanorum, & iudicis viduarũ? Er-
go caſtimonię & integritati deditas deſerem⁹, aut etiã
condemnabimus? At certe ipſis gentilibus inter aras
& focos venerabilis ſolet eſſe virginitas: & in quib⁹ nul
la meritorum eſt pietas, nulla mentis integritas, in iis
tamen carnis virginitas prædicatur. A prophanis igi-
tur ceremoniis virgines nemo prohibebit, ab eccleſia
dei virginitas arcebitur? Illic coguntur quod nõ docen
tur, hic interdicitur quod non licet non doceri. Illic prę-
miis reuocatur a nuptiis, hic ad nuptias coartabuntur
iniuriis? Illic violentia fit vt capiantur, hic fiet violẽtia
ne profiteantur? Et poteſt eſſe patiẽtia ſacerdotũ, vt nõ
vel morte oblata, ſi ita neceſſe eſt, integritatis ſacrifi-
ciũ vindicetur? Conſiderate quia virgines prę apoſto-
lis reſurrectionem domini videre meruerũt. Certe hoc
docuit hodierna quę decurſa eſt lectio. Nam cũ in nouo
Ioã. 19. monumento (ſicut Ioánes dixit) corpus poſitum eſſet
domini Ieſu, in ſuo autem monumento (ſicut eſt ſecun
I dum librũ euangelii Matthęi) poſuiſſet Ioſeph domi-
Mat. 27. ni corpus, obſeruabant virgines. Bene & Matthæus
monumentũ dixit nouũ, ne ex monumento veteri re-
ſurrexiſſe alius crederetur. Bene etiam ſecundũ ſpiritũ
iuſti in monumentũ poſitum eſt, quia Chriſtus a mor
tuis in nouo iuſti reſurgit affectu. Bene etiam ſecundũ
literam alienũ monumentum fuit, quia ſuum monu-
mentum dominus non quęſiuit. Habeant tumulũ qui
ſub lege ſunt mortis. Victor mortis ſuum tumulũ nõ
habebat. Non enim ille ſepulchrũ mortis deſiderabat,
qui de morte trophęa referebat. Vidit ergo Maria re-
ſurrectionem domini, & prima vidit, & credidit. Vidit
& maria Magdalena, quãuis adhuc iſta nutaret. Hoc
loco non mediocrem aduertite quæſtionem, ne ſubdu-
bitare de reſurrectione domini virgines debeatis. Vi-
dete quod meritum. Nõ ſola carnis virginem facit, ſed
etiam mentis integritas. Deniq; Maria Magdalena
dominũ prohibetur tangere, quia nutabat de reſurre-
ctionis fide. Illa igitur tangit Chriſtum, quę fide tãgit. K
Magdalena autem ſtabat ad monumentum foris plo
rans. Quę foris eſt, plorat. nã quę intus eſt, plorare nõ
nouit. Plorat autem, quia corpus non videt Chriſti: &
periſſe putat, quia ipſa nõ cernit. Ergo Maria foris, ſed
non Petrus, non Ioannes foris. Deniq; illi currẽtes in-
trauerunt, & ideo non plorauerũt, & gratulantes receſ-
ſerunt. Illa quę non introiuit, fleuit, non credidit, fraude
ſublatũ putauit, nec cũ angelos cerneret, credendũ arbi
trabatur. Et ideo dicit ei angeli: Mulier quid ploras? Ioã. 20.
quem quæris? Hoc angeli dicit, & dominus poſtea iiſ-
dem verbis repetiuit, vt ſciatis quia angelorum verba
mandata ſunt domini. Deniq; eadem (vt dixi) etiã dñs
verba repetiuit dicẽs: Mulier quid ploras? quem quæ-
ris? Quę nõ credit, mulier eſt: nam qui credit, in virum Ephe. 4.
perfectũ reſurgit, in menſurã ætatis plenitudinis Chri-
ſti. Mulier, inquit. non de ſexu, ſed de cunctatione con-
uitium eſt. Et bene mulier quæ nutabat, quia virgo iã
crediderat. Quid ploras? hoc eſt, tu tibi es cauſa ploran
di, tu tibi es autor flendi, quæ es Chriſti incredula. Plo
ras quia non vides, Chriſtum. crede, & videbis. Adeſt
Chriſtus, nec vnq̃ iis a quib⁹ quęritur deeſt. Quid plo-
ras? hoc eſt, nõ lachrymis opus eſt, ſed fide prompta, &
deo digna. Noli cogitare mortalia, & non plorabis. no
li cogitare peritura, & flẽdi cauſam habere nõ poteris.
Cur inde ploras, vnde alii gratulantur? Quẽ quæris?
hoc eſt: Non vides quia adeſt Chriſtus? nõ vides quia
Chriſtus eſt dei virtus, quia Chriſtus eſt dei ſapiẽtia,
quia Chriſtus eſt ſanctitas, quia Chriſtus eſt caſtitas,
quia Chriſt⁹ integritas, quia Chriſtus natus eſt ex vir-
gine, quia Chriſtus ex patre, & apud patrem, & in pa-
tre ſemper, natus, non factus, nec degener, ſed ſemper
verus deus ex deo vero? Tulerũt, inquit, dominum de Ioã. 20.
monumẽto, & neſcio vbi poſuerũt eum. Erras mulier. L
quæ putas ab aliis Chriſtum de monumento eſſe ſub-
latum, & non poteſtate propria reſuſcitatũ. Sed nemo
tulit dei virtutem, nemo tulit dei ſapientiam, nemo tu
lit venerabilem caſtitatem. Non tollitur Chriſtus de
monumẽto iuſti, nec de ſuæ virginis ſecreto, & pię mẽ
tis arcano: & ſi qui volunt tollere, auferre non poſſunt.
Tunc ait illi dñs: Maria, reſpice ad me. Quando non
credit, mulier eſt. quando cõuerti incipit, Maria voca-
tur, hoc eſt, nomẽ eius accipit quæ parturit Chriſtum.
Eſt enim anima quę ſpiritualiter parit Chriſtum. Re-
ſpice, inquit, ad me. Qui Chriſtum reſpicit, emenda-
tur. Errat autem quæ Chriſtum non videt. Et ideo il-
la cõuerſa reſpexit, & dixit: Rabbi. quod interpretatur
magiſter. Quæ reſpexit, conuertitur. quę conuertitur,
plenius intuetur. quæ videt, proficit. Et ideo magiſtrũ
appellat, quem mortuũ eſſe credebat. Alloquitur quẽ
putabat amiſſum. Noli, inquit, me tangere. hoc eſt;
Et ſi correptionis tentamenta ſunt, non tangit tamen
Chriſtum nutantis affectus. Noli, inquit, me tangere. M
hoc eſt, noli tangere dei virtutem, dei ſapientiam, reue
rendam integritatem, honorabilem caſtitatẽ. Sed va-
de ad fratres meos. Quid eſt aliud dicere, niſi, iam no-
li foris flere? Vade ad electos & ad obſeruantiſſimos
ſacerdotes, & dic illis: Aſcendo ad patrem meum, & Ioan. 20.
patrem veſtrũ: deum meum, & deum veſtrum. Quid
eſt aliud dicere, niſi, ne mulier hinc moueas queſtionẽ?
Certe a perfectioribus quęre, dicent tibi quæ diſtinctio
ſit inter patrem meum, & patrem veſtrũ. Nam qui iu-
xta diuinam generationem pater mihi eſt, is iuxta ad-
optionem pater veſter eſt. Patrem meũ dicẽdo, a crea-
turis ſe dei filius ſeparauit. Patrem veſtrũ dicẽdo, ado-
ptionis ſpiritalis gratiam deſignauit. Ita & deum meũ
dicendo, myſterium ſuæ incarnationis oſtendit, vt quẽ
patrem naturaliter habet, deum appellet propter ſuſce-
pti corporis ſacramentum. Deum quoq; veſtrum cum
dicit, profectũ in nobis ſuę operationis oſtendit. Et ve-
re deus noſter factus eſt nobis, ex quo paſſus eſt Chri-

A ſtus,quando vt alia omittam,pro integritate ſeruanda
mon virgines ſunt paratæ. Nihil de cauſa,nihil de pſo-
na loquor. Vbi enim domini gratia,ibi debet eſſe pax
domini. Nec queq̃ publicis arguo,ſed meipſum defen-
ſatum venio. Accuſati enim ſumus:& niſi fallor,accu-
ſatores noſtri plerięꝗ de vobis ſunt. Horũ ego affectus
redarguere malo,q̃ perſonas prodere. Criminis autem
inuidia hęc eſt,quia ſuadeo caſtitatẽ. Qui hoc nõ liben-
ter accipit,ipſe ſe prodit. Virginitatem,inquit, doces,
& perſuades plurimis. Vtinam conuincerer, vtinam
tanti criminis probaretur effectus. Non vererer inui-
diam,ſi efficaciã recognoſcerem. Atꝗ vtinam me exẽ-
plis potius argueretis,q̃ ſermonibus cederetis. Sed ve-
reor ne pręuaricatores mihi appoſuiſſe videar,qui me
alienis cõmẽdent laudibus. Initiatas,inquit,ſacris my-
ſteriis,& conſecratas integritati puellas nubere prohi-
bes. Vtinã potuiſſem reuocare nupturas. Vtinã poſ-
ſem flammeũ nuptiale pio integritatis velamine mu-
tare. An indignũ videtur vt ſacratę virgines a ſacroſan
ctis altaribus nõ abducantur ad nuptias? Et quibus li-
cet ſponſum eligere,nõ licet deum pręferre? In me ergo
facti cõditio mutatur,vt ꝓ opprobrio mihi cedat quod
ſemp ſpectauit ad gratiã ſacerdotũ,iacere ſemina inte-
gritatis,& virginitatis ſtudia prouocare. Quęro enim
vtrum quaſi improbũ hoc,an quaſi nouũ,an quaſi inu-
tile reprehẽdatur? Si quaſi improbũ,improba ergo vo-
ta ſunt omniũ,improba vita eſt angelorũ,quam gratia
B reſurrectionis imitatur. Qui enĩ nõ nubunt neꝗ nubẽ-
tur,erũt ſicut angeli in cælo. Qui hoc vtiꝗ reprehẽdit,
reſurrectionis vota condẽnat. Itaꝗ improbũ videri non
poteſt,quod hominibus ꝓ præmio conſtitutũ eſt. Nec
poteſt eius rei ſpecies diſplicere,cuius veritas & in fru-
ctu eſt & in voto. Sed eſto nõ ſit improbũ,nunquid no-
uum eſt? Nos enĩ noua oĩa quę Chriſtus nõ docuit,iu-
re damnamus,quia fidelibus via Chriſtus eſt. Si igitur
Chriſtus nõ docuit quod docemus,etiã nos id deteſta-
bile iudicamus. Diſcutiamus ergo vtrũ Chriſtus inte-
Matt. 19. gritatẽ docuerit,an repudiandã putauerit. Et ſunt,in-
quit,ſpadones,qui ſeipſos caſtrauerũt ꝓpter regnũ cæ-
lorũ. Eſt ergo prædara militia quæ regno cælorũ mili-
tat. Itaꝗ iam tũc dominus docuit,eſſe debere inteme-
rata ſtudia caſtitatis. Vnde & Apoſtoli eam cæteris
pręeminere cernẽtes,ſi ita eſt cauſa,aiunt,viri cũ vxo-
re:nõ expedit nubere. Quo dicto & grauiora iudicarũt
onera vinculi cõiugalis,& verę integritatis gratiã pręe-
tulerunt. Sed dominus qui ſciret pędicandã omnibus
integritatẽ,imitandã paucis:nõ oẽs,inquit,capiunt ver
bum iſtud,ſed quibus datũ eſt. hoc eſt,nõ eſt cõmunis
plurimis & vulgaris integritas,nec ꝓ infirmitate per-
mittitur,ſed ꝓ virtute cõceditur. Deniꝗ cũ dixiſſet: Et
ſunt ſpadones qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum
cælorum:vt oſtenderet hoc non mediocris eſſe virtutis,
Qui poteſt,inquit,capere, capiat. Et ideo poſt hoc ver
bum offeruntur pueri ad benedicẽdum,qui corruptelæ
expertes,integritatis munus immaculata ętate ſenta-
C rent. Talium enĩ eſt regnũ cælorũ,qui in puerilem ca-
ſtimoniã tanq̃ in naturã infantiũ corruptelæ ignorãtia
remeauerint. Eſt ergo etiã cæleſti voce ꝓbata virgini-
tas,dominicisꝗ expetẽda pręceptis. Quo loco magiſte
riũ diuinę vocis imitemur. Nam cũ in ſuperioribus cõ
iugiũ memorauerit nõ eſſe ſoluendũ niſi ex cauſa forni-
cationis:in poſterioribus integritatis gratiã donũꝗ cõ-
texuit,vt doceret nõ damnãdas eſſe nuptias,ſed probã-
das,nuptiis tamen ipſis integritatis ſtudia pręferenda.
Quis enĩ tam auerſus a vero,qui nuptias dãnet? Sed
quis tam alienus a ratiõe,qui cõiugii onera nõ ſentiat?
1. Cor. 4. Etenim mulier innupta & virgo,cogitat quæ ſunt do-
mini,vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Nam quæ nupta
eſt,cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro.
Et præter has moleſtias quãuis nubendo non peccet,
contritionem tamẽ habebit carnis huiuſmodi. Grauis
enĩ partus labor eſt,grauis creandorum & erudiendo- D
rum liberorũ moleſtia. Quib⁹ ante pręſcripſit,ne quis
huiuſmodi auerteretur iniuriis. Multæ enĩ in partus do
loribus cõſtitutę,coniugio ſe renunciare dicunt. Multi
etiã matrimonii onera nõ ferẽtes,alieno ab vxore auer
tuntur affectu. Et ideo Apoſtolus ante præmiſit: Iun-
ctus es vxori? noli quærere ſolutionẽ. Et bene ait: Iun-
ctus es. Quodã enĩ vir & vxor nexu inter ſe amatorio
copulãtur, & quibuſdam inuicem ſibi habenis amoris
adſtricti ſunt. Bona igitur vincula nuptiarũ, ſed tamẽ
vincula:& ſi vincula,tamẽ vincula charitatis. Bonũ cõ
iugium,ſed tamẽ a iugo tractũ, & iugo mundi, vt viro
potius cupiat placere,q̃ deo. Bona etiã vulnera charita
tis,& oſculis præferenda. Vtiliora enĩ vulnera amici,q̃ Prouerb.
voluntaria oſcula inimici. Deniꝗ Petrus vulneratur, 27.
Iudas oſculatur. Illũ oſcula cõdẽnant,hũc vulnera emẽ-
dant. Illius oſculis proditionis vulnera funduntur,iſtius
lachrymis culpa lauatur. Itaꝗ vt oſtẽderet ſermo pro-
pheticus bona vulnera charitatis,eccleſia dicit in Can-
ticis cãticorũ: Quia vulnerata charitate ego ſum. Ne-
mo ergo vel qui coniugiũ elegit,reprehẽdat integrita-
tem:vel qui integritatẽ ſequitur,condẽnet coniugium.
Nanꝗ huius ſententię aduerſarios interpretes dãnauit
iamdudum Eccleſia,eos ſcilicet qui audeant ſoluere co-
pulam coniugalem. Audite enĩ quid dicat ſacroſancta
eccleſia: Veni frater meus,exeamus in agrũ,requieſca Canti. 7.
mus in caſtellis, diluculo ſurgamus in vineas, videa-
mus ſi floruit vitis. Multos ager fructus habet,ſed ille E
melior eſt qui & fructibus redundat & floribus. Eſt er-
go eccleſię ager diuerſis fœcũdus copiis. Hic cernas ger
mina virginitatis flore vernantia,illic tanq̃ in campis
ſiluæ viduitatẽ grauitate pollẽtẽ,alibi tanq̃ vberi fruge
coniugii eccleſię ſegetẽ replentẽ mũdi horrea, ac veluti
maritatæ vineæ fœtibus torcularia Ieſu domini redũ-
dantia,in quibus fidelis coniugii fructus exuberat. Nec
improbũ igitur nec nouum integritatis eſt ſtudiũ. Vi-
deamus ne ſorte inutile iudicetur. Nõnullos enĩ dixiſſe
audiui quod periit mũdus,defecit genus hominũ,con-
iugia labefactata ſunt. Quęro quis tandẽ quęſiuit vxo-
rem qui nõ inuenerit? Quando fuerint bella pro virgi-
ne? Quis vnq̃ pro virgine ſit peremptus? De coniugiis
autem iſta naſcuntur, vt perimatur adulter vxoris, ra-
ptor præliis appetatur. Iſta reipublicę ſemper damno
fuerunt. Pro virgine ſacra nemo damnatus eſt,quia ca
ſtitatem nõ pœna cohibet,ſed religio auget,fideſꝗ con
ſeruat. Si quis igitur putat cõſecratione virginũ minui
genus humanũ,conſideret quia vbi paucę virgines,ibi
etiam pauciores homines: vbi virginitatis ſtudia cre-
briora,ibi numerũ quoꝗ hominũ eſſe maiorẽ. Diſcite
quãtas Alexãdrina,totiuſꝗ Orientis & Aphricana ec
cleſia quotãnis ſacrare conſueuerint. Pauciores hic ho-
mines prodeunt,q̃ illic virgines cõſecrantur. Ex ipſius F
igitur orbis terrarũ vſu nõ inutilis virginitas exiſtima
tur,pręſertim cũ per virginẽ ſalus venerit orbẽ fœcun-
datura Romanũ. Quod ſi quis hoc ꝓhibet, prohibeat
igitur pudicas vxores degere,quia frequentius poſſunt
parere incontinẽtes. Nulla peregrinanti marito fidem
ſeruet,ne damnũ faciat prolis futurę,& partus frequen
tioris amittat ætatẽ. Sed difficilior fit via adoleſcenti-
bus ad nuptias impetrandas. Quid ſi forte cõmodior?
Quęro enim cum his aliquem habere tractatũ,qui ar-
cendę virginitatis ſentẽtiam gerunt. Itaꝗ qui ſunt iſti,
diſcutere debemus, vtrum qui vxores habẽt,an qui nõ
habent. Si qui habent, timere non debent: vxores eo-
rum iam virgines eſſe nõ poſſunt. Si qui nõ habent,nõ
ſibi iniuriam faciant,quod eius tantum nuptias ſpera-
uerint,quę nuptura nõ eſſet. An fortaſſe patres pro fi-
liarum coniunctiõe ſoliciti,moleſte ferunt virgines cõ-
ſecrari? Nec hi quod vereantur habent,ſi ſequatur conſi
lium. Inter paucas ſuę citius eligentur. Aiunt etiã ple-
riꝗ maturioris ętatis virgines eſſe velandas. Neꝗ ego

G abnuto, ſacerdotalis eſſe cautionis debere, vt nõ temere
puella veletur. Spectet plane, ſpectet ętatē ſacerdos, ſed
fidei vel pudoris. Spectet & maturitatē verecũdię, exa-
minet grauitatis caniciem, morum ſenectam, pudici-
tiæ annos, animos caſtitatis. Tamen deinde ſi matris
tuta cuſtodia, comitũ ſobria ſedulitas, ſi hęc pręſto ſũt,
nõ deeſt virgini longæua canicies. Si hęc deſunt, diffe-
ratur puella moribus q̃ annis. Non ergo ætas reiicitur
florentior, ſed animus examinatur. At certe Thedam
nõ ſenectus ſed virtus probauit. Et hinc quid plura con
texam, cũ omnis ætas habilis deo, perfecta ſit Chriſto?
Deniq; non virtutem ætatis appendicem dicimus, ſed
virtutis ætatem. Nec mirere in adoleſcentulis profeſ-
ſionem, cum legeris in paruulis paſſionē. Scriptum eſt
Pſalm̃. 8. enĩ: Ex ore infantiũ & lactentium perfeciſti laudē. An
dubitamus ſi eum vſq; ad continētiam ſequatur adole-
ſcentia, quē vſq; ad mortē confitetur infantia? Et quaſi
incredibile putamus ſi puellæ nubiles Chriſtũ ſequan-
tur ad regnum, quē etiam pueri ſequebantur in deſer-
Mat. 14. tum? ſicut legimus quia ſaturata ſunt de quinq; pani-
bus quatuor milia hominũ, exceptis, inquit, pueris &
mulierib⁹. Nolite ergo a Chriſto arcere infantes, quia
& ipſi pro Chriſti nomine ſubiere martyrium. Talium
eſt enim regnũ cælorũ. Vocat eos dominus, & tu pro-
Ibidē. 19. hibes? De ipſis enĩ dominus ait: Sinite eos venire ad
me. Nolite adoleſcentulas arcere, de quibus ſcriptũ eſt:
Canti. 1. Propterea adoleſcentulę dilexerunt te nimis, & intro-
duxerunt te in domum matris ſuæ. Nolite poſtremo a
Lucæ. 1. Chriſti charitate etiã paruulos ſeparare, quē etiã intra
matris vterũ adhuc poſiti exultatione prophetica fate-
bantur. In ipſis adhuc eccleſię principiis turbę require-
H bant eũ. Qua ratione? Quia manus, inquit, imponēs
curabat eos. Nec tēpus ad ſanãdũ, nec locus queritur.
Omnibus enim locis omnibuſq; tēporibus nõ eſt præ-
termittenda medicina. Intra domũ Maria ab angelo
benedicitur, intra domũ Dauid vngitur in prophetam.
Vbiq; Ieſus curat, vbiq; ſanat, in itinere, in domo, in
Lucæ. 8. deſerto. In itinere curatur quę fimbriam tetigit. In do
mo principis ſynagogę filia reſuſcitatur. In deſerto tur-
Ibidē. 4. ba ſanatur. Deniq; ſic habes, Cum ſol autem occidiſſet:
omnes qui habebant infirmos variis languoribus, du-
cebant illos ad eum. At ille ſingulis manus imponens
curabat eos. Sanabat ergo & in deſerto, & occidēte iam
ſole, & ſanabat imponēs manus, vt & deum ſe & homi
nē demonſtraret. Nõ immerito igitur facta iam die tur
bæ requirebant eum. Vide ordinē. Sole occidente ęgri
deferuntur ad Chriſtũ, facta autē die turbę requirebant
eum. Quando enim niſi per diem quæritur Chriſtus?
Nam qui in luce ambulat, non recedit a Chriſto. Itaq;
nox habebat adhuc ægrotantium gemitus, dies iam fi
I dem plebis, iam letitiam ſanatorum: vt quod ſcriptum
eſt, compleretur: Ad veſperum demorabitur fletus, &
Pſal. 29. ad matutinũ lætitia. Quę enim turbæ maior gratia, q̃
vt etiã in deſertum locũ Chriſtũ ſequatur? In quo ille
docet, a perfecto abeſſe debere iactantiam. Non enim
ſanandorũ copiã, ſed operũ iactãtiã declinabat. Et nos
igitur ſi ſalui eſſe deſideram⁹, vel ſi iam meremur ſani-
tatē, procul a luxuria, procul a laſciuia, tanq̃ in arido vitæ
iſtius & ieiuno ſolo quadã ſiti corporis fugitantem de-
liciarum Chriſtum ſequamur. Sequamur per diem.
Ioan. 8. Adeſt eccleſię dies, quē Abraham vidit, & gauiſus eſt.
Sequamur ergo per diem Chriſtum. Non enim in no-
Canti. 3. ctibus reperitur. In cubili, inquit, meo, in noctibus quęſi
ui quem dilexit anima mea. quęſiui eum, & nõ inueni
eum. vocaui eum, & nõ obaudiuit me. Non in foro, nõ
in platęis Chriſtus reperitur. Deniq; nec illa eum in fo-
ro & in plateis potuit reperire, quę dicit: Exurgã, ibo,
& circumibo in ciuitate, in foro, & in platęis, & quęram
quem dilexit anima mea. Quęſiui eum, & non inueni
eum. Vocaui eum, & non obaudiuit me. Nequaq̃ igi-
tur ibi quæramus Chriſtũ, vbi inuenire nõ poſſumus.

Non eſt Chriſtus circumforanus. Chriſtus enĩ eſt pax, in K
foro lites. Chriſtus iuſtitia eſt, in foro iniquitas. Chriſtus
operator eſt, in foro inane ocium. Chriſtus charitas eſt,
in foro obtrectatio. Chriſtus fides eſt, in foro fraus atq;
perfidia. Chriſtus in eccleſia eſt, in foro idola. Et vt illa
vidua quam in alio perſtrinximus libro, cognoſcat non
obtrectandi me locutum illa ſtudio, ſed monendi, meq;
non aſperum, ſed ſolicitum: gratiã reconciliationis acci
piat. In eccleſia vidua iuſtificatur, in foro circumueni-
tur. Fugiamus ergo forum, fugiamus platęas. Pruden
tiam autē notam aſſume tibi, & cuſtodias te a mulie-
re aliena. Per feneſtram enim de domo ſua in plateis
proſpicit. Fugiamus platęas. Non enim iniuria tantũ-
modo eſt nõ inueniſſe quem quæras, ſed etiam pleriq;
vbi nõ oportet quęſiſſe, vulnus eſt, quęſiſſe in domibus
virorum qui ſibi falſo doctorũ nomē aſſumunt, quęſiſſe
procacius q̃ verecũdius. Ergo caueamus exēplo eccleſię
illius, ne qui nos cuſtodes inueniant qui circumeunt ci-
uitatem. Inuenerũt, inquit, me cuſtodes qui circumeũt Canti. 5.
ciuitatem. percuſſerunt & vulnerauerũt me, & tulerũt
pallium meum a me cuſtodes murorũ. Non in ſe filiæ,
non, inquã, in ſe filiæ, ſed in nobis vulneratur eccleſia.
Caueamus igitur ne lapſus noſter, vulnus eccleſię fiat:
ne quis a nobis pallium auferat, hoc eſt, amictum pru-
dentiæ, inſigne patientię, quo mollioris ambitio veſtis
exuitur. Qui enĩ mollioribus veſtibus induuntur, in
domibus regum ſunt. Nobis autē pallium dedit Chri- Mat. 11.
ſtus, quo apoſtolos ſuos, & corpus ſuum ipſe veſtiuit.
Quod deniq; iubet te dare ſi quis a te tunicam petat, vt
dimittas ei & pallium, id eſt inſigne philoſophiæ tuæ
tradas, & quaſi amictu prudentię tuę eum qui ante nu- L
dus fuerat, circũueſtias. Ibi igitur filiæ Chriſtum quæ-
ramus, vbi quærit eccleſia, in montibus boni odoris,
qui excelſorum ſublimitate factorum, ſuauem vitę odo
rem pro meritorũ verticibus exhalant. Fugit enim pla
tęas, fugit conuentus & ſtrepitus fori, iuxta quod ſcri-
ptum eſt: Fuge fraternus meus, & ſimilis efficere cer- Canti. 8.
uo aut hinnulo ceruũ in montes aromatum. Serpenti-
nis enim inuiſus colubris, effugitans cauũ, atq; humi
reptantibus infeſtus ſerpētibus, neſcit habitare niſi in
ſublimitate virtutũ, neſcit cõmorari niſi in talibus eccle
ſiæ filiabus quę poſſunt dicere: Chriſti enĩ bonus odor 2. Cor. 2.
ſumus deo, ſed quibuſdã odor mortis in mortem, in iis
qui pereunt: quibuſdam odor vitæ in vitam, in iis vtiq;
qui odorem reſurrectionis dominicæ viuida fide ſpe-
rant. Iſti ſunt aromatũ mõtes, qui domini corpus Ieſu
acceperunt, & in linteis cum aromatibus ligauerunt.
Quicunq; enim crediderunt quia Ieſus mortuus eſt, &
ſepultus eſt, & reſurrexit, ii excelſum veræ cacumen fi-
dei virtutum faſtigiis extulerunt. Vbi ergo Chriſtus M
quæritur? In pectore prudentis ſcilicet ſacerdotis. Et
quoniam de deſerto tractatus hic ſumitur: vbi quæren-
dus ſit, etiam ipſe monſtrat dicens: Ego flos campi, & Canti. 2.
lilium conuallium, tanq̃ lilium in medio ſpinarũ. Ecce
alius locus, in quo ſolet dominus diuerſari, immo nõ in
vno loco, ſed in pluribus. Ego, inquit, flos campi: quia
patentem ſimplicitatē puræ mentis frequentat. Et li-
lium cõuallium. Flos enim humilitatis eſt Chriſtus,
nõ luxuriæ, nõ voluptatum atq; laſciuię, ſed flos ſimpli
citatis, flos humilitatis, tanq̃ lilium in medio ſpinarũ.
Nonne inter aſperitates laborũ, cõtritioneſq; animorũ
boni flos odoris aſſurgit, quia contrito corde deus pla-
catur? Hoc eſt deſertum filiæ quod ducit ad regnum.
Hoc eſt etiã deſertũ qđ floret vt lilium, iuxta qđ ſcriptũ
eſt: Lætare ſterilis, & exulta deſertum, & floreat vt li- Eſaię. 35.
lium. In hoc deſerto, filiæ, arbor illa bona fructifera quę
bonos fructus facit, incipit brachia factorũ ſitorum dif-
fundere, verticem diuinitatis attollere. Iuxta quã no-
ſtræ ligna ſyluæ fruteſcant: quia ſicut arbor mali inter
ligna ſyluæ, ita frater meus inter medium filiorum. Et
videns hoc eccleſia lætetur & gaudeat dicens: In vm- Canti. 2.

A bra eius concupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in fau-
cibus meis. Videns, inquã, hoc eccleſia, & fidei noſtrae
iam laeta ſucceſſu dicat, Induc te me in domo vini, &
ordinate in me charitatem. Charitas non poteſt eſſe ſi-
ne fide. Tres enim ſunt velut vades eccleſię, ſpes, fides,
charitas. Cũ ſpes praeceſſerit, fides fundata fuerit: ordi-
natur charitas, eccleſia copulatur. Didiciſti ergo vbi
Chriſtum requiras, diſce etiam quemadmodum poſſis
mereri vt ille te quęrat. Excita ſpiritũ ſanctum dicens:
Exurge aquilo, & veni auſter, aſpira hortũ meũ, & pro-
fluant aromata mea. Deſcendat fraternus meus in hor-
tum ſuum, & manducet fructum pomiferarũ ſuarum.
Hortus verbi, animę vernantis affectus eſt, & in pomi-
feris virtutis eſt fructus. Venit ergo: & ſiue manduces
ſiue bibas, ſi Chriſtum inuocas, adeſt dicens: Venite
Prouer. 9 manducate panes meos, & bibite vinum meum. Siue
etiam dormias, pulſat ad ianuam. Venit, inq̃, frequen-
ter, & per proſpectum mittit manũ ſuam, ſed nõ ſemp
nec ad omnes, ſed ad eam animã quę poteſt dicere: No
Canti. 5. cte exui me tunicam meam. Etenim in hac ſeculi nocte
prius tibi corporalis vitę amictus eſt exuendus. Exuit
enim ſe carne dominus, vt pro te de dominatiõibus &
poteſtatibus mundi iſtius triũpharet. Quomodo in-
duam illam? Vide anima deo deuota quid dicat. Sic ſe
actus corporis & terrenos exuit mores, vt neſciat quo-
modo, etiam ſi velit, ruſus poſſit induere. Quomodo
induam illã? Hoc eſt, qua verecũdia? quo pudore? qua
poſtremo memoria? Cõſuetudo enĩ boni, vſum praui-
tatis veteris amiſit. Laui pedes meos, quomodo inqui-
nabo illos? Didiciſti in euangelio quod pedes lauare, fi-
dei myſterium, humilitatis inſigne ſit, iuxta quod ſcri-
Ioan. 13. ptum eſt: Si ego laui pedes veſtros dominus & magi-
ſter, quãto magis vos debetis alter alterius pedes laua-
B re? Sed hoc ad humilitatem pertinet. Quantum vero
ad myſteriũ, pedes debet lauare ſuos qui vult partem
habere cum Chriſto. Si enim nõ lauero, inquit, tibi pe-
des, non habebis partem mecum. Cum hoc Petro di-
citur, quid de nobis cenſetur? Qui lauit igitur pedes, nõ
neceſſe habet iterum lauare: & ideo caueat ne inquinet
eos. Et bene ſancta eccleſia dicit: Laui pedes meos. Nõ
dicit, quomodo iterum lauabo eos? ſed quomodo iterũ
inquinabo eos? quaſi oblita maculae veteris, oblita con-
tagii. Admonet igitur in miniſterio corporali quẽad-
modum ſpirituale debeamus actuum noſtrorũ diluere
veſtigium. Itaq; pedes cum ſemel laueris aeterni fontis
irriguo, & myſterii mundaueris ſacramento, caue ite-
rum corporeae cupiditatis illuuiem, ne lutulenti actus
ſordibus inquinentur. Iſti ſunt pedes quos Dauid lauit
in ſpiritu, qui te docet quẽadmodum eos inquinare nõ
Pſal. 121. poſſis, dicens: Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis
Hieruſalem. Vtiq; hic nõ corporis, ſed animi intellige
pedes. Quomodo enĩ terrenus homo in caelo haberet
C corporis pedes? Hieruſalem enim, ſicut Paulus te do-
cuit, in caelo eſt. Et idem te docuit quẽadmodum in cę-
Philip. 3. lo ſtare poſſis, cum dicit: Noſtra autẽ conuerſatio in cę-
lis eſt. Conuerſatio morũ, cõuerſatio factorũ, conuerſa-
tio fidei. Quiſquis ſic viuit, poteſt dicere: Frater meus
miſit manum ſuam per proſpectũ, & venter meus tur-
batus eſt ad illum. ſurrexi aperire fratri meo. Bonum
eſt vt ad aduentum domini interiora turbentur. Si ad
angeli aduẽtum Maria turbata eſt, quanto magis ad
Chriſti nos turbamur aduentum? Influentibus quip-
pe diuinis, corporeus peregrinatur affectus, & vſus ille
exterioris hominis exoleſcit. Et tu turbare, & tu feſti-
na. Feſtinantes illi agnum manducare praecipiuntur.
Surge, aperi, ad ianuã Chriſtus eſt, veſtibula domus
tuę pulſat. ſi aperueris, introibit, & introibit cũ patre. Nec
ſolũ cũ ingreſſus fuerit, mercedẽ relinq̃t, ſed etiã prius q̃
ingrediatur, mercedem praemittit. Adhuc anima tur-
batur, adhuc parietes domus ſuę palpat, adhuc oſtium
quaerit vbi Chriſtus eſt, adhuc ſoluit vinculum carnis
& corporis clauſtrũ, adhuc Chriſtus foris pulſat. Ma- D
nus, inquit, meę ſtillauerunt myrrhã, & digiti mei ple- Canti. 5.
ni in manibus clauſurę. Quam myrrhã ſtillant animae
manus, niſi illam quam obtulit iuſtus ille Nicodemus
magiſter in Iſrael, ille qui meruit lauacri primus audi-
re myſteriũ, qui attulit mixturã myrrhae & aloes quaſi
libras centum, & miſit in corpus Ieſu? Perfectum vtiq;
odorem fidei attulit. Hunc odorem fragrat anima quae
Chriſto aperire incipit: vt accipiat primũ odorem do-
minicę ſepulturę, & credat quia caro eius non vidit cor-
ruptionem, nec odore aliquo mortis emarcuit, ſed ęter-
ni illius floris & ſemper virẽtis odore condita ſurrexit.
Quomodo enĩ poterat vel in carne marceſcere, cuius
nomen vnguentum exinanitum eſt? Exinaniuit ſe, vt
ſpiraret tibi. Semper vnguentũ hoc erat, ſed erat apud
patrem, erat in patre. olebat tantũ angelis & archange-
lis, tanq̃ intra vas caeli. Aperuit os pater dicens: Ecce Eſaię. 49.
poſui te in teſtamẽtum generis mei, in lucem gẽtium,
vt ſis in ſalutem vſq; ad extremum terrę. Deſcendit fi-
lius, repleta ſunt omnia nouo odore verbi. Eructauit cor
patris verbum bonum, fragrauit filius, ſpiritus ſanctus
exhalauit, atq; per omnium corda diffudit. Diffuſa eſt
enim charitas dei in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ. Roma. 5.
Ipſe dei filius in corpore tanq̃ in vaſe odorem primo co-
hibebat ſuum, operiẽs tempus: ſicut ait: Dominus dat
mihi linguam eruditionis, vt ſciam quando oporteat
me dicere ſermonẽ. Venit hora, aperuit os, exiuit vn-
guentum, quando virtus exibat de eo. Hoc vnguẽtum
exinanitum eſt ſupra Iudęos, & collectum eſt a genti-
bus. Exinanitũ in Iudęa: & redoluit in omnibus terris.
Hoc vnguento vncta eſt Maria, & virgo concepit, vir-
go peperit bonũ odorem dei filium. Hoc vnguentum
effuſum eſt ſuper aquas, & ſanctificauit aquas. Hoc vn-
guento vncti ſunt tres pueri, & humorẽ iis flammarũ ro- E
rauit. Hoc Daniel vnctus eſt, & leonum ora molliuit, fe-
ritatemq; permulſit. Fluit hoc vnguentum quotidie, &
nunquam deficit. Accipe vas tuum virgo, & accede, vt
poſſis hoc vnguento repleri. Accipe vnguentum aeſti-
matum trecentis denariis, ſed gratis datum, non ven-
ditum, vt omnes haberẽt. Gratis virgo vngere, noli cõ-
triſtari ſicut Iudas quia hoc vnguẽtum effunditur, ſed
conſepeli te in Chriſtum. Claude ſane vas tuum, ne vn-
guenti effluat. Claude integritatis claue, loquẽdi vere-
cundia, abſtinentia gloriandi. Hoc quę habet vnguen-
tum, Chriſtum recipit. Et ideo quę habebat, ait: Ape-
rui, inquit, fratri meo. frater meus trãſiuit. Quomodo
tranſiuit? id eſt mentis interna penetrauit, ſicut dictum
eſt Marię: Et tuam ipſius animã pertranſibit gladius. Luc. 2.
Viuum enim verbũ dei ſicut gladius acutus penetrãs Hebrę. 4.
corporalium repagula cogitationum, cordis interna ri-
matur. Et tu igitur anima vna de populo, vna de ple-
be. neq; enĩ Chriſtus ſtupet aliqua ſecularium diſcrimina
dignitatũ, nec auratã veſtẽ, aut monile precioſum, aut F
nobilia coruſcãtium gemmarũ ſerta miratur, quorum
diſpendiis ſaepe lis mouetur in eccleſia, pax fugatur.
Certe tu vna de virginibus, quę corporis tui gratiã ſplẽ-
dore mentis illuminas, (propior enim es quę eccleſię cõ-
pareris) tu, inquã, in cubiculo tuo & nocturno tẽpore
conſtituta, ſemper meditare Chriſtum, & eius aduen-
tum omnibus ſperato momentis. Si tardare tibi vide-
tur, exurge. Tardare videtur cũ diu dormis, tardare vi-
detur cũ ab oratione vacas, tardare videtur cũ vocẽ non
excitas pſalmis. Primitias vigiliarũ tuarũ Chriſto di-
cato, primitias actuum tuorũ Chriſto immola. Audi-
ſti in ſuperioribus quia vocauit te dicẽs: Veni a Liba- Canti. 4.
no ſponſa, veni a Libano, tranſibis & pertrãſibis a prin-
cipio fidei. Tranſibis in ſeculum certatura, pertranſibis
ad Chriſtũ triũphatura de ſeculo. Audiſti quia te a leo-
num & pardorũ, id eſt, a ſpiritualium nequitiarũ incur-
ſionibus ſeparauit. Audiſti quia placet ei tuarũ pulchri-
tudo virtutum. Audiſti quia veſtimentorũ tuorũ aro-

G mata, hoc eſt bonum odorē integritatis omnibus odo-
ribus prętulit. Audiſti quia hortus es clauſus, ſitauium
pomiferarū refertus fructibus. Pete igitur vt aſpiret ti-
bi ſpiritus ſanctus, ſpiret ſupra cubile tuum, atq; odorē
piæ mentis & gratię ſpiritualis accumulet. Responde-
Canti. 5. bit tibi: Ego dormio, & cor meum vigilat. Audis vo-
cem pulſantis ad ianuam, & dicentis: Aperi mihi ſoror
mea, ſurge proxima mea, columba mea, perfecta mea,
charitate proxima, ſimplicitate columba, virtute perfe-
cta, quia caput meū plenum eſt rore. Sicut enim ros cœli
nocturnas amouet ſiccitates, ita ros domini noſtri Ieſu
Chriſti nocturnis & ſecularibus tenebris æternæ vitæ
ſtillauit humorē. Hoc eſt caput quod æſtu mundi neſci
Luc. 23. uit areſcere. Vnde ait: Quia ſi in humido hoc faciunt,
in arido quid facient? Hoc igitur caput rorat aliis, ſibi
abundat. Et bene abūdat caput Chriſti, quia caput tuū
Chriſtus eſt, qui plenus eſt ſemper, nec liberalitatibus
exhauritur ſuis, aut diuturna deficit largitate. In hoc
caput ferrum nō aſcendit, quod eſt inſtrumētum belli,
inſigne diſcordiæ. Nunc expecta & vide, ros ille qualis
ſit, ſcilicet non vulgaris humoris. Cincinni autem ſunt
in eo guttarū noctis. Noli proxima mea accipere cin-
cinnos corporalium capillorū. Non illa ornamenta, ſed
crimina ſunt. Lenocinia formę, non pręcepta virtutis.
Alios cincinnos Nazaręus habet, quibus ferrum non
aſcendit, quos nemo pręcidit, qui nō calamiſtris compo
ſiti, & arte digeſti, ſed multiplici criſpante virtutum ni-
tentium gratia refulſerūt. Diſce in hiſtoria quales Na-
zaręus cincinnos habeat, quos quādiu Sāpſon habuit
intactos, nunq̄ vinci potuit. Cincinnos perdidit, & me-
ritum virtutis amiſit. Audita igitur virtute verbi, quā
exueras tunicam nocte, ne quęſieris quēadmodum in-
H duas eam. Offunditur enī & frequenter offertur per ne-
quitiam ſpiritalem. Quēadmodum, inquā, induas eā,
obliuiſcaris & neſcias: & quaſi iam dn̄s aſſiſtat, exors
corporalium vinculorū turbata conſurgas, ut ternā ora-
tionibus prępares mentē dum ſurgis, vt ex humilibus
ad ſuperna contēdas, & ſtudeas fores tui cordis aperire:
dum manus tuas tendas ad Chriſtum, fidelem tua ge-
ſta ſpirabunt odorem. Admoue igitur manus naribus
tuis, & odorē actuum tuorū indefeſſa ac peruigili ala-
critate mentis explora. Mulcebit te odor dexterę tuæ,
& fragrantiā reſurrectionis tua mēbra redolebunt, myr
rham digiti tui ſudabunt, hoc eſt fidei verę gratiā ſpiri-
tualia geſta fragrabunt. Capis ergo virgo ex interiore
tuo corpore voluptatē, & ipſa tibi dulcis, ipſa tibi ſua-
uis es, ipſa tibi (quod peccantibus ſæpe contingit) nō
incipis diſplicere. Plus enim tibi placebit nuda ſimpli-
citas corporeę fraudis exuta tegminib⁹. Talē te Chri-
ſtus deſiderauit, talem te Chriſtus elegit. Aperto itaq;
ingreditur oſtio. Neq; enim poteſt fallere, qui ſe ingreſ-
ſurum eſſe promiſit. Complectere igitur quem quęſiſti,
I accede ad ipſum, & illuminaberis: tene illum, roga ne
cito abeat, obſecra ne recedat. Verbum enī dei currit,
faſtidio nō capitur, negligentia nō tenetur. Obeat ani-
ma tua in verbo eius, & cæleſtis ſermonis inſiſte veſti-
Canti. 5. gio. cito enī tranſit. Deniq; quid ait illa? Quęſiui eum,
& non inueni illum. vocaui eum, & non obaudiuit me.
Ne putes diſplicere te, quę vocaſti, quę rogaſti, quę ape
ruiſti, quod tam cito abiit. Sinit nos ſæpe tentari. De-
niq; turbis rogantibus ne recederet, quid ait in Euange
Luc. 4. lio? Et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare ver-
bum dei, quia ideo miſſus ſum. Sed etiā ſi tibi ille abiſſe
videtur, tu rurſus explora: noli iam deo deuota illos
metuendos circumforanos intelligibiles timere cuſto-
des, noli timere eos qui circūeunt ciuitatē, noli vulnera
formidare, quę ſequentibus Chriſtū nocere nō poſſunt.
Etiam ſi corpus tuum, hoc eſt vitam corporis tui aufe-
rant, vicinus eſt Chriſtus: quem cū inueneris, vbi cum
eodem cōmorari debes agnoſce, ne forte ante diſcedat.
Cito enim deſerit negligētes. Quis igitur te niſi ſancta
ecclesia debet docere quēadmodū Chriſtū teneas? Im- K
mo iam docuit, ſi quæ legis intelligas. Q: modicū, in-
quit, fuit cum tranſii ab ipſis, donec inueni quē dilexit
anima mea. tenui eum, & nō relinquam eum. Quibus
igitur Chriſtus tenetur? Non iniuriæ nexibus, non re-
ſtiū nodis, ſed vinculis charitatis, mentis habenis ſtrin
gitur, & animę tenetur affectu. Si vis & tu tenere Chri
ſtum, quęre iugiter, nec pœnam metuas. Inter enī ſup-
plicia frequēter corporis, inter ipſas perſecutorū manus
Chriſtus melius inuenitur. Q: modicū, inquit, fuit cū
tranſiui ab ipſis. Exiguo enim ſpatio breuiq; momēto
cum perſecutorū manus euaſeris, nec ſuccubueris pote
ſtatibus mundi, tibi Chriſtus occurrit, nec te diu tenta-
ri patitur. Quæ ſic Chriſtum requirit, quæ Chriſtum
inuenit, poteſt dicere: Tenui eū, nec relinquā eum, do- Canti. 8.
nec introducam eum in domū matris meæ, & in cubi-
culum eius quæ me concepit. Quæ eſt domus matris
tuę, & cubiculi eius, niſi internū tuę ſecretūq; naturæ?
Hanc domū ſerua, huius domus mundato penetralia,
vt cū immaculata domus fuerit, nec vllius adulterinæ
conſcientiæ ſordibus inquinata, ſpiritualis domus in ſa
cerdotium ſanctum lapide angulari coaugmentata cō-
ſurgat, & ſpiritus ſanctus habitet in ea. Quæ ſic Chri-
ſtum requirit, quæ ſic Chriſtum obſecrat, non relinqui-
tur ab eo, immo etiam frequenter reuiſitur. Eſt enim
nobiſcum vſq; ad conſummationē mundi. Ergo Chri-
ſtus repertus eſt. & tenetur, & repertus eſt ille qui p fe-
neſtram tuā manū miſit. Quæ eſt feneſtra noſtra, niſi
per quā opera Chriſti videmus, oculus ſcilicet animi, &
mentis obtutus? Et ideo virgo per feneſtram tuā Chri
ſtus introeat, Chriſtus manū ſuā mittat per feneſtrā,
tibi veniat verbi non corporis amor. Si igitur per fene-
ſtram tuam manū mittit dei verbū, vide quēadmodū L
feneſtras tuas præpares, vide quēadmodum ab omni
puluere delictorū detergere debeas. Nihil tetrum ha-
beat, nihil adulterinū feneſtra virginis. Procul ſtibium
& cæteras affectati nugas decoris, procul adulterini
amoris illecebras. Similis aurium cauſa eſt, quibus nō
ſuſpendenda onera, nō figenda vulnera, ſed vnus orna-
tus eſt, audire quod proſit. Ianuam quoq; tuam diſce tē
poribus obſerare nocturnis, nō facile quiſq̄ patentē repe
riat. Sponſus ipſe vult clauſam eſſe cū pulſat. Ianua no
ſtra, os noſtrū eſt. Chriſto ꝓpemodū ſoli debet aꝑiri, nec
aperiatur niſi ante pulſauerit dei verbum. Deniq; ideo
ſcriptum eſt: Hortus cōcluſus ſoror mea ſponſa, hortus Canti. 4.
concluſus, fons ſignatus. Nec facile aperiat os ſuum, ne
vulgari deſignet alloquio. Neq; de ipſis diuinis decet
niſi verbo dei interpellata reſpondeas. Quid tibi cū cę-
teris? Soli Chriſto loquere, ſoli fabulare Chriſto. Si enī
mulieres in eccleſia taceant, quāto magis non decet pa
tere virginis ianuam, nō decet viduę patere fores? Cito
inſidiator pudoris obrepit, cito verbū excidit quod re-
uocare deſideres. Si Euæ clauſa fuiſſet ianua: nec Adā M
deceptus fuiſſet, nec reſpondiſſet interrogata ſerpenti.
Introiuit mors per feneſtram, hoc eſt per Euæ oſtium.
Ingreditur mors per oſtium tuū, ſi falſum loquaris, ſi Hiere. 9.
turpiter, ſi procaciter, poſtremo ſi vbi nō oportet loqua-
ris. Clauſæ ſint igitur labiorū fores tuorū, & obſeratum
maneat vocis veſtibulū, tūc fortaſſe reſerandum cū au-
dieris dei vocem, cū audieris dei verbū. Tunc tibi myr-
rha ſudabit, tūc tibi baptiſmatis aſpirabit gratia, vt ab
elementis mundi cōmoriare cū Chriſto, & cū Chriſto
reſurgas. Quid adhuc, inquit, velut viuētes de hoc mū- Coloſſ. 2.
do decernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne
guſtaueritis quæ ſunt ad corruptionē ipſo vſu. Contem-
ptela enim abeſſe debet a caſtis. Itaq; carnis & mundi
ſepelite curā. quia cū Chriſto reſurrexiſtis, quæ ſurſum
ſunt quęrite, vbi Chriſtus eſt. Cū Chriſtū quæritis, pa-
trem deum videtis. Chriſtus enī in dextera dei ſedet.
Sed ea quæ Chriſtū requirit, nō debet eſſe vulgaris, nō
debet eſſe in foro, nō in plateis voce querula, greſſu lu-

A brica,facilis auditu,vilis aſpectu. Terrenum tibi apoſto
lus conſortiũ negat,& vltra nature propemodũ termi-
nos alis ad cælum docet ſpiritualibus euolandũ. Quæ
Coloſ. 3. ſurſum ſunt,inquit,ſapite,nõ quę ſup terrã. Sed qa hoc
impoſſibile erat in hoc corporis velut clauſtro reclusis,
& quia defunctis corporibus anima fertur ad ſuperiora
reuolare, alligata dum viuimus,quadam noſtræ lege
Ibidem. naturæ,ideo addidit: Mortui enim eſtis,& vita veſtra
abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Si abſcondita eſt
cum Chriſto in deo, non appareat mundo. Chriſtus
enim mortuus eſt mundo, viuit deo. Vide nunc quẽ-
admodum deſiderari amet Chriſtus,confabulationes
non amet. Aperuit virgo illa ſuas fores dei verbo:ſed
trãſiuit,inquit,& exiuit anima mea in verbo eius. Exi-
uit a mundo,exiuit a ſeculo,remãſit in Chriſto. Quęſi-
Canti. 5. ui,inquit,eũ,& nõ inueni eũ. Amat enĩ Chriſtus diu re
quiri. Inuenerũt illam cuſtodes murorũ. Fortaſſe ſunt
& alii cuſtodes,quos magis intelligere debeamus. Eſt
enim ciuitas quæ portas murorũ clauſas non habet,de
Apoc. 21. qua dictum eſt: Et portæ eius nõ claudentur per diem.
Nox enim nõ erit amplius in ea. afferent gloriã & ho-
norẽ gentes in illam. Illa eſt ergo ciuitas Hieruſalẽ quę
in cælo eſt,intra quã iam quaſi perfecta & immaculata
ſeruaris. Non enĩ intrat in eam omne cõmune. Cõmu-
nis caſtitas nõ eſt,cõmunis pudicitia nõ eſt,quę in libro
vitæ ſcribitur. Si igitur inuenimus ciuitatem,ingredia
mur in eam,videamus lumen eius,videamus muros,
videamus trib⁹,videamus fundamẽta muralia,videa
mus etiã cuſtodes murorum. Sed quomodo ingredia-
mur in eã? In hac ciuitate vita eſt,& vita eſt via quę du
B cit ad vitam. Via ergo Chriſtus eſt. Ergo Chriſtum
ſequamur. Sed ipſa in cælo eſt ciuitas. Quomodo igi-
tur aſcendamus ad cælum,docet te euangeliſta,qui di-
Apoc. 21. cit: Et eduxit me ſpiritus in montẽ magnũ & altum,
& oſtendit mihi ciuitatẽ ſanctam Hieruſalẽ deſcenden
tem de cælo. Aſcendamus ergo ſpiritu,quia caro aſcen
dere ad eam nõ poteſt. Aſcendamus nos interim ad cæ
lum,vt ad nos poſtea de cęlo illa deſcendat,in qua lumẽ
eſt ſimile lapidis precioſiſſimi, vt lapidis Iaſpidis, &
cryſtalli. Habet murum magnũ & altum. Didiciſti lu-
men,didiciſti murũ: diſce portas,diſce cuſtodes. Habet
inquit,portas duodecim, & in portis angelos duode-
cim,in quibus duodecim tribuum filiorũ Iſrael ſuper-
ſcripta ſunt nomina. In portis patriarcharũ nomina cõ
tinentur,in muro apoſtolorũ. Fundamenta enim ciui-
tatis apoſtoli,& lapis angularis eſt Chriſtus,in quo o-
mnis ſtructura conſurgit. Deus extra,deus intus,deus
vbiq; eſt. Habet enĩ,inquit,ciuitas maieſtatẽ dei. Ergo
& vos ſanctæ virgines,& quicũq; iuſti eſtis,& imma-
culatam animę geritis caſtitatẽ,ciues ſanctorũ eſtis, &
domeſtici dei. Sed tunc nobilitatem iſtam patriæ poſſi
debitis,ſi Chriſtum intra ciuitatis huius pręſepia quę-
ritis,ingreſſi per fidem,actuſq; precioſos patriarcharũ,
clarificati lumine,fundati ſuper apoſtolos, verſantes
C inter angelos. Quomodo igitur iſti cuſtodes angeli
ſunt,qui caſtæ animæ pallium tollunt? Aliud pallium
virginum eſt,aliud adoleſcentiæ circumforanæ. Illa quæ
in foro Chriſtum requirit, pallium etiã quod habebat
amiſit. Prudentia enim non in foro & in platęis,ſed in
eccleſia poſſidetur. Et fortaſſe, vt cũ ipſis quoq; venia-
mus in gratiam, atq; omniũ miſericordem deum eſſe
doceamus,quia & illi Chriſtum aliquando reperiunt,ſi
tamen iugiter quærant: pallium hoc amictus corporis
eſt. Ergo qui quęſiuit in cubili Chriſtũ,ſi tamẽ ſic quęſi
Pſal. 62. uit,ſicut ille qui dixit: Sic memor fui tui ſuper ſtratum
Pſal. 133. meũ. Si quæſiuit iuxta quod ſcriptum eſt: In noctibus
extollite manus veſtras in ſancta. Si quęſiuit in ciuita-
te,in foro,& in platæis,in ciuitate dei noſtri: In foro for
taſſe in quo iudex ille diuini iuris ſedet: In platęis vnde
collecti ſunt qui ad cœnã dominicã conuenerũt: Poteſt
cuſtodientibus ciuitatem dei angelis dum diu quærit
occurrere. Quinetiã ex cæleſti cuſtodum natura cæle- D
ſtem intelligere poſſumus ciuitatem,cæleſte forum iu
ſtitiæ ſempiternę,non viles platæas,ſed fortaſſe in qui-
bus ſuperfluere fons ille conſueuit,de quo ſcriptum eſt:
Superfluant tibi aquæ de tuo fonte, & in platæis tuis Prouer. 5.
diffundantur tuæ aquæ. Qui ſic ergo Chriſtũ requirit,
ad angelos peruenit. Sed ſi bonis ad angelos meritis
peruenitur: cur qui puenerit, vulneratur? Eſt & gladi⁹
bonus,cuius gladii bonum vulnus. Vulnerat dei ver-
bum,ſed nõ vlcerat. Eſt vulnus boni amoris,ſunt vul-
nera charitatis. Ideoq; dixit: Vulnerata charitate ego
ſum. Quę perfecta eſt,vulneratæ charitatis eſt. Bona
ſunt igitur verbi vulnera,bona ſunt amantis vulnera.
Vtiliora enĩ vulnera amici,q̃ voluntaria oſcula inimi- Prouerb.
ci. Vulneratæ charitatis Rebecca eſt,quę derelictis pa 27.
rentibus migrauit ad ſponſum. Vulneratæ charitatis
Rachel,quę zelauit ſororem,amauit maritum. Sorori
enim quod abundaret filiis,ipſa adhuc ſterilis inuide-
bat,quia typum gerebat eccleſię,cui dicitur: Lętare ſte Gala. 4.
rilis quę non paris,erumpe & clama quę non parturis.
Inuenerũt ergo cuſtodes & vulnerauerũt eam,& tule-
runt ei pallium. hoc eſt, actus corporales inuolucrum
ſuſtulerunt,vt nuda mentis ſimplicitas quęreret Chri-
ſtum,quia nemo poteſt amictu veſtitus philoſophiæ,
in habitu ſcilicet ſapientiæ ſecularis Chriſtũ videre. Et
bene tollitur ei amictus philoſophię,ne quis eã per phi-
loſophiam deprędetur. Bene tollitur ei pallium quę ad
Chriſtũ propinquat, vt deum viſura mundo corde gra
diatur. Beati enim mundo corde, quia ipſi deum vide- Matth. 5.
bunt. Deniq; vbi mundauit cor, verbum reperit,deum E
vidit. Quęre ergo illum virgo. Immo quęramus oẽs.
Anima enim ſexum nõ habet. Sed ideo fortaſſe fœmi-
neum nomen accepit,quod eam violentior ęſtus corpo
ris angit. Ipſa autem impetus carnis amore ſui molli
quadam & blanda ratiõe demulcet. Ergo orationibus
& obſecrationibus deũ inuitare debemus vt quaſi bo-
nus auſter afflare dignetur, verbiq; nobis auram cæle-
ſtis aſpiret,quæ fructiferas arbores non turbare vento
graui,ſed leni ſpiramine flatuq; molli conſueuit agita-
re. Vnde ſcriptum eſt: Poſuit me currus Aminadab,
eo quod anima noſtra coniũgitur corpori, vt velut qui-
dam equorũ fremẽtium currus rectorẽ ſui quærat auri-
gam. Aminadab enim pater Naaſon fuit,ſicut in Nu-
meris legimus,qui erat princeps populi Iudæ. Cuius
figura refertur ad Chriſtum,qui verus populi princeps
animam iuſti velut currũ agitator aſcẽdens, verbi ha-
benis gubernat,ne violentorum equorũ furore in abru-
pta rapiatur. Sunt enim eius velut quatuor equi,qua-
tuor affectiões,ira,cupiditas,voluptas,timor. Quibus Sapię. 9.
furẽtibus cũ cœperit agi,nequaq̃ ſeipſa cognoſcat. Cor-
ruptibile enĩ corpus animã grauat,& tanq̃ irrationabi-
lium animaliũ curſus inuitam rapit, voluentibus curris
velut quodam impetu prouentem,donec memoratæ
corporis paſſiones verbi virtute miteſcant. Hæc verbi
tanq̃ boni agitatoris eſt prouidentia,ne illi animę quæ F
in ſe nõ eſt morti obnoxia,corpus mortale coniunctum
agitationẽ ſui faciat eſſe difficilem. Primo igitur hos
veloces mot⁹ corporis domitet,& nexu rõnis infrenet,
dein caueat ne diſpari motu ſe velut eq ĩplicẽt, vt bonũ
aut ĩprobus decoloret,aut tardus ĩpediat,aut turbidus
ĩquietet. Fremit enĩ equus malitię,ſeſeq; iactãdo currũ
lædit,grauat iugalem. Hũc bonus auriga demulcet,&
in campum veritatis mittit,fraudis declinat anfractus.
Tutus ad ſuperiora curſus eſt,periculoſus ad inferiora
deſcenſus. Inde quaſi emeriti qui bene portauerint iu-
gum verbi,vſq; ad domini pręſepe ducuntur,in quo nõ
fœnũ eſt eſca,ſed panis qui deſcendit e cęlo. Huius cur-
rus rotæ ſunt de quibus dixit propheta: Et ſpiritus vi- Ezechi. 1.
tæ erat in rotis. eo quod currus animæ teres & rotun-
dus ſine vlla offenſione voluitur. Sed ne longius laba-
mur,inuitatur dei verbum in hortum nucis,in quo fru-

G ſtus prophetiçæ lectionis & ſacerdotalis eſt gratię, quæ
amara in tētationibus, dura in laboribus, in virtutibus
interioribus fructuoſa eſt. Vnde etiā virga Aaron nu-
Nūe. 17. cea floruit, nō iam natura ſua, ſed virtute ſecreta. Deſcē
dat ergo in hortum ſuum, vt vindemiet fidem, capiat
odores, pabulum cæleſte reperiat, ſuauitatem noſtri
Canti. 5. mellis epuletur, dicēs: Vindemiaui myrrham meam
cum aromatibus meis, manducaui panem meū cum
melle meo. Quod diuerſarū virtutum concretū flori-
bus, illarum apum quę ſapientiam prędicant, conſono
opere congregatū, ſancta eccleſia in fauis condit, vt ci-
bus Chriſti ſit. Omnia igitur habemus in Chriſto, o-
mnis anima accedat ad eū. Siue corporalib⁹ ægra pec-
catis, ſiue clauis quibuſdā ſecularis cupiditatis infixa,
ſiue imperfecta adhuc quidem, ſed intenta tamen me-
ditatione proficiens, ſiue multis aliqua ſit iam perfecta
virtutibus, omnis in domini poteſtate eſt, & omnia
Chriſtus eſt nobis. Si vulnus curare deſideras, medi-
cus eſt. Si febribus æſtuas, fons eſt. Si grauaris iniqui-
tate, iuſtitia eſt. Si auxilio indiges, virtus eſt. Si mor-
tem times, vita eſt. Si cęlum deſideras, via eſt. Si tene-
bras fugis, lux eſt. Si cibū quęris, alimentū eſt. Guſtate
Pſal. 33. igitur & videte quoniā ſuauis eſt dominus, beatus vir
Marci. 5. qui ſperat in eo. Sperauit in eo illa quę fluxu ſanguinis
laborabat, & continuo ſanata eſt, ſed quia fidelis acceſ-
ſit. & tu cū fide filia vel fimbriam eius attinge. Iam ſe-
cularium fluxus voluptatū modo torrentis exundans,
verbi ſalutaris calore ſiccabitur, ſi cum fide accedas ta-
men, ſi pari deuotione diuini ſermonis extremā ſaltem
fimbriam cumprehendas, ſi tremens procidas ante do
mini pedes. Vbi ſunt pedes verbi, niſi vbi eſt corpus
H Chriſti? O theſauris omnibus opulentior fides. O vir-
tutibus corporis omnibus fides fortior. O medicus o-
mnibus ſalutarior. Simul vt acceſſit mulier, virtutem
ſenſit, medicinam impetrauit. Et ſi oculum lumini ad-
moueas, illuminatur antequā ſentias, & operatio lucis
preuenit apparatū. Paſſio inueterata, paſſio immedi-
cabilis, quę & artis omnē vicerat excogitationē, & pe-
cuniarum ſubminiſtrationē, ſolo fimbriæ curatur atta-
ctu. Illius igitur fœminæ tibi virgo & in adeundo ſer-
uanda verecūdia, & in fide imitāda deuotio eſt. Quā-
ta vero illa gratia, quod ea quæ videri erubeſcebat, vi-
tium tamen nō erubuit confiteri? Noli ergo lapſus oc-
culere tuos, fatere quod ille iam nouit, noli erubeſcere
quod nō erubuerunt prophetæ. Audi Hieremiā dicen-
Hiere. 17. tem: Sana me domine, & ſanabor. Sic & illa dixit cum
tangeret fimbriam: Sana me domine, & ſanabor. ſalua
me domine, & ſaluabor, quia gloria mea tu es. Sola
I enim ſana eſt, quam tu ſanaueris. Siquis tamen tibi di
cat (quia ſic plerūq; tentātur fideles) Vbi eſt verbū do-
Mat. 27. mini? veniat. Dictum eſt enim de domino: Deſcendat
nunc de cruce, & credimus ei: confidit in deo, liberet nūc
eum ſi vult. Siquis ergo tibi inſultando hoc dixerit, &
te in fabulas voluerit euocare, noli reſpōdere ei. Noluit
enim talibus reſpondere Chriſtus. Solum Chriſtū in-
terroga. Illis enim ſi dixeris, nō credent: ſi interrogaue-
Hiere. 17. ris, nō reſpondebunt tibi. Dic ſoli verbo: Non laboraui
ſequens poſt te, & diem hominis nō concupiui. Hoc di
xit illa mulier, & ſtetit ſanguis. Quāuis fatigata, quā-
uis ægra quę diu quęſierat Chriſtū, dixit tñ: Non labo-
raui ſequēs poſt te. Neq; enī laborat quę Chriſtū ſequi-
tur, cum laborantes ad ſe vt requieſcant euocet. Ergo
ipſum ſequamur. Quādiu ipſum ſequimur, nō labora-
Eſaię. 40. mus, quia nō eſt labor in Iacob. Et in Eſaia: Qui expe
ctant dominū: current, & non laborabunt. Deinde cum
quęreret Chriſtus quis tetigiſſet eum, nonne tibi vide-
tur illa dixiſſe, Quid interrogas? Domine tu ſcis: quæ
prodeunt per labia mea, ante faciem tuā ſunt. Et ideo
Hiere. 17. nō confundor peccata propria confiteri. Confundantur
qui perſequūtur me, & nō confundar ego. Non confu-
Lucæ. 5. ſus eſt Petrus dicere: Exi a me domine, quia peccator

ſum ego. Vir enim ſapiens & grauis, in quo eſſet eccle- K
ſiæ firmamentū, & magiſterii diſciplinæ, nihil vtilius
ſibi eſſe proſpexit, q̄ ne ſecundantis operis extolleretur
euentu. Et ideo, Exi, inquit, a me domine. Non rogat
vt deſeratur, ſed ne infletur. Paulus quoq; carnis ſtimu 2. Cor. 12.
lo gloriatur, quod ſibi ne extolleretur, prouiſum eſt. Il-
lecebroſa iactantia eſt, quā etiam Paulus veretur. Lu-
brica, quę etiā in Paulo cauetur. Sed nō iſte facili mobi
lis caſu, qui reuelationib⁹ timebat extolli. Et ideo quaſi
fortis athleta lætatur quod vulnere corporis emere di-
dicerat animę ſanitatem. Ergo & tu ſi munera diuina
ſuperfluere in te & redundare cognoueris, tuam meti-
re virtutem, gratiam deo redde, contemplationē q; cor-
poris, velut nauis ſabburrā ſuſcipe, ne te in tantis mun
di fluctibus iactātiæ aliquis aura circūferat. Apes illa
ſapiens cum aeris motus ſuſpectos habet, lapillis ſæpe
ſublatis per inania ſe librat nubila, ne leue alarum re-
migium pręcipitent flabra ventorū. Paulus & Barna- Actu. 14.
bas putauerunt ſe grauari cum cernerent ſe adorari. Et
tu caue virgo illius apiculæ modo ne alarum tuarum
volatum aura mundi huius extollat. Habet enim ani-
ma volatus ſuos. Et ideo dictum eſt: Qui ſunt iſti qui Eſaię. 60.
ſicut nubes volant, & ſicut columbę cū pullis ſuis? Ha-
bet ergo anima ſpirituales volatus, quę breui momen-
to totum percurrit orbem. Liberę enim ſunt cogitatio-
nes prudentiū. Quanto ad altiora & diuiniora ſe ſubri-
gunt, tanto magis ſine vllo terrenę molis impedimen-
to feruntur. Itaq; adhęrens deo, & imaginis in ſe refe-
rens cæleſtis effigiem, vbi curſus ſuos ab equorū per-
turbatione placidauerit, in illum æthereum puriūq; lo-
cum plauſu ſpiritualiū euecta pennarū deſpicit omnia
quę in hoc mundo ſunt, & ęternis intenta virtutibus ſu L
pra mūdum labitur. Supra mūdum enī iuſtitia eſt, ſu-
pra mūdum caſtitas, ſupra mūdum bonitas, ſupra mū
dum eſt ſapientia: et ſi in hoc mundo ſit, ſupra mūdum
tamen eſt. Supra mūdum erat iuſtitia, cū omnia regna Matt. 4.
mundi & vniuerſam eius gloriā diabolus offerret. Su-
pra mundum fuit, quæ de mundo nihil attigit. Deniq;
ait: Venit huius mundi princeps, & in me inuenit ni- Ioan. 14.
hil. Diſcite ergo in hoc mundo ſupra mundum eſſe: &
ſi corpus geritis, volitet in vobis ales interior. Supra
mūdum eſt ille qui tollit deū in corpore ſuo. Sed deum
imitari nō poſſumus, imitemur apoſtolos quos mun-
dus odio habuit, quia nō erant de hoc mūdo. Hos imi-
tare, hos ſequere. Sed arduum putas humana virtute
ſupra mūdum aſcendere. Bene aſſeris: Nam & Apo-
ſtoli nō quaſi conſortes, ſed quaſi diſcipuli ſequendo do-
minum ſupra mūdum eſſe meruerunt. Et tu eſto Chri
ſti diſcipula, Chriſti ęmula: & pro te rogat, qui pro illis M
rogauit. Non enim pro Apoſtolis tantū, inquit, rogo, Ioan. 17.
ſed & pro iis qui credent per ſermonem eorū in me, vt
omnes vnū ſint. Vnum igitur nos eſſe vult dominus,
vt ſupra mūdum ſimus omnes, vt vna ſit caſtitas, vna
voluntas, vna bonitas, vna gratia. His enī alitur & au-
getur animæ volatus. Ergo non pigreſcamus deſerere
terrena. Ea eſt enī natura pennarū, vt agitando ſe vir-
tutē capiat. eo iuuatur volatus, quo anima delectatur.
Quæ ſi ſemp deum ſequatur, atq; in domo domini ha-
bitare deſideret, & eius delectatione paſcatur, ac mira-
culis virtutū alatur cæleſtiū: foris relinquet inuidiam,
quæ extra chorū eſt angelorū, foris cupiditates corpo-
ris, quę tēplū dei maculare non debent. Et ideo quoniā
templū dei ſumus, materiales a nobis ſolicitudines ab-
dicemus. Ac ne forte philoſophica alicui aut poetica
vſurpaſſe videamur, vt currus, equos, alas animæ di-
ceremus, quæ illi magis aſſumpſere de noſtris: dome-
ſticis nos vſos ſubſidiis, prophetiçæ ſeries lectionis oſtē
dit, quæ in hunc modum a ſancto Ezechiel ſcripta eſt.
Et facta eſt illic ſuper me manus domini, & vidi, & ec- Ezechi. 1.
ce ſpiritus vrgens veniebat ab aquilone, & nubes ma-
gna erat in eo, & ignis refulgens, & lumen in eo, & in

A medio ſicut lumen electri in medio ignis, & lumen in
eo,& in medio ſicut ſimilitudo quatuor animaliū. Vi-
des igitur animalia iam quatuor eſſe deſcripta. Cuiuſ-
modi ſint animalia iſta, debemus aduertere. Similitu-
do, inquit, vultus eorū facies hominis,& facies leonis a
dextris illorum quatuor,& facies vituli a ſiniſtris ipſo-
rum quatuor,& facies aquilæ deſuper ipſorū quatuor,
& alæ eorum extenſæ. Hic quoq; animā deſcribi acce-
pimus, cuius quatuor aīalia, quatuor affectiones ſunt,
ſed nō ita vt illę quas ſupra deſcripſimus. Adhuc enim
illæ erudiuntur animę, proceſſumq; accipiunt, hęc iam
perfecta deſcribitur. Deniq; illæ inuitantur ad cælū, hęc
in celo eſt cū dei verbo. Habet autē quatuor affectiōes,
id eſt ſimilitudini hominis, leonis, vituli, & aquilæ cō-
parandas. Quas formas librorū euangeliorū ꝓprie-
tate accepimus figuratas. Et ideo hic quoq; in homine
rationabilis, in leone impetibilis, in vitulo cōcupiſcibi-
lis, in aquila viſibilis, per figuras animaliū, ſpecies affe
ctionis expreſſa eſt. Nam in oī ſapiente viro prudētes
gręciæ eē mēorauerūt λογιςικὸν, θυμικὸν, ἐπιθυμητι-
κὸν, διορατικὸν, Latini vero prudētiā, fortitudinē, tēpe
rantiam, atq; iuſtitiam. Prudentia enī rationis huma-
næ eſt. Fortitudo vim quādam ferocientis virtutis ha-
bet, mortiſq; contēptum. Temperātia ſacratæ vinculo
charitatis, myſteriorūq; contēplatione cęleſtium negli-
git corporis voluptates. Iuſtitia in alto quodam ſugge-
ſtu locata videt exploratq; omnia, quæ aliis potius na-
ta q̄ ſibi, nō tam ſuas vtilitates q̄ publica emolumenta
rimatur. Meritoq; anima operata iuſtitiā, formā aqui-
læ accipit, quod terrena defugiens, totaq; cæleſti ſubli-
B mis & intēta myſterio, reſurrectiōis gloriā precio equi-
tatis adipiſcitur. Propter quod ad eam dictum eſt: Re-
Pſal. 102. nouabitur ſicut aquilę iuuentus tua. Eſt ergo & iuxta
Dauid, alis ſpiritualibus fulta, quā eouſq; volucrē nobis
Pſal. 123. voluit declarare, vt alibi quoq; diceret: Anima noſtra
Pſal. 10. ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venātiū. Et alibi: In do-
mino confido: quomodo dicitis animę meę, trāſmigra
in montes ſicut paſſer? Habet igitur alas anima ſuas,
quibus ſe poſſit libera leuare de terris. Alarū autem re-
migium nō materialis compago pennarum, ſed conti-
nuus ordo bonorum factorum eſt: qualis ille domini-
cus, cui bene dicitur: In vmbra alarum tuarū ſperabo.
Non ſolū enī manus domini affixæ cruci in modū vo-
lantis extentę, ſed etiam facta cęleſtia, velut vmbra re-
frigerante ſalutis æternæ, mundi feruentis incendia tē-
perarunt. Ergo quia volandi nobis data eſt copia, exci-
tet in ſe vnuſquiſq; gratiā dei, ac poſteriora obliuiſcens,
priora appetens, ad deſtinata contendat. Procul a mili-
C tiæ honoribus, procul ab æſtibus mundi: ne quod fabu
læ ferunt, æſtu ſolis cæra reſoluta Icareos volatus pen
na relabente deſtituat. Nam licet grauitas dictorū ab-
ſit, poetico tamen ſale declarare voluerūt prudentium
maturitati tutos volatus eſſe per ſeculum, iuuenilem
vero leuitatem obnoxiam cupiditatibus mūdi, refluen
tibus pennis,& per obliuia veritatis meritorū cōpage
reſoluta, maiore pernicie i terrā relabi. Haud facilis vo-
latus omnibus, difficilis etiam diſcordantibus in terris
animalibus vitæ curſus humanę eſt. At ſi ſibi actus no
ſtri ordo conueniat, videbit & in nobis propheta rotam
illam vnam ſuper terrā coniunctam animalibus qua-
tuor. Videbit ergo rurſus Ezechiel. videt enim adhuc
& viget,& vigebit. Videbit inquā rotam in medio ro-
tæ ſuper terrā ſine offenſione labentē. Rota enim ſuper
terram, vita eſt corporis ad animæ aptata virtutem,&
ad euangelicum cohęrenti curſo formata pręceptū. Ro
ta autem in medio rotæ, veluti vita intra vitam: quod
ſanctorū ſibi vita nō diſſonet, ſed qualis fuerit ſuperio-
ris ętatis, talis ſit & ſequentis: vel quod in hac vita cor-
poris vitę voluatur vſus ęternę. Cū iſta cōgruerint, tūc
diuina vox reſultet, tunc ſup ſimilitudinē throni ſimi-
litudo ſicut ſpecies hominis apparebit. Hic homo ver-

bum eſt, quia verbū caro factum eſt. Hic homo noſtro- D
rum eſt agitator animalium, noſtrorū rector eſt morū,
qui pro noſtrorū ratione meritorū aut currum plerūq;
aut montem aſcēdit, aut nauem, ſed nauem in qua aut
Apoſtoli nauigant, aut piſcatur Petrus. Nec enim vi-
lis eſt nauis quæ ducitur in altum, hoc eſt, ab incredu-
lis ſeparatur. Cur enim nauis eligitur in qua Chriſtus
ſedeat, turba doceatur, niſi quia nauis eccleſia eſt, quæ
pleno dominicæ crucis velo ſancti flatu ſpiritus in hoc
bene nauigat mundo? In hac naui piſcatur Petrus,&
nunc retibus, nunc hamo piſcari iubetur. Grande my-
ſterium. Spiritalis enī videtur eſſe piſcatio, qua doctri-
næ hamū mittere iubetur in ſeculum, vt primū illum
martyrem Stephanū de mari verrat, qui cenſum Chri
ſti in interioribus cōtineret. Martyr enī Chriſti theſau
rus eccleſię. Martyr igitur ille qui de mari cælum pri-
mus aſcendit, captus a Petro, miniſter altaris, non reti
ſed hamo leuatus, vt riuo ſui ſanguinis eleuaretur. Cu
ius in ore theſaurus erat, cū Chriſtō in cōfeſſione loque
retur. Qui enim theſaurus in nobis eſt, niſi dei verbū?
Ergo & retibus & hamo piſcatur pſector, vt reti cōclu
dat, hamo adurat. Sed reti turba concluditur, hamo ſin
gularis erigitur. O ſi mihi liceret illum hamum vorare
qui adureret os meū,& leui daret ſalutem vulnere. In-
trate igitur filiæ in Apoſtolorū retia, quæ nō hominis
autoritate, ſed dei voce laxantur. Rete enī ſapientię ſpi
ritalis atq; doctrinę regnum cælorū eſt, quia ſcriptū eſt:
Simile eſt regnū cęlorum reti miſſo in mare. Audiſtis Mat. 13.
hodie dicētem dominū Ieſum Simoni: Duc in altum, Lucæ. 5.
& laxate retia veſtra in capturam. Ante nō ducebat in
altū Petrus, qū piſcabatur in ſtagno. Et ſi mare erat, E
altū nō erat. Altū mare ſcriptura neſcit. Quid ergo ſit
altū, accipe. Aqua alta, cōſiliū in corde viri. Altū cor vi-
ri eſt, vbi nihil vadoſum eſt. Duc ergo in altum diſputa
tionis tuę fideiq; remigium, duc in cor viri. Per parabo
lam hic vocat ad eccleſiam Petrū, quem ſecūdō Mat-
thęum ſimplici vocauit ſermone dicens: Venite,& fa- Mat. 4.
ciam vos piſcatores hominū. Eſt & aliud myſterium.
Duc in altum: quia ante in arena erat quādo in ſynago
ga erat. alta nō erat aqua iudęę. Deniq; Samaritana &
puteum altum putabat dicens: Et puteus altus eſt, vn- Ioan. 4.
de mihi aquam viuam habes dare? Nō ergo ducere in
altum poterat, quādo cū Iudęis credebat, qui etiā de pu
teo aquam haurire nō poterat. Ideo dicitur Petro: Duc
in altum. hoc eſt, duc ad Chriſtū. Altus enī Chriſtus,
de quo dicitur ad Ioannē a patre: Et tu puer propheta Lucæ. 1.
altiſſimi vocaberis. Duc ergo ad Chriſtū. Et bene altū,
in quo eſt altitudo diuitiarum ſapientię & ſcientiæ dei. Romā. 11.
Duc in altum, quia altus ſuper altum cuſtodiet & exal F
tabit. Ibi ergo altę aquę vbi Chriſtus eſt, hoc eſt, fides,
altæ aquæ, quæ timent deum, quales illę: Viderunt te Pſal. 76.
aquę deus, viderūt te aquę,& timuerūt. Apud Iudęos
aqua alta nō erat in corde viri: ideoq; dominus ait: Po- Mat. 15.
pulus hic labiis me honorat, cor autem eorū longe eſt a
me. In corde amat eſſe Chriſtus. Sicut enim fuit Ionas Ibidē. 12.
in ventre ceti tribus diebus,& tribus noctib⁹: ſic erit &
fili⁹ hoīs in corde terrę trib⁹ dieb⁹,& trib⁹ noctib⁹. De-
niq; vt ſcias quia de fide dicit, Duc in altū: ait Petrus: Lucę. 4.
Pręceptor, per totā noctem laborātes nihil cepimus,
ſed in verbo tuo laxabo retia. Noctem habebat Petrus
anteq̄ Chriſtum videret. Nondum enim venerat dies,
quia veram nō viderat lucem. Synagoga nox eſt, dies
eccleſia eſt. Vnde & Paulus dicit: Nox pręceſſit, dies Romā. 13.
autem appropinquauit. Bona lux, quę perfidię excuſſit
caliginem, fidei diem fecit. Dies factus eſt Petrus, dies
Paulus. Ideoq; hodie natali eorū ſpiritus ſanctus incre-
puit dicēs: Dies diei eructat verbum, hoc eſt, ex intimo Pſal. 18.
theſauro cordis fidē prędicant Chriſti. Et bonus vterq;
dies, qui nobis verum lumen euomunt. Hęc in euange-
lio legimus. Et fortaſſe in cælo hodie de nobis Chriſti
& Petri iſte ſit ſermo. Quotidie piſcatur Petrus, quo-

G tidie ei dicit dominus: Duc in altum. Videor mihi au-
dire dicentẽ Petrũ: Preceptor, per totã noctem laboran
tes nihil cepimus. Nox fuit cũ pauciores ad vigilias cõ
uenerũt. Laborabat in nobis Petrus, qñ noſtra labora
bat deuotio. Laborabat & Paulus. Deniq audiſtis di-
2.Cor.11. centẽ hodie: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? No-
lite facere vt pro vobis laborẽt Apoſtoli. ergo dicit ei:
Per totã noctẽ laborantes nihil cepimus. Nullus certe.
de ditioribus ieiunauit. Quib⁹ hodie bene reſpõdit Pe-
1.Petri.1. trus: In timore hoc incolatus veſtri tẽpus cõuerſamini,
ſcientes quod non corruptibilibus argẽto vel auro redẽ
pti eſtis de vana veſtra cõuerſatione paternę traditiõis,
ſed precioſo ſanguine quaſi agni incõtaminati & ima-
culati Chriſti Ieſu. Non ergo aurum & argentũ vos li-
berauit, ſed probatio fidei multo precioſior auro quod
perit. Bonus ſeruus preciũ ſtudet praeparare dño quod
pro ſe ſolutũ eſt. Noli aurũ parare filia, noli argẽtũ. Nõ
diuitiis iſtis te Chriſtus redemit. Paratũ habeto pre-
cium. nõ ſemper exigeris, ſed ſemper debes. Sangui-
nem ſoluit, ſanguinem debes. Ille pro te ſoluit, tu pro
te redde. Eramus oppignerati malo creditori pecca-
tis. Contraximus chirographum culpae, poenam ſan-
guinis debebamus. Venit dñs Ieſus, ſuũ pro nobis ſan
guinẽ obtulit. Sed non potes ſanguinẽ reddere. Bonus
quidẽ ſeruus debet preciũ ſuũ reparare dño ſuo. Sed ſi
nõ põt preciũ reddere: vel hoc faciet, ne precio videatur
indignus. Ergo & tu dignum te gere tali precio, ne ve-
niat Chriſtus qui te mũdauit, qui te redemit, & ſi te in
Pſal.29. peccato inuenerit, dicat tibi: Quae vtilitas in ſangoine
meo? Quid pfeci tibi, dũ deſcendo in corruptionẽ? Sed
ne mireris quomodo deſcẽderit in corruptionem, cuius
caro (vt alibi ſcriptũ eſt) nõ vidit corruptionẽ. Deſcẽdit
Actuũ.2. quidẽ in locum corruptionis, qui penetrauit inferna, ſed
H corruptionem incorruptus excluſit. Verum vt iam ad
ſuperiora redeamus, rogate vt & mihi dicatur: Duc in
altum, & laxate retia veſtra in capturam. Quis enĩ eſt
qui ſine deo piſcetur hanc plebẽ, preſertim cũ tantę tẽpe
ſtates & procellae mundi huius obſiſtant? Sed qñ vult
dñs, iubet laxare retia, & capitur multitudo piſciũ. Nec
ſola vna, ſed etiã altera nauis impletur, quia plures ec-
cleſiae immaculata plebe cõplentur. Et bene accidit, quia
nos laboraturos dñs ſciebat, & auxilium de ſociis mini
ſtrauit. Adeſt piſcator eccleſiae Bononienſis aptus ad
hoc piſcandi gen⁹. Da domine piſces, quia dediſti adiu-
tores. Nec tamẽ noſtris ſed apoſtolicis vtimur retib⁹.

In illos ſinus & quoſdã Apoſtolicarũ diſputationũ re- L
ceſſus veſtrũ o filię cogatur agmen. Viuificet vos Pe-
trus filię, qui & pro vidua interuenit, quãto magis pvir
gine? Qui diutius viduas flere non paſſus, motus earũ
lachrymis ſuſcitauit altricẽ. Viuificet vos Paulus, qui
vos pręcepit honorari, qui ait: Bonũ eſt ſi ſic maneant 1.Cor.7.
ſicut & ego. Honore prouocat, magiſterio docet, imi-
tat exẽplo. Viuificet ille qui relictis ſuis oĩbus ſecutus
eſt dominũ. ſecutus eſt Petrus, ſecutus eſt Ioãnes. Vi-
de quid piſcator etiã iſte profecerit. dum in mari lucrũ
ſuum quaerit, vitam inuenit omniũ. Lembũ deſeruit,
deum reperit. Scalmũ reliquit, verbum inuenit. Lina
laxauit, fidem vinxit. Plicauit retia, homines eleuauit.
Mare ſpreuit, cęlum acquiſiuit. Hic ergo piſcator dum
ipſe turbato agitatur ſalo, mobili mẽtes ſtatione nutã-
tes fundauit in petra. Adſtruamus igitur piſcatoris ar
tem frequẽtius, vt plenius de virtute credamus. Fuerit
miniſter ignobilis, vt ſit euãgeliſta nobilior. Pauperta-
te egens, vt virtute locupletior. Vilis ad honorẽ vide-
tur, ſed precioſus ad fidẽ. Quãto minus creditur piſca-
tori, tãto amplius creditur, quia nõ ſua, ſed diuina ſunt
quae locutus eſt. Obſequitur plebeia conditio, expecta-
tionem aufert ſapientiae ſecularis, opinionem auget ſa
pientiae ſpiritalis. Qui legem non didicit, & quae le-
gis ſunt ſapit, ipſe ſibi lex eſt. Qui legem non didicit,
& vltra legem loquitur, ab eo accipit a quo ipſa lex ve-
nit. Quae tam repentina dignitas? Piſcatores duo in
monte domini, vni latori legis, executori alteri conferũ
tur. Videte qualis iſte piſcator ſit. Moyſes quidem ter-
rena omnia & mũdanę ſapientiae altitudinẽ ſupergreſ-
ſus, vſq ad caelum & ſidera prudentia mentis aſcendit.
Piſcatoris iſtius mens nõ nubibus caligatur, nõ tẽpori-
bus includitur: nõ myſteriis naturę caeleſtis excluditur,
ſed omnẽ corporalem materiã ſupergreſſa, verbũ apud K
deum vidit, & quod verbum ipſum deus eſſet aſpexit.
Nec obtutu carnis in Petro infirmata trepidauit, ſed
dei filium etiã in homine deprehẽdit. vt aſſumptio cor-
poris ad ius diuinitatis aſſumẽtis adſcita, ĩ nomẽ trãſi-
ret autoris. Et Moyſes quidẽ cũ dicit: Et dixit deus, &
fecit deus: patrem filiumq ſignauit. Sed ille nõ ignora-
bat, ego adhuc ignorabã. Deniq poſt legem populus
errauit, poſt euangeliõ credidit. Magna in diuerſis vir
tutibus dei gratia. In illo quia mundũ deſcripſit, in iſto
quia mundũ ignorauit.

FINIS.

DIVI AMBRO
SII EPISCOPI MEDIOLA- NENSIS AD VIRGINES EXHORTATIO.

A QVI ad cõuiuium magnum
inuitãtur, apophoreta ſecum
referre cõſuerũt. Ego ad Bo-
nonięſe inuitatus cõuiuium,
vbi ſancti martyris celebrata
tranſlatio eſt, apophoreta vo
bis plena ſanctitatis & gratię
reſeruaui. Apophoreta autẽ
ſolent habere triũphos prin-
cipũ. & hęc apophoreta triũ-
phalia ſunt. Chriſti enĩ nrĩ principis triũphi ſunt marty
rũ palmę. Nec vero huc dirigebã iter, ſed quia petitus a
vobis ſum, debui mecum deferre quę aliis parabantur,
ne minor ad vos venirẽ: vt quod in me minus eſt q̃ prę-
ſumebatur, in martyre plus inueniretur. Martyri no-
men Agricola eſt, cui Vitalis ſeruus fuit ante, nunc cõ
ſors & collega martyrii. Precessit ſeruus vt preuideret
locum, ſecutus eſt dominus, ſecurus quod fide ſeruuli
iam inueniret paratum. Non aliena laudamus. Paſſio
enĩ ſerui, dñi diſciplina eſt. Hic inſtituit, ille impleuit.
Nihil illi decerpitur. Quomodo enim minui põt quod
Chriſtus donauit? Egregie & ille qui homini ſeruiuit,
ſeruiendo didicit quomodo Chriſto placeret. Hic tamẽ
geminã laudẽ acquiſiuit: in illo magiſterii, in ſe marty
rii. Certauerũt tamen inter ſe inuicem beneficiis, poſtq̃ B
aequales eſſe meruerunt. Hic illum ad martyriũ pręmi-
ſit, iſte illum accerſiuit. Nullum ergo ad cõmendationẽ
hominis conditio affert impedimentum, nec dignitas
proſapiae meritum, ſed fides affert. Siue ſeruus, ſiue li-
ber, omnes in Chriſto vnũ ſumus: & vnuſquiſq quod-
cumq fecerit bonum, hoc recipiet a domino. Nec ſerui-
tus derogat, nec libertas adiuuat. Vide ad eam rem q̃
nihil in conditione momẽti ſit. Seruus, inquit, vocatus 1.Cor.7.
es? non ſit tibi curę. Qui enĩ vocatus eſt in domino ſer-
uus, libertus eſt domini. Similiter qui liber vocatus eſt,
ſeruus eſt Chriſti. Vide inquã vim Apoſtoli. Plus pu
tatur dediſſe ei qui ſeruus, q̃ ei qui liber vocatus eſt. Ex
ſeruo enĩ libertus Chriſti fit, ex libero ſeruus. Sed nul-
li plus dedit, verum vtriq aequalem menſuram dimiſit.
Apud Chriſtum enim ſeruitus & libertas aequa lance
penduntur, nec vllo diſcerniculo bonae ſeruitutis & liber-

A tatis merita diuiduntur, quia nulla maior eſt dignitas
Roma. 1. q̃ ſeruire Chriſto. Deniq; Paulus ſeruus Chriſti Ieſu.
Hæc enim ſeruitus glorioſa eſt, in qua gloriatur Apo-
ſtolus. An nõ ſumma gloria eſt, quãdo tali precio æſti
mati ſumus, vt ſanguine dñi redimeremur? Sed per-
gamus ad cætera. Cũq; ſanctus Vitalis cogeretur a p-
ſequentibus vt Chriſtum negaret, & ille amplius pro-
fiteretur dominũ Ieſum Chriſtum, omnia tormento-
rum genera in eum exercentes, vt non eſſet in corpore
eius ſine vulnere locus, orationem fudit ad dominum,
dicens: Dñe Ieſu Chriſte ſaluator meus, & deus meus,
iube ſuſcipi ſpiritum meum, quia iam deſidero vt acci-
piam coronam, quam angelus tuus ſanctus mihi oſtẽ-
dit. Et completa oratione emiſit ſpiritum. Sanctus ve-
ro Agricola mitior habebatur moribus, vt ab ipſis etiã
inimicis diligeretur. Ideoq; differebãt eius paſſionem.
Sed hæc perſecutorũ honorificentia, omni erat imma-
nitate acerbior, quę inuidebat martyriũ. Deniq; vbi nõ
acquieuit ſanctus Agricola, crucifixus eſt, vt aduerta-
mus illas blanditias eorum non ſedulitatis fuiſſe, ſed
fraudis. Supplicio ſerui, dñm terrere voluerũt. Vertit
hoc Chriſtꝰ in gratiã, vt martyrio ſerui dñs inuitaret.
Vtriq; nomẽ aptum martyrio, vt deſignati ad marty-
rium ipſis vocabulis viderẽtur. Ille Vitalis dictus eſt,
B quaſi qui contẽptu iſtius vitæ, verã illam vitam æter-
nã ſibi haberet acquirere: Iſte Agricola, qui bonos fru-
ctus ſpiritalis gratiæ ſeminaret, & ſacri ſanguinis effu-
ſione, meritorum ſuorum omnium virtutumq; rigaret
plantaria. Sepulti autem erant Agricola & Vitalis in
Iudæorum ſolo inter ipſorũ ſepulchra. Iudæi ambie-
runt cum ſeruulis ſepulturæ habere conſortium, quorũ
Num. 23. dominum negauerunt. Sic & aliquando Balaã dixit:
Moriatur anima mea pro animis iuſtorũ. & tamẽ nõ
cõmunicauit eorum operibus cum viueret, quorum in
animis cupiebat mori. Et iſti quos viuentes perſecuti
ſunt, mortuos honorabant. Illic igit̃ martyris exuuias
requirebamus, tanq̃ inter ſpinas roſam legentes. circũ-
fundebamur Iudæis, cum ſacræ reliquiæ eueherentur.
Aderat populus eccleſiæ cum plauſu & lætitia. Dice-
bãt Iudæi: Flores viſi ſunt in terra, cum viderẽt mar-
tyres. Dicebant Chriſtiani: tẽpus inciſionis adeſt. Iam
qui metit, mercedẽ accipit. Alii ſeminauerunt, & nos
metimus martyrum fructus. Iterum audientes Iudæi
Cant. 2. voces plaudentis Eccleſiæ, dicebant inter ſe: Vox tur-
turis audita eſt in terra noſtra. Vnde bene lectum eſt:
Pſal. 18. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiã.
C Dies diei, Chriſtianus Chriſtiano. Nox nocti, Iudęus
Iudæo. Indicabant ergo Iudæi quod haberent ſcientiã
martyrum, ſed non ſcientiã verbi. Id eſt, non ſecundum
illam ſolius boni, & ſolius veri ſcientiã. Ignorantes enĩ
Rom. 10. dei iuſtitiam, & volẽtes ſe iuſtificare, iuſtitiã dei nõ re-
ceperunt. Detuli ergo vobis munera, quæ meis legi
manibus, id eſt, crucis trophea, cuius gratiam in operi-
bus agnoſcitis. Certe & ipſi dæmones cõfitẽtur. Con-
dant alii aurum atq; argẽtum, ac de latẽtibus eruãt ve-
nis. Legãt precioſa monilium ſerta. Tẽporalis ille the-
ſaurus eſt, & ſæpe habẽtibus pernicioſus. Nos legimꝰ
martyris clauos, & multos quidẽ, & plura fuerunt vul-
nera q̃ membra. Clamare martyrem diceres ad popu-
lum Iudæorum, cum clauos eius colligeremus: Mitte
Ioan. 20. manus tuas in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed
fidelis. Collegimus ſanguinem triumphalem, & cru-
cis lignum. Hæc ſanctæ viduæ negare non potuimus
poſtulanti. Munera itaque ſalutis accipite, quæ nunc
ſub ſacris altaribus reconduntur. Ea igitur vidua ſan-
cta eſt Iuliana, quæ hoc domino templum parauit atq;
obtulit, qđ hodie dedicamus, digna tali oblatione, quæ
in ſobole ſua templa iam domino pudicitiæ atque in-
tegritatis ſacrauit. Dum Iulianam volui dicere, Iudęã
dixi. Non errauit lingua, ſed definiuit. Iudæa enim
Pſal. 75. eſt anima quæ Chriſtum fatetur. Denique notus in
Iudæa deus. Id eſt, vbi agnoſcebatur deus, non vbi D
negabatur. Eſt ergo in ſpiritu Iudæa, vbi maior por-
tio intellectus & ſyncerior, quia ſalus ex Iudæis eſt. Ioan. 4.
Linguæ igitur error teſtimonium ſanctitatis inuenit.
Honoremus ergo hanc viduam, quia ſcriptum eſt: Vi 1. Tim. 5.
duas honora quæ vere viduę ſunt. Licet verborum no
ſtrorum honorem non ambiat quæ Apoſtoli manda-
tum adæquauerit, habens in bonis operibus teſtimo-
nium, quæ bene filios educauerit, melius inſtituerit.
Quis hanc non vt deſtitutam & miſerabilem deplo-
rauit quando amiſit maritum? At iſta miniſtrum ſa-
cris exceptum altaribus amplius ingemuit, quam ſibi
coniugem, aut patrem filiis. Nam etſi præſidio eſſet
mariti viduata & ſolatio, tamen apud piam mentem
cauſa Eccleſiæ præponderabat. Succinxit itaque men-
tis viſcera, & circũfuſam ſe videns numero filiarũ triũ,
& vnius filii, quo ſolent terreri cæteræ, hoc fortior fa-
cta, tali filios alloquio conuenit: Filii amiſiſtis patrem,
matrem habetis. Melior quidem fuiſſet illa commu-
tatio, ſi pater viueret, mater deeſſet. Tamen infirma
licet & deſolata oſtendo vobis, ſi vultis ſequi, quo arbi-
tremini patrem vobis non deceſſiſſe. Habebitis enim
meliorem de cælo parentem. Ille eſt qui & hos ſufful-
ſit patres. Quid enim aliud iam ſupereſt ſpei? Pater E
vobis fuit diues gratia, non pecunia, opulentus mini-
ſterio, non patrimonio, cuius hæreditas fides eſt locu-
ples deo, ſed egen a ſeculo. Satis vos diuites reliquit, ſi
propoſitum eius ſequamini. Sola eſt fides vtrique in-
diſcreta ſexui, cẽſus virorum, dos virginum. Et tu qui-
dem fili aliquãto propior patri, agnoſce quæ matri de-
beas, quod domui vocabulum reddas. Ętas te excu-
ſat, ſed hæreditas vocat. Iucundentur fili pater &
mater in te. Noli matrem contemnere quaſi inpruden
tem. Regis admonitio, inquit, quæ mater ſua, qui fi-
lius, qui ſeruat dictiones dei. Primogenite tibi dico fi-
li, qui filius mei vẽtris, qui natus mearum orationum,
ne dederis mulieri tuam honeſtatem. Audis quid ſa-
pientis dicat, quid ſcriptura aſſerat. Conſidera quis te vt
naſcereris iuuerit, filius es votorum magis q̃ dolorum
meorum. Cõſidera cur te mulieri pater tali nomine de-
ſignauerit qui vocauit Laurentium. Ibi vota depoſui-
mus, inde nomẽ aſſumpſimus. Vota effectus ſecutus
eſt, redde martyri quod debes martyri. Ille te nobis im
petrauit, tu reſtitue qđ de te huiuſmodi nominis ap-
pellatione promiſimus. Quid autem eſt fili aliud qđ
eligendum putes, niſi deum patrum tuorum? Ipſe enĩ
pauperes & diuites facit, humiles & excelſos facit: ſuſ- F
citat a terra pauperem, & de ſtercore inopem, & ſede-
re eum facit cum potentatibus in tribunali honoris &
hæreditatis. Dat votum optanti, & benedicet annos
iuſti. Quid hoc fili præcellentius, aut quid eſt vita ho-
minis in hac terra, niſi leuis curſor? En tranſiuimus, &
nihil vidimus. Atque vtinam hunc curſorem imita-
remur, vt nihil videremus, & nulla portaremus one-
ra. Sed quod eſt grauius, curſus vacuus, & onera ina-
nia. Inania quidem, ſed non leuia, neque delicti vacua,
quia graue fœnus peccati eſt. Vnde clamat ſanctꝰ Iob:
Nõne tẽtatio eſt vita hoĩs in terra? aut ſicut mercena- Iob. 7.
rii quotidiani vita eius, & ſicut ſeruus timẽs dñm ſuũ,
qui vmbrã inuenerit, & ſicut mercenariꝰ expectãs mer
cedẽ ſuã, ſic ego expectaui ĩ vacuũ. Noctes autẽ dolorũ
datę ſunt mihi. Si dormiero, dico, Quãdo dies? Cum
ſurrexero, iterum, Quãdo veſper? Plenus ſum dolorũ
a veſpere vſq; mane. Vita autem mea leuior q̃ fauilla.
Periit autem in vana ſpe. Nihil igitur eſt homo, niſi tu
dñe intendas in eum, & viſitationẽ eius facias vſq; ma
ne, & in requiem eum inducas. Arbor ſi excidatur, re-
pullulat, & floret ab aquę odore. Homo cũ occiderit, ni-
hil eſt, ingruũt ſuper eum dolores. Hãc igitur tẽtationẽ
tãtarũ neceſſitatũ ſi vultis ſibi vitare, integritas corpo-
ris expetenda vobis eſt, quã ego pro cõſilio ſuadeo, non

G pro imperio præcipio. Sola eſt enī virginitas quæ ſua-
deri poteſt, imperari non poteſt, res magis voti ꝙ̄ præ-
cepti. Quod enim gratiæ eſt, non iubetur, ſed deſide-
ratur, electionisque magis eſt ꝙ̄ ſeruitutis. Vnde &
1.Cor.7. Apoſtolus dicit: De virginibus autem præceptum do
mini non habeo, conſilium autem do tanquam miſe-
ricordiam conſecutus a domino. Legerat enim dixiſ-
Eſa.56. ſe dominum ſpadonibus: Quicunq; cuſtodierint præ-
cepta mea, & elegerint quæ ego volo, & amplectentur
teſtamētum meum, dabo illis in domo mea, & in mu-
ro meo locū nominatū, meliorē filiorū & filiarum, no-
men æternum dabo illis, & non deficient. Meliorem,
inquit, locum vobis dabo, ſpadonibus dicit: iis videli-
cet qui ſe reſecta genitali parte abſciderint. Ipſi ſunt er-
go qui habēt ī cælo præmia cæteris præſtantiora. Hoc
in euangelio ſuo prædicat dei filius. Dicentibus enim
Apoſtolis, quia ſi ita eſt cauſa viri, vt non liceat illi vxo
rem dimittere, niſi ex ſola cauſa fornicationis, non ex-
Mat.19. pedit nubere, reſpondit dominus: Non omnes capiunt
verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Hoc eſt: non capit
hoc conditionis humanæ infirmitas, vt omnibus pa-
teat, ſed illis ſolis facile eſt ad capiendum, quibus diui-
na refulſit gratia vt caſtrare ſe poſſint, quo regnum cæ
lorum adipiſcantur. Audiſti fili quantum ſit præmiū
integritatis. Regnū acquiritur, & regnum cæleſte, vi-
tam angelorum exhibet. Hoc vobis ſuadeo, quo nihil
pulchrius, vt inter homines angeli ſitis, qui nulla ſibi li
gantur nuptiali copula: quoniam quæ non nubunt,
H & qui vxores non ducunt, ſicut angeli in terris ſunt, vt
tribulationem carnis non ſentiant, ſeruitutem ignorēt,
a mundanæ cogitationis ableuentur contagio, diuinis
rebus mentem intendant, vt tanquam exuti corporis
infirmitate, non quæ hominis ſunt, ſed quæ dei ſunt, co
gitent. Conſiderate filiæ ſi velitis nubere, quantum vo
bis deſit, quibus pater deeſt. Deeſt opima dos, quod
ipſum tamen ſi abundaret, timeretis magno precio ſer
uitutem. Nunc vero quis non deſpiciat deſtitutas pa-
tres? Quo cōfugietis? Vnde auxilium poſtulabitis ad-
uerſus virorum iniurias? Quāta in ipſis coniugiis in-
commoda ſunt? Q̄ graues plerunque contumeliæ?
Quanta vincula? Primum ipſum coniugium vincu-
lum eſt, quo alligaẗ viro nupta, & ei ſubiectione adſtri-
gitur. Bonum quidem charitatis vinculum eſt, ſed ta-
men vinculum, de quo cum velit ſe exuere nupta, non
poſſit, nec liberum ſui habere arbitrium. Denique Apo
1.Cori.7. ſtolus dicit: Mulier ſui corporis poteſtatē non habet,
ſed vir. Et quid mirum de muliere, quandoquidem &
vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier? Si
I qui fortior eſt, poteſtatem nō habet, quanto minus in-
firmior? Non ergo abſoluit mulierem communis ſer-
uitus, ſed grauius adſtringit. Videte itaq; quid ſcriptu-
ra dicat, quid Apoſtolus ſuadeat. Quis vobis poteſt
melius conſilium dare, ꝙ̄ ille vas dominicæ electionis?
Quid igitur dicat, percipite auribus. Volo autem o-
mnes homines eſſe ſicut meipſum. Et iterum dicit de
nō nuptis, & viduis: Bonum eſt illis ſi ſic maneant, ſi-
cut & ego. Volo vos imitatrices eſſe tanti Apoſtoli,
vt vitam eius ſequamini, qui coniugii vinculum refu-
git, vt vinctus eſſet Chriſti Ieſu. Non potuiſſet ad tan-
tam apoſtolatus ſui peruenire gratiam, ſi fuiſſet alliga
tus coniugii contubernio. Quod ſi ille qui & doctrina
præſtantiſſimus erat, & tantum Chriſti donum habe-
bat, iudicauit tantum momēti eſſe ſi abſtineret ab vſu
copulæ cōiugalis, & ideo ſic manſit, ne plurimum ſuo
muneri decerperetur, quod neque orationi vacare ſem
per liceret, neque ſemper diuinis intendere mandatis,
quem cōiugii cura reuocaret, vt placere vxori eſſet ne-
ceſſe: quid vtique vos eligere oportet, quibus ſola vir-
ginitas poteſt libertatem dare? Quoniam quæ nupſe-
rit, ad ſeruitutem pecunia ſua venditur. Meliori con-
ditione mancipia ꝙ̄ coniugia comparantur. In illis me-
ritum emitur ſeruitutis, in iſtis precium ad ſeruitutem K
additur. Nupta venalis auro grauatur, auro æſtima-
tur. Experta ſum filiæ labores copulæ, cōiugii indigni-
tates. Et ſub bono coniuge, nec tamen ſub bono mari-
to libera fui, ſeruiebam viro, & laborabam placere. Mi
ſeratus eſt dominus, & fecit miniſtrum, continuoque
& mihi & vobis raptus eſt. Et fortaſſe miſerante domi
no, ne diceretur maritus. Videtis filiæ lōgæuam ma-
trem doloribus, & adhuc immaturam viduitatis ſtipē
diis. Videtis amiſſum omne præſidium & ornamen-
tum. Nec auxilium viri habeo, nec virginitatis gratiā.
Et de me leuis cura. Vos mœreo, vos conſidero. Re-
māſerunt mihi onera cōiugii, abiere adiumēta. Quā-
to mallem in hos nunquam veniſſe vſus. Poteſtis ta-
mē excuſare patrē, ableuare matrē. Si quid in nobis a-
miſſū eſt, in vobis repręſentet. Hoc ſolo nos cōiugii nō
pœnitebit, ſi vobis labor noſter ꝓfecerit. Proximū pu-
tabo matrē eſſe virginū, ac ſi virginitatē tenerē. Cōſide
rate filiæ quā ſibi veniēs in has terras dn̄s Ieſus matrē
elegerit, ſalutē mundo daturus. Per virginem venit, &
mulieris lapſus partu virginis ſoluit. Veſtra quoq; inte-
gritas meos ſoluat errores. Quid boni ſit virginitas, cō
ſiderate. deſtitutā me eſſe certū eſt, pręſidio egere. Sed
ſi volueritis ſic manere, nullius opem requiram, abun- L
dabit mihi ad omnem opitulationem veſtræ integri-
tatis corona. Quis nō dicet beatam, quam nūc miserā
putant? Quis non honorabit tot virginum matrem?
Quis non venerabitur aulam pudoris? Multas fœmi
nas ſcriptura diuina in lucem euexit, palmā tamen pu-
blicæ ſalutis ſolis virginibus dedit. In veteri teſtamen
to terra ac mari clauſum Hebræorum populum virgo
per maria pedes duxit. In euāgelio autorem mundi &
redemptorem virgo generauit. Virgo eſt eccleſia, quā
ſtuduit Apoſtolus virginē caſtam aſſignare Chriſto.
Virgo eſt filia Sion. Virgo eſt ciuitas illa Hieruſalē
quæ in cælo eſt, in quam nihil cōmune intrat atq; im-
mundū. Virgo eſt & illa quā vocat Ieſus, cui & dixit:
Ades huc a Libano ſpōſa, ades huc a Libano, trāſibis
& ꝑtrāſibis. A pricipio fidei nō ſolū trāſit virgo, ſed etiā
pertranſit, quæ feſtinat ad ſponſum. Trāſit ſeculū, per-
tranſit ad Chriſtum. vel quia ea quæ Chriſto ſe dicaue
rit, tranſeundo ad cæleſtia, terrena pertrāſeat. Nam &
ipſe ſponſus ſic venit ad ſponſam ſuam, vt ſaliat ſuper
montes, trāſiliat ſuper colles. Addit adhuc ad laudem Cant.4.
virginitatis: Hortus clauſus ſoror mea ſponſa, hortus
clauſus, fons ſignatus. quod meliores afferat fructus M
clauſtro pudoris ſepta virginitas, in qua intemerata
permaneant caſtitatis ſignacula. Hunc hortum animę
veſtræ, hūc fontem ſeruate puri liquoris, vt eum in vo-
bis nemo perturbet, nemo reſignet, quem genitalis in
vobis origo ſignauit. Nemo auferat animæ veſtræ vi-
neam, & vilia olera ſerat. Vinea enim quidam fru-
ctus virginalis eſt: Coniugia velut olerum plantaria
ſunt, in quibus frequens zelus eſt: et ideo, ſicut olera
hęrbarum, cito cadunt atque marceſcunt, niſi finem im
ponat ſenectus, aut ad perfectum vehat continentia.
Non veniat ergo in vobis Achab, qui concupiſcat vi-
neam veſtram delere & extinguere. Nec veniat in vo-
bis Iezabel, vanum illud & ſecurſare profluuium, hoc
enim ſignificatur vocabulo, vana & vacua redundan-
tia. Sed veniat Nabuthe, qui venit a patre, ſicut indi-
cat nominis ipſius interpretatio, qui vineam ſanguine
defendat ſuo, & pro ea mortem offerat. Hic eſt qui lapi-
datus pro nobis eſt, pro nobis mortuus, pro nobis fal-
ſis appetitus teſtimoniis, Qui pauper huc venit, cum 2.Cor.8.
diues eſſet, vt vos eius inopia ditaremini. Hic eſt vi-
tis, qui redundantibus gratiæ ſuæ fructibus repleuit
vniuerſum orbem terrarum. Hic in veſtris pectoribus
alta maneat defixus radice, vt & fructus veſter exube-
ret, & liquore gratiæ ſpiritualis corporei vaporis in-
cendia temperētur. Hic eſt qui venit in nube leui, ſicut

Eſa.19. dixit propheta: Ecce dominus ſedet ſuper nubem leuē
A & veniet in Egyptum. ſignificãs quod in Egyptum,
id eſt, in afflictionē iſtam mundi huius veniret per vir-
ginem. Nubem itaq; Mariam dixit, quia carnem ge-
rebat leuem, quia virgo erat, nullis oneribꝰ grauata cō-
iugii. Ipſa eſt virga germinans florem, quia pura, & ad
dominum libero corde directa virginitas, quę nullis in
hoc ſeculo curarum anfractibus reflectatur. Ideo illam
dominus de cruce diſcipulo ſuo dilectiſſimo ſibi tradi-
dit ſancto Ioāni, qui dixit patri & matri ſuæ, Non noui
vos. Deniq; vocatus a Chriſto reliquit patrem, verbū
ſecutus. Huic traditur virgo, qui ſuos neſciat. Huic tra-
ditur virgo, qui de pectore Chriſti hauriat ſapientiam.
Huic traditur virgo, qui fratres ſuos non cognouit, &
filios ſuos nō ſciuit. Ideoq; benedicit eum lex. Date Le
ui veros eius, date Leui ſortes eius. Vnde & matrem
Ioan.19. domini ipſe ſuſcepit. Scriptum enim habemus quia
ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua. Quid eſt in
ſua, cum reliquerit patrē, & Chriſtum ſecutus ſit? Aut
Matt.19. quomodo in ſua, cum ipſi Apoſtoli dixerint: Ecce nos
reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? Quæ ſua habe-
bat Ioannes, qui mundana & ſecularia non habebat,
quia de mundo non erat? Quæ ergo habebat ſua, niſi
ea quæ a Chriſto acceperat? Bonꝰ verbi ſapiētięq; poſ-
ſeſſor, bonꝰ receptor gratiæ. Audite quæ Apl'i a Chri
Ioan.20. ſto acceperint. Accipite, inquit, ſpiritū ſanctum. quorū
remiſeritis peccata, remiſſa erunt: & quorum detinue-
ritis, detenta. Neq; enim mater domini Ieſu niſi ad poſ
ſeſſorem gratiæ demigraret, vbi Chriſtus habebat ha-
bitaculum. Date ergo & vos filii mei vero illi Leui ve
B ros eius. Eſtote nubes, ſed leues. Eritis profecto ſi able-
uet virginitas onera conditionis, & tenebras huius li-
moſæ carnis illuminet. Ideo dicit illa: Nigra ſum, &
Cant.1. decora, filię Hieruſalem. Nigra per carnem, decora per
virginitatē. Nubes itaq; ſunt, & graues nubes quę nu-
pſerint. Nanq; a nubibus verbum nubētium tractū ar-
bitror. Deniq; operiuntur & nubes, cum acceperint nu
ptiaræ velamina. Et vere graues nubes, quæ ſuſtinent
ſarcinam matrimonii. Nam etiam grauari aluo ferun-
tur, cum ſemina cōceptionis acceperint. Date ergo Le
ui veros eius. Quid tā verū q̄ intemerata virginitas,
quę ſignaculū pudoris, & clauſtrū integritatis genita-
le cuſtodit? At vero cum vſu coniugii iuuencula deflo
ratur, amittit quod ſuum eſt, quādo ei miſcetur alienū.
Illud ergo verum quod naſcimur, non in quod muta-
mur, quod a creatore accepimus, non quod de cōtuber-
nio aſſumpſimus. Date ergo vero illi Leui, illi ſacerdo
C tum principi, vero Aaron, vero Melchiſedech veros
eius, quales ipſe condidit, nō quales ſeculi huius vſus ef
ficit, vt opus ſuum in vobis, & illud genitale ſignacu-
lum inuiolatum atq; integrum recognoſcat. Date illi
& exhibete illum Adam qui fuit ante peccatum, illam
Euam quæ fuit anteq̄ lubricum ſerpentis hauriret ve-
nenum, priuſquā eius ſupplantarentur inſidiis, quādo
non habebant quo confunderētur. Nam vtiq; nunc li-
cet bona ſint coniugia, tamen habent quod inter ſe ipſi
coniuges erubeſcāt. Tales ergo eſtote filii quales Adā
& Eua in paradiſo fuerunt, de quibus ſcriptum eſt qđ
poſtea q̄ de paradiſo eſt eiectus Adam, cognouit Euā
vxorem ſuam, & illa concepit, & peperit filium, cui no-
men Abel. Melior itaque ſecundus q̄ prior fructus,
quia iſte immaculatus, ille maculoſus. Iſte adhærens
deo, & totus a domino, ille mundana & terrena poſſeſ-
ſio. Denique in iſto mundi redemptio annunciatur, ab
illo mundi ruina. In hoc Chriſti ſacrificiō, in illo diabo-
li parricidium. Nihil ergo vobis ſit filii cum poſſeſſio-
ne ſeculi, nec terrenæ vobis & Iudaicæ poſſeſſionis vi-
los vendicandos eſſe ſortitus arbitremini. Legimus
quidem quia Moyſes, id eſt lex, terras bello & cæde
quæſitas, ſorte diſtribuendas Hebræorum populo cen
ſuerit, quarum poſſeſſionem ſibi Salphæ filiæ poſtula-
runt, ſed quia Salphæ filiæ. Tamen idem Moyſes D
Leuitis nō diuiſit terrā, quorum non erat terrenus, ſed
ſuperior incolatꝰ. Sed iis ſine labore terreno ſacri ſtipē-
dia miniſterii deputauit. Salphæ autē filiæ quid ſunt
quę terrā petūt, niſi (vt interpretatio docet) oris obum-
bratio? quæ vtique in illis eſt, quibus non eſt verbum
in ore ipſorum, nec in ſermone eorum veritas: ſicut
in populo Iudæorum qui nolunt Chriſtum deum dei
filium confiteri. Tales igitur terram requirunt, & hu-
iuſmodi poſtulāt poſſeſſionē, in qua tota vitæ ſuę ætа-
te deſudent, & pro fructibus ſpinas curarum & ſolicitu-
dinum metant. Fugite ergo filiæ vmbram oris, quę in
lumen æternum creditis, quod illuminat omnem ho-
minem, qui non tanquam in vmbra Chriſtum, ſed in
lumine cōfitemini. Populꝰ qui ſedebat in vmbra mor- Eſa.9.
tis, lux orta eſt illis. Fuimꝰ ergo in vmbra, ſed nūc iā nō
ſumꝰ, qui Chriſti fatemur. Atq; vtinā licuiſſet & mihi
dicere, qui Chriſto profitemur. Et tū profiteamur, ego
viduitatē, vos virginitatem. Fiat in vobis ore ad ſalu-
tē confeſſio. Date ergo Leui illi ſalutari noſtro ſortes
eius. Sors eius Leuitica eſt, ſors eiꝰ virginitas eſt, ſors E
eius viduitas eſt, quoniā non ſolū virgo, ſed etiam mu
lier innupta cogitat quæ ſunt domini. Vnde & Apo- Ephe.1.
ſtolus dixit: In quo & ſorte conſtituti ſumus. Sicut enī
in veteri teſtamento terra ſorte diuiſa eſt, ita in Euan-
gelio ſorte quadam domino deputamur. Vnde & ſcri-
ptum eſt de Euangeliſtis: Diuiſerunt ſibi veſtimenta Ioan.19.
mea, & ſupra veſtimentum meum miſerunt ſortem.
Et Apoſtoli, cum eligendus eſſet duodecimus apoſto- Actuū.1.
lus in locum Iudæ, ſorte munus apoſtolatus deferen-
dum arbitrati ſunt. Itaq; oratione facta vt de duobꝰ do-
minus quem vellet eligeret, ſors cecidit ſuper Mat-
thiā. Illa igitur vetus terrena ſortitio, hæc ſpiritalis. In
illa cenſus ſeculi materialis, in hac perſonalis officii. Ibi
poſſeſſio curarum, hic diuiſio gratiarum. Illic poſſide-
mus arua plena laboris atq; mœſtitiæ, hic poſſidemur
a Chriſto. Vnde ſanctus domini dicit: Poſſediſti renes Pſal.138.
meos. Hic filii poſſideat renes veſtros, vt in illis ſemi-
naria maneant caſtitatis, incentiua virtutum. Ideo-
que dicate vos Chriſto, confitemini ei, vt dicatis: Por-
tio mea dominus. Non poteſt hoc nupta dicere, ſed in-
nupta. Nupta enī quærit viro ſuo, innupta autē Chri-
ſto placere. Illa mundi, hæc Chriſti poſſeſſio eſt. Chri-
ſti poſſeſſio Leuita eſt, qui nihil ſibi de terris vendi-
cat. Qui quærit vxorem, nō poteſt dicere: Portio mea
dominus. Denique Chriſti miniſter quid ait? Argen- Actuū.3.
F tum & aurum non habeo, ſed quod habeo, do tibi: In
nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Hoc
enim acceperat, quoniam aurum non deſiderauerat.
Denique miſſus erat ſine virga, ſine ſacculo, ſine pecu-
nia. Et ideo gloriabatur, quia non habebat quod nō ac-
ceperat. Non enim erubeſcebat in paupertate, quem
pauper redemerat. Ideoq; dixit, Surge & ambula: quia
legerat: Iſte pauper clamauit, & dominꝰ exaudiuit eū. Pſal.33.
Sit ergo vobis portio dominus, dominus qui ſteri-
lem & parientem facit. Vtraque facit, ſed altera in tri-
ſtitia parit, altera in ſterilitate lætatur, cui dicitur: Lę- Eſa.54.
tare ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama quæ
non parturis. Habet filios ſine partus dolore. Vn-
de & dicitur de eccleſia: Quis audiuit ſi parturiuit Eſa.66.
terra vno die, & gens nata eſt ſimul? Vno autem
die terra non parturit, ſed parit gratia. Venit paſchæ
dies, in toto orbe baptiſmi ſacramenta celebrantur, ve-
lantur ſacræ virgines. Vno ergo die ſine aliquo dolore
multos filios & filias ſolet eccleſia parturire. Ideoq; pul
chre dicitur, Et gēs nata eſt ſimul, de populo cōſecrato.
Videtis myſteria, videtis gratiā Chriſti, gratiā ſpiri-
tuſſancti, quæ velut quadā ſorte defertur, quoniā nō ex Gal.3.
operibus, ſed ex fide vnuſquiſq; iuſtificatur a domino.
Sicut enī ſortis euentus non in noſtra eſt poteſtate, ſed
quem caſus attulerit, ſic gratia domini nō quaſi ex mer

G cedis merito,ſed quaſi ex voluntate defertur. Vnde &
Apoſtolus ait de diuiſionibus grãtiarũ quæ diuerſo mo-
1. Cor. 12. do dei ſeruulis deferuntur: Hęc autem omnia operatur
vnus atq; idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.
Prout vult,inquit,non prout debetur. Deniq; & domi
nus ait illis vberiorem mercedẽ pro opere poſtulanti-
bus,& conquerentibus quod parẽ accepiſſent cum iis
Mat. 20. qui poſterius aduenerant: Si ego bonus, oculus tuus
quare nequam eſt? Date ergo filii ſortes veſtras ei qui
vltra meritum laboris remunerationẽ ſuis donare cõ-
ſueuit. Date veritatem ipſi⁹ viro ſancto,id eſt, integri-
tatem. Ipſius enĩ eſt integritas qui immaculatus adue
nit. Veritas itaq; virginitas, corruptela mendaciũ eſt.
State ergo in corde veſtro,ſicut bona vinea in propagi
ne ſua. Multæ enim tẽtationes ſunt,ideoq; ait ſcriptu-
Pſal. 105 ra: Tentauerunt eum in tentatione, & maledixerit ei
ſuper aquam contradictionis Cades. Tentatur virgi-
nitas a pleriſq; petitoribus. Et cum voluerit virgo per-
ſeuerare,exiſtunt qui contradicant. Cõtradicit petitor,
& refutatus maledicit. In opprobrio eſſe videtur innu-
pta vel virgo vel vidua. Cades enĩ innupta eſt, quæ eſt
ſancta corpore & ſpiritu,& domino ſe dicauit,quæ reli-
quit parentes, & non facit voluntatem eorum qui ſo-
lent dicere: Debes nobis filia nepotes. Cades eſt quæ fi
lios neſcit. Quod ſi illa diuitiis ſeculi pręfert opprobriũ
Chriſti,quod neceſſe eſt ſubeat qui quærit Chriſto pla-
cere:quanto magis vos,quos pater prouocat ad inte-
gritatem,mater hortatur id ſequi quod conuenit? Bo-
1. Cor,7. num eſt ergo virginitas. Deniq; qui iudicaunt, iquit,in
H corde ſuo ſeruare virginẽ ſuã, bene facit. Igitur & qui
matrimonio iungit virginem ſuã, bene facit: & qui nõ
iungit, melius facit. Ille bene facit propter laqueum:
hic melius facit propter vtilitatem. Illud pro remedio,
iſtud pro præmio. Beatior autẽ erit quæ ſic mãſerit,ſe-
cundum meum cõſilium. Puto enim quod & ego ſpi-
ritum dei habeã. Sequimini ergo filiæ conſilium Apo
ſtoli,donũ ſpiritusſancti. Sumite ergo & vos ſicut ſum-
Exo.15. pſit Maria ſoror Moyſi & Aaron tympanum in ma-
nibus veſtris,& exite dicentes: Cãtemus domino,glo-
rioſe enim honorificatus eſt.equum & aſcẽſorem pro-
iecit in mare. Mortificate membra veſtra, vt tympanĩ
modo nulla in iis laſciuia carnis exęſtuet, oĩsq; flagrã-
tiæ corporalis ſenſus intereat. Neſciat in iis niſi ĩ mor-
tuis corporis voluptatib⁹ ſol⁹ ſpũs reſultare. Si enĩ mor
tui fueritis peccato, viuetis deo. Viuetis autem ſi non
regnet in corpore veſtro mortuo vlla cõcupiſcẽtia. Ver
ſate manib⁹ veſtris crucẽ dñi Ieſu, & in veſtris eã ope-
ribus ableuantes calcate mundi huius profundum, &
pertranſite, vt ille ſicut equus adhinniens in libidinem,
nullum locum inueniat in vobis, & quicunq; voluerit
I perſequens comprehendere vos, demergatur. Dextera
leuaq; circa vos aquæ murus ſit, vt vapor omnis corpo
ris temperetur, donec ad illos intelligibiles duodecim
fontes, & ſeptuaginta arbores palmarum, ad illam ma
gni requiem ſabbati diuina vos dignatio perducat, &
in monte hæreditatis ſuæ plantare dignetur, vbi ſan-
cta Maria choros ducit. Induite ergo filiæ dominum
Ieſum Chriſtum, quærite veram ſapientiã, de qua di-
Iob. 28. cit Iob: Sapientia autẽ vnde inuenta, aut qui locus di-
ſciplinæ? Abyſſus dixit, Non eſt in me. Mare dixit,
Non eſt mecum. Bene abyſſus dixit, nõ eſt in me, quia
reſurrexit. Non enim habet quem tenere non potuit.
Deniq; habes in euangelio quia angeli dixerunt mu-
Mat. 28. lieribus ad ſepulcrum venientibus: Ieſum qui crucifi-
xus eſt, quæritis. nõ eſt hic, ſed ſurrexit. Quid eſt, non
eſt hic? id eſt, non eſt in ſepulcro, non eſt in infernis, ſed
in cæleſtibus eſt. Mare quoque, hoc eſt, ſeculum dicit,
mundus hic dicit, Nõ eſt mecum: quia ſupra mũdum
eſt, quẽ vitæ humanæ lapſus atq; illecebra nõ immuta-
1. Pet. 2. uit, quia peccatum nõ fecit, nec eſt dolus inuẽtus in ore
eius. Abyſſus ergo dixit: Nõ eſt in me. Mare dixit: nõ

eſt mecum. Sed cęlum nõ dixit quia nõ eſt apud ſe, quẽ K
receperat reſurgẽtem. Paradiſus nõ dixit: nõ eſt in me,
quẽ regnare in ſe abſoluto quoq; latrone cognouerat, ſi-
cut ipſe dominus dixit: Hodie mecum eris in paradi- Luc. 23.
ſo. Attrahite filiæ ſapiẽtiam in interiora veſtri cordis
promptuaria, quoniã ea eſt omni auro argentoq; pre-
cioſior, quam mors neſcit, quia non mortui laudant do
minum, ſed viuẽtes. Et vos igitur vt viuatis, laudate
dñm, & laudate eum diebus ac noctibus. Laudabitis
autẽ, ſi ab eo nulla vos auertat cupiditas matrimonii,
& cura mundi, quoniã quæ cõiugium ſortiuntur, ſolici
tantur mundi huius negociis. Cõſiderate filiæ quid vo
tis debeatis parẽtum. Aperuimus ad deum os noſtrũ,
votum eſt voluntas parẽtum. Nos orauimus, vos ſol-
uite. Quanta vis ſit in votis parentum, Iepte Galadi- Iudicũ. 13.
tæ filia vos debet docere, quæ ne fruſtraretur oblatio-
nem patriam, etiã mortem ſuam obtulit. Nam cum il
le ſolicitus de belli periculo vouiſſet, ſi ꝓſperior pugnæ
euentus foret, id quod regredienti domum ſuã primo
ſibi occurreret, deo ſe immolaturum: vbi victoria po-
titus eſt, occurrit filia læta præ cæteris gaudio victorię
& pietatis officio. Ingemuit pater non affectus imme-
mor, ſed memor voti. Quæſiuit cauſam filia, reſpõdit
ille quid dño promiſiſſet. Tum illa hortata eſt vt ꝓmiſ-
ſum deo munus impleret. Itaq; incautam patris obla-
tionem ſanguine ſuo ſoluit. Hæc vobis filiæ ſunt com-
munia. Tu autem fili quem mihi verus Helcana, id eſt L
dei dedit poſſeſſio, poſtulatus meus, petitus meus (in-
de enim etiam Samuel nomẽ accepit) tu inquã impe-
tratus meus, & votiuus meus, qui quomodo ĩ vterum
meum veneris neſcio, (iam enim deſperauerã ſobolẽ
ſexus virilis) quẽ mihi vota mea, nõ aliqua ſolẽnis coet⁹
ſecreta formarunt: tu inquam fili agnoſce a quo dona-
tus ſis mihi. Ille tua ora plaſmauit, ille tua mẽbra diſti
xit, ille mea orata ſuſcepit, cuius tẽplo, cui⁹ obſequio te
anteq̃ naſcereris ſacraui. Non parentibus, non tibi, ſed
deo natus es, cuius anteq̃ de vulua matris exires, eſſe
cœpiſti. Et oẽs quidẽ illius ſumus, ſed tamen tu ſpecia-
liter promiſſus dño, tu redderis, quia ſcriptum eſt: Vo- Pſal. 75.
uete & reddite dño deo veſtro. Ego miſera, ego indi-
gna, & tamẽ quaſi Anna promiſi, vt oĩbus vitæ tuæ
diebus ac noctibus a conſpectu dñi non recedas. Ego ꝓ-
miſi, tu exequere. Dominus ſibi hoſtię ſuæ munus im
plebit. Hæc & alia pia mater, quæ poſtq̃ congruẽtem fi
liorum vidit affectum, ablactatũ ſuum vberibus gratię
ſpiritualis in tẽplum dñi deducens, conuerſa ad preces:
Cõfirmatum eſt inquit cor meum in domino, exaltatũ 1. Reg. 2.
eſt cornu meum in domino. Dilatatũ eſt os meum ſup
inimicos meos, lætor in ſalutari tuo, quoniã nõ eſt ſan
ctus alius quomodo dñs, & nõ eſt iuſt⁹ quomodo deus M
noſter, & nõ eſt ſanct⁹ pręter te. Iſta igitur ad filios ma
ter dicit, quæ ſimul & viduitatis in ſe, & integritatis in
liberis titulos in domũ ſuã intulit quaſi quoſdam fœ-
mineos principatus. Egregia ſane fœmina, quæ ſibi ni
hil reliquit: totũ quod habuit, deo obtulit. Cuius vita
inſtitutio diſciplinę eſt, & quædã formula caſtitatis, bo
no propoſito, & meliore magiſterio. Exẽplum enim vi
duitatis, & virginitatis magiſterium eſt. Procedit in
eccleſiã filiarum virginũ ſepta comitatu, domeſticam
decus mulchẽs, & inuenit in eccleſia quod ſuũ dicat, filiũ
ſacrarũ lectionum oracula perſonantẽ, vt videantur ſibi
ſorores domi diſcere, cum frater auditur. Mater quoq;
ad imitationẽ cæleſtis exempli gaudet ſe ꝓficere de fi-
lio, & oĩa legẽtis verba pio mãdat affectu, & ſedulo cor-
de conſeruat. Sed q̃uis nil maternis defuerit hortatio-
nib⁹, ego quoq; vos filiæ vel paucis alloquor: Quęrite Mat. 6.
dñm Ieſum, qui nos monet vt quęramus regnũ dei, &
ecce oĩa, inquit, ſuppetẽt vobis. Sed malo ego vos ante
meritũ deferre, & ſic exigere mercedẽ. bona merces, ſed
diuinior diſpenſator mercedis, & autor muneris. In re-
gno merces, in Chriſto remunerandi poteſtas. Quę-

A rite illam in ſcripturis diuinis, ibi Chriſtus inuenitur.
Cant. 1. Et dicite ſicut illa dicebat: Animæ mihi quem dile-
xit anima mea. Sed ſynagoga quærebat quem amiſe-
rat, vos quærite quẽ non amittatis. Sed cur ſynagoga
dicis, quem dilexi, & non dicis, quem diligo? ideo nõ te-
nes, quia dilexiſſe te dicis. Cur non potius adhuc dili-
gis, vt poſſis tenere? Verũ illã omittamus. Tu virgo
cũ corporis quærere, adeſt. Neq; enim fieri põt vt deſit
quærẽtibus ſe, qui palã factus eſt non quærẽtibus, & in-
uentus eſt non interrogantibus. Dum tractas & cogi-
tas, præſto eſt. Diſce interrogare cũ venerit, vbi paſcat,
vbi maneat, ſicut illa dicebat: Vbi paſcis, vbi manes
in meridiano? Vbi enim Chriſtus manet, niſi vbi iu-
ſtitiæ meridies fulget? Ideoq; ſacratæ ſcripturæ doce-
Pſal. 18. tur teſtimonio qui dicit: In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ.
Pſal. 35. Vnde & alibi idem dicit propheta: In lumine tuo vide
bimus lumen. Lumen filius eſt, lumen & pater, qui vi-
detur in filio: quoniam filius ſplendor gloriæ patris,
Heb. 1. & imago ſubſtantiæ eius eſt. Sed etiam in tuo lumine
virgo Chriſtum require, in bonis cogitationib⁹, in bo-
nis operibus quæ luceãt corã patre tuo qui in cælis eſt.
Quære in noctibus, quære in cubili tuo, quoniã & no-
cte venit & pulſat ianuam tuã. Vult enim te omnibus
inuigilare momentis, vult ianuã tuæ mentis patentẽ
B inuenire. Eſt & illa ianua quam vult patere, vt aperiaſ,
vt reſonet os tuum laudẽ domini, gratiam ſponſi, cru-
cis cõfeſſionem, cum ſymbolum recẽſes, pſalmos in cu-
biculo tuo concinis. Ergo cum venerit, vigilantẽ te in-
ueniat, vt parata ſis. Dormiat caro tua, vigilet fides,
dormiant illecebræ corporis, vigilet cordis prudentia,
mẽbra tua redoleant crucẽ Chriſti, & ſepulturæ odo-
rem, vt nihil iis ſomn⁹ caloris infundat, nullos excitet
motus. Ipſa eſt anima quæ ſe Chriſto aperit, quam nul
li vapores carnis exagitant. Cum hæc inuenerit ſpon-
ſus, tranſibit. Anima tua illum ſequatur, diſcedat a cu-
bili ſuo, exeat in verbo eius, ſicut ſcriptũ eſt: Exiuit ani-
ma mea in verbo tuo. id eſt, peregrinetur a corpore, vt
deo adſit: quoniam cum eſt in corpore, peregrinatur a
2. Cor. 5. Chriſto. Vnde & Apoſtolus ait: Audemus ergo & cõ-
tendimus magis peregrinari de corpore, & adeſſe ad
dominũ: et ideo cõtendimus ſiue abſentes ſiue præſen-
tes placere illi. Omnes enim nos manifeſtari oportet
C ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſq; ꝓpria cor-
poris ſicut geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Q̃ cito cau-
ſam probauit, qua corpus reſurgit. Oportet enim carnẽ
reſurgere, quæ remunerationem ſuorum eſt adeptura
geſtorum, vt quæ in corpore geſſimus, in corpore reci-
piamus. Vult igitur ſe dominus ſæpius quæri. diſce-
dit, currit vt reſuſcitet gratiam, quã vult a te etiam in te
reſuſcitari, ſicut habemus ad Timotheũ ſcriptũ: Pro-
2. Tim. 1. pter quam cauſam admoneo te vt reſuſcites gratiam
dei quę eſt in te per impoſitionem manuum mearum.
Quæ autem reſuſcitauerit gratiã, fit vulnerata chari-
tatis, ſicut illa dixit, quia vulnerata charitatis ego ſum.
Si ſuſcitaueritis & reſuſcitaueritis charitatẽ, quid iſtud
ſit, poterimus intelligere ſi repetamus quia ſagitta eſt
Eſa. 49. dñs Ieſus, cui dicit pater: Poſui te ſicut ſagittã electã.
Et quia ipſe eſt charitas, ſũt vtiq; iacula charitatis qui-
bus vulnerat ſeſe quærentes. Deniq; & alligati vinculis
ipſum ſequuntur, quia quos vulnerat ligat. Ergo ſunt
etiã vincula charitatis, quib⁹ ligat⁹ eſt Paulus, qui ait:
Ad Phi- Paulus vinctus Ieſu Chriſti. Vulnera autem charita-
lemo. tis eſſe docet Iob, quo nemo ampli⁹ Chriſtum dilexit,
qui diligebat etiam in ipſis ſui corporis cruciatib⁹. Vn
Iob. 6. de dicebat: Sagittę autem domini i meo corpore ſunt,
quarum furor ebibit ſanguinem meum. cũ cœpero lo-
qui, compungunt me. Sunt ergo charitatis vulnera, &
Prou. 27. bona vulnera. Deniq; meliora vulnera amici, q̃ volun-
Hiere. 37. taria oſcula inimici. Hieremias quoq; ęſtuabat, & ignẽ
charitatis quo inflãmabatur ad officium prophetandi,
ferre non poterat. Deniq; demergebatur in lacum, quia
Iudæis futura excidia annunciabat, & tacere non pote- D
rat. Lapidabatur Stephanus, & illa pro Chriſto vulne- Actuũ. 7.
ra quaſi vulnera charitatis pio excipiebat affectu. Va-
pulabãt Apoſtoli, & cõgratulabãtur. Q̃ bonus eſt do-
min⁹, pro quo dulces & iniuriæ ſunt, & grata mors. Et
bene grata, quę acquirit immortalitatẽ. In omni, inqt, Eccle. 9.
tempore ſint veſtimenta tua candida. Quid candidius
virginitate? quid nitidius intacti veſtimento pudoris?
Bona quidem caſtitas coniugalis, & caſtitas viduita-
tis. Munda omnis caſtitas, ſed forte non omnis cãdi-
da, aut non candida in omni tẽpore. Nõ candida, quan-
do non habet quis ſui corporis poteſtatem, quando ad
tẽpus ſequeſtratur oratio. De virginitate ergo pulchre
dicitur: In omni tempore ſint veſtimenta tua candida,
& oleum in capite tuo, vt faces tuæ ſemper poſſint lu-
cere, nec extinguãtur cum cœperit ſponſus ille cæleſtis
venire. Quam autem vnctionẽ in capite tuo Eccleſia-
ſtes dixerit, de prouerbiis colligimus, quia oculi homi-
nis in capite eius, id eſt ſapientiæ tuæ ſenſus. Ideo for-
te & euangelica mulier illa laudatur, quæ pedes domi- Luc. 7.
ni capillis ſuis terſit, quod fide ſe humiliauerit, ne p car-
nis elata ſapientiam videretur, quam legi ſubditã ve-
rus occultorũ interpres Paul⁹ negauit, eo quod Chri-
ſto ſubiiceretur. Et pulchre hoc poſſumus intelligere
etiã corporaliter, quoniam in propheticis ſcriptis repre
hẽduntur filiæ Sion quod alta ceruice procederent, nu
tibus oculorum, & itinere pedum trahentes ſimul tu-
nicas, & ludentes pedibus. Et ideo gloriam veſtis ea- E
rum, & ornatus earum, crines & cincinnos dñs ablatu-
rum eſſe ſe dicit. Recte iſta mulier ſparſit capillos ſuos,
vt nodos crinium euãgelica ſolueret diſciplina. Vnde &
Apoſtoli dixerunt: Non in plicatu capillorũ, ſicut Pe- 1. Petri. 3.
trus docuit, neq; in tortis crinibus, aut auro & margari-
tis, vel veſte precioſa, vt Paulus aſſeruit: ſed magis in- 1. Tim. 2.
terioris hominis ornamenta fœminis requirẽda, quo-
niam ille abſconditus cordis homo qui eſt pauper ſecu-
lo, ipſe eſt locuples deo. Audiſtis filiæ quia paupes vos
vocatis. Quis aũt eſt homo diues, cũ multis egeat, ni-
ſi ille cui nõ eſt grauę peccatum in cõſcientia? Bona eſt Eccli. 13.
enim inquit ſubſtãtia, cui nõ eſt peccatum in cõſciẽtia.
Audiſtis inquã i quo poſſitis apud deũ eſſe locupletes,
vt ſit in vobis incorruptibilis & modeſtus ſpiritus. Bo-
næ enim diuitię ſunt innocẽtię atq; ſimplicitatis, quib⁹
peccatũ non imputatur, quia nulla in iis doli fraudiſq;
verſutia eſt. Omnis enim ſimplex obtrectare nõ nouit,
neſcit inuidere, ſuo cõtentus eſt, aliena nõ quærit. Et ſi F
egeat, ſibi diues videtur ſi ſuppetat quod alimento eſt
ſatis. Deniq; pulchre Apoſtolus Paulus: Et profunda 2. Cor. 8.
inquit, paupertas eorũ abundauit in diuitiis ſimplicita-
tis eorum. Et quia eccleſia congruis erat ornatibus cõ-
pta, & de Chriſto lumen recipiens refulgebat: põt etiã
ſic locus ille accipi, eo quod ſynagoga ad eccleſiã dicat:
Vbi paſcis, vbi manes in meridiano: ne forte fiam cir- Cant. 1.
cũamicta ſuper greges ſodaliũ tuorum. Mercenaria eſ-
ſe deſiderat, quæ ſibi vẽdicabat ante dñatũ. Q̃ dãnoſa
perfidia eſt. Sed quia icredula, immitis, ſacrilega, ideo
eã a gregibus eccleſiæ ſuę ſeparat Chriſtus, dicẽs: Niſi
ſcias te o decora in mulierib⁹, hoc eſt, prius te quę ſis i-
pſa cognoſce, & tunc pete vt meis gregibus appropin-
ques. Et bene in mulieribus decora dicitur ſynagoga,
non in virginibus, quia Euã mulierẽ ſequebatur, p quã
lapſus aduenit. Eccleſia autẽ decora in virginibus eſt,
quia virgo ſine ruga eſt. Scire ergo debet ſiue vir ſiue
mulier, quia ad imaginẽ dei eſt & ſimilitudinẽ. In quo
enim ad imaginem dei ſumus, niſi in animæ ſubſtãtia
& mẽtis vigore? Hæc noſtra oĩs portio. Deniq; Dauid
inquit: In deo ſperabo, non timebo qd faciat mihi caro. Pſal. 55.
Non ergo caro ſumus, ſed ſpiritus. De Iudæis autem
dictũ eſt: Nõ permanebit in iis ſpiritus meus, quia car- Gene. 6.
nes ſunt. Non aurum ſumus, nõ pecunia, non diuitia-
rum copiæ. Illa enĩ noſtra. Et ideo tibi dicit Moyſes:

G Attende tibi,hoc eſt,animæ tuæ,ne pereat, ne carna-
lis fias. Attende tibi,hoc eſt, imagini quam a Chriſto
accepiſti,ſimilitudini ad quam factus es. Ipſam ſerua
imaginem,quam Chriſtus in te operibus ſuis pinxit:
ſicut ipſe ait ad Hieruſalem, id eſt,ad animam pacifi-
cam: Ecce ego Hieruſalem pinxi muros tuos. Atten-
de ergo tu præcipue fili: attende tibi vt læteris in iuuē-
Eccl.11. tute tua:cum dicit ſcriptura: Lætare adoleſcens in iuuē-
tute tua. Non vnius tibi dicit tempus ætatis. Eſt qua-
ſi quidam flos vitæ,bonorumq; ætas operum, de qua
Pſal. 102. ſcriptum eſt: Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua.
Et oblectet,inquit,te cor tuum in diebus adoleſcentiæ
tuæ,& ambula in via cordis tui ſine macula,& in aſpe-
ctu oculorum tuorum, & nō in audacia oculorum tuo-
rum. In aſpectu vtique ſpirituali,non audacia ſeculari.
Et ſcito quod ſuper hæc omnia adducet te deus in iu-
dicium, & repellet iram a corde tuo, & amouebit ne-
quitiam a carne tua. Attende tibi virgo & tu, vt in-
ſiſtas orationi, & vult⁹ tuus aſſidua obſecratione pal-
Eccl.18. leſcat. Sed ante orationem præpara animam tuam,
vt non videaris tentare deum cum deprecaris, vt id
quod oras,mores tui loquantur,fides adiuuet,opera cō-
mendent. Attende tibi, quod dico tibi, cuicunque vir-
gini loquor. Nam tibi piæ non deeſt inſtitutionis ma-
giſtra. Attende inquam virgo ſacræ præſertim profeſ-
ſionis,& ab hominis irreuerentis oculis caue. Et ſi ad
H tempus prætererit quaſi viator,tamen os ſuum ape-
rit,& ab omni aqua ꝓxima bibet, vt te inebriet. Null⁹
ſit tuus ſine matre progreſſus,quæ ſit anxia tui cuſtos
pudoris. Ipſa quoque ad eccleſiam progreſſior anior ſit
adoleſcentulis. Conſidera quanta fuerit Maria,& ta-
men nuſquam alibi niſi in cubiculo reperitur cum quę-
ritur. Illa te doceat quid ſequaris. Angelum in ſpecie
viri vidit,& pauebat corde,peregrinabatur aſpectu. Vn-
Lucę.1. de dicit ad eam Angelus: Ne timeas Maria. Decet
ſolitudo verecundiam: & gymnaſium pudoris,ſecre-
tum eſt. Quid enim tibi vel ad proximam facile acce-
Eccli.21. dere? Pes fatui facilis in domum proximi. qui autem
ſapiens eſt, verecundatur. Inde naſcuntur fabulæ, de
quibus pulchre admoneris vt caueas,cum dicit tibi vir
Eccli.22. ſapiens: Quis dabit diſciplinæ meæ cuſtodiam, & ſu-
pra labia mea ſignaculum certum,ne cadam ab illis,&
lingua mea perdat me? Si virilis ſexus iubetur tacere
coram ſenioribus, ꝙ indecorum eſt virgines loqui, &
varios ſerere ſermones? Eſto vt imperes tibi ſilētium,
numquid potes aliis imperare ne audias? Poteſt quis
aliquando frenos ori ſuo imponere,& verbis ſtateram,
auribus non poteſt. Loqui enim in nobis eſt, audire ex
I aliena pēdet poteſtate. Sæpe enim audimus quod no-
lumus. Quid deinde aliud nos ſcriptura admoneat cō-
ſideremus. Non iurandum,inquit, facile:quia plerumq;
multi caſus accidunt,vt non poſſimus implere quod iu-
rauerimus. Qui autem non iurat, vtiq; nō peierat. qui
autem iurat, aliquando neceſſe eſt incidat periurium,
quia omnis homo mendax. Noli ergo iurare, ne inci-
pias peierare. Nec ipſam quidem liberiorem lætitiam
in virginibus decet eſſe. Quæ ſi non habent qđ fleant,
lapſus fleant peccantium. Etenim quæ aliorum lapſus
fleuerit,ſuos cauebit. Fleant poſtremo vel illa contem
platione, vt hic flentes, illic accipiant cōſolationem: ne
ſicut diues ille qui hic luxuriat⁹ eſt, illic pœnas graues
ſubire domini declaratur oraculo, & tu audias: Rece-
Luc.16. piſti bona in vita tua. Quāto beatius Lazarus qui hic
fleuit,& illic exultauit:hic eſuriuit,& illic epulatur. Si
vis ergo & tu bonam lætitiā ſequi,demonſtrat tibi Ec
Eccls.9. cleſiaſtes liber quā ſequi debeas,qui ait: Veni,mandu-
ca in lætitia panem tuum, quoniā iam placuerunt deo
facta tua. Quid antē idem Eccleſiaſtes monuerit nos
omnes de immoderatione ridēdi,conſideremus. Sicut
Eccls.7. vox,inquit, ſpinarum ſub olla,ita riſus ſtultorum. Nē-
pe ſpinæ cum ardent ſonant,& cito extinguntur, vt nul-

lus caloris ſit effectus. Vnde & Iudæis dictum eſt: Ex- K
arſerunt ſicut ignis in ſpinis. Exuſti ſunt enim ſuo riſu, Pſal.117.
& conflagrauit in domini paſſione,quando in animę
ſuæ iocabantur incendium,dicentes: Sperauit in domi Pſal.21.
no,eripiat eum, ſaluum faciat eum, quoniā vult eum.
Et deridentes percutiebant calamo caput eius, & ſpi-
nis eum coronabant, atq; acetum ei vt biberet offere-
bant. Ille riſus ſynagogam incendit in æternum. Sic er
go eſt riſus ſtultorum, qui ſine gratia ſonat, & ollam ſui
corporis vrit. Merito negabat Sara quia riſerat, ne vi-
deretur ridendo de effectu promiſſorū dubitaſſe cæle-
ſtium, & tamē ille riſus plenus grauitatis fuerat & pu-
doris, quem nemo alius teſtis niſi deus ſolus cognoſce-
ret, quem occulta nō fallunt. Quā pulchrum & illud: No- Eccl.7.
li feſtinare in ſpiritu tuo iraſci, quia ira in ſinu ſtultorū
requieſcit. hoc eſt, etſi cauſa ſit quę moueat indignatio-
nem, non ſit feſtina vindicta, ne immoderatus calor in-
dignationis excæſtuet. Non poteſt igitur auferre quod
naturalis eſt motus, ſed moram inſerit vt medicina cō
ſilii temperet iracundiam. Sic enim Dauid ante iam
dixerat: Iraſcimini, & nolite peccare. Non quo īperaret Pſal.4.
iracundiā, ſed qđ id qđ naturę eſſet, auferre nō poſſet, &
quaſi bonus medicus remedium daret, vt ipſa iracūdia
non noceret. Deniq; etiam ſi quis prolapſus eſſet corde,
quoniam ira neſcit tenere moderamen, ſuadet vt com-
pūgatur in cubilib⁹ ſuis, & ſuū vnuſquiſq; cōdēnet errorē.
ſic enī ſcriptū eſt, Quæ dicitis in cordib⁹ veſtris, & ī cu-
bilib⁹ veſtris cōpungimini. Voluit itaq; oēs hoīes ſuo-
rū delictorum eſſe cēſores, vt & qui publico teſtimonio L
nō tenetur, ſeipſum iudicē qui in occulto lapſus eſt eru-
beſcat, & aculeo quodā coerceat amaritudinis & pudo-
ris. Quid de parcimonia loquar, cum ſapiēs dicat: Au- Eccli.23.
fer a me ventris concupiſcentias, & concubitus cupidi-
tas ne apprehēdat me? Nec infirmitatem ex ieiunio, &
abſtinentiam reformides. Infirmitas enim grauis ſo-
briam facit animam. Quomodo etiam docent Salo-
monis prouerbia bonæ opinioni ſtudendum, dicendo:
Potius eſt nomen bonum, ꝙ diuitiæ multæ. Quid eſt Prou.22.
enim patrimonium niſi bona illa gubernatio, vnde ſan
ctus Iob dicit: Benedictio morituri ſup me veniebat,
& os viduæ me benedicabat. Oculus eram cæcorum, Iob.29.
& pes claudorum, inualidorum pater. Si vidi nudum
prætereuntem, & non veſtiui, ſi me non benedixe-
runt egentes, & de velleribus ouium mearum hu-
meros eorum non calefeci, ſi abſcondi aliquando pec-
catum meum, quod vel imprudens non ex volunta-
te commiſerim, ſi aliquando permiſi vacuo ſinu exire
inopem ianuam meam? His enim nomen bonum pa-
ratur. Præ cæteris tamen in virgine præcellit ſtudiū
ſobrietatis. Sobrietatem dico non vini abſtinentiam,
ſed corporalis laſciuiæ, qua grauius ꝙ vino inebria- M
mur. Dat enim calicem ruinæ, & iræ poculum. Vn-
de & dicit dominus ad Hieruſalem: Audi humilia- Eſa.51.
ta & ebria non a vino. Ecce accepi de manu tua cali-
cem ruinæ, & poculum iræ. Si hunc calicē exinaniue-
rit ſynagoga, non bibant filiæ eccleſiæ. De Iudæis e-
nim dictum eſt: Filiæ eorum compoſitæ, circumor- Pſal.143.
natæ quomodo ſimilitudo templi. Vos autem tem-
plum dei eſtis, filiæ eius qui non transfiguratur in an-
gelum lucis, ſed verum lumen de vero eſt lumine. Ideo
in vobis non ſimilitudo, ſed veritas ſit. Multæ autem
cum ſtudium caſtitatis profiteantur, affectant admi-
nicula pulchritudinis, vt comptiores prodeant, nitidio-
re vultu ꝙ ſacras domini decet, quibus apoſtolico ſer-
mone reſpondeo: Quæ mortuæ eſtis cum Chriſto ab Col.2.
elementis huius mundi, quid adhuc velut viuentes de
hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis, inquit, ne atta-
minaueritis, ne guſtaueritis quæ ſunt omnia ad corru
ptelam. At non ſancta Soteris, vt domeſticum piæ pa
rentis proferamus exemplum. Habemus enim nos
ſacerdotes noſtram nobilitatem præfecturis & conſu-

A latibus præferendam. Habemus inquam fidei digni-
tates, quæ perire non norunt. At non, vt dixi, Soteris
vultus ſui curam gerebat, quæ cũ eſſet decora facie val
de, & nobilis virgo maiorum proſapia, conſulatus &
præfecturas parentum ſacra poſthabuit fide, & immo-
lare iuſſa non acquieuit? Quam perſecutor immanis
palmis cædi præcepit, vt tenera virgo dolori cederet
aut pudori. At illa vbi audiuit hãc vocem, vultũ ape-
ruit, ſoli inuelata atq; intacta martyrio, & volẽs iniuriç
occurrit, vultum offerens, vt ibi martyrii fieret ſacrifi-
cium, vbi ſolet eſſe tentamentum pudoris. Gaudebat
enim diſpendio pulchritudinis periculum integritatis
auferri. Sed illi potuerunt quidem vultum eius vulne-
rũ vibicibus exarare, faciem tamẽ virtutis eius & gra-
tiam decoris interni nequaquam exarare potuerunt.
Hetruſcum iuuenem veteres fabulæ ferunt, cum pro-
pter admirãdam oris proprii pulchritudinem in amo-
rem accẽderet fœminas, ſtigmatibus inaraſſe vultum
ſuum, nequa eum adamare poſſet. Videro vtrum ca-
ſtus fuerit illius animus, affectus tamen non innocẽs,
propter quem in ſe ipſe animaduerteret. Ille tamen ſo-
la excepit vulnera ne noceret: hæc triumphales retulit
martyrii cicatrices, vt imaginem dei quam acceperat
reſeruaret. Seruate & vos hanc imaginem filiæ, ſerua-
B tæ ſcripturæ præcepta diuinæ, vt omne os iniqui ob-
Pſal. 93. ſtruatur. Scriptũ eſt enim: Beatꝰ quẽ tu erudieris do-
mine, & de lege tua docueris eum. Bonus dominꝰ eru-
dit & docet, & pleruq; arguit. Sed etiam quem arguit,
beatum facit. Beatus enim homo quem arguit domi-
nus. Et ideo increpationes eius non refugias, quia cha-
ritatis & gratiæ ſunt. Ipſe enim percutit, & quaſi bonꝰ
medicus manibus ſuis ſanat. Septies de neceſſitatibꝰ
te liberat, in ſeptimo autem non te contingit malum.
In fame eripiet te a morte, in pugna autem de manu
ferri te exuet, a flagello linguæ te abſcondit. Si enim
tu nulli putaueris derogandum, alienæ linguæ flagel-
la non metues. Mire autem ſermones maledicorũ ex-
preſſit dicendo, linguæ flagellum, cuius ſonus late re-
ſultet. A quo nos ſeparare cupiens Petrus Apoſtolus
1. Pet. 3. monet vt non reddamus malum pro malo, & maledi-
ctum pro maledicto, ſed magis cum maledicitur nobis,
benedictionis referamus gratiam. Et ideo dicit: Cohi-
be linguam tuam a malo, tanquã linguæ flagello, nec
timeas verborum ſonum, ſi munda eſt conſciẽtia tua.
Bonum eſt quidem nullũ (ſi fieri poteſt) locum obtre-
ctationi dare: ſed quia pleriq; non vitiis ſed virtutibus
derogant, reprehendant quod laudis eſt, non inueniant
C quod erroris eſt. Sed, quod peius eſt, non ſolum ab alie-
na lingua, ſed etiam a noſtra flagellamur. Et hæc ſunt
grauiora verbera, cum ex multiloquio peccatum incur-
rimus. Et ideo cuſtodi virgo vias tuas, vt non delinq̃s
in lingua tua. Et bona loqui pleruq; crimen eſt virgi-
nis. Sed quid miraris de virgine, cum mulier in ſilẽtio
iubeatur diſcere? Bonus eſt pudor, quem commendãt
ſilentia. Suſanna periclitabatur & tacebat, vt meliꝰ ta-
cito pudore loqueretur. Deniq; inuenit verecundia de-
fenſorem qui defenderet caſtitatem. De qua bene dici-
tur quod cãſa flagello linguæ dominꝰ abſcondit. Quid
de fœminis dicamus? Ioſeph tacuit accuſatus, vt meliꝰ
eum innocentia q̃ lingua defenderet. Tacuit Daniel
omnibus ſapientior, & ora clauſit leonum. Vnde pul-
Pſal. 38. chre ſanctus Dauid dicit: Poſui, inquit, ori meo cuſto-
diam, dum conſiſteret aduerſum me peccator. Quid
enim vis loqui? Vereris ne te tacẽte obiecta credãtur?
Sed audi bonum magiſtrum dicentẽ ſanctũ Iob: Ecce
rideo opprobrium, & nõ loquor: clamabo, & nuſquam
iudicium. Id eſt, criminator aliquis opprobria iacit? ha
bes quod intra te rideas, ſi crimen conſcientiæ non re-
cognoſcis. Quid enim referas verba verbis? Nondum
eſt iudiciũ: et ſi clames, non appropinquat. Debentur
tibi in hoc ſeculo multa certamina. Vicerat ſanctꝰ Iob
damni dolorem, vicerat immo excluſerat luctꝰ acerbi- D
tatem in amiſſionibꝰ filiorum, vicerat vulnerum aſpe-
ritates, vibices corporis, adhibentur mulieris tentamẽ
ta, & ipſa non ſenſit. Adhuc amicorum increpationes
ad certamen ei vltimum reſeruantur. Luctatus fuerat
cum affectu patrio, luctatus cũ dolore corporis & ægri-
tudine: oportebat eum ſubire etiã ſermonum tentatio-
nes. Ergo quando vides viduam diſpendiis aliquibus
laborare, aut filiorum incommoditate vel morte, iuſtũ
iniuriis affici: noli ex iſtius ſeculi incommodis merita
eius penſare, aut mirari quod derelictus a domino ſit.
Hic quidem luctamur, ſed alibi coronamur. Nõ de me
tantũ, ſed de oĩbus hoĩbus cõiter ſum locutus. Nam vñ
mihi tãtũ meriti, cui indulgẽtia pro corona eſt? Hic lu-
cta, illic brauium. Hic militia, illic ſtipẽdium eſt. Ergo
dum ĩ hoc mũdo ſum, adhuc luctor, adhuc decerto, ad-
huc impellor vt decidam. Sed potens eſt dominus, qui
impulſum ſuſcipiat, labẽtem ſtatuat, nutantem erigat.
Quid ergo miraris aliquem laborare? Donec vita eſt
iſta, certamen non deerit. Non erit corona, nullus pro-
batur niſi qui perſeuerauerit vſq; in finẽ, vt poſtea poſ-
ſit qui legitime certauerit coronari. Quis fortior Pau-
lo? quis beatior? Ille tamen vas electionis dominicæ, nõ
ante ſibi coronã vendicauit, q̃ certamen omne cõſum-
maretur: ideoq; ait: Certamen bonũ certaui, curſum cõ- 2. Tim. 4.
ſummaui, fidem ſeruaui: quod reliquum, repoſita eſt E
mihi corona iuſtitiæ. Quam non ſolum ſibi, ſed etiam
omnibus diligẽtibus aduẽtum domini dicit eſſe reddẽ-
dam. Pulchre dixit, aduentum Chriſti diligẽtibus. Ne-
mo enim feſtinat ad iudicium, niſi de innocentia ſecu-
rus, aut qui de labore præſumit, cui aut gratia domini,
aut pia pro Chriſto certamina ſuffragãtur. Quã vtiq;
habebit prærogatiuam & ea vidua quæ bene filios edu-
cauerit, & in liberis gratulabitur, & maxime quæ o-
mnes quos ſuſcepit, domino dedit. Vnde & illa Euan
gelica vidua diuitibus antefertur. Non ſolum enim
quia totum quod habuit, ad victum pauperũ miſit, ſed
etiam quod duo æra detulit, dominica voce laudatur,
id eſt plenam fidem. Deniq; ad hominis ſanitatem &
ille Samaritanus duo æra ſtabulario dedit, quibus vi-
ſcera curaret illius a latronibus vulnerati. Ergo quia &
ſecundum vetus teſtamentum Mariæ ſororis Aaron
virginitatẽ, & ſecundũ nouum ſanctæ Mariæ matris
domini integritatem ſtudio ſuæ prolis imitata eſt, re-
munerationem fidei diuino iudicio conſequetur, quæ
nihil ſibi ad ſeculi ſubſidium reſeruauit, ſed totũ domi-
no ſobolis piæ munus impendit. ¶ Te nũc dñe precor, F
vt ſupra hãc domum tuam, ſupra hæc altaria quæ ho-
die dedicãtur, ſupra hos lapides ſpirituales quibꝰ ſenſi-
bile tibi in ſingulis tẽplũ ſacratur, quotidianus præſul
intẽdas, orationeſq; ſeruorũ tuorũ quæ ĩ hoc loco fundũ
tur, diuina tua ſuſcipias miſericordia. Fiat tibi in odo-
rẽ ſanctificationis omne ſacrificiũ quod in hoc tẽplo fi-
de integra, pia ſedulitate defert. Et cũ ad illã reſpicis ho
ſtiam ſalutarem per quã peccatum mundi huius abo-
letur, reſpicias etiam ad has piæ hoſtias caſtitatis, &
diuturno eas tuearis auxilio, vt fiant tibi in odorẽ ſua-
uitatis hoſtiæ acceptabiles, Chriſto dño placẽtes, & inte-
grũ ſpiritũ eorũ animã & corpus ſine querelæ loco vſq;
in diẽ dñi Ieſu Chriſti filii tui ſeruare digneris. Amẽ.

FINIS.

CAPITA INSTITV-TIONIS VIRGINIS.

De commendatione Euſebii, quod Ambroſiã filiam ſuam deo deuouerit, ac de laude huiuſcemodi oblationis, virtute quoque taciturnitatis, & loco orandi. Caput I.

De commendatione ordinis in oratione ſeruandi, & quod a diuinis laudibus inchoandum ſit, & quomodo virgo tria in ſe ſeruare debeat. Caput II.
Quod ſexus muliebris non ſit culpandus propter erroris cauſam quam Eua inuexit. Et quomodo omniū animantium gratia foris, hominis autem intus exiſtat. Caput III.
Quomodo per mulierem Eccleſiæ gratia figuratur. Quodq; mulier lapſus ſui in peccatum excuſationē habeat quam vir habet. Caput IIII.
Quomodo mulierem audire vir iubeatur. Quomodo etiam Maria non ſolum virginitatis incentiuum attulit, ſed & deum intulerit. Et de confutatione hæreticorum qui ſanctiſſimam Mariā perſeueraſſe virginem negauerunt. Caput V.
Quomodo non derogauerit virginitati Mariæ quod coniunx Ioſeph nominata fuerit. Caput VI.
Quod Maria pudorem nunquam mutauerit, quæ nec animum mutauerat. Caput VII.
Quod Maria ſit porta illa clauſa quam Ezechiel deſcripſit, in qua ſedit Chriſtus, & exiuit. Ca. VIII.
Quemadmodum virgo Maria ſit virga & hort⁹ clauſus, ac paradiſus, & fons ſignatus, atq; porta clauſa. Caput IX.
Quod Chriſtus qui corona eſt virginum, ſit vnus ſicut & pater vnus eſt, & ſpirit⁹ vnus: & quomodo in perſonis diuinis ſit æqualitas. Caput. X.
Quod nulli alii laborare aut ſeruire debeamus, niſi ſoli Chriſto, qui primus eſt. Et quomodo aliquando ſecundus & nouiſſimus dicatur. Caput XI.
Quomodo Chriſtus dicatur iuuenis ſecundus & finis omni populo eius. Quomodo etiam virgo Maria dicatur aula regalis. Caput XII.
Quomodo Mariana virginitas dicatur leuis nubes, ſuper quam dominus ſedit, quæ aliis virginib⁹ pluuiam ſpiritalem irrorat, & vnguentum integritatis. Caput XIII.
Quomodo greſſus Mariæ ſpecioſi dicantur in calciamentis. Et quod moduli femorum ſuorum ſimiles ſint torquib⁹. Et vmbilicus crater tornatilis. Et vēter ſicut aceruus tritici minuti inter lilia. C. XIIII.
Quomodo ſacræ virgines dicantur lilia Chriſti, & de anno dominicæ benignitatis. Caput XV.
Quomodo filiæ Hieruſalē egredi iubeantur ad vidēdum regem Salomonem &c̄. Et de ſtola piæ operationis quam induere debēt virgines. Ca. XVI.
Quomodo in virginibus videatur angelorum vita in terris, quam in paradiſo amiſeramus. Et de deuota deprecatione quam Ambroſius fecit ſuper virginem velandam. Caput. XVII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI

Inſtitutio virginis, ad Euſebium.

De commendatione Euſebii quod Ambroſiam filiam ſuā deo deuouerit, ac de laude huiuſcemodi oblationis, virtute quoq; taciturnitatis, & loco orandi.

Caput I.

A COMMENDAS mihi pignus tuū, qđ æque eſt meū, Ambroſiam domini ſacrā: & pio eius affectu tibi aſſeris præſtantiorem reliqua ſobole ſolicitudinem. Et vere ita eſt apud mentem fidelē. Cæteros enim inſtituis vt emittas domo, atq; alienis copules, iſtam tecum ſemper habebis. In cęteris quoq; paternæ vteris pietatis neceſſitudine, in hac vltra patrē procedis, votoq; & ſtudio progrederis, vt placeat deo. Quæ cum ſit præſtantior cauſa votorum, ſola tamen ſoluat quicquid pro ſe & pro omnibus filiis debes. Hoc eſt ſacrificium quod Abel obtulit ex primitiuis ouium ſuarum fœtibus. Quod &
1. Cor. 7. Apoſtolus præ cæteris laudat ad Corinthios dicens: Quoniam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, & iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuā, bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuā, bene facit: & qui non iūgit, melius facit. Vnde pulchre Dauid cum deſcripſiſſet eccleſiæ gratiam, cuius omnis gloria int⁹ eſt nō foris, (in bonis enim cogitationibus, atq; immaculato caſtitatis affectu, & ſyncerae propoſito conſcientiæ
Pſal. 44. ſumma eſt laus) ſubtexuit dicens: Afferentur regi virgines poſt eam. Et cōuerſus ad dominum patrē: Proximæ, inquit, eius afferentur tibi, afferentur in lætitia & exultatione, adducētur in templum regis. Quæ eſt proxima, niſi quæ Chriſto ꝓpinquat, cui dicit deus ver
Cant. 2. bum: Exurge, veni proxima mea, formoſa mea, columba mea, quia ecce hyems præteriit? Antequam verbū B
dei reciperet, hyems erat, inhonora, ſine fructu: vbi verbum dei recepit, & mundus ei eſt crucifixus, æſtas eſt facta. Deniq; feruore ſancti ſpiritus vaporata, flos eſſe cœpit, & ſpirare odorem fidei, fragrātiā caſtitatis, ſuauitatem gratiæ. Vnde & alibi addidit: Oculi tui co- Cant. 4.
lumbæ extra taciturnitatem tuam. eo quod tota ſpiritalis & ſimplex ſicut columba, (in cuius ſpecie viſus eſt a Ioanne deſcēdere ſpiritusſanctus) ſpiritalia videat, & nouerit ea quæ viderit tacere myſteria. Nō enim mediocris virtus tacere. Eſt enim & tempus tacendi, ſicut Eccle. 3.
tempus loquendi: ſicut & ſcriptū eſt: Dominus dat mi- Eſa. 50.
hi linguam eruditionis, quādo oporteat dicere ſermonem. Virginitatis itaq; dos quædam eſt verecundia, quæ cōmēdatur ſilentio. Ideo eccleſiæ gloria intus eſt, non vtiq; in multiloquio, ſed in ſenſibus vel in penetralibus ſacramentorum, ſicut ipſa dicit ad ſpōſum: Quis Cant. 8.
dabit te fratrem mihi lactentem vbera matris meæ, & inueniens te foris oſculabor te? Et quidem non ſpernēt me, aſſumā te, & ducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me. Et ſupra ait: Intro- Cant. 2.
duxit me rex in cubiculum ſuum. Foris oſculatur eccleſia Chriſtum, & ab eo in cubiculum introducitur. Oſcu- C
latus eſt eam foris, quando tanquam ſponſus procedēs Pſal. 18.
de thalamo ſuo, exultauit tanquam gigas ad currendā viam. Tanquā gigas foris eſt, quia nō rapinā arbitrat⁹ eſt eſſe ſe ęqualē deo: formā ſerui accepit. Foris ergo factus eſt, qui erat intus. Vide illū intus, qū legis q in ſinu eſt patris. Cognoſce illū foris, qū nos quęrit vt redimat. Foris ſibi fact⁹ eſt, vt mihi int⁹ eſſet, & fieret medicus noſter. Ibi ergo ſimus vbi Chriſtus medicus eſt, radicatus et fixus in cordibus noſtris. Et ideo ſicut ipſe
præcepit: Cum oras, intra in cubiculum tuum, & effun Mat. 6.
de ſuper te animam tuam. Cubiculum tuum interiorum ſecretum eſt, cubiculum tuum conſcientia tua eſt. Denique Eccleſiaſtes tibi dicit: Et quidem in conſcientia tua regi ne maledixeris, & in penetralibus cubiculorum ne maledicto deuoueris diuitem. Ibi ergo ora, & ora in occulto, vt audiat te qui in occulto audit, & ora ſine ira & diſceptatione, abdicato occulta dedecoris. Iuſtus enim non proditionem criminis metuit, ſed contagionem.

A De commendatione ordinis in oratione ſeruandi, & quod a diuinis laudibus inchoandū ſit. Et quomodo virgo tria in ſe ſeruare debeat. Caput II.

QVAM bona oratio cum miſericordia. Bo-
na oratio quæ ordinem ſeruat, vt primo a di-
uinis inchoemus laudibus. Si enim cum
apud hominem agimus, beneuolum volu-
mus iudicem facere, quanto magis cum dñm noſtrū
precamur? Primo ergo immolemus deo ſacrificiū lau-
1. Tim. 2. dis, vt & Apoſtolus dicit: Obſecro ergo primo omniū
fieri orationes, obſecrationes, poſtulationes, gratiarū
actiones. Doceat te Dauidicus pſalmus octauus, qui
cœpit a dei laudibus: Dñe dominus noſter, q̃ admirabi-
le eſt nomē tuum in vniuerſa terra: Quoniam eleuata
eſt magnificentia tua ſuper cælos, Ex ore infantium &
lactentium perfeciſti laudem. Hactenus oratio. Inde ſe-
quitur obſecratio, vt deſtruatur inimicus. Poſtulatio,
vt lunā & ſtellas videat, lunam eccleſiam, ſtellas filios
eccleſiæ cœleſtis gratiæ luce fulgētes: & quod petit, p-
phetico ſpiritu viſurū ſe eſſe promittit. Gratiarū actio
quod tuetur dñs hominē, & hunc limum corporis no-
ſtri diuina viſitatione cōfirmat, vel quod homini ani-
mātium genera vniuerſa ſubiecit. Similiter & domi-
nica oratio omnia cōprehendit, quam vulgare nō opus
eſt. Tu autem qui legis, quēadmodum diſtinguere de-
beas recognoſcis. Præcipue tamē, vt dixi, commendā-
da eſt oratio, ſicut præmiſi, placiditate animi & trāquil-
litate, vt vnuſquiſq; ſibi conſtet & cōgruat, & fiat illud
Mat. 18. quod ſcriptū eſt: Si duobus ex vobis conuenerit ſup ter-
rā, de omni re quãcunq; petierint, fiet a patre meo qui
in cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres cōgregati i no-
B mine meo, ibi ego ſum i medio eorū. Qui ſunt iſti duo,
niſi anima & corpus? Vnde & Paulus caſtigabat car-
1. Cor. 9. nem ſuā, & ſeruituti redigebat, vt eſſet animæ tanquā
imperatrici ſuæ caro ſubdita, & mentis imperiis obtē-
peraret, ne eſſet in vno homine diſſidiū, ac bellum in-
tra ſe gereret, & legi mentis repugnaret lex corporis.
Duo igitur iſta diuerſa ratiōe quadā & pace iungebat,
ſecundum quod ipſe aſſeruit dicens: Quia Chriſtus eſt
Ephe. 2. pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum, & medium parietem
ſepis, ſoluit inimicitias in carne ſua: ne id ageret qđ nol-
let, atq; id faceret quod odiſſet. Iſti ergo ſunt duo, ani-
Pſal. 55. ma & caro. Vnde & Dauid ait: Nō timebo quid faciat
mihi caro. quā aduerſariam animæ ſuę noſſet. Quę ta-
men duo, vt euidētius exprimamus, non ſolū duo ſunt,
ſed etiā duo homines, vnus interior, alter exterior. Iſti
duo ſi ſibi propoſiti in æqualitatem, cōcurrant, vt cogi-
C tationes factis, & cogitationibus facta cōueniant, vitæ
noſtræ rota ſine vlla offenſione voluetur, vt, quēadmo-
Pſal. 76. dum ſcriptum eſt: Fiat vox tonitrui in rota. Iſti igitur
duo vnum ſunt, nec ſolū vnum, ſed vnus homo. Vnde
& Apoſtolus ait: Vt duos cōderet in vno homine, fa-
Ephe. 2. ciens pacē, & reconciliaret vtroſq; in vno corpore deo,
per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo, vt in
vtriſq; acceſſum habeamus in vno ſpiritu ad patrem.
Sunt etiā duo homines, vetus & nouus. Vet⁹ ille pec-
cato obnoxius & obſoletus, ac veſtimenti veteris ſimi-
litudine attritus & ſciſſus, quem in baptiſmate affigi-
mus cruci. Vñ Apoſtol⁹ ait: Quia vet⁹ homo noſter
Rom. 6. ſimul crucifixus eſt cruci, vt deſtruatur corpus peccati,
vt vltra non ſeruiamus peccato. Vetus ergo affigitur,
vt moriatur peccato, vt nouus reſurgat, qui renouatur
per gratiā. Diximus de duobus. Fortaſſe dicat aliquis:
Quid de tribus dicis, qm̄ ſic habet ſcriptura: Vbi enim
Mat. 18. ſunt duo vel tres cōgregati i nomine meo, ibi ego ſum
in medio eorū? Hinc quoq; ratio manifeſta eſt, quia idē
Apoſtolus dicit: Ipſe autem deus pacis ſanctificet vos
1. Theſ. 5. per omnia, vt integer ſpiritus veſter & anima & corp⁹
ſine querela in die domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.
Vbi ergo tres iſti integri, ibi Chriſtus eſt in medio eo-
rum, qui hos tres intus gubernat & regit, ac fideli pace D
componit. Hæc igitur tria, integra prę cæteris in ſe vir-
go cuſtodiat, vt nullam det ſacræ virginitatis querelā,
& ſit inoffenſa, ſine ruga, ſine macula. De qua licet fre-
quentibus libris dixerimus, tamen memorati pigno-
ris cauſa, hunc ad te librum condendū arbitrati ſumus.

Quod ſexus muliebris non ſit culpādus propter erroris cauſam quā Eua inuexit. Et quõ omniū animātiū gratia foris, hominis autē intus exiſtat. Ca. III.

BONA virginitas, quæ ſexum vtrūq; non
ſolum abſoluit a crimine, verumetiā prouo-
cauit ad gratiam. Accuſamus autē plerūq;
fœmineum ſexū quod erroris cauſam inue-
xerit, & nō cōſideramus quãto iuſtius in nos obiurga-
tio retorqueatur. Nā vt repetamus a principio, & rerū
exordia interrogemus: quãtū ei delatū ſit, inueſtigabi-
mus, & quam in miſera conditionis humanę fragilita-
te, fœmina inuenerit gratiam. Nā cū omnia opera ſua
laudauerit deus, cælum, terram, maria, noctem & diē,
quod iſta proficerēt ad vſum laboris, illa ad fructū quie-
tis, laudauerit feras, beſtias: vbi ad hominem vētū eſt,
ſolus non videtur eſſe laudatus, propter quem genera-
ta oia ſunt. Quæ igitur cauſa eſt, niſi forte ea, quia alia
in ſpecie ſunt, homo in occulto? Nihil in beſtiis plus re-
perias, q̃ qđ videtur: i homine nihil eſt inferius, q̃ qđ vi-
detur: qui cū ex animo cōſtet & corpore, hoc vtiq; in eo
ſeruit qđ videtur, illud autē in eo regit hominē quod nō
videtur. Merito ergo alia in exordio laudantur, iſtius E
laudatio nō promitur ſed reſeruatur, quia aliorū gratia
foris, huius intus eſt. Aliorū in natiuitate, huius i cor-
de. Quid enim tam altū & tā profundū q̃ mens homi-
nis, quæ quaſi inuolucro quodā corporis tegitur & oc-
cultatur, vt eā haud facile quiſq̃ introſpicere & ſpecula-
ri queat? Ideo ergo homo nō ante laudatur, quia nō in
forenſi pelle, ſed in interiore homine ante probādus ſic
prædicandus eſt, quē pręclare definiuit Apoſtolus Pe-
trus dicens abſconditum eſſe cordis hominē in incor- 1. Pet. 3.
ruptione quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt ante deū lo-
cuples. Merito ergo differtur, vt ſequatur venerata ei⁹
laudatio, cuius dilatio non diſpēdium ſed incrementū
eſt. Nemo ergo ſe deſpiciat quaſi vilem, nec contuitu
corporis ſeſe æſtimet. Nā etſi dixerit ſanctus Iob: Nu- Iob. 1.
dus exiui de vētre matris meę, nudus & hinc abibo: ha- F
buit tamē quo nō ſolū inter homines, ſed etiā apud deū
diues inueniretur. Quid autem locupletius, q̃ quod ad
imaginem dei eſt ac ſimilitudinem? Ad imaginē autē
interior eſt homo, non iſte exterior: ille qui ſenſu æſti-
matur, non oculis cōprehenditur. Ille ergo nobis expe-
ctandus eſt, qui ſerius inueſtigatur. Ideo deus non pu-
tauit hominis fabricam eſſe laudandā, quia maior eius
virtute eſt portio. Præclara quidē ſpecies, & pręſtātior
cæteris animantibus, ſed irrationabilia ſpecie corporis
æſtimentur: ea autē quæ rationis plena ſunt, cōmunē
laudem ſequeſtrent. Homo igitur mihi non tam vultu
q̃ affectu admirādus emineat atq; excellat, vt in iis lau-
detur, in quibus etiam deus prophetico iudicio laudat,
de quo ſcriptum eſt: Terribilis in conſiliis ſuper filios Pſal. 65.
hominum, cuius opera coram deo luceāt, qui bona iu-
gibus operibus facta cōtexat. Et ideo laudatio eius nō
in exordio ſed in fine eſt. Nemo enim niſi legitime cer- 2. Tim. 2.
tauerit coronabitur. Ideoq; ſapiēs tibi dicit: Ante mor- Eccl. 11.
tem non laudes hominem quenquā. Qua ratione hoc
dixerit, ſuperioribus docuit dicens: Quia in fine homi-
nis nudantur opera eius. Spectemus tertium, in quo
manifeſtauit deus ſententiam ſuam. Cum enim feciſ-
ſet hominem. & potuiſſet in paradiſo operari & cuſto-
dire, dixit: Non eſt bonū ſolum eſſe hominem. Facia-
mus, inquit, ei adiutorium ſecundum ſe. Sine muliere
igitur homo non habet laudem, in muliere prędicatur,

G Nam cum dicit: Non eſt bonum ſolum eſſe hominē,
confirmat vtiq; bonum eſſe hominum genus ſi virili ſe
xui fœmineus ſexus accedat. Simul illud conſiderādū,
quia ille de terra factus & limo eſt, iſta de viro. Et caro
quidem limus, ſed ille adhuc informis, iſte informatus.
Iam illud præclarum Apoſtolicum arceſſamus exem
Ephe. 5. plum quod habemus ſcriptum: Quia relinquet homo
patrem & matrem, & adhęrebit vxori ſuæ, & erūt duo
in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, ego au-
tem dico in Chriſto & in eccleſia.

Quomodo per mulierem eccleſiæ gratia figuratur.
Quodq; mulier lapſus ſui in peccatum excuſationē ha-
beat quam vir habet. Caput IIII.

ADVERTIMVS itaq; per mulierē cæ-
leſte illud impletum eſſe myſteriū, eccleſiæ
in ea gratiam figuratā, propter quam Chri-
ſtus deſcendit, & æternum illud opus huma
næ redēptionis abſoluit. Vnde & Adam vocauit no-
men mulieris ſuæ vitā. Nam & in populis per mulie-
rem ſucceſſionis humanæ ſeries & propago diffundi-
tur, & per eccleſiam vita conquiritur æterna. Sane ne-
gare nō poſſumus quod errauerit mulier. Quid mira-
ris tamen ſi infirmior lapſus eſt ſexus, cū ſit lapſus etiā
fortior? Mulier excuſationem habet in peccato, vir nō
habet. Illa (vt ſcriptura aſſerit) a ſapiētiſſimo omnium
ſerpente decepta eſt, tu a muliere id eſt, illam ſuperior
creatura decepit, te inferior. Te enim mulier decepit, il-
lam malus licet tamen angelus. Si tu inferiori non po-
tuiſti reſiſtere, quomodo illa potuit ſuperiori? Culpa
H tua illam abſoluit. Si de merito culpæ dubitas, interro
Gene. 3. gemus ſentētiam qua illi dictum eſt: In triſtitia paries
filios, & ad virum tuum cōuerſio tua, & ipſe tibi domi
nabitur. Viro autem dicitur: Terra es, & in terrā ibis.
Et vere iuxta hanc ſententiam, quandoquidem ſi Adā
quod a domino deo audierat, ſeruare non potuit, quo-
modo potuit ſeruare mulier quod audiuit a viro? Si il-
lum dei vox non confirmauit, quomodo iſtam vox fir-
maret humana? Deniq; Adam conuentus quod cōtra
diuina quæ corā audierat præcepta guſtaſſet, nihil ha-
buit quod diceret, niſi quod ſibi mulier dediſſet, & man
ducaſſet: mulier autem ait: Serpēs traduxit me, & mā-
ducaui. Quanto maior mulieris abſolutio? Ille argui-
tur, hæc interrogatur. Adde illud, quod & prior culpā
fatet. Etenī quæ ſe dicit eſſe ſeductā, teſtat errorē. Er-
roris igitur medicina confeſſio eſt. Io iudicio ipſo quan
to dementior mulier viro? Ille mulierem ſuam accuſa
uit, iſta ſerpentem, hoc eſt, nec accuſata crimē retorſit,
ſed ipſum accuſatorem ſuum maluit ſi poſſet abſolue-
re ꝗ ligare. Habes igitur & culpæ abſolutionem in con
feſſione, & ſententiæ in executione. In triſtitia, inquit,
I paries filios. Condēnationis ſuæ pondus agnoſcit, mu
nus pœnalis conditionis exequitur. Pro te mulier do-
loribus ſuis militat, & remunerationem ex pœna inue
nit, vt per filios per quos affligitur liberetur. Facta eſt
itaq; gratia ex iniuria, ſalus ex infirmitate. Scriptū eſt
1. Tim. 2. enim: Quia ſalua erit per filiorum generationem. Cū
ſalute itaq; parit, quos i triſtitia parturiuit: & ad laudē
educat, quos peperit cū dolore. Sed dicis o vir quia mu-
lier tētatio fuerit viri. Verum eſt etiam: Si eſt decora,
ecce alia tentatio. Tamen Abrææ deſcendenti in Egy
ptum vxoris pulchritudo non nocuit, immo magis ꝓ-
fuit. honoratus eſt enim per vxorē, non ludibrio habit⁹
in vxore. Cur autem tu vultus decorem in coniuge ma
gis ꝙ morum requiras? Placeat vxor honeſtate magis
ꝙ pulchritudine. Illa eligatur quæ Saram moribus re-
ferat. Non eſt vitium mulieris, eſſe quod naſcatur: ſed
vitium viri eſt quærere in vxore quo ſæpe tentetur: in
quo ſi infirmior fuerit mulier, ipſa labatur: ſi fortior, vir
periclitetur. Nō poſſumus reprehēdere diuini artificis

opus: ſed quē delectat corporis pulchritudo, multo ma- K
gis illa delectet venuſtas quæ ad imaginem dei eſt, in-
tus non foris comptior. Si ergo vxor tentatio eſt, eſto
cautior, quære remedium aduerſus tentationis pericu
lum. Vigilate, inquit, & orate, ne intretis ī tentationē. Mat. 26.
Domin⁹ hoc dixit, vir audiuit, mulier impleuit. Quo-
tidie mulieres ieiunant, & nō indicta præſtant ieiunia,
peccatum agnoſcunt, accerſunt remedium. Semel de
interdicto mulier māducauit, & quotidie ieiunium ſol-
uit. Qui ſecutus es errantem, ſequere corrigentē. Am-
bo māducaſtis, cur ſola ieiunat? hoc eſt, ambo deliqui-
ſtis, cur ſola remedium quærit errori?

Quomodo mulierem audire vir iubeatur. Quomo
do etiam Maria non ſolum virginitatis incentiuū at-
tulit, ſed & deum intulerit. Et de confutatione hæreti-
corum qui ſanctiſſimam Mariam perſeueraſſe virgi-
nem negauerunt. Caput V.

VENI Eua iā ſobria, veni Eua etſi ī te aliquā
do intemperās, ſed iam in prole ieiuna. Ve-
ni Eua iam talis vt nō de paradiſo excludā-
ris, ſed rapiaris ad cælum. Veni Eua iā Sa-
ra, quæ parias filios non in triſtitia, ſed in exultatione:
non in mœrore, ſed riſu. Iſaac tibi multiplex naſcetur.
Veni iterum Eua iam Sara, de qua dicatur viro: Au- Gene. 21.
di Sarai vxorem tuā. Sis tu licet viro ſubdita, quia eſ-
ſe te decet: cito tamen ſoluiſti ſententiam, vt vir te au
dire iubeatur. Si typum Chriſti illa pariēdo a viro me-
retur audiri, quantum proficit ſexus, qui Chriſtum ſal-
ua tamen virginitate generauit? Veni ergo Eua iam
Maria, quæ nobis non ſolum virginitatis incētiuum L
attulit, ſed etiam deum intulit. Vnde lætus & exultās
tanto munere dicit Eſaias: Ecce virgo in vtero conci- Eſa. 7.
piet, & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emanuel,
quod eſt interpretatum, nobiſcū deus. Vnde hoc mu-
nus? Non de terra vtiq;, ſed de cælo vas ſibi hoc per qđ
deſcenderet Chriſtus elegit, & ſacrauit templum pu-
doris. Per vnam deſcendit, ſed multas vocauit. Vnde
& ſpeciale Mariā domini hoc nomen inuenit, quod
ſignificat, deus ex genere meo. Dictæ ſunt & ante Ma
riæ multæ, nam & Maria ſoror Aaron dicta fuit, ſed
illa Maria amaritudo maris vocabatur. Venit ergo
dominus in amaritudinē fragilitatis humanæ, vt cōdi-
tiōis amaritudo dulceſceret verbi cæleſtis ſuauitate, &
gratia temperata. Hoc ſignificauit fons Mara per li-
gnum dulcoratus, eo quod populus nationum amar⁹
ante peccatis, vel caro noſtra temperamento paſſionis
dominicæ in vſus alteros mutaretur. Egregia igitur
Maria, quæ ſignum ſacræ virginitatis extulit, & inte-
meratæ integritatis pium Chriſto vexillum leuauit.
Et tamen cū omnes ad cultū virginitatis, ſanctę Ma- M
riæ aduocentur exemplo, fuerunt qui eam negarēt vir-
ginem perſeueraſſe. Hoc tātum ſacrilegium ſilere iam
dudum maluimus, ſed quia cauſa vocauit in medium,
ita vt eius prolapſionis etiā epiſcopus argueretur, indē
natum nō putauimus relinquendum, et maxime quia
& mulierem eā legimus, ſicut in Chana Galilææ ipſe
dominus dicenti ſibi, Vinum nō habent fili, reſpondit: Ioan. 2.
Quid mihi & tibi eſt mulier? Et alibi legim⁹ quod di-
xerit Matthæus de Ioſeph & Maria: Inuenta eſt an- Matt. 1.
teꝗ̄ cōuenirent, in vtero habens de ſpiritu ſancto. Et
infra: Non cognouit eam donec peperit. Et iterum de
Ioſeph: Noluit eam traducere. Et fratres domini vidē-
tur ſignificare quod de Maria ſuſcepti ſint. Et Apoſto
lus ait: Poſtꝗ̄ venit plenitudo tēporis, miſit deus filiū Gal. 4.
ſuum factū ex muliere, factum ſub lege. Quæ ſingula
notāda nobis ſunt, vt qui illa legit, ſermonis huius mo
di vinculo non alligetur. Reſpondeamus itaq; ſuo or-
dine. De mulieris nomine quid mouemur? Ad ſexum
retulit. non enim corruptelæ, ſed ſexus vocabulum eſt.

A Vulgi vſus non præiudicat veritati. Deniq; virgini-
tas primum hoc nomen accepit. Nam cum ſumpſiſſet
deus vnam de coſtis Adæ, & ſuppleuiſſet carnem in lo-
cum ipſius: Ædificauit, inquit, eam in mulierẽ. Vtiq;
adhuc virum non cognouerat, & iam mulier vocaba-
tur. Rationem quoq; nominis huiꝰ ſcriptura nõ tacuit
Gene. 2. dicens: Quia dixit Adam: Os de oſſibus meis, & caro
de carne mea. Hæc vocabitur mulier, quoniam de vi-
ro ſuo ſumpta eſt. Quia ſumpta eſt, inquit, de viro ſuo,
non quia virum experta. Itaq; quãdiu in paradiſo fuit,
mulier vocata eſt, & cognita viro non erat. Vbi autẽ
eiecta eſt de paradiſo, tunc legitur quia Adam cogno-
Gene. 4. uit Euam mulierem ſuam, & tunc concepit & peperit
filium. Primus igitur ſolutus eſt nodus. Secunda quę-
ſtio, quia ſcriptum eſt: Antequam conuenirent, inuen-
ta eſt in vtero habens. Conſuetudo autem ſcripturę di-
uinæ eſt, vt cauſam quæ ſuſcepta eſt adſtruat, incidẽtẽ
differat. Quo ſoluitur etiam tertia quæſtio, quia dictũ
eſt: Non cognouit eam donec peperit filium. Quid er-
go? Poſtea cognouit? Minime. Denique ſcriptum eſt:
Ego ſum deus, & donec ſeneſcatis ego ſum. Nunquid
igitur poſtquam ſenuerunt, quia dictum erat, deus eſſe
Psal. 109. deſinit? Item in ꝓpheta Dauid legimus: Dixit domi-
nus dño meo, ſede a dextris meis, donec ponam inimi
cos tuos ſcabellum pedum tuorum. Nũquid ſubiectis
populis nationum, qui ante videbãtur inimici, cum ſa-
lutis autorem negarent, ſimulacris ſeruirent: ad dexte-
ram patris filius ſedere deſiuit, aut in perpetuum nõ ſe
debit? Quid autem præiudicat Mariæ ſi cæleſtis con-
ſilii myſterium Ioſeph non intellexit, & putauit virgi-
nem non eſſe quam prægnãtem videret? Reſurrectio-
B nem eius angeli ignorauerunt, quod ſignificant verſi-
Psal. 23. culi: Tollite portas pricipes veſtras, & eleuamini portę
æternales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex glo
riæ? Interrogant quaſi ignorent, & alii reſpondent: Do
minus fortis & potens, dominus potens in prælio, ipſe
eſt rex gloriæ. Et repetiuit propheta eoſdẽ verſiculos,
& nihilominus illi quaſi ignorantes iterum interroga-
uerunt. Sic enim ſcriptum eſt: Tollite portas principes
veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex
gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? Quomodo ergo ho-
mo potuit diuinum ſcire ſecretum, quod angeli neſcie-
Esa. 63. bãt? Et in Eſaiæ libro habes: Quis eſt iſte qui aduenit
ex Edom, rubor veſtimentorum ex Boſor? Et vtique
minus erat hominem reſurrexiſſe, q̃ virginem parturi-
re. Eteni iã Heliæ precibus, Heliſæi orationibꝰ mor-
tui reſurrexerant, nunquam autem ante, nunquã poſt-
ea virgo generauit. Hoc autem opinatus eſt quod tra-
duceret eam quaſi ream, antequã ab angelo monere-
C tur, poſtea autem quaſi fidelis nec dubius virginitatis
eius ſeruauit oraculum.

Quomodo non derogauerit virginitati Mariæ q̃d coniunx Ioſeph nominata fuerit. Caput VI.

NEC illud moueat quod ait: Quia Ioſeph ac-
cepit coniugem ſuã, & profectus eſt in Ægy-
ptum. Deſponſata enim viro, coniugis no-
men accepit. Cum enim initiatur coniugiũ,
tunc coniugii nomen adſciſcitur. Nõ enim defloratio
virginitatis facit coniugium, ſed pactio cõiugalis. De-
niq; cum iungitur puella, cõiugium eſt, non cum viri-
li admixtione cognoſcitur. Quod autem fuit deſpon-
ſata connubio, licet alibi plenius dixerimus, libare ſatis
eſt cauſam cæleſtis myſterii, vt ab iis qui Mariam gra
uem vtero cernerẽt, non adulteriũ virginitatis, ſed de-
ſponſatæ partus legitimus crederetur. Maluit eni do-
minus aliquos de ſua generatione, q̃ de matris pudore
dubitare. Fratres autem gẽtis & generis, populi quoq;
Psal. 21. cõſortio nũcupari docet dñs ipſe qui dicit: Narrabo no
men tuum fratribꝰ meis, in medio eccleſiæ laudabo te.

Paulus quoq; ait: Optabã ego ipſe anathema eſſe pro Rom. 9.
fratribus meis. Potuerũt autẽ & fratres eſſe ex Ioſeph D
non ex Maria. Quod quidem ſiquis diligẽtius proſe-
quatur, inueniet. Nos ea perſequẽda non putauimus,
quoniã fraternum nomen liquet pluribus eſſe cõmune.
An vero dñs Ieſus eam ſibi matrem eligeret, quæ vi-
rili ſemine aulam poſſet inceſtare cæleſtem: quaſi eam
cui impoſſibile eſſet virginalis pudoris ſeruare cuſto-
diam? Cuius exemplo cęteræ ad integritatis ſtudium
prouocantur, ipſa ab huiuſmodi quod per ſe cæteris ꝓ-
poſitum foret munere deuiaret? Et quæ eſſet cui ma-
ius q̃ matri dominus meritum reponeret, præmiũ re-
ſeruaret? Nulli enim vberiora q̃ virginitati deputauit
munera, ſicut ſcriptura nos docet. Sic enim per Eſaiã
dñs locutꝰ eſt. Ne dicat ſpado, quia ego ſum lignũ ari- Esa. 56.
dũ, hęc dicit dñs ſpadonibꝰ: Quicũq; cuſtodierint prę-
cepta mea, & elegerint quę ego volo, & amplectent te-
ſtamẽtũ meũ, dabo illis in domo mea & in muro meo
locum nominatum meliorẽ filiorum & filiarũ, nomen
æternum dabo illis, & non deficient. Aliis promittit
vt non deficiant: matrem ſuã deficere patiebatur? Sed
non deficit Maria, non deficit virginitatis magiſtra,
nec fieri poterat, vt quæ deum portauerat, portandum
hominem arbitraretur. Nec Ioſeph vir iuſtus in hanc
prorupiſſet amentiam, vt matri domini corporeo concu
bitu miſceretur. Sed tamẽ Maria ſuis, non alienis mo
nibꝰ defendatur. Nõ defecit, vt dixi. Ipſe teſtis eſt filiꝰ dei,
qui cum eſſet in cruce, diſcipulum matri commẽdabat Ioan. 19.
vt filium, diſcipulo eam tradebat vt matrem. Docuit
hoc Ioãnes, qui myſtica magis ſcripſit. Alii enim Euã
geliſtæ ſcripſerunt quod in paſſione domini terra cõtre
muit, ſol refugit, perſecutoribꝰ venia poſtulata eſt. Iſte E
dilectus domini qui e pectore eius hauſerat ſecreta ſa-
pientiæ, & piæ voluntatis arcana: ab aliis dicta pręteriit,
hoc diligentius proſecutus eſt, vt maternæ virginita-
tis perſeuerantiam ſuo indicio comprobaret, quaſi filiꝰ
de matris pudore ſolicitus, ne quis eam tanto conuitio
temeratæ integritatis aſpergeret. Dignũ quippe erat
vt qui latroni veniam donabat, matrem dubio pudo-
ris abſolueret. Dicit ergo ad matrem: Mulier, ecce filiꝰ
tuus. Dicit & ad diſcipulum: Ecce mater tua. Ipſe eſt di
ſcipulus, cui mater commendabatur. Quomodo ma-
rito vxorem tolleret, ſi fuerat Maria mixta coniugio,
aut vſum thori coniugalis cognouerat?

Quod Maria pudorem nunquam mutauerit, quæ nec animum mutauerat. Caput. VII.

CLAVDITE ora impii, aperite aures pii, F
audite quid Chriſtus loquatur. Teſtatur de
cruce dñs Ieſus, & paululſper publicã differt
ſalutem, ne matrem inhonoram relinquat.
Subſcribitur Ioannes in teſtamento Chriſti. Legatur
matri pudoris defenſio, teſtimonium integritatis. Le-
gatur & diſcipulo matris cuſtodia, pietatis gratia cõ-
mendatur. Et ex illo ſuſcepit eam diſcipulus in ſuã. Nõ
vtiq; Chriſtus faciebat diuortium, nõ Maria relinque-
bat virum. Sed cum quo virgo habitare debebat, q̃ cũ
eo quem filii hæredem, integritatis ſciret eſſe cuſtodẽ?
Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris ſtabat
intrepida. Videte vtrum pudorẽ mutare potuerit ma-
ter Ieſu, quæ animum nõ mutauit. Spectabat piis ocu-
lis filii vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram re-
demptionem. Stabat non degeneri mater ſpectaculo
quæ non metueret peremptorem. Pendebat in cruce
filius, mater ſe perſecutoribus offerebat. Si hoc ſolum
eſſet vt ante filium proſterneretur, laudandus pietatis
affectus, quod ſuperſtes filio eſſe nolebat. Sin vero vt cũ
filio moreretur, cum eodẽ geſtiebat reſurgere, nõ igna-
ra fuit myſterii quod genuiſſet reſurrecturum: ſimul
quia publico vſui impendi mortem filii nouerat, præ-

G ſtolabatur ſi forte etiam ſua morte publico muneri ali-
quid adderetur. Sed Chriſti paſſio adiutore non eguit,
Eſa.63. ſicut ipſe dñs longe ante prędixit: Et reſpexi, & nõ erat
adiutor: & attendi, & nemo ſuſcipiebat, & liberabo eos
brachio meo. Quomodo ergo extorqueri potuit inte-
gritas Mariæ, quæ fugiẽtibus Apoſtolis ſupplicia nõ
timebat? Sed ipſa ſe offerebat periculis, cui⁹ tanta gra-
tia, vt non ſolum in ſe virginitatis gratiam reſeruaret,
ſed etiam iis quos viſeret, integritatis inſigne cõferret.
Viſitauit Ioannẽ Baptiſtam, & in vtero matris priuſ-
quam naſceretur exultauit. Ad vocem Mariæ exul-
tauit infantulus, obſecutus antequã genitus. Nec im-
merito manſit integer corpore, quem in tribus mẽſib⁹
oleo quodam ſuæ præſentiæ & integritatis vnguento
domini mater exercuit. Eademq; poſtea Ioãni Euan-
geliſtæ eſt tradita coniugium neſcienti. Vnde non mi
ror præ cæteris locutũ myſteria diuina, cui præſto erat
aula cæleſtium ſacramẽtorum. Nunc mihi dicant qui
hanc quæſtionem ſerunt, Quid eſt quod ait dominus
Ezech.39 per prophetam, Nunc reuocabo captiuitatem Iacob,
& miſerebor adhuc domus Iſrael? Et infra: Congrega
bo, inquit, eos de gentibus, & congregabo illos de re-
gionibus nationum, & ſanctificabor in his in conſpectu
gentium, & ſcient quod ego ſum dominus deus ipſorũ,
dum apparebo illis inter nationes, & nõ auertam am-
plius faciem meam ab eis, pro eo quod effudi irã meã
in domum Iſrael, dicit dominus. Et infra dicit prophe-
ta vidiſſe ſe in monte alto nimis ædificationem ciuita-
tis, cuius portæ plurimæ ſignificantur, vna tamen clau
Ezec.44 ſa deſcribitur, de qua ſic ait: Et conuerti me ſecundum
viam portæ ſanctorum exterioris, quæ reſpicit ad oriẽ-
tẽ, & hęc erat clauſa. Et ait ad me dñs: Porta hęc clau-
ſa erit, & non aperietur, & nemo tranſibit per eã: quo-
H niam dominus deus Iſrael tranſibit per eam. Eritque
clauſa, quoniam dux hic ſedebit in ea, vt manducet pa-
nem in conſpectu domini. Secundum viam portæ in-
trabit, & ſecundum viam eius exibit. Quæ eſt hęc por
ta, niſi Maria: ideo clauſa, quia virgo? Porta igit̃ Ma
ria per quam Chriſtus intrauit in hunc mundum, quã-
do virginali fuſus eſt partu, & genitalia virginitatis
clauſtra nõ ſoluit. Manſit intemeratum ſeptum pudo-
ris, & inuiolata integritatis durauere ſignacula cum
exiret ex virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere
non poſſet.

Quod Maria ſit porta illa clauſa quã Ezechiel de
ſcripſit, in qua ſedit Chriſtus & exiuit. Caput VIII.

HAEC, inquit, porta clauſa erit, & nõ aperie-
tur. Bona porta Maria, quæ clauſa erat, &
non aperiebatur. Trãſiuit per eam Chriſt⁹
ſed non aperuit. Et vt doceamur quia portã
Pſal.23. habet omnis homo per quã Chriſtus ingreditur: Tol-
lite, inquit, portas principis veſtri, & eleuamini portæ
I æternales, & introibit rex gloriæ. Quanto magis ergo
porta erat in Maria in qua ſedit Chriſtus corporaliter
& exiuit? Eſt enim & porta ventris. Vnde ait Iob ſan-
Iob.3. ctus: Intenebreſcant, inquit, ſtellæ noctis illius, quia nõ
concluſit portas ventris matris meæ. Eſt ergo & por-
ta ventris, ſed non omnis clauſa ſemper, verum vna ſo
la potuit manere clauſa, per quam ſine diſpendio clau-
ſtrorum genitalium, virginis partus exiuit. Ideo ait
Ezec.44 propheta: Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & ne
mo tranſibit per eam, hoc eſt, nemo hominum, quoniã
dominus inquit deus Iſrael tranſibit per eam. Eritque
clauſa, id eſt, & poſt tranſitum domini erit clauſa, & nõ
aperietur a quoquam. Nec aperta eſt, quoniam habuit
Ioan.10. ſemper ianuam ſuam Chriſtum, qui dixit: Ego ſum ia
nua: quam nemo ab ea potuit auellere. Hæc porta ad
oriẽtem aſpiciebat, quoniã verum lumen effudit, quæ
generauit orientem, peperitq; ſolem iuſtitiæ. Audiãt
ergo imprudẽtes, Clauſa, inquit, hæc porta eſt, quæ ſo-
lum recepit deum Iſrael. Si igitur de eo dictum eſt ad
eccleſiam: Quoniam confortauit ſeras portarum tua- Pſal.147.
rum, ſuam portam confortare non potuit? Sed confor-
tauit profecto, & ſeruauit intactam. Denique non eſt
aperta. Audiant igitur prophetam dicentẽ: Non ape-
rietur, eritque clauſa. hoc eſt, nõ aperietur ab eo cui de-
ſponſabitur. Non licebit enim vt aperiatur per quã do-
minus trãſibit. Et poſt eum, inquit, erit clauſa: hoc eſt,
non aperiet eam Ioſeph, quoniam dicetur ei: Noli ti-
mere accipere Mariam coniugem tuam. quod enim Matt.1.
ex ea naſcetur, de ſpiritu ſancto eſt. Porta ergo clauſa
virginitas eſt, & hortus clauſus virginitas, & fons ſi-
gnatus virginitas.

Quemadmodum virgo Maria ſit virga, & hortus
clauſus, ac paradiſus, & fons ſignat⁹, atq; porta clauſa.
Caput IX.

AVDI virgo diligentius apertis auribus, &
clauſo pudore. Aperi man⁹, vt te pauper a-
gnoſcat. Claude oſtiũ, ne temerator irrepat.
Aperi mẽtem, ſerua ſignaculũ. Virga quo-
que a radice virginitas eſt. Sic enim ſcriptum eſt: Exiet Eſa.11.
virga a radice Ieſſe, & flos a radice aſcendet. Nõ caua-
ta eſt hæc virga, ſed ſolida. Nemo ergo adurat virgam
tuam, vt florem ſuum cuſtodiat. Virga es o virgo, nõ
curueris, non inflectaris in terram, vt in te flos pater-
næ radicis aſcendat. Hortus clauſus es virgo: ſerua
fructus tuos. Non aſcendant in te ſpinæ, ſed vuę tuæ
floreant. Hortus clauſus es filia, nemo auferat ſe-
pem tui pudoris, quia ſcriptũ eſt: Et deſtruẽtem ſepem Eccl.10.
mordebit ſerpens. Sed illam ſolum auferat de qua di- L
ctum eſt: Quid inciſa eſt ſepis? Nemo parietem tuum
deſtruat, ne ſis in conculcationem. Paradiſus es virgo,
Euam caue. Fons ſignatus es virgo, nemo aquã tuam
polluat, nemo conturbet, vt imaginem tuam in fonte
tuo ſemper attendas. Porta clauſa es virgo, nemo ape-
riat ianuam tuam, quam ſemel clauſit ſanctus & ver⁹
qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit: Apo.3.
& claudit & nemo aperit. Aperuit tibi ſcripturas, ne-
mo eas claudat. Clauſit pudorem tuum, nemo aperiat
eum.

Quod Chriſtus qui corona eſt virginum, ſit vnus, ſi
cut & pater vnus eſt, & ſpirit⁹ vnus: & quomodo in pſo
nis diuinis ſit æqualitas. Caput X.

VENIO, inquit, cito, tene quod habes. nemo Apoc.3.
accipiat coronã tuam. Quæ eſt corona tua,
niſi illa de qua dictum eſt: Et eris corona de- Eſa.62.
coris in manu domini? Quis hoc dicit, niſi il
le de quo dixit Eccleſiaſtes: Eſt vnus, & non eſt ſecun- Eccl.4.
dus? Quis eſt iſte: niſi ille de quo dictum eſt: Magiſter Mat.23.
veſter vnus eſt Chriſtus? Vnus eſt, quia vnigenitus
dei filius: vnus, quia ſolus, vt ſcriptum eſt: Qui expan- Iob.9.
dit cælũ ſolus, & ambulat ſicut in terra ſuper mare. Hic M
ergo non eſt ſecundus, quia primus eſt. Non eſt ſecun-
dus, quia vnus eſt. Vnus deus pater, ex quo omnia, & 1.Cor.8.
nos in illo: & vnus dominus Ieſus Chriſtus, per quem
omnia, & nos per ipſum. Vnus deus pater, & vnus dei
filius, & vnus ſpiritusſanct⁹, ſicut ſcriptum eſt: Hęc au- 1.Cor.12.
tem omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus, diuidens
ſingulis prout vult. Vn⁹, inquit, vn⁹: quia vnus deus.
Nullus ſecundus, quia quod vult facit, non quod impe
ratur. Vnus ergo pater deus, & vnus dei filius. Vnus
& vnus, quia non duo dii. Vnus filius, quia cum pa-
tre vnum eſt, ſicut ipſe dixit: Ego & pater vnum ſu- Ioan.10.
mus. Et vnus ſpiritus, quia vnitas trinitatis eſt, nõ or-
dine diſtincta, non tempore. Sed dicant lectum: Ite ba- Mat.28.
ptizate gẽtes in nomine patris, & filii, & ſpiritusſancti.

A Et obiiciunt, quia primo patrem nominauit, ſecundo
filium, tertio ſpiritumſanctum. Nunquid ergo quia di
Ioan. 1. cit euangelium: In principio erat verbum, & verbum
erat apud deum: inferiorē ſignificauit patrem, quia pri
mo verbũ dei in principio ſemper eſſe ac fuiſſe memo=
rauit? Aut cum dixit Apoſtolus: In regno Chriſti &
dei: ordinem fecit? Aut cum dicit ipſe dominus Ieſus:
Luc. 4. Spirit⁹ domini ſup me, eo quod vnxit me: euãgeliza=
re pauperibus miſit me, prædicare captiuis remiſſio=
nē: eminentiorem filio dei ſpiritum eſſe teſtatus eſt?
Aduertis virgo quemadmodum iſta ſoluantur. Ape=
ri ad hæc aures tuas, os tuum claude. Aperi aures, vt
fidem audias: claude os, vt teneas verecundiam. De=
inde illud legunt, quia dixit: In nomine patris & filii
& ſpiritusſancti. & non intelligunt quid ante præmi=
ſerit. In nomine, inquit. Tres perſonas quidem ſignifi=
cauit, ſed vnum trinitatis nomen aſſeruit. Vnus itaq;
deus, vnum nomen, vna diuinitas, vna maieſtas. Nul
lus ergo ſecũdus, quia pricipium omnium trinitas eſt,
& trinitatis primatus ſuper omnia eſt. Ergo vnus, &
non eſt ſecundus. Vnus eſt qui ſecundum non habet,
quia vnicus ſolus ſine peccato, ſolus ſine adiutorio, qui
Eſa. 63. ait: Reſpexi, & non erat adiutor.

Quod nulli alii laborare aut ſeruire debeamus ni=
ſi ſoli Chriſto, qui primus eſt. Et quomodo aliquan=
do ſecundus & nouiſſimus dicatur. Caput XI.

NON eſt finis labori eius, quia pro omnibus
B aduocatus noſter eſt apud patrem, & infir=
mitates noſtras ſuſcepit, & pro nobis dolet
Mat. 25. & infirmatur, ſicut ait: Eger eram, & nõ vi=
ſitaſtis me. cuius oculus non ſatiatur diuitiis, quia ipſe
Col. 2. eſt altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſciẽtiæ dei, in quo
ſunt theſauri myſteriorum cæleſtium. Cur ergo ſeculo
potius laboramus, & fraudamus animã noſtram tan=
tæ bonitatis diſpendio, qui nulli alii niſi huic ſeruire do
mino deberemus? Hic ergo non eſt ſecundus. Ego cer=
te hoc teſtimonium defero. Lego quia primus eſt, le=
go quia nõ eſt ſecũdus. Illi qui ſecundum aiunt, doceãt
lectione. Sed dicit aliquis quia ſcriptum eſt: Primus
1. Co. 15. homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæle=
ſtis. Verum, ante videamus de quo dicat. Secundus
inquit, homo. quaſi hominem ſecundum dixit. Et ego
C dico quia primus eſt ſecundum diuinitatẽ, ante quem
nullus. ſecundus autem ſecundum carnem, quia poſt
Adam. Ego plus dico, non ſolum ſecundum lego ho=
minem, ſed etiam nouiſſimũ. Deniq; ſic habes: Factus
1. Cor. 15 eſt primus homo Adam in animam viuentẽ, nouiſſi=
mus Adam in ſpiritum viuificantẽ. Vide clementiã
Chriſti, ipſe eſt prim⁹ & nouiſſimus. Qui prim⁹ erat,
propter nos ſe nouiſſimũ fecit. Primus, quia per ipſum
omnia. nouiſſimus, quia per ipſum reſurrectio. Deſcen
dit enim & proiecit ſe vt caderet, infra omnes ſe faciẽs,
vt omnes iacentes leuaret. Vnde & ait Eccleſiaſtes:
Eccls. 4. Quia ſi ceciderit vnus, eriget ſocium ſuũ, & væ illi qui
vnicus ceciderit, & non eſt ſecundus vt eum erigat. Et
quidem ſi dormiãt duo, eſt calor illis, & vnus quomo=
do calefiet? Hoc eſt, qui Chriſtum habet ſecum, & ſi ce=
ciderit reſurget, & ſi mortuus fuerit reuiuiſcet, quia ad=
eſt ille qui venit ignem in terram mittere. Denique &
4. Re. 4. Heliſæus cum puerum reſuſcitaret, inſufflauit illi, vt
infunderet vitæ calorem. Habeto ergo tecum hunc
ignem in pectore tuo, qui te reſuſcitet, ne frigus tibi
perpetuæ mortis irrepat. Hic ergo iuuenis ſe proiecit
qui venit per Mariam, & infundebat vitę calorem pe=
Luc. 24. ctoribus audientium. Vnde dicunt illi in Euangelio:
Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis cum aperi=
ret nobis ſcripturas?

Quomodo Chriſtus dicatur iuuenis ſecũdus, & fi=
nis omni populo eius. Quomodo etiam virgo Maria D
dicatur aula regalis. Caput XII.

HIC eſt iuuenis ſecũdus, vt dicit Eccleſiaſtes:
Vidi vniuerſos qui viuunt, qui ambulãt ſub Eccls. 4.
ſole cum iuuene ſecundo, quis reſurget pro
eo? Quis enim pro Chriſto reſurget, cum il
le pro omnib⁹ reſurrexerit, & in illo omnes reſurrexe=
rint, cum ſpem reſurrectionis acceperint? De Chriſto
autem dictum liquet quãdo aduertis congruere iſtum
locum cum benedictione vel prophetia Iacob, qui ait
de iuda: Quis ſuſcitabit eum? Nõ vtiq; alter, quia ipſe
ſe ſuſcitauit, ſicut ipſe ait: Soluite tẽplũ hoc, & i triduo Geñ. 49.
reſuſcitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corpo= Ioan. 2.
ris ſui. Illud quoq; vere Chriſto cõuenit ſoli quod addi=
dit, Non eſt finis omni populo eius: quia popul⁹ Chri=
ſti innumerabilis finem nõ habet, cui fides reſurrectio=
nis æternæ, perpetuæ vitæ acquirit ætatem. Secundũ
carnem itaq; & iuuenem dictum, & cadere vel reſurge=
re, dubiũ nõ eſt. Deniq; & illud attexuit, quia optimus
puer pauper & ſapiẽs. Paup enĩ fact⁹ eſt, cum diues eſ= 2. Cor. 8.
ſet. Ipſe ergo rex Iſrael tranſiuit hanc portam, ipſe dux
ſedit in ea, quando verbum caro factum eſt, & habita= Ioan. 1.
uit in nobis, quaſi rex ſedens in aula regali vteri virgi= E
nalis, vel in olla feruenti, ſicut ſcriptum eſt: Moab au= Pſal. 59.
la ſpei, vel olla ſpei meæ. Vtrunq; enim diuerſis in co=
dicibus inuenitur. Aula regalis eſt virgo, quæ non eſt
viro ſubdita, ſed deo ſoli. Eſt & olla vterus Marię, quę
ſpiritu feruenti qui superuenit in eam, repleuit orbem
terrarum, cum peperit ſaluatorem. Qui manducauit
in porta ſedens, vtiq; cibum illum de quo dixit: Meus Ioan. 4.
cibus eſt vt faciam volũtatẽ patris mei, qui in cælo eſt.

Quomodo Mariana virginitas dicat leuis nubes,
ſuper quam dominus ſedit, quæ aliis virginib⁹ pluuiã
ſpiritalẽ irrorat, & vnguẽtum integritatis. Ca. XIII.

DIVITIAS Marianæ virginitatis, qua=
ſi olla ferbuit, & quaſi nubes pluit in terras
gratia Chriſti. Scriptum eſt enim de ea: Ec= Pſal. 19.
ce dominus venit ſedens ſuper nubem leuẽ.
Vere leuem, quæ coniugii onera neſciuit. Vere leuẽ,
quæ leuauit hunc mundum de graui fœnore peccato=
rum. Leuis erat quæ remiſſionẽ peccatorum vtero ge
ſtabat. Deniq; eleuauit Ioannem in vtero conſtitutũ, Luc. 1.
qui ad vocem eius exiliuit, & infans exultauit in gau=
dio, prius ſenſu deuotionis, q̃ ſpiritus infuſione vitalis
animatus. Excipite igitur, excipite ſacræ virgines nu=
bis huius pluuiam ſpiritalem temperamẽtum flagrã=
tiæ corporalis, vt corporis omnes reſtiguatis ardores, F
atq; interna mentis veſtræ humeſcant. Huius imbrẽ
nubis ſacratæ patres noſtri annunciauerunt nobis ſa=
lutem mundi futurum. Hunc imbrem ſignificabant eſ
ſe venturum ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, quę Hie Iudi. 6.
robaal popoſcit & meruit. Bonam nubem ſequimini,
quę fontem intra ſe genuit, quo rigauit orbem terrarũ.
Excipite ergo voluntariã pluuiam, pluuiã benedictio=
nis, quam hæreditati ſuæ dominus effudit. Excipite
aquam, & non effluat vobis: quia nubes eſt. diluat vos
& ſacro humore perfundat: quia olla eſt: ſpiritu vapo=
ret æterno. Excipite itaq; ex hac Moabitide olla gra=
tiæ cæleſtis vnguentum, nec vereamini ne deficiat qđ
exinanitum eſt, & plus redũdat, quandoquidem in o=
mnem terram odor eius exiuit, ſicut ſcriptum eſt: Vn=
guentum exinanitum nomẽ tuum, propterea adoleſcẽ Cant. 1.
tulæ dilexerunt te. Deſcẽdat iſtud vnguentum in ani=
mæ præcordia, viſcerumq; ſecreta, quo non deliciarum
odores ſancta Maria, ſed diuinę gratię ſpiramẽta red=
olebat. Hæc pluuia Euæ reſtinxit appetentiam: hoc
vnguentum fœtorem hereditarii erroris abſterſit: hoc
vnguentũ Maria ſoror Lazari in pedes Chriſti effu=

Luc. 7. dit,& tota domus pio repleta odore fragrauit. Nec vl-
G la ſe pauperem putet, nulla ſe arbitretur inopem, nulla
metuat ne precioſum hoc vnguentum emere non poſ-
Eſa. 55. ſit, aut fontem iſtum putet eſſe venalem. Qui ſititis,
inquit, ite ad aquam: & quicunq non habetis argentũ,
Eſa. 52. ite & emite & bibite ſine argento. Et ſupra ait: Gratis
venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Ideo pau-
per fact⁹ eſt dñs cum diues eſſet, vt eum omnes emãt,
& egenos præcipue ſua paupertate locupletet. Parate
igitur vaſa domini vt excipiatis hunc fontem aquę vi-
uæ, fontem virginitatis, integritatis vnguentum, odo-
rem fidei, & ſuauis miſericordiæ gratia floculentum.
1. Petri. 2. induimini agni eius innocentiam, qui cum maledice-
retur, non remaledixit: cum percuteretur, non reper-
cuſſit.

Quomodo greſſus Mariæ ſpecioſi dicantur in cal-
ceamentis. Et quod moduli femorum ſuorum ſimiles
ſint torquibus. Et vmbilicus crater tornatilis. Et věter
ſicut aceruus tritici minuti inter lilia. Ca. XIIII.

HANC imitamini filiæ, cui pulchre conue-
nit illud quod de eccleſia prophetatum eſt:
Cant. 7. Specioſi facti ſunt greſſus tui in calceamẽtis
filia Aminadab: eo qđ ſpecioſe eccleſia Euã-
gelii prædicatione proceſſit. Specioſe procedit anima,
quæ corpore velut calceamento vtitur, vt quo velit ſui
poſſit ſine impedimento vllo circũferre veſtigium. In
hoc calceamento ſpecioſe proceſſit Maria, quę ſine vl-
la commixtione corporeæ conſuetudinis autorem ſa-
Ioan. 1. lutis virgo generauit. Vnde egregie Ioannes ait: Nõ
ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius, id eſt:
Non ſum dignus incarnationis myſterium comprehẽ-
dere anguſtiis mẽtis humanæ, atq inopis vilitate ſer-
monis abſoluere. Vnde & Eſaias dixit: Generationẽ
Eſa. 55. eius quis enarrabit? Specioſi ergo greſſus vel Mariæ
vel eccleſiæ, quoniam ſpecioſi pedes euãgelizantium.
H Quã pulchra etiam illa quæ in figura eccleſiæ de Maria
prophetata ſunt, ſi tamen non mẽbra corporis, ſed my-
ſteria generationis eius intendas. Dicitur enim ad eã:
Cant. 7. Moduli femorum tuorũ ſimiles torquib⁹, opera ma-
nuum artificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis non
deficiens mixto. Venter tuus ſicut aceruus tritici mi-
nuti inter lilia: eo quod continens ſibi ſit in omnibus
Chriſti ortus ex virgine. Sicut victores ſolent ſecula-
rium preliorum, ſtrenuorum virorum donatis torqui-
bus honorare ceruices: ita iugum noſtrum leuauit, vt
fidelium colla virtutis inſignibus coronaret. Vere au-
tem aluus ille Marię crater tornatilis, ĩ quo erat ſapiẽ-
tia, quæ miſcuit in cratere vinum ſuum, indeficientem
cognitionis piæ gratiam, diuinitatis ſuæ plenitudine
ſubminiſtrans. In quo virginis vtero ſimul aceruus tri-
tici, & lilii floris gratia germinabat, quoniam & granũ
tritici generabat, & lilium. Granum tritici, ſecundum
Ioan. 12. quod ſcriptum eſt: Amen amen dico vobis, niſi granũ
tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum
manet. Sed quia de vno grano tritici aceruus eſt fact⁹,
Pſal. 64. completum eſt illud propheticum: Et conualles abun-
dabunt frumento. quia granum illud mortuum pluri-
I mum fructum attulit. Hoc itaq granũ omnes homi-
nes perpetua cæleſtium munerum eſca ſaturauit. Con
ſummatum eſt illud prophetici oris eloquium, dicente
Pſal. 80. eodem Dauid: Cibauit eos ex adipe frumenti, & de pe
tra melle ſaturauit eos. In hoc grano eſſe etiam lilium
Cant. 2. diuina teſtantur oracula, quia ſcriptum eſt: Ego ſum
flos campi, & lilium conuallium, ſicut lilium in medio
ſpinarum. Chriſtus erat lilium in medio ſpinarũ, quan-
do erat in medio Iudæorum.

Quomodo ſacræ virgines dicantur lilia Chriſti, &
de anno dominicæ benignitatis. Caput XV.

AVDI virgo quid dicat: Lilium, inquit, con- k
uallium, id eſt, humilium animarum & mi-
tium. Eſto ergo mitis, humilis atq manſue
ta, vt in te ſicut lilium germinet Chriſtus, de
quo & alibi habes: Labia eius lilia ſtillantia myrrham Cant. 5.
plenam: id eſt, qui Chriſti paſſionem loquuntur, & ſuo
ore concelebrant, ac mortificationem eius in ſuo circũ-
ferunt corpore. Chriſti lilia ſunt ſpecialiter ſacræ virgi-
nes, quarum eſt ſplendida & immaculata virginitas.
Vnde plerią accipiunt quod eccleſia videatur dicere:
Ego ſum flos campi, & lilium conuallium. quæ in hac Cant. 2.
conualle iſtius mundi gratiam boni odoris exhalat ſe-
dula confeſſione pietatis. Denique & alibi dicit: Frater Ibidem
meus deſcẽdat in hortum ſuum, in phialas aromatis,
paſcere ĩ hortis, & colligere lilia. Ego fratri meo, & fra
ter meus mihi, qui paſcit inter lilia. Ex illo ergo vtero
Mariæ diffuſus eſt in hunc mundum aceruus tritici
minuti inter lilia, quando natus eſt Chriſtus, cui dicit
propheta Dauid: Benedices coronam anni benignita- Pſal. 64.
tis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate. Pingueſcẽt
fines deſerti, exultatione colles accingẽtur, induti ſunt
arietes ouium, & conualles abundant frumento: etenĩ
clamabunt, & hymnum dicent. Quis eſt annus domi-
nicæ bonitatis, niſi ille de quo ſcriptura dicit: Tempo- Eſa. 49.
re accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te: quan-
do populorum fide eccleſiã fœcundauit, iuſtitia induit
ſacerdotes? Vnde & Apoſtolus dicit: Ecce nunc tem- 2. Cor. 6.
pus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quando venit do
minus prædicare annum domini acceptum, & diẽ re-
tributionis. Sicut in euangelio ſuo ipſe memorauit di-
cens: Spirit⁹ domini ſuper me, propter quod vnxit me. Luc. 4.
&c̃. Tunc ergo dominus operibus ſuis, & gloria & ho- L
nore ſui tempus coronauit aduentus. Totus enim ille
annus cõuerſationis eius in hoc mũdo, diuerſarum ha-
buit certamina paſſionum. Vicit Herodem paruulus,
de quo in paſſione infantium triũphauit. Eſuriuit, ſiti-
uit, pro nobis vapulauit, pro nobis contumeliarũ indi-
gna tolerauit, crucem aſcendit, mortuus eſt pro nobis.

Quomodo filiæ Hieruſalem egredi iubeãtur ad vi-
dendum regem Salomonem &c̃. Et de ſtola piæ ope-
rationis quam induere debẽt virgines. Caput XVI.

VIDES quanta certamina paſſus eſt, ſed ta-
men nõ auarus exactor præmii, cui abunda-
uit vna cæleſtis corona virtutis. Vnde egre
dimini filiæ Hieruſalem, ſicut vos hortatur
ſcriptura diuina ĩ Cãticis Cãticorũ: Egredimini, & vi- Can. 3.
dete regem Salomonẽ in corona qua coronauit eũ ma-
ter eius in die ſponſalium eius & iucunditatis cordis M
eius: quia fecit ſibi, inquit, charitatem a filiabus Hieru
ſalem. hoc eſt, egredimini ex his anguſtiis & ſolicitudi-
nibus corporalibus, egredimini ex hac delectatione car
nali, peregrinamini de corpore, vt adeſſe domino poſſi-
tis, quoniam qui in carne ſunt, domino ſuo placere non
poſſunt. Dicatur ergo vobis quia non eſtis in carne, ſed
in ſpiritu. Eritis autem in ſpiritu, ſi potueritis compre-
hendere Salomonis veri illius pacifici charitatẽ quam
fecit ſibi ipſe, & ideo coronã accepit a matre, beata ma-
tre Hieruſalem. Beatus & Mariæ vterus, qui tãtum
dominum coronauit quando formauit. Coronauit eũ
quando generauit, quia & ſi eum ſine aliqua ſui opera-
tione formauerit, quia ſpiritus ſanctus ſuperuenit ĩ vir
ginem (vnde & ipſe ait: Inoperatum meum viderunt Pſal. 138.
oculi tui) tamen hoc ipſo quod ad omnium ſalutẽ eum
concepit & peperit, coronam capiti eius æternæ pieta-
tis impoſuit, vt per fidem credentium fieret omnis vi-
ri caput Chriſtus. Inoperata ergo eſt caro Chriſti, quã
vt maria virgo conciperet, inuſitato quodam nouoq
incarnationis myſterio, ſine vlla virilis ſeminis admi-
xtione diuinæ gratia diſpoſitionis quod erat carnis aſ-

A ſumpſit ex virgine, atq; in illa nouiſſimi Adã immacu-
lati hominis membra formauit. Hominem audis, ſed
ſupra hominem intellige, quia ſcriptum eſt: Non co-
Exo. 34. ques agnum in lacte matris ſuæ. Et alibi legis: Et ho-
mo eſt, & quis agnoſcet eum? Ergo non debes agnum
illum in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabi-
tat, conditionis humanæ viribus æſtimare, & maieſta-
tem incomprehenſibilis poteſtatis, degeneris cogni-
tionis infirmitate concludere. Nõ enim illum perfectæ
fidei cibum Iacob coxit in lacte, quo Iſaac pater ita eſt
delectatus, vt ei prærogatiuam omnem benedictionis
prophetica ſobrietate conferret. Et ideo Apoſtolus ſcri
pſit ſuccum lactis, tenuis cibum eſſe doctrinæ, dicens:
Heb. 5. Quia omnis qui alitur lacte, expers eſt verborũ iuſti-
tiæ. paruulus enim eſt. perfectorum autem eſt ſolida
eſca. Et tu ergo filia ſume ſtolam illam mulieris piæ
operationis ſtudio contextam, quæ manus ſuas aperit
pauperi, & lucerna eius non extinguitur in tota nocte,
atq; indue te, & huiuſmodi epulas affer ad patrem, vt
Gene. 27. dicat: Quid eſt quod tam cito veniſti filia? laudet in te-
nera adhuc ætate prudentiam, piæ quoq; deuotionis af
fectũ, & dicat tibi: Accede ad me filia. odoratusq; odo-
rem veſtimentorum tuorum benedicat te dicens: Ec-
ce odor filiæ meæ ſicut odor agri pleni quem benedi-
xit dominus. &, det tibi dominus a rore cæli deſuper,
& ab vbertate terræ abundantiam. Atq; his adiugat:
Qui maledixerit tibi, maledictus erit: & qui benedixe-
rit te, benedictus erit. Hac ſtola indutus Iacob hominẽ
vidit, & ab eo quaſi a domino deo benedictionem po-
poſcit, & appellauit locum, viſio dei. Hac ſtola indutꝰ
B vidit illam ſtolam Chriſti de qua ait: Lauauit in vino
Geñ. 49. ſtolam ſuã. Et benedixit Ioſeph dicens: Filius amplia-
tus meus Ioſeph, filius ampliatꝰ, zelatus meus, filius
meus adoleſcentior ad me reuertere. ſignificans domi-
nicæ reſurrectionis inſigne. Et addidit: Benedictio pa-
tris tui & matris tuæ præualuit ſup benedictiones mõ-
tium manentium, & deſideria collium æternorum, id
eſt, ſuper regem gratiæ. Hanc ſume ſtolam vt induas
Chriſtum, atq; in eius agnitione renoueris. Indue ergo
ſicut electa dei viſcera miſericordiæ, benignitatem, hu
militatem, patientiam, modeſtiam, charitatem quę eſt
vnitatis vinculum, vt nemini quicquam debeas, niſi in-
uicem ſororẽ tuã diligas, nec gratiæ eius inuideas, ſed
quo probatiorẽ videris imiteris, vt ſit in te pax Chriſti
& gratia, & verbum dei habitet ĩ corde tuo, atq; huius
mundi fugias cogitationes. Semel mundo mortua, ne
quæſo tetigeris, ne attaminaueris quæ ſunt iſtius ſe-
culi, ſed ſemper in pſalmis & hymnis & canticis ſpiri-
tualibus abducas te ab huius ſeculi conuerſatione, non
homini ſed deo cantans. Et ſicut ſancta faciebat Ma-
C ria, conferas in corde tuo. Quaſi bona quoq; agnicula
Pſal. 118. rumines ĩ ore tuo præcepta diuina, vt dicas & tu: Exer
cebor in mirabilibus tuis. nec dormitet aut ſtillet ani-
ma tua præ tædio. Stillicidia enim eiiciunt hominem
tempore hyemali. anima autem perfecta non ſtillat, in
qua nulla grauioris eſt rima peccati, ſed manet ĩ domo
ſua, & inoffenſæ habitationis nouitate lætatur & frui-
tur. Ac ſi aliquid forte nutauerit, dicas: Cõfirma me in
verbis tuis.

Quomodo in virginibus videatur angelorum vita
in terris, quam in paradiſo amiſeramus: et de deuota
deprecatione quam Ambroſius fecit ſuper virginem
velandam. Caput XVII.

NVNC ad te decurſis omnibus pater glo-
riæ vota conuerto, cuius pietati inceſſabiles
gratias agimus, quod in virginibꝰ ſacris an-
gelorum vitam videmus in terris, quam in
paradiſo quondã amiſeramus. Quid enim vel ad inui-
tanda virginum ſtudia, cõfirmandamq; virtutem, vel
ad concelebrandam virginitatis gloriam plus confer- D
re potuiſti, q̃ vt deus ex virgine naſceretur? Amplius
nobis profuit culpa q̃ nocuit, in quo redemptio quidem
noſtra diuinum munus inuenit. Sed ipſe quoque vni-
genitus filius tuus venturus in terras ſuſcipere quod a-
miſſum eſt, puriorẽ carnis ſuę gñationẽ reperire nõ po
tuit, q̃ vt habitatione cæleſtis aulam virginis dedica-
ret, in qua eſſet & immaculatæ caſtitatis ſacrarium, &
dei templum. Quid autem illud attexam, quod diui-
no tuo munere cum ſanctis Moyſe & Aaron virgo pe
des per fluctus duxit Hebræorum exercitum? Relin-
quo vetera, priuata nõ quęro, ſatis eſt iſta nobilitas fa-
miliæ virginali. Te quæſo vt tuearis hanc famulam
tuam quæ tibi ſeruire, tibi animam ſuam, tibi integri-
tatis ſuæ ſtudium dicare præſumpſit. Quam ſacerdo-
tali munere offero, affectu patrio commendo, vt propi
tius & præſul conferas ei gratiam, quo cæleſtium tha-
lamorum immorantem adytis ſpõſum excitiat, me-
reatur videri, introducatur in cubiculum dei ſui regis,
mereatur audire dicentem ſibi: Ades huc a Libano Cant. 4.
ſponſa, ades huc a Libano, tranſibis & pertranſibis a
principio fidei, vt tranſeat ſeculum, ad illa æterna per-
tranſeat. Intende igitur pater in tuum munus, cui ſan-
ctificando nullius conſilium requiſiſti, ſed ipſe ſine vllo
petitore atq; arbitro tantam contuliſti gratiam, quan-
tam ante oracula diuina credere nemo potuiſſet, vt in
ſuo vtero deum virgo portaret. Cuiꝰ prærogatiua mu
neris prouocata crebreſcunt ſtudia virginitatis, & ſacrę
integritatis exempla. Quibus hæc quoq; famula tua
ad huiuſcemodi virtutis gratiam laceſſita, tuis aſſiſtit E
altaribus, non rutilanti cæſarie flauum deferens cri-
men, flammeo nuptiali dicatum, ſed illum crinem quo
euãgelica illa mulier ſancta Maria pedes Chriſti ſedu-
la pietate deterſit, & domum totã effuſo impleuit vn-
guento, ſacro offerens velamine conſecrandum. Adeſt
puella quã non nuptiarum feſta, non pręmia, non one-
rati põdus vteri, votiuo nupturis dolore ſolicitent, ſed
quæ immaculatos ſibi fidei partꝰ & pietatis expoſcat,
vt in vtero accipiat de ſpiritu ſancto, & ſpiritum ſalutis
deo fœta parturiat. Sed vt iſta procedere poſſit merito-
rum gratia, tu deus pater oĩpotẽs ſuffragia commẽda-
tionis adiunge. Non eñi ſolitaria dos pudoris eſt. Suc-
cingat ſacræ virginis crinem modeſtia, ſobrietas, con-
tinentia, vt virtutum accincta comitatu, purpureo do-
minici ſanguinis redimita velamine, mortificationem
domini Ieſu ĩ ſua carne circũferat. Hæc ſunt enim me-
liora velamina, quę ſunt indumenta virtutum, quibus
culpa obtegitur, innocentia reuelatur. His igitur famu
lam tuam indue veſtimentis, quæ in omni tẽpore mũ-
da ſint. Mundum enim manet quicquid nulla interue
niens culpa fuſcauerit, vt ei iure dicatur: Quoniam pla Eccl. 9.
cuerunt deo facta tua. In omni tempore ſint veſtimen-
ta ſua candida, & oleum in capite non deſit, quo faces F
ſuas myſticas poſſit accẽdere, vt cum venerit ſponſus,
inter illas ſapientes virgines cæleſti thalamo digna mu
mereatur, quæ deuotionis ac fidei ſuæ grauitatiſque
lumine munus ſacræ profeſſionis illuminet. Tuere igi
tur ancillam tuam pater charitatis & gloriæ, vt quaſi
in horto clauſo & fonte ſignato teneat clauſtra pudi-
citiæ, ſignacula veritatis. Agrum ſuum colere no-
uerit, quem colebat ſanctus Iacob, & ſexageſimos &
centeſimos quoq; fructus capeſſat in huius virtutibus
& fortitudinibꝰ agri. Suſcites in ea gratiam, & reſuſci-
tes charitatem. Inueniat quem dilexit, teneat eum, nec
dimittat eum donec bona illa vulnera charitatis exci-
piat, quæ oſculis præferuntur. Semper parata, noctibꝰ
& diebus toto ſpiritu mẽtis inuigilet, ne vnquam ver-
bum eam inueniat dormientem. Et quoniã vult ſe di-
lectus tuus ſæpius quæri, vt exploret affectum recur-
rentẽ, ſequatur exeat fides, & anima eius in verbo tuo
peregrinetur corpore, vt aſſit deo, vigilet cor eius, caro

G dormiat, ne male incipiat vigilare peccatis. Tu domi-
ne adiunge alios ſacræ virginitatis ornatus. Adiunge ſe-
dulos pios cultus, vt nouerit poſſidere vas ſuum, noue-
rit humiliari, dilectionem teneat, veritatis murum, pu-
doris ſeptum: non pineæ velamen eius, non vincant cu-
preſſi: pudicitiam eius nõ turtures, ſimplicitatem eius
non vincant columbæ. Sit in corde ſimplicitas, in ver-
bis modus, erga omnes pudor, pietas erga propinquos,
circa egenos & inopes miſericordia, quod bonum eſt
teneat, ab omni ſpecie abſtineat mala, veniat ſuper eã
benedictio morituri, & os viduæ benedicat eam. Pone
verbum tuum vt ſignaculum in brachio eius, vt in o-
mnibus ſenſibus & operibus eius Chriſtus eluceat.
Chriſtum intendat, Chriſtum loquatur. A qua multa
nõ poſſit eius excludere charitatem, nec perſecutio, nec
gladius, nec periculum, ſed confirmata in omni verbo
& opere bono, gloriã tuã induat, & in tua gratia cõuer-
ſetur in hoc mundo. Sanctifices eam in veritate, in vir-
tute cõfirmes, in charitate connectas, atque ad illã cæ-
leſtem gloriã pudicitiæ & integritatis coronam illiba-
tam immaculatamque diuino tuo fauore perducas, vt
illic agni tui ſequatur veſtigia, in meridiano paſcat, in
meridiano maneat, nec in greges ſodalium incidat, ſed
agnis tuis admixta ſine offenſione verſetur comes vir-
ginum, pediſſequa Mariarum. Egredere itaque tu do-
mine Ieſu in die ſpõſaliũ tuorum, ſuſcipe iam dudum
deuotam tibi ſpiritu, nunc etiã profeſſione, imple agni-
tione voluntatis tuæ, aſſume ab initio in ſalutẽ in ſan-
ctificatiõe ſpirit⁹, & fide veritatis, vt dicat famula tua,
Pſal. 72. Tenuiſti manum dexteram meam, & in volũtate tua
deduxiſti me, & in gloria aſſumpſiſti me. Aperi ma-
num tuam, & imple animam eius benedictione, vt ſal-
uam facias ſperãtem in te, & fiat vas in honorem, ſan-
H ctificatum, vtile domino, ad omne opus bonum proba-
tum, per illam æternalem crucem, per illam venerabi-
lem gloriam trinitatis, cui eſt honor, gloria, perpetui-
tas, patri deo & filio & ſpiritui ſancto, a ſeculis nunc &
ſemper, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

CAPITA LIBRI AD VIRGINEM DEVOTAM.

Qua ratione virgo deuota nullum tractatum habere
debeat cum ſecularibus hominib⁹, nec aliquid apud
illos quærere. Caput I.
De repulſione excuſationis quã virgo prætendere poſ-
I ſet, aliiſq; pulchris admonitionibus vt ſecularium ho-
minum conuerſationem deuitet. Caput II.
Quemadmodum virgo intrare debeat in cubiculum,
& clauſo oſtio patrem orare vt det ei mentem bonã
& intellectum, vt ſciat quos ſequi, & quos vitare de-
beat, cum pulchra inſtructione de cauendis & agen-
dis. Caput III.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI LIBER AD VIRGINEM DEVOTAM.

Qua ratione virgo deuota nullum tractatum ha-
bere debeat cum ſecularibus hominibus, nec aliquid
apud illos quærere. Caput I.

AVDI FILIA & vide & in- Pſal. 44.
clina aurem tuã, & obliuiſce- K
re populum tuũ, et domum
patris tui, quoniam concupi-
uit rex ſpeciem tuam, quoniã
ipſe eſt dominus deus tuus,
& adorabunt eũ. Ipſius te de-
uouiſti eſſe ſponſam, deuota
deo diceris. Quid tibi cũ ho-
minibus ſecularibus, aut quẽ
tractatum habes cum illis? Quid vis ſcire cũ ipſis? per-
ditionem quam ipſi ſequuntur? Si caſtitatem quæris,
hanc illi non habent. Si fidem quæris, quis eſt fidelis in
illis quem tu comitaberis? Si autẽ Chriſtum quæris,
non manet in illis. Neſcio quid quæras, quales amici-
tias vel quales fabulas habeas cũ illis. Deuouiſti ani-
mam tuam ad deſtruenda omnia quæ ſunt huius ſecu-
li. Quomodo autem, quid quæris ſeculum cui renun-
ciaſti? Reuerti vis ad vomitum tuum ſicut canis, aut 2. Petri. 2.
velut ſus lota iterum in volutationem, ſicut ſcriptũ eſt
dicente Apoſtolo: Si quæ deſtruxi, iterum reædifica- Gal. 2.
bo, præuaricatorem legis me cõſtituo. Iterum ipſe re-
petit dicens: Quicquid in ſeculo eſt, concupiſcentia car-
nis eſt, & concupiſcentia oculorũ: quod non eſt de deo,
ſed de hoc mundo eſt. Item alibi dicit: Si quis voluerit
amicus eſſe huius mundi, inimicus dei conſtituetur.
Quid dicis deuota deo? Quid vis hominibus place-
re? Quid deſideras, vel quid quæris? Si deum quæris,
tecum eſt. Si autem hominem quæris, non hoc deuo-
uiſti. Quid ſunt homines? Homines huius ſeculi. Et 1. Ioan. 2.
ſeculum tranſit, & concupiſcentia eius. Qui autem fe-
cerit quæ ſcripta ſunt, manet in æternum. Quid de-
ſideras neſcio. Si aurum, argẽtum, ſi vitam, ſi veſtem
ſplendidam, hoc tibi non placuit cum deo, hoc deus
non admiratur, ſed cor contritum & humiliatũ. Quid L
quæris homines, ſeculi, quos ſanctus Apoſtolus iu-
dicat Paulus dicens: Quorum deus venter eſt, & glo- Phil. 3.
ria in pudẽdis ipſorum, qui terrena ſapiunt: noſtra au-
tem conuerſatio in cælis eſt? Si ergo conuerſationem
in cælo habemus, quæ ſurſum ſunt quærere debemus, Col. 3.
vbi Chriſtus eſt, non quæ ſuper terram. Rogo ſoror,
qui ſunt iſti homines huius ſeculi? Fratres tuos ſpiri-
tales homines non ſequeris, & ſequeris carnales, qui
ſi non ſaturentur, murmurabunt? Miſiſti margari-
tas tuas ante porcos, qui conculcent eas pedibus ſuis,
& conuerſi elidant te. Non audiſti: Vitate canes, vi- Phil. 3.
tate malos operarios. Qui ſunt iſti? Homines huius ſe-
culi, qui non ſequuntur veſtigia Chriſti. Rogo te quid
tibi demonſtrant? Dic mihi, caſtitatem quam non ha-
bent? Quid? fidem quam non inuenunt? Doctrinam
quam non ſequuntur, niſi diabolicam ſapientiam hu-
ius ſeculi? Ieiunium quod odiunt? Abſtinentiam quã
iudicant? Humilitatem quam opprimunt? Sobrie-
tatem quam negligunt? Synceram mentem quam
non habent niſi duplicem? Verecundiam quam
proiiciunt a ſe? Neſcio autem quid vis ſtudere cum M
ipſis.

De repulſione excuſationis quã virgo prętẽdere poſ-
ſet, aliiſq; pulchris admonitionib⁹ vt ſecularium homi-
num conuerſationem deuitet. Caput II.

SED quid dicis? Ego autem cõuerto eos ad
me. Si autem ad te conuerſi fuerint, non tibi
expedit. Quid quærit lupus cũ agno? Vel
quid quærit canis niſi panem? Quare autẽ
rugit leo niſi pro præda? Tu te ipſam caſtam cuſtodi ſi
potes. Quid vis docere quod tu ipſa nõ facis? Sicut di-
cit Apoſtolus: Nolite omni ſpiritui credere, ſed pro- 1. Ioan. 4.
bate ſpiritus ſi ex deo ſunt. Si autem ab ipſis doctrinã
accipias, docebũt te quod faciunt, vel quod ſequuntur,

A concupiſcẽtiam, fornicationem, libidinem, auaritiam,
fraudem, immunditiam, impudicitiã, luxuriam, ebrie-
tatem, improbitatem, turpiloquium, ſtultitiam, male-
ficia, homicidia, iram, rixam, & omnem malitiam.
Quid dicis miſera, vel quid excuſas? Deuouiſti animã
tuam vt ab ipſis hominibus recederes, nunc autẽ quid
quæris? Rogo, non confunderis quando de te illi ſibi
fabulas faciunt dicentes: Ecce deuota deo, quæ nos ſe-
quitur? Dereliquit enim viam ſuam, & per terminos
agri ſui errauit, viam habitationis ſuæ non inuenit:
Venite præoccupemus eam, & ducemus in viam no-
ſtram. Cecidiſti miſera in via lata & ſpatioſa quæ du-
cit ad mortem. Videtur tibi eſſe bona quę mala eſt, ſe-
queris eos amãs, & neſcis quoniã recta in foueã cadis,
memor nõ es arctam & anguſtam eſſe viã quę ducit ad
vitã. Laborioſa tibi videtur eſſe quæ bona eſt. Oblita
Actu.14. es dictum fuiſſe: Quia p multas tribulatiões nos opor-
tet in regnum cælorũ introire. Nunc autem voluntati
Eccli.39. tuæ vis ſtudere. Nõ legiſti Salomonẽ dicẽtem: Bonis
bona creata ſunt ab initio, ſimiliter impiis & peccatori-
bus bona & mala. Item ipſo dicente: Initium vitæ hõis
1.Cor.2. ſpiritaliter arguetur. Spiritalis oĩa iudicat, ipſe autẽ a
nemine iudicatur. Vbi es deo deuota? Spiritalis quidẽ
de aliis iudicãs, tu ipſa iudicaris. Quid quæris cũ illis?
2.Cor.6. Quę pars fideli cũ infidele? Vel quę pars ſancti hõis ad
canem? Virgo potes eſſe corpore, ſed nõ mente corru-
pta. Oculi autem tui obcęcati ſunt nimio ardore libidi-
nis, in quibus trabes ſubiacet. Aures tuæ plenæ ſunt
omni ſpurcitia virili. Pedes vero tui veloces ſunt, & nõ
B ſunt pigri ad ianuam foris. Vbi ſanctitas, vbi verecun
dia, vbi ſobrietas, vbi grauitas, vbi caſtitas, vbi mode-
ſtia, vbi fides, vbi cõtinẽtia, vbi pura mẽs? Vbi ſunt il-
la oĩa p quib⁹ fidẽ tuã oppoſueras quã pdidiſti? Melius
enĩ fuerat te nõ vouiſſe & facere, q̃ vouere & non facere.
Matth.6. Nõ potes duob⁹ dominis ſeruire, aut deo, aut mãmo-
Pſal.17. næ, ſicut ſcriptũ eſt: Cũ puerſo ſubuerteris. Non põt cõ-
Matth.9. mitti pannũ vetus cũ nouo. Tollit enĩ fortitudinẽ eius,
Eccli.27. & peior ſciſſura fit. Volatilia ad ſibi ſimilia cõueniunt,
& veritas ad eos qui operantur eã reuertetur. Abſit vt
tu mihi ſoror eſſe dicaris, quæ cũ talib⁹ cõuerſaris. Aut
Matth.7. facite arborẽ bonã, & fructus eius bonos: aut facite ar-
borem malam, & fructus eius malos. Vnaquęq; arbor
ex fructu ſuo cognoſcitur. Quicũq; autẽ qualis fuerit, cũ
Gene.8. tali ſe iungit. Colũba dimiſſa de manu hominis, ſtatim
reuerſa eſt ad eũ in arcam. Nam coruus dimiſſus car-
nem ſecutus eſt: quẽ tu quoq; vis ſequi, vt non reuerta-
ris ad ianuam Chriſti. Eſt tibi cõuerſatio cum beſtiis
C agri, & cũ volatilibus cæli, ſicut & coruus nõ memora-
ris dñm qui te de diluuio liberauit, nõ quęris cubile tuũ
vmbroſum & bonum, vbi requiem tẽporalem habui-
ſti. Non tibi ante oculos eſt tẽpeſtas, atq; oblita es cha-
ritatem Chriſti, & tenes charitatẽ hominũ huius ſecu-
li, qui nõ habent charitatem in ſe niſi diabolicã. Illi au-
tem aliam carnem ſequitur, & nõ deſinunt quoadusq;
moriuntur. Recede miſera de illis hominibus, ne car-
nes tuas electas comedãt, & talos tuos euertãt, & relin
quaris nuda & ſpoliata ſicut i cucumerario. Modo au-
tem quid facies, quia nuda es & ſpoliata? Ibis ad vici-
nos tuos quos ante oderas, petens ab ipſis operimentũ
pudoris? Illi autẽ dare nolunt dicẽtes: Vbi eſt veſtimẽ-
tum tuũ ſplendidũ, quod ante portare ſolebas? Quid di-
cis & quid reſpondes eis, quã frigus obligauit? Gratulã-
tur autẽ in malis tuis quę tibi venerũt. Tũc te planges
dicendo: Heu mihi miſerę, cui talia venerũt. Quid mi-
hi proſunt illa captiuitas quæ me captauit miſeram &
Pſal.138. infelicem? Quo ibo a ſpiritu tuo, & a facie tua quo fu-
giam? Si aſcẽdero in cęlũ, tu illic es. ſi deſcendero ad in-
fernum, ades. Si ſumpſero pennas meas ante lucem, &
habitauero in extremo maris, etenim illuc manus tua
deducet me, & tenebit me dextera tua. Tũc dices: Va-
Oſeæ.2. dam & reuertar ad virũ meũ primanũ, quia meli⁹ mihi
erat tũc magis q̃ modo, qui mihi dabat veſtimẽta mea D
& oleum meũ in tẽpore ſuo. Modo autem quid facio?
Tũc reuerteris in domũ tuã cũ fletu, vnde exieras gau-
dens. Sedebis in angulo domus tuæ lugens & contri-
ſtata, plorãs die ac nocte, quęrẽs qui ſimul tecũ cõtriſte-
tur, & nõ erit: & cõſolantes te, & nõ inuenies. Et dabũt
tibi eleemoſynã quos ante oderas, & mouebunt capita
ſua ſup te dicentes: Ecce quæ erat deuota deo, modo fa-
cta eſt vt ſtercora terrę, & ſicut ciuitas quę expugnatur.
Vbi eſt caſtitas illius? Vbi ſunt omnia illa quæ eã ſe-
quebantur? Dereliquerunt enĩ illam, quia caſtitas erat
dux eorũ. perdidit caſtitatẽ, & fugerũt omnia illa. Mo-
do autẽ quid facies miſera? Vbi ſunt illi quos inſeque-
baris? Redimant te ſi poſſunt. Quã potes dare cõmu-
tationẽ pro anima tua quã fraudaſti p inobedientiam
tuam, vt non audires fratres tuos, vel ſorores quæ tibi
demonſtrabant ne te iungeres cum hominibus ſecula-
ribus? Nũc autẽ quid faciemus tibi, vel quid dicemus,
quos audire noluiſti? niſi vt noſipſos plangamus ſup te
dicẽtes: Parce domine, parce. Qui forte fletum noſtrũ
& gemitũ exaudire dignetur, vt det tibi animũ cõuer-
tendi ad ipſum denuo, vt rememores peccata tua dicen
do: Quantis panibus mercenarii patris mei abũdant?
ego autem fame pereo. Surgam itaq;, & vadam ad pa- Lucę.15.
trem meũ, & dicam illi: Pater peccaui in cælum, & co-
ram te, iam non ſum digna vocari filia tua, ſuſcipe me
ſicut vnam ex ancillis tuis, vt viuam. Quid ſi forte pro
te occiderit vitulum illum ſaginatũ? Zelans enĩ te, ze-
lor. deſponſaui enim te vni viro virginem caſtam exhi 2.Cor.11.
bere Chriſto. Timeo enĩ ne ſicut ſerpẽs Euam ſeduxit E
aſtutia ſua, ſic tui ſenſus corrũpantur, & excidãt a cha-
ritate quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Quẽadmodũ virgo intrare debeat in cubiculum, &
clauſo oſtio patrẽ orare vt det ei mentẽ bonã & intelle-
ctũ, vt ſciat quos ſequi, & quos vitare debeat, cũ pulchra
inſtructione de cauendis & agendis. Caput III.

VIDE ergo & caue de iſtis hominibus, vt mi-
hi ſoror & domina nomineris. Intra in cubi- Matth.6.
culum, clauſo oſtio ora patrem tuum vt det
tibi mentẽ bonam & intellectũ, vt ſcias quos
debeas ſequi, & quos vitare, quia multi ſunt qui fingũt
ſe eſſe quod non ſunt, ſed mentiuntur, & neſcis quoniã
de anima tua agitur, ne ducant te captiuã ſicut bouem
qui ad occiſionem ducitur, aut velut canem, vt allige-
tur. Ne feſtines ſicut auis in laqueum. Audi me, remo-
ue pedem tuum de illis, ſede ſedula in domo tua, ope- F
rare manibus tuis quod bonum eſt, vt habeas vnde cõ-
municare poſſis neceſſitatem ſuſtinentibus. Ora ſine 1.Theſſ.5.
intermiſſione, ne facilis videaris in plateis. Certa bo- 1.Timo.6
num certamen, curre velocius vt comprehendas in quo
comprehenſa es a Chriſto. Audiant te homines, & lę-
tentur de bono animo, & de mente qua viuis. Da elee- Lucę.11.
moſynam, & ecce omnia munda erunt tibi. Non te pi-
geat viſitare infirmos. Ex his enim in dilectione firma-
beris. Non iurabis omnino, neq; per verum, neq; per
mendacium, ſed ſit ſermo tuus: eſt eſt, non non. Quod Iacobi.5.
autem amplius eſt, a malo eſt. Iraſcere, & noli peccare Pſalm.4.
ad excuſandas excuſationes in peccatis, cum homini- Pſal.140.
bus operãtibus iniquitatẽ. Humilia te filia ante domi-
num, quoniã deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem 1.Petri.5.
dat gratiam. Accede ad dominũ vt illuminet te, & nõ
erubeſces in conſpectu illius. Recede de voluptate ſecu
li, & indue te conſtantia virtutis. Depone veſtimenta
huius ſeculi, & indue te tunica perpetuitatis. Derelin-
que cibos iſtius ſeculi, & accipe tibi ſancta ſanctorum.
Memorare Sidrach, Miſach, Abdenago, & Daniel Daniel.1.
recuſaſſe carnes & vinum gẽtiliũ, & accepiſſe ſibi olera
& legumina. Memento Machabæam propter car-
nes porcinas paſſam fuiſſe, & filios ipſius aſſatos vel fri

G xos in oleo. Ambula filia in habitu ſancto cum verecũ-
dia & ſobrietate & grauitate, depone mendacium, lo-
quere veritatẽ cũ proximo tuo. Ora filia ſine intermiſ-
ſione, ieiuna frequẽter, & da eleemoſynam, quoniã elee-
Tobię. 4. moſyna a morte liberat, & non patitur ire in tenebras.
Munus bonum eſt eleemoſyna, quæ purgat omnẽ ſor
dem & ſqualorem. Beata eris ſi hæc omnia cũ legeris
facias. Zelare quod bonũ eſt, vt quod malum eſt obli-
uiſcaris. Benedicat te pater & filius & ſpiritusſanctus
benedictione qua patres noſtros benedicere dignatus
eſt, Abraã, Iſaac, & Iacob. Ora pro me filia, quia & ego
Iacobi. 5. ſolicitus ſum de te, ſicut ſcriptum eſt: Orate pro inui-
cem. Item frater fratrem adiuuās exaltabitur. Exaltet
te dominus in ſanctitatem & dilectionẽ, ſicut ſcriptum
Romã. 13. eſt: Qui diligit fratrẽ ſuum, legem impleuit. Impleat
dominus omnes petitiones tuas. Preſtet hoc tibi deus
pater per Ieſum Chriſtũ filium ſuum dominũ & deũ,
regem, iudicem, ſaluatorem, redemptoremq; noſtrum,
qui eſt benedictus cum ſpiritu ſancto per omnia ſecula
ſeculorum. Amen.

FINIS.

CAPITA LIBRI AD VIRGINEM LAPSAM.

Quod pro corruptiõe deo dicatę virginis omnes boni
H conlugere debeant. Caput I.
Increpatio eiuſdem corruptę, quod corruptorem admi
ſerit. Caput II.
Quod læſa corruptæ cõſcientia, neq; cælũ neq; terram
tute contueri audeat. Caput III.
Qualem excuſationẽ corruptæ afferre ſoleãt. Ca. IIII.
Quæ ſolita ſint obſeruari in velatione ſacræ virginis.
Caput V.
Quibus ſe defendere debeat refugiis virgo de ſtupro
ſolicitata. Caput VI.
Quam diligentiam ſuperior facere teneatur circa vir-
gines conſecratas. Caput VII.
Remediũ adhibendũ corruptę virgini. Cap. VIII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI LIBER AD VIRGINEM LAPSAM.

I Quod pro corruptione deo dicatæ virginis omnes
boni conlugere debeant. Caput I.

AVDITE me nunc qui prope eſtis, & qui longe, qui ti-
metis deum, & eccleſiæ eius
gaudio congaudetis, & triſti-
tiæ conlugetis, ſicut ſcriptum
Roma. 12 eſt: Gaudere cum gaudenti-
bus, & flere cum flentibus.
Vos inquã appello qui cha-
ritatem Chriſti veriſſimam
tenetis, & ſuper iniquitate nõ
gaudetis, ſed potius ingemiſcatis. Aduertite verba o-
ris mei, & an ex iuſto dolore procedant iudicate, & de-
tecti ſceleris qualitatem mecũ pariter perhorrete. Vir-
go nobilis, dicata Chriſto, ſapiens, erudita, ruit in fo-
ueam turpitudinis, cõcepit dolorem, & peperit iniqui-
tatem. Se perdidit, & eccleſiã maculauit. Hinc omnis
anima Chriſtiana graue vulnus excepit, quia ſanctum
datum eſt canibus, & margaritæ miſſæ ſunt ante por-
cos. A rabidis enim hominibus nomen ſceleratum eſt
ſanctitatis, & ab immundis & luteis precioſum concul K
catum eſt propoſitũ caſtitatis. Hinc æſtus animo meo,
hinc infanus dolor, quia vnum malum bona plurima
ſecum trahit, & vna nubecula peccatricis pene totam
lucem obſcurauit eccleſiæ. Aſſumam ergo vocem pro-
pheticam, & flebiliter dicam: Audite me omnes popu Threñ. 1.
li, & videte dolorem meum: virgines meæ & iuuenes
mei abierunt in captiuitatem. Vere hęc eſt captiuitas,
vbi animę a peccato captiuę ducuntur ad mortem, & a
diabolica dominatione poſſidentur.

Increpatio eiuſdem corruptæ, quod corruptorem
admiſerit. Caput II.

AD TE ergo nunc ſermo ſit, quæ caput ho-
rum & cauſa malorum es, quæ multipliciter
miſera cũ gloria virginitatis nomẽ etiã per-
didiſti. Nefas eſt enim Suſannã vocari non
caſtam, non licet nominari quod non es. Vnde inci-
piam? Quod primũ, quod vltimum dicam? Bona cõ-
memorem quæ perdidiſti, an mala defleam quæ inue
niſti? Eras virgo in paradiſo dei, vtiq; inter flores eccle
ſiæ. Eras ſponſa Chriſti, eras templum dei, eras habi-
taculum ſpiritusſancti. Et cum dico totiens eras, neceſ-
ſe eſt vt totiens ingemiſcas, quia non es quod fuiſti. In-
cedebas in eccleſia tanquã columba illa de qua ſcriptũ
eſt: Pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi Pſal. 67.
eius in pallore auri. Splendebas vt argẽtum, fulgebas L
vt aurum, quãdo cum ſyncera conſcientia procedebas.
Eras tanquã ſtella in manu domini, nullum ventum,
nullius belli nebulas pertimeſcebas. Quæ iſta ſubita-
nea conuerſio? Quæ iſta repẽtina mutatio? De dei vir-
gine facta es corruptio Satanæ, de habitaculo ſpiri-
tusſancti tugurium diaboli. Quæ incedebas vt colum-
ba, nunc lates in tenebris ſicut ſtellio. Quę fulgebas vt
aurum propter virginitatis honorem, nunc vilior facta
es luto platearum, vt etiam indignorum pedibus con-
culceris. Quæ fueras ſtella radians in manu domini,
veluti de alto ruens cælo, lumen tuum extinctum eſt,
& conuerſa es in carbonem.

Quod læſa corruptę conſcientia, neq; cœlum neq; ter
ram tute contueri audeat. Caput III.

VAE tibi miſera, & iterum væ, quæ tanta bo
na propter parui tẽporis luxuriam perdidi-
ſti. Quam tibi ſpem apud Chriſtum domi-
nũ reliquiſti, cuius mẽbra tollens feciſti mẽ-
bra meretricis? Quis te ſpiritus ſanctus viſitabit, cum
eum repudiaſti, qui ſe quoq; a cogitationibus ſordidis M
longe faciat? Sed veniamus ad humana, vt illa diuina
noſcantur. Aſpice quis ſanctorum, aut quæ ſanctarum
tibi approximare non horreat, aperi oculos tuos ſi po-
tes, erige frontem, vales aliquem ſanctorum fiduciali-
ter intueri? Nonne tuam faciem conſcientiæ commiſ-
ſum tanquã plumbum inclinat & premit? Nonne te-
nebræ ante oculos tuos, & dura caligo verſatur? Nõ-
ne timor & tremor animã tuam & membra quaſſant?
Si ergo homines in carne conſtitutos, & alicuius forſi-
tan delicti obnoxios nõ potes intueri, tam graui confu-
ſione ſepulta, quid facies corã caſtis Apoſtolis? Quid
facies coram Helia, Daniele, & tãtorum exercitu pro-
phetarum? Quid facies coram Ioanne? Quid facies
coram Maria, Tecla, & Agne, & immaculato choro
puritatis? Quid deniq; coram angelis ſanctis? Nonne
ſplendore & claritate immaculatorũ quaſi fulminibus
percuſſa combureris?

Qualem excuſationem corruptæ afferre ſoleant.
Caput IIII.

A SED dictura es forſitan: Non potui ſuſtine-
re, quia carnem fragilem circũferebam. Re-
ſpondebit tibi beata Tecla cum ſuis innu-
merabilibus ſociis, Et nos eadẽ carne ami-
ctæ fuimus, non tamen plenum propoſitum caſtitatis
noſtræ aut fragilitas carnis potuit mutilare, aut ſæui-
tia tyrannorũ per varia tormenta potuit deiicere. Re-
uera non poteſt caro corrumpi, niſi mens fuerit ante
corrupta. Remanebit ergo in crimine anima quę car-
nem præcedit in voluptate. Sed dicis: Nolui hoc ma-
lum, ſed violentiam paſſa ſum. Reſpondebit tibi for-
tiſſima illa Suſanna, cuius tu nomen fallaciter baiulas:
Ego etenim inter duos presbyteros poſita, inter duos
vtiq; iudices populi, inter ſyluas paradiſi ſola conſtitu-
ta vinci non potui, quia nec volui. Tu ab vno ineptiſſi-
mo adoleſcente, & in media ciuitate, quomodo vim po
tuiſti perferre, niſi quia vltro voluiſti violari? Quis de-
niq; tuas voces audiuit? Quis obluctationes ſenſit?
Vt autem hęc omittam, certe poſt illatam violentiam
prodere ſcelus ſi non aliis, vel parentibus vel tuis ſoro-
ribus debuiſti. Eſſet enim excuſatio infelicitatis, eſſet
conſcientiæ plena purgatio, ſi hoſtem pudicitiæ tuæ
deduxiſſes in publicũ. Sed erubuiſti forſitan, ne te vio-
latam multi cognoſcerent. Et quid timuiſti vbi nõ erat
timor, niſi vt tacendo crimen cũ adulterio ſæpius † ſo- † Talis, cum
ciares? Eſto autem, pudor prohibuit confiteri. Quid adultero
de ſecunda commixtione dicis? Quid de tertia? Quid ſæpius ſo-
de frequenti cõmercio fœditatis? Ceſſet, ceſſet iam vio- ciaueris.
lentiæ figmentum, ceſſet ruboris augmentum, vbi to-
tiens mẽbra illa dicata Chriſto, ſceleſto mœcho ſuis vi
ſceribus polluenda præbuiſti. Horret, horret animus,
B mens tabeſcit, cũ ad adytum ſceleris peruenitur. Nam
& medicus quãuis fortis ſit animo, tamen cum altius
ſecat vulnus, puto ex parte aliqua ſuſtinebit horrorem.
Heu perdita, iam ne intelligis omnes vias excuſationũ
omnimodis clauſas? Iam ne ſentis quãtum tibi mali
& in carne, & in anima nepharia libido cõtulerit? Non
iſtam confuſionem de te tuus expectauerat pater, qui
te ſibi ſingularem gloriam computabat. Non hunc lu-
ctum & has lachrymas ex te ſibi naſci tua crediderat
mater, quæ partus ſui gemitũ per tuam virginitatem
conſolabatur. Non fratres tui, non ſorores hoc ex te de-
decus expectabãt, quos omnes quaſi vno gladio tui ſce-
leris grauiter ſauciaſti. Si fuiſſes cõmuni ſorte defun-
cta, fleſſent te modicũ propter deſiderium parentes, ſed
exultaſſent granditer, quia immaculatam præmiſerãt
virginem, hoſtiam viuam, domino propitiatricẽ ſuo-
rum videlicet delictorum. At nunc plangunt mortu-
am, & non mortuam: lugent viuam, & non viuam.
Mortuam vtiq; gloria virginitatis, viuam dedecore
turpitudinis. Ingratus eſt pater ſuis viſceribus de qui-
C bus nata es, maledicit ſuo vtero mater ex quo in hanc
lucem infeliciter proceſſiſti. Nec tamẽ modum ſuo do-
lori reperiunt, niſi hoc ſolum plane videntur habere ſo-
latium, quia te nec pater compulit, nec mater coegit vt
virginitatẽ profitereris, quã vltro & propria voluntate
profeſſa es. Nam ſcio cum multas difficultates tibi
tuus genitor proponeret, cum arduum eſſe iter ſeruan
dæ virginitatis ingereret, te non ſolum pertinaciter
perſtitiſſe, ſed etiam reuelationes tibi datas dixiſti ter-
ribiles. In quantũ ſibi ergo ſperabant mercedem ex eo
quod nõ tuo propoſito reſtiterunt, intantum tibi intel-
lige miſera pondus iudicii creſcere quia non ſeruaſti
quod vltro promiſiſti. Quibus te ſpinis ſerpens ille ne-
quiſſimus obligauit? Quibus te venenis infecit ille qui
Euam decepit, vt tanta te cæcitate percuteret, tantam
animæ tuæ faceret obliuionem?

Quę ſolita ſint obſeruari in velatiõe ſacræ virginis.
Caput V.

NON es memorata diei ſanctæ dominicę re- D
ſurrectionis, in quo diuino altari te obtuliſti
velandam? In tanto itaq; ſolenni conuẽtu ec-
cleſiæ dei, inter lumina illa ſplendida, inter
candidatos regni cæleſtis quaſi regina regi nuptura p-
ceſſeras. Non es memorata qualis allocutio facta eſt
illa die ad te: Aſpice filia & intuere, & obliuiſcere popu Pſal. 44.
lum tuum, & domũ patris tui, & concupiſcet rex deco-
rem tuum, quia ipſe eſt dominus deus tuus? Aſpice er-
go quantus ad ſponſi tui & domini nuptias conuenerit
populus. Seruare te oportuit fidem, quam ſub tantis
teſtibus pollicita es, ſemper cogitare cui virginitatem
ſpoponderis. Facilius te oportuit ſanguinem cum ſpi-
ritu fundere, q̃ perdere caſtitatem tuam. His tunc in il-
lo die conſecrationis tuæ dictis, & multis ſupra caſtita-
tem tuam præconiis, ſacro velamine tecta es, vbi omñis
populus dotem tuam ſubſcribens, non atramento, ſed
ſpiritu, pariter clamauit, Amẽ. Vincor lachrymis cum
hæc recordor, compungor ſtimulis cũ hæc exempla cõ-
ſidero. Nam ſi inter decem teſtes confectis ſponſaliis,
nuptiis conſummatis, quæuis viro fœmina coniuncta
mortali, nõ ſine magno periculo perpetrat adulterium:
quid putes fore ſi inter innumerabiles teſtes eccleſię, co-
ram angelis, exercitibus cæli facta copula ſpiritalis per
adulterium ſoluitur? Neſcio an poſſit ei digna mors an
pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius eſt ergo nubere q̃ 1. Cor. 7.
vri. Hoc dictum ad nõ pollicitam pertinet, ad nondum
velatam. Cæterum quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſan-
ctum velamen accepit, iam nupſit, iam immortali iun-
cta eſt viro: Et iam ſi voluerit nubere, communi lege
cõiugii adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. E
Si hoc ita eſt, quid de illa dicendum eſt quæ occulta &
furtiua turpitudine conſtupratur, & fingit ſe eſſe quod
non eſt? Habitu virgo, facto nõ virgo. Bis adultera, &
in actu, & in aſpectu.

Quibus ſe defendere debeat refugiis virgo de ſtu-
pro ſolicitata. Caput VI.

SED ad te iterum redeo, quę obliuionẽ tan-
torũ paſſa bonorũ, receptaculum tantorum
malorum facta es. Quomodo tibi in actu il-
lo ignominioſo non venit in mentem habi-
tus virginitatis, proceſſus in eccleſiam inter virgineos
choros? Quomodo oculos tuos non perſtringebat lux
vigiliarum? Aures tuas non penetrabat hymnorum
ſpiritalium cantus? Mentem tuam non ventilabat le-
ctionum cæleſtium virtus? Hinc vel maxime clamãte
apoſtolo: Fugite fornicationem, quia omne peccatum 1. Cor. 6.
quodcũq; fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem for-
nicatur, in corpus ſuũ peccat. Et cũ dicat, In corpus ſuũ, F
tamen in Chriſtũ eũ peccare demonſtrat. Nã ſubiũgit:
Non eſtis veſtri. Empti enĩ eſtis precio magno. glorifi-
cate & portate deũ in corpore veſtro. Et iterũ dicit: For Ephe. 5.
nicatio autẽ & omnis immũditia nec nominetur inter
vos, ſicut decet ſanctos. Et ſepoſita omñi adulatione ſen
tentiam figit apoſtolus: Hoc, inquit, ſcitote intelligen-
tes, quia omnis fornicator, aut immundus, aut auarus
non erit hæres in regno dei. Hæc tanta & tam terribi-
lia nõ tibi veniebant in mentẽ, cũ ad illud opus nepha-
rium tua membra peterentur? Sed mortifera te obli-
uio tanq̃ in gurgitem altiſſimum demergebat, & quaſi
captiuam execrabilis libido ducebat. Nonne vel illum
locum tabulis ſeparatũ in quo in eccleſia ſtabas, recor-
dari debuiſti, ad quem religioſę matronę & nobiles cer-
tatim currebant tua oſcula petentes, quæ ſanctiores &
meliores te erãt? Nõne vel illa pręcepta q̃ oculis tuis ipſe
ſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? Diuiſa eſt 1. Cor. 7.
mulier & virgo. q̃ nõ eſt nupta, cogitat q̃ dñi ſunt, quõ
ſit ſancta corpore & ſpiritu. Tu autẽ in cõtrariũ vertens
dictũ, ita cogitans, ita agens, vt nec corpore eſſes ſancta

G nec ſpiritu. Corpore quidē fornicando, ſpiritu autē vir-
ginitatē mētiendo. Proh nephas, ſolet fama ſubſequi
factum: tua autē ad mali famā præuenit. Nam cū ante
triennium rumor quidā & ſuſurratio de te fuiſſet, tu ſyn-
ceritatem prætendebas, vindictam de maledicis in ec-
cleſia poſtulabas publice. Quos æſtus ego ſuſtinui:
quos pater tuus pro tua ſuſtinuit opinione labores, re-
quirentes ſingulos, ſingulos adſtringētes, vt ad autorē
infamiæ veniremus. Graue enī erat nobis & intolera-
bile de dei virgine vel turpe aliquid dici vel credi. Nec
hoc verita es, nec ante oculos habuiſti, ne venires inimi-
cis tuis in gaudiū, & eos haberes infenſos qui p tua opi
nione laborabāt. Multū audax, multū temeraria, vt te
cōſcientia tua nō terreret, ſimulata virginitate putares
Mat. 10. te etiā deum poſſe decipere. Sed ille qui dixit: Nihil oc-
cultum quod nō reueletur, Et vos, inquit, feciſtis in oc-
culto, ego autē in manifeſto vos faciam. Ille qui nō mē-
titur, furtiuū ſcelus deduxit in publicū, & in conſpectu
ſolis huius tenebrarum veſtrarum opera denudauit. O
quicquid prætēdit ſermo, crudeliora occurrūt, & cupiēs
moderari non inuenit modum. Oblita es propoſitum,
oblita parentes, oblita es eccleſiam, oblita gloriam di-
gnitatis tuę, oblita honorem virginitatis, etiam oblita
promiſſionē regni, oblita iudicii terribile, amplexa es
corruptionē, protuliſti fructū cōfuſionis, finē vero mor-
tem ſęuiſſimā, & interitum ſempiternum.

Quam diligentiā ſuperior facere teneatur circa vir-
gines conſecratas. Caput VII.

ET certe nō habes quod de noſtra negligentia
conqueraris. Quodcunq; enim ad officium
H paſtoris pertinet, & tibi & omnibus non ne-
gatum eſt. Dilectio ſpiritalis adhibita, cōmo
nitio ſancta non defuit. Oblita domū patris tui, vt ſcri-
ptum eſt, ad monaſteriū virginale tranſiſti. Non dico
tuta eſſe debueras inter tot poſita ſi voluiſſes, ſed etiam
tutelam aliis præſtare potuiſſes. Sed fruſtra hęc & alia
promiſſa ſunt. Hymnū virginitatis expoſui, quo & glo-
riam propoſiti & obſeruantiā pariter decantantes, Se-
minaui ſecus viam, ſeminaui in ſpinis, ſeminaui in pe-
troſa. Aut enī ex corde tuo verba mea volucres id eſt
dæmones rapuerunt, aut malis tuis cogitatiōibus ſuf-
focata ſunt, aut aruerūt nimio æſtu libidinis. Heu me
quia vbi putaui ædificare aurum, argentū, lapides pre-
cioſos, inuentus ſum ligna, fœnum, ſtipulā, arſuras ma
terias laboraſſe. Dicam & ego ſecūdum prophetā: Heu
me, quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulā in meſſe.
Equidem ſi tibi ſoli damnū feciſſes, erat quidē triſtitia,
ſed forſitan tolerabilis: Nunc vero quātas animas tuo
ſcelere ſauciaſti, quātas animas propter te de propoſito
ſuo pœnitere feciſti? Quanta labia etiam fidelium in-
I quinata ſunt, viam domini blaſphemādo? Aperuit in
nos gentilitas os ſuum: aduerſus ſanctam eccleſiā Sy-
nagoga Iudæorū per tuum dedecus exultauit. Quod
Matt. 18. ſi is qui vnum ſcandalizauerit, mola circūligatus iacta-
ri debet in mare: quid de te pronūcias, per cuius ſcelus
omnis anima ſauciata eſt, & nomen domini in gētibus
blaſphematum eſt? Nonne quotiens dicitur, O virgi-
nes: totiens tibi cumulus iniquitatis augetur? Iaces ec-
ce vulnerata. Iaces ecce proſtrata.

Remediū adhibendū corruptæ virgini. Cap. VIII.

CVPIO prodeſſe, ſed ſubuenire nō poſſum,
quia totum caput in dolore, & totum cor in
mœſtitia eſt, a pedib⁹ vſq; ad caput, ſicut ait
Eſaiæ. 1. Eſaias: Nō eſt malagma īponere. Infirmi-
tas tua omne humanę medicinę excluſit auxilium. Et
licet tam boni q̄ mali iuſta indignatione permoti, te o-
mni depopulatione dignam, omni tormentorū genere
diſcruciatā iudicent morte mulctandā, aut ignibus exu K
rendā: ego tamen qui ſcio grauiora facinoroſis ſeruari
tormenta, & ſine fine impias animas cruciatus mane-
re nō tēporales vtiq;, ſed æternos: aliis te volo cruciati-
bus affici, profuturis vtiq;, nō animā perdituris. Ego ſe-
cundum diuinā ſentētiam dabo conſiliū. Solum enim
& vnicū tentādum eſt remediū, illud quod diuina vox
per Ezechielem miſeris porrigit. Nolo, inquit, mortē Ezech. 33
peccatoris, ſed tantū vt conuertatur, & viuat. Et iterū:
Poſt hęc, inquit, dixi: Cōuertere ad me. Nunquid reſi- Hiere. 8.
na nō eſt in Galaad, aut medicus nō eſt ibi? Quare nō
aſcendit ſanitas filię populi mei? Hęc vtiq; dicta pœni-
tentiam ſapiunt, hæ ſententiæ dei vocant ad pœniten-
tiam peccatores. Pœnitudo enim neceſſaria eſt, ſicut
vulneratis ſunt neceſſaria medicamina. Sed quāta pu-
tas & qualis neceſſaria pœnitentia, quæ aut æquet cri-
mina, aut certe excedat? Vide ergo ſi ſimplex hoc pec-
catum adulterii eſt, an duplex ſit per illam necem quæ
facta dicitur in occulto: & ſecūdum conſcientiæ molem
exhibenda eſt pœnitentiæ magnitudo. Pœnitentia er-
go non verbis agenda eſt, ſed & actu. Hæc autem ſic
agitur: Si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rue-
ris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit, & ſi
te iam credas prope ipſas poſitam tenebras exteriores,
vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dētium ſine fine. Cū
hæc certa fide ſicut eſt animo conceperis, quia neceſſe
eſt præuaricatricem animā tartareis pœnis & gehen-
næ ignibus tradi, nec aliud remedium cōſtitutum eſſe
poſt baptiſmū q̄ pœnitentiæ ſolatium, quantāuis affli
ctionem, quātumuis laborem & indecorem ſubire eſto
contenta, dummodo ab æternalibus pœnis libereris.
Ergo hæc tu tecum cogitans, & mēte retractans, pro- L
prii facti tu ipſa iudex eſto crudelior. In primis omnis
cura vitæ huius interimenda tibi eſt, & quaſi mor-
tuam te exiſtimans, ſicut es, quomodo poſſis reuiui-
ſcere cogita. Deinde lugubris tibi accipienda eſt veſtis,
& mens ac membra ſingula digna caſtigatione pu-
nienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam
occaſionē luxuriæ præſtiterunt. Defluant oculi lachry-
mas qui maſculum ſimpliciter non aſpexerunt. Palle-
ſcat facies, quæ quondam viruit impudice. Deniq; to-
tum corpus inedia maceretur: cinere aſperſum, & oper-
tum cilicio perhorreſcat, quia male ſibi de pulchritudi-
ne placuit. Cor vero ſit liqueſcens ſicut cera, ieiuniis in-
quietās ſeipſum, & cogitationib⁹ ventilans quare ſit ab
inimico ſubuerſum. Sēſus etiam crucietur, quia in mē
bra corporis cū haberet dominationē, malo ceſſit impe
rio. Talis vita, talis actio pœnitentiæ ſi fuerit perſeue-
rans, audebit ſperare & ſi non gloriam, certe pœnæ va-
cuationem. Dicit enim deus: Cōuertimini ad me, & cō Iohelis. 2.
uertar ad vos. Conuertimini ex toto corde veſtro, in ie-
iunio & fletu, & in planctu: dirūpite corda veſtra, & non
veſtimentum, quoniā pius & miſericors ſum. Sic con- M
uerſus magnus ille Dauid iuſtificatus eſt. Sic Niniue
peccatrix illa ciuitas incūbentē ſibi euaſit interitū. Pec-
cator ergo ſi ſibiipſi nō pepercit, a deo illi parcitur. Et ſi
futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo vitæ
ſpatio compenſauerit, ſeipſum ab æterno iudicio libe-
rat. Grandi plagæ alta & prolixa opus eſt medicina.
Grande ſcelus grandem habet neceſſariā ſatiſfactionē.
Nam nō eſt dubium leuius eſſe crimen, vbi peccatum
ſuum vltro homo confitetur, & pœnitet. At vbi celans
mala ſua inuitus detegitur, & nolens publicatur, illud
grauius ſcelus eſt, quod tibi vtiq; prouenisſe negare nō
poteris. Et ideo fortius eſt dolendum, quia peccatū eſt
fortius. Si mente cernerent homines peccatores quale
iudicium imminet mundo, ſenſus humanus nō diſper-
geretur vanitate ſeculari, ſi nō infidelitate grauaretur.
Quātūuis & qualēuis cruciatum longior vita duceret
optarent, dummodo in illas pœnas ęterni ignis nō in-
currerēt. Sed tu quę iam ingreſſa es agonē pœnitētiæ,

A inſiſte miſera fortiter, inhære tanq̃ naufragus tabulæ,
ſperans per ipſam te de profundo criminum liberari.
Inhære pœnitentiæ vſq; ad extremū vitæ, nec tibi præ-
ſumas ab humano die poſſe veniam dari, quia decipit
te qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie in
dominum peccaſti, ab illo ſolo te conuenit in die iudicii
expectare remedium.

CORRVPTORIS OBIVRGATIO

DE te autē fili ſerpētis, miniſter diaboli, vio-
latorq; templi dei, qui vno ſcelere duo crimina
perpetraſti, adulterium vtiq; & ſacrilegium.
Sacrilegiū plane, vbi vas Chriſto oblatum,
Danie. 5. domino dedicatum, dementi temeritate polluiſti. Bal-
thaſar ille rex Perſarum, qui in vaſis domini quæ de tē-
plo Hieroſolymis fuerant a patre eius ablata, bibere cū
ſuis amicis & cõcubinis vſurpauit, ipſa nocte angeli ma-
nu percuſſus, crudeli morte punitus eſt. Quid de te ar-
bitraris perdite pariter & proditor, qui vas rationabile cõ-
ſecratum Chriſto, ſanctificatū ſpiritui ſancto impie te-
B meraſti, polluiſti ſacrilege, & tui propoſiti immemor,
& iudicii diuini contēptor? Melius enim fuerat omni-
no te nõ eſſe natū, q̃ ſic natum, vt te ſibi gehēna propriū
filium vēdicaret. Et licet ipſa cõſcientia ſceleris te agat
Prouerb. per diuerſa præcipitem (fugit enim impius nemine per-
28. ſequente ſe) licet te diræ imagines peccati dormien-
tem quoq; perterreant, nõ ſolū vigilantē: tamē ne quid a D
paſtore etiā oui morbidæ vel morituræ medicaminis
denegatum ſit, do cõſilium: Petas vltro carcerē pœni-
tentiæ, obſtringas catenis viſcera, aīam tuā gemitibus
ieiuniiſq; diſcrucies, ſanctorū petas auxiliū, iaceas ſub
pedibus electorū, vt nõ per cor impœnitēs theſaurizes Roma. 2.
tibi iram in die iuſti iudicii dei, qui reddet ſingulis ſecū-
dum opera ſua. Nec te in eorū numero cõſtituas, quos
luget Paulus: Qui ante peccauerunt, & nõ egerūt pœ- 2. Cor. 12.
nitentiam ſuper immūditia & fornicatione & libidine
quæ geſſerūt. Nec tibi de multitudine peccantiū ſimiliū
blandiaris, & dicas: Non ſolus hoc ego egi, multos ha-
beo ſocios. ſed recogita, quia multitudo ſociorū impu-
nitatem non facit criminū. Nam Sodoma & Gomor-
rha in totis quinq; ciuitatibus innumerabiles vtiq; ha-
bitabant populi, & omnes pariter qui libidinoſe corpo-
ra ſua tractauerunt, igneis imbribus conflagrati ſunt:
ſolus autem Loth de illo ineuitabili incendio euaſit,
quia ab illa turpitudine ſe alienum præſtiterat. Exclu-
de ergo vel nunc infelix de corde tuo blandimenta ſer-
pentis, & luctu & fletu continuo, dum in corpore tuo
immundo anima illa tenebroſa verſatur, remedium ti-
bi in die neceſſitatis acquire, ſemper ante oculos tuos 2. Cor. 5.
habens apoſtoli ſententiam: Quia omnes nos oportet
manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq;
propria corporis ſui ſecundum quæ geſſit, ſiue bonum
ſiue malum.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. AD VIRGINEM LAPSAM EXHORTATIO.

QVIS conſoletur te virgo fi-
Threñ. 2. lia Siõ, quia magna facta eſt
ſicut mare cõtritio tua? Effū-
de ſicut aquā cor tuū ante fa-
ciem dñi, Extolle ad eū ma-
nus pro remedio animæ tuæ &
peccatorū tuorū. Accipe igi-
tur lamentū. Et primū quidē
nullo die quinquageſimus pſal-
C mus intermittatur, quia in ne-
gocio tali cantatus eſt. Et vſq; verſiculū illū: Cor cõtri-
tum & humiliatū deus nõ ſpernit, cū lachrymis gemi-
tuq; pœrrēs: inſup etiā hanc lamētationē nõ ſine cõpū-
Hiere. 9. ctione cordis in conſpectu dei iudicis funde: Quis dabit
capiti meo aquā, & oculis meis fontem lachrymarū, vt
defleam vulnera animæ meæ? Conuerſi ſunt dies feſti
mei in luctū, & cantica in lamētationem, receſſit ſonus
hymnorū, & lætitia pſalmorū, & ſucceſſit ſtridor dētiū,
Pſal. 38. & fletus oculorū. Obmutui, & humiliata ſum, & ſilui a
bonis, & dolor meus renouatus eſt. Concaluit cor meū
intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Ti-
mor & tremor venerūt ſup me, & contexerūt me tene-
bræ. Abyſſus circumdedit me, poſtremo merſit caput
meū in fiſſuras montium. Heu me, quia facta ſum ſicut
Sodoma & Gomorra. Cõbuſta ſum, quis miſerebitur
cineres meos? Durius offendi q̃ Sodoma, quia illa legē
neſciens deliquerat, ego autē accepta gratia peccaui in
dominū. Si homo peccet in hominem, erit qui interue-
niat. Ego quæ peccaui in dominū, quē propitiatorē inue-
Pſalm̄. 7. niam? Concepi dolorē, & peperi iniquitatē. Lacū ape-
rui & effodi eū, & incidi in foueam quā feci. Ideo con-
uerſus eſt dolor meus in capite meo, & in vertice meo
iniquitas mea deſcendit. Immūditia mea ante pedes
meos. nõ fui memor nouiſſimorū meorū, & cecidi mi-
rabiliter: nec eſt qui conſoletur me. O quā acerbus fru-
ctus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio. Quomo- E
do facta ſum ī deſolationē? Subito defeci, perii propter
iniquitatem meam, velut e ſomno exurgens: ideo in ci-
uitate domini viliſicata eſt imago mea. Deletum eſt Pſal. 102.
de libro vitæ nomen meum, facta ſum ſicut noctua in
domicilio, ſicut paſſer vnicus in ædificio, non eſt qui cõ- Pſal. 141.
ſoletur me. Conſidero a dextris, & video, & non eſt Pſal. 30.
qui agnoſcat me. Periit fuga a me, & non eſt qui re-
quirat animam meam. Facta ſum ſicut vas perditum,
quoniam audiui vituperationem omniū circa me ha-
bitantium. Væ diei illi in quo me infelix vterus ge-
nuit, & lux iſta crudelis excepit. Oportuerat me po-
tius non fuiſſe natam, q̃ ſic in gentibus fabula fierem.
Propter me confuſio & improperium factum eſt o-
mnibus famulis domini, & eum digne colentibus. Lu-
gete me montes & colles, lugete me fontes & flumina,
quia fletus filia ego ſum. Lugete me beſtiæ ſiluarum,
reptilia terræ, & volucres cæli, & omnis anima quæ
vita frueris. Nam vos beatæ feræ & volucres, quibus
nullus metus de inferis, neq; poſt mortem reddēda eſt
ratio. nos manet pœna crudelis Tartari, qui habentes
ſenſum delinquimus, & ideo non eſt pax peccatoribus.
Meum eſt peccatum, mea iniquitas. Non ſunt ſimi- F
lia offenſa hominum, quia horribilis hæc impietas eſt,
carne pollicita ſeruare virginem, & caſtitatem profeſſa
publice, mentita ſum domino: ideo nõ eſt mihi fiducia
inuocandi dominum altiſſimū, quia obſtructum eſt os
delinquentium. Nam meū malum propheta cecinit,
quod qui elongant ſe a deo, peribunt, diſperdit omnē Pſal. 72.
fornicantem a ſe. Et iterum: Adhæſit anima mea fau- Pſal. 21.
cibus meis, & in puluerem mortis deducta ſum. Ve-
runtamē clamabo ad dominū cū adhuc tēpus eſt, dum
datur ſpatium, quia in morte nõ eſt memoria, & in in-
ferno non eſt confeſſio. Domine ne in ira tua arguas Pſal. 37.
me, neq; in furore tuo corripias me. Quoniam ſagit-
tæ tuæ infixæ ſunt mihi, & nõ eſt ſanitas in carne mea
a vultu iræ tuæ. Non eſt pax oſſibus meis a facie iræ
tuæ. Quoniam iniquitates meæ ſuperpoſuerūt caput
meū, ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Compu-
truerūt & deteriorauerūt cicatrices meæ, a facie inſipiē-
tiæ meæ. Miſeriis afflicta ſum vſq; in finē, rugio a ge-
mitu cordis mei. Cor meum cõturbatum eſt intra me,

G dereliquit me virtus mea,& lumen oculorũ meorũ,&
ipſum nõ eſt mecum. Deus repuliſti me,& deſtruxiſti
me,oſtendiſti mihi dura,potaſti me vino compunctio-
nis,expulſa ſum ab oculis tuis,iam non adiiciam vt re-
ſpiciam ad tẽplum ſanctũ tuũ,& facta ſum in extermi-
nio. Quę vtilitas in ſanguine meo,dũ deſcendo in cor-
ruptionẽ? Nũquid mortuis facies mirabilia,aut medi-
Ezech.33 ci ſuſcitabunt? Tuus ſermo eſt,tua promiſſio eſt: Nolo
mortẽ peccatoris,ſed conuerſionẽ,vt poſſit viuere. Ad
te deus meus conuerſio,quia ſolus potes renouare oĩa,
& ab inferis animas reuocas. Tu ſoluis compeditos,tu
deus eliſos erigis,caecos illuminas, mortuos ſuſcitas.
Pſal.118. Erraui ſicut ouis perdita,require famulã tuã, ne lupus
Pſalm.3. crudelis glutiat me. Multi dicunt animę meę,nõ eſt ſa
lus in deo eius. Sed tuum cõſilium tecũ eſt. Quot ſunt
Pſal.38. dies famulae tuę,quãdo facies meũ iudicium? Defecit
in ſalutari tuo anima mea,defecerũt in lachrymis oculi
mei,effuſa eſt in terra gloria mea. Quãdo reſpiciẽs re- H
ſtitues animã meã? Propter iniquitatẽ corripuiſti me,
& tabeſcere feciſti ſicut araneã animã meã. Memento
domine quod puluis ſum, vide humilitatem meã,& la
borem meũ, & remitte omnia peccata mea. Remitte
mihi vt refrigerer priuſquã abeam,& amplius nõ ero, Iob.9.
nec in inferno erit confeſſio. Potens es domine dirum-
pere vincula mea quibus ligata ſum atq; conſtricta,qui
Raab ſordidam nõ aſpernatus es. Iram tuam domine
aufer a me,quia peccaui tibi crudeliter,donec iuſtifices
cauſam meã,& educas me in lumine deus virtutum.
Da poenitentiae effectum, confeſſionis perſeuerãtiam,
ne me induret deceptor animae. Hoc mihi donum,hãc
mihi gratiam de tuo fonte praeſtari cupio deus,vt in
aeternum tibi confitear. Qui viuis & regnas in trinita-
te in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS DE VIDVIS LIBER VNVS.

A BENE accidit fratres,vt quo-
niã tribus libris ſuperioribus
de virginũ laudibus diſſerui-
mus,viduarũ tractatus inci-
deret. Neq; enim inhonoras
debuimus pręterire,& a vir-
ginũ pręconio ſeparare, quas
apoſtolica ſententia cõ virgi-
nibus copulauit : iuxta quod
1.Cor.7. ſcriptum eſt: Et mulier innu-
pta,& virgo cogitat quae ſunt domini,vt ſit ſancta cor-
pore & ſpiritu. Quodãmodo enĩ magiſteriũ virginita-
tis,viduarũ valeſcit exẽplis. Quę cũ viro caſtum cubile
cuſtodiunt,documẽto virginibus ſunt integritatẽ deo
eſſe ſeruandã. Et propemodũ nõ inferioris virtutis eſt
eo abſtinere coniugio quod aliquãdo delectauerit,q̃ cõ-
iugii oblectamẽta neſcire. In vtroq; fortes,vt eas & con
iugii nõ poeniteat cui fidẽ ſeruent,& coniugalia oblecta
menta nõ alligent,ne videantur infirmę,quę ſibi adeſſe
nõ poſſunt. In hac ipſa tamẽ virtute pręmia ſunt repoſi
ta libertatis. Mulier enĩ vincta eſt quanto tempore vir
eius viuit. quod ſi dormiuerit vir ei⁹,libera eſt. cui vult
nubat,tantũ in domino. Beatior autẽ erit ſi ſic pmãſe-
rit,ſecũdum meũ conſilium dico. Puto enĩ quod & ego
B ſpiritũ dei habeã. Euidenter igitur expreſſit apoſtolus
quid interſit,cũ aliã vinctam eſſe dixerit,aliam beatio-
rem eſſe memorauerit. Idq; nõ tam ex ſuo iudicio q̃ di-
uini ſpiritus docuit infuſiõe depromptũ,vt cęleſtis iſta
non humana ſentẽtia videretur. Quid vero illud quod
tẽporibus iis quib⁹ fames omne genus vrgebat huma
nũ,Helias ad viduã deſtinatus eſt? Et vide quẽadmo-
dum ppria ſingulis gratia reſeruetur. Angelus ad vir-
ginem, ppheta ad viduã. Adde quod Gabriel ille,hic
Helias,vt ex angelorũ & pphetarũ numero pręſtantiſ-
ſimi principes videãtur electi. Sed nõ ſimplex viduita-
tis laus eſt,niſi virtus etiã viduitatis accedat. Nã vtiq;
multę viduę,ſed vna oĩbus antefertur: in qua non tam
cęterę reuocantur ab ſtudio,q̃ virtutis prouocãtur exẽ-
plo. Solicitas igitur aures praeſagio facit,q̃uis ſimplici-
tas intellectus ipſa moralis ſit,quę ad virtutis exẽplum
viduas cohortetur,quia nõ profeſſiõe,ſed merito vide-
tur vnaquęq; pręſtare,& hoſpitalitatis apud deum gra
Mat.10. tiam nõ perire,qui potũ aquę frigidę,ſicut in Euãgelio
ipſe mẽorauit,pręmio ęternitatis remuneret ampliſſi-
mo,& farinae breuis oleiq; menſuram indeficienti af- C
fluentium copiarũ vbertate compẽſet. Nam ſi quis de
gentilibus dixit cõmunia omnia amicorũ eſſe debere,
quãto magis debẽt eſſe cõmunia cognatorũ? Cognati
enĩ ſumus,qui in vnã ſeriem corporis copulamur. Sed
tamẽ nõ pręſcripto quodam hoſpitalitatis fine cõcludi-
mur. Cur enĩ propriũ id quod in ſeculo eſt putes,cũ cõ-
mune ſit ſeculum? Aut cur priuatos terrae deputes fru-
ctus,cũ terra cõmunis ſit? Reſpicite,iquit,volatilia cę- Matt.6.
li,quoniã nõ ſerunt,neq; metunt. Etenĩ quibus nihil eſt
propriũ,nihil deeſt. Et ſententiae ſuę deus arbiter nouit
ſeruare promiſſum. Deniq; aues nõ cõgregãt,& redun-
dant,quia pater caeleſtis paſcit illas. Nos autẽ genera-
lis monimẽta ſententiae ad vſus proprios deriuantes,
Omne,inquit,lignũ quod habet in ſe fructus ſeminis ſa Gene.1.
tiui,erit vobis in eſcam,& oĩbus beſtiis,& omnib⁹ aui-
bus,& omnibus ſerpentibus ſuper terrã: congregando
egemus,& cõgregando euacuamur. Nõ poſſumus enĩ
ſperare promiſſum,qui nõ ſeruamus oraculũ. Salubre
eſt igitur pręceptum quoq; hoſpitalitatis aduertere,vt
hoſpitibus deferamus: quia nos quoq; ſumus hoſpites
mundi. Quã vero ſancta vidua,quę cũ fame vrgeretur
extrema,venerationẽ deo debitã reſeruabat. Nec ſoli
ſibi vſurpabat alimenta,ſed cũ filio diuidebat, ne charo
pignori ſuperuiueret. Magnũ pietatis officiũ,ſed reli-
gionis vberius. Nã ſicut neminẽ filio oportuit antefer-
ri,ita propheta dei & filio praeferri debuit & ſaluti. Cui
nõ exiguũ victũ,ſed vitae ſuae omne ſubſidiũ exiſtiman
da eſt detuliſſe,quae nihil reliquit ſibi,tam hoſpitalis vt
totũ daret,tam fidelis vt cito crederet. Ergo vidua non
abſtinẽtia corporis tantũ definitur,ſed virtute deſigna- D
tur. Cui pręcepta nõ do ego,ſed Apoſtolus tribuit. Ho
norificentiã nõ ſolus impartior,ſed gentiũ doctor prius
detulit dicens: Viduas honora quae vere viduae ſunt. 1.Tim.5.
Siqua autem vidua filios aut nepotes habet,diſcat pri
mũ ſuam domũ regere,& mutuã vicem reddere paren
tibus. Vnde aduertitur vtrũq; pietatis affectum viduae
ineſſe debere,vt filios diligat,parẽtib⁹ deferat. Ita dum
obſequium parentibus rependit: magiſteriũ exercet in
filios,ſuoq; ipſa remuneratur officio,cum id quod aliis
defert,ſibi proficit. Hoc enim acceptũ eſt coram deo. Et
ideo ſi cogitas vidua quae dei ſunt,debes id ſequi quod
deo placere didiciſti. Et ſupra quidẽ ſanctus apoſtolus
ad cõtinẽtię ſtudium viduas cohortatus,dixit eas cogi-
tare quę ſunt domini. Alibi autẽ vbi eligitur vidua quę
probata eſt,nõ ſolum cogitare praecipitur,ſed etiã ſpe-
rare de domino. Quae enĩ vere vidua eſt, inquit,& de-
ſolata,ſperat in dominũ: & inſtat obſecratiõib⁹ & ora-
tionibus die ac nocte. Nec immerito has irreprehenſi-
biles oſtendit eſſe debere,quibus vt opus virtutis indi-
citur,ita etiã honorificentia larga defertur,vt etiam ab

A epiſcopis honorentur. Qualis autem eligi debeat, ipſo
doctoris ſermone deſcribitur. Non minus, inquit, ſexa-
ginta annorũ, quæ fuerit vnius viri vxor. Non quo ſe-
nectus ſola viduam faciat, ſed quo viduitatis merita, ſti
pẽdia ſenectutis ſint. Nam vtiq; illa prȩclarior, quæ ca-
lorem adoleſcentiæ, & iunioris ferueſcentẽ edomat ȩta
tis ardorem, nec mariti gratiã, nec vberiora liberorum
oblectamenta deſiderans, q̃ quæ effœta iam corpore,
frigida ſenectute, matura æui, nec calere voluptatibus
poteſt, nec ſperare de partu. Neq; vero ſiqua in ſecun-
das nuptias inciderit, (quas vtiq; apoſtolica præcepta
non damnãt) quaſi fructu pudoris amiſſo, ſi rurſus ſo-
luta fuerit viro, ab affectu viduitatis arcetur. Habebit il
la quidem vel feræ meritũ caſtitatis, ſed ꝓbatior erit
quæ alternus nõ fuerit experta coniugium. In illa enim
eminet ſtudium caſtitatis, huic aut ſenectus, aut pudor
modum videtur feciſſe nubendi. Nec ſola tamen caſti-
tas corporis viduæ fortitudo eſt, ſed magna & vberri-
ma diſciplina virtutis, quæ in operibus bonis teſtimo-
nium habeat, ſi filios educauerit, ſi hoſpitio receperit, ſi
ſanctorũ pedes lauerit, ſi tribulationẽ patientibus ſub-
miniſtrauerit, ſi poſtremo om̃e opus bonũ fuerit ſubſe-
cuta. Vides q̃ multas virtutum comprehenderit diſci-
plinas: Primo pietatis officium, Secundo hoſpitalita-
tis ſtudium, & humilitatis obſequium, Tertio miſeri-
cordiæ miniſterium, liberalitatiſq; ſubſidium: ad ſum-
mam, om̃is executionẽ boni operis flagitauit. Et ideo
adoleſcentiores deuitandas putat, eo quod non valeant
tantæ opera implere virtutis. Etenim vicina eſt lapſi-
bus adoleſcentia, quia variarum æſtus cupiditatũ, fer-
B uorem calentis inflammat ætatis. Boniq; doctoris eſt
materiam arcere peccati. Prima enim inſtitutionis eſt
diſciplina, culpam auertere: ſecunda, virtutẽ infundere.
Tamen cum ſciuerit apoſtolus Annam illam ab ado-
leſcentia octogenariã viduam dominicorũ operum ex-
titiſſe prænunciam: non puto quod iuniores reuocidas
putarit a viduitatis affectu, maxime cũ dixerit: Me-
1.Cor.7. lius eſt nubere q̃ vri. Nam vtiq; pro remedio nuptias
ſuaſit, vt peritura ſanetur, non pro electione prȩſcripſit,
caſta & continens quid ſequatur. Aliud eſt enim ſubue
nire labenti, aliud ſuadere virtuti. Et quid de humanis
iudiciis loquar, cum diuinis iudiciis in nullo grauius Iu
dæi dominũ læſiſſe prodantur, q̃ quod viduæ gratiam
minorumq; iura violarent? Hæc propheticis cauſa vo-
cibus condamatur, quæ meritum Iudæis refectionis
inuexerit. Hæc ſola cauſa delicti inuidiam mitigatura
memoratur, ſi honoretur vidua in honoribus, æqui iu-
Eſaię.1. ſtitia iudicii deferatur. Sic enim habes: Iudicate pupil-
lo, & iuſtificate viduam, & venite diſputemus, dicit do-
Pſal.145. minus. Et alibi: Pupillum & viduã ſuſcipiet. Et alibi:
Pſal.131. Viduam eius benedicens benedicam. In quo eccleſiæ
C quoq; figura prætexitur. Videtis igitur ſanctæ viduæ
nequaq̃ lubrico munus ſtudio deferendũ, quod diuinæ
benedictionis ſubſidiis honoratur. Quid vero illud, vt
3.Reg.17 ad ſuperiora redeamus, quod cũ in omni terra eſſet fa-
mes maxima, viduȩ tamen deo cura nõ defuit, atq; ad
alendam eã propheta directus eſt? In quo cũ me admo
neat dominus quod in veritate dicturus ſit, ad myſteriũ
videtur ſolicitare aures. Quid enim verius Chriſti &
eccleſiæ poteſt eſſe myſterio? Non igitur ocioſe inter
multas viduas vna prȩfertur. Quæ enim talis, ad quã
tantus propheta, qui ad cœlum raptus eſt, dirigatur, eo
prȩſertim tempore quo clauſum eſt cœlum annis tribus
& menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni
terra? Vbiq; ergo fames erat, & adhuc tamen hȩc vi-
dua non egebat. Qui ſunt hi tres anni? Forte illi qui-
bus dominus venit in terras, & fructum in ficulnea in-
Luc.13. uenire non potuit: iuxta quod ſcriptum eſt: Ecce anni
tres ſunt ex quo veni quærens fructũ in ficulnea hac, &
nõ inuenio. Hȩc eſt profecto vidua illa de qua dictum
Eſaię.54. eſt: Lætare ſterilis quȩ nõ parturis, erumpe & exclama

quæ non parturis, quoniam multi filii deſertæ magis q̃ D
eius quȩ habet virum. Et bene vidua, cui bene dicitur:
Ignominię & viduitatis tuȩ non eris memor, quia ego Eſaię.54.
dominus qui facio te. Et fortaſſe ideo vidua, quæ ami-
ſit quidem virum ſecũdum corporis paſſionem, ſed in
die iudicii filium hominis quem amiſiſſe viſa eſt, rece-
ptura. Tempus enim breue, inquit, derelíqui te, vt glo-
rioſius ſcilicet fidẽ relicta ſeruares. Habent itaq; omnes
quod imitentur exẽplum, virgines, nuptȩ, & viduȩ. Et
fortaſſe ideo eccleſia virgo, nupta, vidua, quia vnum
corpus in Chriſto ſunt. Hȩc igitur illa vidua eſt, pro-
pter quã verbi cœleſtis ſiccitas cũ eſſet in terris, ꝓphetæ
ſunt deſtinati. Erat enĩ vidua quæ ſterilis erat, ſed par-
tum ſuo tẽpori reſeruabat. Vnde nec illius nobis vide-
tur pſona mediocris, qui aridã terrã verbi rigauit rore
cœleſti, clauſumq; cœlũ nõ humana vtiq; poteſtate reſera
uit. Quis enĩ eſt qui cœlũ poteſt aperire niſi Chriſt⁹, cui
quotidie de peccatoribus cibus eccleſię cumulo congre-
gatur? Neq; enĩ humanȩ facultatis eſt dicere: Hydria 3.Reg.17.
farinȩ nõ deficiet, & vas olei non deficiet vſq; in diẽ quo
dabit dñs pluuiã ſup terrã. Nam licet mos ſit ita prȩfa-
ri prophetis, tamẽ hic vera dei vox eſt. Ideo prȩmiſſum
eſt: Quia hæc dicit dominus. Domini enĩ eſt perpetui-
tatem ſacramentorũ ſpondere cœleſtiũ, & non defuturã
ſpiritalis exultationis gratiam polliceri: largiri muni-
menta vitȩ, fidei ſignacula, dona virtutũ. Quid eſt au-
tem: Vſq; in illum diem quo dabit dominus pluuiam
ſuper terrã: niſi quia deſcendet ſicut pluuia in vellus, & Pſal.71.
ſicut ſtillicidia ſtillantia ſup terrã? In quo veteris myſte
riũ reſeratur hiſtoriæ, quo ſanctus Gedeon myſtici cer-
taminis prȩliator, futurȩ capiens inſigne victorię, ſpiri-
tale ſacramẽtũ vigore mentis agnouit, pluuiam illam E
verbi rorẽ eſſe diuini, quæ primo pluit in vellus, cũ ter-
ra omnis perpetuis ſiccitatibus ȩſtuaret. Secundo vero
indicio vniuerſam terrã fuſo imbre madefecit, cũ ſicci-
tas eſſet in vellere. Aduertit enĩ vir prȩſagus futurȩ ec-
cleſię creſcentis inſigne. Nam primo intra Iudȩam di-
uini cœpit ros ſermonis humeſcere (notus enim in Iu- Pſal.75.
dȩa deus) cũ arido fidei totius orbis vniuerſa torrerẽt.
Sed vbi Ioſeph greges deum negare cœperũt, & auſu
nephario immaniũ delictorũ cõtrahere diuinitatis offen-
ſam, tunc ꝑ omnes terras fuſo imbris rore cæleſtis, po-
pulus Iudȩorũ ȩſtu perfidię ſuȩ cœpit areſcere, cũ eccle-
ſiam ſanctam ex oĩbus terrarũ partibus congregatam,
prophetic ȩ nubes & ſalutaris imber apoſtolicus irriga-
rent. Hȩc eſt illa pluuia nõ terrarũ humido, nõ nebulo-
ſo concreta montiũ, ſed cæleſtium ſcripturarum ſalubri
per totum orbem imbre diffuſa. Oſtenditur exẽplo igi-
tur, non omniũ eſſe diuinȩ mereri miracula poteſtatis,
ſed eorũ quibus religioſæ deuotionis ſtudia ſuffragen-
tur. Et diuini eos fructu operis abdicari, qui reuerentiæ
cæleſtis ſunt exortes. Oſtẽditur etiã in myſterio, quod F
ad inſtaurandã eccleſiã dei filius humani corporis ſa-
cramenta ſuſceperit abdicato populo Iudæorũ, quibus
cõſiliarius & propheta, beneficiorũq; adempta ſunt mi
racula diuinorũ, eo quod ciuico quodam inuidię næuo
in dei filium credere noluerunt. Docuit igitur ſcriptura
quãta collatio gratię, quãtum etiã ſit munus diuinȩ be-
nedictionis in viduis. Quibus quoniã honorificentia a
deo tanta cõfertur, facile eſt aduertere qualis debeat vi-
ta cõpetere. Docet enim Anna quales deceat eſſe vidu-
as, quȩ immaturo mariti obitu deſtituta, maturæ ta-
men a deo remunerationẽ laudis inuenit, nõ minus re-
ligionis officio, q̃ ſtudio caſtitatis intenta. Vidua, in-
quit, octoginta & quatuor annorũ, vidua quæ nõ diſce- Lucæ.2.
debat de tẽplo, vidua q̃ ieiuniis & obſecratiõib⁹ die ac
nocte ſeruiret. Vides qualis vidua prȩdicetur, vni⁹ viri
vxor, ȩtatis quoq; ꝓbata iam proceſſu, viuida religioni,
& effœta iam corpore, cui diuerſoriũ in tẽplo, colloquiũ
in prece, vita in ieiunio, quȩ dierũ noctiũq; tꝑibus inde-
feſſæ deuotionis obſequio, cũ corporis agnoſceret ſene-

G ſtutem,pietatis tamē neſciret ętatem. Sic inſtituitur a
iuuentute vidua,ſic prædicatur in ſenectute veterana,
quæ viduitatē non occaſione temporis,nō imbecillita-
te corporis,ſed virtutis magnanimitate ſeruauerit. Et-
enim cum dicit ſeptem annis eam cum viro fuiſſe a vir-
ginitate ſua:ab adoleſcentiæ vtiq; ſtudiis inchoata prę-
dicat ſubſidia ſenectutis. Docemur itaq; triplicem caſti
tatis eſſe virtutem. Vnam coniugalem, aliam vidui-
tatis,tertiam virginitatis. Non enī aliam ſic prædica-
mus,vt excludamus alias. Suis quibuſq; profeſſionib⁹
iſta cōducunt. In hoc eccleſiæ opulens diſciplina,quod
quos pręferat habet,quos reiiciat nō habet,atq; vtinam
habere nunquā poſſit. Ita igitur virginitatem prædica-
mus,vt viduas nō reiiciamus. ita viduas honoramus,
vt ſuus honor coniugio reſeruetur. Nō noſtra hoc præ-
cepta,ſed diuina teſtimonia docent. Reminiſcamur
itaq; quemadmodum Maria,quēadmodum Anna,
quēadmodum Suſanna laudentur. Et quoniam nō lau
des earum tantūmodo pręd icandæ ſunt,ſed diſciplinæ
etiam ſunt ſequendæ,reminiſcamur vbi Suſanna, vbi
Anna,vbi Maria ſint repertæ,& aduertamus quēad-
modū ſingulæ aptis laudibus prædicentur,& vbi nam
commoratur. Nupta in paradiſo,vidua in templo, vir-
go in ſecreto:ſed in illis tardior fructus,in virgine ma-
turior. Illas ſenectus probat,virginitas laus ætatis eſt,
nec adiumēta quærit annorum,quę omniū eſt fructus
ætatum. Adoleſcentiā decet,iuuētutem ornat,ampli-
ficat ſenectutem,omniq; æuo habet iuſtitię ſuæ canos,
maturitatem grauitatis, velamen pudoris,qui deuo-
tionem nō impediat,religionem augeat. Aduertimus
H enim ex ſequentibus,quia quotannis in die ſolenni pa-
ſchæ ſancta Maria cum Ioſeph Hieruſalem petebat,
vbiq; impigra deuotio,vbiq; aſſiduus virgini comes pu
doris adiungitur. Nec inflatur domini mater quaſi ſe-
cura de meritis,ſed quo meritū maius agnouit,eo vo-
tum vberius excoluit,officiū copioſius detulit,munus
religioſius vexit,myſticū tēpus impleuit. Quanto igi-
tur vos magis cōuenit intentas eſſe ſtudio caſtitatis,ne
locū ſiniſtræ relinquatis opinioni,quæ pudicitiæ teſti-
moniū in ſolis habetis moribus? Virgo enim licet in
ea quoq; maior ſit morū prærogatiua q̄ corporis,calū-
niam tamen integritate carnis abiurat. Vidua quæ
probandæ ſubſidiū virginitatis amiſerit,nō in voce ob-
ſtetricis,ſed in ſuis morib⁹ habet caſtitatis examē. Do-
cuit igitur ſcriptura q̄ attentus viduę eſſe debeat & re-
ligioſus affectus. Docuit etiā lib. eodem,ſed alio loco,q̄
miſericordē in pauperes & liberalem eſſe cōueniat,nec
paupertatis debere contēplatione reuocari,quia libera-
litas nō cumulo patrimonii,ſed largitatis definitur affe
ctu. Deniq; dominica voce illa vidua omnibus antefer-
Lucę.21. tur,de qua dictum eſt: Vidua hęc plus omnibus miſit.
In qua moraliter dominus inſtituit vniuerſos,ne quis a
collatione miniſterii pauptatis pudore reuocetur: nec
I ſibi diuites blādiantur quod plus videantur conferre q̄
pauperes. Vberior eſt enim nummus e paruo,q̄ the-
ſaurus e maximo:quia non quātum detur,ſed quātum
reſideat expenditur. Nemo plus tribuit,q̄ qui nihil ſibi
relinquit. Quid tu diues egeni cōparatione te iactas,&
cum tota onereris auro,precioſam per humū trahens
veſtē,quaſi inferior tuis & parua diuitiis honorari deſi-
deras,quia inopem collatione viciſti? Et flumina ſup-
fluunt cum redūdant. Gratior tamen hauſtus e riuulo
eſt. Spumant & muſta dum feruent,nec damnū putat
agricola quod defluxent. Gemētibus areis dum cædi-
tur meſſis,frumēta deſoll iunt. Sed deficientibus meſſi-
bus nō deficit hydria de farina, & plena olei teſta deſu-
dat. Exinaniuit tamen dolia diuitum ſiccitas,cū viduę
paruullulum oleariū redūdaret. Nō ergo quid faſtidio
expuas,ſed quātum deuotione conferas,æſtimandum
eſt. Deniq; nulla plus tribuit,q̄ illa quæ de filiorū alimē
tis pauit prophetā. Et ideo quia nulla plus cōtulit,nul-
la plus meruit. Hęc moraliter:nec myſtice tamen deſpe K
xeris hanc mulierē in gazophylaciū duo æra mittentē.
Magna plane fœmina,quæ diuino iudicio meruit oi-
bus anteferri,ne forte illa ſit quæ de fide ſua ad ſubſidiū
hominū duo teſtamenta contulerit. Et ideo nulla plus
fecit. Nec quiſquā hominū quātitatem potuit collatio-
nis eius æquare,quæ fidem cum miſericordia copula-
uit. Et tu igitur quæcunq; vitam ſtudio viduitatis ex-
erces,ne dubites ad gazophylaciū duo æra deferre vel
fidei plena, vel gratiæ. Felix illa quæ de theſauro ſuo
integram regis imaginem profert. Theſaurus tuus
ſapientia,theſaurus tuus caſtitas atq; iuſtitia eſt,the-
ſaurus tuus ītellectus bonus: qualis ille theſaurus fuit,
de quo magorum viri aurum,thus,& myrrham,cum
adorarent dominum,protulerūt,auro regis potentiam
declarantes,deū thure venerantes,myrrha reſurrectio-
nem corporis cōfitentes. Habes & tu theſaurū hunc,ſi
in te requiras. Habemus etenim theſaurum in vaſis fi- 2.Cor.4.
ctilibus. Habes aurum quod conferas. Non enim reni-
tentis metalli precium de te deus exigit,ſed illud aurū
quod iudicii die nequeat ignis exurere. Nec dona pre-
cioſa depoſcit,ſed odorem fidei,quem altaria tui cordis
exhalent,& religioſæ mētis ſpiret affectus. Ex hoc igi-
tur theſauro nō ſolum magorū tria munera,ſed etiam
duo viduæ æra promuntur,in quibus integra cæleſtis
imago regis effulgeat, ſplendor gloriæ eius,& imago
ſubſtantię. Bona & illa plane laborioſæ ſtipendia caſti-
tatis,quæ de ſuo opere quotidianoq; penſo conferat vi-
dua,nocturnis pariter ac diurnis iugi exercens labore
penſa tēporibus,& pudicitię quęſtuoſæ peruigil opere
mercedem cōgregās,vt intemeratū defuncti coniugis L
cubile cuſtodiat,alere dulces liberos poſſit,miniſtrare
pauperibus. Hæc eſt pręferēda diuitibus. Hæc eſt quæ
Chriſti iudicium non timebit. Hanc æmulamini filię.
Bonum eſt enim æmulari in bono ſemp. Ęmulamini 1.Cor.12.
meliora chariſmata. Spectat vos dominus ſemp,ſpe-
ctat,inquā,Ieſus cū ad gazophylaciū acceditis,& de bo
norum operū mercedibus ſtipem portatis egentibus
conferendam. Quantum eſt igitur vt æra tua cōferas,
& Chriſti corpus acquiras? Noli ergo vacua prodire in
conſpectu domini dei tui,vacua miſericordiæ,vacua fi-
dei, vacua caſtitatis. Non enim inanes dominus,ſed
virtutibus opimas ſpectare Ieſus & laudare conſueuit.
Videat te adoleſcentula laborantem,videat miniſtrā-
tem. Hæc eſt enim merces quā deo debes,vt de aliarū
quoq; profectibus mercedem deo tuo conferas. Nulla
merces deo melior,q̄ ea quæ habet pietatis munera.
An vero mediocris tibi vidua illa videtur Noemi,quę
viduitatem ſuam meſſis manipulis ſuſtētabat alienæ,
quā ęuo grauem alebat nurus? Nam hoc quoq; & ad
ſubſidium & ad gratiam viduarū proficit, vt ita inſti-
tuant nurus ſuas,quo poſſint i his maturę habere ſub-
ſidium ſenectutis,& quaſi ſtipendium magiſterii,mer-
cedem quoq; ſuę capere diſciplinę. Etenim quę bene in- M
ſtituerit,bene erudierit nurum ſuā Ruth,ei deeſſe non
poterit,quæ viduitatem ſocrus paternæ domui pręfe-
rat. Et ſi vir quoq; eius mortuus fuerit,nō relinquat ta-
men,alat inopem,ſoletur mœrētem,nec dimiſſa diſce-
dat. Neſcit enim egere optima diſciplina. Sic illa Noe-
mi duobus deſtituta filiis & marito,quę fructus fœcun-
ditatis amiſerat,pietatis emolumenta non perdidit.
Nam & ſolatium mœroris,& ſubſidium paupertatis
inuenit. Videtis igitur ſanctæ fœminę q̄ fœcūda ſit vi
dua prole virtutum,meritorūq; ſuorū ſobole,quę perire
non poſſit. Bona igitur vidua egere non nouit:& ſi feſ-
ſæ fuerit ætatis,& ſupremę paupertatis:eruditionis ta
men ſuæ ſolet habere mercedem. Etſi proximi defue-
rint,inuenit tamen extraneos qui matrem colant,reue-
reantur parētem,paruiſq; alimentorū ſumptibus mer-
cedē cupiant ſuæ cōmendationis acquirere. Plus enim
viduæ rependunt merita,q̄ cibus quærit,ſumptus im-

A pendit. Sed triſtes videtur ducere dies, & lachrymis tē-
pus exigere. Hæc beatior, qđ perpetua ſibi gaudia exi-
guis fletibus emit, paruiſq; momentis tempora acqui-
Lucæ. 6. rit æterna. Quib⁹ bene dicitur: Beatę triſtes, ipſę enim
ridebitis. Quis igitur falſas pręſentium imagines gau
diorum, futuræ ſecuritatis præferat voluptati? An de-
ſpicabilis nobis autor videt̃ ille dominici corporis, au-
Pſal. 101. tor electus qui cinerem ſicut panē manducabat, & potū
cum fletu miſcebat, vt veſpertinis lachrymis, matuti-
næ ſibi lætitiam redēptionis acquireret? Vnde igitur
plurimū gaudere meruit, niſi quia plurimū fleuit, & tā-
quam lachrymarū precio ſuarū futuræ ſibi gloriæ gra-
tiam comparauit? Habet igitur vidua bonam cōmen-
dationis ſuę materiam, vt dum virū luget, fleat ſeculū,
& in promptu ſint lachrymæ redemptrices, dū pendun
tur mortuis, viuētibus profuturę. Paratus eſt mœſti-
tudine animi fletus oculorū, miſericordiam cōciliat, la-
borem minuit, dolorem alleuat, ſeruat pudorem, nec
iam miſera ſibi videtur quæ conſolationem in lachry-
mis habet, in quibus ſunt charitatis ſtipendia, pietatis
officia. Sed nec fortitudo bonę viduæ deeſſe conſueuit.
Hæc enim vera eſt fortitudo, quæ naturæ vſum, ſexus
infirmitatem, mentis deuotione tranſgreditur: qua-
lis in illa fuit cui nomē Iudith, quæ viros obſidione fra
ctos, perculſos metu, tabidos fame, ſola potuit a collu-
uione reuocare, ab hoſte defendere. Etenim, vt legim⁹,
B cum Holophernes ſucceſſu multorū terribilis præliorū
intra muros innumera virorū milia coegiſſet, armatis
pauētibus, & de extrema iam ſorte tractantibus, extra
murum proceſſit, & illo præſtātior exercitu quem libe-
rauit, & eo fortior quem fugauit. Sed vt diſcas naturæ
viduitatis affectum, ſeriem ipſam proſequere ſcriptu-
Iudith. 8. rarum. A dieb⁹ enim viri ſui quibus ille defunctus eſt,
veſtē iucunditatis depoſuit, mœroris aſſumpſit, per o-
mnes dies intenta ieiunio, ſabbato tantū & dominica,
ſacratarumq; temporibus feriarū non refectioni indul-
1. Cor. 10. gens, ſed religioni deferens. Hoc eſt enim, ſiue mandu-
catis, ſiue bibitis, in nomine domini Ieſu Chriſti agen
da eſſe omnia, vt etiam ipſa refectio corporalis ſacro re-
ligionis cultui deferatur. Diuturnis igitur mœroribus
Iudith. 10 & quotidianis roborata ieiuniis ſancta Iudith, quæ ſe-
culi oblectamenta non quæreret, periculi negligēs, mor
tiſq; contēptu fortior, vt cōmento ſtrueret dolum, veſtē
illam iucunditatis quam viuēte viro veſtiri ſolebat, ſe
induit, quaſi placitura viro ſi patriam liberaret. Sed vi
rum alium videbat, cui placere quærebat: illum vtique
Ioan. 1. de quo dictū eſt: Poſt me venit vir, qui ante me factus
eſt. Et bene coniugales pugnatura reſumpſit ornatus,
quia monimēta coniugii, arma ſunt caſtitatis. Neque
enim vidua aliis aut placere poſſet, aut vincere. Quid
cætera proſequamur, quod inter tot milia hoſtium ca-
C ſta permanſit? Quid eius ſapientiā prædicemus, quod
huiuſcemodi eſt commenta cōſilium, vt dum potētem
elicit intemperantia, a ſe inferiores arceret, occaſionem
pararet victoriæ, abſtinentiæ meritum, pudicitiæ gra-
tiam reſeruaret? Nec cibo enim (vt legimus) maculata
nec adultero, non minus ſeruatæ caſtitatis ex hoſtibus
reuexit trophæū, q̃ patriæ liberatæ. Quid ſobrietatem
loquamur? Temperātia enim virtus eſt fœminarum.
Inebriatis vino viris, & ſomno ſepultis abſtulit vidua
gladium, exeruit manum, bellatoris abſcidit caput, per
medias hoſtium acies intemerata proceſſit. Aduerta-
tis igitur quātū nocere mulieribus poſſit ebrietas, quā-
do viros vina ſic ſoluunt, vt vincantur a fœminis. Eſto
igitur vidua temperans, caſta primum a vino, vt caſta
poſſis eſſe ab adultero. Nequaq̃ te ille tentabit, ſi vina
non tentent. Nam ſi Iudith bibiſſet, dormiſſet cū adul-
tero. Sed quia non bibit, haud difficile ebrios exercitus
vnius ſobrietas & vincere potuit & eludere. Nec dexte
ræ tantū hoc opus, ſed maiora trophæa ſapientiæ. Nā
manu ſolum Holophernē viciſſet, conſilio autē omniū

hoſtium vicit exercitum. Suſpenſo enim Holophernis D
capite, quod virorū conſilio non potuit excogitari, ſuo-
rum erexit animos, hoſtiū fregit, ſuos pudore excitās,
hoſtes quoq; terrore percellens, eo quod cæſi ſunt & fati
gati. Ita vnius viduæ tēperantia atq; ſobrietas non ſo-
lum naturam ſuam vicit, ſed, quod eſt amplius, fecit vi
ros etiam fortiores. Nec his tamē elata ſucceſſibus, cui
vtiq; gaudere & exultare licebat iure victoriæ, viduita-
tis reliquit officiū, ſed contēptis omnibus qui eius nu-
ptias ambiebant, veſtem iucunditatis depoſuit, vidui-
tatis reſumpſit, nec triūphorum ſuorum amauit orna-
tus: illos exiſtimans eſſe meliores, quibus vitia corpo-
ris, q̃ quibus hoſtiū arma vincuntur. Ac ne vna vidua
tantum hoc opus imitabile aliis videatur impleſſe, plu
res alias vel paribus vel proximæ fuiſſe virtutis nequaq̃
dubitādum videtur. Bona enim ſeges plurimas ſpicas
fructu refertas ferre conſueuit. Nec dubites illam vete-
rum ſegetem temporū in cōplurium fœminarum mo-
ribus fœcundaſſe. Sed quia prolixum eſt complecti o-
mnes, cognoſcite aliquas, & præcipue Debborā, cuius
nobis prodidit ſcriptura virtutē. Hæc enim docuit non
ſolum viri auxilio viduas nō egere, verum etiam viris
poſſe eſſe ſubſidio: quæ nec ſexus infirmitate reuocata
munia virorum obeunda ſuſcepit, & ſuſcepta cumula-
uit. Deniq; cum Iudęi iudicum regerentur arbitrio, qui Iudic. 4.
virili non poterant vel æquitate regi, vel virtute defen-
di, bellis hincinde ardentibus: Debboram ſibi, cuius re- E
gerentur iudicio, cooptauit. Itaq; multa milia virorum
vna vidua & in pace rexit, & ab hoſte defendit. Multi
iudices in Iſrael, ſed nulla ante iudex fœmina. Multi
iudices poſt Ieſum, ſed nullus propheta. Et ideo lectū
iſtius puto eſſe iudiciū, & geſta eius arbitror eſſe deſcri
pta, ne mulieres a virtutis officio muliebris ſexus infir
mitate reuocentur. Vidua populos regit, vidua ducit
exercitus, vidua duces eligit, vidua bella diſponit, man
dat triumphos. Non ergo natura rea eſt culpæ, nec in-
firmitati obnoxia. Strenuos enim nō ſexus, ſed virtus
facit. Et in pace quidem nulla querimonia, nullus error
mulieris inuenitur, cū pleriq; non mediocriū peccatorū
autores populo ſuo iudices extitiſſent. Vbi vero Cha-
nanæa gens ferox prælio, & affluētium copiarū opima
ſucceſſu, hoſtiles in populum Iudæorum animos extu-
leriunt, vidua præ cęteris bellicos inſtruit apparatus. Et
vt diſcas nō publicis copiis domeſticas neceſſitates fuiſ
ſe ſubnixas, ſed domeſticis diſciplinis, munus publicū
gubernatum: domo propria filiumq; ducē producit exer-
citus: vt agnoſcatis quod poſſit inſtituere vidua bella-
torem. Quem quaſi mater erudiit, quaſi iudex propo-
ſuit, quaſi fortis inſtituit, quaſi prophetes victorię certa
tranſmiſit. Deniq; in mulieris manu ſummā fuiſſe vi-
ctoriæ docet Barach filius dicens: Niſi tu veneris me- Iudic. 4.
cum, non ibo, quia non noui diem in qua dirigit domi- F
nus angelū ſuum mecum. Quāta ergo fœminæ iſtius
virtus, cui dux dicit exercitus: Niſi tu veneris, nō ibo?
Quanta, inquam, viduæ fortitudo, quę a periculis filiū
nec materno reuocat affectu, immo ad victoriā filiū ſtu
dio matris hortatur dicens quod in manu mulieris ſit
ſumma victorię. Debbora ergo prælii probauit euen-
tum. Barach iuſſus produxit exercitū. Hialech cœpit
triumphum. Huic enim prophetia Debborę militauit.
Quę myſtice nobis ortum ſurrectur ę ex gētibus eccle-
ſiæ reuelauit, cui triumphus de Siſara ſpiritali, hoc eſt
de aduerſariis poteſtatibus quæreretur. Nobis igitur
prophetarū oracula dimicarunt, nobis illa prophetarū
iudicia & arma vicerunt. Et ideo nō populus Iudęorū,
ſed etiā Hialech victoriam de hoſte quęſiuit. Infelix er-
go populus, qui hoſtem quē fugauit, perſequi fidei vir-
tute nō potuit. Itaq; illorū delicto ſalus gentibus, illorū
deſidia nobis ſeruata victoria eſt. Hialech ergo proſtra-
uit Siſaram, quē tamē coruſco duce, (hoc enim ſignifi-
cat interpretatio Barach) manus veterū fugauerat Iu

G daeorum. Frequenter enim, vt legimus, orationibus &
mentis prophetarũ cæleſtia patribus affuere ſubſidia,
ſed iis iam tunc de nequitiis ſpiritalibus victoria para-
Mat. 25. batur, quibus dicitur in Euangelio: Venite benedicti
patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a cõſtitu-
tione mũdi. Ergo principium victoriæ a maioribus, fi-
nis in eccleſia. Eccleſia autẽ non armis ſecularibus vin-
1. Cor. 10. cit aduerſarias poteſtates, ſed armis ſpiritualibus, quæ
ſunt fortia deo ad deſtruendas munitiones, & altitudi-
nem nequitiæ ſpiritualis. Et ideo Siſaræ ſitis, lactis po
culo reſtinguitur, quia oratione ſuperatur. Quod enim
nobis ſalutare ad eſcã, hoc aduerſariæ poteſtati letha-
le ad infirmitatem. Arma eccleſiæ fides, arma eccleſiæ
oratio eſt, quæ aduerſarium vincit. Ergo ſecundũ hiſto
riam ad prouocandos animos fœminarũ, fœmina iu-
dicauit, fœmina diſpoſuit, fœmina prophetauit, fœmi
na triũphauit, & præliantibus intermixta copiis, impe-
rio viros docuit militare fœmineo. Secundũ myſteriũ
veræ fidei, militia eccleſiæ victoria eſt. Non ergo habe
tis quod per naturam vos excuſetis fœminæ. Non ha-
betis viduæ q̃d ad infirmitatẽ ſexus, ad amiſſionẽ ſub-
ſidii maritalis mobilitatem veſtrã referre poſſitis. Sa-
tis vnicuiq; præſidii eſt, ſi virtus animi nõ deſit. Et ipſe
in viduis frequens proceſſus ætatis munimen pudoris
eſt, & ipſe amiſſi coniugis dolor, vſus operis, domus cu
ra, ſolicitudo liberorum noxiam pudori ſolet arcere la-
ſciuiam. Atq; ipſe lugubris habitus, põpa funebris, fle-
tus aſſiduus, & mœſtę fronti marantibus rugis impreſ
ſa triſtitia petulantiam premit oculos, reſtinguit libi-
dines, procaces auertit aſpectus. bonus cuſtos pudoris,
H pietatis dolor. non obrepit culpa, ſi cura nõ deſit. Didi-
ciſtis igitur viduę ſubſidio vos nõ egere naturæ, & poſ
ſe ſalubritatem tenere conſilii, nec domeſtico indigere
præſidio, quæ etiam publicæ poteſtis apicem potẽtiæ
vẽdicare. Sed fortaſſe dicit aliqua, ei tolerabiliorem vi-
duitatem cui profluãt res ſecũdę, aduerſis vero viduas
cito frangi, facile ſuccũbere. De quo etſi ipſo doceamur
vſu, læta viduis lubrica magis eſſe q̃ ſeria, tamen ſcri-
pturarum inſtruimur exẽplis, infirmitatibus quoq; vi-
duarum non deeſſe ſolere ſubſidia, faciliuſq; q̃ cęteris di
uina atq; humana ſuppetere, ſi bene filios inſtituãt, ge-
Luc. 4. neros legant. Deniq; cũ ſocrus Simonis magnis febri-
bus detineretur, Petrus & Andreas rogauerunt domi
num pro ea. Et ſtans ſuper illam, imperauit febri, et re-
miſit illam: & continuo ſurgens miniſtrabat illis. Ma
gnis, inquit, tenebatur febribus, & rogauerũt illum pro
ea. Et tu habes proximos, qui deo pro te ſupplicẽt. Ha-
bes Apoſtolos proximos, habes martyres proximos,
ſi ipſa martyribus deuotionis ſocietate, miſericordiæ
I quoq; muneribus appropinques. Proximus eſt enim
qui miſericordiam facit. Fac & tu miſericordiã, & eris
Petro proxima. Non ſanguinis neceſſitudo, ſed virtu-
tis cognatio facit proximos: quia non in carne ambula-
mus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatẽ Petri, affi
nitatem Andreę, vt pro te rogent, & recedant cupidita
tes tuę verbo dei pulſæ. Surges illico, quę in terris iace-
Philip. 3. bas, vt Chriſto miniſtres. Noſtra enim conuerſatio in
cælis eſt, vnde & ſaluatorẽ expectamus dominum Ie-
ſum. Nemo enim iacens Chriſto miniſtrat. Miniſtra
pauperi, & miniſtraſti Chriſto. Quod enim vni horũ
Matt. 25. feciſtis, mihi inquit feciſtis. Habetis ergo viduæ auxi-
lium, ſi tales vobis generos poſteritatis veſtræ patro-
nos, tales proximos eligatis. Ergo rogauerunt pro vi-
dua Petrus & Andreas. Vtinam exiſtat aliquis qui
tã cito poſſit rogare pro nobis, vel certe iſte qui pro ſo-
cru rogat Petrus, & Andreas frater eius. Tunc eñi pro
affinitate poterant, nunc iam poſſunt pro nobis & pro
omnibus impetrare. Videtis enim quod magno pec-
cato obnoxia, minus idonea ſit quæ pro ſe precetur, cer
te quæ pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad medicũ a-
lios precatores. Aegri enim, niſi ad eos aliorum preci-

bus medicus fuerit inuitatus, pro ſe rogare nõ poſſunt. K
Infirma eſt caro, mens ægra eſt, & peccatorum vincu-
lis impedita ad medici illius ſedem debile non poteſt
explicare veſtigium. Obſecrãdi ſunt angeli pro nobis,
qui nobis ad præſidium dati ſunt. martyres obſecrãdi,
quorum videmur nobis quoddam corporis pignore pa
trocinium vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare no-
ſtris, qui proprio ſanguine etiã ſiqua habuerunt pecca
ta, lauerunt. Iſti enim ſunt dei martyres, noſtri præſu-
les, ſpeculatores vitę actuũq; noſtrorum. Nõ erubeſca-
mus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere,
quia ipſi infirmitatem corporis etiam cum vincerẽt co
gnouerunt. Inuenit ergo Petri ſocrus qui pro ſe roga-
rent. Et tu vidua inuenis qui pro te ſupplicent, ſi quaſi
vere vidua & deſolata in deũ ſperes, inſtes obſecratio-
nibus, inſiſtas orationibus, afficias corpus tuum quaſi
quotidie moriens, vt moriendo reuiuiſcas. Fugias deli
1. Tim. 5. cias, vt etiam ægra ſaneris. Nam vidua quæ in deliciis
eſt, viuens mortua eſt. Sublata eſt tibi cauſa nubendi,
habes qui pro te intercedant: ne dixeris, deſtituta ſum.
Querela nupturæ eſt. Ne dixeris, ſola ego ſum. Caſti-
tas ſolitudinem quęrit: pudica ſecretũ, impudica cõuen
tum. Sed negocium habes, & interceſſorem aduerſarii
vereris, apud iudicem pro te dominus interuenit dicẽs:
Eſa. 1. Iudicate pupillo, & iuſtificate viduã. Sed patrimonii
vis tueri. maius pudoris eſt patrimoniũ, quod melius
regit vidua q̃ nupta. Seruus peccauit, ignoſce. Melius
L eſt enim alterius culpam feras, q̃ tuam prodas. Sed vis
nubere, licet. non habet crimen ſimplex voluntas. cau-
ſam non quæro, cur fingitur? Si honeſtum putas, fate-
re. ſi incongruum, ſile: ne accuſes deum, ne accuſes pro-
pinquos quod præſidia tibi deſint. Vtinã non deſit vo
luntas. ne te conſulere liberis dicas, quibus matrem eri
pis. Eſt etiam quod facultati licet, ætati non licet. Cur
maternæ parantur nuptiæ inter nuptias filiarũ, & ple-
rũq; poſt nuptias? Cur adulta filia diſcat prius ſponſum
matris q̃ ſuum erubeſcere? Suaſimus fateor vt veſtem
mutares, nõ vt flammeum ſumeres: vt a ſepulchro re-
cederes, non vt thalamum præparares. Quid ſibi vult
noua nupta poſt generos? Q̃ indecorũ eſt iuniores ha-
bere liberos q̃ nepotes. Sed ad propoſitũ reuertamur,
ne qui noſtrorum dolemus vulnera peccatorũ, medicũ
relinquamus: & dum alienis medemur vlceribus, vlce
ra noſtra cumulemus. Rogatur ergo hic medicus. Ne
timeas quia magnus eſt dominus, & fortaſſe ad ægrã
non dignatur venire: Venit enim ad nos ſæpe de cęlo,
nec ſolum diuites, ſed etiam pauperes ſolet & ſeruulos
pauperum viſitare. Venit & nũc rogatus ad Petri ſo-
crum, & ſtans ſuper illam imperauit febri, & remiſit il-
lam. & continuo ſurgens miniſtrabat illi. Sicut dignus
memoria, ita dignus deſiderio, dignus etiam charitate
dominicæ in ſingulos dignationis affectus, & facta mi
randa. Viſitare viduas nõ dedignatur, & tugurii vilis
penetralia anguſta ſuccedere. Quaſi deus iperat, quaſi
M homo viſitat. Gratias euangelio, per quod etiã nos qui
oculis noſtris veniẽtem in hunc mũdum non vidimus
Chriſtum, videmur ei dum facta eius legimus intereſ
ſe: vt ſicut illi quibus appropinquabat, fidem mutuabã
tur ex eo, ita etiam nobis dum geſtis eius credimus ap
propinquet. Vides qualia habeat genera ſanitatũ? im-
perat febri, imperat ſpiritibus immundis, alibi ipſe im-
ponit manus. Nõ ſolũ igitur verbo, ſed etiam tactu æ-
gros curare conſueuit. Et tu igitur quæ variis mũdi æ-
ſtuas cupiditatibus, vel formam viri alicuius cupis vel
pecuniam, roga Chriſtum, adhibe medicum, porrige
ei dexteram tuã, & tãgat interiora tua dei manus, ver-
biq; cęleſtis gratia interiorum venas ſcrutetur animo-
rum. Pulſet dei dextera ſecreta cordis. Alii oculos luto
illinit, vt videre poſſet, Creatorq; omnium docet nos
noſtrę memores debere eſſe naturę, & corporis cernere
vilitatẽ. Nemo enim magis poteſt videre diuina, niſi

A qui humilitate conſcia ſui, neſcit extolli. Alius ſacerdo
ti ſe offerre præcipitur, vt carere in perpetuum lepræ poſ
ſit exuuiis. Solus enim mentis & animi poteſt ſeruare
mūditiam, qui ei ſacerdoti ſe nouit offerre, quē pro pec-
catis noſtris accepimus aduocatum: illum vtiq; cui di-
Pſal. 109. citur: Tu es ſacerdos in æternum ſecundū ordinē Mel-
chiſedech. Nec vereare morā aliquā ſanitatis, neſcit in-
dumētum qui ſanatur a Chriſto. Opus eſt vt remediū
adhibeas quod acceperis. Simul enim vt præceptū de-
derit, cæcus videt, paralytic⁹ ambulat, mutus loquitur,
ſurdus audit, febriens miniſtrat, lunaticus liberatur. Et
tu igitur quæcunq; indecore alicuius rei cupiditate lan
gueſcis, obſecra dominū, fidem defer, nec vllam timeas
morā. vbi adeſt oratio, adeſt verbū: fugatur cupiditas,
libido diſcedit. Ne confeſſionis verearis offenſam, im-
mo magis præſume prærogatiuā. Incontinentia enim
qua corporis morbo antea laborabas, Chriſto incipias
miniſtrare. Poteſt etiā hoc loco videri Petri ſocrus af-
fectio voluntatis, ex qua ſibi velut ſemen futuræ poſte-
ritatis aſſumpſerat: quod vnicuiq; voluntas ſua poſte-
ritatis eſt autor. Ex voluntate enim ſapientia naſcitur,
Sapien. 8. quam ſapiēs in matrimoniū adſciſcit ſibi dicēs: Propo-
ſui ergo hanc adducere ego mihi in coniugiū. Ergo vo
luntas illa quæ primo variarum cupiditatum æſtibus
madefacta languebat, poſtea per apoſtolatus officiū in
miniſterium Chriſti iam robuſta ſurrexit. Simul qua-
lis eſſe debeat quæ Chriſto miniſtrat, oſtenditur. O-
portet eam primo carere variarum illecebris volupta-
tum, vitare internum corporis animiq; languorem, vt
corpus & ſanguinem Chriſti miniſtret. Neque enim
poteſt quiſquam peccatis ſuis æger minimeq; ſanus
B immortalium ſanitatum remedia miniſtrare. Vide
quid agas ſacerdos, ne febrienti manu corpus Chriſti
attingas. prius curare, vt miniſtrare poſſis. Si mundos
eos qui ante fuerant leproſi, Chriſtus iubet occurre-
re ſacerdotibus, quanto magis mundum ipſum con-
uenit eſſe ſacerdotem? Non habet igitur quod moleſte
ferat illa vidua quod ſibi non pepercerim, quando nec
mihi parco, Surrexit itaq; Petri, inquit, ſocrus, & mini
ſtrabat illis. Et bene ſurrexit. Sacramenti enim typum
apoſtolica iam gratia miniſtrabat. Proprium eſt autē
Ephe. 5. ſurgere Chriſti miniſtros: iuxta quod ſcriptū eſt: Sur-
ge qui dormis, & exurge a mortuis. Didicimus igitur
nec ſumptibus egere viduas, quæ donare conſueuerint:
nec ſubſidio, quibus ſæpe in periculis maximis defenſę
ſunt virorū copiæ. Maritalia iis quoq; officia vel a ge-
neris vel a proximis facile ſolere reparari: eſſe etiam in
eas diuinam miſericordiā promptiorē: et ideo cū ſup-
C petere non videatur cauſa, nubendi ſtudiū abeſſe debe-
re. Quod tamen pro cōſilio dicimus, non pro præcepto
imperamus, prouocantes potius viduam q̄ ligantes.
Neq; enim prohibemus ſecūdas nuptias, ſed non ſua-
demus. Alia eſt enim infirmitatis contemplatio, alia
gratia caſtitatis. Plus dico, non prohibemus ſecundas
nuptias, ſed non probamus ſæpe repetitas. Neq; enim
1. Cor. 6. quicquid licet, & decet. Omnia mihi licent, dicit apoſto
lus, ſed nō omnia ſunt vtilia. Et vinum bibere licet, ſed
plurimum non decet. Licet ergo nubere, ſed pulchrius
eſt abſtinere. Sunt enim vincula nuptiarū. Vultis ſci-
re quæ vincula? Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro
1. Cor. 7. alligata eſt legi. Si autem mortuus fuerit vir, ſoluta eſt
a lege viri. Probatum eſt igitur vinculū eſſe coniugiū,
quo mulier ligatur & ſoluit. Bona mutui amoris gra-
tia, ſed maior eſt ſeruitus. Neq; enim mulier ſui corpo-
ris poteſtatem habet, ſed vir. Et ne forte tibi non coniu-
gii videatur iſta ſeruitus eſſe, ſed ſexus: ſimiliter & vir
ſui corporis poteſtatem nō habet, ſed mulier. Quanta
igitur coniugii neceſſitas, quæ ſubiicit alteri etiam for-
tiorem. Mutuis enim neceſſitatib⁹ ab vtroq; ſeruitur.
Nec temperanti licet iugo ſubducere caput, cū alterius
intemperantiæ ſeruiendum ſit. Precio, inquit, empti e-
ſtis, nolite fieri ſerui hominū. Videtis q̄ euidens ſit con D
iugalis definitio ſeruitutis. Non ego hoc dico, ſed apo-
ſtolus: nec ille, ſed Chriſtus qui loquebat̄ in eo. Et hanc
vtiq; ſeruitutē de bonis coniugibus definiuit. Nanq; ſu
pra ſic habet: Sanctificatus eſt vir infidelis per vxorem
fidelem. Et ſanctificata eſt mulier infidelis per maritū
fidelē. Et infra: Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat. Nō
eſt ſeruituti deditus frater aut ſoror in talib⁹. Si igitur
bonum coniugiū ſeruitus eſt, malum coniugium quid
eſt, quando nequeunt ſe inuicem ſanctificare, ſed perde-
re? Sed vt ad gratiam virtutis viduas adhortamur: ita
etiam ad eccleſiæ diſciplinam fœminas prouocamus,
quæ eccleſia conſtat ex omnibus. Et licet Chriſti grex
conſtet ex omnibus, grex tamen in aliis pabulo veſci-
tur, in aliis adhuc lacte nutritur, quibus lupi illi qui la-
tent in veſtimento ouium, ſunt cauendi, abſtinētiæ ſpe-
ciem prætendentes, prouocantes autem intēperantiæ
fœditatem. Etenim quia ſciūt valida onera caſtitatis:
cum ipſi ea attingere digitis non queant, ab aliis ſupra
modum exigunt, cum ipſi ſeruare nec modum poſſint,
ſed iniuſto ſub faſce ſuccumbāt. Menſura enim oneris
pro mēſura debet eſſe geſtantis, alioquin impoſiti one-
ris fit ruina, vbi vectoris infirmitas eſt. Nam & infan-
tium fauces ſtrāgulat eſca robuſtior. Et ideo ſicut mul
titudo vectorum, non paucorū viribus æſtimatur, nec
tamen fortioribus de aliorum infirmitate præſcribitur,
ſed vnicuiq; q̄tū oneris ſubire cupiat, relaxatur, manen-
te mercedis cumulo in virtutis augmento: ita etiā fœ- E
minis non laqueus iniiciendus, nō ſupra vires abſtinē-
tiæ grauioris vectura ſubeunda eſt: ſed relinquendum
vt vnaqueq; ſe pendat, nō autoritate aliqua coacta præ-
cepti, ſed incremento gratiæ prouocata. Et ideo diuer-
ſis virtutib⁹ merces diuerſa propoſita eſt. Nec aliud re-
prehenditur, vt aliud prædicetur: ſed omnia prædican-
tur, vt quæ meliora ſunt præferantur. Honorabile itaq;
coniugium, ſed honorabilior integritas. nam & qui ma
trimonio iungit virginē ſuā, bene facit: & qui non iun-
git, melius facit. Quod igitur bonū eſt, non vitandum
eſt: & quod eſt melius, eligēdum eſt. Itaq; non imponi-
tur, ſed præponitur. Et ideo bene Apoſtolus dixit: De 1. Cor. 7.
virginibus autem præceptum domini non habeo, con
ſilium autem do. Etenim præceptum in ſubditos fer-
tur, conſilium amicis datur. Vbi præceptum eſt, ibi lex
eſt: vbi conſilium, ibi gratia eſt. Præceptum vt ad na-
turam reuocet, cōſilium vt ad gratiā prouocet. Et ideo
lex Iudæis lata eſt, gratia autem electionibus reſeruata
eſt. Lex vt a naturæ finibus culpæ ſtudio demeantes,
ad naturæ obſeruātiam pœnæ terrore reuocaret: Gra- F
tia autem vt electos tum ſtudio bonorū, tum propoſi-
tis etiam præmiis prouocaret. Et vt intelligas diſtan-
tiam præcepti atq; conſilii, illum recorderis cui in Euan
gelio ante præſcribitur ne homicidium faciat, ne adul-
terium admittat, ne falſum teſtimonium dicat. Præce-
ptum etenim ibi eſt, vbi eſt pœna peccati. At vero cū
ſe præcepta legis memoraſſet impleſſe, conſiliū ei datur
vt vendat omnia, & ſequatur dominū. Hæc enim non
præcepto imperantur, ſed pro conſilio deferuntur. Du-
plex nanq; forma mādati eſt, vna præceptiua, altera vo
luntaria. Vnde & dominus in alia dicit: Non occides,
vbi præcepit. In alia: Si vis perfectus eſſe, vende omnia
tua. Ergo hic liber eſt a præcepto, cuius defertur arbi-
trio. Itaq; qui præcepta impleuerint, poſſunt dicere: Ser Luc. 17.
ui inutiles ſumus. quod debuim⁹ facere, fecimus. Hoc
virgo non dicit. Non dicit ille qui bona ſua vēdidit, ſed
quaſi repoſita expectat præmia, ſicut ſanctus apoſtolus
ait: Ecce nos reliquim⁹ omnia, & ſecuti ſumus te. Quid Matt. 19.
ergo erit nobis? Non enim quaſi inutilis ſeruus, quod
debuit facere feciſſe ſe dixit, ſed quaſi vtilis dño, qui cō-
miſſa ſibi talenta quæſitis multiplicauit vſuris: merce-
dem fidei atq; virtutis, bene ſibi conſcius, meritorumq;
ſecurus expectat. Et ideo ei cum cæteris dicitur: Vos

G qui ſecuti eſtis me in regeneratione: cũ ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & ipſi ſuper duodecim ſedes, iudicantes tribus Iſrael. At vero illi qui tacẽta ſeruauerit, etſi pręmia, minora tamẽ praemia pollicetur, dicẽs: Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cõſtituam. Fides igitur ex debito, miſericordia in praemio. Qui bene credidit, vt ei credat̃ emeruit. Qui bene contulit, quoniam ſuum non quęſiuit, quod caeleſte eſt impetrauit. Ideo ergo praeceptum non datur, cõſilium datur. Preceptum enim caſtitatis eſt conſilium integritatis. Sed nõ omnes capiunt verbum iſtud, ſed

Matt. 19. quibus datum eſt. Sunt enim ſpadones qui de matris vtero ſic nati ſunt, in quib⁹ naturae neceſſitas virtus nõ eſt caſtitatis. Et ſunt ſpadones qui ſeipſos caſtrauerũt voluntate vtiq;, nõ neceſſitate. Et ſunt ſpadones qui facti ſunt ab hominibus. Et ideo magna in iis continẽtię gratia, quia voluntas facit, non infirmitas continentẽ. Nam decet integrum diuini operis ſeruare mun⁹, nec illis forte pari ſit, lubrico corporis nõ teneri. Nam etſi erepta eſt ſubeũdi iſtius palma certaminis, erepta etiã materia periculi, & quamuis non queunt coronari, non queunt tamẽ vinci. Habent alia genera virtutũ quibus commendare ſe debeant, ſi fides firma ſit, profluа miſericordia, aliena auaritia, frequens gratia. Sed in iſtis nulla culpa, quia facti ignorantia. Non eadẽ cauſa eorũ qui in ſeipſos ferro vtuntur, quos non imprudẽter defleximus. Sunt enim qui virtutis loco ponãt, ferro culpã cõpeſcere. De quibus etſi noſtrã nolumus proferre ſententiam, quamuis ſint ſtatuta maiorum, conſiderent tamen ne quis id ad profeſſionẽ infirmitatis trahat, non ad firmitatis gloriam. Ergo nemo militet, ne aliquãdo

H vincatur, nec pedis vtatur obſequio qui gradiendi periculum reformidat, nec oculi intendat officio qui concupiſcentiae timet lapſum. Sed quid prodeſt carnẽ abſcindere, cum etiã ipſa culpa ſit in aſpectu? Nam & qui vi-

Matth. 5 derit mulierem ad concupiſcẽdum, iam moechatus eſt eam in corde ſuo. Et quae ſimiliter virũ in concupiſcentia viderit, adulteratur. Caſtos ergo non infirmos eſſe nos conuenit. Pudicos oculos habere, nõ debiles. Nemo igitur, vt pleriq; arbitrãtur, ſe debet abſcindere, ſed magis vincere. Victores enĩ recipit eccleſia, nõ victos. Et quid argumẽtis opus? Praeſto ſit apoſtolici forma

Gal. 5. praeſcripti. Sic enim habes: Vtinã & abſcindantur qui volũt vos circumcidi. Cur enim coronae occaſio, & virtutis vſus eripitur homini qui ad laudem natus eſt, ad victoriam preparatus eſt, qui ipſe potius virtute animi caſtrare ſe poſſit? Sunt enĩ ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum caelorũ. Sed hoc non omnibus imperatur, ſed ab omnibus flagitatur. Etenim qui mãdata dat decretorum, ſemper tenere debet mẽſuram: & qui penſa diſtribuit, aequitatẽ debet examinis reſeruare.

Prou. 11. Statera enim fallax abominatio eſt apud deum. Eſt ergo minus pondus & maius. Sed vtrumq; non recipit

I eccleſia. Pondus enim maius & minimũ, & menſurae duplices, immũda in cõſpectu domini. Vtraq; ſunt penſa quae diuidit ſapientia. Et ita diuidit virtutem, vt vires aeſtimet ſingulorũ. Et ideo dicit: Qui poteſt capere capiat. Scit enim creator omnium, affectus eſſe varios ſingulorum. Et ideo praemiis virtutẽ prouocauit, non infirmitatem vinculis alligauit. Scit & ille gẽtium doctor bonus morum auriga noſtrorũ, & quidam interiorum rector affectuũ, qui de ſeipſo didicerat, legi mentis legem corporis repugnare, eandem tamen Chriſti gratiae cedere. Scit, inquã, varios curſus mentiũ repugnare. Et ideo neq; in tantum adhortationem integritatis intendit, vt aboleret gratiam nuptiarũ, neq; ita coniugium praetulit, vt ſtudia integritatis extingueret. Sed a continentię perſuaſione incipiens, ad incontinẽtię remedia deſcendit. Et cum brauium ſupernae vocationis fortioribus demõſtraſſet, deficere tamen in via neminem paſſus eſt, ita plaudens prioribus, vt non deſpicearet & ſequentes. Didicerat enim & ipſe quia dominus

K Ieſus aliis panem hordeaceum ne in via deficerẽt, aliis corpus ſuum vt ad regnum contenderent miniſtrauit. Nec dominus ipſe preceptũ impoſuit, ſed voluntatem inuitauit. Nec apoſtolus praeceptũ ſtatuit, ſed cõſilium dedit. Sed non hoc humanum cõſilium, humanarũ virium habere menſuram. Diuinae munus miſericordię confitetur in ſe eſſe collatũ, vt fideliter ſciret prima pręferre, ſecũda diſponere. Et ideo exiſtimo, inquit, nõ ſtatuo. Et exiſtimo bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem. Non ergo copula nuptialis quaſi culpa vitãda, ſed quaſi neceſſitatis ſarcina declinãda. Lex enĩ adſtrinxit vxorem, vt in laboribus & in triſtitia filios generet, & conuerſio eius ad virum ſit, quod ei ipſe dominetur. Ergo laboribus & doloribus in generatione filiorũ addicitur nupta, non vidua, & dominatui viri ſola ſubditur copulata, nõ virgo. Omniũ autem horum virgo libera eſt, quae verbo dei ſuum ſpopondit affectum, quae ſponſum benedictionis cum facibus expectat, bonae lumine voluntatis accenſo. Et ideo prouocatur conſiliis, non vinculis alligatur. Sed nec vidua praeceptum accipit, ſed conſilium. Conſilium autem non ſemel datum, ſed ſępe repetitũ. Et primo dixit: Bonum eſt enim mulierem non tangere. Et iterum: Volo ſic omnes homi-

1. Cor. 7. nes eſſe, ſicut & meipſum. Et tertio: Bonum eſt illis ſi ſic maneãt ſicut & ego. Et quarto: Bonum eſt propter inſtantem neceſſitatem, & hoc placere domino, & hoc honeſtum eſſe. Poſtremo beatiorem eſſe in viduitate perſeuerantem, non tantũ ſuo conſilio, ſed etiam dei ſpiritu definiuit. Quaenam igitur talis conſiliarii benignitatem recuſet, qui & volũtati habenas indulgeat, & id ſuadeat aliis quod in ſe expertus vtile iudicauit, non fa-

L cile comprehendi, nec faſtidioſis aequari? Quae igitur refugiat ſancta fieri corpore & ſpiritu, cum ſupra laborem ſit praemium, ſupra vſum gratia, ſupra opus merces? Atq; hoc ita dico, non vt laqueum caeteris iniiciã, ſed vt commiſſi mihi ruris operarius agrum hũc eccleſiae fertilem cernam nunc integritatis flore vernãtem, nunc viduitatis grauitate pollẽtem, nunc etiam coniugii fructibus redundantem. Nam etſi diuerſi, vnius tamen agri fructus ſunt, nec tanta hortorum lilia, quantę ariſtae ſegetum, meſſium ſpicae, compluriumq; ſpatia camporum recipiendis aptantur ſeminibus, q̃ redditis noualеs fructibus feriantur. Bona ergo viduitas, quae totiens apoſtolico iudicio praedicatur. Haec enim magiſtra fidei, magiſtra eſt caſtitatis. Vnde & illi q deorum ſuorum adulteria & probra venerãtur, caelibatus & viduitatis ſtatuere poenas, vt aemuli criminũ mulctarent ſtudia virtutum. Specie quidem qua foecũditatem quaererent, ſed ſtudio quo propoſitũ caſtitatis abolerent. Nam confectis & miles ſtipẽdiis arma deponit, & relicto officio quod gerebat, ad propria veteranus rura dimittitur, vt & ipſe exercitae laboribus vitae requiẽ conſequatur, & alios ſpes futurae quietis ſubeundis fa-

M ciat operibus prõptiores. Agricola quoq; maturior torquendã† aliis ſtiuã cõmittit, & iuuenili grauatus opere prouidentiam curae ſenilis explorat. Vitem facilis tondere q̃ premere, vt iuueneſcentem luxuriam reprimat, & adoleſcẽtem laſciuiam falce ſuccidat, parcorum quandam partuum caſtitatem docẽs etiam in vitibus expetẽdam. Similis huic vidua velut emeritis veterana ſtipẽdiis caſtitatis, etſi coniugii arma deponat, domus tamen tutius pacem gubernat: & ſi vehẽdis oneribus ocioſa, maritãdis tamẽ iunioribus prouida. Vbi cultus vtilior, vbi fructus vberior ſit, quorum copiã aptior ſenili grauitate diſponit. Itaq; ſi maturioribus potius q̃ iunioribus committitur ager, cur putes vtiliorẽ nuptam eſſe q̃ viduã? Quod ſi perſecutores fidei, perſecutores fuerũt etiam viduitatis, vtiq; fidem perſequentibus, viduitas non pro ſupplicio fugienda eſt, ſed tenẽda pro praemio. Sed fortaſſe aliquib⁹ propter ſuſcipien

† alis, torquẽda aliis aeſtiua.

A dos liberos coniugia iterãda videantur. Quod ſi filio-
rum ſtudium cauſa nubendi eſt: vtiq; vbi eſt fructus fi-
liorum, cauſa non ſuppetit: quanq̃ cuius conſilii ſit ite-
rum experiri velle fruſtra tẽtatã fœcũditatẽ, aut ſubire
quam pertulerit orbitatẽ? Hæc enim iterandi cauſa eſt
filios non habentibus. Ergo illa quæ liberos ſuſcepit &
perdidit, (cum ipſa enim maior cõtentio quę ſpem ge-
nerandi habet) illa, inquã, nonne ſibi videtur inter ipſa
repetitarum fœdera nuptiarum, amiſſorum prętexere
funera filiorum? Nonne iterum paſſura quod repetit,
& ad ipſos votorum tumulos, exceptarum orbitatum
imagines, lamentorum ſtrepitus perhorreſcit? Vel cũ
accenſis funalibus nox ducitur, nonne pompę funebris
exequias magis putat q̃ thalamũ præparari? Cur igit̃
filia dolores magis quos times repetis, q̃ filios quos
iam non ſperas requiris? Si grauis eſt dolor, ſubterfu-
gienda cauſa eius eſt, non petenda. Nam tibi quid con
ſilii tribuam, quę liberos habes? Quę tibi cauſa nuben
di, niſi forte leuitatis error, & intẽperantiæ vſus, & ſau
cii cogit pectoris cõſcientia? Sed conſilium ſobriis non
B ebriis datur. Et ideo apud liberam conſcientiam mihi
ſermo eſt, cui vtrumq; integrũ eſt. Habeat ſaucia reme-
dium, honeſta conſilium. Tu, inquam, filia quid moli-
ris? Cur hęredes quæris extraneos, cum habeas tuos?
Non filios deſideras quos habes, ſed ſeruitutem quam
nõ habes. Hæc eſt enim vera ſeruitus, in qua infractior
amor, quam non defloratæ pignus virginitatis, & ple-
na ſancti pudoris & gratiæ ætas prima commendat.
Vbi offenſa grauior, ſuſpectior inſolentia, cõcordia in-
frequentior, quam non temporibus inolitus amor, non D
vigens annis forma conciliat. Moleſta pietas, vt ama-
re liberos metuas, aſpicere liberos erubeſcas, atq; inde
oriatur cauſa diſcordiæ, vnde ſolet mutuus amor mul
cere affectus parentum. Generare liberos vis, non fra-
tres futuros tuorum, ſed aduerſarios filiorũ. Quid eſt
ergo generare alios liberos, niſi ſpoliare quos habes li-
beros: quibus pariter auferuntur & pietatis officia, &
compendia facultatum? Lex diuina cæleſti inter ſe cõ-
iuges autoritate cõſtrinxit, & difficile manet mutuus
amor. Tulit enim coſtam de viro, & formauit fœmi-
nam, vt ſibi eos inuicem copularet, dicens: Et erũt duo Gẽ. 2.
in carne vna. Non hoc de ſecundis ſed primis nuptiis
dicit. Neq; enim Eua ſecũdum accepit virum, neq; ſan
cta eccleſia ſecundum agnouit virum. Sacramentum Ephe. 5.
enim illud magnũ eſt in Chriſto & in eccleſia. Et ideo
cuſtodiendum eſt. Sed neq; Iſaac aliam preter Rebec-
cam ſciuit vxorem: neq; Abraham pater † aliam, ni- †alis, abra
ſi cum Saram ſepeliuit vxorem. Nam in ſancta Ra- hã patrẽ
chel magis figura myſterii fuit, q̃ ordo coniugii. Et ta- cũ alia, ni
men in ea quoq; habemus quod ad primi coniugii gra- ſi &c̃.
tiam referre poſſimus, ſi quam primo ſponſam habuit,
plus amauit, nec fraus excluſit affectum, nec ſponſæ a-
morem coniugii interuentus aboleuit. Itaq; ſanctus pa
triarcha nos docuit quãtum deferre primis nuptiis de-
beamus, cum tantum primis ſponſalibus ipſe detule-
rit. Cauete igitur filiæ ne & gratiam nuptiarum tene-
re nequeatis, & moleſtias augeatis.

FINIS.

CAPITA PRIMI LIBRI DE POENITENTIA.

De commẽdatione moderationis erga peccatores ſer-
uandæ ab iis qui illorum morbos curare debent, per
exempla, ſcripturam, atq; rationem, cum acri repre-
henſione eorum qui dura pro mitibus ſequenda opi
nantur: & cum ipſi quęrant miſericordiam domini,
aliis eam denegãt, cuiuſmodi ſunt doctores Noua-
tianorum. Caput I.
C De repulſione reſponſionum quibus Nouatiani errorẽ
ſuum defendere conantur. Caput II.
De ſententia ſcripturæ in ſuperiori capitulo adductę, &
quemadmodum fieri poſſit vt aliquis qui victus ſup
pliciis deũ ſermone negauerit, & corde adorauerit,
per poenitentiam mereatur veniam peccatorum.
Caput III.
De dictorum in ſuperiori capitulo multiplici probatio-
ne ex ſacrarum ſcripturarũ teſtimoniis. Cap. IIII.
De confutatione erroris Nouatianorũ qui ſpem venię
excludunt, per excẽplum de illo ſemiuiuo relicto a la-
tronibus, quẽ pius Samaritanus dominus Ieſus mi
ſericordia motus curauit, & ſupra ſuum iumentum
impoſuit vulneratum, & a ſacerdote atq; leuita prę-
tereuntibus, per quos Nouatiani intelliguntur, fuit
neglectus. Cap. V.
De eccleſia Chriſti per cœnam ſignificata, ad quam o-
mnes vocati ſunt, ſiue boni ſiue mali: & qui ſe excu-
ſauerũt, Nouatiani ſunt, atq; cęteri hęretici, qui par-
tem cum Chriſto non habebunt, eo quod poeniten-
tiæ lauacrum reſpuant. Cap. VI.
De multiplici poteſtate data diſcipulis a Chriſto, cum
reprehenſione Nouatianorum, qui remiſſionem in
baptiſmo concedunt, ſed poenitentię lauacrũ negãt,
cũ nihil interſit inter vtrumq; ſacramentũ. Ca. VII.
De falſo intellectu ſcripturę quo Nouatianus errorem
ſuum probare contendit, quẽ autor hic efficaciter re-
probat fultus ſcripturę ſacrę teſtimoniis. Ca. VIII.
Qualiter intelligẽda ſint verba Ioãnis in canonica ſua
dicentis: Eſt peccatum ad mortẽ, non de illo dico vt
oret quis: cũ ſanctus Ioannes nõ ignorauerit Moy- E
ſen atq; Hieremiam atq; Stephanũ pro ſalute aliorũ
oraſſe, atq; exauditos fuiſſe. Cap. IX.
De eo quod nullus fidem habens excluſus ſit a venia,
Quod hi quoq; qui poſt poenitentiam coronã mar-
tyrii meruerunt, maius etiam donum fidei percepe-
runt. De forma quoq; poenitentis in ſemiuiuo a la-
tronibus relicto conuenientẽr expreſſa. Cap. X.
De aliis quibuſdã ſcripturis quibus eliditur error No-
uatiani veniã poſt lapſum negantis, cum dominus
Ieſus venerit in mũdum non vocare iuſtos, ſed pec-
catores ad poenitentiam. Cap. XI.
Quemadmodum teſtimoniis ipſius Dauid atq; ſan-
cti Pauli reprobetur falſitas Nouatiani, quia caſti-
gat deus omnem filium quem recipit: & quem caſti
gauit, morti non tradidit. Cap. XII.
Quod peccantes tradantur plerumq; a deo atq; ab eius F
eccleſia in poteſtatem diaboli, in afflictionem carnis
vt ſpiritus ſaluetur. De cuſtodia quoq; oculorum ſer
uãda, & velamine mulierum: atq; exemplo Ioſeph
colloquia pudica eſſe ſeruanda. Caput XIII.
De exhortatione ad caſtimoniæ puritatẽ, atq; fomẽto-
rũ luxurię reſecationẽ. Q̃d ſatan quoq; autor ſit debi
litatis, in cuius poteſtatẽ p excõicationis cenſurã ple
riq; dãtur ad tẽpus, vt ſpiritus ſaluetur. Ca. XIIII.
De eccleſiæ farina, & fermentũ peccatorũ quemadmo
dum expurgetur, fermentumq; hæreticorũ quomo-
do in eccleſiæ farina abſcõdatur. De paſcha quoq; no
ſtro Chriſto immolato pro peccatoribus, quos inui-
dus a tanta gratia excluſit Nouatianus. Ca. XV.
De miſericordia domini Ieſu. Et quemadmodũ ii qui
eius clementiã non imitãtur, ſpiritus ipſius nõ ſint.
Et quod miſericordia facta poenitentibus in præſen
ti, teſtimoniũ ſit remunerationis futurę. Ca. XVI.
De indulgentia & pietate fienda emendatis, atq; ſeue-
ritate erga pertinaces. Et qui ſint qui circũueniantur
a Satana. Et quod per interitũ carnis non intellexe-
rit apoſtolus eius conſumptionem, ſed caſtigationẽ
atq; vitiorum repreſſionem. Caput XVII.

G
DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE POENITENTIA LIBER I.

De commendatione moderationis erga peccato-
res ſeruandæ ab iis qui illorum morbos curare debent,
per exempla, ſcripturam atq; rationem, cum acri repre
henſione eorũ qui dura pro mitibus ſequenda opinan-
tur: & cum ipſi quærant miſericordiã domini, aliis eam
denegant, cuiuſmodi ſunt doctores Nouatianorum.
Caput I.

SI VIRTVTVM finis
ille eſt maximus, qui pluri-
morum ſpectat profectũ: mo
deratio prope omnium pul-
cherrima eſt, quæ ne ipſos q;
dem quos damnat, offendit:
& quos damnauerit, dignos
ſolet facere abſolutione. De-
niq; ſola eſt quę domini quę-
H ſitam ſanguine eccleſiã pro-
pagauerit, imitatrix beneficii cęleſtis, & redemptionis
vniuerſorum, ſalubri fine temperãs, quem ferre poſſint
aures hominũ, mentes non refugere, nõ pauere animi.
Etenim qui ſtudet humanæ infirmitatis emendare vi
tia, ipſam infirmitatẽ ſuis debet ſuſtinere & quodam-
Luc. 15. modo penſare humeris, non abiicere. Nam paſtor ille
euangelicus laſſam ouem vexiſſe legitur, nõ abiecıſſe.
Eccl. 7. Et Salomon ait: Noli iuſtus eſſe nimiũ. Debet enim
iuſtitiam temperare moderatio. Nam quẽadmodum
ſe tibi curandum præbeat quem faſtidio dedas, qui con
temptui ſe non compaſſioni medico ſuo putet futurũ?
Ideo dominus Ieſus cõpaſſus nobis eſt, vt ad ſe voca-
ret, non deterreret. Mitis venit, venit humilis. Deniq;
Matt. 11. ait: Venite ad me omñes qui laboratis, & onerati eſtis,
& ego vos reficiam. Reficit ergo dominus, non exclu-
dit neq; abiicit: meritoq; tales diſcipulos elegit, qui do-
minicę voluntatis interpretes plebem dei colligerent,
non repudiarẽt. Vnde liquet eos inter Chriſti diſcipu-
los nõ eſſe habẽdos, qui dura pro mitibus, ſuperba pro
humilibus ſequẽda opinantur: & cum ipſi quęrant do-
I mini miſericordiam, aliis eam denegant, vt ſunt docto
res Nouatianorũ, qui mundos ſe appellant. Quid his
Iob. 15. ſuperbius, cũ ſcriptura dicat quia nemo mundus a pec-
Pſal. 50. catis, nec viuus diei infans: Et Dauid clamet: A delic-
cto meo munda me? Sanctiores iſti q̃ Dauid, de cuius
naſci familia Chriſtus incarnationis elegit myſterio,
cuius poſteritas aula cæleſtis eſt, vtero virginali ſuſci-
piens mundi redemptorem. Quid autem durius q̃ vt
indicant pœnitẽtiam quam non relaxent, cum vtiq; ve
niam negando incentiuũ auferant pœnitẽtiæ? Nemo
enim poteſt bene agere pœnitẽtiam, niſi qui ſperauerit
indulgentiam. Sed negant iis oportere reddi commu-
nionem, qui præuaricatione lapſi ſunt. Si vnum tantũ
crimen exciperent, dure quidem, ſed tamen diuinis tan
tum redargui viderẽtur ſententiis, aſſertionibus tamẽ
ſuis cõuenirent. Dominus enim crimen nullũ excepit,
qui peccata donauit omnia. At cũ omña peccata Stoi-
corum quodam more paribus putent æſtimanda mẽ-
ſuris, & ęque eum qui gallum, vt aiunt, gallinaceũ, atq;
illum qui patrem ſuffocauerit, in perpetuũ aſſerant cæ-
leſtibus abdicãdũ myſteriis: quomodo vnius criminis
obiiciunt reos, cũ indigniſſimum eſſe nõ poſſint etiam
ipſi negare, vt paucorum pœna veniat ad multos?

De repulſione reſponſionum quibus Nouatiani er-
rorem ſuum defendere conantur. Caput II.

SED aiunt ſe domino deferre reuerentiã, cui K
ſoli remittẽdorum criminũ poteſtatem re-
ſeruẽt. Immo nulli maiorem iniuriã faciũt,
q̃ qui eius volunt mãdata reſcindere, cõmiſ-
ſum munus refundere. Nam cũ ipſe in euãgelio ſuo di-
xerit dominus Ieſus: Accipite ſpiritum ſanctum. quo- Ioan. 20.
rum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorũ reti
nueritis, detenta erunt: Quis eſt ergo qui magis hono
rat, vtrum qui mandatis obtẽperat, an qui reſiſtit? Ec-
cleſia in vtroq; ſeruat obediẽtiam, vt peccatũ & alliget
& relaxet. Hæreſis in altero immitis, in altero inobe-
diens, vult ligare quod nõ reſoluat, non vult ſoluere qđ
ligauit: in quo ſe ſua damnat ſentẽtia. Dominus enim
par ius & ſoluendi eſſe voluit, & ligandi, qui vtrũq; pa
ri conditione permiſit. Ergo qui ſoluendi ius nõ habet,
nec ligandi habet. Sicut enim ſecundũ dominicam ſen
tentiã, qui ligandi ius habet, & ſoluendi habet: ita iſto-
rum aſſertio ſeipſam ſtrangulat, vt quia ſoluẽdi ſibi ius
negant, negare debeant & ligãdi. Quomodo igitur po
teſt alterum licere, alterum non licere? Si quibuſdã da-
tum vtrunq; eſt licere, aut vtrunq; nõ licere, certum eſt
eccleſiæ vtrũq; licere, hæreſi vtrunq; nõ licere. Ius enim
hoc ſolis permiſſum ſacerdotib⁹ eſt. Recte igitur eccle-
ſia vendicat, quæ veros ſacerdotes habet: hæreſis ven-
dicare nõ poteſt, quę ſacerdotes dei non habet. Non vẽ
dicando autem ipſa de ſe pronũciat, quod cum ſacerdo- L
tes non habeat, ius ſibi vendicare nõ debeat ſacerdota-
le. ita in impudenti cõtumacia pudentem cernimus cõ
feſſionem. Spectat etiam illud, quoniã qui ſpiritũ ſan-
ctum accipit, & ſoluendi peccati poteſtatem & ligandi
accipit. Sic enim ſcriptum eſt: Accipite ſpiritũ ſanctũ.
quorum remiſeritis peccata, remittuntur: & quorũ reti
nueritis, detenta erunt. ergo qui ſoluere nõ poteſt pec-
catum, non habet ſpiritum ſanctum. Munus ſpiritus
ſancti eſt officium ſacerdotis, ius autem ſpiritus ſancti
in ſoluendis ligandiſq; criminibus eſt. Quomodo igi-
tur munus eius vendicant, de cuius diffidũt iure & po-
teſtate? Quid quod inſolentiores ſunt? Nam cũ ad mi
ſericordiam prõptior q̃ ad ſeueritatem ſit ſpiritus dei,
quod ait ſe velle, id nolũt: quod nolle, hoc agunt: cũ vin-
dicare iudicis ſit, remittere miſericordis. Tolerabilius
igitur Nouatiane remitteres q̃ ligares. Aliud enĩ qua-
ſi delinquendi parcens vſurpares, aliud quaſi ærumnę
cõpaſſus ignoſceres. Sed aiunt ſe exceptis grauioribus
criminibus relaxare veniam leuioribus. Non hoc qui- M
dẽ autor veſtri erroris Nouatian⁹ ait, qui nemini pœni
tentiam dandam putauit, ea ſcilicet cõtemplatione, vt
quod ipſe non poſſet ſoluere, non ligaret, ne ligãdo ſpe-
rari a ſe faceret ſolutionem. In eo igitur patrem veſtrũ
propria damnatis ſentẽtia, qui diſtinctionem peccato-
rum facitis quæ ſoluenda a vobis putetis, & quæ ſine
remedio eſſe arbitremini. Sed deus diſtinctionẽ non fe-
cit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & rela
xandi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine vlla exceptione
cõceſſit. Sed qui culpam exaggerauerit, exaggeret etiã
pœnitentiã. Maiora enim crimina maioribus abluun
tur fletibus. Ita nec Nouatianus probatur, qui veniã
intercluſit omnibus: nec vos imitatores eiuſdem & cõ-
demnatores, qui ibi minuitis ſtudia pœnitẽtię, vbi au-
geri oportet, quia grauiora peccata maiorib⁹ ſuſtentan
da fulcris docuit Chriſti miſericordia. Quæ autem iſta
peruerſitas eſt, vt vobis vendicetis poſſibilia conceſſa,
deo (vt ipſi dicitis) impoſſibilia reſeruetis? hoc eſt ſibi eli-
gere cauſas ignoſcẽdi, deo materiem feriendi relinque-
re. Et vbi eſt illud: Sit autem deus verax, omnis autẽ Rom. 3.
homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: Vt iuſtificeris in ſer Pſal. 50.
monibus tuis, & vincas cum iudicaris? Vt cognoſca-
mus igitur deum miſericordiæ magis indulgentẽ eſſe
q̃ ſeueritatis tenacẽ, ipſe ait: Miſericordiam malo q̃ ſa- Ozee. 6.
crificium. Quomodo igitur veſtrũ poteſt acceptũ eſſe
ſacrificium deo, qui negatis miſericordiã, cum ipſe di-

A cat nolle ſe mortem peccatoris, ſed correctionẽ? Cuius
Roma. 8. interpres apoſtolus ait: Quia deus filiũ ſuum mittens
in ſimilitudinẽ carnis peccati, & de peccato damnauit
peccatũ in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in no=
bis. Non ſimilitudine carnis ait, quia Chriſtus verita=
tem ſuſcepit carnis humanę. Non ſimilitudinem, neq;
in ſimilitudine peccati ait, quia peccatum non fecit, ſed
peccatum pro nobis factus eſt: ſed venit in ſimilitudine
carnis peccati, hoc eſt, ſuſcepit ſimilitudinẽ carnis pec=
catricis. Ideo ſimilitudinem, quia ſcriptũ eſt: Et homo
eſt, & quis agnoſcit eum? Homo erat carne, ſecundum
hominẽ qui agnoſceretur, virtute ſupra hominem qui
non agnoſceretur. ita & hic carnem habebat noſtram,
ſed carnis huius vitia non habebat. Non enim ſicut o=
mnis homo eſt, ex virili erat & fœminea permixtione
generatus, ſed natus de ſpiritu ſancto & virgine imma
culatum corpus ſuſceperat, quod non ſolum nulla vitia
maculauerant, ſed nec generationis aut cõceptionis cõ
cretio iniurioſa fuſcauerat. Nam omnes homines ſub
peccato naſcimur, quorũ ipſe ortus in vitio eſt, ſicut ha=
Pſal. 50. bes lectum dicente Dauid: Ecce enim in iniquitatibus
cõceptus ſum, et in delictis peperit me mater mea. Ideo
Roma. 7. Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait: Quis me
liberabit de corpore mortis huius? Chriſti autem caro
damnauit peccatũ quod naſcendo non ſenſit, quod mo=
riendo crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per
gratiam, vbi erat ante colluuio per culpã. Quid ergo
dicemus ad hæc, niſi quod dixit apoſtolus: Si deus pro
Roma. 8. nobis: quis contra nos? Qui filio proprio non pepercit,
ſed pro nobis omnibus tradidit eũ, quomodo non etiã
cum illo omnia nobis donauit? Quis accuſabit aduer=
B ſum electos dei? Deus qui iuſtificat: Quis eſt qui da=
mnet? Chriſtus qui mortuus eſt, immo qui & reſurre=
xit, qui eſt in dextera dei, qui etiam interpellat pro no=
bis. Pro quib⁹ ergo Chriſtus interpellat, eos Nouatia=
nus accuſat. Quos Chriſtus ad ſalutẽ redemit, eos No
uatianus damnat ad mortem. Quibus Chriſtus dicit:
Matt. 11. Tollite iugum meũ ſuper vos: & diſcite a me quia mi=
tis ſum: Nouatianus dicit, immitis ſum. Quib⁹ Chri=
ſtus dicit: Inuenietis requiem animabus veſtris: iugũ
enim meũ ſuaue eſt, & onus meum leue eſt: his graue
onus & durum imponit iugũ Nouatianus. Quã propen
ſus igitur ad miſericordiã ſit dominus Ieſus, licet iſta
ſatis inſtruant, tamen ipſe etiam te doceat, quia cũ ad=
uerſus impreſſionẽ perſecutionis inſtruere nos vellet,
Matt. 10. ait: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animã autẽ
C non poſſunt occidere: ſed potius eum timete qui poteſt
animã & corpus mittere in gehennã. Et infra: Omnis
ergo qui confeſſus me fuerit corã hominibus, cõfitebor
& ego eum coram patre meo qui eſt in cælis. Qui autẽ
negauerit me coram hominibus, negabo & ego eũ co=
ram patre meo qui eſt in cælis. Vbi confitetur, pro o=
mnibus confitetur, omnes complectitur: vbi negat, nõ
omnes negat. Sicut enim ſupra habet: Omnis qui me
confeſſus fuerit, cõfitebor & ego eum, hoc eſt, omnem.
Conſequens erat, vt infra quoq; ſic diceret: Omnis au=
tem qui negauerit me. Sed ne omnes negare videre=
tur, ita ſubiecit: Qui autem negauerit me coram ho=
minibus, negabo & ego eum. Gratiã promittit omni=
bus, non omnibus minatur iniuriam. quod eſt miſera=
tionis, exaggerat: quod vltionis, extenuat. Atq; ita ſcri
ptum eſt non ſolũ in eo libro qui ſecundum Matthæũ
ſcribitur euangelii domini Ieſu, ſed etiam in eo lectum
Luc. 12. eſt quem ſecundum Lucam reperimus: vt ſcias non o=
cioſe id poſuiſſe vtrunq;.

De ſententia ſcripturæ in ſuperiore capitulo addu=
ctæ, & quemadmodum fieri poſſit vt aliquis qui victus
ſuppliciis deum ſermone negauerit, & corde adoraue=
rit, per pœnitentiam mereatur veniam peccatorum.
Caput III.

DIXIMVS quid ſcriptũ ſit, colligamus D
ſententiam. Omnis, inquit, qui me cõfeſſus
fuerit: id eſt, ex quacunq; vita, ex quocunq;
ſtatu, qui confeſſus me fuerit, habebit remu
neratorem me confeſſionis ſuæ. Cum dicitur, Omnis,
nullus a remuneratione qui fuerit confeſſus excluditur.
Non ſimiliter, omnis qui negauerit, negabitur. Poteſt
enim fieri vt aliquis victus ſuppliciis, ſermone neget,
& corde adoret. Nunquid eadẽ cauſa eſt eius qui ſpon=
te neget, & eius quem tormenta inclinauerint ad ſacri=
legium, non voluntas? Quã indignum autem, cum apud
homines valeat certaminis gratia, vt apud deũ non va
lere aſſeratur? Nam ſæpe in hoc athletarũ ſeculari cer=
tamine etiam victos quorũ fuerint certamina probata,
vulgus hominum cum victoribus coronare cõſueuit,
maxime ſi q̃s viderit aut forte dolo aut fraude excluſos† †alis exci=
victoria. Chriſtus ergo athletas ſuos quos viderit gra= ſos: alis ex=
uibus pauliſper ceſſiſſe ſuppliciis, ſine venia patietur cuſſos: vt
manere? Nunquid non habebit remunerationem labo de pœni.
ris, qui etiam quos proiicit, non in æternũ proiicit? Di diſti. i. põt
cit enim Dauid: Non in æternum proiiciet deus. Et cõ fieri.
tra hunc audiemus hæreſim dicẽtem: Proiicit in æter= Pſal. 76.
num? Nec in finẽ, inquit, miſericordiã ſuam abſcindet
a generatione in generationẽ, aut obliuiſcetur miſere=
ri deus, clamat propheta: & ſunt qui diuinæ miſeratio=
nis quędam inducant obliuia? Sed aiunt ideo ſe iſta aſ=
ſerere, ne mutabilem deum facere videantur, ſi iis qui=
bus fuerat iratus, ignoſcat.

De dictorum in ſuperiori capitulo multiplici proba= E
tione ex ſacrarum ſcripturarũ teſtimoniis. Cap. IIII.

QVID ergo? Repudiabimus diuina oracu=
la, & opiniones iſtorum ſequemur? Sed nõ
deus alienis aſſertionibus, ſed ſuis æſtimã=
dus vocibus eſt. Quid enim promptius cre=
re poſſumus in fine eius miſericordiæ, q̃ quod ipſe per
prophetam Ozee, quibus tanq̃ iratus minabatur, cõti=
Ozee. 11. nuo tanq̃ reconciliatus indulget? Ait enim: Quid tibi
faciã Effrem, aut quid tibi faciã Iuda? Et infra: Quo=
modo te conſtituam? Velut Adama efficiam te, & ſi=
cut Seboim. In ipſa indignatione velut patrio quodã
affectu heret quomodo ad pœnam tradat erratem. Et
ſi Iudæus miretur, deus tamen adhuc ſecũ examinat.
Sed cõtinuo qui dixerat, ſicut Adama faciã te, & ſicut
Seboim, quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorũ parilis
excidii traxere conſortium: Conuerſum eſt inquit cor
meum, in eo ipſo conturbata eſt pœnitentia mea. Non
faciam ſecundum iracũdiam furoris mei. Nonne appa
ret quod ideo nobis peccantibus indignetur dominus
Ieſus, vt indignationis ſuæ nos furore conuertat? Indi
F gnatio ergo eius non vltionis executio, ſed magis ab=
ſolutionis operatio eſt. Sic enim dixit: Si conuerſus in=
gemueris, ſaluus eris. Expectat gemitus noſtros, ſed tẽ
porales, vt remittat ꝑpetuos. Expectat lachrymas no=
ſtras, vt profundat pietatẽ ſuam. Sic in Euangelio, vi=
duæ matris lachrymis cõpaſſus, filiũ eius reſuſcitauit.
Expectat cõuerſionem noſtrã, vt reuertamur & ipſi ad
gratiam: quæ, ſi nullus lapſus nobis irreperet, in nobis
perſeueraret. Sed quia peccatis noſtris cõtrahimus of=
fenſam, indignatur vt humiliemur, humiliamur vt di=
gni ſimus magis miſeratione q̃ pœna. Doceat te certe
Threñ. 3. Hieremias dicens: Quia non repellet in æternũ domi=
nus, quoniam cũ humiliauerit, inquit, miſerebitur ſecũ
dum multitudinem miſericordiæ ſuæ: Quia nõ humi
liauit toto corde ſuo, neq; repulit filios hominum. Hoc
certe in threnis Hieremiæ legimus. Et ex his vel cęte=
ris quæ ſequuntur, aduertimus quia ideo humiliat ſub
pedes ſuos omnes vinctos terræ, vt iudiciũ eius decli=
nemus. Sed nec toto corde humiliat peccatorẽ vſq; ad
terram, qui etiam de terra ſuſcitat inopem, & de ſterco=

G re erigit pauperem. Non enim ex toto corde humiliat,
qui ſe veniæ reſeruat. Quod ſi non ex toto corde omnẽ
humiliat peccatorem, quanto magis eũ qui non ex to-
Eſa. 29. to peccauit? Nã ſicut dixit de Iudæis: Populus hic la-
biis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me: for-
taſſe & de aliquibus lapſis dicat: Iſti labiis me negarũt,
ſed corde meũ ſunt. Vicit eos pœna, non auertit per-
fidia. Sine cauſa autem iis aliqui veniam negant, quo-
rum fidem eo vſq; cõſectatus perſecutor eſt, vt eam ſtu
deret expugnare tormentis. Negarunt ſemel, ſed quo-
tidie confitentur. Negarũt ſermone, ſed confitẽtur ge-
mitibus. Confitentur eiulatibus, confitentur fletibus,
confitentur liberis non coactis vocibus. Ceſſerunt qui-
dem ad tempus diaboli tentationi, ſed etiam diabolus
poſtea receſſit ab iis, quos ſibi vendicare nõ potuit. Ceſ-
ſit ergo fletibus, ceſſit pœnitẽtię. Quos inuaſerat alie-
nos, perdidit ſuos. Nõne ita iſtud eſt, ac ſi quis captiuũ
victæ vrbis populũ abducat? Captiuus abducitur, ſed
inuitus qui in alienas terras neceſſitate contendat, inti
mo tamen non migret affectu, patriam ſecum animo
vehat, quærat copiam quẽadmodũ reuertatur. Quid
ergo? Cum huiuſmodi reuertitur, num eſt aliquis qui
perſuadeat eum nõ recipiendũ, minore ſcilicet honore,
ſed ſtudio propenſiore, ne habeat in quo inſultet aduer
ſarius? Si armato ignoſcis ei qui pugnare non potuit,
non ignoſcis ei in quo ſola pugnabat fides? Ipſius dia-
boli de huiuſmodi lapſis ſi requiramus ſententiã, nõn-
ne videtur dicere: Populus hic labiis me honorat, cor
autem eorũ longe eſt a me? Quomodo enim mecum
eſt, qui non recedit a Chriſto? Sine cauſa autem me co
lere videntur, qui doctrinam Ieſu cuſtodiunt. Ego autẽ
H putabam quod mea docerent, plus damnãt dum com-
perta deſerũt. Certe Ieſus in his amplius gloriatur, dũ
recipit reuertentes. Exultant omnes angeli, quia gau-
Luc. 15. dium maius eſt in cælo ſuper vno peccatore pœniten-
tiam agente, q̃ in nonaginta & nouem iuſtis qui nõ in-
digent pœnitẽtia. De me in cælo, de me in terris trium-
phus ſumitur. nihil Chriſto perit, quãdo hi qui ad me
cum fletu venerunt, cum deſiderio ad eccleſiam reuer-
tuntur. Et horum exẽplo etiam de meis periclitor, qui
didicerint nihil hic eſſe vbi homines præſentibus pro-
uocantur præmiis: & plurimum illic, vbi gemitus, la-
chrymæ, ieiunia, meis epulis præferuntur.

De confutatione erroris Nouatianorum qui ſpem
veniæ excludũt, per exemplum de illo ſemiuiuo relicto
a latronibus, quem pius Samaritanus dominus Ieſus
miſericordia motus curauit, & ſupra ſuum iumentum
impoſuit vulneratũ, & a ſacerdote atq; leuita prętereũ-
tibus, per quos Nouatiani intelligũtur, fuit neglectus.
Caput V.

I HOC ergo Nouatiani excluditis. Quid eſt
enim aliud excludere, niſi ſpem veniæ nega-
re? Sed neq; ſemiuiuum illũ derelictum a la-
tronibus Samaritanus præterit, ſed vulne-
ra eius oleo vinoq; curauit, prius infundẽs oleũ quo fo-
ueret, et ſupra iumentũ ſuum impoſuit vulneratum, in
quo eius peccata vexit omnia, nec ouem paſtor deſpe-
xit errantem. Vos autem dicitis: Noli me tãgere. vos
dicitis volentes iuſtificare voſipſos: Non eſt proximus
noſter. ſuperbiores q̃ legiſperitus. Ille Chriſtum tenta-
re cupiebat. Ille enim dixit: Quis eſt meus proximus?
Ille interrogat, vos negatis, ſicut ſacerdos ille deſcen-
dens, & ſicut Leuita pręteriens, quẽ curandũ ſuſcipere
debuiſtis, nec recipiẽtes hoſpitio, pro quo Chriſtus duos
numerauit denarios, cuius te proximũ fieri Chriſtus iu-
bet, vt facias in eũ miſericordiam. Ipſe enim eſt proxi-
mus, quem non ſolũ conformis natura coniunxerit: ſed
etiã miſericordia copulauerit. Ab eo te alienũ ſuperbia
facis, extollẽs te fruſtra inflatus mẽte carnis tuę, & non
tenens caput. Si enim caput teneres, aduerteres nõ ti- k
bi eũ deſerẽdũ pro quo Chriſtus mortuus eſt. Si caput Col. 2.
teneres, aduerteres corpus omne cõpaginãdo potius q̃
ſoluẽdo in incrementũ dei per copulã charitatis & redẽ
ptionem creſcere peccatoris. Cũ igitur fructũ omnẽ au-
fertis pœnitẽtiæ, quid aliud dicitis, niſi hoc: Nemo de
vulneratis noſtrũ ingrediatur hoſpitiũ, nemo ſanetur
in noſtra eccleſia? Apud nos non curantur ægroti, ſani
ſumus, medici non habemus neceſſariũ, quia ipſe ait:
Non opus eſt ſanis medicus, ſed his qui male habent. Matth. 9.

De eccleſia Chriſti per cœnam ſignificata, ad quam
omnes vocati ſunt ſiue boni ſiue mali: & qui ſe excuſa-
uerunt, Nouatiani ſunt, atq; cęteri hęretici, qui partem
cum Chriſto non habebunt, eo quod pœnitentiæ lauа-
crum reſpuant. Caput VI.

ERGO domine Ieſu ad eccleſiam tuã totus
adueni, quoniam Nouatianus excuſat. No
uatianus dicit, Iuga boum emi. qui iugum Luc. 14.
Chriſti ſuaue nõ ſuſcipit, & onus graue col-
lo imponit ſuo, quod portare nõ queat. Nouatianus ſer
uos tuos a quibus inuitabatur tenuit, & contumelia af
fectos occidit, quos iterati baptiſmatis labe inquinauit.
Mitte ergo ad exitus viarũ, & collige bonos & malos,
& debiles & cæcos & claudos introduc in eccleſiã tuã.
Iube impleatur domus tua, introduc omnes ad cœnã
tuam: quia quẽ tu vocaueris, dignũ facies ſi ſequatur.
Ille ſane reiicitur qui nõ habuerit veſtẽ nuptialem, hoc
eſt amictũ charitatis, velamẽ gratiæ. Mitte, inquã, ad
vniuerſos, nõ excuſat eccleſia tua a cœna tua. Excuſat
Nouatianus. Non dicit familia tua, ſana ſum, medicũ L
nõ requiro: ſed dicit: Sana me dñe, & ſanabor, ſalua me Hiere. 17.
& ſaluabor. Deniq; eccleſiæ tuæ ſpecies eſt in illa quæ
acceſſit retro & tetigit fimbriã veſtimenti tui, dicẽs in-
tra ſe: Quia ſi tetigero veſtimentũ eius, ſalua ero. Hæc Matth. 9.
ergo eccleſia cõfitetur vulnera ſua, hæc curari cupit. Et
tu quidem dñe, omnes cupis: ſed non omnes curari vo-
lunt. Non vult Nouatianus, qui ſe putat eſſe ſanũ. Tu
domine ęgrũ te eſſe dicis, & in minimo noſtram ſentis
infirmitatẽ, dicens: Aeger erã, & viſitaſtis me. Noua-
tianus illũ minimũ viſitare neſcit, in quo tu deſideras
viſitari. Tu dicis Petro excuſanti necũ pedes lauares:
Niſi lauero tibi pedes, non habebis partẽ mecũ. Quod Ioan. 13.
ergo iſti poſſunt conſortiũ tecum habere, qui claues re-
gni nõ ſuſcipiunt, negantes quod dimittere peccata de-
beant? Quod quidẽ recte de ſe fatẽtur. non habẽt enim
Petri hæreditatẽ, qui Petri fidẽ non habẽt, quã impia
diuiſione diſcerpunt. Sed hoc improbe, quod etiã in ec-
cleſia donari peccata negant poſſe, cum Petro dictũ ſit:
Tibi dabo claues regni cælorum, & quæcunq; ligaueris Matt. 16.
ſuper terrã, erunt ligata & in cęlo: & quæcunq; ſolueris
ſuper terrã, erũt ſoluta & in cælis. Cum & ipſe vas ele- M
ctionis dominicæ dicat: Si cui autem quid donaſtis, & 2. Cor. 2.
ego. nã & ego quod donaui, ppter vos in perſona Chri
ſti. Cur igitur Paulum legunt, ſi eum tam impie arbi-
trantur erraſſe, vt ius ſibi vẽdicaret domini ſui? Sed vẽ
dicauit acceptum, non vſurpauit indebitum.

De multiplici poteſtate data diſcipulis a Chriſto, cũ
reprehẽſione Nouatianorũ qui remiſſionem in bapti-
ſmo concedũt, ſed pœnitẽtiæ lauacrum negãt, cũ nihil
interſit inter vtrunq; ſacramentum. Cap. VII.

VVLT dominus plurima poſſe diſcipulos
ſuos, vult a ſeruis ſuis ea fieri ĩ nomine ſuo,
quæ faciebat ipſe poſitus in terris. Deniq; ait:
Et maiora his facietis. Dedit vt mortuos Ioan. 14.
ſuſcitarent. Et cũ ipſe Saulo reddere poſſet vſum vidẽ-
di, eum tamẽ ad Ananiam diſcipulũ ſuũ miſit, vt eius
benedictione Saulo refunderẽtur oculi quos amiſerat.

A Petrum quoq; ſecum in mari iuſſit ambulare: & quia
titubauit, reprehēdit illico, eo quod dona gratiarū fidei
pauxillitate minuiſſet. Dedit etiā diſcipulis vt lux mū=
di eſſent per gratiam, qui erat ipſe lux mundi. Et quia
deſcenſurus eſſet e cælo, & in cælū aſcenſurus, Heliā ad
cælū leuauit, inde eū terris placito redditurus tempore.
Baptizaturus quoq; in ſpiritu ſancto & igni, per Ioan=
nem baptiſmatis ſacramenta præmiſit. Omnia deniq;
Mar. 16. donauit diſcipulis ſuis, de quibus ait: In nomine meo
dæmonia eiicient, linguis loquētur nouis, ſerpētes tol=
lent: & ſi mortiferū quid biberint, nō eos nocebit: ſupra
ægros manus imponēt, & bene habebūt. Omnia ergo
dedit: ſed nulla in iis hominis poteſtas eſt, vbi diuini
muneris gratia viget. Cur ergo man⁹ imponitis, & be
nedictionis opus creditis, ſi quis forte reualuerit ægro=
tus? Cur præſumitis aliquos a colluuione diaboli per
vos mundari poſſe? Cur baptizatis, ſi per hominē pec=
cata dimitti nō licet? In baptiſmo vtiq; remiſſio pecca=
torum omniū eſt. Quid intereſt, vtrū per pœnitētiam,
an per lauacrum hoc ius ſibi datū ſacerdotes vēdicent?
Vnum in vtroq; miniſterium eſt. Sed dices quia in la
uacro operatur myſteriorū gratia. Quid in pœnitētia?
Nōne dei nomē operatur? Quid ergo? Vbi vultis vē
dicatis vobis dei gratiam? vbi vultis, repudiatis? Sed
B hoc inſolentis arrogātiæ, nō ſancti timoris eſt, vt faſti=
dio vobis ſint qui volūt agere pœnitentiā. Perpeti vi=
delicet flentiū lachrymas nō poteſtis. Non ferunt ocu=
li veſtri viſa veſtimentorū, illuuiem ſordidatorum, ſu
perbo oculo & tumido corde delicati mei, arrogāti vo=
ce dicentes ſinguli: Noli me tangere, quia mūdus ſum.
Ioan. 20. Dixit quidē dominus ad Mariam Magdalenā: Noli
me tāgere: ſed non dixit, quia mūdus ſum, qui mūdus
erat. tu audes Nouatiane mūdū te dicere, qui & ſi ope=
ribus mundus eſſes, hoc ſolo verbo fieres immundus?
Eſa. 6. Eſaias dicit: O miſer ego, & cōpūctus corde: quia cum
ſim homo, & immūda labia habeā, in medio quoq; po=
puli immūda labia habentis inhabitē. & tu dicis, mun=
Iob. 15. dus ſum, cum mundus nō ſit (vt ſcriptū eſt) nec vnius
Pſal. 50. diei infans? Dauid dicit: Et a delicto meo munda me.
quē vtiq; miſericordiæ ſæpe domini iuſtificauit gratia.
tu mundus, cū tam iniuſtus ſis, vt nō miſerearis, vt feſ=
tucam in oculo fratris tui videas, trabem autē quæ in
oculo tuo eſt, non conſideres? Immundus enim apud
deū omnis iniquus. Quid autē iniuſtius, q̃ vt velis ti=
bi dimitti peccata tua, cū roganti ipſe non putes remit=
tenda? Quid iniuſtius, q̃ vt te iuſtifices in quo damnas
alterum, cum grauiora cōmittas? Deniq; remiſſionem
C celebraturus peccatorum noſtrorum dominus Ieſus di
Matth. 3. centi ſibi Ioāni: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad
me? reſpondit: Sine modo, ſic enim decet nos implere
omnem iuſtitiam. Et dominus quidem venit ad pec=
catorem, cum peccatum ipſe non haberet, & baptizari
voluit, cui mundari neceſſe non erat.

De falſo intellectu ſcripturæ quo Nouatianus erro=
rem ſuum probare cōtendit, quem autor hic efficaciter
reprobat fultus ſcripturę ſacrę teſtimoniis. Ca. VIII.

VOS quis ferat, qui putatis vobis opus nō eſ=
ſe mundari per pœnitentiā: quia mundatos
dicitis vos eſſe per gratiā, quaſi iam peccare
vobis impoſſibile ſit? Sed dicent. Scriptum
eſt: Si peccauerit homo in hominem, orabūt pro eo ad
dominum. ſi autem in dominū peccauerit homo, quis
orabit pro eo? Primū, vt ſupra iam dixi, tunc te iſta pa=
terer obiicere, ſi ſolis præuaricatorib⁹ nō relaxares pœ=
nitentiā. Tamē quid ſcrupuli iſta afferret quæſtio? Nō
enim ſcriptū eſt: Nullus orabit pro eo, ſed quis orabit?
hoc eſt, quis ille ſit qui in tali cauſa orare poſſit, quæri=
Pſal. 14. tur, non excluditur. Deniq; habes in pſal. xiiii. Dñe quis
habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in mō
te ſancto tuo? Nō enim nullus, ſed probatus habitabit. D
Nec hoc dicit quod nemo requieſcat, ſed requieſcat ele
ctus: vt ſcias hoc eſſe verū quod non multo poſt in pſal.
xxiii. ait: Quis aſcēdet in montē domini, aut quis ſta= Pſal. 23.
bit in loco ſancto eius? id eſt, non quicūq; de vulgo, nec
plebeiæ vilitatis aliquis, ſed vitæ egregiæ, ſingularisq;
meriti. Et vt ſcias quia cū dicitur, quis, non intelligitur
nullus, ſed aliquis ſignificatur: cū dixiſſet: Quis aſcen=
det in montem domini? ſubiecit: Innocēs manibus, &
mundo corde, qui non accepit in vano animā ſuam. Et
alibi: Quis ſapiēs & intelliget hęc? Nūquid dicit, quia Ozee. 14.
nullus intelliget? Et in Euangelio: Quis fidelis diſpen Luc. 12.
ſator & prudens, quē conſtituet dominus ſuper familiā
ſuam, vt det illis in tempore tritici mēſuram? Et vt cō=
prehendas quia de eo dixit qui vtiq; eſt, nō de eo qui nō
eſt, ſubiūxit: Beatus ille ſeruus, quem cum venerit dñs
inuenerit ſic facientem. Et illud ita opinor dictū: Deus Pſal. 82.
quis ſimilis tibi? non vtiq; nullus: quia imago patris, fi
lius eſt. Similiter igitur accipiēdum: Quis orabit pro
eo? hoc eſt, ſingularis vitæ aliquis debet orare ꝑ eo qui
peccauit in dominū: quia quo maior culpa, eo maiora
ſunt quærēda ſuffragia. Nō enim quicūq; de vulgo pro E
Iudæorum populo, ſed Moyſes rogauit, quādo vituli
caput fidei immemores adorauerūt. Nunquid errauit
Moyſes? At certe quia non errauit, qđ rogauit, & me=
ruit, & impetrauit. Quid enim talis affectus nō impe=
traret, quando ſe obiecit pro populo dicēs: Et nunc ſi di Exo. 32.
mittis illis peccatū, dimitte: ſin autem, dele me de libro
vitæ? Vides quia non tanq̃ delicioſus interceſſor & fa=
ſtidii plenus ſibi conſulat, ne offenſionē cōtrahat: quod
Nouatianus metuere ſe dicit: ſed magis omnium me=
mor, ſui immemor, offendere nō timebat ipſe, vt plebē
ab offenſionis periculo exueret & liberaret. Merito er
go ſcriptum eſt: quis orabit pro eo, hoc eſt, talis qualis
Moyſes, qui ſe offerat pro peccātib⁹: talis qualis Hie=
remias, cui prophetæ cū eſſet dictum a domino deo no
ſtro, Noli orare pro populo iſto: tamen orauit: & veniā Hiere. 7.
promeruit. Deniq; interceſſione prophetica, & obſecra=
tione tanti vatis inflexus dominus dicit ad Hieruſalē,
quoniam ea quoq; pœnitentiam pro delictis egerat, di=
cens: Domine omnipotēs deus Iſrael, anima in angu= Baruch. 3
ſtiis, & ſpiritus anxius clamat ad te: Audi dñe, & miſe
rere. Et iubet luctus veſtimēta deponi, & abiici gemi=
tus pœnitētiæ. Sic enim ſcriptū eſt in fine libri: Exue te Baruch. 5
Hieruſalem ſtola luctus, & vexationis tuæ, & indue te
decorem eius quæ a deo tibi data eſt gloriæ in æternū.

Qualiter intelligenda ſint verba Ioannis in canoni
ca ſua dicētis: Eſt peccatū ad mortē, non de illo dico vt F
oret quis: cū ſanctus Ioannes nō ignorauerit Moyſen,
atq; Hieremiam, atq; Stephanum pro ſalute aliorum
oraſſe, atq; exauditos fuiſſe. Caput IX.

TAles igitur precatores in delictis maximis
ſunt requirendi. Nam ſi quicunq; de populo
orent, non exaudiuntur. Vnde nec illa quæ=
ſtio veſtra quicq̃ poterit ferre pōderis, quam
ſumitis de epiſtola Ioannis, dicentis: Qui ſcit fratrem 1. Ioan. 5.
ſuum peccare peccatum nō ad mortem, petat, & dabit
illi vitam deus, quia non peccat ad mortem. Eſt pecca
tum ad mortem, non de illo dico vt oret. Non enim ad
Moyſen & Hieremiam loquebatur: ſed ad populum,
qui ſuorum peccatorum alium precatorem deberet ex=
hibere, cui ſatis eſt ſi pro leuiorib⁹ delictis deum prece=
tur, grauiorum veniam iuſtorū orationibus reſeruan=
dam putet. Nam quomodo Ioannes diceret non oran=
dum pro delicto grauiore, qui legiſſet Moyſen rogaſſe
& impetraſſe vbi erat præuaricatio volūtaria, qui ſciret
etiam Hieremiā rogaſſe? Quomodo Ioannes diceret
non orandū pro peccato quod eſſet ad mortem, qui ipſe
in Apocalypſi ſcripſit mādatum angelo eccleſiæ Per= Apoca. 2.

G gami: Habes illic tenētes doctrinam Balaam, qui do-
cebat Balach mittere ſcandalū coram filiis Iſrael, man
ducare immolata, & fornicari: ita & tu habes tenentes
doctrinā Nicolaitarum, ſimiliter age pœnitentiā, alio-
quin venio tibi? Vides quod deus qui pœnitentiā exi-
git, veniam polliceatur? Deniq; & tibi dicit: Qui habet
aures, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Vincenti da-
bo manducare manna. Nonne ipſe Ioannes cognoue-
rat Stephanum pro perſecutoribus ſuis, qui Chriſti no
men audire non poterāt, deprecatū, cum de ipſis a qui-
Actu. 3. bus lapidabatur, diceret: Domine, ne ſtatuas illis hoc
peccatum. cuius precationis effectū in Apoſtolo vide-
mus? Paulus enim qui lapidantiū Stephanum, veſti-
menta ſeruabat: nō multo poſtea per gratiam Chriſti
factus apoſtolus eſt, qui fuerat ante perſecutor.

De eo quod nullus fidē habens excluſus ſit a venia, quod ii quoq; qui poſt pœnitentiam coronam martyrii meruerunt, maius etiam donum fidei perceperunt. De forma quoq; pœnitentis in ſemiuiuo a latronibus relicto conuenienter expreſſa. Cap. X.

ERGO quia de Ioannis generali epiſtola ſer
mo eſt, ipſius Ioannis in euāgelio ſcripta in-
terrogemus, vtrū cum veſtra interpretatio-
ne cōueniat. Scribit enim dixiſſe dominum:
Ioan. 3. Quia ſic dilexit deus hunc mūdum, vt filium ſuū vni-
H genitum daret, vt omnis qui credit in ipſo, non pereat:
ſed habeat vitam æternā. Si quem ergo lapſum reuo-
care cupias: vt credat, an vt non credat hortaris? Vtiq;
vt credat. Sed qui credit, iuxta domini ſententiā, habe-
bit vitam æternam. Quomodo ergo prohibebis orare
pro eo cui æterna vita debetur, cum diuinæ ſit gratię fi
1. Cor. 12 des, ſicut Apoſtolus in diuiſionibus gratiarum docet
quia alii datur in eodem ſpiritu fides: Et diſcipuli domi
Luc. 17. nō dicant: Adauge nobis fidem? Qui ergo fidē habet,
habet vitam æternam: qui vitam habet, non eſt exclu
ſus a venia. Omnis, inquit, qui credit in eū, non pereat.
Cum omnis dicitur, nullus excluditur, nullus excipitur.
Non enim excipit eum qui lapſus eſt, ſi tamen poſtea
bene credat. Plurimos comperimus ſe reformaſſe poſt
lapſum, & pro nomine dei paſſos. Num poſſumus iis
martyrum conſortia negare, quibus dominus Ieſus nō
negauit? Audemus igitur dicere non eſſe his vitā red-
ditam, quibus Chriſtus coronam reddidit? Sicut ergo
poſt lapſum pleriſq;, ſi patiantur, corona redditur: ita ſi
credant, & fides redditur. Quæ fides dei donum eſt, ſi-
cut habes ſcriptum: Quia a deo vobis datum eſt nō ſo
lum vt credatis in eum, ſed etiam vt pro illo patiamini.
Nunquid is qui dei donum habet, poteſt nō habere in-
I dulgentiam? Non vna autem, ſed duplex gratia eſt, vt
omnis qui credit, & patiatur pro domino Ieſu. Habet
igitur qui credit, ſuam gratiam. habet autem alteram
ſi fides eius paſſionibus coronetur. Neq; enim priuſq̃
pateretur Petrus, ſine gratia fuit: ſed vbi paſſus eſt, ac-
quiſiuit alteram. Et pleriq; qui non habuerunt gratiam
vt pro Ieſu paterentur, habuerunt tamen gratiā vt in
Ioan. 3. Ieſum crederent. Ideo dicitur: Vt omnis qui credit in
eum, non pereat. Omnis, inquit, hoc eſt, ex quocunque
ſtatu, ex quocūq; lapſu, ſi credat, perire non timeat. Po-
teſt enim fieri vt aliquem de Hieruſalem deſcēdentem
in Hiericho, hoc eſt de martyrii certamine relapſum in
iſtius vitæ cupiditatem ſecularemq; gratiam, vulnera-
tum a latronibus, hoc eſt a perſecutoribus, & ſemiuiuū
relictum, euāgelicus ille Samaritanus inueniat, qui no
ſtrarum cuſtos animarum eſt, (Samaritanus enim cu-
ſtos dicitur) & nō prętereat eum, ſed curet & ſanet. for-
taſſe ideo non præterit eum: quia aliquid in eo vitale
agnoſcit, vnde poſſit vitam reſumere. Nonne vobis vi
detur ille qui lapſus eſt, ſemiuiuus eſſe, ſi vitale aliquid
fides ſpiret? Nam qui penitus deū ex ſuo corde abiicit,
ille mortuus eſt. qui ergo nō penitus abiicit, ſed per im- K
preſſionem tormētorum ad tēpus negauit, ſemiuiuus
eſt: aut ſi mortuus eſt, cur ei dicitis agendam pœniten-
tiam, qui iam curari nō poteſt? Si ſemiuiuus eſt, infun
de vinum & oleum, nō vinum ſine oleo: ſed quod & fo-
ueat, & remordeat. Tolle eum in iumentū tuum, trade
ſtabulario, duo æra ad eius curam impēde, eſto ei pro-
ximus. Proximus autem eſſe non potes, niſi facias mi
ſericordiam. Nemo enim poteſt dici proximus, niſi qui
curauerit, nō occiderit. Si autem vis dici proximus, di-
cit tibi Chriſtus: Vade & tu fac ſimiliter. Luc. 10.

De aliis quibuſdam ſcripturis quibus eliditur error Nouatiani veniam poſt lapſum negantis, cum dominus Ieſus venerit in mundū non vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Caput XI.

ALIVD ſimile conſideremus. Qui credit in
filium, habet vitam æternam: qui autē non Ioan. 3.
credit filio, non videbit vitam, ſed ira dei ma
net ſuper eū. Quod manet, vtiq; iam cœpit,
& ex delicto aliquo cœpit, quia ante non credidit. Vbi
ergo quis credit, ira dei diſcedit, vita autē accedit. Cre-
dere ergo in Chriſtum, lucrum vitæ eſt. Qui enim cre
dit in eum, non iudicatur. Sed referūt hoc loco quoniā
is qui credit in Chriſtum, cuſtodire debeat ſermonem
eius. Sic enim aiunt ſcriptum dicēte domino: Ego lux Ioan. 12.
in hunc mūdum veni, vt omnis qui credit in me, in te-
nebris non maneat: & ſi quis audierit ſermonē meum, L
& cuſtodierit eum, ego non iudico eū. Ille non iudicat,
& tu iudicas? Ille dicit, vt qui credit in me, in tenebris nō
maneat, hoc eſt: & ſi fuit in tenebris, non permaneat in
eis, errorem emendet, culpam corrigat, cuſtodiat man-
data mea. Dixi enim: Nolo mortem peccatoris. ſed oī Ezech. 33
dixi ſupra: Quoniam qui in me credit, nō iudicatur: & Ioan. 3.
hoc cuſtodio. Non enim veni vt iudicem mūdum: ſed
vt ſaluetur mundus per me. Libēter ignoſco, prompte
indulgeo, miſericordiam malo q̃ ſacrificiū, quia per ſa-
crificium iuſtus commendatur, per miſericordiam pec
cator redimitur. Non veni vocare iuſtos, ſed peccato- Matt. 9.
res. In lege ſacrificium, in Euangelio miſericordia eſt:
lex per Moyſen data eſt, per me gratia. Quid hoc eui-
dentius? Deniq; & ſubter ait: Qui ſpernit me, & nō ac-
cipit verba mea: habet qui iudicet eum. Num tibi vi-
detur accipere verba Chriſti, qui ſe nō correxerit? Pro-
fecto non videtur. Qui ergo corrigit ſe, accipit verbum
eius. Hoc eſt enim verbum eius, vt ſe vnuſquiſq; reuo-
cet a culpa. Aut excludas igitur neceſſe eſt hāc eius ſen
tentiam: aut ſi negare non potes, acquieſcas. Oportet
enim quoque mandata cuſtodire dominica, qui peccare M
deſiit, delictis renunciauit. Non ergo de eo debes in-
terpretari dictum, qui ſemper cuſtodierit. Si enim hoc
ſenſiſſet, addidiſſet, ſemper. Non addendo autem de
eo pronunciauit, qui quod audiuit, cuſtodierit. Audi-
uit autem, vt corrigeret errorem. Cuſtodiuit igitur
quod audiuit.

Quēadmodum teſtimoniis ipſius Dauid atq; ſancti Pauli reprobetur falſitas Nouatiani: quia caſtigat deus omnem filium quē recipit: & quem caſtigat, morti non tradit. Caput XII.

QVAM vero durū ſit vt ad pœnā vocetur
perpetuā qui vel poſtea cuſtodit dn̄i māda-
ta, ipſe te doceat qui etiā non cuſtodientibus
mādata ſua veniā nō negauit, ſicut habes in
pſalmi corpore: Si iuſtitias meas ꝓphanauerint, & mā Pſal. 88.
data mea nō cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates
eorū, & in flagellis delicta eorū, miſericordiā autē meā
non diſpergā ab eis. Omnibus igitur promittit miſeri-
cordiam. Sed ne ſine iudicio hanc eſſe miſericordiā pu-

A tes, eſt diſcretio inter eos qui perpetuã detulerint obe-
dientiam mandatis cæleſtibus, & inter eos qui aliquã-
do vel errore vel neceſſitate lapſi ſint. Et ne noſtro cir-
cunſcribi te argumẽto putes, Chriſti iudicium accipe.
Luc. 12. Etenim ait: Si ſciens ſeruus voluntatẽ domini, & nõ fe-
cit, vapulabit multis: ſi autem neſciuit, vapulabit pau-
cis. Vterque igitur ſi credat, recipitur, quia caſtigat o-
mnem filium deus quẽ recipit: & quem caſtigat, morti
Pſal. 117. vtiq; non tradit, quia ſcriptum eſt: Caſtigãs caſtigauit
me dominus, & morti nõ tradidit me. Deniq; Paulus
docet non deſerendos eos qui peccatum ad mortẽ fece-
rint: ſed potius lachrymarũ panibus, & potu coercen-
dos flebili, ita tamen, vt ipſa moderata eſſet triſtitia.
Hoc enim ſignificat: Et potum dabis eis in lachrymis
in menſura. vt ipſa mœſtitia menſuram habeat, ne for-
te abundantiore triſtitia abſorbeatur qui agit pœniten-
1. Cor. 4. tiam, ſicut ſcripſit ad Corithios Paulus: Quid vultis?
in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu man-
ſuetudinis? Sed nec virga grauis eſt, quoniam legerat:
Prou. 23. Tu quidem percuties eum virga, animã autem eius a
morte liberabis. Quid eſſet in virga venire, docet inue-
ctio fornicationis, accuſatio inceſti, reprehenſio tumo-
ris, q̃d inflati eſſent, quos magis lugere oporteret, po-
ſtremo condẽnatio rei, vt tolleretur a cõſortio commu-
nionis, & traderetur aduerſario, nõ ad interitũ animæ,
ſed carnis. Sicut enim dominus in animam ſancti Iob
poteſtatem non dedit, ſed in carnẽ eius permiſit licen-
tiam, ita & hic traditur Satanæ in interitum carnis, vt
ſerpens terram eius lingeret, animæ non noceret. Mo-
riatur ergo caro noſtra cupiditatib⁹, ſit captiua, ſit ſub-
dita, nec legi mẽtis noſtræ repugnet, ſed bonæ ſeruitu-
B ti ſubiecta moriat̃, ſicut in Paulo, qui caſtigabat cor-
pus ſuum vt ſeruituti redigeret, quo probabilior fieret
prædicatio ſi lex carnis eius cũ lege mentis congrueret
& cõueniret. Interit enim caro cũ ſapientia eius tranſit
in ſpiritum, vt iam non quæ carnis ſunt ſapiat, ſed quæ
ſunt ſpiritus. Vtinam videam infirmari carnẽ meam,
vtinam non trahar captiuus in legem peccati, vtinam
non in carne viuã, ſed in fide Chriſti. Et ideo maior in
infirmitate corporis gratia q̃ in ſalute. Deniq; & Pau-
lum quem multum dilexit, noluit liberare ab infirmita-
te carnis, cui petenti vt diſcederet a ſe infirmitas, reſpõ-
2. Cor. 12 dit: Sufficit tibi gratia mea. nam virtus in infirmitate
perficitur. Et Paulus plus ſibi in infirmitatibus placet
dicens: Cum infirmor, tunc potens ſum. Conſumma-
tur enim carnis in infirmitatibus, animæ fortitudo.

Quod peccantes tradantur plerunque a deo atq; ab
eius eccleſia in poteſtatem diaboli in afflictionẽ carnis,
vt ſpiritus ſaluetur. De cuſtodia quoq; oculorũ ſeruan-
da, & velamine mulierum, atq; exemplo Ioſeph collo-
C quia pudica eſſe ſeruanda. Caput. XIII.

EXPLANAVIMVS Pauli ſententiã,
nunc verba ipſa cõſideremus, qua ratione di-
xerit quod tradiderit eũ Satanæ in interitũ
carnis, quia tentator noſter diabolus eſt. Nã
debilitates mẽbris ſingulis inferre, & ægritudines toto
ſolet mouere corpori. Deniq; percuſſit ſanctũ Iob vlce-
re malo a pedibus vſq; ad caput, quia in poteſtatẽ acce-
Iob. 2. perat interitũ carnis eius, dicẽte deo: Ecce trado tibi eũ,
tantũmodo animã eius cuſtodi. Hoc iiſdem verbis A-
poſtolus trãſtulit dicẽs quod tradiderit huiuſmodi ho-
minem Satanæ in interitũ carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit
in die dñi noſtri Ieſu Chriſti. Magna poteſtas, magna
gratia, quæ imperat diabolo vt ſe ipſe deſtruat. Se enĩ
deſtruit cũ hominem quẽ tentãdo ſupplãtare ſtudet, ex
infirmo fortiorẽ efficit: quia dum carnem debilitat, mẽ-
tem eius corroborat. Ægritudo enim carnis peccatum
repellit, luxuria autem carnis culpã adolet. Illuditur er-
go diabolus, vt ipſo mortis ſuæ vulnere cõtra ſe armet
quem debilitandũ putauit. Sed & ſanctũ Iob magis ar- D
mauit poſtea q̃ vulnerauit, qui totũ corpus diris perfu-
ſus vlceribus, diaboli quidẽ morſum pertulit, ſed vene-
na non ſenſit. Et ideo bene ei dictũ eſt: Adduces draco-
nem in hamo, ludes eum ſicut auem, ligabis eum ſicut
paſſerem, puer imponet ſuper eum manũ. Vides quẽ-
admodum a Paulo illudatur, vt in cauernã eius ſicut
puer ille propheticus manũ mittat, & nihil ſerpens no-
ceat ei, de latebris eruat eum, de veneno eius faciat ſpi-
ritale antidotum, vt quod venenũ eſt, medicamentum
fiat: venenum ad interitũ carnis, medicamẽtum ſit ad
ſalutem ſpiritus. Quod enim nocet corpori, iuuat ſpiri-
tum. Manducet ergo terram meã ſerpens, dentẽ carni
infigat, cõterat corpus, dicat dominus et de me, Trado
tibi eum, tantũmodo animã eius cuſtodi. Quanta vis
Chriſti, vt cuſtodia hominis imperetur etiam ipſi dia-
bolo, qui ſemper vult nocere. Dominũ ergo Ieſum no-
bis propitiemus. Imperãte Chriſto & diabolus ipſe ſit
prædæ ſuæ cuſtos. Vel inuitus mãdatis obſecundat cæ-
leſtibus, & quãuis inuitus tamẽ manſuetis obſequitur
imperiis. Sed quid ego cõmendo obſequiũ eius? Sit il-
le ſemper malus, vt ſit bonus deus ſemper, qui malitiã
eius nobis in gratiam cõuertit. Vult nocere ille, ſed nõ
poteſt ſi Chriſtus obſiſtat. Carnẽ vlcerat, ſed cuſtodit
animã. Terram deuorat, ſed reſeruat ſpiritum. Deniq;
ſcriptũ eſt: Tũc lupi & agni ſimul paſcentur, leo & bos Eſaie. 65.
paleam manducabũt, ſerpẽs autem terrã vt panem: &
non nocebunt neq; vaſtabunt in monte ſancto meo, di-
cit dominus. Damnati enim ſerpentis hęc eſt ſentẽtia:
Erit tibi terra cibus. Quæ terra? Ea vtiq; de qua dictũ E
eſt: Terra es, & in terram ibis. Hãc terrã ſerpẽs mãdu- Gen. 3.
cat ſi propitius eſt nobis dominus Ieſus, vt nõ compa-
tiatur anima carnis debilitati, non accendatur vapore
corporis, & calore membrorũ. Bonũ eſt nubere magis 1. Cor. 7.
q̃ vri. Eſt enim flamma quæ interna vrit. Vnde hunc
ignẽ non alligemus in ſinu mentis, & receſſu pectoris,
nec interioris noſtri vramus exuuias, & forenſe hoc no-
ſtræ animæ veſtimentũ velamenq; carnale edax libidi-
nis flãma conſumat, ſed trãſeamus per ignẽ. Et ſi quis
incidit amoris incendiũ, tranſiliat, & nõ alliget adulte-
rinam cupiditatẽ vinculis cogitationũ, nullos ſibi no-
dos aſſiduæ nexu meditationis adſtringat, nõ intẽdat
ſæpius in formã mulieris meretricis, nec adoleſcentula
ad vultũ iuuenis oculos leuet. Et ſi fortuitu aſpexit, &
capta eſt, q̃to magis capietur ſi curioſa aſpexerit? Vel
conſuetudo nos doceat. Ideo velamine obnubit caput
ſuum mulier, vt etiam in publico tuta verecũdia ſit. nõ
facile vultus eius in adoleſcentis oculos occurrat, nu-
ptiali velamine tecta ſit, ne vel fortuitis occurſibus pa-
teat ad vulnus vel alienũ, vel ſuum: ſed vtrũq; ſuũ vul-
nus eſt. Q ď ſi tegmine caput velat, ne temere aut vi- F
deatur aut videat, (dũ enim caput velatur, vult⁹ abſcõ-
ditur) quanto magis velare ſe debet pudoris tegmine,
vt etiam in publico habeat ſuũ ipſa ſecretũ? Verũ eſto
inciderit oculus, ſed non intendat affectus. Non enim
vidiſſe crimen eſt: ſed cauendum ne origo criminis ſit.
Videt carnalis oculus, ſed premat cordis oculos, mẽ-
tis maneat verecundia. Habemus immortalem & in-
dulgẽtem dominũ. Dixit quidem propheta: Nolo in- Prouer. 5
tendas in formam mulieris fornicarię. Sed tamen do-
minus dixit: Qui viderit mulierem ad concupiſcendũ Matth. 5
eam, iam adulterauit eã in corde ſuo. Non dixit, ſi quis
viderit, adulterauit: ſed ſi quis ad cõcupiſcendũ viderit.
non aſpectũ, ſed affectum quęſiuit. Bonus tamẽ pudor
qui ipſos corporis oculos ſic premere conſueuit, vt ſępe
nõ videamus etiã quod videmus. Etenim ſpecie aſpi-
cere videmur quicquid occurrerit: ſed ſi non miſceatur
animi intẽtio, hic quoq; ſecundum carnis officium no-
ſter aſpectus vaneſcit. ita plus videmus animo q̃ corpo-
re. Et ſi viderit caro, ignem non alligemus in ſinu, hoc
eſt, in ſecreto mẽtis, animiq; arcano. Non implicemus

G ignem hunc oſſibus, non ipſi nobis nodos iniiciamus,
non miſceamus ſermonem aliquem cum huiuſmodi,
vnde excæſtuet ignis. Adulterinus ſermo iuuenculæ,
nodus adoleſcentium eſt. Verba adoleſcentis vincula
ſunt amoris. Vidit hunc ignẽ Ioſeph quando eũ adul=
teri cupida mulier allocuta eſt, voluit eum capere ſer=
mone, miſit laqueos labiorum ſuorum, ſed pudici vi=
rum ligare non potuit. Soluit enim vincula mulieris
vox pudoris, ſermo grauitatis, habena cautelę, fidei cu
ſtodia, caſtimoniæ diſciplina. Capere igitur eũ retibus
ſuis impudica nõ potuit, miſit manum, & apprehẽdit
veſtem eius, vt nodũ ſtringeret. Verba petulantis mu
lieris cupiditatũ retia ſunt, manus eius amoris nodus
eſt. Sed nec retibus capi potuit mens pudica, nec no=
do excuſſa veſtis, ſolutus eſt nodus: & ideo quia non
alligauit ignem in ſinu mẽtis ſuæ, non combuſſit cor=
pus ſuum.

De exhortatione ad caſtimoniæ puritatem, atq; fo=
mentorum luxuriæ reſecationem. Quod Satan quoq;
autor ſit debilitatis, in cuius poteſtatem per excõmuni
cationis cenſuram pleriq; dantur ad tempus vt ſpiritus
ſaluetur. Caput XIIII.

VIDES ergo quia animus noſter culpæ au=
tor eſt. Itaq; innocens caro, ſed pleriq; pecca=
ti miniſtra. Ergo non te vincat formæ concu
piſcentia. Multa retia tenduntur a diabolo,
multi laquei. Oculus meretricis laqueus amatoris eſt.
Ipſi nobis oculi noſtri retia ſunt, & ideo ſcriptum eſt:
Neq; capiaris oculis tuis. Ipſi nobis ergo tendimus re=
tia, quibus inuoluimur & implicamur. Ipſi nobis vin=
H cula nectimus, ſicut legim⁹ quia vinculis peccatorum
ſuorum vnuſquiſq; conſtringitur. Et ideo tranſeamus
ignem adoleſcentię, ardoremq; iuuenilis ætatis, tranſ=
eamus aquam, non remaneamus in aqua, ne flumina
nos profunda cõcludãt. Tranſeamus magis, vt & nos
Pſal. 123. dicamus: Torrentem pertranſiuit anima noſtra. Qui
Eſa. 43. enim tranſit, ſaluus eſt. Deniq; dominus ſic ait: Si trãſ=
eas per aquam, flumina te nõ concludent. Et propheta
Pſal. 36. dicit: Vidi impium ſuperexaltatũ vltra cedros Liba=
ni, & tranſiui, & ecce non erat. Tranſi ſecularia, & cecĩ=
diſſe aſpicies altitudines impiorũ. Moyſes q; trãſiens
Exo. 3. ſecularia flumina, vidit viſum magnũ, & ait: Tranſiẽs
videbo hoc viſum. Si enim fuiſſet in corporis vitiis &
ſeculi iſtius lubricis voluptatibus, tanta nõ vidiſſet my
ſteria. Tranſeamus ergo & nos ignem hunc libidinis,
quem timens Paulus, ſed nobis timens, qui caſtigãdo
corpus ſuum fecerat vt iam non timeret ſibi, dicit no=
1. Cori. 6. bis: Fugite fornicationem. Fugiamus ergo tanq̃ ſequẽ
tem, quæ non poſt nos, ſed in nobis ſequitur. Noſmet=
ipſos ergo videamus diligenter, ne dũ illam fugimus,
nobiſcum eam portemus. Volumus enim plerunq; fu
gere, ſed nõ penitus eam de noſtro excutimus animo.
I Tollimus eam magis q̃ relinquimus. Trãſiliamus er=
Eſa. 50. go eam, ne nobis dicatur: Ambulate in igne flammæ
veſtræ quam accendiſtis: quoniam ſicut ille qui alligat
ignem in ſinu, veſtimenta cõburet: ſic qui ambulat ſu=
per ignem, pedes cõburat neceſſe eſt, quoniam ſcriptũ
Prou. 6. eſt: Ambulabit quis ſuper carbones ignis, pedes autẽ
non comburat? Grauis ignis eſt, & ideo non demus illi
alimẽta luxuriæ. Paſcitur libido cõuiuiis, nutritur de=
liciis, vino accenditur, ebrietate flammatur. Grauiora
his ſunt fomenta verborum, quæ vino quodam Sodo=
mitanę vitis mentem inebriant. Caueamus tamen &
huius abundantiã vini. Vbi enĩ caro inebriatur: mens
titubat, animus vacillat, cor fluctuat. Ideo ad vtrunque
vtile præceptum eſt quo monetur Timotheus his ver
1. Tim. 5 bis: Vino modico vtere propter frequentes tuas infir=
mitates. Cum calet corpus, tradit vaporem. cum alget
morbi frigore caro, refrigerat animã tuam. cum dolet
corpus tuum, triſtis eſt mẽs tua: ſed triſtitia tua in gau= K
dium veniet. Noli ergo timere ſi mãducetur caro tua.
anima tua non deuoratur. Ideo Dauid nõ timere ſe di=
cit, quia carnem eius non animã inimici edebant, ſicut
legimus: Dum appropinquant ſuper me nocentes, vt Pſal. 26.
edant carnes meas: Qui tribulant me inimici mei, ipſi
infirmati ſunt, & ceciderũt. Ruinam igitur ſolam facit
ſibi ſerpens. ideo ſerpenti traditur qui a ſerpente eliſus
eſt, vt quẽ deiecit, hunc erigat, & fiat ruina ſerpẽtis, ho=
minis reſurrectio. Satanã autem corporalis huius con
tritionis & carnalis autorem debilitatis ſcriptura oſtẽ=
dit, Paulo dicẽte: Datus eſt mihi ſtimulus carnis meę 2. Cor. 12.
angelus Satanę, vt me colaphizet, vt non extollar. Sic
enim curare Paulus didicit, quemadmodũ ipſe ſana=
tus eſt. Bonus itaq; doctor dum promittit alterum de
duobus, vtrunq; donauit. Venit in virga: quia a cõmu=
nione ſacra conuictũ remouit. Et bene dicitur tradi Sa=
tanæ qui ſeparatur a Chriſti corpore. Venit etiam in
charitate ſpiritusq; manſuetudinis: vel quia ſic tradidit
vt ſpiritum eius ſaluum faceret: vel quia eum quẽ ante
ſequeſtrauerat, poſtea ſacramẽtis reddidit. Nam & ſe=
queſtrari oportet grauiter lapſum, ne modicum fermẽ 1. Corin. 5
tum totam maſſam corrumpat. Expurgandum eſt ve
tus fermentum, vel in ſingulis vetus homo, hoc eſt ex=
terior homo cum actibus ſuis, vel in populo inuetera=
tus peccatis, vitiiſq; concretus. Bene dixit expurgan=
dum, non proiiciendum. Quod enim expurgatur, non
totũ iudicatur inutile. Ideo enim purgatur, vt vtile ab
inutili ſeparetur. Quod autem proiicitur, nihil vtile ha
bere creditur.

De eccleſiæ farina, & fermentũ peccatorũ quemad=
modum expurgetur, fermentumq; hæreticorũ quomo
do in eccleſiæ farina abſcondatur. De paſcha quoq; no= L
ſtro Chriſto immolato pro peccatoribus, quos inuidus
a tanta gratia excluſit Nouatianus. Cap. XV.

IAM tũc igitur apoſtolus addendũ ſacramẽ=
tis iudicauit cœleſtib⁹ ſi purgari ſe ipſe vellet.
Et bene ait: Expurgate. Velut operibus enĩ
quibuſdã totius populi purgatur, & plebis la
chrymis abluitur, qui orationib⁹ & fletibus plebis redi=
mitur a peccato, & in homine mũdatur interiore. Do=
nauit enim Chriſtus eccleſię ſuę, vt vnũ per om̃es redi
meret, quę dñi Ieſu meruit aduentũ, vt per vnũ omnes
redimerent. Hic ſenſus Pauli eſt, quẽ verba obſcuriorã
faciũt. Cõſideremus ipſum Apoſtoli ſermonẽ: Expur=
gate, inquit, vetus fermẽtũ, vt ſitis noua cõſperſio, ſicut
eſtis azymi. Siue q; tota eccleſia ſuſcipiat onus peccato
ris, cui cõpatiẽdum & fletu & oratione & dolore eſt, &
quaſi fermẽto eius ſe totã conſpergat, vt per vniuerſos
ea quæ ſuperflua ſunt in aliquo pœnitentiã agẽte, viri=
tim miſericordię aut cõpaſſionis velut collatiua quadã
admixtione purgent. Siue vt illa mulier euãgelica do= Luc. 13.
cet, quæ typũ prętẽdit eccleſiæ, eo q; fermentũ abſcõdit
in farina ſua donec fermẽtetur totũ, vt mundõ omne ſu M
matur. Docuit me dñs in euangelio quid ſit fermentũ,
dicens: Nõ intelligitis, quia nõ de pane dixi: Attẽdite a Matt. 16.
fermento Phariſæorũ & Saducæorũ. Tũc inquit intel=
lexerunt quia nõ dixit a panibus, ſed a doctrina Phari=
ſæorũ & Saducæorũ attẽderent ſibi. Hoc ergo fermen
tum, hoc eſt doctrinã Phariſæorũ, & diſputationẽ Sa=
ducæorũ, abſcõdit eccleſia in farina ſua, cũ literam legis
duriorẽ ſpiritali interpretatione molliuit, & velut mola
quadã ſuę diſputationis infregit, proferẽs velut de folli
culis literarũ, myſteriorũ interna ſecreta, & reſurrectio=
nis fidẽ aſtruẽs, qua dei miſericordia prędicatur: qua re=
parari vita creditur mortuorũ. Nõ abſurda aũt videtur
ad hũc locũ aſſumptio cõparationis huius. Siquidem
regnũ cœlorũ eſt peccatoris redẽptio, & ideo farina eccle
ſiæ cõſpergamur omnes boni & mali, vt ſimus omnes

A in noua conſperſione. Quis autẽ non vereretur ne fer-
menti vitioſioris admixtio maſſam decoloraret? Ideo
dicit: Vt ſitis noua cõſperſio, ſicut eſtis azymi, hoc eſt,
tales conſperſio vos reddat, qualis erat innocentiæ ve-
ſtræ pura ſynceritas. Ita ſi miſereamur, non fuſcamur
peccato alieno: ſed redemptionem eius acquirimus no-
ſtræ gratiæ, vt qualis erat puritas, perſeueret. Et ideo
addidit: Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chri-
ſtus. hoc eſt, paſſio domini omnibus profuit, & peccato-
ribus donauit redẽptionem, quos flagitii poenituit ad-
miſſi. Itaq; epulemur bonum cibũ poenitentiam geren-
tes, læti redemptione. Nullus enim cibus eſt beneuolẽ-
tia & pietate dulcior, epulis noſtris atq; lætitię nulla de
peccatore ſeruato inuidia admiſceatur, ne ſe ipſe a do-
mo patris quemadmodũ expoſitus in euangelio inui-
dus ille frater excludat, qui fratrem receptũ doluit, quẽ
in perpetuum gaudebat excluſum. Cuius vos ſimiles
eſſe Nouatiani nõ poteſtis negare, qui ideo (vt dicitis)
in eccleſiam non conuenitis, quia per poenitentiam tri-
buta ſpes fuerat iis qui lapſi ſũt reuertẽdi. Sed hoc præ-
tentum eſt ſpecie, cæterum epiſcopatus amiſſi dolore
ſuccenſus Nouatianus ſchiſma compoſuit. Sed nõ in-
telligitis quia de vobis quoq; prophetauit Apoſtolus,
1.Cor.5. & vobis dicit: Et vos inflati eſtis, & non magis luctum
habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrũ qui hoc opus fe-
cit? Vtiq; tũc penitus tollitur, cum aboletur peccatum
eius. Non enim excludẽdum ab eccleſia dicit Apoſto-
lus, qui ſuadet eſſe purgandum.

B De miſericordia domini Ieſu. Et quemadmodũ ii
qui eius clementiam non imitantur, ſpiritus ipſius nõ
ſint. Et φ miſericordia facta poenitentibus in præſenti,
teſtimoniũ ſit remunerationis futuræ. Cap. XVI.

CVM igitur Apoſtolus peccatũ remiſerit,
quia vos autoritate dimittendum negatis?
Quis reuerentior Chriſti: Nouatianus, an
Paulus? Sed nouerat Paulus dominũ miſe-
ricordem, nouerat dominum Ieſum ſeueritate magis
diſcipulorum offenſum, φ miſericordia. Denique Iacobũ
& Ioannem dicentes quod ignem de cælo peterẽt, qui
conſumeret eos qui dominum recipere nolebãt, conſu-
Luc.9. tauit Ieſus dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis? filius e-
nim hominis nõ venit animas hominum perdere, ſed
ſaluas facere. Et illis quidem dixit: Neſcitis cuius ſpiri-
tus eſtis, qui ipſius erant ſpiritus: vobis autẽ dicit: Nõ
eſtis ſpiritus mei, qui meam clemẽtiam nõ tenetis, qui
meam refutatis miſericordiam, qui excluditis poenitẽ-
tiam, quam ego per apoſtolos meos prædicari volui in
nomine meo. Fruſtra enim dicitis vos prædicare poe-
nitentiam, qui tollitis fructum poenitentiæ. Homines
enim ad aliquod ſtudiũ aut præmiis aut fructibus inci-
C tantur. Omne autem ſtudium torpeſcit dilatione. Et
ideo dominus vt præſentium fructu cumularetur deuo-
tio diſcipulorum, dixit quoniam qui dimiſiſſet omnia
ſua, & deum ſecutus eſſet, ſepties tãtũ reciperet & hic,
& in futurum. Prius hic promiſit, vt faſtidia dilationis
auferret. addidit & in futurum, vt hic diſceres credere
in futurum quoq; ſoluenda tibi præmia. Remuneratio
igitur præſentium, teſtimonium futurorũ eſt. Si quis
igitur occulta crimina habens, propter Chriſtũ tamen
ſtudioſe poenitentiam egerit, quomodo iſtic recipit ſi
ei communio non refunditur? Volo veniam reus ſpe-
ret, petat eam lachrymis, petat gemitibus, petat popu-
li totius fletibus, vt ignoſcatur obſecret, & cum ſecun-
do & tertio fuerit dilata eius communio, credat remiſ-
ſius ſe ſupplicaſſe, fletus augeat miſerabilior, poſtea re-
uertatur, teneat pedes brachiis, oſculetur oſculis, lauet
fletibus, nec dimittat, vt de ipſo dicat dominus Ieſus:
Luc.7. Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniã dilexit mul-
tum. Cognoui quoſdam in poenitẽtia ſulcaſſe vultum
lachrymis, exaraſſe continuis fletibus genas, ſtrauiſſe D
corpus ſuum calcãdum omnibus, ieiuno ore ſemper &
pallido mortis ſpeciem ſpiranti in corpore prætuliſſe.

Quibus indulgentia, quibus ſeueritas exhibenda.
Caput. XVII.

QVID expectamus vt mortui mereãtur ve-
niam, qui mortem ſibi intulerit cum viue-
rent? Satis eſt, inquit, ei qui talis eſt, obiur-
gatio hæc quæ fit a pluribus: ita vt ecõtra-
rio magis donetis & conſolemini, ne forte abundãtio-
re triſtitia abſorbeatur. Si ſatis ad cõdemnationem eſt
obiurgatio quæ fit a pluribus, ſatis eſt quoq; ad remiſ-
ſionem peccati obſecratio quæ fit a pluribus. Moralis
magiſter, & noſtræ fragilitatis conſcius, & pietatis di-
uinæ interpres vult donari peccatũ, vult cõſolationem
adhiberi, ne triſtitia poenitentem tædio longæ dilatio-
nis abſorbeat. Ideo ergo donauit apoſtolus, nec ſolum
donauit, ſed etiã confirmari in eum charitatem voluit.
Qui charus eſt, nõ habet duritiam: ſed manſuetudinẽ.
Non ſolum donauit ipſe, ſed voluit etiã omnes dona-
re, & ſe ꝓpter alios donaſſe dixit, ne multi propter vnũ
diutius contriſtarentur. Si cui, inquit, donaſtis, & ego. 2.Cori. 2.
nam & ego propter vos in perſona Chriſti, vt non cir-
cumueniamur a Satana. Nec enim verſutias eius igno-
ramus. Recte poteſt ſerpentem cauere qui eius poteſt
verſutias non ignorare, quæ multę ad nocendum ſunt. E
vult enim ſemper nocere, ſemper circumuenire vt mor-
tem inferat. Sed debemus cauere ne remediũ noſtrum
fiat eius triumphus. Circumuenimur enim ab eo ſi per
nimiam triſtitiam pereat qui poteſt liberari per indul-
gentiam. Et vt ſciremus quia de baptizato dicit, addi-
dit: Scripſi vobis in epiſtola, ne cõmiſceamini fornica- 1.Cor.5.
riis, non vtiq; fornicariis huius mundi. Et infra ſubiun-
xit: Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri ſi quis
frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis ſer-
uiens. Quos ſimul ſubiunxit ad poenam, ſimul voluit
etiam ad veniam pertinere. Si quis autem talis eſt, in-
quit, cum hoc nec cibũ ſumas. Qui ſeuerus pertinacibus,
φ indulgens rogantibus. Aduerſum illos Chriſti arma-
tur iniuria, his Chriſti inuocatio ſuffragatur. At ne quis
forte eo moueatur, quia ſcriptũ eſt: Tradi huiuſmodi
hominem Satanæ in interitum carnis, & dicat: Quo-
modo potuit ad veniã pertinere, cuius omnis interierit
caro, cum manifeſtũ ſit in vtroq; redemptũ hominẽ, in
vtroq; ſaluari, neq; animã ſine carne, neq; carnẽ ſine ani-
ma, cum ſibi ſint geſtorum operum cõſortiis copulatę,
ſine conſortio vel poenæ eſſe vel præmii? Is ſibi reſpon-
ſum hoc habeat, φ interitus non conſummatã abſum- F
ptionem carnis ſignificet, ſed caſtigationẽ. Sicut enim
mortuus peccato, deo viuit: ita illecebra carnis interit,
& cupiditatibus ſuis moritur caro, vt caſtitati cæteriſq;
bonis operibus reuiuiſcat. Et quod aptius exemplum φ
de matre ſumamus? Nãq; ipſa de qua aſſumpti ſumus
terra, intermiſſo exercitio cultuque videtur deſerta, &
aut vinetis quibus conſitus eſt ager, aut oleis moritur,
ſuccum tamen propriũ velut quandam ſui animam nõ
amittit. Denique repetitur a cultore, & creditis ſemini-
bus quibus habilis æſtimatur, feracior aſſurgit fructi-
bus. Non ergo alienum ſi etiam noſtra caro interire ſic
dicitur, vt repreſſa magis φ abſumpta credatur.

FINIS LIB. I.

DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE POENITENTIA LIBER II.

Quod poenitentia non ſolum ſolicite, ſed & mature
ſit agenda. Caput. I.

A tre omnem ſubſtãtiam deuorauerit viuendo luxurio-
ſe, & poſtea panẽ patris deſiderauerit cum veſceretur
ſiliquis, & meruit ſtolam, annulum, calceamentũ, im-
molationem quoq; vituli, quæ ſpeciem habet paſſionis
dominicæ, per quam cęleſte ſacramentũ nobis donatũ
eſt. Bene dicitur quia peregre profectus eſt qui erat a
ſacris altarib⁹ ſeparatus. hoc eſt enim ab Hieruſalẽ illa
quę in cęlo eſt, ciuico quodam & domeſtico ſanctorum
Ephe. 2. ſeparari domicilio. Vnde & Apoſtolus ait: Ergo iam
non eſtis aduenę atq; peregrini: ſed ciues ſanctorum, &
domeſtici dei. Et conſumpſit, inquit, ſubſtãtiam ſuam.
Merito conſumpſit eam, cuius fides in operibus clau-
Heb. 11. dicabat. Fides enim eorũ quę ſperantur ſubſtantia eſt,
rerum argumentũ non apparentium. Et bona ſubſtan
tia fides, in qua ſpei eſt noſtrę patrimoniũ. Nec mirum
ſi fame peribat qui diuino alimento egebat, cuius deſi-
Luc. 15. derio cõpulſus, Surgam, inquit, & ibo ad patrẽ meũ, et
dicam illi: Pater peccaui in cęlum, & coram te. Nonne
aduertiſtis id euidenter iam nobis expoſitũ, quod me-
rendi gratia ſacramẽti ad precandũ impellimur: & hoc
auferre vultis propter quod agitur poenitentia? Tolle
gubernatori perueniẽdi ſpem, & in medijs fluctibus in-
certus errabit. Tolle luctatori coronã, lentus iacebit in
ſtadio. Tolle piſcatori capiẽdi efficaciam, deſinit iacta-
re retia. Quomodo ergo poteſt qui famem patitur ani-
mæ ſuæ, ſtudioſius deum precari, ſi ſacram deſperet a-
limoniam? Peccaui, inquit, in cęlum, & coram te. Fa-
tetur vtiq; peccatũ ad mortẽ, ne quẽ vos agentẽ cuiuſli-
B bet criminis poenitentiam iure excludi putaretis, quan
do is qui in cælum peccauit, vel in regnum cæleſte, vel
in animam ſuam, quod eſt peccatum ad mortẽ, & pec-
Pſal. 50. cauit corã deo, cui ſoli dicitur: Tibi ſoli peccaui, & ma-
lum coram te feci: tam cito veniam meretur, vt veniẽ-
ti & adhuc longe poſito occurrat pater, & oſculum tri-
buat, quod inſigne eſt ſacræ pacis: ſtolã proferri iubeat,
quæ veſtis eſt nuptialis, quã ſi quis non habuerit, a con
uiuio nuptiali excluditur. Det annulum in manũ eius,
quod eſt fidei pignus, & ſancti ſpiritus ſignaculũ. Cal-
ceamenta deferri præcipiat. Celebraturus enim paſcha
domini, epulaturus agnũ, tectũ debet aduerſus omnes
incurſus beſtiarum ſpiritaliũ morſuſq; ſerpentis habe-
re veſtigium. Vitulũ præcipiat occidi: quia paſcha no-
ſtrum immolatus eſt Chriſtus. Etenim quotienſcunq;
1. Cor. 11 ſanguinem domini ſumimus, mortẽ domini annũcia-
mus. Sicut ergo ſemel pro omnib⁹ immolatus eſt, ita
quotienſcunq; peccata donantur, corporis eius ſacramẽ
tum ſumimus: vt per ſanguinẽ eius fiat peccatorũ re-
miſſio. Ergo euidentiſſime domini prædicatione man
datum eſt etiã grauiſſimi criminis reis, ſi ex toto cor-
de & manifeſta confeſſione peccati poenitentiã gerant,
C ſacramenti cæleſtis refundẽdam gratiam. Vnde nihil
vobis ad excuſationem reſediſſe certum eſt.

De ſpiritu blaſphemię, qui nõ remittetur hic, neq; in
futuro: & quomodo intelligatur illud de hæreticis atq;
ſchiſmaticis, qui eccleſiam ſeparant, quibus indulgẽtia
negatur quãdiu tanti criminis merita nõ depoſuerint.
Caput IIII.

PERLATVM eſt tamẽ ad nos, etiã illud
vos obiicere ſolere, quod dicatis ſcriptum eſ-
Matt. 12. ſe: Omne peccatum & blaſphemia remitte-
tur hominibus, ſpiritus autem blaſphemia
non remittetur hominibus: Et quicũq; dixerit verbum
contra filiũ hominis, remittetur ei, qui autẽ dixerit con
tra ſpiritũ ſanctum, nõ remittetur ei neq; in hoc ſeculo,
neq; in futuro. Quo exemplo omnis aſſertio veſtra de-
ſtruitur & abſoluitur. Scriptũ eſt enim: Omne peccatũ
& blaſphemia remittetur hominibus. Cur igitur nõ re-
mittitis? Cur ligatis vincula quæ nõ ſoluitis? Cur no-
dos nectitis quos nõ relaxatis? Remittite cęteris, agite
de iis quos peccantes in ſpiritũ ſanctum euangelica au- D
toritate in perpetuũ adſtrigi putatis. Et tamẽ quos ad-
ſtrigat cõſideremus repetẽtes ſuperiora lectionis ipſius,
vt euidẽtius cõprehendamus. Dicebant Iudæi: Hic nõ Luc. 11.
eiicit dæmonia niſi in Beelzebub principe dæmonio-
rum. Reſpondit Ieſus: Omne regnũ diuiſum contra ſe
deſtruetur, & omnis ciuitas vel domus diuiſa cõtra ſe,
nõ ſtabit. Si enim Satanas Satanam eiicit, aduerſum
ſe diuiſus eſt. quomodo ergo ſtabit regnũ eius? Quod
ſi ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filii veſtri in quo
eiiciũt? De iis vtiq; expreſſum videm⁹, qui dñm Ieſum
in Beelzebub eiicere dæmonia loquebantur, quibus ſic
reſpondit dñs, quod Satanæ hæreditas in iis eſſet qui
Satanę cõpararent ſaluatorẽ omniũ, & in regno diabo
li cõſtituerent Chriſti gratiam. Et vt cognoſceremus
quia de hac dixit blaſphemia, adiunxit: Progenies vi-
perarũ, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali?
Hos ergo qui hæc loquũtur, negat ad veniam pertine-
re. Deniq; Petrus Simoni, qui magicę artis conſuetu- E
dine deprauatus putaſſet quod gratiã Chriſti per im-
poſitionẽ manus, atq; infuſionẽ ſpiritus ſancti cõpararet
pecunia, ait: Non eſt tibi pars neq; ſors in hac fide: quia Actu. 8.
cor tuũ non eſt rectum apud deũ. Poenitẽtiam itaq; age
ab hac nequitia tua, & precare dominũ, ſi forte remitta
tur tibi recordatio cordis tui. In obligatione enim ini-
quitatis, & amaritudĩe fellis video te eſſe. Vides quod
hunc magica vanitate blaſphemantẽ in ſpiritũ ſanctũ,
apoſtolica autoritate cõdemnet, & eo magis quia purã
conſcientiã fidei non habebat, & tamen non intercluſit
ei ſpem venię, quẽ inuitauit ad poenitentiã? Reſpõſum
eſt igit᷑ a domino blaſphemiæ Phariſęorũ, & ideo his
poteſtatis ſuæ gratiã negat, quæ in remiſſionem pecca
torum eſt, qui cęleſtẽ eius poteſtatẽ diabolico fultã ſuf-
fragio vẽdicarent. Eos quoq; aſſerit diabolico vti ſpiri-
tu, qui ſepararent eccleſiã dei: vt omniũ temporũ hære-
ticos & ſchiſmaticos cõprehenderet, quibus indulgen-
tiam negat, quod omne peccatũ circa ſingulos eſt, hoc
in vniuerſos. Soli enim ſunt qui volunt ſoluere Chriſti
gratiam, qui eccleſiæ mẽbra diſcerpunt, propter quam
paſſus eſt dñs Ieſus, ſpirituſq; ſanctus datus eſt nobis.
Deniq; vt ſciatis quia de diſperſorib⁹ dicit, ſic habemus
ſcriptũ: Qui non eſt mecum, cõtra me eſt: & qui nõ col- Matt. 12.
ligit mecũ, diſpergit. Et vt ſcirem⁹ de his dictũ, ſtatim
ſubiũxit: Ideo dico vobis, omne peccatũ & blaſphemia
remittetur hominibus, ſpiritus autẽ blaſphemia nõ re-
mittetur hominibus. Cũ dicit, Ideo dico vobis: nonne
euidẽter hoc præ cęteris a nobis intelligi voluit? Meri F
toq; adiũxit: Arbor bona bonos fructus facit, mala au-
tem arbor malos fructus facit. Cõgregatio enim mala
bonum facere fructũ nõ poteſt. Arbor itaq; cõgregatio
eſt, fructus boni arboris, filii eccleſię ſunt. Et ideo reuer
timini ad eccleſiam ſi qui vos ſeparaſtis impie. Omni-
bus enim conuerſis pollicetur veniam, quia ſcriptũ eſt:
Omnis quicũq; inuocauerit nomẽ dñi, ſaluus erit. De- Iohel. 2.
niq; etiã Iudęorũ populus qui dicebat de domino Ieſu,
Dæmoniũ habet: qui dicebat, In Beelzebub eiicit dæ-
monia: qui crucifixit dñm Ieſum, Petri prædicatione
vocatur ad baptiſmũ, vt ſceleris tanti merita deponat.

De infructuoſa poenitentia Iudæ, qui non corã deo
ſed coram Iudæis poenituit, quodq; poenitentia debeat
eſſe ſyncera, non doloſa. Et quomodo intelligenda ſint
verba apoſtoli Petri, quibus Nouatiani errorem ſuũ
defendunt. De differenti quoq; acceſſu ad baptiſmum
atq; poenitentiam. Caput V.

SED quid mirũ ſi ſalutem negatis aliis, qui
veſtram recuſatis? licet illi nihil deferãt qui
a vobis poenitẽtiam petunt. Arbitror enim
quod etiam Iudas potuiſſet tanta dei miſe-
ratione non excludi a venia, ſi poenitentiã nõ apud Iu-

G deos,ſed apud Chriſtum egiſſet. Peccaui,inquit,quod
Matt.27 tradiderim ſanguinem iuſti. Reſponderunt:Quid ad
nos?Tu videris.Quæ vox alia veſtra eſt cũ etiã mino
ris peccati reus vobis facti propriũ cõfitetur?Quid re-
ſpondetis aliud niſi hoc,Quid ad nos?tu videris? Hũc
ſermonem laqueus ſequitur.eo feralior eſt pœna, quo
culpa eſt minor.Sed ſi iſti non conuertũtur,vel vos re-
uertimini,qui lapſu vario de innocẽtiæ fideiq; præcelſo
faſtigio decidiſtis. Bonũ dominũ habemus,qui velit
donare omnibus,qui te per prophetam vocauit dicẽs:
Eſa.43. Ego ſum,ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & me-
mor nõ ero,tu autem memor eſto, & iudicemur.¶Refe
runt tamen quæſtionẽ de verbo apoſtoli Petri:quia di-
xit,Si forte.& putant non cõfirmaſſe¶Petrum vt agẽ-
ti pœnitẽtiam peccatum remitteret. Sed cõſiderent de
quo loquatur,hoc eſt,de Simone,qui non ex fide crede
ret:ſed dolum cogitaret. Deniq; & dominus dicenti ei,
cuius non plenam ſynceritatem videret,Sequar te,ait:
Matth.8 Vulpes foueas habẽt.Quem ergo dominus ante ba-
ptiſmum prohibuit ſequi, quoniam fraudulentũ vide-
bat:miraris ſi poſt baptiſmũ præuaricantem nõ abſol-
uit apoſtolus,quem in obligatione iniquitatis manere
pronunciat?Sed hoc illis reſponſum ſit.¶Ego autẽ nec
Petrum dubitaſſe dico,nec verbi vnius præiudicio tan
tam cauſam ſtrangulandã arbitror. Nam ſi putant du
bitaſſe Petrũ,nũquid & deus dubitauit qui ait ad Hie-
Hiere.26. remiã prophetã:Sta in atrio domus domini, & reſpon
ſum dabis omni Iudæ,iis qui veniũt adorare in domo
domini,omnia verba quæ cõſtitui tibi reſpondere illis:
noli auferre verbum,forſitan audient, & auertẽtur?Di
cant ergo dominũ ignoraſſe quid eſſet futurum.¶Sed non
ignorantia eo verbo exprimitur: ſed in ſcripturis diui-
nis frequẽs huiuſmodi cõſuetudo aduertitur,eo qđ ſim-
Ezech.3. plex ſit elocutio. Siquidẽ & ad Ezechiel dicit dñs: Fili
hominis mittã ego te ad domũ Iſrael, eos qui me exa-
H cerbauerunt ipſi,& patres eorũ vſq; in hodiernum,& di
ces ad eos: Hæc dicit dominus,ſi forte audient & terre-
buntur.Neſciebat ergo eos poſſe aut non poſſe conuer
ti?Non ergo ſemper dubitatis iſta eſt elocutio. Deniq;
ipſi ſapientes ſeculi,qui omnem gloriã ſuam ſtatuũt in
expreſſione verborum, quod latine forte dicimꝰ,græce
τάχα, nõ vbiq; pro dubitatione poſuerũt. Aiunt itaq;
Iliad.3. dixiſſe primũ ſuorũ poetã ἦ τάχα χήρη ἔσομαι, qđ eſt,
cito vidua ero. Et alibi: τάχα γάρ σε κατακτανέουσιν Ἀ-
χαιοί, πάντες ἐφορμηθέντες. Nõ eñi dubitaret oĩbus ſi-
mul inſurgẽtibus, vnũ facile ab vniuerſis poſſe pſterni.
Sed nos noſtris magis q̃ alienis vtamur. Deniq; habes
in euãgelio quia ipſe filiꝰ de patre ait, cũ miſiſſet ſeruos
Mat.21. ad vineam ſuã, & occiſi eſſent, dixiſſe patrem: Mittã
filium meũ dilectiſſimũ,forſitan ipſum verebuntur. Et
Ioã.8. alibi ex ſua perſona filius ait: Neq; me ſcitis, neq; patrẽ
meum. Si enim me ſciretis, & patrẽ meum forſitan ſci
retis. Si ergo his verbis vſus eſt Petrus, quibus domi-
nus vſus eſt ſine præiudicio ſententiæ ſuæ,cur nõ acci-
piamus & Petrum his vſum ſermonibꝰ ſine ſuæ fidei
præiudicio?Neq; poterat dubitare de Chriſti munere,
qui ſibi ſoluendorũ peccatorũ dederat poteſtatẽ,præſer-
I tim cum verſutiis hæreticorũ locum non deberet relin
quere,qui ideo volunt ſpem hominũ deſtituere, vt ite-
randi baptiſmatis apud deſperantes facilius inducant
perſuaſionem. Sed Apoſtoli hoc habentes ſecundum
Chriſti magiſteriũ pœnitentiam docuerũt,ſpoponde-
runt veniam,culpam relaxauerunt:ſicut & Dauid do-
Pſal.31. cuit dicens: Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates,&
quorum tecta ſunt peccata: Beatus vir cui nõ imputa-
uit dominus peccatum.¶Vtrũq; enim beatum dixit,&
cuius iniquitas remittitur per lauacrũ, & cuius pecca-
tum tegitur operibus bonis. Qui enim agit pœniten-
tiam,non ſolũ diluere lachrymis debet peccatũ ſuum:
ſed etiam emẽdationibus factis operire & tegere delicta
ſuperiora,vt non ei imputetur peccatũ. Ergo tegamus

lapſus noſtros poſterioribus factis,mũdemus fletibus, K
vt audiat nos dominus deus noſter ingemiſcẽtes,ſicut
audiuit lachrymantẽ Effrem, quemadmodũ ſcriptum
eſt dicẽte deo: Audiens audiui Effrem lachrymãtem. Hiere.31
Et ipſa verba Effrem lamentantis expreſſit dicens:Ca
ſtigaſti me,& caſtigatus ſum,ſicut vitulus non ſum e-
doctus. Vitulus enim ludit,& præſepe deſerit. & ideo
Effrem ſicut vitulus nõ eſt edoctus lõge poſitus a præ-
ſepi,quia præſepe domini deſeruit,& Hieroboam ſecu
tus,vitulos adorauit, quod prophetia futurũ per Aarõ
indicauerat,ſic lapſurum populũ Iudæorum. Ideoq; a-
gens pœnitentiã dicit:Conuerte me,& conuertar:quia
tu dominus meus: quia in nouiſſimo captiuitatis meæ
pœnitẽtiam egi, & poſtq̃ cognoui, ingemui ſuper dies
cõfuſionis,& ſubiectus ſum tibi,quia accepi opprobriũ,
& demonſtraui te.

De inſtructione atq; exhortatione ad lamẽta pœni-
tẽtiæ ex diuerſis ſacræ ſcripturæ ſententiis atq; exẽplis.
Caput VI.

ADVERTIMVS quomodo agenda ſit
pœnitẽtia,quibus ſermonibus,quibus fleti-
bus, vt peccati dies cõfuſionis appelle‹t›.Con
fuſio eſt enim quando Chriſtus negatur. Et
ideo ſubiiciamus nos deo, vt nõ ſubditi ſimus peccato,
& delictorum noſtrorũ memoriam recẽſentes tanq̃ op-
probrium erubeſcamus,nõ velut quandam gloriã præ-
dicemus,ſicut quidã expugnata pudicitia, oppreſſa iu-
ſtitia gloriantur:& tanta fiat conuerſio,vt qui deũ non
agnoſcebamus,ipſi eũ iam aliis demonſtremus: mo- L
tus autẽ dominus tali conuerſione noſtra reſpondeat:
A iuuentute mea es tu filius dilectus mihi Effrem, vt Hiere.31
puer in deliciis,quoniã eo ꝙ ſermones mei in ipſo ſunt,
memoria memor ero eius,propterea feſtinaui ſuper il-
lum,miſericordia miſerebor eius,dicit dñs.¶Quam au
tem miſericordiã nobis polliceatur, infra oſtẽdit dicẽs:
Inebriaui omnem animã ſitientẽ,& omnẽ animã eſu-
riẽtem ſatiaui. Ideo exurrexi, & vidi: & ſomnus meus
mihi dulcis eſt. Aduertimus ꝙ peccantibus dñs ſacra-
menta pmittat ſua,& ideo omẽs cõuertamur ad dñm.
Si iſti nõ cõuertũtur, vel vos reuertimini qui lapſu va-
rio de innocẽtiæ fideiq; præcelſo faſtigio decidiſtis. Bo
num dñm habemus,qui velit donare oĩbus, qui te per
prophetam vocauit dicẽs: Ego ſum,ego ſum qui deleo
iniquitates tuas,& memor nõ ero: tu aũt memor eſto,
et iudicemur. Ego,inquit,memor nõ ero, tu autẽ me-
mor eſto.¶hoc eſt,nõ reuoco illa,quæcũq; delicta donaui
tibi,velut quadã obliuione tecta ſint,tu autem memor M
eſto. Ego, inquit,memor nõ ero propter gratiã, tu me-
mor eſto propter correctionẽ: memor eſto vt ſcias do-
natum eſſe peccatũ, ne glorieris quaſi innocẽs,ne te iu-
ſtificãdo plus ingraueris.ſed ſi vis iuſtificari,fatere deli
ctum tuũ. Soluit enim criminũ nexus verecunda cõfeſ
ſio peccatorum. Vides quid a te exigat deus tuus, vt
memor ſis eius quã accepiſti gratiæ. Nõ glorieris quaſi
non acceperis. Vides qua remiſſionis pollicitatione te
prouocet ad cõfitendum. Vide ne reluctãdo mandatis
cæleſtibus indeuotionẽ Iudæorũ incidas, quibus dicit
dñs Ieſus: Cantauimus vobis,& nõ ſaltaſtis:lamenta- Luc.7.
uimus,& nõ ploraſtis.¶Vilis ſermo,ſed nõ vile myſte-
rium.¶Et ideo cauendũ ne quis vulgari quadam ſermo-
nis huius deceptus interpretatione, putet nobis ſalta-
tionis lubricæ hiſtrionicos motus,& ſcænæ deliramẽ-
ta mandari (hæc etiam in adoleſcentula ætate vitioſa
ſunt) ſed ſaltationẽ eam mandauit,qua ſaltauit Dauid 2.Reg.6.
ante arcam domini.¶Totũ enim decet quicquid defera-
tur religioni, vt nullũ obſequiũ quod proficiat ad cultũ
& obſeruantiã Chriſti,erubeſcamus.¶Non ergo illa de-
liciarũ comes atq; luxuriæ ſaltatio prædicatur.¶ſed qua
vnuſquiſq; corpus attollat impigrum, nec humi pigra
iacere membra,vel tardis ſinat torpere veſtigiis. Sal-

A tabat ſpiritaliter Paulus cum ſe pro nobis extēderet,&
Philip.3. poſteriora obliuiſcens,priora appetens, contenderet ad
brauium Chriſti. Tu quoq; cum ad baptiſmum venis,
manus eleuare,pedes quibus ad ęterna conſcendas,ve-
lociores habere admoneris. Hæc ſaltatio fidei ſocia,
gratiæ comes.¶Hoc eſt ergo myſterium: Cantauimus
vobis,noui vtiq; canticum teſtamenti.& non ſaltaſtis,
hoc eſt,non eleuaſtis animum ad ſpiritalem gratiam.
Lamentauimus,& non ploraſtis,hoc eſt,non egiſtis
poenitentiam. Et ideo derelictus eſt Iudęorū populus,
quia nec egit poenitentiam,& gratiam refutauit.¶Per
Ioannem poenitētia,per Chriſtum gratia.¶Iſtam quaſi
dñs donat,illam quaſi ſeruus annūciat. Vtrunq; igitur
eccleſia cuſtodit,vt & conſequatur gratiam,& nō abii-
ciat poenitentiam.¶Gratia enim munus largientis eſt,
poenitentia delinquētis remedium. Sciuit Hieremias
magnum remediū eſſe poenitentiæ,quam in Threnis
ſuis ſuſcepit pro Hieruſalem,& ipſam inducit agētem
Threñ.1. Hieruſalē dicens: Plorans plorauit in nocte,& lachry-
mæ eius in maxillis eius,nec eſt qui conſoletur ab oī-
bus qui diligunt eam. Viæ Sion lugent. Et adiecit: In
his ergo fleo,oculi mei caligauerūt a fletu,quia elōga-
uit a me qui me conſolabatur.¶Aduertimus quod hunc
malorum ſuorum acerbiſſimum cumulum arbitraba-
tur,quia deerat qui conſolaretur moerentē. Quomodo
ergo vos ipſam conſolationē aufertis,qui ſpem relaxan
dæ negatis poenitentiæ? Sed audiant qui agunt poeni-
tentiam,quomodo agere debeant,quo ſtudio,quo affe
ctu,qua mentis intentione, qua intimorū concuſſione
B viſcerū,qua cordis conuerſione. Vide,inquit,domine,
quia tribulor,venter meus turbatus eſt a fletu meo,cō-
uerſum eſt cor meum in me. Cognouiſti intentionem
animi,fidem mētis cognoſce,& habitū corporis. Sede-
Threñ.2. runt,inquit,in terra,tacuerūt ſeniores filiæ Sion,& im
poſuerunt terrā ſuper caput ſuum,præcinxerunt ſe ci-
licio,deduxerunt in terrā principes, virgines Hieruſalē
defecerunt in lachrymis,oculi mei caligauerunt. Tur-
batus eſt vēter meus,effuſa eſt in terra gloria mea. Sic
Ionæ.3. fleuit & Niniuitæ populus, & denunciatū excidium ci-
uitatis euaſit. Tanta eſt enī poenitentiæ medicina, vt
mutare videatur ſuam deus ſententiā. In te eſt igitur vt
euadas. vult ſe rogari dominus, vult de ſe ſperari, vult
ſibi ſupplicari. Homo es, & vis rogari vt ignoſcas,&
putas deū tibi non roganti ignoſcere? Ipſe dñs Hieru-
ſalem fleuit,vt quia ipſa flere nolebat,dñi lachrymis ad
veniā ꝑtineret. Ipſe nos flere vult,vt euadere poſſimus,
Lucæ.23. ſicut habes ſcriptū in euangelio: Filiæ Hieruſalē nolite
2. Regū me flere,ſed voſipſas flete. Fleuit Dauid,& meruit vt
24. mortem populi pereuntis diuina remoueret miſericor
dia,quādo tribus ſibi propoſitis optionibus,eam tamē
C in qua maiorem domini miſerationem experiretur,ele
git. Quid erubeſcis tu peccata tua flere,cum deus pro-
Ezech.2. phetas iuſſerit flere ꝑ populis? Deniq; & Ezechiel iuſ-
ſus eſt flere Hieruſalem,& accepit librū in cuius capite
ſcripta erant,lamētatio, & melos, & væ.¶duo triſtia,&
vnum delectabile: quī ille ſaluus erit in futurum,qui in
Eccls.7. hoc ſeculo plus fleuerit. Cor enī ſapientium in domo lu
ctus,& cor ſtultorum in domo epularū. Et ipſe dñs ait:
Lucæ.6. Beati qui nunc fletis,quia ridebitis.

De Lazaro ſuſcitato,& fletu ſororum eius. De la-
chrymatione quoq; Ieſu, vbi ſpiritalis reſurrectio pec-
catorum innuitur. De inuidia quoq; Iudæorum qui
Lazarum interficere cogitabant,quorum duritiæ No
uatiani ſucceſſores ſunt,qui per poenitentiā ſuſcitatos
interficere volunt. Caput VII.

FLEAMVS igitur ad tempus,vt exulte-
mus in æternū. Timeamus dominū,preue
niamus eum confitēdo peccata noſtra. Cor-
rigamus lapſus noſtros, emendemus erro-
rem,ne & de nobis dicatur: Heu me anima,quia periit D
timor tuus a terra:& qui corrigat,in hominibus nō eſt. Eſaię.43.
Quid vereris apud bonum dominum tuas iniquitates
fateri? Dic,inquit,iniquitates tuas,vt iuſtificeris. Ad-
huc reo culpæ,iuſtificationis præmia proponuntur. Il
le enim iuſtificatur,qui proprium crimen ſponte agno-
uerit. Deniq; iuſtus in exordio ſermonis accuſator eſt Prouerb.
ſui. Nouit omnia dominus,ſed expectat vocem tuam, 18.
nō vt puniat: ſed vt ignoſcat. nō vult vt inſultet tibi dia
bolus,& celantem peccata tua arguat. Præueni accuſa
torem tuū. ſi te ipſe accuſaueris, accuſatorē nullum ti-
mebis. ſi te detuleris ipſe,etſi mortuꝰ fueris reuiuiſces.
Veniet ad monumentū Chriſtus,& ſi viderit flere pro
te Martham boni foeminā miniſterii, flere Mariam,
quæ attente audiebat verbum dei,ſicut ſancta eccleſia
quæ optimam partem ſibi elegit: mouebitur miſericor
dia, cum viderit in tuo obitu lachrymas plurimorū,&
dicet: Vbi poſuiſtis eum? hoc eſt,in quo reorū ſtatu eſt, Ioan.11.
in quo poenitentiū ordine? Videam quem fletis,vt la-
chrymis ſuis ipſe me moueat. Videā ſi iam peccato ei
cuius venia poſcitur,defunctus eſt. Dicet plebs: Veni,
& vide. Quid eſt veni?¶Hoc eſt, veniat peccatorū remiſ
ſio,veniat defunctorū vita,mortuorum reſurrectio,ve-
niat & in hunc peccatorem regnū tuum. Veniet itaq;
& leuari lapidem iubebit, quem ceruicibus peccatoris
lapſus impoſuit. Potuit remouere lapidem imperio
ſermonis. Iubenti enim Chriſto etiam inſenſibilis ſo-
let natura obedire. Poterat tacita vi operationis occul-
tæ transferre ſaxum ſepulchri,in cuius paſſione remo-
tis lapidibus plurima defunctorū ſepulchra patuerunt: E
ſed hominibus iuſſit vt remouerent lapidem: in verita-
te quidē,vt increduli crederēt quod videbant,& aſpice-
rent reſurgentem mortuum. In typo autem,quod no-
bis donaret vt leuaremus delictorū onera, moles quaſ-
dam reorum. Noſtrū eſt onera remouere, illius eſt re-
ſuſcitare, illius educere de ſepulchris exutos vinculis.
Videns itaq; graue onus peccatoris illachrymat domi
nus Ieſus. ſolā enī flere nō patitur eccleſiam. Compati-
tur dilectæ ſuæ, & dicit defuncto: Veni foras: hoc eſt,
Quid iaces in tenebris cōſcientiæ,& delictorum tuorū
ſordibus quodam reorum carcere? Exi foras,delictum
proprium prode, vt iuſtificeris. Ore confeſſio fit ad ſalu
tem. Si cōfeſſus fuerit a Chriſto vocatus,clauſtra rum-
pentur, & omnia ſoluētur vincula, etſi corruptelæ cor-
poreę foetor grauis ſit. Quatriduum enim habebat ille
cuius foetebat in tumulo caro. cuius autē caro non vidit
corruptionē,triduo fuit in ſepulchro. Carnis enī vitia
neſciuit,quę ex quatuor conſtat elemētorū ſubſtantiis.
Quātuſlibet ergo mortui foetor ſit,aboletur omnis vbi
ſacrum redoleuerit vnguētū: & ſurgit defunctus,& ſol-
uere iubentur eius vincula, quæ adhuc in peccato ſunt: F
tollere velamē de facie eius, qđ veritatē gratiæ quā ac-
ceperat,obūbrabat. Sed quia venia donatus eſt,reuela-
re faciem, aperire vultum iubetur. Non habet enim
quod erubeſcat,cui peccatū remiſſum eſt. In tanta vero
domini gratia,tantoq; diuini muneris miraculo, cum
oporteret vniuerſos lætari,cōmouebantur impii,& ad-
uerſus Chriſtum concilium congregabant: Lazarum
quoq; interficere volebant. Nōne merito eorū ſucceſſo-
res vos fore cognoſcitis,quorum duritię hęredes eſtis?
Nam & vos indignamini,& contra eccleſiam congre-
gatis concilium,quia videtis mortuos in eccleſia reui-
uiſcere, & peccatorum indulta venia reſuſcitari. Itaq;
quod in vobis eſt, per inuidiā ruſus vultis interficere
ſuſcitatos. Sed Ieſus nō reuocat beneficia,immo cumu
lo ſuę liberalitatis amplificat. Reuiſit ſolicite reſuſcita-
tum,& celebratæ reſurrectionis gratia lætus ad coenā
venit,quā ei ſua præparauit eccleſia,in qua ille qui fue-
rat mortuus, vnus inter diſcubentes cū Chriſto inueni-
tur. Tunc mirātur omnes qui vident puro vtiq; obtutu
mentis,qui inuidere nō norunt. Tales enī eccleſia filios

G habet. Miratur, vt dixi, quomodo ille qui iacebat in tu-
mulo heri & nudiuſtertius, vnus ſit de diſcumbentibus cũ
domino Ieſu. Ipſa Maria mittit vnguentum in pedes
domini Ieſu. Ideo forte in pedes, quia vnus de infirmis
ereptus eſt morti. Omnes enim corpus Chriſti ſumus,
ſed alii forte ſuperiora mẽbra ſunt. Os erat Chriſti apo
2.Cor.13. ſtolus qui dicebat: Experimẽtũ quęritis eius qui in me
loquitur Chriſtus? Os eius prophetę, per quos loqueba
tur futura. Vtinam ego pes eius eſſe merear, & mittat
in me Maria vnguentum ſuum precioſum, & vngat
& peccata extergat.

De ſpiritalibus vnguentis, atq; inibi autor quædam
modeſte de ſeipſo ſubiicit. Caput VIII.

QVOD igitur de Lazaro legimus, in vno-
quoq; debemus conuerſo peccatore credere,
qui licet fœtorem habeat, tamẽ fidei precioſę
emendatur vnguento. Tantũ enim gratiæ
fides habet, vt vbi ante diem fœtebat mortuus, illic bo
no odore tota repleatur domus. Fœtebat Corinthia do
1.Cor.5. mus quando ſcriptum eſt de ea: Auditur inter vos for
nicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes. Fœ-
tor enim erat, quia modicum fermentũ totam maſſam
2.Cor.2. corruperat. Cœpit bene olere cũ dicitur: Si cui quid do-
naſtis, & ego. Nã & ego quod donaui, ꝓpter vos in per-
ſona Chriſti. Itaq; liberato peccatore factũ eſt in eo gau-
diũ magnũ, & redoluit dom⁹ tota ſuauitate gratię. Vñ
bene cõſcius quod oẽs apoſtolicæ remiſſionis pfudiſſet
H vnguento, ait: Chriſti bonus odor ſumus deo in his qui
ſalui fiunt. Huius igitur effuſione vnguenti lætantur
omnes, ſolus Iudas contradicit. Ergo & nunc qui præ-
uaricator eſt, contradicit, reprehẽdit qui proditor, ſed a
Chriſto ipſe reprehẽditur, qui dominicę remediũ mor-
tis ignorat, & tamen myſteriũ ſepulturæ nõ intelligit.
Ideo enĩ & paſſus & mortuus eſt dominus, vt nos redi
meret a morte. Hoc excellentiſſimũ indicat preciũ ſuæ
mortis, quo peccator abſoluitur, & in nouam aſſumi-
tur gratiã, vt veniant & mirentur omnes quomodo cũ
Luc.15. Chriſto recũbat, & laudantes deum dicant: Manduce-
mus & epulemur, quia hic mortu⁹ erat, & reuixit: per-
ierat, & inuentus eſt. Si quis autẽ infidelis obiecerit,
quare cũ publicanis & peccatoribus manducet: reſpon-
Matth.9. detur ei: Non opus eſt ſanis medicus, ſed his qui male
habent. Oſtende igitur medico vulnus tuum, vt ſanari
poſſis: & ſi nõ monſtraueris, nouit, ſed a te expectat au
dire vocem tuam. Abſterge lachrymis cicatrices tuas.
Sic peccatrĩ mulier illa in euangelio fœtoremq; ſui erro
ris abſterſit, ſic culpam diluit, dum Ieſu pedes lachry-
mis lauit. Vtinam mihi quoq; pedum tuorum lutum
I Ieſu reſerues, quos dum in me deambulas inquinaſti.
Vtinam ſordes veſtigiorũ tuorum detergendas mihi
offeras, quas ego actu meo tuis affixi greſſib⁹. Sed vn-
de mihi aqua viua, qua pedes tuos poſſim lauare? Si
aquam nõ habeo, habeo lachrymas, quibus dum pedes
tuos lauo, vtinã me ipſum diluã. Vnde mihi vt de me
Luc.7. dicas: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit mul-
tũ? Plus debuiſſe me fateor, & plus dimiſſũ mihi, qui
de forenſiũ ſtrepitu iurgiorũ, & a publicę terrore admi-
niſtrationis, ad ſacerdotium vocatus ſum: & ideo ve-
reor ne ingratus inueniar ſi minus diligam, cui plus di
miſſum eſt. Sed nõ omnes mulierẽ iſtam æquare poſ-
ſunt, quę etiã Simoni qui prandiũ domino dabat, meri
to prelata eſt, quę omnibus qui volunt veniam prome-
reri, magiſterium præſtitit, oſculando pedes Chriſti, la
chrymis lauando, tergendo crinibus, vngendo vnguen
to. In oſculo inſigne charitatis eſt, & ideo dicit domi-
Canti.1. nus Ieſus: Oſculetur me ab oſculo oris ſui. Capilli quid
ſignificant, niſi vt moueanis inclinata omni inſularũ di
gnitate ſecularium, ad obſecrandã indulgẽtiã, ad terram
te ipſe proſternas, vt humi iacẽs moueas miſericordiã?

Vnguento quoq; bonę cõuerſationis exprimitur odor. K
Rex nempe erat Dauid, & dicebat: Lauabo per ſingu- Pſalm.6.
las noctes lectum meũ, lachrymis ſtratum meũ rigabo.
Et ideo tantã gratiã meruit, vt ex eius familia virgo
eligeretur quæ nobis partu proprio Chriſtum ederet.
Ideo & iſta in euãgelio prędicatur mulier. Tamẽ ſi hãc
ęquare nõ poſſumus, ſcit dñs Ieſus & infirmis ſubueni-
re, vbi nõ eſt quæ poſſit parare conuiuium, quæ defer-
re vnguentũ, fontem aquæ viuę ſecum portare. Venit
ipſe ad ſepulchrũ. Vtinam ergo ad hoc monumentum
meũ digneris accedere domine Ieſu, tuis me lachrymis
laues, quoniam durioribus oculis non habeo tantas la-
chrymas, vt poſſim mea lauare delicta. Si illachryma-
ueris pro me, ſaluꝰ ero. ſi dignus fuero lachrymis tuis,
fœtorem abſtergo delictorũ omniũ. ſi fuero dignus vt
paulisper illachrymes, vocabis me de monumento hu-
ius corporis, & dices: Exi foras. vt nõ intra corporis hu-
ius anguſtias incluſæ teneantur cogitationes meę, ſed
egrediantur ad Chriſtũ, in lumine verſentur, vt nõ co-
gitem opera tenebrarũ, ſed opera lucis. Qui enim pec-
catũ cogitat, intra ſuã conſcientiã ſtudet ſe ipſe include-
re. Voca ergo foras ſeruum tuũ. Quãuis ligatus vincu-
lis peccatorum meorũ vinctos habeam pedes, innexas
manus, & cogitationibus & operibus mortuis iam ſe-
pultus, te vocãte liber egrediar, & inueniar vnus de diſ-
cumbẽtibus in conuiuio tuo, & domus tua precioſo re-
pleatur vnguẽto, ſi quẽ redimere dignatus es, cuſtodie-
ris. Dicetur enĩ: Ecce ille nõ in eccleſię nutritus ſinu, nõ
edomitus a puero, ſed raptus a tribunalibus, abductus
vanitatibus ſeculi huius, a præconis voce ad pſalmi- L
ſtæ aſſuefactus cantici, in ſacerdotio manet nõ virtute
ſua, ſed Chriſti gratia, & inter conuiuas menſę cæleſtis
recũbit. Serua domine munus tuũ, cuſtodi donũ quod
cõtuliſti etiã refugienti. Ego ſciebam quod nõ eram di-
gnus vocari epiſcopus, quoniã dederã me ſeculo huic,
ſed gratia tua ſum quod ſum, & ſum quidẽ minimus
omniũ epiſcoporũ, & infimus merito. tamẽ quia & ego
laborem aliquẽ pro ſancta eccleſia tua ſuſcepi, hunc fru-
ctum tuere, ne quẽ perditum vocaſti ad ſacerdotiũ, eum
ſacerdotem perire patiaris: ac primũ vt condolere noui-
mus peccantib⁹ affectu intimo. Hæc enim ſumma vir-
tus, quia ſcriptũ eſt: Et nõ gaudebis ſuper filiis Iuda in
die perditionis eorũ, & ne magna loquaris in die tribu-
lationis eorũ. ſed quotiẽſcunq; peccatũ alicuius lapſi ex-
ponitur, cõpatiar, nec ſuperbe increpem, ſed lugeam &
defleam: vt dum aliũ fleo, meipſum defleam dicens: Iu
ſtificata eſt magis Thamar q̃ ego. Fortaſſe adoleſcen- Gene.38.
tula lapſa ſit: occaſionibus, quę delictorũ fomites ſunt,
decepta ac præcipitata ſit. peccamus & ſeniores. Repu
gnat in nobis lex huius carnis legi mentis noſtræ, & ca
ptiuos nos trahit in peccatũ, vt faciamus qđ nolumus. M
Illi de ætate ſuppetit excuſatio, mihi iam nulla. Illa enĩ
debet diſcere, nos docere. Ergo iuſtificata eſt magis
Thamar q̃ ego. Incuſamus alicuius auaritiam. recor-
demur ſi nihil ipſi auare fecimus: & ſi fecimus, quoniã
radix eſt malorũ auaritia, & tãq̃ ſub terra occulte in no-
ſtro ſerpit corpore. dicamus ſinguli: Iuſtificata eſt ma-
gis Thamar q̃ ego. Si cõmoti fuerimus in quẽq̃ graui-
ter, leuiorẽ cauſam laicus habet q̃ epiſcopus: eo quod cõ
motus egerit aliquid. retractemus nobiſcũ, & dicamus:
Iuſtificatus eſt magis iſte qui commotiõis arguitur, q̃
ego. Hęc enim ſi dicamus, ipſi nobis cauemus ne dicat
nobis dominus Ieſus, aut quiſq̃ de diſcipulis eius: Fe-
ſtucã in oculo fratris tui vides, trabem autẽ quæ in ocu Matth.7.
lo tuo eſt, non vides? Hypocrita eiice primũ trabem de
oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fra-
tris tui. Non ergo erubeſcamus dicere grauiorẽ noſtrã
culpã eſſe q̃ eius quẽ arguẽdũ putamus, quia dixit hoc
Iudas qui arguebat Thamar, & recordatus ſuam ipſe
culpã ait: Iuſtificata eſt magis Thamar q̃ ego. In quo
& altitudo myſterii eſt, & morale pręcepti, & ideo cul-

A pæ eius deputatum nõ eſt,quia ipſe ſe accuſauit prius q̃
ab aliis accuſaretur. Non ergo gaudeamus ſuper alicu-
ius peccato,ſed magis lugeamus:quia ſcriptũ eſt: Noli
Miche.7. ſupergaudere mihi inimica mea quia cecidi,ſed reſur-
gam:quoniã ſi ſedero in tenebris,dominus illuminabit
me. Iram domini ſuſtinebo,quia peccaui ei,donec iu-
ſtificet cauſam meã,& faciat iudiciũ meũ,& educat me
ad lumen,& videbo iuſtitiam eius,& videbit inimica
mea,& cooperietur cõfuſione, quę dicit ad me: Vbi eſt
dñs deus tuus? Oculi mei videbunt eam,& erit in con
culcationẽ ſicut lutum in via. Nec immerito,quoniam
qui lapſu alieno gaudet,diaboli gaudet victoria. Et ideo
doleamus magis cũ audimus periſſe hominẽ, ꝓ quo
Chriſtus mortuus eſt,qui nec in meſſe ſtipulã negligit.
Atq; vtinã hanc ſtipulã in meſſe,hoc eſt inanẽ auenam
Ibidem. fruct⁹ mei nõ abiiciat, ſed colligat, ſicut ait: Heu me q̃a
factus ſum ſicut qui colligit ſtipulã in meſſe, & racemũ
in vindemia. vt vel primitiua manducet in me gratiæ
ſuę, etſi poſteriora nõ approbẽ. Ergo & agẽdam pœni-
tentiã,& tribuendam veniam credere nos conuenit,vt
veniam tamẽ tanq̃ ex fide ſperemus,nõ tanq̃ ex debito.
Aliud eſt enĩ mereri,aliud pręſumere. Tanq̃ ex ſyngra
pha fides impetrat. Pręſumptio autẽ arrogãti eſt pro-
pior q̃ roganti. Prius ſolue debitũ, vt quod ſperaueris
impetrare merearis. Solue boni affectum debitoris,vt
vſuram nõ facias,ſed fidei tuæ cenſu cõtracti nominis
fœnus euacues. Plura ſoluendi habet ſubſidia qui deo,
q̃ is qui homini debet. Homo pecuniã pro pecunia re-
B poſcit,quę nõ ſemꝑ debitori pręſto eſt. deus affectũ exi-
git,qui in tua poteſtate eſt. Nemo pauper eſt qui deo
debet,niſi qui ſeipſum pauperem fecerit. Et ſi nõ habet
quæ vendat,habet quæ ſoluat. Oratio,lachrymæ,ieiu-
nia,debitoris boni cenſus eſt, multoq; vberior q̃ ſi quis
ex preciis fundorum pecuniam ſine fide deferat. Denique
Actuũ.5. pauper erat Ananias cum vendito agro pecuniam de-
ferret ad Apoſtolos,vnde nec ſoluere ſe potuit,ſed im-
Lucæ.21. plicauit. Diues illa vidua quæ duo æra minuta in ga-
zophylacium miſit,de qua dictum eſt: Hęc vidua pau-
percula plus omnibus miſit. Non enĩ pecuniam deus,
ſed fidem quærit.

De eleemoſyna qua intentione fieri debeat. De falſę
quoq; & infructuoſæ pœnitentię multiplicibus modis.
Caput IX.

NEQVE ego abnuo liberalitatib⁹ in paupe
res factis poſſe minui peccatũ,ſed ſi fides cõ-
mendet expenſas. Quid enĩ prodeſt collatio
patrimonii ſine gratia charitatis? Sunt qui
iactantiã ſolam decore largitatis affectent,vt eo ſe pro-
C batos vulgo velint,quod ſibi nihil reliquerint:ſed dum
pręſentis ſeculi mercedẽ requirũt,nõ recondunt in futu-
rum:& quia hic perceperũt mercedem ſuam,illic ſpera-
re nõ poſſunt. Sunt qui opes ſuas tumultuario mentis
impulſu,nõ iudicio perpetuo,vbi eccleſiæ contulerunt,
poſtea reuocandas putarunt:quibus nec prima merces
rata eſt,nec ſecũda,quia nec prima iudicium habuit, &
ſecunda habuit ſacrilegiũ. Sunt quos pœnituerit opes
ſuas diuiſiſſe pauperibus. ſed eos qui pœnitẽtiã agunt,
† aliꝭ,hoc ſolũ timere oportet ne &c. hoc ſolũ † pœnitere nõ debet,ne ipſius pœnitẽtię agant
pœnitentiam. Nam plerique futuri ſupplicii metu,pecca
torũ ſuorũ conſcii pœnitẽtiam petunt:& cũ acceperint,
publicæ ſupplicationis reuocantur pudore. Hi vidẽtur
malorũ petiſſe pœnitẽtiã,agere bonorũ. Nõnulli ideo
poſcunt pœnitentiã, vt ſtatim ſibi reddi cõmunionem
velint. hi nõ tam ſe ſoluere cupiunt,q̃ ſacerdotẽ ligare.
Suam enim cõſciẽtiam nõ exuunt,ſacerdotis induunt.
Matth.7 Præceptum eſt: Nolite ſanctũ dare canibus,neq; miſe-
ritis margaritas veſtras ante porcos. hoc eſt,immũdis
† ſpiritib⁹. impuritatibus † ſacrę cõmunionis nõ impẽdẽda cõſor-
tia. Itaq; videas eos mutata veſte incedere,quos luge-
re & gemere oportebat,quia veſtem illam oblationis & D
gratiæ ſordidarunt: fœminas autẽ margaritis onerare
aures,curuare ceruices,quas bene Chriſto,nõ auro icli-
narent:quæ ſeipſas flere debebant, ꝙ margaritũ quę de
cælo eſt perdiderũt. Sunt etiam qui arbitrentur hoc eſſe
pœnitentiã,ſi abſtineant a ſacramentis cæleſtibus. Hi
ſæuiores in ſe iudices ſunt,qui pœnã pręſcribũt ſibi,de-
clinant remediũ,quos vel pœnam ſuã cõuenicbat dole-
re,quia cæleſti fraudarentur gratia. Alii propoſita ſpe
agendæ pœnitentiæ licentiam ſibi delinquendi propa-
gatam putant,cũ pœnitentia remedium peccati ſit,nõ
peccandi incentiuũ. Vulneri enĩ medicamentũ neceſſa
rium eſt,non vulnus medicamento:quia ꝓpter vulnus
medicamentũ quæritur, non propter medicamentum
vulnus deſideratur. Infirma deinde ſpes quæ cõmitti-
tur tempori,cum omne tempus incertum ſit,nõ omni
ſpes tempori ſit vt ſuperſtes.

Quod pœnitentia ſit facienda cõ humilitate & ora-
tione atq; fletu,quorum neceſſitas exemplis ſcripturæ
probatur. De pœnitentia quoq; publica in eccleſia non
iteranda, et de renunciatione ſui ipſius , atq; priſtinæ
vitæ,atq; crucis dominicæ baiulatione pœnitentibus
opportunis. Caput X.

AN quiſquã ferat vt erubeſcas deum rogare,
qui non erubeſcis rogare hominẽ: & pudeat
te deo ſupplicare quẽ nõ lates,cum te nõ pu-
deat peccata tua homini quẽ lateas confite- E
ri? An teſtes precationis & conſcios refugis,cũ ſi homi
ni ſatisfaciendum ſit, multos neceſſe eſt ambias obſe-
cres vt dignentur interuenire,ad genua te ipſe proſter-
nas,oſculeris veſtigia,filios offeras culpæ adhuc igna-
ros paternæ etiam veniæ precatores? Hoc ergo in eccle
ſia facere faſtidis, vt deo ſupplices, vt patrociniũ tibi ad
deum obſecrandum ſanctę plebis requiras, vbi nihil eſt
quod pudori eſſe debeat, niſi nõ fateri,cũ omnes ſumus
peccatores, vbi ille laudabilior qui humilior,ille iuſtior
qui ſibi abiectior? Fleat pro te mater eccleſia,& culpam
tuam lachrymis lauet. videat te Chriſtus mœrentem,
vt dicat: Beati triſtes, quia gaudebitis. Amat vt pro Luc.6.
vno multi rogent. Denique in euangelio motus viduę la
chrymis,quia plurimi pro ea flebãt,filium eius reſuſci-
tauit. Ideo citius exaudiuit Ieſus Petrũ vt Dorcas re-
ſurgeret,quia pauperes mortẽ mulieris ingemiſcebãt.
Ideo ipſi Petro ſtatim dimiſit,quia amariſſime fleuit.
Et tu ſi amariſſime fleas, Chriſtus ad te reſpiciet,culpa
diſcedet. Vſus doloris ablegat luxuriã criminis,erro-
ris delicias. Ita dum dolemus admiſſa,admittenda ex-
cludimus,& fit quædam de condẽnatione culpæ,diſci-
plina innocẽtiæ. Nil ergo te reuocet a pœnitentia, hæc
tibi cõmunis cũ ſanctis eſt. Vtinãq; imitãda talis,qua- F
lis ſanctorũ deploratio. Dauid mãducabat ſicut panem Pſal.101.
cinerem,& potum ſuũ lachrymis tẽperabat. Ideo nunc
amplius gaudet,qui amplius fleuit. Per exitus aquarũ
deſcenderũt,inquit,oculi mei. Ioannes multũ plorauit,
& reuelata ſibi dicit Chriſti myſteria. At vero illa mu-
lier quæ cũ eſſet in peccatis,& deberet flere,gaudebat,
& veſte purpurea atq; coccinea operiebatur, & auro ſe
multo & precioſis lapidibus ornabat,æterni fletus lu-
get ærũnam. Merito reprehẽduntur qui ſæpius agen-
dam pœnitẽtiam putant,quia luxuriantur in Chriſto.
Nã ſi vere agerent pœnitẽtiã,iterandã poſtea nõ puta-
rent:quia ſicut vnum baptiſma,ita vna pœnitẽtia, quę
tamen publice agitur. Nam quotidiam nos debet pœ-
nitere peccati. ſed hæc delictorũ leuiorũ,illa grauiorum.
Facilius autẽ inueni qui innocẽtiam ſeruauerint,q̃ qui
congrue egerint pœnitẽtiam. An quiſquã illam pœni-
tentiam putat,vbi acquirendæ ambitio dignitatis,vbi
vini effuſio,vbi ipſius copulæ coniugalis vſus? Renũ-
ciandum ſeculo eſt,ſomno ipſi minus indulgendum q̃

G naturã poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interſci-
pendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus, viuen-
dum ita, vt vitali huic moriamur vſui, ſeipſum ſibi ho-
mo abneget, & totus mutetur: ſicut quendam adoleſcẽ-
tem fabulæ ferũt poſt amores meretricios peregre pro-
fectũ, & abolito amore regreſſum poſtea veteri occur-
riſſe dilectæ, quæ vbi non interpellatã mirata putauerit
nõ recognitã, rurſus occurrens dixerit: Ego ſum: reſpon
derit ille: Sed ego nõ ſum ego. Vnde bene dominꝰ ait:
Mat. 16. Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum ſibi, &
tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Etenĩ qui mortui
& ſepulti Chriſto ſunt, nõ debent iterũ velut viuẽtes de
hoc mũdo decernere. Ne tetigeritis, inquit, nec attami-
naueritis, quę ſunt oĩa ad corruptelã ipſo vſu, eo qd ipſe
huius vitę vſus corruptela ſit integritatis.

De nõ differẽdo pœnitentiã. Et de grauitate pœnæ
conſcientiæ pręteritorũ peccatorũ memoris, & qua ra-
tione ſeipſam abſcondere nõ poſſit. De motibus quoq;
ſenſitiuis menti repugnãtibus quomodo ad petrã Chri
ſtum elidi debeant. Caput XI.

BONA ergo pœnitentia: quę ſi non eſſet, o-
mnes ad ſenectutẽ differrent ablutionis gra
tiam. Quibus ſatis reſponſi ſit, quia melius
eſt vt habeam quod ſarciam, ꝙ non habeam
quo veſtiar. Sed ſicut ſemel aſſuta redintegrãtur, ita fre
quenter ſuta ſoluuntur. Eos autẽ qui pœnitentiã diffe-
Matth. 3. runt, ſatis ipſe dominus admonuit dicens: Pœnitentiã
agite. appropinquabit enĩ regnum cęlorũ. Neſcimus
qua hora fur veniat, neſcimus an proxima nocte a no-
bis repoſcatur anima. Adam poſt culpam ſtatim de
paradiſo deus eiecit, non diſtulit, ſed ſtatim ſeparauit a
deliciis, vt ageret pœnitẽtiam, ſtatim tunicam veſtiuit
H pelliceam, non ſericam. Quid enim quod differas? An
vt plura peccata cõmittas? Ergo quia deus bonus eſt,
ideo tu malus, & diuitias bonitatis eius & patiẽtiæ cõ-
temnis? Sed bonitas domini magis ad pœnitẽtiam te
debet adducere. Ideo ad omnes ſanctus Dauid dicit:
Pſal. 94. Venite adoremus, & procidamus ante eum, & plore-
mus ante dominũ noſtrum qui fecit nos. De peccatore
autem ſine pœnitẽtia mortuo, quia nihil aliud ſupereſt
niſi grauiter mœrere, niſi flere, habes plorãtem ipſum
2. Reg. 19 & dicẽtem: Filius meus Abſalon. Qui enim penitus
eſt mortuus, ſine vlla exceptione defletur. De his qui
exules atq; peregrini limitũ paternorũ, quos lex Moyſi
ſancta pręſcripſit, mundanis implicabantur erroribus,
Pſal. 136. audis canentẽ: Super flumina Babylonis illic ſedimus,
& fleuimus dum recordaremur Sion. Inducit enim la-
pſorum gemitus in ipſo tempore pręſentium & rerum
labentium adhuc poſitos ſtatu debere reſipiſcere, & eo-
rum videlicet exemplo qui propter peccati preciũ dedu
cti erant in captiuitatis ęrũnam. Nihil eſt autem quod
tam ſummo dolori ſit ꝙ ſi vnuſquiſq; poſitus ſub capti-
I uitate peccati recordatur vnde lapſus ſit, atq; vnde de-
ciderit, eo quod ad corpoream atq; terrenam ab illa ſpe-
cioſa ac pulchra diuinæ cognitionis intẽtione deflexe-
rit. Sic habes Adam abſcõdentem ſe vbi deum cogno
uit eſſe præſentem, & quęſitũ latere voluiſſe, & vocatũ
a domino ea voce quę latentis morderet affectum, hoc
eſt, Adam vbi es? hoc eſt, cur te abſcondis? Cur lates?
Cur fugis eum quẽ videre deſiderabas? Ita grauis cul-
pa eſt conſcientiæ, vt ſine iudice ipſa ſe puniat, & velare
ſe cupiat, & tamen apud deum nuda ſit. Et ideo nemo
in peccato poſitus arrogare ſibi debet autoritatem aut
Gene. 4. vſurpationem ſacramentorũ, quia ſcriptum eſt: Pecca-
ſti, quieſce. Quod in præſenti pſalmo Dauid dicit: In
Pſal. 136. ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra.
Et infra: Quomodo cantabimus canticum domini in
terra aliena? Si enim caro menti repugnat, nec ſubdita
eſt animi gubernaculo, & mentis imperio, aliena eſt ter

ra, quæ non domatur exercitio cultoris, & ideo non po- K
teſt fructus charitatis, patiẽtiam pacis afferre. Melius
eſt ergo tunc quieſcere, cum exercere non queas opera
pœnitentiæ, ne in ipſa pœnitentia fiat quod poſtea in-
digeat pœnitentia. Quæ ſi ſemel fuerit vſurpata, nec
iure celebrata nec prioris fructũ obtinet, & aufert vſum
poſterioris. Sane & cum caro repugnat, mens ad domi
num debet eſſe intenta: & ſi opera non ſequuntur, fides
deſideret: & ſi impugnant vel carnis illecebræ, vel po-
teſtates aduerſariæ, maneat mens deo dedita. Tunc
enim maxime vrgemur cum caro cedit, & ſunt qui ve-
hementer incumbant miſerę animę, quærentes omne
auferre præſidium. Vnde illud eſt: Exinanite exinani-
te vſq; ad fundamentũ in ea. Quam miſeratus Dauid
ait: Filia Babylonis miſera. Miſera vtiq;, quia Baby-
lonis filia eſt, quæ dei filia eſſe deſiuit. Cui tamẽ medi-
cum inuitat dicens: Beatus qui tenebit & allidet paruu
los tuos ad petram, hoc eſt, qui infirmas & lubricas co-
gitationes elidat ad Chriſtũ: qui omnes irrationabi-
les motus ſui reuerentia & diſceptatione cõminuat, vt
ſi adulterino quis amore raptatur, excludat ignẽ, copu-
lamq; meretricis, & ſe ſtudio ſuo abdicet, vt Chriſtum
acquirat. Didicimus ergo & agendam pœnitẽtiam, &
eo agendam tempore quo culpæ deferueſcat luxuria, &
in captiuitate peccati poſitos, reuerẽtiores nos, nõ vſur-
patores eſſe debere. Nam ſi Moyſi propius accedere Exodi. 3.
geſtienti, vt cognitionem myſterii cæleſtis hauriret, di
citur: Solue calceamẽtum pedum tuorum: quãto ma-
gis nos animæ noſtræ pedes exuere vinculis corpora-
libus, & greſſus omnes mundi iſtius nexu debemus
abſoluere?

FINIS.

DIVI AMBROSII AD POE-NITENTIAM AGEN-DAM EXHOR-TATIO. L

ADMONEO vos fratres in
cõſpectu dei, timori veſtro ad-
iungere timorẽ meũ. Qui au
tem nõ timet, timentẽ me cõ-
tẽnit, ſed malo ſuo. Audite er
go quæ dicturus ſum. Certus
ſum quia homo baptizatus,
ſi vitam, nõ audeo dicere ſine
peccato, ſed ſi vitam ſine cri-
mine duxerit, & alia peccata
habuerit, quæ quotidie dimittãtur in oratione dicentis:
Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus
debitoribus noſtris: & aliis faciat quod ſibi a deo cupit
fieri: quando diem finierit, vitam nõ finit, ſed tranſit de
vita in vitam. Siue iſte voluntate ſua currat ad bapti-
ſmũ, ſiue in periculo conſtitutus baptizetur, & exeat:
ad dominũ vadit, ad requiem vadit. Baptizatus homo M
ſi poſtea deſertor violatorq; ſacramenti fuerit, peccat, &
deum repellit a ſe. Si autem agat pœnitentiam ex toto
corde, vbi deus videt, ſaluabitur, ſicut vidit cor Dauid
quãdo increpatus a propheta grauiter poſt cõminatio-
nes terribiles dei exclamauit dicẽs, Peccaui. & mox vt
audiuit, abſtulit peccatũ ſuũ. Quantũ valẽt tres ſyllabę.
Tres enĩ ſyllabę ſunt, Pecca ui, ſed in iſtis tribus ſylla-
bis flamma ſacrificii cordis eius ad cælum aſcendit. Er
go qui egerit veraciter pœnitentiã, & ſolutus fuerit a li-
gamento quo erat conſtrictus, & a Chriſti corpore ſepa
ratus, & bene poſt pœnitentiã vixerit & poſt recõcilia-
tionem: cũ defunctus fuerit, ad dominũ vadit, ad requiẽ
vadit, a regno dei nõ priuabitur, & a populo diaboli ſe-
parabitur. Qui autẽ poſitus in vltima neceſſitate ægri-
tudinis ſuę acceperit pœnitentiã, & mox reconciliatus
fuerit, & vadit, id eſt, exit de corpore: fateor vobis, nõ illi

A negamus quod petit,ſed nõ præſumo dicere quia bene
hinc exit. Nõ præſumo,nõ polliceor,nõ dico,nõ vos fal-
lo,nõ vos decipio,nõ vobis pmitto. Fidelis bene viuẽs,
ſecurus hinc exit. Agẽs pœnitẽtiam dum ſanus eſt,&
reconciliatus,ſi poſtea bene vixerit,ſecurus eſt. Sed di-
cis: Quid eſt,ſi bene vixerit? vel in hoc nos iſtrue ſacer
dos bone,vt hoc ſciamus. Illud neſcire te dicis, an ille
qui infirmus & impotens eſt peccare,ſi pœnitentiã ac-
cipit,et mox tranſit,facinora ſua relaxantur in die iudi
cii? Hinc nullam ſecuritatẽ nobis das? Quid eſt bene
viuere poſt pœnitentiã? doce nos. Dico vobis,abſtine-
re ab ebrioſitate, a concupiſcentia, a furto,a malo elo-
quio,ab ipſo immoderato riſu,a verbo ocioſo,vnde red
dituri ſunt homines rationẽ in die iudicii. Ecce ꝗ leuia
dixi,vt tacerem grauia & peſtifera. Et aliud dico. Non
ſolum poſt pœnitentiam ab iſtis intus homo obſerua-
re ſe debet,ſed & ante pœnitẽtiam dum ſanus eſt,quia
neſcit ſi poſſit ipſam pœnitentiam accipere,& confiteri
deo & ſacerdoti peccata ſua. Ecce quod dixi poſt pœni
tentiam,dico ante pœnitentiam melius. Agens vero
pœnitẽtiam ad vltimum,& reconciliatus, ſi exierit,an
ſecurus hinc exeat,ego non ſum ſecurus. Pœnitentiam
dare poſſum,ſecuritatem dare non poſſum. Quod dico
attendite. Ego illud planius expono,ne aliquis me ma-
le intelligat. Nunquid dico damnabitur? non dico.ſed
nec liberabitur dico. An aliud mihi dicis,ſancte epiſco-
pe? Quid tibi dicam,neſcio. Dixi nõ præſumo,nõ pro-
mitto, prorſus neſcio de dei voluntate. Vis te frater a
B dubio liberari,vis quod incertũ eſt euadere? Age pœ-
nitentiam dum ſanus es. Si enim agis veram pœnitẽ-
tiam dum ſanus es,& inuenerit te nouiſſimus dies,ſe-
curus es. Ergo curre & reconcilieris. Si ſic agis,ſecurus
es. Quare ſecurus? Vis dicam tibi? Quia egiſti pœni-
tentiam eo tempore quo & peccare potuiſti. Ecce dixi
quare ſecurus es. Si autẽ tunc agere vis ipſam pœnitẽ-
tiam quando peccare iam non potes,peccata te dimiſe-
runt,non tu illa. Sed vnde ſcis,inquit,ſi forte deus mi-
hi miſereatur,& dimittat mihi peccata mea? Bene di-
cis frater,bene dicis,vnde ſcio: & ideo tibi do pœniten-
tiam,quia neſcio. At ille inquit, Ergo dimitte cauſam
meã deo. Quid tu me verbis affligis, & non iudici me
deo dimittis? Illius iudicio te cõmitto,eius iudicio me
cõmendo. Nam ſi ſcirem nihil tibi prodeſſe,non te ad-
monerẽ,nõ te terrerẽ. Duę res ſunt,aut ignoſcetur tibi,
aut nõ tibi ignoſcetur. Quid horũ tibi futurũ ſit,neſcio,
ſed do cõſiliũ: Dimitte icertũ,& tene certũ. Et dũ viuis
age pœnitẽtiam veram,vt cũ veneris in iudicium dei,
C nõ a deo cõfundaris,ſed ab eo in regnum iducaris,hoc
pręſtante domino noſtro Ieſu Chriſto,cui eſt honor &
gloria in ſecula ſeculorum.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE FVGA SECVLI.

Qua ratione homo impediatur vt a terrenis ſe exue-
re,mentemq; eleuare,& ſemper aſcẽdere ſine diuino
auxilio nõ poſſit. Et quod aſcendere volens,non læ-
ta ſeculi & amœna,ſed plena doloris & luctus ſequi
debeat. Quod etiã ſaluus eſſe volens, a Chriſto do-
ceatur vt ſupra mundum aſcendat, & hoc ſeculum
fugiat. Caput I.
Quod etiã lex doceat ſeculũ eſſe fugiẽdũ,& deũ ſequẽ-
dum. Et de abſolutione quatuor quęſtionũ ſecũdum
myſticum intellectũ per adaptationẽ ad diuerſa ge-
nera virtutũ iuxta quatuor quę poſita ſunt in lege cir
ca vrbes ad refugia diſpoſitas. Caput II.
Quod pręmemorata virtutũ genera etiã in Apoſtolo
non adumbrata,ſed expreſſa habeantur, vt ex dictis
ipſius aperte demonſtratur. Caput III.
Quid ſit fugere ſeculum, cum exhortatione vt fidei
ſuffragio ſubnixi accedamus ad ſedem gratiæ, hoc D
ſeculum & eius contagionem fugientes,neq; fugere
erubeſcentes,cum glorioſum ſit ita fugere,quemad-
modum ex fuga Iacob & aliorum ſanctorũ patrum
demonſtratur. Et ꝗ beata etiam ſit fuga quam Ia-
cob ſuſcepit. Caput IIII.
Cur hinc fugere debeamus, & quomodo tranſire cum
Moyſe,vt videamus deum,calceamẽta pedum ſol-
uendo. Quomodo etiam relinquere vmbram huius
vitæ,& cum ſancto Dauid euolare,etſi non vt aqui-
la, ſaltem vt paſſer, etiam ſi non ad cælum, ſaltem
ad montes. Caput V.
Qua ratione volens fugere,velociter & diligenter fu-
gere debeat: quo etiã fugiendũ ſit,& ad qđ bonũ ani-
mas noſtras erigere debeamus. Caput VI.
Quod non mediocris ſit cauſa cur hinc fugere debea-
mus. Quodq; nõ impigre malitia huius ſeculi fugiẽ
da ſit,& quid ſit hinc fugere. Cur etiã malitia in ter-
ris verſetur & ſæuiat. Qua præterea ratione domi-
nus Ieſus vindictam diaboli autoris malitiæ diſtu-
lerit,neq; eadem ſententia in ipſum,& in hominem
dicta ſit. Caput VII.
Quomodo hinc animo fugere poſſimus, etſi corpore
retineamur. Quod etiam hinc,quia tempus breue
eſt,fugiamus,ne cum prętereunte figura mũdi ope-
ra noſtra noſq; ipſi prętereamus: quod ſi cauere veli- E
mus,mandata dei non prætereamus, neq; diſcipli-
næ alicuius profectum, quemadmodum Ioſeph fe-
cit,& in Sara oſtenditur,& ſicut Iacob executus eſt.
Caput VIII.
De exhortatione quod hinc fugiamus,ſicut fugit de pa
tria ſanct9 Iacob,& ſicut cerui fugiũt ad fontes aqua-
rũ,quos & Dauid ſitiebat. Quis quoq; ſit iſte fons,
& quid hunc fontem deſiderãs facere debeat,exẽplo
Suſannę. Quomodo etiã ſicut Paul9 & Loth fuge-
runt,nos fugere debeamus. Quib9 præterea modis
quis bene fugere poſſit. Caput IX.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE FVGA SECVLI LIBER VNVS.

Qua ratiõe homo impediatur vt a terrenis ſe exue-
re,mentẽq; eleuare,& ſemper aſcendere ſine diuino au-
xilio non poſſit. Et quod aſcendere volens,nõ læta ſecu
li & amœna,ſed plena doloris & luctus ſequi debeat. F
Quod etiam ſaluus eſſe volens,a Chriſto doceatur vt
ſupra mundũ aſcẽdat,& hoc ſeculũ fugiat. Caput I.

FREQVENS nobis de ef-
fugiẽdo ſeculo iſto eſt ſermo,
atq; vtinam ꝗ facilis ſermo,tã
cautus & ſolicitus affectus.
Sed quod peius eſt,frequen-
ter irrepit terrenarũ illecebra
cupiditatum,& vanitatũ of-
fuſio mentẽ occupat, vt quod
ſtudeas vitare, hoc cogites,
animoq; volutas. Quod caue-
re difficile eſt homini,exuere autẽ impoſſibile. Deniq;
voti magis eam eſſe rem ꝗ effectus, teſtatur propheta
dicendo: Declina cor meũ in teſtimonia tua, & non in Pſal. 118.
auaritiam. Non enĩ in poteſtate noſtra eſt cor noſtrũ,
& noſtræ cogitationes,quæ improuiſo offuſæ mẽtem
animũq; cõfundunt,atq; alio trahunt ꝗ tu propoſueris.
Ad ſecularia reuocant,mũdana inſerunt,voluptuaria
ingerunt,illecebroſa intexunt,ipſoq; in tẽpore quo ele-
uare mentẽ paramus,inſertis inanibus cogitationibus

G adterrena plerúq; deÿcimur. Quis autem tam beatus
qui in corde ſuo ſemper aſcendat? Sed hoc ſine auxilio
diuino quomodo fieri poteſt? Nullo profecto modo.
Pſal. 83. Deniq; ſupra eadem ſcriptura dicit: Beatus vir cuius
eſt auxilium abs te domine, aſcenſus in corde eius. Bea
tus plane, quem delectatio nõ reuocat, quẽ voluptas nõ
inclinat, qui ad īferiora nõ reſpicit. Q̃d nec ipſius Loth
vxor potuit euadere. Quo admonitus exẽplo Apoſto
Philip. 3. lus, poſteriora obliuiſcẽs, & ea quę ſunt priora appetẽs,
feſtinabat ad brauiũ, & peruenire meruit, quia ante ſe
Chriſtũ videbat, a quo ad iuſtitię vocabatur coronam.
Sed peruenit ille qui ſeipſum ſibi abnegauit, vt Chriſtũ
lucraretur. Deniq; non ipſe viuebat, ſed viuebat in eo
Chriſtus. Nã quis inter tot paſſiones huius corporis,
inter tãtas illecebras huius ſeculi, tutũ atq; intemeratũ
ſeruare poteſt veſtigiũ? Reſpexit oculus, & ſenſum mẽ
tis euertit. audiuit auris, & intentionẽ inflexit. inhala=
uit odor, & cogitationẽ impediuit. os libauit, & crimen
reddidit. tactus cõtigit, & ignẽ adoleuit. Intrauit mors
Hiere. 9. per feneſtram, dixit propheta. Feneſtra tua eſt oculus
Matth. 5. tuus. Si videris mulierem ad concupiſcẽdum, intrauit
mors. ſi audias ſermones meretricios, intrauit mors. ſi
luxuria ſenſus tuos capiat, penetrauit mors. Et ideo
qui vult aſcendere: nõ lęta ſeculi, nõ amœna, nõ delecta
bilia, ſed plena doloris & fletus ſequatur. Melius eſt
Eccle. 7. enĩ ire in domũ luctus, q̃ in domum gaudiĩ. Deniq; nec
Adam de paradiſo deſcendiſſet niſi delectatione dece=
ptus eſſet. Pulchre igitur Dauid, qui periculoſos homi
nes etiã ipſo aſpectu fuerat expertus, beatũ illum dicit
cui ſpes omnis in dei nomine eſt. Sic enĩ non reſpicit in
H vanitates, & inſanias falſas, ſi ſemper Chriſtũ intẽdat,
ſi ſemper Chriſtum interioribus oculis aſpiciat. Vnde
Pſal. 118. iterum ad ſeipſum conuerſus ait: Auerte oculos meos
ne videant vanitatem. Vanitas circus eſt, quia nihil
prodeſt. vanitas eſt equorũ velocitas, quia mendax ad
ſalutem eſt. vanitas theatrũ eſt, vanitas ludus omnis.
Eccle. 1. Omnia vanitas, inquit, eccleſiaſtes, quæ in hoc ſeculo
ſunt. Deniq; qui ſaluus eſſe vult, ſupra mundum aſcen=
dat, quærat verbum apud deum, fugiat hunc mũdum,
terras relinquat. Non enim poteſt percipere illud quod
eſt, & eſt ſemper, niſi prius hinc fugerit. Vnde & do=
minus volens patri deo appropinquare apoſtolos, ait:
Ioan. 14. Surgite eamus hinc.

Quod etiam lex doceat ſeculum eſſe fugiendum, &
deum ſequendum. Et de abſolutiõe quatuor quęſtionũ
ſecũdum myſticũ intellectũ per adaptationẽ ad diuerſa
genera virtutũ iuxta quatuor quę poſita ſunt in lege cir
ca vrbes ad refugia diſpoſitas. Caput II.

I DOCET te etiam lex fugiendum ſeculum,
deum ſequendum. Quid enim aliud docet
Nũm. 35. cum dicit: Diſponetis vobis ciuitates ad re=
fugium, & erunt vobis refugia quo refugiat
homicida omnis qui percuſſerit animã inuitus. Et in=
Ioſue. 20. fra: Sex ciuitates ad refugia erunt vobis, tres ciuitates
dabitis trans Iordanem, & tres ciuitates dabitis in ter=
ra Chanaan? Aperte quidẽ confugientibus ob crimen
homicidiĩ, refugia propoſita ſunt. Sed ſi conſideremus
altius, quatuor ſunt quę admonent profundius eſſe ſpe=
ctanda arcana lectionis iſtius. Vnum, qua ratione ex
iis ciuitatibꝰ quae Leuitis in portionẽ ſorte obuenerũt,
ſex ciuitates ad refugiũ datæ ſint homicidiĩ crimine la=
borantibus, cur non etiam aliarũ tribuum ciuitates ad
hoc munus deputatę. Secũdum, qua ratione ſex nume
ro. nõ enĩ ocioſe numerus hic præſcriptus videtur neq;
plurium, neq; pauciorũ ciuitatũ. Tertium, cur tres vl=
tra Iordanẽ ciuitates, & tres in regione Chananęa diſ=
poſitę ſint, quę refugio peccantibus forent. Quartum,
cur denumeratio & definitio tẽporis comprehenſa ſit
intra quod habitet homicida in ciuitate refugiĩ, quoad
moriatur ſacerdos magnus, & poſt mortem ſacerdotis K
magni reuertatur homicida in ciuitatem habitationis
ſuæ. De ſingulis ergo oportet dicere, atq; eo ordine quo
propoſuimus, quęſita abſoluere. Competeter itaq; Le=
uitarum ciuitates datas ad refugium, primo explican=
dum eſt. Cõgrue autẽ promiſſum liquet, quia Leuitę fu=
gitantes ſunt mundi huius, vt placeant deo: relinquunt
patriã, parentes, filios, omnẽ cognationẽ, vt adhęreant
vni deo. Deniq; & Abrahæ dictũ eſt: Exi de terra tua, & Gene. 12.
de cognatione tua, & de domo patris tui. Sed forte di=
cas: Leuita non erat. Sed habebat in lumbis ſuis Le=
uin, vt legimus ad Hebręos ſcriptum. Et dominus Le Hebræ. 7.
uitis dicit cum diſcipulis ſuis, hoc eſt apoſtolis dicit: Si Luc. 9.
quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat
crucem ſuam, & ſequatur me. quanq̃ ad omnes iam di=
ctum ſit: Vos autẽ genus electum, regale ſacerdotiũ, 1. Petri. 2.
gens ſancta, populus in adoptionẽ. Venit plenitudo,
reliquiæ ceſſarunt. Chriſtus enĩ omnes vocauit, omni=
bus profecto patet, vt omnes ſequatur, omnibus regnũ
propoſitũ, & vita ęterna. Ergo cui deus portio eſt, nihil
debet curare niſi deum, ne alterius impediatur neceſſi=
tatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc
religiõis cultui, atq; huic noſtro officio decerpitur. Hæc
enim vera eſt ſacerdotis fuga, abdicatio domeſticorũ,
& quædam alienatio chariſſimorũ, vt ſuis ſe abneget
qui ſeruire deo geſtit. Recte ergo fugaces fugacibus cõ=
mendauit æternæ legis ſanctio, vt qui hunc mundum
obliti ſunt, eos recipiant qui peccata ſua condẽnantes
atq; opera, obliuionem vitæ ſuperioris exoptent, & ſe=
cularia quę geſſerint, abolere deſiderent. Fugitans igi= L
tur eſt ſuorum ſacri altaris eius miniſter. Vnde domi=
nus quaſi princeps ſacerdotũ, formã leuitis in euange=
lio dans ſuo dixit: Quę eſt mater mea, aut qui ſunt fra= Mat. 12.
tres mei? Hoc eſt, non agnoſco matrem, nõ recognoſco
fratres, ignoro proximos. Mater mea & fratres mei ii
ſunt qui audiunt verbũ dei, & faciunt. Solum ergo ver=
bum dei nouit miniſter, cum eos nouit in quibus ope=
ratur dei verbum. Et ideo exul eſt mundi, fugitans cor=
poris, fugitãs paſſionum, qui abdicat ſe omnibus, vt ſo=
lus remaneat, ſicut Helias dixit: Et ego relictus ſum ſo 3. Reg. 19
lus. Sed non erat ſolus, cum quo erat Chriſtus. Et ipſe Ioan. 16.
dominus relictus eſt ſolus. Sed non ſum, inquit, ſolus,
quoniam pater mecũ eſt. Eſt etiam illa cauſa, quia le=
uitæ miniſtri ſunt dei. Et ideo ipſorum ciuitates fugiẽ=
tibus homicidis per legem deputantur, quia ipſius eſt
diuina mandata exequi circa eos qui crimen morta=
le admiſerint. Neſcit eccleſia publicas leges, ſuas no=
uit. Vt dominico ſacerdos obediat imperio, audi leui=
tam dicentẽ: Tradidi huiuſmodi ſatanæ in interitũ car 1. Cor. 5.
nis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini noſtri Ieſu Chri
ſti. Percuſſus igitur leuitico gladio moriatur ſenſus car
nis in nobis, vt viuat anima noſtra. Niſi enim ſenſus M
carnis occiderit, nullus poteſt eſſe vitæ fructus eternæ.
Sex autẽ ciuitatũ refugia ſunt ita, vt prima ciuitas ſit
cognitio verbi, & ad imaginẽ eius forma viuẽdi. Qui=
cunq; eam cognitionem fuerit ingreſſus, tutus a pœna
eſt: ſecũdum quod & dominus ait: Iam vos mũdi eſtis Ioan. 15.
propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Et alibi: Ioan. 17.
Hęc eſt autem vita ęterna, vt cognoſcant te ſolũ deum
verum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Hęc eſt igitur ci=
uitas velut Metropolis, cui adiacent aliæ quinq; ciui=
tates leuitarũ. Secunda eſt ciuitas, conſideratio diuinæ
operationis, qua creatus eſt mundus. Tertia ciuitas, cõ
tẽplatio poteſtatis regię, & maieſtatis æternę. Quarta
ciuitas, propitiationis diuinę cõtuitus. Quinta ciuitas,
legis diuinę cõtẽplatio, quę pręcipit quid faciendum ſit.
Sexta quoq; ciuitas, portio legis quę pręſcribit quid nõ
faciendum ſit. Quanta abundantia diuinæ miſericor=
diæ, quantæ diuitiæ pietatis eius, vt ſingulorũ ſtudia
fragilitateſq; humanæ cõditionis conſiderãs, quibus &
inuiti ac reluctantes ad culpam ducimur, & non volum=

A tiria delicta vicii illecebris frequēter cōmittimus, diuer-
ſa nobis refugia proponat, ſex videlicet vrbium, vt quo
numero mūdus formatus eſt, eodem numero aduerſus
mundana vitia, & ſeculi huius naufragia remediū pro-
uideretur. Primū igitur eſt remediū, vt ſi boni propoſi-
ti viro culpa irrepſerit, is ſine vlla cōperendinatione, ſi
perfectam velit habere ſecuritatē, ad ipſam rerū omniū
arcem properet, vbi verbum eſt dei in illo ſinu patrio, id
eſt, arcano ac receſſu dei, vbi eſt fons ſapiētiæ, vnde pro
morte, vitæ æternæ hauriat potum immortalē. Secū-
dum eſt remedium, vt qui nō poteſt cognitionē boni il-
lius prælibare, & tardior vel ingenio eſt, vel fidei cōpre-
henſione, quā veloci mentis vigore atq; ingenii acumi-
ne ad cognitionis ſummā contēditur, ſaltem opera do-
mini conſideret, atq; ex his quę facta ſunt, tanti cōtēple-
tur operis autorē, quoniā ex his bonis quæ ſunt in con-
ſtitutione iſtius creaturæ (bona enim valde ſunt, ſicut
dominus dixit) bonum illud ſummū atq; æternum cō-
prehenditur. Qui ordo rerum, quæ diſciplina, quę gra-
tia? Nonne his q̃uis tardum ingenium diligere autorē
ſuum prouocatur? Etenī ſi parētes quia nos genuerūt,
amamus: quāto magis diligere debemus creatorē pa-
rentum, autorēq; noſtrum? Ergo operatoria virtus dei
etſi nō videtur, tamē ex ſuis operibus ęſtimatur, opera-
toremq; opera ſua produnt, vt intelligatur qui nō com-
Ioan. 10. prehēditur. Vñ & dñs ait: Si mihi nō creditis, vel ope-
ribus credite. Bona igitur etiā hęc ciuitas ad refugium,
quę ædificatoris ſui teſtificatur gratiā, & affectum no-
B ſtrum excitat, vt eius ſimus cupidiores, qui tātā nobis
fabricę huius videatur cōtuliſſe pulchritudinē. Tertius
ordo eſt regalis poteſtatis cōtemplatio, vt ſubiiciamur
regi, ſi nō deferimus tanq̃ parenti. Metus enī præſiden-
tis plerūq; ſit obediens poteſtati, qui eſt ſaluti ingratus,
vt neceſſitatē ſobrietatis agnoſcat qui noluit ac nequi-
uit gratiam pietatis agnoſcere. Corrigit ergo neceſſi-
tas, quem pietas prouocare debuerat. Hæ ſunt tres ci-
uitates trans Iordanem, perfectiori prudentiæ ad refu-
gium datę, vt primo culpā fugiamus inductione animi
conformis ad imaginē dei. Ita enī creati ſumus, dicēte
Gene. 1. deo: Faciamus hominē ad imaginē & ſimilitudinē no-
ſtram. Hæc ergo primæ illius ciuitatis lex eſt. Deinde
ſi per fragilitatē carnis, & mundi illecebras, ita mētem
noſtram formare nō poſſumus, reuerentia paternæ ge-
nerationis, & ſedulitate prolis peccatū leuemus. Chari-
1. Petri. 4. tas enī multitudinē peccatorū operit. Qui ergo ad ima-
ginem dei eſſe nō potuerit, ſit ad plenitudinem charita-
tis. Illa ciuitas culpā excludit, hęc ſoluit. Hęc deniq; lex
Deute. 6. ſecundę ciuitatis: Diliges dñm deum tuū ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Sed ſi
rurſus anguſti animi & imminuti ſunt qui abundantiā
charitatis & gratiā recipere nō poſſunt, habes tertiā ci-
uitatē, vt diuinę poteſtatis formido te ſobriū faciat, &
Mat. 4. inflectat metus. Et hęc lex tertia: Dñm deū tuū adora-
bis, & ipſi ſoli ſeruies. Hæ igitur præcipue virtutes, &
C ideo paucorū, nō pluriū, ſupra Iordanē poſitę, vt expri-
mas quaſi imago archetypū, diligas quaſi filius patrē,
adores quaſi ſubdit⁹ regē. Qui enī Iordanē trāſierint,
Iordanis autē deſcenſio eorū dicitur, Qui deſcenderint
ergo ex illis ſuperioribus virtutibus ad hęc inferiora, id
eſt, in quibus integritas, charitas, humilitas vacillaue-
rit, habēt propria homini refugia quę petant, vt qui ob-
noxii delictis, & inflexi vitiis ſunt nō voluntariis, ſperēt
dñm ſibi recōciliari poſſe ſi veniā petant, ſperēt poſſe ſe
corrigi ſi pręcepta ſequātur cæleſtium mandatorū, qui-
bus aut informamur ad innocentiam, aut reuocamur a
culpa. Hæ igitur intra Iordanē ciuitates ſequēdæ ſunt,
vt propitiemus nobis deū, ſequamur quæ iubet, vite-
mus quę prohibet. Sit ergo propitiādæ diuinitatis am-
bitio, ſequendæ pręceptionis obeditio, interdictę pręua-
ricationis cautio, quibus propitiatoriā dei miſericordiā
& nomotheticen eius prouidentiā, vel inſtitutorū obſe-
quio, vel interdictorū declinatione veneremur. Quar- D
tum ſupereſt, quod ait: Quia vſq; ad illud tēpus erit in Ioſue. 20.
ciuitate refugii homicida ille, donec moriatur ſacerdos
magnus. In quo ſecūdum literam hæret interpretatio.
Primū ipſa fuga ſorte magis q̃ æquitate alicuius exa-
minis definita, deinde in cauſis paribus impar euētus.
Poterat enī fieri vt poſt homicidæ illius refugiū ſequē-
ti die obiret magnus ſacerdos. Quę autem ſub incerto
ſententia? Ergo quia hæret litera, quęramus ſpiritalia.
Quis eſt iſte magnus ſacerdos, niſi dei filius, verbum
dei, cuius aduocationē pro nobis habemus apud patrē,
qui exors eſt omniū voluntariorum & accidentiū delī-
ctorū, in quo conſiſtunt omnia quę in terris ſunt, & quę
in cęlo? Vinculo enī verbi cōſtricta omnia ſunt, & eius
continētur potētia, & in ipſo conſtant, quoniam in ipſo
creata ſunt omnia, & in ipſo habitat omnis plenitu-
do. Et ideo omnia manēt, quia diſſolui illa nō ſinit quæ
ipſe conſtringit, quoniam in eius voluntate conſiſtunt.
Omnia enim quoad vult ſuo imperio coercet & regit,
& naturali concordia ligat. Viuit igitur verbum dei, &
maxime in animis viuit piorum, nec vnquā moritur
plenitudo diuinitatis. Nunquā enim moritur ſempiter-
na diuinitas, & æterna dei virtus. Sane moritur nobis
ſi a noſtra anima ſeparatur, non quo morte corrumpa-
tur, ſed quo diſſoluatur atq; exuatur mens noſtra ab
eius coniunctione. Mors enim vera eſt, verbi & ani-
mæ ſeparatio. Deniq; ſtatim incipit anima peccatis pa-
tere voluntariis.

Quod præmemorata virtutū genera etiā in Apo- E
ſtolo nō adumbrata, ſed expreſſe habeantur, vt ex dictis
ipſius aperte demonſtratur. Caput III.

HABEMVS hęc genera, non adumbrata,
ſed expreſſa, virtutum, in Apoſtolo, dicente
eo: Ita quod in me eſt, promptus ſum & vo- Roma. 1.
bis qui Romæ eſtis euangelizare. Non enī
erubeſco euāgeliū. Virtus enī dei eſt in ſalutem omni
credenti, Iudęo primū, & Gręco. Iuſtitia enim dei in eo
reuelatur, id eſt, in eo qui credidit. Deniq; addidit: Ex fi-
de in fidem, ſicut ſcriptū eſt, Iuſtus autem ex fide viuit.
In quo igitur iuſtitia dei reuelatur, niſi in eo qui confor-
mis eſt imaginis dei? Habes primū præceptū ad ima-
ginem. Secūdum, quia inuiſibilia illius per ea quæ fa-
cta ſunt intelliguntur, id eſt, ſempiterna virtus eius &
diuinitas operibus eius cognoſcitur. hæc eſt operatoria
virtus. Tertium de imperiali poteſtate, quia verbū dei
regale eſt, & iudiciale, & plenum iuſtitiæ ſacerdotalis,
remunerationē bonorum actuum, & retributionē ma-
lorum venturis in iudicium ſuum ſentans: de quibus
ait Apoſtolus: Scimus autem quoniam iudicium dei Roma. 2.
eſt ſecūdum veritatem in eos qui talia agunt. Itaq; qui
veritatem & iuſtitiam dei cognouit, non debet ea age-
re quæ morte digna ſint. Sequitur bonitas dei propitia-
toria, vtiq; de qua dicit: An diuitias bonitatis eius, & F
patientię, & longanimitatis contēnis? Ignoras quoniā
bonitas dei ad pœnitentiam te adducit? id eſt, debet te
adducere, prouocare, vt quia bonus eſt deus, ſperare
poſſis tuorum peccatorum indulgentiam. Non vult
enim vindicare, qui eſt paratus ignoſcere. Subtexuit
etiam legiſlationē, id eſt, nomotheticen, vt ſi quis contē-
platione diuinæ bonitatis reſoluitur, & magis ad ne-
gligentiam q̃ ad pœnitentiam prouocatur, legē ſequa-
tur: Quoniam & quicunq;, inquit, ſine lege peccauerūt,
ſine lege & peribunt: & quicūq; in lege peccauerunt, per
legem iudicabūtur. Lex autem gemina eſt, naturalis
& ſcripta. Naturalis in corde, ſcripta i tabulis. Omnes
ergo ſub lege, ſed naturali. Sed nō eſt omniū, vt vnuſ-
quiſq; ſibi ſit lex. Ille autem ſibi lex eſt, qui facit ſponte
quæ legis ſunt, & in corde ſuo ſcriptum opus legis oſtē-
dit. Habes quæ bona legis ſint, quæ tamen non ſolum

G ſcire vel audire perfunctorie, ſed etiã facere debemus.
Non enĩ auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed fa=
ctores legis iuſtificabũtur. Cognouiſti etiam quę mala
ſint. Primũ natura ipſa boni operis magiſtra eſt. Scis
nõ furandũ, & ſeruum tuũ ſi furtũ tibi fecerit verberas,
& ſi quis ad vxorem tuã affectauerit, perſequẽdum pu=
tas. Quod ergo in alijs reprehendis, ipſe committis?
Qui prędicas nõ furandum, furaris? Qui dicis nõ adul
terandum, adulteras? Secuta eſt etiam lex quę data eſt
per Moyſen. Per legem autem agnitio peccati. Acce=
piſti etiam quid declinares, & ea agis quę prohibita co=
gnoſcis? Lex autẽ quid operatur, niſi vt omnis mũdus
fieret ſubditus deo, quia nõ ſolum hebræo lata eſt, verũ
etiam aduenam vocauit, quę non excluſit proſelytum?
Sed quia & lex os omniũ potuit obſtruere, non potuit
mentem conuertere, ideo vltimũ remedium poſtremę
illius ciuitatis debebatur, in quo eſſet refugiũ ſalutare,
vt mors principis ſacerdotũ ab omĩ nos mortis libera=
ret formidine, atq; exueret metu. Quis ille eſt, niſi de quo
Ioãnis. 1. lectum eſt: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi:
quẽ propoſuit deus propitiationẽ per fidẽ in ſanguine
Roma. 3. ipſius ad oſtenſionẽ iuſtitię ſuæ? Accipe autẽ quia ipſe
princeps eſt ſacerdotũ magnus. pater iurauit de eo di=
Pſal. 109. cens: Tu es ſacerdos in ęternum. Recte in ęternũ, quia
alij tẽporales omnes ſub peccato: hic autẽ impræuari=
cabile habet ſacerdotiũ. Omnes ſub morte, hic autem
ſemper viuẽs, quoniã qui ſaluare alios poteſt, ipſe peri=
Hebrę. 7. re quẽadmodũ poſſet? Talis enim, inquit, nobis dece=
bat. Recta elocutio. Siquidem & apud eos qui verbo=
rum & elocutionũ delectum habuerunt, huiuſmodi in=
uenitur, dicente alio, loco editiore q̃ victoribus decebat.
H Quod ideo non prętерii, vt ſciamus quia apoſtolus na
turalibus magis q̃ vulgatis aut ſecũdum artem vtitur
verbis. Talis ergo, inquit decebat, vt eſſet princeps ſa=
cerdos, iuſtus, ſanctus, innocens, immaculatus, ſegrega
tus a peccatoribus, & excelſior cælis factus. Hoc eſt igi=
tur verbũ, quod ſupra celos habitans illuminat omnia.
vnde & vnctus naturaliter legitur a deo patre: quia lu=
men eſt verum, quod illuminat omnem hominẽ ve=
nientem in hunc mundum. Hoc eſt verbum dei in quo
eſt magnum ſacerdotium, cuius Moyſes in illo veſti=
mento principis ſacerdotũ indumenta deſcribit intelli=
gibilia, quod virtute ſua induit mundũ, & tanq̃ eo ami=
ctus fulget in omnibus. Induit etiã cognationẽ generis
humani per huius corporis ſuſceptionẽ, & inenarrabilẽ
charitatem, infundens ſe omnibus ſpiritu & plenitudi=
ne diuinitatis ſuæ, de cuius plenitudine omnes accepi=
mus: vt ſciamus ſupereminentem ſcientię charitatem
Chriſti, & impleamur in omnẽ plenitudinẽ dei. Caput
eſt enim omniũ Chriſtus, ex quo totũ corpus producি=
tur, & mutua ſibi connexione coniungitur, incrementũ
ſui in ædificationẽ charitatis accipiens. Hoc eſt igitur
I verbum, quod ſupereminet, quod Moyſi in illius arcæ
Exodi. 25. teſtimonij ædificatione dicit: Immittes in arcam teſti
monia quæcunq; dabo tibi, & facies impoſitionẽ propi
tiatorij. Et infra: Impones propitiatorium ſuper ar=
cam deſuper, & immittes teſtimonia quę dabo, & inno=
teſcã tibi inde, & loquar tibi deſup. hoc eſt, inde vbi ſup
cælos eſt, vbi apud patrem eſt, inde tibi loquar.

Quid ſit fugere ſeculum, cum exhortatione vt fidei
ſuffragio ſubnixi accedamus ad ſedem gratiæ, hoc ſecu
lum & eius contagionem fugientes, neq; fugere eru=
beſcentes, cum glorioſum ſit ita fugere, quemadmo=
dum ex fuga Iacob & aliorum ſanctorũ patrũ demon=
ſtratur. Et q̃ beata etiam ſit fuga quam Iacob ſuſcepit.

Caput IIII.

ACCEDAMVS itaq; fidei ſuffragio ſub=
nixi, & eius remigijs ſubleuati, ad illam ſe=
dem gratię, fugiẽtes hoc ſeculum, & eius cõ
tagionẽ. Hoc eſt autẽ fugere, abſtinere a pec
catis, ad ſimilitudinẽ & imaginẽ dei formã virtutũ aſſu K
mere, extẽdere vires noſtras ad imitationẽ dei ſecundũ
menſurã noſtræ poſſibilitatis. Vir enĩ perfectus, ima=
go & gloria eſt dei. Vnde & dñs ait: Perfecti eſtote, ſi= Matth. 5.
cut & pater veſter qui in cælis eſt, perfectus eſt. Hoc eſt
igitur ſimilẽ eſſe dei, habere iuſtitiã, habere ſapientiã, &
in virtute eſſe perfectum. Deus enĩ eſt ſine peccato. Et
ideo qui peccatũ fugit, ad imaginẽ eſt dei. Non eſt igi=
tur dubiũ q̃ is qui a peccato eſt abſtinẽs, fugit. Vnde &
Apoſtolus clamat: Fugite fornicationẽ. Perſequũtur 1. Cor. 6.
enim nos peccatorũ illecebrę, perſequitur libido. Sed tu
fuge tanq̃ furioſam dominã, quæ ſi comprehẽderit, nec
die nec nocte requieſcere ſinit, exagitat, vrit, incẽdit. Fu
ge auaritiã, ne te interius cõprehẽdat. Fuge inuidiam,
quæ non ſolum alienos, verũ multo magis eum quem
poſſederit, lacerare cõſueuit. Fuge perfidiam, ne te ſuis
inuoluat retibus. Vnde & dñs ait: Cũ autẽ perſequen= Mat. 10.
tur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam. Quod ſi in alia
perſequẽtur, vos in aliã fugite. Amẽ dico vobis, nõ cõ=
ſummabitis ciuitates Iſrael, donec veniat filius homi=
nis. Etenĩ q̃uis propter infirmitatem carnis fugam no=
bis ſuadere videatur, tamẽ melius fugit qui fugit illece
bram ſecularem, vt nõ teneatur diuitiarũ ſuarũ ſolicitu
dine, nõ theſauri contẽplatione, non vitæ iſtius cupidi=
tate, ſed directa animi intẽtione feſtinet ad gloriam re=
gni cæleſtis, properet ad coronam, nec terrenorum con
tinuata ſui corporis paſſiõe reuocetur. Fuga ergo mors
eſt vel celebrata, vel adumbrata. Et forte illas exprimit
refugij legitimi ciuitates, vt cõfugiamus ad virtutum
culmina, quas pro pręmiis bono fœneratori alibi diſpẽ=
ſat dicens: Quia in modico fidelis fuiſti, eris poteſta= Lucæ. 19.
tem habens ſuper decem ciuitates. Sed quia legẽ imple L
uit, qui potuit dicere: Non veni ſoluere legem, ſed im= Math. 5.
plere: perfectiorẽ numerũ remunerationis indulget. Nõ
ergo erubeſcamus fugere. Glorioſa enim hæc fuga eſt,
fugere a facie peccati. Sic fugit Iacob matre ſua dicen=
te. Dixit enim Rebecca: Exurgens fuge in Meſopota= Gene. 27.
miã. Sic fugit & Moyſes a facie regis Pharao, ne eum
aula regia coinquinaret, ne irretiret potẽtia. Deniq; pre=
tioſius Ęgypti diuitiis eſtimauit opprobrium Chriſti.
Sic fugit etiã Dauid a facie regis Saul, a facie Abſalõ.
Deniq; fugiens augebat incremẽta pietatis, qui & inſi=
diatori pepercit, & parricidæ ſalutem rogauit. Sic fugit
& populus Hebręorũ, vt fides eius & vita inter fluctus
ſibi aperiret viam. Fuga illa erat trames innocẽtię, vir=
tutis via, pietatis aſſumptio. Audeo dicere: Sic fugit
Ionas in Tharſis, nõ corporis fuga, ſed mẽtis aſcẽſione, Ionæ. 1.
qui vſq; ad Chriſti aſcendit ſimilitudinẽ, vt fieret typus
Chriſti. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus die=
bus & tribus noctibus, ſic erit & filius hominis in corde
terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Nam ſi ſic non
fugiſſet, nunq̃ de ventre ceti eſſet auditus. Sed ſi dubi=
tas, doceat te Rebecca q̃ beata ſit fuga quã ſuſcepit Ia=
cob. Suaſit Rebecca: Fuge inquit, in Meſopotamiã M
Et Iſaac dicit: Surgens vade in Meſopotamiã in do=
mum Bathuel. In hymnis vel oraculis a pleriſq;, vt an=
te nos ſcriptum eſt, Bathuel ſapientia dicitur: interpre=
tatione autẽ latina, filia dei ſignificatur. In domũ ergo
ſapientię mittitur Iacob, & accipere admonetur vxorẽ
a filiabus Laban, qui habitabat in Charris, quod ſigni
ficat cauernas, in quibus ſpecies eſt ſenſuum, qui ſunt
tanq̃ in cauernis corporis, vt viſus in oculis, auditus in
auribus, odoratus in naribus, in ore ſapor. Qui enĩ de=
lectatur hoc mũdo, & tripudiat in voluptatibus corpo=
ris, obnoxius eſt ſenſuum paſſionib9, atq; in his habitat
& diuerſatur. Vnde ei dicit Rebecca, habitando pau=
cos dies cũ illo, nõ multo tẽpore, ne corporeis coloretur
voluptatib9, & ſeculi capiatur illecebris. Perſuadet autẽ
habitare, vt diſcat ſtudioſius diſciplinę virtutes ſenſuũ,
& velut ſitus quoſdam carnis atq; regiones, vt ſe cogno
ſcat, & nouerit vehementiam carnis, quid & qua cauſa

A creditum ſit, quemadmodum vnuſquiſq; ſenſus opere=
Mat. 5. tur. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum
eam. Male ſic videt oculus. Videat ergo ocul⁹: & fun=
gatur ſuo munere, non lubricæ mentis imperio diriga
tur ad lapſum, vt vitium referat pro officio. Breue er=
go tempus ad cognoſcendos ſenſus, vel potius experiē
dos datur, & fortaſſe tenerioris adoleſcētiæ prima ex=
ordia: ſtatimque reuocatur, ne diutius titubet in lubri=
co, & diuidua quadam inundatione corporis huius ſe=
culi mergantur animi interiora veſtigia. Cum autem
vel expertus fuerit, vel ſteterit in inſtabili & incerto at=
que humido ſolo, reuocatur a matre patientia vel per=
ſeuerantia quæ dicit: Mittam ad te, & accerſiam te in=
de, vt & illic in lubrico tutum portum inuenias ſapien=
tiæ, quæ te non ſinat tanquam in naufragio fluctuare,
& reuerſus perſeuerare circa dei noueris cultum, & ſis
in conuentu gentium, ſignificans eius fide eccleſiā gen=
tium congregandam. His igitur patientiæ & perſeue=
rantiæ inſtructus diſciplinis, profectus Iacob copulam
ſibi acquiſiuit de ſapientiæ domo, conſortem propoſi=
ti, opimam dote prudētiæ, cum qua vitæ tempora ſine
vlla offenſione tranſcurreret. Audito igitur theſauro
ſapientiæ, variarum ſibi omnium inſtituit gregem, ſedu=
lum, rationabilē, virtutum plurimarum diuerſitate ful
gentem. Vnde & iactantia carnis eius recidit, quod ſi=
gnificat femoris ſtupor, ſalua ſacra interpretatione my
ſterii. His ergo virtutib⁹ velut gradib⁹ quibuſdā mēs
B eius aſcendit in cælum, & dei ſecreta cognouit, & con=
firmatus eſt & repletus, vt Laban ſcrutans domū eius
nihil apud eum inane, nihil vacuum reperiret, nulla ſi=
mulacra, nullam effigiem vanitatis. Non enim apud
eū erat imago, ſed veritas: non effigies ignauiæ, ſed ſo=
lida forma iuſtitiæ, & veræ virtutis expreſſio intelligi=
bilis. Itaque Laban perſcrutatus eſt domū eius ſpiri=
talē, & non inuenit effigies. Plena enim erat non figu=
rarum, ſed negociorū. Potuiſſet autē inuenire funda=
menta virtutum & culmina, niſi cæcitatem cordis, &
perfidæ mentis caliginem detuliſſet. Deniq; ea impro=
bitatis cæcitate ſuffuſi mētem Sodomitæ oſtium ne=
quaq̄ ſancti Loth inuenire potuerūt. Vñ eñi mens im
pia videre potuit viri ſancti vel exitū vel ingreſſū? Ipſe
Ioan. 14. quoq; dominus in euangelio ait: Venit enim princeps
mundi huius, & in me inuenit nihil. Quomodo nihil
inuenire potuit in eo in quo plenitudo diuinitatis ha=
bitabat, & habitabat corporaliter, de quo virtus exibat
& ſanabat omnes? Quomodo nihil inuenire potuit in
ſoliditate virtutis, vbertate ſapiētiæ, integritate iuſti=
Ioan. 20. tiæ? Ipſe dixiſti domine: Plenus ſum. ipſe dixiſti: Mit=
C te manum tuam in latus meum, & noli eſſe incredul⁹,
ſed fidelis. Miſit manum qui non credebat, & dominū
te & deum reperit. Non ergo tu vacuus, ſed ille cæcus
& inanis princeps iſtius mundi, qui neſcit niſi ſua cer=
nere, neſcit niſi ſua inuenire: ea quæ Chriſti ſunt, neſcit
agnoſcere. Aut ſi ſic, quemadmodum plerique habēt,
Nō inueniet in me nihil, hoc eſt, nō inueniet in me ma
litiam, quia malitia nihil eſt. non inueniet mortuum,
quia mortuus non eſt. Sed quomodo mortuum inue=
niret in eo, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non
ſunt, tanquam ea quæ ſunt? Non inueniet, inquit, pec=
catum in me, qui mundi peccatum abſtuli. Quomodo
enim nihil habet, qui omnia habet? Et quod plus eſt,
Ioan. 16. omnia habet quæ pater habet, ſicut ipſe ait: Omnia
quæ pater habet, mea ſunt.

Cur hinc fugere debeamus, & quomodo tranſire
cum Moyſe vt videamus deum, calceamenta pedum
ſoluendo. Quomodo etiam relinquere vmbram hu=
ius vitæ, & cū ſancto Dauid euolare, etſi non vt aqui=
la, ſaltem vt paſſer, etiam ſi non ad cælum, ſaltem ad
montes. Caput V.

FVGIAMVS ergo hinc, vbi nihil eſt, vbi D
inane eſt omne quod magnificum putatur
eſſe, vbi & qui ſe putat aliquid eſſe, nihil eſt,
& omnino non eſt. Vidi, inquit, impium ſu= Pſal. 36.
perexaltatum & eleuatū vltra cedros Libani, & trāſi=
ui, & ecce non erat. Et tu tranſi ſicut Dauid, tranſi ſicut
bonus ſeruus, vt dicatur tibi: Tranſi recumbe. Tranſi
ſicut Moyſes, vt videas deum Abraham, Iſaac & Ia=
cob, & videas viſum magnum. Sed ſi videre vis, ſol=
ue calceamentum pedum tuorum, ſolue omne vincu=
lum iniquitatis, ſolue vincula ſeculi, relinque calceamē
tum quod terrenum eſt. Ideo Ieſus ſine calceamento
auro & argento Apoſtolos deſtinauit, ne ſecum terre=
na portarent. Qui enim bonum quærit, non in cal=
ceamento, ſed pedum velocitate & decore laudatur, di=
cente ſcriptura: Quā ſpecioſi pedes euangelizantium pa= Eſa. 52.
cem, euangelizantium bona. Solue ergo calceamentū
pedum tuorum, vt ſpecioſi ſint ad euangelizandum.
Solue dixit, nō liga. Solue vt tranſeas, & illum quem
mirabaris in terra impiū, nihil illic eſſe, nihil poſſe re=
perias. Tranſi igitur, hoc eſt, fuge de terris, vbi malitia
eſt, vbi auaritia. Ideo dicit tibi Dauid: Declina a malo Pſal. 33.
& fac bonum. Declinare, fugere eſt vtiq;. Malum au=
tem in terris, bonum in cælo eſt. Vnde & addidit: In=
quire pacem, & ſequere eam. Pax in cælo eſt. Denique
de cælo veniens dicit: Pacem meam do vobis, pacem Ioan. 14.
relinquo vobis. Ergo quia fugienda & declinanda ſunt
mala, mala autem in terris, in terris iniquitates, fu=
giamus terrena, ne nos comprehendant iniquitates,
quæ etiam ſanctum comprehenderunt Dauid, ſicut i= E
pſe teſtatur dicens: Comprehenderunt me iniquitates Pſal. 39.
meæ, & non potui vt viderem. eo quod fumo iniqui=
tatis oculus animæ cæcatur, ne videat quæ ſunt luci=
da. Sic ergo & Laban bona Iacob videre nō potuit, &
princeps huius mundi gloriam Chriſti. Sed forte di=
cas: Cur igitur Iacob ad Laban miſſus eſt, ſi Laban
reprehenſibilis? Si nomen conſideremus, candidus di=
citur Latine. ergo ad ſplendidiora iubetur egredi Ia=
cob. Sed quia carnalis erat, melius intelligimus ſplen=
didiora vitæ huius. Quaſi nondum perfectus, primo
ad eum vadit, apud quem ad horam exultaret in luce
eius. Filios autem deteriores habebat, id eſt, tolerabi=
lius nomen q̄ opera. Et ideo & matris conſilio, & di=
uino oraculo, & ipſius Iacob amatoris diſciplinæ vo=
luntate cito deſeritur ac derelinquitur. Vbi condit au=
tem ſimulacra ſancta Rachel, id eſt, eccleſia vel prudē=
tia? Quæ eccleſia inanes ideas & vanas neſcit ſimu=
lacrorum figuras, ſed veram nouit trinitatis ſubſtan=
tiam. Denique vmbram aboleuit, ſplendorem gloriæ
manifeſtauit. Relinquamus ergo vmbram, qui ſolem F
quærimus. deſeramus fumum, qui lumen ſequimur.
Fumus iniquitas eſt, quia ſicut fumus oculis, ſic iniqui
tas vtentibus ea vmbra eſt vitæ. Vmbra enim eſt no Iob. 8.
ſtra hæc vita in terra, ſicut Iob dixit. Quid autem hic
niſi tentationes? Omne tempus in ſolicitudine, omnis
vita in moleſtiis. In medio, inquit, laqueorum ambu= Eccl. 9.
labis. Et alius in via qua ambulabat, extentos ſibi, ſed Pſal. 141.
abſconditos laqueos querebatur, ne deprehenſus cade=
ret. Volebat fugere ſicut paſſer, ſed adhuc laqueus con
tritus non erat. Periit, inquit, fuga a me. Grauatas ha= Ibidem
bebat pennas per illam tenebroſam aquam in nubib⁹
aeris, & fortaſſe euolare non poterat. Denique illas pē
nas quærebat accipere vt euolaret & requieſceret, ſicut
ſcriptum eſt: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, Pſal. 54.
& volabo & requieſcam? Vbi enim volatus, ibi re=
quies. Denique alibi dicit: Si dormiatis inter medios Pſal. 67.
cleros, pennæ columbæ deargentatæ. Sed fortaſſe
dicas: Quomodo ergo hic dicit fugam a ſe periſſe,
qui ſupra dixerat: Si ſumpſero pennas meas ante lu= Pſal. 138.
cem? Nunquid cōtrariū eſt? Abſit. Multa enim iuſto=
rum certamina. Nūquid ſemel Athleta luctat? Quo=

G tiens poſt coronas multas vincitur? In alio certamine
quotiens qui ſæpe vicerat, interdum fluctuat, & in in-
certo hæret? & ſæpe fit vt fortibus fortis congrediatur,
maioraq; oriãtur certamina, vbi maiora virium docu-
menta. Ergo Dauid vbi fugam quærebat vt euaderet
aduerſarium, & non inueniebat pennas ſuas, ancipiti
fluctuabat certamine. Siquidem vbi in poteſtate habet
pennas ſuas, titul⁹ pſalmi in finem eſt, id eſt, perfectio-
nem & conſummationem victoriæ. Denique quaſi vi-
ctor dicit: Domine probaſti me, & cognouiſti me, tu co
gnouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionẽ meã. Me-
rito habebat facultatem volandi, qui pennas reſurre-
ctionis acceperat. Hic autem adhuc in ſpelunca eſt, id
eſt, in carne, in antro quodam iſtius corporis, cum rege
Saul filio duntiæ, & intelligibilis illius principis pote-
ſtate decertans, qui non videtur, ſed intelligitur. vnde
& pſalmi titulus, intellectus eſt, quẽ tamen Dauid po-
ſitus in carne concluſit, ſed vt concluderet rogando me-
ruit. Deniq; a voce precationis cœpit. Adde illud quod
ille ex perſona ſaluatoris pſalmus dicitur, iſte ex perſo-
na Dauid, qui in poteſtate non habebat victoriam, ſed
ſperabat a Chriſto, & ipſe tamen poſteaq̃ expandit ad
deum manus ſuas tanquam pennas animæ ſuæ, &
confugit ad dominum, & ſpiritusſancti deductionem
popoſcit, quo cognoſceret viam per quam poſſet aſcen-
dere, inclinari vidit cælos vt Chriſtus deſcenderet, &
rogauit vt eum leuaret manu ſua. Aut forte ideo pen-
H nas ſuas iam non quærebat, quia perfectior factus ma-
num Chriſti deſiderabat. Qui vult igitur manu Chri
ſti leuari, ante ipſe euolet, habeat pennas ſuas. Qui fu-
git ſeculum, pennas habet, etſi ſuas non habet: ne for-
te ille ſolus non habeat ſuas, qui poteſtatem habet vo-
landi: ſi ſuas inquã non habet, ab eo qui habet accipiat.
Pſal. 54. Qui fugit ergo ſeculum, volat. Ecce, inquit, elongaui
fugiens, & manſi in ſolitudine. Euolauit ergo Dauid,
ſicut nycticorax in domicilio. Si autẽ ad Chriſtum re-
feras, euolauit in corporis paſſione, vt ſub vmbra alarũ
ſuarum protegeret populos nationum. Euolauit diui-
nitate, manſit corpore, atq; habitauit in deſerto, vt plu-
res fierẽt deſertæ filiĩ, q̃ eius quæ habebat virum. Illud
ergo corpus ſequamur, vt & nos reſurgamus. Vbi enĩ
corpus, ibi & aquilæ. Qui non poteſt vt aquila volare,
volitet vt paſſer. Qui non poteſt ad cælum, volet ad
montes, fugiat ante valleſtria, quæ cito corrumpuntur
humore, & ad montes tranſeat. Tranſiuit ad montes
Segor nepos Abrahæ, & ſaluus fact⁹ eſt. quæ autẽ nõ
potuit aſcendere affectu fœmineo reclinata, ſalutem a-
miſit. Appropinquantibus montibus æternis, domi-
Mich. 2. nus dicit per Micheam prophetam: Surgite hinc, quia
I non eſt vobis hic refrigeratio. Propter ſpurcitiam cor-
rupti eſtis corruptione, perſecutionem paſſi eſtis. Et
Luc. 21. dominus dicit: Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiãt ad mõ-
tes. vbi mons Sion, & ciuitas pacis Hieruſalem, nõ ter
renis, ſed viuis cõſtructa lapidibus, & decem milia an-
gelorum, primitiuorum eccleſia, perfectorum ſpiritus,
iuſtorum deus, qui in ſanguine ſuo melius locutus eſt
q̃ Abel. Ille enim vindictam clamauit, hic indulgen-
tiam. Ille peccatum fratris accuſat, hic peccatum mun-
di remiſit. Ille prodidit crimẽ, hic texit, ſecundum quod
Pſal. 31. ſcriptum eſt: Beati quorum tecta ſunt peccata.

Qua ratione volens fugere, velociter & diligẽter fu
gere debeat: quo etiam fugiendum ſit, & ad quod bonũ
animas noſtras erigere debeamus. Caput VI.

SED qui fugit, velociter fugiat, ne com-
prehendatur. Velociter deprædetur hunc
mundum, vt Hebræus Ęgyptum. Qui
parturit, parturiat, ne onuſto & degrauato
iniquitatibus mentis vtero fugere non poſſit: & fugiat
non quaſi lactantem ferens, ſed quaſi expeditum: non
paruulum geſtans, ſed perfectum in Chriſto exhibẽs: K
fugiat non quaſi feriatus in ſabbato, ſed tanquam ope-
rarius in negocio, nec tanquam ſterilis in frigore, ſed
tãquam opimus in meſſe. Ideo enim dictum eſt: Ora- Mat. 24.
te ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Fuga ergo
hæc fœcunda virtutum eſt, nõ effœta meritorum. Fu-
ga hæc neſcit frigus timoris, tremorem mortis, con-
tractionem ſolicitudinis, diſſolutionis ocium, laſciuiæ
ferias, torporem lentitudinis, ſed vitæ cæleſtis requi-
rit impigrũ viatorẽ, regni ſuperioris cõpetitorẽ ſtrenuũ,
diuitẽ agricolã, qui fruct⁹ ſuos cogat, et cogẽdo diripiat.
Quid enim aliud a te o homo quæritur, niſi vt timeas Deut. 10.
dñm, requiras eum, poſt ipſum ambules, comprehen-
das vias eius? In quo, inquit, comprehẽdam dominũ?
Si comprehendam in holocauſtis? Non in decem mi-
libus hordorum, non in milibus arietum: non in fructi-
bus impietatis reconciliatur dominus, & peccata redi-
muntur, ſed in bona vita domini gratia comprehendi-
tur. Renunciatum eſt, inquit, tibi homo quid ſit bonũ,
aut quid dominus requirat a te. Quid aliud niſi vt fa-
cias iuſtitiam, & diligas miſericordiam, & paratus ſis
ire cum domino deo tuo? Dicit ergo euangelium: Sur- Ioan. 14.
gite, eamus hinc. Dicit tibi lex: Poſt dominum deum
tuũ ambulabis. Didiciſti quomodo hinc fugias: quid
moraris? Dicit tibi euangelium iterum: Progenies Mat. 3.
viperarum, quis vobis demonſtrauit fugere ab ira vẽ-
tura? Et dicit hoc illis qui veniebãt ad baptiſmũ pœni L
tentiæ. Ergo pœnitentia fuga eſt bona. Gratia dei fu-
ga eſt bona, in qua eſt aſſumptio fugientis. Deſertum
fuga eſt bona, ad quod fugit Helias, Heliſæus, Ioan-
nes baptiſta. Fugit Helias mulierem Iezabel, id eſt, ef- 3. Reg. 19
fuſionem vanitatis, & fugit ad montem Oreb, quod ſi-
gnificat exiccationem, vt ſiccaretur in eo carnalis pro-
fluuium vanitatis, & cognoſceret plenius deum. Erat
enim ad torrẽtem Chorrad, quod eſt cognitio, vbi ab-
undantiam profluentem diuinæ cognitionis hauri-
ret, ita fugiens ſeculum, vt nec cibum corporis huius
exquireret, niſi quem aues detuliſſent miniſtræ, quan-
quam eſca eius plerumque terrena non fuerit. Denique
quadraginta diebus in virtute eſcæ quã acceperat, am-
bulabat. Vtique non mulierem fugiebat propheta tã-
tus, ſed ſeculum. An mortem timebat qui ſe obtulerat
requirenti, & qui dicebat ad dominum: Recipe ani-
mam meã? tædium vitæ iſtius ſuſtinens, nõ cupidita-
tem: ſed fugiebat ſecularem illecebram, & conuerſatio-
nis maculoſæ contagionem, & impiæ ac præuarica-
tricis nationis ſacrilegia. Salomon quoque in mulie-
ris illius ſpecie corruptelam ſeculi hui⁹ exponit, & me-
retricias artes declinandas edocet. Hæc eſt mulier alie
na & fornicaria, a qua te vt cuſtodias adhortatur. Ne
declines in vias ſeculi cor tuum, ſed colloces illud i ma-
nu domini, in qua eſt cor regis. Qui enim ſeipſum re-
git, quod pluris eſt q̃ aliis imperare, cor eius in manu
dei eſt, & quo deus vult conuertit illud. Non mirum ſi
conuertit in bonum, qui perfectæ bonitatis eſt. In ma-
nu ergo dei ſumus, vt bonum quæramus, illud bonum
incorruptibile atque incommutabile, de quo dicit A-
mos propheta: Exquirite bonum, & non malignum, Amos. 5.
vt viuatis, & ſic erit vobiſcum dominus deus omnipo-
tens. Quomodo dixiſtis: Odio habuimus mala, & di-
leximus bona? Vbi ergo bonus deus, ibi bona ſunt
quæ deſiderauit videre Dauid, & viſurum ſe credidit,
ſicut ipſe ait: Credo videre bona domini in terra vi- Pſal. 26.
uentium. Illa enim bona ſunt quæ manent ſemper,
quæ non queunt temporis vel ætatis mutatione cor-
rumpi. In illis bonis eſt qui deum quæſiuerit & in-
uenerit. Vbi enim cor hominis, ibi & theſaurus Mat. 6.
eius eſt. Non enim ſolet bonum datum deprecan-
tibus dominus denegare. Ergo quia bonus domi-
nus eſt, & maxime ſuſtinentibus ſe bonus eſt, ipſi ad-
hæreamus, cum ipſo ſimus tota anima noſtra, toto cor-

A de, tota virtute, vt ſimus in lumine eius, & videamus
eius gloriam, & delectationis ſupernæ fruamur gra-
tia. Ad illud igitur bonum erigamus animas noſtras,
vt in illo ſimus, atq; in ipſo viuamus. Ipſi adhæream°,
quod eſt ſupra omnem mentem, & omnem conſidera-
tionem, & pace vtitur perpetua ac tranquillitate. Pax
autem ſupra omnem mentem eſt, & ſupra omnẽ ſen-
ſum. Hoc eſt bonum quod penetrat omnia, & omnes
in ipſo viuimus, atq; ex ipſo pendemus, Ipſum autem
Mat. 10. ſupra ſe nihil habet, ſed eſt diuinum. Nemo eñi bonus
niſi vnus deus. Quod ergo bonum, diuinum: & quod
Pſal. 103. diuinum, bonum. Et ideo dicitur: Aperiente te manũ,
implebuntur omnia bonitate. Per bonitatem enim dei
nobis vniuerſa tribuuntur, merito bona, quibus nihil
admixtum eſt mali. Hæc bona promittit ſcriptura fi-
delibus, dicens: Quæ bona ſunt terræ, manducabitis.
Boni ergo illius ſimiles ſimus, vt quæ bona ſunt adipi
ſcamur. Bonum quod eſt, ſine iniquitate eſt, ſine do-
lo, ſine aſperitate, cum gratia, cum pietate, cum ſyn-
ceritate & beneuolentia, charitate, iuſtitia. Itaque o-
mnes virtutes, bonitas tanquam mater fœcunda am-
plectitur.

Quod nõ mediocris ſit cauſa cur hinc fugere debea-
mus. Quodq; non impigre malitia huius ſeculi fugiẽ-
da ſit. Et quid ſit hinc fugere. Cur etiam malitia in ter-
ris verſetur & ſæuiat. Qua præterea ratione dominus
B Ieſus vindictam diaboli autoris malitię diſtulerit, neq;
eadem ſententia in ipſum & in hominem dicta ſit.

Caput VII.

EST igitur non mediocris cauſa cur hinc fu-
gere debeamus, vt perueniamus a malis ad
bona, ab incertis ad fidelia & plena veritatis,
a morte ad vitam. Ipſe quoq; dominus dicẽ-
do: Poſui ante te bonum & malum, vitam & mortẽ:
demõſtrauit quia bonum vita eſt, ſed æterna. Si enim
hæc obnoxia ſeculo, atq; eius malignitati: vtiq; illa eſt
bona, quæ non corrumpitur & mutatur, quæ nullo vi-
tio degenerat, quæ virtute acquiritur. Fugiamus ergo
malitiã ſeculi huius, in quo ipſi dies, inquit, mali ſunt,
& fugiamus impigre. Ideoq; Eſaias clamat: Conuale-
ſcite manus remiſſæ, & genua diſſoluta, id eſt, non cor-
poris ſed animæ genua cõualeſcite, vt directum ad cæ-
li altiſſima mentis veſtigiũ poſſit attolli, vt ſit doctri-
na ſolidior, vita maturior, gratia plenior, prudentia cir-
cũſpectior. Hoc eſt enĩ fugere, ſcire quo tẽdas, ableuare
ſe a ſeculo, ablenare ſe a corpore, ne iterũ fruſtra ſe aliq;
C extollat, & inflata mẽte carnis ſitæ nõ teneat caput, &
dicat̃ de his: Fugerũt, & nõ viderũt. Sed hoc eſt fugere
hinc, mori elemẽtis iſtius mũdi, abſcõdere vitã in deo,
declinare corruptiones, nõ attaminare cupiditates, ne-
ſcire quæ ſunt mundi iſtius, qui nobis varios gignit do
lores, exinanit cum repleuerit, cũ exinaniuerit replet.
Et hæc omnia inania & vacua, in quibus nullus ſoli-
dus eſt fructus. Mortuus eſt diues, & nihil habet, quia
non eſt in deum diues: & ideo inſipiens, quia ſapientia
cultura eſt dei: abſtinere autem a malis, diſciplina eſt.
Quis ergo non fugiat malitiæ locum, officinã impro-
bitatis quæ interire neſciat? Deniq; non ocioſe ſignum
poſitum eſt ſupra Cain, ne quis eum occideret, vt ſigni
ficaretur quod nõ extinguatur & auferatur a terris ma
litia. Timebat Cain ne occideretur, quia fugere neſcie-
bat. Augetur enim & cumulat̃ ipſo vſu malitia, & eſt
ſine moderatione, ſine fine dolo & fraude decernẽs, quę
factis ſuis ꝑdit̃, & ſanguine perẽptorũ, ſicut & Cain ꝑ-
ditus eſt. Verſatur itaq; in terris malitia, & ideo roga-
mus voluntatem dei fieri i terris ſicut & in cælis, vt &
hic ſit innocentia. Itaq; malitia quoniam illic iam locũ
non habet, hic circuit, hic ſæuit, ſeſeq; infundit, non mũ
dano illo merſa diluuio, non Sodomitano exuſta incẽ-
dio. Deniq; grauius poſtea in ſeminariis pullulauit, vſ- D
que in ipſum parricidales ac ſacrilegas iniiciẽs manus
vniuerſorum autorem ſalutis. Lex factum damnat, nõ
aufert malitiam. Ipſe dominus Ieſus peccatum dona-
uit, † autorẽ eius diſtulit, vt eſſet per quẽ iuſti probarẽ- † dánauit
tur. Etenĩ quia malum deus non fecit, ſed nequitia dia-
boli inſeruit: vindictã deus diſtulit, vt ab ipſis quos de-
ceperat, diabolus vinceretur. Exercentur ergo decepti
vt & precium luant facilitatis, & ſumant ſtudia virtu-
tis, induſtriam cautionis. Vnde ait: Eſtote aſtuti ſicut Mat. 10.
ſerpentes. Quare ſicut ſerpentes? Vt & ille ſpolietur
ſuo, & qui alios exuere voluit, amittat quæ ſunt ipſius,
non venena, ſed merita naturæ. Deniq; deiicitur ille, cũ
tu aſcenderis. Scriptum eſt enim: Videbã ſatanam ſi- Luc. 10.
cut fulgur cadentem de cælo. Non fulgur, inquit, ſed ſi-
cut fulgur, quia ſuum lumen amiſit, quod habebat an-
tequam tibi tuum lumen vellet auferre. Verum forte
dicas quia & de ſaluatore legimus quia ſicut fulgur Luc. 17.
coruſcans de ſub cælo, ita erit & aduẽtus filii hominis.
Bene & hic ſicut fulgur, quia hic ſupra fulgur. Denique
fulgur de ſub cælo, lumen autem verum ſupra cælum.
Ergo ſatanas ſicut fulgur, quia amiſit quod habuit, tu
autẽ recepiſti quod amiſeras. Nõ enĩ ita circa illũ ſicut
circa te ſoluta eſt ſentẽtia. Nã Chriſti gratia quæ te re-
ſoluit, illum adſtrixit. Manet enĩ maledictio directa in
ſerpentem propter tuam deceptionem. Sic enim dictũ
eſt ad eum: Maledictus tu ab omnibus pecoribus ter- Gene. 3.
ræ. Omnium enim cõmunis inimicus eſt, qui fuit ho-
ſtis bonorum, & pro iis damnatur quos adhuc non læ
ſerat: quoniam qui hominẽ læſit, cui illa omnia ſubie-
cta ſunt, læſit omnia. Cõmunem etenim legem ſoluit,
qua & ipſe homini cum cæteris ſubditus eſt: ideo com E
muni odio omnium atq; execratione maledictio eius
oneratur. Genus autem dãnationis, non mors ſed pœ-
na diuturna eſt. Super pectus, inquit, tuum & ventrem
ambulabis. Premẽda enim fuit noxia conſcientia, &
proterenda malitia, fraudulentumq; ſecretum tanquã
a dei facie relegandum: ſimul oſtenditur quod terrena
malitia ſit, quæ in terrã recumbetur. Deniq; addidit: Et
terram edes omnes dies vitæ tuæ. Deſcribi quidẽ hic
natura ſerpentis videtur, ſed magis omne vas malitiæ
deſcribitur, omnis ſerpens improbitatis, qui in ventrẽ
ſe deiicit, atque intra ſe venenum ſuum claudit, & int°
in pectore ſuo voluit, cogitationibus ſuis lubricus, &
ſuper fraudes ſuas ambulãs, ſuis dolis ſeipſe implicãs,
mouens ſemper atq; excagitans ſua venena cum cogi-
tat, ventrem quoq; hoc eſt, ſeminarium cordis ſui pro-
ferens. Vnde pulchre Dauid ait: Alienati ſunt pecca- Pſal. 57.
tores ab vtero, errauerunt a vẽtre, locuti ſunt falſa. Fu-
ror illis ſecundum ſimilitudinem ſerpẽtis, ſicut aſpidis
ſurdæ & obſtruentis aures ſuas, quæ non exaudiet vo-
cem incantantium, & venefici, cum incantatur a ſapiẽ- F
te. Propter hoc etiã illud pulchre dictum videtur quod
in libro prophetico legimus: Ventrem meum doleo, Hiere. 4.
ventrem meum doleo, quia ibi eſt malitia, vbi debet eſ-
ſe innocentia, & illud plus laborat quod in nobis debet
eſſe tranquillius, atque id nequitiæ veſtigiis proculca-
tur, ſtimulatur vnguibus, proceſſu quodam improbi-
tatis incrementoq; concutitur, vbi eſt genitale ſemina-
rium poſteritatis æternæ. Videtur quidem hoc ad id
eſſe referẽdum quod dolebat periſſe quos creauit filios
& ſuſcepit, ſed multo magis q̃ in ventre ſuo verbi ſemi
narium non habebant. Ideo ventrem ſuum dicit, quaſi
precioſiſſimum. Precioſus enim mentis vterus eſt, in
quo fœcunda ſeges conſiliorum verbi ſemine pullula-
re conſueuit, & vitæ totius ſolent atq; virtutum ac di-
ſciplinarum quædam membra formari. Sed vt reuer-
tamur ad propoſitum, quod malitiam deus reprimen-
dam, interimq; abolendam putauerit, ait ad ſerpentẽ:
Et inimicitias ponam inter te & inter mulierem, & ſe- Gene. 3.
mẽ tuũ & ſemẽ mulieris. Ipſa tibi ſeruabit caput, & tu

G illius calcaneum. Vbi inimicitiæ ſunt, diſcordia eſt, no-
cendiq; ſtudium. vbi nocẽdi ſtudium, ibi malitia poni-
tur. Ergo diſcordię inter ſerpẽtem & mulierem, diſcor-
diæ malitia ſubeſt. Non eſt ergo ſublata malitia. De-
niq; ſeruatum eſt ſerpenti vt calcaneum mulieris & ſe-
minis eius obſeruet, quo noceat, & venenum ſuum in-
fundat. Non ergo ambulemus in terrenis, & ſerpẽs no-
bis nocere non poteſt. Sumamus euangelicum calcea-
mentum quo venenum ſerpentis excluditur, morſus
eius hebetatur, vt ſimus calceati pedes in euangeliũ.
Et fortaſſe ideo Moyſes iubetur ſoluere calceamentũ
pedum ſuorum, vt ſumeret calceamentum euangelii,
vel quia non Moyſi, id eſt, non prophetis, ſed Apoſto-
lis prædicatio euangelii debebatur. Ea eſt quam ſupra
diximus, dicta in ſerpentem ſentẽtia, in hominẽ quoq;
cuiuſmodi dicta ſit, conſideremus. Maledictus eſt ille
qui autor eſt culpæ, ſed non maledictus eſt iſte qui alie-
na fraude deceptus eſt: tamen quia non ſeruauit man-
datum dei, operum ſuorum labore damnatur. Maledi-
citur ſane terra, ſed in operibus peccatoris, & maledici-
tur donec reſoluatur in terram. Ideo ergo deus ſuſcepit
carnẽ, vt maledictum carnis peccatricis aboleret, & fa-
ctus eſt pro nobis maledictum, vt benedictio abſorbe-
H ret maledictionem, integritas peccatum, indulgentia
ſententiam, vita mortem. Suſcepit enim & mortem,
vt impleretur ſententia, ſatisfieret iudicato per maledi-
ctum carnis peccatricis vſq; ad mortem. Nihil ergo fa-
ctum eſt contra ſententiam dei, cum ſit diuinæ cõditio
impleta ſentẽtiæ. Maledictum enĩ vſq; ad mortẽ, poſt
mortem autẽ gratia. Mortui ergo ſeculo ſumus, quid
adhuc ſeculo deſeruimus? Mortui ſumus cum Chri-
ſto, quid adhuc vitæ huius actus requirimus? Mortẽ
enim Christi in corpore noſtro circumferimus, vt & vita
Chriſti in nobis manifeſtet. Non ergo iam noſtrã illã
vitam, ſed Chriſti vitam viuimus, vitam innocentiæ,
vitam caſtimoniæ, vitam ſimplicitatis, omniumq; vir-
tutum. Cum Chriſto reſurrexerimus, in ipſo viuam⁹,
in ipſo aſcendamus, vt ſerpens calcaneum noſtrum qđ
vulneret, in terrenis reperire non poſſit.

Quomodo hinc animo ſurgere poſſimus, etſi corpo-
re retineamur. Quod etiam hinc quia tẽpus breue eſt
fugiamus, ne cum prætereunte figura mundi opera no-
ſtra, noſq; ipſi prætereamus: qđ ſi cauere velimus, mã-
data dei nõ prætereamus, neq; diſciplinæ alicuius pro-
fectum, quemadmodum Ioſeph fecit, & in Sara oſten-
ditur, & ſic Iacob executus eſt. Caput VIII.

FVGIAMVS hinc. Potes animo fugere,
etſi retineris corpore. Potes & hic eſſe, & ad-
I eſſe ad dñm, ſi illi adhæreat aĩa tua, ſi poſt i-
pſum cogitationib⁹ tuis ambules, ſi fide non
ſpecie vias eius ſequaris, ſi ad ipſum confugias. Eſt enĩ
refugium & virtus, cui dicit Dauid: Ad te confugi, &
nõ ſum deceptus. Ergo quia deus refugium, deus autẽ
in cælo, & ſupra cælos: vtiq; hinc illo cõfugiẽdũ eſt, vbi
pax, vbi requies ab operib⁹, vbi epulemur ſabbatũ ma-
gnum, ſicut dixit Moyſes: Et erunt ſabbata terræ vo-
bis eſcæ. Epulatorium enim & plenum iucunditatis &
tranquillitatis eſt, requieſcere in deo, & eius delectatio-
nem videre. Qui ergo confugimus ad deum, ad mun-
dum reuertemur? Qui peccato mortui ſumus, peccata
repetemus? Qui renũciauimus ſeculo & vſui eius, ite-
rum in luto eius hærebimus? Fugiamus hinc, quia tẽ-
pus breue eſt. Audi quomodo fugias. Et qui habent
1.Cor.7. vxores, ita ſint ac ſi non habeant: & qui flent, tanquam
non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes:
& qui emunt, tanquam non poſſidentes: & qui hoc mũ-
do vtuntur, tanquam non vtantur. Præterit enim fi-
gura huius mundi. Non ergo cum prætereunte figu-
ra mundi opera noſtra prætereant, ne etiam ipſi præ-
tereamus, ſed maneamus in veritate. Si maneamus in k
Chriſto, manemus in veritate, & cũ eo manebimus, &
non præteribimus, ſed dicemus: Benedictio domini Pſal. 128.
ſuper vos, benediximus vobis in nomine domini. Qui
enim prætereunt, non poſſunt dicere quia non dixerũt
prætereuntes viam: benedictio domini ſuper vos, quẽ-
admodum dixit propheta. Itaque ſi volumus nõ præ-
terire opera noſtra, non prætereamus mandata dei, nõ
prætereamus requirendi Ieſu domini diligentiam, e-
merendi eius gratiam. Non præteriuit eum illa mu-
lier quæ vſq; phariſæi domum ingreſſa, in qua Chri- Luc. 7.
ſtus recumbebat, in pedes eius ſuperfudit vnguẽtum.
Nõ prætereamus diſciplinæ alicuius profectum, ſicut
etiam Ioſeph adoleſcẽtulus nõ præteriuit, quia fratres
ſuos requirebat, & ad eum feſtinabat locum in quo pa-
ſcebãt oues, & cum cognouiſſet quia in Dothaim ſunt,
perrexit eo. Significatur autẽ illo verbo Dothaim, de-
fectus idoneus, id eſt, vanarum opinionũ defectus non
mediocris, ſed perfectus & plenus, in quo profectus eſt
animæ. Sapiens enim quando monuit, addidit: Defi-
ciunt enim ſeculares opiniones, quæ mulieribus in-
firmis comparantur. Vnde pulchre quo oſtenderetur
Sara ad profectum veniſſe vt generaret riſum & læti-
tiam, Defecerunt, inquit, Saræ fieri muliebria. Bona Gene. 18.
ergo defectio cupiditatum, defectio vanitatis, quia ve-
ritatis adiectio eſt. Vnde & ſanctus Dauid ait: Defe- Pſal. 118.
cit in ſalutare tuum anima mea. Paritura enĩ erat quæ
conceſſerat & promiſerat deus, paritura lætitiam, & ſo-
briam illam iucũditatis ebrietatem, paritura ante ex- M
pectatum ingenium celeritate partus, fœta ſapientiæ.
Denique & de aliis Hebræis mulieribus habes quia
Hebrææ prius pariunt q̃ veniant obſtetrices, eo q; ani- Exodi. 1.
mæ iuſtorum non expectent artes & diſciplinas pro-
pter inuentionum genera, nec requirant adiumenta ge-
nerandi, ſed ſponte partus ſuos fundant, expectationẽ-
que præueniant. Nec minus impiger ad inueniendum
q̃ ad exequendum Iacob, cui cum mater dixiſſet vt in-
ferret patri eſcas, definitionum genera ſuppetiſſe cerni-
mus. Nam & cito inuenit, & inuentorum ſuorum au-
torem teſtificatus eſt deum, in quo & diligentiæ pala-
ma, & ingenii ſanctificatur vbertas. Prima ergo defi-
nitio in inuentione. Quod inuenitur, quæritur: et quod
quæritur, temporis eſt: quod temporis eſt, vtique dili-
gentiæ eſt. Ingenium igitur diuini eſt muneris. quod
autem diuini muneris, hoc naturæ. Ingenium ergo na-
turæ eſt, inuentio diligentiæ. Illud ſine tempore, hoc
indiget tempore. Ideoque illud in tempore præſto eſt,
hoc in ſpatio temporis inueſtigatur. Illud ſupra nos, L
hoc vero ad nos refertur. Quærenti igitur patri cibum
verbi, Non enim in ſolo pane viuit homo, ſed in omni Mat. 4.
verbo dei, Talem cibum quærebat Iſaac, Talem ci-
bum eſuriuit Petrus quando vidit crediturі gentilis
populi myſteria, Eſau præſto non habuit cibum ſpi-
ritalis & velocioris ingenii. Dum ille venatur & quæ-
rit, & prædarum atque agreſtem ſermonem ſuggere-
re parat, præuenit Iacob celeri inuentione, & miti
& prope domeſtica reſponſione ſuaue verbum mini-
ſtrans, quo eum mulceret ac delectaret. Vnde mira-
tus pater ait: Quid eſt hoc, quod tam cito inueni- Gene. 27.
re potuiſti fili mi? Reſpondit Iacob: Quod tradidit do-
minus deus tuus in manus meas. Prima definitio in
interrogatione eſt, ſecunda in reſponſo. Plena igitur
omnia reperiens pater quæ erant vel ingenii vel dili-
gentiæ, definitionis conſummationẽ concluſit dicens:
Ecce odor filii mei tanquam odor agri pleni, cui be-
nedixit dominus. Ager enim & naturale habet fer-
tilitatis ingenium, & culturæ diligentiam tempora-
lem: meritoque in eo eſt plenitudo, cui vtrunque non
deeſt ſimul. Cum addiderit, quem benedixit dominus,
videtur naturæ gratiam prætuliſſe inuentionis labori.
Et cõfirmauit Eſau dicens: Iuſte vocatum eſt nomẽ il-

A lius Iacob. Supplantauit enim me iam bis, & primo-
genita mea accepit. Sed forte dicas: In quo moram fe-
cit, qui ad venationem a patre miſſus eſt? Sed conſide-
ra quia & pater pronunciauit quia paratum habere nõ
poſſet quod ſpiritaliter petebatur, & ideo quia deficie-
bat ingenio, vel diligentiæ ſubſidium vt adiũgeret exi-
gebat. Celeritatis quoque admonet qui ait: Cape arcũ
& ſagittam. Accepit tamen & diligentiæ fructum, qui
agnoſcit ſuperius, & ſui ingenii munus. Nec immerito
domeſticos cibos detulit, qui de domeſticis ſeminis ſui
ſapientiæ ſibi acquiſiuit copulam. Bona autem diligẽ-
tia cum ſapientia, & intentio cũ ingenio naturali. De-
nique habens in promptu ſapientiæ copulam ſanctus
Iſaac, deambulabat in campo, immo abalienabatur.
Et nos primo ſapientiæ copulemur, & ſic exeamus in
campum quærere & inuenire cupientes. Multi enim
ſine ſapientia male quærunt. Et ideo Cain quia non ac
ceperat a deo prudentiã, male quæſiuit, male exiuit in
campum. Abel bene, qui perfectum ſacrificii mun⁹ im-
pleuit. Bonũ enim ſapientiæ ſacrificium, bona eſt ho-
ſtia fides, & oĩs virtus. Deniq; ſapientia interfecit ſuas
Prou. 9. hoſtias, & miſcuit in cratere vinũ ſuum. E ideo vt inſi-
pientibus gentilibus potum fidei daret, ad creatorem
ſuum conuocauit eos, dicens: Qui eſt inſipiens, diuer-
tat ad me. Et egentibus ſenſu dixit: Venite & edite de
meis panibus, & bibite vinum quod miſcui vobis. De
hoc cratere Plato in ſuos libros transferendum puta-
uit, ad cuius potum vocauit animas, ſed eas explere
B neſciuit, qui potum nõ fidei, ſed perfidiæ miniſtrabat.

De exhortatione quod hinc fugiamus, ſicut fugit de
patria ſanctus Iob, & ſicut cerui fugiũt ad fontes aqua-
rum, quos & Dauid ſitiebat. Quis quoque ſit iſte fons,
& quid hunc fontem deſiderãs facere debeat, exemplo
Suſannæ. Quomodo etiam ſicut Paulus & Loth fu-
gerunt, nos fugere debeamus. Quibus præterea mo-
dis quis bene fugere poſſit. Caput IX.

FVGIAMVS hinc, ſicut fugit de patria
ſanctus Iacob. Sciebat enim veram patriã
eſſe ſuperiorẽ. Fugiamus ſicut cerui ad fon-
tes aquarum, quos ſitiebat Dauid. Sitiat et
Pſal. 35. anima noſtra. Quis eſt ille fons? Audi dicentẽ: Quo-
niam apud te eſt fons vitæ. Huic fonti dicat aĩa mea:
Quando veniam & parebo ante faciem tuam? Fons
enim deus eſt. Sed qui hũc fontem deſiderat, effundat
ſuper ſe animam ſuam, vt nihil poſſeſſioni carnis relin
quat, ſed vbiq; anima ſuperfluat. Pulchre eam effudit
Suſanna, vt euaporare in ea non poſſent incendia cor-
C poris, mortis formidines, vitæ cupiditates. Effuſa ſup
ipſam anima, omne reſtinxit carnale deſiderium, ſecu-
lare ſtudiũ. Quæ etiam prodigioſorum ſenum & im-
pudentiã preſbyterorum nõ potuit flãmas reſtingue-
re, niſi in his libidinis profluuium redundaſſet. A qui-
bus cum intenderetur calumnia ſi aſſenſus negaretur
Dan. 13. adulterio, ingemuit Suſanna, & dixit: Anguſtiæ mihi
aſſunt vndiq;. Si enĩ hoc fecero, morte æterna peribo. ſi
autem non fecero, non effugiam manus veſtras. Me-
lius tamen iudicauit crimen potius fugere, q̃ periculũ.
Plorauit itaque cum crimen obiiceretur, plorauit cum
ſibi de pudica & caſta adulteri iudicium vendicarent,
non mortem deplorans, ſed caſtitatis calumniam. Re-
ligionis iniuriam plorauit, & effudit ſuper ſe non cor-
pus, ſed animam. Effudiſſet enim corpus, ſi carnalibus
acquieuiſſet. Denique cum morte damnaretur, excla-
mauit quaſi iudex reorum, arbitra calumniantium:
& innocentis conſcientiæ autoritate diuinam ſibi i iu-
dicium accerſiuit cognitionem, nõ timore mortis per-
cita, ſed arguentis cenſuræ poteſtate præcelſa. Suſan-
na ergo fugit ſeculum, & ſe deo credidit, ad illam arcẽ
ciuitatis æternæ fugiens, quæ totum mundum com-
plectitur, quoniã intra deũ ſunt omnia. Fugit & Pau- 1. Cor. 11.
lus, vt euaderet per feneſtram in ſporta demiſſus. Spar Eccle. 4.
tum enim triplex corrumpi non poſſe nouerat. Sed fu- D
git vt euãgelium domini toto orbe prædicaret: & ideo
in paradiſum rapt⁹ eſt. Et nos fugiamus per feneſtrã,
audientes præcepta domini, & viſu ſobrio, atq; oculorũ
caſtitate ſeruantes. Fugiamus ſicut Loth Sodomita-
na crimina amplius q̃ ſupplicia formidans. Magis enĩ
pius certa ſcelerum fugit contagia, qui Sodomitanis
domum clauſit, nec cohabitans, nec cogitans eos, quo-
rum flagitia neſciebat, & opprobria auerſabatur: nec fu
giens reſpexit eos, quorum conuerſationes non deſide
rabat. Fugit ergo ſicut Loth, qui renunciat vitiis, ab-
dicat ſe incolarum moribus, qui poſt ſe non reſpicit, qui
ſuperiorem illam ciuitatẽ ingreditur introitu cogita-
tionũ ſuarũ, nec recedit ex ea donec moriatur priceps ſa
cerdotũ q tulit peccatũ mũdi. Mort⁹ qdẽ ſemel eſt, ſed
moriat᷑ vnicuiq; qui baptizatur in morte Chriſti, vt cõ
ſepeliamur cũ eo, & reſurgamus cũ eo, & in nouitate vi
tæ illius ambulemus. Bene fugis, ſi cor tuum non imi-
tetur peccatorum conſilia, cogitationes eorum. Bene
fugis, ſi oculus tuus fugiat calices & phialas, ne fiat li-
bidinoſus dum moratur in vino, ſi oculus tuus aliena
declinet, vt lingua tua veritatem cuſtodiat. Bene fu-
gis, ſi non reſpondeas imprudenti ad imprudentiam il
lius. Bene fugis, ſi auferas greſſum pedum tuorum ex
ore inſipientium. Cito enim malis ducib⁹ erratur. Sed
ſi vis bene fugere, longe fac vias tuas ab eorum ſermo- E
nibus. Mortuus eſt tibi princeps ſacerdotum, tibi cru-
cifixus eſt, vt clauis eius adhæreas. Te enim in illa car
ne & tua peccata ſuſcepit, affixa ſunt in patibulo tuo-
rum delictorum chirographa, vt iam mundo nihil de-
beas, cui ſemel renunciaſti. Et recte nihil debes, cui ſup-
petit dicere: Mihi enim mundus crucifixus eſt, & ego
mundo, vt iam mortem non timeas, ſi geras Chriſtũ,
in quo potes dicere: Vbi eſt mors victoria tua? Vbi
eſt mors aculeus tuus? Etenim cum vetus homo no-
ſter affixus eſt cruci, deſtructum eſt peccatum, obtuſus
aculeus, vacuata culpa, vt vlterius ſeruire flagitiis de-
ſinamus. Abiit enim vetus homo in nobis. Nunc
autem iam non vetus homo in nobis, ſed noua eſt
creatura, habẽs in ſe ſimilitudinem Chriſti, cuius mor-
tis ſimilitudini conſepulti, imaginem vitę eius aſſum-
pſimus, alas gratiæ ſpiritalis accepimus. Sic igitur vo
late, vt dicatur de vobis: Qui ſunt iſti qui vt nubes vo-
lant, & ſicut columbæ cum pullis ſuis? vt nebulæ ve-
ſtræ rorent iuſtitiam, & columbæ pariant ſimplicita-
tem. Sic nauigate quaſi trãſfretantes mundũ, non per-
errantes, quaſi naues Tharſis, vt ad intelligibiles por- F
tus curſum dirigatis, & conuehatis diuitias maris. Sic
feſtinate vt dicatur de vobis: Leues facti ſunt ſuper a-
quilas. Ab ira enim ventura fugiendum videtis, quã
declinare poterunt qui per pœnitentiam ſibi ſpem lo-
cauerint euadendi, & reconciliationis futuræ fidem
hauſerint, per dominum noſtrum, cui regnum eſt a ſe-
culis, & nunc, & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum.
Amen.

FINIS.

CAPITA LIBRI
DE BONO
MORTIS.

De cauſa facilitatis ſcribendi de bono mortis, & qua ra
tione mors bona vel mala videri poſſit, cum argu-
mento ex deſcriptione vitæ & mortis accepto, quo
mors dicenda videatur mala. Caput I.
De tribus mortis generibus. Et quod mors tertia quæ

G eſt animę & corporis ſeceſſio, cum omnes abſoluat,
paucos delectet. Quodq; hoc nō eius ſit vitiū, ſed no-
ſtrae infirmitatis, qui delectatione vitae iſtius capi-
mur: in qua cum plus ſit amaritudinis q̄ voluptatis,
mors quae eſt finis illius, bona eſt, nec vita iſta tāto-
pere deſideranda. Caput II.

Quid ſecundum ſcripturam ſit mors, & quid vita. Et
ꝙ in hac vita ſit quędā mors bona, cum ſcilicet quis
in hac vita poſitus ſpeciem mortis imitatur, & ita
ſe agit, vt ei moriantur omnes corporis delectatio-
nes, & etiam ipſe cupiditatibus omnibus mundique
illecebris moriatur. Ad quam & ipſe Apoſtolꝰ nos
hortatur, docens iſtam mortem in hac vita poſitis
expetēdam. Et q̄uo quis ſic mortem imitet. Quibꝰ
etiam rebus deflectatur & abducatur. Caput III.

De ſolutione obiectionis qua mors arguitur nō eſſe bo-
na, quia deus eā non fecerit, & qua ratione omnifa-
riam mors ſit bonum. Quodq; ideo fruſtra homies
mortem timeant, praeſertim cum ſit finis peccati, &
ꝙ ipſa mundum redemerit. Caput IIII.

Qua ratione cōmunis omnium mors non ſit timēda.
Quomodo etiā dum in corpore ſumus, vſum mor-
tis imitantes abducere nos debeamus a nexu corpo-
ris, omniaq; terrena relinquere, conſcendere ad diui-
na, ſurgere de mundanis, fugere haec mala, & exal-
tare animam ad imaginem & ſimilitudinē dei, eiq;
munire muris ac ſpeculatore. Quomodo etiā ipſa
H debeat ingredi ī hortos atq; paradiſum, & ex illo ab-
undantiam virtutum transferre, & in hortum men-
tis trāſplantare, in quem verbum dei inuitatum de-
ſcendat, & paſcatur: & cognoſcere quos fructꝰ & ci-
bos epuletur, quibusve delectetur. Caput V.

Quomodo cauendi ſint laquei principatuum aeriorū
qui nos recte gradientes & ad altiora tendentes im-
pedire quaerunt, & ad terrena reuocare. Cap. VI.

Quomodo noſtri nobis ſint laquei cauendi. Et de mo-
leſtiis huius vitae, propter quas totam vitā odio ha-
buit Eccleſiaſtes, & mortem laudauit. Quodq; im-
pio amarior ſit vita q̄ mors, cum grauius ſit ad pec-
catum viuere, q̄ in peccato mori. Ex quibus conclu-
ditur mortem non eſſe malum. Caput VII.

Qua ratione non mors ipſa quae terribilis apud viuen-
tes aeſtimatur, ſit terribilis, ſed opinio de morte, &
de confutatione duarum cauſarum ob quas mortē
inſipientes verentur. Quodq; mors generaliter non
ſit mala, licet ſpecialiter peſſima ſit mors peccatorū.
Cur praeterea Graeci finem appellauerint mortē. Et
quātā morti ſanctus Iob laudē tribuerit. Ca. VIII.

I Quemadmodum ex recapitulatione de bono mortis,
probetur anima non mori cum corpore, & quod in
bonis demoratura ſit. Quid etiam nobis cauēdum
ſit, & quid faciēdum ſi velimus poſt mortem huius
corporis in iſtis bonis eſſe. Caput IX.

De diuino teſtimonio quo demonſtratur quod anima
non moriatur cum corpore. Et de errore hominum
qui precioſa ſtruunt ſepulchra, tanquam animae &
corporis receptacula, cū animarū ſuperiora eſſe habi-
tacula ſcripturae teſtimoniis valde ꝓbetur. Ca. X.

De iuſtarum animarum ingenti laetitia per ſeptenariū
ordinem digeſta. Ac de admonitione vt & nos ſtu-
dium adhibeamus quo anima noſtra deo appropin-
quet, & ab eo nō ſeparemur. Quo etiam modo hoc
facere debeamus. Quodq; non vereamur illum o-
mnibus debitum finem, in quo Heſdras remunera-
tionem ſuae deuotionis inuenit. Caput XI.

De conſolatiua exhortatione vt intrepide ꝑgamus ad
redēptorē noſtrum Ieſum Chriſtum, & ad patriar-
charum cōcilium, ſanctorum coetum, iuſtorumque
cōuentum, vbi paradiſus iucunditatis, parataeq; ſer-
uulis Ieſu promiſſae manſiones. qua ratione prae-
terea illuc feſtinare debeamus. Caput XII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI DE BONO MORTIS LIBER VNVS.

De cauſa facilitatis ſcribendi de bono mortis, & qua
ratione mors bona vel mala videri poſſit, cum argumē-
to ex deſcriptione vitae & mortis accepto, quo mors di-
cenda videatur mala. Caput I.

QVONIAM de anima ſu-
periore libro ſermonem ali-
quem contexuimus, facilio-
rem viam putamus de bono
mortis cōficere aliquid. Quę
ſi animae noceat, malum vi-
deri poteſt. ſi nihil autem offi-
ciat animę, ne malum quidē.
Quod autē malum non eſt,
id etiam bonum: quoniam
quod vitioſum, id malum. quod autē vitio caret, id bo-
num: ideoq; bona malis contraria ſunt, & mala bonis.
Deniq; innocentia eſt vbi non eſt nocendi voluntas, &
noxius dicitur qui non ſit innoxius, miſericors qui re-
mittat, immiſericors qui ignoſcere atq; inflecti neſciat.
Sed forte aliquis aſſerit: Quid tam contrarium q̄ vita
morti? Si ergo vita bona putatur, quomodo mors nō
eſt mala? Et ideo quid ſit vita, quid etiam mors, conſi-
deremus. Vita eſt ſpirandi munere frui, mors priua-
ri. Hoc autem ſpirandi munus apud pleroſq; in bonis
ducitur. Hoc eſt ergo vita, frui bonis: mors contra, bo- L
nis exui. Et ſcriptura dicit: Ecce dedi ante faciem tuā
vitam & mortem, bonum & malum. vitā bonum ap-
pellans, mortem malum, & illa ſibi priora, & haec
ſibi conferens. Denique vt lectionis diuinae exemplo
vtamur, in paradiſo eſt poſitus homo, vt ederet de li-
gno vitae, & caeteris paradiſi lignis, de ligno autem in
quo eſſet cognitio boni & mali, non ederet: qua die au-
tem ederet, morte moreretur. Nō ſeruauit praeceptū,
& caruit fructu, atque eiectus de paradiſo mortem gu-
ſtauit. Malum igitur mors, quae precio damnationis
infertur.

De tribus mortis generibus. Et quod mors tertia,
quae eſt animae & corporis ſeceſſio, cum omnes ab-
ſoluat, paucos delectet. Quodque hoc non eius ſit vi-
tium, ſed noſtrae infirmitatis, qui delectatione vitae
iſtius capimur: in qua cum plus ſit amaritudinis q̄ vo- M
luptatis, mors quae eſt finis illius, bona eſt, nec vita iſta
tantopere deſideranda. Caput II.

SED MORTIS tria ſunt genera. Vna
mors peccati eſt, de qua ſcriptū eſt: Anima
quae peccat, ipſa morietur. Alia mors my- Ezec. 18.
ſtica, quando quis peccato moritur, & deo
viuit, de qua ait idem Apoſtolus: Conſepulti enim Roma. 6.
ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Tertia
mors qua curſum vitae huius & munus explemus, id
eſt, animae corporiſque ſeceſſio. Aduertimus igitur
quod vna mors ſit mala, ſi propter peccatum moria-
mur: alia mors bona ſit, qua is qui fuerit mortuus, iu-
ſtificatus eſt a peccato. Tertia mors media ſit. Nam
& bona iuſtis videtur, & pleriſque metuenda. Quae
cum abſoluat omnes, paucos delectat. Sed non hoc
mortis eſt vitium, ſed noſtrę infirmitatis, qui volupta-
te corporis & delectatione vitae iſtius capimur, & cur-
ſum hunc conſummare trepidamus, in quo plus ama-
ritudinis q̄ voluptatis eſt. An non ſancti ac ſapien-

A tes viri, qui longæuitatem peregrinationis huius inge
miſcebant, diſſolui & cum Chriſto eſſe pulchrius æſti-
mantes, denique diem generationis ſuæ execrabãtur,
ſicut ille qui ait: Pereat dies illa in qua natꝰ ſum? Quid
enim eſt quo hæc vita delectatur, plena ærumnarum &
ſolicitudinum, in qua innumeræ calumniæ, & multæ
moleſtiæ, & multæ lachrymæ eorum qui affliɛtantur
moleſtiis, & non eſt, inquit, qui eos conſoletur? Et ideo
Eccle. 4. laudat Eccleſiaſtes defunctos magis q̃ viuentes. Et
optimus, inquit, ſupra hos duos qui nõdum natus eſt,
qui non vidit hoc malum. Et alibi idem Eccleſiaſtes
meliorem longæuo viro aſſeruit, quem abortum eiecit
mater ſua, quia non vidit hæc mala quæ fiunt in hoc
mundo, nec in has venit tenebras, nec in vanitate am-
bulauit ſeculi, & ideo requiem hic magis habebit qui
in hanc vitam non venit, q̃ ille qui venit. Quid enĩ bo-
ni eſt homini in hac vita, qui in vmbra viuit, nec exple-
ri poteſt cupiditatibꝰ ſuis? Et ſi repleatur diuitiis, fructũ
quietis amittit, quia cogitur cuſtodire qđ miſera aui-
ditate quæſierit, vt miſerius eas poſſideat cui prodeſ-
ſe nõ poterunt. Quid enim miſerius q̃ vt cuſtodia tor-
queat, quarum abundantia nihil proſit? Itaque ſi plena
oneris vita, vtiq; finis eius alleuamẽtũ eſt. Alleuamẽ-
tum autem bonum mors, mors autẽ finis. Mors igi-
tur bonum eſt. Neq; enim aliter gauiſus eſt & Symeõ,
Luc. 2. qui reſponſum acceperat non viſurum ſe mortem, niſi
B priuſquam videret Chriſtum domini: & cum eum parentes
in templum ducerent, ſuſcepit manibus ſuis, & dixit:
Nunc dimittis domine ſeruum tuum in pace, quaſi ne-
ceſſitate quadam teneretur in hac vita, non voluntate.
Ita dimitti petit quaſi a vinculis quibuſdã ad libertatẽ
feſtinaret. Sunt enim velut vincula quædam corporis
huius, & quod eſt grauius, vincula tentationum, quæ
nos alligant, & ad iniuriam captiuitatis adſtringunt
quadam lege peccati. Denique in exitu ipſo videmus
quemadmodum anima decedentis paulatim ſoluat ſe
vinculis carnis, & ore emiſſa euolet tanquam carcereo
corporis huius exuta gurguſtio. Deniq; feſtiuabat etiã
ſanctus Dauid de hoc loco peregrinationis exire, dicẽs:
Pſal. 38. Aduena ego ſum apud te in terra & peregrinus, ſicut
omnes patres mei. Et ideo tanquam peregrinus ad il-
lam ſanctorum communem omnium patriam feſtina
bat, petens pro huius cõmorationis inquinamento re-
mitti ſibi peccata priuſquã diſcederet de vita. Qui enĩ
hic non acceperit remiſſionẽ peccatorum, illic non erit.
Non erit autem, quia ad vitam æternam non potue-
rit peruenire, quia vita æterna remiſſio peccatorum eſt.
Ibidem. Ideoq; dicit: Remitte mihi vt refrigerer priuſquã eam,
& amplius non ero. Quid igitur tantopere vitam iſtã
C deſideramus, in qua quãto diutius quis fuerit, tãto ma-
iore oneratur ſarcina peccatorum? Ipſe dominus ait:
Matt. 6. Sufficit diei malitia ſua. Et Iacob dixit: Dies annorũ
Gene. 47. vitæ meæ quos habeo, centum triginta, minimi & ma
li, nõ quia dies mali, ſed quia nobis acceſſu dierum ma-
litiæ incremẽta cumulãtur. Nullus enim dies ſine no-
ſtro pctõ præterit. Vnde egregie Apoſtolus ait: Mihi
Phil. 1. viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. aliud ad neceſſita-
tem vitæ referẽs, aliud ad mortis vtilitatem. Chriſtus
enim nobis viuere, cui ſeruimus, cui oportet vt a ſan-
ctis ſuis in euangelii prædicatione deferatur obſequiũ.
Deniq; & Symeon qui ait: Nũc dimittis ſeruum tuũ,
propter Chriſtum expectabat. Chriſtꝰ enim rex noſter
eſt, & ideo quod rex iubet, deſerere non poſſumus & cõ
temnere. Quantos imperator terræ huius in peregri-
nis locis aut honoris ſpecie, aut muneris alicuius cau-
ſa iubet degere? Nunquid hinc cõſulto imperatore diſ-
cedunt? Et quanto amplius eſt diuinis parere q̃ hu-
manis? Viuere ergo ſancto Chriſtus eſt, & mori lucrũ.
Quaſi ſeruus enĩ non refugit vitæ obſequium, & qua-
ſi ſapiens lucrum mortis amplectitur. Lucrum eſt cu-
ſiſſe incrementa peccati, lucrum fugiſſe deteriora, & ad
meliora tranſiſſe. Et addidit: Diſſolui, & cum Chriſto D
eſſe. multo enim melius. permanere autẽ in carne, ma-
gis neceſſarium propter vos. Aliud melius, aliud ne-
ceſſarium. Neceſſarium propter fructum operis, meliꝰ
propter gratiam & copulam Chriſti.

Quid ſecundum ſcripturam ſit mors, & quid vita. Et quod in hac vita ſit quædam mors bona, cum ſcili-cet quis in hac vita poſitus ſpeciem mortis imitatur, & ita ſe agit vt ei moriantur omnes corporis delectatio-nes, & etiam ipſe cupiditatibus omnibus mundique il-lecebris moriatur: ad quam & ipſe Apoſtolus nos hor-tatur, docens iſtam mortem in hac vita poſitis expetẽ-dam. Et quomodo quis ſic mortem imitetur. Quibus etiam rebus deflectatur & abducatur. Caput III.

ERGO quoniam docuit apoſtolus eum qui
euaſerit ex hoc corpore, ſi meruerit tamen,
cum Chriſto futurum: quid ſit mors, quid
etiam vita, conſideremus. Itaque ſcriptura
docente cognouimus quia mors abſolutio eſt animæ
& corporis, & quædam hominis ſeparatio. Soluimur
enim hoc nexu animæ & corporis cũ recedimus. Vn-
de & Dauid ait: Diruptſti vincula mea, tibi ſacrificabo Pſal. 115.
hoſtiam laudis. Vincula autem vitæ huius, id eſt, con
iunctionis noſtræ quæ ex anima conſtat & corpore, ſi-
gnificari docet ſuperior verſiculus pſalmi huius: Pre-
cioſa in cõſpectu domini mors ſanctorum eius. Et ideo E
quaſi propheta præuidens ſe cum ſanctis, & qui pro de-
uotione animas ſuas in Chriſto depoſuerũt, futurum,
lætatur, quia & ipſe obtulit ſe fideliter pro dei populo
aduerſus Goliam ſingulari certamine dimicare, vt ſo-
lus commune periculum & crimẽ refelleret, vel cum ſe
morti pro domini placanda offenſione promptus obiĩ
ceret, vel cum ſe pro ſalute populi laborantis diuinę vl-
tioni paratus offerret. Sciebat enim glorioſius eſſe pro
Chriſto mori, q̃ regnare in hoc ſeculo. Quid enim præ-
ſtantius q̃ fieri Chriſti hoſtiam? Itaque cum frequen-
ter ab eo legamus domino oblata eſſe ſacrificia, hoc ta-
men loco addidit: Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Nõ
ſacrifico, inquit, ſed ſacrificabo, ſignificans illud perfe-
ctum eſſe ſacrificium, quando vnuſquiſq; domino cor-
poris huius vinculis abſolutꝰ aſſiſteret, & offerret ſe ho
ſtiam laudis, quia ante mortem nulla eſt perfecta lau- F
datio. Neq; quiſquã in hac vita poteſt definito præco-
nio prædicari, cum poſteriora eius incerta ſint. Mors
igitur abſolutio eſt animæ & corporis. Denique & in
apoſtolo docuimus lectum, Diſſolui & cum Chriſto
eſſe, multo melius. Solutio autem iſta quid aliud agit,
niſi vt corpus reſoluatur & quieſcat, anima autem cõ-
uertatur in requiem ſuam, & ſit libera, quæ ſi pia eſt,
cũ Chriſto futura ſit? Quid igitur in hac vita aliud iu-
ſti agũt, niſi vt exuãt ſe huius corporis cogitationibꝰ †, † cõtagio-nibus.
quæ velut vincula nos ligant, & ſe ab his moleſtiis ſe-
parare contendant, renunciẽt voluptatibus ſuis atque
luxuriæ, fugiant flammas libidinum? Nonne igitur
vnuſquiſque in hac vita poſitus ſpeciem mortis imita-
tur, qui poteſt ita ſe agere vt ei moriantur omnes cor-
poris delectationes, & cupiditatibus omnibus mundi-
que illecebris etiam ipſe moriatur, ſicuti mortuus erat
Paulus dicens: Mihi enim mundus crucifixus eſt, & Gala. 6.
ego mundo? Denique vt ſciamus quia eſt mors in hac
vita, & bona mors, hortatur nos vt mortem Ieſum
corpore noſtro circumferamus. Qui enim habuerit
in ſe mortem Ieſu, is & vitam domini Ieſu in cor-
pore ſuo habebit. Operetur igitur mors in nobis, vt
operetur & vita. Bona vita poſt mortem, hoc eſt, bo-
na vita poſt victoriam, bona vita abſoluto certami-
ne, vt iam lex carnis legi mentis repugnare non no-
uerit, vt iam nobis nulla ſit cum corpore mortis con-
tẽtio: ſed ſit in corpore mortis victoria. Atq; haud ſcio

G ipſe an maioris virtutis mors iſta q̃ vita ſit. Certe apo
ſtoli moueor autoritate dicẽtis: Ergo mors ĩ nobis ope-
ratur, vita autem in vobis. Vnius mors quantorũ po-
pulorum vitam ædificabat. Itaq; docet & iſtam mor-
tem in hac vita poſitis expetẽdam, vt mors Chriſti in
corpore noſtro eluceat, & illam beatam qua corrumpi-
tur exterior, vt renouetur interior homo noſter, & ter-
reſtris domus noſtra diſſoluatur, vt habitaculum no-
bis cæleſte reſeretur. Imitatur igitur mortem qui ſe a
communione carnis huius abducit, atque illis vinculis
Eſa. 58. ſoluit, de quibus tibi dicit dominus per Eſaiam: Solue
omnem colligationem iniuſtitiæ, diſſolue obligatio-
nes violentarum commutationum, dimitte cõfractos
in remiſſionem, & omnẽ circumſcriptionẽ iniquam di-
rumpe. Imitatur & ille mortẽ qui ſe voluptatib⁹ exuit,
& a terrenis cogitationibus attollit atq; ableuat, & in il
lo cæleſti habitaculo locat, in quo Paulus cum adhuc
viueret conuerſabatur. Aliter enim nõ diceret: Noſtra
autem cõuerſatio in cælis eſt. quod pariter ad præſum-
ptionem meriti poteſt meditationemq; conferri. Illic
enim erat eius meditatio, illic animę eius conuerſatio,
illic eius prudẽtia, quæ vtiq; intra anguſtias carnis hu-
ius hærere non ſolebat. Sapiens enim cum illud diui-
num requirit, abſoluit animam ſuam corpore, & eius
abnegat contubernium, cum illam veri tractat ſciẽtiã,
quam velut nudam ſibi & apertã deſiderat demonſtra-
H ri, & ideo retibus quibuſdam & nebulis huius corporis
ſe quærit exuere. Neq; enim manibus iſtis aut oculis
atq; auribus comprehendere illam supernã poſſumus
2. Cor. 4. veritatem: quoniam quæ videntur, temporalia ſunt:
quæ autem non vidẽtur, æterna. Deniq; ſepe fallimur
viſu, & aliter pleraq; q̃ ſunt videmus. Fallimur etiam
auditu: & ideo non cõtemplemur illa quæ vidẽtur, ſed
quæ non videntur, ſi nolumus falli. Quãdo igitur ani-
ma noſtra non fallitur, quando ſolium veritatis attin-
git, niſi quando ſe ab iſto ſecernit corpore, neq; ab ipſo
decipitur & illuditur? Illuditur enim viſu oculorum, il-
luditur auditu aurium: & ideo relinquat illud & deſe-
Col. 2. rat. Vnde Apoſtolus clamat: Ne tetigeritis, ne atta-
minaueritis, ne guſtaueritis omnia quæ ſunt ad corru
ptelam. In corruptelam enim ſunt, quæ ſunt in corpo-
ris indulgentia. Et ideo oſtendens nõ per corporis dili-
gentiam, ſed per animæ eleuationem, & cordis humi-
litatem inueniſſe quod verum eſt, addidit: Noſtra au-
tem cõuerſatio in cælis eſt. Ibi igitur quærat qđ verũ
eſt, quod eſt & manet, ſeq; in ſeſe colligat, & congreget
omnem aciem virtutis ſuæ, neq; aliis cõmittat & cre-
dat, ſed ſeipſum cognoſcat & intelligat, & quod ſibi vi-
detur verum eſſe, hoc ſequendum nouerit. quod dele-
I ctatione carnali eligendum æſtimauerit, hoc ſciat fal-
ſum, ab eo fugiat & recedat, quia fraudis eſt plenum.
Merito ergo depreciauit & dehoneſtauit hoc corpus,
corp⁹ mortis appellans. Quis eni oculis potuit videre
virtutum ſplendorem? quis iuſtitiã manib⁹ comprehẽ-
dere? quis ſapientiam oculorum obtutib⁹ intueri? De-
nique quando aliquid cogitamus, neminem nobis oc-
currere, neminem volumus obſtrepere aurib⁹ noſtris,
atque ita intendimus animo, vt pleruq; non videamus
præſentia. Quinetiam in noctib⁹ ſyncerius cogitam⁹,
& tunc melius quæ mouent, corde meditamur. Vnde
Pſal. 4. & propheta ait: Quæ dicitis in cordibus veſtris, in cu-
bilibus veſtris compungimini. Sæpe etiã aliqui clau-
dunt oculos ſiquid profundæ volunt niſu cogitationis
eruere, oculorum impedimenta vitantes. Sæpe etiam
ſolitudines captamus, ne cuius ſermo noſtris auribus
inſuſurret, & quaſi ſemitã quædam inhærentem cogi-
tationi animam abducat a vero, atq; ab intentione de-
flectat. Multas igitur occupationes nobis corporis hu
ius neceſſitas gignit, atq; vſus inuehit, quibus impedi
tur animæ vigor, ac reuocatur intẽtio. Vnde de ſepul
Iob. 10. chre dicit ſanctus Iob: Memento quia lutum me finxi-

ſti. Si ergo lutum eſt corpus, oblinit nos vtiq;, non di- K
luit, & coinquinat animam inquinamento intemperã-
tiæ. Corium & carnẽ me, inquit, induiſti, oſſibus & ner
uis intexuiſti. Ligatur itaq; & diſtẽditur anima noſtra
iſtius corporis neruis, & ideo interdum rigeſcit, ſæpe
curuatur. Et addidit: Ab iniquitate innocentẽ me non
feciſti. Si enim impi⁹ fuero, væ mihi. ſi autem ſim iu-
ſtus, non potuero me reclinare. Plenus enim confuſio-
nis ſum. Induxiſti ſuper me tẽtationes. Quid enim eſt
aliud hęc vita, niſi plena laqueorum? Inter laqueos am
bulamus, inter plurimas verſamur tẽtationes. Deniq;
idem ſupra ait: Numquid non tentatio eſt vita homi- Iob. 7.
nis in terra? Bene addidit in terra, quia eſt vita homi-
nis & in cęlo. Sicut mercenarii, inquit, merces vita ei⁹,
in labore ſcilicet & tepore, leuior fabulis, & fluitans &
natans verbis: cuius habitatio in luteis domibus, & i-
pſa vita in luto, nulla firmitudo ſententiæ, nulla cõſtã-
tia. In die nox deſideratur, in nocte dies quæritur, ante
eſcam gemitus, inter cibos fletus, lachrymę, dolores, ti
mores, ſolicitudines, nulla requies a perturbationibus,
nulla a laborib⁹ reclinatio, iræ, & indignationis mot⁹
horridior. Pleriq; cupiũt mortẽ, & nõ ĩpetrãt. ſi autẽ im
petrauerit, gratulãtur, quia ſola eſt mors requies viro.

De ſolutione obiectionis qua mors arguitur non eſ-
ſe bona, quia deus eã nõ fecerit, & qua ratione omniſa-
riam mors ſit bonum. Quodque ideo fruſtra homines L
mortem timeant, præſertim cum ſit finis peccati, & qđ
ipſa mundum redemerit. Caput IIII.

SED dicet aliquis ſcriptum eſſe quia deus Sapien. 1.
mortem nõ fecit. Vita erat in paradiſo, vbi
lignũ vitæ, & vita erat lux hominũ. Mors
igitur mala, quę acceſſit & ſubintrauit. Sed
quomodo mors mala, ſi aut ſecundum gentiles ſenſu
caret, aut ſecundum Apoſtolum lucrum Chriſtus eſt, Phil. 1.
cum quo eſſe multo meli⁹? Quomodo igitur mors no
bis malum, ſi nullus poſt mortem ſenſus eſt? Vbi enĩ
nullus ſenſus, nullus vtiq; iniuriæ dolor, quia dolor ſen-
ſus eſt. Aut quia eſt poſt mortem ſenſus, eſt vtiq; vita
poſt mortem, & ſuperſtes mortis eſt anima, quæ ſenſu
vtitur, & vita fungitur. Cum autem manet poſt mor-
tem vita atq; anima, manet bonum, nec morte amitti-
tur, ſed augetur, nec vllo impedimẽto mortis retarda-
tur anima, ſed operatur magis, quia operatur quæ ſua
ſunt, ſine vlla ſocietate corporis, qđ animæ maiori one-
ri q̃ vſui eſt. Quid igitur mali eſt animæ, quæ puritã-
tem ſuam cuſtodierit, & virtutum diſciplinam ſerua-
uerit? Aut ſi non ſeruauerit, nõ mors malũ, ſed vita, q̃a
vita nõ fuit. Quæ eſt eni vita vitiis peccatiſq; obſita? M
Quid igitur accuſamus mortem, quæ aut vitæ preciũ
fuit, aut abolet eius dolorem atque cruciatum? Itaque
mors aut ſuæ quietis bono vtitur, aut malo alieno la-
borat. Nũc illud ſpecta: Si vita oneri, mors abſolutio-
ni. ſi vita ſupplicio, mors remedio. aut ſi iudicium poſt
mortem, etiam vita poſt mortem. Mors igitur ea non
eſt bona? Aut ſi hic vita bona, quomodo mors illic nõ
eſt bona, cum ibi nullus ſit terribilis iudicii met⁹? Sed
ipſa hæc vita bona ſi eſt, quibus rebus bona eſt? Vir-
tute vtique, & bonis moribus. Non ergo ſecundũ ani-
mæ & corporis copulam bona eſt, ſed quia per virtutẽ
quod malum eſt ſuum repellit. Quod autem bonum
eſt mortis adipiſcit, vt quod animæ eſt, magis q̃ id qđ
contubernii & cõiunctionis operet. Quod ſi vita bona quę
animæ ſe a corpore ſeparãtis eſt ſpeculum, et ſi anima
bona quæ ſe eleuat atq; abducit a corporis cõtubernio:
& mors vtiq; eſt bonum, quæ animam a ſocietate car-
nis huius abſoluit & liberat. Omniſariam igitur mors
eſt bonum, & quia compugnantia diuidit, ne ſe inuicẽ
impugnent, & quia portus quidam eſt eorum qui ma-
gno vitæ iſtius iactati ſalo, fidę quietis ſtationẽ requi-

A runt. Et quia deteriorem ſtatum nõ efficit, ſed qualem
in ſingulis inuenerit, talem iudicio futuro reſeruat, &
quiete ipſa fouet, & pręſentium inuidiæ ſubducit, & fu-
turorum expectatione componit. Accedit eo, quod fru-
ſtra homines mortem timent, quaſi finem naturę. Nã
ſi recolamus quod deus mortem non fecerit, ſed poſt-
quam homo lapſus in flagitium eſt, præuaricationis
& fraudis ſentẽtia comprehenderit vt in terram ſuam
terra remearet, inueniemus mortem finem eſſe pecca-
ti, ne quo eſſet vita diuturnior, eo fieret culpa nume-
roſior. Paſſus eſt igitur dominus ſubintrare mortem,
vt culpa ceſſaret. Sed ne iterũ naturæ finis eſſet in mor
te, data eſt reſurrectio mortuorum, vt per mortem cul-
pa deficeret, per reſurrectionem autem perpetuaretur
natura. Itaq; mors hæc tranſitus vniuerſorũ eſt. Opus
eſt vt conſtanter tranſeas. Tranſitur autẽ a corruptio-
ne ad incorruptionem, a mortalitate ad immortalita-
tem, a perturbatione ad tranquillitatem. Nõ igitur no
men te mortis offendat, ſed boni trãſitus beneficia de-
lectent. Quid eſt enim mors niſi ſepultura vitiorum,
Num. 23 virtutum ſuſcitatio? Vnde & ille ait: Moriatur anima
mea in animis iuſtorum. id eſt, conſepeliatur, vt ſua vi
tia deponat, iuſtorum aſſumat gratiam, qui mortifica-
tionem Christi in corpore ſuo atq; anima circũferunt.
Mortificatio autẽ Christi, remiſſio peccatorum, abo-
litio criminum, erroris obliuio, aſſumptio gratiarũ eſt.
Quid autem de bono mortis pleni⁹ poſſumus dicere,
B ❡ quod mors eſt quæ mundum redemit?

Qua ratione communis omnium mors non ſit ti-
mẽda. Quomodo etiã dũ in corpore ſumus vſum mor
tis imitãtes, abducere nos debeamus a nexu corporis,
omniaq; terrena relinquere, conſcendere ad diuina, ſur-
gere de mundanis, fugere hęc mala, & exaltare animã
ad imaginẽ & ſimilitudinẽ dei, eamq; munire muris ac
ſpeculatore. Quomodo etiã ipſa debeat ingredi in hor
tos atq; paradiſum, & ex illo abundantiam virtutum
transferre, & in hortum mentis tranſplantare, in quem
verbum dei inuitatum deſcendat & paſcatur, et co-
gnoſcere quos fructus & cibos epuletur, quibusve de-
lectetur. Caput V.

SED de cõmuni omnium morte dicamus.
Quid eam timeamus, quæ animæ nocere
Mat. 10. nõ ſoleat? Scriptum eſt enĩ, Nolite timere
eos qui occidũt corpus, animã autẽ nõ poſ-
ſunt occidere. Per mortem autem iſtam anima libera-
tur, dum a corporis contubernio ſecernitur, & inuolu-
cris perturbationis exuitur. Vnde & nos dum in cor-
pore ſumus vſum mortis imitantes, ableuemus ani-
mã noſtrã ex iſti⁹ carnis cubili, & tãquã de iſto exurga-
C mus ſepulchro. Abducamus nos a corporis nexu, re-
linquamus omnia quæcunq; terrena ſunt, vt cum vene
rit aduerſarius, nihil in nobis inueniat ſuum. Contẽda-
mus ad illud æternum, ad illud diuinũ euolemus pen-
nis dilectionis, & remigio charitatis. Surgam⁹ hic, hoc
eſt, de ſecularibus atque mundanis. Dixit enim domi-
Ioan. 14. nus: Surgite eamus hic. præcipiẽs vt vnuſquiſq; ſurgat
de terrenis, erigat animam humi iacentem, ad ſuperna
attollat, excitet aquilam ſuam, & illam aquilã ad quã
Pſal. 102. dictum eſt: Renouabitur ſicut aquilæ iuuẽtus tua. Ad
animã hoc dictũ eſt. Anima ergo noſtra ſicut aquila
alta petat, ſupra nubes volet, renouatis ſplẽdeſcat exu-
uiis, cælo volatus ſuos inferat, vbi laqueos incidere nõ
poſſit. Auis enĩ quæ deſcẽdit ex alto, vel quæ in altum
ſe extollere non poteſt, frequenter aut laqueis capitur,
aut viſco fallitur, aut quibuſcunq; irretitur inſidiis. Sic
quoq; & anima noſtra caueat ad hæc mundana deſcẽ-
dere. Laqueus in auro, viſcum eſt in argento, nexus in
prædio, clauus in amore. Dum aurum petimus, ſtran-
gulamur. dum argentum quærimus, in viſco eius hæ-
remus. dum prædium inuadimus, alligamur. Quid D
in vanum quærimus lucrum, precioſæ animę detrimẽ
tum? Exiguus tibi eſt totus mundus pro vnius animę
diſpendio. Quid enim prodeſt homini ſi hunc mundũ Luc. 9.
lucretur, animæ vero ſuæ detrimẽtum patiatur? Aut
quam commutationem dabis pro anima tua? Non au
ro redimitur, non argẽto, immo auro amittitur. Quin
etiam mulieris decus dum tẽtat, adſtringit. Clauus eſt
libido, clauus triſtitia, clauus iracundia, claui ſunt oẽs
paſſiones quę velut veru quodam animam noſtrã pe-
netrãt, & infigunt corpori, viſceribuſq; eius annectũt.
Fugiamus ergo hæc mala, & exaltemus animam no-
ſtrã ad illã imaginẽ dei & ſimilitudinẽ. Fuga malorũ
ſimilitudo dei eſt, & virtutib⁹ imago dei acquiritur. Ideo
qui nos pinxit quaſi autor, pinxit virtutũ colorib⁹. Ecce
ego, inquit ad Hieruſalẽ, pinxi muros tuos. Nõ deter-
gamus penicillo negligentiæ depicta animæ noſtræ
firmamenta muralia. Ideo dixit: Muros pinxi, quibus
hoſtẽ poſſim⁹ auertere. Habet aĩa muros ſuos, de quib⁹
eminet, & de quib⁹ ait: Ego ciuitas munita, ego ciuitas
obſeſſa. His munitur muris, his obſeſſa defenditur. Et
vere mur⁹ aĩa, quæ prętẽditur in caſtris. Vñ & ipſa ait
in cãticis: Ego murus, & vbera mea vt turres, Bonus Canti. 8.
mur⁹ quem pinxit dñs, ſicut ipſe ait: In manibus meis
pinxi muros tuos, & in conſpectu meo es ſemper. Bo-
na anima quę habet ſpeculatorem deum, & in manib⁹
eius eſt, ſicut anima prophetica, quæ in manus domini
commendatur vt ſpiritus, & quæ in conſpectu dei eſt.
Oculi enim domini ſuper iuſtos, ſicut & ipſe ait: Ego Pſal. 33.
eram in oculis eius tanquam inueniẽs pacem. Bonas
turres habet, quæ habet & de intelligibilibus verbũ, &
de moralibus diſciplinam. Ideoq; hæc anima habens E
gratiam ſuorum vberum ingreditur in hortos, & inue
niens illic ſponſum ſedentem & diſputãtem cum ami-
cis, ait: Qui ſedes in hortis, vocem tuam inſinua mihi.
Mihi, inquit, non amicis. Fuge frater meus. Hortatur
vt fugiat ſponſus, quia iam ſequi poteſt etiam ipſa ter-
rena fugientem. Dicit vt ſimilis ſit dãmulæ, quæ eua-
dit de retibus. Vult enim & ipſa fugere & euolare ſu-
pra mundum. Hinc hortum illum ſibi Plato compo-
ſuit, quem Iouis hortum alibi, alibi hortum mentis ap
pellauit. Iouem enim & deum & mentem totius mun
di dixit. In hunc introiſſe animam, quam venerem nũ-
cupat, vt ſe abundantia & diuitiis horti repleret, in quo
repletus potu iaceret, purũ qui nectar effunderet. Hoc
igitur ex libro Canticorum compoſuit, eo quod anima
deo adhærens in hortum mentis ingreſſa ſit, in quo eſ-
ſet abundãtia diuerſarum virtutum, floreſq; ſermonũ.
Quis autem ignorat quod ex paradiſo illo quem legi-
mus in Geneſi habentem lignum vitæ, & lignum ſciẽ
tiæ boni & mali, & ligna cætera, abundantiam virtu-
tum putauerit transferendam, & in hortum mentis eſ-
ſe plantandam? Quem in canticis Canticorum Salo-
mon hortum animæ ſignificauit, vel ipſam animam. F
Sic enim ſcriptum eſt: Hortus clauſus ſoror mea ſpon- Cant. 4.
ſa, hortus clauſus, fons ſignatus, tranſmiſſiones tuæ pa
radiſus. Et infra ait anima: Exurge aquilo, & veni au-
ſter. perfla hortum meum, & defluant vnguenta mea.
Deſcendat frater meus in hortum ſuum. Quanto hoc
pulchrius quod anima ornata virtutum floribus hor-
tus ſit, vel in ſe paradiſum habeat germinantẽ. In quẽ
hortum inuitat verbum dei deſcendere, vt anima illa
verbi imbre cæleſtis, & eius copiis irrigata fructificet.
Verbum autem dei paſcitur animæ virtutibus, quo-
ties obedientem ſibi & opimam inuenerit, & carpit fru
ctus eius, atque his delectatur. Cum autem deſcẽderit
in eam dei verbum, defluunt ex ea ſalubrium vnguẽta
verborũ, & diuerſarũ fragrant lõge lateq; redolẽtia gra-
tiarum ſpiramina. Vnde ait ſpõſus (Spõſus autẽ ani-
mæ deus verbum eſt, cui anima legitimo quodam cõ-
nubiũ fœdere copulatur) Ingreſſus ſum i hortum meũ Cant. 5.

G ſoror mea ſponſa, vindemiaui myrrham meam cũ vn-
guentis meis, manducaui panem meum cum melle
meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Edite proxi-
mi mei & bibite, & inebriamini fratres mei. Ego dor-
mio, & cor meum vigilat. Cognoſcamus quos fructus
& cibos epuletur deus, quibus ve delectetur. Delectatur
eo ſi quis mortificet peccatum ſuum, obliteret culpam
ſuam, ſepeliat atq; aboleſcaciat iniquitates ſuas. Myr-
rha enim eſt ſepultura mortuorum. Mortua autẽ pec-
cata ſunt, quae vitae ſuauitatem habere non poſſunt.
Perfunduntur autẽ diuini ſermonis vnguentis, & for-
tiore cibo verbi velut pane, & ſuauiore ſermone velut
melle curãtur quędam vulnera delictorum. Sermones
Prou. 16. autem cibos eſſe docet & alibi Salomon, dicens: Faui
mellis, ſermones boni. In illo ergo horto ſermones bo-
ni ſunt, alius qui culpam coherceat, alius qui iniquita-
tem corripiat, alius qui mori faciat inſolentiam, & ve-
lut ſepeliat eam, quãdo correptus aliquis erroribus ſuis
renunciat. Eſt etiã ſermo fortior qui confirmat cor ho-
minis validioribus ſcripturae caeleſtis alimentis. Eſt
etiam ſermo ſuaſorius dulcis vt mel, & tamẽ peccato-
ris conſcientiam in ipſa ſuauitate compungẽs. Eſt etiã
feruentioris ſpiritus ſermo, qui inebriat ſicut vinum, &
cor hominis laetificat. Eſt etiam lacteus ſermo, purus
& candidus. Hos cibos dulcium vtiliumq; ſermonum
epulandos ſponſus proximis ſuis dicit. Proximi au-
H tem ſunt qui eum ſequuntur, & nuptiis eius interſunt.
Quo cibo & potu repleta anima (bibit enim vnuſquiſ-
q; aquã de ſuis vaſis, & de puteorum ſuorum fontib⁹)
atq; inebriata, ſeculo dormiebat, vigilabat deo. Et ideo
ſicut poſteriora docent, aperiri ſibi deus verbum eius
ianuam poſtulabat, vt eam ſuo repleret ingreſſu. Hinc
ergo epulatores illi Platonici, hinc nectar illud ex vino
& melle prophetico, hinc ſonus ille translatus eſt, hinc
vita illa perpetua, quam deus dixit ſuos epulari, quia
Chriſtus vita eſt. Ideoq; talium ſermonum ſeminibus
animae eius repletus eſt venter, atque ipſa exiuit in ver
bo. Quae autem exit anima a ſeruitio iſto, & eleuat ſe
a corpore, verbum ſequitur.

Quomodo cauẽdi ſint laquei principatuum aerio-
rum qui nos recte gradientes & ad altiora tandentes
impedire quaerunt, & ad terrena reuocare. Cap. VI.

I SED ſunt principatus aerii, & poteſtates mũ-
di, qui nos velut de muro deiicere animae,
vel impedire recte gradientes, vel ad altio-
ra tendentes quaerunt deponere, & ad terre-
na reuocare. Sed nos multo magis ad ſublimia mentẽ
erigamus, verbum ſequentes dei. Illi principatus offe-
runt ſecularia, quibus tuam mentẽ incuruent. Tu ma-
gis ad Chriſtum anima dirige greſſus tuos. Iniiciunt
cupiditatem auri, argenti, vicinae poſſeſſionis, vt acqui
rendae eius gratia excuſes a coena illius qui ad nuptias
verbi te inuitauit. Tu caue ne excuſes, ſed veſtem te i-
due nuptialem, & vtere conuiuio diuitis, ne diues qui
te inuitauerat, cum excuſaueris tu, dum es ſecularibus
occupatus, alios inuitet, & tu excludaris. Iniiciunt etiã
honoris appetentiam poteſtates mundi, vt te extollas
ſicut Adã, & dum vis adaequari deo ſimilitudine po-
teſtatis, diuina praecepta deſpicias, & quae habebas in-
Matt. 13. cipias amittere. Qui enim nõ habet, & quod habet au-
feretur ab eo. Quotiens in oratione nobis, qua maxi-
me deo appropinquamus, offunduntur ea quae plena
ſunt opprobrii alicui⁹ aut ſceleris, quo nos a ſtudio pre-
cationis auertant. Quotiens inimicus cordi noſtro co-
natur inſerere quo nos reflectat a ſanctitatis ꝓpoſito, &
piis votis. Quotiẽs corporeos inflãmat ardores. Quo-
tiens occurſare facit oculos meretricios, quibus caſtum
iuſti tentet affectum, vt improuiſo amoris ſpiculo fe-
riat imparatum. Quotiens inſerit animo tuo verbum
iniquum, & cogitationes cordis abſconditas, de quo ti- k
bi dicit lex: Attende tibi ne fiat verbum abſconditum Deut. 8.
in corde tuo iniquum, & dicat tibi dominus: Quid co-
gitas mala in corde tuo? Neve cum abundaueris auro
& argẽto, & opimis agrorum fructibus, vel honorib⁹,
dicas: Virtus mea dedit mihi haec. & obliuiſcaris do-
minum deum tuũ. His ergo anima quae cupit euola-
re, deponitur. Sed tu obluctare quaſi bonus miles Chri
ſti Ieſu, & inferiora obliuiſcens, terrena deſpiciens, ad
caeleſtia & aeterna cõtende. Attolle animam tuam, ne
eam illiciat eſca laqueorum. Voluptates ſeculi, eſcae
quędam ſunt: & quod peius eſt, eſcae malorum, eſcae tẽ
tationum. Dum voluptatem quęris, laqueos incurris.
Oculus enim meretricis, laqueus amatoris eſt. Ocul⁹
ergo meretricis eſt laqueus. Laqueus eſt etiam ſermo
meretricis, qui obdulcat ad tẽp⁹ fauces tuas, & poſtea
exaſperat eas amaritudine cõſcientiae peccatricis. La-
que⁹ eſt aliena poſſeſſio plena amoenitatis. Omne iter
iſtius vitae, plenum laqueorum eſt. Vnde iuſtus dicit:
In via hac qua ambulabam, abſconderunt laqueos mi- Pſal. 141.
hi. In via, inquit, hac abſcõderunt. Ideo tu illam viam
ambula quae dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. vt di- Ioan. 14.
cas: Animam meam conuertit, deduxit me ſuper ſe- Pſal. 22.
mitas iuſtitiae propter nomẽ ſuũ. Moriatur igitur no-
bis hoc ſeculũ, moriatur nobis carnis iſti⁹ ſapiẽtia, quae
inimica eſt deo. Subiiciamus animam noſtrã ſoli Chri
ſto, vt dicat vnuſquiſq;: Nonne deo ſubiecta eſt anima Pſal. 61.
mea? Non ſeculo ſubdita, non mundo, inquit, ſubdita.
Non poteſt hoc pecunioſus, non poteſt auarus dicere, L
ſed dicit iuſtus & continens. Auarus autem dicit: Ani Luc. 12.
ma, habes multa bona in annos multos poſita, requie-
ſce, manduca, bibe, epulare. quia auari aĩa ſubdita eſt
luxuriae corporali, iuſti autem anima vtitur corpore vt
inſtrumento aut organo, quae velut praeclara artifex
quo vult obſequiũ corporis ducit, & effingit de eo ſpe-
ciẽ quã elegerit, & eas quas voluerit facit in eo reſonare
virtutes, pangens nunc modulos caſtitatis, nunc mo-
dulos tẽperantiae, ſobrietatis carmen, integritatis dul-
cedinem, virginitatis ſuauitatem, grauitatem viduita-
tis. Interdum tamen modulator cõpatitur organo ſuo.
Et ideo honeſta modulare, vt ſit honeſta compaſſio.
Nam & ille qui videt, vidẽdo plerunq;, & audiens au-
diendo afficitur. Et ideo dicit ſcriptura: Oculi tui recta Prou. 4.
videant. Et infra: Ne multus fueris ad alienam. Noli
intendere in oculos iuuenculae. Noli intẽdere in verba M
meretricis.

Quomodo noſtri nobis ſint laquei cauendi. Et de
moleſtiis huius vitae, propter quas totam vitam odio
habuit Eccleſiaſtes, & mortẽ laudauit. Quodq; impio
amarior ſit vita ꝗ mors, cum gratius ſit ad peccatum
viuere, ꝗ in peccato mori. Ex quib⁹ concluditur mortẽ
non eſſe malum. Caput VII.

ET quid de extraneis laqueis loquor? Noſtri
nobis laquei ſunt cauẽdi. In ipſo hoc corpore
noſtro laquei circũfuſi nobis ſunt, quos debe
mus vitare. Non credamus nos huic corpo-
ri, non miſceamus cum eo animã noſtram. Cum ami-
co, inquit, miſce animam tuam, non cum inimico. Ini-
micum tibi eſt corpus tuum, quod repugnat mẽti tuę,
cuius opera inimicitiae, diſſenſiones, lites, perturbatio-
nesq; ſunt. Noli cum eo miſcere animã tuam, ne vtrũq;
cõfundas. Nã ſi miſcetur, ergo melior fit caro, quae in-
ferior eſt, ꝗ anima quae ſuperior, quia anima vitam cor
pori tradit, caro autem mortem animae trãſfundit. Cõ
funditur ergo vtriuſq; operatio, confunditur prope ipſa
vtriuſq; ſubſtantia. Igitur ſuſcipit in ſe anima inſenſi-
bilitatem defuncti corporis, & corpus omnibus animę
virtutib⁹ fungitur. Ac ne forte quia infunditur anima
corpori, etiam confundi putetur, exemplum nobis ſit

A huius luminis gratia. Siquidem & lumen terreno lo-
co infunditur, nec tamen confunditur. Non ſit ergo cō-
fuſa operatio quorum diſpar ſubſtantia eſt, ſed ſit ani-
ma in corpore vt viuificet corpus, hoc gubernet, hæc il-
luminet. Negare tamen non poſſumus quod compa-
Mat. 16. tiatur corpori ſuo, nam & cōtriſtatur. Siquidem Ieſus
ait: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortē. affectum ho-
Pſal. 6. minis in ſe exprimens. Et alibi: Anima mea turbata
eſt. Siquidē & modulator modulis ſuis, aut tibiæ, aut
citharæ, aut organi, voce, geſtu, affectuq; compatitur,
in triſtib⁹ ſonis triſtior, in lętis lętior, i acutiorib⁹ exci-
tatior, i ipſis mitiorib⁹ mitior atq; manſuetior, vt ſonos
cātuum ipſe commendet & quodāmodo moduleť af-
fectus. Anima quoq; in hoc corpore tanquam in fidi-
bus muſicis, quę ſobria eſt, cum ſummis, vt ita dicam,
digitis velut neruorum ſonos ita pulſat carnis paſſio-
nes, vt conſonum reddat morum atq; virtutum cōſen
tientemq; concētum, vt in omnibus cogitationib⁹ ſuis,
in omnibus operibus id cuſtodiat, vt omnia conſilia &
facta ſibi concinant. Anima eſt ergo quæ vtitur, corp⁹
quod vſui eſt, ac per hoc aliud quod in imperio, aliud
quod in miniſterio, aliud quod ſumus, aliud quod no-
ſtrum eſt. Si quis animæ pulchritudinem diligit, nos
diligit: ſi quis corporis decorem diligit, non ipſum ho-
minem, ſed carnis diligit pulchritudinem, quæ tamen
cito marceſcit & deſinit. Vnde illi intende, de quo dicit
Pſal. 25. propheta: Qui nō accepit inuanum animam ſuam. In-
B uanum accipit animam ſuam, vt iam de huius vitæ di
camus moleſtiis, qui ſecularia ſtruit, ædificat corpora-
lia. Quotidie ad edendum & bibendum ſurgimus, &
nullus expletur, vt non poſt momentum eſuriat ac ſi-
tiat. Quotidie lucrum quærimus, & nullus cupiditati
Eccl. 1. modus ponitur. Nō ſatiabitur, inquit, oculus viſu, nec
auris auditu. Qui diligit argētum, non ſatiatur argē-
to. Nullus finis laboris, & nullus eſt fructus abundan-
tiæ. Cupimus quotidie ſcire noua. & quid eſt ipſa ſcien
tia, niſi quotidiani doloris adiectio? Omnia quæ ſunt
iam fuerunt, & nihil ſub ſole eſt nouum, ſed omnia va-
nitas. Totam vitā odio habui, dixit Eccleſiaſtes. Qui
Eccl. 4. vitam odio habuit, vtiq; mortem prędicauit. Denique
mortuos laudauit magis q̄ viuētes, & illum iudicauit
beatum, qui in hanc vitam non venit, nec inanem hūc
Eccl. 7. ſuſcepit laborem. Circuiuit, inquit, cor meum vt ſcirē
impii lætitiam, & vt conſiderarem & quærerem ſapiē-
tiam & numerum, & vt ſcirem per imperium lętitiam
& moleſtiam & iactationē, & inueni ego eam amario-
rem q̄ mortem: non quia amara ſit mors, ſed quia im-
C pio amara, & tamen amarior vita q̄ mors. Grauius eſt
enim ad peccatum viuere, q̄ in peccato mori, quia im-
pius q̄ diu viuit peccatū auget: ſi moriatur, peccare deſi
nit. Pleriq; criminum ſuorum abſolutione lætantur: ſi
emēdaturi ſunt, recte: ſi perſeueraturi in eis, ſtulte: quia
longe illis plus damnatio profuiſſet, ne incrementa fa-
cerent peccatorum. De quo ſublimis eſt ſententia apo-
Roma. 1. ſtoli dicentis quod non ſolum ii qui flagitioſa agunt,
ſed etiam qui ea approbant, digni morte ſunt: ſed & il-
los qui talia condemnant in aliis qualia ipſi agunt, in-
excuſabiles haberi, vt & ſua damnet eos ſententia. cum
enim alios condemnant, ſeipſos condemnant. Nec ſibi
eos blandiri oportere quia pœnarum ad tēpus immu-
nes videntur, & exortes reatus, cum grauiores pœnas
intra ſe luant, & ſibi rei ſint, qui aliis non videntur, atq;
in ſe intorqueant grauiorem conſcientiæ ſententiam,
cum de aliorum peccatis iudicāt. Sed noli, inquit, o ho-
mo diuinæ bonitatis & patientiæ theſauros contēne-
re. Bonitas enim dei ad pœnitentiam te prouocat, ad
correctionem inuitat: duritia autem tua qua in erroris
pertinacia perſeueras, futuri iudicii auget ſeueritatem,
vt dignam retributionem tuorum accipias delictorū.
Non igitur mors malum. Nam neque apud viuentes
mors eſt, neque apud defunctos. Apud alios enim nō
eſt, quia adhuc viuunt, alii tranſierunt. Itaq; neq; apud D
eos mala eſt qui eam adhuc neſciunt, hoc ipſo quia ne-
ſciunt: neq; apud eos qui iam & ſecūdum corpus nihil
ſentiunt, & ſecundum animam liberati ſunt.

Qua ratione non mors ipſa, quæ terribilis apud vi-
uentes æſtimatur, ſit terribilis, ſed opinio de morte.
Et de confutatione duarum cauſarum ob quas mortē
inſipientes verentur. Quodq; mors generaliter non ſit
mala, licet ſpecialiter peſſima ſit mors peccatorū. Cur
præterea Græci finem appellauerint mortem. Et quā-
tam morti ſanctus Iob laudē tribuerit. Caput VIII.

QVOD ſi terribilis apud viuentes æſtima-
tur, nō mors ipſa terribilis eſt, ſed opinio de
morte, quam vnuſquiſq; pro ſuo interpreta-
tur affectu, aut pro ſua conſcientia perhorre-
ſcit. Suæ igitur vnuſquiſq; conſcientiæ vulnus accuſet,
non mortis acerbitatem. Denique iuſtis mors quietis
eſt portus, nocentibus naufragium putatur. Certe iis
quibus grauis eſt timor mortis, non eſt graue mori,
ſed graue eſt viuere ſub metu mortis. Non ergo mors
grauis, ſed metus mortis. Met⁹ autem opinionis eſt,
opinio vero noſtrę infirmitatis, contraria veritati. Nā
per veritatem virtus, per opinionem infirmitas. Opi-
nio autem nō mortis vtiq;, ſed vitæ eſt. Ergo illud gra
ue vita magis inuenitur eſſe. Liquet igitur quia mor-
tis metus non ad mortem referendus eſt, ſed ad vitam.
Non enim habemus quod in morte metuamus, ſi ni-
hil quod timendum ſit, vita noſtra commiſit. Etenim E
prudētibus delictorum ſupplicia terrori ſunt, delicta au
tem non mortuorum actus ſunt, ſed viuentium. Vita
igitur ad nos refertur, cu⁹ actus in noſtra poteſtate eſt,
mors autem nihil ad nos. Eſt enim ſeparatio animæ
& corporis. Anima abſoluitur, corpus reſoluitur. Quę
abſoluitur, gaudet: quod reſoluitur in terram ſuam, ni-
hil ſentit. Quod nihil ſentit, nihil agnoſcit. Tamen ſi
mors malum, quomodo iuuenes non timēt fieri ſenes,
nec finitimam mortis verentur ætatem? Patientiusq;
deficit qui præſumpta morte deficit, q̄ qui inopinata.
His quoque qui mortem malum putant, aptum reſpō
ſum arbitror, quia per vitam ad mortem eſt tranſitus,
per mortem autem ad vitam reditus. Neque enim ni-
ſi qui mortui fuerint, poſſunt reſurgere. Inſipientes au-
tem mortem quaſi ſummum malorum reformidant,
ſapientes quaſi requiem poſt labores & finem malorū
expetunt. Duabus autem ex cauſis mortem inſipiētes F
verentur. Vna quod eam interitum appellant. interi-
tus autem hominis eſſe non poteſt, cum anima ſuper-
ſtes corpori ſit, ſaluo eo quod ipſum corpus maneat re-
ſurrectio. Altera autē cauſa, quod pœnas reformident,
poetarum videlicet fabulis territi, latratus canis infer-
nalis Cerberi, & Cocyti fluminis triſtem voraginem,
& nautam inferni gurgitis Charontem triſtiorem, fu-
riarum agmina, aut prærupta tartarea, in quibus hy-
dra ſæuior ſedem habeat. Tityi quoq; viſcera reparan-
dis fœcunda ſuppliciis, quæ vultur immanis ſine vllo
fine depaſcitur. Ixionii quoq; orbis perpetuam ſub pœ-
næ atrocitate vertiginem, & ſaxi deſuper imminentis
ſuper capita accubantium inter epulas impendentem
ruinam. Hæc plena ſunt fabularum: nec tamē negaue-
rim pœnas eſſe poſt mortem. Sed quid ad mortem
id quod poſt mortem eſt? Si autem quæ poſt mor-
tem ſunt, referantur ad mortem: eadem etiam quæ
poſt vitam ſunt, referātur ad vitam. Nulla ergo erunt
ſupplicia quæ referātur ad mortem. Mors enim, vt ſu-
pra diximus, abſolutio eſt & ſeparatio animæ & corpo
ris. Non eſt autem mala ſolutio, quia diſſolui & eſſe cū Philip. 1.
Chriſto multo melius. Non igitur mala mors. Deniq; Pſal. 33.
mors peccatorum peſſima. Nō vtiq; mors peſſima ge-
neraliter, ſed peſſima ſpecialiter peccatorum. Denique

G preciofa iuſtorum. Vnde liquet acerbitatem non mor-
tis eſſe, ſed culpæ. Pulchre autem Græci a fine mortẽ
appellauerunt. τελευτὴν enim mortem appellãt, eo qđ
finis iſtius vitæ ſit. Sed etiam ſomnum ſcriptura nun-
Ioan. 11. cupat mortem, ſicut eſt illud: Lazarus amicus noſter
dormit, ſed vadam vt ſuſcitem eum. Somnus autẽ bo-
Pſal. 3. nus, quoniã quies eſt, ſicut ſcriptũ eſt: Ego dormiui, &
requieui, & ſurrexi, quoniã dominus ſuſcepit me. Dul-
cis igitur quies mortis. Deniq; dominus ſuſcitat quie-
ſcentes, quia dominus eſt reſurrectio. Illud quoq; egre-
Eccli. 11. gium, quod ait ſcriptura: Ante mortem non laudaue-
ris quẽquam. Vnuſquiſque enim in nouiſſimis ſuis co
gnoſcit, & in filiis ſuis æſtimatur, ſi bene filios ſuos in-
ſtituit, & diſciplinis cõpetentibus erudiuit. Siquidem
ad negligẽtiam patris refertur diſſolutio filiorum. Dũ
enim vnuſquiſq; quãdiu viuit, obnoxius eſt lapſui, nec
Gene. 25. ſenectus immunis a crimine: ideo legis quia Abrahã
mortuus eſt in ſenectute bona, eo quod in bonitate p-
poſiti ſui permanſit. Mors igitur vitæ eſt teſtimoniũ.
Nam ſi laudari ante gubernator non poteſt, q̃ in portũ
nauem deduxerit: quomodo laudabis hominem prius
quam in ſtationẽ mortis ſucceſſerit? Et ipſe ſui eſt gu-
bernator, & ipſe vitæ huius iactatur profundo. Quan-
diu in ſalo iſto, tandiu inter naufragia. Dux ipſe niſi cõ
fecto prælio non ſumit lauream, nec miles arma depo-
nit, nec ſtipendii mercedem adipiſcitur, niſi hoſte ſupe-
rato. Mors igitur ſtipẽdiorum plenitudo, ſumma mer
cedis, gratia miſſionis eſt. Quantum autem morti de-
Iob. 29. dit ſanctus Iob, qui dixit: Benedictio morituri ĩ me ve-
niat. Nam etſi Iſaac benedixerat filios ſuos moriens,
& Iacob benedixerat patriarchas, tamen benedictionis
illius gratia poterat ſolis benedicentium meritis depu
tari, vel pietati paternæ. Hic vero nulla prærogatiua
meritorum eſt, nulla pietatis, ſed ſolius mortis priuile-
gium, cum benedictio cuiuſque morituri tãtum virtu-
tis habeat, vt eam ſibi ſanctus propheta optauerit. Ac
per hoc cogitemus ſemper hunc verſiculum, & corde
teneamus. Si quem viderimus pauperem moriturũ,
ſumptu iuuemus, dicat vnuſquiſque noſtrum: Benedi
ctio morituri in me veniat. Si quem viderim⁹ debilẽ,
H non deſeramus. ſi quem in extremis poſitum, non relin
quamus. occurrat & nobis dicere: Benedictio moritu-
ri in me veniat. Laudet & te vnuſquiſque moriturus,
vnuſquiſq; depoſitus æuo, vnuſquiſq; confectus vulne-
re graui, vnuſquiſque morbo abſumptus, etiam morti
proximus. Hic verſiculus quantos benedici facit. quo-
tiens mihi pudorem incuſſit: ſi moriturum præterii, ſi
non viſitaui grauiter ægrum, ſi faſtidiui inopem, ſi ca-
I ptiuum non redemi, ſi ſenem ſpreui. Sit ergo in corde
ſemper, vt ſtimulet duriores, vt admoneat promptio-
res. Reſonent te poſtrema verba morituri, & benedi-
ctionem tui egrediens corpore anima ſecum vehat. Eri
Prou. 24 pe etiam eum qui ad mortẽ ducitur, qui periturus erat
Iob. 29. niſi tu ſubueniſſes, vt dicas: Benedictio morituri ve-
niat in me.

Quemadmodum ex recapitulatione de bono mor-
tis, probetur anima non mori cum corpore, & quomo-
do in bonis demoratura ſit. Quid etiam nobis cauen-
dum ſit, & quid faciendum ſi velimus poſt mortem hu
ius corporis in bonis eſſe. Caput IX.

QVIS igitur dubitet de bono mortis, cum id
quod inquietum, id quod erubeſcendum, id
quod inimicum nobis eſt, id quod violentũ,
id quod procelloſum, & ad omnia vitia ille-
cebroſum eſt, conquieſcat & iaceat, & quaſi feruida ca-
uea claudatur ſepulchri, reliquatur rabies eius exani-
mis, & emortua compago viſcerum in terram reſol-
uatur: id autem quod familiare virtutibus, amicũ diſci
plinis, ſtudioſum gloriæ, ſequax boni, deo ſubditũ eſt,
ad illud ſublime euolet, & cum illo puro & perpetuo bo K
no atq; immortali maneat, ipſi adhæreat, & cũ ipſo ſit
de quo cognationẽ ducit, vt quidã ait: Cuius & genus Actu. 17.
ſumus? Non enim mori animam cum corpore mani-
feſtum eſt, quia non eſt de corpore. Non eſſe autem eã
de corpore ſcriptura multis modis edocet. Nã & Adã Gene. 2.
a domino deo noſtro accepit ſpiritum vitæ, & fact⁹ eſt
homo in animam viuentem. Et Dauid ait: Conuerte- Pſal. 114.
re anima mea in requiem tuam, quia dominus benefe-
cit mihi. Et ĩ quo benefecerit, audi. Quia liberauit, in-
quit, pedes meos a lapſu. Vides gratulari eũ mortis
huius remedio, quia finis factus eſt erroris, quia culpa
non natura defecit. Deniq; quaſi exutus & liber, dicit:
Placebo domino in regione viuorum. Illa eſt enim vi-
uorum regio. Deniq; illam animarum requiem dicit,
terrã eſſe dicit viuentium, quo peccata non penetrant,
vbi virtutũ viuit gloria. Iſta autẽ regio plena eſt mor-
tuorum, quia plena delictorum: meritoque dictum eſt:
Relinque mortuos ſepelire mortuos ſuos. Sed & ſupra Mat. 8.
ſimiliter ait: Anima eius in bonis demorabitur, & ſe- Pſal. 24.
men eius hæreditabit terram. hoc eſt: Anima timen-
tis deum habitabit in bonis, vt ſemper in eis ſit, & ſe-
cundum ea. Quod poteſt etiam de eo accipi qui ſit in
corpore, & vt ipſe ſi timeat deum, ĩ bonis habitet, & in
cæleſtibus ſit, & poſſideat corpus ſuum, & dominetur
ei quaſi in ſeruitutem redacto, & poſſideat hæreditatẽ
gloriæ & cæleſtium promiſſorum. Vnde & nos ſi vo-
lumus poſt mortẽ corporis huius in bonis eſſe, caueа-
mus ne agglutinetur anima noſtra huic corpori, ne cõ
miſceatur, ne inhæreat, ne trahatur a corpore, & tan-
quam ebria perturbationib⁹ eius vacillet & fluitet, nec
ſe ei credat atq; eius delectationib⁹, vt cõmittat ſe eius L
ſenſibus. Nam & oculus eius error & fraus eſt, quia fal
litur viſus: & auris eius deceptio eſt, quia & auditus il-
luditur: & ſapor eius deceptio eſt. Denique non ocioſe
dictum eſt: Oculi tui recta videant, & lingua tua nõ lo- Prou. 4.
quatur peruerſa. Quod non eſſet dictum, niſi frequẽter
errarent. Vidiſti meretricẽ, captus es vultu eius, & for
ma decoram putaſti: errauerunt oculi tui, peruerſa vi-
derunt, alia nunciauerũt. Nam ſi vera vidiſſent, vidiſ-
ſent deformem meretricis affectum, inhærentem pro-
caciam, indecentem impudicitiam, marcentes libidi-
nes, tetram colluuionem, animæ vulnera, conſcientiæ
cicatrices. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiſcẽ Mat. 5.
dum eam. Vides quod iſte falſum quæſiuit, qui nõ ve-
ritatem ſed adulterium requiſiuit. Videre enim quæ-
ſiuit vt concupiſceret, non vt verum cognoſceret. Er-
rat igitur oculus vbi errat affectus. Affectus ergo dece
ptio eſt, deceptio viſus. Et ideo tibi dicitur: Neque ca-
piaris oculis, id eſt, nõ capiatur anima tua. Mulier enĩ Prou. 6.
virorũ precioſas animas capit. Deceptio auditus: De- M
nique blandimento multo ſermonis mulier fornicaria
ſæpe iuuenis cor ſeduxit, decepit, illuſit. Ergo non la-
queis nos credamus & retibus iis quæ decipiunt & il-
ludunt, quia corda tentantur, impediuntur cogitatio-
nes, quæ impediuntur viſu, impediuntur auditu, odo-
re, tactu, ſapore. Non ſequamur illecebroſa & ſeductio-
ria, ſed ſequamur illud quod bonũ eſt, illi adhęreamus,
illud imitemur. illius præſentia, illius communicatio
nos meliores faciat, mores noſtros coloret, illius quæ-
dam nos ſocietas informet. Qui enim bono adhæret,
aſſumit inde quod bonum eſt, quia ſcriptum eſt: Cum
ſancto ſanctus eris, & cũ peruerſo peruerſus eris, & cũ Pſal. 17.
innocente innocens eris. Aſſiduitate enim atq; imita-
tione quędam ſimilitudinis imago formatur. Ideoque
addidit: Quoniam tu illuminas lucernam meam do-
mine. Etenim qui appropinquat lumini, citius illumi-
natur, & plus in eo ſplendor æterni luminis refulget e
proximo. Ergo anima quæ illi adhæret inuiſibili bono
deo atq; immortali, & ipſa corporea hæc fugit, & terre-
na & mortalia derelinquit, fitq; illius ſimilis quod deſi-

A derat, & in quo viuit & paſcitur: & quia immortali in-
tendit, non eſt ipſa mortalis. Quæ enim peccat mori-
tur, non vtique aliqua ſui diſſolutione, ſed merito mo-
ritur deo, quia viuit peccato. Ergo quę non peccat, non
moritur, quia manet in ſubſtantia ſui, manet in virtu-
te & gloria. Nam quomodo ſubſtantia eius interire po
teſt, cum vtiq; anima ſit quæ vitam infundit? Et cui a-
nima infunditur, vita infūditur: a quo anima diſcedit,
vita diſcedit. Anima ergo vita eſt. Quomodo poteſt
mortem recipere, cū ſit contraria? Sicut enim nix calo-
rem non recipit, nam ſtatim ſoluitur, & lux non recipit
tenebras, nam ſtatim diſcutit, infuſo enim lumine te-
nebrarum horror aufertur, ſicut admoto igne niuium
rigor deſinit: ita & anima quæ vitam creat, mortē non
recipit, non moritur.

De diuino teſtimonio quo demonſtratur quod ani-
ma non moriatur cum corpore. Et de errore hominum
qui precioſa ſtruunt ſepulchra tanq̃ animæ & corporis
receptacula, cum animarum ſuperiora eſſe habitacula
ſcripturæ teſtimoniis valde probetur. Caput X.

HABEMVS ergo rationē, ſed hæc huma-
Ioan. 10. na, illud diuinum, quod ait dominus: Pote-
ſtatem habeo ponendi animā meam, & po-
teſtatem habeo iterū ſumendi eam. Vides
igitur quia non moritur cum corpore, quæ & ponitur
& reſumitur, & in manus dei patris cōmendatur? Sed
B ne forte dicas ſpeciale eſſe quod Chriſti eſt, & q̃uis ille
quę ſunt hominis ſuſceperit, tamē quia alterius eſt cau
ſa & iſtud aſtruere, ne tempus craſtinetur, audi dicen-
Luc. 12. tem: Quid ſcis an nocte hac a te tua anima repoſcatur?
Nunquid dixit, moriatur in te anima tua? Sed repoſca
tur a te. Quę data eſt, repoſcitur, vel repetitur a te. Re-
petitur enim anima, nō interimitur. Quod repetitur,
manet: quod interimitur, nō manet. Quomodo enim
interimitur, de qua dixit ſapientia dei non timendum
quenquam qui poteſt corpus occidere, animam autem
Pſal. 118. nō poteſt? De qua dicit Propheta: Anima mea in ma-
nibus tuis ſemper. Semper, inquit, non in tempore. Et
tu commenda animam tuam in manus domini. Non
ſolum cum recedit e corpore, ſed etiam cū eſt in corpo-
re, eſt in manibus domini, quia nō vides eam vnde ve-
niat, aut quo vadat. Eſt & in te, & eſt cum deo. Deniq;
Prou. 21. cor regis in manu domini, ab eo regitur et gubernatur.
C Cor repletur mente, & mens animæ principale eſt, &
virtus animæ eſt. Non eam virtutē dico quæ in lacer-
tis, ſed quæ in conſiliis, temperantia, pietate, atq; iuſti-
tia eſt. Si cor hominis in manu domini, multo magis
anima. Si anima in manu dei eſt, non vtiq; anima no-
ſtra ſepulchro ſimul cū corpore includitur: nec buſto te-
netur, ſed quiete pia fungitur. Et ideo homines fruſtra
precioſa ſtruunt ſepulchra, quaſi ea animæ & nō ſolius
corporis receptacula ſint. Animarū autē ſuperiora eſſe
habitacula, ſcripturę teſtimoniis valde ꝓbatur. Siqui-
dem & in Eſdræ libris legimus: Quia cū venerit iudi-
4. eſdrę. 7. cii dies, reddet terra defunctorū corpora, & pulueris red-
det eas quę in tumulis requieſcunt reliquias mortuorū.
Et habitacula, inquit, reddent animas quæ his cōmen-
datę ſunt, & reuelabitur altiſſimus ſuper ſedem iudicii.
Hæ ſunt habitationes de quibus dicit dominus mul-
tas manſiones eſſe apud patrē ſuum, quas ſuis pergens
ad patrem diſcipulis præpararet. Sed Eſdræ vſus ſum
ſcriptis, vt cognoſcant gentiles ea quæ in Philoſophiæ
libris mirantur, tranſlata de noſtris. Atq; vtinam non
ſuperflua his & inutilia miſcuiſſent, vt dicerēt animas
hominum pariter ac beſtiarum eſſe communes, earūq;
ſummum præmium, ſi magnorum philoſophorū ani-
mæ in apes aut luſcinias demigrarent, vt qui ante ho-
minū genus ſermone pauiſſent, poſtea mellis dulcedi-
ne, aut cantus ſuauitate mulcerent. Satis fuerat dixiſſe
illis quod liberatę animæ de corporibus ἀϊδῆ peterēt, D
id eſt locum qui nō videtur. Quem locum latine infer-
num dicimus. Deniq; & ſcriptura habitacula illa ani-
marum promptuaria nuncupauit: quæ occurrens que-
relæ humanæ, eo quod iuſti qui præceſſerint videantur
vſq; ad iudicii diem, per plurimū ſcilicet temporis debi-
ta ſibi remuneratione fraudari, mirabiliter ait coronæ
eſſe ſimilem iudicii diem, in quo ſicut nouiſſimorū tar-
ditas, ſic nō priorum velocitas. Coronę enim dies expe
ctatur ab omnibus, vt intra eum diem & victi erubeſ-
ſcant, & victores palmam adipiſcantur victoriæ. Illud
quoq; non reliquit occultum, eo quod ſuperiores videan
tur qui ante generati ſunt, infirmiores qui poſtea. Cō-
parauit enī vtero mulieris partus huius ſeculi, quoniā
fortiores ſunt qui in virtute iuuentutis nati ſunt, infir-
miores qui tempore ſenectutis. Defecit enim multitu-
dine generationis hoc ſeculū tanq̃ vulua generantis &
tanq̃ ſeneſcens creatura robur iuuētutis ſuæ, velut mar
centi iam virium ſuarū vigore deponit. Ergo dum ex-
pectatur plenitudo tēporis, expectant animæ remune-
rationem debitam. Alias manet pœna, alias gloria: &
tamen nec illæ interim ſine iniuria, nec iſtæ ſine fructu
ſunt. Nam & illæ videntes ſeruantibus legem dei re-
poſitam eſſe mercedem gloriæ, cōſeruari earum ab an-
gelis habitacula, ſibi autem diſſimulationis & con-
tumaciæ ſupplicia futura, et pudorem & confuſionem,
vt intuentes gloriam altiſſimi, erubeſcant in eius con-
ſpectum venire, cuius mandatum temerauerunt. Si- E
cut enim præuaricatio Adæ, ita & confuſio: quoniam
ſicut ille per incuriam mandatorum cæleſtium lapſus
eſt, & pudore ſe prolapſionis abſcondit, fulgorem di-
uinæ præſentiæ verecundia peccatricis conſcientiæ
ſubire non auſus: ita & animæ peccatorum vibrantis
luminis eius ſplendorem non ſuſtinebunt, quo teſte ſe
reminiſcentur erraſſe.

De iuſtarum animarum ingēti lætitia per ſeptena-
rium ordinem digeſta. Ac de admonitione vt & nos
ſtudium adhibeamus quo anima noſtra deo appropin
quet, & ab eo non ſeparemur. Quo etiam modo hoc fa
cere debeamus. Quodq; non vereamur illum omnibꝰ
debitum finem in quo Eſdras remunerationē ſuæ de-
uotionis inuenit. Caput XI.

IVSTARVM autem animarum per or
dines quoſdā digeſta lętitia. Primum quod
vicerint carnem, nec illecebris eius inflexæ F
ſint. Deinde quod precio ſedulitatis, & inno-
centiæ ſuæ ſecuritate potiantur, nec quibuſdā ſicut im-
piorum animæ erroribus & perturbationibus implicē-
tur, atq; vitiorum ſuorū memoria torqueantur, & exa-
gitētur quibuſdam curarum æſtibus. Tertio quod ſer-
uatæ a ſe legis diuino teſtimonio fulciantur, vt facto-
rum ſuorum incertum ſupremo iudicio non vereātur
euentum. Quarto quia incipiunt intelligere requiem
ſuam, & futuram ſui gloriam præuidere, eaq; ſe conſo-
latione mulcentes in habitaculis ſuis cum magna trā-
quillitate requieſcūt, ſtipatæ præſidiis angelorū. Quin-
tus autem ordo exultationis vberrimæ habet ſuauita-
tem, quod ex hoc corruptibilis corporis carcere in lucē
libertatēq; peruenerint, & repromiſſam ſibi poſſideant
hæreditatem. Eſt enim ordo quietis, quia eſt & reſur-
rectionis. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita 1. Cor. 15.
& in Chriſto, inquit, omnes viuificabuntur. Vnuſquiſq;
autē in ordine ſuo, primitiæ Chriſtus, deinde qui ſunt
Chriſti, qui in aduentu eius crediderunt, deinde finis.
Erit igitur ordo diuerſus claritatis & gloriæ, ſicut erit
ordo meritorum. Proceſſus quoq; ordinum, proceſſum
exprimit claritatis. Deniq; ſexto ordine demonſtrabi-
tur iis quod vultus earum ſicut ſol incipiat refulgere, &
ſtellarum luminibus comparari: qui tamen fulgor ea-

G rum corruptelam iam ſentire non poſſit. Septimus ve-
ro ordo is erit, vt exultent cum fiducia, & ſine vlla cun-
ctatione confidant, & ſine trepidatione lætentur, feſti-
nantes vultum eius videre, cui ſedulæ ſeruitutis obſe-
quia detulerunt: de quo innoxiæ conſcientiæ recorda-
tione præſumãt glorioſam mercedem laboris exigui,
quam incipientes recipere, cognouerint indignas eſſe
huius tẽporis paſſiones, quibus remunerationis æter-
næ gloria tanta refertur. Hic ordo, inquit, animarũ quę
ſunt iuſtorum, quos etiam immortales non dubitauit
dicere in quinto ordine, eo quod ſpatiũ, inquit, incipiũt
recipere fruentes & ĩmortales. Hæc eſt, inquit, requies
earum per ſeptem ordines, & futuræ glorię prima per-
functio priuſquã in ſuis habitationibus quietæ congre-
gationis munere perfruantur. Vnde ait propheta ad
angelum: Ergo dabitur tempus animab⁹ poſtquã ſe-
paratæ fuerint de corpore, vt videant de quo modo di-
xiſti? Et dixit angelus: Septem dies erit libertas earũ,
vt videant in ſeptem diebus qui prædicti ſunt ſermo-
nes, & poſtea cõgregabuntur in habitaculis ſuis. Hęc
ideo plenius de iuſtorum ordine expreſſa ſunt, q̃ de paſ
ſionibus impiorum, quia melius eſt cognoſcere quo-
modo innocentes ſaluentur, q̃ quomodo crucientur fla
gitioſi. Ergo quia iuſti hanc remunerationem habent
vt videant faciem dei, & lumen illud quod illuminat o-
mnem hominem, abhinc induamus huiuſmodi ſtu-
dium, vt appropinquet anima noſtra deo, appropiquet
oratio, adhæreat illi noſtrum deſiderium, non ſepare-
mur ab eo. Et hic quidem poſiti, meditando, legendo,
H quærẽdo copulemur deo, cognoſcamus eũ vt poſſum⁹.
Ex parte enim hic cognoſcimus, quia hic imperfecta, il
Co. 13. lic perfecta omnia: hic paruuli, illic robuſti. Videmus,
inquit, nũc per ſpeculũ in ęnigmate, tũc autem facie ad
faciẽ. Tunc reuelata facie gloriam dei ſpeculari licebit,
quam nunc animæ corporis huius concretis viſceribus
inuolutæ, ex quibuſdam carnis huius maculis & collu-
uionibus obumbratæ ſyncere videre nõ poſſunt. Quis
Exod. 33. enim, inquit, videbit vultum meum & viuet? Et recte.
Nam ſi ſolis radios oculi noſtri ferre non poſſunt, & ſi
quis diutius e regione ĩ ſolẽ intẽderit, cæcari ſolere per-
hibetur. ſi creatura creaturam ſine fraude atque offen-
ſione ſui non poteſt intueri: quomodo poteſt ſine peri-
culo ſui vibrantẽ cernere vultum creatoris æterni, cor-
poris huius opert⁹ exuuiis? Quis enim iuſtificatur in
conſpectu dei, cum vnius quoq; diei infans mundus a
peccato eſſe non poſſit, & nemo poſſit de ſui cordis inte
gritate & caſtimonia gloriari? Non timeamus igiť re-
cipi ab hominibus, non vereamur illum debitum o-
I mnibus finem, in quo Eſdras remuneratiõnẽ ſuæ de-
uotionis inuenit, dicente ei domino: Tu enim recipie-
ris ab hominibus, & conuerſaberis reſiduum cum filio
meo, & cum ſimilib⁹ tuis. Quod ſi illi glorioſum & iu-
cundum erat cum ſimilibus conuerſari, quanto nobis
glorioſius erit & iucundius ad meliores pergere, & cõ-
uerſari cum iis quorum facta miramur? Quis vtique
prior, Eſdras, an Plato? Nam Paulus Eſdræ, nõ Pla-
tonis ſecutus eſt dicta. Eſdras reuelauit ſecundum col-
latam in ſe reuelationem, iuſtos cum Chriſto futuros,
futuros & cum ſanctis. Hinc & Socrates ille feſtinare
ſe dicit ad illos ſuos deos, ad illos optimos viros. No-
ſtra ſunt vtiq; quæ in philoſophorum literis præſtant,
& ille poſuit ea quorum propriũ teſtimonium nõ ha-
bebat: nos diuini præcepti habemus autoritatẽ. Moy
ſes & Helias cum Chriſto apparuerũt, Abrahã duos
alios cũ deo ſuſcepit hoſpitio, Iacob dei caſtra cõſpexit,
Daniel iuſtos ſicut ſolem & ſtellas fulgere in cælo, re-
uelante ſibi ſpiritu ſancto, declarauit.

De cõſolatiu & exhortatiõe vt intrepide pgam⁹ ad re
dẽptorẽ noſtrũ Ieſum Chriſtũ, et ad pr̃iarcharũ cõciliũ,
ſanctorũ cœtũ, iuſtorũq; cõuẽtũ, vbi paradiſus incudita
tis, parataęq; ſeruulis Ieſu promiſſæ mãſiones. Qua ra K
tione præterea illuc feſtinare debeamus. Ca. XII.

HIS igitur freti intrepide pergamus ad redẽ-
ptorem noſtrum Ieſum, intrepide ad patri-
archarum concilium, intrepide ad Abrahã
patrem noſtrum cum dies aduenerit profi-
ciſcamur, intrepide pergamus ad illum ſanctorum cœ-
tum, iuſtorumq; conuentum. Ibimus enim ad patres
noſtros, ibimus ad illos noſtræ fidei præceptores, vt e-
tiam ſi opera deſint, fides opituletur, defendatur hære-
ditas. Ibimus & vbi ſinum ſuum Abraham ſanct⁹ ex-
pandit, vt ſuſcipiat pauperes, ſicut ſuſcepit & Lazarũ:
in quo ſinu requieſcũt qui in hoc ſeculo grauia atq; aſpe
ra pertulerunt. Sed nunc pater etiam atq; etiam exten-
de ad ſuſcipiendum hinc pauperem manus tuas, aperi
gremium tuum, expãde ſinus tuos vt plures ſuſcipias,
quia plurimi in deum crediderunt. Sed tamen quãuis
fides creuerit: abundat iniquitas, refrigeſcit charitas.
Ibimus ad eos qui recumbunt in regno dei cũ Abra-
ham, Iſaac & Iacob, quoniã rogati ad cœnã nõ excuſa-
uerunt. Ibimus eo vbi paradiſus eſt iucunditatis, vbi
Adam qui incidit ĩ latrones, neſcit iam vulnera ſua fle-
re, vbi & latro ipſe regni cæleſtis conſortio gratulatur,
vbi nullæ nubes, nulla tonitrua, nullæ coruſcationes,
nulla vẽtorũ procella, neq; tenebrę, neq; veſp, neq; ęſtas,
neq; hyems vices variabunt tẽporum. Nõ frigus, non L
grando, non pluuiæ, non ſolis iſtius erit vſus, aut lunę,
neq; ſtellarũ globi, ſed ſola dei fulgebit claritas. Domi-
nus enim erit lux omnium, & illud lumẽ verum quod
illuminat omnem hominem, fulgebit omnibus. Ibi-
mus eo vbi ſeruulis ſuis dominus Ieſus manſiones pa
rauit, vt vbi ille eſt, & nos ſimus. Sic enĩ voluit. Quæ
ſint illæ manſiones, audi dicẽtem: In domo patris mei Ioan. 14.
manſiones multæ ſunt. Quæ ſit voluntas, iterum in-
quit: Venio & accerſo vos ad meipſum, vt vbi ego ſũ
& vos ſitis. Sed dices quia ſolis diſcipulis loquebatur,
quod ipſis ſolis ſpoponderit. multas manſiones igitur
vndecim tantum diſcipulis præparabat? Et vbi eſt il-
lud quod ex oĩbus mundi partibus venient & recũbẽt
in dei regno? Vñ voluntatis diuinæ dubitam⁹ effect⁹?
Sed Chriſti velle, feciſſe eſt. Deniq; demõſtrauit & viã,
demonſtrauit & locũ, dicens: Et quo vado, vos ſcitis, &
viam ſcitis. Locus apud patrem eſt, via Chriſt⁹ eſt, ſi-
cut ipſe ait, Ego ſum via, & veritas, & vita. Nemo ve-
nit ad patrem niſi per me. Ingrediamur hãc viam, te- M
neamus veritatem, vitam ſequamur. Via eſt quę per-
ducit, veritas eſt quæ confirmat, vita quæ per ſe reddi-
tur. Et vt ſciamus veram volũtatẽ, addidit in poſterio-
ribus: Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, Ioan. 17.
& illi ſint mecum, vt videant claritatem meam. Re-
petitio iſta confirmatio eſt, ſicut illud: Abrahã, Abra-
ham. Et alibi: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates Eſaie. 43.
tuas. Pulchre autẽ quod ſupra promiſit, hic popoſcit.
Et quia ante promiſit, & ſic popoſcit, nõ ante popoſcit
& ſic promiſit: promiſit quaſi arbiter muneris, cõſcius
poteſtatis, popoſcit a p̃re quaſi pietatis ĩterpres. Et an-
te promiſit, vt poteſtatẽ cognoſcas: popoſcit poſtea, vt
pietatem intelligas. Non popoſcit ante & ſic promiſit,
ne videretur promiſiſſe poti⁹ quod impetrauerat, q̃ qđ
promiſerat præſtitiſſe. Nec ſuperfluum putes qđ popo
ſcit, cum tibi exprimat paternæ voluntatis cõſortium,
in quo vnitatis indicium, non incrementum eſt pote-
ſtatis. Sequimur te domine Ieſu, ſed vt ſequamur ac-
cerſi, quia ſine te nullus aſcendit. Tu enim via es, veri-
tas, vita: poſſibilitas, fides, præmium. Suſcipe nos
quaſi via, cõfirma quaſi veritas, viuifica quaſi vita. Pã-
de illud tuum bonum, quod videre deſiderabat Dauid
inhabitans in domo domini, ideoq; dicebat: Quis oſtẽ Pſal. 4.
dit nobis bona? Et alibi: Credo videre bona domini Pſal. 26.
in terra viuentium. Ibi enim ſunt bona, vbi vita per-

Pſal.64. petua eſt, vita ſine crimine. Alibi quoq; ait: Replebi-
A mur in bonis domus tuæ. Quod ideo frequentauit, vt
ſcires hinc bonum illud philoſophos tranſtuliſſe, quod
ſummum aſſerunt. Pande ergo illud vere bonũ tuũ il-
Actu.17. lud diuinũ, in quo & viuimus, & ſumus, & mouemur.
Mouemur quaſi in via, ſumus quaſi i veritate, viuim⁹
quaſi in vita æterna. Demõſtra nobis illud bonũ quod
eſt ſimile ſui, ſemper indiſſolubile atq; immutabile, in
quo ſimus æterni in agnitione omnis boni, ſicut vas
Ad Philemo. electionis tuæ Paulus teſtificatus eſt dicens: Forſitan
enim ideo diſceſſit ad horam, vt æternum illum recipe
res. Æternum ergo miniſtrũ dei dixit, ſcribẽs ad Phi-
lemonem, cuius fidem in agnitionem omnis boni qđ
in ſanctis eſt, in Christum Ieſum euidẽtiorem fieri po-
ſtulabat. In quo bono eſt requies pura, lux immortalis,
gratia perpetua, hæreditas animarum pia, & ſecura
tranquillitas, non morti ſubiecta, ſed erepta de morte,
vbi nullæ lachrymæ, nullus eſt fletus. Vnde enim illic
fletus, vbi nullus eſt lapſus, vbi ſunt ſancti tui erroib⁹
& ſolicitudinibus, inſipientia atq; ignorãtia, timore ac
metu, cupiditatibus atq; omnibus corporeis collutio-
nibus & paſſionibus abſoluti, vbi regio viuẽtium eſt?
Et vt aſſertioni huic adiũgamus autoritatẽ, de quo bo
Pſal.114 no propheta dicit: Cõuertere anima mea in requiẽ tuã,
quia dominus benefecit tibi, quoniam eripuit animam
meã de morte, oculos meos a lachrymis, pedes meos
B a lapſu. Placebo domino in regione viuorum. Place-
bo dixit, non placeo, hoc eſt, de tempore ſibi blanditur
futuro. Cõtraria ſunt autem præſentib⁹ futura, & tpa-
lib⁹ æterna. Et ideo qm̃ ibi viuorũ regio, hic vtiq; mor
tuorũ. An non mortuorũ hæc regio, vbi vmbra mor-
tis, vbi porta mortis, vbi corpus eſt mortis? Deniq; do
natur Petro ne forte portę inferi præualeãt ei. Portę in-
Pſal.9. feri iſtæ ſunt terrenę. Vnde & ille ait: Qui exaltas me
de portis mortis. Sicut enĩ ſunt portę iuſtitiæ, in quib⁹
ſancti domino cõfitẽtur, ita ſunt criminũ portæ, in qui-
bus impii dominum negauerunt. Audi quoniã regio
iſta ſit mortuorum. Si quis igitur mortuum tetigerit,
immundus erit. Immundus autem in cõſpectu domi-
ni omnis iniquus. Si quis igitur tetigerit iniquitatem,
immundus. ſi quis in deliciis, mortuus, quoniã quę in
deliciis eſt, viuens mortua eſt. Et qui infideles ſunt, de- 1.Tim.5.
ſcendunt in infernum viuentes, etſi nobiſcum viden- C
tur viuere, ſed in inferno ſunt. Si quis vſuram accepe-
rit, rapinam facit, vita non viuit, vt habes in Ezechiel.
Si quis autẽ iuſtificationes domini cuſtodit vt faciat Ezech.33
eas, vita, inquit, viuet, & viuet in eis. Ipſe eſt ergo in re-
gione viuorum, in illa regione vbi vita non abſcondita
eſt, ſed libera: vbi non vmbra, ſed gloria. Hic enim nec
ipſe Paulus viuebat in gloria. Deniq; in corpore mor-
tis ingemiſcebat. Audi dicentem: Nunc enim vita no
ſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo: cum autẽ Chri- Col.3.
ſtus apparuerit vita noſtra, tunc & nos cum illo appa-
rebimus in gloria. Feſtinemus ergo ad vitam. Si quis
vitam tangit, viuet. Deniq; tetigit illa mulier quæ teti-
git fimbriã eius, & a morte dimiſſa eſt, cui dicitur: Fi-
des tua te ſaluam fecit, vade in pace. Si enim qui mor- Luc.8.
tuum tangit, immundus eſt: ſine dubio qui viuentẽ tã-
git, ſaluus eſt. Quæramus ergo viuẽtem. Sed iterum
videamus ne eum quæramus inter mortuos, & dica-
tur nobis ſicut & mulieribus illis: Quid quæritis viuẽ
tem cum mortuis? Non eſt hic, ſed ſurrexit. Ipſe quoq; Luc.24.
dominus vbi ſe quæri vellet oſtendit, dicens: Vade ad
fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum, Ioan.20.
& ad patrem veſtrum, deum meum, & deum veſtrũ. D
Ibi ergo quæramus eum, vbi quæſiuit Ioannes, & in-
uenit. Ille eum in principio quæſiuit, & inuenit viuen-
tem apud viuentem, filium apud patrem. Nos eum in
temporum fine quæramus, & cõplectamur pedes ei⁹,
& adoremus eum, vt dicat & nobis: Nolite timere, id
eſt, nolite timere a peccatis ſeculi, nolite timere ab ini-
quitatibus mundi, nolite timere a fluctibus corporaliũ
paſſionum, ego ſum peccatorum remiſſio. nolite time-
re a tenebris, ego ſum lux. nolite timere a morte, ego ſũ
vita. Quicunque ad me venit, mortem non videbit in
æternum. quoniam ipſe eſt plenitudo diuinitatis, & i-
pſi eſt gloria, decus, perpetuitas a ſeculis, & nũc & ſem-
per, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

OPERVM AMBROSII
PRIMI TOMI
FINIS.

[redacted]

DIVI AMBROSII OPE= RVM TOMVS SECVNDVS PVGNAS

continens, hoc eſt, ea quæ pertinent ad confuta= tionem hæreticorum ac Gentium.

[redacted]

HIC SECVNDVS tomus,optime lector,exhibebit tibi pugnas aduerſus hæreticos, quanquam ea res frequenter & in cæteris operibus incidit,pręſertim in enarrationibus. In hoc ordine ſunt duo libelli de vocatione omniũ gentiũ, quos arbitror alterius eſſe. Cuius rei ſi nullũ eſſet aliud argumentum,tanta tamẽ eſt totius phraſeos diſſimilitudo,vt primo ſtatim guſtu lector deprehendat alium loqui q̃ Ambroſium. Atq; vtinã tales multos libellos Ambroſianis admiſcuiſſet,qui hos admiſcuit. Tales impoſturas facile tulerimus,quæ pro auro ſupponãt aurum. Ineptum autem ſit , nec admodũ refert diuinare quis fuerit , quum ætas illa tot habuerit eruditos ac eloquentes viros. Res ipſa loquitur hominem fuiſſe in ſacris literis diligenter exercitatũ,ingenio ſano & acuto. Ipſa phraſis ſic Iſocraticis illis ſchematibus modulata tinnulaq; eſt,vt,quod eſt in hac affectatione difficillimum,præſertim in argumento ſubtili, nuſquã deſideres ſermonis perſpicuitatem,nuſquam offendaris odio captatæ concinnitatis,nec vſquã frigeat affectatio ſentẽtiarũ argutularũ ,ſed quod puer in Rhetorum ſcholis didicerat, feliciter accommodat ad ſeriam ſcripturarum tractationẽ. Nec deeſt orationis copia,idq; citra tædij ſenſum. Pelagianorum meminit cap.7.quos haud ſcio an nouerit Ambroſius. Siquidem Pelagius ſub extremam Hieronymi ætatẽ cœpit apud Italos impietate celebris eſſe. Nec Hieronymus in catalogo meminit librorum quos ſcripſit aduerſus Pelagium. Contexuit autem catalogum viuo etiamnum Ambroſio. Rurſus lib.2.cap.8. refert hęc verba ex libro cuiuſdã Pelagiani, Habet gratia quod adoptet,non habet vnda quod diluat. Capite decimo,hoc eſt vltimo,ſubindicat ſe fuiſſe Romanum,aut certe Italum, hũc in modum loquẽs: At alij Barbari dũ Romanis auxiliantur, quod in ſuis noſſe non poterant,in noſtris didicere regionibus,& ad ſuas ſedes cũ Chriſtianæ religionis inſtitutione remearunt. Quãquam fateor hoc argumẽtum eſſe dilutius, eo quod id tẽporis pleręq; mundi regiones parebãt imperio Romano. Stylus nõ prorſus abhorret a phraſi Eucharii Lugdunẽſis epiſcopi. In veteris teſtamẽti citatione nuſquã vtitur noſtra tranſlatione,ne in nouo quidem per omnia conuenit cum hac noſtra: quod ſane vetuſtatis eſt indicium.

CATALOGVS.

De vocatione Gentium.	II
De fide ad Gratianum.	V
De ſpiritu ſancto ad eundem.	III
De fide contra Arianos.	I
De incarnationis dñicæ ſacramento.	I
De myſterio Paſchæ.	I

A

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE VOCATIONE OMNIVM GENTIVM LIBER PRIMVS.

De propoſitione quæſtionum quæ inter defenſores liberi arbitrii, & prędicatores gratiæ dei vertuntur, intentione quoq; autoris, ac tractandorum ordine, iuxta quem primitus de voluntatis humanę motibus & gradibus diſputãdum eſt. De redargutione præterea quorundam non ſane inter voluntatem & gratiam dei diſcernentium. Caput I.

INTER DEFENSORES liberi arbitrii, & prædicatores gratię dei, magna & difficilis dudũ vertitur quæſtio. Quæritur enim vtrum velit deus omnes homines ſaluos fieri. Et quia negari hoc non poteſt: cur voluntas omnipotẽtis nõ impleatur, inquiritur. Cumq; hoc ſecundum voluntates hominũ fieri videatur, gratia videtur excludi: quæ ſi meritis redditur, conſtat eam non donũ
B eſſe, ſed debitum. Vnde iterũ quæritur cur hoc donum ſine quo nemo ſaluus eſt, ab eo qui omnes ſaluari vult, non omnibus conferatur. Atq; ita contrariarum diſputationum nullus terminus reperitur, dũ nõ diſcernitur quid manifeſtum, quid ſit occultum. De hac igitur cõpugnantia opinionũ, qua menſura & temperantia ſentiendum ſit, quantum dominus adiuuerit, annitar inquirere, exercens atque diſcutiens modulum facultatis meę in iis quę cordi meo ſobrie (quantum arbitror) inhæſerũt: vt ſi in eas regulas proceſſerit ſtylus, quę nihil offenſionis, nihil habeant prauitatis: non ſolum nobis, ſed & aliis vtile ſit ad aliquem nos limitem perueniſſe, quem non debeamus excedere. Primitus itaq; de volũtatis humanæ motibus & gradibus diſputandum eſt. Inter quam & gratiam dei quorundam nõ ſana diſcretio eſt, exiſtimantium quod prædicatione gratiæ liberum negetur arbitrium, nec aduertẽtium eadem regula ſibi poſſe obiici quod gratiam negent, cum eam humanæ voluntatis nõ ducem volunt eſſe, ſed comitem. Si enim tollitur voluntas, vbi ipſa eſt verarum origo virtutum? Si tollitur gratia, vbi ipſa eſt bonorum cau-
C ſa meritorum?

Quod omni humanæ voluntati naturaliter qualiſcunq; inſit volũtas. Et de diſtinctione voluntatis in naturalem, animalem, & ſpiritalem. Quod etiam diuina prouidentia quãuis electum ſibi populum ſpecialibus ad pietatem direxerit inſtitutis, nulli tamẽ nationi hominum bonitatis ſuæ dona ſubtraxerit. Cap. II.

SEDIAM auxiliante Chriſto qđ tractãdo concepimus, inchoemus. Omni animæ humanę, quantum intelligere atq; experiri datur, naturaliter qualiſcunq; ineſt volũtas, qua aut appetitur quod placet, aut declinatur quod diſplicet. Huius voluntatis, quantum ad naturalem pertinet motum ex vitio primæ præuaricationis infirmũ, genera ſunt duo, ſecundum quę voluntas hominis aut ſenſualis, aut animalis eſt. Sed cũ adeſt gratia dei, accedit ei per donũ ſpiritus tertium genus, vt poſſit fieri ſpiritalis, & per hunc excellentiorem motum omnes affectus vndecunq; naſcentes ſupernæ rationis lege diiudicet. Senſualis igitur volũtas, quam & carnalem poſſumus dicere, non erigitur ſupra eum motũ qui de corpo-
D ris ſenſibus naſcitur, qualis eſt in animis paruulorũ, qui licet nullo iudicio rationis vtantur, oſtendũt tamen aliquid ſe velle, aliquid nolle, cum videndo, audiẽdo, odorando, guſtando, tangendo, & ea quibus delectantur amant, & ea quibus offenduntur oderunt. Quid autem eſt amare, niſi velle? aut quid eſt odiſſe, niſi nolle? Habent ergo etiam ipſi voluntatem ſuam, quæ etſi prouidendi & conſulendi impos atq; ignara ſit, in his tamen amat agere quę carnis ſenſibus blandiuntur, donec vigor rationalis ingenii per maturiora miniſteria corporis excitetur, & ad famulantium ſibi membrorũ vſum non alieno motu, ſed ſua lege moueatur. Ab hoc ergo ſenſuali appetitu, in quo remanent ii quos etiam in annis maioribus excordes videmus & fatuos, ad animalem ſurgitur volũtatem: quæ priuſq̃ ſpiritu dei agatur, etiam ſi ſupra ſenſualem motũ ſeſe attollere poteſt, tamẽ ſine ſui amoris participatione in terrenis occiduiſq; verſatur. In hac humana etiam ingenia, ſi corporeæ voluptati nõ turpiter ſeruiant, & cupiditates ſuas iuſtitiæ atq; honeſtatis legibus temperent, nihil ſupra mercedẽ gloriæ temporalis acquirunt. Et cũ præſentem vitam decenter exornent, æternę tamen beatitudinis prę miũ non habẽt: quia rectas actiones & bona ſtudia ſua non ad eius laudem atq; honorẽ referunt, a quo acceperunt, vt in ipſa animali diſcretione ſublimius ſaperẽt, & excellentius cęteris eniteſcerent. Cum enim quidam non ſolum ad inſtituta vtiliſſimarum artiũ, & doctrinas li-
E beralium diſciplinarũ, ſed etiam ad inquiſitionẽ ſummi boni aciem mentis intẽderint, & inuiſibilia dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpexerint, non agentes gratias tamen deo, nec confitẽtes illum ſibi eſſe huius facultatis autorem, ſed dicentes ſe eſſe ſapiẽtes, hoc eſt non in deo, ſed in ſemetipſis gloriantes, quaſi ad veritatis inſpectionem ſuis ſtudiis atque rationibus propinquaſſent, euanuerunt in cogitationibus ſuis. Et quod illuminante dei gratia inuenerant, obcæcante ſuperbia perdiderũt, relapſi a ſuperna luce ad tenebras ſuas, hoc eſt ab incommutabili atq; æterno bono ad mutabilem corruptibilemq; naturam. Cum ergo tales in amorem ſui recidunt, & ita ſibimet placent, vt totum quod in ſe laudabile iudicant, non ad dona dei referant, ſed ſibi vẽdicent, & ſtudio propriæ voluntatis adſcribant, procul ab illa ſpiritali exulant voluntate, & nihil in ſe habent quo ad vitam prouehantur æternam, incipientes in ſemetipſis etiã illa temporalia dei dona corrumpere, & a bono eorum vſu in cõſuetudinẽ innumerabiliũ tranſire vitiorum. Quãuis enim ſcriptum ſit quod cum diſ- Pſal. 77.
F pertiret excelſus gentes, queadmodum diſperſit filios Adam, ſtatuit terminos gentium ſecundũ numerum angelorum dei, et facta eſt portio domini populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſrael: & ſcriptum ſit dominũ dicere ad Iſrael: Eritis mihi ſancti, quia ego Leuit. 19.
ſanctus ſum, domin⁹ deus veſter, qui ſegregaui vos ab omnibus gentibus eſſe mihi: Et quis ſcriptũ ſit in libro Heſter, dicẽte Mardochęo: Gratias tibi domine, quoniam feciſti noua ſigna & prodigia, qualia non ſunt facta in gẽtibus, diuidens omne ſeculũ in ſortes duas, elegiſti vnam tibi populi tui, relinquens aliam gentibus: Et Paulus & Barnabas dicant: Et nos mortales ſu- Actu. 14.
mus, ſimiles vobis homines, annunciantes vobis conuerti ad deum viuum, qui fecit cęlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, qui in pręteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas: Quantis ergo hæc & multa ſimilia, veritatis ſcriptura pronunciet, ſecundum ipſam tamen credimus & piiſſime confitemur q; nũquam vniuerſitati hominum diuinæ prouidẽtiæ cura defuerit. Quæ licet exceptum ſibi populum ſpecialibus ad pietatem direxerit inſtitutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis ſuę dona ſubtraxit, vt propheticas voces & pręcepta legalia conuincerentur in elementorum obſequiis ac teſtimoniis acce-

G piſſe. Vnde & inexcuſabiles facti ſűt, quia deos ſibi dei
dona fecerunt, & quæ creata erant ad vtendum, vene-
rati ſunt ad colendum. In quam impietatem etiam illa
gens quã ſibi ab omnibus gentibus dominus ſegrega-
uit, tota trãſiſſet, niſi miſericordię ſuæ propoſitum ſuſ-
tentandis electorũ lapſibus prætendiſſet. Nam plenæ
ſunt paginæ veteris teſtamenti de Iſraeliticę defectio-
nis relatu, vt aperte appareat diuinę ſemper fuiſſe gra-
tiæ quod nõ omnis ille populus diſceſſit a domino. Ita
humana natura in primi hominis præuaricatione vi-
tiata, etiã inter beneficia, inter præcepta & auxilia dei,
ſemper in deteriorẽ eſt procliuior volũtatem, cui com-
mitti nõ eſt aliud q̃ dimitti. Hęc itaq; volũtas vaga, in-
certa, inſtabilis, imperita, infirma ad efficiẽdum, facilis
ad audendũ, in cupiditatibus cęca, in honoribus tumi-
da, curis anxia, ſuſpicionibus inquieta, gloriæ q̃ virtutũ
auidior, famæ q̃ conſciẽtiæ diligentior, & per omnem
ſui experientiam miſerior fruendo iis quę cõcupiuerit,
q̃ carendo, nihil in ſuis habet viribus, niſi periculi facili-
tatem: quoniam voluntas mutabilis quæ non ab incõ-
mutabili volũtate regitur, tanto citius propinquat ini-
quitati, quanto acrius intẽditur actioni. Quandiu ergo
homini ea placẽt quæ deo diſplicent, volũtas eius ani-
malis eſt: quia etiam ſi in bonis moribus agat, male
adhuc viuit ſi nõ in dei gloriã viuit. Hoc eſt enim pro-
prium & pręcipuũ piorum, vt in domino gloriẽtur, nec
ſe niſi in deo diligãt. Bene enim ſe amant, qui in ſe ope-
ra dei amant. Nã & deus hoc amat in nobis, quod ipſe
fecit: & hoc odit, quod ipſe nõ fecit. Si ergo opus dei a-
H mamus in nobis, bonam volũtatem recte amamus in
nobis: quæ vtiq; ſi opus dei non eſſet, amanda nõ eſſet.
Quis autem homo, niſi malæ voluntatis fuerit, bonã
in ſe non amat voluntatem, quæ ſuperni agricolæ pri-
Matt. 15 ma plãtatio eſt? Dicẽte enim veritate: Omnis planta-
tio quã non plãtauit pater meus cæleſtis, eradicabitur:
quicquid non eſt eradicandum, manifeſtum eſt a patre
eſſe plantatũ. Bona autem voluntas, omniũ virtutum
germen eſt primũ, quæ innixa origini ſuæ, in illa æter-
na & incõmutabili volũtate requieſcit, vt vere ſit ſpiri-
1. Cor. 6. talis: quoniam qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt, dum
per cõmunionem illuminãtis & illuminati, iuſtificãtis
& iuſtificati, regẽtis et ſubditi, omnis actio ad vnũ refer
tur: et quod ad vnũ refertur, vtriuſque eſt: quia nec a deo
alienari poteſt quod dedit, nec ab homine qđ accepit.

De pulchra ac ſubtili huius quæſtionis tractatione,
vtrum cum bonę voluntatis homo eſſe incipit, eadem
quæ in ipſo erat, corrigatur voluntas: an alia ei quã nõ
I habebat, & quę priori repugnet, detur. Quemadmodũ
etiam cũ in diuinis ſcripturis ſalus generaliter omnib9
hominibus promittitur, pro parte hominũ omnes ho-
mines nominentur. Caput III.

HIC tractandum videtur vtrũ cum bonæ vo-
luntatis eſſe homo incipit, eadẽ quæ in ipſo
erat, corrigatur voluntas: an alia ei quã non
habebat, & quæ priori repugnet, detur. Qđ
vt euidẽtius appareat, altius id nõ pigeat inquirere. O-
mnes homines in primo homine ſine vitio conditi ſu-
mus, & omnes naturæ noſtræ incolumitatẽ eiuſdẽ ho-
minis præuaricatione perdidimus. Inde tracta morta-
litas, inde multiplex corporis animique corruptio, inde
ignorãtia & difficultas, curæ inutiles, illicitæ cupidita-
tes, ſacrilegi errores, timor vanus, amor noxius, iniuſta
gaudia, pœnitenda conſilia, & nõ minor miſeriarũ mul
titudo q̃ criminum. His ergo atq; aliis malis in naturã
humanã irruentibus, fide perdita, ſpe relicta, intelligen
tia obcæcata, voluntate captiua, nemo in ſe vnde repa-
raretur inuenit: quia etſi fuit qui naturali intellectu co-
natus ſit vitiis reluctari, huius tantũ temporis vitã ſte-
riliter ornauit, ad veras autem virtutes æternamq; bea-
titudinem nõ profecit. Sine cultu enim veri dei, etiam K
quod virtus videtur eſſe, peccatũ eſt, nec placere vllus
deo ſine deo poteſt. Qui vero deo non placet, cui niſi ſi-
bi & diabolo placet? A quo cum homo ſpoliaretur: nõ
voluntate, ſed voluntatis ſanitate priuatus eſt: quia
nec detrudi ab innocẽtiæ ſtatu poſſet, niſi volũtate pec-
caret. Quæ ergo natura erat bona, qualitate facta eſt
mala. Et ille animi motus qui nũq̃ poteſt ſine aliquo eſ-
ſe amore, hoc eſt ſine aliqua voluntate, non perdidit ap
petitũ, ſed mutauit affectũ, id recipiens deſiderio, quod
debuit refutare iudicio. Cum igitur homo ad pietatẽ
redit, (de quo ideo dictum eſt: Spiritus vadẽs, & nõ re-
diens: quia niſi illum deus cõuerteret, non rediret) non
fit nouum figmentum, nouaq; creatura, non alia in eo
creatur ſubſtantia, ſed eadem quę fuerat labefactata, re-
paratur. Nec aliud ab eo aufertur niſi vitium, quod na-
tura non habuit. Fuit enim in Adã natura ſine vitio,
qui per voluntatis inobediẽtiam mala multa cõtraxit,
& in poſteros magis magiſq; multiplicata transfudit.
Quę vt vincantur, atq; in nihilum deducantur, nõ effi-
cit niſi gratia Saluatoris, qui opus ſuũ opere ſuo repa-
rat. Sicut enim dicit Ioannes Apoſtolus: In hoc appa- 1. Ioan. 3.
ruit filius dei, vt ſoluat opera diaboli. Et ſicut rũpit vin
cula captiui, ſic veſtit nuditatẽ ſpoliati, ſic ſanat vulne-
ra ſauciati, vt quod in ipſo agit, etiam per ipſum gera-
tur. Cui vtiq; cõtra hoſtem ſuũ non expedit ſine prote-
ctore confligere. Cum illo enim habet certamen, a quo
aliquando ſuperatus eſt. Non ergo fidat de virib9 ſuis, L
quæ etiam cũ eſſent integræ, non ſteterunt: ſed per illũ
quærat victoriam, qui ſolus non eſt victus, & omnibus
vicit. Et ſi quęrit, non dubitet quęrendi affectum ab il-
lo ſe accepiſſe quem quęrit. Nec quia ſpiritu dei agitur,
ideo ſe putet liberum arbitrium nõ habere, quod ne tũc
quidem perdidit quando diabolo voluntate ſe dedit, a
quo iudicium voluntatis deprauatum eſt, nõ ablatum.
Quod ergo non interfectum eſt per vulnerantem, non
tollitur per medẽtem. Vulnus ſanatur, non natura re-
mouetur. Sed quod in natura periit, non reſtituitur niſi
ab autore naturę. Dicit dominus: Et diſponam domui Hiere. 31.
Iſrael, & domui Iudæ teſtamentum nouũ, non ſecun-
dum teſtamẽtum quod diſpoſui patribus eorum in die
qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de
terra Ęgypti, quia ipſi non perſeuerauerũt in teſtamẽ-
to meo, & ego eos neglexi, dicit domin9: Quia hoc eſt
teſtamentũ quod diſpoſui domui Iſrael poſt dies illos,
dicit dominus: Dabo leges meas in ſenſu ipſorũ, & in
corde ipſorum ſcribã eas, & ero illis in deũ, & ipſi erunt M
mihi in populum. Et non docebit vnuſquiſq; proximũ
ſuum, & vnuſquiſq; fratrem ſuũ, dicens, Cognoſce do-
minum: quia omnes cognoſcent me a puſillo eorũ vſq;
ad magnum, quia propitius ero iniquitatibus eorum,
& peccatorum eorum memor nõ ero. Et dabo illis viã
alteram, & cor aliud, vt me timeant omnes dies in bo-
num ipſis, & filiis eorum poſt eos, & cõſtituam illis te-
ſtamentum æternum quod nõ auertam poſt eos, & ti-
morem meum dabo in cor eorum ne diſcedãt a me, &
viſitabo eos vt bonos eos faciam. Per Eſaiam quoque
de gratia ſua dominus qua ex omnibus hominibus no
uam creaturã facit, eadem pręnũciat dicens: Ecce faciã Eſa. 42.
noua quæ nunc orientur, & cognoſcetis ea, & faciam in
deſerto viam, & in ſicca terra flumina. Benedicent me
beſtiæ agri, Sirenæ & filię Struthionũ, quod dederĩ in
deſerto aquã, & flumina in ſicca terra ad potandum ge
nus meum electũ, populum meum quem mihi acqui-
ſiui, vt enarrent virtutes meas. Et iterũ: Per meipſum Eſa. 45.
iuro, niſi exibit de ore meo iuſtitia, & verba mea non a-
uertentur, quia mihi flectetur omne genu, & confitebi-
tur omnis lingua deo. Si ergo impoſſibile eſt iſta non
fieri, quia nec incerta præſcientia dei eſt, nec mutabile
conſiliũ, nec inefficax voluntas, nec falſa promiſſio: o-
mnes iſti de quibus hęc prædicta ſunt, ſine cuiuſq̃ exce-

A ptione ſaluantur. Dat enim leges ſuas in ſenſum ipſo-
rum, eaſq; in cordibꝰ eorum digito ſuo ſcribit, vt agni-
tionem dei non doctrinæ humanæ opere, ſed magiſte-
1.Cor.3. rio ſummi eruditoris accipiant: quia neq; qui plantat,
neq; qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementū dat deus.
Omnes hi a puſillo vſq; ad magnum cognoſcūt deum,
quia vt venirent ad Chriſtum, a patre audierūt atq; di-
dicerunt. omnes educti ab errore diriguntur in viam vi-
tæ, omnibꝰ corde mutato recta ſapere & recta velle do-
natur, omnibus timor quo in mādatis dei erudiantur,
inſeritur. Fit in deſerto via, & terra arida fluminibus
irrigatur, vt qui prius ad confitendū deum os non ape
riebant, & velut muta atq; irrationabilia animalia in fe
ritatem tranſierat beſtiarum, diuinorum eloquiorum
fontibus mundati benedicant & laudent deū, enarran-
tes virtutes & mirabilia miſericordię eius q elegit eos,
& in filios adoptauit, ac noui teſtamenti fecit heredes.
Heb.9. Si autem (vt Apoſtolus loquitur) hominis confirma-
tum teſtamētum nemo ſpernit aut ſuperordinat, quo-
modo fieri poteſt vt ex vlla parte diuina promiſſio re-
ſoluatur? Manet prorſus & quotidie implet quod A-
brahæ dominus ſine conditione promiſit, ſine lege do-
nauit: quia etſi quidam quibus hęc prædicata ſunt, non
crediderunt: incredulitas eorum fidem dei non euacua-
Roma.3. uit. Eſt enim deus verax, omnis autem homo mēdax.
B Et illi quidem qui audito euangelio credere noluerūt,
inexcuſabiliores facti ſunt, q̃ ſi nullum præconium ve-
ritatis audiſſent. Sed certum eſt eos apud præſciētiam
dei, Abrahæ filios nō fuiſſe, nec in illorū ſorte numera-
Geñ.26. tos, de quibus dictū eſt: Benedicentur in ſemine tuo o-
mnes tribꝰ terræ. Credituros enim promiſit qui dixit:
Hiere.31. Et nō docebit vnuſquiſq; proximū ſuum, & vnuſquiſq;
fratrem ſuum, dicens: Cognoſce dominū: quia omnes
cognoſcent me a puſillo eorū vſq; ad magnum. Recon
ciliandos promiſit qui dixit: Propitius ero iniquitati-
bus eorum, & peccatorū eorū memor non ero. Obedi-
turos promiſit qui dixit: Dabo illis viam alterā, & cor
aliud, vt timeant me omnes dies. Perſeueraturos pro-
miſit qui dixit: Timorem meū dabo in cor eorum, ne
Eſa.45. diſcedant a me: & viſitabo eos, vt bonos eos faciā. Po-
†ſibi obſe- ſtremo omnes ſine cuiuſq̃ exceptione † pmiſit qui di-
quituros, xit: Per memetipſum iuro, niſi exibit de ore meo iuſti-
fortaſſis. tia, & verba mea non auertētur, quia mihi flectetur o-
vide Ro- mne genu, & confitebitur omnis lingua deo. Hic ſi di-
mañ.14. camus non fieri quod deus iurauit eſſe faciendum, fal-
Philip.2. ſitatem deo (quod abſit) & mēdacium adſcribimus ve
C ritati. Si autem (vt pietas fideſq; perſuadent) dei verba
non excidunt, & fit omnino quod ſtatuit, quomodo no
bis veracis promiſſionis firmitas apparebit, cum mul
ta adhuc hominum milia dæmonis ſeruiant, & idolis
genu flectant, niſi huiuſmodi denūciationes dei ſecun-
dum illam incōmutabilem ſcientiā editas nouerimus,
in qua apud illū iam vniuerſitas humana diſcreta eſt,
& ſiue de bonis ſiue de malis loquatur, ita vnius partis
meminit, quaſi neminē hominum prætermittat? Nā
2.Cor.5. cum dicit Apoſtolus: Vetera trāſierūt, ecce facta ſunt
omnia noua: nūquid nō omnes homines videtur dixiſ
Col.1. ſe renouatos? Aut cū dicit: Quia in ipſo complacuit
omnem plenitudinē habitare, & per ipſum reconciliari
omnia in ipſo: nunquid nō ita loquitur quaſi neminem
velit exortem huius reconciliationis intelligi? Aut cū
Heb.1. ait, Nouiſſimis iſtis diebꝰ locutus eſt nobis in filio, quē
conſtituit hæredem vniuerſorum: nunquid aliud ſonat
forma ſententiæ, q̃ omnes homines in Chriſti hęredi-
tate a patre eſſe tranſcriptos, ſecundum prophetiā Da-
Pſal.2. uid dicentis: Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæredi-
tatem tuam, & poſſeſſionē tuam terminos terræ? Di-
Ioan.12. cente enim domino: Si exaltatus fuero a terra, omnia
traham ad me: nonne vniuerſorū videtur promiſſa cō-
Eſa.40. uerſio? Aut cū de eccleſia pphetatur & dicitur: Omnis
vallis replebitur, & omnis mōs & collis humiliabitur,
& erunt praua in directa, & aſpera in vias planas: nun- D
quid vllus hominum videtur omiſſus, qui nō ſignifica-
tus ſit Chriſto eſſe ſubdēdus? Quid cum dicitur: Et ve Eſa.66.
niet omnis caro in cōſpectu meo vt adorent in Hieruſa
lem, dicit dominus: Aut illud: Et erit in diebꝰ illis, Ef-
fundam de ſpiritu meo ſuper omnē carnē: Aut illud:
Alleuat dominus omnes qui corruūt, & erigit omnes
eliſos: Nūquid nō ita pronunciatū eſt, quaſi ab hoc dei pſal.144
munere nemo diſcretus ſit? Habet ergo populꝰ dei ple-
nitudinem ſuam, & quamuis magna pars hominū, ſal-
uantis gratiam aut repellat aut negligat, in electis ta-
men & præſcitis, atq; ab omniū generalitate diſcretis,
ſpecialis quædam cenſetur vniuerſitas, vt de toto mun
do totus mūdus liberatus, & de omnibus hominibus
omnes homines videantur aſſumpti: ſicut etiam cū de
impiis ſermo eſt, ita locutionē ſuā diuinus ſtylus ordi-
nat, vt ea quæ de quadā parte dicitur, ad omnes homi
nes pertinere videantur: veluti eſt illud quod ait Ioan-
nes Baptiſta: Qui de cælo venit, ſuper omēs eſt. quod Ioan.3.
vidit & audiuit, teſtificatur, & teſtimoniū eius nemo
accipit. Aut illud Apoſtoli: Omnes quę ſua ſunt quæ- Philip.2.
runt, nō quæ Ieſu Chriſti. Aut illud quod pſalmus Da
uidicus canit: Dominꝰ de cęlo proſpexit ſuper filios ho Pſal.13.
minum, vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens deū.
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt
qui faciat bonū, nō eſt vſq; ad vnum. His igitur & aliis
documentis, quæ poſſunt ab inquirētibus numeroſio-
ra proferri, nō dubie demōſtratur interdū & pro parte
terræ omnē terrā, & pro parte mūdi totum mundū, &
pro parte hominū omēs homines nominari, quorum
tamen diſcretionē plerunq; ſcriptura cito aperit, vt ſen-
ſus legentis ab vniuerſitatis appellatione ad partē quę
intelligenda eſt transferatur: ſicut eſt illud Apoſtoli di
centis: Prædicamus Ieſum Chriſtū crucifixū, Iudæis 1.Corin.1.
quidem ſcandalum, gētibus autem ſtultitiā, ipſis vero E
vocatis Iudæis atq; Græcis Chriſtū dei virtutē, & dei
ſapientiam. Nunquid ipſis Chriſtus virtus quibus ſcā
dalum, aut ipſis ſapientia quibus ſtultitia? Sed quoniā
quidam ex eiſdē iuſtificabūtur fide, quidā autē ſua im-
pietate obdurabūtur: vnū credentiū & nō credentiū ge
nus ſub vocatorū appellatione diſcreuit, vt quos a fide
ſignificabat alienos, eos q̃uis audiſſent euangeliū, oſtē
deret vocationis extraneos. Hac regula per Eſaiā pro-
mittit ſermo diuinus, dicēs: Educam cæcos in viā quā Eſa.42.
non nouerūt, & ſemitas quas neſciunt calcabunt: et fa-
ciam illis tenebras illuceſcere, & praua in directū. Hæc
verba faciā, & nō derelinquā eos. Sed quod ſequit, Ipſi
autem cōuerſi ſunt retro: ad partē quādā generis ipſorū
referēdum eſt, nō ad eos de quibus ait: Non derelinquā
eos. Iterū dicit dominus ad Iacob: Noli metuere, quia Eſa.43.
tecum ſum. Ab oriente adducam ſemen tuū, & ab oc-
caſu colligam te. Dicam Aquiloni, adduc: & Aphrico,
noli vetare, adduc filios meos de terra longinqua, & fi-
lias meas a ſummo terræ, omnes in quibus vocatū eſt F
nomen meū. In gloriā enim meam parauī illū, & finxi
& feci illum. Quod autem ſequitur, Et produxi plebē
cæcam, & oculi eorū ſunt cæci, & ſurdas aures habent:
non poteſt eis vlla ratione congruere, quos in gloriam
ſuam paraſſe ſe dicit. In iis quippe omnibus verbis quę
de vno hominū genere dicuntur, aliis perſonis priora,
aliis poſteriora conueniunt. Apud Apoſtolum quoq;
quod in parte populi agitur, ſub totius populi nūcupa-
tione narratur, & in reliquis plenitudo cenſetur. Cū enī
de Iudeorū obcęcatione differeret, & quoſdam ex ipſis
gratia ſaluos fieri demōſtraret, Dico ergo, inquit, nun-
quid repulit deus populum ſuum? Abſit. Nam & ego Roma.11
Iſraelita ſum ex ſemine Abrahā de tribu Bēiamin. nō
repulit deus plebem ſuam quam pręſciuit. Plebs ergo
præſcita, plebs non repulſa, ii ſunt qui in Chriſto iuſtifi
cati ſunt. Et quod de omni Iſraele dici videtur, in iis tā-
tum quos ſibi gratię electio reliquos fecit, oſtēditur, ſi-

G cut ſequentia apoſtolici ſermonis enarrant. Adiungit enim & dicit: An neſcitis in Helia quid dicat ſcriptura, quemadmodũ interpellat deũ aduerſus Iſrael? Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt, & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam. Sed quid dicat illi reſponſum diuinum? Reliqui mihi ſeptem milia virorũ qui non curuauerunt genu Baal. Sic ergo, inquit, & in hoc tẽpore reliquiæ per electionẽ gratiæ ſaluæ factę ſunt. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. Non ergo omnis Iſrael reprobatus, nec omnis electus eſt, ſed partem cæcitas volũtaria auertit, partem ſibi illuminatio gratuita reſeruauit, & tamen ita de eis ſermo habetur, vt & in iis qui pereunt, & in iis qui ſalui fiunt, nulla totius generis videatur facta diſcretio. Nam cũ legitur: Secundum euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem autem dilecti propter patres: ita locutio ſonat, tanquã eoſdem dicat dilectos, quos dixit inimicos. Sed hãc caliginem apoſtolus ipſe deterſit dicendo: Quia cæcitas ex parte in Iſrael contigit. vt vnũ genus in duas ſpecies intelligerem⁹ eſſe diuiſum, & omnem hominem, omnẽ plenitudinem, omnẽ Iſraelem, nõ ſemper ad vniuerſitatem, ſed plerũq; ad partem eſſe
H referẽdum. Inter has autem formulas locutionũ, etiam illam in ſcripturis dictionem debem⁹ aduertere, qua id quod ad diuerſorũ temporũ homines pertinet, ita pronuntiatur, quaſi de vna eiuſdẽ ætatis generatione dicatur, ſicut eſt quod ſanctus Petrus apoſtolus ſcribens ſui
1.Petri.2. & futuri temporis gẽtibus ait: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annũcietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum, qui aliquando non populus, nunc autem populus dei, qui non cõſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiã conſecuti. Nunquid cum prædicarentur hæc, adhuc illi homines permanebant, quos omnes deus in præteritis generationibus dimiſerat ingredi vias ſuas, & iidẽ ipſi qui prius traditi fuerant volũtatibus ſuis, nunc de tenebris in lumen admirabile vocabãtur? Nõne illi iam defecerant, iam in hoc mundo non erant, nec ab errore ad veritatẽ reditus olim mortuis ſuppetebat? Et tamen quod poſt multa ſecula gratia in poſteris impiorum ſit, loquendi conſuetudo perſtrinxit, vt ipſi videãtur nunc eligi, qui prius fuerant derelicti. Pertinent autem hæc nõ ad eoſdem homines, ſed ad eiuſdem gẽtis homines: & vocatio quæ illuxit prope mundi finem, ad præteritam non recurrit ætatẽ. Ita modo quodã & ipſi & non ipſi ſunt, de quibus & quibus iſta dicuntur, dum in aliquo ſpeciali a generalibus non diuiduntur, in aliquo vero a communibus ſeparantur.

I De ſolutione calũnioſæ obiectionis qua quidam dicunt autorem per ſuperius dicta contradicere apoſtolo definienti quod deus velit omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire. Et quod profunditas diuinorum myſteriorũ atq; iudiciorum a nobis nõ ſit perquirenda. Caput IIII.

SED CVM legerint hæc vel audierit qui amant calũnioſa certamina, dicent nos per huiuſmodi diſputationes Apoſtolo cõtradicere definienti quod deus omnes homi-
1.Tim.2. nes velit ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Quam particulam verborũ Apoſtoli ita nos integre pleneq; ſuſcipimus, vt nihil ei de pręcedẽtibus ſiue ſubiectis quæ ad ipſam pertinent ſubtrahamus: quoniam vt cætera diuinorum eloquiorũ teſtimonia ſequeſtremus, hic locus ſufficit ad euacuãdum quod calumnioſe obiiciunt, & ad defendendũ quod impie diffitẽtur. Scribens itaq; ad Timotheũ Paulus Apoſtolus ait: Obſecro igitur primo omnium, fieri obſecrationes, poſtulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro K
regibus, & omnib⁹ qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & trãquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum eſt & acceptum coram ſalutari noſtro deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire. Vnus enim deus, & vnus mediator dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus. De hac ergo doctrinæ apoſtolicæ regula qua eccleſia vniuerſalis imbuitur, ne in diuerſum intellectum noſtro euagemur arbitrio, quid in ipſa vniuerſalis eccleſia ſentiat requiramus, quia nihil dubium eſſe poterit in pręcepto, ſi obedientia concordat in ſtudio. Præcepit itaq; Apoſtolus, immo per Apoſtolũ dominus qui loquebatur in Apoſtolo, fieri obſecrationes & poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, ac pro iis qui in ſublimitate ſunt. Quam legem ſupplicationis ita omnium ſacerdotum & omnium fidelium deuotio cõcorditer tenet, vt nulla pars mũdi ſit in qua huiuſmodi orationes non celebrentur a populis Chriſtianis. Supplicat ergo vbiq; eccleſia deo nõ ſolum pro ſanctis & in Chriſto iam regeneratis, ſed etiam pro omnibus infidelib⁹ & inimicis crucis Chriſti, pro omnibus idolorum cultoribus, pro omnibus qui Chriſtum in membris ipſius perſequuntur, pro Iudæis quorum L
cæcitati lumen euangelii non refulget, pro hęreticis & ſchiſmaticis qui ab vnitate fidei & charitatis alieni ſũt. Quid autem pro iſtis petit, niſi vt relictis errorib⁹ ſuis conuertantur ad deum, accipiant fidem, accipiant charitatem, & de ignorantiæ tenebris liberati in agnitionem veniãt veritatis? Quod quia ipſi prẹſtare ſibi nequeunt malæ conſuetudinis pondere oppreſſi, & diaboli vinculis alligati, neq; deceptiones ſuas euincere valent, quibus tam pertinaciter inhæſerunt, vt quantum amanda eſt veritas, tantum diligãt falſitatem: miſericors & iuſtus dominus pro omnibus ſibi vult hominibus ſupplicari: vt cum videmus de tam profundis malis innumeros erui, non ambigamus deum præſtitiſſe quod vt præſtaret oratus eſt, & gratias agentes pro iis qui ſalui facti ſunt, ſperemus etiam eos qui nondum illuminati ſunt, eodem diuinæ gratiæ opere eximẽdos de poteſtate tenebrarum, vt in regnũ dei priuſq̃ de hac vita exeant transferantur. Quod ſi aliquos, ſicut videmus accidere, ſaluantis gratia præterierit, & pro eis o- M
ratio eccleſiæ recepta nõ fuerit: ad occulta diuinæ iuſtitiæ iudicia referẽdum, & agnoſcẽdum eſt ſecreti huius profunditatẽ nobis in hac vita patere nõ poſſe. Ex par- 1.Cor.13
te enim ſcimus, & ex parte prophetamus, & videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Nec ſapientiores aut ſcientiores beatiſſimo apoſtolo ſumus, qui cum de gratiæ potentia diſputaret, magnorum myſteriorũ ingreſſus arcanum, iis quæ impoſſibile erat enarrare, ſuccubuit. Cũ enim dixiſſet: Nolo vos ignorare fratres my- Rom.11.
ſterium hoc, vt non ſitis vobiſipſis ſapientes, quia cæcitas ex parte in Iſrael contigit, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt: Veniet ex Sion qui eruat & auertat impietates ab Iacob, & hoc illis a me teſtamẽtum, cum abſtulero peccata eorum. Secũdum euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem vero dilecti propter patres. Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio dei. Sicut enim aliquando & vos non credidiſtis deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter illorum incredulitatem: ita & iſti nũc non crediderunt in veſtra miſericordia, vt & ipſi miſericordiam conſequãtur. Cõcluſit enim deus omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur. Cum ergo hęc diuinorum operũ myſteria ſupra menſuras humanæ intelligentię excellentia, quodam mẽtis ſuę profudiſſet exceſſu, totã expoſitionis rationem tranſtulit ad ſtuporem, & admiratorem eorum quæ protulerat, exclamauit & dixit: O altitudo

A diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, q̃ incomprehenſi
bilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis
enim cognouit ſenſum dñi? aut quis conſiliarius eius
fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniã
ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Ipſi gloria in
ſecula ſeculorum. Amen.

Cur anterioribus ſeculis dimiſſæ ſint omnes gentes
ingredi vias ſuas, vno tantum Iſraele excepto, & ad co
gnitionem veritatis electo. Et quare deus vni homini
det gratiam, alteri autem deneget. Caput V.

PREMISSA enim docentis aſſertio lo=
cũ dabat multimodæ quæſtioni, vt varia=
tæ per tot populos ac tẽpora gratiæ dei cau
ſa quæreretur: cur ſcilicet anteriorib⁹ ſecu=
lis dimiſſæ eſſent omnes gentes ingredi vias ſuas, vno
tãtum Iſraele, qui diuinis eloquiis erudiretur, excepto,
& ad cognitionem veritatis electo, cuius infidelitas lo=
cum tandẽ ſaluandis gentibus fecerit: tanq̃ ſi vnus po=
pulus in fide ſui generis permaneret, miſericordia dei
cæteris ſe nationibus preſtare non poſſet. Cur denique
ipſi quorũ diminutio ſalus gentibus eſt, ab obcæcatio=
ne ſua nõ liberentur priuſq̃ ingrediatur gentium pleni=
tudo: quaſi illuminari cũ omnibus nequeãt, qui omnes
facta omnium gentium adoptione ſaluandi ſunt. Aut
quomodo omnis Iſrael ſublata obcęcatione ſaluandus
ſit, cuius innumerabilis multitudo in ſua infidelitate
B deficiens, ad tempora ſaluandis promiſſa nõ peruenit.
Vel quomodo ipſarum gentium, quarũ prius non eſt
facta vocatio, dicatur nunc ingredi plenitudo, cum tan=
ta promiſcuæ ætatis et conditionis hominum milia in
omnibus nationibus quæ ſunt ſub cælo, ſine Chriſti iu
ſtificatione moriantur. Sed horum myſteriorum iudi=
ciorumq; cauſas pius & doctus magiſter maluit ad al=
titudinem diuitiarum ſapientiæ dei ſcientiæq; ſuſpen=
dere, q̃ iuſtiſſimæ veritatis & miſericordiſſimæ boni=
tatis ſubtractum ab humana cognitione ſecretũ teme=
raria inquiſitione diſcutere, nihil omittẽs de iis quæ nõ
oportet ignorari, nihil contrectans de iis quæ non licet
ſciri. Multa enim ſunt in diſpẽſatione operum diuino=
rum, quorũ cauſis latẽtibus ſoli monſtrantur effectus,
vt cum pateat quod geritur, nõ pateat cur geratur, ne=
gocio in medium deducto, & in occultũ ratione ſubdu=
cta, vt in eadem re & de inſcrutabilibus pręſumptio cõ
primatur, & de manifeſtis falſitas refutetur. Neq; enim
ſi neſcio cur ille græcus creetur, hic barbarus, iſte in di=
uitiis, ille in egeſtate naſcatur, hunc valida proceri cor=
poris pulchritudo ſublimet, illum debilium membro=
C rum exilitas cõtracta deformet, iſte a catholicis editus
in veritatis cunabulis nutriatur, ille hæreticorũ proge=
nies cum ipſo lacte matris hauriat virus erroris, ſi de=
niq; mille alias differẽtias in habitu corporum, in qua=
litatibus animorum, in conditione temporũ, in more
regionum diiudicare nõ poſſum: ideo quod omniũ ho=
rum deus ſit conditor atq; ordinator, ignoro. Qui vtiq;
ſingulorum hominũ ita & corpora creauit & ſpiritus,
vt præter illam ſecuturã ex vniuſcuiuſq; ſtudio volun=
tariam diuerſitatem, ipſa cõditionis exordia diſſimilli=
ma numeroſitate variaret. Turbarent autem nos & in
diuerſum diſtraherent multæ vaniloquorũ opiniones,
qui de incognoſcibilibus deuenire in incõuenientia pre=
ſumpſerunt, & has originales inęqualitates fatis, quæ
nulla ſunt, & ſyderibus deputarunt, niſi certiſſima noti
tia teneremus deum creatorẽ de elemẽtis naturalibus
prout vult vas vnũquodq; formare, & vnã naturam a=
nimarum, vnam naturam corporũ placitis ſibi tempe
rare menſuris. Quæ vtiq; opera dei humanæ intelligẽ
tiæ cognoſcibilia eſſent ſi innoteſcere debuiſſent, & ma
nifeſtaret cur ita quidq; fieret, niſi q̃ ita fieret, ſcire ſuffi
Exo. 3. ceret. Dicit dñs ad Moyſen: Quis dedit os homini, &
quis fecit mutũ & non audientem, videntẽ & cæcum? D
nonne ego dominus deus? Et per Eſaiam: Nõne ego
fœcũdum & ſterilem feci? dicit dominus. In libro Ec=
cleſiaſtico legitur: Bona & mala, vita & mors, pauper= Eccli. 11.
tas & honeſtas a deo ſunt. Et Iob dicit: Abundant ta= Iob. 12.
bernacula prædonum, & audacter prouocant deum, cũ
ipſe dederit omnia in manibus eorum. Et idem de o=
mnium rerum humanarum profectu & defectu diſpu=
tans, omneſq; mutationes ad iudicia dei referẽs, Apud
ipſum eſt, inquit, ſapientia & fortitudo: ipſe habet cõſi=
lium & intelligentiã. Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædi=
ficet. ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat. ſi cõ
tinuerit aquas, omnia ſiccabuntur. ſi emiſerit eas, ſub=
uertent terram. Apud ipſum eſt fortitudo & ſapiẽtia,
ipſe nouit & decipiẽtem, & eum qui decipitur. adducit
cõſiliarios in ſtultũ finem, & iudices in ſtuporem. Bal=
theũ regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorũ. du=
cit ſacerdotes inglorioſos, & optimates ſupplantat, cõ=
mutans labium veraciũ, & doctrinam ſenum auferẽs,
effundens deſpectionem ſuper principes, & eos qui op=
preſſi fuerãt releuãs. qui reuelat profunda de tenebris,
& producit in lucẽ vmbrã mortis. qui multiplicat gen=
tes, & perdet eas, & ſubuerſas in integrũ reſtituet. Qui
immutat cor principum terræ, & decipit eos, vt fruſtra
incedant per inuium. palpabũt quaſi in tenebris, & nõ
in luce, et errare eos faciet quaſi ebrios. Et iterum idem
dicens voluntatem dei irritã eſſe non poſſe, Ipſe enim,
inquit, ſolus eſt, et nemo auertere poteſt cogitationem
eius, & anima eius quodcunq; voluerit, hoc fiet. Libe=
ratur pars hominum parte pereunte. Et ſi hoc volũta= E
tũ meritis velimus adſcribere, vt malos neglexiſſe gra
tia, bonos autem elegiſſe videatur: reſiſtet nobis innu=
merabiliũ cauſa populorũ, quib⁹ per tot ſecula nulla cę=
leſtis doctrinæ annũciatio coruſcauit, nec meliores fuiſ
ſe eorum poſteros poſſumus dicere, de quibus ſcriptũ
eſt: Gentium populus qui ſedebat in tenebris, lucem vi Eſa. 9.
dit magnã, & ſedentibus in tenebris & vmbra mortis
lux orta eſt illis. Et ad quos apoſtolus Petrus dicit:
Vos autem genus electũ, regale ſacerdotium, gẽs ſan 1. Petri. 2.
cta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuncietis eius
qui de tenebris vos vocauit in tam admirabile lumen
ſuum, qui quondam non populus, nũc autem populus
dei, quorũ aliquando non eſt miſertus, nunc autem mi
ſeretur. Non ergo meritis minorũ tribuitur quod non
meruere maiores. par enim impietas & patres accuſa=
bat & filios, eademq; ignorantiæ cæcitas omnes ſimul
in eoſdẽ mergebat errores. Sed cur illorũ non miſertus
& horum miſertus ſit deus: quę ſcientia cõprehendere,
quę poteſt inueſtigare ſapiẽtia? Latet diſcretionis iſta
ratio, ſed non latet ipſa diſcretio. Non intelligimus iu=
dicantem, ſed videmus operantem. Quid calũniamur
iuſtitiæ occultę, qui gratias debemus miſericordię ma F
nifeſtæ? Laudem⁹ & veneremur quod agitur, quia tu
tum eſt neſcire quod tegitur. Reſpice autem & ad vni=
uerſalem multitudinem paruulorum, in quibus exce=
pto illo quo in damnationem naſcitur gẽs humana de=
licto, nec præterita poſſunt merita nec futura cenſeri.
Omnes enim de quibus nũc loquimur, ante vllã intelli
gentiæ vſum, ante liberum volũtatis arbitrium, alii ad
æternam beatitudinem regenerati, alii ad perpetuam
miſeriam tranſeũt nõ renati. Si originalem culpam fa
teris, omnis numerus in reatu eſt. ſi moralem innocen
tiam quæris, omnis ſumma ſine vitio eſt. Non inuenit
quod diſcernat humana iuſtitia, ſed habet quod eligat
inenarrabilis gratia dei. In abſcondito eſt cõſilium, ſed
non latet donũ: opus exerit pietas, cauſam obſcurat po
teſtas. Sed tã indubitabile eſt quod nõ videtur, q̃ quod
videtur: quia authori manifeſti operis negari confeſſio
etiam incognitæ non poteſt æquitatis. Quod ſi & ad
illos dirigas mentis intuitum qui longam agentes in
flagitiis & ſceleribus ætatem, ſacramento baptiſmatis

G Chriſti in ipſo vitæ fine renouantur, & ſine vllo ſuffra-
gio bonorum operum in regni cæleſtis conſortiū tranſ
feruntur: quo intellectu diuinum iudicium comprehen
des, niſi vt indubitanter agnoſcas gratuita eſſe dei mu
nera: & ſicut nulla ſunt tam deteſtanda facinora, quæ
poſſint gratiæ arcere donum, ita nulla poſſe tam præ-
clara opera exiſtere, quibus hoc quod gratis tribuitur,
per retributionis iudicium debeatur? Vileſceret enim
redemptio ſanguinis Chriſti, nec miſericordiæ dei hu-
manorum operum prærogatiua ſuccumberet, ſi iuſtifica-
tio quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus debere-
tur, vt non munus largientis, ſed merces eſſet operan-
tis. Vnde autem poſſet probari quod ad euacuandum
originale peccatum nulla idonea eſſet induſtria, niſi &
impii & facinoroſi per lauacrum Chriſti aſſumerentur
in regnum, agnoſcerentq; qui in ſua iuſtitia gloriantur,
q̄ nihil dignum agere poſſint adoptione filiorum dei ſi
ad regenerationis non peruenerint ſacramentum, cum
eadem qua ſceleſtiſſimi peccatores conditione teneán-
tur, pares futuri in ſanctificatione ſi affuerit regenera-
tio, ſimul perituri ſi ceſſauerit ablutio? Si ergo etiā ex
nequiſſimis in ipſo vitæ exitu gratia inuenit quos ado
ptet, cū tamen multi etiam qui minus nocentes viden-
tur, doni huius alieni ſint: quis hoc aut ſine diſpēſatio-
ne dei fieri, aut ſine profunda dicat æquitate decerni?
Quod vtiq; non ideo iniquum eſt, quia occultū eſt: ſed
ideo æquum eſt, quia iudicium dei eſſe nō dubium eſt.
Quod enim ab illius pendet arbitrio: qua ſententia iu-
dicari debeat, priusq̄ iudicetur incertū eſt. Cum autem
res ad finem ſuum venerit, nemini liberum eſt de exi-
tu conqueri, quia certiſſimum eſt nihil aliter deum fa-
H cere debuiſſe q̄ fecerit. Qui multimodæ vocationis va
rietatem ad vnam gratiam pertinentem, etiam illa re-
gula euangelicæ comparationis aſtruxit, qua oſtendit
patremfamilias diuerſo tempore conducentem opera-
rios vineæ ſub pactione denarii, quo vitę æternæ ſigni-
ficatur ęqualitas, vbi ſine dubio hora vndecima intro-
miſſi in vineam, totius diei operariis exæquati, iſtorū
de quibus nunc loquimur, præferunt ſortem, quos ad
commendandam gratiæ excellentiam in defectu diei
& concluſione vitæ diuina indulgentia munerauit, nō
labori precium ſoluēs, ſed diuitias bonitatis ſuæ in eos
quos ſine operibus eligit, effundens, vt etiam ii qui in
multo labore ſudarunt, nec amplius q̄ nouiſſimi acce-
perunt, intelligant donum ſe gratię, non operum acce-
piſſe mercedē. Vnde ſi & nos aduerſum patremfami-
lias murmuremus, eo q̄d nouiſſime vocati totius diei
operariis coęquentur, nec amplius multa opera q̄ pene
nulla mereantur: dicetur nobis quod vni eorum reſpon
Matt. 20. ſum eſt: Amice, non facio tibi iniuriam. nōne ex dena-
rio conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade:
volo autē & huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Aut non
I licet mihi de re mea facere quod volo? An oculus tuus
nequam eſt, quia ego bonus ſum? Certe huic calūnia-
tori iniuſta videbatur hæc largitas, & quid eruditionis
retulit? quid rationis accepit? Non eſt ei diſpenſationis
huius reuelata iuſtitia, nec ad inſpectionē ſecreti laten-
tis admiſſus eſt: ſed vt a diſcutiendis dei iudiciis abſti-
neret, oppoſita eſt ei bonitas miſerantis, & volentis po
teſtas, quaſi illi & ab Apoſtolo diceretur: O homo, tu
Roma. 9 quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmētum
ei qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? Omnibus ergo ho-
minibus cuiuſlibet generis, cuiuſlibet cōditionis & æ-
tatis cauſa percipiendæ gratiæ voluntas dei eſt, apud
quam ratio electionis abſcondita eſt, ab ea gratia inci-
pientibus meritis, quam accepere ſine meritis. Quę ſi
Ioan. 3. poſſent bona eſſe ſine gratia, nō diceretur: Niſi quis re-
natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in re-
Ioan. 6. gnum cælorum. et, Niſi manducaueritis carnē filii ho-
minis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitā
in vobis. Sed diceretur: Niſi quis fuerit iuſtus & bo-
nus, beatus in æternum eſſe nō poterit. Nec opus eſſet k
per aquam & ſpiritum renaſci, ſi per mandatum ſuffi-
ceret erudiri. Et euacuaretur fides, quæ credit per ba-
ptiſmum omnia peccata dimitti, ſi gratia nō malis &
impiis, ſed bonis & rectis doceretur impendi. Origo
itaque veræ vitæ veræq; iuſtitiæ in regenerationis eſt
poſita ſacramēto, vt vbi homo renaſcitur, ibi etiā ipſa-
rum virtutum veritas oriatur. Et incipiunt ad perpe-
tuam gloriam proficere per fidem, qui vix ad tempo-
ralem vanæ laudis poterant peruenire mercedem. Si-
ue enim Iudæus legis ſcientia tumēs, ſiue Græcus ſtu
dio ſapientię naturalis inflatus, priuſquam iuſtificetur
per fidem Chriſti, concluſus eſt ſub peccato: & ſi in ſua
infelicitate perſtiterit, ira dei manet ſuper eum, illa ſci-
licet in Adæ pręuaricatione contracta, de qua Apoſto
lus loquitur dicens: Et vos cum eſſetis mortui delictis Ephe. 2.
& peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſe-
cundum ſeculum mundi huius, ſecundum principem
poteſtatis aeris huius, ſpiritus qui nunc operatur in fi-
lios diffidentiæ, in quibus & nos aliquando conuerſati
ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes volūtatem
carnis & cogitationum, & eramus natura filii iræ, ſicut
& cæteri. Et iterum: Qui eratis illo tempore ſine Chri
ſto, alienati a conuerſatione Iſrael, & hoſpites teſtamē
torum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine deo in
mundo. Et iterum: Eratis aliquando tenebræ, nūc au- Ephe. 5.
tem lux in domino. Et iterum: Gratias agentes patri, Col. 1.
qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorū in lumi-
ne, qui eripuit nos de tenebris, & poteſtate tenebrarū,
& tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ. Et iterum:
Eramus enim & nos aliquando inſipientes, increduli, ad Ti-
errantes, ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis, in tum. 3.
malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. L
Cum autē benignitas & humanitas apparuit Salua-
toris noſtri: non ex operibus iuſtitiæ quę fecimus nos,
ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per
lauacrum regenerationis ſpiritus ſancti, quem effudit
in nos abunde per Ieſum Chriſtum ſaluatorem no-
ſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecun
dum ſpem vitæ æternæ.

Qualis ſit natura humana ſine gratia. Caput VI.

ET VT breuiſſime pateat qualis ſit natura
humana ſine gratia, dicat Iudas apoſtolus
quid agat vel ignorātia imperitorū, vel do-
ctrina ſapiētium. Hi autem, inquit, quęcūq; Iudæ. 1.
quidem ignorant, blaſphemant: quæcūq; autem natu- M
raliter vt muta animalia norunt, in his corrumpūtur.
Dicat etiā ſub verbis Zachariæ euāgeliſta Lucas, an-
te illuminationem gratię in qua humanū genus nocte
verſetur, & de quibus ignorantię tenebris dei populus
eruatur: Et tu, inquit, puer propheta altiſſimi vocabe- Luc. 1.
ris. pręibis enim ante faciē domini parare vias eius, ad
dandam ſcientiam ſalutis populo eius in remiſſionem
peccatorū ipſorum, propter viſcera miſericordię domi-
ni, in quibus viſitauit nos oriēs ex alto, lucere iis qui in
tenebris & vmbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes
noſtros in viam pacis. Hęc autem viſcera miſericordię
dominus non ad vnius tātū populi redemptionem, ſed
omnium nationū impendit ſalutem, dicente euangeli-
ſta: Quia Ieſus moriturus erat pro gente, non tantum
pro gente, ſed etiam vt filios dei diſperſos congregaret
in vnum. Hoc enim agit illa vox domini, quæ per quā-
dam pietatis tubam toto terrarū orbe reſonantem, o-
mnes homines & inuitat, & conuenit. Nam cū dixiſ-
ſet: Cōfitebor tibi pater domine cæli & terræ, quia abſ- Matt. 11.
condiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti
ea paruulis: Ita pater, quoniam ſic beneplacitū eſt ante
te: addidit: Omnia mihi tradita ſunt a patre meo. &

A nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit
niſi filius, & cui voluent filius reuelare. Et deinde adie
cit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,
& ego vos reficiam. Tollite iugum meũ ſuper vos, &
diſcite a me quia mitis ſum, & humilis corde, & inue-
nietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum
ſuaue eſt, & onus meũ leue eſt. Ioannes vero baptiſta
in euangelio Ioãnnis prophetico ſpiritu proteſtatur di
Ioánis. 3. cens: Qui de caelo venit, ſuper omnes eſt. quod vidit &
audiuit, teſtificatur, & teſtimonium ei⁹ nemo accipit.
Qui accipit teſtimoniũ eius, ſignauit, quoniã deus ve-
rax eſt. Igitur quantũ attinet ad humani generis caeci-
tatem longa ignorantiae & ſuperbię noſtę contractam,
venit in hunc mũdum creator mundi, & mundus eum
non cognouit. Lux lucet in tenebris, & tenebrae eam
nõ cõprehenderũt. Qui ſuper omnes eſt, quod vidit &
audiuit, teſtificatur, & teſtimoniũ eius nemo accipit.
Sed quia nõ fruſtra deus dei filius venit in mũdum, &
dedit ſemetipſum pro omnibus, mortuuſq; eſt nõ tãtũ
pro gente, ſed etiã vt filios dei diſperſos congregaret in
vnum, & vniuerſis dicit: Venite ad me omnes qui la-
boratis & onerati eſtis: et ſeruato ſibi incognoſcibilis
electionis arbitrio, dat ſui patriſq; notitiã quibus eam
voluerit reuelare: omnes filii lucis, filii promiſſionis,
filii Abrahae, filii dei, genus electum, regale ſacerdo-
tium, veri Iſraelitae, pręcogniti & pręordinati in regnũ
dei, qui eos vocauit nõ ſolum ex Iudaeis, ſed etiã ex gẽ-
tibus: teſtimoniũ eius qui de caelo venit accipiunt, ſigni
ficantes quia deus verax eſt, id eſt, expreſſe ſignificãtes
B in ſui ſaluatiõe quoniã deus verax eſt, implens & perfi-
ciens quod promiſit Abrahae omniũ gentiũ patri: qui
pollicente deo quod haeres futurus eſſet mũdi, nõ haeſi-
tauit diffidentia, ſed cõfortatus eſt fide, dans gloriã deo,
& pleniſſime ſciens quoniã quod promiſit, potẽs eſt &
facere. Quis autẽ tam alienus eſt a fide Abrahae, quis
tam degener ab vniuerſarũ gẽtiũ patre, qui promiſſio-
nem dei aut non impleri, aut ab alio praeter eũ qui pro-
miſit, dicat impleri? Ille quidem erit mendax, deus au-
tem eſt verax. Et omnis qui accipit teſtimonium eius,
hoc ſignat, hoc indicat, quod per lucem illuminantẽ fa-
ctus eſt videns, factus eſt obediens, factus eſt intelligẽs,
1. Ioan. 5. ſicut Ioannes euangeliſta teſtatur dicens: Scimus quia
mundus totus in maligno poſitus eſt, & ſcimus quia fi
lius dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus
verum deum, & ſimus in vero filio eius.

Cur ſaluator omniũ hominũ non omnibus dederit
hunc ſenſum, vt cognoſcerent verum deum. Cur etiam
quidã paruuli ſalui fiant renati, alii pereant non renati.
Caput VII.

C SI vero quaeritur cur ſaluator omniũ homi-
num non omnibus dederit hunc ſenſum, vt
cognoſcerẽt verũ deum, & eſſent id eſt per-
manerent in vero filio eius: quis credamus
nullis hominib⁹ opem gratię in totũ fuiſſe ſubtractã, de
quo plenius in ſequẽtib⁹ diſſeremus: tamẽ ita forte hoc
velatum ſit, ſicut illud abſconditũ eſt, cur antea omni-
bus gentibus prętermiſſis, vnũ populum ſibi quem ad
veritatis cognitionẽ erudiret exceperit: de quo iudicio
dei ſi nõ eſt cõquerẽdum: multo minus de hoc quod cũ
electione omniũ gẽtium geritur, murmurãdũ eſt. Quę
enim deus occulta eſſe voluit, non ſunt ſcrutanda. quae
autem manifeſta fecit, nõ ſunt neganda: ne & in illis il-
licite curioſi, & in iſtis damnabiliter inueniamur ingra
ti. Non autẽ ignoramus eſſe quoſdam tam inconſide-
ratae pręſumptionis, & tam ſuperbę arrogãtię, vt quod
pręcipuus magiſter gentiũ non ab hominibus neq; per
hominẽ ſed diuinitus eruditus, ſupra menſuram ſcien-
tiae ſuę longe & alte remotũ eſſe confeſſus eſt, audeant
falſi nominis temerare doctrina, & nihil illic occultum,
nihil velint eſſe ſecretum, vbi apoſtolus nõ quid ſentien D
dum eſſet aperuit, ſed quid nõ ſcrutãdum eſſet, oſtẽdit.
Nullis etenim (quod ſupra iam diximus) ſtudiis, nul-
lis ingeniis indagare conceſſum eſt quo iudicio quove
conſilio deus incõmutabiliter bonus, incõmutabiliter
iuſtus, ſemper pręſcius, ſemper omnipotẽs, ideo omnia
in incredulitate concluſerit, vt omniũ miſereatur, & ta- Romã. 11.
men illis ſeculis quibus vnum Iſraelem erudiebat, innu
merabiles populos impiorum illuminare diſtulerit, &
nunc eundem Iſraelem, donec vniuerſitas gentium in-
troeat, obcęcatum eſſe patiatur, pereuntem in tot mili-
bus naſcentium atq; morientiũ, & ſaluandũ in eis quos
mundi finis inuenerit. Quo myſterio toto ſcripturarũ
corpore dilatato, innotuit quidẽ nobis quid factum ſit,
quid fiat, quid ve faciendum ſit: ſed quare ita fieri pla-
cuerit, ab humanę intelligentiae contẽplatione ſubtra-
ctum eſt. Iſti autẽ qui neſcire aliquid erubeſcunt, & per
occaſionem obſcuritatis tendunt laqueos deceptionis,
omnẽ diſcretionem qua deus alios eligit, alioſq; nõ eli-
git, (multi enĩ ſunt vocati, pauci autem electi) ad meri- Mat. 20.
ta humanę referunt voluntatis, docentes ſcilicet nemi-
nem gratis, ſed ex retributione ſaluari, quia naturaliter
omnibus ſit inſitũ, vt ſi velint, poſſint veritatis eſſe par
ticipes, eiſq; affluere gratiam a quibus fuerit expetita.
Quę diffinitio, vt interim de gratiae veritate taceatur,
de his videtur aliquã oſtentare ratiunculam qui libero
vtuntur arbitrio. De paruulis vero quibus ſine vllo bo-
nae voluntatis merito in originali vulnere cum caeteris
mortalibus cauſa cõmunis eſt, nihil poteſt expoſitionis
afferri qua doceatur cur iſti ſalui fiant renati, illi pereãt E
non renati, ſub illius prouidentia & oĩpotẽtia in cuius
manu eſt anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuerſae
carnis hominis, & cui dicitur: Breues dies hominis Iob. 14.
ſunt, numerus dierum eius apud te eſt. Non autem pu
to iſtos voluntatũ patronos, ſimplicitate illorum tam
impudenter vſuros, vt aut fortuitu iſta dicant accidere,
aut non renatos aſſerant non perire. Aperte enim aut
cum paganis conuincerentur ſentire de fato, aut cũ Pe-
lagianis tranſfuſum in poſteros Adae negare peccatũ.
Fato autem nõ baptizari paruulos nec Pelagiani po-
tuerunt dicere, ſed quia eos liberos a peccato auſi ſunt
profiteri, meruere damnari. Cum autem de diſcretio-
ne omniũ hominũ quęſtio ventiletur, & ab omnibus
hominibus paruuli nequeãt ſeparari, ſimulq; de totius
aetatis hominibus veritas dixerit, Filius hominis ve- Lucae. 19.
nit quęrere & ſaluare quod perierat: fruſtra profundita-
tem inſcrutabilis gratiae per liberum arbitriũ conãtur
aperire, qui cauſam electionis in eorum cõſtituunt me-
ritis qui eliguntur. Et cum multa de maiorum volun-
tate ac iudicio inepta & falſa protulerint, in paruulorũ
tamen diſcretiõe deficiunt, nec poſſunt de eius quęſtio-
nis ratione reddita gloriari, quae de omnibus homini- F
bus tractatur, & non de omnibus expeditur. Multifor-
mitas autẽ & magnitudo diuinę gratię probat iſtos cõ
tra veritatẽ etiã quod de maiorũ voluntatibus loquun
tur, aſtruere, eorũq; perſuaſioni diuinorum eloquiorum
teſtimonia repugnare. Quae ſi omnia ſermoni noſtro
velimus annectere, modus nõ erit differendo. Quae ta-
men ſi ſe recordationi offerunt, nõ omittentur, vt quã-
tum ſatis eſt, manifeſtetur omne hominis bonũ meri-
tum ab initio fidei vſq; ad perſeuerãtiae conſummatio-
nem donum atq; opus eſſe diuinum.

Fides vnde naſcatur, & vnde acquiratur. Cap. VIII.

IGITVR fides quae bonę voluntatis & iu-
ſtae actiõis eſt genitrix, quo ipſa fonte naſca-
tur, apoſtolus Paulus exponat, qui pro Ro-
manorũ fide deo gratias agit dicẽs: Primũ Roma. 1.
quidem gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtum pro
oĩbus vobis, quia fides veſtra annunciatur in vniuerſo

G mundo. Ad Epheſios quoq; ſcribēs, Propterea,inquit,
Ephe. 5. & ego audita fide veſtra quę eſt in domino Ieſu,& dile
ctione in omnes ſanctos,nō ceſſo gratias agens pro vo-
bis,memoriā veſtri faciens in orationibꝰ meis,vt deus
domini noſtri Ieſu Chriſti,pater glorię det vobis ſpiri-
tum ſapientiæ & reuelationis in agnitionem eius,illu
minatos oculos cordis veſtri,vt ſciatis quæ ſit ſpes vo-
cationis eius,quæ diuitiæ glorię hęreditatis eius in ſan
ctis. De fide etiam Coloſſenſiū ſimiliter gratias agens,
Coloſſ. 1. Gratias agimus,inquit,deo & patri domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes,audientes fidem
veſtram in Chriſto Ieſu,& dilectionem quā habetis in
ſanctos omnes,propter ſpem quæ repoſita eſt vobis in
cælis. Et vt alia bona ab eodem bonorum autore perci
piant,quid pro eis oret enarrans,Ideo,inquit,& nos ex
qua die audiuimus,non ceſſamus pro vobis orantes &
poſtulantes vt impleamini agnitione voluntatis eius
in omni ſapientia & intellectu ſpiritali,vt ambuletis di
gne deo placentes,in omni opere bono fructificantes &
creſcentes in ſcientia dei,in virtute confortati ſecūdum
potentiam claritatis eius in omni patientia & longani-
mitate cū gaudio. Item ad Theſſalonicēſes,qui ſpiritu
1. Theſ. 1. fidei dilectioniſq; ſeruiebant: Gratias agimus, inquit,
deo ſemper pro omnibus vobis,memoriā facientes in
orationibus noſtris ſine intermiſſione,memores ope-
ris fidei veſtrę & laboris & charitatis & ſuſtinētiæ ſpei
domini noſtri Ieſu Chriſti ante deum & patrē noſtrū.
1. Theſ. 2. Et infra: Ideo & nos gratias agimus deo ſine intermiſ-
ſione,quoniā cū accepiſſetis a nobis verbū auditus dei,
accepiſtis nō vt verbū hoim,ſed (ſicut eſt vere) verbū
dei,qui operatur in vobis qui credidiſtis. Potuit ne ple
nius aut euidentius demonſtrari dei eſſe donū creden-
tium fidem,ꝙ vt ideo agerentur gratiæ deo, quoniā ii
H quibus verbū dei per homines prędicabatur, non quaſi
de hominū ſermone dubitarunt,ſed tanꝙ deo loquenti
per hoies crediderūt,qui in ipſis eſt operatus vt crede-
rent? In ſecunda quoq; ad eoſdem Theſſa. epiſt. de fide
2. Theſ. 1. in Chriſto proficientiū ita apoſtolus loquitur: Gratias
agere debemus deo ſemper pro vobis fratres,ita vt di-
gnum eſt,quoniā ſupercreſcit fides veſtra,& abundat
charitas vniuſcuiuſq; veſtrū in inuicē,ita vt & nos ipſi
in vobis gloriemur in eccleſiis dei pro patientia veſtra
& fide in omnibus perſecutiōibus veſtris & tribulatio-
nibus quas ſuſtinetis in exēplum iuſti iudicii dei, vt di-
gni habeamini in regno dei,ꝓ quo & patimini. Petrus
quoq; apoſtolus ex deo haberi fidem prædicans,ita ſcri
1. Petri. 1. bit: Scientes quod nō corruptibilibus auro & argēto re-
dempti eſtis de vana cōuerſatione veſtra paternæ tra-
ditionis,ſed precioſo ſanguine quaſi agni incōtaminati
& immaculati Chriſti Ieſu, pręcogniti quidem ante cō
ſtitutionē mundi,manifeſtati autem nouiſſimis tēpo-
ribus propter vos qui per ipſum fideles eſtis in deum,
I qui ſuſcitauit eum a mortuis,& gloriā ei dedit, vt fides
veſtra & ſpes eſſet in domino. Itē idem in ſecūda epiſto
2. Petri. 1. la de fidei perceptione ſic loquitur: Simon Petrus ſer-
uus & apoſtolus Ieſu Chriſti,iis qui coæqualem nobis
adepti ſunt fidem per iuſtitiā domini & ſaluatoris Ieſu
Chriſti. Vnde autem habeatur ſpiritus fidei, Ioannes
1. Ioan. 4. apoſtolus manifeſtiſſime docet dicēs: Omnis ſpiritus
qui confitetur Ieſum in carne veniſſe,ex deo eſt. Et oīs
ſpiritus qui ſoluit Ieſum,ex deo nō eſt,& hic eſt Anti-
chriſtus. Item dicit ab eo recipi euāgeliū,in quo eſt ſpi-
ritus veritatis. Nos,inquit,ex deo ſumꝰ.qui nouit deū,
audit nos.qui nō eſt ex deo,nō nos audit. In hoc cogno
ſcimus ſpiritū veritatis,& ſpiritū erroris. Item in acti-
Actuū. 3. bus apoſtolorū Petrus apoſtolus fidem eſſe per domi-
num Ieſum pronuncians: Hunc,inquit, quē videtis &
noſtis,cōfirmauit nomen eius,& fides quę per eum eſt
dedit integram ſanitatē iſtam in conſpectu omniū ve-
ſtrum. De fide quoq; Lydiæ,cuius inter alias mulieres
quę euangelium pariter audiebant,dominus cor ape-
ruit,ita in eadem narratur hiſtoria. Die autem ſabba- k
torum egreſſi ſumus extra portā iuxta flumen, vbi vi- Actu. 16.
debatur eſſe oratio,& ſedētes loquebamur mulieribus
quæ conuenerant:& quædam mulier Lydia purpura-
ria ciuitatis Thyatirenorū,colens deum,audiuit,cuius
dominus cor aperuit vt intenderet iis quæ dicebātur a
Paulo. Non autē ex humana ſapientia eſſe fidem,ſed
ex inſpiratione diuina, ipſius veritatis voce firmatur.
Dicente enim domino ad diſcipulos ſuos: Vos autem Mat. 16.
quem me eſſe dicitis? reſpondens Simon Petrus di-
xit: Tu es Chriſtus filius dei viui. Reſpondens autem
Ieſus dixit ei: Beatus es Simon Bar iona,quia caro &
ſanguis nō reuelauit tibi,ſed pater meus qui in cęlis eſt.
Paulꝰ vero apoſtolus hāc ipſam fidē ſecūdū mēſurā da-
ri pro arbitrio largientis ita prędicat: Dico enī per gra- Romā. 12.
tiam quæ data eſt mihi, oībus qui ſunt inter vos, non
plus ſapere ꝙ oporteat ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē,
ſicut vnicuiq; diuiſit deus mēſurā fidei. Itē idem vnita-
tem rectæ fidei,& conſenſionē in honorē dei a deo eſſe
cōmendans, Deus autē,inquit,patientię & conſolatio- Romā. 15.
nis det vobis idipſum ſapere in alterutrum ſecundum
Ieſum Chriſtum, vt vnanimes vno ore honorificetis
deū & patrē domini noſtri Ieſu Chriſti. Et infra: Deus
autem ſpei repleat vos omni gaudio & pace in creden-
do, vt abundetis ſpe in virtute ſpiritus ſancti. Quo teſti
monio nō ſolum fides,ſed etiā gaudium & pax,& abū-
dantia ſpei docētur niſi in virtute ſancti ſpūs nō haberi.
Ad Epheſios vero ſcribēs apls de diuitiis gratię ꝓ ma-
lis bona retribuentis,& de fide quæ nō ex nobis, ſed ex
dei dono habetur,hæc loquitur: Deus autē qui diues eſt Epheſ. 2.
miſericordia,propter nimiā ſuam charitatē qua dilexit
nos,& cū eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos L
Chriſto,cuius gratia ſalui facti ſumus,& correſuſcita-
uit & conſidere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu. Gra-
tia enim eſtis ſaluati per fidem,& hoc nō ex vobis. Dei
enim donū eſt,nō ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius
enim ſumus figmentū,creati in Chriſto Ieſu in operi-
bus bonis,quę pręparauit deus, vt in illis ambulemus.
Propriū ergo hoc habet noua creatura per gratiam, vt
qui figmētum dei ſunt,qui natiuitate cæleſti condūtur
in Chriſto,nō ocio torpeant,nec deſidia reſoluātur, ſed
de virtute in virtutē proficiant,per viam bonorū ope-
rum ambulando. hoc eſt enī fingi,hoc de vetere creatu-
ra nouam fieri,hoc de imagine terreni hominis ad ima
ginem cæleſtis hominis reformari,quod totū ſiue palā
per cooperatores gratię,ſiue occulte ꝑ ſubminiſtratio-
nē ſpiritus,ille inchoat,ille auget & perficit,cuius agri-
cultura,cuius ędificatio,& cuius figmentū ſumus.

Quod a domino deo omnia virtutū dona dirigan- M
tur & diſponantur. Et quod omnia in manu eius ſint.
Quodq; deus ſit autor omnis boni. Caput IX.

ABVNDE,quantum arbitror,his teſtimo-
niis (quāuis & alia documēta aggregari po-
tuerint) demonſtratū eſt,fidem qua iuſtifi-
catur impius,niſi ex dei munere non haberi,
eamq; nullis meritis pręcedētibus tribui,ſed ad hoc do-
nari,vt principiū poſſit eſſe meritorū,vt cū ipſa data fue
rit,nō petita,ipſius iam petitionibus bona cætera cōſe-
quantur. Vnde itaq; quædam de plurimis aſſumenda
ſunt teſtimonia,quæ in diuerſitate donorum oſtēdant
gratię largitatem. Ex deo vtiq; eſſe, vt homo viam dei
eligat,& vt ſurgat a lapſu,pſalmus Dauidicus canit di
cens: A domino greſſus hominis dirigentur, & viam Pſal. 36.
eius volet. Cum ceciderit,nō collidetur: quia dñs ſuppo
nit manū ſuam. Item idem quod duce deo veniatur ad
deum: Emitte lucē tuā,& veritatē tuā,ipſa me deduxe- Pſal. 42.
runt & adduxerunt in montē ſanctum tuū,& in taberna-
cula tua. Item quod in domino ſit hominis fortitudo,&
dei voluntas pręueniat liberandum. Fortitudinem,in- Pſal. 58.

A quit,meã ad te cuſtodiã,quia deus ſuſceptor meꝰ, deus
Prouer. 2 meus, voluntas eius præueniet me. In prouerbiis quoq;
legimus de ſapientia & intellectu: Quoniam dominus
dat ſapientiam,& a facie eius ſcientia & intellectus. Itẽ
in eodem libro de diſpenſationibus ſapientiæ dei,ſine
Prouer. 8. qua nullæ rectæ ſunt actiones, ita dicitur: Meũ conſiliũ
& mea tutela.ego prudentia,mea autẽ virtus. Per me
reges regnant, & tyranni per me obtinent terrã. Item
alibi,quod nemo poſſit recte incedere niſi domino diri-
Prou. 20. gente: A domino corrigũtur greſſus viri,mortalis au-
Prou. 21. tem quomodo intelligit vias ſuas? Item alibi: Omnis
vir videtur ſibi iuſtus,dirigit autẽ corda dominus. Et
infra: Præparatur voluntas a domino. Item ibidem de
Prou. 19. cogitatione atq; conſilio: Multæ cogitationes in corde
viri,cõſilium autẽ domini obtinet. In libro vero Eccle-
ſiaſte dicitur quod & habere neceſſaria,& eis bene vti,
donum ſit dei. Non eſt,inquit,bonũ homini niſi quod
manducat & bibit,& oſtendit animæ ſuæ bonum in la
bore ſuo. Et quidem hęc vidi ego,quia a manu dei eſt.
Quoniã quis manducabit aut paſcet abſq; illo? Item in
eodem libro legitur quod corda & opera iuſtorũ in ma
nu ſint dei,& tantũ in ſtudiis ſuis proficiant,quantũ il-
Eccle. 8. le donauerit. Quantũcũq; laborauerit homo vt quęrat,
nõ inueniet:& qđcũq; dixerit ſapiens vt ſciat,nõ poterit
inuenire,quia vniuerſum hoc dedi in cor meum,& cor
meũ vniuerſum hoc vidit,quia & iuſti,& ſapientes, &
operationes eorũ in manu dei. In libro autem ſapientię
Sapien. 7. de eodem gratiæ opere ita dicitur: Quoniam ipſe & ſa
pientiæ dux eſt,& ſapientiũ emendator. in manu enim
B illius & nos, & ſermones noſtri,& omnis ſapientiæ &
operum ſcientia & diſciplinæ. De cõtinẽtia quoq; quod
ex dei habeatur munere, eadem ſcriptura ſic loquitur:
Sapien. 8. Vt ſciui quia aliter nõ poſſum eſſe continens,niſi deus
det:& hoc ipſum erat ſapientię ſcire, cuius eſſet hoc do-
num. Cui ſententiæ Pauli apoſtoli doctrina cõcordat
1. Cor. 7. in prima ad Corinthios hæc ſcribẽtis: Volo autem o-
mnes homines eſſe ſicut meipſum,ſed vnuſquiſq; pro-
prium habet donum ex deo, alius ſic, alius vero ſic. Do
minus vero in euangelio ſecũdum Matthęum hæc de
continentię dono inſinuaſſe narratur. Dicentibus nãq;
Mat. 19. diſcipulis ſuis: Si ita eſt cauſa viri cũ vxore, nõ expedit
nubere: dicit illis Ieſus: Non omnes capiunt verbum
iſtud:ſed quibus datum eſt a patre meo. De timore dei
Eccli. 1. & ſapientia ita in Eccleſiaſtico legitur: Corona ſapien-
tiæ timor domini. vtraq; autem dona ſunt dei. Item de
eodem: Timor domini ſuper omĩa ſe ſuperpoſuit.bea-
tus cui donatũ eſt habere timorẽ domini. Eſaias quoq;
de diuitiis ſpiritalibus,quarũ autor eſt dominus,ita lo-
quitur: In theſauris ſalus noſtra aduenit. ſapientia &
C pietas & diſciplina a domino,hi ſunt theſauri iuſtitiæ.
Item de altitudine diuitiarum ſapientię & ſcientię dei,
Eſaię. 33. cuius bonitas nullius merito præuenitur,hęc dicit: Qui
menſus eſt manu aquam,& cælum palmo,& vniuer-
ſam terrã pugillo, qui ſtatuit montes in libra,& rupes
in ſtatera. Quis cognouit ſenſum domini,aut quis eiꝰ
fuit conſiliarius,qui inſtruat eum,aut quẽ conſuluit, &
inſtruxit eum, vel quis oſtendit ei iudicium, aut viam
prudentiæ quis oſtendit ei, vel quis prior dedit ei,& re-
tribuetur illi? Vnde & in lib. Iob ſecũdum eũdem ſen-
Iob. 41. ſum leguntur domini verba dicentis: Quis ante dedit
mihi, vt retribuam illi? Omnia quæ ſub cęlo ſunt, mea
ſunt. Hieremias vero quod a deo ſit homini recta ſapiẽ
Hiere. 10. tia,ſic profatur: Scio domine quia nõ eſt in homine via
eius,nec viri eſt vt dirigat iter ſuum. Itẽ quod ad deũ
cõuerſio cordis ex deo ſit,per ipſum dominus proteſta-
Hiere. 24 tur & dicit: Reſtituã illos in terrã iſtam,& reædificabo
& nõ deſtruam,& plantabo eos,& nõ euellam, & dabo
illis cor vt ſciant me,quia ego ſum dominus, & erunt
mihi in populũ,& ego ero illis in deum,quia conuertẽ-
tur ad me ex toto corde ſuo. Item idẽ prædicans quod
vt deus cognoſcatur,ex deo ſit: Et ſcient,inquit, quia

ego dominus deus illorũ: & dabo illis cor cognoſcendi D
me,& aures audiendi. Quod autem omne verbũ bonũ
& omne opus ſanctum ſumminiſtratio ſit ſpiritus ſan-
cti,ſine quo nihil recte agatur,in prima ad Corinthios
Paulus apoſtolus docet dicens: Ideo notum vobis fa- 1. Cor. 12.
cio quod nemo in ſpiritu dei loquens dicit anathema
Ieſu. Et nemo poteſt dicere dominũ Ieſum niſi in ſpi-
ritu ſancto. Diuiſiones vero gratiarũ ſunt,idem autem
ſpiritus:& diuiſiones miniſtrationũ ſunt,idem autem
dñs:et diuiſiones operationũ ſunt,idem vero deus,qui
operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autẽ datur ma-
nifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alii quidem per ſpiri-
tum datur ſermo ſapientiæ,alii autẽ ſermo ſcientiæ ſe-
cundum eundem ſpiritũ,alteri fides in eodẽ ſpiritu,alii
gratia ſanitatũ in vno ſpiritu,alii ꝓphetatio,alii diſcre-
tio ſpirituum,alii genera linguarum,alii interpretatio
ſermonũ. Hęc autẽ omnia operatur vnus atq; idem ſpi-
ritus,diuidens ſingulis prout vult. Tantum vero vnũ-
quẽq; habere gratię,quantũ dominus donauerit,idem
apoſtolus ad Epheſios ait: Vnũ corpus,& vnus ſpiri- Ephe. 5.
tus,ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtrę,vnus
dominus,vna fides,vnũ baptiſma, vnus deus & pater
omniũ,qui ſuper omnes eſt,& ſuper omnia,& in oĩbus
nobis. Vnicuiq; autẽ noſtrum data eſt gratia ſecũdum
mẽſuram donationis Chriſti: propter quod dicit: Aſcẽ
dens in altum captiuam duxit captiuitatẽ,dedit dona
hominibus. Item idem in ſecũda ad Corinthios dicit
quod ne ad cogitandum quidẽ quod ſpiritale eſt,idonei
ſimus niſi per gratiã dei. Fiduciã autẽ talẽ habemus p 2. Cor. 3.
Chriſtũ ad deũ,nõ quod ſufficiẽtes ſimus aliquid cogi- E
tare a nobis quaſi ex nobiſmetipſis,ſed ſufficientia no-
bis ex deo eſt,qui & idoneos fecit nos miniſtros noui
teſtamẽti,nõ litera,ſed ſpiritu. Litera enim occidit,ſpi-
ritus autẽ viuificat. Et iterũ in eadem epiſtola docens
bonorũ operũ affectum & ſufficientiã a dei gratia mini
ſtrari, Potens eſt autẽ,inquit,deus omnẽ gratiã abun- 2. Cor. 9.
dare facere in vobis, vt in omnibus per omnia ſufficien
tiam habentes abundetis in omne opus bonũ,ſicut ſcri
ptum eſt: Diſperſit dedit pauperibus,iuſtitia eius ma- Pſal. 111.
net in æternum. Qui autẽ miniſtrat ſemen ſeminanti,
& panem ad manducãdum præſtabit, & augebit incre
menta frugum iuſtitiæ veſtræ, vt in oĩbus locupletati
abũdetis in omnẽ ſimplicitatẽ. Ad Epheſios vero ſcri-
bens Apoſtolus docet quod omnia bona quibus place
tur deo,dona ſint dei, & quod ab ipſo peti oporteat, vt
ea nõ habentibus tribuat. Huius rei,inquit,gratia fle- Ephe. 3.
cto genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti,
ex quo omnis paternitas in cęlo & in terra nominatur,
vt det vobis ſecũdum diuitias gloriæ ſuæ virtutẽ cor-
roborari per ſpiritũ eius in interiori homine, habitare E
Chriſtum per fidem in cordibus veſtris,in charitate ra
dicati & firmati,vt poſſitis comprehẽdere cũ omnibus
ſanctis quæ ſit latitudo & longitudo,ſublimitas & pro-
fundum, ſupereminẽtem ſcientiæ charitatem Chriſti,
vt impleamini in omnẽ plenitudinẽ dei. Ei autem qui
potens eſt omnia facere ſuperabundantius q̃ petimus
aut intelligimus,ſecũdum virtutẽ qua operatur in no-
bis, ipſi gloria in eccleſia,& in Chriſto Ieſu, in omnia
ſecula ſeculorum, amen. Omnis autem boni deum eſſe
autorem,cuius dona nec incerta ſint nec mutabilia,ſed
ex æterna voluntate veniẽtia, Iacobus Apoſtolus ita
loquitur: Nolite errare fratres mei dilecti. Omne datũ Iacobi. 1.
optimũ,& omĩe donũ pfectũ deſurſum eſt deſcẽdẽs a pa
tre luminũ,apud quẽ nõ eſt trãſmutatio,nec viciſſitudi-
nis obumbratio. Voluntarie enĩ genuit nos verbo ve-
ritatis, vt ſimus initium aliquod creaturę eius. Cui &
Zacharias propheta cõcinit dicens: Salutabit dominus Zacha. 9.
in die illo ſicut oues populum ſuum,quoniam lapides
voluuntur ſuper terrã ipſius: quia ſi quid bonum,ipſius
eſt:et ſi quid optimũ, ab ipſo eſt. In euãgelio vero ſecũ-
dum Matthæũ, quod ſcientiæ & intellectus dona ſint

G dei,quæ quibus voluerit largiatur,ita dicitur,Tunc ac-
Mat.13. cedentes diſcipuli eius dixerunt:Quare in parabolis lo
queris ad eos? At ipſe reſpōdēs ait illis:Quia vobis da
tum eſt noſſe myſteria regni cælorū,illis autem nō eſt
datum. Ioannes quoq; euangeliſta pronunciat neminē
aliqd boni habere niſi quod deſurſum acceperit,dicens:
Nō poteſt homo accipere quicq̄ niſi fuerit ei datum de
cælo. In eiuſdem vero euangelio doctrina eſt ipſius ve
ritatis quod nemo veniat ad filium,niſi attractus a pa-
tre,quia venturū deus & intelligētem & obediētem fa-
cit. Nemo,iquit,poteſt venire ad me,niſi pater qui mi-
ſit me,attraxerit eum,& ego reſuſcitabo eum in nouiſſi
mo die. Scriptum eſt enī in prophetis: Et erunt omnes
dociles dei. Omnis qui audiuit a patre,& didicit,venit
ad me. Et infra: Propter hoc dixi vobis,quia nemo po-
teſt venire ad me,niſi datum fuerit ei a patre meo. In fi
de autem & in operibus bonis proficere ac perſeuerare
vſq; in finem,muneris atq; auxilii eſſe diuini,ſanctarū
ſcripturarū confirmat autoritas. Etenī ſcribēs Paulus
Philip.1. apſtus Philippēſibus ait: Cōfidens hoc ipſum quia qui
cœpit in vobis opus bonum,perficiet vſq; in diem Chri
ſti Ieſu. Huius autē teſtimonii virtutem quidā volens
ad ſui ſenſus prauitatē conuertere,ita quod dictum eſt,
qui cœpit in vobis,volebat intelligi,quaſi dictum eſſet,
qui cœpit ex vobis,vt & initium & conſummatio ope-
ris nō ad deum,ſed ad hominē referretur,qui & incipe-
re & perficere voluiſſet. Sed hanc inſaniſſimā ſuperbiā
in eadem epiſtola excellentiſſimus gratiæ prædicator
elidit dicens: In nullo terreamini ab aduerſariis,quę eſt
H illis cauſa perditionis, vobis autē ſalutis, & hoc a deo:
quia vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum vt in
Philip.2. eū credatis,ſed etiā vt pro illo patiamini. Et iterū: Cū
metu,inquit, & tremore veſtrā ſalutē operamini. deus
eſt enī qui operatur in vobis & velle & perficere p bona
1.Theſ.3. voluntate. Item in prima ad Theſſalonicēſes docet ex
deo eſſe principiū & profectum conſummationēq; vir-
tutum,dicēs: Ipſe autem deus, & pater noſter,& domi
nus Ieſus dirigat viam noſtrā ad vos, vos autē domi-
nus multiplicet,& abūdare faciat charitatē in inuicem
& in oēs,queadmodū & nos in vos,ad confirmāda cor-
da veſtra ſine querela in ſanctitate vitæ ante deum &
patrem noſtrum in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti
cū omnibus ſanctis eius. Ad Corinthios quoq; ſcribēs,
& omniū virtutum proficientē perſeuerantiā dei donū
1.Corin.1. eſſe cōmēdans, Gratias,inquit,ago deo meo ſemp pro
vobis in gratia dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu,
quia in omnibus diuites facti eſtis in illo,in omni ver-
bo & ſapientia,ſicut teſtimoniū Chriſti confirmatū eſt
in vobis,ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia,expectan
tibus reuelationem domini Ieſu Chriſti,qui & cōfirma
bit vos vſq; ad finem ſine crimine, in diem aduentus
domini noſtri Ieſu Chriſti. Item ad Romanos de cha
I ritate Chriſti, qua eos quos diligit,inſeparabiles facit,
id eſt, vſq; in finem perſeuerantes:(nam quid eſt aliud
Roma.8. perſeuerare,q̄ tētatione nō vinci?)Quis nos,inquit,ſe-
parabit a charitate Chriſti? Tribulatio,an anguſtia,an
perſecutio,an fames,an nuditas,an periculum, an gla-
dius,ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur
tota die,exiſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in
his omnibus ſuperamus per eum qui dilexit nos. Item
1.Cor.15. ad Corinthios de victoria quā perficit Chriſtus, Sti-
mulus,inquit,mortis peccatum eſt, virtus vero peccati
lex. Deo autem gratias,qui dedit nobis victoriam per
Ieſum Chriſtū dominū noſtrū. Item ad Theſſalonicē-
1.Theſ.5. ſes de perſeuerantia quā deus tribuit, Ipſe autem,ait,
deus pacis ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus
veſter & anima & corpus ſine querela in aduentum do
mini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Fidelis eſt qui voca-
uit vos,qui etiā faciet. Item ad Theſſalonicēſes, quod
omnia bona noſtra ſiue in operando,ſiue in loquēdo,&
in eis perſeuerantia, dona ſunt dei,ita prædicat dicens:

Ipſe autē dominus noſter Ieſus Chriſtus,& deus pater k
noſter qui dilexit nos, & dedit conſolationē æternā,& 2.Theſ.2.
ſpem bonam in gratia,exhortetur & corda veſtra,& cō
firmet in omni opere & ſermone bono. De cætero fra- 2.Theſ.3.
tres orate pro nobis, vt ſermo domini currat, & clarifi-
cetur,ſicut & apud vos,& vt liberemur ab importunis
hominibus & malis. Non enī omniū eſt fides. Fidelis
autē deus eſt,qui & cōfirmabit nos, & cuſtodiet a ma-
lo. Petrus quoq; apoſtolus vnde eſſe virtutem perſeue-
rantiæ doceat,audiamus: Deus autem, inquit,omnis 1.Petri.5.
gratiæ,qui vocauit nos in æternam ſuam gloriam in
Chriſto Ieſu,modicū paſſos,ipſe perficiet,confirmabit
ſolidabitq;,cui eſt virtus & poteſtas in ſecula ſeculorū.
Ioannes vero Apoſtolus quod victoria ſanctorū opus
dei ſit habitantis in ſanctis,ita loquitur: Vos ex deo 1.Ioan.4.
eſtis filioli, & viciſtis mūdum,quoniā maior eſt qui in
vobis eſt,q̄ qui in mundo. Item idem: Omne quod na- 1.Ioan.5.
tum eſt ex deo,vincit mundum, & hæc eſt victoria quę
vincit mūdum,fides noſtra. In euangelio autem ſecun
dum Lucā, deum dare vt in fide perſeueretur,ita pro-
mitur: Dixit autem Ieſus Petro: Simon,Simon, ecce Luce.22.
ſatanas poſtulauit vt vos cerneret ſicut triticū. Ego au-
tem rogaui pro te Petre ne deficiat fides tua:& tu con-
uerſus confirma fratres tuos,& roga ne intretis in ten-
tationem. In euangelio quoq; Ioannis,de ouibus Chri
ſti quæ de manu ipſius a nullo rapiuntur,hæc legimus
dicere veritatem: Sed vos non creditis,quia nō eſtis de Ioānis.10.
ouibus meis. Oues meæ vocem meā audiunt, & ego
noui illas,& ſequuntur me,& vitam æternam do illis,
& nō peribunt in ęternū,nec quiſq̄ rapiet eas de manu L
mea. Item in eodem euangelio, de iis quos pater dat fi
lio,qui & omnes veniunt ad filiū,& quorū nullus perit,
hæc ipſius domini ore dicuntur: Omne quod dat mihi Ioānis.6.
pater:venit ad me,& eum qui venit ad me,nō eiiciam
foras:quia deſcendi de cælo nō vt faciam voluntatem
meā,ſed voluntatem eius qui miſit me patris, vt omne
quod dedit mihi,nō perdam ex eo quicq̄,ſed reſuſcitem
illud in nouiſſimo die. Multa ſunt alia in canonicarum
ſerie ſcripturarū,quę vitādę plixitatiſ ſtudio pręterim⁹,
qm̄ quę aſſūpſim⁹, nec pauca ſūt, nec obſcura,nec leuia:
quibus pleniſſime declaratur oia quę ad pmerendā vi-
tā ęternā pertinēt,ſine gratia dei nec inchoari,nec auge
ri poſſe,nec pfici,& cōtra omnē electionē de libero arbi-
trio gloriātē,illā inuictiſſime reniti ſentētiā dicētis apli:
Quis enī te diſcernit? Quid aūt habes qđ nō accepiſti? 1.Cor.4.
Si autē accepiſti,quid gl'aris quaſi non acceperis? Igitur
profunditas illius quęſtionis quā ſecundū admirationē
apoſtoli impenetrabilē cōfitemur, p liberi arbitrii velle
& nolle non ſoluitur,qa licet inſit hoī bonū nolle,tn̄ niſi
donatū nō habet bonū velle,& illud cōtraxit natura per
culpā,hoc recipit natura p gratiā. Sed quid illud ſit,qđ
hęc eadē natura in oibus hoib⁹ ante recōciliationē ma-
la,in oibus miſera,nō in oibus iuſtificatur,& a pereūti-
bus quadā ſui parte diſcernitur ab eo qđ venit quærere
& ſaluare quod perierat,humano ſenſu prorſus nō pōt
indagari. Quātūlibet enī ipiorū malignitas accuſetur
reſiſtēs gratię dei,numqd pbabūtur eā,quib⁹ eſt collata,
meruiſſe:aut illa virtus gratię quę ſibi q̄s voluit ſubdi-
dit,cōuertere eos qui icōuertibiles p māſere,nō potuit?
Tales fuerūt qui ſunt attracti,quales ii qui i ſua duritia
ſunt relicti. Sed illis tribuit gratia ſtupenda qđ voluit,
illis retribuit veritas iuſta qđ debuit, vt iudiciū dei ma
gis inſcrutabile ſit in electione gratię q̄ in retributiōe iu
ſtitię. Verūtamē ne illa pars fidei qua pie credim⁹ deū
velle vt omnes hoies veritatis agnitione ſaluentur,per
hoc quod de effectibus gratię euidenter oſtēditur,infir-
mata videatur, annitēdum eſt auxiliāte Chriſto vt no-
bis ſtabilitas huius diffinitionis appareat. Sed quia
neceſſariæ inquiſitionis negociū nō leuem operam ſibi
poſcit impendi,ſecuturam diſputationē ab exordio al-
terius voluminis inchoemus.

A
CAPITA LIBI SECVNDI DE VOCATIONE OMNIVM GENTIVM.

Quod tria ſint quibus in quęſtione ſuperius diſputata inhæreri debeat, quodq; deus iuſtus ſit ordinator, & quemadmodum ſecūdum ea quæ prędicatoribus a domino iuſſa ſunt, nullarū nationū facta ſit diſcretio, nemoq; ſit exceptus, ſed ad omnes homines miſſum ſit euangelium, & gratia ſalutaris dei oībus hominibus apparuerit. Et de myſterio eius quod dictū fuit apoſtolis: In viā gentiū ne abieritis &c. ac de occultis dei iudiciis in hoīm vocatione. Caput. I.
Quod ad ipſam cognitionem veritatis & perceptionē ſalutis nō quiſq; ſuis meritis, ſed ope & opera diuinę gratiæ perueniat. Caput II.
De conſideratione differentiarū quibus diuinę gratiæ opera & dona variata ſunt. Caput III.
Quod auerſio a deo non ſit diuinæ conſtitutionis, ſed propriæ voluntatis. Caput IIII.
Quod etiā ante aduētū Chriſti natiōes quę alienatę a cōuerſatione Iſrael ſpem nō habebant, ob hoc nō ſint excuſabiles. Et quomodo ꝓpter pſecutiones bonorū Chriſtus populū ſuum auxerit. Caput V.
Quod Chriſtus pro omnibus impiis & peccatoribus mortuus fuerit. Caput VI.
Quomodo myſteriū vocationis gentiū prophetis fue-
B rit cognitum & apoſtolis. Caput VII.
Quare tanta multitudo nō regeneratorū infantium a perpetua alienetur ſalute. Caput VIII.
Quomodo gratia tanq̃ famulā & receptricē donorum ſuorum præparet voluntatem. Caput IX.
De recapitulatione in hoc ſecundo libro definitorū, & operis concluſione, quēadmodum videlicet deus oēs homines velit ſaluos fieri. Caput X.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE VOCATIONE OMNIVM GENTIVM LIBER SECVNDVS.

Quod tria ſint quibus in quæſtione ſuperius diſputata inhæreri debeat, quodq; deus iuſtus ſit ordinator, & quemadmodū ſecūdum ea quę prędicatoribus a domino iuſſa ſunt, nullarū nationum facta ſit diſcretio,
C nemoq; ſit exceptus, ſed ad omnes homines miſſum ſit euangeliū, & gratia ſalutaris dei omnibus hominibus apparuerit. Et de myſterio eius quod dictū fuit apoſtolis: In viam gentium ne abieritis &c. ac de occultis dei iudiciis in hominū vocatione. Caput I.

REMOTIS abdicatiſq; oībus cōcertationibus quas intēperantium diſputationū gignit animoſitas, tria eſſe perſpicuū eſt quibus in hac quęſtione de qua ſecūdum volumen incipimus, debeat inhereri. Vnum, quod profitēdū eſt deum velle omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Alterū, quod dubitādum nō eſt, ad ipſam cognitionē veritatis, & perceptionē ſalutis, nō ſuis quenq̃ meritis, ſed ope atq; opere diuinæ gratiæ peruenire. Tertium, quod confitēdum eſt, altitudinem iudiciorū dei, humanæ intelligentiæ penetrabilem eſſe nō poſſe: et cur nō omnes ſaluet, qui omnes vult ſaluos fieri, nō oportere diſquiri: quoniā ſi quod cognoſci non

poteſt, nō quæratur inter primā ac ſecūdam definitio- D
nem, nō remanebit cauſa certaminis, ſed ſecura ac tranquilla fide vtrunq; prædicabitur, vtrūq; credetur. Deus quippe apud quem non eſt iniquitas, & cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas, omniū hominū bonus cōditor, iuſtus eſt ordinator, neminē indebite damnans, neminem debite liberans, nōſtra pleſtens cū punit noxios, ſua tribuens cū facit iuſtos, vt obſtruatur os loquētium iniqua, & iuſtificetur deus in ſermonibus ſuis, & vincat cū iudicatur. Nec dānati iuſta querimonia, nec iuſtificati verax eſt arrogātia, ſi vel ille dicat nō meruiſſe ſe pœnam, vel iſte aſſerat meruiſſe ſe gratiam. Sicut autem ea quę ad manifeſtationē gratiæ ex diuinis proferuntur eloquiis, nulla poſſunt ratione, differendi arte violari, vt perſpicue cōſonanteſq; in tanta numeroſitate ſententiæ ad aliquod prauæ interpretationis trahātur incertū: ita etiā quod de ſaluatione omniū hominū in eodem ſcripturarū corpore reperitur, nulla contraria argumentatione temerandū eſt, vt quanto hoc ipſum difficiliore intellectu capitur, tanto fide laudabiliore credatur. Magna enim fortitudo eſt conſenſionis, cui ad ſequendam veritatem autoritas ſufficit etiā latente ratione. Proinde vigilanter cōſideremus, prædicatoribus euāgelii quid a domino iubeatur. Secūdum Matthęū quippe ſic ait: Data eſt mihi poteſtas omnis in cælo &
in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizātes Mat. 28.
eos in nomine patris, & filii, & ſpiritusſancti, docentes
eos ſeruare omnia quæcūq; mandaui vobis. Et ecce vo E
biſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationē
ſeculi. Secūdum Marcū vero eiſdem apoſtolis ita dici- Mar. 16.
tur: Ite in orbem vniuerſum, prędicate euangeliū vniuerſæ creaturę: & qui crediderit, & baptizat⁹ fuerit, ipſe ſaluus fiet. qui vero nō crediderit, damnabitur. Nūquid hac pręceptione vllarum nationū vllorūve hominū facta diſcretio eſt? Neminē merito excepit, neminē ſeparauit genere, neminē conditione diſtinxit. Ad omnes prorſus homines miſſum eſt euangeliū crucis Chriſti: & ne prędicantiū miniſteria humano tantū viderentur opere peragenda: Ecce ego, inquit, vobiſcū ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationē ſeculi. Id eſt, cum ſicut oues introieritis in mediū luporū, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate cōfidite, qui vos vſq; ad conſummationē ſeculi in hoc opere nō derelinquam, non ad hoc vt nihil patiamini, ſed quod multo maius eſt, pręſtiturus vt nulla ſæuientiū crudelitate ſuperemini. In mea enī poteſtate prędicabitis, & ꝑ me fiet, vt inter cōtradicētes, inter furentes, Abrahę filii de lapidibus ſuſcitētur. Ego inſinuabo quod docui, ego fa-
ciam quod promiſi. Tradent enī vos in cōciliis, in ſyna- F
gogis ſuis flagellabūt vos, & ante reges & prǽſides ſtabitis propter me in teſtimoniū illis & gentibus. Cū au-
tem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid lo- Mat. 10.
quamini. Non enī vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Tradet enim frater fratrem in mortē, & pater filium, & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Ec eritis odio oībus hominibus propter nomē meū. Qui autē perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Apparuit ergo (vt apoſtolus ait) gratia ſalutaris dei omnibus hominibus, & tamen miniſtri gratię odio erant oībus hominibus. & cū alii eſſent qui oderant, alii qui odiis perſequētium premebantur: neutra tamē pars nuncupatione omniū hominū priuabatur, habente quidē ſalutis ſuæ damnū rebellium portione, ſed obtinente plenitudinis cenſum fi-
delium dignitate. Dicit enī Ioannes apoſtolus: Sed & 1. Ioan. 2.
ſi quis peccauerit, aduocatū habem⁹ apud patrē Ieſum Chriſtū iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nō pro noſtris autē tantū, ſed etiā pro totius mundi. Magni autē & inenarrabilis ſacramēti myſteriū eſt,
quod prædicatoribus quibus dictū eſt: Ite in orbē vni- Mar. 16.
uerſum, & prædicate euangelium vniuerſæ creaturæ:

G iiſdem prius dictum fuerat: In viam gentium ne abie-
Mat. 10. ritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne introieritis, ſed
potius ite ad oues quæ perierũt domus Iſrael. Quãuis
enim ad omniũ hominũ vocationẽ euãgelium dirige-
retur, omneſq; dominus ſaluos fieri, & in agnitionem
veritatis vellet venire, non tamen ſibi diſpenſationum
ſuarum abſtulerat poteſtatẽ, vt aliter q̃ occulto iuſtoq;
iudicio ſtatuerat, conſilii ſui ordo decurreret. Vnde lo-
cum nõ habent contumaciũ murmura querelarũ, quia
quod deus fieri voluit, conſtat non aliter fieri debuiſſe q̃
voluit. Poſteriore vero tẽpore cũ iam dñs Ieſus in dei
patris gloria conſideret, & prędicatores verbi ſuſcepto
negocio deſeruirent, volentes apoſtoli euãgelizare ver-
Actu. 16. bum in Aſia, vetiti ſunt ab ſpiritu ſancto, & diſponen-
tes ire in Bithyniam, prohibiti ſunt ab ſpiritu Ieſu, nõ
vtiq; negata illis populis gratia, ſed quantũ apparuit
retardata. Nam poſtea etiã apud ipſos fides Chriſtia-
na conualuit. Quę autem fuerit differendæ vocationis
cauſa, nõ claret, & tamen rei geſtæ docemur exemplo
quod inter generalia vel promiſſa, vel opera, vel pręce-
pta, quędam deus a cõmunibꝰ excepta cauſis occultio-
re nouit ordinare ratione, credo vt interpoſitis quibuſ-
dam obũbrationibus ea quæ ſecretius micant, mirabi-
lius innoteſcant, ne negligentior fiat acies de facilitate
cernendi, & quodãmodo dormitet aſſuetis, ſi nõ excite-
tur inſolitis. Has autẽ incognoſcibiles illuminationũ
dilatiões, inter quas vtiq; multi in infidelitate deficiũt,
nõ ſolum in populis remotioribus impiorũ, ſed etiam
in ciuitatibus fidelium per plurimas domos ac famili-
H as nouimus fieri, dũ Chriſtianæ fidei etiã qui Chriſtia-
ni futuri ſunt aduerſantur. Multi enĩ quod oderũt, ama
bunt: quod nõ recipiunt, prędicabunt. Et quis inter hęc
querulis aut curioſis notum faciet cur adhuc ſol iuſti-
tiæ quibuſdã gentibus nõ oriatur, & a tenebroſis cordi-
bus etiã nunc radios ſuos veritas reuelanda contineat?
Cur corrigẽdi tam diu ſinantur errare, & quod ſenibus
in fine pręſtandum eſt, per tam longã nõ tribuatur ęta-
tem? Cur ſiliis iam in Chriſtũ credentibus necdum cre
dant parẽtes? Et rurſum a religioſis parẽtibus ſoboles
praua diſcordet? Cũ tamẽ deo, qui initiorũ fidei incre-
mentiq; largitor eſt, ſecũdum ipſius præceptum quoti-
die pro oĩbus ſupplicetur, vt et ſi exaudit, nota ſit gratia
miſerationis: et ſi non exaudit, intelligatur iudiciũ ve-
ritatis. Sed ne in præteritis quidem ſeculis hæc eadem
gratia, quæ poſt domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectio-
Pſal. 76. nem vbiq; diffuſa eſt, & de qua ſcriptum eſt, Illuxerunt
coruſcationes tuę orbi terræ: defuit mũdo. Quãuis enĩ
I ſpeciali cura atq; indulgentia dei populum Iſraeliticũ
conſtet electum, omneſq; aliæ nationes ſuas vias ingre
di, hoc eſt ſecũdum propriã permiſſæ ſint viuere volun
tatem, nõ ita ſe tamen æterna creatoris bonitas ab illis
hominibus auertit, vt eos ad cognoſcẽdum ſe atq; me-
tuendum nullis ſignificationibus admoueret. Cælum
quippe ac terra et mare, omniſq; creatura quę videri atq;
intelligi poteſt, ad hanc pręcipue diſpoſita eſt humani
generis vtilitatẽ, vt natura rationalis de contẽplatione
tot ſpecierũ, de experimẽtis tot bonorũ, de perceptione
tot munerũ, ad cultum & dilectionẽ ſui imbueretur au-
toris, implente omnia ſpiritu dei, in quo viuimus mo-
Actu. 17. uemur & ſumus: quoniam etſi longe eſt a peccatoribus
ſalus, pręſentia tamen ſalutis ipſius ac virtute nihil va-
Pſal. 32. cuum eſt. Igitur ſicut dicit propheta, Miſericordia do-
mini plena eſt terra, quę nullis vnquã ſeculis, nullis ge-
nerationibus defuit, eãq; prouidentiã qua vniuerſitatẽ
rerum adminiſtrat & cõtinet, regendis alendiſq; natu-
ris ſemper impẽdit, diſpoſitũ habens ex incõmutabilis
æternitate cõſilii, quibus quidq; tẽporibus diſtribueret,
& multiformis gratię ſuę inſcrutabiles inueſtigabileſq;
menſuras per quę dona ac ſacramenta variaret. Sicut
enim iſta gratiæ largitas quę in omnes gentes nouiſſi-
me effluxit, nõ euacuat eam quæ ſuper vnum Iſrael ſub
lege rorauit, nec pręſentes diuitiæ fidem præteritæ ab-
rogant parcitati: ita nec de illa cura dei, quę patriarcha-
rũ filiis proprie præſidebat, coniiciẽdum eſt gubernacu
la diuinę miſericordię cęteris hominibꝰ fuiſſe ſubtracta,
qui quidem in cõparatione electorum videntur abiecti,
ſed nunq̃ ſunt manifeſtis occultiſq; beneficiis abdicati.
Legimus enim in actibus apoſtolorũ Paulum & Bar
nabam apoſtolos Lycaoniis dicere: Viri, quid hæc faci Actu. 14.
tis? Et nos mortales ſumus, ſimiles vobis homiẽs, an-
nunciãtes vobis ab his vanis cõuerti ad deum viuum,
qui fecit cælum & terram & mare, & omnia quæ in eis
ſunt, qui in pręteritis generationibꝰ dimiſit omnes gẽ-
tes ingredi vias ſuas. Et quidem nõ ſine teſtimonio ſe-
metipſum reliquit, benefaciens de cęlo, dans pluuias &
tẽpora fructifera, implens cibo & lætitia corda veſtra.
Quod eſt autẽ hoc teſtimoniũ quod ſemper domino
deſeruiuit, & nunq̃ de eius bonitate ac poteſtate conti-
cuit, niſi ipſa totius mũdi inenarrabilis pulchritudo, &
inenarrabilium beneficiorũ eius diues & ordinata lar-
gitio, per quę humanis cordibus quędam æternæ legis
tabulæ prębebantur, vt in paginis elementorũ, ac volu
minibus tẽporũ, cõmunis & publica diuinę inſtitutiõis
doctrina legeretur? Cælum ergo, cunctaq; cęleſtia, ma-
re & terra, omniaq; quę in eis ſunt, conſono ſpeciei ſuæ
ordinationiſq; concẽtu proteſtabãtur gloriã dei, & præ-
dicatione perpetua maieſtatẽ ſui loquebantur autoris.
Et tamen maximus numerus hominũ qui vias volun
tatis ſuæ ambulare permiſſus eſt, non intellexit, nec ſe-
cutus hanc legem eſt, & odor vitę qui ſpirabat ad vitã,
factus eſt ei odor mortis ad mortẽ, vt etiam in illis viſi- L
bilibus teſtimoniis diſceretur quod litera occideret, ſpi-
ritus autem viuificaret.

Quod ad ipſam cognitionẽ veritatis, & perceptio-
nem ſalutis non quiſq; ſuis meritis, ſed ope & opera di-
uinæ gratiæ perueniat. Caput II.

QVOD ergo in Iſrael per conſtitutionẽ legis
& prophetica eloquia gerebatur, hoc in vni-
uerſis natiõibus, totius creaturę teſtimonia
& bonitatis dei miracula ſemp egerunt. Sed
cum in illo populo cui vtraq; eruditio pręfuit, nemo niſi
gratia iuſtificatus ſit per ſpiritum fidei, quis ambigat
eos qui de quibuſcũq; nationibus quibuſlibet tempori-
bus deo placere potuerunt, ſpiritu gratiæ dei fuiſſe diſ-
cretos? Quæ etſi parcior antea atq; occultior fuit, nullis
tamẽ ſeculis ſe negauit, virtute vna, quãtitate diuerſa,
conſilio incommutabili, opere multiformi. Nam & in M
iis diebus quibus totum mũdum ineffabilium dono-
rum flumina rigant, nõ idem modus oĩbus, nec eadem
menſura confertur. Quãuis enĩ per miniſtros verbi &
gratiæ dei eadem cunctis veritas prædicetur, eadem co
hortatio adhibeatur, dei tamen agricultura eſt, dei ædi
ficatio, cuius virtus inuiſibiliter agit, vt incremento ꝓ-
ficiat quod ædificatur aut colitur: ſicut atteſtatur Pau-
lus apoſtolus, dicens: Quid igitur eſt Apollo? quid ve- 1. Cor. 3.
ro Paulus? Miniſtri eiꝰ cui credidiſtis, & vnicuiq; ſicut
dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus
incrementum dedit. Itaq; neq; qui plantat, eſt aliquid,
neq; qui rigat, ſed qui incremẽtum dat, deus. Qui plan-
tat autẽ, & qui rigat, vnum ſunt. Vnuſquiſq; autẽ pro-
priam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborẽ. Dei
enim ſumus adiutores, dei agricultura eſtis, dei ædifica
tio eſtis. Agriculturæ ergo huius atq; ædificationis in-
tantum quiſq; adiutor & operarius ac miniſter eſt, in-
quantũ vnicuiq; dominus dederit. Et ii qui miniſtrorũ
labore excoluntur, ad eum proficiũt modum ad quem
illos incrementi autor erexerit. In agro enĩ domini nõ
vniformis nec vna plãtatio eſt. Et quãuis in vnum de-
corem totius tẽpli ſtructura conueniat, nõ idem tamen
locus eſt, nec idem vſus omniũ lapidum, ſicut & in vno

A corpore nō omnia mēbra eūdem actum habēt, dicente
apoſtolo: Nūc autē poſuit deus mēbra, & vnūquodq;
eorū ſicut voluit. Hæc vero mēbra vnde apta, vnde vti-
lia, vnde ſint pulchra, idem doctor expoſuit, dicens: Ideo
1. Cor. 12. notum vobis facio quod nemo in ſpiritu dei loquens di
cit anathema Ieſu: & nemo poteſt dicere dñm Ieſum
niſi in ſpiritu ſancto. Diuiſiões vero gratiarū ſunt, idem
autem ſpiritus: & diuiſiones miniſtrationū ſunt, idem
autē dominus: & diuiſiões operationū ſunt, idem vero
deus qui operatur omnia in omībus. Vnicuiq; autem
datur manifeſtatio ſpiritꝰ ad vtilitatem. Alii quidem
per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ
ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpi-
ritu, alii operatio virtutum, alii prophetatio, alii diſcre-
tio ſpirituum, alii genera linguarū, alii interpretatio ſer
monum. hæc autē omnia operatur vnus atq; idem ſpi-
ritus, diuidens ſingulis prout vult. Hæc magiſtro gen-
tium tanta luce, tanta euidentia prędicāte, qua ratione,
qua cauſa dubitandum eſt an omniū nobis virtutū ger
men ex deo ſit, vel quis niſi inſipientiſſimus de differen
tia diuinorū munerū conqueratur, aut imparibus aſcri
bendum meritis arbitretur quod nō ęqualiter de ſuper-
na liberalitate confertur? Si enim hæc diſtributio ſecū-
dum præcedentiū operum merita proueniret, nō ipſo-
rum donorū catalogum tali concluſione apoſtolus ter-
Ibidem. minaret, vt diceret: Hæc autē omīa operatur vnus atq;
idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. Vbi vtiq; ſi
meritorum cauſas voluiſſet intelligi, diceret: Diuidens
ſingulis prout merētur: ſicut plantatoribus aut rigato-
1. Corin. 3. ribus pręmiū deuotiōis ſpopondit, dicens: Vnuſquiſq;
autē propriā mercedem accipiet ſecūdum ſuum laborē.
B Datur ergo vnicuiq; ſine merito vnde tendat ad meri-
tum, & datur ante vllum laborem vnde quiſq; merce-
dem accipiat ſecūdum ſuum laborē. Quod ita eſſe etiā
euangelicæ veritatis teſtimonio agnoſcitur, vbi per cō
Mat. 25. parationem dicitur quod homo peregre proficiſcens
vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis ſubſtantiā ſuam, &
vni dedit quinq; talenta, alii autē duo, alii vero vnum,
vnicuiq; ſecundum propriam virtutem, id eſt, ſecūdum
propriam & naturalem poſſibilitatem, non autem ſe-
cundum proprium meritū: quia aliud eſt poſſe operari,
aliud operari: & aliud eſt poſſe habere charitatē, aliud
habere charitatem: & aliud eſt capacem eſſe continen-
tiæ, iuſtitiæ, ſapientiæ, aliud vero eſſe continētem, iu-
ſtum, atq; ſapientem. Nō itaq; omnis reparabilis repa-
ratur, nec omnis ſanabilis ſanatus eſt, quia reparabi-
lem & ſanabilem eſſe, de natura eſt: reparatum autem
& ſanatum eſſe, de gratia eſt. Deniq; iſti quibus ſecun-
dum modulum capacitatis ſuę, quem in eis diſtributor
ſubſtantię præuidebat, diſpar creditus eſt numerus ta-
lentorum: nō meriti remunerationē, ſed operis accepe-
re materiam. In qua duorum ſeruorum vigilantiſſima
induſtria non ſolum glorioſis laudibus honeſtatur, ſed
C etiam in æterna domini ſui gaudia intrare præcipitur.
Tertii vero pigrum ocium, & deſidioſa nequitia ſic pu
nitur, vt & vituperationis dedecoretur opprobrio, &
portione quam acceperat, exuatur. Dignus enim erat
perdere inutilem fidem, qui non exercuerat charitatē.
Vnde & in ſubſequenti ſermone quo apertiſſime de-
claratur futuri forma iudicii, ſedente filio hominis in
ſede maieſtatis ſuæ, antequam facta congregatione o-
mnium gentium alii ducantur ad dexteram, alii ad ſi-
niſtram conſtituendi: laudatis dextris de operibus cha-
ritatis, nihil aliud ſiniſtris obiicitur ꝙ miſericordiæ be-
neuolentięq; neglectus. Acceperāt ergo etiā iſti fidem,
ſed nō ſectati fuerant dilectionē: nec de nō ſeruato, ſed de
non aucto munere damnabūtur. Cuiuis enim omnia
bona, dona ſint dei, a deo tamen quædam etiam non
petita tribuuntur, vt per ipſa quæ accepta ſunt, ea quæ
nondum ſunt donata, quęrantur. Semen quippe quod
iacitur in terram, non ob hoc ſeritur, vt ipſum ſo-
lum maneat, ſed vt fructum afferendo, multiplex atq; D
numeroſum fit. Cui quidem profectus ab illo eſt qui
dat incrementum: ſed terra viuens, & de gratiæ iam
imbre fœcūda, habet quod ipſa expectetur ad id quod
accepit, augendum.

De conſideratione differētiarū quibus diuinę gratię
opera & dona variata ſunt. Caput III.

HIS recte (vt arbitror) quantū dominus tri-
buit pertractatis, ad id vnde digreſſa eſt diſ-
putatio, reuertamur, ad conſiderationē ſcili-
cet differentiarū quibus diuinę gratię opera
ac dona variata ſunt. Altitudo quippe diuitiarū ſapien
tię & ſcientię dei, cuius inſcrutabilia ſunt iudicia, & in-
ueſtigabiles viæ, ſic ſemper miſericordiam ſuam & iu-
dicium temperauit, vt ſecretiſſima æterni conſilii vo-
luntate noluerit in omnibus ſuper omnes generatiões
aut ſuper omnes homines, æquales donorum ſuorum
eſſe menſuras. Siquidem aliter eos inuenit quos ad co
gnoſcendum ſe, cœli & terræ teſtimoniis conueniebat:
aliter illos quibus non ſolum elementorum famulatu,
ſed etiam doctrina legis, prophetarū oraculis, miracu-
lorum ſignis, & angelorum cooperationibus conſule-
bat. Et multo magis aliter miſericordiam ſuam vni-
uerſis hominibus declarauerit, quando filius dei factus
eſt filius hominis, vt inueniretur ab eis qui eū nō quæ-
rebant, & appareret iis qui illum non interrogabant, &
nō in vno tātū populo Iſraeliticæ ſtirpis excelleret, ſed
in omni gente quæ eſt ſub cœlo, multiplicatū Abrahæ
ſemen oriretur, in quam hæredum ſucceſſionem non fi
lii carnis, ſed filii promiſſionis intrarent. Et quanta in E
pręteritis ſeculis ſuper cęteras natiões, tanta nunc eſſet
in gente Iudæa parcitas gratiæ: cum tamen introdu-
cta plenitudine gentium, etiam ipſorum ariditati ea-
rundem rigationum inundatio ſpondeatur. Quę itaq;
cauſæ ſint harum ſub eadem gratia diſſimilitudinum,
quæve rationes, ſanctis ſcripturis non loquētibus quis
loquetur? Et cum in eis ſcientia Pauli Apoſtoli a diſ-
putatione tranſeat ad ſtuporem: cuius erit tanta præ-
ſumptio, qui hæc diſſerendo exiſtimet aperienda po-
tius ꝙ ſilentio miranda? Patienter igitur & ęquanimi-
ter ignoretur tam remotum ab humana cogitatione
ſecretum: nec tamen quia nequeunt clauſa penetrari,
ideo etiam reſeratorum eſt prætereundus introitus.
Manifeſtauerunt enim diuinorum eloquiorum mul-
tæ autoritates, & continua omniū ſeculorum experi-
menta docuerunt, iuſtam dei miſericordiam, miſericor
demq; iuſtitiam nec alendis vnquā corporibus homi-
num, nec docendis iuuandiſq; eorum mentibus defuiſ-
ſe. Semper etenim pluit ſuper bonos & malos, ſemper Matth. 5.
ſolem ſuum oriri fecit ſuper iuſtos & iniuſtos, ſemper
vitales auras præbuit, ſemper diei & noctis viciſſitudi-
nes miniſtrauit, vbertatem agris, multiplicationē ſe- F
minibus, fœcunditatem generādis hominibus ſemper
impendit. Et ſiquando aliquid horum minuit, beni-
gnis correptionibus auerſionem deſidiamq; male vten-
tium caſtigauit, vt miſerationes eius quærerent in ad-
uerſis, cuius iuſtitiam non timuerant in ſecundis. De-
niq; ſi ad ipſa mundi exordia recurramus, inueniemus
omnium ſanctorū qui diluuium præceſſerunt, dei ſpi-
ritum fuiſſe rectorem, propter quod & filii dei nomina-
ti ſunt: quoniam ſicut ait Apoſtolus: Quicunq; ſpiri- Roma. 8.
tu dei aguntur, hi filii ſunt dei. Et cum iidem negle-
cta obſeruantia patrum, illicitis ſe reproborum connu-
biis miſcuiſſent, atque ob nephariam ſocietatem digni
exterminio iudicarentur, dominus ait: Non permane- Geneſ. 6.
bit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quoniā caro ſunt.
Vnde apparet quod iſte populus cuius generationes
diſcreto ordine cum annorū numero digeruntur, ſpiri-
talis antea fuit, ea vtiq; voluntate cui ſpiritus ſanctus

G præſidebat,ſic impendens moderaminis ſui regimen,
vt declinandi ad vitia non adimeret poteſtatem,qua
poteſtate hic populus ſi non vteretur, non relinqueret
deum,nec relinqueretur a deo,eſſetq; ille de quo dictum
Eccli. 31. eſt: Felix qui potuit tranſgredi,& non eſt tranſgreſſus.
Quandiu ergo apud deum manſit,ea voluntate man-
ſit, quam deus inſpirauit & rexit. Præparatur enim
ſicut ſcriptum eſt, voluntas a domino. Sed huius præ-
parationis non vnus ſemper prouectus,nec vna men-
ſura eſt: quoniam multis modis & innumerabilibus
differentiis gratiæ opera & dona variantur, inq; ipſis
ſingulis generibus munerum diſſimiles ſunt gradus,
& impares quantitates. Sicut enim in germinibus her-
barum atque lignorum quæ terra producit, non vna
ſpecies, nec vnum in omnibus genus eſt, ſed ſingula
quæq; in ſui ſeminis forma,& in ſuæ ſtirpis qualitate
gignuntur,plenū autem decorem non ſtatim vt edun-
tur accipiunt,ſed certis & ordinatis prouehuntur au-
gmētis, donec ad perfectam ſui habitus quantitatem
per ſuccedentia ſibi incrementa perueniant: ita & ſe-
mina chariſmatum plantæq; virtutum non in omni a-
gro cordis humani totum hoc pariter quod ſunt futura
naſcuntur,nec facile reperitur in exordio maturitas,&
in inchoatione perfectio. Exerit quidem frequenter po-
tens & miſericors deus mirabiles iſtos ſuæ operatio-
nis effectus, & quibuſdam mentibus non expectata
profectuum mora, totum ſimul quicqd collaturus eſt,
Hebr. 7. inuehit. In Abrahæ lumbis Leui ſanctificatur,& ſi-
mul cum eo domus Aaron & ſacerdotalis ordo bene-
H dicitur. In Iſaac de repromiſſione concepto, & contra
ſpem ſterilium ſenum nato, omnium gentium voca-
tio, & tota Chriſti forma præconditur. Iacob nullo
merito ſuffragante dilectus, priuſquam naſcatur eligi-
Hiere. 1. tur. Hieremiæ dicitur: Priuſquā te formarem in vte-
ro,noui te: & priuſquā exires de vulua, ſanctificaui te.
Luc. 1. Ioannes intra Helizabet matris viſcera ſpiritu ſancto
repletus exultat, & vt nullus inter natos mulierū ma-
ior ſit, prius ſentit initia gratiæ q̄ naturæ. Sed cum &
alia ſimilium documentorum exempla nō deſint,quæ
breuitatis ſtudio præterimus: multo tamen crebrior,
multoq; numeroſior pars illa hominum eſt, cui parti-
culatim quicquid ſuperna largitas donat accreſcit, vt
conferendorum munerū cauſæ de iis quæ ſunt colla-
ta,pariantur. Quidam accepta fide diffidentia non ca-
Marci. 9. rent,quam vtiq; ineſſe ſibi nouerat qui dicebat: Credo
domine,adiuua incredulitatem meam. Quam nec illi
abeſſe penitus a ſuis animis ſentiebant qui dixerunt:
Luc. 17. Domine auge nobis fidem. Quidā quod credunt,non
intelligunt, & multi eorum diu in ſuæ ſimplicitatis
modulo detinentur. Multi vero cito intellectus lumen
accipiunt. Ipſa autē intelligentia non in omnibus eun-
I dem habet vigorem,aut ſimilem facultatem. Et pluri-
mi cū & fide & intellectu videantur ornati,laborant ta-
men indigentia charitatis: et iis quæ fide & intelle-
ctu vident, nequeunt inhærere,quoniam perſeuerari in
eo non poteſt,quod non toto corde diligitur. Donum
quoq; ipſius charitatis nō ſemper eiuſmodi eſt, vt quic-
quid ad plenitudinem ipſius pertinet,ſimul a percipiē-
te ſumatur. Eſt enim amor qui poteſt alio amore ſu-
perari. Et ſæpe dilectio dei ex mundi dilectione mar-
ceſcit,niſi ad eum feruorem ſpiritu ſancto inflamman-
te profecerit,qui nullo extingui frigore,nullo poſſit te-
pore languere. Cum itaq; in hoc inenarrabili dono dei
omnium ſumma donorum,& quædam ſit cunctarum
vita virtutum: ad hoc cætera conferuntur, vt habeat
animæ fidelis intentio per quæ ad perfectam chari-
tatem poſſit eniti. Quæ quoniam non ſolum ex deo,
ſed etiam deus eſt, ſtabiles & perſeuerantes atque in-
ſuperabiles facit quos flumine ſuæ voluptatis imple-
uerit. Qui autem iſtarum aquarum dulcedinem ne-
ſciunt, & adhuc de mundi huius torrentibus bibunt,
aut etiam ſi aliquid primoribus labris de vitæ fonte K
guſtauerunt, inebriari tamen aureo Babylonis calice
delectantur: ſuo prorſus decipiuntur arbitrio, ſua vo-
luntate labuntur: et ſi in hac deſidia perſeuerant, ipſi ſe
iis quę accepere, diſpoliant. Facile enim quælibet bona
ſine charitate poſſunt perire, quæ non poſſunt ſine cha-
ritate prodeſſe.

Quod auerſio a deo non ſit diuinę conſtitutiōis,ſed
propriæ voluntatis. Caput IIII.

HAEC autem ſummatim breuiterq; perſtri-
cta ad id valent, vt certiſſime nouerimus
nullum fidelium a deo non diſcedentem re-
linqui, neq; cuiuſquā ruinam ex diuina eſſe
conſtitutione diſpoſitam,ſed multis qui iam iudicio ra-
tionis vtuntur, ideo liberum eſſe diſcedere, vt nō diſceſ-
ſiſſe ſit præmiū: & vt quod nō poteſt niſi cooperante ſpi-
ritu dei fieri, eorū meritis deputetur, quorum id potuit
voluntate non fieri. Quæ voluntas in malis actio-
nibus ſola eſſe poteſt, in bonis autem ſola eſſe non po-
teſt. Quāuis enī ſecūdum naturam ſit homini vt bo-
næ ſit voluntatis, vitium tamen quod per malam vo-
luntatem irruit in naturam, nō naturæ ſuperatur vir- L
tute,ſed gratiæ. Regebatur ergo primus ille populus
dei, ſpiritu dei, & a maledicti ac prędānati populi ſocie-
tate ac morib⁹ per eruditionē ſancti ſpiritus abſtinebat,
cuſtodiens diſcretionē ſui a permixtione carnaliū, quo-
rum mala tam diu ſuſtinuit patientia dei, quādiu boni
per id quod eos nō imitabantur, placere potuerūt. Vbi
vero etiā boni malorū imitatione corrupti ſunt, & per
voluntatis defectū in eandē nequitiā cōſpirauit vniuer-
ſitas: quos, excepta Noe domo, vna impietas propha-
nauit, ſententia vna deleuit. Bonitas autē dei ne illi qui-
dem parti defuit, quę in charitate nō ſtetit, & ab initio
ſui veneno diabolici liuoris intumuit. Principem enim
gentis impię ſancti fratris meritis inuidentē, cædemq;
eius parricidali corde meditantē, dignatur dn̄s paterno
mitigare cōſilio, dicens ad Cain: Vt quid triſtis factus Geneſ. 4.
es? vt quid cōcidit vult⁹ tuus? Nōne ſi recte offeras, re-
cte autem nō diuidas, peccaſti? Quieſce. Ad te enī erit
cōuerſio eius, & tu dominaberis eius. Depone, inquit,
ortam de inuidiæ æmulatione triſtitiam, & flammas
odii crudelis extingue. Nihil tibi Abel nocuit, nec mi-
hi placēdo te læſit. deſpexi munera tua meo iudicio, nō
illius voto. Opus enim bonum negligenter egiſti. recta
fuiſſet oblatio tua, ſi fuiſſet recta diſcretio. Sciens cui of-
ferres, ſcire debueras quid voueres. Nō digne inter me
& te diuiſiſti, quoniā tibi electiora ſeruaſti. Tuus ergo
hic error eſt, tuūq; peccatū. quieſce, & noli in inſontē fra-
trem moueri, ad te potius tua culpa reuocetur. noli pec- M
cato regnū in te dare, ſed tu potius in ipſum ſume do-
minatū. Pœnitendo enim nec in maius facinus progre-
dieris, & ab eo in quo te doles diſplicuiſſe, mundaberis.
Cum ergo talia ad Cain loqueretur deus, numquid am-
biguum eſt voluiſſe eum, & quantū ad medendi modū
ſufficiebat, egiſſe vt Cain ab illo impietatis furore reſi-
piſceret? Sed malitia pertinax inde facta eſt inexcuſa-
bilior, vnde debuit eſſe correctior. Et vtiq; præſciebat
deus ad quem finem inſanientis eſſet progreſſura con-
ceptio. Neq; ex eo quod falli ſcientia diuina non pote-
rat, neceſſitate peccandi vrgebatur facinus voluntatis,
a cuius vtiq; intentione atq; effectu potuit incolumitas
Abel illæſa defendi, niſi placuiſſet deo cum magna
laude patientiæ ſuæ, vt temporalis furor impii fieret
perpetuus honor iuſti. Poſteris vero iſtius fratricidæ,
quāuis in progenitoris ſui moribus viuerent, nunquā
ſe diuinam bonitatē negaſſe quis non facile aduertat ſi
conſideret quātum eis prodeſſe potuerit tam longa pa-
tientia dei, tam diues bonorū tēporalium copia, & mul-
tiplicatę fœcunditatis tam numeroſa propagatio? quę

A beneficia licet obduratis nihil remedii & emẽdationis
attulerint, probant tamen auerſionem eorum non di-
uinæ fuiſſe conſtitutionis, ſed propriæ volũtatis. In cõ-
ſeruatione autem Noe filiorumq; eius & nurũ, in qui-
bus omnium gẽtium ſeminarium diſponebatur, quã-
ta diuinæ gratiæ opera reuelata ſint, ſancta ſcriptura
manifeſtat, dum in illa mirandæ capacitatis arca, vni-
uerſi generis animalium quantum reparationis ade-
rat receptrice, congregatura ad ſe omne hominum ge-
nus eccleſia figuratur. Dum per lignũ & aquam redẽ-
ptio crucis Chriſti, & ablutio regenerationis aperitur.
Dum in iis qui ex illa mundi vaſtatione ſaluati ſunt, o-
mnium gentium plenitudo benedicitur. Dum donum
fœcunditatis iteratur, & ſolo eſu ſuffocatorum & ſan-
guinis interdicto, libertas edendi quod placuerit, auge-
tur, ſalutisq; ſecuritas in teſtimonio verſicoloris arcus,
hoc eſt in ſigno multiformis gratiæ conſecratur. Quæ
vtique myſteria atque ſacramenta non vnius tantum
familiæ pauciſſimos tunc homines, ſed in ipſis omnes
eorum poſteros imbuebant, vt quod eruditioni impẽ-
debatur parentum, proficeret ſcientiæ filiorum. Iam
vero procurrente humanæ propagationis augmento,
cum ipſa mortalium numeroſitas de ſuis multiplica-
tionibus ſuperbiret, & ſecundum elationis ſuæ altitudi
nem cælo caperet molem immodicæ inſtructionis in-
ſerere, q̃ mirabilis ergo cohibendam hanc inſolentiam
B fuit diuinæ cenſura iuſtitiæ? Quæ vnam illorum po-
pulorum loquelam notis ſibi inuicem ſignificationib⁹
conſonantem, ſeptuaginta & duarum linguarum va-
rietate confudit, vt & inter diſſonas voces operantium
pereunte concordia, inſanæ molitionis machina ſolue-
retur, & habitando orbi terrarum daret incolas malæ
cõgregationis opportuna diſperſio. In iſto autem ope-
re prouidentiæ dei præordinabantur miracula gratiæ
Chriſtianæ, quæ omnẽ hanc diſperſionẽ in illius ædifi-
cationis erat vocatura cõpagẽ, i qua omne genu flecti⁹
deo, & omnis lingua confitetur, quoniam Ieſus in glo-
Philip. 2. ria dei patris eſt. Hãc latitudinem gratiæ in plenitudi-
ne diſpoſitorum temporum reuelandæ, facta ad Abra-
ham promiſſio dei ſignis iam luculentioribus indica-
bat, quando duplex eius ſucceſſio, filii ſcilicet carnis, &
filii promiſſionis, multitudini arenarum cõparabatur
& ſiderum, & vir ſenex per annoſam vxoris ſterilitatẽ
ab ſpe iam prolis alien⁹, credebat laudabili fide per ger
men vnius filii patrem futurum eſſe ſe mundi, proſpi-
ciens illum in ſemine ſuo, immo conſpiciens quo dixit:
Ioan. 8. Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Qua fide
Abraham cum iuſtificaretur, nondum mandatum cir
C cumciſionis acceperat, ſed cum eſſet in præputio natu-
rali, reputata eſt fides eius ad iuſtitiam, & eadem fides
ſignaculum circumciſionis acceperat in eo corporis mẽ-
bro, per quod ſemen procreationis peruenturum erat
ad eam carnem, in qua ſine carnali ſemine dei filius de⁹
verbum caro fieret, ac de Abrahæ filia Maria virgine
naſceretur, aſſumptis omnibus in huius natiuitatis cõ
ſortium, qui in Chriſto per ſpiritum ſanctum regene-
rati, quod Abraham credidit credidiſſent.

Quod etiam ante aduentum Chriſti nationes quæ
alienatæ a conuerſatione Iſrael, ſpem non habebant,
ob hoc non ſint excuſabiles. Et quomodo propter per-
ſecutiones bonorum Chriſtus populũ ſuum auxerit.
Caput V.

Gene. 12. HAEC autem fides, antequam veniret hoc
ſemen de quo Abrahæ dictum eſt, In ſemi-
ne tuo benedicentur omnes gentes terræ: in-
tra vnius ſtirpis populum continebatur, vi-
gente apud veros Iſraelitas ſpe redemptionis noſtræ,
quoniam etſi fuerunt ex alienigenis quos temporibus
legis veritas illuſtrare dignata ſit, tam pauci fuerũt, vt
vix cognoſcantur an fuerint. Neq; ob hoc excuſabiles D
ſint nationes, quæ alienatæ a cõuerſatione Iſrael ſpem
non habentes, & ſine deo in hoc mundo ſub ignorãtiæ
tenebris perierunt, quia hæc abũdantia gratiæ quę nũc
vniuerſum mundum rigat, pari antea largitate nõ flu-
xit. Adhibita enim ſemper eſt vniuerſis hominibus
quædam ſupernæ mẽſura doctrinæ, quæ etſi parcioris
occultiorisq; gratiæ fuit, ſufficit tamen, ſicut dominus
iudicauit, quibuſdam ad remedium, omnibus ad teſti-
monium, vt nõ dubie, ſed euidenter appareat quod ni-
ſi vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia, nũc
quoque vniuerſum genus humanum ſimilis obcæca-
ret impietas. An forte, vt pleriq; garriunt, meliora q̃
veterum ingenia noſtris ſeculis orta ſunt, & aptiores
diuinis donis animas tempora extrema pepererunt?
Quod etiam ſi ita eſſet, ad bonitatem id referendum
eſſet autoris, qui vocandis ad vitam æternam populis,
ea quæ non renuerentur, corda finxiſſet. Sed nihil pror
ſus nouatum eſt in generatione carnali, nec generoſior
auis minorum orta ſucceſſio eſt, cum potius in homi-
nibus illius temporis quo mundi redemptor aduenit,
quanto erat propago tardior, tanto ſit iniquitas inuen-
ta robuſtior. Probauit hoc Iudaici furoris impietas: et
quam apta euangelio Chriſti fuerit illa generatio, non E
ſolum populi, ſed etiam ſcribarum & principum ac ſa-
cerdotum corda docuerunt, quibus parum fuit in agnũ
dei tollentem peccatum mundi, contra teſtificationem
legis, contra oracula prophetarum, contra diuinarum
experimenta virtutũ, ſeditionibus, contumeliis, ſpu-
tis, alapis, colaphis, lapidib⁹, flagris, & ad poſtremum
crucis atrocitate ſæuiiſſe, niſi etiam teſtes reſurrectio-
nis eius eadem perſequerentur inſania: quam apoſtoli
quando a põtificibus flagellati ſunt, oſtẽderunt in pſal-
mo Dauidico prophetatam, dicẽtes: Domine, tu es qui Actu. 4.
feciſti cælũ & terrã, & mare, & omnia quę in eis ſunt,
qui ſpiritu ſancto p os patris noſtri Dauid pueri tui di-
xiſti: Quare fremuerunt gẽtes, & populi meditati ſunt
inania: aſtiterunt reges terræ, & principes conuene-
rũt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtũ
eius? Conuenerunt enim vere in ciuitate iſta aduerſus
ſanctum filium tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & F
Pontius Pilatus cum gentibus & populis Iſrael, face-
re quæ manus tua & conſilium decreuerunt fieri. Igi-
tur ad manifeſtãdam gratiam dei, quæ ex æterno eius
incommutabiliq; conſilio in ſalutem omnium gentiũ
diſponebatur, nõ priora quaſi incapacia declinata ſunt
tempora, ſed iſta electa, quæ tales populos ediderunt,
quorum ferox & voluntaria iniquitas non conſulendi
affectu, ſed intentione ſæuiendi perſiſteret facere quæ
manus dei & conſilium decreuerunt fieri, vt mirabilior
eſſet gratia & potentia dei, quæ de tam duris animis,
tã tenebroſis mẽtibus, tam inimicis cordibus fecit ſibi
populum fidelẽ, ſubditũ, ſanctum, qui non per ſapiẽtiã
huius mundi peruenit ad lumẽ ſapientię dei, ſed per il-
lius donum de quo teſtatur Ioannes apoſtolus dicens:
Scimus quia filius dei venit, & dedit nobis ſenſum vt 1. Ioan. 5.
cognoſcamus verum deum, & ſimus in vero filio eius.
Cui teſtimonio apoſtolus Paulus conſonat dicẽs: Gra Col. 1.
tias agẽtes patri qui dignos nos fecit in partem ſortis
ſanctorum in lumine, qui eripuit nos de tenebris, & de
poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dile-
ctionis ſuæ. Et iterũ idẽ: Eramus enĩ, inquit, aliquãdo ad Tit. 3.
inſipientes, increduli, errãtes, ſeruiẽtes deſideriis & vo-
luptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibi-
les, odientes inuicẽ. Cũ autẽ benignitas & humanitas
apparuit ſaluatoris noſtri, nõ ex opib⁹ iuſtitiæ quę feci-
mus nos, ſed ſecundum ſuã miſericordiã ſaluos nos fe-
cit per lauacrũ regenerationis ſpiritus ſancti, quẽ effudit
in nos abunde per Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ noſtrum
vt iuſtificati gratia ipſius hæredes ſimus ſecũdũ ſpem
vitæ æternæ. Potuit ne plenius, lucolẽtius, verius ex-

G plicari quæ merita hominum Christus inuenerit, &
quos ſibi mores ſubiecerit, quę ad ſe corda conuerterit,
Mat. 9. quando venit mederi nō ſanis, ſed male habentibus, &
Eſa. 9. vocare non iuſtos, ſed peccatores: quoniam gentiū po=
pulus qui ſedebat in tenebris, lucem vidit magnam,
& ſedentibus in tenebris & vmbra mortis, lux orta eſt
illis. Fremebant gentes, iraſcebātur populi, ſæuiebant
reges, & poteſtates contradicebant, ſuperſtitiones &
totius mundi reluctabantur errores. Sed de reſiſten=
tibus, furentibus, perſequentibus, populum ſuum
Christus augebat, & per vincula ac ſupplicia morteſ=
que ſanctorum roborabatur fides, vincebat veritas,
perque vniuerſum mundum dominici agri ſegetis
multiplicabatur vbertas. Tanta enim deſuper præbe=
batur conſtantia fidei, fiducia ſpei, fortitudo tolerantię,
vt ille ignis dilectionis, quem in cordibus fidelium ſpi=
ritus ſanctus accenderat, nullo modo opprimentibus
poſſet extingui: cum & qui cruciabantur, vehementius
inardeſcerent: & qui ſæuiebant, eandem quam perſe=
quebantur flammam ſæpe conciperent, qua beat⁹ apo
Roma. 5. ſtolus Paulus ignitus fidenter feruenterq; dicebat: Iu=
ſtificati igitur ex fide pacem habeamus ad dominum
H noſtrum Ieſum Christum, per quem & acceſſum habe
mus fide in gratiam iſtā in qua ſtamus, ſed & gloria=
mur in ſpe gloriæ filiorum dei, non ſolum autem, ſed &
gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio
patientiam operatur, patiētia autē probationem, pro=
batio vero ſpem, ſpes autem nō confundit, quia chari=
tas dei diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris per ſpiritum ſanctū
Rom. 8. qui datus eſt nobis. Et iterū: Quis nos ſeparabit a cha=
ritate Christi? Tribulatio, an anguſtia? an perſecutio?
an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Sicut
Pſal. 43. ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die,
exiſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his o=
mnibus ſuperamus, per eū qui dilexit nos. Certus ſum
enim quia neq; mors, neque vita, neque angeli, neque
principatus, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo,
neq; altitudo, neq; profundū, neq; creatura alia poterit
nos ſeparare a charitate dei quæ eſt in Christo Ieſu do=
mino noſtro. Hæc charitas diffuſa per ſpiritū ſanctum
fecit vt mundus fidelium mundum vinceret impiorū.
Hęc Neronis crudelitatē, Domitiani furorē, multorū=
que poſt eos principum glorioſo innumerabilium mar
tyrum fine confudit, donante Christo imitatorib⁹ ſuis
de perſecutionibus regum, æternarum ſtemmata co=
ronarum.

Quod Christus pro omnibus impiis & peccatori=
bus mortuus fuerit. Caput VI.

I NVLLA igitur ratio dubitandi eſt Ieſum
Christum dominum noſtrū pro impiis &
peccatoribus mortuum, a quorum numero
liber inuentus eſt. Nonne eſt pro omnibus
mortuus Christus? Sed prorſus pro oib⁹ mortuus eſt
Christus. Nemo ergo omnium hominum ante recon
ciliationē, quę per Christi ſanguinem facta eſt, non aut
Roma. 5. peccator aut impius fuit, dicente apoſtolo: Si enī Chri=
ſtus cum adhuc infirmi eſſemus, iuxta tēpus pro im=
piis mortu⁹ eſt: vix enim pro iuſto quis moritur, nam
pro bono forſitan quis audeat mori: cōmendat autem
ſuam charitatem deus in nobis, quoniam ſi cum ad=
huc peccatores eſſemus, Christus pro nobis mortuus
eſt, multo magis iuſtificati ſanguine ipſius ſalui erim⁹
ab ira per ipſum. Si enim cum inimici eſſemus, recon=
ciliati ſumus deo per mortem filii eius, multo magis
reconciliati ſalui erimus in vita ipſius. Idem autē apo=
2. Cor. 5. ſtolus in ſecunda ad Corinthios ait: Charitas enī Chri=
ſti vrget nos iudicantes hoc, quoniā ſi vnus pro omni=
bus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro omī=
bus mortuus eſt, vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant,
ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit. De ſeipſo K
vero quid pronunciat audiamus. Fidelis, inquit, ſermo 1. Tim. 1.
& omni acceptione dignus, quia Christus venit in hūc
mūdum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego
ſum. Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum, vt in me
primo oſtenderet Christus Ieſus omnem patientiam
ad informationem eorum qui credituri ſunt illi in vitā
æternam. Siue ergo circumciſio, ſiue præputium, pecca
to vniuerſaliter concludebatur, vnusq; omnes reatus
obſtrixerat, & inter magis minusq; impios nemo erat
qui poſſet abſq; Christi redemptione ſaluari: quæ redē=
ptio vniuerſo ſeſe intulit mundo, & omnibus homini=
bus indifferenter innotuit: quandoquidem in die quin=
quageſimo ab illo Paſcha in quo ſe hoſtiam deo verus
agnus obtulerat, cum apoſtoli & qui cū eis vnanimes
erant, repleti ſpiritu ſancto linguis omnium gētium lo
querentur, conueniebat excita miraculo diuerſi generis
hominum multitudo, vt euāgelium Christi in eis qui
aderant, totus mundus audiret. Confluxerant autem Actuū. 2.
(ſicut ſcriptū eſt) Parthi & Medi, Elamitæ, & qui in=
habitāt Meſopotamiam, Iudæam & Cappadociam,
Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliā, Egy= L
ptum & partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenen, & adue=
næ Romani, Iudei quoq; & Proſelyti, Cretes & Ara=
bes, audientes eorum linguis prædicari magnalia dei,
quorum teſtificatio etiam in eas gētes quę remotiores
ſunt, longe lateq; procurreret. Ad cuius rei effectum cre
dimus prouidentia dei Romani regni latitudinē præ=
paratam, vt nationes vocandæ ad vnitatem corporis
Christi, prius iure vnius conſociarentur imperii: ta=
quamuis gratia Christiana non contenta ſit eoſdem
limites habere quos Roma, multoſq; iam populo=
rum ſceptro crucis Christi illa ſubdiderit, quos armis
ſuis iſta non domuit. Quæ tamen per Apoſtolici ſa=
cerdotii principatum amplior facta eſt arce religionis
q̃ ſolio poteſtatis. Quod ſi forte, quēadmodum quaſdā
gentes, quod non volunt, in cōſortium filiorum dei no=
uimus adoptatas, ita etiam nunc in extremis mundi
partibus ſunt aliquæ nationes quibus nondum gratia
ſaluatoris illuxit: nō ambigimus etiā circa illas occulto
iudicio dei tempus vocationis eſſe diſpoſitum, quo euā
gelium quod nōdum viderunt, audiant atq; ſuſcipiant.
Quibus tamen illa menſura generalis auxilii quæ de=
ſuper omnibus ſemper hominibus eſt præbita, non ne
gatur: quāuis tam acerbo natura humana vulnere ſau=
ciata ſit, vt ad cognitionem dei neminem contēplatio M
ſpontanea plene valeat erudire, niſi obumbrationē cor
dis vera lux diſcuſſerit, quam inſcrutabili iudicio deus
iuſtus & bonus non ita præteritis ſeculis quēadmodū
in nouiſſimis diebus effudit. Vnde & beatus Apoſto=
lus Paulus ſcribens Coloſſenſibus ait: Myſterium qđ Col. 1.
abſcōditum fuit a ſeculis & generationibus, nunc autē
manifeſtatum eſt ſanctis eius, quibus voluit deus no=
tas facere diuitias gloriæ ſacramenti huius in gētib⁹,
quod eſt Christus in nobis.

Quomodo myſterium vocationis gētium prophe
tis fuerit cognitum & apoſtolis. Caput VII.

NVNQVID hoc myſterium etiā prophe=
tis incognitum fuit? & illi per quos ſpiritus=
ſanctus loquebatur, ea quorum ab ipſis fie=
bant denunciationes, neſciebant? Nō ita pla
ne intelligendum puto, ſed ipſis gentibus abſcōditum
fuiſſe myſterium, quod dominus quādo voluit, & qui=
bus voluit reuelauit. Nam de vocatione gentium quę
non erant populus dei, & quibus prius non miſertus
eſt, nunc autem miſeretur, in Deuteronomio ita dici= Deut. 32.
tur: Et vidit dominus, & zelauit, & iratus eſt propter
iram filiorum ſuorum & filiarum, & dixit: Auertā fa=
ciem meā ab eis, & oſtēdā quid erit in nouiſſimo, quia

A generatio peruerſa eſt filiis, in quibus non eſt fides in
illis. Ipſi in zelum compulerunt me in hoc quod nõ eſt
deus, irritauerunt me in idolis ſuis. Et ego in zelum in-
citabo eos in eis qui non erat gens, ſuper gente inſipiẽ-
te irritabo eos. Et Dauid hæc de adoraturis deũ omni-
Pſal. 85. bus gentibus præcinit: Omnes gentes quaſcunq; feci-
ſti, venient & adorabunt coram te domine, & glorifica-
bunt nomen tuum. Et iterum idem: Et adorabunt eũ
Pſal. 71. omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Et iterũ:
Benedicẽtur in ipſo omnes tribus terræ, omnes gẽtes
magnificabunt eum. Eſaias quoq; ſimilia annũciat di-
Eſa. 28. cens: Quoniam erit in nouiſſimis diebus manifeſtus
mons domini, & domus dei in cacumine montium, &
exaltabitur ſuper colles, & venient ad eum omnes gen-
tes. Et iterum idem: Et faciet, inquit, domin⁹ ſabaoth
omnibus gentibus, in monte iſto bibent in iucundita-
te vinum, vngentur vnguento in mõte iſto, tradet hæc
omnia gentibus, hoc enim conſilium ſuper omnes gen-
tes. Et iterum idem: Et reuelabit dominus brachium
ſuum ſanctum in conſpectu omnium gentium, & vide-
bunt omnes gentes terræ ſalutem quæ a domino eſt.
Et iterũ: Ecce aduenæ ad te per me accedẽt, & ad te fu-
gient. Et infra: Gentes quæ te non cognouerunt, inuo-
cabunt te: & populi qui te neſciunt, ad te confugient.
Oſee. 1. Oſee quoq; paria prophetat dicẽs: Et erit in loco in quo
dictum eſt eis: Non populus meus vos, ibi vocabuntur
filii dei vivi, & congregabuntur filii Iudæ, & filii Iſrael
in idipſum. Et iterum: Miſerebor non dilectæ, & dicã
non populo meo: populus meus es tu. & ipſe dicet: de⁹
meus es tu. Sub Apoſtolis vero cum ii qui in Chriſtũ
ex circumciſione crediderant, eos qui gentiles erant, di-
B cebanturque præputium, iuſtificationum gratiæ arbi-
trarentur participes eſſe non poſſe: docet beatus Apo-
ſtolus Petrus q̃ indiſcretus apud deum vterque ſit po-
pulus, ſi in vnitatem fidei ambo conuenerint. Cum au-
Actuũ. 11 tem, inquit, cœpiſſem loqui, decidit ſpiritusſanctus ſu-
per eos, ſicut & in nos in initio. Recordatus ſum autẽ
verbi domini ſicut dicebat: Ioannes quidem baptiza-
uit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto. Si
ergo eandem gratiam dedit illis deus ſicut & nobis qui
credidimus in dominum Ieſum Chriſtum, ego quis
eram qui poſſem prohibere deum? His auditis, tacue-
runt, & glorificauerunt deum dicentes: Ergo & genti-
bus deus pœnitentiam ad vitam dedit. Iacobus quoq;
Actu. 15. Apoſtolus de hac vocatione gentium dicit: Viri fra-
tres audite me: Simon narrauit quemadmodum pri-
mum deus viſitauit ſumere ex gentibus populum no-
mini ſuo, & huic concordant verba prophetarum, ſicut
Amos. 9. ſcriptũ eſt: Poſt hæc reuertar, & reædificabo taberna-
culum Dauid, quod cecidit, & diruta eius ædificabo, &
erigam illud, vt requirant cæteri hominum dominũ,
& omnes gentes ſuper quas inuocatũ eſt nomen meũ,
C dicit dominus faciens hæc. notum a ſeculo eſt domino
Luc. 2. opus ſuum. Symeon quoque ille cui reſponſum erat a
ſpiritu ſancto non eum viſurum mortem priuſquam vi-
deret Chriſtum domini, de ſalute omnium gentiũ quę
in Chriſto reuelabatur, hæc dixit: Nunc dimitte ſeruũ
tuum domine ſecundum verbum tuum in pace: Quia
viderunt oculi mei ſalutare tuum, Quod paraſti ante
faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationẽ
gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael. His & aliis te-
ſtimoniis ſcripturarum non dubie demonſtratur iſtã
ditiſſimam, potentiſſimam, benigniſſimam gratiam
qua in nouiſſimo mundi tempore omnes gentes in re-
gnum Chriſti vocãtur, prioribus ſeculis in occulto dei
abſconditam fuiſſe conſilio. Et cur hac manifeſtatione
quæ nũc vniuerſis nationibus innoteſcit, antea reuela-
ta non fuerit, nullam poſſe ſcientiam comprehendere,
nullam intelligentiam penetrare: cum tamen illud qđ
de bonitate dei piiſſime creditur, quia omnes homines
velit ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non
oportet niſi perpetuum æternumq; ſentiri, ſecundum D
eas menſuras quibus deus dona generalia ſpecialibus
nouit cumulare muneribus: vt & qui exortes gratię fue-
rint, de ſua nequitia redarguantur: & qui eius lumine
enituerint, non in ſuo merito, ſed in domino glorientur.
In hoc ſane anguſto quidem, ſed tamen recto intelli-
gentiæ tramite non parum difficultatis opponit con-
ſideratio paruulorum, qui nullo iudicio rationis vtun-
tur, quo autoris ſui beneficia ſentiẽtes, ad agnitionem
valeant veritatis accedere, nec videtur de neglectu opi-
tulantis gratiæ iuſte argui in illa ignorantia naturali-
ter conſtituti, quam dubium non eſt nullã recipere ſciẽ-
tiam, nullam ſentire doctrinam.

Quare tanta multitudo non regeneratorum infan-
tium a perpetua alienetur ſalute. Caput VIII.

VNDE cum omnes homines velit deus ſal-
uos fieri, quid eſt quod alienatur a ſalute ppe-
tua tãta infantiũ multitudo, totq; in his æta-
tibus hominum millia extra vitam relinquũ-
tur æternam: quaſi ad hoc tantum conditi ſint ab eo,
qui neminem odiens creauit, vt quia in hunc mundum
cũ peccati carne venerunt, inſolubilis culpæ vincula ſi-
ne reatu propriæ actionis inciderent? quid hoc profun- E
dius, quid mirabilius eſſe poteſt? Neque credi fas eſt
eos qui regenerationis non adepti ſunt ſacramentum,
ad vllum beatorum pertinere conſortium. Et magis
ſtupendum, magisq; ſit mirum, quod vbi actio non of-
fendit, vbi arbitrium nõ reſiſtit, vbi eadem miſeria, ſi-
milis imbecillitas, cauſa communis eſt, non vnum eſſe
de tanta parilitate iudiciũ: & quales reprobat abdicatio,
tales adoptat electio. Veruntamen de hac altitudine
diſcretionis dei non cõturbabitur cor noſtrum ſi firma
& ſtabili fide omne iudicium dei iuſtũ eſſe credamus,
nec appetamus habere cognitum, quod voluit eſſe ſe-
cretum, vt vbi inueſtigari non poteſt quare ita iudicet,
ſufficiat ſcire quis iudicet. Quãquam non ita incogno-
ſcibilis iſta ſit quæſtio, vt nihil ſit quod de ea eruditio-
nis poſſimus acquirere, ſi ad contemplandum id quod
videri poteſt, tranquillus ſobrii cordis adhibeatur in-
tuitus. Cum enim conſideramus inter paganos, inter
Iudæos, inter hæreticos, inter ipſos catholicos Chri-
ſtianos q̃ multiplex pereat numerus paruulorũ, quos
quantũ ad proprias pertinet voluntates, neque bonũ
aliquid, neque malum cõſtat egiſſe, diſcimus ſuper eos
illam manere ſentẽtiam, quam humanum genus præ-
uaricatione primi parentis excepit, cuius ſententiæ ri- F
gor dum etiam circa tales non reſoluitur, q̃ magnum
illud peccatum fuerit demonſtratur. Nemo autem pu-
taretur non innocens naſci, niſi etiam talibus eſſet no-
xium non renaſci. De immaturitate vero mortis non
eſt ratio conquerendi, cum ſemel in naturam noſtram
per peccatum ingreſſa mortalitas obnoxiũ ſibi omnẽ
vitæ noſtræ fecerit diem. Eſſet enim, quoniam ſecun-
dum aliquem modum immortalis dici homo poſſet,
ſi eſſet tempus intra quod mori omnino non poſſet.
Sed nunquam corruptio ita incorruptionis eſt par-
ticeps, vt non ſemper obnoxium ſit defectioni quod
debetur occaſui. Vitæ huius principium, mortis ex-
ordium eſt, nec prius incipit augeri ætas noſtra q̃ mi-
nui. Cui ſi quid adiicitur ſpatii temporalis, non ad hoc
accedit vt maneat, ſed in hoc tranſit vt pereat. Quod
ergo ab initii ſui die mortale eſt: qualibet occidat die,
non contra legem mortalitatis occumbit, nec vn-
quam ei vicinius eſt poſſe viuere, q̃ poſſe deficere.
Quamuis autem ex vna cauſa omnium hominum
ſit orta mortalitas, non in vnam tamen, ſed in mul-
tiplicem imbecillitatem corruptibilis natura diſtrahi-
tur. Et ſiue morbis ſiue debilitatibus ſiue vulneribus,
non ſolũ anni aut menſes vel dies ætatis humanę, ſed

G & omnes horæ omniaq; momenta ſubiecta ſunt. Nec
eſt aliquod mortis genus aut vllus obeũdi modus qui
non intra vniuerſitatem mortalium in aliquam inci-
dat portionem. Manet enim graue iugum ſuper filios
Adam a die exitus de ventre matris eorum, in diem
ſepulturæ in matrem omnium. Sed huius aſperrimi
iugi pondera non ita in Adæ filios irruerunt, vt diui-
na iuſtitia nihil eis ſuæ dimenſionis adhiberet, quę de-
fectionum legibus ita defectura ſubiecit, vt ab eis mo-
derationum ſuarum nõ auerteret poteſtatem. Ideo o-
mnia omnes inciderent mala, quia per cõmunem con-
ditionem omnes omnibus ſubiacerent, ſed vt genera-
li neceſſitate variata, cauſas ſibi dominus indulgentiæ
correptionisq; ſeruaret, eſſetq; in vno omnium debito
quod et miſericors remitteret, & iuſtus exigeret. Cum
igitur iuſta & omnipotẽs prouidẽtia dei inceſſabiliter
vniuerſa diiudicet, & nemo in hunc mundum veniat,
neq; ab hoc mũdo exeat, niſi eo ortu atq; deceſſu quem
rerum arbiter ſecundum altiſſimam ſcientiam ſuã ſa-
Iob. 12. pientiãq; decernit, ſicut ſcriptum eſt in libro Iob: Quis
ignorat quod omnia hæc manus domini fecerit, in cu-
ius manu anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuerſæ
Iob. 14. carnis hominis? Et iterum: Breues dies hominis ſunt,
& numerus dierum eius apud te eſt. Quis audeat cau-
ſas operum & cõſiliorum eius inquirere? Inſcrutabile
enim eſt, valdeq; ſecretum cur tantis differentiis condi
H tio humana variata ſit. Illum ab infantia vſque in ſene
ctutem longæua carpit infirmitas, nec inter perſeuerã-
tes dolores ſtatutæ deficit tempus ætatis. Illum inte-
gris valentem viribus annoſiſſimus vigor vegetat.
Huic in pueritia finis eſt, illi in adoleſcentia. Huic vltra
iuuentutem non licet progredi: illi impoſſibile eſt vſq;
ad loquendi rudimenta grandeſcere. Quas vitæ me-
tas multiformiter inæquales minus acerbas experire-
tur caduca mortalitas, ſi præſentis tãtum ſeculi detri-
menta pateretur, & non in æternas miſerias caderent
qui hic ſine lauacro regenerationis exiſſent. Sed cũ in-
ſcrutabilis ſit cauſa tã donorũ quæ gratia tribuit, q̃ mi-
ſeriarum quas natura promeruit: ipſa nos intelligẽtiæ
difficultas ad noſtrum remittit autorem. Et cum quę-
rimus quomodo omnes homines ſaluos fieri velit, qui
non omnibus illud tempus impertit in quo per volun-
tariam fidem percipiendæ gratiæ ſint capaces, non ir-
religioſe arbitror credi, neque inconuenienter intelligi
quod iſti paucorum dierum homines ad illã pertineãt
gratiæ partem, quæ ſemper vniuerſis eſt impenſa na-
tionibus, qua vtiq; ſi bene eorum vterentur parentes,
etiam ipſi per eoſdem iuuarentur. Omnium nanq; ex-
ordia paruulorum, totaq; illa principia necdum ratio-
nalis infantiæ, ſub arbitrio iacẽt voluntatis alienæ, nec
vllo modo eis niſi per alios conſuli poteſt, & conſequẽs
eſt illos ad eorum pertinere cõſortium, quorum vel re-
cto vel prauo aguntur affectu. Sicut enim ex aliena cõ-
feſſione credunt, ita ex aliena infidelitate aut diſſimu-
latione non credunt. Et cum ipſi nec præſentis vitæ de-
ſiderium habuerunt, nec futuræ: q̃ ipſorum factum eſt
I naſci, tam ipſorum efficitur non renaſci. Sicut autẽ cir-
ca maiores præter illam generalem gratiam parcius
atq; occultius omnium hominum corda pulſantẽ, ex-
cellentiore opere, largiore munere, potentiore virtute
vocatio ſpecialis exeritur, ita etiã circa innumeros par-
uulos eadem manifeſtatur electio, quæ quidem nec il-
lis qui renati non ſunt, in parentibus defuit, ſed iis qui
renati ſunt, præ parentibus affuit: ita vt multis ſæpe
quos ſuorum impietas deſeruit, alienorum cura ſerui-
erit, & ad regenerationem venerint per extraneos, quę
eis non erat prouidenda per proximos. In quo opere
gratiæ quis niſi arrogantiſſimus atque vaniſſimus de
diuina iuſtitia conqueratur, quod non omnibus paruu
lis ſimilis prouidentia conſulat, omniaq; pericula quæ
moriturorum regenerationem prohibere poſſunt, aut
poteſtate ſubmoueat, aut miſeratione pręueniat? Quod K
vtique erga omnes ita fieret, ſi ita fieri omnino debe-
ret. Non autem latet quantum cordibus fidelium deſi-
diæ gigneretur ſi in baptizandis paruulis nihil de cu-
iuſquam negligẽtia, nihil de ipſorum eſſet mortalitate
metuendum: quandoquidem vt tales baptiſmo frau-
darentur, nullo modo poſſet accidere. Hac vero tã ina-
miſſibili felicitate infantium vehemẽtiſſime opinio il-
lius roboraretur erroris, qui gratiam dei ſecũdum me-
rita hominum dari audet cõtra fidem catholicam prę-
dicare. Videretur quippe inculpabili innocẽtiæ hoc to-
ta æquitate deberi, vt neminem eorum adoptio præ-
teriret, quos nullus reatꝰ perſtringeret: nec impie a quo-
dam de paruulorum baptiſmo dictum fuiſſet, Ha-
bet gratia quod adoptet, non habet vnda quod diluat.
Sed hoc deteſtabiliter pręedicatum omnes diſcipuli ve-
ritatis intelligunt: & inde manifeſtum eſt eos qui ſalui
fiunt, nõ merito, ſed gratia liberari, quia ſine baptiſmo
mortuos periſſe non dubium eſt. Qui vtiq; niſi grauiſ-
ſimi peccati eſſent participes, non perirent. Nunc autẽ
occulta quidem dei diſcretione, ſed iuſta ſic oſtenditur
& quid conferat gratia, & quid pręuaricatrix mereatur
natura: vt nec contra donum eleuetur ſuperbia, nec cõ-
tra periculum ceſſet induſtria. Siue igitur nouiſſima cõ
templentur ſecula, ſeu prima, ſeu media, rationabiliter
& pie creditur omnes homines ſaluos fieri deum vel-
le, ſemperq; voluiſſe: & hoc non aliunde monſtratur, q̃
de iis beneficiis, eaque prouidẽtia dei, quam vniuerſis L
generationibus communiter atque indifferenter impẽ
dit. Fuerunt enim ac ſunt huiuſmodi dona ita genera-
lia, vt per ipſorum teſtimonia ad quærendum verum
deum poſſent homines adiuuari: quibus donis autorẽ
ſuum per omnia ſecula proteſtantibus, ſpecialis gratię
largitas ſuperfuſa eſt. Quæ licet copioſius nunc q̃ ante
præſtetur, cauſas tamẽ diſtributionum ſuarum domi-
nus apud ſcientiam ſuam tenuit, & intra ſecretum po-
tentiſſimæ voluntatis occuluit: quæ ſi omnibus vni-
formiter affluerent, non laterent. Et q̃ nulla eſt ambi-
guitas de benignitate generali, tã de ſpeciali miſericor-
dia nihil qđ ſtupẽdũ eſſet exiſteret, ac proinde illa eſſet
gratia, iſta nõ eſſet. Deo autẽ placuit & hãc multis tri-
buere, & illã a nemine ſubmouere, vt ex vtraq; appareat
non negatum vniuerſitati, quod collatum eſt portioni:
ſed in aliis præualuiſſe gratiam, in aliis reſiluiſſe natu-
ram. Hanc quippe abundantiorem gratiam ita credi-
mus, atq; experimur potentem, vt nullo modo arbitre- M
mur eſſe violentam, quo quicquid in ſaluandis homi-
nibus agitur, ex ſola dei voluntate peragatur, cum etiã
ipſis paruulis per alienæ voluntatis ſubueniatur ob-
ſequium.

Quomodo gratia tanquam famulam & receptri-
cem donorum ſuorum præparet voluntatẽ. Ca. IX.

GRATIA quidem dei in omnibus iuſtifi-
cationibus principaliter pręeminet, ſuaden-
do exhortationibus, monẽdo exemplis, ter-
rendo periculis, incitãdo miraculis, dãdo in-
tellectum, inſpirando cõſilium, corq; ipſum illuminan-
do, & fidei affectionibus imbuendo. Sed etiam volun-
tas hominis ſubiungitur ei, atq; cõiugitur, quæ ad hoc
prædictis eſt excitata pręſidiis, vt diuino in ſe coopere-
tur operi, & incipiat exercere ad meritum quod ſuper-
no ſemine concepit ad ſtudium, de ſua habens mutabi
litate ſi deficit, de gratiæ opitulatione ſi proficit. Quæ
opitulatio p innumeros modos ſiue occultos ſiue ma-
nifeſtos omnibus adhibetur: & quod a multis refutatur,
ipſorum eſt nequitiæ: quod autem a multis ſuſcipitur,
& gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ. Siue igi-
tur initia, ſiue profectus fidelium, ſiue vſq; in finem per-
ſeuerantium cogitemus genus, nulla ſpecies cuiuſquã

A virtutis occurrit, quæ vel ſine dono diuinæ gratiæ, vel
ſine cōſenſu noſtræ volūtatis habeatur. Ipſa enim gra-
tia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, vt
in eo quem vocat, primam ſibi receptricem & famulā
donorum ſuorum præparet voluntatem. Nam virtus
nolentiū nulla eſt, nec poteſt aſſeri vel fidem, vel ſpem,
vel charitatem eis ineſſe, quorum ab his bonis conſen-
ſus alienus eſt. Hunc autem conſenſum non ſolum co-
hortatio prædicantium, & incitamenta doctrinæ, ſed
Prou. 9. & metus gignit, propter quod ſcriptum eſt: Principiū
ſapientiæ timor domini. Qui quantislibet terroribus
inferatur, non aliud agit, q̄ vt quem fecerit timentem,
faciat & volentem, nec ſolum volentem, ſed etiam ſa-
Eccli. 25. pientem. Vnde & illud ſcriptum eſt: Beatus cui dona-
tum eſt habere timorem dei. Quid enim tam beatifi-
cum q̄ hic timor, qui genitor eruditorq; ſapiētiæ eſt? In
cuius vtique deuotione deuota eſt & voluntas, quæ au-
tore gratiæ eodē proficit timore quo cœpit. Cum ergo
hic timor etiā per quādā vim magni terroris immittu-
tur, nō ibi ratio extinguitur, nec intellect⁹ auferf, ſed il-
la potius quæ mentem premebat caligo diſcutitur, vt
voluntas deprauata prius atq; captiua, recta efficiatur
& libera. Vnde ſicut animus nihil virtutis capit niſi
radium veri acceperit luminis, ita gratia nihil ei quem
vocat, cōfert, niſi oculos in eo aperuerit volūtatis. Quę
in pleriſq; (ſicut ſuperius diſputatum eſt) ab ipſo initio
ſui ardentiſſima citis & magnis ditatur augmentis: in
pleriſq; autem tarde cunctanterq; proficiens, vix ad ea
B incrementa prouehitur, quæ idoneam ad perſeueran-
Ioan. 6. dum habeant firmitatem. Dicit quidem dominus: Ne-
mo venit ad me, niſi pater qui miſit me, attraxerit eū.
Sed hoc ideo dictum eſt, vt illam fidem ſine qua nemo
ad Chriſtum venit, ex patris haberi munere noueri-
Mat. 16. mus, ſecundum illud quod Apoſtolo dicitur: Beat⁹ es
Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis nō reuelauit ti-
bi, ſed pater meus qui in cælis eſt. Qui in cordibus tra-
hendorum hoc egit vt crederent, hoc effecit vt vellent.
Non enim eſſet vnde traherētur, ſi ſequaces fide & vo-
lūtate nō eſſent: qm̄ qui nō credunt, nec trahūtur omni-
no, nec veniunt, neq; accedūt qui diſſentiūt, ſed recedūt.
Qui ergo veniunt, amore ducuntur. dilecti enim ſunt,
& dilexerunt: quæſiti ſunt, & quæſierunt: & quod eos
voluit deus velle, voluerunt: qui ad obediendum ſibi i-
pſum velle ſic donat, vt etiam a perſeueraturis illā mu-
tabilitatem quæ poteſt nolle, non auferat. Alioquin ne-
mo vnquam fidelium receſſiſſet a fide. Neminem con-
cupiſcentia vinceret, neminem triſtitia elideret, nemi-
nem iracūdia debellaret, nullius charitas refrigeſceret,
nullius patientia frangeretur, & collatam ſibi gratiam
nemo negligeret. Sed quia hæc poſſunt fieri, & in con-
ſenſum talium tentationum facilis nimium procliuis-
C que deſcenſio eſt, nunquam debet in auribus fidelium
Mat. 26. vox illa domini nō ſonare, qua Apoſtolis dicitur: Vi-
gilate & orate ne intretis in tentationem. Vbi ſi de vi-
gilando tantum, non etiā de orando diſcipulos admo-
neret, ſolas liberi arbitrii vires videretur hortatus. Sed
cum addidit, Et orate, ſatis docuit ſuperni futurū mu-
neris, vt eos etiam vigilantes tentationis procella non
Luc. 22. vinceret. Tale eſt & illud qđ ait: Simon Simon, ecce ſa-
tanas expoſtulauit vt vos cerneret velut triticum, ego
autem rogaui pro te, ne deficiat fides tua: & tu tandem
conuerſus, confirma fratres tuos, & roga ne intretis in
tentationem. Si ergo defectura erat fides tanti Apoſto-
li niſi pro eo Chriſtus oraret, inerat ei procuidubio mu-
tabilitas, quæ poſſet in tentatione nutare, & non ita iā
perſeuerantiæ fuerat virtute ſolidatus, vt nullis pericu-
lis eſſet obnoxius. Siquidem tam grauis eum pertur-
batio etiam poſt iſta concuſſerit, vt in Caiphæ domo
vnius ancillæ interrogatione pauefactus, vſque ad tri-
nam negationem Chriſti, cui moriturum ſe ſpopōde-
rat, conſtantia deficiente perductus ſit. Qui ergo tunc
conturbatum cor Apoſtoli, non humanis, ſed diuinis D
conuenit oculis, & ad largos pœnitudinis fletus potē-
ti incitauit aſpectu, potuit hanc firmitatem animi pr-
cipuo conferre diſcipulo, vt ſicut ipſum dominum nihil
ab explendæ paſſionis propoſito deterrebat, ita nec bea-
tum Petrum vlla tunc formido ſuperaret. Sed hæc
ſtabilitas illius tantummodo propria fuit, qui ſolus ve-
re potenterque dicebat: Poteſtatem habeo ponere ani- Ioan. 10.
mam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumere eā.
In cæteris vero hominibus, donec caro concupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, & donec
ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: in-
commutabilis animi formido non poteſt reperiri: quo-
niam non huius, ſed alterius vitæ eſt vere perfecta &
ſecura felicitas. In præſentis autem agonis incerto, vbi
tota vita tentatio eſt, & ab inſidianti ſuperbia nec ipſa
eſt tuta victoria, mutabilitatis periculo non caretur.
Et licet innumeris ſanctis ſuis donet virtutem perſeue-
randi vſque in finem diuina protectio, a nullis tamen
aufert quod ipſis repugnat ex ipſis, vt in omnibus ſtu-
diis eorum atque conatibus ſemper inter ſe velle & nol-
le decertet. Quam compugnātiam idem beatiſſimus
Petrus etiam in ipſa palmarum omnium conſumma-
tione perpeſſus eſt. Siquidem hoc ipſe dominus prote-
ſtetur & dicat: Amen amen dico tibi, quando iuuenis Ioan. 21.
eras, præcingebas te, & ambulabas vbi volebas: cum
autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te præ-
cinget, & ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit ſigni- E
ficans qua morte glorificaturus eſſet deum. Quis er-
go ambigat, quis ignoret hac fortiſſimam petram quę
ab illa principali petra communionem & virtutis ſum-
pſit & nominis, hoc deſiderium ſemper habuiſſe, vt ei
moriendi pro Chriſto conſtantia donaretur? Verun-
tamen ita ineuitabilis erat obluctatio trepidationis, vt
vir martyrii auidiſſimus, adepturus quidem denūcia-
retur victoriam paſſionis, ſed non ſine tentatione for-
midinis. Merito igitur non ſolum ab incipiētibus, ve-
rumetiam a prouectiſſimis ſanctis vniformiter domi-
no ſupplicatur, & dicitur: Ne nos inducas in tentatio- Mat. 6.
nem, ſed libera nos a malo. Vniuerſis enim qui in fi-
de & dilectione permanent, ab ipſo donatur ne in
tentatione ſuperentur: vt qui gloriatur, in domino 1. Cor. 1.
glorietur: ipſamq; gloriam iiſdem quibus eam imper-
tit, aſſcribit: vt quāuis auxilio dei ſteterint, tamen quia
in ſe habebant vnde caderent, ipſorum ſit meritum
quod ſteterunt. Igitur ſicut qui crediderunt, iuuantur
vt in fide maneant: ſic & qui nondum crediderunt, iu-
uantur vt credant. Et quemadmodum illi in ſua ha-
bent poteſtate vt exeant: ita & iſti in ſua habent po- F
teſtate ne veniant. Fitque manifeſtum quod diuer-
ſis atque innumeris modis omnes homines vult deus
ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Sed qui
veniunt, dei auxilio diriguntur: qui non veniunt, ſua
pertinacia reluctantur. Quamuis autem multi aman-
tes tenebras ſuas, ſplendorem non recipiant verita-
tis, & multi qui illuminati fuerant, tenebreſcant: ver-
bum tamen dei manet in æternū, & de promiſſionis
veritate nihil excidit. Intrat quotidie præſcita & pro-
miſſa gentium plenitudo, & in Abrahæ ſemine o-
mnis gens, omnis tribus, omnis lingua benedicitur.
Quod enim pater filio dedit, filius non amittit, ne-
que quiſquam poteſt de manu eius eripere quod ac-
cepit. Firmum fundamentum dei ſtat, & manſuri
in æternum templi ædificatio non vacillat, prætenta
ſuper omnes veritate & miſericordia dei: a quo quod
& nemini negatur, & nulli debetur, in iis quos pro-
miſit, efficitur. Ipſe enim operatur omnia in omnib⁹.
Sed omnia proculdubio iuſta & bona. Vniuerſę enim Pſal. 24.
viæ domini, miſericordia & veritas. Qui ſicut præſci-
uit ante ſecula quanta totius mundi hominum mul-
titudo, vel cōmunibus vſa donis, vel ſpecialibus adiuta

G præſidiis, declinans tamen ab itinere veritatis & vitæ ingreſſura eſſet latitudinem erroris & mortis: ita ſem-
per præcognitum habuit quantus piorum numerus
per opem gratiæ, & per ſeruitutẽ obedientiæ ad æter-
nam beatitudinẽ pertineret: vt nullo excidente de ple-
nitudine promiſſorum, qui nec prouectu erat fallẽdus,
nec auxilio defuturus, eos glorificaret præ omnibus
quos eligit ex omnibus. Vniuerſitati quippe homi-
num, quod abunde probauimus, ita multiplex atq; in-
effabilis bonitas dei conſuluit ſemper & cõſulit, vt ne-
que vlli pereuntiũ excuſatio ſuppetat de abnegato ſibi
lumine veritatis, neq; cuiq̃ ſit liberũ de ſua iuſtitia glo-
riari, cum & illos propria nequitia demergat ad pœnã,
& iſtos dei gratia perducat ad gloriam.

De recapitulatione in hoc ſecundo libro definitorũ
& operis concluſione, quemadmodum videlicet deus
omnes homines velit ſaluos fieri. Caput X.

QVOD itaq; in principio ſecundi huius vo-
luminis inſinuauimus, hoc nunc iterum cõ-
mendamus, vt cum de gratię profunditate
& altitudine diſputatur, tribus illis ſaluber-
H rimis & veraciſſimis definitionib⁹ firmus inniti. Qua-
rum vna profitetur æternum & proprium diuinæ eſſe
bonitatis, vt omnes homines ſaluos fieri velit, & in a-
gnitionem veritatis venire. Alia ſimul prędicat omnẽ
hominem qui ſaluus fit, quiq; in agnitionem veritatis
venit, dei auxilio iuuari & regi, vtq; i fide quæ per dile-
ctionẽ operatur permaneat, cuſtodiri. Tertia vero tẽ-
peranter & ſobrie proteſtatur non omnem voluntatis
dei comprehendi poſſe rationem, & multas diuinorũ
operum cauſas ab humana intelligẽtia eſſe ſubductas:
vt cum in temporibus, in nationibus, in familiis, in
paruulis, in nondum natis & genitis quædam aut va-
rie aut inſigniter geſta noſcuntur, non ambigimus ea
ex illis eſſe quæ iuſtus & miſericors deus in hoc tranſi-
turo ſeculo nolunt ſciri. Quod quidem ad vtilitatẽ no-
ſtram diſpoſitum ſentiendum eſt, vt quoniam ſalui fa-
cti ſumus, cui præparauit deus quod oculus non vidit,
nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, ſicut con
I ſtanter credimus videndum quod nondum videmus,
ita patienter expectemus intelligendum quod nõdum
intelligimus. Si ergo ceſſet inſidioſa malignitas, ſi in-
ſolens præſumptio conquieſcat: his recte, vt arbitror,
pertractatis, nullius ſupereſt cauſa certaminis, neque
vltra neceſſe eſt nos interminabilib⁹ quæſtionibus oc-
cupari. Elaboratum eſt enim, quantum dominus adiu
uit, vt non ſolum in nouiſſimis diebus, ſed etiam in cũ-
ctis retro ſeculis probaretur gratiam dei omnibus ho-
minibus affuiſſe, prouidẽtia quidem pari, & bonitate
generali, ſed multimodo opere, diuerſaq; mẽſura: quo-
niam ſiue occulte ſiue manifeſte, ipſe eſt, vt apoſtolus
ait, ſaluator omnium hominũ, maxime fideliũ. Quæ
ſentẽtia ſubtiliſſimæ breuitatis, & validiſſimi roboris,
ſi tranquillo conſideretur intuitu, totam hanc de qua
egimus controuerſiam dirimit. Dicendo enim, qui eſt
ſaluator omnium hominum, confirmauit bonitatem
dei ſuper vniuerſos homines eſſe generalem. Adiicien
do autem, maxime fidelium, oſtẽdit eſſe partem gene-
ris humani, quæ merito fidei diuinitus inſpiratæ, ad
ſummam atque æternam ſalutem ſpecialibus benefi-
ciis prouehatur: quod vtique nulla iniquitate agitur iu
ſtiſſimi & miſericordiſſimi dei, cuius iudicium in his
diſpenſationibus non cum arrogantia diſcutiendum,
ſed cum tremore laudandum eſt: ſiquidẽ in ipſis quo-
que fidelium populis, quod iam ſuperius oſtẽſum eſt,
non eadem omnibus nec paria conferantur, & ante vl-
la humanorum pondera meritorum, diſſimillima diui
norum menſura ſit munerum. Si enim de parentum
carnalium iudiciis conqueri nõ audemus, cum aliquos
filios ſuos ante vlla morum examina, ante aliqua pie- K
tatis obſequia, indulgentiore amplectuntur affectu, in
dominis quoque erga famulos libera eſt diſpoſitio, nec
iuſte a quoquam reprehenditur qui de vnius conditio-
nis familia quoſdam ſibi quos benignius honeſtaret,
& quos liberius erudiret, elegit: numquid de ſummi pa-
tris & veri domini beneuolentiſſima æquitate cauſan-
dum eſt, quod in magna domo eius innumeris differẽ-
tiis vniuerſa variantur? Cumq; nemo aliquid boni ha-
beat quod non ille donauerit, non omnes tamẽ iiſdem
virtutibus micant, aut eadem chariſmatum dote ditã-
tur. Nec poſſumus hanc diuerſitatem graduum cauſis
aptare meritorum, cum totius boni meriti principalis
cauſa ſit gratia, de cuius opib⁹ ſumitur quicquid in ſin-
gulis probabile reperitur. Sicut ergo de iis quę intra ec
cleſiam multiformiter ſpiritusſanctus operatur, impiũ
eſt vllam querelam corde concipere: ita etiã de illa pro-
uidentia quæ infidelibus præſidet, nullatenus murmu
randum eſt: quoniam & iuſtus & bonus arbiter nec vo
luntatis iniquæ eſt, nec diſcretionis incertæ, vt ſub im-
menſa omnipotẽtis dei miſericordia atque iuſtitia pu-
temus quod quiſquam pereat qui perire non debeat.
Nulla pars mundi ab Euangelio vacat Chriſti, & licet
illa generalis vocatio non quieſcat, tamen etiã iſta ſpe- L
cialis iam vniuerſis eſt & facta cõmunis. Ex omni gen
te, ex omni conditione adoptãtur quotidie milia ſenũ,
milia iuuenum, milia paruulorum, & effectib⁹ gratiæ
Chriſtianæ etiam ipſa quibus mũdus atteritur, arma
famulantur. Quã multos enim qui in tranquillitate pa-
cis ſacramentum baptiſmatis ſuſcipere differebant, ad
aquam regenerationis confugere inſtantis periculi me-
tus impulit, & lentis tepidiſq; animis quod diu cohor-
tatio quieta non ſuaſit, minax ſubito terror extorſit.
Quidam eccleſiæ filii ab hoſtibus capti dominos ſuos
Chriſti euangelio manciparunt: & quibus conditione
bellica ſeruiebant, eiſdem fidei magiſterio præfuerunt.
At alii Barbari dũ Romanis auxiliãtur, qđ in ſuis lo-
cis noſſe non poterant, in noſtris didicere regionibus,
& ad ſedes ſuas cum Chriſtianæ religionis inſtitutio-
ne remearunt. Ita nihil obſiſtere diuinæ gratiæ poteſt
quo minus id quod voluerit, impleatur, dum etiã diſ-
cordiæ ad vnitatem trahunt, & plagæ in remedia ver-
tuntur, vt eccleſia vnde metuit periculum, inde ſumat
augmentum. Ad quoſlibet igitur rerum humanarum
exitus ſe noſtra conuertat inſpectio. nulla ſecula, nulla M
negocia, nullos generationũ ortus atq; deceſſus ab ęter
nis & inſcrutabilibus iudiciis dei vacare reperiet. O-
mnes varietatum compugnantiæ, & vniuerſæ diſſi-
milium prouentuum cauſæ, quas inueſtigare & diſcer
nere non valemus, in illa æterna ſciẽtia ſimul notæ, ſi-
mulque diuiſæ ſunt. Et nihil ibi inordinatum eſt etiã
de necdum exiſtentium qualitatibus actionum: quo-
niam non eſt in deo accidens motus, aut noua volun-
tas, aut temporale cõſilium, nec cogitatio eius cum re-
rum mutabilium inæqualitate variatur, ſed cuncta pa
riter tempora & temporalia ſempiterno ac ſtabili com
prehẽdit intuitu, & omnibus omnia iam retribuit, qui
quæ ſunt futura, iã fecit. Hinc illud eſt beati Pauli Apo
ſtoli ſcribentis ad Epheſios: Benedictus deus & pater Ephe. i.
domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni
benedictione ſpiritali in cæleſtib⁹ in Chriſto: ſicut ele-
git nos in ipſo ante mũdi cõſtitutionẽ, vt eſſemus ſan-
cti & immaculati in conſpectu eius in charitate. Qui
prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum, ſecundum propoſitum
voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ. et cæ-
tera quæ ſub eiuſdem ſenſus prædicatione connectit,
docens donum atque opus gratiæ in æterno ſemper
dei manſiſſe conſilio, omneſque adoptionis filios,
non ſolum in eo tempore quo iam exiſtentes voca-
ti ſunt, ſed etiam priuſquam mundus conderetur, ele-

A ctos. In qua electione quicquid hominum in Chriſto
præcognitum non eſt, nulla eadem ratione ſociabitur.
Omnes enim qui in regnum dei de cuiuſlibet tempo-
ris vocatione venturi ſunt, in iſta quæ ſecula cuncta præ-
ceſſit, adoptione ſignati ſunt. Et ſicut nullus infidelium
in hac ſorte numeratur, ita nullus piorum ab hac ſorte
diſcretus eſt. De plenitudine quippe membrorum cor-
poris Chriſti, præſcientia dei, quæ falli nõ poteſt, nihil
perdit, & nullo detrimento minui poteſt ſumma præ-
cognita, atque in Chriſto ante ſecula æterna prę electa,
1. Tim. 6. ſicut ad Timotheum ſcribens Apoſtolus dicit: Colla-
bora Euangelio ſecundum virtutem dei, qui nos libe-
rauit, & vocauit vocatione ſancta, non ſecundum ope-
ra noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum, & gratiam
quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora æter-
na. Contra hanc inuictæ veritatis ſplendidiſſimã lucẽ
ſolent quidam non ſobrie dicere, ſuperfluo ad acquiren-
da bonorum operum merita laborari, fruſtra etiã ora-
tionibus quibus deus exorandus ſperatur, inſiſti, ſi ex
incommutabili propoſito eius Chriſtianæ gratię ſub-
ſiſtit electio, nec aliter quicquam procedere poteſt q̃ o-
mnipotentis voluntate diſpoſitum eſt. Sed qui ſe in-
genioſe hoc arbitrantur opponere, non intelligunt ſciẽ-
tiam dei, quæ & præterita & præſentia & futura com-
B plectitur, tempore non teneri, et tam in conſpectu eius
aſtare ea quæ gerenda ſunt, q̃ illa quæ aut geruntur,
aut geſta ſunt. Quod cum veriſſimum ſit, non indi-
get mora cernendi & diſcernẽdi illa virtus quæ perpe-
tuo verocq; cõtuitu creata & creãda, orta & oritura, acta
& agenda ſimul aſpicit: & quicquid in vniuerſitate re-
rum per ſecula præfinita euoluitur, ac multimodis va-
rietatibus explicatur, id totum in eo iam ordine com-
prehendit, quem ex ipſius ſummo illo perfectoque iu-
dicio mundi huius finis accipiet. Hæc autem æterna
& ſemper tranquilla cognitio nulla nos vrget neceſſi-
tate peccandi: nec inde manat iniquitas, vnde iuſtitia:
quia cum bonus deus omnia bona fecerit, & mali nul-
la ſit omnino natura, a liberis voluntatibus, quas vti-
que bonum fuit liberas fieri, ſpontanea eſt orta tranſ-
greſſio, & natura mutabilis, cuius incolumitas ab in-
commutabili pẽdebat eſſentia, a ſummo ſe bono dum
proprio peruerſe delectatur abrupit, cui nunc ruinæ me-
detur gratia dei. Et propterea Ieſus Chriſtus venit in
hunc mundum, vt ſoluat opera diaboli, quæ vtique ſic
ſoluuntur, vt in deſtructione eorum, etiam ab iis qui-
bus ſuccurritur, laboretur, quoniam & hoc a ſaluante
Roma. 5. donatur. Ideo beatus Apoſtolus: Non ſolum autem
C inquit, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes q̃d
tribulatio patientiam operatur, patientia autem pro-
bationem, probatio autem ſpem, ſpes autem non con-
fundit, quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus no-
ſtris per ſpiritumſanctum qui datus eſt nobis. Item-
Ephe. 2. que idem ad Epheſios: Gratia, inquit, ſaluati eſtis per
fidem, & hoc non ex vobis, dei enim donum eſt, non
ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius eni ſumus ſigmẽ-
tum, creati in Chriſto in operibus bonis, quæ præpa-
rauit deus vt in illis ambulemus. Deus ergo iis quos
eligit ſine meritis, dat vnde ornentur & meritis. Et fru-
ſtra dicitur quod ratio operandi non ſit in electis, cum
etiam ad hoc operentur vt electi ſint. Virtutum quip-
pe munera ocioſa eſſe non poſſunt, quoniam ſicut ve-
Mat. 25. ritas ait: Omni habenti dabitur, non habenti autem
etiam quod habet auferetur ab eo. Non igitur ad hoc
datur continentia, vt concupiſcentiis non repugnet,
nec ideo cuiquam tribuitur ſapientia & intellectus, vt
non die ac nocte in domini lege meditetur. Quid agit
donum dilectionis, ſi beneuolentiæ ſolicitudo non vi-
gilat? Quis fructus eſt patientiæ, ſi non habet fortitu-
do quod toleret? Aut quomodo in Chriſto pie viuere
oſtenditur, qui nulla perſecutione pulſatur? Vel pax
quæ eſt a deo & cũ deo, numquid bene quieta eſt ſi non
diſcordat a mundo? Aut amor dei poterit ſine diaboli D
inimicitiis obtineri? Neminem prorſus dei gratia in-
tentabilem facit, neq; ob hoc cæleſtium armorum prę-
ſidio a dextris & ſiniſtris inſtruitur Chriſtiana mili-
tia, vt nullo cum hoſte confligat, cum laudabilius ſit
atque felicius pugnantem non potuiſſe vinci, q̃ deſidẽ
nõ potuiſſe tentari. Orationũ vero ſolicitudinem diui-
næ electionis propoſito nõ reſolui, vno teſtimonio eui-
denter probabo, vt cætera ſtudio breuitatis omittam.
In libro igitur Tobiæ ad filium eius Tobiam Ra- Tobiæ. 6.
phael angelus dicit: Memor eſto mandatorum patris
tui, quoniam præcepit tibi accipere debere vxorem de
genere patris tui. Et nunc audi me frater, noli compu-
tare dæmonium illud, ſed poſtula eam. Et ſcito quoniã
dabitur tibi hac nocte vxor: & cum intraueris in cubi-
culum, tolle de iecore piſcis illius, & impone ſuper car-
bones, & odor manabit, & odorabitur illud dæmoniũ
& fugiet, & non apparebit circa illam omnino in perpe
tuum. Et cum cœperis velle eſſe cum illa, ſurgite pri-
mum ambo, & deprecamini dominũ cæli, vt detur vo-
bis miſericordia & ſanitas. Et nolite timere. tibi enim
deſtinata eſt ante ſecula, & tu eam ſanabis. Quamuis
ergo quod ſtatuit deus, nulla poſſit ratione non fieri,
ſtudia tamen non tolluntur orandi: nec per electionis
propoſitum, liberi arbitrii deuotio relaxatur: cum im-
plendæ voluntatis dei ita ſit præordinatus effectus, vt
per laborem operum, per inſtantiam ſupplicationum, E
per exercitia virtutũ, fiant incrementa meritorum: et
qui bona geſſerint, nõ ſolum ſecundum propoſitũ dei,
ſed etiã ſecũdum ſua merita coronentur. Ob hoc enim
in remotiſſimo ab humana cognitione ſecreto, prę fini-
tio huius electionis abſcõdita eſt, & de nullo ante ipſius
finem pronunciari poteſt, quod in electorum gloria ſit
futurus, vt perſeuerantem humilitatem vtilis metus
ſeruet, & qui ſtat, videat ne cadat: et ſi forte aliqua vi-
ctus tentatione corruerit, non abſorbeatur triſtitia, nec
de eius miſeratione diffidat, qui alleuat oẽs qui ruunt,
& erigit omnes eliſos. Dum enim in hoc corpore viui-
tur, nullius eſt negligenda correctio, nullius eſt deſperã-
da reparatio. Oret itaq; ſancta eccleſia, & pro iis qui cre-
diderunt gratias agens, proficientem eis perſeuerãtiã
petat. Pro iis autem qui extra fidem ſunt, poſcat vt cre-
dãt. Nec ideo ab obſecrationibus ceſſet, ſi pro aliquibus
exaudita non fuerit. Deus enĩ qui omnes vult ad agni
tionem veritatis venire, non poteſt quenquam ſine iu-
ſtitia refutare.

FINIS.

CAPITA LIBRI PRIMI DE FIDE. F

Expoſitio fidei noſtræ. Caput I.
De vno deo. Caput II.
Expoſitio dogmatis Arriani. Caput III.
Non eſſe diſſimilem patri filium dei. Caput IIII.
De ſempiterno dei filio. Caput V.
Non eſſe creaturam dei filium. Caput VI.
Quod facturam vel creaturam dei filium dicant Ar-
riani. Caput VII.
Definitio patrum de fide. Caput VIII.

AMBROSIO RELIGIOSO SACERDOTI OMNIPOTENTIS DEI GRATIANVS AVGVSTVS.

G CVPIO valde quem recordor abſentem, vt
cum quo méte ſum, cum eo etiam corpore
ſim preſenti. Feſtina igitur ad me religio-
ſe dei ſacerdos, vt doceas doctrinam veram
credentem, non quo contentioni ſtudeam, aut velim
deum verbis magis q̃ mente complecti, ſed vt magis
aperto pectori reuelatio diuinitatis iſidat. Docebit eñ
me ille quem non nego, quem fateor deum ac dominũ
eſſe meum, non ei obiiciens quam in me video creatu-
ram, quia Chriſto nihil me addere poſſe confiteor: vel-
le tamen vt etiam patri me commendem filium præ-
dicando. Non ego in deo verebor inuidiam, non me ta
lem laudatorem putabo, qui diuinitatẽ verbis augeã.
Ego infirmus & fragilis quantum poſſum prædico,
non quantum eſt ipſa diuinitas. Rogo te vt mihi des
ipſum tractatum quem dederas, augendo illic de ſpiri-
tu ſancto fidelem diſputationem, ſcripturis atque argu
mentis deum eſſe cõuince. Diuinitas te ſeruet per mul
tos annos, parens, & cultor dei æterni, quem colimus
Ieſum Chriſtum.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM LIBER PRIMVS.

H

PROLOGVS.

REGINA auſtri venit audi-
3.Reg.10 re ſapientiam Salomonis, vt
in libro regnorum legimus.
Hirã quoq; rex ad Salomo-
nem miſit vt cognoſceret eũ.
Tu quoq; ſancte Imperator
Gratiane, veteris imitator hi
ſtoriæ, fidem meã audire vo
luiſti. Sed non ego Salomon
cuius mireris ſapientiã, neq;
tu vnius gentis, ſed totius orbis Auguſtus, fidem li-
bello exprimi cenſuiſti, nõ vt diſceres, ſed vt probares.
Quid enim diſcas Imperator Auguſte, cum ab ipſis
Eſa. 1. cunabulis pio fuiſti ſemper affectu? Priuſquam te, in-
quit, formarem in vtero matris tuæ, noui te: & priuſq̃
exires de vulua, ſanctificaui te. Sanctificatio ergo nõ tra
I ditur, ſed infunditur: & ideo diuina dona cuſtodi. Q đ
enim nemo te docuit, vtiq; deus autor infudit. Petis a
me fidei libellum, ſancte Imperator, profecturꝰ ad præ-
lium. Noſti enim fide magis Imperatoris q̃ virtute
militum quæri ſolere victoriam. Nam & Abraham
Gene. 14. trecentos decem & octo duxit ad bellum, & ex inimi-
cis trophæa hoſtibus reportauit, ſignoque dominicæ
crucis & nominis, quinq; regum victriciumq; turma-
rum ſubacto robore & vltus eſt proximum, & filium
Ioſue. 6. meruit & triumphum. Ieſus quoq; filius Naue, hoſtes
quos totius exercitus manu valida ſupare non poterat,
ſeptem tubarũ ſacerdotaliũ ſono vicit, vbi ducem mi-
litiæ cæleſtis agnouit. Ergo & tu vincere paras qui
Chriſtum adoras, vincere paras qui fidẽ vendicas, cu-
ius a me libellum petiſti. Mallem quidem cohortandi
ad fidem ſubire officium, q̃ de fide diſceptandi. In alte-
ro enim religioſa confeſſio eſt, in altero incauta præ-
ſumptio. Sed quoniam neq; tu cohortatione indiges,
neq; ego excuſandi liber, vbi pietatis officiũ eſt, audax
negocium verecunda occaſione ſuſcipiam, vt de fide
pauca diſceptem, de teſtimoniis plura contexam. De
conciliis id potiſſimum ſequar, quod trecenti decem &
octo ſacerdotes, tanquam Abrahæ electi iudicio, con-
ſona fidei virtute victores, velut trophæum toto orbe
ſubactis perfidis extulerunt, vt mihi videatur hoc eſſe K
diuinum, quod eodem numero in conſiliis fidei habe-
mus oraculum, quo in hiſtoria pietatis exemplum.

Expoſitio fidei noſtræ. Caput I.

ASSERTIO autem noſtræ fidei hęc eſt, vt
vnum deum eſſe dicamus. Neq; vt gentes
filium ſeparemus. Neq; vt Iudæi natum ex
patre ante tẽpora, & ex virgine poſtea edi-
tum denegemus. Neq; vt Sabellius patrem confunda
mus & verbum, vt eundem patrem aſſeramus & filiũ.
Neq; vt Fotinus initium filii ex virgine diſputemus.
Neq; vt Arrius plures credendo & diſſimiles poteſta-
tes, plures deos gentili errore faciamus, quia ſcriptum
eſt: Audi Iſrael, dñs deus tuus deus vnꝰ eſt. Deus enĩ Deut. 6.
& dominus nomen magnificentiæ, nomen eſt poteſta
tis: ſicut ipſe dicit: Dominus nomen mihi eſt. Et ſicut Eſa. 42.
alibi propheta aſſerit: Dominus omnipotens nomen Exod. 15.
eſt ei. Dominus ergo & deus, vel quod dominetur o-
mnibus, vel quod ſpectet omnia, & timeatur a cunctis.
Si ergo vnus deus: vnum nomẽ, vna poteſtas, vna eſt
trinitas. Denique ipſe dicit: Ite baptizate gentes in no- Mat. 28.
mine patris & filii & ſpiritus ſancti. In nomine vtique,
non in nominibus. Ipſe etiam dicit: Ego & pater vnũ Ioan. 10.
ſumus. Vnũ dixit, ne fiat diſcretio poteſtatis. Sumus L
addidit, vt patrem filiũq; cognoſcas, quo perfectus pa-
ter perfectum filium genuiſſe credatur, & pater & filiꝰ
vnum ſint, non confuſione, ſed vnitate naturæ.

De deo vno. Caput II.

VNVM ergo deum, non duos aut tres deos
dicimus, vt impia Arrianorum hæreſis dũ
criminatur incurrit. Tres enim deos dicit qui
diuinitatem ſeparat trinitatis, cum dominꝰ
dicendo, Ite baptizate gentes in nomine patris & filii
& ſpũs ſancti, vnius eſſe trinitatẽ poteſtatis oſtenderit.
Nos patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum confitemur, ita
vt in trinitate pfecta & plenitudo ſit diuinitatis, & vni-
tas poteſtatis. Omne regnum in ſeipſo diuiſum facile Mat. 12.
deſtruetur. Dominus hoc dicit. Non ergo diuiſum eſt
regnum trinitatis. Si diuiſum non eſt, vnum eſt. quod
autem vnum non eſt, diuiſum eſt. Tale ergo regnum M
eſſe cupiunt trinitatis, quod diuiſione ſui facile deſtrua-
tur. Immo quia non poteſt deſtrui, conſtat non eſſe di-
uiſum. Nõ enim diuiditur vnitas nec ſcinditur, & ideo
nec corruptelæ ſubditur nec ætati. Non quicunque, in- Mat. 7.
quit, qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ
celorũ. Nõ ergo perfunctoria fides debet eſſe, Imperator
Auguſte. Scriptum eſt enim: Zelus domus tuę come- Pſal. 68.
dit me. Itaque fideli ſpiritu & mente deuota Ieſum do-
minum inuocemus, deum eſſe credamus, vt in nomi-
ne eius quicquid a patre petimus impetremus. Pater
enim ſe per filium vult rogari. Filius vult rogari patrẽ.
Concordat pietatis gratia, nec virtutis facta diſcordãt.
Quæcumque enim pater facit, eadem & filius facit ſi- Ioan. 5.
militer. Et ſimiliter facit, & eadem facit filius: ſed vult
rogari patrem in eo quod ipſe facturus eſt, vt non im-
poſſibilitatis indicium, ſed vnitatem poteſtatis agno-
ſcas. Iure igitur adorandus atque venerandus eſt dei fi
lius, qui mundum diuinitate ſua condidit, & noſtrum
pietate ſua informauit affectum. Et ideo bonum deũ,
ſempiternum, perfectum, omnipotentem, verum debe
mus credere, vt in lege accepimus & prophetis, ſcriptu
riſq; diuinis cæteris, quia ſine his deus non eſt. Nõ po-
teſt enim bonus nõ eſſe qui deus eſt, cum in natura dei
plenitudo bonitatis ſit. Neq; ex tẽpore deus poteſt eſ-
ſe, qui fecit tempora, neq; poteſt imperfectus deus eſſe.
Qui enim minor eſt, imperfectus vtiq; eſt, cui deſit ali-
quid quo maiorem poſſit æquare. Hæc igitur fidei no-

A ſtræ prædicatio. Deus malus non eſt, deo impoſſibile
nihil eſt, deus temporalis non eſt, deus minor non eſt.
Si fallor, redarguant. Quia igitur deus Chriſtus, &
bonus vtique & omnipotens & ſempiternus & perfe-
ctus & verus eſt. Hæc enim in natura diuinitatis ſunt.
Aut igitur negēt naturam diuinitatis in Chriſto, aut
quæ diuinæ naturæ ſunt, deo negare nō poſſunt. Cer-
te ne quis poſſit errare, ſequatur ea quibꝰ ſcriptura ſan-
cta vt intelligere poſſimus filium ſignificat. Verbum
dicitur, filius dicitur, dei virtus dicitur, dicitur dei ſapiē
tia. Verbum, quia immaculatus, virtus quia perfectꝰ,
filius quia genitus ex patre, ſapientia quia vnum cum
patre, vnum æternitate, vnum diuinitate. Non enim
pater ipſe qui filius, ſed inter patrem & filium genera-
tionis expreſſa diſtinctio eſt, vt ex deo deus, ex manēte
manēs, plenus e pleno ſit. Nō ſunt igitur hæc nuda no
mina, ſed operatricis virtutis indicia. Eſt enī plenitu-
do diuinitatis i pr̄e, eſt plenitudo diuinitatis i filio, ſed
nō diſcrepās, ſed vna diuinitas. Nec cōfuſū qđ vnū eſt,
nec multiplex qđ indifferēs. Etenī ſi omniū credētiū, ſi-
Actu. 4. cut ſcriptū eſt, erat aīa vna, & cor vnū, Si omnis q ad-
1. Cor. 6. hæret domino, vnus ſpiritus eſt, vt apoſtolus dixit, Si
vir & vxor in carne vna ſunt, Si omnes homines, quā-
tum ad naturam pertinet, vnius ſubſtantiæ ſumus: Si
B hoc de humanis ſcriptura dicit, quia multi vnum ſunt,
quorum nulla poteſt eſſe cum diuinis cōparatio: quan-
to magis pater & filius in diuinitate vnū ſunt, vbi nec
ſubſtantiæ nec voluntatis vlla eſt differentia. Nanque
aliter quomodo vnum deum dicimus? Diuerſitas plu-
res facit, vnitas poteſtatis excludit numeri quantitatē,
quia vnitas numerus non eſt, ſed hæc omniū ipſa prin
cipium eſt. Quantam vero ſcriptura diuina patris &
filii ſecundum diuinitatem expreſſerit vnitatem, pro-
phetica teſtantur oracula. Sic enim dicit dominus ſa-
Eſa. 45. baoth: Labor Ęgypti, & mercatus Ęthiopum & Sa-
bain, viri excelſi ad te tranſibunt, & tui erunt ſerui, &
poſt te ſequentur alligati vinculis, & adorabunt te, &
in te deprecabunꝰ, qm̄ in te eſt deus, & nō eſt deꝰ pręter
te. Tu enī es deꝰ, & neſciebamꝰ, deus Iſrael. Audis p-
pheticā vocē. In te, inqt, eſt deus, & nō eſt deꝰ pręter te.
Qūo hoc ſecūdū Arrianos cōuenit? Neceſſe eſt negēt
aut patris aut filii diuinitatem, niſi eiuſdē diuinitatis
crediderint vnitatem. In te, inquit, eſt deus, quoniam
Ioan. 5. in filio pater. Scriptum eſt enim: Pater qui in me ma-
net, ipſe loquitur: & opera quæ ego facio, & ipſe facit.
Ioan. 14. Sed & alibi in patre filius eſt, quia dicit: Ego i patre, &
C pater in me eſt. Diſſoluant ſi poſſunt hanc naturæ pro-
prietatem, & operis vnitatem. Deus igitur in deo eſt,
ſed non duo dii. Scriptum eſt enim quia vnus deus, &
dominus in domino, ſed non duo domini, quia æque
ſcriptum eſt: Nolite duobꝰ dominis ſeruire. Et lex di-
Deut. 6. cit: Audi Iſrael, dominus deus tuus, deus vnus eſt. Et
Gen̄. 19. vtiq; in eodem eſt teſtamento: Pluit dominus a domi-
no. Dominus, inquit, a domino pluit. Sic & in Geneſi
Gene. 1. habes: Et dixit dominus, & fecit deus. Et infra: Et fecit
deus hominem ad imaginem dei. ſed tamen non duo
dii, ſed vnus deus fecit. Vtrobiq; igitur vnitas opera-
tionis ſeruatur & nominis. Nam vtiq; cum legimus,
deus ex deo, non duos deos dicimus. Deniq; habes in
pſal. xliiii. ꝙ & deum patrem dicat propheta, & deum fi
lium declarauit dicēs: Sedes tua deus in ſeculum ſecu-
li. Et infra: Vnxit te deus deus tuꝰ oleo letitiæ præ cō
fortibus tuis. Deus eſt qui vngit, & deus qui ſecūdum
carnem vngitur dei filius. Deniq; quos habet vnctionis
ſuæ Chriſtus niſi in carne cōſortes? Vides igitur quia
deus a deo vnctus, ſed in aſſumptione naturæ vnctus
humanæ dei filius deſignatur, nec legis forma viola-
tur. Et hic ergo cū dicitur: Pluit dn̄s a domino, vnita-
tem diuinitatis agnoſce. Operationis enim vnitas nō
facit pluralem diuinitatē, ſicut ipſe dn̄s oſtendit dicens:
Ioan. 10. Credite mihi quia ego in patre, & pater in me, alio-
quin vel propter opera ipſa credite. Et hic aduertimus D
quod vnitatem diuinitatis, per vnitatem operum deſi-
gnauerit. Vt autem vna deitas & patris & filii, & vna
dn̄atio probaretur, ne gentilis aut Iudaicæ impietatis
incurreremus errorē prouidens apoſtolꝰ, quid ſequi de-
beremus oſtēdit dicēs: Vnus deus pater, ex quo oīa, & 1. Cor. 8.
nos in ipſo, & vnus dn̄s Ieſus Chriſtus, per quē oīa, &
nos per ipm̄. Sicut enī vnū dicēdo dn̄m Ieſum Chriſtū,
patrem dn̄m non negauit: ita vnum dicēdo deum pa-
trē, æque a deitatis veritate nec filium ſeparauit. Vn̄
nec pluralitatem diuinitatis, ſed vnitatē poteſtatis oſtē
dit: quia & in dn̄atione diuinitas, & in diuinitate do-
minatus eſt: ſicut ſcriptum eſt: Scitote quoniā dn̄s ipſe Pſal. 99.
eſt deus, ipſe fecit nos, & nō ipſi nos. In te igitur eſt deꝰ
per vnitatē naturæ, & nō eſt deus præter te, per ꝓprie-
tatē ſubſtātię, repulſam differentiæ. Et in Hieremiæ
quoq; libro vnum deum ſcriptura dicit, & tamen & pa-
trē & filium cōfitetur. Itaq; ſic habes: Hic eſt deus no- Baruc. 3.
ſter, & nō æſtimabitur aliꝰ ad eū, qui adinuenit omnē
viam diſciplinę, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael
dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hoībus
cōuerſatus eſt. De filio dicit: Ipſe enim eſt cum hoībus
cōuerſatus. Et dicit: Hic eſt deus noſter, nō æſtimabiť
alius ad eū. Quid diſcutimus eū de quo tātꝰ dicit ꝓphe E
ta? Sanctus ſpiritus dicit ꝙ ad eum nō poſſit alius æſti
mari. Quę enī poteſt eſſe alia æſtimatio, vbi diuinita-
tis vnitas eſt? Cōfitebatur hoc populus in periculis cō-
ſtitutus. Neſciebat quærere quæſtionē, quia religionē
timebat. Adeſto ſancte ſpiritus prophetis tuis quibus
in eſſe cōſtituiſti, quibus credimus. Si prophetis nō cre-
dimus, ſapiētibus credo huius mūdi? Sed vbi ſapiens, Eſa. 33.
vbi ſcribꝰ? Ruſticus noſter cum ficus inſereret, inuenit
quod philoſophus ignorauit. Quæ ſtulta ſunt enī huꝰ 1. Cor. 1.
mundi elegit deus, vt cōfundat quæ ſunt fortia. Credi-
mus Iudæis, quia notus aliqū in Iudæa deus. ſed hoc
ipſum negāt ꝓpter qđ credimus, quia nō nouerunt pa-
trē, qui filium negauerūt. Vnū deum cōmunis natura
teſtatur, quia vnus eſt mūdus. Vnū deum fides ſigni-
ficat, quia vna fides noui & veteris teſtamenti. Vnum
ſpiritū ſanctum teſtificatur gratia, quia vnū baptiſma
in noīe trinitatis eſt. Vnum deum ꝓphetæ dicūt, apo-
ſtoli audiunt. Vnū deum magi crediderunt, & aurum
thus & myrrhā ſupplices ad Chriſti cunabula detule-
rūt, Auro regē fatētes, vt deum thure venerātes. The-
ſaurus enim regni, ſacrificium dei. myrrha eſt ſepultu-
ræ. Quid igitur voluerunt ſibi myſtica munera inter
abiecta præſepia, niſi vt intelligeremus in Chriſto diffe
rentiā diuinitatis & carnis? Vt homo cernitur, vt dn̄s F
adoratur, latet in pannis, ſed fulget in ſtellis. Cunæ na-
ſcentē indicāt, & ſtellæ dominantē. Caro eſt quę inuol-
uitur, diuinitas cui ab angelis miniſtratur. Ita nec di-
gnitas naturalis maieſtatis amittitur, & aſſumptæ car
nis veritas cōprobatur. Hæc eſt fides noſtra. Sic ſe deꝰ
cognoſci voluit ab hoībus, ſic tres pueri crediderūt, nec
incendia circūiecta ſenſerunt, cum infidos noxiꝰ ignis
exureret, & fideles innoxia flāma roraret, quibus alio-
rum incēdia refrigerabāt, quia merito fidei perdiderat
ſuam pœna naturā. Aderat enim in ſpecie angeli qui
monebat, vt in numero trinitatis, vnius eſſet laudatio
poteſtatis. Benedicebatur deus, videbatur i angelo dei
filius, ſancta & ſpiritalis in pueris gratia loquebatur.

Expoſitio dogmatis Arriani. Caput III.

NVNC cōſideremus quas Arriani dei filio
inferant quæſtiones. Diſſimilem patri di-
cunt eſſe dei filium. Hoc ſi homini obiicia-
tur, iniuria eſt. Ex tempore cœpiſſe dicunt
dei filium, cum conditor ipſe ſit temporum. Hoīes ſu-
mus, & eſſe nolumus tēporales. Ex tēpore cœpimus,
& ſine tēpore futuros eſſe nos credimꝰ, & fieri nos opta

G mus ęternos. Et quõ negare poſſumus dei filiũ ſempi-
ternum, quem ſempiternum docet atq; demõſtrat na-
tura nõ gratia? Creatum dicũt. Quis autorẽ inter ope-
ra ſua deputet, vt videatur id eſſe qđ fecit? Bonum ne-
gãt. Sacrilega vox ipſa ſe dãnat, vt indulgentiã ſperare
non poſſit. Negãt verum dei filiũ, negãt omnipotentẽ,
cum fateãtur oĩa facta per filium, omnia creata per dei
eſſe virtutẽ. Quid eſt enim virtus, niſi perfecta natura?
Negant etiã diuinitate vnum eſſe cũ patre. Deleãt er-
Ioan. 10. go euangelium, deleant Chriſti vocẽ. Ipſe enim dixit:
Ego & pater vnum ſumus. Nõ ego hoc dico, Chriſtus
dixit. Nũquid fallax, vt mentiret? Nũquid impius, vt
qđ nõ erat vſurparet? Sed ſingula ſuis locis plenius di-
gerentur. Nunc quoniã hęreticus dicit eſſe diſſimilem,
idq; verſutis diſputationibus aſtruere nititur, dicendũ
Col. 2. eſt nobis quod ſcriptũ eſt: Cauete ne quis vos deprędet-
tur per philoſophiã, & inanem ſeductionẽ ſecũdum tra
ditionem hominum, & ſecũdum elemẽta huius mũdi,
& nõ ſecundum Chriſtum, quia in ipſo habitat oĩs ple-
nitudo diuinitatis corporaliter. Omnẽ enĩ vim vene-
norum ſuorum in dialectica diſputatione conſtituunt,
quæ philoſophorum ſentẽtia definitur nõ aſtruẽdi vim
1. Cori. 4. habere, ſed ſtudium deſtruendi. Sed nõ in dialectica cõ
placuit deo ſaluum facere populũ ſuum. Regnũ enĩ dei
in ſimplicitate fidei eſt, non in contentione ſermonis.

Non eſſe diſſimilẽ patri filium dei. Caput IIII.

H

DISSIMILEM igitur dicunt eſſe. Nos
negamus, immo potiꝰ horremus hãc vocẽ.
Sed nolo argumẽto credas ſancte Impera-
tor, & noſtræ diſputationi, ſcripturas inter-
rogemus, interrogemꝰ apl̃os, interrogemꝰ ꝓphetas, in
terrogemus Chriſtũ. Quid multa? patrẽ interrogemꝰ
cuius honori ſtudere ſe dicunt, ſi filius degener iudicet.
Sed nõ eſt honorificẽtia boni patris, filii iniuria. Non
poteſt bono patri placere ſi filiꝰ degeneraſſe potius a pa
tre, q̃ patrẽ æquaſſe credatur. Da veniam ſancte Impe-
rator, ſi ad ipſos paulisꝑ verba cõuerto. Sed quẽ potiſſi-
mum legã, Eudoxium Eunomium ve, an Arrium vel
Ętium eius magiſtros? Plura enim noĩa, ſed vna per-
fidia, impietate nõ diſſonans, cõmunione diſcordãs, nõ
diſſimilis fraude, ſed cogitatione diſcreta. Cur enim ſe-
cum nolint cõuenire, non intelligo. Eunomii perſonã
diffugiũt Arriani, ſed eius perfidiã aſſerunt, impietatẽ
exequũtur. Aiunt eum prodidiſſe effuſius quæ Arrꝰ
ſcripſerat. Magna cæcitatis effuſio. Autorẽ probant,
I executorẽ refutant. Itaq; nunc in plures ſeſe diuiſere for
mas. Alii Eudoxium, alii Eunomiũ vel Ętium, alii
Palladium vel Demophilum atq; Auxentiũ, vel per-
fidiæ eius hęreſes ſequuntur, alii diuerſos. Nunquid di
1. Cori. 1. uiſus eſt Chriſtus? Sed qui enĩ a patre diuidunt, ipſi ſe
ſcindunt: & ideo quoniã cõmuniter aduerſus eccleſiam
dei quibus inter ſeipſos nõ conuenit, cõſpirarunt, cõmu
ni noĩe hæreticos quibus reſpõdendum eſt nominabo.
Hęreſis enim, velut quędã Hydra fabularum, vulneri-
bus ſuis creuit. Et dum ſæpe reciditur, pullulauit, igni
debita, incendioq; peritura. Aut velut quædam mon-
ſtruoſi Scylla portenti in varias formas diſtincta perfi-
diæ, velut ſuperne vacuũ Chriſtianæ ſectæ nomen oſ-
tẽdit. Sed quos in illo impietatis ſuæ freto miſeros in-
ter naufragia fidei repererit fluctuãtes, beluinis ſuccin-
cta prodigiis tetri dogmatis ſæuo dente dilacerat. Cu-
ius ſpeluncã ſancte imperator, vt ferũt nautæ, cæcis la-
tebris inhorrẽtẽ, omnẽq; eius viciniã ceruleis canibꝰ in-
ter pfidiæ ſaxa reſonantẽ, clauſa quodãmodo pręterire
Eccl. 28. aure debemus. Scriptũ eſt enim. Sepi aures tuas ſpi-
Phil. 3. nis. Et alibi: Videte canes, videte malos operarios. Et
Ad tit. 3. iterũ: Hæreticum poſt primã correptionẽ deuita, ſciẽs
quia ſubuerſus eſt qui euiſmodi eſt, & delinquit, cũ ſit
proprio iudicio dãnatus. Itaq; tanq̃ boni gubernatores

quo tutius pręternaueare poſſimus, fidei vela tẽdamus, K
ſcripturarũq; relegamus ordinẽ. Apoſtolus dicit ima- Coloſ. 1.
ginẽ patris Chriſtũ eſſe. ait enĩ q̃ ipſe ſit imago dei in-
uiſibilis, primogenitꝰ vniuerſæ creaturæ. Primogeni-
tus, inquit, nõ primo creatus, vt & genitus pro natu-
ra, & primꝰ pro ꝑpetuitate credatur. Alibi quoq; Apo-
ſtolus aſſeruit q̃ ipſum poſuit hæredẽ omniũ, per quẽ Heb. 1.
fecit & ſecula, qui eſt ſplendor gloriæ, & character ſub-
ſtãtiæ eius. Imaginẽ Apoſtolus dicit, & Arrius dicit
eſſe diſſimilẽ. Cur imago, ſi ſimilitudinem non habet?
In picturis hoĩes nolunt eſſe diſſimiles, & Arrius diſ-
ſimilẽ patrẽ cõtendit in filio, & vult vt pater diſſimilẽ
genuerit ſui, quaſi impotẽs qui generare ſimilẽ non po
tuerit. Prophetæ dicunt: In lumine tuo videbimus lu- Pſal. 35.
mẽ. Prophetæ dicũt: Splendor eſt enim lucis æternæ, Sapien. 7.
& ſpeculũ ſine macula dei maieſtatis, & imago bonita-
tis illius. Vide quãta dicãtur. Splendor, q̃ claritas pa-
ternæ lucis in filio ſit. Speculum ſine macula, qđ pater
videatur in filio. Imago bonitatis, qđ nõ corpus in cor-
pore, ſed virtus in filio tota cernatur. Imago docet nõ eſ
ſe diſſimilẽ, character expreſſum eſſe ſignificat, ſplẽdor
ſignat æternũ. Imago itaq; nõ vultus eſt corporalis, nõ
fucis cõpoſita, nõ cæris, ſed ſimplex de deo, egreſſa de
patre, expreſſa de fonte. Per hãc imaginẽ Philippo pa- Ioan. 14.
trẽ dñs demõſtrauit dicẽs: Philippe, q̃ me videt, videt
& patrẽ. Et quõ tu dicis, oſtẽde nobis patrẽ? Nõ credis
quia ego in patre, & pater in me eſt? Videt enim ĩ ima
gine patrẽ, qui videt in filio. Vides quã imaginẽ dicat.
Imago iſta veritas eſt, imago iſta iuſtitia eſt, imago
iſta dei virtus eſt, nõ muta, quia verbum eſt: nõ inſenſi-
bilis, quia ſapiẽtia eſt: nõ inanis, quia virtus eſt: nõ va-
cua, quia vita eſt: nõ mortua, q̃a reſurrectio eſt. Vides
ergo quia dum imago dicitur, patrẽ ſignificat eſſe cuiꝰ
imago ſit filius, quia nemo põt ipſe ſibi imago ſua eſſe.
Plura poſſim de filio teſtimonia dicere, ſed ne forte ipſe L
ſibi nimiũ fauiſſe dicatur, patrẽ interrogemus. Nempe Geñ. 1.
ipſe dixit: Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimili-
tudinem noſtrã. Pater filio dicit: Ad ſimilitudinem no
ſtrã: & tu diſſimilem filium dei dicis? Ioãnes dicit: Di- 1. Ioan. 3.
lecti filii dei ſumus, & nõdum apparet quid erimus. ſci
mus quia ſi reuelatũ fuerit, ſimiles ei erimus. O impro
uida amẽtia. O impudens peruicacia, hoĩes ſumus, &
in quo poſſumus, ad ſimilitudinẽ dei erimus, & ſimilẽ
audemus dei filium denegare? Ergo pater dicit: Facia-
mus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã. In pri-
cipio ipſius mundi patrẽ & filium eſſe audio, & vnum
opus cerno. Audio loquentẽ, agnoſco facientem, ſed &
patris & filii vnam imaginem, vnam ſimilitudinem le
go. Similitudo hęc nõ diuerſitatis, ſed vnitatis eſt. Quod
igitur tibi vſurpas, filio dei derogas, cũ vtiq; niſi ꝑ ima-
ginem dei, ad imaginem dei eſſe non poſſis. M

De ſempiterno dei filio. Caput V.

CLARET igitur non eſſe diſſimilẽ, & ideo
prodiuior via eſt vt etiã ſempiternum eſſe
fateamur, cũ ſimilis ſempiterno vtiq; ſempi
ternus ſit. Si autẽ patrẽ ſempiternum dici-
mus, & hoc idẽ filium denegamus, dicimus eſſe diſſi-
milẽ. Sẽpiterno enim tẽporale diſſimile eſt. Clamat ꝓ-
pheta ſempiternũ, clamat & apoſtolus ſempiternum.
Plenũ eſt vetus teſtamẽtũ teſtimoniis filii ſempiterni,
plenũ eſt nouũ. Ordinẽ ergo teneamus. Scriptũ eſt ĩ ve
teri teſtamẽto, vt vel vnũ e pluribus dicã: Ante me nõ
fuit alius deus, & poſt me nõ erit. Nihil ergo argumen
tabor, teipſum interrogo. Quis hoc dicit, pater, an filiꝰ?
Vtrũ dixeris, eo te cõuinci intelliges, vel ſi credas, doce
ri. Quis ergo hoc dicit, pater, an filiꝰ? Si filius, ante me
inquit, nõ fuit alius deus: ſi pater, poſt me, ĩquit, nõ erit.
hic priorẽ, ille poſteriorẽ nõ habet. inuicẽ ĩ ſe, & pater in
filio, & filius in patre cognoſcit. Cũ enim patrẽ dixeris,

A eius etiam filium deſignaſti, quia nemo ipſe ſibi pater
eſt. Cū filium nominas, etiam patrē eius fateris, quia
nemo ipſe ſibi filius eſt. Itaq; nec filius ſine patre, nec pa
ter poteſt eſſe ſine filio. Sēper igitur pater, ſemp & fili⁹.
Ioan. 1. In principio enī erat verbū, & verbū erat apud deum,
& deus erat verbū. hoc erat i principio apud deū. Erat,
inquit, apud deū. Erat, erat, erat, erat. ecce quater erat.
Vbi impius inuenit φ nō erat? Alibi quoq; Ioānes io
epiſtola ſua dicit qđ erat in principio. indefinite tendit
erat. Quicquid excogitaueris, erat filius. Oēs autē hæ-
reſes hoc capitulo breui piſcator noſter excluſit. Quod
enī erat in principio, nō includitur tēpore, nō principio
præuenit. Ergo Arrius cōticeſcat. Qđ autē erat apud
deum, nō cōmixtione cōfunditur, ſed manētis verbi a-
pud patrē ſolida pfectione diſtinguitur, vt Sabelli⁹ ob-
muteſcat. Et deus erat verbum. Nō ergo in prolatione
ſermonis hoc verbū eſt, ſed in illa cæleſtis deſignatione
virtutis, vt confitetur Fotinus. Qđ vero erat in princi
pio apud deū, ſempiternæ diuinitatis in patre & filio i-
ſeparabilis vnitas edocetur, vt erubeſcat Eudoxius, &
Eunomius. Poſtremo cū oīa per ipſum facta dicantur,
ipſe cōditor noui vtiq; teſtamēti & veteris deſignatur,
vt Manichæus locū tētationis habere nō poſſit. Ita pi-
ſcator bonus intra vnū oēs rete cōcluſit, vt faceret inha
biles fraudi, quāuis eſſent iutiles captioni. Dic mihi hę
retice, dat enim veniā demētiſſimus Imperator, vt te
nō obloquendi ſtudio, nec audiēdi cupiditate, ſed expo-
nēdi gratia paulīſp alloquar, Dic mihi inquā, Fuitne
aliqn̄ tēpus quo oipotēs deus pater nō erat, & de⁹ erat?
Tēpus inquis nō aſtruo. Bn̄ & argute. Si enim tēp⁹ di
B xeris, teipſum cōuinces, quia neceſſe eſt aſſeras fuiſſe tē
pus ante filium, cū fili⁹ tēporis autor ſit & creator. Nō
pōt enim poſt opus ſuū ipſe cœpiſſe. Neceſſe eſt igitur
autorē operis ſui eſſe fatearis. Ante tēpora, inquis, nō
nego filiū. Sed cū filium dico, oſtēdo priorē patrē, quia
pater, inqs, filio prior eſt. Quid eſt hoc? Negas eſſe tē-
pus ante filium, & tamē neſcio quid ante filiū vis præ-
ceſſiſſe quod temporis ſit, & oſtēdis media neſcio quæ
molimina fuiſſe generandi, in quo generationē patris
ſignificas tēporalē. Nā ſi pater eſſe cœpit, deus ergo pri
mo erat, poſtea pater factus eſt. Quō ergo immutabi-
lis deus? Si enim ante deus, poſtea pater: vtiq; genera-
tionis acceſſione mutatus eſt. Sed auertat deus hanc
amētiā. Nos enim ad impietatē eorum redarguendā,
hāc retulimus quæſtionē, quia pia mens generationē
ſine tēpore aſſerit, vt & ſempiternū patrē cum filio di-
C cat, nec aliquando aſſerat eſſe mutatum. Iungat igitur
honorificētia patri filium quē diuinitas iunxit: nō ſepa
ret impietas, quē generationis proprietas copulauit.
Honorificemus filium, vt honorificem⁹ & patrē, ſicut
in Euāgelio ſcriptū eſt. Sēpiternitas filii, paternæ ma-
ieſtatis inſigne eſt. Si iſte non ſemper fuit, ergo ille mu
tatus eſt. ſed ſi ſemper fuit filius, ergo nec pater aliquā-
do mutatus eſt, qui immutabilis ſemper eſt. Itaq; vide
mus qđ illi qui volunt negare filiū ſempiternum, volūt
patrē docere eſſe mutatum. Accipe aliud quo clareat fi
lium ſempiternū. Apl's dicit qđ dei ſempiterna virt⁹ ſit
Roma. 1. atq; diuinitas. Virtus autē dei Chriſtus eſt. Scriptum
1. Cor. 1. eſt enī Chriſtū eſſe dei virtutē, & dei ſapientiā. Ergo ſi
Chriſtus dei virtus, quia virtus dei ſempiterna, ſempi-
ternus igitur & Chriſtus. Non ergo ex vſu generatio-
nis humanæ calūniā hæretice inſtruas, neq; ex noſtro
ſermone cōponas. Neq; enim anguſtis ſermonibus no
ſtris, immēſæ magnitudinē poſſumus diuinitatis in-
cludere, cuius magnitudinis nō eſt finis. Nanq; homi-
nis generationē ſi definire cōtendas, tēpus oſtēdis. Ge-
neratio autē diuina ſupra oīa eſt. Late patet, ſupra oēs
cogitationes aſcēdit et ſenſus. Scriptū eſt enim: Nemo
venit ad patrē niſi per me. Quicquid igitur de patre co
gitaueris, qualibet eius ęternitatē, nō potes de eo aliqđ
niſi per filiū cogitare, nec pōt vllus ad patrē niſi per filiū
tranſire ſenſus. Hic eſt, inquit, filius meus dilectiſſim⁹. Matt. 17.
Eſt, inquit, qđ indeſinenter eſt. Vnde & Dauid dicit, Pſal. 118.
In æternū, inquit, dn̄e permanet verbū tuum in cælo. D
Quod enī manet, nec ſubſtātia nec æternitate deficit.
Quęris a me, quō ſi filius ſit, nō priorē habeat patrem.
quæro itē abs te, qn̄ aut quō filium putes eſſe generatū?
Mihi enim impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretū.
Mens deficit, vox ſilet, nō mea tātum, ſed angelorum.
Supra poteſtates, ſupra angelos, ſupra cherubim, ſu-
pra ſeraphim, ſupra omnē ſenſum eſt, quia ſcriptū eſt:
Pax autē Chriſti quæ eſt ſupra omnē ſenſum. Si pax Phil. 4.
Chriſti ſupra omnē ſenſum eſt, quēadmodū nō eſt ſup
omnē ſenſum tāta generatio? Tu quoq; manō ori ad-
moue, ſcrutari nō licet ſuperna myſteria. Licet ſcire qđ
natus ſit, non licet diſcutere quēadmodō natus ſit. Illud
negare mihi nō licet, hoc quærere met⁹ eſt. Nā ſi Pau- 2. Cor. 12.
lus ea quę audiuit raptus i tertium cælō, ineffabilia di-
cit, quō nos exprimere poſſumus paternę generationis
arcanō, quod nec ſentire potuimus, nec audire? Verū ſi
me ad cōſuetudinē trahis generationis humanę, vt pa
trē dicas priorē, vide vtrū ad generationē dei, terrenæ
generationis exēpla cōueniant. Si ſecundū hominē lo-
quamur, negare nō poteris priores eſſe iter hoīes pr̄is
q̄ filii paſſiones. Prior creuit, prior ſenuit, prior doluit,
prior fleuit. Si igit̄ hic tēpore minor, ille antiquior paſ-
ſione. Si hic generationis incurrit ætatē, nec ille gene-
rādi euaſit pudorē. Quid te iſta quæſtionum tormēta
delectāt? Audis dei filium, aut dele nomē, aut agnoſce
naturam. Audis vterū, agnoſce generationis perſpi-
cuæ veritatē. Audis cor, verbū intellige. Audis dexte-
ram, cognoſce virtutē Audis os, cognoſce ſapientiam.
Nō hæc ſunt in deo corporaliter æſtimāda. Incōprehē
ſibiliter generatur filius. Impaſſibiliter generat pater,
& tamē ex ſe generauit, & ante omnē intellectum gene
rauit deus verus deū verum. Pater diligit, & tu diſcu-
tis: pater cōplacet, & tu cum Iudæis inuides: pater ho- E
norificat, & tu cum gētibus cōuitiaris? Quæris a me
vtrum prior nō poſſit eſſe qui pater eſt. Quæro a te vt
doceas qn̄ pater fuerit prior: aut teſtimoniis aut argu-
mentis collige veritatē. Si teſtimoniis, accepiſti vtiq;
ſempiternā dei eſſe virtutē. Legiſti etiam dicētē: Iſrael Pſal. 80.
ſi me audieris, nō erit in te deus recens, neque adorabis
deum alienum. Aliud horum æternitatem, aliud pro-
prietatē ſubſtātiæ indifferentis ſignificat, vt neq; poſte
riorē neq; alteri⁹ diuinitatis filium eſſe credamus. Nā
ſi poſterior eſt, recēs eſt: & ſi vnius non eſt diuinitatis,
alienus eſt. Sed nec poſterior, quia recēs nō eſt: nec alie
nus, quia ex patre natus, quia ſupra oīa eſt deus benedi Roma. 9.
ctus in ſecula, ſicut ſcriptū eſt. Sed ſi alienum putāt, cur
adorāt eū, cū ſcriptū ſit: Neq; adorabis deum alienū?
Aut ſi nō adorant, fateātur, & finis eſt, ne quē ſub reli-
gioſi nois profeſſione decipiāt. Hæc nēpe ſunt teſtimo
nia ſcripturarum. Aut ſi habes aliud, proferre debebis.
Supeſt vt & argumētis veritas colligatur. Quanquā F
etiā humanis teſtimoniis argumēta cedere ſoleant, ar-
gumentare tamen hæretice vt voles. Vſu, inquis, acci
pimus, eo qui naſcitur, priorē eſſe qui generat. Perſe-
quere igitur oīa veſtigia cōſuetudinis, & ſi cætera con-
ueniunt, nō obſiſto quin & iſtud requiras. Si autē nul-
la cōcordāt, quēadmodō cū deſint cætera, hoc ſolū exi-
gis? Ergo quia vſum requiris, qn̄ generatus eſt ex pa-
tre, paruulus fuit, vidiſti in cunis infantulum vagiētē?
Proceſſus aliquos accepit ætatis? Si enim infirmitatē
generationis habuit, neceſſe eſt vt non ſolū naſcēdi, ſed
etiam viuēdi inciderit infirmitatē. Si fortaſſe eo prola-
beris amentiæ, vt de dei filio iſta nō abnuas, qui eū ex
infirmitate metiris humana: quid ſi deum negare non
potes nomine, infirmitate tamē hominē vis probare?
Quid ſi dum filiū diſcutis, patrē arguis: & dum Chri-
ſto præiudicas, patrem adiudicas? Nā ſi diuina genera
tio ſubiecta tēpori fuit, & id ex vſu generationis vſur-

G patur humanæ, ergo & pater corporali vtero portauit
filium, decē mēſiū circulis onus vexit? Sed quomo-
do ſine ſexu altero generationis vſus? Vides ſolennem
generationis ſeriē nō cœpiſſe, & tu partus cuiuſdā cor-
porei neceſſitates putas fuiſſe ſolēnes. Tu vſum quæ-
ris, ego ſexū. Tu tēp⁹ exigis, ego ordinē. Tu finē diſcu
tis, ego quæro principiū. Nēpe finis ex principio, non
principiū pēdet ex fine. Omne, inquis, q͠d natū eſt, prin
cipium habet. Et ideo quia filius eſt, principiū habet, &
ex tēpore eſſe cœpit. q͠d ipſorum ore ſit dictum. Ego au
tem filiū natum eſſe profiteor. quod reliquū eſt impie-
tatis, horreſco. Deum cōfiteris homo, & tali circumſcri-
bis calūnia? Deus hanc auertat amentiā. Rurſus obii-
ciunt: Ergo non eſt filius ſi non habet quæ habent filii.
Ignoſcat mihi pater, ignoſcat mihi filius, ignoſcat ſpi-
ritus ſanctus, quæſtionē pro pietate referre cupiēti. Eſt
certe pater, & manet ſemper, ſunt etiā creaturę pro diſ-
poſitione diuina. Eſt ergo aliquid eorū quod nō ſubie-
ctum ſit aut locis, aut tēporibus, aut creationi, aut cau-
ſæ alicui vel autori? Profecto nihil. Quid ergo dicitis?
Eſt horū aliquid quo egeat pater? Impium eſt dicere.
Ergo aut definite quę creaturarum ſunt aptare diuini-
tati, aut ſi cōparare cōtenditis, cōſiderate quo veſtra ꝓ-
cedat impietas, quod abſit vel in ſenſus noſtros aliquā-
H do veniat. Nos enim piam reſpōſionē tenemus. Nāq;
oipotens deus eſt, & ideo nullo eorū pater indiget, quia
non habet mutationē ſui aliquam vel profectū quo nos
egemus, quorum infirmitas ex huiuſmodi rebus profe
ctum accipit. Qui autē oipotens eſt, vtiq; nō creatus, &
ſine loco, & ſupra tēpora eſt. Nihil enī ante deum, im-
mo hoc ipſum verbū, ante deū dicere eſſe aliquid, gra-
ue. Ergo ſi ita eſt, quia nihil horū eſt ī deo p̄r quæ ꝓfe-
ctum ſignificent, quia deus eſt: nihil horum aptari etiā
poteſt dei filio, vt vel initiū accipiat vel profectū, quia
deus verus ex deo vero eſt. Ergo quia vſitatum nō re-
perimus ordinē, acquieſce Arriane pręcipuā filii gene-
rationem fuiſſe. Acquieſce, inquā: & ſi mihi nō credis,
erubeſce vel dei vocē dicētis: Cui me ſimilē exiſtima-
Num. 23. tis? Et iterū: Quia nō ſicut homo, ita & deus. Etenī ſi
operatio dei præcipua eſt, quia non manibus operatur
aliquid, nō labore cōficit, nō diebus abſoluit, (Ipſe enim
Pſal. 148 dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt) cur nō
credamus præcipuam generationē eſſe eius in filio, cu-
ius pręcipuā operationē in operibus eius agnoſcimus?
dignū certe eſt vt ſpecialiter & præcipue videatur gene
I raſſe filium. Habeat generationis inuſitatæ gloriā, qui
habet poteſtatis inuſitatæ gratiā. Nō ſolum admira-
bilis ex patre gn̄atio Chriſti, ſed admirabilis etiā ipſa
generatio eius ex virgine. Tu illā dicis noſtræ ſimilem
cōceptionis, & ego probo iſtā noſtræ eſſe diſſimilē, im-
mo te ipſum cogā fateri. Dic quēadmodum ſit nat⁹ ex
Maria, quo vſu vterus eū habuerit virginalis, quō ſine
ſemine viri partus, vnde virgo pręgnās, quēadmodū
puella mater ante fœta, q̄ copulā vxoris experta? cauſa
deerat, & generabatur fili⁹. Vn̄ ergo legis nouatę par-
tus? Si igitur ī virgine vſus deſiit generationis huma
nę, quēadmodū in deo patre ꝓprie generationis vſum
requiris? Certe vſus in ſexu eſt: quia ſexus in carne eſt.
Vbi ergo caro non eſt, quēadmodū carnis infirmita-
tē exigis? Nemo meliorē diſcutit. Credere tibi iuſſum
Gene. 15. eſt, & nō diſcutere permiſſum eſt. Scriptū eſt enim: Cre
didit Abrahā deo. Nec ſolum ī generatione filii ſermo
Pſal. 32. defecit, ſed etiā in operib⁹ dei. Scriptum eſt enim: Oia
opera eius in fide. Opera ergo eius in fide, generatio ſi-
ne fide? Et diſcutimus quæ nō videmus, qui iubemur
credere magis q̄ diſcutere quæ videmus? Dicit aliquis:
Quō generatus eſt filius quaſi ſempiternus, quaſi ver-
bum, quaſi ſplendor lucis æternæ, quia ſimul ſplendor
operat᷑ vt naſcitur? Apoſtoli iſtud exēplū eſt, nō meū.
Noli ergo credere q͠d fuerit vel momētū aliquod quo
fuerit ſine ſapiētia deus, aut ſine ſplēdore lux. Noli Ar-
riane ex noſtris æſtimare diuina, ſed diuina crede vbi K
humana non inuenis. Rex gentilis in igne cum tribus
pueris Hebræis quarti quaſi angeli vidit figuram: et
quia præſtare putabat angelis dei filium, quē nō legit
ſed credi iudicauit. Abraham quoq; tres vidit, & vnum
adorauit. Petr⁹ in monte Moyſen & Heliā cū filio dei
vidit, nec errauit in natura, nec errauit in gloria. Deniq;
quid facere deberet, nō illos, ſed Chriſtū interrogauit.
Nā etſi tribus parabat obſequium, vnius tn̄ expecta-
bat imperium. Sed quoniā vel tabernaculorum nume
rum deferēdū tribus ſimpliciter æſtimauit, emendatur
dei patris autoritate dicētis: Hic eſt filius meus dilectiſ
ſimus, ipſum audite. id eſt, quid conſeruos tuos cū dn̄o Mat. 17.
ſocias tuo? Hic eſt fili⁹ meus, nō Moyſes filius, nō He
lias filius, ſed hic filius. Senſit emēdationē apoſtolus,
procidit in faciē cōſternatus patris voce, & filii clarita-
te. Sed eleuatur a filio, qui iacentes erigere conſueuit.
Vnū vidit, ſolū vidit dei filium. Receſſerūt enī ſeruuli,
vt ſolus dn̄s qui ſolus deſignabatur, fili⁹ videret᷑. Quid
igitur ſibi vult illa viſio, nō æqualitatē Chriſti ſeruorū
ſignificans, ſed myſterium ſignās, niſi vt appareret no-
bis q͠d lex & prophetæ cum euāgelio cōgruentes, ſem-
piternum dei filium quē annūciauerāt, reuelarent? Er-
go & nos cum audimus ex vtero filiū, ex corde verbū,
credamus quia nō plaſmatus manibus, ſed ex patre na
tus: nō artificis opus, ſed progenies eſt patris. Et ideo
qui dicit: Hic eſt filius meus, nō dixit: hic eſt tēporalis:
nō dixit, hæc eſt creatura mea, hæc factura mea, hic ſer
uus meus, ſed hic filius meus, quē videtis ī gloria. Hic
eſt deus Abrahā, deus Iſaac, deus Iacob, qui apparuit
in rubo Moyſi, de quo Moyſes ait: Qui eſt, miſit me. L
Nō pater in rubo, nō pater in eremo, ſed filius Moyſi Exodi. 3.
locutus eſt. Deniq; de ipſo Stephan⁹ dixit: Hic eſt qui
fuit in eccleſia ī eremo. Hic eſt ergo qui legē dedit, ipſe
qui locutus eſt Moyſi dicēs: Ego ſum deus Abrahā,
deus Iſaac, deus Iacob. Hic eſt deus patriarcharū, hic
eſt deus prophetarū. Filiū ergo legimus. mens tua pci-
pit lectionem, edat lingua cōfeſſionem. Aufer hinc ar-
gumenta vbi fides quæritur, in ipſis gymnaſiis ſuis iā
dialectica taceat. Nō quæro quid loquātur philoſophi,
requiro quid faciant, ſoli in ſuis gymnaſiis remāſerūt.
Vide q̄ fides argumentis præponderet. Illi quotidie a
ſuis cōſortibus deſerūtur qui copioſe diſputāt, iſti quo-
tidie creſcunt qui ſimpliciter credunt. Nō creditur phi-
loſophis, creditur piſcatoribus. nō creditur dialecticis,
creditur publicanis. Illi voluptatibus & deliciis orbem
ligarunt. iſti ieiuniis & doloribus exuerūt. Plures itaq;
iam cœpit illicere iniuria q̄ voluptas. Nūc videamus
quo diſtant a gentilibus Arriani. Illi deos appellāt diſ-
pares ſexu, diſſimiles poteſtate: iſti trinitatē aſſerūt diſ-
ferētis diuinitatis, & diſſimilis poteſtatis. Illi deorū ſuo
rum principium aſſerunt tēporale, & iſti Chriſtū cœpiſ
ſe ex tēpore mētiunt᷑. Nōne ex philoſophia omnē im- M
pietatis ſuæ traxerūt colorē? Illi tamē q͠d venerātur am
plificant, iſti dei filiū creaturā aſſerūt eſſe, qui deus eſt.

Non eſſe creaturam dei filium. Caput VI.

PATVIT, vt arbitror, ſancte Imperator,
neq; diſſimilē eſſe patris, neq; ex tēpore eſſe
dn̄m Ieſum. Reſtat vt illud quoq; ſacrile-
gium redarguatur, & ꝓbemus creaturā nō
eſſe dei filiū: in quo nobis præſentis oraculum lectionis
aſpirat. Audiuimus enī legi dicēte dn̄o: Ite in orbē vni- Marc. 16.
uerſum, & prædicate euāgeliū vniuerſæ creaturę. Qui
vniuerſam creaturā dicit, nullā excipit. Et ideo vbi ſunt
qui creaturā Chriſtū appellāt? Nā ſi creatura eſſet, nū-
quid ipſe ſibi mādaret euāgeliū prædicari? Non igitur
creatura eſt, ſed creator, qui docēdæ creaturæ diſcipulis
ſuis mādat officiū. Nō ergo creatura Chriſtus. Vani- Roma. 8.
tati enī creatura ſubiecta eſt, ſicut apoſtolus dixit. Nū-

A quid ergo Chriſtus ſubiect⁹ eſt vanitati? Rurſus iuxta
eundē apoſtolū, Creatura cōgemiſcit & cōparturit vſq;
nūc. Nunquid ergo Chriſt⁹ cōgemiſcit & cōparturit qui
2.Cor.3, noſtros a morte gemit⁹ liberauit? Creatura, inquit, libe-
rabitur a ſeruitute corruptionis. Videmus igitur ma-
gnā inter creaturā & dñm eſſe diſtantiā, quia ſeruitus
creatura eſt, dñs autē ſpiritus eſt. vbi autē ſpiritus dñi
eſt, ibi libertas. Quis hūc induxit errorē, vt eū qui crea
uit oīa, qui fecit oīa, diceret creaturā? Num ipſe dñs ſe
creauit? Si enī lectū eſt qđ p ipſum oīa facta ſunt, & ſine
ipſo factum eſt nihil: nunquid ipſe ſe fecit? Si lectum eſt
quod negari nō poteſt, quia deus in ſapientia fecit oīa:
nunquid veriſimile videri pōt qa a ſeipſa eſt facta ſapiē-
Pſal.109. tia? Legimus genitū, quia pater dixit: Ego ex vtero an
te luciferum genui te. Legimus primogenitū filiū, le-
gimus vnigenitum. Primogenitū, quia nemo ante i-
pſum. Vnigenitum, quia nemo poſt ipſum. Legimus
Eſa.53. etiā: Generationem eius quis enarrabit? Generationē,
inquit, non creationē. Quis his tantis ac talibus cōfer-
ri poteſt? Oſtēdit etiā dei filius diſtantiā generationis
Ioan.20. & gratiæ dicēs: Aſcēdo ad patrē meū, & patrē veſtrū,
deum meum, & deum veſtrū. Nō dixit: Aſcēdo ad pa
trem noſtrū, ſed aſcēdo ad patrē meum, & patrem ve-
ſtrum. Separatio iſta diuerſitatē oſtēdit, quod illius ge
nitor, noſter creator ſit. Et addidit: Deum meū, & deū
B veſtrum. quia licet ipſe & pater vnum ſint, & illi pa-
ter ſit proprietate naturę, nobis deus pater cœperit eſſe
per filium nō naturæ iure, ſed gratiæ: tamen vtrāq; na-
turam hic ſignificare videtur in Chriſto, & diuinitatis
& carnis. Diuinitatis ex patre, carnis ex matre. Illamq;
ante oīa, iſtāq; ex virgine. Deniq; ante patrē vt filius no
minauit, deum poſtea vt homo nuncupauit. Vbiq; au
tem deum ſuū quod ex perſona dicat hoīs, teſtimonia
Pſal.21. docent. Deus deus meus reſpice in me, quare me dere-
liquiſti? Et alibi: De ventre matris meæ deus meus es
tu. Et ſupra quaſi homo patitur, & infra homo eſt qui
C ex matris vētre iactatur. Itaq; cum dicit: De ventre ma
tris meæ deus me⁹ es tu, ſignificat eum qui pater ſem-
per erat, ex illo deum ſibi eſſe, ex quo de vētre matris ia
ctatus eſt. Cum igitur in Euāgelio, in Apoſtolo, in p-
phetis generationem Chriſti legerimus, vnde audēt di
cere creatū eſſe vel factum? Et quidē in quo creatum le-
gerint, in quo factum, cōſiderare deberēt. Edoctum eſt
enim dei filium de deo eſſe genitum, de deo natū. Fa-
ctum autē in quo legerint, diligēter aduertāt. Nō enim
deus factus, ſed deus dei filius natus eſt. Poſtea autē ſe
cundū carnem homo factus ex Maria eſt. Si mihi nō
Gal.4. credunt, credāt apoſtolo dicenti: Poſtq̄ vero venit ple-
nitudo tēporis, miſit deus filium ſuū factum ex mulie-
re, factum ſub lege. Filium, inquit, ſuū, nō vnū de mul-
tis: non cōmunē, ſed ſuum. Suū cum dicit, generationis
æternæ proprietatē ſignauit. Hūc poſtea factū ex mu-
liere aſſeruit, vt factura nō diuinitati, ſed aſſumptioni
corporis adſcriberetur. Factū ex muliere per carnis ſuſ
ceptionem. Factum ſub lege per obſeruātiā legis. Ge-
neratio autē illa cæleſtis ante legem, iſta poſt legem.

Quod facturam vel creaturā dei filium dicant Ar-
riani. Caput VII.

VNDE & illud vanè iactare cōſueuerunt quod
ſcriptum eſt: Et deū eū & Chriſtū fecit de⁹.
Imperiti legāt totū & intelligāt. Sic enī ſcri-
ptum eſt: Et deū eum, et Chriſtū fecit deus,
hūc Ieſum quē vos crucifixiſtis. nō diuinitas crucifixa,
ſed caro eſt. Hoc vtiq; fieri potuit quod potuit crucifigi.
Nō ergo factura dei fili⁹. Faceſſat igitur & illud de quo
calūniari ſolēt, & diſcāt quēadmodū dictū ſit: Dñs crea-
uit me. nō dixit, pater creauit, ſed dñs creauit me. Caro
dñm cognoſcit. Gloria patrem ſignificat. Creatura no-
ſtra dñm cōfitetur. Charitas patrē nouit. Itaq; qs igno
ret quia ob cauſam incorporationis hoc dicitur? In eo D
igitur ſe creatū dicit, in quo & hominē teſtificat' dicēs:
Quid me quæritis occidere hominē? In quo & crucifi- Ioan.7.
xus eſt, mortuus & ſepultus eſt. Nec dubitādū qđ præ-
teritū poſuit qđ erat futurū. Hæc enim cōſuetudo eſt p-
phetiæ, vt quæ futura ſunt, vel quaſi pręſentia vel qua-
ſi facta dicantur. Deniq; in Pſal. xxi. legiſti: Tauri pin-
gues obſederūt me. Legiſti etiā: Diuiſerūt ſibi veſtimē
ta mea. Qđ euāgeliſta de tēpore paſſionis prophetatū
eſſe ſignificat. Deo enī quæ ſunt futura preſentia ſunt:
& ei cui præcognita ſunt oīa, ventura pro factis ſunt, ſi-
cut ſcriptū eſt: Qui fecit quæ ventura ſunt. Nec mirū ſi
ante ſecula fundatū ſe eſſe dicit, cū legeris prædeſtina-
tum ante tēpora ſecularia. Quē verū de incarnatione id
videatur expreſſum, declarāt ſequētia. Sapiētia, inquit, Prou.9.
ædificauit ſibi domū, & ſubdidit colūnas ſeptē, & inter
ducas hoſtias miſcuit in cratere vinū ſuū, & parauit ſuā
mēſam, & miſit ſuos ſeruos cōuocās cū altiſſima præ-
dicatione dicēs: Qui eſt inſipiēs, declinet ad me. Nōne
in euāgelio poſt incarnationē hæc oīa videmus eſſe cō
pleta? quod ſacri conuiuii celebrauit myſteria, qđ apo-
ſtolos miſit, voce clamauit dicens: Si qs ſitit, veniat ad Ioan.7.
me, & bibat. Ergo ſequētia reſpōdēt priorib⁹, & totius
curſum incarnationis videmus prophetiæ expoſitione
digeſtū. Multa alia documēta præſto eſſe poſſunt hu-
iuſmodi de incarnatione dicta videri. Sed nō me inuol-
uo libris, ne tractatus videatur eſſe diffuſior. Nūc ipſos
Arrianos interrogo vtrū idem putēt eſſe genitum qđ
creatum? Si enī idē dicant, nihil vtiq; diſtat inter gñare
& creare. Ergo quoniam & nos creati ſumus, inter nos
& Chriſtum, inter Chriſtum & elemēta nulla diſtātia
eſt. Sed quāuis amentes ſint, id tñ nō audebunt dicere. E
Poſtremo vt inſipiētiæ eorū quod verum nō eſt indul
geam: ſi nihil, vt putant, diſtat in verbo: cur nō eū quem
colunt, meliore appellāt nomine? Cur verbo nō vtūtur
patris? Cur abiiciūt quod honorificētiæ, aſſumūt quod
iniuriæ? Si autem diſtat inter creatum & genitum, vt
ego arbitror: cū legerimus genitum, nō vtiq; idē & ge-
nitum intelligemus & creatum. Dicāt igitur generatū
ex patre, ex virgine procreatū: aut dicant quō dei filius
& genitus & creatus, vna natura, & maxime deus di-
uerſitatē nō recipit. Certe faceſſet noſtra ſentētia. Pau-
lum interrogemus, qui ſpiritu dei plen⁹ has præuidēs
quæſtiones, generaliter cōtra gentes, ſpecialiter contra
Arrianos locut⁹ ait diuino iudicio eos eſſe dānatos qui
ſeruirent creaturæ potius q̄ creatori. Deniq; ſic habes:
Tradidit illos deus in deſideria cordis eorū, vt cōtume Rom.1.
liis afficiant corpora ſua inter ſemetipſos, qui cōmuta-
uerunt veritatē dei in mēdaciū, & coluerunt & ſerui-
erunt creaturæ potius q̄ creatori, qui eſt deus benedict⁹
in ſecula. Prohibuit itaq; me Paulus creaturæ ſeruire,
ſed Chriſto admonet ſeruiēdū. Nō ergo creatura Chri
ſtus. Paulus, inquit, ſeruus Ieſu Chriſti. Bonus ſeruus
qui dñm recognoſcit, ipſe creaturæ ſeruire nos prohi-
bet. Quēadmodum ergo Chriſto ipſe ſeruiret, ſi crea- F
turā Chriſtū putaret? Aut igitur deſinant colere quē
creaturā appellāt, aut deſināt quē colere ſe ſimulant, di
cere creaturā, ne ſub appellatione cultorum ſacrilegia
grauiora cōmittāt. Deteſtabilior enim domeſticus ho
ſtis q̄ extraneus, & grauius ſcelus aduerſus Chriſtum,
cū abutātur Chriſti noīe. Quē igitur meliorē interpre-
tem quærimus ſcripturarū, q̄ illū doctorē gentium, vas
electionis, electum de perſecutoribus, qui Ieſum quem
perſecut⁹ fuerat, fatetur? Legerat vtiq; Salomonē plus
q̄ Arrius, & erat peritus in lege: & ideo quia legerat,
nō creatū Chriſtū dicit eſſe, ſed genitū. Legerat enī: Ipſe Pſal.148.
dixit, & facta ſunt: ipſe mādauit, & creata ſunt. Nūquid
dicto factus eſt Chriſtus? Nūquid mandato creatus eſt
Chriſtus? Quō autē creatura in deo eſſe pōt? Etenim
deus naturæ ſimplicis eſt, nō cōiūctæ atq; cōpoſitæ, cui
nihil accidat, ſed ſolū quod diuinū eſt, in natura habeat

G ſua, complens omnia, nuſquã ipſe confuſus, penetrans
omnia, nuſquam ipſe penetrandus, vbiq; totus, eodem=
que tẽpore vel in cælo vel in terris vel in nouiſſimo ma
ris præſens, viſu incõprehenſibilis, fatu interpretabi=
lis, ſenſu inæſtimabilis, fide ſequendus, religione vene=
randus, vt quicquid religioſius ſentiri poteſt, quicquid
præſtãti⁹ ad decorem, quicquid ſublimius ad poteſta=
tem, hoc deo intelligas conuenire. Ergo quia in filio cõ
placet pater, crede quia dignus patre filius. Crede quia
Ioan. 8. a deo exiuit filius, vt ipſe teſtatur dicens: Ex deo ꝓceſſi
Ioan. 16. & veni. Et alibi: A deo exiui. Qui ex deo proceſſit, & a
deo exiuit: nihil aliud poteſt habere niſi quod dei eſt.
Vnde non ſolum deus, ſed etiam verus deus. Verus
e vero, & adeo verus, vt ipſe ſit veritas. Itaque ſi nomẽ
quærimus, veritas eſt. Si maieſtatem quærimus natu
ralem, eouſq; filius dei verus eſt, vt et proprius. Scri=
Roma. 8. ptum eſt enim: Qui filio proprio non pepercit, ſed pro
nobis omnibus tradidit eum. Tradidit vtiq; ſecundum
carnem. Proprietas diuinitatis eſt, veritas proprieta=
tis, miſericordia pietatis, oblatio ſecuritatis. Sed ne ca=
lumniarentur quia ſcriptum eſt, Tradidit eum pater:
Gal. 1. ipſe Apoſtolus alibi dixit: Pax a deo patre, & domino
noſtro Ieſu Chriſto, q ſe dedit pro peccatis noſtris. Et
Ephe. 5. alibi: Sicut Chriſt⁹ dilexit nos, & tradidit ſemetipſum
pro nobis. Si ergo & traditus eſt a patre, & ipſe ſe tradi
dit, apparet vnam eſſe operationem, vnam eſſe patris
& filii voluntatem. Si naturalem ergo maieſtatẽ quæ=
rimus, genitus eſt. Qui genitum inficiatur, proprium
negat. Qui proprium abnuit, communem cæteris ar=
bitratur. Sin vero generationis ipſius proprietatẽ re=
quirimus, ex deo exiuit. Nã cũ in vſu noſtro id ſit exire
H quod iã ſit, & ex interioribus ſecretis prodire videaẽ qđ
exire perhibetur: anguſtis licet ſermonibus proprieta=
tem diuinæ generationis aduertamus, vt non ex loco
aliquo videatur exiſſe, ſed vt deus ex deo, filius ex pa=
tre. Nec videatur cœpiſſe ex tẽpore qui ex patre naſcen=
Eccli. 24. do prodiit. vt dixit ipſe qui natus eſt: Ex ore altiſſimi
prodii. Sed ſi naturã non agnoſcunt, ſi non credunt ſcri=
pturis, vel operibus credant. Cui dicit pater: Faciamus
hominem: niſi ei quem verum filium ſciret? In quo niſi
in vno ſuam imaginem recognoſceret? Non eſt vnum
adoptiuus & verus: nec filius diceret, Vnum ſumus: ſi
ſe cum vno qui verus non erat, ipſe conferret. Faciam⁹
ergo, dicit pater. qui dixit, ver⁹ eſt. Poteſt ne ergo ver⁹
non eſſe ille qui fecit: & quod dicenti defertur, faciẽti ne
gatur? Quomodo autem niſi verum filium ſciret, cõ=
mitteret ei voluntatis ſuæ vnitatem, & operis verita=
tem? Cum enim eadem faciat fili⁹ opera quæ pater fa=
cit, & quos vult viuificet fili⁹, ſicut ſcriptum eſt, nec in=
differens poteſtate, & liber eſt voluntate: ita vnitas ſer=
uatur, quia & virtus dei in diuinitatis proprietate eſt,
& libertas nõ in aliqua differentia, ſed i vnitate eſt vo=
luntatis. Turbati in freto Apoſtoli, licet adhuc non cre
I dentes corde, vbi primum ſub pedibus domini ludere
aquas, & inquieto maris æſtu deambulantis domini
ſuper aquas intrepida videre veſtigia, ſubitoque naui
quæ fluctibus turbaretur, vbi eam tamen Chriſtus
aſcendit, placida æquora, & elementa conſpexere famu
Mat. 14. lantia, verum dei filium crediderunt dicẽtes: Vere dei
filius eſt. Hoc idem centurio cum aliis qui ſecum erãt,
tremefactis mundi cardinibus in paſſione domini, con=
Mat. 27. fitetur, & tu hæretice negas. Centurio dicit: Vere fi=
lius dei erat iſte. Erat, inquit centurio: & Arrianus di=
cit, non erat. Ille ergo generationis & veritatẽ & æter=
nitatem aſſeruit, manu cruentus, ſed mente deuotus.
Tu hæretice veritatem generationis negas, tẽpus aſ=
ſcribis. vtinã manus potius q̃ animum cruẽtaſſes. Sed
nec manu innocens, & mẽte feralis, quantum in te eſt
mortẽ infers, qui infirmum opinaris. Immo, quod gra=
uius eſt, etſi diuinitas vulnus ſentire nõ poſſit, quod in
te tamẽ eſt, maieſtatem ſuã in Chriſto, non corpus in=
terficere conaris. Verum igitur deum dubitare nõ poſ K
ſumus, quẽ verum dei filium & carnifices crediderunt,
& dæmones fatebantur: quorum nunc non teſtimonia
requiruntur, ſed tuis tamẽ ſacrilegiis preferuntur. Illos
nominauimus vt erubeſceres, diuina quoque reſponſa
adhibuimus vt crederes. Clamat dominus per Eſaiã: Eſa. 65.
Seruientibus mihi vocabitur nomẽ nouum, quod be=
nedicetur ſuper terram, & benedicent deum verum: &
qui iurant ſuper terram, iurabunt per deum verũ. Hæc
dixit Eſaias quando vidit maieſtatẽ eius. Hoc in euan
gelio deſignatur, quod maieſtatẽ viderit Chriſti, & lo=
cutus ſit de eo. Accipe tamẽ quod etiam ſcripſerit Euã
geliſta Ioannes in epiſtola dicens: Scimus quoniam fi 1. Ioan. 5.
lius dei apparuit, & dedit nobis ſenſum vt cognoſcam⁹
patrem, & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt
verus deus, & vita æterna. Verum Ioãnes filium dei,
& verum deum dicit. Ergo ſi verus deus, vtique non
creatus, nihil fallax habens atq; fucatũ, nihil confuſum
atq; diſſimile.

Definitio patrum de fide. Caput VIII.

DEVS igitur ex deo, lumen de lumine, ver⁹
deus de deo vero, ex patre natus, nõ factus,
vnius ſubſtantiæ cum patre. Sic nempe no=
ſtri ſecundũ ſcripturas dixerunt patres, qui
etiam ſacrilega dogmata ideo ſuis inſerenda putauere
decretis, vt Arrii perfidia ipſa ſe proderet, ne quaſi fu=
cis quibuſdam & coloribus illita velaretur. Fucum enĩ
faciunt qui non audent explicare quod ſentiunt cenſo=
rie. Itaq; impietas Arriana non expoſitione reſeratur, L
ſed damnatione detegitur: vt qui curioſe geſtit audi=
re, prius damnatã cognoſceret ne laberetur, quã expo=
ſitam audiret vt crederet.

Expoſitio quæ Arrii perfidiam damnat. Ca. IX.

EOS, inquit, qui dicunt: Erat quãdo nõ erat,
& anteq̃ naſcereẽ nõ erat: & qui ex nihilo fa=
ctũ, aut ex alia ſubſtantia vel vſia dicũt eſſe,
aut mutabilẽ & cõuertibilẽ dei filiũ, anathe
matizat catholica & apl̃ica eccleſia. Accepiſti facile Im
perator eos qui talia aſſerũt, iure dãnatos, nõ humana
induſtria, nõ cõpoſitione aliqua: ſed trecẽti decẽ & octo,
vt ſupra dixi, epiſcopi ad cõciliũ cõuenerũt. Sed vt i nu=
mero eorum per ſignum ſuæ paſſionis & nominis do=
minus Ieſus ſuo probaret ſe adeſſe cõcilio, crux in tre=
centis, Ieſu nomẽ in decẽ & octo eſt ſacerdotibus. Hoc
& in Ariminenſi cõcilio habuit prima cõfeſſio, & poſt
Ariminẽſe cõcilium ſecunda correctio. Epiſtola ad im=
peratorem Cõſtãtium miſſa teſtatur correctionem, ſe=
cuta cõcilia confitẽtur. Arrius ergo dicit: Erat quando
nõ erat: ſed ſcriptura dicit, erat: nõ dicit, nõ erat. Deniq;
Ioannes ſcripſit: In principio erat verbum, & verbum Ioan. 1.
erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in prin M
cipio apud deum. Ecce quotiens erat, & nuſquam dixit
quod non erat. Cui ergo credimus: Ioãni in Chriſti pe=
ctore recumbẽti, an Arrio inter effuſa ſe ſua viſcera vo=
lutãti, vt agnoſceremus ſimilẽ Iudæ proditoris Arrii
quoq; fuiſſe perfidiam, quem ſimilis pœna dãnauit. ef=
fuſa ſunt enim & Arrii viſcera. Pudet dicere vbi, atq;
ita crepuit medius proſtratus in faciẽ, ea quibus Chri=
ſtum negauerat fœda ora pollut⁹. Crepuit enim, ſicut
etiam de Iuda Petrus apoſtolus dixit, quia poſſedit a= Actuũ. 1.
grum de mercede iniuſtitiæ, & in faciẽ proſtratus cre=
puit medius, & effuſa ſunt oĩa viſcera eius. Nõ eſt for=
tuita mors vbi in ſacrilegio pari pœnæ parile proceſſit
exẽplum, vt idem ſubirent ſupplicium qui eundẽ domi
num negauerunt, & qui eundẽ dñm prodiderunt. Ve=
niamus ad alia. Arrius dicit: Anteq̃ naſcereẽ nõ erat,
ſed ſcriptura dicit omnia eſſe per filium. Quomodo er

A go aliis dedit eſſe, qui nõ erat? Cum autẽ dicit impius,
quando & ante, hæc vtiq; duo verba tempus oſtẽdunt.
Quomodo ergo negant tempus ante filium, & volunt
prius fuiſſe quæ temporis ſunt, cum idipſum, quãdo &
ante & aliquando non fuiſſe, ſit temporis? Arrius dixit
ex nihilo dei filium, quomodo ergo dei filius? Quomo
do paterno generatus ex vtero? Quomodo eructatũ
ex corde verbũ legitur, niſi vt ex intimo & inæſtimabi-
li patris intelligatur, vt ſcriptũ eſt, prodiſſe ſecreto? Fi-
lius enim aut per adoptionem, aut per naturã eſt. Per
adoptionem nos filii dicimur, ille per veritatem naturę
eſt. Quomodo ergo ex nihilo ille, qui ex nihilo fecit o-
mnia? Non habet filium qui neſcit vnde ſit. Deniq; nec
Iudæi habebant filium, quia vnde eſſet neſciebant. Et
ideo dixit his domin⁹: Neſcitis vnde veni. Et infra: Ne
Ioan. 8. que me noſcatis, neq; patrem meum ſcitis. Qui enim
negat ex patre filium, nec patrem ex quo eſt filius no-
uit, neq; filium nouit qui patrẽ neſcit. Arrius dicit: Ex
alia ſubſtantia. Quæ igitur alia ſubſtãtia æquatur dei
filio, vt ex ipſa dei fili⁹ ſit, aut quõ reprehẽdũt q̃ nos in
deo aut vſian gręce, aut latine ſubſtãtiã dicimus, cũ ex
alia dicẽdo ſubſtãtia deũ eſſe filiũ, etiam ipſi ſubſtantiã
dei eſſe confirment? Sed ſi de nomine ſubſtantiæ aut
B naturæ diuinæ voluerint dicere, facile reuincunt̃, quia
& vſian græce, & latine ſubſtantiam frequẽter ſcriptu
ra memorauit. Et Petrus vult nos, vt legimus, diuinę
cõſortes fieri naturæ. Quod ſi ex alia ſubſtantia filium
dicent, ipſi ſe reuincunt, & verbum ſubſtantiæ q̃d me-
tuunt confitendo, & filium creaturis quibus præferre
ſe ſimulant coæquabunt. Arrius dicit creaturam dei fi
lium, non ſicut cæteras creaturas. Quæ enim creatura
non ſicut alia creatura eſt? Homo non vt angelus? ter-
ra non vt cælum? ſol non vt aqua? lumen non vt tene-
bræ? Nihil ergo præferendo donauit, ſed ad ſimplices
accipiendos, miſero colore fraudem ſuę impietatis ob-
duxit. Arrius dicit mutabilem & conuertibilem dei fi-
lium. Quomodo ergo deus ſit mutabilis, cũ ipſe dixe-
Mala. 3. rit: Ego ſum, ego ſum, & non ſum mutatus? Vere nũc
mihi propheticum illud eſt confitendum, quod prophe
Eſa. 6. taturus de domino præmittit Eſaias dicens: O miſer
ego & compunctio corde, qui cum immunda labia ha-
beam, in medio quoq; populi inhabitem immunda la-
bia habentis, vidi dominum ſabaoth. Ergo ſi Eſaias
miſerum ſe dicit, qui vidit dominum ſabaoth: quid ego
de me dicam, qui cum immunda labia habeam, cogor
de dei generatione tractare? Quid igitur de iis quę me
tuo, locuturus eripo, cum Dauid de iis quæ ſciat, ori
ſuo cuſtodiã petat? O ſi mihi quoq; vnum de ſeraphim
candentẽ illum carbonem quem de altari diuino ſum-
C pſit, vtriuſq; forcipe deferens teſtamẽti, immunda adu
rat labia. Aut quia tunc ſeraphim deſcendit in figura
ad prophetam: tu autem domine reuelato myſterio ad
nos in carne veniſti, non per legatum, neq; per nunciũ,
ſed ipſe per te, ab occultis meis conſcientiam meã mun
des, vt ego quoq; dudum immundus, ſed iam per tuã
miſericordiam fide mundus, illud Dauidicum canam
Pſal. 70. dicens: Pſallam tibi in cithara deus Iſrael, gaudebunt
labia mea dum cantauero tibi, & anima mea quam re-
demiſti. Itaq; domine calumniatores tuos & hoſtes re
linquens, confer te ad nos, & ſanctifica aures principis
Gratiani, omniumq; præterea quorum in manus hic
libell⁹ venient, vacuas mihi præſta, nec ibi auditæ per-
fidiæ ſordes reſidant. Emunda ergo, emunda autẽ non
fontanis poculis, nec fluuiali hauſtu, nec ſuſurro præ-
termeantis riuuli, ſed ſermonibus ad vicem aquarum
operãtibus, ſupra nitorẽ aquarum perſpicuis, & omni
purioribus niue, illis vtiq; ſermonibus quibus dixiſti
Eſa. 1. Per Eſaiam: Si fuerint peccata veſtra ſicut phœniciũ,
vt niuem dealbabo. Eſt etiã poculũ quo ſecreta men-
tis mundare cõſueſti. Poculũ nõ naturæ veteris, nec ex
vite ſolẽni, ſed poculũ nouũ de cælo delatũ, in terra ex

preſſum ex illo botrione peregrino, qui ſicut vua de vi- D
te, ita ille in carne crucis pependit e ligno. Ex hoc ergo
botrione eſt poculum quod lætificat cor hominis, ſo-
brietatem inebriat, crapulam fidei & veræ religionis
exhalat, crapulam caſtitatis infundit. Hoc igitur pocu
lo domine meus, domini aures Auguſti mentis emũ-
da, vt ſicut poculo naturali homines inebriati quietem
diligunt, timorem mortis expellunt, iniurias non ſen-
tiunt, aliena non quærunt, ſuorum obliuiſcuntur, ita
etiam poculo tuo crapulatus pacem diligat, & fidei ex-
ultatione ſecurus mortem infidelitatis ignoret, patiẽ-
tiam charitatis exhibeat, ſacrilegia aliena non teneat,
fidem etiam pignoribus ſuis præferat, ſecũdum quod
ſcriptum eſt: Relinque omnia tua, & veni ſequere me. Mat. 19.
Hoc poculo domine Ieſu ſenſus etiam noſtros dilue,
vt te adoremus, te colamus viſibilium & inuiſibilium
creatorem. Non potes ergo inuiſibilis aut bonus non
eſſe, qui id etiam tuis operibus contuliſti.

FINIS.

CAPITA LIBRI SECVNDI DE FIDE. E

Quod Arriani bonum dei filium negent. Caput I.
De vero & bono dei filio. Caput II.
De omnipotenti dei filio. Caput III.
De domino maieſtatis dei filio. Caput IIII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM LIBER II.

PROLOGVS.

SATIS, VT arbitror, libro ſuperiore ſancte Imperator edoctum eſt ſempiternum eſſe deum dei filium, non diſſimilem patri, genitũ, nõ creatũ. Deum quoq; verum dei filiũ ſcripturarum lectionibus ap- E
probauimus, & apertis maieſtatis ſuæ indiciis deſignatũ. Itaq; quãuis iſta ad fidem copioſe redundantia ſint, quod a fontis meatu magnitudo plerunq; decurrentis fluminis æſtimatur, tamẽ quo purius niteat fides, tripartita videatur derĩtãda diſtinctio. Sunt enim euidentia indicia quæ proprietatẽ deitatis oſtẽdũt, Sunt quæ ſimilitudinẽ patris & filii, Sũt etiam quæ perſpicuam diuinæ maieſtatis exprimunt vnitatem. Proprietatis itaq; ſunt, generatio, deus, fili⁹, verbum. Similitudinis, ſplendor, character, ſpeculum, imago. Vnitatis æternæ, ſapiẽtia, virt⁹, veritas, vita. Hæc indicia ita dei filium ſignant, vt ex his & ſempiternum patrem eſſe cognoſcas, nec ab eo filium diſcrepantem. Ex eo enim qui eſt generatio, ex ſempiterno deus, ex patre filius, ex deo verbum, ſplendor gloriæ, character ſubſtantiæ, ſpeculum dei, maieſtatis imago, de bono bonitas, de ſapiente ſapientia, de forti virtus, de vero veritas, de viuente vita. Concordant igitur patris & filii indicia, quib⁹ nõ diſcrepare inter ſe, ſed vnius maieſtatis eſſe nemo dubitauerit. Quorum ſingulorũ proferremus exempla nominum, niſi coartãdi ſermonis ſtudio teneremur. His duodecim tanquam lapidibus precioſis fidei columna conſurgit. Hi ſunt enim

G precioſi illi lapides, ſardius, iaſpis, ſmaragdus, chryſolithus, & cæteri, quibus ſancti Aaron, illius vtique qui figuram geſſit Chriſti, veri ſcilicet veſtimentum ſacerdotis intexitur, circūdati auro lapides, & ſculpti de nominibus filiorum Iſrael, duodecim lapides ſibi inuicē cohærentes. Nam ſi eos aliquis ſeparet aut ſecernat, omnis fidei ſtructura diſſoluitur. Itaq; principium fidei noſtræ eſt, ſcire quod genitus eſt dei filius. Si genitus non eſt, nec filius eſt. Nec ſatis eſt dixiſſe filium, niſi & vnigenitum filium deſignaueris. Si creatura eſt, deus non eſt: ſi deus non eſt, nec vita eſt: ſi nō eſt vita, nec veritas eſt. Ergo tria illa, id eſt, generatio, filius, vnigenitus, principaliter & proprie indicāt ex deo filium. Tria ſequentia, id eſt, deus, vita, veritas, virtutem eius manifeſtant, qua condidit & fecit ſubſiſtere creaturam. In ipſo enim viuimus, mouemur & ſumus, ſicut ait Paulus. Et ideo in illis tribus proprietas filii, in iſtis aliis paternæ ac filii operationis vnitas declaratur. Imago quoq; & ſplendor & character dicitur dei filius, quia hęc incomprehenſibilem & inueſtigabilem paternæ diuinitatem maieſtatis in filio, & expreſſam ſimilitudinē reuelarunt. Hæc quoq; tria videmus ad ſimilitudinem pertinere. Reliquum eſt virtus, ſapiētia, iuſtitia: vt his ſingulis operationibus æternitas probaretur. Hoc igitur eſt illud veſtimentum precioſis lapidibus adornatum, hic veri amictus eſt ſacerdotis, hæc veſtis nuptialis, hic textus propheticus, qui bene nouerit iſta contexere.

H Neque vilis iſta textura eſt, de qua dominus dicit per prophetam: Quis dedit mulieribus texturæ ſapientiam? Nec communes iſti lapides, vt legimus ſupplementi. Omnis enim in eo perfectio eſt, ſi nihil deſit lapidis compoſiti & circundati auro, intelligibili ſcilicet natura. Si eos bene mens noſtra componat. naturaliſque ſenſus probabili ratione compaginet. Denique q̄ non mediocres lapides ſint, lectio docet, quod cum alii alia viliora deferrent, iſtos tamen lapides ſuper humeros ſuos religioſi principes attulerunt, ex quibus fecerit rationale opus textile. Textile enim opus eſt quando fidei facta concordant. Nec me aliquis errare putet, quia ſupra tripertitam de quaternis, ſubter vero quadripertitā de ternis feci diſtinctionē. Boni operis gratia p̄ diuerſas plus placet formas. Bona enī & illa quę textrinā indumenti ſacerdotalis oſtendit, vel lex ſcilicet, vel eccleſia, quę binas veſtes fecit viro ſuo, ſicut ſcriptum eſt, vnam operis, alteram mentis, fidei intexens factorumq; velamina. Itaq; alibi, ſicut legimus, aurum prætexit, & poſtea hyacinthum ac purpuram cum cocco ſubiungit & byſſo. Rurſus alibi ex hyacintho & cæteris prius floſculos format, aurumq; ſuboexit, & vnus eſt habitus ſacerdotis, vt iiſdem coloribus micans, gratiæ decoriſque diuerſitas, ordinis diuerſitate reſplēdeat. Itaque vt

I etiam rationis typicæ ſerie deſignetur, auro & argento probabili non eſt dubiū eloquia domini deſignari, quibus fides conſtat. Scriptum eſt enim: Eloquia domini eloquia caſta, argētum igne examinatum, probatum, terræ purgatum ſeptuplum. Hyacinthus autem aeris habet ſimilitudinem, quem ſpiramus, & cuius carpimus flatum. Purpura quoq; ſpeciem aquarum exprimit. Per coccum ignis intelligitur, terra per byſſum, hæc enim ex terra gignitur. Ex his autem quatuor elementis corpus ſubſiſtit humanum. Siue ergo mentis fidei præcedente conſcientia, corporis facta ſubnectas: ſiue facta præcedant, & fides aſtipuletur comes religioſa factorum, hic religioſi ornatus antiſtitis, hoc velamē eſt ſacerdotis. Bona ergo fides, cum pulchro operū renitet ornatu: de qua vt ad ſummam loquar, definitiones iſte ſunt, quæ non queunt ſolui. Si ex nihilo eſt, non eſt filius. Si creatura eſt, non eſt creator. Si factura eſt, non eſt omnium factor. Si diſcens, non præcognitor. Si accipiens, nō eſt perfectus. Si proficiens, nō eſt deus. Si diſſimilis, non imago. Si per gratiam, non per naturam. Si bonitatis expers, autor malitiæ. Nemo bonus K
niſi vnus deus.

Quod Arriani bonum filium dei negent. Ca. I.

STVPEO itaq; ad reliqua ſancte Imperator, & toto corpore animoq; deficio, eſſe aliquos homines, vel potius nō homines, ſed humana adopertos ſpecie, intus autē dementiæ beſtialis, qui poſt tāta domini & tam diuina beneficia bonū negent eſſe autorē bonorum. Scriptū eſt inquiunt: Nemo bonus niſi vnus deus. Scriptū eſt, agno Mar. 10.
ſco, ſed litera errorem nō habet, vtinam Arriana interpretatio nō haberet. Apices ſine crimine ſunt, ſenſus in crimine. Dictum domini ſaluatoris agnoſco. Sed conſideremus quando dicat, cui dicat, qua circumſpectione dicat. Dicit vtique in hominis forma dei filius, & dicit ſcribæ, ei ſcilicet qui magiſtrum bonum dei filium nominaret, deum negaret, quod ille nō credidit. Chriſtus adiungit vt dei filium non vt bonum magiſtrum, ſed vt bonū deū credat. Nā ſi vbi vn⁹ deus dicitur, nequaq̄ tamen dei filius a diuinitatis plenitudine ſeparaē: quomodo vbi vnus deus bonus nuncupatur, a plenitudine diuinæ poteſtatis vnigenitus excluditur? Neceſſe eſt igitur aut deum negēt dei filium, aut deum boni eſſe fateantur. Et ideo circumſpectione cæleſti nō dixit: Nemo bonus niſi vn⁹ pater, ſed nemo bon⁹ niſi vnus de⁹. Pater enim proprium generantis eſt nomen, deus autem vnus eſt. nequaquā deitatem trinitatis excludit, & ideo natura laudatur. Bonitas ergo in natura eſt dei, & in natura dei etiam dei filius. Et ideo non quod ſin- L
gularitatis, ſed quod trinitatis eſt prædicatur. Nō igitur a domino bonitas negatur, ſed talis diſcipulus refutatur. Nam cum ſcriba dixiſſet: Magiſter bone: reſpondit dominus: Quid me dicis bonum? id eſt, quem deum non credis? Nō eſt ſatis vt bonum dicas. Nō tales ego quæro diſcipulos qui me magis ſecundū hominem magiſtrū bonum q̄ ſecūdum diuinitatē deū bonū credāt. Sed nolo prærogatiua naturæ ſuæ & priuilegio poteſtatis vtatur. Nō dicatur bon⁹, ſi nō meretur a nobis. Si hoc nō meretur operibus, ſi bñficiis nō meretur, abdicetur ſuæ iure naturæ, ſubdatur noſtro iudicio. Qui iudicaturus de nobis eſt, nō dedignaē iudicari, vt iuſtificetur in ſermonibus ſuis, & vincat cū iudicatur. Hiccine ergo nō bonus, qui bona tribuit mihi? Hiccine nō bonus, qui cū ſexcēta milia populi Iudęorum perſecutoribus ſuis cederent, dehiſcentē ſubito rubri maris æſtum indiuidua aquarū mole diuiſit, vt fideles circūfuſa vnda muniret, infidos refuſa demergeret? Hiccine nō bonus, cuius imperio maria ſolidata fugiētibus, ſaxa humefacta ſitientibus, vt opus veri agnoſceretur au- M
toris, cum humor rigeſceret, petra inūdaret? Quod vt agnoſceres opus Chriſti, Apoſtolus dixit: Petra autē 1.Cor. 10.
erat Chriſtus. Hiccine non bonus, qui tam innumera populi milia, ne qua inceſſeret fames, in deſerto pauit pane cæleſti, ſine vſu laboris, cū fructu quietis, ita vt eorū per quadraginta annos nec veſtimēta veteraſcerēt, nec calceamēta tererētur, inſtar infidelib⁹ futuræ reſurrectionis oſtēdēs, quod nec factorū decora ſplēdidorū, nec circūfuſæ virtutis nitor, nec vitæ curſus periret humanę. Hiccine nō bonus, qui nobis cælū fecit eſſe quod terra eſt, vt ſicut in cælo quaſi in ſpeculo quodā, ſtellarū lucentium refulgent globi, ita etiam Apoſtolorum & martyrum & ſacerdotum vice ſtellarū ſplēdentiū toto illuceſcerent chori mundo? Ergo non ſolum bonus, ſed etiam paſtor bonus, hoc eſt, non ſibi tantum, ſed etiam omnibus ſuis bonus. Bonus enim paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Poſuit plane animam ſuā, vt no Ioan. 10.
ſtram leuaret. Sed pro diuinitatis poteſtate poſuit & ſumpſit, ſicut ſcriptum eſt: Poteſtatem habeo ponendi animam meā, & poteſtatem habeo ſumendi eā. Nul-

A lius eam tollit a me,ſed ego a memetipſo pono eam.
Vides bonitatem,quia ſponte poſuit: vides poteſtatẽ,
quia ſumpſit. Et tu bonũ negas,cũ ipſe de ſe in euange-
Mat. 20. lio dixerit: Si ego bonus,quare oculus tuus nequam?
Ingrate,quid agis? Bonum negas per quem bona ſpe-
ras,ſi tamẽ credas? Bonum negas qui dedit nobis quæ
oculus nõ vidit,nec auris audiuit? Nec in bonum cre-
dam? Bonum eſt enim confiteri domino. Mihi expe-
Pſal. 117. dit vt domino confitear. Scriptum eſt eñ: Cõfitemini
domino,quoniã bonus. Mihi expedit vt iudicem meũ
bonum arbitrer. Dominus eñ bonus iudex domui Iſ-
rael. Ergo ſi iudex,dei filius vtiq; quoniã iudex dñs,
& deus bonus eſt. Iudex autem dei filius eſt, & deus
bonus iudex dei filius. Si fortaſſe non credas alijs,non
Pſal. 44. credas filio:audi patrem dicentem: Eructauit cor meũ
verbum bonum. Bonum ergo verbũ eſt verbum hoc
Ioãnis. 1. de quo ſcriptum eſt: Et verbũ erat apud deum,& deus
erat verbum. Ergo ſi verbum bonum eſt,filius autem
dei verbum eſt: bonus vtiq; deus eſt dei filius,etiam ſi
non placeat Arrianis. Erubeſcant aliquando. Iudęi di-
cebant: Bonus eſt.etſi alij dicebant, nõ eſt:alij dicebãt
tamen, bonus eſt.& vos omnes bonum negatis. Bo-
nus eſt,qui peccatũ mundi abſtulit. De ipſo eñ dictum
Ibidem. eſt: Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccatum mũdi. Sed
quid dubitamus? Credidit iam eccleſia bonũ,& confeſ-
Canti. 1. ſa eſt dicendo: Oſculetur me ab oſculo oris ſui,quoniã
Canti. 7. bona vbera tua ſuper vinũ. Et alibi: Et fauces tuæ tanq̃
vinum optimũ. Bonus ergo ille nos legis & gratię nu-
B triuit vberibus,cęleſti cura,hominũ prędicatiõe demul-
cens. Et nos bonũ negamus,cum ſit imago bonitatis,
exprimens æternæ in ſeſe bonitatis effigiem? ſicut &
ſupra oſtendimus ſcriptum,quia ipſe eſt ſpeculum ſine
macula,& imago bonitatis illius.

De vero & bono deo dei filio. Caput II.

SED quid vobis videtur, qui bonum & ve-
rum deum dei filiũ denegatis,cũ ſcriptum
1. Cor. 8. ſit q nullus deus niſi vnus? Nam & ſi ſunt
qui dicantur dij, an inter eos Chriſtum an-
numeratis qui dicantur & nõ ſunt? cũ ſpeciale ſit eius,
vt ſemper ſit,& pręter ipſum bonus & verus alius deus
nõ ſit: quoniã in ipſo eſt deus:ſpeciale autẽ etiam patris
ſit,vt poſt ipſum verus alius deus nõ ſit,quia vnus de⁹.
Nec iuxta Sabellianos patrem filiumq; confundens,
nec iuxta Arrianos patrem filiumq; ſecernens. Pater
enim & filius diſtinctionẽ habent,vt pater & filius ſe-
parationem diuinitatis non habent.

De omnipotente dei filio. Caput III.

C ITAQVE cum verus & bonus dei filius,
vtiq; omnipotens deus dei filius. Num hinc
Exo. 15. quoq; dubitari poteſt? Supra diximus lectũ
quia deus omnipotens nomen eſt ei. Ergo
quia filius dominus,dñs autẽ omnipotens:omnipotẽs
dei filius. Sed accipe etiã eam de qua dubitare nequeas
Apoca. 1. lectionem. Ecce venit,inquit,cũ nubibus, & videbit eũ
omnis oculus,& qui eum cõpunxerunt, & plangent ſe
ſuper eum omnes tribus terræ,etiã amen. Ego ſum al-
pha & ω,dicit dominus Ieſus,qui eſt,& qui erat,& qui
venturus eſt omnipotẽs. Quem igitur cõpunxerũt,&
quẽ ſperamus eſſe venturũ,niſi filium dei? Ergo omni-
potẽs dominus & deus etiã Chriſtus eſt. Accipe aliud
Zacha. 2. ſancte Imperator,accipe Chriſtum loquẽtem. Hæc di-
cit dominus omnipotens: Poſt honorẽ miſit me ſuper
gentes quę deprædauerũt vos:quõ qui tangit vos,quaſi
qui tangit pupillã oculi eius. Quia ecce ego inijcio ma-
nũ meã ſup eos qui deprędauerũt vos,& erunt in prędã
qui prędauerũt eos,& ſcient quia dñs omnipotẽs miſit
me. Vtiq; qui dicit, dominus eſt omnipotens: & qui
miſit,dominus eſt omnipotens. Ergo & patris & filij D
omnipotẽtia,ſed tñ deus vnus oĩpotẽs,quia vnitas po-
teſtatis eſt. Atq; vt ſcias Impator Auguſte Chriſtum
eſſe qui locutus eſt & in pphetis & in euãgelio,tanq̃ in
prędeſtinatione euangelij per Eſaiam dicit: Ipſe qui lo- Eſaię. 52.
quebar,aſſum.hoc eſt,aſſum in euãgelio q loquebar in
lege. Deinde alibi: Omnia quæ pater habet,mea ſunt. Ioãnis. 16.
Quę ſunt oĩa? Non vtiq; locutus eſt de creatis.hęc eñ
oĩa facta ſunt p filiũ. Sed ea q̃ pater habet,id eſt æterni-
tatẽ,maieſtatẽ,diuinitatẽq; naſcẽdo poſſidet. Ergo eũ
qui oĩa habet quę pater habet,(ſcriptũ eſt eñ: Oĩa quæ
pater habet,mea ſunt)omnipotentem eſſe dubitare nõ
poſſum⁹. Nec vereor quia ſcriptũ eſt de deo, Beatus & 1. Tim. 6.
ſolus potens:ab eo dei filius ſeparetur,cũ ſcriptura deũ
ſolum potẽtem dixerit,nõ patrẽ ſolum,et ipſe de Chri-
ſto deus pater aſſerat per prophetã: Poſui adiutorium Pſal. 88.
ſup potẽtem. Non ergo pater ſolus potens, ſed potens
etiã dei filius. In patre eñ laudatur filius. Certe oſten-
dat aliquis quid ſit qd nõ poſſit dei filius. Quis ei adiu-
tor cũ cælum faceret, fuit? Quis adiutor cum conderet
mundum? An qui in conſtitutione angelorum & do-
minationũ adiutore nõ eguit,eguit vt hominẽ libera-
ret? Scriptum eſt,inquiunt, Pater,ſi poſſibile eſt,tranſ- Mat. 26.
fer a me calicem hunc. Et ideo ſi omnipotens eſt,quo-
modo de poſſibilitate ambigit? Ergo quia oĩpotentem
probaui, probaui vtiq; ambigere eum de poſſibilitate
non poſſe. Verba,inquis,Chriſti ſunt. Verum dicis.
Sed quãdo & in qua forma loquatur aduerte. Hominis
ſubſtantiam gerit,hominis aſſumpſit affectum. Deniq; E
ſupra habes quia progreſſus puſillum procidit in fa-
ciem ſuam, orãs & dicẽs: Pater,ſi poſſibile eſt,tranſeat
a me calix iſte. Non ergo quaſi deus,ſed quaſi homo
loquitur. Deus enim poſſibile aliquid aut impoſſibile
neſciebat? Aut aliquid impoſſibile deo, cum ſcriptum
ſit: Impoſſibile enim tibi nihil eſt. De quo autem dubi-
tat,de ſe,an de patre? De eo vtiq; qui dicit,transfer:du-
bitat hominis affectu. Ergo propheta nõ putat aliquid
impoſſibile deo. Propheta non dubitat, & filium du-
bitare tu credis? Num intra homines conſtitues deũ?
Et dubitat de patre deus,& de morte formidat? Ti-
met ergo Chriſtus:& dum Petrus non timeat, Chri-
ſtus timet? Petrus dicit, Animam meam pro te po- Ioan. 13.
nam. Chriſtus dicit, Anima mea turbatur. Vtrunq;
verum eſt,& plenum vtrunq; rationis, quod & ille qui
eſt inferior, nõ timet:& ille qui ſuperior eſt, gerit timẽ-
tis affectum. Ille enim quaſi homo vim mortis igno-
rat, iſte quaſi deus in corpore conſtitutus fragilitatem
carnis exponit,vt eorum qui ſacramẽtum incarnatio-
nis abiurant,excluderetur impietas. Deniq; & hæc di-
xit,& Manichæus non credidit, Valentinus negauit,
Marcion phantaſma iudicauit. Eouſq; autẽ hominem
quem in veritate corporis demonſtrabat,æquabat affe- F
ctu, vt diceret, Sed tñ nõ ſicut ego volo,ſed ſicut tu vis. Mat. 26.
cum vtiq; ſimiliter ſit Chriſti velle quod pater vult,
cuius ſimiliter eſt facere quod pater facit. Quo loco etiã
illa veſtra quęſtio conticeſcit,quã ſoletis obijcere, quia
dixit dominus: Non ſicut ego volo,ſed ſicut tu vis. Et
alibi: Ad hoc deſcendi de cælo,non vt faciam volunta- Ioãnis. 6.
tem meam,ſed voluntatem eius qui me miſit. Ergo vt
quaſi interpoſitis plenioris expoſitionis paulſper indu-
cijs,cur dixerit ſi poſſibile eſt, voluntatis interim liberę
dominũ fuiſſe doceamus:in tantum proceſſiſtis impie-
tatis,vt negetis quod filius dei liberæ volũtatis ſit. Ac
certe ſoletis etiã ſancto ſpiritui derogare,& negare non
poteſtis ſcriptũ eſſe: Spiritus vbi vult ſpirat. Vbi vult, Ioãnis. 3.
inquit,nõ vbi iubetur. Ergo ſi ſpiritus vbi vult ſpirat,
filius quod vult nõ agit? Et certe idem dei filius in euã-
gelio ſuo dicit vbi velit ſpirãdi ſuppetere ſpiritui facul-
tatẽ. Nũquid ergo ſuperiorẽ fatetur,quia illi licet quod
ſibi nõ licet? Apoſtolus quoq; dicit quia omnia opera- 1. Cor. 12.
tur vnus atq; idem ſpiritus,diuidẽs ſingulis prout vult.

G Prout vult, inquit, hoc eſt, pro liberæ voluntatis arbi=
trio,non pro neceſſitatis obſequio. Et diuidit ſpiritus
non mediocria,ſed quę deus cōſueuit operari,gratiam
curationum ,& operationem virtutum. Ergo diuidit
ſpiritus prout vult , filius dei non liberat quem vult?
Sed audi etiam ipſum agere quod vult. Dixit enim:
Pſal. 39. Vt faciam voluntatē tuam deus meus volui. Et alibi:
Pſal. 53. Voluntarie ſacrificabo tibi. Sciuit ſanctus apoſtolus
Petrus Ieſum in poteſtate habere quę vellet,& ideo cū
Mat. 14. videret ambulare eū ſupra mare,ait: Domine ſi tu es,
iube me venire ad te ſuper aquā. Petrus credidit quia
ſi Chriſtus iubeat,naturę poſſit conditio mutari,vt hu
manis ſe ſubiiciat vnda veſtigiis,& diſcrepantium na=
turarū poſſit cōuenire cōcordia. Petrus poſcit vt iubeat,
non vt roget Chriſtus. Chriſtus non rogauit,ſed iuſſit,
& factum eſt: & Arrius contradicit? Quid eſt tamen
quod pater velit, & filius nolit:aut filius velit, & pater
Ioānis. 5. nolit? Pater quos vult viuificat, & filius quos vult vi=
uificat,ſicut ſcriptum eſt. Dic nunc quos viuificauerit fi
lius,& pater viuificare noluerit? Cum autē filius quos
velit viuificet,& operatio vna ſit: vides quia non ſolum
filius voluntatem patris,ſed etiam pater filii faciat vo=
luntatē. Quid eſt autē viuificare niſi per filii paſſionē?
Paſſio autē Chriſti,voluntas eſt patris. Quos ergo fi=
lius viuificat,p patris viuificat voluntatē. Vna igitur
eſt voluntas. Quę autē voluntas patris, niſi vt veniret
Ieſus in hūc mūdum, & nos mundaret a vitiis? Audi
Matth. 8. leproſum dicentē: Si vis,potes me mūdare. Reſpondit
Chriſtus: Volo.& ſtatim ſecutus eſt effectus ſanitatis.
H Vides quia filius arbiter ſuæ voluntatis eſt,& Chriſti
voluntas eadē quæ paterna eſt:quīq cū dixerit: Omnia
quæ pater habet,mea ſunt:ſine dubio quia nihil excipi=
tur, quam pater habet, eandē habet & filius volunta=
tem. Vna ergo volūtas,vbi vna operatio. In deo enim
vna voluntatis ſeries,operationis effectus eſt. Sed alia
voluntas hominis,alia dei. Denique vt ſcias vitam in
voluntate eſſe hominis, quia mortē timemus : paſſio=
nem autē Chriſti in voluntate diuina, vt pateretur pro
nobis:cum Petrus dominū vellet a paſſione reuocare,
Mat. 16. dominus ait: Non ſapis ea quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt
hominū. Suſcepit ergo voluntatem meā, ſuſcepit tri=
ſtitiam meam . Confidenter triſtitiam nomino, quia
crucem prædico. Mea eſt voluntas quam ſuam dixit,
quia vt homo ſuſcepit triſtitiam meā, vt homo locutus
Mat. 26. eſt. Ideo ait: Non ſicut ego volo,ſed ſicut tu vis. Mea
eſt triſtitia, quam meo ſuſcepit affectu. Nemo enim
moriturus exultat. Mihi compatitur,mihi triſtis eſt,
mihi dolet. Ergo pro me & in me doluit,qui pro ſe ni=
hil habuit quod doleret. Doles igitur domine Ieſu,non
tua ſed mea vulnera,nō tuā mortē, ſed noſtrā infirmi=
tatem,ſicut ait propheta: Quia pro nobis dolet. Et nos
domine eſtimauimus te eſſe in doloribus,cum tu non
I pro te,ſed pro me doleres. Et quid mirū ſi pro oībus do=
luit,qui pro vno fleuit? Quid mirum ſi moriturus pro
omnibus tedeat,qui Lazarum reſuſcitaturus illachry=
mat? Verum & ibi piæ ſororis lachrymis cōmouetur,
quia mentē humanā tangebat,& hic alto operatur effe
ctu, vt ſicut mors eius mortem abſtulit, liuor eius vlce=
ra noſtra curauit:ita etiā mœrorē noſtrū mœror eius
aboleret. Vt homo ergo dubitat, vt homo turbatur.
Nō turbatur virtus,nō turbatur eius diuinitas,ſed tur=
batur anima,turbatur ſecundum humanæ fragilitatis
aſſumptionem. Et ideo quia ſuſcepit animā,ſuſcepit &
animæ paſſiones. Non enī eo quod deus erat,aut tur=
Pſal. 21. bari aut mori poſſet. Deniq; deus deus,inquit,meus,
quare me dereliquiſti? Vt homo ergo loquitur,meos
circūferens metus,quod in periculis poſiti a dn̄o deſeri
nos putamus. Vt homo turbatur,vt homo flet, vt ho=
mo crucifigitur. Sic enī & apoſtol⁹ Paulus dixit: Quia
Chriſti carnem crucifixerūt. Et alibi apoſtolus Petrus
1. Petri. 4 ait: Chriſto paſſo ſecūdum carnē. Caro igitur eſt paſſa,
diuinitas autē mortis libera,paſſioni corpus,naturę hu K
manę legi cōceſſit. An vero mori diuinitas pōt,cū ani=
ma nō poſſit? Nolite,inquit,timere eos qui corpus poſ= Mat. 10.
ſunt occidere,animā autē nō poſſunt. Si ergo anima oc
cidi nō poteſt,quomodo diuinitas poteſt?

De domino maieſtatis dei filio. Caput IIII.

VNDE illud quod lectum eſt dominū maie=
ſtatis crucifixum eſſe,non quaſi in maieſtate
ſua crucifixum putem⁹: ſed quia idem deus,
idem homo:per diuinitatem deus,per ſuſce=
ptionem carnis homo Ieſus Chriſtus:dominus maie=
ſtatis dicitur crucifixus,quia conſors vtriuſq; naturę,id
eſt humanę atq; diuinæ, in natura hominis ſubiit paſ=
ſionem,vt indiſcrete & domin⁹ maieſtatis dicatur eſſe
qui paſſus eſt, & filius hois,ſicut ſcriptū eſt,qui deſcen
dit de cælo. Per naturā igitur hois & dubitauit & te=
duit & reſurrexit . Quod enim occidit, hoc reſurrexit
per naturam hominis. Dicit etiā illud de quo calūnia=
ri ſolent,quia dictum eſt: Vado ad patrem, quoniam Ioan. 14.
pater maior me eſt. Quomodo vadit niſi per mortem,
& venit niſi per reſurrectionem? Deniq; addidit,vt de
aſſumptione ſe dixiſſe ſignaret: Propterea dixi vobis
priuſquā fiat,vt cum factum fuerit, credatis. Loqueba
tur enim paſſionem ſui corporis & reſurrectionem,per
quā credere cœperant qui ante dubitabant. Neq; enim
deus de loco ad locum trāſit:qui vbiq; ſemp eſt. Vt ho=
mo eſt qui vadit, ipſe eſt qui venit. Deniq; & alibi di=
cit: Surgite eamus, inquit. In eo ergo vadit & venit, L
quod eſt cōmune nobiſcū. Nam quomodo poteſt mi=
nor eſſe deus, cū deus perfectus & plen⁹ ſit? Sed minor
in natura hominis: & miraris ſi ex perſona hominis
patrem dixit maiorē,qui in perſona hominis ſe vermē
dixit eſſe,non hominem? Dixit enim: Ego autem ſum Pſal. 21.
vermis,& nō homo. Et alibi: Sicut ouis ad occiſionem Eſaię. 53.
ductus eſt. Si in hoc minorē dicis, negare non poſſum.
Sed vt verbo vtar ſcripturæ,non minor natus,ſed mi=
noratus eſt,hoc eſt,minor factus eſt. Quomodo autē
minor factus,niſi quia cum in forma dei eſſet,non rapi= Philip. 2.
nam arbitratus eſt eſſe ſe æqualē deo,ſed ſemetipſum
exinaniuit? Non amittens vtiq; quod erat,ſed aſſumēs
quod nō erat,quia formam ſerui accepit. Deniq; vt ſci=
remus per ſuſceptionem corporis minoratum,de ho=
mine Dauid prophetauit,dicēs: Quid eſt homo quod Pſalm̄. 8.
memor es eius,aut filius hominis,niſi quia viſitas eū?
Minoraſti eū paulominus ab angelis. Hoc ipſum in=
terpretatus Apoſtolus ait : Nam paulominus mino= Hebræ. 2.
ratum ab angelis videmus Ieſum propter paſſionem
mortis,gloria & honore coronatū, vt ſine deo p omni=
bus guſtaret mortem . Non ſolum ergo a patre, ſed
etiam ab angelis minor filius dei factus eſt. Et ſi hoc
ad præiudicium trahis: num ergo filius in natura dei M
minor eſt q̄ ſui angeli qui ei ſeruiunt & miniſtrant?
Ita dum minorem vultis aſſerere, impietatem incur=
ritis, vt angelorum naturam dei filio pręferatis. Sed nō
eſt ſeruus ſupra dominū ſuum . Deniq; & in carne con=
ſtituto angeli miniſtrabant, vt nihil ei agnoſcas per na
turam corporis imminutum. Neq; enim deus ſui pati
potuit detrimentū,cum id quod aſſumpſit ex virgine,
nec acceſſio diuinæ nec diminutio poteſtatis ſit. Non
eſt ergo ſecundum diuinitatē minor,qui plenitudinem
habet diuinitatis & gloriæ. Maior enim & minor in
iis quæ corporalia ſunt,diſtingui ſolent. Aut ſtatu ma
ior,aut plenitudine,aut certe ætate. vacant enī iſta vbi
de diuinis tractatus inducitur. Maior etiam vulgo di=
ci ſolet qui aliquem inſtituit & informat. In dei autem
ſapientia non cadit vt inſtituta ſit alterius diſciplinis,
cum ipſa diſciplinarum omniū tradiderit inſtitutum.
Qz bene autem poſuit Apoſtolus quod ſine deo pro
omnibus guſtauerit mortē,ne diuinitatis illam paſſio=

A nem putaremus fuiſſe,non carnis. Ergo ſi non inuene-
runt quẽadmodum poſſent probare maiorem,non ver
bis calumnientur,ſed verborum rationem requirant.
Ego illos interrogo: quo putent eſſe maiorem, ſi quia
pater eſt,eo maiorem putant. Sed non hic ætas & tem
pus,neq; canities patris,& filii pueritia eſt. Hæc enim
maiorem ſolent facere patrem. Cæterum pater & fi-
lius,generantis & nati nomina ſunt,quæ non videntur
ſeparare,ſed iungere. Non enim pietas naturæ detri-
menti eſt. Nanq; homines ſibi inuicem conciliat neceſ-
ſitudo,nõ ſeparat. Itaq; ſi nec de natura afferre poſſunt
aliquam quæſtionem,vel teſtimoniis credant. Deniq;
filium nõ eſſe eo minorem quia filius eſt, Euangeliſta
teſtatur, & æqualem eſſe quia filius eſt, ipſe ſignificat
Ioan. 5. dicens: Propterea enim volebant eum occidere Iudęi,
quia non ſolum ſoluebat ſabbatum,ſed & patrem pro-
prium dicebat deum,æqualem ſe faciens deo. Non Iu-
dęi hoc dicunt,ſed euangeliſta teſtatur,quod æqualem
ſe faciebat deo,proprium ſe filium dei dicẽs. Non enim
ſcriptum eſt ex perſona Iudęorum dicentiũ: Propterea
volebant eũ Iudæi occidere,ſed euangeliſta ex ſua per-
ſona dicit: Propterea enim volebant illum Iudæi occi-
dere. Et interpretatus eſt cauſam, ideo Iudæos ad ne-
cem eius eſſe commotos,quod cum & ſabbatum quaſi
deus ſolueret,& deum patrem ſibi proprium vendica-
ret,non ſolum in ſolutione ſabbati maieſtatẽ diuinę po
teſtatis,ſed etiam in patris proprii nomine ius ſibi ęter
næ ęqualitatis aſſciſceret. Quibus aptiſſime reſpondit
B dei filius,vt & dei ſe filiũ,& æqualem probaret. Quæ-
cunq;,inquit, pater fecerit, eadem & fili⁹ facit ſimiliter.
Filius igitur patri & dicitur & probatur æqualis. Bo-
na ęqualitas,quæ & differentiam diuinitatis excludit,
& cum filio patrem ſignat,cui filius ſit æqualis. Nõ eſt
enim diuerſa nec ſingularis æqualitas, quia nemo æ-
qualis ipſe ſibi ſolus eſt. Ergo Euangeliſta interpreta-
tus eſt quid ſit proprium filium dei ſe dicere,hoc eſt,ęqua-
lem ſe facere deo. Vnde id ſecutus Apoſtolus dixit:
Philip. 2. Non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Quod
enim quis non habet,rapere conatur. Ergo nõ quaſi ra-
pinam habebat ęqualitatem cum patre, quam in natu-
ra ſui tanquã deus & dominus poſſidebat. Vnde ad-
didit: Formam ſerui accepit. Contrarius vtiq; ſeruus
æquali. Aequalis ergo in dei forma, minor in ſuſce-
ptione carnis, & hominis paſſione. Nam quomodo ea-
dẽ poſſet minor eſſe æqualiſq; natura? Quomodo au-
tem ſi minor eſt,eadem ſimiliter facit quæ pater facit?
Nam quẽadmodum eadem operatio diuerſæ eſſet po-
teſtatis? Nunquid ſic poteſt minor quẽadmodũ maior
operari, aut vna operatio poteſt eſſe vbi diuerſa ſubſtan
tia eſt? Itaq; accipe Chriſtum ſecũdum diuinitatẽ mi-
Gene. 22. norem non poſſe dici. Ipſe loquitur ad Abraham: Per
C meipſum iuraui. Oſtendit autẽ apoſtolus eum qui iu-
Hebræ. 6. rauit per ſe,minorẽ eſſe nõ poſſe. Itaq; ſic ait: Abrahæ
cum repromiſiſſet deus,quoniã nullũ alium maiorem
habebat,iurauit per ſeipſum,dicens: Niſi benedicendo
benedixero te,& multiplicando multiplicauero te. Er-
go maiorem nõ habuit Chriſtus,& ideo per ſe iurauit.
Et bene addidit: Homines enim per maiorem iurant,
quia homines maiorem habent,deus nõ habet. Aut ſi
volunt de patre dictum videri,reliqua nõ cohęrẽt. Neq;
enim pater viſus eſt Abrahæ, & deo patri pedes lauit,
ſed in eo futuri hominis eſt figura. Deniq; dei filius di-
Ioãnis. 8. xit: Abrahã diem meũ vidit,& gauiſus eſt. Ipſe eſt er-
go qui per ſe iurauit,quem Abraham vidit. Et reuera
quomodo maiorem habet, qui diuinitate cum patre
vnum eſt? Quod enim vnũ eſt,diſſimile non eſt. Inter
maiorem autem minoremq; diſcretio eſt. Ergo de filio
& de patre præſentis docet lectionis exẽplum,quia nec
pater minorem habet,nec maiorem dei filius,cũ in pa-
tre & filio nulla diſtantia diuinitatis ſit,ſed vna maie-
ſtas. Nec illud ſane metuo quod ſolent obtẽdere mino-
rem eſſe quia miſſus eſt. Si enĩ & minor nõ docetur, & D
honorificentię docetur ęqualitas,cũ ita omnes honori-
ficent filium ſicut honorificant patrẽ,conſtat eo mino-
rem nõ eſſe qui miſſus eſt. Nõ ergo humani ſermonis
anguſtias,ſed verborũ charitatẽ intuere,operib⁹ crede.
Conſidera quia dñs noſter Ieſus Chriſtus in Eſaia lo-
cutus eſt,ab ſpiritu ſancto eſſe ſe miſſum. Nunquid ergo
ſpiritu minor filius,quia miſſus ab ſpiritu eſt? Habes
igitur ſcriptum quod filius a patre & ſpiritu eius dicat
eſſe ſe miſſum. Ego ſum,inquit,primus,& ego in ęter- Eſaię. 48.
nũ,& manus mea fũdauit terrã,dextera mea ſolidauit
cælum. Et infra: Ego locutus ſum,ego vocaui,ego ad-
duxi eum,& proſperũ iter eius feci. Accedite ad me,&
audite hęc,nõ in occulto ab initio locutus ſum. Cũ fie-
rent, illic erã: & nũc domin⁹ miſit me,& ſpiritus eius.
Vtiq; qui cælum fecit & terram,ipſe dicit a domino &
ſpiritu eius eſſe ſe miſſum. Videte ergo quod ſimplici-
tas ſermonis,nõ iniuria miſſionis ſit. Ipſe igitur miſſus
a patre,ipſe eſt miſſus ab ſpiritu. Et vt agnoſcas nullã
maieſtatis eſſe diſtantiam,etiam filius ſpiritũ mittit,
ſicut ipſe dixit: Cũ venerit autẽ paracletus quem ego Ioan. 15.
mittam vobis a patre meo,ſpiritum veritatis, qui a pa
tre meo procedit. Hunc eundem paracletum & a patre
eſſe mittẽdum ſupra poſuit dicens: Paracletus autem Ioan. 14.
ſpiritus ille ſanctus,quem mittet pater in nomĩe meo.
Vide vnitatem,quia quẽ deus pater mittit,mittit & fi-
lius. Et quẽ mittit pater,mittit & ſpirit⁹. Aut ſi volunt
filium miſſum,quia dexteram patris filium legimus,
ipſi de patre quod de filio abnuũt, fatebuntur:niſi forte E
aut alterũ ſibi patrẽ,aut alterũ ſibi filiũ inueniãt Arria-
ni. Sileant igitur inanes de ſermonib⁹ quęſtiones,quia
regnũ dei,ſicut ſcriptũ eſt,non in perſuaſione verbi eſt, 1. Cor. 2.
ſed in oſtenſione virtutis. Seruemus diſtinctionẽ diui-
nitatis & carnis. vnus in vtraq; loquitur dei filius, quia
in eodem vtraq; natura eſt. Et ſi idem loquitur, non
vno ſemper loquitur modo. Intende in eo nunc gloriã
dei,nunc hominis paſſiones,quia quaſi deus loquitur
quæ ſunt diuina,quia verbum eſt:quaſi homo dicit quę
ſunt humana,quia in mea ſubſtantia loquebatur. Hic
eſt panis viuus,qui deſcẽdit de cælo. Panis hic caro eſt, Ioãnis. 6.
ſicut ipſe dixit: Hic panis quem ego dabo,caro mea eſt.
Hic eſt qui deſcẽdit,hic eſt quem pater ſanctificauit, &
miſit in hunc mũdum. Hęc ipſa litera nos docet,ſancti-
ficatione nõ diuinitatẽ eguiſſe,ſed carnem. Deniq; ipſe
dñs dixit: Et ego memetipſum ſanctifico pro ipſis. vt
agnoſcas quod & ſanctificatur in carne pro nobis,& di
uinitate ſanctificat. Hic idem eſt quem pater miſit,ſed Gala. 4.
factum ex muliere,factum ſub lege,vt apoſtolus dixit.
Hic eſt qui ait: Spiritus domini ſuper me: ꝓpter quod Lucæ. 4.
vnxit me:euangelizare pauperibus miſit me. Hic eſt
qui dicit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me
miſit. Si quis voluerit voluntatem eius facere,cogno- F
ſcet de doctrina vtrũ ex deo eſt,an ego a meipſo loquar.
Alia ergo ex deo doctrina,alia ex homine. Itaq; Iudæi
cum doctrinam eius ſecundum hominem quærerent
& dicerent, Quomodo hic literas nouit,cum nõ didi-
cerit? reſpondit Ieſus & dixit: Mea doctrina non eſt Ioãnis. 7.
mea. Nam cum ſine eruditione literarum doceat,non
quaſi homo,ſed potius vt deus videtur docere,qui do-
ctrinam non didicerit,ſed inuenerit. Adinuenit enim
omnẽ viam diſciplinæ,vt ſupra lectum eſt. Nam vtiq;
de filio dei dictum eſt: Hic eſt deus noſter,& non æſti- Baruch. 3
mabitur alius ad eum, qui adinuenit omnem viam
diſciplinæ. Poſt hæc in terris viſus eſt,& cum homi-
nibus cõuerſatus eſt. Quomodo ergo ſecũdum diuini-
tatem doctrinã ſuam nõ habet,qui adinuenit omnem
viam diſciplinæ antequã videretur in terris? Aut quo-
modo minor,de quo dictũ eſt: Non æſtimabitur alius
ad eum? Vtiq; incomparabilis dicitur,ad quem nemo
alius æſtimari poteſt. Sed ita incomparabilis, vt &
patri nequeat anteferri. Quod ſi de patre dictũ putãt,

G impietatẽ Sabellii non euadent, vt patri ſuſceptionem
humanæ carnis attribuant. Proſequamur ſequentia.
Ioánis.7. Qui a ſemetipſo, inquit, loquitur, gloriam ſuam quæ-
rit. Vide vnitatẽ, quę & patrem ſignat & filium. Non
poteſt non eſſe qui loquitur, ſed non poteſt a ſemetipſo
eſſe quod loquitur, in qoo naturaliter ex patre ſunt o-
mnia. Quid eſt autem, Gloriam ſuam quærit? Hoc
eſt, non diuiſam a patre gloriam. Nam vtiq; & ver-
bum deus habet gloriam. Deniq; dicit: Vt videãt glo
riam meam. Sed illa verbi gloria, eadem patris gloria
Philip. 2. eſt, ſicut ſcriptum eſt: Dominus Ieſus Chriſtus in glo-
ria eſt dei patris. Ita igitur ſecundum diuinitatẽ dei fi-
lius ſuam gloriam habet, vt patris & filii vna ſit gloria.
Non eſt ergo minor in claritate, quia vna gloria. Non
minor diuinitate, quia plenitudo diuinitatis i Chriſto
Coloſ. 2. eſt. Et quomodo, inquit, ſcriptum eſt: Pater, venit ho-
ra, clarifica filium tuum? Qui hoc dicit, clarificatione,
Ioan.17. inquit, indiget. Hucuſq; oculos habes, quod reliquũ eſt
non legiſti. Sequitur enim: Vt filius tuus clarificet te.
Nunquid & pater indiget, quia clarificandus a filio eſt?
Pari modo obedientiam filio obiicere ſolent, quia ſcri-
Philip. 2. ptum eſt: Et ſpecie inuentus vt homo, humiliauit ſe-
metipſum factus obediens vſq; ad mortem. Et hominẽ
præmiſit, & vſq; ad mortẽ dixit, vt intelligeremus obe-
dientiam mortis non diuinitatis fuiſſe, ſed incarnatio-
nis, in qua & officia noſtra ſuſcepit, & nomina. Didici-
mus itaq; vnam eſſe potentiam trinitatis, quam nos in
ipſa quoq; docuit paſſione. Filius enim patitur, In ma-
nus patris cõmendatur ſpiritus, Deus quoq; pater ma-
H xima voce atq; poſt ipſam docuit paſſionẽ. Filius enim
patitur per corporis ſacramẽtum, apoſtolis ſpiritus ſan
ctus infunditur, pater quoque maxima voce ſignatur.
Didicimus vnam patris & filii eſſe imaginem, vnam
ſimilitudinẽ, vnam ſanctificationẽ. Didicimus vnam
eſſe operationẽ, vnam gloriam, vnam quoq; diuinita-
Mat. 4. tem. Vnus ergo & ſolus deus, quia ſcriptũ eſt: Domi-
nũ deũ tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Vnus deus, nõ
vt ipſe ſit pater & filius, ſicut impius Sabellius aſſerit,
ſed quia patris & filii ſpiritusq; ſancti vna diuinitas ſit.
vbi autẽ vna diuinitas, vna voluntas, & vna pręceptio.
Deniq; vt ſcias & patrẽ eſſe, & filium eſſe, & vnũ opus
1. Theſ. 3. patris & filii eſſe, Apoſtolũ ſequere qui dixit: Ipſe autẽ
deus & pater noſter & dominus Ieſus dirigat viam no
ſtram ad vos. Et patrem loquitur, & filium loquitur:
ſed vnitas directionis eſt, quia vnitas poteſtatis eſt. Sic
2. Theſ. 2. & alibi habes: Ipſe autem dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus & deus & pater noſter qui dilexit nos, & dedit con
ſolationẽ ęternam, & ſpem bonam in gratia, conſoletur
corda veſtra & confirmet. Quantã vnitatẽ oſtendit, vt
conſolationis vnitas non pluralitas ſit? Conticeſcat er-
go perfidia, aut ſi ratione nõ vincitur, morali humani-
I tate flectatur. Conſideremus q̃ moraliter egerit domi-
nus, vt nos non ſolum fidem, ſed etiam mores doceret.
Nanq; in forma hominis conſtitutus, ſubditus erat Io
ſeph & Mariæ. Nunquid ergo minor & hominibus,
quia ſubditus? Aliud pietatis, aliud poteſtatis eſt, ſed
nõ præiudicat pietas poteſtati. In eo ergo legis ſubdi-
tum patri, in corpore ſcilicet, in quo erat ſubdit9 matri.
Agamus & nos moraliter, perſuadeam9 illis quod ſibi
proſit, obſecremus & ploremus ante dominũ qui fecit
nos. Non enĩ vincere volumus, ſed ſanare: nõ inſidioſe
agimus, ſed religioſe monemus. Sæpe flectit humani-
tas, quos nec virtus potuerit ſuperare, nec ratio. Deniq;
dominus illum hominẽ qui ex Hiericho deſcẽdens inci
dit in latrones, quem nõ aſperioribus legis medicamẽ-
tis, nõ ꝓphetico rigore curauerat, oleo curauit & vino.
Veniant ergo ad hunc omnes qui ſanari volunt, acci-
piant medicamẽtũ quod & a patre detulit, & prępara-
uit in cęlo, ex illis confectũ immortalibus ſuccis. hoc ex
terra nõ pullulat. Expers enĩ omnis natura huius cõfe-
ctionis. Diuino enĩ cõſilio ſuſcepit hanc carnẽ, vt oſten-
deret legem carnis legi eſſe ſubditam mentis. Suſcepit k
carnem, vt quaſi homo vinceret qui homines erudiret.
Quid mihi prodeſſet ſi quaſi deus exerta poteſtate di-
uinitatem ſuam tantũmodo inuiolabilem demonſtraſ
ſet? Aut cur ſuſciperet carnem, niſi vt tentari ſe naturę
atq; infirmitatis meæ conditione pateretur? Tentari
debuit, compati mihi debuit, vt ſcirem quẽadmodum
tentatus vincerem, compaſſus euaderem. Vicit per cõ
tinentiam, vicit per contẽptum diuitiarum, vicit per fi-
dem, calcauit ambitionem, fugauit intẽperantiã, laſci-
uiam relegauit. Hoc medicamentum Petrus vidit, &
retia ſua, inſtrumenta videlicet quæſtus & ſubſidia de-
reliquit, renuncians carnis concupiſcentiæ tanquã cor-
ruptæ naui, in quã quaſi ſentina quædam multarũ in-
greditur paſſionum. Magnum ergo medicamentum,
quod nõ ſolum cicatricem vetuſti vulneris amputauit,
ſed etiam cauſam paſſionis incidit. O fides theſauris o-
mnibus opulentior: O fides vulnerum noſtrorum pec-
catorumq; medicina præſtantior. Conſideremus quia
nobis prodeſt bene credere. Mihi enim prodeſt ſcire
quia propter me Chriſtus ſuſcepit meas infirmitates,
mei corporis ſubiit paſſiones, pro me peccatũ, hoc eſt ꝓ
omni homine, pro me maledictũ factus eſt, & pro me
atq; in me ſubditus atq; ſubiectus, pro me agnus, pro
me vitis, pro me lapis, pro me ſeruus, pro me filius an-
cillæ, pro me diem iudicii ignorãs, pro me neſciẽs diem
aut horam. Nam quomodo poſſet diem neſcire, qui
dies fecit & tempora? Quomodo poſſet diem ignora-
re iudicii, qui & horã iudicii futuri expreſſit & cauſam?
Factus ergo maledictum nõ ſecũdum diuinitatem, ſed L
ſecundum carnem. Scriptum eſt enim: Maledictus o- Deut. 21.
mnis qui pendet in ligno. Secundum carnem vtiq; pe-
pendit: & ideo maledictũ, quia noſtra maledicta ſuſce-
pit. Ille fleuit, ne tu homo diu fleres. Ille iniurias paſſus
eſt, ne tu iniuriam tuam doleres. Grande remediũ, ſo-
latium habere de Chriſto. Ille enim pro nobis hæc pa-
tientius tulit, & ſumus qui patienter hæc pro illius no-
mine ferre nequeamus. Quis appetitus nõ diſcat igno
ſcere, quãdo pro perſecutoribus ſuis Chriſtus & crucifi-
xus orabat? Vides ne illas quas tu putas Chriſti infir-
mitates, tuas eſſe virtutes? Cur de remediis noſtris ei
quæſtionem mouemus? Lachrymæ illæ nos lauant.
Fletus illi nos abluunt, ac dubitatio illa nos firmat, ne
tu ſi cœperis dubitare, deſperes. Quãto maior eſt iniu-
ria, tanto vberior debetur gratia. Sed & in ipſis iniuriis
cognoſce diuinitatem. In cruce pendebat, & elementa
ei omnia ſeruiebant. Sol refugit, dies occidit. Obfuſę &
circũfuſæ tenebræ. Terra tremuit, non tremuit qui pe-
pendit. Quid aliud hęc q̃ autoris reuerentiam ſignant?
Quia in cruce eſt vides: quia regnum dei donat, nõ vi-
des: quia mortem guſtauit legis: quia latronem quoq;
ad paradiſum inuitauit, non legis? Mulieres flentes M
intueris ad tumulum, nõ intueris angelos excubãtes?
Quid dixerit legis, quid geſſerit non legis? Dicis Cha-
nanææ mulieri dixiſſe dominum: Non ſum miſſus niſi Mat. 15.
ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Non dicis, quo-
niã id quod ab ea rogatus eſt fecit. Vnde intelligere te
conuenit, quia miſſus non id ſignificat quod alieno ſit
coactus imperio, ſed quod voluntario functus ſit arbi-
tratu, alioquin contẽptum oſtendis patris. Si enim, vt
tu interpretaris, paternorum famulus præceptorum
Chriſtus venerat in Iudæam, vt ſolis eius incolis me-
deretur, & Chananeę prius filiam (vt legimus) libera-
uit, nõ vtiq; alieni fuit executor imperii, ſed voluntarii
liberi arbitrii. Vbi autem libertas voluntatis, ibi nulla
pręuaricatio miſſionis. Nec vereare ne diſpliceat patri
quod fecit filius, cum ipſe dicat: Quæcunq; placita ſunt Ioãnis. 8.
ei, facio ſemper. Et alibi: Opera quæ ego facio, ipſe fa- Ioan. 14.
cit. Quomodo ergo patri potuit diſplicere quod ipſe fe
cit per filium? Vnus enim deus, ſicut ſcriptum eſt, qui Roma. 3.
iuſtificauit circũciſionem ex fide, & præputiũ per fidẽ.

A Omnia lege,omnia diligenter aduerte,inuenies ſic de-
monſtraſſe ſe Chriſtum,vt deus in homine cerneretur.
Nec malitioſe accipias de patre filium glorianté,cum
audias patrem in filio complacétem. Sed ſi moralibus
flecti non queunt,prouocemus ad iudicem. Ad quem
tandem ibimus? Nempe ad eum qui iudicium habet.
Ioánis. 5. Nunquid ad patrem? Sed pater nõ iudicat quéquam.
Omne enim iudicium dedit filio. Dedit vtiq; generan-
do, non largiendo. Vide q̃ te noluerit filio ſuo dero-
gare,vt tibi ipſum iudicem daret. Videamus ergo an-
te iudicium quis cauſam meliorem habeat,ego,an tu.
Nempe prudentis actoris eſt,prius conciliare ſibi iudi-
cem. Hominem honoras, deum non honoras? Quid
ergo conciliat cognitorem,honorificentia, an iniuria?
Pone me peccaſſe: quod nõ eſt: num offenditur hono-
re ſuo Chriſtus? Peccamus omnes. Quis ergo veniã
promerebitur? qui defert honorificentiam,an qui irro-
gat contumeliam? Aut ſi te ratio nõ mouet,ſpecies ſal
tem iudicii ipſa cõmoueat. Attolle oculos ad iudicem
tuos,intuere qui ſedeat,cum quo ſedeat,vbi ſedeat. Se-
det Chriſtus ad dexteram patris. Aut ſi oculis hoc nõ
Pſal. 109. potes comprehendere,audi dicentem prophetam: Di-
xit dominus domino meo,ſede ad dexteram meam.
Sedet ergo ad dexteram patris filius. Dic nunc qui de
ſecularibus arbitraris ęſtimanda diuina, Num tibi vi-
deatur inferior qui ad dexteram ſedet? Num iniuriam
patris, qui ad ſiniſtram ſedet? Pater honorat,& tu in-
iuriam putas? Pater mauult id eſſe pietatis exẽplum,
& tu putas praeceptionis imperium? De morte ſurre-
xit,& ad dexterã dei ſedet. Sed dixit,inquis,pater. Ac-
Mat. 26. cipe etiam vbi nõ dicit pater,& praedicat filius. Amo-
do videbitis filium hominis ſedẽtem ad dexteram vir-
B tutis. Et hoc de aſſumptione corporis dicit. Hinc dicit:
Sede ad dexteram meã. Nam ſi de aeterna ſede diui-
nitatis quęris,interrogatus a Pilato ſi ipſe eſſet rex Iu-
Ioan. 18. daeorũ,ait: In hoc ſum natus. Vnde & Apoſtolus mo-
net hoc eſſe nobis vtile,ſi Chriſtum non ex praecepto
neq; ex gratia,ſed quaſi dilectiſſimũ filium ad dexterã
Coloſ. 3. dei ſedere credamus. Sic enĩ habes: Quae ſurſum ſunt
quaerite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram dei ſedens. quae
ſurſum ſunt ſapite. Hoc eſt enim ſuperiora ſapere,&
credere,quia Chriſtus vt ſedeat,non quaſi iuſſus obſe-
quitur,ſed quaſi filius dilectiſſim⁹ honoratur. Propter
Pſal. 109. rationem ergo corporis dicit: Sede ad dexteram meã,
donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorũ.
Quod ſi & hoc ad calumniam trahis,quia pater ad fi-
lium dicit, Ponam inimicos tuos: etiã pater trahit ad
filiũ quos filius ſuſcitet atq; viuificet. Nemo enĩ,inquit,
poteſt venire ad me,niſi pater qui miſit me,attraxerit
eum,& ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Et tu fi-
lium dei pro infirmitate dicis eſſe ſubiectum,cui pater
C attrahit,quos ille in nouiſſimo die ſuſcitet? Hęccine ti-
bi videtur eſſe ſubiectio,in qua regnũ patri paratur,cũ
pater ad filium trahat:& calumnię locus nõ ſit,cum pa
tri regnũ filius tradat,nec aliquid praeferatur? Haec enĩ
documenta pietatis ſunt,quod & pater filio,& filius pa
tri tradat. Ita enim ſibi tradunt,vt neq; ille qui accipit
quaſi alienum acquirat,nec qui tradit amittat. Ad de-
xteram quoq; ſedere nulla praelatio eſt, neq; ad ſini-
ſtram iniuria. Diuinitas enim gradum neſcit,nec loco
aliquo circũſcribitur,nec temporibus definitur. Angu-
ſtis animis homines iſta penſamus. Nulla differentia
charitatis,nullum diſcrimen eſt vnitatis. Sed cur lon-
gius euagamur? Circũſpectaſti omnia, vidiſti iudicẽ,
aduertiſti angelos praedicantes. Illi laudant,& tu vitu-
peras? Dominationes & poteſtates venerãtur,& tu ca
lumniaris? Adorãt omnes ſancti eum,nõ adorat dei fi-
lius,nõ adorat ſpũs ſanctus. Seraphim dicũt: Sanctus,
ſanctus,ſanctus. Quid ſibi vult ſub vno noie ſanctita-
tis,trina repetitio? Si trina repetitio,cur vna laudatio?
Si vna laudatio,cur trina repetitio? Trina repetitio cur

niſi quia pater & filius & ſpiritus ſanctus ſanctitate vnũ D
ſunt? Non dixit ſemel,ne filium ſequeſtraret: non bis,
ne ſpiritum praeteriret: non quater, ne creaturam ſibi
coniungeret. Et vt oſtẽderet trinitatis vnã eſſe deitatẽ,
cũ tertio dixiſſet: Sanctus,ſanctus,ſanctus: addidit ſin-
gulariter: Dñs deus ſabaoth. Sanctus igitur pater,ſan
ctus filius,ſanctus & dei ſpiritus. Adoratur igitur trini
tas,nõ adorat. Laudatur trinitas,nõ laudat. Ego malo
ſicut Seraphim credere, & ſicut omẽs poteſtates virtu
teſq; caeleſtes adorare. Igitur proſecutionẽ tuam videa-
mus,quẽadmodum cõcilies tibi iudicem. Dic ſane,dic
inquam, Ego te Chriſte puto eſſe diſſimilem patri. Re
ſpondebit & ille: Diſcerne ſi potes. Diſcerne, inquam,
quo putes eſſe diſſimilẽ. Dic aliud: Creaturã,inquies, te
arbitror. Reſpondebit & Chriſtus: Si duorum homi-
num teſtimoniũ verum eſt,tu nec mihi nec patri ſaltẽ
credere debuiſti,qui genitũ nominauit? Bonũ,inquit,
nego. Dicet & ille: Fiat tibi ſecũdum fidem tuam,vt ti
bi bonus nõ ſim. Omnipotentem nõ arbitror. Reſpon
debit & ipſe: Non poſſum ergo tibi tua peccata dona-
re. Subiectum dico. Referet ad hoc: Cur igitur liberta-
tem ac veniam ab eo petis quem putas pro ſeruitio eſſe
ſubiectum? Video haerere proſecutionem tuam: non
vrgeo, quia peccatorum meorum ipſe ſum conſcius.
nõ inuideo veniam,quia ipſe opto indulgentiam, vo-
tum tuum ſcire deſidero. En allego apud iudicem deſi
deria tua,non prodo crimina. Seriem tuorum expecto
votorum. Dic vtiq; ea quae in communi voto ſunt. Dic
inquam: Domine fac me ad imaginem dei. Reſponde
bit & ille: Ad quam imaginem? quã negaſti? Dic, Fac
me incorruptibilem. Referet vtiq;, Quomodo te incor
ruptibilem facere poſſum,quem tu creaturam dicẽdo,
capacem corruptibilitatis eſſe voluiſti? Mortui reſur- E
gent incorrupti,& tu corruptibilem dicis quem deum
cernis? Dic, Bon⁹ eſto mihi. Dicet tibi: Quid poſtulas
quod negaſti? Ego te bonum volui. Ego dixi: Eſtote Leuit. 19.
ſancti,quoniam ego ſanctus ſum. Et tu mihi id negare
contendis? Tu expectas veniam peccatorum? Sed ne-
mo poteſt donare peccata niſi ſolus deus. Itaq; cum ve-
rus & ſolus tibi deus non ſim,non poſſum vtiq; tua pec
cata donare. Haec Arrianus dicit. Et Fotinianus: Ne-
go te,inquit, deum. Reſpondebit & dominus: Dixit Pſal. 52.
inſipiens in corde ſuo,non eſt deus. De quo dictum pu-
tas,de Iudaeo,de gentili, an de diabolo? De quo vis di-
ctũ ſit Fotiniane,tolerabilior eſt ille qui tacuit. Tu vero
& voce auſus es dicere,vt inſipiente inſipientior proba-
reris. Negas ergo,inquit,deum,cum ego dixerim: Dii Pſal. 81.
eſtis,& filii excelſi omnes. Et tu deũ negas,cuius opera
diuina circũſpicis? Dicat & Sabellianus: Ego teipſum
patrem & filium & ſpiritum ſanctum arbitror. Reſpõ-
debit & dominus: Non audis patrem? non audis fi-
lium? Nunquid hic vlla confuſio eſt? Scriptura ipſa F
te docet patrem eſſe qui detulit iudicium, filium eſſe
qui iudicat. Non audiſti me dicentem: Solus nõ ſum, Ioánis. 8.
ſed ego,& qui miſit me pater? Dicet & Manichaeus:
Ego autorem carnis noſtrae diabolum credo. Reſpon-
debit ei: Ergo quid facies in caeleſtibus? Vade ad au-
torem tuum. Ego eos volo mecũ eſſe,quos dedit mihi
pater. Tu te a diabolo creatum Manichęe arbitraris,
ad illius ergo feſtina ſedem, vbi ignis & ſulphur, vbi
nõ reſtinguitur eius incendium,nec vnquã poena mo-
rietur. Omitto alia hęreticorum portenta,nõ nomina,
qui dicunt: Qui dies erit iudicii,quae erit forma ſenten
tiae? Reſpondebit his omnibus & ille moraliter: Po- michęę. 6.
pulus meus, quid feci tibi,aut quid cõtriſtaui te? Nõne
ex Ęgypto eduxi te,& ex domo ſeruitutis liberaui te?
Sed parum eſt ex Ęgypto liberaſſe,& ex domo ſerui-
tutis eripuiſſe,plus eſt teipſum dediſſe pro nobis. Di-
ces: Nonne veſtras omnes ſuſcepi iniurias? Nõne cor-
pus meum pro vobis obtuli? Nonne mortem appeti-
ui,quod non erat diuinitatis meae,ſed veſtrae redem-

G ptionis. Hæccine refertur gratiæ, hoc profecit ſanguis
Pſal. 20. meus, ſicut in propheta ipſe iam dixit: Quæ vtilitas
in ſanguine meo, quia deſcendi in corruptionem? Hoc
ergo profecit, vt me impie negaretis, pro quibus iſta
ſuſtinui. Ego vero tunc domine Ieſu etſi grauium pec-
catorum mihi ipſe ſim conſcius, dicam tamen, non te
negaui. habes quod ignoſcas fragilitati carnis. Deli-
ctum fateor, peccatum non abnuo. Si vis potes me ſal-
uare: quia hoc qui dixit, & meruit. Ne quæſo in iudi-
cium intres cum ſeruo tuo. Non quæro vt iudices, ſed
ignoſcas. Quid putamus Chriſtum iudicaturum? Ego
ſcio, iudicaturum dico, immo iam iudicauit. Tene-
mus eius ſententiam. Vt omnes, inquit, honorificent fi-
Ioãnis. 5. lium, ſicut honorificant patrem. Qui non honorificat
filium, non honorificat patrem, qui miſit illum. Si diſ-
plicet ſententia, appella ad patrem, reſcinde iudicium
quod pater attulit. Dic quia diſſimilem habet filium:
Reſpondebit tibi: Ergo mentitus ſum, qui dixi filio:
Geneſ. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem
noſtram. Dic quia creauit: Reſpondebit tibi: Cur ergo
adoraſti, quem creaturam putaſti? Dic quia minorem
generauit filium: Reſpõdebit, Metire, videamus. Dic
quia ei non debuiſti credere: Referet ad hoc: Non tibi
Mat. 17. dixeram: Hic eſt filius meus dilectiſſimus, in quo com
placui, ipſum audite? Quid eſt, ipſum audite? Dicen-
tem vtiq; Omñia quæ pater habet, mea ſunt. Hoc audie
runt Apoſtoli, ſicut ſcriptum eſt: & ceciderunt in fa-
ciem ſuam, & timuerunt valde. Si ceciderunt qui con-
feſſi ſunt, quid facient qui negarunt? Si illos Ieſus te-
H tigit & leuauit: vos iacere patietur, ne videatis gloriã
quam negaſtis. Videamus ergo quoniam quem filius
damnat, & pater damnat. Et ideo honorificemus filiũ
ſicut honorificamus patrem, vt per filium ad patrem
peruenire poſſimus. Hæc ergo Imperator Auguſte
carptim ac breuiter impolita magis propoſui, q̃ enoda-
ta digeſſi. Quod ſi qua Arriani inconſummata arbi-
trantur, ego vix fateor inchoata. Siqua adhuc ſupereſ-
ſe opinantur, ego prope omnia. Infidelibus enim totũ
deeſt, ſed abundat fidelibus. Deniq; vna confeſſio Pe-
Mat. 16. tri abundauit ad fidem Chriſto: Tu es Chriſtus filius
dei viui. Sat eſt enim generationem ſcire diuinam, nõ
diuiſam, non diminutam, non deriuatoriam, non crea-
tam. Hoc etiam totis ſcripturarum exponitur libris,
Eſaię. 6. nec adhuc ab impiis creditur. Incraſſatum eſt enim,
vt ſcriptum eſt, cor eorum, & auribus ſuis grauiter au-
dierunt, & oculos ſuos grauauerunt: nequando oculis
ſuis videant, & auribus audiant, & corde intelligant.
Nanq; more Iudaico aures ſuas Arriani claudere ſo-
lent, aut ſerere tumultum quotienſcunq; verbum ſalu-
tis auditur. Et quid mirum ſi humanis vocibus cre-
I dere non ſolent infideles, qui non credunt diuinis? Fi-
Ioan. 12. lius dei dicebat, ſicut habes in Euangelio: Pater clarifi-
ca nomen tuum. Vox patris de cælo audita eſt dicen-
tis: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Infideles hæc
audiebant, ſed non credebant. Dicebat filius, reſponde-
bat pater. Dicebant Iudæi: Tonitruum factum eſt il-
li. alii dicebant, Angelus locutus eſt ei. Paulus quoque
Actuũ. 9. ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, cum voce
Chriſti vocaretur ad gratiam, pluresq; comites pariter
incederent, ſolus vocem Chriſti audiſſe ſe dixit. Ideo
ſancte Imperator, qui credit audit, & audit vt credit.
Qui nõ credit, non audit, ſed nec vult nec poteſt audi-
re, ne credat. Atq; vtinam quod in me eſt audire vel-
lent vt crederent, audire cum bona manſuetudine vt
verum quærentes, non veritatem impugnantes. Scri-
ad Titũ ptum eſt enim vt non intendamus fabulis & genealo-
3. giis interminabilibus, quę quæſtiones magis pręſtant
q̃ ædificationem dei quæ in fide eſt. Finis autem præ-
1. Timõ. 1. cepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, &
fide non ficta. A quibus quidam aberrantes conuerſi
ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legiſdoctores, non
intelligentes neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affir- K
mant. Alibi quoq; idem Apoſtolus dicit: Stultas au- 2. Timõ. 2.
tem & ſine diſciplina quæſtiones deuita. Tales deferẽ-
dos Apoſtolus dicit, qui quæſtiones aſſerant, hos eſſe
hęreticos: de quibus alibi dicit quod diſcedent quidam 1. Timõ. 4.
a fide, intendẽtes ſpiritibus erroris, & doctrinis dęmo-
niorum. Et Ioannes dicit hæreticos eſſe antichriſtos,
Arrianos vtiq; deſignans. Hæc enĩ hęreſis poſt omnes
hæreſes cœpit, & ex omni hęreſi venena collegit. Sicut
enim de antichriſto ſcriptũ eſt quia aperuit os ſuum in Apcã. 13.
blaſphemia ad deum, blaſphemare nomẽ eius, & bellũ
facere cum ſanctis eius: ita & iſti filio dei derogant, nec
martyribus pepercerũt: & quod fortaſſe ille non faciet,
ſcripturas falſauere diuinas. Itaque qui dicit quia Ieſus
non eſt Chriſtus, hic eſt antichriſtus. Qui negat ſal-
uatorem mundi, negat Ieſum. qui negat filium, negat
& patrem, quia ſcriptum eſt: Omnis qui negat filium, 1. Ioan. 2.
negat & patrem. Neq; vero te Imperator pluribus te-
nere debeo bello intentum, & victricia de barbaris tro-
phæa meditãtem. Progredere plane ſcuto fidei ſeptus,
& gladium ſpiritus habens. progredere ad victoriam
ſuperioribus promiſſam temporibus, & diuinis oracu-
lis prophetatam. Nanq; & futuram noſtri depopula-
tionem, et bella Gothorum Ezechiel illo iam tempore
prophetauit. Sic enim habes: Propterea prophetiza fi- Ezech. 38.
li hominis, & dic, O Gog, hæc dicit dominꝰ: In die illa
cum cõſtituetur habitare populus meus Iſrael in pace,
ſurges & venies de loco tuo ab extremo Aquilonis, &
gentes tecum multæ, ſeſſores equorum, omnis congre
gatio multa & magna, & virtus copioſa, & deſcẽdet ad L
populum meũ Iſrael, vt nubes operiet terram in nouiſ-
ſimis diebus, &c. Gog iſte Gothus eſt, quem iam vide-
mus exiſſe, de quo ꝓmittitur nobis futura victoria, di-
cente domino: Et deprædabunt eos qui deprędati eos
fuerant, & deſpoliabunt eos qui ſibi ſpolia detraxerunt,
dicit dominus. Eritq; in die illa, dabo Gog, hoc eſt Go-
this, locum nominatũ monumẽtum in Iſrael multorũ
virorum congeſtum, qui ſuperuenerunt ad mare, &
per circuitum ſtruet vallis periſtomion, & obruet illic
Gog & totam multitudinem eius, & vocabitur polyan
drium Gog, & obruet eos domus Iſrael vt purgetur
terra. Nec ambiguum ſancte imperator, quod qui per-
fidiæ alienæ pugnam excepimus, fidei catholicæ in te
vigentis, habituri ſumus auxiliũ. Euidens enĩ antehac
diuinæ indignatiõis cauſa præceſſit, vt ibi primũ fides
Romano imperio frangeretur, vbi fracta eſt deo. Non
libet confeſſorum neces, tormẽta, exilia recordari, pio-
rum ſacerdotia, proditorum munera. Nonne de Thra
ciæ partibus per ripẽſem Daciam & Myſiã omnemq;
Valeriam Pannoniorum, totum illum limitem ſacri-
legis pariter vocibus & barbaricis motibus audiuimus M
inhorrentem? Quid poterãt nobis vicinia tam feralia
inuehere? Aut quẽadmodum res Romana tali tuta
poterat eſſe cuſtodia? Sed iam ſatis ſuperq; omnipo-
tens deus noſtro exilio, noſtroq; ſanguine, cõfeſſorum
neces, exilia ſacerdotum, & nephas tantæ impietatis
eluimus, ſatis claruit eos qui violauerunt fidem, tutos
eſſe non poſſe. Conuertere domine, fideiq; tuæ attolle
vexilla. Non hic aquilæ militares, neq; volatus auium
exercitum ducant, ſed tuum domine Ieſu nomen &
cultus. Non hic infidelis aliqua regio, ſed ea quæ con-
feſſores mittere ſolet Italia, aliquando tentata, muta-
ta nunquam: quam dudum ab hoſte barbaro defendi-
ſti, nunc etiam vindicaſti. Non hic Imperatoris mens
lubrica, ſed fides fixa. Oſtende nunc euidens tuę maie-
ſtatis indicium, vt is qui te verũ virtutũ dominũ, & cę-
leſtis militiæ ducem, is qui te veram dei virtutem cre-
dit eſſe atq; ſapientiam, non temporalem vtiq; nec crea
tam ſed ſempiternam, ſicut ſcriptum eſt, dei virtutem 1. Cor. 1.
& diuinitatem, tuæ maieſtatis fultus auxilio, fidei ſuæ
trophæa mereatur.

A CAPITA LIBRI TERTII.

Qua ratione autor ea quę in ſuperioribꝰ libellis breuiter digeſta ſunt, in hoc libro latius exequi curauerit. Cur etiam illicitum putari nō debeat quod ad informationē vitæ humanæ cōparationē a poeticis fabulis deriuatam induxerit. Caput I.

Quod nos magis ꝙ poetæ illecebram ſecularis laſciuię pernicioſam debeamus iudicare. Quodq; noſtræ ſalutis gratia Chriſtus corporis infirmitates ſuſceperit, licet ſecūdum diuinitatem æqualis ſit patri in altitudine & immortalitate. Quod præterea (contra hæreticorum inſaniam) cū de deo dicitur ſolus, non ſeparetur filius. Caput II.

Quomodo filius factus intelligatur. Queadmodum etiam omnia per ipſum facta ſint, cū diuerſorū hereticorum confutatione. Caput III.

Quid ſignificet quod de incarnatione domini ſcriptū eſt: Deus creauit me principiū viarū ſuarū. Et quod Chriſtus dicatur principium, non ſolum per relationem ad diuinitatem, ſed etiam ad documenta virtutum. Quomodo etiam intelligatur id quod ſcriptum legitur: Puer natus eſt nobis &c. quo multæ hereſes extinguūtur. De ſolutione quoq; dubitationis quomodo de incarnatione Chriſti dictū ſit: Dominus creauit me &c. cū ante incarnationē eius creatura mundi fuerit. Caput IIII.

De ſolutione obiectionis ſumptæ ex eo qđ ſcriptū eſt: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, cū cōfutatione

B erroris Arrianorū. Et quomodo iuxta myſticam intelligentiā hiſtoriæ de Booz & Ruth deſignatus fuerit Chriſtus, qui eccleſiam ſibi copulauit. Quomodo etiam ſepe ad cauſam pertineat cū Chriſtus dicitur factus. Quomodo deniq; ipſe idem ſacerdos ſit & hoſtia. Caput V.

Quod patris & filii vnum ſit regnum, & non diuiſum, ſicut Arriana ſæuitas aſſeruit. Caput VI.

Quod vna ſit maieſtas & vna glīa, vna quoq; ſubſtātia patris & filii, cū redargutione Arrianorū, & queadmodū fraudē eorū cauere debeamus. Caput. VII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM LIB. III.

Qua ratiōe autor ea quę in ſuperioribus libellis breuiter digeſta ſunt, in hoc libro latius exequi curauerit. Cur etiam illicitū putari non debeat quod ad informa-

C tionem vitæ humanæ cōparationem a poeticis fabulis deriuatam induxerit. Caput I.

QVONIAM clemētiſſime Imperator, inſtruēdi tui gr̄a, aliqua de fide mihi ſcribenda mandaueras, & verecūdantem, corā etiā ipſe fueras adhortatus: ideo quaſi in procinctu poſitus, duos tātū ſcripſi libellos, quibꝰ vias quaſdam fidei & ſemitas demonſtrarē. Sed quoniam mens praua quorūdam, ſerendis intenta quæſtionibus, ſtylo laceſſit vberiore confligi, tuæ quoq; pia me cura clemētiæ ad interna vocat, volens in pluribus experiri quē in paucis probaſti: ea quę perpaucis ſuperius digeſta ſunt, placuit paulo latius exequi, ne ea quaſi diffidentia aſſertionis deſeruiſſe potius ꝙ ſecuritate fiduciæ propoſuiſſe videamur. Et quod hydrę numinis & ſcyllei littoris cō-

D paratione induximus, vt oſtenderemus vel rediuiua plantaria cauēda perfidię, vel famoſa naufragia: ſi quis contra licitum putat calorem diſputationis eiuſmodi a poeticis fabulis deriuatū, & cū in fide nihil quod vituperare poſſit inuenerit, aliquid in ſermone reprehendi: agnoſcat nō ſolum ſententias, ſed etiam verſiculos poetarū ſcripturis inſertos diuinis. Vnde enī illud, Huius

Actuū. 17.

& genus ſumus: quod Paulus vſu prophetico doctus vſurpat? Nam & gigantes, & vallem Titanū prophetici ſermonis ſeries non refugit. Et Eſaias ſirenas & filias paſſerum dixit. Et Hieremias de Babylone memorauit quod habitabūt in ea filię ſirenū, vt oſtēderet Babylonis, hoc eſt ſecularis cōfuſionis, illecebras vetuſtis laſciuię fabulis cōparandas, quæ velut ſcopuli in æſtiuo vitæ littore dulcē ſonare quādā cantilenā ad capiendos animos adoleſcentium viderētur. Quā ſapiens etiā ab ipſo poeta græco inducit, vt quaſi quibuſdā prudentiæ ſuæ circūdatus vinculis præteriiſſe videatur. Ita nō difficile iudicatum eſt ante aduētum Chriſti etiā fortiores poſſe capi ſpecioſæ deliciis voluptatis.

Quod nos magis ꝙ poetæ illecebram ſecularis laſciuiæ pernicioſam debeamus iudicare. Quodq; noſtrę ſalutis gratia Chriſtus corporis infirmitates ſuſceperit, licet ſecundum diuinitatem æqualis ſit patri in altitudine & immortalitate. Quod præterea (contra hæreticorum inſaniam) cum de deo dicitur ſolus, non ſepa-

E retur filius. Caput II.

QVOD ſi poeta ille pernicioſam mentibus hominū, & ſubeūdis obnoxiam naufragiis, laſciuiæ ſecularis illecebram iudicauit: quid nos æſtimare oportet, quibus ſcriptum eſt: Carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis. Et alibi: Castigo corpus meū, & in ſeruitutē redigo, ne aliis prędicans ipſe reprobus efficiar? Nō enī per luxuriā nobis Chriſtus, ſed ꝑ ieiuniū ſalutem attulit. Neq; ille emerēdæ gratię ſuę cauſa, ſed noſtrę eruditionis gratia ieiunauit. Neq; infirmitate corporis victus eſt vt eſuriret, ſed eſuriendo ſuſcepti corporis fidē pręſtitit, vt nō ſolū corpus, ſed etiā infirmitates noſtri corporꝭ doceret a ſe eſſe ſuſceptas, ſicut ſcriptū eſt: Qui infirmitates noſtras accepit, & ęgritudines noſtras portauit. Corporis eſt igitur, hoc eſt, noſtrū eſt qđ eſuriit, noſtrū eſt quod fleuit, quod triſtis fuit vſq; ad mortē. Cur ad diuinitatē quæ ſunt noſtra refertis? Corporis eſt quod etiā factus aſſeritur. Deniq; ſic habes: Mater Sion dicet, homo, & homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eā altiſſimꝰ. Homo inquit, factus eſt, nō deus factus eſt. Qui autē idem altiſſimus, idem homo, niſi mediator dei & hominū, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redēptionē pro nobis? Et hoc vtiq; ad incarnationē pertinet. Re-

Rom. 13.

1. Cor. 9.

Eſaię. 53.

Pſal. 86.

1. Tim. 2.

F demptio enim noſtra per ſanguinē, remiſſio per poteſtatem, vita per gratiā. Quaſi deus donat, quaſi homo precatur. Aliud creatoris, aliud redēptoris eſt. Diſtincta licet, vnius tamen autoris beneficia ſunt. decuit enī vt ille nos redimeret qui creauit. Quis autem neget Chriſtum eſſe altiſſimū ſignificatum? Nam qui aliter ſentit, deo patri ſacramentū incarnationis aſſcribit. Sed hinc dubitari nō poteſt quod altiſſimus Chriſtus ſit, cū etiam alibi dixerit de myſterio paſſionis: Dedit vocem ſuam altiſſimus, & mota eſt terra. Et in euangelio habes: Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis, pręibis enī ante faciem domini parare vias eius. Ergo quod altiſſimus deus eſt, & Chriſtꝰ. Et ſolus vtiq; cū dicitur deus, nō ſeparatur etiam dei filius. Qui enim altiſſimus, ſolus: ſicut ſcriptū eſt: Cognoſcāt quoniam dominus nomen eſt tibi, tu ſolus altiſſimus ſuper omnē terrā. Vnde etiam illud exploſum eſt quod ſolent ad calumniam deriuare, quod de deo ſcriptum eſt: Qui ſolus habet immortalitatē, & lucem habitat inacceſſibilē. De deo enī

Pſal. 17.

Lucæ. 1.

Pſal. 82.

1. Tim. 6.

G ſcriptũ eſt quod eſt cõmune nomen patri & filio. Nam
ſi vbicunq; deum legunt, negant etiam filiũ deſignari:
& impii ſunt diuinitatis potentiam filio denegando, &
incarnatũ patrẽ Sabelliana impietate aſtruere videbũ-
tur. Dicant enĩ quomodo illud nõ impie de patre intelli
Coloſ. 2. gere poſſint quod apoſtolus ait: In quo & cõſurrexiſtis
per fidem operationis, qui ſuſcitauit illum a mortuis.
Et aduertant de ſequẽtib⁹ quid incurrãt. Sequit̃ enĩ: Et
cũ mortui eſſetis delictis, & ꝓputio carnis veſtrę, viuifi-
cauit nos cũ illo, donans nobis delicta, delens quod ad-
uerſum nos erat chirographum decreti, quod erat con-
trarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud
cruci, exuens ſe carnem. Ergo nõ deus pater ſolus in-
telligendus eſt qui ſuſcitauit carnem, & nõ etiam filius
cuius templum reſuſcitatũ eſt. Qui ſuſcitauit, vtiq; &
viuificauit. Qui viuificauit, & delicta donauit. Qui chi
rographũ tulit, affixit illud cruci. Qui affixit illud cru-
ci, carnem ſe exuit. Sed pater nõ ſe exuit carnem. Non
Ioan. 1. enim pater caro factus eſt, ſed verbũ (ſicut legimus) ca
ro factum eſt. Videtis ergo quod Arriani dum ſepa-
rant a patre filium, in id periculum incidunt, vt patrem
paſſum eſſe cõmemorent. Nos autem facile docemus
de filii dictum operatione. Nam & ipſe corpus ſuum
Ioãnis. 2. reſuſcitauit, ſicut ipſe dixit: Soluite templum hoc, & in
triduo reſuſcitabo illud. Et ipſe viuificat nos cũ ſuo cor-
pore. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic
& filius quos vult viuificat. Et ipſe delicta donauit, di-
Ioãnis. 5. cens: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Et ipſe chirogra-
H phum affixit cruci, qui crucifixus eſt per corporis paſ-
ſionem. Nec alius ſe carnẽ exuit, niſi dei filius qui car-
nem ſe induit. Ipſe ergo ſignificatur deus, qui opus no-
ſtræ reſurrectionis operatus eſt. Ergo cũ legis deum,
nõ ſepares patrem, nõ ſepares filium, quia diuinitas pa
tris & filii, vna eademq; eſt. Et ideo nec ibi ſepares vbi
legis quod beatus, & ſolus potens. De eo enim dictum
1. Tim. 6. eſt, ſicut habes: Præcipio corã deo qui viuificauit oĩa.
ſed etiam Chriſtus viuificat. Conuenit & patri & filio
dei nomen, quando conuenit & operationis effectus.
Proſequamur & cętera. Præcipio, inquit, corã deo qui
viuificat omnia, & Chriſto Ieſu in deo. Hic etiam ver-
Pſal. 55. bum eſt, ſicut ſcriptũ eſt: In deo laudabo verbũ. in deo
ſempiterna ſua virtus eſt Ieſus. In deo igitur vnitatem
diuinitatis, in Chriſto autem incarnatiõis teſtificatus
eſt ſacramentũ. Deniq; vt de incarnatione Chriſti ſe di
1. Tim. 6. xiſſe oſtenderet, ſubdidit: Qui teſtimoniũ reddidit ſub
Pontio Pilato bonam confeſſionem, vt ſerues mãda-
tum ſine macula vſq; in aduentum domini noſtri Ieſu
Chriſti, quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſo-
lus potens, & rex regum, & dominus dominantium.
Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat in-
acceſſibilem. Quem vidit hominũ nemo, ſed nec vide-
I re poteſt. Ergo de deo hæc ſcripta ſunt, cuius nominis
& dignitas & veritas cõmunis eſt filio. Cur igitur hoc
loco filius ſeparatur, cũ etiam filio hęc cuncta cõueniãt?
Aut ſi non conueniunt, nega deum, vt neges quæ deo
ſunt cõuenientia. Beatus negari nõ poteſt, qui beatitu-
Pſal. 31. dines donat. Beati enĩ quibus remiſſę ſunt iniquitates.
Beatus negari nõ poteſt qui ſanam doctrinam tribuit,
ſicut ſcriptũ eſt, quæ eſt ſecundum euangelium clarita-
tis. Beatus dei potens abnuí nõ poteſt, de quo pater di-
Pſal. 88. cit: Poſui adiutorium ſuper potentẽ. Immortalitatem
autem eius quis audeat diffiteri: cũ etiam aliis immor-
talitatem ipſe largitus ſit, ſicut ſcriptum eſt de ſapiẽtia
Sapiẽ. 8. dei: Per hanc habeo immortalitatẽ? Sed alia immor-
talitas ſuæ naturę, alia noſtræ eſt. Non ſunt fragilia cõ
parãda diuinis. Vna ſola ſubſtãtia diuinitatis, quę mo-
ri neſcit. Vnde & Apoſtolus cũ ſciret animã & ange-
los immortales, quod ſolus deus imortalitatẽ habeat
Ezech. 18. prędicauit. Nã & anima moritur. Anima enĩ quę pec-
cauerit, ipſa morietur. Nec & angelus immortalis eſt
naturaliter, cuius imortalitas in volũtate eſt creatoris.

Neq; ad pręiudiciũ trahas quod non moritur Gabriel, K
non moritur Raphael, nõ moritur Vriel. Et in ipſis
enim naturę capacitas vitio obnoxia, ſed non obnoxia
diſciplina. Omnis enim rationalis creatura accidentia
recipit, & ſubiecta iudicio eſt. In accidentibus autem &
pœna iudicii & corruptela eſt & profectus. Vnde &
Eccleſiaſtes ait: Quoniam omne opus ſuum deus ad- Eccle. 12.
ducet in iudicium. Ergo corruptelæ & mortis, etiam
ſi non moriatur aut peccet, capax tamẽ omnis eſt crea-
tura. Nec ex immortali natura habet, ſed ex diſcipli-
na vel gratia, ſi ſe in aliquibus ad vitia nõ mutat. Alia
ergo immortalitas quæ donatur, alia quę ſine capacita-
te mutabilitatis eſt ſemper. An negatur immortalis
diuinitas Chriſti, quia in carne pro omnibus mortem
guſtauit? Iam ergo melior Gabriel q̃ Chriſtus, quia il-
le nõ eſt defunctus, hic mortuus eſt. Sed non eſt ſeruus
ſupra dominũ. alia enĩ carnis infirmitas, alia diuinita-
tis ęternitas. Mors carnis eſt, immortalitas poteſtatis.
Quod ſi diuinitas fecit ne caro videret corruptionem,
quę vtiq; corruptelę erat obnoxia per naturã, quomodo
mori poſſet ipſa diuinitas? Quomodo autẽ lucẽ inac-
ceſſibilem non habitat filius, cũ in ſinu patris filius ſit?
Lux autem pater, lux etiã ipſe ſit filius, quia deus lux
eſt. Aut ſi aliam lucem inacceſſibilẽ niſi diuinitatis pu
tamus, nũquid melior patre lux eſt, vt nõ ſit in luce, q̃
ſicut ſcriptũ eſt: Et apud patrẽ eſt, & in patre? Nõ ergo
ſeparent filium cũ legunt ſolum deum, nec patrẽ ſepa-
rent cum legunt filium ſolum in terris. Si filius ſine pa
tre non eſt, & putas q̃d pater ſine filio ſit in cęlo? In car-
ne eſt filius. cũ dico in carne eſt, vel in terris, ſecũdũ car-
nem nõ iam nouimus Chriſtũ. Ergo in carne eſt filius, L
& ſolus nõ eſt, ſecũdum quod ſcriptũ eſt: Et nõ ſum ſo- Ioãnis. 8.
lus, quia pater mecũ eſt. & putas q̃d ſit pater ſolus in lu- Ioãnis. 1.
ce? An nec † argumẽtũ † putes, accipe etiã teſtimoniũ: †at ne hoc
Deum, inquit, nemo vidit vnquã, niſi vnigenitus filius argumentum
qui eſt in ſinu patris. ipſe enarrauit. Quomõ ſolus pa- &c.
ter, ſi in ſinu patris filius eſt? quomodo enarrat quẽ non
videt? Non ergo ſolus pater. Accipe nunc & ſolum pa-
trem, & ſolum filium. Solus pater, quod alius pater nõ
eſt. Solus filius, quod alius filius non eſt. Solus deus,
quod vna diuinitatis trinitas eſt.

Quomodo filius factus intelligatur. Queadmodũ
etiã omnia per ipſum facta ſint, cũ diuerſorum hæreti-
corum confutatione. Caput III.

SATIS ergo claret & ſolum deum nõ eſſe
patrẽ ſine filio, & ſolum deum non intelligi
filium ſine patre. In quo autem factus ſit,
per os ſancti patriarchæ locutus aſſeruit di-
cens: Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea in Pſal. 87.
inferno appropinquauit: Eſtimatus ſum cum deſcen-
dentibus in lacum, factus ſum ſicut homo ſine adiuto- M
rio inter mortuos liber. Et hic ſicut homo, inquit, non
ſicut deus, factus ſum. Et repleta eſt malis anima mea.
Anima vtiq;, nõ diuinitas. Factus eſt in eo in quo erat
infernus debitus, factus eſt in eo in quo cũ aliis ęſtima-
tur. diuinitas enĩ ſimilitudinẽ collationis abiurat, & ta-
men in ipſa carne morti obnoxia maieſtatẽ aduerte di-
uinitatis in Chriſto. Etſi factus eſt ſicut homo, & ſicut
caro factus eſt, tamen inter mortuos liber, & liber ſine
adiutorio. Sed quomodo hic ſine adiutorio fuiſſe ſe fi-
lius dicit, cũ ſupra dictum ſit: Poſui adiutoriũ ſuper po- Pſal. 88.
tentẽ? Ergo & hic diſtingue naturas. Adiutoriũ caro
habet, diuinitas nõ habet. Liber igitur eſt qui mortis
vincula neſciuit, nõ captus ab inferis, ſed qui operat⁹ ſit
in infernis. Sed ſine adiutorio eſt, quod nõ per nũcium,
neq; legatũ, ſed ipſe per ſe dñs ſaluum fecit populũ ſuũ.
Quomodo ergo potuit adiutoriũ ſui corporis quærere
ſuſcitandi, qui alios ſuſcitauit? Ac licet homines quoq;
reſuſcitauerint mortui, non in ſua tamen virtute fece-

A tuit,ſed in Chriſti noie. Aliud eſt rogare,aliud imperare:
3.Reg.17 aliud mereri, aliud donare. Helias ergo ſuſcitauit,ſed
4.Reg.4 orauit,non imperauit. Heliſaeus ſuſcitauit configura=
4.Reg.13 tus mortuo: ſuſcitauit etiam ipſius mortui corporis ta
ctus, vt eſſet typus venturũ eum qui miſſus in ſimilitu
dine carnis humanae etiam ſepultus mortuos ſuſcita=
Act.9. ret. Petrus quoque cum Aeneã curaret, ait: In nomine
Ieſu Nazareni ſurge & ambula. Non in ſuo ait, ſed in
Chriſti nomine. Surge autem verbum eſt imperãtis,
ſed fiducia de merito eſt,non preſumptio de poteſtate,
& de nominis operatione,nõ de ſua virtute praeceptio=
nis autoritas. Quid igitur Arriani dicũt? In nomine
Chriſti & Petrus imperat, & illi nolunt imperaſſe dei
filium,ſed rogaſſe. Sed lectum eſt quod rogauit. Diſce
diſtantiam: Rogat quaſi filius hominis, imperat qua=
ſi dei filius. An non defertis hoc dei filio,quod etiã dia=
bolus detulit? Et vos maiore ſacrilegio derogatis. Ille
Luc.4. dicit: Si filius dei es, dic lapidi huic vt fiat panis. Ille di=
cit impera,vos dicitis obſecra. Ille credit quod iubente
dei filio elemẽtorum rerumq; in aduerſum natura ver=
tatur, vos creditis quod niſi roget dei filius, nec volun=
tas ipſius impleatur. Et diabolus ex poteſtate ęſtimã=
dum putat dei filiũ, vos de infirmitate. Tolerabiliora
ſunt tentamenta diaboli,q̃ argumenta ſint Arriĩ. Nec
moueat quod potẽtem filium dixit hominis, cum do=
minum maieſtatis legeris crucifixũ. Quae autẽ maior
potẽtia,q̃ ſupra caeleſtes poteſtates habere dominatũ?
B Habebat autem qui thronis,dominationibus, angelis
Marci.1. imperabat. Nam etſi erat inter beſtias, ſicut ſcriptum
eſt, tamen ei angeli miniſtrabãt. Et vt agnoſcas aliud
incarnationis eſſe,aliud poteſtatis: ſecundũ carnẽ itaq;
tentatur a beſtiis,ſecundum dignitatẽ ab angelis ado=
ratur. Dicimus igitur factum eſſe hominem, & ad ho=
Roma.1. minem hoc eſſe referẽdum. Deniq; & alibi habes: Qui
factus eſt ei ex ſemine Dauid. ſecundũ carnem vtiq; ex
ſemine Dauid factus eſt. Deus autẽ ante ſecula ex deo
natus eſt. Nec ſemper tamen factũ eſſe ad creationẽ re=
Pſal.89. fertur. Scriptum eſt enim: Domine refugiũ factus es
nobis. Factus es mihi in ſalutem. Non vtiq; creationis
definitio vel editio declaratur. Sed refugiũ factus mi=
hi, & conuerſus mihi dicitur ad ſalutem, ſicut & Apo=
1.Corin.1. ſtolus dixit: Qui factus eſt nobis ſapientia a deo, & iu=
ſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. Nobis factum, non
creatum ex patre dixit. Deniq; quomodo dicat factum
nobis eſſe ſapientiam, in poſterioribus expoſuit, dicẽs:
1.Cor.2. Sed loquimur dei ſapientiam in myſterio, quae abſcon
dita eſt, quam praedeſtinauit deus ante tempora ſecu=
C laria in gloriam noſtram, quam nemo principũ huius
ſeculi cognouit. Si cognouiſſent, nũq̃ dominum maie=
ſtatis crucifixiſſent. Vbi myſterii paſſionis exprimi=
tur, nõ vtiq; generationis aeternae ſeries declaratur. Sa
pientia igitur mea, crux dñi eſt: redemptio mea, mors
1.Petri.1 domini eſt. Sanguine enim precioſo redempti ſumus,
vt apoſtolus Petrus dixit. Sanguine igitur ſuo quaſi
homo dominus nos redemit, ideóq; quaſi deus peccata
donauit. Non ergo in verbis quaſdam cõſtituamus in=
ſidias, & verborum tendiculas aucupemur, vt quod &
aliud ſecũdum impios ſignificare reputatur ſermo qui
legitur, non id quod ſenſus exprimat, ſed quod litera o=
ſtendat, interpretemur. Sic perierunt Iudaei dum ſen=
ſuum profunda deſpiciũt, & ſequũtur nuda verborum.
Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Et tamẽ
inter duo grauia ſacrilegia fortaſſe deteſtabiliꝰ fit ad di
uinitatem referre quae carnis ſunt, q̃ ad literam referre
quae ſpiritus ſunt. Illi timuerũt in deo carnem credere,
& ideo redemptionis gratiam perdiderũt, quia cauſam
ſalutis abiurant. Iſti diuinitatis maieſtatem ad carnis
infirma deducunt. Deteſtandi Iudęi, qui carnẽ domini
crucifixerunt. deteſtabiliores tamen eos arbitror, qui di
ad Titũ uinitatem Chriſti cruci ſubditam crediderunt. Deniq;
3. qui cum Iudaeis ſaepe tractabat, Haereticũ, inquit, poſt

vnam correptionem deuita. Nec tamen ſine iniuria pa D
tris factum nobis eſſe ſapientiam, ad illam inenarrabi=
lem nec vllis temporibus momẽtiſq; obnoxiam Chri=
ſti generationẽ ſacrilega interpretatione deriuant. Nã
praeter id quod filii iniuria patris eſt contumelia, etiam
in patrem ſacrilegia iſta procedũt: de quo ſcriptum eſt:
Eſt autem deus verax, omnis autem homo mendax. Roma.3.
Aut ſi de filio putant dictum, generationi quidem nõ
pręiudicant, quia deum verum huius lectionis autori=
tate, quod abnuunt, confitentur. Prolixum eſt ſi velim
ſingula recenſere quotiens factum legerimus, nõ vtiq;
per naturam, ſed per gratiam. Nam & Moyſes dicit:
Adiutor & protector factus eſt mihi in ſalutẽ. Et Da= Exo.15.
uid dicit: Eſto mihi in deum protectorẽ, & in domũ re= Pſal.30.
fugii, vt ſaluũ me facias. Et Eſaias dicit: Factus es o=
mni ciuitati humili adiutor. Nõ vtiq; ſancti deo dicũt:
creatus es, ſed protector & adiutor per gratiam tuã fa=
ctus es nobis. Vnde nec illud verẽdum eſt quod ſolent
Arriani ſaeua interpretatione componere dicentes fa=
ctum eſſe dei verbũ, quia ſcriptum eſt, inquiunt: Quod Ioan.1.
factum eſt in ipſo, vita erat. Primũ intelligãt, ſi ad ſub=
ſtantiam diuinã referant quod factum eſt, Manichęo=
rum ſe quaeſtionibus implicari. Obiiciunt enim Ma=
nichaei: Si quod in ipſo factum eſt, vita eſt: eſt ergo ali=
quid quod in ipſo factũ nõ ſit, & mors ſit. vt duo impie
inducant principia. Sed hoc dãnat eccleſia. Deinde vn=
de poſſunt docere ſic pronunciaſſe euangeliſtã? Pleriq;
enim docti & fideles ſic pronũciant: Omnia per ipſum
facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt.
Alii ſic: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ
eſt nihil. Deinde: Quod factũ eſt, pronunciant, & ſub= E
iungunt: In ipſo. hoc eſt: Quicquid autem factũ, eſt in
ipſo. Quid eſt, in ipſo? Apoſtolus docet dicens: In ipſo Act.17.
ſumus, & viuimus, & mouemur. Tametſi quẽadmo=
dum velint pronuncient, non poſſunt hinc calumniari
deo verbo, ſi ad ſubſtãtiam eius velint referre, quod fa=
ctum eſt: quin & calumnientur & patri deo, de quo ſcri=
ptum eſt: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, Ioan.3.
vt manifeſtentur opera eius quod in deo ſunt facta. Ec=
ce hic opera hominis in deo facta legimus, & ad ſubſtã
tiam tamen diuinã referre non poſſumus. Sed aut per
ipſum facta cognoſcimus, vt eſt illud apoſtolicũ, quod
omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante Col.1.
omnes, & omnia in ipſo conſtant. Aut vt docet preſen
tis lectio teſtimonii, virtutes quibus vitae aeternae fru=
ctus acquiritur, in deo facta aeſtimare debemus, chari=
tatem, pietatem, religionem, fidem, & alia huiuſmo=
di, quae in voluntate dei facta ſunt. Ergo ſicut in dei pa
tris, ita etiam in Chriſti volũtate & virtute facta ſunt,
ſicut legimus: Creati in Chriſto in operibus bonis. Et Ephe.2.
in Pſalmo: Fiat pax in virtute tua. Et alibi: Omnia in Pſal.121.
ſapientia feciſti. In ſapientia, inquit, feciſti, non ſapien= Pſal.103.
tiam feciſti. Nam cũ omnia in ſapiẽtia facta ſint, Chri=
ſtus autem dei ſapientia ſit, non accedẽs vtiq;, ſed ſubſi=
ſtens & permanẽs in aeternum: ſi facta eſt ſapiẽtia, iam F
deteriore conditione facta eſt, q̃ omnia, eo quod ſapien=
tia fieri per ſeipſam non potuit. Ergo ſi factum eſſe fre=
quenter ad aliud, non ad naturam refertur, etiam crea=
tum eſſe ad cauſam refertur.

Quid ſignificet quod de incarnatione domini ſcri=
ptum eſt: Deus creauit me principium viarum ſua=
rum. Et quod Chriſtus dicatur principium, nõ ſolum
per relationem ad diuinitatem, ſed etiam ad documen
ta virtutũ. Quomodo etiam intelligatur id quod ſcri=
ptum legitur: Puer natus eſt nobis &c. quo multae hę=
reſes extinguuntur. De ſolutione quoq; dubitationis
quomodo de incarnatione Chriſti dictũ ſit: Dominus
creauit me &c. cum ante incarnationem eius creatura
mundi fuerit. Caput IIII.

G VNDE intelligimus illud quod de incarna-
Prouer. 8 tione domini ſcriptū eſt: Dominus creauit
me principium viarum ſuarū in opera ſua,
id ſignificare quod ad redimēda opera patris
dominus Ieſus ex virgine ſit creatus. Neq; enim dubi-
tari poteſt de incarnationis dictum eſſe myſterio, cum
propter opera ſua corruptelæ ſeruitio liberanda domi-
nus ſuſceperit carnem, vt illum qui imperium habebat
mortis, per ſui corporis deſtrueret paſſionē. Caro enim
Chriſti ꝓpter opera, diuinitas ante opera, quia ipſe an-
te omnia, & omnia in ipſo conſtant. Non ergo diuini-
tas propter opera, ſed propter diuinitatem opera, ſicut
Apoſtolus declarauit dicēs ꝙ propter filiū dei omnia.
Heb. 2. Sic enim habes: Decebat autem eum per quē omnia,
& propter quem omnia, multis filiis in gloriam addu-
ctis, ducem ſalutis eorum per paſſionem conſummari.
Nonne euidēter expoſuit ꝙ dei filius qui propter diui-
nitatem ſuam omnia creauit, is poſtea propter populi
ſalutem & carnis ſuſceptionem, & mortis aſſumpſerit
paſſionē? Propter quæ autem opera ſit creatus ex vir-
gine, ipſe dominus cum illum cæcū curaret, oſtendit di-
Ioan. 9. cēs: In illo me oportet operari opera eius qui miſit me.
Et addidit, vt de incarnatione dictum crederemus: Cū
in hoc mundo ſum, lux ſum huius mūdi. Etenim quaſi
homo in hoc mundo pro tēpore eſt, nā quaſi deus ſem-
Matt. 28. per eſt. Deniq; alibi ait: Ecce vobiſcum ſum vſq; ad con
ſummationem mūdi. Nec de principio reſidet aliquid
quæſtionis, cum interrogatus in carne, Tu quis es? re-
Ioan. 8. ſponderit: Principium, qui & loquor vobis. Quod non
H ſolum ad diuinitatis ęternitatem refertur, ſed etiam ad
documenta virtutum. Ex hoc enim & deum ſe proba-
uit æternum, quia omnium ipſe principiū eſt, & vniuſ-
cuiuſque virtutis autor eſt, quia eccleſiæ caput eſt, ſicut
Col. 1. ſcriptum eſt: Quia ipſe caput corporis eccleſiæ, qui eſt
principium, primogenitꝰ ex mortuis. Liquet igitur &
de incarnatione dictum eſſe principiū viarum ſuarum,
quod ad ſacramentum ſuſcepti corporis videtur eſſe re-
ferendum. Deniq; vt ſcias ꝙ vias ſuas omnipotens pa-
ter ſecundum incarnationem præſcripſerit filio, habes
Zacha. 3. in Zacharia Ieſum indutum veſtimenta ſordida, ab
angelo dictum, Hæc dicit dominus omnipotens: Si in
viis meis ambulaueris, & præcepta mea cuſtodieris.
Quod eſt veſtimentum illud ſordidum, niſi carnis aſ-
ſumptio? Viæ igitur domini velut quidam tramites
bonæ vitæ ſunt, qui diriguntur a Chriſto, qui ait: Ego
Ioan. 14. ſum via, & veritas, & vita. Via ergo ſupna eſt dei vir-
tus. Chriſtus enim nobis via eſt, & bona via, quę credē
tibus cæli regna patefecit. Viæ autem domini viæ re-
Pſal. 15. ctæ ſunt, ſicut ſcriptū eſt: Vias tuas domine notas fac
mihi. Via caſtitas, via fides, via abſtinentia. Eſt nanq;
Pſal. 138. via virtutis, eſt & via iniquitatis. Scriptū eſt enim: Et
vide ſi eſt via iniquitatis in me. Principiū itaq; noſtræ
virtutis eſt Chriſtus. Principiū integritatis, qui docuit
virgines non viriles expectare concubitus, ſed integri-
I tatem mētis & corporis ſancto magis dicare ſpiritui ꝙ
marito. Principium parſimoniæ Chriſtus, qui pauper
factus eſt cum eſſet diues. Principium patientiæ Chri
1. Petri. 2. ſtus, qui cum malediceretur, non maledixit: cum percu
teretur, non repercuſſit. Principium humilitatis Chri-
ſtus, qui formam ſerui accepit, cum patrē deū maieſta-
te virtutis æquaret. Ex illo enī accepit virtus vnaquęq;
principium. Et ideo vt hęc virtutū genera diſceremus,
filius datus eſt nobis, cuius principium ſuper humeros
eius. Principium illud, crux domini eſt, principium for
titudinis, quo via ſanctis eſt reſerata martyribus ad ſa-
cri certaminis paſſionem. Vidit hoc principiū Eſaias,
Eſa. 9. & ideo ait: Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis.
Viderunt magi, & ideo cum paruulum in præſepi cer
nerent, adorauerunt dicētes: Puer natus eſt nobis. Cū
ſtellam conſpicerent, pręedicātes, filius datus eſt nobis.
Aliud munus eſt terris, aliud munus eſt cęlo, et vtriq;
vnus in vtroq; perfectus, & ſine mutabilitate diuinita- K
tis, & ſine humanæ imminutione naturę. Vnum ado
rauerunt, eidemque munera obtulerunt, vt oſtenderēt
ipſum eſſe cæli dominum qui in præſepibus videretur.
Diſtingue ſingulorum momenta verborum: Puer na-
tus eſt nobis, filius eſt nobis. Etſi ex patre natus, non
tamen nobis natus, quia nō filius propter nos, ſed nos
propter filium. Neq; enim nobis natus eſt, qui & ante
nos natus eſt, & totius eſt cōditor creaturæ. Neq; nunc
primū naſcitur qui erat ſemper, & erat in principio, ſed
illud quod nō erat, nobis naſcitur, hoc eſt puer ex virgi
ne, corpus ex Maria. Hoc enī poſt nos, illud ante nos.
Alii ſic habēt: Puer natus eſt nobis, filius datus eſt no-
bis. Qui datus ſit, audi prophetam dicentem: Et ſalu- Pſal. 84.
tare tuū da nobis. Quod enī ſupra nos eſt, datur: quod
de cælo eſt, datur: ſicut etiam alibi de ſpiritu legimus
quod charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpi Roma. 5.
ritum ſanctum qui datus eſt nobis. Sed vide quemad-
modum hic locus multas hæreſes extinguat. Puer na
tus eſt nobis, non Iudæis: nobis, non Manichæis: no-
bis, nō Marcionitis. Propheta dicit, Nobis, hoc eſt cre
dentibus, non incredulis. Et ille quidē miſericordia ſua
omnibus natus eſt. Nam & lumē diei oriri iubetur ſu-
per bonos & malos: ſed oriri non videntibus non vide-
tur. Si ergo puer non omnibus natus eſt, ſed fidelibus,
ſic filius nō infidelibus datus eſt, ſed fidelibꝰ nobis da-
tus eſt, non Fotinianis. Illi enim non datum nobis dei
filium dicūt eſſe, ſed ab initio inter nos natum. Nobis,
non Sabellianis. Illi enim nolunt filium datum, eundē
aſſerentes patrem eſſe quem filium. Nobis, nō Ariā-
nis. & ipſi enim non habēt filium pro ſalute datum, ſed L
pro infirmitate tranſmiſſum. Non habēt conſiliarium
quem putant futura neſciſſe: non habent filium, quem
ſempiternū non putant, cum ſcriptum ſit de verbo dei,
ꝙ erat in principio. Et alibi: In pricipio erat verbū. De- Ioan. 1.
niq; vt ad propoſitum reuertamur exemplum: In prin-
cipio, inquit, anteꝗ̄ terram faceret, & anteꝗ̄ produceret Prouer. 8
fontes aquarum, ante omnes colles genuit me. Fortaſ
ſe dices, quomodo de incarnatione Chriſti dictum eſſe
memorauerim, Dominus creauit me: cum ante incar-
nationē Chriſti creatura ſit mundi? Sed cōſidera quod
moris eſt ſcripturis diuinis & futura pro præteritis di-
cere, & geminam in Chriſto ſignificare ſubſtātiam, di-
uinitatis, & carnis, ne quis aut diuinitatem neget eius
aut carnem. Nam ſicut in Eſaia habes: Puer natus eſt
nobis, filius datus eſt nobis: ita hic quoq; ante pręmiſit
creaturam carnis, et ſubtexuit aſſertionem diuinitatis, M
vt ſcires nō duos Chriſtos, ſed vnum eſſe, quod & ante
ſecula generatus ſit ex patre, & vltimis tēporibus crea-
tus ex virgine: hoc eſt: Ego ſum ille creatꝰ ex homine,
creatus ad cauſam, qui ſum generatus ante ſecula. De-
niq; dictum eſt, Dominus creauit me: pręmiſit, cōmemo
rabo quę a ſeculo ſunt. Dictumꝰ genuit, pręmiſit, in prin
cipio, anteꝗ̄ terram faceret, ante omnes colles genuit
me. Ante cum dicitur, in infinitū retro ſine aliqua de-
finitione porrigitur. Deniq; ante Abrahā, inquit, ego Ioan. 8.
ſum, non vtiq; poſt Adam: & ante luciferum, nō vtiq;
poſt angelos. Sed ante cum dicit, nō ſe intra aliquem,
ſed omnia intra ſe dicit. Sic enim moris eſt æternitatē
dei ſcripturis ſignificare diuinis. Denique alibi habes:
Priuſquam mōtes fierent, aut formaretur orbis terræ, Pſal. 89.
a ſeculo & vſq; in ſeculum tu es. Ante omnia ergo ge-
neratio, inter omnia & propter omnia creatura. Natus
ex patre ſupra legem, factus ex Maria ſub lege.

De ſolutione obiectionis ſumpte ex eo quod ſcriptū
eſt, Poſt me venit vir qui ante me factus eſt: cum cōfu
tatione erroris Arrianorum. Et quomodo iuxta my-
ſticam intelligentiam hiſtoriæ de Booz & Ruth deſi-
gnatus fuerit Chriſtꝰ, qui eccleſiā ſibi copulauit. Quo-
modo etiam ſæpe ad cauſam pertineat cū Chriſtus di-

A citur factus. Quomodo deniq; ipſe idem ſacerdos ſit & hoſtia. Caput V.

Ioãnis. 1. SED ſcriptũ eſt: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, quia prior me erat. Vnde dicunt: Ecce qui erat, factꝰ eſt. Ipſa verba perpẽdamus. poſt me, inquit, vir. Vir ergo qui venit, ipſe qui factꝰ eſt. vir autẽ nomẽ eſt ſexus. Sexus autem non vtiq; diuinitati, ſed naturæ deputatur humanæ. Poſſem ergo dicere: Erat in præcogitatione quidem corporis, ſed æternitate virtutis. Nam & eccleſia erat, & ſancti erant predeſtinati ante ſecula. Sed non id loco hoc dico, ſed illud aſſero, factũ eſſe, non ad diuinitatem, ſed ad incarnationis pertinere naturam, ſicut ipſe Ioannes dixit: Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir q ante me factus eſt. Itaq; cum ibi geminam, ſicut ſupra dixi, in Chriſto ſubſtantiam propoſuit, vt vtrunq; intelligas & diuinitatis et carnis, hoc loco cœpit a carne. Eſt enim ſcripturis promiſcua cõſuetudo diuinis, vt interdum a diuinitate Chriſti incipiant, & ad incarnationis ſacramenta deſcendant. Interdum ab humilitate incarnationis exordium ſumãt, & ad gloriam diuinitatis aſſurgant, vt in prophetis, euangeliſtis, frequenter & in Paulo. Ergo & hic iuxta memoratam cõſuetudinẽ ab incarnatione domini cœpit de eius diuinitate dicturus, vt nõ cõfunderet humana atq; diuina, ſed vt diſtingueret. Verum Arriani, velut Iudaici caupones, miſcent aquam cũ vino, quia diuinam generationẽ humanãq;
B confundunt, ad diuinitatem referẽtes quod de carne ſit dictum. Nec metuo quod obiectũri videtur, quod in ſuperioribus nõ habet virum. Sic enim habet: Qui poſt me venit. Sed vide, ante ibi quid premiſerit: Verbum, inquit, caro factum eſt. Et ideo nõ addidit virum: quia carnem dixerat. Per carnẽ autem virum intelligimus, & per virum carnem. Ergo quod dixerat, Verbum caro factum eſt: virũ hoc loco nominare ſuperfluum fuit, quem iam carnis expreſſione ſignificauerat. Quo exẽplo in poſterioribꝰ quoq; & agnum præmiſit qui tolleret peccatũ mũdi. Et vt incarnatum intelligeres quem ante memorauit, ait: Hic eſt de quo ante dixi, qui ante me factus eſt. hoc eſt, virum dixi, non deum factũ. Sed vt ipſum incarnatũ declararet eſſe, qui ante ſecula erat: ne duos filios crederemus, ait: Quia prior me erat. Nã ſi, factus eſt, ad diuinam generationẽ retuliſſet, quid opus fuerat vt adhuc adderet tertiũ, atq; iteraret quod ſupra dixerat? Sed quod ante de incarnatione tantũ dixerat, Poſt me venit vir qui ante me factus eſt: ideo addi-
C dit, Quia prior me erat, quoniã diuinitatis æternitas fuerat exprimẽda. Et hæc eſt cauſa prelationis, vt merito antelatus videatur, qui proprii patris ſempiterna virtus eſt. Dat tamẽ intellectꝰ ſpiritalis vbertas, vt excurrere & euagari ad concludẽdos libeat Arrianos, qui volunt factum hoc loco nõ ad virũ, ſed ad diuinitatẽ referre. Quid eſt enim tenere quod poſuit, cũ dixerit Baptiſta: Poſt me venit qui ante me factus eſt, hoc eſt ſupra meritum meũ factus, ſupra meam gratiã, tempore carnis poſterior, diuinitatis honore venerabilis. Poſt me enim venit, tẽporis eſt: prior me erat, æternitatis: ante me factus eſt, honoris eſt. quod etiã incarnationis myſterium ſupra humanam eſt gratiam. Deniq; in inferioribus quid ſupra contexuiſſet expreſſit dicẽs: Poſt me venit vir, cuius nõ ſum dignus calceamenta portare. Pręſtantiam vtiq; dignitatis, nõ æternitatem diuinæ generationis exponens. Quod eo vſq; ad incarnationem pertinet, vt typũ in hominibus myſtice calceamenta ante præmiſerit. Lege enim proximo defuncti, vel fratri copula deferebatur eius vxoris, vt ſemen fratris vel proximi reſuſcitaret. Vnde qđ Ruth, licet ipſa
Ruth. 1. alienigena, tamen quia maritũ habuerat ex Iudęis qui reliquerat ſuperſtitem proximõ, eamq; colligentẽ manipulos ſuæ meſſis, quibus alebat & ſocrum, Booz vidit & amauit, non aliter eam accepit vxorẽ, niſi calcea- D
mẽtum eius ante ſoluiſſet, cui vxor debebatur ex lege. Hiſtoria ſimplex, ſed alta myſteria. aliud enim gerebatur, aliud figurabatur. Nam ſi ſecundũ literam ſenſum torqueamus, prope quidam pudor eſt, & horror in verbo eſt ſi ad cõmixtionis corporeæ conſuetudinẽ ſententiam intellectumq; referamus. Deſignabatur autem futurus ex Iudęis, ex quibus Chriſtus ſecundũ carnẽ, qui proximi ſui, hoc eſt populi mortui ſemen, doctrinę cæleſtis ſemine reſuſcitaret, cui calceamentũ nuptiale eccleſiæ copulandæ præſcripta legis ſpiritalia deferebãt. Non Moyſes ſponſus. Illi enim dicitur: Solue calcea- Exo. 3.
mentum pedũ tuorum. vt domino ſuo cedat. Non Ieſus Naue filius ſponſus. Nam & ipſi dicitur: Solue cal- Ioſue. 5.
ceamentum pedum tuorũ. ne ex ſimilitudine nominis ſponſus eccleſię crederetur. Nõ alius ſponſus, ſed ſolus Chriſtus, & ſponſus de quo dixit Ioannes: Qui habet Ioan. 3.
ſponſam, ſponſus eſt. Illis etiam calceamentũ ſoluitur, huic ſolui non poteſt, ſicut dixit Ioannes: Non ſum di- Ioan. 1.
gnus ſoluere corrigiã calceamẽti eius. Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, cui illa veniẽs ex gẽtibus ſponſa, ante inops atq; ieiuna, ſed iã Chriſti meſſe diues, nubat, quę manipulos fœcundæ ſegetis vbique reliquias gremio legat mẽtis interno, vt exhauſtam illam viduam morte filii, atq; inopem defuncti populi matrem nouis E
paſcat alimentis, non relinquens deſtitutã viduam, & nouos quærens. Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, qui nec ſynagogæ ipſi manipulos ſuæ meſſis inuidebat. Vtinã ſeipſam non excluderet. Habuit quos per ſe colligeret, ſed quia ſponſus eius eſt mortuus, quaſi filio exgeno defuncto, per eccleſiã manipulos quibus viueret colligebat, quos venientes in exultatione portabũt, ſicut ſcriptum eſt: Venientes autẽ venient in exultatio- Pſal. 125
ne, tollẽtes manipulos ſuos. Quis enim ſibi alius ſponſam audeat eccleſiã vẽdicare, quã a Libano vnꝰ & ſolꝰ vocauit dicens: Ades huc a Libano? Aut de q̃ alio po- Canti. 4.
tuit eccleſia dicere: Fauces eius dulcedines, & totꝰ deſi- Canti. 5.
deriũ? Et quia de calceamẽto pedũ tractatũ ſumpſimꝰ, cui alii niſi verbo dei incarnato cõuenit dici: Crura eius columnæ marmoreæ fundatæ ſuper baſes aureas? Solus enim Chriſtus inãbulat animis, & graditur in mõte ſanctorum, in quibus velut aureis baſibus fundamẽtiſq; precioſis ſolidata veſtigia verbi cæleſtis hæſerit. Claret igitur hinc & typũ ad incarnationis ſpectare myſteriũ, non ad ſubſtãtiam diuinitatis, ſed ad incarnationem. Sæpe nõnunq̃ etiam ad cauſam pertinet, cum dicitur factus. Nam ſi ad diuinitatem refers, ergo & in opprobrium deus factꝰ eſt. Sic enim habes: Tu autem Pſal. 88.
repuliſti, et ad nihilum redegiſti, diſpuliſti Chriſtũ tuũ. Et infra: Factus eſt in opprobrium vicinis ſuis. Et vicinis, inquit, non ciuibus, non domeſticis, non adhęren- F
tibus: Quoniã qui adhęret domino, vnus ſpiritus eſt. 1. Cor. 6.
Qui vicinus eſt, nõ adhæret. Factus eſt in opprobriũ, quia crux domini Iudæis ſcandalum, Græcis ſtultitia. Nam ſapientibus per eandem crucem excelſior factus eſt cælis, excelſior angelis, & melioris teſtamẽti factus eſt ſponſor, ipſe qui erat prioris. Vide q̃ non refugiam iſta, vt etiam congeram. Sed quomodo factus ſit conſidera: primũ q; purificatione facta cõſedit in dextra magnitudinis in excelſis, tãto melior factus angelis. Vbi purificatio hoſtia, vbi hoſtia corpus, vbi corpus oblatio, vbi munus oblationis: ibi ſacrificiũ paſſionis. Deinde ſponſor melioris teſtamẽti. Vbi teſtamẽtum, mors neceſſe eſt pręcedat teſtatoris, ſicut ſubter eſt ſcriptum. Heb. 7.
Mors autem non ad diuinitatis æternitatẽ, ſed ad fragilitatem refertur humanam. Excelſior quoq; cælis factus quomodo ſit oſtenditur. Immaculatus, inquit, ſegregatus a peccatoribus, & excelſior cęlis factus, qui nõ habet quotidie neceſſitatem, ſicut ſacerdotes prius pro ſuis delictis hoſtiã offerre, deĩde pro populi. Hoc enim fecit ſemel ſe offerẽdo, ſicut ſcriptũ eſt. Nemo excelſior

G factus dicitur, niſi qui in aliquo fuerit humilior. In eo
igitur excellentior factus eſt, ſedendo ad dexteram pa-
tris, in quo ſe minor angelis fact⁹ obtulit paſſioni. Po-
Philip. 2. ſtremo ipſe Apoſtolus ad Philippenſes ait quod in ſi-
militudinem hominis factus eſt, ſpecie inuentus vt ho
mo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad
mortem. Vide vbi factus ſit: in ſimilitudine, inquit, ho
minis, non in poteſtate dei. Et factus obediens vſq; ad
mortem, vt obediẽtiam quidem hominis habuerit, re-
gnum diuinitatis. Quantis igitur adhuc vtemur excẽ-
plis ad incarnationem vel aliquid referẽdum eſſe quod
factus eſt. Quod autem & factum eſt, idem eſt & crea-
Pſal. 148. tum. Dixit enim, & facta ſunt: mãdauit, & creata ſunt.
Creatũ quoq; ſupra oſtẽdimus in libro primo de incar-
natione dictum videri. Ipſe etiam Apoſtolus aſſerẽdo
ſeruiẽdum non eſſe creaturæ, ſignificauit ex deo filium
non creatum eſſe, ſed genitũ. tamen etiam alibi vt ma-
Prouer. 8 nifeſtaret quomodo in Salomone ſit lectũ, Dominus
creauit me: quid in Chriſto creatũ eſſet, oſtẽdit. Itaq; to
Heb. 2. tius ſeriem capitis recẽſeamus. Sic enim habes: Ergo
quia filii participes ſunt ſanguinis & carnis, et ipſe ſimi
liter particeps factus eſt eorundem, vt per mortem de-
ſtrueret hunc, qui mortis habebat imperiũ. Quis ergo
eſt qui nos participes ſuæ voluit eſſe carnis & ſangui-
nis? Vtiq; dei filius. Quomodo niſi per carnem parti-
ceps factus eſt noſter, aut per quã niſi per corporis mor
tem, mortis vincula diſſoluit? Morti enim mors facta
H eſt ſuſceptio mortis in Chriſto. Ergo de incarnatione
propoſuit. Videamus ſequentia. Nec enim ſtatim an-
gelos, inquit, aſſumpſit, ſed ſemẽ Abrahę, vnde habuit
per omnia fratrib⁹ ſimilari, vt miſericors fieret & fide-
lis particeps ſacerdos a deo, vt expiaret peccata populi.
Ibidem. In quo enim paſſus eſt ipſe & tentatus, poteſt & tenta
tos iuuare. Propter quod fratres ſanctiſſimi vocationis
cæleſtis participes intuemini apoſtoli & principem ſa
cerdotum confeſſionis noſtræ Ieſum fidelem eſſe crea-
tori ſuo, ſicut Moyſes in domo eius aſſerit. Hæc nem-
pe verba ſunt Apoſtoli. Videtis in quo creatũ dicat, in
quo aſſumpſit, inquit, ſemẽ Abrahæ. corporalem vtiq;
generationem aſſerit. In quo autem niſi in corpore ex-
piauit populi peccata? In quo paſſus eſt niſi in corpo-
re? ſicut & ſupra diximus: Chriſto paſſo ſecundũ carnẽ.
In quo ſacerdos niſi in eo quod ſacerdotali aſſũpſit ex
genere? Et ſacerdos enim aliquid debet offerre, & ſecũ-
dum legẽ in ſancta intrare. Per ſanguinem ergo, quia
ſanguinem taurorum hircorumq; repudiauerat deus,
I hunc vtiq; ſacerdotẽ per ſuum ſanguinem, ſicut legiſti,
in ſancta ſanctorum cæli ſumma penetrantem oporte-
bat intrare, vt æterna noſtrorum eſſet ablutio peccato-
rum. Idem ergo ſacerdos, idem & hoſtia, & ſacerdotiũ
tamen & ſacrificium humanæ cõditionis officium eſt.
Nam & agnus ad immolãdum ductus eſt, & ſacerdos
erat ſecũdum ordinẽ Melchiſedech. Nemo igitur vbi
ordinem cernit humanę conditionis, ibi ius diuinitatis
adſcribat. Nam & illum Melchiſedech per quẽ Abra-
ham hoſtias ſuas obtulit, non angelũ vtiq; ſecundũ Iu-
daica ludibria intelligit eccleſia, ſed virum ſanctũ, ac ſa-
cerdotem dei, qui typum gerẽs domini, & ſine patre &
ſine matre, & ſine generationis enarratione, & ſine ini-
tio & ſine fine deſcribitur, vt oſtenderet ſempiternũ fi-
lium dei in hunc mundũ eſſe venturum, qui & ſine pa-
tre ſecundũ incarnationẽ natus eſt, & ſine matre ſecun-
dum diuinam generationẽ, & ſine enarratione genera-
Eſa. 55. tionis, quia ſcriptũ eſt: Generationem autem eius quis
enarrabit? Ergo illũ Melchiſedech in Chriſti typo ſa-
cerdotem dei accipimus. Sed illum in typo, hunc in ve-
ritate. typus autem vmbra eſt veritatis. Illum in nomi
ne vnius ciuitatis, hunc regem in recõciliationẽ totius
2. Cor. 5. mundi: quia ſcriptũ eſt: Deus erat in Chriſto mundum
reconcilians ſibi, hoc eſt ſempiterna diuinitas. Aut ſi pa
ter in filio, ſicut filius in patre, & ſubſtantię vtiq; & ope-

rationis vnitas nõ negatur. Quomodo autem negare k
merito poſſunt etiam ſi velint, cum ſcriptum ſit: Pater Ioan. 14.
autem in me manẽs ipſe loquitur, & opera quæ ego fa
cio, ipſe facit? Nõ dixit, & ipſe facit, ne ſimilitudinẽ ma
gis q̃ vnitatem operis æſtimares. Sed dicẽdo, quæ ego
facio, ipſe facit: manifeſtum reliquit quod vnũ opus pa
tris & filii credere debeamus. Deniq; vt ſimilitudinem
operum, non vnitatem voluit intelligi. Qui credit, in-
quit, in me: opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Bene hic
interponẽdo, & ſimilitudinem nobis donauit, vbi vni-
tatem naturalem negauit. Vnũ eſt igitur opus patris
& filii, etiam ſi non placet Arrianis.

Quod patris & filii vnum ſit regnum, & non diui-
ſum, ſicut Arriana ſæuitas aſſerit. Cap. VI.

QVERO autem quomodo regnũ velint pa
tris & filii eſſe diuiſum, cum dominus dixe-
rit: vt ſupra oſtendimus: Omne regnũ inter Matt. 12.
ſe diuiſum, facile deſtruetur. Et ideo ad ex-
cludendum Arrianę ſacrilegium ſæuitatis, vnum im-
perium patris & filii etiam Petrus ſanctus aſſeruit di-
cens: Quapropter ſatisagite fratres certam vocatio- 2. Petri. 1.
nem & collectionem facere. Hæc enim facientes nõ er-
rabitis. Sic enim abundantius miniſtrabitur introitus
in æternum imperium dei & domini noſtri cõſeruato-
ris Ieſu Chriſti. Aut ſi quis de Chriſti tãtum imperio L
dictum putat, & ideo ſic accipit, vt patrem filiumq; po-
teſtate ſecernat, is tamẽ & regnũ filii fatebitur, & æter
num. Itaq; non ſolum duo inducẽt regna diuiſa, vt ob-
noxia ſint defectui, ſed etiam cũ regna cõparabilia nul-
la ſint dei regno, quod filii eſſe etiã ſi velint negare, non
poſſunt: aut contra ſuam ſententiam ridebũt, vt idem
patris & filii regnum eſſe fateantur. Aut, quod ſacrile-
giũ eſt dicere, Ius patri regni minoris adſcribent. Aut,
quod contrariũ eſt, quem minorẽ diuinitate impie me-
morant, eius regnum fatebuntur æquale. Sed hoc non
quadrat, nõ congruit, non cohæret. Dicãt igitur vnum
eſſe regnum, ſicut nos dicimus & probamus. Proba-
mus autem nõ noſtris, ſed cæleſtibus teſtimoniis. Pri
mum enim etiam aliis exemplis diſce regnum cælorũ
regnum filii eſſe. Ipſe enim dixit: Amen amen dico vo
bis, quoniam ſunt aliqui de iſtis aſtantibus qui non gu Marci. 9.
ſtabunt mortem, donec videãt filium hominis venien
tem in regnum ſuũ. Dubitari ergo non poteſt quod ſit
regnum filii dei, ſed accipe ipſum eſſe regnũ filii quod
patris eſt. Amen dico vobis quod ſunt quidam circum
ſtantium qui non guſtabunt mortem donec videãt re-
gnum dei venientis in virtute. Eo enim vſq; regnũ eſt, M
vt vnum ſempiternũ. Idem hæres, eadẽ merita, idem
ſponſor: quomodo nõ idem regnum, cũ præſertim ipſe
de ſe filius dixerit: Tũc iuſti fulgebũt ſicut ſol in regno Matt. 13.
patris ſui? Quod enim patris eſt per maieſtatis ꝓprie-
tatem, id etiam filii eſt per eiuſdem claritudinis vnita-
tem. Ergo & patris regnũ ſcriptura dixit, & filii. Acci-
pe nunc quod vbi regnũ dei dicit, nec patris nec filii ſe-
parat poteſtatem, quia & patris vnum & filii regnum
vno dei nomine comprehẽdit: ſicut habes: Cum vide-
ris Abraham, Iſaac, & Iacob, & omnes ꝓphetas in re-
gno dei. An negamus in regno dei prophetas eſſe, cũ
& latroni dicenti, Memẽto mei cum veneris in regnũ Luc. 23.
tuum: reſponderit dominus: Amen amen dico tibi, ho
die mecum eris in paradiſo? Aut quid eſt eſſe in regno
dei, niſi ęternam neſcire mortem? Qui autem neſciunt
æternam mortẽ, vident filiũ hominis venientem in re-
gnum ſuũ. Quomodo ergo poteſt non in poteſtate ha
bere quod donat, dicẽs: Tibi dabo claues regni cælorũ? Mat. 16.
Et videto diſtãtiam. Seruus aperit, dominus largitur.
Iſte per ſe, ille per Chriſtũ. Famulus claues accipit, do-
minus ordinat poteſtates. Aliud ius donãtis, aliud diſ
penſantis obſequium eſt. Vnũ igitur patris & filii re-

A gnum euidenter eſt declaratum. Sic & apoſtolus Pau
Ephe. 5. lus aſſerunt dicens: Hoc autem ſcitote, ꝙ omnis impu-
dicus, aut immūdus, aut auarus, qđ eſt idololatria, non
habet hereditatem in regno Chriſti et dei. Ergo vnum
regnum, et vna diuinitas. Vnam diuinitatem lex pro-
bauit, quæ dicit vnum deum. Probauit & Apoſtolus
Col. 2. dicēdo de Chriſto: In quo habitat omnis plenitudo di-
uinitatis corporaliter. Si enim iuxta Apoſtolum, ple-
nitudo oīs corporaliter diuinitatis in Chriſto eſt, aut
vnius diuinitatis patrem & filium fatebūtur: aut ſi pa-
tris & filii diuinitatem cupiūt ſeparare, cum omnium
plenitudinē diuinitatis corporaliter filius habeat, quid
eſt quod patri æſtimant amplius adſcribēdum, cū am-
plius nihil ſit plenitudine, & plenitudo perfectio ſit? Er-
go vna diuinitas.

Quod vna ſit maieſtas, & vna gloria, vna quoq; ſub-
ſtantia patris & filii, cum redargutione Arrianorum.
Et quemadmodum fraudem eorū cauere debeamus.
Caput VII.

IMAGINEM autem vnam & ſimilitu-
nem vnā ſupra diximus. Supereſt vt vnius
quoq; maieſtatis patrē filiuq; doceam⁹. Nec
longe aberit. Cum enim ipſe dixerit de ſe fi-
Matt. 25 lius: Cum autem venerit filius hominis in maieſtate
B ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem
maieſtatis ſuæ. Ecce filii expreſſa eſt maieſtas. Acci-
piant nunc, vt dubitare nō poſſint, ꝙ patris & filii vna
Luc. 9. maieſtas ſit. Ipſe enim dominus dixit: Nam qui me e-
rubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis eru-
beſcet cū venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorū
angelorum. Quid eſt: Et ſanctorū angelorū, niſi ꝙ ho-
norāt & ſerui domini dignitatē ſuam? Ergo ad filium
& patrem retulit, nō vt angeli habeant cū patre & filio
æquale conſortiū, ſed vt præminētem gloriam dei cer-
nant. Neq; enim ſuam maieſtatē angeli habēt: ſicut le-
ctum eſt de filio, Cū ſederit in ſede maieſtatis ſuæ: ſed
aſſiſtūt vt patris & filii gloriam videāt quibus aut poſ-
ſunt aut merentur aſpectibus. Deniq; ipſa ſe explanant
verba diuina, vt intelligas illam gloriā & patris & filii
cū angelis nō eſſe communem. Sic enim habes: Cum
autē venerit filius hominis in maieſtate, & omnes an-
geli cum eo. Et vt doceret vnam maieſtatē & vnā glo-
riam eſſe patris & ſuam, ipſe in alio libro ait: Et filius
cōfundet eum cū venerit in gloria patris ſui cum ange-
lis ſāctis. Illi in obſequio, hic in gloria. Illi in comitatu,
iſte in ſuggeſtu. Illi ſtāt, hic ſedet. Vt verbo tamē vſus
vtamur humani, hic iudicat, hi miniſtrant. Diuine au-
C tem non præmiſit maieſtatem patris, & ſubdidit ſuam
& angelorū, ne de ſuperioribus ad inferiora feciſſe gra-
duum quendā ordinem videretur. Sed quod pater infe-
rior videri nō poterit, præmiſit maieſtatem ſuā, & ad-
didit patris & angelorum, ne ſe mediū inter patrem &
angelos nominando, vt ab angelis ad patrē p ſui quoq;
incremēta feciſſe quendā videretur aſcenſum, aut a pa-
tre rurſus ad angelos per ordinē cum ſui etiam diminu-
tione crederetur fuiſſe deſcenſum. Nam nos qui vnam
diuinitatē patris cōfitemur: diuerſum, vt Arriani, non
putamus. De ſubſtātia autē imperator Auguſte quid
loquar? Vnius filium cū patre eſſe ſubſtantiæ, cū ima-
ginem paternæ ſubſtantiæ filiū legerimus, vt in nullo
ſecūdum diuinitatē a patre intelligas diſcrepare. Iuxta
Ioan. 16. hanc imaginem dixit: Omnia quæ pater habet, mea
ſunt. ergo nec ſubſtantiam in deo poſſumus denegare.
Neq; enim inſubſtantiuus eſt quod aliis dedit habere
ſubſtantiā, licet alia ſit ſubſtantia dei, alia creaturę. Nō
poteſt inſubſtantiuus filius dei eſſe, per quē cūcta ſubſi-
Pſal. 138. ſtunt. Et ideo ait: Non eſt abſconditum os meū quæ fe-
ciſti in abſcondito, & ſubſtātia mea in inferioribus ter-
ræ. Virtuti enim & diuinitati, ea quæ ante cōſtitutio-
nem mūdi, vel inperſpicabili maieſtate ſunt geſta, abſ- D
condita eſſe non poterant. Legimus ergo ſubſtātiam.
Sed dices de incarnatione dictam eſſe ſubſtantiā. Inte-
rim nomen ſubſtantiæ lectū probaui, & lectum nō pro
patrimonio, vt dicitis. Iam ſi placet accipiamus ſecun-
dum myſterium in inferioribus Chriſti fuiſſe ſubſtan-
tiam. Etenim vt defunctorū animas in ſui corporis ani-
ma liberaret, vincula mortis ſolueret, peccata donaret,
operatus eſt in inferno, et tamē quid obſtat quo minus
illam diuinam intelligas ſubſtātiam, cū deus ita vbiq;
ſit, vt ei dictum ſit: Si aſcēdero in cęlum, tu illic es: ſi de- Ibidem.
ſcendero ad infernum, ades. Deniq; ad ſubſtantiam di-
uinam denitādam eſſe intellectū, ſequentibus declara-
uit dicens: Inoperatū meum viderūt oculi tui. eo quod Ibidem.
non in operis factura ſit filius, ſed verbū genitum pote-
ſtatis æternæ. ἀνεπέργαστον enim dixit, hoc eſt, inope-
ratum atq; increatum verbū ſine alicuius creaturæ te-
ſtimonio ex patre natum, & tamē abundātius aliis ad
ſubſtantiā teſtimoniis. Sit iſta hoc loco ſubſtantia cor-
poralis, dummodo nō opus dei filium, ſed inoperatum
eius diuinitatē & ipſe fatearis. Scio autem aliquos di-
cere inoperatum eſſe etiam incarnationis myſterium,
quod non ſit virilis copulæ vſu operatum, quod partus
eſt virginis. Si ergo plerique hoc loco nec Mariæ par-
tum opus eſſe dixerunt, tu Arriane opus putas eſſe dei
verbum? At hic tantum ſubſtātiam legimus. Nonne E
& alibi: Portæ effractæ ſunt, montes ceciderunt, & re-
uelata eſt ſubſtantia: nunquid hic & creatura ſignifica-
tur? Solent enim aliqui dicere pecuniariam eſſe ſubſtā
tiam. Ergo ſi ad hunc ſenſum refers, ideo ceciderūt mō
tes, vt pecuniariū patrimoniū cerneretur. Sed ſi memi-
nerimus qui montes ceciderunt: illi vtiq; de quibus di-
ctum eſt, Si habueritis fidē ſicut granum ſinapis, dice- Matt. 21.
tis huic monti, tollere, & iactare in mare. Montes ergo
ſunt altitudines ſe extollentes. Deniq; in græco, regna
ceciderūt, habetur. Quæ regna, niſi Satanæ, de quo di-
xit dominus: Quomodo ſtabit regnū ipſius? Ipſos er- Mat. 12.
go legimus mōtes, quę regna ſunt diaboli. Ideoq; iſtis
cadentibus regnis de corde fidelium, reuelatum eſt pa
ternæ dei filiū Chriſtum eſſe ſubſtantiæ. Qui ſunt etiā
vel illi & ipſi mōtes ærei, de quorū medio quatuor cur-
rus procedunt? Aduertimus altitudinē illam, & extol-
lentem ſe aduerſus ſcientiam dei, verbu domini corruiſ
ſe, cū diceret dei filius: Obmuteſce, & exi immunde ſpi- Marci. 1.
ritus. De q̄ & in, Propheta dixit: Ecce ego ad te mons Hiere. 51.
corrupte. Iſti ergo ceciderunt montes, & reuelatū eſt ꝙ
eſſet in Chriſto diuina ſubſtantia, dicētibus iis qui vi-
derunt: Vere filius dei eſt. Nō enim humana ſed diui-
na poteſtate dæmoniis imperabat. Hieremias quoq;
dicit: Super montes accipite luctū, & ſuper ſemitas de- Hiere. 9.
ſertas planctum, quia defecerunt eo quod nō ſint homi-
nes, non acceperunt vocē ſubſtantiæ, a volatilibus vſq; F
ad iumenta expauerunt & perierūt. Nec præterit etiā
alibi cū fragilitates exponeret conditionis humanę, vt
ſuſceptam a ſe infirmitatē carnis, & affectū noſtræ mē
tis oſtenderet, dixiſſe domino per prophetā: Memēto Pſal. 88.
domine quæ eſt ſubſtantia mea. Quod in natura fragi
litatis humanæ dei filius loquebatur, de quo ſupra, vt
incarnationis myſteriū reuelaret, ait: Tu vero repuli-
ſti domino, & pro nihilo diſpuliſti Chriſtum tuū, euer-
tiſti teſtamentū ſerui tui, prophanaſti in terra ſanctita-
tem eius. In quo vtiq; ſerui dixit niſi in carne, quod nō
rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemet-
ipſum exinaniuit ſerui formam accipiens, in ſimilitudi
nem hominū factus, ſpecie inuētus vt homo? Mea er-
go ſuſceptione ſeruus, ſua domin⁹ poteſtate eſt. Quid
illud quod habes: Quoniam qui ſtetit in ſubſtātia do-
mini: Et alibi: Et ſi ſtetiſſent in ſubſtātia mea, & audiſ- Hiere. 23.
ſent verba mea, & ſi docuiſſent verba mea, & ſi docuiſ-
ſent plebem meā, auertiſſem eos a nequitiis & conuen
tionibus ſuis? Quomodo negant dei eſſe ſubſtātiam,

G quomodo verbum ſubſtantiæ, quod crebẽrimũ in ſcri
pturis eſt, putãt eſſe vitam, cum in deo eſſe nõ abnuãt?
Non igitur verbum, ſed vim verbi fugiunt, quod no=
lunt verũ eſſe dei filium. Nam licet humano verbo nõ
poſſit diuinæ generationis ſeries cõprehendi, tamẽ iu=
dicarunt patres fidem ſuã tali proprie & ἐπιούσιον ſer=
mone ſignandam, autoritatẽ ſecuti prophetæ, qui ait:
Qui ſtetit in ſubſtantia dei, & vidit verbum eius. Se=
cundum impietatem igitur ſuam propoſitũ ſubſtantię
verbum recipiunt Arriani. Secundũ pietatem autem
fidelium comprobatũ repudiãt & refutant. Nam quid
eſt aliud cur homouſion patri nolint filiũ dici, niſi quia
nolunt iterum dei filium confiteri? ſicut autor ipſorum
Euſebius Nicomedienſis epiſtola ſua prodidit dicens:
Si verum, inquit, dei filium & increatum dicimus, ho=
mouſion cum patre incipimus cõfiteri. Hæc cũ lecta eſ=
ſet epiſtola in concilio Niceno, hoc verbum in tractatu
fidei poſuerunt patres, quod viderunt aduerſariis eſſe
formidini, vt tanq̃ euaginato ab ipſis gladio, ipſorũ ne=
fandæ caput hæreſis amputarent. Fruſtra autem ver=
bum iſtud propter Sabellianos declinare ſe dicũt, & in
eo ſuam imperitiam produnt. Homouſion enim aliud
alii, non ipſum eſſe ſibi. Recte ergo homouſion patri fi
lium dicimus, quia verbo eo & perſonarũ diſtinctio, &
H naturę vnitas ſignificatur. An negare poſſunt vſian le
ctam, cum panẽ ἐπιούσιον dominus dixerit. Et Moy=
ſes ſcripſerit, ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος. Aut
quid eſt vſia, vel vnde dicta, niſi quod ſemper ma=
neat? Cui enim eſſe eſt ſemper, deus eſt: & ideo manẽs
ſemper, vſia dicitur diuina, & propterea ἐπιούσιος pa=
nis, quod ex verbis ſubſtãtia, ſubſtãtiam manẽtis cor=
di & animę ſubminiſtret. Scriptum eſt enim: Et panis
cõfirmat cor hominis. Seruemus igitur pręcepta ma=
iorum, nec hereditaria ſignacula auſi rudis temeritate
violemus. Librum ſignacũ illum propheticũ nõ ſenio=
res, non poteſtates, non angeli, non archangeli aperire
auſi ſunt, ſoli Chriſto explanandi eius prærogatiua eſt
ſeruata. Librum ſacerdotalem quis noſtrum deſigna=
re audeat, ſignatum a confeſſoribus, & multorum iam
martyrio conſecratum? Quem igitur deſignare cona=
ti ſunt, poſtea tamen damnata fraude ſignarunt. Qui
violare non auſi ſunt, confeſſores & martyres extiterũt.
Quomodo fidem eorũ poſſumus denegare, quorũ vi=
I ctoriam prędicamus? Nemo metuat, nemo formidet,
plus confert fidelibus qui minatur. Venenatę ſunt blã
ditiæ perfidorũ, tunc cauẽdæ, cum id quod negant, præ
dicare ſe ſimulant. Sic decepti ſunt & ante qui facile cre
diderunt, vt ibi perfidiæ laqueos inciderent, vbi fidẽ eſ=
ſe credebant. Qui dicit, inquit, Chriſtũ creaturã ſecun=
dum cæteras creaturas, anathema ſit. Audierunt ſim=
Prou. 14. plices, & crediderunt. Innocẽs enim, ſicut ſcriptum eſt,
credit omni verbo. Audierunt ergo & crediderunt pri=
mi, decepti ſomno: ac velut aues intenti ad eſcam fidei,
extentũ ſibi laqueum non cauerunt. Ita dum fidem ſe=
quuntur, hamum nefandæ fraudis attrectauerunt. Et
Matt. 10. ideo, Eſtote, inquit, aſtuti ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſi=
cut columbæ. præmittitur aſtutia, vt ſit tuta ſimplici=
tas. Sunt enim ſerpẽtes euãgelici, qui exuunt veterem
Col. 3. vſum, vt induant nouos mores, ſicut ſcriptũ eſt: Expo=
liantes veterem hominẽ cum actibus ſuis, & induẽtes
nouum ſecundum imaginẽ eius qui creauit eũ. Diſca=
mus ergo depoſitis vetuſti hominis exuuiis, angelico=
rum ſerpentium vias, vt more ſerpentiũ ſeruare caput,
fraudẽ cauere nouerimus. Satis fuerat dicere, Qui di=
cit creaturam Chriſtũ, anathema ſit. Cur bonæ confeſ
ſioni Arriane venena permiſces, vt totum corpus con
tamines? Addẽdo enim, ſecundum cęteras creaturas,
nõ creaturam Chriſtũ negas, ſed creaturam dicis eſſe.
Diſſimilem creaturam enim dicis, etſi præſtantiorem
cæteris aſſeras creaturis. Deniq; Arrius huius impie=
tatis magiſter dei filium creaturã dixit eſſe perfectam,
ſed non ſicut cæteras creaturas. Vides igitur hæredi= k
tario patris veſtri vos vſos eſſe ſermone. Sat eſt creatu
ram negare, quid opus fuit addere, ſed nõ ſicut cęteras
creaturas? Decide quod putruit, ne ſerpat contagio. ve
nenum habet, mortem affert. Deinde dicis interdum
deum Chriſtum, ſed ita dic deũ, vt deum verũ, vt ple=
nitudinem ei paternæ diuinitatis aſſignes. Sunt enim
qui dicantur dii, ſiue in cęlo, ſiue in terra. Nõ enim per= 1. Cor. 8.
functorie nũcupandus deus, ſed ita vt eãdem diuinita=
tem prædices in filio quam pater habet: ſicut ſcriptum
eſt: Sicut enim pater vitã habet in ſemetipſo, ſic dedit Ioan. 5.
& filio vitam habere in ſemetipſo. Dedit vtiq; quaſi fi=
lio per generationem, nõ quaſi inopi per gratiam & po
teſtatem. Dedit ei iudicium facere, quia filius hominis
eſt. Vide quid addidit, ne tu calumniens ex verbo. Fi=
lium hominis legis, & accipiẽtem arguis. Negas ergo
deum, ſi non omnia filio quæ dei ſunt, deferũtur. Cum
enim dixerit: Omnia quæ pater habet, mea ſunt: cur tu Ioan. 16.
non omnia quæ diuinæ naturę ſunt, etiam in filio con
fiteris? Nam qui dicit: Omnia quæ pater habet, mea
ſunt: quid excipit q̃d non habet? Quid eſt quod ἐμφα=
ζῶς q̃ fideli magis ſermone commemores quod mor=
tuos reſuſcitauerit, maria pede tranſierit, infirmitates
hominũ curauerit? Hęc etiã ſeruulis ſuis pręſtitit. Plus
iſta miror q̃d tantã dederit poteſtatẽ hominib⁹. Aliq̃d
de Chriſto audire deſidero, q̃d ſpeciale ſit Chriſti, quod
cũ iis quę creata ſunt, nõ poſſit eſſe cõmune. Quia geni
tus qui vnicus eſt dei fili⁹, quod deus verus, quod deus
ex deo vero, q ad dexterã patris ſedet: vbiq; lego confeſ
ſum patris & filii. ſemper ad dexterã filius ſedet. Num=
quid melior filius patre? Nõ hoc dicimus. Sed charitas
dei ignorat, humana iniquitas derogat. Sciuit pater fe=
rendas eſſe de filio quęſtiones, præbuit nobis q̃d ſeque= L
remur pietatis exẽplũ, ne filio derogemus. Vno tamẽ
loco ſtantẽ ad dexterã dei Ieſum Stephanus vidiſſe di=
xit. Et hoc dixit, ne quã hic moueas quęſtionẽ. Cur enĩ
vbiq; ad dexterã ſedere oſtẽditur, vno legit̃ in loco ſta=
re? Sedet quaſi iudex viuorũ & mortuorum, ſtat quaſi
aduocatus ſuorũ. Stabat ergo quaſi ſacerdos, quãdo pa
tri hoſtiã boni martyris offerebat, ſtabat quaſi bono lu
ctatori brauiũ tãti p̃ſul certaminis redditurus. Accipe
& tu ſpiritũ dei, vt iſta diſtinguas, ſicut accepit & Ste=
phanus, et dicas ſicut dixit et martyr: Ecce video cælos Actu. 7.
apertos, & filiũ hominis ſtantẽ ad dexterã dei. Qui cę=
los ap̃tos habet, Ieſum ad dexterã dei cernit. Qui clau=
ſos oculos habet mẽtis, Ieſum ad dexterã dei nõ videt.
Cõfiteamur ergo Ieſum ad dexterã, vt cęlum & nobis
aperiatur. Claudũt ſibi cęlũ qui aliter cõfitentur. Quod
ſi qui obiiciũt quod fili⁹ ſtabat, oſtẽdant hoc loco q̃d pa=
ter ſedebat. Nam licet filiũ hominis ſtare dixerit, tamẽ
hoc loco nec patrẽ ſedere memorauit. Vt autẽ euiden=
tius cognoſceret̃ nulla eſſe ſtantis iniuria, ſed poteſtas,
filiũ Stephanus obſecrat vt ſe amplius cõmendaret pa
tri, dicẽs: Dñe Ieſu, recipe ſpiritũ meũ. Et vt eandẽ pa=
tris & filii poteſtatẽ eſſe oſtẽderet, repetiuit dicẽs: Dñe, M
ne ſtatuas illis hoc peccatũ. Hoc dñs in paſſione ꝓpria
quaſi filius hominis patri dicit. Hoc & Stephanus filiũ
dei in ſuo martyrio deprecatur. cũ eadẽ gratia a patre fi=
lioq; depoſcitur, eadẽ potẽtia declarat̃. Aut ſi voluit Ste
phanũ patri dixiſſe, videãt q̃d ꝓpria teſtificatione ſigni
ficẽt. Licet nos iſta nõ moueãt, aduertãt tamẽ qui totũ
in litera cõſtituũt, et in ordine, q̃d filius p̃us rogat̃. Nos
autẽ & ſecũdũ eorũ interpretationẽ oſtẽdimus vnitatẽ
paternę maieſtatis & filii. Nã cũ & pater rogatur & fi=
lius: ęqualitas precationis, operationis indicat vnitatẽ.
Si autẽ illis nõ placet filio dictũ Dñe, videmus q̃d etiã
dñm eũ negare conãtur. Sed iã quod martyris tanti co
rona p̃ceſſit, ſtudia certaminis relaxem⁹, ferias hodier=
ni ſermonis habeamus. Proſequamur ſanctũ martyrẽ
laudib⁹, ſicut poſt magna decebat certamina vulnerib⁹
quidẽ aduerſarii cruẽtatũ, ſed Chriſti p̃miis coronatũ.

A CAPITA LIBRI QVARTI.

Quod non mirũ videatur quod humanum genus er-
rauerit de filio dei, cũ & Angeli non potuerint my-
ſterium domini Ieſu Chriſti cognoſcere niſi per re-
uelationem, vt ex hoc oſtẽditur quod dum domino
cælos aſcendente multitudo Angelorũ triumphali
agmine præcurrerent, Tollite portas principes ve-
ſtras &c. alii ſtupẽtes dixerũt: Quis eſt iſte rex glo-
riæ? Et quomodo nos cęlũ aſcẽdere poſſimus. Quo-
modo etiam portas noſtras Chriſto aperire debea-
mus. Caput I.
De confutatione Arrianorum ex ſolutione queſtionũ
quas faciũt ex illis verbis Apoſtoli: Omnis viri ca-
put Chriſtus eſt &c. Et iſtis: Qui autem plantat, &
qui rigat, vnum ſunt. Caput II.
De ſolutione obiectionis Arrianorũ ſumptę ex verbis
domini dicentis: Amen amen dico vobis, nõ poteſt
filius facere a ſe quicquã niſi quod viderit patrem fa-
cientem, cum euidenti & multiplici eorum redar-
gutione. Caput III.
De ſolutione obiectionum quibus impii hæretici inæ-
qualitatẽ patris & filii probare contẽdunt. Ca. IIII.
De ſolutione quæſtionis quã pleriq; faciunt ex eo quod
ſcriptum eſt: Sicut me miſit viuens pater, & ego vi-
uo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe vi-
uit propter me. Caput V.
De ſolutione obiectionis quam Arriani ſumũt ex hoc
quod dñs dixit: Hæc infirmitas non eſt ad mortem.
B Caput VI.
De diſſolutione obiectionis quã Arriani ex hoc faciũt
quod a domino dictũ legitur: Ego ſum vitis vera, et
pater meus agricola eſt. Caput VII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE FIDE AD GRATIANVM AVGVSTVM LIBER IIII.

Quod nõ mirum videatur quod humanum genus
errauerit de filio dei, cum & angeli nõ potuerint myſte
riũ domini Ieſu Chriſti cognoſcere niſi per reuelatio-
C nem, vt ex hoc oſtenditur quod dũ domino cælos aſcẽ-
dente multitudo angelorum triũphali agmine præcur
rerent, Tollite portas principes veſtras &c. alii ſtupen
tes dixerũt: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et quomodo nos
cælum aſcendere poſſimus. Quomodo etiã portas no
ſtras Chriſto aperire debeamus. Caput I.

CONSIDERANTI Imperator Auguſte, qua ra
tione ſic errauerit humanũ
gen⁹ de dei filio, pleriqueve
in diuerſa ſequerẽtur, nequa-
q̃ ſatis mirum videtur quod
errauit humana ſciẽtia de ſu
pernis, ſed qđ ſcripturis non
detulit obedientiam. Quid
enim mirum ſi myſteriũ dei
patris & domini Ieſu Chriſti, in quo ſunt om̃es theſau
ri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, per ſapiẽtiam mũdi
non potuerunt homines comprehendere, quod nec an-
geli cognoſcere niſi ex reuelatione potuerũt? Quis enĩ
potuit opinione magis q̃ fide ſequi dominũ Ieſum, nũc
de cæli altiſſimis inferna penetrantẽ, nunc ab inferis ad
cæleſtia reſurgentẽ, ſubito exinanitum vt habitaret in
nobis, nec vnq̃ imminutum, cum ſemper fili⁹ in patre,
& in filio pater eſſet? Dubitauit in eo ipſe prænuncius,
licet per ſynagogã & typum. Et dubitauit ipſe ante do- D
mini faciem deſtinatus. Deniq; miſſis diſcipulis inter-
rogat: Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus? Ob- Matt. 11.
ſtupuerũt & angeli cæleſte myſterium. Vnde cũ reſur
geret dominus, atq; illum quem dudũ ſecundum carnẽ
anguſtus ſepulchri locus texerat, reſurgentẽ ab inferis
cæli alta ſuſtinere nõ poſſent, hæſerunt etiam cæleſtia
opinionis incerto. Veniebat enĩ nouis victor redimi-
tus exuuiis, dominus in tẽplo ſancto ſuo. præibat ange
li & archangeli, mirantes ſpolium ex morte quęſitum.
Et quamuis ſcirent nihil deo accedere externe potuiſſe,
quia infra deũ omnia ſunt, tamẽ trophæa crucis, cuius
principium ſuper humeros eius, et triũphatoris æterni
manubias intuentes, quaſi eum quẽ emiſerant, cęli por
tæ capere nõ poſſent, licet nunq̃ eius capiant maieſta-
tem, maiorem viam quærebãt aliquam reuertẽti: adeo
nihil exinanit⁹ amiſerat: debuit tamẽ nouo victori no-
uum iter parari. Semper enim victor & pręcelſior æſti
matur. Sed quia æternæ ſunt iuſtitiæ portæ, eædemq;
noui & veteris teſtamẽti, quibus cęlũ aperitur, nõ mu-
tãtur vtiq;, ſed eleuãtur: quia nõ vnus homo, ſed totus
in omniũ redemptore mũdus intrabat. Trãſlatus erat
Enoch, raptus Helias. Sed non eſt ſeruus ſupra domi- Matt. 10.
num. Nullus enim aſcendit in cælũ, niſi qui deſcẽdit de Ioan. 3.
cælo. Nam & Moyſen, licet corpus eius non apparuit
in terris, nuſquam tamen in gloria cęleſti legimus, niſi
poſteaquã dominus reſurrectionis ſuæ pignore vincu-
la ſoluit inferni, & piorum animas eleuauit. Trãſlatus
ergo Enoch, rapt⁹ Helias, ambo famuli, ambo cũ cor-
pore, ſed nõ poſt reſurrectionem, non cũ manubiis mor
tis, & triumpho crucis, viderãt illos angeli. Et ideo do-
minum omniũ primum & ſolum de morte triumphã-
tem venire cernentes, tolli portas principibus impera- E
bant, cum admiratione dicentes: Tollite portas princi Pſal. 23.
pes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit
rex gloriæ. Erant tamen & in cęleſtibus qui ſtuperent,
qui admirarentur nouã pompam, nouã gloriã, & ideo
requirebãt: Quis eſt iſte rex gloriæ? Sed quod & ange
li proceſſus habent ſcientiæ, & capacitatẽ profectus ha
bent, habent vtiq; diſcretionem virtutis atq; prudẽtiæ.
Solus ſine proceſſu deus, & in om̃i perfectione ſemper
æternus eſt. Dicebant alii, illi vtiq; qui affuerant reſur-
genti, illi qui viderant vel iam cognouerãt: Dominus
fortis & potens, dominus potẽs in prælio. Iterum mul
titudo angelorum triũphali agmine præcinebant: Tol
lite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æter-
nales, & introibit rex gloriæ. Rurſus alii ſtupentes di-
cebant: Quis eſt iſte rex gloriæ? Vidimus eum nõ ha
bentem ſpeciẽ atq; decorem. Si ergo ipſe non eſt, Quis
eſt iſte rex gloriæ? Reſpondetur a ſciẽtibus: Dominus F
virtutum, ipſe eſt rex gloriæ. Ergo dominus virtutum
ipſe eſt filius. Et quomodo infirmũ Arriani dicũt, quẽ
dominum virtutum ſicut & patrẽ credimus? Quomo
do Arriani diſcretionem faciũt poteſtatis, cum domi-
num ſabaoth patrem, dominũ ſabaoth filiũ legerim⁹?
Nam & hoc ſic poſitũ pleriq; codices habent, quod do-
minus ſabaoth ipſe ſit rex gloriæ. Sabaoth autẽ inter-
pretes alicubi dominum virtutũ, alicubi regem, alicu-
bi omnipotẽtem interpretati ſunt. Ergo quoniam qui
aſcendit, filius eſt: qui aſcendit autem, dominus eſt ſa-
baoth: omnipotẽs vtiq; dei filius eſt. Quæ igitur age-
mus? quomodo aſcẽdemus ad cęlum? Sunt illic diſpo-
ſitæ poteſtates, ordinati principes, qui cæli ianuas ſer-
uant, qui aſcendẽtem interrogant. Quis me admittet
niſi omnipotentem annũciem Chriſtum? Clauſę ſunt
portæ, non cuicunq; aperiuntur, non quicunq; vult niſi
qui fideliter credit, ingreditur. cuſtoditur aula imperia-
lis. Sed eſto, indignus obrepſerit, latuerit principes por
tarum cæleſtium, diſcubuerit in cæna domini. ingreſ-
ſus dominus conuiuii videns nõ indutum nuptiale fi-
dei veſtimẽtum, proiiciet eum in tenebras exteriores,

G vbi ſit fletus,& ſtridor dentium,ſi fidẽ pacemq; non ſer
uet. Seruemus igitur nuptiale quod accepimus veſti=
mentum,nec Chriſto propria denegemus,quẽ omni=
potentem annũciant angeli,prophetæ ſignificant,apo
ſtoli teſtificantur,ſicut iam ſupra oſtẽdimus. Et fortaſ=
ſe non de iſtius tantũmodo cæli portis propheta dixe=
rit quod prætenbit.& alios enim cælos dei verbum pe
Heb.4. netrat,de quibus dictũ eſt: Habemus enim ſacerdotem
magnum,principẽ ſacerdotũ,qui penetrauit cælos,Ie=
ſum filiũ dei. Qui ſunt iſti cæli,non niſi & ii de quibus
Pſal.18. dicit propheta: Cæli enarrant gloriam dei? Stat enim
Apoc.3. Chriſtus ad ianuam mẽtis tuæ. Audi tu dicentẽ: Ecce
ſto ad ianuam,& pulſo. Si quis mihi aperuerit, ingre=
diar ad illum,& cœnabo cũ eo,& ipſe mecũ. Et eccleſia
Canti.5. domino dicit: Vox fratris mei pulſat ad ianuã. Ergo
ſecundũ ſuperius exemplum non ſolus ſtat,ſed præce=
dunt eum angeli,qui dicunt: Tollite portas principes
veſtras. Quas portas? Illas vtiq; de quibus & alibi di=
Pſal. 117 cit: Aperite mihi portas iuſtitiæ. Aperi ergo Chriſto
portas tuas,vt ingrediatur in te,aperi portas iuſtitiæ,
aperi portas pudicitiæ,aperi portas fortitudinis atq; ſa
Pſal.19. pientiæ. Crede angelis dicẽtibus: Et eleuamini portæ
ęternales,vt introeat in te rex glorię,dñs ſabaoth. Por
ta tua vocis fidelis canora confeſſio eſt,porta tua oſtiũ
Col.4. verbi eſt,quam ſibi Apoſtolus optat aperiri dicẽs: Vt
aperiatur mihi oſtium verbi ad eloquendũ myſterium
Chriſti. Aperiatur igitur Chriſto porta tua,nec ſolum
aperiatur,ſed etiam eleuetur,ſi tamẽ æternalis eſt,non
caduca. Scriptum eſt enim: Et eleuamini portæ æter=
Eſa.6. nales. Eleuatum eſt ſuperlimen Eſaiæ,quando Sera=
phim labia eius tetigit, & vidit regẽ dominũ ſabaoth.
Tunc ergo portę eleuabũtur,ſi ſempiternum,ſi omni=
H potentem,ſi inęſtimabilem,ſi incõprehenſibilẽ,ſi eum
qui & præterita omnia & futura omnia nouerit,filium
dei credas. Quod ſi præfinitæ poteſtatis & ſciẽtię,ſub=
iectumq; opinere,nõ eleuas portas æternales. Eleuen=
tur ergo portæ tuę,vt non Arriano ſenſu paruulus,nõ
puſillus,nõ ſubditus ad te Chriſtus introeat, ſed intret
in dei forma,intret cum patre,intret talis qualis eſt,&
cælum & omnia ſupergreſſus,& mittat tibi ſpiritũ ſan
ctum. Expedit tibi vt credas quod aſcendit,& ſedet ad
dexteram patris. Nam ſi eum inter creaturas & terre=
na impia cogitatione detineas,ſi nõ tibi abeat, nõ tibi
Ioan.16. aſcẽdat:nec paracletus ad te veniet,ſicut ipſe dixit: Nã
ſi ego non abiero,paracletus non veniet ad vos. ſi autẽ
abiero,mittam illum ad vos. Quod ſi inter terrena eũ
requiras,ſicut Maria Magdalene requirebat, caue ne
Ioan.20. & tibi dicat: Noli me tangere,nondum enim aſcẽdi ad
patrem meum. Portæ enim tuæ anguſtæ ſunt,capere
me nõ queunt,eleuari non queunt, intrare nõ poſſum.
Vade ergo ad fratres meos, hoc eſt ad alias portas æ=
ternales,quę cum Ieſum viderint eleuantur. Aeterna=
lis porta eſt Petrus,cui portæ inferi non præualebunt.
†vtpote. Aeternales portæ Ioãnes & Iacob⁹,vt portæ † filii to=
I nitrui. Eternales portæ ſunt eccleſiæ,vbi laudes Chri=
Pſal.72. ſti annũciare propheta deſiderans dicit: Vt annũciem
omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Grande
ergo myſterium Chriſti,quod ſtupuerũt & angeli. Et
ideo venerari debes & domini famulos, derogare non
debes. Ignorare nõ licet,& propterea enim deſcẽdit vt
credas. Si non credis,non deſcendit tibi, nõ tibi paſſus
Ioan.15. eſt. Si non veniſſem,inquit,& locutus fuiſſem his, pec
catum non haberent. Nunc autem excuſationem non
habẽt de peccato ſuo. Qui me odit, & patrẽ meũ odit.
Quis igitur odit Chriſtũ niſi qui derogat? Sicut enim
amoris eſt deferre,ita odii eſt derogare. Qui odit,quę=
ſtiones mouet:qui amat,reuerentiam defert.

De confutatione Arrianorũ ex ſolutione quęſtionũ
quas faciũt ex illis verbis Apl̃i: Om̃is viri caput Chri=
ſtus eſt &c. Et iſtis: Qui autẽ plãtat,et q rigat,vnũ ſũt.

Caput II. K

ITAQVE diſcutiamus eorum alias quę=
ſtiones. Scriptum eſt,inquiunt: Omnis viri 1.Cor.11.
caput Chriſt⁹ eſt,caput autem mulieris vir,
caput autem Chriſti deus. Qua in quęſtio=
ne dicant velint verum coniungere, an diuidere hæc
quatuor velint. Si enim cõiũgere, atq; ita,vt dicãt deũ
caput eſſe Chriſti,ſicut vir eſt mulieris caput: videte qd
incidant. Nam ſi hæc tanq̃ ex paribus ſumpta eſt cõpa
ratio,& hęc quatuor,id eſt mulier,vir,Chriſt⁹,et deus,
quaſi ex vnius atq; eiuſdem naturæ ſimilitudine cõpa=
rantur,ergo mulier & deus vnius incipiẽt eſſe naturæ.
Quod ſi hoc diſplicet(quod ſacrilegum eſt dicere,vt vo
lunt)diuidant. Itaq; Chriſtum apud deũ patrẽ ita vo=
lunt eſſe,ſicut eſt mulier apud virũ. Vnius vtiq; Chri=
ſtum & deum dicunt eſſe ſubſtantiæ,quoniã mulier &
vir vnum ſunt in carne naturę. Nam qui diſtat,in ſexu
eſt. Cum vero inter Chriſtũ & deum patrem ſexus nõ
interueniat:quod vnũ inter filium & patrem in natura
eſt,fatebuntur: quod diuerſum in ſexu eſt, denegabũt.
Placet ne iſta diuiſio, an mulierem, virum & Chriſtũ
vnius volunt eſſe ſubſtantiæ,& patrem ſeparãt? Hæc=
cine igitur diuiſio placet? Si ita eſt, videte qd incidant.
Aut enim non ſolũ Arrianos et Fotinianos ſe neceſſe
eſt cõfiteantur, q; Chriſtũ hominẽ tãtum fatentur, quẽ
humanæ tantũmodo naturæ æſtimant copulandum,
aut vel inuitos acquieſcere par eſt noſtræ ſententię,per
quam id quod impie cogitarũt, pie religioſeq; defendi=
mus,vt ſit Chriſtus quidem ſecundũ generationem di L
uinam dei virtus, ſecundũ aſſumptionẽ autem carnis,
vnius cum omnibus hominibus in carne ſubſtantiæ,
ſalua tamen incarnationis ſuæ gloria,qui autoritatem
ſuſcepit,nõ imaginem carnis. Sic ergo iuxta humanã
cõditionem caput Chriſti deus. Non enim dixit,caput
Chriſti pater,ſed caput Chriſti deus,quia diuinitas,vt=
pote creatrix,caput eſt creaturæ. Et bene dixit, caput
Chriſti deus, vt & diuinitatẽ Chriſti ſignificaret,& car
nem,hoc eſt incarnationẽ in Chriſti nomine, in deo au
tem vnitatem diuinitatis, & magnitudinẽ poteſtatis.
Euſq; autem caput Chriſti deus ſecundũ incarnatio=
nem dictum eſt,vt & caput viri Chriſtus ſecundũ incar
nationem verbi dictum ſit, quod alibi Apoſtolus eui=
denter expoſuit dicens: Quoniam vir caput eſt mulie= Ephe.5.
ris,ſicut & Chriſtus eccleſiæ. Et in conſequentibus ad=
didit: Qui ſe tradidit pro ea. Secundũ incarnationẽ igi
tur caput viri Chriſtus,quia ſecundũ incarnationem fa
cta traditio eſt. Eſt ergo viri caput Chriſt⁹, caput Chri
ſti deus, vbi ſerui,hoc eſt hominis,nõ dei forma tracta= M
tur. Sed nihil pręiudicat dei filio ſi ſecundũ carnis veri=
tatem ſimilis ſit hominib⁹,qui diuinitate cũ patre vnũ
eſt. Nõ enim poteſtas hac interpretatione minuitur ſi
miſericordia prędicatur. Quis autẽ vnam diuinitatem
patris & filii pie abneget,cũ ipſe dominus conſumma=
turus ꝑcepta diſcipulis ſuis dixerit: Vt ſint vnũ, ſicut Ioan.17.
& nos vnum ſumus. Pro teſtimonio enim fidei poſitũ
eſt,licet ab Arrianis ad argumẽtũ perfidiæ deriuetur.
Etenim quoniam toties lectã negare non queunt vni=
tatem,extenuare conantur, vt talis videatur diuinita=
tis vnitas inter patrem & filium,qualis eſt inter homi
nes vnitas deuotionis & fidei,licet etiam inter ipſos ho
mines vnitas naturę ſit ex cõmunitate naturæ. Vnde
& illud aptiſſime ſoluitur,quod ad extenuationem do=
minicæ vnitatis obiicere cõſueuerunt quia ſcriptum eſt:
Qui autem plantat,& qui rigat, vnũ ſunt. Hoc Arria 1.Corin.3
ni ſi ſaperent,non obiicerent. quomodo negare conan=
tur quod pater & filius vnũ ſunt,cũ Paulus & Apollo
& natura vnum ſint & fide? Sed tamen per omnia vnũ
eſſe nõ poſſunt,& nequeunt cõparari humana diuinis.
Inſeparabilis ergo deus pater verbo,inſeparabilis virtu
te, inſeparabilis ſapientia per diuinæ vnitatẽ ſubſtan=
tiæ,& eſt in filio,ſicut frequẽter ſcriptũ eſt. Eſt vero nõ

A vt egentem ſignificans, nec vt vacuũ implens, quia nõ vacua dei virtus. Nec eni virtus virtute augetur, quia nõ duæ virtutes, ſed vna virtus. Nec diuinitas diuinitatem accipit, quia non duę diuinitates, ſed vna diuinitas. Nos autem per acceptam & inhabitãtem in nobis virtutem vnũ erimus in Chriſto. Cõmunis ergo litera, ſed diſcrepans diuina humanaq́ ſubſtãtia. Nos vnũ erimus, pater & filius vnũ ſunt. Nos ſecundũ gratiã, filius ſecũdum ſubſtantiã. Alia autem per cõiunctionẽ, alia per naturam vnitas. Deniq́ vide quid ante pręmiſerit, Vt omnes vnũ ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te. Conſidera ergo q́ nõ dixit: Tu in nobis, & nos in te: ſed tu in me, & ego in te: vt ſe a creaturis ſepararet. Et addidit: Et iſti in nobis: vt etiam hic ſuam potẽtiam & patris a nobis ſecerneret: vt quod nos in patre et filio ſumus, non naturæ videatur eſſe, ſed gratiæ. Quod autẽ filius & pater vnum ſunt, nõ hoc filius accepiſſe per gratiam, ſed naturaliter vt filius poſſidere credatur.

De ſolutione obiectionis Arianorũ ſumptę ex ver-
B bis dñi dictis: Amen amẽ dico vobis, nõ poteſt filius facere a ſe quicq̃, niſi quod viderit patrẽ facientẽ: cũ euidenti & multiplici eorũ redargutione. Cap. III.

Ioan. 5. ALIVD rurſus obiiciũt, aſſerentes vnã atq́ eãdem poteſtatẽ filii & patris eſſe nõ poſſe, quia ipſe dixit: Amen amen dico vobis, nõ poteſt filius facere a ſe quicq̃, niſi quod viderit patrem facientẽ. Itaq́ nihil fecıſſe filiũ dicant, nec facere poſſe, niſi quod viderit facientẽ patrem. O præſcia ſapientia infidelium argumẽtorũ, quæ ſubiecit quod ſolueret queſtionẽ, addendo quod ſequitur: Quia quęcũq́ ille fecerit, eadẽ & filius facit ſimiliter. Hoc nẽpe ſequitur. Cur ergo ſcriptũ eſt, Eadem facit filius, & nõ talia? niſi vt in filio vnitatẽ non imitationem paterni operis æſtimares. Sed tamẽ vt illorũ quoq́ argumenta diſcutiamus, quæro vt reſpondeant vtrũ videat filius opera patris. Videt itaq́, an nõ? Si videt, ergo & facit. ſi facit, deſinant omnipotẽtem negare, quẽ omnia poſſe facere que patrẽ facientẽ viderit, cõfitentur. Quid eſt autem, viderit? Corporalium ne aliquis vſus oculorũ eſt? Sed ſi hoc de filio velint dicere, corporalis etiã in patre vſum
C operationis oſtẽdit, vt facientem videat quod ipſe facturus eſt. Quid eſt autẽ: Nõ poteſt fili⁹ facere a ſe quicq̃? Hoc interrogemus, hoc cõſiderem⁹. Eſt ergo aliud impoſſibile dei virtuti atq́ ſapiẽtię, hoc eſt dei filius, qui alienam vtiq́ non accipit fortitudinẽ, ſed quemadmodũ vita eſt, nõ alia viuificatione ſubnixus, ſed alios viuificans, quia ipſe vita eſt: ita etiã ſapientia eſt, nõ quaſi inſipiens accipiens ſapientiã, ſed qui de ſuo alios faciat eſſe ſapiẽtes. Ita etiam virtus eſt, non quaſi per infirmitatem cõſecutus incremẽta virtutis, ſed ipſe virtus, qui virtutẽ fortibus largitur. Quomodo ergo virtus, quaſi cũ iuriſiurandi atteſtatione dicit: Amen amen dico vobis. quod eſt: fideliter, fideliter dico. Fideliter ergo dicis deũ, & cũ ſacramenti quadã repetitione cõfirmas quod nihil facere potes niſi quod facientem patrẽ videris. Feciſti mundum. Nunquid alterũ mũdum pater tuus fecit, quẽ quaſi ad exemplar acceperis? Ergo neceſſe eſt fateãtur impii aut duos aut certe multos eſſe mũdos, quod philoſophi aſſerunt, vt ſe etiã in hoc errore gentilitatis inuoluãt. Aut ſi velint verũ ſequi, dicãt ſine exẽplari te feciſſe quod feceris. Dic mihi domine, quando in mari patrẽ incarnatũ videris ambulantẽ? Ego enim neſcio, ego hoc de patre credere ſacrilegũ puto, qui te ſolum carnẽ aſſumpſiſſe cognoui. Quando videris in nuptiis patrem aquam in vina vertentẽ. [illegible] te vnigenitum filium legi ex patre natũ, ſo[illegible] ex ſpiritu ſancto accepi & virgine ſecũdum incarnationis ſacramẽta generatũ. Ergo iſta quæ memorauimus a te geſta, nõ fecit pater, ſed ſine exẽplo paterni operis ad redimendã tuo ſanguine ſalutem mũdi, immaculatus ex aluo vir- D
ginis proceſſiſti. An ne forte incarnationis tãtũmodo putent ſequeſtrandũ eſſe myſteriũ, licet cũ dicant: Non poteſt filius a ſe facere quicq̃, nihil excipiant, ita vt quidam impius dixerit, nec culicẽ facere poteſt: tam temerario auſu petulantiq́ ſermone maieſtatẽ ſupernæ virtutis irridens. Dic domine Ieſu quando terrã ſine te pater fecerit? Cęlum enim ſine te nõ fecit, quia ſcriptũ eſt: Verbo domini cęli firmati ſunt. Sed nec terram ſine te Pſal. 32.
fecit, quia ſcriptũ eſt: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Nã ſi aliquid ſine te deo verbo Ioan. 1.
pater fecit: non ergo omnia facta per verbum, & euãgeliſta mẽtitur. Quod ſi omnia facta per verbũ, & omnia per te cœperunt eſſe quæ nõ erant: vtiq́ quæ nõ vidiſti a patre facta, a te ipſe feciſti. Niſi forte philoſophicas tibi ideas Platonica illa diſputatione perſtituunt, quas ab ipſis tamen philoſophis ſcimus irriſas. Si autem ex te ipſe feciſti, vana eſt aſſertio perfidorũ, quæ autori omnium, cui ſuppetit ex ſe faciẽdi magiſterium, tribuit diſcẽdi profectũ. Quod ſi per te negant cælum eſſe factũ vel terram, cõſiderent impii quo ſe ſuo furore præcipitent, cum ſcriptũ ſit: Dii qui non fecerũt cęlũ & terrã, pereãt. Hiere. 10.
Peribit ergo, o Ariane, qui quod perierat, & reperit, & redemit? Sed ad propoſita reuertamur: Quomodo nõ poteſt filius facere a ſe quicq̃? Quæremus quid ſit q̃d facere nõ poſſit. Multæ ſunt impoſſibilitatũ differẽtię. Eſt aliquid natura impoſſibile. Et eſt aliquid quod eſt poſſibile per corporis & animæ firmitatẽ, impoſſibile per imperitiã aut impotentiã. Eſt etiam quod per defi- E
nitionẽ immutabilis propoſiti, & cõſtantis perſeuerantiam volũtatis, atq́ amicitię fidẽ, ſit impoſſibile mutari. Sed hæc vt euidẽter poſſimus aduertere, per exẽpla nobis diſputatio dirigat. Impoſſibile eſt vt auis ſapientiæ diſciplinã aliquã aſſequatur vt artẽ. Impoſſibile eſt & lapidẽ prodire quoq̃. Impoſſibile eſt enim lapidẽ moueri, niſi motu moueatur alterius. Non poteſt ergo lapis per ſeipſum moueri, & tranſire de loco. Non poteſt etiã aquila humanis imbui diſciplinis. Habes vnã ſpeciem cũ impoſſibilitatis cauſa natura eſt. Impoſſibile eſt & debili facere opera robuſti. Sed huic alia impoſſibilitatis cauſa eſt. Quod enim facere poteſt per naturam, per infirmitatẽ nõ poteſt. Cauſa igitur huic quoq́ impoſſibilitatis infirmitas. Alia ergo impoſſibilitatis hæc ſpecies, quoniã a faciendi poſſibilitate, corporis infirmitate reuocatur. Tertia quoq́ impoſſibilitatis eſt cauſa, quia etiã ſi per naturã quis & firmitatẽ corporis facere aliquid poſſit, nõ poteſt tamen facere per imperitiam vel impotentiã, vt aut indoct⁹, aut ſeruus. Quam igitur harũ quas enumerauimus impoſſibilitatũ cauſas (vt quartã interim ſequeſtrem⁹) filio dei exiſtimas cõuenire? nũquid inſenſibilis per naturã, & immobilis ſicut lapis? Lapis quidẽ eſt impiis in ruinã, fidelib⁹ an- F
gularis. Sed nõ inſenſibilis, ſupra quẽ ſenſibilium populorũ fideles ædificitur affectus, nõ immobilis petra. Bi- 1. Cor. 10.
bebant enim ex cõſequenti petra, petra autẽ erat Chriſtus. Nõ ergo paternũ opus per naturę diſtantiã impoſſibile Chriſto. Nũquid forte per debilitatẽ impoſſibile ei aliquid æſtimemus? Sed nõ ille debilis qui aliorum debilitates imperiali ſermone ſanabat. An debilis vi-
debatur cũ paralytico præcipiẽs: Tolle grabatũ tuũ, & Marci. 2.
ambula: ſanitatis iã mandabat officiũ, cũ adhuc ille remedium debilitatis oraret? Num debilis dñs virtutũ cũ illuminaret cęcos, inclinatos erigeret, mortuos ſuſcitaret, votis noſtris medicinæ pręcurreret effectus, orãs curaret, & fimbria mũdaret & tactus? Niſi forte debilitatem illã impii putabatis, quando vulnera videbatis. Erant quidẽ illa corporis vulnera, ſed nõ erat vulneris illi⁹ vlla debilitas, ex quo omniũ vita profluebat. Vnde
& propheta dixit: Liuore eius nos ſanati ſum⁹. An qui Eſa. 53.
in vulnere debilis non erat, erat in maieſtate? Quomodo, quęro, cum dæmoniis imperaret, & reis peccata di-

G mitteret, aut cum rogaret patrē? Quo loco fortaſſe di-
cant, quomodo pater & filius vnū ſunt, ſi filius nūc im-
perat, nūc precatur? Et vnum ſunt, & imperat & preca
tur. Sed neq; cū imperat, ſolus: nec cū precaē, infirmus.
Ioan. 5. Solus nō eſt, quia quæcūq; filius facit, pater facit. Infir-
mus nō eſt, quia etſi in carne infirmatus eſt ꝓpter pec-
cata noſtra, tamē illud noſtræ erat in eo pacis eruditio,
ſicut ſcriptū eſt, non ſuæ maieſtatis infirmitas. Deniq;
vt ſcias quod ſecundū hominē rogat, & diuinitatē im-
Luc. 22. perat, habes in euangelio quod et Petro dixit: Rogaui
pro te vt non deficiat fides tua. Eidem autem ſupra di-
Matt. 16. centi, Tu es Chriſtus, filius dei viui: reſpondit: Tu es
Petrus, & ſuper hanc petrā ędificabo eccleſiā meam, &
tibi dabo claues regni cælorū. Ergo cui propria autori-
tate regnū dabat, huius fidē firmare nō poterat: quem
cum petrā dicit, firmamentū eccleſię indicauit? Quan
do igitur roget, quando imperet cōſidera. Rogat quan
do paſſurus oſtenditur. Imperat quando filius dei cre-
ditur. Duas igitur ſpecies impoſſibilitatis vacare iam
cernimus, quod neq; inſenſibilis neq; infirma poteſt eſ-
ſe dei virtus. Nūquid tertiū profertis in mediū, ꝙ quaſi
ſi imperitus ſine magiſtro facere nihil poſſit, aut ſeruus
H ſine domino? Ergo mentitus es domine Ieſu, qui te &
magiſtrū & dominū ipſe dixiſti, & fefelliſti diſcipulos
Ioan. 13. tuos dicēs: Vos vocatis me magiſter & dñe, & bene di
citis, ſum enim. Sed nō falleres veritas, eos præſertim
quos amicos vocaſti. Tamē ſi vt imperitū te ab artifi-
ce viderint, vt tibi, hoc eſt dei ſapiētiæ dicāt peritiā de-
fuiſſe, vnitatem tamē ſubſtantiæ inter te & patrē ſepa-
rare non poſſunt. Artificē nanq; ab imperito imprudē-
tia non natura fecernit. Sed nō in patre artificium, neq;
in te inſipientia. Non eſt enim inſipiens ſapiētia. Ergo
ſi neq; inſenſibilis in filio natura, neq; debilitas, neq; im-
peritia, neq; ſeruitus poteſt eſſe: conſiderent quod & per
naturam & maieſtatē vnum ſit cū patre filius, & per o-
perationē non diſcrepet a patre virtus, cum omnia quę
Ioan. 5. pater fecerit, eadē & filius faciat ſimiliter. Neq; enim ſi-
militer poteſt quiſq; facere idē opus quod alius fecerit,
niſi qui & in æqualitatē non habeat operationis, & na-
turæ eiuſdē habeat vnitatē. Ahuc tamen requiro quid
ſit quod nō poſſit facere a ſe filius niſi viderit facientem
patrem? Et inſipienter aliqua de vilioribus exēpla pro-
2. Cor. 12 pono. Factus ſum enim inſipiēs, vos me coegiſtis. Nā
quid inſipientius ꝗ de maieſtate dei argumenta diſcu-
1. Timo. 1. tere, quæ queſtiones magis pręſtant, ꝗ ædificationem
dei, quæ eſt in fide? Sed argumētis argumenta reſpon-
deant. Illis verba, nobis charitas quę in deo eſt, de cor-
de puro, & cōſcientia bona, & fide non ficta. Ergo ad in-
firmationem tam ineptæ propoſitionis nō piget etiam
ridicula deriuare. Quomodo ergo videt filius patrem?
Videt equus picturā, quam per naturā imitari non po
teſt. Non vtiq; ſic videt filius. Videt paruulus viri ope
ra maioris, ſed imitari non poteſt. Nec vtiq; ſic videt fi
I lius. Ergo ſi filius & per eiuſdem cū patre arcanum cō-
mune naturæ inuiſibiliter & videre & facere poteſt, &
per plenitudinē diuinitatis quod voluerit exequi: quid
ſupereſt niſi vt per vnitatem inſeparabilē poteſtatis ni
hil credamus filium facere, niſi quod viderit patrem fa
cientem, quia per inſeparabilem vnitatem nihil a ſe fa-
cit filius, quoniā nihil vult quod pater nolit? Quod vti-
que non infirmitatis ſed vnitatis eſt. Ergo nec contu-
max filius, vt etiā de quarta propoſitione dicamus. Ni-
hil enim conſiliarius filius facit, quod cū patris non cō-
ueniat volūtate. Deniq; vidit pater quod fecit filius, &
probauit quod bona valde. Sic enim habes in Geneſi:
Genē. 1. Et dixit deus: Fiat lux. & facta eſt lux: et vidit deus lucē
quod bona eſt. Nunquid hic dixit pater: Fiat talis lux
qualem ipſe feci? Sed fiat lux, quæ ante nō fuerat. Aut
filiꝰ qualē faceret interrogauit? Sed fecit vt voluit, qua-
lem pater vſq; eo voluit, & probauit. Ergo noui opus,
filii eſt. Deniq; ſi reprehēditur in filio ſecundū interpre-
tationes Arrianorū, quod quæ viderit, facit, qui vtique K
ſecundō ſcripturas quod non vidit, & fecit, & dedit eſſe
quæ non erant: quid dicant de patre, qui quod viderat,
prædicauit: quaſi ea quæ facienda forent, non potuerit
prauidere? Similiter ergo videt filius patris opus, ſicut
pater opus filii. Nec quaſi alienū laudat, ſed quaſi pro-
prium recognoſcit. Quæcunq; enim pater fecerit, eadē Ioan. 5.
& filius facit ſimiliter: vt idem opus patris filiiq; ſentia-
res. Nihil ergo facit filius niſi quod pater probet, pater
laudet, pater velit, quia ex patre totus eſt, nō vt creatu-
ra, quæ multa cōmittit dum ſtudio lapſuq; peccati vo-
luntatem frequenter offendit autoris. Nihil ergo filius
facit niſi quod placeat patri, quia vna voluntas, vna ſen
tentia eſt, vna eſt vera charitas, vnus operationis effe-
ctus. Deniq; vt ſcias charitatis eſſe quia nō poteſt filius
a ſe facere quicꝗ niſi quod viderit facientē patrem: cum
præmiſiſſet, Quæcūq; enim ille fecerit, eadē & filius fa
cit ſimiliter: ſubiecit, Pater eni diligit filiū. Ergo quod
dixit ſcriptura, quia nō poteſt, ad inſeparabilis & indi-
uiduæ charitatis retulit vnitatem. Quod ſi naturaliter
eſt & vere eſt inſeparabilis charitas, inſeparabilis vtiq; L
eſt etiā operatio naturaliter, & impoſſibile vt opus filii
cū patria non cōueniat volūtate, quando id quod filius
operatur, operatur & pater: & quod pater operatur, o-
peratur & filius: & quod loquitur filius, loquitur & pa-
ter, ſicut ſcriptū eſt: Pater meus qui in me manet, ipſe Ioan. 14.
loquitur: & opera quę ego facio, et ipſe facit. Nihil enim
pater ſine virtute atq; ſapientia ſua cōdidit, qui omnia
in ſapientia fecit, ſicut ſcriptū eſt: Omnia in ſapiētia fe- Pſal. 103.
ciſti. Nihil etiā deus verbū ſine patre fecit. Non opera-
tur ſine patre. Non ſine patria voluntate ſacroſanctæ
illi ſe obtulit ſalutaris mūdi totius hoſtia paſſioni. Nō
ſine patria volūtate mortuos ſuſcitauit. Deniq; Laza
rum ſuſcitaturus leuauit oculos ſurſum, & dixit: Pater Ioan. 11.
gratias ago tibi, quia audiſti me: et ego ſciebā quia ſem
per me audis, ſed propter turbam quæ circūſtat dixi, vt
credat quia tu me miſiſti. Vt ꝗuis ex perſona hominis
in carnis ſuſceptione loqueretur, vnitatē tamē paternæ
volūtatis & operationis exprimeret, quia pater omnia
audit, omnia videt quę vult filius. Videt ergo & pater
faciētem filium, audit voluntatem. Deniq; nō rogauit,
& exauditū ſe eſſe dixit. Nec æſtimari poteſt quod nō
audit pater quod velit filius. Et vt ſcias quia ſemper au
ditur a patre, nec quaſi ꝓpheta, ſed quaſi filius: Et ego
inquit, ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter tur-
bam quæ circūſtat dixi, vt credant quia tu me miſiſti.
Propter nos igitur gratias egit. Nec eumdē patrē eun-
demq; filium eſſe credamus cū idem opus patris audi- M
mus & filii. Nam vt cognoſceres nō quaſi infirmū gra-
tias egiſſe, ſed quaſi dei filium ſemper ſibi diuinam po-
tentiam vēdicare, clamauit: Lazare veni foras. Impe-
rantis vtiq; vox iſta eſt, non precātis. Sed ad ſuperiora
redeamus, & propoſita cōcludamus. Facit quaſi verbū
filius volūtatem patris. Verbum hoc noſtrū vtiq; pro-
latiuum eſt, ſyllabæ ſunt, ſonus eſt, & tamē a ſenſu no-
ſtro & mente nō diſcrepat, & quæ interiori tenemus af
fectu, ea tanꝗ operantis verbi teſtificatione ſignamus.
Sed non ſermo noſter operatur, ſolum eſt verbum dei
quod nec prolatiuū eſt, nec ἐνδιάθετον dicunt, ſed quod
operatur, & viuit, & ſanat. Vis ſcire quale verbū, audi
dicentem: Viuū eſt enim verbū dei, & validū, atq; ope Heb. 4.
ratorium, & acutum, & omni gladio acutiſſimū, pene-
trās vſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus, artuumq; &
medullarum. Verbum igitur audis dei filium, & a pa-
tria voluntate & poteſtate ſecernis. Audis quod viuit,
audis quod ſanat, noli ergo noſtro comparare verbo.
Si enim verbum noſtrum quis non obtutu viderit, nō
auditu audierit loqui, & loquitur tamen cognita per
quædam naturę humanę interna myſteria: quomodo
nō impius qui ſecundū diuinitatem in dei verbo & ob-
tutum quendam corporeum exigit, & auditum, & pu-

A tet quod non poſſit a ſe quicq̃ facere filius, niſi quod pa=
trem facientem viderit, cum per vnitatē (vt diximus)
eiuſdem ſubſtantię, idem velle atq; idem nolle & idem
poſſe & in patre ſit, & in filio, & in ſpiritu ſācto? Quod
ſi homines pleriq; ſenſuum qualitate diſcreti, tamen
vnius propoſiti intētione cōcordant, quid de patre nos
& de filio congruit æſtimare, niſi id quod humana imi
tatur charitas, ſubſtantia diuina poſſideat? Ponamus
tamen, ſicut ipſi volunt, quod quaſi in exemplari, quod
viderit patrem faciētem, filius faciat. Et hoc vtiq; eiuſ=
dem ſubſtātiæ eſt. Nullus enim poteſt alterius imita=
tionem operationis implere, niſi qui eiuſdē naturæ ha
beat vnitatem.

De ſolutione obiectionum quibus impii heretici in=
æqualitatē patris & filii probare contendūt. Ca. IIII.

IMPERATOR Auguſte, quidam hoc
etiam ad inæqualitatem dei patris obiicien=
dam vſurpare conſuerunt, quia dicit omni=
potentem patrem eſſe, quod generauit filiū:
negent autem omnipotentē filium, dicētes quod gene
rare non potuit. Sed vide quēadmodum ſæua impie=
tas, vt dialectica philoſophorum, ſe ipſa cōuincat. Hac
enim quæſtione aut coæternū patri filium eſſe ſua vo=
ce fatentur, aut ſi principium tēporis filio aliquod ad=
B ſcribunt, principiū potentiæ neceſſe eſt tribuant etiam
patri. Ita cum omnipotētem filium negant, incipiunt,
quod nefas dictu eſt, aſſerere per filiū patrem omnipo=
tentem eſſe cœpiſſe. Nam ſi per generationem omni=
potens pater, vtiq; aut coæternus patri filius eſt, quia
ſemper omnipotens pater, ſempiternus & filius: aut ſi
fuit quando non erat filius ſempiternus, fuit ergo quā=
do non erat omnipotens pater. Nam cum volunt filiū
dicere aliquando cœpiſſe, in illud recidunt, vt & patris
potentiam dicant non ſemper fuiſſe, ſed ex filii genera=
tione cœpiſſe. Ita dum filio dei cupiunt derogare, plus
tribuunt, vt contra fas omne autorē paternæ potentiæ
Ioan. 16. declinare videātur, cū filius dicat: Omnia quę pater ha
bet, mea ſunt. hoc eſt, non quæ patri ipſe tradiderit, ſed
quæ a patre iure generationis acceperit. Et ideo filium
eſſe ſempiternam didicimus virtutē. Si ergo ſempiter=
na eius virtus atq; diuinitas, vtiq; & potentia eius ſem
piterna. Filio igitur qui derogat, patri derogat, pietatē
offendit, violat charitatem. Nos honorificemus filiū
in quo pater complacet. Placet enim patri vt laude=
tur filius in quo ipſe cōplacuit. Reſpondeamus tamen
C intētioni eorū, ne epilogo quodam inuidiam quæſtio=
nis declinaſſe videamur. Generauit, inquiunt, pater, nō
generauit filius. Quod hic argumentū eſt inæqualita=
tis? Generatio enim paternę proprietatis eſt, nō potē=
tiæ: & pietas æquat, non ſeparat. Deniq; in ipſo vſu no
ſtrę infirmitatis frequenter euenire cognoſcimus vt &
infirmi filios habeant, et nō habeant fortiores: habeant
ſerui, & nō habeant domini: habeāt inopes, nō habeāt
qui potētes ſunt. Sed hoc dicāt et infirmitatis eſſe quod
homines volūt filios habere nec poſſunt: quāuis humana
non ſint conferēda diuinis, tamē intelligant inter ipſos
quoq; homines nō potentiæ eſſe ſed paternæ proprieta
tis habere filios vel nō habere. Nec in poteſtate noſtræ
voluntatis eſſe generare, ſed in corporis qualitate. Nā
ſi eſſet potentię, vtiq; potētior multos haberet. ergo nō
eſt potētia habere filios vel nō habere. Nūquid naturæ
eſt? Si naturæ infirmitatem putatis, & ad humana cō=
fertis exēpla, eadem patris eſt natura quæ filii eſt. itaq;
aut verū filiū dicitis, & patri in filio derogatis per vni=
tatem eiuſdē naturę. Sicut enim pater natura deus, ita
Gal. 4. & filius. Deos autē ait Apoſtolus nō natura deos eſſe,
ſed dici. Aut ſi negatis eſſe verū filium, hoc eſt eiuſdē
naturæ: non eſt ergo generatus. ſi non eſt generatus fi=
lius, nō generauit pater. Colligitur itaq; iuxta ſentētiā
veſtram vt nō ſit omnipotēs deus pater, quia generare D
nō potuit ſi non generauit filium, ſed creauit. Sed quia
omnipotens pater, cū iuxta ſententiā veſtram ſolus ge
nerator omnipotēs ſit, generauit vtiq; filiū, nō creauit.
Verū ipſi magis q̃ vobis credēdum eſt. Ille ait: Genui:
& frequenter ait, generationis ſuæ teſtis. Non eſt ergo
naturæ, non eſt potētiæ in Chriſto aliqua quod nō ge=
nerauit infirmitas, quia generatio, ſicut ſæpe iam dixi=
mus, nō ad ſubtilitatē potentię, ſed ad proprietatē refer
tur naturę. Nam ſi ideo omnipotēs pater, quia filiū ha
bet: omnipotētior ergo eſſe potuit ſi plures haberet. An
vero potentia eius in vna generatione deficit? At ego
oſtendā & Chriſtum habere filios, quos quotidie gene
rat, ſed ea generatione vel poti⁹ regeneratione quę po=
teſtatis eſt, nō naturæ. Adoptio enim poteſtatis eſt, ge
neratio ꝓprietatis: quod ipſa ſcriptura nos docuit. Di=
cit enim Ioannes quia in hoc mundo erat, & mundus Ioan. 1.
per ipſum factus eſt, & mundus eū non cognouit, & ſui
eū non receperunt. Quotquot autē receperūt, dedit eis
poteſtatē filios dei fieri, iis qui credunt in nomine eius.
Didicimus enim poteſtatis eſſe quod nos filios dei fe=
cit, proprietatis autem generationes eſſe oracula diui=
na declarant. Dicit enim ſapientia dei: Ex ore altiſſimi Eccl. 24.
prodiui. hoc eſt, nō coacta ſed libera, nō poteſtati obno=
xia, ſed nata generationis arcano, priuilegio domina=
tionis, & iure poteſtatis. Deniq; de eadē ſapientia, hoc E
eſt de domino Ieſu, alibi pater dicit: Ex vtero ante luci= Pſal. 109.
ferum genui te. quod vtiq; ideo dixit, non vt corporalē
aluū declararet, ſed vt proprietatem verę generationis
oſtenderet. Nam ſi ad corporalia referas, ergo omnipo
tens pater cū dolore & conceptione generauit. Sed ab=
ſit vt deū ex infirmitate corporis metiamur. Eſt quidā
vterus paternę arcanū ſubſtantiæ, interiuſq; ſecretum,
quod nō angeli, non archangeli, non poteſtates, nō do=
minationes, non aliqua creaturarū potuit penetrare na
tura. Cū patre enim ſemper & in patre ſemper eſt fili⁹.
Cum patre per diſtinctionē indiſſociabilē trinitatis æ=
ternæ: in patre per diuinā vnitatē naturæ. Quis igitur
hic arbiter diuinitatis? Quis diſcutiat patrē ac filiū, ille
quare regenerauerit, iſte cur genuerit? Seruulū ſuū aut
ancillam cur non genuerit nemo condēnat, iſti condē=
nant cur non generauerit Chriſtus. Condemnāt enim
ſua opinione cū derogāt. Nec cōiugibus inter ſe cur nō F
generauerit, aut charitas minuit, aut meritū deroga=
tur. Iſti quia non generauit, Chriſti minuūt poteſtatē.
Cur, inquiūt, filius pater nō eſt, quod & pater filius nō
eſt? Cur non iſte nō generauit, cum nec ille generatus
eſt? Nec ideo minus habet filius quod pater nō eſt, nec
pater minus habet qui filius nō eſt. Dixit enim filius:
Omnia quę pater habet, mea ſunt. Adeo generatio in Ioan. 16.
paterna proprietate, non iure eſt poteſtatis. Eſt quędā
indiſtincta diſtincte incomprehēſibilis & inenarrabilis
ſubſtātia trinitatis. Diſtinctionem etenim accepimus
& filii & ſpiritusſancti, non cōfuſionem: diſtinctionem,
non ſeparationem: diſtinctionem, nō pluralitatem. Di=
uino itaq; admirandoque myſterio, manentem ſemper
accepimus patrem, ſemper filium, ſemper ſpiritū ſan=
ctum. Non duos patres, non duos filios, non duos ſpi=
ritus. Vnus enim deus pater, ex quo omnia, & nos in
ipſo. Et vnus dominus Ieſus, per quem omnia, & nos 1. Cor. 8.
per ipſum. Vnus natus ex patre dñs Ieſus, et ideo vni=
genitus. Vnus & ſpiritusſanctus, vt idem Apłs dixit.
Sic accepimus, ſic legimus, ſic tenem⁹, diſtinctionē ne=
ſcimus, ſecreta neſcimus, cauſas nō diſcutimus, ſecreta
ſeruamus. Facinus indignum, vt qui generationis ſuę
facultatē nō habēt, diuinę generationis examen ſibi ar
rogent, vendicēt poteſtatē. Negēt ergo æqualem patri
filium, quod nō generauit filius. Negent æqualē patri
filium, quod patrem habet. Hoc ſi de hominibus dice=
rent, quorum aliqui volūt filios habere nec poſſunt, in=
iuriam putaremus. Sic etiam ſi inter duos honore pa=

G res,habenti filios, qui nõ habet,negaretur æqualis. Et
ideo hoc inquam graue & de ipſis hominibus videtur,
vt quis minor putetur ꝙ patrem habet. Niſi forte tanq̃
conſtitutũ in familia,putent Chriſtũ dolere quod emã
cipatus a patre non ſit,& adminiſtrandi patrimonii nõ
habet facultatem. Sed non Chriſtus in ſacris, qui ſacra
vniuerſa diſtinxit. Quomodo tamen reſpondeant, ve-
rane generatio ſit,et verus fili⁹ ex deo patre natus,hoc
eſt ex ſubſtantia patris,an ex alia natus ſubſtantia? Si
enim dicant ex patre, hoc eſt ex dei ſubſtantia, cõuenit
quod ex ſubſtantia patris filiũ dicant. Ergo quia vnius
ſubſtantiæ,vnius vtiq; potẽtiæ. Si vero ex alia ſubſtan
tia filius eſt,quomodo omnipotens filius eſt,& omni-
potens filius non eſt? Quid enim preſtantius ſi ex alia
ſubſtantia filiũ deus fecit,cum vtiq; & filius ex alia nos
ſubſtantia filios dei fecerit? Ergo aut vnius ſubſtantiæ
filius cum patre,aut vnius potentiæ. Friget igitur eo-
rum quæſtio quod de Chriſto iudicare nõ poſſunt, im-
mo quod vincat ille cũ iudicatur. Digni tamen ſunt iſti
iudicio ſuo, qui hanc obiiciunt quæſtionem. Si enim
ideo æqualis patri filius nõ eſt,quia nõ generauit filiũ:
& iſti vtiq; fateantur ſi non habent filios qui ſerunt hu-
iuſmodi quæſtiones,ſuos ſibi etiam ſeruulos preferen-
dos,eo quod habẽtibus filios ęquales eſſe non poſſunt.
Si autem filios nõ putent ſibi merito, ſed filiorum iure
deferri,non cõſiſtit igitur hæc queſtio, quod æqualis fi-
lius patri ideo eſſe nõ poſſit,quod pater generauit filiũ,
filius nullum ex ſeipſo generauerit. Nam & fons flu-
uium generat,& fluuius fontẽ ex ſeipſo nõ generat. Et
H lux ſplendorem generat,non ſplendor lucem,& vna na
tura eſt ſplendoris & lucis. Vnde cum æqualem ex ge
nerationis obiectu ꝓbare nõ potuerint,intelligant etiã
illam diuulgantem ſuæ calumniam queſtionis explo-
ſam. Solent enim opponere,quomodo æqualis poteſt
eſſe filius patri? Nam ſi filius eſt,anteq̃ generaretur,nõ
erat:aut ſi erat,cur natus eſt? Et Arrianos ſe negare cõ
ſueuerunt,qui proponunt Arrii quæſtiones. Itaq; exigũt
a nobis reſponſionem, vt ſi dixerimus quod anteq̃ ge-
neraretur erat, aſtute referãt, Ergo anteq̃ generaretur
creatus eſt:& non differt a cæteris creaturis,quia prius
cœpit creatura eſſe q̃ fili⁹. Et adiiciũt,cur qđ erat,natus
eſt? An quod imperfectus erat, vt poſtea perfectior fie-
ret? Si autem reſpõderimus quod nõ erat, obiiciũt ſta-
tim:ei ergo generatio contulit vt eſſet quod nõ erat an-
tequam naſceretur, vt hinc colligant: Erat ergo quãdo
non erat filius. Sed quia hoc proponunt,& obſcuritate
volunt inuoluere veritatẽ, dicant ipſi vtrum tempora-
liter generet pater,an intemporaliter? Si enim tempo
raliter dixerint:quod filio obiiciunt,patri adſcribent, vt
videatur pater cœpiſſe eſſe quod non erat. Si intempo-
raliter,quid ſupereſt niſi vt ipſi ſoluant quam propoſue
rint quæſtionem, vt cum generationem patris abnuãt
temporalem, generationẽ quoq; filii temporalem nõ eſ
I ſe fateantur? Si ergo nõ eſt generatio eius ex tempore,
æſtimari datur quod nihil præceſſerit ante filiũ,qui nõ
ſit ex tempore. Si enim aliud ante filiũ,iam non ſunt in
ipſo creata omnia quæ vel in cælo ſunt vel in terris, &
Apoſtolus redarguitur qui hoc in epiſtola ſua ſcripſit.
Quod ſi nihil ante generationem, non aduerto cur po
ſterior aſſeratur quem nemo præceſſit. Connectẽda eſt
alia eorum plena impietatis obiectio, quæ latẽtem ha-
beat dolum, quo ſenſus faciliũ mẽteſq; perſtringant.
Interrogãt enim vtrũ quod finem habet, aliquãdo cœ-
perit? Et ſi acceperint huiuſmodi reſpõſionẽ,quia quod
finem habet,cœpit aliquando:referunt vtrũ pater deſie
rit generare filium? Quod cũ tenuerint noſtro aſpirãte
conſenſu,cõtexunt, Cœpit ergo generatio. Id ſi ꝗ̃ abſ-
nuas,conſequi videtur, vt ſi cœpit generatio, videatur
in eo cœpta qui natus eſt, vt natus eſſe dicatur, qui an-
te nõ fuerit: vnde definiãt, Aliquãdo ergo filius nõ fuit.
Adiiciunt alias ineptias loquacitatis ſuæ,dicentes: Si

verbũ patris filius eſt,& ideo genitus dicitur,quia ver- k
bum eſt,opus non eſt. multifariã locutus eſt pater,mul
tos ergo generauit filios, ſi nõ operatus eſt,ſed locutus
eſt verbũ. Amentes homines,quaſi nõ intelligãt quid
interſit inter prolatiuũ ſermonẽ,& in ęternũ permanẽs
dei verbũ ex patre natum. natũ vtiq;,nõ prolatũ,in quo
non cõpoſita ſyllaba, ſed plenitudo diuinitatis æternæ
eſt,& vita ſine fine. Subtexunt aliam impietatẽ,propo
nentes vtrum volẽs an inuitus generauerit pater: vt ſi
dixerimus volentẽ,antiquiorẽ generatione volũtatem
videamur fateri,& referãt quod nõ ſit filius coæternus
patri,quem aliquid anteceſſit,aut ꝙ et ipſe ſit creatura,
quia ſcriptũ eſt: Omnia quæ voluit ipſe fecit. cum hoc
ipſum non de patre & filio,ſed de iis quas filius fecit, di
ctum ſit creaturis. Sin autem inuitũ patrem generaſſe
reſpõderimus,inualidũ patrem dixiſſe videamur. Sed
nihil in ſempiterna generatione pręcedit,nec velle, nec
nolle. ergo nec inuitũ dixerim,nec volẽtem,quia gene-
ratio nõ in volũtatis poſſibilitate eſt,ſed in iure quodã
& proprietate paterni videtur eſſe ſecreti. Nã ſicut bo-
nus pater nõ aut ex volũtate eſt,aut neceſſitate, ſed per
naturã:ita non generat ex voluntate aut neceſſitatę pa
ter. Eſto tamẽ,ſit generatio in volũtate generãtis. quã-
do hanc voluntatẽ fuiſſe dicunt? Si in principio: vtiq; ſi
ſempiterna volũtas,ſempiternus & filius. Si cœpit vo
lũtas,diſplicuit igitur ſibi quod erat deus pater, vt mu
taret ſtatũ. Diſplicuit ergo ſibi ſine fine, placere cœpit
in filio. Iam illa cõſequẽtia, vt dicamus: Si ſtudiũ gene
randi noſtro more aſſumpſit,ergo & cætera quæ gene- L
rationẽ pręcedere ſolent,noſtro more aſſumpſit. noſtro
autẽ vſu generationis votũ eſt, non volũtas. Produnt
igitur impietatẽ ſuam qui volunt generationẽ cœpiſſe
Chriſti, vt videatur nõ generatio illa verbi manentis,
ſed prolatio fluẽtis eſſe ſermonis. Deinde multos indu
cendo filios,negẽt in Chriſto diuinæ ꝓprietatẽ naturę,
vt nec vnigenitus nec primogenit⁹ æſtimetur. Poſtre
mo vt ſi principiũ eſſe credatur accepiſſe,etiã finem vi-
deatur habiturus. Sed neq; principiũ aſſumpſit aliquã-
do dei fili⁹,qui erat in principio:neq; finẽ,qui eſt princi-
piũ vniuerſitatis, & finis. Nã cũ ſit principiũ,quomo-
do quod habeat accepit? Aut quo ſui finẽ habebit,cum
omniũ ipſe ſit finis, vt in illo fine ſine fine maneamus?
Dei enim generatio cũ tẽporalis non ſit,nec ante ſe nec
in ſe tẽpus inuenit. Frigida igitur eorum & vana quæ-
ſtio,& in creaturis ipſis nõ habet locũ. Ipſa etenim quę
tẽporalia ſunt, diſcretionẽ in quibuſdã habere tẽporis
nõ videntur. Lux nẽpe ſplendorẽ generat,nec cõprehen
di poteſt quod ſplendor luce poſterior ſit, aut lux ſplen-
dore antiquior,quia vbi lumẽ,& ſplẽdor eſt:& vbi ſplẽ-
dor,& lumẽ eſt. Itaq; nec ſine ſplendore lumẽ,nec ſplen
dor poteſt eſſe ſine lumine:quia in ſplendore lumen, &
ſplẽdor in lumine eſt. Vnde et Apoſtolus ſplendorem Heb. 1.
paternæ gloriæ filiũ dicit, quia ſplendor paternæ lucis M
eſt filius:coæternus,propter virtutis æternitatẽ: inſe-
parabilis,propter claritudinis vnitatẽ. Ergo ſi tẽpora-
lia hæc & aeria hic cõprehendere & ſeparare non poſſu
mus quæ videmus:deũ quem non videmus, qui ſuper
omnẽ eſt creaturã,in ipſo ſuæ generationis arcano poſ
ſumus comprehẽdere,poſſumus eũ a filio tẽpore ſepa-
rare,cum omne tempus opus filii ſit? Deſinãt ergo di-
cere:& anteq̃ generaretur,non erat. Ante enim tempo
ris eſt,generatio ante tempora:& ideo quod poſterius
eſt,prius non eſt: nec opus ante autorẽ poteſt eſſe,cũ o-
pera principiũ de operatione ſua ſumãt. Nã quomodo
ante operationẽ ſuam vſus operis æſtimatur,cũ omne
tempus opus ſit ei, omne opus de operatore ſuo vt eſ-
ſet accepit? Experiri igitur adhuc iſtos volo qui ſibi vi
dentur aſtuti, vt de noſtris reſpondeant qui calũniãtur
diuinis,longeq; refugiunt ab inſcrutabili ſupernę gene
rationis exemplo. De filio dei dicunt quod antequam
generaretur non erat,hoc eſt de dei ſapientia,de virtu-

A te dei, de dei verbo, cuius generatio nihil ante ſe nouit: quia ſi aliquando, vt volunt, non fuit (quod nefas dictu eſt) non fuit ergo in deo perfectionis aliquādo plenitudo diuinæ, ſi poſtea proceſſum generationis accepit. Tamen vt ſciant ꝗ vana ſit & ſolubilis eorū quæſtio, hoc et nihil in eo humanis diuiniſve cōmune, tamen docebo homines anteꝗ naſcerentur fuiſſe. Aut negent Iacob ſanctū fuiſſe priuſꝗ naſceretur, qui fratrē ſupplātauit in materni adhuc vteri poſitus arcano. Negēt Hieremiā

Hiere. 1. antequam naſceretur ſanctū fuiſſe, cui dicitur: Priuſꝗ te formarem in vtero matris tuę, noui te: & priuſquam exires de vulua, ſanctificaui te: & prophetā in gentibus poſui te. Quid hoc euidentius tanti exēplo prophetæ, qui ſanctificatus eſt anteꝗ natus: & anteꝗ formaretur, eſt cognitus? Quid etiam de Ioāne loquar, de quo mater religioſa teſtatur qđ intra materna ſitus adhuc viſcera pręſentiam domini ſpiritu cognouit, exultatione

Luc. 1. ſignauit, ſicut ſcriptum meminimus matre dicēte: Ecce eni vt facta eſt in auribus meis vox ſalutationis tuę, exultauit in gaudio infās in vtero meo. Erat igitur qui prophetabat, an non erat? At certe erat. Erat enim qui venerabatur autorē, erat qui loquebatur in matre. Deniꝗ Helizabeth filii ſpiritu replebat, mater filii ſpiritu ſanctificabatur. ſic enim habes, quod exultauit infans

B in vtero eiꝰ, & repleta eſt ſpiritu ſancto. Vide ſingulorum verborū proprietates. Vocē quidem Marię prior Helizabeth audiuit, ſed Ioānes prior domini gratiam ſenſit. Pulchre ſibi cōueniunt oracula oraculis, fœmina mulieri, & pignus pignori. Iſtæ gratiā loquūtur, illi intus operantur, pietatiſꝗ myſteriū maternis adoriūtur profectibus, dupliciꝗ miraculo, licet honore diuerſo, ꝓphetāt matres ſpiritu paruulorum. Quis igitur autor huius miraculi? nonne dei filius, qui fecit eſſe nō natos? De rebus humanis quæſtio noſtra non poteſt cōuenire. Poteſt ne de diuinis conuenire ſecretis, vt qui anteꝗ generaretur, non erat? Nunquid pater aliqua tēpora cōceptionis accepit, vt filium tempora pręuenirent? Aut fœmineæ more naturæ generationis ſuæ molitus eſt partum, vt molitio ipſa filio eſſet antiquior? Quid eſt hoc? cur diuina ſcriptura diſcutimus proprietatem legi diuinæ generationis, non qualitatē? Facinus indignū, vt ex ſe quidam cæleſtia metiantur, qui tanꝗ vnum de ſpadonibus putant Chriſtum nō naſci potuiſſe, ſed fieri: aut tanꝗ vnū de ſpadonibus patrem, qui filiū quem generare non potuerit, adoptauerit.

De ſolutione quæſtionis quam pleriꝗ faciunt ex eo quod ſcriptum eſt: Sicut miſit me viuens pater, & ego
C viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipſe viuit propter me. Caput V.

Ioan. 6. PLERIQVE etiam hinc faciūt quæſtionem, quia ſcriptū eſt: Sicut miſit me viuus pater, & ego viuo propter patrē: & qui mā‑ducat me, ipſe viuit propter me. dicentes: Quomodo æqualis eſt patri filius qui dixit quod propter patrem viuit? Qui hoc proponunt, primū reſpondeant cuiuſmodi vita ſit filii, vtrum ea quam pater largitus ſit non habenti? Sed quomodo vitam aliquando

Ioan. 14. potuit non habere, cum ipſe ſit vita, ſicut ait: Ego ſum via, veritas, & vita? Vita vtiꝗ ſempiterna, ſicut virtꝰ eſt ſapientię. Aliquando ergo, vt ſic loquar, ſi vitā non habuit, conſiderate quid lectum ſit hodie de domino Ie‑

1. Theſ. 5. ſu, quod mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cū illo viuamus. Cuius mors, vita eſt: huius diuinitas, vita non eſt: cum diuinitas vita ſit ſempiterna? An vero vita eiꝰ in patris poteſtate? Sed nec corporis quidem ſui vitā in alterius fuiſſe poteſta‑

Ioan. 10. te memorauit, ſicut ſcriptū eſt: Ego pono animā meā, & iterū ſumam illam: Nemo tollit illam a me, ſed ego pono eam a meipſo: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum poteſtatem habeo ſumendi eā: D
hoc mandatum accepi a patre meo. Eius ergo vita ſecūdum diuinitatē in alterius poteſtate iudicatur, cuius vita ſecundum corpus alienæ nō erat ſubdita poteſtati? Aliena enim poteſtas erit, ſi non erat vnitas poteſtatis. Sed ſicut poteſtatis ſuæ eſſe ſignificat ponere animam, & liberæ voluntatis: ita etiam quod ſecūdum mandatum depoſuit patris, ſuæ ac paternę voluntatis ſignificat vnitatem. Ergo ſi vitam filius neꝗ aliquo accepit ex tempore, neꝗ alienæ habet poteſtati ſubditā, videamꝰ qua ratione dixerit. Sicut miſit me viuus pater, & ego viuo propter patrē: ita & qui manducat me, ipſe viuit propter me. Si primam eligūt, hoc ſignificat ꝙ ſicut miſſus ſum a patre, & deſcendi a patre, ita viuo propter patrem. Quis autem miſſus eſt atꝗ deſcēdit, niſi filius hominis, ſicut ipſe ſupra ſapientia dixit: Nemo aſcendit in cælō niſi qui de cælo deſcendit filius hominis? Ergo ſi quaſi filius hominis miſſus eſt, atꝗ deſcendit: ita quaſi filius hominis viuit propter patrem: deniꝗ & qui manducat quaſi filium hominis. Aſſum ergo incarnationis ſiue aduentui comparauit. Quod ſi ſecunda complacuit, nōne & æqualitatem filii cum patre, & ſimilitudinē eius cum homine manifeſta diſtinctione colligimꝰ? Nam quid eſt: Sicut ipſe viuit pro‑ E
pter patrē, & nos viuimus propter ipſum: niſi quod viuificat filius hominis, ſicut pater in filio carnem viuificauit humanā? Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic & filius quos vult viuificat, vt ipſe dominus ſupra dixit. Aequalitas ergo filii ad patrē, per vnitatem quoꝗ viuificationis aſtruitur, quando ſic viuificat filius vt pater. Agnoſce ergo eius vitam & potentiam ſempiternam. Similitudo etiam noſtra ad filiū & quædam ſecundum carnē vnitas declaratur, quoniā quemadmodum filius a patre ſicut homo eſt, viuificatur in carne. Sic enim ſcriptū eſt, quod ſicut dominus Ieſum Chriſtū a mortuis ſuſcitauit, ita etiam nos quaſi homines viuificamur a deo. Secundū hanc ergo expoſitionem humanam nō ſolum ad conditionē humanam deriuatur gratia largitatis, ſed etiam diuinitatis æternitas prædicatur. Diuinitatis, ꝙ ipſa viuificat: humanæ autem cōditionis, ꝙ viuificata eſt & in Chriſto. Quod ſi quis vtrunꝗ ad Chriſti refert diuinitatē, ergo filius dei hominibus cōparatur, vt ita filius propter patrem viuat, ſicut nos propter filium dei viuimꝰ. Sed filius dei vitam largitur æternā, nos autē largiri nequimus: ergo noſtri comparatione nec ille largitur. Habēt igitur Ariani fidei ſuæ pręmiū, ne vitam æternā adipiſcantur a filio. Libet iam vlterius progredi. Nam ſi illis placet hūc locum ad diuinæ perpetuitatem referre F
ſubſtantiæ, accipiant tertiam expoſitionē. Nonne euidenter videtur dicere quod ſicut viuus pater eſt, ita viuit & filius? Quod vtiꝗ quis nō aduertat ad vnitatem vitæ, quod eadem patris & filii vita ſit, eſſe referendū? Sicut enim pater vitam habet in ſemetipſo, ſic dedit filio vitam habere in ſemetipſo. Dedit per vnitatē, dedit non vt auferat, ſed vt clarificetur in filio. Dedit vt complaceat. Dedit non vt pater cuſtodiret, ſed vt filius poſſideret. Sed obiciendū putant qđ dixit: Ego viuo propter patrem. Vtiꝗ ſi ad diuinitatem referunt: propter patrem viuit filius, quod ex patre filius eſt: propter patrem, quod vnius ſubſtantiæ cum patre: propter patrē, ꝙ eructuatum eſt verbum ex patris corde, quod a patre proceſſit, quod ex paterno generatꝰ eſt vtero, quod fons pater filii eſt, quod radix pater filii eſt. Sed dicunt fortaſſe: Si vnitatem putas patris ac filii vitę eſſe, cum filius dixerit, Et ego viuo propter patrem: nunquid vnitas eſt filii vitæ atꝗ hominum, cum dixerit filius: Qui manducat me, & ipſe viuit ꝓpter me? Immo plane, ſicut vniuerſitatē fateor eſſe vitę cæleſtis in patre & filio per diuinæ vnitatem ſubſtantiæ, ita vel diuinę naturæ vel dominicæ incarnationis, excepto priuilegio,

G ſocietatem nobiſcum vitæ ſpiritalis in filiu eſſe profi-
teor per humanæ vnitatem naturæ. Qualis enim cæ-
1.Cor.15. leſtis, tales & cæleſtes. Deniq; ſicut in illo ſedemus ad
dexteram patris, nō φ cum ipſo ſedemus, ſed quod ſe-
demus in Chriſti corpore, de quo poſtea dicemus ple-
nius: ſicut, inquā, ſedemus in Chriſto per corporis vni-
tatem, ita & in Chriſto viuimus per corporis vnitatē.
Non ſolum autem non vereor quod ſcriptum eſt: Et
ego viuo propter patrem: ſed etiam ſi per patrem dixiſ
ſet, non vererer.

De ſolutione obiectionis quam Arriani ſumunt ex hoc quod dominus dixit: Hæc infirmitas non eſt ad mortem. Caput VI.

SOLENT enim etiā illud obiicere quod
Ioan.11. hæc dixit: Hæc infirmitas nō eſt ad mortē,
ſed ꝑ claritate dei, vt clarificetur filius eius
per ipſum. Non ſolum enim per patrē, & a
Ioan.17. patre filius clarificatur, quod ſcriptum eſt: Clarifica me
Ioan.13. pater: & alibi: Nunc clarificatus eſt filius hominis, &
deus clarificatus eſt in eo, & deus clarificauit eum: ſed
etiā per filium & a filio clarificatur pater, quia veritas
dixit: Ego te clarificaui ſuper terrā. Sicut ergo clarifica-
tur per patrem, ita etiam propter patrē viuit. Vnde &
H quidam opinionem magis putauerunt eſſe φ̄ gloriā, &
ideo ſic interpretati ſunt: Ego te clarificaui ſuper terrā,
opus cōſummaui qđ dediſti mihi, & nunc clarifica me
pater. hoc eſt, δόξασον: vt ſit hic ſenſus, opinionē de te
hominibus huiuſmodi infudi, vt cognoſcant te verum
deum: & tu hanc de me cōfirma illis opinionem, vt cre
dāt me tuū filiū, & deum verum. Iam illud ridiculum
eſt, quod quidam ex illo apoſtolico diſcretionem inter
1.Cor.8. patrem & filiū faciunt poteſtatis, quod ſcriptū eſt: No-
bis tamen vnus deus pater, deus ex quo omnia, & nos
in ipſum: & vnus dominus Ieſus, per quem omnia, &
nos per ipſum. Aiunt enim nō mediocrem diuinę ma-
ieſtatis eſſe diſtantiam quod dictū eſt, ex illo omnia, &
per hunc omnia. Nihil autem expreſſius φ̄ quod hoc lo
co omnipotens filius euidenti ratione ſignatur. Nā vt
ex illo omnia, ita per hūc omnia. Inter omnia pater nō
Pſal.118. eſt, cui dictū eſt: Quoniam vniuerſa ſeruiunt tibi. Inter
omnia filius nō eſt, quia omnia per ipſum facta ſunt, &
omnia in ipſo cōſtant: & ipſe eſt ſuper omēs cælos. Nō
ergo inter omnia filius, ſed ſuper omnia, quod ſecundū
carnem quidem eſt ex familia Iudæorū, idem tamē ſu-
per omnia deus benedictus in ſecula, cuius eſt nomen
Pſal.8. ſuper omne nomen, & de quo dicitur: Omnia ſubiecit
ſub pedibus eius. Subiiciendo autem omnia, nihil reli
quit ei non ſubiectum, ſicut Apoſtolus dixit. Quod ſi
hoc etiam ſecundū incarnationis locutus eſt ſacramen
tum, quemadmodū poſſumus de ſupernæ generatio-
nis incōparabili maieſtate dubitare? Nihil igitur pote
ſtatis inter patrem & filiū certum eſt intereſſe. Deniq;
eouſq; nihil intereſt poteſtatis, vt idē Apoſtolus ex eo
Roma.11 dixerit eſſe omīa, per quē omnia, ſicut habes: Quoniā
I ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Si igitur pa
ter (ſicut putant) tantūmodo ſignatur, nō poteſt idem
omnipotens eſſe, quia ex ipſo omnia: & omnipotēs nō
eſſe, quia per ipſum omnia. Aut igitur inualidum nec
omnipotentē patrem ſua aſſertione memorabunt, aut
certe omnipotentē etiam filiū inuiti voce propria fate-
buntur. Eligant tamen vtrū hic patrē declaratū putēt.
Si patrem, ergo & per ipſum omnia. Si filiū, ergo et ex
ipſo omnia. Si autem & per patrē omnia, nihil vtiq; fi-
lio derogandū. Et ſi ex filio omnia, ſimiliter & filio de-
ferendum. At ne inſidiari nos vnius arbitrentur obre-
ptione verſiculi, totum capitulū recenſeamus. O altitu
do, inquit, diuitiarū ſapientiæ & ſciētiæ dei, φ̄ inſcruta-
bilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis
enim cognouit ſenſum domini? aut qs cōſiliarius eius
fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniā K
ex ipſo, & per ipſum, et in ipſo ſunt omnia. ipſi gloria in
ſecula. De quo igitur dictū putant, de patre, an de filio?
Si de patre: ſed nō eſt ſapientia dei pater, quia ſapientia
dei filius eſt. Quid eſt autē quod non poſſit ſapiētia, de
qua ſcriptū eſt: Cū ſit vna, omnipotēs, & permanēs, in Sap.7.
ſe omnia innouat? Non ergo accedētem legimus, ſed
permanentē. Habes ergo iuxta Salomonē, omnipotē-
tem & permanētem ſapiētiam. Habes ergo etiā bonā,
quia ſcriptū eſt: Sapiētiā autem nō vincit malitia. Sed Ibidem.
ad propoſitū reuertamur. Quā inſcrutabilia ſunt, inquit,
iudicia eius. Si igitur omne iudiciū pater dedit filio, fi-
lius videtur declarare qui iudicat. Deniq; vt ſcias quod
non de patre, ſed de filio dicit, addidit: Quis prior, in-
quit, dedit illi? Dedit etiā pater filio, ſed dedit iure gene
rationis, nō munere largitatis. Et ideo licet negari non
poteſt a patre accepiſſe filiū, ſecūdum quod ſcriptū eſt:
Omnia mihi tradita ſunt a patre meo: dicendo tamen, Mat.11.
Quis prior dedit illi? nō accepiſſe ꝑ naturā a patre filiū
denegauit, ſed priorē nō poſſe dici inter patrē & filium
declarauit: quia etſi pater dedit filio, nō tamen quaſi po
ſteriori dedit, quia increata & inæſtimabilis trinitas,
quæ vnius eſt æternitatis & glorię, nec tēpus nec gra-
dum vel poſterioris recipit vel prioris. Quod ſi gręcos L
magis codices ſequendos putamus, quia habent
vides quoniam cui nihil addi poteſt,
nō diſpar a pleno eſt. Ergo ſi filio magis cōuenit hoc to
tum apoſtolicū capitulum, videmus & de filio eſſe cre
dendū quia ex ipſo omnia, ſicut ſcriptū eſt: Quoniā ex
ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Eſto tamē de
patre dictū putent. Itaq; meminerimus qđ ſicut ex ipſo
legimus omnia, ita etiā per ipſum omnia. in vniuerſi-
tatem quippe totius creaturę patris & filii ꝓfutura au-
toritas. At licet ſuperius omnipotentē filium paterno
probauerimus exēplo, tamē quod illis derogare ſtudiū
eſt, cōſiderent quod & patri derogēt. Si enim infirmus
filius, quia per ipſum omnia: nunqd & infirmus pater,
quia & per patrē omnia? Sed vt agnoſcant nullā diſcre
tionem inter hæc eſſe, verū demōſtrabo, eiuſdē eſſe ex
quo aliquid, & per quē aliquid, et oſtendā vtrumq; de pa
tre lectū. Sic enim habem⁹: Fidelis deus, per quē voca-
ti eſtis in cōmunionem filii eius. Quid Apoſtoli dixe-
rint, cōſiderent. Per patrē vocamur, et nihil eſt queſtio-
nis. Per filiū creamur, & hoc vilius æſtimabimus? Pa
ter in cōmunionem filii vocauit, & religioſe hoc, ſicut
debemus, accipimus: filius omnia creauit, & putāt nō
liberæ eſſe poteſtatis arbitriū, ſed coactę atq; ſeruilis o-
perationis obſequiū. Vt autē agnoſcas plenius nihil
diſtare inter patris & filii poteſtatē: cum per patrem in
communionē filii eius vocemur, ex filio ipſa eſt cōmu-
nio, ſicut ſcriptū eſt: Quoniā de plenitudine eius nos
omnes accepimus. licet ſecundū gręcū euangelium, ex
plenitudine eius intelligere debeamus. Ecce & per pa-
trem cōmunio, & ex filio cōmunio, ſed nō diſcrepās, ſed
vna cōmunio, ſicut idem Ioannes in epiſtola ſua dixit:
Et communicatio ſit cum patre & cum filio eius Ieſu
Chriſto. Accipite etiam quod non ſolum ex patre & fi
lio, ſed etiam ex ſpirituſancto vnam nobis cōmunionē
ſcriptura memorauit. Gratia, inquit, domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, & charitas dei, & cōmunicatio ſancti ſpirit⁹
cum omnibus vobis. Quæro autem in quo minor vi-
deatur is per quem omnia, φ̄ is ex quo omīa? an quod
operator aſſeritur? Sed operatur & pater, quia ver⁹ eſt M
qui dixit: Pater meus vſq; modo operatur, & ego ope-
ror. Sicut igitur pater operatur, operatur & filius. Non
ergo operator infirm⁹ aut vilis eſt, quoniam operatur
& pater: & ideo quod commune eſt filio cum patre, vel
propter patrem, inferiore loco accipi nō oportet, ne pa
tri potius in filio ab hæreticis derogetur. Nec mediocre
illud quod alibi etiā idem ſanctus Ioannes ad refellen-
das Arrianę perfidiæ queſtiones ait: Scitis quoniā ... 1.Ioan.3.

τίς προσ ἔδωκεν αὐτῷ. Sic habet loc⁹ apd Eſaiā Cap. 40. & item apud Paulum. Ambroſius tñ legiſſe videt⁹ προσέδωκεν, ſiue προσέθηκεν, quū dicit, cui nihil addi pōt. Et eādē lectionē indicabāt qualiacūq; veſtigia græcorū elemētorū: φ̄quam qđ nobis tradidit editio Aldina, nec cōſētit cū eo quod vertit Hiero. nec cū eo qđ editū ē noie Sept. Latine.

A ſtus eſt. ſcitote quoniā qui fecit iuſtitiam, ex ipſo natus
eſt. Iuſtus autē quis niſi dominus, qui iuſtitias dilexit:
aut quem (ſicut ſuperiora indicāt) repromiſſorem vitæ
habemus? Si igitur filius dei vitam nobis promiſit æ-
ternā: & ipſe iuſtus eſt, & ex ipſo vtiq; nati ſumus. Aut
ſi ex filio nos per gratiam natos negant, nec iuſtum fi-
lium confitentur. Credas igitur neceſſe eſt etiam ex dei
filio omnia, quia omnium ſicut deus pater, ita & filius
& autor eſt & creator. Videmus ergo inanem eſſe hāc
quæſtionē, cum & de filio credi conueniat quoniam ex
Roma. 11 ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omīa. Diximus quoq;
ex ipſo, quomodo etiā per ipſum. In ipſo autē omnia eſ-
Col. 1. ſe quis dubitet, cum alibi ſcriptum ſit: Quoniā in ipſo
cōdita ſunt omnia in cælis, & in ipſo creata ſunt, & ipſe
eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. Habes ergo
ex ipſo gratiam, ipſum operatorem, in ipſo omnium
firmamentum.

De diſſolutione obiectionis quā ex hoc faciunt quod
a domino dictum legitur, Ego ſum vitis vera, & pater
meus agricola eſt. Caput VII.

ILLVD quoq; ad ſeparandā patris & filiī
diuinitatem obiicere conſueuerūt, quod do-
Ioan. 15. minus dixit in euangelio: Ego ſum vitis ve-
ra, & pater meus agricola eſt: agricolā & vi-
tem diuerſæ dicētes eſſe naturæ, & vitem eſſe in agri-
colæ poteſtate. Sic ergo vultis eſſe filiū ſecundū diuini-
tatem ſicut vitis eſt, vt ſine cultore nihil valeat, ꝙ poſ-
ſit deſeri vel recidi: & ex litera calūniam comparatis, ꝙ
B dominus vitem ſe eſſe dixit, incarnationis ſuæ ſignifi-
cans ſacramētum. Tamē ſi placet vt ex litera argumē-
temur, fateor & ego, immo profiteor ꝙ vitē ſe filius no-
minauit. Væ enim mihi ſi ſacramenti ſalutis publicę
derogauero. Quomodo ergo vultis accipere ꝙ ſe vitē
dei filius nominauit? Si ſecundū diuinā ſubſtātiam di-
ctum accipitis, & ſicut inter agricolā & vitē, ita etiā in-
ter patrem & filiū diuinitatis creditis eſſe diſtantiā: ge-
minam filio, geminā patri facitis iniuriā. Filio, quia ſi
ſecūdum diuinitatē inferior eſt ꝙ̄ agricola, inferior etiā
Paulo apoſtolo veſtra aſſertione neceſſe eſt ęſtimetur,
quia Paulus agricolā ſe eſſe dixit, ſicut habes: Ego plā-
taui, Apollo rigauit, deus autē incrementū dedit. Nū
ergo vultis vt Paulus melior ſit dei filio? Habetis vnā
iniuriam. Alterā, quia ſi ſecundū ſubſtantiam genera-
tionis æternę vitis eſt filius: cū dixerit, Ego ſum vitis,
vos palmites eſtis: vnius nobiſcū etiam illa diuina ge-
neratio videbitur eſſe ſubſtātiæ. Sed quis ſimilis tui in
Pſal. 88. diis dñe? ſicut ſcriptū eſt. Et rurſus in pſalmo: Quoniā
quis in nubib⁹ æquabitur dño? aut quis ſimilis erit do-
mino inter filios dei? Nec tamē ſoli filio derogatis, ſed
etiā patri. Nam ſi in agricolæ nomine omnis paternæ
C prærogatiua eſt poteſtatis: cū etiam Paulus agricola
ſit, patri vtiq; (cui filiū negatis æqualē) Apoſtolum cō-
1. Cor. 3. paratis. Deniq; cum ſcriptū ſit: Sed neq; qui plantat eſt
quicq̄, neq; qui rigat, ſed qui dat incrementū deus: in eo
nomine vos ſummā paternæ maieſtatis locabitis, qđ
videtis infirmū. Si enim qui plantat et q rigat nihil eſt,
ſed qui dat incrementū deus: videte quid veſtra aſſere-
re moliatur impietas, vt & pater nomine ſit contēnen-
dus agricolę, & deus incrementū paterno operi qui tri-
buat requirēdus. Impie igitur ex nomine agricolæ dei
patris pręferēdā æſtimāt poteſtatē, in quo ſit patri deo
cū homine appellationis cōmune cōſortium. Quid au-
tem egregiū ſi ei, vt vultis hęretici, filio pręferat, cuius
diuina ſubſtantia ab humana cōditione non diſcrepet?
Nam ſi vitē filiū ſecundū diuinā ſubſtātiam appellatū
putatis: non ſolū corruptelæ incertiſq; elemētorum ob-
noxiū iudicatis, ſed etiā humanæ tantūmodo conſortē
naturæ, ſicut vites & palmites: vt non incarnationis ſa-
cramētum dei filius aſſumpſiſſe videatur, ſed principiū
ſumpſiſſe de carne. Ego autem dicā plane carnem eius D
licet nouo generationis myſterio, vnius tamen naturę
fuiſſe nobiſcū, & hoc ſalutis ſacramentū eſſe, nō diuinę
generationis exordium. Vitis enim eſt qui meas ſuſti-
net paſſiones, quādoquidē in illo circa fragilis prius hu-
mana cōditio fœcūdis rediuiuę fructib⁹ pietatis adole-
uit. Veruntamē ſi te pōpa delectat agricolæ, dicas ve-
lim quis ille ſit qui locutus ſit in ꝓpheta: Domine notū
mihi fac vt ſciam. tūc vidi cogitationes eorum. Ego vt Hiere. 11.
agnus ductus ſum innocēs ad immolandū, et neſciebā.
aduerſum me cogitauerunt conſiliū, dicentes: Venite
mittamus lignū in panem eius. Si enim filius incarna-
tionis futurę loquitur ſacramentum, quod impiū eſt vt
de patre credas, filius eſt vtiq; qui dixit: Ego plātaui te
vitem fructiferā. quomodo conuerſa es in amaritudinē
vitis alienę? Itaq; & filiū vides eſſe agricolā, vnius no-
minis cū patre, vnius operis, vnius dignitatis atq; ſub-
ſtantiæ. Ergo ſi agricola & vitis eſt filius, vitē vtiq; ſe-
cundum incarnationis accipimus ſacramentū. Sed nō
ſolum ſe eſſe vitē dixit, ſed etiā botrionem voce prophe- Núe. 13.
tica nō carpauit, tunc quādo ad vallem botrionis explo-
ratores Moyſes iuſſu domini direxit. Quę eſt illa val-
lis, niſi hūilitas incarnationis, & fœcūditas paſſionis?
Et puto botrionem ideo dictū, quia ex vinea illa trāſla-
ta ex Ęgypto, hoc eſt, ex familia Iudęorū, vtilis mūdo
fructus emicuit. Nemo certe botrionē poteſt ad gene- E
rationem referre diuinā: aut qui refert, aliud nihil relin-
quit, niſi vt botrionē illum natū ex vite credam⁹. Itaq;
adſcribit inſipiens patri quod reprehēdit in filio. Verū
ſi iam dubitari non poteſt ꝙ vitis ſecūdum incarnatio-
nem dei filius nominatus ſit, videtis ſecūdum quod ſa-
cramētum dominus ſit locutus, quoniam pater maior
eſt me. Nam cum hoc in ſuperioribus dixerit, cōtinuo
ſubiecit: Ego ſū vitis vera, & pater meus agricola eſt. Ioan. 14.
vt agnoſceres ſecūdū id patrē eſſe maiorē, quia ſicut a-
gricola vitis, ita pater dominicę carnis eſt cultor, quę et
augeri potuit per pietatē, & per paſſionē recidi, vt omne
genus ab æſtu ſecularium noxio voluptatum, diffuſæ
ſalutaribus brachiis crucis vmbra velaret.

CAPITA LIBRI QVINTI.

De intentione autoris, & trāſitu ad hunc quintū librū.
Et qua ratione quinq; libros de patris ac filii & ſpiri-
tusſancti inſeparabili diuinitate digeſſerit. De poſtu-
latione quoq; veniæ ſi quos ꝓlixitas huiuſce ſermo-
nis offenderit, cum excuſatione ſui, & miniſtrorum
dei inæqualitate atq; cōmendatione. Caput I.
De ampla ac diſerta confutatione impiorū Arrianorū
dicentium Chriſtum a ſolo et vero deo ſeparatū, per F
rationes & teſtimonia ſcripturarū, quibus euidēter
comprobatur quod cum de deo ſolus legitur, nequa-
quam a patre filius ſeparetur. Cap. II.
De ſolutione obiectionis qua argui poteſt inæqualitas
patris et filii ex hoc qđ filius deū patrē adorare legit᷑.
De ſolutione q̄q; atq; confutatione obiectionis Ar-
rianorum qua probare conantur diſſimilitudinē pa-
tris & filii ex reſpōſione eiuſdem filii data ad ea quæ
mater filiorum Zebedæi poſtulabat. Cap III.
De redargutione eorum qui vnitatē in diuinitate ne-
gare cupientes, extenuare ſtudent patris & filii cha-
ritatem, ex hoc quod ſcriptū eſt: Et dilexiſti eos, ſi-
cut & me dilexiſti. Quomodo etiam intelligēdum
ſit quod filius miſſus dicitur, & quēadmodū domi-
num dicat, quem patrē nouit: cum diuerſorum hęre-
ticorum condemnatione qui ex falſa ſuperiorū intel-
ligentia errauerunt. Caput IIII.
De cōfutatione Arrianorū qui ideo aliam patris, aliā
filii, aliam ſpiritusſancti dicūt eſſe poteſtatem, quia
ſcriptū ſit: Ite, docete omnes gētes, baptizantes eos
in nomine patris & filii & ſpiritusſancti, ex verborū

G ordine differentiam diuinę poteſtatis faciētes. Qui
præterea idcirco negant in Chriſtū eſſe credendum
quod ſcriptū ſit: Qui credit in me, non credit in me,
ſed in eum qui me miſit. Caput V.

Quod non debeamus deducere filiū in hanc humilita
tem, vt niſi quæ audierit, facere aut loqui neſciat, cū
Arrianorū confutatione. Et vnde maxime vnitatē
diuinæ maieſtatis intelligere poſſimus. Quibꝰ etiā
rationibꝰ dei filius creatura dici nō poſſit. Cap. VI.

Quemadmodū intelligere debeamus filium eſſe ſubie
ctum patri, cum hæreticorū condemnatione. Quo=
modo etiam non ſolus deus pater filio, ſed & filius
ipſe ſibi ſubiecerit omnia. Et qua de cauſa filius ſub=
iectus ſit in nobis. Quodq; eadem ſit charitas dei pa
tris & Chriſti. Quod præterea nihil ſit quod diuini=
tas ſempiterna nō poſſit, nihil quod lateat veritatē,
fallat iuſtitiam, prætereat ſapientiam. Cap. VII.

De condēnatione execrabilium Arrianorum, dicentiū
quod dei filius neſciat tempora & annos, argumen=
torumq; ſuorum deſtructione, cum finali & conclu=
ſiua confutatione erroris eorundem quo aſſerunt fi=
lium eſſe minorem patre. Cap. VIII.

De humili ac deuota autoris ad deum patrem conuer=
ſione, rectęq; fidei cōfeſſione, cum diſertiſſima huius
H operis concluſione, ad laudem & gloriam inæſtima
bilis, inenarrabilis, incircūſcriptæ & immēſæ ac ſan
ctiſſimæ trinitatis, perfidiſſimorumq; Arrianorum
confuſionem & damnationem. Caput IX.

DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE FIDE AD GRATIANUM AVGVSTVM LIBER V.

De intentione autoris, & tranſitu ad hunc quintum
librum. Et qua ratione quinq; libros de patris & filii &
ſpiritusſancti inſeparabili diuinitate digeſſerit. De po=
ſtulatione quoq; veniæ ſi quos plixitas huiuſce ſermo=
I nis offenderit, cum excuſatione ſui, & miniſtrorum dei
inæqualitate atq; commendatione. Caput I.

Mat. 24. QVISNAM eſt fidelis
ſeruus & prudens quē conſti
tuit dominꝰ ſuper familiam
ſuam, vt det illis in tempore
cibū? Beatus ille ſeruus, quē
veniens dominus eius inue=
nerit ſic facientem. Non vilis
hic ſeruus eſt. Magnus ali=
quis eſſe debet. Quis ſit iſte
cōſideremus. Eſt Petrus, i=
pſius domini ad paſcēdū gregē electus iudicio, qui ter=
Ioan. 21. tio meret̄ audire: Paſce agniculos meos, paſce agnos,
paſce ouiculas meas. Itaq; paſcendo bene cibo fidei gre
gem Chriſti, culpā lapſus prioris aboleuit. Et ideo ter=
tio admonetur vt paſcat, tertio vtrū dominum diligat
interrogatur: vt quem tertio ante crucē negauerat, ter=
1. Cor. 3. tio fateretur. Beatus & ille ſeruꝰ qui poteſt dicere: Lac
vobis potum dedi, nō eſcam. nondum enim poteratis.
Nouit enim quos quēadmodū paſcat. Quis enim no=
ſtrum hoc facere poteſt? Quis noſtrū poteſt vere dice=
1. Cor. 9. re: Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifa=
ciam? Et tamen ille tantus ad curam gregis electus a
Chriſto, qui ſanaret infirmos, curaret inualidos, hære=
ticum a commiſſo ſibi ouili ſtatim poſt vnā correptio=
nem repellit, ne vnius erraticæ ouis ſcabies ſerpenti vl
cere totum gregem cōtaminet. Iubet præterea ſtultas
quęſtiones & contentiones eſſe vitandas. Quid igitur
nos agemꝰ inter meſſis antiquæ noua zizania impru= K
dentes accolæ conſtituti? Si taceamus, credere videbi=
mur. Si cōtendamus, verēdum eſt ne nos quoq; iudice=
mur eſſe carnales. Scriptū eſt enim de huiuſmodi quę=
ſtionibus, quod generāt lites. Seruum autem domini 2. Timo. 2.
non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, do
cibilem, patientem, cum modeſtia docentē eos qui reſi=
ſtunt. Et alibi: Siquis contentioſus eſt, nos talem con= 1. Cor. 11.
ſuetudinem nō habemus, neq; eccleſia dei. Eoq; ſcribe=
re aliquid ſententiæ ſuit, vt ſine ſtrepitu aliquo impieta=
ti hæreticorū per noſtra ſcripta reſpondeamus. Quin=
tum itaq; imperator Auguſte hunc librū paramus or=
diri. Nam & quartū librum oportuit in illa vitis diſpu
tatione finiri, ne coaceruaſſe magis librum eundē quo=
dam videremur quæſtionum tumultu, q̄ fructu ſpirita=
lis vineæ repleuiſſe, nec inconſummatā fidei vindemiā
tantis adhuc ſuperfluētibus diſputationibꝰ decuit de=
relinqui. Quinq; igitur libros de patris ac filii & ſpiritus
ſancti inſeparabili diuinitate digeſſimꝰ, ſequeſtrata in=
terim pleniore diſputatione de ſpirituſancto, prouocati
magiſterio euāgelicæ lectionis, vt credita nobis quinq;
fidei talenta quaſi quadam horum quinq; forte librorū
humanis fœneremur affectibus, ne forte cū venerit do=
minus, & inuenerit in terram abſcōditam pecuniā ſuā,
dicat mihi: Serue male & piger, ſciebas quod meto vbi Matt. 25
non ſemino, & cōgrego vbi non ſparſi: oportuit ergo te
committere pecuniam meā nummulariis, & veniens
ego recepiſſem quod meū eſt. Aut quemadmodum in
alio libro eſt: Et ego, inquit, veniens cū vſuris vtiq; exe= Luc. 19.
giſſem. Date ergo veniā ſi quos prolixioris huiuſce ſer
monis offendit audacia. Officii contemplatio cogit cre
dere quod accepimus. Diſpēſatores ſumus myſteriorū
cęleſtiū. Miniſtri ſumus, non ex æquo omnes, ſed vni= L
cuiq;, inquit, ſicut dominus dedit. Ego plantaui, Apol 1. Cor. 3.
lo rigauit, ſed dominus incrementū dedit. Vnuſquiſq;
igitur enitatur vt mercedem poſſit accipere ſecundum
ſuum laborem. Dei enim ſumus, vt Apoſtolus ait, co=
operarii, dei cultura, dei ædificatio. Beatus itaq; ille qui
tales fœnoris ſui cernit vſuras. Beatꝰ & ille qui fructus
ſui operis intuetur. Beatus quoq; qui ſuperædificat ſu=
pra fundamentū fidei aurū, argentū, lapides precioſos.
Vos nobis eſtis oīa qui hæc auditis & legitis. Vos
fœneratores vſurę, verbi vſurę, nō pecunię. Vos agri=
colę redditꝰ. Vos ædificatores, aurū, argentū, lapideſq;
precioſos ſuperædificantes. In veſtris meritis ſacerdo=
talis ſumma laboris eſt. In veſtris animis fructꝰ epiſco
palis operis eniteſcit. In veſtris profectibus aurū domi
ni refulget, multiplicatur argētum, ſi eloquia diuina te=
neamus. Eloquia enim domini, eloquia caſta, argentū Pſal. 11.
igne examinatū, probatum terrę, purgatū ſeptuplum.
Vos ergo facietis fœneratorē diuitē, agricolā fructuo=
ſum. Vos peritū probabitis architectū. Non arrogan= M
ter dico quod tam mea ſunt q̄ veſtra quæ voueo. O ſi
mihi liceat ſecure de vobis tūc temporis dicere: Domi= Mat. 25
ne, quinq; talēta mihi dediſti, ecce alia quinq; lucratus
ſum: & oſtēdere veſtrarum talenta precioſa virtutum.
Habemus enim theſaurum in vaſis fictilibꝰ. Hæc ſunt 2. Cor. 4.
talenta quæ habet dominus ſpiritaliter fœnerari, aut Luc. 10.
duo æra noui & veteris teſtamēti, quæ ſpoliato illi a la
tronibus Samaritanus ille euangelicus ad curāda vul=
nera dereliquit. Neq; ergo fratres voti auarꝰ ideo opto
hæc, vt ſuper multa conſtituar. Satis eſt mihi præmiū
de veſtro prouentu. Vtinam nō indignus eo inueniar
quod accepi. ea quæ ſunt me maiora, melioribus tribu=
endo, non exigo: licet ſoleas domine dicere: Volo au= Matt. 20.
tem & huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. Accipiat pote=
ſtatem ſupra decem ciuitates qui meretur. Sit ille talis
qualis Moyſes, qui legis decem verba conſumpſit. Sit
ille Ieſus Naue, qui ſubegit quinq; reges, et ciuitates in Ioſue. 10.
deditionem accepit, vt eſſet typus venturum eius no=
minis virum, cuius imperio corporales deliciæ vince=

A rentur, conuerterentur gentes, vt fidem Ieſu Chriſti ma
gis q̄ priſtina ſtudia ſua & vota ſequerentur. Sit ille Da
uid, cui occurrerunt pſallentes iuuēculæ, dicentes: Saul
1. Reg. 18 triumphauit in milib⁹, Dauid io decem milibus. Mihi
ſatis eſt ſi nō in exteriores tenebras extrudar, quēadmo
dum ille qui cōmiſſum ſibi talentū in terra quadam ſuę
carnis abſcōdit: ſicut principes ſynagogæ, cęteriq; prin-
cipes Iudæorū, qui credita ſibi eloquia dei humo qua-
dam ſui corporis occuparūt, delicíiſq; carnis intēti quaſi
in quandam exaltati cordis foueā ſœnus cęleſte merſe-
runt. Nos igitur nō intra latibula carnis abſconditū do-
mini teneamus pecuniā vel mnam illam, ſed tanq̄ bo-
ni in ſudario reponamus nūmulariū, cui ſudore quodam
mentis & corporis æquo & parato ſemp̄ libremus affe
ctu, vt prope ſit verbum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc
verbū dei precioſum eſt talentum quo redimeris. Hęc
eſt pecunia pro menſis animarū ſæpe cemenda, vt fre-
quenter agitando in omnē terrā, bonorum ſonus ſactus
ſit exire nummorū, per quam vita partitur ęterna. Hęc
eſt autem vita æterna, quam largiris omnipotens pa-
ter, vt cognoſcamus te ſolum verum deum, & quem
miſiſti Ieſum Chriſtum.

De ampla ac diſerta confutatione impiorū Arria-
norum dicentium Chriſtū a ſolo & vero deo ſeparatū,
per rationes & teſtimonia ſcripturarū, quibus euidēter
cōprobatur quod cū de deo ſolus legitur, nequaquam a
patre filius ſeparetur. Caput II.

B VNDE aduertāt Arriani q̄ impii ſint, qui de
ſpe noſtra & voto nobis faciunt quęſtiones.
Et quoniā hic præ cæteris vociferari ſolent,
dicentes ſeparatum a ſolo & vero deo Chri-
ſtum: intellectus impios pro noſtris virib⁹ cōfutemus.
Hoc enim loco magis intelligere debent quod hęc vti-
litas, hæc merces eſt perfectæ virtutis, hoc diuinum &
incōparabile munus, vt cognoſcamus cum patre Chri-
ſtum, nec ſeparemus a patre filium, ſicut ſcriptura non
ſeparat. Nanq; hoc magis ad vnitatem, q̄ ad diſtantiā
diuinæ proficit poteſtatis, quod idem præmiū, vnum
honorem nobis dat patris filiiq; cognitio: quā merce-
dem habere non poterit niſi qui & patrem cognouerit
& filium. Sicut enī patris, ita filii cognitio vitam acqui
rit æternam. Itaq; ſicut in principio ſtatim verbum cū
deo patre pia confeſſione iunxit euangeliſta, dicens: Et
Ioānis. 1. verbum erat apud deū: ita & hic ſcribendo verba dn̄i:
Ioan. 17. Vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quem miſiſti
Ieſum Chriſtū: coniunctione illa patrē vtiq; copulauit,
& filiū, vt Chriſtū verū deū a maieſtate patris nemo
ſecernat. Nunq̄ enī coniunctio ſeparat. Et deo dicendo:
Vt cognoſcant te ſolum verum deum, & quem miſiſti
Ieſum Chriſtum: & Sabellianos interfecit, & Iudæos
excluſit: eos vtiq; qui audirent loquentem: ne aut illi
C eundem patrē putarent eſſe quē filiū, ſi non addidiſſet,
& Chriſtum: aut iſti in patre filium ſepararent. Quęro
autem cur non ſic putent ſubaudiendum, & ex ſuperio-
ribus colligēdum, vt quod præmiſit, ſolum verū deum
patrem, ſubaudiamus etiā Ieſum Chriſtum ſolum ve-
rum deum. Exprimēdum enim alterū nō fuit, ne duos
deos dicere videretur. Nam neq; duos dicimus deos,
& eiuſdem cū patre diuinitatis filium cōfitemur. Itaq;
quęramus qua ratiōe diuinitatis hic putent factam eſſe
diſtantiam, vtrū deum negent Chriſtū? Sed negare nō
poſſunt. An verum deum negent Chriſtū? Sed dicāt,
ſi verū negant, vtrū falſum, an nūcupatiuū deū iudicēt.
Nam ſecūdū ſcripturas aut ver⁹ deus eſt, aut tm̄modo
nūcupatiu⁹, aut falſus. Verus vt pater, nūcupatiuus vt
ſancti, falſus vt dęmones atq; ſimulacra. Dicāt igitur q̄
filiū dei cōfeſſione deſignēt, vtrū falſo ꝑreptū dei nomē,
an vero quaſi nuncupatiuo inſpiratione tanti diuini-
tatis nomen eſſe arbitrentur? Falſo pręreptum nomen
nō puto q; dicant, vt apertiore ſe crimine impietatis in- D
uoluant, ne vt dęmonis & ſimulacris, ita etiā Chriſto
falſo dei inditum nomen inſinuando ſe prodant. Si au
tem ideo dictum putant deum, q; inſpiratione diuinita
tis habuit, ſicut & ſancti dei multi viri, (eos ei ſcriptura
deos dixit, ad quos ſermo fiebat dei) ergo nō vltra ho-
mines deum pręferunt, ſed comparandum hominibus
arbitrantur, vt hoc eum potent eſſe quod hominibus
ipſe donauit, dicens ad Moyſen: Poſui te in deū Pha- Exodi. 7.
raoni. Vnde & in pſalmo dictū eſt: Ego dixi, dii eſtis. Pſal. 81.
Et hanc tamen ſacrilegorū opinionē Paulus excludit
qui ait: Nam etſi ſunt qui dicantur dii, ſiue in cælo, ſiue 1. Cori. 8.
in terra. Non dixit, ſunt dii, ſed ſunt qui dicantur. Chri
ſtus autē, ſicut ſcriptū eſt, heri & hodie ipſe eſt. Eſt, in- Hebrę. 13.
quit, nō ſolum nomine, hoc eſt, ſed etiā veritate. Et be-
ne ſcriptum eſt: heri & hodie ipſe eſt: vt Arrii impietas
aſtruendi ſacrilegii locum inuenire non poſſet: qui cum
legeret in pſalmo ſecūdo dicentem filio patrem: Filius
meus es tu, ego hodie genui te: adnotauit hodie nō he-
ri, ad æternitatem diuinæ generationis referens quod
de carnis aſſumptione memoratum eſt. Sancto igitur
ſpiritu repletus Apoſtolus, vt illam elideret ſæuitatē,
ait: Heri & hodie ipſe eſt, & in ſecula. Heri propter ęter
nitatem, hodie propter corporis ſuſceptionē. Eſt ergo
Chriſt⁹, & eſt ſemp. Qui enī ſemper eſt, eſt. Chriſtus
autem ſemper eſt, de quo dicit Moyſes: Qui eſt, miſit Exodi. 3.
me. Erat vtiq; Gabriel, erat Raphael, erant angeli, ſed
ſemper eſſe qui aliquādo nō fuerint, nequaq̄ pari ratiōe
dicuntur. In Chriſto autem, ſicut legimus, nō fuit eſt &
non, ſed eſt in illo fuit. vnde vere dei ſolius eſt eſſe, qui E
ſemper eſt. Ergo & ſi nuncupatiuū deū nō audent dice-
re, & falſum eum dicere maioris eſt impietatis: reſtat
vt deus verus ſit, veri patris nō diſſimilis, ſed æqualis.
Qui cū & iuſtificet & ſanctificet quos velit, nō foris aſſu
mens, ſed in ſe habens ſanctificandi poteſtatē: quomo-
do nō eſt verus deus? Nā & Apls eū vtiq; verū deū di-
xit, qui naturaliter verus deus eſſet, ſicut habes: Quia
tūc, inquit, neſciētes deū, ſeruiſtis iis qui natura nō erāt Gala. 4.
dii, hoc eſt, qui veri dii eſſe nō poterant, quibus hoc na-
turaliter minime ſuppetebat. Verū copioſe iam verū
deum Chriſtum in ſuperioribus libris ſcripturarum le-
ctionib⁹ approbauimus. Ergo ſi Chriſtus, vt eloctum
eſt, deus verus eſt: quæramus qua ratione, cum ſolum
verum deum patrem legunt, a patre filium cupiunt ſe-
parare? Si dicant quod verus ſolus deus pater eſt, ne-
gare nō poſſunt quod & filius ſolus deus veritas eſt, &
quod Chriſtus veritas eſt. Nūquid veritas vero minor
eſt, cum ſecūdum appellationē nominū verus plerunq;
a veritate dicatur, ſapiens a ſapientia, iuſtus a iuſtitia?
Hoc nos inter patrem nō ſentimus & filium, quodq; pa
tri nihil deeſt, quod pater eſt verax, & filius quod veri-
tas eſt, ęqualis eſt vero. Vt ſciant autē cū ſolum legūt,
nequaq̄ eſſe a patre filium ſeparandum, meminerint in
prophetis a deo dictum: Ego extendi cælum ſolus. Et F
vtiq; nō extendit ſine filio pater. Ipſe enim filius qui ſa-
pientia dei eſt, dicit: Quando parabat cęlum, cum ipſo Prouer. 8.
aderam. Et Paulus de filio dictum eſſe confirmat: Ini- Hebræ. 1.
tio terram tu fundaſti domine, & opera manuum tua-
rū ſunt cæli. Siue ergo filius cælum fecit, ſicut & Apo-
ſtolus voluit intelligi, & ipſe vtiq; nō ſine patre cælum
ſolus extēdit: ſiue vt in Prouerbiis habes, Deus in ſa- Prouer. 3.
pientia fundauit terrā, parauit autē cælos io intellectu:
oſtenditur quod nec pater ſolus ſine filio cęlos fecit, nec
ſine patre filius: & tamen qui cęlum extēdit, ſolus deus
eſt. Vt vero & de filio aperte intelligēdum ſit quod ſo-
lus appelletur, etſi nunquā inſcio patre aliquid feciſſe
credatur, etiā alibi habes, vbi ſcriptum eſt: Extendens Iob. 9.
cælum ſolus, & ambulans quaſi in pauimento ſup ma-
re. Nanq; euāgelium domini docuit nos quod in mari
non pater, ſed filius ambulauit, quādo Petrus rogauit
eum dicens: Domine, iube me venire ad te. Sed etiam Mat. 14.

G prophetia ipſa documento eſt. Sanctus enī Iob aduen-
tum domini prophetabat, de quo vere dixit quod ma-
gnum cetū erat debellaturus, & factū eſt. Nam feralē
iſtum cetum, zabulum ſcilicet vltimis tēporibus vene-
rabilis corporis ſui paſſione proſtratū perculit & affli-
xit. Eſt ergo ſolus & vere dei filius. Hęc enī & filio pręro-
gatiua defertur. De nullo enī qui creatus eſt, proprie
dici poteſt quod ſolus. Nam cui ineſt cōmunitas crea-
turæ, quēadmodum quaſi ſolus poteſt a cæteris ſepara-
ri? Itaq; homo rationabilis videtur inter omnia terrena
animantia, ſed tamē nō eſt ſolus rationabilis. Scimus
enim rationabilia eſſe & cæleſtia opera dei. angelos &
archangelos rationabiles cōfitemur. Si ergo angeli ra-
tionabiles, nō vtiq; ſolus ratiōabilis homo dicitur. Sed
dicunt ſolum dici poſſe ſolem, quia ſol alter nō eſt. Sed
& ipſe ſol habet cōmunia multa cū ſtellis, quod percur-
rit cælum, quod ęthereę illius cæleſtiſq; ſubſtantiæ eſt,
quod creatura eſt, quod in omnia dei opera cōputatur,
quod cū omnibus deo ſeruit, cū omībus benedicit deū,
cum omnibus laudat. Non ergo ſolus proprie dicitur,
quod nec a cæteris ſeparatur. Itaq; cū patris & filii ſpiri
tuſq; ſancti diuinitati, quę ſola nō inter omnia, ſed ſuper
omnia eſt, nulla poſſit creatura conferri (vt de ſpiritu
interim aſſertio reſeruetur) ſicut pater dicitur ſol⁹ deus
verus, cui nihil cōmune cū cæteris, ita etiam ſolus eſt fi
lius imago veri dei, ſolus dextra patris, ſolus virtus dei
atq; ſapientia. Solus ergo filius facit, ſicut & pater, quia
Ioānis.14 ſcriptum eſt: Quęcunq; facio, ipſe facit. Cum enī vnum
opus ſit patris & filii, bene de patre & filio dicitur quod
H deus ſolus operatus eſt, vnde etiā cū creatorē dicimus,
& patrem & filium confitemur. Nam vtiq; cū Paulus
diceret, Qui ſeruierunt creaturæ potius q̄ creatori: nec
patrem creatorē negauit, ex quo omnia: nec filium, per
quem omnia. A quo alienum vtiq; non videtur quod
1.Timō.6. ſcriptū eſt quod ſolus habet immortalitatem. Quomō
enī immortalitatē nō habet, qui vitam habet in ſemet-
ipſo? Habet vtiq; in natura, habet in ſubſtantia, & ha-
bet nō per gratiā temporalem, ſed per ſempiternā diui-
nitatem, habet nō ex dono quaſi ſeruus, ſed ex genera-
tionis proprietate quaſi filius coęternus. Et habet ſicut
pater. Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ita
& filio dedit vitam habere in ſemetipſo. ſicut habet, in-
quit, ſic dedit. Didiciſti ſupra quēadmodum dederit, ne
putares eſſe gratiæ largitatem, vbi generationis arca-
num eſt. Cum ergo inter patrem & filium vitæ nulla
diſtantia ſit: quēadmodū quod immortalitatē ſolus ha
beat pater, filius nō habeat, æſtimari poteſt? Vnde in-
telligāt nec hoc loco a ſolo vero deo patre filium ſeparā
dum, quia probare nō poſſunt ꝙ ſolus & verus dei filius
nō ſit, cum pręſertim & hic aut ſubaudiatur, vt dixim⁹,
& Chriſtum ſolum verū deum eſſe: aut certe aliud ad
diuinitatē patris & filii, aliud ad incarnationem Chriſti
relatum intelligēdum ſit: quia non eſt perfecta cognitio
I niſi eius qui & ſecūdum æternitatem vnigenitū deum
verum dei filium Ieſum Chriſtum, & ſecundum carnē
generatum ex virgine confitetur. Quod alibi hic ipſe
1.Ioan.4. euangeliſta nos docuit, dicens: Omnis ſpiritus qui con
fitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, de deo eſt. De-
niq; q̄ nō alienum ſit etiā incarnationis hoc loco intelli-
gere ſacramētum, docet nos ipſius ſeries lectionis. Sic
Ioan.17. enī habes: Pater, venit hora, clarifica filium tuum. vtiq;
cū & horā veniſſe cōmemoret, & clarificari petat, quo-
modo niſi ſecūdum carnis aſſumptionē locutum eum
conuenit æſtimari? Nam nec vlla ſibi tēporum pręſcri
pta momenta diuinitas habet, nec clarificatione indi-
get lumen ęternū. Ergo in ſolo vero deo patre & filium
dei ſolum verū ſecūdum diuinitatis intelligimus vnita
tem: & in Ieſu Chriſti nomine, quod ex virgine natus
accepit, incarnationis agnoſcimus ſacramentū. Quod
ſi cū ſolum deū legunt patrem, filium cupiunt ſeparare:
ergo cū de filii incarnatione legunt: Hic eſt lapis qui re-
probatus eſt a vobis ædificantibus, qui factus eſt in ca- K
put anguli: et infra: Non eſt aliud nomē ſub cælo datū
hominibus, in quo oportet vos ſaluos fieri: patrem ęſti
mant ab impertiendæ vobis ſalutis beneficio ſeparan-
dum. Sed neq; ſine patre ſalus, neq; vita æterna ſine fi-
lio. Sed aſſerunt Arriani, ſolum verum deum ſicut
patrem, ita & filium dicitis, & vnius ſubſtantiæ pa-
trem & filium cōfitemini. nō vnum deū, ſed duos deos
inducitis, quia qui vnius ſubſtantię ſunt, nō vnus deus,
ſed duo dii videntur, ſicut duo hoīes, aut duæ oues plu-
reſve dicuntur, homo autē & ouis nec duo homines di-
cuntur, nec duæ oues, ſed vnus homo, & vna ouis. Hęc
Arriani dicunt, & hac diſputatione verſuta ſimplicio-
res capere nituntur. Tamen ſi legimus ſcripturas diui-
nas, inueniemus pluralitatem in ea cadere quæ diuerſę
diſcretæq; ſubſtantiæ ſunt, hoc eſt. ἑτερόυσια. Idq; in Sa
lomonis libris habemus expreſſum, eo loco ſcilicet in
quo dicit, Tria ſunt impoſſibilia intelligere, & quartū Prou. 30.
non agnoſco: Veſtigia aquilę volantis, & viam ſerpen
tis ſupra petrā, & ſemitas nauis nauigantis, & vias viri
in iuuentute. Vtiq; aquila & nauis & ſerpens vnius nō
ſunt generis atq; naturæ, ſed differentis diſcretæq; ſub-
ſtantiæ, & tamen tria ſunt. Contra ſe igitur ſua eſſe in-
telligant argumenta teſtimoniis ſcripturarum. Itaq;
dicendo patris & filii diſcretam eſſe ſubſtantiam, diffe-
rentemq; deitatem, duos vtiq; ipſi deos aſſerunt. Nos
autem cum patrem confitemur & filium, aſſerendo ta-
men vnius eſſe diuinitatis: non duos deos, ſed vnum
deū dicimus. Et hoc dominicis eloquiis approbamus,
quia ibi plures ſunt, vbi aut naturæ aut voluntatum & L
operationum eſt differentia. Deniq; vt ſuis ſibi teſti-
moniis reuincantur, duo homines dicuntur, quia licet
vnius naturæ ſint iure naſcendi, tamen & tempore, &
cogitatione, & opere, & loco diſtant, & ideo non poteſt
vnus homo dici in ſignificatione & numero dierū, quia
non eſt vnitas vbi eſt diuerſitas. vnus autem deus di-
citur, & patris & filii ac ſpirituſſancti gloria & plenitu-
do ſignatur. Deniq; tanta veritas vnitatis eſt, vt etiam
quando natura ſola generationis aut carnis ſignifica-
tur humanæ, & vnus homo de multis dicitur, ſic ha-
bes: Dominus mihi adiutor, nō timebo quid faciat mi- Pſal.117.
hi homo. id eſt, non vna perſona hominis, ſed vna caro
& vna fragilitas generationis humanæ. Et addidit:
Bonū eſt ſperare in domino, q̄ ſperare in homine. Nec
hic vtiq; ſpecialem hominē, ſed generalem conditionē
deſignauit. Deniq; ſtatim ſubiecit de pluribus: Bonum
eſt confidere in domino, q̄ confidere in principib⁹. Sed
vbi homo dicitur, naturæ interdum, vt ſupra diximus,
cōmunis inter omnes vnitas ſignificatur, vbi principes
variarum quędam differentia poteſtatum eſt: ſed inter
homines aut in hominib⁹ vnius alicuius rei vnitas eſt,
aut charitatis, aut cupiditatis, aut carnis, aut deuotiōis
& fidei. Generalis autem vnitas, & quæ in ſe ſecūdum
diuinitatis gloriā complectatur omnia, ſolius eſt patris M
& filii & ſpirituſſancti. Vnde & dominus cum diuerſi-
tatem inter ſe hominū deſignaret, quod nihil habēt in-
ter ſe quod poſſit ad vnitatem indiuiduæ ſubſtantiæ
pertinere: In lege veſtra, inquit, ſcriptum eſt quod duo- Ioānis.8.
rum hominū teſtimoniū verū eſt. Et cum præmiſiſſet,
duorum teſtimoniū verum eſt: vbi venit ad ſuum &
patris teſtimoniū, nō dixit, verum eſt teſtimonium no
ſtrum, quod duorū deorum teſtimoniū eſt, ſed ego, in-
quit, ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſti
moniū perhibet de me qui miſit me pater. Supra quoq;
ſimiliter ait: Et ſi iudico ego, iudicium meū iuſtum eſt,
quia ſolus non ſū, ſed ego, & qui miſit me pater. Itaq; &
infra & ſupra patrem ſignauit & filium, & pluralitatē
non admiſcuit, nec diuinæ vnitatem ſubſtantiæ ſepa-
rauit. Euidens igitur, quia quod vnius ſubſtantiæ, ſepa
rari non poteſt, etſi non ſit ſingularitatis, ſed vnitatis.
Singularitatem hanc dico, quæ græce μονότης dici-

A tur. Singularitas ad perſonam pertinet, vnitas ad natu-
ram. Ea vero quæ diuerſæ ſubſtantiæ ſunt, non ſolum
vnum, ſed etiam per plura dici ſolere licet etiã ex pro-
phetico claruerit teſtimonio, expreſſius tamẽ ipſe Apo-
1. Cor. 8. ſtolus declarauit dicens: Nam etſi ſunt qui dicũtur dii,
ſiue in cælo, ſiue in terra. Vides igitur quod ii qui ex di-
uerſis ſubſtantiis ſunt, & nõ ex vnius veritate naturæ,
dii appellantur. Pater autem & filius quia vnius ſub-
ſtantiæ ſunt, non duo dii, ſed vnus deus. Pater ex quo
omnia, & vnus dominus Ieſus Chriſtus per quẽ om̃ia:
Vnus, inquit, deus pater, & vnus dominus Ieſus. Et
ſupra: Vnus deus, nõ duo. Et infra: Vnus domin⁹, &
nõ duo. Pluralitas ergo excluditur, nõ vnitas ſequeſtra-
tur. Sed queadmodum cũ legimus dominũ Ieſum, nec
patrem (vt ſupra diximus) a dominationis iure ſecer-
nimus, quod ei cõmune cũ filio eſt: ita dum legimus ſo-
lum verum deum patrẽ, nec filium a ſolius veri dei poſ-
ſumus ſeparare quod ei cõmune cum patre eſt: Aut di-
cant quid aliud ſentiant, quidve arbitrentur, cũ legim⁹:
Mat. 4. Dominũ deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies: vtrum
Chriſtum nõ adorandum, & Chriſto nõ æſtimant ſer-
uiendum? Quod ſi illa quæ adorauit eum Chananæa
impetrare meruit quod popoſcit, et Paulus Apoſto-
lus, qui ſeruum ſe Chriſti prima ſcriptorum ſuorũ præ-
fatione profitetur: apoſtolus eſſe meruit nõ ab homi-
nibus, neq; per hominem, ſed per Ieſum Chriſtũ: dicant
B quid arbitrentur ſequẽdum, vtrum cum Arrio malint
ſibi ſocietatẽ eſſe perfidiæ, vt ſolum & verũ deum Chri-
ſtum negando oſtẽdant quod nec adorãdum eum, nec
ſeruiendum ei iudicent: an vero cõſortium malint ha-
bere cũ Paulo, qui ſeruiendo atq; adorando etiã Chri-
ſtum, vtiq; ſolum verum deum voce affectuq; nõ diffi-
tebatur, quem pio ſeruitio fatebatur.

De ſolutione obiectionis qua argui poteſt inæqualis-
tas patris & filii ex hoc quod filius deum patrem ado-
rare legitur. De ſolutione quoq; atq; confutatione obie-
ctionis Arrianorũ qua ꝓbare conantur diſſimilitudinẽ
patris & filii ex reſponſione eiuſdẽ filii data ad ea quæ
mater filiorum Zebedæi poſtulabat. Caput III.

Ioãnis. 4. QVOD ſi quis dicat quoniã deum patrem
adoret & filius, quia ſcriptum eſt: Vos ado-
ratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſci-
mus: cõſideret quãdo, & apud quẽ, & cuius
ſuſcepto loquatur affectu. Deniq; & in ſuperioribus nõ
immerito præmiſſum eſt quod Ieſus fatigatus ex itine-
re ſedebat, & a Samaritana bibere poſtulabat: quod ſe-
cundum carnem hominis loquebatur. Nam ſecũdum
diuinitatẽ nec fatigari poterat, nec ſitire. Deinde cum
Samaritana quaſi Iudeũ appellaret, & prophetã puta-
C ret: quaſi Iudæus qui ſpiritaliter myſteria legis doceret,
reſpondit dicens: Vos adoratis quod neſcitis, nos ado-
ramus quod ſcimus. Et vt oſtenderet quod ſecundum
incarnationem reſponderat, addidit quod ſalus ex Iu-
dæis eſt. Sed ſtatim poſt hoc ſequeſtrauit hominis affe-
ctum, dicens: Veniet, inquit, hora, & nunc eſt, quando
veri adoratores adorabunt patrem. Non dixit, adora-
bimus. Quod vtiq; dixiſſet ſi conſortium noſtri ſubiret
obſequii. Verum cũ legerimus quod Maria adorauit
eum, intelligere debemus quod nõ poteſt per eandẽ na-
turam & adorare quaſi ſeruus, & adorari quaſi domi-
nus, ſed potius quod vt homo inter homines adorare
dicitur, & quaſi dominus & filius adoratur. Multa er-
go ſecũdum incarnationis legimus & credimus ſacra-
mentum. Sed in ipſa naturæ humanæ affectione maie-
ſtatem licet ſpectare diuinam. Fatigatur ex itinere Ie-
ſus, vt reficiat fatigatos. Petit bibere, ſitiẽtibus potum
ſpiritalem daturus. Eſurit, cibos eſuriẽtibus ſalutis tra-
diturus. Moritur viuificatur⁹, ſepelitur reſurrecturus.
Tremulo pendet in ligno, confirmaturus trementes.
Cælum caligine obducit, vt illuminet. Terras tremefa- D
cit, vt ſolidet. Maria conturbat, vt mitiget. Reſerat tu-
mulos mortuorũ, vt oſtendat domicilia eſſe viuorum.
Creatur ex virgine, vt ex deo natus eſſe credatur. Neſci-
re ſe ſimulat, vt ſcire faciat neſcientes. Adorare quaſi
Iudæus dicitur, vt quaſi verus dei filius adoretur. Quo-
modo, inquiunt, filius dei ſolus verus deus poteſt eſſe
ſimilis patri, cum ipſe dixerit filiis Zebedæi: Calicem Mat. 20.
quidem meũ bibetis, ſedere autem ad dexterã meã, vel
ad ſiniſtram, nõ eſt meũ dare vobis, ſed quibus paratũ
eſt a patre meo? Hoc igitur veſtræ differentiæ, vt vule-
tis, nõ æqualitatis eſt argumentũ: cum in eo magis ve-
nerari domini clemẽtiam, adorare gratiam deberetis,
ſi tamẽ virtutis atq; ſapientiæ dei profunda ſecreta poſ-
ſetis aduertere. Conſiderate enim quæ cum filiis petat.
mater eſt vtiq;, cui pro filiorũ honore ſolicitæ immode-
ratior quidem, ſed tamen ignoſcenda menſura votorũ
eſt. Atq; mater ætate longæua, ſtudio religioſa, ſolatio
deſtituta, quæ tunc temporis quando vel iuuanda, vel
alenda foret validæ prolis auxilio, abeſſe ſibi liberos pa-
tiebatur, & voluptati ſuæ mercedem ſequẽtium Chri-
ſtum prætulerat filiorum. Qui prima voce vocati a do-
mino, vt legimus, relictis retibus & patre ſequuti ſunt Mat. 4.
eum. Hæc igitur ſtudio maternæ ſedulitatis indulgen-
tior, obſecrabat ſaluatorẽ dicens: Vt ſedeãt hi duo filii Mat. 20.
mei, vnus ad dexteram tuã, & alius ad ſiniſtrã tuam
in regno tuo. Etſi error, pietatis tamẽ error eſt. Neſciũt E
enim materna viſcera patiẽtiam. etſi voti auara, tamẽ
venerabilis cupiditas, quæ non pecuniæ eſt auida, ſed
gratiæ. Nec inuerecunda petitio, quæ nõ ſibi, ſed libe-
ris conſulebat. Matrem conſiderate, matrem cogitate.
Sed nihil mirum ſi vilis vobis videtur circa filios affe-
ctus parentum, quia etiam omnipotentis patris vilem
putatis eſſe circa vnigenitum filium charitatem. Do-
minus cæli atq; terrarum verecundabatur (vt ſecun-
dum aſſumptionem carnis & virtutes animæ loquar)
verecundabatur inquam, & vt ipſius verbo vtar, con-
fundebatur matri pro filiis poſtulanti etiam ſuæ ſedis
conſortium denegare. Vos æterni dei filium propriũ
interdum pro miniſterio ſtare contẽditis, interdum fa-
mulatoriũ, hoc eſt, nõ ex maieſtatis vnitate, ſed ex pa-
tris præceptione vultis eius eſſe conſeſſum, & negatis
hoc deo vero dei filio, quod ille hominib⁹ aperte noluit
denegare. Conſiderabat enim matris dilectionẽ, quæ fi-
liorum mercede grãdæuam ſolabatur ſenectam, & deſi-
deriis feſſa maternis, chariſſimorũ pignorum tolerabat
abſentiam. Conſiderate etiam fœminã, hoc eſt ſexum
fragiliorem, quẽ dominus propria nondum confirma-
uerat paſſione. Conſiderate inquam Euæ illius primæ
mulieris hæreditatem tranſfuſam, in omnes immode-
ratæ cupiditatis ſucceſſionem labentem, quã dominus
adhuc proprio ſanguine nõ redemerat, nondum inoli- E.
tam affectibus omnẽ immodici contra fas honoris ap-
petentiam, ſuo Chriſtus cruore diluerat. Hæreditario
igitur mulier delinquebat errore. Et quid mirum ſi ma-
ter pro filiorũ ſuorũ (quod eſt tolerabilius ꝙ ſi ipſi) quã-
do etiã apoſtoli ipſi inter ſe, ſicut legimus, de ſui prælaa- Luc. 22.
tione certabant? Non debuit igitur medicus omnium
deſtitutam matrẽ, & ægram adhuc mentem, pudoris
conuitio ſauciare, ne poſtulato ſibi ſuperius denegato
quaſi immoderatæ petitionis damnata mœreret. De-
niq; dominus qui honorãdam ſciret eſſe pietatem, non
mulieri ſed filiis eius reſpondit dicens: Poteſtis bibere
calicem quẽ ego bibiturus ſum? Dicẽtibus autem illis:
Poſſumus: ait illis Ieſus: Calicem quidem meũ bibe-
tis, ſedere autẽ ad dexteram meã vel ad ſiniſtrã non eſt
meũ dare vobis, ſed quibus paratũ eſt a patre meo. O
patiens & clemens dñs, ꝙ alta ſapientia, & bona chari-
tas. Volens enĩ oſtẽdere quod nõ perfunctoriã rem ali-
quã diſcipuli poſtularent, ſed etiam quã impetrare nõ
poſſent, prærogatiuã eius paternę honorificentiæ refer-

G uauit, non metuens ne quid iuri proprio derogaret, qui
Philip. 2. nō rapinā arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo: ſimul di-
Ioan. 13. ligens diſcipulos: quod ſic habes: Vſq; in finem dilexit
eos. noluit iis quos diligeret, videri quod peterent dene-
gaſſe ſanctus & bonus dominus, quod mallet aliquid
diſſimulare de iure, q̄ de charitate deponere. Charitas
enim patiens eſt, benigna eſt, nō æmulatur, nō inflatur,
nō quærit quæ ſua ſunt. Deniq; vt agnoſcatis nō infir-
mitatis ſed indulgentiæ eſſe quod dixit, Non eſt meū
dare vobis: vbi ſine matre filii Zebedei rogant, nihil de
Mat. 10. patre dixit. Sic enim habes: Non eſt meū dare vobis,
ſed quibus paratū eſt. Ita Marcus Euangeliſta poſuit.
Vbi vero mater pro filiis rogat, hoc eſt ſecūdum Mat
Mar. 20. thæum: Non eſt, inquit, meū dare vobis, ſed quibus pa
ratū eſt a patre meo. Hic addidit, a patre meo, quia ma
iorem indulgentiā maternus poſcebat affectus. Quod
ſi putant, dicendo, Quibus paratum eſt a patre meo,
quod aut patri plus tribuit, aut ſibi aliquid derogauit,
dicant vtrum & illic putent patri aliquid derogatum
Ioānis. 5. quia dixit in euangelio filius de patre: Pater nō iudicat
quenq;. Quod ſi ſacrilegū putamus dicere quod pater
ita iudicium detulit filio, vt ipſe nō habeat, (habet enī,
nec poteſt amittere quod habet naturaliter diuina ma-
ieſtas) ſacrilegum vtiq; æſtimare debemus quod nō po
H teſt filius dare quicq̄ quod aut homines mereri poſſunt,
aut quæuis accipere creatura, præſertim cū ipſe dixerit:
Ego ad patrem vado, & quodcūq; ab eo petieritis in no
mine meo, hoc faciam. Si enī quod pater dare poteſt, fi
lius nō poteſt: mentita eſt ergo veritas. Non enī poteſt
facere quicq̄ quod in nomine eius pater fuerit obſecra-
tus. Nec enim ideo dixit, Quibus paratum eſt a patre
meo, vt tantūmodo a patre poſcant. Nam omnia quæ-
cunq; a patre fuerint poſtulata, ſe donare memorauit.
Deniq; nō dixit: Quodcūq; a me petieritis, hoc faciam:
ſed quodcūq; ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciā.
Quæro nunc vtrum poſſibile aliquid humanæ condi-
tioni, aut alicui creaturæ, aut impoſſibile putent a Ze-
bedæi coniuge & filiis poſtulatū? Si poſſibile, quomo-
do ad ſiniſtrā ſuam vel ad dexteram impertiendæ apo-
ſtolis ſuis nō habuit poteſtatē, qui omnia fecit eſſe cū
nō erant? Aut quomodo nō poterat iudicare de meri-
tis hominū, cui pater dedit omne iudiciū? Notum eſt
quēadmodum dederit. Nam quomodo quaſi indigens
accepit filius, qui omnia creauit ex nihilo? Quorū igi-
tur naturas fecerat, eorum iudicium non habeat? De-
dit autem filio pater omne iudiciū, vt omnes, inquit,
honorificent filium, ſicut honorificant patrē. Non igi-
tur potentia filii, ſed cognitio noſtra proficit. Neq; ali-
quid ad ſubſtātiam eius accedit, ſed ad noſtrā vtilitatē
quod a nobis cognoſcitur, vt cognoſcendo dei filium,
vitam habeamus æternam. Cū autem in cognitione fi
I lii dei honor illius, noſter non illius ſit profectus: ſi quis
putat quod dei virtus illo honore cumulatur, neceſſe
etiam deum patrē credat poſſe cumulari, quod & ipſe p
cognitionem noſtrā clarificatur ſicut filius, iuxta quod
Ioan. 17. ſcriptum eſt dicente filio: Ego te clarificaui ſuper terrā.
Ergo ſi poſſibile aliquid erat quod petebatur, in pote-
ſtate vtiq; filii fuit: ſed tū oſtendant qui poſſibile putant,
quid de hoībus, aut cæteris creaturis, aut ad dexteram,
aut ad ſiniſtram dei ſedeat. Pater enim dicit filio: Se-
de ad dexteram meā. Itaq; ſi quis ad dexterā filio ſedet,
inter ipſum vtiq; & patrem, vt humano vſu loquamur,
filius medius reperitur. Non ergo poſſibile homini ali-
quid petebatur, ſed noluit dicere, cū homines ſedere ſe-
cum nō poſſent. Siquidem diuinam ſuam gloriam ce-
lare priuſquā reſurgeret, nō diuulgare cupiebat. Nam
cum ſupra inter famulos ſuos Moyſen & Heliam ap-
paruiſſet in gloria, monuerat diſcipulos ne cui dicerent
quod vidiſſent. Itaq; ſi poſſibile nō hominibus erat vel
creaturis cæteris hoc mereri, nō debet videri filius mi-
nus poſſe quod nō dedit apoſtolis: quod nec pater ho-
minibus vel creaturis dedit: aut dicant cui horū dede- k.
rat pater? Non vtiq; angelis, de quibus ſcriptura dicit Apoca. 7.
quod omnes angeli ſtabant in circuitu ſedis. Deniq;
& Gabriel ſe ſtare dixit, ſicut habes: Ego ſum Gabriel Lucæ. 1.
qui aſto ante deum. Non ergo angelis, non ſenioribus
qui adorant ſedentē. Illi enim nō ſupra ſedem maieſta-
tis ſedent, ſed vt dicit ſcriptura, in circuitu ſedis. Sedes
enī aliæ viginti & quatuor ſunt, vt habes in Apocalypſi
Ioannis: Et ſupra ſedem vigintiquatuor ſeniores ſedē- Apoca. 4
tes. In Euangelio quoq; ipſe dominus dicit: Cū ſedent Mat. 19.
filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & ipſi
ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſ-
rael. Non ergo ſedis ſuæ dixit Apoſtolis dari poſſe cō-
ſortium, ſed alias illas ſedes eſſe duodecim: quas tamē
nō corporali conſeſſu, ſed pro ſucceſſu ſpiritalis gratiæ
æſtimare debemus. Deniq; in libro Regnorum dixit
Micheas propheta: Vidi dominū deum Iſrael ſeden- 3. Reg. 22
tem ſuper thronum ſuum, & omnis militia cæli ſtabat
circa eum ad dexteram eius, & ad ſiniſtram. Quomo-
do igitur ſtātibus angelis ad dexterā vel ad ſiniſtram
domini dei, ſtante omni militia cæli, ſedebūt homines
ad dexteram dei vel ad ſiniſtrā, quibus pro virtutibus
præmia angelorū ſimilitudo promittitur: ſicut domi-
nus dicit: Eritis ſicut angeli in cælo? Sicut angeli, inqt, Mat. 22.
nō plus q̄ angeli. Si ergo nihil plus dedit pater q̄ filius,
nihil vtiq; minus dedit filius q̄ pater, nihil igitur minus L.
filius poteſt q̄ pater. Poſito tamen poſſibili impetratu
hominibus quod poſceretur, quid eſt quod ait: Sede-
re autem ad dexterā meā vel ad ſiniſtram, non eſt meū
dare vobis? Quid eſt meū? Supra dixit: Calicem qui- Mat. 20.
dem meū bibetis. & infra poſuit nō eſt meū dare vobis.
& ſupra meū, & infra meū dixit, nō immutauit. Ergo ſu-
periora docent propter quod dixerit. Rogatus enim a
muliere quaſi homo vt ad dexteram vel ad ſiniſtram
ſuam filios eius ſedere pateretur: quia illa quaſi hominē
rogauerat, & dn̄s quaſi tantūmō homo de ſua paſſione
reſpōdit: Poteſtis bibere calicē quē ego bibiturus ſum?
Itaq; quod ſecūdum carnem de paſſione ſui corporis lo-
quebatur, demonſtrare voluit quod ſecūdum carnem
ſubeundæ paſſionis nobis exemplum ac ſimilitudinem
derelinqueret, ſecūdum humanā autē conditionē ſedis
ſupernæ conſortia non donaret. Hoc enī eſt quod dixit,
non eſt meū: ſicut alibi: Mea doctrina nō eſt mea. non Ioānis. 7.
eſt enim, inquit, ſecūdum carnem meā, quia quæ diui-
na ſunt, non ſicut carnis eloquia. Indulgentiam autem
ſuam circa diſcipulos quos diligeret, quā expreſſe reue-
lauit, præmittens: Calicem quidem meū bibetis. Et enī
quod non debebat id dare quod petierāt, aliud ꝓpoſuit,
vt prius cōmemoraret quid his tribueret, q̄ quid nega-
ret, quo magis æquitatem ſibi petitionis q̄ ſtudium do
minicæ libertatis intelligerent defuiſſe. Calicem quidē
meū bibetis, hoc eſt, paſſionē quidem quæ carnis meæ M
eſt, nō negabo. Quod enim humanæ aſſumptionis ha
beo, poteſtis imitari. donaui vobis victoriā paſſiōis, hæ-
reditatē crucis. Sedere aūt ad dexterā meā vel ſiniſtrā,
nō eſt meum dare vobis, Non dixit, nō eſt meū dare:
ſed, Non eſt meū dare vobis: hoc eſt, non ſibi poteſtatē
deeſſe aſſerens, ſed meritū creatoris. Accipe aliter: Nō
eſt meū dare vobis. Quid eſt, non eſt meū? qui veni hu
militatē docere. nō eſt meū, qui veni non miniſtrari, ſed
miniſtrare. nō eſt meū, qui iuſtitiā ſeruo, nō gratiā. De-
niq; ad patrē referens addidit, Quibus paratum eſt: vt
oſtenderet patrem quoq; non petitionibus deferre ſole-
re, nō meritis: quia deus perſonarum acceptor non eſt, Actu. 10.
Vnde & Apoſtolus ait: Quos præſciuit, & prædeſti- Roma. 8.
nauit. Iure igitur reprehenditur mulier, quæ & impoſ-
ſibilia, & ſpeciali quodam priuilegio ab eo domino po-
ſtulauit, quia ea quæ ſanctis iudicauit eſſe donanda,
non duobus apoſtolis, ſed omnibus diſcipulis etiā ſine
cuiuſquā precatione voluntaria ſui largitate cōtulerit,
ſicut ſcriptum eſt: Duodecim vos ſedebitis ſuper ſedes Mat. 19.

A iudicantes duodecim tribus Iſrael. Ergo etiã ſi poſſibi-
le putemus poſtulatũ fuiſſe, calumniæ locus nõ eſt: ta-
mẽ cũ legerim ſeraphim ſtare, quomodo poſſum quod
homines ad dexterã vel ſiniſtram filio dei ſedeãt arbi
Pſal.79. trari? Supra Cherubim domin9 ſedet, ſicut habes: Qui
ſedes ſup Cherubim, appare. Quomõ apli ſup Cheru-
bim ſedebũt? Et hoc tñ colligo nõ ex meo ingenio, ſed
ex dominicę vocis oraculo. Ipſe enĩ dominus in poſte-
Ioan.17. rioribus apoſtolos cõmẽdans patri ait: Pater, quos de-
diſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecũ. Vtiq;
ſi iudicaſſet quod diuinam ſedem pater hominibus da-
ret, dixiſſet: Volo vbi ego ſedeo, & illi ſedeant mecum.
Sed volo, inquit, vt ſint mecũ, non ſedeant mecũ: & vbi
ego, non quomodo ego. Deinde ſequitur: Vt videant
claritatem meã, nõ vt habeant, ſed vt videant. Seruus
enim videt, dominus poſſidet, ſicut & Dauid docuit
Pſal.26. dicens: Vt videã voluntatem domini. Et ipſe dominus
Mat.5. in Euangelio reuelauit dicens: Beati mũdo corde: ipſi
enim deum videbunt. Videbunt, inquit, nõ ſuper Che
rubim cũ deo ſedebunt. Deſinant ergo viliora ſecũdum
diuinitatẽ æſtimare de dei filio, ne viliora quoq; de pa-
tre æſtimeãt. Qui enim male crediderit de dei filio, nõ
poteſt bene ſentire de patre. De patre qui male credide-
rit & de ſpiritu, nõ poteſt bene ſentire de filio. Eorũ enĩ
vna dignitas, vna gloria, vna charitas, vna maieſtas
eſt. In cõmune derogatur quicquid in aliquo putaueris
derogandum. Iam enim non erit plenitudo, quã diſcer-
nas & diuidas in aliquas portiones.

De redargutione eorum qui vnitatem in diuinitate
B negare cupientes, extenuare ſtudent patris & filii cha-
ritatem, ex hoc quod ſcriptum eſt: Et dilexiſti eos, ſicut
& me dilexiſti. Quomodo etiã intelligẽdum ſit quod
filius miſſus dicatur, & queadmodum dñm dicat, quem
patrẽ nouit, cũ diuerſorũ hereticorũ cõdẽnatione qui ex
falſa ſuperiorũ intelligẽtia errauerunt. Caput IIII.

EXISTVNT tamen Imperator Auguſte
qui in hac diuinitate vnitatẽ ſubſtantiæ ne-
gare cupientes, extenuare ſtudeant patris &
Ioan.17. filii charitatẽ, quia ſcriptum eſt: Et dilexiſti
eos, ſicut & me dilexiſti. Quod cũ dicãt, quid aliud a-
gunt niſi inter dei filiũ & homines ęqualitatẽ quãdam
comparationis inducant? Nunquid ſic diligi poſſunt
a deo homines queadmodum filius in quo complacuit
pater? Ille per ſe cõplacet, nos per ipſum. In quibus enĩ
deus filium ſuum ad imaginem ſuam cernit, eos per fi-
lium ſuum aſſciſcit in gratiã filiorũ: vt queadmodum
per imaginem ad imaginẽ ſumus, ſic per generationẽ
filii in adoptionẽ vocemur. Alius igitur naturæ amor
ſempiternus, alius gratię. Aut ſi ex verbis faciunt quę-
C ſtionem, quia ſcriptũ eſt: Et dilexiſti eos, ſicut me dile-
xiſti: & cõparationẽ factam putant: ergo & illud in cõ-
Lucæ.6. paratione dictũ putant, Eſtote ergo miſericordes, ſicut
Mat.5. & pater veſter qui in cęlis eſt. Et alibi: Eſtote perfecti,
ſicut & pater me9 qui in cælis eſt, perfectus eſt. quia ille
ſecundum plenitudinem maieſtatis ſuæ perfectus eſt,
nos autem perfecti ſecũdum virtutis accidentis profe-
ctum: Sic etiã filius diligitur a patre ſecũdum ſemp ma
nentis plenitudinẽ charitatis: in nobis autẽ charitatẽ
dei, virtutis emeretur profectus. Vides igitur quã gra-
tiam deus dederit hominib9, & tu patris & filii vis diſ-
ſoluere naturalem & indiuiduam charitatẽ: & tu verba
adhuc diſcutis, vbi vnitatem maieſtatis aduertis. Vi-
deo totum hunc locum ex cuius affectu loquatur. Ha-
Ioãnis.17 bes enim dicentẽ ipſum: Clarifica me pater claritate ea
quã habui priuſquã mundus eſſet apud te. & tamen vt
ſcires magnum deum, & ſalutarẽ, & omnipotentẽ dei
filium, indicium ſuæ maieſtatis admiſcuit dicendo: Et
mea omnia tua ſunt, & tua mea. Omnia habet, & tu
miſſum eſſe ad iniuriam deriuas, qui ſecũdum carnem
nõ accipis miſſum? Apoſtolus dixit, & ex verbo ſimpli D
ci prę iudiciũ ſtruis, quo dicas inferiores a ſuperioribus
mitti ſolere. Quid ad illa reſpondes, quod filius ad ho-
mines miſſus eſt? Num minorem putas eum qui mit-
titur, eo videlicet a quo mittitur? Diſce quod & minor
maiorem miſit, & maiores ad minores miſſi ſunt. Nã
& Tobias Raphael angelũ miſit. Et angelus ad Ba- Tobię.9.
laam miſſus eſt, & dei filius ad Iudęos. Nunquid ergo Nũe.22.
minor etiam Iudęis dei filius, ad quos mittebatur? De
ipſo enim ſcriptũ eſt: Nouiſſime autẽ miſit eis filium Mat.21.
ſuum vnicum. Et vide quod ante ſeruos, poſtea filium
nominauit: vt ſcias quod dei filius vnigenitus ſecun-
dum diuinitatis potentiã nec nomen habet nec cõſor-
tiũ cõmune cũ ſeruis. Reuerẽdus mittitur, nõ cũ famu
lis reuerẽdus. Et bene addidit, meũ, vt nõ vnus de mul-
tis, nec degeneris naturæ, aut minoris alicuius poteſta
tis, ſed verus a vero, paternæ imago veniſſe ſubſtantię
crederetur. Eſto tamen, minor ſit qui mittitur, eo a quo
mittitur: ergo & Pilato minor Chriſtus, quoniã Pila-
tus miſit eum ad Herodem. Sed prężiudicat poteſtati
ſcriptura, quę miſſum a patre dicit, miſſum dicit a pręſi
de. Vnde ſi ſobrie de dei filio quæ digna ſunt opine-
mur, ideo miſſum intelligere debemus, quod ex illo in-
cõprehenſibili inenarrabiliq; ſecreto maieſtatis profun-
dæ dedit ſe cõprehẽdendum pro captu noſtro menti-
bus noſtris dei verbum, non ſolum cũ ſe exinaniret, ſed
etiã cũ habitaret in nobis, ſicut ſcriptũ eſt: Quoniã in- Leuit.26.
habitabo in illis. Deniq; & alibi habes quod deus dixit: 2.Cor.6.
Venite deſcendamus, & confundamus linguas eorũ. Gene.11.
Non enim deus de loco aliquando decidit, qui ait: Ego Hiere.23.
cælum & terram cõpleo. ſed dico deſcendere videtur, ſi E
noſtros dei verbũ penetret affectus, ſicut dixit prophe-
ta: Parate viam domino, rectas facite ſemitas eius. vt Eſaię.40.
queadmodum ipſe promiſit, veniẽs cũ patre, apud nos
faciat mãſionem. Euidens eſt igitur quomodo veniat.
Vnde & euidens eſt quomodo dominũ dicat, quẽ pa-
trem nouit: Ait enĩ: Confiteor tibi pater domine cæli Mat.11.
& terræ. Ante patrẽ dixit ſapientia ſuum, poſtea crea-
turæ dominũ nuncupauit. Itaq; dominatũ non eſſe vbi
vera progenies eſt, ipſe dominus oſtendit in Euange-
lio ſuo, dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cuius fi Mat.22.
lius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis Ieſus: Quomodo
ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominũ, dicẽs: Dixit Pſal.109.
dominus dño meo, ſede a dextris meis? Et addidit: Si
ergo Dauid in ſpiritu vocat eum dominũ, quomodo fi
lius eius eſt? Et nemo poterat ei reſpõdere verbũ. O q̃
caute propter Arrianos etiã in hoc teſtimonio domi-
nus fidei proſpexit. Non enim dixit. Vocat eum ſpiri-
tus dominũ, ſed quod Dauid dixit in ſpiritu: vt cuius
ſecũdum carnem filius eſt, Dauid ſcilicet, eius etiã ſecũ-
dum diuinitatẽ & dominus & deus crederetur. Vides
igitur quod nomen pietatis & domini ſecretum eſt. Et F
bene dominus ſuum quidem patrẽ, cæli autem & terrę
dominũ prędicauit, vt tu cum legis & patrem & domi-
num, intelligas patrẽ filii, & dominũ creaturæ. In alio
prętogatiua naturę eſt, in alio autoritas poteſtatiſ. For-
mã enim ſerui accipiens, eo vtiq; dominũ vocat, quo ſer
uientem ſuſcepit, æqualis in dei forma, ſeruus in corpo
ris. ſeruitus enim carnis, dominatus autem diuinitatis
eſt. Vnde & Apoſtolus ait: Deus domini noſtri Ieſu
Chriſti pater glorię. hoc eſt, deum aſſumptionis huma
næ aſſerens, patrem autẽ gloriæ. Num enĩ duos filios
habuit deus, Chriſtũ, & gloriã? Minime. Ergo ſi vnus
dei filius Chriſtus, vtiq; Chriſtus eſt gloria. Quid au-
tem ei derogas qui patris gloria eſt? Si ergo & filius
gloria eſt, & pater gloria: quia pater gloriæ non poteſt
aliud eſſe q̃ gloria: non diuiſio gloriarũ, ſed vna eſt glĩa.
Itaq; ad proprietatẽ naturæ gloria refertur, dominatus
ad ſuſcepti corporis ſeruitutẽ. Si enĩ caro etiã iuſti ani-
mæ ſubdita eſt (ſicut ſcriptũ eſt) Caſtigo corpus meũ 1.Cor.9.
& ſeruituti redigo: quanto magis ſubiecta eſt diuinita- Pſal.118.

G ti,de qua dicitur:Quoniam vniuerſa ſeruiunt ei? Vna
autem queſtione & Sabellianos & Fotinianos & Ar-
rianos dominus excluſit. Nam cũ dominũ cũ domino
dicit,Sabellius excluditur:qui eũdem patrem vult eſſe
quem filium. Excluditur Fotinus,qui ſecundum carnẽ
iudicat quod dominus Dauid regis non poterat eſſe
Mat.4. niſi qui deus eſt. Scriptũ eſt enĩ:Dominũ deũ tuũ ado-
rabis,& illi ſoli ſeruies. Nunquid cõtra legẽ ꝓpheta ſen
tiret,qui ſub lege regnaret? Excluditur Arrius,quod fi
lium ſedere audit ad dexteram patris,vt ſi ex vſu argu-
mentetur humano,ipſe ſe perimat,& venenũ ſacrilegę
diſputationis ſuę in ſe refundat,vt dum inęqualitatem
patris & filii ex conſuetudine hominũ interpretatur:in
vtroq; a vero deuius cui praeferat cui derogat,cõfeſſum
priorem quẽ audit ad dexterã. Excluditur etiã Mani-
chaeus. Non enĩ negat eſſe ſe Dauid filiũ ſecũdum car-
Mat.20. nem,vtpote qui clamãtibus caecis,Ieſu fili Dauid miſe
rere nobis:& delectatus eſt fide,& ſtetit,& curauit eos:
ſed negat nos eſſe aeternitatis,ſi Dauid ſolius filius a
perfidis nominetur. Nam filius eſt contra Hebionem.
Filius Dauid eſt contra Manichaeos. Filius dei eſt cõ
tra Fotinum. Filius Dauid eſt cõtra Marcionẽ. Filius
dei eſt contra Paulum Samoſatenũ. Filius Dauid eſt
contra Valentinum. Filius dei eſt cõtra Arrium atq;
Sabellium gentilis erroris haeredes. Dominus Dauid
eſt contra Iudaeos,qui dei filium in carne cernẽtes, ho-
minẽ tantũmodo impio furore credebant. Sed eccleſia-
ſtica fide & dei patris & Dauid idem vnus atq; idem fi
lius. Quod incarnationis dei myſteriũ vniuerſae ſalus
Hebrae.2. eſt creaturae,ſecundum quod ſcriptũ eſt: Vt ſine deo ꝓ
H omnibus guſtaret mortẽ: Id eſt,quod creatura omnis
ſine paſſione aliqua diuinitatis,dominici ſanguinis re-
Roma.8. dimẽda ſit precio,ſicut habes:Omnis creatura liberabi
tur a ſeruitute corruptionis. Aliud eſt igitur ſecũdum
diuinam ſubſtantiã, aliud ſecũdum ſuſceptionẽ carnis
filium nominari. Nam & ſecundum generationẽ diui-
nam deo patri aequalis eſt filius, & ſecũdum ſuſceptio-
nem corporis deo patri ſeruus eſt. Quod formã ſerui,
inquit,accepit,vnus tamen atq; idem eſt filius. Contra
autẽ ſancto patriarchae Dauid ſecũdum gloriam ſuam
dominus eſt,ſecũdum corporalis ſucceſſionis ſeriem fi-
lius eſt,nõ deficiens a ſe,ſed noſtrae ſibi adoptionis gra-
tia acquirens. Non ſolum ex genere Dauid ſeruus eſt,
Pſal.88. ſed etiam ex nomine,ſicut habes: Inueni Dauid ſeruũ
meum. Seruus eſt,in quo vnctus eſt. Seruus eſt,in quo
ſanctificatus eſt. Seruus eſt,in quo creatus eſt. Et vt de
cõpendio dicam,ſeruus eſt in quo matrem habet,ſicut
Pſal.115. ſcriptum eſt:O domine,ego ſeruus tuus,& filius ancil-
lae tuae. Nam ſecũdum diuinam generationẽ non ma
trem habet,ſed patrẽ,nec corporalis eſt ventris fructus,
ſed ſempiterna dei virtus. Ergo etiã cũ legimus quod
Ioãnis.7. dixit dominus:Tempus meũ nondum impletum eſt:
Ibidem. et, Adhuc modicũ tẽpus vobiſcum ſum:et, Vado ad
Ioan.13. eum qui me miſit: &,Clarificatus eſt fili⁹ hominis: ad
I incarnationis ſacramentũ referre debemus. Cũ autem
legimus: Et deus clarificatus eſt in eo, et deus clarifi-
cauit eum:quid ibi eſt queſtionis,vbi & filius clarifica-
tur a patre,& pater clarificatur a filio? Deniq; vt fidem
vnitatis aperiret, etiam ſpiritu clarificãdum eſſe dixit,
Ioan.16. ſicut habes: Ille de meo accipiet, & clarificabit me.
Clarificat ergo dei filium etiã ſpiritusſanctus. Quomo
Ioãnis.8. do igitur ipſe dixit:Si ego clarificauero meipſum,clari
tas mea nihil eſt? Ergo nihil claritas filii. Sacrilegum
eſt dicere,niſi referas ad carnem,quod ex perſona homi
nis filius loquebatur,eo quod comparatiõe diuinitatis
nulla eſt carnis claritas. Deſinant igitur impie obiice-
re quod in ſuam perfidiam retorquetur. Scriptum eſt
enim, non nego: Nunc clarificatus eſt filius hominis.
Sed videant quid ſubiectum ſit: Clarificatus eſt filius
hominis. Videant etiã quid ſequatur: Et deus clarifi-
catus eſt in eo. Ego excuſationem habeo de filio homi-
nis, ille de patre nõ habet:quia pater nõ ſuſcepit carnẽ. K
excuſationẽ habeo,nõ vtor:ille nõ habet,& calumnia-
tur. Aut ſimpliciter me patiatur intelligere,aut ad car-
nem referre quae carnis ſunt. Pia mens,quae leguntur,
ſecundum carnem diuinitatemq; diſtinguit,ſacrilega
confundit,& ad diuinitatis retorquet iniuriã, quicquid
ſecundum humilitatẽ carnis eſt dictum.

De confutatione Arrianorũ,qui ideo aliam patris,
aliam filii,aliam ſpiritusſancti dicunt eſſe poteſtatem,
quia ſcriptum ſit, Ite docete omnes gentes baptizan-
tes eos in nomine patris,& filii,& ſpiritusſancti:ex ver-
borum ordine differentiam diuinae poteſtatis faciẽtes.
Qui praeterea idcirco negant in Chriſtum eſſe creden-
dum quod ſcriptum ſit:Qui credit in me,nõ credit in
me,ſed in eum qui me miſit. Capus V.

QVID quod etiã more Iudaico falſi & impu
dentes interpretes Arriani verborũ ſunt di
uinorum , dicentes vſq; adeo aliam patris,
aliam filii,aliam ſpiritusſancti eſſe poteſta-
tem , vt ſcriptum ſit: Ite docete omnes gentes,bapti- Mat.28.
zantes eos in nomine patris,& filii, & ſpiritusſancti:&
ex verborũ ordine differẽtiam diuinae faciunt poteſta-
tis? Ego autẽ licet hoc ipſum teſtimoniũ in ſuperiori-
bus libris pro vnitate aſſeruerim maieſtatis ac nomi-
nis,tamen ſi hic faciunt queſtionẽ, poſſum teſtimoniis
aſſerere ſcripturarũ in pleriſq; locis prius filium nomi-
natum,poſtea patrem dictum. Nunquid igitur filii ſan
ctificatio ante praemiſſa eſt,verborum, vt Arriani vo-
lunt,praeiudicio,pater ſecũdus a filio eſt? Abſit inquã L
abſit. Neſcit hunc ordinem fides, neſcit diſcretũ patris
& filii honorem. Non legi,non audiui,nec aliquem in
deo inuenio gradum. Nuſquã ſecũdum, nuſquã tertiũ
deum legi. primũ legi,primũ ac ſolum audiui. Si ordi-
nis exigimus ſuperſtitionẽ,nec ad dexteram patris ſe-
dere filius debet,nec primũ ſe & principium debuit di-
cere. Male ergo euãgeliſta quod prius a verbo q̃ a deo
coepit dicens:In principio erat verbum,& verbum erat Ioãnis.1.
apud deum. Etenim iuxta humani ritus ordinẽ prius
patrem debuit nominare. Neſciuit etiam Apoſtolus
ordinem,qui ait: Paulus ſeruulus Chriſti Ieſu vocatus Roma.1.
Apoſtolus,ſegregatus in Euangeliũ dei. Et alibi: Gra 2.Cor.13.
tia domini noſtri Ieſu Chriſti,& charitas dei,& cõmu-
nicatio ſpiritusſancti. Si verborũ ſequamur ordinem,
in primo filium poſuit,in ſecundo patrem. Sed verbo-
rum ordo ſepe mutatur,& ideo nõ debes vel de ordine
vel de gradu patri deo & filio eius facere quaeſtionẽ,cũ
ſecundum diuinitatẽ diuiſio nulla ſit vnitatis. Ad ex-
tremũ,vt Chriſtianos ſe nõ eſſe manifeſtent,negant in
Chriſtum eſſe credendum,dicentes ſcriptum eſſe:Qui Ioãnis.12.
in me credit,non credit in me,ſed in eum qui me miſit.
Hanc ergo expectabã confeſſionem. Quid me quibuſ-
dam ambagibus ludebatis? Sciam mihi aduerſum gẽ-
tiles eſſe contẽtionem:ſed conuertũtur, vos non cõuer- M
timini. Illi ſi credant,ſaluum eſt ſacramẽtum: vos per-
didiſtis acceptum:et nec coeptum fortaſſe,ſed factum.
Scriptum eſt,inquiunt: Qui in me credit,nõ in me cre
dit,ſed in eũ qui me miſit. Sed videte quid ſequatur, &
videte ſic quẽadmodum ſe dei filius vult videri. Sequi-
tur enim: Et qui videt me,videt eum qui me miſit. hoc
eſt,quod pater videtur in filio. Expoſuit igitur id quod
ante praemiſit : quia credit in filium,qui confitetur &
patrem. Nam qui filium neſcit,nec patrem nouit. Oĩs
enim qui negat filium,nec patrẽ habet. Qui confitetur
filium,& filium & patrem habet. Quid eſt ergo: Non
credit in me? Non in id quod corporaliter cernitis,non
in hominẽ tantũmodo quem videtis. Non enim in ho
minẽ tantũmodo credẽdum aſſeruit, vt credas quia Ie-
ſus Chriſtus ipſe eſt & dei fili⁹ & homo. Propter quod
& vtrumq; ait: A meipſo non veni. Et alibi. Ego ſum Ioãnis.8.

A principiū, qui & loquor vobis. Quaſi homo a ſe nō ve-
nit. Quaſi dei filius nō ex homine principiū habet, ſed
ſum, inquit, ipſe principium, qui loquor vobis. Neq; hu
mana ſed diuina ſunt quae locutus ſum. Neq; enim fas
eſt credere ꝙ negauerit in ſe eſſe credēdum, cū ipſe dixe
Ioan. 12. rit: Vt omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat.
Ioānis. 6. Et alibi: Haec eſt enī volūtas patris mei qui me miſit,
vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitā
Ioan. 14. ęternā. Et alibi: Credite in deū, & in me credite. Nemo
ergo filium ſine patre accipiat, quod filiū legimus. Ha-
bet patrem filius, ſed non tēporalem, nō ex paſſione, nō
ex conceptione, nō ex gratia. Generationē legi, nō legi
conceptionē. Et pater dicit: Genui, nō dicit creaui. Et fi
lius nō creatorem ſuum deum ſecundum aeternitatem
diuinae generatiōis, ſed patrem nominat. Se quoq; nūc
ex perſona hominis, nunc in dei maieſtate ſignificat:
nunc vnitatem ſibi diuinitatis cum deo patre vendi-
cans, nunc fragilitatem humanae carnis aſſumēs: nunc
doctrinam ſuam non habere, nunc voluntatem ſuam
ſe nō quaerere, nunc teſtimonium ſuum verum nō eſſe,
Ioānis. 5. nunc verum eſſe ſignificans. Nam ipſe dixit: Si ego te-
ſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimoniū meū nō eſt
Ioānis. 8. verum. Et ipſe in poſterioribus ait: Et ſi ego teſtimo-
nium perhibeo de me, verū eſt teſtimoniū meū. Quo-
modo igitur non eſt verum teſtimoniū tuum domine
B Ieſu, cui q̃ credidit, in cruce licet poſitus, & inter confeſſi
ſceleris ſupplicia conſtitutus, merita latronis exuit, prę-
Actu. 9. mia innocentis meruit? Deceptus eſt ergo Paulus, qui
ideo recepit oculos, quia credidit, quos amiſerat anteq̃
Ioſue. 5. crederet? Errauit ne etiam Ieſus Naue, qui ducem mi
litiae cęleſtis agnouit, ſed poſtea q̃ credidit, ſtatim vicit,
dignus qui fidei praelio triūpharet? Deniq; non aeratas
acies in bella produxit, nec ariete cęteriſq; tormētorum
machinis, ſed tubarum ſeptem ſacerdotaliū ſono mu-
rorum hoſtilium ſepta depoſuit. Ita bellum immane
Ioſue. 2. confecit tubae clangor, & infula ſacerdotis. Vidit hoc
meretrix, & quę in excidio ciuitatis remedia deſperaret
ſalutis, quod fides vicerat, ſigna fidei atq; vexilla domi-
nicae paſſionis attollens, coccum in feneſtra ligauit, vt
ſpecies cruoris myſtici quae foret mundum redemptu-
ra, vernaret. Ita foris Ieſus nomen fuit praeliantibus ad
victoriam, intus ſpecies dominicae paſſionis periclitan-
tibus ad ſalutem. Vnde quod intellexit Raab caeleſte
Pſal. 86. myſterium, dicit dominꝰ in pſalmo: Memor ero Raab
& Babylonis ſcientibus me. Quomodo ergo nō eſt ve
rum teſtimoniū tuum domine, niſi ſecūdum fragilita-
Pſal. 115. tem hominū? Omnis enī homo mendax. Deniq; vt ſe-
cundum hominē dixiſſe ſe demōſtraret, ait: Qui miſit
me pater, ipſe teſtimoniū perhibet de me. Verū autē
eſt teſtimonium ſecundum diuinitatē, ſicut ipſe ait: Et
verum eſt teſtimonium meū, quia ſcio vnde venio, aut
C quo vado: vos autem neſcitis vnde venio, & quo vado:
vos ſecundum carnem iudicatis. Non ergo ſecundum
diuinitatem, ſed ſecundum hominē iudicant qui putāt
Chriſto teſtificandi ſcientiam defuiſſe. Ergo cū audis:
Qui credit in me, nō credit in me: Et qui miſit me pa-
ter, ipſe mihi mandatū dedit: didiciſti quo id putes eſſe
referendum. Deniq; mandatum quod eſſet oſtendit di-
Ioānis. 10. cens: Pono animā meā, & iterum ſumā eam. Nemo
tollit eam a me, ſed ego pono eā a meipſo. Vides ideo
dictum, vt oſtenderet ſibi ponendae ac reſumendae ani-
mae poteſtatē, ſicut ipſe dixit: Poteſtatē habeo ponēdi
animā meā, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eā.
Hoc mandatum accepi a patre meo. Siue igitur man-
datum, ſiue, vt aliqui latini habent, pręceptū: non vtiq;
ſecundum diuinitatem, ſed ſecūdum incarnationē da-
tur, ad ſubeundae victoriam paſſionis.

Quod non debeamus deducere filiū in hanc humi-
litatem, vt niſi quae audierit, facere aut loqui neſciat, cū
Arrianorū confutatione. Et vnde maxime vnitatē di-
uinae maieſtatis intelligere poſſimus. Quibus etiā ra- D
tionibus dei filius creatura dici nō poſſit. Caput. VI.

HAVD vero in hāc humilitatem dei filium
deducemus, vt niſi quae audierit, facere aut
loqui neſciat, & praeſcriptā agendi loquēdiq;
ei putemus eſſe menſuram, quia ſcriptū eſt:
Ex meipſo non ſum locutus. Et infra: Sicut dixit mihi Ioan. 12.
pater, ita loquor: ſed ad obediētiam carnis, vt ad fidem
vnitatis iſta referantur. Pleriq; etiam doctiores & au-
dire filium, & dicere aliquid filio patrem accipiunt per
vnitatem naturae. Quod enī per vnitatem voluntatis
nouit filius, patrem velle videtur audiſſe. Vnde nō offi
cium corporale, ſed arbitrii indiſſociabile cooperatio-
nis declaratur. Neq; enim verborū hic aliquem ſignifi-
cat auditum, ſed vnitatem voluntatis atq; virtutis, quę
& in patre eſt, & in filio. Quam etiā & in ſpiritu ſancto
eſſe memorauit alio loco, dicens: Non enim loquetur a Ioan. 16.
ſemetipſo, ſed quae audit loquetur. vt aduerteremus qđ
quicquid ſpiritꝰ loquitur, loquitur & filius: & quicquid
loquitur filius, loquitur & pater: quia vna ſententia &
operatio trinitatis. Sicut enim pater videtur in filio, nō
vtiq; ſpecie corporali, ſed vnitate diuinitatis: ita etiam
pater loquitur in filio, nō temporali voce, nec corporali
ſono, ſed operis vnitate. Deniq; cum dixiſſet: Et pater Ioan. 14.
qui in me manet, ipſe loquitur: & opera quę ego facio,
ipſe facit: addidit, Credite mihi, quia ego in patre, & pa-
ter in me eſt. Alioquin propter opera ipſa credite. Hic
intellectus eſſe videtur ſecūdum diuinarum ſeriem ſcri E
pturarum. Arriani autem qui nolunt de deo aeſtimare
quae digna ſunt, vel apto ſuis meritis confutentur exē-
plo, nec totum carnaliter credant, cum ipſi patris ſui dia
boli opera incorporaliter videant, ſicut de eorum con-
ſortibus Iudęis dominus declarauit dicens: Vos quod
vidiſtis patrem veſtrum facientem facitis. cū vtiq; non
quod diabolum operātem viderint, ſed quod arbitraria
eius fecerint arguātur, inuiſibiliter in his ſecūdum ini-
quitatem ſuam diabolo operāte peccatū. Hoc ſecūdum
Apoſtolum propter inſipiētiam poſuimus perfidorū.
Caeterum ſatis probatum eſt ſcripturarum exēplis, ad
vnitatē maieſtatis pertinere diuinae, quod & pater ma-
neat in filio, & ea quę loquitur filius, a patre videatur au
diſſe. Vnitatem autē maieſtatis quibꝰ aliis poſſumus
intelligere, q̃ quod eadem patri & filio deferuntur? Nam
quid praecellentius poteſt dici, q̃ quod Apoſtolus dixit
dominū maieſtatis crucifixum? Filius ergo eſt, & deus
maieſtatis, & dominus maieſtatis. Sed non creaturis
ſubiecta maieſtas: Non ergo creatura filius. Filius pa-
ternae eſt imago ſubſtantiae: Non ergo creatura filius.
Omnis autem creatura diſſimilis supernę ſubſtantiae,
ſed nō diſſimilis dei patris filius: Non ergo creatura fi-
lius. Filius nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe aequalem F
deo, ſed nulla creatura aequalis deo, aequalis autem fi-
lius: Nō ergo creatura dei filiꝰ. Omnis creatura muta-
bilis, ſed nō mutabilis dei filius: Non ergo creatura dei
filius. Omnis creatura accidentia boni & mali recipit
ſuae capacitate naturae, eademq; deceſſionē ſentit: Dei
autem filio nihil poteſt ex eius diuinitate vel decedere
vel accedere: Nō ergo creatura dei filiꝰ. Omne opꝰ ſuū Eccl. 12.
adducet deus in iudiciū, ſed dei filius nō adducitur in iu
diciū, qđ ipſe iudicat: Nō ergo creatura dei filiꝰ. Poſtre-
mo vt vnitatem intelligas, de ouibus dicens ſaluator,
Nullus, inquit, rapit eas de manu mea. Pater quod de-
dit mihi, maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de
manu patris mei. Ego & pater vnum ſumus. Sic viui-
ficat filius vt pater. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos
& viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Sic ſuſcitat
filius vt pater. Sic conſeruat filius vt pater. Cui nō im-
par eſt gratia, quomodo impar eſt poteſtate? Sic etiam
nō perdit filius vt pater. Et ideo ne quis vel duos deos
crederet, vel diſcretionē poteſtatis induceret: vnum ſe

G eſſe cũ patre dixit. Id quẽadmodum poteſt dicere crea-
turaꝰ Non ergo creatura dei filius eſt. Non idem eſt re-
gnare & ſeruire: Chriſtus autem & rex eſt, & filius re-
gis: Non ergo ſeruus eſt dei filius. Omnis autem crea-
tura ſeruit, ſed nõ ſeruit dei filius, qui ex ſeruis filios dei
Lucę. 19. facit: Non ergo creatura dei filius. Diuine vtique illam
parabolam induxit diuitis qui in regionẽ longinquam
profectus eſt accipere regnum, & reuerti, ſeipſum ſecũ-
dum ſubſtantiam diuinitatis incorporationiſq; deſcri-
bens. Ipſe enim diues ſecundum plenitudinem diuini-
tatis, qui pro nobis pauper factus eſt, cũ diues eſſet. Et
rex æternus, & æterno rege progenitus, peregre profe-
ctus ſecũdum corporis ſuſceptionẽ, quia vias hominis
tanquã iter ingreſſus alienum, in hunc mundum venit
vt regnum ſibi pararet ex nobis. Venit ergo Ieſus in
hunc mundum regnum accipere de nobis, quibus ait:
Lucæ. 17. Regnum dei intra vos eſt. Hoc eſt regnum dei quod
Chriſtus accepit, hoc eſt quod patri tradidit. Nã quo-
modo regnũ accepit, qui rex erat ſempiternusꝰ Venit
ergo filius hominis accipere regnum, & reuerti. Nolue-
Lucæ. 19. runt eum ſuſcipere Iudæi, de quibus ait: Illi qui nolue-
rũt me regnare ſuper ſe, adducite & interficite eos. Se-
1. Cor. 15. quamur ſcripturarũ ordinẽ. Ille qui venit, regnum deo
patri tradet: & cũ tradiderit regnum, tunc & ipſe ſubie-
ctus erit ei qui ſibi ſubiecit omnia, vt ſit deus omnia in
omnibus. Sicut filius hominis, regnũ accepit dei filius:
vt filius vtiq; hominis etiã traditurus eſt quod accepit.
ſicut filius hominis tradit ergo, & vt filiꝰ hominis ſubie-
H ctionem vtiq; per conditionem carnis, nõ per maieſta-
tem diuinitatis agnoſceret. Et tu ad contumeliã obii-
cis quod ei ſubiecerit omnia deus, cũ audias quod re-
gnum filius hominis deo tradat, et vt in ſuperioribus
diximꝰ libris, legeris: Nemo venit ad me niſi pater at-
traxerit eum, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.
Si literam ſequamur, vide magis atq; aduerte vnitatẽ
honorificentiæ, & pater ſubiecit filio, & filius patri tra-
det. Dic quid ſit amplius, trahere, an reſuſcitareꝰ Nõne
ſecundum morem hominũ, miniſterium trahentis, po-
teſtas eſt reſuſcitãtisꝰ Sed & filius ad patrem trahit, &
pater ad filium trahit, & filius ſuſcitat, & pater ſuſcitat.
Faceſſant ſacrilegę commenta diſcretionis, vbi vnitas
poteſtatis eſt. Tradat igitur patri regnum ſuum filius,
non deperit Chriſto quod tradit, ſed proficit. Nos ſu-
Lucę. 17. mus regnum, & nobis dictum eſt: Regnum dei intra
vos eſt. Et ſumus regnum Chriſti ante, poſtea patris,
Ioan. 14. qui a ſcriptum eſt: Nemo venit ad patrem niſi per me.
Cum in via ſum, Chriſti ſum: cum peruenero, patris
ſum, ſed vbiq; per Chriſtum, & vbiq; ſub Chriſtõ. Bo-
num eſt in regno Chriſti eſſe, vt Chriſtus nobiſcum
Mat. 28. ſit, ſicut ipſe ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad cõſum
mationẽ mundi. ſed melius eſt eſſe cum Chriſto. Diſ-
Philip. 1. ſolui enim, & cum Chriſto eſſe multo melius, cũ in hoc
mundo ſub peccato ſimus. Chriſtus nobiſcum eſt, vt
Roma. 5. per vnius obedientiam iuſti conſtituantur multi. Et ſi
I peccatum huius mundi euaſero, incipiam eſſe cũ Chri-
Ioan. 14. ſto. Deniq; ait: Veniam iterum, & aſſumam vos ad
Ioan. 17. me. Et infra: Volo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecum.
Ergo nunc ſub regno Chriſti ſumus, dum in corpore
verſamur, & nondum forma exuimur ſerui, quã ille cũ
ſe exinaniuiſſet accepit. cum vero gloriam eius viderı-
mus, quam habuit priuſquã mũdus eſſet, erimus in re-
gno dei, in quo patriarchæ ſunt & prophetæ, de quibus
Lucę. 13. ſcriptum eſt: Cũ videritis Abraham, Iſaac, & Iacob, &
omnes prophetas in regno dei, vt iam pleniore cogni-
tione potiamur. Sed in filii regno & pater regnat, & in
regno patris filius regnat, quia pater in filio, & in patre
filius, & in quo habitat pater, habitat filius, ſicut ipſe ait:
Ioãnis. 14 Ego & pater veniemus, & apud eum manſionem fa-
ciemus. Ergo ſicut vna domus, ita & vnum regnum.
Eouſq; autẽ vnũ patris & filii regnũ eſt, vt quod filius
tradit, pater accipiat: & qđ pater accipit, filius nõ amit-
tat. Ergo in vno regno vnitas poteſtatis eſt. Nemo igi K
tur diuinitatẽ inter patrem filiumq; ſecernat.

Quemadmodum intelligere debeamus filium eſſe
ſubiectum patri, cum hæreticorũ condẽnatione. Quo-
modo etiam nõ ſolum deus pater filio, ſed & filius ipſe
ſibi ſubiecerit omnia. Et qua de cauſa filius ſubiectus
ſit in nobis. Quodq; eadẽ ſit charitas dei patris & Chri
ſti. Quod præterea nihil ſit quod diuinitas ſempiterna
nõ poſſit, nihil quod lateat veritatem, fallat iuſtitiam,
prætereat ſapientiam. Caput VII.

QVOD ſi patri & filio vnum dei nomen &
ius eſt, cũ deus verus & ſempiternus ſit etiã
dei filius: ſubiectum itaq; Imperator Augu
ſte quẽadmodum debeamus accipere, conſi
deremus. Quomodo enim ſubiectus dei filiusꝰ vt crea-
tura vanitatiꝰ Sed impium eſt de diuinitatis ſubſtan-
tia tale aliquid æſtimare. An quemadmodũ creatura
omnis dei filio, quod æque ſcriptum eſt: Omnia ſub- Pſalm. 8.
iecisti ſub pedibus eiusꝰ Sed non Chriſtus ipſe ſibi ſub-
iectus eſt. An quemadmodum mulier viro, ſicut legi-
mus: Mulieres viris ſuis ſubiectæ ſint: et alibi: Mu-
lier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectioneꝰ Sed ſacrile Ephe. 5.
gum eſt vel patri virum, vel dei filio mulierem compa 1. Tim. 2.
rare. An quẽadmodum Petrus dixit: Subiecti eſtote 1. Petri. 2.
omni humanę creaturæꝰ Nec ſic itaq; Chriſtus. Vel
quemadmodum Paulus ſcripſit: Patri & deo ſubiecti L
inuicem, in timore Chriſtiꝰ Sed neq; in ſuo, neq; in al-
terius Chriſti timore ſubiectus eſt filius, quia vnus eſt
Chriſtus. Quorum verborũ vim conſiderate, quia pa-
tri ſubiecti ſumus dum etiã Chriſtum veremur. Quo-
modo ergo ſubiectum intelligimusꝰ Totum Apoſto-
licum capitulum recenſeamus, vt nihil videatur frau-
de ſubtractum, aut obreptione præſtrictum. Si in hac
vita tantũ in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores 1. Cor. 15.
ſumus omnibus hominibus. Nunc autem Chriſtus
reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium. Videtis
quoniam de reſurrectione Chriſti tracta eſt diſputatio:
quoniam ſicut per vnum hominem, inquit, mors, &
per hominẽ reſurrectio mortuorũ. Sicut enĩ in Adam
omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabũ-
tur, vnuſquiſq; autem in ſuo ordine, primitię Chriſtus,
deinde ii qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius credi-
derunt, deinde finis, cum tradiderit regnum deo & pa-
tri, cum euacuauerit omnem principatum & poteſta-
tem & virtutem. Oportet enĩ illum regnare donec po-
nat omnes inimicos ſub pedibus eius. Nouiſſime autẽ
inimica deſtruetur mors. Omnia enĩ ſubiecit ſub pedi- M
bus eius. Cum autẽ dicat, Omnia ſubiecta ſunt ei: ſine
dubio præter eum qui ſubiecit ei omnia. Cum autem
ſubiecta illi fuerint omnia, tunc & ipſe filius ſubiectus
erit illi qui ſibi ſubiecit omnia, vt ſit deus omnia in o-
mnibus. Quod etiam ad Hebræos Apoſtolus dixit:
Nunc autẽ nondũ videmus oĩa illi eſſe ſubiecta. Accipi
mus apoſtolicæ ſeriem lectionis. Quomõ igitur ſubie-
ctum dicemusꝰ Sabelliani & Marcionitæ dicũt quod
hæc futura ſit Chriſti ad deum patrem ſubiectio, vt in
patrẽ filius refundatur. Si ergo ea erit verbi ſubiectio,
vt reſoluatur in patre deus verbum, ergo & quæcunq;
patri filioq; ſubiecta ſunt, in patrem & filium reſoluen-
tur, vt ſit deus omnia, & in omnibus creaturis. Sed ab-
ſurdum eſt dicere. Nõ igitur per refuſionem ſubiectio.
Alia ſunt enĩ quę ſubiiciuntur, ea vtiq; quę creata ſunt:
& alius cui ſit ſubiectio. Conticeſcant itaq; ſæuæ refu-
ſionis interpretes. atq; vtinã & illi tacerent, qui qm̃ reſo-
lubile dei verbũ, deiq; ſapientiam probare non poſſunt,
infirmitatem diuinitatis ſubiectioni adſcribunt, dicen-
tes quod ſcriptum eſt: Cum autem ſubiecta illi fuerint
oĩa, tunc & ipſe ſubiectus erit. Videmus igitur quod
nondum ſubiectum, ſed ſubiiciendum eſſe ſcriptura cõ-

A memorat. Ergo nunc nō eſt ſubiectus deo patri filius.
In quo igitur filium ſubiectum fore dicitis? Si in diui-
nitate: nec inobediēs eſt, quia nō eſt patri diſcors. Nec
ſubiectus, quia non eſt ſeruus, ſed vnicus proprio patri
filius. Denique cum cęlum crearet, & terram conderet: &
poteſtatem exercebat & charitatem. Nulla igitur ſer-
uilis in Chriſti diuinitate ſubiectio. Si autē nulla ſubie-
ctio, voluntas libera eſt. Quod ſi etiam ſubiectionē pu-
tant filii, quia cum eius voluntate omnia faciat, diſcāt
hoc ipſum eſſe indiuiduæ poteſtatis argumentum, qđ
vnitas voluntatis eſt, quæ non cœpit ex tempore, ſed
erat ſemper. Vbi autem vnitas perpetuæ volūtatis, nō
vtique temporalis ſubiectionis infirmitas. Si enim per
naturam ſubiiceretur, ſemper ſubiectus maneret. Cum
vero ſubiiciendus dicatur, in tempore diſpēſationis, er-
go ſuſceptæ nō perpetuę infirmitatis erit illa ſubiectio,
maxime cum ſempiterna dei virtus non poſſit ſtatum
mutare pro tempore, nec deo patri ex tempore ius po-
teſtatis accedere. Nam ſi filius aliquando mutabitur,
vt ſecundum diuinitatem ſubiiciatur: ergo & deus pa-
ter aliquando plus poterit, vt ſecundum diuinitatē ha-
beat filium: nunc interim minus poſſe ſecūdum inter-
pretationem veſtram neceſſe eſt æſtimetur. Quid au-
B tem culpæ cōmeruit filius, vt poſtea ſecundum diuini-
tatem ſubiici poſſe credatur? Nunquid ſecundum diui-
nitatē ad dexteram patris ſedere præripuit, & inuito pa-
tre ſibi prærogatiuam paterni ſolii vēdicauit? Sed ipſe
Ioan. 8. ait: Omnia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Ergo ſi in
omnibus patri complaceat filius, cur ſubiicietur qui an-
te ſubiectus non erat? Videamus itaque ne non diuini-
tatis illa, ſed noſtra fiat in Chriſti timore ſubiectio, ple-
na gratię, & plena myſterii. Itaque rurſus apoſtolica ver-
1. Cor. 15. ba pandamus. Cum autem ſubiecta, inquit, illi fuerint
omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit ei qui ſibi ſubiecit oīa,
vt ſit deus omnia in oībus. Ergo quid dicis? Nunc ſub-
iecta nō ſunt ei omnia? Non ſubiecti ſanctorum chori,
non angeli, qui in terris poſito miniſtrabant: nō archā-
geli, qui etiam ad Mariam aduentus dominici prænū-
cii mittebantur: non omnis militia cæleſtis: non Che-
rubim & Seraphim: non throni & dominationes & po-
teſtates, quæ venerantur & laudant? Quomodo ergo
ſubiecta erūt? Sic vtique quemadmodum ipſe dominus
Mat. 11. dixit: Tollite iugum meū ſuper vos. Nō enim indomi-
ti iugum portāt, ſed humiles atque manſueti. Nec eſt pla-
ne angelis nec ipſis hominibus vilis, ſed glorioſa ſubie-
ctio, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cæleſtiū,
terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur
quia dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. Ideo autē
C ante ſubiecta non erant omnia, quia nondum receperāt
ſapientiā dei, nondum habile iugum verbi mētis quā-
Ioan. 1. dam ceruice portabāt. Quotquot autem, ſicut ſcriptū
eſt, receperunt eum, dedit eis poteſtatē filios dei fieri.
Dicet aliquis: Ergo iā ſubiectus eſt Chriſtus, quia plu-
rimi crediderunt? Minime: quia nō in paucis eſt Chri-
ſti ſubiectio, ſed in omnibus. Sicut enim ſi in me concu-
piſcat adhuc caro aduerſus ſpiritum, ſpiritꝰ autē aduer-
ſus carnem, nec videor eſſe ſubiectus, etſi ex parte ſim
ſubditus: ita quia omnis eccleſia vnū corpus eſt Chri-
ſti: quādiu genus diſſentit humanū, Chriſtum diuidi-
mus. Nōdum ergo ſubiectus eſt Chriſtꝰ, cuius nō ſunt
adhuc mēbra ſubiecta. Cum autē fuerimus non multa
mēbra, ſed vnus ſpiritus: tunc & ipſe ſubiectus erit, vt per
ipſius ſubiectionem ſit deus omnia in omnibus. Sicut
autem nondum ſubiectus eſt Chriſtus, ita nondū per-
Ioan. 4. fectum eſt opus patris, quia dei filius dixit: Meus cibꝰ
eſt vt faciam voluntatē patris mei qui me miſit, & per-
ficiam opus eius. Quid igitur quæſtionis eſt quod in
me erit filii ſubiectio, in quo perfectum eſt opus patris,
quia nō ſum ipſe perfectus? Ergo qui imperfectum opus
facio patris, ipſe filiū facio eſſe ſubiectū? Sed nō eſt inīu-
ria iſta, ſed gratia, quia in eo qđ ſubiicimur, noſter vtique
non diuinitatis eſt profectus, vt ſubiiciamur legi, ſubii- D
ciamur gratiæ: quoniam ante, ſicut ipſe dixit Apoſto-
lus, ſapientia erat carnis inimica in deum. Legi enim nō Rom. 8.
erat ſubiecta. Nūc autē iam per Chriſti eſt ſubdita paſ-
ſionem. Et tū ne quis calumnietur, videte quid diuini-
tus ſpirās ſcriptura præcauerit. Oſtēdit enī nobis ī quo
ſubiectꝰ erit deo Chriſtꝰ, dū docet in quo ſibi vniuerſa
ſubiiceret. Ideoque dicit: Nunc autē non videmus oīa ei
ſubiecta. Nā paulominus q̄ angelos minoratum vidi-
mus Ieſum propter paſſionē mortis. Oſtendit itaque mi-
norem factū ꝑpter incarnationē. Quid igitur impedit
quin etiā ſubiectionē ī carnis ſuſceptiōe ſignificet, per quā
ſubiiciet ſibi omnia, dum in ipſa patri deo eſt ſubiectꝰ?
Conſideremus itaque eius ſubiectionem. Pater, inquit, Luc. 22.
meus, ſi vis transfer calicem hunc a me. verum nō mea
voluntas ſed tua fiat. Ergo ſecundū humanæ naturæ
aſſumptionē erit illa ſubiectio: quia ſicut legimus, ſpe-
cie inuētus vt homo, humiliauit ſemetipſum factꝰ obe- Phil. 2.
diens vſque ad mortē. Subiectio vtique obedientię eſt, obe-
dientia mortis, mors aſſumptionis humanæ. Aſſum-
ptionis ergo humanę erit illa ſubiectio. Nequaq̄ igitur
diuinitatis infirmitas, ſed diſpenſatio iſta pietatis eſt.
Vide q̄ non timeā eorum paſſiones. Illi obiiciūt ſubii-
ciendum patri deo. Ego lego Mariæ ſubditum matri,
quia ſcriptum eſt de Ioſeph & Maria: Et erat ſubditus Luc. 2.
illis. Aut ſi hoc putant, dicāt quod hominibus erat ſub- E
iecta diuinitas. Non igitur præiudicet quod ſubiectus
dicitur, cui non præiudicat quod ſeruus legitur, qđ cru-
cifixus aſſeritur, mortuus prædicatur. Qui cum mo-
reretur viuebat, cum ſubiiceretur regnabat, cum ſepe-
liretur reſuſcitabat. ac ſubiectum ſe poteſtati præbebat
humanæ, alias ſe dominū maieſtatis declarabat æter-
næ. Erat ſub iudice, & ad dexteram dei ſoliꝰ, vbi iudex
perpetuus iudicabat. Scriptum eſt denique: Amodo vi- Mat. 26.
debitis filium hominis ſedentem ad dexterā virtutis.
Vapulabat a Iudęis, imperabat angelis. Natꝰ ex Ma-
ria ſub lege erat, ante Abrahā ſupra legē erat. ī cruce ve-
nerādus naturæ. Denique ſol refugit, terra cōtremuit, cō-
ticuerūt angeli. Cuiꝰ igitur paſſionē elementa videre ti-
muerūt, huius generationē videre potuerūt. Et in quo
ſubiectionē corporis nō tulerunt, in eo ſubiectionē natu-
rę venerabilis ſuſtinebūt? Sed cū vniꝰ naturę ſint pater
& filiꝰ & ſpūs ſanctus, vtique nō erit pater ſibi ipſe ſubiectꝰ.
Et ideo nō erit in eo ſubiectꝰ filius, in quo cū patre vnū
eſt, ne per vnitatē diuinitatis videatur & pater filio eſſe
ſubiectus. Ergo ſicut in illa cruce non diuinitatis pleni-
tudo, ſed noſtra fragilitas erat ſubdita, ita etiam poſtea
ſubditus erit filius patri, in noſtrę vtique ꝑticipatione na-
turæ, vt ſubiectis carnis illecebris, nō cupiditas dn̄etur
cordi, nō ambitio, non voluptas, ſed oīa nobis deꝰ ſit, &
oīno quātū capere poſſumꝰ, ad eius imaginē ſimilitudinē- F
que viuamus. Ad cōmunitatē igiť bñficiō trāſiuit a ſpe-
cie, qa in ſua carne naturā totiꝰ hūanæ carnis edomuit.
Et ideo iuxta apoſtolū, Sicut portauimꝰ imaginē huiꝰ 1. Cor. 15.
terreni, portemꝰ & imaginē cæleſtis. Qđ vtique niſi per
interiorē hominē nō pōt euenire. Deponentes igiť vni- Coloſſ. 3.
uerſa, hoc eſt, illa quæ legimꝰ, irā, animoſitatē, blaſphe-
miā, turpiloquiū: & ſicut infra diciť, Expoliātes nos ve-
terē hominē cū actibꝰ ſuis, induamur nouū q renouať
in agnitionē ſecūdū imaginē eiꝰ qui creauit nos. Et vt
ſcires qđ cū dicit: Vt ſit deus oīa in oībꝰ: a deo patre nō
ſeparet Chriſtū, ipſe ad Coloſſenſ. dixit: Vbi non ma-
ſculus, inquit, & fœmina, Iudæus & Gręcus, Barbarus
& Scytha, ſeruus & liber, ſed oīa & in omnibꝰ Chriſtꝰ.
Ergo etiā ad Corinthios dicens, Vt ſit deus oīa in oī- 1. Cor. 15.
bus: & vnitatē & æqualitatē cū deo patre cōplexus eſt
Chriſti, qa nec a patre filiꝰ ſeparatur. Et ſimiliter ſicut
pater oīa in omnibus, ita oīa in omnibus etiā Chriſtus
operatur. Si ergo Chriſtꝰ quoque in oībus oīa operatur,
nō vtique ī diuinitatis maieſtate ſubiectus eſt, ſed in no-
bis. Quō autē ſubiectꝰ in nobis, niſi eo modo quo minor

G angelis factus eſt, in corporis ſcilicet ſacramento? In eo
enim nondum ſubiecta ei omnia videbãtur, quæ crea-
tori ſuo a principio ſui vtiq; ſeruiebant. Q: ſi quæſieris
quẽadmodum ſit ſubiectus in nobis, ipſe oſtẽdit dicẽs:
Mat. 25. In carcere erã, & veniſtis ad me. Infirmus erã, et viſita-
ſtis me. quod eni vni eorum minimorũ feciſtis, mihi fe-
ciſtis. Infirmum audis, et non moueris: ſubiectũ audis,
& moueris: cum in eo infirmus, i quo ſubiectus, in quo
peccatum atq; maledictũ pro nobis fact⁹ eſt. Sic igitur
non propter ſe, ſed pro nobis erit ſubiectus in nobis, nõ
in natura ſubiect⁹ æterna. neq; eni in natura maledict⁹
Deu. 21. æterna. Maledictus autẽ ois qui pẽdet in ligno. Male
dictus, quia noſtra maledicta ſubiecit. Subiect⁹ ergo, qa
ſubiectionẽ noſtrã ipſe ſubiecit, ſcilicet in ſeruilis formę
aſſumptione in dei maieſtatẽ, vt dñi ille noſtræ fragili-
tatis ſe pręberet in carne cõſortẽ, nos in virtute ſua diui
næ faceret cõſortes naturæ. Nõ quo aut hoc nobiſcũ ſu
pna Chriſti generatione naturale cõſortium, aut diui-
nitatis in Chriſto ſit illa ſubiectio, ſed ſicut in illa p car-
nem illã quæ eſt pignus noſtræ ſalutis, ſedere nos i cæ-
leſtibus apoſtolus dixit, vtiq; nõ ſedẽtes: ſic & ille p no-
ſtræ aſſumptionem naturæ dicitur ſubiectus in nobis.
Quis eni tam demẽs qui putet, vt ſupra dixim⁹, qd ad
dexterã dei patris ſedes ſibi venerabilis nõ debeat, cũ
ſcilicet etiã ſecundum carnẽ Chriſto ea a patre, genera-
tionis tñ ſupnę & æqualitatis potẽtia deferatur? Ange
li adorãt: & tu tibi pręſumptione ſacrilega ſoliũ dei ſter
Ephe. 2. nis? Scriptũ eſt, inquiunt, qd cũ mortui eſſetis peccatis,
H cõuiuificauit vos in Chriſto, cuius gratia eſtis ſalui fa-
cti, & ſimul ſuſcitauit, ſimulq; facit ſedere in cæleſtibus
in Chriſto Ieſu. Agnoſco ſcriptũ. Sed non vt hoies ſe-
dere ad dexterã ſibi patiatur deus, ſed vt in Chriſto ſe-
dere, quia ipſe eſt omniũ fundamẽtum, & ipſe eſt caput
eccleſiæ, in quo cõmunis ſecundũ carnẽ natura prærro-
gatiuã ſedis cæleſtis emeruit. In Chriſto enim deo ca-
ro. In carne autẽ humani natura generis omniũ homi-
num particeps honoratur. Sicut nos ergo in illo ſede-
mus p corporeæ cõmune naturæ, ita & ille qui p ſuſce-
ptionẽ noſtræ carnis maledictũ filium dei nõ credit, ita
& inquã ille per obediẽtiã omnium erit ſubiectus in no
bis, cũ gentilis crediderit, cum Iudæus agnouerit quẽ
crucifixit, cum Manichæus adorauerit quẽ in carne ve
niſſe nõ credidit, cum Arrianus omnipotentẽ cõfeſſus
fuerit quem negauit, cum poſtremo in oĩbus fuerit ſa-
piẽtia dei, iuſtitia, pax, charitas, reſurrectio. Per ſua igi-
tur opera Chriſtus & genera diuerſa virtutũ erit in no-
bis patri ſubditus, cum vitiis abdicatis, & feriante deli
cto, vnus in omnibus deo cœperit in vno ſenſu populo-
I rum omnium ſpũs adhærere. tũc erit deus oĩa & in o-
mnibus. Concluſionem igitur totius abſolutionis bre-
uiter colligamus: Vnitas poteſtatis opinionẽ iniurio-
ſæ ſubiectiõis excludit: euacuatio poteſtatis, & victoria
de morte quæſita, triumphatoris vtiq; non minuit po-
teſtatẽ. Subiectionẽ operatur obedientia, obedientiam
Chriſtus aſſumpſit. obediẽtia vſq; ad mortem, crux ad
ad ſalutem. Ergo vbi opus, ibi & autor eſt operis. Cum
igitur omnia Chriſto ſubiecta fuerint per obedientiam
Chriſti, vt in nomine eius genu flectãt, tunc erit ipſe o-
mnia in oĩbus. Nunc enim quia nõ omnes credunt, nõ
videntur omnes ſubiecti. Cum oẽs ergo crediderint, &
dei fecerint volũtatem, erit omnia & in omnibus Chri
ſtus. Cum Chriſtus fuerit omnia & in omnibus, erit o-
mnia & in omnibus deus, quia pater manet ſemper in
filio. Quomodo ergo infirmitatis arguitur, qui rede-
mit infirmos? At ne forte & illud ad ĩfirmitatẽ filii re-
Philip. 3. feras quod ſcriptum eſt, quod ſubiecit ei deus oĩa: di-
ſce quod oĩa ſibi etiã ipſe ſubiecerit. Scriptum eſt eni:
Noſtra autẽ conuerſatio in cælis eſt: vnde & ſaluatorẽ
expectamus dñm Ieſum, qui trãſfigurauit corpus hu-
militatis noſtræ, cõforme vt fiat corpori gloriæ ſuæ ſe-
cũdum operationẽ qua poſſit etiã ſibi ſubiicere omnia.

Didiciſti ergo quod omnia poſſit ſibi ſubiicere, ſecũdũ K
operationẽ vtiq; diuinitatis. Diſce nunc quod ſecundũ
carnẽ omnia ſubiecta accipiat, ſecundum quod ſcriptũ
eſt: Qui operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans eum a mor- Ephe. 1.
tuis, & conſtituẽs eum ad dexterã ſuam in cæleſtibus
ſupra omnẽ principatum, & poteſtatem, & virtutẽ, &
dominationem, & omne nomẽ quod nominatur non
ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro: & omnia ſub-
iecit ſub pedibus eius. Secũdum igitur carnẽ ei omnia
ſubiecta traduntur, ſecundũ quod & a mortuis ſuſcitat⁹
eſt. & ſecundum animã humanam, ac rationabilẽ ſub-
iectionem diuinæ pleriq; interpretantur quod ſcriptum
eſt: Nõne deo ſubiecta erit anima mea? Animã dixit, Pſal. 61.
non diuinitatem: animã, non maieſtatem. Et vt ſcire-
mus quod dñs per prophetã de ſuſceptione naturæ eſt
locutus humanæ, addidit: Vſquequo adiicietis ſup ho
minem? ſecũdum illud quod ait in euãgelio: Quid me Ioan. 7.
quæritis interficere hominẽ? Et addidit: Veruntamẽ
precium voluerunt repellere, cucurrerunt in ſitim, ore
ſuo benedicebãt, & corde ſuo maledicebãt. Iudæi enim
reportante Iuda precium, recipere noluerunt, currẽtes
in ſitim amentiæ, quia ſpiritalis potus gratiam recuſa-
runt. Hęc eſt pię ſubiectionis interpretatio. Etenim dñi
dominicæ paſſionis hoc munus ſit: vtiq; in quo paſſus
eſt, in hoc erit ſubiectus in nobis. Quærimus, qua cau- L
ſa? Vt neq; angeli, neq; virtutes, neq; altitudo, neq; pro-
fundũ, neq; præſentia, neq; futura, neq; creatura alia ſe-
parare nos poſſit a charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ie-
ſu. Videmus itaq; ex iis quę diximus, nullam exceptã
eſſe creaturam: ſed iſtis quas ſupra dixit, omnẽ, ſi qua
eſt, annumeratam eſſe. Simul etiam illud eſt conſiderã
dum, quod cum in ſuperioribus dixerit: Quis nos ſepa
rabit a charitate Chriſti? ſubter poſuit: Neq; mors, neq;
vita, nec alia creatura ſeparare nos poterit a charitate
dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Videmus ergo eãdẽ cha-
ritatem dei eſſe, quæ Chriſti eſt. Deniq; non ocioſe po-
ſuit charitatem dei quæ eſt in Chriſto Ieſu, ne ſeparatã
dei & Chriſti intelligeres charitatem. Nihil autem eſt
quod charitas diuidat. Nihil quod diuinitas ſempiter-
na non poſſit. Nihil quod lateat veritatem, fallat iuſti-
tiam, prætereat ſapientiam.

De condemnatione execrabilium Arrianorum di-
cẽtium quod dei filius neſciat tempora & annos, argu- M
mentoriq; ſuorũ deſtructione, cum finali & concluſiua
confutatione erroris eorundem quo aſſerunt filium eſ-
ſe minorem patre. Caput VIII.

VNDE execrabiles eos qui iſta cõmemorãt,
& a ſpiritu ſancto eſſe dãnatos ſcire debem⁹.
Quos enim alios niſi ſpecialiter Arrianos
propheta cõdẽnat, qui dicant quod dei filius
neſciat tẽpora & annos? Nõ eni eſt aliqtid quod igno-
ret deus. Si autẽ deus: & Chriſt⁹, & altiſſimus Chriſt⁹.
ipſe eſt enim ſuper omnia deus. Videte quẽadmodum
ſanctus Dauid huiuſcemodi qui dei filio ſcientiam de-
rogẽt perhorreſcat. Sic enim habes: In laboribus homi Pſal. 72.
num nõ ſunt, et cũ hominibus nõ flagellabuntur. Ideo
obtinuit eos ſuperbia eorũ, cooperti ſunt iniquitate et
impietate ſua, prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum,
tranſierunt in diſpoſitionẽ cordis. Vtiq; cõdẽnat qui ex
diſpoſitione cordis æſtimãda quæ diuina ſunt arbitrã-
tur. Nã deus nec diſpoſitioni eſt ſubiectus, nec ordini,
quando etiã ipſa quæ ſunt in vſu hominũ, & ſucceſſio-
ne generis humani, nõ ſemper aliqua ſolẽnis diſpoſi-
tione rationis, ſed plerunq; ſecretis latẽtibusq; decurſa
myſteriis, euenire cernamus. Cogitauerũt, inquit, & lo
cuti ſunt nequitiã, iniquitatẽ in excelſo locuti ſunt. Po-
ſuerunt in cælum os ſuum. Videmus itaq; quod impũ
ſacrilegii reos damnet, qui ex ſimilitudine humanæ na
turæ, diſpoſitionem ſibi arrogẽt cæleſtis arcani. Et di-

A xerunt: Quomodo ſcit deus? & ſi eſt ſcientia omnis in
altiſſimo? Nõne hæc cotidie perſtrepunt Arriani, ſciẽ-
tiam omnem in Chriſto eſſe non poſſe: quia ipſe, in-
quiũt, diei & horæ ſe profeſſus eſt eſſe ignarum? Non-
ne dicunt, quomodo ſciunt? qui eum non potuiſſe ſcire
cõmemorant niſi quæ audierit & viderit: & ea quę ſpe-
ctant ad diuinæ vnitatem naturę, ad infirmitatẽ quoq;
ſacrilega interpretatione deriuant? Scriptum eſt, in-
Marc. 13. quiunt: De die autem illa & hora nemo ſcit, neq; ange-
li cælorum, nec filius, niſi ſolus pater. Primum veteres
non habent codices græci, quod nec filius ſcit. Sed non
mirũ ſi & hoc falſarũt, quia ſcripturas interpolauere di-
uinas. Qua ratione autem videatur adiectum, prodit̃
dum ad interpretationem tãti ſacrilegii deriuatur. Po-
ne tamen ab euangeliſtis ſcriptum. Medium itaq; no-
men eſt filii. Nam & filius hominis dicitur, vt ſecundũ
impudentiam aſſumptionis noſtræ diem futuri iudi-
cii neſciſſe videatur. Quõ enim neſciret diẽ dei filius,
cũ in ipſo ſint theſauri ſapientiæ & ſciẽtię abſconditi?
Quæro autem vtrum ex ſubſtantia, an ex accidẽti ha-
buerit ſcientiam? Omnis enim ſcientia aut ex natura,
aut ex diſciplina eſt. Ex natura ſuppetit, vt equo curre-
re, piſci natare. hæc enim faciunt anteq̃ diſcant. Ex di-
ſciplina rurſus ſuppetit natare homini. Nam niſi didi-
cerit, ſcire non poterit. Cum ergo multis animantibus
ſuppetant ex natura facere & ſcire quæ non didicerint,
quid cenſes de dei filio? vtrum ex inſtitutione, an ex na-
tura habeat ſcientiam? Si ex inſtitutione, ergo non eſt
† perfect⁹ eſt natus ſapiẽtia, & ex proceſſu cœpit eſſe profectus, †
et ita mox nec erat ſemper. Quod ſi naturalem ſcientiam habet,
bis. vtiq; profectus in principio erat, profectus ex patre pro-
ceſſit, & ideo præſcientia non eguit futurorum. Nõ er-
go neſciuit diem. Neq; enim ſapientiæ dei eſt ex parte
ſcire, & ex parte neſcire. Nam quomodo poteſt neſcire
B partem, qui fecit omnia, cum minus ſit ſcire q̃ facere?
Multa enim ſcimus quæ facere non poſſimus, nec eo-
dem modo omnes ſcimus, ſed ex parte cognoſcimus.
Nouit enim ventorum vim, ſtellarumq; curſus, aliter
ruſticus, aliter ciuitatis incola, aliter gubernator. Etſi
omnes non norunt, omnia tamen noſſe dicuntur. Sol⁹
autem plane nouit ille qui fecit omnia. Nouit guberna-
tor quota vigilia procedat Arcturus, quales ortus prę-
exploret Orionis: nõ tamen colligationes Vergiliarũ,
cæterarumq; ſtellarum aut numerum nouit, aut nomi-
na, ſicut ille qui numerat multitudinem ſtellarũ, & o-
mnibus nomina his vocans. Quem vtiq; nõ fallit ope-
ris ſui virtus. Quomodo enim vultis hæc feciſſe dei fi-
lium? Nunquid quaſi annulum, qui nõ ſentit quod ex-
primit? Quia omnia in ſapientia pater fecit, id eſt, oĩa
per filium fecit, qui eſt virtus dei & ſapiẽtia. Sapiẽtiæ
autem id conuenit, vt ſuorum operum & virtutes no-
rit & cauſas. Et ideo non potuit creator omnium igno-
rare quod fecit, neſcire qđ ille donauit. Nouit ergo diẽ
C quem fecit. Sed dicis quod præſentem nouit, neſcit fu-
turum. Licet inepta ſit propoſitio, tamen vt de ſcriptu-
ris ſatiſfaciam tibi, diſce quod non ſolum præterita fe-
Heb. 1. cit, ſed etiam quæ futura ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Qui
fecit quæ aduẽtura ſunt. Et alibi ait ſcriptura: Per quẽ
& facta ſunt ſecula, ſplendor eſt gloriæ, & character ſub-
ſtantiæ eius. Secula enim & præterita & præſentia &
futura ſunt. Quomodo ergo facta ſunt quæ futura ſũt,
niſi quia operatoria virtus eſt, ſcientia comprehendit
numerum omnium ſeculorum? Sicut enim vocat quę
non ſunt tanquam quæ ſunt, ſic & fecit quæ futura ſunt
tanquam quæ ſint, quia non contingit vt non ſint, ſed
neceſſario ſunt futura quæ eſſe præcepit. Ergo qui fecit
quę futura ſunt, eo genere quo ſunt futura cognouit. Si
hoc de ſeculis, multo magis de iudicii credendum die,
eo quod cognitionem eius habeat dei filius tanquam a
Pſal. 118. ſe iã factæ, quia ſcriptũ eſt: Diſpoſitione tua pmanebit
dies. Non ſolum permanet dixit, ſed etiam permane-
bit, vt eius diſpoſitione quæ ventura ſunt gubernẽtur. D
Quę diſpoſuit ergo, nõ nouit? Qui plantauit aurẽ, nõ
audiet? Qui finxit oculũ, non cõſiderat? Videamus ta-
men ne quid forte magnum ſit quod creatorem ſuum
potuerit prętergredi, & negligant vtrum quaſi magnum
aliquid & præſtantius putent eſſe q̃ cætera: an quaſi mi-
nimum atq; ſubiectum. Si minimum atq; ſubiectũ, nõ
eſt iniuria (vt noſtro vſu loquar) vilia & exigua neſci-
re. Nam cum potentiæ ſit ſcire quæ maxima ſunt, de-
ſpexiſſe videtur degeneris operis vilitatẽ. Faſtidio igi-
tur abſolutus eſt, non poteſtate fraudatus eſt. Quod ſi
magnum & ſummum arbitrãtur ſcire iudicii diem, di-
cãt quid deo patre maius aut melius ſit. Patrem igit̃
deum nouit, vt ipſe ait qđ nemo nouit patrẽ niſi filius, Mat. 11.
& cui voluerit fili⁹ reuelare. Patrẽ, inquit, nouit, & diẽ
neſcit. Sic ergo creditis qđ patrẽ reuelat, & diẽ non põt
reuelare? Verũ nõ ſolum ſacrilega iſta, ſed etiã inepta
dubitatio. Nunc conſideremus quibus modis ſcientia
colligatur, & oſtendamus ipſum filium demonſtraſſe,
quod & dicit, ſciret. Quod enim ſcimus: aut tempore,
aut loco, aut ſignis, aut perſonis declaramus, aut ordi-
ne. Quomodo igitur neſciuit iudicii diem, qui & horã
iudicii & locũ, & ſigna expreſſit? Deniq; ſic habes: In il- Marc. 13.
la hora qui fuerit in tecto, non deſcendat tollere vaſa: &
qui in agro, ſimiliter nõ redeat retro. Eouſque igitur fu-
turorum norat periculorum euẽtus, vt etiam præſidia
periclitantibus demõſtraret. An poterat dominus diẽ
ignorare, qui ipſe dixit quod filius hominis dominus
eſt ſabbati? Locum quoque etiam alibi deſignauit, cũ
ſibi ſtructuras templi oſtendentibus diſcipulis diceret:
Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinque- Luc. 6.
tur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. De ſigno E
quoque interrogatus ab apoſtolis dixit: Videte ne ſe- Luc. 21.
ducamini. Multi enim venient in nomine meo dicen-
tes, quia ego ſum Chriſtus. Et infra. Terræmotus, in-
quit, magni erunt per loca ſingula, & fames, & peſti-
lentia, terroreſq; de cælo, & ſigna magna erunt. Itaq;
& perſonas expreſſit, & ſigna. Quo autem modo vel
circundaturos exercitus Hieruſalem dicat, vel implen-
da tempora gentium, & quo ordine, Euangelicæ vti-
que lectionis atteſtatione reſeratur. Sciuit ergo omnia.
Sed quærimus qua ratione deſignare momẽta nolue-
rit. Si quæramus: non ignorãtiæ inueniemus eſſe, ſed
ſapientiæ. Nobis enim ſcire non proderat: vt dum cer-
ta futuri iudicii momenta neſcimus, ſemper tanquã in
excubiis conſtituti, & in quadam virtutis ſpecula collo-
cati, peccandi conſuetudinem declinemus, ne nos inter
vitia dies domini deprehendat. Non enim prodeſt ſci-
re, ſed metuere quod futurum eſt. Scriptum eſt enim:
Noli alta ſapere, ſed time. Nam ſi diem deſignaſſet ex- Rom. 11.
preſſe, vni ætati hominum quæ proxima erat iudicio
videretur diſciplinam præſcripſiſſe viuendi, ſuperioris
tẽporis aut iuſtus eſſet remiſſior, aut peccator ſecurior. F
Nã adulter niſi quotidianã pœnam metuat, nõ poteſt
adulterandi cupiditatem deſinere. Nec latro obſeſſorũ
ſaltuum ſecreta deſerere, niſi ſciat ſibi momẽtis omni-
bus imminere ſupplicium. Plerunque enim quibus in-
centiuum eſt impunitas, timor tædium eſt. Ideo er-
go dixi quod ſcire non proderat, ſed ignorare, vt ignorã-
tes timeremus, vt obſeruantes emẽdaremur, ſicut ipſe
dixit: Eſtote parati, quia neſcitis qua hora filius homi- Mat. 24.
nis venturus eſt. Nanq; miles ſi bellum in manib⁹ eſſe
cognoſcat, portendere non nouit in caſtris. Vnde alibi
quoque ipſe dominus interrogat⁹, ab apoſtolis inquã,
qui vtique non ſicut Arrius intelligebant, ſed filiũ dei
futura ſcire credebant: Nam niſi hæc credidiſſent, nun-
quam interrogaſſent: Interrogatus autem quando re-
ſtitueret regnũ Iſrael, nõ ſe neſcire dixit, ſed ait: Nõ eſt Actuũ. 1.
veſtrum ſcire tempora & annos quæ pater poſuit ĩ ſua
poteſtate. Attendite quid dixerit: Non eſt veſtrum ſci-
re. Lege iterum, Nõ eſt veſtrum. Veſtrum dixit, non

G meum. Iam enim non ſecundum perfectionem, ſed ſe-
cundum profectum humani corporis ac noſtræ animę
loquebatur. Veſtrum ergo dixit, non meum. Quod &
1. Theſ. 5. apoſtolus ſecutus, De temporibus autem & momen-
tis fratres nõ habetis, inquit, opus vt vobis ſcribamus.
Itaqꝫ ue apoſtolus quidẽ ipſe Chriſti ſeruus dixit ſe ne-
ſcire momẽta, ſed nõ opus eſſe edoceri populũ, qui ſem-
per ſpiritalibus munimentis eſſe debet armatus, vt vir-
tus Chriſti in vnoquoqꝫ portendat. Cum autẽ dicit do-
minus, de temporibus quæ pater poſuit in ſua poteſta-
te, vtiqꝫ non poteſt exors eſſe ſciẽtiæ paternæ, cuius ne-
quaquam exors eſt poteſtatis, cuius poteſtas ex ſapien-
tia & virtute gignitur, quod vtrunqꝫ Chriſtus eſt. Sed
quæritis, qua cauſa non ita diſcipulis negauerit, quaſi
ſciret & nollet dicere, ſed neqꝫ angelos, neqꝫ filium ſcire
memorauerit? Interrogabo vos & ego, qua cauſa i Ge-
Gene. 18. neſi deus dicat: Deſcendam itaqꝫ vt videam ſecundum
clamorẽ eorum venientem ad me ſi cõſummabuntur:
ſin autem, vt ſciã? Qua cauſa etiã ſcriptura de deo di-
Gene. 11. cat: Et deſcendit dominus videre ciuitatem & turrim
quam ædificarent filii hominum? Qua cauſa etiam di-
Pſal. 52. cat propheta in pſalterio: Dominꝰ reſpexit ſuper filios
hominum ſi eſt intelligens aut requirens deum: quaſi
& illic ſi nõ deſcẽderet deus, & hic ſi non proſpiceret do-
minus, aut opera hominũ ignoraret aut merita? Sed
etiam in euangelio habes ſecundum Lucã, quia pater
Luc. 20. dicit: Quid faciam? Mittam filium meũ dilectiſſimũ,
Mat. 21. forſitan hunc verebũtur. Secũdum Matthæum autẽ
Mar. 12. & ſecundũ Marcum: Quoniam miſit deus vnicum fi-
H lium ſuum dicẽs: Verebuntur filium meum. In vno li-
bro dicit: Forſitan verebuntur, & quaſi neſciens dubi-
tat. Nam hic ſermo dubitãtis eſt. In duobus autẽ aliis
libris, Verebuntur, inquit, filium meũ. hoc enim cõfir-
mat reuerentiã deferendã. Sed neqꝫ dubitare dei eſt, ne-
que falli. Dubitat enim qui ignorat quod futurum eſt,
fallitur autem qui aliud prædixit, & aliud eſt ſecutum.
Quid autem euidentius ꝗ quod ſcriptura habet aliud
patrem dixiſſe de filio, & aliud accidiſſe eadem ſcriptu-
ra teſtatur? Ille dixit: verebuntur filiũ meum. filius au-
tem vapulauit, illuſus eſt, crucifixus eſt, mortuus eſt,
multoqꝫ illis ſeruis qui prius fuerãt deſtinati, grauiora
ſecundum carnem paſſus eſt. Fefellit igitur pater, aut
ignorauit, aut ſibi ſubuenire nõ potuit? Sed verus ne-
ſcit fallere. Scriptum eſt enim: Fidelis deus, qui nõ mẽ-
titur. Quomodo autem ignorauit, qui nouit oĩa? Aut
quid nõ potuit, qui omnia poteſt? Tamen ſi aut igno-
rauit, aut nõ potuit, (facilius enĩ acquieſcitis vt dicatis
patrẽ ignoraſſe, ꝗ cõfiteamini ſciſſe) videtis quia ex hoc
ipſo quod vnius ſubſtãtiæ eſt filius cum patre, ſic quẽ-
admodum pater, ita & filius (vt ſecundum veſtram in-
I ſipientiã loquar) aut non omnia nouit, aut non omnia
poteſt. Nõ ſum enim auarus aut præceps circa filiĩ lau-
des, vt plus audeam dicere filium poſſe ꝗ patrẽ, & inter
patrem & filium diſcretionem faciam poteſtatis. Sed
fortaſſe dicetis non ita dixiſſe patrem, ſed de patre filiũ
nos fefelliſſe. Iam ergo non ſolum infirmitatis filium,
ſed etiam ſacrilegii & mendacii coarguitis. Veruntã-
men ſi nõ creditis de patre filio, nec de ſe credetis. Si enĩ
fallere nos voluit qui dixit dubitaſſe patrẽ, quia neſci-
ret quod eſſet futurum: fallere ergo etiam de ſe nos vo-
luit, quia futura neſcire ſe dixit: multoqꝫ tolerabilius ad
pudorem, ſi ignorantiam ante portendit, quod de ſe fe-
cit, ꝗ ſi contrario pręmiſſis luſus videatur affectu, quod
de patre prædicauit. Sed neqꝫ fallitur pater, neqꝫ fallit fi-
lius: verũ ea eſt in ſcripturis cõſuetudo diuinis, ſicut &
& ſuperiora & multa alia exempla teſtãtur, vt deus diſ-
ſimulet ſe ſcire qđ nouit. Et in hoc ergo vnitas diuinita-
tis, & vnitas diſpoſitionis in patre probatur & filio, ſi
quẽadmodũ deus pater cognita diſſimulat, ita filiꝰ etiã
in hoc imago dei, quę ſibi ſunt nota diſſimulet. Edoctũ
eſt igitur nõ ignoraſſe dei filiũ quæ futura ſunt. Quod

ſi fatentur: & ego, vt iam reſpõdeã qua ratione neqꝫ an- K
gelos neqꝫ filium ſed patrẽ ſcire memorauit, ſolennem
eius circa diſcipulos charitatem etiã in hoc loco & gra-
tiam recognoſco, quod ex frequẽtia ipſa debet omnibꝰ
eſſe iam cognitũ. Mauult enim dñs nimio in diſcipu-
los amore propẽſus, pendẽtibus iis quæ cognitu inuti-
lia iudicaret, videri ignorare quod nouerat, ꝗ negare:
plusqꝫ amat noſtram vtilitatẽ inſtruere, ꝗ ſuam potẽ-
tiam demonſtrare. Sunt tamẽ pleriqꝫ nõ ita timidiores
vt ego. Malo enim alta timere, ꝗ ſapere. Sũt tñ pleriqꝫ
eo freti quod ſcriptum eſt: Et Ieſus proficiebat ætate et Luc. 2.
ſapientia & gratia apud deũ & hoĩes: qui dicunt cõfidẽ-
ter quod ſecundum diuinitatem quidẽ ea quæ futura
ſunt, ignorare non potuit, ſed ſecundum noſtræ condi-
tionis aſſumptionem ignorare ſe quaſi filiũ hominis
ante crucẽ dixit. Etenim cum filium dicit, non quaſi de
alio dicit. Nã ipſe eſt & dominus noſter dei filius, & fi-
lius virginis. Sed medio verbo noſtrũ informat affe-
ctum, vt quaſi hominis filius ſecũdũ ſuſceptionẽ noſtrę
imprudentiæ tibi profectus, non plene adhuc ſciſſe oĩa
crederetur. Nõ eſt veſtrũ ſcire quæ futura ſunt. Eadẽ Actuũ. 1.
igitur videtur ignorare conditione, qua proficit. Nam
quomodo ſecũdũ diuinitatẽ proficit, in quo habitat ple- L
nitudo diuinitatis? Aut quid eſt quod neſciat dei filiꝰ, Col. 2.
qui dicebat: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Mat. 9.
Quomodo neſciat de quo dicit ſcriptura: Ieſus autem Lucæ. 6.
norat cogitationes eorum? Hæc tamen alii dicãt: Ego
autẽ vt ad ſuperiora redeam, qui propoſuerim ſcriptũ
quod pater dixit: Fortaſſe reuerebuntur filium: quod Luc. 20.
vtiqꝫ ideo arbitror propoſitum, vt quod de hominibꝰ lo-
quebatur pater, humano locutꝰ videatur affectu: mul-
to magis arbitror quod filius qui cum hoĩbus cõuerſa-
tus eſt, & hominẽ egit, & carnem ſuſcepit, noſtrum aſ-
ſumpſit affectum, vt noſtra ignorãtia neſcire ſe diceret,
non qđ aliquid ipſe neſciret. Nã etſi homo in veritate
ſui corporis videbatur, erat tamẽ vita, erat lux, & virtus
exibat de eo, quæ vulnera ſauciorum maieſtatis ſui au-
toritate ſanabat. Aduertitis ergo quæſtionem nobis
eſſe ſublatam, cum & filii dictum ad ſuſceptionem in-
tegræ conditionis referatur humanæ, et de patre ideo
ſcriptũ ſit, vt vel ſic calũniari filio deſinatis. Nihil er- M
go fuit quod ignorauerit dei filius. Nihil enim fuit qđ
ignorauerit pater. Quod ſi nihil filiꝰ ignorauit, vt iam
cõcludamus, dicant in quo eum minorem velint vide-
ri. Si minorẽ generauit deus filium, minus contulit. Si
minus contulit, aut deus minus voluit, aut minus po-
tuit. Sed nec infirmꝰ, nec inuidus pater: qa nec volũtas
ante filium, nec poteſtas. In quo minor, qui omnia ha-
bet quæ pater habet? Nam & omnia a patre iure gene-
rationis accepit, & totum patrẽ gloria ſuæ maieſtatis
expreſſit. Scriptum eſt, inquiunt: Quoniam pater ma- Ioan. 14.
ior me eſt. Sed ſcriptum eſt: Non rapinã arbitratus eſt Phil. 2.
ſe eſſe æqualẽ deo. Scriptum eſt quod propterea vole- Ioan. 5.
bant illũ Iudæi occidere, quia filiũ ſe dicebat dei, æqua-
lem ſe faciens deo. Scriptum eſt: Ego & pater vnũ ſu- Ioan. 10.
mus. Vnũ legunt, multa nõ legunt. Nunquid ergo &
minor & æqualis ꝑ naturã eandẽ poteſt eſſe? Sed aliud
ad diuinitatem refertur, aliud ad carnem. Minorẽ di-
cunt: Quęro, qui mẽſus ſit, qui tam exaltati cordis, qui
velut ante tribunal patrẽ deum & filiũ cõſtituat, vt de
prælatione diiudicet? Nõ eſt exaltatum cor meum, ne- Pſal. 130.
que inuanũ elati ſunt oculi mei: Dauid dicit. Rex Da-
uid exaltare cor metuit in rebus humanis, nos exalta-
mus aduerſus diuina ſecreta? Quis igitur iudicat de dei
filio? Throni, dominationes, angeli, poteſtates? ſed fa-
mulantur & ſeruiunt. Archangeli? ſed miniſtrãt. Che-
rubim & Seraphim? ſed laudant. Quis igitur iudicat
de dei filio, cũ legeris qđ ipſe pater nouerit filiũ, nõ iudi-
cat? Nemo enim nouit filium niſi pater. Nouit, inquit, Mat. 11.
nõ iudicat. Aliud eſt noſſe, aliud iudicare. Habet pater
in ſe ſcientiã, filius ſupra ſe non habet poteſtatẽ. Et nu-

A ſus: Nemo nouit patrem niſi filius, & ipſe nouit ſicut
eum pater nouit. Sed dicis quod minorem ſe dixit, di-
xit & lapidē. Plus dicis, & impie calūniaris: minus di-
co, & plus aſtruo. Minorē dicis, & ſupra angelos cōfi-
teris. Ego minorē angelis dico, & nō derogo, quia non
diuinitatem arguo, ſed miſericordiam prædico.

De humili ac deuota autoris ad deum patrem con-
uerſione, rectæq; fidei cōfeſſione, cum diſertiſſima hui⁹
operis concluſione, ad laudem & gloriam inæſtimabi-
lis, inenarrabilis, incircūſcriptæ & immēſæ ac ſanctiſſi-
mæ trinitatis, perfidiſſimorumq; Arrianorū confuſionē
& damnationem. Caput IX.

AD te nunc oīpotens pater cū lachrymis ver-
ba conuerto. Ego te quidem inacceſſibilem,
incomprehenſibilem, inæſtimabilem prō-
pte dixerim, ſed filium tuum minorē nō au-
ſim dicere. Nā cum illum ſplendorē gloriæ, & imaginē
ſubſtantiæ tuæ legerim, vereor ne minorē imaginem
tuæ dicendo ſubſtātiæ, minorem ſubſtantiam tuā dice-
re videar, cuius imago ſit filius, cum plenitudo tuæ di-
uinitatis omnis in filio ſit. Immenſum te filiūq; tuum
B & ſpiritum ſanctum, incircūſcriptum, inæſtimabilem,
inenarrabilem legi libenter, credo libēter. Et ideo æſti-
mare non poſſum, vt examinare poſſim. Eſto tamen,
ſpiritu auſuq; temerario metiri te velim, Vnde quæſo
te metiar? Funiculum agrimenſorum vidit propheta
quo metiebatur angelus Hieruſalem. Metiebatur ta-
men angelus, non Arrius. Metiebatur angelus Hieru-
ſalem, nō deum: & fortaſſe non Hieruſalem metiri po-
Ezec. 40. terat angelus. Vir enim erat. Deniq; ſic habes: Et alle-
uaui oculos & vidi, & ecce vir, & in manu eius funicu-
lus agrimenſoris. Vir erat, quod typum ſuſcipiēdi cor-
Ioan. 1. poris declarabat. Vir erat ille de quo eſt dictum: Poſt
me venit vir cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam
calceamenti eius. Ergo Ieſus in typo Hieruſalem me-
2. Cor. 11. titur, nō Arrius deum. Et ſatanas trāſfigurat ſe in an-
gelum lucis. Quid mirum ſi Arrius ſuū imitatur au-
torem, vt vſurpet illicita? licet quod pater ſuus Zabu-
lus per ſemetipſum non fecit, intolerabiliore iſte ſacrile-
gio diuinorum ſibi ſcientiam ſecretorū, & ſupernæ ge-
nerationis arcana præſumat. Zabulus enim verū dei
filium fatebatur, Arrius negat. Si ergo metiri te oīpo-
tens pater nō queo, poſſum ne ſine ſacrilegio de tuę ge-
nerationis diſputare ſecreto? Poſſum ne dicere qđ ali-
quid inter te & filiū tuū plus minuſve ſit, cum ipſe qui
Ioan. 16. natus eſt dixerit: Omnia quæ pater habet, mea ſunt?
Luc. 12. Quis me conſtituit iudicem aut diuiſorē de rebus hu-
manis? Hoc filius dicit, & nos inter patrē & filium di-
C uiſionē nobis & iudicium vendicamus? Bona pietas
arbitror refugit etiam in diuiſore patrimonii. Nos er-
go erimus arbitri vt inter te & filium tuum increatæ
Luc. 11. maieſtatem ſubſtātiæ diuidamus? Generatio, inquit,
hęc, generatio nequam eſt: ſignū quęrit: & ſignum non
dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Signum vtiq;
datur non diuinitatis, ſed incarnationis. Deniq; de in-
Eſa. 7. carnatione dicturus ait: Pete tibi ſignū. Et cum ille di-
xiſſet, Nō petam, neq; tētabo dn̄m, reſpōſum eſt: Ecce
virgo i vtero &c̄. Ergo ſignū diuinitatis videre nō poſ-
ſumus, menſurā quærimus? Væ miſero mihi, impie
diſcutere audem⁹, quē digne rogare nō poſſumus? Vi-
dero tamē quid faciāt Arriani. Ego te pater ſi maiorē
omnibus dixero, iniurioſe te tuis operib⁹ cōparaui. Si
maiorē filio, vt Arrius aſſerit, ipie iudicaui: de te prius
erit illa ſententia. Nā neq; vlla fieri poteſt niſi ex cōpa-
ratione prælatio, neq; pręferri quiſquā niſi prius de quo
fuerit iudicatū. Iurare nobis per cælū nō licet, iudicare
de Dei filio licet? Sed filio tuo ſoli iudiciū de oīb⁹ detu-
Mat. 5. liſti. Ioānes carnē dn̄i baptizare metuebat. Ioānes pro-
hibebat dicēs: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad
me? & ego Chriſtū iudicio meo ſubdā? Moyſes excu- D
ſat, Petrus iperatū i miniſterio declinat obſequiū, Ar-
rius ſcrutatur etiam alta dei? Sed nō Arrius ſpirit⁹ ſan-
ctus. Sed Arrio & hominibus dictū eſt: Altiora te ne Eccli. 3.
quæſieris. Moyſes vultum domini prohibetur vide-
re, Arrius meruit videre ſecretū? Moyſes & Aaron in Pſal. 98.
ſacerdotibus eius. Moyſes qui cum dn̄o apparet in glo-
ria. Moyſes ergo illa poſteriora tātummodo dei in ty-
po vidit, Arrius totū deum facie ad faciem cōprehen-
dit? Sed nemo, inquit, videre poteſt faciē meā & viuit. Exod. 33.
Paulus etiā de inferioribus dicit: Ex parte cognoſcim⁹ 1. Cor. 13.
& ex parte prophetamus. Arrius dicit: Ex toto deum
nō ex parte cognoui. Inferior ergo Paulus q̄ Arrius?
Et vas electionis ex parte ſcit, vas perditionis totum
ſcit? Scio, inquit, hominē ſiue in corpore ſiue extra cor- 2. Cor. 12.
pus neſcio, deus ſcit, qui raptus eſt in paradiſum, & au-
diuit ineffabilia. Paulus raptus vſq; ad tertium cęlum,
ſeipſum neſciuit: Arrius in ſtercore volutatus deum
ſcit? Paul⁹ dicit de ſeipſo, deus ſcit. Arrius de deo di-
cit, Ego noui. Sed nō Arrius raptus in cælum, quāuis
eum ſecutus ſit qui iactatione damnabili diuina præſu-
meret dicens: Ponam thronum meum ſuper nubes, & Eſa. 14.
ero ſimilis altiſſimo. Sicut enī ille dixit: Ero ſimilis al-
tiſſimo, ſic Arrius altiſſimum dei filium ſimilē ſui vult
videri, quem non diuinitatis æternæ maieſtate vene-
ratur, ſed ex carnis infirmitate metitur.

FINIS.

DIVI AMBRO- E
SII EPISCOPI MEDIOLANEN. IN LIBRVM PRIMVM DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AV- GVSTVM

PROLOGVS.

HIEROBOAL ſub arbore, vt legim⁹, quer-
cus, tritici meſſem cū virga cæderet, accepit
oraculū, vt a poteſtate alienigenarū i liberta-
tē dei populū vēdicaret. Nec mirum ſi eſt ele-
ctus ad gratiā, cū ſub vmbra iā tum ſacræ crucis & ve-
nerabilis ſapientiæ prædeſtinato incarnationis futuræ
myſterio cōſtitutus, feracis ſegetis ſenſibilia de latibu-
lis frumēta pduceret, electionēq; ſanctorū a purgamen- F
tis inanis paleæ ſequeſtraret, qui tanq̄ virga veritatis
exerciti, ſuperflua veteris hois cum eius actibus depo-
nentes, quaſi in torcular ita in eccleſia cōgregātur. Ec-
cleſia enim torcular eſt fontis æterni, in qua cæleſtis vi-
tis fructus exundat. Quo motus oraculo Gedeō, cū au-
diſſet qđ deficiētibus licet populorū milibus, in vno vi-
ro dn̄s plebem ſuam ab hoſtibus liberaret, obtulit hœ-
dum caprarū, cuius carnē ſecundū præceptū angeli &
azyma ſupra petrā poſuit, & ea iure perfudit, quę ſimul
vt virgę cacumine quā gerebat angelus dei cōtigit, de
petra ignis erupit, atq; ita ſacrificiū quod offerebať ab-
ſumptum eſt. Quo indicio declaratū videtur qđ petra
illa typū habuerit corpis xp̄i, quia ſc̄ptū eſt: Bibebāt de 1. Cor. 10.
cōſequēti eos petra, petra autē erat Chriſtus. Qđ vtiq;
nō ad diuinitatē eius ſed ad carnē relatum eſt, quæ ſitiē-
tium corda populorum perenni riuo ſui ſanguinis inū-
dauit. Iā tunc igitur in myſterio declaratū eſt quia dn̄s
Ieſus in carne ſua totius mūdi peccata crucifixus abo-
leret. Nec ſolū delicta factorū, ſed etiā cupiditates ani-
morū. Caro enī hœdi ad culpā facti refertur, ius ad ille-
cebras cupiditatū, ſicut ſcriptū eſt: Quia cōcupiuit po-
pulus cupiditatē peſſimā, & dixerūt: Quis nos cibabit
carne? Quod igitur extēdit angel⁹ virgā, & tetigit pe-
tram de qua ignis exiuit, oſtēdit quod caro domini ſpi-

G ritu repleta diuino, peccata omnia humanæ conditio-
Luc. 12. nis exureret. Vnde & dominꝰ ait: Ignem veni mittere
in terram. Aduertit igitur vir doctus & præſagus futu-
ri ſuperna myſteria, & ideo ſecundum oracula occidit
vitulum a patre ſuo idolis deputatum, & ipſe ſeptennẽ
aliũ vitulũ immolauit deo. Quo facto manifeſtiſſime
reuelauit poſt aduentũ domini omnia gentilitatis abo-
lenda ſacrificia, ſolumq; ſacrificium deo dominicæ paſ-
ſionis pro redemptione populi deferẽdum. Etenim vi-
tulus ille erat in typo Chriſtus, in quo ſeptem ſpirita-
lium plenitudo virtutum, ſicut Eſaias dixit, habitabat.
Ioan. 8. Hunc vitulum & Abraham obtulit, quando diem do-
mini vidit, & gauiſus eſt. Hic eſt qui nunc in hœdi ty-
po, nunc in ouis, nũc in vituli offerebatur. Hœdi, quod
ſacrificium pro delictis ſit: ouis, quod voluntaria hoſtia:
vituli, quod immaculata ſit victima. Preuidit ergo my-
ſterium ſanctus Gedeon. Denique trecentos elegit ad
prælium, vt oſtenderet non in numero multitudinis,
ſed in ſacramento crucis mundum ab incurſu grauiorũ
hoſtium liberandum. Et tamen licet fortis & fidus, ple-
niora adhuc de dño futuræ victoriæ documenta quæ-
Iudi. 6. rebat, dicens: Si ſaluas in manu mea Iſrael, quẽadmo-
dum locutus es domine, ecce ego pono lanæ vellus in
area: & ſi ros factus fuerit ſuper vellus, & ſuper omnem
terram ſiccitas, cognoſcam quia in manu mea ſecundũ
promiſſa tua populum liberabis. Et ita factũ eſt. Sed
H adiecit poſtea vt rurſum ros proflueret ſup totã terrã,
& ſiccitas eſſet in vellere. Quærit fortaſſe aliquis vtrũ
nam quaſi incredulus eſſe videatur, qui frequentibꝰ in-
formatus indiciis adhuc plura poſcebat. Sed quemad-
modum poterat videri quaſi ambiguus incertuſq; ten-
taſſe, qui myſteria loquebatur? Nõ ergo ille ambiguus
ſed prouidus, ne nos ambigeremus. Nã quomodo ille
ambiguus, cuius precatio habebat effectũ? Vnde autẽ
ſecurus adorſus eſſet præliũ, niſi intellexiſſet oraculũ?
Ros enim in vellere, fides erat in Iudæa: quia ſicut ros
dei verba deſcendunt. Ergo quando totus orbis infru-
ctuoſo æſtu gentilis ſuperſtitionis arebat, tunc erat ros
ille cæleſtis viſitationis in vellere. Poſtea vero ꝙ oues
quæ perierunt domus Iſrael, (vnde puto figuram iu-
daici velleris adumbratam) oues inquam illę fontem
aquæ viuæ negarunt, ros fidei humentis exaruit in
pectoribus Iudæorum, meatuſque ſuos fons ille diuinꝰ
I in corda gẽtium deriuauit. Inde eſt quod nunc fidei ro-
re totus orbis humeſcit. At vero Iudæi ꝓphetas ſuos
& conſiliarios perdiderunt. Nec mirum ſi perfidię ſub-
eant ſiccitatem, quos dominus deus prophetiã imbris
Eſa. 5. vbertate priuauit, dicens: Mandabo nubibus meis ne
pluant ſuper vineam iſtam. Eſt enim propheticæ nu-
Pſal. 71. bis pluuia ſalutaris, ſicut & Dauid dixit: Deſcendit ſi-
cut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillãtia ſuper ter-
ram. Hanc nobis ſcripturæ diuinæ totius mundi plu-
uiam pollicebantur, quæ rigaret orbem ſub domini ſa-
lutaris aduẽtu ſpiritus rore diuini. Venit ergo iam do-
minus, venit & pluuia, venit dominꝰ ſtillicidia ſecum
cæleſtia deferens: & ideo iam nos bibimus qui ante ſi-
tiebamus, & diuinum illum ſpiritum hauſtu interiore
potamus. Hoc ergo præuidit ſanctus Gedeon, quia ve-
rum & ſpiritalem rorem etiam gentes nationesq; erãt
fidei perceptione bibituræ, & ideo diligentius explo-
rauit. Eſt enim neceſſaria cautela ſanctorum. Siqui-
dem etiam Ieſus Naue cum vidiſſet ducem militiæ
Ioſue. 5. cæleſtis, interrogauit: Noſter es, an aduerſariorũ? ne
forte aliquibus aduerſarii præſtigiis falleretur. Non ta-
men ocioſe vellus non in campo poſuit vel in prato, ſed
Lucæ. 10. poſuit in area, vbi meſſis eſt tritici. Meſſis enim mul-
ta, operarii autẽ pauci. Eo quod per fidem domini fu-
tura eſſet meſſis fœcũda virtutum. Nec illud ocioſum
quod exiccauit vellus Iudaicum, & rorem eius miſit in
peluẽ vt repleretur aqua, nõ tñ ipſe eo rore pedes lauit.
Alii debebatur tãti prærogatiua myſterii. expectaba-
tur ille qui ſordes omniũ ſolus poſſet abluere. Non erat K
tantus Gedeon, qui hoc ſibi myſterium vẽdicaret. Nõ
enim Gedeon, ſed filius hominis venit non miniſtrari,
ſed miniſtrare. Itaq; cognoſcamus in quo hęc myſteria
videantur eſſe completa. Nõ in ſancto Hieroboal. Ad-
huc enim erãt illa principia. Ideo gentes victæ, quia ſic-
citas erat adhuc in gentibus. Ideo Iſrael vicit, quia ros
tunc manebat in vellere. Veniamus ad euangeliũ. In- Ioan. 13.
uenio dominũ ſpoliantẽ ſe veſtimenta, & præcingentẽ
ſe linteo, mittentem aquam in peluem, lauantem pe-
des diſcipulorum. Hæc erat aqua, ros ille cæleſtis, hoc
prophetabatur quod illo rore cæleſti diſcipulorũ ſuorũ
dominus Ieſus pedes lauaret. Et nunc extendantur pe-
des animorum noſtrorum, vult dñs Ieſus & noſtros la-
uare pedes. Nõ enim Petro ſoli, ſed vnicuiq; dicit fide-
li: Niſi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem.
Veni ergo dñe Ieſu, exue te veſtimenta quæ propter
me induiſti: eſto nudꝰ, vt nos miſericordia tua veſtias.
Præcinge te propter nos linteo, vt nos tui muneris
immortalitate præcingas. Mitte aquam in peluem, la-
ua non ſolum pedes, ſed etiam caput. Nec ſolum corpo-
ris noſtri, ſed etiam mẽtis veſtigia volo exuere, oẽs no-
ſtræ ſordes fragilitatis, vt & ego dicam: Nocte exui tu- Cant. 5.
nicam meã, quomodo induam eã? Laui pedes meos,
quõ inquinabo illos? Quãta iſta maieſtas eſt? Quaſi
miniſter pedes famulorũ tuorũ lauas, quaſi deꝰ rorẽ mit-
tis e cælo. Nec ſolũ pedes lauas, ſed etiã vt tecum recũ- L
bamus inuitas, & exemplo nos tuæ dignationis hor-
taris, dicens: Vocatis me dominum & magiſtrum, & Ioan. 13.
bene facitis, ſum enim. Si ergo ego laui pedes veſtros
dñs & magiſter, & vos inuicẽ lauate pedes veſtros. Vo-
lo ergo & ego pedes lauare fratrum meorũ, volo domi-
ni implere mandatum. Voluit me nõ verecundari, nõ
dedignari quod ipſe prius fecit. Bonum myſterium hu-
militatis, quia dum alienas ſordes lauo, meas abluo.
Sed non hoc omnes haurire poterãt myſteriũ. Lauare
voluit quidẽ & Abrahã pedes, ſed hoſpitalitatis affe-
ctu. Volebat & Gedeõ lauare pedes angelo dñi qui ap-
paruit ſibi, ſed volebat vni, volebat quaſi is qui defer-
ret obſequiũ, nõ qui donaret conſortium. Hoc myſteriũ
magnũ eſt, quod nemo cognouit. Deniq; Petro dixit:
Quod ego facio, tu neſcis, cognoſces poſtea. Hoc iġitũ
diuinum myſteriũ eſt, quod etiã qui lauerunt requirũt.
Nõ eſt ergo ſimplex aqua cæleſtis myſterii, per quã cõ-
ſequimur vt partẽ cum Chriſto habere mereamur. Eſt
& quædam aqua quã mittamus in peluim animæ no-
ſtræ, aqua de vellere in libro Iudicũ, aqua de libro pſal- M
morum. Aqua eſt ros cæleſtis oraculi. Veniat igitur
dñe Ieſu hæc aqua in meam animã, in meã carnem, vt
huius humore pluuiæ noſtrarũ cõualles mentium atq;
intimi cordis arua vireſcant. Veniant in me ſtillici-
dia tua gratiã immortalitatẽq; rorantia. Dilue greſſus
mentis meæ, ne iterum peccẽ. Ablue animi mei calca-
neum, vt poſſim abolere maledictum, ne morſum ſer-
pẽtis interiore pede ſentiã, ſed ſicut ipſe iuſſiſti ſequẽti-
bus te, vt ſerpẽtes & ſcorpiones illęſo poſſim calcare ve-
ſtigio. Redemiſti mundũ, redime vnius animã pecca-
toris. Hæc eſt ſpecialis tuæ prærogatiua pietatis, qua
totũ mundũ in ſingulis redemiſti. Helias ad vnã miſ-
ſus eſt viduã, Heliſæus mũdauit vnũ, tu nobis dñe Ie-
ſu hodie mille mundaſti. Quãtos in vrbe Roma, quã-
tos Alexandriæ, quãtos Antiochiæ, quãtos etiã Cõ-
ſtantinopoli. Nã etiã Conſtantinopolis iam dei verbũ
recepit, & euidẽtia meruit tui documẽta iudicii. Etenĩ
quandiu venena Arrianorum ſuis fouebat incluſa vi-
ſceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circũ-
ſonabat hoſtilibꝰ. Poſtea vero ꝙ fidei exules abdicauit,
hoſtem ipſum iudicẽ regum, quem ſemper timere con-
ſueuerat, deditum vidit, ſupplicem recepit, morientem
obruit, ſepultum poſſidet. Quantos ergo & Conſtan-
tinopoli, quantos poſtremo toto hodie in orbe munda-

A ſti? Non mundauit Petrus, non mundauit Ambro-
ſius, non mundauit Gregorius. Noſtra enim ſeruitia,
ſed tua ſunt ſacramenta. Neq; enim humani operis eſt
diuina conferre, tuum domine munus & patris eſt, qui
Iohel. 2. locutus eſt per prophetas dicens: Effundam de ſpiritu
meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii & fi-
liæ eorum. Hic eſt in typo ros ille cæleſtis. Hæc pluuia
Pſal. 67. voluntaria ſicut legimus: Pluuiam voluntariã ſegre-
gans deus hæreditati ſuæ.

CAPITA PRIMI LIBRI DE SPIRITV SANCTO.

Non eſſe inter creaturas ſpiritum ſanctum, nec inter omnia, ſed ſuper omnia. Caput I.

Non poſſe ad ſpiritum deriuari dei quia ſcriptum eſt de dei filio: Omnia per ipſum facta ſunt, quia ſpirit⁹ dei ſuper omnia, non inter omnia eſt. Caput II.

Non uideri ſpiritum dei a patris & filii maieſtate ſecerni, quia ſcriptum eſt: Nobis autem vnus deus pater ex quo omnia, & nos in ipſum: & vnus dominus Ieſus, per quem omnia. de ſpiritu autẽ nihil dixit.
B pleriſque locis & de ſpiritu dixit ſcriptura & filio, & de deo patre eo loco nihil dixit, aut de deo patre dixit & ſpiritu, & de filio nihil dixit. Caput III.

Quoniam ipſe eſt ſpiritus ſanctus, qui eſt ſpirit⁹ dei, & ſpiritus Chriſti. Ipſe eſt ſpiritus patris, ipſe paracletus, ipſe ſpiritus veritatis, ipſe ſpiritus vitę. Ca. IIII.

Quia ſicut pater ſanctus, ita filius, ita & ſpiritus dicitur ſanctus. Caput V.

Quia in ſpiritu ſignamur. Caput VI.

Quia replet omnia ſpiritus dei. Caput VII.

Quia ſempiternus dei filius. Caput VIII.

Quia ſpiritus peccata condonat. Caput IX.

Non de loco ad locum tranſire ſpiritum dei, de quo ſcriptũ eſt: Qui a patre procedit, & de quo dicit fili⁹ dei: Quem ego mittam vobis. Caput X.

Quia vna pax, vna gratia patris & filii & ſpiritus ſancti. Caput XI.

Quia vna charitas patris & filii & ſpũs ſancti, et operatio trinitatis, vt paſſionem corporis domin⁹ Ieſus ſubiret. Caput XII.

Quia vna cõicatio patris & filii & ſpũs ſcti. Ca. XIII.

Quia vnũ nomẽ patris & filii & ſpũs ſãcti. Ca. XIIII.

C Quia & filius paracletus dicit̃ ſicut & ſpũs, & q̃a bñficii & gratiæ hoc nomen nõ iniuriæ eſt. Ca. XV.

Quia ſicut pater lumẽ, ita & filius lumen, & ſpũs lumẽ eſt. Et ſicut patrem ignem legimus, ita & filium & ſpiritum ſanctum. Caput XVI.

Quia lumẽ vult⁹ dei ſpũs, & ſpũs lumen. Ca. XVII.

Quia ſicut pater vita, & filius vita, & ſpiritus ſanctus vita. Caput XVIII.

Quia ſicut pater fons vitæ eſt, ita etiã filius, ita & ſpiritus ſanctus. Caput XIX.

Quia ſicut pater flumen, ita & filius & ſpiritus ſanctus. Caput XX.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AVGVSTVM LIBER I.

Non eſſe inter creaturas ſpiritum ſanctũ, nec inter omnia, ſed ſuper omnia. Caput I.

NON enim ſpiritus ſanctus D aut poteſtati alienæ eſt ſubiectus aut iuri, ſed ſuę libertatis arbiter, omnia pro autoritate propriæ voluntatis diuidens, ſicut legimus, ſingulis prout 1. Cor. 12. vult. Non ergo inter omnia, ſed ſuper omnia ſpiritus ſanctus eſt. Iam enim de eo q̃d non ita plene de dei filio, clementiſſime Imperator, inſtruct⁹, ea vt ipſe iam doceas: cupientem te & exigẽtẽ audire aliquid expreſſius, non morabor, præſertim cum ita te aſſertione iſtiuſmodi teſtificatus ſis proxime delectatum, vt baſilicam eccleſiæ ſine vllo monitore præceperis reformari. Fidei itaque tuæ gratiã, noſtræ præmium iam tenemus. Neq; enim aliud poſſumus dicere, niſi ſancti ſpirit⁹ hãc fuiſſe gratiam, quod ignorantibus omnibus ſubito baſilicam reddidiſti. Spiritus inquã ſancti hoc munus, hoc opus eſt, qui a nobis quidem tunc prædicabatur, ſed in te operabatur. Nec ſuperioris tẽporis damna deploro, quando quidem ſequeſtratio illa baſilicæ cuiuſdam fœnoris traxit vſuras. Etenim baſilicam ſequeſtraſti, vt fidem probares. Impleuit igitur propoſitum ſuum pietas tua, quæ ſic ſequeſtrauerat, vt pbaret. ſic probauit E vt redderet. Nec fructum amiſi, ſed iudiciũ teneo. Patuitq; omnibus in quadam facti diſcretione, diſcretam tibi nunq̃ fuiſſe ſententiam. Patuit inquã omnibus & tuum non fuiſſe cum ſequeſtrares, & tuũ eſſe cum redderes. Primum igitur ab inferioribus inchoemus, vt quaſi per gradus quoſdã tractatus noſter aſcendat, quo facilius ii qui fidem non deferunt, vel ratione flectãtur. Poſſunt enim dicere in principio: Nec nos dicimus ſeruire ſpiritum. Sed cum dicant ſeruire Chriſtum, quomodo poſſent negare de ſpiritu? Quod ſi ſecundũ carnem in ſerui forma conſentiunt Chriſtum fuiſſe, conſtat & conuenit. Ergo ſi ſecundum diuinitatem ſuam Chriſtus non ſeruit, non ſeruit etiam ſpiritus. Quod ſi non ſeruit ſpiritus, omnia autẽ ſeruiunt, ſuper oĩa igitur ſpiritus eſt, qui nõ ſeruit ſicut omnia. Nõ eſſe ergo inter creaturas ſpiritum ſanctũ, nec inter oĩa, ſed ſuper omnia. Non enim alienæ aut poteſtati aut iuri ſubiectus eſt, ſed ſuæ libertatis eſt arbiter. Siquidem omnia pro autoritate propriæ voluntatis diuidẽs, ſicut ſcriptũ eſt, ſingulis prout vult. Nũc idipſum quod diximus, teſtimoniis aſtruamus. Principium diſputationis eſt, q̃a F ſeruiunt oĩa. Seruire autẽ omnia licet, quoniã ſcriptum eſt: Vniuerſa ſeruiunt tibi. Dixit hoc ſpiritus per pro- Pſal. 118. phetam, nõ dixit ſeruimus, ſed ſeruiũt tibi, vt crederes quod ipſe a ſeruitio ſit exceptus. Ergo cũ vniuerſa ſeruiant, nõ ſeruiat ſpiritus, vtiq; inter vniuerſa nõ eſt ſpiritus ſanctus. Nã ſi inter oĩa dicimus eſſe ſpiritum ſanctum, vtiq; cũ legerimus quia alta dei ſcrutat̃ ſpũs, deũ patrẽ eſſe ſuper omnia denegamus. Eteni cũ ex deo ſpi 1. Cori. 2. ritus ſit, & ſpiritus oris eius, q̃o poſſumus inter oĩa dicere ſpiritũ ſanctum, cum ſup oĩa deus ſit, cuius eſt ſpiritus, plenæ vtiq; perfectæq; virtutis? Ac ne apoſtolũ arbitrẽtur erraſſe, accipiãt quẽ fiduciæ huius ſit ſecut⁹ autorẽ. Dñs enim in euãgelio dixit: Cũ venerit paraclet⁹ Ioan. 15. quẽ ego mittam vobis a patre meo ſpiritum veritatis qui a patre procedit, ille teſtimoniũ perhibebit de me. Ergo & a patre procedit ſpũs ſanctus, & teſtificatur de filio. Teſtificatur etiam de patre teſtis fidelis & verus, quo nihil ad expreſſionẽ diuinæ maieſtatis eſt pleni⁹, nihil ad vnitatẽ diuinæ poteſtatis euidẽtius, cũ idẽ nouerit ſpũs quod & filius, qui paternorum teſtis & conſors indiuiduus ſecretorum eſt. Excluſit itaq; a cognitione dei ſocietatẽ & multitudinẽ creaturæ: nõ excludẽdo autẽ ſpiritũ ſanctũ, oſtẽdit nõ eſſe ſocium creaturæ. Vñ & illud q̃d lectũ eſt in Euãgelio: Quia deũ nemo Ioan. 1. vidit vnquam niſi vnigenitus filius qui eſt in ſinu pa-

G tris, ipſe enarrauit ad exceptionẽ pertinet ſpiritus ſan-
cti. Quomodo enim deum non videt, qui ſcrutatur etiã
alta dei? Quomodo deum nõ videt, qui cognouit quæ
dei ſunt? Quomodo deum non videt, qui cognouit
quia ex deo eſt? Ergo cum ita poſitum ſit, quia deũ ne-
mo vidit vnquã, vidit autẽ ſpiritus: vtiq; exceptus eſt
ſpiritus. Super oĩa igitur eſt, qui eſt exceptus ex oĩbus.

Non poſſe ad ſpiritum deriuari dei quia ſcriptũ eſt
de dei filio, Omnia per ipſum facta ſunt, quia ſpiritus
dei ſuper omnia, non inter omnia eſt. Caput II.

VIDETVR ſancte Imperator plena ratio eſ-
ſe pietatis, ſed impiis non videtur. Deniq; qd
moliantur aduerte. Solent enim dicere hære-
tici, ideo inter omnia ſpiritum ſanctum eſſe
Ioan. 1. numerãdum, quia ſcriptum eſt de dei filio: Omnia per
Tratio. ipſum facta ſunt. Quæ male cõſumditur actio † quæ nõ te-
net veritatem, & præpoſtero ordine aſſertionis inuol-
uitur. Hoc eni tunc valeret, vt inter omnia diceret eſſe
ſpiritum ſanctum, ſi factum probarent. Nã omnia per
filium ſcriptura dicit eſſe quæ facta ſunt. Cum autẽ fa-
ctus nõ doceatur ſpiritus ſanctus, vtiq; nec inter omnia
probari poteſt, qui neq; factus eſt ſicut omnia, nec crea-
tus. Mihi igitur ad vtrũq; hoc proficit teſtimonium, vt
H & ſuper omnia probetur eſſe qui factus non eſt: & quia
ſuper oĩa eſt, non videatur factus eſſe, nec inter ea quæ
ſunt facta numerãdus. Quod ſi quis, quia omnia facta
per verbũ euãgeliſta poſuit, non excipit ſpiritũ ſanctũ,
qui inquam in Ioanne locutus ſpiritus dei, omnia per
ipſum facta ſunt dixerit, non omnia facta ſumus, cum
vtiq; loqui in euãgeliſtis ſpiritum dei ipſe dominus o-
Mat. 10. ſtenderit dicens: Non enim vos eſtis loquẽtes, ſed ſpi-
ritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Tamen ſi quis,
vt dixi, hoc loco non excipit ſpiritum ſanctum, ſed in-
ter omnia numerat: nec ibi ergo excipit dei filium, vbi
1. Cor. 8. apoſtolꝰ dixit: Nobis tamẽ vnꝰ deus pater, ex quo oĩa,
& nos in illum. Sed vt ſciat quia inter omnia non eſt fi-
lius, legat ſequentia. Nam cum dicit: Et vnus dominꝰ
Ieſus, per quem omnia: ab omnibus vtiq; excepit dei fi-
lium, quia excepit & patrem. Eiuſdem autem impieta-
tis eſt vel patri vel filio vel ſpiritui ſancto derogare. Nõ
eni credit in patrẽ, qui non credit in filium: nec credit in
dei filiũ, qui nõ credit in ſpiritũ: nec põt ſine regula veri-
tatis fides ſtare. Nã qui negare cœperit vnitatẽ poteſta-
tis in patre & filio & in ſpiritu ſancto, non poteſt vtique
ibi vbi nulla diuiſio eſt, fidem probare diuiſam. Ergo
quia pietatis vnitas eſt bene credere, etiã vnitas impie-
I tatis eſt male credere. Itaque qui putant ſpiritum inter
omnia debere numerari, quia omnia legunt facta per fi-
lium: etiam filium vtiq; inter omnia annumerandum
putant, qui a legunt ex deo omnia. Conſequenter autẽ
nec patrem ſecernunt ab omnibus, qui a creaturis o-
mnibus filium non ſecernunt: quoniam ſicut ex patre
omnia, ita etiam per filiũ omnia. Hoc ipſum ſupra eui-
denter apoſtolus dixit, ne inter omnia poſuiſſe filium
vel impius videretur, qui audierat dixiſſe filium: Pater
quod dedit mihi, maius omnibus eſt.

Non videri ſpiritum dei a patris & filii maieſtate ſe-
cerni, quia ſcriptum eſt: Nobis autem vnus deus pater
ex quo oĩa, & nos in ipſum: & vnus dominus Ieſus, per
quem omnia: de ſpiritu autẽ nihil dixit: pleriſq; locis &
de ſpiritu dixit ſcriptura, & de filio & de deo patre eo lo-
co nihil dixit: aut de deo patre dixit & ſpiritu, & de dei
filio nihil dixit. Caput III.

SED fortaſſe aliquis dicat, qua ratione cum
dixerit hic ex patre omnia, & per filium o-
mnia, de ſpiritu ſancto tacuerit: & hinc cu-
piat præiudicium comparare. Quod ſi ſic
cœperit malitioſe interpretari, ꝗ multis inueniet locis K
prædicatam ſancti ſpiritus poteſtatem, in quibꝰ vel de
patre vel de filio nihil ſcriptura expreſſerit, ſed intelli-
gendum reliquerit. Nunquid ergo cum gratia ſpiritus
prædicatur, dei patris aut vnigeniti filii denegat? Nõ
ita, quia ſicut pater in filio, & filius in patre, ita etiã dif-
fuſa eſt charitas dei in cordibus noſtris per ſpiritum ſan- Rom. 5.
ctum qui datus eſt nobis. Et ſicut qui benedicitur in
Chriſto, benedicitur in nomine patris & filii & ſpiri-
tus ſancti, quia vnum nomen eſt, poteſtas vna: ita etiã
vbi operatio aliqua diuina aut patris, aut filii, aut ſpi-
ritus deſignatur, nõ ſolum ad ſanctũ ſpiritũ, ſed etiã ad
patrẽ refert & filiũ: nec ſolũ ad patrẽ, ſed etiã ad filiũ re-
fertur & ſpiritũ. Deniq; & æthiops eunuchus Canda- Actuũ. 8.
cis reginæ baptizatus in Chriſto, plenum myſterium
conſecutus eſt. Et illi qui negauerunt ſe ſcire ſpiritum, Actuũ. 19
quãuis baptizatos ſe dicerẽt in Ioannis baptiſmo, ba-
ptizati ſunt poſtea: quia Ioãnes in remiſſionẽ peccato-
rum, in aduenientis Ieſu, non in ſuo baptizauit nomi-
ne. Et ideo ſpiritum neſciebant, quia nec baptiſmum
in Chriſti noĩe, ſicut Ioãnes baptizare ſolebat, accepe-
rãt. Ioãnes eni licet nõ baptizaret in ſpũ, tñ & Chriſtũ
prędicabat in ſpũ. Deniq; cũ interrogaret ne forte ipſe
eſſet Chriſtus, reſpõdit: Ego vos aqua baptizo, veniet Mat. 3.
autem fortior me, cuius non ſum dignus calceamenta
portare, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Er-
go iſti, quia nec in Chriſti nomine, nec cum fide ſpiritꝰ
ſancti baptizati fuerant, non poterant accipere bapti- L
ſmatis ſacramentum. Baptizati ſunt itaq; in nomine
Ieſu Chriſti, nec iteratum eſt in his baptiſma, ſed no-
uatum. Vnum enim baptiſma. Vbi autẽ non eſt ple-
num baptiſmatis ſacramẽtum, nec principium vel ſpe-
cies aliqua baptiſmatis ęſtimatur. Plenum autem eſt,
ſi patrem & filium ſpiritumque fateans. Si vnum ne-
ges, totum ſubrues. Et quemadmodum ſi vnum in
ſermone comprehẽdas, aut patrem, aut filium, aut ſpi-
ritum ſanctum, fide autem nec patrem nec filium nec
ſpiritum abneges, plenum eſt fidei ſacramentum: ita
etiam quãuis & patrem & filium & ſpiritum dicas, &
aut patris aut filii aut ſpiritus ſancti minuas poteſta-
tem, vacuum eſt omne myſterium. Denique & illi qui
dixerant: Nec ſi ſpiritus ſanctus ſit, audiuimus: bapti- Actuũ. 19
zati ſunt poſtea in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti.
Et hoc abundauit ad gratiam, qui iam ſpiritum ſan-
ctum Paulo prædicante cognouerant. Nec contrariũ
debet videri, quia quamuis etiam poſtea tacitum ſit de
ſpiritu, tamen creditum eſt: & quod verbo tacitum fue-
rat, expreſſum eſt fide. Cum enim dicitur: In nomine
domini Ieſu Chriſti, per vnitatem nominis impletum M
myſterium eſt: nec a Chriſti baptiſmate ſpiritus ſepa-
ratur, quia Ioannes in pœnitentiam baptizauit, Chri-
ſtus in ſpiritu. Nunc cõſideremus vtrum quemadmo-
dum in Chriſti nomine plenum eſſe legimꝰ baptiſma-
tis ſacramentum, ita etiam ſancto tantum ſpiritu nun-
cupato, nihil deſit ad myſterii plenitudinem. Rationẽ
ſequamur. Qui vnum dixerit, trinitatem ſignauit. Si
Chriſtum dicas: & deum patrem a quo vnctus eſt filiꝰ,
& ipſum qui vnctus eſt filium, & ſpiritum quo vnctus
eſt deſignaſti. Scriptum eſt enim: Hunc Ieſum a Na- Actuũ. 10
zareth, quem vnxit deus ſpiritu ſancto. Et ſi patrem di-
cas, & filium eius & ſpiritum oris eius pariter indica-
ſti, ſi tamen id etiam corde comprehendas. Et ſi ſpiri-
tum dicas, & deum patrem a quo procedit ſpiritus, &
filium, quia filii quoq; eſt ſpiritus, nuncupaſti. Vnde vt
rationi copuletur autoritas, in ſpiritu quoque recte ba-
ptizare nos poſſe ſcriptura indicat, dicente dño: Vos Actuũ. 1.
autẽ baptizabimini in ſpiritu ſancto. Et alibi apoſto-
lus ait: Oẽs eni in ipſo corpore in vno ſpiritu baptizati
ſumus. Vnum opus, quia vnũ myſterium. Vnum ba-
ptiſma, quia mors vna pro mundo. Vnitas ergo ope-
rationis, vnitas prædicationis, quæ non poteſt ſepara-

A ri. Quod ſi hoc loco ſeparatur ſpiritus ab operatione
patris & filii, quia dictum eſt: Ex deo omnia, & per fi-
lium omnia: ergo & ibi quia apoſtolus de Chriſto di-
Rom. 9. xit: Qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula: non
ſolum eum creaturis omnibus, ſed etiã patri (quod di-
ctu nefas eſt) prętulit. Sed abſit. Nõ enim inter omnia
pater, non inter plebem quandam creaturarum ſuarũ.
Subter creatura omnis, ſupra diuinitas patris & filii &
ſpiritus ſancti. Illa ſeruit, hæc regnat. Illa ſubiacet, iſta
dominatur. Illa opus, hæc autor eſt operis. Illa adorat
omnis, hæc adoratur ab omnibus. Denique de filio ſcri-
Heb. 1. ptum eſt: Et adorent eum omnes angeli eius. Nõ ha-
bes, adoret ſpiritus ſanctus. Et infra: Ad quem autem
angelorum dixit aliquando: Sede ad dexteram meam,
donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorũ?
Nonne omnes ſunt, inquit, miniſtri ſpiritus in miniſte
rium qui mittuntur? Cum dicit omnes, nunquid & ſpi
ritum ſanctum comprehendit? Non vtique, quia angeli
& cæteræ poteſtates in miniſterium & obſequium dei
filio vt ſeruiant deſtinantur. At vero ſpiritus ſanctus
B non miniſter, ſed teſtis eſt filii: quemadmodum de i-
Ioan. 15. pſo filius dixit: Ille teſtimonium perhibet de me. Te-
ſtis eſt ergo filii ſpiritus. Qui teſtis eſt, nouit omnia:
ſicut deus pater teſtis eſt. Sic enim habes in poſterio-
Heb. 2. ribus, quia confirmata eſt ſalus noſtra teſtificante deo
ſignis quoque & prodigiis & variis virtutibus, & ſpiri-
tus ſancti diuiſionibus. Qui diuidit, vtique ſupra omnia
non inter omnia eſt. Diuidere enim operatoris gratia,
nõ operis eſt materia. Si ſupra omnia filius, per quem
initium ſalutis noſtræ vt prædicaretur accepit: vtique &
pater deꝰ qui teſtificatur & aſſeuerat ſignis & prodigiis de
ſalute noſtra, exceptus a cunctis eſt. Sic autem & ſpiri-
tus qui diuiſionibus ſuis noſtræ teſtimonium fert ſa-
luti, non eſt in creaturarum plebe numerandus, ſed cũ
patre æſtimãdus & filio, qui non per inciſiones ſui di-
uiditur ipſe cum diuidit. Indiuiduus enim cum ſit, ni-
hil amittit cum omnibus largitur: ſicut & filius regnũ
patre accipiente nihil perdit, nec pater filio cum ſua tra
dit, amittit. Nullum itaque dãnum eſſe in diuiſione gra-
tiæ ſpiritalis, domino atteſtante cognouimus. Qui e-
nim vbi vult ſpirat, vbique ſine damno eſt. De quo in-
fra dicemus plenius. Interim nunc quoniam propoſitũ
C eſt ordine ſuo aſſerere non eſſe inter omnia ſpiritum
computandum: ipſum apoſtolum, de cuius verbis fa-
ciunt quæſtionem, aſſertionis huius adhibeamus au-
torem. Quæ enim eſſent illa omnia, ſiue viſibilia, ſiue
Col. 1. inuiſibilia, ipſe ſignauit dicens: Quoniam in ipſo con-
dita ſunt omnia in cælis & in terra. Vides oĩa de his
dicta quæ vel in cælis ſunt, vel in terra? Sunt enim in
cælis etiam inuiſibilia quæ facta ſunt. Tamẽ ne cui eſ-
ſet incognitum, addidit de quibus diceret: Siue ſedes, i-
quit, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſta-
tes, omnia per ipſum & ĩ ipſo creata ſunt, & ipſe eſt an-
te omnes, & omnia in ipſo cõſtant. Nunquid ergo hic
inter creaturas ſpiritum ſanctum comprehendit? Aut
cum dicit ante omnes dei filium, nũquid ante patrem
dixiſſe æſtimandus eſt? Non vtique. nam ſicut hic per fi-
liũ dicit omnia creata eſſe, & in ipſo omnia conſtare cæ
leſtia, ita etiam in ſpiritu ſancto vires habere vniuerſa
Pſal. 32. cæleſtia dubitari non poteſt, quando lectum eſt: Ver-
bo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis
virtus eorum. Super omnia eſt igitur de quo eſt omnis
cæleſtium & terreſtrium virtus. Qui igitur ſuper o-
mnia eſt, vtique non ſeruit. qui non ſeruit, liber eſt. qui
liber eſt, habet iura dominatus. Hoc ſi a principio dice-
rem, negaretur. Sed quẽadmodum illi minora negant
ne maiora credantur, ita & nos minora premittamus,
vt aut perfidiam ſuam etiam in minoribus prodant:
aut ſi vel minoribus conſentiunt, maiora de minoribꝰ
colligamus. Arbitror, clementiſſime Imperator, pleniſ-
ſime confuſos eos qui audent inter omnia ſpiritum ſan
ctum computare. Sed tamen vt ſciant ſe non tantum D
apoſtolicis teſtimoniis, ſed etiam dominicis perurge-
ri: quomodo audent inter omnia numerare ſpiritũ ſan-
ctum, quãdo ipſe dominꝰ dixerit: Qui blaſphemaue- Mat. 12.
rit in filium hominis, remittetur ei: qui autẽ blaſphe-
mauerit in ſpiritum ſanctum, nec hic nec ĩ futurum re-
mittetur ei? Quomodo igitur inter creaturas audet quiſ-
quam ſpiritum cõputare? Aut quis ſic ſe obligat, vt ſi
creaturæ derogauerit, non putet ſibi hoc aliqua venia
relaxãdum? Nam ſi Iudæi, quia adorauerũt militiam
cæli, diuino præſidio deſtituti ſunt: qui autem ado-
rat & confitetur ſpiritum ſanctum, acceptus eſt deo:
qui non confitetur, ſacrilegii reus ſine venia damnatur:
vtique hinc æſtimari poteſt non inter omnia ſed ſuper
omnia eſſe ſpiritum ſanctũ, cuius iniuria æternis ſup-
pliciis expiatur. Cur autem dixerit dominus: Qui bla-
ſphemauerit in filium hominis, remittetur ei: qui autẽ
blaſphemauerit in ſpiritũ ſanctũ, nec hic nec in futurũ
remittetur ei, diligẽter aduerte. Nũquid alia eſt offenſa fi
lii, alia ſpiritꝰ ſancti? Sicut enĩ vna diuinitas, ſic vna in-
iuria. Sed ſi qui corporis ſpecie deceptꝰ humani, remiſ-
ſius aliquid ſentit de Chriſti carne quã dignum eſt (neque
enim vilis nobis debet videri, quæ aula virtutis, fructꝰ
eſt virginis) habet culpam, non eſt tamẽ excluſus a ve
nia, quam fide poſſit acquirere. Si qui vero ſancti ſpiritꝰ
dignitatem, maieſtatem & poteſtatem abneget ſem-
piternam, & putet nõ in ſpiritu dei eiici dæmonia, ſed E
in Beelzebub, nõ poteſt ibi exoratio eſſe veniæ, vbi ſa-
crilegii plenitudo eſt: quia qui ſpiritũ negauit, & deum
patrem negauit & filium: quoniam idem eſt ſpiritus
dei, qui ſpiritꝰ Chriſti eſt. Vnum autem eſſe ſpiritum
nemo dubitauerit, etſi de vno deo plerique dubitarint.
Alium enim dixerunt plerique heretici deum veteris,
alii noui teſtamẽti. Sed ſicut vnus pater, qui & olim lo- Heb. 1.
cutus eſt, vt legimus, patribꝰ in prophetis, & in nouiſ-
ſimis diebus nobis locutus eſt in filio: et ſicut vnus fi-
lius qui iuxta veteris ſeriem teſtamenti ab Adam of-
fenſus, ab Abrahã viſus, a Iacob adoratus eſt: ita etiã
ſpiritus ſanctus vnus eſt, qui efferbuit in prophetis, in-
ſufflatꝰ eſt apoſtolis, copulatꝰ eſt patri & filio in bapti-
ſmatis ſacramento. De ipſo enim dicit Dauid: Et ſpi- Pſal. 50.
ritum ſanctum tuũ ne auferas a me. De ipſo etiam ali-
bi dicit: Quo ibo a ſpiritu tuo? Pſal. 138.

Quoniam ipſe eſt ſpiritus ſanctus, qui eſt ſpiritꝰ dei
& ſpiritus Chriſti, ipſe paracletus, ipſe ſpiritus verita-
tis, ipſe ſpiritus vitæ. Caput IIII.

ET ſcias quia idem ſpiritus dei eſt, qui eſt ſpi
ritus ſanctus, ſicut & in Apoſtolo legimus: 1. Cor. 12.
Nemo in ſpiritu dei loquens dicit anathe-
ma Ieſu. Et nemo dicit dominũ Ieſum niſi F
in ſpiritu ſancto. Ipſum apoſtolus ſpiritum dei dixit.
Ipſum etiam ſpiritum Chriſti appellauit, ſicut habes:
Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen
ſpiritus dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Rom. 8.
Chriſti non habet, hic nõ eſt eius. Et infra: Quod ſi ſpi
ritus eius qui ſuſcitauit Ieſum a mortuis, habitat in vo
bis. Ipſe eſt ergo ſpiritus dei qui ſpiritꝰ Chriſti. Ipſe eſt
ſpiritus vitæ, ſicut ait apoſtolus: Lex enim ſpiritus vi-
tæ in Chriſto Ieſu liberauit me a lege peccati & mor-
tis. Quem ergo ſpiritum vitæ Apoſtolus dixit, ipſum
dominus in euangelio paracletum nominat, ipſum ſpi
ritum veritatis, ſicut habes: Et rogabo patrem, & aliũ Ioan. 14.
paracletũ dabit vobis, vt vobiſcũ ſit in æternum, ſpi-
ritum veritatis, quem hic mundus nõ poteſt accipere,
quia non vidit eum, nec cognoſcit eum. Habes ergo &
paracletum ſpiritum, eundem & ſpiritum veritatis, &
ſpiritum inuiſibilem deſignatum. Quomodo igitur ſe
cundum diuinitatem quidam filium viſibilem putat,
cum etiam ſpiritum mundus videre non poſſit? Acci-

G pe nũc eiuſdem voce domini quod ipſe ſit ſpiritus ſan-
ctus, qui & ſpiritus veritatis. Habes enim in vltimo li-
bri huius: Accipite ſpiritum ſanctum. Ipſum quoq; eſ-
ſe ſpiritum ſanctum qui eſt ſpiritus dñi, Petr⁹ docet di-
Actuũ. 5. cens: Anania, quid tibi viſum eſt mentiri ſpiritui ſan-
cto? Et ſtatim ad vxorem Ananiæ idem ait: Quid vo-
bis viſum eſt tentare ſpiritũ dñi? Cum dicit, vobis, oſtẽ-
dit de eo dictũ ſpiritu de quo Ananiæ dixerat. Ipſe eſt
ergo ſpiritus domini, qui ſpiritus ſanctus. Ipſum etiam
ſpiritum ſanctum qui ſpiritus patris eſt, declarauit do-
minus dicens ſecundũ Matthæum in perſecutione nõ
Mat. 10. eſſe cogitandum quid loquamur. Non enim vos eſtis
Luc. 12. qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in
vobis. Idem autem ſecundum Lucam ait: Nolite ſoli-
citi eſſe qualiter reſpondeatis aut dicatis, Spiritus enĩ
ſanctus dei docebit vos in ipſa hora quæ oporteat dice-
re. Ergo quamuis multi dicantur ſpiritus, quia lectum
Pſal. 103. eſt: Qui facit angelos ſuos ſpiritus: vnus tamen eſt
dei ſpiritus. Ipſum igitur vnum ſpiritum & apoſtoli &
prophetæ ſunt ſecuti: ſicut etiam vas electionis, doctor
gentium dicit: quia vnum ſpiritum potauimus, quaſi
eum qui non queat ſcindi, ſed infunditur animis. & ſen-
ſibus illabitur, vt ſecularis ſitis reſtinguat ardorẽ. Non
ergo ſanctus ſpiritus de ſubſtantia corporalium. Hic e-
nim corporalibus incorpoream infundit gratiam. ſed
nec de ſubſtantia inuiſibilium creaturarum eſt, nam &
H illi ſanctificationem huius accipiunt, & per hunc reli-
quis mundi operibus antecellunt, ſiue angelos dicas,
ſiue dominationes, ſiue poteſtates, omnis creatura ex-
pectat ſancti ſpiritus gratiam. Sicut enim nos per ſpiri
Gal. 4. tum liberi, quia miſit deus ſpiritum filii ſui in corda no
ſtra clamantem, abba pater: itaq; iam nõ eſt ſeruus, ſed
filius: ita etiam omnis creatura reuelationẽ filiorũ dei
expectat, quos vtiq; ſancti ſpiritus gratia filios dei fecit.
Ergo & creatura ipſa ſpiritalis gratiæ reuelatione mu
tatur, & liberabitur a ſeruitute corruptionis in liberta-
tem gloriæ filiorum dei. Omnis ergo creatura mutabi
lis, non ſolum ea quæ iam peccato aliquo aut elemen-
torum cõditione mutata eſt, verum etiã quę corrupte-
læ poteſt eſſe obnoxia vitio naturæ, etſi nõdum eſt ſtu-
dio diſciplinę. Nam vt in ſuperioribus libris docuim⁹,
& angelorum naturam liquet potuiſſe mutari. Vtiq;
æſtimare conuenit, qualis vnius natura, talis & cæte-
rorum. Mutabilis ergo & reliquorum natura, ſed me-
lior diſciplina.

Quod ſicut pater ſanctus, ita filius, ita & ſpiritus di
citur ſanctus. Caput V.

I ERGO omnis mutabilis creatura, ſed non
mutabilis ſpirit⁹ ſanctus. Neq; enim aliquo
vitio mutari poteſt qui omnium abolet vi-
tia, peccata condonat. Quomodo ergo mu-
tabilis qui ſanctificãdo alios mutat ad gratiã, non ipſe
mutatur? Quomodo mutabilis, qui bon⁹ ſemper eſt?
Neq; vnquã malus ſpiritus ſanctus, per quẽ nobis quæ
bona ſunt miniſtrantur. Vnde euãgeliſtæ duo in vno
eodemq; loco diuerſis quidem inter ſe verbis ſed eadẽ
Mat. 7. deſignarunt. Habes enim in Matthæo: Si vos cum
ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quãto ma-
gis pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petentibus
ſe? Secundum Lucã autem inuenies ita ſcriptũ: Quã-
Luc. 11. to magis pater veſter de cælo dabit ſpiritũ bonũ petẽti-
bus ſe? Aduertimus ergo bonum eſſe ſpiritũ ſanctum
dñi iudicio, euangeliſtarũ teſtimonio, quãdo alius pro
ſancto ſpiritu bona, alius pro bonis ſanctũ ſpiritũ noia-
uit. Si igitur quod bonum eſt, hoc eſt ſpiritus ſanctus,
quõ bonus non eſt? Nec fallit quod nõnulli codices ha-
bent etiã ſecundum Lucã: Quanto magis pater veſter
de cælo dabit bonum datũ petẽtibus ſe? Hoc bonũ da-
tum gratia ſpiritalis eſt, quod dñs Ieſus effudit de cælo

poſtq̃ patibulo crucis fixus triumphales reuehens euã- K
cuatæ mortis exuuias, victor mortis a mortuis reſur-
rexit, ſicut habes: Aſcendens in altum captiuã duxit Pſal. 67.
captiuitatẽ, dedit dona hominib⁹. Et bene ait data. Si-
cut enim filius datus, de quo ſcriptum eſt: Puer nat⁹ eſt Eſa. 9.
nobis, filius datus eſt nobis: data eſt & gratia ſpirita-
lis. Quid autem dubitem dicere quia datus eſt & ſpi-
ritus ſanctus, cum ſcriptum ſit: Gratia dei effuſa eſt in
cordibus noſtris per ſpiritum ſancti, qui datus eſt no-
bis? Quem vtiq; quoniã pectora recipere captiua nõ po
terant, prius dñs Ieſus captiuam duxit captiuitatẽ, vt
liberis affectib⁹ gratiæ diuinæ munus infunderet. Pul
chre autẽ duxit captiuam captiuitatẽ. Chriſti enim vi-
ctoria, victoria libertatis eſt, quæ oẽs gratiæ vẽdicauit,
nullum adſtrinxit iniurię. Ergo in omnium abſolutio-
ne, nemo captiuus eſt. Et quia dominicę tẽpore paſſio-
nis ſola feriabatur iniuria quæ captiuos omnes amiſe-
rat quos tenebat, in ſe recurrens captiua facta eſt ipſa ca
ptiuitas, iam nõ Belial addicta, ſed Chriſto, cui ſeruire
libertas eſt. Qui enim in dño vocatus eſt ſeruus, liber- 1. Cor. 7.
tus eſt domini. Sed vt ad propoſita reuertamur: Oẽs, Pſal. 13.
inquit, declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, nõ eſt qui
faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Si excipiunt ſpiri-
tum ſanctum, etiã ipſi eum nõ eſſe inter omnia cõfiten-
tur. Si nõ excipiunt, ergo & ipſum inter oĩa declinaſſe
fateãtur. Sed videamus vtrum bonitatẽ habeat, cum
fons ſit principiũq; bonitatis. Nã ſicut pater bonitatem
habet, & filius habet, ita etiã bonitatem habet ſpiritus
ſanctus. Quod etiã apoſtolus docuit dicẽs: Fructus au Gal. 5.
tem ſpiritus, pax, charitas, gaudium, patiẽtia, bonitas.
Quis autẽ dubitet qđ bon⁹ ſit, cuius fruct⁹ eſt bonitas?
Arbor enĩ bona bonos fructus facit. Itaq; ſi bon⁹ deus, Mat. 7.
quõ non bonus qui oris eius eſt ſpirit⁹, qui ſcrutat etiã L
alta dei? An in alta dei cõtagio mali poſſit intrare? Vñ
& illud intelligitur q̃ amẽtes ſint qui bonum filium dei
abnegant, cum bonũ ſpiritũ Chriſti negare nõ poſſint,
de quo ait dei filius: Propterea dixi, de meo accipiet. Ioan. 16.
An non bonus ſpiritus qui bonos de peſſimis facit, pec
catum abluit, malum delet, crimen excludit, bonũ mu-
nus infundit, de perſecutoribus apoſtolos facit, de pec-
catoribus ſacerdotes? Eratis, inquit, aliquãdo tenebræ, Ephe. 5.
nunc autem lux in domino. Sed quid differimus eos?
Nam ſi verba exigunt, cum facta nõ abnuant, accipiãt
bonum ſcriptum. Dixit enĩ Dauid: Spiritus tuus bo- Pſal. 142.
nus deducet me in viam rectã. Quid eſt enim ſpiritus,
niſi plenus bonitatis? qui cum ſit inacceſſibilis natura,
receptabilis tamen propter bonitatem ſuã nobis eſt, cõ
plens virtute oĩa, ſed qui ſolis participatur iuſtis, ſim-
plex ſubſtantia, opulens virtutibus, vnicuiq; præſens,
diuidens de ſuo ſingulis, & vbiq; totus. Meritoq; filius
dixit: Ite baptizate gẽtes in nomine patris & filii & ſpi Mat. 28.
ritus ſancti, nõ dedignatus ſpiritus ſancti ſocietatẽ. Cur
igitur quod dominus non dedignatus eſt in baptiſma-
tis ſacramento, moleſte ferunt aliqui filio vel patri ſpi- M
ritum noſtra deuotione coniungi? Bonus ergo ſpirit⁹.
Bonus autem nõ quaſi acquirens, ſed quaſi impertiẽs
bonus eſt. Nõ enim accipit a creaturis, ſed accipitur ſpi
ritus ſanctus, ſicut non ſanctificatur, ſed ipſe ſanctificat.
Creatura enim ſanctificatur. Sanctificat autẽ ſpiritus
ſanctus, in quo licet verbi cõmunio, diſcretio tamen na-
turæ eſt. Sanctus enim dicitur homo qui accipit, & de⁹
qui tribuit ſanctitatẽ, quia legimus: Eſtote ſancti, quo- Leui. 19.
niam ego ſanctus ſum. Nõ ergo poteſt ſanctificatio &
corruptela vnius eſſe naturæ. Et ideo non poteſt gra-
tia ſancti ſpiritus & creatura vnius eſſe ſubſtãtię. Itaq;
cum omnis inuiſibilis præter trinitatẽ reliqua natura,
cuius rationabilem & incorpoream iure quidã ſubſtan
tiam putant, non impertiat ſpiritalem gratiã, ſed acqui
rat, nec participet, ſed aſſumat, ſeparanda vtiq; eſt a ſo-
cietate ſpiritus ſancti communitas creaturæ. Credant
igitur quia creatura nõ eſt ſpiritus ſanctus. Aut ſi crea

A turam putant, cur aſſociant patri? Si creaturam, cur fi-
lio dei iungũt? Quod ſi a patre & filio dei nõ exiſtimãt
ſeparãdum, non æſtimẽt creaturam: quia vbi vna ſan-
ctificatio, vna natura eſt.

Quia in ſpiritu ſignamur. Caput VI.

SVNT tamen pleriq; qui eo quod in aqua
baptizamur & ſpiritu, non putent aquæ &
ſpiritus diſtare naturã. Nec aduertunt quia
in illo aquarum ſepelimur elemento, vt re-
nouati per ſpiritum reſurgamus. In aqua enim imago
mortis, in ſpiritu pignus eſt vitæ, vt per aquam moria-
tur corpus peccati, quæ quaſi quodã tumulo corpus in-
cludit, et per virtutẽ ſpiritus renouemur a morte pecca
ti. Et ideo hi tres teſtes vnũ ſunt, ſicut Ioãnes dixit: a-
1.Ioan. 5. qua, ſanguis, & ſpiritus. Vnum in myſterio, nõ in na-
tura. Aqua igitur teſtis eſt ſepulturę, ſanguis teſtis eſt
mortis, ſpiritus teſtis eſt vitæ. Siqua ergo in aqua gra
tia, non ex natura aquæ, ſed ex præſentia eſt ſpũſſancti.
Nũquid ĩ aqua viuim⁹, ſicut ĩ ſpũ? Nũquid in aqua ſi-
gnamur, ſicut ĩ ſpũ? In ipſo enĩ viuim⁹, & ipſe eſt pign⁹
Ephe. 1. hæreditatis noſtrę: ſicut & Apl'us ſcribẽs ad Epheſios
ait: In quo credẽtes ſignati eſtis ſpũ pmiſſionis ſancto.
Sãcto igitur ſpũ ſignati ſumus, nõ natura, ſed a deo, qđ
B ſcriptum eſt: Qui vnxit nos deus, & qui ſignauit nos,
& dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Signati er-
2.Cor. 1. go ſpiritu a deo ſumus. Sicut enim in Chriſto mori-
mur vt renaſcamur, ita etiam ſpiritu ſignamur vt ſplẽ-
dorem atq; imaginem eius & gratiam tenere poſſim⁹,
quod eſt vtiq; ſpiritale ſignaculum. Nam etſi ſpiritu ſi-
gnemur in corpore, veritate tamẽ in corde ſignamur,
vt ſpiritusſanctus exprimat in nobis imaginis cæleſtis
effigiẽ. Quis igiť audeat dicere diſcretũ a deo patre &
Chriſto eſſe ſpiritumſanctum, cum per ipſum ad ima-
ginem & ſimilitudinẽ dei eſſe mereamur, & per ipſum
2.Petri. 1. fiat, quemadmodum Petrus apoſtolus dixit, vt diuinę
ſimus cõſortes naturæ? In quo vtiq; non carnalis ſucceſ
ſionis hæreditas, ſed adoptiõis gratiæ ſpiritale cõmer-
cium eſt. Atq; vt ſciam⁹ cordis noſtri magis hoc ꝙ cor-
Pſal. 4. poris ſignaculum, docet propheta qui dicit: Signatum
eſt in nobis lumen vultus tui domine, dediſti lætitiam
in corde meo.

Quia replet omnia ſpiritus dei. Caput VII.

CVM igitur omnis creatura certis naturæ
ſuæ ſit circũſcripta limitibus, ſiquidem & il
la inuiſibilia opera quæ nõ queũt locis &
C finibus cõprehendi, ſubſtantiæ ſuæ tamen
proprietate clauduntur: quomodo quis audeat creatu-
ram appellare ſpiritumſanctum, qui non habeat circũ-
ſcriptam determinatamq; virtutem? Quia & in omni-
bus & vbiq; ſemper eſt: quod vtiq; diuinitatis & domi-
Pſal. 23. nationis eſt proprium. Dñi enim eſt terra, & plenitudo
eius. Et ideo cum dñs ſeruulos ſuos aplos deſtinaret:
vt agnoſceremus aliud creaturam eſſe, aliud gratiã ſpi
ritalem: alios alio deſtinabat, quia omnes ſimul vbiq;
eſſe non poterant. Dedit autem omnibus ſpiritumſan-
ctum: qui licet ſeparatis apoſtolis, ſic inſeparabilis gra-
tię munus infunderet. Erant igitur diuerſæ perſonæ,
ſed vnus in omnib⁹ operationis effectus, quia vnus eſt
Actuũ. 1. ſpiritusſanctus, de quo ait: Accipietis virtutem venien
te ſpiritusſancto in vos, & eritis mihi teſtis in Hieruſalẽ
& in omni Iudæa & Samaria vſq; in fines terræ. Incir-
cumſcriptus igitur & infinitus ſpiritusſanctus, qui ſe di-
ſcipulorum ſenſibus per ſeparatarum diuortia diſcreta
regionum remotoſque fines totius orbis infudit, quem
nihil poteſt præterire vel fallere. Et ideo ſanctus ait:
Pſal. 138. Quo ibo a ſpiritu tuo, aut quo a facie tua fugiam? De
quo hoc angelo ſcriptura dicit? De qua dominatione?

de qua poteſtate? Cuius inuenimus angeli virtutẽ per D
plurimos eſſe diffuſam? Angeli enim ad paucos mit-
tebantur, ſpirit⁹ autem ſanctus populis infundebatur.
Quis igitur dubitet quin diuinum ſit quod infunditur
ſimul pluribus, nec videtur: corporeum autem, quod
videtur a ſingulis & tenetur? Sed quemadmodum ſan
ctificans Apoſtolos ſpiritus non eſt humanæ conſors
naturæ: ita etiam ſanctificans angelos dominationes
& poteſtates, non habeat conſortium creaturæ. Si qui
autem putant non eſſe ſpiritalem in Angelis ſanctita-
tem, ſed aliam quandam gratiam ſuæ proprietate na-
turæ, hi inferiores profecto angelos hominibus iudi-
cabunt. Cum enim & ipſi fateãtur quod ſpiritui ſancto
angelos conferre non audeãt, nec poſſent vetare quod
hominibus infundatur ſpiritusſanctus, (ſanctificatio e-
nim ſpiritus, donum munusq; diuinum ſit) inueniẽť
vtiq; homines qui meliorem ſanctificationem habent,
angelis præferendi. Sed cum angeli hominibus in ad-
iumentũ deſcendant, intelligendum eſt quod creatura
quidem ſuperior angelorum ſit, quę plus recipit gratię
ſpiritalis, eiuſdem tamen & erga nos & illos mun⁹ au
toris ſit. Quanta autem gratia quæ præmiis angelorũ
etiam inferiorem creaturam humanæ cõditionis exæ-
quet? ſicut dominus ipſe promiſit dicẽs: Eritis ſicut an Mat. 22.
geli in cælo. Nec difficile. Qui enim illos angelos fecit
in ſpiritu, homines quoq; per eandẽ gratiam ſimiles fa- E
ciet angelorum. De qua autem creatura dici poteſt qđ
replet omnia ſpiritus? quod ſcriptum de ſpiritusancto:
Effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnem: non de Iohel. 2.
angelo dici poteſt. Deniq; Gabriel ipſe miſſus ad Ma-
riam, Aue, inquit, gratia plena. Spiritalem vtiq; in ea Luc. 1.
declarans gratiam, quod in eam ſanctusſpiritus ſuper-
ueniret, & plenum gratiæ vterum verbo eſſet habi-
tura cæleſtis. Domini enim eſt omnia cõplere, qui di-
cit: Ego cælum & terram compleo. Si ergo domin⁹ eſt Hiere. 23.
qui cælum complet & terram, quis poteſt ſpiritum ſan
ctum iudicare dominationis & diuinæ poteſtatis exor
tem, qui repleuit orbem, & quod vltra totum orbẽ eſt
repleuit Ieſum mundi totius redemptorem? Scriptũ Luc. 4.
eſt enim: Ieſus autem plen⁹ ſpiritusancto regreſſus eſt
ab Iordane. Quis igitur alius, niſi qui eiuſdem plenitu
dinis complentem omnia poſſet implere? Sed ne hoc
ſecundum carnem dictum obiiciant, quanquam plus
vnus ille ꝙ omnes, de cuius carne exibat virtus, vt vſq;
ſanaret omnes: tamen ſicut dominus complet oĩa, ita
etiam de ſpiritu lectum eſt quoniam ſpiritus domini
repleuit orbem terrarum. Habes etiam de omnib⁹ qui F
conuenerant cum apoſtolis dictum, quia repleti ſancto Actuũ. 4.
ſpiritu loquebantur verbum dei cũ fiducia. Vides quia
& plenitudinẽ & fiduciam dat ſpirit⁹, cuius operatio-
nem archangelus nunciat Mariæ dicens: Spiritusſan- Lucæ. 1.
ctus ſuperueniet in te. Habes etiam in Euangelio quia Ioan. 5.
angelus ſecundum tempus deſcẽdebat in natatoria, &
mouebatur aqua, & qui prior deſcendiſſet in natatoria
ſanus fiebat. Quid in hoc typo angelus, niſi deſcenſio-
nem ſanctiſpiritus nunciabat, quæ noſtris futura tem-
poribus aquas ſacerdotalibus inuocata precibus conſe-
craret? Ille ergo angelus ſanctiſpiritus erat nuncius, eo
quod per gratiam ſpiritalem medicina noſtris eſſet ani
mi ac mentis languoribus deferenda. Eoſdem ergo &
ſpiritus habet, quos deus pater & Chriſtus miniſtros.
Sic omnia poſſidet, ſic omnia operať in omnibus, quẽ-
admodum & deus pater operatur & fili⁹. Quid igitur
ſanctiſpiritus operatione diuinius, cum etiam benedi-
ctionum ſuarum præſulem ſpiritum deus ipſe teſtetur
dicens: Ponam ſpiritum meum ſupra ſemen tuum, & Eſa. 44.
benedictiones meas ſuper filios tuos? Nulla enim po-
teſt eſſe plena benedictio, niſi per infuſionẽ ſpiritusſan-
cti. Vnde & apoſtolus nihil melius hoc nobis qđ opta
ret inuenit, ſicut ipſe dixit: Non deficimus pro vobis Coloſſ. 1.
orantes & obſecrantes, vt repleamini cognitione volũ-

G tatis eius, in omni ſapiẽtia & intellectu ſpiritali ambu=
lantes digne deo. Hanc igitur dei eſſe docuit volũtatẽ,
vt magis in bonis operibus & ſermonibus & ſenſibus
ambulantes repleantur voluntate dei, qui ponit in cor=
dibus noſtris ſpiritum ſanctũ. Ergo ſi is qui habet ſpiri
tum ſanctum, dei repletus eſt voluntate, vtiq; inter pa=
trem & ſpiritum nulla diſtantia voluntatis eſt. Simul
illud aduerte, quia deus dat ſpiritum ſanctum. Non e=
nim humanũ hoc opus, neq; ab homine datur, ſed inuo
catus a ſacerdote, a deo traditur, in quo dei munus, mi=
niſterium ſacerdotis eſt. Nam ſi Paulus apoſtolus in=
dicauit quod ipſe donare ſpiritum ſanctum ſua autori=
tate non poſſit, & intantum ſe huic officio imparem cre
didit, vt a deo nos ſpiritu optaret impleri, quis tãtus eſt
qui huius traditionem muneris ſibi audeat arrogare?
Itaque apoſtolus votum precatione detulit, nõ ius au=
toritate aliqua vendicauit. Impetrare optauit, non im=
perare praeſumpſit. Petrus quoq; ait quia non erat ido=
neus qui poſſet ſpiritum ſanctum vel cogere vel arcere.
Actuũ. 11 Sic enim dixit: Ergo ſi eandem gratiam conceſſit illis
deus ſicut & nobis, ego quis eram qui poſſem prohibe
re deum? Sed fortaſſe apoſtolicis non moueantur exẽ=
plis: & ideo diuinis vtamur oraculis. Scriptum eſt enĩ:
Iacob puer meus, ſuſcipiam eum. Iſrael dilectus meus,
ſuſcepit eum anima mea, dedi ſpiritũ meum in ipſum.
Eſa. 61. Dominus quoq; per Eſaiam dixit: Spiritus domini ſu=
per me, propter quod vnxit me. Quis ergo audeat dice
H re creaturam ſpiritus ſancti eſſe ſubſtantiã, qui cum il=
luxerit in cordibus noſtris, diuinae cernimus pulchritu
dinem veritatis, & diſtantiam creaturae diuinitatisq;
cognoſcimus, vt opus ſegregetur ab autore? Aut de qua
creatura deus ita locutus eſt quod aut dominationes
aut poteſtates effundat aut angelos? Sed de ſpiritu, in=
quit, meo effundam. Non ſpiritum ait, ſed de ſpiritu.
Neque enim nos capere poſſumus plenitudinem ſpi=
ritus ſancti, ſed tantum accipimus quantum de ſuo ar=
biter noſtri pro ſua voluntate diuiſerit. Sicut enim
Phil. 2. dei filius non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe aequalem
deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, vt nos eum noſtris
animis percipere poſſemus: (exinaniuit autẽ nõ q͏ð ipſe
eſſet vacuus ſuae plenitudinis, ſed quo mihi qui plenitu
dinẽ eius ſuſtinere non poſſem, pro eo quod capere poſ
I ſem infunderetur) ita etiam de ſpiritu ſancto pater ſe di
cit effundere ſuper omnem carnem. Nõ enim totum ef
fudit, ſed quod effudit, omnibus abundauit. Supra nos
ergo effuſum eſt de ſpiritu. At vero ſupra dominũ Ie=
ſum cum in forma eſſet hominis, manebat ſpiritus, ſi=
Ioan. 1. cut ſcriptum eſt: Super quem videris ſpiritum deſcen=
dentem de caelo, & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui ba=
ptizat in ſpiritu ſancto. Circa nos ex affluenti commo=
do liberalitas largiẽtis eſt, in illo totus manet in aeternũ
ſpũs plenitudo. Quod igitur nobis ſatis eſſe iudicauit
effudit, & quod effuſum eſt, nõ ſeparatum eſt nec inci=
ſum, ſecundum quod vnitatem habebat plenitudinis,
quae aciem noſtri cordis illuminet pro noſtrae poſſibili=
tate virtutis. Deniq; tñ capimus, quãtũ profectus noſtrę
mẽtis acquirit. Inſeparabilis eſt enĩ plenitudo gratię ſpiri=
talis, ſed nobis pro nrę participatur facultate naturę. Effu=
dit ergo deus de ſpũ. Effundit etiã charitas dei per ſpiri=
tum: quo loco vnitatem debemus agnoſcere operatio=
nis & gratiae. Sicut enim de ſpiritu ſancto deus effudit,
Rom. 5. ita etiam charitas dei effuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctum. vt intelligamus non eſſe opus ſan=
ctum ſpiritum, qui diuinae arbiter & fons profunus cha=
ritatis eſt. Similiter autem vt credas id quod effunditur
cum creaturis non poſſe eſſe commune, ſed ſpeciale di=
uinitatis: etiam & filii nomen effunditur, ſicut habes,
Cant. 1. Vnguentum effuſum eſt nomen tuum. Cuius virtu=
te ſermonis nihil poteſt eſſe praeſtãtius. Nam ſicut in=
cluſum in vaſe aliquo vnguẽtum cohibet odorem ſuũ,
qui odor quandiu vaſis illius anguſtiis coercetur, etſi
ad plures non poteſt peruenire, tamen vim ſuã ſeruat: K
cum vero de vaſe illo quo claudebatur vnguentum fue
rit effuſum, longe lateq; diffuſum ducitur: ita & Chri=
ſti nomen ante eius aduentum in Iſrael populo quaſi
in vaſe aliquo Iudaeorum mentibus claudebatur. No= Pſal. 75.
tus enim in Iudaea deus, in Iſrael magnum nomẽ eius.
Hoc vtiq; nomen quod vaſa Iudaeorum anguſtiis ſuis
coercitũ continebãt. Magnũ quidẽ & tũc nomen, cum
infirmorũ atq; paucorũ hęreret anguſtiis, ſed magnitu
dinẽ ſui nondũ per corda gentiũ & in fines totius orbis
effuderat. Poſtea vero q̃ per omnẽ mũdũ ſuo illuxit ad=
uẽtu, per omnẽ vtiq; creaturã diuinũ illud ſuũ nomen ex=
tendit, nõ repletum exceſſione aliqua (plenitudo enim
neſcit augmentum) ſed replens vacua, vt eſſet admira=
bile nomen eius in vniuerſa terra. Huius igitur effuſio
nominis abundantem quandam exuberantiam gra=
tiarum, bonorumq; cęleſtium ſignificat largitatẽ. Ex
abundanti enim ſuperfluit quicquid effunditur. Itaque
ſicut creatura non poteſt dici ſapientia quae ex ore dei
procedit, nec verbum quod eructuatur ex corde, nec vir
tus in qua plenitudo maieſtatis aeternae eſt: ita etiam
creatura non poteſt ſpiritus aeſtimari qui ex ore dei fun
ditur, cum ipſe deus tantam oſtenderit vnitatem, vt
effundere ſe de ſpiritu ſuo dicat. Quo intelligamus quia
etiam dei patris eadem gratia ſit, quae ſpiritus ſancti
eſt, & quod ſine inciſione ac detrimento aliquo diuidatur
mentibus ſingulorũ. Quod ergo de ſpiritu effunditur: L
nec inciditur, nec partibus aliquibus corporalibus com
prehenditur aut ſecatur.

Quia ſempiternus dei ſpiritus. Caput VIII.

QVOMODO enim credibile eſt quod ſpiri
tus ſectilibus aliquibus diuidatur? Dicit enĩ
Ioannes de deo: Ex hoc cognoſcimus quia 1. Ioan. 3.
manet in nobis de ſpiritu quem dedit nobis.
Quod autem manet, ſemper vtiq; eſt, nec mutatur. Er
go ſi mutationem non habet, aeternitatem habet. Et
ideo ſpiritus ſanctus ſempiternus eſt, creatura autem
obnoxia vitio, ideoq; mutabilis. Quod autem mutabi
le eſt, eſſe non poteſt ſempiternum: & ideo non poteſt
conſortium eſſe creaturae ſpiritus ſanctus, quia ſempi=
ternus eſt ſpiritus, creatura autem omnis in tẽpore eſt.
Sempiternum autẽ ſpiritum etiã apoſtolus oſtendit:
Si enim ſanguis hircorum & taurorũ & cinis vitulae a= Heb. 9.
ſperſus inquinatos ſanctificat ad carnem emũdãdam,
quanto magis ſanguis Chriſti qui per ſpiritum ſempi=
ternum ſe obtulit immaculatum deo? Plerique arbitra= M
ti ſunt vnguentum Chriſti eſſe ſpiritũ ſanctum. Et be=
ne vnguentum, quia oleum laetitiae nuncupatum eſt,
quo plurimarum redolent epulae gratiarum. Verũ il=
lum deus omnipotens pater vnxit principem ſacerdo=
tum, qui non vt alii in typo vnctus ex lege, ſed & ſecun=
dum legem vnctus in corpore, & in veritate ſupra legẽ
virtute ſancti ſpiritus ex patre plenus eſt. Hoc eſt oleũ
laetitiae, de quo dicit propheta: Vnxit te deus deus tuus Pſal. 44.
oleo laetitiae prae conſortibus tuis. Deniq; Petrus vn=
ctum ſpiritu dicit Chriſtum, ſicut habes: Vos ſcitis q͏ð Actu. 10.
factum eſt verbum per totam Iudaeam, incipiẽs a Ga=
lilaea poſt baptiſmum quod praedicauit Ioãnes, Ieſum
a Nazareth, quomodo vnxit eum deus ſpiritu ſancto.
Oleũ igitur laetitię ſpiritus ſanctus eſt. Et pulchre oleũ
laetitiae dixit, ne creaturam putares. Olei enim huiuſ=
modi natura eſt, vt nequaq̃ naturę alterius humidę mi
ſceatur. Laetitia quoq; nõ corpus vngit, ſed intima cor
dis illuminat, ſicut propheta dixit: Dediſti lętitiam in Pſal. 4.
corde meo. Ergo cum ſudat operã qui oleum velit cum
creatura humidiore cõfundere, quia cum oleum leuior
natura ſit cęteris, reſidentibus aliis eleuatum ſecernitur:
quo putant iſti deterrimi caupones oleum lętitiae cum
cęteris creaturis ſua poſſe fraude cõfundi, cum vtiq; nõ

A queant incorporeis corporea, increatis creata miſceri?
Et bene oleum lætitię dicitur quo vnctus eſt Chriſtus.
Neq; enim vſitatum fuit ei oleum & cōmune quærendum,
quo aut vulnera curātur, aut æſtus leuatur, cū fomētum
vulnerū ſuorum ſalus mundana nō quæreret,
nec refectionē corporis fatigati virtus ſempiterna depo
ſceret. Nec mirum ſi habet oleum lætitiæ, qui facit ex
ultare morituros, triſtitia mundū exuit, maieſtate fœ
2.Cor.2. torem mortis aboleuit. Et ideo apoſtolus ait: Chriſti
enim bonus odor ſumus deo. vtiq; de ſpiritalib⁹ ſigni
Luc.4. ficans ſe locutum. Sed & cum ipſe filius dei dicit: Spi
ritus domini ſuper me, propter quod vnxit me: ſpirita
le ſignificat vnguentum. Ergo vnguentum Chriſti eſt
ſpiritus. Aut ſi quod vnguētum exinanitum eſt in no
mine domini Ieſu Chriſti, ipſum intelligere voluīt vn
guenti expreſſum nomine, non ſpiritum Chriſti: vtiq;
cum vnctum ſpiritu ſancto dominū Ieſum Petrus apo
ſtolus dixerit, liquet ſine dubio quod vnguentū dicatur
& ſpirit⁹. Sed quid mirū, cū & pater & filius ſpiritus eſ
ſe dicatur? De quo quidē dicemus plenius cum de vni
tate nominis dicere cœperimus. Tamē quia hic quoq;
incidit pulcherrimus locus, ne ſine corollario eum pręte
terire videamur, accipiant quia & pater dicitur ſpirit⁹,
Ioan.4. ſicut in euangelio dominus locutus eſt, Quoniam ſpi
ritus eſt deus. & Chriſtus ſpiritus dicitur, quia Hiere
Thren.4. mias dixit: Spiritus ante faciem noſtrā Chriſtus dñs.
Et pater ergo ſpiritus, & filius ſpiritus. Quod nō eſt crea
turæ corpus, hoc ſpirit⁹ eſt. Sed nō confuſus cū patre &
filio ſpirit⁹ ſanct⁹, verū & a patre diſtinctus & filio. Nō
enim ſpiritus ſanctus eſt mortuus, qui mori nō potuit,
qui carnē nō ſuſcepit, nec mortis capax eſſe potuit ſem
piterna diuinitas: ſed mortuus ſecundum carnē Chri
B ſtus. In eo vtiq; mortuus, quod ſuſcepit ex virgine, non
in eo quod habebat ex patre. In eo enī mortuus, in quo
crucifixus eſt Chriſtus. Spirit⁹ autē ſanctus nō potuit
crucifigi, qui carnē & oſſa non habuit, ſed crucifixus eſt
dei filius, qui carnē & oſſa ſuſcepit, vt ī illa cruce noſtrę
carnis tentamēta morerentur. Suſcepit enim quod nō
erat, vt celaret quod erat. Celauit quod erat, vt tētaret
in eo & redimeretur quod nō erat, vt ad id quod erat, p
id quod non erat, nos vocaret. O diuinum crucis illius
ſacramētū, in qua hęret infirmitas, virtus libera eſt: af
figuntur vitia, eriguntur trophæa. Vnde quidā ſanct⁹
Pſal.118. ait: Cōfige clauis a timore tuo carnes meas. nō ferreis
clauis, ſed timoris & fidei. Vehementior eſt enim vir
tutis ſtrictura q̄ pœnæ. Deniq; Petrus cū vſq; in atriū
principis ſacerdotum dominum ſequeretur: quē nemo
ligauerat, fides vinxerat: & quē fides vinxit, pœna non
ſoluit. Rurſus cū ligaretur a Iudæis, deuotio ſoluit, pœ
C na nō tenuit, quia nō receſſit a Chriſto. Ergo & tu cru
cifige peccatum, vt moriare peccato. Qui enim pec
cato moritur, deo viuit. Viuamus ei qui filio proprio
non pepercit, vt in illius corpore noſtras crucifigeret
paſſiones. Pro nobis enim mortuus eſt Chriſtus, vt
nos in illius rediuiuo corpore viueremus. Mortua
1.Pet.2. eſt ergo in illo non vita noſtra, ſed culpa. Qui peccata,
inquit, noſtra pertulit corpore ſuo ſuper lignū, vt a pec
catis noſtris ſeparati cum iuſtitia viuamus, cuius vul
nere plagarum ſanati ſumus. Lignum igitur illud cru
cis velut quædā noſtræ nauis ſalutis vectura, nō pœna
eſt. Alia enim ſalus nō eſt niſi vectura ſalutis æternæ,
dum mortē expetēdo nō ſentio, dum pœnā cōtēnendo
non patior, dum metū neſcio negligēdo. Quis eſt igi
tur cuius vulnere plagarum ſanati ſumus, niſi Chriſt⁹
dñs? De quo idem prophetauit Eſaias, quia plaga eius
noſtra medicina eſt. Et de quo Paulus apoſtol⁹ in epi
2.Cor.5. ſtolis ſuis ſcripſit: Qui peccatū nō cognouit, ſed pro no
bis peccatum fact⁹ eſt. Hoc quippe diuinum in eo, quia
caro peccatum nō fecit, nec in eo ſuſcepti corporis natu
ra peccauit. Nā quid mirum ſi non peccauit ſola diuini
tas, cum peccādi incētiua nō habeat? Si autē ſol⁹ exors
peccati deus, omnis vtiq; creatura per naturam ſui, vt D
diximus, obnoxia poteſt eſſe peccato.

Quia ſpiritus peccata condonat. Caput IX.

DIC igitur quicūq; ſpiritus ſancti diuinitatem
negas. Spiritus autē obnoxius nō potuit eſſe
peccato, qui magis peccata cōdonat. Nunqd
angelus donat? Nunquid archāgelus? Non
vtiq;. Sed donat ſolus pater, ſolus filius, ſolus ſpirit⁹ ſan
ctus. Nemo autē quod nō poteſt donare, nō poteſt vi
tare. Sed fortaſſe dicit aliquis quia & Seraphim dixit
Eſaię: Ecce tetigit hoc labia tua, & abſtulit iniquitates Eſa.6.
tuas, & pctā tua circūpurgauit. Abſtulit, inqt, & circū
purgauit. Nō ego abſtuli, ſed ignis de altari dei, hoc eſt,
grā ſpiritalis. Quid enī aliud pie intelligere poſſum⁹ in
altari dei eſſe, niſi ſpiritus gratiā? Nō vtiq; lignum ſyl
uarum, nec fuliginē atq; carbonē. Aut quid tā pium q̄
vt ſecundum myſterium intelligamus, quia reuelabat
in ore Eſaię, omnes hoīes per paſſionē Chriſti eſſe pur
gandos? Quia velut carbo ſecundum carnē exuſſit no
ſtra peccata, ſicut in Zacharia habes: Nōne hic titio e Zacha.3.
iectus ab igni? Et ille erat Ieſus indutus veſtimēta ſor
dida. Deniq; vt ſciamus cōmunis hoc redēptionis my
ſterium per prophetas euidētiſſime reuelatum, etiam
hoc loco habes ab illo dictum, Ecce abſtuli peccata tua:
nō quo Chriſtus peccata ſua deponeret, qui peccatū nō
fecit, ſed quod in carne Chriſti omne a peccatis ſuis ge
nus abſolueretur humanum. Sed etiā ſi Seraphim abſ
tuliſſet peccatum: quaſi vnum vtiq; de miniſtris dei
ad hoc eſſet miniſterium deſtinatum. Sic enim dixit
Eſaias, Quia miſſum eſt ad me vnum de Seraphim. E

Non de loco ad locum tranſire ſpiritum dei, de quo ſcriptum eſt: Qui a patre procedit: & de quo dicit filius dei: Quem ego mittam vobis. Caput X.

ET ſpiritus quidē miſſus dicitur, ſed Seraphī
ad vnum, ſpiritus ad oēs. Seraphim mittitur
in miniſterium, ſpiritus operatur myſteriū.
Seraphim quod iubetur exequitur, ſpirit⁹ qđ
vult diuidit. Seraphim de loco ad locum tranſit. nō e
nim cōplet omnia, ſed ipſum repletur ab ſpiritu. Sera
phim deſcendit cum aliquo ſecundū naturā ſui trāſitu.
At vero de ſpirituſancto hoc non poſſumus æſtimare:
de quo dicit filius dei: Cum venerit, inquit, paracletus Ioan.15.
ſpiritus veritatis, quē ego mitto vobis, qui a patre pro
cedit. Etenī ſi de loco procedit ſpirit⁹, & ad locū tranſit:
& ipſe pater in loco inuenit̄, & filius. Si de loco exit quē
pater mittit, aut filius: vtiq; de loco trāſiēs ſpiritus atq;
progrediens, & patrē ſicut corpus ſecūdum impias in
terpretationes relinquere videtur & filium. Hoc ſecun F
dum eos loquor qui putant quod habeat ſpiritus deſcē
ſorium motū. Sed neq; in loco aliquo pater circūſcribi
tur, qui eſt ſuper omnia nō ſolum corporeæ naturę, ſed
etiam inuiſibilis creaturæ. Neq; filius ſuorū operū lo
cis tēporibuſq; concluditur, qui ſuper omnē eſt creatu
ram, totius opifex creaturæ: neque ſpiritus veritatis,
vtpote dei ſpiritus, circumſcribitur aliquibus finibus
corporalibus, qui creaturæ inenarrabili diuinitatis ple
nitudine ſupereminet, ſpirandi vbi velit, & inſpirandi
quomodo velit, habens ſuper omnia poteſtatem. Non
ergo quaſi ex loco mittitur ſpirit⁹, aut quaſi ex loco pro
cedit quando procedit ex filio, ſicut ipſe filius cum dicit:
De patre proceſſi & veni: omnes interficit opiniones Ioan.16.
quæ ex loco ad locum poſſunt ſicut in aliquibus corpo
ralibus æſtimari. Similiter cum aut intus aut foris le
gimus deum eſſe, non vtiq; deum aut intra aliquod cor
pus includimus, aut ab aliquo corpore ſeparamus: ſed
alta hoc & inenarrabili æſtimatiōe pēſantes, diuinę na
turæ intelligimus arcanum. Deniq; ita ſapiētia ex ore

G altiſſimi prodiſſe ſe dicit, vt non extra patrem ſit, ſed a-
pud patrem, quia verbum erat apud deum. Nec ſolum
apud patrem, ſed etiã in patre. Dicit enim: Ego in pa-
tre, & pater i me eſt. Sed neq; cũ de patre exit, de loco re
cedit, aut quaſi corpꝰ a corpore ſeparat̃. Neq; dũ cũ pa-
tre eſt, quaſi in corpore tanq̃ corpus includitur. Spiritꝰ
quoque ſanctus cum procedit a patre & filio, non ſepa-
ratur a patre, non ſeparatur a filio. Quemadmodum
enim ſeparari poteſt a patre, qui ſpiritus oris eius eſt?
Quod vtiq; & æternitatis indicium, & diuinitatis ex-
primit vnitatem. Eſt ergo & manet ſemper qui oris eſt
ſpiritus. Sed deſcendere videtur etiam cum illum reci-
pimus vt habitet in nobis, ne nos ſimus a gratia eius
alieni. Nobis deſcendere videtur, non quo ille deſcen-
dat, ſed quo ad illum animus noſter aſcendat. De quo
plenius diceremus, niſi meminiſſemus in libris iam ſu
Gene. 11. perioribus poſitũ quod & pater dixerit: Deſcendamus
Ioan. 14. & confundamus linguas eorum. Et filius dixerit: Qui
diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meꝰ di-
liget eum, & ad eum veniemus, & mãſionem apud eũ
faciemus. Sic igitur venit ſpiritus, quemadmodum ve
nit pater: quia vbi pater eſt, ibi eſt & filius: & vbi filius
eſt, ibi eſt & ſpiritus ſanctus. Non ergo diſcrete venire
æſtimandus eſt ſpiritus ſanctus. Venit autem non de
loco ad locum, ſed a diſpoſitione conſtitutionis ad ſalu
tem redemptionis, a gratia viuificationis ad gratiam
ſanctificationis, vt de terris ad cælũ, de iniuria ad glo-
H riam, de ſeruitio ad regnum transferat. Sic ergo venit
ſpiritus, quemadmodum venit pater. Dixit enim filiꝰ:
Ego & pater veniemus, & mãſionem apud eum facie-
mus. Nunquid corporaliter pater venit? Sic ergo ſpi-
ritus venit: in quo, cũ venit, & patris & filii plena præ-
ſentia eſt. Quis autem poteſt a patre & filio ſpiritum
ſanctum ſeparare, cum vel appellare patrem & filiũ ſi-
1. Cor. 12. ne ſpiritu non queamus? Nemo enim dicit dominum
Ieſum niſi in ſpiritu ſancto. Ergo ſi appellare dominũ
Ieſum ſine ſpiritu non poſſumus, ſine ſpiritu prædica-
re non poſſumus. Si autem & angeli prædicant domi
num Ieſum, quem nemo poteſt ſine ſpiritu prædicare:
& in ipſis ergo ſpiritus ſanctus operatur. Probauimus
igitur vnam præſentiam eſſe, vnam gratiã eſſe patris
& filii & ſpiritꝰ ſancti, quæ tam cæleſtis atq; diuina eſt,
Mat. 11. vt pro ea agat gratias patri filius dicens: Confiteor ti-
bi domine pater cæli & terræ quod abſcondiſti hæc a ſa
pientibus & prudẽtibus, & reuelaſti ea paruulis. Ergo
cum vna vocatio ſit, vna etiam gratia eſt.

Quia vna pax, vna gratia patris & filii & ſpiritus
ſancti. Caput XI.

I DENIQVE ſcriptum eſt: Gratia vobis &
Gal. 1. pax a deo patre noſtro & domino Ieſu Chri
ſto. Ecce habemus quia patris & filii vna eſt
gratia, & patris & filii vna eſt pax: ſed & gra
tia & pax fructus eſt ſpiritus, ſicut ipſe apoſtolꝰ docuit
Gal. 5. dicens: Fructus autem ſpiritus, charitas, gaudiũ, pax,
patientia. Et bona pax & neceſſaria, vt nemo a diſpu-
tationum turbetur incertis, neq; paſſionum corporaliũ
tẽpeſtate quatiatur, ſed in ſimplicitate fidei & trãquilli
tate mentis quietus circa dei cultũ perſeueret affectus.
De pace probauimus. De gratia autem propheta Za-
charias dicit: Quia promiſit deus effundere in Hieru-
ſalem ſpiritum gratiæ & miſericordiæ. Et Apoſtolus
Actuũ. 2. Petrus dicit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſ-
quiſq; veſtrũ in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti in
remiſſionem peccatorum, & accipietis gratiã ſpiritus
ſancti. Ergo ſicut patris & filii, ita & ſpiritus ſancti gra-
tia eſt. Quomodo enim ſine ſpiritu põt eſſe gratia, cũ
gratia diuina ois in ſpiritu ſit? Nec ſolũ pacẽ & gratiã
legimus patris & filii & ſpiritus ſancti, ſed etiam cha-
ritatem & cõmunionẽ, fidelis Auguſte. De charitate
enim dictum eſt: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, & K
charitas dei.

Quia vna charitas patris & filii & ſpiritus ſancti, &
operatio trinitatis, vt paſſionem corporis dominus Ie
ſus ſubiret. Caput XII.

ACCIPIAMVS charitatẽ patris. Eadẽ
charitas quæ patris, etiam filii eſt. Ipſe enĩ
dixit: Qui me diligit, diliget a patre meo, Ioan. 14.
& ego diligam eum. Quæ eſt enim chari-
tas filii, niſi quia ſe pro nobis obtulit, & ſuo ſanguine
nos redemit? Eadem autẽ charitas & in patre eſt, quia
ſcriptũ eſt: Sic enim dilexit deus mũdũ, vt filium pro- Ioan. 3.
priũ daret. Tradidit ergo pater filiũ, & filiꝰ ipſe, ſe tra-
didit. Seruatur charitas, nec læditur pietas. Nulla eſt
enim pietatis iniuria, vbi nulla eſt traditionis ærũna.
Tradidit volentem, tradidit offerentem, non vtiq; ad
pœnã pater filium, ſed ad gratiã. Si diſcutis facti me-
ritũ, interroga pietatis vocabulũ. Vas electionis vni-
tatem hanc diuinæ charitatis euidenter oſtendit, quia
& pater tradidit filium, & filiꝰ ipſe ſe tradidit. Pater tra
didit, quia filio proprio non pepercit, ſed pro nobis oibꝰ Rom. 8.
tradidit illum. De filio quoq; dicit: Qui ſe tradidit pro Gal. 2.
me. Tradidit inquit. Si gratiæ, quid arguo? Si iniuriæ,
plus debeo. Sed ſicut pater tradidit filium, & filius ipſe
ſe tradidit, accipe quia & ſpiritus eum tradidit. Scriptũ
eſt enim: Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum ab ſpiritu, Mat. 4.
vt tentaretur a diabolo. Ergo & ſpiritus diligens tra-
didit dei filium. Sicut enim vna eſt charitas patris & fi
lii, ita hanc charitatem dei ſupra effundi per ſpiritũ ſan L
ctum, & fructum eſſe ſancti ſpiritus declarauimus: quia Gal. 5.
fructus eſt ſpiritus, charitas, gaudium, pax, patientia.

Quia vna communicatio patris & filii & ſpiritus
ſancti. Caput XIII.

COMMVNICATIONEM autẽ &
patris & filii eſſe manifeſtũ eſt, quia ſcriptũ
eſt: Et cõmunicatio noſtra cum patre & cũ
filio eius Ieſu Chriſto. Et alibi: Cõmunica-
tio ſpiritus ſancti cũ omnibus vobis. Si igitur vna pax,
vna gratia, vna charitas, vna communicatio eſt patris
& filii & ſpiritus ſancti: vna certe operatio eſt. Et vbi
vna operatio eſt, vtiq; non poteſt virtus eſſe diuiſa, &
diſcreta ſubſtantia. Nam quomodo operationis eiuſ-
dem gratia conueniret?

Quia vnum nomen patris & filii & ſpiritus ſancti.
Caput XIIII.

QVIS igitur vnitatem ſeparare audeat no- M
minis, cum operationis videat vnitatẽ? Sed
quid ego vnitatẽ nominis argumẽtis aſtruo,
cum diuinæ vocis euidens teſtimonium ſit,
vnum nomen eſſe patris & filii & ſpiritus ſancti? Scri-
ptum eſt enim: Ite baptizate gentes in nomine patris Mat. 28.
& filii & ſpiritus ſancti. In nomine dixit, non in nomi-
nibus. Non ergo aliud nomen patris, aliud nomẽ filii,
aliud nomen ſpiritus ſancti, quia vnus deus: non plura
nomina, quia non duo dii, nõ tres dii. Et vt aperiret q̃
vna diuinitas, vna maieſtas eſt, quia vnum nomẽ pa-
tris & filii & ſpiritusſancti, non in alio nomine venerit
filius, in alio nomine ſpiritusſanctus, ait ipſe dominus:
Ego veni ĩ noie patris mei, & nõ accepiſtis me. ſi alius Ioan. 5.
venerit in noie ſuo, illum accipietis. Quod autẽ nomẽ
patris eſt, hoc idẽ filii ſcriptura declarat, quia in Exodo
dixit dñs: Ego antecedo in nomine meo, & vocabo te
nomine meo dñm in conſpectu tuo. Dominus ergo di
xit, quia in noie ſuo vocant dominum. Dominus ergo
& patris eſt nomen & filii. Cum autẽ vnum nomen ſit

A patris & filii, accipe quod & ſpiritusſancti idem nomen
ſit, quoniam & ſpiritusſanctus in nomine filii venit: ſi-
Ioan. 14. cut ſcriptum eſt: Paraclet⁹ autẽ ille ſpiritusſanctus quẽ
mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.
Qui autẽ venit in nomine filii, vtiq; etiã in nomine pa
tris venit, q̃a vnũ nomẽ patris & filii eſt. Sic fit vt vnũ
& patris & filii nomen ſit & ſpiritusſancti. Nec eni eſt
Actuũ. 4. aliud nomen ſub caelo vllum in quo oportet ſaluos fie-
ri. Simul docuit vnitatem diuini nominis eſſe creden-
dam, non diſparilitatem, quoniam in vnitate nominis
venit Chriſtus. In ſuo autem nomine venturus antichri
Ioan. 5. ſtus eſt, ſicut ſcriptum eſt: Ego veni in nomine patris
mei, & nõ accepiſtis me. ſi alius venerit in nomine ſuo,
illum accipietis. Edoctum eſt igitur ex his non eſſe in
patre & filio & ſpiritu paracleto nominis diuerſitatẽ. Et
quod nomen eſt patris, id eſſe etiam filii nomen: ſimili-
ter quod nomen eſt filii, eſſe id etiã ſpiritusſancti. Quã-
doq; etiam paracletus filius dicitur, ſicut & ſpiritusſan-
ctus. Et ideo ait in euangelio dominus Ieſus: Rogabo
patrẽ meũ, & alium paracletũ dabit vobis, qui vo-
biſcum ſit in ęternum, ſpiritum veritatis. Et bene dixit
aliũ, ne ipſum filiũ ipſum ſpiritũ intelligeres. Vnitas
enĩ nõis eſt nõ filii ſpiritus, quae eſt Sabelliana cõfuſio.

Quia & filius paracletus dicitur ſicut & ſpiritus,
et quia beneficii & gratiae hoc nomen, non iniuriae eſt.
Caput XV.

B ITAQVE alius paracletus eſt filius, alius
paracletus ſpiritusſanctus. Filium enim pa
1. Ioan. 2. racletum dixit etiã Ioannes, ſicut habes: Si
quis peccauerit, paracletũ habem⁹ apud pa-
trem Ieſum Chriſtum. Itaq; quẽadmodum vnitas no-
minis, ita etiam vnitas poteſtatis eſt. Vbi enĩ paracle-
tus ſpiritus, ibi etiam filius. Nam ſicut hic in ęternum
dominus futurũ cum fidelib⁹ ſpiritum dicit, ita etiam
de ſe alibi oſtendit quod inaeternum cum apoſtolis ſit
Matt. 28. futurus, dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus die-
bus vſq; ad conſummationem mundi. Vnum ſunt er-
go filius & ſpiritus, vnum nomen eſt trinitatis, & vna
inſeparabiliſq; praeſentia. Sicut autem oſtendimus pa
racletum filium nominatum, ita etiam oſtendimus ve
ritatem ſpiritum nuncupatum, Veritas Chriſtus, ve-
ritas ſpiritus. Habes enim in epiſtola Ioãnis: Quoniã
ſpiritus eſt veritas. Non ſolum ergo veritatis, ſed etiã
veritas dicitur ſpiritus, ſicut & veritas filius praedica-
Ioan. 14. tur, qui ait: Ego ſum via, veritas & vita.

Quia ſicut pater lumen, ita & filius lumen, & ſpirit⁹
lumen eſt. Et ſicut patrem ignem legimus, ita & filiũ
& ſpiritumſanctum. Caput XVI.

C QVID autem aſtruam quod ſicut pater lu-
men, ita etiã filius lumen, & ſpiritusſanct⁹ lu
men eſt? Qđ vtiq; diuinae potẽtiae eſt. Deus
1. Ioan. 1. enĩ lux eſt, ſicut dixit Ioannes: quia deus lux
eſt, & tenebrae in eo nõ ſunt. lux autẽ & filius, quia vita
erat lux hominum. Et vt oſtẽderet ſe de dei filio euãge-
Ioan. 1. liſta dixiſſe, ait de Ioanne baptiſta: Nõ erat ille lux, ſed
vt teſtimoniũ perhiberet de lumine. Erat lux vera, quę
illuminat omnẽ hominẽ venientem in hunc mũdum.
Ergo quia deus lux eſt, lux autem vera eſt dei filius: ſi-
ne dubio deus ver⁹ eſt dei filius. Habes & alibi quia fi-
Eſa. 9. lius dei lux eſt. Popul⁹ qui ſedebat in tenebris & in vm
bra mortis, lucẽ viderunt magnã. Quid autẽ hoc eui-
Pſal. 35. dentius quod ait: Quoniam apud te eſt fons vitae, &
in lumine tuo videbimus lumen? hoc eſt, quod apud te
deus omnipotẽs pater, qui fons vitae es, in lumine tuo
filio lumen videbimus ſpiritus ſancti: ſicut ipſe domi-
Ioan. 20. nus oſtẽdit dicẽs: Accipite ſpiritum ſanctum. Et alibi:
Lucę. 6. Et virtus exibat de eo. Ipſum autẽ patrẽ quis dubitet

lucem eſſe, cum lectũ ſit de filio eius quia ſplẽdor ſit lu- D
cis aeternae? Cuius enim niſi patris ſplendor eſt filius, Heb. 1.
qui & cũ patre ſemper eſt, nec diſſimilis, ſed eadẽ clari-
tate ſemper fulget? Et Eſaias ſignificat nõ ſolũ lucẽ,
ſed etiã ignem ſpiritum ſanctũ, dicẽs: Et erit lux Iſrael Eſa. 10.
in igne. Itaq; prophetat eum ignem ardentẽ, quia in tri
bus iſtis generibus propenſius maieſtatem diuinitatis
aduertimus: quoniã et ſanctificare diuinitatis eſſe ad-
uertimus, & illuminare ignis & lucis eſt proprium, &
ſpecie ignis exprimi vel videri, diuinę eſt cõſuetudinis.
Deus enim eſt ignis cõſumẽs, ſicut Moyſes dicit. Vi- Deute. 4.
dit enim ipſe in rubo ignẽ, & audierat deum tunc quã-
do vox facta eſt de flãma ignis ad eum dicẽs: Ego ſum Exo. 3.
deus Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob. Vox ergo
de flãma, & in rubo flãma, & flamma nõ noxia. Vre-
batur enim rubus, & nõ exurebatur, eo quod illo myſte
rio dñs figuraret quia illuminaturus ſpinas noſtri cor-
poris adueniret, nec cõſumpturus aerumnoſos, ſed mi-
tigaturus aerumnas, qui baptizaret in ſpiritu ſancto &
igni, vt gratiam tribueret, peccata cõſumeret. Ergo, in
ſpecie ignis deus, ſeruato propoſito. In actibus quoque
apoſtolorũ cum ſupra fideles ſpiritus ſanctus deſcendiſ-
ſet, ignis ſpecies videbatur. Sic enim habes: Et fact⁹ eſt Actuũ. 2.
ſubito de caelo ſonus tanq̃ vi magna ſpiritus ferretur, &
repleuit totã domum vbi erant ſedentes, & viſae ſunt il
lis diſperſae linguae tanquam ignis. Vnde & illud, quũ Iudic. 7.
Gedeon ſuperaturus Madian, trecẽtos viros iuſſit hy-
drias ſumere, & in hydriis faces accenſas habere, & in
dextris tenere tubas: Ita noſtri acceptum ab apoſtolis
ſeruauere maiores, quod hydriae ſint corpora noſtra fi-
gurata de limo, quae timere non norunt ſi feruore gra-
tiae ſpiritalis igneſcant, & Ieſu domini paſſionem cano E
rae vocis cõfeſſione teſtentur. Quis igitur de diuinita-
te ſancti ſpiritus dubitet, cum vbi ſpiritus gratia ſit, ibi
ſpecies diuinitatis appareat? Quo teſtimonio non di-
uerſitatẽ, ſed vnitatem diuinae colligimus poteſtatis.
Nam quemadmodum poteſt eſſe diſcretio poteſtatis,
vbi vnius in omnibus operationis effectus eſt? Neque
vero poteſt eſſe gratia ſacramẽtorum, niſi vbi fuerit ve
nia peccatorum. Quis eſt igitur iſte ignis? Non vtique
virgultis vilibus cõcretus, aut ſtipula ſyluarũ fragoſus
incẽdiis, ſed ignis ille qui vt aurũ bona facta meliorat,
& vt ſtipulam peccata cõſumit. Hic eſt vtiq; ſpirit⁹ ſan
ctus, qui dominici vultus et ignis appellatur et lumen.

Quia lumen vultus dei ſpiritus, & ſpiritus lumen.
Caput XVII.

SICVT ſupra diximus: Signatũ eſt in no- Pſal. 4.
bis lumen vultus tui domine. Qđ eſt ergo
lumẽ ſignatum, niſi illius ſignaculi ſpirita-
lis, in quo credẽtes ſignati ſunt? Signati, in- Ephe. 1.
quit, eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto. Et ſicut lumẽ eſt
vultus diuini, ita etiã ignis emicat ex dei vultu, q̃a ſcri-
ptum eſt: Ignis in cõſpectu eius ardebit. Praefulget enĩ Pſal. 49.
gratia diei iudicii, vt ſequatur abſolutio quae ſanctorũ E
remuneratur obſequiũ. O magna abundantia ſcriptu-
rarum, quam nemo poſſit humano ingenio comprehẽ
dere. O maximum diuinae vnitatis indicium. His enĩ
duobus verſiculis q̃ multa ſignantur.

Quia ſicut pater vita, & filius vita, et ſpiritus ſanct⁹
vita. Caput XVIII.

DIXIMVS quia lux eſt pater, lux filius, lux
ſpiritus ſanctus: accipiamus etiã quia vita eſt
pater, vita filius, vita ſpirit⁹ ſanctus. Et quia
ſicut pater vita, ita et filius vita, et ſpirit⁹ ſan-
ctus eſt vita. Dicit enim Ioãnes: Quod erat ab initio, 1. Ioan. 1.
quod audiuimus, et qđ vidimus, et oculis noſtris pſpe-
ximus, et man⁹ noſtrae ſcrutatae ſunt de verbo vitae, et

G vita apparuit, & vidimus, & teſtamur & annũciamus
vobis de vita quæ erat apud patrem. Et verbum vitæ
dixit & vitam, vt & patrem vitam ſignificaret & filiũ.
Quid enim eſt vitæ verbum niſi dei verbum? Ac per
hoc & deus verbum dei vita eſt. Et ſicut verbum vitæ
Ezech. 1. dicitur, ita & ſpiritus vitæ. Scriptum eſt enim: Et ſpiri
tus vitæ erat in rotis. Itaq; ſicut verbum vitæ vita eſt,
ita & vitæ ſpiritus, vita eſt.

Quia ſicut pater fons vitæ eſt, ita etiam filius, ita & ſpiritus ſanctus. Caput XIX.

ACCIPE nũc quia ſicut pater fons vitæ eſt,
ita etiam filium pleriq; fontem vitæ memo
rarunt ſignificatum, eo quod apud te, in
quit, deus omnipotens, filius tuus fons vitę
ſit, hoc eſt, fons ſpiritus ſancti, quia ſpiritus vita eſt, ſi
Ioan. 6. cut dominus ait: Verba quæ ego locut⁹ ſum vobis, ſpi
ritus & vita ſunt: q̃a vbi ſpũs, & vita: & vbi vita, etiam
ſpiritus ſanctus. Pleriq; tamẽ hoc loco patrẽ volunt tã
tummodo fontem ſignificatum, quanquã videant q̃d
ſcriptura memorauerit quia ſicut pater fons vitæ, ita
& filius vita & ſpiritus: & ſicut pater flumen, ita & fi
Pſal. 35. lius & ſpiritus ſanctus. Apud te, inquit, fons vitæ. hoc
eſt apud patrem filius: quoniã verbum apud deum, q̃d
erat in prĩcipio, & erat apud deum. Sed ſiue patrẽ quis
H hoc loco, ſiue filium intelligat fontẽ, fontem vtiq; intel
ligimus nõ aquæ iſtius quæ creata eſt, ſed diuinæ illi⁹
gratię, hoc eſt ſpiritus ſancti. Ipſe eſt enĩ aqua viua. pro
Ioan. 4. pterea dominus dicit: Si ſcires donum dei, & quis eſt
qui dicit tibi, da mihi bibere: tu petiſſes ab eo, & dediſ
ſet tibi aquam viuam. Hanc aquam ſitiuit anima Da
uid. Harum fontem aquarum deſiderat ceruus, non ſi
tiens venena ſerpentum. Viua eſt enim gratia ſpirita
lis, eo quod mẽtis interna purificet, & omne animi pec
catum abluat, occultorumq; mundet errorem.

Quia ſicut pater flumen, ita & filius, ita & ſpiritus ſanctus. Caput XX.

SED ne quis forte tanquam puſillitatem ſpi
ritus redarguat, & hinc velit quandam face
re diſtantiam magnitudinis, quod aqua por
tio videatur eſſe fontis exigua: quãquã crea
turarũ exempla minime diuinitati aptanda videãtur,
tamen ne quid ex hac quoq; creaturæ cõparatione prę
iudicent, diſcant non ſolum aquam, ſed etiã flumen di
ctum ſpiritũ ſanctum, ſecundum quod lectũ eſt: Flumi
Ioan. 7. na de vẽtre eius fluẽt aquæ viuæ. Hoc autẽ dicebat de
ſpiritu ſancto quẽ accepturi erant qui credituri erant in
eo. Ergo flumen eſt ſpiritus ſanctus, & flumẽ maximũ
quod ſecundum Hebręos de Ieſu fluxit in terris, vt ore
I ſæpe accepimus prophetarum. Magnum hoc flumen
quod fluit ſemper, & nunquã deficit. Nec ſolum flumẽ,
ſed etiã profuſi impetus, & magnitudinis redũdantis,
Pſal. 45. ſicut etiam Dauid dixit quia fluminis impetus læti
ficat ciuitatẽ dei. Neq; enim ciuitas dei illa Hieruſalẽ
meatu alicuius fluuii terreſtris abluitur, ſed ille ex vitę
fonte procedens ſpiritus ſanctus, cuius nos breui ſatia
mur hauſtu, in illis cæleſtib⁹ thronis, dñationib⁹ & po
teſtatibus, angelis & archangelis redundãtius videtur
effluere pleno ſeptẽ virtutum ſpiritaliũ feruens meatu.
Si enim fluuius riparũ editis ſuperfuſus exundat, quã
to magis ſpiritus omnẽ ſupereminens creaturã, cum
reliqua tanq̃ inferiora noſtræ mẽtis arua perſtrigat, cæ
leſtẽ illã creaturarũ naturã effuſiore quadã ſãctificatio
nis vbertate lætificat? Nec moueat q̃d vel hic dixit flu
mina, vel alibi ſeptẽ ſpiritus. his enĩ ſanctificationibus
ſeptẽ ſpiritaliũ, ſicut Eſaias dixit, ſignificat plenitudo
Eſa. 11. virtutũ, ſpũs ſapiẽtiæ & intellectus, ſpiritus cõſilii atq;
virtutis, ſpiritus cognitionis atq; pietatis, ſpirit⁹ timo

ris dei. Vnum ergo flumen, ſed multi ſpiritaliũ dono K
rum meatus. Hoc igitur flumẽ exit ex fonte vitæ. Nec
hic rurſus ſenſum tuũ ad inferiora detorqueas, q̃a quę
dam diuerſitas videtur eſſe fontis & fluminis: & tamẽ
ad oĩa proſpexit ſcriptura diuina, ne infirmitas huma
ni caperetur ingenii vilitate ſermonum. Proponas ti
bi licet quoduis flumẽ, e fonte eſt, vni⁹ tñ naturę, vni⁹
ſplẽdoris & gratiæ. Dic ſane & tu ſpiritũ ſanctum vni⁹
cum filio dei & deo patre eſſe ſubſtãtiæ, vni⁹ claritatis
& gloriæ. Capiam fidele cõpendiũ de vnitate virtutis,
nec verebor aliquã de diuerſitate magnitudinis quæ
ſtionem. Nam etiam in hoc nobis ſcriptura proſpexit.
Dicit enim dei filius: Qui biberit de aqua quã dabo ei, Ioan. 4.
fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternã. Hic fons
vtiq; gratia ſpiritalis eſt, fluuius ex viuo fonte proce
dens. Fons igitur vitæ etiã ſpiritus ſanctus eſt. Aduer
tis etiam ex verbis ipſis diuinæ ſignificari magnitu
dinis vnitatem, nec poſſe Chriſtum etiam a perfidis
fontẽ negari, cum fons dicatur & ſpiritus. Et ſicut flu
men dicatur ſpirit⁹, ita & pater dixit: Ecce ego decurrã Eſa. 66.
in vos ſicut fluuius pacis, & ſicut torrens inundans glo
riam gẽtium. Quis autẽ dubitet flumen eſſe dei filiũ,
de quo æternæ vitæ flumina profluebant? Bona ergo
aqua ſpiritalis gratia. Quis hunc fontem dabit pectori
meo? In me ſaliat, i me fluat vitæ largitor æternę. Su
perfluat in nobis fons iſte, nõ effluat. Dicit enim ſapiẽ
tia: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum Prou. 5.
fontibus, inq; plateis tuis ſuperfluãt aquæ tuæ. Quo L
modo hãc aquam tenebo ne effluat, ne labatur? Quo
modo vas meum cõſeruabo ne qua penetrãs rima pec
cati, æternæ vitæ diſtillet humorem? Doce nos domi
ne Ieſu, doce ſicut docuiſti Apoſtolos tuos dicẽs: No Mat. 6.
lite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ęrugo &
tinea exterminat, & vbi fures effodiũt & furant. Furẽ
videlicet immundũ ſpiritum eſſe ſignificat, qui i bono
rum operum luce gradiẽtibus non poſſet obrepere. In
tenebris autẽ ſecularium cupiditatũ, & inter obleſtamẽta
terreſtriũ ſi quẽ ceperit voluptatũ, oĩ virtutis æternæ
flore diſpoliat. Et ideo dñs dicit: Theſaurizate vobis
theſaurum in cælo, vbi neq; ærugo neq; tinea extermi
nat, & vbi fures nõ effodiũt & furantur: Vbi enĩ fuerit
theſaur⁹ tuus, ibi erit & cor tuum. Ęrugo noſtra, laſci
uia eſt. Ęrugo noſtra, libido eſt. Ęrugo noſtra, luxuria
eſt, quæ flagitiorũ ſordibus aciẽ mẽtis obducit. Tinea
rurſus nr̃a, Arri⁹ eſt. Tinea nr̃a, Fotin⁹ eſt, qui ſanctũ
eccl̃iæ veſtimẽtũ ipietate ſua ſcindũt, & vnitatẽ diuinæ
poteſtatis indiuiduã ſeparare cupiẽtes, ſacrilego morſu
ꝓcioſum fidei velamẽ obrodunt. Fũditur aqua ſi Arri⁹
dentẽ impreſſerit. Effluit ſi aculeũ ſuũ in alicuius vas
Fotinus infixerit. Vile figmentũ ſumus, cito vitia ſen
timus. Sed nemo dicit figulo, q̃d me feciſti ſic? Nã & M
ſi vile vas noſtrũ, aliud tñ in honore, aliud in cõtume
lia eſt. Noli ergo aperire lacũ tuũ, noli fodere vitiis atq;
criminibus: ne quis dicat: Lacũ aperuit, & effodit eũ, Pſal. 7.
& incidit in foueam quam operatus eſt. Si Ieſum quę
ritis, cõtritos lacus deſerite. Chriſtus enim nõ ad lacũ,
ſed ad puteum ſedere conſueuit. Ibi eum Samaritana
illa quæ credidit, illa quę aquam haurire cupiebat, inue
nit. Quãuis mane venire debueris, tamen etiam ſi ſe
rius veneris, etiam ſexta hora Ieſum fatigatum ex iti
nere inuenies. Fatigatus eſt, ſed in te, quia diu te quæ
ſiuit, tua illum tandiu incredulitas fatigauit. Nõ offen
ditur tñ, ſi modo venias: petit bibere, datur⁹. Bibit autẽ
nõ aquã prætermeãtis riuuli, ſed ſalutẽ tuã, bibit affe
ctũ tuũ, bibit calicẽ, hoc eſt, paſſionẽ illã tuorũ criminũ
redẽptricẽ, vt tu ſiti iſtius mũdi ſacri pot⁹ cruore reſtin
guas. Sic Abrahã deum poſteaq̃ puteũ fodit emeruit.
Sic Iſaac dñi ad puteũ deãbulat, veniẽtẽ illã in typo ec
cleſiæ accepit vxorẽ. Fidelis ad puteũ, infidelis ad lacũ.
Deniq; & Rebecca, ſicut legim⁹, petitorẽ inuenit ad fon
tem, & meretrices in lacu Iezabel ſe cruore lauerunt.

A

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. IN LIBRVM SECVNDVM DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AVGVSTVM

PROLOGVS.

ETSI in libro primo veteris hiſtorię lectio=
ne patefactū ſit & in ipſis iudicibus Iudęorū
veterū ſpiritalē gratiā refulſiſſe, & p̄ ſpiritū
ſanctū cæleſtiū ſacramentorū reuelata my=
ſteria: quē Moyſes nō ignorauit ęternū. Deniq; ſtatim
in principio mūdi, immo ante principiū cū deo iunxit,
quē ante mundi principium ſempiternū eſſe cognouit.
Nanq; ſi quis diligēter aduertat, & patrem in principio
& filiū cognoſcet & ſpiritū. De patre enī ſcriptū eſt: In
Geneſ. 1. principio fecit deus cælū & terrā. De ſpiritu dictum eſt,
Spiritus ſuperferebatur ſuper aquas. Et bene in exor=
dio creaturę baptiſmi figura ſignatur, per quod habuit
creatura mūdari. Lectum etiā de filio quod ipſe eſt qui
diſcreuit inter mediū lucis & tenebras. Vnus eſt enim
deus pater qui dicit, & vnus dominus Ieſus qui facit.
Sed ne rurſus aut arrogans putes dicentis imperiū, aut
vile facientis obſequium: æqualem ſibi pater filiū con=
Gene. 1. fitetur operis vnitate, dicēs: Faciamus hominē ad ima=
ginem & ſimilitudinē noſtrā. Et imago enī & operatio
B & ſimilitudo cōmunis, quid aliud niſi maieſtatis eiuſ=
dem ſignificat vnitatē? Tamen vt æqualitatē plenius
patris filiiq; cognoſcas, ſicut dixit pater, & filius fecit: ita
& pater operatur, & filius dicit. Pater opatur, ſicut ſcri=
Ioānis. 5. ptum eſt: Pater meus vſq; modo operatur. Filius dicit,
Ioan. 17. ſicut habes dictum ad filiū: Dic verbo, & ſanabitur. Et
filius dicit patri: Volo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecū.
Fecit pater quod filius dixit. Sed nec Abrahā ignora=
uit ſpiritū ſanctū. Deniq; tres vidit, & vnum adorauit:
quia vnus deus, vnus domin⁹, & vnus ſpiritus. Et ideo
vnitas honoris, quia vnitas poteſtatis. Et quid de ſin=
Iudicū. 13. gulis loquar? Sampſon diuina promiſſione generatus,
ſpiritū comitantē habebat. Sic enī legim⁹: Quia bene=
dixit eū dn̄s, & cœpit ſpiritus domini comitari cū eo in
Iudi. 14. caſtra. Et ideo futurū præuidens ſacramentū ex alieni=
genis poſcebat vxorē: quod pater eius ac mater, vt ſcri=
ptum eſt, ignorabāt quoniā a dn̄o eſt. Meritoq; fortior
cęteris habebatur, quia eum ſpiritus domini dirigebat,
quo duce ſolus nunc alienigenarū fugabat populos, nūc
leonē morſu inuiolabilis, fortitudine inſuperabilis diſ=
cerptū manibus diuidebat. Vtinā tam cautus ad ſer=
uādam gratiā, q̄ fortis ad ſuperādam beſtiā. Et fortaſſe
hoc nō ſolum virtutis miraculū, ſed etiā ſapientiæ my=
ſteriū, prophetiæ oraculū fuit. Neq; enī ocioſum vide=
tur quod cū tenderet ad myſteriū nuptiarū, leo occurrit
ei, quē manibus ille diſcerpſit, in cuius corpore cōnubia
petiturus optata, congregationē apum reperit, & mel
ſuſtulit de ore eius, quod patri tribuit edendum & ma=
tri. Habebat gentiū populus mella, qui credidit. qui cor
pus feritatis erat ante, nūc Chriſti eſt. Nec ipſa quęſtio
vacat a ſacramētis quā propoſuit ſodalib⁹ ſuis dicens:
De edente exiuit eſca, & de potēte exiuit dulce. Deniq;
eo vſq; myſtica, vt tribus diebus eius reuelatio quęrere=
tur, quæ non potuit niſi per fidem eccleſiæ die ſeptima
cōpleto legis tempore poſt paſſionem domini reuelari.
Ioānis. 7. Sic enim habes, quia & apoſtoli ideo non intelligebant
quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Quid, inquit,
dulcius melle, quid fortius leone? Ad quæ ille reſpōdit:
Iudic. 14. Si non domuiſſetis vitulam meā, nō inueniſſetis quæ=
ſtionem meā. O diuinum myſteriū. O euidens ſacra=
mentum. euaſimus interemptorē, potentem vicimus.

Ibi nunc cibus vitę eſt, vbi erant antea miſeriæ, fames, D
mortes. In ſalutem pericula, in ſuauitatem amaritudo
conuertitur. Gratia ex offenſione proceſſit, potentia ex
infirmitate, vita de morte. Sunt tamen qui econtrario
putant fundari nō potuiſſe coniugium niſi occiſo leone
de tribu Iudæ: et ideo in corpore eius, hoc eſt, eccleſia
apes repertas quæ condunt mella ſapientiæ, quia poſt
domini paſſionem magis apoſtoli crediderūt. Hunc igi
tur leonem Sampſon quaſi Iudæus occiderit, & in eo
mel in figura redimēde hęreditatis inuenerit, vt reliquię
ſaluę fierent ſecūdū electionē gratiæ. Et decidit, inquit,
ſuper eum ſpiritus domini, & deſcendit in Aſcalonem
& percuſſit inde triginta viros. Neq; enim potuerat vi=
ctoriam non tenere qui ſacramēta cernebat. Accipiant
itaq; in ſtolis premiū ſapientiæ, conuerſationis inſigne,
qui abſoluunt & renunciant quæſtionem. Rurſus hic
alia oboriuntur myſteria, quod vxor eius aufertur, &
ideo vulpes incendunt manipulos alienigenarum. Eos
enim qui aduerſus diuina ſacramenta contēdant, deci=
pere ſua conſueuit aſtutia. Vnde iterum cum dicit in
Canticis canticorū: Prendite nobis vulpes puſillas ex= Canti. 2.
terminantes vineas, vt vineę noſtræ floreant: bene pu=
ſillas vulpes dixit, quia maiores vineas exterminare nō
poterant, licet fortibus & diabolus ſit puſillus. Ergo il=
le (vt cōpendiū faciamus hiſtoriæ, ſuo enim tēpori to=
tius lectionis digeſtio reſeruanda eſt) inuictus, quādiu
habuit gratiā ſpiritalem, ſicut dei populus ille electus a
domino, ille Nazare⁹ in lege. Inuictus ergo Sampſon
atq; ita inſuperabilis, vt in maxilla aſinæ viros mille
percuteret: ita plenus gratiæ cæleſtis, vt etiā aquam in
maxilla aſini ſitiens reperiret, ſiue hoc ad miraculum B
conferas, ſiue ad myſteriū vertas, quod in populi foret
humilitate gentilis & requies & triūphus: iuxta quod
ſcriptū eſt: Qui te percuſſerit in maxillā, præbe ei & al=
teram. Per hanc enī iniuriarū patiētiam quā erudiunt
ſacramenta baptiſmatis, de quibuſdā ſtimulis iracun=
dię triūphamus, vt morte obita reſurrectionis requiem
cōſequamur. Ille ne ergo Sampſon qui funes intextos
neruis, q̄ nouas reſtes ſicut mollia fila diſſoluit? Ille ne
Sampſon qui crinium ſuorū palo conſtricta defixo vin
da non ſenſit quādiu habuit gratiam ſpiritalem? Is in=
quam poſtea q̄ ſpiritus dei diſceſſit ab eo, longe muta=
tus ab illo Sampſon qui redit Allophylorum indutus
exuuiis, in mulieris genib⁹ virtutis † palpatuſq; captus
ſacro crine tondetur. Tantum ne ergo momenti crines
habuere capitis, vt manētibus his virtus inuicta dura=
ret, tonſo autē capite fortitudo omnis viri ſubito ſolue=
retur? Non ita eſt vt tantam vim corporalium capil=
lorum putemus. Sūt quidam crines religionis & fidei,
crines Nazarei in lege perfecti, in parſimonia & abſti= E
nentia cōſecrati, quibus illa in typo eccleſiæ quæ domi=
ni pedes oleo perfuderat, verbi cæleſtis veſtigia deterge
bat. Tunc enī & ſecundum carnē noueramus Chriſtū.
Illi videlicet crines de quibus dicitur: Capillatura tua Canti. 4.
vt greges capraru. ex illo capite pullulantes de quo di=
ctum eſt: Caput autem viri Chriſtus. Et alibi: Caput Canti. 5.
eius aurum cephas, & crines eius abietes nigrę. Et bo=
næ abietes, naues Tharſis, quæ fluctibus ſupernatant
mundi, & tutū remigiū ſalutis exhibeant. Vnde & in
Euāgelio dominus noſter viſibiles capitis & intelligi=
biles capillos quoſdam eſſe ſignificās, ait: Sed & capilli
capitis veſtri omnes numerati ſunt, ſpiritaliū videlicet
ſignificans facta virtutū. Neq; enim de capillis noſtris
cura eſt deo. Quanquā & illud nō abſurdum ſit æſti=
mare, quia pro maieſtate diuina eū latere nihil poſſit.
Sed quid mihi prodeſt ſi deus ipſe oēs meos nouit ca=
pillos? Illud mihi redundat & proficit, ſi bonorū operū
peruigil teſtis, remunerationem gloriæ donet æternæ.
Deniq; & ipſe Sampſon non corporales ſed intelligibi=
les hos capillos eſſe declarans, ait: Si tonſus fuero, diſce
det a me virtus mea. Hoc de myſterio.

G CAPITA SECVNDI LIBRI DE SPIRITV SANCTO.

Quia dominus ſpiritus,quia virtus ſpiritꝰ, ſicut pater virtus,& filius virtus. Caput I.
Quia vnum conſilium eſt patris & filii & ſpūs ſancti. Caput II.
Quia ſicut vita eſt cognoſcere patrē & filium,ita vita eſt cognoſcere ſpiritum dei. Caput III.
Quia ſicut pater viuificat,ita filius,ita & ſpūs ſanctus. Caput IIII.
Quia ſicut pater creator eſt omnium,ita & filius,ita & ſpiritus ſanctus. Caput V.
Quia ſicut patri & filio,ita etiā ſpiritui ſancto ſeruiendum eſt. Caput VI.
De eo quod ſcriptum eſt: Ecce ego firmās tonitrua, & creans ſpiritum. Caput VII.
Creat pater dominicæ incarnationis ſacramentū,creat & ſpiritus,creat & filius. Caput VIII.
Quia ſicut pater & filius,ita & ſpūs ſanctus regenerat. Caput IX.
Quia eadē verba quibus ſpiritū inferiorē videri volūt, præeminentiam oſtendunt patris & filii. Cap. X.
Quia vna voluntas,vna vocatio patris & filii & ſpiri-
H tus ſancti. Caput XI.
Quia ſicut pater nouit filiū, & filiꝰ patrē,ſic ſpūs patrē & filiū. Et ſicut pater reuelat nobis quę ſua ſunt,ſic & filius,ſic & ſpūs ſanctus reuelat nobis. Caput. XII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. DE SPIRITV SANCTO AD GRATIANVM AVGVSTVM LIBER SECVNDVS.

Quia dominus ſpiritꝰ,quia virtus ſpiritus,ſicut pater virtus,& filius virtus. Caput I.

NVNC lectionis ſeriem conſideremus. Supra habes quia
Iudicū. 13. benedixit eū dominus,& cœpit ſpiritꝰ comitari cū eo. In-
fra ait: Et direxit ſup eū ſpūs
Iudic. 14. domini. Itē ait: Si tonſus fuero,diſcedet a me virtus mea.
I Poſtea q̃ tonſus eſt, vide ſcripturā,quid dicat: Dominus,
inquit,diſceſſit ab eo. Vides
ergo quia ille qui comitabatur,ipſe diſceſſit. Idē eſt er-
go dominus,qui ſpiritus domini,hoc eſt,ipſum ſpiritū
dei,dominū nuncupauit,ſicut & apoſtolus ait: Domi-
nus autem ſpiritus eſt. vbi autem ſpiritus domini,ibi li-
bertas. Habes ergo dominō dictum etiam ſpiritū ſan-
ctum. Non enī vnus ſed vnum ſunt ſpiritus ſanctus &
filius. Hoc quoq; loco virtutem dixit, & ſpiritum ſigni-
ficauit. Sicut enī pater virtus,ita & filius virtus, & ſpi-
1. Cor. 1. ritus ſanctus eſt virtus. De filio legiſti Chriſtū dei vir-
tutem eſſe atq; ſapientiā. Legimus etiam quia virtus
Mat. 26. eſt pater,ſicut ſcriptum eſt: Videbitis filium hominis
ad dexteram virtutis. Hic vtiq; virtutem patrem dixit,
Pſal. 109. cuius ad dexterā filius ſedet,ſicut habes: Dixit domi-
nus domino meo,ſede ad dexteram meā. Virtutē etiā
Actu. 1. ſpiritum ſanctū ipſe dominus nuncupauit dicens: Ac-
cipietis virtutem aduenientem in vos ſpiritus ſancti.
Ipſe enim ſpiritus virtus eſt.

Quia vnum conſilium eſt patris & filii & ſpiritus ſancti. Caput II.

QVIA legiſti, Spiritus conſilii atq; fortitudi- K
nis:& ſicut filius magni conſilii angelus,ita
etiam ſpiritus conſilii eſt, vt vnum ſcias pa-
tris & filii & ſpiritus ſancti eſſe conſiliū. Con
ſilium nō de rebus incertis aliquibus,ſed pręcognitis &
ſtatutis. Arbitrū autē diuini conſilii,ſpiritū etiam inde
cognoſce. Nam cū ſupra docuerimus arbitrum bapti-
ſmatis eſſe ſpiritum ſanctum,baptiſmū autē dei eſſe cō
ſilium legerimus,ſicut habes: Phariſæi autē conſilium
dei ſpreuerunt, non baptizati ab eo: liquido claret quod
ſine ſpiritu baptiſma eſſe nō poſſit,ſine ſpiritu quoq; nō
eſſe conſilium dei. Et vt ſciamus plenius virtutem eſſe
ſpiritum, ſcire debemus ipſum eſſe promiſſum,quādo
dixit dominus: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnē Iohel. 2.
carnem. Ille enim qui promiſſus eſt nobis,ipſe eſt vir-
tus: ſicut etiā in euangelio idem dei filius declarauit di
cens: Et ego mittā promiſſa patris mei in vos. vos au- Luc. 24.
tem ſedete in ciuitate quoadusq; impleamini virtute ex
alto. Eousq; autem virtutem eſſe ſpiritū ſanctum euan
geliſta ſignificat, vt & eum vi magna etiā ſanctus Lu-
cas deſcendiſſe memoraret,dicens: Et factus eſt ſubito Actuū. 2.
de cælo ſonus tanq̃ vi magna ſpiritus ferretur. Sed ne
rurſus putes ad ſenſibilia & corporalia hoc eſſe verten-
dum,accipe quia ſic deſcendit & ſpiritus quēadmodum
deſcenſurus eſt Chriſtus. Nam & ipſe cum virtute de- L
ſcendet,ſicut habes: Et videbunt filium hominis ve- Mat. 24.
nientem in nubibꝰ cæli in virtute maxima & maieſta-
te. Quomodo enim nō eſt vna virtus atq; eadem pote
ſtas,cū vnum opus, vnum iudiciū, vnum tēplum, vna
viuificatio, vna ſanctificatio, vnum etiā regnum ſit pa-
tris & filii & ſpiritus ſancti?

Quia ſicut vita eſt cognoſcere patrē & filiū,ita vita eſt cognoſcere ſpiritum dei. Caput III.

DICANT enim in quo diſſimilitudinē di-
uini operis arbitrentur, quādoquidem ſicut
vita eſt cognoſcere patrem & filium,quēad-
modum ipſe dominus declarauit dicens:
Hæc eſt autem vita ęterna, vt cognoſcant te ſolum ve- Ioan. 17.
rum deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtū: ita etiā vita
eſt cognoſcere ſpiritū ſanctum. Dicit enī dominus: Si
diligitis me,mādata mea ſeruate,& ego rogabo patrē,
& alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum
in æternū,ſpiritum veritatis,quem mundus nō poteſt
accipere,quia nō videt eū,nec cognoſcit eū: vos autem M
ſcitis eū,quia apud vos manet,& in vobis eſt. Ergo mū
dus nō habebat vitam æternam,quia nō acceperat ſpi-
ritum. Vbi autem ſpiritus,ibi vita æterna. Ipſe eſt enī
ſpiritus vitæ operator æternæ. Vnde miror cur de ſo-
lo & vero deo Arriani moueant quęſtionē. Sicut enim
vita ęterna eſt cognoſcere Ieſum Chriſtum, ita vita
æterna eſt cognoſcere ſpiritum ſanctum: quem ſic non
videt mundus, quemadmodum patrem: ſic non ſcit,
quemadmodum filium. Qui autē de hoc mundo non
eſt,habet vitam æternam, & cum ipſo manet ſpiritus
in æternum, qui eſt lumen vitæ æternæ. Ergo ſi hoc
confert cognitio ſoli veri dei,quod confert filii ſpiritusq;
cognitio,cur filium & ſpiritum a veri dei honore ſecer-
nis,cum a magnitudine beneficii non ſecernas? Aut
enim credas neceſſe eſt ſolius veræ diuinitatis eſſe hoc
maximū munus:& ſolam & veram diuinitatem,ſicut
patris,ita & filii & ſpūs confitebere. aut ſi deus ex ęquo
vitam poteſt ęternam conferre, qui verus deus non ſit:
incides vt patri magis derogare videaris, cuius opus
non poteſt ſolius veræ diuinitatis eſſe præcipuum,ſed
creaturæ operibus conferendum.

Quia ſicut pater viuificat, ita filius, ita & ſpiritus ſanctus.

Caput IIII.

A QVID autem mirum ſi ſpiritus operator eſt
vitæ, qui viuificat ſicut pater, viuificat ſicut
filius? Viuificare autẽ quis abnuat eſſe ma-
Pſal. 118. ieſtatis æternę? Scriptum eſt enĩ: Viuifica
ſeruum tuũ. Viuificatur ergo qui ſeruus eſt, hoc eſt ho-
mo, qui vitam ante non habuit, ſed vt haberet accepit.
Videamus igitur vtrũ viuificetur ſpũs, an ipſe viuifi-
2. Cor. 3. cet. Sed ſcriptũ eſt: Litera occidit, ſpũs autẽ viuificat. Er-
go viuificat ſpũs. Sed vt intelligas patris & filii & ſpũs
ſancti viuificationẽ nõ eſſe diuiſam, accipe q̃a viuifica-
tionis quoq; vnitas ſit, quando ipſe per ſpiritũ viuificat
Roma. 8. deus. Dixit enim Paulus: Qui ſuſcitauit Chriſtum ex
mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter
inhabitantem ſpiritum eius in vobis.

Quia ſicut pater creator eſt omniũ, ita & filius, ita
& ſpiritus ſanctus. Caput V.

QVIS vero dubitare poteſt quia viuificet o-
mnia ſpirit⁹ ſanctus? quãdo & ipſe, ſicut pa-
ter & filius, creator eſt omnium: nec quicq̃
niſi cũ ſpiritu ſancto deus omnipotens pater
intelligatur operatus. Quandoquidem & in principio
creaturæ ſpiritus ſuperferebatur ſuper aquam. Itaque
cum ſuperferretur ſpiritus, nulla erat gratia creaturæ.
Poſtea vero q̃ operationem ſpiritus etiam creatura
B mundi iſtius ſuſcepit, omnem hanc gratiæ meruit ve-
nuſtatem qua mundus illuxit. Deniq; ſine ſpiritu ſan-
cto vniuerſitatis gratiã manere non poſſe propheta de-
Pſal. 103. clarauit dicens: Auferes ſpiritũ eorum, & deficient, &
in puluerem ſuum conuertentur. Emitte ſpiritũ tuũ, &
creabuntur, & innouabis omnẽ faciem terræ. Non ſo-
lum igitur ſine ſpiritu docuit omnẽ creaturam ſtare nõ
poſſe, ſed etiã creatorem totius eſſe ſpiritum creaturæ.
Et quis neget opus eſſe ſpiritus ſancti quod creata eſt
terra, cuius opus eſt quod nouatur? Nam ſi negare cu-
piant quod per ſpiritum ſit creata, cum per ſpiritum no-
uandam negare non poſſint, meliorem ergo operatio-
nem ſpiritus ſancti q̃ patris & filii qui cupiunt ſeparare
defendent, quod abhorret a vero. Neq; enim dubium
eſt quod nouata terra melior q̃ creata ſit, aut ſi primo
ſine operatiõe ſpiritus ſancti terram pater fecit & filius,
poſtea vero ſpiritus ſancti operatio copulabitur, vide-
bitur id quod factum eſt, eius quod acceſſit eguiſſe præ-
ſidio. Sed abſit vt hoc quiſquã æſtimet, vt operatio di-
uina varietatem creatoris quam Manichæus inducit
habere credatur. An vero ſine opere ſpũs ſancti ſubſtã-
tiam putamus eſſe terrarũ, ſine cuius opere nec cæli cõ-
Pſal. 32. nexa ſubſiſtunt? Scriptũ eſt enĩ: Verbo domini cæli fir-
mati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. Ad-
uerte quid dicat. Omnẽ inquit virtutem cælorum ad
C ſpiritũ eſſe referẽdam. Qui enim ſuperferebatur anteq̃
terra fieret, quomodo cum terra fieret non ferebatur?
Gentiles homines per vmbram quãdam noſtros ſecu-
Virgil. li- ti, quia veritatem ſpiritus haurire non poterant, quod
bro. 6. enei- cælum ac terras lunæ quoq; ſtellarumq; micantiũ glo-
dos. bos ſpiritus intus alat, ſuis verſibus indiderũt. Ergo il-
li per ſpiritũ nõ negant virtutẽ ſubſiſtere creaturæ: nos
qui legimus, denegamus? Sed flatilem putatis ab illis
ſpiritũ deſignatũ. Sed illi autorẽ omniũ flatilem ſpiritũ
declararunt, nos dubitamus ſpiritũ dei eſſe omniũ crea-
torem? Sed quid alienis immoror? Accipiant docu-
mẽtum euidens, nihil poſſe eſſe quod ſpiritus negetur
operatus, nec de angelis, nec de archãgelis, nec de thro-
nis, nec de dominationib⁹ poſſe dubitari quod eius ope-
ratione ſubſiſtant: quandoquidem ipſe ſecundum car-
nem dominus cui angeli ſeruiebant, ſpiritu in virgine
ſuperueniente generatus ſit: ſicut & ſecundum Mat-
thæum ad Ioſeph angelus dixit: Ioſeph fili Dauid noli
Matth. 1. timere accipere Mariã coniugem tuã. quod enĩ ex ea
naſcetur, de ſpiritu ſancto eſt. Et ſecundũ Lucã dicit ad
Mariam: Spiritus ſanctus veniet in te. Opus ergo ſpi- Luc. 1.
ritus, virginis partus eſt. Opus ſpiritus, fructus eſt ven- D
tris, ſecũdum quod ſcriptum eſt: Benedicta tu inter mu-
lieres, & benedictus fructus ventris tui. Opus ſpũs, flos
radicis eſt. Ille inquã flos, de quo bene eſt prophetatũ:
Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcen- Eſaię. 11.
det. Radix Ieſſe patriarchę familia Iudęorũ, virga Ma-
ria, flos Marię Chriſtus, qui bonum odorem fidei toto
ſparſurus orbe virginali ex vtero germinauit, ſicut ipſe
dixit: Ego flos campi, & lilium cõuallium. Flos odorẽ Canti. 2.
ſuum ſuccẽſus reſeruat, & cõtritus accumulat: nec auul-
ſus amittit. Ita dominus Ieſus in illo patibulo crucis
nec contritus emarcuit, nec auulſus euanuit, ſed illa lan-
ceę punctione ſuccisſus, ſacro ſpecioſior fuſi coloris cruo-
re vernauit, mori ipſe neſcius, & mortuis æternæ vitæ
munus exhalans. In hoc igitur ſpiritus ſanctus virgæ
regalis flore requieuit. Bona virga, vt quidam putant,
& caro domini, quę de radice terrena ad ſuperna ſe ſub-
rigens, odoriferos ſacræ fructus religiõis circũtulit mũ-
do, myſteria diuinę reuelationis, & gratiam cęleſtibus
altaribus ſupereffundens. Dubitare ergo nõ poſſumus
ſpiritũ creatorẽ, quẽ dominicæ cognoſcim⁹ incarnatio-
nis autorẽ. Quis enĩ dubitet, cum in principio euãgelii
habeas quia Chriſti generatio ſic erat: Cũ deſponſata Matth. 1.
eſſet Maria Ioſeph antequã conuenirent, inuẽta eſt in
vtero habens de ſpiritu ſancto. Nam licet pleriq; ha-
beant, de ſpiritu, Græcus tamẽ vnde tranſtulerũt latini, E
ἐκ πνεύματος ἁγίου dixit, hoc eſt, ex ſpũ ſancto. Quod
ergo ex aliquo eſt, aut ex ſubſtãtia eſt, aut ex poteſtate
eius. Ex ſubſtantia, ſicut filius, qui ait: Ex ore altiſſimi Eccli. 24.
prodiui: ſicut ſpũs qui a patre pcedit, de quo dicit filius: Ioan. 16.
Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Ex poteſtate
autem, ſicut illud eſt: Vnus deus pater, ex quo omnia. 1. Cor. 8.
Quomodo ergo in vtero habuit Maria ex ſpiritu ſan-
cto? Si quaſi ex ſubſtãtia: ergo ſpiritus in carnẽ & oſſa
conuerſus eſt? Nõ vtiq;. Si quaſi ex operatione & pote-
ſtate eius virgo concepit, quis neget ſpiritũ creatorem?
Quid quod etiã Iob creatorẽ ſuum euidenter oſtendit,
dicens: Spiritus diuinus, qui fecit me? Et diuinũ vtiq;
& creatorem vno verſiculo demonſtrauit.

Quia ſicut patri & filio, ita etiam ſpiritui ſancto ſer-
uiendum eſt. Caput VI.

SI igitur creator eſt ſpiritus, nõ eſt vtiq; crea-
tura. Creaturam enim apoſtolus creatoreq;
diuiſit, dicens: Seruierunt creaturę potius q̃ Roma. 1.
creatori. Simul creatori admonet ſeruien-
dum, damnando eos qui ſeruiunt creaturæ, cũ creatori
ſeruitium debeamus. Et quoniã creatorem ſpiritũ no-
uerat, docet eidem ſeruiendum, dicens: Videte canes, Philip. 3.
videte malos operarios, videte conciſionẽ. Nos enim F
ſumus circumciſio, qui ſpiritui deo ſeruimus. Quod ſi
quis de latinorũ codicum varietate contẽdit, quorũ ali-
quos perfidi falſauerunt, Græcos inſpiciat codices, &
aduertet q̃a ſcriptum eſt, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες.
quod interpretatur, qui ſpiritui deo ſeruimus. Ergo ſi
ſeruiendum dicat ſpiritui idem apoſtolus qui nõ crea-
turæ ſed creatori aſſerit ſeruiẽdum: euidenter vtiq; ipſe
ſanctum oſtendit ſpiritũ creatorẽ, & in ęternę diuinita-
tis honore venerãdum, quia ſcriptũ eſt: Dominũ deum Mat. 4.
tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

De eo quod ſcriptum eſt: Ecce ego firmans tonitrua
& creans ſpiritum. Caput VII.

NEC præterit hæreticos obiectare conſueſſe,
ideo videri creatum ſpiritũ ſanctũ, quia ple-
riq; eorum ad argumenta aſtruenda ſuę im-
pietatis aſſciſcunt illud quod Amos de flatu
ventorũ locutus eſt, vt ipſe propheticus ſermo declarat.

G Sic enĩ habes: Ecce ego firmãs tonitrua, & creans ſpiri
tum, & nuncians in homines Chriſtũ ſuum, faciens lu-
cem & nebulam, & aſcendens ſuper excelſa, dominus
deus omnipotẽs nomẽ eſt ei. Si hinc faciunt quęſtionẽ
de eo quod ſcriptũ eſt: Ecce ego firmans tonitruum, &
creans ſpiritum, quod creatum ſpiritũ dixit: quia crea-
tur ſpiritus, Heſdras nos docuit, dicens in tertio libro:
Et in die ſecundo iterum creaſti ſpiritum firmamenti.
Tamen vt ppoſitis inhaereamus, his videlicet quae
Amos dixit, nonne euidenter dictionũ teſtificatur ſeries
de iſtius creatura mundi locutũ prophetã? Deniq; ita
coepit: Ego dominus firmans tonitruum, & creans ſpi-
ritũ. Ipſe ordo nos doceat. Nam ſi de ſpirituſancto dice-
re voluiſſet, nõ de tonitruo vtiq; premiſiſſet. Neq; enim
antiquiora tonitrua ſunt, q̃ ſpirituſanct⁹. Quãuis im-
pii ſint, tamen id nõ audeant dicere. Deinde cum ſubie-
ctum videamus eſſe de luce & nebula, nõne manifeſtũ
eſt quod de creatura mundi dictum intelligendum ſit?
Cum enim ſint aliquę tempeſtates iſtius mũdi, pręce-
dere tonitrua, ſequi ventorum flatus, cęlum nebulis ca-
ligari, lucem fundi ex tenebris, ipſo vſu quotidiano exẽ-
ploq; cognoſcimus. Nam etiam flatus ventorum ſpi-
Pſal. 10. ritus dicitur, ſicut ſcriptum eſt: Ignis & ſulphur & ſpi-
ritus procellae. Et vt ſcires quia hunc ſpiritũ dixit, ait:
Firmans tonitrua, & creans ſpiritũ: quia frequẽter creã-
tur iſta cũ ſiunt. Spiritus autẽ ſanctus aeternus eſt, quẽ
ſi quis audet dicere creatum, non poteſt tamen dicere
H quod quotidie creatur, ſicut flabra ventorũ. Deniq; ipſa
ſapientia ſecundum ſuſcepti locuta corporis ſacramen-
tum, ait: Dominus creauit me. Quãuis ventura pro-
phetaret, tamen quia praedeſtinatus erat domini ſalua-
toris aduentus, nõ dixit creat me, ſed creauit me, ne fre-
quenter ſed ſemel crederent ex virgine Maria Ieſu cor-
pus eſſe generandũ. Ex hoc igitur quod velut quotidia-
nam opationẽ dei in tonitrui firmamẽto, & in ſpiritus
creatiõe propheta declarauit, intelligere nefas eſt vt de
ſpiritu ſancto tale aliquid ęſtimem⁹, quẽ ipſi impii ante
ſecula eſſe negare nõ poſſunt: vnde & ſemp eum eſſe, &
ſemper manere, pia aſſertiõe teſtamur. Neq; enim qui
ante mundum ſuperferebatur ſuper aquas, poteſt vide-
ri creari poſſe poſt mũdum: aut multos ſpirituſſanctos
aeſtimari fas eſt, qui veluti quotidiana generatione ge-
nerentur. Abſit vt ſe quiſquã tali impietate cõtaminet,
vt dicat frequenter creari, aut vnquam creari ſpiritum
ſanctum. Cur enim frequenter creari videatur, nõ intel
ligo, niſi forte & mori eum credant frequẽter, & frequẽ-
ter recreari. Sed quẽadmodum mori poteſt ſpiritus vi-
tae? Ergo ſi mori nõ poteſt, cauſam non habet cur ſae-
pius ſit creandus. Aut qui aliter putant, in illud ſacrile-
I gium incidunt, vt nõ diſtinguant ſpiritũſanctum, qui
prolatiuum verbum putant in patrem redire, prolati-
uum ſpiritum in deum refundi, vt vnius refuſio ſit &
quaedam viciſſitudo in varias formas ſeſe permutan-
tis, cum patris & filii & ſpirituſſancti manens ſemper
immutabiliſq; diſtinctio vnitatem ſuae teneat poteſta-
tis. Si quis tamen propheticum dictum ideo deriuan-
dum putat ad interpretationem ſpirituſſancti, quia ha-
bet, Annuncians in homines Chriſtum ſuum: is ad
incarnationis dominicae myſteria dictum facilius de-
riuabit. Nam ſi te mouet quia ſpiritum dixit, & ideo
hoc non putas deriuandum ad myſteria aſſumptionis
humanae: proſequere ſcripturas, & inuenies optime
congruere de Chriſto, de quo bene conuenit aeſtimari
quia firmauit tonitrua aduẽtu ſuo, vim videlicet & ſo-
num caeleſtium ſcripturarum, quarum velut quodam
tonitruo mentes noſtrae redduntur attonitae vt timere
diſcamus, & reuerentiam cęleſtibus deferamus oracu-
Marci. 3. lis. Deniq; in euangelio fratres domini, filii tonitrui di-
cebantur. Et cum vox patris facta eſſet dicentis ad fi-
Ioãnis. 12 lium: Et honorificaui, & iterũ honorificabo: Iudęi dice-
bãt, Tonitruũ factũ eſt illi. Nã licet gratiã veritatis hau-
rire nõ poſſent, tamẽ confitebãtur inuiti, & ignari my- k
ſterium loquebãtur, eo quod magnũ patris de filio te-
ſtimoniũ reſultabat. In Iob quoq; libro ſcriptura dicit: Iob. 26.
Firmamentum quoq; tonitrui ſui quis ſcit quãdo fiet?
Vtiq; ſi ad hęc cõmotionũ cęleſtium tonitrua pertine-
rent, nõ futura eorũ firmamẽta, ſed facta dixiſſet. Ergo
tonitrua ad ſermones domini retulit, quorum in omnẽ
terrã exiuit ſonus. Spiritũ autẽ hoc loco animã quam Pſal. 18.
ſuſcepit rationabilem atq; perfectam intelligimus, quia
ſcriptura frequẽter & animã hominis ſpiritus vocabu-
lo deſignauit, ſicut habes: Qui creauit ſpiritũ hominis
in ipſo. Vnde & dominus animã ſuã ſpiritus appella-
tione ſignificans, ait: In manus tuas cõmẽdo ſpiritum
meũ. Et vt ſcires quia Ieſu domini deſcenſionẽ memo-
rauit, addidit quod nunciaret in homines Chriſtũ ſuũ.
Annunciauit enim in baptiſmate, dicens: Hic eſt filius
meus dilectus, in quo bene complacui. Annunciauit in
monte, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audi-
te. Annũciauit in paſſione, cũ ſol receſſit, maria terraeq;
tremuerunt. Annunciauit in centurione, qui ait: Vere
dei filius erat iſte. Totum igitur hunc locũ aut ad ſim-
plicem intellectũ iſtius flatus qui viuendo hauritur, aut
ad myſteriũ dominici corporis referre debemus. Nam
ſi hic creatum dixiſſet ſpiritũ ſanctũ, vtiq; & alibi idem
ſcriptura declarare potuiſſet, ſicut de filio dei frequenter
legimus quia ſecũdum carnem & factus eſt, & creatus.
Cuius tamen maieſtatẽ in eo ipſo quod carnem pro no-
bis ſuſcepit, cõſiderare nos cõuenit, vt diuinã potẽtiam L
in ipſa corporis aſſumptione videamus.

Creat pater dominicae incarnationis ſacramentum, creat & ſpiritus, creat & filius. Caput VIII.

ETENIM ſicut legimus quia creauit pater
dominicae incarnationis ſacramẽtũ, creauit
& ſpiritus: ita etiam legimus quod & ſuum
corpus Chriſtus creauit. Creauit enĩ pater,
ſecundum quod ſcriptum eſt: Dominus creauit me. Et
alibi: Miſit deus filium ſuũ factũ ex muliere, factũ ſub Gala. 4.
lege. Creauit & ſpiritus, & illud omne myſteriũ, ſecun-
dum quod legimus quia inuẽta eſt Maria in vtero ha- Mat. 1.
bens de ſpiritu ſancto. Habes quia creauit pater, creauit
& ſpiritus ſanctus. Accipe quia creauit & filius dei, di-
cente Salomone: Sapientia fecit ſibi domũ. Ergo ſpiri- Prouer. 9.
tus ſanctus qui creauit dominicae incarnationis ſacra-
mentũ, quod ſuper omnes eſt creaturas, quomodo eſſe
poterat creatura? De generalitate autem ſupra oſten-
dimus quia ſecũdum carnem creator eſt noſter ſpiritus
ſanctus in homine exteriore. Nunc oſtendamus quia
creator eſt noſter etiã ſecũdum gratiae ſacramentũ. Et M
ſicut creat pater, ita creat & filius, ita creat & ſpirit⁹ ſan-
ctus, ſicut legimus dicẽte Paulo: Dei enim donum eſt Ephe. 2.
non ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius enĩ ſumus fa-
ctura, creati in Chriſto in operibus bonis.

Quia ſicut pater & filius, ita & ſpiritus ſanctus regenerat. Caput IX.

ERGO creat pater in operibus bonis, creat &
filius, quia ſcriptũ eſt: Quotquot autẽ eũ re- Ioãnis. 1.
ceperunt, dedit eis poteſtatem filios dei fieri
iis qui credunt in nomine eius, qui nõ ex ſan-
guinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex volũtate vi-
ri, ſed ex deo nati ſunt. Similiter ex ſpiritu ſecundum
gratiã nos renaſci dominus ipſe teſtatur, dicẽs: Quod
natum eſt ex carne, caro eſt, quia de carne natũ eſt. Et
quod natũ eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt, quia deus ſpũs eſt.
Nolite mirari quia dixi, oportet vos naſci denuo. Spiri
tus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde
veniat, aut quo vadat. ſic eſt omnis qui natus eſt de ſpiri-
tu. Claret igitur ſpiritalis quoq; generatiõis autorẽ eſſe

A ſpiritū ſancti, quia ſecundum deum creamur, vt filii dei
ſimus. Ergo cum ille nos in regnū ſuum per adoptionē
ſacræ regenerationis aſſumpſerit, nos ei quod ſuum eſt
denegamus? Ille nos ſupernæ regenerationis fecit hæ-
redes, nos hæreditatē vendicamus, refutamus autorē?
Sed nō poteſt manere beneficiū, cum autor excluditur.
Nec autor ſine munere, nec munus ſine autore. Mu-
nus ſi vendicas gratię, crede potētiam. Si refutas potē-
tiam, gratiā ne requiras. Qui Chriſtū negauit, ſtatim
amiſit & nomē. Nā ſi autor vilis, quomodo dona pre-
cioſa? Cur noſtris ipſi muneribus inuidemus, ſpem im
minuimus, dignitatē repudiamus, cōſolatorem nega-
mus? Sed illum negare nō poſſum⁹. Sed abſit vt nege-
mus quod maximū eſt, cū apoſtolus dicat: Vos autē
fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filii eſtis: ſed ſicut
tunc qui ſecundum carnem natus eſt, perſequebatur eū
qui ſecūdum ſpiritum. Iterum vtiq; ſubauditur de ſupe
rioribus, qui ſecūdum ſpiritū natus eſt. Qui ergo ſecū-
dum ſpiritum naſcitur, ſecūdum deum naſcitur. Rena-
ſcimur autem quando in interiore renouamur affectu,
& exterioris hominis vetuſtatem deponimus. Et ideo
Ephe.4. ait iterum apoſtolus: Renouamini ſpiritu mentis ve-
ſtræ, & induite nouum hominē qui ſecūdum deū crea-
tus eſt in veritate & iuſtitia & ſanctitate. Audiant quē-
admodum vnitatē diuinæ operationis ſcriptura ſigna-
uerit. Qui renouatur ſpiritu mentis, induit nouum ho-
B minē qui ſecūdum deum creatus eſt. Sancti igitur ſpiri-
tus opus eſt regeneratio iſta pręſtantior: & noui huius
hominis qui creatus eſt ad imaginē dei, autor eſt ſpūs.
Quem vtiq; meliorē hoc exteriore eſſe noſtro homine
nemo dubitauerit. Siquidē cæleſtem alterū, terrenum
1.Cor.15. alterū apoſtolus ſignificauit, dicens: Qualis cæleſtis,
tales & cæleſtes. Ergo cū cęleſtē faciat gratia ſpiritalis,
quid terrenū creare poſſit, etiā ſenſu debemus aduerte-
re, licet credamus exēplis. Dicit enī alibi ſanctus Iob:
Iob.27. Viuit dn̄s qui ſic me iudicat, & omnipotēs qui ad ama
ritudinem perduxit animā meā, ſpiritus autē diuinus
qui eſt in naribus meis. Non vtiq; ſpiritū hic auram vi-
talem hanc & ſpiramentū corporeū deſignauit, ſed na-
res hic interioris ſui hominis ſignificat, quib⁹ vitæ odo
rem carpebat æternæ, & gratiā cæleſtis vnguenti ge-
minis quibuſdam ſenſibus hauriebat. Sunt enī nares
ſpiritales, vt legimus, quas habet ſponſa verbi, cui dici-
Canti.7. tur: Et odor naris tuæ. Et alibi: Odoratus eſt dn̄s deus
Gene.8. odorem ſuauitatis. Sunt enim quędam interioris mē-
bra hominis, cuius manus in actu, aures in auditu, pe-
des in proceſſu quodam boni operis ęſtimantur. Itaq;
ex officiis veluti quaſdam colligimus mēbrorum figu-
ras. Neq; enim in interiore homine ſecundum carnalia
aliquid nos conuenit opinari.

C Quia eadē verba qbus ſpiritū inferiorē videri volūt, pręeminētiam oſtendunt patris & filii. Caput X.

ET ſunt quidam qui corporaliter deum pu-
tant eſſe formandum, cum legunt aut ma-
num eius, aut digitum. Nec aduertūt quod
hæc non propter formā ſcripta ſint corporis,
quia in diuinitate nec membra nec partes ſunt, ſed pro-
pter vnitatē diuinitatis expreſſam, vt credamus quia
impoſſibile eſt a patre deo vel filium vel ſpiritum ſan-
ctum ſeparari, cum plenitudo diuinitatis velut corpo-
raliter habitet in ſubſtantia trinitatis. Ideo igitur & fi-
Pſal.117. lius, patris dextera nuncupatur, ſicut lectum eſt: Dexte
ra dn̄i fecit virtutē, dextera dn̄i exaltauit me. Sed quid
mirum ſi de verbis amentes homines faciunt quęſtio-
nem, cū faciant & de ſyllabis? Sunt enī qui hinc putent
faciendam eſſe diſtantiam, quo dicant in ſpiritu deum,
non cum ſpiritu prædicādum: & ex vna ſyllaba vel vſu
quodam diuinitatis æſtimandum putent eſſe momē-
tum, argumētantes, quod ſi in ſpiritu deum prædican-
dum putent, miniſteriū ſancti ſpiritus ſignare videan- D
tur. Si vero cū ſpiritu dicant dei vel virtutem eſſe vel
gloriam, ſocietatem quādam & cōmunionem patris &
filii & ſpiritusſancti deſignare videātur. Sed quis ſepa-
ret quod non poteſt ſeparari? Quis diuidat ſocietatem
quam indiuiduam Chriſtus oſtendit? Ite, inquit, bapti Mat.28.
zate omnes gentes in nomine patris & filii & ſpiritus-
ſancti. Nunquid hic circa patrē vel filium vel ſpiritū-
ſanctum aut verbum mutauit, aut ſyllabam? Nō vtiq;,
ſed in nomine, inquit, patris & filii & ſpiritusſancti, idē
de ſpiritu quod de patre & de ſe ſonat. Vnde nullū ſpi-
ritusſancti miniſteriū, ſed conſortium magis honoris
aut operis, cum in ſpiritu dicatur, æſtimatur. Cōſidera
& hic quia ad patrem & filium hoc opinionis veſtræ
præiudicium deriuatur, quia hic non dixit, cū patris &
filii & ſpiritusſancti nomine, ſed in nomine: & tamē nō
miniſterium aliquod trinitatis hac ſyllaba exprimitur,
ſed poteſtas. Deniq; vt ſcias quia fidei non præiudicat
ſyllaba, ſed comunicat fides ſyllabam, & Paulus loqui-
tur in Chriſto. Nec ideo minor Chriſtus eſt, quia Pau
lus locutus in Chriſto eſt, ſicut habes: Coram deo in 2.Cor.2.
Chriſto loquimur. Quēadmodū igitur Apoſtolus di-
cit quia in Chriſto loquimur, ita illud eſt, quia loqui-
mur ſpiritu: ſicut ipſe Apoſtolus dixit: Quia nemo di- 1.Cor.12.
cit dominū Ieſum niſi in ſpiritusſancto. Non ſubiectio
itaq; hoc loco ſpiritusſancti, ſed gratiæ copula deſigna-
tur. Et vt ſcias diſcretionē nō eſſe de ſyllaba, alibi quoq; E
ait: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctifi- 1.Cor.6.
cati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Ieſu Chriſti, &
in ſpiritu dei noſtri. Quā multa poſſum hinc exempla
proferre. Scriptum eſt enim: Omnes vos vnū eſtis in
Chriſto Ieſu. Et alibi: Sanctificatos in Chriſto Ieſu. Et
iterum: Vt nos eſſemus iuſtitia dei in ipſo. Et alio lo- Gala.5.
co: Vt excidant a fide quæ eſt in Chriſto Ieſu. Verum
quid ago? Dū enī ſimiliter dico ſcriptū eſſe de filio, quē-
admodum de ſpiritu ſcriptū eſt: magis illud incurro, vt
non quia de filio ſcriptum eſt, religioſe dictum videatur
eſſe de ſpiritu, ſed quia idem de ſpiritu ſcriptum eſt, etiā
de filio propter ſpiritum obiiciant derogatum. Dicant
enim: Nunquid de deo patre ſcriptum eſt? Sed acci-
piant etiam de deo patre dictum: In deo laudabo ſer- Pſal.55.
mones, in deo laudabo verbum. Et alibi: In deo facie- Pſal.59.
mus virtutē: et, In te cōmemoratio mea ſemper: et, In
tuo nomine exultabimus. Et iterum alibi: Vt maniſe-
ſtentur opera eius, quia in deo ſunt facta. Et Paulus: In
deo qui omnia creauit. Et iterū: Paulus & Syluan⁹ &
Timotheus eccleſiæ Theſſalonicēſium in deo patre &
dn̄o Ieſu Chriſto. Et in Euangelio: Ego in patre, & pa Ioan.14.
ter in me, & pater in me manet. Scriptū eſt etiā: Qui 2.Cor.10.
gloriatur, in dn̄o glorietur. Et alibi: Vita autem noſtra Coloſ.3.
abſcōdita eſt cū Chriſto in deo. Nūquid hic plus filio q̄
patri detulit, vt in deo nos diceret eſſe cū Chriſto? Aut F
nunquid plus noſtra conditio q̄ ſpiritus gratia ſibi ven-
dicat, vt nos poſſimus eſſe cum Chriſto, ſpiritusſanctus
eſſe non poſſit? Aut cum Chriſtus velit eſſe nobiſcum,
ſicut ipſe dixit: Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego Ioan.17.
ſum, & iſti ſint mecū: dedignetur eſſe cū ſpiritu? Scri-
ptum eſt etiam: Conuenientibus vobis & meo ſpiritu
cum virtute domini Ieſu. Ergo nos cū virtute domi-
ni cōuenimus, & audemus dicere quod nolit dominus
Ieſus cū ſpiritu conuenire, qui nō dedignatur cōuenire
nobiſcū? Nullam igitur diſtantiam putat Apoſtolus
hac an illa ſyllaba vtaris. Syllaba enim coniunctionis
eſt, coniunctio autem ſeiunctionem non facit. Neq; enī
ſi diuideret, coniunctio diceretur. Quid igitur te mo-
net vt dicas quia gloria eſt deo patri vel Chriſto eius,
vita, virtus, magnificentia, poteſtas in ſpiritu ſancto, &
nolis dicere cū ſpiritu ſancto? An quia times ne ſpiritū
cū patre & filio ſociare videaris? Sed audi & de ſpiritu
ſcriptū: Lex enim ſpiritus vitę in Chriſto Ieſu. Et alibi Roma.8.
deus pater dicit: Et adorabūt te, & in te deprecabūtur.

G In Chriſto orare nos debere deus pater dicit, & tu pu=
tas ſpiritui derogari ſi in eo gloria Chriſti eſſe dicatur?
Audi quod times de ſpiritu confiteri,nõ timuiſſe de ſe
Philip. 1. ſibi Apoſtolum vẽdicare. Ait enim: Cupio diſſolui, &
cũ Chriſto eſſe multo melius. Cũ quo igitur eſt Apo=
ſtolus,cũ eo negas eſſe ſpiritum,per quem Apoſtolus
meruit eſſe cum Chriſto? Quæ igitur ratio eſt vt in
ſpiritu mauis dicere q̃ cũ ſpiritu gloriã dei eſſe vel Chri
ſti? An quia ſi dicas in ſpiritu,minor Chriſtus ſpiritu
declaretur? Quãuis hoc refutabile ſit, vt maiorẽ dñm
2. Cor. 5. facias & minorem:tamen cũ lectum ſit quia pro nobis
peccatũ factus eſt Chriſtus, vt nos eſſemus iuſtitia dei
in ipſo:ille inuenitur potiſſimus,in quo ſumus nos infi=
Coloſſ. 1. mi. Sic & alibi habes: Quia oĩa in ipſo cõſtant,hoc eſt,
in eius virtute. Nec cõparari poſſunt illi quę in eo con=
ſtant,quia ex virtute eius vt cõſtent ſubſtantiam conſe
quuntur. Nũquid igitur ſic deũ regnare vultis in ſpũ,vt
virtus ſpiritus regnandi deo principiũ quaſi fons quidã
ſubſtãtiæ largiatur? Sed hoc impiũ eſt. Et ideo vt vnã
patris & filii & ſpũſſancti maiores noſtri dicerent pote=
ſtatem,cũ ſpiritu gloriã Chriſti eſſe memorabant,quo
indiuiduã copulam declararent. Quomodo enĩ ſepa=
ratur ſpiritusſanctus a filio,cũ ipſe ſpiritus teſtimoniũ
reddat ſpiritui noſtro quod ſumus filii dei? Si autem
Roma. 8. filii, & heredes:hæredes quidem dei,cohęredes autem
Chriſti. Quis igitur tam amens qui coniunctionẽ ſpi=
ritus & Chriſti diſſociet ſempiternã, cũ ſpiritus etiam
H diſiuncta connectat,per quem Chriſti efficimur cohęre=
des, ſi tamen,inquit, compatimur vt glorificemur? Si
nos ergo conglorificabimur cũ Chriſto per ſpiritũ,quo=
modo & ipſum cõglorificare Chriſto ſpiritum recuſa=
mus,diſſociamus vitam Chriſti & ſpũſſancti,cũ ſpiri=
tus dicat quod ſimul victuri ſumus cum dei filio? Dicit
Roma. 6. enĩ Apoſtolus: Si autẽ mortui ſumus cum Chriſto,
credimus quod etiam ſimul viuemus cum illo. Deinde
2. Tim. 2. alibi: Si enim compatimur,inquit, & conuiuemus:nec
ſolum conuiuemus,ſed etiã conglorificabimur:nec ſo=
lum conglorificabimur,ſed etiã conregnabimus. Non
eſt igitur in ſyllabis iſtis vlla diſcretio. vtraq; enĩ ſylla=
ba coniunctionis eſt. Deniq; ſæpe reperim⁹ in ſcriptu=
ris alteram interpoſitã, & alterã intellectã: ſicut ſcriptũ
Pſal. 65. eſt: Introibo in domũ tuam in holocauſtis,hoc eſt cum
Pſal. 104. holocauſtis. Et alibi: Eduxit eos in argẽto & auro, hoc
Pſal. 43. eſt,cũ argento & auro. Et alibi quoq; ait: Nõ egredieris
in virtutibus nobiſcum, quod eſt, cum virtutib⁹. Ergo
cum & in vſu ſermonis calumnia eſſe non poſſit, & ex
ſermone calumnia diuinitati non debeat excitari, opus
Romã. 10. eſt vt ad iuſtitiam corde credatur, & ex fide cordis fiat
ad ſalutem in ore confeſſio. Sed qui corde non credunt,
calumnias ſtruunt verbis. Deniq; ſimile illud eſt quod
I aiunt diſcretionẽ eſſe,quia ſcriptũ eſt: Nobis autẽ vnus
1. Cor. 8. deus pater,ex quo omnia, & nos in illum: & vnus dñs
Ieſus Chriſtus, per quẽ oĩa: & nos per ipſum. Volũt
enĩ cũ dicitur,ex illo,materiã deſignari. Cũ dicitur per
illum,quoddam vel inſtrumentũ operis vel miniſteriũ
declarari. Cũ dicitur autẽ,in illo,quod aut locus ſignifi=
cetur aut tẽpus,in quo omnia facta videantur. Ita igi=
tur diſtantiã quandam ſubſtantiæ probare deſiderant,
tanq̃ inſtrumentũ ab autore, & tanq̃ tẽpus aut locũ ab
inſtrumẽto dirigere geſtientes. Nunquid ergo alienus
ſecũdum naturam filius a patre,quia alienũ inſtrumẽ=
tum ab operatore ꝓprio vel autore? Aut nunquid alie=
nus filius ab ſpiritu,quia ab inſtrumenti genere aut lo=
cus ſeparatur aut tẽpus? Cõpara nunc aſſertiones no=
ſtras. Illi volunt ex deo tanq̃ ex natura dei eſſe materiã,
vt ſi dicas ex ligno arcam eſſe factã, ex lapide ſtatuã,ita
ex deo materiã proceſſiſſe, & eandem materiã tanq̃ per
inſtrumẽtum aliquod factam eſſe per filiũ: vt non tam
operatorem filium q̃ inſtrumentum operis eſſe decla=
rent, & omnia ita facta in ſpiritu,tanq̃ in aliquo loco fa=
cta vel tẽpore. ſingula ſingulis tribuunt,in cõmune oĩa

negant. Verum nos oſtendimus ita ex deo patre eſſe K
omnia, vt nec amiſerit deus pater qđ vel ꝑ ipſum & in
ipſo omnia ſint,nec tanq̃ ex materia ex ipſo omnia ſint.
Ita quoq; per dñm filium eſſe omnia, vt nõ priuatus ſit
eo ꝙ ex filio ſint omnia. Ita omnia eſſe in ſpiritu,vt do=
ceamus omnia eſſe per ſpiritum, & omnia eſſe de ſpiri=
tu. Nam iſtę ſyllabæ,ſicut illę de quibus ſuperius dixi=
mus,ſe inuicem ſignant. Non enĩ ita dixit Apoſtolus,
ex deo omnia, & per filium omnia, vt ſeparabilem ſub=
ſtantiã patris filiiq; ſignaret,ſed vt inconfuſibili diſtin=
ctione,ꝙ alius ſit pater,alius ſit fili⁹,doceret. Nõ igitur
tanq̃ cõpugnãtes ſyllabæ iſtæ,ſed tanq̃ ſociæ atq; cõcor
des ſunt, vt etiã vni ſæpe conueniant, ſicut ſcriptũ eſt:
Quia ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo oĩa ſunt. Quod Romã. 11.
ſi vere conſideres, vnde tranſlatum ſit de filio dictũ eſſe
non ambiges. Dicit enim Apoſtolus ſecũdum prophe Ibidem.
tiam Eſaiæ: Quis cognouit ſenſum domini, aut quis
cõſiliarius eius fuit? Et addidit: Quia ex ipſo & ꝑ ipſum
& in ipſo omnia. Quod Eſaias de operatore omnium
dixit,ſicut habes: Quis menſus eſt manu aquam, & cę Eſaię. 40.
lum palmo, & vniuerſam terrã clauſa manu? Quis ſta=
tuit mõtes in libra, & rupes in ſtatera? Quis cognouit
ſenſum domini: aut quis cõſiliarius ei⁹ fuit? Et addidit
Apoſtolus: Quoniã ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo oĩa.
Quid eſt ex ipſo? Quod ex ipſius voluntate natura ſit
omniũ, & ipſe ſit autor omniũ quæ eſſe cœperunt. Per
ipſum quid eſt? Quia per ipſum conſtitutio & perſeue
rantia omnibus impertita videatur. In ipſo quid eſt? L
Quia omnia admirabili quodã deſiderio & inenarra=
bili amore autorem vitæ & miniſtratorẽ gratię ſuæ ac
muneris intuentur,ſecũdum quod ſcriptum eſt. Oculi Pſal. 144
omniũ in te ſperãt, & aperies manũ tuam, & implebis
omnẽ aĩam bona volũtate. De patre quoq; ſi dicas: Ideo
ex ipſo,quia ex ipſo operatrix ſapiẽtia,quæ & oĩbus ex
ſua & patris voluntate dedit eſſe quæ non erant: Per
ipſum,quia per ſapientiã eius facta ſunt omnia: In ipſo,
quia in ipſo eſt viuificatoriæ fons ſubſtantię,in quo vi= Actu. 17.
uimus & ſumus & mouemur. Ex ſpũ quoq; per ipſum
formati,in ipſo roborati vitæ capimus munus ęternę.
Cũ hæc igitur vel patri vel filio vel ſpiritui ſancto cõue=
nire videãtur,nihil vtiq; humile in his certũ eſt declara=
ri,cũ & ex filio dicam⁹ eſſe pleraq;, & multa ꝑ patrẽ,ſicut
habes de filio dictum: Vt augeamur in ipſo per oĩa, qui Ephe. 4.
eſt caput Chriſtus: ex quo totũ,inquit,corpus cõpactũ
& connexum per omnẽ iuncturã miniſtrationis in mẽ
ſuram vniuſcuiuſq; partis augmẽtum corporis facit in
ædificationẽ ſui in charitate. Et iterũ ad Coloſſenſes de
iis qui nõ haberent cognitionẽ vnigeniti filii dei: Quia Coloſ. 2.
non tenent, inquit, caput ex quo omne corpus per cõ=
paginatiões & colligationes ſubminiſtratũ & copula=
tum creſcit in incremẽtum dei. Caput enĩ Chriſtũ eſſe M
eccleſiæ ſupra diximus. Et alibi habes: Quia de pleni= Ioãnis. 1.
tudine ei⁹ nos oẽs accepim⁹. Et ipſe dñs dixit: De meo Ioan. 16.
accipiet, & annũciabit vobis. Et ſupra ait: Cognoui vir Lucę. 8.
tutẽ exiiſſe ex me. Similiter vt cognoſcas vnitatẽ,etiã
de ſpiritu dicitur: Quia qui ſeminat in ſpũ,de ſpũ me= Gal. 6.
tet vitã ęternã. Et Ioãnes ait: Ex hoc cognoſcim⁹ quia 1. Ioan. 4.
in nobis eſt,quũ de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et angelus
dicit: Quod enĩ ex ea naſcetur, de ſpiritu ſancto eſt. Et Lucę. 1.
dñs ait: Quia qđ natũ eſt de ſpiritu,ſpũs eſt. Ergo ſicut Ioãnis. 3.
ex patre legimus eſſe omnia: ita ex filio poſſe dici oĩa,
per quẽ omnia ſunt: & ex ſpũ eſſe omnia,in quo omnia
ſunt: teſtimoniis edocetur. Nunc conſiderem⁹ vtrũ per
patrem eſſe aliquid docere poſſimus. Sed ſcriptum eſt:
Paulus ſeruus Chriſti per voluntatẽ dei. Et alibi: Iam 1. Cor. 1.
nõ ſeruus ſed filius. ſi autẽ filius, & hęres ꝑ deũ. Et alibi: Gala. 4.
Sicut reſurrexit Chriſtus per gloriam patris. Et alibi
deus pater ad filium dixit: Ecce proſelyti venient ad te
per me. Multa reperies alia, ſi quæras,per patrẽ facta.
Nunquid ideo minor pater,quia ex filio pleraq; eſſe le=
gimus, & ꝑ patrem facta vel dicta plurima in ſcripturis

A cæleſtibus reperimus? Sed etiã ſimiliter legimus facta
pleraq; per ſpũ, ſicut habes: Nobis autẽ reuelauit deus
per ſpũ ſuũ. Et alibi: Bonum depoſitũ cuſtodi per ſpũ
ſanctum. Et ad Ephesios: Cõfortari per ſpiritũ eius. Et
ad Corinthios: Alii enim datur per ſpiritum ſermo ſa-
Roma. 8. pientiæ. Et alibi: Si autẽ per ſpũ ſpũ facta carnis morti-
ficaueritis, viuetis. Et ſupra: Qui ſuſcitauit Chriſtũ ex
mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter
inhabitãtem ſpiritum eius in vobis. Sed fortaſſe dicat:
Oſtende mihi ſpecialiter lectum quia ex filio oĩa, vel ex
ſpiritu oĩa. At ego refero vt & illi mihi lectũ eſſe oſten-
dant quia per patrẽ omnia. Sed cũ hæc vel patri proba-
uerimus vel filio vel ſpirituiſancto cõuenire, nec vllam
ex huiuſmodi ſyllabis naſci poſſe diuinæ diſtantiã po-
teſtatis: non eſt dubiũ quia per quẽ omnia, ex eo oĩa: &
ex quo omnia, per eũ omnia: & in quo omnia, per eum
vel ex eo omnia eſſe intelligere debemus.

Quia vna voluntas, vna vocatio patris & filii & ſpi
ritusſancti. Caput XI.

OMNIS enim creatura & ex volũtate & per
operationem & in virtute eſt trinitatis, ſicut
Gene. 1. ſcriptũ eſt: Faciamus hominẽ ad imaginem
Pſal. 32. & ſimilitudinẽ noſtrã. Et alibi: Verbo do-
mini cæli firmati ſunt, & ſpũ oris eius oĩs virtus eorũ.
B Nec ſolũ vna operatio eſt vbiq; patris & filii & ſpũſan
cti, ſed etiã vna atq; eadẽ volũtas, vna vocatio, vna præ-
ceptio: quod liquet in illo magno ac ſalutari ecclĩæ ſpe-
ctare myſterio. Sicut ei pater vocauit gẽtes ad eccleſiã
dicens: Vocabo nõ plebem meã, plebem meã: & nõ di-
lectam, dilectam: et alibi: Domus mea, domus oratio-
nis vocabitur oĩbus gentibus: ita etiã dñs Ieſus ad vo-
candam & congregãdam eccleſiam Paulum a ſe dicit
electum, ſicut habes ad Ananiã dictũ a dño Ieſu: Vade
quoniã vas electionis eſt mihi hic ad ſufferendũ nomẽ
meũ coram gentibus. Sicut ergo pater deus vocauit ec
cleſiam, ita vocauit & Chriſtus. Et quẽadmodum Chri
ſtus vocauit, ita vocauit & ſpirit⁹, dicens: Separate mi-
hi Paulum & Barnabam in opus quo vocaui eos. Tũc
ieiunantes, inquit, & orantes impoſuerunt eis manus,
& dimiſerunt eos. Ipſi autem præmiſſi ab ſpiritusancto
deuenerunt in Seleuciam. Ergo non ſolum Chriſti ſed
etiã ſpũſancti imperio apoſtolatum Paulus accepit, &
ad congregationẽ gentiũ feſtinauit. Nec ſolus Paulus,
ſed etiam Petrus, ſicut legimus in Actibus Apoſtolo-
rum. Nam cum in oratione vidiſſet cælum apertũ, &
quatuor initiis ligatum vas quoddã tanquã linteamen
in quo erant omnia genera quadrupedũ & ferarũ & vo
C lucrum cæli, facta eſt vox ad eum: Surge occide & man
duca. Et Petrus dixit: Abſit dñe, nunq̃ manducaui cõ-
mune & immũdum. Et vox rurſus ad eum: Quę deus
mundauit, tu cõmune ne dixeris. Hoc autẽ factum eſt
per ter, & receptum eſt vas in cælo. Ergo cũ hoc ſecum
Petrus tacite cogitaret, & veniſſent ad eum Cornelii
ſerui ab angelo deſtinati, ait illi ſpũs: Ecce viri quęrũt
te. ſurge itaq; & deſcende, & vade cũ eis, ne dubitaueris,
quoniã ego miſi illos. ¶ Et euidenter expreſſit ſuam ſan-
ctus ſpiritus poteſtatẽ. Primo omniũ, quia aſpirauit o-
ranti, affuit deprecanti. Deinde quoniã vocatus Petrus
reſpondit, dñe: et ideo ſecundo euidẽtius meruit oracu-
lum, quia cõfeſſus eſt dominũ. Sed quis iſte ſit dñs, ſcri-
ptura declarat. Reſpondenti enĩ is vtiq; cui reſpõderat
loquebatur. Spiritũ autẽ oſtendunt ſequentia declara-
tum: quia ipſe qui myſteriũ figurabat, myſterium reue
labat. Simul illud aduerte, quia tertio repetita figura
myſterii, operationẽ trinitatis expreſſit. Et ideo in my
ſteriis interrogatio trina defertur, & confirmatio trina
celebratur. Nec poteſt quis niſi trina confeſſione purga
ri. Vnde ipſe Petrus in Euãgelio tertio interrogatus
vtrũ diligat dñm, vt trina reſponſione vincula quę do-

minũ negãdo ligauit, abſolueret. Tunc deinde quia ad D
Corneliũ angelus mittitur, Petrũ ſpiritusſanctus allo-
quitur. Oculi enĩ dñi ſuper fideles terrę. Nec illud ocio-
ſum, vt cũ in ſuperiorib⁹ præmiſiſſet, Quod deus mun
dauit, tu ne cõmune dixeris: ſubito decidit ſuper gentes
vt mundaret eos ſpiritusſanctus. Vnde oſtẽditur ope-
rationẽ ſpiritus, operationẽ eſſe diuinã. Petrus autem
miſſus ab ſpiritu nõ expectauit imperiũ dei patris, ſed
ipſius quoq; ſpiritus illud confeſſus oraculum, ipſius ſpi
ritus gratiã eſſe teſtatur, dicens: Si ergo eandem gra- Actu. 11.
tiam illis conceſſit deus, ſicut & nobis: ego quis eram
qui prohiberẽ deum? Spiritus ergo ſanctus eſt qui nos
ab illa gentili colluuione mũdauit. In illis enĩ generib⁹
quadrupedum & ferarum & volucrũ figura erat condi-
tionis humanæ, quæ ferarũ modo beſtiali videtur in-
duta ſæuitia, niſi ſpiritus ſanctificatione miteſcat. Bo-
na ergo gratia, quę ferinam rabiem ſpiritali ſimplicita-
te cõmutat. Eramus enim & nos aliquãdo inſipientes, Ephe. 2.
increduli, errantes, ſeruiẽtes deſideriis & voluptatibus
variis. Nunc autem per renouationẽ ſpiritus hæredes
Chriſti, angelorũ cœpimus eſſe cohæredes. Itaq; ſpiri-
tu videns Dauid ſanctus propheta ex feris nos ſimiles
futuros eſſe cæleſtium, ait: Increpa feras ſyluæ. ſyluam Pſal. 67.
videlicet ſignificans non ferarũ fragoſam curſibus, nec
beſtiarum geminibus inhorrẽtem, ſed illam ſyluam de
qua ſcriptum eſt: Inuenimus eã in cãpis ſyluæ. In qua
ſicut dixit prophetia: Iuſtus vt palma florebit, & velut E
cedrus quæ in Libano eſt, multiplicabitur. Illa ſylua
quæ verbi cęleſtis alimoniã propheticarum virtutibus
arborum concuſſa defluxit. Illa ſylua ad quam Pau-
lus lupus quidem raptor introiuit, ſed paſtor exiuit. In
omnẽ enim terram exiuit ſonus eorum. Eramus ergo
feræ, & ideo dicit dominus: Attẽdite vobis a falſis pro- Matth. 7.
phetis qui veniunt in veſtitu ouium, intus autem ſunt
lupi rapaces. Sed per ſpiritũ ſanctum iam leonum ſæ-
uitia, pardorum varietas, tigrium aſtutia, luporum ra-
pacitas de noſtris excoleuit affectib⁹. Magna igitur gra
tia, quæ cælo terras mutauit, vt conuerſatio noſtra, ſi-
cut Apoſtolus dixit, in cęlis ſit, qui ante ſicut feræ erra-
bamus in ſyluis. Sed nec hoc loco tantũ Petrus apoſto
lus, ſed etiã alibi in eodẽ libro a ſpiritu ſancto ædificatã
eccleſiam demonſtrauit. Habes enim dixiſſe eũ: Deus Actu. 15.
qui nouit corda hominũ, teſtimonium perhibuit dans
his ſpiritũſanctum ſicut & nobis, & nihil diſcreuit in-
ter nos & illos, mũdans per fidem corda eorum. In quo
illud eſt contuendũ, quia ſicut Chriſtus lapis eſt angu-
laris, qui vnitatem plebis vtriuſq; connexuit, ita etiam
ſpiritusſanctus non diſcreuit vtriuſq; populi corda, ſed
iunxit. Non ergo tanquã Iudæus contemnas filium,
quem annunciauerunt prophetæ, contẽnas etiam ſpi- F
ritum ſanctum, contemnas Hieremiam, quem de lacu
Iudaicæ domus ille aſſumptus a domino pannis & fu-
nibus eleuauit. Verbum enĩ propheticum deſpiciens
in lacum demerſerat populus Iudęorum. Nec quiſquã
inuentus eſt de Iudæis qui leuaret prophetã, ſed vnus
æthiops Abdemelech, ſicut ſcriptura teſtatur. In quo
nomine figura pulcherrima eſt, quia ſermonẽ prophe-
ticum quem Iudęi velut in cœnum ſuę mentis carniſq;
detruſerant, nos videlicet ex gentibus peccatores, nigri
ante delictis & quondã infructuoſi eleuauimus de pro-
fundo. Scriptum eſt enim: Æthiopia præueniet ma- Pſal. 67.
nus ſuas deo. In quo ſanctę eccleſię ſpecies ſignificatur,
quæ ait in Canticis canticorũ: Nigra ſum & decora fi- Canti. 1.
lia Hieruſalem. Nigra per culpam, decora per gratiã:
nigra per conditionẽ, decora per redẽptionẽ. Aut certe
nigra exercitũ ſui puluere. Nigra ergo dum præliatur,
decora dum victoriæ ſuæ inſignibus coronatur. Et be-
ne funibus leuatur propheta. Fidelis enĩ dixit: Funes Pſal. 15.
ceciderũt mihi in præclaris. Bene pannis, quia ipſe dñs
excuſantib⁹ iis qui primo ad nuptias vocati fuerãt, ad
exitus viarũ miſit, vt quotquot inuenirentur & boni &

G mali ad nuptias vocarentur. His itaq; pannis prophetiarum verbum leuauit e cœno.

Quia ſicut pater nouit filiũ, & filius patrẽ: ſic ſpũs patrẽ & filiũ. Et ſicut pater reuelat nobis quæ ſua ſunt, ſic & filius, ſic & ſpũs reuelat nobis. Caput XII.

ERIS ergo & tu Abdemelech, hoc eſt aſſumptus a domino, ſi de ꝓfundo gentilis imprudentiæ leuaueris dei verbũ, ſi credideris quia nõ fallitur, nõ prænteritur dei filius, nõ ignorat quæ futura ſunt, nõ fallitur etiã ſpiritus ſanctus, de
Ioan. 16. quo dicit dominus: Cum venerit autẽ ille ſpiritus veritatis, deducet vos in omnẽ veritatem. Qui dicit omnẽ, nihil præterit, non diem, nõ horam, nõ præterita, nõ futura. Et vt ſcias quia omnia nouit, & futura annũciat, & vnius eſt ſcientiæ cũ patre & filio: audi quid dicat de eo dei veritas: Non enĩ loquitur a ſemetipſo, ſed quæ audit, loquitur: & quæ euenient, annunciabit vobis.
Mat. 24. Itaq; vt aduertas quia nouit omnia: cum diceret filius, De die autem illa & hora nemo nouit, neq; angeli cælorum: excepit ſpiritũ ſanctum. Si autem exceptus eſt ſpiritusſanctus ab ignorãtia, quomodo nõ exceptus eſt dei filius? Sed dicis: Quia cum angelis annumerauit & dei filium. Annumerauit quidem filium, ſed nõ annumerauit ſpiritum. Aut fatere igitur potiorem eſſe ſpiritum dei filio, vt iam nõ quaſi ſolum Arrianus, ſed
H etiã quaſi Fotinianus loquaris: aut agnoſce quo referre debeas quod neſcire filiũ dixit. Etenĩ quaſi homo annumerari creaturis potuit, qui creator eſt? Quod ſi vis dicere, quia nouit omnia, & præſcientiã habet omniũ dei filius futurorũ: quæ filio incognita putas, ea de filio ſpiritusſanctus accepit. Accepit autẽ ꝑ vnitatẽ ſubſtantiæ, ſicut accepit a patre filius. Ille, inquit, me clarificabit,
Ioan. 16. quia de meo accipiet, & annũciabit vobis. Oĩa quęcunq; habet pater, mea ſunt. ꝓpterea dixi, de meo accipiet, & annunciabit vobis. Quid igitur hac euidentius vnitate? Quę habet pater, filii ſunt. quę habet fili⁹, accepit & ſpiritus. Accipe tamen quia nouit iudicii diem dei fi-
Zacha. 14 lius. Lectum eſt in Zacharia: Et veniet dominus deus meus, & omnes ſancti cum eo. In illa die nõ erit lumen ſed frigus & gelu: et erit dies vna, & dies illa nota domino. Hæc igitur dies nota domino, qui venit cũ ſanctis ſuis ſecundo nos illuminaturus aduẽtu. Sed quod orſi ſumus de ſpiritu, proſequamur. Habes enim in eo quod prætulimus exemplo, quia filius dicit de ſpiritu: Ille me clarificabit. Clarificat ergo & ſpiritus filiũ, ſicut clarificat pater. ſed etiam ſpiritum clarificat dei filius, ſicut ſupra diximus. Nõ eſt ergo infirmus qui redimit claritatem per vnitatem lucis æternæ. Nec inferior ſanctus ſpiritus, cuius hoc ipſum eſt quod clarificatur ab ſpũ.
I Aſſumeris ergo & tu ſi credas, quia hoc locutus eſt ſpiritus, quod locutus eſt pater, quod locutus eſt fili⁹. Denique Paulus ideo aſſumptus eſt, quia ſic credidit, ſic docuit, quia quod oculus non vidit, nec auris audiuit quæ pręparauit deus diligẽtibus ſe, nobis reuelauit ꝑ ſpiritũ ſuum, ſicut ſcriptũ eſt. Et ideo reuelationis ſpiritus dicitur, ſicut habes: Dat enim deus ſic præparantibus ſe ſpiritum ſapientiæ & reuelationis in cognitione eius. Vnitas igitur eſt ſcientię, quãdo ſicut pater reuelat qui dat ſpiritũ reuelationis, ſic reuelat & filius, quia ſcriptũ
Mat. 11. eſt: Nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Plus dixit de filio, nõ quod plus habeat q̃ pater, ſed ne minus habere credatur. Nec immerito ſic reuelat patrẽ qui ſic nouit patrem, quẽadmodũ filium pater nouit. Accipe nunc quia deum patrẽ nouit & ſpiritus. Scriptum eſt enim:
1. Cori. 2. Quia ſicut ea quæ hominis ſunt, nemo nouit niſi ſpũs qui in ipſo eſt: ſic & quæ dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpiritus dei. Nemo, inquit, cognouit niſi ſpiritus dei. Nunquid excluſus eſt dei filius? Non vtiq;, quia nec ſpiritusſanctus excluſus eſt, cũ dicitur: Neq; patrem quis K
nouit niſi filius. Ergo vnius & pater & filius & ſpiritus ſanctus & naturę ſunt & ſcientię. Neq; cũ omnibus quę per filium facta ſunt, ſanctus annumerãdus eſt ſpiritus, cum deũ patrẽ nouerit: quẽ, ſicut ſcriptũ eſt, quis nõ põt noſſe niſi fili⁹: ſed & ſpũſſanctus nouit. Quid ergo? Cũ dicitur vniuerſitas creaturarũ, nũ ſpũſſanctus cõprehenditur? Nunc velim reſpõdeant, quid eſt in homĩe quod cognoſcat quę ſunt hoĩs? Vtiq; rationabile quod cæteris animę virtutibus ſupereminet, quod pręcipue natura hoĩs ęſtimatur. Quid eſt igitur ſpũs qui alta dei nouit, per quẽ deus oĩpotẽs reuelatur? Nũquid plenitudine diuinitatis inferior eſt, qui eiuſdẽ cũ patre ſubſtãtiæ etiã hoc exẽplo probatur? Aut aliquid ignorat qui nouit conſilia dei, & myſteria eius ab initio abſcondita? Quid eſt quod neſciat, qui nouit omnia quæ dei ſunt? Spiritus enĩ etiã alta dei ſcrutatur. Ac ne putes quod ſcrutetur incognita, & ideo ſcrutetur vt diſcat id quod ignorat: ante præmiſit, quia reuelauit nobis deus ꝑ ſpiritum ſuum. ſimul vt diſceres quia nouit ſpiritus quæ nobis per ipſum ſpiritũ reuelãtur, in poſterioribus ait: Quis enĩ ſcit hoĩm quę hominis ſunt, niſi ſpũs q in ipſo eſt? Sic & quę dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpiritus dei. Ergo ſi hominis ſpũs nouit quę hominis ſunt, & antequã ſcrutetur nouit, poteſt ne aliquid dei eſſe quod ſpũs dei neſciat? De quo non ocioſe apoſtolus dixit: Quæ dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpũs dei: vt nõ ſcrutãdo cogno-
uerit, ſed nouerit per naturã. Non q; accidens in eo ſciẽ- L
tia diuinorũ, ſed cognitio naturalis ſit. Verum ſi te mouet quia dixit, ſcrutatur: accipe quia id quoq; de deo ſcriptum eſt, eo q; ſit ſcrutator cordis & renum. Ipſe enim
dixit: Ego ſum ſcrutans corda & renes. Etiam de filio Hiere. 17.
dei habes ad Hebræos: Qui ſcrutator eſt animi & cogitationis. Vnde liquet quia nemo inferior ſupioris ſcrutatur interna. Diuinæ enĩ ſolius eſt poteſtatis, occulta noviſſe. Similiter ergo ſcrutatur ſpiritusſanctus vt pater, ſimiliter vt filius ſcrutatur, cuius proprietate ſermonis id exprimitur, vt videatur nihil eſſe qđ neſciat quẽ nihil præterit. Deniq; ille electus a Chriſto, inſtructus ab ſpiritu eſt. Nam ſicut ipſe teſtatur, per ſpiritũ diuini cognitionẽ conſecutus arcani, oſtẽdit quia & nouit ſpiritus domini, & ea nobis quæ dei ſunt ſpirit⁹ reuelauit,
ſicut reuelauit & filius. Et addidit: Nos autẽ nõ ſpiritũ 1. Cor. 2.
huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ a deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur, non in ſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtute dei. Probatum eſt igitur quia ſicut deus nouit quæ ſua ſunt, ita & filius quæ dei ſunt, ita etiã ſpiritus reuelauit. Ex vno enim ſpiritu per vnum filiũ in vnum ꝑ atrẽ cognitio noſtra procedit. Ex vno patre per vnum filium in vnũ ſpũſanctũ bonitas
& ſanctificatio & imperiale ius æternæ traditur pote- M
ſtatis. Vbi ergo oſtenſio ſpũs, ibi dei virtus: nec poteſt eſſe diſcretio, vbi opus vnum eſt. Et ideo quod loquitur filius, loquitur & pater: & qđ pater loquitur, loquitur &
filius. Vnde & de ſpũ filius dei dixit: Non enĩ loquitur Ioãnis. 16.
a ſe, hoc eſt nõ ſine mea & patris cõmunione. Neq; enĩ diuiſus ac ſeparatus eſt ſpirit⁹, ſed quæ audit loquitur: audit videlicet per vnitatem ſubſtantię, & proprietatẽ ſcientiæ. Neq; enĩ foraminibus aliquibus corporalibus recipit auditũ, & quibuſdã diuina modulis carnalibus vox reſultat, vel audit id quod ignorat, quũ in rebus humanis ſcientiã pleriq; auditus operatur, & tamẽ nec in ipſis hominibus ſemper colloquiũ corporale aut carnalis auditus eſt. Qui enĩ loquitur linguis: nõ hominibus inquit, loquitur, ſed deo. Nemo enĩ audit. ſpiritu enĩ loquitur. Ergo ſi in hominibus nõ ſemper auditus eſt corporalis, in deo tu infirmitatis humanæ ſonit⁹, & quedã organa exigis carnalis auditus, cũ ideo audire dicatur vt ſcire credatur? Nos enĩ id ſcimus quod audiemus, & ante audimus, vt ſcire poſſim⁹. In deo autẽ, quia no-

A nit omnia anteq̃ fiant, ſcientia praecedit auditum. Itaq;
vt quod velit pater, filium nõ ignorare dicamus, audiſ
ſe memoramus. Sed in deo non ſonus neq; ſyllaba quę
ſignificare ſolent indiciũ volũtatum, ſed volõtatis vni=
tas diuinis quidem intelligitur arcanis, noſtris autem
ſignificatur indiciis. Quid eſt ergo, Non enĩ a ſe loqui=
tur? hoc eſt, nõ ſine me loquitur, quia loquitur veritatẽ,
ſapiẽtiam aſpirat. Non ſine patre loquitur, quia dei ſpi
ritus eſt. Nõ a ſe audit, quoniã ex deo omnia. Omnia
Matt. 11. accepit a patre filius, quia ipſe dixit: Oĩa mihi tradi=
ta ſunt a patre meo. Omnia patris habet fili⁹, quia ite=
Ioan. 16. rum ait: Omnia quae pater habet, mea ſunt. Et quę ac=
cepit ipſe per vnitatem naturae, ex ipſo per eãdem vni=
tatem accepit ſpiritus, ſicut ipſe dominus Ieſus decla=
Ibidem. rat de ſpiritu ſuo, dicens: Propterea dixi, de meo acci=
piet, & annunciabit vobis. Quod ergo loqtur ſpiritus,
filii eſt: quod dedit filius, patris eſt. Ita nihil a ſe aut fi=
lius loquitur aut ſpiritus, quia nihil extra ſe trinitas lo=
quitur. Quod ſi ad infirmitatẽ ſpiritusſancti, & quandã
corporeae ſimilitudinem vilitatis id deriuare cõtendas,
etiam ad filii iniuriam deriuabis, quia & de ſe filius di=
Ioan. 5. xit: Sicut audio, iudico. Et non poteſt aliquid facere fi=
lius, niſi quod viderit facientẽ patrem. Si enim verum
eſt, verũ eſt quod dixit filius: Omnia quae pater habet,
mea ſunt: & ſecundũ diuinitatem vnũ eſt cum patre fi=
lius, vnum per ſubſtantiam naturalẽ, non vnus ſecundũ
Sabellianam ſuperbiam. Quod vnũ itaq; eſt per ſub=
B ſtantiae proprietatẽ, non poteſt ſeparari: & ideo non po
teſt filius facere niſi quod audierit a patre, quia in aeter=
num eſt permanens dei verbũ, nec vnq̃ pater a filii ope=
ratione diuiditur: & quod operatur filius, ſcit patrẽ vel=
le: et quod vult pater, filius nouit operari. Denique ne vel
in tempore vel in ordine aliquã inter patrem & filiũ pu
tares operis diſtãtiam, ſed eiuſdẽ operationis crederes
vnitatem: Et opera, inquit, quae ego facio, ipſe facit. Et
rurſus ne diſcretionem aliquã in operis diſtinctione ſen
tires, ſed idem velle, idem facere, idem poſſe patrẽ & fi=
lium iudicares, dicit tibi ſapientia de patre: Quaecunq;
Ibidem. enim ille fecerit, eadẽ & filius facit ſimiliter. Non ergo
alicui prior vel ſecundus eſt actus, ſed idem vnius ope=
rationis effectus eſt. Et ideo nihil a ſe poſſe facere filius
dicitur, quia a patre non poteſt eius operatio ſeparari.
Similiter & ſpiritusſancti operatio non ſecernitur. Vn
de etiam ea quae loquitur, audire a patre dicitur. Quid
ſi doceo quia & pater audit filiũ, ſicut & filius audit pa
trem? Habes enim ſcriptũ in euãgelio quia dicit filius:
Ioan. 11. Pater, gratias tibi ago quia audiſti me. Quomodo au
diuit pater filium, cum filius nihil ad patrem in ſuperio
C ribus de Lazaro ſit locutus? Ac ne putares quia ſemel
a patre auditus eſt filius, addidit, Et ego ſciebam quia
ſemper me audis. Ergo nõ ſubiectae obediẽtię, ſed vni=
tatis auditus eſt ſempiternę. Similiter igitur & audire
a patre ſpiritus, & clarificare filium dicitur. Clarificare
ideo, quia docuit nos ſpiritusſãctus filiũ dei imaginem
eſſe inuiſibilis dei, & ſplẽdorem gloriae, & characterem
ſubſtãtiae eius. Spirit⁹ enim & in patriarchis & in pro=
phetis locutus eſt & apoſtolis. Deniq; tũc perfectiores
eſſe coeperunt poſteaq̃ ſpiritũ acceperũt. Nulla ergo di
1. Cor. 12. ſtantia diuinae virtutis & gratię. Nam licet diuiſiones
gratiarum ſint, idem tamẽ ſpiritus: & diuiſiones mini
ſteriorum ſint, idem tamẽ dominus: & diuiſiones ope=
rationum ſint, idem tamẽ deus, qui operatur omnia in
omnibus. Diuiſiones autem ſunt munerũ, non ſepara
tiones trinitatis. Deniq; idem eſt deus, qui operatur o=
mnia in omnibus, vt ſcias quia non eſt diſcretio opera=
tionis inter deum patrem & ſpiritumſanctũ, quãdo ea
quae operatur ſpiritus, operetur & pater deus, qui ope=
ratur omnia in omnib⁹. Nam cum operetur omnia in
omnibus, alii tamen datur per ſpiritũ ſermo ſapientię,
alii ſermo ſcientiae ſecundũ eundem ſpiritũ, alteri fides
in eodẽ ſpiritu, alii gratia curationũ in vno ſpiritu, alii
operatio virtutũ, alii pphetia, alii diſcretio ſpirituũ, alii D
genera linguarũ, alii interpretatio ſermonũ. Hęc oĩa
operatur vnus atq; idẽ ſpiritus diuidens ſingulis prout
vult. Nõ eſt ergo dubiũ quin ea quae operat̃ pater, ope=
retur & ſpũs: nec ex praecepto, ſicut q corporaliter audit
vt operetur: ſed ex volũtate, qui ſui eſt liber arbitrii, nõ
alienae famulus poteſtatis. Non enim quaſi iuſſus ob=
temperat, ſed quaſi largitor ſuae moderator eſt largita=
tis. Vide nunc interim vtrũ omnia operari dicas ſpiri=
tum, quae operatur & pater. Negare tamen non potes
quia operatur pater quae ſpiritusſanctus operatur: alio=
quin non omnia operatur pater, ſi non operatur quae o=
peratur & ſpiritus. Quod ſi quę operatur ſpiritus, ope=
ratur & pater, cũ ſpiritus operationes ſuas pro volunta
te ſua diuidat, neceſſe eſt id quod diuidit ſpirit⁹, aut in=
uito patre deo dicas eum ex voluntate diuidere: aut ſi
idem velle dixeris patrẽ quod vult ſpiritusſanct⁹, neceſ
ſe eſt vt vnitatem voluntatis operationiſq; diuinae vel
inuitus, vel ſi nõ corde, ſaltem ore fatearis. Quod ſi &
vnius volũtatis & operationis eſt cũ patre deo ſpiritus
ſanctus, vnius etiam ſubſtantię eſt: quoniam ex operi=
bus ſuis creator agnoſcitur. Idem igitur ſpiritus, idem
inquit dominus, idem inquit deus. Et ſpiritum ſi dicas E
ſanctum, & dominũ ſi dicas, idem eſt: & ſi deum dicas,
idem eſt. Nõ idem vt ipſe pater, ipſe filius, ipſe ſpiritus=
ſanctus, ſed quia & pater & filius eiuſdẽ eſt poteſtatis.
Idem ergo eſt per ſubſtantiam atq; virtutẽ, quia nõ eſt
in diuinitate vel Sabelliana cõfuſio, vel Arriana diſcre
tio, vel terrena corporaliſq; mutatio. Accipe aliud ſan=
cte imperator, in cauſa validum, ſed tibi notũ. Multifa
rie, inquit, & multis modis etiã deus locutus eſt patri= Heb. 1.
bus in prophetis. Et ſapientia dei dixit: Mittã prophe
tas & apoſtolos. Et alii datur, ſicut ſcriptum eſt, per ſpi
ritum ſermo ſapientiae, alii ſermo ſcientię ſecundũ eun
dem ſpiritum, alii fides in eodem ſpiritu, alii gratia cu=
rationũ, alii operatio virtutis, alii prophetia. Ergo ſe=
cũdum Apoſtolum nõ ſolum per patrem & filium, ſed
etiam per ſpiritumſanctũ prophetia & diuinũ munus
vna eſt gratia. Habes ergo quia etiã ſpiritus autor eſt
prophetarum. Apoſtoli quoq; dixerunt: Viſum eſt ſpi Act. 15.
ritusſancto & nobis. Et cum dicunt, viſum, non ſolũ o= F
peratorem gratiae, ſed etiã autorẽ imperatae executio=
nis oſtendunt. Sicut enim de deo legimus, placuit deo:
ita etiam cum dicitur quia viſum eſt ſpiritusſancto, ar=
biter ſuae exprimitur poteſtatis. Et quomodo non arbi
ter, quia ea quae vult, loquitur: quae vult, mãdat? Sicut
mãdat pater, mãdat & filius. Sicut enim audiuit Pau
lus vocẽ dicẽtem ſibi: Ego ſum, inquit, Ieſus, quem tu Act. 9.
perſequeris: ita etiam ſpiritus Paulũ & Sylam vetuit
ire in Bithyniam. Et ſicut pater locutus eſt per prophe
tas, ita etiam de ſpiritu Agabus dicit: Haec dicit ſpiri=
tusſanctus, virum cuius eſt zona haec, ſic alligabunt eũ
in Hieruſalẽ. Et ſicut miſit ſapientia apoſtolos dicens:
Ite in orbem vniuerſum, & praedicate euangelium: ſic
& ſpiritusſanctus dicit: Separate mihi Paulum & Bar Act. 13.
nabam in opus quo vocaui eos. Itaq; permiſſi a ſpiritu
ſancto, quod infra ſcriptura indicat, nullam diſcretionẽ
inter caeteros habuerunt apoſtolos, quaſi aliter a patre
deo, aliter a ſpiritu mitterentur. Deniq; cũ Paulus miſ
ſus eſſet a ſpiritu, & vas electionis erat Chriſti, & deũ
in ſe operatum eſſe cõmemorat dicens: Qui enim ope Gal. 2.
ratus eſt Petro in apoſtolatum circũciſionis, operatus
eſt & mihi ad gentes. Cum igitur idem ſit operatus in
Paulo qui eſt operatus in Petro, hoc vtiq; oſtẽditur qđ
ſpiritus ſit operatus in Paulo quod etiam in Petro ſpi
ritusſanctus operatus ſit. Sed & deũ patrem in ſe ope=
ratum Petrus ipſe teſtatur, ſicut eſt in Actibus apoſto
lorum, quia ſurgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, Act. 15.
vos ſcitis quia a dieb⁹ antiquis in nobis deus elegit ex
ore meo audire nationes verbũ euangelii. Ecce igitur
in Petro deus gratiam praedicationis operatus eſt. In

G quo vtiq; cũ per Chriſtum electus ſit & aſſumptus ad
operationem Chriſti, quis audeat diffiteri, cũ ipſe do-
minus dicat: Paſce agniculos meos? Vna igitur ope-
ratio patris & filii & ſpiritusſancti. Niſi forte hoc pute-
tis qui negatis euſdem erga apoſtolos operis vnitatẽ,
ideo operatum patrẽ, ideo operatũ ſpiritumſanctũ in
Petro, in quo filius operatus fuerat, quaſi et filii opera-
tio minime redundaret ad gratiam. Et ideo velut ad-
iunctis atq; collatis virib⁹ patris & filii & ſpiritusſancti
operationem fuiſſe multiplicẽ, ne ad confirmandũ Pe-
trum Chriſti ſolius operatio vacillaret. Nec ſolum vna
operatio in Petro patris & filii et ſpiritusſancti, ſed etiã
in omnibus Apoſtolis diuinæ operationis vnitas re-
uelatur, & quædam ſupernæ conſtitutionis autoritas.
Operatio enim diuina habet imperium, non habet mi
niſterium. Neque enim cũ operatur deus: aut labore a-
liquo extenditur, aut arte: ſed dixit, et facta ſunt. Dixit:
Gen. 1. Fiat lux. & facta eſt lux. In præcepto eni dei operatio-
nis effectus eſt. Hanc igitur regalẽ quandam etiam ſan
cto ſpiritui poteſtatẽ ſcripturarum teſtificatione delatã
ſi velimus aduertere, facile poſſum⁹ reperire omnes a-
poſtolos non ſolum Chriſti fuiſſe diſcipulos, ſed etiam
patris & filii & ſpiritusſancti miniſtros, ſicut etiã do-
1. Cor. 12 ctor gentium docet, dicens: Quoſdam quidem poſuit
deus in eccleſia, primo Apoſtolos, ſecũdo Prophetas,
tertio doctores, deinde virtutes, gratiam curationũ, o-
pitulationes, gubernatores, genera linguarũ, &c. Ecce
H deus poſuit Apoſtolos, poſuit ꝓphetas atq; doctores,
dedit curationum gratiam, quam ſupra habes dari per
ſpiritum ſanctũ: dedit genera linguarũ: ſed tamen non
omnes apoſtoli, non omnes prophetæ, non omnes do-
ctores. Non omnes, inquit, habent gratiam curationũ,
neq; omnes, inquit, linguis loquũtur. In ſingulis enim
hominibus vniuerſa dona diuina eſſe non poſſunt. pro
captu vnuſquiſq; id accipit quod aut deſiderat, aut me-
retur. Sed non huius infirmitatis ſimilis potẽtia trini-
tatis, quæ omniũ munifica gratiarũ eſt. Deniq; poſuit
apoſtolos deus. Hos quos deus poſuit in eccleſia, Chri
ſtus elegit, & apoſtolos ordinauit, & in orbẽ direxit di-
Mar. 16. cens: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate euãgelium
omni creaturæ: & qui crediderit, & baptizatus fuerit,
ſaluus erit. Qui vero non crediderit, damnabitur. Si-
gna autem credentes iſta ſequentur. In nomine meo
dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes
tollent: et ſi mortiferum quid biberint, non eis noce-
bit: ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt.
Ecce doctores poſuit pater, poſuit etiam Chriſtus in ec
cleſiis. Et ſicut pater dat gratiam curationum, ita dat
& filius. Sicut pater dat dona linguarũ, ita largitur & fi
lius. Similiter de ſancto ſpiritu ſupra accepimus quia
I eadem gratiarũ genera largiatur. Datur enim, inquit,
per ſpiritum alii gratia curationũ, alii gratia linguarũ,
alii prophetia. Ergo eadem dat ſpiritus quæ dat pater,
dat etiam filius. Accipiamus nunc expreſſius quod ſu-
perius prælibauimus, quia idẽ quod pater & filius, etiã
ſpiritusſanctus mandet officiũ, eoſdemq; cõſtituat. Di-
Actu. 20. cit enim Paulus: Attẽdite vobis & omni gregi in quo
poſuit vos ſpiritusſanctus epiſcopos regere eccleſiã dei.
Vnitas igitur imperii, vnitas cõſtitutionis, vnitas lar-
gitatis. Nã ſi cõſtitutionem ſepares & poteſtatẽ, quæ
erat cauſa vt quos poſuerat aploſ Chriſtus, poneret deus
pater, poneret et ſpiritusſanctus, niſi forte vt hoies tanq̃
in conſortio poſſeſſionis aut iuris præiudiciũ vereban-
tur: et ideo diuidebatur operatio, deſtruebatur impe-
rium. Hæc inter ipſos homines anguſta ſunt & minu-
ta, qui plerumq; tamẽ etiam ſi operatione nõ congruũt,
congruunt voluntate. Vnde quidã interrogatus quid
amicus eſſet, alter inquit ego. Si ergo homo amicũ ita
definiuit, vt alterũ ſe eſſe diceret, per vnitatẽ videlicet
amoris & gratiæ: quanto magis in patre & filio & ſpi-
ritu ſancto vnitatem maieſtatis æſtimare debemus, cũ

per eãdem operationem ac diuinitatem vel vnitas, vel K
certe id quod amplius eſt, ταυτότης, ſicut græce dicitur,
exprimatur. ταυτὸν enim idẽ ſignificat, eo quod idem
habeat & pater & filius & ſpiritusſanctus, vt idem vel-
le & idem poſſe non ex affectione ſit voluntatis, ſed in
ſubſtantia trinitatis. Hæc eſt apoſtolicæ fidei & deuo-
tionis hæreditas, quam liquet ex ipſorum apoſtolorũ
conſiderare actibus. Paruerunt ergo Paulus & Barna
bas ſancto ſpiritui imperanti. Paruerũt & omnes apo-
ſtoli, ſtatimq; eos quos ſeparari iuſſerat ſpirit⁹, ordina-
uerunt. Separate, inquit, mihi Paulum & Barnabam.
Videtis iubentis imperium, ſpectate merita ſeruien- Actu. 13.
tium. Credidit Paulus: & quia credidit, ſtudia perſecu
toris abiecit, coronam iuſtitiæ reportauit. Credidit ille
qui eccleſias deuaſtabat: ſed conuerſus ad fidem, prædi
cabat in ſpiritu quod ſpirit⁹ imperabat. Vngebat ath-
letam ſuum ſpiritus, & puluere impietatis concuſſo, de
bellatore infidelium in eluctatorẽ variis imperiorũ con
greſſionibus efferebat, atq; ad brauium ſupernæ remu
nerationis in Chriſto Ieſu diuerſis paſſionibus erudie-
bat. Barnabas quoque credidit: & quia credidit, paruit.
Itaq; ſancti ſpirit⁹ electus imperio, quod ei ad omne re-
dundat inſigne meritorũ, non fuit tanto indignus colle
gio. Vna eni gratia fulgebat in iis quos ſpiritus vnus
elegerat. Nec Paulus inferior Petro, quamuis ille eccle
ſiæ fundamentum, & hic ſapiens architectus ſciẽs ve-
ſtigia credẽtium fundare populorum. Nec Paulus in-
quam indignus apoſtolorũ collegio, cum primo quoq;
facile conferendus, & nulli ſecundus. Nam qui ſe impa L
rem neſcit, facit æqualem.

FINIS.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS

epiſcopi, in librum tertium de Spiritu ſancto ad Gratianum

PRAEFATIO.

SVPERIORE libro euidentibus teſti-
moniis ſcripturarum docuimus, apoſtolos
& prophetas: illos ad prophetandũ, hos ad
euangelizandum a ſancto ſpiritu, ſicut a pa
tre & filio deſtinatos. Nũc adiicimus quod omnes iure
mirentur, & dubitare nõ poſſint, quod ſpiritus ſuper Chri
ſtum, & quod ſicut ille ſpiritum miſit, ita & filium dei
ſpiritus miſit. Dicit enim filius dei: Spiritus domini ſu Luc. 4.
per me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperi-
bus miſit me, prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis M
viſum. Quod cum de libro Eſaiæ legeret, ait in Euan-
gelio: Hodie completa eſt hæc ſcriptura in auribus ve-
ſtris. vt de ſe dictũ eſſe ſignaret. Ergo mirari poſſumus
ſi prophetas & apoſtolos ſpiritus miſit, cum Chriſtus
dixerit: Spirit⁹ domini ſuper me. Et bene, ſuper me di-
xit, quia quaſi filius hominis loquebatur. Quaſi filius
enim hominis & vnctus & miſſus eſt ad euãgeliũ præ-
dicandum. Sed ſi non creditur filio, audiant etiam pa-
trem loquẽtem, quia ſpiritus domini ſuper Chriſtum.
Dicit enim Ioanni: Super quẽ videris ſpiritum deſcen
dentem de cælo, & manentem ſuper eum, hic eſt qui ba
ptizat in ſpiritu ſancto. Dixit hoc de⁹ pater Ioãni: Ioã-
nes & audiuit, & vidit, & credidit. Audiuit a deo, vi-
dit in domino, credidit quia ſpiritus erat qui deſcende-
bat de cælo. Non enim columba deſcendit, ſed ſicut co
lumba deſcendit. Sic enim ſcriptũ eſt: Et vidi ſpiritum Ioan. 1.
dei deſcendentẽ de cælo ſicut columbam. Sicut Ioãnes Mar. 1.
vidiſſe ſe dicit, ita ſcripſit & Marcus. Lucas autem ad- Luc. 3.
didit quod corporali ſpecie deſcendit ſpiritusſanctus ſi-

A aut columba, ne incarnationem illam putes fuiſſe, ſed
ſpeciem. Ideo autem ſpeciem prętendit, vt per ſpeciem
crederet qui ſpiritum non videbat, & per ſpeciem decla
raret vniꝰ honoris in imperio, vnius operatiõis in my-
ſterio, vnius muneris in lauacro cum patre & filio ſibi
eſſe cõſortium: niſi forte inualidum credimus vt in eo
baptizetur ſeruulus, in q̃ baptizatus eſt dominus. Pul
chre autem dixit, manentem ſuper eũ: quia ad prophe-
tas quotiens volebat ſpiritus vel inſpirabat, vel verbũ
fiebat, ſemper autem manebat in Chriſto. Nec rurſum
moueat, quod ſuper eum dixit: De filio enim hominis
loquebatur quod ſicut filiꝰ hominis baptizabatur. Nã
ſecundũ diuinitatem non ſuper Chriſtũ eſt ſpiritus, ſed
in Chriſto: quia ſicut ſcriptum eſt, pater in filio, & filius
in patre: ita dei ſpiritus & ſpiritꝰ Chriſti & in patre eſt
& in filio, quia oris eius ſpiritꝰ. Manet enim in deo qui
1.Cor.2. ex deo eſt, ſicut ſcriptum eſt: Nos autem non ſpiritum
huius mũdi accepimus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt. Et
manet in Chriſto, quia a Chriſto accepit: & in Chriſto
Ioan. 16. eſt, quia iterum ſcriptũ eſt: Ille de meo accipiet. Et ali-
Roma. 8. bi: Lex enim ſpiritus vitę in Chriſto Ieſu, liberauit me
B a lege peccati & mortis. Non ergo ſecũdum diuinitatẽ
Chriſti ſuper Chriſtũ eſt, quia non ſuper ſe eſt trinitas,
ſed ſuper omnia. Supra ſe autem non eſt, ſed in ſe eſt.
Quis ergo dubitet quia ꝓphetas & apoſtolos ſpiritus
Luc. 4. miſit, cum dicat dei filius: Spiritꝰ domini ſuper me? Et
Eſa. 48. alibi: Ego ſum primus, et ego in ęternũ, & manus mea
fundauit terrã, & dextera mea ſolidauit cęlum. vocabo
eos, & aſtabũt: ſimul congregabũtur omnes, & audiẽt.
Quis illis hęc nunciauit? Diligens te, feci voluntatem
tuam aduerſus Babylonẽ, vt tollatur ſemẽ Chaldæo-
rum. Ego locutꝰ ſum: & ego vocaui: adduxi eũ, & pro-
ſperũ iter eius feci. Accedite ad me, & audite hæc: Nõ-
ne ab initio locutus ſum? Cum fierent, illic erã: & nunc
dominus miſit me, & ſpiritus eius.

CAPITA TERTII LIBRI DE SPIRITV SANCTO.

Quia ſpiritus ſuper Chriſtum, & ſicut filius ſpiritũ mi
ſit, ita & ſpiritus filium dei miſit. Caput I.
Quia datus eſt ſpiritus ſicut & filius. Cap. II.
C Quia digitus dei lectus eſt ſpiritꝰ, quo ſignificatur vni-
tas diuinitatis, non inæqualitas trinitatis. Ca. III.
Quia ſicut cooperatus eſt patri & filio ſpiritusſanctus
in nube & in mari cum liberaretur populus Iudæo-
rum, ita & cooperatur in myſterio baptiſmatis.
Caput IIII.
Quia ſanctificat pater, ſanctificat filiꝰ, ſanctificat & ſpi
ritusſanctus. Caput V.
Quia eadem ſunt opera manuum, quæ ſunt opera di-
gitorum. Caput VI.
Quia ſicut arguit pater, ita arguit filiꝰ, ita arguit & ſpi
ritus, & quia iudicat ſpiritus. Cap. VII.
Sicut lectum eſt quod verbi gladius ſpiritus ſit, ita le-
ctum eſt quod ſpiritusſancti gladius verbum dei ſit.
Caput VIII.
Quia ſimiliter vt pater & filius, ita etiam ſpiritus con
triſtatus & exaſperatus & tẽtatus a Iudæis legitur.
Caput IX.
Quia deus ſpiritus ſecundum Petri ſententiam in acti-
bus apoſtolorum. Caput X.
Quia deus eſt ſpiritus ſecundũ euangeliũ. Cap. XI.
Quia adoratur ſpiritusſanctꝰ ſicut pater & filius, & cũ
patre & filio adoratur in maieſtate dei. Cap. XII.
Quia deus ſpiritusſanctus eſt ſecũdum apoſtolum, &
quia tẽplum ſumus ſpiritusſancti, ſicut & dei patris,
& domini Ieſu Chriſti. Caput XIII.
Quia non tres dñi, ſed vnus deus. Cap. XIIII
Quia dñs ſpiritusſanctus, ſicut pater & filiꝰ. Ca. XV.
Quia bonꝰ ſpiritus dei, & ſpiritus veritatis, & omnẽ
inſinuat veritatem. Cap. XVI. D
Quia non tres domini, ſed vnus dñs. Cap. XVII.
Quia ſicut pater ſanctus, ita filius ſanctꝰ, ita & ſpiritus
dei ſanctus. Cap. XVIII.
Collectio, quia ſpiritus deus, quoniã & ſine peccato eſt,
peccata donat: & creator eſt, & ſeruimꝰ ei, & adora-
tur. Hæc enim omnia dei ſunt, & quia a morte ſuſ-
citat. Caput XIX.
Quia ſicut pater & filius, ita & ſpiritusſanctus ſuſcitat
mortuos. Cap. XX.
Quia ſpiritus in dei ſede, & vnum regnũ patris & filiĩ
& ſpiritusſancti indiuiſum. Cap. XXI.
Quia dñs ſabaoth etiam ſpiritusſanctus. Ca. XXII.
Quia omnipotens etiã ſpiritus dei. Cap. XXIII.

DIVI AMBROSII EPISCOPI DE SPIRITU SANCTO AD GRATIANUM AUGUSTUM LIBER TERTIUS.

DIVI AMBRO-
SII EPISCOPI DE SPIRI-
tu ſancto ad Gratianum Augu-
ſtum liber tertius.

Quia ſpiritus ſuper Chriſtum, & ſicut filius ſpiritũ
miſit, ita & ſpiritus filium dei miſit. Caput I.

QVIS EST QVI di- E
cit, Miſit me dominꝰ, et ſpi-
ritus eius: niſi qui venit a pa-
tre vt ſaluos faceret peccato-
res? Quem cũ audis, & ſpiri
tus miſit: ne cũ legis quia fi-
lius ſpiritum mittit, inferio-
ris eſſe ſpiritum crederes po-
teſtatis. Ergo & pater filium
miſit, & ſpiritus: ſpiritũ quo-
que et pater miſit, & filius. Pater miſit, quia ſcriptũ eſt: Ioan. 14.
Paracletus autem ille ſpiritusſanctus, quem mittet pa Ioan. 15.
ter in nomine meo. Filiꝰ miſit, qui dixit: Cum venerit
autem paracletus quẽ ego mittam vobis a patre meo
ſpiritum veritatis. Si ergo ſe inuicem filius & ſpiritus
mittunt, ſicut pater mittit: non ſubiectionis iniuria, ſed
communitas poteſtatis eſt.

Quia datus eſt ſpiritus, ſicut & filius. Cap. II.

NEC ſolum miſit pater filium, ſed etiam de-
dit, ſicut ipſe filiꝰ ſe dedit. Lectum eſt enim
nobis: Gratia vobis a deo patre nr̃o, & do- Galat. 1.
mino Ieſu Chriſto, qui ſe dedit pro peccatis
noſtris. Si ſubiectum in eo putãt fuiſſe, quia miſſus eſt: F
gratiæ eſſe negare non poſſunt, quod datus eſt. Datus
eſt autẽ a patre, vt Eſaias dixit: Puer natus eſt nobis, Eſa. 9.
filius datus eſt nobis. Datus eſt autẽ, audeo dicere, &
ab ſpiritu, qui miſſus ab ſpiritu eſt. Cum enim non defi
nitum fuerit a quo datus ſit, oſtendit datum gratia tri-
nitatis. Cũ autem ipſe ſe filius dederit, vtiq; non potuit
ipſe ſibi ſecundũ diuinitatem eſſe ſubiectus. Ergo non
potuit diuinæ ſubiectionis eſſe quod datus eſt. Datus
eſt autem & ſpiritusſanctus, quia lectũ eſt: Rogabo pa Ioan. 14.
trem, & alium paracletũ dabit vobis. Et apoſtolus ait:
Quapropter qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, 1. Theſ. 4
ſed deum, qui dedit ſpiritum ſuũ in nobis. Eſaias quo-
que & ſpiritum datum oſtẽdit & filium. Sic, inquit, di- Eſa. 42.
cit dominꝰ qui fecit cælum, & fixit illud, qui ſolidauit
terram, & quæ in ea ſunt, & dat populo qui eſt ſuper eã
ſpiritum, & ſpiritum calcantibus eam. Et ad filiũ: Ego
dominus deus vocaui te in æquitate, & tenebo manũ
tuam, et confortabo te, et dedi te in teſtamentũ generis
mei in lucem gentium, aperire oculos cęcorum, educe-
re de vinculis alligatos. Cũ ergo & filius miſſus et da-
tus ſit, ſpiritus quoq; miſſus et datus ſit, habent vtique

G vnitatem diuinitatis, qui habet operis vnitatem. Vn
de etiam & digitus dei appellatus eſt ſpiritus, eo quod
ſit patri & filio & ſpiritui ſancto indiuidua inſeparabiliſ
que communio. Nam ſicut filium dei ſcriptura dexteram
Exo. 15. dei dixit, ſicut lectum eſt: Dextera tua domine glorifi=
cata eſt in virtute, dextera manus tua domine confre=
git inimicos: ita ſpirituſſanctus appellatus eſt digitus
Luc. 11. dei, ſicut ipſe domin⁹ dixit: Quod ſi in digito dei eiicio
dæmonia. Hunc enim digitum in alio libro euangelii
eodem loco dei ſpiritum nominauit. Sic enim habes:
Matt. 12. Quod ſi in ſpiritu dei eiicio dęmonia. Quid igitur ex=
preſſius ad ſignificandam diuinitatis vel operationis di
ci potuit vnitatem, quę ſecundū diuinitatem eſt patris
vel filii vel ſpirituſſancti, q̄ vt intelligamus multo ma
gis q̄ corpus hoc noſtrum æternæ plenitudinem diui=
nitatis ſcindi videri, ſi quis vnitatē ſubſtantiæ ſeparet,
multiplicet poteſtates, cum vna ſit eiuſdem diuinita=
tis æternitas? Plerunq; enim ex noſtris ſermonibus ea
quæ ſupra nos ſunt, conuenit æſtimari. Et quia illa vi=
dere non poſſumus: ex iis quæ videre poſſumus, colli=
gamus. Inuiſibilia enim eius a creatura mundi per ea
Roma. 1. quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Et ſubdidit: Sē
piterna quoq; virtus eius & diuinitas. Quoniā aliud de
filio, aliud de ſpirituſancto dictum vide: vt quemadmo
dum ſempiterna virtus patris dicitur filius, ita etiam
ſpiritus qui diuinus eſt, ſempiterna diuinitas eſſe cre=
datur. Nam & filius quia ſemper viuit, vita ſempiter=
H na eſt. Hic ergo digitus dei & ſempiternus eſt, & diui=
nus. Quid enim dei proprium quod nō ſempiternum
2. Cor. 3. ſit & diuinū? Hoc digito, ſicut legimus, tabulas illas la
pideas inſcripſit quas Moyſes accepit. Non enim car=
nali digito deus harum literarum quas legimus apices
& elemēta formauit, ſed ſpiritu ſuo dedit legē. Et ideo
Apoſtolus dixit: Lex enim ſpiritalis eſt, quę vtiq; non
atramento inſcripta eſt, ſed ſpiritu dei viui, non in ta=
bulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Nam ſi
apoſtoli epiſtola ſcribitur in ſpiritu, quid obſtat quo mi
nus etiam legem dei non atramento ſed ſpiritu dei de=
ſcriptam credere debeamus, quę vtiq; cordis noſtri mē
tiſq; ſecreta non maculat, ſed illuminat? Scripta eſt au=
tem in tabulis lapideis, quia in typo ſcripta eſt. Sed ta=
bulæ fractæ primo ſunt & abiectę de Moyſi manibus,
quia Iudæi a propheticis operibus exciderunt. Et bene
tabulæ fractę ſunt, nō ſcriptura deleta. Et tu vide ne frā
gatur tabula tua, ne mens tua & animus tuus diuida=
I tur. Nunquid diuiſus eſt Chriſtus? Non diuiſus eſt, ſed
vnū eſt cū patre, & nemo te ab eo ſeparet. Si fides defi=
ciat, tabula cordis tui frangitur. Comminuitur animi fir=
mitudo, ſi vnitatem diuinitatis in trinitate non credas.
Scripta eſt et fides tua, ſcripta eſt et culpa tua, ſicut Hie
Hiere. 17. remias dixit: Scripta eſt Iuda culpa tua graphio ferreo
& vngue adamātino. Et ſcripta eſt, inquit, in pectore &
in corde tuo. Ibi igitur culpa eſt vbi gratia. Sed culpa
graphio ſcribitur, gratia ſpiritu deſignatur. Hoc digi=
Ioan. 8. to myſtice etiam domin⁹ Ieſus inclinato capite ſcribe=
bat in terra, cum a Iudæis adultera eſſet oblata, ſignifi
cans per figurā, quādo de peccatis alterius iudicamus,
noſtri nos debere meminiſſe peccati. At ne rurſus, qa
legem deus ſpiritu ſancto ſcripſit, inferius aliquid tanq̄
de miniſterio ſpiritus crederem⁹, vel ex corporis noſtri
ęſtimatione quandam portionem exiguam dei ſpiritū
putaremus, ait alibi apoſtolus non ſe humanæ ſcien=
tiæ verbis loqui, ſed doctis ſpiritus, & ſpiritalibus ſpiri
tualia comparare: animalem autem non percipere quæ
ſunt ſpiritus dei. Sciebat enim quod is qui diuina carna
libus compararet, inter animalia eſſet, non inter ſpiritas
les homines comparandus. ſtultitia, inquit, illi eſt. Et
ideo quia ſciebat has futuras eſſe animalium homini
quæſtiones, præſagus futuri ait: Quis enim cognouit
ſenſum domini, qui inſtruat eum? Nos autem ſenſum
Chriſti habemus.

Quia digitus dei lectus eſt ſpiritus, quo ſignificatur K
vnitas diuinitatis, non inæqualitas trinitatis. Ca. III.

SED ſi quis adhuc carnalibus inhęret ambi
guis, & corporalibus vacillat exemplis, con
ſideret quia non poteſt bene ſentire de filio,
qui poteſt male ſētire de ſpiritu. Nā ſi ideo
portionem quandā exiguam putant eſſe ſpiritum dei,
quia digitus dei dicitur: idem vtiq; & portionem exi=
guam dicāt eſſe in filio dei, quia dextera dei dicitur, ſed
filius & dextera & virtus dicitur. Itaq; ſi verba noſtra
pēdamus, nulla poteſt ſine virtute eſſe perfectio: et ideo
caueant ne putent, quod nefas dictu eſt, ſemiperfectum
in ſua ſubſtātia patrem perfectionē accipere per filium,
& deſinant coæternū filiū patri negare. Quando enim
non fuit dei virtus? Quod ſi aliquando putant nō fuiſ=
ſe dei virtutem, aliquando plenitudinē in deo patre ne=
gabunt fuiſſe, cui putent aliquando defuiſſe virtutem.
Sed hæc, vt dixi, ſcripta ſunt vt ad vnitatē diuinitatis
iſta referamus, & credamus qđ Apoſtolus dixit: Quia Col. 2.
plenitudo diuinitatis corporaliter habitat in Chriſto,
& habitat in patre, & habitat in ſpiritu ſancto.

Quia ſicut cooperat⁹ eſt patri & filio ſpirituſſanctus
in nube & mari cum liberaretur populus Iudæorū, ita
cooperatur in myſterio baptiſmatis. Cap. IIII. L

ET quod ſicut vnitas diuinitatis, ita vnitas
operationis ſit. Quod etiā ex cātico Moyſi
colligi poteſt. Ipſe enim cū per maria tradu
xiſſet populum Iudæorū, & dei patris ope=
rationem, & filii eſt cōfeſſus, & ſpiritus, dicens: Dexte= Exo. 15.
ra manus tua domine glorificata eſt in virtute, dexte=
ra manus tua cōfregit inimicos. Habes quia & filiū ſit
confeſſus & patrē, cuius eſt dextera. Et infra ait, ne ſan
ctum ſpiritum præteriret: Et per ſpiritū iracundiæ tuæ
diuiſa eſt aqua. Quo ſignificat vnitas diuinitatis, non
inæqualitas trinitatis. Vides igitur quia ſpirituſſan=
ctus cooperatus patri & filio ſit, & tanq̄ cōgelaſcētibus
fluctibus in medio mari, aquarū quidam murus inſur=
geret ad tranſitū Iudæorum, & rurſus Ęgyptiorū po=
pulum per ſpiritum refuſus obrueret. Inde & columnā
nubis pleriq; pręceſſiſſe in die populo Iudæorum, & co
lumnam ignis in nocte arbitrantur, quo protegeret ple
bem ſuam gratia ſpiritalis. Hanc autem operationem
dei, quam totus orbis iure miratur, ſine ſancti ſpiritus M
opere non fuiſſe etiam Apoſtolus declarauit, dicens in
figura illa præceſſiſſe ſpiritalis myſterii veritatem. ſic
enim habes: Quoniam patres noſtri omnes ſub nube 1. Cor. 10
fuerunt, & omnes mare tranſierūt, & omnes in Moy=
ſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem
eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundē po
tum ſpiritalem biberūt. Nam quēadmodum typus ſa=
cramēti potuit eſſe ſine operatione ſpirituſſancti, cuius
veritas omnis in ſpiritu eſt? Quod & Apoſtolus do=
cuit dicens: Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iu= 1. Corin. 6
ſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, &
in ſpiritu dei noſtri. Vides igitur quia & pater opera=
tur in filio, & filius operatur in ſpiritu? Et ideo ſecundū
ſeriem ſcripturarum noli dubitare in figura fuiſſe quod
in veritate eſſe ipſa etiā veritas declarauit. Quis enim
operationē eius abnuat in baptiſmo, in quo operatio=
nem eius ſentimus & gratiam?

Quia ſanctificat pater, ſanctificat filius, ſanctificat
ſpiritus ſanctus. Caput V.

NAM ſicut ſanctificat pater, ita ſanctificat fi=
lius, ſanctificat & ſpiritus. Sanctificat pater
ſecundum quod ſcriptū eſt: Deus pacis ſan= 1. Theſ. 5.
ctificet vos, vt integer ſpiritus veſter & ani=

A ma & corpus ſine querela in die dñi noſtri Ieſu Chriſti
Ioan. 17. ſeruetur. Et alibi filius dicit: Pater ſanctifica eos in ve-
1. Cor. 1. ritate. De filio autem idẽ Apoſtolus dicit: Qui factus
eſt nobis ſapiẽtia a deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & re-
demptio. Vides quia fact⁹ eſt ſanctificatio? Sed factus
eſt nobis, non vt ille mutaret qđ erat, ſed vt nos ſanctifi
caret in carne. Spiritum quoq; ſanctũ ſanctificare Apo-
2. Theſ. 2 ſtolus docet. Sic eni dicit: Gratias agere debemus deo
ſemper pro vobis fratres dilectiſſimi a deo, quia elegit
nos deus primitias in ſalutẽ, in ſanctificatione ſpiritus
& fide veritatis. Ergo ſanctificat pater, ſãctificat filius,
ſanctificat ſpiritus: ſed vna ſanctificatio, quia vnum eſt
baptiſma, & vna eſt gratia ſacramenti.

Quia eadem ſunt opera manuum, quæ ſunt opera
digitorum. Caput VI.

HOC EST eadẽ opera filii, quæ ſpiritus dei.
Sed quid mirum ſi ſanctificat ſingulos ipſe
ſanctificatione non indigẽs, ſed redundans,
quando tantã (vt dixi) maieſtatẽ eius acce
pimus, vt tãq̃ digitus a corpore, ita a deo patre inſepa-
rabilis videatur ſpiritus ſanctus? Quod ſi quis ad dimi
nutionem nõ ad vnitatem poteſtatis putat eſſe referen
dum, is profecto in eam amentiã cadet, vt tãq̃ in vnam
velut corporis formam patrẽ & filium & ſpiritũ ſanctũ
B videatur tres fingere, & tanq̃ diſtinctiones quaſdam fi-
gurare membrorũ. Sed accipiat, vt ſępius dixi, non in-
ęqualitatem, ſed vnitatem poteſtatis hac teſtificatione
ſignari, quandoquidem quæ opera dei ſunt, eadem ſint
opera manuum: eadem etiam legimus opera eſſe di-
Pſal. 18. gitorum. Scriptum eſt enim: Celi enarrant gloriã dei,
& opera manuũ eius annunciat firmamentũ. Et alibi:
Pſal. 101. Initio terrã tu fundaſti domine, & opera manuũ tuarũ
ſunt cæli. Eadem igitur ſunt opera manuum, quę ſunt
opera dei. Non ergo aliqua pro membrorũ corporaliũ
qualitate diſcretio opationis, ſed vnitas poteſtatis eſt.
Quæ autẽ opera ſunt manuũ, eadem opera digitorũ,
Pſal. 8. quia aeque ſcriptum eſt: Quoniam videbo cælos tuos
opera digitorum tuorũ, lunam & ſtellas, quę tu funda-
ſti. Quid hic igitur digiti minus q̃ manus feciſſe ꝓdun
tur, cũ idem fecerint digiti quod manus? Sicut ſcriptũ
Pſal. 91. eſt: Quoniã delectaſti me domine in factura tua, & in
operibus manuum tuarũ delectabor. Et tamẽ quia ma
num legimus filium, ſcriptum eſt enim: Nõne manus
mea fecit hæc omnia? et alibi: Poſui manũ meam ſub
tegumẽto petræ, (quod ad incarnationis myſteriũ ſpe-
ctat, quia integumentum corporis virtus dei ſempiter
na ſuſcepit) vtiq; liquet manus & de filio dei & ſpiritu
ſancto ſcripturã locutam. Et rurſus quia digitũ dei ſpiritũ
C legimus, ideo appellatos digitos æſtimam⁹, vt filiũ &
ſpiritum deſignaret. Deniq; vt filii & ſpirit⁹ ſanctifica-
Iob. 10. tionem ſe habere memoraret, ait quidam ſanctus: Ma
nus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me.

Quia ſicut arguit pater, ita arguit filius, ita arguit &
ſpiritus, & quia iudicat ſpiritus. Cap. VII.

CVR enim verborum ſimilitudinem recuſa
mus, vbi vnitatem poteſtatis aſſerim⁹, cum
eouſq; vnitas poteſtatis eſt, vt & arguat ſpi-
ritus, ſicut arguit pater, & arguit fili⁹? Sicut
Pſal. 6. enim ſcriptũ eſt: Domine ne in ira tua arguas me, neq;
in furore tuo corripias me: deinde in .xlix. pſal. ſicut di-
cit dominus: Arguam te, & ſtatuam ante faciẽ tuã pec
cata tua: ita etiam de ſpiritu ſancto filius dixit: Cum au
tem abiero, mittam paracletũ ad vos, & ille veniens ar
guet mũdũ de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. Sed
quo nos perfidorum hominũ deducit amentia, vt quæ
ſunt quaſi de ambiguo quod ſpiritus ſanctus arguat, vi
deamur aſtruere, cũ iudices ipſi nõ queant niſi per ſpiri-
tum iudicare? Deniq; nobile illud Salomonis iudiciũ, 3. Reg. 3.
quod inter dubia certantiũ, cum vna oppreſſo paruulo
quem ipſa ſuſceperat, vẽdicare ſibi vellet alienum, alte-
ra proprium filium defenſaret, & fraudem in ipſis cogi
tationibus occultis, & pietatẽ in maternis viſcerib⁹ de-
prehẽdit, vtiq; per ſpiritus ſancti munus emicuit. Neq;
enim latentem conſcientiam fœminarũ alia aliqua ni-
ſi ſpiritus ſancti machæra penetraſſet, de qua ait domi-
nus: Non veni pacẽ mittere, ſed machæram. quia non Matt. 10.
ferro ſed ſpiritu mens interna penetratur. Penetrabilis
eſt enim ſpiritus intelligẽtiæ, ſpirit⁹ vnicus, multiplex,
ſubtilis, mobilis. Et infra: Omnia proſpiciens. Vides
propheta quid dicat, quia omnia proſpicit. Et ideo etiã
Salomon proſpexit, vt machęram illam iuberet affer-
ri, qua ſimulato quod diuidere vellet infantem, cõſide-
rauit quod vera mater plus conſuleret filio q̃ ſolatio, &
gratiã iuri, non gratiæ iura præferret. At vero illa quę
matris ſimularat affectum, vincẽdi ſtudio cæca paruũ
duceret eius exitium, in quo neſciret pietatis diſpẽdiũ.
Itaque vir ille ſpiritalis, vt diiudicaret omnia, (ſpirita-
lis enim diiudicat omnia) naturam in affectibus quęſi-
uit, quia latebat in vocib⁹: & pietatem interrogauit, vt
proderet veritatem. Vicit itaq; mater charitatis affe-
ctu, quæ fructus eſt ſpiritus. Diiudicauit in propheta,
quia per ſpiritũ datur ſermo ſapiẽtiæ. Quomodo ergo B
negatur quod arguere poſſit ſpiritus ſanctus mundum
de iudicio, qui iudicii tollit ambiguũ, largitur euẽtum?
Daniel quoq; niſi accepiſſet dei ſpiritum, nũq̃ potuiſſet
deprehendere adulteriũ libidinis, mendacium fraudis.
Nam cum Suſanna preſbyterorũ coniurationibus ap
petita, inflexam populi mentẽ videret contemplatione
ſeniorum, & omnibus deſtituta ſubſidiis, ſola inter ho-
ſtes pudicitiæ ſuæ cõſcientia deum arbitrũ precaretur:
Exaudiuit, inquit, domin⁹ vocem eius cũ duceretur vt Daniel. 13.
periret, & excitauit dominus ſpiritũ ſanctũ pueri adole
ſcentis cui nomen Daniel. Itaq; ſecundum accepti ſpi-
ritus gratiam, vacillantia perfidorũ teſtimonia depre-
hendit. Deniq; non alia niſi diuinæ fuit operatio pote-
ſtatis, vt eos vox ſua proderet, quorũ latebat affectus.
Percipite igitur ſpiritus ſancti ſacrum & cæleſte mira-
culum. Illa quæ maluit ſibi caſta eſſe q̃ populo, illa quæ
maluit innocentiæ ſubire periculũ q̃ pudoris, quæ cum
accuſaretur, tacebat: cum damnaretur, ſilebat: cõſcientiæ
ſuæ contenta iudicio, quæ reuerentiã pudoris etiam in
periculis reſeruabat, ne extorſiſſe petulantiam videren
tur, qui extorquere nõ poterãt caſtitatem: vbi dominũ
inuocauit, ſpiritum meruit, qui latentẽ preſbyterorum F
conſcientiam reuelauit. Diſcat pudicæ calumniã non
timere. Nanq; caſtimoniam vitæ prætulit, nec vitę diſ
pendium pertulit, & gloriam retulit caſtitatis. Sic &
Abrahã iuſſus adire peregrinã terrã, nec vxoris pericu
lo pudicitiæ, nec mortis propoſitæ terrore auocatus, &
vitam ſuam, & caſtimoniã ſeruauit vxoris. Nullũ itaq;
deo crediſſe pœnituit, & caſtitas deuotionem cumu-
lauit in Sarra, & deuotio caſtitatẽ. Ac ne quis forte æ-
ſtimet quia dicẽdo ſcriptura: Excitauit deus ſpiritũ ſan
ctum pueri adoleſcentis, ſpiritũ in eo putet fuiſſe homi
nis, non ſpiritũ ſanctũ: legat in poſteriorib⁹, & inueniet
quia ſpiritum ſanctũ accepit Daniel, & ideo propheta-
uit. Deniq; & rex eũ prętulit, quia habebat gratiam ſpi
ritalem. Sic enim dicit: Tu autẽ Daniel potes, quia ſpi
ritus ſanct⁹ dei in te eſt. Et infra ſcriptura dicit: Et fuit
Daniel prępoſitus illius, quoniã ſpiritus erat ſuperans
in eo. Sed etiam Moyſi ſpirit⁹ iudicaturis diuiſus eſt.
Sed quid de cæteris loquamur? Ipſum dominũ Ieſum
in ſpiritu non ſolum iudicare accepimus, ſed etiam vin
dicare. Neq; enim vindicaret in Antichriſtum niſi an-
te de eius meritis iudicaret: quem, ſicut legimus, domi 2. Theſſ. 2
nus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui.

Sicut lectũ eſt quod verbi gladius ſpiritus ſit, ita le-

G ſtum eſt q̄d ſpũs ſancti gladi⁹ verbũ dei ſit. Cap. VIII.

SED hic non acquiſita gratia eſt, ſed indiui-
dua manet vnitas, quia neq; Chriſtus ſine
ſpiritu, neq; ſpiritus poteſt eſſe ſine Chriſto.
Non enim poteſt diuinæ naturę vnitas ſe-
parari. Et quod in medium interuenit exēplum quod
dominus Ieſus interficit ſpiritu oris ſui, gladius quidā
verbi ſpiritus intelligitur. Deniq; in euāgelio dicit ipſe
dominus Ieſus: Nō veni pacem mittere, ſed gladium.
Venit enim vt ſpiritum daret: ideo de ore eius gladi⁹
bis acutus, vtique gratia ſpiritalis. Spiritus ergo verbi
gladius eſt. Et vt ſcias inæqualitatem nō eſſe, ſed vni-
tatem naturæ: verbum quoq; gladi⁹ eſt ſpiritus ſancti.
Ephe. 6. Scriptum eſt enim: Accipientes ſcutū fidei, in quo poſ
ſitis omnia tela maligni ignita extinguere, & galeā ſa-
lutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbū dei.
Cum igitur verbi gladius ſpiritus ſanct⁹ ſit, & ſpiritus
ſancti gladius verbum dei ſit, vtiq; vnitas eſt potentiæ.
Quam vnitatē licet aliis ſcripturarū locis conſiderare.

Quia ſimiliter vt pater & filius, ita etiam ſpiritus &
contriſtatus, & exaſperatus, & tentatus a Iudæis le-
gitur. Caput IX.

NAM cum dicat Ezechiel ad populum Iu-
H dæorum: Et cōtriſtatis me in omnibus his
dicit dominus: Paulus nouo populo in epi
Ephe. 4. ſtola ſua dicit: Nolite contriſtare ſpiritū ſan
ctum dei, in quo ſignati eſtis. Rurſus cum Eſaias dicat
de ipſis Iudæis: Ipſi autem non crediderunt, ſed exacer
bauerunt ſpiritū. Dauid autem de deo dicit: Et exacer-
bauerunt altiſſimū in ſiccitate, & tentauerunt deum in
cordibus ſuis. Accipite etiam quia cū alibi dixerit ſcri-
ptura tentatum ſpiritum, tentatū etiam deū, tandē di-
cat & Chriſtum eſſe tentatum. Habes enim ad Corin
1. Cor. 10 thios apoſtolum: Neq; tētemus Chriſtū, ſicut quidam
eorū tentauerunt, & a ſerpentibus perierunt. Iuſta vin
dicta, vt aduerſarii venena ſentirent, qui nō venerabau-
tur autorem. Et bene dominus æreo ſerpēte ſuſpenſo
iuſſit curari vulnera ſauciorū. Imago enī crucis, æreus
ſerpens eſt: quoniam etſi in carne ſua ſuſpēſus eſt Chri
ſtus, tamen & ipſe crucifixus eſt mundo, & ipſi crucifi-
Galat. 6. xus eſt mundus. Mihi enim mundus crucifixus eſt, &
ego mundo. Crucifixus eſt ergo in ſuis mundus illece-
bris, & ideo non verus ſed æreus ſuſpenſus eſt ſerpens,
quia in veritate quidē corporis, ſed ſine veritate peccati
I ſuſcepit dominus ſpeciem peccatoris, vt per lubricum
infirmitatis humanæ, ſimulādo ſerpentē, depoſitis car
nis exuuiis, veri deſtrueret ſerpentis aſtutiam. Per cru
cem itaq; domini quæ in tentationis vltione ſubuenit,
offenſam in perfidis trinitatis agnoſco, qui medicinam
trinitatis accipio. Ergo cū habeas in libro Moyſi quia
dominus tentatus ſerpentes immiſerit populo Iudęo-
rum, neceſſe eſt aut vnitatē in maieſtate diuina fatea-
ris patris & filii & ſpiritus ſancti: aut certe cū ſpiritū di-
cat apoſtolica ſcriptura tentatū, domini nomine ſpiri-
tum vtiq; deſignauit. Tentatū autem ſpiritū ſanctum
ad Hebræos ſcribēs Apoſtolus dicit. Sic enim habes:
Heb. 3. Quia hæc dicit ſpiritus ſanctus: Hodie ſi vocē eius au-
dieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in irritatio-
ne ſecundum diē tentationis in deſerto, vbi tentauerūt
me patres veſtri, probauerunt & viderunt opera mea.
Quadraginta annis proximus fui generationi huic &
dixi, ſemper iſti errāt, & iſti nō cognouerūt vias meas,
ſicut iuraui in ira mea ſi introibunt in requiē meam. Er
go ſecundū Apoſtolum tentatus eſt ſpiritus, ſic & ipſe
tētatus eſt, & ipſe vtiq; in terrā repromiſſionis Iudæo-
rum populū dirigebat, ſicut ſcriptū eſt: Quia adduxit
eos per abyſſum ſicut in æqui per deſertum, & non la-
borauerunt, & ſicut pecora per campū, deſcēdit ſpiritus
a domino, & direxit eos. Et ipſe vtiq; ſerenam cæleſtis K
alimoniæ pluuiam miniſtrabat, ipſe quotidianā meſ-
ſem quam terra nō parturierat, agricola nō ſeuerat, im-
bre fertili fœcūdabat. Nūc ſpectemus ſingula. Requiē
Iudæis promiſerat deus. eam requiem ſpiritus ſuā di-
cit. Tentatum ſe a perfidis deus pater memorat, & tē-
tatum ab iiſdē ſe dicit & ſpiritus, quia vna tentatio eſt
qua tentata eſt a ſacrilegis vna diuinitas trinitatis. Cō
demnat deus populum Iudæorū, vt in terram fluētem
lac & mel, hoc eſt reſurrectionis requiem peruenire nō
poſſit. eadem ſentētia condemnat & ſpiritus dicens: Si
introibūt in requiem meam. Vnius ergo ſententia vo
luntatis, vnius excellētia poteſtatis eſt. Fortaſſe tamē
aliquis diceret hoc exemplū nō poſſe ad proprietatem
ſancti ſpiritus deriuari, niſi alio loco etiam Petrus apo-
ſtolus nos docuiſſet peccatis noſtris etiam ſpiritū poſ-
ſe tētari. Sic enim habes ad Ananiæ coniugem dictū: Act. 5.
Quid vtiq; conuenit vobis tentare ſpiritū domini? Et-
enim domini ſpiritus ipſe eſt dei ſpirit⁹, quia vnus ſan-
ctus eſt ſpiritus, vt etiam Paulus apoſtolus docuit di-
cens: Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi ta- Roma. 8.
men ſpiritus dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiri-
tum Chriſti non habet, hic nō eſt eius. præmiſit ſpiritū
dei, & ſtatim ſubdidit eūdem eſſe ſpiritum Chriſti. Et
cum dixiſſet de ſpiritu, vt intelligeremus quia vbi ſpiri
tus ſanctus, ibi Chriſt⁹ eſt, addidit: Si autem Chriſtus
in vobis. Deinde quomodo hic intelligimus quia vbi
ſpiritus, ibi Chriſtus: ita etiam alibi oſtendit quia vbi L
Chriſtus, ibi etiam ſpiritus ſanctus ſit. Nam cum dixiſ
ſet: Nunquid experimētum eius quæritis, qui in me lo 2. Cor. 13.
quitur Chriſtus? Alibi ait: Puto enim quod & ego ſpi 1. Corin. 7.
ritū dei habeo. Inſeparabilis ergo vnitas, quia vbi aut
pater aut Chriſtus aut ſpiritus ſcriptura teſtificante ſi-
gnatur, ibi omnis plenitudo eſt trinitatis.

Quia deus ſpiritus ſecundum Petri ſententiam in
actibus apoſtolorum. Caput X.

SED & ipſe Petrus in eo quod propoſuimus
exemplo premiſit ſpiritū ſanctum, et poſtea
dixit ſpiritū domini. Sic enim habes: Ana- Act. 5.
nia, cur impleuit Satanas cor tuum ad mē-
tiēdum ſpiritui ſancto, vt fraudē faceres de precio agri?
Nonne manēs tibi manebat: & venditū in tua erat po
teſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hoc ſcelus? Nō es
hominibus mētitus, ſed deo. Subter ad eius vxorē ait:
Quid vtiq; conuenit vobis tētare ſpiritū domini? Pri-
mum intelligimus quia ſpiritum ſanctū, ſpiritū domi-
ni dixit. Deinde cū præmiſerit ſpiritū, & addiderit, non
es hominib⁹ mētitus, ſed deo: neceſſe eſt in ſpiritu ſan- M
cto vt vnitatem diuinitatis eſſe intelligas: quoniam
cū ſpiritus tētatur, deus fallitur. Aut ſi vnitatē diuini-
tatis conaris excludere ſecundum ſcripturæ verba, ipſe
vtiq; ſpiritū domini credis. Si enim & de ſpiritu expreſ
ſum intelligimus & de patre, in deo vtiq; & de patre &
ſpiritu ſancto veritatis & ſcientię aduertimus vnitatē,
quia ſimiliter a ſancto ſpiritu ſicut a deo patre menda-
cium deprehenditur. Quod ſi vtrunq; de ſpiritu accipi-
mus, cur quod legis, perfide negare conaris? Aut igi-
tur vnitatem diuinitatis patris & filii & ſpiritus ſancti,
aut diuinitatem ſancti ſpiritus in patre & filio confite-
re. Vtrum dixeris in deo, vtrūq; dixiſti, quia & vnitas
diuinitatem aſtruit, & diuinitas vnitatem.

Quia deus ſpiritus eſt ſecundū euangeliū. Ca. XI.

NEC ſolum hoc loco euidenter ſancti ſpiritus
θεότητα, hoc eſt, diuinitatē ſcriptura teſta-
tur, ſed etiam ipſe dominus dixit in euange
lio: Quoniam deus ſpiritus eſt. Quem loci
ita expreſſe Arriani teſtificamini eſſe de ſpiritu, vt cū

A de veſtris codicibus auferatis: atque vtinam de veſtris
& non etiā de eccleſiæ codicibus tolleretis. Eo enim tē
pore quo impiæ infidelitatis Auxentius Mediolanē=
ſem eccleſiam armis exercituq; occupauerat, vel a Va
lente atq; Vrſatio nutantibus ſacerdotibus ſuis incur=
ſabatur eccleſia Sirmiēſis, falſum hoc & ſacrilegum ſi=
mulacrum tamen in eccleſiaſticis codicibus deprehen=
ſum eſt. Et fortaſſe hoc etiā in oriente feciſtis. & literas
quidem potuiſtis abolere, ſed fidē nō potuiſtis auferre.
Plus vos illa litura prodebat, plus vos illa litura dāna
bat. Neq; enim vos poteratis oblinire veritatē, ſed illa
litura de libro vitę nomina veſtra delebat. Cur aufere=
batur quoniā deus ſpiritus eſt, ſi nō pertinebat ad ſpiri=
tum? Si eni de deo patre vultis expreſſum, ergo & deū
patrē negatis, qui putatis eſſe delendū? Vtrū vultis eli
gite, in vtroq; vos laqueus veſtrę impietatis aſtringit,
ſi gentiles vos eſſe fateamini vel patrē deū negādo vel
ſpiritū. Tenetur igitur veſtra confeſſio, qua deleſtis o=
raculum, dū formidatis exemplū. Deleſtis quidē in pe
ctoribus animiſq; veſtris. Cæterū diuinum nō deletur
oraculū, nō deletur ſpiritusſanct⁹, ſed auerſatur impias
mentes. nō deletur gratia, ſed iniquitas: quia ſcriptum
Eſa. 45. eſt: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniqtates tuas. Deniq;
Exo. 32. Moyſes ꝓ populo petens, Dele, inquit, me de libro tuo
ſi nō parces huic populo. Nec tamē deletus eſt, quia nō
B habebat iniquitatē, ſed gratiā ꝓfluebat. Veſtra igitur
eſtis cōfeſſione cōuicti: quod ſapienter factū nō poſſum
dicere, ſed aſtute. Aſtute eni cognouiſtis loci iſti⁹ vos
atteſtatione cōuinci, nec argumēta veſtra aduerſus id
poſſe teſtimoniū cōuenire. Quo enim poſſit alio intel=
lectus loci iſtius deriuari, cū ſeries lectionis tota de ſpiri
tu ſit? Nicodemus quærit de regeneratione, reſpondet
Ioan. 3. dñs: Amē amē dico tibi, niſi quis renatus fuerit per a=
quam & ſpiritū, non poteſt introire in regnū dei. Et vt
oſtēderet aliā generationē ſecundū carnē eſſe, aliam ſe=
cūdū ſpiritū, addidit: Quod natū eſt de carne, caro eſt:
quia de carne natū eſt. Et quod natū eſt de ſpiritu, ſpiri=
tus eſt: quia deus ſpirit⁹ eſt. Proſequere ergo totā ſeriē
lectionis, inuenies quod dñs impietatē veſtrā plenitu=
dine aſſertionis excluſerit. Noli mirari quia dixi,
Oportet vos naſci denuo. Spirit⁹ vbi vult, ſpirat, & vo
cem ei⁹ audis, ſed neſcis vnde veniat, aut q̄ vadat. ſic eſt
omnis qui natus eſt de ſpiritu. Quis eſt qui naſcitur de
ſpiritu, & qui efficitur ſpirit⁹, niſi qui renouatur ſpiritu
mētis ſuæ? Hic eſt vtiq; qui per aquā regeneratur & ſpi
ritū ſanctū, quoniā per lauacrū regenerationis & reno=
uationis ſpūſſancti, ſpem vitæ capimus æternę. Et ali=
Actu. 11. bi Petrus aplus ait: Vos autē ſpiritu ſancto baptizabi
C mini. Quis eſt autē qui baptizat̄ ſpiritu ſancto, niſi qui
renaſcitur per aquā & ſpiritū ſanctū? Ergo de ſancto ſpi
Ioan. 3. ritu dñs dixit: Amen amē dico tibi, niſi qs renatus fue
rit per aquā & ſpiritū, non poteſt introire in regnū dei.
Et ideo de ipſo naſci nos in poſterioribus definiuit, per
quē renaſci nos in ſuperioribus eſt locutus. Hac dñica
ſententia & ſcripto nitor, nō argumento. Quæro tamē
cur ſi nō dubitatur per ſpiritū ſanctū nos renaſci, dubite
tur de ſpiritu ſancto nos naſci, cū ipſe dñs Ieſus de ſpiri=
tu ſancto & natus ſit & renatus? Quē ſi natū de ſpiritu
ſancto confitemini, quia nō poteſtis negare, renatū au
tem negatis: magna inſipiētia, vt qđ ſingulare dei, con=
fiteamini: quod cōmune eſt hoim, denegetis. Et ideo
bene vobis dicitur qđ Iudæis dictū eſt: Si terrena vobis
dixi, & nō credit(: quō ſi dixero vobis cęleſtia, credetis?
Sed tamē vtrunq; locū ita ſcriptū inuenimus in græco,
vt nō per ſpiritū dixerit, ſed de ſpiritu. Deniq; ſic habet:
ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ
πνεύματος, hoc eſt, de aqua et ſpiritu. Ergo cū dubita=
ri non debeat de ſancto ſcriptum eſſe ſpiritu, quod natū
eſt de ſpiritu: nō eſt dubiū quia deus et ſanctus ſpiritus,
ſecundū quod ſcriptū eſt, quia deus ſpirit⁹. Alibi quoq;
vt hoc de ſancto ſpiritu ſcripſiſſe ſeidē euangeliſta refe=
raret, per aquā, inquit, & ſpiritū venit Chriſtus Ieſus. D
Non ſolū in aquā, ſed per aquā & ſanguinē, & ſpiritus
teſtimoniū: quoniā ſpiritus eſt veritatis: quia tres ſunt 1. Ioan. 5.
teſtes, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres vnum ſunt in
Chriſto Ieſu. Audi quomodo teſtis ſpiritus mentē re=
nouat, aqua proficit ad lauacrū, ſanguis ſpectat ad pre=
cium. Spiritus enim nos per adoptionē filios dei fecit,
ſacri fontis vnda nos abluit, ſanguis domini nos rede=
mit. Alterū igitur inuiſibile, alterū viſibile teſtimoniū
ſacramēto conſequimur ſpiritali, quia ſpiritus teſtimo=
nium reddit ſpiritui noſtro. Etſi in vtroq; plenitudo ſit
ſacramēti, diſtinctio tamē muneris eſt. Ergo vbi diſtin
ctio muneris, non eſt vtiq; teſtificationis æqualitas.

Quia adoratur ſpiritusſanctus ſicut pater & fili⁹, &
cum patre & filio adorat̄ in maieſtate dei. Cap. XII.

SED fortaſſe referatur quia in poſterioribus
iſtius libri iterū dñs deum ſpiritum dixit, &
de patre deo ſenſit. Sic enim habes in euan=
gelio: Nunc eſt quādo veri adoratores ado= Ioan. 4.
rabūt patrē in ſpiritu & veritate. Nā & pater tales quę=
rit, qui adorēt eū. Spiritus autē eſt deus: & eos qui ado=
rant eū, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Non ſolū
enim hoc exēplo diuinitatē ſancti ſpiritus vultis nega=
re, ſed etiā in ſpiritu adorare deū, tanq̄ ad ſubiectionem
ſpiritus deriuatis. Cui loco reſpōdebo breuiter, quia ſpi E
ritus plerūq; ponitur pro gratia ſpiritali, ſicut & apoſto
lus dixit: Quia ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemiti= Roma. 8.
bus inenarrabilib⁹, hoc eſt gratia ſpiritalis. niſi forte ge
mitus vos ſancti ſpiritus audire potuiſtis. Ergo & hic
adoratur deus nō in malitia cordis, ſed in gratia ſpirita
li. In animā enim maleuolā nō intrat ſapiētia, quia ne= Sapiē. 1.
mo poteſt dicere dñm Ieſum niſi in ſpiritu ſancto. Sta=
timq; ſubdidit: Diuiſiones vero gratiarū ſunt. Non igi 1. Cor. 12.
tur hoc ad plenitudinē nec ad portionē ſpiritus poteſt
pertinere, quia neq; humana mens eius plenitudinē ca
pit, neq; in vllas ſui diuiditur ſectiones, ſed donū gratię
ſpiritalis infundit, in quo adoratur deus, ſicut adoratur
etiā in veritate. Nō enim adorat niſi qui veritatē diui=
nitatis eius pio hauriat affectu. Nec vtiq; velut perſo=
naliter Chriſtū, aut ſanctū perſonaliter ſpiritū cōprehē=
dit, aut putat qđ velut perſonaliter dictum de ſpiritu vi
deatur & de Chriſto. Ergo de⁹ ſimiliter adoratur in ve
ritate, ſicut adoratur in ſpū. Aut ſimilis igit̄ ſubiectio,
quod abſit vt credas, & nec filius adoratur: aut qđ verū F
eſt, ſimilis vnitatis gratia & ſpiritus adoratur. Colliga
mus hinc ergo & cōcludamus Arrianorū impias quę=
ſtiones. Si eni ideo negant adorandū ſpiritū, quia deus
adoratur in ſpiritu: negent ergo adorādā veritatē, quia
deus adoratur in veritate. Nā licet plurimæ veritates
ſint, quia ſcriptū eſt: Diminutę ſunt veritates a filiis ho Pſal. 11.
minū: donatę tamē ſunt a veritate diuina, q eſt Chri=
ſtus, q ait: Ego ſum via, veritas, & vita. Ergo ſi hoc lo= Ioan. 14.
co veritatem ex vſu intelligūt, intelligant etiā gratiam
ſpiritalē, & nihil eſt offenſionis: aut ſi veritatē Chriſtū
accipiunt, adorandū negent. Sed refelluntur factis pio=
rum, ſerie ſcripturarū. Adorauit eni Chriſtū Maria, et
ideo prænūcia reſurrectionis ad aplos deſtinatur, ſoluēs
hęreditariū nexū, & fœminei generis immane delictū.
Hoc enim operat⁹ eſt in myſterio dñs, vt vbi ſuperab=
undauerat delictū, ſuperabundaret & gratia. Meritoq;
ad viros fœmina deſtinat̄, vt quę culpā viro prima nū
ciauerat, prima dñi gratiam nūciaret. Adorauerunt &
apli: & ideo quia detulerūt fidei teſtimoniū, acceperūt
fidei magiſteriū. Adorauerūt & angeli, de quibus ſcri=
ptum eſt: Et adorēt eū omnes angeli eius. Adorāt aūt
nō ſolū diuinitatē eius, ſed etiā ſcabellū pedū eius: quia
ſcriptū eſt: Et adorate ſcabellū pedū eius, quoniā ſanctū
eſt. Aut ſi negāt quia in Chriſto etiā incarnationis ad=
orandа myſteria ſint, in quibus velut veſtigia quædā

G diuinitatis expreſſa,& vias quaſdã verbi cęleſtis aduer
timus,legãt quia & apoſtoli adorabant eũ in carnis glo
ria reſurgẽtẽ. Ergo ſi nihil derogat quod deus adoratur
in Chriſto,quia adoratur et Chriſt⁹:nihil vtiq; derogat
etiã ſpiritui quia deus adoratur in ſpiritu, quia adorat̃
& ſpiritus,ſicut Apl's dixit:Spiritui dei ſeruimus.Qui
Mat.4. enĩ ſeruit, & adorat, ſicut ſupra dictũ eſt: Dominũ deũ
tuũ adorabis, & illi ſoli ſerujes. Sed ne forte propoſitũ
aliquos præterfugere videatur exẽplũ: qua ratione ad
incarnationis dominicæ ſacramentũ ſpectare videatur
quod ait propheta, Adorate ſcabellũ pedũ eius:cõſide-
remus.Nõ enim ex vſu hominũ æſtimare debem⁹ ſca
bellũ. Neq; enim corporalis deus,aut non immẽſus,vt
tanq̃ fulcrũ pedib⁹ eius ſcabellũ ſubiectũ putem⁹. Neq;
adorandũ quoq; præter deũ legimus,quia ſcriptum eſt:
Dominũ deũ tuũ adorabis,& ipſi ſoli ſerujes.Quomo
do ergo aduerſus legẽ propheta præciperet ſub lege nu
tritus,& eruditus in lege?Nõ mediocris igit̃ quæſtio,
et ideo diligẽtius conſideremus quid ſit ſcabellũ. Legi-
mus enim alibi:Cęlũ mihi thronus,terra autẽ ſcabellũ
pedũ meorũ. Sed nec terra adoranda nobis,quia creatu
ra eſt dei. Videamus tamẽ ne terrã illã dicat adorandã
ꝓpheta quã dñs Ieſus in carnis aſſumptione ſuſcepit.
Itaq; per ſcabellũ terra intelligatur, per terrã autẽ caro
Chriſti,quã hodie quoq; in myſteriis adoramus,& quã
H apoſtoli in dño Ieſu,vt ſupra diximus,adorarũt. Neq;
enim diuiſus Chriſt⁹,ſed vnus. Neq; cum adoraretur
tanq̃ dei filius,natus ex virgine negabatur. Cũ igit̃ in-
carnationis adorandũ ſit ſacramẽtum, incarnatio autẽ
Luc.1. opus ſpiritus ſit,ſicut ſcriptũ eſt: Spiritus ſanct⁹ ſuper-
ueniet in te,& virtus altiſſimi obũbrabit tibi, & q̃d na-
ſcetur ex te ſanctũ,vocabitur filius dei: haud dubie etiã
ſanctus ſpiritus adorandus eſt,quãdo adoratur ille qui
ſecundũ carnẽ natus ex ſpiritu eſt. Ac ne quis hoc deri-
uet ad virginẽ Mariã: erat templũ dei, non deus tẽpli.
Et ideo ille ſolus adorãdus qui operabatur in tẽplo. Ni
hil ergo officit quod deus adorat̃ in ſpiritu,quia & ſpũs
adoratur.q̃q̃ ſi ipſa verba cõſideremus, quid aliud in pa
tre & filio & ſpiritu ſancto niſi eiuſdẽ poteſtatis vnitatẽ
intelligere debemus?Quid eſt enim, In ſpiritu & veri-
tate adorare oportet:niſi vt hoc nũq̃ ad gratiã ſpiritalẽ
referas,nec ad vere cõſcientiæ fidẽ,ſed (vt dixim⁹) per-
ſonaliter (ſi tamẽ dignũ hoc verbũ eſt maieſtatis exp̃ſ-
ſione diuinę) de Chriſto accipias et de ſpiritu. Quid eſt
ergo, Adoratur in Chriſto pater, niſi q̃d eſt in Chriſto
pater,& loquitur in Chriſto pater,& manet in Chriſto
pater? Nõ vtiq; quaſi corpus in corpore (nõ enim deus
corpus) nec quaſi cõfuſus in cõfuſo,ſed quaſi ver⁹ in ve-
I. ro,deus in deo,lumẽ in lumine, quaſi pater ſempitern⁹
in filio coæterno.Nõ ergo inſertio corporalis intelligi-
tur,ſed vnitas poteſtatis. Ergo per vnitatẽ poteſtatis
coadoratur in patre Chriſt⁹,cũ deus pater adoratur in
Chriſto. Similiter ita & per vnitatẽ poteſtatis eiuſdem
coadoratur in deo ſpiritus,dũ deus adoratur in ſpiritu.
Adhuc verbi iſtius vim atq; ſermonis diligentius per-
tractemus,& proprietatẽ eius ex aliis colligamus. O-
Pſal.103. mnia,inquit,in ſapiẽtia feciſti.Quid igitur intelligim⁹
exortẽ factori eſſe ſapiẽtiam?Sed omnia per ipſum fa-
cta ſunt. Et Dauid ait: Verbo dñi cæli firmati ſunt. Er
go ipſe quidẽ filiũ etiam cæleſtiũ dicit autorẽ. Ita vtiq;
dixit: In filio facta ſunt omnia, vt in operũ inſtauratio-
ne filium a patre minime ſepararet,ſed patri iungeret.
Col.1. Paulus quoq; ait: Quoniam in ipſo cõdita ſunt omnia
in cælis & in terra,viſibilia & inuiſibilia. Nũquid cum
dicit,in ipſo,negauit p ipſum? Nõ negauit vtiq;,ſed aſ-
ſeruit. Deniq; & alibi dixit: Vnus dñs Ieſus,per quem
omnia. Ergo cũ dicit per ipſum, negauit in ipſo cõdita
eſſe omnia,per quẽ dicit eſſe omnia? Hanc vim habent
verba hæc, in ipſo, & cũ ipſo, vt vnũ in his atq; cõſimi-
le nõ contrariũ intelligatur. Quod etiã in inferioribus
manifeſtauit dicẽs: Omnia per ipſum, & in ipſo creata
ſunt. Hæc enim tria in Chriſto vnũ eſſe, cũ ipſo,& per K
ipſum, & in ipſo,ſicut ſupra dixim⁹, ſcriptura teſtatur.
Habes enĩ per ipſum & in ipſo cõdita eſſe omnia. Acci
pe etiã quia cũ ipſo pater,& ipſe cũ patre,cũ omnia con-
derentur. Sapiẽtia dicit: Cũ pararet cælũ,cũ ipſo erã,cũ
faceret fontes aquarũ. Et in veteri teſtamẽto dicẽdo pa
ter,faciamus,oſtendit filiũ ſecũ adorandũ quaſi omniũ
conditorẽ. Sicut ergo in filio creatura diſcutitur, quorũ
filius creator accipitur,ita etiã cum in veritate adorari
deus dicitur, verbi ipſius ꝓprietate in eundẽ modũ fre-
quẽter expreſſa debet intelligi,quod & filius adoretur.
Similiter itaq; adoratur & ſpiritus, quia deus adoratur
in ſpiritu. Ergo pater & cũ filio adoratur, & cũ ſpiritu,
quia trinitas adoratur. An vero negat aliquis adoran-
dam diuinitatẽ trinitatis æternæ,cũ & ſcripturæ diui-
næ inexplicabilẽ maieſtatẽ exprimant trinitatis? ſicut
alibi ipſe apoſtolus dicit: Quoniã deus qui dixit de te-
nebris lumẽ ſplẽdeſcere,illuxit in cordib⁹ noſtris ad illu
minationẽ ſciẽtiæ claritatis dei in faciem Chriſti Ieſu.
Nẽpe hanc claritatẽ viderũt apl'i cũ dñs Ieſus diuinita-
tis ſuę luce in mõte fulgeret. viderũt,inquit,apoſtoli, &
in faciẽ prociderunt. Putas ne illos vel cũ prociderent, L
adoraſſe, cum fulgorẽ diuini luminis corporalibus ocu
lis ſuſtinere nõ poſſent,& ſplendor lucis æternæ aciem
viſus mortalis obduceret? Aut quid aliud tunc tempo-
ris dixerũt illi videntes gloriam eius,niſi, Venite ado-
remus & procidamus ante eum?

Quia deus ſpiritusſanctus eſt ſecũdum apoſtolum,
& quia templũ ſumus ſpiritusſancti, ſicut & dei patris,
& domini Ieſu Chriſti. Cap. XIII.

ILLVXIT enim deus in cordibus noſtris
ad illuminationẽ ſciẽtię claritatis dei in faciẽ
Chriſti Ieſu. Quis eſt ergo qui illuxit, vt co-
gnoſcamus deũ in faciẽ Chriſti Ieſu? Dixit
enim, illuxit deus vt cognoſcatur claritas dei in faciem
Chriſti Ieſu. quẽ putamus aliũ præter ſpũ declaratũ?
Aut quis eſt alius præter ſpiritũ ſanctũ cui diuinitatis
potẽtia deferatur? Qui enim ſpiritum excludit, neceſſe
eſt inducat aliũ qui cum patre & filio gloriã diuinitatis M
accipiat. Eadẽ igitur verba repetamus: Deus eſt qui il-
luxit ad illuminationẽ claritatis dei in faciẽ Chriſti Ie-
ſu. Habes Chriſtũ euidẽter expreſſum. Cuius ergo cla-
ritas illuminare dicitur niſi ſpirit⁹? Ipſum ergo deũ ex-
preſſit,qui claritatẽ dei dixit. Si patris, ſupeſt vt q dixit
de tenebris lumẽ ſplendeſcere,& illuxit in cordibus no-
ſtris,ſpiritusſanctus intelligatur. Aliũ enim nõ poſſu-
mus cũ patre filioq; venerari. Si igitur ſpiritũ intelligis,
hũc Apl's deũ dixit. Neceſſe eſt igitur deitatẽ ſpũs etiã
vos fateamini qui negatis. Sed q̃ impudenter negatis,
cũ legeritis quia tẽplum habet ſpirit⁹? Scriptũ eſt enĩ:
Templũ dei vos eſtis,& ſpiritusſanctus habitat in vo- 1.Cor.3.
bis. Deus ergo tẽplũ habet, creatura tẽplũ nõ habet ve
rum, ſpiritus autẽ habet templũ qui habitat in nobis.
Nã ſcriptũ eſt: Quia mẽbra veſtra tẽplũ eſt ſpũſſancti. 1.Cor.6.
In tẽplo autẽ non quaſi ſacerdos, nec quaſi miniſter,ſed
quaſi deus inhabitat,quoniã ipſe dñs Ieſus dixit: Inha
bitabo in illis,& inter eos ambulabo,& ero illorũ deus,
& ipſi erũt mihi populus. Et Dauid dicit: Dñs in tẽplo Pſal.10.
ſancto ſuo. Ergo ſpũs habitat in tẽplo ſancto ſuo, ſicut
habitat pater,habitat & filius,qui ait: Ego & pater ve-
niemus,& manſionẽ apud eũ faciemus. Manet autem
in nobis pater per ſpiritũ,quẽ dedit nobis. Quõ igit̃ po
teſt ſimul diſpar manere natura? Vtiq; nõ poteſt. Ma-
net autẽ cũ patre & filio ſpũs ſanctus. Vnde & Apl'us
cũ gratia Ieſu Chriſti & charitate dei cõmunicationẽ
ſancti ſpiritus copulauit dicẽs: Gratia domini noſtri Ie
ſu Chriſti,& charitas dei,& cõmunicatio ſpiritusſancti
cum omnib⁹ vobis. Aduertimus igitur quod pater &
filius & ſpiritus ſanctus in vno eodẽq; per naturæ eiuſ-

A dem maneat vnitatem. Ergo diuinæ eſt poteſtatis qui
habitat in templo. Sicut enim patris & filii, ita & ſpiri-
tusſancti ſumus templum: non multa templa, ſed vnũ
templum, quia vnius templum eſt poteſtatis.

Quia non tres dii, ſed vnus deus. Cap. XIIII

SED quid veremini? an illud q̃d oblatrare cõ
ſueſtis, ne tres faciatis deos? Abſit. Vbi enĩ
vna deitas intelligitur, vn⁹ deus dicit̃. Neq;
enim cũ filium deũ dicimus, duos deos dici-
mus. Nam ſi cũ deitatẽ ſpiritus cõfitemur, putatis nos
tres deos dicere: ergo & cũ deitatẽ filii dicitis, quia non
poteſtis eã negare, duos inducitis deos. Neceſſe eſt igi
tur iuxta ſentẽtiã veſtrã ſi deũ pſonæ vnius, nõ vni⁹ na
turæ nomẽ putatis, aut duos deos dicatis, aut deũ filiũ
denegetis. Sed excuſemus vos ab inſciẽtia, etſi nõ excu
ſamus a culpa. Etenim ſecũdum noſtram ſententiam,
quia vnus deus, vna diuinitas, et vnitas intelligitur po
teſtatis. Sicut vnũ deum dicimus, & patrẽ verum deita
tis nomine confitentes, nec filiũ denegantes: ita etiam
ſpiritũ ſanctũ a deitatis nõ excludimus vnitate, & tres
deos nõ aſſerimus, ſed negamus, quia pluralitatem nõ
B vnitas facit, ſed diuiſio poteſtatis. Quomodo enĩ plu-
ralitatem recipit vnitas diuinitatis, cum pluralitas nu-
meri ſit, numerum autem non recipiat diuina natura?

Quia dñs ſpũs ſanctus, ſicut pater & fili⁹. Ca. XV.

VNVS ergo deus, ſalua maieſtate trinitatis
æternę, ſicut propoſito declaratur exemplo.
Nec eo tamẽ ſolo loco trinitatẽ videmus no
mine diuinitatis expreſſam, ſed cũ pleriſque
locis, ſicut et ſupra diximus, tũ maxime in his epiſtolis
quas ad Theſſalonicẽſes Apoſtolus ſcripſit, diuinitatẽ
atq; dominatũ patris & filii & ſpiritus ſancti euidẽtiſſi-
1.Theſ. 5 me declarauit. Sic enim habes: Vos autem dñs mul-
tiplicet & abũdare faciat charitate in inuicẽ & in omẽs,
ſicut & nos in vobis ad confirmanda corda veſtra ſine
querela in ſanctificatione corã deo & patre noſtro ĩ ad-
uentu dñi Ieſu. Quis eſt igitur dñs, qui multiplicet nos
& abũdare faciat corã deo & patre noſtro in aduẽtu dñi
Ieſu? Patrem dixit, filiũ dixit: quẽ ergo cũ patre & filio
præter ſpiritũ iunxit? Quis eſt dominus qui corda no-
ſtra in ſanctificatione cõfirmet? Sanctificatio enim gra
tia ſpiritalis eſt, ſicut & infra dixit: In ſanctificatione ſpi
ritus, et fide veritatis. Quẽ putatis ergo hic dominum
præter ſpiritum nũcupatũ? Hoc deus pater docere vos
Ioan.1. potuit, qui ait: Super quẽ videris ſpiritũ deſcendentẽ &
manentẽ ſuper eũ, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.
C Deſcendit enim ſpiritus in ſpecie colũbæ, vt & ſapiẽtię
teſtimoniũ ferret, & ſacramẽtũ lauacri ſpiritalis imple-
ret, & vnius ſe cũ patre & filio operationis oſtenderet.
Ac ne per imprudentiã aliquid excidiſſe Apoſtolo iu-
dicetis, ſed ſcientẽ prudentẽq; & ſancto infuſum ſpiritu
ſignificaſſe deũ quẽ dominũ ſentiebat, etiã in ſecũda ad
Theſſalonicẽſes epiſtola hoc idẽ repetiuit dicens: Do-
minus autẽ dirigat corda veſtra in dilectione dei, & pa-
tientia Chriſti. Quod ſi dilectio dei eſt, dominus qui di
rigat debet oſtendi, ſi directionẽ ſancti ſpiritus denega-
mus. Sed negare nõ poſſumus, quoniam de ipſo domi-
Ioan.16. nus dicit: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ po-
teſtis illa portare modo. Cum enim venerit ſpiritus il-
le veritatis, deducet vos in omnem veritatem.

Quia bonus ſpiritus dei, & ſpiritus veritatis, & o-
mnem inſinuat veritatem. Caput XVI.

Pſal. 142 ET Dauid de ipſo dicit: Spiritus tuus bonus
deducet me in viã rectam. Vide quid de ſpi
ritu ſancto vox dominica reſultet. Filius dei
venit: & quia nondũ infuderat ſpiritũ, paruulos quõdã D
nos degere ſine ſpiritu declarauit. Spiritũ dixit eſſe ven
turum, qui faceret ex paruulis fortiores, incremento vi
delicet ſpiritalis ætatis. Quod ideo poſuit, nõ quo vir-
tutem ſpirit⁹ anteferret, ſed vt in cognitione trinitatis
oſtẽderet plenitudinem eſſe virtutis. Neceſſe eſt igitur
aut quartũ aliquẽ dicatis quẽ ſentire præter ſpiritũ de-
beatis, aut certe non aliũ dominũ iudicetis niſi ſpũ de-
ſignatũ. Quod ſi euidentẽ conceptionẽ verborũ exigi-
tis quibus dominũ ſpiritũ ſcriptura memorauerit: nec
id latere vos potuit quia ſcriptũ eſt: Dominus autẽ ſpi-
ritus eſt. quod vtiq; dictũ eſſe de ſpiritu ſancto, totius ſe-
ries lectionis oſtẽdit. Et ideo apoſtolica conſideremus
eloquia. Quotiens legitur Moyſes, inquit, velamẽ po- 2.Cor.3.
ſitum eſt ſupra cor eorũ. Cũ vero cõuerſi fuerint ad do-
minum, auferetur velamẽ. Dominus autẽ ſpiritus eſt.
Vbi autem ſpiritus domini, ibi libertas. Nõ ſolũ itaq;
ſpiritum dominũ dixit, ſed etiam addidit: Vbi autem
ſpiritus domini, ibi libertas. Nos itaq; omnes reuelata
facie gloriam domini ſpeculãtes, ad eandẽ imaginẽ re-
formamur a gloria in gloriã, ſicut a domini ſpiritu, hoc
eſt qui ad dominũ ſumus ante cõuerſi, vt ſpiritali intel
lectu quaſi in quodam ſpeculo ſcripturarũ domini glo-
riam videremus, nũc ab hac gloria quæ nos cõuertit ad
dominũ, in illam cæleſtẽ gloriam reformamur. Ergo
cum dominus ſit ad quẽ conuertimur, dominũ autẽ ſpi
ritus ſit a quo reformamur, qui conuerſi ad dominũ ſu- E
mus: dominus vtiq; ſpiritus ſanct⁹ eſt deſignatus. Ipſe
enim conuerſos ſuſcepit qui reformat. Nam quomodo
quos nõ ſuſceperat, reformet? Quid expreſſionẽ quęri-
mus vocis, vbi expreſſionẽ cernim⁹ vnitatis? Nam et-
ſi dominũ ſpiritumq; diſtinguas, negare tamen non po
tes quia vbi dominus, ibi ſpiritus. Et qui fuerit conuer
ſus ad dominũ, erit cõuerſus ad ſpiritum. Si literam ca-
lumniaris, vnitatẽ non inficiaris. Si vnitatem vis ſecer
nere, poteſtatis dominum ipſum ſpiritum confiteris.

Quia non tres domini, ſed vnus dñs. Cap. XVII.

SED fortaſſis iterũ dicas: Si dominũ ſpiritũ
dixero, tres dominos declarabo. Nũquid cũ
dñm filiũ dicis, aut filiũ negas, aut duos do-
minos cõfiteris? Abſit. Ipſe enim fili⁹ dixit: Mat.6.
Nolite duobus dñis ſeruire. Sed nõ vtiq; aut ſe, aut pa
trẽ dominũ denegauit. Nã & patrẽ dñm dixit, ſicut ha-
bes: Cõfiteor tibi domine, pater cœli & terræ. Et ſe me- Mat.11.
morauit dominũ, ſicut in Euãgelio legimus: Vocatis Ioan.13.
me dominũ & magiſtrum, et bene facitis: ſum etenim.
Sed nõ duos dominos dixit, immo oſtẽdit ſe nõ duos
dominos dixiſſe, cũ præmonet: Nolite duob⁹ dominis
ſeruire. Non ſunt enĩ duo dñi vbi dominatus vnus eſt,
quia pater in filio, filius in patre, & ideo dñs vnus. Sic
& lex docuit: Audi Iſrael, domin⁹ deus tuus vnus eſt. Deu.6.
hoc eſt, immutabilis ſemper, vnitate permanens pote-
ſtatis, ſemper idem, nulla acceſſione, nulla diminutio-
ne mutatur. Ergo vnũ dixit Moyſes, & idẽ tamen do-
minũ a domino pluiſſe memorauit. Apoſtolus quoq;,
Det, inquit, dominus miſericordiã inuenire a domino. F
Dominus pluit a domino, dominus dat a dño miſeri-
cordiã: dominus nec ibi diſcernitur vbi pluit, nec ſepa-
ratur vbi miſeretur a dño, ſed vtroq; in loco vnitas do-
minationis exprimitur. In pſal. quoq; habes: Dixit dñs
dño meo. Nec ideo patrẽ ſuũ dominũ denegauit, quia
filium dominũ ſuum eſſe memorauit, ſed ideo filiũ do-
minum ſuũ dixit, ne crederes filiũ prophetæ fuiſſe, ſed
dominũ, quod in Euãgelio ipſe dominus manifeſtauit
dicẽs: Si enim Dauid in ſpiritu vocat eũ dominũ, quo- Mat.22.
modo filius eius eſt? In ſpiritu dicit Dauid dominum,
non ſpiritus dicit. Aut ſi hũc calũniantur, quia domi-
num ſpiritus dixit, neceſſe eſt pari ſacrilegio filium dei
etiã ſpiritus ſancti filiũ videantur aſſerere. Ergo quẽad-

G modum duos nõ dicimus dominos cū & patrem & fi-
lium deſignam⁹, ita nec tres dominos dicimus cū do-
minum ſpiritū cõfitemur. Sicut enim tres ſacrilegū eſt
dominos aut deos dicere, ita etiam hoc plenū ſacrilegii
eſt, duos dños aut deos dicere: quia vnus deus, vnus
eſt dominus, vnus eſt ſpirit⁹ ſanctus: & qui deus, dñs:
& qui domin⁹, deus: quia & in dominatione diuinitas,
& in diuinitate dominatus eſt. Deniq; & dñm et deū le
giſti patrē: Dñe deus meus, clamabo ad te, exaudi me.
Et dñm et deū habes filiū, ſicut in euãgelio legiſti quia
Ioan. 20. cū tetigiſſet Thomas latus Chriſti, ait: Dñs meus, &
deus meus. Ergo ſicut pater deus, & filius dñs: ita & fi-
lius deus, & pater dñs. Alternatur pia ſignificatio, nõ
alternatur diuina natura, ſed immutabilis manet gra-
tia. Non enim largitatis collatiua, ſed naturalis placita
charitatis ſunt, quia & vnitas proprietatem habet, &
proprietas vnitatem.

Quia ſicut pater ſanctus, ita filius ſanctus, ita & ſpi-
ritus dei ſanctus. Cap. XVIII.

ERGO ſanctus pater, ſanctus filius, ſanctus
& ſpiritus, ſed non tres ſancti, quia vnus eſt
deus ſanct⁹, vnus eſt dñs. Vna eſt ergo ve-
H ra ſãctitas, ſicut vna vera eſt diuinitas, vna
illa ſanctitas naturalis. Ideo omnia hęc quę ſancta nos
credimus, illam ſolã prędicant ſanctitatē: Cherubim &
Seraphim indefeſſis vocib⁹ laudant, et dicūt: Sanctus,
ſanctus, ſanctus dñs deus ſabaoth. Non ſemel dicūt, ne
ſingularitatē credas. Nõ bis dicūt, ne ſpiritū excludas.
Non ſanctos dicūt, ne pluralitatē aeſtimes. Sed ter re-
petūt, & idem dicūt, vt etiam in vnū diſtinctionē trini-
tatis, & diuinitatis intelligas vnitatē. hoc cū dicūt, deū
praedicant. Nos quoq; nihil precioſius inuenimus quo
deū praedicare poſſimus, niſi vt ſanctum appellemus.
Quodlibet aliud inferius deo, inferius eſt domino. Er-
go hinc quoq; cõſiderate vtrum aliquid ſancto ſpiritui
derogandū ſit, cuius nomen dei laus eſt. Sic enim lau-
datur pater, ſic laudatur & fili⁹, quemadmodū ſpiritus
nominatur. Et laudat Seraphim, laudat omnis beato
rum chorus, vt ſanctū deum dicat, ſanctū filiū, ſanctum
ſpiritū. Quomodo igit᷑ non omnia habet quę dei ſunt,
qui cum patre & filio a ſacerdotibus in baptiſmate no-
minatur, & in oblationibus inuocatur, cū patre & filio
a Seraphim in caeleſtib⁹ prędicatur, cū patre & filio ha
bitat in ſanctis, infunditur iuſtis, inſpiratur prophetis?
Vnde & ſcriptura diuina θεόπνευστος dicitur, q̃d deū
inſpiret, quã locutus eſt ſpiritus. Aut ſi nolunt omnia
I habere quae dei ſunt, & poſſe omnia ſpiritum ſanctū, di
cant quid non habeat, quidve non poſſit. Nam ſicut o-
mnia habet filius, nec inuidet pater quin minus omnia
naturaliter daret filio qui dedit quod maius eſt omni-
bus, quēadmodū ſcriptura teſtatur dicens: Pater quod
dedit mihi, maius eſt omnib⁹: ita etiã ſpiritus Chriſti
habet q̃d maius eſt omnibus, quia iuſtitia neſcit inui-
diam. Itaq; ſi diligenter aduertamus, etiã hic diuinę po
Ioan. 10. teſtatis cõprehendimus vnitatem: Pater, inquit, dedit
mihi quod maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere
ea de manu patris mei. Ego et pater vnū ſumus. Nam
ſi recte ſupra oſtēdimus manū eſſe dei ſpiritū ſanctum:
eadem vtiq; manus patris eſt quae filii eſt manus, quo-
niam idem ſpirit⁹ patris qui ſpiritus filii eſt. Ideo ſicut
non rapitur patri, ita non rapitur filio, ita nõ rapitur &
ſpiritui. Quicūq; de nobis in hoc nomine trinitatis vi-
tam accipit aeternã: ex ipſo vtiq; quod & dediſſe filio pa
Ioan. 16. ter, & accepiſſe a filio ſpirit⁹ dicitur, quia ſcriptū eſt: Ille
me clarificabit, quia de meo accipiet, & annūciabit vo-
bis. Q̃d de munere magis diſpenſationis videtur q̃ de
poteſtatis diuinae iure dixiſſe: quia quos filius redimit,
ſpiritus quoq; ſanctificatur⁹ accipit. Ex iſtis ipſis inquã
verbis de quibus calumniã ſtruunt, vnitas diuinitatis

aduertitur, nõ indigētia largitatis. Dedit pater per ge- K
nerationem, nõ per adoptionem, dedit quaſi id quod eſ
ſet in ipſo diuinae iure naturę, nõ quaſi liberalitatis gra
tia quod deeſſet. Et ideo quia ſic acquirit filius populos
vt pater, ſic viuificat filius vt pater: aequalitatem ſuam
ad patrem vnitatē poteſtatis expreſſit dicēs: Ego & pa
ter vnū ſumus. Cum enim dicit, ego & pater, reuelatur
aequalitas. Cum dicit, vnum ſumus: vnitas declaratur.
Ęqualitas cõfuſionē excludit, vnitas ſeparationem: ae-
qualitas patrem filiumq; diſtinguit, vnitas patrem filiū-
q; non ſeparat. Ergo cū dicit, Ego & pater: Sabellianū
repellit, quia aliū ſe, aliū patrē dixit. Repellit Fotinia-
num, quia ſe cū deo patre iunxit. Illos ſuperiorib⁹ repel
lit, quia dixit: ego & pater. Inferioribus Arrianos, quia
dicit: vnū ſum⁹. tamē & in ſuperiorib⁹ & in inferiorib⁹
hereticā iugulat ſęuitatē Sabellianorū, quia vnū dixit
ſumus, non vnus ſumus: Arrianorū, quia ego et pater,
non pater & ego dixit. Quod vtiq; nõ contumaciae, ſed
pietatis & praeſcientiae fuit, ne nos errorē in ordine pu
taremus. Neſcit enī vnitas ordinē. Gradū neſcit aequa-
litas, nec cadit in dei filiū vt per cõtumaciam pietatem
laederet magiſter ipſe pietatis. Refert itaque aduertere
quo loci haec dominus diſputauerit. Frequenter enim
eius oracula ex locorū in quibus diuerſatus eſt qualita
tibus eſtimam⁹. Ieiunaturus, ab ſpiritu, ſicut legimus, L
ducitur in deſertū, vt euacuaret diaboli tentamēta. Nã
etſi in abundantia copiarū continēter vixiſſe laudandū
eſt, tamen in diuitiis & amoenitatibus frequentior ten
tationis illecebra eſt. Deniq; tentator vt tentet, copias
pollicet᷑. Et dominus vt vincat, famē nutrit. Nec ego
diffiteor in diuitiis eſſe poſſe cõtinentiã. Sed & qui ma
re nauigat, frequēter euadit, magis tamē obnoxius eſt
periculo q̃ qui nauigare noluerit. Videamus caetera.
Promiſſurus regnū caelorū Ieſus mõtem aſcēdit. Ali-
bi per ſata ducit diſcipulos, ſeminatur⁹ in eorū affecti-
bus caeleſtium ſegetem praeceptorū, vt meſſis animo-
rum foecūda flaueſceret. Conſummaturus ſuſceptę car
nis officia, cum perfectionem in diſcipulis iam videret,
quos verborū ſuorū radice fundauerat, ortū ingreditur,
vt olearū nouellas in domo domini plãtaret, & iuſtum
palmae florentē modo, vitēq; foecūdam riuo ſui ſangui
nis irrigaret. Hoc quoq; loco in porticu Salomonis de-
ambulat, dedicationis (vt legim⁹) die, hoc eſt in pecto-
re ſapientis atq; pacifici deābulat Chriſtus, eius ſibi de-
dicaturus affectū. Quae iſta porticus ſit, docet prophe-
ta dicens: Deambulabam in innocentia cordis mei in Pſal. 100.
medio domus meae. Habemus ergo in nobis domum
dei. Habemus atria, habem⁹ & porticus, qui habemus M
& plateas, quia ſcriptū eſt: Inq; plateis tuis ſuperfluant Prouer. 5.
aquae tuae. Dilata ergo hanc porticum tui cordis dei
verbo, qui dicit: Dilata os tuū, & adimplebo illud. Er- Pſal. 80.
go deambulans in corde ſapiētis atq; pacifici dei verbū
audiamus quid loquatur: Ego et pater vnū ſumus. Nõ Ioan. 10.
dicit hoc in pectore perturbatoris & ſtulti, quia anima- 1. Cor. 2.
lis homo non percipit quę ſunt ſpūs dei, ſtultitia enī illi
eſt. Non capiūt fidei magnitudinē anguſta impiorū pe
ctora. Deniq; Iudei audiētes, Ego & pater vnū ſumus:
tulerūt lapides, vt lapidarēt eū. Qui hoc audire non po
teſt, Iudaeus eſt: qui hoc audire nõ poteſt, lapidat Chri
ſtum aſperiorib⁹ omni caute pfidiae ſuae ſaxis: & ſi mi-
hi creditis, vulnerat Chriſtū. Nã etſi ille iã vulnus ſen-
tire nõ poſſit, (nunc enī ſecundū carnē iam nõ nouimus
Chriſtū) tamē Arrianorū impietate lapidat᷑, q eccleſię
pietate lętatur. Bonum mihi eſt dñe lex oris tui. ſeruo
pręceptū tuum. Vnum te eſſe cū patre ipſe dixiſti. quia
hoc credidit Petrus, claues regni caelorū accepit, & ſui
ſecurus peccata donauit. Quia hoc nõ credidit Iudas,
impietatis ſuae ſe laqueo ſtrangulauit. O dura infidelium
ſaxa verborū. O informē laqueū proditoris, ſed defor-
mius precium Iudaeorū, argētum improbum, quo aut
emitur ad necem iuſtus, aut venditur. Ioſeph vēditus,

A. emptus Chriſtus: alter ad ſeruitutẽ, alter ad mortem.
Deteſtabilis hæreditas, feralis auctio, quæ aut fratrem
vẽdit iniuriæ, aut dñm licitatur exitio, ſalutis omnium
redẽptorem. Duo igitur quæ præſtantiora ſunt oĩbus,
Iudæa violauit, fidẽ atq; pietatẽ: ſed in vtroq; Chriſtũ fi
dei & pietatis autorẽ. Nam & in patriarcha Ioſeph ty-
pus Chriſti fuit, et in veritate ſui corporis Chriſtus: qui
non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo, ſed formã
ſerui accepit. Propter lapſus videlicet noſtros ſuſcipiẽs
ſeruitutẽ, nec refugiens paſſionem, alibi viginti aureis
emitur, alibi triginta. Quomodo enim poterat verum
eius precium comprehẽdi, cuius nõ poteſt meritũ defini=
ri? Erratur in precio, quia erratur in ſtudio. Viginti au
reis in veteri teſtamẽto venditur, triginta in Euange=
lio. Precioſior enim typo veritas, largior gratia q̃ diſci=
plina. Opimior lege præſentia, quia lex promiſit aduẽ-
tum, legẽ aduẽtus impleuit. Viginti aureis emit Hi-
ſmaelitæ, triginta Iudæi. Nec hic figura mediocris. Ad
ſacrilegiũ perfidi largiores q̃ ad ſalutẽ fideles ſunt. Ta=
men vtriuſq; cõtractus cõſiderari conuenit qualitatem.
Viginti aurei precium ſeruitutis, triginta aurei crucis
ſunt. Quis enim ſimili modo aſſumptionis & paſſio=
nis ſint admirãda myſteria, plenitudo tamen fidei in ſa
cramẽto eſt paſſionis. Non minoris quidẽ æſtimo ſan-
ctæ virginis partũ, ſed gratius benedicti corporis ſacra-
mentũ. Quid clementius q̃ quod mihi ſuas donauit in=
B iurias? Plenius tamẽ eſt, quod tantũ contulit nobis, vt
qui moriturus nõ erat, quia deus erat, noſtra ille morte
moreretur, vt nos eius ſpiritu viueremus. Deniq; non
ocioſe & Iudas Scarioth vnguentũ illud trecẽtis dena-
riis æſtimauit, quod vtiq; ipſius precii definitione crucẽ
Mat. 26. videretur domini declarare. Vnde & dñs ait: Hæc enĩ
mittẽs hoc vnguentũ in corpus meũ ad ſepeliendũ me
fecit. Cur igitur Iudas hoc cari⁹ æſtimauit? Quia pec
catoribus pluris cõſtat remiſſio peccatorũ, & indulgen
Luc. 7. tia videtur eſſe precioſior. Deniq; habes ſcriptum quia
cui multũ dimittitur, plus diligit. Ergo & ipſi peccato=
res dominicæ paſſionis quã perdiderũt gratiã confiten
tur: & teſtimoniũ ferunt Chriſto, qui Chriſtũ ſunt per-
ſecuti. Aut quia in maleuolã animã non intrat ſapien-
tia, etiã hoc loquebatur proditoris affectu. carius æſti=
mabat dominici corporis paſſionẽ, vt oẽs a fide pre-
cii enormitate reuocaret. Ideoque dñs gratis ſe obtulit,
ne quẽ reuocaret a Chriſto paupertatis neceſſitas. Pa-
triarchæ eum vili vendiderũt, vt omnes emerẽt. Eſaias
Eſa. 55. dixit: Quicunq; non habetis argentũ, venite, emite, &
bibite. Et mãducauerũt, & ſatiati ſunt in deſerto, vt eũ
C acquireret qui non habebat argentũ. O Iuda proditor,
vnguẽtum paſſionis eius trecẽtis denariis æſtimas, &
paſſionẽ eius trigita denariis vẽdis? Diues in æſtima-
tione, vilis in ſcelere. Ergo nõ omnes eodẽ precio emũt
Chriſtũ. Alio emit Fotinus, qui ad mortem emit: alio
Arrian⁹, qui emit ad iniuriã: alio Catholicus, qui emit
ad gloriã. Sed emit ſine precio, ſecundũ quod ſcriptum
Mat. 7. eſt: Qui nõ habet pecuniam, emat ſine precio. Non o=
mnes, inquit, qui dicũt mihi domine domine, intrabũt
in regnũ cælorũ. Et ſi multi ſe nominẽt Chriſti ano=no
men vſurpant, nõ omnes mercedem habent. Et Cain
obtulit ſacrificiũ, & Iudas accepit oſculũ, ſed audiuit:
Luc. 22. Iuda, oſculo filium hominis tradis? hoc eſt, amoris pi=
gnore ſcelus imples, & pacis inſtrumento odia ſeris, &
charitatis officio mortẽ irrogas? Ergo nec Arriani ſi=
bi vſurpato nomine blãdiãtur, quia Chriſtianos ſe eſſe
dicunt. Reſpõdebit eis dominus: Nomen meũ præten
ditis, & ſubſtantiam denegatis. ſed nõ agnoſco nomen
meũ vbi non eſt mea ſempiterna diuinitas. Nõ eſt no-
men meũ quod a patre diuiditur, ab ſpiritu ſeparatur.
Non agnoſco nomẽ meũ vbi non agnoſco doctrinam
meam. Nõ agnoſco nomen meũ, vbi non agnoſcõ ſpi-
ritum meum. Neſcit enim ſe ſpiritus patris compara=
re ſeruitiis quæ creauit. de quo multa diximus.

Collectio, quia ſpiritus deus, quoniã & ſine peccato D
eſt, & peccata donat, & creator eſt, & ſeruim⁹ ei, & ado-
ratur. Hæc enim omnia dei ſunt, & quia a morte ſuſ=
citat. Caput XIX.

AD SVMMAM tamẽ, vt in fine quę diſper-
ſe dicta ſunt, expreſſius colligamus, cũ ex cę
teris, tum ex quatuor iſtis præ cæteris mani-
feſta diuinitatis gloria comprobatur. Deus
enĩ ex eo cognoſcitur, aut quia ſine peccato eſt, aut quia
peccata condonat, aut quia creatura non eſt, ſed creator
eſt, aut quia nõ adorat, ſed adoratur. Sine peccato itaq;
nemo eſt, quia nemo ſine peccato niſi vnus deus. Pec=
cata quoq; nemo cõdonat niſi vn⁹ deus, quia & que ſcri=
ptum eſt: Quis poteſt peccata donare niſi ſolus deus? Luc. 5.
Creator quoq; omnium nõ poteſt eſſe niſi qui creatura
nõ eſt. qui creatura autẽ nõ eſt, ſine dubio deus eſt, quia
ſcriptũ eſt: Seruierũt creaturæ potius q̃ creatori, qui eſt Roma. 1.
deus benedict⁹ in ſecula. Deus quoq; nõ adorat, ſed ado
ratur, quia ſcriptũ eſt: Dominũ deum tuum adorabis,
& illi ſoli ſeruies. Cõſideremus ergo vtrũ horũ aliquid
habeat ſpiritusſanctus, quę teſtimonium afferant diui=
nitatis. Primũ igitur de eo tractemus quia nemo ſine
peccato niſi vnus deus. Exigamus vt doceãt quod pec
catum habeat ſpiritusſanctus. Sed docere non poſſunt,
& autoritatem requirũt, vt lectione doceamus quia nõ
peccauit ſpiritus ſanctus, ſicut de filio lectũ eſt quia pec
catum nõ fecit. Et hoc accipiant ſcripturarũ autoritate
nos docere. Scriptũ eſt enim: Quia in ſapiẽtia eſt ſpiri= Sapiẽ. 7.
tus intelligentię, ſpiritus vnicus, multiplex, ſubtilis, be
ne mobilis, diſertus, immaculatus. Immaculatus dicit
ſcriptura. Nunquid mentita eſt de filio, vt de ſpiritu cre E
das eſſe mentitam? Dixit enim Propheta in eodẽ loco
de ſapientia, quia nihil macuoſum in illã incurrit. Ipſa
immaculata eſt, & immaculatus eius eſt ſpirit⁹. Ergo
ſi peccatũ non habet ſpũs, deus eſt. Sed quomodo reus
poteſt eſſe peccati qui donat ipſa peccata, & peccatũ nõ
fecit? Et quia ſine peccato eſt, creatura non eſt. Omnis
enim creatura peccatorum capacitati obnoxia eſt, ſola
autẽ eſt a peccato immunis & immaculata ſempiter-
na diuinitas. Nunc videamus vtrũ peccata donet ſpiri
tus. Sed hinc dubitari nõ poteſt, cũ ipſe dominus dixe-
rit: Accipite ſpiritum ſanctũ: quorũ remiſeritis pecca= Ioan. 20.
ta, remiſſa erunt. Ecce quia per ſpiritũ ſanctum peccata
donantur. Homines autem in remiſſionẽ peccatorum
miniſterium ſuum exhibent, nõ ius alicuius poteſtatis
exercent. Neq; enim in ſuo, ſed in patris & filii & ſpiri=
tus ſancti nomine peccata dimittuntur. Iſti rogant, diui-
nitas donat. humanũ enim obſequiũ, ſed munificentia
ſupernæ eſt poteſtatis. In baptiſmo quoq; peccata do-
nari non eſt ambiguũ. In baptiſmo autem operatio pa
tris & filii & ſpiritus ſancti eſt. Ergo ſi peccatum nõ ha
bet ſpiritus, cũ ſcriptũ ſit: Quis poteſt dimittere pecca- Mar. 2.
ta niſi vn⁹ deus? vtiq; qui nõ poteſt ab vnitate natura=
lis nominis ſeparari, nõ poteſt etiam a dei poteſtate ſe=
cerni. Si autem a dei nõ ſecernitur poteſtate, quomodo F
a dei appellatione ſecernitur? Videam⁹ nũc vtrũ crea-
tura ſit, an creator. Sed cũ ſupra creatorẽ euidentiſſime
probauerimus, quia ſcriptũ eſt: Spiritus diuinus qui fe
cit me: & innouari faciem terræ per ſpiritũ, & ſine ſpiri
tu faceſſere oĩa declaratũ ſit: apparet ſpiritũ eſſe crea-
torem. Sed quis hoc dubitet, quando (ſicut ſupra oſten
dimus) ne domini quidem ex virgine aſſumpta gene=
ratio, quæ præſtãtior omnibus creaturis eſt, operatio=
nis exors ſit ſpiritalis? Non ergo creatura ſpiritus, ſed
creator eſt. qui autẽ creator, non vtiq; creatura. Et quia
creatura non eſt, ſine dubio creator eſt omniũ qui patri
& filio cooperator eſt in omnibus. Si autẽ creator, vtiq;
dicendo Apoſtolus in condẽnationẽ gentilitatis quia
ſeruierũt creaturæ potius q̃ creatori, qui eſt deus bene=
dictus in ſecula: ſuadẽdo quoq;, vt ſupra docuimus, ſer-

G uiendum eſſe ſpiritui ſancto, & creatorē oſtēdit: & quia
creator eſt, deū appellari debere mōſtrauit. Quod etiā
in epiſtola quæ ad Hebræos ſcripta eſt, cōprehendit di
Heb. 3. cēs quoniam qui omnia creauit, deus eſt. Aut dicant
igitur quid ſit qđ ſine patre & filio & ſpiritu ſit creatū,
aut ſpiritū quoq; vnius cum patre et filio deitatis eſſe fa
teantur. Adorandū quoq; docuit, quē dominū & deum
dixit. Qui enī deus vniuerſitatis & dñs, vtiq; ab oībus
Mat. 4. adorādus eſt. Sic enim ſcriptū eſt: Dominū deū tuum
adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Aut dicāt vbi legerit quia
Heb. 1. adorat ſpiritus. Dictū eſt enim de dei filio: Adorent eū
omnes angeli eius. Nō lectū eſt, adoret ſpiritus. Quo
modo enim poteſt adorare, qui nō inter famulos & mi
niſtros eſt, ſed cum patre & filio ſeruitia habet ſubiecta
Philip. 3. iuſtorū, quia ſcriptū eſt: Spiritu dei ſeruimus? Adorā
dus igitur eſt nobis, cui ſeruiēdum a nobis Apoſtolus
docuit. Cui autē ſeruimus, hūc & adoram⁹, iuxta quod
ſcriptū eſt, vt eadē ſæpe repetamus: Dominū deū tuum
adorabis, & illi ſoli ſeruies. qđ̄ et hoc non prætermiſerit
apoſtolus, quin & ſpiritū diceret adorandū. Cum enim
docuerim⁹ quia ſpiritus in prophetis eſt, nec hoc quiſq;
poſſit ambigere quia per ſpiritū prophetia datur: vtiq;
cum adoratur qui in pphetis eſt, idem ſpirit⁹ adoratur.
1. Cor. 14 Itaq; ſic habes: Si conuenit vniuerſa eccleſia in vnū, &
omnes linguis loquantur, intret autē idiota aut infide
lis, nonne dicēt quod inſanitis? Sin autem prophetent
omnes, intret autē quis idiota aut infidelis, cōuincitur
H ab omnibus, diiudicatur ab omnib⁹. Occulta etiā cor
dis eius manifeſta fiunt: et ita cadēs in faciem adorabit
deū, pronuncians quod vere deus ſit in vobis. Deus eſt
ergo qui adoratur, deus quanet & qui loquitur in pro
phetis. manet autem & loquitur ſpiritus. Ergo et ſpiri
tus adoratur. Itaq; ſicut pater & filius vnū ſunt, quia fi
lius omnia habet quę pater habet, ita & ſpiritus vnum
eſt cum patre & filio, quia & ipſe omnia dei nouit. Nō
enim extorſit, ne ſit amittentis iniuria: nō rapuit, ne da
mnum ſit eius cui videtur ereptum. Neq; enim aut per
indigentiā rapuit, aut per excellentiā virtutis validio
ris extorſit, ſed per vnitatē poſſidet poteſtatis. Ergo ſi
hæc omnia operat', quia omnia operatur vnus atq; idē
ſpiritus: quomodo nō deus, qui a omīa habet quæ deus
habet? Aut conſideremus quid habeat deus quod non
habeat ſpiritusſanctus. Habet deus pater diuinitatem,
habet & filius, in quo habitat plenitudo diuinitatis, ha
Iob. 27. bet ſpiritus, quia ſcriptū eſt: Spiritus diuinus qui eſt in
naribus meis. Habet deus vt ſcrutetur corda & renes,
Matt. 9. habet & filius qui dicebat: Quid cogitatis in cordibus
veſtris mala? Sciebat enim Ieſus cogitationes eorum.
Habet & ſpiritus, qui etiā prophetis alieni cordis occul
I ta manifeſtat, ſicut ſupra diximus quia occulta cordis
manifeſta fiant. Et quid miramur ſi hominū ſcrutatur
occulta, qui ſcrutatur etiam alta dei? Habet deus vt ve
Roma. 3. rax ſit, quia ſcriptū eſt: Sit autē deus verax, omnis autē
homo mēdax. Et alibi ſcriptū eſt: Fidelis deus, qui nō
mentitur. Nunquid mētitur ſpiritus, qui eſt ſpiritus ve
ritatis, immo quē docuimus veritatem dictum, quia &
ipſum Ioānes veritatē ſicut filiū nūcupauit? Et in pſal
Pſal. 42. mo ait David: Emitte lucē tuam & veritatem tuam,
ipſa me deduxerūt & adduxerunt in mōtem ſanctum
tuum, et in tabernacula tua. Si lucē hic filiū putas, ergo
ſpiritus veritas eſt. Aut ſi filiū putas veritatē, ergo ſpi
ritus lux eſt. Habet deus nomen ſuper omne nomē, &
Philip. 2. dedit filio nomen, ſicut legimus, vt omnes in nomine
Ieſu genu flectant. Hoc nomē vtrū habeat ſpiritus, cō
ſideremus. Sed ſcriptum eſt: Ite, baptizate gētes in no
mine patris, & filii, & ſpiritusſancti. Habet ergo nomē
ſuper omne nomē. Quod ergo habet pater & filius, ha
bet & ſpiritus per naturalis nominis vnitatem.

Quia ſicut pater & filius, ita & ſpiritusſanctus ſuſci
tat mortuos. Caput XX.

HABES quod ſuſcitat mortuos. Sicut enim K
pater ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic & fi
lius quos vult viuificat. Suſcitat autem etiā
ſpiritus, per quē deus ſuſcitat, quia ſcriptum
eſt: Viuificabit & mortalia corpora veſtra ppter inha Roma. 8.
bitantē ſpiritū eius in vobis. Tamen ne infirmam gra
tiam putes, audi quia & ſpiritus ſuſcitat. Dicit enī pro
pheta Ezechiel: Veni ſpiritus, & inſuffla in mortuos Ezech. 37
iſtos, & viuēt. & prophetaui ſicut mādauit mihi, & in
trauit in eos ſpiritus vitę, & vixerūt, & ſteterūt in pedi
bus ſuis congregatio nimis multa. Et infra deus dicit:
Scietis quod ego ſum domin⁹, cū aperiā ſepulchra ve
ſtra, & educā de ſepulchris populū meū, & dabo ſpiritū
meū in vos, & viuetis. Vtiq; cū ſpiritum ſuum dixerit,
nunquid aliū præter ſpiritū ſanctū nuncupauit? Neque
enim flatilem ſpiritū ſuū diceret, nec hic ſpiritus a qua
tuor mūdi poſſet venire cardinibus, quia vētorū flatus
hic quē videmus, partis nō vniuerſitatis eſt. Et hic ſpiri
tus quo viuimus, ſingulorū nō vniuerſorum eſt. Spiri
tus autem ſanctus eſt, vt & ſuper omēs, & in omnibus
ſit. Itaq; ex verbis ppheticis ſpectare licet quēadmodū
oſſa dudum reſolutorū mēbrorū cōpage diſperſa in for
mam redíuiui corporis viuificāte ſpiritu reuertitur, &
in ſuos artus fauilla concreſcat, ſenſu prius animata co L
eundi, q̄ ſpecie reformata viuendi. Nonne in facti ſimi
litudine vnitatē diuinę recognoſcimus poteſtatis? Sic
ſuſcitat ſpiritus ſicut & dominus in paſſione ppria ſuſa
citauit, cū ſubito in momento oculi defunctorum ſepul
chra patuerunt, & rediuiua corpora ſurrexere de tumu
lis mortis, quæ fœtore deterſo, ac vitæ odore reparato
expirantiū familiæ ſpirantiū faciem receperunt. Habet
ergo ſpiritus quod habet Chriſtus. Habet igitur quod
habet deus. Omnia quæ habet pater, habet fili⁹. Ideoq;
dixit: Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Ioan. 16.

Quia ſpiritus in dei ſede, & vnum regnū patris & fi
lii & ſpiritusſancti indiuiſum. Cap. XXI.

NEC illud mediocre, quod de throno dei exi
re fluuium legimus. Sic enim habes dicēte
Ioanne Euangeliſta: Et oſtēdit mihi flumē Apoc. 22
aquæ viuę, ſplendidū tanq̄ cryſtallum, proce
dēs de ſede dei & agni. in medio plateę eius, & ex vtra
que parte lignū vitæ, faciēs fruct⁹ duodecim, per ſingu
los menſes reddens fructū ſuum, & folia ligni ad medi M
cinam omniū gētium. Hic eſt vtiq; fluuius de dei ſede
procedēs, hoc eſt ſpiritusſanctus: quē bibit qui credit in
Chriſtum, ſicut ipſe ait: Qui ſitit, veniat ad me, & bi Ioan. 7.
bat. Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de vē
tre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiri
tu. Ergo flumen eſt ſpiritus. Hic igitur eſt in dei ſede.
Neq; enim aqua abluit dei ſedem. Denique David nō ſu
pra ſedē dei dixit, ſed ſupra cælos eſſe qualibet illā intel
ligas aquam: quia ſcriptū eſt: Et aquæ quę ſuper cælos Pſal. 148
ſunt, laudent nomē domini. Laudent dixit, nō laudet.
Nam ſi aquæ elementū voluiſſet intelligi, laudet vtiq;
dixiſſet. Dicēdo autem pluraliter, virtutes voluit æſti
mari. Et quid mirū ſi in ſede dei ſpiritus ſanctus eſt, cū
ipſum regnū dei, operatio ſpiritus ſit, ſicut ſcriptū eſt:
Quia non eſt regnum dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & Rom. 14.
pax, & gaudiū in ſpiritu ſancto? Et ipſe cū dicat Salua
tor: Omne regnū in ſeipſum diuiſum, deſtruetur: dein Luc. 11.
de ſubiiciendo, Quod ſi in ſpiritu dei eiicio dæmonia,
profecto peruenit in vos regnum dei: oſtendit regnum
ſibi indiuiſum eſſe cū ſpiritu. Quid autem dementius
q̄ vt neget quiſquam Chriſto conregnare ſpiritum ſan
ctum, cum etiam nos in Chriſti regno conregnaturos
Chriſto apoſtolus dicat? Si enim commortui ſumus, 2. Tim. 2
& conuiuemus. ſi ſuſtinemus, & conregnabimus. Sed
nos per adoptionem, ille per poteſtatem: nos gratia, il
le natura. Habet igitur conſortium regni cum patre &

A filio etiā ſpiritus ſanctus, qui vnius naturæ, vnius do-
minationis, vnius etiam poteſtatis eſt.

Quia dn̄s ſabaoth etiā ſpiritusſanctus. Ca. XXII.

ITAQVE cū habeat conſortiū regni, quid
obſtat quo minus ſpiritum ſanctū intelliga-
mus a quo Eſaias miſſus eſt? Neque enim
Paulo poſſumus autore dubitare, cuius ſen-
tentiam in actibus Apoſtolorū Lucas euangeliſta ſic
Actu. 28. ꝓbauit vt ſcriberet. Deniq; ſic habes dicēte Paulo: Be-
ne locutus eſt ſpiritus per Eſaiam ad patres noſtros, di
cens: Vade ad plebē iſtam, & dic: Aure audietis, & nō
intelligetis: & vidētes videbitis, & non aſpicietis. Spiri
tus ergo eſt qui miſit Eſaiam. Si ſpiritus miſit, ſpiritus
eſt vtiq; quē mortuo Ozia rege vidit Eſaias quādo di-
Eſa. 6. xit: Vidi dominū ſedentē ſuper thronū excelſum et ele
uatū, & plena erat domus maieſtatis eius, & ſeraphim
ſtabant in circuitu eius, ſex alæ vni, & ſex alæ alteri: &
duabus velabāt pedes, & duabus velabāt faciē, & dua-
bus volabant & clamabāt alter ad alterū, et dicebāt: Sā
ctus, ſanctus, ſanct⁹ dn̄s deus ſabaoth, plena eſt vniuer
ſa terra maieſtate eius. Si ſtabāt Seraphim, quomodo
volabāt? Si volabāt, quomodo ſtabāt? Si hoc nō poſſu
mus cōprehendere, quomodo deū cōprehendere volu-
B mus, quē nō videmus? Sed ſicut rotā intra rotam vidit
propheta currentē, quod vtiq; nō ad corporalis refertur
ſpeciē viſionis, ſed ad vtriuſq; gratiam teſtamenti, eo ꝙ
teres vita ſanctorū ſit, & ita ſibi concinens, vt ſuperiori-
bus poſteriora reſpondeāt. Rota igitur intra rotam eſt
vita ſub lege, vita ſub gratia, eo quod Iudæa intra eccle
ſiam ſit, lex intra gratiā. Nam intra eccleſiā eſt, qui Iu-
dæus eſt in occulto, & circūciſio cordis intra eccleſiæ ſa
cramentū eſt. Sed illa Iudæa intra eccleſiā, de qua ſcri-
Pſal. 75. ptum eſt: Notus in Iudæa deus. Ergo ſicut rota intra
rotā currit, ſimiliter alæ ſtabant, & alæ volabāt. Simi-
liter & Seraphim duabus alis faciē, & duab⁹ alis pedes
velabant, & duabus volabāt. Nam hic quoq; ſpiritalis
ſapientiæ ſacramentū eſt. Stabant tēpora, volabant tē
pora. Stant preterita, volant futura: & quaſi alæ Sera-
phim, ita faciē dei vel pedes velant: eo quod in deo, qui
nec principiū nec finem habet, omnis ab hac cognitio-
ne principii eius & finis curſus tēporū feratur. Stāt er-
go præterita vel futura, præſentia volāt. Ne quære prin
cipii eius vel finis arcana, quę nō ſunt. Habes præſētia,
ſed laudato, nō diſcute. Seraphim indefeſſis vocib⁹ lau
dant, & tu diſcutis? Quod vtiq; cū faciūt, oſtendūt no-
bis nō aliquādo diſcutiendū deū, ſed ſemper eſſe laudan
C dum. Ergo dominus ſabaoth & ſpiritusſanctus eſt.

Quia omnipotens etiam ſpiritus dei. Ca. XXIII.

NISI forte diſplicet impiis doctor quem Chri
ſtus elegit, aut domini virtutū negare poſ-
ſunt ſpiritū ſanctum, qui donet quas volue-
rit ipſe virtutes. Nunc vnitatē maieſtatis li
cet in patre filioq; & ſancto ſpiritu cognoſcere. Nā ple-
riq; dicūt patrē deū ab Eſaia hoc tēpore viſum, Paulus
ſpiritū dixit, Lucas probauit, Ioannes euāgeliſta ad fi-
Ioan. 12. lium retulit. Sic enim ſcriptū eſt de filio: Hęc locut⁹ eſt
Ieſus, & abiit, & abſcondit ſe ab his. Cum autem tanta
ſigna feciſſet corā eis, nō credebāt in eū: vt ſermo Eſaię
Eſa. 53. impleretur quē dixit: Domine, quis credidit auditui no
ſtro? & brachiū domini cui reuelatū eſt? Propterea nō
poterāt credere, quia iterū dixit Eſaias: Excæcauit ocu
los eorū, & indurauit cor eorū, vt non videant oculis, et
corde intelligant, & cōuertantur, & ſanem eos. Hæc di-
xit Eſaias quando vidit maieſtatē eius, & locutus eſt
de eo. Ipſa verba dixit Ioannes dixiſſe Eſaiam, et maie
ſtatē ei filii appariuiſſe euidentiſſime reuelauit. Paulus
autem ſpiritū hęc dixiſſe memorauit. Vnde igitur iſta
diuerſitas? Diuerſitas quidem verborū, nō ſenſuū eſt. D
Nam licet diuerſa dixerint, null⁹ errauit: quia & pater
videtur in filio, qui dixit: Qui me videt, videt & patrē. Ioan. 14.
Et filius videtur in ſpiritu, quia ſicut nemo dicit domi- 1. Cor. 12.
num Ieſum niſi in ſpiritu ſācto: ita nō carnali oculo, ſed
ſpiritali gratia Chriſtus videtur. Vnde & ſcriptura ait:
Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuceſcet ti-
bi Chriſt⁹. Et Paulus cū oculos perdidiſſet, quomodo
niſi in ſpiritu Chriſtum videbat? Vnde & dn̄s ait: Ad
hoc enim tibi viſus ſum, vt cōſtituerem te miniſtrū &
teſtem quib⁹ vidiſti me, & in quibus viſurus es. Nā &
prophetæ ſpiritū accipiebant, & Chriſtū videbāt. Vna
igitur viſio, vna ꝑceptio, vna maieſtas. An negas etiā
dominū maieſtatis eſſe ſpiritū ſanctū, cū dominus ma-
ieſtatis ſit crucifixus, quia natus eſt de ſpiritu ſancto, &
virgine Maria, quia nō alter Chriſtus, ſed vnus eſt, &
ante ſecula ex patre vt dei fili⁹ ſit natus, in ſeculū vt ho
mo carnis aſſumptione generat⁹? Quid antē dicā quia
ſicut pater & filius, ita etiā ſpiritus immaculatus eſt &
omnipotēs? quia omnipotens ſpiritus dei, quia græce
παντοδύναμον, πανεπίσκοπον Salomon dixit, eo qđ
omnipotens & ſpeculator ſit omniū, ſicut lectum eſt in Sapien. 7
libro Sapientię, vt ſupra eſt demōſtratū. Ergo & ſpiri-
tus in honore eſt, & in maieſtate. Intuere nunc ne quid
eum forte nō deceat: aut ſi tibi diſplicet Arriane, detra
he eū de patris filiiq; conſortio. Sed ſi detrahere volue-
ris, cælum ſupra te verti videbis, quia virtus eorum o-
mnis ab ſpiritu eſt. Si detrahere volueris, in deum tibi E
prius mittēda eſt manus, quia deus ſpiritus. Sed quo-
modo detrahes eum, qui alta ſcrutatur dei?

FINIS.

CAPITA LIBRI DE FIDE ORTHODOXA CONTRA ARRIANOS.

Quod nihil periculoſius iis hereticis eſſe poſſit, quibus
multa nobiſcū paria ſunt: qui cū integre per omnia
decurrere videātur, vno tamē verbo meram ac ſim-
plicem fidem inficiūt. Quodq; ſublato nomine ſub-
ſtantiæ, quod iſti de Euangelica & Apoſtolica fide
patrumq; traditione auferre volūt, ſubtiliter Arria-
na hęreſis intromittatur. Et qua ratione iſtud nomē
tollere laborauerint. Caput I.
De cōfutatione hæreſis Arrianorū per firmiſſimas ra
tiones, & euidentia ſacrę ſcripturę teſtimonia, eo qđ
ita deū filiū de deo ponant, vt ex deo factus ſit, nō ex
deo natus, & quod homouſion, id eſt vnius ſubſtan-
tiæ vocabulū auferant, illāq; ſapientiā quæ dei filius
eſt, creaturam intelligant. Caput II. F
De deſtructione rationū quib⁹ Arriani errorem ſuum
defendere conantur, præcipue dicentes ideo homou
ſion nominari nō oportere, quia in ſcripturis diuinis
non contineatur. Caput III.
Quo argumēto Arriani deū nō eſſe ſubſtātiā probare
cōtendāt, & de ſubtili illius diſſolutione. Cap. IIII.
Quod cum vnitas ſubſtantiæ in patre & filio non ſolū
prophetica, ſed et euangelica autoritate cōprobetur,
nō poſſit dici in ſcripturis diuinis homouſion nō in-
ueniri. Et quæ ſit ratio nominis. Quod præterea ſi
ad aliquam ſimilitudinē velit Arrianus in deo com
parationem facere, non poſſit expreſſius cōparatum
definire, niſi cum dicat lumen ex lumine. Cap. V.
Quid ſit deus, & vtrum ei aliquid poſſit comparari.
Quemadmodū etiam ratio quædam ſit quæ apud
græcos logos nominatur, quæ inter patrē & filium
perſonas vel vocabula diſtinguit. Et quod illa ratio
multis nominibus appelletur, ac qua de cauſa ſingu
la de filio dicantur. Caput VI.
De remotione occaſionis erroris quā heretic⁹ Arrian⁹

G ex hoc capere poſſet, quod duo nomina vel duæ per-
ſonæ, id eſt patris & filii ſtatuuntur, quaſi duo dii di-
cantur. Caput VII.

De apertione totius myſterii hæreſis Arrianæ cur no-
luerit filiū de ſubſtātia patris credi, & de reſponſione
ad motiua Arrianorū, quodq; multum interſit inter
ea quę facta ſunt, & eū qui omnia fecit. Et queādmo
dum in multis ac variis figuris deus ſe patrib⁹ præ-
oſtenderit, qui tamen ſecundum deitatem videri nō
potuit. Caput VIII.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI
de fide orthodoxa contra Arrianos Lib. I.

Quod nihil periculoſius iis hereticis eſſe poſſit, qui-
bus multa nobiſcū paria ſunt, qui cū integre per omnia
decurrere videantur, vno tamē verbo merā ac ſimplicē
fidē inficiunt. Quodq; ſublato nomine ſubſtātiæ, quod
iſti de euāgelica et apoſtolica fide patrūq; traditione au
ferre volunt, ſubtiliter Arriana hæreſis intromittatur.
Et qua ratione iſtud nomē tollere laborauerit. Cap. I.

H MVLTAS QVIDEM
& graues hæreſes nouimus
a plurimis ebullire, & veneni
vice ad intimū pectus cance-
ris ſui virus infundere. Sed
vici illi vel facile poſſunt, vel
facile vitari, quorū prima ꝓ-
poſitione omne cōſilium pe-
ctoris ꝓditur. At vero ii qui-
bus multa nobiſcū paria ſūt,
facile poſſunt innocias mentes & ſoli deo deditas frau-
dulenta ſocietate percutere, dū malorū ſuorū virus per
bona noſtra defendūt. Nihil enim periculoſius iis hæ-
reticis eſſe poteſt, q̄ qui cū integre per omnia decurrāt,
vno tamē verbo, ac ſi veneni gutta, meram illā ac ſim-
plicem fidem dominicæ & exinde apoſtolicæ traditio-
nis inficiant. Vnde vehemēter nobis cauendū eſt ne ſe
vel ſenſibus vel auribus noſtris huiuſmodi aliquid la-
tēter inſinuet, quia nihil tam cogit in mortem q̄ ſub ob-
tentu fidei fidem violare. Vt enim gypſum aqua per-
mixtum, lac colore mētitur: ita hic per veriſimilem cō-
I feſſionē traditio inimica ſuggeritur. Qua de re nō ſimi
litudo confeſſionis, ſed ſenſus mentis eſt ponderandus
quo cōfeſſio ipſa firmatur. Deniq; ſi diligentius & accu
ratius attendatis cur voluerint de euāgelica & apoſto-
lica fide & de patrū traditione ſubſtantiæ nomē auferr-
ri, procuIdubio probatis hereſim Arrianā ſubtili com-
pedio breuiati, ſublato hoc nomine intromiſſam. Nec
hoc quidem ego ſuſpicione aut opinione collectū affir-
mo. Nec, vti ipſi putāt, Academic⁹ diſputator aſſiſto,
vt ſimplices ſenſus verborū ſubtilitate contorqueā, ſed
vt contortos & prauos tenui argumēto compoſitos, in
lucem cognitionis exponam, quo facilius poſſit cogni-
ta & comperta iniquitas ab hominibus euitari. Quæ
etenim cauſa, quæ ve ratio extitit vt quod docēdum &
quod credendum cunctis eccleſiis fuerat traditū, quodq;
patres noſtri apoſtolici viri cōtra vniuerſas hæreſes, &
maxime Arrianam, quaſi quendam obicem veritatis,
quo omnes aditus peſtiferæ doctrinæ obſtruerent, ſan-
cto ſpiritu mundati catholica ratione poſuerunt, nō ſi-
ne magno niſu ab iis qui tūc elogio Arrianæ labis ad-
dicti ſunt, laboretur auferri, niſi vt filium dei mutabilē
& conuertibilem, vtpote non de propria patris ſubſtan
tia conſtitiſſe confingant: cui & initium ex tempore, &
ortum ex nihilo, nomen ex altero, vt ſemper, docuerit,
propter quod & ſæpe dānati ſunt, nunc iam libere et ſe-
cure inconſtanterq; eccleſiis tradere & inſinuare poſſint. K

De confutatione hereſis Arrianorū per firmiſſimas
rationes, et euidētia ſacrę ſcripturę teſtimonia, eo quod
ita deum filiū de deo ponant, vt ex deo factus ſit, nō ex
deo natus. Et quod homouſion, id eſt vnius ſubſtantię
vocabulum auferant, illamq; ſapientiam quę dei filius
eſt, creaturam intelligant. Caput II.

VIDETIS ergo omnia eos in tractatu ipſo-
rum nō euāgelica fide, ſed ſubdola maligni-
tate ad seducēdos ſimplices quoſq; poſuiſſe.
Nō iam tam ſuſpectum q̄ manifeſtū omni-
bus eſſe debet ita eos deum de deo poſuiſſe, vt Arrius
tradere ſolebat, vt ex deo factus ſit, non ex deo natus.
Qui ſi natus eſt, vnius ſubſtantiæ eſt. Si factus eſt, ve-
rus filius nō eſt. Et ſi verus filius nō eſt, nec verus deus
eſt. Aut ſi verus deus eſt, & de patre non eſt, duo ſunt
habentes ſinguli & voluntates proprias, & imperia di-
uerſa. Vel ſi cōcordia tantū & ſocietate vnum ſunt, nō
tamen & ſubſtantia: verus, vt iam dixi, deus non eſt.
Sic erit deus vt Moyſes Pharaoni, poteſtate, nō gene
re. Filius quoq; ita credendus erit, vt per Eſaiam popu
lo dictū eſt: Filios genui, et exaltaui. Et alibi: Dii eſtis, Eſa. 1.
& filii altiſſimi omnes. Sed & primogenitus ita habe- Pſal. 81.
bitur, quomodo & Iſrael a deo primogenitus filius ap-
pellatus eſt. Necnon & primogenitus totius creaturę,
quaſi in ordine factorū primogenitus habeatur, vt ex L
eo ſeriem quandā creandis mundi rebus aſſignēt. De-
niq; ſublato homouſion, id eſt vnius ſubſtātiæ vocabu
lo, ſimilem geſtori ſuo poſuerūt, cum aliud ſit ſimilitu-
do, aliud veritas. Nam et homo ad imaginē et ſimilitu
dinem dei factus eſt, nec tamē deus eſt. Nec quod deus
eſt, homo extitiſſe credendus eſt. Ita & filium dei ſimi
lem volunt, vt eum aliunde ſimilē, non de ipſa vna ſan-
cta & beata patris ſubſtantia dicant. Qui ſi de patris
ſubſtantia non eſt, ἐξ οὐκ ὄντων eſt, id eſt de nullis extā
tibus, vt idem Arrius tradidit. Sublato enim vel id
quod pater eſt, vndecumq; fuerit filius, neceſſe eſt vt &
initium ex nihilo, & ortū ex tēpore habeat. Nihil enim
ſine initio niſi ſolus deus. Vnde & filius ſiue ipſe domi
nus ait: Ego & pater vnum ſumus. Quod ideo dixit, Ioan. 10.
vt diuini perſonarum vocabula in vnius deitatis maie
ſtate monſtraret: ſicut & Propheta ex voce dei: Eru- Pſal. 44.
ctauit, inquit, cor meū verbum bonum, dico ego opera
mea regi. Vides ergo hoc verbum bonū, filium dei eſ-
ſe, quem nō aliunde niſi de paterno pectore, & (vt ita di
xerim) de vtero cordis dei credimus natū. Et proinde
eum regem appellat, quia ipſe eſt rex regū. Deum do- 1. Timō. 6.
minum, cui omnia diuina opera ſuccumbūt, qui dixit:
Omnia quæ pater habet, mea ſunt. De hoc & Euange Ioan. 16.
liſta: In principio, inquit, erat verbum, & verbum erat Ioan. 1.
apud deum, & deus erat verbum. Omnia per ipſum fa M
cta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil. Igitur quod in princi
pio erat, ſemper fuiſſe credendū eſt. Sed nec aliunde eſ-
ſe q̄ ex eo qui principium non habet, id eſt de corde pa-
tris, qui eructauit, inquit, cor meum verbum bonum.
Nō enim dixit: In principio factum eſt verbum, ſed in
principio, inquit, erat verbum. Quodcunq; principium
verbi aſſignare volueris, præiudicatum habebis, quia
in principio, inquit, erat. Non quod duo principia ex re-
rum diuerſitate dicamus, ſed quia ſermo filius ſemper
cū patre eſt, & de patre natus eſt. Ac proinde cuius ori-
go principium nō habet, ſempiternus cum patre credē-
dus eſt, quia nec pater poteſt vnquā ſine filio nomina-
ri, nec filius ſine patre vocari, ac per hoc ſemper filius,
quia ſemper pater. Et deus, inquit, erat verbū. Quod
deus eſt, ſemper eſt: ne ſi ſemper non fuerit, verus deus
ſemper eſſe non poſſit: ſicuti & in ſophiæ nomine, quia
ſecundum Apoſtolum ipſe eſt ſapientia patris. Ego, in- Eccli. 24.
quit, ex ore altiſſimi produi. Non ergo aliunde q̄ de pa

A tre,quia ſemper cũ patre. Et ideo ſapientia dei appella-
tur,vt nunq̃ pater ſine ſapiẽtia, hoc eſt ſine filio ſuo fuiſ
ſe credatur. Hæc eſt illa ſapiẽtia ineffabilis, quæ initio
viarũ dei apud Salomonem vel cõdita, vel genita, vel
creata deſcribitur:quã tamẽ ſic conditã dicit, vt ſemper
eam cũ deo fuiſſe oſtendat.Quid enĩ deo dabis vt ini-
tium poſſis ſapiẽtię ipſius cõſignare? Non eni ita deus
ſapientiã ſuam cõdidit,quaſi aliquãdo ſine ſapiẽtia fue
rit.Sed cũ initio viarũ ſuarum dicat, initiũ motus ope-
ris alicuius oſtendit, vt hoc initiũ habeat ſapientia dei,
quod de deo proceſſit ad creanda omnia tam cęleſtia q̃
terreſtria,nõ quo cœperit eſſe in deo. Creata eſt ergo ſa
pientia,immo genita,non ſibi,quæ ſemper erat,ſed iis
quę ab ea fieri oportebat,vt quia quanta & qualis eſſet
ſciri non poterat,de effectu operũ ſuorum virtus eius &
potentia noſceretur, vt quod de conditis æſtimamus,
tunc magis timeremus cũ facta miramur.Cæterũ ſi tu
ita creatam ſapientiã dicas,vt filiũ dei creaturam intel
ligas, occurrit tibi Apoſtolus condẽnans eos qui crea-
Rom. 1. turã colunt,dicens: Propter quod tradidit illos deus in
deſideriũ cordis eorũ,in immunditiã,vt cõtumeliis af-
ficiant corpora ſua in ſemetipſis: qui cõmutauerunt ve
ritatem dei in mendaciũ,& coluerũt & ſeruierũt creatu
ræ potius q̃ creatori, qui eſt benedictus deus in ſecula.
Eccl. 24. Hæc eſt inquã illa ſapiẽtia dei,quæ dicit: Ego ex ore al
tiſſimi ꝓdiui,vniuerſitatis cõditrix & effectrix, id eſt fi
lius dei,per quẽ oĩa,& in quo omĩa:quia vt Apls dixit:
Coloſ. 1. In ipſo cõſtituta ſunt vniuerſa in cęlis & in terra, viſibi
lia & inuiſibilia,ſiue throni,ſiue dñationes, ſiue virtu-
B tes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum
& in ipſo condita ſunt,& ipſe eſt ante omnia, & omnia
Sapiẽ. 7. in ipſo cõſtant. Hinc & Salomon:Cum ſit,inquit,vna,
omnia potẽs, & permanẽs in ſe: omnia innouat, & per
nationes in animas ſanctas ſe transfert. Quod confir-
mãs Apoſtol⁹ ait in interiore homine habitare Chri-
ſtum,vt per quẽ a principio omĩa facta ſunt, per ipſum
& in fine cuncta ſaluentur.

De deſtructione rationum quibus Arriani errorem ſuum defendere conantur, præcipue dicentes ideo homouſion nominari non oportere, quia in ſcripturis diuinis non contineatur. Caput III.

SED dicis mihi, homouſion vnius ſubſtãtię
nomen ob hoc potius adorent q̃ creatorẽ ſer
Philip. 2. uiẽtes. Eadẽ vtiq; Apoſtol⁹, qui dixit: Vt
in nomine Ieſu omnes genu flectant, cæle-
ſtium, terreſtriũ,& infernorũ, & omnis lingua cõfitea-
tur. Et Moyſes: Adorent,inquit,eũ omnes angeli dei.
Pſal. 71. Et Dauid :Omnes reges adorabũt eũ.Quod quidem
in ſcripturis non diceretur, ſed quia ipſe eſt ſermo filius
omniũ opifex.Sed dicis homouſion nominari nõ opor
C tere,quia in ſcripturis diuinis nõ cõtineatur. Quero &
ego,homo qui hoc ꝓhibes,ſi ideo nominari non debet,
quia ſcriptũ nõ eſt,an quia ita credi non liceat? Quod ſi
Rom. 10. ita credendũ eſt,cur nõ ita profitendũ? Corde enim,in-
quit Apoſtolus,creditur ad iuſtitiã,ore autem cõfeſſio
fit ad ſalutẽ. Aut ſi ideo nominandũ nõ eſt,quia nec ita
credendũ:obtinuit Arrianæ labis aſſertio, quę ideo pa
trem et filiũ vnius ſubſtantiæ denegauit, quia filiũ dei
modo ex nihilo, modo ex patre, ſed ab alia ſubſtantia
quãdo voluit,& quomodo voluit, & vnde voluit factũ
inducit,dũmodo aliunde eũ,et non de eo quod pater eſt
extitiſſe cõfingat. Quẽ & ſi natũ dicit, ſed hoc dicto ge-
nus: quia rurſum omĩe quod natũ eſt , factum intelligit,
eo quod & nos a deo geniti appellemur,quos conſtat eſ
ſe facturã. Vel ſi Arrianus non es,& verũ filiũ de vero
patre natũ non factũ agnoſcis,cur nõ eũ cum patre vnĩ
ſubſtantiã dicis? Fruſtra times homo ꝓfiteri quod cre
dis,& fruſtra credis ſi ita nõ credis, & merito hereticum
denotaris. Et q̃q̃ immutaueris dictũ quo putaris probi
buiſſe dei filium nõ æquari facturã,ſed cũ ſubiũgis,ſicuti D
aliquid horũ quod factũ eſt: ex aperto oſtẽdis nõ ob hoc
facturã dici noluiſſe,quaſi nõ debeat factus intelligi,ſed
non ita factũ vis ſicut aliquid horum quod factũ eſt, ſed
tamen factũ. Aliter enim dicis factũ, vtpote perfectam
creaturam,per quẽ facta ſunt omnia,dũmodo et ipſum
factũ intelligas,licet nõ ita vt cętera. Sed vt ad id reuer
tar quod dicis, in ſcripturis diuinis homouſion, id eſt,
vnius ſubſtãtiæ vocabulũ non inueniri:finge hoc inte-
rim ſic ſit,eo quod vbicũq; ſubſtantia legitur,res dei,nõ
deus accipiatur:q̃q̃ & aliud quod ſcriptum nõ eſt, pari-
ter profitearis,id eſt deũ ex deo,lumen ex lumine: quid
ad hæc dicis? Aut totũ mecum tene, aut totũ omitte.
Si enim vnius ſubſtantiæ vocabulũ inde times dicere,
quia ſcriptũ non eſt:timere idẽtidem debes deũ ex deo,
& lumen ex lumine profiteri. Sed ego probo deum de
deo,& lumen de lumine,& vnius ſubſtantiæ vocabu-
lum in diuinis ſcripturis contineri. Cum enim ipſe dei
filius qui deus eſt,in Euãgelio ſuo dicat: Ego de patre Ioan. 16.
exiui: iure & merito deum de deo profitemur, quia de
deo patre filiũ dei , deum verum de deo vero natũ eſſe
cognoſcimus, ſed non eo genere vt nos dii ſumus ap-
pellati,vel vt Moyſes Pharaonis deus eſt dictus. Sed
quia verus eſt filius,de vero patre natus eſt: vere & cõ-
fidenter deus de deo dicẽdus eſt. ſic & lumẽ ex lumine.
Quod ſcriptũ nõ eſt,mecum quidem dicis,ſed mecum
omnino non ſentis, vt quia ſcriptum eſt de patre: Deus Ioan. 1.
lux eſt, quæ illuminat omnem hominem veniẽtem in
hunc mundũ,& lux lucet in tenebris, id eſt Chriſtus in
cælo,& tenebræ eam nõ ſunt aſſecutę. Hi ſcilicet homi
nes quorũ cor ignorantiæ tenebris obcæcatũ eſt, Chri-
ſtum verũ deum,& verũ dei filium non agnouerũt,ſed E
ipſe dominus: Ego ſum,inquit,lux mundi,qui me ſecu Ioan. 8.
tus fuerit,non ibit in tenebris,ſed habebit lumen vitæ.
Ergo quia lumẽ pater,& lux filius,recte lumẽ de lumi-
ne. Sed lumẽ ex lumine ita aſſeris,quaſi a patre,qui ve-
rum lumen eſt, aliud lumẽ ſit factum quod de ipſa pa-
tris ſubſtantia non ſit,ſed ſicuti aliud quodlibet lumen,
quanq̃ a deo ſit factũ,longe tamen aliud ſit ab eo qui fe-
cerit:& ideo lumẽ ex lumine,nõ de lumine dicis. Cum
ergo hæc prælocutus ſum,licet mecũ nõ intelligas, ta-
men quomodocunq; ipſa pronuncias, cum ſcripta non
ſint: an non & vnius ſubſtantiæ vocabulũ,quod in ſcri-
pturis non putas contineri,mecũ pariter profiteris,niſi
quia illic habuiſti quomodo malignos ſenſus tuos oc-
culta fraude in vtroq; cõtegeres,ſed mecum hoc ipſum
ſono vocis exprimeres,ſed tamẽ longe dicti intelligen-
tiam ſeparares: ſicuti & illi hæretici qui reſurrectionẽ
carnis negant, ad decipiendas animas ſimpliciũ dicunt
his quia in carne nõ reſurgant. Sed ſi diſcutias eos cur
hoc dixerint,cum ſcias illos carnis reſurrectionẽ omni-
no negare,dicent tibi: Vtiq; ille erit qui in carne bapti-
zatus nõ fuerit, vt anima ipſius dum in corpore eſt, de
morte delictorum ſuorũ,& de ſepulchro criminum per
baptiſma in eadẽ reſurgat. Solius enim animæ per la-
uacri vitalis gratiam reſurrectionẽ in carne defendent. F
nam & ipſius carnis ſalutẽ excludũt. Et hi per veriſimi
lem confeſſionẽ innocentiũ mentes occulta fraude ſedu
cunt. Et vt ſolet letale poculũ mellis dulcedine tempe-
ratum ſuauitate fallẽte perimere,ſic & hoc malum per
blandimẽtum aurium audiẽtium ſenſus quadam labe
contaminans,contagione vitii adhærentis inficit.

Quo argumento Arriani deum non eſſe ſubſtantiam probare contendant, & de ſubtili illius diſſolutione. Caput IIII.

DENIQVE & nũc poſſent homouſiõ ſicu-
ti & cętera verbotenus nominare, ſi haberẽt
quõ illud ad aliã intelligẽtiã ſæuo ſenſu per-
uerterent. Sed cũ videant ſe in hoc verbo cõ

G dudũ, nullã omnino mentionẽ huius fieri voluerũt, ne
aut profitendo hoc crederẽt, aut credẽtes profeſſi vide=
rentur, ſubtili ingenio excuſantes quod aut ſcriptũ non
eſſet, aut deũ in ſubſtantia dici non oportere, ne corpo=
reus videretur. Deus etenim, inquiunt, efficit vt ſit ſub
ſtantia, nõ tamen vt ipſe deus in ſubſtantia deputetur:
quippe, aiũt, cũ omnis ſubſtãtia cõtraria recipiat: deus
vero, qui nihil diuerſum admittere poteſt, in ſubſtãtia
dici nõ debet. Ignoſcerẽ tibi ſi hoc ſimpliciter diceres, ſi
rationẽ rei velles ſcire, ſi rudis ad hanc quæſtionẽ acce=
deres, ſi nõ ipſe eſſes qui ſemper vel de alia ſubſtãtia vel
de nullis extantibus dei filiũ aſſerebas. At cũ idem ipſe
ſis, qui hinc ſæpe cõuictus, ſæpe confeſſus, ſępe negaſti,
ſæpe aliter immutãdo dãnatus es, qui etiã nunc in am
bitione exagitans turbas omnia: quomodo putas me
ignoſcere tibi poſſe frequẽtius eadẽ retractanti? Sed ne
videatur hæc peruerſitas præiudicata magis q̃ exami=
nata dãnari, breuiter tibi de hac oppoſitione reſpõdeã.
Prohibes itaque ideo ſubſtantiã nominari, quia omne
quod ſubſtãtia dicitur, res ipſa vnius generis habeatur.
An ignoras aliter cæleſtia, aliter terrena cõſtare, ſed &
in ipſis cæleſtibus rebus atq; mũdanis magnam diffe=
H rentiã intereſſe? Aliter enim angeli, aliter ſingulæ vir=
tutes conſtitutionũ ſuarũ ſubſtantias acceperunt, ſicuti
1. Cor. 15. Apoſtolus ait: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, a=
lia claritas ſtellarũ. Sic & in hoc mũdo vt diuerſa gene
ra rerum, ita et diuerſa corpora animantiũ, et omnibus
ſui cuiuſq; generis ſubſtãtia, ſicut Apoſtolus dicit: Nõ
omnis caro eadẽ caro. Si ergo ea quæ a deo facta ſunt,
diuerſas qualitates ſubſtantiarũ ſuarũ habẽt, tu putas
in deo talem eſſe ſubſtantiã, qualem habet aliquid ho=
rum quod factũ eſt, vt poſſit contraria recipere? Abſit.
Quæ eſt enim ſubſtãtia dei? Ipſum quod deus eſt, ſim
plex, ſingulare, purũ, nulla concretione permixtũ, lym=
pidum, bonũ, perfectũ, beatum, integrum, ſanctũ, totũ.
An tu putas inane aliquid eſſe & vacuũ quod eſt de⁹?
Hoc enĩ dici blaſphemia eſt, vt inane putetur per quẽ
cuncta conſtiterunt, qui omnia verbo edidit, ratione cõ
poſuit, virtute perfecit, cuius nutu & imperio vniuer=
ſa reguntur, cuncta deſeruiunt. Et bene quod de deo le=
Exo. 3. gis ſcriptũ: Ego ſum q̃ ſũ. &, Qui eſt, miſit me. Et ipſe
Ioan. 17. Saluator dominus: Hæc eſt, inquit, vita æterna, vt co=
gnoſcant te ſolũ verum deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chri
ſtum. Eſt ergo in ſubſtantia eſſentia ſua deus, cuius co
gnitio vita æterna eſt, qui & tantus eſt, quantũ dici nõ
poteſt. Qui tũc digne æſtimatur, cum ineſtimabilis di
I citur, vtiq; velis an nolis. Ergo ipſum quod eſt, hoc eſt
ſubſtantiæ huius rei quæ eſſe defenditur: quod tamẽ iã
dictum eſt, quantũ & quale ſit, nec mente cõcipi, nec ſen
ſu æſtimari, nec animo definiri poteſt, dũmodo cõſtet
eſſe quod eſſe creditur, vt de eo ipſo quod deus eſt, inde
ſit filius, vt verus ſit filius, & verus ſit pater in filio, & fi
lius in patre. Hoc erit homouſion, id eſt, vnius ſubſtan
Ioan. 14. tiæ cum patre, ſicut ipſe dominus ait: Ego in patre, &
Ioan. 10. pater in me. Ego & pater vnũ ſumus. &, Ego de patre
exiui. &, Qui me videt, videt & patrẽ. Non immerito,
quia filius dei de deo patre natus eſt, & ideo de vnitate
ſubſtantię, & de maieſtate deitatis vnum ſunt: ſicuti &
Hieremias prophetauit: Quis ſtabit in ſubſtantia do=
mini, & videbit verbum domini? Et iterũ: Si ſteti ſſent
in ſubſtãtia mea, & ſi audiſſent verba mea, auertiſſem
eos ab ſtudiis eorum peſſimis. Et apud Salomonem:
Subſtantia mea, dulcedo mea eſt.

Quod cũ vnitas ſubſtãtiæ in patre & filio non ſolũ
prophetica, ſed et euangelica autoritate cõprobetur, nõ
poſſit dici in ſcripturis diuinis homouſion nõ inueniri.
Et quæ ſit ratio nominis. Quod præterea ſi ad aliquã
ſimilitudinem velit Arrianus in deo cõparationem fa
cere, nõ poſſit expreſſius cõparatum definire, niſi cũ di=
cat, lumen ex lumine. Caput V.

CVM ergo hanc vnitatẽ ſubſtantiæ in patre K
& filio non ſolũ prophetica, ſed et euangelica
autoritate cognoſcas: quomodo dicis in ſcri=
pturis diuinis homouſion nõ inueniri, quaſi
aliud ſit homouſiõ q̃ quod dicit: Ego de patre exiui: &,
Ego & pater vnũ ſumus: vel quod prophetæ ex aperto
ſubſtantiã dei intimabũt? Hæc eſt autem nominis ra=
tio, vt in patre & in filio vnitatẽ ſubſtantię credas, licet
rem ipſam (quæ eſt inenarrabilis) definire nõ poſſis, vt
ſiue lumẽ de lumine dicas, ſiue verbũ de verbo, ſiue ſpi
ritũ de ſpiritu, ſiue dominũ de domino: quodcũq; de eo
dixeris, vnius tamen eſſentię patrẽ & filium credas, &
de eo ipſo quod pater eſt, filium intelligas. Nam ſi ali=
quam comparationẽ de rebus iis quæ videtur, in eo fa
cias, ipſa diſſimilitudine rerũ non rationẽ oſtendes, ſed
altercationem diſputationis induces, vt cuius voce de=
ſcriptum eſt, Cui me cõparabitis? ac proinde deus, cui aſ
ſimilari nihil poteſt: ſufficiat credi qd ipſe ſentitur, quẽ
ipſe credi ſe voluit, non indicari. Denique ſi de hoc ipſo
quod mecũ profiteris, ad aliquã ſimilitudinem velis in
deo conferre, neſcio an quod cõparaueris poſſis expreſ= L
ſius definire: vtputa cũ dicis lumen ex lumine, ſi ad ex=
planandum illud ſcrupuloſa narratione cogaris, quæro
quomodo lumen ex lumine credas? Vtrũ quaſi lucer=
nam ex lucerna, vel quaſi ſolem ex ſole, vt aut duas lu=
cernas, aut duos ſoles quaſi duos deos ſub hoc exẽplo
inducas. Aut ſplendorẽ luminis eiuſdẽ lucernæ, vel cla
ritatem ſolis de eodem ſole fulgente, lumen de lumine
conſignes, vt in matricem luminis patris figuram aſſi
miles, filiũ vero in ſplendorẽ claritatis oſtẽdas, quod de
eo propheta dixit: Apud te eſt fons vitæ, & in lumine Pſal. 35.
tuo videbimus lumen. Vel Salomon cũ dicit: Candor Sapien. 7.
eſt lucis æternæ, & ſpeculũ ſine macula dei maieſtatis,
& imago bonitatis illius. Vel Apoſtolus hic prædica= Col. 1.
uerit ſaluatorẽ noſtrũ imaginem eſſe inuiſibilis dei, eo
quod imago lux ſua ſit, quæ de eodẽ ſole procedit. Sed
quanta ad hęc reſpõderi poſſunt, quę lites generant (qd
Apoſtolus prohibet) longũ eſt dicere: Quippe cũ con= M
ſtet lumen illud quod deus eſt, æſtimari, cõprehendi &
definiri nõ poſſe, nec vere aliquid ex iis quæ in hoc mũ=
do ſunt, maieſtati diuinę cõparari, quia nihil de omni=
bus iſtis quę videtur aut dicũtur, ſecundũ id quod deus
eſt condigna ſimilitudine æſtimari poteſt, quippe cum
ipſis intellectibus & ſenſibus maior ſit. Idẽ præmonuit
vt diuinitatẽ ſubſtãtiæ crederes, & verũ filium de vero
patre cognoſceres. De qualitate autem rei requirere nõ
deberes, quia quale aut quantũ ſit, ſcire non poſſis. Hoc
enim prophetæ, hoc apoſtoli prædicarunt.

Quid ſit deus, & vtrum ei aliquid poſſit comparari.
Quemadmodum etiam ratio quædam ſit quæ apud
gręcos logos nominatur, quę inter patrem et filiũ per=
ſonas vel vocabula diſtinguit. Et quod illa ratio mul=
tis nominibus appelletur, ac qua de cauſa ſurgula de fi=
lio dicantur. Caput VI.

DENIQVE pro captu, pro viribus, pro fi=
de noſtra intueamur deus quid ſit, & videa=
mus an ei aliquid poſſit cõparari. Certe hic
eſt de quo & cui dicitur, non poteſt dici. Cum
æſtimatur, non poteſt æſtimari. Cum comparatur, nõ
poteſt comparari. Cum definitur, ipſa ſua definitione
creſcit. Qui cælum manu ſua operit, pugno omnem
ambitum mundi claudit. Quem totum omnia ne=
ſciunt, & metuendo ſciunt. Cuius nomini & virtuti fa
mulatur hic orbis. Et ipſa elementorum ſibi ſuccedẽ=
tium momẽtanea viciſſitudo teſtatur. Vide ergo ſi po
teſt aliquid eſſe quo poſſit pater cõparari & filius, quia
talis eſt filius, qualis & pater. Non enim ipſe ſe vnum
cum patre diceret, niſi talem ſe qualis eſt pater, ſciret.
Ratio quædam eſt quæ apud græcos logos nuncupa=

A tur,quę inter patrẽ & filiũ perſonas vel vocabula diſtinguunt,quia & ipſe filius ratio dicitur. Quæ tamen ratio multis nominibus appellatur,modo verbũ,modo virtus,modo ſapiẽtia,modo dextera,modo brachiũ,modo margarita,modo theſaurus,modo retia,modo aratrum,modo fons,modo petra,modo agnus,modo homo,modo vitulus,modo aquila,modo leo,modo via,modo veritas: & ita,cũ ſit deus omnia in omnibus,vt per hęc vocabula diuinarũ diſpoſitionum myſteria cognoſcãtur,nõ vt ipſa maieſtas filii dei proprie definita monſtretur.Quid eſt enim filius de eo quod pater eſt? Alius idem. Nam & hoc verbum nũcupatur,quia ex ꝓprio diuino ore proceſſit,& nihil pater ſine eo aut iuſſit aut fecit. Virtus dicitur,quia vere de deo,& ſemper cũ deo eſt,& omnis poteſtas patris in eo cõſiſtit. Sapiẽtia appellatur,quia de corde patris adueniẽs,arcana cœleſtia credentib⁹ reſerauit. Dextera nũcupatur,quia per eũ omnia opera diuina perfecta ſunt. Brachiũ dicitur,quia ab ipſo omnia cõtinentur. Margarita appellatur,vt nihil illo precioſius habeatur. Theſaurus dicitur,vt in ipſo omnes opes & diuitiæ regnorũ cæleſtiũ cõditæ agnoſcantur. Retia dicitur,quia per ipſum & in ipſo de mari ſeculi diuerſa gentiũ multitudo ſicut piſcium per aquã baptiſmatis in eccleſia cõgregatur,vbi bonorum malorũq; diſcrimẽ agnoſcitur. Aratrũ nũcupatur,quia ſigno crucis ſuę dura pectora ſubiiciũtur,vt necesſ moꝛa in ipſa præparẽtur. Fons aquæ viuę appellatur,quia ex eo ſitientia corda cæleſtis aquæ gratia irrigãtur. Petra dicitur,quia credentibus fortitudinẽ,incredulis duritiam prçſtat. Lapis angularis dicitur,quia vtroſq; parietes noui & veteris teſtamẽti vnus et mediator in ſemetipſo continẽs copulauit. Agnus dicitur,vt innocẽtia Chriſti & paſſio demonſtretur. Homo dicitur,quia
B ſecundũ carnẽ propter nos homines naſci dignatus eſt. Vitulus dicitur,quia propter noſtrã ſalutem pati ſuſtinuit. Aquila dicitur,quia poſt venerabilẽ reſurrectionẽ vt rex altã ad patris peruolat ſedẽ. Leo dictus eſt,quia ipſe eſt rex regũ,qui mortẽ ac Zabulũ virtutis ſuæ poteſtate cõminuit. Via eſt,quia per ipſum aſcenſus eſt, Veritas,quia mendaciũ neſcit. Vita eſt,quia ipſe vniuerſa viuificat. Vides ergo per hæc vocabula ſignificationes diſpoſitionũ & operum diuinorũ præoſtẽſas,nõ tamen ipſum deũ proprie definitũ. Eſt ergo pater deus immẽſus,æternus,incomprehenſibilis,inæſtimabilis. Eſt & filius eius deus & dominus noſter,tantus quantus eſt & pater,ſed non aliunde ꝗ̃ de patre:quia ego,in-
Ioan. 16. quit,de patre exiui:hoc eſt,lumen de lumine.

De remotione occaſionis erroris quam hęreticus ex hoc capere poſſet,quod duo nomina vel duæ perſonæ, id eſt patris & filii ſtatuuntur,quaſi duo dii dicantur. Caput VII.

C SED ne ex eo occaſionẽ aliquã hæreticus capiat,cũ duo nomina,vel duas pſonas,id eſt patris et filii ſtatuo,quaſi duos deos dicã,vt illi duos ex diuerſitate confingũt.Nos autẽ patrem & filiũ ita nominamus vnũ deũ,vt in his perſonis & nominibus conſignemus. Viderint philoſophi, viderint hęretici diſcipuli eorũ qui poteſtatũ diuerſitate variantur.Nobis tamẽ vnus deus eſt pater,vt Apo-
1.Cor.8. ſtolus dixit,ex quo omnia,et nos ex ipſo:& vnus dominus Ieſus Chriſtus deus,dei fili⁹,per quẽ omnia,& nos per ipſum.Nam duo,quid aliud intelligatur,ꝗ̃ duorũ per partes diuiſa ſubſtãtia,& cũ omnibus ipſi diſſociata natura agẽdi ac iubendi tam voluntas ꝗ̃ imperia diuiſa? Porro pater ac filius etſi duæ perſonę creduntur,ratione tamen & ſubſtantia vnius ſunt. Nam inæqualiũ ſocietas,melioris offenſa eſt: & in iniuriã eius qui verus deus eſt,nõ verus alius cõparatur.Cũ autẽ ego patrem & filiũ ſtatuo,vnitatẽ generis aſſigno. Etſi illã in perſonis diuido,diſcretiones tamẽ perſonarũ rurſus eadem nomina in vnitate ſui naturali legis fœdere conſi-
D gnant. Vnde & tantus eſt filius quãtus videbitur pater,totus de toto,integer de integro,perfectus de perfecta cõſummataq; virtute,ſicut Apoſtolus dicit: In quo
Col. 2. omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Nã & Hieremias receptiſſimus prophetarũ hãc vnitatem diuinitatis in patre & filio ſciẽs ait: Hic eſt deus noſter, & non deputabitur alius abſq; illo, qui inuenit omnem viã prudentiæ,& dedit eã Iacob puero ſuo,& Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt,et cũ hominib⁹ cõ-
Baruch. 3. uerſatus eſt. Et Eſaias hoc ipſum prædicat dicẽs: Hæc
Eſa. 45. dicit dñs deus: Fatigata eſt Egypt⁹,& negociatio Ęthiopum,& Sabain viri excelſi ad te trãſient,tui erunt ſerui,& poſt te ambulabũt vincti cõpedibus,& te deprecabuntur,quoniã in te deus eſt,& nõ eſt alius deus pręter te,tu es enim deus. Quod ne putes me eo ſupercilio dixiſſe quo Sabellius fertur,qui ipſum patrẽ ipſum filium profitetur:nõ ita nos totũ in vnam ſententiam cogimus,vt aliorũ hęreticorũ fraude capiamur. Sed quia in ipſo nomine perſonarũ autoritas indiſcreta cognoſcitur,& filius nõ genere ſed perſonaliter a patre nominatur,proinde totũ patri adſcribimus quod eſt filius,& totũ filio quod pater eſt. Nihil non videbitur patris qđ iudicabitur filii,nec filii quod defẽditur patri,quia vnitas maieſtatis nõ ſinit deos plurali vocabulo appellari, quippe cũ conſtet patrẽ & filiũ vnius eſſe ſubſtãtię,vnde vterq; vnus deus eſt dictus. Illud ante cũcta metuentes,quod vbi pater & filius vnũ non ſint,iniuria recurrat autoris interpolata natiuitas. Hoc enĩ placuit hæ-
E reticis,vt deus ille omnipotẽs inuiſibilis immẽſus degeneraret in filio. Non modo põt eſſe de cõditione mutata,quaſi non potuerit pater de ſemetipſo talẽ habere qualis & ipſe eſt. Proinde nos verũ filiũ de vero patre, qui ſemper fuit & eſt vnius ſubſtãtię cũ patre,defendimus. Et hoc eſt quod grçci homouſion appellãt,id eſt, cum vno aliud ipſum,vt perſonę audiẽtis nominatim fierent,non vt ſubſtantiam vocabula ſepararent.

De apertione totius myſterii hæreſis Arrianæ,cur noluerit filium de ſubſtantia patris credi,& de reſpõſione ad motiua Arrianorum,quodque multum interſit inter ea quæ facta ſunt,& eum qui omnia fecit. Et quẽadmodum in multis ac variis figuris deus ſe patribus præoſtenderit,qui tamen ſecundum deitatem videri non potuit. Caput VIII.

SED vt omne myſteriũ hęreſis Arrianę tralucam:cur nolint filium de patris ſubſtãtia credi,breuiter intimabo. Aiũt enim: Cum ſit deus pater omnipotẽs,inuiſibilis,incon-
F uertabilis,immutabilis,perfectus,ſemper idem,æternus:filius vero viſibilis,quia ſæpe patrib⁹ viſus,& conuertibilis atq; mutabilis,quia in variis figuris quibuſq; ſeſe monſtrauit. Qui ſi de patris,inquiunt,eſſet ſubſtãtia,nunꝗ̃ fieri poſſet vt ante carnis aſſumptionẽ aut viſibilis aut mutabilis cerneretur,quin potius in æqualitate qua pater eſt,permãſiſſet,ex cuius ſubſtantia erat: quia quod de patre eſt,nec videri,nec mutari,nec conuerti poſſe credendum eſt. Accedit ad cauſam,cum illapſus eſt in Mariam,cũ virginis vterũ oppleuit,aliud vtiq; ex illa ꝗ̃ quod venerat,natum eſt. Vnde iam,inquiunt,corrupta ſubſtãtia ſtatim vertit ordinem,perdit continuo immutationem: ipſa formando de deo in hominẽ,de ſpiritu in carnem. Et vtiq; trãſlatio omnis interemptio eſt priſtini. Ac per hoc aiunt,ſi filius de patris ſubſtantia eſſet,iam et patrẽ minorẽ videri ſubſtantiæ ſuę vel traditione vel fine.& proinde filium ex alia ſubſtantia credere maluerunt,quod cõuerti,& mutari, & videri poſſit,quia hoc de patris ſubſtantia credi nõ liceat. Hæc eſt cauſa erroris,hęc origo hæreſis Arrianę.

G dũ non intelligunt virtutẽ dei, neq; tanti ſacramenti diſ
poſitionẽ agnoſcunt, cur deũ humanis cõditionibus cõ-
parent. Quibus primo reſpõdendũ, In loco filiũ dei nõ
ita viſum vt deus erat, ſed vt homo capere poterat de
deo. Deinde variis figuris nõ immutabilẽ & cõuertibi
lem ipſum eſſe, ſed hoc eſſe potẽtię dei, vt cũ ſe ſingulis
prout vult reuelare dignatur, habitũ mutet, nõ ſubſtã-
tiam vertat, nec ꝓprietatẽ qualitatis amittat, ſed iuxta
meritũ videntis tẽperamentũ maieſtatis adhibeat, ipſe
tamen idem vt ſemper eſt, in ſubſtantię ſuæ proprieta
Pſal. 101. te permaneat, ſicut ſcriptũ eſt: Mutabis eos, & muta-
buntur: tu autẽ idem ipſe es, & anni tui nõ deficiẽt. Nã
etſi multa ſunt ex iis quæ in hoc mũdo vidẽtur, quę ex
alio cõuertãtur in aliud, vt deſinãt eſſe quod erãt, et hoc
ſint quod retro nõ fuerãt: vt limus cũ in hominẽ figura-
tur, limus eſſe iã definit: aut piſces aut aues cũ de aqua
procedũt, ex eo iã nõ aqua, quia aliud: vt lutũ figuli cũ
ſolidatur in teſtã: vt lapis cũ diſſoluitur decoctus in cal
cem: vt arena cũ mutatur in vitrũ: & cętera, quę longũ
eſt recẽſere: ſed multum intereſt ſtulte hęretice inter ea
quæ facta ſunt, & eũ qui omnia quẽadmodũ voluit fe-
cit. Quæ facta ſunt, adſcriptę cõditioni deſeruiunt: qui
vero fecit, ſuę volũtatis & proprii iuris eſt. Neq; poteſt
in aliud q̃ qđ eſt, aliquo cogente mutari, ſed ꝓut vult, &
cui vult ſe demõſtrat. Nam ſi angeli in figura hominũ
ſaepe ſunt viſi, & tamẽ aliud non ſunt q̃ quod ſe eſſe no-
runt, neq; ſubſtãtiam mutant cũ formã humani corpo-
H ris ſumunt: q̃to magis ipſe dominus noſter qui omnia
fecit, q ipſis angelis vt hoc poſſent, ſua inſtitutione cõ-
ceſſit? Huc accedit quod ſic filiũ dei, vt iam dictũ eſt, vi-
ſum a patribus approbamus, vt nõ totum in illo quod
deus eſt, videretur: ſed diſpoſitiones rerũ futurarũ, quę
ſuis quibuſq; tẽporibus cõplenda erant, in illo per ima-
ginem cerneretur. Nam quis filiũ dei videre potuit an-
teq̃ cõſpicabilẽ materiam ſicut ei placuit aſſumpſit, vel
ipſum hominẽ induere dignat⁹ eſt? Qui etſi Abrahæ
viſus eſt, ſed in forma hũani corporis viſus eſt, quo ſci-
licet poſtremis tẽporibus in homine venturus eſſe de-
mõſtraretur. Iacob etiam alibi in angelo, alibi æque vi
detur in homine. Qui ideo ſe in angelo demonſtrauit,
vt nunciũ ſe magni cõſilii indicaret. In homine vero, cũ
quo & colluctatus fuiſſe deſcribitur, vt imaginẽ futuræ
colluctationis quã cum Iſrael habiturus erat cũ ſecun-
dum hominẽ aduenisſet, indicaret. Sed vt dominũ cre
deret, cum quo tanto certamine ſub figura hominis lu-
I ctabatur: Iſrael, id eſt homo videns deũ, nomẽ accepit.
Geñ. 32. Vidi, inquit, deũ facie ad faciẽ, & ſalua facta eſt anima
mea. Et vt qui figuram hominis viderat quã deus dei
filius induerat, Moyſi in rubo in flãma ignis apparuit
vt lumen credentibus, incredulis iudiciũ demõſtraret,
quia Chriſtus credẽtibus ſalus eſt, non credẽtibus poe-
2. Cor. 2. na, vt Apoſtolus ait: Aliis odor eius vitę in vitã, aliis
Exo. 13. odor mortis in mortẽ. Populum Iſrael in colũna nubis
per diẽ, & per noctẽ in colũna ignis quaſi dux itineris
pręcedebat, vt baptiſmi gratiam per nubem, et donum
ſancti ſpiritus per ignem oſtenderet: quia Apoſtolus
Paulus in nube patres baptizatos ſcribit. Et ſpiritum
ſicut ignẽ eſſe, apoſtolorũ Acta declarant. Vides ergo
per omnia hęretice characteres diuinarũ ſcripturarum
in honore dei patribus praeoſtenſos, non tamen ipſum
deũ vt eſt, proprie reuelatũ. Deniq; dum Moyſes ora-
ret vt faciẽ dei pure videret, quid ad illũ cõtinuo deus?
Exo. 33. Non poteris, inquit, videre faciem meã. Non enim vi-
debit homo faciem meã, et viuet. Hoc ipſo quod nega-
tur aſpect⁹, claritas aſſignatur, quæ ſcilicet tãta eſt quã-
ta credẽda eſt quę inuiſibilis indicatur. Cũ ergo Moy-
ſes & ſitum caeli, & ordines mũdi, & elementorũ vices,
totius deniq; orbis ornamenta digeſſerit, indicarit, ex-
preſſerit, cui ipſe dominus teſtimoniũ perhibuit dicẽs:
Nume. 12 Nemo erit ex Prophetis vt ſeruus meus Moyſes, cui
facie ad faciẽ, ore ad os locutus ſum: Deum tamẽ pure

videre nõ potuit, merito quidem prophetia† omnium †ꝓphetię
dignus, ſed non vſq; adeo vt intueri deum valeret, quia K
homo tantũmodo eſſet. Et vtiq; hæc omnia filii verba
defendimus, quem in mõte Syna cũ Moyſe locutũ eſ-
ſe ſcimus, qui agendis explicandiſq; rebus a patre adue
nerat, quia omnia a principio per ipſum & ordinari, &
explicari, & manere cõuenerat, vt habẽdi filii hæc præ-
cipua ratio cõſtaret. Et tamen ſic viſus accipitur, vt ali-
cuius cõſpicabilis (vt dixi) materiæ diſpoſitione aſſum
pta videretur, ſalua ſcilicet inuiſibilitate eius, quã a con
ſpectu omniũ maieſtas interfuſa ſepoſuit. Nõ enim ſic
humanis aſpectibus reuelatus eſt, vt tota in illo deitas
appareret, ſed ad vicẽ ſpeculi cũ conceptos intra lucem
ſuã vultus quaſi ad plenã effigiẽ hominis includit, ita
maieſtas eius pręeunte fulgore intra id viſum eſſet, qđ
imaginẽ veritatis, nõ ipſum deũ proprie demõſtraret.
Sic & cum hominẽ induere dignatus eſt, nõ labẽ æter-
nitati intulit, vt ſpiritũ in carnẽ mutaret, ſed vt ſuſcepto
homini immortalitatem atq; æternitatem celeſtis vi-
tæ præſtaret. Nam etſi Apoſtolus ſemetipſum exina
niſſe dicit, formam ſerui ſuſcipiendo: non vtiq; ſic exina
nitum accipimus, vt aliud q̃ fuerat idẽ ſpiritus fieret,
ſed vt ſepoſito interim maieſtatis ſuæ honore, huma-
num corpus indueret, quo ſuſcepto ſalus gentiũ fieret.
Vt enim ſol cũ nube tegitur, claritas eius cõprimitur,
non caecatur, & lumẽ illud quod toto orbe diffuſum cla
ro ſplendore cuncta perfundit, paruo admodũ obſtacu- L
lo nubis includitur, non aufertur: ſic & homo ille quem
dominus Ieſus ſaluatorq; noſter, id eſt deus deiq; filius
induit, deũ tamen in illo nõ intercepit, ſed abſcõdit. De-
niq; cum ſe in monte paululũ extra ipſum hominẽ ex-
tuliſſet, fulgore luminis eius pene obcaecati Apoſtoli,
in terrã (quippe homines) ceciderũt, periclitati vitam
niſi eis dominus cõpreſſo rurſum maieſtatis ſuæ hono
re vt miſericors ſubueniſſet, ſecũdum illam ſentẽtiam:
Nemo vidit deũ, & vixit. Vt ergo claritas ſolis cũ vſq; Ioan. 1.
ad noſtros emicat viſus, ſibi ſalua eſt, quia quod nõ vi-
detur, infirmitatis eſt noſtrę, quorũ oculos nubiũ texit
obſcuritas: ita probat ſe non ſuo detrimento proprii la-
tuiſſe fulgoris, ſed carnis (vt dixi) beneficio: cui⁹ cauſa
fili⁹ dei, filius hominis eſſe ſuſtinuit. Nẽpe enim de ſpi
ritu dei virgo cõcepit: & quod concepit, hoc peperit, id
eſt deũ homini ſuo (vt iã dixi) ſociatũ, ſicut ipſe dixit:
Quod naſcitur de carne, caro eſt: et quod naſcitur de ſpi Ioan. 3.
ritu, ſpiritus eſt, quia deus ſpiritus eſt, & de deo natus
eſt: ſicut & angelus ad Mariam virginem dixit: Spi-
ritus dei veniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit te.
Propterea quod naſcetur ex te ſanctũ, vocabitur filius Luc. 1.
dei. Vides ergo ipſum ſpiritum, id eſt filiũ dei veniſſe M
ad virginẽ, & inde dei & hominis filium ꝓceſſiſſe. Nec
tamen ipſo indumẽto carnis dei filium eſſe mutatum,
ſed eundem ipſum eſſe in homine, qui fuerat ante mun
dum cum patre, per quẽ facta ſunt omnia, & ſine quo fa
ctum eſt nihil, ſicut euãgeliſta ait: Mundus per ipſum Ioan. 1.
factus eſt, & mundus eum non cognouit. Cæterum a-
mentis eſt credere ab eo poſſe liberari, qui vt liberaret,
amiſſus eſt: vt naſceretur, oppreſſus eſt: vt immorta-
litatem redigeret, †trãſiuit ad mortem. Sed abſit hęre †reciperet
tice, vt ſenſus tuæ iniquitatis a catholicis admittatur.
Nos enim credimus immutabilem & inconuertibilẽ,
verbum & ſpiritum, id eſt filium dei: qui cũ hominem
induit, non ſtatum vertit, nõ ordinem perdidit, nõ ſub-
ſtantiam immutauit, ſed illuuias eiuſdẽ corporis æter
no claritatis ſuę lumine illuſtrauit, vt ad nos per trami
tem corporis eius lux ſancti ſpirit⁹, & æternæ vitę gra
tia redundaret. Quẽ etſi paſſum credimus & ſepultũ,
ſed homo ille paſſus eſt quẽ filius dei ſuſcepit, quem in-
duit, quem portauit. Sed quia totũ ad autorẽ refereba-
tur quicquid homo ille patiebatur, ideo mors & paſſio
domini indicatur: Nã conſtat immortale eſſe quod dei
eſt, hominis quod caducũ. Tertia quoq; die reſurrexit,

A nõ deus in hominẽ,ſed homo potius in deũ. Aſcẽdit in
cælos,obtulit patri ſuo hoiem illũ gratiſſimũ munus,
conſedit ad dexteram patris,ſecũdum quod ſcriptũ eſt:
Pſal.109. Dixit dñs dño meo,ſede ad dexterã meã. Miſit nobis
ſpiritum ſanctũ de propria ſua & ipſa vna ſubſtãtia ſua
protectorẽ,ſanctificatorẽ,& deductorẽ in vitã ęternam,
Iohelis.2. ſicut ſcriptũ eſt ex voce dei: Effundã de ſpiritu meo ſup
ſeruos meos,& ancillas meas. Et iterũ: Spiritus ex me
prodiit. Et ipſe dominus ſaluatorq; noſter: De meo,in-
quit,accipiet: et ex eo vtiq; quod eſt filius,quia & filius
de eo quod pater eſt. Exinde pręfinito tẽpore venturus
viuos mortuoſq; iudicaturus,vt reddat credentib⁹ pręmia,nõ credentibus vero ſupplicia. Cuius regnũ æternum,imortale,nec initium habet nec terminũ,cui eſt
honor & gloria in ſecula ſeculorum.

FINIS.

CAPITA LIBRI DE INCARNATIONIS DOMINICAE SACRAMENTO.

De introductione oblationis Cain & Abel ad hæreticorum confutationẽ. Et quod ſententia qua ad Cain
dictum eſt: Si recte offeras,nõ autem recte diuidas,
peccaſti,quieſce:generaliter in omnes extra eccleſiã
B conſtitutos ſit lata. Caput I.
De enumeratiõe hereticorũ in q̃s ſupior gñalis ſentẽtia cõprobatur eſſe lata,cũ admonitiõe vt nos caueamus ne & alicui noſtrũ dicatur: Si recte offeras,recte autem nõ diuidas,peccaſti: quieſce. Caput II.
De comprobatione veritatis in ſuperiori capitulo aſſertæ,per teſtimoniũ Ioannis piſcatoris,& de reprehẽſione eorũ qui recuſant audire quę dicuntur,& intelligere quæ leguntur. Quidq; cauẽdum,& quid credẽdum ſit circa incarnati verbi naturam. Cap. III.
De confutatione diuerſorum hæreticorum non diſtinguentium naturam diuinitatis & corporis Chriſti,
quos ſuperius cõmemorata ſententia comprehendit,cum confirmatione ex confeſſione Petri,ac teſtimonio Moyſi & Heliæ. Caput IIII.
Quod cõfeſſio Petri nõ vnam tantum,ſed oẽs hæreſes excluſerit. Et de myſteriis incarnationis,paſſionis,
mortis,ſepulturę & reſurrectiõis Chriſti,cũ redargutione hęreticorũ erumnas & cętera quę corporis vel animæ ſunt,diuinitati attribuentiũ. Cap. V.
De illorũ qui Chriſtũ in phãtaſmate veniſſe & paſſum eſſe prædicant,diuerſorũq; aliorũ hęreticorũ cõdẽnatiõe,ampliori tñ atq; grauiori eorũ qui diuinitatẽ &
C carnem domini vnius eſſe naturae aſſerunt,cum argumentorũ ſuorum diſſolutione. Caput VI.
De autoris excuſatione,ac reſponſione ad obiectionem qua ſibi dici poſſet quod de patris & filii diuinitate quinq; illis libris quos ſcripſerat,concluſorem ſe eſſe promiſerit,cũ cõfutatione erroris eorũ qui animam putant a domino Ieſu nõ eſſe ſuſceptam,pulcherrimaq; declaratione aſſumptionis humanæ naturæ:
et quomodo intelligẽdum ſit quod ſcriptũ eſt, Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. Caput VII.
De ampliori redargutiõe eorũ qui autorẽ dicũt ea vſurpare quę ſcripta nõ ſint. & dei eſſe ſubſtantiã atq; naturam,ſcriptũ nõ eſſe affirmant. Caput VIII.
De confutatione & deſtructiõe obiectionis præmemoratorum hæreticorum qua arguunt quod nõ poſſint ingenitus & genitus vnius eſſe naturæ atq; ſubſtantiæ,& de exemplari approbatiõe,cũ dicitur voce geniti,nõ proprietatẽ naturæ,ſed ſignificationem generationis exprimi. Quodq; in appellatiõe ingeniti
& geniti ſpecies videatur eſſe diuerſa,ſed tamẽ indiſtincta diuinitas. Caput IX.
De diſputatione contra quoſdã ſuperiorẽ ſectam ſequẽtes,diſputationis tamen genere diſcordare ſe putantes,qui filiũ ſimilẽ dicant,ſed nõ vnius ſubſtantię cũ patre,& quod cũ ſit vnius naturæ filius cũ patre,etiã vnius ſit potentiæ,& ita omnipotens ſicut & pater quẽadmodũ etiam ſpiritumſanctum omnipotẽtem ſcriptura teſtatur. Caput X. D

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI LIBER DE INCARNATIONIS DOMINICAE SACRAMENTO.

De introductione oblationis Cain & Abel ad hæreticorum confutationẽ. Et quod ſentẽtia qua ad Cain dictum eſt: Si recte offeras,nõ autẽ recte diuidas,peccaſti,quieſce:generaliter in omnes extra eccleſiam conſtitutos ſit lata. Caput I.

DEBITVM fratres cupio
ſoluẽdum,ſed heſternos me-
os nõ inuenio creditores,niſi
forte improuiſo conuentu pu
tauerint nos eſſe turbandos:
ſed nunq̃ fides vera turbatur. E
Itaq; dum illi forſitan veniũt,
ad iſtos qui ꝓpoſiti ſunt deflectamus agricolas,quorum alter,hoc eſt Cain,a fructibus terrę,alter autem, Abel videlicet,ex primitiuis ouium ſuarum hoſtiam domino obtulit. Nihil inuenio quod in ſpecie munerũ reprehẽdam,niſi quod & Cain munera ſua diſplicuiſſe cognouit,& dominus dixit: Si recte offeras,recte autem nõ diuidas,peccaſti. Vbi igitur eſt crimen,vbi culpa? Nõ in oblatiõe muneris,ſed in oblationis affectu. Sunt quidem qui recte arbitrentur,quia alius quę offerret elegerat,alius quę viliora habuit offerebat: ſed non eſt ita inops ſpiritaliũ ſenſus in nobis,vt putemus quia dñs corporale ſacrificiũ,nõ ſpiritale quęrebat: et ideo addidit,Quieſce: tolerabilius ſignificans abſtinere a muneribus deferẽdis, q̃ infideli ſtudio munus offerre. Qui enĩ neſcit diuidere, neſcit diiudicare.
Spiritalis aũt diiudicat oĩa. Et ideo Abrahã ſacrificiũ 1.Cor.2.
quod offerebat diuiſit. Sciuit etiã Abel diuidere,qui ex primitiuis ouium obtulit ſacrificiũ,docens nõ terrę munera placitura deo,quæ degenerauerant in peccatores:
ſed ea in quibus diuini gratia myſterii refulgeret. Pro- F
phetauit itaq; nos per paſſionẽ dñi a culpa eſſe redimẽ-
dos,de quo ſcriptũ eſt: Ecce agnus dei,ecce qui tollit pec Ioãnis.1.
catũ mundi. Vnde & de primitiuis obtulit, vt primogenitũ deſignaret. Oſtendit ergo verũ dei ſacrificiũ nos futuros,de quibus propheta ait: Afferte domino filios arietum. Meritoq; dei iudicio cõprobatur,quã puto generalem in omnes extra eccleſiam cõſtitutos latam eſſe ſententiã. Multorũ enĩ hic figuram cerno populorum, quos diuina ſentẽtia comprehendit, quorũ in illo Cain iam tunc munera refutauit.

De enumeratiõe hæreticorũ in quos ſuperior generalis ſentẽtia cõprobatur eſſe lata,cũ admonitiõe vt nos caueam⁹ ne & alicui noſtrũ dicatur: Si recte offeras,recte autẽ nõ diuidas,peccaſti: quieſce. Caput II.

GENERALIS enĩ hæc in impios omnes ſententia eſt. Itaq; ſi Iudęus offerat,qui filiũ virginis Mariæ a patre deo ſeparat,dicitur ei: Si recte offeras,nõ autem recte diuidas, peccaſti: quieſce. Si offerat Eunomianus,qui ex impio-

G tatis Arrianæ fonte progrediens, redundanti perfidiæ
ſuę labitur cœno, generationẽ tñ Chriſti quę ſup oĩa eſt
aſſerens ex philoſophię traditionibus colligẽdã, cũ vtiq;
alia creaturarũ ſit ratio, alia ſecretorũ potẽtia diuinorũ:
Geneſ. 4. & ipſi dicitur: Si recte offeras, nõ recte autẽ diuidas: pec
caſti, quieſce. Dicitur hoc Sabelliano, qui patrẽ filiũq;
cõfundit. Dicitur hoc Marcionitę, qui alium putat deũ
noui, alium veteris teſtamẽti. Dicitur hoc Manicheo,
& Valentino, qui nõ putauerũt veritatẽ carnis huma-
nę a Chriſto eſſe ſuſceptã. Paulus quoq; Samoſatenus
& Baſilides in eadẽ ſentẽtię ſorte numerãtur. Similiter
quoq; eiuſdem ſentẽtiæ autoritate dãnantur qui diui-
nit itẽ ſancti ſpiritus negauerũt. Alii eñ quidã vel Ar-
rianorũ Iudęi, vel Arriani ſunt Iudæorũ: quia ſicut illi
filium a patre, ita & iſti ſpiritũ a deo patre & filio dei ſe-
parant. Nouato quoq; & Donato & oĩbus qui ſcindere
corpus eccleſię geſtierunt, viritim dicitur: Si recte offe-
ras, recte autẽ nõ diuidas, peccaſti. Eccleſiæ eñ ſacrifi-
Rom. 12. cium eſt quod offertur deo, ad quã Paulus dixit: Obſe-
cro autẽ vos fratres ꝑ miſericordiã dei, exhibere corpo-
ra veſtra hoſtiã viuam, ſanctã, deo placentẽ. Male ergo
ſacrificiũ diuiſerũt, eccleſię mẽbra lacerãdo. Illos quoq;
percellit iſta ſentẽtia qui aĩam rationalẽ ab incarnatio-
nis dñicę ſegregãt ſacramẽto, naturã hoĩs ab homine
ſeparare cupiẽtes. Et iſti fortaſſe recte offerũt trinitati,
ſed rationẽ neſciũt naturæ humanę diuineq; diſtingue-
re. Dei eñ ſimplex natura eſt, homo ex anima rationa
H li conſtat & corpore. Si alterũ tollas, totã naturã homi-
nis ſuſtuliſti. Aduerſus oẽs igitur hæreſes iſta ſentẽtia
eſt, quæ fraterno noĩe, nõ fraterne eccleſiã perſequũtur.
Siquidẽ ſub optione noĩs Chriſtiani, & quadã nũcupa-
tiua fidei germanitate, parricidalib⁹ gladiis nos cupiũt
vulnerare, quia cõuerſio noſtra a deo eſt, & dominãtur
nobis in ſeculo peccatores. Peccator eñ dominatur in
ſeculo, iuſtus in dei regno. Caueam⁹ igitur ne quis nos
a cubiculo regis ęterni, & a ſecreto matris eccleſię ſepa-
rare conetur, ad quod illa anima in Canticis canticorũ
verbũ dei ſe itroduxiſſe ſignificat. Caueamus ne a ſinu
patris & quodã vtero paterno arcaneq; naturæ, ſubſtã-
tiam vnigeniti filii ſeparemus, verbiſq; iis quibus veri-
tas ſuſceptæ incarnationis aſtruitur, diuinæ generatio-
ni pręiudicia inferre meditemur, ne & noſtrũ aliquid di-
catur: Si recte offeras, recte autẽ non diuidas, peccaſti,
quieſce. Hoc eſt, ſi neſciamus quæ ꝓpria ſunt diuinita-
tis æternæ incarnationiſq; diſtinguere, ſi creatorẽ cum
ſuis operibus conferamus, ſi autorẽ temporũ dicamus
cœpiſſe poſt tempora. Neq; eñ poteſt fieri vt per quem
ſunt omnia, ſit vnus ex omnibus.

De cõprobatione veritatis in ſuperiori capitulo aſ-
I ſertæ, per teſtimoniũ Ioannis piſcatoris, & de reprehẽ-
ſione eorũ qui recuſant audire quę dicũtur, & intellige-
re quę legũtur. Quidq; cauendum, & quid credendum
ſit circa incarnati verbi naturam. Caput III.

NOLO nobis credatur. ſcriptura recitetur.
Ioãnis. 1. Nõ ego dico a me quia in principio erat ver
bũ, ſed audio. nõ ego effingo, ſed lego, quod
oẽs legimus, ſed nõ oẽs intelligimus. Et cũ
legitur, audimus omnes, & nõ audiunt oẽs. Incraſſatũ
eſt eñ cor quorũdam, & aures eorũ grauiter audierunt,
aures ſcilicet interioris affectus. Nõ eñ caro peccat quę
ſuum ſeruat officiũ, & recipit auditum, ſed anim⁹ puri
auditus prauus interpres, qui recuſat audire quæ dicũ-
tur, intelligere quę leguntur. Quid aures tanq̃ cera &
plũbo clauditis, & tamen dominica beneficia, & officia
naturę nõ poteſtis excludere? Auditis inuiti, auditis ſa
ſtidientes, auditis, ne quod nõ audientis, excuſare poſſi
tis. Auditis ergo cũ legitur: In principio erat verbum.
Quis hoc dicit? Ioannes vtiq; ille piſcator, ſed nõ quaſi
piſcator hoc dicit, ſed quaſi humani piſcator affect⁹, qui
iam nõ piſces caperet, ſed hoĩes viuificaret. Non ſuum K
eſt quod dicit, ſed eius qui viuificandi ei tribuit poteſta
tem. Piſcator eñ ipſis quos ante capiebat piſcibus, taci
turnior erat, & circa diuina myſteria magis mutus, qui
vocis ſuæ neſciebat autorẽ: ſed viuificatus a Chriſto vo
cem audiuit in Ioanne, verbum agnouit in Chriſto: &
ideo plenus ſpiritu ſancto, qui ſciret principium nõ tẽpo
ris eſſe, ſed ſupra tẽpora, reliquit ſecula, & aſcẽdens ſpiri
tu ſuper omẽ principiũ ait: In principio erat verbũ. hoc
eſt, remaneat cælũ. Nõdum eñ erat qñ in pricipio erat
verbũ. Nam etſi cælũ habet principiũ, deus non habet.
Deniq; in principio fecit deus cœlum & terrã. Aliud eſt
fecit, aliud eſt erat. Quod fit, incipit: quod erat, pricipiũ
non accepit, ſed pręuenit. Remaneant etiã tẽpora, quia
poſt cælum tẽpora. Remaneant etiã angeli & archãge
li. etſi principium eorũ nõ inuenio, erat tñ qñ nõ erant.
Non erant eñ qui aliqñ cœperũt. Si ergo principiũ eo-
rũ inuenire nõ poſſum quos certũ eſt habere principiũ,
quomodo poſſum verbi inuenire principiũ, a quo omẽ
principiũ nõ ſolum creaturarũ, ſed etiã cogitationũ no-
ſtrarũ omniũ pręuenitur? Aperte itaq; ſempiternã di-
uinitatẽ eius expreſſerat. Sed tamẽ ne quis a patre di-
uideret verbi ęternitatẽ: vt eandẽ crederemus verbi eſſe
quæ patris eſt, bonus ille piſcator adiunxit: Et verbum Ioãnis. 1.
erat apud deũ. hoc eſt, quod dixerat, ſic ęſtimãdum eſt:
Erat verbũ quomodo erat pater, qm̃ cũ patre erat, & in
patre erat, & apud patrẽ erat ſemp. Nẽpe quomodo de
patre legimus erat, ita & de verbo legimus erat. Quid L
diſcernis intellectum, qui nõ diſcernis auditũ? Vbi eſſe
apud patrẽ eſt, patris eſſe cũ verbo eſt. Legimus enim
quia verbũ erat apud deũ. Itaq; ſi ſecũdum tuã opinio-
nem aliqñ nõ erat, ergo ſecũdum tuã opinionẽ & is in
principio nõ erat, apud quẽ erat verbũ. Per verbũ enim
audio, per verbũ intelligo quia deus erat. Nam ſi ſem-
piternũ verbũ eſſe credidero, quod credo: nõ poſſum de
patris æternitate dubitare, cuius æternus eſt filius. Si
tẽporalem generationẽ eius exiſtimo, incipit cõmuni-
tatem habere nobiſcum, vt videatur pater eſſe cœpiſſe.
Sed ſi de patre nõ ambigis, quia incipere eſſe dei nõ eſt,
quia dei eſt ſempiternã habere perfectionẽ: ne forte vſu
ſermonis labereris humani dũ verbũ dicis & filiũ, ideo
addidit: Et de⁹ erat verbũ. habes vtiq; quod pater, quia
deus erat. Quomodo huius negas æternitatẽ, cui vnũ
cũ patre dei nomẽ eſt? Nõ te ſonus capiat, ſimilitudoq;
ſermonis. Aliud verbũ eſt quod tẽpora habet, quod ſyl
labis colligitur, literiſq; cõponitur: nõ tale verbũ filius,
quia nõ talis eſt pater verbi. Cauendũ ergo ne tibi quę-
ſtionem vocis corporalis videamur ingerere. incorpo-
reus eſt deus. Vocem vtiq; incorporeus corporalẽ non
habet. Si vox corporalis nõ eſt in patre, nec filius verbũ
eſt corporale. Si corpus in patre nõ eſt, nec tẽpus in pa- M
tre eſt. Si tempus in patre nõ eſt, vtiq; nec in verbo eſt.
Quod ſi nullum principii tẽpus in verbo, nec numerus
vtiq; nec gradus verbi eſt: quia ſi numerus in verbo,
ergo multa verba. Si multa verba, multi & filii. Sed
vnum verbũ eſt, quod & gradũ excludit & numerum,
vnum ſecũdum naturã. Ne quęrite huiuſmodi naturã,
neſcio multo melius hoc q̃ ſcio. Hoc ſolum bene ſcio, qđ
neſcio quę ſcire non poſſum. Quod vidimus, inquit, & 1. Ioan. 1.
quod audiuimus: Ioannes dicit. hoc ſolum bene ſcire ſe
dixit quod audiuit, & quod vidit, qui in Chriſti pectore
recũbebat. Ergo illi ſatis eſt audiſſe, mihi non eſt ſatis?
Sed quod ille audiuit, hoc mihi dicat: & quod audiuit
a Chriſto, hoccine ego poſſum negare verũ eſſe de Chri
ſto? Ergo quod audiuit audiui, & quod vidit audiui. Il
le eñ vidit quod vidit, nõ vtiq; diuinitatẽ, quæ ſecũdum
naturam ſuã videri nõ poteſt. Sed quia ſecũdum natu-
ram ſuã eũ videre nõ poterat, ſuſcepit quod erat præter
naturã diuinitatis, vt ſecũdũ naturã corporis videretur.
Deniq; ſpũs ſanctus in ſpecie viſus eſt ſicut colũba: quia Lucæ. 3.
videri diuinitas in ſuæ claritatis veritate nõ poterat.

A De confutatione diuerſorum hæreticorũ nõ diſtinguentium naturã diuinitatis, & corporis Chriſti, quos ſuperius commemorata ſententia comprehendit, cum cõfirmatione ex cõfeſſione Petri, ac teſtimonio Moyſi & Heliæ. Caput IIII.

NOLI igitur & tu ſecũdum naturã interpretari, quod præter diuinitatis naturã eſt. Nã & ſi credas a Chriſto carnẽ eſſe ſuſceptam, & offeras transfigurãdum corpus altaribus, nõ diſtinguas tamen naturã diuinitatis & corporis, & tibi dicitur: Si recte offeras, nõ recte autẽ diuidas, peccaſti: quieſce. Diuide enĩ quod meũ, diuide quod ſuum verbi eſt. ego quod erat illius, nõ habebã: & ille quod meũ nõ eſt habebat. Suſcepit quod meũ eſt, vt impartiret quod ſuum eſt. Suſcepit nõ vt confunderet, ſed vt repleret. Si credas ſuſceptionẽ, affingas confuſionem: Manichæus eſſe deſiſti, nec tamen eccleſiæ filius eſſe cœpiſti. Si credas ſuſceptionẽ corporis, adiũgas diuinitatis cõpaſſionem: portionẽ vtiq; perfidiæ, non perfidiam declinaſti. Credis enĩ quod tibi prodeſſe præſumis, nõ credis quod deo dignũ eſt. Rurſus ſi credas quia idem deus & noui & veteris teſtamẽti eſt, tẽpora autẽ verbo eius, & momenta præmittas, tolerabilior Valentinus eſt, qui non ſecula ante deum, ſed deos putat eſſe quod ſecula ſunt. Minoris enĩ ſacrilegii eſt copulari diuinitati ſecula q̃ præferri. Si credas iterũ quia Chriſtus principium non ſumpſit ex virgine, ſed tamẽ aliquod ante Chriſtũ æſti B mes eſſe principium: in tempore diſtãtia, de impietate contẽtio eſt. Virginis enĩ ſupparem negaſti eſſe, nõ tẽporis. Ego autem & ſupparem virginis ſecũdum ſuſceptionẽ corporis nõ negabo, & creatorẽ temporis confitebor. Quid enĩ proficis ſi dicas quia Chriſtus hæc ante illa ſit creatura? Creatura mutatur, diuinitas adoratur. Noluit ſe ſic Chriſtus agnoſci, nec his tantũ quæ ſupra hominẽ ſunt meritis æſtimari. Deniq; cũ interrogaſſet, Mat. 16. Quẽ me dicunt eſſe homines? cũ alii dicerẽt Heliã, alii Hieremiã, aut vnum ex prophetis: nullius ſententiam prædicauit. Cum Petrus dixiſſet, Tu es filius dei viui: hunc ſolum nõ immerito laudauit. Ergo Ioãnes dicit, Petrus dicit, Chriſtus ꝓbauit, & tu nõ probas Arriane? Nec Ioanni & Petro putas eſſe credẽdum, quos vel ſolos pro teſtimonio gloriæ ſuæ dominus noſter Ieſus Chriſtus ad omnium fidem credidit abundare? Deniq; quaſi ad teſtimoniũ veteris & noui teſtamẽti Moyſes cũ Helia aſſciſcitur: cũ Ioanne Petrus frequenter adhibetur. Petrus dicit, Tu es: non dicit, tu eſſe cœpiſti. Petrus dicit, Tu es filius dei: nõ dicit, tu es creatura. Dixit hoc Ioannes. Si adhuc nõ credidiſti, quia nõ intellexiſti myſteriũ ſupra ſapiẽtiam recũbentis, repetiuit Petrus. Cõmendauit vtrũq; Chriſtus, alterũ iudicio, alterũ my C ſterio: id eſſe addidit, vt legeres ꝙ in Chriſti pectore recumbebat, & intelligeres ꝙ eius caput, in quo principale omniũ ſenſuum eſt, arcano quodã ſapientię replebatur. Sed ſi nõ putas intelligẽdum eſſe myſteriũ, ſaltem noli impugnare iudiciũ. Laudatur Petrus, quia dei filium credidit quẽ videbat, quia ſe ab imperitę plebis rudibus adhuc opinionibus ſeparabat. Deniq; cũ interrogaſſet dominus quid hoĩes de filio hominis æſtimarẽt, cũ diceretur vulgi ſentẽtia, Petrus tacebat. Taces ergo Simon, & reſpondentibus aliis adhuc taces, cũ ipſe ſis primus, qui etiã nõ interrogatus interrogas, nec times ne reprehẽdaris a domino quia non reſpondes interrogãti. Ideo, inquit, nõ reſpõdeo, quia nõ interrogor meã, Pſal. 16. ſed alienã ſententiã. Legi enĩ: Vt nõ loquatur os meũ opera hominũ. Opus autẽ eſt perfidorũ, perfidias prædicare. Ergo taceo adhuc, quia nondum id quod ſentio interrogor, nõ proferã labiis quod animus nõ probauit. Erit tẽpus quãdo reſpondeã, interrogabor & ipſe quid ſentiam, tunc demũ reſpõdebo quod meũ eſt. Meũ eſt enim fidem loqui, pietatẽ aſſerere, gratiã prædicare. Nõ igitur quaſi pigrior ſenſu, voce tardior tacet, nec quaſi faſtidioſius differt vocis obſequium, ſed quaſi cautus periculum vulgaris opinionis euitat, qui periculũ nõ euitabat ſalutis. D Deniq; in poſterioribus habes quia exiuit e naui vt occurreret domino, nõ glorię cupidus, ſed obedientię præmaturæ. Hic ergo qui ante reticebat, vt doceret nos ꝙ impiorũ nec verbũ debeamus iterare: Hic, inquã, vbi audiuit, Vos autem quid me dicitis? ſtatim loci nõ immemor ſui primatũ egit. Primatũ confeſſionis vtiq;, nõ honoris: ꝓmatũ fidei, nõ ordinis: hoc eſt dicere: Nunc nemo me vincat, nunc meę partes ſunt, debeo compenſare quod tacui, debet prodeſſe quod ſilui. Lingua mea non habet ſpinas, ſine impedimẽto fides debet exire. Dũ alii cœnum, alienæ licet, prolatæ tamẽ impietatis euacuant, quia aut Heliam, aut Hieremiã, aut vnum ex prophetis Chriſtum eſſe dixerunt, habuit iſta vox cœnum, habuit iſta vox ſpinas. Dũ alii in hoc lauant cœnũ, dum in aliis enodantur ſpinæ, vox noſtra filiũ dei Chriſtũ reſulteat. Mihi purus eſt ſermo, cui nullas ſpinas expreſſa reliquit impietas. Hic eſt ergo Petrus qui reſpondit præ cæteris apoſtolis, imo pro cęteris, & ideo fundamẽtũ dicitur, quia nouit non ſolum propriũ, ſed etiã cõmune ſeruare. Huic aſtipulatus eſt Chriſtus, reuelauit pater. Nam qui verã generationẽ loquitur patris, a patre aſſumpſit, ex carne nõ ſumpſit.

Quod confeſſio Petri nõ vnam tantum ſed omnes hæreſes excluſerit. Et de myſteriis incarnationis, paſſionis, mortis, ſepulturę & reſurrectiõis Chriſti, cũ reda E argutione hæreticorũ eũntas & cętera quę corporis vel animę ſunt, diuinitati attribuentium. Caput V.

FIDES ergo eſt eccleſiæ fundamentũ. Non enim de carne Petri, ſed de fide dictum eſt, quia portæ mortis ei non præualebunt, ſed confeſſio vicit infernum. Et hæc cõfeſſio nõ vnam hæreſim excludit. Nam cũ eccleſia multis tanq̃ bona nauis fluctibus ſæpe tũdatur, aduerſus oẽs hæreſes debet valere eccleſię fundamẽtũ. Dies enĩ me citius defecerit, q̃ nomina hæreticorum diuerſarumq; ſectarum. Aduerſus omnes tamen generalis iſta eſt fides, quia Chriſtus eſt dei filius, & ſempitern⁹ ex patre, & natus ex virgine. Quem quaſi gigantem ſanctus Dauid propheta deſcribit, eo quod biformis geminęq; naturę vn⁹ ſit conſors diuinitatis & corporis, qui tanq̃ ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit tanq̃ gigas ad currendam viam. Pſal. 18. Sponſus animæ ſecũdum verbũ, gigas terræ, quia vſus noſtri officia percurrẽs, cũ deus ſemp eſſet æternus, incarnationis ſacramẽta ſuſcepit, nõ diuiduus ſed vnus, quia vtrũq; vnus, & vnus in vtroq;, hoc eſt vel diuinitate vel corpore. Non enĩ alter ex patre, alter ex virgine, ſed idem aliter ex patre, aliter ex virgine. Generatio generatiõi nõ præiudicat, nec caro diuinitati, quia E nec pignus patri, nec voluntas paſſioni, nec paſſio voluntati. Idem enim patiebatur & nõ patiebatur, moriebatur & non moriebatur, ſepeliebatur & non ſepeliebatur, reſurgebat & nõ reſurgebat, quia corpus proprium ſuſcitabat: quia quod cecidit, hoc reſurgit: quod nõ cecidit, non reſurgit. Reſurgebat igitur ſecũdum carnem quæ mortua reſurrexit. Non reſurgebat ſecũdum verbum, quod non reſolutum fuerat in terram, ſed apud deum ſemper manebat. Ergo & moriebatur ſecũdum noſtræ ſuſceptionem naturæ, & non moriebatur ſecundum æternæ ſubſtantiam vitę: & patiebatur ſecũdum corporis ſuſceptionem, vt ſuſcepti corporis veritas crederetur: & non patiebatur ſecundum verbi impaſſibilem diuinitatẽ, quo totius exors doloris eſt. Deniq; idẽ dicebat: Deus deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? Pſal. 21. quia ſecũdum carnem relictus eſt, qui ſecũdum diuinitatẽ nec deſeri potuit nec relinqui. Idem etiã dicit: Longe a ſalute mea, verba delictorum meorũ: hoc

G eſt,nõ capiatur qui audit quare me dereliquiſti,ſed in=
telligat quod ſecundum carnem iſta dicantur,quæ lon=
ge a plenitudine diuinitatis aliena ſunt. Aliena ſunt
enim a deo verba delictorum,quia aliena ſunt & delicta
verborũ. Sed quĩ delicta aliena ſuſcepi,etiã delictorum
alienorũ verba ſuſcepi, vt derelictũ me a patre deo eſſe
dicam,qui apud deũ ſemper ſum. Erat igitur immor=
talis in morte,impaſſibilis in paſſione. Etenĩ quaſi deũ
non cepit mortis erumna, & eundem quaſi hominem
Mat.27. inferna viderunt. Deniq; emiſit ſpiritũ,& tamen quaſi
arbiter exuendi ſuſcipiendiq; corporis,emiſit ſpiritum,
nõ amiſit.pendebat in cruce,& omnia cõmouebat. Tre
mebat in ligno,quem totus tremebat hic mũdus. Erat
inter ſupplicia,excipiebat vulnera,& regnũ cæleſte do=
nabat. Peccatũ omniũ factus,peccata generis abluebat
humani. Poſtremo mortuus eſt. Et ſecundo & tertio
exultans atq; ouans dico, mortuus eſt, vt illius mors
vita fieret mortuorũ. Sed nec ſepulchrum quidem eius
miraculo caret. Nã cũ eſſet vnctus a Ioſeph, & in eius
monumento ſepultus,nouo opere quodam ipſe defun=
ctus defunctorum ſepulchra reſerabat. Et corpus qui=
dem eius iacebat in tumulo,ipſe autem inter mortuos
liber,remiſſionem in inferno poſitis ſoluta mortis lege
donabat. Erat enim caro eius in monumento,ſed vir=
tus eius operabatur e cęlo. Oſtendebatur omnibus per
corporis veritatem quia nõ caro erat verbum,ſed caro
H erat verbi. Caro quidem guſtauit mortem,ſed impaſſi
bilis dei virtus etſi exuit corpus,nullum tamen de cor=
pore deo damnũ. Cur diuinitati attribuis erumnas cor
poris, & infirmum doloris humani diuinæ connectis
naturæ? Nunc anima,inquit,mea turbata eſt,non ſa=
pientia. Immutabilis enĩ manebat ſapientia, etſi circũ=
daretur amictu carnis. Nam in illa ſerui forma erat
veri luminis plenitudo:& cũ ſe exinaniuit,lumen erat.
Ioãnis.12. Deniq; dicebat: Ambulate dum lumẽ habetis. Et quã
do in morte fuit,in vmbra nõ erat. Deniq; etiã in infer=
no poſitis vitæ lumen fundebat eternæ Radiabat etiã
illic lux vera ſapiẽtiæ,illuminabat infernum,ſed in in=
ferno non claudebatur. Quis enim locus eſt ſapientię?
Iob.28. Deniq; dicit iuſtus:Sapientia autem vnde inuenta eſt?
Quis autẽ locus eſt diſciplinæ? Neſcit homo viã eius,
nec inuenta eſt inter homines. Ergo nec in tẽpore,nec
in loco ſapientia eſt:vnde & tempus eſſe ſignificat. Sed
quomodo in tẽpore,quę in pricipio erat? Quomodo in
loco,quæ apud deum erat? Vnigenitus filius ſi quæri=
tur,in ſinu patris euãgelico ſpiritu reperitur. Nunquid
ſinum patris locũ putatis? Et quæritis quomodo nata
ſit,cũ dicat propheticus vir: Neſcit homo viam eius?
I Et ſecũdum homines ortum eius æſtimatis,cum Iob
Ibidem. dicat quod inter homines nõ ſit inuenta? Et mortẽ tri=
buitis ſapiẽtiæ,de qua abyſſus dicit, Nõ eſt in me:ma=
re dicit,Non eſt mecũ? Non dicit cælum, nõ eſt in me:
ſed abyſſus dicit,nõ eſt in me. Non enĩ abyſſo,ſed patri
Lucæ.23. dixit: In manus tuas cõmẽdo ſpiritũ meũ. Ipſa anima
Pſal.15. etſi fuit in abyſſo, iam nõ eſt,quia ſcriptũ eſt: Quoniã
nõ relinques animã meã in inferno,nec dabis ſanctum
tuũ videre corruptionẽ. Mare ergo dicit,non eſt mecũ:
hoc eſt,vita noſtra dicit fluctibus ſeculi inquieta. Non
eſt enĩ inter homines caro eius,quia ſecundum carnem
iam nõ nouimus Chriſtum. Terra dicit,non eſt mecũ:
Lucę.24. quia reſurrexit. Deniq; angelus ait: Quid quæritis vi=
Mat.14. uentem cũ mortuis? Et bene mare dixit, nõ eſt mecũ:
quia ſuper mare erat. Deniq; in mari & corpore in veſti
giis ambulabat,quando & ſubiectum mari ſuper mare
Petrum ambulare præcepit: qui licet titubauerit,titu=
bauit tamen nõ per imbecillitatẽ iubentis,ſed per infir=
mitatẽ obediẽtis. Ergo ſplendori glorię nõ permiſceas
noſtræ atramentũ naturæ,nõ luci nebulã humanę car=
nis infundas. Rurſus paſſionem prædicas,ſi nequaq̃ id
quod eſt paſſibile recognoſcas,pietatẽ domini refelliſti,
ſalutẽ tuã negaſti. Vnde amentes eos æſtimare debe=
mus,qui audiẽtes dicẽtẽ dei filiũ: Quid me cędis? ſecũ= Ioan.18.
dum naturã diuinitatis ſubiectũ iniurię putauerũt. Di= K
xit enĩ: Quid me cędis? ſed cędẽ diuina natura nõ ſen=
ſit. Dixit: Dorſum meum dedi in flagella, & maxillas Eſaię.50.
meas in palmas:vultũ autẽ meũ nõ auerti a confuſione
ſputorũ. Sed dorſum & maxillas dixit & vultũ, hoc eſt
humani corporis portiones. Quod enĩ caro verbi patie
batur,vel manens in carne dei verbũ patiebatur carne,
ſicut ſcriptũ eſt, Chriſto ĩ carne paſſo:in ſe vtiq; ꝓ corpis 1.Pet.4.
aſſũptiõe referebat,vt q̃ noſtra ſunt,ipſe ſuſcipes,& ſuis
circũueſtiret humana. Recte igitur ſecũdum naturam
ſuam & caro paſſa eſt,nec ea corporis paſſiõe verbi na=
tura mutata eſt. In veritate enĩ noſtra eſt reſurrectio,&
ideo in veritate Chriſti paſſio prædicatur.

De illorum qui Chriſtum in phantaſmate veniſſe
& paſſum eſſe prædicant,diuerſorumq; aliorũ hęretico=
rum condemnatione, ampliori tamen atq; grauiori eo=
rũ qui diuinitatẽ & carnẽ dñi vnius eſſe naturę aſſerũt,
cum argumẽtorũ ſuorũ diſſolutione. Caput VI.

NEQVE enim,quod quidã dicunt,in phan=
taſmate paſſus eſt,quia nec in phantaſmate Mat.14.
ſuper mare ambulauit,quod diſcipuli in euã
gelio opinati eſſe produntur,ſed excuſantur, Ioan.7.
quia nondum erat ſpiritus datus:nondũ enĩ Ieſus fue=
rat honorificatus. Nobis iam crucifixus eſt Chriſtus,& L
reſurrexit,nobis iam ſpiritus datus eſt, qui aſſertor eſt
veritatis. Et diſcipuli quidem aliquãdo errauerunt, ne
nos poſtea errare poſſemus. Ergo illorum error nobis
proficit. Quaſi homines errarunt,quaſi diſcipuli credi=
derunt. Et hos igitur qui in phãtaſmate veniſſe Ieſum
prædicant,& illos condẽnare debemus qui aduerſa er=
roris linea,non vnum eundemq; filium dei dicunt,ſed
alium eſſe qui ex deo patre natus ſit,alium qui ſit gene
ratus ex virgine,cum euangeliſta dicat quia verbũ ca= Ioãnis.1.
ro factum eſt,vt vnum dominũ Ieſum,nõ duos crede=
res. Nõnulli etiã aliud dei verbũ,alium verũ dei filium
crediderunt,cũ ipſum qui in principio erat verbũ apud
deum patrem,in ſua propria veniſſe euangeliſta teſte=
tur. Sunt autẽ qui tanq̃ ad vnũ prophetarũ,ita ad Chri
ſtum factum eſſe verbũ arbitrati ſunt,nõ ipſum eſſe dei
verbum. Sed de nullo prophetarũ dictum eſt quia ver=
bum caro factum eſt:nullus prophetarũ abſtulit pecca=
ta mundi. De nullo alio dictum eſt: Hic eſt filius meus Matth.3.
dilectus,in quo cõplacui. De nullo prophetarũ legimus
quod ſit dñs maieſtatis,quod de Chriſto apoſtolus di=
xit: Quia Iudęi dñm maieſtatis crucifixerunt. Sed dũ 1.Cor.2.
hos redarguimus,emergũt alii qui carnẽ domini dicãt M
& diuinitatẽ vnius eſſe naturæ. Quæ tantũ ſacrilegiũ
inferna vomuerunt? Iam tolerabiliores ſunt Arriani,
quorũ per iſtos perfidiæ robur adoleſcit, vt maiore con
tentione aſſerãt patrẽ & filium & ſpiritũſanctum vnius
nõ eſſe ſubſtantiæ,quia iſti diuinitatem domini & car=
nem ſubſtantiæ vnius dicere tẽtauerunt. Deinde cum
iſti dicant quia verbũ in carnem, capillos, ſanguinẽ &
oſſa conuerſum eſt,& a natura mutatũ eſt: ꝓpterea datur
illis locꝰ vt infirmitatẽ carnis ad infirmitatẽ diuinitatis
quadã fictã diuinę naturę mutatiõe detorqueãt. Sũt etiã
qui in tãtũ impietatis ꝓdierint, vt putẽt quia diuinitas
dñi crucifixa eſt,& imperfecta de perfecta facta eſt,& in
ligno nõ caro,ſed illa operatrix omniũ ſubſtantia diui=
na in carnis ſpecie coagulata pendebat. Quis autẽ non
horreſcat? Quis audiat quia nõ ex Maria virgine,ſed
ex diuina ſubſtãtia paſſibilem ſibi carnẽ fecerit dei ver=
bum? Quod aſſerendo eo prolabuntur,vt nõ ex tẽpore
corpus domini eſſe ſuſceptũ,ſed coæternum dei verbo
ſemper fuiſſe contẽdant. Horũ omniũ autores ſunt qui
diuinitatem & carnem domini vnius naturæ fuiſſe di=
xerunt. Legi enĩ,quod nõ crederem niſi ipſe legiſſem.
Legi inquã in cuiuſdam libris ſic poſitũ,& organũ &

A cum a quo mouebatur organū, vnius in Chriſto fuiſſe
naturæ. Quod ideo poſui, vt ex ſcripturis nomē depre-
hendatur autoris, & aduertant, q̄uis exquiſitiſſimis ar-
gumētis, & phaleratis ſermonibus, nō poſſe vim veri-
tatis obduci. Et hic mihi frequēter Niceni concilii tra-
ctatū ſe tenere cōmemorat. Sed in illo tractatu patres
noſtri nō carnē, ſed dei verbum vnius ſubſtantiæ cum
patre eſſe dixerunt. Et verbum quidē ex paterna pro-
ceſſiſſe ſubſtantia, carnem autē ex virgine eſſe confeſſi
ſunt. Quomodo igitur Niceni cōcilii nomen obtendi-
tur, & noua inducuntur quæ nunquā noſtri ſenſere ma-
iores? Cum vtiq; ſcripturę dicant quia Chriſtus ſecun-
dum carnem paſſus eſt, nō ſecūdum diuinitatem. Scri-
Eſaiæ.7. pturę dicant quia virgo in vtero accipiet, & pariet filiū?
Accepit enī virtutē, & peperit filium, quē & ipſa ſuſce-
pit. Deniq; hoc etiā Gabriel proprio ſermone declarat,
Lucæ.1. dicens: Et q̄d naſcetur ex te ſanctū, vocabitur dei filius.
Ex te, inq̄nit, vt ſecūdū hoiem q̄d ex ipſa naſceretur ad-
uerteres. Ex ſe enī gn̄auit Maria, vt q̄d gn̄atur ex ipſa,
in eo ſalua generationis dn̄icæ prærogatiua, corporis
Roma.1. eſſet vera natura. Sed & Paulus dicit ſe prędeſtinatum
eſſe in Euangeliū dei, quod ante, inquit, promiſerat per
prophetas de filio ſuo, qui factus eſt ex ſemine Dauid
Gala.4. ſecūdum carnē. Et ad Galatas: Poſtq̄ autem venit ple-
nitudo tēporis, miſit deus filium ſuū factum ex mulie-
2.Timo.2. re. Et ad Timotheū dixit: Memor eſto Ieſum Chriſtū
reſurrexiſſe a mortuis ex ſemine Dauid. Ergo ex nobis
accepit, quod proprium offerret pro nobis, vt nos redi-
B meret ex noſtro: & quod noſtrum nō erat, ex ſuo nobis
diuina ſua largitate conferret. Secūdum naturam igi-
tur ſe obtulit noſtrā, vt vltra noſtram operaretur natu-
ram. De noſtro ſacrificium, de ſuo premiū eſt. Multaq;
in eodem & ſecūdum naturā inuenies, & vltra naturā.
Secūdum conditionē etenim corporis in vtero fuit, na-
tus eſt, lactatus eſt, in præſepi eſt collocatus. Sed ſupra
conditionē virgo concepit, virgo generauit, vt crederes
quia deus erat qui innouabat naturā, & homo erat qui
ſecūdum naturam naſcebatur ex homine. Neq; enim,
vt quidam interpretati ſunt, natura ipſa mutata verbi
eſt, quæ immutabilis ſemper eſt, ſicut ipſe dixit: Vide-
Malac.3. te videte me, quia ego ſum, & non ſum mutatus. Sed
Hebrę.13. etiam Paulus dixit quia Ieſus Chriſtus heri & hodie,
ipſe eſt & in ſecula, hoc eſt, quia nō ſecundum naturam
mutatus eſt carnis, ſed immutabilis etiam in ipſa mu-
tabili conditionis humanæ qualitate permāſit. Didici-
ſtis igitur quia ſacrificiū de noſtro obtulit. Nam quæ
erat cauſa incarnationis, niſi vt caro quę peccauerat, per
ſe redimeretur? Quod peccauerat igitur, hoc redēptū
eſt. Non eſt ergo immolata diuinitas verbi, quia non
peccauerat diuinitas verbi: & ideo non eſt verbi natura
in carnis cōuerſa naturā, quia immunis peccati diuini-
tas, pro peccato quod non fecerat, ſe non debebat offer-
C re. Hoc enim in ſe obtulit Chriſtus, quod induit. Induit
quod ante non habuit. Non igitur diuinitatis ſuæ di-
uinitatem induit, in quo erat plenitudo diuinitatis ęter-
næ: ſed carnem aſſumpſit, vt ſpolium carnis exueret,
atq; i ſemetipſo & manubias diaboli crucifigeret, & tro-
phęa virtutis erigeret. Ergo ſi caro omni & in Chriſto
ſubiacuit iniuriæ, quomodo vnius illam cū diuinitate
dicitis eſſe ſubſtantiæ verbū? Si enī vnius ſubſtantiæ
verbū & caro quę de terra habet naturā: cur vnius ſub-
ſtantiæ aſſeratur verbū atq; aīa quā perfectam naturæ
ſuſcepit humanæ? Vnius autē ſubſtantiæ eſt verbum
cū deo ſecundum paternā profeſſionē, & ipſius domini
aſſertionē, qui ait: Ego & pater vnum ſumus. Vnius
ergo ſubſtantiæ pater cum terreno corpore prædica-
tur? Et adhuc indignamini Arrianis, quia hi dicunt fi-
lium dei creaturam eſſe, cum ipſi dicatis patrem vnius
cum creaturis eſſe ſubſtantiæ? Quid autem aliud agi-
tis iſta dicēdo, niſi vt aut limō Adæ terramq; noſtram
diuinæ ſubſtantiæ comparetis, aut certe diuinitatem
in terrenæ corruptelæ iniuriam transferatis? Dicendo D
enim quod verbum caro & oſſa factum eſt, in terram
vtiq; dicitis eſſe conuerſum, quoniā caro & oſſa de ter-
ris ſunt. Scriptum eſt, inquiunt, quia verbum caro fa-
ctum eſt. Scriptum eſt, non nego, ſed conſidera quid ſe-
quatur. Sequitur enim: Et habitauit in nobis: hoc eſt,
illud verbum quod carnē ſuſcepit, hoc habitauit in no-
bis, hoc eſt, in carne habitauit humana, & ideo emma-
nuel dictus eſt, hoc eſt, nobiſcū deus. Hoc ergo verbum
caro factum eſt, pro eo quod eſt, homo factus eſt: ſicut
etiam Iohel dixit: Effundam de ſpiritu meo ſuper oēm Iohelis.2.
carnem. Non enim ſuper irrationabilem carnem, ſed
in homines futura promittitur gratiæ ſpiritalis effuſio.
Quod ſi ſecundum literam vos tenetis, vt putetis ex
eo quod ſcriptum eſt quod verbum caro factum eſt, ver-
bum dei in carnem eſſe conuerſum: nunquid negatis
ſcriptum eſſe de domino quia peccatum non fecit, ſed
peccatum factus eſt? Ergo in peccatum conuerſus eſt
dominus? Non ita, ſed quia peccata noſtra ſuſcepit, pec-
catū dictus eſt. Nam & maledictum dictus eſt domi-
nus, nō quia in maledictum conuerſus eſt dominus, ſed
quia noſtrum ſuſcepit ipſe maledictum. Maledictus Deute.21.
enim, inquit, qui pendet in ligno. Miraris ergo quia
ſcriptum eſt: Verbū caro factum eſt, cū caro aſſumpta Ioānis.1.
ſit a dei verbo, quādo de peccato quod non habuit, ſcri-
ptum eſt quia peccatum factus eſt? Hoc eſt, non na-
turā operationemq; peccati, vtpote in ſimilitudinē carnis
peccati factus, ſed vt peccatū noſtrū in ſua carne crucifi-
geret, ſuſceptionē pro nobis, infirmitatem obnoxii iam E
corporis peccati carnalis aſſumpſit. Deſinant ergo di-
cere naturā verbi in corporis naturā eſſe mutatā, ne pa-
ri interpretatione videatur natura verbi in contagium
mutata peccati. Aliud eſt enī quod aſſumpſit, & aliud
quod aſſumptū eſt. Virtus venit in virginē, ſicut & an-
gelus ad eam dixit: Quia virtus altiſſimi obūbrabit te. Lucæ.1.
Sed natū eſt corpus ex virgine, & ideo cæleſtis quidem
deſcenſio, ſed humana conceptio eſt. Non ergo eadem
carnis potuit eſſe diuinitatiſq; natura.

De autoris excuſatione, ac reſponſione ad obiectio-
nem qua ſibi dici poſſet quod de patris & filii diuinita-
te quinq; illis libris quos ſcripſerat, concluſorem ſe eſſe
promiſerit, cum cōfutatione erroris eorum qui animā
putant a domino Ieſu non eſſe ſuſceptam, pulcherri-
maq; declaratione aſſumptionis humanæ naturæ. Et
quomodo intelligendum ſit quod ſcriptum eſt: Ieſus
proficiebat ætate & ſapientia. Caput VII.

POSSEM latius proſequi, ſed vereor ne hęc
ipſa aliquibus aut ſuperflua aut prolixa vi-
deantur. Fortaſſis enim dicat aliquis: Nōne
de patris & filii diuinitate quinq; illis quos
ſcripſiſti libris, cōcluſorem te eſſe promiſeras? Sed quid F
faciam, cum quotidie nouas ſeminēt queſtiones? Non
pręterit ſponſio, ſed aſtringit obiectio. Nam quēadmo-
dum poteſt finis eſſe reſpōſi, ſi modus nullus obiecti ſit?
Et tamē de patris & filii diuinitate conſummaturum
reſponſionē in ſuperioribus me ſpopōderā. Hoc autem
libro de incarnationis dominicæ ſacramento plenior
ſicut debuit facta digeſtio eſt. Nam cum illud quod ait
dominus, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem: & Mat.26.
infra, Pater meus, ſi poſſibile eſt, transfer a me calicem
hūc, ſed tū nō ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis: nō ad ſpūs
ſancti compaſſionē, ſed ad rationabilis aſſumptionem
animæ, & naturæ humanæ referatur affectū: conſeq̄uēs
eſt vt per aſſertionem dominici ſacramenti, & plenitu-
dinem naturæ humanæ fuiſſe aſtruamus in Chriſto,
& ab infirmitatis pręiudicio ſpiritum ſanctum ſepare-
mus. Non eſt enī obnoxius infirmitati, qui nō eſt obno-
xius paſſioni. Quæro igitur qua ratione animā putent
quidam a domino Ieſu nō eſſe ſuſceptam: an quia me-

G tus eſt ne ſenſu Chriſtus laberetur hũano? Dicũt quip=
pe quia cõcupiſcentia carnis legi mentis repugnet. Sed
qui hoc ait, tantum abeſt vt Chriſtũ putauerit lege car
nis in peccati vincula fuiſſe deducẽdum, vt ipſe in æſtu
poſitus fragilitatis humanæ, per Chriſtum ſibi ſubue=
Rom. 7. niri poſſe crediderit, dicens: Infelix ego homo, quis me
liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei p Ieſum
Chriſtum dominũ noſtrũ. Qui ergo alios a carnis lu=
brico vindicabat, nũquid formidare poterat? Nec etiã
ipſe dominatu quodã carnis iſtius (ſicut volunt) formi
dabat illecebras. Ergo & carnis ſuſceptionem declinare
debuerat, ne ad lubricum traheretur erroris. Sed quo=
modo lubricum poterat timere peccati, qui peccatum
remiſſurus aduenerat? Et ideo cum ſuſceperit carnem
hominis, conſequẽs eſt vt perfectionem incarnationis
plenitudinẽq; ſuſceperit. nihil enim in Chriſto imperfe
ctum. Suſcepit itaq; carnem, vt reſuſcitaret. Aſſumpſit
animã, ſed animã perfectam, rationabilem, humanam
aſſumpſit atq; ſuſcepit. Nam quis poteſt negare quod
Ioan. 10. ſuſceperit animã, cum ipſe dicat: Animam meã pono
pro ouibus meis? Et iterũ: Propterea me pater diligit,
quia ego pono animã meã, vt iterũ ſumã illam. Nõ per
parabolam hoc dicitur, nec perfunctoria ſignificatione,
Eſaiæ. 1. in qua aliud dicitur, & aliud intelligit, ſicut illud: Neo=
menias & ſabbata veſtra odit anima mea. Licet illud
etiã ad Chriſti animã poſſit referri, quæ ideo poſita eſt
H vt aboleret Iudaicę ſuperſtitionis errorẽ, & vnius ſacri=
ficii inſtitueret veritatẽ. Sed de hoc dubitent propheti=
co, euãgelicũ hoc refutare nõ poſſunt de animę proprie=
tate dictum, cũ de morte dñi & reſurrectiõe ſit dictum.
Deniq; addit: Nemo tollit eã a me, ſed ego pono eam
a meipſo: poteſtatẽ habeo ponendi animã meã, & pote
ſtatem habeo iterum ſumendi eam. Eandem igitur po
nit quã ſuſcepit. Suſcepit dico. Non enĩ verbum ipſum
dei viuum in ſua carne ad noſtrę animæ vicem factum
eſt, ſed ſicut carnem noſtrã, ita & animã noſtrã perfectã
naturæ humanę aſſũptione ſuſcepit. Aſſumpſit inquã
animã, vt incarnatiõis ſuæ benediceret ſacramẽto ſuſce
pto. ſuſcepit affectũ meũ, vt emẽdaret. Quid autẽ opus
fuit carnem ſuſcipere ſine anima, cũ vtiq; inſenſibilis ca=
ro & irratiõabilis anima nec peccato ſit obnoxia, nec di
gna pręmio? Illud ergo pro nobis ſuſcepit, quod in no=
bis amplius periclitabatur. Quid autẽ mihi prodeſt ſi
Ioan. 7. totũ me nõ redemit? Sed totũ me redemit, qui ait: Mi=
hi indignamini qui totũ hoĩem ſanum feci in ſabbato?
Totum redemit: quia in virum perfectum fidelis nõ ex
parte ſed totus reſurgit. Deſinant ergo iſti miſericor=
des timere ne Chriſtus carnẽ ſuam vel animã perfectã
ſenſumq; hominis non potuerit gubernare, qui etiam
illum aſinę pullum quem ante nemo ſederat, guberna=
Pſal. 93. uit. Qui plantauit aurem, non audiet? Qui alios re=
gebat, ſe regere ipſe nõ poterat? Qui peccata donabat,
I peccatum ipſe faciebat? Deſinant nimium ſoliciti iſti
tanquã pædagogi Chriſti vereri ne etiam in ipſo con=
cupiſcentia carnis legem mentis oppreſſerit, quæ non
oppreſſit in Paulo, ſed tantũmodo repugnauit. Athle=
ta Chriſti victorias mentis numerat ſuæ. Hi trepidant
ne caro titubauerit in domino, quæ vicit in ſeruulo.
Non vult pro ſe timere nos Chriſtus. Non vult pro ſe
Lucę. 23. flere nos dominus. Deniq; dicit: Filiæ Hieruſalem no=
lite me flere, vos ipſas flete. Et iſtis dicit, Nolite mihi ti
mere, vobis timete. An nõ audiſtis dicentem Dauid:
Pſal. 26. Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem time=
bo? Dominus defenſor vitæ meæ, a quo trepidabo? Et
Pſal. 55. alibi: Non timebo quid faciat mihi homo. Et alibi: Nõ
timebo quid faciat mihi caro. Ergo lapſum naturæ hu
manę timere potuit, quem homo ipſe nõ timuit? Deus
igitur ante carnem, deus in carne, perfectionem naturę
aſſumpſi humanæ, ſuſcepi ſenſum hominis, ſed nõ ſen=
ſu carnis inflatus. Senſu hominis animam meam di=
xi eſſe turbatam, ſenſu hominis eſuriui, ſenſu hominis
rogaui, qui rogantes exaudire conſueui. Senſu homi= K
nis profeci, ſicut ſcriptum eſt: Et Ieſus proficiebat æta= Lucæ. 2.
te & ſapientia & gratia apud deum & homines. Quo=
modo proficiebat ſapientia dei? Doceat te ordo verbo=
rum. Profectus ætatis, & profectus ſapientiæ, ſed hu=
manæ eſt. Ideo ætatem ante præmiſit, vt ſecũdum ho
mines crederes dictum. Ætas enim non diuinitatis, ſed
corporis eſt. Ergo ſi proficiebat ætate hominis, profi=
ciebat ſapientia hominis. Sapientia autem ſenſu profi=
cit, quia a ſenſu ſapientia. Ieſus autem proficiebat æta=
te & ſapientia. Quis ſenſus proficiebat? Si humanus,
ergo ipſe ſuſceptus eſt. Si diuinus, ergo mutabilis per
profectum. Quod enim proficit, vtiq; mutatur in me=
lius. Sed quod diuinũ eſt, nõ mutatur. Quod ergo mu=
tatur, non vtiq; diuinum. Senſus igitur proficiebat hu=
manus. ſenſum ergo ſuſcepit humanum. Et vt ſcia=
mus quia ſecundum hominẽ loquebatur, præmiſit di=
cens: Puer autem confortabatur & creſcebat, & imple=
batur ſapientia, & gratia dei erat cũ illo. Et puer noſtrę
nomen ætatis eſt, nec confortari virtus poterat dei, nec
creſcere deus, nec altitudo ſapientiæ dei, nec plenitudo
diuinitatis impleri. Quæ igitur implebatur, erat non
dei ſed noſtra ſapientia. Nam quomodo implebatur,
qui vt omnia impleret deſcendit? Per quem autẽ ſen=
ſum Eſaias dixit: Patrem puer neſciebat aut matrem?
Scriptum eſt enim: Priuſquam ſciat puer patrem aut Eſaiæ. 8.
matrem, accipiet virtutẽ Damaſci, & ſpolia Samarię.
Sapientiam enim dei futura & occulta nõ fallunt. Ex= L
pers autem agnitionis infantia per humanã vtiq; im=
prudentiam quod adhuc nõ didicit ignorat. Sed verẽ=
dum eſt inquam ne ſi duos principales ſenſus aut ge=
minam ſapiẽtiam Chriſto tribuimus, Chriſtum diui=
damus. Nunquid cum & diuinitatem eius adoramus
& carnem, Chriſtũ diuidimus? Nunquid cũ in eo ima=
ginem dei crucẽq; veneramur, diuidimus eum? Apo=
ſtolus certe quid de eo dixit? Quoniam etſi crucifixus 2. Cor. 13.
eſt, inquit, ex infirmitate noſtra, viuit tamen ex virtute
dei. Ipſe dixit quia non diuiſus eſt Chriſtus. Nunquid 1. Cori. 1.
etiam cum dicimus quia animã rationabilem & intel=
lectus noſtri ſuſcepit capacem, diuidimus eum? Nõ enĩ
ipſe deus verbum pro anima rationabili & intellectus
capaci in carne ſua fuit, ſed animã rationabilem & in=
tellectus capacem, & ipſam humanam, & eiuſdem ſub=
ſtantiæ cuius noſtræ ſunt animæ, & carnem noſtræ ſi=
milem, eiuſdemq; cuius caro eſt noſtra ſubſtantię ſuſci
piens deus verbum, perfectus etiam homo fuit, ſine vl=
la tamen labe peccati, quia peccatum ipſe non fecit, ſed
pro nobis peccatum factus eſt, vt nos eſſemus iuſtitia 2. Cor. 5.
dei in ipſo. Caro ergo ipſius & anima, eiuſdem cuius
animę noſtræ carniſq; ſubſtantiæ. Nec timeo ne tetra=
da videar inducere. Nos enĩ vere ſolam qui hoc aſſeri=
mus, colimus trinitatẽ. Non enim Chriſtum diuido,
cum carnis eius diuinitatiſq; diſtinguo ſubſtãtiam, ſed M
vnum Chriſtum cum patre & ſpiritu dei prædico, &
illos magis qui carnem Chriſti vnius cum diuinita=
te eius dicunt eſſe ſubſtantiæ, tetrada inducere demon
ſtrabo. Non enim quod eiuſdem ſubſtantiæ eſt: vnus,
ſed vnum eſt. Nam vtique filium eiuſdem cum pa=
tre ſubſtantiæ confitentes in tractatu concilii Niceni,
non vnam perſonam, ſed vnam diuinitatem in patre
& filio crediderunt. Ergo cum dicant eiuſdem car=
nem, cuius & filius dei erat, fuiſſe ſubſtantiæ: ipſi quod
nobis obiiciunt ineptius vanæ aſſertionis incurrunt,
vt diuidant Chriſtum. Itaque quartũ increatum quod
adoremus inducunt, cum ſola increata ſit diuinitas tri=
nitatis.

De ampliori redargutione eorum qui autorẽ dicunt
ea vſurpare quæ ſcripta non ſint, & dei eſſe ſubſtãtiam
atq; naturam, ſcriptum non eſſe affirmant.

Caput VIII.

A CONCLVSERAM librum, ſed religio-
nis fuit ne prætergredi videremur quod ſol-
uere nequiremus. Nam cum dudum audie-
rint quidam dicentibus nobis, Filium dei qui
generatus ſit, patri qui generauit, inæqualem eſſe non
poſſe, quiuis ille generatus ſit, iſte generauerit, quia ge-
neratio non poteſtatis eſt, ſed naturæ: aduerſus illam
quidem quæſtionem vocem ſibi arbitrantur occluſam,
ſed tergiuerſatione damnabili in eodem loco veſtigium
verterunt, vt putent mutationem fieri quæſtionis mutatio-
ne ſermonis, dicentes, Quomodo poſſunt ingenitus &
genitus eſſe vnius naturæ atque ſubſtantiæ? Ergo vt re-
ſpondeam, clementiſſime Imperator parce mihi, pro-
poſitę quæſtioni: primũ omnium ingenitum in ſcripturis
diuinis nuſquam inuenio. Non legi, nõ audiui. Cuius
igitur mutabilitatis ſunt homines iſtiuſmodi, vt nos di-
cant ea vſurpare quæ non ſunt ſcripta, cum ea quæ ſunt
ſcripta dicamus, & ipſi obiiciant quod ſcriptum nõ ſit:
nonne ipſi ſibi aduerſantur, & autoritati calumniæ ſuæ
derogant? Dicunt enim nõ eſſe ſcriptũ dei eſſe ſubſtan-
tiam atque naturam, cũ vtique filium dei patris eſſe ſplen-
dorem glorię, & characterem ſubſtãtiæ eius ſcriptura
teſtetur, & multos alios de diuina dixiſſe ſubſtantia, in
alio libro pleniſſime oſtenderimus. Naturam quoque di-
uinam quis abnuat, cum Petrus Apoſtolus in epiſto-
la ſua ſcripſerit id operatã domini miſericordiã per paſ-
2.Pet.1. ſionem crucis, vt nos, inquit, faceret diuinæ conſortes
Gala.4. naturæ. Sed etiam alibi Paulus ſcripſit: Sed tunc quia-
B dem ignorantes deum, iis qui natura nõ ſunt dii, ſerui-
ſtis. Ita enim & in græcis codicibus inuenimus, quorũ
potior autoritas eſt. Quid igitur agunt qui negant na-
turam eſſe diuinam, niſi vt iam nõ ſolum filio calũnien-
tur, ſed etiam patri? Si enim negatur natura deus eſſe,
ergo per gratiam eſt, vt homines: aut certe falſo credi-
tur, vt dæmones, quorum ſimulacra dei appellatione
donantur. Sed Apoſtolicam autoritatem ſequamur,
vt dicamus in ſimulacris naturam non eſſe diuinam.
Si ergo in ſimulacris nõ eſt, non eſt in dæmoniis: ſup-
eſt vt in deo diuina ſit natura atque ſubſtantia. Docui-
mus igitur apoſtolica autoritate recte de deo patre di-
ci quod natura ſit deus. Accipiant nunc quod eadem
dei patris ſit natura quæ filii eſt, eadẽ ſit & ſpiritus ſan-
cti, ne forte idem dicant. Naturam quidẽ legimus eſſe
diuinam, naturæ autẽ diuinæ non legimus vnitatem.
Ioan.10. Sed cum ipſe filius dixerit, Ego & pater vnum ſumus:
Ioan.16. vnitatem diuinitatis probant. Cum dixerit: Omnia
Ioan.17. quæ pater habet, mea ſunt: et infra: Pater, omnia mea
Ioan.14. tua ſunt, & tua mea: aſſeruit vnitatem. Cũ dixerit: Pa-
ter qui in me manet, ipſe loquitur: & opera quæ ego fa-
cio, ipſe facit: vnitatem euidentiſſime declarauit. Dein-
C de Petrus vnam naturam oſtendit eſſe diuinam. Po-
tuit enim ſic dicere, ſi aliter æſtimaſſet, potuit inquã ſic
dicere, Vt nos faceret diuinarũ conſortes naturarũ: ma-
xime cũ per filium in naturæ diuinæ conſortiũ transfera-
mus. Nunquid poteſt donare quod nõ habet? Ergo nõ
eſt dubium quia de eo quod habet donat, & ideo habet
naturam diuinam, qui conſortia diuinæ donat naturæ.
Gala.4. Apoſtolus quoque Paulus dicẽdo, Qui natura nõ ſunt
dii: oſtendit vnam veri dei eſſe naturam. Nanque & ipſe
potuit dicere, Qui naturis nõ ſunt dii: ſi ſciret pluralis
tatem diuinæ eſſe naturæ, vt alia eſſet in patre, alia in
filio, alia in ſpiritu ſancto. Dicendo ergo, Natura non
ſunt dii: vnitatẽ naturæ expreſſit diuinæ. Quid eſt au-
tem natura deum eſſe, niſi verum deum eſſe? Sicut ad
1.Theſ.1. Theſſalonicẽſes dicit: Quomodo conuerſi eſtis ad deũ
a ſimulacris ſeruire deo viuo & vero. Illi enim dii eſſe
ſimulantur, natura autem deus viuus & verus eſt. Nã
& in ipſo vſu noſtro eſt adoptiuus filius, & verus filius.
Adoptiuum filium nõ dicimus filium eſſe natura, ſed
eum dicim⁹ natura eſſe qui verus eſt filius. Ergo & na-
turam & ſubſtãtiam eſſe diuinam probauimus lectio-
ne. Vnitatem quoque non pluralitatẽ diuinæ eſſe natu- D
ræ, apoſtolica autoritas demonſtrauit.

De confutatione & deſtructione obiectionis præme-
moratorum hæreticorũ, qua arguunt quod non poſſint
ingenitus & genit⁹ vnius eſſe naturę atque ſubſtantię, &
de exemplari approbatione cũ dicitur voce geniti non
proprietatẽ naturę, ſed ſignificationẽ generatiõis expri-
mi. Quodque in appellatione ingeniti & geniti ſpecies
videatur eſſe diuerſa, ſed tamen indiſtincta diuinitas.

Caput IX.

NVNC illi aſſerant vbi ingenitum patrem
legerint. Sed ſi dialectico more cõcedi ſibi id
poſtulant, vt quod lectum non ſit, pro lecto
vſurpent: produnt ſe contentionis ſtudio diſ-
ferre, nõ cognitionem quærere veritatis. Nanque in ipſa
dialectica ſi nõ concedatur quod concedi ſibi poſtulant
qui aditum contentionis inuenire deſiderãt: principium
inuenire nõ queunt diſputandi, & hoc ibi, vbi contentio
eſt magis de diſputationis argutiis, quã de examine veri-
tatis. Hæc eſt enim dialecticorũ gloria, ſi videantur ex-
pugnare verbis & refellere veritatem. Contra definitio
fidei eſt, vt veritas non verba pandantur. Denique verba
philoſophorũ excludit ſimplex veritas piſcatorũ. Quæ
igitur iſta aſſertio eſt, vbi ſi non donauero eis verbum
ingeniti, aſſertionis principium inuenire non poſſunt?
Vbi ergo legerint demõſtrent. Exciderat animo. Nũc
redeo in memoriã. Lectum eſt, inquiunt. Nam Arrius E
dixit ingenitum patrẽ, & genitum & creatum filium.
Quo autore contra apoſtolica ſcripta contendant? Cõ-
tendant tamen, ſi modo Arrii ſe diſcipulos eſſe fatean-
tur. Nam quomodo negant magiſtrũ, cuius inuentum
ſequuntur? Sed ſi illi hoc dicunt quod Arrius, iuſtius ego
debeo dicere quod Apoſtolus dixit. Patrem enim di-
xit, nõ ingenitum nominauit: filium dixit, & genitum
filium nominauit. Quod legi, nõ nego, immo libenter
vſurpo: quod non legi, vſurpare non debeo. Sed tamen
quod in dialectica non faceremus, vſurpent, ne forte di-
cant: Quia genitũ nõ legimus patrẽ ſicut filium, ideo
ingenitum æſtimare debemus. Intelligitur hoc, ergo
non legitur. Sed ſi intelligitur, nec ſpiritũ ſanctum ge-
nitum legi. Ergo & ſpũs quia genitus nõ eſt, ingenitus
vtique ſecũdum veſtram alibi ſententiam nominãdus eſt.
Si igitur ingenitum dicitis & genitum nõ poſſe vnius
eſſe ſubſtãtię, ſupereſt vt de patre & ſpiritu ſancto, quia
nec patrẽ genitũ legimus, nec ſpiritũ ſanctũ, vnitatẽ di-
uinę naturę & ſubſtantię nõ negetis. Si enĩ in eo eſt vis
omnis veſtrę diſputationis, quod ingenitus & genitus
nũ poſſunt eſſe vnius naturę: ergo qui nõ eſt genitus, cũ
eo qui nõ ſit genit⁹, vnius naturę atque ſubſtãtię eſt. Et ſi F
ideo putatis patrẽ maiorẽ eſſe, quia genitus nõ eſt, nũ-
quid & ſpiritus ſanctus maior eſt filio? Multa poſſunt
& innumera exempla ſuppetere, vt de eo quod genitũ
nõ ſit, dicatur ingenitum. Nam & mundum plerique in-
genitum eſſe dixerunt, & materiã rerum omniũ, quam
græci ὕλην dicunt, quaſi ſyluã materialem ingenitam
eſſe memorarũt. Videtur igitur in hoc verbo prærogati-
tiuam quandam poteſtatis eſſe nõ poſſe, niſi forte hoc
verbo ſibi honorare deũ videantur, quo philoſophi mũ-
dum putauerunt eſſe donãdum. Nunquid ergo ſic inge-
nitus pater ſicut mundus? Abſit. Aut hic ſolus deum
decet ſermo, cũ deus vltra ſermonum omniũ ſit ambi-
tum? Nihil igitur precioſum deo in eo ſermone, qui cõ-
munis poſſit eſſe cũ cæteris. Sed tamen quẽadmodum
vultis, inæſtimabilis ſit huius prærogatiua ſermonis,
quæ non autoritate aliqua deſignatur, ſed veſtro æſti-
matur arbitrio. Quo igitur hoc proficit, vt ex verbo
velitis facere inter patrem & filium diſtantiam natu-
ræ, diſtinctiam poteſtatis? Ingenitus, inquit, & genitus
nõ poſſunt vnius eſſe naturæ atque ſubſtantiæ, vt quẽad-

G modum interdum dicant, inoperatus & factus nõ ſunt
vnius naturæ. Neq; enim diſcretioné faciunt ingeniti
& inoperati, neq; diſtantiam volunt eſſe inter genitum
vel creatum, módo vt creaturam filium dicant. Ergo
quia pater omnê cauſam, hoc eſt αἰτίαν (ſicut greci di-
cunt) ſupergreſſus, cũ ex alio creatus nõ ſit filius, vtiq;
ſubſtantia ſit, nõ aliunde principium habens & cauſam
ex qua ſit: et ideo, inquiunt, alia talis ſubſtantia eſſe nõ
poteſt, quia omnia ex patre deo habent ſubſiſtendi cau-
ſam: Inde non eſſe veriſimile dicunt, vt filius, quia ex
patre eſt, & ex ſe cauſam non habet vt ſit, ſed ex patre,
ſimilis ſit patri: cum pater ex alio cauſam non habeat,
filius autem (vt ipſi allegant) eſſe nõ potuerit niſi hoc
ipſum ex patre vt eſſet acceperit. Ideoq; ingenitum &
genitum dicunt eſſe diſſimilem: quaſi vero, quod alibi
ſæpe iam dixi, generatio poteſtatis ſit, nõ naturę. Cum
enim dico genitum, non proprietatem naturæ, ſed ſi-
gnificationem generatiõis expreſſi. Hoc exemplis eui-
dentioribus approbabo. Nam ſi generaliter dicam fi-
lium, nec addam cuius, poteſt intelligi & filius homi-
nis, & filius iniquitatis, & filius peſtilentiæ, & filius dia
boli, ſicut de Iudæis ſcriptura teſtatur, & quod in vſu
eſt, & fœtus pecudis, & pulli columbani. Et ideo in ap-
pellatione filiorum nõ eſt expreſſio ſignificata naturæ.
At vero ſi naturam deſignare deſidero, aut hominem
nuncupabo, aut equum nominabo, aut aurem dicam,
vt natura poſſit intelligi. Ita ergo ſi naturã cupio deſi-
H gnare diuinam, deum verum debeo nominare. Cum
autem filium dico, generatum ſignifico. Cum patrem
quoq; dico, generaſſe declaro. Non ergo hinc naturæ
diſcretionem facias, cum ſit hoc ſignificatorium gene-
rantis & geniti. Significatoria autẽ huiuſmodi expri-
munt ſubſtantię qualitatem. Multi enim, vt dixi, filii,
ſed diuerſitas filiorum. Alius per naturam, alius p gra
tiam. Multæ creaturæ inuiſibiles & viſibiles. Inuiſibi
les, vt principatus & poteſtates, throni & dominatio-
nes. Viſibiles, vt ſol, luna, ſtellæ, homo, terra. Ergo di-
uerſæ ſpecies & diuerſæ creaturarum ſubſtantiæ ſunt.
Itaq; ſi velis proprietatẽ creaturæ alicuius exprimere,
aut ſolem aut lunam nominabis aut ſtellas. Et ſic intel
ligitur quid ſit quod ſignificãdum putaueris. Cęterum
ſi factum dicas aut creatum (quod interdum filium di-
cunt) quia multa facta & creata ſunt, non proprietatem
ſubſtantiæ videris ſignificaſſe, ſed ſpeciem qualitatis.
Aliud enim ſubſtantia, aliud qualitas eſt. Deniq; di-
ximus & alibi vſian ita interpretatos latinos, vt ſub-
ſtantiam dicerent. Vſia autem dei cum dicatur, quid
aliud ſignificatur niſi deum ſemper eſſe? Quod literæ
ipſæ exprimũt: quãuis diuina vſia, hoc eſt, cum ſit ſem-
I per, vſia dicitur, vnius literę mutato ordine propter ſo-
num & compendium decoremq; ſermonis. Ergo vſia
quod ſemper ſit deus ſignificat. Ingeniti autẽ, vt tu vis,
vel geniti appellatio quid ſit declarat, hoc eſt quod non
ex alio ſit pater, nec ex ſe filius. Species hic videtur eſſe
diuerſa. Species vtiq; diſtincta, ſed indiſtincta diuini-
tas. Quæris quomodo hoc probari poſſit? Etiam in
creaturis oſtendam diuerſam ſpeciem, diuerſa initia in
pleriſq;, & vnam eſſe ſubſtantiam, & de ſcripturis exẽ-
pla proferam. Itaq; ſi in iis quæ mortalia ſunt, hoc po-
teſt cõuenire: quẽadmodum patris & filii & ſpiritus di-
uinitati legẽ cuiuſdam neceſſitatis imponunt? Omnia
nempe volatilia quæ eiuſdem generis videntur, eiuſdẽ
vtiq; & naturæ ſunt, vt aquilarum vnum genus & vna
natura eſt, vulturum ſimiliter, & cæterorum ſecũdum
genus ſuum volatilium. Quẽadmodum autem cœpe
rint eſſe volatilia, tres ſpecies reperimus, & ortus eorũ
cauſas legimus eſſe diuerſas. Scriptum eſt enim dixiſ-
Geneſ. 1. ſe deum: Producant aquę repentia animarũ viuentiũ,
& volatilia volantium. Et paulo poſt cum paradiſum
feciſſet deus, & poſuiſſet in eo hominem, ſcriptum eſt
Geneſ. 2. quia figurauit deus de terra beſtias agri, & volatilia
cæli. Significantur ergo volatilia hoc loco figurata de K
terra. Supra quoq; legiſti quia dixit deus auibus: Cre-
ſcite & multiplicamini. vtiq; ex coitu maris & fœmi-
næ generationis incrementa præcipiens. Itaq; aduerti-
mus etiam quæ vnius generis ſunt, diuerſo modo eſſe
cœpiſſe, alia de aquis, alia de terra, alia de maris & fœ-
minę generatione, & vnius tamen hæc eſſe naturę, diſ-
ſimilitudinẽq; ſubſtantiæ non habere. Quid vero tam
vnius naturæ q̃ caro noſtra cũ dominici corporis veri-
tate? Diuerſis tamẽ vtraq; ducta cauſis, orta principiis
eſt. Caro enim domini ſpiritu in virginem ſuperueniẽ-
te generata, nõ expectauit virilis fœmineiq; coitus ſolẽ-
ne cõmercium. Caro vero noſtra, niſi virilis iuncta fœ-
mineuſq; ſexus genitali a ſulcis naturalibus obducat ſe-
mina, intra viſcera neſcit materna formari: & tamen cũ
generationis fuerit cauſa diuerſa, carnis tamen in Chri
ſto cum hominibus omnibus vna natura eſt. Partus
enim virginis nõ naturã mutauit, ſed generandi vſum
nouauit. Deniq; caro de carne nata eſt. Habuit ergo de
ſuo virgo quod traderet. Non enim alienum dedit ma
ter, ſed propriũ e viſceribus ſuis contulit, inuſitato mo-
do, ſed vſitato munere. Habuit igitur carnẽ virgo quã
naturæ ſolennis iure tranſcripſit in fœtum. Eadem igi
tur ſecundum carnem generantis Mariæ, genitiq; na-
tura, nec diſſimilis fratrib⁹, quia dicit ſcriptura, Vt per Hebrę. 2.
omnia ſimilis fratribus fieret. Similis vtiq; dei filius no
ſtri, non ſecundum diuinitatis plenitudinem, ſed ſecun
dum animę rationalis, & (vt expreſſius dicamus) hu- L
manæ noſtriq; corporis veritatẽ. Quid autem de ipſo
loquamur Adam, qui cum ſit formatus e limo terræ,
generauit vtiq; filios ſuæ conſortes naturæ, participes
generis, ſucceſſionis heredes? Diuerſa quidem in filiis
& parente principia, ſed humanæ conditionis vna na-
tura. Nec tamen diſſimilitudo ortus, ſimilitudini ſub-
ſtantiæ præiudicauit. Similis ergo filius patri etiam in
iis quę propter humanę conditionis fragilitatem ſimi-
litudinis plenitudinem habere non poſſunt. Quomo-
do ergo dei patris diſſimilis filius verus?

De diſputatione cõtra quoſdam ſuperiorem ſectam
ſequentes, diſputationis tamen genere diſcordare ſe pu
tantes, qui filium ſimilem dicunt, ſed nõ vnius ſubſtan
tiæ cum patre, & quod cũ ſit vnius naturæ filius cũ pa-
tre, etiam vnius ſit potentię, & ita omnipotens ſicut &
pater, quemadmodum etiã ſpiritũ ſanctum omnipotẽ-
tem ſcriptura teſtatur. Caput X.

SED pleriq; eandem ſectam ſequentes, diſpu
tatiõis genere diſcordare ſe putãt ab iis qui
diſſimilem patri per omnia filium dicunt. M
Ideo boni quoq; qui ſimilem dicunt filium,
ſed non vnius ſubſtantiæ cum patre, ineptias diſcutia-
mus. Quæ non vnius naturæ ſunt, diuerſæ ſunt vtiq;
atq; diſtantis: & quæ diſtantis naturæ, conſequens eſt
vt ſimilia eſſe nõ poſſint, niſi forte ſecũdum ſpeciem ſi-
milia dicas, diſſimilia ſecundũ veritatẽ. Nam & lactis,
& niuis, & cygni albentis cõcolor ſpecies eſt, ſed diſcre-
pantiam ſeruat diſtantis naturæ: nec differentia natu-
rarum, ſpecierum ſimilitudine coloratur. Quomodo er
go iſti ſimilem dicunt patrem & filium, qui veritatem
ſubſtantiæ negant? An ſecũdum formam & figuram
colorem ſimilem putant? Sed hæc corporis ſunt, hæc
cõpoſitionem quãdam indicant. Quomodo autẽ inui-
ſibili ſimilitudinẽ ſecũdum colorem aptamus aut for-
mã? Aut quomodo creatura poteſt eſſe ſimilis increa-
to? Quomodo ſplendor glorię, & character ſubſtantiæ
eius, ſi diuerſa gloria, vt illi dicũt, diuerſa ſubſtãtia eſt?
Secundum gloriam, inquiunt, & operationem ſimilis
eſt, & propterea imago dei dicitur filius. Ergo ſi p ali-
qua nõ per omnia ſimilis, pro parte ſimilis, p parte diſſi
milis. Huic autem propoſitioni conſequens eſt vt ſi ex

A parte ſimilis, pro parte diſſimilis, nō in toto eſt: pro par
te ſit dei imago cōpoſita: ac per hoc ſequitur vt & ipſe
compoſitus videatur, cuius ſit imago compoſita. Com
poſita autē ſi ex parte ſimilitudinē ſeruet, imago eius
ex parte ſimilis eſſe non poſſit. Sed qui ſimilem ſecun-
dum vnitatem naturæ negant, ſimilem cæteris arbi-
trantur. Solent enim dicere, Cur putatis quia multum
dedit ſcriptura filio quia imaginem dixit, cū ipſe deus
Leuit. 19. dixerit hominibus: Eſtote ſancti, quoniam ego ſanctus
Mat. 5. ſum: & filius dixerit: Eſtote perfecti, ſicut & pater ve-
ſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt? Hoc intelligūt eo ipſo
aſtrui quia non ſecūdum partem, ſed ſecūdum plenitu-
dinem diuinitatis & perfectionē ſimilis ſit filius patri.
Denique ſi multi ſimiles, cur ſolus filius imago inuiſibi-
lis dei dicitur, & character ſubſtātiæ eius, niſi quia in eo
naturæ eiuſdē vnitas, & eius maieſtatis expreſſio eſt?
Alia enim ſecūdum imitationem ſimilitudo, alia ſecūn-
dum naturam: quod propoſitorū exemplorū etiam ver
ba indicant. Dicit enim ſcriptura: Eſtote ſancti, vt ſiant
id per imitationem homines. Ergo dicitur, eſtote, quia
nō ſunt. De ſe autē dicit deus, quia ſanctus ſum, nō vtique
proficiente proceſſu, ſed manente natura. Deinde ait ſa
pientia: Eſtote perfecti: vt incipiant habere quod non
habent. De patre autem dicit: Sicut pater veſter qui in
cælis eſt, perfectus eſt. Eſt ergo perfectus pater. qui eſt,
B ſemper eſt. Ideo vel vſia Græce, quod ſit ſemper: vel la-
tine, quod in ſuo maneat, nec ope ſubſiſtat aliena, appel
latur ſubſtantia. Sanctus ergo pater, & perfectus pater.
Sanctus etiā & perfectus filius, quaſi imago dei. Ima-
go autem dei, quia omnia quæ ſunt dei, videntur in fi-
lio, id eſt ſempiterna diuinitas, omnipotētia atque maie-
ſtas. Talis ergo qualis eſt deus, ſua videtur imagine.
Vnde oportet vt imaginem eius talem credas, qualis
eſt deus. Nā ſi imagini detrahas, & vtique ei cuius ima-
go eſt, videbitur eſſe detractum. Si minorem imaginē
credas, minor deus apparebit imagine. Qualem enim
æſtimaueris imaginem, talis tibi videbitur hic, cuius
Ioan. 14. inuiſibilis eſt imago. Dixit enī imago, Qui me videt,
videt & patrem. At qualem æſtimaueris eū cuius ima
ginem eſſe filium credis, talis tibi neceſſario filius æſti-
mandus eſt. Vnde quia increatus pater, increatus & fi-
lius: quia nō minor pater, nō minor filius: quia omnipo
tens pater, omnipotens & filius. Dictum eſt igitur, etiā
ſi vſurpent quod nō legunt, vt ingenitum dicant, verbo
tamē nihil impediri quo minus vnius naturæ atque ſub-
ſtantiæ Chriſtum cum patre eſſe credamus. Quod ſi
vnius naturæ, vtique vnius potentiæ. Qui quidem lo-
cus haud difficilior eſt ad refellenda ſtudia perfidorum.
Quomodo enim negant omnipotētem Chriſtū, quod
ſcriptum eſt: qui volunt vſurpare quod nō docent ſcri-
C pturæ? Omnipotētem etenim Chriſtum ſupra docui-
mus & in Ioannis Euangeliſtæ Apocalypſi, & in Za-
chariæ prophetia, & in Euāgelio ſignificatum. Quæ ſi
quis recenſenda putat, ſuperiora reuoluat & repetat.
Tamen quod ibi propter congeſtionem teſtimoniorū
pene præterii, dicant de quo putēt dictum quod Amos
Amos. 9. prophetauit? Sic enim ſcriptum eſt: Dominus qui atti
git terram, & mouet eam, & lugebunt omnes cōmorā-
tes in ea, & aſcendet ſicut flumen Ægypti. Qui ædifi-
cat ſuper cœlum aſcenſionem ſuam, & repromiſſionem
ſuam ſuper terram confirmat, qui aduocat aquam ma-
ris, & effundit eam ſuper faciem terræ, dominus omni-
potens nomen eſt ei. Nonne hæc omnia in filium intel
ligant conuenire? Qui terrā deſcendens tetigit, in paſ-
ſione cōmouit, de terris aſcendit in cælum, & ſuper ter-
ram deſcendit e cælo, ſicut ipſe promiſerat. Sed quid de
filio laboro, cum etiam ſpiritum omnipotentē ſcriptu-
Pſal. 32. ra teſtetur? Scriptum eſt enim: Verbo domini cæli fir-
mati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Et
de ſapientia ſcriptum eſt quia habeat in ſe omnipoten-
Sapien. 7. tem ſpiritum. Dicit enim Salomon, quia omnium arti-
fex docuit me ſapientia. Eſt enim in ea ſpiritus intelli- D
gentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, bonus, mo-
bilis, diſertus, immaculatus, manifeſtus, inuiolabilis,
bonum amans, acutus, prouidēs, poſſibilis, munificus,
benignus, ſtabilis, integer, ſine ſolicitudine, qui omnia
poteſt, omnia ſpectat, & per omnia penetrans ſpirituū
intelligibilium.

FINIS.

DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI DE MYSTERIO PASCHAE LIBER VNVS.

Vnde ſacrum nomen Paſchæ deſcenderit, & qua
ratione Chriſtus ſe in paſſionem Paſchæ myſterio cō-
ſecrauerit. Caput I.

PASCHAE myſterium de
fide omnibus credentibus in
Chriſto renatis, recidiuatum
fidei annuæ felicitatis gaudium
& gloriā ſubminiſtrat. Quod E
quidem ſacrū nomē ab ipſius
domini paſſione deſcendit.
Paſcha enī paſſio eſt ſaluato-
ris, ſicuti beatus Apoſtolus
dicit: Paſcha enim noſtrum 1. Cori. 5.
immolatus eſt Chriſtus. Ad hoc enim humanum cor
pus Chriſtus accipiens, ſe in paſſionem paſchæ myſte-
rio conſecrauit, vt quiſquis huius muneris per fidem
participationem eſſet indeptus, conſortio dominicæ fe-
licitatis dignus merito cenſeretur.

De cōmendatione paſchalis temporis ab iis quæ eo
tempore facta cōmemorantur. Caput II.

EST enim Paſcha vere anni principium, pri-
mi menſis exordium, nouella germinū repa-
ratio, ac tetræ hyemis nocte diſcuſſa, primi
veris reſtituta iucunditas. Hoc inquam tē-
pore viſibilium & inuiſibiliū conditor deus defixa hu-
mo cæli machinam ſuſpendens, diem ſolis ardore ra-
diauit, ſplendorem lunæ ſolatio noctis attribuit, penden
tem cæli cameram ſplendentiū ſyderum decorauit or-
natu, mare certis littorum finibus coercens, concauæ ac
ſtridentis vndæ æſtum metas ſtatuit limitis haud iuſ-
ſit excedere. Et vt plana mundi facies oculorum emi-
nus ſubtraheretur aſpectui, ad hoc in ornatum mun-
dialis fabricæ, nemoroſi colles atque excelſi conſtituti
ſunt montes, vt iterum mortalibus campeſtris orna- F
tus iucundior adueniret.

Qua ratione homo terreſtris creaturæ factus ſit do
minus, & quomodo gratiā creatoris amiſerit, ac mor-
tis ſententiam incurrerit. Quodque ita diabolus mortis
ſortitus ſit imperium, & omnes a deo deuiātes Tarta-
ri clauſos ergaſtulo poſſederit. Caput III.

IPSEQVE homo diuini opificii dignatio-
ne formatus, ad hoc terreſtris creaturæ effe-
ctus eſt dominus, vt diuinis inſtitutionibus
parens, eius tantum & voluntatem ſeruaret,
qui ſe in tātis rebus dominū præfeciſſet ex nihilo. Qui
in ipſo exordio, non neſcius, deprauatus inuidia, dum
ſuper indultum dei opificium cupit fieri, quod natura
non dederat, amiſit gratiam quā creatoris pietas attri-
buerat: continuo ob concupiſcentiam diabolicæ dece-

G ptionis ſententiam mortis prȩuaricator incurrens,etiã
adfuturæ ex ſe ſtirpis originem propagauit,vt diuina
Sapien. 2. hoc loco recte ſententia complectitur: Inuidia diaboli
mors introiuit in orbem terrarum. Ita per occaſionem
delicti in vniuerſis peccatoribus diabolus mortis eſt
fortitus imperium,atq; omnes a deo deuiantes, pecca-
ti vinculo obſtrictos,ſqualentis tartari clauſos ergaſtu-
lo poſſidebat.

Quomodo deus humanã carnem aſſumens,& cor-
pus conditioni mortis addicens,ad tartara deſcenderit,
& ſeras inferni ianuaſq; confringens,vinctos e diaboli
faucibus reuocauerit. Caput IIII.

QVORVM interitum dolens diuina cen-
ſura,non per ſerui vatem,nec per angelum
inuiſibilem,ſed ad hoc per ſubſtantiam hu-
manæ carnis,in homine deus veniens habi
tauit,vt honeſtam viuendi formã mortalibus daret,&
temporariis æternam in ſe credẽtibus vitam,exemplo
H ſuæ mortis ac reſurrectionis aperiret. Vt enim incre-
dulitas & ſimulacrorum cultus cæli aditum clauſerat,
ita inferni barathrum præuaricatorib⁹ perfidia procu-
rarat. In quorum ſuppliciis vſq; ad aduentum ſaluato-
ris domini Ieſu Chriſti, diabolus per mortem regna-
uit,donec humanæ carnis ad deum attẽperata ſubſtan
tia,immaculatũ corpus cõditioni mortis addixit. Ex-
pers peccati Chriſtus cũ ad tartari ima deſcenderet,ſe-
ras inferni ianuaſq; cõfringens,vinctas peccato animas
mortis dominatione deſtructa,e diaboli faucibus reuo-
cauit ad vitam,atq; ita diuinum triumphum æternis
1.Cor.15. characteribus eſt cõſcriptum,dum dicit: Vbi eſt mors
aculeus tuus? Vbi eſt mors victoria tua? Quã felicita-
tem reparatæ ſalutis Paulus recolens clamat: Sicuti
per Adam mors intrauit in hunc mundum,ita & per
Chriſtum ſalus reſtituta eſt mundo. Et iterum: Pri-
mus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo
I cæleſtis. Et adiiciẽs ait: Sicut portauimus imaginem
terreni,id eſt vetuſti hominis in crimine: ſic portemus
imaginem cȩleſtis,id eſt ſuſcepti,redempti,reparati,ac
purificati hominis ſalutem teneamus in Chriſto:quia
idem ipſe apoſtolus ait: Initium Chriſtus,id eſt autor
reſurrectionis & vitæ,deinde ii qui ſunt Chriſti, id eſt
qui in forma puritatis eius viuentes,de ſpe reſurrectio-
nis eius ſecuri erunt,cum ipſo cæleſtis promiſſi gloriã
Ioãnis.5. poſſeſſuri: ſicut ipſe dominus in euãgelio ait: Qui,in-
quit,me ſecutus fuerit,nõ periet,ſed trãſiet de morte ad
vitam. Ita ſaluatoris paſſio, vitȩ humanȩ ſalus eſt. Ad
hoc enim pro nobis mori voluit,vt nos in eum creden- K
tes perpetuo viueremus. Voluit pro tẽpore fieri quod
nos ſumus,vt nos ȩternitatis eius promiſſionem inde-
pti,cũ eodem perpetuo viueremus.

De ingentibus paſchalis myſterii dieiq; illius præ-
coniis. Caput V.

HAEC inquam illa eſt cæleſtium myſteriorũ
gratia,hoc paſchæ donũ, hæc optabilis an-
ni feſtiuitas,hæc exordia gignentiũ rerum.
Hinc vitalis lauacri ſacrȩ eccleſiȩ ȩditi puer-
perio infantes paruulorũ ſimplicitate renati, barathro
innocentis perſtrepunt cõſcientiȩ. Hinc caſti patres,pu-
dicæ etiam matres,nouellam per fidem ſtirpem proſe-
quuntur innumerã. Hinc ſub fidei arbore ab vtero fon-
tis innocui cereorum ſplendet ornatus. Hinc cæleſtis
menti ſanctificantur munere,& ſacramenti ſpiritalis ce
lebri myſterio ſaginantur. Hinc viuus plebis gremio
beatȩ eccleſiȩ nutrita fraternitas, vnicȩ diuinitatis ſub-
ſtantiam, ac virtutis trinum nomẽ adorantes,pſalmũ L
annuȩ feſtiuitatis cũ propheta cõcelebrant: Hic eſt dies Pſal.117.
quem fecit domin⁹,exultemus & letemur in eo. Quis
inquam dies? Nempe ille qui attribuit viuendi prin-
cipium,lucis exordiũ, autor luminis,id eſt ipſe domi-
nus Ieſus Chriſtus,qui de ſemetipſo ait: Ego ſum,in- Ioan. 11.
quit,dies. qui per diem ambulat,non offendit:id eſt qui
Chriſtũ in omnibus ſequitur,per eius veſtigia vſq; ad
æternæ lucis ſolium tranſmeabit,ſicut ipſe patrem pro
nobis adhuc in corpore conſtitutus orat dicens: Pater, Ioan.17.
volo vt vbi ego ſum,ibi ſint & ii qui in me crediderũt:
vt ſicut tu in me, & ego in te,ita & illi maneant in no-
bis. Hic inquam exultationis & letitiæ dies eſt,in quo
promiſſum perfectæ gloriæ conſecuti, recte plebs ſan-
cta ad inſtar angelorum futuræ laudis myſterium,ad-
huc in hoc ſeculo conſtituti domino cum propheta can
tamus: Hic eſt dies quem fecit dominus,exultemus &
letemur in eo, id eſt autor inſtitutionis,redemptionis M
& vitæ perpetuæ,dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt rex
regum,& dominus dominorum,abſq; initio,ſine fine
in patre regnans cum ſpiritu ſancto,nunc & ſemper,&
in ſecula ſeculorum. Amen.

OPERVM DIVI AMBRO-
SII SECVNDI TOMI
FINIS.

OPERVM DIVI AM=
BROSII EPISCOPI MEDIOLANEN.

Tomus Tertius, continens orationes, epiſto=
las, & ſermones ad populum habitos.

B·REMBOLT

q

TERTIVS hic Tomus exhibebit orationes, epiſtolas, & conciones ad populum breues: quas ſuppoſititias eſſe nihil addubito. nihil enim in his Ambroſianæ venæ. Videntur eiuſdē cuius multos habemus ſermones Auguſtini titulo, ad fratres eremitas, de tēpore &c. Quin hic non pauci ſunt quos videmus inter eos qui Auguſtino tribuuntur, veluti qui hic eſt nonus Ambroſij, illic eſt. 25. Auguſtini de verbis Apoſtoli. Rurſum qui hic eſt. 37. illic eſt inter ſermones de tēpore. 78. & qui hic 69. illic eſt de ſanctis. 26. & qui hic. 72. illic de ſanctis eſt. 31. Rurſus idē ſermo bis habebatur in hoc volumine ſub numero. 9. &. 59. & idem habebatur inter Auguſtinianos. Sermo de Agne cuius ſit neſcio. Appēdix in fine indicat artificem: Hæc ego Ambroſius &c. Vltimus de baptiſmo, diui Auguſtini, citra cōtrouerſiam impoſtoris eſt ac blateronis. adeo nihil eſt illic Ambroſianum.

CATALOGVS.

Oratio funebris de obitu Valentiniani imperatoris.
De exceſſu fratris ſui Satyri, funebris.
De fide reſurrectionis, de eodem.
Funebris de morte Theodoſij Imperatoris.
Epiſtolæ ad diuerſos, varijs argumentis.
Conciones ad populum breues.

A DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. ORATIO FVNEBRIS DE OBITV VALENTINIANI IMPERATORIS.

ETSI incrementum doloris
ſit, id q̃d doleas ſcribere: quo-
niam tamen plerunq; in eius
quem amiſſum dolemus, cõ-
memoratione requieſcimus,
eo quod in ſcribendo, dum in
eum mentem dirigimus, in-
tentionemq; defigimus, vide
tur nobis in ſermone reuiui-
ſcere: ſignare aliquid de Valẽ
tiniani iunioris vltimis cordi fuit, ne aut obliteraſſe ſi-
lentio bene meriti de nobis pignoris memoriã videre-
mur, atq; inhonoratã reliqſſe, aut refugiſſe incẽtiuũ do-
lẽdi, cum doluiſſe plerunq; ſolatium ſit dolẽtis: ſimul vt
cum de ipſo aut ad ipſum loquor, tanquã de præſente
ſermo ſit. Quid igitur primum defleam? Quid primũ
amara conqueſtione deplorem? Conuerſi ſunt dies no
bis votorũ noſtrorum in lachrymas. Siquidem Valẽ-
tinianus nobis, ſed nõ talis qualis ſperabatur, aduenit.
B Et iſte quidẽ vel morte ſua voluit implere promiſſum,
ſed nobis acerbiſſima eſt facta eius, quæ exoptabatur,
præſentia. Vtinam adhuc nobis abeſſet, vt ſibi viue-
ret. Sed ille non paſſus cum audiret alpes Italiæ hoſte
infeſtari Barbaro, maluit periclitari ſe ſi Gallias dere-
linqueret, q̃ noſtro deeſſe periculo. Magnum diſcrimẽ
agnoſcimus imperatoris, quod Romano ſubuenire vo
luit imperio. Hæc cauſa mortis, quæ plena laudis. Sol-
uamus bono principi ſtipendiarias lachrymas, quia ille
nobis ſoluit etiam mortis ſuæ ſtipendium. Nec tamen
flendi admonitio neceſſaria. Flẽt omnes, flent & igno-
ti, flent & timentes, flent & inuiti, flent & Barbari, flẽt
& qui videbantur inimici. Quantos iſte de Gallis vſq;
huc totius tractu itineris populorũ egit gemitus? Oẽs
enim non tãquã imperatorem ſibi, ſed tanquam parẽ-
tem publicum obiſſe domeſtico fletu doloris illachry-
mant, ſuaq; omnes funera dolẽt. Amiſimus enim im-
peratorem in quo duo pariter acerbãt dolorem, anno-
rum immaturitas, & cõſiliorum ſenectus. In his ergo
Thre. 1. flẽt, ſicut dixit propheta: Oculi mei caligauerũt a fletu,
quia elõgauit a me qui conſolabatur me. Oculi mei nõ
ſolum corporis, ſed etiam mẽtis hebetati ſunt, & quã-
dam cæcitate omnis ſenſus obductus eſt, quoniam ere
ptus eſt mihi qui cõuertit animam meam, & ad ſpem
maximam de ſumma rerum deſperatione reuocauit.
C Audite omnes populi & videte dolorẽ meum. Virgi
nes meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem: ſed
cognito quod de Valẽtiniani eſſent partibus, liberi re-
uerterunt. Militauit hoſtis Barbarus Imperatori ado
leſcenti, & ſuæ oblitus victoriæ, memor fuit imperia-
lis reuerentiæ. Laxauit ſponte quos ceperat, excuſans
quod ignoraſſet Italos. Nos adhuc murũ Alpibus ad-
dere parabamus. Valentiniani gratia non expectauit
Alpium vallum, fluenta amnium, aggeres niuium,
ſed Alpes & fluuios ſupergreſſa, muro nos ſui imperii
protexit. Vnde prophetici Threni mihi vtendum ex-
ordio videtur. Quomodo mœret Italia, quæ abunda-
Thre. 1. bat gaudiis? Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ il
lius in maxillis eius. Non eſt qui eam conſoletur ab o-
mnibus qui diligunt eam. Omnes qui amãt illam, de-
ſpexerunt eam. Omnis populus eius ingemiſcens. Et
quia de Hieruſalem, id eſt, eccleſia, plorauit in nocte,
quoniã qui eã ſplendidiorem fide ſua & deuotione fa-
ciebat, occubuit: merito ergo plorãs plorauit, & adhuc
lachrymæ eius in maxillis eius. Vbertatem quidem D
fletuum ſolet vultus humeſcentis declarare infuſio,
cum lachrymis genæ rorãt. Sed quia ſcriptum eſt, Ge Cant. 5.
næ eius ſicut phialæ aromatis gignentes vnguẽtaria,
labia eius ſicut lilia diſtillantia myrrhã plenam: myſti-
ce eccleſiæ gratia deflentis accipitur, quæ in obitu Va
lentiniani bonum doloris ſui effudit vnguẽtum, & vi-
tam eius prædicando concelebrat. Cui mors obeſſe nõ
potuit, eo quod odor prædicationis vniuerſorum ore
celebrabilis, fœtorem omnẽ mortis aboleuit. Flet igi-
tur eccleſia pignus ſuum, & lachrymæ eius in maxillis
eius. Quid ſit maxilla, audi. Qui te percuſſerit in ma- Luc. 6.
xillam, præbe ei & alterã: eo quod in dolore ſit patiens
vt pœniteat verberantẽ. Percuſſa eras eccleſia in ma-
xilla tua cum amitteres Gratianum, præbuiſti & alte
ram quãdo tibi Valẽtinianus ereptus eſt. Merito tibi
non in vna maxilla, ſed in vtraq; ſunt lachrymæ, quia
pie germanũ vtrunq; deploras. Ploras igitur eccleſia, &
fletum genæ tuæ velut fluentibus quibuſdã ſtillicidiis
pietatis exũdãt. Quę ſunt iſtę genę eccleſię de quib⁹ &
alibi ait ſcriptura: Vt coriũ malorum granatorũ genæ Canti. 6.
tuæ? Iſtæ ſunt genæ ĩ quib⁹ ſolet nitere verecũdia, pul-
chritudo fulgere, in qb⁹ aut flos iuuẽtę, aut pfectæ æta-
tis inſigne eſt. In obitu igitur fideliũ imperatorũ quidã
fidei pudor, quædam eccleſiæ verecundia eſt, & in tam
immatura morte piorum principũ omnis eccleſię mœ E
ſtior pulchritudo eſt. Plorat eccleſia in ſapientibus ſuis
qui velut caput eccleſiæ ſunt. Oculi enim ſapiẽtis in ca- Eccls. 2.
pite eius. Plorat in oculis, hoc eſt in ſuis fidelibus, quia
ſcriptum eſt: Oculi tui ſicut columbę, extra taciturnita Canti. 4.
tem tuam. eo quod & videant ſpiritualiter, & nouerint
ea quæ viderint tacere myſteria. Plorat in ſacerdotib⁹
ſuis, qui ſunt ſicut genæ eccleſiæ, in quibus eſt barba Pſal. 132.
Aaron, hoc eſt barba ſacerdotalis, in quam de capite
deſcendit vnguentum. Iſti ſunt in quibus eſt pulchri-
tudo eccleſiæ, in quibus flos eius gratior, in quib⁹ ætas
perfectior, qui velut cortices malorum punicorum de-
corem floris præferant abſtinentia corporali, intus au-
tem commiſſam ſibi plebem diuerſæ ætatis & ſexus
foueant ſapientia ſpirituali, obiecti quidem ſeculo ad
iniurias, ſed interna myſteria diuidẽtes. Plorat in vir-
ginibus ſuis, quæ ſunt ſicut lilia myrrha plena, candorẽ
integritatis, & mortificatæ corporalis illecebræ gloriã
præferentes. In his ergo flet, ſicut ſcriptum eſt: Viæ
Sion lugent, ſacerdotes eius ingemiſcũt, virgines eius Thren. 1.
abductæ, & ipſa indignatur intra ſe. Et intra ſe quidem
indignatur, ad Valentinianum autem dicit: Aſſumã Canti. 8.
te & inducam te in domum matris meæ, & in ſecretũ
eius quæ concepit me. Potum tibi dabo a vino operoſi
vnguenti, hoc eſt multi operis, multi odoris vnguenti,
a fluxu malorum granatorũ meorum: vt bibat vinum F
quod lætificat cor hominis, & defluat in eum malorũ
granatorum fluxus, in quibus multus & diuerſus eſt
fructus. Sermo enim multorum ſenſuum, & de diuer-
ſis ſcripturis abundans, ſermo angelorum, ſermo apo-
ſtolorum ac prophetarum, quos vno velut corio eccle-
ſia ſancta complectitur, malorum fluxus eſt granato-
rum. Videns hæc Valentinianus integræ plena gra-
tiæ reſpondet: Miſericordiæ domini quod non defeci- Thre. 3.
mus, quia non ſunt conſummatæ miſerationes eius.
Renouabit illa ſicut lux matutina. Multi ſunt gemi-
tus mei, & cor meum defecit. Sors mẽa dominus, di-
xit. Ideo ſuſcitabo eum. Bonus eſt dñs ſuſtinentib⁹ eũ,
animæ quæ quærit eum. Bonum eſt ſperare in ſalu-
tare dñi. Bonũ eſt viro cum portauerit iugum graue
in iuuentute ſua: ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tu-
lit iugum graue. Et ille quidẽ ſe ſuarũ virtutum remu-
neratione ſolatur, eo quod in iuuentute ſua labores ab-
ſorbuit, pericula multorum tolerauit. Iugum maluit
graue emendationis propoſiti, q̃ molle illud ac plenum
deliciarũ inuidia mẽtis ceruice portare. Bene beat⁹ pla-

G ne qui vel in ſenectute correxit errorem, beatus qui vel
ſub ictu mortis animum conuertit auitus. Beati enim
Pſal. 13. quorum tecta ſunt peccata, quia ſcriptum eſt, Declina a
malo, & fac bonum, & inhabita i ſecula ſeculorũ. Qui-
cũq; ergo defecerit a peccatis, & fuerit ad meliora in qua-
cunq; conuerſus ætate, habet ſuperiorum indulgentiã
peccatorum, quæ fuerit vel patienti cõfeſſus affectu, vel
corrigenti auerſatus ingenio. Sed huic cum plurimis
veniæ ſocietas emerenda eſt. Plurimi enim ſunt qui ſe a
peccatis iuuentutis in ſenectute reuocare potuerũt. Ra-
rus autẽ qui in iuuentute graue iugum ſeria ſobrietate
portauerit. Hoc eſt illud iugum de quo domin⁹ in euã-
gelio ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onera-
Mat. 11. ti eſtis, & ego vos reficiam. tollite iugum meum ſuper
vos. Si quis ergo antequam graui oneretur peccatorũ
ſarcina, tulerit iugum in iuuẽtute, ſingulariter ſedebit,
non cum plurimis cõferendus, ſed cum illo poteſt dice-
Pſal. 4. re, Quoniam tu ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me. Sed
forte dicas, quomodo iugum graue dicit Hieremias,
cum in euangelio dominus dixerit: Iugum enim meũ
ſuaue, & onus meum leue eſt? Ac primum diſce quia
Græcus iugum tantummodo poſuit, non addidit gra-
ue. Tamen & illud aduerte, quia etſi ita eſſet in Thre-
nis, in euãgelio iugum ſuaue dixerit, & onus leue, non
iugum leue. Poteſt enim graue iugũ verbi eſſe, ſed ſua-
ue. Graue adoleſcenti, graue iuueni, cuius ætas eſt flo-
rulentior, vt nolit iugo verbi ſubiiciẽdam animi præbe-
re ceruicem. Poteſt & graue verbi iugum videri præ
põdere diſciplinæ, auſteritate correctionis, põdere abſ-
tinentiæ, reſtrictioneq; laſciuiæ, ſuaue tamen eſſe fru-
ctu gratiæ, ſpe remunerationis æternæ, purioris cõſciẽ-
tiæ ſuauitate. Tamen iugũ verbi ſuaue dixit, onus obe-
H dientiæ leue: quoniam ei qui iugum verbi patienti cer-
uice ſuſceperit, diſciplinæ onus graue eſſe non poterit.
Qui ergo tulerit a iuuentute iugum, ſingulariter ſede-
bit & ſilebit, reuelata ſibi gaudẽs diuinæ remuneratio-
nis æterna myſteria. Aut certe ſilebit, non opus habẽs
excuſatione peccati, quod matura cõfeſſione præuenit,
& propera correctione depoſuit. Nõ enim dicetur huic,
Quæ in iuuentute non cõgregaſti, quomodo inuenies
in ſenectute? Poteſt autem & ſic intelligi: Quoniã qui
cito portauerit iugum verbi, hoc eſt a iuuentute non ſe
miſcebit cum iuuenibus, ſedebit ſeorſum & ſilebit, do-
nec plena ſe perfectione virtutis erudiat, & magnã in-
duat animo patientiam, dabitq; percutienti maxillam
ſuam, etiam cædis contentus iniuria, vt mandatis ob-
ſequatur cæleſtibus. Magnum eſt enim vel abſtinere
a vitiis iuuentutis, vel ea in ipſo iuuentutis veſtibulo
derelinquere, atq; ad ſaniora cõuerti. Lubricæ eni & per-
Prou. 5. plexæ viæ ſunt iuuentutis. Deniq; Salomon ait: Tria
mihi impoſſibilia ſunt intelligere, & quartum quod nõ
cognoſco. Veſtigia aquilæ volantis, & vias ſerpentis
in petra, & ſemitas nauis nauigantis, & vias viri in iu-
Pſal. 24. uẽtute. Dauid autẽ ait: Delicta iuuẽtutis meæ & igno-
I rantias meas ne memineris. Iuuenis enim non ſolum
fragilitate lubricæ ætatis prolabitur, verumetiã igno-
rantia cæleſtium mandatorũ plerunq; delinquit. Cito
autem meretur veniã qui prætendit ignorantiã. Pro-
pheta itaq; dicit: Delicta iuuẽtutis meæ & ignorãtias
meas ne memineris. Non dicit, delicta ſenectutis meæ
& ſcientiæ meæ ne memineris, ſed quaſi propheta qui
cito correxerit & emendauerit vitia iuuentutis, ætatẽ
ignorantiamq; prætendit. Valentinianus quoq; in de-
lictio prophetæ ſimul ait: Delicta adoleſcentiæ & igno-
rantiæ meæ ne memineris. Non ſolum dixit, ſed etiã
ante correxit errorem, q̃ diſceret eſſe lapſum alicuius er-
roris. Itaq; dicit, Correctionem iuuentutis meæ ne me-
mineris. Error in pluribus eſt, in paucis correctio. Et
quid iam de aliis dicam, qui etiam ludo iuuentutis pu-
tauerit abſtinendum, reſecandam ætatis licentiam, ſe-
ueritatis publicæ duritiam molliendam, lenitatem ſe-
nectutis in alienis annis deferendam ei qui in periculũ K
cõuicti criminis vocaretur? Ferebatur primo ludis Cir-
cenſibus delectari. ſic iſtud abſterſit, vt ne ſolennibus
quidem principum natalibus, vel imperialis honoris
gratia Circenſes putaret eſſe celebrãdos. Aiebant ali-
qui ferarum eum venationibus occupari, atque ab
actibus publicis intentionem eius abduci. Omnes fe-
ras vno momento iuſſit interfici. Audire in conſiſtorio
negocia, & Danielis ſpiritu in quibus dubitarẽt ſenes,
vel perſonæ alicuius contuitu ducerentur, congruam
vero adoleſcentẽ videres ſenilem ferre ſententiã. Iacta-
bant inuidi, qui præmature prãdium peteret. cœpit ita
frequentare ieiunium, vt plerunq; ipſe impranſus con-
uiuium ſolenne ſuis comitibus exhiberet, quo & reli-
gioni ſacræ ſatiſfaceret, & principis humanitati. Scœni-
cæ cuiuſdam forma ac decore deperire Romæ adole-
ſcẽtes nobiles nunciabatur: Iuſſit eã ad comitatum ve-
nire. Miſſus precio deprauat⁹ ſine mãdati effectu red-
iit. Alterum miſit, ne voluiſſe emendare vitia ado-
leſcentum & non potuiſſe videretur. Datus eſt obtre-
ctandi aliquibus locus, deductam tamen nunquam aut
ſpectauit aut vidit. Poſtea redire præcepit, vt & omnes
agnoſcerent irritum eius non eſſe mandatum, & ado-
leſcentes doceret ab amore mulieris temperare, quam
ipſe qui potuit habere in poteſtate, deſpexerat. Et hæc
fecit cum adhuc nõ haberet vxorem, & tamen exhibe-
ret ſui tanquam vinctus coniugio caſtitatem. Quis tã
dominus ſerui q̃ ille ſui corporis fuit? Quis tam aliorũ L
arbiter, q̃ ille ſuæ cẽſor ætatis? Quid de pietate eius lo-
quar? qui cum homines nobili ortos genere, & locuple-
ti proſapia, quæ cito mouere inuidiã ſolet regiæ cupi-
ditatis, accuſator vrgeret, præfect⁹ inſiſteret, rñdit vt ni-
hil cruentum ſanctis præſertim diebus ſtatueretur. Et
cum poſt aliquot dies accuſatoris legeretur libellus, ca-
lumniam pronũciaturus, accuſatum libere donec præ-
fect⁹ cognoſceret, obſeruare iuſſit. Neq; ante aut poſt-
ea quiſquam tanti criminis ſub adoleſcente imperato-
re formidauit inuidiam. Riſit adoleſcens quod robuſti
metuunt imperatores. Miſerat propter recuperãda tẽ-
plorũ iura, ſacerdotiorũ ꝓphana priuilegia, cultus ſa-
crorum ſuorũ Roma legatos, & quod eſt grauí⁹, ſena-
tus nomine nitebantur. Et cũ vniuerſi qui in conſiſto-
rio aderant chriſtiani pariter atq; gentiles dicerent eſſe
reddenda, ſolus velut Daniel excitato in ſe dei ſpiritu
arguebat perfidiæ chriſtianos, gentilibus obuiabat di-
cens, Quod pius frater eripuit, quomodo a me putatis eſ- M
ſe reddendum, cum in eo & religio lædatur & frater, a
quo ſe nollet pietate ſuperari? Et cum paterno cõueni-
retur exemplo, quod ſub patre ſuo ea nullus abſtulerat,
reſpondit, Patrem meum laudatis quia non abſtulit,
nec ego abſtuli. Nunquid pater meus reddidit, vt me
debere reddere poſtuletis? Poſtremo & ſi pater reddi-
diſſet, frater abſtulerat. Imitatorem in ea parte fratris
eſſe me mallem. Aut nunquid meus pater Auguſtus
fuit, & frater non fuit? Par vtriq; debetur reuerentia, &
par vtriuſq; eſt circa rempublicam gratia. Vtrunq; imi-
tabor, vt & nõ reddam, quod & pater reddere non po-
tuit, quia nullus abſtulerat: & ſeruem quod a fratre eſt
cõſtitutũ. Poſtulet parens Roma alia quæcũq; deſide-
rat. Debeo affectũ parẽti, ſed magis obſequiũ debeo ſa-
lutis autori. Quid de amore prouincialiũ loquar, vel quo
eos ipſe cõplectebatur, vel qui ab iis cõſultori ſuo repen-
debatur, quibus nihil vnquam indici paſſus eſt? Præ-
terita, inquit, non queunt ſoluere, noua poterunt ſuſti-
nere? Hoc laudant prouinciæ Iulianum: & ille quidem
in robuſta ætate, iſte in proceſſu adoleſcentiæ. Ille pluri-
ma reperit, & exhauſit oĩa: iſte nihil inuenit, & oĩbus
abundauit. Audiuit in tranſalpinis partibus poſitus
ad Italiæ fines Barbaros appropinquaſſe. ſolicit⁹ ne a-
lieno hoſte ſuum regnum attẽtaretur, venire propera-
bat cupiẽs dimittere Gallicana ocia, & pĩcula nr̃a ſuſci-

A pere. Hæc mihi cum aliis communia, illa priuata quod
ſæpe me appellabat abſentem, & a me initiatũ ſe ſacris
myſteriis præferebat. Quinetiã cum rumor quidã ad
Viennẽſem pertuliſſet vrbem quod iuuiſandi eius ad
Italiam gratia eo pergerẽ, quã gaudebat, quã gratulabatur
me ſibi optato affore. mora ei aduentus mei prolixior
videbatur. atq; vtinã aduentũ ipſius nullus præueniſ-
ſet nuncius. Iam promiſerã me profecturum, reſpõdẽs
vel honoratis petentibus, vel profecto vt tranquillitati
Italiæ cõſuleretur, me ſicut ſuperfluo ingerere non poſ-
ſem propter verecũdiam, ita neceſſitatib⁹ nõ defuturũ.
Cõfirmatum hoc erat. Ecce poſtridie literæ de inſtruẽ-
dis manſionibus, inuectio ornamentorũ regaliũ, alia-
que eiuſmodi quæ ingreſſurum iter imperatorẽ ſignifi-
carent. Quibus rebus ab ipſis quibus fuerat poſtulata,
intermiſſa legatio eſt. Reus mihi videbar ſperatæ meæ
præſentiæ, nec impletæ: ſed vtinã viuẽti tibi hunc de-
berẽ reatũ. Excuſarẽ quod nulla tua audiſſem pericu-
la, nullas tuas accepiſſem literas, quod non potuiſſem
propriis animalibus occurrere, etiã ſi iter ingreſſus eſ-
ſem. Itaq; ſecurus veniæ, dum dies ſubduco, aduentum
tuũ intelligo. Ecce reſcriptũ accipio, vt ſine mora per-
gendũ putarẽ, eo quod vadem fidei tuæ haberẽ caput,
comitem tuum velles. Num reſtiti? Num moratus
B ſum? Additur eo vt properarem ocyus, nec arbitrarer
cauſam itineris mei Synodum Gallorum eſſe epiſco-
porum, propter quorum frequẽtes diſſenſiones crebro
me excuſaueram, ſed vt ipſe baptizaretur in ipſo egreſ-
ſu. Geſtarum iam rerum indicia potui cognoſcere, ſed
properandi ſtudio nihil aduertere poterã. Iam ſupera-
bam Alpium iuga, & ecce nuncius amarus mihi & o-
mnibus de tanti morte imperatoris. Reflexi, iter fleti-
bus meis laui. Quibus ego votis omnium proficiſce-
bar? Quo gemitu omnium reuertebar? Nõ enim im-
peratorem ſibi, ſed ſalutem ereptam putabant. Quãto
ipſe angebar dolore? Primum quod tantus princeps,
quod dulce pignus meum, quod ita mei cupidiſſimus
occidiſſet. Quos ego æſtus eius illo biduo fuiſſe cõperi,
quo literis quas ad me miſerat ſuperuixit. Veſperi p-
fectus eſt ſilentiarius, tertio die mane quærebat iam ne
remeaſſet, iam venirem? Ita ſibi ſalutẽ quandam ventu-
ram arbitrabatur. O iuuenis optime, vtinam te viuen-
tem inuenire potuiſſem, vtinã te dilatio aliqua meo re-
ſeruaſſet aduentui. Nihil de aliqua mei virtute polli-
ceor, nihil de ingenio atq; prudentia: ſed quanta ego cu-
ra inter te & comitem tuum, quãta ſedulitate cõcordiã
& gratiã refudiſſem. Quã meipſum pro tua obtuliſſem
C fide, quã in meipſum eos recepiſſem quibus ille ſe time-
re dicebat. Certe ſi comes nõ eſſet inflexus, tecũ remã-
ſiſſem. Præſumebam de te quod ipſe me audires. ſi pro
te non eſſe auditum videres, multa habueram quæ te-
nerem. Nunc nihil habeo præter lachrymas & fletus.
Quotidie mihi maior ad dolorẽ es, creſcis ad gemitũ.
Omnes quanti me feceris proteſtantur. Omnes abſen-
tiam meam cauſam tuę mortis appellant. Sed nõ ſum
ꝓpheta, quo potuerim futura cognoſcere, ſed ſum vox
clamantis in gemitu, quo poſſim deflere præterita.
Quid enim habeo quod melius faciã, quam vt tibi la-
chrymas pro tanto tuo in me affectu rependam? Ego te
ſuſcepi paruulum, cum legatus ad hoſtẽ tuum perge-
rem. Ego Iuſtinæ maternis traditum manibus ample-
xus ſum. Ego tuus iterum legatus repetiui Gallias, &
mihi dulce illud officium fuit pro ſalute tua primo, dei-
de pro pace atq; pietate qua fraternas reliquias poſtula-
bas, nondum pro te ſecurus, & iam pro fraternæ ſepul-
turæ honore ſolicitus. Sed reuertamur ad Threnos, &
ipſa doloris ingrediamur viſcera. Quid teſtabor, inqt,
Thre. 2. tibi, aut quid aſſimilabo tibi filia Hieruſalem? quis ſal-
uam faciet te? & quis conſolabitur te virgo filia Sion?
Quia magna facta eſt ſuper te contritio tua, quis ſana-
bit te? Quis autem me conſolabitur, a quo alii petunt
conſolationis officium? Impleuit me amaritudine, ine- D
briauit in felle. Ventrem meum doleo, vt prophetico Hiere. 4.
vtar eloquio, quoniam quem in euangelio eram gene-
raturus, amiſi. Sed ille non amiſit gratiã quã popoſcit,
qui mihi in ſermone quo vtebar ad plebem, hodie ſur-
rexit. Nã cum in tractatũ incidiſſem propoſitæ lectio-
nis, quod populus pauper benediceret deum: quærere
cœpi quis eſſet hic popul⁹, & diſtinguere qd eſſet ꝓpius
alter diues, alter paup: diues Iudæorũ, pauper eccleſię.
Diues ille eloquiis ſibi creditis, iſte pauper aliena eloqa
mutuatus. Merito pauper, quia cõgregatus a paupere
eſt, illo videlicet qui pauper factus eſt cum diues eſſet, 2. Cor. 8.
vt nos eius inopia ditaremur. Exinaniuit enim ſe vt o-
mnes repleret. Sed quomodo paup, qui habebat æter-
nitatis diuitias, & plenitudinem diuinitatis? Denique
in carne erat, & dicebat: Amodo videbitis filium homi-
nis ſedentem ad dexteram virtutis. Et alibi ad Petrũ Mat. 16.
dicit: Tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergo paup
qui regnum cæleſte donabat? Sed audi quomodo pau-
per. Tollite, inquit, iugum meum ſuper vos, quia mi-
tis ſum, & humilis corde. Ideo & popul⁹ eius paup eſt,
nõ indigẽtia, quẽ diuite illo populo video ditiorem. Nõ
ſolum enim oracula prophetarum, ſed etiã apoſtolorũ
meruit diuino fuſa ſpiritu habere præcepta. Non ergo
inopia pauper, ſed ſpiritu, cui dictum eſt, Beati paupe- Mat. 5.
res ſpiritu, ipſorum eſt enim regnum cælorum. Vere
beati pauperes, qui acceperunt quod diuites non habe-
bãt. Ex hoc numero eſt ille propheticus pauper de quo E
ſcriptum eſt: Iſte pauper clamauit, & dominus exaudi-
uit eum. Ex hoc populo ille qui ait: Argentum & aurũ
non habeo, ſed quod habeo, hoc do tibi. In nomine Ieſu
Nazareni ſurge & ambula. Ille ergo pauper autor po-
puli pauperis dicit: Deus laudem meam ne tacueris, Pſal. 108.
quia os peccatoris & os doloſi ſuper me apertũ eſt. Lo-
cuti ſunt ſuper me lingua doloſa, & ſermonibus odii cir-
cumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo
vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabã.
Bonũ ſcutum oratio, quo omnia aduerſarii ignita ſpi-
cula repelluntur. Orabat ergo dominus Ieſus, & eius
imitator Valentinianus orabat. Sed forte dicatur, qd
ei profuit ſua oratio? Ecce in primo vitæ occidit curſu,
de celeritate mortis non de genere loquor. Non enim
accuſationis voce vtor, ſed doloris. Sed etiam domin⁹
orabat, & crucifixus eſt. Hoc enim orabat, vt peccatum
mundi tolleret. Audiamus ergo quid oret Chriſti di-
ſcipulus. Vtique quod magiſter docuit. Docuit autẽ
vt vigilemus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne
incidamus in peccatum. Hæc eſt enim tentatio Chri-
ſtiani, ſi in ſuæ animæ periculum prolabatur: mortem F
autem timere nõ eſt perfectionis. Rogare autem quis
debeat & pro inimicis ſuis, orare etiam pro perſequen-
tibus, ſicut dominus orabat dicens: Pater dimitte illis, Luc. 23.
non enim ſciunt quid faciunt. Vide clementiam ma-
gnam. illi ſuum perſequebantur autorem, ipſe aduer-
ſariis etiam gratia peccata donabat, quin etiam igno-
rantiæ velamine excuſabat admiſſum, dicens, quia ne-
ſciunt quid faciunt. Nam ſi ſcirent, dominum non per-
ſequerentur ſuum, in cuius poteſtate ac iure ſalutem eſ-
ſe ſuam arbitrarentur. Et quia non ſola Chriſti perſe-
cutores eius erant morte contenti, addebant maledi-
cta atque conuitia, vt ait ipſe: Maledicent ipſi, & tu Pſal. 108.
benedices. Docuit nos quod timere maledicta perſe-
quentium minime debeamus, cum habeamus bene-
dictionis autorem. Nec mouere nos conuitia debeant,
vbi præſul eſt qui poſſit auferre maledicta. Quid illud
quod mori non timuit? Immo pro omnibus ſe obtu-
lit dicens quod fruſtra innoxii in inuidiam vocaren-
tur, quod fruſtra propter ſe alii periclitarentur: Sibique
potius mortem optabat, ne ipſe aliis cauſa mortis eſ-
ſet. Hoc eſt illud euãgelicum domini in ipſa ſui captio-
ne dictis: Si me quæritis, ſinite hos abire. Occidit itaq; Ioan. 18.

G pro omnibus quos diligebat. Pro quo amici ſui parum
putabant ſi oẽs periret. Aduertamus quem circa ami-
cos ſuos habuerit animum. Conſideremus quem erga
germanas ſuas habuerit affectũ. In ipſis requieſcebat,
in ipſis ſe conſolabatur, in ipſis relaxabat animũ, & feſ-
ſa curis corda mulcebat. Rogabat eas vt ſi quo pueri-
tiæ ſuæ lapſu, ſi ſermone aliquo offenſæ a fratre viderẽ-
tur, ignoſcerent, veniam ſibi a domino deprecarentur.
Manus, caput ſororibus oſculabatur, immemor impe-
rii, memor germanitatis: & quo magis aliis poteſtatis
iure præſtaret, hoc ſe magis ſororibus exhibebat. Ro-
gabat vt nõ meminiſſent iniuriæ, meminiſſent gratiæ: vt
quod acciderat de earum poſſeſſione, audiret negociũ.
Tantus enim erat, vt etiam in cauſa ſororum æquus
fore arbiter a prouincialibus exiſtimaretur, quod etſi
circa ſanctas neceſſitudines ſuas charitate propenderet,
tamen pietatẽ ſuam iuſtitia tẽperaret. Audiuit nego-
cium nõ de iure, ſed poſſeſſione prædii. Hinc pietas pro
ſororibus, inde miſericordiæ pro orphano cauſa certa-
bat, vt pro eo apud ipſas interueniret ſorores. Remiſit
ad iudicem publice negocium, ne aut ius aut pietatem
læderet. Priuatim tamẽ, quãtum ex propoſito nobiliũ
puellarum aduertimus, piũ ſanctis ſororibus impreſ-
ſit affectum, vt cõcedendi prædii voluntatem haberẽt,
H iudicium darent. Vere dignæ tanto fratre germanæ,
quæ ei quod mater ſibi reliquerat mallent de ſuo potiꝰ
iure laxare, quam fratrẽ in ſua cauſa verecundiam ſuſti-
nere. Hæc eſt vobis ſanctæ animæ hæreditas precio-
ſior fraternæ laudis & gloriæ, his vos pius frater nobi-
liores & ditiores reddidit, qui caput veſtrũ nõ gemmis
Tornabat. onerabat, ſed oſculis. Manus veſtras nõ tam regalibꝰ
ambiebat inſignibus, ꝗ imperatorio ore lambebat. In
veſtræ fructu præſentiæ omne ponebat ſolatiũ, vt nec
ipſam nimie deſideraret vxorem. Ideo nuptias differe-
bat, quia pius eũ veſtræ gratiæ paſcebat affectus. Hæc
vobis deſiderio amplius ꝗ dolori ſint, vt fraterna gloria
plus reficiat mentẽ, ꝗ dolor torqueat: paſcunt frequẽter
& lachrymæ, & mentem alleuãt: fletus refrigerant pe-
ctus, & mœſtum ſolãtur affectum. Durum quidem fu-
nus videtis, ſed ſtabat & ſancta Maria iuxta crucem fi-
lii, & ſpectabat virgo ſui vnigeniti paſſionem. Stãtem
illam lego, flentem non lego. Vnde dixit ei filiꝰ, Mu-
lier, ecce filius tuus. & diſcipulo dixit, Ecce mater tua.
hæreditatem illis charitatis ſuæ & gratiæ derelinquẽs.
In quo vobis pia pignora, quoniã fratrẽ veſtrum pro-
pter mea peccata nõ merui, affectũ paternum exhibere
deſidero. Illũ intueor ĩ vobis, illũ teneo, illum puto eſſe
mihi pñtẽ, immo vtrumq; germanũ, quos velut oculos
I mihi effoſſos doleo. Felicius epiſcopos pſequãtur im-
peratores ꝗ diligant. Quãto mihi beatius Maximus
minabatur? In illius odio laus erat, in horũ amore ſup-
plicii feralis hæreditas. Vtinam filii pro vobis licuiſſet
hunc ſpiritum fundere: cõpendium doloris inueneram,
& glorioſius mihi fuerat pro tantis obire pignoribus.
Sed ad veſtram ſanctæ filiæ cõſolationẽ reuertar, quã-
uis rerũ geſtarũ acerbitas vim omnẽ cõſolationis abſor-
beat. Quæ ſi breuis ſit, nihil afferet quo mœſtum affe-
ctum demulceat. ſin prolixior, longiorẽ afferat admoni-
tionem doloris. Quo enim prolixior fueris, hoc magis
in cõſolando afficies eum quem conſolari velis, & diu-
tius mœrorem eius tenebris. Nõ igitur velut penicillo
quodam ſermonis mei veſtras abſtergam lachrymas.
Neq; enim id facere vellem, etiã ſi poſſem. Eſt enĩ piis
affectibus quædã etiam flẽdi voluptas, & plerumq; gra-
uis euaporat dolor. Sed id poſtulo, ne vel infixum pe-
ctori veſtro fratrem duris gemitibus releuetis, vel auer-
tatis planctibus, vel requieſcentem excitetis. Ille vobis
maneat in corde, ille viuat in pectore, ille amplexibus
piis hæreat vt ſolebat. Ille fraterna oſcula premat, ille
ſemper in oculis ſit, ſemper in oſculis, ſemp ĩ alloquiis,
ſemper in mẽtibus: ille iam talis, vt ei nihil timeatis fi-
cut ante. Obliuiſcamini eius ærumnã, teneatis gratiã. K
Ille vobis auxiliaturus ſperetur, ille noctibus præſul aſ-
ſiſtat, illum a vobis iam nec ſomnus excludat. Propter
ipſum delectet quies, vt vobis gratior reuertatur. In vo-
bis eſt filiæ vt fratrem vobis iam nemo poſſit auferre.
Sed corpus eius tenere deſideratis, tumulum circũfu-
ſæ tenetis. Ille tumulus fratris vobis habitatio ſit. Ille
ſit aula palatii, in quo chara membra requieſcũt. Quod
ſi me ad illum reuocatis dolorẽ, quod cito exceſſit e vi-
ta: nec ego abnuo immatura obiiſſe ætate, quem noſtræ
vitæ tẽporibꝰ fulcire cuperemus, vt de noſtris annis vi-
ueret, qui fungi nõ potuit ſuis. Sed quæro vtrum aliq́
ſit poſt mortẽ ſenſus, an nullꝰ? Si eſt, viuit: immo quia
eſt, vita iam fruitur æterna. Quomodo enim non ha-
bet ſenſum, cuius anima & viuit & viget, & remeabit
ad corpus, & faciet illud cum refuſa fuerit, reuiuiſcere?
Clamat Apoſtolus, Nolumus vos ignorare fratres de 1. Theſ. 4
dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui
ſpem non habent. Nã ſi credimus quod Ieſus mortuus
eſt, & reſurrexit: ita & deus illos qui dormierunt per Ie-
ſum, adducet cum eo. Manet ergo eorũ vita, quos ma-
net reſurrectio. Quod ſi gentes qui ſpem reſurrectionis
non habent, hoc vno ſe conſolantur quo dicant qđ nul-
lus poſt mortem ſenſus ſit defunctorum, ac per hoc nul-
lus remaneat ſenſus doloris: quanto magis nos conſo-
lationem recipere debemus, quia mors metuenda non
ſit, eo quod finis ſit peccatorum: vita autem deſperan-
da nõ ſit, quæ reſurrectione reparatur? Iob quoq; docet
nec mortem timendam, & potius optãdam piis, dicẽs:
Vtinam in inferno me cuſtodires & abſconderes me Iob. 14.
donec mitigetur ira tua, & cõſtituas mihi tẽpus in quo L
memor ſis mei. Si enim mortuus fuerit homo, viuet.
Cõſummans dies vitæ meæ ſuſtinebo donec iterum
fiam. Tũc vocabis, & ego tibi obediam. Opera autem
manuum tuarum ne deſpicias. Iſtud tamen dolẽdũ ſit
quod prima ætate obierit ætate. Gratulandum autem qđ
virtutum ſtipẽdiis veteranus deceſſerit. Tanta enĩ fuit
emẽdatio vitæ eius in illo omnibus lubrico adoleſcen-
tiæ tẽpore, tanta laus morum eius, vt omnẽ memoriã
doloris obducat. Quod enim obiit, fragilitatis eſt: qđ
talis fuit, admirationis. O beata fuiſſet reſpublica ſi eũ
diutius ſeruare potuiſſet. Sed quia vita ſanctorum non
hic in terris eſt, ſed in cælo (Iuſtis enim viuere Chriſtꝰ, Philip. 1.
& mori lucrũ, quia & diſſolui & cum Chriſto eſſe, mul-
to melius) dolendum eſt quod nobis cito raptus ſit, cõ-
ſolandũ quod ad meliora tranſierit. Deniq; Dauid mo- 2. Re. 12.
riturum filium flebat, mortuum non dolebat. flebat ne
ſibi eriperetur, ſed flere deſiuit ereptum, quẽ ſciebat eſſe
cum Chriſto. Sed vt ſcias verum eſſe quod aſſero, in-
ceſtum Ammon filium fleuit occiſum, parricidã Ab-
ſalon doluit interẽptum, dicens: Filius meus Abſalon, M
filius meus Abſalõ. Innocẽtem filium nõ putauit eſſe
lugẽdum, quia illos ſibi periiſſe pro ſcelere, hunc pro in-
nocentia credidit eſſe victurum. Nihil ergo habetis qđ
grauiſſime doleatis in fratre. homo natus eſt, humanæ
fuit obnoxius fragilitati. Nemo ſe redimit a morte, nõ
diues, non ipſi reges, immo ipſi grauioribus ſubiacent.
Iob dixit: Numerati anni dati ſunt potenti, timor au- Iob. 15.
tem eius in auribus eius. quando videtur habere pacẽ,
tunc veniet ei euerſio. Vobis quoque ipſis tam acerba
incidiſſe patienter ferre debetis, quæ videtis vobis cõ-
munia eſſe cum ſanctis. Etiam Dauid amiſſis filiis de-
ſtitutus eſt. Optaſſet illos tales obire, qualis vobis fra-
ter ereptus eſt. Ille crimina doluit, nõ exitum filiorum.
Quæ luctus tẽpora protrahitur, duorum menſiũ cur-
ricula ĩ fraterni funeris quotidiano clauſiſtis amplexu.
Sola in ſcripturis Iepte filia fletꝰ ſui tẽpora poſtulauit Iudic. 11.
cognito quod pater eius profecturus ad prælium voue-
rat quia id rerum potiꝰ offerret domino quod ſibi pri-
mum occurreret. Poſt victoriam reuertenti occurrerat
filia ignara pietatis, ignara promiſſi. Vidit eam, & in-

A gemuit pater dicens: Heu me filia, impediſti me, in ſtimulum doloris facta es mihi. Ego vero aperui os meū de te ad dn̄m, & nō potero auertere. Illa dixit ad eum: Pater, ſi in me aperuiſti os tuū, fac mihi vt exiit de ore tuo. Et iterum dixit: Sine mēſibus duobus, & vadens flebo in montibus ſuper virginitatem meam ego & cōpares amicæ meæ. Itaq; duobus exactis regreſſa menſibus, ſacrificii munus impleuit. Quæ decreto populi Iſrael quaternis in anno diebus ab eiuſdem plebis fœminis deploratur. Ad deflendum igitur ſuæ virginitatis florem duos ſat eſſe menſes Iepte filia iudicauit, & adhuc non venerat reſurrectio, & hoc ſpatio temporis ſatis putauit paucis ſe eſſe defletam. Vobiſcum omnes populi defleuerunt, omnes ingemuerūt prouinciæ, & adhuc parua putatis veſtri hæc eſſe ſupplicia? Si fratrē veſtrum redimere poſſetis exitio, nollet tamē ille veſtra afflictione reſuſcitari: qui ſe melius viuere credidit in vobis, qui optauit potiꝰ ſeipſum mori cum veſtram videret iniuriam, qui pro vobis ſe libēter fuit paratus offerre, qui ipſo veſtri doloris die dicitur hanc ſolam emiſiſſe vocem, Væ miſeris ſororibus meis. Itaq; magis veſtrā deſtitutionem q̃ ſuam mortem dolebat. Sed audiui vos dolere quod non acceperit ſacramenta

B baptiſmatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis eſt niſi voluntas, niſi petitio? Atqui etiam dudum hoc votum habuit, vt antequam in Italiam veniſſet, initiaretur, & ꝓxime baptizari ſe a me velle ſignificauit. Et ideo præ cæteris cauſis me accipiendum putauit. Non habet ergo gratiam quā deſiderauit? Non habet quam popo-

Sapiē. 4. ſcit? Et quia popoſcit, accepit. Et vbi illud eſt: Iuſtꝰ quacunq; morte præuētus fuerit, anima eius in refrigerio erit? Solue igitur pater ſancte munus ſeruo tuo, quod Moyſes dum in ſpiritu vidit accepit: Quod Dauid q̃a ex reuelatiōe cognouit emeruit. Solue inquā ſeruo tuo Valentiniano munus quod concupiuit, munus quod popoſcit ſanus, robuſtus, incolumis. Si affectus ægritudine diſtuliſſet, tamen nō penitus a tua miſericordia eſſet alienus, qui celeritate temporis eſſet non voluntate fraudatus. Solue ergo ſeruo tuo munꝰ tuæ gratiæ, quā ille nunquam negauit, qui ante diem mortis templorum priuilegia negauit inſurgentibus quos reuereri poſſet. Aſtabat virorum caterua gentilium, ſupplicabat ſenatus. Non metuebat hoībus diſplicere in Chriſto. Qui habuit ſpiritum tuum, quomodo non accepit gratiam tuam? Aut ſi quia ſolēniter nō ſunt celebrata myſteria, hoc mouet: ergo nec martyres ſi catechumeni fuerint, coronantur? Non enim coronātur ſi non initiantur? Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, & hunc ſua pietas abluit & voluntas. Ne quæſo eū domine a fratre ſeiungas, ne iugum hoc piæ germanitatis patiaris abrumpi. Hic tuus iam, & tuo iudicio vindicatus, periclitatur amplius Gratianus, ſi ſeparetur a fratre, ſi non

C mereatur eſſe cum eo, per quē meruit vindicari. Quas ille nunc manus ad te pater erigit, quas pro fratre preces fundit? quo ei inhæret amplexu? quemadmodū ſibi eum non patitur auelli? Adeſt etiam pater qui militiam ſub Iuliano & tribunatus honores fidei amore cōtempſit. Dona patri filium, fratri germanum, quorum vtrunq; imitatus eſt, alterum fide, alterum deuotione pariter atq; pietate in tēplorum priuilegiis denegādis. Quod patri defuerat, adiūxit: quod frater cōſtituit, cuſtodiuit. Et huic adhuc interceſſionē aſciſco, cui remunerationē præſumo? Date manibus ſancta myſteria. Pio requiē eius poſcamus affectu. Date ſacramēta cæleſtia myſteria. Animā piā matris oblationibus proſequamur. Extollite populi mecū manus in ſancta, vt eo ſaltē munere vicē eius meritis rependamus. Nec ego floribus tumulū eius aſpergā, ſed ſpiritū eius Chriſti odore perfundā. Spargant alii plenis lilia calathis, nobis lilium eſt Chriſtus. Hoc reliquias eius ſacrabo, hoc eius gratiam cōmendabo. Nunq̃ ego piorum fratrum ſeparabo numerum, merita diſcernā. Scio q̉ dn̄m cōmemo-

D ratio iſta conciliet, copula iſta delectet. Nec putet aliquis meritis eorū obitꝰ celeritate detractū. Raptꝰ eſt Enoch, ne malitia mutaret cor eiꝰ. Et Ioſias decimooctauo anno regni ſui ita dn̄o paſcha celebrauit, vt oēs retro principes deuotione ſuperaret, nec diutius fidei ſuæ meritis ſuperuixit, immo quia plebi Iudææ graue imminebat exitium, rex iuſtus ante ſublatꝰ eſt. Metuo ne & tu nobis aliqua noſtri offenſione ſis raptus, vt octauodecimo regni tui anno imminentis mali acerbitatem quaſi iuſtus euaderes. Sed iam chara mihi cōplectar viſcera, & debita quōdam ſepulchro prius tamē ſingula mēbra perſpiciā. Valentinianus meus, iuuenis meus candidus & ruber, habens in ſe imaginē Chriſti. Talibus enim proſequitur eccleſia in Cāticis Chriſtū. Nec iniuriam putes, charactere dn̄i inſcribuntur & ſerui, & nomine imperatoris ſignātur milites. Deniq; & ipſe dn̄s dixit: Nolite tangere chriſtos meos. Et: Vos eſtis lux mundi. Et Iacob dixit: Iuda, te laudabunt fratres tui. Ad filiū loquebatur, & dn̄m reuelabat. Et de Ioſeph dixit: Filius meus ampliatus, filius meus ampliatus Ioſeph. & Chriſtum ſignificabat. Licet ergo & mihi charactere domini ſchema: Iuuenis meus candidus & ruber decē milibus. Electus eſt filiꝰ meus, cum poſt mortem patris paruulus aſciſceretur imperio. Caput eiꝰ au-

E rum cephas, oculi eius ſicut columbæ ſuper abundātiā aquarum. Ibi enim ſedimus & fleuimus, dixerunt qui inde venerunt. Venter eius pyxis eburnea, qui recipe-

ret oracula ſcripturarū, vt poſſet dicere, Vētrē meū doleo, ſicut dixit propheta. Dicit enim hæc qui imitator Hiere. 4.

eſt Chriſti. Genæ eius phialæ aromatis, quibus Chri- Cantic. 5.

ſtus influebat vnguentum. Labia eius lilia diſtillantia myrrha plena. Manus eius tornatæ aureæ, plenæ tarſis, eo quod i verbis eius iuſtitia reſulgeret, in factis & operibus renitere gratia, in quo & plenum virtutis & autoritatis regalis eſſet alloquium, nec inflexa aliquo mortis terrore cōſtantia, & factorū pretioſa emendata correctio. Oīs enim bonus operarius, manꝰ Chriſti eſt, fauces eius dulcedines, & totum deſiderium. Q̃ dulcia enim oīa iudicia eius vniuerſorum faucibus adhæſerunt? Quāta gratia ſermones ipſius ſinguli recenſent? Quēadmodū fili deſideraris a populis? mihi certe impreſſiſti quæ pectore teneo, verba illa poſtrema, quibꝰ me vadē tuum fieri poſtulabas. Reliquiſti ipſe de me teſtimonium iudicii glorioſi. Ego tibi fidem meā exhibere nō potui quam parabā. Dixi tamen abſens, & dicētem me fidem pro te Chriſtus audiuit. Tenetur in cælo ſpōſio mea, etſi nō tenetur in terris. Obligatus ſum deo, etſi nō potui hominibꝰ obligari. Locutus ſum de corpore tuo. Nunc alloquar animā tuā dignā prophetiæ ornamentis. Iiſdem igitur vtar exordiis. Quænā eſt hæc proſpiciēs ſicut diluculū, ſpecioſa ſicut luna, electa ſicut ſol? Videor mihi te videre fulgentē, videor au-

F dire dicētē: Diluculū mihi eſt pater. Nox terrena preceſſit, dies cæleſtis appropinquauit. Proſpicis nos igit̄ ſancta aīa, de loco ſuperiore tanq̃ inferiora reſpiciens. Exiſti de tenebris iſtius ſeculi, & vt luna reſplēdes, vt ſol refulges. Bn̄ vt luna, quia & ante in vmbra licet iſtius corporis refulgebas, & terrarum tenebras illuminabas, & nunc lumen a ſole iuſtitiæ mutuata clarū diem ducis. Videre igitur videor te tanquā de corpore recedētē, & repulſa noctis caligine ſurgētē diluculo ſicut ſolē, appropinquātem deo, & rapido volatu ſicut aquilam quæ terrena ſunt relinquentē. Conuertere Sunamitis cōuertere. Cōuertere, & videbimus in te. Cōuertere ad nos pacifica, vt gloriā tuā ſororibus tuis mōſtres, & incipient ſe tuæ quietis & gratiæ ſecuritate ſolari. Semel tātū ad nos conuertere, vt te videamus. Et rurſus conuertere, atq; ad Hieruſalem illā ciuitatem ſanctorum tota intētione feſtina. Aut certe ad animā piam Chriſtus hoc dicit, iubet illā pauliſper cōuerti, vt nobis gloria eiꝰ ap-

G pareat,& requies futura cum ſanctis. Et poſtea præci-
pit eam ad illud ſupernum ſanctorum feſtinare conſor
tium. Quid videbitis,inquit,in Sunamite, de qua ve-
nit ſicut chori caſtrorum? Hoc eſt in ea quę multum &
aduerſus plurimos in corpore præliata eſt? Etenim pu
gnauit aduerſus extraneos hoſtes, pugnauit aduerſus
lubricas ſeculi mutationes, pugnauit aduerſus corpo-
ris fragilitates, aduerſus multiplices paſſiones. Au-
diuit a domino, Conuertere Sunamitis. Conuerſa eſt
ad pacem ſemel in ſeculo,conuerſa eſt iterata commu-
nione ad gratiam Chriſti. Et ideo pulchra cõuerſio eius
in ſeculo,pulcherrimus inceſſus eius, volatus in cælũ.
Vnde meretur audire: Specioſi facti ſunt greſſus tui in
calceamentis filia Aminadab, hoc eſt filia principis.
Specioſa es enim in proceſſu,habitaſti in corpore, tan-
quam calceamento eo vſa,non vt inuolucro,vt quia ſu
perior & eminentior eo vt velles tuum circumferres ſi-
ne vlla offenſione veſtigium. Vel certe ſicut calceamẽ
tum illud exoluere,ſicut Moyſes fecit, cui dictum eſt:
Exo.3. Solue calceamentum pedum tuorum. Dicit igitur ti-
Pſal.44. bi nunc pater Aminadab ille populi princeps: Audi fi-
lia & vide,quoniam concupiuit rex ſpeciem tuam. Spe
cioſi ergo facti ſunt greſſus tui in calceamẽtis filia Ami
nadab. Moduli femorum tuorum ſimiles torquibus.
hoc eſt,conſonãs ſibi in omnibus factis tuis gratia atq;
moderatio magnorum æquauit inſignia triumphorũ.
Deniq; moderatione tua ex tranquillitate pacifica nec
Gallia hoſtem ſenſit, & Italia hoſtem repulit,qui eius
finibus imminebat. Torques autem inſignia eſſe vi-
H ctoriæ dubitari non poteſt, cum ii qui in bello fortiter
fecerint,torquibus honorẽtur. Vmbilicus tuus crater
tornatilis non deficiens mixto. Vẽter tuus aceruus tri
tici muniti inter lilia. Ceruix tua ſicut turris eburnea.
Oculi tui ſtagna in Eſebon. Bonus vmbilicus animæ
virtutum omnium capax,ſicut crater ab ipſo fidei auto
re tornatus. Sapientia enim in cratere miſcuit vinum
Prouer.9. ſuum dicens, Venite edite panes meos, & bibite vinũ
quod miſcui vobis. Vmbilicus ergo iſte tornatus omni
decore virtutũ nõ deficit mixto. Vẽter quoq; eius non
ſolum iuſtitiæ velut frumentario cibo replebatur, ſed
etiã gratiæ ſuauitate quæ florebat lilium. Ceruix quo-
que eius candida & pura iugo Chriſti ſponte ſubiecta,
cogitationes rationabiles,fidei odor, circumciſionis at-
tentio,ornatus capitis glorioſus,quod non regalia dia-
demata,ſed domini ſanguinis inſignia coronarẽt. Me-
rito tanquam rex peccati victor,& cæleſti corona redi-
Cantic.7. mitus aſcendit. Cuius animæ dicit deus verbum. Quã
pulchra & ſuauis facta eſt charitas ĩ deliciis tuis? Pul-
chra per virtutis decorem,ſuauis per gratiam. Procera
ſicut palma,quæ vincentis eſt præmium. Tuæ aſcen-
denti animæ Gratianus frater occurrit, & complexus
I eam dicit. Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius:
vel quod ſibi eam cupiat inhærere,vel quod pietate fra
terna quaſi aduocatus aſſiſtat dicens conuerſionẽ eius
etiam ſuæ gratiæ præferendam. Veni, inquit, frater
meus,exeamus in agrum,requieſcamus in caſtellis,di
luculo ſurgamus ĩ vineas. Hoc eſt,veniſti eo,vbi diuer
ſarum virtutum fructus pro ſingulorũ meritis deferun
tur, vbi abundant meritorum præmia. Exeamus ergo
in agrum in quo nõ vacuus labor,ſed fœcundus prouẽ-
tus eſt gratiarũ. quod in terris ſeminaſti, hic mete. quod
ibi ſparſiſti,hic collige. Aut certe veni ĩ illũ agrum qui
eſt odor Iacob,hoc eſt veni in gremium Iacob, vt ſicut
Luc.16. Lazarus pauper in Abrahę ſinu,ita etiam tu in Iacob
patriarchæ tranquillitate requieſcas. Sinus eni patriar
charum receſſus quidã eſt quietis æternæ. Merito er-
go Iacob eſt fructuoſus, ſicut Iſaac patriarcha teſtatus
Gene.27. eſt dicẽs. Ecce odor filii mei tãquã odor agri pleni quẽ
benedixit dñs. Requieſcamus,inquit, in caſtellis: oſtẽ-
dens illic eſſe requiẽ tutiorẽ, quæ ſepto cæleſtis refugii
munita atq; vallata nõ exagitetur ſecularium incurſibus
beſtiarum. In foribus,inquit, noſtris omnes fructus ar- K
borum,noua & vetera frater meus ſeruaui tibi. Quis Cantic.7.
dabit te frater fratrem mihi lactẽtẽ vbera matris meę?
Inueniens te foris obſculabor te,aſſumã te & inducã te
in domum matris meæ,& in ſecretum eius quæ conce
pit me. Potum dabo tibi a vino operoſi vnguenti,a flu
xu malorum granatorũ meorũ. Læua eius ſub caput
meum,& dextera eius cõplectetur me. Promittit fra-
tri auguſtæ memoriæ Gratianus præſto ſibi fructus
diuerſarum eſſe virtutum. Fuit enim & ipſe fidelis in
domino,pius atq; manſuetus puro corde. Fuit etiã ca-
ſtus corpore,qui præter coniugium neſcierit fœminæ
alterius cõſuetudinem. Ideo in foribus ſedis ſuæ habet
fructus paratos,nec longe petendos offert,qui ſeruaue-
rit fratri noua & vetera,hoc eſt, & teſtamẽti veteris &
euangelii ſacramenta,& dicit: Quis dabit te frater fra-
trem mihi lactentẽ vbera matris meæ? hoc eſt,nõ qui-
cunq; te,ſed Chriſtus illuminabit gratia ſpirituali. Ille
te baptizauit,quia humana tibi officia defuerunt. Plus
adeptus es qui minora te amiſiſſe credebas. Quæ ſunt
vbera eccleſiæ,niſi ſacramenta baptiſmatis? Et bñ ait
lactẽtẽ, quaſi qui baptizatus lactis niuei ſuccum requi-
rat. Inueniens,inquit,te foris,oſculabor te: hoc eſt extra
corpus te reperiens, oſculo myſticæ pacis amplectar.
Nemo te ſpernet,nullus excludet,in penetralia te arca
na eccleſiæ matris inducã,& in oĩa ſecreta myſterii, vt
bibas poculum gratiæ ſpiritualis. Amplexatus igitur
fratrẽ ducere cœpit ad propriam manſionẽ: & quia pio L
officio ad vlteriora proceſſerat,cum fratre cœpit aſcen-
dere,petens vt ſibi & fratri maior illic charitas augeat?,
eo quod vitia humana defecerant,inuidia atq; iactãtia,
quæ in pleriſq; ſolẽt fraternæ pietatis iura vacuare. Vi
dentes eos vel angeli vel aliæ animæ quærunt ab iis
quæ veluti comitatu ſuo fratres hos & officio deduce-
bant dicẽtes: Quæ eſt hæc quæ aſcendit candida inni- Cantic.8.
tens ſuper fratrem ſuum? Nec nos quidem dubitaba-
mus de meritis Valentiniani, ſed iam credamus vel
teſtimoniis angelorũ quod deterſa labe peccati ablutus
aſcẽdit,quẽ ſua fides lauit,& petitio cõſecrauit. Creda-
mus quia aſcendit a deſerto, hoc eſt ex hoc arido & in-
culto loco ad illas floruIentas delectationes,vbi cũ fra-
tre coniunctus æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati
ambo,ſi quid meæ orationes valebunt. Nulla dies vos
ſilentio præteribit. Nulla inhonoratos vos mea tranſi
bit oratio. Nulla nox nõ donatos aliqua precum mea-
rum cõtextione tranſcurret. Omnibus vos oblationibus
frequentabo. Quis prohibebit innoxios noĩare? Quis
vetabit cõmendationis proſecutionem complecti? Si
oblitus fuero te ſancta Hieruſalem,hoc eſt, ſancta ani- Pſal.136.
ma,pia & pacifica germanitas,obliuiſcatur me dexte- M
ra mea,adhæreat lingua mea faucibus meis,ſi nõ me-
minero tui,ſi nõ meminero Hieruſalẽ ĩ principio meæ
lætitiæ. Ipſe me citius quã vos obliuiſcar. Etſi vnquam
ſermo tacebit, loquetur affectus. Et ſi vox deficiet,non
deficiet gratia, quæ meis eſt infixa præcordiis. Quo-
modo ceciderunt potẽtes? Quomodo vterq; ſuper illa
Babylonis ciciderunt flumina? Quomodo rapidiora
vtriuſq; vitæ fuere curricula, quã ipſius Rhodani ſũt fluẽ
ta? O mihi Gratiane & Valentiniane ſpecioſi & cha-
riſſimi, quã anguſto vitã fine clauſiſtis, quã proxima vobis
mortis fuere cõfinia, quã ſepulchra vicina. Gratiane inquã
& Valẽtiniane in veſtris nominibus adhærere iuuat
atq; delectari,in veſtri cõmemoratione requieſcere. O-
mnibus Gratiane & Valentiniane ſpecioſi & chariſſi-
mi,inſeparabiles in vita,& in morte non eſtis ſeparati.
Nõ vos diſcreuit tumulus,quos nõ diſcernebat affectus.
Nõ cauſa mortis ſeparauit,quos pietas vna iungebat.
Nõ virtutũ diſtãtia diſpares fecit,ſuper colũbas ſimpli
ciores,ſuper aquilas leuiores,ſuper agnos clemẽtiores,
ſuper vitulos innocẽtiores. Gratiani ſagitta nõ eſt re-
uerſa retro,& Valẽtiniani iuſtitia non fuit vacua,nec

A inanis autoritas. Quomodo ſine pugna ceciderunt potẽtes? Doleo in te fili Gratiane, ſuauis mihi valde. Plurima dediſti tuę pietatis inſignia. Tu me inter tua pericula requirebas, tu i tuis extremis me appellabas, meũ de te plus dolebas dolorem. Doleo etiã in te fili Valentiniane, ſpecioſus mihi valde. Ceciderat amor tuus in me, ſicut amor pignoris. Tu per me putabas eripi te periculis, tu me nõ ſolum vt parentem diligebas, ſed vt redemptorẽ tui & liberatorẽ ſperabas. Tu dicebas, putas ne videbo patrem meũ? Specioſa de me voluntas tua, ſed nõ efficax præſumptio. Hei mihi vanæ ſpes in homine, ſed tu in ſacerdote. Hei mihi quod volũtatem tuã non ante cognoui. Hei mihi quod nõ clanculo ante miſiſti. Hei mihi qualia amiſi pignora. Quomodo ceciderunt potẽtes, & perierũt arma concupiſcentia deũ? Et quia nemo habet quod alii plus deferat, q̃ quod ſibi optat: nõ me ab illis poſt mortẽ ſepares, quos in hac vita chariſſimos ſenſi dñe. Peto, vt vbi ego fuero, ſint & illi mecũ: vt illic eorum perpetua copula fruar, quia hic vel eorũ diuturniore coniunctione non potui. Te quæſo ſumme deus, vt chariſſimos iuuenes matura reſurrectione ſuſcites & reſuſcites, vt immaturum hunc vitę iſtius curſum matura reſurrectione compenſes.

B DIVI AMBROSII MEDIOLANEN. EPISCOPI ORATIO FVNEBRIS DE EXCESSV FRATRIS SVI SATYRI.

DEDVXIMVS fratres dilectiſſimi hoſtiam meam, hoſtiam incontaminatã, hoſtiã deo placentẽ, dominũ & fratrem meum Satyrum. Memineram quippe eũ eſſe mortalem, nec fefellit opinio, ſed ſuperabundauit gratia. Itaq; nihil habeo qood querar, ſed habeo i quo deo gratias agã,
C quia ſemper optaui vt ſi quæ perturbationes vel eccleſiam vel me manerẽt, in me potius ac meã reciderẽt domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omniũ metu, cũ omnia motibus ſint ſuſpecta barbaricis, cõmonẽ mœrorem priuato dolore tranſegi, & in me conuerſum eſt quicquid timebamus omnes: atq; vtinã hic cõſummatum ſit, vt dolor meus publici doloris redẽptio ſit. Nihil quidẽ habui fratres chariſſimi in rebus humanis tãto fratre precioſi⁹, nihil amabili⁹, nihil chari⁹. Sed præſtant priuatis publica. Ipſius quoq; ſi quis ſententiã ſciſcitaretur, malle occidi pro aliis, q̃ ſibi viuere. Propterea enim pro omnibus ſecundũ carnẽ Chriſtus eſt mortuus, vt non nobis ſolis viuere diſceremus. Accedit illud, quod ingratus diuinitati eſſe non poſſum. Lætandum eſt enim magis quod talẽ fratrem habuerim, q̃ dolendum quod fratrẽ amiſerim. Illud enim munus, hoc debitum eſt. Itaq; perfunctus ſum quãdiu licuit cõmiſſo mihi fœnore, qui depoſuit pignus recepit. Nihil intereſt vtrum abiures depoſitum, an doleas reſtitutũ. In vtroq; enim fidei ambiguum, vitæ periculum eſt. An ſi pecuniam neges, culpa eſt: ſi hoſtiã neges, impietas nõ eſt: cum pecuniæ fœnerator illudi poſſit, naturæ autor, & neceſſitudinis creditor fraudari nõ queat? Itaque quãto vberior fœnoris ſumma, tãto gratior vſura ſortis. Vñ ingrati de fratris morte eſſe non poſſumus, quia quod naturæ cõmunis fuit reddidit, qđ gratiæ ſingularis eſt meruit. Quis enim cõmunẽ conditionẽ recuſet? Quis doleat ſibi proprium pignus ereptũ, cum D ad ſolatium noſtri filium ſuũ vnicum pro nobis pater tradiderit ad mortem? Quis exceptũ ſe putet eſſe debere a conditione moriendi, qui non ſit exceptus a conditione naſcẽdi? Magnum pietatis myſterium, vt mors corporis nec in Chriſto eſſet excepta: ac licet naturę dominus, carnis tamẽ quam ſuſceperat legem nõ recuſaret. Et mihi neceſſe eſt mori, illi neceſſe non fuit. An Ioan.21. qui de ſeruo dicit, Si eum volo ſic manere donec venio, quid ad te? non potuit ipſe ſic manere ſi vellet? Sed perpetuitate vitæ huius ſibi precium, mihi ſacrificiũ perdidiſſet. Quod igitur maius eſt ſolatium noſtri, q̃ qđ ſecũdum carnem & Chriſtus eſt mortuus? Aut cur ego vehementius fleam fratrẽ, cum ſciam illã mori non potuiſſe pietatem? Cur ſolus præ cæteris fleam, quẽ fletis omnes? Priuatũ dolorẽ cõmuni dolore digeſſi, præſertim cum meæ lachrymæ nihil proſint, veſtræ autẽ lachrymæ fidem aſtruant, cõſolatioem afferant. Fletis diuites, & flendo probatis nihil opitulari repoſitas diuitias ad ſalutem, cum pecũnię precio mors differri nõ queat, & pari vſu diuitem inopẽq; dies ſupremus eripiat. Fletis ſenes, quod in hoc liberorum ſortẽ pauetis: & ideo quia vitã corporis producere nõ poteſtis, inſtituite liberos nõ ad vſum corporis, ſed ad virtutis officium. Fletis & iuuenes, quod naturæ finis non ſit maturitas ſenectutis. Fleuerunt & pauperes, & quod multo eſt precioſius, multoq; vberi⁹, lachrymis ſuis ei⁹ delicta lauerũt. Illæ ſunt lachrymæ redemptrices, illi gemitus qui dolorẽ mortis abſcõdunt. Ille dolor qui perpetuæ vbertate lætitiæ veteris ſenſum doloris oblucat. Itaq; licet priuatum funus, tñ fletus eſt publicus, & ideo nõ põt fletus eſſe diuturni⁹, qui vniuerſorũ eſt affectibus conſecratus. Nã quid te mi frater amantiſſime fleam, qui mihi ſic ereptus es, vt eſſes ſomnium? Non enĩ perdidi vſum tui, ſed cõmutaui, ante corpore inſeparabilis, nunc indiuiduus affectu. Manes enĩ mecũ, ac E ſemper manebis. Et quidẽ cum viueres nobiſcum, nũquã te patria eripuit mihi, nec ipſe mihi vnquã patriã prætuliſti, & nunc alteram præſtitiſti. Cœpi enim hic iam nõ eſſe, peregrinus vbi melior mei portio eſt. Nũquam enim totus in me fui, ſed i altero noſtri pars maior amborum: vterq; autẽ eramus in Chriſto, in quo & ſumma vniuerſitatis, & portio ſingulorum eſt. Hic mihi tumulus genitali ſolo gratior, in quo nõ naturæ, ſed gratiæ meæ fructus eſt. In iſto corpore enim quod nũc exanimatum iacet, præſtãtior vitæ meæ functio, quia in hoc quoq; quod gero corpore, vberior tui portio. Atque vtinã vt memoriæ, vt gratiæ, ita etiam vitæ tuæ hoc quicquid eſt quod ſpiramus, ſpirare poſſemus, dimidiumq; meorum decideret tẽporum, quod ad tuorũ proficeret vſum. Par enim erat vt quibus indiuiſum ſemper fuit patrimoniũ facultatum, non eſſet vitæ diuiſum tẽpus: vel certe qui indiſtincta ſemper habuim⁹ viuendi conſortia, non haberemus diſtincta moriendi. Nunc vero frater, qoo progrediar, quo ve conuertar? Bos bouẽ requirit, ſeq; nõ totum putat, & frequẽti mugitu pium teſtatur affectum ſi forte defecerit cum qoo ducere collo aratra cõſueuit: ego te frater non requirã? F Aut poſſum vnquam obliuiſci tui, cum quo vitæ hui⁹ ſemper aratra ſuſtinui? Labore enim inferior fui, ſed amore coniunctior: non tam mea virtute habilis, q̃ tua patientia tolerabilis: qui pio ſemper ſolicit⁹ affectu lat⁹ meum tuo latere ſepiebas, charitate vt frater, cura vt pater, ſolicitudine vt ſenior, reuerentia vt iunior. Ita in vnius neceſſitudinis gradu complurium mihi neceſſitudinum officia impendebas, vt in te non vnũ, ſed plures amiſſos requirã, in quo vno ignorata adulatio eſt, expreſſa pietas. Neque enim habebas quod ſimulatione adderes, qui totum pietate comprehenderas, vt nec incrementa reciperes, nec vicem expectares. Sed quo immemor officii, memor gratiæ, immodico dolore

G progredior? Reuocat apoſtolus,& tanquã frenos mœ-
1. Theſ. 4 roris inducit dicẽs,ſicut nuper audiſtis, Nolumus vos
ignorare fratres de dormientibus,vt non triſtes ſitis,ſi-
cut & cæteri qui ſpem non habent. Date veniã fratres
1. Cor. 4. chariſſimi. Neq; enim omnes poſſumus dicere, Imita-
tores mei eſtote,ſicut & ego Chriſti: ſed ad imitãdum
ſi autorem quæritis,habetis quẽ poſſitis imitari. Non
omnes ad docendum idonei,vtinam omnes ad diſcen-
dum habiles. Non grauẽ lachrymis contraximus cul-
pam. Non omnis infidelitatis aut infirmitatis eſt fle-
tus. Alius eſt naturæ dolor,alia eſt triſtitia diffidẽtiæ.
& plurimum refert deſiderare quod habueris,& lugere
quod amiſeris. Non ſolus dolor lachrymas habet, ha-
bet & lętitia lachrymas ſuas. Et pietas fletum excitat,
& oratio ſtratum rigat,& precatio iuxta propheticum
dictum lectulum lauat. Fecerunt & fletum magnum
ſui,cum patriarchæ ſepelirentur. Lachrymæ ergo pie-
tatis indices,non illices ſunt doloris. Lachrymatꝰ ſum
ergo fateor etiã ego,ſed lachrymatꝰ eſt & dñs. Ille alie-
nũ,ego fratrem. Ille in vno lachrymatus eſt oẽs, ego in
omnibus lachrymabor te frater. Ille noſtro non ſuo la-
H chrymatus eſt affectu. Neq; enim diuinitas lachrymas
habet,ſed lachrymatus eo quo crucifixus eſt, quo mor-
tuus,quo ſepultus eſt. Lachrymatus eſt eo de quo ho-
Pſal. 86. die nobis inſinuauit propheta dicens: Mater Sion di-
cet,homo,& homo factꝰ eſt in ea, & ipſe fundauit eam
altiſſimus. Eo lachrymatus eſt quo matrem Sion di-
xit,genitus in Iudæa,ſuſceptus ex virgine. Matrẽ au-
tem ſecundum diuinitatem habere non potuit,qui au-
tor eſt matris. Ille factus eſt nõ diuina generatione, ſed
humana,quia homo factus eſt, deus natus eſt: ſicut &
Eſaiæ 9. alibi habes: Puer natus eſt nobis, filiꝰ datus eſt nobis.
In puero enim nomen ætatis,in filio plenitudo diuini-
tatis eſt,factus ex matre,natus ex patre, idem tamẽ &
natus & datus. non diuerſum,ſed vnum putes. Vnus
enim dei filius,& natus ex patre,& ortus ex virgine di-
ſtanti ordine,ſed in vnum concurrente nomine,ſicut &
Pſal. 86. præſens lectio docet quia & homo factus eſt in ea, & i-
pſe fundauit eam altiſſimus. homo vtiq; corpore, altiſ-
ſimus poteſtate. Et ſi deꝰ & homo diuerſitate naturæ,
I idẽ tñ non alter in vtroq;. Aliud ergo ſpeciale naturæ
ſuæ,aliud commune nobiſcum,ſed in vtroq; vnus,& in
vtroq; perfectus. Non igitur mirandum eſt quia & do-
minum eum & Chriſtum fecit deus. Fecit ergo Ieſum
eum vtiq; qui ex corpore nomen accepit, fecit eum de
quo etiam patriarcha ſcribit Dauid quia mater Sion
dicet, homo,& homo factus eſt i ea. Quaſi homo ergo
factus diſſimilis, vtiq; nõ diuinitate,ſed corpore: nec diſ-
cretus a patre,ſed exceptus in munere: manens in con-
ſortio poteſtatis,ſegregatꝰ in myſterio paſſionis. Plu-
ra loci huius tractatus expoſcit,quibus poſſimus oſtẽ-
dere autoritatem patris, proprietatẽ filii, trinitatis to-
tius vnitatẽ: ſed conſolandi hodie non tractandi partes
recepi: q̃q̃ abducere a mœrore animum intentione tra-
ctãdi,conſolationis vſus ſit. Sed tẽperandus mihi mœ-
ror,q̃ alienandus affectus eſt, vt mulceantur magis de-
ſideria q̃ ſopiantur. Non libet enim abire a fratre lõgiꝰ
& occupatione ſubduci,cum velut comitandi eius gra-
tia hic ſermo ſuſceptus ſit, vt diutius ſenſu ꝓſequar ꝓfi-
ciſcentem,& quem oculis teneo,mente complectar. In
illo enim totam oculorum aciem figere libet, cum illo
totis animorum officiis immorari, illum toto blandi-
tiarũ ambire obſequio,dum ſtupet animus. Nec amiſ-
ſum credo,quem adhuc cerno præſentem: nec mortuũ
puto,cuius adhuc officia non requiro,quibus ego vitæ
meæ vſum & ſpirãdi omne munus addixeram. Quid
enim referam tantæ gratiæ, tanto labori? Ego te fra-
ter hæredem feceram,tu me hæredem reliquiſti. Ego
te ſuperſtitem optabam, tu me ſuperſtitem dimiſiſti.
Ego pro muneribus tuis vt compẽſarem beneficia, vo-
ta referebam, nunc & vota perdidi, ſed tamen tua be-
neficia non amiſi. Quid agam mei ſucceſſor hæredis? K
Quid agam meæ vitæ ſuperſtes? Quid agam exors
huius quod cupio luminis? Quas grates, quæ mune-
ra referam tibi? Nihil a me præter lachrymas habes.
Aut fortaſſe ſecurus meriti tui, quas ſolas ſuperſtites
habeo lachrymas non requires. Nam etiam cum ad-
huc viueres, flere prohibebas, mœroremque magis
noſtrum q̃ tuam mortem tibi eſſe teſtabaris dolori.
Prohibent vlterius prodire lachrymæ, fletusque re-
uocant. Prohibet etiam tui gratia, ne dum noſtra de-
flemus,de tuis meritis deſperare videamur. Aut cer-
te vt nobis etiam mœroris iſtius minuas acerbitatem,
non habeo quod timeam qui timebam tibi, non habeo
quod mihi iam mundus eripiat. Et ſi ſancta ſuperſit ſo-
ror Marcellina, integritate venerabilis, æqualis mori-
bus, non impar officiis: tibi tamen ambo plus timeba-
mus, in te vitæ huius iucunditatem repoſitam putaba-
mus. Propter te viuere delectabat, propter te non pi-
gebat mori. Te enim ambo ſuperſtitem precabamur,
tibi nos ſuperuiuere nõ iuuabat. Quãdo nõ cohorruit
animus cum metus huiuſmodi titillaret? Quomodo L
conſternata mens erat ægritudinis tuæ nuncio? Væ
miſeræ opinioni, putabamus redditum, quem videmꝰ
dilatum. Tuis enim votis apud ſancti martyrẽ Lau-
rentium impetratum eſſe nunc cognoſcimus cõmea-
tum. atque vtinam non ſolum commeatum,ſed etiam
prolixum vitæ tempus rogaſſes. Potuiſti annos pluri-
mos impetrare viuendi, qui potuiſti commeatum im-
petrare veniendi. Et quidem tibi omnipotens æterne
deus gratias ago, quod vel hæc nobis ſuprema ſolatia
non negaſti, quod amãtiſſimi fratris ex Siculis Aphri-
canisve regionibus exoptatum nobis reditum cõtuli-
ſti. Ita enim mature poſtquam venit ereptus eſt, qua-
ſi propter hoc ſolum videretur eſſe dilatus, vt ad fratres
rediret. Habeo plane pignus meum quod nulla mihi
peregrinatio iam poſſit auellere. Habeo quas comple-
ctar reliquias. Habeo tumulum quem corpore tegã. M
Habeo ſepulchrum ſuper quod iaceam,& commenda-
biliorem deo futurum eſſe me credam, quod ſupra ſan-
cti corporis oſſa requieſcam. Vtinã ſic potuiſſem ad-
uerſus mortem quoque tuam meum corpus obiicere.
Si gladiis petitus eſſes, me pro te potius ſuffigendum
dediſſem. Si exeuntem potuiſſem reuocare animam,
meam potius obtuliſſem. Nihil mihi profuit vltimos
hauſiſſe anhelitus, nihil flatus meos inſpiraſſe morien-
ti. Putabam enim quod aut tuam mortem ipſe ſuſci-
perem, aut meã vitã in te ipſe transfunderẽ. O infelicia
illa, ſed tamen dulcia ſuprema oſculorum pignora. O
amplexus miſeri inter quos exanimum corpus obri-
guit, halitus ſupremus euanuit. Stringebam quidem
brachia, ſed iam perdideram quem tenebam, & extre-
mum ſpiritum ore relegebam, vt conſortium mortis
haurirem. Sed neſcio quomodo vitalis ille mihi halitꝰ
factus eſt, & maiorem gratiã in ipſa morte redolebat.
Atque vtinam ſi tuam nequiui meo ſpiritu vitã pro-
ducere, vel vltimi anhelitus tui vigor trãſfundi potuiſ-
ſet in meam mẽtem, & illam tui animi puritatem at-
que innocentiã noſter ſpiraſſet affectus. Hanc mihi hę-
reditatem frater chariſſime reliquiſſes, quæ non lachry-
mabili dolore percuteret aſpectũ, ſed memorabili gra-
tia commendaret hæredem. Quid igitur nunc agam,
cum omnes vitæ iſtius ſuauitates, cuncta ſolatia, cun-
cta denique ornamenta amiſerim? Tu enim mihi vnus
eras domi ſolatio, foris decori, tu inquam in conſiliis ar-
biter, curæ particeps, deprecator ſolicitudinis, depulſor
mœroris: tu meorũ aſſertor actuũ, cogitationũq; defen-
ſor: tu poſtremo vnus in quo domeſtica ſolicitudo reſi-
deret, publica cura requieſceret. Teſtor ſanctam animã
tuam, me in publicis eccleſiæ id ſæpe veritum eſſe, ne
diſplicerem tibi. Denique vbi rediſti, obiurgaſti moram,
ita domi foriſq; eruditor quidam & arbiter ſacerdotis,

A vt domeſtica cogitare non ſineres, publica curare cen-
ſeres. Vt vereor, ne videar arroganter dicere. Haec enī
laudis tuae portio eſt, quia ſine offenſione vlla & guber
naſti fratris domum, & cōmendaſti ſacerdotium. Sen-
tio equidem quod repetēdis officiis tuis, recenſendiſq;
virtutibus afficiatur animus, ſed tamen in ipſa mei af-
fectione requieſco, atq; hae mihi recordationes etſi do-
lorem renouant, tamē voluptatē afferunt. An ego poſ
ſum aut non cogitare de te, aut vnquam ſine lachrymis
cogitare? Et potero vnquam aut tanti non meminiſſe
fratris, aut ſine lachrymabili quadā meminiſſe gratia?
Quid enim mihi vnquam iucundum quod nō eſſet ex
te profectum? Quid vnquam mihi ſine te, aut tibi vn-
quam ſine me voluptati fuit? Quis non viſus nobis, &
prope viſus ipſe ſomnuſq; cōmunis? Quae diſcreta vn
quam voluntas, quod non cōmune veſtigium? fere vt
cum gradum tollerem, vel tu meum, vel ego tuum cor
pus videremur attollere. Quod ſiquādo ſine altero prod-
eundum fuit, intectum latus putares, affectum vultū
cerneres, moeſtum animum iudicares, non aſſueta gra
tia, non vigor ſolitus praenitebat, ſuſpecta omnibus ſo-
litudo metum alicuius aegritudinis afferebat. Ita no-
uum videbatur omnibus nos diuidi. Ego certe frater-
B nae abſentiae impatiens, vel non immemor, quaſi prae-
ſentem reflexa ſaepius ceruice quaerebam, & coram al-
loqui atq; aſpicere videbar mihi. Sed tanquā ſuſpēſum
collo iugum, vbi ſperatus exciderat, trahere me puta-
bam, difficilis progredi, verecundus videri, & redire de-
properans, quod ſine te procedere non liberet. At vero
vbi ambobus prodeundum fuit, non plura in itinere ve
ſtigia q̃ verba, nec inceſſus q̃ ſermo crebrior, nec ambu-
landi cura, ſed colloquendi gratia. Vterq; enim noſtrū
ex alterius ore pendebat, non intēto aſpectu legere iter,
ſed mutuo ſolicitos excipere ſermones, haurire oculorū
gratiam, ſpirare fraternę imaginis voluptatem. Quas
virtutes tuas tacitus mecum ipſe mirabar. q̃ plaudebā
mihi quod tali me dominus fratre donauerat, tam pu-
dico, tam efficaci, tam innocenti, tam ſimplici, vt cum
tuam innocentiam cogitarē, efficaciā deſperarem: cum
efficaciam cernerem, innocentiam non putarem: ſed
vtrumq; mira quadam virtute iungebas. Denique ea
quae ambo nequiueramus concludere, ſolus impleſti.
Plaudebat ſibi, vt audio, Proſper quod ſacerdotii mei
occaſione redditurum ſe quae abſtulerat non putabat,
ſed vehementiorē tuam vnius efficaciam expertus eſt
q̃ duorum. Itaq; ſoluit omnia, nec moderationi ingrat⁹
tuae, nec illudens pudori, ſed & modeſtiae gratus, nec i-
C ſolens efficaciae. Sed cui frater illa quaeſiſti? Nos enim
idem volebamus laborum tuorum eſſe praemium, qd
documentum erat. Peregiſti omnia, & vbi perfunctus
omnibus reuertiſti, tu ſolus nobis qui omnibus es prę-
ferendus eriperis, quaſi ideo mortem diſtuleris, vt con
ſummares pietatis officium, palmam efficaciae repor-
tares. Et nec ipſi nos frater chariſſime ſeculi huius de-
lectabant honores, quod nos a nobis inuicē diuidebāt,
quos ideo adepti ſumus, non quia fuit eorum expeten-
da perceptio, ſed ne vilis diſſimulatio videretur. Aut
fortaſſe ideo ſunt tributi, vt quia immaturo tui obitu
noſtrae futurus erat voluptatis occaſus, ſine nobis iam
viuere diſceremus. Equidē praeſagae mentis agnoſco
formidinem, dum repeto ſaepe quae ſcripſerim. Reuo-
cabam te frater, ne ipſe Aphricā peteres, ac potius ali-
quem deſtinares, timebam te committere viae. Sed &
peregrinationē explicuiſti, & rem ordinaſti, & veteri &
ſentinoſo, vt audio, nauigio iterū te fluctib⁹ credidiſti.
Nāq; dum celeritatē aucuparis, cautelā praetermiſiſti,
auidus noſtrae gratiae, diſſimulans periculi tui. O fal-
lax laetitia, o incerta humanarū rerū curricula. Ex A-
phrica redditū, ex mari reſtitutum, ex naufragio ſerua-
tum putabamus iā nobis non poſſe eripi, ſed grauiora
naufragia in terris poſiti ſuſtinemus. Nā quē non po-
tuerunt naufragia ad mortē deducere ſtrenuis natati- D
bus euitata, ei⁹ mors coepit nobis eſſe naufragio. Quid
enim ſupereſt ſuauitatis, quibus tam praedulce decus,
tam charum in his mūdi tenebris lumē extinctum eſt,
in quo nō noſtrae ſolum familiae, ſed totius patriae dec⁹
occidit? Habeo ſane vobis fratres dilectiſſimi, plebs ſan
cta, maximam gratiā, quod nō alium dolorem meum
q̃ veſtrum putatis, quod vobis accidiſſe hāc noſtri cre-
ditis ſolitudinē, quod fletum totius ciuitatis, aetatum
omnium, ordinum omniū, vota noua quadam pieta-
te defertis. Non enim miſericordiae priuatae dolor, ſed
q̃ddā publicae officium & munus eſt gratię. Aut ſiqua
vos mei tangit miſericordia quod talē fratrem amiſe-
rim, habeo fructum vberē, habeo veſtri pignus affect⁹.
Mallem fratrem viuere, ſed tamen publicum officium
in ſecūdis rebus iucūdius eſt, in aduerſis gratius. Neq;
vero mihi mediocre meritū tanti videtur officii. Neq;
enim ocioſe vel in actibus apoſtolorum Thabitā mor Actuū. 9.
tuam flentes viduae deſcribuntur, vel in euangelio mo
ta lachrymis viduae proſequens turba funus adoleſcē- Luc. 7.
tis inducitur, cui reſurrectio debebatur: illam tū Tha-
bitam viduae, hunc tota ciuitas fleuit. Non ergo dubiū
eſt veſtris lachrymis apoſtolorum patrocinium cōpa-
rari, non inquā dubium eſt Chriſtum miſericordia mo
tum cum vos flētes videret. Etſi nūc nō tetigit loculū,
ſuſcepit tamen cōmēdatum ſpiritum. Et ſi nō appella- E
uit corporis voce defunctum, diuinae tamen poteſtatis
autoritate a cruciatibus mortis, & nequitiae ſpiritalis i-
curſionibus eius animā liberauit. Etſi nō reſedit in lo-
culo qui erat mortuus, tamen requieuit in Chriſto. Et
ſi non locutus eſt nobis, tamē ea quę ſupra nos ſunt cer
nit, & quae potiora ſunt nobis iam ſe videre laetatur.
Per ea enim quae in Euangelio legimus, quae futura
ſunt intelligimus, & praeſentium ſpecies futurorū eſt.
Nō opus fuit ei reſurrectio temporalis, cui aeterna de-
betur. Quid enim io hanc miſeram & erūnoſam re-
cideret labem, atq; in hanc flebilem vitam rediret, quē
raptum magis eſſe ex tam imminētibus malis, vrgen
tibuſq; periculis gaudere debemus? Nam ſi pacato ſe-
culo belliſq; ceſſantib⁹ raptum Enoch nemo defleuit,
ſed magis propheta laudauit, ſicut de illo ſcriptura di-
xit, Raptus eſt ne malitia mutaret cor eius: quāto ma- Sapiē. 4.
gis nunc iure dicēdum eſt, cum ad ſeculi lubricum vi-
tae accedat ambiguum: Raptus eſt ne man⁹ incideret
barbarorū. rapt⁹ eſt ne totius orbis excidia, mūdi finē,
propinquorū funera, ciuium mortes, ne poſtremo ſan-
ctarum virginum atq; viduarum, quod omni morte a-
cerbius eſt, colluuionem videret. Ego enim te frater tū
vitae tuae flore, tum mortis commoditate beatum ar- F
bitror. Nō enim nobis ereptus es, ſed periculis: non vi-
tam amiſiſti, ſed ingruentium acerbitatum formidine
caruiſti. Nam qua eras ſanctae mentis miſericordia in
tuos, ſi nunc vrgeri Italiā tam propinquo hoſte cogno-
ſceres, quātum ingemiſceres, q̃ doleres in Alpium val-
lo ſummam noſtrae ſalutis cōſiſtere, lignorumq; con-
caedibus conſtrui murum pudoris: qua afflictione moe
reres in tanto teneri diſcrimine tuos ab hoſte impuro
atq; crudeli, qui nec pudicitiae parceret nec ſaluti? Quo
oam inquam haec modo ferres, quae nos perpeti, & for-
taſſe (quod grauius eſt) ſpectare cogemur, rapi virgi-
nes, & auulſos a cōplexu parētum paruos liberos ſupra
tela iactari, inceſtari ſacrata deo corpora, & ſenilem vi-
duae maturioris vterum in vſus deſuetos onerum re-
dire nō pignorum? Quonā inquā modo iſta tolerares
qui etiā vltimo ſpiritu, tui iam fortaſſis oblitus, & ad-
huc noſtri non immemor, de cauenda incurſione bar-
barorum nos ſaepius admonebas, cōmemorans nō fru
ſtra te dixiſſe fugiēdum, fortaſſe ideo quod nos deſtitui
tua morte cernebas: quod nō infirmitate animi, ſed pie
tate faciebas, etſi infirmus pro nobis, tamen firmus ti-
bi. Qui cum a viro nobili reuocareris Symmacho tuo

G parente,quod ardere bello Italia diceretur , quod in pe=
riculum tenderes,quod in hoſtem incurreres,reſpōdiſti
hāc ipſam tibi cauſam eſſe veniēdi ne noſtro deeſſes pe
riculo,vt cõſortē te fraterni diſcriminis exhiberes . Fe=
lix igitur tam opportuno obitu,quia nō es in hunc ſer=
uatus dolorē.certe felicior ꝙ ſancta ſoror , quę tuo ſola=
tio deſtituta,de ſuo pudore ſolicita,duobus nuper bea=
ta germanus,nunc ex duobus fratribus erumnoſa, neq;
alterum ſequi poteſt,neq; alterum derelinquere,cui tu=
mulus hoſpitium tuus,& corporis tui ſepulchrum eſt
domus.atq; vtinam vel hoc tutum diuerſorium , cibus
in fletibus,potus in lachrymis. Cibū etenī dediſti no=
bis panē lachrymarū,& potū dediſti nobis ī lachrymis
in mēſurā,aut fortaſſe vltra mēſuram . Nā quid de me
loquor,cui neq; mori licet,ne ſororē relinquā,neq; viue=
re libet,ne a te reuellar?Q uid enim mihi ſine te poteſt
eſſe iucundum,in quo omnis ſemper fuit noſtra iucun=
ditas?Aut quid diutius in hac vita degere iuuat, atq;
in terris morari,in quibus tādiu iucunde viximus quā=
diu ſimul viximus?Et ſi eſſet qđ hic delectare nos poſ=
ſet,ſine te delectare non poſſet. Et ſi quādo voluiſſemus
impenſe vitam producere , iam tū ſine te eſſe nollemꝰ.
Hec intolerabilia.Q uid enim tolerabile ſine te tāto vi=
tæ comite,tanto laborum meorum officiorumq; con=
ſorte?Cuius ego caſum,quo eſſet tolerabilior,nec præ=
meditari potui:ita patebat animus de illo tale aliquid
cogitare,non quo cõditionem ignorarem , ſed quidam
votorum vſus ſenſum cõmunis fragilitatis obduxerat,
vt de illo niſi ſecunda omnia cogitare neſcirem. Deniq;
proxime cum graui quodam atq; vtinā ſupremo vrge=
rer occaſu,hoc ſolum dolebam quod non ipſe aſſideres
lectulo,ac votiuum mihi cum ſancta ſorore partitus of=
H ficium,morientis oculos digitis tuis clauderes . Q uid
optaueram?Q uid rependo?Q uæ vota deficiunt?Q uę
miniſteria ſuccedunt? Aliud præparabam,aliud exhi=
bere cõpellor,nō iam ipſe miniſterium funeris,ſed mi=
niſter.O dura oculorum lumina , quæ potuiſtis fratrē
videre morientem.O immites & aſperæ manus, quæ
clauſiſtis oculos in quibus plus videbam. O durior ce=
rvix,quæ tam lugubre onus cõſolabili licet obſequio ge
ſtare potuiſti. Hæc tu frater mihi iuſtiꝰ exhiberes. Hęc
ego a te expectabam,hæc ego officia deſiderabā. Nūc
vero ipſe meæ vitæ ſuperſtes,quod ſine te ſolatium ca
piam,qui ſolus mœrentem ſolari ſolebas,excitare læti=
tiam,moeſtitiam propulſare? Q ualem te nunc ego fra
ter aſpicio,iam nulla mihi verba referentem,iam nulla
I offerentem oſcula? quanquā ita mutuus ſemper vtriq;
noſtrum inſederit amor , vt interiore potius foueretur
affectu,ꝙ forenſi blanditia diuulgaretur . Neque enim
aliorum quærebamus teſtimonium , qui tātam noſtri
gratiam tenebamus. Ita virilis ſe vtriq; noſtrum ger=
manitatis ſuccus infuderat , vt non blanditiis probare
amorem,ſed conſcientia teſte pietatis interno amore
cõtēti,ſucci blanditiarū non requirere videremur,quos
& ipſa in amorē mutuū imago formaret. Neſcio qua
enim expreſſione mentis,qua corporis ſimilitudine al=
ter in altero videbamur. Q uis te aſpexit qui nō me vi=
ſum putaret?Q uotiens aliquos ſalutaui,qui quoniam
te prius conſalutauerant , ſe a me iam dicerent ſaluta=
tos?Q uāti tibi dixerunt aliquid qui ſe mihi dixiſſe me
morarēt?Q uę mihi hinc gaudia,quāta frequēter obor
ta lætitia,quod eos errare in nobis cernerem? Œ gratꝰ
error,ꝙ iucunda prolapſio,ꝙ religioſa fallacia , ꝙ ſuauis
calumnia. Neq; enim de tuis erat aliquid aut factis aut
ſermonibus quod timerem,qui mihi tua lætabar aſſcri
bi. Tamen ſi vehementius contēderēt quod ſe mihi ali
quid intimaſſe memorarent,reſpondebā ridens & gau
dēs, Videte ne fratri dixeritis . Nā cū omnia nobis eſ=
ſent noſtra cõmunia,indiuiduus ſpiritꝰ, indiuiduus af=
fectus,ſolum tamen cõmune non erat ſecretū amicorū,
non quo cõferendi periculum vereremur,ſed tenēdi ſer=
uaremus fidem. Sane ſi cõſilio pendenda res eſſet, erat K
ſemper cõmune conſilium , non ſemper cõmune ſecre=
tum. Nā et ſi amici ita alteri noſtrum dicerēt , vt dicta
ſua ad alterutrum peruenirent,tamen ſcio plerunq; cõ=
placitum ita fidem ſecreti eſſe ſeruatam, vt nec fratri cõ
mitteretur. Erat enim fidele indicium , & extraneo nō
eſſe proditum,quod nō eſſet cum fratre collatum . His
igitur tantis ac talibus bonis in exceſſum quēdam fa=
teor mētis elatus,ſuperſtitem me timere deſiderarem,
quod illum vita crederem digniorē, & ideo excepi pla=
gam quam ferre non poſſum. Tolerabiliora enim tāti
doloris præmeditata ꝙ inexplorata vulnera.Q uis iam
moeſtum ſolabitur?Q uis afflictum leuabit?Cum quo
participabo curas?Q uis me ab iſtius mundi vindica=
bit vſu?Tu enim autor negociorum,cenſor ſeruulorū,
arbiter fratrum,nō litis ſed pietatis arbiter. Nā ſi quā=
do aliquid cum ſancta ſorore mihi cõferēdum fuit, vtra
melior videretur ſententia,te iudicem ſumebamus, qui
nullius læderes os,atq; vtriq; ſatiſfacere geſtiēs & amā
di affectum tenebas,& cenſendi modum, vt & vtrunq;
gratum dimitteres,& vtriuſq; tibi gratiam vēdicares.
Aut ſi ipſe aliquid diſceptandum deferres, ꝙ grata con
tentio tua,ꝙ ſine felle ipſa indignatio,ꝙ ſeruulis ipſis co
ercitio non amara,cum te fratribus magis deferre,ꝙ ex L
affectu diceres vēdicare. Nobis enim profeſſio repreſſit
ſtudia coercendi,immo tu frater ab omni nos abduce=
bas coercitionis affectu, vindicare pollicens , & lenire
deſiderans. Non mediocris igitur prudentiæ teſtimo=
nium, quæ ita a ſapiētibus definitur, bonorum primū
eſſe deum ſcire,& verum illud atq; diuinum pia men=
te venerari,illam amabilem & cõcupiſcendam æternę
pulchritudinem veritatis tota mentis charitate dilige
re. Secundum autem,in proximos a diuino illo fonte
atq; cæleſti naturæ deriuare pietatem:quod etiam mū
di ſapientes noſtris hauſere de legibus . Neq; enim de=
riuare iſta in hominū diſciplinas,niſi de cæleſti illo di=
uinæ legis fonte potuiſſent. Q uid igitur obſeruātiam
eius erga dei cultū prędicem? qui priuſquam perfectio=
ribus eſſet initiatus myſteriis,in naufragio conſtitutꝰ,
cum ea qua veheretur nauis ſcopuloſo illiſa vado,& vr
gentibus hinc atq; inde fluctibus ſolueretur,non mortē
metuēs,ſed ne vacuus myſterii exiret e vita , quos ini=
tiatos eſſe cognouerat,ab his diuinum illud fideliū ſa=
cramentum popoſcit, non vt curioſos oculos infereret
arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxiliū . Etenī M
ligari fecit in orario,& orarium inuoluit in collo, atque
ita ſe deiecit in mare,non requirens de nauis compage
reſolutam tabulam cui ſupernatans iuuaretur, quoniā
fidei ſolius arma quęſierat. Itaq; ſe tectum atq; munitū
ſatis credens,alia auxilia nō deſiderauit. Simul fortitu=
dinem eiꝰ ſpectare licet,qui ſatiſcente remigio nō qua=
ſi naufragus tabulam ſumpſerit,ſed quaſi fortis ex ſei=
pſo adminiculū ſuæ virtutis aſſumpſerit. Nec deſeruit
ſpes,nec fefellit opinio. Deniq; primus ſeruatur ex vn=
dis, & in portū terrenæ ſtationis euectus,pręſulē ſuum
cui ſe crediderat recognouit , ſtatimq; vbi etiam cæte=
ros ſeruulos ſuos vel ipſe liberauit, vel liberatos cõpe=
rit,negligens facultatū,nec amiſſa deſiderans,dei eccle
ſiam requiſiuit, vt ageret gratias liberatus,& myſteria
æterna cognoſceret,pronūcians nullum referendæ gra
tiæ maius eſſe officiū. Q uod ſi homini non referre,ſi=
mile homicidio iudicatum eſt:quantum crimen eſt nō
referre deo? Eſt ergo prudentis agnoſcere ſeipſum , &
quemadmodum a ſapientibus definitum eſt , ſecundū
naturam viuere. Q uid enim eſt tam ſecundum natu=
ram,ꝙ referre autori gratiam? Aſpice cælum hoc, nõ=
ne autori refert gratiā cum videtur? Cæli enī enarrant Pſal.18.
gloriam dei,& opera manuum eius annūciat firmamē
tum. Mare ipſum cum ſedatum atq; tranquillū eſt, di=
uinę ſerenitatis teſtatur indicium:cum mouetur,indi=
gnatio ſuperna terrori eſt. Nonne omnes dei gratiam

A iure miramur, cum aduertimus quod inſenſibilis na-
tura quadam ſenſibili ratione ſuos fluctus coerceat, &
fines ſuos vnda cognoſcat? Nam de terris quid loquar,
quæ diuino obedientes præcepto, omnibus ſponte ani-
mantibus pabulum ſubminiſtrant, atque id quod accepe-
rint agri, velut creſcentibus vſuris multiplicatum cu-
mulatumque reſtituunt? Ergo ille qui natura duce diui-
ni rationem operis igneo mentis vigore perceperat, ſci-
uit primo omnium ſeruatori ſuo gratiam eſſe referen-
dam. Sed quia referre poterat, habere poterat. Eſt enĩ
huiuſcemodi gratiæ vis, vt & cum refertur habeatur,
& habẽdo referatur. Referebat igitur gratiam, defere-
bat fidem. Nam qui tantum myſterii cæleſtis inuoluti
in orario præſidium fuiſſet expertus, quantum arbitra-
batur ſi ore ſumeret, & toto pectoris hauriret arcano:
quanto maius putabat fuſum in viſcera, quod tantum ſibi
tectum orario profuiſſet? Sed non ita auidus fuit, vt eſ-
ſet incautus. Scimus enim pleroſque auiditate ſtudii præ-
termittere cautionem. Aduocauit ad ſe epiſcopũ, nec
vllam veram putauit niſi veræ fidei gratiam, percõcta-
tusque ex eo eſt vtrũnam cum epiſcopis catholicis, hoc
eſt cum Romana eccleſia cõueniret. & forte & ad id lo-
corum in ſchiſmate regionis illius eccleſia erat. Luci-
fer enim ſe a noſtra tunc temporis communione diuiſe-
B rat, & quiſquam prouide exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſ-
ſet hæredes, non putauit tamen fidem eſſe in ſchiſma-
te. Nam etſi fidem erga deum teneret, tamen erga dei
eccleſiam non teneret, cuius patiebantur velut quoſdã
artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cum propter
eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus eccleſia
ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, a quibus
euacuatur eius paſſio, corpusque diſtrahitur. Itaque quam-
uis gratiæ fœnus teneret, & metueret tãti nominis de-
bitor nauigare, tamen eo tranſire maluit, vbi tuto poſ-
ſet exoluere. Iudicabat enim diuinæ ſolutionem gratiæ
in affectu ac fide eſſe, quam quidem ſtatim vbi primũ
copia liberior eccleſiæ fuit, implere nõ diſtulit. Dei gra-
tiam & accepit deſideratam, & ſeruauit acceptam. Ni-
hil igitur ea prudentia ſapientius, quæ diuina & huma-
na ſecreuit. Nam quid ſpectatam in ſtipendiis forenſi-
bus eius facundiam loquar, quæ incredibili admiratio-
ne in auditorio eminuit? Sed malo illa laudare, quæ pre-
ceptis myſteriis dei duxit humanis eſſe potiora. Forti-
tudinem quoque eius ſi quis plenius ſpectare volet, conſi-
deret quotiens poſt naufragium inuicto quodam cõtẽ-
ptu vitæ huius maria tranſfretauerit, diffuſaſque regio-
nes obeundo peragrarit: poſtremo quod hoc ipſo tempore
C periculũ non refugerit, ſed ad periculum venerit, patiẽs
iniuriæ, negligens frigoris, atque vtinã ſolicitus cautio-
nis: ſed hoc ipſo beatus, quod dum licuit vigore vti cor-
poris, inoffenſo ad exequenda quæ vellet functus iuuẽ-
tutis officio, vitam vixit, debilitatem ignorauit. Qua
vero proſecutione ſimplicitatẽ eius ediſſerã? Ea eſt enĩ
quædam morum tẽperantia, mentiſque ſobrietas. Date
quæſo veniam, & permittite dolori meo vt de eo mihi
paulo vberius liceat loqui, cum quo iam non cõceditur
colloqui. Certe & vobis proficit vt aduertatis non fra-
gilitate quadam vos hoc officiũ, ſed iudicio detuliſſe,
nec miſericordia mortis impulſos, ſed virtutum hono-
rificẽtia prouocatos. Anima enĩ benedicta omnis ſim-
plex. Tantæ autẽ ſimplicitatis erat, vt cõuerſus in pue-
rum, ſimplicitatem illius ætatis innoxiæ, perfectæ vir-
tutis effigie, & quodã innocentium morum ſpeculo re-
luceret. Intrauit igitur in regnum cælorum, quoniã cre-
didit dei verbo, quoniã ſicut puer artem repulit adulan-
di, iniuriæ dolorem clementer abſorbuit, quã clemen-
tius vindicauit, querelæ quam dolo promptior, ſatiſfactioni
facilis, difficilis ambitioni, ſanctus pudori, vt frequẽter
in eo ſuperfluam magis verecundiam prædicares, quam ne-
ceſſariam quæreres. Sed numquam ſuperflua fundamenta
virtutis. Pudor enim nõ reuocat, ſed cõmendat officiũ.

Itaque velut quadam virginali verecũdia ſuffuſus ora, cũ D
vultu affectum proderet, ſi forte aliquam ſubito veniẽs
offendiſſet parentem, velut depreſſus & quaſi demer-
ſus in terram, licet in ipſo nequaquam diſſimilis cœtus
virorum, rarus attollere os, eleuare oculos, referre ſer-
monem, quod pudico quodã mentis pudore faciebat,
cum quo caſtimonia quoque corporis congruebat. Etenĩ
intemerata ſacri baptiſmatis dona ſeruauit, mũdo cor-
pore, purior corde, non minus adulterini ſermonis op-
probrium quam corporis perhorreſcens, non minorem ra-
tus pudicitiæ reuerẽtiam deferendam integritate ver-
borũ, quam corporis caſtitate. Denique in tãtum caſtimoniã
dilexit, vt nec vxorem expeteret, licet in eo non ſolum
caſtitatis appetentia fuerit, ſed etiam pietatis gratia.
Miro autem modo & coniugium diſſimulabat, & ia-
ctantiam declinabat. tãtaque erat diſſimulatio, vt nobis
quoque vrgentibus differre magis conſortium quam refuge-
re videretur. Hoc vnum itaque fuit, quod nec fratribus cre-
deret, non aliqua cunctationis hæſitantia, ſed virtutis
verecũdia. Quis igitur nõ miretur virum inter fratres
duos, alterã virginem, alterum ſacerdotem, ætate me-
dium, magnanimitate non imparem, ita inter duo ma-
xima munera præſtitiſſe, vt alterius minoris caſtitatẽ,
alterius ſanctitatem referret, non profeſſionis vinculo,
ſed virtutis officio? Ergo ſi libido atque iracũdia, reliquo-
rũ vitiorũ educatrices ſunt, iure caſtitatẽ atque clementiã E
dixerim quaſdã virtutũ parẽtes: quanquam pietas quoque vt
omnium principatus bonorum, ita etiam ſeminarium
virtutum eſt cæterarum. Nam de parſimonia quid lo-
quar, & quadam habendi caſtitate? Is enim non quæ-
rit aliena qui ſua ſeruat, nec inflatur in modico qui con
tentus eſt proprio. Nihil ergo aliud niſi proprium recu-
perare voluit, magis ne fraudaretur, quam vt ditaretur. Nã
eos qui aliena quærunt, recte accipitres pecuniæ nomi
nabat. Quod ſi radix malorum omnium auaritia eſt,
vtique vitia exuit qui pecuniã nõ requirit. Nõ vnquã ac-
curationibus epulis aut cõgeſtis ferculis delectatus eſt,
niſi cum amicos ad epulas rogaret, quantum naturæ
ſatis eſſet, non quantum voluptati ſupereſſet requirens.
Et certe erat non pauper opibus, ſed tamen pauper ſpi-
ritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorũ. De iſtius
beatitudine nequaquam vtique dubitare debemus, qui
neque vt opulens exultauit in diuitiis, neque vt pauper
exiguum quod habuit iudicauit. Supereſt vt ad conclu
ſionem cardinalium virtutum, etiã iuſtitiæ partes in
eo debeamus aduertere. Nam etſi cognatæ ſint inter
ſe concretæque virtutes, tamen ſingularum quædam for
ma expreſſior deſideratur, maximeque iuſtitiæ. Ea enim F
ſibi parcior foris tota eſt, & quicquid habet, quadã in-
clementia ſui, dum rapitur amore communi, transfun-
dit in proximos. Sed huius multiplex ſpecies. Alia er-
ga propinquos, alia erga vniuerſos, alia erga dei cultũ
vel adiumentum inopum. Itaque qualis in vniuerſos
fuerit, prouincialium quibus præfuit, ſtudia docẽt, qui
parentem magis fuiſſe proprium quam iudicem loqueban-
tur, gratum piæ neceſſitudinis arbitrũ, conſtantẽ æqui
iuris diſceptatorem. Inter fratres autem qualis fuerit,
licet omne hominum genus beneuolentia complecte-
retur, indiuiſum patrimoniũ docet, nec diſtributa aut
delibata, ſed reſeruata hæreditas. Etenim pietatem ſi-
bi cauſam eſſe negauit teſtandi. Nam hoc quoque vlti-
mo ſermone ſignauit, cum quos dilexerat cõmẽdaret,
ſibi nec vxoris arbitrium fuiſſe ducendæ, ne a fratribus
diuelleretur: nec teſtamenti faciẽdi voluntatem, ne no-
ſtrum in aliquo arbitrium læderetur. Denique & ora-
tus & obſecratus a nobis, nihil tamen condendum pu-
tauit, nõ oblitus pauperum, ſed tantum obſecrans eſ-
ſe tribuẽdum, quantum nobis iuſtum videretur. Quo
vno ſatis & diuini timoris expreſſit indiciũ, & huma-
næ edidit religionis exemplum. Nam quod paupe-
ribus contulit, deo detulit: quoniam qui largitur pau-

G peri, fœneratur deo: & poſtulando quod iuſtum eſt,
nõ exiguum ſed totum reliquit. Hæc enim eſt ſumma
iuſtitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus.
Pſal. 111. Qui enim diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius ma-
net in æternum. Ergo diſpenſatores nos non hæredes
reliquit. Nam hæreditas ſucceſſori quæritur, diſpenſa-
tio pauperibus obligatur. Vnde non immerito quan-
tus fuerit, hodie quoq; per vocem lectoris paruuli ſpiri-
Pſal. 23. tus ſanctus expreſſit: Innocens manibus, & mundo cor-
de, qui non accepit in vanum animam ſuam, nec fecit
proximo ſuo dolum, hæc eſt generatio requirentium
deum. Hic ergo & in mõtem domini aſcendet, & in ta-
bernaculo habitabit dei, quia ingreſſus ſine macula ope-
ratus eſt iuſtitiam, locutus eſt veritatem, non decepit
proximũ, nec pecuniã fœnerat⁹ eſt ſuã, qui ſemp voluit
recuperare hæreditariã. Agnoſco oraculũ. qđ enĩ nulla
ordinauit diſpoſitio, ſpiritus reuelauit. Quid vero illud
recenſeam, quod ſupra ipſam iuſtitiam pietate progreſ-
ſus, cum quædam incubatori cõmunium fructuũ mei
contemplatione muneris putaſſet eſſe tribuẽda, largi-
tatis me iactabat autorem, portionis ſuæ lucrum ad cõ-
mune conſortium cõferebat? Hæc & alia quæ mihi tũc
erant voluptati maximæ, nunc recordatione doloris
exaſperant. Manent tamen, eruntq; ſemper, nec tanq̃
vmbra prætereunt, neq; virtutis gratia cum corpore
occidit, nec idem naturæ meritorumq; finis, licet ipſius
naturæ vſus non in æternum occidat, ſed tẽporali qua-
dam vacatione requieſcat. Talibus igitur perfunctum
virtutibus, ereptum periculis, deſiderio magis q̃ amiſ-
H ſione flebo. Suadet enim ipſa opportunitas mortis vt
proſequendũ magis gratia q̃ dolendum putemus. Scri-
ptum eſt enim, in communi dolore proprium vacare
debere. Neq; enim prophetico ſermone, vni illi mulieri
quæ figuratur, ſed ſingulis dicitur, cum eccleſię dictum
videtur. Dicitur ergo & ad me, & dicit ſcriptura cæle-
ſtis: Hoccine doces, ſic inſtituis dei plebem? An neſcis
quia exemplum tuum, periculum cæterorum eſt? Niſi
forte exauditũ nõ eſſe te quereris. Primum iſtud arro-
gantis eſt impudentiæ, mereri ſolum velle, quod mul-
tis etiam ſanctis negatum noueris, cum ſcias quia non
eſt perſonarum acceptor deus. Nã & miſericors deus,
tamen ſi ſemper exaudiret omnes, non iam ex volun-
tate libera, ſed ex quadam velut neceſſitate facere vide-
retur. Deinde cum omnes rogent, ſi exaudiret omnes,
nemo ergo moreretur. Pro quantis quotidie rogas?
Nunquid conſtitutio dei contemplatione ſoluenda eſt
tui? Cur ergo non impetratum aliquando doles, quod
non ſemper impetrabile eſſe cognoſcis? Stulta, inquit,
4. Eſd. 10. ſuper omnes mulieres: nõne vides luctũ noſtrũ, & quæ
I nobis contigerũt, quoniam Sion mater noſtra omniũ
in triſtitia cõtriſtatur, & humilitate humiliata eſt? Lu-
gete validiſſime & nunc, quoniam oẽs lugemus: & tri-
ſtes eſtote, quoniam omnes contriſtati ſumus. Tu enĩ
cõtriſtaris in fratrem. Interroga terrã, & dicet tibi, quo-
niam hæc eſt quæ debebat lugere tantorum ſuperſtes
germinum, & ex ipſa, inquit, initio omnes nati, & alii
venient, & ecce pene omnes in perditionem ambulãt,
& in exterminium fit multitudo eorũ. Et quis ergo de-
bet lugere magis, niſi quæ tam magnã multitudinem
perdidit, q̃ tu qui pro vno doles? Abſorbeat igitur no-
ſtrum dolorem communis dolor, & acerbitatem pro-
prii mœroris excludat. Non enim dolere debemus eos
quos cernimus liberatos. neq; enĩ ocioſe tã ſanctas hoc
tẽpore animas corporeis vinculis reminiſcimur abſolu-
tas. Nanq; velut diuino iudicio tam graues viduas ita
vno tẽpore defunctas videm⁹, vt profectionis quiddã vi-
deatur exceſſus, nõ mortis occaſus, ne veterana emeri-
tis ſtipẽdiis pudicitia dubium diu ſeruati pudoris inci-
deret. Quos gemitus mihi, quos dolores tã acerba ex-
citat recordatio? Etſi mœroribus non vacabã, tamen
in ipſo dolore priuato, in ipſo tãtorũ amiſſo flore meri-
torum, cõmunis quædã naturę me conditio ſolabatur, K
defixuſq; in vno dolor acerbitatem publici funeris do-
meſticæ ſpecie pietatis obduxerat. Repete ergo ſacra
ſcriptura ſolatia tua. Iuuat enim tuis præceptis, tuis
ſententiis immorari. Q̃ facilius eſt cœlũ & terrã præ-
terire, q̃ de lege vnũ apicem cadere? Sed iam audiam⁹
quæ ſcripta ſunt. Nunc, inquit, retine apud temetipſũ
dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi cõtigerunt caſus.
Si enim iuſtificaueris terminum dei, & filium tuũ reci-
pies in tempore, & in mulieribus collandaberis. Si hoc
ad mulierẽ, quãto magis ad ſacerdotem? Si de filio, nõ
vtiq; abſurdum etiam de fratrũ amiſſione talia memo-
rari: quanq̃ ſi mihi fuiſſet filius, nunq̃ eum amplius di-
lexiſſem. Nã ſicut in obitu liberorũ effuſi labores, ſuſce-
pti fruſtra dolores mœrorem videntur augere, ita etiã
in fratribus cõſuetudinis vſus atq; collegii, acerbitatem
doloris accendunt. Sed ecce dicentẽ ſcripturam audio:
Noli facere hũc ſermonem, ſed cõſenti perſuaderi. Quĩ
enim fles caſus Sion, & conſolare propter dolorẽ Hie-
ruſalẽ. Vides enĩ quia ſancta noſtra contaminata ſunt,
& nomen quod noĩatũ eſt ſuper nos, pene prophanatũ
eſt, & iuuenes noſtri contumeliam paſſi ſunt, & ſacer-
dotes noſtri ſuccẽſi ſunt, & Leuitæ noſtri in captiuita-
te fuerunt, & mulieres noſtræ cõtaminatæ ſunt, & vir-
gines noſtræ vim paſſæ ſunt, & iuſti noſtri rapti ſunt,
& paruuli noſtri proditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruie-
runt, & fortes noſtri inualidi facti ſunt. Et quod omniũ
maius, ſignaculũ Sion, quoniã reſignata eſt de gloria
ſua nunc, & tradita eſt in manibus eorum qui nos ode-
runt. Tu ergo excute tuam multã triſtitiam, & depo-
ne abs te multitudinem dolorum, vt tibi repropitietur
fortis, & requiem faciat tibi altiſſimus requietione do-
lorum. Ceſſabunt igitur lachrymæ. parẽdum eſt enim L
remediis ſalutaribus, quia debet aliquid inter fidos &
perfidos intereſſe. Fleant ergo qui ſpem reſurrectionis
habere non poſſunt, quã non ſententia dei eripit, ſed fi-
dei inclemẽtia. Interſit inter Chriſti ſeruulos, idolorũq;
cultores, vt illi fleãt ſuos quos in perpetuum exiſtimãt
interiiſſe, illi nullas habeant lachrymarum ferias, nul-
lam triſtitiæ requiem conſequãtur, qui nullam putant
requiem mortuorum: nobis vero quibus mors nõ natu-
rę, ſed vitæ iſtius finis eſt, quoniam in melius ipſa na-
tura reparatur, fletus omnes caſus mortis abſtergat.
Certe ſi illi ſibi aliqua ſolatia repererunt, qui finem ſen-
ſus, defectumq; naturę mortẽ arbitrati ſunt: quãto ma-
gis nos, quibus meliora poſt mortem præmia bonorũ
factorum conſcientia pollicetur? Habẽt gentiles ſolatia
ſua, quia requiem malorum omniũ mortẽ exiſtimant. M
Et vt vitæ fructu carent, ita etiam caruiſſe ſe putant o-
mni ſenſu & dolore pœnarum quas in hac vita graues
& aſſiduas ſuſtinem⁹. Nos vero vt erectiores præmio,
ita etiam patientiores ſolatio eſſe debemus. Nõ enim
amitti, ſed præmitti videntur, quos non abſumptura
mors, ſed æternitas receptura eſt. Ceſſabũt ergo lachry-
mæ: aut ſi ceſſare non poterunt, in cõmunibus lamẽtis
flebo te frater, & ſub dolore pudico domeſticos gemit⁹
tegam. Nã ceſſare nõ poterunt, cum ad omnẽ ſonum
nominis tui lachrymæ ſurrepãt, vel cum vſus ipſe re-
cordationem excitat, vel cum affectus imaginẽ repræ-
ſentat, vel cũ recordatio dolorẽ renouat. Qñ enĩ dees
qui tantis officiis repræſentaris? Ades inquã, & ſemp
oſtenderis, & toto te animo ac mẽte cõplector, aſpicio,
alloquor, oſculor, cõprehendo vel in ipſa quiete noctur-
na, vel in luce clara cũ reuiſere & ſolari dignaris mœ-
rentẽ. Denuq; ipſæ iam noctes, quę quaſi moleſtiores vi-
uente te videbantur, qđ mutui conſpectus copiam de-
negarẽt, ipſe iam ſomnus colloquiorum noſtrorũ dudũ
interruptor inamabilis, dulcis eſſe iã cœpit, quia te mi-
hi reddidit. Non igitur miſeri, ſed beati, quorũ nec prę-
ſentia defecit, nec cura minuitur, & augetur gratia. Et-
enim ſomni ſimilis imago mortis. Quod ſi in quiete

A noſtræ vinculis adhuc corporeis inhærentes, & quaſi inter carceraria religatæ clauſtra membrorum poſſunt tamen animæ altiora & diſcreta perſpicere, quanto magis ſpectant hæc cum iam puro æthereoq; ſenſu nulla corporeę labis impedimēta patiuntur? Meritoq; mihi conquerenti vergente iam in occaſum die, ꝙ non reuiſeres quieſcētem, totus omni tempore indiuiduus affuiſti, ita vt illo perfuſus ſopore membrorum, cū ego vigilarem tibi, tu viueres mihi, dicerē: Quid eſt mors frater? Nam certe nullis a me ſeparare momentis. Ita enim vbiq; præſto eras, vt quam in iſtius vitæ vſu habere copiam nequibamus, nunc nobis ſemper & vbiq; præſto ſit. Nā tunc vtiq; omnia præſto eſſe nō poterāt. nec enim complexiones noſtræ conſpectusq; & oſculorum corporalium ſuauitates locis omnibus & omnib⁹ temporibus ſuppetebant. Animorum imagines ſemper nobiſcum erant etiā quando non eramus vna, quæ ne nunc quidem occiderunt, aſſidueque aduolant, quo maiore deſiderio, eo maiore copia. Teneo igitur te frater, nec mihi te aut mors aut tempus auellet. Ipſe dulces lachrymæ ſunt, ipſi fletus iucūdi, quibus reſtinguitur ardor animi, & quaſi relaxatus euaporat affectus. Neque enim ſine te eſſe poſſum, aut tui non meminiſſe vnquam, aut meminiſſe ſine lachrymis. O amari dies qui interruptam copulam proditis. O flebiles noctes quæ tam bonum conſortem quietis & in-
B diuiduum mihi comitem perdidiſtis. Quas ederetis cruces niſi ſe offunderet imago præſentis, niſi viſiones animi repræſentarent quem ſpecies corporis denegarets? Iam iam frater animo meo chariſſime, quanquam immaturo deceſſeris obitu, beatus tamen qui iſta non ſuſtines, nec amiſſum fratrem mœrere compelleris, quem abſentem diu ferre non poteras, ſed recurſu celeri reuiſebas. Quod ſi tunc ſolitudinis meæ tædia repellere, mœſtitiam fraternæ mētis ableuare properabas, quanto nunc crebrius afflictum animum debes reuiſere, & ex te conceptum, per te lenire mœrorem? At mihi tamen dat aliquas officii vſus inducias, & obſequii ſacerdotalis intentio abducit animum. De ſancta vero ſorore quid fiet, quæ licet diuino metu pietatem temperet, rurſus tamen ipſum pietatis dolorem ſtudio religionis accendit: ſtrata humi, & totum gremio ſuo complexa tumulum, laborioſo feſſa inceſſu, triſtis affectu, dies noctesq; mœrorem integrat. Nā licet fletum plerunq; ſermone ſuſpendat, in oratione renouat. Et quāuis ſcripturarū memoria conſolationes ferentibus precurrat, flendi tamē deſiderium precandi aſſiduitate cōpenſat, lachrymarum vbertatem tunc præcipue quan-
C do nemo interrumpere poſſit, inſtaurans. Ita quod miſerearis habes, quod reprehendas non habes. Flere enī in oratione virtutis eſt: & quanquam iſtud familiare virginibus, quibus mollior ſexus, tenerior affectus cōtuitu communis fragilitatis, in lachrymas etiam ſine domeſtici ſenſu doloris exuberat, tamen cū maior cauſa mœrendi eſt, finis mœroris excluditur. Deeſt igitur conſolandi via, quia ſuppetit excuſandi gratia. Neque enim poſſis prohibere quod doceas, præſertim cum religionis aſtruat lachrymas, non doloris, & communis ſeriem deplorationis in metu pudoris obtexat. Conſolare ergo qui potes adire animum, penetrare mentem. Cernat te eſſe præſentem, ſentiat non eſſe defunctum, vt cuius ſecura de merito, eius functa ſolatio, diſcat pro eo non grauiter dolere, qui ſe admonuerit non dolēdū. Sed quid ego demoror frater, quid expectem vt noſtra tecum commoriatur & quaſi conſepeliatur oratio? Licet ipſa ſpecies & exanimis corporis forma ſoletur, oculosq; manens gratia & permanens figura demulceat, nihil inquam moror, procedamus ad tumulū, ſed prius vltimum coram populo vale dico, pacē prædico, oſculum ſoluo, præcede ad illam communem omnibus & debitam, ſed iam mihi præ cæteris deſiderabilem do-
mum. Para hoſpiti conſortium, & quemadmodū hic D omnia nobis fuere communia, ita illic quoq; ius diuiduum neſciamus. Ne quæſo cupientem tui diu deſeras, properantem expecta, feſtinātem adiuua, & ſi diutius morari tibi videbor, accerſi. Neq; enim vnquā prolixius abfuimus a nobis, tu tū ſolebas reuiſere. Nunc quoniam tu redire iam non potes, nos ad te ibimus. æquum eſt vt officium rependamus, ſubeamus vicem. Nunq̄ nobis fuit vitæ cōditio diſcretior, ſemper aut ſanitas aut ægritudo cōmunis, vt cum alter ægreſceret, alter incurreret: cū alter reualeſceret, vterq; cōſurgeret. Quomodo ius noſtrum amiſimus? Et nunc conſortiū ægritudinis fuit, quomodo mortis cōſortium nō fuit? Tibi nunc omnipotens deus innoxiam commēdo animam, tibi hoſtiam meā offero, cape propitius ac ſerenus fraternum munus, ſacrificium ſacerdotis, hæc mei iam liba præmitto. In hoc ad te pignore venio, nō pecuniæ, ſed vitæ pignore, ne me diuti⁹ reſidere facias tanti fœnoris debitorem. Non mediocris eſt fraterni amoris vſura, nec vilis naturæ ſors quam cumulauit incrementum virtutis. Poſſum ferre, ſi cito cogar exoluere.

DIVI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANEN. E

DE FIDE RESVRRECTIONIS ORATIO.

SVPERIORE libro aliquid indulſimus deſiderio, ne tanquam feruenti plagæ auſteriora adhibita medicamenta exaſperarent magis q̄ lenirent dolorem: ſimul quia fratrem ſæpius allocuti ſumus, & oculis tenebamus, abſurdū non fuit relaxare paulisper affectum naturę, qui lachrymis magis paſcit̄, fletib⁹ delinitur, ſtupore defigitur. Mollis enī & tenera ſpecies eſt forma pietatis, nihil inſolens amat, nil immite, nil durū. ferēdo autē probatur patientia q̄ reſiſtendo. Ergo quia dudum dies mortis inter lachrymabiles aſpectus debuit animum inclinare fraternum qui totum tenebat, nunc quoniam die ſeptimo ad ſepulchrum redimus, qui dies ſymbolum futuræ quietis eſt, a fratre paululum ad communem humani gene-
ris cohortationem iuuat deriuare mentem, intentionemq; transfundere, ita vt neque totis ſenſibus defigamur in fratre, ne obrepat affectus: neque tantæ exules pietatis & gratiæ, eum quem diligimus deſeramus, & vere ipſi nobis tanti doloris augeamus iniuriam, ſi hodie nobis & in ſermone moriatur. Vnde propoſuimus fratres chariſſimi ſolari nos communi vſu, nec durum putare quicquid vniuerſos manet, & ideo mortē non eſſe lugendam. Primum, quia cōmunis ſit, & cunctis debita. Deinde, quia nos ſeculi huius abſoluit ærūnis. Poſtremo, quia ſomni ſpecie vbi ab iſtius mūdi labore requietum ſit, vigor nobis viuacior refundatur. Quē dolorē non ſoletur reſurrectionis gratia? quē non excludat mœrorem ſi credas nihil perire morte, immo ipſius celeritate fieri mortis plus perire ne poſſit? Erit ergo fratres chariſſimi, vt in adhortatione communi etiam fratri noſtro pendamus affectum, nec ab eo longius deuiaſſe videamur, ſi per reſurrectionis ſpem, & futuræ gloriæ ſuauitatem etiam in ſermone nobis hodie reuiuiſcat. Ordiamur igitur ab eo, vt lugendum nobis noſtrorum obitum non eſſe doceamus. Quid enī abſurdius, q̄ vt id quod ſcias omnibus eſſe præſcriptū, quaſi ſpeciale deplores? Hoc eſt animum ſupra condi-

G tionem extollere, legem non recipere, communẽ natu=
ræ conſortium recuſare, mente carnis inflari, & carnis
ipſius neſcire mẽſuram. Quid abſurdius q̃ neſcire qui
ſis, affectare qđ non ſis? Aut quid imprudentius, quod
futurum ſcias, id cum acciderit, ferre non poſſe? Natu=
ra ipſa nos reuocat, & huiuſcemodi mœroribus quadã
ſui collatione ſubducit. Quis eſt enim tam grauis lu=
ctus, aut tam acerbus dolor, in quo non interdum rela=
xetur animus? Habet hoc natura, vt quanuis homines
in triſtibus rebus ſint, tamen, ſi modo homines ſunt,
a mœrore mentem paulliſper abducant. Fuiſſe etiam
quidam feruntur populi qui ortus hominum lugerẽt,
obituſque celebrarent. Nec imprudenter. Eos eni qui
in hoc vitæ ſalum veniſſent, mœrendos putabant: eos
vero qui ex iſtius mundi procellis & fluctibus emerſiſ=
ſent, non iniuſto gaudio proſequendos arbitrabantur.
Nos quoq; ipſi natales dies defunctorũ obliuiſcimur,
& eum quo obierint diem celebri ſolennitate renoua=
mus. Non eſt grauis ſubeundus mœror ſecundum na=
turam, ne aut excellentiorẽ aliquã naturæ exceptatio=
nem nobis arrogare videamur, aut communem recu=
ſare. Etenim mors æqualis eſt omnibꝰ, indiſcepta pau=
peribus, indiſcepta diuitibꝰ. Et ideo licet per vnius pec=
catum, in omnes tamen pertranſiuit, vt quem generis
non refugimus autorem, non refugiamus & mor=
H tis, & ſit nobis ſicut per vnum mors, ita per vnum e=
tiam reſurrectio, nec recuſemus ærumnam, vt perue=
Luc. 19. niamus ad gratiã. Venit enim, vt legimus, Chriſtus
ſaluum facere quod perierat. ſed vt nõ ſolum viuorum,
ſed etiã mortuorum dominetur. Lapſus ſum in Adã,
de paradiſo eiectus in Adam, mortuus in Adam: quẽ
reuocaret niſi me in Adam inuenerit, vt in illo culpæ
obnoxium, morti debitũ, ita in Chriſto iuſtificatũ? Si
ergo debitum mortis eſt, ſolutio debet eſſe tolerabilis.
Sed hic locus poſterioribus partibus reſeruãdus. Nũc
propoſitum eſt aſſerere mortem grauiori non debere
eſſe mœrori, quod eũ natura ipſa reſpuat. Deniq; Ly=
ciorum feruntur eſſæ præcepta, quæ viros iubeant mu
liebrem veſtem induere ſi mœrori indulgeãt, eo quod
mollem & effœminatum iudicauerint in viro luctum.
Deforme eſt enĩ eos qui pro fide, pro religione, pro pa=
tria, pro æquitate iudicii, atque intentione virtutis ob=
uium morti debent pectus offerre, mœrere in alio gra=
uius, quod in ſe ſi cauſa exegerit expetẽdum eſt. Nam
quemadmodum potes in te non refugere, quod impa=
tientius aliis doleas accidiſſe? Depone mœrorem ſi po
tes, include ſi non potes. Aut abſorbendus omnis, aut
premendus eſt dolor. Cur enim mœſtitiam tuam non
I ratio potius q̃ dies leniat? Nam quod obliteratura eſt
temporis ſeries, melius prudentia mitigabit. Quin e=
tiam hoc ipſum irreligioſum puto erga ipſorum me=
moriam quos dolemus amiſſos, vt obliuiſci eorum
malimus, q̃ conſolatione mulceri: aut cum horrore
reminiſci, q̃ meminiſſe cum gratia: recordationem ti=
mere quorum imago debeat eſſe voluptati: diffidere
potius q̃ ſperare de meritis defunctorum, & pœnæ ad=
dictos q̃ immortalitati debitos quos dilexeris æſtima=
re. Sed dicis: Quos diligebamus, amiſimus. Nonne
hæc nobis cum ipſo mundo elementiſque communia
ſunt, quia ad tempus credita in perpetuum tenere non
poſſumus? Gemit terra ſub aratris, imbribus cædi=
tur, tempeſtate concutitur, ſtringitur frigore, ſole tor=
retur, vt fructus annuos fœta parturiat: & cum ſe va=
rio flore veſtierit, exuitur proprio & ſpoliatur ornatu.
Quantos hæc raptores habet, nec fructum ſuum que=
ritur amiſſum, quem ideo generauit vt amitteret, nec
in poſterum negat, quem ſibi meminit auferendum.
Cælum ipſum non ſemper ſtellarum micantium glo=
bis fulget, & quaſi quibuſdam inſignitur coronis. Non
ſemper ortu lucis albeſcit, radiis ſolis irrutilat, ſed aſ=
ſiduis vicibus ille quidam mundi vultus gratiſſimus
humenti noctium caligat horrore. Quid gratius lu= K
ce? Quid ſole iocundius, qui quotidie occidit? Deceſ=
ſiſſe tamen hæc nobis non moleſte ferimus, quia repre=
ſumi mus. Doceris in his quam in tuis debeas exhibere
patientiam. Si ſuperiora tibi occidunt, nec dolori ſunt,
cur ſi occiderint humana, doleantur? Sit tamen patiẽs
dolor, ſit in triſtibꝰ modus qui exigitur in ſecũdis. An
ſi immoderate gaudere nõ conuenit, lugere conuenit?
Non enim mediocre malum eſt immoderatio dolo=
ris, aut metus mortis. Quantos ad laqueum impulit,
armauit ad gladium, vt in eo ipſo amentiam ſuã pro=
derent, mortem nõ ferentes, & mortem appetentes, &
quod pro malo fugerent, pro remedio aſciſcerent: quĩ
quoniam conſentaneum naturæ ſuæ ferre ac perpeti
nequeunt, contrarium voti incidunt, vt ab his in per=
petuum ſepararentur quos ſequi deſiderauerunt. Sed
hæc rara, quoniam natura ipſa reuocat, etſi præcipitet
amentia. Illud vero frequens in mulieribus, vt clamo=
res publicos ferant, quaſi metuant ne earum ignore=
tur erumna, vt illuuiem veſtis affectent, quaſi in ea ſit
ſenſus dolendi, vt impexum ſordibus immadident ca=
put, vt poſtremo (quod pleriſq; ĩ locis vulgo fieri ſolet)
diſciſſo amictu, diloricata veſte ſecreti pudoris nuda
proſtituant, quaſi ipſum lenocinentur pudorem, quia
pudoris ſui præmia perdiderunt. Sic procaces oculi
prouocãtur vt concupiſcant, vt amare incipiant mem=
bra nudata, quæ ſi non aſpicerent, non amarent. At=
que vtinã ſordidata illa tegumenta corporis non ſpe= L
ciem, ſed mentem obnuberent. Latet plerunque ſub
triſti amictu mentis laſciuia, & deformis horror ve=
ſtis obtexitur, vt ſecreta petulantium tegantur ani=
morum. Satis pie virum luget, quæ ſeruat pudorem,
non deſerit fidem. Hæc bene defunctis officia im=
penduntur, vt viuant in mentibus, in affectibus per=
ſeuerent. Non amiſit virum quæ exhibet caſtitatem:
non eſt viduata coniugio, quæ non mutauit nomen
mariti. Nec tu perdidiſti hæredem quæ adiuuas co=
hæredem, ſed pro ſucceſſore corruptibilium mutaſti
conſortem immortalium. Habes qui tibi repræſentet
hæredem, ſolue pauperi quod debetur hæredi, vt nõ ſo
lum maternæ aut paternæ ſenectutis, ſed etiã vitę pro=
priæ ſit ſuperſtes. Plus ſucceſſori tuo relinques, ſi por=
tio eius non ad luxum præſentium proficiat, ſed ad
precium futurorum. Sed deſideramus amiſſos. Duo
ſunt enim quæ maxime angunt, aut deſiderium eorũ
quos amiſerimus, ſicut meu exẽplo metior: aut qđ eos
vitæ ſuauitate priuatos, ereptos laboris ſui fructibus
arbitramur. Tenera enim amoris eſt titillatio, quæ ex
improuiſo affectum excitat, vt ſedandi magis q̃ ex= M
cludendi doloris facultas relinquatur: ſimul quia pium
videtur deſiderare quod amiſeris, & ſpecie virtutis
adoleſcit infirmitas. Sed cur tu putes patientiorem
illam eſſe debere quæ dilectum ad peregrina dimiſe=
rit, & militiæ gratia, vel ſuſceptæ adminiſtrationis of=
ficio, vel negociandi vſu transfretaſſe compererit, q̃
te qui non fortuito arbitrio derelinqueris, aut ſtudio
pecuniæ, ſed lege naturæ? Sed recuperandi tibi in=
terclusa ſpes quaſi cuidam certa redeundi. Et ple=
runque dubia plus fatigant, vbi periculi metus inte=
ger: grauiusque eſt timere ne acciderit, q̃ tolerare quod
iam noueris accidiſſe. Aliud enim ſummam for=
midinis coacervat, aliud finem expectat doloris. An
dominis ius eſt quo decreuerint transferre manci=
pia, deo non eſt? Sed non ſuppetit expectare reme=
antem, ſuppetit tamen præcedentem ſequi. Et cer=
te breuis vitæ vſus nec illi multum videtur eripuiſ=
ſe qui ante præceſſit, nec te differre diutius qui reman=
ſeris. Quod ſi deſiderium tuum mitigare non poſ=
ſis, nonne tamen videtur indignum pro deſiderii tui
ſtudio rerum ordinẽ velle conuerti? Amantiũ ardẽtio=
ra vtiq; deſideria ſunt, & tamen neceſſitatis contuitu

A temperantur. Etſi dolent deſeri, lugere tamē nō ſolent.
Deſtituti amare impatientius erubeſcunt. Ita patiētia
deſiderii plus probatur. Quid autem de his loquar qui
defunctos putant vitæ ſuauitate priuari? Nulla poteſt
eſſe iucūditas inter has vitæ noſtræ amaritudines aut
dolores, quę vel ex corporis ipſius īfirmitate, vel extrin
ſecus accidentiū incōmoditate generātur. Anxii enim
ſemper, & ad ipſa lætitiæ vota ſuſpenſi quodam flu-
ctuamus incerto, ſperantes dubia pro certis, incōmoda
pro ſecūdis, caduca pro ſolidis, nihil habentes poteſta-
tis in arbitrio, firmitatis in voto. At ſi aliquid cōtra vo-
luntatē accidet, perditos nos putamus: pluſq; aduer-
ſorum dolore frangimur, q̄ ſecūdorum fructu potimur.
Quibus igitur carent bonis qui maioribus eripiun-
tur incommodis? Valetudo credo bona plus adiuuat
q̄ affligit mala, aut opulentia plus delectat q̄ egeſtas af-
ficit, aut filiorum magis amabilis gratia, q̄ lugubris a-
miſſio, aut adoleſcentia iucundior, q̄ ſenectus triſtior,
quā plerūq; ſuorum tædet votorum, & optati pœnitet,
vt doleat impetratum quod non impetrare metuebat.
Exilia vero, & cęterarū pœnarum acerbitates quæ po-
teſt compenſare patria, quæ voluptates, quæ etiam cū
ſunt debilitantur tamen aut non intēdendi affectu, aut
amittendi metu? Eſto tamen maneat inoffenſus, im-
B munis a doloribus, perpes in voluptatibus vitę curſus
humanæ: quid tamē commodi conſequi poteſt anima
in iſtiuſmodi corporis incluſa compaginibus, & qui-
buſdam membrorū anguſtiis coartata? Si caro noſtra
carcerem fugit, ſi deteſtatur omne quicquid euagandi
facultatem negat, quę vtiq; paruis vltra ſe audiendi vi-
dendiq; excurrere videtur ſenſibus, quanto magis ani-
ma noſtra corporei iſtud euadere geſtit ergaſtulum,
quæ motu aereo libera neſcimus quo vadat, aut vnde
veniat? Scimus tamen quod corpori ſuperuiuat, & e-
iam depoſitis proprii ſenſus repagulis expedita libero
cernat obtutu quæ ante ſita in corpore non videbat.
Quod exemplo dormientiū poſſumus æſtimare, quo-
rum animi velut ſepulto quiete corpore, ad altiora ſe
ſubrigunt, & renunciant corpori rerum abſentium vel
etiam cæleſtium viſiones. Ergo ſi mors carnis & ſecu-
li nos abſoluat ærumnis, vtiq; malum nō eſt, quæ liber-
tatem reſtituit, & excludit dolorem. Hinc igitur nobis
adoriendus diſputandi locus, mortem malum nō eſſe,
quia ærumnarum omnium malorumq; perfugium eſt,
& fida ſtatio ſecuritatis, ac portus quietis. Nunquid in
hac vita non experimur aduerſa? Quas non procellas
tempeſtateſq; perpetimur? Quibus non exagitamur
incommodis? Cuius parcitur meritis? Sanctus patriar
cha Iſrael profugus patria, fratre, parentibus, domum
C mutauit exilio, ſtuprum filiæ, generi necem fleuit, fa-
mem pertulit, ſepulturam defunctus amiſit. transferri
enim oſſa ſua, ne vel mortuus requieſceret, obſecrauit.
Sanctus Ioſeph odia fratrū, inſidias inuidorū, ſeruulo-
rum obſequia, mercatorū imperia, dominę petulantiā,
mariti inſcitiā, carceris quoq; eſt expertus ærūnam. San
ctus Dauid filios amiſit duos, vnū inceſtum, alterum
parricidam. Hos habuiſſe pudoris eſt, doloris eſt perdi-
diſſe. Amiſit & tertiū quē amabat paruulū. hunc viuen
tem adhuc fleuit, mortuū non deſiderauit. Sic enī legi-
2.Reg.12 mus quod ægrotante puero deprecabatur Dauid do-
minū pro puero, & ieiunauit, & in cilicio iacuit, & aſtā-
tibus maioribus natu vt excitarent eū de terra, nec ſur-
gēdū ſibi, nec cœnādū putauit. Vbi vero defunctū pue
rum cōperit, ſurrexit de terra, lauit illico, vnctus eſt, ve-
ſtimenta mutauit, adorauit dominū, cibū ſumpſit. Cū
hæc miranda ſuis pueris viderētur, infante viuēte eum
ieiunaſſe, ploraſſe, quia iure arbitrabatur dominū poſſe
miſereri, nec dubitandū quod vitā poſſet ſeruare viuen-
tis, qui poſſet viuificare defunctos: iam vero obita mor
te quid ieiunaret, qui iam non poſſet reducere mortuū,
exanimēq; reuocare? Ego, inquit, ibo ad eū, ipſe autem
non reuertetur ad me. O maximū ſolatiū deſiderantis. D
O verum ſapientis iudicium. O miram patientiā ſer-
uientis, vt nemo ſibi aduerſi aliquid accidiſſe indigne
ferat, & contra meritū ſuum ſe queratur afflictū. Quis
enim tu es qui de tuo merito ante pronuncies? Cur præ-
uenire deſideras cognitorē? Cur eripis ſententiā iudica
turo? Nec ſanctis iſtud permiſſum eſt, nec a ſanctis im-
pune vnquā eſt vſurpatū. Dauid ſe ꝓpterea flagellatū
ſuo carmine cōfitetur: Ecce ipſi peccatores & abundan-
tes in ſeculo, obtinuerūt diuitias. Ergo ſine cauſa iuſti- Pſal.72.
ficaui cor meū, & laui inter innocētes manus meas, &
fui flagellatus tota die, & vindex meus in matutinum.
Petrus quoq; quāuis plenus fide deuotionis, tamē quia
nondum conſcius noſtræ infirmitatis præſumptiue di-
xerat domino, Animā meā pro te ponam: tētationem Ioan.13.
præſumptionis antequā tertio gallus cantaret incurrit:
licet ipſa tentatio documentū fuerit ad ſalutem, vt diſca
mus non contēnere carnis infirmitatem, ne contēnen-
do tentemur. Si Petrus tentatus eſt, quis præſumat,
quis aſtruat ſe nō poſſe tentari? Atq; haud dubie ꝓ no-
bis tentatus eſt Petrus, vt in fortiore nō eſſet tentamē-
ti periculum, ſed ab illo diſceremus quemadmodum in
perſecutionibus reſiſtentes etſi vitæ ſtudio tētaremur,
tentationis tamē aculeum patientiæ lachrymis vince-
remus. Idem tamen Dauid, ne quē fortaſſis ſcriptura- E
rum tenacem moueat factorū diuerſitas, idem inquam
Dauid parricidam mortuū fleuit, qui nō fleuerat inno-
centē. Deniq; cū ploraret & lugeret, dixit: Filius meus 2.Reg.18
Abſalon, filius meus Abſalon. Quis dabit mihi mor-
tem pro te? Non ſolum ergo fletur Abſalon, fletur par
ricida: nō fletur inceſtus, ſed etiam vindicatur, alter con
temptu regni, alter fratris exitio. fletur ſceleratus, nō fle
tur dilectus. Quæ cauſa, quæ ratio? Nō mediocris igi-
tur in prudentibus deliberatio, ſapiētibus confirmatio,
Magna enim prudentiæ in tanta factorum diuerſitate
conſtātia. Vna eſt fides: & illos mortuos fleuit, & flen-
dum infantem mortuum non putauit. Illos enim ſibi
periſſe credebat, hunc reſurrecturum ſperabat. Sed de
reſurrectione poſterius, nunc ad propoſita reuertamur.
Præmiſimus enim etiam ſanctos viros grauia in hoc
mundo & multa perpeſſos, ſine ſuffragatione merito-
rum, cū ærumna laborū. Vnde regreſſus ad ſe Dauid in
poſterioribus dicit: Memento domine quia puluis ſu- Pſal.102.
mus. homo tanquā fœnum dies eius. Et alibi: Homo Pſal.143
vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra præ-
tereūt. Quid enī nobis miſerius, qui tanquā ſpoliati &
nudi proiicimur in hāc vitā, corpore fragili, corde lubri-
co, imbecillo animo, anxii ad ſolicitudinē, deſidioſi ad la
borem, proni ad voluptates? Non naſci igitur longe o-
ptimū, ſecundum ſancti Salomonis ſentētiam. Ipſum F
enim etiā qui ſibi viſi ſunt in philoſophia excellere, ſecu
ti ſunt. Nam ipſe illis anterior, noſtris poſterior, ita in
Eccleſiaſte locutus eſt: Et laudaui ego omnes defun- Eccle.4.
ctos qui iam mortui ſunt, magis q̄ viuentes quicūq; vi-
uunt vſq; ad huc: & optimus ſuper hos duos, qui non-
dum natus eſt, & qui non vidit hoc opus malum quod
factum eſt ſub ſole. Et vidi ego vniuerſum laborem eo-
rum, & omnē virtutem operis huius, quia æmulatio
viro ab altero. Equidem hoc vanitas, & præſumptio
ſpiritus. Et quis hoc dixit, niſi ille qui ſapiētiā popoſcit
& impetrauit, vt ſciret diſpoſitiones orbis terrarum, &
virtutem elementorū, anni curſus, & ſtellarum diſpoſi-
tiones, non ignoraret naturas animaliū, & iras collige-
ret beſtiarū, vim ventorū, & cogitationes hominū de-
prehenderet? Quem igitur nō latuerunt cæleſtia, quē-
admodum laterent mortalia? Qui cogitationē mulie-
ris inueſtigauit infantem vendicantis alienum, qui na-
turas animalium quas nō acceperat, diuina tamen gra
tia aſpirāte cognouit: hic de ſuæ conditione naturę quā
in ſe expertus eſt, errare aut mentiri potuit? Sed nō ſo-
lus hoc ſenſit, etſi ſolus expreſſit. Legerat ſanctum di-

Iob. 5. xiſſe Iob: Pereat dies illa qua natus ſum. & cognoue-
G rat, naſci, malorum omniũ eſſe principiũ: & ideo diem
qua natus eſt, perire optauit, vt tolleretur origo icõmo-
dorum: & optauit perire diem generatiõis ſuę, vt diem
reſurrectionis acciperet. Audierat etiã Salomon dixiſ-
Pſal. 38. ſe patrem ſuum: Notum fac mihi domine finem meũ,
& numerum dierum meorũ qui eſt, vt ſciam quid deſit
mihi. Nouerat enim Dauid non poſſe id quod perfe-
ctum eſt, hic comprehendi, & ideo ad ea quę ſunt futu-
1. Cor. 10. ra properabat. Nunc enim ex parte ſcimus, & ex parte
cognoſcimus: tunc autem id quod perfectum eſt, pote-
rit cõprehendi, cũ reuelata facie nobis ſpeculandæ ma-
ieſtatis æternitatiſq; diuinæ cœperit relucere non vm-
bra, ſed veritas. Nemo tamen feſtinaret ad finem, niſi
vitæ iſtius fugeret incommoditatẽ. Et ideo etiã Da-
uid quare ad finem feſtinet, expoſuit dicens: Ecce vete-
res poſuiſti dies meos, & habitudo mea tanquam nihil
ante te: verũtamen vniuerſa vanitas omnis homo vi-
uens. Quid igitur videmur fugere? Vanitatem. Aut
quid nos delectat in hoc ſeculo vane conturbari, theſau-
rum pecuniarum condere, & ignorare cui cõgregemus
hæredi? Petamus amoueri a nobis plagas, eripi nos,
& inſipienti ſeculo carere, de peregrinatione diuturna
ad illam redire patriam & naturalem domum. In hac
enim terra aduenæ ſumus atq; peregrini: remigrãdum
eo vnde deſcendimus, ambiendum & obſecrandum
H non perfunctorie, ſed obnixe, vt a dolis & ab iniquitate
loquaciũ liberemur. Et ille qui remedium nouerat, pro-
longatum tamen ſuum ingemuit incolatũ, & cum pec-
catoribus & iniquis ſe habitare deplorat. Quid ergo fa-
ciam qui & peccatum habeo, & ignoro remediũ? Hie-
remias quoq; quod generat⁹ ſit & ipſe deplorat his ver-
Hiere. 15. bis dicens: Heu me mater, vt quid me peperiſti virum
cauſam dicentem iudicii? In omni terra nõ profui, neq;
profuit mihi quiſquã: virtus mea defecit. Si igitur ſan-
cti viri vitam fugiunt, quorum vita etſi nobis vtilis, ſi-
bi tamen inutilis æſtimatur: quid nos facere oportet,
qui nec aliis prodeſſe poſſumus, & nobis vitam hanc
quaſi fœnebrem pecuniam vſurario quodam cumulo
graueſcentem onerari in dies peccatorum cupimus?
Quotidie morior, Apoſtolus dicit, meli⁹ q̃ illi qui me-
ditationem mortis philoſophiã eſſe dixerunt. Illi enim
ſtudium predicarunt, hic vſum ipſum mortis exercuit.
Et illi quidem propter ſe, Paulus autem ipſe perfe-
ctus moriebatur, nõ propter ſuam, ſed propter noſtram
infirmitatem. Quid autem eſt mortis meditatio, niſi
quædam corporis & animæ ſegregatio? Qua mors
ipſa non aliud q̃ corporis atq; animæ ſeceſſio definitur.
Sed hoc ſecundum cõmunem opinionem. Secundum
ſcripturas autem triplicem eſſe mortem accipimus.
I Vna eſt cum morimur peccato, deo viuimus. Beata
igitur mors quę culpę refuga, domino dedita, a morta-
li nos ſeparat, immortali nos conſecrat. Alia mors eſt
vitæ exceſſus, qua mortuus eſt patriarcha Abraham,
patriarcha Dauid, & ſepulti ſunt cum patribus ſuis, cũ
anima nexu corporis liberatur. Tertia mors eſt de qua
Mat. 8. dictum eſt: Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.
Ea morte non ſolum caro, ſed etiam anima moritur.
Anima enĩ quæ peccat, ipſa morietur. Moritur enim
domino non naturæ infirmitate, ſed culpæ. Sed hæc
mors non perfunctio huius eſt vitæ, ſed lapſus erroris.
Vna ergo eſt mors ſpiritalis, alia naturalis, tertia pœ-
nalis. Sed nõ quæ naturalis, eadem pœnalis. Nõ enim
pro pœna, ſed pro remedio dedit mortem. Deniq; Adę
peccanti præſcriptum eſt aliud pro pœna, aliud pro re-
Geneſ. 3. medio. Pro pœna dicitur: Quoniam audiſti vocem
vxoris tuæ, & manducaſti de ligno de quo pręceperam
tibi ab hoc ſolo ne manducares, maledicta terra in ope-
ribus tuis. manducabis fructum eius oĩbus diebus vi-
tę tuę. Spinas & tribulos germinabit tibi, & edes pa-
bulum agri tui. Cum ſudore vultus tui mãducabis pa-
nem tuũ, donec reuertaris in terram de qua aſſumptus K
es. Habes pœnarum ferias, quia aduerſus ſpinas ſeculi
huius, & ſolicitudines mundi, voluptateſq; diuitiarum
quæ verbũ excludunt, pœnam includunt, mors pro re-
medio data eſt, quaſi finis malorum. Non enim dixit,
Quoniam audiſti vocem mulieris, reuerteris in terrã.
Hæc enim eſſet pœnalis ſentẽtia, quẽadmodum eſt il-
la: Maledicta terra, ſpinas & tribulos germinabit tibi:
ſed dixit: Manducabis panem tuum in ſudore, donec
reuertaris in terram. Vides mortẽ magis metam eſſe
noſtrarũ pœnarũ, qua curſus huius vitæ inciditur. Er-
go mors nõ ſolum malum non eſt, ſed etiam bonũ eſt.
Deniq; pro bono quæritur, ſicut ſcriptum eſt: Quęrunt Apoc. 9.
homines mortem, & non inuenient eam. Quærunt
enim illi qui dicturi ſunt mõtibus, Cadite ſuper nos: &
collibus, operite nos. Quæret etiã anima illa quæ pec-
cat. Quærit diues ille poſitus in inferno, qui vult digito
Lazari refrigerari linguã ſuam. Videmus itaq; quod
& mors hæc lucrũ eſt, & vita pœna eſt. Vnde & Pau-
lus ait: Mihi enĩ viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Philip. 1.
Quid eſt Chriſtus, niſi mors corporis, ſpirit⁹ vitæ? Et
ideo cõmoriamur cũ eo, vt viuamus cũ eo. Sit quidam
quotidianus vſus in nobis affectuſq; moriendi, vt per il-
lam quam diximus ſegregationẽ a corporeis cupidita-
tibus anima noſtra ſe diſcat extrahere, & tanquam in
ſublimi locata quo terrenæ adire libidines, & eam ſibi
glutinare non poſſint, ſuſcipiat mortis imaginem, ne L
pœnam mortis incurrat. Repugnat enim lex carnis le-
gi mentis, & eam legi erroris addicit, ſicut apoſtolus re-
uelauit dicens: Video enim legẽ carnis meæ repugnã- Rom. 7.
tem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati.
Omnes impugnamur, omnes ſentimus, ſed nõ omnes
liberamur. Et ideo infelix ego homo, niſi remediũ quę-
ram. Sed quod remedium? Quis me liberabit de cor-
pore mortis? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ
noſtrum. Habemus medicũ, ſequamur remediũ. Re-
medium noſtrũ, Chriſti gratia: & corpus mortis, cor-
pus eſt noſtrũ. Ergo peregrinemur a corpore, ne pere-
grinemur a Chriſto: etſi in corpore ſumus, tamen quæ
ſunt corporis non ſequamur, nec deſeramus iura natu-
ræ, ſed dona gratię pręoptemus. Diſſolui enim, & cum
Chriſto eſſe, multo melius: permanere autem in carne
magis neceſſariũ propter vos: ſed nõ omnibus neceſſa-
rium: Domine Ieſu, nõ mihi, qui nulli vtilis ſum. Nam
mihi lucrum eſt mori, ne plura peccem. Lucrum mihi
eſt mori, qui ipſo libro quo alios cõſolor, quaſi vehemen-
tiori monitore ad deſiderium amiſſi fratris impellor,
qui me eius nõ ſinit obliuiſci. nũc magis amo, & vehe-
mentius deſidero. Deſidero cum loquor, deſidero cum
relego: & ideo hoc potius ſcribendum arbitror, ne quã- M
do ab eius recordatione diuellar. Quod nõ contra ſcri-
pturas facio, ſed cum ſcripturis ſentio, vt patientius do-
leam, impatientius deſiderẽ. Pręſtitiſti mihi frater ne
mortẽ timerem, atq; vtinam moriatur anima mea in
anima tua. Hoc enĩ ſibi Balaã p maximo bono optat
donatus ſpiritu prophetandi. Moriatur, inquit, anima
mea in animis iuſtorũ, & fiat ſemen meũ ſicut ſemen
iuſtorum. Et vere hoc ſecũdum prophetiã optat. Qui
enim viderat ortũ Chriſti, vidit eius triũphalem mor-
tem, vidit in eo perennem hominũ reſurrectionem, &
ideo mori non timet reſurrecturus. Non moriatur er-
go anima mea in peccato, ne peccatum in ſe recipiat:
ſed moriatur in anima iuſti, vt eius recipiat ęquitatem.
Deniq; qui moritur in Chriſto, fit eius gratię particeps
in lauacro. Non ergo formidabilis mors: nec amara
egentibus: nec gratioſa diuitibus: nec iniuſta ſeniori-
bus: nec ignaua fortibus: nec perpetua fidelibus: nec im-
prouiſa ſapiẽtibus. Quã multi enĩ vitã ſolo mortis ſtimu-
lo cõſecrarũt, quãtos viuere puduit, mori profuit? Mor-
te vnius pleriq; accepimus maximos populos libera-
tos. Morte Imparatoris fugatos exercitus hoſtiũ, quos

A vinus vincere nequiuiſſet. Morte martyrũ religio de=
fenſa, cumulata fides, eccleſia roborata eſt. vicerũt mor=
tui, victi perſecutores ſunt. Itaq; quorum vitam neſci=
mus, horũ mortem celebramus. Vnde & Dauid pro=
Pſal. 115. phetice gloriatus in ſuæ mentis exceſſu, Precioſa, in=
quit, in cõſpectu domini mors ſanctorũ eius. Mortem
maluit preferre quàm vitam. Ipſa mors martyrũ, pręmium
vitæ eſt. Morte etiam inimicorũ odia ſoluũtur. Quid
plura? Vnius morte mundus redemptus eſt. Potuit
enim Chriſtus nõ mori ſi voluiſſet. Sed neq; refugien=
dam mortem quaſi ignauam putauit, neq; melius nos
quàm moriendo ſeruaſſet. Itaq; mors eius vita eſt omniũ.
morte eius ſignamur, mortem eius orantes annuncia=
mus, mortem eius offerentes prædicamus, mors eius
victoria eius, mors eius ſacramẽtum eſt, mors eius an=
nua ſolennitas mũdi eſt. Quid præterea de eius morte
dicamus, cũ diuino probemus exẽplo quia immortali=
tatẽ mors ſola quęſiuit, atq; ipſa ſe mors redemit? Non
igitur mœrenda mors, quæ cauſa ſalutis eſt publicę, nõ
fugiẽda mors quã dei filius nõ dedignatus eſt, Nõ refu=
git. nõ reſoluẽdus eſt ordo naturæ. Quod enim cõmu=
ne eſt omnib⁹, exceptũ ſingulis eſſe nõ poteſt. Et mors
quidem in natura nõ fuit, ſed conuerſa in naturam eſt.
Non enim a principio deus mortẽ inſtituit, ſed pro re=
medio dedit. Et conſideremus ne videatur eſſe contra=
B rium. Nam ſi bonum eſt mors, cur ſcriptum eſt quia
deus mortẽ non fecit, ſed malitia hominũ mors introi=
uit in orbem terrarũ. Reuera enim mors diuino operi
neceſſaria nõ fuit, cũ in paradiſo poſitis bonorũ omniũ
iugis ſucceſſus afflueret, ſed præuaricatione damnata
in labore diurno gemituq; intolerando vita hominum
cœpit eſſe miſerabilis, debuit dari finis malorũ, vt mors
reſtitueret quod vita amiſerat. Immortalis enim oneri
potius quàm vſui eſt, niſi aſpiret gratia. Et ſi bene diſcuti=
as, nõ naturæ mors iſta eſt, ſed malitiæ. Manet enim
natura, malitia moritur. Reſurgit quod fuit: atq; vtinã
vt peccãdi liberum, ita vacuum culpæ prioris. Sed hoc
ipſum indicio eſt mortẽ nõ eſſe naturæ, quia iidem eri=
mus qui fuimus. Itaq; aut peccatorũ noſtrorum ſuppli
cia pendemus, aut bene geſtorũ gratiã conſequemur.
Reſurget enim natura eadẽ, iam ſtipendiis mortis ho
1. Theſ. 4. noratior. Deniq; mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgunt
primi, deinde & nos qui viuimus, inquit, ſimul cũ illis
rapiemur in nubibus obuiã Chriſto in aera, & ita ſemp
cum domino erimus. Illi primi, viuentes autẽ ſecundi.
Illi cum Ieſu, viuẽtes per Ieſum. Illis dulcior vita poſt
requiem viuentibus. etſi grata compendia, tamẽ igno=
rata remedia. Nihil eſt igitur quod in morte timeam⁹,
nihil quod debeamus dolere, ſi aut naturæ repetenti vi=
C ta quæ accepta eſt rependatur, aut petenti impendatur
officio, in quo religionis cultus, aut virtutis vſus eſt.
Neq; enim quiſq; ſibi vt ſic maneret optauit. Ioãni pro=
miſſum æſtimatũ eſt, ſed nõ eſt creditum. Verba tene=
mus, ſentẽtiã deriuamus. Ipſo in libro negat ſibi quod
nõ moreretur eſſe promiſſum, ne quẽ vana ſpes exẽplo
inceſſeret. Quod ſi id velle, ſpes inſolẽs eſt: quãto inſolẽ
tius eſt, qđ nõ præter modũ acciderit, vltra modũ dole=
re? Gentiles pleriq; ſe cõſolantur vin vel de cõmodita=
te erũnæ, vel de iure naturæ, vel de immortalitate ani=
mæ: quibus vtinã ſermo conſtaret, ac nõ miſerã animã
in varia portentorũ ludibria formaſq; transfunderent.
Quid igitur nos facere oportet, quorũ ſtipendium re=
ſurrectio eſt, cuius gratiã quoniã negare pleriq; nõ poſ=
ſunt, fidem abnuunt? Et ideo nõ vno argumẽto aliquo
ſed pluribus modis vt poſſumus aſtruamus. Equidem
omnia aut vſu, aut ratione, aut exẽplo, aut eo quia de=
corũ ſit ea eſſe, ideo eſſe creduntur, & ad finem ſingula
ſuffragantur. Vſus, quia mouemur. Ratio, quia quod
mouet, virtutis alterius cõuenit æſtimari. Exemplum
quia generauit ager fruges, & ideo generaturũ eſſe pręs
ſumimus. De quorũ gratia vbi fructũ nõ putam⁹, dece=
re tũ credimus vt virtutis opera minime deſeramus. D
Singula igitur ſingulis aſtruuntur. Tribus tamẽ euidẽ=
tius colligitur reſurrectionis fides, quib⁹ oĩa cõprehẽdũ
tur: ratione, vniuerſitatis exẽplo, teſtimonio rei geſtæ,
quia plurimi ſurrexerũt. Ratio euidens eſt, quia cũ oĩs
vitæ noſtræ vſus in corporis animæq; cõſortio ſit, reſur
rectio autẽ aut boni actus præmiũ habeat, aut pœnam
improbi, neceſſe ſit corpus reſurgere cuius actus expen
ditur. Quomodo enĩ in iudiciũ vocabitur aĩa ſine cor=
pore, cũ de ſuo & corporis cõtubernio ratio præſtanda
ſit? Reſurrectio oĩb⁹ erit, ſed ideo difficile creditur, quia
non noſtrũ meritũ, ſed dei munus eſt. Prima igitur re=
ſurrectionis fides vſus eſt mũdi, rerũq; ſtatus omniũ, ge
nerationũ ſeries, ſucceſſionum vices, obitus ortuſq; ſi=
gnorũ, diei & noctis occaſus, eorũq; quotidie tanq̃ redi=
uiua ſucceſſio. Temperamẽti quoq; genitalis huius ali=
ter ratio ſubeſſe non poſſet, niſi humoris ipſius quo oĩa
terrena generantur, quantũ diurni ſolis æſtus extorque=
ret, tantum rore nocturno diſpoſitio diuina repararet.
Nam quid de fructibus loquar? Nõne tibi videntur oc=
cidere cũ decidunt, reſurgere cũ reuireſcunt? Quod ſatũ
eſt reſurgit, reſurgit quod mortuũ eſt, & in eadẽ gene=
ra, in eaſdem ſpecies reformatur. Hos terra primũ red=
didit fructus, in his primũ natura noſtræ ſpeciẽ reſurre=
ctionis imitata eſt. Quid dubitas de corpore corpus re=
ſurgere? Granum ſeritur, granũ reſurgit: pomũ decidit, E
pomũ reſurgit. Sed flore granũ induitur, folliculoq; ve=
ſtitur. Et hoc mortale oportet induere immortalitatẽ, & 1. Cor. 15.
hoc corruptibile induere incorruptionẽ. Flos reſurrectio=
nis immortalitas eſt. Flos reſurrectionis incorruptio eſt.
Quid enĩ vberius quiete ꝑpetua? Quid locupletius ſe=
curitate diuturna? Hic eſt multiplex fructus, cuius pro=
tus pullulat fœcũdior hominũ naturã poſt mortẽ. Sed
miraris quẽadmodum putrefacta ſolidentur, diſperſa
coeant, abſumpta reparẽtur: nõ miraris quẽadmodũ ſe=
mina vapore & cõpreſſu terrę ſoluta virideſcãt. Nam
vtiq; etiam ipſa terreno cohalitu putrefacta ſoluuntur,
& cum occata ſoli genitalis ſuccus animauerit, quodã
calore vitali ſpiritũ quendã herbæ viridantis exhalant.
Deinde paulatim tenerã ſpicæ adoleſcẽtis ętatẽ culmo
erigit, & vaginis quibuſdã natura tanq̃ ſedula mater
includit, ne pubeſcẽtem glacies adurat aſpera, atq; a ni=
mio ſolis defendat ardore. Frugem quoq; ipſam adhuc
quaſi primis erũpentẽ cunabulis, mox adultã, ne pluuia
decutiat, ne aura diſpergat, ne auiũ minorũ morſus in=
terimat, vallo ariſtarũ ſepire cõſueuit. Quid igitur mi=
raris ſi hoĩes quos acceperit terra reſtituat, cũ ſeminũ
corpora quę cũ vi ſuſcepit, viuificet, erigat, veſtiat, mu=
niat, atq; defendat? Deſine ergo dubitare qđ depoſitum E
generis humani terræ fides reddat, quę cõmendata ſibi
ſemina vſurario quodã fœnore multiplicata reſtituat.
Nã quid de generib⁹ arborũ loquar, quę poſito ſurgunt
de ſemine, fructuſq; reſolutos rediuiua fœcunditate re=
ſuſcitant, & formę veteri atq; imagini ſuæ reddũt, mul
taſq; ꝑ ętates quędam arborũ corpora reparata tranſmit=
tunt, vt ipſa durando vincãt ſecula? Putreſcere videm⁹
acinũ, vitẽ reſurgere: ſurculus inſeritur, arbor renaſcitur.
An de reparãdis arborib⁹ diuina eſt prouidẽtia, de ho=
minibus nulla cura? Et qui ea quæ ad vſus hoĩm dedit,
perire nõ paſſus eſt, hoĩem perire patietur, quẽ ad ima=
ginem ſuã fecit? Sed incredibile tibi videtur vt mortui
reuiuiſcant. Inſipiens tu, ipſe quod ſeminas, nõne prius
moritur, vt viuificetur? Sere quęlibet fructũ arentẽ, re=
ſuſcitatur. Sed habet ſuccũ: & noſtrũ corpus habet ſan=
guinẽ ſuũ, habet humorẽ ſuũ, hic noſtri ſuccus eſt cor=
poris. Vnde illud quoq; exploſum arbitror, quod arẽtẽ
ſurculũ quidã reuiuiſcere negant, idq; ad pręiudiciũ car=
nis deriuare nituntur. Nũ enĩ caro arida, cũ caro omnis e
limo ſit, limus in humore, humor e terris. Deniq; mul=
ta gignẽtia quãuis iugi ſerenitate, humo arida areno=
ſaq; naſcuntur, quoniã ipſa ſibi terra ad humorẽ ſufficiat.

G Num igitur in hominibus terra degenerat,quę omnia
regenerare conſueuit? Vnde daret nõ eſſe dubitãdum
quod ſecundũ naturã magis q̃ cõtra naturã eſt interire.
Sequitur illud quod gẽtiles plerũq; perturbat,quõ fieri
poſſit vt quos mare abſorbuerit,feręq; dilacerauerint,be-
ſtię deuorauerit, terra reſtituat? Quo itaq; demũ venia-
tur neceſſe eſt,vt nõ de fide reſurrectiõis,ſed de parte du
bitetur. Eſto enĩ vt laceratorũ corpora nõ reſurgant,re-
ſurgant cęteri. Nec reſurrectio deſtruitur ſi cõditio exci
pitur. Miror tñ cur vel de his dubitãdũ putẽt,quaſi nõ
oĩa quę ex terris ſunt, in terrã redeãt,& in terrã reſoluã-
tur. Mare quoq; ipſum quęcũq; corpora hũana demer-
ſerit,vicinis expuit vnda plerũq; littorib⁹. Quod ni ita
eſſet,difficile credo deo foret diſperſa cõnectere,diſſipa-
ta ſociare,cui mundus obtẽperat,muta obſequũtur ele-
menta,ſeruit natura:quaſi nõ maioris miraculi ſit limũ
animare q̃ iungere? Auis in regione Arabię,cui nomẽ
eſt Phœnix,rediuiuo ſuę carnis humore reparabilis,cũ
mortua fuerit reuiuiſcit. Solos non credimus homines
reſuſcitari? Atqui hoc relatiõe crebra, & ſcripturarũ au
toritate cognouim⁹,memoratã auẽ quingẽtorũ anno-
rũ ſpatia vitali vſui habere prẹſcripta,eãq; cũ ſibi finem
vitæ adeſſe pręſaga quadã naturæ ſuæ æſtimatione co
gnouerit,thecã ſibi de thure & myrrha & cæteris odo-
ribus adornare,cõpletoq; opere pariter ac tẽpore itrare
illam,atq; emori,ex cuius humore oriri vermẽ,paula-
timq; eum in auis eiuſdem figuram cõcreſcere, vſumq;
formari,ſubnixam quoq; remigio pẽnarum, renouatæ
vitę officia munere pietatis ordiri. Nam thecam illam
H vel tumulum corporis,vel incunabulum reſurgẽtis,in
qua deficiens occidit,& occidens reſurrexit, ex Æthio-
pia in Lycaoniã vehit,atq; ita reſurrectione auis huius
locorum incolę completum quingentorũ annorũ tem-
pus intelligunt. Ergo iſti aui quingenteſimus reſurre-
ctionis annus eſt, nobis milleſimus. Illi in hoc ſeculo,
nobis in conſummatione mũdi. Plerĩq; etiã opinantur
quod auis hęc rogũ ſibi ipſa ſuccẽdat,& rurſus de fauil-
lis ſuis & cinerib⁹ reuiuiſcat. Sed fortaſſe natura diſcre-
tior,fidei quoq; diſcretionẽ videatur afferre. In originẽ
principiumq; hominis procreandi mens noſtra redeat.
Viri eſtis,fœminæ eſtis:quę humana ſunt,nõ ignora-
tis:& ſi qui ignoratis,ex nihilo putatis eſſe quod naſci-
mur.q̃ ex paruo quanti exurgimus? Etſi nõ exprimi-
mus,intelligimus tamẽ quid velimus, vel potius quid
nolimus dicere. Vnde hoc caput,& vultus iſte mirabi-
lis,cuius artificẽ non videmus,opus videmus,in varia
officia vſuſq; formatur? Vnde forma erectior,ſtatus ex-
celſior,faciẽdi vis,ſentiẽdi viuacitas,gradiẽdi facultas?
Ignota certe nobis ſũt naturę organa,ſed nota miniſte
ria. Et tu ſemen fuiſti,& tuũ corp⁹ ſemẽ eſt reſurrecturi.
1.Cor.15. Audi Paulũ,& diſce quia ſemen es. Seminatur in cor-
ruptiõe,ſurgit in incorruptiõe. Seminatur in ignobili-
I tate,ſurgit in gloria. Seminatur in infirmitate,ſurgit in
virtute. Seminatur corpus aĩale,ſurgit corpus ſpirita-
le. Et tu ergo ſeminaris vt cætera,quid miraris ſi reſur-
gis vt cætera? Sed illa credis quia vides,iſta nõ credis
quia nõ vides. Beatiores qui nõ viderunt,& crediderũt.
Tamen anteq̃ tẽpus veniat,nec illa creduntur,nõ enim
omne tẽpus accõmodum ad reſuſcitanda ſemina. Alio
triticũ ſeminatur,alio naſcitur: alio vitis inſeritur, alio
gẽmantia ſarmenta pubeſcũt, luxuriat pampinus, vua
formatur. alio plantatur olea, alio velut aliq; grauis &
onuſta ple baccarũ fructus ſui vbertate curueſcit. Ante
vero q̃ ſuum cuiq; tempus adueniat,fœtura reſtrictior
eſt:nec generatiõis ætatẽ habet in poteſtate generandi
ipſa quæ generat. Nunc informẽ ſitu,nũc fœtuum nu-
dam,nunc virentẽ floribus,nunc carentẽ ipſam omniũ
cernas parentẽ:quæ vtiq; vellet oĩbus ſe veſtire tẽpori-
bus, nec vnq̃ aurea ſegetum aut viridantia pratorum
indumenta deponere,ipſa ſui egens,& prouentuũ ſuo-
rum quæ in alios transfuderit,indotata compẽdiis. Er-
go & noſtrã reſurrectionẽ etſi nõ credis fide, non credis K
exẽplo:vſu es crediturus. Et aliis quidẽ fructib⁹,vt vitĩ
oleæ pomiſq; diuerſis,anni ætas extrema habilis matu
randis:nobis quoq; mũdi cõſummatio tanq̃ extremus
anni finis accommodã reſurgendi præſcribit ætatẽ. Et
bene in cõſummatione mũdi reſurrectio mortuorũ eſt,
ne poſt reſurrectionẽ in hoc malũ nobis eſſet ſeculum
recidẽdũ. Ideo enim Chriſtus eſt paſſus,vt nos ex hoc
malo ſeculo liberaret,ne iterum nos huius ſeculi tenta-
menta ſubruerent,& obeſſet renaſci,ſi renaſceremur ad
culpam. Et rationẽ igitur reſurrectionis,& tẽpus tene-
mus. Rationẽ,quia in omnibus ſibi fœtibus æque natu
ra reſpondet:nec in ſola hominũ ſucceſſione degenerat
tempus,quia omnia in anni fine generantur. Mundi
tẽpora, annus vnus eſt. Et quid mirũ ſi annus vnus eſt,
quando dies vna eſt? Vna enim die dominus operari-
os cõduxit ad vineam,dicens, Quid hic ſtatis tota die Mat. 22.
ocioſi? Cauſæ originũ ſemina ſunt. Semen eſſe corpus
humanũ,gentiũ doctor aſſerit. Eſt ergo ſubſtantia re-
ſurgendi,quando eſt ſeries ſeminãdi. Quod ſi ſubſtan-
tia aut cauſa non eſſet,arduum quiſq; putaret deo vnde
vellet,vel quomodo vellet hoies regenerare,qui mun-
dum ex nulla materia,nulla ſubſtantia eſſe iuſſit,& fa-
ct⁹ eſt? Cælũ aſpice,terrã intuere. Vnde ſtellarũ ignes?
Vnde orbis ſolis & radius,globus lunæ? Vnde mon-
tiũ vertices,dura ſaxorũ,nemoroſa ſyluarũ? Vnde vel
diffuſus aer,vel infuſæ vel ſuperfuſæ aquæ? Sed ſi hæc
oĩa deus fecit ex nihilo, Ipſe enĩ dixit, & facta ſunt: ipſe Pſal.148.
mandauit,& creata ſunt:cur miremur renaſci poſſe qđ
fuerit,cũ videamus natum eſſe quod nõ fuit? Illud mi- L
rum,quod cũ reſurrectionẽ nõ credant,tamen ne genus
pereat hominũ,clementi quadam benignitate proſpi-
ciunt,& ideo tranſire ac demigrare in corpora dicunt
animas,ne mũdus intereat. Sed quid ſit difficilius,ipſi
aſſerant,tranſire animas,an redire:ſua repetere,an no-
ua quęrere. Sed illi dubitent,qui nõ didicerũt,nos vero
qui legim⁹ legẽ,pphetas,apoſtolos, euãgeliũ,dubitare
fas nõ eſt. Quis enim dubitet cũ legit, Et in tẽpore illo Danie.12.
ſaluabitur oĩs plebs tua quæ ſcripta eſt in libro,et mul-
ti dormientiũ in terrę foſſu vna apertiõe exurgent,hi in
vitam ęternã,& hi in opprobriũ & in confuſionẽ perpe-
tuam:& intelligentes ſplendebũt vt ſplendor firmamẽ-
ti,& ex iuſtis multi ſicut ſtellæ in ſecula? Bene itaq; dor
mientiũ dixit quietem,vt intelligas mortẽ nõ eſſe ppe-
tuam,quę ſomni vice initur ad tẽpus, & ad tẽpus excu-
ditur. Melioremq; profectũ vitæ eius oſtẽdit quæ futura
poſt mortẽ eſt,q̃ eius quę ante mortẽ mœrore ac dolo-
re tranſigitur. Siquidẽ illa ſtellis cõparatur, hæc ærũnæ
addicitur. Nam quid illa cõtexam quæ alio loco ſcripta
ſunt, Suſcitabis me,& cõfitebor tibi? Quid etiam illud
quod Iob ſanctus vitę iſtius expertus iiurias,& aduerſa
oĩa patientia virtutis exuperãs, cõpenſationẽ ſibi ma-
iorũ præſentiũ de reſurrectione pmiſit dicens, Suſcita- M
bis corp⁹ meũ hoc,quod multa mala paſſum eſt? Eſaias
quoq; reſurrectionẽ populis annũcians,dñica ſe nunciũ
dixit eſſe reſponſi. Sic enĩ habes, Os enĩ domini locutũ Eſaię.26.
eſt, Et dicent die illa. Quid igitur os dñi locutũ ſit po-
pulos eſſe dicturos, in poſterioribus declaratur,vbi ſcri
ptũ eſt, Propter timorẽ tuũ in vtero accepimus & par-
turiuimus ſpiritũ ſalutis tuę, quẽ effudiſti ſuper terrã:
cadent qui inhabitant terrã,reſurgent qui in monumẽ-
tis ſunt. Ros enim qui abs te eſt, ſanitas eſt illis: terra
vero impiorũ peribit. Ambulate populus meus,& itra
in receſſus tuos. Abſconde te aliquãtulũ donec tranſeat
ira dei. Et bene receſſus eſſe ſignauit tumulos mortuo-
rũ,quib⁹ pauxillulũ abſcõdimur,vt in iudiciũ dei quod
pro noſtris ſceleribus ius debitæ indignatiõis aſſumet,
tolerabilius trãſire poſſim⁹. Viuit igitur q abſcõditur,
& quieſcit quaſi e medio ſe ſubtrahẽs & recedens,ne eũ
arctioribus laqueis mũdi huius inuoluat ærũna,quibus
repoſitam reſurrectionis eſſe lætitiã,ſanitatemq; corpo-

A rum ſolutorum diuino rore reparabilē, cæleſtia oracula
propheticis vocib⁹ pollicētur. Et bene ros ſignificatur,
quo genitalia oīa terrarū ſemina ſuſcitantur. Quid igi-
tur mirū ſi fatiſcētis quoq; corporis noſtri cineres ac fa-
uillæ pinguedine cæleſtis roris exuberāt, & accepto hu-
more vitali in cōpagem ſuā mēbrorū noſtrorū habitus
reformantur? Dicit etiā ſanctus Ezechiel ꝓpheta & ple
na expoſitiōe deſcribit quēadmodū arētibus vigor oſſi-
bus refundatur, ſenſus redeat, motus accedat, neruiſq;
redeuntibus corporis cōpago rigeſcat humani: quēad-
modū nimis arida renatis oſſa viſcerib⁹ veſtiantur, ve-
narūq; hiatus & ſanguinis riuulos extētæ cutis velamē
obducat. In ipſis, dū legimus, ꝓpheticis ſermonib⁹, hu-
manorū videtur ſeges corporū redimita cōſurgere, atq;
ipſa ſpatia diffuſa cāporū nouis videas pullulare ſemi-
nibus. Quod ſi veteres ſapiētes ſatis Hydrę dentib⁹ in
regione Thebana inhorruiſſe armatorū ſegetē credide
runt, cū vtiq; alterius naturæ ſemina certū ſit in naturā
verti alterā nequiuiſſe, nec partū ſuis diſcordem fudiſſe
ſeminibus, vt ex ſerpēte homies naſcerentur, vt caro ex
dētibus gigneretur: q̄to magis vtiq; credendū eſt, quę-
cūq; ſunt ſeminata, in ſuā naturā reſurgere, nec a ſatiōe
ſua ſegetes diſcrepare, nec duris mollia, nec mollib⁹ du-
ra viuiſcere: nec in ſanguinē venena cōuerti, ſed carnem
B de carne, os de oſſib⁹, ſanguinē de ſanguine, humorē de
humore reparari? Poteſtis ergo gentiles reformationē
negare naturę, q mutationē poteſtis aſſerere? Poteſtis
nō credere oraculis, nō euāgeliis, nō ꝓphetis, qui fabulis
inanib⁹ creditis? Sed iam ipſum audiamus ꝓphetam.
Ezech. 37. Sic enim ait, Et facta eſt ſup me manus domini, & edu
xit me in ſpiritu dñs, & poſuit me in medio cāpo, & hic
erat plenus oſſibus humanis, & circūduxit me p gyrū
eorū, & ecce multa valde in facie campi, arida nimis. Et
ait ad me, Fili hoīs, ſi viuēt oſſa iſta? Et dixi: Domine
tu ſcis. Et ait ad me, Sta, & dices illis, Oſſa arida audite
verbū domini. Hęc dicit dñs oſſib⁹ iſtis: Ecce ego indu-
co in vos ſpiritū vitæ, & dabo in vos neruos, & adducā
ſuper vos viſcera, & extēdam ſuper vos cutem, & dabo
ſpiritum meū in vos, & viuetis, & ſcietis quod ego ſum
dñs. Et ꝓphetaui ſicut mandauit mihi. Et factū eſt cū
prophetarem hęc oīa, & ecce factus eſt terręmotus ma-
gnus. Vide nūc quēadmodū & auditum in oſſibus &
motum prius oſtendat eſſe, q̄ vitę ſpūs refundatur. Nā
& ſupra oſſa arida iubētur audire, quaſi ſenſum habeāt
audiendi, & hic acceſſiſſe eorū vnūquodq; ad ſuam cōpa
ginem ꝓphetico ſermone ſignatur: Sic enim habes, Et
accedebant oſſa vnūquodq; ad ſuā cōpaginē. Et vidi, &
ecce ſuper illa nerui & viſcera naſcebātur, & aſcendebat
C ſuper ea cutis deſuper, & ſpirit⁹ in his nō erat. Magna
domini gratia quod futurę reſurrectionis ꝓpheta teſtis
adhibetur, vt nos quoq; ea illius oculis videremus. Neq;
enim omnes teſtes adhiberi poterāt, ſed in vno omnes
teſtes ſumus, quia nec in virū ſanctū cadit mēdaciū, nec
in tantū error ꝓphetā. Nec minus veriſimile debet vi-
deri quia iubente deo oſſa in ſuam cōpaginē reforman
tur, cū vtiq; innumera habeamus exēpla quibus natu-
ra rerum cæleſtibus eſt obſecuta præceptis, vt terra pa-
bulum gignere iuberetur & gigneret, vt ad virgę tactū
ſitientibus populis petra vomeret aquā, atq; æſtu torri
dis miſeratiōe diuina vndarent fluenta dura ſaxorum.
Virga in ſerpētē verſa quid aliud indicauit, niſi volēte
deo ex inſenſibilibus ſenſibilia poſſe generari? An vero
incredibilius putas quod oſſa cum iubentur accedunt, q̄
quod retrorſum fluenta vertuntur, maria fugiunt? Sic
Pſal. 109. enī propheta teſtatur: Mare vidit & fugit, Iordanis cō
uerſus eſt retrorſum. Nec ſup hoc ambigi poteſt quod
duorū populorū alterius ſalute, alteri⁹ obitu cōprobatū
eſt aquarū curſus ſtetiſſe frenatos, eoſdēq; aliis circūfu-
ſos, aliis ad mortē refuſos, vt alios mergerent, alios re-
ſeruarent. Quid in ipſo euangelio? nonne ibi probauit
dominus quod verbo vnda miteſcat, fugētur cœli nubi-
la, cedant flabra ventorū, placidiſq; littoribus muta deo D
famulentur elemēta? Sed perſequamur cętera, vt quē-
admodū ſpiritu vitæ animētur defuncti, ſurgant iacen-
tes, ſepulchra reſerentur, poſſimus aduertere. Et ait ad
me, Prophetiza fili hominis, & dic ſpiritui, Hæc dicit
dñs: A quatuor ventis cæli veni ſpiritus, & inſuffla in
mortuos iſtos, & viuant. Et prophetaui ſicut mādauit
mihi, & intrauit in eos ſpūs vitę, & vixerūt, & ſteterūt
in pedibus ſuis cōgregatio nimis multa. Et locutus eſt
dñs ad me dicens: Fili hominis, oſſa hęc oīs domus Iſ-
rael eſt. Ipſi enim dicunt, Arida facta ſunt oſſa noſtra,
periit ſpes noſtra, interiuimus. Propterea ꝓphetiza &
dic, Hęc dicit dñs, Ecce ego aperiam vobis monumēta
veſtra, & educā vos de monumentis veſtris in terrā Iſ-
rael, & ſcietis quod ego ſum dñs, cū aperiam ſepulchra
veſtra, & educā de ſepulchris populū meū, & dabo ſpiri
tū meū in vobis, & viuetis, & ponā vos ſuper terrā ve-
ſtrā, & ſcietis quod ego dñs locutus ſum, & faciā, dicit
dñs. Aduertimus quēadmodū vitalis ſpūs in artus re-
fundatur, cognouimus quēadmodū dehiſcētib⁹ tumu-
lis mortui ſuſcitētur. An vero mirādū eſt iuſſu domini
mortuorū ſepulchra reſerari, cū tota ſuis terminis vno
tonitruo terra quatiatur, mare ſuis excēdet finibus, itēq;
ſuarū curſus refrenetur vndarū? Deniq; ille qui credide-
rit quia in momento oculi, in nouiſſima tuba mortui E
reſurgent, cū primis rapietur in nubibus obuiā Chriſto
in aera. qui nō crediderit, relinquetur: & pfidię ſuę ſubdet
ſe ipſe ſentētiæ. Oſtendit tibi dominus etiā in euange-
lio, vt iam ad exēpla veniamus, quēadmodū reſurgas.
Non enī vnū Lazarū, ſed fidē omniū ſuſcitauit. Quod
tu ſi credas cum legis, mens quoq; tua quę mortua fue-
rat, in illo Lazaro reuiuiſcit. Quid enim ſibi vult quod
dñs ad monumētū acceſſit, magna voce clamauit, La- Ioan. 11.
zare exi foras: niſi vt futurę reſurrectiōis ſpecimē pręſta
ret, exēplum ederet? Cur voce clamauit, quaſi ſpiritu nō
ſoleat operari, quaſi tacitus nō ſoleat iperare? Sed vt il-
lud oſtēderet qd ſcriptū eſt. Quoniā in momēto oculi, in no 1. Cor. 15.
uiſſima tuba & mortui reſurgēt icorrupti. Tubarū enī
crepitus, vocis metitur elatio. Et clamauit, Lazare exi
foras. Cur etiā nomē additur, niſi forte ne alius reſuſci-
tatus ꝑ alio videretur, aut fortuita magis reſurrectio q̄
imperata? Audiuit ergo defunct⁹, & exiuit foras de mo-
numēto, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies eius
orario colligata erat. Cōprehende ſi potes quēadmodū
clauſis oculis iter carpat, victis pedibus gradū dirigat,
inſeparabili greſſu, ſeparabiliq; ꝓgreſſu. Manebāt vin-
cula, nec tenebāt: tegebātur oculi, ſed videbāt. Videbat
deniq; qui reſurgebat, qui ābulabat, qui deſerebat ſepul-
chrū. Virtute enī diuinę pręceptionis operante, natura F
ſuum nō requirebat officiū, & tanq̄ in exceſſu poſita, nō
iam ſuo ordini, ſed diuino nutui ſeruiebat. Rūpebātur
prius mortis q̄ ſepulturę vincula, agebatur prius q̄ para-
batur inceſſus. Si miraris hęc, diſce qui imperauerit, tum
mirari deſines. Ieſus Chriſtus dei virtus, vita, lux, reſur
rectio mortuorū, virtus erexit iacentē, vita greſſum ex-
tulit, lux fugauit tenebras, reparauit obtutū, reſurrectio
viuendi gratiā reformauit. Fortaſſe moueat qd Iudæi
lapidē tollunt, Iudęi inſtita ſoluunt, ne forte & tu ſolici-
tus ſis qui lapidē de monumēto tuo tollant, quaſi vero
qui ſpiritū refūdere poterat, lapidē mouere nō poterat,
aut vincula rūpere, qui vinctū fecerat ambulare, aut deo-
perire faciē qui opertis oculis lumen infuderat, aut fin-
dere petrā qui poterat reformare naturā. Sed vt vel ocu
lis ſuis crederent, qui credere mente nolebāt, remouent
lapidem, vident cadauer, fœtorē ſentiunt, inſtita rum-
punt. Non poſſunt negare defunctum quē aſpiciūt re-
ſurgentē. vident ſigna mortis, & vitę munera. Quid ſi
dum conantur, labore ipſo emendantur? Quid ſi dum
audiunt, vel auribus ſuis credunt? Quid ſi dum in-
tuētur, vel oculis ſuis corrigūtur? Quid ſi dū rūpūt vin
cula, mentes ſuas ſoluunt? Quid ſi dū Lazar⁹ exuitur,

G populus liberatur:dum Lazarum abire permittit,ipſi
ad dominũ reuertuntur? Deniq; multi qui venerant ad
Mariam:videntes quæ facta ſunt,crediderũt. Nec hoc
ſolum exẽplum edidit dominus noſter Ieſus Chriſtus,
ſed alios quoq; reſuſcitauit, vt nos vel exẽplis vberiori=
bus crederemus. Reſuſcitauit adoleſcẽtem fletu viduę
matris inflexus, qñ acceſſit & tetigit loculum dicens:
Lucæ.6. Adoleſcẽs,tibi dico ſurge.& reſedit qui erat mortuus,
& cœpit loqui. Statim vt audiuit:ſtatim reſedit,ſtatim
locutus eſt. Alia enĩ virtutis gratia,alius ordo naturæ.
Mat.9. Nã quid de archiſynagogæ filia loquar,in cuius obitu
flebant turbę,tibicines ꝑſonabãt? Eteni ad finẽ mortis
põpa funeris exhibetur. Q uã cito ad vocẽ dñi cõuertiť
ſpũs,rediuiuum corpus erigitur,cibus ſumitur,vt vitæ
teſtimoniũ crederetur? Et quid miremur ad vocem dei
refundi animã,redire oſſibus viſcera,cũ meminerimus
3.Reg.17 ꝑpheticũ tactu corporis mortuũ ſuſcitatũ? Helias ora=
uit,& defuncti ſuſcitauit infantẽ. Petrus in noĩe Chri=
ſti Thabitã ſurgere atq; ambulare præcepit:& redditã
ſibi pauperes gratulati crediderũt pro alimentis,& nos
adhuc ꝑ ſalute nõ credimus? Illi reſurrectionẽ alienam
ſuis lachrymis redemerũt, nos noſtrã nec Chriſti redi=
mimus paſſione,qui cũ emitteret ſpiritũ,vt oſtenderet
pro noſtra reſurrectione ſe mortuũ,ſeriem ipſam reſur=
Mat.27. rectionis exercuit. Simul enĩ vt clamans iterũ voce ma
gna emiſit ſpiritũ,terra mota eſt,& petrę ſciſſæ ſunt,&
H monumẽta aperta ſunt,& multa corpora ſanctorũ dor
mientiũ reſurrexerunt,& exeuntes de monumẽto poſt
reſurrectionẽ eius venerunt in ſanctã ciuitatẽ,& multis
apparuerũt. Si hęc lecta ſunt cum emitteret ſpiritũ,cur
incredibilia putamus cũ redire cœperit ad iudiciũ,præ=
ſertim cũ hęc reſurrectio documẽtum illius reſurrectio=
nis,& futuræ veritatis ſit exẽplum? Minus autẽ exem
plum eſt q̃ veritas. Q uis igitur in domini paſſione mo
numenta aperuit,manũ reſurgẽtibus dedit, viam qua
ciuitatẽ ſanctã peterẽt,demonſtrauit? Si nemo fuit,fuit
itaq; vis diuina quæ operaretur in corporibus mortuo=
rũ. Hominis tu quæris auxilium, vbi opus dei cernis?
Non egent humanis diuina myſteria. Cælũ deus fieri
iuſſit,& factum eſt. Terram creari ſtatuit,& creata eſt.
Q uis humeris ſaxa cõuexit? quis cõgeſſit impẽſas? quis
laboranti deo ſuam operam miniſtrauit? In momen=
to hęc facta ſunt. Vis ſcire q̃ breui? Dixit,& facta ſunt.
Si dicto elementa cõſurgunt,cur dicto mortui nõ reſur=
gant? Q ui licet mortui ſint,tamen aliquando vixerũt,
habuerunt ſpiritũ ſentiendi,habuerũt vires agendi.plu
rimũq; refert,capax animi nõ fuiſſe,& exanimẽ rem ui=
Mat.4. fiſſe. Diabolus dixit, Dic lapidi huic vt fiat panis. Con=
fitetur iubente deo conuerti poſſe naturã,tu non credis
I iubẽte deo reformari poſſe naturam? De ſolis curſu cę=
liq; ratione philoſophi diſputant, & ſunt qui putant his
eſſe credẽdum,cum quid loquãtur ignorent. Neq; enim
cælum aſcẽderunt,axem dimenſi,mũdum oculis ꝑſcru
tati ſunt,quia nullus eorum cũ deo in principio fuit,nul
lus eorum de deo dixit, Cum pararet cælum,cum ipſo
eram,& eram cũ eo cõponens,ego erã cui aggaudebat.
Eſaię.66. Si ergo illis creditur, non creditur deo qui ait, Q uẽad=
modum cęlum nouum,& terra noua quę ego facio ma
nere corã me,ſic ſtabit nomẽ veſtrũ & ſemen veſtrũ,&
erit menſis ex menſe,& ſabbatum ex ſabbato,& veniet
omnis caro in conſpectu meo,vt adorẽt in Hieruſalem
dixit dñs deus,& exibunt,& videbunt mẽbra hominũ
qui prçuaricati ſunt in me. Nã vermis eorũ nõ morie=
tur,& ignis eorũ nõ extinguetur,& erunt in aſpectum
vniuerſæ carnis. Si terra renouatur & cælum,cur dubi
tenmus hominẽ poſſe renouari, propter quem terra fa=
cta & cælum eſt? Si præuaricator ſeruatur ad pœnã,
cur iuſtus nõ perpetuatur ad gloriã? Si vermis nõ mo=
ritur peccatorũ,quẽadmodũ interibit caro iuſtorũ? Hęc
eſt enim reſurrectio,ſicut verbi ipſius ſono exprimitur,
vt quod cecidit,hoc reſurgat:quod mortuũ fuerit,reui=
uiſcat. Et hęc eſt ſeries & cauſa iuſtitiæ,vt quoniã cor= K
poris animiq; cõmunis eſt actus,quæ animꝰ cogitauit,
corpus efficit:vtrũq; in iudiciũ veniat, vtrũq; aut pœnę
dedatur,aut glorię reſeruetur. Nam propemodũ abſur
dum videtur,vt cũ animi legem lex carnis impugnet,
& mens plerũq; quod odit hoc faciat,quando inhabi=
tans in homine peccatũ carnis operatur:animus ſubda
tur iniuriæ,alienæ reus culpę:caro quiete potiatur au=
tor ærumnæ:& ſolus atteratur qui nõ ſolus errauit:aut
ſolus gloriam referat,qui non ſolus gloriæ militauit.
Plena,ni fallor,& iuſta ratio. Sed ego rationem a Chri
ſto nõ exigo. Si ratione cõuincor, fidem abnuo. Credi=
dit Abraham deo,& nos credamus:vt qui ſumus ge=
neris,etiã fidei ſimus hæredes. Credidit & Dauid,pro=
pter quod locutus eſt:& nos credamus,vt poſſimus lo=
qui,ſcientes quoniã qui ſuſcitauit dominũ Ieſum Chri
ſtum,& nos cũ Ieſu ſuſcitabit. Hoc enim promiſit qui
nunquã mẽtitur deus. Hoc promiſit veritas in Euãge=
lio ſuo dicẽs, Hęc eſt autẽ volũtas eius qui miſit me, vt Ioãnis.6.
omne quod dedit mihi,nõ perdam ex eo,ſed reſuſcitẽ il=
lud in nouiſſimo die. Nec ſatis putauit ſemel dixiſſe,
ſed etiã repetiit,expreſſione firmauit. Sic enĩ ſequitur,
Hæc eſt enĩ voluntas patris mei qui miſit me, vt omis
qui videt filiũ,& credit in eum,habeat vitam ęternã,&
reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. Q uis hoc dicit? Vtiq;
is qui mortuus plurimi defunctorũ corpora ſuſcitauit.
Si deo non credimus:nec exemplo credimus. Non cre L
dimus quod promiſit,quãdo etiã quod nõ promiſit effe
cit? Ipſe autẽ quam cauſam moriendi habuiſſet,niſi ha
buiſſet cauſam reſurgendi? Etenim quoniam dei mori
nõ poterat ſapientia,reſurgere autem nõ poterat quod
mortuum non erat:aſſumitur caro quæ mori poſſet, vt
dum moritur quod ſolet:quod mortuũ fuerat,hoc reſur
geret. Neq; enĩ poterat eſſe niſi per hominẽ reſurrectio:
quoniã ſicut per hominẽ mors,ita per hominẽ reſurre=
ctio mortuorũ. Ergo reſurrexit homo,quĩ homo mor=
tuus,& reſuſcitatus homo,ſed reſuſcitãs deus:tunc ſe=
cundum carnẽ homo,nũc per omnia deus. Nunc enim 2.Cor.5.
ſecũdũ carnẽ iam nõ nouimus Chriſtũ,ſed carnẽ ꝑ gra=
tiam tenemus,vt ipſum primitias quieſcẽtium,ipſum
primogenitũ ex mortuis nouerimus. Primitiæ vtiq;
eiuſdẽ ſunt generis atq; naturæ,cuius & reliqui fructus,
quorũ pro lætiore prouentu primitiua deo munera de=
feruntur,ſacrum munus pro omnibus,& quaſi repara=
tæ quędam liba naturæ. Primitię ergo quieſcẽtiũ Chri
ſtus. Sed vtrũ ſuorũ quieſcentiũ,qui quaſi mortis exor=
tes dulci quodã ſopore tenentur,an omniũ mortuorũ?
Sed ſicut in Adam oẽs moriũtur,ita in Chriſto oẽs vi= 1.Cor.15.
uificabuntur. Itaq; ſicut primitiæ mortis in Adam,ita
etiã primitiæ reſurrectiõis in Chriſto om̃es reſurgunt. M
Sed nemo deſperet,neq; iuſtus doleat cõmune conſor=
tium reſurgẽdi,cũ pręcipuũ fructum virtutis expectet.
Omnes quidem reſurgent,ſed vnuſquiſq;, vt ait apoſto
lus,in ſuo ordine. Cõmunis eſt diuinæ fructus clemen=
tiæ,ſed diſtinctus ordo meritorũ. Dies omnibus lucet,
ſol omnes populos fouet,pluuia poſſeſſiones omnium
vberiore imbre fœcundat. Omnes naſcimur,oẽs reſur=
gemus,ſed in vtroq; vel viuendi,vel remuniſcẽdi gratia
diſpar diuerſaq; cõditio. In momẽto enĩ,in ictu oculi,in
nouiſſima tuba & mortui reſurgent incorrupti,& nos
immutabimur. Q uinetiã in ipſa morte quieſcunt alii,
viuunt alii. Bona quies,ſed vita melior. Deniq; Paulus
ad vitam excitat quieſcẽtem dicens, Surge qui dormis, Ephe.5.
& exurge a mortuis, & illuminabit tibi Chriſtus. Ergo
hic excitatur vt viuat,vt ſimilis Pauli ſit,vt poſſit dice
re, Q uia nos qui viuimꝰ,nõ præueniemus eos qui dor
mierũt. Nõ enĩ cõmunẽ hũc viuẽdi loquitur vſum.ſpi=
randiq; cõmercium,ſed meritũ reſurgẽdi. Nã cũ dixiſſet:
Et mortui qui in Chriſto ſunt,reſurgẽt primi:ſubiecit
deinde, Et nos qui viuimus,ſimul cũ illis rapiemur in
nubibꝰ obuiã Chriſto in aera. Vtiq; mortuꝰ eſt Paulꝰ,

A & paſſione venerabili vitam corporis cũ immortali glo
ria cõmutauit. Nũ fefellit ergo qui ſe viuentem ſcripſit
in nubibus obuiam Chriſto eſſe rapiẽdum? Hoc enim
de Enoch legimus aut Helia. ſed & tu rapieris in ſpiri
tu. Ecce currus Helię: ecce ignes etſi non videntur, parã
tur vt iuſtus aſcẽdat, innocens transferatur, & tua vita
mori neſcit. Deniq; apoſtoli mori neſcierũt. Vnde di
Mat. 16. ctum eſt, Amẽ amẽ dico vobis, multi ex his aſtantibus
nõ guſtabũt mortẽ donec videant filiũ hoĩs venientem
in regno ſuo. Viuit enĩ qui nõ habet quod moriatur in
eo, qui nõ habet ex Ęgypto calciamẽtũ aliquod vt vin
culum, ſed exuit illud priuſq̃ corporis huius deponat offi
cium. Non ſolus itaq; Enoch viuit, quia nõ ſolus eſt: ra
pietur & Paulus obuiam Chriſto. Viuunt etiã patriar
chae. neq; enim aliter deus Abrahã, deus Iſaac, & deus
Lucae. 20. Iacob, niſi mortui viuerẽt, diceretur. Deus enĩ mortuo
rũ nõ eſt, ſed viuẽtiũ. Viuemus & nos, ſi geſta moreſq;
maiorũ voluerimus imitari. Miramur patriarcharũ
pręmia, imitemur obſequia, praedicemus gratiã. Non
eſcis inducti, ſeculi laqueos incidam⁹, arripiam⁹ oppor
tunitatẽ tẽporis, pręſcriptũ legis, clementiã vocationis,
deſideriũ paſſionis. Exierũt de terra ſua Patriarchae, &
nos exeamus, ꝓpoſito de corporis poteſtate nos exea
mus, illi exilio: ſed exiliũ nõ putarũt quod deuotio obi
ret, nõ neceſſitas imparet. Illi terram ſolo mutarũt, nos
B caelo terrã mutem⁹. Illi habitatiõe, nos ſpũ. Illis illumi
natũ ſtellis cęlũ oſtẽderit, ſapientia noſtri cordis oculos
illuminet. Sic typus veritati, & veritas concurrit typo.
Abrahã paratus hoſpitib⁹, fidelis deo, impiger miniſte
rio, prõptus officio, trinitatẽ in typo vidit, hoſpitalitatẽ
religione cumulauit, tres ſuſcipiẽs, vnũ adorãs, & perſo
narũ diſtinctione ſeruata, vnũ tamen dñm nominabat,
tribus honorificentiã muneris deferens, & vnã ſignifi
cans poteſtatẽ. Loquebatur enim in eo nõ doctrina, ſed
gratia: & melius credebat ille quod nõ didicerat, q̃ nos
qui diſcim⁹. Nemo enĩ typũ falſauerat veritatis, & ideo
tres vidit, ſed vnitatẽ veneratur. Tres mẽſuras ſimila
ginis promit, vnum immolat vitulũ, ſatis credens vnũ
eſſe ſacrificiũ, triũ munus: vna hoſtia, triũ gratia. Nam
in quatuor regibus quis non intelligat quod materialis
elementa naturę prefigurato dominicae paſſionis indi
cio, & oĩa ſibi mundana ſubiecerit, fidelis in bello, abſti
nens in triũpho, qui donis nõ hominũ diteſcere, ſed dei
mallet. Generare ſe poſſe filium ſenex credidit, immo
lare poſſe ſe filiũ pater iudicauit: nec patrius trepidauit
affectus, cũ ſenis dexterã pietas adiuuaret. Sciebat enĩ
acceptiorẽ deo filiũ immolatũ eſſe q̃ ſanũ. Ergo adducit
ad ſacrificiũ filiũ dilectiſſimũ: & quẽ ſero ſuſceperat, cito
obtulit: nec paterni nominis appellatione reuocatur, cũ
C ille patrẽ vocaret, hic filiũ. Chara quidẽ nominũ pigno
ra, ſed amabiliora praecepta. Itaq; licet cõpaterẽtur cor
da, vota durabant. Diſtrinxit ſuper filiũ gladiũ paterna
manus, & patrio percuſſit affectu. Ne periret poena tre
pidauit, ne ictus erraret, dextera deficeret, ſenſit pietatis
affectũ, ſed nõ omiſit deuotiõis negociũ, & properabat
obſequiũ etiã cũ audiret oraculũ. Vnde nos quoq; deũ
omnibus quos diligimus praeferamus, patri, fratribus,
matri, vt poſſit nos ſeruare dilectos, ſicut in Abraham
vberiorẽ remuneratorẽ q̃ miniſtrũ videmus. Obtulit
quidẽ filiũ pater, ſed deus nõ ſanguine ſed pietate placa
tur. Ouem ꝓ hoĩe demõſtrauit in ligno, vt & filiũ patri
redderet, nec periret hoſtia ſacerdoti. Itaq; nec Abrahã
parricidio cruentatus: nec deus ſacrificio defraudat⁹ eſt.
Vidit propheta, nec affectauit iactãtiã, nec tenuit per
tinaciã, ouem ꝓ homine mutauit: quo magis oſtẽditur
q̃ religioſe obtulerit, quẽ tam libenter receperit. Et tu ſi
deo munus tuũ offeras, nõ amittes. Sed auari ſumus,
deus vnicũ filiũ morti ꝓ nobis obtulit, nos noſtros ne
gamus. Vidit hoc Abrahã, & agnouit myſteriũ, ſalu
tem nobis in ligno futurã: nec latuit in vno eodẽq; ſacri
ficio aliud eſſe quod videretur offerri, aliud quod poſſet
occidi. Imitemur ergo Abrahae deuotionẽ, imitemur D
Iſaac bonitatẽ, imitemur caſtimoniã. Bonus plane &
pudicus vir, deuotus deo, caſtus vxori, qui iniuriam nõ
reddidit, excludẽtibus ceſſit, poenitẽtes eoſdem recepit,
nec proteruus cõtumaciae, nec durus gratiae, litiũ fugi
tans cũ recederet, facilis venię cũ reciperet, profuſior bo
nitate cũ ignoſceret, petebat ſocietatis cõſortiũ, adiun
xit cõuiuiũ voluptatis. Imitemur etiã in Iacob typum
Chriſti. ſit eius in nobis aliqua ſimilitudo factorũ. eri
mus cõſortes ſi fuerimus imitatores. Matri obediuit,
fratri ceſſit, ſocero ſeruiuit, mercedẽ de lucris nõ de gre
gis diuiſione quęſiuit. Non auara diuiſio, vbi liberalitas
portio. Nec illa ocioſa ſignificatio, ſcala de cęlo, quod ꝑ
cruce Chriſti angelorũ atq; hoĩm futura cõſortia vide
rentur: cui obſtupefactum eſſet femur, vt in femore ſuo
agnoſceret generationis haeredem, & obſtupefactio fe
moris, paſſionẽ prophetaret haeredis. Videmus igitur
cęlum patere virtuti: nec hoc eſſe paucorũ. Multi enim Matth. 8.
venient ab oriente, & ab occidente, & aquilone, & au
ſtro, & recũbent in regno dei, delectationem perpetuae
quietis ſepultis animorũ motib⁹ exprimentes. Sequa
mur Abrahã moribus, vt nos eripiat in gremiũ ſuum,
& tanquã Lazarũ ſuae humilitatis haeredem propriis
circũfuſum virtutibus pio foueat amplexu. Non enim
nos in gremio corporali, ſed in quodam bonorũ factorũ
amictu ſancti patriarchae probata deo ſucceſſio fouet. E
Nolite, inquit, ſeduci. deus nõ irridetur. Aduertimus q̃
grauis ſit ſacrilegiũ reſurrectionẽ nõ credere. Si enim nõ
reſurgem⁹, ergo Chriſtus gratis mortu⁹ eſt, ergo Chri
ſtus nõ reſurrexit. Si enĩ nobis nõ reſurrexit, vtiq; nõ re
ſurrexit, qui ſibi cur reſurgeret, rationẽ nõ habebat. Re
ſurrexit in eo mũdus, reſurrexit in eo caelum, reſurrexit
in eo terra. Erit enĩ caelum nouum, & terra noua. Sibi
autẽ non erat neceſſaria reſurrectio, quẽ mortis vincula
nõ tenebant. Nam etſi ſecundum hominem mortuus,
in ipſis tamen erat liber infernis. Vis ſcire q̃ liber? Fa
ctus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Pſal. 87.
Et bene liber, qui ſe poterat ſuſcitare, iuxta quod ſcriptũ
eſt. Soluite hoc tẽplum, & in triduo reſuſcitabo illud. Ioãnis. 2.
Et bene liber, qui alios deſcẽdebat redẽpturus. Factus
eſt autẽ ſicut homo, nõ ſpecie vtiq;, ſed veritate format⁹,
quia & homo eſt, & quis cognoſcet eum? Etenĩ ſimili
tudine hoĩm factus, & ſpecie inuentus vt homo, humi
liauit ſemetipſum factus obediens vſq; ad mortẽ, vt per
illam ſcilicet obedientiã eius gloriã videremus, gloriã
quaſi vnigeniti ſecũdum ſanctũ Ioãnem. Ita enim ſcri
pturae figura ſeruatur, vt & vnigeniti gloria, & perfecti
hominis natura ſeruetur in Chriſto. Itaq; adiutore nõ
eguit. Neq; enim eguit cum faceret mũdum, vt egeret
cũ redimeret: nõ legatus, nõ nuncius, ſed ipſe dominus F
ſaluum fecit eum. Ipſe dixit, & facta ſunt. ipſe dominus
ſaluum fecit eum: vbiq; ipſe, quia per ipſum oĩa. Quis
autẽ adiuuaret eum in quo creata ſunt omnia, & omnia
in ipſo conſtant? Quis adiuuaret eũ qui oĩa in momen
to facit, & in nouiſſima tuba mortuos ſuſcitat? Non
quia prima aut ſecunda nõ poſſit aut tertia, ſed ordo ſer
uatur, non quo difficultas ſero vincenda, ſed legitimus
numerus explicandus ſit. Tẽpus autẽ arbitror de tu
barũ ſpecie dicere, quoniã ſermo ꝓpinquat ad finem, vt
noſtri quoq; cõſummandi eloquii tuba ſignũ ſit. Septẽ
tubas legimus in Apocalypſi Ioannis, quas ſeptẽ ſum
pſere angeli, vbi habes quoniã ſeptimus angelus tuba
cecinit, et facta eſt vox magna de caelo dicens: Factum
eſt regnũ huius mũdi dei & Chriſti eius, & regnabit in
ſecula ſeculorũ. Tuba quidẽ & pro voce accipitur, quia
habes: Quoniã ecce oſtiũ apertũ in caelo, & vox prima Apoc. 4.
quam audiui, ſicut tubae loquentis mecum, & dicentis:
Aſcende huc, & oſtẽdam tibi quae oportet fieri. Legi
mus etiã: Canite initio mẽſis tuba. Sed etiã alibi: Lau
date eũ in ſono tubae. Ergo quid ſibi vult tubarũ ſignifi
catio, omni virtute debemus aduertere, ne quaſi fabu

G Iam anditer accipiẽtes periclitemur, ſi indigna dogma-
te ſpiritali, nec cõuenientia ſcripturarũ eminentiae ſen-
Ephe. 6. tiamus. Nã cũ legimus bellum nobis eſſe nõ aduerſus
carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus ſpiritalia nequitię quae
ſunt in cęleſtibus: nõ carnalia vtiq; arma, ſed fortia deo
aeſtimare debemus. Non enim ſatis eſt tubam videre
nec ſonum eius audire, niſi proprietatem ſonitus intel-
ligas. Etenĩ ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe
ad bellum? Vnde oportet vocis tubae nos ſcire virtutẽ,
ne videamur barbari cũ tubas huiuſmodi aut audimus
aut loquimur. Et ideo cũ loquimur, oremus vt eas no-
bis ſpiritusſanctus interpretetur. Requiramus igitur in
ſcripturis veterib⁹ quid de tubarũ genere legerim⁹, ſciẽ-
tes eas ſolennitates quę Iudęis lege pręſcriptę ſunt, ſu-
periorũ eſſe vmbram celebritatũ, cęleſtiumq; feſtorũ.
Hic enim vmbra, illic veritas. Per vmbrã ad veritatẽ
peruenire nitamur. Cuius figura etiã alibi expreſſa eſt.
Leuit. 10. Habes enĩ quia locutus eſt dominus ad Moyſen. Lo-
quere filiis Iſrael, dicens: Menſe ſeptimo, vna menſis
erit vobis requies in memoriale tubarũ vocata, ſancta
erit vobis. Omne opus ſeruile non facietis, accendetis
holocauſtũ domino. In Numeris autẽ locutus eſt do-
Num. 10. minus ad Moyſen dicẽs: Fac tibi duas tubas ductiles,
argenteas facies eas, & erunt tibi ad euocandam ſyna-
gogam, & promouenda caſtra, & tuba canes in illis, &
colligetur oĩs turba ad oſtium tabernaculi teſtimonij.
Si autẽ in vna tuba cecineris, ad te venient omnes prin
H cipes & duces Iſrael: & tuba canetis ſignificationẽ pri-
mã, & promouebunt caſtra, & cõſtituẽtur ad Orientẽ.
Et tuba canetis ſignificationem ſecũdam, & promoue
bunt caſtra, & conſtituentur ad Liba. Et tuba canetis
ſignificationẽ tertiam, & promouebũt caſtra, quae con
ſtituentur ad Boream. Et tuba canetis ſignificationẽ
quartam, & promouebunt caſtra quę conſtituentur ad
Aquilonẽ. Significationẽ tuba canet in promotu eorũ,
& cõgregabitis ſynagogã. Tuba canite & nõ ſignifica-
tione, & filii Aaron ſacerdotes tubis canent, & erit vo-
bis legitimũ ſempiternũ in progenies veſtras. Si autẽ
exieritis in bellum in terrã veſtrã: aduerſarios qui reſi-
ſtunt vobis, ſignabitis tubis, & reminiſcimini corã deo,
& liberationẽ habebitis a mortuis veſtris. Et in diebus
lętitię veſtrę, & in diebus feſtis veſtris, & in neomeniis
veſtris concinite tubis, & in holocauſtis & ſacrificiis ſa-
lutaribus veſtris, & erit vobis in cõmemoratiõe veſtra
corã domino, ait dominus. Quid igitur dies feſtos in
potu & in epulis ęſtimabimus? Sed nemo nos in man
ducando diiudicet. Nouimus enĩ quia lex ſpiritalis eſt.
Nemo ergo nos iudicet in eſcis aliquibus, aut in potu,
aut in parte diei feſti, aut neomeniis, aut ſabbato, quae
ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Corpus
itaq; Chriſti requiramus, quod nobis quaſi nouiſſima
I tuba vox de caelo paterna mouſtrauit, tunc cũ dicebant
Iudaei quia tonitruum factum eſt illi. Corpus Chriſti
quod iterũ tuba nobis nouiſſima reuelabit, quoniã ipſe
dominus in iuſſu archangeli, & in tuba domini deſcen-
det de cęlo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgẽt. Vbi
enim corpus, illic aquilę. vbi Chriſti corpus, ibi veritas.
Septima igitur tuba hebdomadis requiem videtur ſi-
gnificare, quae non ſolum in diebus & annis & periodis
ęſtimatur (vnde & iubileus ſacratus eſt numerus) ſed
etiam annum ſeptuageſimũ comprehendit, quando in
Hieruſalẽ regreſſus eſt populus, qui ſeptuaginta annis
in captiuitate durauit. in cẽteſimis quoq; etiã & in mil-
leſimis ſacri obſeruatio minime praeteritur. Neq; enim
3. Reg. 19 ocioſe dixit: Reliqui mihi ſeptem milia virorũ qui non
flexerunt genua Baal. Ergo vmbra futurae quietis in
diebus, mẽſibus, annis, mundi ipſius tẽpore figuratur:
& ideo per Moyſen mandatur filiis Iſrael vt ſeptimo
mẽſe vna mẽſis ſingulis fiat requies ĩ memoriale tuba-
rũ, nec ſeruile aliquod opus, ſed deo ſacrificiũ offeratur,
eo quod in ipſo fine hebdomadis quaſi mundi ſabbato

ſpiritalia a nobis nõ carnalia opera flagitentur. Quod k
enim carnale, ſeruile quia animo caro ſeruit, liberũ in-
nocentia facit, culpa vernaculum. Oportuit igitur per
ſpeculũ & in ęnigmate fieri ſpiritalia. Nunc enĩ per ſpe- 1. Cor. 13.
culum videmus, tunc facie ad faciem. Nunc ſecundum
carnem militamus, tunc ſpiritu videmus diuina my-
ſteria. Et ideo vere legis character in noſtris moribus
exprimatur, qui in dei ambulamus imagine, quoniam
iam legis vmbra tranſiuit, vmbra Iudaeis carnalibus,
imago nobis, veritas reſurrecturis. Tria enĩ hęc ſecun-
dum legẽ eſſe cognouimus, vmbrã, imaginẽ, veritatẽ.
Vmbram in lege, imaginem in Euangelio, veritatem
in iudicio. Sed Chriſti omnia, & in Chriſto omnia, quẽ
nunc ſecũdum veritatẽ videre non poſſumus, ſed vide-
mus quaſi in quadam imagine, futurorum vmbram in
lege perſpeximus. Ergo Chriſtus nõ vmbra, ſed ima-
go dei, nõ vacua imago, ſed veritas. Et ideo per Moy-
ſen lex: quia vmbra per hominẽ, figura per legem, per
Ieſum veritas. Neq; enim veritas aliunde, niſi per ve-
ritatem procederet. Si quis ergo hanc imaginem dei
videre deſiderat, debet diligere deũ, vt diligatur a deo,
& ſit iam non ſeruus, ſed amicus, qui mandata dei fece
rit, vt poſſit introire in nubem, vbi eſt deus. Ipſe faciet
ſibi rationabiles tubas duas ductiles argento probato,
hoc eſt precioſo verbo cõpoſitas & ornatas, quibus non
raucum increpãs terribili ſonitus murmur interſtrepat,
ſed ſublimes gratiae deo cõtinua iubilatione fundãtur.
Talium enim tubarum ſonitu mortui ſuſcitantur, nõ L
crepitu vtiq; aeris, † ſed verbo veritatis animati. Et for † als aeris.
taſſe duae iſtae tubae ſunt, per quas diuino ſpiritu Pau-
lus increpuit dicens: Orabo ſpiritu, orabo & mẽte: pſal 1. Cor. 14.
lam ſpiritu, pſallam & mente. Altera enim ſine altera
nequaq̃ videtur vocationẽ habere perfectã. Nec tamen
omnium eſt vtraq; canere tuba, nec eſt omniũ vniuer-
ſam colligere ſynagogam, ſed ſolis ſacerdotibus & mi-
niſtris dei canentibus iſta praerogatiua defertur, vt qui-
cũq; audierit & ſecutus eo fuerit vbi eſt dei gloria, & ad
tabernaculum teſtimonii praematura intentione con-
uenerit, opera poſſit ſpectare diuina, & legitimum illud
aeternumq; domicilũ in ſuę poſteritatis ſeriem prome-
reri. Tunc enim bellum cõficitur, hoſtis fugatur, quan-
do ſpiritus gratia concinit, & mẽtis induſtria. Sunt &
illae ſalutares tubę, ſi corde credas, & ore cõfitearis. Cor Rom. 10.
de enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit
ad ſalutem. Hac igitur gemina tuba ad illam ſanctam
terram, reſurrectiõis ſcilicet gratiam peruenitur: & ideo
ſemper tibi concinat, vt ſemper audias dei voces: ſem-
per te angelorum prophetarumq; oracula excitent atq;
commoueant, vt ad ſuperiora feſtines in locum taber-
naculi admirabilis vſq; ad domum dei, in voce exulta-
tionis & confeſſionis ſonitus epulantis. Non enim ſoli
hoſtes harum tubarum ſonitu vincuntur, ſed & dele- M
ctationes, & dies feſti, & neomeniae ſine his eſſe nõ poſ-
ſunt. Nemo enim poteſt niſi diuini hauriat promiſſa
ſermonis, & reſultãtibus credat oraculis, exultare dies
feſtos laetitia, aut neomenias agere, quibus ſe corpora-
li gratia & ſeculari occupatione vacuatũ, Chriſti reple-
ri luce deſideret. Sacrificia quoq; ipſa deo probata eſſe
non poſſunt, niſi confeſſio vocis aſpiret, quae ſacerdota-
li oblatione ad obſecrandam dei gratiam populos exci-
tare conſueuit. Itaq; ſimus praedicatores domini, & lau
demus eum in voce tubae, nõ exigua de virtute eius &
vilia ſentientes, ſed ea quę poſſint aurem mẽtis imple-
re, & intimae conſcientię penetrare ſecretum, & ea quae
corpori cõueniant, diuinitati nõ putemus aptãda. Nec
diuinę magnitudinẽ poteſtatis humanis virib⁹ metia-
mur, vt quęramus quõ quis reſurgat, aut quali corpore
veniat, aut quẽadmodũ ſoluta coeant, lapſa reparẽtur.
Hęc enĩ arbitrio dei ſimul vt ſtatuitur iplẽtur, nec ſen-
ſibilis tubarũ expectatur auditus, ſed inuiſibilis potẽtia
magnificentiae caeleſtis operatur. Deo enĩ velle ꝓ facto

A eſt,nec reſurrectionis requirendus uſus, ſed fructus no-
bis eſt expetẽdus. Quæ procliue celebrabitur,ſi exina-
niti vitiis plenitudinẽ ſpiritalis myſterii cõſequamur,
gratiamq́ renouata caro ſumat a ſpiritu, & fulgorẽ lu-
cis æternæ anima mereatur a Chriſto. Sed non ſolum
ſingulorum, verum etiam vniuerſitatis iſta myſteria
ſunt. Aduerte enim iuxta typum legis ordinem gra-
tiæ. Cum tuba prima cecinerit, orientales congregat
quaſi pręcipuos & electos. Cum ſecunda,ſuppares me-
ritis qui ſecundum Libanum ſiti dereliquerint ludi-
bria nationum. Cum tertia,eos qui tanq̃ in mari exagi
tati iſtius flatu mũdi ſeculi huius fluctibus vacillarint.
Cum quarta,illos qui dura mentiũ nequaq̃ ſatis potue
rint eloquii ſpiritalis mollire pręcepto, & ideo ſecũdum
Boream vocati ſunt. Boreas enim ſecũdum Salomo-
nem durus eſt ventus. Itaq́ licet in momẽto reſuſcitẽ-
tur omnes,omnes tamen meritorũ ordine ſuſcitantur.
Et ideo primi reſurgent qui maturo deuotionis occur-
ſu,& quodam antelucano fidei exortu prodeuntis ſolis
ęterni radios receperit. Quod vel de patriarchis iuxta
veteris ſeriem teſtamẽti, vel de Apoſtolis iuxta euan-
gelium iure memorauerim. Secũdi autẽ qui ritũ gẽtiũ
relinquẽtes,ab errore ſacrilego tranſierũt in eccleſię diſci
plinã. Et ideo illi primi ex patrib⁹, iſti ſecũdi ex gẽtib⁹.
Ab illis enĩ lux fidei cœpit, in iſtis vſq́ ad mundi occa-
B ſum ſuſcepta durauit. Tertii ſuſcitãtur & q ab Auſtro,
& qui ab Aquilone ſunt. His quatuor terra diſtinguit̃,
his quatuor annus includit̃, his quatuor eccleſia cõgre
gatur. Omnes enĩ qui ſacroſanctæ eccleſiæ copulati, di-
uini nominis appellatione cenſentur, prerogatiuã reſur
rectionis,& delectationes æternę gratiã conſequentur:
Luc. 13. quoniã venient ab oriente & occidẽte,& ab aquilone &
auſtro,& recũbent in regno dei. Non enim exigua mũ
Pſal. 18. dum ſuũ Chriſtus luce complectitur: quãdoquidem a
ſummo cęlo egreſſio eius,& occurſus eius vſq́ ad ſum-
mũ eius:nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius. Omnes
enim benignus illuſtrat,nec refutare leuẽ,ſed emenda-
re vult:nec excludere durum eccleſia,ſed mollire deſide
rat. Et ideo eos in Canticis canticorũ eccleſia, in euãge
Mat. 11. lio Chriſtus inuitat dicẽs: Venite ad me omnes qui la
boratis & onerati eſtis,et ego reficiam vos. tollite iugũ
meum ſuper vos, & diſcite quia mitis ſum, & humilis
C corde. Eccleſiæ quoq́ vocẽ inuitãtis agnoſce. Dicit enĩ:
Canti. 4. Exurge aquilo, & veni auſter, perfla ortũ meũ, & de-
fluant vnguẽta mea. Deſcendat frater meus in ortum
ſuum,& edat fructum pomiferarũ ſuarum. Sciẽs enim
iam tunc etiam ortum tibi fore opera fructuoſa, Chri-
ſto tuo fructũ de talibus pollicebare, quę primo te in cu
biculum dixiſti regis introductã, diligẽs vbera ſuper vi
num, cum diligentem amares, lactantem quæreres, pe
ricula pro religione contẽneres, deinde a Libano ſpon-
ſa rogaris vt venias iudicio domini adhuc tota formo
ſa, tota irreprehẽſibilis. Sic enim ſcriptum eſt: Tota es
formoſa proxima mea,& reprehẽſio non eſt in te. ades
huc a Libano. Poſtea ipſa iam nullos æque lapſus, iã
nullos impetus deſcendentes a Libano pertimeſcens,
Aquilonem & Auſtrum aduocas, perflari cupiẽs or-
tũ tuũ, vt in aliis vnguẽta tua defluãt, in aliis multipli-
ces fœcũditatis tuæ fruct⁹ offeras Chriſto. Et ideo bea
tus qui cuſtodit verba prophetiæ huius, quæ nobis re-
ſurrectionem euidentioribus teſtimoniis reuelauit di-
Apoc. 20 cens: Et vidi mortuos magnos et puſillos ſtantes ante
ſedem,& libros aperuerũt,& alius liber apertus eſt,qui
eſt vitę,& iudicati ſunt mortui de ſcriptis in libris ſecũ-
dum facta ſua,& dedit mare mortuos qui in ipſo erãt,
& inferi dederunt mortuos qui penes ſe erant. Ne ergo
dubites quẽadmodum reſurgant quos inferi reuomuit,
mare reddit. Accipe etiam quãdo promittatur gratia
futura iuſtorũ. Et audiui, inquit, vocem magnã de cæ-
Apoc. 21. lo dicentem: Ecce tabernaculũ dei cũ hominibus, & ha
bitabit cũ illis,& ipſi populus eius erunt,& ipſe deus cũ
illis erit illorũ deus,& delebit omnem lachrymã de ocu D
lis eorum,& mors nõ erit amplius, neq́ luctus, neq́ cla
mor, neq́ dolor vltra erit. Cõpara nũc ſi placet atq́ con-
tende vitam hãc cum illa vita. Elige ſi potes perpetuã
corporis vitam in labore ærumnaq́ miſerabili tantarũ
commutationũ, votorumq́ tædio, faſtidio voluptatũ.
Nonne ſi deus iſta perpetuare velit, illa diligeres? Nã
ſi per ſe ipſa vita fugienda eſt, vt ſit moleſtiarum fuga,
requies ærũnarum: quanto magis ea requies eſt expe-
tenda, cui futuræ reſurrectionis voluptas perpetua ſuc-
cedet, vbi nulla criminũ ſeries, nulla illecebra delictõ-
rum? Quis in dolore tam patiens, qui non mortẽ oret?
Quis in infirmitate tam conſtans, vt non optet mori
ſe potius q̃ debilẽ viuere? Quis in mœrore tam fortis,
vt non deſideret eo ſe vel moriendo defungi? Quod ſi
ipſi nobis dum viuimus diſplicemus, cũ viuẽdi finem
præſtitũ eſſe nouerimus: quanto amplius vitę nos tæ-
deret iſtius ſi ſine fine futuros nobis labores huius cor-
poris cerneremus? Quis eſt igitur qui ſe velit mortis
exortem? Aut quid gratius immortalitate miſerabi-
li? Si in hac vita, inquit, in Chriſto tantũ ſperantes ſu- 1. Cor. 15.
mus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus: non
quo in Chriſto ſperare ſit miſerũ, ſed quia Chriſt⁹ ſpe-
rantibus in ſe, vitã alterã præparauerit. Hæc enim pec
cato obnoxia eſt, illa pmio reſeruata. Ipſos curſus bre-
ues noſtrarũ ætatum quantũ videmus nobis afferre fa
ſtidium? Puer adoleſcentiã deſiderat, adoleſcẽs annos
ſibi maioris metitur ætatis, iuuenis beneficio æui flo-
rentis ingratus, ſenilem honorificentiã concupiſcit. ita
omnib⁹ ex natura venit velle mutari, cõtra ſectas phi-
loſophorũ, qui vel animã ſolam durare dicant poſt cor-
poris mortem, vel μετεμψύχωσιν credãt, quia eius nos
quod ſumus, pœnitet. Denique etiam ipſa poſtremũ vo-
ta faſtidio ſunt:& quæ mereri optauimus: cũ merueri-
mus, abdicamus. Vnde nõ immerito etiam ſancti viri
prolongatum incolatũ ſuũ ſæpe doluerunt. Doluit Da E
uid, doluit Hieremias, doluit Helias. Si ſapiẽtibus cre-
ditur: et hi in quib⁹ diuinus ſpiritus loquebatur, ad me-
liora properabãt. Si reliquorum iudicia ſciſcitamur, vt
omnes in vnã conueniãt ſententiã, quanti mortẽ mœ-
rori, quanti mortem formidini prætulerũt, iudicantes
videlicet grauiorẽ metum mœroris eſſe q̃ mortẽ. adeo
ſuis malis mors non timetur, ſed vitæ miſeriis antefer
tur, cum expetitur morientis exitus, & euitatur formi-
do viuentis. Sed eſto, huic vitę reſurrectio præferatur.
Quid? philoſophi ipſi gen⁹ poſt mortẽ aliq̃d repererũt,
quo nos vti magis q̃ reſurgere delectabit? Et illi quidẽ
qui dicunt animas immortales eſſe, non ſatis mulcere
me poſſunt cũ pro parte me redimũt. Nam quæ poteſt
eſſe gratia, vbi nõ totus euaſi? Quæ vita ſi in me opus
dei occidat? Quæ iuſtitia ſi naturæ finis mors ſit, errã-
ti & iuſto vitæ cõmunis? Quæ veritas, vt quia ipſa ſe
moueat, et ſemper moueat̃ anima, immortalis eſſe cre
datur, quod nobis in corpore cõmune cum beſtiis: ante
corpus quid geratur incertũ, nec ex cõtrariis colligatur
veritas, ſed deſtruatur? An vero illorũ ſentẽtia placet F
qui noſtras animas, vbi ex hoc corpore emigrauerint,
in corpora ferarũ variarumq́ animantiũ tranſire cõme
morant? At certe hæc Circeis medicamẽtorum illece-
bris cõpoſita eſſe ludibria pœnarũ ipſi philoſophi diſſe-
rere ſolent, nec tam illos qui perpeſſi iſta ſimulentur, q̃
ſenſus eorũ qui iſta cõfinxerint, velut Circeos populos
ferunt in varia beſtiarũ monſtra cõuerſos? Quid enim
tam ſimile prodigii q̃ homines credere in habitũ ferarũ
poſſe mutari? Quãto maioris eſt prodigii gubernatri-
cem hominis animam, aduerſam humano generi be-
ſtiarum ſuſcipere naturã, capacẽq́ rationis ad irratio-
nabile animal poſſe trãſire, q̃ corporis effigies eſſe mu-
tatas? Vos ipſi hęc deſtruitis qui docetis. Nam magi-
cis incantata carminibus portento huius conuerſionis
genera tradidiſtis. Ludunt hæc poetæ, reprehendũt phi-

G loſophi,& quæ putant ficta de viuentibus,hęc arbitran
tur vera de mortuis. Illi autem qui iſta finxerũt, nõ ſuã
probare fabulam,ſed philoſophorũ errores irridere vo
luerunt,qui putant quod illa anima quę miti humiliq;
propoſito iracundiã vincere,patiẽtiam aſſumere, cruo
re abſtinere conſueuerat, eadem frequẽti motu leonis
incenſa,iræ impatiens,effrena rabie,ſitire ſanguinem,
cędemq; poſſit expetere. Et illa quæ populorum fremi-
tus varios regali quodam conſilio tẽperabat,& rationa
bili voce mulcebat, eadẽ ſe inter deuia atq; deſerta ritu
luporũ patiatur vlulare. Aut quę iniuſto ſub onere ge-
mẽs duros aratri labores queſtu miſerabili mugiebat,
eadem poſtea in figurã hominis cõmutata, leui cornu
quærat in fronte. Vel illa quam præpetes prius pennę
vſq; ad alta cęli per ſublime aeris alarũ remigiis euehe-
bant, eadẽ poſtea volatus iã nõ ſuos requirat,& ſe hu-
mani doleat corporis grauitate pigreſcere. Hinc fortaſ-
ſe & illum Icarum perdidiſtis,quod perſuaſionibus ve
ſtris inductus adoleſcens, prius auẽ ſe fuiſſe fortaſſe cre
diderat. Hinc etiam ſenes plerıq; decepti ſunt, vt graui
immorentur dolori,cygneis male creduli ſabulis,dum
putant modulis ſe mulcendo flebilibus, albẽtem molli
pluma mutare caniciẽ. Hæc q̃ incredibilia,q̃ deformia?
Quãto illud eſt cõuenientius, vt credas ſecundũ natu-
H ram,credas ſecundũ vſum fructuũ cæterorũ, credas ſe-
cundum geſtorũ exempla,oracula prophetarũ,Chriſti
cæleſte promiſſum. Quid vero præſtantius,q̃ vt opus
dei radices nõ perire,& ſecundũ imaginẽ & ſimilitudi-
nem dei factos transferri non poſſe in effigies beſtiarũ,
cum vtiq; ad ſimilitudinem dei non corporis ſit imago
ſed ſpiritus? Nam quẽadmodũ homo cui ſubiecta ſunt
animãtium genera cæterorum,in ſubiectũ ſibi animal
meliore ſui parte demigret? Nõ patitur hoc natura:&
ſi pateretur natura,nõ pateret̃ gratia. Sed videro quid
vos de vobis gẽtes opinionis habeatis. Neq; enim mi-
rum debet videri quod creditis vos in beſtias poſſe mu
tari,qui beſtias adoratis. Ego tamen malim de veſtro
merito melius iudicetis, vt nõ inter coetus ferarum,ſed
inter angelorum conſortia vos credatis futuros, & ani
mos ex hoc iam vitæ anfractu & terreni corporis collu
tione diſcedere, & ad illa concilia ſuperna contendere.
Et ſic ſanctorum ſit peruenire, laudem dicere deo, quẽ
citharizantes illos dicere prophetica lectione comperi-
mus,quia magna & mirabilia opera tua domine deus
omnipotens,iuſtæ & veræ vię tuæ rex gentiũ:quis nõ
timebit & magnificabit nomen tuũ?quia ſolus ſanctus
es,quia omnes gentes venient & adorabũt ante te. Vi
dere quoq; tuas Ieſu nuptias, in quib⁹ de terrenis ad cę-
I leſtia concinentibus omniũ gaudiis ſponſa deducitur.
Pſal. 64. Ad te enim omnis caro veniet,iã non ſeculo obnoxia,
ſed ſpiritui copulata. Videre thalamos ornatos byſſi-
no,roſis,liliis,& coronis. Sic cui cuius alterius ornãtur
nuptiæ,cõfeſſorũ liuore,martyrum ſanguine,liliis vir-
ginum,coronis etiã ſacerdotũ? Hoc ſibi præ cęteris Da
uid ſanctus optauit, vt hęc ſpectaret & cerneret. Deniq;
Pſal. 26. ait: Vnã petiui a dño, hãc requirã, vt inhabitẽ ĩ domo
dñi omnes dies vitæ meæ, & videã voluptatẽ dñi. Iu-
uat hoc credere, ſperare delectat. Certe nõ credidiſſe pœ
na eſt, ſperaſſe gratia. Q đ ſi in hoc erro, quia angelis
me poſt mortẽ ſociari malo q̃ beſtiis, libenter in hoc er-
ro: neq; vnq̃ hac me opinione dũ viuo, fraudari patiar.
Quid enĩ mihi ſupeſt ſolatii, q̃ q̃d me citius ad te frater
ſpero venturũ, nec digreſſus tui inter nos lõga diuortia
fore, tuis interceſſionib⁹ mihi hoc poſſe cõferri, vt citius
deſiderãtẽ tui aduoces? Quis enĩ eſt qui nõ ſibi debeat
1.Cor. 15 iſtud optare præ cæteris, vt corruptibile hoc induat in-
corruptelã, & mortale hoc iduat immortalitatẽ, vt qui
nũc morti corporis fragilitate ſuccũbimus, ſupra natu-
ram ſui mortem iam timere nequeamus.

FINIS.

DIVI AMBROSII ORATIO DE EXITV, VITA, ac virtutibus Theodoſii Imperatoris, habita in celebritate quadrageſimi diei obitus ſui, Honorio principe filio eius aſſiſtente.

HOC NOBIS motus terra-
rũ graues, hoc iuges pluuiæ
minabãtur, et vltra ſolitũ ca-
ligo tenebroſior denũciabat,
quod clementiſſimus Impe-
rator Theodoſius receſſurus
eſſet e terris. Ipſa igitur exceſ
ſum eius elemẽta mœrebãt.
Cælum tenebris obductum,
aer perpeti horrens caligine.
Terra quatiebatur motib⁹, replebatur aquarũ alluuio-
nibus. Quid ni mundus ipſe defleret eum principẽ cõ-
tinuo eſſe rapiendũ, per quem dura mũdi iſtius tempe-
rari ſolerent, cum criminũ pœnas indulgẽtia præueni-
ret? Et ille quidẽ abiit ſibi in regnũ quod non depoſuit,
ſed mutauit, in tabernacula Chriſti iure pietatis aſcit⁹,
in illam Hieruſalem ſupernã, vbi nũc poſitus dicit, Si-
cut audiuimus, ita & videmus in ciuitate domini vir- L
tutum, in ciuitate dei noſtri quam deus fundauit in æ-
ternum. Sed plurimos tanq̃ paterno deſtitutos præſi-
dio dereliquit, ac potiſſimũ filios. Sed nõ ſunt deſtituti
quos pietatis ſuæ reliquit hæredes. Non ſunt deſtituti
quibus Chriſti acquiſiuit gratiã, et exercitus fidem, cui
documento fuit deum fauere pietati, vltoremq; eſſe perfi-
diæ. Eius ergo principis & proxime condamauimus
obitum, & nũc quadrageſimũ celebramus aſſiſtente ſa-
cris altaribus Honorio principe: quia ſicut ſanctus Io-
ſeph patri ſuo Iacob quadraginta dieb⁹ humationis of
ficia detulit, ita & hic Theodoſio patri iuſta perſoluit.
Et quia alii tertiũ diem & trigeſimum, alii ſeptimũ &
quadrageſimũ obſeruare cõſueuerunt, quid doceat lectio,
conſideremus. Defuncto, inquit, Iacob pręcepit Ioſeph Geñ. 50.
pueris ſepultoribus, vt ſepelirẽt eum. Et ſepelierunt ſe-
pultores Iſrael, & repleti ſunt ei quadraginta dies. ſic
enim dinumerantur dies ſepulturę. Et luxit eum Egy
ptus ſeptuaginta diebus. Hæc ergo ſequẽda ſolẽnitas,
quam præſcribit lectio. Sed etiã in Deuteronomio ſcri
ptum eſt: Quia planxerunt filii Iſrael Moyſen diebus Deu. 34.
triginta, & conſummati ſunt dies luctus. Vtraq; ergo
obſeruatio habet autoritatẽ, qua neceſſarium pietatis im
pletur officium. Bonus itaq; Ioſeph, qui formã pio mu M
neri dedit, quẽ amabat pater, cui dixit: Adiuuet te deus Geñ. 49.
meus, & benedicat te benedictione terræ habẽtis omnia
propter benedictionẽ mamillarũ & vuluæ, benedictio-
nis matris tuæ, & propter benedictionẽ patris tui. Pii
patris ſoboles bona. Celebrat ergo & iſte quadrageſi-
mam patris Iacob ſupplantatoris illius, et nos celebra-
mus Theodoſii quadrageſimã, qui imitatus Iacob ſup
plantauit perfidiam tyrannorũ, qui abſcõdit ſimulacra
gentium. Omnis enim cultus idolorũ fides eius abſcõ-
dit. Omnes enim ceremonias obliterauit, qui etiã iis
qui in ſe peccauerãt, doluit quam dederat periiſſe indul
gentiam, & veniam denegatã. Sed non negabunt filii
quod donauit pater, nõ negabunt etiamſi quidã inter-
turbare conatus ſit. Neq; enim poterũt negare quod in
cõmune donauit, qui ſoluit quod ſingulis dedit. Nihil
glorioſius exitus tãti principis habuit, qui omnia iam
filiis tradidiſſet, regnũ, poteſtatẽ, nomen Auguſti. Ni-
hil inquam ſpecioſius ei in morte ſeruatum eſt, q̃ quod
immane quantis promiſſa annonarũ exigendarũ rela-
xatio dũ moratur, facta eſt ſucceſſio eius indulgentiarũ
hæreditas, vt ille qui voluit impedire, ſibi odiũ fecerit,

A Theodoſio tamen tantæ cumulus gratiæ nō adeptus
ſit. Nec immerito. Si enim priuatorū vltimæ volunta-
tes & deficientiū teſtamenta habēt perpetem firmita-
tem: quomodo poteſt tanti principis eſſe irritū teſtamē-
tum? Glorioſius quoq; in eo Theodoſius, qui non com-
muni iure teſtatus eſt. De filiis enim nihil habebat no-
uum quod cōderet, quibus totū dederat, niſi vt eos præ-
ſenti cōmendaret parēti. De ſubditis ſibi & cōmiſſis te-
ſtari debuit, vt legata dimitteret, fideicōmiſſa ſigna-
ret. Præcepit dare legem indulgentiæ, quam ſcripti re-
liquit. Quid dignius q̃ vt teſtamenti imperatoris lex
ſit? Ergo tantus imperator receſſit a nobis, ſed non to-
tus receſſit. Reliquit enim nobis liberos ſuos, in quibꝰ
eum debemus agnoſcere, & in quibꝰ eū & cernimus, &
tenemus. Nec moueat ætas: fides militū, imperatoris
perfecta ætas eſt. Eſt enī perfecta ætas, vbi perfecta eſt
virtus. Reciproca hæc, quia & fides imperatoris, mili-
tum virtus eſt. Recognoſcitis nēpe quos vobis Theo-
doſii fides triumphos acquiſiuerit: cum locorum angu-
ſtiis & impedimentis calonū agmen paulo ſerius in a-
ciem deſcenderet, & inequitare hoſtis mora belli vide-
retur, deſiliuit equo princeps, & ante aciē ſolus progre-
diēs ait, Vbi eſt Theodoſii deus? Iā hoc Chriſto pro-
B ximus loquebatur. Quis enī poſſet hoc dicere, niſi qui
Chriſto ſe adhærere cognoſceret? Quo dicto excitauit
omnes, et exemplo omnes armauit, et iam certe ſenior
ętate, ſed validus fide. Theodoſii ergo fides fuit veſtra
victoria. veſtra fides, filiorū eius fortitudo ſit. Fides er-
go auget ætatem. Deniq; nec Abraham vt in ſenectu-
te generaret filiū, conſiderauit ætatem, nec Sara vt pa-
reret. Nec mirū ſi auget ætatem fides, cū repræſentet fu-
Heb. 11. tura. Quid enim eſt fides niſi rerū earū quæ ſperantur
ſubſtantia? Sic nos ſcripturę docent. Ergo ſi ſubſtantia
eorum quæ ſperantur, fides eſt: quanto magis eorum
quæ videntur? Bona fides, de qua ſcriptū eſt: Iuſtus au-
Aba. 2. tem ex fide viuit. quod ſi ſubtraxerit ſe, nō placebit ani-
mæ meæ. Nos autem nō ſubtrahamus nos ad diſpen-
dium animæ, ſed inhæreamus fidei ad animæ noſtræ
acquiſitionem. quoniā in hac fidei militia teſtimoniū
conſecuti ſunt ſeniores noſtri Abraham, Iſaac, Iacob.
Et ideo hæreditatē nobis fidei reliquerunt. Fidelis A-
Gen. 15. braham, qui non ex operibꝰ, ſed ex fide iuſtificatus eſt,
quoniā deo credidit. Iſaac per fidem nec gladiū ſeriturī
parentis expauit. Iacob paternæ fidei veſtigiis intētus
dum iter agit, angelorum vidit exercitū, & vocauit cō-
4. Reg. 6. cilium dei. Alibi quoq;, id eſt in libris regnorū, Heliſæus
erat intra Samariam, & ſubito eū circūfuſus Syrorum
obſedit exercitus. Vidit eos Giezi, et ait ad dominum
ſuū: O domine, quid faciemus? Et dixit Heliſæus pro-
pheta: Noli timere: quoniā nobiſcum plures ſunt q̃ cū
illis. Et rogauit vt aperiret deus oculos Giezi. Et aper-
C ti ſunt oculi eius, & vidit plenū montem equis & curri-
bus in circuitu Heliſæi, & rogauit Heliſæus vt percute-
ret eos deus cæcitate, & percuſſi ſunt, & introierunt in
ciuitatem, quo ingrederētur nequaq̃ vidētes. Audiſtis
certe milites qui circūfuſi eſtis, quia vbi perfidia, ibi cę-
citas eſt. Merito ergo cæcus erat exercitus infidelium.
Vbi autem fides, ibi exercitus angelorū eſt. Bona ita-
que fides, quæ frequenter operatur in mortuis. Deniq;
aduerſarius & legiones ſuæ quotidiana martyrū virtu-
te torquētur. Vnde arbitror quod fila chordarū citharę
ideo fides dicantur, quoniam & mortua ſonum reddāt.
Quo magis ac magis enitēdū eſt ne in hoc viuēdi mu-
nere ſiti ſimus ingrati, ſed pii pignoribꝰ principis ſedu-
lum ac patrnū impendamus affectū. Soluite filiis eius
quod debetis patri. Plus debetis defuncto, q̃ debuiſtis
viuenti. Etenim ſi in liberis priuatorū nō ſine graui ſce-
lere minorū iura temerātur, quanto magis in filiis im-
peratoris? Addatur, & cuiꝰ imperatoris? Imperatoris
pii, imperatoris miſericordis, imperatoris fidelis, de q̃
Prou. 20. non mediocre locuta eſt ſcriptura dicens: Magnum &
honorabile eſt homo miſericors. Inuenire autem virū D
fidelem, difficile eſt. Si magni eſt miſericordem aut fi-
delem quēcunq; hominē inuenire, quanto magis impe-
ratorem, quē poteſtas ad vlciſcendū impellat, ſed reuo-
cet tamen ab vltione miſeratio? Quid præſtantius fide
Imperatoris, quem nō extollat potētia, ſuperbia nō eri-
gat, ſed pietas inclinet? De quo Salomon præclare ait:
Iniqui regis imitatio ſimilis rugitui leonis. ſicut autē
ros in herba, ſic & hilaritas eius. Quantū igitur eſt de-
ponere terrorē potentiæ, præferre ſuauitatem gratiæ?
Beneficium ſe putabat accepiſſe Auguſtæ memoriæ
Theodoſius cum rogaretur ignoſcere. Et tūc propior
erat veniæ, cū fuiſſet commotio maior iracūdiæ. Præ-
rogatiua ignoſcendi erat, indignatū fuiſſe. Et optaba-
tur in eo quod in aliis timebatur, vt iraſceretur. Hoc e-
rat remediū reorū, quoniam cum haberet ſupra omnes
poteſtatem, quaſi parēs expoſtulari malebat, q̃ quaſi iu-
dex punire. Sępe tremētes vidimus quos obiurgabat,
& cōuictos ſceleris, cum deſperaſſent, ſolutos crimine.
Vincere enim volebat, nō plectere: æquitatis iudex, nō
poenę arbiter, qui nunq̃ veniam cōfitenti negaret. Aut
ſi quid eſſet quod occulta cōſcientia inuolueret, deo ſer-
uabat. Hāc vocē eius homines magis q̃ poenam time-
bant, quod tanta imperatorē ageret verecūdia, vt mal-
let ſibi homines religione q̃ timore aſtringere. Maxi-
mum philoſophorū impunitatē ferunt dediſſe iis faci- E
noribus quę per iram cōmiſſa forent: ſed ſcriptura diui-
na melius ait: Iraſcimini, & nolite peccare. Maluit pec- Pſal. 4.
catum recidere q̃ excuſare. Satius eſt indignatione lau-
dem clementiæ reperire, q̃ ira in vltionē excitari. Quis
ergo dubitabit filiis eius maximū pręſidium fore apud
deum? Domino fauēte Arcadius imperator iam vali-
dus inuentus eſt. Honorius cōtinuo pulſat adoleſcētiæ 4. Regū
fores, puerilior ætate q̃ Ioſias. Ille enim deſtitutus pa- 22. & 23.
tre orſus imperiū vſq; ad triceſimū et primū annum re- 3. Reg. 15
gni ſui perduxit ætatē, & placuit domino quod pręcæ- 2. Para. 16
teris regibus Iſrael domini paſcha celebrauit, & cere-
moniarum aboleuit errores. Aſa quoq; adhuc inualidꝰ
corporis robore, cum regnādi curricula recepiſſet, qua-
draginta annis regnauit in Hieruſalem: quoniam cū
Ęthiopū infinita vrgeretur atq; innumerabili multitu-
dine, ſperauit a dn̄o & in paucis ſe poſſe ſaluari. Vtinā
tam fidelis proceſſu q̃ exordio. Nā ſeruatus in paucis
& victor, poſtea a Syriis auxilia relicto domino poſtu-
lauit, & medicos adhibuit ad pedū dolorem. Accepto
enim tanto indicio diuini fauoris, auxiliatorem ſuū nō
derelinquere debuit, ſed tenere. Ideo ei nec medici pro-
fuerunt, & quaſi incredulus mortē impleuit. Sed illorū
patres Abias & Amos ambo infideles. Theodoſius
vero plenus timoris dei, plenꝰ miſericordię, ſperamus
quod liberis ſuis apud Chriſtū præſul aſſiſtat, ſi domi-
nus propitius ſit rebus humanis. Bonū eſt miſericors
homo, qui dū aliis ſubuenit, ſibi cōſulit, & in alieno re-
medio vulnera ſua curat. Agnoſcit enim ſe eſſe homi-
nem qui nouit ignoſcere, & vias Chriſti ſequitur, q car-
ne ſuſcepta maluit in hūc mundū redēptor venire q̃ iu-
dex. Vnde pulchre Pſalmiſta dixit: Dilexi quoniā au- Pſal. 114
diet dominus vocē orationis meę. In quo pſalmo dum F
legitur, velut ipſum Theodoſium loquentē audimus.
Dilexi, inquit. Agnoſco vocē piam, cuius teſtimonia
vocis agnoſco. Et vere dilexit, qui officia diligētis im-
pleuit, qui ſeruauit hoſtes, qui dilexit inimicos, qui iis
a quibꝰ eſt appetitꝰ ignouit, qui regni affectatores per-
ire non paſſus eſt. Non mediocris ſed perfecti in lege
vox iſta eſt dicere, dilexi. Plenitudo enī legis, dilectio Rom̄. 13.
eſt. Sed quid dilexerit, audiamꝰ. Cū tacet, vrget nos di-
lectio. vtique diuinę charitatis gratia ſignificatur: quia
diligimus illud quod eſt ſuper omnia deſiderabili i de-
ſiderabile: de quo ſcriptū eſt: Diliges dominū deū tuū. Deut. 6.
Ergo decedens e terris pia anima, & ſancto repleta ſpi-
ritu, quaſi interrogantibus iis qui ſibi occurrerēt cū ſeſe

G ad ſublimia et ſuperna ſubrigeret, dicebat: dilexi: Nihil
hoc plenius, nihil expreſſius. Interrogabant angeli vel
archāgeli, Quid egiſti in terris? (occultorū enim ſolus
cognitor deus) dicebat: dilexi. Hoc eſt dicere, Legē im
pleui, Euangelium non præterii. Hoc eſt dicere, mor-
ti me obtuli, & tota die exiſtimatus ſum ſicut ouis occi
ſionis. Et ideo confido quia neq; mors, neq; vita, neque
angeli, neq; virtutes, neq; altitudo, neq; profundū, neq;
creatura alia poterit nos ſeparare a charitate dei, quæ
eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Hoc mandatū legis
etiam in euāgelio dominus Ieſus docet eſſe ſeruandū,
Ioan. 21. cum dicat ad Petrum: Simon Ioānis diligis me? Et il-
le reſpondit: Tu ſcis domine quia diligo te. Et iterum
dixit, Simō Ioannis diligis me? Et iterum reſpondit,
Etiam domine: tu ſcis quia diligo te. Et tertio inter-
rogatus ait: Omnia tu ſcis, tu ſcis quia amo te. Con-
firmauit itaq; charitatem trina reſponſio, vel aboleuit
trinæ negationis errorē. Et hic trinam reſponſionem ſi
Pſal. 114 quærimus, inuenimus. Dilexi quoniam audiet domi
nus vocem orationis meæ. Dilexi quoniam inclinauit
aurem ſuam mihi, vt in diebus meis inuocarem eum.
Dilexi quia tribulationē & dolorē inueni, & pro nomi-
ne dei mei pericula inferni non refugi, ſed expectaui vt
comprehendere & inuenire me poſſent. Et pulchre ait:
Dilexi: quia iam curſum vitę huius impleuerat. Vnde
2. Timo. 4 & Apoſtolus in paſſione iam poſitus ait: Certamē bo
num certaui, curſum conſummaui, fidē ſeruaui. Quod
reliquū eſt, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Magnus
dominus, qui nobis dedit certamina quibus mereatur
qui vicerit coronari. Dilexi, inquit cōfidens, quoniā au-
diet dominus vocem orationis meæ. Dilexi, & ideo in-
clinauit aurem ſuam mihi, vt iacentē erigeret, mortuū
ſuſcitaret. Non enim deus inclinat aurem ſuam vt au-
diat corporaliter, ſed vt condeſcēdat nobis quo nos au-
dire dignetur, & infirmitates noſtræ releuare ſubſtan-
H tiæ. Inclinat ſe nobis, vt noſtra ad eum aſcēdat oratio.
Voce non indiget, qui miſericordiā defert. Neq; enim
voce indiguit, qui Moyſen tacentē audiuit, & nō loquē
tem, ſed interpellantē gemitibus ineffabilibus ad ſe cla
mare dicebat. Nouit deus & ſanguinē audire, cui nulla
vox ſubeſt, lingua non ſuppetit, ſed accepit vocē ſacrę ti
tulo paſſionis. Clamauit in martyrio, clamauit in par-
ricidio quod pertulit ꝓ ſacrificio. Dilexi, inquit, & ideo
diligens feci voluntatē domini, & inuocaui eum nō in
paucis, ſed in omnibus diebus vitæ meæ. Nam certis
diebus inuocare, nō omnibus, faſtidiētis eſt, nō ſperan-
tis, & pro vſu aſſuetium cōmodorum mercedē gratia-
rum referre, nō pro deuotionis affectu. Et ideo Paulus
1. Theſ. 5. in omnibus, inquit, gratias agite. Quando enim nō ha
bes quod deo debeas, aut quādo ſine dei munere es, cui
1. Cor. 4. quotidie viuēdi vſus a domino eſt? Quid enim habes
I quod non accepiſti? Ergo quia ſemper accipis, ſemper
inuoca. Et quia quod habes, a domino eſt, debitorē te
ſemper eſſe cognoſce. Malo tamen vt quaſi diligens q̄
coactus debitū tuum ſoluas. Audis dicentē: Circumde-
derunt me dolores mortis. Ego tamē & in mortis do-
lore dominū dilexi. Pericula inferni inuenerunt me, nō
timentē vtiq;, ſed amātem, ſed ſperantē, quod nullę me
anguſtiæ, nulla pſecutio, nulla pericula, nullus gladius
Roma. 5. ſeparat a Chriſto. Deniq; volēs inuenit tribulationem
& dolorem, ſciēs quia tribulatio patientiā operatur, pa
tiētia probationē, probatio ſpem. Etenim quaſi bonus
athleta quæſiuit certamina, vt coronam inueniret: quā
tamen non ſuis viribus, ſed domini auxilio nouit ſibi eſ
ſe donatam. Non enim potuiſſet vincere, niſi eū qui cer
tantes adiuuat inuocaſſet. Miſer homo cōgreditur vt
vincat, & ipſe in periculum ruit, niſi domini nomen aſ-
fuerit, ſi cum vertetur orauerit dicens: O domine libera
Roma. 7. animā meam. Hinc illud apoſtolicū: Video legem car
nis meæ repugnantē legi mētis meæ, & captiuantē me
in lege peccati, quod eſt in membris meis. Infœlix ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gra-
tia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrū. Ille vincit
qui gratiam dei ſperat, nō qui de ſua virtute pręſumit.
Cur ergo non præſumas gratiam, cum habeas præſu-
lem certaminis miſericordiam? Miſericors enim & iu Pſal. 114
ſtus dominus, & deus noſter miſeretur. Bis miſericor-
diam poſuit, ſemel iuſtitiā. In medio iuſtitia eſt, gemi-
no ſepto incluſa miſericordiæ. Superabūdant enim pec
cata, ſuperabūdet ergo miſericordia. Apud dominum
omniū virtutū abūdantia eſt, quia dominus virtutum
eſt. Neq; tamē iuſtitia ſine miſericordia eſt, neque ſine
miſeratione iuſtitia: quia ſcriptū eſt: Noli eſſe nimium Eccli. 7.
iuſtus. Quod ſupra menſuram eſt, etſi bonum eſt, ta-
men tu non ſuſtines. Menſuram ſerua, vt ſecundū mē-
ſuram recipias. Non impedit tamen iuſtitia miſericor
diam, quia miſericordia ipſa iuſtitia eſt. Diſperſit dedit Pſal. 111.
pauperibus, iuſtitia eius manet in ęternū. Nouit enim
iuſtus debere ſe infirmis atq; inopibus ſubuenire. Vn
de dominus veniēs ad baptiſmū, vt nobis infirmanti-
bus peccata donaret, ait ad Ioannem: Sine modo. Sic Mat. 3.
enim decet nos implere omnē iuſtitiam. Liquet igitur
iuſtitiam eſſe miſericordiam, & miſericordiā eſſe iuſti-
tiam. Etenī ſi dei nos miſericordia nō ſuſtentaret, quo-
modo in ipſo exordio paruuli viueremus, cū effuſi vte-
ro de calidis in frigida, de humidis in arida piſciū more
iactemur, quos naufragos in hanc vitam quidā naturę
fluctus expuerit? Ratio deeſt, ſed gratia diuina nō de-
ficit. Ipſe ergo cuſtodit paruulos, aut certe eos q ſe par- L
uulos humili confitentur affectu. Bona igitur humili-
tas, quę liberat periclitantes, iacētes erigit. Nouit eam
ille qui dixit: Ecce ſum ego, peccaui, & ego paſtor ma- 2. Regū
lefeci, & iſti in hoc grege quid fecerūt? Fiat manus tua 24.
in me. Bene hoc dicit qui regnū ſuū deo ſubiecit, & pœ
nitentiam geſſit, & peccatum ſuum confeſſus veniam
poſtulauit, ipſe per humilitatē peruenit ad ſalutē. Hu-
miliauit ſe Chriſtus, vt omnes eleuaret. Ipſe ad Chri-
ſti peruenit requiem, qui humilitatē Chriſti fuerat ſe-
cutus. Et ideo quia humilē ſe præbuit Theodoſius im
perator, & vbi peccatum obrepſit, veniam poſtulauit:
conuerſa eſt anima eius in requiē ſuam, ſicut habet ſcri
ptura quę dicit: Cōuertere anima mea in requiē tuam, Pſal. 114.
quia dominus benefecit mihi. Pulchre dicit animę cō-
uertere, quaſi diuturno cuiuſq; operis ſudore exercitæ,
vt a labore conuertatur ad requiē. Cōuertitur equus ad
ſtabulū, vbi curſum impleuerit: nauis ad portū, vbi ad
ſtationē fidam a fluctuū mole ſubducitur. Sed quid eſt
quod ait: Ad requiem meam, niſi ſecundū illud intelli-
gas quod ait dominus Ieſus: Venite benedicti patris Matt. 25
mei, hæreditate poſſidete paratū vobis regnum a con-
ſtitutione mundi? Tanq̄ enim poſſeſſionem hęredita-
riam, de qua recipim⁹ quæ promiſſa ſunt nobis. Fide-
lis deus quæ ſemel ſeruis ſuis præparat, non ſubtrahit.
Si fides noſtra maneat, manet & ſpōſio. Vide o homo M
circa te gratiam Chriſti adhuc in terris quas teris, & in
cælo poſſides. Ibi ergo ſit cor tuū, vbi eſt poſſeſſio tua.
Hæc eſt requies quæ iuſtis debetur, negatur indignis.
Vnde ait domin⁹: Sicut iuraui in ira mea, ſi introibūt Pſal. 94.
in requiē meam. Qui enim non cognouerunt vias do-
mini, non ingrediuntur in requiē domini. Qui autē bo-
num certamen certauit, & curſum cōſummauit, ipſi di
citur: Conuertere in requiem tuam. Bona requies pręs
terire quæ mūdi ſunt, & in illis quæ ſupra mundū ſunt
cæleſtium conſortiis requieſcere ſecretorū. Hæc eſt re-
quies ad quā properauit dicens: Quis dabit mihi pen- Pſal. 54.
nas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Hanc ſan
ctus requiem ſuam nouit, ad hanc requiem conuerten-
dum animæ ſuæ dicit. Erat ergo anima in requie ſua,
ad quam dicit eſſe redeundum. Hęc eſt requies ſabbati
magni, vt vnuſquiſq; ſanctorum ſupra mūdi ſenſibilia
ſit in illo intelligibili ſecreto totus intētus atq; adhærēs
deo. Hæc eſt requies illa ſabbati quo requieuit deus ab

A omnibus operibus mũdi iſtius. Fenatus his ſeculi ca-
ris Theodoſius ſe ereptum gaudet, & eleuat animam
ſuam, atq; ad illam perpetuã dirigit requiẽ, pulchre ſibi
conſultum aſſerens quod eripuerit animã eius deus de
morte, quam mortẽ frequẽter in hoc ſeculi iſtius lubri-
co ſuſtinebat, inquietus fluctibꝰ peccatorum: eripuerit
etiã oculos eius a lachrymis. Fugit enim dolor, & tri-
Apoc. 21. ſtitia, & gemitus. Et alibi habemus: Delebit omnẽ la-
chrymam ab oculis eorũ, & mors nõ erit amplius, neq;
luctus, neq; clamor, neq; dolor. Si ergo mors nõ erit, la-
pſum ſentire nõ poterit in illa requie cõſtitutus, ſed pla-
cebit deo in regione viuorũ. Nõ enim vt hic homo in-
uolutus eſt mortis corpore obnoxio lapſibus atq; deli-
ctis, ita & illic. Ideoq; regio illa viuorum eſt, vbi anima
eſt, quę ad imaginẽ & ſimilitudinẽ dei facta eſt, non ca-
ro figurata de limo: ideo in terrã reuertitur, anima ad
requiẽ feſtinat ſupernam, cui dicitur: Cõuertere anima
mea in requiẽ tuam. in quam feſtinauit intrare Theo-
doſius, atq; ingredi ciuitatẽ Hieruſalẽ, de qua dictũ eſt:
Et reges terrae ferẽt gloriam ſuam in illam. Illa eſt ve-
ra gloria quae ibi ſumitur, illud regnũ beatiſſimũ quod
2.Cor. 5. ibi poſſidetur, ad qđ feſtinabat Apoſtolus dicens: Au-
demus ergo, & cõſentimus magis peregrinari de cor-
B pore, & adeſſe ad dominũ, & ideo cõnitimur ſiue abſen
tes ſiue praeſentes placere illi. Abſolutus igitur dubio
certamine fruitur nũc auguſtae memorię Theodoſius
luce perpetua, tranquillitate diuturna, & pro iis quae in
hoc geſſit corpore, munerationis diuinae fructibus gra
tulatur. Ergo quia dilexit Auguſtae memorię Theo-
doſius dominũ deum ſuum, meruit ſanctorum conſor
tia. Et ego vt quidem ſermonẽ meum per orationẽ cõ-
cludam, dilexi virum miſericordẽ, humilẽ imperio, cor-
de puro & pectore mãſueto praeditũ, qualem dominus
Eſa. 66. amare conſueuit dicens: Supra quem requieſcã, niſi ſu-
pra humilẽ & manſuetumꝰ Dilexi virũ qui magis ar-
guentẽ q̃ adulãtẽ probaret. Strauit omne quo vteba-
tur inſigne regium, defleuit in eccleſia publice peccatũ
ſuum, quod ei aliorum fraude obrepſerat. Gemitu & la
chrymis orauit veniam. Quod priuati erubeſcunt, nõ
erubuit imperator publice agere pœnitentiam, neq; vl-
lus poſtea dies fuit quo nõ illũ doleret errorẽ. Quid q̃d
pręclaram adeptus victoriam, tamẽ quia hoſtes in acie
ſtrati ſunt, abſtinuit a cõſortio ſacramentorũ, donec do-
mini circa ſe gratia filiorum exprimeretur aduẽtusꝰ Di-
lexi virum qui me in ſupremis ſuis vltimo ſpiritu requi
rebat. Dilexi virũ qui cum iam corpore ſolueretur, ma-
gis de ſtatu eccleſiarũ q̃ de ſuis periculis angebatur. Di
lexi ergo fateor, & ideo dolorẽ meũ intimo viſcere do-
C lui, & prolixiore ſermonis proſecutione ſolandũ puta-
ui. Dilexi, & praeſumo de domino quod ſuſcipiat vocẽ
orationis meae qua proſequor animam piam. Circũde
Pſal. 114 derunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt
me. Multorũ enim pericula ſunt, ſed remedia pauco-
rum. In omnibus ſacerdos periclitatur, in omnibꝰ reis
angitur. Quod enim alii patiuntur, ipſe ſuſtinet: & ite-
rum liberatur cum alii qui tenẽtur periculis, liberãtur.
Conteror corde, quia ereptus eſt vir quẽ vix poſſumus
inuenire. Sed tamẽ tu ſolus domine inuocandus es, tu
rogandus vt eum in filiis repraeſentes. Tu domine cu-
ſtodiens etiã paruulos in hac humilitate, ſaluos facito
ſperantes in te. Da requiẽ perfectã ſeruo tuo Theodo-
ſio, requiẽ quam praeparaſti ſanctis tuis. Illo cõuertatur
anima eius, vnde deſcendit, vbi mortis aculeũ ſentire
non poſſit, vbi cognoſcat mortem hanc nõ hominis fi-
nem eſſe, ſed culpae. Quod enim mortuus eſt, peccato
mortuus eſt, vt iã peccato locus eſſe non poſſit. Reſur-
get autem, vt perfectior renouato munere vita repare-
tur. Dilexi, & ideo proſequor eum vſq; ad regionem vi
uorum, nec deſeram, donec fletu precibus inducã virũ
quo ſua merita vocant, in montẽ domini ſanctum, vbi
perennis vita, vbi corruptelae nulla cõtagio, nullus ge-
mitus, nullus dolor, nulla conſortia mortuorũ, vera re- D
gio viuẽtium, vbi mortale hoc induat immortalitatẽ, 1.Cor. 15.
& corruptibile hoc induat incorruptionẽ. Magna re-
quies, quę votum impleat diligentis. pulcherrima pro-
miſſio. Ideo cẽteſimus quartuſdecimus pſalmus inſcri
bitur. Deniq; ſupra in quartodecimo pſalmo perfectio-
nem hominis accepimus, ſed illic formatus perfectus li
cet vir, ſed adhuc peccato obnoxius, quia viuit in ſecu-
lo. Hic vera perfectio eſt, vbi iam culpa ceſſauit, gratia
perpetuae quietis affulſit. Ideo cẽteſimus quartuſdeci-
mus pſalmus, quia remuneratio charitatis eſt. vnde do
mini paſcha quartadecima luna formã celebritatis ac-
cepit: quoniã qui paſcha celebrat, debet eſſe perfectꝰ, de-
bet amare dominũ Ieſum, qui diligẽs populum ſuum
perfecta charitate, ſeſe obtulit paſſioni. Et ſic diligamꝰ
nos quoq;, vt ſi neceſſe fuerit, pro domini nomine mor-
tem nõ fugiamus, nullũ exiſtimemus dolorẽ, nihil me-
tuamus. Perfecta enim charitas timorẽ expellit foras.
Grande numeri myſteriũ, quando pater filiũ viuicũ pro 1. Ioan. 4
nobis omnibꝰ tradidit, cum pleno luminis ſui orbe lu-
na fulgeret. Ita eſt enĩ eccleſia, quae pie paſcha celebrat
domini noſtri Ieſu Chriſti, ſicut luna perfecta in ęternũ
manet. Quiſquis bene hic domini paſcha celebrat, in
lumine perpetuo erit. Quis ſplẽdidius celebrauit q̃ qui
ſacrilegos remouit errores, clauſit templa, ſimulacra de-
ſtruxitꝰ In hoc Ioſias rex ſuperioribꝰ antelatꝰ eſt. Ma- E
net ergo in lumine Theodoſius, & ſanctorum coetibꝰ
gloriatur. Illic nũc cõplectitur Gratianum iam ſua vul
nera non moerentẽ, quia inuenit vltorẽ. Qui licet indi-
gna morte preuẽtus ac praereptus ſit, requiẽ animę ſuę
poſſidet. Ille bonus vterq; & pietatis interpres, largum
miſericordiae ſuę conſortio delectatur. De quibus bene
dicitur: Dies diei eructat verbũ. Contra autem Maxi- Pſal. 18.
mus & Eugeniꝰ in inferno quaſi nox nocti indicat ſciẽ-
tiam, docentes exemplo miſerabili q̃ durum ſit arma
ſuis principibus irrogare. De quibꝰ pulchre dicitur: Vi Pſal. 36.
di impium ſuperexaltatũ & eleuatũ ſuper cedros Liba
ni, & tranſiui, et ecce nõ erat. Tranſiuit enim pius de ca
ligine ſeculari ad lumen ęternũ, & non erat impius, qui
eſſe deſiuit iniquus. Nũc ſe Auguſtae memorię Theo
doſius regnare cognoſcat, quãdo in regno domini Ieſu
Chriſti, & conſiderat tẽplũ eius. Nunc ſibi rex eſt, quan
do recipit etiam filiũ Gratianũ, & pulchra iam dulciſſi-
ma ſibi pignora quę hic amiſerat, quando eius flaccilla
adhęret fidelis anima deo, quando patrẽ ſibi redditum
gratulatur, quando Conſtantino adhaeret. Cui licet ba
ptiſmatis gratia in vltimis cõſtituto omnia peccata di
miſerit, tamen quod primꝰ imperatorũ credidit, et poſt
ſe hereditatem fidei principibus dereliquit, magni me-
riti locũ reperit, cuius temporibꝰ completum eſt illud F
propheticũ: In illo die erit quod ſuper frenũ equi eſt, ſan
ctum domino omnipotenti. Quod illa ſanctae memo-
riae Helena mater eius infuſo ſibi ſancto ſpiritu reuela-
uit. Beatus Conſtantinus tali parente, quae imperanti
filio diuini muneris quaeſiuit auxiliũ, quo inter praelia
quoq; tutus aſſiſteret, & periculũ non timeret. Magna
fœmina, quae multo amplius inuenit q̃d imperatori cõ
ferret, q̃ q̃d ab imperatore acciperet. Anxia mater ꝓ fi-
lio cui regnũ orbis Romani ceſſerat, feſtinauit Hiero-
ſolymã, & ſcrutata eſt locũ dominicae paſſionis. Stabu
lariam hanc primo fuiſſe aſſerunt, ſic cognitã Conſtan
tio ſeniori qui poſtea regnũ adeptus eſt. Bona ſtabula-
ria, quę tam diligenter praeſepe domini requiſiuit. Bo-
na ſtabularia, quę ſtabularium nõ ignorauit illum qui
vulnera curauit a latronibus vulnerati. Bona ſtabula-
ria, quę maluit exiſtimari ſtercora, vt Chriſtũ lucrifacc
ret. Ideo illã Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnũ, ſe-
cundum quod ſcriptum eſt: Quia ſuſcitat de terra ino- Pſal. 112.
pem, & de ſtercore erigit pauperem. Venit ergo Hele-
na, cœpit reuiſere loca ſancta. infudit ei ſpiritꝰ vt lignũ
crucis requireret, acceſſit ad Golgothã, & ait: Ecce lo-

G ens pugnæ, vbi eſt victoria? Quæro vel vexillum ſalu
tis, & non inuenio. Ego, inquit, in regnis, & crux domi
ni in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti trium=
phus? Ille adhuc latet, & latet palma vitæ æternæ?
Quomodo me redemptā arbitror, ſi redēptio ipſa non
cernitur? Video qd egeris diabole, vt gladius quo per=
emptus es, obſtrueretur. Sed Iſaac obſtructos ab alie=
nigenis puteos euderauit, nec latere aquā paſſus eſt.
Tollatur igitur ruina, vt vita appareat. Promatur gla=
dius quo veri Golię caput eſt amputatum. Aperiatur
humus, vt ſal⁹ fulgeat. Quid egiſti diabole vt abſcōde
res lignum, niſi vt iterum vincereris? Vicit te Maria,
quæ genuit triūphatorem, quæ ſine imminutione vir=
ginitatis edidit eum qui crucifixus vinceret te, & mor=
tuus ſubiugaret. Vinceris & hodie, vt mulier tuas inſi
dias deprehēdat. Illa quaſi ſancta dominū geſtauit, ego
crucē eius inueſtigabo. Illa generatū docuit, ego reſuſci
tatū. Illa fecit vt deus inter homines videretur, ego ad
remediū peccatorum diuinū de ruinis eleuabo vexillū.
Aperit itaq; humum, decutit puluerē, tria patibula cō=
fuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſconde=
rat. Sed non potuit obliterari Chriſti triumphus. Incer
to hæret vt mulier, ſed certam indaginem ſanctus ſpiri
tus inſpirat, eo quod duo latrones cū domino crucifixi
fuerint. Quærit ergo mediū lignum. ſed poterat fieri
vt patibula inter ſe ruina cōfunderet, caſus mutaret, &
inuerteret. Redit ad euangelii lectionē, inuenit quia in
medio patibulo prælatus titulus erat, Ieſus Nazare=
Ioan. 19. nus rex Iudæorum. Hinc collecta eſt ſeries veritatis, ti=
tulo crux patuit ſalutaris. Hoc eſt quod petentibus Iu=
H dæis Pilatus reſpondit: Quod ſcripſi, ſcripſi. id eſt, non
ea ſcripſi quę vobis placerēt, ſed quę ætas futura cogno
ſceret. non vobis ſcripſi, ſed poſteritati, propemodū di=
cens: Habeat Helena quæ legat vnde crucem domini
recognoſcat. Inuenit ergo titulum, regē adorauit, nō li=
gnum vtiq;, quia hic Gētilis eſt error, & vanitas impio=
rum. Sed adorauit illum qui pepēdit in ligno, ſcriptus
in titulo. Illum qui ſicut ſcarabeus clamauit, vt perſecu
toribus ſuis peccata donaret. Auida mulier feſtinabat
tangere remediū immortalitatis, metuebat calcare ſa=
cramentum ſalutis. Læto corde, & trepidanti veſtigio
quid faceret neſciebat. Pertendit tamē ad cubile, verita
tis lignum refulſit, & gratia micuit, vt quia iam formi=
nam viſitauerat Chriſtus in Maria, ſpiritus in Helena
viſitaret: docuit etiam quod mulier ignorabat, & dedu
xit in viam quam mortalis ſcire nō poterat. Quæſiuit
clauos quib⁹ crucifixus eſt domin⁹, & inuenit. De vno
clauo frenos fieri præcepit, de altero diadema intexuit.
vnū ad decorē, alterū ad deuotionē vertit. Viſitata eſt
Maria vt Euā liberaret, viſitata eſt Helena vt impe=
ratores redimerentur. Miſit itaq; filio ſuo Conſtantino
diadema gēmis inſignitū, quas precioſior ferro inne=
I xas, crucis redēptionis diuinæ gēma connecteret. Mi=
ſit & frenum. vtroq; vſus eſt Conſtātinus, & fidē tranſ=
miſit ad poſteros reges. Principiū itaq; credentiū im=
peratorum, ſanctū eſt quod ſuper frenum: ex illo fides,
vt perſecutio ceſſaret, deuotio ſuccederet. Sapiēter He
lena egit, quæ crucē in capite regū leuauit & locauit, vt
crux Chriſti in regibus adoretur. Nō inſolētia iſta, ſed
pietas eſt, cum defertur ſacræ redēptioni. Bonus itaq;
clauus Romani imperatoris, qui totū regit orbem, ac
veſtit principū frontem, vt ſint prædicatores qui perſe=
cutores eſſe cōſueuerūt. Recte in capite clauus, vt vbi ſen
ſus eſt, ibi præſidiū. In vertice corona, in manib⁹ habe=
na. Corona de cruce, vt fides luceat. habena q̄q; de cru=
ce, vt poteſtas regat, ſitq; iuſta moderatio, non iniuſta
præceptio. Habeant hoc etiam principes Chriſti ſibi li
beralitate conceſſum, vt ad imitationē domini dicatur
Pſal. 20. de imperatore Romano: Poſuiſti in capite eius coro=
nam de lapide precioſo. Ex illo gratulatur eccleſia, eru=
beſcit Iudæus, non ſolū erubeſcit, ſed etiam torquetur,
quod ipſe ſibi autor cōfuſionis eſt. Dū inſultat Chriſto, K
confeſſus eſt eū regem. dū regem Iudæorū appellauit,
ſacrilegiū ſuū qui non credidit, confitetur. Ecce inquiūt
Et crucifiximus Ieſum, vt Chriſtiani & poſt mortē re=
ſurgant, & mortui regnēt. Nos crucifiximus quē reges
adorant. Quē nō adoramus, ipſi adorāt. Ecce et clauus
in honore eſt: & quē ad mortem impreſſimus, remediū
ſalutis eſt, atq; inuiſibili quadā poteſtate dæmones tor
quet. Putabamus nos viciſſe, ſed victos fatemur. Iterū
Chriſtus reſurrexit, & reſurrexiſſe eū principes agnoue
runt. Iterū viuit, qui non videtur. Nūc maior nobis cō=
tentio, nūc pugna nobis vehementior aduerſus eū cui
regna famulantur, cui ſeruit poteſtas. illū cōtempſim⁹,
quomodo regib⁹ reſiſtemus? Ferro pedū eius reges in=
clinantur. Reges adorant, et Fotiniani diuinitatē eius
negant? Clauū crucis eius diademati ſuo præferūt im=
peratores, & Arriani poteſtati eius imminuunt? Sed
quæro quare ſanctū ſuper frenū, niſi vt imperatorū inſo
lentiam refrenaret, cōprimeret licentiam tyrannorum,
qui quaſi equi in libidines adhinnirēt, quod liceret illis
adulteria impune cōmittere? Quæ Neronū, quę Cali
gularū cæterorūq; probra comperimus, quib⁹ non fuit
ſanctū ſuper frenū. Quid ergo aliud egit Helenę opera=
tio vt frena dirigeret, niſi vt omnibus imperatoribus
ſancto dicere ſpiritu videretur: Nolite fieri ſicut equus Pſal. 31.
& mulus: ſed in freno & chamo maxillas eorū conſtrin
geret qui ſe non agnoſcerēt reges, vt regerēt ſibi ſubdi=
tos? Prona enim poteſtas in vitium ferebatur, et more
pecudū vaga ſeſe libidine polluebant. Ignorabant deū, L
reſtrinxit eos crux domini, & reuocauit a lapſu impie=
tatis. Leuauit oculos eorū, vt Chriſtū in cælo quære=
rent. Exuerūt ſe chamo perfidiæ, ſuſceperūt frena deuo
tionis & fidei, ſecuti dicentem: Tollite iugū meū ſuper Mat. 11.
vos. Iugū enim meū ſuaue eſt, & onus meum leue eſt.
Inde reliqui principes Chriſtiani, præter vnū Iulianū,
qui ſalutis ſuę autorē reliquit, dū philoſophię ſe dedidit
errori, inde Gratianus & Theodoſius. Non ergo men
tita eſt prophetia dicens: Ambulabūt reges in lumine Eſa. 60.
tuo. Ambulabūt plane, ac maxime Gratian⁹ & Theo
doſius præ cæteris principes non iam armis militū, ſed
meritis ſuis tecti, non purpureū habitū, ſed amictū in=
duti gloriæ. Qui cū hic delectarentur abſolutione mul
torū, quanto magis illic peperiſſe ſe plurib⁹ recēſendo
pietatis ſuæ recordatione mulcētur, qui nūc luce fruun=
tur candida, longe meliora illic, q̄ hic poſſidebant, habi
tacula conſecuti, dicētes: O Iſrael q̄ magna eſt domus Baruch. 3
domini, & q̄ ingens locus poſſeſſionis eius: magnus, et
non habēs finē. Et perfuncti maximis laborib⁹ inter ſe
conferūt: Bonū eſt viro cū portauerit iugū graue a iu= Threñ. 3.
uentute. ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia portauit iu
gum graue. Qui enim iugū graue portauit a iuuentu= M
te, requieſcit: poſtea remot⁹ a turba pręcipuū loci quie=
tis ſuæ poſſidet dicēs: Quoniam tu ſingulariter in ſpe Pſal. 4.
cōſtituiſti me. Portauit iugū graue a iuuētute ſua La=
zarus pauper, ideo ſingulariter in ſinu Abrahæ requie= Luc. 16.
ſcit diuinæ teſtimonio lectionis. Portauit iugū graue
Theodoſius a iuuentute, quando inſidiabantur eius ſa
luti qui patrem eius triūphatorem occiderant. Porta=
uit iugū graue, quādo ſubiit pietatis exiliū, quando in=
fuſis Romano imperio barbaris ſuſcepit imperiū. Por
tauit iugū graue, vt tyrānos Romano imperio demo=
ueret. Sed quia hic in labore, ibi in requie. Sed iam ve=
niam⁹ ad Auguſti corporis tranſmiſſionē. Fles Hono
ri germen Auguſtū, & lachrymis piū teſtificaris affe=
ctū, q̄d inhonorū adhuc honore tumuli patris corpus p
ſpatia multa trāſmittis. Sed & patriarcha Iacob ꝓpter
populū liberandū quē tetra fames grani vrgebat peri=
culo, relicta domo ſenex ad peregrina cōtendit, atq; ibi
defunctus, ad ſepulchrū patriū per aliq̄t dies filio proſe=
quente deduct⁹ eſt. Nec derogatū eſt aliqd meritis ei⁹,
ſed magis acceſſit ad laudē, q̄d pro ſuis carēs dedita do=

A mus ſorte, quodã ſupremi funeris peregrinatus eſt exilio. Fles etiam imperator Auguſte quod nõ vſq; Conſtãtinopolim reuerẽdas reliquias ipſe proſequeris. Eadem tibi cauſa nobiſcũ eſt. omnes iuſto dolore proſequimur: omnes, ſi fieri poſſet, deductores tecũ eſſe cuperemus. Sed Ioſeph ad finitimã acceſſit prouinciam. Hic multa interiacent regionum diuortia, hic maria transfretanda ſunt. Nec hoc quidem tibi laborioſum, niſi te teneret reſpublica, quam boni imperatores & parentibus & filiis prætulerunt. Deniq; ideo te imperatorẽ pater fecit, dominus confirmauit, vt non ſolum militares patri, ſed omnibus imperares. Nec vereare ne inhonoræ videantur quocunq; acceſſerint reliquiæ triumphales. Nõ hoc ſentit Italia, quæ claros ſpectauit triũphos, quæ a tyrannis iterũ liberata concelebrat ſuę libertatis autorem. Non hoc Conſtantinopolis, quę ſecundo ad victoriam principem miſit, quem cum vellet tenere, nõ potuit. Expectabat quidem in reditu eius triũphales ſolennitates, & titulos victoriarũ. Expectabat totius orbis imperatorẽ ſtipatũ exercitu Gallicano, & totius orbis ſubnixum viribus. Sed nunc illuc Theodoſius potentior, nũc glorioſior redit, quem angelorum caterua deducit, quem ſanctorum turba proſequitur. Beata plane quæ paradiſi incolam ſuſcipis, & habitatorẽ ſuper-
B næ illius ciuitatis auguſto ſepulti corporis tenebis hoſpitio.

F I N I S.

INDEX EPISTOLARVM DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI.

EPISTOLĘ LIBRI PRIMI.

Ambroſius Iuſto, exponens quid ſignificet illud didrachmum cuius dimidiũ Hebræus præcipitur offerre pro redemptione animæ ſuæ. Epiſtola I.
Ambroſius Simpliciano, explanans quid ſibi velit q̃d Moyſes poſt oblatũ ſacrificium, & immolatas domino ſalutares hoſtias, dimidiam partẽ ſanguinis in crateras miſerit, dimidiam autem ad altare fuderit. Epiſt. II.
Ambroſius Simpliciano, cauſam reddens cur Moyſes propheta maximus inueniatur magis Aarõ fratris conſiliũ q̃ ſuum probaſſe. Cur etiam tam diffici-
C le tamq; rarum ſit pœnitẽtiam peccati gerere in hac vita homini. Epiſt. III.
Ambroſius Irenæo, declarans quomodo intelligendũ ſit quod in Exodo legitur: Abominanda apud Aegyptios immolemus deo? Qualibus præterea ductionibus, & qua via ad eccleſiã Chriſti perueniatur. Qui illam ingrediantur, & quid eis in ipſa ſit agendum. Epiſtola IIII.
Ambroſius Felici Comenſi epiſcopo, aſſerens ſe & lectione ſermonis illius, & ſpe futuri aduentus refocillatum, ſimulque vt venire non negligat adhortans. Epiſtola V.
Ambroſius Irenæo, Pythagoricũ mandatũ cõmemorãs, quo ille diſcipulos ſuos cõmunem atq; vſitatam populo viã ingredi prohibuit, & vt idẽ a ſacerdotib⁹ obſeruetur, multiplici ratione perſuadens. Epi. VI.

EPISTOLĘ LIBRI SECVNDI.

Ambroſius Simpliciano, elegãter de vera libertate ac etiam ſeruitute diſputans, fortiſſimiſq; argumentis ſolum ſapientẽ vera libertate gaudere, & omnẽ inſipientem ſeruum eſſe comprobans, atq; ad illam amplectendam plurimũ cohortans. Epiſt. VII.
Ambroſius Fauſtino, eũdem propter obitum germanæ acerbo dolore mœrentẽ conſolãs. Epiſt. VIII.
Ambroſius Bellicio graui ęgritudine priuſq̃ in dominum Ieſum crederet iactato, poſtea vero reualeſcente, illum ex diuinæ viſitationis pietate in fide Chriſti confortãs, & ad aliorum ſacramentorũ perceptionem exhortans. Epiſt. IX. D

EPISTOLĘ LIBRI TERTII.

Ambroſius Simpliciano, pulchre de veris diuitiis, ac contraria paupertate diſſerens, & q͏ omnis ſoluſq; ſapiens vere diues, atque inſipiens pauper ſit, demonſtrans. Epiſtola X.
Ambroſius Irenæo, verſiculum illum, Specioſus forma &c̃, græco ſermone annotatum voluens, pluribuſq; rationibus & exemplis nos prouocans vt illi ſummo bono quod eſt dominus Ieſus, quo nihil eſt ſpecioſius, animo intẽdamus, illud quæramus, illud intueamur, illud teneamus, in illo verſemur, illi adhæreamus, & in eo paſcamur. Epiſtola XI.
Ambroſius Irenæo, proſequens illud verbum Aggei prophetæ: Si tẽpus vobis eſt vt habitetis in domibus cælatis? multo ex hoc nos ſermone commonẽs vt in ſuperioribus domibus, et non in valleſtribus et ſubterraneis habitem⁹, taleſq; domos noſmetipſos domino ædificemus. Epiſt. XII.

EPISTOLĘ LIBRI QVARTI. E

Ambroſius Irenæo, hãc quæſtionem: Vtrũ ſit aliqua apud deum differẽtia charitatis eorũ qui a pueritia, & eorum qui iuuentutis aut poſterioris ætatis proceſſu crediderunt, diſſoluens. Epiſt. XIII.
Ambroſius Irenæo, errorem remouens, ne quis eum de quo in ſuperiori epiſtola dictum eſt q͏ duas habebat vxores, duas aſciuiſſe ſibi animas intelligat. Epiſtola XIIII.
Ambroſius Irenęo, cauſam reddens cur lex prohibuerit mulieres vti veſte virili, atq; viros indui ſtola muliebri. Epiſtola XV.
Ambroſius Irenęo, epiſtolam ad Epheſios ſummaria ac breui explanatione perſtringẽs. Epiſt. XVI.
Ambroſius clericos quoſdã qui propter leuem aliquã offenſionem ab officio deſiſtunt, redarguit, & ad cõſtantiam exhortatur. Epiſtola XVII.

EPISTOLĘ LIBRI QVINTI.

Ambroſius Horõtiano, eum docens ex Michæa propheta quomodo anima vetus & infirma a recto itinere deuians lapſa ſit: quo ve proceſſu conuertatur, F
gradumq; reparet ac reformet, & vt in propoſito ſuo perſeueret admonens. Epiſt. XVIII.
Ambroſius Horontiano, diſſerens quemadmodũ animam euãgelicam quę eſt eccleſię filia, dominus Ieſus primo ſuſceperit, erudierit, atq; conſummauerit. Epiſtola XIX.
Ambroſius Horontiano, quæ ſit diuina hęreditas definiens, & cur tãti æſtimetur, vt propter eam pleriq; morti ſe offerant. Epiſtola XX.
Ambroſius Horontiano, quæſtionẽ de natura & ſubſtãtia animę ſubtili reſpõſione diſſolnẽs. Epi. XXI.
Ambroſi⁹ Horõtiano, ſuperioris quæſtionis reſpõſionem latius explanãs atq; complens. Epiſt. XXII.
Ambroſius Horontiano, dubitationẽ tollẽs de quo ſpiritu dictum ſit quia poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Epiſtola XXIII.
Ambroſius Marcello, narrãs ſe cauſam veternoſi iurgii inter illum et fratrem ac ſororẽ componendi tanq̃ arbitrum ſuſcepiſſe, rationemq; huiuſcemodi cõpoſitionis exponens. Epiſt. XXIIII.
Gratianus Auguſtus beato Ambroſio, vt ad ſe docẽdum venire feſtinet poſtulans, & vt ſcripturis atque argumẽtis ſpiritum ſanctum deum eſſe conuincat, rogans. Epiſtola XXV.
Ambroſius Gratiano Auguſto, epiſtolam ipſius plurimum commendans, ſuæq; voluntati ſe ſatisfacturum pollicens. Epiſtola XXVI.

Ambroſius Valentiniano imperatori, legationis ſuę expoſitionem inſinuans. Epiſtola XXVII.

Ambroſi⁹ Theodoſio imperatori, ſeipſum excuſans, & vt ille facinoris ſui pœnitentiam agat, rationibus atq; exemplis ſuadēs, rogans, hortans, & admonēs. Epiſtola XXVIII.

Ambroſius Theodoſio imperatori vindicari iubēti in epiſcopum et Chriſtianos qui ſynagogam incenderunt, vehementer eum ob hoc arguēs, atq; vt aliam epiſtolam dictari iubeat, et quod prius iuſſum fuerat emendet, exhortans. Epiſtola XXIX.

Ambroſius Valentiniano, eundem rogans atq; cōueniens ne ad petitionem gentiliū aras eorum imperatorio decreto inſtaurari iubeat, oſtēdenſq; ex tali decreto, primum deo, deinde patri & fratri iniurias irrogari. Epiſtola XXX.

Symmachi vrbis præfecti perſuadētis ritus veteres circa cultū deorū eſſe ſeruādos, ad imperatores relatio.

Ambroſius Valētiniano imperatori, relationi Symmachi reſpondens, aptiſſimiſq; cōfutationibus eam refellens. Epiſt. XXXI.

Ambroſius Valētiniano imperatori, recuſans certare cum Auxentio Arriano in cōſiſtorio imperatore iudicaturo, ex eo quod in cauſa fidei epiſcopi de laicis in eccleſia, & non laici de epiſcopis in conſiſtorio debeant iudicare. Epiſt. XXXII.

Sancti Ambroſii in Auxentium de Baſilicis tradendis inuehentis, ſuoſq; ad conſtantiam atque tolerantiam exhortantis, oratio.

Ambroſius Marcellinę ſorori ſuæ, referens illi quid in cauſa de baſilicis tradendis actum ſit, & in quo ſtatu res ipſa nunc conſiſtat. Epiſt. XXXIII.

Ambroſius Theodoſio imperatori, deceſſum Valentiniani Auguſti vehemēter ſe dolere, aptiſſimumq; pro ſepultura eius locū præparatum eſſe inſinuans. Epiſtola XXXIIII.

Ambroſi⁹ Euſebio epiſcopo, apparitori præfecturę offenſam quam cōtraxerat eſſe remiſſam, Fauſtumq; paruulum tuſſi laborantem ad ſororem veniſſe referens. Epiſtola XXXV.

EPISTOLĘ LIBRI SEXTI.

Ambroſius Sabino epiſcopo, eos qui indignum duxerint q Paulinus venditis facultatibus, & ſeculo relicto, ſecretum quoddam elegerit, confutans, & cōprobans quod non ignominioſum aut turpe, ſed glorioſum ſit, opprobrioſum, vilem & nudū fieri pro Chriſto. Quid etiam denudatio ipſius Dauid figurauerit, exponens. Epiſt. XXXVI.

Ambroſius Chromatio, ex illo quod in libro Numerorum a Balaam dictum eſſe legitur, quia nō mētitur deus, nec eſt augurator in Iſrael: diſcutiens vnde habuerit iſte qui augur erat, vt oraculū dei loqueretur, & futura manifeſtaret. Epi. XXXVII.

Ambroſius Horontiano, rationē huic quæſtioni reddēs, cur prius omnia vel volatilia, vel terreſtria, vel que in aquis ſunt, pducta fuerint, q̄ homo pꝑter quē cūcta illa creata ſunt, formaret. Epi. XXXVIII.

Ambroſius Horontiano, de diuiſione prophetica quæ operatorem atq; opera diſtinxit, ratione quoq; ſex dierū quibus factus eſt mundus, et myſterio ſeptimi atq; octaui nūeri ſubtiliter differēs. Epi. XXXIX.

Ambroſius Sabino, libellos illi mittens, atq; rogās vt ſcrutanter diſcutiat, & quæ corrigēda decreuerit, arbitrii ſui iudicio corrigat. Epiſtola XL.

Ambroſius Sabino, ex eo quod illi cōplacuit vſus epiſtolarum, ſpondēs ſe frequētius ei ſcriptis ſuis, præſertim cum ſolus ſit, velle alloqui, ſolitudinemq; plurimū commendās atq; ſuadens. Epiſt. XLI.

Ambroſius Sabino, de paradiſo quid alii ſenſerint referens, & quæ ſua de myſtico paradiſo ſit ſententia, pulchra expoſitione declarans. Epiſt. XLII.

Ambroſius Siſynnio, pietatem illius commendans q filio ignouerit qui eo inconſulto vxorem acceperat. Epiſtola XLIII.

EPISTOLĘ LIBRI SEPTIMI.

Ambroſius Conſtantio, in ſuſcepto eccleſiæ gubernamine illum confortans, ac diligenti cōmonitione inſtituens qualem ſe debeat coram plebe domini exhibere loquendo, docēdo, admonendo, hortando, perſuadendo, obſecrando, vt vitiis & terrenis cupiditatibus renuncient, virtutes ſectentur, bonorūq; operū diuitias quærāt, & domino in ſobrietate & gratia & tota mentis ſedulitate ſeruiant. Demū eidem aliam quandā eccleſiā commendans. Epiſt. XLIIII.

Ambroſius Sabino, cauſam reddēs cur poſt ſcripturā prius dictatam codicem apertius ſcriptum tranſmiſerit. Cur etiam propriam manum ſtylo ſuo affixerit, ad epiſtolarem inde ludū eum inuitans, & vſum illius exponens. Epiſtola XLV.

Ambroſius Euſebio, iucunditatē illius in filiis & filiorum benedictionem recenſens. Epiſt. XLVI.

Ambroſius Irenæo, confutans errorē cuiuſdam maledici Apollinariſtæ, qui non poteſt audire quod dominus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit. Epiſtola XLVII.

Ambroſius Irenæo, pſequens illud quod in Hieremia ſcriptū eſt: Clamauit perdix, congregauit quæ nō peperit: naturam iſtius auis deſcribēdo, & eam diabolo ac membris ſuis adaptando. Epi. XLVIII.

Ambroſi⁹ Syricio, narrās illū Priſco aduenienti literas dediſſe, & ſe eidē reuertenti alias reddidiſſe. Et quia vtrumq; eorū officio remuneratus ſit, etiā eius officii preciū incremēta debere adipiſci gratię. XLIX.

Ambroſius Attico, ſcribens literas ſuas Priſcū ſibi, & ſe illi alias reddidiſſe, Priſcū dilectioni ſuæ amplius commendans. Epiſt. L.

Ambroſius Felici, ſignificans tuberū ſibi miſſorū partem amicis direxiſſe. Et illū quod ſe tamdiu nequaq̄ reuiſerit, arguens. Epiſt. LI.

Ambroſi⁹ Romulo, queſtioni illius, cur videlicet deus dixerit: Ponam celum æreum, & terram ferream, ſatisfaciens. Epiſtola LII.

Ambroſius Titiano, illi congaudēs quod a Rufino liberatus ſit, quem ſibi grauiorē iudicem in negocio cum nepte ſua arbitrabatur. Epiſtola LIII.

Ambroſius Syricio, gratum ſibi aſſerens cū & ab ipſo literas accipiat, & ille aliquos de cōſeruitio ſuo dirigat, eoſq; ſe diligere conteſtans qui non patiuntur ſe a ſuo munere diutius abeſſe, & ad ſequendum dominum Ieſum ſuadens. Epiſt. LIIII.

Ambroſi⁹ Fœgadio & Delphino epiſcopis, inſinuans Polybiū vt vtriq; eorum ſcriberet popoſciſſe, ac poſt datam epiſtolam vtriuſq; nomine conſcriptam, alteram exegiſſe, & ei ſe illam dediſſe. Epi. LV.

Ambroſius Romulo, de eo quod Aarō populo poſcēti ſibi deos fieri aurū detraxerit, & q eo auro figuratum ſit vituli caput, & quod Moyſes tam dure indignatus ſit vt iuberet quemq; inſurgere in necē proximi ſui, quid ipſe ſentiat exprimens. Epiſt. LVI.

Ambroſius Seuero epiſcopo, ſcribens compresbyterū ſuum Iacobum Campaniæ ſibi ad requieſcendū littora, vbi orationi vacet, & deo ſeruiat, elegiſſe, ſe vero in medio omnium moleſtiarum freto verſari conquerens. Epiſtola LVII.

Ambroſius Studio, pia illi perſuaſione reſpōdēs quid in cauſa cuiuſdam criminoſi potius agere debeat. Epiſtola LVIII.

Ambroſius ſacerdotibus quibuſdam & omni clero plebis Theſſalonicenſium, de obitu, vita, virtutibus & conuerſatione ſancti viri Acholii. Epiſt. LIX.

Ambroſius Anyſio ſancti Acholii ſucceſſori, de ſucceſſione eius congaudens, vitamq; ſancti Acholii com

mendans, & illius adoleſcentiam, iuuentutem atq; ſenectutem benedicens. Epiſtola LX.
Ambroſius Candidiano, ſplendorem ſermonis, & fulgorem affectus eius commendans, illiq; benedictionem optans. Epiſtola LXI.

EPISTOLĘ LIBRI OCTAVI.

Ambroſius Irenaeo, quaeſtionem cur dominus deus manna plueꝛit populo patrum, & nunc non pluat, diſſoluens. Epiſt. LXII.
Ambroſius Iuſto, diſſerens quod veteres quos pleriq; ſecundũ artem ſcripſiſſe negant, ſecundum gratiam quae ſuper omnem artem eſt, ſcripſerint: de quorum tamen ſcriptis ii qui de arte ſcripſerunt, artem inuenerunt. Epiſt. LXIII.
Ambroſius Syagrio Veronenſis eccleſiae epiſcopo, literis illius reſpondens, eumq; vehemẽter arguẽs de iudicio attentato in cauſa cuiuſdam virginis per turpes quaſdam perſonas accuſatę, et cur cauſam iſtam ad ſe reuocauerit, & qualem in ea ſententiam pronũciauerit, exponens. Epiſt. LXIIII.
Ambroſius Syagrio, pro caſtitatis contumelia dolentem querelam faciens, atq; ex ſcripturis ſanctis oſtẽdens quantum maiores noſtri reuerentię detulerint caſtimoniae, quãtumve vltionis ſtudium aduerſum temeratores pudicitiae fuerit. Epiſt. LXV.
Ambroſius Paterno, eũdem quia filio neptem ex filia copulare voluit, redarguens, & vt ab ea diſcedat intẽtione, commonens. Epiſt. LXVI.
Ambroſius Quinegio, illum de conſultatione ſua cõmendans. Epiſtola LXVII.
Ambroſius Antonio, amorem eius in ſe, et ſui animũ in illum commemorans. Epiſt. LXVIII.
Ambroſius Alypio, literas illius ſibi eſſe redditas, & ſe ſuis reſpondiſſe literis ſignificans. Epi. LXIX.

EPISTOLĘ LIBRI NONI.

Ambroſius Vigilio, inſtituẽs eum quomodo plebem docere debeat, ac inter caetera vt coniugia ex alienigenis refugiãt, Sampſoniſq; exemplo comprobans ꝙ perniciosum ſit alienigenae mulieris copulam aſciuiſſe. Epiſtola LXX.
Ambroſius Irenaeo, occaſione eius quod in Apoſtolo ſcriptum eſt: Lex enim iram operatur, &c̃. quaeſtionem cur lata ſit lex, abſoluens. Epiſt. LXXI.
Ambroſius Irenaeo, cauſam reddens cur pleraq; in lege praecepta ſint quae per euangeliũ vacuata videntur, vt eſt circumciſio corporalis, & obſeruatio ſabbati, aliaq; plura huiuſmodi, Cur etiam lex pedagogus dicatur. Epiſtola LXXII.
Ambroſius Clementiano, vim apoſtolicę diſputationis in ſuperiori epiſtola notatae aperiens, ſimulque oſtendens Iudęum non eſſe ſecundum adoptionem haeredem. Epiſtola LXXIII.
Ambroſius Horontiano, ex eo quod ab apoſtolo commemoratum eſt, Abraham credidit deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, &c̃. colligens quod ii magis Abrahę filii ſunt qui ex fide hęredes ſunt, ipſam q; fidem plurimum commẽdans. Epi. LXXIIII.
Ambroſius Bellicio, exponens quid ſibi velit illud ꝙ dominus Ieſus videns a generatione caecum, exſpuit, & fecit lutum, & ſuperunxit oculos caeci, &c̃. Epiſtola LXXV.
Ambroſius Studio, quaeſtionẽ ab eo propoſitam quã in quadam epiſtola ſuperius ad eundem ſcripta abſoluit, latius ac plenius pertractans & abſoluens. Epiſtola LXXVI.
Ambroſius Conſtantio, cauſam reddens cur circumciſio veteris teſtamẽti autoritate quaſi vtilis imperetur, & noui teſtamenti magiſterio quaſi inutilis repudietur, aduerſantiumq; obiectiones arguta reſpõſione diſſoluens. Epiſt. LXXVII.

EPISTOLĘ LIBRI DECIMI.

Ambroſius Theophilo, dolenter conquerens de ſtatu cauſae diſcordiarũ inter Euagriũ & Flauianũ, & qd eũ in hac re agere velit, exponẽs. Epi. LXXVIII.
Ambroſius Theophilo & Anyſio, excuſans ſe de iudicio ferendo inter Bonoſum epiſcopũ & accuſatores eius, illiſq; cauſam iſtam cõmittens. Eoſdẽ pręterea approbans merito abhorruiſſe blaſphemiã quorundam qui inuiolatam virginem Mariam plures peperiſſe filios mentiuntur. Epiſt. LXXIX.
Syricius papa, Mediolanenſi eccleſię, narrãs quid actũ ſit contra haereticos qui ſub velamento pii nominis ſerpentino ſermone catholicam veritatem corrumpere, ac fideles Chriſtianos ſauciare moliti ſunt, admonenſq; vt ab illis ſe cuſtodiant. Epi. LXXX.
Ambroſius, Baſſianus & caeteri Syricio papae, paſtoralem illius ſolicitudinẽ circa ouile Chriſti cuſtodiẽdum, & lupos arcendos cõmendantes, virginitatẽq; contra iſtorũ dementiam coniugio pręferentes, Immaculatam pręterea Chriſti genitricẽ Mariam, ratione, teſtimoniis, figuris, & exemplis aſtruentes in partu virginem permãſiſſe, Praeconia deniq; viduitatis attexentes, ac tandem Iouinianum & reliquos hęreticos eſſe dãnatos inſinuantes. Epi. LXXXI.
Ambroſius Vercellenſi eccleſiae, & eis qui inuocãt nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, dolenter conquerẽs quod ipſa ſola adhuc ſacerdotem non habeat, illoſq; admonens vt parentũ exempla ſequantur ad poſtulandum ſacerdotem. Eorum praeterea errorem qui nullum dicant eſſe abſtinẽtiae meritum, vel virginitatis fructum, rationibus ſcripturis & exemplis cõfutans, voluptatem quoq; condemnans, & ieiunium, abſtinentiam, temperantiam ac virginitatem excellenter commendans. Vercellenſes deinceps ad conſtantiam & alias virtutes exhortãs. Quodq; maxime in epiſcopi petitione abeſſe debeat malignitas. Ac tandem qualis in epiſcopum eligẽdus, qualeſve & ipſi eſſe debeant, exponens. Epi. LXXXII.
Ambroſius epiſcopis per Aemiliã conſtitutis, eos de celebritate paſchali inſtruẽs. Epi. LXXXIII.
Ambroſius ſacrae virgini Demetriadi, magnis pręconiis veram humilitatem exaltãs, aduerſantemq; illi ſuperbiam digna vituperatione confundẽs. Ac per hoc ipſam ad elationẽ cauendam, & pręſidio ſyncerę humilitatis armãdã pſuadẽs. Epi. LXXXIIII.

FINIS INDICIS.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI, EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

DIVI AMBROSII ad Iuſtum, exponentis quid ſignificet illud didrachmum cuius dimidium Hebraeus praecipitur offerre pro redemptione animae ſuae. Epiſt. I.

AMBROSIVS IVſto. Pulchre admones frater vt epiſtolares fabulas, & ſermonem abſentium ad interpretationẽ conferamus oraculi cęleſtis, interrogãs me quid ſignificet illud didrachmum cuius dimidium Hebraeus pręcipitur offerre pro redẽptione animę ſuę. Quid

G enim tam conſociabile, q̃ de diuinis rebus ſermonẽ con
texere? Eſt autem dimidiũ didrachmi drachma. Redẽ
ptio autem animæ fides. Fides ergo drachma, quam
Luc. 15. illa mulier in euangelio, vt legimus, amiſſam diligẽter
requirit, lucernã accendens, & mũdans domum ſuam:
& ſi inuenerit, conuocat amicas & vicinas, petens con=
gratulari eas ſecũ, quod inuenerit drachmam quã per=
diderat. Magnũ enim damnũ animæ ſi quis fidẽ ami=
ſerit, vel gratiã, quam fidei precio acquiſiuit ſibi. Et tu
ergo accende lucernã tuam. Lucerna tua oculus tuus
eſt, ille interior oculus ſcilicet mẽtis. Iſtam lucernã accẽ
de, quæ accipit oleum ſpirituale, & lucet in tota domo
ſua. Quære drachmam, redẽptionem animæ tuę: quã
qui amiſerit, turbatur: qui inuenerit, exultat. Eſt & re=
demptio animæ miſericordia. Redẽptio enim animæ
hominis, diuitiæ eius ſunt, quibꝰ vtiq; fit miſericordia,
quæ ſumptu pauperes iuuat. Fides igitur gratia, gra=
tia miſericordia, miſericordia redẽptio eſt animæ, quæ
drachma, hoc eſt integro precio ſummę plenioris expẽ
ditur. Sic enim ſcriptũ eſt dicente domino ad Moyſen:
Exo. 30. Quod ſi acceperis cõputationem filiorũ Iſrael in viſita
tione ipſorũ, & dabũt ſinguli redemptionẽ animæ ſuæ
domino, & non erit in his ruina in viſitatione eorũ. Et
hoc eſt quod dabũt quotquot perambulãt viſitationẽ,
didrachmi dimidiã partẽ, quod eſt ſecundũ didrachmũ
H ſanctũ. Viginti oboli didrachmũ. Dimidia autẽ pars
didrachmi illatio dño. Omnis qui intrauerit viſitare a
viginti annis & ſupra, dabũt illationẽ domino. Qui di
ues eſt, non adiiciet: & qui pauper eſt, nõ minorabitur
a dimidia parte didrachmi, cũ cœperint dare oblationẽ
domino, & exorare pro animabus ſuis. Et accipies pe=
cuniam illationis a filiis Iſrael, & dabis illã in opus ta=
bernaculi teſtimonii, & erit filiis Iſrael legitimum me=
moriale in cõſpectu domini, & orare pro animabus ve=
ſtris. Ita ergo deerat vel diues qui plus offerret, vel pau
per qui minus haberet, ſi in pecunia dimidiũ didrach=
mũ iſtud nõ in virtute eſſet. Vnde aduertẽdũ quod nõ
materialis iſta ſed intelligibilis drachma ſit, quæ ex æ=
quo ab omnibus conferenda exiſtimabatur. Denique
etiam de illa cæleſti eſca (Eſca autem & delectatio ali=
menti cœleſtis ſapiẽtia eſt, qua veſcebantur in paradiſo
locati, qui erat indeficiẽs animę cibus, quẽ vocauit mã
na diuinus ſermo) ita legimus diſtributionẽ factã per
Ibidẽ. 16. ſingulas animas, vt æqualis fieret diuiſio. Et college=
runt ſecũdum diſpoſitionem Moyſi, is qui plurimũ, &
qui minimũ, & menſurã fecerunt Gomor, & nõ abun=
dauit & ſuperfuit ei qui multũ: & ei qui minus, nõ de=
I fuit. Vnuſquiſq; enim pro numero animarũ qui apud
ſe erat in tabernaculis, collegerunt p ſingula capita Go
mor, id eſt menſurã vini, ſicut habet interpretatio. Eſt
autem menſura ſapientiæ: quæ ſi ſupra mẽſuram ſit,
Eccls. 7. nocet, quia ſcriptum eſt: Noli eſſe multum ſapiens. Et
Paulus docuit ſecundũ menſuram dari diuiſionẽ gra=
1. Cor. 12. tiarum, cũ dicit: Quia vnicuiq; datur manifeſtatio ſpi=
ritus ad vtilitatẽ, alii ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcien=
tiæ ſecundũ eundem ſpiritum, alteri fides in eodẽ ſpiri=
tu, alii gratia ſanitatũ in vno ſpiritu, & diuidi eam gra
tiam ſecundũ voluntatẽ ſpiritus. Quod diuidit, æqui=
tatis eſt. quod autem ſecundũ voluntatem ſuã diuidit,
poteſtatis. Vel quia id velit vnicuiq; conferre q̃d pro=
futurum nouerit. Gomor ergo menſura eſt, & menſu=
ra vini, quod lętificat cor hominis. Quid autem niſi ſa
pientiæ potus, iucunditas cordis eſt? Hoc eſt illud vi=
num quod miſcuit in cratere ſapientia, & offert biben=
dum, vt ſumamus nobis ſobrietatem & prudentiam,
quod ea æqualitate trãsfundi oportet ſenſibus & cogi=
tationibus noſtris, et omnibus motibus, quia intra hãc
noſtram ſunt domũ, vt ſciamus poſſe abundare omni=
bus, deficere nulli. Plenius autem de ſanguine Chriſti
intelligitur, cuius ad gratiam nil minuitur, nihil adau
getur. Et ſi parum ſumas, & ſi plurimum haurias, ea=

dem perfecta eſt omnibus menſura redemptionis. Pa= K
ſcha quoq; domini, hoc eſt, agnum ita patres epulari iu
bentur, vt ſecundũ numerum animarũ epulentur ſua=
rum, neq; plures, neq; pauciores, neq; aliis plus dari, a=
liis minus, ſed ſecundũ animas ſingulorum: ne aut for
tiores amplius ſumant, aut infirmiores minus. Gratia
enim ęqualis ſingulis diuiditur, redẽptio diuiditur, do=
nũ diuiditur. Neq; plures oportet eſſe, ne quis vacuus
ſpei & redẽptionis recedat. Plures ſunt quando aliqui
extra numerũ ſunt. ſancti numerati ſunt omñes, & capil
li eorũ. Cognouit enim dominus qui ſunt ipſius. Neq; 2. Tim. 2.
pauciores, ne magnitudine gratię ſit ad recipiendũ in=
firmior. Et ideo omnes æqualitatẽ deuotionis & fidei
deferre præcepit ad paſcha domini, id eſt, ad trãſitum.
Paſcha autem eſt quãdo anima irrationabilem depo=
nit paſſionem, ſumit autem bonam compaſſionem, vt
compatiatur Chriſto, & tranſitũ eius in ſe ſuſcipiat, vt
inhabitet in ea, & deambulet, & fiat eius deus. Gratia
itaq; æqualis per omnes, virtus autẽ diuerſa in ſingu=
lis. Vnuſquiſq; ergo portionẽ competentẽ ſuis viribus
ſumat, ne aut fortior indigeat, aut oneretur infirmior.
Habes hoc in euangelio, quia merces æqualis omnibꝰ Mat. 20.
ſoluitur in vinea laborantibus, ſed pauci ad brauium,
pauci ad coronam perueniunt, pauci dicunt: Repoſita 2. Tim. 4
eſt mihi corona iuſtitię. Alia eſt enĩ merces liberalita=
tis & gratiæ, aliud virtutis ſtipendium, laboris remune
ratio. Ergo didrachmum redemptio eſt, immo dimi=
dium didrachmi. Redimit autẽ nos a morte, redimit L
a ſeruitute, ne ſubiecti ſimus mundo, cui renuncia=
mus. Vnde dominus in euãgelio dicit ad Petrum vt Matt. 17.
vadat ad mare, & mittat hamum, in ore piſcis inuen=
tum ſtaterẽ ſumat, & det p domino & pro ſe, exigenti=
bus didrachma. Hoc eſt igitur didrachma q̃d exigebatur
ſecundum legem, ſed non debebat illud filius regis, ſed
alienus. Quid enim ſe Chriſtus redimeret ab hoc mũ=
do, qui venerat vt tolleret peccatum mundi? Quid ſe a
peccato redimeret, qui deſcenderat vt omnibus pecca=
tũ dimitteret? Quid ſe redimeret a ſeruitute, qui ſe ex=
inaniuerat, vt vniuerſis libertatem daret? Quid ſe re=
dimeret a morte, qui carnem ſuſceperat, vt morte ſua
omnibus reſurrectionem acquireret? Non vtique opus
habuit redemptione redemptor vniuerſorum, ſed ſicut
circumciſionem accepit vt legem impleret, & ad bapti=
ſmum venit vt impleret iuſtitiam, ita etiã didrachma
exigentibus ſolutionem non recuſauit, ſtatim ſtaterẽ
pro didrachma iuſſit pro ſe & Petro dari. Maluit enim
ſupra legẽ ſoluere, q̃ id quod erat legis negare. Oſtẽdit
autẽ contra legẽ Iudæos facere, qui ab vno didrachmũ
exigerent, cũ dimidium didrachmi exigendum Moyſes M
preſcripſerit. Et ideo & pro ſe & p Petro tanq̃ ſingulas
drachmas in ſtatere ſolui mãdauit. Bonus autẽ cenſus
Christi, qui ſtatere ſoluitur, quia ſtatera iuſtitia eſt, iu=
ſtitia autem ſupra legẽ. Denique finis legis Chriſtus eſt, Roma. 10
ad iuſtitiã omni credẽti. Hic ſtater in ore piſcis inueni=
tur, illius piſcis quem capiunt piſcatores hominũ, illius
piſcis qui põderat ſermones ſuos, vt igne examinatos
proferat. Hũc ſtaterem neſcierunt Iudæi, quẽ proditori
dederunt. Lex autẽ dimidiũ didrachmi pro redẽptione
animæ exigit, quã drachmã deo deputat, quia totũ di=
drachmũ vẽdicare nõ poterat. Vix enim in Iudæo vel
portio deuotionis poterat inueſtigari. Qui autem ve=
rus eſt liber, verus Hebræus, totus eſt dei: totũ quod ha
bet, libertatis eſt. Nihil habet illius qui libertatẽ recu=
ſat, dicẽs: Dilexi dominũ meũ, & vxorẽ, & infantes: nõ Exo. 21.
abibo liber. Quod non ſolum ad dominũ, ſed etiam ad
eius refertur infirmitatẽ qui ſe ſubiecerit mũdo, quod
diligat mundũ, vel mentẽ ſuã, id eſt, nõ huius autorem
voluntatis. Nec ſolũ ad vxorem, ſed etiã ad delectationẽ
refertur, quæ domeſticã non illam æternã curam ſuſci=
pit. Huic ergo ad limen & oſtium ſuũ dominus ſuus
aurem pertũdit, vt meminerit ſermonis ſui quo ſerui=

A tutem elegit. Et ideo tu Christiane iſtum ne imiteris,
Mat. 19. quia tibi ſcriptum eſt, non vt didrachmi dimidium (ſi
tamen vis perfectus eſſe) deo offeras, ſed vt omnia tua
vẽdas, & des pauperibus. Nec vt portionem ſeruitutis
mũdo reſerues, ſed vt totum te abneges, & domini cru
cem tollas, & ſequaris eum. Cognouimus itaq; ideo di
midiũ didrachmi lege poſtulari, quia dimidium generi
huius mundi ſeruabatur, id eſt, conuerſationi ſeculari,
& vſui domeſtico, & poſteritati reſeruabatur, quibꝰ ne-
ceſſe erat & ſortem ex ſorte, id eſt, tranſmiſſionis depu-
tari. Vnde & dominus tentãtibus ſe Phariſæis ſubdo
la interrogatione vtrũ ſuaderet cenſum dari Cęſari, re-
ſpõdit: Quid me tentatis hypocritę? oſtẽdite mihi nu-
miſma cẽſus. At illi obtulerũt ei denarium, in quo erat
imago Cæſaris. Ait illis: Reddite quæ ſunt Cæſaris,
Cæſari: & quæ ſunt dei, deo. oſtendens illos ita eſſe im-
perfectos, qui ſibi perfecti viderentur, vt prius Cæſari q̃
deo ſoluerent. Quibus enim prior eſſet cura mundi, ab
iis prius ſoluendũ foret quod erat mundi. Vnde & ait:
Reddite, id eſt, vos reddite quæ ſunt Cæſaris, apud q̃s
figura & imago inuenitur Cæſaris. Illi ergo Hebræi
Daniel. 1. pueri Ananias, Azarias, Miſael, ille Daniel ſapien-
tior, qui non adorauerunt imaginem regis, qui non re-
B ceperunt eam, qui nihil de illa menſa regis accipiebant,
non tenebantur ad ſolutionem tributi. Nihil enim eo-
rum quę ſub rege terreno erant, poſſidebãt. Ergo eorũ
imitatores nõ ſoluũt tributum, quibus portio deus eſt.
Ideo dominus ait: Reddite, id eſt, vos reddite qui pro-
tuliſtis imaginẽ Cæſaris, apud quos inuenitur. ego au
tem nihil debeo Cæſari, quia nihil huius mũdi habeo.
Ioan. 14. Venit enim huius mundi princeps, & in me inueniet
nihil. Nihil debet Petrus, nihil apoſtoli mei, quia non
ſunt de hoc mũdo. Et ſi in hoc mũdo ſunt, ego miſi eos
in hunc mundũ. Sed iam non ſunt de hoc mundo, quia
mecum ſunt ſupra mundum. Ergo quod diuinæ legis
eſt, ſolui iubetur, non quod Cæſaris. Et tamẽ & ipſum
perfectus, id eſt prędicator euangelii iam non debebat,
qui plus prædicabat. Non debebat filius dei, non debe-
bat & Petrus in adoptionẽ a patre aſcitus per gratiã.
ſed ne ſcandalizentur, inquit, vade ad mare, et mitte ha
Mat. 14. mum, & eum piſcem qui primus aſcenderit tolle, & a-
perto ore eius inuenies ibi ſtaterem. illum ſumẽs da iis
ꝓ me & te. O magna myſteria, dat dimidiũ didrachmi
quod lex iubebat, & non negat quod legis eſt, quaſi fa-
ctus ex muliere, ſub lege factus. ſecundũ incarnationem
locutus ſum. Ex muliere ſecundum ſexum. mulier ſe-
xus eſt, virgo ſpecies. ſexꝰ generis, virgo integritatis.
C In quo ergo venit ſub lege, in eo factꝰ eſt ex muliere, id
eſt, in corpore. Et ideo didrachma ſolui iubet pro ſe &
Petro, quia vterq; ſub lege generati. Iubet ergo ſecun-
dum legẽ ſolui, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Et
tamen ſtaterem dari iubet, quo vectes imponerent ori
ſuo, ne ex multiloquio peccatum admitterent. Et iubet
dari in ore piſcis repertum, vt agnoſcerẽt verbũ. Qui
enim quod legis eſt, exigebãt: aut quod legis eſt, neſcie-
bant? Verbum enim dei ignorare non debebant: quia
Deut. 30. ſcriptum eſt: Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde
tuo. Totum igitur didrachmũ deo ſoluit, qui ſeculo ni-
hil reſeruauit. Deo enim iuſtitia ſoluitur, quæ eſt men-
tis ſobrietas. Deo ſoluit̃ ſermonis cuſtodia, quę eſt ſer-
Roma. 10 monis ſobrietas. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore
autem cõfeſſio fit ad ſalutẽ. Poteſt autem & drachma
pro veteri teſtamento accipi, didrachmũ pro vtriuſque
teſtamenti precio, quia ſecundum legem vnuſquiſque
per legem redimebatur. Qui autem ſecundum euãge-
lium redimitur, ſoluit drachmam ſecundũ legem, ſan-
guine redimitur Chriſti ſecũdum gratiam, geminam
habens redẽptionem, & deuotionis, & ſanguinis. Nec
enim fides ſola ad perfectionem ſatis eſt, niſi etiã bapti-
ſmatis adipiſcatur gratiam, & ſanguinem Chriſti redẽ
ptus accipiat. Bona ergo drachma quæ deo ſoluitur.

Non eſt drachma denarius, ſed diuerſum eſt. Denique D
in denario imago Cæſaris eſt, in drachma imago dei:
Quia vnius eſt dei, ad imitationem ipſius, ab vno inci
pit, & in infinitum diffunditur. Et iterũ de infinito nu-
mero in vnum quaſi in finem omnia reuertuntur: quia
deus & principium & finis omnium eſt. Vnde nec nu-
merum monada, ſed elemẽtum numeri quibus ea cura
eſt appellauerunt. Et hoc propterea diximus, quia ſcri-
ptum eſt: Ego ſum α & ω: primus, & nouiſſimꝰ. &, Au Apoc. 1.
di Iſrael: Dñs deus tuꝰ deus vnus eſt. Et tu ergo ad ſi-
militudinẽ domini vnus eſto atq; idem. Non hodie ſo-
brius, cras ebrioſus: hodie pacificus, craſtina die litigio-
ſus: hodie frugi, craſtina die incontinens. Mutatur enĩ
vnuſquiſq; morum varietate, & fit alter, in quo non a-
gnoſcitur quod fuit, & incipit eſſe quod non fuit, ſui de-
gener. Graue eſt enĩ mutari in peius. ſed eſto ſicut ima
go in drachma, immutabilis, eũdem habitum ſeruãs.
Quotidie videns drachmam, attende imaginem: hoc
eſt, videns legem, attende in lege imaginem dei Chri-
ſtum. Quia ipſe imago dei inuiſibilis & incorruptibi-
lis, luceat tibi velut in ſpeculo legis. Cõfitere eum in le-
ge, vt eum in euangelio recognoſcas. Si cognouiſti in
mãdatis, recognoſcis in operibus. Vale, & ſi non infru
ctuoſe didrachmum iſtud cõmiſſum mihi arbitraris,
iterum ſi quid habes, committere ne dubitaueris. E

Sancti Ambroſii ad Simplicianũ, explicantis quid
ſibi velit quod Moyſes poſt oblatum ſacrificiũ, & im-
molatas domino ſalutares hoſtias, dimidiam partem
ſanguinis in crateras miſerit, dimidiam autẽ ad altare
fuderit, Epiſtola II.

AMBROSIVS Simpliciano. Motum te
cum legeres, ſignificaſti mihi, quid ſibi velit
quod Moyſes poſt oblatum ſacrificium, &
immolatas domino ſalutares hoſtias, dimi-
diam partem ſanguinis in crateras miſerit, dimidiam
autem ad altare effuderit. Sed quid eſt quod ipſe dubi-
tes, & a nobis requiras, cum fidei & acquirendæ cogni-
tionis diuinæ gratia totum orbẽ peragraueris, & quoti
dianæ lectioni nocturnis ac diurnis vicibus omne vitæ
huius tempus deputaueris, acri prę ſertim ingenio etiã
intelligibilia complectens? Vtpote qui etiam philoſo- B
phiæ libros q̃ a vero ſint deuii demõſtrare ſoleas, & ple
roſque tam inanes eſſe, vt prius ſcribentium in ſuis ſcri
ptis ſermo q̃ vita eorum defecerit. Tamen quia colla-
tio ſermonis, vt pecunię, magno eſt vſui, atq; ea maxi-
mus in commune emolumentum negociationis pro-
fectus paratur: quod mirabilis ſit iſta ſanguinis diui-
ſio, reticere non queo. Pars enim eius moralem ſapiẽ-
tiæ diſciplinam videtur ſignificare, pars myſticam. Il-
la quæ in crateras mittitur, moralis eſt: hæc quæ ad al-
tare effunditur, myſtica, eo quod diuino munere & aſpi
ratione quadam humanis infundatur mentibus, vt cõ
uenientia & fidei plena de deo ſentiant. Deniq; qui lo-
cuti ſunt de eius maieſtate, & de cæleſtibꝰ, vel apoſto-
li, vel ſancti prophetæ, non niſi ex reuelatione demon-
ſtrata ſibi loqui auſi ſũt. Vnde Paulus et raptum ſe in 2. Cor. 12.
paradiſum, & audiſſe ſe verba quæ non licet homini lo
qui, in epiſtola ſua teſtificatus eſt. Stephanus quoq; vi- Actu. 7.
dit cælos apertos, & Ieſum ad dexteram dei ſtantem.
Et Eſaias propheta vidit ſedentem. Nam de Moyſe Eſa. 6.
quid loquar, de quo dicit ſcriptura quod nõ ſurrexit am
plius propheta in Iſrael ſicut Moyſes, qui vidit domi- Deut. 34.
num facie ad faciem in omnibus ſignis & prodigiis
quæ fecit in terra Ęgypti? Myſtica ergo deo libantur,
qui ſplendore diuinæ ſapientiæ, cuius pater & genitor
eſt, inflammat animæ vigorem, ac mẽtem illuminat.
Sapientia autem dei Chriſtus, in cuius pectore recũbe
bat Ioannes, vt de principali illo ſecretoq; ſapiẽtię hau-
ſiſſe diuina proderetur myſteria. Denique ipſe conſcius

G muneris hoc ſcripſit, qui ſibi quod acceperat vendicare,
& ſuo aſſignare ingenio reformidabat. Sed & ipſe do-
Ioan. 20. minus dicebat apoſtolis os ſuũ aperiens: Accipite ſpiri
tum ſanctũ. quo declarauit ſe eſſe qui Moyſi dixerat:
Exo. 4. Ego aperiã os tuũ, & inſtruã te quid debeas loqui. Er-
go hæc ſapiẽtia diuina inenarrabilis, impermixta atq;
incorrupta ſanctorũ animis ſuã infundit gratiã, et cogni
tionem reuelat, vt ſpeculẽtur eius gloriã. Illa autẽ mo-
ralis ſapientię diſciplina eſt, quę mittitur in crateras, &
ex illis percipitur atq; hauritur. Crateres igitur ſenſuũ
receptacula. Crateres oculi ſunt duo, aures ſunt, nares
ſunt, os quoq; & alię partes cõuenientes muneri. Oculi
enim viſum recipiunt & miniſtrant, auditũ aures, odorẽ
nares, ora guſtatũ, & cętera. In iſtos crateres verbum il
lud in quo eſt principatus ſacerdotii vel ꝓphetię, effun-
dit ſanguinis ſui partes, vt viuificet atque animet irra-
tionabiles portiones, & faciat rationabiles. Deniq; vbi
legis diuinę pręcepta numerauit atq; annũciauit popu
lo, Theoriam poſtea intelligibilis illi⁹ arcæ teſtimonii
vel candelabri vel thymiamatis locuturus immolauit
hoſtias & libauit, ſanguinis partẽ infundens altaribus
ſacris, partẽ autem infudit crateribus. Fit ergo diuiſio
H myſticæ illius, hoc eſt, diuinę moraliſq; ſapiẽtiæ. λόγος
enim diuiſor eſt animarũ atq; virtutũ. λόγος autẽ verbũ
dei validũ & acutũ, quod pertranſit & penetrat vſq; ad
diuiſionẽ animæ, virtutes quoq; diſtinguit & diuidit,
cuius miniſter Moyſes diuiſione ſanguinis virtutum
genera diſtinxit. Et quia nihil præ cæteris in lege, niſi
Chriſti aduẽtus annũciatur, atq; eius præfiguratur paſ
ſio, vide ne iſta ſit hoſtia ſalutaris, quã verbũ deus in ſe-
metipſo obtulit, atq; in ſuo immolauit corpore. Quod
primo moralẽ in euangelio, ſed etiã in lege docuit diſci
plinam, & in ſua patiẽtia atq; in ipſo actu & opere mon
ſtrauit, tanq̃ in crateras ita in mores noſtros ſenſuſque
transfundẽs velut ſubſtantiam quãdam & vitalia ipſa
ſapientiæ, quibus mentes hominũ viuificauit ad virtu
tis ſeminariũ, & inſtituta pietatis, deinde accedẽs ad al
tare effudit hoſtiæ ſuæ ſanguinẽ. Itaq; ſiue ita hęc acci-
pias, pius vt arbitror ſenſus eſt: ſiue ſecũdũ Salomonẽ
velis, concurrit ęque, vt quia ſanguinẽ miſit in crateras
Moyſes ꝓpheta, cognoſcas ipſum eſſe ſanguinem de
Prouer. 9 quo ſcriptũ eſt quia ſapiẽtia miſcuit in cratere vinũ ſuũ
dicens vt relinquerẽt inſipientiam, & quærerẽt ſapien-
tiam. Hauritur ergo de cratere ſapientia, hauritur diſci
plina, hauritur intellectus, hauritur correctio, hauritur
vitæ emẽdatio, hauritur morũ & conſiliorũ tẽperatio,
pietatis gratia, virtutis incrementum, fons vbertatis.
I Quod vero ad altare effundit ſanguinem, intelligere li
cet ablutionẽ mũdi, remiſſionem omniũ peccatorum.
Etenim ſanguinẽ illum ad altare quaſi hoſtiam effun-
dit ad multorũ exhaurienda peccata. Agnus enim ho
ſtia eſt, ſed agnus nõ irrationabilis naturæ, ſed diuinæ
Ioan. 1. potẽtiæ, de quo dictũ eſt: Ecce agnus dei, ecce qui tollit
peccatũ mundi. Non ſolũ enim mũdauit ſanguine deli
cta vniuerſorũ, ſed etiã diuina poteſtate donauit. An
non tibi videtur effudiſſe ſanguinem ſuum, de cuius la
tere ſupra ipſum paſſionis altare aqua cucurrit & ſan-
guis? Vale, & nos parentis affectu dilige, vt facis.

Diui Ambroſii ad Simplicianum, cauſam reddẽtis
cur Moyſes propheta maximus inueniatur magis Aa-
ron fratris conſiliũ q̃ ſuum probaſſe, Cur etiam tam dif
ficile tamq; rarũ ſit pœnitentiã peccati gerere in hac vi
ta hominũ, Epiſtola III.

AMBROSIVS Simpliciano. Quãtus
ſit vniuſquiſque in ſuo munere, exẽplo debet
Deu. 34. eſſe lectio, quę iure te mouit, quod Moyſes
ille quo nemo preſentius deũ vidit, neq; ſur
rexit amplius in Iſrael propheta qui deũ facie ad faciẽ
Exo. 34. ſicut Moyſes videret, ille qui quadraginta diebus cum
deo iugiter & noctibus fuit cũ legẽ acciperet in monte, K
ille inquam cui deus dabat quos loqueretur ſermones,
inuenitur magis Aarõ fratris cõſilium q̃ ſuũ probaſſe.
Fuit ergo quiſq̃ hominũ Moyſe prudentior & inſtru-
ctior? Atq; ipſum Aarõ poſtea cũ Maria circa Ęthio-
piſſæ perſonã legimus erraſſe. ſed hoc ipſum diligenter
diſcute, vbi Moyſes ſcientia præponderet, vbi Aaron
cõſilio. Moyſes magnus ꝓpheta, qui de Chriſto dixit:
Sicut me, ipſum audietis. & de q̃ ipſe dñs ait: Si Moy- Luc. 16.
ſen & prophetas nõ audiunt: nec ſi quis ex mortuis ad
illos abierit, credẽt. Ergo in cauſa prophetiæ præfertur
Moyſes ſicut ꝓpheta. Vbi autem cauſa & munus &
officium ſacerdotii eſt, pręfertur Aaron ſicut ſacerdos.
Tractem⁹ ergo ipſum locũ. Immolatus erat hircus ꝑ Leuit. 10.
peccato, & oblatus in holocauſtũ. Quæſiuit eũ poſtea
Moyſes, et cõbuſtus erat. Et irat⁹ eſt Moyſes ad filios
Aaron Eleazar & Ithamar, qui ſuperfuerant, dicens:
Quare nõ manducaſtis quod oblatũ eſt pro peccato in
loco ſancto? Quoniãquidẽ ſancta ſanctorũ ſunt hęc vo-
bis manducare, vt auferatis peccatũ ſynagogę, & intus
manducandũ eſſe, ſicut mihi præceptũ eſt, ait. Cũ ergo
iratũ eum vidiſſet Aaron, placide reſpõdit ei: Si hodie
obtulerint pro peccato ſuo holocauſta ſua contra domi
num, & acciderint mihi talia, mãducabo quod pro pec-
cato obtulerũt hodie? nũquid placebit dño? Et audiuit L
Moyſes, & placuit illi. Quid iſta ſignificent, conſidere
mus. Nihil peccare, ſolius eſt dei: emẽdare ſapiẽtis eſt,
& corrigere erratũ, & pœnitentiã gerere peccati. Id ta-
men eſt difficile in hac vita hominũ. Quid enim tam
rarũ q̃ vt inuenias virũ qui ſeipſum coarguat, & factũ
condẽnet ſuũ? Rara itaq; confeſſio de peccato, rara pœ-
nitentia, rara in hominibus verbi eius aſſertio. Repu-
gnat enim natura, repugnat verecundia. Natura, quia
omnes ſub peccato: & qui carnẽ gerit, culpæ obnoxius
eſt. Ergo repugnat natura carnis, & illecebra ſeculi in-
nocẽtiæ integritatiq;. Repugnat etiã verecundia, quia
erubeſcit vnuſquiſq; propriã culpã fateri, dũ præſentia
magis q̃ futura cogitat. Studebat autẽ Moyſes pecca-
ti vacuã reperire animam, vt exuuias erroris depone-
ret, et nuda culpę ſine vllo ſui pudore diſcederet. Sed nõ
inuenit, quia cito impet⁹ irrationabilis pręuenit, & flã-
ma quædã celerrimi motus animam depaſcitur, atque
exurit eius innocentiã. Pręponderãt enim futuris pre-
ſentia, & violẽta moderatis, & plura paucioribus, & iu
cunda ſeriis, & aſperis mollia, & triſtibus læta, & illece
broſa rigidioribus, & præpropera tardioribus. Velox
enĩ eſt iniquitas, quæ ad nocendũ occaſiones ſuggerit,
quia veloces pedes eius ad effundendũ ſanguinẽ. Lẽta M
autẽ virtus omnis & diuturna cunctatrix ante iudicat,
& adorienda incipit. Ita mens boni, ſpeculatrix cõſilio-
rum ſuorũ eſt, priuſq; examinat quid decorũ atq; hone-
ſtum: iniquitas vero opere cogitationẽ anteuertit. Pi-
gra igitur & verecũda eſt pœnitentia, quia premitur &
reuocatur pręſentiũ pudore. Solis enĩ intendit futuris,
quorũ ſpes ſera, tardior fructus, & ideo petitio ipſa tar-
dior. Inter hæc ſpei & virtutis molimina pręcurrit im-
pudẽtia, & ſpecie pręſentiũ pœnitẽtia excluditur, & taq̃
exuritur affect⁹ eius, & hmõi aboletur in vitiis. Quęrit
eã lex, & non inuenit. Ambuſta eſt enim feruore & fu-
mo iniquitatis, & indignatio quędã legis mouetur. Di
cit Moyſes deuorandã fuiſſe pœnitentiã in ſanctiſſan-
ctorum, ſacerdotes quaſi ſegniores increpat. Reſpõdit
Aarõ, profundũ debere eſſe iudiciũ ſacerdotale, nec facile
male ſanę cõſciẽtię cõmittẽdũ id muneris, ne fiat error
deterior priore. Vaſe enĩ fœtido vel oleũ vel vinũ faci-
le corrũpitur ac deterioratur. Quõ aũt poterat vbi ignis
alienus erat, peccatũ exuri, & hoc ſub conſpectu dñi, cui
& occulta ſunt cognita? Nunquid poteſt placere dño ſi
quis cũ adhuc verſetur in iniquitatib⁹, & iniuſtitiã cor-
de incluſã teneat, dicat ſe agere pœnitentiã? Simile eſt
ac ſi quis æger ſe ſanũ ſimulet, magis ægrotabit: quia

A nihil ei prodeſſe poteſt ſimulatio ſanitatis, cum verbo
adumbretur, non vllo fulciatur ſubſidio virtutis. Ignis
itaq; alienus eſt libido. Ignis alienus eſt omne iniuſtæ
incendiū cupiditatis. Ignis eſt alienus omnis ardor a-
uaritię. Hoc igni nemo mūdatur, ſed exuritur. Nā vbi
iſte ignis alienus eſt, ſi quis in cōſpectu ſe offerat domi-
Leuit. 10 ni, ignis eum cæleſtis abſumit, ſicut Abiud et Nadab
quos exuſſit ignis cęleſtis pariter cū iis quæ ꝓ peccato
ſacris fuerant oblata altaribus. Qui ergo vult mūdare
peccatū ſuū, ignem a ſe remoueat alienū. Illi ſoli igitur
ſe offerat qui culpam nō hominem exurit. Qui ſit iſte
ignis, audi dicentē: Quia Ieſus baptizat in ſpiritu ſan-
cto & igni. Hic eſt ignis qui ſiccauit hæmorrhouſę per
duodecim annos ſanguinē profluētem. Hic eſt qui pec
Luc. 19. catum Zachæi abſtulit dicentis quod dimidium bo-
norum ſuorum daret pauperibus, & ſi cui quicq̄ abſtu-
liſſet, redderet quadruplum. Hic eſt ignis qui abſterſit cul
pam latronis. Ignis enim cōſumēs eſt qui dixit ei: Ho-
die mecum eris in paradiſo. Illos itaq; ſanatuit, in quib⁹
ſimplicem & puram reperit cōfeſſionē, nihil malignū,
nihil fraudulētum. Deniq; Iudas ad remedium perue-
nire non potuit, cum diceret: Peccaui quod tradiderim
ſanguinem iuſtum: qui alienū ignē voluebat in pecto-
re ſuo, qui eum inflammauit ad laqueū. Indign⁹ enim
remedio fuit, quia non intimo mentis conuerſus inge-
B muit, & ſedulo geſſit pœnitētiā. Tantæ enim pietatis
eſt dominus Ieſus, vt & ipſi donaret veniam ſi Chriſti
expectaſſet miſericordiam. Hanc ergo culpā ſacerdotes
non auferunt, neq; peccatū eius qui in dolo ſe offert, &
adhuc in ſtudio delinquēdi eſt. Non enim poſſunt epu
lari in eo quod plenum fraudis, & ſerpentis interius ci-
catricis eſt. Cibus enim ſacerdotis eſt in peccatorū re-
Ioan. 4. miſſione. Vnde ait princeps ſacerdotum: Meus cibus
eſt vt faciam voluntatē patris mei qui in cælo eſt. Quę
eſt voluntas dei, niſi ea, cū conuerſus ingemueris, tunc
ſaluus eris? In illo ergo ſubdolo cib⁹ nullus eſt. Deniq;
nec ipſe epulandi ſuauitatē capere poteſt in quo nō ſyn
cera & pura conſcientia eſt. Amaritudo enim fraudis
epulandi ſuauitatē obducit: nec permittit mala cōſcien
tia vt reficiat & paſcat obnoxium animum pœnitētia.
Ideo ergo talis affectus, talis petitio, talis pœnitentia
non eſt vſui aut voluptati ſacerdotibus. Meritoq; hir-
cus ille qui pro peccato oblatus eſt in holocauſtū, quia
nō fuit ſyncera hoſtia, exuſtus eſt, quia in eius ſacrificio
ignis alienus repertus eſt. Non eſt itaq; complacitū &
acceptum ſacrificium deo. Nō eſt enim acceptum niſi
C quod fuerit in diuitiis ſynceritatis & veritatis probatū.
Leuit. 16. Ideo & alibi legis duos hircos, vnum in quo ſors domi
ni, alterum tranſmiſſionis. Illum in quo ſors domini,
offerri atque immolari pro peccato: illum vero in quo
ſors tranſmiſſionis, dimitti in deſertum, vt accipiat po
puli iniquitates, vel alicui⁹ peccatoris. Sicut enim duo
Mat. 24. ſunt in agro, & vnus eorū aſſumitur, alius derelinqui-
tur: ita ſunt duo hirci, vnus qui ad ſacrificiū eſt vtilis, a-
lius qui in deſertū dimittitur. Hic nulli vſui neq; eden-
dus neq; epulandus a ſacerdotū filiis. Sicut enim ex iis
quæ alimentorū ſunt, quod bonū eſt editur, quod inuti
le aut malū, proiicitur: ita & bona opera epulatoria di-
cimus, quæ ſunt eſui. Non placebit ergo domino ſi mā
ducet ſacerdos ſacrificiū in quo fraus ſit oblationis, non
ſedulæ cōfeſſionis ſynceritas. Et ideo hircus iſte in de-
ſertū dimittēdus eſt, vbi errauerūt patres noſtri, erraue
runt in eo, & nō potuerūt ad reſurrectionis terrā perueni-
re, ſed interiit a terra memoria eorū. Deniq; quę ſūt epu
latoria opera, audi. Et erūt ſabbata terrę nobis eſcæ. E-
pulatoria enī & refectoria requies ī deo, quę facit animi
trāquillitatē. Vnde et nos etiā in ſermone requieſcamus.
Vale, & nos, vt diligis, dilige: quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Ireneum, declarantis quomodo
intelligendum ſit quod in Exodo legitur, Abomināda
apud Ęgyptios immolemus deo. Qualibus pręterea D
doctorib⁹, & qua via ad eccleſiam Chriſti perueniatur,
Qui illam ingrediuntur, & quid eis in ipſa ſit agendū.
Epiſtola IIII.

AMBROSIVS Irenęo. Moueri te ſigni-
ficaſti mihi eo quod legeris, Abominādā a- Exo. 8.
pud Ęgyptios immolem⁹ deo. Sed habui-
ſti quo iſtud ſolueres, quia in Geneſi ſcriptū
eſt quod Ęgyptii paſtorē pecorū abominabātur. Non
vtiq; propter hominē, ſed propter pecora. Illi enim ara-
tro terrā inuertebāt. Abrahā autem & Iacob, & poſtea
Moyſes, Dauid, paſtores fuerunt, regalem quādam in
hoc munere diſciplinā induētes. Oderāt ergo Ęgyptii
immolata ſacrificia, id eſt perfecta ſtudia virtutum, &
plena diſciplinæ. Quod ergo vitioſi oderunt, hoc apud
bonos ſyncerū ac pium eſt. Opus virtutis deteſtatur lu-
xurioſus helluo, refugit Ęgyptius. ita corpus q̄d illece-
bras diligit, auerſatur animę virtutes, abominatur im-
perium, refugit virtutū diſciplinas, & omnia opera quę
huiuſmodi ſunt. Quæ ergo Ęgypti⁹ refugit, Ęgypti⁹
ille & nō homo, hęc tu amplectere, qui habes humani-
tatis ſcientiam. Illa autē declina quæ illi ſequuntur atq;
eligunt, quoniā duo ſibi iſta cōgruere non poſſunt, pru-
dentia, & inſipientia. Itaq; ſicut iis quæ in quodā cenſu
B imprudentiæ atq; intemperantiæ ſunt, abdicat ſe pru-
dentia, abdicat continentia, ita eorū omnis exors inſi-
piens eſt atq; incontinens, quę in bonis atq; in hæredi-
tate ſapientis viri ſunt & continētis. Deniq; ſanctæ illę
tali coniugio Lia & Rachel, vna laborioſa, altera aſpi
ratio fortis, refugiētes non generis neceſſitudinem, ſed
morum diſcrepātiam, cum viri exerciti Iacob ſermone
edoctæ eſſent quod vellet diſcedere, vt Laban & filiorū
eius inuidiam declinaret atq; ignauiam, reſponderunt:
Nūquid eſt nobis portio aut hęreditas in domo patris
noſtri, & nō ſicut alienę exiſtimamur ei? Vendidit enī Gen. 31.
nos, & deuorauit precium noſtrum. Ecce primū, quia
ignauus & inuidus laborioſam & diſciplinæ tenacem
alienat a ſe ac defugit, ſeſeque cupit ſeparare: quoniam
eas oneri eſſe cernit ſibi, & putat ſe lucrum feciſſe quod
alienauit eas, & hoc eſſe ſuum precium iudicat, eumq;
fructū voluptatis ſuæ. Nunc audiamus quomodo quę
habet virtus, non habeat ignauia. Aiunt enim omnes
diuitiæ & gloria, quā tulit deus patri noſtro, nobis erit
& filiis noſtris. Merito deo arbitro dicunt eſſe ſublata,
quia ipſe eſt autor bonorū, cuius gratia ignaui exuun-
tur, quia decorem hæreditatis diuinæ capere improbi
atq; infirmi non queunt, ſuccedit autem intentus, & ſpi
F ritum in ſe fortis habens. Quis autem fortis niſi ſolus
deus, qui omnia coercet & regit? His ergo debetur hæ-
reditas dei. Vnde & Eſaias dicit: Eſt hæreditas credē-
tibus in domino. Et pulchre ait: Eſt hęreditas. ipſa enī
ſola hæreditas eſt, alia nō eſt. Neq; enim cęcus theſau-
rus hęreditas eſt, neq; caduca omnia hęreditatis habēt
commodū. Sola eſt illa hæreditas, in quibus eſt portio
deus. Vnde ſanctus domini dicit: Portio mea domi-
nus. Et alibi: Hæres fact⁹ ſum teſtimoniorū tuorū. Vi-
deas quæ poſſideat iuſtus, mandata dei, oracula eius,
pręcepta eius. In his diues eſt, his paſcitur, in his dele-
ctatur quaſi in omnibus diuitiis. Hęc ergo poſſidentes
Lia & Rachel, opes patrias nō requirebant, in quibus
erat pecunia adultera, irrationabilis ſpecies, & ſpiritua
lis expers vigoris. Deniq; quaſi diuites & liberę non eū
diuitem ſed egentē arbitrabātur. Omnis enim bonarū
& liberalium cōſors diſciplinarū neminem inſipientiū
diuitem putat, ſed inopem atq; egenum, abiectū quoq;,
& ſi regalibus diuitiis affluat, & ſuperbus auro ſuam
iactet potentiam. Fugienda eſt igitur talium ſocietas,
& ſi aliqua generis copulentur neceſſitudine. Noxiæ
ſunt enim conuerſationes cum inſipientibus, & inficiūt
ſobriam mentem ac decolorant: quia ſicut adhærens

G ſancto ſanctus eris: ita cũ peruerſo peruerſus eris. Fre-
quenter enim accidit vt quis cõtra propoſitũ ſuum in-
temperantem audiens, cũ velit ipſe continentiæ diſci-
plinam tenere, fuco inſipientiæ coloretur. meritoq; con
trariæ ſibi ſunt & repugnantes diſciplina atq; inſolẽtia.
Vnde cum vir exercitatus earũ ſententiam quæreret,
vocem emittunt probatę iam diuturno exercitio virtu
tis. Nunquid eſt nobis portio aut hæreditas in domo
patris noſtri? Id eſt, conſulis nos vtrum velimus ab eo
recedere? Quaſi vero non cognoueris quod nullam ha
beamus cupiditatẽ eius ſocietatis, neq; nos dulcis plu-
ribus ſecularium diuitiarum cupiditas teneat, aut lętitia
luxuriæ. Hæc ſunt quæ nos miſeria aliena nobis duxi-
mus. Hæc ſunt quæ plena inopię atq; egeſtatis arbitra
mur. Adiicuit etiam cauſam ſucceſſionis, quia veram
gloriam, & boni theſauri copias amiſit Laban, in qui-
bus maximus vigor datus eſt, mentis, & bona mone-
ta imaginis dei & ſimilitudinis, quia ſpiritualẽ mone-
tam amiſit, quia ſplẽdida magis ſeculi elegit, q̃ vera &
vtilia vitæ ſuæ, quorũ decor expertem diuinorũ bono-
rum præterit: quoniam ille quæ putat pulchra, in iis ſe
fallit ipſum & decipit. Vnde audi eius verba & iudi-
cia. Secutus ſanctum Iacob, & filias ſuas, ne forte apud
eas ſuorũ vitiorum reperiret aliquid, & reuocandi ad ſe
haberet auctoritatẽ, coarguens iuſtum, cũ ratione eſſet
redargutus, & nihil reſpondere ac referre poſſet, quo eũ
deberet tenere: Si annũciaſſes, inquit, mihi, emiſiſſem
H te. In quo prodidit quid iuſtus fugerit, ne eũ proſeque-
retur, ne deduceret, ne tali comitatu ſtipatus pcederet.
Primũ quod multorum dominorũ mãcipio ſe ſubiice-
re non debuit, vt ab eo tanq̃ ſeruulus dimitteretur. De-
inde quia vir exercitio intentus, & quærens verã viam
ad virtutẽ perſequi, nõ hominem deductorẽ, ſed oracu-
la quęſiuit cœleſtia. Quæ me, inquit, hinc præceperunt
abire, & nũc comitãtur viantẽ. Sed quomodo me dimi
ſiſſes? An cũ lætitia tua, quæ plena eſt mœſtitudinis,
cũ tympanis ſcilicet atq; organis immoderata modulã
tibus, & ſonis tibiarũ ſuauibus inſuauia reſultantibus,
ſonis diſſonis, crepitibus diſcrepantibus, vocibus mutis,
cymbalis animã ferientibus. His me delectari poſſe cre-
didiſti? his reuocari? Hęc ſunt quę ego fugi: nec vereor
verborum tuorũ inuidiã. Fugi, ne me talia ſequerẽtur,
ne quid de tuis accipiens abirẽ. Non enim talibus dedu
ctoribus ad eccleſiã Chriſti peruenitur, ad quã tẽdebat
Iacob, vt eo deduceret populorũ copias, inueheret na-
tionum diuitias, poſteritatẽ infunderet, fugiẽs vmbrã
I inanium rerũ, præferens inſenſibilibus ſimulacris vir-
tutum ſpirantem decorẽ, plauſibilibus præponẽs ſeria.
Vides enim quẽadmodũ conuiuia gentiles adornent,
feſta annuncient, ſed ea piis mentibus infeſtiora ſunt:
quia iis pleriq; decipiuntur, dulcibus capiũtur epulis, ca
piuntur ſaltantium choris, dũ ieiunia noſtra fugiunt, dũ
ea ſibi aſpera putant, dũ corpori noxia & moleſta arbi-
trãtur. An opinatus es quia aurũ tuum deſiderarem?
Sed non habes aurũ igne examinatũ, quo iuſti probã-
tur. An quia argentũ cuperẽ? Sed non habes argentũ,
qui non habes ſplẽdorem alloquii cæleſtis. Sed fortaſſe
ſperaui quod adiiceres mihi ad obſequiũ ſeruulos tuos.
Ego vero liberos quęro, fugio ſeruos peccati. Sed forte
comites itineris & duces viarũ neceſſarii fuerunt. Vti-
nã ſequi poſſent, ego illis monſtrarẽ domini vias. Sed
qui deũ neſcitis, vias eiꝰ quomodo noviſtis? Vias eius
ingrediũtur electi a domino. Non quicũq; intrant eas,
ſed tamen nemo excluditur. Sequatur qui paratus eſt,
ingrediatur viã quæ ducit ad Meſopotamiam, vt qui
eã petit, per aquas tranſeat, aquas Tigris atq; Euphra
tæ, fortitudinis atq; iuſtitiæ, per lachrymas pœnitẽtię,
baptiſmũ gratię. In ea eſt virtus exercitus dei. Omnes
enim qui ſunt in eccleſia, deo militant. In ea eſt grex il-
le inſignis diuerſarũ virtutum, quem Iacob ſibi elegit;
Omnis enim ſine ſigno anima, indocta & inerudita eſt,
diſciplinarũ neſcia. quę autem inſignita, eadẽ diues ope K
rum, & gratiarũ opima. Ad eam qui venit, iratum fra-
trem reconciliet prius. Ad eam qui venit, Sichimam
precioſam illam & actuoſam inhabitet virtutum offi-
cinam, vbi læſæ caſtitatis grauis vltio. Ad eam qui ve
nit, luctetur cum deo, vt ad imitationẽ eius ſe exerceat,
ad humilitatem Chriſti & paſſiones eius cõgrediatur.
Tollat crucẽ ſuam, & Chriſtũ ſequatur. Deniq; bonus
cõgreſſor non æmulatur, non inflatur, immo etiam be
nedicit congredientẽ ſibi tali munere. Sequamur ergo
ſanctũ Iacob, & vias eius, vt perueniamꝰ ad eas paſſio-
nes, ad eas cõgreſſiones, perueniamus ad murũ, perue-
niamus ad patientiam matrem fidelium, et ad patrem
Iſaac, id eſt iucunditatis capacem, lætitię redundantẽ.
Vbi iã patientia, ibi lætitia: quia poſt tribulationes pa
tientia. patiẽtia autem probationẽ operatur, in qua eſt
ſpes, de qua non confundimur, quoniam qui non fuerit
cõfuſus crucem Chriſti, nec Chriſtus cõfundetur in eo.
Vale fili, & nõ erubeſcas patrem interrogare, qui non
erubeſcis in paſſionibus Chriſti gloriari.

Diui Ambroſii ad Felicem Comenſem epiſcopũ,
ſe & lectione ſermonis illius, & ſpe futuri aduentus re-
focillatum aſſerentis, ſimulque vt venire non negligat
adhortantis Epiſtola V.

AMBROSIVS Felici Comẽſi epiſcopo,
Etſi habitu corporis minus valebam, tamẽ
vbi ſermonẽ vnanimis mihi pectoris tui le- L
gi, nõ mediocrem ſumpſi ad conualeſcẽdum
gratiam, quaſi quodam tui alloquii pulegio refotus, ſi-
mul quia celebrem vtriq; noſtrum annunciaſti diẽ affo
re, quo ſuſcepiſti gubernacula ſummi ſacerdotii, de quo
ante momentũ cũ fratre noſtro Baſſiano loquebar. Or
tus enim ſermo de Baſilicę quam condidit apoſtolorũ
nomine, dedicatione, dedit huic ſermoni viã. ſiquidem
ſignificabat quod ſedulo tuę quęreret ſanctitatis pręſen
tiam. Tum ego noſtris fabulis intexui diẽ natalis tui,
qui foret in exordio ipſo calẽdarũ nouembriũ, eumq; (ſi
nõ fallerer) appropinquaſſe, & craſtina celebrandũ die,
vnde poſthac non excuſaturũ promiſi ego de te, quo-
niã & tibi id de me licet. Promiſi illi, exegi mihi. Præ-
ſumptũ enim habeo quod affuturus ſis, quia debes ad-
eſſe. Nõ ergo te magis meũ promiſſum tenebit, q̃ tuũ
inſtitutũ, qui id in animũ induxeris, vt quod oportet fa
cias. Aduertis itaq; quia nõ tam promiſſi audax, q̃ tui
conſcius fratri ſpopondi. Veni igitur, ne duos ſacerdo-
tes redarguas, te qui nõ affueris, et me qui tã facile pro- M
miſerim. Natalem autẽ tuũ proſequemur noſtris ora-
tionibꝰ, & tu noſtri in tuis votis nõ obliuiſcaris. Te no
ſter ſpiritus comitabiť, tu quoq; cũ ingredieris ſecundũ
tabernaculũ quod dicitur ſanctaſanctorũ, facito noſtro
more, vt nos quoq; tecum inducas cũ ſpiritu. Adolens
aureum illud thymiamaterion, nos ne intermiſeris.
Ipſum eſt enim quod in ſecũdo tabernaculo eſt, de quo
plena ſapientiæ oratio tua ſicut incenſum dirigitur ad
cæleſtia. Ibi arca teſtamẽti vndiq; auro tecta, id eſt, do-
ctrina Chriſti, doctrina ſapientiæ dei. Ibi doliũ aureum
habens manna, receptaculũ ſcilicet ſpiritalis alimonię,
& diuinæ promptuariũ cognitionis. Ibi virga Aaron
inſigne ſacerdotalis gratię aruerat ante, ſed in Chriſto
refloruit. Ibi cherubim ſup tabulas teſtamẽti, lectionis
cognitio ſacræ. Ibi propitiatoriũ, ſupra quod in excelſis
deꝰ verbũ eſt, imago inuiſibilis dei, quod tibi dicit: Lo-
quar tecũ deſuper ꝓpitiatorio de medio duorũ Cheru-
bim. Sic enim loquitur nobiſcũ, vt nos eius ſermonem
intelligamus: vel quia nõ mũdana, ſed intelligibilia lo
quitur, ſicut ait: Aperiã in parabolis os meũ. Vbi enĩ Pſal. 77.
Chriſtus, ibi omnia, ibi doctrina eius, ibi peccatorũ re-
miſſio, ibi gratia, ibi ſeparatio mortuorũ ac viuẽtium.
Et Aaron quidẽ ſemel ſtetit in medio eorũ obiiciẽs ſe

A ne mors tráſiret ad viuentiũ agmina a funeribus mor
tuorũ. Hic autẽ quaſi verbũ ſemper ſtat in ſingulis, quẽ
nos nõ videmus intra nos, ſeparans rationabiles virtu
tes a cadaueribus paſſionũ letaliũ, et peſtilentiũ cogita
tionũ. Hic ſtat quaſi qui in hũc mũdũ venerit vt aculeũ
mortis hebetaret, deuoratoriũ ei⁹ obſtrueret, viuẽtib⁹
æternitatẽ gratię daret, defunctis reſurrectionẽ cõcede
ret. Hunc tu milicas bonã militiã, huius depoſitũ cuſto
Deu. 15. dis, huius pecuniã fœneras, ſecundũ q̃d ſcriptũ eſt: Fœ
nerabis gẽtibus. Bonũ fœnus ſpiritalis gratię, quod ve
niens dñs cũ vſuris exiget, & cũ te bene diſpẽſaſſe inue
nerit, dabit tibi plura pro paucioribus⁹, eritq; mihi fructus
dulciſſimus, quod meũ in te iudiciũ cõprobabitur, or
dinatio nõ reprehẽdetur, quã accepiſti per impoſitionẽ
manuũ mearũ, & benedictionẽ in nomine domini Ie
ſu. Fac ergo bonum opus, vt in illo die mercedẽ inue
nias, & ego in te, et tu in me requieſcamus. Multa meſ
ſis Chriſti, ſed pauci operarii, & difficile reperiũtur qui
adiuuẽt. Verũ hoc vetus, ſed potens eſt dñs qui mittat
operarios in meſſem ſuã. Certe ũ illo ordine Comẽſiũ
iam pleriq; cœperũt credere magiſterio tuo, & doctrina
tua verbũ dei receperũt, ſed qui dedit credẽtes, & adiu
tores dabit, quo & tibi excuſandi auferatur neceſſitas,
quod ſerius nos inuiſeris: & mihi crebrior tuę pręſentię
refundatur gratia. Vale, & nos dilige, vt facis.

B Diui Ambroſii ad Irenæum, pythagoricũ manda
tum cõmemorantis, quo ille diſcipulos ſuos cõmunem
atq; vſitatam populo viam ingredi prohibuit: & vt idẽ
a ſacerdotibus obſeruetur, multiplici ratione perſua
dentis Epiſtola VI.

AMBROSIVS Irenæo. Pythagoricum
mandatũ in aliquorũ ſcriptis prędicari inue
nimus, quo ille diſcipulos ſuos cõmunem
atq; vſitatã populo ꝓhibuerit ingredi viã.
Sed hoc vnde aſſumpſerit, non eſt incognitũ. Nã cũ ex
populo Iudæorũ (vt pleriq; arbitrãtur) genus duxerit,
ex eius diſciplina deriuauit etiam magiſterii pręcepta,
meritoq; magn⁹ apud philoſophos habitus, æqualem
(vt aiunt) vix reperit. Legerat itaq; in Exodo, Moyſi
Exo. 3. diuino præceptũ eſſe oraculo: Solue calciamentũ pedũ
tuorum. Id etiam præceptũ Ieſu Naue, videlicet vt de
tritæ & popularis vię deponerẽt puluerẽ, qui viam dñi
ambulare deſiderarẽt. Legerat præceptũ eidẽ Moyſi,
vt montem cũ ſacerdotibus aſcẽderet, populus autem
deorſum ſtaret. Separauit igitur ſacerdotes a populo,
& poſtea ipſum Moyſen introire intra nubẽ præcepit.
C Vides diuiſiones? Nihil in ſacerdotibus plebeiũ requi
ri, nihil populare, nihil cõmune cum ſtudio atq; vſu &
moribus incõditę multitudinis? Sobriã a turbis graui
tatem, ſeriam vitã, ſingulare pondus dignitas ſibi ven
dicat ſacerdotalis. Quomodo enĩ poteſt obſeruari a po
pulo qui nihil habet ſecretũ a populo, diſpar a multitu
dine? Quid enĩ in te miretur ſi ſua in te recognoſcat, ſi
nihil in te aſpiciat q̃d vltra ſe inueniat, ſi quæ in ſe eru
beſcit, in te quẽ reuerẽdum arbitratur offendat? Super
egrediamur igitur plebeias opiniones, & ſtrata quædã
gregalis cõuerſationis, ac detritæ viæ orbitas decline
mus, ac vulgaris ſemitæ ſolũ, quã currit ille cuius vita
leuior curſore, de quo dicitur: Tranſiuit, & nõ vidit. ſed
quęramus nobis viã inacceſſam ſermonibus inſolẽtiũ,
inuiã operibus imperitorũ, quã nullus maculoſus dete
rat, maculoſus ſcilicet ignauię ſuę ſordib⁹, & fumo ini
quitatis oblitus, tenebriſq; & parietinis quibuſdam ani
mæ ruinoſus, qui nullã virtutis ſuauitatẽ guſtauerit,
aut certe limis eam ſpectandã magis q̃ directo affectu,
& aperto ſinu mẽtis ſuſcipiendã arbitratus ſit: & quod
pleriq; amãt, qui ſibi faceti atq; vrbani videntur, pulchri
tudinem ſapiẽtiæ in dedecus verſutiæ transfigurãtes,
veram nõ intuere gratiã, tanq̃ in nocte poſitus nõ cre
dit in die vinẽtibus: quia de numero Themanorum & D
Sabęorũ eſt deficientiũ & auertentium ſe a veritate, de
quibus dicit Iob: Videte vias Themanorũ, & ſemitas Iob. 6.
Sabæorũ: quia cõfuſionẽ incident qui in ciuitatibus &
diuitiis ſpem habent. Ita & vos inſurrexiſtis in me ſine
miſericordia: vnde viſo vulnere meo timete. Has igi
tur deuias ſemitas declinantiũ, & illũ deficientiũ pulue
rem, qui propter ſitĩ appetentiã ceciderunt ſæpe in de
ſerto, derelinquamus. Cõuertamur autẽ, & ſequamur
ſapientiæ viã quam nõ calcauerũt filii glorificãtium ſe
& iactantiũ, quam interitus ignorat, mors neſcit, quia
deus direxit eã. Abyſſus dixit, nõ eſt in me. mare dixit, Iob. 28.
non eſt mecũ. Sed ſi quæris viã ſapientiæ & diſciplinę,
colere deũ atq; ei ſubditũ eſſe, ſapientia eſt: abſtinere au
tem a peccatis, diſciplina eſt. Quid igitur nobis cũ iſti⁹
ſeculi via, in qua eſt tentatio, immo ipſa vita hominis
tentatio eſt, & exilior q̃ ſermo fabulari, habitare in lu
teis domib⁹, dies & noctes in lucris ponere, & de lucris
ſemper cogitare, & ſicut mercenarius diurnã mercedẽ
quærere, atq;, vt cicadas aiunt, aura quadam paſci cupi
ditatis? Vere ſicut cicadas, quia de die in diem viuunt,
queſtuq; rumpuntur ſuo. Quid enim aliud ſunt homi
nes nullius ponderis, nullius diſciplinæ, niſi vt videan
tur ſicut cicadę, ad mortẽ nati diurnam, ſtrepentes ma
gis q̃ loquẽtes? Qui ſub ardore feruentiũ cupiditatũ ſe E
mulceant cantu ſibi noxio, ſtatimq; occidant, nullũ fru
ctum ferẽtes, nihil habẽtes gratię. Horũ igitur viæ no
xiæ, tortuoſæq; ſerpentiũ, qui venenato lapſu corporis
ſeſe trahunt, atq; in ſpiram nequitiæ ſeſe colligũt, & eri
gere non queunt ad cæleſtia. Ingrediamur autẽ portas
domini, portas iuſtitiæ, quas iuſtus q̃ fuerit ingreſſus,
confitetur domino. Sed hæc paucorũ ingreſſio. Vnde
dominus ait: Quia anguſta porta, & arcta eſt via quæ Mat. 7.
ducit ad vitã, & pauci ſunt qui inueniũt eam. Lata au
tem porta & ſpatioſa via quã multi gradiũtur, ad mor
tem dirigit, & viatores ſuos eo ducit. Sit ergo via no
ſtra anguſtior, virtus exuberantior, trames preſſior, fi
des ſublimior, callis arctior, vigor mẽtis exundãs, ſemi
tæ rectæ, quia inflexibilia ſunt virtutũ veſtigia. Vnde
Salomõ: O qui dereliquerũt ſemitas rectas. ſit greſſus
ad ſupiora, quia melius eſt aſcẽdere q̃ deſcẽdere. Deniq;
ſicut lectũ eſt hodie: Væ iis qui deſcendũt in Ęgyptũ. Eſa. 31.
Nõ vtiq; trãſire in Ęgyptũ, criminoſum eſt, ſed trãſire
in mores Ęgyptiorũ, tranſire in eorũ perfidiã, eſcæ cu
piditatem, luxurię deformitatẽ. qui eo tranſit, deſcẽdit:
qui deſcendit, cadit. Declinemus itaq; Ęgyptiũ homi
nem, & non deũ. Vitiis enim ſuis etiam ipſe rex Ęgy
ptiorũ in poteſtatẽ eſt datus, cuius cõparatione Moy
ſes deus exiſtimatus eſt, imperans regnis, ſubiiciẽs ſibi
poteſtates. Vnde ei dictũ legimus: Faciam te in deũ Exo. 7.
regi Pharaoni. Vale, & nos, vt facis, quaſi fili⁹ dilige.

LIBER SECVNDVS. F

DIVI AMBROSII ad Simplicianũ, eleganter
de vera libertate ac etiã ſeruitute diſputantis, for
tiſſimiſq; argumẽtis ſolũ ſapientẽ vera libertate
gaudere, & omnẽ inſipientẽ ſeruũ eſſe cõ
probantis, atq; ad illã amplectendam
plurimũ cohortãtis Epiſt. VII.

AMBROSIVS Simpli
ciano. Proxime cum veteris
amoris vſu familiaris inter
nos ſermo cederet, delectari
te inſinuaſti mihi cũ aliquid
de Pauli apoſtoli ſcriptis co
ram populo ad diſputãdum
aſſumerẽ, quod eius profun
dum in conſiliis vix compre
hẽdatur, ſublime in ſententiis

G audientem erigat, diſputantem accendat, tum quia in
pleriſq; ita ſe ipſe ſuis exponat ſermonibus, vt is qui tra-
ctat, nihil inueniat quod adiiciat ſuũ, ac ſi velit aliquid
dicere, Grãmatici magis q̃ diſputatoris fungatur mu-
nere. In eo tamẽ, tum quoniam & veteris affectũ ami-
citiæ, & quod plus eſt, paternæ gratiæ amorẽ recogno
ſco: (nã vetuſtas habet aliquid cũ pluribus cõſociabile,
patrius amor non habet:) tũ quia non ieiune me feciſ-
ſe iam quod poſtulas arbitrat' es, parebo volũtati tuę:
admonitus pręſertim et prouocatus exẽplo meo, quod
mihi non difficillimũ, quia nõ magnum aliquẽ ſed me
ipſum imitabor, cũ in meos non magnos aliquos vſus
reuertor. Et de cõſiliis quidem, cum beatæ vitę imago
atque effigies noſtro ſermone exprimeretur, putamus
eam factã complexionem, vt plurib' fortaſſe aliis, tibi
certe amanti noſtri nõ improbemur, licet difficilius ſit
tuo iudicio q̃ plurimis non diſplicere. Sed iudicii pon-
dus affectu ableuas, eoq; mihi blandior. Hæc autẽ epi-
ſtola quoniã te abſentẽ offendit, de ſententiis Pauli eſt
apoſtoli, qui nos a ſeruitute in libertatem vocat, dicẽs:
Precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominũ. oſtendẽs
†alias ĩ co libertatem noſtram † in Chriſti eſſe ſapientia. Quę ſen
gnitiõe eſ- tẽtia magno a philoſophis fluctuata atq; iactata eſt diſ-
ſe ſapiẽtię. putationis molimine, dicẽtibus quia omnis ſapiẽs li-
ber, omnis autẽ inſipiens ſeruiat. Sed multo hoc prius
Dauid filius dixit, qui ait: Stultus ſicut luna mutatur.
Sapiens enim non metu frangitur, non poteſtate mu-
tatur, non attollitur proſperis, non triſtibus mergitur.
Vbi enim ſapientia, ibi virtus animi, ibi conſtantia &
fortitudo. Sapiens ergo idem eſt animo, nõ minuitur,
non augetur rerum mutationibus: nec vt paruulus flu
ctuat, vt circumferatur omni vento doctrinę, ſed manet
H perfectus in Chriſto, fundat' charitate, radicatus fide.
Sapiens ergo defectus rerũ ignorat, & variũ animum
neſcit, ſed fulgebit ſicut ſol iuſtitiæ, qui in regno patris
ſui fulget. Vnde tamen hoc plenius hauſerit philoſo-
phia, de qua patrum diſciplina & prudentia, conſidere-
mus. Nonne primus Noe cũ aduertiſſet quia inſipien-
ter filius ſuus Cham riſerat nudatũ patrem, maledixit
Geñ. 9. ei dicens: Maledictus Chã, ſeruus domeſticus erit fra-
tribus ſuis. & præpoſuit ei fratres eius dominos, qui ſa
pienter patris ſenectutem honorandã putarunt. Nõne
etiam fons ille, diſciplinarum omniũ Iacob vbertatem
diſputationis huius omnium pectoribus infudit, qui ſa
pientiæ merito prælatus eſt fratri ſeniori? Deniq; pater
pius qui inter duos filios affectu certaret paterno, ſed
diſceptaret iudicio (Affectus enĩ neceſſitudine fertur,
mentis autem iudicia formantur) cum diuideret alte-
ri gratiam, alteri miſericordiam, ſapienti gratiam, inſi
pienti miſericordiam, quia ad virtutem ſe propriis vi-
ribus erigere nõ poterat, nec ſpontaneũ greſſum attol-
lere, benedixit eum vt ſeruiret fratri ſuo, & eſſet ipſius
ſeruus: oſtendens ita deteriorẽ eſſe ſeruitute inſipiẽtiã,
I vt remedio ei ſeruitus ſit, quia ſtultus regere ſe non po-
teſt: & niſi moderatorẽ habeat, præcipitatur ꝓpriis vo-
luntatibus. Diligẽs ergo pater & conſulens ſeruũ eum
fratris ſui fecit, vt eius regeretur cõſilio. Ideo incõſultis
populis ſapientes quiq; adhibẽtur rectores, qui plebeiã
inſipientiam vigore proprio regant, vt potentię ſpecie
dominẽtur, quo vel inuitos auctoritate poteſtatis ſub-
iiciant ad obediendũ prudentioribus, & obſequendũ le-
gibus. Impoſuit igitur inſipienti velut indomito iugũ,
& cũ in gladio ſuo viuendũ dixerat, libertatẽ negauit,
ne temeritate laberetur: pręfecit ei fratrẽ, cuius auctori-
tate & moderatione ſubiectus proficeret ad conuerſio-
nem. Et quia ſeruit' habet diſcretionẽ (Eſt enim neceſ-
ſitatis infirmior, voluntatis fortior, quia pulchrius eſt
bonũ q̃d nõ ex neceſſitate fit, ſed ex volũtate) ideo ei pri
mo iugum impoſuit neceſſitatis, poſtea benedictionẽ
ei voluntariæ ſubiectionis impartiuit. Non igitur na-
tura ſeruũ facit, ſed inſipientia: nec manumiſſio liberũ,
ſed diſciplina. Deniq; Eſau liber natus eſt, & ſeruus fa K
ctus eſt. Ioſeph venditus in ſeruitutẽ eſt, & electus eſt
ad poteſtatem, vt ſuis emptoribus imperaret. Nõ de-
dignabatur tamen obſequium ſedulitatis, ſed tenebat
virtutis faſtigiũ, conſeruabat libertatem innocẽtiæ, in-
tegritatis auctoritatem. Vnde pulchre Pſalmiſta ait: Pſal. 104.
In ſeruum venũdatus eſt Ioſeph, humiliauerunt in cõ
pedibus pedes eius. In ſeruum, inquit, venũdatus eſt,
non ſeruus factus. Humiliauerũt pedes eius, non ani-
mam eius. Quomodo enim humiliata eſt anima, de
qua dicit: Ferrũ pertrãſiuit anima eius? Nam cũ alio-
rum animas peccatum trãſeat (Ferrũ enim peccatum
eſt, quod eſt penetrabile) Ioſeph ſancti anima ita nõ pa
tiuit peccato, vt magis peccatũ ipſa penetraret. Deniq;
nec herilis illecebrę flexus eſt delinimẽto, nec immeri-
to flammas nõ ſenſit libidinis, quia maiorẽ diuinę fla-
grabat ardorẽ gratię. Vnde & hoc pulchre de eo dictũ
eſt: Quia eloquiũ domini vſſit eũ, quo reſtinxit igni-
tas diaboli ſagittas. Quomodo hic ſeruus, qui erudi-
uit principes populi in illa frumẽtaria diſpẽſatione, vt
futuræ inopiæ conſulerẽt, & declinando prouiderent?
Aut quomodo ſeruus, qui totã terram acquiſiuit, &
vniuerſum populũ Ęgyptiorũ in ſeruitutem redegit?
Non vt cõditionem ſeruitii ignobilis irrogaret, ſed vt
tributũ conſtitueret, pręter poſſeſſionẽ tamen ſacerdo-
talẽ, quã a tributis immunẽ reſeruauit, vt apud Ęgy-
ptios quoq; inuiolabilis haberet religio ſacerdotalis. L
Non fecit igitur eũ ſeruum venditio. Nam vtiq; nego
ciatoribus erat vẽditus. Verũ ſi pretiũ ſpectes, multos
inuenies qui emerunt ſibi puellas formæ elegantioris
quarũ amore capti turpi ſeruitio ſeſe dederũt. Videba-
tur Apeme cõcubina Darii regis ſedẽs ad dexterã eius 3. Eſd. 4.
auferens de capite eius diadema, & ſuo imponẽs verti-
ci, palmis faciem eius ſiniſtra manu verberans, quã rex
aperto ore intuebatur, gaudẽs ſiquãdo arrideret ei mu-
lier: quod ſi ea indignaretur, miſerũ ſe atq; afflictum pu
tabat, vt poteſtate ſubmiſſa blanditias obtexeret, & cõ
ciliari ſibi eã deprecaretur. Sed quid iſta magno allega
mus ambitu? Non videmus pleriq; in poteſtatẽ pira-
ticã vel immaniũ Barbarorũ redactos parentes a filiis
redimi? Nunquid leges pecuniæ potiores q̃ leges natu
ræ? Nunquid in ſeruitute accreſcit pietas? Pleriq; em-
ptores leonũ ſunt, & tamẽ nõ dominãtur leonibus, ſed
ita ſubiiciuntur verſa vice, vt ſi exaſperatos eos excute-
re ceruice toros viderint, fugiant & deliteſcãt. Nihil er-
go pręiudicat pecunia, quæ pleriq; ſibi dominos emit: M
nihil tabulę auctionales, quibus emptor frequẽter adiu
dicatur atq; addicitur. Cõtractus nõ mutat gen', nec ſa-
pientiæ libertatem adimit. Deniq; famulo ſapiẽti mul
ti (vt ſcriptũ eſt) ſeruiunt liberi, & eſt ſeruus intelligens
qui regat dominos ſtultos. Quem ergo magis liberũ
cenſes? Sola eſt ſapientia libera, quæ diuitibus paupe-
res præficit, & quæ ſeruos ꝓpriis fœnerare dominis fa
cit, fœnerare non pecuniam, ſed intellectũ, fœnerare ta-
lentum illius dominici æterniq; theſauri qui nunq̃ cor-
rumpitur, cuius & vſura precioſa eſt, fœnerare illud in-
telligibile eloquiorũ argentum cæleſtiũ, de quo lex di-
cit: Fœnerabis gentibus, tu autem non mutuaberis.
Quod Hebręus fœnerauit gẽtibus, ipſe autẽ non acce Deu. 15.
pit a populis doctrinam, ſed tradidit, cui aperuit domi-
nus theſaurũ ſuum, vt gentes pluuia ſermonis ſui face
ret humeſcere, & fieret princeps gẽtium, ipſe autem ſu-
pra ſe principẽ nullũ haberet. Liber eſt ergo qui ſapiẽs
eſt, precio emptus oraculorum cæleſtium, illo auro, il-
lo argento emptus ſermonis diuini, precioque emptus
ſanguinis (non enim minimũ eſt emptorem agnoſce-
re) precio emptus gratię, qui audiuit & intellexit dicen
tem: Qui ſititis, ite ad aquã: & quicũq; non habetis ar- Eſa. 55.
gentum, ite, emite, & bibite, et mãducate. Liber eſt ille
qui progrediens in bellum, ſi viderit mulierem bonam
aſpectu, & deprędatus opes inimicorũ ſuorũ, repertam

A illic concupierit eam, demptis ſuperfluis, & indumēto
captiuitatis detracto, in vxorem eam ſibi copulauerit,
iam nō ſeruam, ſed liberā. intelligit eni famulatui pru=
dentiam & diſciplinam non ſubiacere. Ideoq; lex dicit:
Non venundabitur pecunia. Omne enim precioſum
Iob. 28. non eſt dignum. Et Iob dicit, Attrahe ſapientiā in in=
teriora. Non illi cōparabitur Ęthiopię topazion, quod
auro habetur argentoq; precioſius. Sed nō ille ſolum li=
ber qui dominū licitatorem nō pertulit, aut tollentem
digitum non vidit, ſed ille magis liber, qui intra ſe liber
eſt, qui legibus naturę liber eſt, legē ſciens naturæ præ=
ſcriptam eſſe moribus, nō conditionibus, & menſuram
officiorum conſentaneam nō hominis arbitrio, ſed na=
turæ diſciplinis. Vtrum igitur iſte liber tibi tantūmo=
do, an quidam cenſor videtur, & præfectus moribus?
Vnde vere ait ſcriptura quia pauperes diuitum præ=
poſiti erunt, & priuati vtiq; adminiſtrantiū. An tibi li=
ber videtur qui pecunia ſuffragiū ſibi emit? Qui plau=
ſum populi magis q̄ iudicium requirit prudentiū? Ille
ergo liber eſt qui popularibus auris mouetur? Ille qui
reformidat ſibilum vulgi? Sed nō iſta libertas, quā ma
numiſſus accipit, & palma lictoris donatus acquirit;
Non enim munificentiā, ſed virtutem libertatē eſſe ar=
bitror, quæ nō ſuffragiis defertur alienis, ſed magnani=
B mitate propria vendicatur ac poſſidetur. Sapiens enim
ſemper liber, ſemper honoratus, ſemper is qui præſit le
1. Tim. 1. gibus. Deniq; iuſto nō eſt poſita lex, ſed iniuſto. Iuſtus
enim ipſe ſibi lex eſt, non habens neceſſe longius ſibi ar
ceſſere formam virtutis quā corde incluſam gerat, ſcri=
ptum habēs opus legis in tabulis cordis ſui, cui dictum
Prouer. 5 ſit: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum
fontibus. Quid enim nobis tam proximū q̄ dei verbū?
Hoc eſt verbū in corde noſtro, & in ore noſtro, quod nō
videmus & tenemus. Sapiēs ergo liber, qm̄ qui ea fa=
cit quę vult, liber eſt. Sed nō omnis bona voluntas, ſed
ſapientis eſt omnia quæ bona ſunt velle. Odit eni ma=
lum, quia quod bonum eſt elegit. Ergo ſi quod bonum
eſt elegit, arbiter electionis, & eligens operationis liber
eſt, quia quod vult facit. Liber ergo ſapiēs. Sapiens oīa
quę facit, bene facit. Qui autem bene facit omnia, recte
facit omnia. Qui vero recte facit omnia, vtiq; inoffenſe
& irreprehenſibiliter, & ſine damno & cōmotione ſui fa
cit omnia. Cui igitur hoc ſubeſt, vt inoffenſe faciat, fa=
ciat irreprehenſibiliter, faciat ſine commotione ſui, ſine
damno: nihil inſipienter facit, ſed ſapiēter omnia. Qui
autem ſapiēter facit, nihil habet quod metuat. Metus
enim in peccato eſt. Vbi autē nulla formido, ibi liber=
tas: vbi libertas, ibi poteſtas faciendi quod vult. Solus
ergo ſapiens liber eſt. Etenim qui neq; cogi poteſt, neq;
C prohiberi, is nequaq̄ ſeruus. Sapientis autem eſt neq;
cogi, neq; prohiberi. Non eſt igitur ſeruus ſapiēs. Pro=
hibetur enim qui non fungitur iis quæ deſiderat. Quæ
autem deſiderat ſapiens, niſi ea quę virtutis & diſcipli=
næ ſunt, ſine quibus eſſe non poteſt? In ipſo enim ſunt,
nec diuelluntur ab eo. Quod ſi diuelluntur, iam nō ſa=
piens, qui ſit ſine virtutis vſu ac diſciplina, quib⁹ ipſe ſe
fraudet ſi nō ſit voluntarius virtutis interpres. Quod
ſi cogitur, manifeſtum eſt quod inuitus faciat. In omni=
bus autē factis aut a virtute correctiones ſunt, aut a ma
litia prolapſiones, aut media ac indifferentia. Virtutis
non coactus, ſed voluntarius executor eſt ſapiens, quo=
niā oīa quę placent agit: malitiam fugitās, nec ſomniū
eius admittit. Indifferētibus ita nō mouetur, vt nullis
momētis ſicut vulgus hominū huc atq; illuc inclinetur,
ſed tanquā in ſtatera mens eius æqua lance pendeat, vt
neq; ad voluptaria propendeat, neq; omnino ad ea quæ
ſunt auerſanda, vel leuiter ſtudium inclinet ſuum, ſed
immobilis maneat affectu. Vnde liquet quia nihil inui
tus facit ſapiens, neq; cogitur: quia ſi ſeruus eſſet, coge=
retur. liber igitur eſt ſapiens. Apoſtolus quoq; ſic defi=
1. Cor. 9. nit dicens: Nō ſum ergo liber, nō ſum Apoſtolus. Sed

adeo liber, vt cū ſubintraſſent quidam tentare libertatē D
eius, nec ad horam ipſe (vt ipſe ait) cederet ſubiectio=
ni, vt veritas euangelii prædicaretur. Qui ergo nō ceſ=
ſit, volens prędicauit. Vbi voluntas, ibi merces volun=
tatis. Vbi neceſſitas, ibi obſequium neceſſitatis. Me=
lior ergo voluntas q̄ neceſſitas. Velle ergo ſapiētis eſt,
parere & ſeruire inſipientis. Hæc etiā Apoſtoli defini=
tio dicentis: Si enim volens hoc ago, mercedē habeo. ſi
autē inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Sapienti igi=
tur merces defertur, ſapiens autem ex voluntate facit.
Liber itaq; ſecūdum Apoſtolum ſapiēs. Vnde & ipſe
clamat: Vos enī in libertatē vocati eſtis, tantū ne liber= Gala. 5.
tatem in occaſionē carnis detis. Sequeſtrata lege Chri=
ſtianum ne inuitus videatur legi ſuccumbere, vocat in
Euangelium, quod voluntas & prædicat, & operatur.
Iudęus ſub lege, Chriſtianus per Euangeliū. In lege ſer
uitus, in Euāgelio libertas, vbi cognitio ſapientiæ. Oīs
ergo qui Chriſtum recipit, ſapiens: qui autē ſapiens, li=
ber. omnis igitur Chriſtianus & liber & ſapiēs. Docuit
me tamen Apoſtolus quod vltra ipſam libertatem ſit,
vt & ſeruire libertas ſit. Cū liber, inquit, eſſem, omniū 1. Cor. 9.
me ſeruum feci, vt plures lucrifacerem. Quid eſt vltra
libertatem niſi habere ſpiritū gratiæ, habere charitatē?
Libertas enim liberū facit hominibus, charitas amicū
deo. Vnde ait Chriſtus: Vos autem dixi amicos. Bo= E
na charitas, de qua dicitur: Per charitatē ſpiritus ſerui=
te inuicem. Seruiuit & Chriſtus, vt omnes liberos face
ret. Manus eius in cophino ſeruierūt, qui nō rapinam
arbitratus eſſe ſe æqualem deo, formā ſerui accepit, &
omnia omnibus factus eſt, vt omnibus ſalutem affer=
ret. Cuius imitator Paulus & quaſi ſub lege erat, &
quaſi ſine lege viuebat pro eorū vtilitate quos cupiebat
lucrari, & infirmis volens fiebat infirmus, vt eos cōfir=
maret, & currebat vt cōprehēderet, & corpus ſuū caſti=
gabat, vt poteſtates aereas in Chriſto triumpharet. Eſt
ergo ſapienti & ſeruire libertas. Vnde colligitur quia
ſtulto & imperare ſeruitus eſt: & quod peius eſt, cum
paucioribus præſit, pluribus dominis & grauiorib⁹ ſer
uit. Seruit enim propriis paſſionibus, ſeruit cupiditati=
bus ſuis, quarum dominatū nec nocte poteſt fugere nec
die, quia intra ſe dominos habet, intra ſe ſeruitiū pati=
tur intolerabile. Gemina eni ſeruitus eſt, altera corpo=
ris, animarū altera. Domini autem corporis quidē ho=
mines, animarū autem malitiæ & paſſiones, a quibus
ſola animi libertas ſapientem vindicat, vt ſeruitio ei li
ceat exire. Quęramus igitur illum vere ſapientē, vere
liberum, qui quāuis ſub plurium hominū dominatu
degat, libere dicit: Quis eſt qui mecum iudicio contē= Hiere. 2.
dat? Tu ſolus manum tuam a me abſtine, a cuius con
ſpectu nō potero me abſcondere, & timor tuus non me F
percellat. Quem ſecutus Dauid rex ait: Tibi ſoli pec= Pſal. 50.
caui. Regali enim ſubnixus faſtigio, quaſi legum dn̄s
legibus reus non erat. ſoli deo obnoxius tenebatur, qui
dominus eſt poteſtatum. Alium audi liberum: Mihi 1. Cor. 4.
autem pro minimo eſt vt a vobis diiudicer, aut ab hu=
mano die, ſed neq; meipſum diiudico, Nihil enim mihi
ſum conſcius. qui autem diiudicat me, dominus eſt.
Vera libertas hominis ſpiritualis, quia diiudicat oīa,
ipſe autē a nemine diiudicatur, nec a quacunq; creatu=
ra participe, ſed ſoli deo ſe ſubditū nouit, qui ſolus ſine
peccato eſt: de quo dicit Iob: Viuit domin⁹, qui ſic me
iudicat. Solus enim ille poteſt iudicare iuſtum, cuius
in conſpectu cælum nō eſt mūdum, nec ſtellarum pura
& clara lumina. Quis eſt qui Sophoclea in medium fe
rat carmina dicentia: Iuppiter mihi præeſt: nullus au=
tem hominū? Quanto antiquior Iob, quāto vetuſtior
Dauid? Agnoſcant ergo de noſtris ſe habere quæcūq;
præſtantiora locuti ſunt. Quis igitur ſapiens niſi qui
ad ipſa puenit diuinitatis ſecreta, & manifeſtata ſibi
cognouit occulta ſapientiæ? Solus igitur ſapiens qui
duce deo vſus eſt ad cognoſcenda veritatis cubilia, &

G mortalis homo immortalis dei hęres & ſucceſſor eſt fa
ctus per gratiam, & quidã iucunditatis particeps, ſicut
Pſal. 44. ſcriptum eſt: Propterea vnxit te deus deus tuus oleo lę
titiæ prę cõſortibus tuis. Si quis igitur propius ipſa in
troſpiciat rerũ negocia, cognoſcet quãta ſapienti adiu
menta, & quãta in ipſis inſipiẽti refragia ſint, quid huic
adiumento libertas, illi impedimẽto ſeruitus ſit. Inſur
git enim ſapiens quaſi victor debellatis a ſe ac triũ
phatis libidinis, timoris, ignauiæ, mœſtitudinis, cæte
riſq; vitiis, donec ea de poſſeſſione ſuæ mẽtis eliminet,
& omnibus terminis finibuſq; ſuis ꝓpulſet atq; arceat:
quoniã dux cautior nouit excurſus cauere latrocinan
tium, & quædam furta belli, quæ iniquiſſimi animæ
noſtræ aduerſarii ignitis ſæpe pertentant ſpiculis. Sũt
enim nobis quædam & in pace prælia, & in bello pax.
2. Cor. 7. Vnde & ille ait: Foris pugnę, intus timores. Sed in his
omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Di
cit quia neq; anguſtiis, neq; perſecutionibus, neq; fame,
neq; periculo mortis terretur. Qui vero hæc timet, qui
mortem reformidat, quomodo nõ ſeruus? Seruit profe
cto, & miſerã quidem ſeruitutem. Nihil enim ſic ani
mã ad omnẽ ſeruitutẽ deiicit, quomodo formido mor
tis. Quomodo enim ſe erigat abiectus & vilis ſenſus
atq; ignobilis, demerſus in oẽm infirmitatis voraginẽ
Geneſ. 4. vitæ huius cupiditate? Vide q̃ ſeruus: Abſcondam
me, inquit, & ero gemens & tremens ſuper terram, &
erit, omnis qui inuenerit me, occidet me. Itaq; quaſi ſer
uus ſignum accepit, nec ſic tamen necem potuit euade
H re. Seruit igitur peccator formidini, ſeruit etiam cupi
ditati, ſeruit auaritiæ, ſeruit libidini, ſeruit malitiæ, ſer
uit iracundiæ: & videtur huiuſmodi ſibi liber? Sed ma
gis ſeruit q̃ ſi ſub tyrannis poſitus. Illi autẽ liberi ſunt,
qui legibus viuunt. Lex autem vera ſermo rectus, lex
vera non inſculpta tabulis, nec ære inciſa, ſed impreſſa
mentibus, atq; infixa ſenſibus, quãdo ſapiens nõ ſub le
ge, ſed ipſe ſibi lex eſt, opus legis in corde ſuo continẽs,
naturali ſibi ſtylo & quadam inſcriptione formatum.
Tantum ne igitur cæcitatis eſt, vt nõ videamus mani
feſtas rerum expreſſiones, & virtutum imagines? Et q̃
indignũ, vt populi integri obediant humanis legibus,
quo ſint libertatis participes: ſapientes autẽ veram le
gem naturæ expreſſam ad imaginem dei, veramq; ra
tionem ſigniferam libertatis negligãt & derelinquant,
cum in ea tanta libertas ſit, vt paruuli ſeruire vitiis ne
ſciamus, alieni ab ira, exortes auaritię, ignari libidinis.
Quã miſerũ igitur, vt qui naſcimur in libertate, moria
mur in ſeruitute. Sed hoc fit leuitate animi, atq; infir
mitate morum, quia curas inanes voluimus, & opera
mur ſupervacua. Sapientis autẽ cor actumq; & opus
radicatum eſſe decet atq; immobile. Hoc docuit Moy
ſes quando manus ei grauiores fiebant, ita vt vix ſuſti
Exo. 17. neret eas Ieſus Naue. Ideoq; vincebat populus quãdo
non perfunctoria gerebantur opera, ſed plena ponderis
I atq; virtutis, nõ nutantis animi, nec titubantis affectu,
ſed fundatæ mentis ſtabilitate. Ergo ſapiens extendit
manus ſuas, ſtultus autem cõtrahit, ſicut ſcriptum eſt:
Eccls. 4. Quia ſtultus cõplexus eſt manus ſuas, & vorauit vi
ſcera ſua, carnalia magis cogitãs q̃ ſpiritualia. At nõ fi
lia Iudæ, quæ expãdens manus clamauit ad dominũ:
Danie. 13. Tu ſcis quia falſum teſtimoniũ aduerſum me dicunt.
Melius eſt arbitrata nõ peccare, & incidere in calũnias
accuſantium, q̃ peccatũ ſubire ſub impunitatis velami
ne. Ea ergo contẽptu mortis ſeruauit innocẽtiam. Sed
nec filia Iepte, quæ votum patris de immolatione ſua
Iudicũ. 11. proprio atq; hortatorio firmauit aſſenſu. Nõ enim ego
de contẽptu mortis libros philoſophorũ depromo, aut
Gymnoſophiſtas Indorũ, quorum præ cæteris Calani
laudatur reſponſum Alexandro, cũ eum iuberet ſequi,
Qua me, inquit, laude dignum Græciã petere poſcis,
ſi poſſum cogi facere quod nolo? Et vere plenus au
toritatis ſermo, ſed magis mens libertatis. Deniq; &
epiſtolam ſcripſit. Calanus Alexandro: Amici pſua K
dent tibi manus & neceſſitatẽ inferre Indorum philo
ſopho, nec in ſomniis videntes noſtra opera. Corpora
enim transferes de loco ad locum, animas nõ coges fa
cere quod nolunt, nõ magis q̃ ſaxa & ligna vocẽ emit
tere. Maximus ignis viuentibus corporibus dolorem
inurit, & gignit corruptionẽ. ſuper hunc nos ſumus. vi
uentes enim exurimur. Non eſt rex neq; princeps qui
extorqueat nobis facere quod nõ propoſuimus. Nec ſi
miles ſumus Græciæ philoſophorũ, qui verba pro re
bus meditati ſunt ad opinionis celebritatẽ. Nobis res
ſocię verbis, & verba rebus: res celeres, & ſermones bre
ues. in virtute nobis libertas beata eſt. Pręclara verba,
ſed verba: præclara conſtantia, ſed viri: præclara epiſto
la, ſed philoſophi. Apud nos autẽ & puellæ de mortis
appetentia ſublimes vſq; ad cęlum erexere virtutũ gra
dus. Quid Theclam, quid Agnen, quid Pelagiam lo
quar, quę tanq̃ nobilia vitulamina pullulantes, ad mor
tem quaſi ad immortalitatẽ feſtinauerũt? Inter leones
virgo exultauit, & prodeuntes beſtias expectauit intre
pida. Et vt noſtra cũ Indorũ Gymnoſophiſtis confera
mus: quod ille verbis gloriatus eſt, ſanctus Laurentius
factis probauit, vt viuus exureretur, & flammis ſuper
ſtes diceret: Verſa, mãduca. Haud degener Abraha
midarũ & Maccabęorũ concertatus puerorũ, quorum
alii ſuper flammas canebant, alii cũ exurerentur nõ ro
gabant vt parceretur, ſed inuehebãtur, vt amplius per L
ſecutor inflãmaretur. Liber igitur ſapiens. Quid autẽ
ſublimius ſancta Pelagia, quę vallata a perſecutoribus
priuſquã tamen in eorum conſpectum veniret, aiebat:
Volens morior, nemo me cõtinget manu, nemo ocu
lo protervo violabit virginẽ. Mecum feram pudorem,
mecũ incolumẽ verecundiam. Nullum prædones lu
crum ſuæ capient inſolentiæ. Pelagia Chriſtũ ſeque
tur, libertatem nemo auferet, nemo captiuam videbit
liberam fidem, inſignẽq; pudicitiam, & proſapiam pru
dentiæ. Quod ſeruum eſt, hic manebit nullos in vſus
debitum. Magna igitur piæ virginitatis libertas, quæ
ſepta agminibus perſecutorũ, inter maxima pericula
integritatis & vitæ nequaquã inclinata eſt. At nõ ille
cui dominatur ira. ſubiicitur enim iugo peccati. Homo
enim iracũdus peccatum effodit. Qui autẽ peccatum Ioãnis. 8.
facit, ſeruus eſt peccati. At nõ ille liber qui ſeruit auari
tiæ. Non poteſt enim poſſidere vas ſuum. Non ille li
ber qui ſeruiens deſideriis & voluptatibus vago fluitat
errore. Non ille liber qui curuatur ambitu: ſeruit enim
alieno imperio: ſed ille liber qui poteſt dicere: Omnia 1. Cor. 6.
mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. Eſca
ventri, & venter eſcis. Ille liber qui ait: Quid enim li Ibidem.
bertas noſtra iudicatur ab infideli cõſcientia? Libertas
igitur ſapienti nõ inſipienti conuenit: quoniã qui deli Prou. 26.
gat lapidem in fundibulo, ſimilis eſt ei qui dat impru
denti claritatẽ. ſeipſum vulnerat, atq; ſibi potius dum
intorquet iaculum, affert periculum. Certe ſicut tormẽ M
to acerbatur, & geminatur malũ ſaxi ruina, ſic inſipien
tis in libertate ruina vehemẽtior eſt. Recidenda igitur
inſipienti poteſtas, nõ adiicienda libertas eſt. Seruitus
enim ei conuenit. Ideoq; addidit: ſpinæ naſcitur in ma
nu ebrioſi, ſeruitus autem in manu imprudentis. quia
ſicut ille ſuis vulneratur poculis, ita inſipiẽs ſuis factis.
Ille bibẽdo ſe peccato inſerit, iſte operando ſe culpæ ad
iudicat, & factis ſuis trahitur in ſeruitutẽ. Videbat ſe
Paulus in captiuitatẽ trahi a lege peccati, & ideo vt li Rom. 7.
beraretur, confugit ad libertatis gratiam. Non ſunt igi
tur liberi inſipientes, quibus dicitur: Nolite fieri ſicut Pſal. 31.
equus & mulus, quibus non eſt intellectus. In freno &
chamo maxillas eorũ conſtringe, qui nõ appropinquãt
tibi. Multa flagella peccatorum: quia multis flagellis
opus eſt vt eorum imprudentia coerceatur. Diſciplina
hoc exigit, nõ inclemẽtia. Deniq; qui parcit baculo ſuo,
odit filium ſuũ. ſimul quia vnuſquiſq; grauius ſuis pec

A catis flagellatur. Grauia enim delictorũ pondera, gra-
uia criminũ verbera, ſicut onus grauantur graue, & in-
figunt animæ cicatrices, & putreſcere faciunt mẽtis vi-
cera. Deponamus igitur tam grauem ſeruitutis ſarci-
nam, renũciemus luxuriæ ac delicijs, quæ nos quibuſ-
dam aſtringunt nexibus cupiditatũ, & vinculis ligant.
Nihil enĩ proſunt deliciæ ſtulto. Et quicunq; a pueritia
dederit ſe delicijs, manebit in ſeruitute, vt viuens mor-
tuus ſit. Recidatur ergo luxuries, deliciæ reſecentur. Et
ſiquis fuit luxurioſus, valedicat ſuperioribus. Reciſa enĩ
vinea fructum affert, ſemiputata frondeſcit, neglecta lu-
xuriat. Ideoq; ſcriptũ eſt: Tanq̃ agricultura homo im-
prudens, & tanq̃ vinea homo egens ſenſu. ſi reliqueris
eum, deſertus erit. Colamus ergo corpus hoc noſtrum,
caſtigemus illud, redigamus ad ſeruitutẽ, nõ illud deſpi-
ciamus. Sunt enim mẽbra noſtra arma iuſtitię, ſunt &
arma peccati. Si eleuentur, arma iuſtitię ſunt, vt pecca-
tum in his nõ dominetur. ſi mortuũ fuerit peccato, non
regnabit in eo culpa, & erunt mẽbra noſtra a peccato li-
bera. Non obediamus igitur cupiditatibus eius, neq;
Roma. 6. exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato.
Si videris mulierem ad cõcupiſcẽdum eam, mẽbra tua
arma peccati ſunt. Si locutus es ad ſolicitãdam eam, lin-
gua tua & os tuũ mẽbra peccati ſunt. Si abſtuliſti ter-
B minos a patribus poſitos, mẽbra tua arma peccati ſunt.
Si feſtinaſti velocioribus pedibus ad effundẽdum inno-
centium ſanguinem, mẽbra tua arma iniquitatis ſunt.
Contra ſi vidiſti egenũ, & induxiſti in domũ tuam, mẽ-
bra tua arma iuſtitiæ ſunt. Si eripuiſti iniuriam acci-
pientem, vel eum qui ducebatur ad mortem, ſi ſcidiſti
chirographum debitoris, membra tua arma iuſtitiæ
ſunt. Si confeſſus es Chriſtum (Arma enĩ intellectus
labia ſapientię) labia tua mẽbra iuſtitiæ ſunt. Qui po-
Iob. 29. teſt dicere, Oculus eram cæcorũ, pes claudorum, pater
infirmorũ: mẽbra eius mẽbra iuſtitiæ ſunt. Ergo libe-
rati a peccato, quaſi precio empti ſanguinis Chriſti, nõ
ſubijciamur ſeruituti hominũ vel paſſionum. Non eru-
beſcamus peccatũ noſtrum fateri. Vide q̃ liber qui po-
terat dicere: Non reueritus ſum multitudinẽ populi, vt
non annunciarẽ in conſpectu omniũ peccatũ meũ. Qui
Prou. 18. enim confitetur domino, exuitur a ſeruitute. Iuſtus enĩ
accuſator eſt ſui in principio ſermonis. Non ſolum li-
ber, ſed etiam iuſtus: ſed iuſtitia in libertate eſt, & liber-
tas in cõfeſſione. Simul enim ac cõfeſſus quis fuerit, ab-
Pſal. 31. ſoluitur. Deniq;: Dixi pronunciabo aduerſum me iniu-
ſtitiam meã domino, & tu remiſiſti impietatẽ cordis
mei. Mora ergo abſolutionis in confitendo eſt, confeſ-
C ſionem ſequitur peccatorũ remiſſio. Sapiens eſt igitur
qui confitetur. Liber cui peccatum dimiſſum eſt, nulla
iam trahens æra peccati. Vale, & nos dilige, vt facis,
quia & ego te diligo.

Diui Ambroſij ad Fauſtinũ, eũdem propter obitũ germanæ acerbo dolore mœrentem conſolantis Epiſtola VIII.

AMBROSIVS Fauſtino. Acerbo te do-
litturum dolore obitũ germanæ tuæ nõ igno-
rabam, non tamen vt a nobis te ablegares,
ſed vt nobis redderes. Nam etſi minus iucũ-
da ſolatia mœrẽtibus, tamẽ nõnunquã neceſſaria ſunt.
Tu autem abiſti in ſecreta montiũ, & inter ferarum di-
uerſaris ſpelęa, omni humanæ cõuerſationis vſu abdi-
catus, & quod grauius eſt, iudicio tuo. Tantũ ne de te
cõmeruit germana tua, vt propter quã excellere apud
te debuit conditio humana, quæ tam egregiam fœmi-
nam tulit, propter eam apud te minoris prærogatiuæ
ſit? Illa certe vita excedẽs hoc ſe mulcebat ſolatio, quod
te ſibi ſuperſtitem derelinqueret, parentem nepotibus,
præſulem paruulis, auxiliatorem deſtitutis. Tu ita te
& nepotibus & nobis abnegas, vt conſolationis illius
fructum nõ ſentiamus. Illa te chara pignora vocant nõ D
ad dolendum, ſed ad conſolandum, vt cũ te vident, ma-
trem ſibi nõ credant obiſſe. In te eam recognoſcant, in
te eius præſentiã teneant, in te vitam eius ſibi manere
arbitrẽtur. Sed doles quod dudum florentiſſima repẽ-
te occiderit. Verum hoc nobis cõmune nõ ſolum cum
hominibus, ſed etiam cum ciuitatibus terriſq; ipſis eſt.
Nempe de Bononienſi veniens vrbe a tergo Claternã,
ipſam Bononiã, Mutinam, Regium derelinquebas, in
dextera erat Brixillum, a fronte occurrebat Placentia,
veterem nobilitatẽ ipſo adhuc nomine ſonãs, ad lęuam
Apennini inculta miſeratus, & florẽtiſſimorũ quondã
populorum caſtella conſiderabas, atq; affectu relegebas
dolenti. Tot igitur ſemirutarũ vrbium cadauera, terra-
rumq; ſub eodem cõſpectu expoſita funera nõ te admo-
nent vnius, ſanctæ licet & admirabilis, fœminæ deceſ-
ſionem conſolabiliorẽ habẽdam, præſertim cum illa in
perpetuũ proſtrata ac diruta ſint, hæc autem ad tẽpus
quidem erepta nobis meliorẽ illic vitam exigat? Itaq;
non tam deplorandam q̃ proſequẽdam orationibus reor.
Nec mœſtificãdam lachrymis tuis, ſed magis oblatio-
nibus animã eius domino cõmendandã arbitror. Ve-
rum forte aſſeras ſecurum te de meritis eius ac fide, ne-
quire tamẽ ferre deſiderium, quod eam iam non videas
ſecũdum carnem, idq; tibi ſummo dolori ſit. Nec illud E
te mouet Apoſtolicũ quod ait: Quia neminem noui- 2. Cor. 5.
mus ex hoc ſecũdum carnem: & ſi cognouimus ſecun-
dum carnem Chriſtũ, ſed nunc iam nõ nouimus. Caro
enim noſtra perpetua eſſe ac diuturna nõ poteſt, neceſſe
eſt occidat vt reſurgat, neceſſe eſt reſoluatur vt requie-
ſcat, vt fiat quidam finis peccati. Et ideo multos cogno-
uimus ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus.
Ipſum dominũ Ieſum cognouimus (inquit Apoſto-
lus) ſecũdum carnem, ſed nunc iam nõ nouimus. Iam
enĩ carnis depoſuerat exuuias, iam ſpecie hominis non
videbatur, iam pro omnibus mortuus erat, & omnes
in illo mortui, ſed vt per ipſum renouati, & viuificati ſpi-
ritu iam nõ ſibi, ſed Chriſto viuerent. Vnde & alibi ait
idem Apoſtolus: Viuo autẽ iam nõ ego, viuit autẽ in Gala. 2.
me Chriſtus. Meritoq; qui ante cognouerat ſecũdum
carnem Chriſtũ, iam operatiões eius inuiſibiliter agno-
ſcens, iam nõ carnem eius ſed potentiam ſcrutans, qui
ante perſecutor diſcipulos hominis, & pediſequos car-
nis infeſtis odijs vrgebat, poſtea doctor gentium factus
veneratores maieſtatis eius ad prędicationẽ euangelij
inſtruere atq; informare cœperat. Et ideo addidit: Si 2. Cor. 5.
quis in Chriſto noua creatura, id eſt, qui pfectus i Chri-
ſto noua creatura eſt, quoniã qui caro eſt, imperfectus F
eſt. Deniq; ipſe dominus ait: Non permanebit ſpiritus Geneſ. 7.
meus in iſtis hominibus, quoniã carnes ſunt. Carnalis
itaq; non eſt in Chriſto, ſed ſi quis in Chriſto eſt, noua
creatura eſt, nõ naturæ nouitate formatus, ſed gratiæ.
Vetera itaq; quę ſecũdum carnem erant, tranſierunt, fa-
cta ſunt noua omnia. Quæ illa? niſi quæ ſcriba doctus
in regno cælorũ nouit, ſimilis illius patrisfamilias qui Mat. 13.
profert de theſauro ſuo noua, & vetera: neq; vetera ſine
nouis, neque noua ſine veteribus. Ideo & eccleſia dicit:
Quia noua & vetera ſeruaui tibi. Sed tranſierũt vete- Canti. 7.
ra, id eſt, legis myſteria abſcõdita: in Chriſto facta ſunt
omnia noua. Hęc eſt noua creatura, de qua Apoſtolus
ad Galatas ait: In Chriſto enĩ Ieſu neq; circumciſio ali- Gala. 5.
quid valet, neq; pręputtium, ſed noua creatura. Per quã
iam renouata caro floret, & fructũ inuenit gratiæ, quæ
ante inueterati flagitij ſpinas habebat. Quid ergo eſt
quod mœreamus, ſi iam ad animã dicitur: Renouabi- Pſal. 102.
tur ſicut aquilæ iuuẽtus tua? Quid eſt quod ingemiſca-
mus pro mortuis, cum iam reconciliatio mundi apud
deum patrẽ facta ſit per dominũ Ieſum? Quoniam er-
go Chriſti beneficia tenemus, cũ apud omnes, tũ apud
te pro Chriſto legatione fungimur, vt noueris irreuoca-
bilia eius eſſe dona, vt credas quod ſemp credidiſti, nec

G nimio mœrore tuā in dubium adducas ſententiā, quia
ideo peccatū factus eſt dominus Ieſus, vt tolleret pecca
tum mundi, & eſſemus in illo omnes iuſtitia dei, iam
non culpæ obnoxii, ſed iuſtitiæ remuneratione ſecuri.
Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Bellicium, graui ęgritudine priuſquā in dominū Ieſum crederet iactatū, poſtea autem reualeſcere incipientē, illum ex diuinæ viſitationis pietate in fide Chriſti confortātis, & ad aliorū ſacramētorum perceptionem exhortantis Epiſtola IX.

AMBROSIVS Bellicio. Iactatum te graui ægritudine ſignificaſti mihi credidiſſe in
dominū Ieſum, & iā cœpiſſe reualeſcere. Ad
ſalutem igitur ea infirmitas fuit, plus aculei
ꝗ periculi ferēs, quia diu promiſſum remordebas. Hoc
Deute. 32. eſt quod ait, Percutiā, & ſanabo. Percuſſit infirmitate,
ſanauit fide. Vidit enī interiorem affectum tuum non
vacuum piæ cupiditatis, ſed executi dilationibus. Et
ideo admonere maluit, ita vt ſalutem nō lęderet, deuotionem
excitaret. Quomodo enī ſaluti noceret qui ſolet
dicere, vt legimus in euangelio, Ego veniam, & curabo
eū? Ergo & cū a tuis inuitaretur vt inuiſeret do-
Mat. 8. mū tuam, ſine dubio dixit: Ego veniā, & curabo eum.
Etſi nō audiſti eum, ille tamē quaſi deus inſenſibiliter
locutus eſt. Etſi nō vidiſti eū, ille tamen quod te incor-
H poraliter inuiſerit, dubitari nō poteſt. Sed vidiſti eum,
qui credidiſti ei: vidiſti eum, qui recepiſti eum hoſpitio
tuæ mentis. vidiſti eū ſpiritu, vidiſti eū oculis interioribus.
Tene ergo hoſpitē nouum diu expectatū, ſed ſero
Act. 17. ſuſceptum, in quo & viuimus, & ſumus, & mouemur.
Guſtaſti igitur fidei prima exordia, nō fiat verbū occultum
in corde tuo. Hæc omnis gratia eſt, hoc omne mu
nus. Nemo enī penetralia domus de ingreſſu ęſtimat.
Eſaię. 64. Siquidē oīs fructus in interioribus eſt. Neq; enī ſapientis
eſt a feneſtra reſpicere in domū, & ſtultitia hoīs audire
per oſtium. Alia ſunt ſacramentorū perfectiorū my
1. Cor. 2. ſteria, quæ oculus nō vidit, nec auris audiuit, quę prępa
rauit deus diligentibus eū, vt dixit ſcriptura. Alia ſunt
illa quæ de gloria futura annunciarunt Prophetæ, quibus
reuelatum eſt, & euangelizarunt ſancti, ſpiritu dei
miſſo de cælo, in quę concupiſcunt & angeli videre, vt
1. Pet. 1. ait Apoſtolus Petrus. Alia ſunt illa in quibus eſt mūdi
redēptio, peccatorū remiſſio, gratiarū diuiſio, ſacramentorū
participatio: quæ cū acceperis, tunc mirabere
I tantum donatū eſſe homini, vt illud māna quod miramur
fluxiſſe de cælo Iudæis, nec tantæ operationis iudices
ad ſalutem fuiſſe. Illud enim quicūq; acceperūt, in
Nūeri. 32 deſerto mortui ſunt, præter Ieſum Naue, & Caleph.
Hoc ſacramētū quicūq; guſtauerit, nō morietur in ęternum.
Sanet te dominus Ieſus. Vale.

LIBER TERTIVS.

DIVI AMBROSII ad Simplicianū, pulchre de veris diuitiis, ac contraria paupertate differentis, & quod omnis ſoluſq; ſapiens vere diues, atq; inſipiens pauper ſit, demonſtrantis Epiſtola X.

AMBROSIVS Simpliciano. Videbamur proxime in
diſceptationes incidiſſe philo
ſophiæ, cū de Apoſtoli Pau
li epiſtola ſumentes exordiū,
tractaremus ꝙ omnis ſapiēs
liber. Verū poſtea cū Petri
1. Pet. 3. Apoſtoli epiſtolam legerem
aduerti quod omnis ſapiens
etiā diues. Nec ſexum exceperit,
qui fœminas ornatū omnē nō in precioſis moni- K
libus, ſed in bonis moribus habere ſcripſerit. Nō enim,
inquit, ſit extrinſecus capillorū implicatio, aut auri circumpoſitio,
aut habitus veſtimentorū ornamētum, ſed
ille abſconditus cordis homo. Duo ſunt igitur, & eſſe
hominē in homine, & illum eſſe diuitem, qui ſibi nullarum
diuitiarū vſum requirat. Pulchre autē cordis hominem
dixit, eo ꝙ totus ſapientiæ ſit abſconditus, ſicut
ipſa ſapientia quæ non videtur, ſed intelligitur. Nemo
ante Petrum tali expreſſione vſus eſt, vt diceret cordis
hominē. Exterior enim homo plurima in ſe mēbra habet.
Interior autem cordis homo totus ſapientiæ eſt,
plenus gratiæ, plenus decoris. In incorruptiōe, inquit,
quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt ante deum diues. Et
vere diues, qui in conſpectu dei poteſt diues videri, in
cuius conſpectu terra exigua, mūdus ipſe anguſtus eſt.
Sed ſolum illum deus diuitem nouit, qui ſit diues ęternitati,
qui non opum, ſed virtutum fructus recondat.
Quis autē ante deum diues, niſi quietus & modeſtus
ſpiritus, qui nunquā corrūpitur? Nōne tibi videtur diues
qui habet pacem animi, tranquillitatem quietis, vt
nihil cōcupiſcat, nullis exagitetur cupiditatū procellis,
nec vetera faſtidiat, & noua quęrat, & ſemper deſiderādo
fiat in ſummis diuitiis inops? Ea eſt pax vere diues,
quæ ſuperat omnē mentē. Diues pax, diues modeſtia,
diues fides. Fideli enim totus mūdus poſſeſſio eſt. Diues
ſimplicitas. Sunt enim & diuitiæ ſimplicitatis, quę
nihil diſcutit, nihil cōtractum, nihil ſuſpectum, aut frau- L
dulentum putat, ſed puro ſe fundit affectu. Diues bonitas,
quā ſi quis ſentauerit, paſcatur in diuitiis cæleſtis
hęreditatis. & vt antiquioribus exēplis ſcripturæ vtamur,
beatus, inquit, vir quē arguit dominus. Admonitionem
autē dei ne recuſaueris. In fame liberabit te a
morte, in pręlio de manu ferri liberabit te, & a flagello
linguæ te abſcondet. Feræ beſtię pacificæ erunt tibi, &
ſcies quod in pace erit domus tua. Mitigatis enī carnis
huius paſſionibus, quæ militare aduerſum animā
ſolent, tabernacula tua ſine perturbatiōe erunt, domus
ſine offenſione, ſemen ſine defectu, poſteritas ſicut odor
agri pleni, ſepultura ſicut meſſis. Siquidem quādo aliī
ſuum defectum arbitrātur, tunc acervus tritici ſui ſupernis
maturus infertur apothecis. Merito iuſtus ſemp
fœnerat, iniquus indiget. Ille iuſtitias fœnerat mandato
dei pauperibus & egenis. At vero inſipiēs & quod
putat ſe habere, nequaꝗ poſſidet. An putas illum poſſidere
qui theſauro ſuo die ac nocte incubās, auara & miſera
torquetur ſolicitudine? Ille vero eget, & ſi aliī diues
videtur, ſibi pauper eſt, qui non vtitur eo quod habet,
qui adhuc alia rapit, alia deſiderat. Vbi enim nul- M
lus cupiditati modus, qui fructus diuitiarū? Nemo eſt
diues, qui quod habet ſecum hinc auferre non poteſt.
Quod enim hic relinquitur, nō noſtrum, ſed alienū eſt.
Diues Enoch, qui quod habuit ſecū tranſtulit, & omnē Geneſ. 5.
illum bonitatis ſuæ cenſum cæleſtibus intulit receptaculis:
qui ideo raptus eſt, ne cor eius malitia mutaret.
Diues Helias, qui virtutū ſuarū theſauros curru igneo 4. Reg. 2.
ſublimis ſedibus ęthereis inuexit. Et tamē iſte nō mediocres
diuitias hæredi reliquit, quas ipſe non amitteret.
Quis hunc pauperem vel tunc dixerit, cum victus 3. Reg. 17
quotidiani indigens alimonia mitteretur ad viduam,
vt paſceretur ab ea, quando ad eius vocem cælum clau
debatur & aperiebatur, quādo ad eius verbum hydria
farinę & vas olei nō deficiebat per triennium: ſed abundabat,
nec minuebatur vſu, ſed replebatur? Quis illum
pauperem dixerit, ad cuius voluntatem deſcendebat
ignis, quem in via flumina nō cōcludebant, ſed in ſuum
fontem recurrebant, vt ſicco propheta tranſiret pede?
Duos finitimos vetus hiſtoria deſcribit, regē Achab,
& pauperem Nabutham: quē horum pauperiorē, quē 3. Reg. 21
ditiorem credimus? Alter regali fulcro diuitiarū prę-
ditus, inexplebilis inſatiabiliſq; opibus ſuis, exiguā pau

A peris vineam deſiderauit. Alter deſpiciens animo, βασιλέων τὰς πολυχρύσους τύχας impialeſq; gazas, ſuo erat cōtēt' palmite. Nōne videt' hic mag' diues, hic magis rex, qui ſibi abūdabat, ſuas regebat cupiditates, vt nihil alienū cōcupiſceret: ille autē egentiſſimus, cui aurum ſuū vile, alienus palmes precioſiſſimus exiſtimabatur? Sed qua ratione egentiſſimus, cognoſce: Quia diuitiæ iniuſte congregatæ euomuntur, radix autem iuſtorum manet, & palma floret. An nō egentior pauperc is qui tanquā vmbra prçteriit? Hodie impius exaltatur, cras nō erit, nec inuenietur aliquis locus ei'. Quid eſt itaq; diuitem eſſe, niſi abundare? Quis autē abundat qui ſit animo cōtractior? Qui autem animo cōtractior, vtiq; anguſtior. Quç igitur in anguſtiis abūdantia? Non ergo diues qui nō abūdat. Vnde pulchre Da-
Pſal. 33. uid: Diuites, inquit, eguerunt, & eſurierūt. Quoniā cū haberent ſcripturarū theſauros cæleſtium, eguerūt qui non intellexerunt, & eſurierūt qui nullū ſpiritualis gratiæ guſtarunt cibum. Nihil igitur affectu ſapientis ditius, nihil inſipientis egentius. Nam cū regnū dei pauperum ſit, quid eſſe locupletius poteſt? Et ideo prçclare
Rom. 11. Apoſtolus: O altitudo, inquit, diuitiarū ſapientiæ &
Pſal. 118. ſcientiæ dei. Præclare etiā Dauid, qui in via teſtimoniorum cçleſtium quaſi in omnibus diuitiis delectaba-
Deut. 33. tur. Expreſſe Moyſes, qui ait: Neptalim ſatietas accipientiū. Neptalim, abūdantia ſignificatur latina inter-
B pretatione, vel dilatatio. Ibi ergo abundantia, vbi ſatietas. Vbi autē fames cupiditatū, vbi inexplebilis appetentia, ibi vtiq; pauptas. Sed qa vix vlla rei pecuniariæ vel mūdi hui' cupiditas ſatietatē habet, ideo addidit:
1. Pet. 3. Et replebitur benedictiōe. Secūdum hæc Petrus Apoſtolus definiuit nō in auro & argento, & indumētis fœminarum eſſe ornamētū, ſed in occulto cordis homine atq; abſcondito: vnde nulla ſe exuat cultum pietatis, ornatum gratie, vitæ æternæ hæreditatē. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæū, verſiculum illum: Speciosus forma, & cętera, gręco ſermone annotatū voluētis, pluribuſq; rationibus & exemplis nos prouocantis vt illi ſummo bono quod eſt dominus Ieſus, quo nihil eſt ſpecioſius, animo intendamus, illud quæramus, illud intueamur, illud teneamus, in illo verſemur, illi adhæreamus, & in eo paſcamur, Epiſtola XI.

AMBROSIVS Irenæo. Inter legendum cum paululum requieuiſſem animo, quia lucubratione deſtiteram, verſiculum illum cœpi mecum voluere, quo veſperi in vigiliis vſi
C fueramus, ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων αὐτόν. Et vere nihil ſpecioſius illo ſummo bono, cuius etiam prędicatio ſpecioſa eſt nimis, & maxime pſeuerantis ſermonis proceſſus, & quædā Apoſtolicæ prædicationis veſtigia. Sed illa qui poſſunt? Quibus donauit deus non ſolum vt Chriſtum annūciarent, ſed etiā pro illo paterentur. Nos quātum poſſumus intēdamus illo animū, & in illo ſimus, illud animo teneam', quod eſt pulchrū, decorum, bonum, vt fiat illuminatione eius & fulgore ſpecioſa anima noſtra, & mens dilucida. Nam ſi oculi noſtri cum aliqua obducūtur caligine, paſcūtur agrorū viriditate, & ſpecie nemoris vel collis herboſi omnem inæqualitatē ęgreſcentis obtutus repellunt, & quadam ſalubri ſpecie pupillæ ipſæ atq; orbes colorari vidētur: quāto magis hic mentis oculus cū illud ſummū intuetur bonum, & in eo verſatur, atq; eo paſcitur, ſplendeſcit
Pſal. 62. atq; enitet, vt fiat illud quod ſcriptū eſt: Tanq̃ adipe & pinguedine repleatur anima mea. Deniq; qui ſcienter agnoſcit animas gregis ſui, curam adhibet herbis campeſtribus, vt ſint ei paſcua plurima. Herbis enī ſuauioribus & agni pinguiores fiunt, & ſuccus lactis ſalubrior,

quibus paſcuis vſi ſunt diuites illi qui manducauerunt D
& adorauerūt. Sunt enim bona fidei paſcua, in quibus collocatur ſanctus dei. Eſt ergo & fœnum quo aluntur greges ouium, qui emittunt vellera ſapientiæ, & dant amictum prudentiæ. Et fortaſſe hoc eſt fœnum montanum in quod verba deſcēdunt prophetæ ſicut nix ſup fœnum, & quod diligenter colligit ſapiens, vt ſint ei oues ad veſtitū ſpiritalis vtiq; velaminis. Habet ergo cibum ſuum & amictū anima quæ illi ſummo bono ad-
heret, quod eſt diuinū, quod Apoſtolus Petrus ſuadet 2. Pet. 1.
quærendum, vt per eius cognitionis acquiſitionem diuinæ ſimus cōſortes naturæ. Huius cognitionē aperit ſanctis ſuis deus bonus, & donat hoc de theſauro ſuo bo-
no, ſicut teſtificatur lex ſacra dicēs: Quia iurauit domi- Deute. 28
nus patribus tuis dare tibi & aperire theſaurum ſuum bonum, de quo theſauro cæleſti dat pluuiam terrę ſuę, benedicere omnia opera manuū tuarū. Hæc eſt pluuia eloquium legis quod irrorat animā illam fœcundam & fertilem bonorum operū, vt habeat humorem gratiæ. Huius boni cognitionem quęrebat Dauid, ſicut ipſe ſi-
gnificat dicens, Vnam petii a domino, hanc requiram Pſal. 26.
vt inhabitem in domo domini omnes dies vitæ meæ, & videam delectationes domini, & conſiderem tēplum eius. Deniq; hoc eſſe ſummū bonum ſubtexuit ſtatim in eodem pſalmo: Credo videre bona domini in terra viuentiū. Hic enim quæritur, illic facie ad faciem plene
videtur. Hoc bonum in domo dei eſt, in illo ſecreto eius E
ac receſſu. Vnde iterum ait: Replebimur in bonis do- Pſal. 64.
mus tuæ. Alibi quoq; hanc ſummā eſſe benedictionis
expreſſit dicens: Benedicat te dominus ex Sion, & vi- Pſal. 127.
deas quæ bona ſunt Hieruſalem. Ideo beatus qui illic habitat in ingreſſu fidei, hoſpitioq; mētis, deuotiōis habitaculo, cōuerſatione virtutis. In illo igitur ſimus, atq;
in eo maneamus, de quo & Eſaias dicit: Q̃ ſpecioſi pe- Eſaię. 52.
des euangelizantiū pacem, euangelizantiū bona. Qui ſunt qui euangelizant, niſi Petrus, niſi Paulus, niſi oēs Apoſtoli? Quid euangelizant nobis niſi dominū Ieſum? Hic eſt pax noſtra, hic eſt bonū illud ſummū, quia ipſe bonus ex bono: Ex arbore enim bona bonus fructus legitur. Deniq; & ſpirit' eius bonus qui ex ipſo accipit, & deducit dei ſeruulos in viam rectam. Quis autē
habens ſpiritū dei in ſe, neget bonum, cū ipſe dicat: An Mat. 20.
oculus tuus nequā eſt, quia ego bonus ſum? Hoc bonū veniat in animā noſtrā, in noſtræ mentis viſcera, quod propitius deus dat petentibus ſe. Hic eſt theſaurus noſter, hic eſt vita noſtra, hic eſt ſapiētia noſtra, iuſtitia noſtra, paſtor noſter, & paſtor bonus, hic eſt via noſtra. Vides quāta bona in vno bono. Hæc bona nobis prę-
dicant Euangeliſtæ. Hæc bona requirens Dauid ait: F
Quis oſtendit nobis bona? Et oſtendit ipſum eſſe bo- Pſal. 4.
na, ſubiiciens: Signatū eſt in nobis lumen vultus tui. Quis autē lumen vultus patris niſi ſplendor gloriæ, & imago inuiſibilis dei, in quo & videtur & clarificatur pater, ſicut ipſe clarificat filium ſuū? Ipſe eſt ergo dominus Ieſus ſummū bonum quod nobis annūciatū a prophetis, prędicatū ab angelis, promiſſum a patre, euangelizatum eſt ab Apoſtolis. Qui nobis tanquā maturitas aduenit. Nec ſolum tanq̃ maturitas, ſed tanq̃ maturitas in montibus adeſt, vt nihil acerbum, nihil immaturū in noſtris conſiliis ſit, nihil immite, nihil aſperum in operibus ac moribus, qui primus euangelizans
bona affuit. Vnde & ait: Ipſe qui loquebar, adſum: id Eſaię. 52.
eſt, qui loquebar in Prophetis, adſum in corpore quod ſuſcepi ex virgine. adſum interior imago dei, character ſubſtantiæ. & adſum vt homo, ſed quis cognoſcit me? Hominē enim viderunt, ſed operibus ſupra hominem crediderunt. An nō vt homo cū Lazarū fleret, & rurſus ſupra hominē cū eum reſuſcitaret? An nō vt homo cum vapularet, rurſus ſupra hominē cum totius mundi peccatū tolleret? Ad illum igitur properemus, in quo ſummū eſt bonū, quoniā ipſe eſt bonitas, ipſe patientia

G Iſrael,qui ad pœnitentiã te vocat,ne venias in iudiciũ,
ſed accipias remiſſionẽ peccatorũ. Agite,inquit,pœni-
Amos. 5. tentiam.Ipſe eſt de quo clamat Amos ꝓpheta: Exqui-
rite bonum. Ipſe eſt ſummũ bonum,qui nullius indi-
Coloſſ. 2. get,& abundat omnibus. Facile abundat in quo ple-
nitudo diuinitatis habitat corporaliter. Facile abũdat
Ioãnis. 1. de cuius plenitudine oẽs accepimus,& in illo repleti ſu-
mus,vt dicit euãgeliſta. Hoc igitur verũ & ſummũ bo
nũ ſi illo cõcupiſcibili ſuo & delectabili aĩa guſtauerit,&
duab⁹ his hauſerit affectionib⁹,excludens dolorẽ & for-
midinẽ,incredibiliter exæſtuat. Oſculata enim verbũ
Pſal. 118. dei modũ non capit,nec expletur,dicens: Suauis es do-
mine,& in iucũditate tua doce me iuſtificationes tuas.
Oſculata dei verbũ,cõcupiſcit ſuper omnẽ decorem,di-
ligit ſuper omnẽ lætitiam,delectatur ſuper omnia aro-
mata,cupit frequẽter videre,ſæpe intẽdere,cupit attra-
Canti. 1. hi,vt ſequi poſſit. Vnguentum,inquit,exinanitum eſt
nomen tuũ:propterea te diligimus adoleſcentulæ,pro-
pterea certamus,ſed comprehendere te non poſſumus.
Attrahe nos,vt poſſimus currere,vt odore vnguento-
rum tuorũ accipiamus virtutẽ ſequẽdi. Feſtinat etiam
interna myſteria videre,ipſam requiẽ verbi,ipſam boni
illius ſummi habitationẽ,& lucem eius,& claritatem.
In illo ſinu ac receſſu primo feſtinat audire ſermões ei⁹:
& cũ audierit,ſuper omnẽ ſuauitatẽ accipit. Doceat te
Pſal. 18. propheta qui guſtauit, & ait: Q̃ dulcia faucibus meis
H verba tua,ſuper mel & fauũ ori meo. Quid enim aliud
deſideret anima quæ ſemel ſuauitatẽ verbi guſtauerit,
Exo. 34. quæ ſemel claritatem eius viderit? Moyſes in monte
poſitus quadraginta diebus legem accipiens, cibũ cor-
3. Reg. 19 poris nõ requirebat. Helias ad illam feſtinans requiem
rogabat vt acciperetur anima ſua a ſe. Petrus aſpiciẽs
& ipſe in monte dominicæ reſurrectiõis gloriã,nolebat
Mat. 17. deſcẽdere,dicens: Domine,bonũ eſt nos hic eſſe. Quã-
ta igitur illa diuinæ ſubſtantię gloria,quanta verbi bo-
na,in quæ concupiſcunt & angeli proſpicere? Anima
igitur quę illud videt,corpus hoc nũ requirit,minimaq;
ſibi familiaritatẽ cũ eo eſſe debere intelligis,renũciat ſe-
culo,abducit ſe a vinculis carnis,exuit oĩbus volupta-
Actuũ. 7. tum iſtarum nexibus. Deniq; Stephanus Ieſum vide-
bat,& lapidari nõ formidabat:imo cum lapidaretur,nõ
pro ſe,ſed pro illis a quibus perimebatur rogabat. Pau-
2. Cor. 12. lus quoq; raptus vſq; ad tertium cęlum,cũ corpore eſſet
an ſine corpore,neſciebat. Raptus inquã in paradiſum,
vſum proprii iam nõ ſentiebat corporis,& audiens ver
ba dei,quomõ ad corporis infirmitates deſcenderet eru
beſcebat. Itaq; ſciens quid vidiſſet in paradiſo vel quid
audiſſet,clamabat dicens: Quid adhuc velut viuentes
de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis,ne attamina-
I ueritis,ne guſtaueritis quę ſunt omnia ad corruptelam
ipſo vſu. Volebat enim nos in figura eſſe iſtius mundi
nõ in poſſeſſione atq; vſu,vt ita vtamur hoc mũdo tanq̃
nõ vtamur,tanq̃ prætereuntes,nõ tanq̃ reſidentes,am-
bulantes tanq̃ in imagine ſeculi,nõ in cupiditate,vt ve-
lociſſima diſpoſitione ipſam imaginem huius mundi
tranſeamus. Deniq; ipſe fide ambulans nõ ſpecie pere-
grinabatur a corpore,ſed aderat domino: & cũ eſſet in
terris:nõ in terrenis,ſed in cæleſtibus cõuerſabatur. Er-
go anima noſtra quæ deo vult appropinquare,eleuet ſe
a corpore,ſemper illi ſummo adhæreat,illi bono quod
eſt diuinum,quod eſt ſemper, & quod erat ab initio, &
quod erat apud deum,hoc eſt dei verbũ. Ipſum eſt illud
Actuũ. 17 diuinũ in quo viuimus,& ſumus, & mouemur. Ipſum
eſt quod erat in principio,ipſum eſt quod eſt. Dei enim
filius Ieſus Chriſtus in nobis,inquit,eſt:in quo nõ fuit
eſt & nõ,ſed eſt in illo,fuit. Ipſe dixit Moyſi vt diceret,
Exodi. 3. Qui eſt,miſit me. Cum hoc igitur anima noſtra ſit, &
ſit, ſi fieri poteſt ſemper,vt noſtrum poſſit quis dicere,
Pſal. 118. Anima mea in manibus tuis ſemper. Erit autẽ,ſi non
in carne ſit,ſed in ſpiritu. Erit,ſi ſe terrenis non miſceat.
Cum enim ad carnalia reflectitur,tunc ei illecebra obre
pit corporis,tũc ira & indignatione exæſtuat,tũc mœ- K
ſtitia afficitur,tunc ſupinatur per arrogãtiam,tunc do-
lore affligitur. Hæ ſunt ægritudines animæ graues,
quibus pleruq; ad mortem cogitur,dum oculi eius cæ-
cantur,vt nõ videant veræ lumẽ glorię,& diuitias ęter
næ hęreditatis. Quod ſi eos ad deũ ſemper intẽdat,ac-
cipiet a Chriſto fulgurem ſapientię, vt illuminatum in
agnitione dei habeat obtutũ,vt videat illam ſpem no-
ſtræ vocationis,aſpiciat illud quod eſt bonũ, & placitũ,
& perfectum. Quod enim bonũ,cõplacitũ patri:quod
complacitũ,perfectum:ſicut habes in euangelio,vbi di-
cit dominus, Diligite inimicos veſtros,vt imitemini pa Lucę. 6.
trem qui pluit ſuper iuſtos & iniuſtos,quod eſt vtiq; bo
nitatis. Et poſtea concludit dicens: Eſtote perfecti ſicut
pater veſter qui in cælis eſt,perfectus eſt. Charitas enĩ
perfecta eſt,deniq; plenitudo legis eſt. Quid autẽ tam
bonum q̃ charitas, quę malum nõ cogitat? Et ideo ter-
ras fugito,in quibus inuidia eſt, vbi ambitio, vbi con-
tentio. Boni ergo illius capacem ſe anima tua præbeat,
vt ſupra nubes volet,ſicut aquila renouetur,ſicut aqui-
la pennas emittat, vt renouatis alarum remigiis alta
petere nõ reformidet,hanc habitationẽ relinquat. Ter-
renum enim habitaculũ grauat animã. Exuat vetera,
abiiciat erroris deſideria, abluat oculos ſuos, vt videat
illum fontem veræ ſapientię,illum fontem vitæ æter-
næ,qui affluit atq; exundat omnibus,nullius indigẽs.
Quis enim dedit illi,cũ ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo Romã. 11.
omnia ſint? Vitæ igitur fons eſt ſummũ illud bonum, L
ex quo viuendi ſubſtãtia miniſtratur omnibus. Ipſum
autem in ſe habet vitam manentẽ,a nullo quaſi inops
accipit. Largitur bona aliis,nõ aliũde aſſumit ſibi. Neq;
enim noſtri indiget. Vnde & ait ex perſona hominis,
Quoniam bonorum meorum nõ indiges. Quid ergo Pſal. 15.
pulchrius q̃ ei appropinquare,ei adhęrere? Quæ maior
voluptas eſt,q̃ quod is qui viderit,& de fonte aquę viuę
gratis guſtauerit? Quid poteſt aliud deſiderare? quæ
regna? quas poteſtates? quã pecuniam? cum aduertat q̃
miſeræ etiã hic regum cõditiones ſint,q̃ mutabiles im-
perii ſtatus,q̃ exigua vitæ huius ſpatia,quãta in ipſo
imperio ſeruitia,cũ ad aliorũ nũ ad ſuũ viuant arbitriũ?
Quis autẽ peculiatus ad vitam æternã tranſit,niſi vir-
tutum fultus peculio,quod receptũ omnibus,ſolis diui-
tibus impoſſibile pronunciatur? Non ergo his vti bea-
tum eſt,ſed illud videre quo iſta deſpicias,& vana veris
refellas,atq; inania & caſſa iudices,illam nudę veritatis
pulchritudinẽ diligas,quę has ſeculi fucoſiſſimas vari-
tates redarguat. Erige igitur oculos anima tuos, illos
de quibus tibi verbum dei dicit: Corde nos cepiſti ſoror Canti. 4.
mea ſponſa,corde nos cepiſti vno ab oculis tuis. Aſcẽ-
de in palmã,vince ſeculũ,vt teneas verbi altitudinem.
Imaginẽ iſtam mundi foris relinque, foris malitiam, M
introduc autẽ bonitatẽ mentis, quæ habet gratiã in li-
gno vitæ,ſi lauerit ſtolam ſuam,& ingrediatur in ciui-
tatem,quę vera eſt patria ſanctorũ,in qua eſt dei taber-
naculum,circa quod ſcribę domini prætendunt, vbi nõ
dies,aut ſol,aut luna lumen miniſtrant,ſed ipſe dñs lu-
men eſt totã illam ciuitatẽ illuminãs. Eſt enĩ lux mun- Ioãnis. 8.
di. Non vtiq; lux viſibilis,ſed animarũ quæ in hoc mũ-
do ſunt,intelligibilis claritudo,quibus ſe ſplendenti lu-
mine rationabilis infundit prudentiæ, & vt prędicatur
in euangelio,incorporeæ virtutis inflammans vapore
ſecreta mentiũ, animorũq; penetralia. Si quis igitur in-
cola eſſe cœperit illius ciuitatis ſupernæ,incola videli-
cet cõuerſatiõe ac moribus,nõ diſcedat ab ea, nõ exeat,
non reflectat veſtigium,non corporis dico, ſed mentis
veſtigium. Non reuertatur retro. Retro luxuria,retro
impuritas eſt. Deniq; aſcendens ad montem Loth,re-
tro reliquit Sodomitana flagitia. Quæ autẽ reſpexit
retro,non potuit ad ſuperiora euadere. Non ergo pe-
des tui retro,ſed mores reuertamur. Non fiant manus
tuæ remiſſæ,& deuotionis tuæ ac fidei genua diſſolu-

A ta. Non fiat voluntatis tuæ recidiua infirmitas, nō vl‑
lus intercurſus criminum. Si ingreſſus es, mane. perue‑
niſti? conſiſte, ſaluans ſalua animā tuam. Aſcendens di
rectum attolle gradū, nullus inde tuto redit. Hinc via,
inde ruina eſt. Hinc aſcenſus, inde præcipitium. Aſcen‑
dendi quidem labor, ſed deſcēdendi periculum. Sed po‑
tens eſt dominus, qui te fundatum illic cuſtodiat, ſeptū
propheticis muris, & apoſtolicis turribus. Ideo tibi di‑
cit dominus: Intrate, calcate, quia aſſiſtit vindemia. In‑
Mat. 24. tus non foris ſimus. Et in euāgelio dei filius dicit, Qui
eſt in tecto, non deſcendat vaſa ſua tollere. Non vtiq; de
hoc tecto dicit, ſed dicit de illo, Extendit cælum ſicut
cameram. Intus ergo eſto intra Hieruſalem, intra ani‑
mam tuam pacificam, mitem atq; tranquillam. Non
exeas de ea, neq; deſcendas vas tuum iſtud aut hono‑
ribus aut diuitiis aut arrogantia attollere. Intus eſto,
vt per te alienigenæ nō tranſeant, peccata animā tuam
non tranſeant, vanæ operationes, & cogitationes ina‑
nes. nō tranſibunt autem ſi ſuſcitaueris bellum pro de‑
uotionis & fidei certamine, pro veritatis ſtudio aduer‑
ſus paſſionum illecebras, & ſumpſeris arma dei aduer‑
ſum ſpirituales nequitias, & aſtutiam diaboli, qui per‑
tentat ſenſus noſtros fraude ac dolo, quem manſuetus
bellator facile proterit, qui non ferat iurgia, ſed ſicut de‑
cet ſeruum domini, cum modeſtia fidem doceat, & eos
qui aduerſantur redarguat. De hoc dicit ſcriptura, Qui
B manſuetus eſt, bellator exurgat. & infirmus dicat,
Philip. 4. Omnia poſſum in eo qui me confortat. Hac fide fretus
etiam qui infirmus eſt præualebit, & erit ſancta anima
eius, & ſtillabunt ei montes prophetici vel apoſtolici
dulcedinem, & colles fluent lac, qualis ille collis qui la‑
ctis potum Corinthiis dabat, & fluent ei aquæ de ſuis
vaſis, & de puteorum ſuorum fontibus, vel de ventre
eius aquæ viuæ, ſpirituales videlicet, quas fidelibus ſu‑
is ſpiritusſanctus miniſtrat, qui etiam animam tuam
dignetur rigare, vt abundet in te fons aquæ ſalientis in
vitam æternam. Vale, & nos vt filius dilige, quia nos
te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæum, proſequentis illud ver
bum Aggæi prophetæ, Si tēpus vobis eſt vt habitetis
in domibus cælatis? multo ex hoc nos ſermone cōmo‑
nētis vt in ſuperioribus domibus, & nō in valleſtribus
& ſubterraneis habitemus, taleſq; domos noſmetipſos
domino ædificemus, Epiſtola XII.

AMBROSIVS Ireneo. Vbi ſuperiorem
abſolui epiſtolam, & perferendam tibi tradi
di, venit in mentem illud quod dominus in
Aggæi. 1. manu Aggæi prophetæ locutus eſt dicens,
Si tempus vobis eſt vt habitetis in domibus cælatis?
C Quid ergo iſtud eſt, niſi in ſuperioribus habitandum,
non in valleſtribus & ſubterraneis habitaculis? Qui
enim infra terrā habitant, non poſſunt ædificare tem‑
plum dei, & dicunt, Non venit tēpus vt ædificetur do‑
mus dñi: ſimul quia luxurioſorum eſt hypogæa quære‑
re, captātium frigus æſtiuum, eo quod reſoluti deliciis
æſtus aliter ferre ac tolerare nequeant, & ideo requi‑
rāt vmbroſa penetralia: vel quod deſidioſi ignaua ſub
terris agant ocia: deinde quod tenebroſa illos & opa‑
ca delectent magis, quibus operiri flagitia ſua cre‑
Eccli. 23. dant, ſecundum illud, Tenebræ circundant me & pa‑
rietes, quem vereor? Sed fruſtra hoc ſperant, cum pro‑
funda abyſſi & abſcondita deus cernat, & omnia depre
hendat antequam fiant. An non Helias in hypogæis,
non Heliſæus habitabant? Deniq; alter mortuum vi‑
3. Reg. 17 duæ filium tulit ad ſuperiora, in quibus cōſueuerat ſe‑
dere, & ibi eum reſuſcitauit. Alteri quoq; Sunamitis
4. Reg. 4. illa magna mulier (vt ſcriptura teſtificatur) i ſuperio‑
ribus hoſpitiū parauit, & ibi concipiendæ ſobolis, quia
non habebat, meruit prærogatiuam, eiuſdemq; reſuſci‑
tati pignoris vidit miracula. Quid de Petro dicā, qui D
ad horam ſextam aſcendens in ſuperiora, baptizādarū Act. 10.
gentium cognouit myſteria? At vero parricida Abſa 2. Reg. 18
lon in valle ſibi regis titulum ſtatuit, & in foſſam proie
ctus eſt, cum eſſet peremptus. Ergo ſancti aſcendūt ad
dominum, flagitioſi ad vitia deſcēdunt. Sancti in mō‑
tibus, criminoſi in vallibus. Deus enim montium eſt,
& non deus vallium. Qui ergo illic, id eſt in domibus
habitabant valleſtribus, in quibus nō habitat deus, do‑
mum dei in ſe habere non poterant. Hanc enim domi‑
nus quærebat ab illis domum, vt ſemetipſos ædifica‑
rent, atq; intra ſe dei templum viuis fidei lapidibus at‑
tollerent. Neq; enim terrenorum parietum cōſtructio‑
nes, & ſilueſtrium ligna culminum deſiderabat, quæ
cum fuiſſent, manus diruerat hoſtilis, ſed illud tēplum
quærebat quod in hominū conderetur mentibus, qui‑
bus dicendum foret, Vos eſtis templum dei, in quo ha 2. Cor. 6.
bitaret dominus Ieſus, & vnde ad redemptionem vni‑
uerſorum procederet, vt in vtero virginis ſacra reperi‑
retur aula, in qua rex habitaret cæleſtium, & corpus hu
manum dei templum fieret, quod etiam cum ſolutum
eſſet, in triduo reſuſcitaretur. Sed hanc domū nō luxu‑
rioſi ædificant, qui cælatas inhabitant domos, & cæla‑
to argento delectantur. Sordet enim illis purum argē‑
tum, ita & iſtis ſordet ſimplicis habitationis locus. Si‑
nuant ſpatia domorū, & adiiciendo adiiciunt, coniun‑
gentes domum ad domū, & villam ad villam, effodiūt
terram, vt elementū quoq; eorum cedat habitaculis, & E
quaſi terræ filii intra eius recondantur vterū, & abſcon
dantur aluo. Iſti plane ſunt de quibus dicit Hieremias,
Væ qui ædificant domū ſuam nō cū iuſtitia. Qui enī Hiere. 22.
cum iuſtitia ædificat, nō in terrenis ædificat, ſed in cæ‑
leſtib9. Ædificaſti, inquit, domū, metire ſuperiora eius,
perflatilia diſtincta feneſtris, & contignata cedro, & illi‑
ta minio. Metitur autem ſuperiora, qui contēplatus
iudicium dei, iudicat iudiciū humilis, & iudicium pau‑
peris. Qui autem in auaritiā intendit, & in ſanguinem
innocentis, non ædificat ſuperiora cum iudicio: nec mē‑
ſuram tenet, quia non habet Chriſtum: nec aſpirare ſi‑
bi diuinæ flatus explorat gratiæ, nec pleni luminis ſplē‑
dorem requirit: nec illita minio habet cœnacula: cui nō
poteſt dici, Sicut reſticula coccinea labia tua. Non ſepe‑ Canti. 4.
lietur, inquit, huiuſmodi. Qui enim viuum ſe ſub ter‑
ram infodit, & tāquā in ſepulchro ſepeliuit, eripuit ſibi
mortuo requiē ſepulturæ. Depoſitus itaq; in valle cor‑
poraliū delectationū, non inuenit ſepulchrū de quo poſ‑
ſit reſurgere. Huiuſmodi ergo vir nec tēplum deo ædi‑
ficat, quia nō nouit tempus correctionis ſuæ. Quomo‑
do enim poſſunt tales homines tēplum ædificare, qui
quaſi feræ ac beſtiæ in ſpelæa ferarum & beſtiarum la‑
tibula ſeſe receptant, atq; in foueas ſe ſerpentium more
demergunt, & conſuetudine fraudulentæ vulpis info‑ F
diunt? Sed nec ſepulchrum ſibi condit qui ante tempus
moritur. Viuens enim mortuus eſt, nec audit vocem 1. Timo. 5.
Aggæi, id eſt epulantis, vt interpretatio declarat: quo‑ Pſal. 41.
niam nō ingreditur tabernaculum dei in voce exulta‑
tionis & cōfeſſionis ſonus epulantis. Quomodo enim
vocem eius audit, qui opera eius non videt? Nam ſi vi‑
deret, audiret verbū quod in eius manu factum eſt, de‑
lectatus eius actibus quibus pulſauit & apertum eſt ei,
& deſcendit in eius animā, vt epuletur in eo ſynceritai‑
tis & veritatis cibus. Ergo quia non audiuit, fit iterum
in manu Aggæi verbū, & dicit, Surgite de cælatis et de‑ Aggæi. 1.
preſſis malitia domibus, & aſcendite in montē ſcriptu‑
rarum cæleſtiū, & cædite lignū ſapientiæ, lignū vitæ,
lignum cognitionis, & dirigite vias veſtras, ordinate
actus veſtros vt habeant ordinem ſuū debitum, qui ne‑
ceſſarius & vtilis eſt ad ædificandam domini domum.
Nam ſi nō feceritis: nec cælū dabit rorem ſuū, id eſt, ſer‑
mo cæleſtis, qui ſicut ros deſcendit ſuper fœnū, nō tēpe
rabit feruidos corporaliū motus paſſionū: nec ignita re‑

G ſtinguet diuerſarum ſpicula cupiditatũ, nec terra eius
id eſt anima fructus dabit, eo quod areſcat, niſi repleaa
tur irriguo verbi dei, & perfundatur a rore cœleſti, ſpiri
tualis vbertate gratiæ. Et quia ſciebat deſides eſſe habi
tantes in hypogęis, & voluptatũ gurguſtiis, Excitabo,
inquit, illis ſpiritum Zorobabel de tribu Iudæ, & Ioſe=
dec ſacerdoté magnũ, vt incitentur ad ædificationé di=
Pſal. 126. uinæ domus. Niſi enim dñs ędificauerit ſibi domũ, in=
uanum laborauerũt qui ædificant eam. Ipſe eſt Zoro=
babel iugis redundantia, vtpote fons vitæ, & verbum
dei, per quod omnia, & ex quo oĩa, & oĩa in ipſo. Hęc
Ioan. 7. dicit redũdãtia, Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Hoc
eſt profluuiũ indeficientis meatus. Profluuium quoq;
nocturnum legimus quod eſt Zabulon, id eſt prophe=
tiarum, ſed etiã & ipſum huius fluenti infuſione replen
duit, per quod euanuit illud profluuiũ vanitatis in Ieza
bel, quæ inimica veritati, & aduerſaria prophetarũ elo=
4. Reg. 9. quiis, ita dilacerata eſt canum morſib⁹, vt nullum eius
ſupereſſet veſtigiũ, ſed toto corpore ſuo cum omnibus
poſteritatis ſuæ inſignibus extingueretur. Ipſe igitur
Zorobabel ex tribu Iudæ, ipſe Ieſus magnus ſacerdos,
& tribu deſignatus & nomine. duo ſignificari vidẽtur,
& vnus exprimitur. Qui idé quaſi potens natus ex po=
tente, quaſi redẽptor ortus ex virgine, in vtriuſq; idé na=
H turæ diuerſitate diuiduæ, vnius filii dei veritaté gigas
ſalutaris impleuit. Excitaturus itaq; a mortuis Zoro=
Aggei. 2. babel ſancti ait, Adhuc ego moueo ſemel cælum &
terrã. Et maria & deſertum mouerat ante hæc, cum de
Exo. 14. Ęgypto liberaret populũ ſuum, quãdo in cælo colũna
Ibidẽ. 16. erat ignis, terra iter fluctus, murus in mari, via in aqua,
&. 17. in deſerto meſſis quotidiana frugum cæleſtium multi=
plicabatur, petra ſoluebatur in fontes aquarũ. Sed mo=
Mat. 27. uit & poſtea in paſſione domini Ieſu, quãdo cælum te=
nebris obductum, ſol refugit, petræ ſciſſæ, tumuli aper=
ti, mortui reſuſcitati, draco victus in fluctibus ſuis vidit
piſcatores hominum nõ ſolum nauigantes in mari, ſed
etiam ambulantes ſine periculo. Deſertum quoq; mo=
tum, quando infructuoſus nationũ populus in meſſem
cœpit deuotionis & fidei flaueſcere. & euſq; deſerti &
gentium cõmotio facta eſt, vt apoſtolorũ quos direxit
ad gentes vocandas, tanta eſſet & tam vehemens prę=
Pſal. 18. dicatio, vt in omné terrã exiret ſonus eorũ, & in fines
orbis terræ verba eorũ. Tanta inquã cõmotio deſerti,
Eſaię. 54. vt plures filii fierent deſertæ q̃ eius quæ habebat virũ.
Et floreret deſertũ vt lilium, introirent electa gentium
ad reſiduos populi, quo reliquiæ ſaluæ fierent per ele=
Aggei. 2. ctionem gratiæ. Et replebo, inquit, domum hanc argẽ=
to meo & auro: eloquiis cæleſtibus, quę ſicut argentum
igne examinatũ: & veri claritate luminis, ſicut auro ſpi
rituali in ſanctorũ oculis mentib⁹ refulgente. Has di=
I uitias cõfert eccleſiæ ſuæ, quibus intelligibiles theſauri
replentur, & gloria augetur domus ſup prioré gloriam
quã populus habuit electus. Pax enim & tranquillitas
Philip. 4. animæ ſuper omné domus gloriã eſt, quia pax ſuperat
omné ſenſum. Hæc eſt pax ſuper pacẽ, quę dabitur poſt
tertiam cõmotioné cęli, maris, terrę, deſerti, quãdo de=
Mat. 24. ſtruet omnes poteſtates & principatus. Cęlum eni &
terra tranſibunt, & omnis iſtius mundi figura, & vnuſ=
quiſq; in romphæa inſurget ad fratré ſuum, id eſt, verbo
penetrante medullas animę, vt deſtruatur quicquid eſt
contrariũ, currus ex Ephren, & equus ex Hieruſalé, vt
Zacha. 9. Zacharias dixit. Et ſic erit pax per omnia, vt nullis ob=
ſiſtentibus corporis paſſionibus, aut incredulæ mentis
impedimẽtis, fiat in oĩbus Chriſtus, ſubdita patri exhi
bens corda vniuerſorũ. Vnde & ad ipſum ſolũ myſtice
Aggei. 2. dicitur, Sumã te Zorobabel, & ponam te ſicut ſignacu=
lum, quia te elegi. Etenim cũ fuerit anima noſtra pacifi
Canti. 6. ca, vt dicatur ei, Cõuertere cõuertere Sunamitis, quod
pacificã ſignificat, & vt tuo nomine vtar, ἰρηνικήν, tunc
accipiet in ſe ſicut ſignaculũ Chriſtũ, id eſt imaginem
1. Cor. 15. dei, vt ſit ad imaginem: quoniã qualis cæleſtis, tales &

cœleſtes. Et oportet nos portare imaginé cæleſtis, id eſt K
pacem. Atq; vt ſciamus verum eſſe, habes in Canticis,
in vltimo, iam perfectæ animæ dici, quod & tibi dicat
dominus Ieſus, Pone me vt ſignaculũ in brachiũ tuũ, Canti. 8.
vt luceat pax in corde tuo, & in operibus tuis Chriſtus,
& formetur in te ſapientia, & iuſtitia, & redẽptio. Vale
fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

LIBER QVARTVS.

DIVI AMBROSII ad Irenæũ, hanc quæſtioné, Vtrum ſit aliqua apud deum differentia charitatis eorum qui a pueritia, & eorum qui iuuentutis aut poſterioris ætatis proceſſu crediderint, diſſoluentis, Epiſtola XIII.

AMBROSIVS Ireneo.
Differẽtia charitatis vtrum
ſit aliqua apud deũ, eorũ qui
a pueritia crediderit, & eorũ
qui iuuẽtutis aut poſterioris
ætatis proceſſu, prudẽter re=
quirendũ putaſti. Nam hoc
quoq; ſcriptura diuĩa nõ prę= L
termiſit, neq; intactũ reliquit.
Siquidẽ dominus deus noſter ad Iohel prophetam nõ Iohelis. 1.
ocioſe ait, Lamẽtare ad me ſuper ſponſam pręcinctam
ſaccum in virum eius virginalẽ. dolens ſynagogã quæ
antea virginitate ſua deſpõſata dei verbo foret, vel ani=
mã certe quæ de bonis meritis decidiſſet, ita offendicu=
lum incidiſſe peccatorũ flagitiis, vt odia contraheret, &
inquinamẽto impietatis, ac perfidię obſoleta ſordibus,
miſerabili eſſet deſpectui, longe mutata ab illius ſponſę
gratia quæ ante meruerat audire, Sponſabo te mihi in Oſee. 2.
fide, & iuſtitia, & miſericordia. Nec immerito lamen=
tabilis pronunciatur, quæ tantorũ munerum amiſerat
precium, & virtutũ dotalium tam graue ſubierat diſpẽ
dium, vt ei virginalis ſponſus eriperetur. Noſtris enim
meritis verbũ dei nobis aut viuit, aut moritur. Nam ſi
bona ſtudia atq; opera noſtra ſint, viuit atq; operatur in
nobis dei verbũ. ſi tenebroſæ cogitatiões operationeſq;
noſtræ ſint, occidit nobis ſol iuſtitię. Et ideo lamentan=
dum pręcipit pro ea anima. Nam ſicut illis gratulãdũ
& epulandũ eſt, cũ quibus ſponſus eſt, ita illi animæ lu=
gendum cui ſponſus fuerit ereptus, ſicut de apoſtolis
ſcriptum eſt in euangelio, Quoniã cũ auferetur ab eis Matth. 9.
ſponſus, tunc ieiunabũt in illis diebus. Ergo & hæc ani
ma habebat ante lætitiã & exultationem, cum haberet
παρθενικὸν λόγον. Et ideo nõ ieiunabat, quia dies erãt
epularum & refectionis, cum adeſſet ſponſus inuchẽs M
quibus aderat, vbertatis affluentiã cæleſtis alimenti,
copia vini rigatus, quo corda hominũ lætificantur. ſed
poſteaquã ſponſum factis amiſit ſuis, iubetur in cilicio
agere pœnitentiã peccatorũ ſuorum, & deflere ſemet=
ipſam, quia mortuus eſt ei crucifixus pro ea Chriſtus,
qui eſt παρθενικὸς λόγος. Si a prima ętate cõuenit, nec
alterius anima hęc videtur experta copulam, ſed a prin
cipio virginalẽ fidei ſuę florem Chriſto dicauit, atq; ipſi
primis fœderata pietatis myſteriis ſacros iuuẽcula cul=
tus recepit, ipſa eſt Iſraelitica anima veteris ꝓſapiæ ex
genere patriarcharũ: quæ ſi inoffenſum fidei ſeruaſſet
curriculum, magni meriti foret ſponſa verbi virginalis,
tanq̃ illa quę apprehẽdit iuſtitiam, & obuiauit illi quaſi
mater, & quaſi mulier a virginitate ſuſcepit illã. Alte=
ra quoq; eſt acquiſita ex gẽtibus, & vtraq; ſponſa vnius
verbi, quod eſt magnũ myſteriũ. Idq; tibi demõſtratur
in libro regnorũ. Siquidem Dauid duas vxores habuit, 1. Reg. 25
Achinaã Iezrahelitẽ, & Abigeã acquiſitã ſibi poſtea,
Illam rigidiorem, iſtam miſericordiæ plenam & gra=
tiæ, hoſpitalem ac liberalem animã, quæ reuelata facie

A patrem vidit ſpeculata eius gloriam, quæ ſuſcepit diui-
num illum paternæ gratiæ rorẽ, vt habet nominis in-
terpretatio. Quid autẽ ros patris, niſi dei verbũ, quod
humore fidei atque iuſtitiæ infudit corda vniuerſorũ?
Pulchre igitur huic animæ verus dicit Dauid, quod il-
li Abigeæ dictum eſt, Benedictus domin⁹ deus Iſrael,
qui miſit te hodie huc obuiã mihi, & bñdicti mores tui.
Et iterũ dicit ei, Aſcẽde in pace i domũ tuã. vide, audi-
ui vocẽ tuã, & reuerit⁹ ſum faciẽ tuã. Deniq; in Cãticis
Cant. 2. etiam hæc verba ſunt ſpõſi ad ſponſam, Oſtende mihi
faciẽ tuã, & inſinua mihi vocẽ tuã. Et tũc quidẽ dimiſſa
eſt, qm̃ alterũ habebat virũ, qui dicebat Hebraice Na-
bal, latine inſipiẽs, durus, inhoſpitalis, inhumanus, in-
gratus, qui officia neſciret referre: ſed poſteaq̃ defunct⁹
eſt vir eius, ſolutam a lege viri accepit eam ſibi in vxo-
rem propheta Dauid. Per cuius copulam eccleſiæ cre-
dituræ ex gentibus ſignificantur myſteria, quæ amiſſo
viro cui ante iuncta fuerat, tranſiuit ad Chriſtum, cẽſu
pio diues humilitatis & fidei, miſericordiæ quoq; dota
ta patrimonio. Sed hoc loco non iſta deploratur, ſed il-
la Achinaam quæ fuit male fortis in fratrem. Et ideo
ille frater factus eſt in commotionem. Vnde ex perſo-
Pſal. 43. na eorum dictum eſt, Poſuiſti nos in parabolam in gẽ-
tibus, cõmotionem capitis in populis. Quam nutantẽ
inueniens diabolus, ſicut leo diruit, & iucunditatẽ eius
abſtulit. Vineam eius & ficum euertit, ſub quibus ſo-
B lebat ante requieſcere, & areſcere fecit fruct⁹ eius. Quos
aridos miſeratus atq; albentes ſiccitate nimia dicit ad
Iohel. 1. prophetã deus, Lamentare ad me ſuper ſponſam præ-
cinctam cilicio, & ſuper virum eius virginalẽ, id eſt ſu-
per animæ huiuſmodi vel ſynagogæ virum mortuũ.
Cui loco alio expoſtulans dicit, Eo quod oblita propo-
ſiti ſui, oblita charitatis, immemor gratiæ, de via diſci-
plinæ, ſuperiorem vxoris affectum amiſerit. Merito-
que ſuis eam ſermonibus redarguit, memorans & re-
texens eiuſdem blanditias, & pietatis vocabula. Non
ſicut domeſticum me vocabas, & patrem & initiatorẽ
virginitatis tuæ. Ergo huic animæ cui per intemperã-
tiam eius mortuum eſt dei verbum, & ille τεράστιος
λόγος occidit, luctum indicit, interceſſorem adhibet, vt
vocetur ad pœnitentiam, quo poſſit mereri miſericor-
diam. Illi autem quæ bona intellectu, & decora aſpectu
valde, ſicut Abigea acquiſita ſibi erat in prælio, deui-
ctis aduerſariis, & mortuo viro qui vallatus nequitiis
ſpiritualibus repugnabat ac reſiſtebat ne ſibi ſpecioſa
C vxor adimeretur, quaſi victor & diligens ſponſus iucũ-
ditatem confert & gratiam, emundans eam ab omni-
bus pulchritudinis eius impedimentis, & exuens veſti-
mentis captiuitatis: vt depoſitis omnib⁹ capitis ſui ca-
pillis, id eſt peccatorũ criniculis, qui quaſi ſuperflui no-
ſtro in corpore videntur, quoniam ſi vir comã nutriat,
ignominia eſt illi: in vnitate fidei, in virum perfectum,
in menſurã ætatis plenitudinis Chriſti ſtudeat occur-
rere, vt omnem deponat animi perturbationẽ, & cha-
ritate fundata augeatur in domino Ieſu, & vniuerſo ac
quirat incrementa corpori. Hæc eſt anima illa quã lex
demonſtrat tibi in ſpecie mulieris bonæ, quã ſi videris
in prædam, & concupieris accipere in vxorem tibi: in-
Deut. 21. duces, inquit, eam in domum tuam. vt tota ei commit
tas interiora domus tuæ, omnium tuorum viſcerum
poſſeſſionem, auferas eius ſuperflua, tondeas lapſus, &
nouacula non ſatis acuta, ne faciat dolum, tuarum exu
uias paſſionum, atque inanes ſenſus recidas. Ideo ait,
Rades eius caput. quo nulla obſtacula patiantur oculi
ſapientis, qui ſunt in capite eius. Et ſedebit, inquit, tri-
ginta diebus in domo tua. peccata propriæ deplorans
natiuitatis, & commẽta nequiſſimi patris diaboli, qui
vult congregare quæ non generauit: vt huius myſtici
numeri purificatione mundata, coniugii claues adipi-
ſcatur. Et pulchre ait, Poſtea intrabis ad eam, vt totus
ingrediaris in animam tuam, atque intra ipſam te col-
ligas, & in ea habites: apud eam commorare, in ipſa ti- D
bi ſit omnis conuerſatio, vt ſis non in carne, ſed in ſpiri-
tu, & proponas adiungere eam tibi ad conſortium vi-
tæ, ſciens quoniam communicabit tecum de bonis, &
perfunctus eius gratia dicas, Puer autem eram inge- Sapien. 8.
nioſus, & ſortitus ſum animam bonam. Et illa tibi re-
ſpondeat, Aſſumam te, & inducam te in domum ma- Cantic. 8.
tris meæ, & in ſecretum eius quæ me concepit. Bona
mater animarum Hieruſalem illa quę in cælo eſt. Erit
ergo vxor tua, & inueniens te oſculabitur te. Et ſi poſt-
ea diſplicuerit tibi quod caſtiget corpus ſuum, & ſerui-
tuti redigat, non patieris eam ſeruire, id eſt volupta-
tibus corporis, nec ſubiicies eam carni, ſed liberam
permanere patieris: nec alienabis eam, hoc eſt enim
vendere: nec contemnes eam, ſed permittes ſerui-
re eam deo ſuo in caſtitate fidei, & bonorum operum
ſobrietate. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæum, errorem remouentis
ne quis eum de quo in ſuperiori epiſtola dictum eſt qđ
duas habebat vxores, duas aſciuiſſe ſibi animas intel-
ligat. Epiſtola XIIII.

AMBROSIVS Irenæo. Superiore epiſto
la ſcripſimus liberãdã ab aduerſariis animã
noſtram, & cum ea indiſſociabilis vitæ ſub-
eundum conſortium. Et quia ſermo iſte no- E
bis de Deuteronomio exemplum aſſumpſit aſſertio- Deut. 21.
nis ſuæ, quo loci ſubiectum eſt de viro qui duas vxo-
res habebat, vnam odibilem, alteram amabilem: non
perfunctorie motus videris ne forte duas animas iſtũ
ſibi aſciuiſſe aliquis intelligat: quod fieri nequaquam
poteſt. Verum ipſe non ignoras quod interdum ſcri-
ptura cum allegoriam dicit: alia ad ſpeciem ſynago-
gæ, alia ad eccleſiam refert: alia ad animam, alia ad
verbi myſterium: alia ad diuerſas ſpecies & qualita-
tes animarum: quæ diſcernit qui diiudicat ſpiritu. Vn
de ſequenti capitulo legis non duas animas, ſed diuer-
ſas qualitates vnius animæ comprehenſas arbitror.
Eſt enim amabilis animæ ſpecies, quæ concupiſcit vo-
luptaria, quæ laborem fugit, compunctiones declinat,
iudicii dei negligit. Ideo amabilis, quia dulcis & ſua-
uis ad tempus videtur, quæ mentem non afficiat, ſed
oblectet. At illa altera triſtior, quæ zelo dei conficia-
tur, ſicut vxor ſeuera ſcortari comparem ſuum nolit,
non patiatur, non ſinat, nihil indulgeat corpori, nihil
voluptati & delectationi relaxet, abdicet occulta dede-
coris, dura laborum ſequatur, grauia periculorum. Si F
igitur pepererint ei ambæ, non poterit, inquit, primi-
tiuum filium amabilis in hæreditatis inſtitutione præ-
ponere primitiuo filio odibilis, cum ſciat odibilis fi-
lium primitiuum eſſe. In quo non tam prælationem
ſimpliciter ſignificari puto quaſi iter primitiuos duos,
q̃ expreſſionem ſolum odibilis filium primitiui habe-
re prærogatiuam. Primitiuus enim primogenitus
eſt, ſancti autem primogeniti ſunt, quia omnis ma- Exod. 13.
ſculus adaperiens vuluam ſanctus domino vocabitur.
Non tamen omnis primogenitus ſanctus. Non enim
ſanctus Eſau, qui vtique primogenitus. ſancti autem
primogeniti ſunt. Denique habes in Numeris, Ec- Nume. 3.
ce tuli Leuitas de medio filiorum Iſrael pro omni pri-
mogenito qui aperit vuluam, a filiis Iſrael. Mihi e-
nim in quo die percuſſi omne primitiuum Ægypti,
ſanctificaui omne primogenitum Iſrael. Ergo Leui-
tas pro primogenitis accepit. quaſi ſanctos enĩ primo-
genitos eſſe cognoſcimus ex epiſtola ad Hebræos ſcri-
pta, in qua habemus: Sed appropinquaſtis Sion mon-
ti, & ciuitati Hieruſalem, & decem milibus angelorũ, Heb. 12.
& eccleſię primitiuorum. Ergo ſicut primogeniti eccle-
ſiæ ſancti, ſic & Leuitæ, quoniam ipſi quoq; primoge-
niti. Non enĩ naſcendi ordine ſancti, ſed ſanctificationis

G munere. Leui enim tertius filius fuit Liæ, non primus
vtiq;. Qui autem ſanctificatus, ipſe aperit vuluã. Quã
Pſal. 57. vuluam? Audi dicentẽ, Errauerunt peccatores ab vte-
ro. Quia intellexiſti primogenitum qui aperit vuluã,
intellige vterum bonæ matris, a quo non errant ſancti,
ſed peccatores. Leuitę autẽ auferuntur de medio Iſrael,
quia nihil habẽt commune cum populo, cuius primo-
genita ſecularia deſtruunt. Primogenita enim ſeculi al
Gala. 1. terius matris ſunt, a cuius vtero ſegregatus Paul9 eſt
cum ad gratiam vocaretur dei. Et ideo de medio po-
puli ſegregatus, verbum recepit, quod eſt mediũ in cor-
Ioan. 1. de noſtro. Vnde & illud dictum eſt, Medius autẽ ve-
ſtrum ſtat, quem vos non videtis. Non ocioſus itaque
nobis a lege in legem excurſus fuit, vt primogenitum
non eſſe amabilis illius, id eſt remiſſionis & voluptarię
filium diceremus, quamuis præpoſiti capituli verba hęc
Deut. 21. exprimant, dicente ſcriptura, Non poterit filium ama-
bilis primitiuum præponere, cum ſciat filium odibilis
primitiuum eſſe. Ille eſt vere primitiuus, qui ſanctę ma
tris ſanctus eſt partus, ſicut illa vera mater, a cuius vte-
ro non errant veri filii, ſed peccatores. Ergo ille non ve
ræ matris filius, nõ primitiuus verus, ſed quaſi primi-
H tiuus iuuatur ſumptu ne egeat, non vt diues ſit hono-
ratur. Hic autem dupla ex omnibus accipit, vt abun-
Gene. 45 det: ſicut etiã in Geneſi habes patriarchas a fratre ſuo
Ioſeph geminæ ſingulos ſtolæ donatos munere cum
remitterentur ad patrem, vt ſignificarent fratrẽ reper-
tum Ioſeph, quẽ defunctum eſſe crediderat pater. Pri-
mogenitus itaq; hæreditatis accepit prærogatiuã, di-
Deu. 21. cente ſcriptura, Hic eſt initium filiorũ eius, & huic de-
bentur primogenitalia. A primogenito igitur dei filio
primogeniti ſancti, & ab illo initio (quia ipſe eſt initiũ
& finis) initium ſanctus nuncupatur, initium filius, cui
debetur primitiarum prærogatiua, ſecundum illud ad
Gene. 21. Abraham dictum, Eiice ancillam, & filium eius. Non
enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Quã
magis ad hæreditatẽ virtutum ꝙ pecuniæ ſpectare di-
Ibidem. uino oraculo docetur, dicente deo, Omnia quæcunque
tibi dixerit Sara, audi vocem eius, quoniã in Iſaac vo-
cabitur tibi ſemen. Quæ erat alia in Iſaac, niſi ſanctita-
tis hæreditas, quę nobilitaret patrem? Et filium quidẽ
ancillæ ſuper nationes præfecit, quaſi ſimpla conferrẽs
patrimonii: filio autem Saræ dupla dedit, cui non ſolũ
temporalia, ſed etiã ſuperna & perpetua collata ſunt.
I Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæum, cauſam reddentis cur
lex prohibuerit mulieres vti veſte virili, atq; viros in-
dui ſtola muliebri, Epiſtola XV.

AMBROSIVS Irenæo. Pertuliſti ad me
quaſi filius quæſiuiſſe aliquos de te quid ſi-
bi velit quod tam ſeuere lex immundos eos
dixerit qui alieni ſexus vterentur veſtibus,
vel viros ſcilicet vel mulieres. Sic enim ſcriptum eſt,
Deut. 22. Non erit res viri ſuper mulierem, neq; induetur vir ſto
lam muliebrẽ, quia immundus eſt domino omnis qui
fecerit hoc. Et ſi vere diſcutias, incongruum eſt quod i-
pſa abhorret natura. Cur enĩ homo nõ vis videri eſſe qđ
natus es? Cur alienam tibi aſſumis ſpeciem? Cur men
tiris fœminam, vel tu fœmina virum? Suis vnũquęq;
ſexum induit natura indumẽtis. Deniq; diuerſus vſus,
diuerſus color, motus, inceſſus, diuerſæ vires, diuerſa
vox eſt in viro & fœmina. Sed etiam in reliqui generis
animãtibus alia ſpecies leonis, alia leenæ, alia vis, ali9
ſonus: alia tauri, alia vitulæ. In ceruis quoq; quantum
diſtat ſexus, tantum diſcrepat ſpecies, vt eos etiã emi-
nus poſſis diſcernere. In auibus vero etiam propria ad
veſtitum eſt inter eos & homines comparatio. In illis
enim ſexum naturalia ipſa indumenta diſcernunt. Pa-
ui mares ſpecioſi, fœminæ non item pennarum vario
pinguntur decore. Faſianis quoq; diuerſus color, qui di- K
ſtinguat ſexus diſcretionem. Quid in pullis? ꝙ canora
vox gallis? nocturniſq; vicibus ſolenne munus ad exci-
tandum & canendum? Nunquid illa mutãt ſpeciẽ ſuã?
Cur nos mutare deſideramus? Et quidem Gręco more
influxit vt fœminæ virilibus quaſi ſuccinctioribus tu-
nicis vtantur. Eſto tamen vt illæ imitari videãtur me-
lioris ſexus naturã. Quid viri qui inferioris ſexus mẽ-
tiri ſpeciem volunt? Mẽdacium & in verbo turpe eſt,
nedum in habitu. Deniq; in templis vbi mendacium fi
dei, ibi mẽdacium naturæ. Illic aſſumere viros mulie-
brem veſtem, geſtũq; fœmineum, ſacrũ putatur. Vn-
de lex dicit quia immundus erit dño omnis vir qui ſto-
lam muliebrem induerit. Arbitror autem quod nõ tã
de veſte, ꝙ de moribus dixerit vel de vſibus noſtris atq;
actibus, quod alius virum, alius fœminã deceat actus.
Vnde & apoſtolus ait, quaſi interpres legis: Mulieres
noſtræ in eccleſia taceant. Nõ enim permittitur eis lo-
qui, ſed ſubditas eſſe, ſicut lex dicit. Si quid autem volũt
diſcere, domi viros ſuos interrogent. Et ad Timotheũ: L
Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Doce 1. Tim. 2.
re autem mulieri non permitto, neq; dominari in virũ.
Quã deforme autem virum facere opera muliebria. Er-
go & pariant, ergo parturiant qui criſpãt comam ſicut
fœminæ. Et tamen illæ velantur, iſti belligerãtur. Ve
rum habeant excuſationem qui patrios vſus ſequũtur,
ſed tamẽ Barbaros, vt Perſæ, vt Gotthi, vt Armenii.
Maior quidem eſt natura ꝙ patria. Quid de aliis dici-
mus, qui hoc ad luxuriam deriuandum putãt, vt ca-
lamiſtratos & torquatos habeant in miniſterio, ipſi p-
miſſa barba, illos remiſſa coma? Merito illic ſeruatur
caſtimonia, vbi nõ tenetur ſexus diſtinctio. In quo enĩ-
dẽtia naturæ magiſteria ſunt, dicente Apoſtolo: Decet 1. Cor. 11.
mulierem non velatam orare deum? Nec ipſa natura
docet vos. Quod vir quidem ſi comam habeat, igno-
minia eſt illi: mulier vero ſi capillos habeat, gloria eſt il
li, quoniam quidem capilli pro velamine ei ſunt. Hæc
ſunt quæ referas requirentibus. Vale, & nos vt filius
dilige, quia nos te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæum, epiſtolam ad Ephe-
ſios ſummaria ac breui explanatione perſtringentis,
Epiſtola XVI.

AMBROSIVS Ireneo. Popoſcſti vt ſum
mam epiſtolæ quæ ad Epheſios ſcripta eſt,
inculcaremus tibi, quæ obſcurior videretur,
niſi eius diſtinctiones colligas, quib9 perſua-
dendum putauit apoſtolus de dei regno nobis non de-
ſperandum. Propoſuit itaq; primum, quod bonis ma- M
ximum ſolet eſſe ad ſtudia virtutis incitamẽtum, præ-
miorum ſpem, & promiſſorum cęleſtium hæreditatẽ,
quæ in paſſione Chriſti & reſurrectione appropinqua-
uerint. Deinde ſubiecit non ſolum in paradiſum reditũ
nobis reformatum eſſe per Chriſtum, ſed etiã cæleſtis
ſolii honorẽ per cõſortium Chriſti corporis carni huic
eſſe impartitũ, vt de aſcẽdẽdi poſſibilitate iam nõ dubi
tes, qui cõſortia tua in carne Chriſti regno cæleſti ad-
hærere recognoſcas, per ſanguinẽ eius recõciliationem
factã omniũ quæ vel in terra vel in cælo ſunt. Qui ideo
deſcẽdit, vt captiuitatẽ noſtrã auerteret. Ideo aſcẽdit, vt
impleret oĩa per apoſtolos, prophetas, ſacerdotes, con-
firmationẽ vniuerſorũ, & cõgregationẽ gentium. Finẽ
autem ſpei eſſe noſtrę charitatem ipſius, vt augeamur
in ipſo per omnia, quia ipſe eſt caput vniuerſorum, ad
quem omnes ſecũdum menſurã operationis in vnum
corpus ædificatione charitatis aſſurgimus. Non ergo
deſperandum quod capiti ſuo mẽbra adhæreant, præ-
ſertim cum in adoptionem filiorum dei ab initio ſumus
prædeſtinati per Ieſum Chriſtum in ipſo: quam præde
ſtinationem probauit, aſſerẽs illud quod ab initio præ-

A nunciatum eſt, Quia relinquet homo patrē & matrē,
& adhærebit vxori ſuæ, & erunt ambo in carne vna, ſa
cramentū eſſe Chriſti & eccleſiæ. Si ergo Adæ & Euę
copula ſacramentum magnum eſt in Chriſto & in ec=
cleſia, certum eſt quod ſicut Eua os de oſſibus viri fuit,
& caro de carne eius, & nos membra ſumus corporis
Chriſti, os de oſſib⁹ Chriſti, & caro de carne eius. Nul=
la autem epiſtola tātum benedictionis increpuit in ple=
bem dei quantum iſta, in qua nō ſolum benedictos nos
a deo, ſed in omni benedictione benedictos & ſpirituali
& in cæleſtibus ſignificauit diuinæ locuples gratiæ te=
ſtis, & prædeſtinatos nos in adoptionem filiorum, in
filio quoq; dei nos cumulatos gratia, abūdaſſe ea ad co=
gnoſcendum myſterium æternæ voluntatis, tū præ=
terea in plenitudine temporum, cum pacificarentur o=
mnia in Chriſto, & quæ in terra ſunt, & quæ in cælo,
forte nos in ipſo conſtitutos, vt quæ legis ſunt implerē
tur in nobis, & quæ gratiæ: cum etiam ſecundum legē
electi videremur in iuuentutis ætate, quæ eſt vita im=
maculata, nihil habentes laſciuiæ puerilis, & ſenilis in=
firmitatis. Docti quoq; prælium non ſolū aduerſus car
nem & ſanguinem, ſed etiam aduerſus omnem militiā
Ephe. 6. ſpūalis nequitiæ, quę eſt in cæleſtib⁹, viuidis gerere vir
tutibus. Itaq; ſicut illis ſortito obtigit capta ex hoſte ter
B rarum poſſeſſio, ita nobis cecidit ſors gratiæ, vt ſimus
poſſeſſio dei, q renes poſſidet noſtros, id eſt ſeminariū
caſtitatis & tēperantiæ. Quæris hanc ſortem agnoſce
Actuū. 1. re? recordare illam quæ cecidit ſuper Mathiam, vt in
Pſal. 67. duodecimum apoſtolorum numerum ſubrogaretur.
Sed etiā ꝓpheta Dauid ait, Si dormiatis inter medias
ſortes. eo ꝙ is q medius inter veteris ſortē & noui teſta
mēti eſt recūbēs in vtroq;, ad regni cęleſtis trāquillitatē
Num. 27 aſciſcitur. Hāc ſortē filię Salphe petebāt hereditatis pa
ternæ, & earum petitio diuino iudicio probata eſt. Sed
illæ petebant in vmbra. Salphe enim vmbra oris ſigni
ficatur. In vmbra ergo ſermonis petebant, loquebātur
quod non reuelabatur. Paternæ itaq; hæreditatis peti
tio Salphe filiabus in vmbra ſermonis erat, nobis autē
eſt in euāgelii ſplendore, & reuelatione gratiæ. Simus
itaq; nos poſſeſſio dei, & ille nobis portio, in quo ſunt di
uitiæ gloriæ & hæreditatis eius. Quis enim diues ni=
ſi ſolus deus, qui omnia creauit? Sed multo magis di=
ues miſericordia, qui omnes redemit, et nos ſecūdum
Ephe. 2. carnis naturam iræ filios & morti obnoxios mutauit
quaſi auctor naturæ, vt ſimus filii pacis & charitatis.
Quis enim naturam mutare poteſt niſi qui creauit na
turam? Itaq; ſuſcitauit mortuos, & viuificatos in Chri
C ſto ſedere fecit in cæleſtibus in ipſo domino Ieſu. Non
quo quiſquam hominum prærogatiuam ſedendi me=
Pſal. 109. ruerit in illa ſede dei, de qua pater ſoli filio dixit, Sede a
dextris meis: ſed quia in illa carne Chriſti per cōſortiū
eiuſdem naturæ caro omnis humani generis honora=
ta eſt. Nam ſicut ille in noſtra carne ſubdit⁹ legitur per
vnitatem carnis, & obedientiam corporis, in quo fuit
obediens vſq; ad mortem, ſic & nos in illius carne conſi
demus in cæleſtibus. Nō ergo ſedemus, ſed in Chriſto
ſedemus, qui ſolus ſedet ad dexteram dei filius homi=
Mat. 26. nis, ſicut ipſe dixit, Amodo videbitis filiū hominis ſe=
dentē ad dexterā dei. In eo enim abundauit gratia eius
& bonitas ſuper nos in Chriſto Ieſu, vt operibus mor=
tuos, per fidem redemptos, ſaluatos gratia tantæ do=
naret liberalitatis munere, in quo velut reſuſcitata etiā
ipſa natura nouæ ſenſit creaturæ gratiam, vt in bonis
operib⁹ ambulemus creati in Chriſto, qui ante obno=
xiæ hæreditatis vitio degenerauimus. Etenim ſubla=
tis inimicitiis quæ erant in carne ante, pax facta eſt vni
uerſitatis in cælo, vt eſſent homines ſicut angeli in ter=
ra, vt eſſent gentes vnum atq; Iſraelitæ, vt in hoīe vno
& nouus homo & vet⁹ ſublato pariete maceriæ, qui v=
trunq; diſſidioſo obice diuidebat, inter ſe cōuenirēt. Nā
cum huius natura carnis iras diſcordias ac diſſenſiones
excitauiſſet, lex nos damnatorum nexuiſſet vinculis, D
Chriſtus Ieſus inſolentiam atq; intemperantiam car=
nis mortificatione compreſſit, legem mandatorum in
decretis euacuauit, in quibus oſtendit non ſecundum li
teram interpretanda legis ſpiritualis dogmata, cum &
ſabbati ignaua ocia & corporalis ſuperflua deſtrueret
circūciſionis, atq; omnibus acceſſum ad patrem in vno
reſeraret ſpiritu. Quomodo enim poteſt diſcordia eſſe,
vbi vna vocatio, vnū corpus, & vnus ſpirit⁹ eſt? Quid
enim aliud deſcendens operatus eſt dominus Ieſus, ni
ſi vt de captiuitate nos in libertatem vendicaret, & illā
captiuitatem vinctam perfidiæ vinculis ſibi captiuam
faceret alligatam ſapientiæ compedibus, mittēte vno=
quoque prudente pedes ſuos in cōpedes eius, ſicut ſcri=
ptum eſt, Et cum deſcendiſſet, aſcēderet, vt impleret o=
mnia, & nos omnes de plenitudine eius acciperemus?
Ideoq; primū repletos ſpiritu ſuo poſuit in eccleſia apo= Ephe. 4.
ſtolos, prophetas alios, alios euāgeliſtas, alios autē pa=
ſtores & doctores, vt eorū adhortationibus cōſumma=
retur profectus credentium, & miniſterii fidelis opus
creſceret, ædificaretur vnuſquiſq; ædificatione virtutū
in menſuram ætatis interioris, quæ mēſura perfectioꝛ
vitæ immaculatæ, id eſt perfecti viri, accipiens de ple=
nitudine Chriſti recipit gratiæ plenitudinē. Quis au=
tem vir perfectus eſt niſi ille qui abſolutus infantia pue= E
rilis ingenii, atq; adoleſcentiæ incerto ac lubrico, & im=
moderato iuuentutis calore, in viri perfecti firmitatem
ſucceſſerit, atq; ad illam morum maturitatem adoleue
rit, vt nō facile deinī diſputatoris alloquio flectatur, &
quaſi quadam doctrinæ irrationabilis turbidiore in ſco
pulos iactetur procella, ad erroris remedia ſe conferēs,
et qui veritatem non ſolum in ſermone, ſed etiā in ope=
ribus ſequatur ſuis, & ædificationē charitatis in ſe ſuſ=
cipiat, vt in vnitate fidei & agnitionis occurrat, & qua=
ſi membrum non deſit capiti ſuo, id eſt Chriſto, qui eſt
caput omnium, ex quo totum corpus fideliū & ſapien
tium per harmoniam rationabilem verbi: hoc eſt enim
συναρμολογούμενον ἁρμονίᾳ τοῦ λόγου διδομένον,
id eſt harmonia verbi cōpaginatum & compactū atq;
connexum: per omnem iuncturā miniſtrationis, in mē
ſuram vniuſcuiuſq; partis augmentum corporis facit,
in ædificationē ſui in charitate, vt aſſurgat vnum tem=
plum dei in omnibus, & vnum domiciliū cæleſtis habi
taculum in ſpiritu vniuerſorum. In quo non ſolum ſan
ctorum hominum, ſed omnium credentium, omnium
etiam ſuperiorum rationabilium virtutum ac poteſta=
tum, connexionem fidei ſpiritusq; accipiendā arbitror, F
vt per harmoniam quandam virtutum ac miniſterio=
rum corpus vnū ex omnibus rationabilis naturæ ſpiri
tualibus adhæreat capiti ſuo Chriſto, ita ædificationis
compage connexa, vt ne tactu quidem iunctura ſingu=
lorum adhærentium diſcrepare videatur. Hoc eſt enī
quod dixit Gręcus ἁφῆν τῆς χορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν
μέτρῳ: quod non difficile erit tanto architecto ſecundū
menſuram vniuſcuiuſq; meritorum ac fidei conuenien
tem ſibi connectere, cum ædificatio charitatis ruinā of=
fenſionis excludat atq; obſtruat. Non eſt ergo dubitan=
dum cæleſtium poteſtatum adhæſura ad hoc templū
ædificandum conſortia. incongruum quippe intelligi
quod ita aſſurgat humanæ charitatis ædificatio in tē=
plum dei, vt fiat in nobis habitatio dei in ſpiritu, nō ſic
autem in cæleſtibus poteſtatibus. Cuius rei gratia, vt
maturius in nobis ædificatio huiuſmodi procederet,
hortatur nos Apoſtolus aperire oculos cordis, eleuare
ad ſuperiora, agnitionem dei impenſe quærere, verita=
tem diſcutere, abſcōdere in corde mādata dei, deponere
erroris deſideria, dedecoris occulta, renouari per gratiā
ſacramentorum, temperare iracundiam, cōmotionē
ante occaſum ſolis relaxare, cauere ne ſuperiora tua oc=
cupet aduerſarius, ſpiritus ille habens poteſtatem, qui
ſe immerſit in cor Iudæ, & cōminuit aīæ ei⁹ ianuas, ne

G poſſet reſiſtere,furem excludere, mendacem auertere,
exurgere a mortuis,ſobrietatẽ aſſumere,vxorẽ viro vt
eccleſiã Chriſto debere eſſe ſubditã,viri pro vxore ani=
mam ſuam offerre,ſicut ſe pro eccleſia tradidit Chriſt⁹.
Poſtremo quaſi bonum bellatorem ſumere arma dei
ac prętendere ſemp, nõ ſolũ aduerſus carnẽ & ſanguinẽ
ſed etiã aduerſũ ſpũales nequitias,ne a ſuis emolliri,ab
extraneis capi poſſit. Hæc breuiter cõprehẽſa vt potui
ꝑſtrinxi. Vale fili,& nos dilige,quia nos te diligim⁹.

Diui Ambroſii ad clericos quoſdam qui propter le=
uem aliquã offenſionem ab officio deſiſtunt,redarguẽ=
tis,& ad conſtantiam exhortantis, Epiſtola XVII.

AMBROSIVS clericis. Pleriq; humanis
obrepit mentibus, vt aliqua leui perſtricti of
fenſione, ſi nõ illis cedãt pro ſtudio volunta=
ria,officio deſiſtãt. Q d in alio genere homi=
num tolerabile:in iis vero qui rei diuinę intẽdũt, plenũ
doloris. Sunt enim aliqui in clericorum munere, quib⁹
inimicus obrepere ſtudet,ſi alias eos non potuerit cir=
cũuenire,vt læſis huiuſmodi ferat cogitationes: Quid
mihi prodeſt in clero manere, ſubire iniurias, labores
ꝑpeti,quaſi nõ poſſit ager meus me paſcere, aut ſi ager
deſit,quaſi aliter exercere ſumptũ nequeã? Itaq; hmõi
H cogitationibus etiã boni mores ab officio retrahuntur:
quaſi vero hoc ſolum ſit in clerico, vt ſumptũ expediat
ſuum,& nõ vt diuinũ ſibi poſt mortem potius ſubſidiũ
locet:quanq̃ ille poſt mortem abundet,qui tutus hic po
tuerit decernere aduerſum tot inimicorũ inſidias. Vñ
Eccle. 4. Eccleſiaſtes ait:Optimi duo ſuper vnũ,quibus eſt mer
ces bona in labore ipſorum:quia ſi ceciderit vnus, alter
erigit ſocium ſuum. Vbi ſunt duo optimi ſuper vnum
niſi vbi Chriſt⁹ eſt,& is quem Chriſtus tuetur? Quia
ſi ceciderit qui cum dño eſt Ieſu,erigit eum Ieſus. Sed
qua ratione dixit: In labore ipſorum? Ergo & Chriſtus
Pſal. 68. laborat? Vtiq; laborat, qui ait: Laboraui clamans. La
Ioan. 4. borat,ſed in nobis. Deniq; ad puteum fatigat⁹ ſedebat.
Sed quomodo laboret, docuit nos Apoſtolus minore
2. Cor. 11. exẽplo dicens: Quis infirmatur,& ego non infirmor?
Mat. 25. Docuit & ipſe dñs ſua voce: Ęger eram,& non viſita=
ſtis me.nudus erã,& nõ operuiſtis me. Laborat vt me
4. Reg. 4 iacentem erigat. Vnde in Heliſæo figura domini prę=
I ceſſit,qui proiecit ſe vt mortuum erigeret, in quo ſym=
bolum eſt quod nobis Chriſt⁹ cõmortuus ſit, vt nobis
reſurgeret. Proiecit itaq; ſe vſq; ad noſtram Chriſt⁹ fra
gilitatẽ, vt nos erigeret. Proiecit ſe,nõ cecidit,ſed ere=
xit conſortem. Ipſe enim conſortes nos ſibi fecit, vt ſcri=
Pſal. 44. ptum eſt: Quia vnctus eſt oleo iuſtitiæ præ conſorti=
bus ſuis. Vnde pulchre ait Eccleſiaſtes: Quoniã qui
ceciderit,alter erigit ſocium ſuũ,nõ ipſe erigitur. Chri=
ſtus enim non alterius auxilio atq; ope erectus eſt, ſed
Ioan. 2. ipſe ſe reſuſcitauit. Deniq; ſoluite,inquit,hoc templũ,
& in triduo illud reſuſcitabo. Hoc autem dixit de tem=
plo corporis ſui. Nec immerito erectus non eſt ab alio
qui nõ cecidit. Nã & ille qui a ſecũdo erigitur,cecidit:&
qui cecidit,indiget auxilio vt erigatur. Quod & ſubie=
cta docent, dicẽte ſcriptura: Væ illi vni cum ceciderit,
& non eſt ſecundus qui eum erigat, quia & ſi dormiãt
duo,eſt calor illis. Commortui enim ſumus Chriſto,
& ideo conuiuimus. Chriſtus nobis cõmortuus eſt, vt
Luc. 12. nos calefaceret,qui ait: Ignem veni mittere in terram.
Mortuus eram,ſed quia in baptiſmate commortuus
Chriſto ſum,accepi lumẽ vitæ a Chriſto. Et qui i Chri
ſto moritur, per Chriſtum calefactus vitæ & reſurre=
4. Reg. 4 ctionis vaporem accipit. Frigidus erat puer, calefecit
eum Heliſæus ſpiritu ſuo,dedit ei vitæ calorem. Con=
dormiuit ei,vt eũ calor quietis eius qui in ſymbolo con
ſepultus ei fuerat,excitaret. Frigidus itaq; eſt qui non
moritur in Chriſto. Calefieri nõ poteſt cui ignis ardẽs
non appropinquat. Inualeſcere non poteſt alteri qui ſe=

cum non habet Chriſtum. Et vt cognoſcas ſecundum K
myſterium dictum,non ſecundum numerũ, quia opti=
mi duo q̃ vnus,ſubiecit myſticum, Et ſpartum triplex Eccle. 4.
non corrumpitur. Tria enim quæ non ſunt compoſita,
non rumpuntur. Trinitas itaq; incõpoſitæ naturæ rũ=
pi non poteſt,quia deus vnum & ſimplex & incompo=
ſitum eſt quicquid eſt. Quod autem eſt:permanet,non
ſubiicitur. Bonum eſt itaq; adhærere alteri, & inſerere
collum in torques eius,& ſubiicere humerũ,& portare
illum,nec tędiare ad vincula,quia de domo alligatorũ
exiuit qui regnet, puer ille qui ſuper regẽ ſeniorem &
ſtultum eſt. Ideoq; qui eum ſequuntur,alligati vinculis
ſunt. Deniq; Paul⁹ vinctus Ieſu Chriſti. Vnde & ipſe Ephe. 3.
Ieſus captiuam duxit captiuitatem. Non ſatis viſum
eſt ei ſoluere captiuitatem,quam diabol⁹ impoſuerat,
ne iterum liberos vacanteſq; inuaderet,ſed perfecta ab=
ſolutio exiſtimata eſt ſub Chriſto degere,& iniicere pe
des in compedes ſapientiæ ipſius,captiuum eſſe vt ſis
liber ab aduerſario. Recte puer, quoniam puer nat⁹ eſt Eſa. 9.
nobis.& vere optim⁹ puer,cui dictũ eſt a patre deo: Ma
gnum tibi eſt vocari puerum meum. Sapiẽs quoq;, vt
Euangelium docet: Quia proficiebat ætate & ſapien= Luc. 2.
tia. Conuenienter etiam pauper,quia cum diues eſſet, 2. Cor. 8.
pauper factus eſt,vt nos ſua inopia ditaret. Et ideo nõ
faſtidit in regno ſuo pauperem,ſed exaudit eum, & li=
berat ex omnibus anguſtiis & moleſtiis. Sub hoc ergo
viuamus,vt rex ille ſenior & ſtultus nullam habeat po
teſtatem ſupra nos. Qui dum vult regnare quaſi volũ=
tatis ſuę dominus,nec ſub vinculis eſſe domini Ieſu,in= L
ueteratus in peccatis, ſtultitiæ incidit deformitatem.
Quid enim ſtultius q̃ relictis cæleſtibus ad terrena in=
tendiſſe,& poſthabitis perpetuis elegiſſe ea quæ cadu
ca ſunt & fragilia? Nemo ergo dicat: Nõ eſt nobis por=
tio in Iacob,neque hæreditas in Iſrael. Nemo dicat,nõ
ſum in clero,quia ſcriptum eſt: Date Leui cleros eius.
Et iterũ Dauid ait: Quia is qui inter cleros duos me=
dius requieſcit,ipſe ad ſuperna alis euolat ſpiritualibus.
Non dicas de clero tuo,grauis mihi eſt:nec de loco tuo,
inutilis mihi eſt,quia ſcriptum eſt: Locum tuum noli
relinquere. Vult enim auferre eum aduerſari⁹, vult te
abducere,quia inuidet ſpei tuæ,inuidet muneri. Sed tu
quicũq; in clero es domini, portio eius & poſſeſſio,noli
recedere de dñi poſſeſſione,vt dicas domino: Poſſedi= Pſal. 138.
ſti renes meos, ſuſcepiſti me ex vtero matris meæ. Et
ille tibi quaſi bono ſeruo dicat: Tranſi,recumbe. Va=
lete filii, & ſeruite domino,quia bonus dominus.

LIBER QVINTVS.

M

Diui Ambroſii ad Horontianum, eum docẽtis
ex Michea propheta quomodo anima ve=
tus & infirma a recto itinere deuiãs lapſa
ſit:quoue proceſſu conuertatur,gradũ=
que reparet ac reformet,& vt i pro=
poſito ſuo ꝑſeueret admonẽtis,
Epiſtola XVIII.

AMBROSIVS Horontia=
no. Prophetæ quidem cõgre
gationẽ gẽtium,atq; eccleſiæ
annũciarũt ædificationẽ futu
rã,ſed tñ quia in eccleſia nõ ſo
lum fortiũ aiarũ iugis ꝓfect⁹,
verũetiã infirmorũ lapſus, &
rurſus cõuerſio eſt,ideo poſſu
mus ex propheticis libris col
ligere quẽadmodũ aut ꝓclara
illa & fortis aĩa ſine vlla gradiat̃ offẽſiõe, aut infirmior
labatur,aut lapſa repet ac reformet gradũ. Itaq; ſicut in
Cãticis cãticorũ beatæ illi⁹ animæ cõtinuos proceſſus
legim⁹,ita in Michea, de quo nobis ꝓpheta ſermo ex=

A ortus eſt, conſideremus lapſæ cõuerſionem. Nõ enim
ocioſe te mouit: Et tu Bethleem domus Ephrata, qđ
dictum eſt ab hoc propheta. Quomodo eni poteſt do-
mus furoris eſſe, vbi Chriſtus natus eſt? Hoc enim ex-
primũt locorum vocabula, ſed illuſtrant operationum
myſteria. Ac primum conſideremus quid interpreta-
tionis in latino habeat Micheas. Significat autẽ, quis
a deo: vel, vt alibi inuenimus, quis iſte, Morathi filius,
id eſt heredis. Quis autem heres niſi filius dei, qui ait:
Mat. 11. Omnia mihi tradita ſunt a patre? Et cum ipſe eſſet he-
res, nos eſſe voluit cohæredes. Merito quis iſte, non e
populo vnus, ſed electus ad gratiam dei, in quo loqui-
tur ſpiritus ſanct⁹, qui prophetare cœpit in diebus Ioa-
than & Achaz & Ezechiæ regum. Quo ordine ſigni-
ficatur viſionis profectus. A malis enim regibus ad
boni regis peruenit tempora. Et ideo quoniam anima
afflicta ſub malis ante laborabat regibus, quem proceſ-
ſum conuerſionis ſuæ habeat, cõſiderandum videtur.
Deſtructa erat quaſi infirmior, & omnis munitio eius
facta erat via tranſeuntium, & incurſus paſſionum, lu-
xuriæ delicijs reſoluta ac contrita erat, ac relegata a fa-
cie domini. Turris ei⁹ ſqualida erat, que poſita eſt (vt
Eſa. 5. in Eſaiæ cãtico legim⁹) in medio florentis vineę. Squa-
let etenim, quãdo vitis areſcit, & ouis ſua errat. Regre-
B diente autem vitis viriditate, vel oue, ſplendet. Nihil
enim ſqualidius iniquitate, nihil ſplendidius iuſtitia.
Ad hanc turrim reuocatur ouis, quando anima reuo-
catur a lapſu, & in illa oue Chriſti regnum redit, quod
eſt initium, quia ipſe eſt initium & finis, vel initium ſa-
lutis, ſed tamen corripitur prius, eo quod tam grauiter
errauerit, et dicitur ei: Vt quid cognouiſti mala, num-
quid rex non erat tibi? Hoc eſt, habebas regem qui te
regeret & tueretur, deuiare a iuſtitie tramite nõ debui-
ſti, relinquere vias domini qui tibi rationabiles ſenſus
impartiuit. Vbi erant cogitationes tuæ, vbi conſilia,
quibus prævidere iniuſtitiã, propulſare iniquitates in-
ſito tibi vigore potuiſti? Cur comprehenderunt te dolo-
res parturiẽtis, vt parturires iniquitates, & pareres in-
iuſtitias? Nullus enim maior eſt dolor, q̃ is qui peccati
mucrone vulnerat conſciẽtiam, neq; vllum grauius eſt
onus q̃ peccatorum ſarcina, & põdus flagitiorum. De-
primit animam, curuat vſq; ad terram ne ſe erigere poſ-
ſit. Grauia fili grauia nimis delictorum põdera. Deniq;
Lucę. 13. illa in Euangelio mulier quæ curuata erat, ſpeciẽ præ-
tendens animæ laborantis, a Chriſto potuit ſolo erigi.
Huic ergo animæ dicitur: Viriliter age, & appropin-
qua filia Sion vt parturias. Dolores enim parturientis
Rom. 5. tribulationem operantur, tribulatio patientiam, patiẽ-
tia probationem, probatio ſpem, ſpes autẽ non confun-
C dit in æternum. Simul egeritur atq; excluditur omne
quod aduerſum eſt bonis moribus, ne reſidẽtia eius fru-
cteſcant ſemina, atq; in nouos iterum germinẽt part⁹.
Nec ocioſe dantur ei cornua & vngulę, vt conterat oẽs
manipulos areæ, ſicut vitul⁹ Libani. Niſi enim mani-
puli contriti fuerint, paleæ ventilatæ, fructus apparere
interiores & abſolui nequeunt. Comminuit igitur atq;
excutit prius anima proficiens paſſionum ſuperflua, vt
fructus ſuos demonſtrare poſſit in ipſa ſegete. Quanta
aduerſa ſunt quæ partus impediant bonos, hæc prius
extirpanda ſunt, ne his fructifera intermecentur animæ
ſata. Tunc etiam illud proſpicit prouidus animæ con-
ſultor, vt concludat eam in voluptatibus ſuis, atq; inter-
cludat ei⁹ cupiditates, ne in iis delectetur. Vtiles enim
ſunt correptiones parentis, qui non parcit vt obedientẽ
præceptis ſalutaribus præſtet animam filii ſui. Virga
Pſal. 88. enim viſitat, ſicut legimus: Viſitabo in virga iniquita-
tes eorum. Itaq; qui virga maxillam percutit Iſraeliti-
cæ animæ, erudit eam ad diſciplinam patientiæ domi-
nica correptione. Nemo enim deſperare debet quicũq;
corripitur atq; arguitur. Qui enim diligit filium, corri-
pit. Nemo de remedio diffidat. Ecce tibi vbi domus

furorem videntis erat, ibi domus panis eſt: vbi crudeli- D
tas, ibi pietas: vbi pœna innocentium, ibi vniuerſorum
redemptio, ſicut ſcriptum eſt: Et tu Bethleem domus Mich. 5.
Ephrata non es minima inter principes Iudę. Ex te e-
nim exibit princeps in Iſrael. Bethleem domus panis
eſt, Ephrata domus furorem videntis. Hoc habet in-
terpretatio iſtorum nominum. In Bethleem natus eſt
de Maria Chriſtus, eadẽ autẽ Bethleem quæ Ephra-
ta. In domo igitur furoris generatus eſt Chriſtus, &
ideo iam non domus furoris, ſed domus panis, quia
panem recepit eum qui deſcendit de cælo. Domus au-
tem panis furorem videntis Ephrata, quia illic He-
rodes dum Chriſtum requirit, perimi ſtatuit infantu-
los, vnde vox in Rama audita eſt Rachel plorantis fi- Hiere. 31.
lios ſuos. Sed iam nemo timeat, quia requies illa quã Mat. 2.
quærebat Dauid, audita eſt in Ephrata, inuenta eſt in Pſal. 131.
campis ſyluæ. Tunc adhuc ſylua erat nationum cõgre-
gatio, ſed poſteaq̃ in Chriſtum credidit, fructuoſa facta
eſt, quia benedicti ventris fructum recepit. Mortua eſt
ergo Rachel parturiens, quia iam tũc quaſi patriarchæ
vxor furorẽ Herodis videbat, qui nec minuſculæ æta-
ti pepercit. Simul quia ĩ Ephrata & peperit Beniamin
ſpecie ſuperiorem, myſterio poſteriorem, Paulum ſcili-
cet, qui anteq̃ generaretur, non minimos dolores matri
præſtitit, cuius filios perſequebatur. Et illic mortua &
ſepulta eſt, vt nos commortui & conſepulti cum Chri-
ſto in eccleſia reſurgamus. Inde eni alia interpretatio- E
ne, vel fœcundata, vel repleta fructibus, Ephrata ſigni-
ficatur. Hic tamẽ, id eſt in libro prophetico inuenimus
ὀλιγοστὸς εἶ, id eſt, in paucioribus es. In Matthæo au- Mat. 2.
tẽ: Et tu Bethleem domus Iudæ nõ es in paucioribus.
Ibi domus Iudæ, hic domus Ephrata, in quo verborũ
diſcrepantia, non ſenſuum eſt. Nã & Iudæ interior vi-
dit furorem, & exterior pertulit. Et in paucioribus eſt,
quia pauci ſunt qui intrãt in domum panis per anguſtã
viam. Et nõ eſt in pauciorib⁹, id eſt de proficiẽtib⁹, quæ
Chriſtũ non agnouit. Nec minima eſt, quæ eſt domus
benedictiõis, & diuinæ gratiæ receptaculũ, & in eo mi-
nima cui is qui aliquid cõfert Chriſto, videtur deferre.
Et qui appetit eccleſiã, Chriſtũ appetit. In quouis mini-
mo enim Chriſtus aut læditur aut honoratur, ſecũdũ
quod ipſe ait: Quod enim vni horum minimorum Mat. 25.
feciſtis, mihi feciſtis. Ipſam autem Bethleem eſſe quæ
eſt Ephrata, docet lectio Geneſis, vbi ait: Mortua eſt Gene. 35.
autẽ Rachel, & ſepulta eſt ĩ via Ephrata, ipſa eſt Beth-
leem. In via ſepulta eſt ſancta Rachel, quæ typus fuit
eccleſiæ, vt trãſeũtes dicãt: Bñdictio dñi ſup vos, & ve-
nientes veniant in exultatione. Oĩs itaq; aĩa quæ reci-
pit panem illum deſcendẽtẽ e cœlo, domus panis eſt,
hoc eſt panis Chriſti, quæ habitãtis ĩ ſe panis cæleſtis
firmamẽto alitur, & corde cõfirmatur. Vñ & Paulus F
ait: Oẽs enim vnus panis ſumus. Oĩs aĩa fidelis Beth- 1. Cor. 10.
leem eſt, ſicut Hieruſalẽ dicitur, quæ pacẽ & tranquilli-
tatem habet ſuperioris Hieruſalẽ quæ in cælo eſt. Ve-
rus panis eſt qui fractus & cõminutus ſatiauit vniuer-
ſos. Quita autẽ traditio hoc habet: Dom⁹ panis, beth
domus eſt, leem panis dicitur. De aliorũ traditionibus
propter perfidiã Iudaicã, ne ipſi ſe redarguerẽt, vel ab i-
pſis præteritum putamus, vel ſublatum ab aliis. De
Iudæ quoq; tribu eſſe Bethleem docet lectio in Iudi- Iudic. 19.
cum libro, quia virille Leuita accepit ſibi concubinam
de Bethleem Iudæ, & irata eſt ei concubina eius, &
rediit in domũ patris ſui in Bethleem Iudæ. Egreſſus
itaq; Chriſtus a diebus ſeculi (tunc enim nobis inci-
pit ſeculum, quando dies ſalutis) & egreſſus ad curren-
dam viam, dedit Iſrael vſq; ad tempus pariẽtis, cui ad-
uenit Chriſtus, aduenit fœcunditas, aduenit partus, ſi-
cut euenit eccleſiæ, quæ peperit plures q̃ quæ filios ha-
bebat, & peperit ſeptẽ, id eſt legitimos, tranquillos, pa-
cificos. Incipit ergo concipere anima, & formari in ea
Chriſtus, quæ receperit aduentũ eius, & paſcitur in di-

G nitiis eius vt nihil ei deſit, vt videntes etiam eam aliæ
animæ reuertãtur ad viam ſalutis, & erit ei pax, ſed nõ
poteſt probari niſi tentationibus. Tunc enim pax eius
exiſtimabitur & tranquillitas, cum excluſerit vanas co-
gitationes vel compreſſerit, cum motus omnes edo-
muerit paſſionum inſurgẽtium, cum increbuerint an-
guſtiæ, perſecutio, fames, periculum, gladius. Tũc erit,
inquit, pax, quia in his omnib⁹ ſuperamus propter eũ
qui nos dilexit, quoniã cõfidimus in eo quia neq; mors
neq; quiduis tẽtationum nos ab eius diuellat charitate
& ſeparet. Tũc ergo dabit tentationes eius vt iuſti pro-
bentur. Et dominus quidem dat tentationes ea volun-
Rom. 8. tate, vt neminem decipi velit. Sed quia plerique vincũ
tur infirmi tẽtationibus, qui fortes ſunt probãtur. Tũc
illis erit ros a domino, tũc requies, tunc erit anima iuſti
ſicut catulus leonis in ouilibus. Quod euangelico exẽ-
plo ad Chriſtum referre non dubitauerim, quia ipſe di-
Mat. 13. xit: Tunc iuſti fulgebũt ſicut ſol in regno patris ſui. Cõ-
primentur enĩ quadrigæ eius, irrationabiles ſcilicet im
2. Cori. 7. petus & mot⁹ iſtius corporis: ſedabitur illud: Foris pu
gnæ, intus timores: ſed vbiq;, id eſt intus & foris tran-
quillitas erit, & non erit qui reſpondeat & reſiſtat bonę
voluntati, quia obedientia carnis ſublato pariete mace
riæ, cum fuerint vtraq; vnum, omnes abolebit diſcor-
dias. Siqua autem anima infirma, ſicut ille ſecundum
carnẽ Iſrael, titubauerit, & ab illa Chriſti charitate per-
H ſecutionibus turbata ſe aliquantulũ ſeparauerit, corri-
pitur atq; arguitur quaſi infida, quaſi ingrata, quaſi in-
credula, quæ liberata a vanitatibus ſeculi in eas reſpiciẽ
do reciderit, a qua non munera, nõ taurorum ſacrificia,
ſed tantũmodo vt bonum cognoſceret, iuſtitiam face-
Mich. 6. ret, poſtulatũ eſt. Renũciatũ eſt, inquit, tibi homo quid
ſit bonum, aut quid dñs exquirit a te, niſi vt facias iudi-
cium & iuſtitiam, & diligas miſericordiam, & paratus
ſis ire cum domino tuo. Sed quia non ſeruauit hæc illa
infirmior anima, ideo dominus ait: Heu me quia fact⁹
ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, et ſicut racemũ
in vindemia. Audiẽs ergo hæc propheta in quo loque-
batur deus, ait ad illam animã: Heu me anima q̃ nõ eſt
plenus timoris a terra. Vel ſi ipſe dominus dicit, miſe-
ratus futuras pro peccatis vltiones, atq; pro noſtris er-
roribus ingemiſcens. Audiens hæc anima, quia ſemi-
num ſuorum fructus non colliget, nullum meſſe amiſ-
ſa firmamentum inueniet ſui, premet oliuã, & vnctio-
nem lætitiæ non habebit, neq; bibet vinum iucundita-
I tis. Cognoſcens etiam in operibus carnis omnia plena
ſanguinis, plena circumſcriptionis, fraudum, fallaciæ, fi
cta officia pietatis, cõpoſitas ſimulationes, & inimicos
ſibi omnes qui in domo ſunt, ideoq; proximi ſibi corpo
ris motus cauendos, qui ſunt graues animæ noſtrę ad-
uerſarii, conuertitur, & de deo ſperare incipit, & intel-
ligens vere inimicam ſibi carnem exiſtere, ait ad eam:
Noli ſupergaudere mihi inimica mea, quia cecidi, ſed
reſurgam, quia ſi ſedero in tenebris, domin⁹ illumina-
bit me. Conſiderans etiam inſultare ſibi aliquam pote-
ſtatem quæ reſiſtebat ſibi ne meliorem ſequeretur viã,
& inequitare quod tradita eſſet in interitum carnis,
vt diuerſis attereretur malis, quæ vel a domino ꝓpter
peccatorum ſolutionẽ decerneretur, vel ab iniquo pro-
pter inuidiam conuerſionis, vt ad ſe reuocaret afflictã,
dicit: Adhuc iram domini ſuſtinebo, qui vel lapſam ca
ſtigat, vel tibi poteſtatem affligendi dedit, quia pecca-
ui, ſuſtinebo tamen donec iuſtificet cauſam meam. Nĩ
ſi enim confeſſa fuero, & exoluero precia iniquitatum
mearũ, non potero iuſtificari. Cũ autẽ fuero iuſtificata,
ſoluẽs duplicia peccata, educet iudicium meũ deponẽs
indignationẽ, quia ſatiſfactum ſentẽtię eſt. Educet me
ad lumen, vt videã iuſtitiã eius, & aſpiciam delectatio-
nem eius. Videbit hoc lumẽ reconciliationis meæ ini-
mica mea, id eſt diaboli nequitia, & operietur confuſio-
ne, quæ nunc dicit: Vbi eſt deus tuus? Videbit in me
miſericordiam eius, videbit pietatẽ eius. Et ideo nõ au K
diamus eum quãdoq; in aduerſis aliquibus ſeculi, cum
aut dolor corporis eſt, aut filiorum amiſſio, vel cætera-
rum neceſſitudinũ, nõ audiamus inquã dicẽtem: Vbi
eſt deus tuus? Tunc eius tentationes cauendæ ſunt, cũ
grauis vrget dolor, tunc animam ægram auertere ſtu-
det. Ergo anima quæ illum non audierit inſidiantem
ſibi, videns poſtea mirabilia dei, vidẽs ſe in cęlo, diabo-
lum autẽ ſicut colubrum reptantẽ in terreſtribus, gra-
tulabitur dicens: Quis deus ſicut tu, auferens peccata,
& transferens impietates? Qui non fuiſti memor indi-
gnationis tuæ, ſed ſicut in mari merſiſti iniquitates no
ſtras ſicut Ęgyptium plumbũ, & rediſti ad miſericor-
diam voluntarius, quã gemino cõtuliſti munere, dimit-
tens peccata, atq; abſcõdẽs, ſecũdũ quod ſcriptũ eſt: Bea Pſal. 31.
ti quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt
peccata. Alia enim ſanguine filii tui abluis, alia donas
nobis, vt bonis operibus & confeſſionibus noſtros erro
res tegamus. Quod ergo ait: Auferens peccata, ad re-
miſſionem pertinet, quia penit⁹ ea tollit, ita vt nõ ſint,
quorum memor nõ erit. Quod vero ait: Transferens
iniquitates, eo quod cõfitentibus nobis lapſus noſtros,
& obumbrantibus eos bonæ operationis fructu, referã
tur in autorem culpæ, & peccati incentorẽ. Quid enim L
aliud agit qui culpam fatet̃, niſi vt aduerſãtis nequitię
ſpiritualis dolo ſe & malitia trãſductum probet? In eo
itaq; gratias agit anima iſta, quia & aufert dñs pecca-
ta, & transfert iniquitates, & demergit in profundũ ma
ris. Quod poteſt & ad baptiſmũ referri, quo Ęgyptius
mergitur, Hebræus reſurgit, & quo altitudine ſapiẽtiæ
& bonorum operum abundantia tegantur peccata ſu-
periora, ꝑ diuitias miſericordiæ dei noſtri, qui memor
promiſſionis ſuæ quam dederat Abrahæ, hæredẽ eius
animã nõ eſt paſſus perire. Et illa quidẽ anima hoc re-
uocatur modo. Tu autẽ fili qui a primo flore pueritiæ
es hæres eccleſiæ quę te ſuſcepit & tenet, perſeuerato in
propoſito, memor gratiæ dei & muneris quod per im-
poſitionem ſuſcepiſti manuum mearum, vt & in hoc
gradu ſicut in miniſterio ſacro fidem tuam demõſtres
atq; induſtriam, & expectes remunerationem dñi Ieſu.
Vale, & nos vt filius dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Horontianum, differentis quẽ-
admodum animam euãgelicam, quę eſt eccleſiæ filia,
dominus Ieſus primo ſuſceperit, erudierit, atq; cõſum-
mauerit, Epiſtola XIX. M

AMBROSIVS Horontiano. Superiore
epiſtola de ea anima ſermonem cõtulimus,
quæ itineris ſui deuios aliquos habuerit an-
fractus, vt vetus Iſrael ſecũdum carnem flu-
ctuãs, quia & ipſe liberabitur ꝑ dñi noſtri Ieſu Chriſti
gratiam, cum intrauerit plenitudo gentium, licet iſta
leuiore errore conuerſione ſeſe reformauerit. Hac vero
epiſtola de eccleſiæ filia nobis ſermo ſit, quã dñs Ieſus
quẽadmodum primo ſuſceperit, erudierit, conſumma-
uerit in ſuo euangelio, conſideremus. Suſcepit itaque
eam primo tuendam in confuſione poſitam, (Exul enĩ
paradiſi vbi niſi in confuſione degeret anima vniuſcu-
iuſque hoĩs?) deduxitque eam in Bethleem. Iam pro-
fectus ſuſceptæ animæ ſignificatur, quod aſcẽdit ad do-
mũ panis, in qua famẽ fidei & ſterilitatem neſciat. De
noſtrarũ animarũ genere & ordine loquor, quibus nos
viuimus & mouemur, nõ de aliqua ſpecialiter. Nõ enĩ
de proprietate & ſpecie alicuius, ſed de genere, vt dixi,
animarũ diſputandum putamus. Deſcendit in Ęgy-
ptum Chriſtus, patrocinii & ductum noſtræ animę fe
rens, inde rediit in Iudæam. Fuit in deſerto, fuit in Ca-
pharnaũ, fuit iuxta fines Zabulon circa maritima, trãſ
iuit ꝑ ſata, fuit in Bethphage, fuit i Ephren, in Betha-
nia, inde tranſiuit in paradiſum, vbi ſe capiẽdũ dedit, paſ-

A ſus eſt in Golgotha. Omnes iſti proceſſus animæ no-
ſtræ ſunt, per quos exercitata gratiam piæ inſtitutio-
nis inuenit. Nã poſteaq̃ excluſa de paradiſo cõditio hu
mana in Adam & Eua in caſtellũ relegata eſt, vagari
cœpit huc atq; illuc, errabunda circumferens veſtigia
ſine vllo delectu. Tẽpore cõplacito ſibi exinaniuit ſe do-
minus Ieſus, vt exulem in ſe ſuſciperet, & veteri refor-
maret gratiæ. Itaq; inuentã recurſo anfractu erroris re-
uocauit ad paradiſum, vt euangelii docet lectio. Perſa
ta eam duxit, vt ieiunam paſceret, primum in deſerto,
deinde in Capharnaum agri non vrbis incolatu, deide
iuxta fines Zabulon, circa nocturna ꝓfluuia, id eſt pro-
phetarum obſcuriora ænigmata, vt diſceret prætende-
re ad fines gentium, quo omnes conuenirent, nec time
ret fluctus vitæ huius & procellas, quia habet Chriſt⁹
naues Tarſis, intelligibiles ſcilicet, quæ percurrũt ma-
re, & ad templi conſtructionem pias merces deuehant.
In huiuſmodi nauibus nauigat Chriſtus, & in puppe
tanquam bonus gubernator tranquillo quieſcit mari.
Commotio excitatur, & increpat vẽtos, vt ſuis tranqli-
litatem refundat. Tranſiens quoq; ad gentes hanc ani-
mam liberat, quæ legis vinculis tenebatur, ne tranſiret
ad nationum cõſortia. Venit in Bethaniam in locum
obeditionis, ideo ibi mortuus ſuſcitatur. Cum enim ca
ro ſubdita fuerit animæ, tunc iam non quaſi mortua ia
cet in ſepulchro ſuo conditio humana, ſed reſuſcitatur
per gratiam Chriſti. Ibi etiã ſe pro dei nomine paſſio-
B ni diſcit offerre. De loco obeditiõis, vt Ioãnes docet, in
Ephren ducitur, id eſt ad bonorum fructuum fœcundi-
tatem. inde in Bethaniam reducitur, id eſt obedientiã.
Semel enim quæ piæ ſubiectionis fructum guſtauerit,
ſeruare eam, & in ea probari ſæpius nequaquam recu-
ſat. Vnde iam probata Hieroſolymã venit, digna quæ
ſit templum dei, in qua Chriſtus habitaret. Deniq; ſe-
dens ſuper pullum aſinæ dominus Ieſus cum gratula-
tione & gaudio innocẽtis ſuſcipit̃ ætatis. Poſtea in pa
radiſo verba vitæ æternæ docentur. Vnde etiam do-
minus ſe permiſit capi, ſicut Ioannes ſcribit euangeli-
ſta, ſignificans animam noſtram vel potius conditio-
nem humanam ſolutis erroris vinculis eo vnde eiecta
erat in Adã, per Chriſtum regreſſam. Vnde & latroni
Luc. 23. illi confitenti dicitur: Amen amen dico tibi, hodie me-
cum eris in paradiſo. Ille dixerat: Memento mei cum
veneris in regnum tuum. Chriſtus non de regno reſpõ
dit, ſed ad cauſam: Hodie mecũ eris in paradiſo. id eſt,
reformandum eſt ante quod amiſſum eſt, poſtea con-
ferendum id quod augendum eſt, vt per paradiſum ad
regnum perueniatur, nõ per regnũ ad paradiſum. Ser-
uatur diſcipulis qđ plus cõferatur pro laboribus, ideoq;
incolatum promiſit, regnũ diſtulit. Itaq; is qui ſub ictu
C mortis cõuertitur, & confitetur dominum Ieſum, me-
reatur incolatũ paradiſi. Qui vero multo ante ſe exer-
cuit, & Chriſto militauit, acquiſiuit populorũ animas,
pro Chriſto ſe obtulit, habeat paratum ſtipendiis ſuis
dei regnum, cuius ſe remuneratione donatũ gaudeat.
Mat. 16. Ideoq; Petro dicitur: Tibi dabo claues regni cælorum.
Ex latrocinio conuerſus requiem habet, in apoſtolatũ
probatus accepit poteſtatem. Hæc eſt anima euange-
lica, hæc eſt de gentibus, hæc filia eccleſiæ, longe melio
re curſu q̃ illa ex Iudæa proiecta, ad dominum Ieſum &
ad ſuperiora ſe bonis conſilus & operibus attollẽs, quã
ſuſcepit in Golgotha Chriſtus, vbi Adæ ſepulchrũ,
1. Cor. 15. vt illum mortuum in ſua cruce reſuſcitaret. Vbi ergo
in Adam mors omnium, ibi in Chriſto omnium re-
ſurrectio. Vale fili, & nos dilige, quia nos te dili-
gimus.

Diui Ambroſii ad Horontianum, quæ ſit diuina
hæreditas definientis, & cur tanto æſtimetur, vt pro-
pter eam pleriquemorti ſe offerant, Epiſtola XX.

AMBROSIVS Horontiano. Non ocioſe D
quærendum putaſti quæ ſit rei diuinæ hære-
ditas, & cur tanto æſtimetur, vt propter eam
pleriq; etiam mortem ſuam offerant. Verũ
ſi conſideres quia & vſu hũano hæreditatis pecuniariæ
gratia facit vt venerabiliora fiãt iura pietatis, quia hoc
quoq; plus defertur parentibus, ne læſa pietas patris vl
ciſcatur ſe exhæredatione vel abdicatione contumacis
pignoris, mirari profecto deſines quæ ſit tanta diuinæ
hæreditatis appetentia. Eſt autem hæreditas propoſi-
ta Chriſtianis omnibus. Sic enim dicit Eſaias: Eſt hæ-
reditas credẽtibus in dominum. Quæ ſperatur ex re-
promiſſione, non ex lege. Quod veteris teſtamenti ex-
emplo probatur, dicẽte Sara: Expelle ancillam, & filiũ Gene. 21.
eius. Nõ enĩ hæres erit filius ancillæ cũ filio mẽo Iſaac.
Filius Saræ Iſaac, filius ancillæ Iſmael. hi ante legem
ſunt. Ergo antiquior repromiſſio q̃ lex. Nos ſecundum
Iſaac filii per repromiſſionem, Iudæi ſecundum carnẽ
filii ancillæ. Nobis mater libera, quæ non parturiebat,
& poſtea ex repromiſſione effudit peperitq; maſculũ:
illis mater Agar, generãs in ſeruitutem. Liber eſt cui
gratia promittitur, ſeruus cui iugum legis imponitur.
Prius ergo nobis repromiſſio q̃ illis lex, & ſecũdum na
turam antiquior libertas q̃ ſeruitus. Libertas igitur
ex repromiſſione, ex lege ſeruitus. Sed licet repromiſ-
ſio ipſa ante legẽ ſit, vt diximus, ex repromiſſione autẽ
libertas, in libertate charitas, ſecundum legem tamen
eſt charitas, quæ maior libertate eſt. Non ergo ſerui.
Et quomodo ſcriptum eſt: Laudate ſerui dominum? Pſal. 134
Quo ipſe Apoſtol⁹ ait: Sed vt ſerui Chriſti faciẽtes vo Ephe. 6.
lũtatẽ dei ex animo cũ bona volũtate? Verũ eſt & ſer-
uit⁹ libera, quæ eſt volũtaria, de qua Aplus ait: Qui li-
ber vocat⁹ eſt, ſeru⁹ eſt Chriſti. Hæc eſt ſeruitus ex ani- E
mo, nõ ex neceſſitate. Itaq; nos ſerui quidẽ ſumus crea-
toris noſtri, ſed libertatẽ habemus, quã per gratiã Chri
ſti accepim⁹ generati ex repromiſſione ſecũdũ fidẽ. Vñ
quaſi ex libera geniti, libertatis ſacrificiũ deferamus ſi-
gnati in frõte, ſicut liberos decet, vt nõ cõfundamur, ſed
gloriemur ſignati ſpũ, nõ carne. Quib⁹ recte dicit̃: Sta- Gala. 5.
te, & nolite iterũ iugo ſeruitutis cõtineri. Nõ dixit, noli-
te ſeruire, ſed nolite iugo ſeruitutis contineri. Eſt enim
grauius iugum ſeruitutis q̃ ſeruitus. Deniq; Iſaac filio
ſuo Eſau petenti benedictionem ait: Ecce ab vberta- Gene. 27.
te terræ erit tibi benedictio, & a rore cæli a ſummo, &
ſuper gladium tuum viues, & ſeruies fratri tuo. Erit au
tem, cum depoſueris & ſolueris iugũ illius a collo tuo.
Quomodo iſtud cõuenit, vt ſeruiat cum ſoluerit iugũ
fratris a collo ſuo, niſi diſtantiam eſſe intelligamus ſer-
uitutis? Quæ igitur ſit differẽtia, ipſa nobis exponat le
ctio. Bonus Iſaac, & bonus nobis, qui ſecũdum ipſum
in libertatem naſcimur: & bonus pater vtriq; filio. De- F
niq; quod vtrũq; diligeret, circa alterũ affectu probauit,
circa alterum benedictione. Seniori enim filio dixerat
vt cibum deferret ſibi, & acciperet benedictionem: ſed
dum ille moram facit, & cibum agreſtẽ & forenſem re-
quirit, frater iunior domeſticum detulit ex ouium gre-
ge. Bonus cibus omnium Chriſtus eſt, bon⁹ cibus eſt
fides, ſuauis cibus miſericordia, iucũdus cibus gratia.
Hos cibos epulatur populus eccleſiæ. Bonus cibus ſpi
ritus dei, bon⁹ cib⁹ pctõrũ remiſſio. At vero ille predi-
rus cib⁹ rigor legis, terrorq; pœnarũ. Agreſtis cib⁹ ob-
ſeruãtia literæ poti⁹ q̃ grã indulgẽtiæ. Deniq; ille pplus
ſub maledicto, nos ĩ bñdictione. Velox cib⁹ fides. Pro-
pe eſt enĩ verbũ in ore tuo, & in corde tuo: tardior cib⁹ le Rom. 10.
gis. Deniq; dũ lex expectatur, pplus errauit. Cõtulit igi
tur bñdictionẽ pater impigro & fideli filio: ſed quia bo-
nus pater erat, ſeruauit & ſeniori filio benedictionẽ, vt
eũ ſeruũ faceret fratris ſui, nõ quo familiam ſuã degene
ri vellet ſeruituti addicere, ſed q̃a is qui regere ſe nõ po-
teſt & gubernare, ſeruire debet, & ſubditus eſſe pruden
tiori, vt eius regat̃ cõſilio, ne ſua ſtultitia pcipitet̃, & la

G batur temeritate. Pro benedictione igitur huiuſmodi
cõfertur ſeruitus. Deniq; inter bona annumeratur, in-
ter collatam terræ vbertatem, & rorem cæli a ſummo.
Sed quia dixerat, Super gladiũ tuum viues: ne ei for-
titudinis aut poteſtatis noceret præſumptio, addidit:
Seruies fratri tuo. vt carnis fruct⁹ vberes, & diuinæ ro-
rem adipiſcaris gratiæ, & eum ſequaris qui te ſuo gu-
bernaculo regat. Sed tunc erit iſtud, Cum depoſueris
iugum eius a collo tuo, vt voluntariæ ſeruitutis mer-
cedem habeas, non iniuriam ſubeas neceſſitatis. Inho-
nora huiuſcemodi ſeruitus, quę neceſſitate cogitur. Ho
norata autem quæ pietate defertur. Vnde apoſtolus:
Si volens hoc ago, mercedem habeo. ſi inuitus, diſpen
ſatio mihi credita eſt. Melius vtiq; mercedis præmiũ
q̃ diſpenſationis obſequium eſt. Nos igitur non conti-
neamur ſeruitutis iugo, ſed charitate ſpirit⁹ ſeruiam⁹,
quia dicit apoſtolus: Per charitatem ſpiritus ſeruite in-
uicem. Timor legis eſt, charitas euangeliũ. Deniq; ini-
tium ſapientiæ timor domini. Plenitudo autem legis
charitas. Tñ & ipſa lex dicit, Et in hoc verbo omne mã
H datum inſtauratur, & in iſto vno, inquit, ſermone im-
pletur: Diliges proximum tuum. Hoc eſt igitur quod
propoſuimus: quia etſi ex lege ſeruitus, tamen ſecundũ
legem libertas. Charitas eni libertatis, timor ſeruitutis
eſt. Eſt igiť & charitas legis, & ſeruit⁹ charitatiſ, ſed lex
charitatis præntĩcia eſt, charitas euãgelii pię ſeruitutis
arbitra eſt. Non ſuperflua itaq; lex, quæ tanquã pæda-
gogus proſequitur infirmiores. Infirmitatem dico mo
rum, nõ corporũ. Infantes enim ſunt qui fari verbũ dei
neſciunt, qui eius opera non recipiunt. Nam ſi ætas ſe-
nectutis vita immaculata, vtiq; ætas adoleſcẽtiæ eſt vi
ta maculoſa. Lex ergo pædagogus fuit, id eſt, nomos,
Gala. 3. donec fides veniret. Et quaſi infirmi, inquit, cuſtodieba
mur a lege, concluſi in eam fidem quæ reuelanda foret.
Poſtquam autem fides aduenit, non dicit euangeliũ,
ſed fidẽ. Ea eſt enim ſola fides, quę eſt in euangelio. Nã
licet iuſtitia dei in eo reuelatur, quæ eſt ex fide in fidẽ,
tamẽ ſic illa legis eſt fides, ſi ei accedat fidei plenitudo.
Merito ergo fides iſta quaſi ſola dicitur, quia illa ſine
hac fides non eſt, ſed in hac cõfirmatur. Deniq; vbi hęc
fides venit, plenitudo aduenit, aduenit filiorũ adoptio,
ceſſauit infirmitas, abiit infantia, in virum perfectum
aſſurgimus, Chriſtum induimus. Quomodo igitur i-
firmus & paruulus eſſe poteſt, in quo Chriſtus eſt dei
virtus? Ergo ad perfectionẽ venimus, perfectionis pre-
Ioan. 5. cepta accepimus. Audiſti hodie lectum: Non poſſum
ego a me facere quicquam. ſicut audio, & iudico. Audi-
Ibidem ſti lectum: Ego non accuſo vos, ego non iudico. Ego
I non accuſo, Moyſes vos accuſat, in quem ſperatis. Au
diſti lectum: Si ego teſtimonium perhibuero de mei-
pſo, teſtimoniũ meũ non eſt verũ. Didici qualis iudex,
qualis teſtis eſſe debeam. Non enim quaſi infirmus di-
cit, Non poſſum ego a me facere quicquam, ſed infir-
mus ille qui ſic intelligit. Nihil quidem ſine patre facit
filius, quia communis operatio, & vnitas poteſtatis
eſt. Sed hoc loco quaſi iudex loquitur, vt cognoſcamus
homines in iudicando q non ex voluntate noſtra & po
teſtate, ſed ex æquitate debeamus formare ſententiã.
Conſtitue aliquem reum coargutum & conuictum cri
minis, non aſtruentem defenſionis genera, ſed deprecã
tem, ac voluentem ſe ad genua iudicis. reſpondet ei iu-
dex: Non poſſum a me facere quicquam. Iuſtitia in iu-
dicando, non potentia eſt in iudicando. Ego non iudi-
co, ſed facta tua de te iudicant. Ipſa te accuſant, & ipſa
te condẽnant. Leges te adiudicãt, quas iudex nõ cõuer
to, ſed cuſtodio. Nihil ex me ego profero, ſed ex te for-
ma iudicii in te procedit. Secundũ quod audio iudico,
non ſecundũ quod volo, & ideo iudiciũ meum verũ eſt,
quia nõ voluntati indulgeo, ſed æquitati. Cõſideremus
itaq; quæ ſit iudicãdi religio. Dñs cæli atq; terrarum iu
dex omnium dicit: Nõ poſſum a me facere quicq̃. ſicut
audio, & iudico. Et homo dicit dño ſuo: Neſcis quoniã k
poteſtatẽ habeo dimittere te, & poteſtatem habeo cru- Ioan. 19.
cifigere te? Quare dominus non poteſt? Quia iudiciũ, Ioan. 5.
inquit, meum verum eſt. Non enim quæro voluntatẽ
meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, id eſt, nõ vo-
luntatẽ hominis quem videtis: nõ arbitrium hominis,
quem vos hominem tãtummodo iudicatis: non volũ-
tatem carnis, quia ſpiritus promptus, caro autem infir Mat. 26.
ma: ſed volũtatem diuinam, quæ autor legis, arbitraq;
iudicii eſt. Similiter & teſtis verus eſt, qui non ſibi, ſed
alii fert teſtimoniũ. Scriptum eſt enim: Laudet te pro- Prou. 27.
ximus tuus, & nõ os tuum. Pulchre autem dicitur Iu-
dæis myſtice: Ego vos non iudico, id eſt, ego vniuer-
ſorum redemptio, ego peccatorum remiſſio vos nõ iu-
dico, quia me non recepiſtis. Nõ iudico, qui libenter in-
dulgeo. Ego non iudico, qui ſanguine meo redimo pec
catores. Ego nõ iudico, qui deleo ĩiquitates, & memor
non ero. Ego non iudico, qui malo vitam q̃ mortẽ pec-
catoris. Ego non iudico, quia non damno, ſed iuſtifi-
co confitentes. Moyſes vos accuſat. ille vos arguit, in
quem ſperatis: ille accuſat vos, quia iudicandi non ha-
bet poteſtatẽ, quæ eius debetur autori. Ille ergo in quẽ
ſperatis, accuſat: iſte in quẽ ſperare noluiſtis, abſoluit.
Magna, Iudæi, imprudẽtia. Merito accuſantur in cri-
minibus ſuis, quia accuſatorem elegerunt, & bonũ iu-
dicem refutarunt. Ideoq; deeſt illis abſolutio, pœna nõ
deeſt. Recte ergo fili a lege cœpiſti, in euangelio confir
matus es, a fide in fidem, ſicut ſcriptũ eſt: Iuſtus eni ex Abac. 2.
fide viuit. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus. L

Diui Ambroſii ad Horontianum, quæſtionem de
natura & ſubſtantia animæ, ſubtili reſponſione diſſol-
uentis, Epiſtola XXI.

AMBROSIVS Horontiano. Quæſiſti a
me vtrũ anima cæleſtis eſſe videatur ſub-
ſtantiæ. Nõ enim aut ſanguinem, aut ignẽ,
aut neruorum harmoniam animã putas,
vt vulgus philoſophorum interpretatur, aut vt illa pa
tricia quædam eorum proſapia Platonis diſputat, qđ
ipſum ſe mouet, & non mouetur ab alio, ipſa tibi ani-
ma videtur: vel certe vt Ariſtoteles acri ingenio qn-
tum quoddam elemẽti genus induxit, probaſti, id eſt
entelechian, ex quo cõponeres & velut fingeres animę
ſubſtantiam. De quo tibi Eſdræ librum legẽdum ſua-
deo, qui & illas philoſophorũ nugas deſpexerit, & abdi
tiore prudentia, quã collegerat ex reuelatione, perſtrin-
xerit eas ſubſtantiæ eſſe ſuperioris. Apoſtolus quoque
etſi non expreſſit, tamen intelligendum nobis reliquit
quaſi bon⁹ magiſter, & ſpiritualis agricola occultis do-
ctrinæ ſeminibus excitãs diſcipulorum ingenia, q ani-
mæ noſtræ potioris creaturæ ſint, & cuiuſdam præſtã M
tiſſimæ naturæ. Cum enim dicit quia vanitati creatu- Rom. 8.
ra ſubiecta eſt, non ſponte, ſed propter eum qui ſubiecit
in ſpe, quoniam & ipſa creatura liberabitur a ſeruitute
corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei, oſtẽdit
nõ mediocrem animarum eſſe gratiam, quarum vigo-
re & virtute in adoptionem filiorũ dei aſſurgit huma-
num genus, habẽs in ſe quod ad ſimilitudinem & ima-
ginem dei tributum eſt ſibi. Animæ enim neq; tactu
aliquo comprehenduntur, neq; viſu corporeo videntur,
& ideo præferunt illius incorporeæ & inuiſibilis natu-
ræ ſimilitudinem, & ſupergreditur ſubſtãtia ſua cor-
poream & ſenſibilem qualitatem. Quæ enim vidẽtur,
temporalia ſunt, temporalia ſignificant, temporalibus
agglutinantur. Illa autem quæ non vidẽtur, æterno il-
li & ſummo adhærent bono, atq; in ipſo viuunt & ſunt
& mouentur, nec ab eo, ſi boni conſulunt, ſeparantur
ſeparari ac diuidi. Vnaquæq; ergo anima vidẽs ſe cor-
poreo iſto clauſam gurguſtio, quæ tamen terrenæ hu-
ius habitationis cõſortio nõ degenerauerit, ingemiſcit

Sapiē. 9. grauata corporis huius coniunctione: quia corruptibi-
A le corpus grauat animam,& inclinat terrenū habitacu-
lum mentē multarū cogitationum. ſimulq; cognoſcēs
2.Cor. 5. quia per fidē ambulat, non per ſpeciē, peregrinari vult
de corpore,& adeſſe ad dñm. Aduertimꝰ igitur quomo-
do vanitati creatura ſubiecta ſit,non ex voluntate ſua,
ſed ex diuino arbitrio, quo diſpoſitum eſt animas cor-
poribus coniungi oportere propter ſpem earum, vt dū
ſperant bona,dignas ſe præſtent cæleſti remuneratio-
ne. Omnes enim nos oportet adeſſe ad tribunal Chri-
ſti. Ideo vniuſcuiuſq; anima præuideat rependenda ſi-
bi merita conuerſationis ſuæ. Et pulchre ait: Propria
corporis,id eſt,quod ſuſcepit regēdum, vt ſi bene rexit,
præmiū referat,propter quod in ſpe ſubiecta eſt. ſi ma-
le,ſupplicium,quia non ſperauit in deum, nec ad illam
adoptionem filiorum,& ad veræ libertatem affectauit
Rom. 8. gloriȩ. Docuit igitur Apoſtolꝰ ꝙ humani generis crea
tura ſubiecta vanitati ſit. Quid enim tam ſubiectū va-
nitati q̃ homo & q̃ anima eius? De conſortibus eius di
2.Cor. 5. cit: Cum ſumus in corpore iſto,ingemiſcimus grauati.
Pſal. 143 Sed & Dauid dicit: Homo vanitati ſimilis factus eſt.
Pſal. 38. Et: Vniuerſa vanitas oīs homo viuēs. Vita itaq; hoīs
in hoc ſeculo vanitas eſt. Huic vanitati ſubiecta eſt aīa.
Itaq; ſanctus oīa facit quæ ſunt corporis, nō ſponte facit,
nō volēs,ſed propter eū qui ſubiecit in ſpe,facit, vt ei pa
reat. Ab hoc igitur exemplo animæ progrediamur ad
B creaturas reliquas. Propone tibi ſolem,lunam, & ſtel-
las,quæ cæli lumina etſi præclaro fulgent nitore,crea-
turæ ſunt tamen,& ad quotidianum miniſterium vel
ſurgunt vel occidunt, ſeruientes diſpoſitioni creatoris
æterni,miniſtrantes ſplendorem quo veſtiuntur, atq;
die nocteque emicant. Quotiens ſol iſte obtexitur nu-
bibus,quotiens obiectum afferunt terræ, cum e regio-
ne eius luminis ſui radius fuerit repercuſſus: oriuntur
ipſi: ſed vt ait ſcriptura, Luna nouit occaſus ſuos. No-
uit quādo pleno orbe ſuo luceat,quādo exinanito. Stel-
las quoq; nebulis obductȩ vaneſcunt,quæ ſuſtinent mi-
niſterium huius mundani vſus,non ſponte vtiq;,ſed in
ſpe,quia ſperāt etiam huius laboris gratiam ab eo qui
ſubiecit eas. Ideoq; propter eum ſuſtinēt,id eſt, propter
eius voluntatem. Nec mirum ſi patienter ſuſtinent,cū
ſciant dominum ſuum, & creatorē omnium ſiue quæ
in cælo,ſiue quæ in terra ſunt,ſuſcepiſſe noſtri corporis
fragilitatem,noſtræ conditionis ſeruitutem. Cur ergo
illa ſeruitutem corruptionis ſuæ nō patiēter ſuſtineāt,
cum dominus omnium pro toto mundo ſe humiliaue
Phil. 2. rit vſq; ad mortem,ſerui formam ſuſceperit, peccatum
C mūdi, maledictum etiam pro nobis factus ſit? Illius er
go imitantes bonitatem cæleſtes creaturæ, licet inge-
miſcant ꝙ mundi huius vanitati ſubiectæ ſint, conſolā-
tur ſe tamen ꝙ liberabuntur a ſeruitute corruptionis in
libertatem gloriæ cum filiorū dei adoptio venerit,quæ
eſt vniuerſorum redemptio. Cum enim intrauerit ple-
nitudo gentium,tunc omnis Iſrael ſaluus erit. Cui enī
non ignoſcit populo,qui ignoſcit etiam illi perſecutori
Mat. 27. ſuo qui dixit, Crucifige crucifige: Sāguis eius ſuper nos
& ſuper filios noſtros? Sed quia vanitati etiam cæle-
ſtis ſubiecta creatura eſt,licet iſtud i ſpe, etiam horum
perfidiam & temulentiam vanitate huius mundi la-
pſam pertinere ad veniam patietur veritatis pietas, &
redemptio vniuerſitatis. Ergo vt concludamus, & ille
tantus ac talis ſol, & illa luna quam noctis tenebræ nō
operiunt,& illæ ſtellæ quæ ſunt ornamenta cæli,ſerui-
tutem corruptionis nunc ſuſtinēt, quia corruptibile o-
mne corpus. Siquidem & cæli peribūt,& cælum & ter
ra præteribit. Poſtea autē & ſol & luna & cætera ſtel-
larum lumina requieſcent in gloria filiorū dei,quando
1.Cor. 15. erit deus omnia in omnibus: qui & in te & in nobis ſit
per ſuam plenitudinē & miſericordiā. An ipſos quoq;
angelos qui in iſtius mundi laboribus diuerſa ſuſtinēt
miniſteria,ſicut in Apocalypſi legimus Ioānis,nō in-
gemiſcere credimus cum adhibētur pœnarum & exci- D
diorum miniſtri? Qui habentes vitam beatā mallent
vtiq; eam in illo ſuperiore tranquillitatis ſuȩ ſtatu cur-
rere,q̃ noſtrorum peccatorum pœnis vltricibus inter-
polari. Etenim qui gaudent vnius peccatoris redēptio-
ne,vtiq; tantorum peccatorum ærumnis ingemiſcunt.
Si igitur etiā cæleſtes creaturæ & poteſtates ſeruitutē
corruptionis ſuſtinēt,ſed in ſpe, vt pro nobis poſtea &
nobiſcum lætētur, etiam nos paſſiones huius tempo-
ris futuræ ſpe & expectatione conſolemur gloriæ. Va
le fili,& nos dilige,quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Horontianum, ſuperioris quæ-
ſtionis reſponſionem latius explanātis atq; complētis,
Epiſtola XXII.

AMBROSIVS Horōtiano. Superior epi-
ſtola tuæ inquiſitioni reſpondit. Hæc meæ
reſponſionis portio eſt, quæ non ſoluat, ſed
impleat ſuperiorem. Nā dum vlteriora recē-
ſeo,mouit me fateor quia addidit: Scimus enim quod Rom. 8.
omnis creatura congemiſcit: cum in priori capitulo ſi-
ne adiectiōe dixerit quia creatura vanitati ſubiecta eſt.
Nō enim omnē creaturā,ſed creaturā ſubiectā dixit. Et
iterū ait: Quoniā & ipſa creatura liberabitur a ſeruitu- E
te corruptionis. Tertio autē addidit quod omnis crea-
tura congemiſcat. Quid ſibi igitur vult iſta adiectio?
Niſi forte quia nō omnis creatura ſubiecta vanitati eſt:
& quia non omnis vanitati ſubiecta eſt, nō omnis a ſer-
uitute corruptionis liberabitur. Quid enim liberetur a
ſeruitute quȩ vanitatis & corruptionis eius expers atq;
immunis ſit? Omnis autem congemiſcat, non in ſuo,
ſed in noſtro labore,& comparturiat illum fortaſſe ſpi-
ritum ſalutis,ſpiritum iucunditatis,expectās adoptio-
nem filiorum dei, vt cōmunem de redemptione huma
ni generis cōſequatur lætitiam & exultationem. Aut
propter charitatem igitur ſuam omnis ingemiſcit no-
ſtrum laborem,aut propter membrum ſui corporis,cu-
ius caput Chriſtꝰ eſt. Sed ſiue ita vt diximus,ſiue ſim-
pliciter ſubiectam creaturā omnem dixerit congemiſce
re & comparturire, vt voles intellige. Nunc illud conſi-
deremus quod adiecit: Non ſolum autem illa, ſed etiā
nos primitias ſpiritus habentes ipſi intra nos ingemi- F
ſcimus,adoptionem filiorum expectantes,redemptio-
nem corporis noſtri. Quid ſit adoptio filiorū, ſuperior
pagina docet. Et ideo exponendi ſenſus gratia ad ſupe
riorem recurrendum eſt paginam. Qui ſpiritu,inquit,
facta carnis mortificat,viuet. Nec mirum ſi viuat, cū
filius dei fiat qui habet ſpiritum dei. Adeo filius dei, vt
non accipiat ſpiritum ſeruitutis,ſed ſpiritum adoptio-
nis filiorum,eouſq; vt teſtimonium ſpiritui noſtro ſan
ctus ſpiritus reddat quod ſumus filii dei. Teſtimoniū
autem hoc eſt ſpiritus ſancti,quod ipſe eſt qui clamat in
cordibus noſtris, Abba pater: ſicut ad Galatas ſcriptū Gal. 4.
eſt. Sed & illud grāde teſtimoniū quod filii ſumus dei,
quia ſumus hæredes dei,cohȩredes autem Chriſti. Co
hæres autem eſt eius qui conglorificatur ei. Conglori-
ficatur vero ille qui patiēdo pro ipſo, compatitur ei. Et
vt nos hortetur ad paſſionem, adiungit: quia omnia
quæ patimur,minora ſunt & indigna quorum pro la- Rom. 8.
boribus tanta repēdatur futurorum merces bonorum,
quæ reuelabitur in nobis,cum ad dei imaginem refor-
mati gloriam eius facie ad faciem aſpicere merueri-
mus. Et vt magnitudinem reuelationis futuræ extol-
leret,addidit quod & creatura hanc reuelationem expe
ctet filiorum dei,quæ nunc vanitati ſubiecta eſt, nō ſpō
te, ſed in ſpe,quia ſperat de Chriſto gratiam miniſterii
ſui,vel quia & ipſa liberabitur a ſeruitute corruptiōis,
vt aſſumatur in libertatem gloriæ filiorum dei, vt ſit
vna libertas creaturæ, & filiorū dei, cum reuelata fue-
rit eorum gloria. Verum nunc dum reuelatio procra-

G ſtinatur, congemiſcit omnis creatura expectans ado=
ptionis & redemptionis noſtræ gloriã, parturiens iam
illum ſpiritum ſalutis, & volens liberari a vanitatis ſer
uitio. Cui coniunxit Apoſtolus etiam ſanctorum ge=
mitum, qui habent primitias ſpiritus. nam & ipſi inge=
miſcunt. Quamuis eni de ſuo merito ſecuri ſint, tamen
quia futura eſt adhuc redẽptio totius corporis eccleſiæ,
compatiuntur. Cum enim adhuc membra patiuntur
corporis ſui, quomodo alia membra licet ſuperiora nõ
compatiuntur membris vnius corporis laborantibus?
1.Co.15. Vnde puto dixiſſe Apoſtolum quia tunc & ipſe filius
ſubiectus erit, qui ei ſubiecit omnia. Qui eni adhuc la=
borant, nondum ſubiecti ſunt, in quibus fortaſſe adhuc
ſitit Chriſtus, adhuc eſurit, in quibus nudus eſt, eo qđ
non impleant verbum dei, non induant Chriſtum, qui
eſt indumentum credentium, amictus fidelium. Sed
& illi in quibus æger eſt, adhuc medicina indigent, &
ideo nondum ſubditi. Subiectio enim iſta virtutis eſt,
non infirmitatis. Deniq; in fortibus & facientibus man
datum dei, ſubiectus eſt dei filius. Nunc autem magis
in iis laborat qui non ſubueniunt laborantibus, q̃ in il=
lis qui ſibi poſtulant ſubueniri. Hæc eſt pia interpreta=
H tio & vera ſubiectiõis domini Ieſu, qui ideo ſe ſubiiciet,
vt ſit deus omnia in omnibus. Senſum Apoſtolicũ
percurrimus, nunc cõſideremus qui ſunt primitias ſpi=
ritus habẽtes. Et ideo legem interrogemus quid ſit qđ
primitiarum vel initii nomine declarauerit. Initia, in=
Exod.34. quit, areæ & lacus tui non fraudabis. Et infra: Initia pri
mitiarum tuarũ inferes in domũ dñi dei tui. Aliæ ſunt
primitiæ, aliæ decimæ. Primitiæ maioris gratiæ, ſan=
ctificationis obſeruantiſſimæ. Ideo placuit Abel, quia
non eſt ſuum munus moratus, qui de primitiuis ouiũ
obtulit. Licet aliqui diſtantiam velint eſſe inter primi=
tias & primogenita, id eſt quæ primo naſcuntur, eo qđ
collectis ſeminibus quaſi ex omnibus initia offerãtur:
areæ tamẽ de meſſe quod primum tollitur, id offertur
domino. ſed de hoc alias. Sanctificari autẽ videtur pri=
mitiarum munere tota areæ meſſis, ſed ipſę ſanctiores
primitiæ ſunt. ſimiliter ſancti primitiæ ſunt dñi, præci
pue Apoſtoli. Primũ enim deus poſuit in eccleſia Apo
ſtolos, qui & pleraq; prophetarunt, & euangelizarunt
I dominum Ieſum, quia primi receperunt eum. Recepit
eum Symeon propheta, Zacharias propheta, Ioannes
filius eius, Nathanael, in quo dolus nõ erat, & ideo ſub
ficu requieſcebat. Ioſeph qui dicebatur iuſtus, qui ſepe=
liuit eum. Iſti ſunt primitiæ fidei noſtrę, ſed tamen ea=
dem cæterorum natura ſeminum, quæ primitiarum,
licet in aliquibus minor gratia. Potens eſt enim deus
ex lapidibus filios Abrahæ excitare. En tibi exẽplum
de ipſo domino Ieſu. In reſurrectione mortuorum pri=
Col.1. mogenitus ex mortuis dicitur. Eundem ipſe Apoſto=
1.Cor.15. lus primitias ſignificauit dicens: In Chriſto omnes vi=
uificantur, vnuſquiſq; autem in ſuo ordine, primitiæ
Chriſtus, deinde ii qui ſunt Chriſti, qui in aduẽtu eius
crediderunt. Eadem in illo corporis veritas quæ in no=
bis, ſed tamẽ & primogenitus ex mortuis dicitur, quia
primus reſurrexit: & primitiæ, quia ſanctior omnibus
fructus, qui etiam cæteros conſortii ſui fructus ſanctifi=
caunt. Ipſe etiam initium eorum qui ad imaginẽ, quaſi
imago inuiſibilis dei, in quo ſecundum diuinitatem ni=
Heb.1. hil corporeum, nihil temporale, quia ſplendor eſt glorię
paternæ, & imago ſubſtantiæ ei⁹. Produximus ſer=
monem epiſtolarem, dum volumus quid ſint primitię
ſignificare. Primitiæ ergo noſtri apoſtoli electi ex oib⁹
Ioan.14. præſentis temporis fructibus, quibus dictum eſt: Et
maiora his facietis. Fudit enim ſe in eos gratia dei. Iſti
inquam ingemiſcebant expectantes redemptionem to
tius corporis, & adhuc ingemiſcunt, quia multorum
eſt labor qui adhuc fluctuant. Et ſi aliquis ad ſuperiora
ſe littoris ſubſiſtat, & adhuc medio corpore cędatur flu
ctibus, ingemiſcit & compatiuntur, donec totus euadat.

Ingemiſcit vtiq; qui adhuc nobis dicit: Quis infirma= 2.Cor.11.
tur, & ego nõ infirmor? Nõ ergo nos moueat quod ita K
ſcriptũ eſt: Qui primitias ſpũs habentes, ipſi intra nos Rom.8.
ingemiſcimus adoptionẽ filiorum, expectantes redem
ptionem corporis noſtri. Sẽſus enim apertus eſt, eo qđ
primitias ſpiritus habentes ingemiſcunt, adoptionem
filiorum expectantes. Quæ adoptio filiorum, redem=
ptio totius corporis eſt, quãdo facie ad faciẽ quaſi dei fi=
lius per adoptionem videbit illud diuinum & æternũ
bonum. Eſt enim adoptio filiorum in eccleſia domini,
quãdo clamat ſpiritus: Abba pater: ſicut habes ad Ga=
latas. Sed illa erit perfecta, quando reſurgent omnes in
incorruptione, honore, gloria, qui merentur dei faciem
videre. Tunc enim vere redemptam ſe humana iudi=
cabit conditio. Vñ Apoſtolus gloriatur dicens: Quia Rom.8.
ſpe ſalui facti ſumus. Saluat enim ſpes, ſicut & fides, de
qua dicitur: Fides tua te ſaluũ fecit. Ergo creatura quæ Luc.18.
non ſponte, ſed in ſpe vanitati ſubiecta eſt, ſpe ſaluatur,
ſicut & Paulus cum ſciret lucrum ſibi eſſe mori, vt cum
Chriſto eſſet ſolut⁹ corpore, permanebat in carne pro=
pter eos quos Chriſto acquireret. Spes autem quid eſt
niſi futurorum expectatio? Vnde ait: Spes autem quę
videtur, non eſt ſpes. Non enim quæ videntur, ſed quę
non vidẽtur, æterna ſunt. Nam quod videt quis, quid
ſperat? Videmur enim tenere ea quæ videmus. Quo=
modo ergo quæ tenemus ſperamus? Nihil igitur eorũ
quæ ſperantur videtur. Oculus enim non vidit, nec au=
ris audiuit quæ præparauit deus diligentibus eũ. Er= L
go ſi ſperari non poteſt quod videtur, non bene habent
aliqui, Nã quod videt quis, quid & ſperat? Niſi & for=
te ſic intelligas, nam quod videt quis, quid & ſperat, vel
quid expectat? Quia illud verum eſt quia id ſperamus
quod non videmus: & ideo quamuis abeſſe videatur a
nobis, expectamus illud per patientiam. Expectãs eni Pſal.39.
expectaui dominũ, & reſpexit me. Ideo ergo expecta=
mus patienter, quia bonus eſt dominus ſuſtinentibus
eum. Et videtur conuenire, quia reddidit patientiam.
Expectamus quæ ſperamus, & non videmus. Multũ
enim facit qui ſperat & ea expectat quæ non vidẽtur, &
propterea quod intendat mentem ad illud, omne quod
eſt ſuſtinet. Pulchre autem dicitur: Spes autem quę vi Rom.8.
detur, non eſt ſpes, de poteſtatib⁹ iſtius ſeculi, de digni=
tatibus, de diuitiis. Vides neſcio quem faſcibus præ=
minentem & curribus, nihil habet ſpei in curribus qui
videntur. Nec in ipſo cæli elemento ſpes eſt, ſed in do=
mino cæli. Nec Chaldæus in ſtellis ſpem habet quas
obſeruat, nec diues in poſſeſſionibus, auarus in vſuris,
ſed ille ſpem habet qui in eum ſpem ſuam ponit quẽ nõ
videt, id eſt in domino Ieſu, qui medi⁹ noſtrum ſtat, &
non videtur. Deniq; oculus non vidit, nec auris audiuit 1.Cor.2.
quæ præparauit dominus diligentibus eum.

M

Diui Ambroſii ad Horontianum, dubitationẽ tol=
lentis de quo ſpiritu dictum ſit quia poſtulat pro nobis
gemitibus inenarrabilibus, Epiſtola XXIII.

AMBROSIVS Horontiano. Concatenã=
tur ſibi epiſtolæ noſtrę, vt tanquã inter præ=
ſentes videamur ſermonem cedere. Ita ego
ex tua interrogatione, tuq; ex mea explana=
tione epiſtolis ſcribendis materiam damus. Moueri
enim te indicaſti de quo ſpiritu dictum ſit quia poſtu= Rom.8.
lat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Superiora igi
tur repetam⁹, vt lectio manifeſtet quod quærimus. Si=
militer, inquit, & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtrę
orationis. Nõne tibi videtur ſpiritus ſanct⁹, qui adiutor
nobis eſt, ſicut ille cui dicitur: Adiutor meus es tu, ne Pſal.26.
derelinquas me, neq; deſpicias me deus ſalutaris me⁹?
Quis enim alius ſpiritus qui poſſit docere Paulũ quid
oraret? Docet autem ſpiritus Chriſti, ſicut & Chri=
ſtus, orare diſcipulos ſuos. Quis autẽ poſt Chriſtum

A doceret niſi ſpiritus eius, quem ipſe miſit vt doceret, &
1. Cor. 14 dirigeret noſtras orationes? Oramus enim ſpiritu, ora
mus & mẽte. Vt bene mens poſſit orare, præcedit ſpi-
ritus, & deducit eam in viam rectam, ne obrepant car-
nalia, ne minora, ne etiam maiora viribus. Vnicuique
enim datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Denique
ſcriptum eſt: Petite magna, & parua adiicientur vobis.
Petite cæleſtia, & terrena adiicient. Ergo vult nos ma
iora petere, non in terrenis morari. Ille autem ſcit quid
tribuat, diuidens ſingulis prout vult. Dicit enim inter-
dum, ſciens menſuram quam nos ignoramus, Nõ po-
teſtis hæc modo accipere. Peto mihi paſſionem mar-
tyrii. ſpiritus promptus eſt, ſed vidẽs infirmum carnis
meæ, ne dum maiora cupio, minora amittã, dicit: Nõ
potes hęc accipere. Quales occaſiones habui, & de ipſo
prope fine reuocatus ſum. Nouit enim bonus medic⁹
quæ eſca cui apta ſit infirmitati, & cui tempori ad pro-
fectum valetudinis. Interdum opportunitas eſcæ ſani-
tatẽ reddit. quod ſi importune aliquis accipiat, aut non
conuenienter, implicatur periculo. Ergo quia nos neſci
mus quid oremus, & quomodo oporteat, poſtulat pro
nobis ſpiritus ſanctus. eſt enim aduocati noſtri Ieſu, &
poſtulat gemitibus ineffabilibus. Dolet enĩ pro nobis
Hiere. 4. & Chriſtus. Et deus pater dicit: Ventrem meũ doleo.
Et frequenter indignantem eum legimus & dolẽtem.
B Gemit autẽ vt auferat peccata noſtra, doceat nos age-
re pœnitentiam. Eſt enim pius gemitus, & plenus au-
Pſal. 37. toritatis, de quo dicit Propheta: Et gemitus meus nõ
eſt abſconditus a te. Non enim latebat vt Adam, ſed
1. Par. 21. dicebat: Ecce ego paſtor, & grex iſte qd deliquit? Ego
peccaui, in me vindica. Ex hoc igitur gemitus ſpiritus
dei, & ille prophetę gemitus, bene ineffabilis, quia cæ-
2. Cor. 12. leſtis. Ea enim quæ in cælo audiuit Paulus, ineffabilia
audiuit, vt fari ea homines non debeant: ſed quæ occul
ta hominibus, deo nota ſunt. Nouit enim omnia qui
ſcrutator eſt cordis, ſed illa ſcrutatur quæ mundauit ſpi
ritus. Nouit ergo deus quid poſtulet ſpiritus, & quę ſpi
ritus ſapientia ſit, quia interpellat pro ſanctis, ſicut ha-
bes: quia & ſpiritus interpellat pro nobis. Pro quibus
enim Chriſtus paſſus eſt, & quos ſanguine mundauit
ſuo, pro iis interpellat & ſpiritus. Vale, & nos vt fili⁹
dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Marcellum, narrãtis ſe cauſam
C veternoſi iurgii inter illum & fratrem ac ſororem com
ponendi tanquam arbitrum ſuſcepiſſe, rationemque hu-
iuſcemodi cõpoſitionis exponentis, Epi. XXIIII.

AMBROSIVS Marcello. Apud me de-
curſus eſt tui textus negocii quod non intu-
liſti, ſed recepiſti, quia erat & pietatis neceſ-
ſitas, & probandæ in pauperes liberalitatis
voluntas. Cognoui autem ſecundum ſacrę formã prę-
ceptionis, in qua me induit & beatiſſimi Apoſtoli au-
toritas, & tuæ doctrinæ ac vitæ forma & diſciplina. Nã
cum ipſe arguerem quod adhuc inter vos maneret ve-
terno ſum iurgium, cognoſcẽdi mihi neceſſitatẽ partes
impoſuerunt. Erubui recuſare, fateor, cum præſertim
rogati vtriuſque partis inuicem ſe laceſſerent dicentes, vt
meo ſub examine liqueret cui parti maiora iuris vel iu
ſtitiæ ſuffragia forent. Quid plura? Cum iam concluſi
eſſent dies, & paucarum horarũ ſupereſſet ſpatiũ, qui-
bus tñ alia audiret præfectus negocia, petierũt cauſæ
patroni prorogari paucorũ dierũ tẽpora, vt ego reſiderẽ
cognitor. Tãt⁹ ardor erat Chriſtianis viris ne præfect⁹
de epiſcopi iudicaret negocio. Aiebant præterea neſcio
quæ geſta indecora, & pro ſuo quiſque ſtudio iactabat, quę
epiſcopo potius iudice q̃ præfecto examinari oporteret.
His confuſus, ſimul admonitus apoſtolicæ præceptio-
nis quæ arguit dicens: Nõne de iis qui intus ſunt, vos
iudicatis? Et iterum: Secularia igitur iudicia ſi habue-
ritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos conſtitui- D
te ad iudicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic
non eſt inter vos ſapiens quiſquam qui poſſit iudicare
inter fratrem ſuum? ſed frater cum fratre iudicio cõtẽ-
dit, & hoc apud infideles. Recepi cognitionem, ita ta-
men, vt compoſitionis eſſem arbiter. Videbam enim
quod ſi pro tuis iudicarem partibus, poſſet ille non ac-
quieſcere. ſi pro illo ferretur ſententia, obediret tua &
ſanctæ ſororis defenſio. Erat ergo iniqua decernẽdi cõ-
ditio. Poſſet etiam illis videri ſuſpecta neceſſitudinis
ſacerdotalis gratia. Quãdo enim victus quemuis alid
q̃ ſe æquiorem putat? Et quod verum eſt, erant vetu-
ſti iurgii intolerabilia vtrique parti diſpẽdia, ſi finis eius
aut fructu careret, aut liberalitatis ſolatio. Cũ igitur an-
ceps iudicium, ius controuerſum, multiplices ab vtra-
que parte actiones cernerem, inuidiæ plenas ſupplica-
tiones, reſcriptorum quoque obreptiones obtexerent,
aduerterem etiam graui conditione illum ſi viciſſet,
acturum de duplis fructibus & de ſumptibus annoſæ li
tis, tuo autem officio non conuenire, vt expenſas iur-
gii poſceres, nec competere vt quicquam de fructibus
poſſeſſor ageres quos percepiſſes, malui iurgium com-
poſitione ſedare, q̃ pronũciatione acerbare. Alia enim
habebãt excitari iurgia. Tum, quod eſt grauiſſimum, E
etſi iurgia ſublata forent, erant tamẽ odia manſura quæ
apud bonos mores diſpendii ſunt. Inter hos æſtus po-
ſitus, cum me perſona ſacerdotis, fœminei ſexus viduę
grauitas, amici quoque contemplatio, trino quodã nõ
perfunctorio conueniret nomine, illud ſequendum pu-
taui, vt neminem vinci vellem, & omnes vincere. Nec
fefellit ſentẽtia. Viciſtis enĩ oẽs germanitatẽ, viciſtis
naturę, viciſtis ſcripturæ dicenti: Quare nõ magis in-
iuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimi-
ni? Sed putas te grauatum iactura iuris, damno pecu-
niæ. Meliora vtique ſacerdotibus damna q̃ lucra ſecu-
li ſunt. Beatius eſt enim dare q̃ accipere. Sed forte di- Act. 20.
cas, fraudem non debui pati, iniuriam non debui per-
peti, damnum ſubire. Quid ergo? Inferre velles? Sed
& ſi tu non inferres, ille ſe paſſum diceret. Itaque vide qd
dicat Apoſtolus: Quare non magis fraudem patimi- 1. Cori. 6.
ni? vt prope videatur qui non patitur feciſſe. Tolerare
enim debet qui fortior eſt. Verum quid ego ita tecum
ago, quaſi hoc meum & non tuum ſit? Tu enim obtu-
liſti quaſi arbiter litis vt ſoror in diem vitæ ſuæ poſſide
ret partem prædii, poſt obitum eius fratri cederet oĩs F
poſſeſſio. Neque quiſquam eum vel tuo vel eccleſiæ con-
ueniret nomine, ſed ſibi haberet, ſi ita mallet, vt nihil diſ-
penſaret eccleſiæ. Hoc cum ego prædicarem, & præfe-
rem tantam animo tuo infuſam liberalitatis gratiam,
reſpondit germanus tuus placere ſibi oblationẽ ſi me-
tus deteriorandæ poſſeſſionis decederet. Quemadmo
dum enim fœmina, & quod eſt amplius, vidua, poſſeſ-
ſionem regeret tributariã? Quid ſibi profuturũ quod
ſibi iura poſſeſſionis cederes, ſi maiora ex incultu agri
ſubeunda ſibi dãna arbitraretur? Mouebat hoc vtriuſ-
que partis togatos. Itaque omnium conſpirante aſſenſu
placuit vt Lætus agrum ſuſciperet, & certum nume-
rum frumenti, vini, olei, ſorori quotãnis penſitaret. Er-
go ſanctæ germanæ tuæ non ius, ſed ſolicitudo deceſ-
ſit, nõ fructus ſed culturæ labor, non redditus, ſed incer-
ti euentus quædam (vt dicitur vulgo) alea. Si tempe-
ſtates ventorum graues prouentum impedierint, ſoro
ri tamen tuæ ſua vbertas manebit. Si nimia ſiccitate
aruerint locorum gignentia, ſorori tamen tuæ ſtata nõ
minuetur fœcunditas. Sibi aſſcribit Lætus cõditionẽ
oblationis ſuæ. ſi neceſſitates temporum & extraordi-
nariæ incubuerint exactiones, germana tua beneficio
tuo & diſpendio Læti immunis erit. Lætus autem ſe
proprietate locorum ſolabitur. Viciſtis ergo omnes.
Lætus, quia ius loci adeptus eſt quod non tenebat. ſo-
ror, quia annuis potietur fructibus, iam ſine lite, ſine iur

G gio. nemo tamen plenius, nemo glorioſius q̃ tu viciſti,
qui dum erga ſororem confirmari vis liberalitatem
tuam, in vtrunq; eam fraternæ conſortem neceſſitudi-
nis contuliſti. Nam & fratri conceſſiſti proprietatem,
& ſorori vſus fructum. Nihil autem adimitur eccleſiæ,
quod pietati acquiritur. Charitas enim non dammum,
ſed lucrum Chriſti eſt. Deniq; charitas, fructꝰ ſpiritus
Gala. 5. ſancti eſt. Apoſtolico igitur charactere cognitio decur-
ſa eſt. Dolebamus ante quod litē haberes. Profuit iur-
gium, vt formam indueres apoſtolicæ vitæ & præce-
ptionis. Illud ſacerdotio non congruebat, hæc trāſactio
& apoſtolicam decet normam. Nec vereare ne immu-
nis ſit atq; exors eccleſia liberalitatis tuæ. Habet & illa
fructus tuos, & quidem vberiores, habet fructus doctri-
næ tuæ, habet tuæ vitæ ſtipendium, habet fœcundi-
tatem, quam tuis inſtitutis rigaſti. His diues redditi-
bus non quærit temporalia, quia æterna poſſidet. Ad-
didiſti autem ei non ſolum apoſtolicos, ſed etiam euan
Luc. 16. gelicos fructus. dominus enim dixit: Facite vobis ami
cos de iniquo mammona. Feciſti & tu amicos, et quod
mirabile eſt, ex diſſidentibus. Feciſti in ius germanita-
tis redire fratres, feciſti eos hac charitate, hac gratia ſe-
curos ꝙ ſuſcipiātur in æterna tabernacula. Chriſto igi-
tur autore, & duobus arbitris ſacerdotibus, te qui for-
mam prior dediſti, me qui ſententiā prompſi, facta pax
H non claudicabit, quando tanta fidei conuenerunt ſuffra
gia, vt pfidia nō poſſit eſſe ſine pœna. Arabit Lętus ſo
rori, cui antea alienos inuidebat labores: meſſem Læ-
tus ſorori colliget, in qua ante ferre non poterat alienas
donationes: deferet fructꝰ ad ſororis horrea, & hoc læ-
tus faciet, recepta iam etiam nominis ſui proprietate.
Tu interea conformatus in Apoſtolum Chriſti aſſu-
mens propheticam autoritatem dices ad dominum:
Pſal. 138. Poſſediſti renes meos. Hæc meliꝰ Chriſtum poſſeſſio
decet, vt virtutes ſacerdotis poſſideat ſui, hos fructus
capiat, qui ſunt integritatis & continentiæ, & quod eſt
amplius, charitatis & tranquillitatis. Vale, & nos di
lige, quia nos te diligimus.

Gratiani Auguſti ad beatum Ambroſium, vt ad
ſe docēdum venire feſtinet poſtulantis, & vt ſcripturis
atq; argumentis ſpiritum ſanctum deum eſſe conuin-
cat rogantis, Epiſtola XXV.

AMBROSIO religioſo ſacerdoti omnipo-
tentis dei Gratianus Auguſtus. Cupio val
de vt quem recordor abſentem, & cum quo
mente ſum, cum eodem corpore ſim preſen
I ti. Feſtina igiť ad me religioſe ſacerdos, vt doceas do-
ctrinam vere credentem, non quo contentioni ſtudeā,
aut velim magis deum verbis q̃ mente complecti, ſed
vt magis aperto pectori reuelatio diuinitatis inſideat.
Docebit enim me ille quem nō nego, quem fateor deū
ac dominum eſſe meum, non ei obiiciens quam in me
video creaturam, qui Chriſto nihil me addere poſſe cō-
fiteor. Veruntamen vt etiam patri me commendem
filium prædicando, non ego in deum verebor inuidiā,
non me talem laudatorem putabo, qui diuinitatē ver-
bis augeā. Ego infirmus & fragilis, quātū poſſū prædi
co, non quantum eſt ipſa diuinitas. Rogo te vt mihi de
ipſo tractatu quem dederas, augēdo illic de ſpiritu ſan-
cto fidelem diſputationem, ſcripturis atq; argumentis
deum eſſe cōuincas. Diuinitas te ſeruet per multos an-
nos, & cultor dei æterni quem colimus Ieſum Chri-
ſtum.

Diui Ambroſii ad Gratianum Auguſtum, epiſto
lam ipſius plurimum commendantis, ſuæque volun-
tati ſe ſatiſfacturū pollicentis, Epiſtola XXVI.

BEATISSIMO Auguſto Gratiano, & K
Chriſtianiſſimo principi Ambroſius epi-
ſcopus. Non mihi affectus defuit Chriſtia-
niſſime principū. Nihil eni habeo quod hoc
verius & glorioſius dicā. Nō inquā mihi affectꝰ defuit,
ſed affectū verecūdia retardauit quo minus clementiæ
tuæ occurrerem. Reuertenti tā ſi non occurri veſtigio,
occurri animo, occurri voto, in quo maiora ſunt officia
ſacerdotis. Occurri dico. Quando enim abſui, quem to
to ſequebar affectu, cui ſenſu ac mētibus inhærebam?
Et certe maior animorum præſentia eſt. tuum quoti-
dianum iter legebam, nocte ac die i tuis caſtris cura &
ſenſu locatus, orationum excubias prætendebam, & ſi
inualidus merito, ſed affectu ſedulus. Et hæc quidem
cum pro tua ſalute deferebamus, pro nobis faciebamꝰ.
Nihil hic adulationis eſt, quā tu non requiris, ego alie-
nam noſtro duco officio: ſed plurimum gratiæ quā de-
diſti. Scit ipſe noſtri arbiter quem fateris, & in quē pie
credis, refici viſcera mea tua fide, tua ſalute, tua gloria,
meq; non ſolum officio publico debitas pēdere preces,
ſed etiā amore priuato. Reddidiſti eni mihi quietē ec-
cleſiæ, perfidorum ora, atq; (quod vtinā) & corda clau-
ſiſti, & hoc non minore fidei q̃ poteſtatis autoritate fe- L
ciſti. Nam quid de literis recentibus loquar? Scripſiſti
tua totam epiſtolam manu, vt ipſi apices fidem tuam
pietatemq; loquerētur. Sic Abraham ſua manu quon-
dam vitulum occidit, vt hoſpitibus epulantibus mini-
ſtraret, nec in miniſterio religioſo aliorum adiumenta
quæſiuit. Sed ille priuatus aut domino & angelis, aut
domino in angelis deferebat, tu Imperator dignatione
regali honoras infimum ſacerdotem. Sed domino de-
fertur cum ſeruulus honoratur. Ipſe enim dixit: Quod Mat. 25.
vni horum minimorū feciſtis, mihi feciſtis. At ego hu
militatem tantummodo prædico in imperatore ſubli-
mem, ac non amplius fidem, quam vere conſcia meri-
ti tui mente dixiſti, quam docet te ille quem nō negas.
Quis eni alius docere te potuit, vt ei non obiicias quā
in te vides creaturam? Nihil moraliꝰ, nihil expreſſius
dici potuit. Creaturam enim Chriſtum dicere, pro ob-
iectu contumeliæ eſt, non pro confeſſione reuerentiæ.
Deinde quid tam inſolens, q̃ id eum exiſtimare qđ nos
ſumus? Docuiſti igitur me, a quo te diſcere velle profite
ris. nihil tale adhuc legi, nihil tale audiui. Quā pium au-
tem illud, q̃ admirabile, ꝙ in deo non vereris inuidiā, de
patre remunerationē pro filii amore præſumis, & lau-
dando filium, non ei te poſſe aliquid addere confite- M
ris, ſed velle vt etiam patri te filii prędicatione commē
des. Quod vtiq; ſolus te docuit ille qui dixit, Qui me Ioan. 14.
diligit, diligetur a patre meo. Addidiſti ad hęc, quia tu
infirmus & fragilis non te talē laudatorem putabis, vt
diuinitatem verbis augeas, ſed quantum poſſis prædi
ces, non quantum eſt ipſa diuinitas. Hæc infirmitas in
Chriſto fortior eſt, ſicut & apoſtolus dixit: Cum infir- 2. Cor. 12.
mor, tunc potens ſum. hæc humilitas excludit fragili-
tatem. Veniā plane, & feſtinabo vt iubes, vt hæc præ-
ſens audiā, vt hæc præſens legā, cum ex tuo ore proce-
dunt. Miſi autem duos libellos, quorum iam quia tuę
clementiæ ſunt probati, periculum nō verebor. De ſpi-
ritu vero interim veniam ſcriptioni peto, quoniā quē
iudicem mei ſim ſermonis habiturus agnoui. Interim
tamen ſentētia & fides tua de domino & ſaluatore de-
prompta de dei filio, redundat ad aſſertionem vberri-
mam per quam ſancti quoq; ſpiritꝰ diuinitas ſempiter-
na credatur, vt non ei obiicias quam in te vides creatu-
ram, nec deum patrem domini noſtri Ieſu Chriſti ſpiri
tui ſuo exiſtimes inuidere. Quod enim creaturæ caret
communione, diuinum eſt. Si dominus fauent, huic
etiam clemētię tuæ ſatiſfaciam voluntati, vt cuius ac-
cepiſti gratiā, eum plane in dei gloria præeminentē ſuo
nomine exiſtimes honorandum. Beatiſſimū te & flo-
rentiſſimum deus oīpotens pater dn̄i noſtri Ieſu Chri-

A ſit tueri ætate prolixa, & regnum tuum in ſumma glo
ria & pace perpetua confirmare dignetur domine im=
perator Auguſte, diuino electe iudicio, principum glo
rioſiſſime.

Diui Ambroſii ad Valentinianũ imperatorem, le=
gationis ſuæ expoſitionẽ inſinuantis, Epi. XXVII.

AMBROSIVS Valentiniano imperato
ri. Etſi ſuperioris legationis meę fides ita ap
probata ſit tibi, vt ratio eius a me nõ quære=
retur. Satis enĩ claruit eo ipſo quod aliquot
dies retentus ſum intra Gallias, me violẽtiã a Maxi=
mo non recepiſſe, neq; iis aſtipulatum quæ ad volunta
tem eius magis q̃ ad pacem propenderent. Deniq; non
cõmiſiſſes ſecundam legationẽ, niſi primam probaſſes.
Sed quia regredienti mihi decernendi ſecum impoſuit
neceſſitatem, ideo hac epiſtola expoſitionem legatio=
nis meæ inſinuãdam putaui, ne cuiuſquam ſermo viri
prius vana intexeret, q̃ reditus meus integra & ſynce=
ræ veritatis expreſſa ſignaculo manifeſtaret. Cũ perue
niſſem Treuiros, poſtridie proceſſi ad palatiũ. Egreſ=
ſus eſt ad me vir gallicanus, præpoſitus cubiculi, eunu
B chus regius. Popoſci adeũdi copiam, quæſiuit num re=
ſcriptum haberem clementiæ tuæ. Reſpondi habere.
Retulit non poſſe me niſi in conſiſtorio videri. Dixi nõ
eſſe hũc morem ſacerdotalem, certe eſſe aliqua de qui=
bus ſerio deberem cum ſuo principe confabulari. Quid
plura? Conſuluit eum, ſed eadem referenda credidit, vt
liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprõpta. Dixi
tamen alienum id quidem a noſtro munere, ſed me re=
cepto officio non defuturum, gratam mihi eſſe humi=
litatem in tuo præſertim, & quod verum eſt, fraternæ
pietatis negocio. Vbi ſedit i cõſiſtorio, ingreſſus ſum,
aſſurrexit vt oſculũ daret. Ego inter conſiſtorianos ſte=
ti, hortari cœperunt alii vt aſcenderem, vocare ille. Re=
ſpõdi ego: Quid oſcularis eum quem non agnoueris?
Si enim me agnouiſſes, non hoc loco videres. Commo
tus es, inquit, epiſcope? Non inquam iniuria, ſed vere=
cundia, quod alieno conſiſto loco. Et prima, inquit, le=
gatione ingreſſus es conſiſtorium. Nec illud inquam
mei erroris fuit. vocãtis non ingredientis vitium eſt.
C Cur, inquit, ingreſſus es? Quia inquam tunc vt inferio
ri pacem petebã, nunc vt æquali. Cuius, inquit, benefi=
cio æquali? Reſpondi, omnipotentis dei, qui Valen=
tiniano regnũ quod dederat reſeruauit. Ad poſtremũ
erupit dicens: Quoniam me luſiſti, & ille Bauto qui ſi
bi regnum ſub ſpecie pueri vendicare voluit: qui etiam
Barbaros mihi immiſit, quaſi ego nõ habeã quos poſ=
ſim adducere, cum mihi tot milia Barbarorum mili=
tent, & annonas a me accipiant. Quod ſi ego tunc quan=
do veniſti non eſſem retentus, quis mihi obſtitiſſet &
virtuti meæ? Ad hæc ego leniter: Non opus eſt inquã
vt commouearis, cum cauſa nulla ſit cõmotionis, ſed
patiẽter audias quę referãtur iſtis. Propterea & ego ve
ni, quia prima legatione dum mihi credis, per me dece
ptum te eſſe aſſerebas. Glorioſum mihi eſt hoc pro ſa=
lute pupilli imperatoris. Quos enĩ epiſcopi magis q̃ pu
Eſa. 1. pillos debemus tueri? Scriptum eſt enim: Iudicate pu=
pillo, & iuſtificate viduam, & eruite iniuriam accipien
Pſal. 67. tem. Et alibi: Iudices viduarum, & patres orphanorũ.
Tamen non exprobrabo beneficium meum Valenti=
niano, vt verum eloquar. Vbi ego tuis legionibus ob=
ſtiti quo minus influeres in Italiã? Quibus rupibus?
qua acie? quibus numeris? An vero corpore meo clau=
ſi tibi Alpes? Vtinam hoc meum eſſet, obiectionem
non timerem, non vererer criminationes tuas. Quib⁹
promiſſis luſi te vt paci acquieſceres? Nõne intra Gal=
lias iuxta vrbem Mogontiacum comes Victor occur
rit mihi quem direxiſti vt pacem rogaret? In quo ergo
te feſellit Valentinianus, qui prius pacem a te rogatus
eſt q̃ poſtularet? In quo feſellit Bauto qui deuotionem D
Imperatori exhibuit ſuo? An quia principem ſuum nõ
prodidit? In quo ego te circumſcripſi? Qui vbi primũ
veni, cum diceres quod Valentinianus ad te quaſi fi=
lius ad patrem venire deberet, reſponderim non eſſe æ=
quum vt aſpero hyemis tempore puer cum matre vi=
dua penetraret Alpes. Sine matre autem tanto itine=
ri dubiis rebus committeretur. De pace nobis legatio=
nem commiſſam, non de aduentu eius promiſſionem:
ſpondere nos id non potuiſſe: certum eſt, qđ mãdatum
non erat, me certe nihil ſpopõdiſſe, adeo vt diceres, Ex=
pectemus quid Victor reſponſi referat. Illum autem li
quet me retento perueniſſe Mediolanum, negatumq;
que ei qđ poſtulabat. De pace tantum cõſpirare ſtudia,
non de aduentu Imperatoris, quem moueri non opor=
teret. Præſens eram vbi Victor rediit. Quomodo er=
go reuocaui Valentinianum? Legati iterum miſſi ad
Gallias, qui eius aduentum negarent, apud Valentiã
Gallorum me repererunt: milites vtriuſque partis qui
cuſtodirent iuga montium, offendi reuertens. Quos
ego tuos reuocaui exercit⁹? quas de Italia reflexi aqui=
las? quos immiſit Barbaros Bauto comes? Et quid
mirum ſi hoc Bauto feciſſet, transrhenanus genere, cũ
tu miniteris imperio Romano Barbarorum auxilia, E
& turmas tranſlimitanas, quibus commeatus pro=
uincialium tributa ſoluebãt? Vide autem quid inter=
ſit inter tuas minitationes, & Valentiniani Auguſti
pueri mãſuetudinem. Tu flagitabas quod Barbarorũ
ſtipatus agminibus Italiæ te infunderes. Valentinia=
nus Hunnos atq; Alanos appropinquantes Gallię per
Alemãniæ terras reflexit. Quid habet inuidię ſi Bau
to Barbaros cũ Barbaris fecit decernere? Quoniã dũ
tu militem Romanum occupas, dum is aduerſum ſe
vtrinq; prætendit, in medio Romani imperii ſinu Iu=
thungi populabantur Rhetias. Et ideo aduerſus Iu=
thungum Hunnus accitus eſt. Idem tamen quia de fi=
nitimo proterebat Alemanniam, & iam vicinia mali
vrgebat Gallias, coactus eſt triumphos ſuos deſerere,
ne tu timeres. Confer vtriuſq; factum. Tu feciſti incur=
ſari Rhetias, Valentinianus ſuo tibi auro pacem red=
emit. Aſpice illum quoq; qui tibi ad dexteram aſſiſtit,
quem Valentinianus cum poſſet ſuum dolorem vlci=
ſci, honoratum ad te redire fecit. Tenebat eum in ſuis F
terris, atq; in ipſo nuncio necis fraternæ frenauit impe=
tus: nec tibi vicem etſi non parilis dignitatis, eiuſdem
tamen neceſſitudinis retulit. Confer ergo te iudice v=
triuſq; factum. Ille tibi fratrem tuum viuentem remi=
ſit, tu illi vel mortuũ redde. Quid illi reliquias germa=
ni abnegas, qui tibi aduerſum ſe auxilia non negauit?
Sed vereris ne exuuiarum reditu renouetur militibus
dolor? Hoc enim allegas. Quem viuẽtem deſeruerũt,
eum defendent peremptum? Quid eum mortuum ti=
mes, quem occidiſti cum poſſes reſeruare? Hoſtem in=
quis meum peremi. Non ille tuus hoſtis, ſed tu illius.
Ille iam non ſentit defenſionem. Tuam cauſam conſi=
dera. Si quis aduerſum te hodie imperium in his par=
tibus vſurpandum putet, quæro te, vtrum te hoſtem il
lius dicas, an illum tibi? Niſi fallor, vſurpator bellũ in=
fert, Imperator ius ſuum tuetur. Ergo quem nõ debue=
ris occidere, eius reliquias negas? Habeat Valentinia=
nus Imperator vel fratris exuuias, pacis tuæ obſides.
Et quomodo allegabas quod eum non mandaueris oc
cidi, quem prohibes ſepeliri? Poterit igitur credi quod
ei non inuideris vitam, cui etiam ſepulturam inuides?
Sed ad me reuertar. Audio te queri quod ſe ad Theo=
doſium Imperatorem potius cõtulerint qui ſunt cum
Valentiniano Imperatore. Quid igitur futurum ſpe=
rabas, cum tu refugientes eos ad pœnam poſceres, ca=
ptos necares, Theodoſius autem muneribus ditaret, do
naret honoribus? Quos, inquit, occidi? Reſpondi ei,
Balionem. At quem virum? qualem bellatorẽ? Hęc i=

G ne fuit iuſta cauſa exitii, quod Imperatori ſuo fidē ſer-
uauit? Non ego, inquit, eum iuſſi occidi. Reſpōdi: Hoc
audiuimus quod occidi iuſſus ſit. Sed, inquit, ſi ipſe ſibi
vim non intuliſſet, iuſſeram eum deduci Cabillonum,
& ibi viuum exuri. Reſpondi, Ergo propterea & illud
creditum eſt quod eum occideris. Quis autē ſibi parcē-
dum putaret, cum occiſus ſit bellator ſtrenuus, miles fi-
delis, comes vtilis? Ita tum diſceſſi, vt ſe tractaturum
diceret. Poſtea cum videret me abſtinere ab epiſcopis
qui communicabant ei, vel qui aliquos deuios licet a fi-
de ad necem petebāt, commotus eis iuſſit me ſine mo-
ra regredi. Ego vero libēter, etſi me pleriq; inſidias eua-
ſurū non crederent, ingreſſus ſum iter, hoc ſolo dolore
percitus, quod Hyginum epiſcopum ſenem in exilium
duci comperi, cui nihil iam niſi extremus ſupereſſet ſpi-
ritus. Cum de eo conuenirem comites eius, ne ſine ve-
ſte, ſine plumatio paterentur extrudi ſenē, extruſus ipſe
ſum. Haec eſt expoſitio legationis meae. Vale Impe-
rator, & eſto tutior aduerſus hominē pacis inuolucro
bellum tegentem. Vale.

Diui Ambroſii ad Theodoſium imperatorem, ſei-
H pſum excuſantis, & vt ille facinoris ſui poenitētiā agat,
rationibus atq; exemplis ſuadentis, rogantis, hortātis,
& admonentis, Epiſtola XXVIII.

AVGVSTISSIMO Imperatori Theo-
doſio Ambroſius. Et veteris amicitiae dul-
cis mihi recordatio eſt, & beneficiorum quae
crebris meis interceſſionibus ſumma gratia
in alios contuliſti, gratiae memini. Vnde colligi poteſt
quod non ingrato aliquo affectu aduentum tuū ſem-
per mihi antehac exoptatiſſimum declinare potuerim.
Sed qua cauſa hoc fecerim, breuiter expediam. Soli mi-
hi in tuo comitatu ius naturae ereptum videbam au-
diendi, vt & loquendi priuarer munere. Motus enim
frequenter es quod ad me perueniſſent aliqua quę in cō-
ſiſtorio tuo ſtatuta forent. Ego ergo expers communis
Lucae. 8. vſus ſum, cum dicat domin⁹ Ieſus nihil eſſe occultum
quod non manifeſtetur? Verecundia igitur qua potui
ſatiſfeci imperiali arbitrio, & proſpexi ne aut ipſe cau-
ſam commotionis habeas, cum id egerim, ne quid ad
me de imperialibus deferatur ſtatutis: aut ego cū fuero
praeſens, aut nō audiam per metum omnium, & quaſi
conniuentis famam ſubibo: aut ita audiam vt mihi au-
res pateant, vox intercludatur, vt audita nō poſſim elo-
I qui, ne eos qui in ſuſpicionem proditionis venerint, lae-
dam in periculo. Quid igitur facerem? Non audirem?
Sed aures non poſſem cera veterum fabularum clau-
dere. Proderem? Sed quod in tuis iuſſis timerem, in
meis verbis deberem cauere, ne quid cruentum com-
mitteretur. Tacerem? Sed quod miſerrimum forte o-
mnium, alligaretur conſcientia, vox eriperetur. Et vbi
Ezech. 3. illud, Sed ſi ſacerdos nō dixerit erranti: is qui errauerit,
in ſua culpa morietur, & ſacerdos reus erit poenae, quia
non admonuit errātē. Accipe illud Imperator Augu-
ſte, quod habeas fidei ſtudium, non poſſum negare: qđ
dei timorem, non diffiteor. Sed habes naturae impetū,
quem ſi quis lenire velit, cito vertes ad miſericordiā: ſi
quis ſtimulet, in maius exſuſcitas, vt eum reuocare vix
poſſis. Vtinam ſi nemo mitigat, nullus accendat: libē-
ter eum committo tibi: ipſe te reuocas, & pietatis ſtu-
dio vincis impetum naturae. Hunc ego impetum ma-
lui cogitationibus tuis ſecreto committere, q̄ meis fa-
ctis publice fortaſſis mouere. Itaque malui officio meo
aliquid deeſſe q̄ humilitati, & requiri in me ab aliis ſa-
cerdotis autoritatem, q̄ a te deſiderari in me amantiſſi-
me honorificentiam, vt repreſſo impetu integra eſſet
conſilii eligendi facultas. Praetendi aegritudinem cor-
poris reuera grauem, & niſi a viris mitioribus vix le-
uandam: vel emori tamen maluiſſem q̄ aduētum tuū
biduo aut triduo non expectarem. Sed quid facerē, non k
erat. Factum eſt in vrbe Theſſalonicenſium quod nul-
la memoria habet, quod reuocare non potui ne fieret.
Immo quod ante atrociſſimum fore dixi, cum totiens
rogarem: & quod ipſe ſero reuocando graue factum pu-
taſti, hoc factum extenuare non poteram. Quando pri-
mum auditum eſt, propter aduentum Gallorum epi-
ſcoporum ſynodus conuenerat, nemo non ingemuit,
nullus mediocriter accepit, non erat facti tui abſolutio
in Ambroſii communione. In me etiam amplius com
miſſi exaggeraretur inuidia, ſi nemo diceret dei no-
ſtri reconciliationem fore neceſſariam. an pudet te Im
perator hoc facere quod rex propheta autor Chriſti ſe-
cūdum carnem proſapiae fecit David? Illi dictum eſt
quia diues qui haberet plurimos greges, vnam pau- 2. Reg. 12.
peris ouem propter aduentum hoſpitis eripuit & occi-
dit: & cognito quod in hoc ipſe argueretur, quia ipſe fe-
ciſſet, ait: Peccaui domino. Noli ergo impatienter fer-
re Imperator ſi dicatur tibi: Tu feciſti iſtud quod Da-
uid regi dictum eſt a propheta. Si enim hoc ſedulo au-
dieris, & dixeris: Peccaui domino. Si dixeris regale il-
lud propheticum: Venite adorem⁹, & procidamus an Pſal. 94.
te eum, & ploremus ante dominum noſtrum qui fecit
nos: dicetur & tibi, Quoniā poenitet te, dimittit tibi do-
minus peccatum tuum, & non morieris. Iterum cum
plebem numerari iuſſiſſet David, percuſſus eſt corde, L
& dixit ad dominum: Peccaui vehementer quod fece- 2. Re. 24.
rim hoc verbum. & nunc domine aufer iniquitatem ſer-
ui tui quod deliqui vehementer. Et miſſus eſt iterū ad
eum Nathan propheta, qui ei trium optionem condi-
tionum offerret, & quam vellet eligeret, famem tribus
annis in terra, aut tribus menſibus fugeret a facie ini-
micorum ſuorum, aut triduo mortem in terra. Et re-
ſpondit David: Anguſtiae ſunt tria haec vehementer,
veruntamen incidam in manu domini, quoniam mul-
tae miſericordiae eius nimis, & in manus hominis non
incidam. Culpa autem erat, quoniā voluit ſcire nume-
rum totius plebis quae ſecū erat: quod ſcire deo ſoli de-
buit reſeruare. Et cum, inquit, mors fieret in plebe, ipſo
primo die ad horam prandii cum vidiſſet David percu-
tientem angelum in plebem, ait David: Ego peccaui,
& ego paſtor malignū feci, & hic grex quid fecit? Fiat
manus tua in me, & in domum patris mei. Itaq; poeni-
tuit dominum, & iuſſit angelo vt parceret plebi, ſacrifi-
cium autem offerret David. Erant enim tunc ſacrificia M
pro delictis, haec nunc ſunt ſacrificia poenitentiae. Itaq;
ea humilitate acceptior deo factus eſt. Non enim mirā-
dum peccare hominem, ſed illud reprehenſibile, ſi non
ſe cognoſcat erraſſe, non humiliet deo. Iob ſanctus &
ipſe potens in ſeculo, ait: Peccatum meum non abſcon Iob. 31.
di, ſed coram plebe omni annunciaui. Ipſi immani re-
gi Saul dixit Ionathas filius ſuus: Noli peccare in ſer- 1. Reg. 19.
uum tuum David, & vt quid peccas in ſanguinem in-
nocentē, occidere David ſine cauſa? Quia etſi rex erat,
peccabat tamen ſi occideret innocentem. Deniq; etiam
David cum iam regno potiretur, & audiſſet Abner i-
nocentem occiſum a Ioab duce militiae ſuae, ait: Inno- 2. Reg. 3.
cens ſum ego & regnum meum amodo & vſq; in aeter-
num a ſanguine Abner filii Ner. & ieiunauit in dolo-
re. Haec ideo ſcripſi, non vt te confundam, ſed vt regum
exempla prouocent vt tollas hoc peccatum de regno
tuo. Tolles autem humiliando deo animam tuā. Ho-
mo es, & tibi venit tentatio, vince eam. Peccatum nō
tollitur niſi lachrymis & poenitentia. Nec angelus po-
teſt, nec archangelus: dominus ipſe, qui ſolus poteſt di-
cere, Ego vobiſcum ſum. ſi peccauerimus, niſi poenitē- Mat. 28.
tiam deferentibus non relaxat. Suadeo, rogo, hortor,
admoneo, q̄a dolori eſt mihi, vt tu qui pietatis inaudi-
tae exemplum eras, qui apicē clemētiae tenebas, qui ſin-
gulos nocentes non patiebaris periclitari, tot periſſe
non doleas innocentes. Etſi in praeliis feliciſſime ege-

A ris, & ſi in aliis quoq; laudabilis, tamen apex tuorum
operum pietas ſemper fuit. Id tibi inuidit diabolꝰ quod
habebas præſtãtiſſimum. Vince eum dum habes ad-
huc vnde poſſis vincere. Noli peccato tuo aliud pecca-
tum addere, vt vſurpes quod vſurpaſſe multis officit.
Ego certe in omnibꝰ aliis licet debitor pietati tuæ, cui
ingratus eſſe non poſſum, quam pietatem multis Im-
peratoribus præferebam, vni adæquabam. Ego inquã
cauſam in te contumaciæ nullam habeo, ſed habeo ti-
moris, offerre non audeo ſacrificium ſi volueris aſſi-
ſtere. An quod in vnius innocentis ſanguine non licet,
in multorum licet? Non puto. Poſtremo ſcribo manu
mea quod ſolus legas. Ita me dominꝰ ab omnibus tri-
bulationibus liberet, quia non ab homine neq; per ho-
minem, ſed aperte mihi interdictum aduerti. Cũ enim
eſſem ſolicitus, ipſa nocte qua proficiſci parabam, ve-
niſſe quidem viſus es ad eccleſiam, ſed mihi ſacrificiũ
offerre non licuit. Alia prætereo, vt potui cauere. Sed
pertuli amore tuo, vt arbitror. Dominus faciat vt oĩa
cum tranquillitate cedant. Multifarie deus noſter ad-
monet, ſignis cæleſtibus, prophetarum præceptis, vi-
ſionibꝰ etiam peccatorem vult nos intelligere, quo ro-
gemus eum vt perturbationes auferat, pacẽ vobis im-
perantibus ſeruet, fides eccleſiæ & tranquillitas perſe-
ueret, cui prodeſt Chriſtianos & pios eſſe Imperato-
B res. Certe vis probari deo: omnis rei tempus, vt ſcriptũ
Pſal. 118. eſt. Tempus, inquit, faciẽdi domine. Et tempus bene-
Pſal. 68. placiti deus. Tunc offeres, cum ſacrificandi acceperis
facultatem, quando hoſtia tua accepta ſit deo. Nonne
me delectaret habere gratiam Imperatoris, vt ſecũdũ
voluntatem tuam agerem, ſi cauſa pateretur? Et ſim-
plex oratio ſacrificium eſt. hæc veniã refert, illa offen-
ſionem: quia hæc habet humilitatem, illa contẽptum.
Dei enim vox eſt ꝙ malit vt fiat mãdatum eius, q̃ de-
feratur ſacrificiũ. Clamat iſtud deus, ad populũ Moy-
ſes annunciat, ad populos Paulus prædicat. Id faci-
to quod intelligis in tempore plus placere. Miſericor-
Oſeæ. 6. diam, inquit, malo q̃ ſacrificium. Quare non illi magis
Matt. 9. ſint Chriſtiani qui peccatum condẽnãt ſuum, q̃ qui de-
& 12. fendere putant? Iuſtus enĩ in exordio ſermonis accuſa-
Prou. 18. tor eſt ſui. Qui ſe accuſat cũ peccauerit, iuſtus eſt, nõ il-
le qui ſe laudauerit. Vtinam Imperator etiã ante mi-
hi potius credidiſſem, q̃ conſuetudini tuæ: dum puto ꝙ
cito ignoſcis, cito reuocas, vt ſæpe feciſti: & tu præuẽtꝰ
es, & ego non declinaui quod cauere non debuerã. Sed
gratias domino, qui vult ſeruulos ſuos caſtigare, ne per-
dat. Iſtud mihi cõmune eſt cum Prophetis, & tibi erit
commune cum ſanctis. An ego Gratiani patrem non
oculis meis præferam? Debent veniam ſancta alia pi-
gnora tua. Dulce mihi nomen antetuli, quibus amorẽ
communiter detuli. Amo, diligo, orationibus proſe-
C quor. Si credis ſequere. Si inquã credis, agnoſce qđ di-
co. Si non credis, ignoſce quod facio in quo deũ præfero.
Beatiſſimus & florentiſſimus cum ſanctis pignoribus
ſruaris tranquillitate perpetua imperator Auguſte.

Diui Ambroſii ad Theodoſium imperatorem vin-
dicari iubentem in epiſcopum & Chriſtianos qui ſyna-
gogam incenderunt, vehementer eum ob hoc arguen-
tis, atq; vt aliam epiſtolam dictari iubeat, & quod prius
iuſſum fuerat emendet, exhortantis,

Epiſtola XXIX.

CLEMENTISSIMO principi ac bea-
tiſſimo Imperatori Theodoſio Auguſto
Ambroſius Epiſcopus. Exercitus ſemper
iugibus fere curis ſum imperator beatiſſi-
me, ſed nunquã tanto in æſtu fui, quanto nunc, cum vi-
deo cauendũ ne quid ſit quod aſcribatur mihi etiã de
ſacrilegii periculo. Itaque peto vt patienter ſermonem
meum audias. Nam ſi indignus ſum qui a te audiar,
indignus ſum qui pro te offeram, cui tua vota, cui tuas D
cõmittas preces. Ipſe ergo nõ audies eum quem pro te
audiri velis? Non audies pro ſe agentem, quẽ pro aliis
audiſti? Nec vereris iudicium tuũ, ne cum indignũ pu-
taris quem audias, indignum feceris qui pro te audia-
tur. Sed neq; imperiale eſt libertatem dicendi negare,
neq; ſacerdotale quod ſentiat nõ dicere. Nihil enim in
vobis imperatoribus tam populare & tã amabile eſt, q̃
libertatem etiã in iis diligere qui obſequio militiæ vo-
bis ſubditi ſunt. Siquidẽ hoc intereſt inter bonos & ma-
los principes, quod boni libertatẽ amant, ſeruitutẽ im-
probi. Nihil etiam in ſacerdote tam periculũ apud deũ,
tam turpe apud homines, q̃ quod ſentiat non libere de-
nunciare. Siquidem ſcriptum eſt: Et loquebar de teſti- Pſal. 118.
moniis tuis in conſpectu regum, & nõ confundebar. Et
alibi: Fili hominis, ſpeculatorẽ te poſui domui Iſrael, Ezech. 3.
in eo, inquit, vt ſi auertatur iuſtꝰ a iuſtitiis ſuis, & fece-
rit delictum quia non diſtinxiſti ei, hoc eſt, non dixiſti
quid ſit cauendũ, nõ retinebitur memoria iuſtitię eius,
& ſanguinẽ eius de manu tua exquirã. Tu autem ſi di-
ſtinxeris iuſto vt nõ peccet, & ipſe nõ peccauerit, iuſtus
vita viuet, quia dixiſti ei: & tu animã tuam liberabis.
Malo igitur Imperator bonorum mihi eſſe tecum q̃
malorum cõſortium, & ideo clementiæ tuæ diſplicere
debet ſacerdotis ſilentium, libertas placere. Nam ſilen-
tii mei periculo inuolueris, libertatis bono iuuaris. Nõ E
ergo importunus indebitis me interſero, alienis inge-
ro, ſed debitis obtempero, mandatis dei noſtri obedio.
Quod facio primum tui amore, tui gratia, tuæ ſtudio
conſeruandæ ſalutis. Si id mihi vel non creditur, vel in-
terdicitur, dico ſane diuinæ offenſę metu. Nam ſi meũ
periculum te exueret, patienter me pro te offerrem, ſed
non libenter. Malo enim te ſine meo acceptum deo eſ-
ſe & glorioſum periculo. Sin antẽ ſilentiũ mei diſſimu-
lationiſq; culpa & me ingrauat, nec te liberat, malo im-
portuniorem me q̃ inutiliorẽ aut turpiorẽ iudices. Si-
quidem ſcriptum eſt, dicẽte ſancto apoſtolo Paulo, cu-
ius nõ potes doctrinã refellere: Inſta opportune impor- 2. Tim. 4
tune, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctri-
na. Habemꝰ ergo & nos cui diſplicere plus periculi ſit,
præſertim cum etiam imperatoribus nõ diſpliceat ſuo
quemq; fungi munere, & patiẽter audiatis vnumquẽq;
pro ſuo ſuggerentẽ officio, immo corripiatis ſi nõ vta-
tur militiæ ſuæ ordine. Quod ergo in iis libenter acci-
pitis qui vobis militant, num hoc in ſacerdotibus põt
moleſtum videri, cum id loquamur nõ quod volumus
ſed quod iubemur? Scis enim lectum: Cum ſtabitis an- Matt. 10.
te reges & præſides, nolite cogitare quid loquamini. da- F
bitur enĩ vobis ĩ illa hora qđ loquamini. nõ enĩ vos eſtis
qui loquimini, ſed ſpũs patris veſtri qui loquitur in vo-
bis. Et tñ ſi in cauſis reipublicæ loquar, quãuis etiam il-
lic iuſtitia ſeruãda ſit, non tanto aſtringar metu ſi nõ au-
diar. In cauſa vero dei quẽ audies ſi ſacerdotem nõ au-
dies, cuius maiore peccatũ periculo? Quis tibi verũ au-
debit dicere ſi ſacerdos non audeat? Noui te pium, cle-
mentem, mitem atq; tranquillum, fidem ac timorẽ do-
mini cordi habentem: ſed pleruñq; aliqua nos fallũt. Ha-
bent aliqui zelum dei, ſed non ſecundum ſciẽtiam. Ne Rom. 10.
igitur hoc etiam fidelibus animis obrepat, cauendũ ar-
bitror. Noui pietatem tuam erga deum, lenitatẽ in ho-
mines, obligatus ſum beneficiis tuarum indulgẽtiarũ.
Et ideo plus metuo, amplꝰ ſolicitor, ne etiam ipſe tuo
me poſtea iudicio cõdẽnes, qđ mea aut diſſimulatione
aut adulatione prolapſionem non euitaueris. Si in me
peccari viderem, nõ deberem tacere. Scriptum eſt enĩ: Mat. 18.
Si frater tuus in te peccauerit, corripe illum primo, dei-
de increpa duobus & tribus teſtibus. ſi te non audierit,
dic eccleſiæ. Cauſam ergo dei tacebo? Quid igitur ſit
quod metuã, conſideremus. Relatum eſt a comite O-
rientis militarium partium incẽſam eſſe ſynagogam,
idque autore factum epiſcopo. Iuſſiſti vindicari in cæte

G ros, ſynagogam ab ipſo ædificari epiſcopo. Nõ aſtruo
expectandam fuiſſe aſſertionem epiſcopi. Sacerdotes
enim turbarum moderatores ſunt, ſtudioſi pacis, niſi
cum & ipſi mouentur iniuria dei, aut eccleſiæ cõtume-
lia. Sit aliquis iſte epiſcopus feruentior in exuſtione ſy
nagogæ, timidior in iudicio: Non vereris Imperator
ne acquieſcat ſententiæ tuæ, ne præuaricetur non ti-
mes? Non etiam vereris quod futurum eſt ne verbis
reſiſtat comiti tuo? Neceſſe erit igitur vt aut præuari-
catorem aut martyrem faciat. Vtrunq; alienum tem-
poribus tuis, vtrunq; perſecutionis inſtar, ſi aut præua-
ricari cogatur, aut ſubire martyrium. Vides quo incli-
net cauſæ exitus. ſi fortem epiſcopũ putas, caueto mar
tyrium fortioris. ſi inconſtantem, declina lapſum fra-
gilioris. Plus enim aſtringitur qui labi infirmum coe-
gerit. Hac propoſita conditione puto dicturum epiſco-
pum quod ipſe ignes ſparſerit, turbas cõpulerit, popu-
los cõduxerit, ne amittat occaſionẽ martyrii, & pro in-
ualidis ſubiiciat validiorem. O beatum mendaciũ quo
acquiritur ſibi aliorũ abſolutio, ſui gratia. Hoc eſt Im-
perator quod popoſci & ego, vt in me magis vindica-
res, & hoc ſi crimẽ putares, mihi aſcriberes. Quid mã-
das in abſentes iudicium? Habes præſentem, habes cõ
fitentem reum. Proclamo quod ego ſynagogam incen
derim, certe quod ego illis mandauerim, ne eſſet locus
in quo Chriſtus negaretur. Si obiiciatur mihi, cur hic
H non incenderim? Diuino iam cremari cœpit iudicio,
meum ceſſauit opus. Et ſi verũ quæritur, ideo ſegnior
fui, quia non putabam hoc vindicandum. Quid facerẽ
quod nullo vltore ſine præmio foret? Tangunt hæc ve-
recundiam, ſed reuocant gratiam, ne fiat opus quo dei
ſummi contrahatur offenſio. Eſto tamen, nemo epiſco
porum ad hoc munus conueniat. Rogaui enim clemẽ-
tiam tuam: & licet ipſe hoc reuocatum adhuc nõ lege-
rim, reuocatum tamen conſtituamus. Quid ſi alii timi
diores dum mortem reformidant, offerant vt de ſuis
facultatibus reparetur ſynagoga, aut comes vbi hoc cõ
pererit primo conſtitutum, ipſe de Chriſtianorum cen-
ſu exædificari iubeat? Habebis Imperator comitẽ præ-
uaricatorem, & huic vexilla committes victricia, huic
labarum, hoc eſt Chriſti ſacratum nomine, qui ſynago
gam inſtauret, quæ Chriſtum neſciat? Iube labarũ ſy-
nagogæ inferri, videamus ſi non reſiſtunt. Erit igitur
locus Iudæorum perfidiæ, factus de exuuiis eccleſiæ:
& patrimonium quod fauore Chriſti acquiſitum eſt
Chriſtianis, hoc transferetur ad donaria perfidorum?
Legimus templa idolis antiquitus condita de manu-
I biis Cimbrorum, de ſpoliis reliquorum hoſtiũ. Hunc
titulum Iudæi in fronte ſynagogæ ſuæ ſcribent, Tem-
plum impietatis factum de manubiis Chriſtianorum.
Sed diſciplinæ te ratio Imperator mouet. Quid igitur
eſt amplius, diſciplinæ ſpecies, an cauſa religionis? Ce-
dat oportet cenſura deuotioni. Non audiſti Imperator
quia cũ iuſſiſſet Iulianus reparari tẽplũ Hieroſolymis,
quod diuino qui faciebant repagulum, igne flagrarũt?
Non caues ne etiam nunc faciat? Adeo a te non fuit iu
bendum, vt Iulianus hoc iuſſerit. Quid tamẽ mouet?
Vtrum quia quodcunq; ædificium publicũ exuſtũ eſt,
an quia ſynagogæ locus? Si ædificio incenſo moueris
viliſſimo, (quid enĩ in tam ignobili caſtro eſſe potuit?)
non recordaris Imperator quantorum Romæ domus
præfectorum incẽſæ ſunt, & nemo vindicauit? Immo
ſi quis imperatorum voluit factum ſeuerius reprehẽde
re, eius magis qui tanto eſt perculſus diſpẽdio, cauſam
grauet. Quid igitur dignius vt Calinici caſtri in parte
aliqua ædificiorum incendium, an vrbis Romæ vin-
dicandum exiſtimaretur ſi oporteret? Tamen Conſtã
tinopoli dudum domus epiſcopi incẽſa eſt, & filius cle-
mentiæ tuæ intercesſit apud patrem, vt & ſuam, hoc
eſt filii imperatoris iniuriã, & domus ſacerdotalis incẽ-
dium non vindicares. Non cõſideras Imperator ne &
hoc cum vindicari iuſſeris, ipſe iterũ interueniat ne vin K
dicetur? Sed bene illud acquiſitum eſt a patre filio. Di-
gnum erat enim vt ſuam iniuriam prius ipſe donaret.
Bene illud cum gratiæ diſtinctione diuiſum eſt, vt & fi-
lius pro ſua, & pater pro filii iniuria rogaretur. Hic ni-
hil eſt quod filio reſerues, & vide ne quid deo deroges.
Non eſt ergo cauſa tantæ commotioni idonea, vt pro-
pter ædificii exuſtionem in populum tam ſeuere vindi
cetur. Multo autem minus quia ſynagoga incenſa eſt,
perfidiæ locus, impietatis domus, amentiæ receptacu-
lum, quod deus damnauit ipſe. Sic enim legimus per
os Hieremiæ dicente domino deo noſtro: Et faciã do- Hiere. 7.
mui vbi inuocatum eſt nomen meum ſuper ipſam, in
qua confiditis vos, & loco quem dedi vobis & patribus
veſtris, ſicut feci Sylo: et proiiciam vos a facie mea, ſi-
cut proieci fratres veſtros omne ſemen Ephren. Et tu
noli orare pro populo iſto, & noli poſtulare illis miſeri-
cordiam, & neq; acceſſeris ad me pro illis, quia non ex-
audiam te. An non vides quid iſti faciunt in ciuitati-
bus Iudæ? Deus ſe pro illis prohibet rogari quos tu vin
dicandos putas. At certe ſi iure gentium agerem, dice-
rem quantas eccleſiæ baſilicas Iudæi tempore imperii
Iuliani incẽderint, duas Damaſci, quarum vna vix re-
parata eſt, ſed eccleſię non ſynagogæ impẽdiis. Altera
baſilica informibus horret ruinis. Incenſæ ſunt baſilicę
Gazis, Aſcalone, Beryto, & illis fere locis omnibus, &
vindictam nemo quęſiuit. Incenſa eſt baſilica & Alexã L
driæ a gentibus & Iudæis, quæ ſola præſtabat cęteris.
Eccleſia non vindicata eſt, vindicabit ſynagoga? Vin-
dicabitur etiam Valentinianorũ phanum incenſum?
Quid eſt enim niſi phanum, in quo eſt conuentus gen
tilium? Licet gentiles duodecim deos appellẽt, iſti tri-
ginta & duos æonas colant, quos appellãt deos. Nam
& de ipſis comperi relatum & præceptum vt in mona
chos vindicaretur, qui prohibentibus iter Valentinia-
nis quo pſalmos canentes ex conſuetudine vſuq; veteri
pergebant ad celebritatem Maccabæorum martyrũ,
moti inſolentia incenderunt phanum eorum in quodã
rurali vico tumultuarie conditum. Quot ſe offerre ha-
bent tali optioni, cum meminerint tempore Iuliani il-
lum qui aram deiecit, & turbauit ſacrificium, dãnatũ
a iudice feciſſe martyrium? Itaq; nunq̃ alias ille iudex
qui audiuit eum, niſi perſecutor habitus eſt, nemo illũ
congreſſu, nemo illum vnquam oſculo dignũ putauit.
Qui niſi iam eſſet defunct⁹, timerem Imperator ne in
eum tu vindicares, quanq̃ vindictam cæleſtem nõ eua-
ſerit ſuo ſuperſtes hæredi. Sed refertur cognitionẽ mã-
datam iudici, ſcriptumq; eo q non referre debuerit, ſed
vindicare. Requirenda quoq; ſublata donaria, vt omit-
tam alia. Incenſæ ſunt a Iudæis eccleſiarum baſilicę, &
nihil redditum eſt, nihil repetitũ, nihil quæſitũ. Quid M
autem habere potuit ſynagoga in caſtro vltimo, cũ to-
tum quicquid illic eſt, nõ multum ſit, nihil precioſum,
nihil copioſum? Quid deinde de incendio potuit rapi
Iudęis inſidiãtib⁹? Artes iſtæ ſunt Iudæorũ volẽtiũ ca
lũniari, vt dũ iſta querũtur, mãdetur extra ordinẽ mili
taris cẽſura iudicii, mittatur miles fortaſſe dicturus qđ
hic aliqñ ante tuum Imperator dixit aduẽtũ. Quo po-
terit nos Chriſt⁹ iuuare, qui pro Iudæis aduerſus Chri
ſtũ militarũ⁹? Qui mittũtur ad vindictã Iudęorũ, ſuos
perdiderũt exercitus, noſtros volũt pdere. In quas præ-
terea nõ proſiliãt calũnias, qui etiã Chriſto falſis teſti-
moniis calũniati ſunt? In quas nõ proſiliãt calũnias ho
mines & circa diuina mẽdaces? Quos nõ autores ſedi-
tionis fuiſſe dicãt? Quos nõ appetãt, etiã quos nõ reco
gnoſcit, vt catenatorũ ordines innumeros ſpectent de
Chriſtiano pplo, vt captiua videãt colla plebis fidelis,
vt cõdãtur in tenebras dei ſeruuli, vt feriantur ſecurib⁹,
dẽtur ignib⁹, tradãtur metallis, ne pœna cito tranſeat?
Huic dabis triũphũ Iudęis de eccleſia dei? Hoc tropheũ
de Chriſti populo? Hæc gaudia Imperator perfidis?

A Hanc celebritatem ſynagogæ? Hos luctus eccleſiæ?
Referet Iudæorum populus hanc ſolennitatem in dies
feſtos ſuos, & inter illos profecto numerabit, quibus
aut de Amorræis, aut de Chananæis triumphauit, aut
de Pharaone rege Aegypti, aut de Nabuchodonoſor
rege Babyloniæ manu liberari potuit. Addet hanc ce-
lebritatem ſignificis ſe de Chriſti populo triumphum
egiſſe. Et cum ipſi Romanis legibus teneri ſe negent,
ita vt crimina leges putent, nunc velut Romanis legi-
bus ſe vindicandos putent? Vbi erant iſtæ leges cū in-
cenderent ipſi ſacratarum baſilicarū culmina? Si Iulia-
nus non eſt vltus eccleſiam, quia præuaricator erat, tu
Imperator vlciſcens ſynagogæ iniuriā quia Chriſtia-
nus es? Et quid tecū poſthac Chriſtus loquetur? Non
2.Reg.7. recordaris quid Dauid ſancto per Nathan prophetam
mandauerit? Ego te de fratribus tuis minorem elegi,
& de priuato Imperatorem feci, ego de fructu ſeminis
tui in ſede Imperiali locaui. Ego tibi ſubieci nationes
barbaras, ego tibi pacem dedi, ego tibi inimicū tuum
in poteſtatem tuam captiuum deduxi. Frumētum nō
habebas ad exercitus alimoniā, ipſorum hoſtium ma-
nu pateſeci tibi portas, aperui horrea, dederūt tibi ho-
ſtes tui cōmeatus ſuos quos ſibi parauerant. Ego per-
turbaui hoſtis tui cōſilia, vt ſe ipſe nudaret. Ego ipſum
B vſurpatorem imperii ita vinxi, ac mentē eius ligaui, vt
cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamē cum omni-
bus ſuis tanq̄ metuens ne quis tibi periret, ipſe ſe clau-
deret. Ego comitem eius atq; exercitū ex altera parte
naturæ, quos ante diſperſeram, ne ad belli ſocietatem
coirent, ad ſupplemētum tibi victoriæ congregaui. Ego
exercitum tuum ex multis indomitis conuenarū na-
tionibus quaſi vnius gentis fidem & tranquillitatem
& concordiam ſeruare præcepi. Ego cū periculum ſum-
mū eſſet ne Alpes infida Barbarorū penetrarent conſi-
lia, intra ipſum Alpium vallum victoriam tibi contu-
li, vt ſine dāno vinceres. Ego te triumphare feci de ini-
mico tuo, & tu de plebe mea das meis inimicis trium-
phum? Nonne ꝓpterea Maximus deſtitutus eſt, quia
ante ipſos expeditionis dies cum audiſſet Romę ſyna-
gogam incēſam, edictum Romā miſerat quaſi vindex
diſciplinę publicę? Vnde populus Chriſtianus ait: Ni-
hil boni huic immineret. Rex iſte Iudæus factus eſt,
defenſorem iſtum diſciplinæ audiuimus. Quem mox
Chriſtus probauit, qui pro peccatoribus mortuus eſt.
Si de ſermone hoc dictum eſt, quid de vltione dicetur?
Ille igitur ſtatim a Francis, & a Saxonum gente, in Si-
cilia, Siciæ, Petauione, vbiq; deniq; terrarū victus eſt.
C Quid pio cōmune cū perfido? Abolēda cū impio ſunt
etiā impietatis exēpla. Quod illi nocuit, & quo victus
offendit, hoc nō ſequi debet, ſed damnare qui vicit. Itaq;
illa tibi non quaſi ingrato recenſui, ſed quaſi iure colla-
ta enumeraui, vt his admonitus cui plus collatum eſt,
plus diligas. Deniq; hoc reſpondenti Simoni dixit do-
Lucæ.7. minus Ieſus: Recte iudicaſti. ſtatimq; cōuerſus ad mu-
lierem quæ pedes eius vnguento vnxit typum eccleſię
gerens, ait Simoni: Propter quod dico tibi: Remiſſa
ſunt peccata eius multa, quoniam dilexit multū. Cui
autem minus dimittitur, minus diligit. Hæc eſt mu-
lier quæ in domū Phariſæi intrauit, & eiecit Iudæum,
Chriſtum autem acquiſiuit. Eccleſia enim ſynagogam
excluſit. cur iterum tētatur vt apud Chriſti famulum,
hoc eſt de pectore fidei, de domo Chriſti ſynagoga ex-
cludat eccleſiam? Hęc ego Imperator amore & ſtudio
tui in hūc ſermonē contuli. Debeo enim beneficiis tuis
quibus me petente liberaſti plurimos de exiliis, de car-
ceribus, de vltimę necis pœnis, vt malle debeam pro ſa-
lute tua etiā offenſionem tui animi nō timere. (Nemo
maiore fiducia vtitur, q̄ qui ex affectu diligit. Nemo
certe debet lædere qui ſibi conſulit) ne tot annorū con-
ceptam cuiuſcūq; ſacerdotii gratiā vno momēto amit-
tam. Et tamen non damnū gratiæ deprecor, ſed ſalutis
periculum. Quanquā quantū eſt Imperator vt quęrē- D
dum aut vindicādum nō putes quod in hunc diem ne-
mo quæſiuit, nemo vnq̄ vindicauit? Graue eſt fidem
tuā pro Iudæis periclitari. Gedeon cū occidiſſet ſacra-
tum vitulum, dixerūt gentiles, Dii ipſi iniuriam ſuam Iudicū.6.
vindicent. Quis habet ſynagogā vindicare? Chriſtus
quem occiderunt, quē negauerunt? An deus pater vin-
dicabit eos qui nec patrem recipiunt, qui filium nō rece-
perūt? Quis habet Valentinianorū hæreſim vindica-
re? quā pietas tua quomodo vindicat, cū eos excludi iuſ-
ſerit, nec conueniendi vſurpare copiam? Si Ioſiam tibi
obiiciam regem deo probatum, hoc in iſtis damnabis
quod in illo probatū eſt. Certe ſi mihi parum fidei de-
fertur, iube adeſſe quos putaueris epiſcopos, tractetur
Imperator quid ſalua fide agi debeat. Si de cauſis pecu-
niariis comites tuos cōſulis, quāto magis in cauſa reli-
gionis ſacerdotes dñi æquum eſt conſulas? Conſideret
clementia tua quātos inſidiatores habeat eccleſia, quā-
tos exploratores: leuem rimā ſi offenderint, figent acu-
leum. Secūdum homines loquor. Cæterū plus homi-
nibus deus timetur, qui etiam imperatoribus iure prę-
fertur. Si amico ſuo aliquis, ſi parēti aut propinquo de-
ferendum exiſtimat, recte ego & deferendū deo, & eum
præferendum omnibus iudicaui. Conſule tibi Impera-
tor, aut patere me conſulere mihi. Quid reſpondebo E
poſtea ſi cōpertum fuerit data hinc autoritate aliquos
Chriſtianorū aut gladio, aut fuſtibus, aut plūbis neca-
tos? Quomodo hoc purgabo factū? Quomodo excuſa-
bo apud epiſcopos? Qui nūc quia ꝑ triginta & innume-
ros annos presbyterii quidā gradu functi, vel miniſtri
eccleſiæ retrahuntur a munere ſacro, & curię deputan-
tur, grauiter gemunt. Nam cum ii qui vobis militant,
certo militiæ tempore ſeruentur, quāto magis etiā eos
conſiderare debetis qui deo militāt? Quomodo inquā
hoc excuſabo apud epiſcopos qui queruntur de clericis,
& impreſſione graui vaſtari ſcribunt eccleſias? Hoc ta-
men in notitiam clemētiæ tuæ peruenire volui, de hoc
vt placet, arbitrio tuo conſulere, & temperare dignabe-
ris. Illud autem quod me angit, & iure angit, exclude
atq; eiice: Ipſe facis quicquid fieri iuſſiſti. Aut ſi ille fa-
cturus non eſt, malo te magis eſſe clementem, q̄ illum
non feciſſe quod iuſſus eſt. Habes in quibus domini
adhuc debes circa imperium Romanum imitare cle-
mentiam. Habes quibus amplius q̄ tibi ſperes. Illorū
gratia, illorum ſalus te in hoc ſermone conueniat, timeo:
ne cauſam tuam alieno committas iudicio. Integra
adhuc tibi ſunt omnia. In hoc me ego deo noſtro pro F
te obligo, nec verearis ſacramentum. Nunquid deo
diſplicere poterit quod pro eius emendatur honorifi-
centia? Nihil mutaueris certe in illa epiſtola, ſiue miſ-
ſa, ſiue nondum miſſa eſt, dictari iube aliam, quę plena
fidei, plena pietatis ſit. Tibi integrum ſit emendare,
mihi nō eſt integrum diſſimulare. Antiochenis tuam
donaſti iniuriam, inimici tui filias reuocaſti, nutriēdas
apud affinē dediſti matri hoſt{ tui, miſiſti de ærario tuo
ſumptus. Hęc tāta pietas, tāta erga deū fides hoc facto
obfuſcabitur? Tu igitur qui armatis pepꝑciſti hoſtibus,
& ſeruaſti inimicos tuos, ne queſo tāto ſtudio putes vin-
dicandum in Chriſtianos. Nūc Imperator rogo vt nō
aſpernanter acceperis me & pro te & pro me timentē.
Sancti enī vox eſt, Vt quid factus ſum videre contri-
tionem populi mei, vt offenſam incurrā dei? Ego certe
quod honorificētius fieri potuit feci, vt me magis audi-
res in regia, ne ſi neceſſe eſſet, audires in eccleſia.

Diui Ambroſii ad Valentinianum, eundem rogan-
tis atq; cōuenientis ne ad petitionē gentilium aras eo-
rum imperatorio decreto inſtaurari iubeat, oſtēdētiſq;
ex tali decreto, primum deo, deinde patri & fratri iniu-
rias irrogari,

Epiſtola XXX.

G AMBROSIVS epiſcopus beatiſſimo prin-
cipi & Chriſtianiſſimo Imperatori Valen-
tiniano. Cũ omnes hoies qui ſub ditiõe Ro-
mana ſunt, vobis militẽt Imperatoribus ter-
rarum atq; principibus, tũ ipſi vos oĩpotẽti deo & ſacrae
fidei militatis. Aliter enim ſalus tuta eſſe non poterit,
niſi vnuſquiſq; deũ verũ, hoc eſt deũ Chriſtianorũ, a quo
cuncta reguntur, veraciter colat. Ipſe enĩ ſolus verus eſt
Pſal. 95. deus, qui intima mẽte veneretur. Dñi enĩ gentiũ dęmo-
nia, ſicut ſcriptura dicit. Huic igitur deo vero quiſquis
militat, & qui intimo colẽdũ recipit affectu, nõ diſſimu-
lationẽ, nõ cõniuentiã, ſed fidei ſtudiũ & deuotiõis im-
pendit. Poſtremo ſi nõ iſta, cõſenſum ſaltem aliquẽ nõ
debet colendis idolis & prophanis ceremoniarũ cultis-
bus exhibere. Nemo enim deum fallit, cui oĩa etiã cor-
dis occulta manifeſta ſunt. Ergo cũ a te Impator Chri-
ſtianiſſime fides deo vero ſit exhibẽda, cum ipſius fidei
ſtudiũ cautio atq; deuotio, miror quomodo aliquib⁹ in
ſpem venerit ꝙ debeas aras diis gentiũ tuo inſtaurare
precepto, ad vſus quoq; ſacrificiorũ prophanorũ praebe-
re ſumptũ. Quod enĩ iamdudũ vel fiſco vel arcae eſt vẽ-
dicatũ, de tuo magis cõferre videbere, ꝙ̃ de ſuo reddere.
Et de diſpendiis queruntur qui nunꝙ̃ noſtro ſanguini
pepercerunt, qui ipſa eccleſiarũ aedificia ſubruerũt. Pe-
H tunt etiã vt illis priuilegia deferas, qui loquendi & docẽ-
di noſtris cõmunẽ vſum Iuliani lege proxima denega-
runt, & priuilegia illa quibus ſaepe decepti ſunt etiam
Chriſtiani. Nonnullos enim illis priuilegiis partim ꝑ
imprudentiam, partim propter publicarum neceſſita-
tum moleſtias declinãdas irretire voluerũt, & quia nõ
omnes fortes inueniũtur, etiã ſub principibus Chriſtia-
nis plerıq; ſunt lapſi. Sed haec ſi iam ſublata non eſſent,
auferẽda tuo imperio cõprobarẽ. At cum per totũ fere
orbem a pluribus retro pricipibus inhibita interdictaq;
ſint, Romae autem a fratre clementię tuę auguſtę me-
moriae Gratiano fidei verę ratione ſublata ſint, & datis
antiquata reſcriptis: ne quaeſo vel fideliter ſtatuta con-
uellas, vel fraterna praecepta reſcindas. De negociis ci-
uilibus ſi quid ſtatuitur, nemo putat eſſe temerandũ, &
pręceptũ de religione calcatur? Nullus obrepat iuniori
aetati tuę. ſiue ille gentilis eſt qui iſta depoſcit, nõ debet
mentẽ tuam vinculis ſuae ſuperſtitionis innectere, ſed
proprio ſtudio docere & admonere te debet quẽadmo-
dum verae fidei ſtudere debeas, quando ille tanto mo-
tu veri vana defendit. Deferendum meritis clarorũ vi-
rorũ & ego ſuadeo, ſed deum certũ eſt oĩbus praeferen-
dum. Si de re militari eſt cõſulendum, debet exercitati
I in praeliis viri expectari ſentẽtia, cõſilium comprobari.
Quando de religione tractatus eſt, deũ cogita. Nullius
iniuria eſt, cui deus omnipotens antefertur. Habet ille
ſentẽtiam ſuam. Inuitum nõ cogitis colere quod nolit,
hoc idem vobis liceat Imperator, & vnuſquiſq; patiẽter
ferat ſi non extorqueatur Imperatori quod moleſte fer-
ret ſi ei extorquere cuperet Imperator. Ipſis gentili-
bus diſplicere conſueuit praeuaricantis affectus. Libere
enim debet defendere vnuſquiſq; fidele mentis ſuae &
ſeruare propoſitũ. Quod ſi aliqui nomine Chriſtiani
tale aliquid decernendum putant, mẽtem tuam voca-
bula nuda nõ capiant, nomina caſſa non fallant. Quiſ-
quis hoc ſuadet, ſacrificat, & quiſquis hoc ſtatuit. Tole-
rabilius tamẽ eſt vnius ſacrificium, ꝙ̃ lapſus omnium.
Totus hic Chriſtianorũ periclitatur ſenatus. Si hodie
gentilis aliquis Imperator, quod abſit, aram ſtatueret
ſimulacris, & eo conuenire cogeret Chriſtianos, vt ſa-
crificantibus intereſſent, vt oppleret anhelitus & ora fi-
deliũ cinis ex ara, fauilla de ſacrilegio, fum⁹ ex buſto, &
in ea curia ſententiã diceret vbi iurati ad aram ſimula-
cri in ſentẽtiam cogerẽtur: (propterea enĩ interpretan-
tur aram locatam, vt eius ſacramento, vt ipſi putant,
vnuſquiſq; conuẽtus conſuleret in medium, cum curia
maiore iam Chriſtianorũ numero ſit referta) perſecu-
tionẽ eſſe crederet Chriſtianus qui cogeretur tali optio- K
ne ad ſenatum venire: quod fit pleriq;. nam etiam inui-
tis conuenire coguntur. Te ergo Imperatore Chriſtia-
ni in aram iurare cogẽtur? Quid eſt iurare niſi eius quẽ
teſtare fidei tuae pręſulem, diuinam potentiã confiteri?
Te Imperatore hoc petitur & poſtulatur, vt aram iu-
beas eleuari, ſumptum ſacrificiis prophanis dari. Sed
hoc nõ poteſt ſine ſacrilegio decerni. Vnde rogo te ne
id decernas, ſtatuas, vel in eiuſmodi decreta ſubſcribas.
Conuenio fidem tuam Chriſti ſacerdos. Omnes cõue-
niremus epiſcopi, niſi incredibile hoc & repentinum ad
aures perueniſſet hominũ, quod tale aliquid eſſet vel in
conſiſtorio ſuggeſtum tuo, vel a ſenatu petitũ: ſed ab-
ſit vt hoc ſenatus petiſſe dicatur. Pauci gentiles cõmu-
ni vtuntur nomine. Nam & ante biẽnium ferme cum
hoc petere tentarẽt, miſit ad me ſanctus Damaſus Ro-
manae eccleſiae ſacerdos, iudicio dei electus, libellũ quẽ
Chriſtiani ſenatores dederunt, & quidem innumeri,
poſtulantes nihil ſe tale mandaſſe, non congruere gen-
tilium iſtiuſmodi petitionibus, non prębere cõſenſum,
queſti etiam publice priuatimq; ſe non conuenturos
ad curiam ſi tale aliquid decerneretur. Dignum eſt tẽ-
poribus veſtris, hoc eſt Chriſtianis temporibus, vt di-
gnitas Chriſtianis ſenatoribus abrogetur, quo gentili-
bus ſenatoribus prophanae deferatur voluntatis effe- L
ctus? Hunc libellum ego fratri clementiae veſtrae dire-
xi. Vnde conſtitit nõ ſenatum aliquid de ſuperſtitionis
impenſis mandaſſe legatis. Sed fortaſſe dicatur: Cur
dudum nõ interfuerint ſenatui, cũ iſta peterentur? Sa-
tis loquuntur quid velint qui nõ interfuerunt, ſatis locu-
ti ſunt qui apud Imperatorẽ locuti ſunt. Et miramur
tamen ſi priuatis reſiſtendi Romę eripiunt libertatem
qui nolunt eſſe liberũ tibi nõ iubere quod nõ probas, nõ
ſeruare quod nõ ſentis. Et ideo memor legationis pro-
xime mandatae mihi, conuenio iterum fidem tuam,
conuenio mentem tuam, ne vel reſpondendum ſecun-
dum huiuſmodi petitionem gentilium cenſeas, vel in
eiuſmodi reſponſa ſacrilegiũ ſubſcriptionis adiungas.
Certe refer ad parẽtem pietatis tuae principem Theo-
doſium, quẽ ſuper oĩbus fere maioribus cauſis conſule-
re cõſueſti. Nihil maius eſt religione, nihil ſublimius fi-
de. Si ciuilis cauſa eẽt, diuerſę parti reſpõſio ſeruaretur.
cauſa religionis eſt, epiſcopus cõuenio. Detur mihi exẽ-
plum miſſę relatiõis, vt & ego plenius reſpondeã, & ſic
de oĩbus cõſultus clementiae tuae parens reſpondere di-
gnetur. Certe ſi aliud ſtatuitur, epiſcopi hoc aequo ani-
mo pati & diſſimulare nõ poſſumus, licebit tibi ad eccle-
ſiam conuenire, ſed illic nõ inuenies ſacerdotẽ, aut inue- M
nies reſiſtentẽ. Quid reſpondebis ſacerdoti dicenti tibi:
Munera tua nõ quęrit eccleſia, quia tẽpla gentiliũ mu-
neribus adornaſti? Ara Chriſti dona tua reſpuit, quĩ
arã ſimulacris feciſti. Vox enĩ tua, man⁹ tua, & ſubſcri-
ptio tua, op⁹ eſt tuũ. Obſequiũ tuũ dñs Ieſus recuſat &
reſpuit, quĩ idolis obſecutus es. Dixit enim tibi: Nõ po- Matth. 6.
teſtis duobus dominis ſeruire. Priuilegia tua ſacratae
deo virgines nõ habent, & vendicant virgines Veſtae?
Cur ſacerdotes dei requiris, quibus petitiões ꝓphanas
gentiliũ pretuliſti? Alieni erroris ſocietatem ſuſcipere
nõ poſſumus. Quid reſpondebis his verbis, puerũ eſſe
te lapſum? Omnis ętas perfecta Chriſto eſt. Oĩs deo
plena pueritia fidei comprobatur. Paruuli etiam Chri-
ſtum intrepido aduerſus perſecutores ore confeſſi ſunt.
Quid reſpondebis germano tuo? Nõne tibi dicet: Vi-
ctum me eſſe non credidi, quia te Imperatorem reliqui.
Mori nõ dolui, quia te haeredem habebã. Imperio me
decedere non ingemui, quia imperia mea, pręſertim de
religione diuina, omnibus ſeculis manſura credebam.
Hos ego titulos piae virtutis erexeram, has de ſeculo
manubias, haec ſpolia de diabolo, has ego de aduerſa-
rio omnium exuuias offerebam, in quibus aeterna vi-
ctoria eſt. Quid mihi plus potuit meus hoſtis auferre?

A Abrogaſti decreta mea:quod adhuc ille qui contra me leuauit arma,nō fecit. Nunc grauius telum corpore recipio,quod a fratre mea ſtatuta damnantur. Meliore parte mei apud te periclitor. Illa enim mors corporis, iſta virtutis eſt. Nunc mihi abrogatur imperium, & quod eſt grauiꝰ, abrogatur a tuis,abrogatur a meis,& id abrogatur quod in me etiam mei aduerſarii praedicarūt. Si volens acquieuiſti,damnaſti fidem meā.ſi inuitus ceſſiſti,ꝑdidiſti tuā. Ergo,quod grauius eſt,& in te periclitor. Quid reſpōdebis etiā patri?qui te maiore dolore cōueniet dicens: De me fili peſſime iudicaſti,qui putaſti quod ego gentilibus conniuentiā praeſtitiſſem. Nemo ad me detulit aram eſſe in illa Romana curia, nunquā tantū nefas credidi,quod in cōmuni illo Chriſtianorū gentiliūq; concilio ſacrificarēt gentiles,hoc eſt inſultarent gentiles praeſentibus Chriſtianis,& inuiti Chriſtiani intereſſe ſacrificiis cogerentur. Multa & diuerſa crimina me imperante commiſſa ſunt,vltus ſum quaecunq; ſunt deprehenſa. ſi quis tunc latuit,debet ergo dicere me ꝓbaſſe quod ad me nemo detulerat? De me peſſime iudicaſti,ſi mihi ſuperſtitio aliena,non fides mea ſeruauit imperiū. Vnde cū aduertas Imperator,deo primū,deinde patri & fratri iniurias irrogari ſi
B quid tale decernas,peto vt id facias qđ ſaluti tuae apud deum intelligis profuturum.

Symmachi vrbis praefecti pſuadentis ritus veteres circa cultū deorū eſſe ſeruādos,ad Impatores relatio.

VBI primū ſenatus ampliſſimus, ſempq; veſter,ſubiecta legibus vitia cognouit,& a principibus piis vidit purgari famā tēporū proximorū,boni ſeculi autoritatem ſecutus,euomuit diu preſſum dolorem,atq; iterū me querelarum ſuarū iuſſit eſſe legatū. Cui ideo diui principis denegata eſt ab improbis audientia,quia nō erat iuſtitia defutura,domini Imperatores Valentiniane, Theodoſi & Arcadi indyti victores, ac triūphatores ſemp Auguſti. Gemino igitur functus officio,& vt praefectus veſter geſta publica proſequor,& vt legatus ciuium mandata cōmendo. Nulla eſt hic diſſenſio volūtatum, quia iam credere homines deſierunt,aliquorum miniſtri regum
C coguntur ſe ſtudio preſtare ſi diſcrepēt. Amari,coli,diligi,maius imperio eſt. Quis ferat obfuiſſe reipublicę priuata certamina? Merito illos ſenatus iſequitur,qui potentiam ſuam famae principis praetulerunt. Noſter autem labor pro clementia veſtra ducit excubias. Cui enim magis cōmodat quod inſtituta maiorū,quod patriae iura & fata defendimus,ꝗ temporū gloriae? Quae tum maior eſt,cū vobis contra morem parentū intelligitis nil licere. Repetimus igitur religionū ſtatum qui reipublicae diu profuit. Certe numerentur principes vtriuſq; ſectae, vtriuſq; ſententię,proximus eorum ceremonias patrum coluit,recentior nō remouit. Si exemplum nō facit religio veterum,faciat diſſimulatio proximorū. Quis ita familiaris eſt barbaris, vt arā victoriae non requirat? Cauti in poſterum ſumus,& talium rerum oſtenta vitamus. Reddatur tamē ſaltem nomini honor qui numini denegatꝰ eſt. Multa victoriae debet aeternitas veſtra,& adhuc plura debebit. Auerſentur hanc poteſtatem quibus nihil profuit,vos amicum triumphis patrocinium nolite deſerere. Cunctis potentia iſta votiua eſt,nemo colendam neget quam profitetur optandam. Quod ſi huius ominis nō eſt etiā iuſta vitatio,ornamētis ſaltem curię decuit abſtineri. Pręſtate oro vos vt ea quae pueri ſuſcepimus, ſenes poſteris relinquamus. Conſuetudinis amor magnus eſt. Merito diui Conſtantii factum diu nō ſtetit. Omnia vobis exēpla vitanda ſunt,quae mox remota didiciſtis. Aeternitatem curamus famae & nominis veſtri, ne quid futura aetas inueniat corrigēdum. Vbi in leges veſtras & verba iurabimus,qua religione mens falſa terrebitur,ne in teſtimoniis mētiatur? Omnia quidem deo plena ſunt, D
nec vllus perfidis tutus eſt locus: ſed plurimū valet ad metum delinquendi etiā pręſentia religiōis vrgeri. Illa ara concordiā tenet omniū, illa ara fidem conuenit ſingulorū,neq; aliud magis autoritatē facit ſententiis noſtris,ꝗ quod omnia quaſi iuratus ordo decernit. Patebit ergo ſedes prophana periuriis,& hoc inclyti principes mei probabile iudicabūt,qui ſacramēto publico tuti ſunt? Sed diuus Conſtantius idē feciſſe dicitur,caetera potius illius principis aemulemur,qui nihil tale eſſet aggreſſus ſi quis ante ſe alius nō deuiaſſet. Corrigit enī ſequentē lapſus prioris,& de reprehēſione antecedētis exempli naſcitur emēdatio. Fas fuit vt parēs ille clementiae veſtrae in re adhuc noua non caueret inuidiā. Num poteſt etiā nobis eadem defenſio cōuenire ſi imitemur quod meminimus improbatum? Accipiat aeternitas veſtra alia eiuſdē principis facta,quae in vſum dignius trahat. Nil ille decerpſit ſacrarū virginum priuilegiis, repleuit nobilibus ſacerdotia, Romanis ceremoniis nō negauit impenſas,& per omnes vias aeternae vrbis laetum ſecutus ſenatū,vidit placido ore delubra,legit inſcripta faſtigiis deū nomina,percontatus eſt tēplorum origines,miratus eſt conditores. Cūq; alias religiones E
ipſe ſequeretur,has ſeruauit impio. Suus ei cuiq; mos, ſuus cuiq; ritus eſt. Varios cuſtodes vrbibus & cultus mens diuina diſtribuit. Vt animę naſcentibꝰ,ita populis fatales genii diuiduntur. Accedit vtilitas, quę maxime homini deos aſſerit. Nam cū ratio oīs in operto ſit, vnde rectius ꝗ de memoria atq; documētis rerū ſecundarum cognitio venit numinū? Iam ſi longa aetas autoritatem religionibus faciat,ſeruanda eſt tot ſeculis fides,& ſequendi ſunt nobis parentes,qui ſecuti ſunt feliciter ſuos. Romā nūc putemꝰ aſſiſtere,atq; his vobiſcū agere ſermonibus: Optimi principes patres patriae reueremini annos meos,in quos me pius ritus adduxit, vt vtar ceremoniis auitis. Neq; enī me poenitet viuere meo more,quia libera ſum. Hic cultus ī leges meas orbem redegit:hęc ſacra Hānibalem a moenibus,a capitolio Senonas repulerunt. Ad hoc ergo ſeruata ſum,vt longaeua reprehēdar? Videam quod inſtituendum putatur? Sera tamē & contumelioſa eſt emendatio ſenectutis. Ergo diis patriis,diis Indigetibus pacem roga= F
mus. Aequum eſt,quicquid oēs colunt, vnum putari. Eadem ſpectamus aſtra,cōmune caelum eſt, idem nos mundus inuoluit. Quid intereſt qua quiſq; prudentia verum requirat? Vno itinere non poteſt perueniri ad tam grande ſecretum. ſed haec otioſorū diſputatio eſt. Nunc preces nō certamina offerimus. Quanto commodo ſacri aerarii veſtri Veſtalium virginum praerogatiua detracta eſt? Sub largiſſimis imperatoribꝰ denegatur quod parciſſimi praeſtiterunt? Honor ſolus eſt in illo velut ſtipendio caſtitatis. Vt vittae earū capiti decus faciunt,ita inſigne ducitur ſacrificii,vacare muneribus. Nudum quodāmodo nomē immunitatis requirunt,quoniam paupertate ac diſpendio tutae ſunt. Itaq; amplius laudi earū tribuunt,qui aliquid rei detrahunt. Siquidē ſaluti publicae dicata virginitas creſcit merito, cum caret premio. Abſint ab aerarii veſtri puritate iſta compendia,fiſcus bonorū principū nō ſacerdotū dānis ſed hoſtium ſpoliis augeatur. Vllum ne lucrum compenſat inuidiam? Et quia auaritia in mores veſtros non cadit,hoc miſeriores ſunt quibus ſubſidia vetera decerpta ſunt. Etenī ſub imperatoribus qui alieno abſtinēt, qui reſiſtunt cupiditati,ad ſolam detrahitur amittētis iniuriā,quod deſideriū nō mouet auferētis. Agros etiā virginibus & miniſtris deficientium volūtate legatos fiſcus retentat. Oro vos iuſtitię ſacerdotes,vt vrbis veſtrae ſacris reddatur priuata ſucceſſio. Dictent teſtamēta ſecuri,& ſciant ſub principibus non auaris ſtabile eſſe quod ſcripſerint. Delectet vos iſta felicitas generis

G humani.cœpit cauſę huius exēplum ſolicitare morien-
tes. Ergo Romanæ religiones ſub Romana iura non
pertinent? Quod nomen accipiet ablatio facultatum,
quas nulla lex,nullus caſus fecit caducas? Capiūt lega=
ta liberti,ſeruis teſtamentorū iuſta cōmoda nō negan=
tur,tantum nobiles virgines,& fatalium ſacrorū mini-
ſtri excludūtur prędiis hęreditate quæſitis. Quid iuuat
ſaluti publicæ caſtum corpus dicare,& imperii æterni=
tatem cęleſtibus fulcire præſidiis,armis veſtris,aquilis
veſtris amicas applicare virtutes,ꝓ oībus efficacia vo-
ta ſuſcipere,& ius cū oībus non habere? Itaq; melior eſt
ſeruitus quę hominibus impenditur. Rēpublicā lædi-
mus,cui nunq̄ expedit vt ingrata ſit. Nemo me putet
ſolam cauſam religionū tueri.ex huiuſmodi facinorib⁹
orta ſunt cuncta Romani generis incōmoda. Honora-
uerat lex parētū Veſtales virgīes,ac miniſtros deorū,
victu modico,iuſtiſq; priuilegiis. Stetit muneris huius
integritas vſq; ad degeneres trapezitas,qui ad merce-
dē viliū baiulorū ſacrę caſtitatis alimēta verterūt. Secu
ta eſt hoc factū fames publica,& ſpem ꝓuīciarū omniū
meſſis ęgra decepit. Nō ſunt hęc vitia terrarū,nihil im-
putam⁹ aſtris. Nec rubigo ſegetibus obfuit,nec auena
fruges necauit,ſacrilegio annus exaruit. Neceſſe enim
fuit perire oībus quod religionibus negabatur. Certe ſi
eſt huius mali aliquod exēplum,imputemus tantā fa=
H mē vicibus annorū. Grauis hāc ſterilitatē aura cōſtrin-
xit,ſylueſtribus arbuſtis vita producitur,& rurſus ad
Dodonęas arbores plebs ruſticę iopia cōuolauit. Quid
tale prouincię pertulerūt cū religionū miniſtros honor
publicus paſceret? Quando in vſum hominū concuſſa
quęrcus,quādo nullę fuit herbarū radices,quādo alter-
nos regionū defectus deſeruit fœcūditas mutua,cū po=
pulo & virginibus ſacris cōmunis eſſet annona? Cōmē
dabat enim terrarū prouentus victus antiſtitum,& re=
medium magis q̄ largitas erat. An dubium eſt ſemper
pro copia omniū datum,quod nunc inopia omniū vēn
dicauit? Dicet aliquis ſumptum publicum denegatum
alienæ religionis impendiis. Abſit a bonis principibus
iſta ſententia,vt quod olim de cōmuni quibuſdā tributū
eſt,in iure fiſci eſſe videatur. Nā cū reſpublica de ſingu=
lis conſtet:quod ab ea ꝓficiſcitur,fit rurſus propriū ſin=
gulorū. Omnia regitis,ſed ſuum cuiq; ſeruatis,pluſq;
apud vos iuſtitia q̄ licētia valet. Cōſulite certe munifi=
cētiā veſtrā,an hęc publica velit exiſtimari quę in alios
tranſtuliſtis? Semel honori vrbis delata cōpendia deſi=
nunt eſſe tribuētiū:& qđ a pricipio bñficiū fuit,vſu atq;
ętate fit debitum. Inanē igitur metū diuino aīo veſtro
I tētat incutere ſi quis aſſerit conſcientiā vos habere pre-
bentium,niſi detrahētiū ſubieritis inuidiā. Faueant de
mentiæ veſtræ ſectarū omniū arcana præſidia:& hæc
maxime quæ maiores veſtros aliquādo iuuerunt,vos
defendāt,a nobis colatur. Eū religionū ſtatū petimus,
qui diuo parēti culminis veſtri ſeruauit imperiū,qui for
tunato principi legitimos ſuffecit hæredes. Spectat ſe=
nior ille diuus ex arce ſyderea lachrymas ſacerdotū,&
ſe culpatū putat more violato,quem libenter ipſe ſer=
uabat. Præſtate etiam diuo fratri veſtro alieni conſilii
correctionem,tegite factum quod ſenatui diſpliciuſſe
neſciuit. Siquidem cōſtat ideo excluſam legationē,ne
ad eum iudicium publicū perueniret. Pro eſtimatione
eſt temporū ſuperiorum,vt nō dubitetis abolere quod
probādum eſt principis nō fuiſſe.

Diui Ambroſii ad Valentinianum Imperatorem,
relationi Symmachi reſpondentis,aptiſſimiſq; confu=
tationibus eā refellentis, Epiſtola XXXI.

AMBROSIVS epiſcopus beatiſſimo prin
cipi,& clementiſſimo Imperatori Valenti=
niano Auguſto. Cū vir clariſſimus præfe=
ctus vrbis Symmach⁹ ad clemētiā tuā retu-
liſſet vt ara quæ de vrbis Romæ curia ſublata fuerat, K
redderetur loco,& tu Imperator licet adhuc in minoris
æui tyrocinio florentibus nouus annis,fidei tñ virtute
veteranus obſecrata gentiliū nō probares,eodē quo cō-
peri punctō libellū obtuli,quo licet cōprehēderim quæ
ſuggeſtioni neceſſaria viderētur,popoſci tamen exēplū
mihi relationis dari. Itaq; non fidei tuæ ambiguus,ſed
prouidus cautiōis,& pii certus examinis hoc ſermone
relationis aſſertioni reſpondeo,hoc vnum petēs,vt nō
verborum elegātiam,ſed vim rerum expectādam pu-
tes. Aurea enim (ſicut ſcriptura diuina docet) eſt lin-
gua ſapientiū literatorū,quę phaleratis dotata ſermo=
nibus,& quodam ſplendētis eloquii velut coloris pre-
cioſi coruſco reſultans,capit animorū oculos ſpecie for-
moſi,viſuq; perſtringit. Sed aurum ſi diligentius ma-
nu tractes,foris precium,intus metallum eſt. Volue
quæſo atq; excute ſectam gētilium,precioſa & grandia
ſonant,veri effœta defendunt. Deum loquūtur,ſimu-
lacrum adorant. Tria igitur in relatione ſua vir clariſ=
ſimus præfectus vrbis propoſuit quæ valida putauit.
Quod Roma veteres,vt ait,ſuos cultus requirat. Et
quod ſacerdotib⁹ ſuis virginibuſq; Veſtalib⁹ emolumē
ta tribuēda ſint. Et quod emolumētis ſacerdotū nega=
tis fames ſecuta publica ſit. In prima ꝓpoſitione,flebili
Roma queſtu ſermonis illachrymat,veteres,vt ait,cul
tus ceremoniarū requirēs. Hęc ſacra,inquit,Hanniba= L
lem a mœnibus,a capitolio Senonas repulerunt. Itaq;
dum ſacrorū potentia prædicatur,infirmitas proditur.
Ergo Hannibal diu ſacris inſultauit Romanis,& diis
contra ſe dimicantibus vſq; ad muros vrbis vincendo
peruenit. Cur ſe obſideri paſſi ſunt,pro quibus deorum
ſuorum arma pugnabāt? Nam de Senonibus quid lo-
quar,quos capitolii ſecreta penetrantes Romanæ reli-
quiæ non tuliſſent,niſi eos pauido anſer ſtrepitu prodi-
diſſet? En quales tēpla Romana preſules habent. Vbi
tūc erat Iupiter? An in anſere loquebatur? Verū quid
negem ſacrorum ritus militaſſe Romanis? Sed etiam
Hannibal eoſdem deos colebat. Vtrum volunt igitur
eligant. Si in Romanis vicerūt ſacra,in Carthaginēſi-
bus ergo ſuperata ſunt.ſi in Carthaginēſibus triūpha-
ta,nec Romanis vtiq; profuerunt. Faceſſat igitur inui-
dioſa illa populi Romani querela. Nō hęc Roma man
dauit. Aliis illa eos interpellat vocibus. Quid me caſ-
ſo quotidie gregis innoxii ſanguine cruentatis? Non in
fibris pecudū,ſed in viribus bellatorū trophea victoriæ
ſunt. Aliis ego diſciplinis orbem ſubegi. Militabat Ca
millus qui ſublata capitolio ſigna,cæſis Tarpeiæ rupis
triumphatoribus reportauit,ſtrauit virtus quos religio M
non remouit. Quid de Attilio loquar,qui militiā etiā
mortis impendit? Africanus non inter capitolii aras,
ſed inter Hannibalis acies triūphū inuenit. Quid mi=
hi veterum exempla profertis? Odi ritus Neronum.
Quid dicam bimeſtres Imperatores,& terminos re=
gum cū exordiis copulatos? Aut forte illud eſt nouum,
Barbaros ſuis exceſſiſſe finibus? Nūquid etiā illi Chri-
ſtiani fuerunt,quorū miſerabili nouoq; exemplo alter
captiuus Imperator,ſub altero captiuus orbis,feſelliſſe
quæ victoriam promittebant,ſuas ceremonias prodi=
derunt? Nunquid & tunc nō erat ara Victoriæ? Pœni
tet lapſus,& vetuſta canicies pudendi ſanguinis trahat
ruborē. Non erubeſco cum toto orbe longæua cōuerti,
verum certe eſt quia nulla ætas ad perdiſcendum ſera
eſt. Erubeſcat ſenectus quæ emendare ſe nō poteſt. Nō
annorum canicies eſt laudanda,ſed morum,nullus pu
dor eſt ad meliora trāſire. Hoc ſolum habebam cōmu=
ne cum barbaris,quia deum antea neſciebam. Sacrifi-
cium veſtrum ritus eſt beſtiarū cruore reſpergi. Quid
in mortuis pecudibus quæritis dei voces? Venite &
diſcite in terris cæleſtem militiam. Hic viuimus,& il-
lic militamus. Cæli myſteriū doceat me deus ipſe qui
cōdidit,non homo qui ſeipſum ignorauit. Cui magis

A de deo q̃ deo credã? Quomodo poſſum vobis credere
qui fatemini vos ignorare quod colitis? Vno, inquit,
itinere non poteſt perueniri ad tam grande ſecretum.
Quod vos ignoratis, id nos dei voce cognouimus. Et
quod vos ſuſpiciõibus quaeritis, nos ex ipſa ſapiẽtia dei
& veritate cõpertum habemus. Non congruunt igitur
veſtra nobiſcũ. Vos pacem diis veſtris ab Imperato=
ribus obſecratis, nos ipſis Imperatoribus a Chriſto pa
cem rogamus. Vos manuũ veſtrarũ adoratis opera,
nos iniuriam ducimus, omne quod fieri poteſt, deũ pu
tari. Non vult ſe deus in lapidibus coli. Deniq; etiã ipſi
philoſophi veſtri iſta riſerunt. Quod ſi vos ideo Chri=
ſtum deum negatis, quia illum mortuum eſſe non cre=
ditis: (neſcitis eñi quod mors illa carnis fuerit, nõ diui=
nitatis, quę fecit vt credentiũ iam nemo moriatur) quid
vobis imprudentius, qui contumelioſe colitis, & hono
rifice derogatis? Veſtrum eñi deum lignũ putatis. O
contumelioſa reuerentia, Chriſtum mori potuiſſe non
creditis? O honorifica peruicacia. Sed vetera, inquit, red=
denda ſunt altaria ſimulacris, ornamenta delubris. Re=
poſcantur haec a conſorte ſuperſtitiõis: Chriſtianus Im
perator aram ſoli' Chriſti didicit honorare. Quid ma=
nus pias & ora fidelia miniſteriũ ſuis cogunt ſacrilegiis
exhibere? Vox Imperatoris noſtri Chriſtũ reſultet, &
illum ſolum quẽ ſentit loquatur, quia cor regis in manu
dei. Nunquid Imperator gẽtilis aram Chriſto leuauit?
Dum ea quae fuerit repoſcunt, exemplo ſui admonent
B quantũ Chriſtiani Imperatores religioni quã ſequũtur
debeant deferre reuerentiae, quãdo gentiles ſuperſtitio=
nibus ſuis omnia detulerunt. Dũ coepimus, etiã ſequa=
mur. Nos ſanguine gloriamur, illos diſpendiũ mouet.
Nos haec victoriae loco ducimus, illi iniuriam putant.
Nunquã nobis amplius contulerunt q̃ cum verberari
Chriſtianos atq; proſcribi ac necari iuberent. Praemiũ
fecit religio quod perfidia putabat eſſe ſupplicium. Vi=
dete magnanimos: per iniurias, per inopiã, per ſuppli=
cium nos credimus, illi ceremonias ſuas ſine quaeſtu
manere poſſe nõ credunt. Habeãt, inquit, Veſtales vir=
gines immunitatẽ ſuam. Dicãt hoc qui neſciunt crede=
re quod poſſet eſſe gratuita virginitas, prouocent lucris
qui diffidunt virtutibus. Quot tamẽ illis virgines prę=
mia promiſſa fecerunt? Vix ſeptem Veſtales capiun=
tur puellae. En totus numerus quẽ infulae vittati capi=
tis, purpuratarũ veſtium murices, pompa lecticae mini
ſtorum circunfuſa comitatu, priuilegia maxima, lucra
ingentia, pręſcripta deniq; pudicitiae tẽpora coegerunt.
Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem
pudoris, populũ integritatis, conciliũ virginitatis. Nõ
vittę capiti decus, ſed ignobile velamen, vſui nobile ca=
C ſtitatis: nõ exquiſita ſed abdicata lenocinia pulchritudi
nis: non illa purpurarũ inſignia, non luxus deliciarũ, ſed
vſus ieiuniorũ: non priuilegia, nõ lucra: omnia poſtre=
mo talia, vt reuocari ſtudia putes, dum exercentur offi=
cia. Sed dum exercetur officium, ſtudium prouocatur,
ſuis caſtitas cumulatur diſpendiis. Non eſt virginitas
quae precio emitur, nõ virtutis ſtudio poſſidetur. Non
eſt integritas quaecunq; tanquã in auctione nummario
ad tempus ſolicitatur compendio. Prima caſtitatis vi=
ctoria eſt facultatum cupiditates vincere, quia lucri ſtu
dium tentamentũ pudoris eſt. Ponamus tamen ſubſi=
dia largitatum conferenda virginibus, quę Chriſtianis
munera redundabunt, quod tantas opes ſufficiet aera=
rium? Aut ſi arbitrantur ſolis Veſtalibus conferendũ,
nõ pudet vt qui totum ſibi ſub Imperatoribus gentili=
bus vendicarũt, iidem ſub principibus Chriſtianis non
putent nobis ſortem debere eſſe cõmunem? Sacerdoti=
bus quoq; ſuis & miniſtris queruntur alimenta publica
nõ praeberi. Quãtus hinc verborũ tumultus increpuit?
At contra nobis etiã priuatae ſucceſſionis emolumen=
ta recentibus legibus denegantur, & nemo cõqueritur.
Non enim putamus iniuriã, quia diſpendium nõ dole=
mus. Si priuilegium quaerat ſacerdos, vt onus curiale D
declinet, patria atq; auita & omniũ facultatum poſſeſ=
ſione cedẽdum eſt. Quomodo hanc gentiles ſi haberẽt
ingrauarent querelam, quod ſacerdos ferias miniſterii
ſui emat totius patrimonii ſui damno, & priuatus vni=
uerſae cõmoditatis diſpẽdio vſum publicũ mercetur ob=
ſequii, praetendens cõmunis ſalutis excubias, domeſti=
cae inopiae ſe mercede ſolatur, quia miniſteriũ nõ vẽdi=
dit, ſed gratiam cõparauit. Conferte cauſas. Vos excu=
ſare vultis decurionem, cũ eccleſiae excuſare non liceat
ſacerdotem. Scribuntur teſtamenta tẽplorũ miniſtris,
nullus excipitur prophanus, nullus vltimae cõditionis,
nullus prodigus verecundię: ſoli ex omnibus clerico cõ
mune ius clauditur, a quo ſolo pro omnibus votum cõ=
mune ſuſcipitur, officium cõmune defertur: nulla lega=
ta vel grauium viduarũ, nulla donatio. Et vbi in mori=
bus culpa nõ deprehenditur, tamen officio mulcta prę=
ſcribitur. Quod ſacerdotibus phani legauerit Chriſtia
na vidua, valet: quod miniſtris dei, nõ valet. Quod ego
non vt querar, ſed vt ſciant quid nõ querar, cõprehendi.
Malo enim vos pecunia minores eſſe q̃ gratia. Sed re=
ferunt ea quae vel donata vel relicta ſunt eccleſiae, non
eſſe temerata. Dicant & ipſi quis templis dona detra=
xerit, quod factum eſt Chriſtianis. Quae ſi facta eſſent
gentilibus, redderetur potius q̃ inferretur iniuria. Nũc=
cine demum iuſtitia praetenditur, aequitas poſtulatur?
Vbi tunc erat iſta ſententia, cũ direptis Chriſtianorũ
omniũ facultatibus, ipſos vitales anhelitus ſpiritus in=
uiderent, & nullis vſquã negata defunctis inhiberent
ſupremae cõmercia ſepulturae? Quos gentiles praeci= E
pitarunt, maria reddiderũt. Fidei iſta victoria eſt, quod
& ipſi iam facta maiorũ carpũt ſuorum: ſed quę melio=
ratio, vt eorum munera petant, quorũ geſta condẽnãt?
Nemo tamen donaria delubris, & legata aruſpicibus
denegauit: ſola ſublata ſunt praedia, quia non religioſe
vtebantur iis quae religionis iure defenderent. Qui no=
ſtro vtuntur exemplo, cur non vtebantur officio? Nihil
eccleſia ſibi niſi fidẽ poſſidet. Hos redditus praebet, hos
fructus. Poſſeſſio eccleſię ſumptus eſt egenorũ. Nume=
rent quos redemerint templa captiuos, quę contulerint
alimenta pauperibus, quibus exulibus viuẽdi ſubſidia
miniſtrauerint. Prędia igitur intercepta, non iura ſunt.
En quod factũ, quod triſte piare nefas: fames, vt aiunt,
publica vindicauit, quia vſui omnium proficere coepit
quod ꝓficiebat cõmodis ſacerdotũ. Propterea ergo de=
tractis, vt aiunt, arbuſta exuta corticibus ſucco miſera=
bili deficiẽtiũ ora lambebãt. Propterea Chaoniã frugẽ
glande mutãtes rurſus in pecudũ paſtus, & ad infelicis
victus alimẽta reuocati, cõcuſſa quęrcu famem in ſiluis
miſeram ſolabantur. Noua videlicet prodigia terrarũ F
quae nunq̃ ante acciderãt, cum ſuperſtitio gentilis toto
orbe ferueret. Reuera quãdo ante vacuis auenis ſeges
fallax auari vota luſit agricolae, & ſpem ruſticae plebis
quaeſita ſulcis frugis haerba deſtituit. Et vnde Graecis
oracula habitę ſuę quęrcus, niſi quia remediũ ſilueſtris
alimonię cęleſtis religionis donũ putarũt? Talia enim
ſuorũ munera credũt deorũ. Quis Dodonaeas arbores
niſi gentiũ populus adorauit, cũ pabuli triſte ſacri ne=
moris honore donaret? Non eſt veriſimile quod indi=
gnantes eorũ dii id ꝓ poena intulerũt, quod ſolebãt pla=
cati conferre pro munere. Quę autẽ ęquitas, vt paucis
ſacerdotibus dolentes victum negatũ, ipſi oĩbus dene=
garẽt, cum inclementior eſſet vindicta q̃ culpa? Nõ eſt
igitur idonea quae tantam aegritudinẽ mundi fallentis
cauſa conſtrinxerit, vt virẽtibus ſegetibus ſubita ſpes
anni adulta moreretur. Et certe ante plurimos annos
templorum iura toto orbe ſublata ſunt. Modo ne de=
mũ diis gentiliũ venit in mentẽ ſuas iniurias vlcũ ire?
Propterea nec aſſueto curſu Nilus intumuit, vt vrbi=
corum ſacerdotũ diſpendia vindicaret, qui nõ vindica=
uit ſuorũ? Eſto tamen ſi ſuperiore anno deorũ ſuorum

G iniurias vindicatas putant, cur preſenti anno contẽptui
fuere? Iam enim nec harbarũ vulſis radicibus ruſtica-
na plebs paſcitur, nec baccæ ſylueſtris explorat ſolatia,
nec cibum de ſentibus rapit, ſed operum læta fœlicium
dum meſſes ſuas & ipſa miratur, expleuit voti ſatieta-
te ieiunium, vſurarios nobis reddidit terra prouentus.
Quis ergo tam nouus humanis vſibus, vt vices ſtu-
peat annonũ? & tamen etiã ſuperiore anno pleraſq; no-
uimus prouincias redundaſſe frugibus. De Galliis qd
loquar ſolito ditioribus? Frumẽtum Pannoniæ quod
non ſeuerant vendiderunt, et fœcunda Rhetia fertili-
tatis ſuæ nouit inuidiam. Nam quæ ſolebat tutior eſſe
ieiunio, fœcunditate hoſtem in ſe excitauit. Liguriam
Venetiaſq; autũni frumenta pauerunt. Ergo nec ille ſa-
crilegio annus exaruit, & iſte fidei fructib⁹ annus efflo-
ruit. Negent etiã quod largo fœtu vineæ redundaue-
rint. Itaq; & meſſem fœneratã recepim⁹, & liberalioris
vindemiæ beneficia poſſidemus. Poſtremus supereſt
& maximus locus, vtrũ ea quę vobis profuerint Impe-
ratores reſtituere ſubſidia debeatis. Ait enĩ, Vos de-
fendant, a nobis colantur. Hoc eſt fideliſſimi principes
quod ferre nõ poſſumus, quia exprobrant nobis veſtro
ſe nomine diis ſuis ſupplicare, & vobis nõ mãdantibus
H ſacrilegium immane cõmittunt, diſſimulationẽ pro cõ-
ſenſu interpretantes, Sibi habeant præſidia ſua, ſuos ſi
poſſunt, illa defendant. Nã ſi iis a quibus coluntur, au-
xilio eſſe nõ poſſunt, quomodo poſſunt vos defendere,
a quibus nõ coluntur? Sed maiorum, inquit, ſeruandus
eſt ritus. Quid quod omnia poſtea in melius profece-
runt? Mundus ipſe qui vel primũ coactis elementorũ
per inane ſeminibus tenero orbe concreuerat, vel confu-
ſo adhuc indigeſti opis caligabat horrore, nonne poſtea
diſtincto cæli, maris, terrarumq; diſcrimine, rerum for-
mas quibus ſpecioſus videtur, accepit? Exutæ humẽ-
tib⁹ tenebris nouum terræ ſtupuere ſolem. Dies in ex-
ordio nõ refulget, ſed in proceſſu tẽporis incremento lu-
minis micat, & caloris exæſtuat. Luna ipſa quæ ꝓphe-
ticis oraculis ſpecies eccleſiæ figuratur, cũ primũ reſur-
gens in mẽſtruas reparatur ætates, tenebris noctis abſ-
conditur, paulatimq; cornua ſua complens, vel e regio-
ne ſolis abſoluẽs, clari ſplendore fulgoris irrutilat. Exer-
ceri in fructus terræ ante neſciebant, poſt vbi imperare
aruis ſolicitus cœpit agricola, & informe ſolum veſtire
vinetis, ſylueſtres animos domeſticis mollitæ cultibus
exuerunt. Anni ipſius ætas prima, quæ nos vſu parili
colorauit, nutu gignentiũ: ſed in proceſſu lapſuris flori-
bus vernat, poſtremis adoleſcit fructibus. Nos quoq;
æui rudes ſenſus habemus infantiæ, ſed mutati in an-
I nos ingenii rudimẽta deponim⁹. Dicant igitur in ſuis
omnia manere debuiſſe pricipiis, mũdum tenebris ob-
ductum, quia ſplẽdore ſolis illuxerit, diſplicere. Et quã-
to gratius eſt animi tenebras depuliſſe q̃ corporis, fi-
deiq; iubar emicuiſſe q̃ ſolis? Ergo & mũdi ſicut omniũ
rerum, primæua viam mutarunt, vt venerabilis canæ
fidei ſequeretur ſenectus. Quos hoc mouet, reprehen-
dant meſſem, quia ſera fœcũditas eſt. reprehendant vin-
demiam, quia in occaſu anni eſt. reprehendant oliuam,
quia poſtremus eſt fructus. Ergo & meſſis noſtra fides
animarũ eſt, eccleſiæ gratia, meritorum vindemia eſt,
quæ ab ortu mundi virebat in ſanctis, ſed poſtrema
ætate ſe diffudit in populos, vt aduerterent omnes nõ
rudibus animis irrepſiſſe fidem Chriſti. Nulla enim ſi-
ne aduerſario corona victoriæ: ſed exploſa ea opinione
quę ante conualuit, id quod erat verum, iure prelatum.
Si ritus veteres delectabant, cur in alienos ritus eadem
Roma ſucceſſit? Omitto abſconditam precio humum,
& paſtorales caſas auro degeneri renitentes. Quid (vt
de ipſo reſpondeam quod queruntur) captarum ſimu-
lacra vrbiũ, victoſq; deos, & peregrinos ritus ſacrorũ,
alienæ ſupſtitionis æmuli receperũt? Vnde igitur exẽ-
plum quod currus ſuos ſimulato Almonis in flumine
lauat Cybele? Vnde Phrygii vates, & ſemp inuiſa Ro- K
manis nõ æquę Carthaginis numina? Quã cæleſtem
Aphri mitrã, Perſę pleriq; Venerẽ colunt, ꝑ diuerſita-
te nominis, nõ ꝑ numinis varietate. Sic deã eſſe & Vi-
ctoriã crediderũt, quę vtiq; mun⁹ eſt, nõ poteſtas. dona-
tur, nõ dñatur, legionũ gr̃a, nõ religionũ potẽtia. Ma-
gna igitur dea, quã militũ multitudo ſibi vendicat, vel
pręliorũ donat euẽtus. Huius arã ſtrui in vrbis Romę
curia petunt, hoc eſt, quo plures cõueniunt Chriſtiani.
Omnibus in tẽplis aræ, ara etiã in tẽplo victoriarũ, qñ
numero delectanẽ, ſacrificia ſua vbiq; cõcelebrãt. Quid
eſt niſi inſultare fidei, vnius aræ ſacrificiũ vẽdicare? Fe-
rendũ ne iſtud, vt gentilis ſacrificet, & Chriſtianus in-
terſit? Hauriant omẽs, inquit, hauriant vel inuiti fumũ
oculis, ſymphoniã auribus, cinerẽ faucibus, thus nari-
bus, & auerſantiũ licet ora excitata focis noſtris fauilla
reſpergat. Nõ illis ſatis ſunt lauacra, nõ porticus, nõ pla-
teæ occupatæ ſimulacris. Etiã ne in cõmuni illo cõcilio
nõ erit cõmunis cõditio? Obſtringetur pia ſenatus por-
tio obteſtantiũ vocibus, adiurantiũ ſacramentis? Si re-
futet, videbitur mendaciũ prodere. ſi acquieſcat, ſacrile-
gium cõfiteri. Vbi, inquit, in leges veſtras & verba iu-
rabimus? Ergo menſurã quæ legibus tenetur incluſa,
ceremoniis gẽtiũ ſuffragiũ colligit, fidem ſtringit iam L
nõ ſolum præſentiũ, ſed abſentiũ etiã? Et quod eſt am-
plius, Imperatores, fides veſtra pulſatur. Vos enĩ cogi-
tis ſi iubetis. Conſtantius Auguſtæ memoriæ nondũ
ſacris initiatus myſteriis cõtaminari ſe putauit ſi aram
illam videret. Iuſſit auferri, non iuſſit reponi. Illud au-
ctoritatẽ facti habet, hoc pręcepti nõ habet. Nemo ſibi
de abſentia blandiatur, pręſentior eſt q ſe animis inſerit
q̃ qui oculis ꝓteſtatur. Plus enĩ eſt mente cõnecti, q̃ cor-
pore copulari. Vos ſenatus cogendi conſilii præſules
habet, vobis coit, vobis cõſcientiã ſuã, nõ diis gentium
præſtat, vos liberis ſuis nõ tamẽ fidei ſuæ præfert. Hęc
eſt charitas expetẽda, hæc eſt charitas maior imperio,
ſi fides tuta ſit quæ ſeruat Imperiũ. Sed fortaſſe aliquẽ
moueat ita fideliſſimũ principem deſtitutum: proin-
de quaſi meritorum precium caducis æſtimetur præ-
ſentium. Quis enim ſapiens non in orbe quodam atq;
circuitu locata humanarũ rerum nouit negocia, quia
nõ eoſdẽ ſemper ſucceſſus habent, ſed variant ſtatus, &
mutant vices? Quem beatiorẽ Cneo Pompeio Ro-
mana templa miſerunt? At is cũ tribus triumphis ter-
rarum cinxiſſet orbẽ, pulſus acie, bello profugus, & ſui
terminis exul imperii, Canopei manu ſpadonis occu-
buit. Quem nobiliorem Cyro Perſarum totius Orien-
tis terræ regẽ dederũt? Is quoq; cũ principes potentiſſi-
mos aduerſantes viciſſet, victos reſeruaſſet, muliebrib⁹ M
armis fuſus interiit. Et ille rex qui ſuperatos etiã con-
feſſus honore donauerat, excẽſo capite, & intra vtrem
plenũ cruoris ſatiari iuſſus incluſo, fœmineis imperiis
ludibrio fuit. Adeo in iſtius vitæ curriculo nõ paria pa-
ribus, ſed lõge diuerſa referũtur. Quẽ etiã magis ſacrifi-
ciis deditum q̃ Carthaginenſium ducem Hamilcarem
reperimus? qui cũ toto prælii tẽpore inter acies poſitus
dimicãtes ſacrificiũ faceret, vbi partẽ ſuorũ victam eſſe
cognouit, in ipſos quos adolebat ſe præcipitauit ignes,
vt eos vel cruore ſuo reſtringueret, quos ſibi nihil pro-
fuiſſe cognouerat. Nã de Iuliano† quid loquar? qui cũ †Iulio.
reſponſis aruſpicũ male credulus eſſet, ademit ſibi ſubſi-
dia reuertendi. Ergo in cõmuni caſu nõ eſt cõmunis of-
fenſa. Neminẽ eteni promiſſa noſtra luſerunt. Reſpon-
di laceſſentibus tanq̃ nõ laceſſitus. Refellendæ eteni re-
lationis, nõ exponendę ſuperſtitiõis mihi ſtudium fuit.
Te tamẽ Imperator ipſa eorũ relatio faciat cautiorem.
Nam cũ de ſupioribus principibus texuiſſet, quia prior
eorũ numerus ceremonias patrũ colunt, recẽtior nõ re-
mouit, addidiſſet etiã, ſi exẽplũ religio veterũ nõ facit,
faciat diſſimulatio proximorũ: euidẽter docuit quod &
fidei tuæ debeas, vt gẽtilitũ ritus nõ ſequaris exẽplũ: &

A pietati, vt fratris ſtatuta nõ violes. Si eni pro ſuis dun-
taxat partibus eorum diſſimulationẽ principum præ-
dicarunt, qui cum eſſent Chriſtiani, decreta tamen gen-
tilium minime remouerunt, quanto magis amori de-
bent deferre fraterno, vt qui diſſimulare deberes, etiam
ſi quid forſitan non probares, ne fraternis derogares ſta
tutis, & nunc teneas quod & fidei tuę, & germanitatis
neceſſitudini iudicas conuenire.

Diui Ambroſii ad Valentinianũ Imperatorẽ, recu-
ſantis certare cũ Auxentio Arriano in conſiſtorio Im-
peratore iudicaturo, ex eo quod in cauſa fidei Epiſcopi
de laicis in eccleſia, & nõ laici de epiſcopis in conſiſtorio
debeant iudicare. Epiſtola XXXII.

CLEMENTISSIMO Impatori & bea-
tiſſimo Auguſto Valẽtiniano Ambroſius
epiſcopus. Dalmatius me tribunus & nota-
rius mandato, vt allegauit, clementię cõue-
nit tuæ, poſtulans vt & ipſe iudices eligerem, ſicut ele-
giſſet Auxentius. Nec tamen expreſſit eorum nomi-
na qui fuerant poſtulati, ſed id addidit quod in conſiſto-
rio eſſet futura certatio arbitro pietatis iudicio tuę. Cui
B rei reſpondeo, vt arbitror, cõpetenter. Nec quiſquã con
tumacem iudicare me debet, cũ hoc aſſeram quod Au
guſtæ memoriæ pater tuus nõ ſolum ſermone reſpon-
dit, ſed etiã legibus ſuis ſanxit, in cauſa fidei vel eccle-
ſiaſtici alicuius ordinis eũ iudicare debere, qui nec mu-
nere impar ſit, nec iure diſſimilis. Hæc enim verba re-
ſcripti ſunt: hoc eſt, ſacerdotes de ſacerdotibus voluit iu
dicare. Quin etiã ſi alias quoq; argueretur epiſcopus, &
morũ eſſet examinãda cauſa, etiã hanc voluit ad epiſco
pale iudiciũ pertinere. Quis igitur cõtumaciter reſpon
det clemẽtiæ tuæ? Ille qui te patri ſimilem eſſe deſide-
rat, an qui vult eſſe diſſimilẽ? Niſi forte vilis quibuſdã
tanti Impatoris exiſtimatur ſentẽtia, cuius & fides cõ
feſſionis conſtãtia cõprobata eſt, & ſapientia meliorate
reipublicę profectibus prędicatur. Quando audiſti cle-
mentiſſime Imperator in cauſa fidei laicos de epiſcopo
iudicaſſe? Ita ergo quadã adulatione curuamur, vt ſa-
cerdotalis iuris ſimus immemores, & quod deus dona-
uit mihi, hoc ipſe aliis putem eſſe credẽdum? Si docen-
dus eſt epiſcop⁹ a laico quid ſequatur, laicus ergo diſpu
tet, & epiſcopus audiat, epiſcopus diſcat a laico. At cer-
C te ſi vel ſcripturarũ ſeriem diuinarũ, vel vetera tẽpora
retractemus, quis eſt qui abnuat in cauſa fidei, in cauſa
inquã fidei epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtia
nis, nõ Imperatores de epiſcopis iudicare? Eris deo fa-
uente etiã ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de
hoc cenſebis qualis ille epiſcopus ſit qui laicis ius ſacer-
dotale ſubſternit. Pater tuus deo fauente vir maturio-
ris æui dicebat, Non eſt meũ iudicare inter epiſcopos.
Tua nũc dicit clemẽtia, Ego debeo iudicare? Et ille ba-
ptizatus in Chriſto inhabilem ſe ponderi tãti putabat
eſſe iudicii: clemẽtia tua, cui adhuc emerẽda baptiſma-
tis ſacramẽta ſeruantur, arrogat de fide iudiciũ, cum ſi
dei ipſius ſacramẽta nõ nouerit? Quales autem elege-
rit iudices, poſſumus exiſtimationi relinquere, quãdo
eorũ nomina timet prodere. Veniant plane ſi qui ſunt
ad eccleſiã, audiant cũ populo, nõ vt quiſquã iudex reſi-
deat, ſed vnuſquiſq; de ſuo affectu habeat examẽ, eligat
quẽ ſequatur. Agitur de iſtius eccleſiæ ſacerdote. ſi au-
dierit illum populus, & putauerit melius diſputare, ſe-
quatur fidem eius. nõ inuidebo. Omitto quia iam ipſe
popul⁹ iudicauit: taceo quia eũ quẽ habet, de patre tuę
clemẽtię poſtulauit: taceo quia pater pietatis tuę quie-
tem futuram ſpopondit ſi electus ſuſciperet ſacerdotiũ.
Hanc fidem ſecutus ſum promiſſorum. Quod ſi de ali
quorum peregrinorũ aſſentatione ſe iactat, ibi ſit epiſco
pus, vnde ſunt ii qui eum epiſcopatus putant nomine
eſſe donandum. Nam ego nec epiſcopũ noui, nec vnde

ſit ſcio. Vbi illud conſtituimus Imperator, quod iam D
ipſe tuum iudicium declaraſti, immo etiam dediſti le-
ges, ne cui eſſet liberũ aliud iudicare? Quod cũ præſcri-
pſiſti aliis, præſcripſiſti & tibi. Leges enim Imperator
fert, quas primus ipſe cuſtodiat. Viſne igitur experiar,
vt incipiant ii qui iudices eliguntur, aut aduerſus tuam
venire ſentẽtiam, aut certe excuſare quod Imperatoris
tam ſeuero & tam diſtricto impio nõ potuerint obuia-
re? Sed hoc contumacis nõ modeſti eſt ſacerdotis. Ec-
ce Imperator legem tuã iam ex parte reſcindis, ſed vti-
nam non ex parte, ſed in vniuerſum. Legem eni tuam
nollẽ eſſe ſupra dei legẽ. Dei lex nos docuit quid ſequa-
mur, humanæ leges hoc docere nõ poſſunt. Extorque-
re ſolent timidis cõmutationẽ, fidem inſpirare non poſ-
ſunt. Quis erit igitur ille qui cũ legat per tot puincias
vno momẽto eſſe mandatũ vt quicũq; obuiauerit Im-
peratori, feriatur gladio: quicunq; dei tẽplum nõ tradi-
derit, protinus occidatur: Quis inquã eſt qui poſſit vel
vnus, vel inter paucos dicere Imperatori, lex tua mihi
non probatur? Non permittitur hoc dicere ſacerdoti-
bus, permittitur laicis? Et iudicabit de fide, qui aut gra
tiam ſperat, aut metuit offenſam? Deinde ipſe cõmit-
tam vt eligam iudices laicos, qui cũ tenuerint fidei ve-
ritatem, aut proſcribantur, aut necẽtur, quod lex de fide E
lata decernit? Ego igitur aut præuaricationi offerã ho-
mines, aut poenæ? Non tanti eſt Ambroſius, vt pp̃ter
ſe deiiciat ſacerdotiũ. Non tanti eſt vnius vita, quanti
eſt dignitas omniũ ſacerdotũ, quorum de conſilio iſta
dictaui, intimantibus ne forte etiã gentilis eſſet aliquis
aut Iudæus qui ab Auxentio eſſet electus, quibus tra-
deremus de Chriſto triũphum, ſi de Chriſto iudicium
committeremus. Quid illos aliud niſi Chriſti iniuriã
audire delectat? Quid illis aliud poteſt placere, niſi (qđ
abſit) vt Chriſti diuinitas denegetur? Cum iis plane
bene cõuenit Arriano, qui creaturam Chriſtum dicit,
quod etiam gentiles ac Iudæi promptiſſime confiten-
tur. Hoc ſcriptum eſt in Ariminenſi ſynodo: meritoq;
conciliũ illud exhorreo, ſequens tractatũ cõcilii Niceni,
a quo me nec mors nec gladius poterit ſeparare. Quã
fidem etiam parens clemẽtiæ tuæ Theodoſius beatiſſi
mus Imperator & ſequitur, & probauit. Hanc fidem
Galliæ tenent, hanc Hiſpaniæ, & cũ pia diuini ſpiritus
confeſſione cuſtodiunt. Si tractãdum eſt, tractare in ec-
cleſia didici: quod maiores fecerũt mei. Si conferẽdum
de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio, ſicut factum F
eſt ſub Conſtantino Auguſtæ memoriæ principe, qui
nullas leges ante præmiſit, ſed liberum dedit iudicium
ſacerdotibus. Factum eſt etiã ſub Conſtantio Augu-
ſtæ memoriæ Imperatore paternæ dignitatis hærede.
Sed quod bene cœpit, aliter cõſũmatũ eſt. Nã epiſcopi
ſyncerã primo ſcripſerãt fidẽ: ſed dum volunt quidã de
fide intra palatium iudicare, id egerunt, vt circumſcri-
ptionibus illa epiſcoporũ iudicia mutarentur. Qui ta-
men inflexam ſtatim reuocauere ſentẽtiam. Et certe
maior numerus Arimini Niceni concilii fidẽ pbauit,
Arriana decreta damnauit. Si ad ſynodum prouocat
Auxentius, vt de fide diſputet: licet nõ ſit neceſſe pp̃ter
vnum tot epiſcopos fatigari, qui etiam ſi angelus de cę
lo eſſet, paci eccleſiarum non deberet præferri: cum au-
diero ſynodum congregari, & ipſe non deero. Tolle igi
tur legem, ſi vis eſſe certamẽ. Veniſſem Imperator ad
conſiſtoriũ clementię tuę vt, hæc coram ſuggererem, ſi
me vel epiſcopi vel populus permiſiſſent, dicentes de
fide in eccleſia coram populo debere tractari. Atq; vti-
nam Imperator nõ denunciaſſes vt quo vellem perge-
rem. Quotidie prodibã, nemo me aſſeruabat. Debui-
ſti me quo volueras deſtinare, quẽ ipſe omnibus offere-
bam. Nunc mihi a ſacerdotibus dicitur, Nõ multũ in-
tereſt vtrũ volẽs relinquas, an tradas altare Chriſti. Cũ
enĩ reliqueris, trades. Atq; vtinã liqdo mihi pateret qđ
Arrianis eccleſia minime traderetur: ſponte me offerrẽ

G tuæ pietatis arbitrio. Sed ſi ego ſolus interſtrepo, cur
etiã de aliis oĩbus inuadendis eccleſiis eſt præceptum?
Vtinam confirmetur vt eccleſiis nullus moleſtus ſit,
opto vt de me, qualis videtur, ſentẽtia proferatur. Di-
gnanter igitur Imperator accipe quod ad conſiſtorium
venire nõ potui. Ego in conſiſtorio niſi pro te ſtare non
didici, & intra palatium certare non poſſum, qui palatii
ſecreta nec quęro, nec noui. Ego Ambroſi⁹ epiſcopus
hunc libellum obtuli clementiſſimo Imperatori, & bea
tiſſimo Auguſto Valentiniano.

Diui Ambroſii in Auxentium de baſilicis traden-
dis inuehentis, ſuoſq; ad conſtantiam atq; tolerantiam
exhortantis, oratio.

VIDEO vos præter ſolitum ſubito eſſe turba
tos, atq; aſſeruantes mei. Miror quid hoc ſit,
niſi forte quia p tribunos me vidiſtis aut au
diſtis Imperiali mandato eſſe conuẽtum vt
quo vellem abirem hinc, & ſi qui vellent, ſequendi pote
ſtatem haberent. Metuiſtis ergo ne eccleſiam desererẽ,
& dum ſaluti meæ timeo, vos relinquerẽ? Sed quid &
ipſe mandauerim, potuiſtis aduertere, deſerendę eccle-
ſiæ mihi volũtatem ſubeſſe non poſſe, quia plus domi-
H num mundi q̃ ſeculi huius Imperatorem timerẽ. Sane
ſi me vis aliqua abduceret ab eccleſia, carnem meã ex-
turbari poſſe, nõ mentẽ. Paratum me eſſe vt ſi ille face-
ret quod ſolet eſſe regiæ poteſtatis, ego ſubirem quod
ſacerdotis eſſe conſueuit. Quid ergo turbamini? Vo-
lens nunquã ius deſeram, coactus repugnare non noui.
Dolere potero, potero flere, potero gemere. aduerſus ar
ma, milites, Gotthos quoq;, lachrymę meæ arma ſunt.
Talia enim munimẽta ſunt ſacerdotis. Aliter nec de-
beo nec poſſum reſiſtere. Fugere autem, & relinquere
eccleſiam nõ ſoleo, ne quis grauioris pœnæ metu factũ
interpretetur. Scitis & vos ipſi quod imperatoribus ſo
leam deferre, non cedere, ſuppliciis me libenter offerre,
nec metuere quæ parantur. Vtinã eſſem ſecurus quod
eccleſia hęreticis minime traderetur: ad palatiũ Impe-
ratoris irem libenter, ſi hoc cõgrueret ſacerdotis officio,
vt in palatio magis certarẽ q̃ in eccleſia. Sed in cõſiſto-
rio non reus ſolet Chriſtus eſſe, ſed Iudex. Cauſam fi-
dei in eccleſia agendam quis abnuat? Si quis confidit,
huc veniat. inclinatũ iam vel imperatoris iudiciũ, quod
lata lege patefecit, quo impugnat fidem: vel ſperata am
bientium quorũdam ſtudia non requirat. Non cõmitto
vt quiſq̃ vendat iniuriam Chriſti. Circũfuſi milites, ar
morũ crepitus, quibus vallata eſt eccleſia, fidẽ nõ terrẽt
meã, ſed mentẽ exagitãt, ne dum me tenetis, pernicio-
I ſum aliquid veſtræ oboriatur ſaluti. Ego enim iam di-
dici nõ timere, ſed vobis timere plus cœpi. Sinite quęſo
veſtrum ſacerdotem cõgredi, habemus aduerſariũ qui
1.Pet.5. laceſſit. Aduerſarius enim noſter diabolus ſicut leo ru-
giens circuit quęrens quẽ deuoret, vt Apoſtolus dixit.
Accepit ſine dubio, accepit (non fallimur, ſed admone-
mur) tentãdi huiuſmodi poteſtatem, ne forte corporis
mei vulneribus poſſim a fidei intentione reuocari. Le-
gitis & vos quia multis modis tentauit ſanctum Iob dia-
Iob.1.&.2 bolus: ad poſtremũ poteſtatem huiuſmodi petiit, & ac-
cepit, vt tentaret corpus eius: quod perfudit vlceribus.
Cum eſſet propoſitũ vt eccleſiæ vaſa iam traderemus,
hoc reſponſi reddidi, Me, ſi de meis aliquid poſceretur,
aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argẽtũ, id quod
mei iuris eſſet, libẽter offerre: templo dei nihil poſſe de-
cerpere: nec tradere illud quod cuſtodiendum non tra-
dendum acceperim. Deinde conſulere me etiã Impe-
ratoris ſaluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi
accipere. Accipiat enim vocem liberi ſacerdotis, ſi vult
ſibi eſſe cõſultũ, recedat a Chriſti iniuria. Hęc plena hu-
militatis ſunt, &, vt arbitror, plena affectus eius quem
Imperatori debet ſacerdos. Sed quia lucta nobis eſt nõ
ſolum aduerſus carnem & ſanguinem, ſed etiã (quod Ephe.6.
grauius eſt) aduerſus ſpiritualia nequitiæ, quæ ſunt in K
cæleſtibus, tentator ille diabolus per miniſtros ſuos cer
tamen auget, vulneribus corporis mei experiẽdum ar-
bitratur. Scio fratres vulnera hęc quæ pro Chriſto exci
pimus, nõ eſſe vulnera quib⁹ vita amittitur, ſed propa-
gatur. Sinite quæſo eſſe certamen, ſpectatores vos eſſe
decet. Conſiderate quia ſi quẽ habet ciuitas vel athletã,
vel alterius nobilis artis peritũ, optat offerre certami-
ni. Cur in maioribus rebus repudiatis, quod vel in mi-
noribus velle conſueſtis? Non metuit arma, nõ barba-
ros, qui mortẽ nõ timet, qui nulla carnis voluptate reti-
netur. Certe ſi dominus huic nos certamini deputauit,
fruſtra peruigiles tot noctib⁹ & diebus cuſtodias exhi-
betis. Implebitur Chriſti voluntas. Omnipotẽs enim
noſter eſt dñs Ieſus. hæc eſt fides noſtra. Et ideo quod
fieri mandat, implebitur. nec cõuenit vos diuinę obuia-
re ſententiæ. Audiſtis quod hodie lectum ſit, Pullum Luc.19.
ſibi aſinæ ſaluator per apoſtolos iuſſit adduci, manda-
uitq; vt ſi quis reſiſteret, diceretur, Dominus operam
eius deſiderat. Quid ſi & nunc pullum iſtum aſinę, hoc
eſt animalis quod grauem ſarcinam portare cõſueuit,
ſicut eſt humana cõditio, cui dicitur, Venite ad me oẽs Mat.11.
qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam, tollite
iugum meũ, quia leue eſt: Quid ſi inquã pullum iſtum L
ad ſe modo iuſſit adduci miſſis apoſtolis, illis qui iam
exuti corpore incõprehenſibilem oculis noſtris angelo-
rum ſpeciem gerunt? Nonne ſi ab aliquo reſiſtatur, di-
cent, Dominus operam eius deſiderat? Si reſiſtat vel
vitæ hui⁹ cupiditas, ſi reſiſtat caro & ſanguis, ſi reſiſtat
conuerſatio corporalis, quia aliquibus forſitan grati vi-
demur: ſed qui nos hic diligit, multo amplius diliget ſi
ſinat fieri hoſtiam Chriſti: quia diſſolui, & cũ Chriſto Philip.1.
eſſe, multo melius: etſi manere in carne, magis neceſſa
rium propter vos. Nihil eſt ergo quod vereamini fra-
tres dilectiſſimi. Scio enim quia quicquid paſſus fuero,
pro Chriſto patiar. Et legi quod eos timere nõ debeam
qui poſſunt carnẽ occidere. Et audiui dicentẽ: Qui per- Mat.10.
diderit animã ſuam propter me, inueniet eam. Ergo ſi
vult dominus, certũ eſt quod nullus obſiſtat. Quod ſi
adhuc noſtra differt certamina, quid veremini? Seruũ
Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed domini prouidẽtia
ſepire conſueuit. Turbati eſtis quia apertas reperiſtis
geminas fores, quas captus oculis quidam dum hoſpi-
tium propriũ repetit, patefeciſſe memoratur. In quo co
gnoſcite quod nihil ſuffragetur humana cuſtodia. Ecce
vnus qui videndi munus amiſit, ſoluit veſtra vniuerſa
munimina, & cuſtodias luſit. Dñs autẽ ſuæ miſericor-
diæ cuſtodiã nõ amiſit. Nõne ante biduum, vt memi-
niſtis, etiam illud repertũ eſt, quod a parte læua baſili- M
cæ ingreſſus quidã peruius ſuit, quẽ putabatis clauſum
eſſe atq; munitum? Sepſerũt nempe armati baſilicam,
explorabant hos atq; illos aditus. cæcitate perfuſi ſunt,
vt quod apertũ erat, videre nõ poſſent. Itaq; per pluri-
mas noctes qđ apertũ fuerit, non ignoratis. Deſinite er-
go ſolicitari: quia hoc erit quod Chriſtus iubet, & hoc
eſſe expedit. Deniq; exẽpla vobis legis pferã. Heliſæus 4.Reg.6.
quęrebatur a rege Syrię. miſſus erat exercitus qui eum
caperet. circũuallatus erat vndiq;. cœpit timere ei⁹ ſeruu-
lus, quia ſeruulus erat, hoc eſt, nõ erat liberæ mentis, &
liberę poteſtatis. Petiuit aperiri ei⁹ oculos ſanctus pro-
pheta, & ait, Reſpice, & vide quãto plures ſint pro no-
bis, q̃ contra nos. Et reſpexit, & vidit angelorum milia.
Aduertitis igitur quod ſeruulos Chriſti ii magis cu-
ſtodiant qui nõ videntur, q̃ qui videntur. Sed & illi ſi cu
ſtodiunt, veſtris cuſtodiunt orationibus aduocati. Le-
giſtis nẽpe eoſipſos qui Heliſęum quęrebant, ingreſſos
eſſe Samariã ad eũipſum quem capere geſtiebant, cui
nõ ſolum nõ potuerunt nocere, ſed ipſius aduerſus quẽ
venerant, interceſſione ſeruati ſunt. Petrus quoq; apo-
ſtolus vtriuſq; rei vobis edat exẽplum. Nam vbi eum

Act. 12. Herodes quæſiuit & cepit, recepit in carcerē. Nō enim
A receſſerat dei ſeruulus, ſed ſteterat timoris ignarus. O-
rabat ꝑ eo eccleſia, ſed apoſtolus in carcere quieſcebat,
quod eſt indiciū non timentis. Miſſus eſt angelus qui
dormientem excitaret, per quē Petrus productus e car
cere, mortē ad tempus euaſit. Idem Petrus poſtea vi-
cto Simone cum pręcepta dei populo ſeminaret, doce-
ret caſtimoniam, excitauit animos gentiliū: quibus eū
quærētibus Chriſtianæ animæ deprecatę ſunt vt pau-
liſper cederet. Et quāuis eſſet cupidus paſſionis, tamen
contemplatione populi precantis inflexus eſt. Rogaba
tur enim vt ad inſtituēdum & confirmandū populum
ſe reſeruaret. Quid multa? Nocte muro egredi cœpit,
& videns ſibi in porta Chriſtum occurrere, vrbemq; in-
gredi, ait: Domine, quo venis? Reſpōdit Chriſtus: Ve
nio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad ſuam crucem
diuinū pertinere reſponſum. Chriſtus enim nō poterat
iterum crucifigi, qui carnem paſſione ſuſceptæ mortis
exuerat. Quod enim mortuus eſt, mortuus eſt ſemel:
quod autem viuit, viuit deo. Intellexit ergo Petrus q̄d
iterum Chriſtus crucifigendus eſſet in ſeruulo. Itaque
B ſponte remeauit, interrogantibus Chriſtianis reſpon-
ſum reddidit, ſtatimq; correptus, per crucē ſuam hono-
rificauit dominū Ieſum. Videtis igitur quod in ſeruu-
lis ſuis pati velit Chriſt⁹. Quid ſi & huic ſeruulo dicit:
Illum volo ſic manere, tu autem me ſequere: & de hac
arbore guſtare vult fructum? Nam ſi illius cibus erat
vt faceret volūtatem patris, idem cibus illius eſt vt no-
ſtris paſſionib⁹ epuletur. Nōne, vt de ipſo domino ſu-
mamus exemplum, quando voluit, paſſus eſt: & cum
quæreretur, inuentus eſt? Quando autem hora nō ve-
nerat paſſionis, per medium quærentium tranſibat, &
videntes eū tenere non poterant. Quo vtiq; euidenter
oſtendit quia quādo dominus vult, vnuſquiſq; inueni-
tur & capitur. Quando autem differt, etiam ſi quęren-
tium manibus occurrat et oculis, non tenetur. Ego ipſe
non quotidie vel viſitandi gratia prodibam, vel perge-
bam ad martyres? Non regiam palatii prętexebā eun
do atq; redeundo? Et tamē nemo me tenuit, cum extur
bandi me haberēt, vt prodiderūt poſtea, voluntatem,
dicētes, Exi de ciuitate, & vade quo vis. Expectabā fa-
C teor magnum aliquid, aut gladium pro Chriſti nomi-
ne, aut incēdium. At illi delicias mihi pro paſſionibus
obtulerūt, ſed athleta Chriſti non delicias ſed paſſiones
ſuas exigit. Nemo ergo vos turbet q̄d aut carcerē prępa-
rauerit, aut dura, vt videbatur ſibi, Auxētii ipſius qui
ſe dicit Epiſcopū, ore iactata. Pleriq; narrabant percuſ-
ſores præmiſſos, pœnam mortis eſſe decretā: nec illa ti
meo, & iſta nō deſero. Quo enim abibo, vbi nō omnia
plena gemitus ſint atq; lachrymarum, quādo per eccle-
ſias iubentur eiici catholici ſacerdotes, reſiſtētes gladio
feriri, curiales proſcribi omnes niſi mandatū impleue-
rint? Et hæc epiſcopi manu ſcripta, & ore dictata, qui ſe
vt probaret doctiſſimum, veteris nō omiſit exemplum.
Legimus enim in propheta quod viderit falcē volan-
tem. Hanc imitatus Auxentius gladiū volantem per
2. Cor. 11. omnes vrbes direxit. Et Satanas transfigurat ſe in an-
gelum lucis, & in malū imitatur eius potentiā. Tu do-
mine Ieſu vno momento mundum redemiſti. Auxen
tius vno momento tot populos, quod in ipſo eſt, truci-
dabit, alios gladio, alios ſacrilegio. Meā baſilicam pe-
tit cruento ore, ſanguinolentis manibus. Cui bene pręſ-
Pſal. 49. ſens reſpondit lectio: Peccatori autē dixit deus: Quare
tu enarras iuſtitias meas? id eſt, non cōuenit paci & fu
rori, non conuenit Chriſto & Belial. Meminiſtis etiā
3. Reg. 21 quod lectū eſt hodie, Nabuthe ſanctū virum poſſeſſorē
vineæ ſuæ interpellatū petitione regia vt vineā ſuam
daret, vbi rex ſuccaſis vitibus olus vile ſereret, eumque
reſpondiſſe, Abſit vt ego patrum meorū tradam hære
ditatem. Regem contriſtatū eſſe quod ſibi eſſet alienū
ius relatione iuſta negatum, ſed muliebri conſilio dece

ptum. Nabuthe vites ſuas vel ꝓprio cruore defendit. D
Si ille vineam nō tradidit ſuam, nos trademus eccleſiā
Chriſti? Quid igitur a me reſponſum eſt cōtumaciter?
Dixi enim conuentus: Abſit a me vt tradā Chriſti hę-
reditatem. Si ille patrū hæreditatem non tradidit, ego
tradam Chriſti hęreditatē? Sed & hoc addidi, Abſit vt
tradam hæreditatem patrū, hoc eſt hereditatem Dio-
nyſii qui in exilio in cauſa fidei defunctus eſt, hæredita
tem Euſtorgii confeſſoris, hęreditatem Myroclis, atq;
omnium retro fideliū epiſcoporum. Reſpōdi ego quod
ſacerdotis eſt: quod imperatoris eſt, faciat imperator.
Prius eſt vt animam mihi quam fidē auferat. Ac cui
tradam, pręſens lectio euangelii docere nos debet, quid
petatur, a quib⁹ petatur. Audiſtis nēpe legi quod cum
Chriſtus ſuper pullū aſinæ ſederet, clamabant pueruli, Luc. 19.
& moleſte ferebant Iudæi. Deniq; interpellauerūt do-
minum Ieſum dicentes vt faceret eos tacere. reſpōdit:
Si hi tacebunt, lapides clamabūt. Deinde ingreſſus tē-
plum, eiecit nūmularios, & cathedras, & columbas vē-
dētes in templo dei. Lectio nempe iſta nulla noſtra diſ
poſitione recitata eſt, ſed caſu, quæ pręſentibus bene a-
ptatur temporibus. Semper ergo Chriſti laudes verbe
ra perfidorum ſunt. Et nunc cum laudatur Chriſtus, di
cunt hæretici quia ſeditio commouetur, dicūt hæretici
quia his mors paratur. & vere mortē habēt in laudibus E
Chriſti. Quomodo enī laudes eius ferre poſſunt, cuius
infirmitatē pręedicant? Itaq; & hodie cū laudatur Chri-
ſtus, Arrianorū amentia verberatur. Geraſeni præſen
tiam Chriſti ferre non poterant, iſti peiores Geraſenis
nec laudationem Chriſti ſuſtinere poſſunt. Vidēt pue
ros Chriſti gloriam concinētes, quia ſcriptū eſt: Ex ore Pſal. 8.
infantium & lactentiū perfeciſti laudem. irrident iſtam
ætatulam fidei plenā, cum dicunt: Ecce quid clamant? Luc. 19.
Sed reſpondit iis Chriſtus: Si hi tacuerint, lapides cla-
mabunt. hoc eſt, fortiores clamabunt, clamabunt & iu
uenes, clamabūt & maturiores, clamabūt & ſenes, iſti
lapides ad illum iam ſolidati lapidem, de quo ſcriptum
eſt: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic fa- Pſal. 117
ctus eſt in caput anguli. His igitur laudationibus inui-
tatus templum ſuū Chriſtus ingreditur, & flagellum
prehēdit, & eiicit de templo nūmularios. Non patitur
enim in ſuo tēplo pecuniæ eſſe vernaculos, non patitur
in ſuo tēplo eſſe eos qui vendant cathedras. Quid ſunt
cathedrę, niſi honores? Quid ſunt columbę, niſi ſimpli
ces mentes vel animæ fidē candidam & puram ſequen
tes? Ego ergo inducam in templū quem Chriſtus ex- F
cludit? Iubetur enī exire qui dignitates vendit & hono
res. Iubetur enim exire qui vēdere vult ſimplices men-
tes fideliū. Ergo Auxētius eiicitur, Mercurinus exclu
ditur. Vnum portentū eſt, & duo nomina. Etenim ne
cognoſceretur quis eſſet, mutauit ſibi vocabulum: vt
quia hic fuerat Auxētius epiſcopus Arrianus, ad deci
piendam plebē quam ille tenuerat, ſe vocaret Mercuri
num. Mutauit ergo vocabulum, ſed perfidiam nō mu
tauit. Exuit lupum, & induit lupum. Nihil prodeſt q̄d
mutauit nomen, quid ſit agnoſcitur. Alius in Scythiæ
partib⁹ dicebatur, alius hic vocatur. nomina pro regio-
nibus habet. Habet ergo iam duo nomina: & ſi hinc a-
lio perrexerit, habebit & tertiū. Quomodo enim patie
tur vt maneat ei vocabulum ad tāti ſceleris indicium?
Minora fecit in Scythia, & ita erubuit vt mutaret vo-
cabulum. ſceleratiora hic auſus eſt, & volet, quocunque
perrexerit, nomine ſuo prodi tantorū populorū ſangui
nem? Manu ſua ſcribet, & poterit conſiſtere animo?
Paucos excludebat dominus Ieſus de templo ſuo, Au
xentius nullum reliquit. De templo ſuo Ieſus flagello
eiicit, Auxētius gladio. Ieſus flagello, Mercurinus ſe-
curi. Pius dominus flagello exturbat ſacrilegos, nequā
perſequitur pios ferro. De quo bene dixiſtis hodie: Le-
ges ſuas ſecum ferat. Feret etiam ſi nolit, feret cōſcien-
tiam ſuam. Et ſi non fert chartulam, feret ſanguinem in-

G ſcriptam animā ſuam, etſi atramento inſcriptā epiſto-
Hiere. 17. lam nō feret. Scripta eſt Iuda culpa tua graphio ferreo
& vngue adamantino, & ſcripta in pectore tuo, hoc eſt
ibi ſcripta vnde proceſſit. Is mihi etiam audet mentio-
nem facere tractādi, plenus ſanguinis, plenus cruoris?
Qui quos nō potuerit ſermone decipere, eos gladio pu
tat eſſe feriendos, cruentas leges ore dictās, manu ſcri-
bens, & putans quod lex fidem poſſit hominibus impe
Galat. 2. rare. Nō audiuit & id quod hodie dictū eſt: Quoniam
non iuſtificatur homo ex operib9 legis? Aut, Per legē
legi mortuus ſum, vt deo viuam? Id eſt, per legem ſpi-
ritualē interpretatione legis eſt mortuus corporali. Et
nos per legē dñi noſtri Ieſu Chriſti moriamur huic le-
gi, quæ ſancit decreta perfidiæ. Non lex eccleſiam con-
Roma. 1. gregauit, ſed fides Chriſti. Lex enim nō eſt ex fide, iu-
ſtus autem ex fide viuit. Iuſtū ergo fides non lex facit,
quia nō eſt per legē iuſtitia, ſed per fidem Chriſti. Qui
autem fidem repudiat, & legis iura præſcribit, ipſe ſe te-
ſtatur iniuſtum, quia iuſtus ex fide viuit. Hanc ergo le-
gem quiſq; ſequatur qua firmatur Ariminēſe conciliū,
Galat. 4. in qua creatura dictus eſt Chriſtus? Sed aiunt: Miſit
deus filium ſuum factū ex muliere, factum ſub lege. Er
go factum legunt, hoc eſt creatum. Nōne hoc ipſum cō
ſiderant q̄d propoſuerunt, quia factus dicitur Chriſtus,
ſed ex muliere, hoc eſt, ſecundū partum virginis factus
eſt, qui ſecundum diuinam generationē ex patre natus
eſt? Legerunt & hodie quia Chriſtus nos redemit de
Galat. 3. maledicto legis, factus pro nobis maledictū. Nunquid
H maledictū Chriſtus ſecūdum diuinitatē eſt? Sed quare
maledictū dicatur, Apoſtolus te docet dicens, quia ſcri
Deut. 21. ptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno. Hoc
eſt, qui in carne ſua noſtrā carnē, in ſuo corpore noſtras
infirmitates & noſtra maledicta ſuſcepit, vt crucifige-
ret. Nō enim ille maledictus, ſed in te maledictus. De-
2. Cor. 5. niq; habes alibi: Qui peccatū non cognouit, ſed pro no
bis peccatum factus eſt: quia noſtra peccata ſuſcepit, vt
ſacramento ſuæ paſſionis aboleret. Hæc ego fratres co
ram ipſo apud vos plenius diſputarem, ſed certus non
ignaros vos eſſe fidei, veſtrum refugit examen, & gen
tiles quoſdā quatuor aut quinq; ferme homines eligit
cognitores ſibi, ſi tamen aliquos elegit, quos vellē adeſ
ſe in cœtu omniū, non vt de Chriſto iudicēt, ſed vt ma
ieſtatem audiant Chriſti. Tamen illi iam de Auxētio
pronūciauerunt, cui tractanti quotidie non crediderūt.
Quæ maior eius condemnatio, q̄ quod ſine aduerſario
apud iudices ſuos victus eſt? Ergo & ipſorum ſenten-
tiam contra Auxentium iam tenemus: & quod gētes
elegit, iure damnandus eſt, quia Apoſtoli præcepta di-
1. Corin. 6 miſit, cum Apoſtolus dicat: Audet aliquis veſtrū ad-
I uerſus alterū habēs negocium, iudicari apud iniquos,
& non apud ſanctos? Aut neſcitis quoniā ſancti de hoc
mundo iudicabunt? Et infra ait: Sic nō eſt inter vos ſa
piens quiſq̄ qui poſſit iudicare inter fratres, ſed frater cū
fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Vides
quia quod ille obtulit, contra auctoritatem apoſtoli ſit?
Vos eligite vtrū Auxentiū, an Paulum ſequi debea-
mus magiſtrum. Sed quid dicam de Apoſtolo, cū ipſe
Eſa. 51. dñs clamet per prophetā: Audite me popul9 meus, qui
ſcitis iudiciū, quorū in corde lex mea eſt. De9 dicit, Au
dite me populus meus, qui ſcitis iudiciū: Auxentius
dicit, Neſcitis iudiciū. Videtis quia iā deū cōtemnit in
vobis, qui ſentētiā cœleſtis refutat oraculi. Audite me,
inquit, populus meus, dicit dñs. Nō dicit audite gētes,
non dicit audite Iudæi. Iam enim non populus dei qui
fuerat, populus erroris eſt factus. Et qui populus erro-
ris erat, populus dei eſſe cœpit, quia in Chriſtum credi-
dit. Iſte ergo populus iudicat, cuius in corde lex diuina
2. Corin. 3 eſt, non humana, lex non atramento ſcripta, ſed ſpiritu
dei viui non in charta exarata, ſed in corde ſignata: lex
gratiæ, non cruoris. Quis igitur vobis iniuriam facit,
qui recuſat veſtram, an qui eligit audientiam? Conclu
ſus vndiq; ad verſutiam patrū ſuorū confugit, de impe- K
ratore vult inuidiam cōmouere, dicēs iudicare debere
adoleſcētem catechumenum ſacræ lectionis ignarū, et
in cōſiſtorio iudicare. Quaſi vero ſuperiore anno quan
do ad palatium ſum petitus, cum præſentibus prima-
tibus ante conſiſtorium tractaretur, cū imperator ba-
ſilicam vellet eripere, ego tūc aulæ contēplatione rega-
lis infractus ſim, conſtantiam nō tenuerim ſacerdotis,
aut imminuto iure diſceſſerim. Nonne meminerūt q̄d
vbi me cognouit populus palatium petiſſe, ita irruit,
vt vim eius ferre nō poſſent, quando comiti militari cū
expeditis ad fugandam multitudinem egreſſo obtule-
runt omnes ſe neci pro fide Chriſti? Non tunc rogatus
ſum vt populum multo ſermone mulcerem? Sponde-
rem fidem quod baſilicam eccleſiæ nullus inuaderet?
Et cum pro beneficio meum ſit officium poſtulatū, ta-
men quod populus ad palatium veniſſet, mihi inuidia
commota eſt. In hāc igitur inuidiam me redire deſide-
rant: reuocaui populum, & tamen inuidiam non euaſi:
quam quidem inuidiam ego temperādam arbitror, nō
timēdam. Quid enim timeam9 pro Chriſti nomine?
niſi forte illud mouere me debet quod aiunt, Ergo nō
debet imperator vnam baſilicā accipere ad quam pro- L
cedat: & plus vult Ambroſi9 poſſe q̄ imperator, vt im-
peratori prodeundi facultatem neget? Quod cū dicūt,
apprehēdere ſermones noſtros geſtiūt, ſicut Iudæi qui
Chriſtū verſuto ſermone tentabāt dicentes: Magiſter Mat. 22.
licet tributum dare Cæſari, aut non? Semper ne de Cę
ſare ſeruulis dei inuidia commouetur? Et hoc ad calū-
niam ſibi arceſſit impietas, vt imperiale nomen obten-
dat? Et iſti poſſunt dicere quod eorū nō habeant ſacrile
gium, quorum imitantur magiſterium? Et tamen vi-
dete quāto peiores Ariani ſunt q̄ Iudæi. Illi quęrebāt
vtrum ſoluendū putarent Cæſari ius tributi, iſti impe-
ratori volunt dare ius eccleſiæ. Sed vt perfidi ſuum ſe-
quuntur autorem, ita & nos quæ nos domin9 & autor
noſter docuit, reſpondeamus. Conſiderans enim Ieſus
dolum Iudæorum dixit ad eos: Quid me tentatis? o- Ibidem.
ſtēdite mihi denarium. Et cum dediſſent, dixit: Cuius
imaginem habet & inſcriptionem? Reſpondentes di-
xerūt: Cæſaris. Et ait illis Ieſus: Reddite quę ſunt Cę-
ſaris Cæſari, & quæ ſunt dei deo. Ergo & ego dico illis
qui mihi obiiciūt, Oſtēdite mihi denarium. Ieſus Cæ-
ſaris denarium vidit, & ait: Reddite Cæſari quæ Cæ-
ſaris ſunt, & quæ dei ſunt deo. Nūquid de eccleſiæ ba-
ſilicis occupandis poſſunt denariū offerre Cæſari? Sed
in eccleſia vnam imaginē noui, hoc eſt, imaginem dei M
inuiſibilis, de qua dixit deus: Faciamus hominem ad Geñ. 1.
imaginem & ſimilitudinē noſtram. Illam imaginē de
qua ſcriptū eſt: Quia Chriſtus ſplendor glorię, & ima- Heb. 1.
go ſubſtantiæ eius. In iſta imagine patrem cerno, ſicut
dixit ipſe dominus Ieſus: Qui me videt, videt et patrē. Ioan. 14.
Non enim hæc imago a patre eſt ſeparata, quæ vnita-
tem me docuit trinitatis, dicēs: Ego & pater vnum ſu- Ibidē. 10.
mus. Et infra: Omnia quæcūq; habet pater, mea ſunt. Ibidē. 16.
Et de ſpiritu ſancto dicēs quia ſpiritus Chriſti ſit, & de
Chriſto accepit, ſicut ſcriptū eſt: Ille de meo accipiet, & Ibidem.
annunciabit vobis. Quid igitur non humiliter reſpon
ſum a nobis eſt? Si tributū petit, non negamus. Agri
eccleſiæ ſoluunt tributū. Si agros deſiderat imperator,
poteſtatem habet vendicandorū, nemo noſtrū interue
nit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Nō
faciant de agris inuidiam, tollāt eos ſi libitum eſt. Im-
peratori non dono, ſed non nego. Aurum quęrunt, poſ
ſum dicere: Argētum & aurū non quæro. Sed inuidiā
faciunt quia aurū erogatur, nec ego hanc inuidiā per-
horreſco. Habeo ærarios. Aerarii mei pauperes Chri-
ſti ſunt. Hunc noui congregare theſaurū. Vtinam hoc
mihi ſemper crimen adſcribant, quia aurū pauperibus
erogatur. Quod ſi obiiciunt quod defenſionē ab iis re-
quiram, non nego, ſed etiam ambio. habeo defenſionē,

A ſed in orationibus pauperum. Cæci illi,& claudi,debi-
les & ſenes,robuſtis bellatoribꝰ fortiores ſunt. Deniq;
munera pauperum deum obligant, quia ſcriptum eſt:
Prou. 19. Qui largitur pauperi,deo fœnerat. Preſidia bellatorũ
diuinam ſæpe gratiam nõ merentur. Hymnorũ quoq;
meorũ carminibus deceptũ populum ferũt. Plane nec
hoc abnuo.Grande carmẽ iſtud eſt,quo nihil potẽtius.
Quid enim potentius q̃ confeſſio trinitatis,quæ quoti
die totius populi ore celebratur? Certatim omnes ſtu-
dent fidem fateri, patrẽ & filiũ & ſpiritũ ſanctum norũt
verſibus prædicare. Facti ſunt igitur omnes magiſtri,
qui vix poterant eſſe diſcipuli. Quid igitur obaudien-
tius poteſt eſſe q̃ vt Chriſti ſequamur exẽplũ,qui ſpecie
Philip. 2. inuentus vt homo humiliauit ſemetipſum factus obe
diens vſq; ad mortem? Deniq; omnes per obediẽtiam
Rom. 5. liberauit. Sicut enim per inobedientiã vnius hominis
peccatores conſtituti ſunt plurimi,ita et per vnius obe-
dientiã iuſti conſtituentur multi. Si ergo ille obediens,
accipiant obedientiæ magiſteriũ, cui nos inhæremus,
dicentes iis qui nobis de imperatore inuidiam faciunt:
Soluimꝰ quę ſunt Cæſaris Cęſari, & quę ſunt dei deo.
Tributũ Cæſaris eſt,non negatur. Eccleſia dei eſt,Cę-
ſari vtiq; non debet addici,quia ius Cæſaris eſſe nõ po-
teſt dei templum. Quod cũ honorificẽtia imperatoris
nemo dictũ poteſt negare. Quid enim honorificentius
q̃ vt imperator eccleſiæ filius eſſe dicatur? Quod cũ di
citur, ſine peccato dicitur, cũ gratia dicitur. Imperator
enim bonus intra eccleſiam,non ſupra eccleſiã eſt. Bo-
nus enim imperator quęrit auxiliũ eccleſiæ,nõ refutat.
Hęc vt humiliter dicimus,ita conſtanter exponimus.
B Sed incendia aliqui,gladiũ,deportationem minantur.
Didicimus Chriſti ſeruuli nõ timere. Nõ timentibus
Pſal. 63. nunq̃ eſt grauis terror. Deniq; ſcriptũ eſt: Sagittę infan
tium factæ ſunt plagæ eorũ. Satis igitur propoſitis re-
ſponſum videtur. Nunc illos interrogo quod Saluator
Lucæ. 20. interrogauit: Baptiſmũ Ioannis de cælo eſt,an ex ho-
minibus? Et non potuerunt reſpondere ei Iudæi. Si ba
ptiſmum Ioannis non ſoluerũt Iudæi, Auxentius ſol-
uit baptiſmum Chriſti? Nõ enim iſtud ex hominibus
eſt baptiſmum,ſed de cælo, quod detulit nobis conſilii
magni angelus,vt iuſtificemur deo. Cur igitur rebapti
zandos Auxẽtius fideles populos putat baptizatos in
Ephe. 4. nomine trinitatis,cũ Apoſtolus dicat: Vna fides,vnũ
baptiſma? Et ſe hominum dicit aduerſarium eſſe, non
Chriſti,cum conſilium dei ſpernat , & condemnet ba-
ptiſmum, & quod Chriſtus nobis ad redimẽda noſtra
peccata donauit.

Diui Ambroſii ad Marcellinam ſororẽ ſuam,refe-
rentis illi quid in cauſa de Baſilicis tradendis actũ ſit,et
in quo ſtatu res ipſa nũc cõſiſtat, Epiſt. XXXIII.

QVONIAM omnibus epiſtolis fere ſoli-
cite quæris de eccleſia, accipe quid agatur.
Poſtridie q̃ accepi literas tuas quibꝰ ſignifi
C caueras quod te exagitarẽt ſomnia tua, mo
les inquietudinum grauiũ cœpit moueri. Nec iam por
tiana,hoc eſt, extramurana Baſilica petebatur,ſed Ba
ſilica noua,hoc eſt intramurana, quę maior eſt. Conue
nerunt me primo principes virtutum,viri comites cõ-
ſiſtoriani, vt & Baſilicam traderẽ, & procurarẽ ne quid
populus turbarum moueret. Reſpondi quod erat ordi-
nis,templũ dei tradi a ſacerdote non poſſe. Acclamatũ
eſt ſequenti die in eccleſia,etiam pręfectus eo venit, cœ
pit ſuadere vt Baſilica portiana cederemꝰ. Populꝰ re-
clamauit. Ita tunc diſceſſum eſt, vt intimaturum ſe im
peratori diceret. Sequẽti die, erat autẽ dominica, poſt
lectiones atq; tractatũ dimiſſis catechumenis ſymbolũ
aliquibus competentibus in baptiſteriis tradebam Ba
ſilicæ. Illic nunciatũ eſt mihi comperto,quod ad portia
nam Baſilicã de palatio decanos miſiſſent, & vela ſuſ-
penderent,populi partem eo pergere. Ego tamẽ in miſſi D
in munere,miſſam facere cœpi. Dum offero,raptũ co-
gnoui a populo Caſtulum quendam quem preſbyterũ
dicerent Arriani. Hunc autem in platea offenderant
tranſeuntes. Amariſſime flere,& orare in ipſa oblatio-
ne deum cœpi, vt ſubueniret,nec huius ſanguis in cau-
ſa eccleſiæ fieret,certe vt meus ſanguis pro ſalute nõ ſo
lum populi,ſed etiã pro ipſis impiis effũderetur. Quid
multa? Miſſis preſbyteris & diaconibꝰ eripui iniuriæ
virum. Condẽnationes illico grauiſſimę decernuntur,
primo in corpus omne mercatorũ. Itaq; ſanctis diebus
hebdomadis vltimæ quibus ſolebãt debitorum laxari
vincula,ſtridunt catenę,imponuntur collo innocentiũ,
exigũtur ducẽta pondo auri intra totum triduũ. Reſpõ
dent aliqui ſe tantum aut duplũ ſi peterentur daturos,
dummodo ſeruarent fidem. Erant pleni carceres nego
ciatoribus. Palatina omnia officia,hoc eſt memoriales,
agentes in rebus,apparitores diuerſorũ comitum tem
perare a proceſſu iubentur ſpecie qua ſeditioni intereſſe
prohibebantur,honoratis multa minabantur grauiſſi-
ma niſi Baſilicam traderent. Feruebat perſecutio:ac ſi
aperuiſſent portã,prorupturi in omne facinus videban
tur. Conuenior ipſe a comitibus & tribunis vt Baſilicę
fieret matura traditio,dicẽtibus imperatorem iure ſuo
vti,eo quod in poteſtate eius eſſent omnia. Reſpondi,
ſi a me peteret quod meũ eſſet,id eſt fundũ meũ,argen
tum meum,ius huiuſmodi meum me non refragatu-
rum,q̃q̃ omnia quæ mea ſunt,eſſent pauperum. Verũ
ea quæ diuina,imperatorię poteſtati non eſſe ſubiecta.
Si patrimonium petitur, inuadite: ſi corpus, occurrã. E
Vultis in vincula rapere? vultis i mortem? voluptati
eſt mihi. Non ego me vallabo circũfuſione populorũ,
nec altaria tenebo vitã obſecrans,ſed pro altaribus gra
tius immolabor. Horrebam quippe animo cũ arma-
tos ad Baſilicam eccleſiæ occupandam miſſos cogno-
ſcerem,ne dum Baſilicam vẽdicant, aliqua ſtrages fie-
ret quæ in perniciem totius vergeret ciuitatis. Orabã
ne tantę vrbis vel totius Italiæ buſto ſuperuiuerẽ. De-
teſtabar inuidiam fundendi cruoris, offerebam iugulũ
meum. Aderant Gotthi tribuni,adorıebar eos dicens:
Propterea vos poſſeſſio Romana ſuſcepit, vt perturba
tionis publicę vos prębeatis miniſtros? Quo tranſibi-
tis ſi hęc deleta fuerint? Exigebatur a me vt compeſce-
rem populum. Referebam in meo iure eſſe vt nõ exci-
tarem,in dei manu vt mitigaret. Poſtremo ſi me incẽ
torem putarẽt,iam in me vindicari oportere, vel abdu
ci me in quas vellent terrarũ ſolitudines. His dictis illi
abierunt,ego in baſilica veteri totum exegi diem,inde
domum cubitũ me recepi, vt ſi quis abducere vellet,in-
ueniret paratum. Ante lucẽ vbi pedem limine extuli, F
circumfuſo milite occupatur baſilica. Idq; a militibꝰ im-
peratori mãdatũ dicitur, vt ſi prodire vellet, haberet co
piam, ſe tamen præſto futuros ſi viderent eum cum ca
tholicis conuenire. Alioquin ſe ad eum cœtũ quẽ Am
broſius cogeret,trãſituros. Prodire de Arrianis nullus
audebat, quia nec quiſq̃ de ciuibꝰ erat, pauci de familia
regia,nõnulli etiam Gotthi. Quibus vt olim plauſtro
ſedes erat, ita nunc plauſtrum eccleſia eſt. Quocũque
fœmina iſta proceſſerit,ſecũ ſuos omnes cœtus vehit.
Circumfuſam baſilicã eſſe gemitu populi intellexi, ſed
dum legũtur lectiones, intimatur mihi plenã populi eſ-
ſe baſilicam etiam nouã, maiorem videri plebem q̃ o-
mnes cum eſſent liberi: lectorem efflagitari. Quid plu
ra? Milites ipſi qui videbantur occupaſſe baſilicam, co
gnito q̃ præcepiſſem vt abſtinerẽtur a cõmunionis cõ-
ſortio, ad conuẽtum hunc noſtrũ venire cœperũt. Qui-
bus viſis turbantur mulierũ animi, proripit ſe vna. Ipſi
tamen milites ſe ad orationem veniſſe,nõ ad pręliũ lo-
quebantur. Clamauit aliqua populus, q̃ moderate,q̃ cõ
ſtanter, q̃ fideliter poſcebat vt ad illam pergeremus ba
ſilicam. In illa quoq; baſilica fertur quod populꝰ pręſen-

G tiam flagitabat meam. Tunc ego hũc adorſus ſermo-
nem ſum: Audiſtis filii librũ legi Iob, qui ſolẽni & mu-
nere eſt decurſus, & tempore. Sciuit & vſu hũc librum
etiam diabolus intimandum, quo virtus omnis ſuę tẽ
tationis aperitur & ꝓditur. Et ideo ſe hodie motu ma-
iore cõcuſſit. Sed gratias deo noſtro, qui nos ita firma-
uit fide atq; patientia. Vnum Iob miraturus aſcende-
ram, omẽs Iob quos mirarer inueni. In ſingulis vobis
Iob reuixit, in ſingulis ſancti illius patiẽtia & virtus re-
fulſit. Quid enim præſentius dici potuit a Chriſtianis
viris, q̃ id quod hodie in vobis ſpiritus ſanctus eſt locu-
tus? Rogamus Auguſte, non pugnamus. Non time-
mus, ſed rogamus. Hoc Chriſtianos decet, vt & tran-
quillitas pacis optetur & fidei, veritatiſq; conſtãtia, nec
mortis reuocetur periculo. Eſt enĩ pręſul dominus, qui
ſaluos faciet ſperantes in ſe. Sed veniamus ad propoſi-
tas lectiones. Videtis diabolo tentandi licentiã dari, vt
boni probentur. Inuidet inimicus bonis profectibus, tẽ
tat diuerſis modis. Tentauit ſanctum Iob in patrimo-
nio, tentauit in filiis, tẽtauit in dolore corporis. Fortior
in ſuo corpore tẽtat, infirmior in alieno. Et mihi meas
diuitias quas in vobis habeo, volebat auferre, & hoc
tranquillitatis veſtrę patrimonium diſſipare cupiebat.
H Vos quoq; ipſos mihi bonos filios geſtiebat eripere, ꝑ
quibus ego quotidie inſtauro ſacrificium. Vos ruinis
quibuſdam publicę perturbationis conabatur inuolue-
re. Duo igitur iam genera tentationis excepi. Et fortaſ
ſe quia infirmiorem me dominus deus nouit, adhuc in
corpus meum non dedit poteſtatem. Et ſi ipſe cupiam
& ſi offeram, adhuc me fortaſſe huic certamini imparẽ
iudicat, & diuerſis exercet laborib᷒. Nec Iob ab iſto cœ
pit certamine, ſed in hoc cõſummauit. Tẽtat᷒ eſt autẽ
Iob nũciis coacernatis malorum, tẽtatus eſt etiam per
Iob. 2. mulierem, quæ ait: Dic aliquod verbũ in deum, & mo
rere. Videtis quanta ſubito moueãtur. Gotthi, arma,
gentiles, mulcta mercatorum, pœna ſanctorũ. Aduer-
titis quid iubeatur cum mandatur: Trade baſilicã, hoc
eſt, dic aliquod verbũ in deum, & morere. Nec ſolũ dic
aduerſum deũ, ſed etiam fac aduerſus deum. Manda-
tur, Trade altaria dei. Vrgemur igiť præceptis rega-
libus, ſed confirmamur ſcripturæ ſermonibus: quæ re-
ſpondit: Tanq̃ vna ex inſipiẽtibus locuta es. Non me-
diocris igitur iſta tentatio. Nanq; aſperiores tentatio-
nes has eſſe cognouimus, quæ fiunt per mulieres. De-
niq; per Euam etiam Adam ſupplantatus eſt: eoq; fa-
ctum eſt vt a mandatis cæleſtibus deuiaret. Quo erro
re cognito, præuaricatricis cõſcientię reus latere cupie-
Gen. 3. bat, ſed latere nõ poterat, & ideo ait ei deus: Adam, vbi
I es? Hoc eſt, quid eras ante? vbi nũc eſſe cœpiſti? vbi te
conſtitueram? quo ipſe trãſgreſſus es? Agnoſcis eſſe te
nudũ, quia bonę indumenta fidei perdidiſti. Folia ſunt
iſta quibus nunc velare te quęris. Repudiaſti fructum,
ſub foliis legis latere cupis, ſed proderis. Recedere a do
mino deo tuo propter vnã mulierẽ deſideraſti, propter-
ea fugis quem videre quærebas. Cum vna muliere te
abſcondere maluiſti, relinquere ſpeculum mundi, inco-
latum paradiſi, gratiam Chriſti. Quid dicam ꝙ etiam
3. Reg. 19 Heliam Iezabel cruenta perſecuta eſt? ꝙ Ioannem Ba
Mat. 14. ptiſtã Herodias fecit occidi? Singulæ tamen ſingulos.
Mihi quo minora longe merita, eo tentamẽta grauio
ra. Virtus infirmior, ſed plus periculi. Succedunt ſibi
mulierum vices, alternantur odia, commẽta variãtur,
ſeniores conueniuntur, prætexitur regis iniuria. Quæ
ratio igitur eſt aduerſus hunc vermiculum moliri gra-
uiores tentationes, niſi quia non me, ſed eccleſiam per-
ſequuntur? Mandatur deniq;: Trade baſilicã. Reſpon-
deo: Nec mihi fas eſt tradere, nec tibi accipere Impera-
tor expedit. Domũ priuati nullo potes iure temerare,
domũ dei exiſtimas auferẽdam? Allegatur, imperato-
ri licere omnia, ipſius eſſe vniuerſa. Reſpõdeo: Noli te
grauare impator, vt putes te in ea quę diuina ſunt, im-
periale aliquod ius habere. Noli te extollere, ſed ſi vis K
diutius imperare, eſto deo ſubditus. ſcriptum eſt: Quę
dei deo, quę Cæſaris Cęſari. Ad imperatorem palatia
pertinent, ad ſacerdotẽ eccleſiæ. Publicorũ tibi mœniũ
ius commiſſum eſt, nõ ſacrorum. Iterum dicitur man-
daſſe, Debeo & ego vnam baſilicam habere. Reſpõdi:
Non tibi licet illã habere. Quid tibi cũ adultera? Adul
tera eſt enim quæ nõ eſt legitimo Chriſti coniugio co-
pulata. Dum hæc tracto, ſuggeſtũ eſt mihi cortinas re-
gias eſſe collectas: refertam autem populo baſilicam
præſentiam mei poſcere: ſtatimq; eo conuerti ſermonẽ
meũ, dicens: Quã alta & ꝓfunda oracula ſunt ſpiritus ſan
cti. Matutinis horis lectum eſt, vt meminiſtis fratres,
quod ſummo animi dolore reſpondemus: Deus, vene- Pſal. 78.
runt gentes in hęreditatem tuam. Et reuera venerunt
gentes, & plus etiã q̃ gentes venerunt. Venerũt enim
Gotthi, & diuerſarũ nationum viri, venerũt cũ armis,
& circumfuſi occupauerunt baſilicã. Hoc nos ignari tuę
altitudinis dolebamus, ſed noſtra imprudentia aliud
opinabatur. Venerunt gẽtes, ſed vere in hæreditatem
tuam venerunt. Qui enim gentes venerunt, facti ſunt
Chriſtiani. Qui ad inuadendã hęreditatem venerunt,
facti ſunt cohęredes dei. Defenſores habeo quos hoſtes
putabã: ſocios teneo, quos aduerſarios exiſtimabã. Cõ- L
pletum eſt illud quod de domino Ieſu Dauid propheta
cecinit: Quia factus eſt in pace locus eius, & confregit Pſal. 75.
cornua arcuum, ſcutum, & gladium, & bellum. Cuius
enim hoc munus, cuius opus, niſi tuum domine Ieſu?
Videbas ad templum tuum armatos venire, hinc ge-
mere populum, & frequentem adeſſe, ne baſilica dei tra
deretur: inde vim militibus, imperatori: mortem ante
oculos mihi: ne quid inter hęc furori liceret, inſeruiſti te
domine medium, et feciſti vtraq; vnum. Compeſcuiſti
armatos dicens profecto: Si ad arma concurritur, ſi in
templo meo lis commouetur, quæ vtilitas in ſanguine Pſal. 29.
meo? Gratias itaq; tibi Chriſte: non legatus, neq; nun-
cius, ſed tu domine ſaluum feciſti poplũ tuum, cõſcidi-
ſti ſaccum meum, & pręcinxiſti me lætitiã. Hęc ego di
cebam miratus imperatoris animũ ſtudio militũ, ob-
ſecratione comitũ, precatu populi poſſe miteſcere. In-
terea nunciatur mihi miſſum notariũ qui mãdata de-
ferret. Conceſſi paululum, mandatũ intimat. Quid ti-
bi viſum eſt, inquit, vt contra placitũ faceres? Reſpon-
di: Quid placitũ ſit ignoro, quid ve temere factum dica
tur, incertum habeo. Ait: Cur preſbyteros ad Baſilicã
deſtinaſti? Si tyrannus es, ſcire volo, vt ſciam quemad
modum me aduerſum te præparẽ. Retuli dicens me
nihil in præiudiciũ feciſſe eccleſiæ: eo tempore quo au- M
dieram occupatam eſſe a militibus baſilicam, gemitũ
tantummodo liberiorem habuiſſe: multiſq; adhortãti-
bus vt eo pergerem, dixiſſe, Tradere baſilicam non poſ
ſum, ſed pugnare nõ debeo. Poſtea vero q̃ cognouerim
cortinas regias inde eſſe ſublatas, cũ me populus eo ire
depoſceret, direxiſſe preſbyteros, me tamẽ noluiſſe ire,
ſed dixiſſe, Credo in Chriſto quod ipſe nobiſcũ faciet i-
perator. Si hæc tyrãnis videť, habeo arma, ſed in Chri-
ſti nomine, habeo offerendi mei corporis poteſtatem.
Quid moraret ferire ſi tyrannũ putaret? Veteri iure a
ſacerdotib᷒ donata imperia, nõ vſurpata? Et vulgo di
ci ꝙ imperatores ſacerdotium magis optauerint, q̃ im
perium ſacerdotes. Chriſtus fugit, ne rex fieret. Habe- Ioan. 6.
mus tyrannidem noſtram. Tyrannis ſacerdotis, infir-
mitas eſt. Cum infirmor, inquit, tunc potens ſum. Ca- 2. Cor. 12.
uere tamen ne ipſe ſibi tyrannũ faceret, cui deus aduer-
ſarium nõ excitauit. Non hoc maximum dicere, quod
tyrannus ego ſim Valẽtiniani, qui ſe meæ legationis
obiectu queritur ad Italiã nõ potuiſſe tranſire. Addidi
quia nunq̃ ſacerdotes tyranni fuerunt, ſed tyrãnos ſępe
ſunt paſſi. Exactus eſt totus ille dies in mœrore noſtro,
ſciſſæ tamen ab illudẽtibus pueris cortinæ regiæ. Ego
domum redire nõ potui, quia circumfuſi erant milites,

A qui baſilicam cuſtodiebant. Cum fratribus pſalmos in
eccleſię baſilica minore diximus. Sequēti die lectus eſt
de more liber Ionæ, quo cōpleto hunc ſermonem ador
ſus ſum. Liber lectus eſt fratres quo prophetatur quod
peccatores in pœnitentiā reuertantur. Acceptū eſt ita
vt ſperaref in præſenti futurū. Addidi quod vir iuſtus
etiā offenſam contrahere voluiſſet, ne vel ſpectaret vel
denunciaret excidium ciuitati. Et quod lugubre eſſet il
lud dictū. Contriſtatus quoq; ſit quod aruiſſet cucurbi-
Ionæ. 4. ta. Deum quoq; dixiſſe ad Prophetam: Si triſtis es pro
cucurbita? Reſpōdiſſe Ionam: triſtis. Dixiſſe dominū,
ſi illud doleret quod exuſta eſſet cucurbita, quanto ma-
gis ſibi curæ eſſe oportere tantæ plebis ſalutē? Et ideo
excidium quod paratū toti vrbi fuerat, remouiſſe. Nec
mora, nunciatur imperatorem iuſſiſſe vt recederēt mi-
lites de baſilica, negociatorib⁹ quoq; quod exactū de cō-
demnatione fuerant redderetur. Quæ tunc plebis to-
tius lætitia fuit? qui totius populi plauſus? quę gratia?
Erat autem dies quo ſeſe dominus pro nobis tradidit,
quo in eccleſia pœnitentia relaxatur. Certatim hoc nū-
ciare milites, irruentes in altaria oſculis ſignificare pa-
cis inſigne. Tunc agnoui ꝙ deus vermem antelucanū
percuſſerat, vt tota ciuitas ſeruaretur. Hæc geſta ſunt,
atq; vtinā iam finita, ſed grauiores motus futuros ple-
B na commotionis imperialia verba indicant. Ego tyrā-
nus appellor, & plus etiam q̄ tyrannus. Nam cū impe-
ratorē comites obſecrarent vt prodiret ad eccleſiā, idq;
petitu militū facere ſe dicerent, reſpōdit: Si vobis iuſſe-
rit Ambroſius, vinctū me tradetis. Quid poſt hanc vo
cem ſuperſit, cōſidera. Quam vocem omnes cohorrue
runt, ſed habet a quibus exaſperetur. Deniq; etiam ſpe
ciali expreſſione Calligonus præpoſitus cubiculi man
dare mihi auſus eſt: Me viuo tu contemnis Valenti-
nianum? Caput tibi tollo. Reſpōdi: Deus permittat ti
bi vt impleas q̄d minaris. Ego enim patiar quod epi-
ſcopi, tu facies quod ſpadones. At vtinam dominus a-
uertat eos ab eccleſia, & in me omnia ſua tela conuer-
tant, meo ſanguine ſitim ſuam expleant.

Diui Ambroſii ad Theodoſium imperatorē, deceſ
C ſum Valentiniani Auguſti vehemēter ſe dolere, aptiſ
ſimumq; pro ſepultura eius locum præparatū eſſe inſi-
nuantis, Epiſtola XXXIIII.

AMBROSIVS Theodoſio Imperatori.
Silentium meū rupit ſermo clementiæ tuę.
Nihil enim in tam triſtib⁹ rebus melius fa-
cere in animum induxeram, q̄ ſi fieri poſſet,
meipſum abdere. Sed quia in receſſu aliquo deliteſce-
re, & ſacerdotio exire non poterā, vel ſilētio intra me la
tebam. Doleo enim fateor dolore acerbo, non ſolum ꝙ
immatura ætate Valētinianus Auguſtus deceſſerit,
ſed etiam quod informatus fide, ac tuis inſtitutis tantā
deuotionem erga deum noſtrum induerat, atq; tāto in
me incubuerat affectu, vt quē ante perſequebatur, nūc
diligeret: quem ante vt aduerſarium repellebat, nūc vt
parentem putaret. Quod ego non pro recordatione in-
iurię veteris exprompſi, ſed pro teſtimonio conuerſio-
nis. Illud enim alienum, hoc ſuū, quod a te infuſum ſibi
ita tenuit, vt matris perſuaſionem excluderet. Ille ſe a
me nutritum præferebat, ille vt ſedulum patrem deſi-
derabat. Ille ſimulato a quibuſdam aduentus mei nun
cio, impatienter prę́ſtolabatur. Quinetiam illiſipſis pu
blici doloris dieb⁹ cum ſanctos & ſummos ſacerdotes
domini intra Gallias haberet, vt a me tamē ſacramen-
tis baptiſmatis initiaretur, ſcribendum arbitratus eſt.
Quod etiam ſi non rationabiliter, amabiliter tamen er
ga me ſuum ſtudium teſtificatus eſt. Hunc ergo nō in-
timo anhelem ſpiritu, ſecretiſq; mētis atq; animi viſce-
ribus amplectar? Hunc mihi mortuū putē? Immo mi-
hi magis viuum. Quas ego domino deferebam gra-
tias, quod ita in me conuerſus eſſet, quod ita emenda- D
tus, quaſi ſenioris cuiuſdam ætatis mores induiſſet:
quas clementiæ tuæ quod eum non ſolum regno red-
didiſſes, ſed etiam quod eſt amplius, inſtituiſſes fidei
& pietatis tuæ diſciplinis. Hunc ergo non doleam æui
integrum, anteq̄ ſacramentorum quæ deſiderauit adi-
piſceretur gratiā, repentina obiiſſe morte? Refrigeraſti
animum quod etiam ipſe dignatus es ferre teſtimo-
nium dolori. Te imperator arbitrū teneo affectus mei,
te meæ mentis interpretem. Sed flendi tempora alias
non deerunt. Nunc de ſepultura eius, quoniam ſcripſit
clementia tua ita hic procurandum. Sed exors receſſit
baptiſmatis. quid cognouerim, nō repreſſi. Eſt hic por-
phyreticum labrum pulcherrimū, & in vſus huiuſmo-
di aptiſſimum. Nam & Maximianus Diocletiani ſo-
cius ita humatus eſt. Sunt tabulæ porphyreticæ præ-
cioſiſſimæ, quibus veſtiebatur operculum quo regales
exuuiæ clauduntur. Hoc fuerat præparatum, ſed expe-
ctabatur reſcriptum clementiæ tuæ, cuius perceptione
recreatæ ſunt ſanctæ filię tuæ, filii tui Valentiniani ſo
rores, quæ ſe grauibus afficiunt modis, & amplius ex-
agitabātur quod diu nihil ſcriberetur ſibi. Vnde iis nō
parum acceſſit ſolatii. ſed dū inhumatæ ſunt reliquiæ,
neq̄q̄ ſibi parcit. Videntur enī ſibi germani ſui quo- E
tidianum funus tenere. Et reuera cū ſine fletu magno
ac ſine dolore graui nunquam ſint, tamen quotieſcunq;
eo accedunt, exangues reuertuntur. Et ipſis igitur con-
ſuletur, & chariſſimis exuuiis, ſi acceleretur ſepultura,
ne æſtiuo penitus ſoluantur calore. Vix enim ſuperio
rem æſtatem trāſegimus. Mandatum tuum ſeruo, &
commēdo domino. Diligat te dominus, quia tu domi-
ni ſeruos diligis.

Diui Ambroſii ad Euſebium epiſcopum, apparito-
ri prę́fecturæ offenſam quā contraxerat eſſe remiſſam,
Fauſtinumq; paruulum tuſſi laborantem ad ſororē ve
niſſe referentis, Epiſtola XXXV.

AMBROSIVS Euſebio epiſcopo. Ap-
paritor præfecturæ qui propter operas por-
tuenſes offenſam contraxerat, iam in portu
nauigat, opportune autē aduenit. Nam ſi-
mul vt accepi literas tuas, vidi præfectum, rogaui pro F
eo, ignouit illico, iuſſi retrahi epiſtolam quam de fa-
cultatibus eius publicandis dictauerat. Quod ſi tar-
dius veniſſet, nemo magis ꝓbaſſet inexplicabile illud
opus eſſe portus reformādi, q̄ iſte qui illic naufragium
fecerat, niſi te habuiſſet gubernatorem, vt aliter nō poſ
ſet inde niſi nudus exire. Fauſtinus paruulus tuſſi la-
borat, ad ſanctam ſororem curatū venit, & venit ſpon-
te. Expertus enim eſt melius ſibi ventrem curari. De-
nique & me medicum putat, expectat prandium. Itaq;
hic bis ad diem curatur, & cœperat pulchre valere, ſed
dum eum nimio amore abſtinere geſtiunt, tuſſire de
ventre plus cœpit, & laborabit adhuc, niſi ad medica-
menta ſua reuertatur. Vale, & nos dilige, quia nos
te diligimus.

LIBER SEXTVS.

DIVI AMBROSII ad Sabinum epiſcopū,
eos qui indignum duxerint quod Paulinus ven-
ditis facultatib⁹, & ſeculo relicto, ſecretū quod-
dam elegerit, confutantis & cōprobantis
quod nō ignominioſum aut turpe, ſed
glorioſum ſit, opprobrioſum vilē
& nudum fieri pro Chriſto.
Quid etiam denudatio
ipſius Dauid figura-
uerit, exponētis,
Epiſtola XXXVI.

G AMBROSIVS SABI-
no Epiſcopo. Paulinū ſplen-
dore generis in partib⁹ Aqui
taniȩ nulli ſecundū, venditis
facultatib⁹ tam ſuis q̃ etiam
cōiugalibus, in hos ſe induiſ-
ſe cultus ad fidē cōpert, vt ea
in pauperes cōferat quȩ rede-
git in pecuniam, & ipſe pau-
per ex diuite factus tanq̃ deo-
neratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoq;
valedicat, quo impenſius deo ſeruiat. Elegiſſe autē ſe-
cretū affirmatur Nolanæ vrbis, vbi tumultū fugitans
æuum exigat. Matrona q̃q; virtuti & ſtudio eius pro-
xime accedit, neq; a ꝓpoſito viri diſcrepat. Deniq; tran-
ſcriptis in aliorum iura ſuis prædiis, virum ſequitur, &
exiguo illic cōiugis cōtenta ceſpite ſolabitur ſe religio-
nis & charitatis diuitiis. Soboles eis nulla, & ideo me-
ritorum poſteritas deſiderata. Hæc vbi audierint pro-
ceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa proſapia,
illa indole, tanta præditum eloquentia migraſſe a ſena-
tu, interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem? ferri hoc
non poſſe. Et cum ipſi capita & ſupercilia ſua radant ſi
quādo Iſidis ſuſcepiūt ſacra, ſi forte Chriſtianus vir at-
tentior ſacroſanctæ religioni veſtē mutauerit, indignū
H facinus appellāt. Equidē doleo tantam eſſe in mēdacio
obſeruantiā, in veritate negligentiā, vt cōfundātur ple-
riq; attentiores ad ſacroſanctam religionē videri, nō cō-
Luc. 9. ſiderantes vocem dicentis: Qui me cōfuſus fuerit corā
hominibus, confundar & ego eum corā patre meo qui
Exo. 2. eſt in cælis. Sed non cōfuſus eſt Moyſes, qui cum eſſet
aſcitus in domū regiam, theſauris Ȩgypti opprobriū
2. Reg. 6. Chriſti præferendū putauit. Non confuſus eſt Dauid,
qui ante arcam teſtimonii corā omni populo ſaltauit.
Eſa. 20. Non cōfuſus eſt Eſaias, qui nudus & diſcalciatus ibat
per populos oracula clamās cęleſtia. Quid vtiq; tā de-
forme viſibili ſpectaculo q̃ hiſtrionicos ſinuare geſtus,
& fœmineo vſu mollire mēbra? Deliciarū comes & lu-
xuriȩ ludibriū eſt laſciua ſaltatio. Quid illud quod ipſe
Pſal. 46. cecinit dicens: Omnes gentes plaudite manibus? Nē-
pe ſi corporalia cōſideremus, tanq̃ muliebrib⁹ intermi-
xtum choreis putamus eū concrepare manibus, & tur-
Ezech. 21 pi ſono plaudere. Nam & de Ezechiel dictū eſt: Plau-
de manu, & percute pede. Sed hæc quæ corporeo aſpe-
ctu fiunt turpia, ſacroſanctæ religionis cōtēplatione re-
uerenda ſunt, vt qui iſta reprehēdunt, ipſi in laqueos re-
prehenſionis animas ſuas inducant. Deniq; reprehendit
2. Reg. 6. Michol ſaltantem Dauid, & ait ad eū: Quid honorifi-
I catus eſt hodie rex Iſrael, quia denudatus eſt hodie an-
te oculos puellarū ſuarum? Et reſpondit ei Dauid: Co-
ram domino ludā qui elegit me ꝑ patre tuo, & pro vni-
uerſa domo eius, vt conſtitueret me regē ſuper populū
ſuum Iſrael. Et ludam corā domino, & denudabor ad-
huc ſic, & ero nugax ante oculos tuos, & cū puellis qui-
bus dixiſti me denudatum, honorificabor. Nō erubuit
igit̃ Dauid fœmineas opiniones, nec opprobria apud
mulieres ſubire pro religionis obſequio verecundatus
eſt. Ludebat enim domino puer ſuus, & ideo amplius
placuit, quia ita ſe humiliauit deo, vt regale poſthabe-
ret faſtigiū, & vltimū exhiberet deo quaſi ſeruulus mi-
niſterium. Deniq; illa quȩ ſaltationē huiuſmodi repre-
hendit, ſterilitatis damnata nō dedit ſobolem regiam,
ne ſuperbos crearet: et quod verū eſt, nullam eſt adepta
poſteritatis ſuȩ meritoriūq; ſucceſſionem. Quod ſi quis
adhuc dubitat, accipiat euāgelicū teſtimonium. Dixit
Mat. 11. enim dei filius: Cantauimus vobis, & nō ſaltaſtis. De-
relicti ſunt itaq; Iudæi qui nō ſaltauerunt, qui neſcierūt
manibus ſuis plaudere. Aſcitæ ſunt gentes quæ ſpiri-
Eccles. 4. tuale deo plauſum dederūt. Stultus enim cōplexus eſt
manus ſuas, et deuorauit viſcera ſua, id eſt, corporalib⁹
ſe implicauit negociis, & deuorauit viſcera ſua ſicut
mors præualens, & ideo nō inueniet vitam æternam. K
Sapiens autem attollens opera ſua, vt lucerent coram
patre ſuo qui in cælis eſt, non aſſumpſit ſed eleuauit vi-
ſcera ſua vſq; ad reſurrectionis gratiā. Hæc glorioſa ſa-
piētis ſaltatio, quam ſaltauit Dauid, & ideo vſq; ad ſe-
dem Chriſti ſublimitate ſpiritualis ſaltationis aſcēdit,
vt videret atq; audiret dicentē dominum domino ſuo:
Sede a dextris meis. Ergo ſi nō abſurde cecidiſſe nobis Pſal. 109.
hanc de ſaltatione interpretationē iudicas, non ſuperſe-
deas adhuc lectionis laborē, vt etiam de Eſaia mecum
recenſeas, quod bene tibi cognitū eſt, illū non ludibrioſe
ſed glorioſiſſime denudatū eſſe in cōſpectu populorum
occurſantiū, vtpote qui oracula domini ore proprio re-
ſultabat. Sed forte aliquis dicat: Non igitur erat turpe
vt vir nudus omnino iret per populos, cum ei et virilis
ſexus & muliebris occurreret? Nō ipſa ſpecies offende-
bat oculos omnium, & maxime mulierum? Nōne ipſi
nos inſpicere nudos plerunq; reueremur? Deniq; idcir-
co indumentis operiuntur genitalia hominū, ne defor-
mi viſu obtutū aciemq; perſtringant oculorum intuen-
tium. Acquieſco & ego, ſed conſidera quæ figura ſit fa-
cti huius, quid ve pretēdat ſpecies huiuſmodi. Eo quod
ita nudi ambulabunt pueri Iudæorū & virgines in ca-
ptiuitatem deducti, ſicut puer, inquit, meus Eſaias va-
dit nudus & excalciatus. Potuit quidem hoc & ſermo-
ne exprimere, ſed exemplo acerbare maluit, vt ſpecies L
ipſa plus incuteret horroris, & quod in prophetȩ corpo-
re auerſabantur, in ſe pertimeſcerent. In quo igitur hor-
ror grauior turpitudinis, in corpore ꝓphetæ, an in per-
fidorū peccato quod tantā meritis ſuis ærumnā incidit
captiuitatis? Quid ſi in ꝓphetico corpore nihil oppro-
brii? Ille enim corporalibus nō intendebat, ſed ſpiritua-
libus. Naq; in exceſſu mentis non dicit: Audiam quid Pſal. 84.
loquar, ſed quid loquatur in me deus. Neq; attēdit vtrū
nudus, an veſtitus ſit. Deniq; Adam ante peccatū nu- Gen. 3.
dus erat, ſed nudū ſe neſciebat, quia erat indutus virtu-
tibus. Poſteaq̃ vero peccatū commiſit, nudū ſe eſſe vi-
dit, & texit. Noe nudatus erat, ſed nō erubeſcebat, quia
erat plenus iucunditatis, & ſpiritualis lætitiæ. Deniq;
qui eū riſit vt nudū, ipſe manſit perpetuȩ obnoxius op-
probrio turpitudinis. At vero Ioſeph ne turpiter nu-
daretur, veſtem reliquit, & nudus aufugit. Quis igitur
turpis, illa quæ veſtē alienā tenuit, an is qui ſuā exuit?
Sed vt plenius liqueat quia nō ſe, neq; ea quæ iuxta pe- Act. 7.
des ſunt, prophetȩ aſpiciunt, ſed cęleſtia: Lapidabatur
Stephan⁹, & videbat cęlos apertos, & Ieſum ad dexte-
ram dei ſtantem. Et ideo lapidum ictus non ſentiebat
corpori, nō cōſiderabat vulnera, ſed oculis erat Chriſto M
affixus, illi adhȩrebat. Ergo & Eſaias nudū ſe non con Eſa. 20.
ſpicabatur, ſed diuinȩ vocis organū ſe prȩbebat, vt pro-
meret quod in eo loquebatur deus. Sed eſto vt ſe vide-
ret, poterat nō facere quod iubebatur? Poterat turpe ar-
bitrari quod imperabat deus? Sara quia riſit, incredulí-
tatis coarguta eſt. Abrahā laudatus, quia in verbo dei Gen. 18.
non hæſitauit. Et donatus remuneratione maxima,
quia iubente deo pie poſſe fieri credidit etiā parricidiū.
Hic igitur quid verecūdiȩ eſſet prophetæ, vbi aliud ge-
rebatur, & aliud figurabatur? Iudæi ꝓpter flagitia ſua
deſtituti a domino deo, cœperant vinci ab aduerſariis
ſuis, cōferre ſe volebāt ad Ȩgyptios, vt ſibi eſſent præ-
ſidio aduerſum Aſſyrios, qui redire magis ad fidem, ſi
bonos conſulerent, debuiſſent. Iratus dominus ſignifi-
cat vanam illos ſpem gerere, qui offenſam domini pu-
tarunt maiore peccato leuandā, cum illi ipſi vincēdi fo-
rent, in quorum auxiliis populus Iudæorū confideret.
Hoc ſecundū hiſtoriā. Figura autem illa, quia in Ȩgy-
ptiis confidit qui luxuriis deditus eſt, mancipatus laſci-
uiȩ. Nemo autē ſe luxui cōmittit, niſi qui recedit a prȩ-
ceptis dei veri. Vbi autem cœperit quis luxuriari, inci-
pit deuiare a fide vera. Ita duo cōmittit maxima crimi-
na, opprobria carnis, & mentis ſacrilegia. Ergo qui nō

A ſequitur dominum deũ ſuum, ingurgitat ſe luxuriæ ac
libidini, peſtiferis corporis paſſionibus. Qui autem ſe
ingurgitauerit atque immerſerit huiuſmodi voluta-
Exo. 32. bris, perfidię laqueos incurrit. Sedit enim populus mã
ducare & bibere, & fieri ſibi deos popoſcit. Vnde docet
dominus quoniam qui duobus iſtis flagitiorum gene-
ribus dederit animam ſuam, exuitur indumento non
veſtis laneæ, ſed viuidę virtutis, cuius amictus nõ tem
poralis, ſed æternus eſt. Vale, & nos dilige, quia nos
te diligimus.

Diui Ambroſii ad Chromatiũ, ex illo quod in libro
Numerorum a Balaam dictum eſſe legitur: Quia nõ
mentitur deus, nec eſt augurator in Iſrael: diſcutientis
vnde habuerit iſte qui augur erat, vt oraculũ dei loque-
retur, & futura manifeſtaret, Epi. XXXVII.

AMBROSIVS Chromatio. Nũquid nã
mentitur deus? Sed non mentitur, quia im-
poſſibile eſt mẽtiri deum. Impoſſibile quoq;
iſtud, nunquid nã infirmitatis eſt? Nõ vtiq;.
Nam quomodo omnia poteſt, ſi aliquid efficere nõ po
teſt? Quid ergo ei impoſſibile? Non q̃d virtuti arduũ,
B ſed quod naturæ eius contrariũ. Impoſſibile, inquit, eſt
ei mẽtiri. Impoſſibile iſtud non infirmitatis eſt, ſed vir-
tutis & maieſtatis: quia veritas non recipit mendaciũ,
nec dei virtus leuitatis errorẽ. Ideoq; ſit deus verax, o-
mnis autem homo mẽdax. Veritas itaq; ſemper in eo
eſt, fidelis manet, mutare ſe & negare nõ poteſt. Si enĩ
verum ſe negat, mẽtitur. Mentiri autem non virtutis
ſed infirmitatis eſt. Nec mutare ſe poteſt, quia natura
eius nõ recipit infirmitatẽ. Hoc igitur impoſſibile eius,
plenitudinis eſt, quæ minuere ſe & augere non poteſt.
non infirmitatis, quę in eo quod ſe auget, imbecilla eſt.
Ex quo colligitur impoſſibile dei potentiſſimum eſſe.
Quid enĩ potẽtius q̃ neſcire quicquid infirmitatis eſt?
1. Cor. 1. Eſt tamen & aliud infirmũ dei, quod fortius eſt homi-
nibus: & ſtultũ dei, quod ſapientius eſt hominibus: ſed
hoc crucis, illud diuinitatis. Si ergo quod infirmũ eius,
potentia eſt: quod potentiæ, quomodo infirmũ eſt? Sit
igitur nobis poſitum, quia non mentitur deus. Sed nec
Nũe. 23. augurator augurii in Iſrael, ſecundũ legẽ dei. Quomo-
do ergo Balaã prohibitũ ſe oraculo dei dicit vt vadat
ad maledicẽdum populo Iſrael, & iuit, & occurrit ei an-
gelus domini qui eũ prohiberet pergere, ita vt obſiſte-
ret aſinæ eius quę vehebat eum, & nihilominus & ipſe
dixit ei vt iret, ſed hoc diceret quod ſibi infunderetur?
Si augurator nõ eſt in Iſrael, vnde iſti oraculum dei q̃d
C futura manifeſtauit, qui augur erat? Si oraculũ dei lo-
quebatur, vnde meritũ diuinæ aſpirationis aſſumpſe-
rat? Sed nõ mireris infuſum auguri a domino quod lo
queretur, quando infuſum legis in euangelio etiã prin-
Ioan. 11. cipi ſynagogę vni ex perſequentibus Chriſtum: Quia
oportet vnũ hominẽ mori pro populo. In quo non pro-
phetiæ meritũ, ſed aſſertio veritatis eſt, vt aduerſario-
rum teſtimonio manifeſtaretur, quo perfidia nõ credẽ-
tium, vocibus ſuorum augurũ redargueretur. Ideo Ba
laam ille Chaldæus accitur ad fidẽ, vt Chaldæorum ſu
perſtitio conticeſceret. Non igitur cõſitentis meritum,
ſed vocãtis oraculũ eſt reuelãte dei gratia. Quid igitur
contraxit offenſionis, niſi quia aliud loquebatur, aliud
machinabatur? Deus enim vas mundũ requirit, nõ im
munditia inquinatum & ſordibus. Tentabatur igitur
Balaam, non probabatur. Erat enim plenus fallacię ac
doli. Deniq; cũ primo conſuluiſſet vtrũ ad illum vanita
tis populũ deberet pergere, & prohibitus eſſet, excuſa-
uit: poſtea miſſis legatis honoratioribus, pmiſſis vbe-
rioribus, muneribus cumulationibus illectus, qui renũ-
ciare debuerat, iterum conſulẽdum putauit, quaſi deus
precio aut munerib⁹ inflecteretur. Reſponſum eſt qua-
ſi auaro, nõ quaſi ei qui verũ quęreret, vt illuderetur po
tius q̃ informaretur. Cœpit ire, occurrit ei angel⁹ in an- D
guſto, demonſtrauit ſe aſinę, nõ demonſtrauit auguri.
Illi ſe reuelauit, iſtum obtriuit: tamen vt aliquando &
ipſe cognoſceret, aperuit oculos eius: vidit, & adhuc ta
men nõ credidit euidenti oraculo: & qui vel oculis cre-
dere debuiſſet, inuoluta & ambigua reſpondit. Tũc in-
dignatus dominus, per angelũ dixit: Vade, & quęcũq;
tibi inſpirauero, hæc dices. id eſt, nõ quæ vis, ſed quę co
geris loqui. Quaſi organũ inane ſonum meis præbe-
bis ſermonibus. Ego ſum qui loquar, non tu: qui ea quę
audieris reſultabis, & quæ non intelliges. Nihil profi-
cies eundo qui ſine mercede remeabis pecuniæ, & fine
pfectu gratiæ. Deniq; ea prima vox eius eſt: Quid ma
ledicam cui non maledicit deus? Vt oſtenderet non in
ſua voluntate eſſe benedictionem Hebręi populi, ſed in
dei gratia. A ſummis, inquit, montibus cõſpiciam eũ,
quoniam non oculis cõprehendere poſſum hunc popu
lum qui habitabit ſolus fines ſuos, nõ locorũ poſſeſſio-
ne diſterminans, ſed virtutis incolatu, & morum ſingu
larium proprietate, in æterna diffundens ſecula. Quis
enim annumerabitur ei de nationibus aliis, qui finiti-
morum populorũ excedit conſortia iuſtitiæ ſublimita-
te? quis cõſtitutionẽ generationis eius colliget? Corpo
ra quidem eorum humanis ſeminibus concreta & figu E
rata aduertimus, ſed de ſuperioribus & mirabilibus ſe-
minariis animæ eorum pullulauerunt. Moriatur ani-
ma mea in animis eorũ, moriatur hanc corporalem vi
tam, vt in animis iuſtorũ illius æternæ vitæ adipiſca-
tur gratiam. In quo iam tunc ſacramẽti huius cæleſtis
& ſacri baptiſmatis reuelata eſt magnificentia, p cuius
operationẽ moriũtur homines culpæ veteri, & iniquo-
rum operibus, vt nouitate vitæ in cõſortia iuſtorũ trãſ-
figurati, in eorũ mores reſurgãt. Et quid mirum de ho
minibus, cum moriantur peccato, vt deo viuant? Hæc
audiens Balach, indignatus eſt dicens: Ad maledicen-
dum te adduxi, & tu benedicis? Reſpõdit ille: Calũniã
patior de eo quod neſcio. Ego enim nihil meũ loquor,
ſed quaſi cymbalum tinniẽs ſonum reddo. Iterum alio
atq; alio tranſductus, cum vellet maledicere, benedice-
bat: Nõ eſt labor in Iacob neq; dolor, deus illum prote-
git. Et infra iubet parari aras ſeptẽ & ſacrificia. Vtiq;
debuit diſcedere, ſed per infirmitatem mẽtis, & muta-
bilitatem ſentẽtiæ putabat quod auertere poſſet dei vo
luntatem. Ipſe autem per exceſſum mẽtis aliud cupie-
bat, & aliud loquebatur. Q̃ ſpecioſa, inquit, habitacula F
tua o Hebræorũ militia. Tabernacula tua ſicut nemo-
ra obumbrantia, ſicut paradiſus ſupra fluuiũ, & ſicut ce
drus ſecus aquas. Exibit homo ex Iacob, & obtinebit
multas gentes, & attolletur regnũ eius in altũ, in terris
quoq; extendet principatum ſuum in Ægyptũ. Qui be
nedicent eum, benedicetur: & qui maledixerint ei, ma-
ledicti erunt. Quem igitur niſi Chriſti populum ſigni-
ficat & benedicit deus? In cuius medullas verbum dei
deſcendit, vſq; ad diuiſionem animæ, artuum quoq; & Heb. 4.
medullarum: in quo habuiſſet Balaam gratiã domini,
ſi id ex ſentẽtia & affectus ſui pp̃oſito feciſſet. Sed quia
reuincitur mala mẽs cõſiliis ſuis, & occulta animi pro-
duntur exitu, ideo ſequentibus inſidiis animus eius a-
peritur. Vnde & dignã mercedem ſuę inuenit maleuo
lentiæ. Nam cum aduerteret quod nõ poſſet in exceſſu
mentis poſitus maledicere, dat conſilium regi dicens:
Illa ſint oraculorum quæ deus pręcepit, accipe conſiliũ
aduerſus oracula dei. Popul⁹ iſte iuſtus eſt, habet pro-
tectionem dei, quia non diuinationibus & auguriis ſe-
ſe dedit, ſed ſoli æterno deo: ideo cæteris fide præſtat.
Interdũ tamen & fideles mentes corporis labũtur ille-
cebra, & formæ lenocinio. Sunt tibi mulieres plurimę,
& plereq; non indecores pulchritudine. Virilis autem
ſexus nullo magis lubricus q̃ muliebri decore cito capi-
tur, & maxime ſi ardor mentiũ alloquiis inflammetur
frequẽtibus, & quaſi facibus inardeſcat, ſi ſpem potien-

G di hauriat, affectũ deferat. Iaciant igitur mulieres tuæ
vocibus ſuis hamos, nec difficiles primos congreſſus
ſuos præbeant, ſed & viſu faciles, & dictu affabiles cir-
cumerrent, & toto ſe circumfundant exercitui, atq; hos
arte tractent viros, vt concubitu nõ indulgeant, niſi a-
moris mutui fidẽ conſortio ſacrilegii comprobauerint.
Sic enim poterunt cæleſti protectione deſtitui, ſi ipſi a
domino deo ſuo ſacrilegiis deuiauerint. Non igitur iu-
ſtus Balaam, vtpote cõſiliarius fornicationis & ſacrile
gii, ſicut euidenter etiã in Apocalypſi ſcriptũ eſt Ioan-
nis euãgeliſtæ, dicente domino Ieſu ad angelũ eccleſię
Apoca. 2. Pergami: Habes illic tenẽtes doctrinam Balaam, qui
docebat Balach mittere ſcandalũ corã filiis Iſrael, man
ducare immolata, & fornicari. Ita habes & tu tenentes
doctrinã Nicolaitanũ. Quo apparet inde Manichęorũ
ſacrilegia manaſſe, qui miſcent atq; adiungunt ſacrile-
gium turpitudini. Ergo nec deus iniuſtus, nec mutabi
lis eius ſentẽtia. Deprehẽdit enim mentem eius, & oc-
culta cordis, & ideo tentauit eum quaſi diuinũ, non ele
git quaſi prophetam. Et vtiq; vel tantorũ oraculorum
gratia, & reuelationũ ſublimitate conuerti debuit, ſed
animus nequitiæ plenus verba prompſit, non fidẽ detu
lit, conſiliis infirmare cupiens quod annunciabat futu-
H rum. Et quia oracula fraudare nõ poterat, conſilia frau-
dulenta ſubminiſtrabat, quibus leues populi Iudæorũ
tentati quidem ſunt, ſed non expugnati. Vnius enĩ vi-
ri ſacerdotis iuſtitia ſolutũ eſt omne facinoroſi homi-
nis conſilium: multoq; mirabilius per vnũ hominẽ po-
tuiſſe liberari exercitum patrũ, q̃ potuiſſe decipi. Hoc
munuſculum ſanctę menti tuæ tranſmiſi, quia vis me
aliquid de veterum ſcriptorum interpretationibus pa-
ginare. Ego autẽ aſſumpſi epiſtolas familiari ſermone
attexere redolentes aliquid de patrum moribus, quarũ
guſtum ſi probaueris, poſt hęc huiuſmodi mittere non
verecũdabor. Malo enim ſenilibus verbis de ſupernis
rebus hallucinari tecum, quod græce dicũt ἀδολεσχίας
γραολεσχίας περὶ τῶν ἀδολεσχ(ιῶν), vt enitẽte Rebec
ca futuræ eccleſiæ animo videns myſteria, malo inquã
hallucinari tecũ verbis ſenilibus, ne videar artem deſiſ-
ſe, q̃ concitationibus deflare aliquid iam nec ſtudiis no
ſtris aptum nec viribus. Vale, & nos dilige, quia nos
te diligimus.

Diui Ambroſii ad Horontianum, rationem huic
quæſtioni reddentis, cur prius omnia vel volatilia vel
terreſtria, vel quæ in aquis ſunt, producta fuerint, q̃ ho-
I mo, propter quem cuncta illa creata ſunt, formaretur:
Epiſtola XXXVIII.

AMBROSIVS Horontiano. Mouen te
inſinuaſti mihi lecto hexaemero q̃d ipſe ſcri-
pſi, quia cum tantum diuinæ ſcripturæ ſerie
vel ſtylo ſermõis mei collatũ aduerteres ho-
mini, quantũ nulli in hac terra animãtiũ, prius omnia
vel volatilia, vel terreſtria, vel quæ in aquis ſunt, pdu-
xerit terra vel aqua, q̃ homo propter quẽ illa creata ſunt
generaretur: eiuſq; rei rationẽ de me requirere, quam
& Moyſes ſiluerit, & ego nõ auſim attingere. Et forte
ille oraculi interpres diuini conſilio conticuerit, ne cæle
ſtis diſpoſitionis arbitrum ſe & conſiliariũ præſtare vi-
deretur. Aliud eſt enim loqui quod infundebatur a dei
ſpiritu, aliud voluntatẽ dei interpretari. Nos autẽ non
quaſi interpretes dei, ſed quaſi ex vſu humano rationis
ſeminaria colligentes, exiſtimamus poſſe nos ex eo q̃d
humano vſui in cæteris rebus ipſe dominus infuderit,
opinari quoniam decuit hominẽ poſtremũ creari. Et-
Mat. 22. enim qui conuiuium adornat, vt ille euãgelicus diues
(oportet enim diuina diuinis conferamus, quo melius
colligere poſſimus) vtiq; omnia prius pręparat, tauros
& ſaginata occidit, & tunc amicos ad cœnam inuitat.
Prius ergo quæ leuiora ſunt parantur, & tunc rogatur
honoratior. Vnde & dominus homini ante animaliũ K
cæterorum præparauit epulas, tunc ipſum quaſi ami-
cum ad ſuum vocauit cõuiuium. Et vere amicũ, quaſi
charitatis diuinæ participẽ, & hæredem glorię. Deniq;
ipſe dicit: Amice, q̃modo huc veniſti ad nuptias? Pre-
cedentia ergo miniſteria ſunt, amicuſq; poſtremus ro-
gatur. Accipe aliud. Quid eſt mũdus niſi quidã agon
plenus certaminum? Vnde & in Apocalypſi dñs ait: Apoc. 2.
Vincẽti dabo coronã vitę. Et Paulus ait: Certamẽ bo 2. Tim. 4
nũ certaui. Et alibi: Nemo niſi qui legitime certauerit,
coronatur. Huius agonis inſtaurator vtiq; omnipotẽs
deus eſt. Qui igitur agonẽ ſuſcipit in hoc ſeculo, nonne
omnia pręparat quę agoni ſunt neceſſaria, & tũc Ath-
letas vocat paratis præmiorũ infulis certaturos ad co-
ronam, ne moram patiatur qui vicerit, ſed præmio do-
natus recedat? Præmia ergo hominis, terrarũ fructus
ſunt, & cæli lumina. Illa ad vitę pręſentis vſum, hęc ad
ſpem vitæ æternę. Quaſi athleta igitur poſtremus in-
greditur in agonem, erigit ad cœlum oculos, videt quia
& cæleſtis creatura vanitati ſubiecta eſt nõ ſponte, ſed
propter eũ qui ſubiecit in ſpe. Videt quia omnis crea- Rom. 8.
tura congemiſcit expectans redemptionẽ. Videt quia
omnis manet labor, erigit oculos, videt coronas lumi-
num, lunę & ſtellarũ globos cõſiderat. Quoniam iuſti
qui vicerint, erũt ſicut ſtellę in cælo. Et caſtigat corpus
ſuũ, ne ſibi aduerſetur in certamine, vngit oleo miſeri- L
cordiæ, exercet diuina virtutis palæſtra, puluere ſe ob-
liuit ſtadii, currit nõ quaſi in incertũ, ictus dirigit, lacer-
tos excutit, ſed non in uacuũ, percutit aduerſariũ quem
non videt, quia illum ſolum attendit, cui cedũt omnes
etiã qui non vidẽtur, in cuius nomine poteſtates aereę
diuerberãtur. Ille ergo ictũ librat, & Chriſtus percutit.
Ille calcem leuat, & Chriſtus in vulnus dirigit. Deniq;
etſi non videbat Paulus quos cęderet, nõ quaſi aera ta-
men cędebat, quia in Chriſti prædicatione omnes ſpi-
rituales nequitias quæ ſibi aduerſabantur conuulnera-
bat. Non immerito ergo poſtremus homo ingreſſus
eſt ſtadiũ, cui parabatur corona, vt eum pręcederet cæ-
lum, quaſi ſui pręmium. Sed non ſolũ aduerſus nequi- Ephe. 6.
tiæ ſpiritualia quæ ſunt in cæleſtibus, ſed etiam aduer
ſus carnem & ſanguinem lucta nobis, lucta aduerſus ſa
tietatem, lucta cũ ipſis frugibus terrę, lucta cũ vino quo
etiam iuſtus inebriatus eſt, quo etiam integer Iudæo-
rum exercitus ſupplantatus eſt: lucta cum feris beſtiis,
lucta cũ volatilibus cęli, quibus caro ſaginata non redi-
gitur in ſeruitutem: lucta cũ periculis itinerum, pericu-
lis fluminum, vt ait Paulus: lucta cum virgultis arbo 2. Cor. 11.
rum, quibus cędebatur Apoſtoli. Vides quanta certa-
mina. Terra ergo exercitiũ eſt hominis, cęlum corona. M
Aut quaſi amicum igitur pręcedere debuerũt miniſte
ria, aut quaſi athletã corona & præmia. Specta aliud.
In omnibus rebus præſtantiora ſunt principia & finis.
Si domum conſideres, potiora omnibus fundamenta
& culmina. ſi agrum, ſatio & meſſis, plãtatio & vinde-
mia. Q̃ iucunda inſitiua arborum, q̃ fructus votiui. Ita
ergo & cælum primo eſt conditum, nouiſſimus homo
quaſi quædã cæleſtis in terris creatura. Nam etſi cor-
pore cum beſtiis confertur, animo tamen cæleſtib⁹ an-
numeratur. Sicut enim portauimus imaginem terre- 1. Cor. 15.
ni, ita portemus & imaginem cæleſtis. Quomodo nõ
cæleſtis, qui ad imaginẽ & ſimilitudinẽ factus eſt dei?
Recte ergo in conſtitutione mundi primũ cælũ, & no-
uiſſimũ cælum, in quo quod vltra cęlũ eſt, deus cęli eſt.
Deniq; de eo magis accipitur: Cælũ mihi thronus. Nõ
enim deus ſupra elementũ ſedet, ſed in corde hominis.
Vnde & dominus ait: Veniemus ad eũ, & manſionẽ Ioan. 14.
apud eũ faciemus. Principiũ ergo operis mũdani cæ-
lum, finis homo. Cælum de mũdo, homo ſupra mun-
dum. Illud enim mũdi portio, iſte paradiſi incola, Chri
ſti poſſeſſio. Cælum incorruptibile putatur, & pręterit:
homo corruptibilis habetur, et incorruptionem induit.

A Illi⁹ figura perit, iſte quaſi immortalis reſurgit. Vtri-
que tamen manus domini fecerunt ſecundum ſcriptu-
Pſal. 101. ræ autoritatem. Sicut enim de cælis legimus: Et ope-
Pſal. 118. ra manuum tuarum ſunt cæli: ita & homo dicit: Ma-
nus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. Similiter q̃q;
enarrant dei gloriam: & vt cæli ſtellarum fulget ſplen
doribus, ita & homines mentorum luminibus micãt,
quorum opera coram patre ſuo lucent, qui eſt in cælis.
Firmamentum cæli ſupernum illud, hoc quoq; non diſ
Mat. 16. ſimile firmamentum, de quo dictum eſt: Super hanc
petram ædificabo eccleſiam meam. Illud firmamentũ
elementorum, hoc virtutum. Iam illud præſtantius ſu
xerunt oleum de firma petra. Petra enim caro Chriſti,
quæ cælum & totum mundum redemit. Quid illa at-
texam, & quaſi toto ſtadio te vrgeam, quod hominem
deus diuinæ fecit conſortẽ naturæ, ſicut in epiſtola Pe-
2. Pet. 1. tri legimus? Vnde nõ immerito quidam ait: Cuius &
genus ſumus. Dedit enim nobis de cognatione ſua, ra-
tionabilis ſcilicet naturæ, vt quæramus illud diuinum
Act. 17. quod non longe eſt ab vnoquoq; noſtrum, in quo & vi-
uimus & ſumus & mouemur. Cum itaq; cõtuliſſet ho-
mini quod eſt gratiarum maximum, quaſi chariſſimo
& domeſtico animanti conceſſit ea quæ in hoc mundo
ſunt omnia, vt nullius indigeret quod eſſet neceſſarium
vel ad vitam, vel ad bonam vitam. Quorum alia mini
ſtraret abundantia copiarum terreſtrium ad volunta-
tis perfunctionem, alia cognitio ſecretorum cæleſtium,
B quæ mentem inflammaret hominis amore, & deſide-
rio diſciplinarum, per quas ad ſublime illud diuinorũ
penetralium poſſimus peruenire. Vtrunq; igitur præ-
ſtantiſſimum, vt & ſubiectas haberet omnes mundi o-
pes, omnia volatilia, terreſtria, etiã piſces, & vſum ma-
ris, tanquam rex elementorum, ac ſine labore, ſine indi
gentia, ad imitationem & ſimilitudinem venerãdi au-
toris abũdaret omnibus, atq; in ſumma degeret copia,
& vias ſibi aperiret, gradusque admoueret, per quos ad
cæli aſcendat regiam. Cuius difficilis itineris viatorem
non facile reperies, illũ virũ qui ita ſit animi inductione
formatus ac voluntate, vt minima ſibi cum ſuo corpo-
re ſit familiaritas, neq; in vllũ ingrediatur vitiorum cõ-
tubernium, nullis aſſentantiũ pumicetur ſermonibus,
neq; in rotis ſecundorum temporũ poſitus humiles fa-
ſtidiat, mœſta fugiat, ſanctorũ laudes excutiat atq; ele-
uet. Neq; gloriæ ardore aut pecuniæ præſumptæ ſpei
omnem exurat cupiditatẽ. Cuius animũ non inflectat
mœſtitia, nõ frangat iniuria, nulla ſolicitet ſuſpicio, libi
do nõ exagitet, non expugnẽt paſſiones corporis, nõ in-
equitet vanitatum appetẽtia, voluptatũ gratia. Iam ſi
adiungas ei virtutes, caſtimoniam, ſobrietatẽ, ac tẽpe-
C rantiam, facile refrenare potens ſit immoderatos impe
tus leuium paſſionum, menſuramq; imponat delecta-
tionibus ſuis & cupiditatibus. Æquitate ambigua di-
ſtinguat, tranquillitate mẽtis dubia componat. Et ve-
lut cõpoſitis omnibus corporis & mentis iurgiis, quaſi
bon⁹ arbiter inoffenſam teneat exterioris hominis atq;
interioris concordiam, placidans eos in ſemetipſo, ac ſi
cauſa exigat, nullus ei malus conſiliarius reuocet me-
tus a paſſionis corona. Is plane non ſolũ quaſi amicus,
ſed etiam quaſi filius aſſumetur a patre, vt diuitias glo
riæ & hæreditatis eius adipiſcat. Merito ergo poſtre-
mus quaſi finis naturæ formatus ad iuſtitiam inter ce-
tera animantia iuſti arbiter. Et ſi licet exemplum arceſ
Rom. 10. ſere, ſicut inter homines finis legis Chriſtus ad iuſtitiã
omni credenti, & nos tanq̃ iumenta contẽplatione do-
Pſal. 72. mini: ſic enĩ propheta ait, κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί,
id eſt, iumentum exiſtimatus ſum apud te: & quæ ta-
men comparatio, cum ille pereuntes redemerit, nos im-
molemus: ille ſeruos ad libertatem vocauerit, nos libe
ris ingenuis captiuitatem? Sed quis ſimilis deo pro-
ceſſit? Tamen poſtremus creaturarum omniũ homo,
ſpecie gratus, mente ſublimis, vt omni eſſet creaturæ

miraculo. In quo ad ſimilitudinem æterni dei νοῦς eſſet D
inuiſibilis, humana ſpecie amictus. Hinc eſt νοῦς animæ
vigor, principatum animæ & corporis ſibi quaſi rector
vendicans. Quem etiam ſi non vident animalia cæte-
ra, tamen reformidant, ſicut nos deum, quem quia non
videmus, timemus, & eo plus metuimus, quia non vi-
demus. Nanq; vt ad imaginẽ eius & ſimilitudinem, ſi-
cut ſcriptum eſt, præſumamus dicere, cum ille ſe fundat
maieſtatis ſuæ plenitudine, & videat omnia, cælũ, ae-
rem, terram, mare, cõplectens vniuerſa, & penetrãs per
ſingula, vt eum nihil prætereat, & nihil ſit quod non cõ
ſiſtat in eo, atq; ex ipſo pẽdeat, & ipſius plenum ſit, ſicut
ipſe ait: Cælum & terram ego compleo, dicit dominus: Hiere. 23.
ita νοῦς hominis videt omnia, & non videtur, habẽs ſui
inuiſibilem ſubſtantiam, diſciplinis & conſiliis ac ſenſi-
bus comprehẽdit latentia, penetrat occulta maris, atq;
omnium diffuſa terrarũ latibula vtriuſq; ſcrutator na-
turæ, ad ſimilitudinem dei ſummi, quẽ imitatur & ſe-
quitur, cuius imago pro exiguis portionib⁹ in ſingulis
figuratur. Eleuãs quoq; ſe in aerẽ, & eius nubiloſa præ-
tergrediens, ad cæli alta ſe dirigit, ſtudio cognitionis, &
ardore ſapiẽtiæ, vbi paulisper ſtupefactus admiratione
ſtellarum cæleſtium, & luminum delectatus claritate,
proſpiciens deſuper mũdana iſta, conferens quoq; ſe ad
heſperum atq; arcturũ & cæteros illos ἀπλανεῖς πλα-
νήτας, & videns quod inoffenſus ille ſit error, quem ſine
errore, quo magis omnia obeant, intexere atq; oberra-
re videatur, maiore ſe cupiditate attollit ad ipſum gre- E
mium patris, in quo eſt vnigenitus dei filius enarrans
ſecreta dei, & facie ad faciem poſtea reuelanda. Hunc ta
men quibus dignatur, ex parte demõſtrat, atq; in ænig-
mate, ſimulq; de ſpiritu & vultu ſuo ſplẽdorem lumi-
nis more torrẽtis effundit, vt eo illuminatus dicat: Et
erat ignis flammigerans in oſſibus meis, & diſſolutus
ſum vndiq;, & ferre non poſſum. Et Dauid ait: De vul Pſal. 16.
tu tuo iudiciũ meũ prodeat. Hoc igitur mentis vigore,
vt reuertar vnde digreſſus ſum, quo & externa ſubigit,
& ſeparata & diſtantia videt, & validiora viribus ani-
malia ſubiicit, tantam cæteris venerationem ſui infun
dit, vt certatim quaſi regi obediãt, voci eius obſecũdet.
Et cũ ſint irrationabilia, rationẽ agnoſcãt, & diſciplinã
eam imprimat, quã natura nẽ tribuit. Deniq; videntes
feræ eius manſuetudinem, eius imperio manſueſcunt.
Sæpe ſuſpenderũt morſus ſuos reuocãte ſono vocis hu
manæ. Videmus innoxio canũ dente lepores ſine vul-
nere capi. Leones quoq; ipſos, ſi vox hominis reſultaue
rit, prædam dimittere. Pardos atq; vrſos incitari ac re-
uocari vocibus: equos plauſu hominũ fremere, ſilentio
mollire curſum. Deniq; ſæpe ſine verbere prætereũt ver
beratos. Ita vehemẽtius illos incitat linguæ flagellum. F
Quid vero de muneribus loquar? Nutrit aries vellera
vt placeat homini, atq; in fluuio merſatur, vt nitorẽ au-
geat. Oues q̃q; meliora pabula legũt, vt ſuauiore ſucco
lactis forta diſtẽdant vbera, ſubeunt partus dolores, vt
homini ſua munera ferant. Tauri depreſſo ſulcis perto
tum diẽ aratro gemunt. Cameli præter ſubeundi one-
ris obſequia tondẽdos ſe exhibent vt arietes, quo velut
regi diuerſa animalia tributũ ſuũ conferant, pendantq;
vectigal annuum. Equus tanto ſe iactãs equite, glome-
rat greſſus ſuperbos, atq; ad domini aſcenſum dorſa ſi-
nuatus herili terga ſubſternit ſedili. Sed ne forte adhuc
moueat quod nouiſſimus homo factus ſit, idem equus
nos doceat non ad contemptionem referẽdum eſſe, ſed
honorem. Portat poſteriorẽ ſuum, nec deſpicit, ſed re-
formidat, & per diuerſa eum ſuo circũfert labore. Vno
momento homo longinqua obit, circumerrat diſtan-
tia, tum equis ſingularibus, tum quadrigis triumpha-
libus. Et quoniam triũphales memoraui quadrigas,
neceſſe eſt attexam iis currus Heliæ, quib⁹ per aera ve-
ctus eſt. Currus elephantorum, quibus homo victor aſ
ſiſtens, cum ſit poſtremus, priores regit. Sic quoq; gu-

G bernator nauis in puppi ſedet, & totam nauem guber-
nat. Vnde puto illud nõ ocioſum eſſe in euãgelio quod
dominus Ieſus in puppi dormiebat, deniq; excitatꝰ im
perauit vento & mari, & ſedauit tempeſtatẽ, oſtendẽs
ideo ſe nouiſſimum veniſſe, quia gubernator veniret.
1.Cor. 15 Vnde Apoſtolus ait: Factus eſt primꝰ homo Adã in
animam viuentem, nouiſſimus Adã in ſpiritũ viuifi-
cantem. Sed non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod ani
male, deinde quod ſpirituale. Et addidit: Primus ho-
mo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis.
Recte ergo nouiſſimus quaſi totiꝰ ſumma operis, qua-
ſi cauſa mũdi, propter quẽ facta omnia, quaſi omnium
habitator elementorũ inter feras viuit, cum piſcibꝰ na-
tat, ſuper aues volat, conuerſatur cum angelis, terrã in-
habitat, & cælo militat, ſulcat mare, aere paſcitur, cul-
tor ſoli, viator profundi, piſcator in fluctibus, in aere au
ceps, in cælo hæres, Chriſti cohæres. Hæc ſecundũ in-
duſtriam. Accipe etiam quod ſupra hominis ſubſtan-
tiã. Moyſes in imo ambulauit mari, in ſummo Apo-
ſtoli. Abacuch ſine pennis volauit. Helias in terris vi-
cit, & in cælo triũphauit. Vale fili, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Horontianum, de diuiſione pro-
phetica quæ operatorem atque opera diſtinxit. Ratio-
ne quoq; ſex dierum quibus factus eſt mundus, & my-
H ſterio ſeptimi atq; octaui numeri ſubtiliter differentis,
Epiſtola XXXIX.

AMBROSIVS Horontiano. Diuiſionẽ
egregie aduertiſti propheticã, vel potius di
uinam. Nõ enim ſua Moyſes, ſed infuſa &
reuelata ſibi ſcripſit, ea pręcipue quę ſunt de
conſtitutione mundi, quæ diuiſio operatorẽ atq; opera
diſtinxit. Nam cũ aliud impaſſibile eſſet, aliud paſſio-
nis receptabile: quod erat impaſſibile, ad deũ operato-
rem retulit, quod autem paſſibile, ſine anima, ſine mo-
tu proprio, motũ & animã & figurã a creatore accipiẽs
ſuo, deputauit huic mundo. Quem factũ non oportuit
ſine gubernatore & quodã patre indefenſum relinqui.
Et ideo inuiſibilem deũ viſibilis huius mũdi rectorem
eſſe, et quaſi tutorem, apertiſſime deſcribit. Quod ergo
inuiſibile, ſempiternũ: quod autem videtur, tẽporale.
Sex itaq; diebus factũ mundũ exprimit, nõ quod deus
tempore indiguerit ad conſtitutionẽ eius, cui intra mo
mentum ſuppetit facere quę velit, (dixit enim, & facta
ſunt) ſed quia ea quæ fiunt, ordinẽ quærunt. Ordo au-
I tem tempus & numerum plerunq; exigit. Illud quoq;
præcipue, quoniam nobis ad operandũ formam datu-
rus, numerum dierum ſeruauit & tempora. Nos enim
tempore indigemus vt aliquid maturius agamus, ne
præcipitemus conſilia atq; opera noſtra, ne ordinẽ præ-
termittamus. Cum enim dominũ legimus, vt ſcriptu-
ra oſtendit, cum ſapientia & quodam conſilio & diſpo-
ſitione feciſſe & ordine, vt primo cælũ faceret quod eſt
pulcherrimum, oportet vt eo primũ oculos erigamus,
illo nobis contendẽdum eſſe arbitremur, illam ſedẽ ter-
renis omnibus præferendã putemus. Sex itaq; diebus
mũdum creauit, ſeptimo die requieuit ab operibꝰ ſuis.
Bonus ſeptimus numerus, quẽ non Pythagorico & cę
terorum philoſophorũ more tractamus, ſed ſecundum
formam & diuiſiones gratię ſpiritualis. Septem enim
virtutes principales ſancti ſpiritus propheta Eſaias cõ
plexus eſt. Hæc hebdomas ſicut ipſa patris & filii & ſpi
ritusſancti venerabilis trinitas, ſine tẽpore, ſine ordine,
autor numeri, nõ ſub numeri lege deuincta. Itaq; ſicut
ad æternę trinitatis gratiã cælũ, terram, maria forma-
ta, ſicut ſol, luna, & ſtellæ: ita etiam ad illum ſeptenariũ
virtutũ ſpiritualiũ circuitũ atq; orbem operationis di-
uinæ vigore pręſtantẽ, ſeptenarium quoddam miniſte
rium planetarũ creatũ aduertimus, quo hic mũdus illu

minatur. Quarũ concurrere fertur militia ad earũ nu- K
merum quas inerrabiles ferũt ſtellas, & vt gręci dicunt
ἀπλανῆς. Septentrio quoq; inde latine nomen accepit
quod ſeptẽ in eo fulgor ſtellarũ irradiet, in quem maxi-
me gubernatores quaſi ducẽ feruntur intẽdere. Deſcen
dit hæc de cęlo in terras prærogatiua. Nam vt tranſeã
ſeptiformẽ capitis noſtri gratiã in oculis duobus, auri-
bus & naribus binis, ore quoq; per quod magnã ſuaui-
tatem percipimꝰ: quãtũ iſtud miraculi ꝙ ſeptimo mẽſe
in pleriſq; origo legitima formatur, & qui fuerit editus,
vitalis generationis curricula ſortitur: octauo autẽ mẽ-
ſe interdicta naturali lege pariendi cernimus tẽpora, ac
ſi forte letalis neceſſitas partus clauſtra laxauerit, peri-
culum pariter generãtis properetur & pignoris. Sed ta
men ille ſeptimanus, etſi bene naſcatur, ad labores na
ſcitur: qui autẽ octaua die regenerationis ſortitur my-
ſteria, conſecratur per gratiã, & ad hereditatẽ regni cæ
leſtis vocatur. Magna in virtutibus ſpiritusſancti heb-
domadis gratia, eadẽ tamẽ hebdomadẽ ſonat, ogdoen
conſecrat. in illa ſonus, in iſta fructus eſt: ideoq; octauo
die ſoluta paradiſo reddidit ſpiritus gratia, quos extor-
res ſua fecerat culpa. Nouit ogdoen iſtã, quã octauã la-
tine dicimus, vetus teſtamentũ. ſiquidem ait Eccleſia-
ſtes: Da partẽ illis ſeptem, & illis quidem octo. Hebdo- Eccles. 11.
mas veteris teſtamẽti eſt, octaua noui, quãdo Chriſtus
reſurrexit, & dies omnibꝰ nouæ ſalutis illuxit. Ille dies,
de quo ait Propheta: Hic dies quẽ fecit dominus, exul Pſal. 117.
temus & lætemur in eo. Q dic ſe fulgor plenę atq; perfe- L
ctæ circumciſionis humanis pectoribꝰ infudit. Propter-
ea & vetus teſtamentũ dedit partem octauæ in circum-
ciſionis ſolẽnitate. Sed illa adhuc i vmbra latebat. Ve-
nit ſol iuſtitiæ, & conſummatione paſſionis proprię re-
uelauit ſui luminis radios, quos retexit omnibus, & vi
tæ claritatẽ aperuit æternæ. Iſti ergo ſunt ſeptem & o-
cto, de quibus et Oſee dicit ꝙ eo numero conduxerit ſi-
bi, & acquiſierit fidei plenitudinẽ. Sic enim habes: Et Oſee, 3.
abii, & cõduxi mihi quindecim argenteis, & choro hor
dei, & ſemichoro hordei, & neuel vini. Cõducẽdam au
tem ei meretricẽ dominus præceperat. In ſuperioribus
itaq; manifeſtũ eſt ꝙ cõduxit eam, qui etiam mercedis
quantitatem expreſſit. Quindecim autem argentei ex
ſeptem & octo cõſtant. hebdomadam itaq; & octauam
ſignificant. Duorũ igitur teſtamentorum, id eſt plenæ
fidei precio prophetia conſummationẽ accepit fidei, ec
cleſiæ plenitudinẽ. Primo enim teſtamẽto Iſrael acqui-
ſitus eſt populus, ſecundo nationũ & gentium. Fide er-
go plena conducitur meretrix, vel ex gẽtibus copulam
ſui quærẽs, vel ex adultero Iudæorum populo, qui do-
minum ſuum et autorem virginalis fidei dereliquerat,
conuentus ſuos totius orbis ſpatio diffundens. Quod
autẽ dixit, in choro & in ſemichoro hordei: in choro mẽ M
ſurę plenitudo eſt, in ſemichoro ſemiplena mẽſura. Ple
nitudo in euãgelio, ſemiperfectio in lege: ſicut legimus
dicente domino: Non veni legẽ ſoluere, ſed implere. Et Mat. 5.
alibi habemus dicente domino per Michæam prophe
tam: Quia tũc pax erit in terra Iſrael, cum venerit Aſ- Mich. 5.
ſyrius in terram eius, & inſurrexerint in eum ſeptẽ pa-
ſtores, & octo morſus hominum. Tũc enim plena pax
eſt fideli populo ab omnibus tentationibus & vanita-
tibus abſoluto, cum mundi huius vanitatẽ excluſerint
de cordibꝰ noſtris pax & gratia. Pax veteris, gratia no
ui teſtamenti. Septem paſtores, præcepta legis ſunt,
quibus grex adhuc quaſi irrationabilis in virga Moyſi
per deſertũ ductus & gubernatus eſt. Octo morſus ho-
minum, mandata euangelii, et dominici oris alloquia.
Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſa
lutem. Boni morſus, per quos vitæ æternę munus gu
ſtauimus, peccatorum remiſſionem in Chriſti corpo-
re deuorantes. In veteri teſtamẽto amarus morſus eſt
mortis. propterea dictum eſt: Deuorauit mors præ-
ualens. In nouo teſtamẽto ſuauis morſus eſt vitæ, quę,

A mortē abſorbuit. Propterea Apoſtolus ait: Deuorata
1.Cor. 15. eſt mors in victoria ſua. Vbi eſt mors victoria tua? vbi
eſt mors aculeus tuus? Atq; vt apoſtolicis vtamur te-
Heb. 4. ſtimoniis, vbi hominem fecit deus, requieuit ab omni-
bus operibus ſuis in die ſeptima. Sed quia populus Iu-
dæorum per contumaciam contēpſit mandata dei ſui,
ait dominus: Si introibunt in requiem meam. Et ideo
aliam deus præfiniuit diem, de qua dicit: Hodie ſi vocē
meam audieritis. Duos enim dies comprehendit ſcri-
Ibidē. 13. ptura generales, Heri, & hodie. De quib⁹ dicit: Imita-
mini fidem Ieſu Chriſti, heri & hodie, ipſe eſt in ſecula.
In ſuperiore die promiſſio eſt, in cōſequēti ſolutio. Sed
quia heſterna die neq; Moyſes neq; Ieſus Naue popu-
lum induxit in requiē, hodierna die Chriſtus induxit,
Pſal. 2. cui dixit pater: Ego hodie genui te. Per ſuam enim re-
ſurrectionē Ieſus populo requiem cōparauit. Requies
enim in cælo, nō in terra eſt. Requies noſtra, dominus
Luc. 23. eſt Ieſus, qui ait: Hodie mecum eris in paradiſo. Quid
igitur opus eſt, vt explorem ortus ſiderū atq; obitus,
quorum ad exortum duris inarata vomeribus ſindan-
tur noualia, vel ad occaſum læta meſſis recūbat? Vna
mihi ſtella abūdat pro omnibus, ſtella ſplēdida & ma-
tutina, cuius ad exortum ſeminata eſt non frugum ſed
martyrum ſeges, quādo Rachel plorauit filios ſuos, vt
lachrymis ablutos ſuis p Chriſto offerret infantulos:
cuius ſtellæ obitus non cremiorū inſenſibilium, ſed ſpi-
rantium defunctorum triūphales manipulos de tumu-
lis reſuſcitauit. Celebretur itaq; hebdomas, eo quod per
ſeptem ætatum curſus vita hominum vſq; ad ſenectu-
tem tranſcurritur, ſicut Hippocrates medicinæ magi-
B ſter ſcriptis explicuit ſuis. Prima ætas infantia eſt, ſe-
cunda pueritia, tertia adoleſcētia, quarta iuuētus, quin-
ta virilis ætas, ſexta æui maturitas, ſeptima ſenectus.
Eſt ergo infans, puer, adoleſcēs, iuuenis, vir, veteran⁹,
ſenex. Solon autem decem fecit ætatū ordines per an-
nos ſeptenos, ita vt prima ætas infantiæ vſq; ad emiſ-
ſionem ſit dentium, quibus conficiat cibum, ſermonēq;
diſtinguat, vt poſſit effabilis videri. Pueritia quoq; vſq;
ad annos pubertatis procedit, & genitalia tentamēta.
Adoleſcentia vſq; ad barbæ lanuginem. Iuuenta vſq;
ad perfectæ virtutis pœſſum. Quinta ætas virilis eſt,
apta copulis coniugalibus per totam hebdomadā. Se-
xta quoq; hebdomas virili deputatur ętati, & ad prudē-
tiæ proceſſum habili, & ad agendum ſtrenuę. Septima
quoq; hebdomas & octaua æui maturū, & ſenſum vi-
gentem, & ſermonem nō inſuauis alloquii gratia præ-
ditum produnt. Nona hebdomas reliquias adhuc ha-
bet aliquas virium, lingua ac ſapiētia mollior. Decima
vero hebdomas mēſuram implet, ad quam is qui per-
uenire potuerit, nō immaturo temporū curſu pulſabit
mortis ſera veſtibula. Ergo Hippocrates & Solon vel
C ſeptem ætates vel hebdomadas ætatum norūt, in illis
ſe hebdomas præferat. Octaua autem vnam & perpe-
tuam ætatem inuehit, qua excreſcimus in virum perfe-
ctū in agnitione dei fidei plenitudine, in qua legitimæ
ætatis menſura impletur. Eſt etiā in viſceribus noſtris
hebdomadis explorata gratia. Fenūt enim ſeptē quoq;
eſſe in nobis interiora viſcera, ſtomachum, cor, pulmo-
nem, lien, hepar, renes duos. Septē quoq; exteriora, ca-
put, poſteriora, ventrem, binas manus, & binos pedes.
Præſtantiſſima hæc, ſed obnoxia dolori. Quis autem
dubitet maius eſſe octauę munus quæ totum renoua-
uit hominem, vt iam nihil poſſit dolere? Itaq; ſeptima
mundi ætas concluſa eſt, octaua illuxit gratia, quæ fe-
cit hominem iam non huius mundi eſſe, ſed ſupra mū-
dum. Iam enim non vitam noſtram, ſed Chriſtū viui-
Philip. 1. mus. Nobis enim viuere Chriſtus & mori lucrū. Itaq;
iam nō in carne, ſed in fide viuimus Chriſti. Vnde col-
ligimus quia concluſus eſt mundi dies. Deniq; nouiſſi-
ma hora venit dominus Ieſus, & pro nobis mortuus
eſt, & omnes in illo mortui ſumus, vt viuamus deo,
Nō ergo nos qui eramus viuimus, ſed viuit Chriſtus D
in nobis. Abiit ergo hebdomas, venit octaua. Abiit
heri, venit hodie, illud hodie quod promiſſum eſt, quo
admoniti ſumus vocem dei audiendam & ſequēdam.
Abiit ergo ille dies teſtamenti veteris, venit dies no-
uus, quo teſtamentum conſummatum eſt nouum, de
quo dicit: Ecce dies veniunt, dicit dominus, & confir- Hiere. 31.
mabo domui Iſrael, & domui Iudæ teſtamentum no- Heb. 8.
uum, non ſecundum teſtamentum quod feci patribus
illorum in die qua apprehendi manus ipſorum educe-
re illos de terra Ęgypti. Et qua ratione mutatū ſit teſta-
mentū, adiicit: Quoniam ipſi non manſerunt, inquit,
in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit dominus.
Abierunt ſacerdotes legis, legis tribunalia. Acceda-
mus ad ſacerdotem nouum, ad ſedem gratiæ, viſitato-
rem animarum noſtrarum, ſacerdotem non ſecundum
legem mandati carnalis creatum, ſed ſecundum virtu-
tem infatigabilem electum. Non enim ipſe ſibi hono-
rem præripuit, ſed electus a patre eſt, ſicut ipſe pater ait:
Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Mel- Pſal. 109.
chiſedech. Nouus ergo ſacerdos videmus quid obtu-
lerit? Alii ſacerdotes p ſe offerebant, & pro populo ſuo,
hic quia non habuit peccatum, vt pro ſe offerret, pro
vniuerſo mundo ſe obtulit, & per ſanguinem ſuum in- Heb. 9.
trauit in ſancta ſanctorum. Hic eſt ergo ſacerdos no-
uus, & noua hoſtia, non ex lege, ſed ſupra legem: ad-
uocatus mundi, lux ſeculi: qui dixit: Ecce venio. & ve-
nit. Ad quem accedamus in abundantia fidei, ado-
rantes, & obſecrantes, & ſperantes in eum, quem non
videmus oculis, ſed affectu tenemus, cui eſt omnis ho- E
nor ſemper & gloria. Vale fili, & nos dilige, quia nos
te diligimus.

Diui Ambroſii ad Sabinum, libellos illi mittentis,
atq; rogantis vt ſcrutanter diſcutiat, & quę corrigenda
decreuerit, arbitrii ſui iudicio corrigat, Epiſt. XL.

AMBROSIVS Sabino. Remiſiſti mihi
libellos, quos tuo iudicio probatiores habe-
bo. Ideo miſi alios nō iudicii fauore delecta-
tus, ſed promiſſa a te, et petita a me veritate
illectus. Malo enim tuo corrigatur iudicio ſi quid mo-
uet, priuſq; foras prodeat, vnde iam reuocandi nulla fa-
cultas ſit, q̄ laudari a te q̄d ab aliis reprehendatur. Itaq;
arbitrum te eorū quæ poſtulas rogaui. Neq; enim legi
a te mea quæ nonnunq̄ tribuo in vulgus, ſed in tuę cal-
culum venire ſententię deſideraui. Non erit longi ſub-
ſellii iſta iudicatio & mora, vt dictū eſt antiquitus. Fa-
cile eſt tibi de noſtris iudicare. Ego certe huc inuitatus
tuo prodeūdum putaui, tuum eſt liquido decernere, &
ſcrutanter diſcutere quæ corrigas, ne tibi vitio vertant
ea quæ nobis potuerit obrepere. Neſcio quo enim mo- F
do præter imprudentiæ caliginem quæ me circumfun-
dit, vnumquēq; fallunt ſua ſcripta, & aurem prætereūt,
atq; vt filii etiam deformes delectant, ſic etiam ſcripto-
rem indecores ſermones ſui palpant. Incautius pleruñ-
que aliquid promitur, aliquid accipitur maleuolētius,
aliquid exit ambiguum, tum quia alieno examinanda
iudicio, non pro noſtra debemus magis q̄ pro aliena o-
pinione trutinare, & diſcutere omnes ſcrupulos male-
uolentiæ. Aſſume igitur beneuolo animo aurem ver-
ſutiæ, & pertracta omnia, ſermones vētila, ſi in iis non
forenſes blanditię, et ſuaſoria verba, ſed fidei ſynceritas
eſt, & cōfeſſionis ſobrietas. Notam appone ad verbum
dubii ponderis, & fallacis ſtaterę, ne quid pro ſe eſſe ad-
uerſarius ioterpretetur. Eſto vt reuincatur ſi congredi
cœperit. Male ſe habet liber qui ſine aſſertore nō defen-
ditur. Ipſe igitur pro ſe loquatur, qui pcedit ſine inter-
prete. Habetur hic tamē, non egredietur a nobis, niſi a
te acceperit authoritatē. Itaq; cum eū fide tua pdire iuſ-
ſeris, committetur ſibi. Tamē quoniam non in ſermo- 1. Cor. 4.

G que eſt regnum dei,ſed in virtute: verbum ſi offenderit,
virtutem profeſſionis interrogato. Profeſſio autem fi-
dei ſententia eſt, quam aduerſum Sabellianos & Ar-
rianos ita a maioribus traditam tenemus, vt patrem
deum, & filium eius vnigenitũ, & ſpiritum ſanctũ ve-
neremur,hanc trinitatem vnius eſſe ſubſtantiæ,maie-
ſtatis,diuinitatis. In hoc nomine patris & filii & ſpiri-
tusſancti baptizare nos, quemadmodum ſcriptum eſt:
Filium itaq; coæternum patris ſuſcepiſſe carnem,natũ
de ſpiritu ſancto & virgine Maria, æqualẽ patri ſecun-
dum diuinitatem in dei forma,id eſt, in omni plenitu-
Col. 2. dine diuinitatis,quæ in illo habitat, vt dixit Apoſtol⁹,
Philip. 2. corporaliter,qui in perſona hominis formam ſerui acce
pit,& ſe humiliauit vſq; ad mortem. Ergo & aduerſus
Photinum hæc nobis ſententia eſt : aduerſus Apolli-
narem autem legitima circũſpectio, vt confiteamur ſi-
cut in dei forma nihil ei defuit diuinæ naturæ & pleni-
tudinis,ſic in illa forma hominis nihil ei defuiſſe q̃ im-
perfectus homo indicaretur,qui ideo venit, vt totũ ho-
H minem ſaluum faceret. Neq; enim decebat vt qui perfe
ctum opus in aliis cõſummauerat,hoc imperfectum in
ſe eſſe pateretur. Si enim aliquid ei defuit, non totum
redemit. Si non totum redemit, fefellit igitur qui dixit
ideo ſe veniſſe , vt totum hominẽ ſaluum faceret . Sed
quia impoſſibile eſt mẽtiri deo, nõ fefellit ergo: quia ita
venit, vt totum redimeret,& ſaluum faceret. totũ vtiq;
ſuſcepit quod erat humanæ perfectionis. Noſtra ſentẽ
tia huiuſmõi eſt, vt meminiſti. Si verba alicubi mouent, nõ
præiudicãt fidei. Etenim ſermonẽ dubiũ mens non du-
bia obumbrat,& defendit a lapſu. Hæc tecum præluſi-
mus, quæ in libros noſtrarum epiſtolarum referam ſi
placet, atq; in numerum reponam, vt tuo commenden
tur nomine,& tuis ad nos,& noſtris ad vos literis au-
geatur mutuus amor per dominũ, vt ita legas quo iu-
dices,& quod mouerit, ſcribas ad me. Amor enim ve-
rus conſtantia probatur. Placet iam quod ſenibus vſu
facilius eſt , quotidiano & familiari ſermone epiſtolas
I texere, et ſi quid de ſcripturis diuinis obuiam inciderit,
attexere. Vale frater,& dilige amantem tui, quia plu-
rimum te diligo.

Diui Ambroſii ad Sabinum,ex eo quod illi cõpla-
cuit vſus epiſtolaris, ſpondẽtis ſe frequentius eum ſcri-
ptis ſuis, præſertim cum ſolus ſit, velle alloqui, ſolitudi-
nemque plurimum commendantis atque ſuadentis,
Epiſtola XLI.

AMBROSIVS Sabino. Quoniam tibi
quoq; complacuit noſtrarum vſus epiſtola-
rum, in quib⁹ quidam inter abſentes præſen-
tium ſermo eſt, pergã frequẽtius te in meis
ſcriptis et cum ſolus ſum alloqui. Nunquã enim minus
ſolus ſum, q̃ cum ſolus eſſe videor, nec minus ocioſus q̃
cum ocioſus. Certe pro arbitrio arceſſo quos volo, atq;
adiungo mihi quos magis diligo, aut quos aptiores ar
bitror, nemo interpellat, nemo interpolat. Tũc ergo te
magis teneo,& de ſcripturis confero,& prolixiorem ſi-
mul ſermonem cedimus. Sola erat Maria, et loqueba-
tur cum angelo. Sola erat quando ſuperuenit in eã ſpi-
ritusſanctus,& virtus altiſſimi obumbrauit eam. Sola
erat,& operata eſt mũdi ſalutem, & concepit redẽptio-
Actu. 10. nem vniuerſorum. Solus erat Petrus,& totum per or
bem conſecrandarum gentium cognouit myſteria. So
Geñ. 2. lus erat Adã,& non eſt præuaricatus, quia mens eius
& 3. adhærebat deo. Poſtquam vero ei mulier adiũcta eſt,
non potuit inhærere mandatis cæleſtibus , & ideo ſe
abſcõdebat quando deus deambulabat in paradiſo. Et
nunc deambulat in paradiſo deus, quando diuinas ſcri
pturas lego. Paradiſus eſt Geneſis liber, in quo virtu-
tes pullulant patriarcharũ. Paradiſus Deuteronomiũ,
in quo germinant legis præcepta. Paradiſus euange-
lium, in quo arbor vitæ bonos fructus facit, & æternæ K
ſpei mãdata diffundit per vniuerſos populos. Audiẽs
itaq;, Diligite inimicos: Audiens, Dimitte omnia tua Mat. 5.
et ſequere me: Audiẽs, Qui te percutit in maxilla, præ- Lucæ. 6.
be ei alteram:& hæc nõ faciens, & vix diligẽs eum qui
me diligat, non dimittẽs quæ habeo, iniuriam acceptã
vleiſci volẽs,& ſublatum mihi extorquere, cum ſcriptu-
ra dicat etiam aliud, id eſt, plus q̃ petitum aut ereptum
eſt, concedendum: video me contra mãdata dei facere.
Et aperiens oculos conſciẽtiæ deambulare mihi deum
præſentem recognoſco, cupio me abdere, cupio velare,
ſed nudus ſum deo, apud quem nuda & intecta ſunt o-
mnia. Erubeſcens itaq; tegere pudenda facinora deſide
ro, quaſi membra mei corporis: ſed quia deus om̃ia vi-
det, foliis obũbratus, latebris tectus appareo. Puto me
abſcondi, quia corpore amictus ſum. Ipſa eſt tunica pel-
licea cũ qua Adam de paradiſo eiectus eſt, nec a frigore
tutus, nec tectus ab opprobrio, ſed & iniuriæ & culpæ pa
tens. Liquet igitur ex his quia ſoli cum ſumus, tũc nos
offerimus deo, tunc mentem ei noſtram aperimus, tũc L
amictũ fraudis exuimus. Solus erat Adam quando in
paradiſo conſtitutus eſt, ſolus erat & quãdo ad imagi-
nem dei factus eſt, ſed non erat ſolus quando de paradi
ſo eiectus eſt. Solus erat dominus Ieſus quando mun-
dum redemit. Non enim legatus neq; nuncius, ſed ipſe
dominus ſolus ſaluum fecit populum ſuum: etſi nun-
quã ſolus eſt ille, in quo pater eſt ſemper. Vnde & nos
ſoli ſimus, vt dominus nobiſcum ſit. Vale,& nos dili
ge, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Sabinum, de paradiſo quid alii
ſenſerint referentis, & quæ ſua de myſtico paradiſo ſit
ſententia, pulchra expoſitione declarãtis, Epi. XLII.

AMBROSIVS Sabino. Lecto hexaeme-
ro vtrum paradiſum ſubtexuerim, requiren
dum putaſti,& quam de eo haberem ſenten
tiam ſignificandum, idq; velle te ſtudioſe co
gnoſcere. Ego autem iam dudum de eo ſcripſi, nõdum
veteranus ſacerdos. Sentẽtias autem de eo diuerſas eſ-
ſe plurimorum comperi. Nam Ioſephus, vtpote hiſto-
riographus, locũ dicit refertum arboribus virgultiſque
plurimis, irrigari etiam flumine qui diuidatur in qua-
tuor fluuios. Collecta etenim in vnũ congregatione a-
quarum, nõ ſe penitus exinaniuit terra,& fraudauit ir-
riguis ſuis, ſed hodieq; in fontes prorumpit, & deducit
meatus fluminum, quibus pignora ſua quaſi pia ma-
ter plenis lactat vberibus. Alii alias. Omnes tamen cõ- M
gruunt in paradiſo & lignum vitæ radicatum , & lignũ
ſcientiæ quæ diſcernat bonum & malum, cætera quoq;
ligna plena vigoris, plena viuificationis, ſpirãtia,& ra-
tionabilia. Ex quibus colligitur paradiſum ipſum non
terrenum videri poſſe, non in ſolo aliquo, ſed in noſtro
principali, quod animatur & viuificatur animæ virtu-
tibus,& infuſione ſpiritus dei. Deniq; Salomon in ſpi-
ritu paradiſum in homine eſſe euidenter declarauit. Et
quia myſteria exprimit vel animæ & verbi, vel Chriſti
& eccleſiæ, ideo ait de virgine anima, vel eccleſia quam
volebat virginẽ caſtã aſſignare Chriſto, Paradiſus cõ- Can. 4.
cluſus ſoror mea ſponſa, paradiſus cõcluſus, fons ſigna-
tus. Paradiſus græce, latine ortus dicitur. Deniq; Su- Dañ. 13.
ſanna in paradiſo erat,& ſic legitur latine. Et Adam in Geñ. 2.
paradiſo erat, & ſic legimus. Ergo nõ te moueat quod
alii codices latini ortum habent, alii paradiſum. Ibi er-
go eſt caſta vxor, vbi virgo. Licet virgo excepta ha-
beat clauſtra & ſignacula ſua, ſed vtraq; in paradiſo, vt
aduerſum æſtus corporis et carnis flagrantiam refrige
retur virtutũ vmbraculis. Ergo paradiſus in principali
noſtro eſt, ſylueſcens plurimarũ opinionum plantariis,
in quo principaliter lignum vitæ conſtituit deus, id eſt
pietatis radicem. Ea eſt enim vitæ noſtræ ſubſtantia, ſi

A domino & deo noſtro debitos cultus deferamus. Con-
ſtituit etiam ſcientię boni & mali ſeminarium. Homo
enim ſolus in cæteris animantibus terrenis habet ſciẽ-
tiam boni & mali. Alia ꝗꝙ illic plantaria diuerſa, quo-
rum fructus virtutes ſunt. Sed quia ſcientiæ capax ho-
minis affectus cognitus eſt deo quod citiꝰ ad aſtutiam
inclinaretur, ꝗ ad ſummã prudẽtiæ, (Neqꝫ enim iudicẽ
qui fines certos in anima noſtra conſtituit, operis ſui
qualitas latere poterat) eliminare voluit aſtutiã de pa-
radiſo, quaſi prouidus autor noſtræ ſalutis, & vitæ ſtu-
dium, & diſciplinã pietatis infundere. Ideoqꝫ præcepit
homini ab omni ligno quod eſt in paradiſo, guſtandũ,
de ligno autem ſcientiæ boni & mali non eſſe guſtan-
dum: ſed quia creatura oĩs paſſioni obnoxia, ideo de-
lectatio ſicut ſerpẽtino illapſu humanis irrepſit affecti-
bus. Itaqꝫ non immerito ſanctus Moyſes delectationẽ
ſerpentis figurauit ſimilitudini. Prona eſt enim in ven-
trem ſicut ſerpens, nõ pedibus incedẽs, aut vllis eleua-
ta cruribꝰ, ſed ſinuoſo flexu totius velut corporis ſui lu-
brica. Ei terra cibus eſt ſicut ſerpenti, quoniã eſcã neſcit
cæleſtẽ. Corporalibus enim paſcitur, atqꝫ in varias mu-
tatur ſpecies cupiditatũ, & tortuoſis angulatꝰ anfracti-
bus. Venenum in dẽtibus habet, quibus vnuſquiſqꝫ ſe
B euiſcerat luxurioſus, helluo internecat, abligurritor per-
imit. Quantos ruperunt vina, diſſoluit ebrietas, diſten-
dit cruditas? Nunc intelligo qua cauſa dominus deus
inſufflauit in faciem hominis. Ibi enim ſenſus omnis,
ibi ſedes atqꝫ illecebra delectationis, in oculis, auribus,
naribꝰ, atqꝫ i ore, vt ſenſus noſtros aduerſus delectatio-
nem fortiores faceret. Hæc ergo nobis, ſicut ſerpẽs aſtu-
tiam, infudit. Non enim delectatio, ſed labor & diutur-
na meditatio cũ dei gratia dat perfectam prudentiam.
Tamen quia ſerpentis fraudibus inuoluta eſt humani
generis hęreditas, in eo aſtutiam ſerpẽtis ſequamur, vt
caput noſtrum non proiiciamus in pericula, ſed præ cę-
teris integrũ cuſtodiamus. Caput autem noſtrũ Chri-
ſtus eſt. Hoc maneat incolume, vt ſerpẽtis venena no-
bis nõ poſſint nocere. Bona eſt enim ſapientia cũ here-
ditate, id eſt cum fide, quoniã eſt hæreditas credẽtibus
in dominũ. Quod ſi primꝰ ille homo qui cũ deo loque-
batur in paradiſo poſitus, labi tã facile potuit, ex terra
creatus virgine, quę ad verbũ dei formata & creata re-
centi fuerat exorta, nondũ ea parricidali cędiũqꝫ concre-
ta ſanguine, flagitiis & dedecore polluta, nõdum carne
noſtra damnata maledicto obnoxiæ hæreditatis: quã-
C to facilius poſtea lubrica ad peccandum via maius ad-
uexit humano generi præcipitium, cum deterior tole-
rabiliori per vices generationis ſucceſſerit? Etenim ſi
Magnetis lapis tãtam naturæ vim habet, vt ferrũ ad
ſe trahat, & transfundat ſe in illius ſpeciem, ita vt ple-
riſqꝫ experiri volẽtibꝰ cũ plures annulos ferreos ad eum
lapidem admouerint, omnes pari teneat modo, deinde
ſi ei annulo cui adhæſerit lapis, alium admoueas annu-
lum, & rurſus per ordinem ſingulis ſubſtituas, licet in
omnes penetret per ordinem ex illo lapide vis naturæ,
tamen priores nexu vehemẽtiore conſtringit, poſterio-
res remiſſiore: quanto magis humani generis cõditio
atque natura ex puriore ſtatu in deteriorem lapſa eſt,
quando nequiorem attigit? Nam ſi per eas ſpecies mi-
nuitur natura quæ non ſunt culpæ capaces, quanto ma-
gis per animos atqꝫ artus labe pollutos ſcelerũ virtus
eius hebetatur? Vnde quia excreuerat malitia, abolita
innocentia fuerat, nõ erat qui faceret bonitatẽ, non erat
vſqꝫ ad vnũ: venit dominus, qui reformaret naturę gra-
Rom. 5. tiam, immo augeret, vt vbi ſuperabũdauit peccatum,
ſuperabundaret gratia. Ergo liquet & quia autor ho-
minis deus, & quod deus vnus, non multi dii, ſed vnus
qui mundum operatus eſt, & vnũ non multos mũdos,
vt dicunt philoſophi. Primum igitur mundũ creauit,
deinde habitatorẽ mundi, cui totus mundus patria fo-
ret. Nam ſi hodie quocunqꝫ acceſſerit ſapiẽs, vbiqꝫ ciuis
eſt, vbiqꝫ ſua omnia intelligit, nuſquam ſe peregrinum, D
nuſqꝫ hoſpitem iudicat, quãto magis ille primus homo
totius erat mundi incola, & vt græci dicunt, κοσμοπολίτης,
opus dei recens, confabulator aſſiduus, ciuis ſan-
ctorum, complãtatus virtutibus, prępoſitus omnibus
terrenis animantibus, marinis, volatilibus, totum mũ-
dum ſuam poſſeſſionem putabat, quem dominus tue-
batur vt opus ſuum, neqꝫ vt bonus parẽs atqꝫ autor de-
ſerebat? Deniqꝫ eouſqꝫ creatum fouit, vt abdicatũ redi-
meret, eliminatum reciperet, mortuũ paſſione filii ſui
vnigeniti reſuſcitaret. Eſt ergo hominis autor deus, &
diligit opus ſuũ operator bonus, nec derelinquit bonus
pater, quem etiam ſicut diues paterfamilias cenſu pro-
priæ hæreditatis redemit. Caueamus ergo ne hominẽ
iſtum, id eſt νοῦν, mulier illa, id eſt paſſio ſenſuũ noſtro-
rum, delectatione & ipſa decepta atqꝫ illuſa effœminet,
& circũſcriptum in leges ſuas & ſententiam trahat. Fu-
giamus delectationem ſicut ſerpẽtem. multas artes ha-
bet, et maxime in hominem. Nam alia animantia cibi
auiditate capiuntur, homo quanto plures ſenſus oculo-
rum auriumqꝫ habet, tanto maiora pericula. Vale, &
nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Siſynnium, pietatem illius com-
mendantis, quod filio ignouerit qui eo inconſulto vxo-
rem acceperat, Epiſtola XLIII.

E

AMBROSIVS Siſynnio. Quõd filio no-
ſtro remiſiſti meo rogatu quia te inconſul-
to vxorem acceperat, pietati magis tribuo
ꝗ noſtro amori. Plꝰ eſt enim pietatẽ ipſam
de te impetraſſe, ꝗ cuiuſquam petitionẽ. Certe ſacer-
dos tunc magis impetrat, cum virtus præualet. Sacer-
dotis enĩ petitio, doctrina pietatis eſt. Impetrauit igi-
tur natura, impetrauit filius, eo plenius, quia poſtulatĩ
cõtemplatio temporalis ſolet eſſe, virtutis autem diu-
turnus habitus, & iugis animarum inductio. Pulchre
itaqꝫ geſtum, vt te patrem recognoſceres: ſimul quia iu-
ſta indignatio fuit. Malo enim culpam fateri, vt plus
laudetur paterna indulgentia. ſed & ipſa paterna offen-
ſio fuit, quoniam venturam in locum filiæ tuæ debui-
ſti eligere iudicio, cui fieres pater. Nanqꝫ aut natura fi-
lios ſuſcipimus, aut electione. In natura caſus eſt, in ele-
ctione iudicium: magiſqꝫ in adoptatis offendimus ꝗ in
genitalibus filiis: quia genitales filios eſſe degeneres,
ad naturam refertur: aſcitos vel adoptione vel copula
dedecores eſſe, non niſi errori adſcribitur. Fuit ergo q̃d
ſuccẽſſeres filio, ſed fuit etiam quod remitteres, quia ſibi F
vxorem elegit. Acquiſiſti filiam ſine electionis pericu-
lo. Si bonã duxit, tibi acquiſiuit gratiam. ſi errauit, re-
cipiendo meliores facies, refutando deteriores. Matu-
riore quidem cõſilio puella filio a patre traditur, ſed ma-
iore obſequii propoſito a filio ad patrẽ ducitur, & a viro
lecta ingreditur ſoceri domũ, dum metuit & filius diſ-
plicere iudiciũ ſuũ, & nurus miniſterium. Illum pater-
næ electionis prærogatiua attollit atqꝫ erigit, iſtam of-
fenſionis humiliat metus, inclinat verecundia. Nõ ha-
bebit filius quod in vxorem referat quaſi exors culpæ
ſi quid fortaſſe offẽſum ſit, quod habet vſus: immo am-
plius elaborabit vt in vtroqꝫ ſuum poſſit probari & in
vxore iudicium, et in ſe obſequium. Feciſti igitur quod
boni parentes, vt cito ignoſceres, ſed obſecratus. Nam
anteꝗ rogareris, nõ erat ignoſcere, ſed factum probare.
Deinde diutius differre veniã, & tibi acerbũ, & illis in-
utile. Neqꝫ enim paterna viſcera diutius tolerare poſ-
ſent. Summę deuotionis propoſito Abrahã filiũ ſuum Gen. 22.
ſecundum oraculũ dei offerebat in holocauſtũ, & quaſi
exors naturæ exerebat gladium, ne mora ſacrificiũ de-
coloraret: tamẽ vbi abſtinere a filio iuſſus eſt, gladium
libẽter recondit: & qui immolare vnigenitum fidei in-
tentione properabat, maiore pietatis ſtudio feſtinauit

G onem ſubrogare ſacrificio. Ioſeph quoq; vt fratrē iunio-
rem teneret, ſimulabat iracūdiam fratribus, & compo-
ſitam a ſe furti fraudem indignatus eſt: tamē cum ad-
uolueretur ad genua eius vnus ex fratribus Iudas, fle-
rent alii, fraterno victus & compaſſus affectu, diutius
tenere non potuit ſimulationem ſeueritatis, remotiſq;
arbitris aperuit fratribus quod germani ſui eſſent, &
ipſe eſſet Ioſeph quem vendidiſſent: nec ſe memorem
ſuæ eſſe iniuriæ, & non fraternæ venditionis acerbita-
tem fraterne excuſare, atq; id quod poſſet arguere, ad al
tiores cauſas referre, eo quod ita oportuiſſet fieri procu
rante deo, vt tranſiret in Ægyptum qui gentem ſuā fru
gis externæ egētem paſceret, vt ſterilitatis tempore a-
lendis patri & filiis ſubſidio foret. Quid autem de ſan
2.Reg.14 cto Dauid loquar, qui degenerē filium, & fraterno obli
tum ſanguine, ad vnius mulieris petitionem paternis
viſceribus mentē emollitus domo recepit? Ipſe ille euā
Luc.15. gelicus pater adoleſcētiorem filium qui prodegerat o-
mnem ſubſtantiam a patre acceptam viuēdo luxurio-
ſe, regredientem tamen vnius ſermonis inflexus humi-
litate, quod in patrem peccaſſe ſe fatebatur, occurſu pio
fouit, ſupra collum eius cecidit, primā illi ſtolam, annu
lum & calceamenta deferri iuſſit, atq; honoratum oſcu
H lo, donatum munere, admirabili ſuſcepit conuiuio. Ho
rum te imitatorem præbuiſti pietate patria, qua proxi
me ad deum accedimus: & ideo ego prompte filiā no-
ſtram adhortatus ſum vt etiam hyemali tempore viæ
laborem exciperet, commodius hybernatura non ſolū
in hoſpitio, ſed etiam in affectu paterno, cū iam ſucceſ-
ſerit indignationi gratia: quādo quidem vt plene te ad
ſimilitudinem atq; imitationem ſanctorū referres, eos
accuſauiſti qui compoſitis mendaciis animum tuū ad-
uerſum filios excitādum arbitrati ſunt. Vale, & nos
dilige, quia nos te diligimus.

LIBER SEPTIMVS.

DIVI AMBROSII ad Cōſtantiū, in ſuſcepto ec
cleſię gubernamine illū cōfortantis, ac diligēti cōmo
nitione inſtituētis qualē ſe debeat corā plebe dñi
exhibere loquendo, docēdo, admonēdo, hortan
do, pſuadendo, obſecrādo, vt vitiis & terrenis
cupiditatibus renūcient, virtutes ſectētur,
bonorūq; operū diuitias quærāt, & dño
in ſobrietate, & gratia, & tota mētis
I ſedulitate ſeruiant, Demum ei-
dem aliam quandam eccle-
ſiam commendantis,
Epiſt. XLIIII.

AMBROSIVS CON-
ſtantio. Suſcepiſti munus ſa
cerdotii, & in puppe eccleſiæ
ſedēs nauim aduerſus fluct⁹
gubernas. Tene clauū fidei,
vt te graues huius ſeculi tur-
bare nō poſſint procellę. Ma
re quidem magnū & ſpatio-
ſum, ſed noli vereri, quia ipſe
Pſal.23. ſup maria fundauit eū, & ſu-
per flumina pręparauit eū. Itaq; nō immerito inter tot
mundi freta eccleſia domini tanq̄ ſupra apoſtolicā ædi-
ficata petrā immobilis manet, & incōcuſſo aduerſum
impetus ſæuiētis ſali perſeuerat fundamine. Alluitur
vndis, nō quatitur, & licet frequēter elemēta mundi hu
ius magno in iſta reſultent fragore, habet tamē quo la-
borantes excipiat, tutiſſimum portum ſalutis. Sed ta-
men & ſi in mari fluctuat, currit in fluminibus, & vide
Pſal.92. ne in illis fluminibus magis, de quibus dictum eſt, Ele
uauerunt flumina vocem ſuam. Sunt enim flumi-

na quæ de ventre eius fluunt, qui potum a Chriſto ac- K
ceperit, & de ſpiritu dei ſumpſerit. Hæc ergo flumina
cum redundant ſpirituali gratia, eleuant vocem ſuam.
Eſt & fluuius qui decurrit in ſanctos ſuos ſicut torrens.
Eſt & fluminis impetus, qui lętificat animā pacificā
atq; tranquillā. Ex huius fluminis plenitudine quicūq;
acceperit, ſicut Ioannes euāgeliſta, ſicut Petrus, Pau-
lus, eleuat vocē ſuam, & ſicut apoſtoli euangelicę prędi
cationis vocē vſq; in totos fines orbis terrarum canoro
diffuderūt pręconio, ita & iſte incipit euangelizare do-
minū Ieſum. Accipe ergo a Chriſto, vt & tuus ſonus
exeat. Mare eſt ſcriptura diuina, habēs in ſe ſenſus pro-
fundos, altitudinē propheticorū ænigmatum, in quod
mare plurima introierunt flumina. Sunt ergo & flumi
dulces atq; perſpicui, ſunt & fontes niuei qui ſaliāt in vi
tam æternā, ſunt & ſermones boni ſicut faui mellis, &
gratæ ſentētiæ quæ animos audientiū ſpirituali quo-
dam potu irrigent, & præceptorū moralium ſuauitate
mulceant. Diuerſa igitur ſcripturarū diuinarū fluenta.
Habes quod primū bibas, habes quod ſecūdum, habes
quod poſtremū. Collige aquam Chriſti, illam quę lau-
dat dominū. Collige aquam de pluribus locis quam ef
fundūt nubes prophetice. Quicūq; colligit de mōtibus
aquam, atq; ad ſe trahit, vel haurit e fontibus, & ipſe ri- L
gat ſicut nubes. Imple ergo gremiū mētis tuę, vt terra
tua humeſcat, & domeſticis irriget fontibus. Ergo qui
multa legit & intelligit, impletur: qui fuerit impletus,
alios rigat. Ideoq; ſcriptura dicit: Si implete fuerint nu Eccles.11.
bes, pluuiā in terram effundēt. Sint ergo ſermones tui
pfluui, ſint puri & dilucidi, vt morali diſputatione ſua-
uitatem infundas populorū auribus, & gratia verborū
tuorū plebem demulceas, vt volēs quo ducis ſequatur.
Quod ſi aliqua vel in populo vel in aliquibus cōtuma-
cia vel culpa eſt, ſint ſermones tui huiuſmodi vt audiē-
tem ſtimulent, cōpungant male conſcium. Sermones
enim ſapientum tanq̄ ſtimuli. Stimulauit & dominus
Ieſus Saulum, cum eſſet perſecutor. Quā ſalutaris fuerit
ſtimulus, conſidera, qui ex perſecutore apoſtolū fecit di
cēdo: Durum tibi eſt vt aduerſus ſtimulū calces. Sunt Act.9.
etiam ſermones ſicut lac, quos infudit Paulus Corin-
thiis. Qui enim fortiorē cibum epulari nō queunt, ſuc-
co lactis ingenii ſui exercēt infantiam. Eloquia tua ple
na intellectus ſint. Vnde & Salomō ait: Arma intelle
ctus labia ſapiētis. Et alibi: Labia tua alligata ſint ſen- M
ſu, id eſt, fulgeat ſermonū tuorū manifeſtatio, intellect⁹
coruſcet, & alloquiū tuum atq; tractatus aliena nō indi-
geat aſſertione, ſed ſermo tu⁹ velut armis ſuis ſeſe ipſe
tueatur, nec vllum verbū tuū inuanū exeat, & ſine ſen-
ſu prodeat. Eſt enim alligatura quę cōſtringere ſolet a-
nimorum vulnera: quam ſi quis reiicit, deſperatam ſui
prodit ſalutē. Et ideo circa eos qui graui vlcere vexan-
tur, vtere oleo ſermonis quo foueas mētis duritiā. Ap
pone malagma, adiunge alligaturā ſalutaris pręcepti,
vt vagos & fluctuātes circa fidē, vel erga diſciplinę ob-
ſeruātiam, nequaq̄ ſoluto animo & remiſſo vigore pa-
tiaris perire. Admone igitur plebē domini atq; obſecra
vt abūdet in operibus bonis, renūciet flagitiis, nō accen
dat flammarum incēdia. Non dicā in ſabbato, ſed in o-
mni tēpore, ne cōburat corpus ſuū, fornicatio & immū-
ditia non ſit in dei ſeruulis, quia immaculato ſeruimus
dei filio. Nouerit vnuſquiſq; ſe, & vas poſſideat ſuū, vt
ſubacto quodā ſui corporis ſolo, fructus expectet debi-
tos. Nec ſpinas & tribulos ei terrā ſua germinet, ſed di
cat & ipſe, terra dedit fructus ſuos. atq; in hac dumoſa
quondam paſſionū fragilitate, inſitiua virtutum efflo-
reant. Edoce etiā atq; inſtitue vt faciant quod bonū eſt,
& vnuſquiſq; nō intermittat opus probabile, ſiue a plu
ribus videatur, ſiue ſine arbitro ſit. Abundat enim ſibi
locuples teſtis cōſcientia. Fugiat etiā mala opprobria,
etiam ſi ſe credat non poſſe conuinci. Nam etſi clauſus
parietibus ſit, & opertus tenebris, ſine teſte, ſine cōſcio,

A habet tamen facti arbitrum quem nihil fallat, ad quem
facta clamant omnia. Denique clamauit & vox ſan-
guinis. Sibi ipſum vnuſquiſq; animum ſuum ſeuerum
iudicē ſui, vltorem ſceleris, & vindicē criminis habet.
Deniq; timens et tremens oberrabat Cain parricidalis
facinoris luens pœnas, vt ei remedio ſua mors fuerit,
quem vagum exulem formidato per omnia momen-
ta terrore mortis per mortem exuit. Nemo igitur vel
ſolus vel cum altero aliquid turpe aut improbum fa-
xit. Et ſi quis ſolus eſt, ſeipſum prae cæteris erubeſcat,
quem maxime debet vereri. Nec concupiſcat plurima,
quia & pauca ei plurima ſunt. Paupertas & opes, ino-
piæ & ſatietatis vocabula ſunt. Nec diues eſt qui indi-
get aliquo, nec pauper qui non indiget. Nec quiſquam
viduam ſpernat, circumſcribat pupillum, fraudet pro-
ximum ſuum. Væ enim illi qui congregatam dolo ha
bet ſubſtantiam, & in ſanguine ædificat ciuitatē, id eſt
animam ſuam. Hæc eſt enim quæ ædificatur ſicut ci-
uitas. Hanc ciuitatē non ędificat auaritia, ſed deſtruit:
non ędificat libido, ſed exurit atque incendit. Vis bene
Prou. 15. ædificare ciuitatem? Melius eſt exiguum cum dei ti-
more, q̃ theſauri magni ſine timore. Diuitiæ hominis
ad redemptionem animæ debent proficere, non ad de-
ſtructionem. Et theſaurus redemptio eſt, ſi quis eo be-
ne vtatur: & iterū laqueus eſt, ſi quis vti neſciat. Quid
enim homini pecunia ſua, niſi quoddam viaticum eſt?
B Multa oneri, moderata vſui. Viatores ſum⁹ vitę hu-
ius. Multi ambulant, ſed opus eſt vt quis bene trāſeat.
Cum illo enim dominus Ieſus, qui bene tranſit. Ideoq;
Eſa. 43. legis: Si tranſeas per aquam, tecū ſum, flumina te non
oċcludent: nec ignis exuret veſtimēta tua, ſi tranſeas.
Qui autem ignem alligat in corpore ſuo, ignem libidi
nis, ignem immodicæ cupiditatis, non tranſit, ſed exu-
Prou. 22. rit inuolucrū iſtud animæ ſuæ. Pręclarior eſt bona exi-
ſtimatio q̃ pecunia, & ſuper omnes argenti aceruos bo
na eſt gratia. Fides ipſa abundat ſibi, ſatis ſuperq; cen-
ſu ſuo diues. Sapiēti quoq; nihil alienum niſi quod vir-
tuti incongruum. Quocunq; acceſſerit, ſua omnia, to-
tus mundus poſſeſſio eſt, quoniā toto eo quaſi ſuo vti-
tur. Quid igitur circumſcribitur frater? quid fraudatur
mercenarius? Non magna, inquit, lucra de mercede
meretricis, id eſt lubricę iſti⁹ fragilitatis. Meretrix iſta
non ſpecialis, ſed publica eſt. Non vna mulier, ſed vaga
omnis cupiditas meretrix eſt. Omnis perfidia, omnis
fallacia meretrix, non illa ſola quæ corpus proſtituit
ſuum, ſed omnis anima quæ ſpem ſuam vēdit, quę de-
formes quæſtus & degenerem ſtipem quærit. Et nos
mercenarii ſumus, qui ad mercedē laboram⁹, & huius
operis noſtri mercedem ſperamus a domino noſtro &
C deo. Si quis cognoſcere vult q̃ mercenarii ſumus, au-
Luc. 15. di dicentem: Quantis panibus mercenarii patris mei
abūdant, ego autem hic fame pereo. Et infra: Fac me,
inquit, ſicut vnum mercenariorum tuorum. Omnes
mercenarii, omnes operarii. Qui tamen fructum ex-
pectat laboris, conſideret quod is qui aliū mercede frau
dauerit debita, & ipſe fraudabitur ſua. Fœneratū iſtud
offendit, et poſtea cumulatiore menſura exoluet. Ergo
qui non vult amittere quod eſt perpetuum, non eripiat
aliū quod temporale eſt. Nemo etiam in dolo loquatur
ad proximum ſuū. Laqueus eſt in labiis noſtris, & ſæ-
pe vnuſquiſq; ſermonibus ſuis nō explicatur, ſed inuol-
uitur. Fouea alta eſt os maleuoli, grande innocentiæ
præcipitium, ſed maius maleuolentiæ. Innocens dum
credit facile, cito labitur, ſed tamen iſte lapſus reſurgit:
maledicus autem ſuis artibus præcipitatur, vnde nun-
quam exiliat atq; euadat. Ponderet ergo vnuſquiſq; ſer
Prou. 11. mones ſuos non cum fraude & dolo. Statera fallax im-
probabilis apud deū. non illam ſtateram dico quę mer-
cedem appendit alienam. & in vilibus quidem rebus
raro cōſtat fallacia, ſed ſtatera verborū ipſa apud deum
eſt execrabilis, quæ prætendit pondus grauitatis ſo-
brię, & ſubnectit verſutias fraudulentię. Hoc maxime D
condemnat deus, ſi decipiat aliquis proximum ſuum
promiſſorum benignitate, & ſubdola iniquitate defœ-
neratum opprimat, nihil ſibi profuturus aſtutiæ ſuę ar
tibus. Quid enim prodeſt homini ſi totius mundi ca- Mat. 16.
piat opes, animam autem ſuam vitæ æternæ defrau-
det ſtipendio? Alia piis mentibus conſideranda ſtate-
ra, qua ſingulorum facta trutinantur, in qua plerunque
ad iudicium peccata propendunt, aut bene geſta pec-
catis præponderant. Væ mihi ſi pręcedant flagitia, &
ad mortis præiudicium letali vergant pondere, tolera-
bilius ſi ſubſequantur. Omnia tamen manifeſta domi-
no & ante iudicium: nec bona poſſunt latere: nec ea quę
plena ſunt offenſionis, abſcōdi. Quā beatus qui radicem
vitiorum reſecare potuerit auaritiā. Is profecto ſtate-
ram hanc non reformidabit. Auaritia enim plerunque
ſēſus hebetat humanos, & peruertit opiniones, vt quę-
ſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem
prudentiæ. Merces autem magna pietatis eſt: & quę-
ſtus ſobrietatis, habere quod vſui eſt ſatis. Quid eni m
in hoc mundo proſunt diuitiarum ſuperflua, cum in iis
& nulla adiumenta naſcēdi ſint, nec impedimenta mo-
riendi? Nam & ſine integmento in hoc mundo naſci-
mur, & ſine viatico diſcedimus, ſine hæreditate ſepeli-
mur. Pendet per ſingulos noſtrorum ſtatera merito- E
rum: atq; exiguis vel boni operis, vel degeneris flagitii
momentis huc atque illuc ſæpe inclinatur: ſi mala ver-
gant, heu me: ſi bona, præſto eſt venia. Nemo enim a
peccato immunis: ſed vbi propendunt bona, eleuantur
peccata, obumbrantur, teguntur. Ergo die iudicii aut
noſtra opitulabuntur nobis opera, aut ipſa nos in pro-
fundum tanq̃ molari depreſſos lapide mergent. Grauis
eſt enim vtpote talento plumbeo ſuffulta iniqtitas, in-
tolerabilis auaritia, atq; omnis ſuperbia, tetra fraudulē
tia. Et ideo hortare plebem domini ſperare magis in
domino, abundare in diuitiis ſimplicitatis, in quibus
ambulet ſine laqueo, ſine impedimento. Bona etiam
puri ſermonis ſynceritas, & locuples apud deū, etiam
ſi inter laqueos ambulet. Tamē quia alii neſcit inſidias
aut vincula innectere, non alligatur. Illud quoque præ-
cipuum, ſi perſuadeas vt nouerint humiliari, ſciant ve-
rum humilitatis colorem, naturam nouerint. Multi
habent humilitatis ſpeciem, ſed virtutem non habent:
multi eam foris prætendunt, & intus impugnant. Ad
fucum præferunt, ad veritatem abiurant, ad gratiam
negant. Eſt enim qui nequiter humiliat ſe, & interio- Eccl. 19.
ra eius plena ſunt doli. Et eſt qui ſe nimium ſubmittit F
ab humilitate multa. Non eſt ergo humilitas niſi ſine
fuco, ſine fraude. Ipſa eſt vera quæ habet piam mentis
ſynceritatem. Magna virtus eius. Denique per ino- Rom. 5.
bedientiam vnius hominis mors introiuit, & per obe-
dientiam vnius domini Ieſu Chriſti facta eſt vniuer-
ſorum redemptio. Sciuit humiliari ſanctus Ioſeph, qui
cum eſſet a fratribus in ſeruitutem venditus, vel a ne-
gociatoribus coemptus, humiliatus in compedibus, Pſal. 104.
vt ſcriptura dicit, virtutem humilitatis didicit, infirmi-
tatem repudiauit. Itaque emptus in Ęgypti partibus
a ſeruo regio coquorum prępoſito, non proſapiæ nobi-
lis conſciētia, quaſi germen Abrahamidarū, dedigna-
tus obſequia vernacula, faſtidiuit degenerem cōditio-
nem, ſed magis gnauum ſe & fidelem herili imperio
præbuit, alto intendens conſilio nihil intereſſe in quo
ſtatu quis probabilem ſe pręſtaret, ſed illum eſſe finem
bonorum, vt in quocunque ſtatu probarentur: illudque
præcipuum, ſi magis mores commendarent ſtatum, q̃
ſtatus mores. Etenī quo ſtatus inferior, eo virtus emi-
nentior. Talem itaq; ſe exhibebat, tam ſedulum, vt ei
dominus ſuus totam domū ſuam crederet, ipſi omnia
cōmitteret. Vnde & vxor eius oculos iniecit in eum ca
pta formę venuſtate. Nihil enim ad nos ſi petulātibus
oculis aut ętas expetit, aut pulchritudo. Ars deſit, nul

G ſlum eſt crimen decoris: illecebra faceſſat, inoffenſa eſt
ſpecies, & formæ gratia. Itaque percita atq; animi fu-
rens interpellat iuuenem, & cogente libidine victa paſ-
ſionum ſtimulis crimē fatetur. Verū ille abiurat flagi
tium, dicens nec moribus Hebræorū conuenire nec le-
gibus vt alienum violent thorum quibꝰ cura eſt tuen-
di pudoris, vt integri nuptiarū integris ſocientur virgi
nibus, nec vlli conueniant fœminæ quæ legitimi vſus
thori neſciat: religionemq; ſibi eſſe ne ebrius turpis intē
perantiæ, ingratus herilis indulgētiæ, cui obſequiū de-
beret, ei graue inferret contumeliā. Nunquid erubeſce-
bat illū vilem dominum tamen dicere, & ſe ſeruum fa-
teri? Quinetiam cū ambiret mulier, obſecraret etiam
metu ꝑditionis, vel amoris ſui lachrymas funderet ad
extorquendi neceſſitatē, nec miſericordia flexus ad fla-
gitii conſenſum, nec coactus metu, & precibus reſtitit,
nec minis ceſſit, præponēs præmiis periculoſam hone
ſtatem, q̃ turpem remunerationē caſto pudori. Iterum
quoq; mulier maioribus adorſa tentamētis, cum infle-
xibilem aduerteret, etiam ſecundo immobilē paſſione,
effera impudentia vires miniſtrāte, iuuenem aggredi-
tur, veſte apprehenſa ad cubile trahens, cōplexum offe
rens, & pene ceperat, niſi exuiſſet Ioſeph veſtē qua te-
nebatur, ne exueret amictū humilitatis, indumentū pu
doris. Sciuit igitur humiliari, qui humiliatꝰ eſt vſq; ad
H carcerem: & cū ſuſtineret calumniam, maluit crimē fal
ſum ſubire, q̃ verū referre. Sciuit inquā humiliari, qui
humiliabatur pro virtute. Humiliabatur in typo eius
qui ſe erat humiliaturus vſq; ad mortem, mortē autem
crucis: qui venturus erat vt vitam hanc de ſomno re-
ſuſcitaret, & ſomnium eſſe huic viuendi vſum doceret,
in quo diuerſæ cōmutationum vices tanq̃ ebriæ, & ni-
hil ſolidum, nihil firmum, tanq̃ dormientis ſomnii vi-
dentes nō videmus, & audientes non audimus, & mā-
ducantes non ſatiamur, gratulantes non gratulamur,
currentes non peruenimus. Vanę ſpes hominū in hoc
ſeculo, qui ea quæ non ſunt, tanq̃ quę ſint ſequenda arbi
I trentur. Itaq; inanes & vacuæ rerum ſpecies tanquam
in ſomno venerunt, abierunt, aſtiterūt, euanuerūt. Cir-
cunfuſæ & diſperſæ ſunt, teneri videntur, & non tenen-
Ephe. 5. tur. Deniq; vbi quis audiuit dicentem, Surge qui dor-
mis, & de ſeculi iſtius ſomno exurrexit: falſa hæc intel-
lexit omnia: euigilauit, & fugit ſomnium, fugit pote-
ſtas, abiit cura patrimonii, formæ venuſtas, honorum
ſtudium. Hęc enim ſomnia ſunt, quibus non mouētur
qui vigilant corde, ſed dormientes exagitātur. Vada-
tur hunc ſermonem meum ſanctus vir Ioſeph, nō eſſe
perpetua nec diuturna quę ſunt huius ſeculi, qui ab ini-
tio nobilis genere, cenſu diues, ſubito ignobilis ſerui-
lis, & (quod ipſam ſeruitii vilitatē acerbat) degeneris
domini ære emptum mancipiū. Minus enim vile pu-
tatur ſeruire libero. geminatur autem ſeruitus, vbi ſer-
uitur vernaculis. Seruus igitur ex genere pręclaro, pau
per ex patre diuite, de amore ad odiū, de gratia ad ſup-
plicium, rurſus de carcere ad aulam, de reatu ad iudiciū
traductus, neq; aduerſis fractus eſt, neq; eleuatus ſecun-
dis. Aſtipulatur etiam momentarias eſſe vices rerum
etiam ſancti Dauid frequenter variatus ſtatus, qui de-
ſpectus patri, precioſus deo, triūpho nobilis, inuidia vi
lis, accitus ad miniſterium regiū, electus ad affinitatē,
poſtremo faciē & ora mutatus, exul regni, fugitās par-
ricidii, nūc ſua offendicula deplorabat, & rurſus aliena
remouebat, cōciliato herede nobilior q̃ decolorato. Ex-
Pſal. 118. pertus igitur om̄ia, pulchre dixit: Bonū mihi quod hu-
miliatus ſum. Quanq̃ hoc & ad eum poſſit referri, qui
cum eſſet in dei forma, facilis inclinare cælos, deſcendit
tamen, & formam ſerui accipiēs noſtras portauit infir-
mitates: qui prævidēs ſanctos ſuos, non quaſi rapinam
ſibi proprium honorē aſſumere, ſed ſubiicere ſe æquali-
1. Cor. 15. bus, & alios ſibi anteferre, dixit: Bonū mihi eſt q̃d hu-
miliatus ſum. Bonū mihi eſt quod me ſubiecit, vt ſub-
iecta mihi ſint omnia, & ſit deus omnia in omnibus. K
Hanc infunde humilitatem ſingulorum animis, & te
ipſum formam præbe omnibus, dicēs: Imitatores mei
eſtote, ſicut & ego Chriſti. Diſcant bonorum operū di-
uitias quærere, & morum eſſe locupletes. Pulchritudo
diuitiarū non in ſacculis diuitū, ſed in alimentis paupe
rum eſt. In illis infirmis & egenis melius opes lucent.
Diſcant itaq; pecunioſi non ſua ſed ea quæ ſunt Chriſti
quærere, vt illos & Chriſtus requirat, vt illis ſua largia
tur. Impendit pro illis ſanguinem ſuū, effudit illis ſpiri
tum ſuum, offert illis regnum ſuū. Quid amplius da-
bit qui ſeipſum obtulit? Aut quid eſt quod non ſit da-
turus pater, qui pro nobis vnicum filium tradidit mor
ti? Admone igitur illos ſeruire domino in ſobrietate et
gratia, & tota mentis ſedulitate, erigere oculos ad cęle
ſtia, nihil ponere in lucro niſi quod vitæ æternę ſit. Nā
iſte omnis huius quęſtus ſeculi, animarum diſpēdium
eſt. Deniq; omnium detrimentum paſſus eſt qui vole-
bat Chriſtum lucrari: quod etſi mirabiliter dixerit, mi-
nus tamen expreſſit q̃ acceperat. Hic enim de alienis lo
cutus eſt, Chriſtus autem dixit: Qui vult poſt me ve- Lucæ. 9.
nire, abneget ſeipſum ſibi, vt ipſe ſuum detrimentum
ſit, quo fiat lucrum Chriſti. Caduca hæc omnia, cum
damno, ſine lucro: illud ſolū eſt lucrū, vbi fructus per-
petuus, vbi æternæ merces quietis. Commēdo tibi L
fili eccleſiam quæ eſt ad forum Cornelii, quo ei de pro-
ximo interuiſas frequentius, donec ei ordinetur epiſco-
pus. Occupatus diebus ingruentibus quadrageſimæ,
tam longe nō poſſum excurrere. Habes illic Illyrios de
mala doctrina Arrianorum, caue eorum zizania, non
appropinquent fidelibus, non ſerpant adulterina ſemi-
na. aduertunt quid propter ſuam perfidiā acciderit ſibi,
quieſcant, aut veram fidem ſequātur. Difficile quidem
imbuti animi infidelitatis venenis abolere poſſunt im
pietatis ſuæ glutinum, ſi tamen in iis virus infauſtum
inoleuerit: nec facile iis credendum putes. Nerui enim
ſunt, & quidam artus ſapientiæ, nō temere credere, ma
xime in cauſa fidei: quę raro perfecta eſt in hominibus.
Tamen ſi quis eſt qui licet ſuſpectæ ſit infirmitatis, &
annunciantis affectus, purgare habitam de ſe opinio-
nem velit, permitte, vt ſatiſfeciſſe ſe putet: indulge ali-
quantulum. Cuius enim excluditur ſatisfactio, auerti-
tur animus. Nam etiam medendi periti cū vident no-
tas ægritudines, vt ipſi appellant, medicinam quidem M
non adhibent, ſed tamen medicinę tempus expectant,
nec deſerunt inualidum, ſed lenioribus verbis, aut qui-
bus poſſunt palpant delinimentis, ne aut intermiſſa æ-
gritudo deſperatione animi graueſcat, aut crudior me-
dicinam reſputat, eo quod ad maturitatē peruenire ne-
queat ſi indigeſtæ inſolens rerum huiuſmodi medicas
adhibeat manus. Siquidem & pomum cum immatu-
rum exagitatur, cito deperit. Et quia de agro exemplū
ſumpſimus, præcipe illis inuiolata confinii ſeruare iu-
ra, paternos cuſtodire terminos quos lex tuetur. Supra
fraternam charitatem frequenter eſt vicini gratia. Ille
enim ſæpe longe, hic in proximo eſt, vitę omnis teſtis,
conuerſationis arbiter. Delectet eum per finitima ſpa-
tia laxare liberum pecus, & in herba viridi proiectū ſe-
cura captare ocia. Seruos quoq; dominus iure ſeruitii
ſubditos habeat pro moderamine coertionis quaſi ani-
mæ conſortes. Paterfamilias enim dicitur, vt quaſi fi-
lios regat, quoniam & ipſe dei ſeruus eſt, & patrem ap
pellat dominum cęli, moderatorē poteſtatum omniū.
Vale, & nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Sabinum, cauſam reddētis cur
poſt ſcripturam prius directam codicem apertius ſcri-
ptum tranſmiſerit. Cur etiam propriam manum ſtylo
ſuo affixerit, ad epiſtolarem inde ludum eum inuitan-
tis, & vſum illius exponentis, Epi. XLV.

A AMBROSIVS Sabino. Tranſmiſi petitum codicē ſcriptum apertius atq; enodatius q̄ ea ſcriptura eſt quā dudum direxi, vt legēdi facilitate nullum iudicio tuo afferatur impedimētum. Nam exēplaris liber nō ad ſpeciem ſed ad neceſſitatem ſcriptus eſt. Non enī dictamus oīa & maxime noctibus, quibus nolumus aliis graues eſſe ac moleſti: tum quia ea quę dictantur, impetu quodam proruunt, & profluo curſu feruntur. Nobis autē quibus cura eſt ſenilem ſermonē familiari vſu ad vnguem diſtinguere, & lento quodam figere gradu, aptius videtur propriam manum noſtro affigere ſtylo, vt nō tam deflare aliquid videamur q̄ abſcondere, neq; alterū ſcribentem erubeſcamus, ſed ipſi nobis conſcii ſine vllo arbitro, nō ſolum auribus, ſed etiā oculis ea ponderemus quae ſcribimus. Velocior eſt enī lingua q̄ manus, dicē-
Pſal. 44. te ſcriptura: Lingua mea calamus ſcribae velociter ſcribentis. Sed forte dicas quia velocitatē ad ſcribentē retulit. Non te fallit tamē id ſignificari, quod ſcribae velociter ſcribentis celeritas ſola poſſit linguae propheticae excipere ſermones. Apoſtolus quoq; Paulus ſua ſcribebat manu, ſicut ipſe ait, Mea manu ſcripſi vobis. ille propter honorificentiam, nos propter verecūdiam. Tamen dum adhuc habes de libris iudiciū, interludamus epiſtolis: quarū eiuſmodi vſus eſt, vt diſiuncti locorum interuallis, affectu adhęreamus: in quibus inter abſen-
B tes imago refulget praeſentiae, & collocutio ſcripta ſeparatos copulat: in quibus etiā cum amico miſcemus animū, & mentem ei noſtrā infundimus. Iam ſi, vt hortatis, aliquid & de veteribus ſcriptis redoleat in epiſtolis, nō ſolum animi conglutinari videntur per verae doctrinae profectum, ſed etiā plenioris colloquii ſpecies & forma exprimi, vt inter quęrendi & reſpondendi mutuas vices aſſumpta concertatio in vnum conducere, & corā videatur amicos locare, qui tali ſe laceſſunt & complectantur munere. Quid autem maiorū noſtrorū exēpla proferam, qui epiſtolis ſuis fidem infuderunt populorū mentibus, atq; ad integros & confertos ſcripſerūt populos, & praeſentes ſe eſſe cum abſentes ſcriberēt ſignificarunt, dicente ſancto Apoſtolo quia abſens erat corpore, ſed pręſens ſpiritu, nō ſolum cū ſcriberet, ſed etiā cū iudicaret? Deniq; abſens per epiſtolam cōdēnabat, & idem abſoluebat per epiſtolā. Epiſtola enī Pauli quędā effigies erat eius praeſentię, & forma operis. Non enim vt aliorū epiſtolę graues, inquit, & fortes, pręſentia autem corporis infirma, & ſermo contēptibilis, talis & apoſtoli, ſed talis huius epiſtola, vt talis eſſet forma praecepti, qualis eſſet operationis ſubſtantia, quia quales ſumus
C inquit, verbo per epiſtolas abſentes, tales & praeſentes ſumus in opere. Imaginem praeſentiae ſuae in epiſtolis expreſſit, fructum teſtimonii in opere ſignificauit. Vale, & nos dilige, vt facis.

Diui Ambroſii ad Euſebium, iucūditatem illius in filiis, & filiorum benedictionem recenſentis,
Epiſtola XLVI.

AMBROSIVS Euſebio. Fauſtinus vterq; tibi redditus eſt, nobis vtrunq; ambroſium pignus reſedit. Ipſe habes quod primū in patre, & quod iucundiſſimū eſt in filio minore, quia & virtutis apicem tenes, & humilitatis exhibes gratiā: nos quod mediū inter patrem & iuniorē filium. Tecū ſumma totius domus, & perpetuati vocabuli iugis ſucceſſio. Apud nos parca mediocritas, quae & de ſummo pendeat, & in poſteriore ſubſiſtat. Tecū igitur requies vtriuſq; noſtrū, quae cū inuicem nobis refunditur, omnē animi abſtergit ſolicitudinē. Tecum is qui & moribus & operibus ſuis & ſobole tali inuenit gratiā apud dominū noſtrū. Tecum is qui inter mundi huius procellas ſpiritalem nutriuit columbam, quae ei fructus
afferat pacis vncta oliua integritatis. Tecum is qui ędi- D
ficauit aram deo, quem benedixit deus & filios eius dicens, Creſcite, & multiplicamini. Cum quo teſtamētū Gene. 9.
pacis ſtatuit ſuae, vt ſit ei & filiis eius in progeniē ęternam. Habes igitur haeredem diuinae benedictionis, cōſortem gratię, participem iuſtitiae. Sed vide quaeſo ne iſte noſter Noe agricola, bonus plantator feracis vineę, cū fuerit amoris & gratiae tuae inebriatus poculo, tanq̄ crapulatus a vino, diutius quieti indulgeat: ac ſi forte indormierit, excitet eum Sem noſtri deſiderium. Eſt & ibi Iaphet iunior ex fratribus, qui pietatis reuerētia patrem induat, quem pater & dormiēs videat, nec vnquā de pectore dimittat ſuo, quin ſemper oculis & cōplexu teneat, atq; euigilans intelligat quę ei fecerit filius ſuus iunior, qui latitudo latine dicitur, eo quod in labiis eius diffuſa gratia, & ſit in moribus propter quod benedixit eum dn̄s, quia ipſe tanq̄ bonus retrorſum rediens patrem texit pio charitatis velamine, & detulit pietati honorem, de quo & pater ait, Laetificet deus Iaphet in domibus Sem. Vnde & in enumeratione generationum praefertur ſeniori fratri, in benedictione ſubſtituitur. Praefertur propter honorem nominis, ſubſtituitur propter pręrogatiuam ſenioris ętatis, & honorificentiā naturae debitā. Sem autem dicitur latine nomen. Et bene hic noſter Ambroſius bonū nomen, in cuius domibus laetetur Iaphet, quia potius eſt nomen bonū ſu- Prou. 22.
per multas diuitiarum copias. Sit ergo & iſte benedi- E
ctus, & gratia eius ſuper aurum & argētū, ſit in portione eius ſemen Abrahę, ſint benedictiones in poſteritate, & omni familia iuſti viri. Sed maledictus nemo, benedicti omnes. Benedictus enī Sarae fructus. Salutant te Ambroſii, ſalutat Parthenius dulciſſimus, ſalutat Valentinianus paratus ad humilitatē, quod Hebraicę Chanaan dicitur, quaſi puer fratris ſui, cui & noīe ſuo ceſſit. Et ideo tanq̄ Nemroth gemini gigas nominis, venator egregius ſuper terrā, de quo dictum eſt, Tanq̄ Geneſ. 10.
Nemroth gigas venator ante dominū. Nanq; ingenio ſubruſticus, viribus validus, quos ingenio aequare non poteſt, viribus ſuperat, vt Comacinas rupes geſtare ſecum, & faciē tauro propior vultu videatur exprimere, poſthabitū ſe indignatus, & paterno exutum vocabulo metropolitanū viri Bononienſi ſubditū, qui a infantiae neſcit blāditias, & de nutricis gremio ſe illęſus excuſſit. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenęū, confutantis errorē cuiuſdam maledici Apollinariſtę, qui nō poteſt audire quod dominus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit,
Epiſtola XLVII. F

AMBROSIVS Irenęo. Quē ſcripſiſti maledici ſermonis ſeminatorem, leuiſſimus eſt, qui iam veneni ſui mercedē recepit. Siquidē reſpōſum eſt ei publice: & quod priuatim ſeuerat, palam meſſuit. Ego autē vanum ante & inuiſorē tantum habebam. At vbi iſte ſermo ad aures peruenit meas, ſtatim reſpondi quod eum virus infecerit Apollinare, qui nō poteſt audire quod dominus noſter Ieſus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit in iſtius corporis ſuſceptione, cū apoſtolus clamet quod formā ſerui acceperit. Philip. 2.
Hoc munimentum, haec ſepes eſt fidei noſtrę. qui hanc deſtruit, deſtruetur ipſe, ſicut ſcriptū eſt. Quia deſtruētē ſepem mordebit ſerpens. Eccle. 10.
Equidē primo leniter mandaui ei, qua ratiōe bonam rem malo animo facis? Ego enim beneficio annumero ſi quis mea legens ſcripta dicat mihi quod videatur moueri. Primum quia & in iis quae ſcio, falli poſſum. Multa autem praetereunt, multa quibuſdā aliter ſonant. Pulchrū eſt, ſi fieri poteſt, cauere omnia. Deinde quia non debeo moleſte ferre ſi cū de apoſtolicis & ipſis euāgelicis dominicisq; verbis plerią; multas quęſtiones ferant, etiam in meis ſcriptis re-

Geperiant de quo diſputandum putent. Plerique enim ſtu-
dio indulgent ſuo, vt iſte qui propterea orbem circuiuit
vt quæreret quē reprehenderet, non quem ſibi imitan-
dum arbitraretur. Hic igitur vt arroderet aliquid de
meis ſcriptis, cauſam ſibi amplam reperit, quoniā eo lo-
Mat. 11. ci vbi dixit dominus Ieſus: Confiteor tibi domine pa-
ter cæli & terræ: dixi mus ideo dictum, vt nos intelliga-
mus patrem filii eſſe, & dominū creaturę. Quanquā in
pſalmo euidenter dominū dixerit patrem filius. Vide-
Pſal. 108. runt me, & mouerūt capita ſua: adiuua me domīe deus
meus. Etenim ſecundum formā ſerui locutus dominū
vocauit quem patrem nouerat, æqualis in dei forma
ſeruum ſecūdum carnis ſubſtantiā ſe prędicans. Serui-
tus enim carnis, dominatus autem diuinitatis eſt. Ad-
uertis igitur primū pro tua admirabili prudētia ea quę
in euangelio dicuntur, ad euangelii tempus referri, quo
dominus Ieſus inter homines humana ſpecie conuer-
2. Cor. 5. ſabatur. Nunc ergo ſecūdum hominē iam nō nouimus
Chriſtū. ſit ita viſus & cognitus veteribus, iam tranſie-
runt vetera, & omnia noua facta ſunt. Omnia tamē ex
deo, qui nos ſibi per Chriſtū recōciliauit. Eramus enim
mortui, & ideo vnus pro omnibus mortuus, & vnus pro
omnibus ſeruus factus eſt. Quid dicam, ſeruus factus
eſt? Peccatum, opprobriū, maledictum factus eſt. Di-
xit enim apoſtolus, Quia pro nobis peccatū factus eſt,
H quia maledictum factus eſt dominus Ieſus. Dixit quia
cum ſibi ſubiecerit omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit.
Actuū. 3. Dixit & Petrus, In nomine Ieſu Nazareni ſurge, &
ambula. Dixit quia glorificauit puerum ſuum Ieſum,
Apoca. 5. & nemo calumniatur de tēpore. In Apocalypſi autem
Pſal. 21. & agnus dictus eſt a Ioanne, dictus eſt in pſalmo ver-
mis, & nō homo. Hęc omnia factus eſt, vt noſtræ obtū-
deret mortis aculeum, noſtrā ſeruitutē tolleret, maledi-
cta, peccata, opprobria deleret. Hæc & alia quæ conſu-
lenti cuidam, & multo plura a te ſcripſiſti relata, cū ſcri-
ptura diuina habeat, quēadmodū quiſquā dubitabit dice-
re quæ pie ſcripta ſunt, quoniā ad gloriā Chriſti ſpectāt
non ad imminutionē? Nam cum de dono eius, hoc eſt
manna dictum ſit, quia & qui minus collegit, nō dimi-
nuit: & qui plurimū, nō ampliauit: vnde potuit ipſe vel
minui vel augeri? Quid enī in eo imminutū eſt quod
noſtrā ſeruitutē, noſtras infirmitates ſuſcepit? Erat hu-
miliatus, erat in ſerui forma, ſed idem in gloria dei pa-
tris. Erat vermis in cruce, ſed idem dimittebat peccata
etiam perſecutori ſuorū. Erat opprobriū, ſed idem ma-
Eſaię. 40. ieſtas domini, ſicut ſcriptum eſt: Et videbitur maieſtas
domini, & videbit omnis caro ſalutare dei. Quid ami-
ſit cui nihil minus eſt? Non habebat quidem ſpeciem
neque decorem, ſed habebat plenitudinē diuinitatis. In-
I firmus exiſtimabatur, ſed nō deſtiterat eſſe dei virtus:
videbatur vt homo, ſed fulgebat in terris maieſtas di-
uina, & patris gloria. Vnde pulchre Apoſtolus eiuſdē
Philip. 2. verbi repetitione vſus eſt, dicēs de domino Ieſu: Quia
cum in forma dei eſſet, nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe
æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formā ſerui
accipiens. Quid eſt in dei forma, niſi in plenitudine di-
uinitatis, in illa perfectionis diuinæ expreſſione? Ergo
cū eſſet in plenitudine diuinitatis, exinaniuit ſe, & acce-
pit plenitudinem naturæ & perfectionis humanę. ſicut
deo nihil deerat, ita nec hominis conſūmationi, vt eſſet
Pſal. 44. perfectus in vtraque forma. Vnde & Dauid dicit: Spe-
cioſus forma præ filiis hominum. Concluditur Apol-
linariſta, nec quo ſe vertat habet, ſuis clauditur reti-
bus. Ipſe enim dixerat, Formā ſerui accepit, nō ſeruus
lectus eſt. Iterum ergo interrogo, quid eſt in forma dei?
Gala. 4. In natura dei. Sunt enī, ait Apoſtolus, qui nō ſunt na-
tura dii. Quæro quid ſit formā ſerui accipiēs? Sine du-
bio perfectionē naturæ & conditionis (vt dixi) huma-
næ, vt eſſet in hominū ſimilitudine. Et pulchre nō car-
nis, ſed hominū dixit ſimilitudinē, quia in carne eadē.
Sed quia ſine peccato erat ſolus, omnis autē homo in

peccato, in ſpecie hominis videbatur. Vnde & prophe- K
ta ait: Et homo eſt, & quis cognoſcit eum? Homo ſecū-
dum carnem, ſed vltra hominē ſecundum diuinā ope-
rationē. Denique cū leproſum tāgeret, homo videbatur, Matth. 8.
ſed vltra hominē cū emundaret. Et cum Lazarū fleret Ioan. 11.
mortuum, quaſi homo flebat: ſed ſupra hominē erat cū
mortuum iuberet vinctis pedibus exire. Homo vide-
batur cū penderet in cruce, ſed ſupra hominē cū reſera-
tis tumulis mortuos reſoſcitaret. Nec ſibi blandiatur
virus Apollinare, quia ita legitur, Et ſpecie inuentus Philip. 2.
vt homo. Non enim negatus eſt homo Ieſus, cū alibi
ipſe Paulus de eo dicat, Mediator dei & hominū ho- 1. Timo. 2.
mo Chriſtus Ieſus, ſed confirmatus eſt. Id enī eſt vſus
& moris ſcripturæ ſic ſignificare. Sic & in euangelio le-
gimus: Et vidimus gloriā eius, gloriam quaſi vnigeniti Ioānis. 1.
ti a patre. Sicut ergo quaſi vnigenitus dicitur, & nō ab-
nuitur vnigenitus dei filius, ita vt homo dicitur, & per-
fectio fuiſſe in eo hominis non negatur. Cū eſſet igitur
in forma ſerui humiliatus vſque ad mortē, erat tamen in
dei gloria. Quid ei igitur obfuit ſeruitus? Seruus autē
factus legitur, quia legitur factus ex virgine, & creatus
in carne. Omnis enim creatura ſeruit, dicente propheta,
Quia vniuerſa ſeruiunt tibi. Vnde & deus pater ait, Pſal. 118.
Inueni Dauid ſeruum meū, oleo ſancto vnxi eum. Ipſe
vocabit me, pater meus es tu, deus ſalutis meæ: & ego
primogenitū ponam eum. Et in alio pſalmo: Cuſtodi L
animā meā, quoniam ſanctus ſum, ſaluum fac ſeruum
tuum. Et infra in eodem pſalmo: Da poteſtatem pue-
ro tuo, & ſaluum fac filium ancillæ tuæ. Congeſſi enim
patris & filii voces, vt ei nō argumenta humana, ſed di-
uina reſponderēt oracula. Alibi inquit, In manus tuas Pſalmō. 30.
cōmendo ſpiritū meū. Statuiſti in loco ſpatioſo pedes
meos, ſuper omnes inimicos meos factus ſum oppro-
brium. Et in eodem pſalmo: Illuſtra faciem tuā ſuper
ſeruum tuū. Per Eſaiam quoque dicit ipſe filius dei, Ex Eſaię. 49.
vtero matris vocauit dominus nomen meū, & poſuit
os meū vt gladium acutum, & ſub tegmento manus
ſuæ protexit me. Poſuit me ſicut ſagittam electam, &
pharetra ſua texit me, & dixit mihi, Seruus meus es Iſ-
raęl. Dicitur enī dei filius, & Iſrael, ſicut alibi, Iacob puer
meus, Iſrael dilectus meus. Solus enim vere deum pa-
trem non ſolum vidit, ſed etiam enarrauit. Et ſequitur,
In te glorificabor. Et ego dixi, in vacuum laboraui, &
in nihilum dedi vires meas, ideo iudiciū meū ante do-
minū, & dolor meus ante deū meū. Et nunc ſic dicit do-
minus: Qui finxit me ſeruū ex vtero ſibi ad cōgregan-
dum Iacob & Iſrael. Quis congregauit dei populum
niſi Chriſtus? Quis glorificatus eſt ante dñm? Quis
eſt dei virtus? Cui dixit pater, Magnum tibi eſt voca- M
ri te puerū meū? Et cui dicit, Ecce poſui te in teſtamen-
tum generis mei, in lucem gētium, vt ſis in ſalutē vſque
ad extremū terræ? De quo etiam per os Ezechiel locu-
tus eſt dicens: Suſcitabo ſuper eos paſtorem vnum, & Ezech. 34.
reget eos ſeruus meus Dauid, & erit eorum paſtor, &
ego dominus ero illis in deū, & Dauid in medio eorū
princeps. Dauid vtique rex iam defunctus erat, & ideo ve-
rus Dauid, verus humilis, verus māſuetus, verus ma-
nu fortis dei filius hoc annūciatur nomine: qui etiam
in Zachariæ prophetę libro ſignificatur, dicēte deo pa-
tre: Ecce ego mittā ſeruum meū, oriens nomen eſt ei. Zach. 3.
Nunquid quia habebat veſtimēta ſordida, ideo fulgo-
rem diuinitatis ſuæ ſol iuſtitiæ non habebat? Et quid
plura? An infirmius putamus ſeruitium eſſe quam pecca-
tum, quam maledictum, quam opprobrium, quam infirmitates, quas
pro nobis ſuſcepit, vt a nobis auerterentur? Factus eſt
enī hæc omnia, vt vniuerſa vacuaret. Sed hæc ideo nō
recipiunt quod ſeruus, opprobrium, peccatum, maledi-
ctum factus ſit, quia verbum & carnem vnius aſſerunt
eſſe ſubſtantiæ, & dicunt, ergo qui nos redemit, ſeruus
dictus eſt, & peccatū debuit dici. Nec aduerterunt quod
hæc Chriſti gloria ſit, quia ſeruitutē ſuſcepit in corpore

A ſuo, vt libertatē omnibus redderet: peccata noſtra portauit, vt mundi peccatū tolleret. Seruus, peccatū, maledictum factus eſt, vt tu peccati ſeruus eſſe deſiſteres, te diuinæ ſententiæ maledicto abſolueret. Ille ergo male-
Deute. 21. dictum ſuſcepit tuum. Maledictus eni omnis qui pendet in ligno. Ille maledictum in cruce factus eſt, vt tu benedictus eſſes in dei regno. Ille dehoneſtatus & depreciatus eſt, nec aliquid exiſtimatus. Ille dicebat, Inuacuū
Philip. 2. laboraui. per quem meruit Paulus dicere: Non inuacuū laboraui, vt boni operis fructū, & euangelicæ prædicationis gloriam ſuis conferret ſeruulis, per quē vniuerſi ſarcina laboris abſoluerentur. His igitur auditis derelictus eſt in dimidio dierum ſuorū perdix, qui clamauit vt congregaret quę non peperit, & oppreſſus eſt voce domini Ieſu. Deniq; adornat fugā. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæū proſequētis illud quod in Hieremia ſcriptū eſt, Clamauit perdix, cōgregauit quę nō peperit: naturā iſtius auis deſcribendo, & eā diabolo ac mēbris ſuis adaptando, Epiſtola XLVIII.

Hiere. 17. AMBROSIVS Irenęo. Clamauit perdix, congregauit quę nō peperit. Licet enī mihi de ſuperioris fine epiſtolæ ſequentis mutuari exordium. Celeberrima quęſtio, & ideo vt
B poſſimus eam abſoluere, quid de natura auis iſtius habeat hiſtoria, conſideremus. Nam & hoc conſiderare nō mediocris prudentiæ eſt, ſiquidem & Salomon cognouit naturas animaliū, & locutus eſt de pecoribus, & volatilibus, & de reptilibus, & de piſcibus. Dicitur itaq; auis iſta plena eſſe doli, fraudis, fallaciæ, quæ decipiendi venatoris vias calleat, atq; artes nouerit, vt eum a pullis auertat ſuis, omniaq; tentamēta verſutiæ non pretermittere, quo poſſit venantem abducere a nido & cubilibus ſuis. Certe ſi inſiſtere aduerterit, tandiu illudit, quādiu ſoboli fugiendi ſignum tribuat & poteſtatem. Quā vbi euaſiſſe ſenſerit, tunc ſe & ipſa ſubtrahit, & lubrica arte deceptum inſidiantem relinquit. Fertur etiam promiſcuæ eſſe permixtiōis, vt in fœminas cum ſummo certamine mares irruant, & vaga caleſcant libidine. Vnde impurū & maleuolum & fraudulentū animal aduerſario & circūſcriptori generis humani, fallaciſſimoq;, & impuritatis autori conferendum putatur. Clamauit ergo perdix, qui a perdendo nomen accepit, Satanas ille, qui latine contrarius dicitur. Clamauit in Eua primū, clamauit in Cain, clamauit in Pharaone, Dathan, Abiron, Chore, Clamauit in Iudæis, quando
C petierūt ſibi fieri deos cū Moyſes legē acciperet. Clamauit iterū, qñ de ſaluatore dixerunt: Crucifigatur, cruci-
Mat. 27. figatur, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Clamauit quando ſibi regem fieri poſtulauerunt, vt recederēt a domino deo rege. Clamauit in omni vano & perfido. His vocibus congregauit ſibi populos quos nō creauerat. Deus enim hominē ad imaginem ſuam fecit, & diabolus ſibi hominem vocis ſuæ fraude ſociauerat. Congregauit ſibi nationum populos faciens diuitias nō cū iudicio. Vnde in prouerbio eſt de diuite auaro: Quia perdix iſte cōgregat diuitias nō cum iudicio. At vero meus Ieſus quaſi iudex bonus cum iudicio omnia agit, qui venit, ſicut ſcriptum eſt, dicens: Ego loquor iuſtitiā, & iudicium ſalutis. Ea igitur gratia deprædatus eſt perdicem illum diabolum, abſtulit ei male congregatas diuitias multitudinis, reuocauit ab errore animas gentiū, menteſq; nationum demantiū. Et quia diaboli voce deceptos ſciebat, & ipſe vt vincula nexuſq; veteris erroris ſolueret, clamauit primū in Abel, cuius clamauit vox ſanguinis. Clamauit i Moyſe, cui dixit: Quid clamas ad me? Clamauit in Ieſu Naue. Clamauit in Dauid, qui ait: Clamaui ad te, ſalua me. Clamauit in oībus prophetis. Vnde & ad Eſaiam dicit: Clama. & ille ait: Quid clamabo? Clamauit in Sa- D
lomone conuocans cū altiſſima prędicatione ad ſapientiam: Venite, edite de meis panibus, & bibite vinum quod miſcui vobis. Clamauit etiā in corpore ſuo, ſicut ſcarabæus in ligno. Clamauit vt inſidiatorem falleret & circūueniret, dicens: Deus deus meus quare me dereliquiſti? Clamauit vt deſpoliaret reſpondens latroni: Amen amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Itaq; vbi clamauit Ieſus, continuo perdix ille a congregatis in dimidio dierum ſuorū derelictus eſt. Vnde & quidam naturæ perdicis etiam iſtud aptandum putarunt, eo quod aliena diripiat oua, & foueat ſuo corpore, atq; hac ſua fraude partus alienos ſtudeat acquirere. Sed (quod aiunt, cornicis oculū, habēt enī & volatilia ſuas artes) vbi iſtud aduerterit cuius aut ſingula oua direpta, aut cubile fuerit inuaſum, ſolicitata ſoboles errore ſimilitudinis, ſpeciei ſimulatiōe decepta, & ſi infirmior viribus, induit ſe atq; armat verſutia, & cum labor omnis impenſus nutrimentorum educantem exhauſerit, atq; adoleſcere pulli cœperint, tunc vocē emittit, & quadam pietatis tuba prolem aduocat. Quæ naturali quodam auditu excitata agnoſcat parentem, & ſimulantem deſerit. Ita cum vult congregare quæ non peperit, amittit quos nutriendos putauit. Non ſuperfluo igitur & Ieſus clamauit, vt quia totius mundi populus voce perdicis, blanditiis, arte, ſpecie deceptus ab autore proprio deuiauerat lubricas artes ſecutus, veri E
parentis voce reuocatus fallacem relinqueret, atq; in dimidio dierum eius fraudulentum deſereret, id eſt ante huius finem ſeculi, cui nos eripuit dominus Ieſus, & ad vitam æternam vocauit. Itaq; nunc mortui mūdo, viuimus deo. Cum igitur perdix iſte penitus a falſis filiis derelictus fuerit, tūc erit ſtultus ille quē elegit deus, & ſapientē confudit, ſaluus: quoniā quæ ſtulta ſunt mundi, 1. Cor. 1.
elegit deus. Ideo ſi quis videtur ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Vale fili, & nos dilige vt facis, quoniam nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Syricium, narrantis illum Priſco aduenienti literas dediſſe, & ſe eidem reuertenti alias reddidiſſe. Et quia vtrunq; eorum officio remuneratus ſit, etiam eius officii precium incrementa debere adipiſci gratiæ, Epiſtola XLIX.

AMBROSIVS Syricio. Priſco amico & æquęuo meo dediſti aduenienti literas. Ego quoq; reuertenti reddidi, quas & pro officio, & p amore debui. Vterq; igitur noſtrū ſuo officio remuneratus eſt, quo & mihi tuas, & meas tibi F
reſtituit. Ideo ei⁹ officii preciū incremēta debet adipiſci gratiæ. Vale, & nos frater dilige, quia nos te diligim⁹.

Diui Ambroſii ad Atticum, ſcribentis literas ſuas Priſcum ſibi, & ſe illi alias reddidiſſe, Priſci dilectioni ſuæ amplius cōmendantis, Epiſtola L.

AMBROSIVS Attico. Priſco meo dediſti literas, Priſcus me⁹ mihi reddidit, & ego Priſco. Tu Priſcum vt ſoles dilige, & plus etiam q̃ ſoles, quod eo ſuadeo, quia & ipſe Priſcum meū facio plurimi. Eſt enim erga eū priſcus hic noſter amor, qui a pueritia iam inde nobis cum ętate accreuit ſimul, ſed eum multo poſt vidi tempore, vt vere mihi nō ſolum nomine, ſed etiam tanti interuallo temporis priſcus aduenerit. Vale, & amantes tui dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Felicem, ſignificantis tuberum ſibi miſſorum partem amicis diuiſiſſe, et illum q ſe tandiu nequaquam reuiſerit arguentis,

Epiſtola LI.

G AMBROSIVS Felici. Miſiſti mihi tubera, & quidem miræ magnitudinis, vt ſtupori forent ea tam grandia. Nolui in ſinu, vt aiunt, abſcondere, ſed aliis quoq; demonſtrare malui. Itaq; partẽ direxi amicis, partem mihi reſeruaui. Suaue munus, nõ tamen ita præpotens vt comprimeret querelam meã iure excitatam, quod nos tandiu amantes tui nequaquã reuiſas. Et caue poſthac ne maiora inuehas tubera. Nam huius nominis diuerſa ratio. Vt enim grata in munere, ita in corpore atq; in affectu moleſta ſunt. De te impetra quo minus te abeſſe doleam. Nam cauſa cõmotionis meę deſiderium eſt tui. Effice, ſi potes, vt minus gratus ſis. Rem expoſui, cauſam probaui. Intorquenda eſt amentata illa nõ manipularis ſententia. metuiſti certe, ſed vide q̃ mouear, vt delectet iocari, poſtea tamẽ ne excuſaueris. Etenim quamuis tua hæc vectigalis mihi ſit excuſatio, male de te iudicat, nec de me melius, ſi aut tuam abſentiam muneribus compenſandam, aut me muneribus redimendum putes. Vale, & nos amantes tui dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Romulum, quæſtioni illius, cur videlicet deus dixerit: Ponam cælum æreum, & terram ferream, ſatisfacientis, Epiſtola LII.

H AMBROSIVS Romulo. Cũ ſis in agro, miror qua ratione de me quærendum putaueris cur dixerit deus: Ponam cælum æreum, & terrã ferream. (Leuit. 26. Deut. 28.) Nam ſpecies ipſa agri & præſens fertilitas docere nos poteſt quanta clemẽtia ſit aeris, & cæli indulgẽtia, quãdo dignatur deus vbertatem dare: qñ autem ſterilitas, quẽadmodum clauſa omnia, ſpiſſus aer, vt in rigorem æris ſolidatus putetur. (Lucæ. 4.) Vnde alibi habes quia in diebus Heliæ clauſum eſt cælum annis tribus, & menſibus ſex. Significatur igitur clauſum cælum æreum eſſe, vſum ſui terris negare. Terra quoq; ferrea eſt: cũ prouentus abnuit, & iacta ſibi ſemina tanquã hoſtili duritia genitali excludit aluo, quæ gremio ſolet blandæ matris fouere. Quãdo enim ferrum fructificat? Quando æs imbres relaxat? His igitur miſerandam famem minatur impiis, vt qui pietatẽ filiorũ cõmuniũ dño & patri exhibere neſciunt, careant nutrimẽto paternæ indulgentię, ſit illis cælum æreum concreto aere, & ſolidato in metalli rigorẽ, ſit illis terra ferrea partus ſuos neſciens, & quod plerũq; inopia habet, diſcordias ferens. Rapto enim vtuntur qui victu indigent, vt alienis diſpendiis famẽ ſuam ableuent. Iam ſi & offenſa inhabitantium huiuſmodi ſit, vt diuina cõmotione iis inferãtur prelia, vere terra eſt ferrea, I telorũ ſegetibus inhorrẽs, & ſuis nuda fructibus, fœcunda ad pœnã, ſterilis ad alimoniã. Vbi autẽ abũdantia: Ecce ego pluo vobis panes, dicit dominus. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Titianum, illi cõgaudentis q; a Rufino liberatus ſit, quẽ ſibi grauiorẽ iudicẽ in negocio cũ nepte ſua arbitrabatur, Epiſtola LIII.

AMBROSIVS Titiano. Venit tibi innocens victoria, vt ſine voti amaritudine potiaris victorię ſecuritate. Rufinus enĩ ex magiſtro officiorũ factus eſt in conſulatu præfectus prętorio, ac per hoc plus poſſe cœpit, ſed tibi iam nihil obeſſe. Eſt enim aliarum præfectus partium. Quare gaudeo vel illi vt amico, quia honore auctus inuidia leuatus eſt: vel tibi vt filio, quia liberatus es ab eo quem tibi grauiorẽ iudicem arbitrabare, vt ſi de negocio definieris cum tua nepte, pietatis tuæ ſit, non formidinis. Ideoq; promptior eſto deciſioni, cuius & ſpes potior, & fructus eſt. Spes, quia pater neptis tuę, qui de illius ſententia ſibi plurimũ blandiebatur, iam quod de eo ſperet nõ habet. K Ille enim alia curat, præterita negligit, vel cũ illo quod tũc gerebat, depoſuit officio: iſte negocii ſui meritũ, nõ ſententiæ patronũ cõſiderat. Et fructus iucundior eſt, vt tibi referatur deciſionis gratia, qui potueris iam ſpernere, & nõ ſpreueris, pietatẽ ſpectans neceſſitudinis, nõ ſtimulum offenſionis. Vale, & nos dilige vt filius, quia nos te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſii ad Syricium, gratum ſibi aſſerentis cũ & ab ipſo literas accipiat, & ille aliquos de conſeruitio ſuo dirigat, eoſq; ſe diligere cõteſtantis qui nõ patiũtur ſe a ſuo munere diutius abeſſe, & ad ſequẽdum dominum Ieſum ſuadentis, Epiſtola LIIII.

AMBROSIVS Syricio. Gratum eſt mihi cum literas accipio tuas. At cũ de conſeruitio noſtro aliquos dirigis, vt fratrẽ noſtrũ, & cõpreſbyterũ Syrum tuis es proſecutus literis, geminatur lætitia. Sed vtinam fructus fuiſſet iſte diuturnior. Nam ſtatim vt venit, recurrẽdum putauit: quod quidẽ ad deſiderium meũ plurimũ minuit, ad ſui gratiam multũ addidit. Nam ego diligo eos vel preſbyteros vel diaconos qui cum aliquo proceſſerint, nequaq̃ ſe patiũtur a ſuo diutius abeſſe munere. Dicit enim propheta: Non laboraui ſequẽs poſt te. L Quis autẽ poteſt laborare ſequens Ieſum, cum ipſe dicat: Venite ad me (Mat. 11.) omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiã? Sequamur ergo Ieſum ſemper, nec deſinamus. Quod ſi ſemper ſequamur, nũquã deficimus. Dat enim vires ſequẽtibus ſe. Itaq; quo propior virtuti fueris, eo fortior eris. Plerũq; cũ ſequimur, dicitur nobis ab aduerſariis: Vbi eſt verbũ domini? veniat. Sed nos non fatigemur ſequendo, nõ auertamur ſubdolę interrogationis impedimento. Dicebatur hoc prophetæ cũ mitteretur in carcerem, cũ demergeretur in voraginẽ luti: Vbi eſt verbum domini? veniat. Sed ille multo magis ſecutus eſt, & ideo ad brauium peruenit, ideo accepit coronam, quia non laborauit qui ſequebatur Ieſum. Non eſt enĩ labor in Iacob, nec dolor videbitur in Iſrael. Vale, & nos dilige, quia & nos amantem noſtri vt parentem diligimus.

Diui Ambroſii ad Fœgadium & Delphinum epiſcopos, inſinuantis Polybiũ vt vtriq; eorũ ſcriberet poſtulaſſe, ac poſt datam epiſtolã vtriuſq; noĩe cõſcriptam alteram exegiſſe, & ei ſe illam dediſſe, Epiſtola LV.

AMBROSIVS Fœgadio & Delphino epiſcopis. Polybius filius noſter cũ de Africanis regreſſus partibus, in quibus proconſu- M larem iuriſdictionem egregie repręſentauit, aliquantiſper nobiſcum exegiſſet dies, ſumma gratia ſe meis viſceribus infudit. Deinde cũ abire hinc & demeare vellet, popoſcit vt vtriq; veſtrum ſcriberem. Promiſi facturum. Itaq; dictaui epiſtolam, & vtriuſq; cõſcriptam nomine dedi. Poſtulauit alterã. Dixi ad vtrũq; veſtrũ datam more vſuq; noſtro, eo quod ſancta mens veſtra non epiſtolarũ numero, ſed coniunctione nominũ delectaretur. Nec perpeti poſſet vt fieret vocabulorũ ſeparatio, quorũ affectus conueniret. Ideoq; præſcriptũ noſtro muneri vt vterentur charitatis cõpẽdio. Quid plura? Exegit alterã, dedi, vt neq; illi negarem quod poſceret, nec mihi immutarẽ quod in vſum venerat. Ita & ille habet quod vtriq; reddat: quia id ſolum prętendit, ne cum alteri reddidiſſet, alteri vacuus foret. Et ego vobis indiuiſæ gratiæ munus ſine vllo depẽdam offenſionis periculo, & diuiſionis ſcrupulo: cum præſertim etiam hæc forma ſcriptionis apoſtolicæ ſit, vt & vnus ad plures, vt Paulus ad Galatas: & duo ad vnum poſſint ſcribere, ſicut ſcriptum eſt, Paulus vinctus Ieſu Chriſti, &

A Timotheus frater, Philemoni. Salutẽ vobis dico, dili-
gite nos, & orate pro nobis, quia ego vos diligo.

Diui Ambroſii ad Romulum, de eo quod Aaron
populo poſcẽti ſibi deos fieri, aurum detraxerit, & quod
eo auro figuratũ ſit vituli caput, & quod Moyſes tam
dure indignatus ſit, vt iuberet quẽq; inſurgere in necem
proximi ſui, quid ipſe ſentiat experimẽtis, Epiſto. LVI.

AMBROSIVS Romulo. Epiſtolari ge-
nus propterea repertum, vt quidã nobis cũ
abſentibus ſermo ſit, in dubiũ non venit. Sed
ſit hoc vſu exemploq; pulchrius, ſi inter parẽ-
tem ac filios crebra & iucũda alloquia cedantur, vt ve-
rę inter diſiunctos corpore quędã imago referatur præ-
ſentię. His enĩ adoleſcit officiis amor, ſicut tuis ad me,
aut meis ad te augetur literis. Sed hoc multo locuple-
tius proximis tuæ dilectionis experiri cœpi affatibus,
quibus me conſulendum putaſti quid ſibi vellet quod
Aaron aurũ detraxerit populo poſcenti ſibi fieri deos,
Exo. 32. et quod ex auro figuratũ ſit vituli caput, vel q̃d Moy-
ſes tam dure indignatus ſit, vt iuberet proximũ quẽq;
inſurgere gladius in necem proximi ſui. Magnum eſt
enim nullum pati abſentibus damnũ irrepere non ſolũ
ſuauitatis, ſed etiã collationis & liberalis ſcietiæ. Quid
igitur de eo ſentiam quoniã expoſcis, conferẽdi magis
q̃ exponẽdi ſtudio loquar. Cũ Moyſes in monte Syna
legem acciperet, populus erat cũ Aaron ſacerdote. Et
B quãuis frequenter ad culpam lubricus, tamẽ quãdiu lex
dabatur, ſacrilegio erraſſe nõ proditur. Verum vbi di-
uinum conticuit oraculum: peccatũ irrepſit, vt peterent
ſibi fieri deos. Coactus Aaron petit annulos eorum, &
inaures mulierũ, quæ tradita in ignem miſit, & confla-
tum eſt vituli caput. Neq; excuſare tãtum ſacerdotem
poſſumus, neq; cõdemnare audemus. Non imprudẽs
tamen qui annulos Iudæis & inaures abſtulit. Etenim
qui ſacrilegium moliebantur, nec fidei ſignaculum ha-
bere poterant, nec ornamenta aurium. Deniq; & patri-
archa Iacob abſcondit inaures cũ ſimulacris gentium,
quando in Sichimis abſcõdit, vt nullus audiret ſuper-
ſtitiones gentiliũ. Pulchre autẽ dixit: Deponite annu-
los & inaures aureas, quę ſunt inaures mulierũ veſtra-
rum. Non quo virorũ inaures relinqueret, ſed quod vi-
ros nõ habere manifeſtaret. Congrue quoq; inaures au-
feruntur mulieribus, ne iterum Eua vocem ſerpẽtis au-
diret. Et ideo quia ſacrilegium audierant, conflatis ea-
rum inauribus conflata eſt imago ſacrilegii. Qui enim
male audit, conflare ſacrilegiũ ſolet. Cur autem caput
3. Reg. 12 vituli exierit, ſequentia docent: quia ſignificabatur fu-
turum quod Hieroboam poſteriore tẽpore hoc genus
C ſacrilegii induceret, vt populus Hebræorum adoraret
vitulos aureos, ſiue quod omnis perfidia ſimilis imma-
nitatis atq; inſipientiæ beſtialis ſit. Cuius rei indigni-
tate percitus fregit tabulas Moyſes, & cõminuit vituli
caput, atq; in puluerẽ redegit, vt omnia impietatis abo-
leret veſtigia. Fractæ ſunt enim primæ tabulę, vt repa-
rarentur ſecũdæ, quibus per euangelii prædicationem
perfidia cõminuta euanuit. Sic Moyſes typum illum
diſſipauit Aegyptiũ, & altitudinem extollentẽ ſe com-
Pſal. 28. preſſit æternæ legis autoritate. Vnde & Dauid ait: Et
confringet dominus cedros Libani, & comminuet eas
tanquã vitulum Libani. Itaq; abſorbuit populus omnẽ
perfidiam ac ſuperbiã, ne eũ abſorberet impietas & ar-
rogantia. Melius eſt enĩ vt vnuſquiſq; prę ualeat carni
& vitiis ei⁹, ne dicatur de eo q̃ deuorauit eũ mors prę-
1. Cor. 15. ualẽs, ſed dicatur magis: Deuorata eſt mors in victoria
ſua. Vbi eſt mors victoria tua? Vbi ẽ mors aculeus tu⁹?
Pſal. 109. Et de dño dictũ: De torrente in via bibet. Quia acetũ
accepit, vt abſorberet vniuerſorũ tẽtationes. Quod au-
tem occidi fecit a proximis proximos, filios a parenti-
bus, a fratribus fratres, præceptum euidens quia præfe-
renda eſt religio neceſſitudini, pietas propinquitati. Ea D
eſt enĩ vera pietas quæ præponit diuina humanis, per-
petua tẽporalibus. Vnde & ipſe Moyſes ad filios Le-
ui dixit: Qui paratus eſt a domino, veniat ad me. Et Exo. 32.
dixit illis: Hæc dicit dominus deus Iſrael: Imponite
vnuſquiſq; gladium ſuum in femore ſuo, & pertranſi-
te. vt contemplatione atq; amore reuerentiæ diuinæ
perimeretur oĩs affectus neceſſitudinis. Et occiſa quidẽ
ſcribũtur tria milia hominũ. Nec numeri inuidia mo-
uemur, quia melius eſt paucorum ſupplicio vniuerſos
exui, q̃ in omnes vindicari. Neq; vero aliquid durũ vi-
detur pro vindicta iniuriæ cæleſtis. Deniq; ſanctiora cę-
teris ad hoc munus eliguntur miniſteria Leuitarum,
quorum portio deus. Neſciunt enim ſuis parcere, qui
nihil ſuum norunt: quoniam ſanctis omnia deus eſt.
Et etiam ille Leuita verus vltor & vindex, qui carnem
interimit, vt ſeruet ſpiritũ, qualis erat ille qui ait: Caſti- 1. Cor. 9.
go corpus meũ, & ſeruituti redigo. Quid autem tam
proximũ q̃ caro animæ? Quid tam proximum q̃ ſunt
paſſiones corporis? Eas in ſe Leuita bonus interimit
ſpiritali gladio, qui eſt verbum dei biſacutum & vali-
dum. Eſt & gladius ſpiritus, qui pertranſit animã, ſicut
ad Mariam dictũ eſt: Tuam ipſius animã pertranſibit Lucæ. 2.
gladius, vt reuelentur multorũ cordium cogitationes.
Nonne caro animæ fraterno quodam copulatur cõſor-
tio? Nonne etiã menti noſtræ affinis & propinquus ſer-
mo eſt? Cum igitur cõprimimus ſermonẽ ne multilo-
quio peccatum incidamus, ius germanitatis abrumpi-
mus, & fraternæ vinculum propĩquitatis diſſoluimus. E
Irrationabile quoq; ſuum anima tanquã cognatum ra-
tionabili vigore diſſociat. Sic ergo Moyſes docuit po-
pulum inſurgere in proximos ſuos, per quos fides reuo-
caretur, virtus ĩpediretur, vt deſecaretur in nobis quic-
quid a virtute deuium foret, confuſum erroribus, vitiis
innexum. Hac inſtitutione populi meruit vt nõ ſolum
deliniret indignationem diuinam, atq; offenſam auer-
teret, verũetiam conciliaret gratiã. Pro captu itaq; no-
ſtro quid ſentiremus, quoniam cõſuluiſti expreſſimus.
Ipſe ſi quid melius habes, nobis comparticipato, vt ex
te & ex nobis diſcamus quid potius eligendum & ſe-
quendum ſit. Vale, & vt filius nos dilige, quoniam &
nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Seuerum epiſcopũ, ſcribentis cõ-
preſbyterũ ſuum Iacobum Campaniæ ſibi ad requie-
ſcendum litora vbi orationi vacet, & deo ſeruiat, ele-
giſſe, ſe vero in medio omnium moleſtiarum freto ver-
ſari conquerentis, Epiſtola LVII.

AMBROSIVS Seuero epiſcopo. Ex vl-
timo Perſidis profectus ſinu Iacobus frater F
& cõpreſbyter noſter Campaniæ ſibi ad re-
quieſcendũ littora, & veſtras elegit amœni-
tates. Aduertis quibus in locis quaſi ab huius mundi
vacuam tẽpeſtatibus ſuppetere ſibi poſſe preſumpſerit
ſecuritatem, vbi poſt diuturnos labores reliquum vitæ
exigat. Remota enĩ veſtri ora littoris nõ ſolum a peri-
culis, ſed etiam ab omni ſtrepitu tranquillitatem infun-
dit ſenſibus, & traducit animos a terribilibus & ſæuis
curarum ęſtibus ad honeſtam quietem, vt illud cõmu-
ne omniũ ſpecialiter vobis videatur congruere & con-
uenire quod ait Dauid de ſancta eccleſia: Ipſe ſuper ma- Pſal. 23.
ria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eam.
Etenim liber animus a Barbarorũ incurſibus, & præ-
liorum acerbitatibus, vacat orationibus, inſeruit deo, cu-
rat ea quæ ſunt domini, fouet illa quæ pacis ſunt & trã-
quillitatis. Nos autem obiecti Barbaricis motibus &
bellorũ procellis in medio verſamur omniũ moleſtia-
rum freto, & pro his laboribus & periculis grauiora col-
ligimus futuræ vitæ pericula. Vnde de nobis prophe-
ticum illud concinere videtur pro laboribus: Vidi ta-

G bernacula Aethiopum. Etenim in iſtius mundi tene-
bris quibus obumbratur veritas futurę perfectionis,cũ
annum tertium & quinquageſimũ iam perduxerim in
hoc corpore ſitus,in quo tam graues iam dudum ſuſti-
nemus gemitus,quomodo nõ in tabernaculis Aethio
pum tedimus,& habitamus cũ habitãtibus Madian?
Qui propter tenebroſi operis cõſcientiã diiudicari etiã
1.Cor.2. ab homine mortali reformidant. Spiritualis enĩ diiudi-
cat omnia,ipſe autem a nemine diiudicatur. Vale fra-
ter,& nos dilige,vt facis,quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Studium,pia illi perſuaſione re-
ſpondentis quid in cauſa cuiuſdã criminoſi potius age-
re debeat, Epiſtola LVIII.

AMBROSIVS Studio. Recognoſco pu-
rae affectum mentis,& fidei ſtudium,& do-
mini noſtri Ieſu Chriſti timorẽ. De quo etiã
ego vererer reſponſum referre,conſtrictus al
tero quod eſt cõmiſſum vobis propter cuſtodiã legum,
altero autem propter miſericordiam & gratiam,niſi de
hoc apoſtolicã haberes autoritatem,quia nõ ſine cauſa
gladium portat qui iudicat. dei enim vindex eſt in eos
H qui male agunt. Quod tamen etſi cognitum tibi foret,
non ocioſe ſciſcitandum putaſti. Nam nõ ſunt extra ec
cleſiam tamen qui in aliquos capitalem ſententiam fe
rendam exiſtimauerunt. Plerique etiam ſponte ſe abſti-
nent,& laudantur quidem,nec ipſi eos poſſumus non
praedicare,quia autoritatem apoſtoli eatenus obſerua-
mus,vt iis cõmunionẽ non audeamus negare. Vides
igitur quid autoritas tribuat,quid ſtudeat miſericor-
dia. Excuſationem habebis ſi feceris: laudem ſi non fe-
ceris. Sed ſi non potueris facere,nec tamen innocentes
atterere ſqualore carceris & abſoluere,plus quaſi ſacer-
dos probabo. Poteſt enim fieri vt cauſa cognita reci-
piatur ad ſententiam reus,qui poſtea aut indulgẽtiam
ſibi petat,aut certe ſine graui ſeueritate (quod quidam
ait) habitet in carcere. Scio tamen pleroſque gentilium
gloriari ſolitos quod incruentam de adminiſtratione pro-
uinciali ſecurim retexerint. Si hoc gentiles,quid Chri-
ſtiani facere debẽt? Ad omnia tamẽ accipe reſponſum
Ioãnis.8. ſaluatoris. Nam cũ adulterã reperiſſent Iudaei,obtule-
runt eam ſaluatori captantes,vt ſi abſolueret eam, vi-
deretur legem ſoluere,qui dixerat: Nõ veni legem ſol-
uere,ſed implere. ſi damnaret, videretur aduerſum finẽ
veniſſe propoſiti ſui. Hoc igitur praeuidens dominus
Ieſus,inclinato capite ſcribebat in terra. Quid ſcribebat
Hiere.22. niſi illud propheticũ: Terra terra ſcribe hos viros abdi-
catos? quod de Iechonia leſtũ eſt in Hieremia prophe-
I ta. Cum Iudaei interpellant,in terra ſcribuntur nomi-
na Iudaeorum. Cum adeunt Chriſtiani, nõ ſcribuntur
in terra fidelium nomina,ſed in caelo. In terra autem
ſcribuntur abdicati a patre proprio,qui patrem tẽtant,
& contumelias irrogant autori ſalutis. Cum interpel-
lant Iudaei,inclinat caput Ieſus,& quia non habet vbi
reclinet caput ſuum,iterum erigit quaſi dicturus ſentẽ-
tiam,& ait: Qui ſine peccato eſt,prior lapidet eam. Et
iterum inclinato capite ſcribebat in terra. Audientes il
li exire coeperunt ſinguli incipientes a ſenioribus: vel quod
ipſi plura haberent crimina qui diu vixerant, vel quia
priores vim intellexerunt ſentẽtię, quaſi prudentiores:
& coeperunt ſua magis peccata deflere,qui alieni crimi
nis venerant accuſatores. Recedentibus ergo illis re-
manſit ſolus Ieſus,& eleuans caput ad mulierem ait:
Vbi ſunt qui te accuſabant? nemo te lapidauit? Et illa
reſpondit,nemo. Dicit ei Ieſus: Nec ego te damnabo,
vade,& amodo vide ne pecces. Non damnat quaſi re-
demptio, corrigit quaſi vita,quaſi fons abluit. Et quia
quando ſe inclinat Ieſus,ideo inclinat vt iacẽtes eleuet,
ideo ait remiſſio peccatorũ: Nec ego te damnabo. Ha-
bes quod ſequaris. Poteſt enim fieri vt ille criminoſus
poſſit habere ſpem correctionis: ſi ſine baptiſmo eſt,vt K
poſſit accipere remiſſionẽ: ſi baptizatus,vt poenitẽtiam
gerat,& corpus ſuũ pro Chriſto offerat. Quãtę ſunt ad
ſalutem vię? Et ideo maiores maluerũt indulgẽtiores
eſſe circa iudices,vt dum gladius eorũ timeretur,& re-
primeretur ſcelerũ furor,nõ incitaretur. Quod ſi nega-
retur cõmunio,videretur criminoſorũ vindicata poena.
Maluerũt igitur priores noſtri vt id in voluntate ma-
gis abſtinentis,quam in neceſſitate ſit legis. Vale,& nos
dilige,quia nos quoque te diligimus.

Diui Ambroſii ad ſacerdotes quoſdam,& omnem
clerum plebis Theſſalonicenſium,de obitu,vita,virtu-
tibus & conuerſatione ſancti viri Acholii,
Epiſtola LIX.

AMBROSIVS Anatolio,Numerio,Se-
uero, Philippo, Macedonio, Ammiano,
Theodoſio,Eutropio,Claro,Euſebio,& Ti
motheo,dominis ſacerdotibus,& omnĩ clero
plebis Theſſalonicenſium dilectis ſalutem. Dum ſem-
per affixum tenere animo deſidero virum ſanctũ, atque
omnes actus eius quaſi in ſpecula poſitus exploro, haud
nimia indagine ſolicitudinis amaritudinẽ nuncii cele- L
rioris,& quod adhuc mallem neſcire, cognoui in caele-
ſtibus iam requieſcere virum ſanctum Acholium,quẽ
in terris requirebamus. Queritis quis hoc annunciaue-
rit,cũ veſtrae ſanctitatis nondum veniſſent literae? Nõ
teneo autorem nuncii,& vſu quidem venit vt non libẽ
ter teneamus nuncium moeſtitudinis,ſed tamẽ clauſo
mari,occupatis terrarũ Barbarica infeſtatione regio-
nibus,cum deeſſet qui aduenire potuerit, nõ defuit qui
nunciaret, vt mihi videatur ipſe ſanctus annunciaſſe ſe
nobis,eo quod iam perpetuo laboris ſui potiretur ſtipẽ
dio,& ſolutis vinculis corporis inter angelorũ miniſte-
ria Chriſto adhaereret,cupiens amãtis ſui errorem ab-
ſoluere,ne illi longaeuitatẽ vitae huius deprecaremur,
cui vitae aeternae iam praemia deferebantur. Abiit er-
go,nõ obiit,& emigrauit a nobis veteranus Chriſti Ie-
ſu caelo,terręque iſtius ſolũ mutans,& plaudens alis atque
remigiis ſpiritualibus dicit: Ecce elongaui fugiens. Cu Pſal.54.
piebat enim apoſtolico ſpiritu iam dudum terras relin-
quere,ſed tenebatur votis vniuerſorum,ſicut de Apo-
ſtolo legimus,quia remorari eum diutius in carne erat Philip.1.
eccleſiae neceſſarium. Viuebat enim nõ ſibi,ſed omni-
bus,& populis erat vitae ęternae miniſter,vt prius eius
fructum etiam in aliis quam in ſe adipiſceretur. Eſt igitur
iam ſuperiorum incola,poſſeſſor ciuitatis ęternae illius
Hieruſalem quae in caelo eſt. Videt illic vrbis eius mẽ-
ſuram immẽſam,purum aurum,lapidem precioſum, M
lumen ſine ſole perpetuum,& haec omnia iam dudum
quidem ſibi comperta,ſed nunc facie ad faciem manife-
ſta videns dicit: Sicut audiuimus,ita & videmus in ci- Pſal.47.
uitate domini virtutũ,in ciuitate dei noſtri. Ibi ergo po
ſitus appellat populũ dei dicens: O Iſrael quam magna eſt Baruch.3
domus dei,& quam ingens locus poſſeſſionis eius,magnus
& non habens finẽ. Sed quid hoc eſt? Dum merita viri
conſidero,& quaſi diſcedentem ſpiritu ſequor,& ſancto-
rum choris deducentibus intermiſceor, nõ merito vllo
ſed affectu pene ſum oblitus mei. Itane ergo raptus eſt
nobis murus fidei, gratiae,& ſanctitatis,quem totiens
ingruentibus Gotthorũ cateruis nequaquam tamẽ potue-
runt Barbarica penetrare tela,expugnare multarũ gen
tium bellicus furor? Denique in caeteris populatores lo-
cis,illic pacem rogabant: mirantibuſque quid ſibi ſine mi
lite vllo obſiſteret,a prudentioribus intimabatur Heli-
ſaei intus imitatorem degere,aetate ſupparẽ,nõ impa-
rem ſpiritu: cauerent ne exemplo Syriaci agminis ſibi
quoque caecitas offunderetur. Et tamen circa diſcipulos
ſitos diuerſa dona Chriſti ſunt. Heliſaeus quidẽ in Sa-
mariam captiuas acies induxit Syrorũ. Sanctus autẽ

A Acholius precibus ſuis fecit vt de partib⁹ Macedoniæ victores fugarent. Nōne & hoc intelligimus virtutis ſuperioris fuiſſe, vt vbi miles nullus aderat, illic pellerentur ſine milite? Nonne & hoc cæcitatis eſt vt fugerent, quos nullus vrgebat, ſed vrgebat & præliabatur ſanct⁹ Acholius, nō gladiis, ſed orationibus: nō telis, ſed meritis? An incognitū nobis eſt dimicare ſanctos etiā cū ferientur? Nonne ocioſus erat Heliſęus? Ocioſus ſcilicet corpore, ſed vibrabat ſpū, & orationib⁹ præliabatur, qū in caſtris Syrię vox equitū & vox virtutis magnæ audiebatur, adeo vt putarent Syri aliorū regum aduerſus ſe venire exercitus, qui populo Iſrael adiumento forēt, vnde perculſi magno fugerunt pauore, ita vt leproſi quatuor qui mortis egreſſi fuerant deſiderio, caſtra hoſtium deprędarētur. Nonne in Macedonia ſimilia dominus per orationes ſancti Acholii fecit miracula, aut prope maiora? Non enī inani metu nec ſuperflua ſuſpicione, ſed ſæuiente lue, & ardenti peſtilentia perturbati Gotthi ac territi ſunt. Deniq; tunc fugerūt vt euaderēt, regreſſi poſtea pacē rogarūt vt viuerēt. Vidimus itaq; in tanti viri meritis ſuperiora ſecula, & opera ꝓphetarū quæ legebamus aſpeximus. Quaſi Heliſæus inter arma, inter acies, dum vixit verſatus eſt, meritis ſuis cōponens prelia. Deniq; vbi ſecuritas cohabitātibus reddita eſt, quod ipſo ſunt durius bello, ſanctū exhalauit ſpiritum, & quaſi Helias vſq; ad cęlū eleuatus eſt, nō curru quidē igneo, nec equis igneis, niſi forte illa nō vidimus,
B nec in cōmotione aeris, ſed in voluntate & placiditate dei noſtri, & ſanctorū angelorū lętitia, qui ad ſe tantum virū tranſiſſe gratulabātur. Certe dubitare illa nequaq; poſſumus, quāquidē reliqua cōgruerūt. Siquidē eodem momēto quo ille adhuc eleuabatur, velut quodā melotidis ſuę demiſſo amictu ſanctū Anyſiū diſcipulū ſuum induit, & ſui veſtiuit infulis ſacerdotii, cuius meritū & gratiā nō nūc primū audio, nec in veſtris epiſtolis didici, ſed in veſtris literis recognoui. Nā quaſi pręſcius ſucceſſurū ſibi, etſi ꝓmiſſis tegebat, tamē indiciis deſignabat, adiutū ſe eius cura labore officio memorās, vt iam declarare cōſortē videretur, q nō quaſi nou⁹ ad ſummū ſacerdotiū veniret, ſed quaſi vet⁹ ſacerdotii executor accederet. Cui pulchre conuenit dictū illud euangelicum:
Mat. 25. Euge bone ſerue & fidelis, quī ſuper pauca fidelis fuiſti, ſuper multa te conſtituā. Hęc mihi de ſancto Acholio vobiſcū cōmunia. Illud tamē ſpeciale, quo deuinctus ſum beatæ memorię viro, quia tribuit mihi vt eum nō ignorarē. Nam cū eo veniente ad Italiā ægritudine cōfectus tenerer, vt nō poſſem occurrere, ipſe ad me venit, & viſitauit. Quo ſtudio, quo affectu ipſe in me, & ego in eum irruimus? Quo gemitu mala iſtius ſeculi, & ea
C quę hic acciderent, deplorauimus, ita vt lachrymarum profluuio veſtem infunderemus, dum ſalutatione exoptatiſſima, mutuo deſiderio & expetito diu fruimur, adhæremus amplexu. Itaq; quod voti mei erat, illius beneficii fuit, quia potui illū videre. Nā etſi maior portio, & plenior cognitio ſit in ſpiritu videre quos diligimus, tamē etiā in figura corporis videre deſideramus. Sic aliquādo reges terræ quærebant faciē Salomonis videre, & audire eius ſapiētiā. Diſceſſit igitur a nobis, & nos in hoc reliquit ſalo: ſed quod illi vtile, id multis ipſo Barbarico furore eſt grauius: quia illum iſte depellebat, hunc nobis quis poterit repræſentare? Sed repręſentat domin⁹, & ſeipſum in diſcipulo repręſentat. Repræſentant iudicia veſtra, quibus dictū eſt: Date Leui manifeſtos eius, & veritatē ſuam. Viro ſancto dediſtis manifeſtū eius, vtpote eius inſtitutione fundatū, dediſtis imitatorē viri eius qui dixit patri ſuo, & matri ſuę, nō vidi te: & fratres ſuos nō ſciuit, & filios nō recognouit, & cuſtodiuit verbū domini, & teſtamentū eius obſeruauit. Narrabunt populi iuſtitiam eius. Talis viri vita, talis hęreditas eſt, talis conuerſatio, talis ſucceſſio. Ille ſe monaſteriis puer dedidit, & intra Achaiam anguſto clauſus tugurio, gratia tamē multarum terrarum D
peragrauit diuortia, ad ſummū ſacerdotium a Macedonicis obſecratus populis, electus a ſacerdotibus, vt vbi ante fides ꝑ ſacerdotem claudebatur, ibi poſtea per ſacerdotem muralia fundamenta fidei confirmarentur. Non aliter etiam eius diſcipulus imitatione, qui & ipſe dixit patri ſuo & matri ſuæ, nō vidi te. Non vidit enim ſtudio, non vidit affectu, & fratres ſuos non ſciuit, quia deum ſcire deſiderauit. Et hic recognouit verbum domini, & cuſtodiuit teſtamētum eius, & imponit honorem in ara eius ſemper. Benedic domine fidem eius, ſanctitatem, ſedulitatem. Benedictio tua veniat ſuper caput eius, & ſuper verticem ipſius. Sit honorificatus inter fratres ſuos, ſit in eo tauri ſpecies, vt ventilet corda inimicorū, & ſanctorū mentes demulceat, & iudicium ſacerdotum tuorū in eo ſicut lilium floreat. Valete fratres, & diligite me, quia ego vos diligo.

Diui Ambroſii ad Anyſium ſancti Acholii ſucceſſorē, de ſucceſſione eius cōgaudētis, vitāq; ſancti Acholii cōmendantis, & illius adoleſcentiam, iuuentutē atq; ſenectutem benedicentis. Epiſtola LX.

AMBROSIVS epiſcopus Anyſio fratri. Iam dudum te teneo, etſi nunc primū lego, mentiſq; cōpertum habeo quē oculis nō videram. Doleo quidē illud accidiſſe, ſed hoc ſucceſſiſſe gaudeo: quia licet ſuperſtite me non opta- E
uerim illud contingere, ſperaui tamen poſt illius ſancti viri exitum hoc ſolum poſſe merito ſuccedere. Tenemus ergo te ſanctæ memoriæ Acholii dudum diſcipulum, nunc ſucceſſorem hæredemq; eius vel honoris vel gratiæ. Magnum meritum frater gaudeo tibi, ne vno quidem momento de ſucceſſore tanti dubitatum viri: & magnū onus frater tanti nominis pondus ſubiſſe, tantæ librę, tantiq; examinis. Quæritur in te Acholius, & ſicut erat in affectu tuo, ita in officiis deſideratur illius virtutis, illius diſciplinæ effigies, illius fortitudo animi in tam ſenili corpore. Vidi fateor virum, nam & hoc meritis illius debeo quod illum viderim. Vidi ita illum eſſe in corpore, vt extra corpus putarē. Vidi imaginem illius qui ſe ſiue in corpore ſiue extra corpus neſciens, raptū ad paradiſum viderat. Ita enim percurrebat omnia excurſu frequenti, Conſtantinopolim, Achaiam, Epirum, Italiam, vt iuniores eum non poſſent cōſequi. Cedebant fortiores corpore, quia eum ſine impedimento eſſe corporis nouerāt, vt eo tantum pro velamine vteretur, nō pro officio, certe ad ſeruitiū, non ad ſubſidium. Ita enim affecerat corpus ſuum, vt in eo mūdum crucifigeret, & mundo ſemetipſum. Be- F
nedictus dominus, & benedicta adoleſcētia eius quam exegit in tabernaculis dei Iacob, poſitus in monaſteriis, in quibus cū quęreretur a parentibus vel proximis, dicebat: Qui ſunt fratres mei, aut quæ mater mea? Mat. 12.
Non noui patrem vel matrē, vel fratres meos, ſed eos qui audiunt verbum dei, & faciunt. Benedictus etiam proceſſus iuuētutis ipſius, in qua ad ſummum electus eſt ſacerdotium, maturo iam probatus virtutum ſtipendio. Venit enim tanquā Dauid ad pacem populi reformandam. Venit tanquā illa nauis aurum ſecum intelligibile vehens, & ligna cedrina, & lapides precioſos, vt illas columbæ pennas deargentatas, quibus medias inter fortes ſomno pacis & tranquillitatis ſopore dormiuit. Eſt enim ſanctorū etiam ſomnus operarius, ſecūdum quod ſcriptū eſt: Ego dormio, & cor meū vi- Cant. 5.
gilat. Et ſecūdum quod Iacob ſanctus diuina dormiēs Gene. 28.
videbat myſteria, quę vigilans non viderat, de coelo ad terras aerem peruium ſanctis, reſpicientem dominū, & pollicentem terræ eius poſſeſſionē. Itaq; breui ſomno dormiens ipetrauit quod magno labore poſtea acquiſiuit. Hæreditas eius eſt enim ſomnus ſanctorū, feriatus

G ab oībus corporis voluptatibus,ab omni animi pertur
batione,tranquillitatem menti inuehens,placiditatem
animæ,tanquā ſoluta nexu corporis ſe ableuet,& Chri
ſto adhæreat. Hic eſt ſomnus vitæ ſanctorū,quā viue=
bat ſanctus Acholius,cuius benedicta etiā ſenectus ipſa
eſt. Vere ſenectus illa venerabilis,quę nō canis,ſed me=
ritis albeſcit. Ea eſt enī reuerenda canicies,quę eſt cani=
cies animę in canis cogitatiōibus & operibus effulgēs.
Quæ eſt enī vere ætas ſenectutis,niſi vita immaculata,
quæ nō diebus aut mēſibus,ſed ſeculis ꝓpagatur,cuius
ſine fine eſt diuturnitas,ſine debilitate lōgęuitas? Quo
enim diuturnior,eo fortior (eo quod diutius eā vitā vi=
xerit) in virū perfectū excreſcit. Huius igitur ſucceſſorē
te dn̄s nō ſolū honore,ſed etiā moribus probet, & ſum=
ma fundare dignetur gratia,vt ad te quoq; populi con=
currant,de quibus dicas: Qui ſunt iſti qui ſicut nebulæ
volant,& ſicut columbæ cū pullis ſuis? Veniant quoq;
ſicut naues Tarſis quæ accipiant frumentū quod Sa=
lomon verus impartiuit viginti menſuras tritici. Acci
piant oleum & ſapientiā Salomonis,& ſit pax inter te,
& populum,& teſtamētū pacis cuſtodias. Vale frater,
& nos dilige,quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Candidianum, ſplendorem ſer=
monis,& fulgorem affectus eius cōmendantis, illiq; be
nedictionem optantis, Epiſtola LXI.

H AMBROSIVS Candidiano fratri. Sum=
mus quidem ſplēdor in ſermone eſt tuo,ſed
magis in affectu elucet mihi. Nam in epiſto
lis mentis tuę aſpicio fulgorē dilectiſſime fra
ter ac beatiſſime. Dn̄s te bn̄dicat, & det tibi ſui gratiā.
Nam & ipſe in epiſtolis tuis vota magis ꝙ̄ mea merita
recognoſco. Quę enī merita mea tātis tuis ęquētur ſer
monibus? Dilige nos frater,quia nos te diligimus.

LIBER OCTAVVS.

DIVI AMBROSII ad Irenæum, quæſtionem,
Cur dominus deus manna pluerit populo pa=
trum,& nunc non pluat,diſſoluentis,
Epiſtola LXII.

AMBROSIVS Irenæo.
Quæris a me cur dominus
deus māna pluerit populo pa
trum,& nunc nō pluat. Si co=
gnoſcis, pluit,& ꝙ̄tidie pluit
de cælo māna ſeruientibus ſi=
I bi. Et corporeū quidem illud
manna hodie pleriſq; in locis
inuenitur,ſed nunc nō eſt tan
tæ res miraculi:q̄a venit quod
perfectum eſt. Perfectum autem panis de cælo,corpus
ex virgine,de quo ſatis euangelium te docet. Quanto
præſtantiora hæc ſuperioribus? Illud enim māna,hoc
eſt panem illum qui manducauerūt,mortui ſunt:hunc
autem panem qui manducauerit,viuet in æternum.
Sed eſt ſpirituale manna,hoc eſt pluuia ſpiritualis ſa=
pientiæ,quæ ingenioſis & quærentibus de cælo infun
ditur,& irrorat mentes piorum,& obdulcat fauces eo=
rum. Qui igitur intellexerit infuſionem diuinæ ſapien=
Matth.4 tiæ,delectatur,nec alium cibum requirit,nec in ſolo pa=
ne viuit, ſed in omni verbo dei. Qui curioſior fuerit
quærit quid ſit iſtud qđ melle dulcius ſit. Reſpondet illi
miniſter dei: Hic eſt panis quē dedit tibi deus māduca=
re. Quis ſit iſte panis,audi. Sermo, inquit,quē ordina=
uit deus. Hęc ergo ordinatio dei,hęc alimonia alit ani=
mā ſapientis,& illuminat atq; obdulcat,reſplendēs ve=
ritatis coruſco,& mulcēs tanꝙ̄ fauo quodam diuerſarū
virtutū ſuauitate, & ſermone ſapiētię. Faui enim mel=
lis ſermones ſunt boni,ſicut ſcriptum eſt in Prouerbiis. Prou.16.
Cur autem minutū ſit,cauſam accipe:quia & granum K
ſinapis minutū eſt,quod cōparatur regno cælorū,& fi= Luc.13.
des quæ ſicut granū eſt ſinapis,poteſt mōtes tollere, &
iactare in mare. Et fermento ſimile eſt regnū cælorum Ibidem.
quod abſcondit mulier in farinæ menſuris tribus donec
fermentetur totū. Et Moyſes caput vituli aurei cōmi= Exo.23.
nuit ſicut puluerē,& miſit i aquā,& dedit populo bibe=
re. Incraſſatū enim erat cor eorū perfidiæ immanitate,
vt emolliretur,& fidei ſumeret ſubtilitatem. Deniq; illa
mulier quæ bene emoluerit aſſumetur,ea autem quæ Mat.24.
male emoluerit derelinquetur. Emole ergo & tu fidem
tuam,vt ſis ſicut illa anima quæ Chriſtū in ſe charitatē
excitat,quā mirantur aſcendentem virtutes cælorum
quod ſine offenſione aſcendat, & ex hoc mundo aſcen=
dat cū lætitia & iucunditate,ſicut vitis propago,& ſi=
cut fumus ſe ad ſuperna ſubrigat fragrans odorem re=
ſurrectiōis piæ,& ſuauitatē fidei,ſicut habes ſcriptum:
Quæ eſt hæc quæ aſcendit a deſerto ſicut vitis ꝓpago, Canti.3.
fumo incenſa,odorificata myrrha & thure ab omnibus
pulueribus vnguentis? Pulchre ſubtilitatē eius expreſſa
ſit pulueris comparatione,& vnguenti cōmemoratio=
ne,quia in Exodo ſubtile legimus,& ex multis com= Exodi.30.
poſitum thymiama illud eſſe incenſum propheticum
quod eſt ſanctorū oratio, vt dirigatur in conſpectu dn̄i,
ſicut & Dauid dicit: Dirigatur oratio mea ſicut incen= Pſal.140.
ſum in cōſpectu tuo. Deniq; gręce κατευθυνθήτω ἡ προσ
ευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου dixit. Et in Apo= L
calypſi Ioannis legimus quia ſtetit angelus ante al= Apoca.8.
tare habens thuribulum aureum, & data ſunt ei thy=
miamata multa de oratiōibus ſanctorū omniū. Et aſcē
dit,inquit,fumus thymiamatū orationū ſanctorum de
manu angeli in conſpectu dei. Et vmbilicus animæ ac
venter ſubtilis eſt illius quæ aſcēdit ad Chriſtū. Ideoq;
laudatur voce ſponſi dicentis: Vmbilicus tuus crater Canti.7.
tornatilis nō deficiens muſto,venter tuus aceruus triti
ci minuti inter lilia. Eſt enim in omni doctrina torna=
tus,& potus ſpiritalis nō deficiens plenitudine,& cæle=
ſtium ſecretorū cognitione. Venter quoq; animæ my=
ſticus ſicut vmbilicus,quo ventre non ſolum fortem ci=
bum ſumit quo corda firmantur,ſed etiā ſuauem ac flo
rulentum quo delectantur. Et fortaſſe hoc docuit Moy Exo.19.
ſes multis orationibus & piis illud mitigandum ſacri=
legium. In libro quoq; regnorū cum ſe dominus ſancto 3.Reg.19
reuelaret Heliæ, vox auræ tenuis præceſſit, & ſtatim
ſe ei dominus reuelauit,vt cognoſcamus ea quæ corpo
rea ſunt,craſſa eſſe & pinguia:& quæ ſpiritalia, mollia
& ſubtilia,vt nō poſſint comprehendi oculis. Deniq; &
ſpiritus ſapiētiæ ſubtilis & mobilis legitur in libro Sa=
pientiæ:quia eſt in illa ſpiritus intelligentiæ ſanctus, Sapiē.7.
vnicus,multiplex,ſubtilis & mobilis,qui ſermones ſu= M
os molat prius ne quid offendat vel in ſenſu,vel in al=
loquio. Deniq; illi Babyloni,cū deſtruetur,dicitur: Et
vox molæ nō audietur in te amplius. Hoc igitur māna Exodi.16.
ſubtile erat,& ad diem colligebatur,in diem alterū non
ſeruabatur,eo quod inuenta ſapientię in tēpore ſuo fit gra
tiora,nec tam miranda quæ ſpatio temporis reperiun=
tur,ꝙ̄ illa quæ pręſentis funduntur ingenii viuacitate:
ſiue quia futura reuelātur myſteria, eo quod ſeruatum
manna vſq; ad ſolis exortum,eſui iam eſſe non poſſet,
id eſt vſq; ad Chriſti aduentum habere gratiā. Oriente
autem iuſtitię ſole,& ſplendidioribus Chriſti corporis
& ſanguinis ſacramentis refulgētibus ceſſarent inferio
ra,perfecta illa ſumenda populo forent. Vale,& nos di
lige,quia nos quoq; te diligimus.

Diui Ambroſii ad Iuſtum,differentis quod veteres
quos pleriq; ſecūdum artem ſcripſiſſe negant,ſecūdum
gratiam quę ſuper omnē artem eſt ſcripſerint, de quo=
rum tamen ſcriptis ii qui de arte ſcripſerunt,artem in=
uenerunt, Epiſtola LXIII.

A AMBROSIVS Iuſto. Negant pleriq; no-
ſtros ſecūdum artem ſcripſiſſe. Nec nos ob-
nitimur. non enim ſecundum artem ſcripſe-
runt, ſed ſecundum gratiā, quæ ſuper omnē
artem eſt. Scripſerunt enim quæ ſpiritus iis loqui da-
bat. Sed tamen ii qui de arte ſcripſerunt, de eorum ſcri-
ptis artē inuenerunt, & cōdiderūt cōmenta artis, & ma
giſteria. Deniq; i arte requiritur præcipue, vt ſit αἴτιον,
ὕλη, ἀποτέλεσμα. Cum igitur legamus ſanctum Iſaac
Gene. 22. patri dicere, Ecce ignis, & ligna, vbi hoſtia? quid horū
deeſt? Nā qui quærit, dubitat: qui reſpondet quærenti,
pronūciat, & dubitationem abſoluit. Ecce ignis, id eſt
αἴτιον: & ligna, id eſt ὕλη, quę Latine materia dicitur.
Tertium quid ſupereſt niſi ἀποτέλεσμα, qđ fili⁹ quę-
ſiuit, pater retulit dicēti, vbi hoſtia? Deus, inquit, pro-
uidebit ſacrificiū fili. Differamus paulīſper myſteriū.
Oſtendit deus pendētem arietem cornibus. Aries au-
tem eſt verbum plenum tranquillitatis, & moderatio-
nis, atq; patientiæ, quo oſtenditur bonū ſacrificiū iuſti-
tiæ etiā ſapientiā, & prudēter emerēdi ac propitiādi ra
Pſal. 4. tionem cognoſcere. Vnde & propheta ait, Sacrificate
ſacrificium iuſtitiæ. Itaq; iuſtitiæ, ita vt ſapientiæ ſacri
ficium eſt. Ecce ergo mens calida & feruēs vt ignis quę
operat̃. Ecce & intelligibilia, id eſt materia, vbi eſt ter-
tium intelligere. Ecce color, vbi eſt videre. Ecce ſenſibi
lia, vbi eſt ſentire. Materia enim nō ab oībus videtur,
ideoq; deus dat munus intelligēdi, & ſentiendi, & vidē
di. Verbum ergo dei ἀποτέλεσμα eſt, id eſt definitio
& cōſummatio diſputationis, quod infunditur pruden-
tioribus, & dubia confirmat. Pulchre autē etiā ii qui in
aduētum Chriſti nō crediderunt, ſeipſos reuincunt, vt
cōfiteantur quod negandū putant. Dicunt enim arietē
B verbum dei, & non crediderunt paſſionis myſteriū, cū
in illo myſterio verbum dei ſit in quo impletum eſt ſa-
crificium. Ergo primum accendamus in nobis ignem
mentis, vt operetur in nobis. Quæramus ſubiicientes
materiam quid ſit quod nutriat animam, tanq̄ in tene-
bris requiramus eam. Neque enim vel patres ſciebant
quid eſſet manna. Inuenerunt, inquit, manna: dicentes
ipſum eſſe ſermonē & verbum dei, vnde omnes diſcipli
næ fonte iugi ac perpetuo fluunt ac deriuātur. Hęc eſt
eſca cæleſtis. Significatur autem ex perſona dicētis, Ec
Exod. 16. ce ego pluam vobis panes de cęlo. αἴτιον ergo, eo quod
operatur deus, qui irrigat mentes rore ſapientiæ. ὕλη,
quia videntes animæ & guſtantes delectātur, & requi-
runt vnde ſit illud ſplendidius luce, dulcius melle. Re-
ſpondetur eis ſcripturæ ſerie, Hic eſt panis quem de-
dit vobis manducare dominus, & hoc eſt verbum dei
quod diſpoſuit deus vel ordinauit, quo paſcitur anima
prudentium & delectatur. Eſt candidum & ſuaue, veri
tatis ſplendore illuminans, & virtutum ſuauitate de-
mulcens audiētium animas. In ſe enim didicerat pro-
pheta quid eſſet cōſummandæ rei αἴτιον. Nam cū mit
teretur ad populum dei liberādum, ad regem Egypti,
C ait: Quis ſum ego vt vadam, & educam populum a re-
gis poteſtate? Rn̄dit dn̄s, Ego ero tecū. Interrogabat
Moyſes, Quid dicā illis ſi requirant iterū, quis eſt dn̄s
q̄ miſit te? & qđ nomē eſt illi? Dixit dn̄s, Ego ſū q̄ ſum.
Dices: qui eſt, miſit me. Hoc eſt verum nomē dei, eſſe
2. Cor. 1. ſemper. Vnde & apoſtol⁹ de Chriſto, Dei enim filius
Ieſus Chriſtus, qui in nobis eſt, qui per nos prædicatus
eſt, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit in il
Exod. 4. lo, inquit, eſt & non, ſed eſt in illo fuit. Reſpondit Moy
ſes, Si non crediderint mihi, neq; obedierint voci meę,
dicētes, quia nō apparuit tibi deus, quid dicā illis? De-
dit illi ſigna facere, vt crederetur quia a dn̄o miſſus eſt.
Tertio ait Moyſes, Nō ſum dignus, & gracili voce ſū,
& tardiori lingua, quō me audiet Pharao? Rn̄ſum eſt
ei, Vade, & ego aperiā os tuum, & inſtruā te quid de-
beas loqui. Interrogationes ergo illæ in medio & reſpō
ſiones habēt ſapiētiæ ſemina & theorian. Gratum tā
ἀποτέλεσμα eſt, quia ait, Ego ero tecum. Et quamuis D
dederit ei ſigna facere, tñ dubitanti iterū (vt ſcias quia
ſigna nō credētibus, promiſſum autē credētibus) reſpō-
dit ad infirmitatē vel meriti, vel voti, Ego aperiam os
tuum, & inſtruā te quid debeas loqui. Perfectum ergo
ἀποτέλεσμα ſeruatum eſt. Habes hoc & in euāgelio,
Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſa- Matth. 7.
te, & aperietur vobis. Pete ἀπὸ τοῦ αἰτίου id eſt, ab au-
tore quære. Habes ὕλην, intelligibilia quibus quęras.
pulſa, & aperit tibi deus verbum. Quæ petit, mens eſt,
quæ operatur ſicut ignis intelligibilia, in quibus mētis
ardor operatur ſicut ignis in lignis. aperit verbum tibi
deus, quod eſt ἀποτέλεσμα. Habemus & alibi in euan
gelio dicente dn̄o, Cum autē tradēt vos, nolite cogita-
re quō aut quid loquamini, dabitur enī vobis in illa ho-
ra quid loquamini. Nō enim vos eritis qui loquimini,
ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Habes
hoc & in Geneſi dicēte Iſaac, Quid eſt quod tā cito in- Gene. 27.
ueniſti fili? Qui dixit, Quod tradidit dn̄s deus tuus in
manus meas. ἀποτέλεσμα dn̄s eſt. qui per dn̄m quæ-
rit, inuenit. Laban denique qui per dn̄m non quæſiuit, Gene. 31.
quia quærebat idola, non inuenit. Pulchre autem quod
dicūt, horos ſeruauit. Prim⁹ eſt horos, Vade affer mi- E
hi de venatione tua vt manducē. Excitat atq; adolet ve
lut igni quodā adhortationis ſuæ mentem eius vt ope
retur & quærat. Secundus horos, Quid eſt quod tā ci-
to inueniſti? Hic in interrogatione eſt. Tertius horos
in reſpōſione, Quod tradidit dn̄s deus tuus in manus
meas. ἀποτέλεσμα deus eſt, qui concludit & conſum-
mat oīa: de quo dubitādum nō eſt. Eſt & ille horos de
ſpontaneis, Si nō ſeminaueritis, non metetis. Nā etſi
cultura prouocet ſemina, tñ natura ſpōtaneo quodam
vt ſurgāt in iis operatur ingenio. Vn̄ Apoſtolus, Ego 1. Cor. 3.
plantaui, inquit, Apollo rigauit, ſed deus incremētum
dedit. Itaq; neque qui plantat eſt quicquam, neq; qui ri-
gat, ſed qui dat incremētum deus. Dat tibi deus in ſpi-
ritu, & in corde tuo ſeminat dn̄s. Age ergo vt inſpiret,
& ſeminet vt metas. ſi nō ſeminaueris, nō metes. quaſi
admoneris vt ſemines. nō ſeminaſti, nō metes: ſentētia
eſt. Principio finis cōuenit. principiū ſemē eſt, finis meſ
ſis. Diſce, inquit, ex me. natura adiuuat diſcētē, deus au
tem autor naturæ eſt. Dei quoq;, vt benedicemus quia
hoc naturæ eſt, perdiſcere. Duri enī corde nō diſcūt. In-
cremēta per naturā quæ diuini habet gratiā muneris,
conſummationem & perfectionem deus dat, id eſt illa
præſtantiſſima & diuina trinitatis natura & ſubſtan-
tia. Vale, & nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.
F

Diui Ambroſii ad Syagrium Veronenſis eccleſiæ
epiſcopum, literis illius reſpōdētis, eumq; vehementer
arguentis de iudicio attētato in cauſa cuiuſdam virgi-
nis per turpes quaſdā pſonas accuſatæ, & cur cauſam
iſtā ad ſe reuocauerit, & qualē in ea ſentētiā pronūcia-
uerit exponentis, Epiſtola LXIIII.

AMBROSIVS Syagrio Veronēſis eccle-
ſiæ epiſcopo. Proſpiciēdum eſſe ne de noſtro
obloquātur iudicio chariſſimi noſtri Vero-
nēſes, propriis texuiſti literis. Nō arbitror fo-
re, certe nō ſolēt. Aut ſi obloquātur, de quo obloqui ſo-
leāt, haud dubie liquet, cū exaſperati huc veniāt, pacifi-
ci ad te reuertātur, pręſertim cum hoc iudiciū noſtrum
cum fratribus & cōſacerdotibus noſtris pticipatū poſſe-
ſerit. Tu autē ſine alicuius fratris conſilio hoc iudicium
tibi ſolus iudicandum putaris, in quo tñ ante iudicium
præiudicium feceris, vt puellam Zenonis ſanctæ me-
morię iudicio probatam, eiuſq; ſanctificatā benedictio-
ne, poſt tot annos ſine autore criminationis, ſine accu-
ſatore, ſine profeſſore delationis, in periculum reat⁹ de-
ducendā arbitrarere. Cui inuidia eſſet a vanis, ab hære-
ticis, vt ipſi volunt, a turpib⁹ pſonis cōflata per ſcelus,

G per auaritiam, per intemperantiam, quærentibus pro-
prii libertatem flagitii, ab iis poſtremo qui domo eius
eiecti atq; eliminati forent, quod diſcolora opera ſubte-
xerent, q̃ prima fronte ſuæ profeſſionis prætenderant.
Huiuſmodi accuſatores, huiuſmodi teſtes in tuo cõſti-
tuebas iudicio, qui neq; accuſare audebant, neq; delatio-
nis ſe nexu obligare, atq; ita inſpectioni adiudicandã cõ-
ſtituebas virginem, quam nullus argueret, nullus de-
ferret. Vbi hæc cognitionis ſolennitas? Vbi talis iudi-
candi formula? Si leges publicas interrogemus, accuſa-
Deut. 17. torem exigunt: ſi eccleſiæ, duobus, inquit, & tribus teſti-
bus ſtat omne verbum: ſed illis teſtib⁹ qui ante heſter-
num & nudiuſtertius non fuerint inimici, ne irati noce-
re cupiãt, ne læſi vlciſci ſeſe velint. Inoffenſus igitur af-
fectus teſtiũ quæritur, ita tñ vt accuſator prius ĩ mediũ
procedat. Ipſi illi presbyteri Iudæorũ manus ſuas prius
Dan. 13. ſupra caput impoſuerunt Suſannæ, & accuſationẽ pro-
feſſi ſunt, & pariter addiderunt teſtimonii autoritatem
quã imprudẽter populus ſub errore poſitus acceperat.
Sed diuino iudicio per prophetam retexit & redarguit
omnipotens deus, vt liqueret omnibus eos velle inui-
diam præſeminare aduerſum innocẽtis periculũ, qui defi-
cerẽtur accuſationis argumẽto, & firmamẽto ꝓbatiõis,
cõiicientes videlicet qđ ſi præoccupatis vulgi aurib⁹ in-
H uidia mentem inceſſeret, præiudicium examinãdæ ve-
ritatis inferret. Etenim cum audita præuenit, aurem
obſtruunt, animũ occupant, ne probatio deſideretur, vt
rumor pro conuicto teneatur crimine. Nos igitur accu-
ſatorem exegimus, & autorẽ totius ſcenę Maximum
perurgendũ arbitrati ſumus. Verũ ille accuſationẽ quã
ſtudio informauerat, verbo detulerat, deſeruit profeſ-
ſione, & tamẽ affectu vrgebat, arte exequebatur, ſed re-
fugiebat nomine, quod diffideret probationi. Denique
ſparſis rumoribus, ſed etiã epiſtolis compoſitis & deſti-
natis quæſiuit acerbare inuidiã delationis, ſed nequa-
quam opprimi potuit integritas & circũueniri. Nam ſi
habuiſſet probationes, nunquam inſpectionem tua ſen-
tẽtia flagitauiſſet. Quid igitur ſibi velit, & quo ſpectet
ꝙ obſtetricẽ adhibendã credideris, non poſſum aduer-
tere. Itane ergo liberũ erit accuſare omnibus, & cũ pro-
batione deſtiterint, patebit vt genitaliũ ſecretorũ petãt
inſpectionem, & addicẽtur ſemper ſacrę virgines ad hu-
iuſmodi ludibria, quæ & viſu & auditu horrori & pu-
dori ſunt? Deniq; nõ minima etiã in tuis literis tẽtatæ
expreſſionis verecundia eſt. Quæ ergo ſine damno pu-
doris in alienis auribus reſonari non queũt, ea poſſunt
I in virgine ſine eius tentari verecũdia? Inueniſti tibi vi-
le mancipium, procacem vernulã, cur non abutaris pu-
dibũdo miniſterio, & exponas eius modeſtiam, cũ præ-
ſertim nihil ſanctius in virgine ſit q̃ verecundia? Nõ enĩ
ſacra virgo vt corpore tantũmodo integra ſit quæritur,
& nõ vt in oĩbus eius inoffenſus maneat pudor. Virgo
domini ſuis eſt nexa fulcris ad ſui probationẽ, nec alie-
nis dotibus eget vt ſe virginem probet, nec abditorum
occultorũq; inſpectio, ſed obuia omnibus modeſtia aſti-
pulatur integritati. Nõ placet deo quã nõ ſuorum gra-
uitas morũ probat. Non probatur dño quæ vnius ob-
ſtetricis indiget teſtimonio, quod plerunque quæritur
precio. Ea ergo tibi locuples videtur ad fidẽ, quæ & red-
imi & falli poteſt, vt excuſet ream, & crimen tegat, aut
neſciat, & nõ poſſit flagitiũ deprehẽdere? Neq; vero il-
lud iuſtum arbitror quod tuis cõprehẽdiſti literis, quia
niſi inſpecta fuerit, integritas periclitetur, & incerto ſui
fluctuet. Ergo oẽs quæ inſpectæ nõ ſunt, periculũ ſubie-
rũt pudoris? Ergo & quæ nupturæ ſunt, prius inſpiciã-
tur vt nubant? Probatores ergo, & quæ velãdæ ſunt,
prius ſubiiciẽdæ ſunt huiuſmodi attrectationi. Nõ enĩ
viſitantur, ſed attrectantur, & rectius ſecundũ tuã ſentẽ-
tiam inſpicitur nõ probata q̃ cõſecrata. Quid quod etiã
ipſi archiatri dicunt nõ ſatis liquido cõprehendi inſpe-
ctionis fidem, & ipſis medicinæ vetuſtis doctoribus id
ſentẽtiæ fuiſſe? Nos quoq; vſu hoc cognouimus, ſæpe K
inter obſtetrices obortam varietatẽ, & quæſtionẽ exci-
tatam, vt plus dubitatum ſit de ea quæ inſpiciendã ſe
præbuerit, q̃ de ea quæ nõ fuerit inſpecta. Siquidem &
proximo id cõperimus exẽplo. Nã quędam cõditionis
ſeruilis Altini inſpecta & refutata, poſtea Mediolani,
nõ meo quidẽ iuſſu, ſed Nicenti extribuni & notarii dñi
vel patroni ſui volũtate viſitata eſt a peritiſſima & lo-
cupleti fœmina huiuſmodi artis: & cum ſimul iſta ſup-
peterent, vt neq; paupertas obſtetricis ſuſpectã faceret
fidem, neq; indocilitas imperitiã, tamen adhuc manet
quæſtio. Quid profuit igitur eã inſpici, cũ dãnatio ma-
neat? Nam vt quiſq; voluerit, aut imperitã medicã aut
redemptã aſſeret. ita ſine effectu vllo iniuria inſpectio-
nis eſt. Quid deinde fiet? Quotienſcũq; emerſerit qui
non credat, totiens virgo attrectabitur? Nam ſi vnq̃ ſe
viſitandã abnuerit, ſecundũ aſſertionem tuã de crimi-
ne cõfitebitur. Et facilius eſt vt refutet quod nunq̃ fece-
rit, q̃ qđ fecerit. Variabuntur igitur obſtetrices, ne ſuſpe-
ctæ aliqua repetatur gratiæ. Erit itaq; inter plures, quã-
quam paucorũ etiã in magnis vrbibus hic vſus meden-
di ſit, Erit inquã vel maleuola vel imperita, quã pudo-
ris clauſtra prætereant, & per imperitiam integro no- L
tam affigat pudori. Vides in quod periculum inducas
virginalẽ profeſſionẽ dum obſtetricem adhibẽdã pu-
tas, vt iam nõ ſolum verecũdiæ ſuæ diſpendio, ſed etiã
obſtetricis incerto periclitetur. Nunc conſideremus qđ
obſtetricis officiũ ſit. Legimus etiã in veteri teſtamen-
to obſtetrices, ſed nõ ĩſpectrices. Deniq; ad parturiẽtes
ingrediebãtur, nõ ad virgines, vt partus ſuſciperent, nõ
vt pudorẽ examinarent. Vnde & obſtetrices dictæ, eo
quod obſiſtant dolori vel certe pignori, ne laxatis vteri
genitalibus clauſtris in terrã defluat. Secundo & tertio
loco ĩ ſcripturis inuenim⁹ obſtetrices adhibitas, ſed vbiq;
partui, nuſquã inſpectioni. Primo vbi Rachel parturit, Gene. 35.
deinde vbi Thamar parit, tertio vbi necandos mares Ibidẽ. 38.
Pharao mãdat Hebræorũ obſtetricibus: qñ riſerũt il- Exodi. 1.
læ, nõ eo more Hebræas fœminas parere quo pariunt
Ægyptiæ, ſed Hebræas prius parere q̃ introeãt obſtetri-
ces ad eas. Qui locus vt ſuperiori vtilis ad Hebræorũ
ſalutẽ, ita reliquo cõfragoſus ad obſtetricũ fidẽ, quæ di-
dicerũt mẽtiri pro ſalute, & fallere ꝑ excuſatiõe. Quid
igitur ſuſpecta & dubia captamus, cũ maiora ſint alia
examinãdæ veritatis documẽta & teſtimonia, in qb⁹
expreſſiora inſignia vel temerati pudoris ſint? Quid
enĩ eſt qđ magis publicũ ſit, q̃ offenſa pudoris, & deflo- M
ratio virginitatis? Nil profecto qđ magis ſe ꝓbet q̃ ca-
ſtitatis diſpẽdiũ. Tumeſcit aluus, & incedẽtẽ fœtus ſui
onera grauãt, vt prætermittamus alia quib⁹ ſe vel taci-
ta ꝓdit cõſciẽtia. Ac forte ſterilitatis obtẽtu abſcõdi in
aliquibus poſſit flagitiũ. Hic vero cũ editus part⁹ & ex-
poſitus vel necatus (dũ inuidiæ magis q̃ ꝓbationi con-
ſulitur) diſſipat⁹ ſit ꝑ aures vniuerſorũ, ſtrãgulata eſt li-
bertas calũniarũ. ſi peperit nẽpe, Veronæ fuit, viſeba-
batur frequẽter a virginib⁹ & mulierib⁹. In honore enĩ
ſemp erat. Viſebatur & a ſacerdotib⁹ ꝓpter pudicitiæ
reuerẽtiã, & grauitatis ſpeculũ. Quo ergo potuit occu-
lere crimẽ qđ ſe vel ſpecie ſui ꝓderet? Quo texit vterũ?
quõ nõ refugit aſpectũ mulierũ, oculos ſalutãtium? quõ
ꝑturiẽs vocẽ repſſit? Sed hoc nõ patit̃ dolor. Deniq; ſcri-
ptura hos maximos dicit dolores q ſunt ꝑturientis. Sic
enĩ inqt, Dies dñi ſubito venit, & improuiſus adeſt, vt do-
lor part⁹ q intercludit oĩa effugia deliteſcẽdi. Hęc eſt ve-
rior documẽtorũ fides, quã erubeſcũt & mulieres. Deni-
q; Heliſabeth occultabat ſe mẽſib⁹ qnq;, eo ꝙ ſterilis cõ-
ceperat ĩ ſenectute. His ſignis & ipſa Marię virginitas
apud ignaros myſterii, ꝓbri ſuſpectabat̃. Vñ & Ioſeph
cui deſpõſata erat virgo, ſuſpectũ habebat vitiũ, dũ ad-
huc neſciret dñicę icarnationis ſacramẽtũ. Quid ergo?
negamus inſpiciẽdas virgines interim, Qđ nuſquã lege-
rim. non aſtruo, nec verũ arbitror. Sed quia pleraq; ad

A ſpeciem facimus, nō ad veritatem, & erroris gratia cō-
pluria frequenter prætendimus, ſunt enim qui neſciāt
recte facere niſi metu pœnæ, relinquamus hoc illis quas
non verecundia reuocat a lapſu, ſed ſolus iniuriæ deter-
ret metus, apud quas nulla cura pudoris, & caſtitatis
gratia, ſed pœnæ timor eſt. Relinquamus vernaculis
quibus formido eſt deprehendi magis q̄ peccaſſe. Ab-
ſit a virgine ſacra vt obſtetricem nouerit. partus puta-
tur, & remedium doloris ducitur, non examē pudoris.
Relinquamus etiam illis ſi quæ grauibus appetitę ca-
lumniis, oppreſſæ teſtimoniis, ſtrangulatæ argumen-
tis, ad id confugiant, vt ſe offerant inſpectioni, quo vel
corporis probentur cuſtodia, ſi tamen deprehendi pōt:
in quibus nutat pudoris gratia, & diſciplina integrita-
tis. Male tamen ſe habet cauſa vbi potior eſt carnis q̄
mentis prærogatiua. Malo morum ſignaculo, q̄ corpo-
ris clauſtro virginitatem exprimi. Iam illud præclarū,
quod ſcripſiſti inſinuatum tibi a quibuſdā quod nequa-
quam tibi communicarēt ſi eam ſine viſitatione ſuſci-
piendā crederes. Ergo iudicādi accepiſti formulā. Qua-
les illi qui volunt præſcribere ſacerdotibꝰ quid ſequi de-
beamus? Liberauimus itaq; te a cognitionis grauiſſi-
mæ neceſſitate, ne neceſſe haberes formulam mādatā
exequi. Quid nobis futurum eſt qui eorum ſtudiis nō
B obtemperauimus? ſed tamen ſcio illic pleroſq; eſſe qui
timeant dominum. Nam & hic vidimus dudum, &
illic eſſe comperimus qui compoſitam hanc querantur
calumniam, quos aiunt eo offenſos fuiſſe Maximo,
quod iſta virgo non circumeat domos, nec eorum ma-
tronas ſalutet atq; ambiat. Quid igitur fiet quo tanto
eam exuemus crimine? Quomodo perſuadebimus vt
cultus aſſumat nouos, ſuos exuat? Graue flagitiū vir-
ginē intra ſecreta domꝰ degere, claudi penetralibꝰ ſuis.
Sic certe lectio docet Mariā domi repertā cū ad eā Ga-
briel archāgelꝰ veniſſet. Suſanna fugiēs turbarū iducit.
Deniq; cū ſe lauaret, paradiſum claudi iubebat. Quid
autē præſertim in virgine, cuius præcipuū opus verecū-
dia, quę ſecreta eſt, tutius ſecreto, ad omnes actus expe-
ditius? Munia enim pudoris induit, non concurſatio-
nis. Sed de aliis videro, tuæ nunc mihi reſpondendum
epiſtolæ eſt. Te miror frater, qui tantopere defendas
Maximum non fuiſſe accuſatorem, ſed parentis dolo-
re doluiſſe inuidiam ſparſi rumoris, cum ille ſe inimi-
cum & aduerſarium litigatorem propoſito iam iurgio
negare non potuerit aduerſus ſacram virginem iudi-
cia attētauiſſe, muroq; interiecto diſcretas ædes vxoris
ſuæ ac virginis, diuiſam germanitatis inter ſorores ſo-
cietatem, aliaq; proh dolor, & quod virgo in agro affini-
tatis ſuæ refugiſſet cōſortium. Quomodo ergo nō ac-
cuſator, qui affectum accuſatoris iamdudum exercuit?
C qui ſermone ſuo accuſationē detulit? aures tuas imple-
uit clamore? & teſtes audiēdos deduxit? cognitionem
popoſcit? Qualibet argumentatus negare nō potuiſti
quod ad Indiciam ſcripſeris quoniā Maximus ſeu im-
pulſu aliorum, ſeu dolore proprio, crimen graue detule-
rit. Sola hæc epiſtola ſatis eſt ad excuſationis teſtimo-
nium. Neq; enim te ego tuis ad me datis literis vrgen-
dum putaui, ſed iis lectis quas ad virginē dederas, ad-
uerti diuerſum eſſe quod ad me ſcripſeras, & tamen cū
epiſtolæ tuæ ſibi non conuenirent, conſulendum te nō
arguendum putaui. Quid igitur ſibi vult illa argumē-
tatio, quia illud detulerit qđ ad me ſcripſeras, delatā vi-
delicet eam in turpi crimine, ita vt editum & obrutum
partum dici aſſerat? Quaſi vero iſtud ad Indiciā nō ad
me ſcripſeris. Illa vbi audiuit literis tuis Maximū ſub-
duci accuſationi, literas tuas protulit, quibꝰ eum crimi-
nis delatorem probauit: ad me datas nō legerat, nec qđ
haberēt ſciebat. Ego autē exhorrui a primo calūniam,
quia aduertebā nō crimē intendi, ſed iniuriam virginis
deſiderari, cuius inſpectio & viſitatio poſtulabat̃, nō ali-
quod flagitiū deferebatur. Quis enim iſtud a principio
fraude cōpoſitum nequaq̄ ſibi cōgruere & cōuenire non D
arbitraretur? Cucurriſſe mulieres viles ad monaſteriū,
iactaſſe partum virginis, & necē pignoris, de monaſte-
rio rumorem per populos ſparſum, eūq; affluxiſſe in au-
res noui affinis Maximi, ab ipſo interpellatum epiſco-
pum, dimiſſas eas quæ dixiſſe ferebātur, atq; in fugam
coactas, vt apud nos patuit eos qui audiſſe ſe dicerēt, ad
eccleſiam vocatos prodiſſe, Renatum & Leontium
duos illos iniquitatis viros quos appoſuit Iezabel, red-
arguit Daniel, ſubornauit Iudæorum populus, vt au-
torem vitæ ſuæ falſo appeterent teſtimonio. Qui ta-
men cū ſimul cōpoſuiſſent flagitiū, ſimul ingreſſi eſſent
viam, & ne quid prætereā, adiuncti Maximo, comitā-
tibus (vt dixit Leontius) iis qui illū rumorē ſparſerāt,
tamen vbi in meo aſtiterunt iudicio, cū primo de origi-
ne cauſæ quærerem, diuerſa & diſtantia prompſere, nō
locorū ſeparati, ſed mendaciorū diuortio. Cū igitur ſi-
bi ipſi non conuenirēt, Mercuriū & Leam viliſſimę cō-
ditionis & deteſtabilioris nequitiæ perſonas amanda-
uiſſent, aufugiſſet Theudule non ignara obiiciendi ſi-
bi facinoris, quod ante lectum Renati ſola cubitauiſſet,
ancilla præſto eſſet alia quæ ſtupro eiuſdem Renati ſe E
diceret coinquinatā: die ipſo qui dictus erat cognitioni,
ſubtraxerunt ſe epiſcoporum conuētui, licet etiam pri-
die ſubito ſe profecturos idem Renatus clamauerit.
Vnde ego iudicio præſcripſi diem, & tamē nullo accu-
ſante, nullis teſtimoniis perurgentibus inſinuari ſan-
ctæ ſorori quod peteres corā ipſa inſpici & viſitari me-
moratam virginē. At illa ſancte inſpectionem quidem
recuſauit, ſed teſtimonium nō declinauit, dicens nihil
ſe in Indicia cōprehendiſſe niſi quod eſſet virginalis pu-
doris & ſanctitatis. Habitaſſe eam Romæ in domo no-
ſtra nobis abſentibus, nulli eam ſe virorum familiari-
tati dediſſe, optare cum ea ſibi a domino Ieſu partē re-
ſeruari in regno dei. Paternam quoq; filiam noſtrā in-
terrogaui, qđ ab ea nunq̄ ſoleat diſcedere, cuiꝰ charitas
vitæ huiꝰ teſtimoniū eſt. Itaq; etſi qđ iniurata diceret,
fidei ſacramento cōferēdū foret, ſub obteſtatione tamē
profeſſa eſt alienā criminis quo appetebatur, nec quicq̄
in ea ſcire ſe bonæ vacuū cōuerſationis. Nutricē quoq;
liberę cōditionis interrogauimꝰ, cui & ſtatꝰ haudquaq̄
degeneri ſeruitio obnoxiꝰ libertatē vera fatēdi daret, &
fides atq; ætas ad veritatē aſtipularet̃, & officiū nutri-
cis ad cognitionē ſecreti. Ea quoq; nihil ſe indecorū vi-
diſſe, nihil ſibi quaſi parenti cōmiſſum a virgine aliqua
dignū reprehēſione. His moti Indiciā inoffenſi virginē
muneris pnunciauimus. Maximū autē & Renatū &
Leontiū ita inuoluit ſentētia, vt Maxio ſi errorē emē-
daret, ſpes reditus reſeruaret̃, Renatꝰ autē & Leōtius F
excōmunicati manerēt, niſi forte pbata ſui pœnitentia,
& huiꝰ facti diuturna deploratione, dignos ſe præberēt
miā. Vale frater, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad ſyagriū, pro caſtitatis cōtumelia
dolentem querelam facientis, atq; ex ſcripturis ſanctis
oſtendentis quantum maiores noſtri reuerentiæ detu-
lerint caſtimoniæ, quantiue vltionis ſtudiū aduerſum
temeratores pudicitiæ fuerit, Epiſtola LXV.

AMBROSIVS Syagrio. Quę ſint in nō-
ſtro iudicio decurſa, cōperta retines, & ideo nunc
quaſi aīæ portionē cōuenio meę, habēs apud
te pro caſtitatis cōtumelia familiarē & dolē-
tem q̄relā. Ita ne oportuit inhonoratā atq; inauditā vir-
ginitatis cauſam adiudicari, vt nō poſſit abſolui? Hoc
eſt niſi ſua iniuria, niſi ab honeſto pudore traducat̃ ad
indecorem ſui corporis oblationē, grāde videlicet rela-
tura ſui teſtimoniū, vt exponatur ludibrio, & procacita-
tis notetur. Hāc igit̃ prerogatiuā detuliſti integritati,
huiuſmodi honorificentiā, quā ſe laceſſi aut imitari gau-
deāt quę hoc munꝰ recipiēdū putāt, vt amittāt liberta-

G tem cõmunis aſſertionis, nec ſe iure tueatur vel ſanctę
legis, vel publico, vt nõ accuſatorem exigat, non accer-
ſitorem vrgeat, ſed impudentiam ſolam induat, ac ſeſe
proiiciat ad iniuriam? Non ita maiores noſtri deſpica-
bilem habebant caſtimoniam, cui tãtum deferebãt re-
uerentiæ, vt bellum aduerſum temeratores pudicitiæ
ſuſcipiendum putarent. Deniq; tantũ fuit vltionis ſtu-
dium, vt omnes tribules de Bẽiamin tribu extingue-
rentur, niſi ſexcentos qui bello reliqui forẽt, natura edi-
tioris loci defendiſſet. Sic enĩ lectionis diuinæ ſerie ex-
preſſum tenetur, cuius tenorem recenſere congruit. Le
Iudic. 19. uites vir animo maior q̃ opibus, habitabat in partibus
montis Ephren. Ei quippe tribui ſortito obtigerat lo-
cus in poſſeſſionem terrę datus pro funiculo hæredita-
tis. Is ſibi accepit iugalem de Iudæ Bethleem. Et vt ſe
habent prima copularum exordia, ardebat iuuencula
immodica animi cupiditate: ſimul quia ſimilibus eius
nõ fungebatur, exardeſcebat magis, atq; immane exæ-
ſtuabat. Vnde quia nihil referebatur ex parte adoleſcẽ-
tulę, vel leuitate amoris, vel vi doloris, quod haudqua-
quam mercede pari ſecum decerneret, cum eadem ex-
poſtulabat, hinc frequens iurgium, quo mulier offenſa
H dαues remiſit, domum reuertit. At ille amore victus,
qui quod ſperaret nõ habebat aliud, cum quartum iam
menſem fluere cerneret, eo contendit, fretus quod con-
ſilio parentum emolliretur animus adoleſcentulæ. Oc
currit pro foribus ſocer, generum introduxit, filiam re-
cõciliauit, & vt lætiores dimitteret, triduo tenuit, quaſi
repararet nuptias, ac volẽti abire, quartum quoq; diem
comperendinauit, prætenta humanitatis ſpecie moras
innectendo. Pari modo cum etiam quintum diem vel-
let adiungere ſuperioribus, & iam nouæ deeſſent cauſę
morandi, paterno tamen affectu retinendæ filiæ deſi-
derium non deforet, promiſſam profectionis copiã diſ-
tulit in meridiẽ, vt viam cibo curati adorirentur. Poſt
epulas quoq; volens dilationem attexere, eo quod iam
veſper appropinquaret, generi precibus, ægre licet, ta-
men acquieuit. Ille iter ſuũ perrexit lætus animi, quod
dilectam ſibi recuperauiſſet, qui vno comitati ſeruulo
cum iam declinaret dies, feſtino viam celerabãt gradu.
Mulier vehebatur iumẽto, viro nullus ſenſus laboris,
qui fructu deſiderii ſimul & vario mulieris ac vernacu-
li ſermone viam leuaret. Deniq; vbi Hieroſolymã ap-
propinquarũt, quæ triginta ſtadiis aberat, quam Iebu-
ſæi tenebant, ſuggeſſit puer deflectendum in ciuitatem
I quia ſub noctem ſuſpecta eſſent etiam illa quæ tutiora
ſunt, cauendaq; tenebrarum ambigua, maxime quia lo
corum incolæ non eſſent de filiis Iſrael. Et ideo pręuer-
tendum ne quid aduerſa ſtudia gerẽtes inſidiarum in-
ferrent, vt obſcuro noctis dolum quærentibus ad perpe
trãdũ facinus ſatis opportuno. Sed domino eius haud
quaquam placuit ſententia, vt inter alienigenas ho-
ſpitio ſuccederent, cum Gaba & Rama non longe ab-
eſſent ciuitates Bẽiamin. Itaq; prætaliẽs ſentẽtia poſt-
habuit ſeruuli ſuggeſtionẽ, quaſi ex conditione conſiliũ
æſtimaretur, & nõ conſilio quãuis infima cõditio able-
uaretur. Etiam ſol iu occaſu erat, deniq; vix occurrit, cũ
iam vrgeretur veſpere, in ciuitatem ſuccedere. Gabao-
nitæ incolebãt locum, inhoſpitales, immites, intolera-
biles, omnia tamẽ tolerabiliora q̃ ſi aliquẽ hoſpitio rece
piſſent. Deniq; cõmodius huic viro Leuitæ ceſſerat, ſi
in Gabaa hoſpitium nõ reperiſſet. Verũ ne quid deeſ-
ſet offenſionis, primo ingreſſu diuerſorium nõ reperit:
& cum in publica ſitus alienam miſericordiam implo-
raret, offendit aduenientẽ ex agro ſenẽ, quẽ veſper ex ope
re agreſti cõpulit noctu decedere. Et cũ eſſet ei cõſpicuꝰ,
rogatꝰ quo iret, & vnde aduẽtaret, reſpõdit, de Bethleẽ
Iudæ reuertor, cõtẽdo ad montẽ Ephren, & mulier eſt
mecũ, ſed ecce huc diuerti, & nemo eſt qui hoſpitio reci-
piat, & requieſcẽdi vſum miniſtret. Nõ quo cibi aut po
tus ſibi, aut pecori pabulorũ eſſet indigẽtia, ſed tecti ho-
ſpitio prohiberentur: præſto eſſe illa, nudum tecti hoſpi K
tium deſiderari. Ad ea ſenior benigne ſatis & placide,
Pax, inquit, tibi, & ſuccede hoſpes pariter & ciuis. Nã
& mihi origo de mõtis Ephrẽ partibus, & hic hoſpita-
lis habitatio, ſed tẽpore diuturno incolatꝰ ſedes funda-
uit. Itaq; receptos domicilio, miniſterio ſui & ſubſidiis
hoſpitalibus iuxta fouit. Hortabatur ad lætitiã ſenior,
& frequẽtioribus prouocabat poculis, vt vino adoleret cu
rarum obliuio, cum ſubito circũſiſtunt eos Gabaonitæ
iuuenes ad omnem proiecti libidinem, nihil pẽſum ac
moderatum habẽtes, quos forma mulieris illexerat, &
in omnem amentiã præcipitabat. Capti enim eius de-
core, & per ſenectutem hoſpitis, atq; infirmitatẽ ſubſi-
dii accepta ſpe potiendi poſcunt mulierẽ, & pulſant ia-
nuam. Itaq; egreſſus ſenior rogabat eos ne hoſpitales
menſas turpi flagitio fœdarent, & reuerẽdum ius etiã
indomitis Barbararum gẽtium nationibus violandũ
arbitrarẽtur: contribulẽ illum ſibi, Iſraelitem virum le-
gitimi thori ſubnixum copula non ſine indignatione
cæleſtis arbitri tãta affici cõtumelia. Quod vbi parum
procedere aduertit, eſſe ſibi filiam virginem adiecit, il-
lam ſe offerre maiore parentis dolore, ſed minore gra-
tiæ hoſpitalis diſpendio, publicum flagitium priuato L
dedecore tolerabilius habere. At illi exagitati æſtu fu-
roris, & inflammati incẽtiuo libidinis, eo amplius ar-
debant formam iuuenculæ, quo magis negabatur. Et
iuſtitiæ exortes ridebant verba æquitatis, filiam ſenis
quia minore inuidia ſceleris offerebatur, deſpectui ha-
bentes. Itaq; cum piæ nihil proficerent preces, & ſeni-
les fruſtra hoſpes manus tenderet, deſperato præſidio
rapitur mulier, & per totam noctem iniuriæ impletur.
At vbi lux finem intẽperantiæ dedit, ianuam hoſpita-
lem repetit, nõ quo viri conſpectum expoſceret, quem
magis declinandũ putaret cõtumeliæ pudore miſerabi
lis, ſed vt affectũ viro referret, quę caſtitatẽ amiſerat, &
cõtumeliæ ſuæ funus lamentabili ſpecie ante ianuam
hoſpitalẽ exponeret. Egreſſus itaq; Leuita cum iacẽtẽ
inueniſſet, arbitratus q̃d verecundia vultũ nequaquam
attollere auderet, cõſolari cœpit, quia nõ volũtate, ſed i-
uita tantæ iniuriæ ſuccubuiſſet, hortari aſſurgere, & ſe
cum repetere domũ. Sed vbi nullum reſpõſum refere- M
batur, quaſi quieſcentem maiore voce e ſomno excita-
re. Verũ vbi mortis ſupremæ patuit fides, impoſitas
iumento reliquias domũ pertulit, & diuiſos artus mu-
lieris ĩ partes duodecim miſit per ſingulas tribꝰ Iſrael.
Quo cõmotus vniuerſus ppl̃s cõuenit in Maſphat, at-
que ibi querela per Leuitã cognita, oẽs in bellum exar-
ſere, ſtatuẽtes neminẽ virorũ fas eſſe in tabernaculũ ſuc
cedere prius q̃ de tanti ſceleris autoribus vltio capeſſe-
retur: animiſq; ruebant in præliũ. Sed cõſiliũ prudẽtio-
rum præuertit ſententiã, nõ temere confligẽdum bello
cũ ciuibus, ſed prius verbis experiẽdũ de flagitio, & de-
cernendũ cõditionibus pro delictis. Neq; iuſtũ videri vt
paucorum ſceleris preciũ ad oẽs perueniret, & priuata
adoleſcẽtũ peccata ſtatũ ſalutis publicæ labefactarent.
Itaq; miſerũt viros qui denũciarẽt Gabaonitis vt tanti
reos flagitii offerrẽt. Sin autẽ, cognoſcerẽt nõ minoris
eſſe criminis tãti facinꝰ defendiſſe, q̃ exercuiſſe. Verũ
illis ſupba referẽtibus, cõſilia pacis bello mutata: neque
primo aut ſecundo cõflictu, cũ plurimi a paucis affligta-
rentur, cedẽdũ Iſraelitæ aduerſis præliis exiſtimaue-
runt. Quadringẽta enĩ milia virorũ bellãtium, aduer-
ſum vigintiquinq; milia Bẽiamin tribus & ſeptingen-
tos Gabaonitas expertos belli iuuenes decertabãt. Et
cum ſiniſtra ſorte duo ſibi iã cecidiſſent prelia, animi tã
prõptus haudquaq̃ depoſuit Iſrael vincendi fiduciã, &
vlciſcẽdi pręſumptam ſpem. Sed quia cauſa numeroq;
præſtãtiores, inferiores pugnæ euẽtu pedẽ retulerãt, di
uinam offenſam rati, ieiunio & fletu maximo reconci-
liationẽ gratiæ cęleſtis affectauere. Itaq; orata dñi pace
acriores in bellũ reuertuntur, vtpote quibꝰ oraculũ ani-

A mos dederat, ſpem accumulauerat. Et ſimulato a fron
te quod cederetur, ac diſpoſitis per noctem inſidiis a ter
go vrbis, in qua locata erat manus hoſtium, dum hi ce
dunt, & illi inſectantur, inuadendi vrbem vacuam fa
cta copia, & mox admoto ſtatimq́ adulto incendio, flā
marum fragor atq́ æſtus furens captæ vrbis ſpeciem
manifeſtarūt. Quo & ſuis fracti animi, & erecti hoſtiū.
Nam & Beniamin viri clauſos ſe & circumuentos rati
prius q̃ a tergo inuaderentur, diſpergere ſeſe, atq́ in de-
ſertum fugere cœperunt, & contra Iſrael gemino agmi
ne vrgere eos, ac palantes perſequi. Cæſa itaq́ viginti-
quinq́ milia, id eſt oēs fere de viris Beiamin, pręter ſex-
cētos, qui arrepto ſcrupeę rupis muminēto, partim loci
ingenio & ſubſidio naturę, ptim deſperatione victorib⁹
terrori fuere. Nā ſecūdæ res cautionis admonēt, in ad-
uerſis vltio pro victoria habetur. Nec fœminarū nume
rus tāti diſcriminis exors fuit, ſed oēs tribus Beniamin
muliebris ſexus cū pueris & puellis omniq́ ætate gla-
dio aut igne extinctus, ſacramentūq́ additū ne quis tri
bus illius viro filiam ſuam in vxorē daret, quo reparā-
di nominis omnis aboleret̄ ſucceſſio. Belli finis ſimul
atq́ iræ factus, & furor in pœnitentiam vertit, armiſq́
poſitis in vnū cōuenientes viri Iſrael fleuerunt fletū ma
gnum, & celebrarunt ieiunium, dolentes vnam tribum
B periſſe ex fratribus, atq́ extinctam populi ſui validam
manum: iure quidem pro delicti precio bellatū aduer-
ſum propugnatores flagitiorum, ſed miſere in ſua po-
pulum conuerſum viſcera, & bello ciuili vtrunque affli-
ctum. Lachrymarum effuſio mouit paſſionem animi,
Iudic. 21. & affectum perculit, ſæuitiæ ratio ſucceſſit. Miſſiq́ le-
gati ad ſexcētos illos Beniamin viros, qui per quatuor
menſes editu ſe præruptarum tuebantur rupium, aut
deſerti indigentia, quæ multitudini obſidentium peri-
culoſa foret, deplorauerunt communem illam eſſe crui-
nam, quod illi contribules, iſti cognatos & ſocios ami-
ſiſſent, ſed tamen non penitus interceptam reparandæ
tribus ſucceſſionem: conſulere ſe in medium quomodo
& ſacramenti fides ſibi conſtet, & tribus vna nequaquā
a corpore auulſa intercidat. Altari itaq́ poſito reconci-
liationis, & pacis oblatum ſacrificiū. Et quia Iabis Ga-
laad populus erat pœnæ & maledicto obnoxius, Ob-
ſtrinxerat enim ſe omnis Iſrael magno ſacramento, vt
ſi quis non aſcendiſſet cum eo ad puniendum flagitiū,
morte moreretur: duodecim milia bellatorum directa,
vt & viri omnes & mulieres ferro extinguerētur, ſolas
virilis thori exortes reſeruarent adoleſcentulas. Interfe
ctis itaq́ omnib⁹ Iabes Galaad, ſolæ virgines quadrin
gentæ exitio cæterorum ſuperfuerunt. Quas accipiēs
Iſrael ſtatuit viros Beniamin belli metum deponere,
& in coniugiū ſibi ſumere integras æui ac pudoris puel
las: quib⁹ & cauſa eſſet apud viros integra, quod nemo
C ſuorum aduerſum eos bellum ſuſceperat, & charitatis
gratia, quia propter eos ſupremo ſupplicio ereptę forēt.
Hoc igitur modo quadringentis iuuenibus quæſita co
pularum conſortia ſunt. Sed quia ducenti numero ſu-
pererant, quibus iugales deerāt, iis quoq́ ſine fraude ſa-
cramentorum cōſultum accepimus. Dies feſtus in Sy-
lo quotannis celebratur. Ibi exultare ſolitæ virgines, &
choreas ducere in honorem religionis, aliæ præire ma-
tribus, & totū iter agmine viātum repleri. Dixit vnus
ex ſenioribus, Si ducenti illi tribus Beniamin viri in-
tra vineas ſiti excubias tēderent donec ſe omnis fœmi
nea turba effunderet, & ſurgentes ex vineis vnuſquiſq́
quam occurſus dederat, vxorem ſibi vendicaret, fraudi
id nequaquā futurū: populum etenim fauere reparādæ
tribus ſucceſſioni, propter ſacramentum impartire nō
poſſe filiarum ſuarum ſocietatem, neq́ tamen cōtra ſa-
cramentū videri ſi prohibendi non putaret, quia ſacra-
mento neq́ cogendi neq́ prohibendi neceſſitas impoſi-
ta videretur, illos ſibi ſine metu conſulere oportere. Sa-
ne ſi puellarum parentes vindictam efflagitarent, par-
tim prece, partim etiā retorquendo in ipſos inuitę cul- D
pam cuſtodiæ, ſeſe reuocaturos: quia cum ſcirent Ben-
iamin viros exortes eſſe iugalium, cum filiabus proceſ
ſerint: dignam ſane tribum iam non pœna, ſed miſeri-
cordia: ſatis dure ſæuitum in eos, & debellatam corpo-
ris ſui partem: immoderatius excarſiſſe plebem, vt ſuc-
ceſſionem domeſticam extigueret, atq́ ex ſuis necaret:
placere deo non perire populo tribum, neq́ pro vna mu
liere tam acerbe conſuli. Probauerunt cōſiliū Iſraelitæ,
executi ſunt viri Beniamin, & diſpoſiti in vineis loco
opportuno & tēpore, plenas fœminei agminis vias oc
cupauerunt. Prębuit illis feſtum nuptiarum religionis
ſolennitas. Auulſæ de complexu patrum filiæ tanquā
in manum ab ipſis parentibus tradebantur, & velut pa
ctam e gremio matris non abduci, ſed prodire arbitra-
reris. Ita tribus Beniamin pene intercepta atq́ extin-
cta breui floruit, documentum exhibens quod magno
exitio ſit inſolentibus vindicta pudicitiæ, & læſæ caſti-
tatis vltio. Nec hoc ſolo loco, ſed pleriſq́ ſcriptura hoc
docet. Nam & in Geneſi legimus exercitum quæſtio- Gene. 12.
nibus regem Ęgypti Pharaonem quod Saram atten-
taſſet, & tamen alienam eſſe vxorem neſciebat. Eſt E
igitur domino caſtitatis tuendæ voluntas, quanto ma
gis eſt defenſandæ integritatis? Vnde nulla debet vir
ginibus ſacris irrogari iniuria. Quæ enim non nubūt,
& qui vxores non ducunt, habentur ſicut angeli in cæ
lo. Et ideo cæleſti gratiæ non inferamus corporalem
contumeliam, quoniam potens eſt deus, quē nec præ-
uaricatio prætereat, & moueat accepti ſibi muneris &
conſecratæ virginitatis acerba & grauis contumelia.
Vale frater, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Paternum, eundem quia filio ne
ptem ex filia copulare voluit redarguentis, & vt ab ea
diſcedat intentione, cōmonentis, Epiſtola LXVI.

AMBROSIVS Paterno. Paterni quidē
vnanimis mei ſalutationem legi, ſed con-
ſultationem haudquaquam paternā, vt ve
lis filio neptem copulare ex filia, ſed nec auo
te nec patre dignā. Itaq́ quid conſulueris, conſidera. O-
mne enim quod agere volumus, prius nomē facti eius
interrogemus, & tunc vtrū laude an vituperatione di-
gnum ſit, exiſtimabimus. Verbi gratia, miſceri mulie
ri quibuſdā voluptas eſt, medicorū etiā pueri corpori-
bus vtile ferunt. Sed cōſiderandū vtrū cōiugi, an extra-
neæ, deinde nuptæ, an innuptæ. Si quis deſponſata ſi-
bi & tradita vtatur, cōiugiū vocat. Qui alienæ expu-
gnat pudorem, adulterium facit, cuius vel ſolo nomine
reprimitur plerunq́ tentandi audacia. Hoſtem ferire vi
ctoria eſt, reum æquitas, innocētē homicidiū. Quod ſi
quis percipiat animo, reuocat manū. Ergo etiā tu quid F
cōſulas, quæſo tecū retractes. Cōiugiū vis inter filios no
ſtros cōponere. Quæro vtrū pares copulādi, an impares
ſint. Sed niſi fallor, cōpares appellari ſolent. Boues qui
iungit ad aratrū, equos ad currū, pares eligit, & vt ætas
cōueniat & forma: nec natura diſcrepet, nec decoloret
diuerſitas. Tu copulare paras filiū tuū, & neptem ex fi-
lia, hoc eſt vt accipiat ſororis ſuæ filiā, diuerſa licet ma-
tre q̃ ſocrus editus. Interroga nominum religionē. nē-
pe auūculus iſte illius, illa huius neptis vocatur. Nec i-
pſe te reuocat ſonus nominum, cum hic auum reſonet,
illa hoc nomen ad auunculum quod ad auum referat?
Quanta deinde etiam reliquorum confuſio vocabulo-
rum. Idē auus & ſocer vocabere, ea quoq́ tibi neptis &
nurus diuerſo nomine nuncupabitur. Mutuabuntur
etiam fratres diuerſa vocabula, vt illa ſocrus fratri ſit,
iſte gener ſorori. Nubat auunculo ſuo neptis, & imma
culatorū pignorū charitas illecebroſo amore mutetur?
Super hoc igitur meam a ſancto viro epiſcopo veſtro
expectari ſententiam nō opinor neq́ arbitror. Nam ſi ita

G eſſet,& ipſe ſcribendum putaſſet. Non ſcribẽdo autem
ſignificauit quod nequaq̃ hinc dubitandum arbitretur.
Quid enim eſt quod dubitari queat, cũ lex diuina etiã
patrueles fratres prohibeat cõuenire in coniugalem co
pulam qui ſibi quarto ſociãtur gradu? Hic autem gra-
dus tertius eſt, qui etiam ciuili iure a cõſortio coniugii
exceptus videtur. Sed prius ſacræ legis ſcita interroge-
mus. Prætendis enim in tuis literis quod permiſſum
hoc diuino iure connubiõ huiuſmodi pignoribus exiſti
metur, eo quod non ſit prohibitũ. Ego autem & prohi-
bitum aſſero: quia cum leuiora interdicta ſint de pa-
truelib⁹ fratrib⁹, multo magis hoc qđ artioris eſt plenũ
neceſſitudinis, interdictum arbitror. Qui enim leuiora
aſtringit, grauiora non ſoluit, ſed alligat. Quod ſi ideo
permiſſum putas, quia ſpecialiter nõ eſt prohibitũ, nec
illud prohibitũ ſermone legis reperies, ne pater filiam
ſuã accipiat vxorẽ. Nũquid ideo licet, quia nõ eſt prohi-
bitum? Minime. Interdictũ eſt enim naturæ iure, in-
terdictum eſt lege quæ eſt in cordibus ſingulorum. In-
terdictum eſt inuiolabili præſcriptione pietatis, titulo
neceſſitudinis. Quanta huiuſmodi inuenies nõ eſſe in-
terdicta lege per Moyſen edita, & tamẽ interdicta ſunt
quadam voce naturæ. Multaq; ſunt quæ licet facere,
1.Cor.6. ſed non expedit. Omnia enim licent, ſed non expediũt:
H omnia licent, ſed non ædificãt. Si ergo etiam ab iis nos
reuocat Apoſtolus quæ non ædificant, quomodo faciẽ-
dum putamus quod & nõ licet legis oraculo, & nõ ædi
ficat diſcrepante pietatis ordine? Et tamen illa ipſa ve-
tera quæ fuerant duriora, temperata ſunt per euange-
2.Cori.5. lium domini Ieſu. Tranſierũt vetera, ecce facta ſunt no
ua. Quid tam ſolenne q̃ oſculum inter auunculũ & ne-
ptem, quod iſte quaſi filiæ debet, hæc quaſi parẽti? Hoc
igitur inoffenſæ pietatis oſculum ſuſpectum facies de
talibus cogitando nuptiis, & religioſiſſimum ſacramẽ-
tum charis pignoribus eripies. Sed ſi diuina te prçter-
eunt, ſaltem imperatorum præcepta, a quibus ampliſ-
ſimum accepiſti honorem, haudquaquam prçterire te
debuerunt. Nã Theodoſius Imperator etiã patrueles
fratres & conſobrinos vetuit inter ſe cõiugii conuenire
nomine, & ſeueriſſimam poenam ſtatuit ſi quis teme-
rare auſus eſſet fratrum pia pignora, & tamẽ illi inuicẽ
ſibi æquales ſunt: tãtũmodo quia propinquitatis neceſ-
ſitudine, & fraternæ ſocietatis ligantur vinculo, pietati
eos voluit debere quod nati ſunt. Sed dicis alicui rela-
xatum: Verum, hoc legi nõ præiudicat. Quod enim
in commune ſtatuitur, ei tantũ proficit, cui relaxatum
videtur. Longe diuerſa iniuria. Illud tamẽ licet in vete
ri teſtamento legimus, vt aliquis vxorem ſuã ſororẽ di
ceret, iſtud inauditum, vt quiſquã neptem ſuã in vxo-
rem accipiat, & cõiugẽ dicat. Iam illud pulcherrimũ qđ
I negaſti neptem tuam auũculo ſuo tuo filio propinquo
ſemine conuenire, quia non agnationis ei legitimo iu-
re, ſed cognationis copuletur neceſſitudine. Quaſi vero
& vterini fratres, id eſt diuerſo patre, ſed eadem matre
geniti poſſint diuerſo ſexu inter ſe coniugio conuenire,
cũ & ipſi agnationis ius habere nõ queãt, ſed cognatio-
nis tantum ſibi titulo cõnexi ſint. Vnde oportet ab ea
diſcedas intentione, quæ etiam ſi liceret, tamen tuã fa-
miliam non propagaret. Debet enim tibi filius noſter
nepotes, debet etiã neptis chariſſima pronepotes. Va
le cum tuis omnibus.

Diui Ambroſii ad Quinegiũ, illum de cõſultatio-
ne ſua commendantis, Epiſtola LXVII.

AMBROSIVS Quinegio. Cœ ingenuo te
commendaſti pudore, quia de eo conſuleres
quod non probares, ſed morem gereres parẽ
ti, vt pietatem non læderes, ſecurus quod nõ
aliud a me poſſet referri, niſi quod ſanctas deceret neceſ-
ſitudines. Ego vero libenter tua in me onera ſuſcepi, &
auo neptem, vt opinor, refudi. Quam neſcio plane qua K
opinione nurum ſibi fieri deſiderabat, vt auum ſocero
mutaret. Plura nõ opus eſt, ne hoc quoq; accedat ad ve
recundiam. Vale fili, & nos dilige, quia nos quoq; te
diligimus.

Diui Ambroſii ad Antonium, amorem eius in ſe,
& ſui animũ in illũ cõmemorãtis, Epi. LXVIII.

AMBROSIVS Antonio. Nũquam es ta
citus mihi, nec vnquam tuo me trãſmiſſum
ſilentio querar, qui ſciam quod tuo nõ deſim
pectori. Nam cum id pendas quod pluris
eſt, qui potes id negare quod ſæpe etiam in multos de-
fluit nõ tam amoris vſu, q̃ officii viciſſitudine? Ego ve
ro etiam ex meo animo tuã vicem æſtimo, vt nunquã
me tibi, & te mihi abſentẽ putem, quoniã ſemper ani-
mis hæremus. Nunquã tuas literas mihi deeſſe opi-
ner, aut meas tibi, cum te quotidie corã alloquar, in te
oculos, ſtudia, atq; omnia officia mea dirigam. His te-
cum delectat congredi. Nã literæ tuæ (vt aperte cũ in-
dividuo pectoris mei loquar) verecundari me faciunt.
Vnde peto vt ſuperſedeas gratiarum relatu. Mihi enĩ
mei in vos officii ſumma merces eſt ſi me debito erga L
vos muneri non defuiſſe arbitrarer. Vale, & nos dili-
ge, quia ego quoq; te diligo.

Diui Ambroſii ad Alypium, literas illius ſibi eſſe
redditas, & ſe ſuis reſpondiſſe literis ſignificantis,
Epiſtola LXIX.

AMBROSIVS Alypio. Antiochus vir
conſularis reddidit mihi eximietatis tuæ li-
teras, nec ſuperſedi reſpondẽdi munere. Nã
per meos homines dedi literas, & ni fallor,
alia oborta copia geminaui epiſtolã. Sed quia nõ tam
remetienda amicitiæ munia, q̃ contumeliam non cu-
mulãdam arbitror, oportuit ipſo præſertim regrediẽte
qui me tanto literarum tuarum affecit munere, referri
aliquod officium ſermonis mei, vt ego vtriq; veſtrum
& ille tibi abſolueretur qui debebat referre quod acce-
perat. Vale, & diligentes te dilige.

LIBER NONVS.

DIVI AMBROSII ad Vigilium, inſtituẽtis eũ
quomodo plebẽ docere debeat, ac inter cætera vt M
coniugia ex alienigenis refugiant, Sampſo-
niſq; exemplo comprobantis q̃ per-
nicioſum ſit alienigenæ mulie-
ris copulam aſciuiſſe,
Epi. LXX.

AMBROSIVS Vigilio.
Popoſciſti a me inſtitutionis
tuæ inſignia, quoniã nouus
accit⁹ es ad ſacerdotiũ. Et quũ
teipſum ædificaſti vt opor-
tuit, qui dignus habit⁹ es tan
to munere: quo & alios ædifi
ces, ſignificãdũ videtur. Pri-
mum omniũ cognoſce eccle-
ſiam tibi domini cõmiſſam,
ideoq; vitãdum ſemper ne quid obrepat offenſionis, &
fiat velut cõmune corpus eius gẽtiliũ admixtione. Vñ
Gene.28. ſcriptura tibi dicit, Ne accipias vxorẽ de filiab⁹ Chana-
næorũ, ſed vade in Meſopotamiam in domũ Bathue
lis, id eſt domum ſapientiæ, & eius tibi acquire copulã.
Meſopotamia autem regio eſt in partib⁹ oriẽtis, quæ
duobus maximis per ea locorũ Euphrate & Tigri flu-
minibus circũuenitur, quibus origo eſt in Armenię lo
cis. Influunt autem diuerſo meatu in mare rubrum, &

A ideo Meſopotamiæ nomine ſignatur figura eccleſiæ,
quæ maximis fluentorum prudētiæ irriguis atq; iuſti-
tiæ fœcundat mentes fidelium, quibus ſacri baptiſma-
tis, cuius typus præceſſit in rubro mari, infundit gratiā,
culpamq; abluit. Doce ergo plebem vt non ex alienige-
nis, ſed ex domibus Chriſtianis coniugii quæratur co-
pula. Nemo fraudet mercenarium merce debita, quia
& nos mercenarii ſumus dei noſtri, & ab eo mercedem
laboris noſtri expectamus. Et tu quidem o quicunq; es
negociator, mercenario tuo mercedem pecuniariā ne-
gas, id eſt vilem, caducam: tibi autem negabitur mer-
ces promiſſorum cæleſtium. Nō fraudabis ergo, vt lex
Deut. 24. dicit, mercenarium mercede ſua. Non dabis pecuniam
tuam ad vſurā, quoniā ſcriptū eſt q; is qui pecuniā ſuā
Pſal. 14. nō dedit ad vſuram, habitabit in tabernaculo dei. Nā il-
le eſt ſupplantator, qui vſurarum captat emolumenta.
Itaq; vir Chriſtianus ſi habet, det pecuniam quaſi non
recepturus, aut certe ſortem quam dedit, recepturus.
Habet in ea non mediocrem vſuram gratiæ. Alioquin
decipere iſtud eſt, non ſubuenire. Quid enim durius q̃
vt des pecuniam tuam non habenti, & ipſe duplum exi-
gas? Qui ſimplum non habuit vnde ſolueret, quemad
Tobi. 4. modum duplum ſoluet? Exēplo nobis ſit Tobias, qui
nunquam requiſiuit pecuniam quam dederat, niſi ex-
tremo vitæ ſuæ tempore, magis ne fraudaret hære-
B dem, q̃ vt depoſitā pecuniam cogeret ac recuperaret.
Populi ſæpe cōciderunt fœnore, & ea publici exitii cau-
ſa extitit. Vnde nobis ſacerdotibus id præcipue curæ
ſit, vt ea vitia reſecemus, quæ in plurimos videntur ſer-
pere. Hoſpitem doce voluntarium magis q̃ ex neceſſi-
tate eſſe oportere, ne in hoſpitio deferendo inhoſpitalē
affectum animi ſui prodat, & in ipſa hoſpitis ſuſceptio-
ne per iniuriam violetur gratia, ſed magis excolatur of-
ficiorum vſu, & aliquo humanitatis miniſterio. Nō enī
a te munera exiguntur ditia, ſed officia voluntaria, ple-
na pacis, & conuenientis concordiæ. Meliora ſunt enī
Prou. 15. olera cum amicitia & gratia, q̃ ſi exq̃ſitis dapibus ador
netur cōuiuium, ſi deſit affectus gratiæ. Legimus perē-
Iudic. 20. ptos grauí populos excidio propter violata iura hoſpi-
tii Leuitis de Ephren. Propter libidinem quoq; com-
miſſa bella atrocia. Sed prope nihil grauius q̃ copulari
alienigenæ, vbi & libidinis & diſcordiæ incentiua, &
ſacrilegii flagitia conflantur. Nam cum ipſum coniu-
gium velamine ſacerdotali & benedictione ſanctifica-
ri oporteat, quomodo poteſt coniugium dici, vbi non
eſt fidei cōcordia? Cum oratio communis eſſe debeat,
quomodo inter diſpares deuotione poteſt eſſe coniu-
gii communis charitas? Sæpe pleriq; capti amore fœ-
minarum fidem ſuam prodiderunt, vt patrum popu-
Num. 25 lus in Beelphegor. Vnde Phinees arrepto gladio in-
C terfecit Hebræum & Madianitem fœminam, & mi-
tigauit indignationem diuinam, ne totus populus ex-
tingueretur. Quid de pluribus exēplis loquar? Ex mul-
tis vnum proferam, vt eius commemoratione liqueat
q̃ pernicioſum ſit alienigenæ mulieris aſciuiſſe copu-
lam. Quis fortior, & ab incunabulis ſuis munitior dei
ſpiritu q̃ Nazaræus Sampſon? Et ipſe proditus eſt, &
ipſe per mulierē nō potuit ſuā tenere gratiā. Cuius ge-
nerationis & vitæ totius ſeriem hiſtorico digeſtam ſty-
lo enarrabimus ſecundum ſacri libri continētiam, quæ
in hunc eſt modum, non verborū ſerie, ſed ſenſu. Mul-
tos per annos Hebræorum populum ſubditum Palæ-
ſtini ac ſubiectum habebant, quoniam fidei prærroga-
tiuam amiſerat, qua victoriam patres adepti fuere.
Non penitus tamen interciderat inſigne electionis a-
pud autorem ſuum, & funiculus hæreditatis. Sed quia
rerum ſecundarum inſolentia ſæpe extollebantur, da-
bat eos plerunque in poteſtatem hoſtium, vt more in-
genii humani remedium malorum de cælo ſibi quæ-
rerent. Tunc enim deo ſubditi ſumus, cum aduerſis ali-
quibus vrgemur. Secundæ res mētē extollunt. Quod

cum alias vſu probatum ſit, maxime in ea rerum con- D
uerſione qua rurſus ad Hebræos a Palæſtinis verſa vi-
ce res mutatæ. Nanque cum diuturna iniuria longæ
ſubiectionis ita eſſent depreſſa Hebræorum pectora, vt
nullus virili ingenio ad libertatem animos tollere au-
deret, ortus eſt illis Sampſon diuino oraculo prædeſti-
natus, magnus vir, nec in pluribus numerandus, ſed
in paucis præſtantiſſimus, & quod ſine vlla controuer-
ſia ſit, viribus corporis omnium facile primus, eoque
ingenti admiratione nobis ſpectandus a principio, non
illa quæ temperantiæ & ſobrietatis iam inde a pueri-
tia vini abſtinens præclara inſignia dedit, nec illa quæ
intonſo capite Nazaræus ſacra diu ſeruauit cuſtodia:
ſed ab adoleſcentia, quæ in aliis ætas mollior, in hoc e-
gregia, atque ſupra humanum modum perfectæ vir-
tutis ſtupenda facinora effecit, quibus diuini oraculi
mox aperuit fidem, q; non perfunctorie tanta eum an-
teiſſet gratia, vt deſcēderet angelus per quē ortus eius
præter ſpem parentibus annunciaretur, futuri regimē
& præſidium ſuis. Nam grauibus iam diu Palęſtino-
rū imperiis affligebantur. Pater illi erat de tribu Dan
timens deum, haud ignobili genitus loco, præſtans cæ-
teris: mater vtero ſterilis, ſed animi virtutib⁹ haud in-
fœcunda: quæ propriæ hoſpitio mentis recipere me-
ruit viſionem angeli, mandatum tenuit, oraculum im-
pleuit. Nec tamē paſſa ſine viro ſcire vel diuinitatis ſe-
cretum, inſinuauit marito viſum ſibi hominē dei præ- E
clara ſpecie futuræ ſobolis ferentem oracula: qua polli-
citatione ſeſe fidentem cum coniuge fidem promiſſo-
rum cæleſtium participare. Quod vbi comperit, pie
deum precatus orauit vt ſibi quoque viſionis eius gra-
tia tribueretur, dicens: In me domine angelus veniat Iudic. 13.
tuus. Vnde ego arbitror, non zelo mulieris quæ eſſet
ſpectabilis pulchritudinis, aliquid eum ſuſpectum ha-
buiſſe, vt quidam exiſtimauit, ſed magis diuinæ zelo
gratiæ prouocatum, conſpectus ſacri voluiſſe partici-
pari munere. Neque enim vitiis animi praue affectus
tantam apud deum inueniſſet gratiam, vt angelus in
eius domum reuerteretur, qui monitis iis quæ vſus o-
raculi poſtulauiſſet, ſubito flammę vehementis eleua-
tus ſpecie, ſeſe recepit. Id formidoloſum viro mulier ſa-
lubrius interpretata, in gaudium vertit, atque ademit
ſolicitudinem, eo q; proſperorum indicium non aduer-
ſantium ſit viſere deum. Talibus e cęlo commendatus
inſignibus, vbi primum adoleuit, coniugio mētem in-
tendit, ſiue quod vagam ac familiarem adoleſcentulis
abhorreret animo lubricæ libidinis conſuetudinem, ſi-
ue quia iam cauſa quærebatur quemadmodum a cer-
uicibus plebis ſuę auerteret Palęſtinorum potentiam F
duraque imperia. Pergens itaque in Thannata (vrbi Ibidē. 14.
hoc nomen eſt in illis poſitę locis, quę tunc Palęſtino-
rum incolis frequentabatur) virginē aſpexit grata ſpe-
cie, & vultu decoro, & parentes proprios quorum comi-
tatu fultus gradiebatur, orauit vt eam in coniugium ſi-
bi poſcerent. Verum illi ignorantes quod eo intentio
vergeret, vt Palęſtinis aut negantibus infeſtior foret,
aut acquieſcentibus affectus inferendæ in ſubditos in-
iuriæ demeretur, cum ex coniunctione æqualitas, par
& gratia conſortii iure accreſceret, aut ſi quid offenſum
eſſet, longius vltionis ſtudia procederent, quaſi alieni-
genam declinandā arbitrabantur. Sed vbi flectere ani-
mum pignoris legitimorū obiectu fruſtra experti, ī ar-
bitrium eius volentes cōceſſere. Recepta itaq; petitio-
ne Sāpſon cū ſibi promiſſam reuiſeret diuertit, & pau-
liſper de aggere deflexit, cōtinuoq; occurrit ei leo ferus
de ſylua, agreſti libertate ſæuior. Comes nullus, telum
in manibus haudquaquā ſuppeditabat. cedere pudor,
& cōſcia virtus fiduciā dare, irruentē in ſe brachiis am-
plexus necat, & lacertorum nodo exanimatum, præter
aggerem ſupra ſylueſtria germina proiecit ac dereliquit.
Loc⁹ erat læt⁹ pabuli herboſo gramine, vinetis cōſit⁹.

G Itaq; apud dilectiſſimam ſibi ſponſam exuuias feræ cre
didit ſine momẽto futuras, cum talium rerum tempo-
ra non terribilibus ſpoliis, ſed mitibus gaudiis & feſta
fronde fiant venuſtiora. Deniq; poſt eadem regrediens
via fauum in vtero leonis offendit, atq; abſtulit, donũ
parentibus ac puellæ futurum. Talia enim ſpõſam mu
nera decent. ac deguſtato melle fauum prædictis eden-
dum dedit, cauſam repreſſit. Sed forte quadam die nu-
ptialis feſti celebrabatur conuiuium, læta in epulis iu-
uentus mutuis ſe ad ludum inuitabat ſermonibꝰ, cum
alius aliũ ſalſiore dicacitate perſtringeret, ſicut ſe huiuſ-
modi vſus habet, certamen lætitiæ accẽdebatur. Ibi tũ
quæſtionem huiuſmodi propoſuit Sãpſon iuuenibus
coepulantibus: De manducante exiuit eſca, & de forti
proceſſit dulce. Abſoluentibus pollicens præmiũ quaſi
mercedem ſapientiæ triginta ſindones, & totidem ſto-
las ſecundum numerum virorum comeſantium, aut
mulctam ignorantibus. Q ui cũ enodare implexa, & di
ſtinguere ambigua nequirẽt, mulierẽ eius ptim minis
exagitando, partim ſatigando precibꝰ, eo impulere, vt
a viro poſceret quæſtionis eius abſolutionem, inſigne
futuram coniugalis gratiæ in mercedem amoris. Atq;
H ea ſeu animi territa, ſeu muliebri ingenio inflexa, ve-
luti pro quæſtu maritalis odii dolorem prætexere cœ-
pit quod ſecretum viri conſors totius vitæ & conſocia
nõ comperiſſet, ſimiliſq; cæteris habita foret, cui arca-
Indic. 14. num viri proprii nõ crederetur. Odiſti me, inquit, & nõ
amaſti, quam celaſti vſq; adhuc. His atq; cæteris talibꝰ
inuictus certe animus, muliebribus emollitus blandi-
tiis, aperuit dilectæ propoſitam quæſtionem, & illa ci-
uibus. A quibus vix tandẽ ſeptimo die qui præſcriptꝰ
abſoluendę parabolę fuerat, ante occaſum ſolis cõperta
ſoluta ſunt, atq; in hunc modũ relata. Q uid fortius leo-
ne? quid dulcius melle? Et ille reſpondit: Nec muliere
aliquid perfidioſius. Nam ſi non domuiſſetis vitulam
meam, nunquam intelligeretis parabolam meam. Et
ſtatim deſcendit in Aſcalonam, & triginta viros pere-
mit, quorum exuuias auferens, eos qui propoſitã quæ-
ſtionem ſoluerãt, ꝓmiſſo munere donauit. Abſtinuit
autem coniugio puellæ cuius perfidiam deprehende-
rat, atq; in patriam domum ſeſe recepit. Turbataq; ani
mi iuuencula quæ indignationem læſi, ferociam fortiſ-
ſimi fraudi ſibi futurã iuſta formidine perhorreſceret, in
alterius viri conceſſit nuptias, quem tamen paranym-
phum ſibi Sampſon quaſi fidum ſodalem, cum duceret
eam vxorem, aſciuerat, nec ſic tamen prætento licet cõ-
iugio offenſionis periculum auertit. Namq; vbi res pro-
dita, volentiq; ad coniugem redire, intercluſa copia, qđ
pater eã alii viro nupſiſſe diceret, ſororẽ ſane eius ſi vel-
I let, ducere liceret: ſtimulo iniuriæ exulceratus publicã
excogitauit vltionẽ capeſſere domeſticę cõtumelię idi-
gnatione: correptisq; vulpibus adulta æſtate, cũ iã ma
tura eſſent in agris frumẽta, binas ſibi inuicẽ cauda ad
caudam ligauit, atq; in mediũ eañ ardentem inſeruit
facem, nodoq; aſtrinxit inexolubili, & vltor iniuriæ ſup
manipulos meſſis dimiſit frumentariæ, quam ſecue-
rant incolæ Palæſtinorum. At illæ igitur exterritæ
quacunq; præcipites conuoluebantur, ſpargebant incẽ-
dium, & exurebat ſpicas eorum. Q uo diſpendio com-
moti, quod omnes ſibi locorum fructus interierant, fa-
ctum principibus ſuis intimauerunt. Et illi miſerũt vi-
ros in Thannatam qui mulierem quæ variato fidẽ con
iugio mutauerat, ac totam eius domum parenteſque
igni inuolueret, quod ea cauſa ſuæ vaſtitatis & iniuriæ
foret, nec oportuiſſe lædi virum pronunciantes qui poſ-
ſet malo ſe publico vlciſci. Nec tamen Sãpſon populis
Palæſtinorum delicti gratiam fecit, atq; eo vindictę fi-
ne contentus fuit, ſed concidit eos ſtrage maxima, plu-
rimiq; eorũ ferro interiere. Ipſe autem cõceſſit in Ethã
ad torrentem in deſerto. Petra illic erat munitio tribus
Iudæ. Palęſtini vero qui eum non auderent laceſſere,
nec munitionis pręrupta arduaq; ſuperare, tribum Iu- K
dæ denunciato adorſi vrſere prælio: quod ſubditos ſibi
& tributarios perditum iri nequaquã iuſtum & æquũ
atq; ex vſu videretur publico, pro alieno præſertim faci
nore: conſulentes in medium, tradi ſibi deſignatorẽ tã-
ti flagitii poſtulauerunt, atq; ita illis quod ab eo cõmiſ-
ſum eſſet, futurũ ſine noxa. Q ua pręſcripta ſibi cõditio-
ne viri de tribu Iudę tria milia ex ſuis cõgregantes aſcẽ
derunt ad eum, & præfato quod eſſent ſubdititii Palę-
ſtinorum, quibus ſibi neceſſitas obediendi non ex arbi-
trio, ſed ex periculi formidine maneret, facti ſui inuidiã
retorquebant in eos qui ius cogendi habebant. Tũ ille,
Et quę, inquit, iuſtitiæ forma eſt genus Abrahamida-
rum, vt circunſcriptæ primo coniugis, deinde abductę
perniocioſa mihi vindicta ſit, & ſine periculo domeſticã
iniuriam non licuerit vlciſci? Tantum ne inclinatis ani
mos ad turpe vernularum obſequiũ, vt executores vos
alienæ præbeatis inſolentiæ, atq; in voſmetipſos ver-
tatis manus? Si pereundum eſt quia dolorem habui li
berum, iuuat perire manibus Palæſtinorum. Tentata
domus, ſolicitata vxor. Si nõ licuit mihi viuere ſine eo-
rum fraude, ſaltẽ liceat mori ſine ſcelere veſtro. Retuli
ego acceptam iniuriam, nõ intuli. Vos exiſtimate an
digna viciſſitudo fuerit. Illi de damno fructuum queri L
tur, ego de cõiugis amiſſione. Cõferte manipulos meſ-
ſis, & ſociam thori. Dolorem meum ipſi probarũt, cu-
ius iniurias vindicauerunt. Videte quo vos miniſte-
rio dignos putant. A vobis eum morte affici volunt,
quem ipſi vltione dignũ de iis qui me læſerant iudica-
uerunt, & qui vindictæ præbuere miniſterium. Sed ſi
adeo ſubdita ſupbis corda geritiſ, tradite me hoſtiũ ma
nibus, vos nolite occidere. Non mortem abnuo, ſed ve
ſtrum fugio contagium. Verum ſi formidine ceditis
inſolentibus, alligate vinculis manus: inermes licet, in-
uenient ſibi arma nodis ſolutæ. Certe conditioni impo
ſitæ ſatis futurum arbitrati ſunt, ſi viuẽtem in poteſta-
tẽ daretis. Q uibus illi auditis, quãus tria milia virorũ
aſcenderant, ſacramentum dederũt quod a ſe vitæ eius
vis nulla irrogaretur, tantummodo patiens vinculorũ
eſſet, vt deditionẽ eius patrarent, quo vacui fierent eius
cuius arguebantur facinoris. Accepta itaq; fide ſpelæo
egreſſus deſcendit petræ munitionem: ac duobus inne-
xus funibus, vbi appropinquare accitos ad ſuſcipiendũ
Palæſtinorum validos videt, infremuit ſpiritu, & vni-
uerſa dirupit vincula, atq; arripiens maxillã aſini iacẽtẽ
percuſſit mille viros, fugauit alios grandi virtutis ſpe-
ctaculo, cum inermo & vni cederet armatorum agmi-
na. Et qui cõminus auſi fuerant congredi, facili nego- M
cio nullo labore obtrũcati: aliis fuga exitium dempſit.
Vnde hodieq; Agon loco nomen eſt, quod ibi Sãpſon
glorioſum certamen virtute egregia conſummauerit.
Sed vtinam q̃ fortis in hoſtẽ, tam moderatus in victo-
ria fuiſſet. Verum quod facile vſu venit, inſolens rerũ
ſecundarũ animus, qui debuit euentum pugnę diuino
fauori & pręſidio deferre, ſibi arrogauit, dicens: In ma- Indic. 15.
xilla aſini deleui mille viros. Nec aram ſtatuit deo, nec
hoſtiã imolauit, ſed negligẽs ſacrificii, aſſumptor glo-
riæ, vt triumphum ſuum perpetuo conſecraret nomi-
ne, vocauit locum maxillæ interfectionem. Et mox ſi-
ti grauiter cœpit inardeſcere, & potus deerat, nec iam
ferre ac tolerare poterat. Vnde intelligens quod nihil
tam facile eſſet humanę opis quod ſine diuino adiumẽ
to non difficile foret, exclamauit atq; obſecrauit ne ſibi
deus omnipotens in offenſam verteret, quod imprudẽ
ter incauto ſermone ſibi aliquid aſſignauiſſet. Q uietiã
illam victoriam deo deputabat dicẽs: Tu dediſti in ma
nu ſerui tui ſalutem magnã hanc, & nunc ſubueni, quia
ecce morior ſiti, & in poteſtatem eorum de quibus tan-
tum donaſti triumphum, ſitis neceſſitate adiudicor.
Q uomodo dei miſericordia, cum proieciſſet ille ma-
xillam, aperuit ſciſſuram eius, & fons erupit ex ea, &

A bibit Sampſon, & reſumpſit ſpiritum, & vocauit locũ
inuocationem fontis, eo quod victoriæ iactantiam in=
uocationis precibus emendauiſſet. ita diuerſa iudicia
mature edita, quod & arrogantia cito offenſam incur=
reret, & humilitas ſine vlla offenſione ſeſe reconciliaret.
Verum vbi decurſa ſerie bellum Palæſtinorum cõpo=
ſuit, & ſuorum declinans ignauiam, & hoſtilem deſpi=
ciens manum, Gazam ſeſe cõtulit (ea ciuitas erat in lo=
cis Palæſtinorum) & habitabat illic in diuerſorio. Q đ
cognitum Gazæi haud quaquam diſſimulatione præ=
terierunt, ſed feſtinantes circumdederunt diuerſorium
eius, & obſederunt vniuerſos aditus domus, ne fugam
in noctem componeret. Itaq; Sãpſon cognito quid pa=
raretur, compoſitas inſidias noctis medio præuertens,
columnas domus manibus amplexus materiem totã
& culminis molem ceruice valida ſuſtentans in verti=
cem montis altiſſimi tranſportauit qui imminebat vr=
bi Hebron, quæ populis Hebræis incolebatur. Cum li
bero & vago motu tranſgrederetur non ſolum regio=
nis paternæ terminos, ſed etiã morum limites, & ma=
iorum obſeruatione præſcriptos, eam ſibi futuræ mox
cladis peſtem inuenit. Nanq; parum fida expertus alie
nigenæ vxoris prima cõnubia, qui debuiſſet cauere vel
poſtea, rurſus Dalilæ mulieris fornicariæ copulam nõ
declinauit, & cui eam diligeret impenſe, tentandi ſe cau=
B ſam dolis hoſtilibus præſtitit. Accẽdẽtes enim Palæ=
ſtini ad eam, polliciti ſunt pecuniã viritim daturos mil
le & centũ denarios, ſi proderet eis in quo ille fiduciam
virtutis ſuæ conſtitutam haberet, quo cognito circum=
ueniri & capi poſſet. At illa quæ ſemel ſe pecuniæ pro=
ſtituerat, aſtute ſatis & callide iter epulas & illecebras
amoris quaſi admirans fortitudinis eius eminentiam,
quærere cœpit quo tandem genere tantum præſtaret
reliquorum virtutibus, ſimul & quaſi pauida atq; ſoli=
cita orare vt dilectæ ſuæ committeret qui nexus aſtri=
ctum alienæ poteſtati ſubſterneret. Ille autẽ adhuc ſo=
brius & fortis animi aduerſus delinimenta meretri=
Iudic. 16. cia dolum dolo retulit dicẽs quia ſi vitibus virentibus
adhuc & nõ aridis alligaretur, infirmitate corporis ad=
æquaret aliorum ſimilitudinem. Quo Palæſtini per
Dalilam ſibi comperto, cum vitea ſoporanti circumde=
diſſent vincula, quaſi de improuiſo excitum, haud de-
generem offendere notæ & ſolitæ fortitudinis, cum ſo
lutis nexib⁹ virtus libera multis licet reſiſteret ac repu=
gnaret. Sed vbi id parum proceſſit, rurſus Dalila quaſi
deriſa & conquerens repetere artes ſuas, & fidem amo
ris poſcere non prætermittebat. Cui Sampſon validus
adhuc conſilii, dolum ridens, ſignificauit ligatum ſe ſe=
ptem funibus qui adhuc ſine vſu forent, venturum ſe in
poteſtatem hoſtiũ. ſed & hoc fruſtra fuit. Tertio quoq;
tãquam de myſterio deprompſit, iam lapſuro propior,
ſi diſſoluti eſſent crines ſeptem capitis ſui, & quaſi in or
C bitum intexti, diſcederet ab eo virtus ſua. Et hoc quoq;
luſit inſidiarum fabricatores. Ad poſtremum cum il=
luſum ſibi totiens procax mulier deplorauiſſet, indignã
ſe habitam dolens cui committeretur arcanum, dilecti=
que id quod pro remedio quæreret, ad proditionem ſu=
ſpectari videret, lachrymis fidem coegit: ſimul quia de=
bebatur inuictæ ad id tempus fortitudinis viro, vt inci=
deret erumnam, ſaucius animi ſecretum aperit, prætẽ
dere in ſe virtutem dei, & eſſe domino ſanctificatum, ſe
cundum eius præceptum comam paſcere, quæ ſi attõ=
deretur, deſineret Nazaræus eſſe, & propriæ virtutis
vſum amitteret. Palęſtini per mulierem comperta in=
firmitate viri, ſceleris mercedem afferũt, vt precio ob=
noxia dolum patraret. At illa meretriciis delinimẽtis
feſſum amoris in ſoporem compulit, & tonſore adhibi
to ſeptem crines capitis ei⁹ admota nouacula abſcidit.
Continuoque interdicti præuaricatione vires minutæ.
Denique ex ſomno experrectus: faciam, inquit, ſicut ſo
leo, & excutiã me ſuper aduerſarios. ſed nec animi ſui
alacritatem nec virtutem agnouit, nec vigor erat nec D
gratia manebat. Itaq; reputãs ſecum improuide ſe mu=
lieri aduerſariorum credidiſſe, vt caluatus tentare vlte=
rius aliquid damnatus infirmitatis nequiret, cæcatus
oculos vinculis manus prębuit, & compedibus inne=
xus carcerem intrauit multis ſibi incognitum tempe=
ſtatibus. Et iam proceſſu temporis creſcere ei coma cœ
perat. Itaq; cum eſſet celebre conuiuium, Palæſtinorũ
conuentui producitur de carcere Sampſon, ac ſtatuitur
in populi conſpectu. Erant tria milia ferme hominum
virilis ac muliebris ſexus, & grauibus in eum inſulta=
bant cõuitiis, circumagebant ludibriis, quod durius &
vltra ipſam captiuitatis ſpeciem viro ingenitæ virtu=
tis conſcio tolerabatur. Nã viuere & mori, naturę fun=
ctio: ludibrio eſſe, probro ducitur. Cupiens igitur tan=
tam contumeliam vel vltione ſolari, vel morte in reli=
quum præuertere, ſimulato ꝙ infirmitate corporis &
nodis cõpedum ſuſtentare ſeſe nequiret, popoſcit a pue
ro qui dirigebat vias eius, vt admoueret eum ad colũ=
nas proximas, quibus domus omnis ſuffulciebatur. Et
admotus, vtraq; manu fulcra totius comprehẽdit ædi=
ficii, atq; intentis ad feſta ſacrificii Palęſtinis, quod Da
goni deo ſuo deferebant, per quem ſibi aduerſariũ ſuũ
datum in poteſtatem arbitrabantur, muliebris perfi=
diæ dolos beneficiis annumerantes cæleſtibus, excla=
mauit ad dominum dicens: Domine adhuc ſemel me= E
mor pueri tui eſto, vt pro duobus oculis meis vindictã
tribuas de nationibus, ne dent gloriam ſuis diis, ꝙ ipſis
iuuantibus me in poteſtate acceperint, nec vitam meã
pluris facio. moriat̃ aĩa mea cũ Palęſtinis, vt agnoſcãt
ſibi infirmitatẽ meã nõ minus q̃ virtutẽ exitialẽ fuiſſe.
Cõcuſſit itaq; colũnas magna vi, ac diſſoluit & cõmi=
nuit eas, quas ſecuta ruina ſupioris culminis & ipſm in=
uoluit, & vniuerſos qui deſup aſpectabãt præcipitauit.
Ibi magna vis mariũ fœminarũq; pmiſcue exanimata,
& triumphus quæſitus perẽpto ſupra omnes ſuperio=
res victorias haud quaquam degenere & decolore exi=
tu. Nam etſi inuiolabilis ad id locorum & deinceps, atq;
incomparabilis in hac vita expertis belli fuerit viris, ta
men in morte ſeipſum vicit, & inſuperabilẽ geſſit ani=
mum, vt contemneret, & quaſi nihilo haberet vitæ fi=
nem omnibus formidoloſum. Virtutis igitur fuit ꝙ vi
ctoriarum numero diem clauſit, nec captiuum exitum
ſed triumphalẽ inuenit. Circumſcriptum autem fuiſſe
a muliere, naturæ potius q̃ perſonæ aſſcribẽdum: quia
humana conditio maior, q̃ culpa inferior. Premitur e=
nim & cedit illecebris flagitiorum. Itaque cum ſcriptu=
ra ei teſtificetur ꝙ plures i morte q̃ in lumine vitæ illi⁹ B
poſitus occiderit, videtur ad aduerſariorum magis exi
tium capt⁹, q̃ quo ipſe deiectior fieret, aut minor eſſet.
Non eſt enim ſe expertus inferiorem, cuius ſepultura
præſtantior q̃ potẽtia fuit. Denique non telis, ſed cada=
ueribus hoſtium preſſus humatus eſt, proprio tectus
triumpho, clarum inſigne relinquens poſteris, eo quod
populum ſuum quem captiuum inuenerat, viginti an=
nis in libertate iudicio ſuo rexit, & ſepultus in patrio ſo
lo libertatis hęredem dimiſit. Hoc ergo exemplo liquet
alienigenarum conſortia refugienda, ne pro charitate
coniugii proditionis inſidiæ ſuccedãt. Vale, & nos di=
lige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Irenæum, occaſione eius quod
in Apoſtolo ſcriptum eſt: Lex enim iram operatur,
&c̃. quæſtionem cur lata ſit lex, abſoluentis,

Epiſtola LXXI.

AMBROSIVS Ireneo. Decurſa lectione
Apoſtoli non perfunctorie motus es quia
audiſti hodie lectum: Lex enim iram ope= Rom. 4.
ratur. Vbi autem non eſt lex, nec præuari=
catio. Vnde & conſulendum arbitratus es cur lata ſit

G lex ſimilil proderat,immo oberat, quę operaretur ira-
cundiam,& præuaricationem introduceret. Equidem
ſecundum interrogationem tuam certum eſt non fuiſ-
ſe legem neceſſariā quæ per Moyſen data eſt. Nā ſi na
turalem legem,quam deus creator infudit ſingulorum
pectoribus,homines ſeruare potuiſſent,nō fuerat opus
ea lege quæ in tabulis ſcripta lapideis implicauit atque
innodauit magis humani generis infirmitatem, q̃ ela-
queauit atq; abſoluit. Eſſe autem legem naturalem in
cordibus noſtris etiam Apl'us docet, qui ſcribit:Quia
plerunq; & gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciūt,
& cum legem non legerint,opus tamen legis ſcriptum
habēt in cordibꝰ ſuis. Ea igitur lex nō ſcribitur,ſed inna
ſcitur, nec aliqua percipitur lectione,ſed profluo quo-
dam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis
ingeniis hauritur.Quam debuimus vel futuri iudicii
metu ſeruare,cuius teſtis cōſcientia noſtra tacitis cogi-
tationibus apud deum ipſa ſe prodit,quibus vel redar-
guitur improbitas,vel defenditur innocētia. Itaq; cum
ſemper pateat domino,tum maxime in die iudicii ma-
nifeſtabitur,quando occulta cordis in examen venient
quæ putabantur latere. Quorum tamen proditio,oc-
cultorum ſcilicet,nequaquā noceret ſi lex naturalis in-
eſſet pectoribꝰ humanis. Eſt enim ſancta,ſine verſutia,
ſine fraude,conſors iuſtitiæ, expers iniquitatis. Deniq;
interrogemus infantiam,videamus ſi in ea crimen re-
peritur,ſi auaritia,ambitio,dolus , ſæuitia , inſolentia.
Nihil ſuum nouit,nullos honores ſibi arrogat, præfer-
H re ſe alteri ignorat,fraudē neſcit, vindicare ſeſe nec vult
nec poteſt. Inſolētia quid ſit,puro ac ſimplici nequit ani
mo comprehendere. Soluit hanc legem Adam,qui vo
luit ſibi arrogare quod non acceperat, vt eſſet ſicut crea
tor & conditor ſuus,& diuini honorem affectaret. Itaq;
per inobedientiā offenſam traxit, & culpam incidit ex
inſolentia. Qui ſi non rupiſſet imperium, & obediens
fuiſſet mandatis cæleſtibus,prerogatiuam naturę atq;
ingenitæ ſibi innocentiæ hæredibus propriis reſeruaſ-
ſet. Ergo quia per inobedientiam prærogatiua natu-
ralis legis corrupta atq; interdicta eſt,ideo ſcriptum le-
gis exiſtimatum eſt neceſſarium, vt vel partem habe-
ret,qui vniuerſum amiſerat, Et cui perierat quod naſcē
do aſſumpſerat,diſcēdo ſaltem cognoſceret & cuſtodi-
ret. Simul quia cauſa defectionis eius ſuperbia fuit:ſu-
perbia autem orta eſt ex prærogatiua innocentiæ:de-
buit ea lex ferri quæ ſubditum deo & ſubiectum redde-
ret. Nam ſine lege peccatū neſciebatur, & minor erat
culpa,vbi erat culpæ ignorātia. Vnde & dominus ait:
Ioan. 15. Si nō veniſſem,& locutus fuiſſem iis,peccatum nō ha-
berent. Nunc autem excuſationem non habent de pec-
cato. Lata eſt ergo lex, Primum vt excuſationem tol-
I leret,ne quis diceret,peccatum neſciui,quia præſcriptū
non erat quid cauerem. Deinde vt omnes ſubditos fa-
ceret deo agnitione peccati. Omnes autem ſubditos fe
cit,quia nō ſolū Iudæis data eſt,ſed etiam gētes voca-
uit. Proſelyti enim ex gentibus ſociabantur. Neq; vero
exceptus videri poteſt qui vocatus deſuit. Lex enim
quos vocauit,& alligauit. Vniuerſorum itaque culpa
op.ata eſt ſubiectionē, ſubiectio humilitatē, humilitas
obediētiā generauit. Itaq; quia ſupbia culpā ꝯtraxerat,
ecōtrario culpa obedientiā gñauit. Vñ lex ſcripta quę
videbatur ſuperflua,facta eſt neceſſaria, vt peccatū pec-
cato ſolueret. Sed ne rurſus aliquis deterreatur,& dicat
incrementum peccati factum eſſe per legem, & legem
non ſolum non profuiſſe,ſed etiam obfuiſſe arbitretur,
habet quo ſolari ſuam poſſit ſolicitudinē, quia & ſi per
Roma. 5. legem ſuperabundauit peccatum, ſuperabundauit &
gratia. Quid ſit hoc, intelligamus. Superabundauit
peccatum per legem,quia per legem agnitio peccati,&
cœpit mihi obeſſe ſcire id quod per infirmitatem vita-
re nō poſſem. Ad cauēdū enī ꝓdeſt pręſcire:ſed ſi cauere
nō queā,obfuit noſſe. Verſa ergo lex in contrariū,tñ i-
pſo peccati incremento facta eſt mihi vtilis,quia humi- K
liatus ſum. Vnde & dixit Dauid: Bonum mihi quod Pſal. 118.
humiliatus ſum. Humiliando autem me, ſolui vincu-
lum erroris ſuperioris,quo Adā & Eua exuerāt omnē
propriæ ſeriem ſucceſſionis. Vnde & dominus quaſi
obediens venit, vt inobediētiæ & præuaricationis hu-
manæ laqueꝰ ſolueret. Itaq; ſicut per inobediētiā pecca
tū intrauit, ita per obediētiam peccatum ſolutum eſt.
Vnde & Apoſtolus ait:Quia ſicut per inobedientiam Roma. 5.
vnius hominis peccatores conſtituti ſunt plurimi, ita
& per obediētiā vnius hoīs iuſti cōſtituētur multi. Ha-
bes igitur vnum,quia lex & ſuperflua fuit, & facta eſt
non ſuperflua. Superflua in eo, quia non fuiſſet neceſ-
ſaria ſi illam legem naturalem ſeruare potuiſſemus.
Sed quia non ſeruauimus,iſta lex per Moyſen neceſ-
ſaria facta eſt,vt doceret me obedientiam, & laqueum
illum ſolueret præuaricationis Adæ, qui laqueus totā
aſtrinxit hæreditatem. Creuit quidem culpa per legē,
ſed & culpæ autor ſuperbia ſoluta eſt:idque mihi pro-
fuit. Superbia enim culpam inuenit,culpa autem gra-
tiam fecit. Accipe aliud. Non fuit neceſſaria lex per
Moyſen. Denique ſubintrauit, quod vtique non ordi-
narium,ſed velut fortuitum ſignificare videtur introi- L
tum,eo quod in locum naturalis legis intrauerit. Itaq;
ſi illa ſuum ſeruaſſet locum,hęc lex ſcripta nequaquam
eſſet ingreſſa. Sed quia illam legem excluſerat præua-
ricatio,ac propemodum aboleuerat,pectoribus huma-
nis regnabat ſuperbia, inobedientiaque ſeſe diffude-
rat:ideo ſucceſſit iſta, vt nos ſcripto cōueniret, & omne
os obſtrueret, vt totum mūdum faceret deo ſubditum.
Subditus autem mundus eo per legem factus eſt, quia
ex præſcripto legis omnes conueniuntur, & ex operibꝰ
legis nemo iuſtificatur, id eſt quia per legem peccatum
cognoſcitur,ſed culpa non relaxatur: videbatur lex no-
cuiſſe,quæ omnes fecerat peccatores: ſed veniens do-
minus Ieſus peccatum omnibus, quod nemo poterat
euitare,donauit,& chirographum noſtrum ſui ſangui-
nis effuſione deleuit. Hoc eſt qđ ait: Sup̄abundauit pec
catū per legē:ſuperabūdauit autē gratia ꝑ Ieſum: quia
poſtq̄ totus mūdus ſubditꝰ factus eſt,totius mūdi pec-
catū abſtulit:ſicut teſtificatus eſt Ioannes dicens: Ecce Ioan. 1.
agnus dei, ecce qui tollit peccatū mundi. Et ideo nemo
glorietur in operibꝰ, quia nemo factis ſuis iuſtificatur,
ſed qui iuſtus eſt, donatum habet,quia poſt lauacrum
iuſtificatus eſt. Fides ergo eſt quæ liberat per ſangui-
nem Chriſti,quia beatus ille cui peccatum remittitur,
& venia donatur. Vale fili, & nos dilige,quia nos te
diligimus.

M

Diui Ambroſii ad Irenæum, cauſam reddentis cur
pleraque in lege præcepta ſint quæ per euangelium va
cuata videntur, vt eſt circumciſio corporalis, & obſerua
tio ſabbati, aliaq; plura huiuſmodi. Cur etiam lex pæ-
dagogus dicatur: Epiſtola LXXII.

AMBROSIVS Irenæo. Audiſti fili ho-
die lectum in apoſtolo: Quia lex pædago- Gala. 3.
gus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtifice
mur. Quo vno abſolutas arbitror quæſtio-
nes quæ pleroſque mouere conſueuerunt. Sunt enim qui
dicunt:Cum legem deus Moyſi dederit,quid cauſę eſt
vt pleraq; in lege ſint quæ per euangelium iam vacua-
ta videantur? Et quomodo vnus vtriuſq; conditor te-
ſtamenti,cū qđ licebat in lege,per euangelium cœperit
non licere: vt eſt circumciſio corporalis,quæ licet etiam
tunc ſigno data ſit, vt circumciſionis ſpiritualis veritas
teneretur,tamen qua ratione vel in ipſo ſigno fuit? Cur
iſta diuerſitas exiſtimatur, vt tunc circumcidi pietas cre
deretur, nunc impietas iudicetur? Deinde ſabbati diē fe
riatū eſſe debere obſeruabaꝰ ex lege, ita vt ſi quis onus
aliquod lignorum portaſſet, mortis fieret reus: nunc au

A tem diem ipſum & onenbus ſubeũdis & negociis ob-
eundis ſine pœna aduertimus deputari. Et pleraq; prę-
cepta ſunt legis, quæ præſenti tempore ceſſare videan-
tur. Quid ergo cauſæ ſit conſideremus. Nõ enim ocio-
ſe dixit apoſtolus quia lex pædagogus noſter fuit in
Chriſto. Pędagogus cuius eſt, maturioris, an adoleſcẽ-
tis, aut pueri, hoc eſt, ætatis infirmæ? Pædagogus er-
go, ſicut etiã interpretatio latina habet, doctor eſt pue-
ri, qui vtique imperfectæ ætati non poteſt perfecta ad-
hibere præcepta, quæ ſuſtinere non queat. Deniq; per
Ezec. 20. prophetam deus legis ait: Dabo vobis præcepta nõ bo-
na, hoc eſt non perfecta. Quod enim bonum, vtiq; per-
fectum. Idem autem deus euangelio perfectiora ſerua-
uit. Siquidem ait: Nõ veni legem ſoluere, ſed implere.
Quæ igitur iſtius cauſa diſtantiæ, niſi humana varie-
tas? Sciebat duræ ceruicis populum Iudæorũ, lapſom
humilem, perfidiæ promptiorẽ, qui aure audiret & nõ
audiret, oculis videret & non videret, lubrico quodã in-
fantiæ leuem, & immemorem præceptorum, & ideo
legem tãquam pædagogum mobili plebis ingenio &
menti adhibuit infirmæ, ipſaque legis præcepta mo-
deratus, aliud legi voluit, aliud intelligi: vt inſipiens
ſaltem quod legeret cuſtodiret, & a præſcripto literę nõ
B recederet, ſapiens intelligeret diuinæ mentis ſententiã,
quam litera non reſonaret: imprudẽs ſeruaret legis im-
perium, prudens myſterium. Ideo lex ſeueritatem gla-
dii habet tanquam pædagogus baculum, vt imper-
fectæ plebis infirmitatem pœnæ ſaltem denunciatio-
ne deterreat. Euangelium autem indulgentiam ha-
bet, quo peccata donantur. Iure ergo ait Paulus quia
2. Cori. 3. litera occidit, ſpiritus autem viuificat. Litera igitur
occidit exiguam corporis portionem: ſpiritus intel-
ligens circumciſionem totius animæ corporiſque cu-
ſtodit, vt ſuperfluis amputatis (quid enim tam ſuper-
fluum, q̃ auaritiæ vitia, libidiniſq; peccata, quæ natu-
ra nõ habuit, culpa quæſiuit?) caſtimonia teneatur, fru-
galitas diligatur. Signum igitur circũciſio corporalis,
veritas autem circũciſio ſpiritualis eſt. Illa membrum
amputat, iſta peccatum. Nihil imperfectum in homi-
ne natura generauit, nec tanquam ſuperfluum iubeba-
tur auferri: ſed vt aduerterent qui partem ſui corporis
amputabant, multo magis amputãda peccata, recidẽ-
dos eos qui delicta ſuadent, etiam ſi quadã vnitate cor-
Mat. 5. poris connecterentur: ſicut habes ſcriptum: Si dextera
manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & proiice abs
te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorũ tuo-
rum, q̃ totum corpus tuum eat in gehennam. Ergo ſi-
C cut pueris, ita Iudæis mandata ſunt non plena præce-
pta, ſed ex parte: & velut vnam membri ſui partem mũ-
dam ſeruare præcepti ſunt, qui totum corpus ſuũ mun-
dum ſeruare non poterãt. Sabbati quoq; ferias vno die
in hebdomada celebrare iuſſi ſunt, vt nulli oneri ſobde-
rentur, qui a mũdanis operibus abſoluti vtinã ſic abiſ-
ſent, vt in illud perpetuum futurorum ſabbatum ſecu-
lorum nulla ſecum grauium veherent onera delictorũ.
Sed quia lubricum populum deus nouerat, partem in-
firmioribus diei vnius obſeruatione præſcripſit, pleni-
tudinem fortioribus reſeruauit. ſynagoga diem obſer-
uat, eccleſia immortalitatem. In lege igitur portio, in
euangelio perfectio eſt. Populus Iudæorum ligna por-
tare prohibetur, hoc eſt illa quæ conſumuntur incẽdio.
Vmbram tenet qui ſolẽ refugit. Tibi ſol iuſtitiæ vm-
bram impedimẽto eſſe non paſſus, apertum gratiæ ſuę
Ioan. 8. lumen infundens ait: Vade, & amodo vide ne pecces.
1. Cor. 3. Tibi æterni illius ſolis imitator ait: Siquis autem ſu-
perædificauerit ſuper fundamentum aurum, argentũ,
lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſq;
opus manifeſtum erit. Dies enim domini manifeſta-
bit, quoniam in igne reuelabitur. Et vniuſcuiuſq; opus
quale ſit, ignis probabit. Et ideo illud ſupædificemus
ſupra Chriſtũ. Chriſtus enim noſtrum eſt fundamẽtũ
quod non exuratur, ſed melioretur. Aurũ melioratur, D
igitur melioratur argentum. Audiſti aurum & argen-
tum, putas hoc materiale, congregare deſideras, ſed lu-
dis operam. Hoc aurum & argentum onus habet, fru-
ctum nõ habet. Onus quærentis eſt, ſumptus hæredis.
Hoc aurum ſicut lignũ exuritur, non perpetuatur. Hoc
argentum in die illo detrimentum vitæ tuæ, non lucrũ
affert. Aliud aurum, aliud argẽtum a te quæritur, hoc
eſt ſenſus bonus, verbũ optimum, de quibus dicit de⁹,
quia dat vaſa aurea & argentea. Hæc ſunt munera dei, Pſal. 11.
eloquia domini, eloquia caſta, argẽtum igne examina-
tum, probatum terræ, purgatum ſeptuplo. Gratia ſen-
ſus tui, nitor caſti ſermonis exigitur: ſplẽdor fidei, non
tinnitus argẽti. Hoc manet, illud perit. hoc mercedem
habet, & migrat nobiſcum: illud detrimentũ habet, qđ
hic relinquitur. Si quis diuitum putat quod illud argen
tum repoſitum & reconditum ei ſuffragari poſſit ad vi
tã, onus inane portat, quod iudicii ignis abſumat. Hic
relinquite ligna veſtra diuites, vt onus veſtrum futuro
incendio incrementum non addat. Si erogaueris, mi-
nuetur onus: & quod remãſerit, onus nõ erit. Noli aua-
re recondere, ne fias nudo quidem nomine Chriſtian⁹,
opere Iudæus, cum aduerteris onera tua tibi eſſe ſup-
plicio. Dictum eſt enim tibi non per vmbram, ſed in ſo-
le, Cuius opus mãſerit, mercedem accipiet: ſi cuius ar-
ſerit, detrimentum patietur. Et ideo tãquam perfectus E
eruditus in lege, cõfirmatus in euãgelio, vtriuſq; fidem
ſuſcipe teſtamenti. Beatus enim qui ſeminat ſuper o- Eſa. 23.
mnem aquam, vbi bos & aſin⁹ calcat, ſicut hodie lectũ
eſt: hoc eſt qui ſeminat ſuper populos, qui ſequuntur te-
ſtamenti vtriuſq; doctrinam. Bos eſt ille aratorius, le-
gis iugum portans, de quo lex dicit: Boui trituranti os Deut. 25.
non alligabis. qui habet ſcripturarum cornua diuinarũ. 1. Cor. 9.
Pullum autem aſinæ dominus in euangelio in figura Luc. 16.
populi gentilis aſcendit. Puto autem (quoniã diues eſt
verbum dei) q; etiam illud intelligere debeamus, quia
bos habet cornua plena terroris, taur⁹ ferociam habet,
aſinus manſuetudinem, quod bene ad præſentia deri-
uatur, quia beatus qui & ſeueritatem & manſuetudinẽ
tenet, vt altero diſciplina ſeruetur, altero innocentia nõ
opprimatur. Nimia enim ſeueritas extorquet pleruną;
terrore mendacium. Deus diligi maluit q̃ timeri. Do-
minus ergo charitatem exigit, ſeruus timorem, cũ per-
petuus in homine terror eſſe non poſſit, quia ſcriptum,
ſicut hodie lectum eſt: Ecce in timore veſtro ipſi time-
bunt quos timebatis. Vale fili, & nos dilige, quia nos
te diligimus.

Diui Ambroſii ad Clementianum, vim apoſtolicę
diſputationis in ſuperiori epiſtola notatæ aperientis, ſi- F
mulq; oſtendentis Iudæum non eſſe ſecundũ adoptio-
nem hæredem, Epiſtola LXXIII.

AMBROSIVS Clementiano. Etſi ſciam
quod nihil difficilius ſit q̃ de apoſtoli lectio-
ne diſſerere, cum ipſe Origenes lõge minor
ſit in nouo q̃ in veteri teſtamẽto, tamẽq; ſu-
periore epiſtola viſus tibi ſum cur pædagogus lex di-
ceretur, nõ abſurde explicauiſſe: hodierno quoq; ſermo-
ne vim ipſam apoſtolicæ diſputationis meditabor ape-
rire. Superiora enim lectionis eius hoc habet, Eo quod
ex operibus legis nemo iuſtificatur, ſed ex fide: qm̃ qui
ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt: Chriſtus au- Gala. 3.
tẽ redemit nos de maledicto legis, fact⁹ pro nobis ma-
ledictũ. Nõ ex lege igitur hæreditas data eſt, ſed ex re-
promiſſione. Etenĩ Abrahæ dictę ſunt repromiſſiones
& ſemini eius qđ eſt Chriſtus. Lex itaq; præuaricatio-
num gratia poſita eſt, donec veniret ſemẽ cui repromiſ
ſum eſt, & ideo concluſa ſunt oĩa ſub peccato, vt repro-
miſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credẽtibus. Poſtquã
venit autẽ fides, iam nõ ſub lege, hoc eſt ſub pædagogo

G ſumus,quia ſumus filii dei, & omnes ſumus in Chri=
ſto Ieſu.Si autem omnes ſumus in Chriſto Ieſu, ergo
Abrahæ ſemen ſumus ſecūdum promiſſionem hære=
des. Hæc eſt apoſtolicæ concluſio ſentētiæ.Sed occur=
rit adhuc ei qđ poterat etiā Iudæus dicere, Et ego hæ=
res ſum,quoniā ſub lege ſum. Lex autē,vet⁹ dicitur te=
ſtamentū. Vbi autē teſtamentum,ibi hæreditas.Et li
Hebr. 9. cet ad Hebræos ipſe dixerit quia teſtamentū non valet
niſi mors intercedat teſtatoris,id eſt,quoniā teſtamen
tum nō valet q̄diu viuit teſtator,ſed eius morte firma=
tur:tamen quia in Hieremia dominus locut⁹ eſt de Iu
Hiere. 12. dæis & ait: Facta eſt hæreditas mihi ſicut leo: hęredes
eos negare noluit.Sed ſunt hęredes ſine re,ſunt & cum
re.Et dicuntur hæredes teſtatore viuente, qui ſcripti
ſunt,ſed ſine re.Sūt etiā hæredes paruuli, qui nihil diſ=
ferunt a ſeruulo,quoniam ſub curatoribus ſunt & acto=
Gala. 4. ribus. Ita,inquit, & nos eramus Iudæi ſub elementis
mundi huius ſeruientes. Poſtq̄ vero venit plenitudo tē
poris,& Chriſtus aduenit,iam non ſumus ſerui, ſed li=
beri,ſi credamus in Chriſtum. Ergo dedit illis ſpeciem
hæreditatis,poſſeſſionē negauit. Habent nomen hęre=
dis,vſum nō habēt:quia ſicut paruuli hæredes nomen
nudū hæreditatis nō autoritatē vſurpāt,iubendi ius &
vtēdi nō habēt,quia plenitudinē ſuę ætatis expectāt,vt
a curatoribus liberentur. Sicut ergo paruuli, ita & Iu=
dæi ſub pædagogo ſunt. Lex pædagogus eſt. Pędago
Mat. 23. gus ad magiſtrum ducit.magiſter noſter ſol⁹ eſt Chri=
ſtus. Nolite dicere vobis dominum & magiſtrū, quia
dn̄s & magiſter veſter vnus eſt Chriſt⁹. Pædagogus
timetur,magiſter viam ſalutis oſtendit. Timor ergo
ad libertatem perducit,libertas ad fidem,fides ad cha=
H ritatem,charitas acquirit adoptionem,adoptio hęredi=
tatem. Ergo vbi fides,ibi libertas. ſeruus enim ſub me=
tu,liber ex fide. Ille ſub litera,iſte ſub gratia: ille i ſerui=
2. Cor. 3. tute,iſte in ſpiritu. Vbi autem ſpiritus dn̄i,ibi libertas.
Si igit̄ vbi fides,ibi libertas: vbi libertas,ibi gratia: vbi
gratia,ibi hęreditas: Iudęus autē litera nō ſpiritu in ſer
uitute eſt: qui non habet fidem, non habet ſpiritus li=
bertatem. Vbi autem nulla libertas, nulla gratia. vbi
nulla gratia,nulla adoptio. vbi nulla adoptio,nulla ſuc=
ceſſio. Tanquam clauſis ergo tabulis cernit hæredita=
tem,nō poſſidet,autoritatē non habet lectionis. Nam
q̄ō dicit, Pater noſter,qui verum dei filium negat,per
quem adoptiuus acquiritur? Quomodo teſtamētum
nuncupat,qui mortem teſtatoris negat? Quādo liber=
tatem vſurpat qui negat ſanguinem quo redēptus eſt?
Hic enim eſt noſtræ precium libertatis, ſicut Petrus
1. Petri. 1. dicit: Sanguine precioſo redempti eſtis, nō agni vtiq,
ſed eius qui manſuetudine & humilitate tāquā agnus
I aduenit,& totum mundum vna ſui corporis hoſtia li=
berauit,ſicut ipſe ait: Sicut agnus duct⁹ ſum ad immo=
Ioan. 1. landum. Vnde & Ioannes ait: Ecce agnus dei,ecce qui
Gala. 4. tollit peccatum mundi. Ergo Iudæus hæres in litera,
non ſpiritu,tanquā paruulus eſt ſub curatorib⁹ & acto=
ribus. Chriſtianus autem qui plenitudinem tēporis a=
Ephe. 4. gnouit,quia Chriſtus aduenit factus ex muliere, factus
ſub lege,vt omnes qui ſub lege erant redimeret, Chri=
ſtian⁹ inquā per vnitatē fidei & agnitionē filii dei in vi=
rum perfectum,in mēſurā ætatis exurgit plenitudinis
Chriſti. Vale fili,& nos dilige,quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Horontianum,ex eo qđ ab Apo
ſtolo commemoratum eſt: Abrahā credidit deo, & re=
putatum eſt ei ad iuſtitiā &c̄.colligentis quod ii magis
Abrahæ filii qui ex fide hæredes ſunt, ipſam quoq; fi=
dem plurimum cōmendantis, Epiſtola LXXIIII.

AMBROSIVS Horontiano. Si Abrahā
Gene. 15. credidit deo,& reputatū eſt ei ad iuſtitiā: qđ
autē reputatur ad iuſtitiam,ex incredulitate
ad fidem eſt: vtiq; ex fide iuſtificamur, nō ex
operibus legis. Abrahæ autem ipſi dito filii Iſmael & K
Iſaac,vnus de ancilla,alter de libera. Et reſponſum hu=
iuſmodi, vt expelleret ancillā, & filium ancillę.non eni
hærēdem ſore ancillæ filium. Et ideo nō ancillæ nos fi
lios eſſe,ſed liberæ,qua libertate nos Chriſt⁹ liberauit.
Vnde colligitur quod ii magis Abrahæ filii, qui ex fi=
de. Præſtant enim fidei q̄ generationis hæredes. Lex
pædagogus eſt,fides libera. Abiiciam⁹ ergo opera ſer
uitutis,teneamus gratiam libertatis. Deſeramus vm=
bram,ſolem ſecuti,ritus Iudaicos deſeramus. Circun=
ciſio mēbri vnius nihil prodeſt. Deniq; ait Apoſtolus:
Ecce ego Paulus dico vobis quoniā ſi circumcidamini, Gala. 5.
Chriſtus vobis nihil proderit. Non quia non poſſit,ſed
quia indignos beneficiis ſuis iudicet, qui vias eius de=
ſerant. Et quidem ante Sephora circuncidit filium ſuū, Exod. 4.
& periculum depulit quod imminebat. Sed tunc pro=
fuit cum Chriſtus adhuc perfecta differret,cum paruu=
lus eſſet populus credētium. Venit non paruulus, ſed
perfectus in omnibus dn̄s Ieſus. Circumciſus eſt primo L
ſecundum legē,ne legem ſolueret: poſtea per crucem,
vt legē impleret. Ceſſauit ergo quod ex parte eſt, quia
venit quod perfectū eſt. Crux enim in Chriſto nō vnū
mēbrum,ſed totius circumcidit ſuperfluas voluptates.
Fortaſſe adhuc quæritur qua ratione circūcidi ex parte
voluerit,qui venerat perfectam circunciſionē demon=
ſtraturus. De quo non puto eſſe diutius deliberandum.
Nam ſi peccatum factus eſt, vt noſtra peccata munda=
ret: ſi maledictū ꝑ nobis fact⁹ eſt, vt legis maledicta va=
cuaret: ea ratiōe & circūciſus ꝑ nobis eſt, vt circūciſionē
legis auferret, daturus ſalutē crucis. Spū igitur ex fide
ſpem iuſtitiæ expectādam nobis aſſerit Apoſtolus, &
in libertatem vocatos, libertatem noſtram in occaſio=
nem carnis non debere conferre. Siquidem neq; circun=
ciſio aliquid valet, neq; præputiū,ſed fides quæ per cha
ritatem operatur. Et ideo ſcriptū eſt: Diliges dominū Deuter. 6.
deum tuum. Qui autem diligit, vtiq; credit: & creden=
do vnuſquiſq; diligere incipit. Deniq; Abraham credi=
dit,& ſic diligere cœpit: & credidit non ex parte,ſed per
omnia. Aliter enim habere plenam non poterat chari= M
tatem,quia ſcriptum eſt: Charitas credit omnia. Si nō 1. Cor. 13.
credit oīa,non videtur charitas eſſe perfecta. Ergo per=
fecta charitas omnem fidem habet. Nō tn̄ facile dixe=
rim quod continuo omnis fides perfectam charitatem
habeat,quia Apoſtol⁹ dixit: Si habeam omnem fidē,
ita vt montes transferam, charitatem autem non ha=
beam,nihil mihi prodeſt. Etenim cum tria ſint maxi=
me in viro Chriſtiano,ſpes,fides, charitas: maior his
charitas. Sed arbitror propoſiti gratia hoc dixiſſe Apo
ſtolum. Neq; enim videtur mihi qui habeat omnē fi=
dem,ita vt mōtes transferat,charitatē nō habere: quo=
modo & illud, Si habeat aliquis omnia myſteria, & o=
mnem ſcientiam,quomodo nō habeat charitatem, cū
dicat Ioannes quia omnis qui credit quia Ieſus Chri= 1. Ioan. 4
ſtus eſt,de deo natus eſt: Et ſupra ipſe dixerit: Q m̄ qui
de deo nat⁹ eſt nō peccat? Vn̄ colligitur, Si is qui credit
quia Ieſus xp̄s eſt, de deo natus eſt. & qui de deo natus
eſt,nō peccat: vtiq; is q credit quia Ieſus Chriſt⁹ eſt, nō
peccat. Si quis autē peccat,nō credit. Qui aūt nō credit,
nō diligit. Qui autē non diligit, peccato obnoxius eſt.
Ergo non diligit qui peccat. Charitas enim multitudi= 1. Pet. 4.
nem operit peccatorum. Quod ſi charitas peccādi ex=
cludit affectum, quandoquidem etiam timorem exclu
dit foras,plena eſt vtiq; perfectæ fidei charitas. Deniq;
apoſtoli qui futuri erant amici, dixerunt: Adauge no= Luc. 17.
bis fidem. petentes a bono medico vt infirmantem in
ſe fidem ſanaret. Infirmabatur adhuc fides in iis, cum
audiret etiam Petrus. Minimę fidei, quare dubitaſti? Mat. 14.
Ergo fides velut præuia charitatis occupat animam,
& præparat ſemitas venturæ dilectioni. Sic omnis fi=
des eſt, vbi perfectio charitatis. Ideo puto dici quia cha=
ritas credit omnia, hoc eſt facit fidem omnia credere, &

A habere huiuſmodi animam omnem fidẽ. Ac per hoc
vbi perfecta charitas, ibi omnis fides: ſicut vbi perfecta
charitas, ſpes omnis. Deniq; ſicut omnia credit, ita ſcri
ptum eſt quia ſperat omnia. Ideo maior, quia ſpem fi
demq; complectitur. Hanc charitatem habens nihil ti
1. Cor. 13. met, quia charitas timorem excludit foras, & ideo ab
legato & exuto timore omnia ſuffert, omnia ſuſtinet.
Qui ergo per charitatem omnia ſuſtinet, non poteſt ti
mere martyrium. Et ideo quaſi victor alibi in fine ait:
Mihi enĩ mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Vale
fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Bellicium, exponẽtis quid ſibi ve
lit illud quod dominus Ieſus vidẽs a generatione cęcũ,
expuit, & fecit lutum, & ſuperunxit oculos caeci, &c̃.

Epiſtola LXXV.

AMBROSIVS Bellicio. Audiſti frater le
ctionem Euãgelii, in qua decurſum eſt quod
præteriens domin⁹ Ieſus vidit a generatio
ne caecum. Ergo nec nos quidẽ pręterire de
bemus quem prætereũdum dominus nõ putauit, præ
ſertim cum a generatione cæcus fuerit, quod non ocio
B ſe eſt poſitum. Eſt enim cæcitas quæ plerunq; vi ægri
tudinis aciem obducit oculorum, eademq; tẽporis ſpa
tio mitigatur. Eſt cæcitas quæ humorum infuſione ge
neratur. Ea quoq; vitio plerunq; ſublato, medicinæ ar
te depellitur: vt cognoſcas quia quod iſte ſanatur qui
a generatione ſua cæcus eſt, non artis eſt, ſed poteſta
tis. Donauit enim dominus ſanitatem, non medicinã
exercuit. Eos enim ſanauit dominus Ieſus quos nemo
curaret. Quã ſtolidi autẽ Iudæi qui interrogant: Hic pec
cauit, an parentes eius? debilitates corporum referẽtes
ad merita delictorum. Et ideo dominus ait: Neq; hic
peccauit, neq; parentes eius: ſed vt manifeſtarẽtur ope
ra dei in illo. Quod enim naturæ defuit, creatori com
petit reformare, qui autor naturæ eſt. Vñ addidit: Cũ
in hoc mundo ſum, lux ſum huius mundi. Hoc eſt, oẽs
poſſunt videre quia cæci ſunt, ſi me lumen requirant.
Pſal. 33. Accedite & vos, & illuminamini, vt videre poſſitis.
Deinde quid ſibi vult quod is qui vitã refundebat im
perio, ſalutem præcepto dabat, dicens mortuo: Exi fo
ras, & egreſſus eſt Lazarus de ſepulchro. dicens para
Ioan. 11. lytico: Surge, tolle grabatum tuum: & ſurrexit paraly
Mar. 2. ticus, & cœpit grabatũ ipſe portare, in quo ſolutus mẽ
bris omnibus portabatur? Quid inquam ſibi vult qđ
C expuit & fecit lutum, & ſuperunxit oculos cęci, & dixit
Ioan. 9. ei: Vade & laua in Syloa, quod interpretatur miſſus,
& abiit & lauit, & videre cœpit? Quę iſta ratio eſt? Ma
gna, ni fallor. Plus enim videt quem Ieſus tangit. Si
mul & diuinitatem & ſanctificationem eius aduerte.
Quaſi lux tetigit, & lumẽ infudit. Quaſi ſacerdos per
figuram baptiſmatis myſteria gratię ſpiritualis imple
uit. Expuit, vt aduerteres quia interiora Chriſti lumen
ſunt. Et vere videt qui Chriſti mundatur internis. La
Ibidẽ. 15. uat ſaliua eius, lauat ſermo eius, ſicut habes: Iam vos
mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vo
bis. Quod autem lutum fecit, & ſuperunxit oculos cæ
ci, quid aliud ſignificat, niſi vt intelligeres quia ipſe ho
minem luto illito reddidit ſanitati, qui de luto hominẽ
figurauit, & quod hæc caro luti noſtri per baptiſmatis
ſacramenta æternæ vitæ lumen accipiat? Accede & tu
ad Syloam, hoc eſt ad eum qui miſſus eſt a patre, ſicut
Ioan. 7. habes: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me mi
ſit. Diluat te Chriſt⁹, vt videas. Veni ad baptiſmum,
tempus ipſum adeſt. veni feſtinus, vt & tu dicas: Abii
& laui, & videre cœpi. Vt & tu dicas: Cæcus erã, & vi
dere cœpi. Vt & tu dicas ſicut iſte refuſo lumine ait:
Rom. 13. Nox præceſſit, dies appropiquauit. Nox erat cæcitas.
Nox erat cum Iudas accepit buccellam a Ieſu, & tunc
introiuit in eũ ſatanas. Iudæ nox erat, in quo diabolus
erat. Ioanni dies erat, qui in Chriſti pectore recũbebat, Ioan. 13.
Petro quoq; dies erat, cũ lumen Chriſti videret in mon D
te. Nox erat aliis, ſed Petro dies erat. At vero ipſi Pe
tro nox erat quando Chriſtum negabat. Deniq; gallus
cantauit, & flere cœpit vt emendaret errorem. Iam enĩ
dies appropinquabat. Interrogabant Iudæi cæcum
Quomodo vidiſti? Grandis amentia. Interrogabant
quod videbant, interrogabant cauſam, cum factum vi
derent. Et maledixerunt ei dicentes: Tu ſis diſcipulus
eius. Maledictio eorum benedictio eſt, quia benedictio
eorum maledictio eſt. Tu ſis inquiunt diſcipulus eius.
Tunc proſunt quando nocere ſe credunt. Vale fili, &
nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.

Diui Ambroſii ad Studium, quæſtionẽ ab eo pro
poſitam quam in quadam epiſtola ſuperius ad eundẽ
ſcripta abſoluit, latius ac plenius pertractantis & abſol
uentis,

Epiſtola LXXVI.

AMBROSIVS Studio. Etſi ſupiore epi
ſtola hanc quã propoſuiſti quęſtiuncul ã ab
ſoluerim, tamen aliquid plenius requirenti
tibi vt filio afferre atq; exculpere non ſuper
ſederim. Ac ſemper quidem decantata quæſtio, & ce
lebris abſolutio fuit mulieris eius quæ in libro euange
lii quod ſecundum Ioãnem ſcribitur, adulterii rea obla
ta Chriſto eſt. Id enim Iudæorum commẽta eſt tergi
uerſatio, vt ſi cõtra legẽ abſolueretur, cõtra legem pro
lata dñi Ieſu ſentẽtia teneretur. Si autẽ dãnata eſſet ex
lege, vacare Chriſti videretur gratia. Sed vehementior E
facta eſt poſtea ꝙ epiſcopi reos criminum grauiſſimo
rum in publicis iudiciis accuſare, alii & vrgere vſq; ad
gladium ſupremãq; mortẽ, alii accuſationes huiuſmo
di & cruẽtos ſacerdotum triumphos probare cœperũt.
Quid enim aliud iſti dicunt ꝙ dicebant Iudæi reos cri
minũ legib⁹ eſſe publicis puniẽdos, & ideo accuſari eos
etiã a ſacerdotib⁹ in publicis iudiciis oportuiſſe, quos aſ
ſerũt ſecũdũ leges oportuiſſe puniri? Eadẽ cauſa eſt, ſed
numer⁹ minor, hoc eſt nõ diſpar iudicii quæſtio, ſed pe
ne diſpar inuidia. Vnũ Chriſt⁹ puniri ex lege nõ paſſus
eſt, iſti minorem numerũ aſſerũt eſſe punitum. At quo
loco hoc iudicat Chriſtus? Nam plerunq; ſecundũ qua
litates locorum in quibus docebat famulos ſuos, diſpu
tationes ſuas formare dignatus eſt, vt in porticu Salo
monis hoc eſt ſapientis deambulans loquebatur: Ego Ioan. 10.
& pater vnum ſumus: vt in templo dei dicebat: Mea
doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit. Hoc quoq;
iudicium in templo poſitus exercet, ſicut ſcriptum eſt
in poſterioribus. Sic enim habes: Hæc verba locut⁹ eſt Ioan. 8.
Ieſus in gazophylacio docẽs in templo, & nemo appre
hendit eum. Quid eſt gazophylacium? Collatio fide
lium, ſumptus pauperum, requies egenorum, iuxta qđ
ſedens Chriſtus, vt habes ſecundum Lucam, duo æra Luc. 12.
mulieris viduæ diuitũ muneribus cenſuit præferenda, F
diuino videlicet teſtimonio præferens opimæ premiis
largitatis ſedulę liberalitatis affectũ. Qui tale habebat
iudiciũ, videam⁹ qđ ipſe iuxta gazophylaciũ poſit⁹ cõ
ferebat. Nõ enim ocioſe viduã prætulit duo æra mit
tentem. Precioſa iſta paupertas eſt, fidei opulenta my
ſterio. Iſta ſunt duo æra quæ Samaritanus ille euãge
licus ad eius curãda vulnera qui incidit in latrones, ſta
bulario dereliquit. Ergo & iſta ſpecie vidua in typo ec
cleſiæ hoc gazophylacio ſacro conferendum putauit,
quo pauperum ſanarentur vulnera, peregrinorum ie
iunia ſedarentur. Vnde & nunc quid Chriſtus confe
rat, ſpiritualiter te oportet expendere. Diuidebat enim
populis argentum igne examinatum eloquiorum cæ
leſtium, & imaginis regiæ pecuniam populorum an
numerabat affectibus. Nemo plus miſit ꝙ qui totum
donauit, ſatiabat eſurientes, replebat inopes, illumina
bat cæcos, redimebat captiuos, paralyticos erigebat,

G mortuos reſuſcitabat,& quod eſt amplius, conferebat
abſolutiones reorum,peccata donabat. Hæc ſunt duo
æra quę miſit eccleſia poſteaq̃ accepit a Chriſto. Quid
enim ſunt duo æra niſi precium noui & veteris teſta-
menti? Precium ſcripturę,fides noſtra eſt. Nam quod
legitur,pro intelligentis æſtimatur arbitrio. Remiſſio
igitur peccatorũ vtriuſq; precium teſtamenti eſt,quæ
per agnum in typo annunciata eſt,in veritate comple-
ta per Chriſtum. Ideo habes neq; ſeptem dierum pur-
gationem ſine trium dierum eſſe purgatione. Septem
dierum purgatio ſecundum legem,quæ in ſpecie præ-
ſentis ſabbati,ſpirituale ſabbatum annunciauit: trium
dierum purgatio ſecundum gratiam, quæ euãgelii te-
ſtificatione ſignatur,quia tertio die domin⁹ reſurrexit.
Vbi pœna præſcribit̃,debet eſſe pœnitẽtia peccatorũ:
vbi remiſſio donatur,gratia eſt. Præcedit pœnitẽtia,ſe-
quitur gr̃a. Neq; pœnitentia ergo ſine gratia, neq; gr̃a
ſine pœnitentia. Debet eñi pñia pri⁹ dãnare peccatũ,vt
gratia poſſit abolere. Ideo typũ legis accipiẽs Ioannes
baptizauit in pœnitentia,Chriſtus ad gratiam. Septi-
mus ergo dies legis myſterium ſignat, octauus reſur-
rectionis: ſicut habes in Eccleſiaſte: Da partem illis ſe-
ptem, & illis octo. Nam & in propheta Oſee legiſti di-
Oſee. 3. ctum ad eum: Conduc tibi fornicariam quindecim de-
nariis. eo φ gemino ære veteris & noui teſtamẽti,hoc
eſt integro fidei precio, mulier illa vago quodã & me-
retricio gentium cõuenarum comitatu fulta conduci-
H tur. Et cõduxit,inquit,eam gomor hordei, & ſemigo-
mor. Per hordeum ſignificat quia imperfectos vocaret
ad fidem,vt perfectos redderet. Per gomor intelligitur
plena menſura,per ſemigomor ſemiplena mẽſura. Ple-
na menſura in Euangelio eſt,ſemiplena in lege, cuius
plenitudo nouum eſt teſtamentũ. Siquidem ipſe domi-
Mat. 5. nus ait: Nõ veni legem ſoluere,ſed implere. Nec ocio-
ſe quindecim anabathmorum pſalmos Dauidicos le-
gimus, & quindecim gradibus aſcendiſſe ſolem cum
Ezechias iuſtus rex vitæ huius acciperet cõmeatum.
Significabatur enim eſſe venturus ſol iuſtitiæ,qui gra-
dus quindecim veteris & noui teſtamenti illuminatu-
rus eſſet præſentiæ ſuæ lumine,quibus noſtra fides ad
vitam aſcendit æternã. Vnde & hoc q̃d hodie in Apo-
ſtolo lectum eſt,myſticum reor,eo φ quindecim dieb⁹
apud Petrum manſerit. Videtur enim mihi φ Apo-
ſtolis ſanctis ſcripturæ diuinæ interpretationẽ ſermo-
ne ſecum vario conferentibus pleni luminis refulſerit
claritudo,ignorãtiæ vmbra deceſſerit. Sed iam venia-
I mus ad mulieris huius adulteræ abſolutionem. Obla-
Ioan. 8. ta erat a ſcribis & phariſæis domino Ieſu adulterii rea,
& hac oblata fraude, vt ſi eam abſolueret,legem ſolue-
re videretur: ſin vero damnaret,propoſitum ſui muta-
ret aduentus,quia peccata omnium remiſſurus adue-
nit. Deniq; ſupra ait: Ego non iudico quenq̃. Offerẽtes
ergo eam dixerunt: Hanc mulierem inuenimus publi-
ce mœchantẽ. Scriptũ eſt enim in lege Moyſi omnem
mœchã lapidari. Tu vero quid dicis de ea? Quæ cũ di-
cerent: Ieſus inclinato capite digito ſcribebat in terra.
Et cũ expectarẽt vt audirẽt eũ,erigẽs caput dixit: Qui
ſine peccato eſt,prior lapidet eã. Quid tã diuinũ q̃ iſta
ſententia,vt is peccata puniat qui exors ipſe peccati ſit?
Quomodo enim feras alieni vltorem,& proprii crimi-
nis defenſorem? Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui
in alio damnat quod ipſe committit? Hoc autem dixit:
Et ſcribebat in terra. Quid? Vtiq; dicens, Feſtucã quę
Mat. 7. in oculo eſt fratris tui vides,trabem autem quæ in ocu-
lo tuo eſt non vides. Libido enim velut feſtuca eſt,ci-
to accenditur,propere conſumitur. ſacrilegium perfi-
diæ,quo Iudæi negabant propriæ ſalutis autorẽ, ſce-
leris magnitudinem perſonabat. Scribebat autẽ in ter-
ra digito quo legem ſcripſerat. Peccatores in terra ſcri-
Luce. 10. buntur,iuſti in cælo,ſicut habes dictum ad diſcipulos:
Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Se-
cundo autem ſcripſit, vt gemino teſtamento Iudæos
ſcias eſſe damnatos. Audientes autem hoc verbũ exie-
runt foras vnus poſt vnum,incipientes a ſenioribus,&
ſedebant cogitãtes de ſe. Et remãſit ſolus Ieſus, & mu-
lier in medio ſtans. Bene ait quod exierũt foras qui no-
lebãt eſſe cũ Chriſto. Foris litera eſt,int⁹ myſteria. Se-
quebantur enim diuinarum lectionum quædam velut
arborum folia,non fructum,qui viuebant in vmbra le-
gis,& ſolem iuſtitiæ videre non poterant. Deniq; diſce-
dentibus illis remanſit ſolus Ieſus,& mulier in medio
ſtans. Donaturus peccatum,ſolus remanet Ieſus,ſicut
ipſe ait: Ecce venit hora, & iam venit, vt diſpergamini Ioan. 16.
vnuſquiſq; in ſua,& me ſolum relinquatis. Non eñi le-
gatus neq; nuncius,ſed ipſe dominus ſaluum fecit po-
pulum ſuum. Solus remanet, quia nõ poteſt hoc cuiq̃
hominum cum Chriſto eſſe cõmune vt peccata condo-
net. Solius hoc mun⁹ eſt Chriſti,qui tulit peccatũ mũ-
di. Meruit & mulier abſolui,quæ recedentibus Iudæis
remanſit ſola cũ Chriſto. Eleuans autẽ caput Ieſus di-
xit mulieri: Vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te lapi-
dauit? Et illa reſpondit: Nemo domine. Et ait ad illam
Ieſus: Nec ego te dãnabo, vade & amodo vide ne pec-
ces. Vide lector diuina myſteria,& clementiã Chriſti.
Cum accuſatur mulier,caput Chriſtus inclinat, eleuat
autem vbi defecit accuſator. Ita nullum damnari vult, L
abſolui omnes. Breuiter autem omnes hæreticorũ in-
terimit quæſtiones dicendo, Nemo te lapidauit: qui di-
cunt Chriſtum diem neſcire iudicii, vel qui ait: Sedere Mat. 20.
autem ad dexteram meã vel ad ſiniſtrã non eſt meũ da-
re nobis: ecce & hic ait: Nemo te lapidauit? Quomo-
do vtiq; interrogat quod videbat? Sed interrogat nobis,
vt noſceremus non eſſe lapidatam. Eſt etiam humani
affectus hæc cõſuetudo, vt interrogemus ſæpiſſime q̃d
videmus. Et ideo mulier reſpõdit: Nemo dñe. Hoc eſt
dicere: Quis poteſt lapidare quam ipſe non damnas?
Quis poteſt alium ſub tali ſententię cõditione punire?
Cui reſpondit dominus: Nec ego te dãnabo. Aduerte
quomodo propriam ſententiam temperauit, vt Iudæi
de abſolutione mulieris calũniari nihil poſſent, ſed in
ſe magis calumniam retorquerent ſi queri vellent. Di-
mittitur enim mulier, non abſoluitur,quia deerat accu-
ſator,non quia innocens approbatur. Quid ergo quæ-
rerentur qui priores a perſecutione criminis, & ab exe-
cutione ſupplicii deſtiterunt? Addidit autẽ deniq;: Va-
de,& amodo vide ne preces. Emendauit ream, nõ cri-
men abſoluit. Etenim ſeueriore ſententia culpa dãna-
tur ſi vnuſquiſq; crimẽ ſuum oderit,& in ſe incipiat con-
demnare delictum. Etenim cum reus occiditur, perſo-
na magis q̃ culpa punitur. Vbi vero culpa deponitur,
abſolutio pſonæ eſt,pœna peccati. Quid eſt ergo: Va-
de,& amodo vide ne preces? Hoc eſt, Ex quo te Chri- M
ſtus redemit, corrigat gratia quam pœna nõ emenda-
ret,ſed plecteret. Vale fili,& nos dilige vt filius, quia
nos te vt parentes diligimus.

Diui Ambroſii ad Conſtantium, cauſam reddẽtis
cur circumciſio veteris teſtamenti autoritate quaſi vti-
lis imperetur,& noui teſtamenti magiſterio quaſi inu-
tilis repudietur, aduerſantiumq; obiectiones arguta re-
ſponſione diſſoluentis, Epiſtola LXXVII.

AMBROSIVS Conſtantio. Nõ medio-
cris pleroſq; mouet quæſtio,qua cauſa circũ-
ciſio & veteris teſtamenti autoritate quaſi
vtilis imperetur,& noui teſtamenti magi-
ſterio quaſi inutilis repudietur,cum præſertim Abra-
ham primus oraculum circuncisionis celebrandæ acce-
perit,qui diem domini Ieſu vidit & gauiſus eſt. Quod
vtique in euidẽti eſt quia nõ corporalibus,ſed ſpiritua-
libus legis diuinæ intenderit: et ideo veram dominici
corporis paſſionem in agni conſpexerit immolatione.

A Quid ergo dicemus ſecutum patrem Abraham vt id primus inſtitueret quod eius non ſequeretur hæreditas? Aut qua ratione circuncidimtur infantulorum corpora, & in ipſo ortu ſubiiciuntur periculis, & hoc imperari oraculo, vt diſcrimen ſalutis fiat de myſterio religionis? Quid hoc ſignificat? Latet enim cauſa veri, & oportuit aut apto aliqd myſterio ſignificari, aut nō periculoſo myſteriorum iudicio mandari. Cur vero ſignum teſtamenti diuini in ea datur parte mēbrorum quæ viſu inhoneſtior exiſtimatur? Aut qua gratia ipſe operator corporis noſtri in ipſo noſtræ generationis exordio circuncidi opus voluit ſuum & vulnerari, & cruentari & abſcindi partem quam velut neceſſariā (quia omnia diſpoſuit ordinate) cum cæteris membris faciendam putauit? Aut enim præter naturam eſt hæc portio corporis noſtri, & nō oportuit habere omnes homines quod eſſet præter naturam: aut ſecundum naturā eſt, & nō decuit amputari quod ſecundum naturæ perfectionem creatum foret, cum præſertim alieni a portione domini dei noſtri id præcipue irridere ſoliti ſint. Deinde cum propoſitum ſit deo, vt frequenter ipſe teſtificatus eſt, plures ad ſacræ obſeruantiam prouocare religionis, quanto magis inuitarentur ſi non aliqui circumciſionis ipſius aut periculo aut opprobrio reuocarētur? Ergo vt ad prima redeamus, & propoſitum proſequamur ordinem, de ipſa circumciſionis qualitate dicē-
B dum videtur. Cui⁹ gemina debet eſſe defenſio, quia duplex eſt accuſatio. Vna quæ irrogatur a gentilibus, altera quæ ab iis qui de populo dei ſunt exiſtimatur. Vehementior autē gētilium, qui viros circūciſione ſignatos etiam opprobrio & illuſiōe dignos arbitrātur. Sed etiam ipſorum ſapientiſſimi quiq; ita circumciſionē approbant, vt electos ſuos erga cognoſcenda & celebrāda myſteria circumcidendos putēt. Deniq; Ęgyptii, qui & gęometriæ & colligendis ſyderum curſibus operā intēdūt ſuā, impiū iudicant ſacerdotē qui nequaq̄ habeat circumciſionis inſigne. Nam neq; magici carminis ſapientiā, nec gæometriā nec aſtronomiā iudicāt viā ſuā obtinere ſine circumciſionis ſignaculo. Et ideo vt impetrandi vim operationi adhibeant ſuæ, purgationē quādam vatum ſuorum circumciſionis arcano celebrādam exiſtimant. Reperimus autem in hiſtoria veterum nō ſolos Ęgyptios, ſed etiam Ęthiopum & Arabum &
C Phœnicū aliquos circumciſione erga ſuos vſos. Et hāc putant ſe adhuc probandæ viam ſeruare rationis, eo qđ ſui corporis primitiis & ſanguinis initiati inſidias dęmonum quas illi generi noſtro moliūtur, exiguæ partis arbitrentur conſecrationibus deſtruendas: vt qui totius hominis ſaluti nituntur nocere, infirmari operationem ſuam putent circumciſionis ſacræ vel lege vel ſpecie. Arbitror enim quod in præteritum ipſe dęmonum princeps ceſſare ſuas artes erga noxiæ operationis effectum exiſtimauerit, ſi ei nocere conaretur quem ſignaculo circumciſionis ſacræ initiatū aduerteret, aut ei qui videretur in hoc ſaltem munere legi diuinæ obtemperare. Iam qui ſingulorum membrorum officia diligenter expendit, non ocioſam cauſam in hac mēbri huius portiuncula exiſtimare poterit, qua ratione non ſolum circumcidatur puer, verumetiā octauo circūcidatur die: quādo incipit mater pignoris nati in ſanguine eſſe puro, quæ ante octauū diem fertur in ſanguine immundo ſedere. Hæc aduerſum eos dicta ſint qui nulla nobis vnitate fidei ſocianť, & ideo tanq̄ aduerſum diſſidentes difficilior diſputandi locus. Reſponſum autem ſibi huiuſmodi habeant qui credunt in dominū Ieſum, quod nudare noluimus cū aduerſum opiniones genti-
s. Petri. 1. lium diſputaremus. Nam ſi redēpti ſumus non corruptibilib⁹ argēto & auro, ſed precioſo ſanguine domini noſtri Ieſu Chriſti, quo vtiq; vēdēte, niſi eo qui noſtrū iam peccatricis ſucceſſionis ære quęſitum ſeruitiū poſſidebat? ſine dubio ipſe flagitabat precium, vt ſeruitio exueret quos tenebat obſtrictos. Preciū autē noſtræ li-
D berationis erat ſanguis domini Ieſu, qđ neceſſario ſoluendum erat ei cui peccatis noſtris vēditi eramus. Donec igitur hoc precium pro omnibus ſolueretur hominibus, quod dominici ſanguinis effuſione pro omniū fuit ſoluendum abſolutione, opus fuit ſingulorū ſanguine, qui lege & conſuetudinis ritu, ſacræ præcepta ſequerentur religionis. Sed quia precium pro omnibus ſolutum eſt poſteaq̄ paſſus eſt Chriſtus domin⁹, iam nō opus eſt vt viritim ſanguis ſingulorū circumciſione fundatur, cum in ſanguine Chriſti circumciſio vniuerſorū celebrata ſit, & in illius cruce omnes ſimul crucifixi ſimus cum eo, & conſepulti in eius ſepulchro, complantati ſimilitudini mortis eius, vt vltra nō ſeruiam⁹ peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt a peccato. Quod ſi quis, vt Marcion & Manichæus, reprehēdēdum dei putat eſſe iudicium, quia vel oraculum de circumciſione celebranda edēdum putauit eſſe, vel legem qua ſanguinis effuſio mandatur, neceſſe eſt vt is etiam dominum Ieſum reprehēdēdum arbitretur, qui nō exiguum, ſed multū ſanguinē pro hui⁹ mūdi effudit redemptione, & hodieq; nos fundere iubet ſanguinem noſtrum pro tāto religionis certamine, dicens: Qui vult Mat. 16.
me ſequi, tollat crucem ſuā, & ſequatur me. Si autē nequaquam iuſta eſt accuſatio cum aliquis totum ſe pro pietate offerat, & multi ſanguinis ſe mundet effuſione, quomodo legē poſſumus reprehendere exigui ſtil-
E lam exigentē ſanguinis, cum prędicemus dn̄m Ieſum multi effuſionem ſanguinis, & totius corporis mortē imperantē? Nec ipſum circumciſionis ſignaculū & ſpecies feriabatur, q̄ populus dei velut quodā ſigillo ſignatus corporis diſcernebatur a cæteris nationibus. Nunc autem Chriſti donatus nomine ſignū corporis nequaquā requirit, qui prærogatiuam diuinæ meruit nuncupationis. Quid autē abſurdum ſi propter pietatem aliquid doloris vel laboris inferri videbatur, quo plus deuotio per hęc certamina probaretur? Pulchrū etiam vt ab ipſis vitæ incunabulis iſigne religionis adoleſceret, & puderet vnūquenq; ætatis prouectioris vel labori vel dolori cedere, quorum vtrunq; tenera infantia viciſſet. Sed iam leui circumciſionis dolore non opus eſt Chriſtiano populo, qui mortem domini circumferēs, per momenta ſingula fronti propriæ mortis contēptum inſcribit, vtpote qui ſciat ſine cruce domini ſalutē ſe habere non poſſe. Quis enim acu vtatur ad præliandum, cū telis inſtructus ſit validioribus? Iam illud quiuis facile refellendum aduertit, quia propoſitum eſt pleroſq;
F potuiſſe ad ſacræ religionis prouocari obſequium, niſi eſſent doloris timore vel laboris contuitu reuocati. Et potuit hoc terrere maiorem, qđ infantuli pleriq; ſuſtinebāt ſine periculo? Eſto tamē aliquos infantulos Iudęorum cum dolorem circumciſi corporis plagæq; feruētia ſuſtinere nō potuerint, defunctos fuiſſe: ſed hoc nec cæteros deterrebat prouectiori ætate robuſtos, & laudabiliorem faciebat eum qui præceptis obediſſet cæleſtib⁹. Quod ſi hoc in exiguo dolore arbitrantur confeſſionis fuiſſe obſtaculū, quid de martyrio dicūt? Nam ſi reprehendunt circumciſionis dolorē, reprehendant & martyrum mortem, per quos cumulata non minuta religio eſt. In tātum autē abeſt nocuiſſe fidei circumciſionis dolorem, vt probabiliorem fidem faciat dolor. Maior enī fidei gratia, ſi quis pro religione contēnat dolorem. Et hic magis habet præmium q̄ ille qui ideo dolorem voluit circumciſione ſubire, vt gloriaretur in lege, & laudē ex hominibus magis q̄ ex deo quæreret. Oportuit igiť circumciſionem ex parte fieri ante eius aduentum, qui totum circumcideret hominē. Ex parte enim debuit aſſueſcere humana cōditio queadmodū in id quod perfectum eſt crederetur. Si autē oportuit circuncidi, in qua magis parte mēbrorum oportuit circūciſionē fieri q̄ in ea quæ quibuſdā videretur inhoneſtior, vt iis quæ pu-

G tarētur ignobiliora eſſe membra corporis noſtri, hone-
ſtatē abundantiorē circumdarent: & quę inhoneſta ſunt
noſtra, honeſtatem abundantiorē haberēt? Vbi enim
magis vir ſanguinis ſui admoneri debuit, q̃ in ea parte
quæ miniſterium errori exhibet? Nunc tempus eſt vt
& illis reſpondeamus qui dicūt: Si ea pars corporis no-
ſtri ſecundum naturā eſt, nequaq̃ eam amputari opor-
tuiſſe: ſi non eſt ſecundum naturam, non debuiſſe ſimul
naſci. Qui quoniam tam arguti ſunt, & ipſi mihi reſpō
deant vtrum ſecundum naturam ſucceſſio humana ſit
quæ generationibus adoleſcit, an contra naturā. Si enī
ſecundum naturam, numq̃ igitur intermittenda eſt. Et
quomodo integritas virorum, virginitas puellarū, abſ-
tinentia viduarum, continentia cōiugum prædicatur?
Nullum ergo ſtudiū quærendæ ſucceſſionis feriari de-
buit. Sed ipſe autor naturæ non vtiq; generationi obſe
cutus eſt, qui de ſe cum eſſet in corpore cōſtitutus, præ-
buit magiſterium, & hortat⁹ eſt diſcipulos ad integri-
Mat. 19. tatem dicens: Sunt ſpadones qui ſe caſtrauerunt ꝓpter
regnum cælorū. qui poteſt capere, capiat. Cum ſit au-
tem homo compoſitus ex corpore & anima (Satis eſt
enim interim hoc dicere, & ſilere de ſpiritu) non eſt in
vtroq; idem ſecundum naturā: ſed quod eſt ſecundum
corporis naturam, id cōtra naturam eſt animæ. Et qđ
ſecūdum naturam eſt animæ, id cōtra naturam eſt cor-
poris: vt ſi dicam, quod ſecundum naturam eſt viſibili,
H id contra naturā eſt ei quod non videtur. Et quod ſecū-
dum naturā eſt ei quod nō videtur, id cōtra naturā eſt
viſibili. Nihil ergo incongrui in hominibus dei ſi fiāt
aliqua cōtra naturam corporis, quæ ſint ſecundum ani
mæ naturam. Qui autē dicunt quoniā plures credidiſ-
ſent ſi circūciſio nō fuiſſet, ii ſibi reſpōſum hoc habeant,
quoniā plures crederēt ſi martyria nō eſſent: ſed præſtā
tior eſt fortitudo paucorum, q̃ remiſſio plurimorū. Si-
cut autē plurima baptiſmatū genera præmiſſa ſunt, qa
ſecuturum erat verū illud vnū in ſpiritu & aqua ſacra-
mentum baptiſmatis, quo totus redimitur homo: ita
plurimorum circumciſio pręmittenda fuit, quia ſecutu-
ra erat circumciſio dñicæ paſſionis, quam pertulit Ieſus
quaſi agnus dei vt tolleret peccatum mundi. Hæc ideo
ſcripſimus, vt oſtenderemus quia & debuit præmitti
circumciſio quæ foris eſt, & ea iam poſt aduentum dñi
iure videatur excluſa. Nunc autē circumciſio eſt neceſſa
I ria quæ in occulto eſt, ſicut Iudæus præſtantior qui in
occulto in ſpiritu non litera: quoniā cum ſint in vno ho-
2. Cor. 4. mine duo homines, de quibus dictum eſt: Et ſi qui fo-
ris eſt homo noſter corrumpitur ſecundū deſideria er-
roris, ſed qui intus eſt, renouatur de die in diem. Et ali
Roma. 7. bi: Cōdelector enī legi dei ſecūdū interiorē hoiem. Inte-
rior eſt homo noſter qui eſt ad imaginē & ſimilitudinē
dei fact⁹, exterior qui figurat⁹ e limo. Sic deniq; & i Ge
neſi duas tibi creaturas hois oſtēdit, ſcđo creatū hoiem
ſignificās. Sicut ergo duo hoies, ita & gemina cōuerſa-
tio eſt, vna interioris hominis, altera exterioris. Et qui
dem pleriq; actus interioris hois peruenit ad exterio-
rē hoiem, quēadmodū caſtimonia interioris hois trāſit
etiā ad caſtitatē corpor(. Qui enī adulteriū cordis igno
rat, idē vtiq; neſcit corporis adulteriū. Non tñ etiā illud
eſt cōſequēs, vt qui nō adulterauit corpore, nō adultera-
Matt. 5. uerit etiā corde, ſecundū illud: Qui qui viderit mulierē
ad cōcupiſcendū eā, iam adulterauit eā in corde ſuo. Nā
etſi adhuc non ſit adulter corpore, tñ iam affectu adul-
ter eſt. Ergo eſt interioris hominis circumciſio. Nā qui
circumciditur, totius carnis illecebras tanq̃ præputium
exuit, vt ſit in ſpiritu, non in carne, & ſpiritu mortificet
corporis ſui actus. Et hæc eſt quæ in occulto eſt circum-
ciſio, ſicut Abraham ante in præputio erat, poſtea fa-
ctus eſt in circumciſione. Sic interior homo noſter quā-
do eſt in carne, tanquam in præputio eſt: quādo autem
iam non eſt in carne, ſed in ſpiritu, incipit eſſe in circum-
ciſione, non in pręputio. Sicut autem qui circumciditur,
non totam carnem exuit, ſed ſolum præputiū, vbi cor- K
ruptela frequentior: ita qui in occulto circumciditur, car
nem illam exuit de qua ſcriptum eſt: Omnis caro fœ- Eſa. 40.
num, & omnis gloria eius vt flos fœni. aruit fœnum, &
flos eius decidit. verbum autē domini manet in æter-
num. Et remanet caro, quæ videbit ſalutare dei, ſicut
ſcriptum eſt: Et videbit omnis caro ſalutare dei. Quæ
ſit iſta caro, munda aures, vt intelligas. Talis ergo de-
bet eſſe in occulto circumciſio, vt nullam habeat compa
rationem cum ea quæ foris eſt circūciſione. Et ideo qui
in occulto Iudæus eſt, ipſe præſtat, qui eſt a Iuda, cuius Gene. 49.
manus ſupra ceruicē inimicorum eius, qui recubās re-
quieuit vt leo, & vt catulus leonis, quem laudāt fratres
eius. Ab hoc Iuda nō deficit princeps, quia ſermo eius
principes facit, qui non ſubiiciantur illecebris ſecularī-
bus, & captiuentur voluptatibus iſtius mundi. Et quia
ipſe Iudas in hāc generationem venit, ideo plurimi qui
poſtea generati ſunt, proficiunt vt virtutum principatu
gaudeant. Habeamus itaq; circumciſionē in occulto, &
occulto Iudæū, qui eſt ſpiritualis. Spiritualis autē, vt- 1. Cor. 2.
pote princeps, diiudicat omnia, ipſe autem a nemine di
iudicatur. Debuit ergo legis mādato præſcripta circū-
ciſio quæ ex parte erat, ceſſare poſteaq̃ venit qui circū-
ciſionem faceret totius hominis, & impleret circūciſio-
nem legis. Quis autē eſt iſte niſi qui dicit: Non veni Matt. 5.
legem ſoluere, ſed implere? Quanq̃ ſi diligenter inten-
das, & illa ſit ratio qua iā ceſſare debuerit præputii cir- L
cūciſio, quia plenitudo gentiū venit. Nō enim Gētibus
circumciſio mādata eſt, ſed ſemini Abraham. Sic enim
habes in primo oraculo: Et dixit deus ad Abrahā: Tu Gene. 17.
autem teſtamentū meum obſeruabis, tu & ſemen tuū
poſt te in progenies eorum. Et hoc eſt teſtamentū meū
quod obſeruabis inter me & vos, & ſemē tuum poſt te
in progenies eorum: Circumcidetur veſtrum omne ma
ſculinū, & circumcidetis carnem præputii veſtri, & erit
in ſigno teſtamenti inter me & vos. Infans octo dierū
circumcidetur vobis, omne maſculinū in progenies ve-
ſtras. Vernaculus domus tuæ & pecunia empt⁹ ab o-
mni filio alieni⁹ qui non eſt ex ſemine tuo, circumciſione
circūcidetur, & erit teſtamētum meum in carne veſtra
in teſtamentum æternum. Et incircumciſus maſculus
qui nō circumciderit carnem præputii ſui octaua die, ex-
terminabitur anima illa de generatione illa, quia teſta
mentum meum trāſgreſſus eſt. Hebræus quidē negat
habere de octaua die, ſicut Aquila ſignificat. Sed nō in
Aquila omnis autoritas, q quaſi Iudæus in litera pręs
terit nec poſuit octauū diē. Interim & octauū diem &
in ſigno datā circūciſionem audiſti. Signū autē rei ma- M
ioris indicium eſt, indicium veritatis futuræ, & datum
teſtamentū Abrahæ & ſemini eius, cui dictum eſt: In Heb. 11.
Iſaac erit ſemē tuum. Ergo circūcidi licuit Iudæum vel
domi eius natū, vel pecunia eius emptū. Nō poſſumus
deriuare hoc ad alienigenā aut proſelytū, niſi fuerint in
domo Abrahę nati, aut pecunia ei⁹ empti, vel ſeminis
eius. Deniq; nihil dixit de proſelytis, de qbus qñ volunt
dicere, noīauit eos, ſicut habes: Et locutus eſt dñs ad
Moyſen dicēs: Loquere ad Aaron, & ad filios eius, &
ad oēs filios Iſrael, & dices ad eos: Homo homo a filiis
Iſrael, & a proſelytis q ſunt appoſiti vobis, quicūq; fece
rit holocauſtū. Vbi ergo comprehendit eos, ibi lex eos
tenet. Vbi oraculo nō ſignificantur, quō aſtringi viden
tur? Sic habes deniq;: Dic filiis Aaron, qñ de ſacerdo-
tibus dicit. Habes qñ & de Leuitis dicit. Ergo omni-
fariam claret etiam ſecundum literam legis, quanq̃ lex
ſpiritualis ſit, & ſecundum ipſam tamē literam ad cir-
cumciſionem teneri nō potuiſſe nationum populos, ſed
ipſam circumciſionē in ſigno fuiſſe donec plenitudo gen
tium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, circumci- Rom. 11.
ſus corde, non exigua mēbri vnius parte. Ergo ſatis &
excuſata a nobis & excluſa eſt Iudæorū manēs hodieq;
circumciſio. Quod autē reprehēſioni eam dicunt fuiſſe

A vel eſſe gentilibus,primũ nõ habent reprehendere ipſi
vel irridere quod alii conſortes faciunt ſui. Eſto tamen
fuerit quod irriderent. Quid hoc nos mouere debet,cũ
ipſa crux domini Iudęis ſcandalum, Gręcis ſtultitia,no
bis autẽ virtus dei ſit atq; ſapientia? Et ipſe dñs dixerit,
Luc. 9. Qui me confuſus fuerit coram hominibus,cõfundar &
ego eum corã patre meo qui eſt in cælis. Docẽs nos iis
quæ ridentur ab hominibus,nõ commouendos, ſi qua
pro religionis obſequio deferuntur.

LIBER DECIMVS.

DIVI AMBROSII ad Theophilũ,dolenter con querentis de ſtatu cauſę diſcordiarum inter Euagrium & Flauianũ,& quid eũ in hac re agere velit exponẽtis, Epiſto. LXXVIII.

AMBROSIVS Theophi-
lo. Non habet quod vrgeat
Euagrius,& habet quod me-
tuat Flauianus, ideoq; refu-
git examen. Dent fratres ve-
niam dolori iuſto,quia ꝓpter
ipſos vniuerſus orbis concu-
B titur. Et illi tamen noſtro nõ
cõpatiuntur dolori, perſtrin-
gã ſaltem ſe æquanimiter fe-
rant ab iis quos vident ſua per tantorum curricula tem
porũ vexari intẽtione. Inter hos etenim duos nihil quod
ad Chriſti pacem pertineat,eligentes,grauis toto orbe
ſtabat diſcordia. Cui bonæ pacis naufragio ſancta ſyno
dus Capuenſis tandem obtulerat portũ tranquillitatis,
vt omnibus per totũ orientem daretur cõmunio catho-
licam confitentibus fidem,& duobus iſtis tuę ſanctita-
tis examen impartiretur,fratribus & conſacerdotib⁹ no
ſtris Ęgyptiis pariter confidentibus: quia hoc verũ iu-
dicium futurũ arbitrati ſumus,quod neutri parti ſocia-
ta cõmuniõe aliquo fauore protẽderet. Cũ ex his igitur
æquiſſimæ ſynodi cõſtitutis ſperaremus iam remediũ
datum ſineq; oblatũ diſcordię,ſcribit ſanctitas tua iterũ
fratrẽ noſtrũ Flauianũ ad precũ auxilia, & imperialiũ
reſcriptorũ ſuffragia remeaſſe. Fruſtra ergo tãtorũ ſa
cerdotũ fuſus labor,iterũ ad huius ſeculi iudicia reuertẽ
dum,iterũ ad reſcripta,iterũ vexabuntur ſacerdotes ſe-
nes,tranſfretabunt maria,iterũ inualidi corpore patriã
peregrino mutabũt ſolo,iterũ ſacroſancta altaria deſe-
rẽtur,vt in longinqua ꝓficiſcamur,iterũ pauperũ turbę
epiſcoporũ,quibus ante onεroſa pauptas nõ erat, exter
næ opis egentes cõpellentur inopiam gerere,aut certe
victum inopũ itineris vſurpare. Interea ſolus ex dex Fla
C uianus (vt illi videtur) non venit qñ oẽs conuenimus.
Fœnerator & debitor inuicem ſibi occurrũt,iſti ſibi nõ
poſſunt occurrere,ſolus exors Flauianus (vt ipſe vult)
ſacerdotalis cõſortii,qui nec impialibus decretis nec ſa-
cerdotũ cõuentui pręſentiam faciat ſui. Nec tñ etiã hoc
moti dolore,fratri Euagrio donamus ſpeciẽ bonę cau-
ſæ,qui eo defenſabilior ſibi videtur,quod eũ refugit Fla
uianus,aut qd habere ſe alterũ arbitratur ęqualẽ,vterq;
alienæ magis ordinationis vitiis q̃ ſuis fretus. Quos
tamẽ nos in meliorẽ vocam⁹ viã,vt malimus eos ſuis
potius bonis q̃ alieno vitio defendi. Qua de re qm̃ pro-
priis texuiſti literis poſſe typũ reperiri aliquẽ quo poſſit
auferri fratrũ diſcordia, cũ ſancta ſynodus cognitionis
ius vnanimitati tuę cęteriſq; ex Ęgypto cõſacerdotibus
noſtris cõmiſerit,iterũ oportet fratrem noſtrũ Flauia-
num cõuenias,vt ſi in eo perſeuerauerit quo veniendũ
nõ putet,ſaluis cõciliũ Nicęni,ſed etiã ſynodi Capuẽſis
ſtatutis,illibata pace vniuerſorũ ita conſulas, vt nõ vi-
deamur deſtruere qd ędificatũ eſt. Si enĩ quę ædificaui
deſtruo,pręuaricatorẽ me ipſe cõſtituo: ac ſi quę deſtru-
xi,iterũ ędificem. Seruetur ergo impartitę pacis gratia
inter vniuerſos, & nihilominus declinatio partis alte- D
rius fruſtrandi effectũ habere nõ poſſit. Sane referendũ
arbitramur ad ſanctum fratrem noſtrũ Romanę ſacer-
dotem eccleſiæ, quoniã præſumimus ea te iudicaturũ
quæ etiam illi diſplicere nequeant. Ita enĩ vtile erit con
ſultum ſententiæ,ita pacis & quietis ſecuritas,ſi id ve-
ſtro ſtatuatur conſilio quod cõmunioni noſtræ diſſen-
ſionem non afferat, vt nos quoq; accepta noſtrorũ ſerie
ſtatutorum,cũ id geſtum eſſe cognouerimus quod ec-
cleſia Romana haud dubie comprobauerit,læti fructũ
huiuſmodi examinis adipiſcamur.

Diui Ambroſii ad Theophilũ & Anyſium, excu ſantis ſe de iudicio ferendo inter Bonoſum epiſcopum & accuſatores eius,illiſq; cauſam cõmittentis. Eoſdem præterea approbantis merito abhominaſſe blaſphemiã quorũdam qui inuiolatam virginem Mariam plures peperiſſe filios mentiuntur, Epiſtola. LXXIX.

AMBROSIVS Theophilo & Anyſio.
Accepi literas veſtras quibus vel ꝓ verita-
te,vel pro modeſtia noſtram ſententiam ſci-
ſcitari voluiſtis. Sed cum huiuſmodi fuerit
conciliũ Capuenſis iudicium , vt finitimi Bonoſo atq; E
eius accuſatorib⁹ iudices tribuerẽtur,& pręcipue Ma-
cedones qui cum epiſcopo Theſſalonicẽſi de eius factis
vel cognoſcerent,aduertimus quod nobis iudicãdi for-
ma competere non poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie
ſynodus,recte de iis quæ comprehendit veſtrorum ſcri
ptorum ſeries,decerneremus. Veſtrum eſt igitur qui
hoc recepiſtis iudicium,ſententiam ferre de omnibus,
nec refugiendi,vel elabendi, vel accuſatoribus vel ac-
cuſato copiam dare. Vicem enĩ ſynodi recepiſtis,quos
ad examinandum ſynodus elegit. Deniq; cum Bono-
ſus epiſcopus poſt iudicium veſtrum miſiſſet ad fratrẽ
noſtrum Ambroſium qui eius ſententiam conſuleret,
interdictam ſibi eccleſiam irrũpere atq; ingredi,reſpon-
ſum eſt ei quod nihil temerãdum foret,ſed omnia mo-
deſte patienter ordine gerenda. Neq; contra ſentẽtiam
veſtram tentandum aliquid, vt quod videretur vobis
iuſtitiæ cõuenire,ſtatueretis, quibus hanc ſynodus de-
derat autoritatem. Ideo primum eſt vt ii iudicent qui-
bus iudicandi facultas eſt data. Vos enim totius (vt
ſcripſimus) ſynodi vice decernitis. Nos quaſi ex ſynodi
autoritate iudicare non conuenit. Sane non poſſumus
negare de Mariæ filiis iure reprehenſum, meritoq; ve-
ſtram ſanctitatem abhominaſſe quod ex eodem vtero
virginali ex quo ſecũdum carnem Chriſtus natus eſt,
alius partus effuſus ſit. Neq; enĩ elegiſſet dominus Ie-
ſus naſci per virginem,ſi eam iudicaſſet tam incontinẽ
tem fore,vt illud genitale dominici corporis,illam au- F
lam regis æterni cõcubitus humani ſemine coinquina-
ret. Qui enim hoc aſtruit,nihil aliud niſi perfidiam Iu-
dæorum aſtruit,qui dicũt eũ nõ potuiſſe naſci ex virgi-
ne. Nam ſi hanc accipiant a ſacerdotibus autoritatem,
& videatur Maria part⁹ fudiſſe plurimos,maiore ſtu-
dio veritatem fidei expugnare contẽdent. Et vbi eſt il-
lud quod ſcriptũ eſt,dicente domino ad matrem de Io-
anne euangeliſta: Mulier ecce filius tuus, & rurſus ad Ioan. 19.
Ioannem de Maria: Ecce mater tua? Quid ſibi iſtud
vult quod cũ in cruce dominus poſitus peccatum mun
di tolleret, pronũciauit etiam de integritate materna?
Aut quid aliud dicitur niſi vt claudat ſua ora perfidia,
obmuteſcat,ne matrẽ domini aliquo audeat temerare
conuitio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni
pudoris aſſertor quod deſponſata fuerit viro tantũmo-
do Ioſeph,nulla tamen coniugalis coitus conſuetudine
thori iura cognouerit. Neq; enim eã ſuſcepturã ex Io-
ſeph filios,a viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc
parum eſt,addidit teſtimoniũ euangeliſta dicẽs quod
ſuſcepit eam diſcipulus in ſuam. Nunquid ergo diuor-

G tium fecit? numquid a viro abduxit atq; abſtulit? Ergo
qui hoc legit in euangelio, quō quaſi naufragus titubat
& fluctuat? Hoc ergo teſtamentū filii eſt de matris in-
tegritate, hęc Mariæ locuples integri pudoris hæredi-
tas, hic totius finis cōſummatiōis. Deniq; hoc dixit, et
emiſit ſpiritū, conſummās omne myſterium bono fine
pietatis. Legimus etiā & omnia percurrimus vel de eo
quod fratri noſtro & coepiſcopo Baſſo in cōſortium re-
gendæ eccleſiæ datus eſt Senecio, vel de cæteris, vnde
veſtræ normā expectamus ſententiæ.

Syricii Papæ ad Mediolanenſem eccleſiam, narrā-
tis quid actum ſit contra hæreticos qui ſub velamen-
to pii nominis ſerpentino ſermone catholicam veritatē
corrūpere, ac fideles Chriſtianos ſauciare moliti ſunt,
admonētiſq; vt ab illis ſe cuſtodiat, Epiſtola. LXXX.

SYRICIVS Mediolanēſi eccleſię. Optarē
ſemper fratres chariſſimi dilectionis & pa-
cis veſtræ ſynceritatis gaudia nunciari, ita
vt viciſſim diſcurrētib⁹ literis ſoſpitatis in-
dicio iuuaremur veſtro, quia nō patitur nos quietos ab
incurſione ſua vacare hoſtis antiquus ab initio mēdax,
inimicus veritatis, æmulus hominis, quē vt deciperet,
ſe ante decepit. Pudicitię aduerſari⁹, luxurię magiſter,
crudelitatibus paſcitur, abſtinētia puniendus odit ieiu-
H nia, miniſtris ſuis prędicātibus dum dicit eſſe ſupflua,
ſpem nō habens de futuris, Apoſtoli ſentētia repercuſ-
1. Cor. 15. ſus dicentis, Manducemus & bibamus, cras enim mo
riemur. O infelix audacia, o deſperatæ mentis aſtutia.
Tam incognitus ſermo hæreticorū intra eccleſias can-
cri more ſerpebat, vt occupās pectus, totū hominē præ-
cipitaret in mortē. Et niſi dominus ſabaoth laqueum
quem parauerat diruppiſſet, ſcena tanti mali & hypocri-
ſis publicata multorū ſimplicium corda traxerat in ruinā:
quia facile ad deteriorē partem mens humana tradu-
citur, malens per ſpatioſa volare, q̄ artæ viæ iter per la-
borem tranſire. Quade re neceſſarium ſatis fuit mihi
quæ hic geſta ſunt, ad veſtram conſcientiā cognoſcen-
da mandare, ne ignorantia ſacerdotis quiſpiam peſſi-
morum eccleſiam irrumpentium ſub religioſo nomi-
ne contagio violaret: ſicut ſcriptū eſt domino dicente,
Mat. 7. Multi venient ad vos in veſtimentis ouium, intus au-
tem ſunt lupi rapaces, a fructibus eorū cognoſcetis eos.
Ii videlicet qui quaſi vtilitate Chriſti noſſe ſe iactent, vt
ſub velamēto pii nominis gradientes domū orationis
ingreſſi, ſermonē ſerpentinæ diſputationis effundant,
vt ſagittent in obſcuro rectos corde, atq; veritatem ca-
tholicam vertendo ad ſuæ doctrinæ rabiem diabolico
more traducant, atq; ouium ſimplicitatem defraudent.
Et quidem multarū hęreſium malignitatē ab apoſto-
I lis nunc vſq; didicimus, & experti abrogauimus: ſed
numquā tales canes eccleſiæ myſterii latratibus fatiga-
uerunt, quales nunc ſubito hoſtes fidei erūpētes doctri-
na perfidiæ polluta, cuius ſint diſcipuli, verborū fructi-
bus prodiderunt. Nam cū alii hęretici ſingula ſibi gene
ra quæſtionū male intelligendo propoſuerint conuel-
lere atq; concerpere de diuinis inſtitutionib⁹: iſti nō ha-
bentes veſtem nuptialem, ſauciantes catholicos, noui
& veteris teſtamenti (vt dixi) continētiam peruerten-
tes, illecebroſo atq; ficto ſermone aliquot Chriſtianos
cœperunt iam vaſtare, atq; ſuę dementię ſociare, intra
ſe continētes nequitiæ ſuę virus. Verū illecti blaſphe-
mias ſuas conſcriptione temeraria publice prodiderūt,
& deſperatæ mentis furore conciti paſſim in furorem
gentiliū publice a fidelib⁹ Chriſtianis viris genere opti
mis, religione præclaris, ad meā humilitatē ſubito ſcri-
ptura honorifica videntur eſſe delati, vt ſacerdotali iu-
dicio detecta diuinæ legi cōtraria ſpirituali ſentētia de-
learentur. Nos ſane nuptias non aſpernanter accipimus
quibus velamine interſumus, Sed virginū nuptias deo
deuotas maiore honorificentia veneramur. Facto igi- K
tur presbytero conſtitit doctrinę noſtrę, id eſt Chriſtia-
næ legi eſſe cōtraria. Vnde apoſtoli ſecuti præceptum,
quia aliter q̄ quod accepimus annunciabant, omnium no
ſtrum tam presbyterorum & diaconorū q̄ totius etiam
cleri vna ſuſcitata fuit ſentētia, vt Iouinianus, Auxen-
tius, Genialis, Germinator, Felix, Prontin⁹, Martia-
nus, Ianuarius & Ingenioſus, qui autores nouę hęreſis
& blaſphemiæ inuenti ſunt, diuina ſententia & noſtro
iudicio in perpetuū damnati extra eccleſiā remanerent.
Quod cuſtodituram ſanctitatē veſtrā nō ambigens, hæc
ſcripta direxi per fratres & presbyteros meos Creſcen-
tem, Leopardum, & Alexandrū, qui religioſi officiū ſi-
dei poſſint ſpiritus adimplere feruentes.

Diui Ambroſii, Baſſiani, & cæterorū ad Syricium
Papam, paſtoralem illius ſolicitudinē circa ouile Chri
ſti cuſtodiendum, & lupos arcendos commēdantium,
virginitatemq; contra iſtorum dementiam coniugio
præferentium. Immaculatam præterea Chriſti geni-
tricem Mariam, ratione, teſtimoniis, figuris & exem-
plis aſtruentium in partu virginem permanſiſſe. Præ-
conia deniq; viduitatis attexentium, ac tandem Ioui-
nianum & reliquos hæreticos eſſe damnatos inſinuan
tium, Epiſtola LXXXI.

DOMINO dilectiſſimo fratri Syricio Pa- L
pæ Ambroſius epiſcopus, Baſſianus epi-
ſcopus, & cæteri. Recognouimus literis ſan
ctitatis tuę boni paſtoris excubias, qui fide-
liter cōmiſſam tibi ianuam ſerues, & pia ſolicitudine
Chriſti ouile cuſtodias, dignus quē oues dñi audiat &
ſequantur: & ideo quia noſti ouiculas Chriſti, lupos fa-
cile deprehendes, & occurres quaſi prouidus paſtor, ne
iſti morſibus perfidiæ ſuæ feraliq; vlulatu dominicum
ouile diſpergant. Laudamus hoc domine frater nobis
dilectiſſime, & toto concelebramus affectu. Nec mira-
mur ſi luporū rabie grex domini perhorruit, in quibus
Chriſti vocē nō recognouit. Agreſtis eni vlulatus eſt,
nullam virginitatis gratiā, nullum caſtitatis ordinem
ſeruare, promiſcue omnia velle cōfundere, diuerſorum
gradus abrogare meritorū, & paupertatem quandam
cœleſtiū remunerationū inducere, quaſi Chriſtiana ſit
palma quā tribuit (Hinc enim plurimi abundant tituli
præmiorū) ſimul ſe iſti condēnare coniugio. Sed quæ
poteſt laus eſſe coniugii, ſi nulla virginitatis eſt gloria?
Neq; vero nos negamus ſanctificatū a Chriſto eſſe con
iugiū, diuina voce dicente: Erunt ambo in carne vna, & Geneſ. 2.
in vno ſpiritu. Sed prius eſt quod nati ſumus, q̄ quod
effecti, multoq; prçſtātius diuini operis myſteriū, q̄ hu-
manę fragilitatis remedium. Iure laudatur bona vxor, M
ſed melius pia virgo prefertur, dicente Apoſtolo, Qui 1. Cor. 7.
iūgit virginē ſuā, bene facit: & qui nō iungit, melius fa-
cit. Hęc enī cogitat quæ dei ſunt, illa quę mūdi. Illa con
iugalibus vinculis colligata eſt, hęc libera vinculorū: illa
ſub lege, iſta ſub gratia. Bonū cōiugiū, per quod eſt in-
uenta poſteritas ſucceſſionis humanę: ſed melior virgi-
nitas, per quā regni cęleſtis hereditas acquiſita, & cæle-
ſtium meritorū reperta ſucceſſio. Per mulierē cura ſuc-
ceſſit, per virginē ſalus euenit. Deniq; ſpeciale donum
virginitatis Chriſtus elegit, & ītegritatis munus exhi-
buit, atq; ipſe repręſentauit qđ elegit in matre. Quanta
dementia funeſtorū latratuū, vt idē dicerēt Chriſtō ex
virgine nō potuiſſe gignari. Quidā ferūt ex muliere, ſed
ex his humanorū pignorū partibus virgines pmanere.
A his ergo pręſtat Chriſtus qđ ſibi (vt dicūt) præſtare
nō potuit? Ille vero qui carnē ſuā ſuſcepit, etſi homo fa-
ctus eſt, vt hominē redimeret, atq; a morte reuocaret,
inuſitatus tamen quaſi deus munere venit in terras, vt
quēadmodū dixerat: Ecce facio oia noua: partu etiā im- Eſaię. 43.
maculatæ virginis naſceretur, & ſicut ſcriptū eſt, vt co- Apoc. 21.

A dĕretur nobiſcũ deus. Sed de via peruerſitatis produn-
tur dicere: Virgo cõcepit,ſed nõ virgo generauit. Quæ
potuit ergo virgo concipere, potuit virgo generare: cũ
ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur. Sed ſi do-
ctrinis nõ creditur ſacerdotum, credatur oraculis Chri-
ſti, credatur monitis angelorũ dicentiũ, Quia non eſt
impoſſibile deo omne verbũ. Credatur ſymbolo Apo-
ſtolorum quod eccleſia Romana iteratum ſemper cu-
ſtodit & ſeruat. Audiuit Maria vocem angeli, & quæ
Lucæ. 1. ante dixerat, Quomodo fiet iſtud? non de fide genera-
tionis interrogãs, reſpondit poſtea: Ecce ancilla domi-
ni, contingat mihi ſecũdum verbũ tuum. Hæc eſt vir-
go quæ in vtero concepit, virgo quę peperit filium. Sic
Eſaię. 7. enim ſcriptũ eſt, Ecce virgo in vtero accipiet & pariet fi-
lium. Non enim concepturã tantũmodo virginem, ſed
Ezechie. & parituram virginẽ dixit. Quæ autẽ eſt illa porta ſan-
44. ctorum, illa exterior ad orientem, quæ manet clauſa, &
nemo, inquit, pertrãſibit per eam niſi ſolus deus Iſrael?
Nonne eſt hæc porta Maria, per quam in hunc mun-
dum redẽptor intrauit? Hęc porta iuſtitiæ, ſicut ipſe di-
Matth. 3. xit, Sine nos implere omnem iuſtitiam. Hæc porta eſt
beata Maria: de qua ſcriptum eſt quia dominus per-
tranſibit per eam, & erit clauſa poſt partũ, quia virgo cõ-
cepit & genuit. Quid autem incredibile ſi cõtra vſum
originis naturalis peperit Maria & virgo pmanet, qũ
Pſal. 113. cõtra vſum naturæ mare vidit & fugit, atq; in fontem
ſuum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit
fidem quod virgo peperit, quando legimus quod petra
B vomuit aquas, & in mõtis ſpeciem maris vnda ſolida-
ta eſt. Non ergo excedit fidẽ quod homo exiuit de vir-
gine, quãdo petra pfluxit, ſcaturiuit ferrũ ſuper aquas,
ambulauit homo ſuper aquas. Ergo ſi hominem vnda
portauit, nõ potuit hominẽ virgo generare: atq; homi-
Eſaię. 19. nem de quo legimus: Et mittet illis dominus hominẽ
qui ſaluos faciet eos, & notus erit dominus Ęgyptiis?
In veteri itaq; teſtamento virgo Hebręorũ p mare du-
xit exercitũ: in nouo teſtamẽto virgo generis aula cæle
ſtis electa eſt ad ſalutẽ. Quid autẽ etiã viduitatis atte-
xamus pęconia, cũ in euangelio poſt virginis celeberri
Lucæ. 2. mũ partũ Anna vidua ſubrogetur, quæ vixerat cum
viro ſuo annis ſeptẽ a virginitate ſua, & hæc vidua an-
norum octogintaquatuor, quæ nõ diſcedebat de tẽplo,
ieiuniis & obſecrationibus ſeruiẽs die ac nocte? Et me-
rito habilis viduitas. Deniq; ſi Adam ſic exegiſſet ieiu-
Ionę. 3. nium, non fuiſſet nudus effectus. Niniuen amor ieiu-
Mat. 17. nii liberauit. Et ipſe dominus ait: Non eiicietur niſi per
orationem & ieiunium. Sed quid plura apud magiſtrũ
atq; doctorẽ? cum iam dignum præmiũ retulerunt illi
perfidiæ ſuæ, qui ideoq; huc venerunt, ne ſupereſſet lo-
cus in quo non dominarentur, qui vere ſe Manichæos
probauerũt, nõ credentes quia ex virgine vtiq; veniſſet.
Quænam hæc eſt ſuppar nouorũ Iudæorũ amentia?
C Si veniſſe non creditur, nec carnem creditur ſuſcepiſſe.
Ergo in phantaſmate viſus eſt, in phantaſmate crucifi
xus eſt. Sed nobis in veritate crucifixus eſt, in veritate
redẽptor noſter. Manichęus eſt qui abnegat veritatẽ, q
carnẽ Chriſti negat, & ideo nõ eſt illis remiſſio peccato-
rũ. Sed eſt impietas Manichęorũ, quã & clemẽtiſſim⁹
execratus eſt Imperator, & oẽs qui illos viderunt, quaſi
quædam contagia refugerũt, ſicut teſtes ſunt fratres &
cõpreſbyteri mei Creſcens, Leopardus, Alexãder, ſan
cto feruẽtes ſpiritu, qui eos omniũ execratione damna-
tos, Mediolanenſi ex vrbe quaſi profugos repulerunt.
Ita Iouinianũ, Auxentiũ, Germinatorẽ, Felicẽ, Proti-
num, Genialem, Martianũ, Ianuariũ, & Ingenioſum,
quos ſanctitas tua dãnauit, ſcias apud nos quoq; ſecun-
dum iudicium tuũ eſſe damnatos. Incolumẽ te & flo-
rentiſſimũ deus noſter tueatur omnipotẽs, domine di-
lectiſſime frater. Itẽ ſubſcriptio. Ego Euentius epi-
ſcopus ſaluto ſanctitatẽ tuã in domino, & huic epiſto-
læ ſubſcripſi. Maximus epiſcopus, Felix epiſcopus,
Baſſianus epiſcopus, Theodulus epiſcopus, ex iuſſu D
domini epiſcopi Geminiani, ipſo præſente Aper preſ-
byter ſubſcripſi. Euſtaſius epiſcopus, Conſtantius epi-
ſcopus, Euſtaſius epiſcopus, & omnes ordines ſubſcri-
pſerunt.

Diui Ambroſii ad Vercellenſem eccleſiam, & eos
qui inuocant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, dolen-
ter conquerẽtis quod ipſa ſola adhuc ſacerdotem nõ ha-
beat, illoſq; admonentis vt parentũ exempla ſequantur
ad poſtulãdum ſacerdotẽ. Eorũq; pręterea errorem qui
nullum dicunt eſſe abſtinentię meritũ, vel virginitatis
fructum, rationibus, ſcripturis & exemplis confutantis,
voluptatem quoq; condẽnantis, & ieiunium, abſtinen-
tiam, temperantiam ac virginitatem excellenter cõmẽ
dantis. Vercellenſes deinceps ad conſtantiam & alias
virtutes exhortantis. Quodq; maxime in epiſcopi pe-
titione abeſſe debeat malignitas. Ac tandem qualis in
epiſcopum eligendus, qualeſve & ipſi eſſe debeant ex-
ponentis, Epiſtola LXXXII.

AMBROSIVS ſeruus Chriſti vocatus
epiſcopus, Vercellẽſi eccleſię, & iis qui inuo-
cant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. Gra
tia vobis a deo patre & vnigenito filio eius
adimpleatur in ſpiritu ſancto. Confligor dolore, quia
eccleſia domini quæ eſt in vobis, ſacerdotem adhuc nõ
habet, ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ atq; Aemilię
Venetiarũq; vel cæteris finitimis Italiæ partibus hu- B
iuſmodi eget officio quod ex ea aliæ ſibi eccleſiæ pete-
re ſolebant, & (quod verecundius eſt) mihi adſcribitur
veſtra intẽtio, quę affert impedimentũ. Nam cũ ſint in
vobis diſſenſiões, quõ poſſumus aliquid aut nos decer-
nere, aut vos eligere, aut quiſq̃ acquieſcere, vt inter diſſi
dentes ſuſcipiat hoc munus, quod inter conuenientes
vix ſuſtineatur? Hæc eſt illa confeſſoris inſtitutio, hæc
iuſtorum ſoboles patrum, qui ſanctum Euſebium quẽ
numquam ante cognouerãt, poſthabitis ciuibus ſimul
vt viderunt, & probauerunt: tantumq; interfuit vt pro-
baretur, quantum vt videretur? Merito vir tãtus eua-
ſit quem omnis elegit eccleſia, merito creditum quod
diuino eſſet electus iudicio, quem omnes poſtulauiſ-
ſent. Conuenit igitur vt ſequamini exemplum paren-
tum, præſertim cum a ſancto confeſſore inſtitutos me-
liores patribus eſſe oporteat, quando vos melior do-
ctor inſtituit atq; erudiuit, modeſtiæq; veſtræ & con-
cordiæ inſigne edere, vt congruatis aſſenſu ad poſtu-
landum ſacerdotem. Etenim ſi iuxta dominicam ſen-
tentiam, quod duobus conuenerit ſuper terram, de o- Mat. 18.
mni re quãcunq; petierint, fiet inquit a patre meo, qui
in cælis eſt: vbi enim ſunt duo vel tres congregati in
nomine meo, ibi ego ſum in medio eorũ: quãto magis
vbi plena eſt in nomine domini cõgregatio? Vbi vni- E
uerſorũ poſtulatio congruit, dubitare vos nequaq̃ opor
tet ibi dominũ Ieſum & voluntatis autorem, & peti-
tionis arbitrum fore, & ordinationis præſulem, vel lar-
gitorẽ gratię. Facite ergo vos dignos videri quorũ in
medio Chriſtus ſit. Vbi enim pax, ibi Chriſtus: quia
pax Chriſtus. Vbi iuſtitia, ibi Chriſtus: quia Chriſtus
eſt iuſtitia. Sit in medio veſtrum, vt videatis eum, ne
dicatur & vobis: Medius autem veſtrum ſtat, quẽ vos Ioãnis. 1.
non videtis. Non illum viderunt Iudæi, in quem non
crediderunt: nos illum deuotione conſpicimus, fide cer
nimus. Stet igitur in medio veſtrũ, vt aperiãtur vobis
cæli qui enarrant gloriam dei, vt voluntatẽ eius facia-
tis, & operemini opus eius. Qui videt Ieſum, cæli ei
aperiuntur, ſicut aperti ſunt Stephano dicenti: Ecce vi- Actuũ. 7.
deo cælos apertos, & Ieſum ſtantẽ ad dexterã dei. Sta-
bat Ieſus quaſi aduocatus: ſtabat quaſi ſolicitus, vt Ste
phanum athletam ſuum certantẽ iuuaret: ſtabat quaſi
paratus vt coronaret ſuũ martyrẽ. Stet igitur & vobis,

G vt eum non timeatis ſedentem. Sedens enim iudicat,
Danie.7. ſicut Daniel dicit: Throni poſiti ſunt, & libri aptı ſunt:
& antiquus dierum ſedit. In octogeſimo autem primo
Pſal.81. pſalmo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in congregatione deo-
rum, in medio autẽ deos diiudicat. Stet vobis. Sedens
igitur iudicat, ſtans iudicat, & iudicat imperfectis, inter
deos autem diiudicat. Stet vobis vt defenſor, vt bonus
paſtor, ne vos lupi incurſent graues. Quo nõ ocioſe no-
ſtra admonitio deflectit. Audio enim homines qui di-
cant nullum eſſe abſtinentię meritũ, nullum frugalita-
tis, nullã virginitatis gratiã, pari omnes æſtimari pre-
cio, delyrare eos qui ieiuniis caſtigent carnem ſuam, vt
menti ſubditam faciant. Quod nunquam feciſſet, nun-
quam ſcripſiſſet ad inſtruendũ alios Paulus apoſtolus,
1.Cor.9. ſi delyramentũ putaſſet. Gloriatur itaq; dicens: Sed ca-
ſtigo corpus meum, & ſeruituti redigo, ne aliis prædi-
cans ipſe reprobus inueniar. Ergo qui nõ caſtigant cor-
pus ſuum, & volunt prædicare aliis, ipſi reprobi haben-
tur. An quicquã tam reprobũ, q̃ quod ad luxuriam, ad
corruptelam, ad laſciuiam prouocat, q̃ incitamentum
libidinis, incontinentię fomes, incendium cupiditatis?
Quæ iſtos Epicureos noua ſchola miſit, non philoſo-
phorum, vt ipſi aiunt, ſed imperitorum, qui voluptatẽ
prædicent, delicias ſuadeant, caſtimoniam nullius eſſe
1.Ioan.2. dicant vtilitatis? Fuerunt nobiſcum, ſed non fuerunt
H ex nobis. Neq; enĩ pudet dicere quod dicit Euangeliſta
Ioannes. Sed hic poſiti primo ieiunabant, intra mo-
naſterium continebantur, nullus erat luxuriæ locus, in-
terdicta ludibrioſæ diſputationis licentia. Hoc delicati
non potuerunt ferre. Abierunt, deinde volentes redire
nõ ſunt recepti. Pleraq; enim audieram quæ deberent
cauere. Monueram, nihil profeceram. Efferueſcentes
itaq; diſſeminare talia cœperũt, quibus inctores eſſent
vitiorum omniũ. Miſerabiles, perdiderunt vtiq; quod
ieiunauerunt. Perdiderunt quod ſe aliquo cõtinuerant
tempore. Nunc itaque diabolico ſtudio inuident alio-
rum operibus bonis, quorũ ipſi fructu exciderũt. Quæ
virgo audiat nullum præmium eſſe integritatis, & nõ
ingemiſcat (Abſit enim vt facile credat) certe vt non
ſtudia deponat, & intentionẽ ſuę mẽtis inflectat? Quæ
vidua quum cõceperit nullum eſſe fructum viduitatis,
malit ſeruare fidem coniugii, & in triſtibus degere, q̃
lætioribus ſe credere? Quæ coniugii diſtricta vincu-
lo, ſi audiat quod nullus honos caſtitatis ſit, non poſſit
incurioſa tẽtari corporis aut mentis facilitate? Et ideo
eccleſia quotidie in lectionibus ſacris, in ſacerdotũ tra-
ctatibus laudem pudicitiæ, gloriã integritatis pſonat.
1.Cor.5. Fruſtra ergo dicit Apoſtolus, Scripſi vobis in epiſtola,
ne cõmiſceamini fornicariis. Et ne forte dicant, Non de
I oibus mũdi nos dicimus fornicariis, ſed dicimus quod
qui fuerit in Chriſto baptizatus, haberi iam nõ debeat
fornicarius, ſed qualiſcũq; vita eius accepta ſit deo: ideo
addidit Apoſtolus: Non vtiq; fornicariis huius mũdi.
Et infra: Si quis frater nominatur fornicator, aut aua-
rus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut
rapax, cũ eiuſmodi nec cibum quidẽ ſumere. Quo eni
Ephe.5. mihi de iis qui foris ſunt iudicare? Et ad Epheſios. For
nicatio & omnis immũditia & auaritia nec nominetur
in vobis, ſicut decet ſanctos. Et infra. Hoc eni ſcitote qđ
omnis impudicus, aut immũdus, aut auarus, quod eſt
idololatra, non habet hæreditatẽ in regno Chriſti &
dei. De baptizatis vtiq; dictum liquet. Ipſi eni accipiũt
hęreditatẽ, qui baptizantur in morte Chriſti, & conſe-
peliuntur cũ Chriſto, vt cum ipſo reſurgant. Ideo here-
des dei, cohæredes Chriſti. Sunt heredes dei, q̃a trãſcri-
bitur in eos dei gratia: cohæredes Chriſti, quia reno-
uantur in vitã ipſius. Hæredes quoq; Chriſti, quia da-
tur illis per mortẽ ipſius tanq̃ teſtatoris hæreditas. Iſti
igitur magis ſibi debent attẽdere qui habent quod poſ-
ſint amittere, q̃ qui non habent. Iſti maiore agere cuſto
dia, iſti cauere vitiorum illecebras, erroris incitamẽta,

quæ maxime cibo potuq; oriuntur. Deniq; ſedit popu- Exo.32.
lus manducare & bibere, & ſurrexit ludere. Ipſe quoq; K
Epicurus, quem iſti ſibi magis ſequendum q̃ Apoſto-
los putant, aſſertor voluptatis, etſi neget inuectricem
mali eſſe voluptatem, non negat tamen ex ea fieri quę-
dam ex quibus generentur mala. Deniq; nec luxurioſo-
rum vitam reprehenſibilem videri, quæ repletur dele-
ctationibus, niſi vel doloris vel mortis quatiatur me-
tu. Atq; hic q̃ alienus a vero ſit, etiam hinc deprehẽdi-
tur, quod voluptatem in homine deo autore creatam
aſſerit principaliter: ſicut Philuminaris eius ſectator
in Epitomis ſuis diſputat, & huius allegat hiſtoricos
eſſe autores ſententiæ. Sed hoc diuina ſcriptura redar-
guit, quę ſerpẽtis inſidiis atq; illecebris īfuſam Adę atq;
Euæ voluptatẽ docet. Siquidem ipſe ſerpens voluptas
ſit, & ideo variæ ac lubricæ & velut veneno quodã cor-
ruptelarum infectæ paſſiones voluptatis ſint. Appetẽ-
tia igitur voluptatis cõſtat acceptum Adam excidiſſe
mandato dei, & fructu gratiæ. Quomodo igitur volu-
ptas ad paradiſum reuocare nos poteſt, quę ſola nos pa
radiſo exuit? Vnde & dñs Ieſus volens nos aduerſus
diaboli tẽtamenta fortiores reddere, certaturus ieiuna-
uit, vt ſciremus quia aliter illecebras mali nõ poſſemus
vincere. Deniq; ipſe diabolus primum tentamẽtorum L
ſuorũ ſpiculum de voluptate intorſit dicẽs. Si filius dei Mat.4.
es, dic vt lapides iſti panes fiant. Vnde ait dominus:
Non in pane ſolo viuit homo, ſed in omni verbo dei. &
noluit facere, cum poſſet, vt magis lectionis ſtudio q̃ vo
luptatis intẽdere nos ſalutari pręcepto doceret. Et quia
iſti ieiunandum negant, qua cauſa Chriſtus ieiunaue-
rit aſtruãt, niſi vt nobis exẽplo eſſet eius ieiunii. Deniq;
in poſterioribus docuit nõ facile malũ poſſe niſi noſtro
vinci ieiunio, dicens, Hoc genus nõ eiicitur niſi in ora- Ibidẽ.17.
tione & ieiunio. Quid etiã ſibi vult ſcriptura quę docet
ieiunaſſe Petrũ, & ieiunanti atq; oranti de baptizandis Actuũ.10
gentibus reuelatũ myſteriũ, niſi vt oſtẽderet etiã ipſos
ſanctos cum ieiunant, tunc fieri præſtantiores? Deniq; Exod.34.
Moyſes cũ ieiunaret, legẽ accepit. Et ideo Petrus cũ ie
iunaret, edoctus eſt noui teſtamẽti gratiã. Daniel quoq; Danie.14
ieiunii merito ora clauſit leonũ, futurorumq; tẽporũ vidit
negocia. Aut quę nobis ſalus eſſe põt niſi ieiunio clue-
rimus peccata noſtra: cũ ſcriptura dicat: Ieiuniũ & elee- Tobię.4.
moſyna a pctõ liberat? Qui ſunt ergo hi pręceptores no &.12.
ui qui meritũ excludãt ieiunii? Nõne gentiliũ vox iſta
eſt dicẽtiũ: Mãducemus & bibamus? Quos bene irri-
det Apoſtolus dicẽs: Si ſecũdũ hoiem pugnaui Epheſi 1.Cor.15.
ad beſtias, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt?
Mãducemus & bibamꝰ: cras enĩ moriemur. Hoc eſt:
Quid mihi profuit vſq; ad mortẽ cõtẽtio, niſi vt hoiem
redimerẽ meũ? Qui fruſtra redimitur ſi nulla eſt ſpes M
reſurrectiõis. Ac ꝑ hoc ſpe oĩ redẽptionis amiſſa mãdu
cemus & bibamus: ne amittamus fructũ pręſentiũ, qui
futurorũ nullũ tenemus. Illorũ ergo eſt cibis & potibus
indulgere, qui nihil poſt mortẽ ſuã ſperãt. Deniq; Epi-
curei dicũt aſſertores voluptatis, q̃a mors nihil ad nos.
Quo demonſtrant corpore ſe tãtũ nõ mẽte viuere: nec
animæ fungi, ſed carnis ſolius munere, qui ſeceſſione
animę corporiſq; diſſolui munus ſuæ vitæ omne exiſti
ment, perire merita virtutũ, atq; animæ omnẽ vigorẽ,
totos ſe deficere cũ corporis ſenſu, nihil reliquiarũ ſup-
eſſe animæ, cũ ipſum corpꝰ nõ ſtatim reſoluatur. Prius
ergo diſſoluitur anima q̃ corpus: cũ ſecũdũ ſuã opinio-
nem vel carnẽ & oſſa cõſiderare debeãt, quę poſt mortẽ
ſuperſunt, ſecũdũ verã autẽ aſſertionẽ negare nõ debeãt
reſurrectionis gratiam. Merito ergo hos redarguens
Apoſtolus monet nos ne talibus labamur opiniõibꝰ,
dicens. Nolite ſeduci, corrũpũt mores bonos colloquia Ibidem.
mala. Sobrii eſtote iuſte, & nolite peccare. Ignorantiã
enĩ dei quidã habẽt. Bonũ ergo ſobrietas, quia peccatũ
ebrietas eſt. Quid quod ille Epicurus defenſor volupta
tis, cuius ideo frequentẽ facimus mentionẽ, vt hos aut

A gentiliū diſcipulos,& Epicureā phemus ſectā ſequi,aut
illum ipſum quē ipſi philoſophi a ſuo excludūt cõſortio
tanq̃ patronū luxuriæ,tolerabiliorē his eſſe doceamus?
Clamat ergo ille (vt Demarch⁹ aſſerit) q̃a nõ potatio-
nes,neq; comeſſatiões,nec filiorū ſoboles,nec fœmina-
rū copulę,nec piſciū copia,aliorũq; huiuſmodi,quę ſplē-
dido vſui parãtur cõmuni,ſuauē vitã faciant,ſed ſobria
diſputatio. Deniq; addidit ꝙ copiis conuiuiī moderate
vtantur,qui nõ immoderate eas quærunt. Succo ſolo
& pane vel aqua q̃ libēter vtitur,deſpuit deliciarū epu-
las,quia multę ex his generãtur moleſtię, Etiã alibi di-
cunt: Non immoderatæ epulæ,nõ potatiões,volupta
tis ſuauitatē generãt,ſed cõtinēs vita. Cum igitur illos
abdicauerit philoſophia,hos nõ excludit eccleſia? Siq;
dem & illi, quod malã cauſam habent,ſe aſſertionibus
ſuis impugnãt frequēter. Nã etſi principalis eorū ſentē
tia ſit ꝙ nullã ſuauitatē voluptatis putent niſi quę cibo
potuq; percipiatur,tñ intelligētes in tã reprehēſibili de-
finitione verſari ſe ſine ſummo dedecore nõ poſſe,ac de-
ſeri ab oībus,fuco quodã probabiliū diſputationū ea co
lorare voluerūt,adeo vt diceret quidã ex iis: Dum ſtu-
demus delectationi p epulas & cantus, amiſimus eam
quæ per verbū,quo ſolo ſalui eſſe poſſumus,infunditur
perceptioné. Nõne iſti diſpares,diſcolores in hac multi-
B formi diſputatiõe nobis videntur,quos adeo ſcriptura cõ
dēnat,vt nõ prætermiſerit eos quos Apoſtolus redargue-
bat,dicēte Luca in actibus apoſtolorū,qui eum librū hi
Actu.17. ſtorico ſtylo ſcripſit: Quidã autē Epicurei & Stoici phi
loſophi diſputabãt cū eo,& q̃dã dicebãt, Quid vult hic
ſeminiuerbi⁹? Alii autē, Nouorū dæmoniorū videtur
pronūciator eſſe. Ex hoc tñ numero nõ immunis gratiæ
abiit Apoſtolus. Siquidē etiã Dionyſius Areopagites
cū Damari vxore ſua aliiſq; multis credidit. Itaq; illi do
ctiſſimorū & eloquentiū cœtus ſimplici diſputatiõe vi-
ctos ſe eſſe credētiū exēplo manifeſtarūt. Quid igit̃ ſibi
iſti voluūt qui tētant eos peruertere quos acquiſiuit Apo-
ſtolus,quos redemit Chriſtus ſanguine ſuo? Quid eſt
q̃d aſſerūt baptizatos intēdere nõ debere virtutū diſcipli
nis,nihil illis obeſſe comeſſationes,nihil voluptatū af-
fluētiã,inſipientes eſſe eos qui his careãt: virgines opor
tere nubere, filios facere,ſimiliter & viduas iterare q̃
ſemel male virili admixtione expertæ ſint,etiã ſi ſe cõti
nere poſſint,errare eas quę noluit iterare copulã? Quid
ergo? Placet vt hominē exuētes,induamus pecudem:
& expoliantes Chriſtū,veſtiamur aut ſuperueſtiamur
amictus diaboli? Sed quum ipſi doctores gentiū ne ho-
neſtatē quidem cū voluptate copulandam putauerint,
eo quod pecudē viderentur cum homine induere: nos
beluinos vſus humano infundamus pectori,& rationa
bili menti inſcribam⁹ irrationabiles ritus ferarū? Quã-
quã multa genera ſint animantiū quę amiſſo pari cõcu
C bitum indulgere neſciant,& tanq̃ ſolitariæ vitæ axium
exigant: plurima quoq; herbis veſcãtur ſimplicib⁹, nec
alio niſi fonte puro ſitim reſtinguere nouerint: caneſq;
videamus frequēter interdicto cibo tēperare ſolitas,vt
ieiuna fame ora ſuſpēdant ſi imperetur abſtinētia. Ab
hoc igitur reuocantur homines,quod didicerūt per ho-
minē etiã mutæ non præuaricari beſtiæ? Quid autem
pulchrius abſtinentia,quę facit etiã iuuētutis annos ſe-
neſcere,vt fiat morū ſenectus? Nanq; vt redūdantia ci-
borū ac temulentia etiã maturior ætas caleſcit,ita mi-
tigatur iuuētutis ferocitas epularum parſimonia, irri-
guoq; fontis: & exterior ignis aquæ infuſione extingui-
tur: nõ mirū ſi etiã interiora æſtus corporis fluuiali po-
tu refrigerãtur. Cibo enī flamma alitur ac deficit. Siqui
dem fœnū,ſtipulam, lignum,oleum,aliaq; huiuſmodi
alimēta ignis ſunt,quib⁹ paſcitur: ea ſi detrahas,vel nõ
ſuggeras,etiã ignis ſopitur. Similiter ergo vapor cor-
poris cibo alitur aut minuitur: cibo excitatur,cibo ſolui-
tur. Luxuria igitur mater libidinis eſt. Quid ꝙ naturę
cõueniens tēperantia eſt,atq; illi diuinæ legi quę in ipſo
rerum ortu omnes fontes potui,fructus arborū eſui de- D
dit? Vinū poſt diluuiū iuſtus ad tentationē ſui reperit.
Vtamur ergo tēperantiæ naturali cibo, vtinãq; poſſi-
mus. Sed quia non omnes fortes,ideo Apoſtolus ait: 1.Timo.5.
Vino modico vtere ꝑpter frequētes tuas infirmitates.
Non ergo propter voluptatē bibendū eſt,ſed ꝑpter in-
firmitatē. Pro remedio igitur parcius,pro deliciis redū
dantius. Deniq; Helias quē dominus ad virtutis eru- 3.Reg.19
diebat profectionē,ad caput ſuū collyridam & vas aquę
reperit,& ideo in virtute eſcę illius quadraginta diebus
ieiunauit. Patres noſtri quum mare tranſirēt pedibus,
aquam nõ vinum bibebant. Daniel & Hebręi pueri pa Danie.1.
trio cibo,& aquæ potu,ille furorem leonū repreſſit,iſti
ardentem ignem innoxio videre tactu circa mēbra ſua
paſci. Et quid de viris loquar? Iudith luxurioſo Holo- Iudith.12.
phernis haud quaquã inflexit cõuiuio,ſolo titulo ſobrie-
tatis deſperatū lacertis virilibus reportauit triūphum,
patriam obſidione exuit,ducem militiæ ſuis manibus
occidit. Exēplum euidens quod & illum terribilem po-
pulis bellatorem vinum luxuria ſua emolliuit, & hanc
fœminã tēperãtia cibi fortiorem viris fecit. Non hic in
ſexu ſuo victa eſt natura,ſed in cibo ſuo victa eſt, & re-
gem ſuperbum ſuis inclinauit ieiuniis. Anna octogin-
taquatuor annos in viduitate ſua ieiuniis & obſecra-
tionibus in tēplo die ac nocte ſeruiens Chriſtum agno- E
uit. Quem Ioannes abſtinentiæ magiſter quidam no-
uus terrarū angelus annūciauit. O ſtultum Heliſæum
qui ſylueſtribus ramis & amaris paſcebat prophetas,
Immemorē ſcripturarū Eſdram,qui memoria ſcriptu
ras reddidit, Inſipientē Paulū,qui gloriatur ieiuniis,ſi
nihil proſunt ieiunia. Sed quomõ nõ proſunt,quib⁹ vi-
tia purgantur? Quæ ſi deferas cū humilitate,cū miſe-
ricordia, vt Eſaias ſpiritu diuino locutus eſt, oſſa tua Eſaię. 58.
pingueſcēt,& eris ſicut ortus ebrius. Pingueſcit igitur
anima tua, virtuteſq; eius ſpirituali adipe ieiunii, & fru
ctus tui multiplicantur vbertate mentis tuæ, vt ſit in te
ſobria ebrietas,ſicut illud eſt poculum de quo ait pro-
pheta, Et poculum tuum inebrians q̃ præclarū eſt. Sed Pſal.22.
nõ illa ſolum laudabilis quæ parca eſt ciborū tēperãtia,
ſed etiã illa quæ concupiſcentiæ. Deniq; ſcriptum eſt,
Poſt cõcupiſcentias tuas ne eas, & a voluptate tua ve- Eccli.18.
tare. Si dederis animæ tuæ concupiſcentiã,gaudio eris
inimicis tuis. Et infra, Vinū & mulieres apoſtatare fa-
ciunt etiã ſapientes. Vnde Paulus etiã in ipſis coniu-
giis tēperantiam docet. Eſt enī velut quidã adulter in-
continens in matrimonio,qui legem apoſtolicã præua
ricatur. Quid autē loquar quãta ſit virginitatis gloria,
quę meruit a Chriſto eligi vt eſſet etiã corporale dei tē
plum,in qua corporaliter (vt legimus) habitauit pleni-
tudo diuinitatis? Virgo genuit mundi ſalutem, virgo
peperit vitã vniuerſorū. Sola ergo nõ debet eſſe virgi-
nitas,quæ omnibus in Chriſto profuit? Virgo portauit F
quem mundus iſte capere aut ſuſtinere nõ poteſt. Qui
cum ex Mariæ naſceretur vtero,genitale tamen ſeptū
pudoris,& intemerata virginitatis cõſeruauit ſignacu
la. Itaq; in virgine Chriſtus reperit quod ſuū eſſe vellet,
quod ſibi omniū dñs aſſumeret. Per virum autē & mu
lierem caro eiecta de paradiſo, per virginem iuncta eſt
deo. Quid de altera Moyſi Maria loquar,quæ fœmi-
nei dux agminis pede trãſmiſit pelagi freta? Quo mu-
nere autē venerabilis Thecla etiam leonibus fuit,vt ad
pedes prædæ ſuæ ſtratæ impaſtæ beſtiæ ſacrum defer
rent ieiuniū,nec procaci oculo virginē nec vngue viola-
rent aſpero,quoniã & ipſo aſpectu virginitatis violatur
ſanctitas? Deniq; quia reuerētia virginitatis locutus eſt
ſanctus Apoſtolus, De virginibus præceptū dñi nõ ha 1.Cor.7.
beo,conſiliū autē do tanq̃ miſericordiã conſecutus a do-
mino? Præceptū nõ habet,cõſilium habet. Non enim
pręcipitur quod ſupra legē eſt,ſed magis dato ſuadetur
conſilio. Nec autoritas præſumitur,ſed demonſtratur
gratia: nec a quocũq; demonſtratur,ſed ab eo qui miſe-

G ricordiam dei meruit. Honī ergo meliora ꝙ apoſtolorū
cōſilia? Apoſtolus dicit, Conſiliū do. iſti diſſuadēdum
putant, ne qua ſtudeat virginitati. Cuius quātā laudē
breui verſiculo ꝓpheta expreſſerit, vel potius Chriſtus
Canti. 4. in propheta, debemus cognoſcere. Ortus, inquit, clau-
ſus ſoror mea, ortus clauſus, fons ſignatus. Chriſtus
hoc dicit ad eccleſiā, quā vult eſſe virginē ſine macula, ſi-
ne ruga. Bonus ortus virginitas, quę plurimos boni fe-
rat fructus odoris. Ortus clauſus, quia vndiqꝫ vallata eſt
muro caſtitatis. Fons ſignatꝰ, eo qđ virginitatis ſit fons
& origo pudicitię, quæ inuiolata cuſtodiat integritatis
ſignacula, in quo fonte imago dei luceat: quia cum mū-
ditia corporis congruit etiā puritas ſimplicitatis. Non
poteſt dubitare quiſquā quod eccleſia virgo ſit, quā etiā
in Corinthiis deſpondit Apoſtolus Paolus virginem
caſtam aſſignare Chriſto. In ſuperiore igitur epiſtola
dat conſiliū, & exiſtimat bonum eſſe munus virginita-
tis, vt nullis inſtantis ſeculi turbetur neceſſitatibꝰ, nulla
illuuie coinquinetur, nullis exagitetur ꝓcellis. In poſte-
riore ſponſor eſt Chriſto quod virginitatē eccleſiæ in il-
lius plebis conſignare poſſit integritate. Reſponde mi-
hi nunc Paole qua ratione propter inſtantem neceſſita
tem des conſilium: quoniā qui ſine vxore eſt: ſolicitus,
inquit, eſt quæ domini ſunt, quomodo placeat deo. Et
1. Cor. 7. addidit: Et mulier innupta & virgo cogitat quę ſunt do
mini, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Habet igitur mu-
rū ſuū aduerſus mūdi huiꝰ turbines, & ideo ſepto diui-
næ munita protectionis nullis ſeculi flabris inquieta-
tur. Booom ergo conſilium, quia in cōſilio vtilitas eſt,
H & in precepto laqueus. Conſilium inuitat voluntarios,
præceptū aſtringit inuitos. Siqua ergo ſecuta fuerit cō
ſilium, & eam non pœnituerit, acquiſiuit vtilitatem. Si
quā vero pœnituerit, nō habet quod accuſet Apoſtolō.
Ipſa enim de īfirmitate ſua iudicare debuit, & ideo ſibi
voluntatis ſuæ rea eſt, cujus grauiore ꝙ ferre poſſet la-
queo ſe ac nodo ligauit. Itaqꝫ tanquam bonus medicus
qui & fortioribus ſtabilitatē virtutis conſeruare cupiat,
& infirmis ſalubritatē dare, aliis dat cōſiliū, aliis demō-
Rom. 14 ſtrat remediū. Qui infirmus eſt, olera manducet, acci-
piat vxorē: qui validior eſt, fortiorē virtutis cibū expe-
1. Cor. 7. ctet. Meritoqꝫ adiunxit: Nā qui ſtatuit in corde ſuo fir-
mus nō habēs neceſſitatē, poteſtatē autē habēs ſuæ vo-
luntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem
ſuam, bene facit: & qui nō iungit, melius facit. Mulier
vincta eſt legi quāto tēpore vir eius viuit. Quod ſi dor
mierit vir eiꝰ, libera eſt: cui vult nubat, tātū in dño. Bea
tior autē erit ſi ſic permāſerit, ſecūdum meū cōſiliō. Pu
to enim quod & ego ſpiritum dei habeo. Hoc eſt conſi-
lium dei habere, explorare diligēter omnia, & quæ me-
liora ſunt ſuadere, & quæ tutiora demonſtrare. Proui-
I dus doctor multas oſtendit vias, vt qua vult vnuſquiſqꝫ
quā ſibi accōmodam arbitratur incedat, dūmodo occur
rat quo poſſit incaptꝰ pretēdere. Bona virginitatis via,
ſed ſublimis & ardua validiores requirit. Bona etiam
viduitatis, nō tam difficilis vt ſuperior, ſed cōfragoſa &
aſpera cautiores exigit. Bona etiā matrimonii, plena
& directa longiore circuitu ad caſtra ſanctorū peruenit.
ea plurimos recipit. Sūt ergo virginitatis pręmia, ſunt
merita viduitatis, eſt etiam coniugali pudicitiæ locus.
Gradus ſingularū ſunt & incremēta virtutū. State igi-
tur in corde veſtro, ne quis vos ſubruat, ne qs poſſit ſub-
uertere. Docuit nos Apoſtolus quid ſit ſtare, hoc eſt
Exodi. 3. quod Moyſi dictū eſt: Locus enī in quo ſtas, terra ſan-
cta eſt. Nemo ei ſtat niſi qui fide ſtat, niſi qui fixus ſtat
Deute. 5. ſui cordis ſententia. Alibi quoqꝫ legimꝰ, Tu autē hic ſta
mecū. Vtrūqꝫ ad Moyſen a dño dictū eſt, Vbi tu ſtas,
terra ſancta eſt: & hic ſta mecū. hoc eſt, mecū ſtas, ſi ſtes
in eccleſia. Ipſe enim locus eſt ſanctus, ipſa terra fœcun-
da ſanctitatis, & optima virtutū meſſibus. Sta ergo in
eccleſia, ſta vbi tibi apparui, ibi ego tecū ſum. Vbi eſt
eccleſia, ibi firmiſſima ſtatio tuæ mentis eſt: ibi funda-
mentū animi tui, vbi tibi de rubo apparui. Tu rubus, K
ego ignis in rubo, ego in carne propterea ignis, vt tibi
luceam, vt tuas ſpinas & tua peccata conſumā, & meā
tibi demonſtrē gratiam. Stantes ergo in corde veſtro
lupos fugate ab eccleſia quærētes prædam tollere. Nō
ſit in vobis deſidia, non ſit prauum os, lingua amarior.
Nolite in concilio vanitatis ſedere. Scriptum eſt enim:
Non ſedi in concilio vanitatis. Nolite audire detrahen Pſal. 25.
tes proximis, ne dum auditis alios, prouocemini vt &
ipſi derogetis proximis, & dicatur vnicuiqꝫ veſtrum,
Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas. Sedentes Pſal. 49.
detrahunt, ſtantes autē dominū benedicūt, quibus dici-
tur: Ecce nunc benedicite dñm omnes ſerui dñi, qui ſta- Pſal. 133.
tis in domo dñi. Qui ſedet (vt de corporeo vſu loquar)
quaſi ocio, & reſoluitur corpore, atqꝫ intentionē mentis
relaxat. Stat autē ſpeculator ꝓuidus, & explorator im-
piger, peruigil cuſtos, qui prætendit in caſtris. Bellator
quoqꝫ ſtrenuus ante expectatū ſtat in agmine, qui vult
aduerſarii conſilia pręuenire. Qui ſtat, videat ne cadat. 1. Cor. 10.
Qui ſtat, obtrectare neſcit. Ocioſorū eteni fabulę ſunt,
quibus obtrectatio ſeritur, malignitas proditur. Vnde
ait ꝓpheta: Odio habui congregationē malignorū, & Pſal. 25.
cū impiis non ſedebo. Et in trigeſimoſexto pſalmo, quē
pręceptis referſit moralibus, in principio ſtatim poſuit:
Noli æmulari īter malignantes, neqꝫ æmulatus fue- Pſal. 36.
ris facientes iniquitatē. Malignitas plus nocet ꝙ mali-
tia, quia malignitas nec puram ſimplicitatē habet, nec
apertam malitiā, ſed abſconditam maleuolentiā. Diffi-
cilius autem cauentur occulta, ꝙ quę ſunt cognita. Vn-
de & ſaluator noſter a ſpiritibus malignis cauendum L
admonet, quod nos blandarum ſpecie voluptatum ca-
piant, cæterarūqꝫ rerum ſimulatione, cum ambitionē,
honorem, auaritiam, diuitias, ad ſuperbiā potentiæ le-
nocinia prætēdunt. Itaqꝫ cū in omni actu, tum maxime
in epiſcopi petitione abeſſe debet malignitas, in quo vi-
ta formatur omniū, vt placido & pacifico iudicio præfe
ratur vir omnibus, qui eligatur ex oībus, & qui medea-
tur omnibus. Etenim manſuetus homo, cordis medi-
cus eſt. Huius ſe medicī etiā dominus in euangelio lo-
cutus eſt dicens: Nō opus eſt ſanis medicus, ſed iis qui Mat. 9.
male habēt. Bonus medicus, qui infirmitates noſtras
accepit, ſanauit ægritudines: & tamē iſte (ſicut eſt ſcri-
ptū) nō ſe honorificauit fieri ſummū ſacerdotē, ſed q lo
cutus eſt ad eū, pater dixit, Filius meꝰ es tu, ego hodie Hebrę. 5.
genui te. Sicut & alibi dicit, Tu es ſacerdos in ęternum
ſecūdum ordinē Melchiſedech. Qui qm̄ typus futurus
erat ſacerdotii omniū, ideo carnē ſuſcepit, vt in diebus
carnis ſuæ preces & ſupplicationes deo patri cū magna
voce & lachrymis offerret, & ex iis quę paſſus eſt, quā-
uis eſſet filius dei, diſcere videretur obediētiam, quam
nos doceret, vt nobis fieret autor ſalutis. Deniqꝫ con- M
ſummatis paſſionibus tanꝙ cōſummatus ipſe ſanitatē
dedit omnibus, peccatū tulit omniū. Ideo & Aaron ſa-
cerdotē ipſe elegit, vt nō humana cupiditas in eligendo
ſacerdote pręponderaret, ſed gratia dei: non voluntaria
oblatio, nec ꝓpria aſſumptio, ſed cæleſtis vocatio: vt is
offerat munera ꝓ peccatis, qui poſſit affici ꝓ peccātibꝰ:
quia & ipſe, inquit, geſtat infirmitatē. Non ſibi quis ho
norē debet ſumere, ſed vocari a deo. ſicut & Aaron, ita
& Chriſtus nō ex ſe ſibi accepit ſacerdotiū. Deniqꝫ cū ab
Aaron ꝑ genus ducta ſucceſſio, generis magis teneret
hęredes, ꝙ iuſtitię cōſortes, ꝓpterea ad typū illius Mel
chiſedech quē in veteri teſtamēto legimus, verus Mel
chiſedech, verus rex pacis venit, verus iuſtitiæ rex ve-
nit. Hoc enī habet nominis interpretatio, ſine patre, ſi-
ne matre, ſine generatiōis enumeratione, neqꝫ initium
dierū, neqꝫ finē vitę habēs, qđ & ad filiū dei refertur, qui
matrē in illa diuina generatiōe neſciuit, patrem in hoc
virginis Mariæ partu ignorauit, ex patre ſolo natus
ante ſecula, ex virgine ſola ortus in hoc ſeculo. Initium
dierū habere vtiqꝫ nō potuit, qui erat in principio. Quo-

A modo vitę finem haberet,qui vitę auctor omnibus eſt?
Ipſe principium & finis omniũ. Sed refertur ad exem-
plum,vt tanquam ſine patre & ſine matre ſacerdos eſſe
debeat,in quo non generis nobilitas,ſed morũ eligatur
gratia, & virtutum prerogatiua. Sit in eo fides,& mo
rum maturitas,non alterum ſine altero,ſed vtrunq; in
vno cũ bonis operib⁹ cõueniat & factis. Vnde nos apo
Hebrę. 6. ſtolus Paulus eorũ vult eſſe imitatores,qui per fidem,
inquit,& patientiã poſſident repromiſſiones Abrahę,
qui per patientiam promiſſę ſibi benedictionis meruit
accipere & poſſidere gratiam. Imitatores nos ſancti
Aaron Dauid propheta debere eſſe admonet,qui eum
inter ſanctos domini ad imitandum nobis cõſtituit,di-
Pſal. 89. cens, Moyſes & Aaron in ſacerdotib⁹ eius,& Samuel
inter inuocantes nomen eius. Dignus plane vir qui ſe-
quẽdus proponatur omnibus. Nam cũ dira mors pro-
pter cõtumaces in plebem ſerperet,medium ſe inter vi-
uentes morientesq; obiecit, vt mortem ſiſteret,ne plu-
res perirent. Vere vir mentis & animi ſacerdotalis,qui
ſe pro dñi grege quaſi paſtor bonus pio obiiceret affe-
ctu. Itaq; infregit aculeum,mortis impetũ tenuit,tranſi
tum negauit. Pietas meritum adiuuit,quia pro ipſis ſe
obtulit qui reſiſtebant. Diſcant igitur diſſidentes time-
re domini cõmotionem,ſacerdotes placare. Quid? Da
B than & Abiron & Chore nonne propter diſſenſionem
Nũer. 16. hiatus terrae abſorbuit? Nam cum inſtigaſſent Cho-
re & Dathan & Abiron ducentos quinquaginta viros
aduerſus Moyſen & Aaron,vt ſepararent ſe ab iis,in-
ſurrexerũt illi dicentes, Satis ſit vobis quod tota ſyna-
goga ſanctorũ eſt,& in ipſis eſt dominus. Vnde iratus
dominus locutus eſt ad omnẽ ſynagogam, Cõſidera-
uit & nouit dominus qui ſunt eius, & ſanctos adduxit
ad ſe:& quos non elegit,non adduxit ad ſe. Et iuſſit do-
minus vt eligerent ſibi arulas,& incẽſum poneret Cho
re & omnes qui cũ eo inſurrexerãt aduerſum Moyſen
& Aaron ſacerdotes domini, vt qui electus eſſet a do-
mino,ipſe ſanctus confirmaretur inter leuitas domini.
Et dixit Moyſes ad Chore, Audite me filii Leui, Nũ-
quid hoc puſillum eſt vobis quod ſeparauit vos deus a
ſynagogis Iſrael? Et infra, Quaeritis ſacerdotio fungi?
Sic tu & omnis ſynagoga tua cõgregare ad deum? Et
Aaron quis eſt,quia murmuratis de eo? Conſideratis
igitur quę offenſionis cauſae extiterint,quod ſacerdotio
fungi indigni vellent,& propterea diſſiderent, quod im
murmurarent improbãtes in ſacerdotis ſui electione iu
dicium dei. Propterea totũ populũ metus ingens cor-
ripuit,poenae terror inuoluit vniuerſos. Obſecrantibus
tamen omnibus ne paucorũ inſolentia omnes perirẽt,
C deſignãtur ſceleris rei,& a totius populi corpore ducẽti
quinquaginta cũ auctoribus ſuis ſeparãtur. immurgiẽs
terra in medio plebis ſcinditur,aperitur in profundum
ſinus,abripiuntur noxii,& ita ab omnibus mundi hu-
ius ablegantur elementis,vt nec aerem hauſtu,nec cę-
lum viſu,nec mare tactu,nec terram contaminarent ſe-
pulchro. Ceſſauit poena,nõ ceſſauit malitia. ex hoc ipſo
immurmuratio exorta populi,quod p ſacerdotes periſ-
ſet populus. Qua indignatione dominus perdidiſſet
omnes,niſi Moyſi & Aaron primo precibus inflexus,
poſt etiã obiectu ſacerdotis ſui Aaron maluiſſet ingra-
tos maiore veniae pudore donare iis quorũ abnuebant
gratiam. Ipſa propheteſſa Maria,quę cũ fratribus pede
tranſierat freta maris, quia Aethiopiſſae myſteriũ ad-
huc neſciens immurmurauerat aduerſus fratrẽ Moy-
ſen,leprę maculis inhorruit, vt vix tanto abſoluta eſſet
contagio,niſi Moyſen rogaſſet. Quãuis ad typum ſy-
nagogę illa refertur admurmuratio,quae Aethiopiſſę,
id eſt eccleſiae ex gentibus ſacramentũ ignorans quoti-
diano immurmurat cõuitio,& inuidet ei plebi cuius fi-
de etiã ipſa exuetur a perfidię ſuę lepra,ſecũdum quod
legim⁹ quia cęcitas ex parte Iſrael cõtigit donec pleni-
tudo gentiũ intraret,& ſic oĩs Iſrael ſaluus fieret. Et vt
aduertamus qa in ſacerdotibus diuina magis q̃ huma- D
na operatur gratia, vna ex multis quã Moyſes p trib⁹
acceperat & recõderat, virga Aaron floruit,atq; ita di-
uini iudicii munus ſpectandũ in ſacerdote populus ad-
uertit,ac deſtitit parem ſibi humano iudicio vendicare
gratiã,qui ãte parẽ ſibi prerogatiuã cõpetere arbitraba
tur. Virga aũt illa quid aliud oſtẽdit,niſi quod nunq̃ ſa
cerdotalis marceſcat gratia, & ſumma humilitate ha-
beat in ſuo munere cõmiſſae ſibi florẽ poteſtatis,vel qa
id quoq; ad myſteriũ referatur? Nec ocioſe ppe exitum
vitę Aaron ſacerdotis hoc factũ putam⁹. Declarari vi-
detur populus ſenior,ſacerdotalis longeuę infidelitatis
vetuſtate carioſus,quod vltimis tẽporibus imitatione
eccleſię reformatus in ſtudia fidei & deuotionis,emor-
tuũ iã tot ſeculis rediuiua gratia florẽ emittat. Quid
autẽ aliud ſignificatur quod poſt defunctum Aaron nõ
vniuerſo populo,ſed ſoli Moyſi qui eſt in ſacerdotibus
dñi,imperauit deus vt exuuiis Aaron ſacerdotis filiũ
eius indueret Eleazarũ,niſi vt cognoſceremus quod ſa
cerdos cõſecrare ſacerdotẽ debeat,& ipſe eũ induere ve-
ſtimentis,hoc eſt virtutib⁹ ſacerdotalib⁹, ac tũc ſi nihil
ei deeſſe indumentorũ aduerterit ſacerdotaliũ, & apte
quadrare omnia,ſacris eũ adhibeat altaribus? Suppli-
caturus eni pro populo,eligi a domino,probari debet a
ſacerdotibus,ne quid ſit quod in ipſo grauiter offendat, E
cuius officiũ eſt p aliorũ offenſa interuenire. Neq; eni
mediocris virtus ſacerdotalis eſt,cui cauendũ nõ ſolum
ne grauioribus flagitiis ſit affinis, ſed ne minimis qui-
dem: vt ſit prõptus ad miſericordiã,promiſſum nõ re-
mordeat,lapſum reuocet,cõpatiatur dolori,manſuetu-
dinẽ teneat,pietatẽ diligat, iram repellat vel decoquat,
ſit quidã lituus plebis excitandae ad deuotionẽ,mitiſi-
candae ad tranquillitatẽ. Vetus dictũ eſt,aſſueſce vnus
eſſe: vt vita tua quandam picturam exprimat,eandem
ſeruans ſemper imaginem quã acceperit. Quomodo
poteſt vnus eſſe,qui nunc iracundia inflammatur,nunc
indignatione graui exaeſtuat, nunc vultu excandeſcit,
nunc pallore immutatur,p momẽta varius & diſcolor?
Sed eſto ſit naturae iraſci,aut plerũq; cauſę,hominis eſt
tamen tẽperare iracũdiam,non leonino raptari furore,
non norit aſſueſcere clamori,nõ ſerere nec acerbare fa-
miliare iurgium. Scriptũ eſt enim: Vir iracundus effo
dit peccatum. Non eſt vnus duplici corde,non eſt vnus
qui ſe cohibere neſcit in iracundia: de quo pulchre Da-
uid ait: Iraſcimini,& nolite peccare. Non iram impe- Pſalm. 4.
rat,ſed indulget naturę,quã homo preuenire nõ poteſt,
mitigare poteſt. Ergo etſi iraſcimur,affect⁹ noſter mo-
tum recipiat ſecundũ naturã. Quis enim ferat ſi ipſe ſe
gubernare nequeat, qui alios gubernandos receperit? F
Ideoq; Apoſtolus formã dedit,quia & epiſcopũ eſſe o-
portet irreprehenſibilẽ. Et alibi ait: Oportet enim epi- 1. Tim. 3.
ſcopum ſine crimine eſſe ſicut dei diſpenſatorem,nõ ſu-
perbum,non iracundum,nõ vinolentum, nõ percuſſo-
rem,nõ turpis lucri cupidum. Nam quomodo conue-
niunt ſibi diſpẽſantis miſericordia,& cupiditatis auari-
tia? Hęc poſui quę cauenda acceperim. Virtutũ autem
magiſter Apoſtolus eſt,qui cũ patientia redarguẽdos
doceat cõtradicẽtes,qui vni⁹ vxoris virũ precipiat eſſe:
nõ quo exortẽ excludat coniugii,nã hoc ſupra legẽ prae-
cepti eſt:ſed vt coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis
ſuę gratiã, Neq; iterũ vt filios in ſacerdotio creare Apo
ſtolica inuitetur autoritate. Habentẽ eni dixit filios,nõ
facientem,neq; coniugiũ iterare. Quod ideo nõ preter-
miſi,quia pleriq; ita argumẽtãtur,vnius vxoris virum
dici poſt baptiſmũ habitę,eo quod baptiſmo vitium ſit
ablutum,quo afferebatur impedimentũ. Et vitia qui-
dem atq; peccata diluuntur omnia,vt ſi quis contami-
nauerit ſuum corpus cũ plurimis quas nulla coniugii
lege ſociauerit,remittantur ei omnia:ſed coniugia non
reſoluuntur ſi quis iterauerit. Culpa enĩ lauacro nõ lex
ſoluitur. Nulla enim culpa coniugii,ſed lex eſt. Quod

G legis eſt igitur, non remittitur quaſi culpa, ſed tenetur
quaſi lex. Ideo Apoſtolus legem poſuit dicēs: Si quis
ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Ergo quia ſine crimi=
ne eſt vnius vxoris vir, teneatur ad legē ſacerdotii ſuſci=
piendi. Qui autē iterauerit coniugiū, culpā quidem nō
habet coinquinati, ſed praerogatiua exuitur ſacerdotis.
Diximus quid legis eſt, dicamus etiā quid ratiōis. Sed
prius cognoſcamus nō ſolū hoc Apoſtolū de epiſcopo
& preſbytero ſtatuiſſe, ſed etiā patres in cōcilio Niceni
tractatus addidiſſe, neq; clericum quēquā debere eſſe
qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. Quomodo enim po=
teſt cōſolari viduam, honorare, cohortari ad cuſtodien=
dam viduitatem, ſeruandam marito fidem, quam ipſe
priori coniugio non reſeruauerit? Aut quid intereſſet
inter populum & ſacerdotem ſi iiſdem aſtringerētur le
gibus? Debet praeponderare vita ſacerdotis, ſicut prae=
ponderat gratia. Nam qui alios praeceptis ſuis ligat,
debet ipſe legitima pręcepta in ſe cuſtodire. Q; reſiſte=
bam ne ordinarer: poſtremo cū cogerer, ſaltem ordina=
tio protelaretur. Sed non valuit praeſcriptio, praeualuit
impreſſio. Tamen ordinationem meā occidentales epi
ſcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt. Et
tamen neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur
H ſuperbia. Si dilatio ordinationi defuit, ius cogentis eſt.
Si nō deeſt humilitas competens ſacerdotio: vbi cauſa
non haeret, vitium non imputatur. Quod ſi in aliis ec=
cleſiis tanta ſuppetit ordinandi ſacerdotis conſideratio,
quanta cura expetitur in Vercellenſi eccleſia, vbi duo
pariter exigi videtur ab epiſcopo, monaſterii cōtinētia,
& diſciplina eccleſię? Hęc enī primus in occidentis par=
tibus diuerſa inter ſe Euſebius ſanctae memorię cōiun=
xit, vt & in ciuitate poſitus inſtituta monachorū tene=
ret, & eccleſiā regeret ieiunii ſobrietate. Multum enim
adiumenti accedit ad ſacerdotis gratiā, ſi ad ſtudium
abſtinentiae, & normā integritatis iuuētutē aſtringat,
& verſantes intra vrbem abdicet vſu vrbis & cōuerſa=
tione. Hinc illi proceſſerūt viri, Helias, Heliſaeus, Ioan
nes, Elizabeth, qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis
induti, inopes atq; egentes, anguſtiis & doloribus affli=
cti, in ſolitudinibus errabāt, inter alta & condenſa mon
tium, inuia rupiū, ſpeluncarū horrida, fouearū vadoſa,
quorū cōuerſatione dignus orbis terrarū nō erat. Hinc
illi Daniel, Ananias, Azarias, Miſael, qui ī aula regia
paſcebantur, ieiunio alebātur tanq̄ in deſertis cibo aſpe
ro, potuq; obuio. Meritoq; regii ſeruuli regis pręualue=
rūt, & captiuitatē decuſſo iugo contēpſerūt, poteſtates
ſubegerunt, elementa vicerūt, naturā ignis extinxerūt,
euitauerunt flammas, obtuderūt aciem gladii, ſtrinxe=
runt leonū ora: & vbi infirmiores fieri exiſtimabātur,
I ibi fortiores reperiebātur. nō refugiebāt ludibria huma
na, qui caeleſtia ſperabāt praemia. nō horrebāt tenebras
carceris, quib⁹ ęterni luminis gratia refulgebat. Hos ſe=
cutus Euſebius ſanctus exiuit de terra ſua, & de cogna
tione ſua, & domeſtico ocio peregrinationē prętulit. Pro
fide quoq; exilii dura praeoptauit atq; elegit, coniuncto
ſibi ſanctae memoriae Dionyſio, qui poſthabuit impato=
ris amicitiā exilio voluntario. Itaq; memorabiles viri
circundati armis, vallati exercitu cū raperētur de eccle=
ſia, maiore triūphabāt de imperio, quia cōtumelia ter=
reſtri mercabantur mentis fortitudinē, regni potentiā:
quibus militaris armorū ſtrepitus extorquere non po=
tuit fidem: ſubegerūt beſtialis animi feritatē, quę noce=
re ſanctis nequiuit. Ira enī regis, ira leonis vt in prouer
biis habes. Cōfeſſus eſt victū ſe eſſe, qui rogabat vt mu
tarent ſentētiā. Sed illi validiorē calamū ſuū ferreis gla
diis arbitrabātur. Deniq; vulnerata eſt pfidia vt occide=
ret. nō eſt vulnerata ſanctorū fides, nō deſiderarūt pa=
triū ſepulchrū quib⁹ reſeruabatur cęleſte domiciliū. Er=
rauerunt totō orbe, vt nihil habentes, & poſſidētes oia.
Quocūq; miſſi eſſent, locus deliciarū putabatur. Neq;
enim illis quicq̄ deerat, quibus fides locuples abunda=
bat. Deniq; locupletabant alios ipſi inopes ad ſumptū, K
opimi ad gratiā: tentabātur, ſed nō mortificabantur, in
ieiuniis, in laboribus, in cuſtodiis, in vigiliis. Euaſerūt
de infirmitate fortes, nō expectabant deliciarum illece=
bras quos ſaginabat fames, non adurebant eos torrida
aeſtatis, quos refrigerabat aeternae ſpes gratiae. Non
frangebat glacialis plagae frigiditas, quibus feruēti ſpi=
ritu vernabat deuotio. Non verebantur vincula homi=
nū, q̄s Ieſus ſoluerat. Non deſiderabāt redimi a morte,
qui praeſumebant a Chriſto reſuſcitari. Deniq; ſanctus
Dionyſius exegit votis vt in exilio vitam poneret, ne
regreſſus cōfuſa inſtitutis & vſu infideliū ſtudia plebis
aut cleri inueniret. Meruitq; hanc gratiā vt pacem do=
mini tranquillo affectu ſecū referret. Itaq; vt Euſebius
ſanctus prior leuauit vexillum cōfeſſionis, ita btūs Dio
nyſius in exilii locis ꝑriore martyrib⁹ titulo exhalauit.
Haec igitur patiētia in ſancto Euſebio monaſterii coa=
luit vſu, & durioris obſeruatiōis cōſuetudine hauſit la=
borū tolerantiā. Nāq; haec duo in attētiore Chriſtiano=
rū deuotione praeſtantiora eſſe quis ambigat, clericorū
officia, & monachorū inſtituta? Iſta ad comitatē & mo
ralitatē diſciplina, illa ad abſtinentiā aſſuefacta atq; pa=
tientiam. Hęc velut in quodam theatro, illa in ſecreto.
Spectatur iſta, illa abſconditur. Ideo bon⁹ Athleta ait, L
Spectaculum facti ſumus huic mūdo. Dignus ſane qui
ſpectaretur ab angelis cū luctaretur: vt ad Chriſti bra=
uium perueniret, cū certaret vt in terris vitā angelorū
inſtitueret, in cęlo nequitiā angelorū refelleret. Collu=
ctabatur enim nequitiis ſpiritualibus. Merito mūdus
eum ſpectabat, vt mūdus imitaretur. Haec ergo vita in
ſtadio, illa in ſpelunca. Hęc aduerſum cōfuſionē ſeculi,
illa aduerſus carnis appetentiā. Hęc ſubiiciens, illa refu
giens corporis voluptates. Hęc gratior, illa tutior. Hęc
ſe ipſam regens, illa ſemetipſam coercens. Vtraq; ta= Mat. 16.
men ſe abnegans, vt fiat Chriſti, quia perfectis dictum
eſt: Qui vult poſt me venire, abneget ſeipſum ſibi, & Gala. 2.
tollat crucem ſuā, & ſequatur me. Sequitur ergo Chri=
ſtum qui poteſt dicere: Viuo autem iam nō ego, viuit
vero in me Chriſtus. Negabat ſe Paulus, cum ſciens
quia vincula & tribulationes eum manerent, in Hie=
ruſalem voluntarius ſe offerret periculis dicens: Nec fa Actu. 20.
cio animā cariorem mihi, dūmodo conſummē curſum
meum, & miniſterii verbi quod accepi a domino Ieſu.
Deniq; circunſtantibus plurimis plorantibus & obſe=
crantibus, non reflexit animū. ita fides prompta dura
ſui cenſor eſt. Hęc ergo dimicat, illa ſe remouet. Hęc il=
lecebras vincit, illa refugit. Huic mundus triumphatur,
illi exultat. Huic mundus crucifigitur, vel ipſa mundo,
illi ignoratur. Huic plura tentamenta, & ideo maior M
victoria: illi infrequentior lapſus, facilior cuſtodia. De=
niq; ipſe Helias, vt cōfirmaretur verbū oris ei⁹, miſſus 3. Reg. 17
eſt a dn̄o, vt ſe ad torrentem abſconderet Charith. Mi= & 19.
nabatur Achab, minabatur Iezabel, timuit Helias, &
exurrexit, & iterum in virtute eſcae intelligibilis qua=
draginta diebus ambulauit, & quadraginta noctibus
vſq; ad montem Oreb, & introiuit in ſpeluncam, & re=
quieuit ibi, & ſic poſtea miſſus eſt vt vngeret reges. Du
ratus igitur ad patientiam eſt ſolitudinum incolatu, &
tanquam paſtus ad virtutis adipalem agreſti alimen=
to proceſſit fortior. Ioannes quoq; in deſerto adoleuit,
& dominū baptizauit, & conſcientiam illic prius exer=
cuit, vt poſtea regem increparet. Et quia de ſancti He= Lucae. 3.
liae habitatione deſerti, nomina locorum non ocioſa
quaſi feriati praeteriuimus, quid ſignificet repetendum
videtur. Miſſus eſt Helias ad torrentem Charith, ibi
eum corui alebant, mane panē afferebāt, ad veſperam
carnes. Non immerito mane panis afferebatur, qui cō
firmat cor hominis. Quo enī cibo niſi myſtico alere=
tur ꝓpheta? Ad veſperā caro miniſtrabatur. Intellige
quae legis, quia Charith intellectus eſt. Oreb omne cor
quaſi cor dicitur. Berſabe quoq; puteus ſeptimi, aut iu=

A ramenti latina interpretatio eſt. Primũ Helias in Bet
ſabe eſt, cōceſſit ad ſanctæ legis myſteria, diuiniq; iuris
ſacramenta. Poſtea ad torrentē mittitur, ad illũ flumi-
nis impetum qui lætificat ciuitatē dei. Vtrunq; aduer-
tis vnius auctoris teſtamētũ. vetus ſcriptura quaſi pu-
teus pfunda atq; obſcurior: vnde cũ labore haurias, nō
plenam, quia adhuc qui impleret eam, nō venerat. De-
Mat. 5. niq; poſtea ait: Nō veni legē ſoluere, ſed implere. Ideo
ad fluuium trāſire ſanctus a Chriſto iubetur, quoniam
qui de nouo teſtamēto biberit, non ſolum flumē eſt, ſed
flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, flumina in-
tellectus, flumina cognitionis, flumina ſpiritualia, quę
tamen perfidiæ aruerũt tempore, ne ſacrilegi biberent,
potarent perfidi. Ibi prophetã domini agnoſcebãt cor-
ui, quem nō agnoſcebãt Iudæi. Paſcebant corui, quem
genus regale illud & nobile perſequebatur. Quę eſt Ie
zabel quæ perſequebatur, niſi ſynagoga vane fluēs, va
ne abũdās ſcripturis, quas neq; cuſtodit, neq; intelligit?
Pſal. 146 Qui corui paſcebant, niſi quorũ pulli eum inuocãt, qui
iumentis dat eſcam, vt legimus, pullis coruorum inuo
cantibus eum? Sciebant illi corui quē paſcerent, qui iu-
xta intellectum erant, & ad illum cognitionis ſacrę flu
minum eſcam vehebant. Paſcit prophetã, qui intelligit,
qui cuſtodit quæ ſcripta ſunt. Date ipſum ei cibũ, fides
noſtra ei alimentũ, nō erit profectus, mētes ille noſtras
B ſenſuſq; paſcitur, in noſtro ſermo eius intellectu epula-
tur. Damus ei panem qui in lumine Euãgelii poſiti cō
ſerimus ei noſtri firmamenta cordis. His alitur, his vi-
get, his ieiuna diu replet ora, quibus Iudæorũ perfidia
nullum fidei cibũ ſubminiſtrat. Ieiunus eſt illis omnis
ſermo propheticus, cuius adipem interiorē non vidēt,
exeſus & tenuis qui impinguare eorũ fauces nō poteſt.
Fortaſſe ideo deferebãt ad veſperã carnes, quaſi fortio-
res cibos, quos infirmi ingenio Corinthii non poterãt
ſumere, et ideo lacte potabantur Apoſtolico. Eſca ergo
fortior ad veſperam mũdi huius deferebatur, mane pa
nis. Et ideo quia dominus hanc miniſtrari mãdauit a-
ſimoniam, bene illud propheticũ dici ei hoc loco conue
Pſal. 64. nit, Exitus matutino & veſpere delectabis. Et infra: Pa
raſti cibum illorum, quia ita eſt preparatio eius. Sed ſa
tis de magiſtro dictũ puto, nũc diſcipulorũ vitam pro-
ſequamur: quia in illam ſe laudē induerũt. hymnis dies
ac noctes perſonant. Hæc nempe angelorũ militia eſt,
ſemper eſſe in dei laudibus, orationibus conciliare cre-
bris, atq; exorare dominũ ſtudēt, lectione vel operibus
continuis mentem occupant, ſeparati a cœtu mulierũ,
ſibiipſi inuicem vitam præbēt, cuſtodiam. Qualis hęc
vita, in qua nihil ſit quod timeas, & quod imiteris plu-
rimum adeſt: ieiunii labor compēſatur mentis placidi-
tate, leuatur vſu, ſuſtentatur ocio, aut fallitur negocio,
non oneratur mũdi ſolicitudine, non occupatur alienis
C moleſtiis, nō vrgetur vrbanis diſcurſibus. Huic vel ſer
mando vel edocendo muneri aduertitis qualis adhiben
dus magiſter ſit, quem reperire poſſumus ſi veſtra hu-
manitas aſpiret, ſi vos donetis inuicē vobis, ſi quis ab
altero ſe læſum nō putat. Non enim hęc ſola eſt forma
iuſtitiæ, vt non lædas eum qui te non læſerit, ſed etiã
illa, vt etiã ei remittas qui te læſerit. Lædimur plerũq;
fraude alterius, dolo proximi. Nũquid hoc virtutis pu
tamus, vt dolũ vleiſcamur dolo, fraudē referamus frau
dibus? Etenim ſi iuſtitia virtus eſt, crimine debet va-
care, nec improbitatē improbitate refellere. Quę enim
virtus, hoc a te fieri, quod in altero ipſe punias? Conta
gio iſta improbitatis, non vltio eſt. Nihil autē intereſt
cui malefacias, vtrũ iuſto, an iniuſto, cũ te malefacere
nō oporteat. Neq; diſtat quomodo malignus ſis, vtrũ
vindicandi ſtudio, an voto nocendi, cum malignitas in
vtroq; genere non careat reprehēſione. Nam malignũ
Pſal. 36. eſſe, vt iniuſto nihil diſtat: ideoq; dictum eſt: Noli ma-
lignus eſſe inter malignantes, neq; æmulatus fueris fa
cientes iniquitatem. Et ſupra idem: Odio habui cōgre-
gationē malignãtium, Omnes vtiq; cōplexus eſt, nul- D
lum excepit: malignitatē tenuit, nō cauſam interroga-
uit. Quæ autem melior forma q̃ iuſtitiæ diuinæ? Di-
cit enim dei filius: Diligite inimicos veſtros. Et iterũ Mat. 5.
dicit: Orate pro calumniantibus & perſequētibus vos.
Eouſq; perfectis ſtudiũ adimit vltionis, vt lædentium
charitatem imperet. Et quoniam in veteri ſcriptura di
xit: Mihi vindictam, & ego retribuam. Et in Euange Deut. 32.
lio ait orandũ pro iis qui læſerint, ne in eos vindicet qui
vindicãdum promiſit. Vult enim ex tua dimittere vo-
luntate, in quo ex ſua cōuenitur promiſſione. Quod ſi
vindictã requiris, habes quia iniuſtus amplius ſuis pu-
nitur opinionibus quã iudiciariis ſeueritatib⁹. Et quo-
niam nemo poteſt eſſe ſine aliquibus aduerſis, id aga-
mus, ne nobis noſtro iudicio aduerſa accidant. Nemo
enim grauius alieno cōdēnari poteſt iudicio, q̃ inſipiēs
ſuo, qui ſibi eſt auctor malorũ. Vnde moleſta & plena
contētionis declinemus negocia, quæ neq; fructum ha
bent, & impedimentum afferunt. Quanq̃ id agere de-
bemus, ne nos arbitrii noſtri pœniteat, aut facti. Prudē
tis eſt enim proſpicere ne frequēter eum pœniteat ſui.
Nunq̃ autē pœnitere, ſolius eſt dei. Quis vero iuſtitię
fructus, niſi mentis tranquillitas? Aut quid eſt iuſte vi
uere, niſi cum tranquillitate viuere? Qualis forma fue-
rit domini, talis totius domus eſt ſtatus. Quod ſi do-
mi quęritur iſta, quanto magis in eccleſia, vbi & diues
& pauper, ſeruus & liber, Gręcus & Scytha, honoratus E
& plebeius omnes in Chriſto vnũ ſumus? Nemo præ-
ſumat, quia diues eſt, plus ſibi deferēdum. Ille eſt diues
in eccleſia, qui pauperi non ſibi diues eſt. In eccleſia qui-
dem fidelis diues eſt. Fideli enim totus mundus diui-
tiarum eſt. Quid enim mirum ſi mundũ fidelis poſſi-
det? Chriſti hæreditatē poſſidet, quæ precioſior eſt mũ
do. Sanguine precioſo redēpti eſtis: omnibus vtiq; non
ſolis pecunioſis dictum eſt. Sed vultis diuites eſſe? Se-
quimini dicētem: Sancti in omni cōuerſatione eſtote.
Non diuitibus dicit, ſed omnibus, quia ſine diſcrimine
perſonarum iudicat, vt bonus teſtis eius Apoſtolus di
cit: Et ideo non in remiſſione, nō in faſtidio, non in exal
tatione cordis, ſed in timore, inquit, hoc incolat⁹ veſtri
tempus cōuerſamini. Tempus accepiſtis hac in terra,
non perpetuitatem. quaſi tempore vtamini, qui ſciatis
vos migraturos. Nolite in diuitiis cōfidere, quia omĩa
illa hic relinquuntur. Sola vos comitabitur fides. Erit
ſane etiam iuſtitia comes, ſi fides prænia ſit. Quid vos
palpant diuitiæ? Non auro vel argēto, non poſſeſſioni-
bus, non ſericis veſtibus de vana veſtra conuerſatione
redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine Chriſti Ieſu. Ille
ergo diues eſt qui fuerit hęres dei, Chriſti cohęres. No F
li pauperem contemnere, ille te diuitē facit. Noli egen-
tem faſtidire. Iſte pauper clamauit ad dominum, & do Pſal. 33.
minus exaudiuit eum. Noli inopem refutare, & Chri- 2. Cor. 8.
ſtus pauper factus eſt, vt te inopia ſua diuitem faceret.
Noli quaſi diues te attollere: Sine pecunia miſit apo- Mat. 10.
ſtolos ſuos. Deniq; primus eorum dixit: Argētum & Actu. 3.
aurum non habeo, ſed fidem habeo. Gloriatur in pau-
pertate quaſi refugiat contaminationem. Argentum,
inquit, & aurum non habeo, ſed fidem habeo. Satis di-
ues ſum in nomine Ieſu, quod ſuper omnem hominē
eſt. Argentum non habeo, ſed nec requiro. Aurum nō
habeo, ſed nec deſidero, ſed habeo quod vos diuites nō
habetis. Habeo quod pluris eſſe etiam vos arbitremi-
ni. Dono pauperibus, vt in nomine Ieſu dicam: Cōua-
leſcite manus remiſſę, & genua diſſoluta. Sed vultis di
uites eſſe? eſtote pauperes. Tunc eritis per omnia diui-
tes, ſi fueritis pauperes ſpiritu. Nō cenſus diuitem, ſed
animus facit. Sunt enim qui ſe humiliant in multis di
uitiis, & recte ac prudenter. Satis enim diues omnibus
naturę lex eſt, cui cito inuenias quod abundet. Cupidi-
tatibus autem omnis diuitiarũ abũdantia, inopia eſt.
Deniq; nemo pauper naſcitur, ſed fit. Non ergo naturę

G paupertas, ſed opinionis eſt: ideoq; cito inuenit̃ diues
naturæ, difficile cupiditatis. Eteni quo plus vnuſquiſq;
acquiſierit, plus ſitit, & quaſi quadã inardeſcit ebrietate
cupiditatum ſuarũ. Quid quaſi neceſſariũ quæritis cu-
mulum diuitiarum? Nihil tam neceſſarium, q̃ cogno-
ſcere quid non ſit neceſſariũ. Quid in carnẽ retorquetis
excuſationẽ? Non corporis venter inſatiabilẽ, ſed men
tis auaritia facit. Nunquid caro ſpem futuri abſtulit?
Nũquid caro ſpiritualis gratiæ ſuauitatẽ ademit? Nũ-
quid caro fidem impediuit? Nunquid caro aliquid furo
ris dominis vanis opinionib⁹ adiudicauit? Plus amat
caro moderatam frugalitatẽ, qua exuitur onere, indui-
tur ſalubritate, qua ſolicitudinem deponit, aſſumit trã-
Prou. 13. quillitatem. Sed nec ipſæ diuitię vituperabiles. Deniq;
redemptio animæ viri, diuitiæ eius: quoniam qui pau
peri donat, redimit animam ſuã. Eſt ergo & his mate-
rialib⁹ diuitiis virtuti locus. Quaſi gubernatores eſtis
in magno mari. Si bene quis gubernat ſuum nauigiũ,
cito trãſit fretum, vt perueniat ad portum. Qui autem
neſcit regere ſuũ cenſum, onere ſuo mergitur. Ideo ſcri
Prou. 10. ptum eſt: Poſſeſſio diuitũ, ciuitas firmiſſima. Quę eſt
iſta niſi Hieruſalem quæ in cælo eſt, in qua regnũ dei?
Bona hæc poſſeſſio, quę fructus perpetuos facit. Bona
poſſeſſio, quę non hic relinquit̃, ſed illic poſſidet̃. In hac
poſſeſſione qui fuerit dicit: Portio mea dominus. Non
H dicit, portio mea ab illis vſq; ad illos porrecta & diffuſa
terminos. Non dicit, portio mea inter illos vicinos, ni-
ſi forte inter apl̃os, inter pphetas, inter ſanctos dei. hæc
eſt enim iuſti portio. Nõ dicit, portio mea in pratis, nõ
in ſyluis, non in campis, niſi forte in cãpis ſyluæ, in qui-
Pſal. 131. bus inuenitur eccleſia, de qua ſcriptũ eſt: Inuenimus eã
in campis ſyluę. Non dicit, portio mea greges equorũ.
Pſal. 32. Mendax enim equus ad ſalutẽ. Non dicit, portio mea
armẽta boum, aſini, oues, niſi forte inter illa enumerat
armenta quæ agnoſcit poſſeſſorẽ ſuum, & in illa aſina
vult conſortium habere quæ nõ refugit præſepe Chri-
ſti. Et illa ouis ſibi portio eſt, quę ad immolandum du
cta eſt, & ille agnus coram tondente ſine voce qui nõ a-
peruit os ſuum, cuius in humilitate iudicium exaltatũ
eſt. Bene ait coram tondente, qui ſuperflua nõ propria
in illa depoſuit cruce, qui corpus exuit, nõ diuinitatem
amiſit. Non quicũq; ergo dicit, Portio mea dominus.
Nõ auarus dicit, quia venit auaritia, & dicit: Mea por-
tio es, ego te ſubditũ habui, mihi ſeruiſti, mihi te in illo
auro vendidiſti, mihi te in illa poſſeſſione adiudicaſti.
Non dicit luxurioſus, portio mea Chriſtus: quia venit
luxuria, & dicit: Mea portio es, ego te in illo mihi man
cipaui conuiuio, in illis epularum reatibus, ego te addi
ctũ teneo gulæ & vuæ chirographo. An ignoras quia
I carius tibi fuit mẽſæ tuæ q̃ vitę preciũ? Tuo te iudicio
reuinco, nega ſi potes, ſed non negare potes. Deniq; ni-
hil ad vitam reſeruaſti, totum ad menſam expendiſti.
Non poteſt dicere adulter, portio mea dominus: quia
venit libido, & dicit: Ego ſum tibi portio, mihi te in il-
lius adoleſcentulæ addixiſti amore, in illius nocte me-
retricis in meas leges in mea iura migraſti. Non dicit
proditor, portio mea Chriſtus: quia ſtatim irruit in eũ
nequitia mali, & dicit: Fallit te domine Ieſu meus iſte.
Ioan. 13. Habemus exemplum, quia cũ Iudas panem a Chriſto
accepiſſet, immiſit ſe in cor eius diabol⁹ quaſi poſſeſſio-
nem ſuam vendicans, quaſi portionis ſuę ius retinens,
quaſi dicẽs: Non eſt tuus iſte, ſed meus, meus certe mi
niſter, tuus proditor. meus plane iſte eſt: deniq; tecum
recũbit, & mihi ſeruit: tecũ epulatur, & mecũ paſcitur.
A te panem accepit, a me pecuniã. Tecum bibit, & mi
hi tuum ſanguinem vẽdit. Quam vera diceret, proba-
uit. Deniq; Chriſtus receſſit ab eo, ipſe quoq; Iudas re-
liquit Ieſum, ſequitur diabolum. Quam multos domi
nos habet qui vnũ refugerit. Sed nos non refugiamus.
Quis refugiat eum quem ſequuntur alligati vinculis,
ſed vinculis voluntariis quæ ſoluunt non alligant, qui-

bus vincti vinculis gloriãtur dicentes: Paulus vinctus Ad Phi-
Ieſu Chriſti, & Timotheus? Glorioſum ab hoc ſtringi lemo.
mur, q̃ ab aliis abſoluimur & relaxamur. Quis igit̃ fu- K
giat pacem? quis fugiat ſalutem? quis fugiat miſericor-
diam? quis fugiat redemptionem? Videtis filiũ quales
euaſerunt qui hæc ſecuti ſunt, quomodo operentur de-
functi. Quarum virtutum laudem miramur, earũ ſtu-
deamus adipiſci induſtriam: & quas prædicamus in a-
liis, eas in nobis taciti recognoſcamus. Nihil mollicu-
lum, nihil infractum ad laudẽ peruenit. Regnũ cælorũ Mat. 11.
cogitur, et cogentes diripiunt illud. Feſtinantes patres
agnum mãducabant. Feſtina eſt fides, ſalutis deuotio,
ſpes impigra contradictiones animi non amat, ſed tra-
ductionem ab infructuoſo ocio ad fructũ laborũ. Quid
in craſtinum differs? Potes & hodiernum diem lucra-
ri. Cauendum eſt enim ne & illum nõ teneas, & hũc a-
mittas. Non exiguũ detrimentum eſt vel horę vnius,
& vna hora totius vitæ portio eſt. Sunt iuuenes qui ci-
to volunt ad ſenectutem peruenire, ne ſubiaceant diu-
tius ſeniorum arbitrio. Sunt etiã ſenes qui velint ſi poſ
ſint ad iuuẽtutẽ redire. Quorum ſtudium neutrũ pro-
bo, quia iuuenes faſtidioſi præſentiũ quaſi ingrati mu-
tationem viuendi requirunt, ſenes dilationem, cũ poſ-
ſit & iuuenta ſeneſcere moribus, & ſenectus virere ope-
ribus. Neq; enim emendationem morum magis ætas
affert q̃ diſciplina. Quanto ergo magis nos oportet
ſpem attollere ad regnũ dei, vitæ vbi nouitas, vbi gra- L
tiæ erit nõ ætatis commutatio. Non ocio, non ſomno
merces paratur. Nullũ opus dormiẽtis eſt, nullus fru-
ctus ocii, immo magis diſpẽdium. Ocioſus Eſau amiſ-
ſit primatus benedictionem, quia maluit cibũ accipere
q̃ quærere. Laborioſus Iacob apud vtrunq; parentẽ in-
uenit gratiam. Et tamen cum ſuperior eſſet Iacob vir-
tute & gratia, ceſſit fratris indignationi, qui ſibi præla-
tum fratrem iuniorem dolebat. Ideo ſcriptũ eſt, Date
locum iræ, ne alterius indignatio te quoq; in peccatum
trahat, dum vis reſiſtere, dũ vis vindicari. Potes & ab
illo & a te remouere culpam, ſi cedendum putes. Imi-
tare patriarcham, qui de cõſilio matris lõginqua petiit.
Et matris cuius? Rebeccæ vtiq;, hoc eſt patientię. Cu-
ius enim niſi patiẽtiæ hoc conſiliũ eſſe poterat? Ama-
bat mater cõtra affectum pii amoris dimitti filiũ. Ma
luit eñi ſibi eũ exulare q̃ deo. Et quia bona mater, vtriq;
detulit, iuniori filio benedictionẽ quam conſeruare po-
terat. Non enim filium filio, ſed impigrum ocioſo prę-
tulit, fidelem infido. Sed etiam filio ipſi ſeniori non pa-
rum conſuluit amãdo minorẽ filium, ne parricidiũ face-
ret. Itaq; quoniam ob pietatẽ non propter improbitatẽ
exulabat a parẽtibus, loquebatur cũ deo, augebatur cen M
ſu, liberis, gratia. Neq; his tamen elatus eſt cũ fratri oc
curreret, ſed humiliatus adorauit, nõ vtiq; illum immi
tem, illum furibũdum, illũ degenerem, ſed eum quem
in fratre conſiderabat, ideoq; adorauit ſepties, numero
ſcilicet remiſſionis, quia nõ hominẽ adorabat, ſed deũ,
quem in carne hominis eſſe venturũ præuidebat ſpiri-
tu, vt tolleret peccata mundi. Quod tibi ex Petri reſpõ
ſione aperitur myſterium, dicente eo: Si peccauerit in
me frater meus, quotiens remittã ei? Vſq; ſepties? Vi Mat. 18.
des quoniam peccatorum remiſſio, typus erat illi⁹ ma-
gni ſabbati, illius quietis perpetuæ gratiæ, & ideo con-
templatione donatur. Sed quid ſibi vult q & vxores,
& filios, & oẽs diſpoſuit ſuos, & præcepit vt & ipſi ado
rarent ſuper terram? Non vtiq; vt elemẽtum quod ple-
ruq; repletur ſanguine, in quo officina eſt ſcelerum, aut
vaſtis plerunq; horret cautibus, aut pręruptis rupibus,
aut ſterili & ieiuno ſolo, ſed vt carnẽ præſidio nobis fu-
turam. Et fortaſſe hoc illud eſt myſteriũ quod edocuit
dominus dicens: Non ſolum ſepties, ſed & ſeptuagies
ſepties. Et vos igitur donate iniurias veſtras, vt ſitis fi-
lii Iacob. Nolite exaſperari ſicut Eſau. Imitamini ſan-
ctum Dauid, qui tãquã bonus magiſter reliquit nobis

Pſal. 108. quod imitaremur, dicens: Pro eo vt diligerent me, de-
A trahebant mihi, ego autem orabam. & cum maledice-
retur, orabat. Bonum ſancti oratio, qua contumelia ex-
cluditur, maledictum repellitur, & in ipſos qui maledi-
xerunt, frequenter retorquetur, vt ſuo telo vulnerentur.
Maledicent, inquit, & tu benedices. Ambienda homi
num maledictio, quæ acquirit dominicam benedictio-
Heb. 13. nem. Quod ſupereſt chariſſimi, conſiderate quia Ieſus
extra portã paſſus eſt, & vos egredimini de hac terre-
na ciuitate, quia ciuitas veſtra ſuperior eſt Hieruſalẽ:
Philip. 3. ibi conuerſamini, vt dicatis: Noſtra autem cõuerſatio
in cœlis eſt. Ideo Ieſus exiuit de ciuitate, vt vos exeũtes
de hoc mũdo ſupra mundũ ſitis. Moyſes ſolus qui deũ
videbat, extra caſtra habebat tabernaculum quando lo
quebatur cũ deo: & hoſtiarũ quę pro peccato fiebãt, ſan
guis quidẽ altaribus inferebatur, quia nemo intra mun
di huius vitia poſitus peccatũ deponit, nec ſanguis eius
acceptus eſt deo, niſi de corporis huius exeat inquina-
mento. Hoſpitalitatem diligite, per quã ſanctus Abra
ham inuenit gratiã. Hoſpitio ſuſcipere filiũ Sara me-
ruit effœta iam ſenectute. Loth quoq; Sodomitani ex-
cidii euaſit ignem. & tu potes ſuſcipere angelos, ſi adue
nientibus officium tuum offeras. Quid de Raab dicã
quæ hoc munere inuenit ſalutẽ? Compatimini iis qui
alligati tenẽtur vinculis, tanq̃ ſimul alligati. Conſola-
Eccles. 7. mini in luctu poſitos. Melius eſt enim ire in domũ lu-
B ctus, q̃ in domũ gaudii. Illinc officii meritũ boni, hic vi-
tium lapſus refertur. Poſtremo illinc mercedẽ ſperas,
hic recepiſti. Sentite laborantibus tanq̃ ſimul laboran-
tes. Mulier viro deferat, nõ ſeruiat: regẽdã ſe prębeat,
non coercendã. Indigna eſt coniugio, quę digna eſt iur-
gio. Vir quoq; vxorẽ tanq̃ gubernator dirigat, tanq̃ cõ-
ſortẽ vitæ honoret, participet vt cohæredi gratię. Ma
tres ablactate filios, diligite eos, & orate pro iis vt lon-
gæui ſuper terrã ſint: non in terra, ſed ſuper terram. Ni
hil enim longæuum in hac terra, & quod eſt diu, breue
eſt, & magis lubricum. Monete eos vt magis crucem
domini tollant, q̃ hanc vitã diligant. Maria mater do-
mini ante crucẽ filii ſtabat. Nullus me hoc docuit, niſi
ſanctus Ioannes euangeliſta. Mundum alii cõcuſſum
in paſſione domini conſcripſerunt, cælum tenebris ob-
ductum, refugiſſe ſolem, in paradiſum latronẽ, ſed poſt
piam confeſſionem, receptum. Ioannes docuit, quod a-
lii non docuerũt, quemadmodũ in cruce poſitus matrẽ
appellauerit. Pluris putatur ꝙ victor ſuppliciorũ pieta-
tis officia matri exhibebat, q̃ ꝙ regnũ cæleſte donabat
vitæ æternę. Nã ſi religioſum eſt ꝙ latroni donatur ve
nia, multo vberioris pietatis eſt ꝙ a filio mater tãto af-
C fectu honoratur. Ecce, inquit, filiꝰ tuus, Ecce mater tua.
Teſtabatur de cruce Chriſtus, & inter matrem atq; di-
ſcipulum diuidebat pietatis officia. Cõdebat dominus
non ſolum publicũ, ſed etiam domeſticum teſtamẽtũ,
& hoc eius teſtamẽtum ſignabat Ioannes, dignus tãto
teſtatore teſtis. Bonũ teſtamentũ non pecuniæ, ſed vi-
tæ æternę, quod non atramẽto ſcriptum eſt, ſed ſpiritu
Pſal. 44. dei viui, qui ait: Lingua mea calamus ſcribæ velociter
ſcribentis. Sed Maria nec minor q̃ matrẽ Chriſti dece
bat, fugiẽtibꝰ apoſtolis ante crucem ſtabat, & piis ſpe-
ctabat oculis filii vulnera, quia expectabat nõ pignoris
mortem, ſed mundi ſalutem. Aut fortaſſe quia cogno-
uerat per filii mortem mundi redemptionẽ aula rega-
lis, etiam ſua morte putabat ſe aliquid publico additu-
ram muneri. Sed Ieſus non egebat adiutore ad redem
ptionem omniũ, qui omnes ſine adiutore ſeruauit. Vn
Pſal. 87. de & dicit: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter
mortuos liber. Suſcepit quidẽ affectũ parentis, ſed non
quæſiuit alterius auxiliũ. Hanc imitamini matres ſan
ctæ, quæ in vnico filio dilectiſſimo tãtum maternę vir-
tutis exemplũ edidit. Neq; enim vos dulciores liberos
habetis, neq; illud virgo quærebat ſolatium, ꝙ aliũ poſ
1. Pet. 2. ſet generare filium. Domini ſeruis imperate quaſi cõdi

tione ſubditis, ſed ita vt naturæ eiuſdẽ cuius vos eſtis, D
cõſortes eſſe eos memineritis. Serui quoq; dominis ſer
uite cum volũtate. Etenim vnuſquiſq; quod natus eſt,
patienter debet ſuſcipere. Nec ſolum bonis, ſed etiam
aſperioribꝰ obedite dominis. Nã quæ eſt veſtrę ſerui-
tutis gratia ſi bonis ſeruiatis ſedulo? Sed etiam aſpe-
ros promereamini. Nam liberi quoq; nullã habẽt mer-
cedem ſi peccantes puniantur a iudicibus, ſed illa mer-
ces eſt ſi etiam non peccantes. Et vos ergo contempla-
tione domini Ieſu etiam ſi difficilibus ſeruiatis domi-
nis cum patiẽtia, mercedem habebitis. Siquidem ipſe
dominus iuſtus ab iniuſtis paſſus eſt, & patiẽtia mira-
bili peccata noſtra ſuæ affixit cruci, vt qui illum imita-
tus fuerit, peccata ſua ſanguine ſuo diluat. Ad ſummã
cõuertimini omnes ad dominũ Ieſum. Sit in vobis vi-
tæ huius delectatio in bona conſciẽtia, patiẽtia mortis
cum ſpe immortalitatis, confirmatio reſurrectionis cũ
Chriſti gratia, veritas cũ ſimplicitate, fides cũ confiden
tia, abſtinentia cũ ſanctitate, induſtria cũ ſobrietate, cõ-
uerſatio cũ modeſtia, eruditio ſine vanitate, ſobrietas
doctrinæ fidelis ſine hæreſis temulentia.

Diui Ambroſii ad epiſcopos p Æmiliã cõſtitutos, eos
de celebritate paſchali inſtruentis, Epi. LXXXIII.

DOMINIS fratribus dilectiſſimis epiſcopis
per Æmiliam cõſtitutis Ambroſius epiſco- E
pus. Non mediocris eſſe ſapientiæ diem ce-
lebritatis definire paſchalis, & ſcriptura di-
uina nos inſtruit, & traditio maiorũ: qui conuenientes
ad ſynodum Nicenam, inter illa fidei vt vera ita admi
randa decreta, etiam ſuper celebritate memorata, con-
gregatis peritiſſimis calculãdi, decem & nouem anno-
rum collegere rationem, & quaſi quendam conſtituere
circulũ ex quo exemplũ in annos reliquos gigneretur.
Hunc circulũ Enneadecaterida nuncupauerunt, ſequẽ-
tes illud, ꝙ non debeamus vana quadã opinione ſuper
celebritate huiuſmodi fluctuare, ſed vera ratione cõper
ta ita omniũ cõcurrat affectio, vt vna nocte vbiq; ſacri-
ficium pro reſurrectione domini deferatur. Domini fra
tres dilectiſſimi eo vſq; a vero nos deuiare nõ conuenit,
nec vago ingenio diſcrepare, vt quãdam neceſſitas ce-
lebritatis huiꝰ omnibus ſit impoſita Chriſtianis: quan
doquidem ipſe dominus cũ elegit diem quo paſcha ce-
lebraret, qui cum obſeruantiæ veræ ratione concurrit.
Scriptum eſt enim: Venit autem dies in qua neceſſe Lucæ. 22.
erat paſcha immolari, & miſit Petrum & Ioãnem di-
cens: Euntes ite parate nobis paſcha, vt mãducemus.
At illi dixerũt: Vbi vis paremus? Et dixit ad illos: Ec F
ce introeũtibus vobis in ciuitatem occurret homo am-
phoram aquę portans. ſequimini eum in domũ in quã
itrat, & dicetis patrifamilias: Dicit tibi magiſter, Vbi
eſt diuerſorium vbi paſcha cũ diſcipulis manducẽ? Ipſe
vobis oſtendet in ſuperioribus locũ magnum. ibi para-
te. Aduertimus igitur quod non ad terrena deſcẽdere,
ſed in ſuperioribus locum magnũ ſtratum quęrere de-
beamus, vt domini paſcha celebremꝰ. Abluere etiam
ſenſus noſtros quadam ſpirituali aqua fontis æterni, &
deuotę celebritatis tenere menſuram, nec opinione vul
gari dies quoſdam explorare lunares, cũ Apoſtolus di
cat: Dies obſeruatis, & menſes, & tẽpora, & annos. ti- Gal. 4.
meo ne ſine cauſa laborauerim in vobis. Nã incipit eſ-
ſe cõtrarium. Sed aliud eſt obſeruare gentilitio more,
vt qua luna quid adoriẽdũ ſit iudices, vtputa quintam
eſſe fugiendã, nihilq; ea inchoandũ. Varios quoq; cur-
ſus lunę obeũdis negociis cõmendare, vel cauere quoſ-
dam dies, quẽadmodũ pleriq; poſteros dies vel Ægy-
ptiacos declinare conſuerunt. Aliud eſt enim obſeruã-
tiam religioſæ mentis intendere in eũ diem de quo ſcri
ptum eſt: Hic eſt dies quem fecit dominus. Nam etſi Pſal. 117.
ſcriptum ſit ꝙ paſcha domini quartodecimo die mẽſis Exo. 12.

G primi celebrari debeat, & vere quartamdecimam lunã
ad celebrandum dominicæ ſeriem paſſionis inquirere
debeamus, tamẽ ex hoc poſſumus intelligere quod ad
huiuſmodi ſolẽnitatem vel eccleſiæ perfectio, vel claræ
fidei plenitudo quæratur, ſicut dixit propheta cum lo-
Pſal. 88. queretur de filio dei, Quia ſedes eius ſicut ſol in cõſpe-
ctu meo, & ſicut luna perfecta in æternũ manebit. Inde
eſt quod ipſe dominus cum opera in terris miranda fe-
ciſſet, quaſi iam fundata humanarum mẽtium fide, tẽ-
Ioan. 17. pus paſſionis eſſe memorauit dicẽs: Pater venit hora,
clarifica filiũ tuũ, vt filius tuus clarificet te. Hanc enim
celebrandæ paſſionis claritudinẽ quæſitam alibi docet
Luc. 13. dicens: Ite, dicite illi vulpi: Ecce eiicio dæmonia hodie,
& cras ſanitates perficio, & ſequẽti cõſummor die. His
vtiq; conſummatur Ieſus qui incipiunt eſſe perfecti, vt
plenitudinẽ diuinitatis & redẽptionis eius fide ſua cre-
dant. Ergo & diem & horã exquirim⁹, vt ſcriptura nos
inſtruit. Propheta etiam Dauid dicit: Tempus facien
di domine. petens accipere ſenſum ad cognoſcenda do-
mini teſtimonia. Eccleſiaſtes ait: Omni rei tẽpus. Hie
Hiere. 8. remias clamat: Turtur & hirundo, agri paſſeres agno-
uerunt tempora introitus ſui. Quid autem euidentius
Eſa. 1. q̃ de paſſione domini dictũ videri, Agnouit bos poſſeſ-
ſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui? Agnoſca-
mus ergo hoc præſepe domini, in quo alimur, paſcimur
& reficimur. Hoc igitur tẽpus præcipue ſcire debemus,
quo per vniuerſum orbẽ conſona ſacræ noctis fundatur
oratio, quia & tempore cõmendantur preces, ſicut ſcri-
ptum eſt: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalu-
tis adiuui te. Hoc eſt tempus de quo Apoſtolus dixit:
2. Cor. 6. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.
Vnde neceſſe fuit, quia etiã poſt Ægyptiorũ ſupputa-
tiones, & Alexandrinæ eccleſiæ definitionem, Epiſcopi
H quoq; Romanæ eccleſiæ per literas pleriq; meã adhuc
expectant ſententiã, quid exiſtimem, ſcribere de die pa-
ſchæ. Nam licet futuri diei paſchæ inciderit quæſtio, ta
men etiam in reliquum quid tenẽdum videatur aperi-
mus, ſiqua quæſtio talis incurrerit. Duo autẽ ſunt ob-
ſeruanda in ſolennitate paſchæ, quartadecima luna, &
primus menſis, qui dicitur nouorũ. Itaq; ne a veteri te-
ſtamẽto videamur diſcedere, ipſum de paſchæ celebrã-
Exo. 12. dæ die capitulũ recenſeamus. Monet Moyſes populũ
dicẽs cuſtodiendũ menſem nouorũ, eum primum eſſe
menſem prædicans. Ait enim: Hic mẽſis vobis princi-
pium menſium, primus in menſibus anni, & facies pa-
ſcha domino deo tuo quartadecima die menſis primi.
Ioan. 1. Lex nempe per Moyſen data eſt, gratia autem & ve-
ritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Ipſe ergo qui legẽ
locutus eſt, poſtea veniens per virginem nouiſſimis tẽ
poribus plenitudinẽ legis cõſummauit, quia venit non
Mat. 5. legem ſoluere, ſed implere, & celebrauit paſcha hebdo-
madæ in qua fuit quartadecima luna, quinta feria. De-
I niq; ipſa die (ſicut ſuperiora docent) paſcha cum diſcipu
lis manducauit. Sequẽti autem die, hoc eſt ſexta feria,
crucifixus eſt, luna quintadecima. Sabbato quoq; ma-
gno illo ſextadecima fuit. Ac per hoc ſeptimadecima
luna reſurrexit a mortuis. Vnde hæc lex paſchæ nobis
ſeruanda eſt, vt nõ quartamdecimã obſeruemus in die
reſurrectionis, ſed in die magis paſſionis aut certe aliis
proximis ſuperioribus diebus. Quia reſurrectionis ce
lebritas die dominica celebratur, dominica autem ieiu
nare non poſſumus, quia Manichæos etiam ob iſtius
diei ieiunia iure dãnamus. Hoc eſt enim in reſurrectio-
nem Chriſti non credere, ſi legem quis ieiunij die reſur
rectionis indicat, cum lex dicat paſcha edendũ cũ ama-
ritudine, hoc eſt cum dolore, quod tanto ſacrilegio ho-
minum auctor ſalutis ſit interemptus. Die autem do-
Pſal. 117. minica exultandũ propheta docet dicens: Hic eſt dies
quem fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Er-
go non ſolum paſſionis diem, ſed etiam reſurrectionis
obſeruari oportet a nobis, vt habeamus & amaritudi-
nis & lætitiæ diẽ. illa ieiunemus, iſto reficiamur. Vn- K
de ſi inciderit, ſicut futurũ eſt proxime, quartadecima
luna menſis primi die dominica, quia neq; dominica ie
iunare debemus, neq; tertiadecima luna die ſabbati in-
cidente ieiuniũ ſoluere, quod maxime die paſſionis eſt
exhibẽdum, in altera hebdomada celebritas paſchæ eſt
differenda. Siquidem ſequitur quintadecima luna qua
paſſus eſt Chriſtus, & erit ſecunda feria: tertia quoq; fe-
ria erit ſextadecima luna, qua domini caro in ſepulchro
quieuit, cum quarta etiam feria ſeptimadecima luna fu
tura ſit, qua dominus reſurrexit. Cum igitur triduũ il-
lud ſacrũ in hebdomadam proxime concurrat vltimã,
intra quod triduũ & paſſus eſt, & quieuit, & reſurrexit,
de quo triduo ait: Soluite hoc templũ, & in triduo re- Ioan. 2.
ſuſcitabo illud: quid nobis poteſt moleſtiam dubitatio-
nis afferre? Nam ſi ea res ſcrupulum mouet, quia quar
tadecima luna nõ celebramus ipſum diem vel paſſio-
nis, vel reſurrectionis, ipſe dominus nõ quartadecima
luna paſſus eſt, ſed quĩtadecima, & ſeptimadecima re-
ſurrexit. Quod ſi mouet quia quartãdecimam lunam
tranſeuntes, quæ die dominica incidit, hoc eſt quarto-
decimo calendas Maij, ſequenti dominica inſtaurãdã
celebritatẽ ſuademus, autoritas extat huiuſmodi. Nã
temporibus paulo ſuperioribus cũ incidiſſet quartade- L
cima luna menſis primi in dominicam diẽ, ſequenti al-
tera dominica celebrata ſolennitas eſt. Octogeſimo au
tem anno & nonageſimo tertio, ex die imperij Diocle-
tiani, cum quartadecima luna eſſet nono kalendas A-
prilis, nos celebrauimus paſcha pridie kalendas Apri-
lis. Alexãdrini quoq; & Ægyptij, vt ipſi ſcripſerunt, cũ
incidiſſet quartadecima luna & vigeſimo & octauo die
Pharmutij menſis, celebrauerunt paſcha quinta die
Pharmutij menſis, quæ eſt pridie kalendas Aprilis, ac
ſic cõuenere nobiſcũ. Rurſus nonageſimo & tertio an-
no a die imperij Diocletiani, cum incidiſſet quartade-
cima luna in quartũdecimũ diẽ Pharmutij mẽſis, quæ
eſt quinto idus Aprilis, quæ erat dominica die, celebra
tum eſt paſcha dominica Pharmutij vigeſimo & pri-
mo die, qui fuit ſecũdum nos quintodecimo kalendas
Maij. Vnde cum & ratio ſit & exemplum, nihil ſuper
hoc mouere nos debet. Nunc illud eſt, quod enodandũ
videtur, quia pleriq; putant ſecũdo menſe nos celebra-
turos paſcha, cum ſcriptum ſit: Cuſtodi primum men M
ſem nouorum. quod non poteſt incidere vt præter men
ſem nouorum paſcha celebrẽt niſi qui quartãdecimam
ita obſeruant ſecundũ literam, vt non alio niſi ipſo cele-
brent die. Deniq; in futurũ Iudæi duodecimo, nõ primo
menſe celebraturi ſunt paſcha, hoc eſt tertio kalendas
Aprilis ſecundũ nos: ſecundũ Ægyptios autem vigeſi-
mo quarto die Phamenoth menſis, qui eſt non primus
menſis, ſed duodecimus, & incipit ſexto kalẽdas Apri
lis, & finitur ſeptimo kalendas Maij. Ergo ſecundum
Ægyptios primo mẽſe celebraturi ſumus dominicam
paſchæ, hoc eſt ſeptimo kalẽdas Maij, qui eſt dies tri-
geſimus Pharmutij mẽſis. Nec abſurdum arbitror vt
inde obſeruãdi mẽſis trahamus exemplũ, vbi primum
paſcha celebratũ eſt. Vnde & maiores noſtri in tracta-
tu concilij Niceni eũ diẽ endecateride, ſi quis diligenter
intendat, ſtatuendum putarũt, & ipſum mẽſem nouo-
rum recte cuſtodierũt, quia in Ægypto hoc primo mẽſe
noua ſecantur frumenta. Hic autem menſis & primus
eſt ſecundum Ægyptiorum prouẽtus, & primus ſecun
dum legem, & octauus eſt ſecundũ conſuetudinem no
ſtram. Indictio enim Septembri mẽſe incipit. Octauo
igitur menſe kalendæ Aprilis ſunt. Incipit autem mẽ
ſis non ſecundum vulgarem vſum, ſed ſecũdum cõſue-
tudinem peritorum ab æquinoctio, qui dies eſt duode-
cimo kalendas Aprilis, & finitur vndecimo kalendas
Maij. Inde maxime intra hos triginta & vnũ dies ſæ-
pe celebrati paſchæ dies. Sed cum ante biẽniũ celebra-
uerimus paſchæ dominicã vndecimo kalẽdas Maij,

A hoc eſt trigeſimo die menſis, ſecūdum noſtram ſcilicet
calculationem, moueri non debemus ſi & proxime tri
geſimo die Pharmutii mēſis celebratum ſum⁹ paſchæ
dominicam. Verum ſi quis menſem ſecundū inde exi
ſtimat, quia poſt triduum cōpleti menſis qui compleri
videtur vndecimo kalendas Maii, paſchæ dominica
erit, illud conſideret, quia quartadecima luna quę quæ=
ritur, quartodecimo kalendas Maii erit, hoc eſt intra
pręſcriptū menſis numerum. Lex autem diē paſſionis
exigit intra primum nouorū debere celebrari. Satisfa=
ctum eſt igitur ſecundū plenitudinem lunę, cui ad com
plendum menſem ſuperſunt tres alii dies. Non ergo in
alterum menſem recidit, quando intra eundē menſem
qui primus eſt, paſcha celebrabitur. Ad literam autem
nos teneri nō oportere (licet conſuetudo celebrandi pa=
ſchæ ipſa nos inſtruat) tamen & Apoſtolus docet, qui
1.Cor.4. ait: Paſcha noſtrū immolatus eſt Chriſt⁹. Sed & pro=
poſita lectio docet literam nō cōſequendā. Sic enim ha
bes, Et facies paſcha domino deo tuo quartodecimo
die menſis primi. Diem pro luna dicit. Vnde peritiſſi=
mi quoq; ſecundū legem lunari curſu computant men=
ſem, & ideo cum a pluribus nonis lunę curſus incipiat,
hoc eſt, dies primus, vides nonas Maii adhuc ad men=
B ſem primum nouorū computari poſſe. Ergo & iuxta le
gis ſententiā primus hic menſis eſt. Deniq; μήνην lu=
nam vocant Græci, vnde μῆνας Græce dicunt mēſes,
& naturalis vſus nationū exterarū lunam pro diebus
appellat. Alium autem diē paſſionis, aliū reſurrectio=
nis celebrandum, veteris quoq; teſtamenti ſeries oſten
dit. Sic enim habes: Agnus ſine macula mundus con=
ſummatus anniculus maſculus erit vobis, ab ouib⁹ &
hœdis ſumetis, & erit vobis in obſeruatione vſque in
quartamdecimā mēſis huius, & occidetis illū tota mul
titudo ſynagogæ filiorum Iſrael ad veſperū, & ſument
de ſanguine eius, & ponent ſuper duos poſtes, & ſuper
limen oſtii domus, in quibus manducabunt eum inter
ſemetipſos. manducabunt carnem hanc noctu igni aſ=
ſam. Et infra: Et edetis illum cum ſolicitudine paſchæ.
Paſcha eſt enim domini, & pertrāſibo in terram Ęgy=
ptiorum in nocte illa, & percutiam omne primitiuum
in Ęgypto ab homine vſque ad pecus, & in omni terra
Ęgypti faciam vindictam ego dominus. Et erit vobis
ſanguis in ſigno in domibus, in quibus eritis ibi, & vi=
debo ſanguinē, & protegam vos, & nō erit in vobis pla
ga exterminii. Et cōteram terram Ęgypti, & erit dies
C hic vobis memorabilis & ſolennis, et diem feſtū agetis
eum domino in progenies veſtras, legitimū ſempiter=
num, diem feſtū agetis illum. Aduertim⁹ & paſſionis
diem deſcriptum in ieiunio, quia ad veſperum occiden
dus eſt agnus, licet vltimum tempus pro veſpere poſſi
1.Ioan.2. mus accipere, ſecundū Ioannem qui ait: Pueri, nouiſſi=
ma hora eſt. Sed & iuxta myſterium veſpere diei con=
ſtat occaſum, quando tenebræ ſtatim factæ ſunt. & ieiu
nium deferendū eo die verum eſt, quia ita edetis illum
cum ſolicitudine. Ieiunantibus enim ſolicitudo adhę=
ret. Reſurrectionis autem die exultatio refectionis eſt
atq; lætitiæ, quo die videtur exiſſe populus ex Ęgypto
primitiuis Ęgyptiorū necatis, quod poſteriora euiden
Exo.12. tius docent, quibus ait ſcriptura: Quia poſtq̄ fecerūt Iu
dæi paſcha, ſicut præcepit Moyſes, factū eſt circa me=
diam noctem, & dominus percuſſit omnem primitiuū
in terra Aegypti a primitiuo Pharaonis. Et vocauit
Pharao Moyſen & Aaron nocte, et dixit illis: Surgite
& exite de populo meo, & vos & filii Iſrael ite & ſerui=
te domino deo veſtro. Et vrgebāt Aegyptii populum
feſtinātes q̄ celerrime expellere. Deniq; ſic profecti ſunt
Iſraelitæ, vt nō occurreret ſibi azyma fermentare. Eie=
cerunt enim eos Aegyptii, & nō potuerūt ſuſtinere, ap
paratum ſibi fecerāt in via. Reſeratum eſt igitur diem
reſurrectionis obſeruādū poſt dies paſſionis. Qui dies
reſurrectionis non quartadecima luna debet eſſe, ſed
poſtea, vt vetus loquitur teſtamentum, quia dies reſur D
rectionis is, cū egrediens populus de Aegypto in mari
& in nube baptizatur, vt Apoſtolus dicit, mortē vicit,
panem ſpiritualem accipiens, & potū de petra hauriēs
ſpiritualem. Nec paſſionem domini die dominica poſ=
ſe celebrari, etiā ſi quartadecima luna in dominicā inci=
derit, adiungendam hebdomadē alterā, ſicut & ſeptua=
geſimoſexto anno die imperii Diocletiani factum eſt.
Nam tunc vigeſimooctauo die Pharmutii mēſis, qui
eſt ſeptimo kalendas Maii, dominicū paſchæ celebra=
uimus ſine vlla dubitatione maiorū. Simul etiam lu=
næ curſus & ratio ſuffragatur, quoniā vigeſimaprima
luna proximum paſcha celebrandum eſt. Nam vſq; ad
vigeſimamprimā lunam cōſueuit extendi. Ergo cum
tot veritatis indicia cōcurrant, iuxta maiorū exempla
feſtum publicæ ſalutis læti exultāteſq; celebremus, po=
ſtes noſtros vbi eſt oſtium verbi quod ſibi Apoſtolus
optat aperiri, fide paſſionis dominicæ colorantes. De
hoc oſtio dicit etiam Dauid: Pone domine cuſtodiam Pſal.140.
ori meo, & oſtium circunſtantiæ labiis meis, vt nihil aliud
niſi ſanguinē Chriſti loquamur, quo mortē vicimus,
quo redempti ſumus. Fragret in nobis odor Chriſti.
Ipſum audiamus, in illū & mētis & corporis oculos di
rigam⁹, opera eius mirātes, beneficia prędicātes, ſuper
limen oſtii noſtri ſacrę redēptionis cōfeſſio reſplendeat.
Sumamus feruenti ſpiritu ſacramentū in azymis ſyn= E
ceritatis & veritatis, pia doctrina gloriam patris & filii
& ſpiritus maieſtatem indiuiduam concinentes.

Diui Ambroſii ad ſacram virginem Demetriadē,
magnis præconiis veram humilitatem exaltantis, ad=
uerſantemq; illi ſuperbiam digna vituperatione cōfun=
dentis, ac per hoc ipſam ad elationem cauēdam, & pręſ=
ſidio ſyncerae humilitatis armandam perſuadentis,
Epiſtola LXXXIIII.

AMBROSIVS epiſcopus ſacræ virgini
Demetriadi. Cum ſplendidiſſimę ſanctimo
niæ tuæ ſublime propoſitū ſuper humilita=
tis fundamēta conſiſtere pie & ſapiēter intel
ligis, in hoc vſq; o ſacra virgo Demetrias dignationē
tuæ dignitatis inclinas, vt prouectiones tuas etiā meo
ſtylo exigas adiuuari. Quod ego, ad tenuitatem facul=
tatis meæ reſpiciens, omnibus modis recuſarē, neq; tā
maturo & erudito animo cohortatiūculas meas adhi=
bere præſumerem, niſi fiduciam efficiēdi id quod iube= F
tur, a iubēte conciperē, & tuis meritis atq; orationibus
conſiderem eſſe præſtandū vt oriatur in deſerto aqua,
& fiant in ſicca terra flumina. Vnde collaborandū tibi
mecum eſt, vt qui ſapientiam præſtat paruulis, & lin=
guas mutorum facit diſertas, iubeat de cordis mei ari=
ditate ꝓfluere quod ſitis tua digne poſſit haurire. Quę
ergo materia ſtylo dabitur, & vnde loquēdi tecum cau
ſa ſumetur? Si laudes tuas ſcribere aggrediar, & maio=
rum ſeriem quæ per te multū illuſtratur, euoluā, one=
roſum me forte & impudentē videri poſſe arbitror, qui
vel humanæ tibi gloriæ tētationē adulando ingeram,
vel tuis ac tuorum prædicationib⁹ ingeniū meum par
eſſe præſumam. Si vero de commēdando virginitatis
bono diſſerā, ſuperflua erit eius nunc propoſiti inſinua=
tio, quod tu a primo ætatis tuæ flore ſine humanis co=
hortationib⁹ elegiſti, & de quo inter ipſa principia mul
ti qui tunc in eccleſia præminebant, merito nō ſiluerūt.
Valde enī mirabile erat, & inter præcipua diuinę gra=
tiæ exempla numerandū, quod virgo Anicia ſuper o=
mnes faſtigiū trahēs beatæ nobilitatis euecta, de cuius
fœcunditate auis atq; atauis reſpō̄ſura poſteritas, & fa
miliæ votis expectabatur & patriæ, cōuerſo repente a=
nimo, deſiderio cęleſtium nuptiarū declinaſti mortale
coniugium. Et vt omnem proſapiam tuam etiā huius
virtutis titulo conſecrares, primam ſtirpis tuæ perpe=

G tuam & virginem filio virginis ſpopōdiſti. Illam ergo
ętatem tuam, & illa principia rationabiliter doctiſſimi
viri ſuis adhortationibus incitauit. Et licet plantationi
ſuæ ſummus agricola valida ad profectum tuū incre-
menta præberet, cooperatores tamē gratiæ dei oppor-
tune piam adhibuere culturam, vt germē tenerum for
titudinis robur acciperet, & dignos generoſitate ſua
fructus propoſiti tui arbor afferret. Noſtris autem pa
ginis quid erit loci, & poſt ornatiſſima ſcripta excellen-
tium magiſtrorū quid vtilitatis in eo quem indicere di
gnata es ſermone reperies, niſi forte quia & illorum in
doctrinis & tuis ſtudiis ad ſublimiores gradus virtutū
conſuetudo proficit, cauēdam te elationis admoneam,
& humilitatis tibi ſynceritatem fida ſuggeſtione com-
mendem, vt in omnibus actionibus in quib⁹ tibi es be
ne conſcia, nunq̄ audeas eſſe ſecura. De hoc igitur con-
gruentiſſimo tibi & ſaluberrimo bono quod dominus
donauerit, diſſeramus, vt inſpectioni noſtræ non tantū
viſibilia eius, ſed etiam occulta referentur. Eſt enī mul
tiplex virtutis iſtius qualitas, & licet in exteriorib⁹ q̄q;
pulchra ſit, in intimis tamen ſuis multo eſt ſpecioſior,
H multoq; luculentior, vbi nihil obſcurum, nihil turbidū,
Pſal. 118. nihil eſt inquietum: quia pax multa diligētibus legem
dei, & non eſt illis ſcādalum. Acceſſuri autem ad beatę
humilitatis intuitum, omnem illam obiectionem quæ
ignauos & incōſtantes animos deprimit, repellamus.
Nec generale nomen ita nos a iudicio diſcretionis ex-
cludat, vt omnes quoquo modo humiles putemus eſſe
laudabiles. Imitatur quidem pleruq; neceſſitas volūta-
tem, & ab imagine modeſtiæ parum differt forma ſe-
gnitiæ. ſed aliud eſt q̄d grauat, aliud quod exercet, nec
in eundem finem venit labor indeclinabilis miſeriæ, &
expetitæ fortitudo patientiæ. Vnū eſt paupertatis vo
cabulum, ſed non vna mens pauperum: quia nō idem
eſt gaudere bene expenſis diuitiis, quod aut gemere de
nō acquiſitis, aut dolere de perditis. Timoris etiā quo
deus metuit̄, nulla eſt in appellatione diſtinctio. Sed a-
liud eſt timere quia peccaueris, aliud timere ne pecces.
Et ibi eſt formido de ſupplicio, hic ſolicitudo de p̄mio.
1. Ioan. 4. Ob hoc enī de illo ſeruili metu dicitur quia perfecta cha
Pſal. 18. ritas foras mittit timorē. De hoc vero liberali: Timor
domini ſanctus manens in ſeculū ſeculi. Remota itaq;
illa ſpecie humilitatis, que tota ſine fructu eſt, volunta
rios tantū pendamus affectus. Qui etiā ſi in gradibus
meritorū inueniuntur impares, nō ſunt tamen ab ipſa
virtute diſcordes. Prima ergo humilitatis ratio in cō-
munis vitæ verſatur officijs, quibus & diuina demētia
I cōciliatur, & ſocietas humana cōnectitur. Multū enim
ad roborandum dilectionem valet cum ſecundū doctri
nam Apoſtolicam inuicem ſe homines honore præue
niunt, & alter alterum ſuperiorē exiſtimantes, amant
ſeruire ſubiecti, & neſciunt tumere prælati: cum & pau
per diuitem non ſibi dubitat anteferre, & diues paupe-
rem ſibi gaudeat æquare, cū & ſublimes non ſuperbiūt
de claritate proſapię, & pauperes non extolluntur de cō
munione naturę. Cū deniq; non plus tribuitur magnis
opibus, q̄ bonis moribus, nec maior ducitur phalerata
iniquorū potentia, q̄ rectorū inhonora iuſtitia. Ab hoc
æquo & modeſto iure cōcordiæ, in quo nullū eſt de gra
du ſuperiore certamen, nec felicitas aut inflat propria,
aut vrit aliena. Pulchre & mirabiliter a pleriſq; profici-
tur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ & ſe extra
omnem cōſtituit dignitatem, & mauult apta eſſe iniu-
riis accipiendis, q̄ idonea repellēdis: vt impleatur quod
Mat. 5. ait dominus: Qui vult tecū iudicio contēdere, & tuni-
cam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicunq; te
angariauerit mille paſſus, vade cum illo & alia duo. Il
1. Cor. 6. lud quod Apoſtolus docet dicēs: Quare nō magis in-
iuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?
Tales enim multū ad imitationem ipſius domini no-
2. Cor. 8. ſtri & ſaluatoris accedūt, qui cum diues eſſet, pauper fa

ctus eſt: & cum malediceretur, nō maledicebat, & per- K
cutienti ſe nō cōminabatur. Et quoniam dixerat, Dili- 1. Pet. 2.
gite inimicos veſtros, benefacite iis qui vos oderūt: vt
huiuſmodi beneuolētiam cōfirmaret exemplo, ipſe pro
iis a quib⁹ crucifigebatur, orabat. Qui ergo fideliter &
ſcienter intelligunt quo opere ſaluati, & quo precio ſint
redempti, nolunt de mundi huius ſapientibus, noluīt eſ
ſe de fortibus, quoniam ſicut ait Apoſtolus: Quę ſtul- 1. Cor. 1.
ta ſunt mundi, elegit deus, vt cōfundat ſapientes: & in-
firma mundi elegit deus, vt confundat fortia: & ignobi
lia mundi & contēptibilia elegit deus: & quæ non ſunt,
vt ea quæ ſunt, deſtrueret: vt non glorietur omnis caro
in conſpectu eius, id eſt vt nemo ſe placere deo per mū-
di ſapientiā putet, quæ tota carnalis eſt, & a vera ſapiē-
tia cum omni ſua vanitate deſtruitur. Dominus enim
nouit cogitationes ſapientiū, quoniam vanæ ſunt. Cū Pſal. 93.
itaq; diſcipuli veritatis humanam gloriam fugiūt, & a
temporalium amore deſciſcunt, vt quæ dei ſunt ſapiāt,
non quę hominū: proficiunt ſenſibus, nō deficiunt, neq;
vigorem cordis amittunt, ſed excellētiſſimę intelligen-
tiæ lumen accipiunt, viuentes quidē in hoc mundo, ſed
omnes mundi ſtrepitus relinquētes, vt redimant tem-
pus, quia dies mali ſunt. Quo autē precio quies huius
temporis aptius comparatur, q̄ vt ipſi mūdo omnes di
uitiæ, omnes dignitates, & vniuerſarum cupiditatum
materiæ refundantur, & ſancto beatoq; cōmercio ema- L
tur Chriſtiana libertas, fiantq; filii dei de paupertate di
uites, de patientia fortes, de humilitate ſublimes? Nō
enim, vt dilectores huius ſeculi putāt, parui cordis aut
ſegnis eſt animi terrenas opes ſpernere, honores occi-
duos faſtidire, nec ibi gloriā quærere, vbi laudatur pec-
cator in deſideriis animæ ſuę, & qui iniqua gerit, bene-
dicitur. Vnde ſi vere intelligatur, contemptus iſte rerū
præſentium ad quæ tendat, & qualia cōcupiſcat, nihil
huiuſmodi mentibus rectius, nihil inuenietur electius,
quæ ſacratiſſimis deſideriis vniuerſa tranſcendūt, neq;
ad vllam creaturam q̄uis potētem atq; mirabilem, ſed
ad ipſum omniū viſibiliū & inuiſibilium ambiūt crea-
torem, cui appropinquare clareſcere eſt, quem timere
gaudere eſt, cui ſeruire regnare eſt. Sed hęc virtus quæ
temporalis copię & patientiæ negligens ad vitā æter-
nam anguſta & ardua mittitur, non debet voluntarios
pauperes in conſortium Chriſtianę humilitatis admit
tere, eos autē a ſocietate boni huius excludere qui am- M
pla prędia, magnifica patrimonia, & multas in hoc ſe-
culo poſſidēt facultates, cū in populo dei multi ſemper
qui diuitiis bene vterētur extiterint, nec vllo modo vel
dici vel cogitari liceat quod Abraam & Iſaac & Iacob
quorum ſe eſſe deum dominus proteſtatus eſt, ideo ve
ra humilitate caruerint, quia pauperes nō fuerūt. Aut
quod vir ſacratiſſimus Melchiſedech, domini & ſalua-
toris noſtri preferens formam, nō fuerit perfecte humi-
lis, quia & ſacerdotio eminebat & regno. Vel q̄ beato
Iob, de quo deus pronunciat dicens: Nunquid conſide- Iob. 1.
raſti ſeruum meū Iob, quod nō ſit ei ſimilis in terra, ho-
mo ſimplex & rectus, & timēs deum, & recedens a ma
lo? ideo virtus iſta defuerit, quia erant (ſicut ſcriptū eſt)
in poſſeſſione eius ſeptē milia ouiū, & tria milia came-
lorum, quingenta quoq; iuga boum, & quingentæ aſi-
næ, ac familia multa nimis. Eratq; vir ille magnus in-
ter omnes oriētales. Quaſi tunc iſtius gratię particepe
factus eſt, quando omnibus facultatibus perditis, vni-
uerſa quoq; familia filiiſq; priuatus, & percuſſus vulne
re peſſimo a plāta pedis vſq; ad verticem capitis, teſta
ſaniem radebat, ſedēs in ſtercore, ad imaginem elatio-
nis poſtmodum reuocatus eſt, quando corporis incolu
mitate renouata, ſeptem rurſus filiorū triumq; filiarū
factus eſt pater, & duplo in vniuerſam ſubſtantiam eſt
ditatus augmēto. Abſit autem ab animis fideliū tam
irreligioſa perſuaſio, vt cuiquā ſanctorū quibus deus et
diuitias eſt largitus & honores, ad capiēdum verę hu-

A militatis meritum credatur vel opulentia obfuiſſe vel
dignitas, cũ eis ad huius virtutis profectũ vtraq; pro-
fuerit. Quamuis enim tota vita hominis tentatio ſit
ſuper terram, & tam abũdantia q̃ inopia materia ſoleat
eſſe peccati, cum vel diues extollitur ad ſuperbiam, vel
pauper proſilit ad querelam, extiterũt tamen in omni
tempore, & in noſtra quoq; ætate nõ deſunt ſicut & bo-
ni pauperes, ita & boni diuites. Nec fruſtra beatus A-
1.Tim. 6. poſtolus Paulus Timotheum admonet dicens: Diui-
tibus huius ſeculi præcipe nõ ſuperbe ſapere, neq; ſpe-
rare in incerto diuitiarũ, ſed in deo qui præſtat nobis o-
mnia abunde ad fruendum, bene agere, diuites fieri in
operib⁹ bonis, facile tribuere, cõmunicare, theſauriza-
re ſibi fundamentũ bonũ in futurum, vt apprehendant
veram vitam. Quod vtiq; fieri in vniuerſa eccleſia quę
per totum mundũ eſt diffuſa, nõ dubiũ eſt, & pauperes
Chriſti non eorum tantũ facultatibus ſuſtineri, qui vt
expeditiores dominum ſequerentur, ſimul ſe omnibus
ſuis opibus exuerunt, ſed eidem operi etiam illorũ ſub-
ſtantias deſeruire, qui poſſeſſionibus ſuis non aliter q̃
rebus pauperum præſint, vt eccleſiaſticæ vtilitati ſub
quadam procuratione famulentur, elaborantes ſinguli
pro ſuarũ virium portione vt ad victũ atq; veſtitum fa-
miliæ dei neceſſaria conferãtur, & ſimul proſpicientes
vt in domibus ipſorum ſub iuſto ſanctoq; moderami-
B ne omnes & benignitas foueat, & diſciplina contineat,
dicente Apoſtolo: Si quis autem ſuorum & maxime
domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt
infideli deterior. Cum itaq; eccleſia dei, quæ eſt corpus
Chriſti, ita ſit multimoda varietate cõtexta, vt in vnũ
decorem etiam quę non ſunt paria, concurrant, & de o-
mni genere hominum, & de omni gradu officiorũ, de
omni menſura operum, de omni qualitate virtutũ fiat
totius ædificationis inſeparabilis connexio, & indiffe-
rens pulchritudo, nec deſit ſoliditati quod non defuerit
portioni, tantaq; ibi ſit pax, tantaq; concordia, vt nõ poſ
ſit eſſe niſi omniũ quod eſt etiam ſingulorũ, indubitan-
ter apparet copulatricem quandã eſſe virtutem, qua ſi-
bi confœderatur & concinit multiplex ſanctorũ vnitas,
& ſpecioſa diuerſitas. Hæc autem virtus vera humili-
tas eſt, quæ inter quoſlibet meritorũ gradus nũq̃ ſui po
teſt eſſe diſſimilis. Nam & in officiorum viciſſitudine,
& in manſuetudinis lenitate, & in voluntariæ pauper-
tatis electione, inuenitur multa diſtãtia, & alter altero
in propoſiti ſui deuotione aut maior aut minor eſt. In
vera autem humilitate nihil diuiſum, nihilq; nõ ſolidũ
eſt, & ideo omnes participes ſuos vnum facit, quia inę-
qualitatem ipſa nõ recipit. Huius igitur boni proprie-
tas in confeſſione eſt gratiæ dei, quę tota repellitur niſi
tota ſuſcipitur. Sicut enim alienus eſt a numero fideliũ
& a ſorte ſanctorũ, qui in aliquo a catholica veritate diſ
C ſentit: ita extra gratiam efficitur qui aliquid de eius ple
nitudine diffitetur, quaſi homo auxilio dei in quadam
actionum ſuarũ parte egeat, in quadã autem parte non
egeat, ſitq; vllum tẽpus vllum ve momentũ quo perni-
cioſum illi eſſe non poſſit ſi ab eo ſpiritus ſanctus deſue
rit. Qui vtiq; ſecundũ veræ deitatis eſſentiam vbiq; to
tus eſt, & omnia cõprehẽdit, ſed ab illis modo quodam
intelligitur recedere, quos deſtiterit gubernare. Ceſſa-
tio quippe auxilii eius pro abſentia accipitur, quam ſibi
inſaniſſime vtilem putat, qui in iis quæ recte geſſerit, ſe
magis q̃ deum gaudet operatum. Plene ergo & veraci-
ter confitenda eſt gratia dei, de cuius hoc primum mu-
nere eſt, vt auxilium ipſius ſentiatur. Propter quod di-
1.Cor. 2. cit Apoſtolus: Nos autem nõ ſpiritum mundi accepi-
mus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ a deo
donata ſunt nobis. Vnde ſi quis eſt qui aliqua ſe habe-
re exiſtimat bona quorum nõ deus largitor ſit, ſed ipſe
ſibi autor exiſtat, manifeſtũ eſt hunc non dei ſpiritũ ha
bere, ſed mũdi, & de illa ſecularis ſapientiæ tumere do-
ctrina, de qua dicit dominus: Perdam ſapientiã ſapien-
tium, & prudentiã prudentiũ reprobabo. Vbi ſapiens? D
vbi ſcriba? vbi conquiſitor huius ſeculi? nonne ſtultam
fecit deus ſapientiam huius mundi? ſecundũ quam (ſi-
cut ait Apoſtolus) quidam cũ cognouiſſent deũ, nõ ſi- Rom. 1.
cut deũ glorificauerunt, aut gratias egerũt, ſed euanue
runt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt cor inſi-
piens eorum. dicẽtes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti
ſunt. Vides ne qualis ſuperbis retributio debeatur, &
quali mercede repleãtur qui ſi quo modo ad cognitio-
nem veritatis acceſſerint, ſuæ hoc ſapientiæ tribuunt,
& de naturali ingenio gloriantur, tanq̃ deũ non dei mu
nere, ſed proprii intellectus facultate cognouerint? O-
mnia quidem elemẽta mũdi, & vniuerſę creaturarum
naturę, hoc ipſa ſui exigunt ſpecie, vt inuiſibilia dei per
ea quę facta ſunt, intellecta conſpiciantur: & in pulchri-
tudine cæli & terræ quędam ſunt paginæ ad omnium
oculos ſemper patentes, & autorẽ ſuum nunq̃ tacẽtes,
quarum proteſtatio doctrinam imitatur magiſtrorũ,
& eloquia ſcripturarũ. Sed quid illud eſt q̃ corporeorũ
ſenſuum exteriora pulſantur in agro cordis cui impen-
ditur iſta cultura, nec radicem poteſt figere, nec germẽ E
emittere, niſi ille ſummus & verus agricola potentiam
ſui operis adhibuerit, & ad vitalẽ profectũ ea quæ ſunt
plantata perduxerit? Siue enim contẽplatio creatura-
rum, ſiue ſacrorum ſeries voluminũ, ſiue ſcientia diſſe-
rentium ſyncero & aſſiduo teſtimonio prædicet verita
tem, neq; qui plãtat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui in- 1.Cor. 3.
crementum dat deus. Inter omnes igitur lapſus homi-
num, inter omnia cõmiſſa peccantium, nulla eſt grauior
q̃ ſuperborum ruina, maxime cũ ipſa elatio in dei tẽdit
iniuriam. Nam aliter inflantur qui cupiditate extollen
tiæ ſingularis omnibus appetunt anteferri, aliter vero
intumeſcunt qui dei auxilium refutantes, quę fieri ſine
ipſius opere nõ poſſunt, ex ſua perfici virtute cõtendũt,
& ſpem ſuam a domino auferunt, atq; ad ſe transferũt,
vt adimpleatur in eis quod ſcriptũ eſt: Maledictus ho- Hiere. 17.
mo qui ſpem habet in homine, & firmat carnẽ brachii
ſui, & a domino diſcedit cor eius. Hæc ſuperbia a diabo
lo ſumpſit exordium, qui quoniam ſua (quam a creato
re acceperat) potẽtia & dignitate ſibi placuit, ſeq; auto-
ris ſui glorię comparauit, cũ iis angelis quos in conſen
ſum impietatis ſuę traxerat, a cæleſti ſublimitate deie-
ctus eſt. Et ideo primis hominibus nocere potuit, quia
illis male credulis per mendacia venenata perſuaſit vt
meliores ſe futuros putarẽt ſi in libertatẽ ſui arbitrii p-
ſiſterẽt, q̃ ſi in legis datę cuſtodia permanerẽt. Siue itaq;
in lapſu diaboli, ſiue in præuaricatione hominis, initiũ
peccati ſuperbia eſt: quæ congruenter & auaritia nomi
natur, quia vtraq; appellatio eũ ſignificat appetitũ qui
& ſuam menſuram cõcupiſcat excedere, & non digne-
tur diues eſſe niſi propriis, tanq̃ habeat hoc ſimile deo,
vt bonorum ſuorũ ipſe ſibi fons, ipſe ſibi ſit copia. Hæc F
autem elatio de peruerſo vſu donorũ dei naſcitur. Nã
ſi conditor naturarũ nulla pulchra, nulla ſublimia natu
ris rationabilibus cõtuliſſet, vnde ſe extollerent nõ ha-
berent. Nemo enim de iis quæ nõ accepit ſuperbit, nec
inflari quiſq̃ de eo poteſt quod a participatione ei⁹ alie-
num eſt. Nunq̃ gloriatur de ſobrietate temulẽtus, neq;
de beneuolẽtia inuidus, aut de lenitate ſæuus, vel de ca
ſtitate extollitur impudicus. Ipſa ſe a virtutib⁹ vitia ſe-
cernunt, & cum in peccatis agitur, non inſita per natu-
ram, ſed ex mala voluntate concepta & propria diligũ-
tur, quia ſicut ſcriptũ eſt: Mendax de proprio loquitur.
Cũ autem in bonis & rectis actibus laudabilis vita du
citur, dei eſt quod geritur, dei eſt quod amatur. Omne Iacobi. 1.
enim datũ optimum, & omne donum perfectum deſur
ſum eſt, deſcẽdens a patre luminũ. Vnde quia inter vi-
tia aut nulla eſt aut rara iactitia, & facile ſpernitur qui
de opprobrio gloriatur: malum ſuperbiæ maxime vir-
tutibus eſt cauẽdũ, quia nullis opportunius inſidiatur
q̃ quibus laus iuſta debetur. Cum ergo per ineffabilem

G miſericordiā dei captiuis libertas, perditis ſalus, mor-
tuis vita reparatur, cum in ſacramēto crucis & reſurre-
ctionis Chriſti ad nouitatē redit vetuſtas, & ad innocē-
tiam regeneratur impietas, antiquus hoſtis malignus
fremit, & acrius inardeſcit: & cum innumeris nocēdi ar-
tibus humanum genus nitatur euertere, ſerens diſcor-
dias, incitans iras, acuens cupiditates, ſuadens turpia,
falſa commētans, & errorum laqueos per opinionum
commenta multiplicans, plus vritur de virtute ſtantiū
ꝙ lætetur de fragilitate labentium. Multi enim ſeruiē-
tes deo, & in lege eius die ac nocte meditātes, crucifixe-
runt carnem ſuam cum deſideriis & concupiſcentiis, o-
mniumq; illecebrarum incentiua domuerunt: non da-
mnis victi, non perſecutionibus fracti, nō proſperitati-
bus deprauati, mundū iſtum nec dilexere obſequētem,
nec timuere terrētem. Tanti itaq; firmitatē, & tā ſubli-
me propoſitū qua impugnatione diabolus poſſet ado-
riri, niſi vt quibus nō potuerat perſuadere vitiorū amo-
rem, immitteret laudis cupiditatem, et inde nouiſſima
inſtrueretur tentatio, vnde nocuit prima deceptio? Nō
itaq; deſidioſis & tepidis, neq; inertibus & incultis, ſed
magis quibuſdā animis ſedulis & bonorū actuum pro-
bitate lucentis, per gloriam irrepſit humanā: & quos
impulſione non mouit, elatione deiecit. Quanto enim
clariores erant meritis, tanto eos aptiores ſuis inuenit
inſidiis. In paradiſo naq; eccleſiæ conſtitutos, & virtu-
H tum deliciis abundantes ad confidentiā liberi incitauit
arbitrii, vt profectus ſuos in ſe conſtituerent, & ad arbo-
rem propriæ voluntatis manum præſumptionis extē-
derent. Reſtiterunt quidem huic impietati recta innu-
merabilia corda ſanctorū, & non ſolum docti quiq; pon-
tifices, verumetiā vniuerſales eccleſię plebes apoſtolicæ
ſedis exemplo inſaniam noui dogmatis horruerūt: ſed
inuenerunt quoſdā viperina cōſilia quibus doctrinę ſuę
virus infunderent, & quorū linguam per dolos falſæ ra-
tionis armarent. Hinc illa erat naturę humanæ fraudu-
lenta laudatio, & illæſę per omnes homines originalis
defenſio dignitatis. Hinc Adæ peccatum exemplo po-
ſteris aſſerebatur nocuiſſe, non tranſitu: & ꝙ illi poſſibi-
le fuerat non violare mandatū, tam liberū eſſe vnicuiq;
declinare delictum. Hinc euacuatio baptiſmatis paruu-
lorum, qui ſola adoptione donari, nullo autem reatu di-
cerentur abſolui. Hinc poſtremo diuinæ gratiæ ſimu-
lata & inſyncera cōfeſſio, quæ ſecundū merita daretur,
non ex qua merita naſcerentur: quam partem ſuperbæ
prædicationis quidam ſibi cū cætera abnuerent, ſerua-
uerunt. Sed hoc eos aut nimis imperite aut valde ne-
quiter feciſſe non dubiū eſt, vt omnium hominum ge-
neralem ruinam meritorum priuilegio ſubleuarent, &
I cum inter noſtros originalis peccati vulnera faterētur,
inter ſuos tamen hoc tenere oſtenderent, quod primo-
rum hominū prętuaricatio ſolis imitatoribus obfuiſſet.
Naturalem autem facultatē nihil ſui in alieno amiſiſ-
ſe peccato, cui poſſibile eſſet & liberum per voluntariā
deuotionem promereri gratiæ largitatē. Verū iſtam
damnati dogmatis portionē catholicę mētes facile in-
telligunt, & merito deteſtatur. Dicente enim domino
Mat. 9. Ieſu: Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habētibus:
Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores: conuin-
cuntur iſti in ſuperbia etiam ſine voce clamare, Sani ſu-
mus, opus medico nō habemus. Quæ nobis expectan-
da ſunt præſidia de ope gratię, quibus ſuppetunt vires
de incolumitate naturæ? Non autem fruſtra Ioannes
Ioan. 1. proteſtatur, & dicit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit pec-
catum mundi. Nec fruſtra ſcriptū eſt: Nemo mundus
Iob. 15. a ſorde, nec infans cuius vnius diei vita eſt ſuper terrā.
Iob. 14. et, Quis poterit facere mundū de immūdo conceptum
ſemine? nonne tu qui ſolus es? Propter quod ſicut nūc
Ioan. 3. in eccleſia manet conſtitutio ſaluatoris dicentis: Niſi
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intra-
bit in regnum cælorū: ita ſacratiſſime erat in lege præ-

ceptum vt natus puer niſi die circumcideretur octauo, N
exterminaretur anima eius de populo ſuo, nullū in hæ-
reditate Iſrael habitura conſortiū. Quæ omnia & mul-
to plura documenta non tanta cura ſacris paginis ſpiri-
tus ſanctus inſeruiſſet, ſi talis eſſet natura in filiis Adā,
qualis in ipſo eſt principaliter inſtituta. Sed quia filius
dei venit vt ſolueret opera diaboli, & vt quęreret ac ſal-
uaret quod perierat: manifeſtū eſt omnes in Adā da-
mnationi obnoxios eſſe naſcendo, niſi in Chriſto libe-
rati fuerint renaſcendo. Vnde vigilanter nobis cōſide-
randū eſt, in ipſo regenerationis munere quid geratur.
Quamuis enim ad vnum cōcurrant omnes eiuſdē my-
ſterii portiones, aliud tamē eſt quod viſibiliter agitur,
aliud quod inuiſibiliter celebratur. Nec idē eſt in ſacra-
mēto forma quod virtus, cum forma cū humani mini-
ſterii adhibeatur obſequio, virtus autē per diuini ope-
ris præſtetur effectum. Ad cuius vtiq; potentiam refe-
rendum eſt quod dum homo exterior abluitur, muta-
tur interior, & fit noua creatura de veteri, vaſa irę in va-
ſa miſericordiæ transferuntur, & in corpus Chriſti con-
uertitur caro peccati. De impiis iuſti, de captiuis liberi,
de filiis hominū fiunt filii dei: qui non ex ſanguinibus, Ioan. 1.
neq; ex volūtate viri, neq; ex volūtate carnis, ſed ex deo
nati ſunt. Quod quia indubitanter accipimus, veriſſi-
mum eſt quod Apoſtolus docet dicēs: Quicūq; enim Rom. 8.
ſpiritu dei aguntur, ii filii ſunt dei. Vnde videāt cuius
ſe haberi filios velint qui definierint omnes homines
volūtate propria regi, cum idem Apoſtolus proteſte-
tur & dicat: Qui ſpiritum Chriſti non habet, hic nō eſt L
eius. Refutata igitur ſuperborum impia vanitate, qui-
bus in peccatum etiam illa quæ in eis videntur laudan-
da, vertuntur: nos illam humilitatem cui virtus & glo-
ria dei eſt eligamus, ſcientes prophetam Dauid cecinniſ-
ſe de ſanctis: Domine in lumine vultus tui ambulabūt, Pſal. 88.
& in nomine tuo exultabunt tota die, & in tua iuſtitia
exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorū tu es. Qui
& alibi piiſſime cōfitetur dominum in ſanctis ſuis eſſe
laudandum dicēs: Mirabilis deus in ſanctis ſuis, deus Pſal. 67.
Iſrael ipſe dabit virtutē & fortitudinem plebi ſuę. Huic
etiā Hieremias cōcordat, & dicit: Hæc dicit dominus: Hiere. 9.
Non glorietur ſapiens in ſapiētia ſua, & non glorietur
fortis in fortitudine ſua, & non glorietur diues in diui-
tiis ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere
& ſcire quia ego ſum dominus. Ipſe vero intellectus &
ſcientia vnde habeantur, pandunt Prouerbia Salomo-
nis, & dicunt: Quoniam dominus dat ſapientiā, & a fa- Prou. 2.
cie eius ſciētia & intellectus. Vnde in Eccleſiaſtę libro
ipſius legimus quod & corda & opera iuſtorū in ma-
nu dei ſint, & tantū in ſtudiis ſuis proficiant, quantum
eos ille prouexerit. Quātūcunq;, inquit, laborauerit ho-
mo vt quærat, non inueniet. Et quodcunq; dilexerit ſa-
piens vt ſciat, non poteſt inuenire, quia vniuerſum hoc M
vidit cor meū, quia iuſti & ſapiētes & operationes eo-
rum in manu dei. Tale eſt quod Apoſtolus prędicat di-
cens: Omne verbum bonum, & omne opus ſanctū do- 1. Cor. 12.
num eſt ſpiritusſancti, ſine quo nihil recte agatur. Ideo,
inquit, notum vobis facio quod nemo in ſpiritu dei lo-
quens dicit anathema Ieſu. Et nemo poteſt dicere do-
minus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. Diuiſiones vero ſunt
gratiarū, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſtra-
tionum ſunt, idem autem dominus: & diuiſiones ope-
rationum ſunt, idem vero deus qui operatur omnia in
omnibus. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus
ad vtilitatem. Alii quidem per ſpiritū datur ſermo ſa-
pientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundē ſpi-
ritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alteri operatio vir-
tutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii gene-
ra linguarum, alii interpretatio ſermonum. hęc autem
omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus diuidēs ſingu-
lis prout vult. Sunt & alia innumerabilia teſtimonia
quæ ex paginis & noui & veteris teſtamenti quadam

A condamatione confirment hanc eſſe veræ humilitatis
excellentiſſimam dignitatẽ, vt omnia quæ hominẽ fa-
ciunt Chriſtianum, ad diuinæ gratiæ donum referan-
tur. Sed tantam multitudinem ſentẽtiarum in vnũ cõ-
gerere, immodicũ ſunt, præſertim cũ mihi ſermo eſſet
ad ſanctimoniam tuam, cui ex formula eorum quæ cõ
memorauimus, omnia ſe aut recordãti offerent, aut le
genti, licet quædam etiam breuiſſima tantę ſint pleni-
tudinis, tantæq; virtutis, vt nullo aduerſantis ingenio
poſſint in ſenſum alium detorqueri. Nam quæ contra-
dictio admitti poteſt in eo quod ipſa veritas diſcipulis
Ioan. 15. ſuis per Euangelium Ioannis dixiſſe narratur? Sicut
palmes, inquit, non poteſt facere fructum niſi manſerit
in vite, ſic nec vos niſi in me mãſeritis. Ego ſum vitis,
vos palmites. Qui manet i me, & ego in eo, hic fert fru
ctum, quia ſine me nihil poteſtis facere. Nonne conuin
citur palmes elatus quod omni fertilitate vacuatur ſi
vitis vbertate non alitur? Quis enim ſine auxilio gra-
tiæ fructum poteſt afferre iuſtitiæ? Aut quis audet di-
cere ſe a Chriſto nõ diuidi, qui Chriſtum in ſe diffitetur
operari? An forte verẽdũ eſt ne liberum tollere videa-
mur arbitrium, cum omnia per quæ propitiatur deus,
ad ipſum dicimus eſſe referẽda? Quod nequaq̃ eſſe cõ-
ſequens veritatis oſtẽditur. Operante enim ſpiritu dei
iuuatur arbitriũ, non aufertur, & hoc agit gratia, vt vo
B luntas peccato corrupta, vanitatibus ebria, ſeductioni-
bus circũſepta, difficultatibus impedita, non remaneat
in languoribus ſuis, ſed per opem miſerẽtis medici cu-
rata reualeſcat, & gaudeat ſe non interrogantem edo-
ctam, & non quærentem eſſe quæſitam: quia impletur
Eſa. 52. quotidie quod Eſaias propheta prædixit: Quibus non
eſt annunciatũ de eo, videbunt: & qui non audierũt, in-
telligent. Quomodo autem hoc fiat, Ioãnes apoſtolus
1. Ioan. 5. docet dicens: Scimus quia ex deo ſumus, & mũdus to-
tus in maligno poſitus eſt. Et ſcimus quoniã filius dei
venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum
deum, & ſimus in vero filio eius. Quod vtiq; nunc ea-
dem potentia dominus indeſinenter operatur, qui ait:
Mat. 28. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus dieb⁹ vſq; ad cõſum
mationem ſeculi. Vt ergo miſericordiam dei quæra-
mus, dei miſericordia eſt qui ait: Miſerebor cui miſer-
Exo. 33. tus ero, & miſericordiam præſtabo cui miſericordiam
Roma. 9. præſtitero. Vnde mire per Hieremiã idem dominus
manifeſtat quod dei gratiam nemo præueniat merito
ſuo, ſed propter dilectionem qua deus diligit, etiã auer-
Hiere. 31. ſos ad miſericordiã trahi. Dilectione, inquit, æterna di-
lexi te, propterea traxi te ad miſerationem, quia ædifi-
cabo te, & ædificaberis virgo Iſrael. Cui ſententiæ Ioã
1. Ioan. 4 nes quoq; apoſtolus congruit dicens: Non quaſi nos di
lexerimus deũ, ſed quoniam ipſe dilexit nos. Et infra:
Nos ergo diligamus, quoniam deus prior dilexit nos.
Paulus quoq; apoſtolus in eadem eſt ſententia, dicens
2. Timo. 1. in epiſtola ad Timotheum ſecunda: Collabora euãge-
C lio ſecũdum virtutem dei, qui nos liberauit, & vocauit
vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecũ-
dum propoſitum ſuum, & gratiam quæ data eſt nobis
ad Titũ. 3 ante tempora æterna. Ad Titum etiam ſcribẽs docet
nullo bono hominis merito dei gratiã præueniri. Era-
mus, inquit, & nos inſipiẽtes aliquãdo, increduli, errã-
tes, ſeruiẽtes deſideriis & voluptatibus variis, in mali-
tia & inuidia agẽtes, odibiles, odientes inuicem. Cum
autẽ benignitas & humanitas apparuit Saluatoris no
ſtri: non ex operibus iuſtitię quę fecimus nos, ſed ſecun
dum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrũ
regenerationis ſpiritusſancti, quẽ effudit abunde in nos
per Ieſum Chriſtũ ſaluatorem noſtrũ, vt iuſtificati gra
tia ipſius, hęredes ſimus ſecundũ ſpem vitę æternę. O-
mnis igitur illuminatarum mẽtiũ pius motus alienari
quidem non poteſt a propria hominis voluntate: ſiqui-
dem nihil recte faciet niſi quod volens egerit: ſed vt ad
id quod æquum & vtile eſt, animi tendat intentio, de

illius æternę & incõmutabilis voluntatis inſpiratione D
cõcipitur. Et ſicut arte medici fit in oculis caligantibus
vt poſſint videre quod nõ vident, nec tamẽ nõ ipſorum
eſt viſio quam medicina contulerit: ita in cordibus tar
dis & hebetibus per ſpiritũ ſanctum acies obducta ter-
gitur, & de vero lumine tenebroſę iam & deficientes lu
cernę lumen accipiunt, nec tamẽ niſi ipſarum erit quic-
quid fulgoris acceperint. Vnde dicit dominus: Ignem Luc. 12.
veni mittere in terrã, et quid volo niſi vt ardeat? Et idẽ
iubet lucernæ noſtræ ſint ſemper ardentes, vt ſcilicet
ſuperno igne accẽſus animus non tepeſcat, ſed ſtudeat
ſemper ardere: ac ſi vigorẽ eius aliqua turbarit aduerſi-
tas, vnde cœpit inflammari, inde poſcat ignem. Proin-
de quia manifeſtiſſime & prophetica & euangelica &
apoſtolica doctrina nec ſuperbos nos vult eſſe, nec deſi-
des: cooperatores nos eſſe oportet gratię dei, vt illã ex-
citantem, iuuantem, locupletantem, & quotidie proue
hentem vigilanter & ſobrie ſubſequamur, nunq̃ ceſſan
tes ab actione gratiarum, quia inter ſecunda vitę iſtius
& aduerſa, quib⁹ gemina ſemper tẽtatione pulſamur,
ſi proficimus, inde alimur: ſi ſtamus, inde ſubſiſtimus:
ſi recidimus, inde reparamur. Dicit enĩ ſpirit⁹ per pro-
phetã Dauid: A domino greſſus hominis dirigẽtur, & Pſal. 36.
viam eius volet. Cum ceciderit, nõ collidetur: quia do-
minus ſupponit manum ſuam. Non itaq; fruſtra præ-
cipitur vt boni ſimus, cũ dicitur: Declina a malo, & fac Ibidem.
bonum. Sed nec fruſtra per Hieremiam dicit domin⁹: Hiere. 32.
Timorem meũ dabo in cor eorũ, & viſitabo eos, vt bo- E
nos eos faciam. Nec ſuperflua erat præceptio Pauli a-
poſtoli ad Romanos dicẽtis: Noli vinci a malo, ſed vin- Romã. 12.
ce in bono malum. Cum Corinthiis dicat: Oramus au 2. Cor. 13
tem ad deum vt nihil mali faciatis. In omnibus enim
monitis dei atq; mandatis vna eademq; ratio eſt & di-
uinæ gratię, & humanę obedientię. Nec ob aliud vnq̃
datur præceptum, niſi vt quæratur præcipientis auxi-
lium. Voces enim docentiũ, & literę paginarũ quæ ad
eruditionẽ audientiũ vel legentiũ deo ſeruiunt, non ca
rent eius virtute cui ſeruiunt: & quando id quod iube-
tur, ab obediente perficitur, tunc effectus diuini operis
declaratur. Vigilant autem tentatoris inſidiæ, vt vbi
proficit deuotio, ſubrepat elatio, & vt homo de bono o-
pere in ſe potius q̃ in domino glorietur. Sed ſolicitudo
nos Apoſtoli contra hoc periculũ monet dicẽtis: Cum Phil. 2.
timore & tremore veſtram ſalutẽ operamini. Deus eſt
enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona
voluntate. Quanto ergo excellentius in mandatis dei
quiq; proficiunt, tanto maiores habent cauſas formidi-
nis & tremoris, ne de ipſis probitatis augmẽtis mens
ſibi bene conſcia, & laudis auida, in ſuperbiæ rapiatur
exceſſus, & fiat immunda vanitate, dũ ſibi videtur cla-
ra virtute. Sed contra hoc periculum quid beatus Pe-
trus in prima epiſtola prædicet, audiamus. Si quis, in- 1. Petri. 4
quit, loquitur, tanq̃ ſermones dei: ſi quis miniſtrat, tãq̃ F
ex virtute quam adminiſtrat deus, vt in omnibus ho-
norificetur deus per Ieſum Chriſtũ, cui eſt gloria & im
perium in ſecula. Item idem in epiſtola ſecunda: Gra- 2. Pet. 1.
tia, inquit, vobis adimpleatur in recognitione domini
noſtri Ieſu Chriſti, qui nũc omnia nobis diuina virtute
ſua quę ad vitam & pietatẽ pertinẽt, donauit per agni-
tionem ſuam, qui vocauit nos propria gloriæ virtute,
per quam maxima nobis & precioſa pmiſſa donauit,
vt per hęc efficiamini diuinę cõſortes naturæ, fugiẽtes
eius quę in mundo eſt cõcupiſcentiæ corruptionem. Si
ergo omnia quę ad vitam & pietatẽ pertinent, deus no
bis diuina ſua virtute donauit, nihil magis fugiendum
eſt q̃ appetitus huius cõcupiſcẽtię, quę virtutem negat
diuini operis, amore propriæ dignitatis. Et cũ alię cu-
piditates ea tantum bona quibus aduerſantur inimi-
nant, hęc dũ omnia ad ſe trahit, ſimul vniuerſa corrũ-
pit. Cũ itaq; totius ſuperbiæ generale nomen odioſum
ſit, ſiue illa de honore ſuo, ſeu de nobilitate, vel de imo-

G dicis opibus intumeſcat, hæc pars ipſius omnibus ten
tationibus nocentior inuenitur, quæ videtur iis quas
perditis cupit, amica eſſe virtutib⁹. Sed quia ſublimio-
ra quæq; grauius corruunt, gaudet princeps ſuperbiæ
eos quos potuerit ſua impulſione pſternere, ad celſio-
ra creuiſſe. Huic autem malu firmiſſimum bonum hu
militatis occurrit. Quam ideo diximus veram, quia o-
mnium virtutum inexpugnabilis fortitudo, & quædã
ſuorum eſt vita membrorũ. Diſcernimus enim illam
ab iis officiis quæ poteſt etiã cũ mundi ſapientibus ha
bere cõmunia, & in eo proprietatem ipſius definimus,
quod per omnia deo ſubditur. Nec poteſt quicq̃ de me-
ritis ſuis perdere, quorum cauſas atq; profectus non in
ſe, ſed in ſuo authore conſtituit. Dignum quippe eſt vt
imago dei deo ſplendeat, & inde pulchra, inde ſit cõpta
Pſal. 4. dicens: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui dñe.
Alioquin adultera eſt, & a diuino aliena coniugio, ſi al
terius cuiuſq; decorem in ſpeculo ſui cordis oſtẽtat, aut
vllis aliis monilibus acquieſcit ornari, niſi illis quæ de
theſauris ſponſi per ſancti ſpiritus pign⁹ accepit. Si au-
tem quælibet anima Chriſtiana huius debet continen
tiæ ſoliditate muniri, quia omnes nuptiale ſacramen-
tum in quocũq; vocationis ſuæ ordine ſuſceperũt, quã-
to magis perſonæ tuę dignitas præſidio huius virtutis
armanda eſt, cui de opulentiſſimis gratiæ dei donis tã
multiplex ſe ingerit materia gloriandi? Quamuis enim
H cõmunis tibi ſit cum multarũ virginum puritate virgi
nitas, non tamẽ facile reperitur quæ poſſit tibi magni-
ficentia domus & ſplendore antiquiſſimæ familiæ cõ-
parari. De quibus vt non ſuperbias, nec tibi hoc ipſum
quod eis Chriſtum prępoſueris, adſcribas, ipſa eſt vera
humilitas, vera charitas, vera virginitas. A bonũ quip
pe contaminatione mẽs libera eſt, quæ ſiue in ſe ſiue in
proximo nihil diligit niſi quod ex deo eſſe nouit. Nam
amare aliquid quod non ex opere & ſpiritu dei ſit, non
eſt caſta dilectio, & ſufficit tentatori ſublimes & claras
animas hac illuſione violaſſe, vt quas ad illicita nõ im-
pulit, placendi ſibi ad elationem deiecerit. De hac cha-
ritate ſine dubio Apoſtolus loquebatur, & iſtius pro-
prietatem ſubtiliſſimis diſcretionibus eliquabat dicẽs:
1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar & angelorũ, charitatem
autem non habeã, factus ſum velut æs ſonãs, aut cym
balum tinniẽs. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim
myſteria omnia, & omnem ſcientiã, & habuero omnẽ
fidem, ita vt montes transferam, charitatem autẽ non
habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperũ
I omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ vt
ardeam, charitatẽ autem non habuero, nihil mihi pro-
deſt. In quarum definitionum formula multo labora-
remus obſcurio, niſi ſequentia demõſtrarent quæ eſſet
ſpecies iſtius charitatis, cui ſoli tot operum labores, tot
virtutũ merita non perirẽt. Eſto enim vt multiplex lo-
quendi peritia, quæ non ſolũ ad omnẽ humanæ facun-
diæ artem, ſed etiam ad angelica eloquii peruenerit fa-
cultatem, ſi charitate careat, inutili ęris ſono & tinnitui
ſit comparabilis cymbalorum. Eſto vt habens prophe-
tiam, ſcientiam, habens fidem dæmonibus imperantẽ
nihil ſit, quia charitate ſit vacuus, vt etiã ille ab hac eſ-
ſe poſſit alienus qui in alimoniam pauperũ ſuas diſtri-
bueret facultates, vel qui corpus ſuum igne torrendum
pro Chriſti cõfeſſione tradiderit, incredibile videretur,
niſi beatus Paulus hoc diceret, qui tamẽ cum eiuſdem
charitatis mẽbra deſcriberet, doceretq; qualis eſſet hæc
virtus ſine qua nullæ poſſint prodeſſe virtutes, Chari-
tas inquit patiens eſt, benigna eſt, charitas non æmu-
latur, non agit perperam, non inflatur, nõ eſt ambitio-
ſa, non quęrit quæ ſua ſunt, & reliqua. Inflatio ergo, &
ambitio, & propriorum bonorum ſuperba defenſio poſ
ſunt deſtruere eleemoſynas, poſſunt euacuare marty-
ria: ſi & magnas opes amore quis humanæ laudis ef-
fundat, et ſæua ſupplicia non ea fortitudine quam deus
tribuit, ſed ea quã de ſe præſumpſit excipiat. Hoc eſt enĩ
propria fiducia inflari, hoc vanam gloriam quibuſlibet
ambire diſpendiis, hoc poſtremũ eſt nolle habere quæ
dei ſunt, & ibi ſuum conſtituere meritũ, vbi diuinũ ceſ-
ſarit auxiliũ. hęc ſuperbia omni peccato nocẽtior, omni
genere eſt elationis inſanior. A quibuſlibet enĩ lapſib⁹
delictorũ facile ſurgitur, quando opem a reparatore ſuo
poſcit eliſus. Huic autem ruinę nihil ſubuenit, quia aut
difficile peccatũ ſuum ſuperbus agnoſcit, aut etiã ſi in-
tellexerit, non currit ad medicũ, ſed de ſe ſibi remedium
pollicetur, nec vnq̃ ibi proficit cura, vbi morbus eſt ipſa
medicina. Hunc autem corruptiſſimũ peſtilẽtiæ iſtius
flatum ſpiritus veræ humilitatis & verę charitatis ex-
cludit. In nullo enim hæ virtutes ab inuicem diuidun-
tur, & ambarum tam indiſcreta connexio eſt, vt qui in
vna carũ cõſtruitur, ſimul vtraq; potiatur. Sicut enim
pars charitatis eſt humilitas, ita pars hũilitatis eſt cha
ritas. Et ſi illa recolamus quę ſine bono charitatis infru
ctuoſa eſſe Apoſtolus definiuit, inueniemus eadem ſi-
milem habere charitatem ſi eis humilitas vera defue-
rit. Quem enim fructum habebit aut cum inflatione
ſcientia, aut cum humana gloria fides, aut cũ iactantia
largitas, aut cum elatione martyrium? Vnde quia in
diſtrictione ſuperbię & humilitas tendit & charitas, de
vtraq; habeatur dictum quicquid de vna eſt diſputatũ.
Supereſt nunc ſacratiſſima dei virgo vt ſobrio caſtoq; L
iudicio ſancti cordis tui arcã diſcutias, & aculeo totius
elationis obtrito inueſtiges in te atq; dinumeres quę &
qualia tibi ſponſus tuus dona contulerit, quę a me non
oportuit recenſeri, ne aut plura contexerẽ, aut pauciora
percurrerem. Verecundiæ enim tuę onerofa foret etiã
vera laudatio, & ipſe contra diſputationẽ meã facerẽ, ſi
cui ab hũana gloria cõtinẽtiã ſuaſiſſem, ad eãdẽ te tuis
ſponſis incitarẽ. Ipſa ergo aulã tuæ mẽtis ingredere, &
in ſecretario puriſſimę cõſciẽtiæ tuę qualia tibi repoſita
ſint ornamẽta circũſpice, et quicquid ibi ſplendidũ, quic-
quid pulchrũ precioſumq; reperens, diuini operis et mu
neris eſſe ne dubites, ita vt in omnibus bonis opulẽtię
tuæ & gratiã donatoris, & ius proprietatis agnoſcas.
Accepiſti enim quę habes, et quicquid tibi diligẽtia tui
laboris accreuit, per ipſum tibi eſt auctum, per quẽ fue-
rat inchoatum. Itaq; vtendũ tibi eſt iis quæ largitus eſt
deus, & ab eodem ſemper eſt petendum vt donis eius
fideliter & ſciẽter vtaris. Quid enim nobis boni poteſt
eſſe ſine ipſo, quãdoquidem etiam vt recte oremus, ex
ipſo eſt, dicente Apoſtolo: Nam quid oremus ſicut o- Rom. 8.
portet, neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis ge M
mitibus inenarrabilibus. Qui autẽ ſcrutatur corda, ſcit
quid deſideret ſpiritus, quoniam ſecũdum deum poſtu
lat pro ſanctis. Et ne dubium eſſet de quo ſpiritu loque-
retur, iam ſupra dixerat: Non enim accepiſtis ſpiritum
ſeruitutis iterũ in timorem, ſed accepiſtis ſpiritum ado
ptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Itaque
ipſe ſpiritus teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro, quoniam
ſumus filii dei. Si autem filii, & hæredes: hæredes qui-
dem dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compati-
mur, vt cõglorificemur. Implet igit̃ ſpiritus ſanctus or-
ganum ſuum, & tanq̃ fila chordarum tãgit digitus dei
corda ſanctorum. Qui ideo cum die pẽtecoſtes in apo-
ſtolos plebemq; credẽtium, ſicut a domino fuerat pro-
miſſus, influeret, in ſpecie linguarum apparuit ignea-
rum, & loquelis omnium nationũ eos ſuper quos inſe-
derat, fecit affari, vt dubium nõ eſſet per ipſius inſpira-
tionem vtilem affectũ, rationabilem ſermonẽ animis
fidelium miniſtrari: ſicut ipſe dominus diſcipulis ſuis
inſinuauit, & dixit: Cũ autẽ tradẽt vos, nolite cogitare Mat. 10.
quomodo aut quid loquamini: Dabitur enĩ vobis in il-
la hora quid loquamini. Nõ enĩ vos eſtis qui loquimi-
ni, ſed ſpiritus patris qui loquitur in vobis. Quod nõ in
ſolo magnarũ tribulationũ tẽpore credamus fieri, ſed
etiã in pace præſtari. Audiamus Apoſtolũ definientẽ

A ꝙ ipſæ quoq; cogitationes noſtræ niſi a deo nobis inſitæ fuerint, rectæ eſſe nõ poſſint. Fiduciam, inquit, talẽ
2.Cor.3. habemus per Chriſtũ ad deũ, nõ ꝙ ſufficiẽtes ſimus cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt. Vnde cũ ſanctorũ animis ex deo ſit vt illis meditatio, iuſta petitio, efficax actio ex deo ſit, in fide firmitas, in tribulatione patiẽtia, in pſecutione victoria, magna eſt in vera humilitate felicitas, cui deus dilectio, deus ſapiẽtia, deus cõſiliũ, deus fortitudo eſt. Nec dubie iſta ſubiectio iam ex magna parte in illius futuræ beatitudinis eſt conſtituta cõſortio, vbi deus erit omnia in omnibus. Quod ideo in hac vita ad plenũ non poteſt obtineri, quia nondum mortale noſtrum induit immortalitatẽ, nec corruptio tranſiit in incorruptionẽ, caro adhuc contra ſpiritum, & contra carnẽ ſpiritus cõcupiſcit. Nec inuenitur in vllo hominum tanta concordia, vt legi mentis lex quæ membris eſt inſita, nõ repugnet. Propter quod ex omniũ ſanctorum perſona acci-
1.Ioan.1. pitur quod Ioannes Apoſtolus ait: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Cum tamen idem ipſe dicat:
1.Ioan.3. Qui natus eſt ex deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & nõ poteſt peccare, quoniam ex deo natus eſt. Vtrumq; ergo verum eſt: quia & nemo ſine peccato eſt, in eo q̃d nemo eſt ſine lege peccati: & qui natus ex deo, peccatum nõ facit, quia per legem mentis, id eſt per charitatem quę dei ſemen eſt, pecca-
1.Pet.4. tum nõ facit. Charitas enim operit multitudinem peccatorum: & ſine qua nullum prodeſt bonum, per quam
Sapi.9. deletur omne peccatum. Dum igitur corpus quod cor-
B rumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: nõ quidem obtinetur vt iam anima in omnibus deus ſit, quia nullus eſt ſine tentationis ſtimulo, & ſine mutabilitatis incerto.
Iacobi.1. Sed quia omne datum optimum, & omne donũ perfectum de ſurſum eſt, deſcendens a patre luminũ, ſine dubio inde habetur virtutum omniũ portio, vnde habebitur plenitudo: & tanto quiſq; eſt beatior, deoq; coniunctior, quanto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ q̃ actionis humanę. Benedic itaq; domino in omni tẽpore, & laus eius in tuo ore ſit ſemper. Anima autẽ tua non acquieſcat niſi in domino laudari. Superbi quidẽ refragabuntur, ſed manſueti hæc audient, & lætabuntur.

De inuentione corporum ſanctorum Geruaſii & Prothaſii, diui Ambroſii epiſcopi ad ſororem ſuam Epiſtola LXXXV.

DOMINE ſorori vitæ atq; oculis præferendæ, frater. Quia nihil ſanctitatem tuam ſoleo eorũ præterire quæ hic te gerantur abſente, ſcias etiã ſanctos martyres a nobis repertos. Nam cum baſilicam dedicaſſem, multi tanquã
C vno ore interpellare cœperant dicentes: Sic in Romana baſilica dedices. Reſpondi, faciam, ſi martyrum reliquias inuenero. Statimq; ſubiit veluti cuiuſdam ardor præſagii. Quid multa? Dominus gratiam dedit, formidãtibus etiam clericis iuſſi eruderari terram eo loci qui eſt ante cancellos ſanctorum Felicis atq; Naboris. Inueni ſigna conuenientia, adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret, ſic ſancti martyres eminere cœperunt, vt adhuc nobis ſilẽtibus arriperetur vrna, & ſterneretur prona ad locum ſancti ſepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt priſca ætas ferebat. Oſſa omnia integra, ſanguinis plurimum. Ingens concurſus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinẽ tranſtulimus, veſpere iam incumbente ad baſilicam Fauſtæ, ibi vigiliæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in baſilicam quam appellãt Ambroſianam. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo. Cum tam effuſam, tamq; inauditam conſiderarem conuentus veſtri celebritatem, & di- D
uinæ gratiæ munera quæ in ſanctis martyribus reſulſerunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabã, nec fieri poſſe vt ſermone abſoluerem, quod vix poſſimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed vbi ſanctarum legi cœpit ſeries ſcripturarum, largitus eſt ſpiritus ſanctus, qui locutus eſt in prophetis, quo dignũ aliquid tanto cœtu & expectatione veſtra martyrũq; ſanctorum meritis proferamus. Cæli enarrant, inquit, gloriam dei. Cum legitur hic pſalmus, occurrit quod non tam elementa materialia q̃ cæleſtia merita dignũ deo preconium deferre videantur. Hodierna tamen fortui- Pſal.18.
ta lectione patuit qui cæli enarrant gloriam dei. Aſpicite ad dexteram meam, aſpicite ad ſiniſtram reliquias ſacroſanctas, videtis cæleſtis conuerſationis viros ſpectantes animi ſublimis trophæa. Iſti ſunt cæli qui enarrant gloriam dei. Hæc opera manuum eius quæ annũciat firmamentũ. Non enim eos ſecularis illecebra, ſed diuini operis gratia ad firmamentum ſacratiſſimę paſſionis euexit. Multoq; ante morum virtutumq; documentis annunciauit in his martyrum, quod aduerſus lubricum ſæculi huius ſtabiles permanſerunt. Cælum erat Paulus, qui ait: Noſtra cõuerſatio in cęlis eſt. Cęli erant Iacobus & Ioannes, deniq; filii tonitrui nuncupantur, & ideo quaſi cęlum Ioannes verbum apud deũ vidit. Ipſe dominus Ieſus perpetui luminis erat cælũ, E
cum enarraret dei gloriam, ſed eam quam nemo ante conſpexerat. Et ideo dixit: Deum nemo vidit vnquam Ioan.1.
niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, enarrauit. Opera quoq; manuum dei ſi quęris, audi Iob dicẽtem: Spiritus diuinus qui fecit. Et ideo aduerſus diaboli tentamenta firmatus, inoffenſæ veſtigium conſtantię reſeruauit. Sed veniamus ad reliqua. Dies, inquit, diei eructat verbum. Ecce veri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce veri dies pleni luminis & fulgoris æterni, qui nõ perfunctorio ſermone verbum dei, ſed intimo corde eructarunt, in confeſſione cõſtantes, in martyrio perſeuerantes. Alius pſalmus Ieſus dicit: Quis ſicut dominus deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cęlo & in terra? Reſpexit ſane humilia dominus, qui latẽtes ſub ignobili ceſpite reliquias ſanctorum ſuæ eccleſię reuelauit, quorum anima in cęlo, corpus in terra. Suſcitans a terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem. Quos videtis vt eos cũ principib⁹ populi ſui collocarit. Principes populi quos alios niſi ſanctos martyres æſtimare debemus, quorum iam in numerum, diu ante ignorati Prothaſi⁹ Geruaſiuſq; proferuntur, qui ſterilem martyribus eccleſiam Mediolanenſem, iam plurimorum matrẽ filiorũ, lætari paſſio- F
nis proprię fecerint & titulis, & exemplis? Nec hoc abhorreat a vera fide: Dies diei eructat verbũ, anima animæ, vita vitę, reſurrectio reſurrectioni. Et nox nocti indicat ſcientiam, hoc eſt caro carni, quorũ paſſio veram fidei ſciẽtiam omnibus indicauit. Bonæ noctes, noctes lucidę quę habẽt ſtellas. Sicut enim ſtella a ſtella differt in claritate, ita & reſurrectio mortuorũ. Nõ immerito autẽ pleriq; hanc martyrum reſurrectionem appellant. Videro tamen vtrum ſibi an nobis certi martyres reſurrexerunt. Cognouiſtis, immo vidiſtis ipſi multos a dæmoniis purgatos. Plurimos etiam vbi veſtem ſanctorum manibus contigerũt, iis quibus laborabant debilitatibus abſolutos. Reparata vetuſti corporis miracula, quo ſe per aduẽtũ domini Ieſu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria iactitatur? Quanta indumẽta ſuper reliquias ſacratiſſimas vt tactu ipſo medicabilia repoſcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, ſaluus erit. Gratias tibi domine Ieſu quod hoc tempore tales nobis ſanctorũ martyrum ſpiritus excitaſti, quo eccleſia tua præſidia

G maiora deſiderat. Cognoſcit omnes quales ego propu-
gnatores requirã, qui ꝓpugnare poſſint, impugnare nõ
ſoleant. Hos ego acquiſiui tibi plebs ſancta, qui proſint
omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defenſo-
res, tales milites habeo. Quorũ quo maiora, eo tutio-
ra patrocinia ſunt. Horum etiam illis ipſis qui mihi in-
uident, opto præſidia. Veniãt ergo & videant ſtipato-
res meos, talibus me armis ambiri nõ nego. Hi in cur-
Pſal. 19. ribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini dei
noſtri magnificabimur. Heliſæum ſcripturæ diuinæ ſe-
4. Reg. 6. ries refert, cum ab exercitu Syrorũ eſſet obſeſſus, dixiſ-
ſe timenti ſeruulo, ne timeret, quia plures inquit pro no-
bis ſunt q̃ contra nos. Et vt hoc probaret, petiſſe vt ocu-
li Giezi aperirentur, quibus innumeros adeſſe vidit ꝓ-
phetæ exercitus angelorũ. Nos etſi eos videre nõ poſ-
ſumus, ſentimus tamẽ. Erant clauſi iſti oculi q̃ diu ob-
ruta ſanctorũ corpora deliteſcebant. Aperuit oculos no-
ſtros dominus, vidimus auxilia quibꝰ ſumus ſæpe de-
fenſi. non videbamus hæc, ſed habebamus tamẽ. Itaq;
trepidantibus nobis quaſi dixerit dñs: Aſpicite quan-
tos vobis martyres dederim: ita reſeratis oculis gloriã
domini ſpeculamur, quæ eſt martyrũ paſſione præteri-
ta, & operatione præſens. Euaſimus fratres nõ medio-
crem pudoris ſarcinã. patronos habebamus, & neſcie-
H bamus. Inuenimus vnum hoc quo videamur præſtare
maioribus. Sãctorum martyrũ cognitionem quam illi
amiſerũt, nos adepti ſumus. Eruũtur nobiles reliquiæ
ſepulchro ignobili, oſtenduntur cœlo tropheæ. Sangui-
ne tumulus madet, apparent cruores triumphales, no-
tæ inuiolatæ, reliquiæ loco ſuo & ordinatæ repertæ,
auulſum humeris caput. Nunc ſenes repetunt audiſſe
ſe aliquando horum martyrum nomina, titulumq; le-
giſſe. perdiderat ciuitas ſuos martyres, quę rapuit alie-
nos. Etſi hoc dei munus eſt, tamẽ gratiam quam tem-
poribus ſacerdotii mei dominus Ieſus tribuit, negare
non poſſum: quia ipſe martyr eſſe nequeo, hos vobis
martyres acquiſiui. Succedãt victimæ triumphales in
locum vbi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui
pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redẽpti
ſunt paſſione. Hũc ego locum prędeſtinaueram mihi.
Dignum eſt enim vt ibi requieſcat ſacerdos, vbi offer-
re conſueuit. Sed cedo ſacris victimis dexteram portio-
nem, locus iſte martyribus debebatur. Condamus er-
go reliquias ſacroſanctas, & dignis ædibꝰ inuehamus,
totũque diem fida deuotione celebremus. Acclamauit
populus vt in dominicũ differretur diem martyrũ de-
poſitio, ſed tandem obtentum vt ſequẽti fieret die. Se-
quenti die talis mihi ad populum iterum ſermo fuit.

SERMONVM DIVI AMBROSII Mediolanenſis epiſcopi, iuxta ordinem temporũ quibus congruunt, Index.

De grano ſinapis. Sermo I.
Item de grano ſinapis. II.
De pſalmo vigeſimoprimo. III.
De camelo. IIII.
Quod ſimile ſit regnum dei fermento. V.
De margarita. VI.
De eo quod ſcriptum eſt: Reddite quæ ſunt dei deo, & de militantibus. VII.
De ſabbato quo dñs manũ aridam curauit. VIII.
De vnitate charitatis. IX.
De eo quod ſcriptum eſt: Quis maior eſt in regno cælorum. X.
De mirabilibus. XI.
De natali domini. XII.
Item de natali domini. XIII.
Item de natali domini. XIIII.
Item de natali domini. XV.
Item de natali domini. XVI.
Increpatio de kalendis Ianuariis. XVII.
De ſancta Epiphania. XVIII.
Item de ſancta Epiphania. XIX.
Item de eodem. XX.
Item de die ſancto Epiphaniæ. XXI.
Poſt Epiphaniam. XXII.
De quadrageſima. XXIII.
Item de quadrageſima. XXIIII.
Item de quadrageſima. XXV.
Item de quadrageſima. XXVI.
De ieiuniis. XXVII.
Exhortatio ad plebẽ, & de eo quod ſcriptũ eſt in Euangelio: Sicut fulgur coruſcãs de cælo, ita erit aduẽtus filii hominis, & de duobꝰ in lecto vno. XXVIII.
Item de eodem. XXIX.
De eleemoſyna. XXX.
Item de eleemoſyna. XXXI.
De hoſpitalitate in Euangelio. XXXII.
In tempore ieiunii non luxuriandũ eſſe. XXXIII.
De quadrageſima. XXXIIII.
De ieiunio domini in deſerto, & quomodo non in ſolo pane viuit homo. XXXV.
Item de quadrageſima. XXXVI.
Item de eodem. XXXVII.
Item de ieiuniis & quadrageſima. XXXVIII.
De ieiuniis & eleemoſynis. XXXIX.
De ieiuniis Niniuitarum. XL.
De gratia baptiſmi. XLI.
De hoſtibus carnalibus non metuendis, & poſt cibum gratias deo referri debere. XLII.
Item de eodem. XLIII.
De ſancto Latrone. XLIIII.
Item de eodem. XLV.
De pœnitentia Petri apoſtoli. XLVI.
De fide Petri apoſtoli. XLVII.
De ſepultura domini. XLVIII.
De accuſato dño apud Pilatũ, & de Suſanna. XLIX
Item de eodem. L.
De Iuda Scarioth. LI.
De die ſancto paſchæ. LII.
De innouatione fidelium. LIII.
Item de eodem. LIIII.
De cruce Chriſti. LV.
Item de cruce Chriſti. LVI.
De ſepulchro domini noſtri Ieſu Chriſti. LVII.
De Maria Magdalene. LVIII.
De auaritia & Anania. LIX.
De feſto Pentecoſtes, & de pſalmo centeſimonono. Sermo LX.
Item de pentecoſte. LXI.
Item de pentecoſte. LXII.
De natali ſancti Ioannis baptiſtæ. LXIII.
Item de eodem. LXIIII.
Item de Ioanne Baptiſta. LXV.
De natali ſctõrũ apoſtolorũ Petri & Pauli. LXVI.
Item de eodem. LXVII.
Item de eodem. LXVIII.
De natali ſcti Euſebii, Vercellenſis epiſcopi. LXIX.
Item de depoſitione ſancti Euſebii. LXX.
De natali ſancti Laurẽtii leuitę & martyris. LXXI.
De natali ſancti Cypriani. LXXII.
Item de ſancto Cypriano. LXXIII.
De natali martyrum. LXXIIII.
In natali ſanctorum Canti, Cantiani, & Cantianillæ. LXXV.
De natali ſanctorum martyrum. LXXVI,
De natali ſanctorum Octaui, Aduentitii, & Solutoris Tauricorum. LXXVII.
De eo quod ꝓpheta ait ad filios Iſrael, Caupones ve-

A ſtri miſcent aquam vino. LXXVIII.
De eo quod dicit dominus in euãgelio, Vulpes foueas habent. LXXIX.
Increpatio ad plebẽ, & de eo q̃d ait dominus, Qui habet, dabitur ei: & cantauimus vobis, & non ſaltaſtis. LXXX.
De eo quod ſcriptum eſt in euangelio, Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit. LXXXI.
De defectione lunæ. LXXXII.
Increpatio ad populum de abſentia ſua. LXXXIII.
Poſt increpationẽ cõſolatio ad populũ. LXXXIIII.
De Barbaris non timendis. LXXXV.
Item de eodem. LXXXVI.
De ſancto propheta Heliſæo. LXXXVII.
De bellico tumultu. LXXXVIII.
De dedicatione baſilicæ. LXXXIX.
De paſſione beatæ Agnetis. XC.
De inuentione ſanctorũ Geruaſii & Prothaſii. XCI.
De baptiſmo ſancti Auguſtini. XCII.

FINIS.

DIVI AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI SERMONES.

De grano ſinapis. Sermo I.

B LIBENTER NOS prędicare, & gratanter opus dei facere, manifeſtũ eſt. Sed cum videmus plures e fratrib⁹ pigrius ad eccleſiam cõuenire, & dominicis pręcipue dieb⁹ minime cæleſtibus intereſſe myſteriis, prędicamus inuiti: non quo nos pigeat loqui, ſed quia negligẽtiores prędicatio noſtra grauet potius, non emendet. Ideo inuiti loquimur, & tacere nõ poſſumus. Prædicatio enim noſtra in plebe aut regnũ operatur, aut pœnam: regnum credulis, perfidis pœnam. Quiſquis enim frater dominicis non intereſt ſacramẽtis, neceſſario apud deũ caſtrorum deſertor eſt diuinorum. Nam quomodo ſe excuſare poteſt qui ſacramentorum die prandiũ ſibi domi præparãs, prandiũ cęleſte contẽnit, & ventris curam faciens, animæ ſuæ negligit medicinam? Dicit dominus in ſancto euãgelio, ſicut le-
Luc. 13. ctio decurſa teſtatur: Cui ſimile eſt regnũ dei, & cui ſimile illud exiſtimabo? Simile eſt grano ſinapis, q̃d acceptum homo miſit in ortum ſuum, & creuit, & facta eſt arbor, & volucres cæli quieuerunt in ramis eius.

C Mouet fortaſſe ſenſus veſtros cur regnum dei tam prędarum atq; tam magnificum grano ſinapis exiguo comparetur, & ſpei noſtræ tam grande ſolatium, rei viliſſimæ ſimile eſſe dicatur, præſertim cũ alibi idem do-
Mat. 17. minus diſcipulis ſuis dicat: Si habueritis fidẽ ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, tollere & iactare in mare. Igitur ſi fides mira eſt, quę poteſt ab ipſis ſedib⁹ mõtium fundamenta trãsferre, neceſſario ergo & granum ſinapis magnum eſt, ad cuius ſimilitudinem fidem habere compellimur. Magnum autem dixerim non ſpecie, ſed virtute, & fidei qualitate, nõ oleri comparandũ, ſed vigore acrimoniæ coæquandum. Nam ſi diligẽter intendamus, inuenimus recte a domino hanc ſimilitudinem comparatam. Sicut enim granum ſinapis prima fronte ſpecie ſui eſt paruum, vile, deſpectum, non ſaporem præſtans, non odorem circũferẽs, non indicans ſuauitatem: at vbi teri cœperit, ſtatim odorem ſuum acrimonia exhibet, cibum flammei ſaporis exhalat, & tanto feruoris calore ſuccenditur, vt mirum ſit in tam D friuolis granis tantum ignem fuiſſe concluſum: cuius etiam ſeminis cibum homines hyemis præcipue tempore magna pro ſuauitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, viſcerum interna calefaciant: ſæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam, vt ſi quid inualidum, ſi quid ægrotũ fuerit, ſinapis igne curetur. Ita ergo et fides Chriſtiana prima fronte videtur eſſe parua, vilis & tenuis, non potentiã ſuam oſtendens, non ſuperbiam pręferens, non gratiam ſubminiſtrans. At vbi diuerſis tentationibus teri cœperit, ſtatim vigorem ſuũ prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicæ credulitatis aſpirat, & tanto diuini ignis ardore iactatur, vt & ipſa ferueat, & participantem ſibi ardere compellat: ſicut in ſancto Euangelio Amaon & Cleophas dixerũt, dum cum ipſis poſt paſſionem do-
minus loqueretur: Nonne cor noſtrũ erat ardens in no- Luc. 24.
bis in via, dũ aperiret nobis dominus Ieſus ſcripturas? Ergo granum ſinapis membrorum viſcera calefacit, ſidei autem vigor cordiũ peccata comburit. Et illud quidem aſperum algorem frigoris remouet, hæc autẽ delictorum diabolicũ frigus expellit. Sinapis iniquos hu- E
mores decoquit corporum, fides autem libidinũ fluenta cõſumit. Et per illud medicina capiti procuratur, per fidem autem ſpirituale caput noſtrum, quod eſt Chriſtus dominus, ſępius refouetur. Sed & fidei iuxta comparationem ſinapis ſancto odore perfruimur, ſicut ait beatus Apoſtolus: Quoniam Chriſti bonus odor ſu- 2. Cor. 2.
mus deo. Igitur ſanctum martyrem Laurentium grano ſinapis poſſumus cõparare, qui diuerſis attritus paſſionibus, per totum orbem gratiam meruit ſui fragrare martyrii, qui antea cõſtitutus in corpore erat humilis, ignotus & vilis. poſteaq̃ vexatus, laceratus, exuſtus eſt, vniuerſis per totum mundum eccleſiis odorem ſuę nobilitatis infudit. Recte igitur huic comparatio copulatur. Siquidem granum ſinapis cum teritur, accenditur: Laurentius cum patitur, inflammatur. Illud feruorem attritionis ſuæ euomit, hic ignẽ plurima vexatione ſuſpirat. Sinapis inquam vaſculo calido vapore decoquitur. Laurẽtius in craticula flammarum igne torretur. Ardebat itaq; extrinſecus beatus martyr tyranni ſæuientis incendiis, ſed maior illũ intrinſecus Chriſti amoris flamma torrebat. Et quamuis rex improbus ligna ſubiiceret, incendia maiora ſupponeret, tamẽ ſanctus Laurentius has flammas fidei calore non ſentit, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidum eſt illi omne quod patitur. Nec enim poteſt viſcerib⁹ ignium
tormenta ſentire, qui ſenſibus paradiſi refrigeria poſſi- F
debat. Iacet licet ante pedes tyrãni exuſta caro, corpus exanime, nihil tamen detrimẽti patitur in terris, cuius animus demoratur in cælis. Extenditur ergo ſuper flãmarum ignitos globos, & ſępius verſatur in latera, ſed quanto plus pœnarum patitur, tanto amplius Chriſtum dominum pertimeſcit: nouo admirationis genere alius illum torquet, & alii ſæuientes tormenta proficiunt. deuotiorem Laurẽtium ſaluatori ſupplicia atrociora fecerunt.

Item de grano ſinapis, Sermo II.

SVPERIORE dominica parabolam domini differẽtes in qua ait: Cui ſimile eſt regnum cælorum, & cui ſimile illud exiſtimabo? Simile eſt grano ſinapis, & cætera, multa perſtrinximus quibus probaremus regnum dei grano ſinapis non immerito comparari, & inſtantiam in ſola eſſe exiſtimatione verborum, non in collatione virtutum. Siquidem fides Chriſtiana, quę regnum eſt, eandem vigorem obtineat quem ſinapis natura depromit. Nam ſicut cum ſinapis ſuccum ſumimus, vultus contriſtamur, fronte contrahimur, ad la-

G chrymas promouemur, & ipſam ſalubritatem corpo-
ris noſtri cum quodam fletu auſteritatis accipimus.
Illinc enim nos amaritudo exaſperat, acrimonia pene-
trat, hinc calor ignei ſaporis accendit, & toto perturba-
ti corpore tunc magis ſani efficimur, cum amplius de-
ploramus. Ita ergo & cum fidei Chriſtianæ mandata
percipimus, contriſtamur animo, affligimur corpore,
ad lachrymas promouemur, & ipſam noſtram ſalutẽ
cum quodam fletu ac moerore cõſequimur. Inde enim
ieiunia nos exaſperãt, illinc peccatorum conſciẽtia ma-
cerat, hinc patrimonii iactura cõturbat, & toto contri-
ſtati habitu magis ſalutẽ conſequimur, ſi amplius de-
Mat. 16. fleamus, ſecũdum quod ait dominus: Vos plorabitis
& plangetis, ſeculum autem gaudebit. Sicut autem cũ
ſinapi caput forte curãdum eſt, iubemur abraſos capil-
los demere, vt nudo corpori perfectius medicina pue-
niat: ita & cũ anima per fidem curanda eſt, pręcipimur
ſubſtantiam a nobis ſeculi auferre, impedimẽta auri ar-
gentiq; deponere, vt nudæ & ſoli animæ congruentius
ſpiritualis medicina proueniat. Quiſquis enim rebus
mundi & diuitiis ſeculi obuolutus eſt, huic fidei medi-
cina nõ proderit. Ergo quod ſuccus ſinapis in corpore,
hoc fides Chriſtiana operatur in anima. Sed quoniam
in eadem dominica ſententia ſcriptum eſt, Quod acce-
ptum homo miſit in ortũ ſuum, & creuit, & facta eſt ar-
bor, & volucres requieuerunt in ramis eius: diligentius
requiramus quis iſte ſit cui hęc cuncta conueniant. Di-
H ximus ſuperius, ſanctis martyrib⁹, quia diuerſis attriti
ſunt paſſionibus, naturam ſinapis poſſe cõgruere. Sed
quoniam dicit ſcriptura: Et excreuit, & facta eſt arbor,
& volucres requieuerũt in ramis eius: arbitror hoc ipſi
Chriſto domino rectius cõparari, qui naſcẽdo in homi-
nem humiliatus vt granũ eſt, aſcendendo ad cælũ exal-
tatus vt arbor eſt. Granum plane Chriſtus eſt dũ pati-
tur, arbor eſt cũ reſurgit. Granum inquam eſt cũ famẽ
eſuriẽs ſuſtinet. Arbor eſt cum quinq; panibus ſaturat
quinq; milia virorũ. Ibi ſterilitatem humana conditio-
ne patitur, hic ſatietatẽ propria diuinitate largitur. Gra-
num autem dixerim dominũ cum cęditur, contẽnitur,
increpatur: arborem autem cum cæcos illuminat, mor-
tuos reſuſcitat, peccata condonat. Quod autem granũ
Ioan. 12. ſit, ipſe dicẽs in euangelio ait: Niſi granũ tritici cadens
in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolũ manet. Huius igi-
tur grani, hoc eſt domini ſaluatoris velut ſinapis acri-
moniam atq; amaritudinẽ Iudæi minime ſuſtinentes,
contempſerunt ſuccum cæleſtis diſciplinæ accipere, di-
I centes illuminato illi cæco: Tu ſis diſcipulus eius, nos
autem Moyſi diſcipuli ſumus. Ipſi quoq; Moyſi man-
data penitus ignorãtes, qui pręcepit illis ſpecialiter hãc
amaritudinem comedendam: cũ paſchæ illis celebran-
Exo. 12. dæ ſacramenta diſponeret, ait: Manducabitis illud cũ
amaritudine. paſcha enim domini eſt. Nõ enim, ſicut il-
li putant, iuſſit hęrbarũ vilium acerrimos ſuccos cũ aſ-
ſis agni carnibus manducari, ſed mandatorum Chriſti
vtiliter amaros ſermones præcepit cũ ipſo ſacramento
paſſionis dominicæ deuorari. Nonne enĩ amari viden-
tur ſermones domini, cũ dicit: Si vis perfectus eſſe, re-
linque omnia tua, & veni ſequere me? & cũ dicit nõ ha-
bendas duas tunicas, neq; peram, neq; calceamẽta? A-
maritudo iſta ſermonũ, medicina eſt animarũ. Quod
autem ait Euangelium, Quod acceptum homo miſit
in ortum ſuum: quem eſſe hominem hunc putamus
qui acceptum granum velut ſinapis granum in ſuo or-
to ſeminauit? Ego illum eſſe arbitror, de quo euangeli-
ſta refert: Ecce autem Ioſeph qui erat decurio ab Ari-
mathia, acceſſit ad Pilatum, petens vt depoſitum cor-
pus domini ſepeliret: quod acceptum tradidit ſepulturę
quæ in orto fuerat præparata. atque ideo ait ſcriptura:
Quod acceptum homo miſit in ortum ſuum. Ergo
Ioſeph ortus floſculorum erat diuerſis odoribus ple-
nus. Sed necdum in eo tale germen inſeuerat. Fragra-
bat quidem ſpecialis animæ eius ortus varia ſuaui- K
tate virtutum, ſed necdũ Chriſtum cum aromatibus
in cordis ſui ſecreto poſuerat. Ita dum ſaluatorẽ in or-
tuli ſui monumento ſepelit, magis illum in animæ ſuę
intimis collocauit. Ramos autem huius arboris re-
quiramus. Inuenies quia ramus eſt Petrus, ramus eſt
Paulus, rami ſunt omnes Apoſtoli vel martyres, ad
quos ſi quis ſe fortiter tenere voluerit, fluctib⁹ ſeculi mi-
nime ſubmergetur, quin potius ſub vmbra illorum la-
titans, gehẽnæ non patietur ardorem, ſecurus a diabo-
licæ tempeſtatis procella.

De pſalmo vigeſimoprimo, Sermo III.

PSALMI qui lectus eſt ſeriem decurſuri,
diligenter prius debemus intẽdere quid in
ſuperſcriptione contineat, vt cognita eius
origine, intelligentiam ipſius facilius conſe-
quamur, & manifeſtato capite poſſint rectius membra
diſtribui. Scribitur enĩ ita: In fine pro ſuſceptione ma-
tutina pſalmus ipſi Dauid. Niſi fallor, ſuſceptio matu-
tina ſolis ortum ſemper anteuenit, & prius q̃ orbem ra-
diorum clarus ſplẽdor illuminet, matutinum noctium
tenebris terminum ponit, ac reſoluta ſenſim caliginũ L
cæcitate, rebus cunctis facies quædam ac lumen infun-
ditur. Et cum veluti ſub vna materia tenebrarum mũ-
dus in confuſione iacuerit, interueniente matutino di-
uerſa ſpecierum varietate diſtinguitur, hoc eſt, cum o-
mnia cęca fuerint, oculi omnium reparantur. nox enim
quodammodo aufert oculos mundo, aurora reſtituit,
atq; ita ante matutina ſuſceptione perfruimur, vt glo-
rioſius poſtmodum ſolis ſplendorem patiamur. Sed
quoniam ſic dicit Apoſtolus: Lex ſpiritualis eſt, & ſpi-
ritualia comparanda ſunt: ſolem hic iuſtitiæ arbitror
deſignari, hoc eſt Chriſtum dominum, qui nobis igno-
rantiæ tenebris, & peccatorum cæcitate ſubmerſis cæ-
leſtis doctrinæ ſuæ lumen infudit, & quos non habeba-
mus, oculos cordis inſeruit, & velut radios quoſdã A-
poſtolos ſuos miſit, qui nos de morte teterrima delin-
quentes liberarẽt, & paulatim reſolutis in nobis tene-
bris peccatorum, matutina ſuſceptione cõueſtirent, vt
perfecti facilius poſſim⁹ tolerare ſolis ardorem, hoc eſt,
primum nos præceptis facilioribus erudirẽt, quo capa-
ciores efficerent cæleſtium ſecretorum. Huius itaq; ſo-
lis iuſtitiæ matutino peccatorum caligo tota perimi-
tur, ſicut ipſe propheta ait ex perſona domini: In ma- Pſal. 100.
tutinis interficiebam omnes peccatores terrę. Hoc eſt,
oriente in nobis ſole iuſtitiæ, qui habitaculũ domini ſu-
mus, omnis cogitatio iniqua ſubuertitur. Cuius ſolis
etiã beatus Salomon meminit ex perſona reputantiũ M
ſibi ac dicentiũ peccatorũ: Sol non ortus eſt nobis, & iu- Sapien. 5
ſtitiæ lumen nõ luxit nobis. Hanc quoq; matutinã ſuſ-
ceptionẽ in euangelio ſancto poſſumus adſcribere Ma-
riæ Magdalenæ, quę mature ac diluculo ad monumẽ-
tum vigilans, ſaluatoris reſurrectionem domini prima
ſuſcepit. Et clareſcente mundi ſole, ſolis iuſtitiæ ortum
pręomnibus ſola cognouit, ac ſuſceptione quidẽ matu-
tina gauiſa eſt diem redditum, ſed magis gauiſa Chri-
ſtum a mortuis ſuſcitatũ: atq; in ipſa cõpleta eſt prophe-
tia: Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinũ Pſal. 29.
lætitia. Totus autem hic pſalmus digeſtus eſt ex per-
ſona domini ſaluatoris. Quippe cũ plura de eo in nouo
ſint poſita teſtamento. Dicit itaq;: Deus deus meus re- Pſal. 21.
ſpice in me. & reliqua. Quare aſſumpti hominis agit
cauſam, & interrogare quodammodo videtur, dicens:
Deus omniũ, qui es omniũ deus meus, cur me dereli-
quiſti? nihil enĩ conſcius ſum. Secundũ prophetã enim Eſa. 53.
neſciebat peccatũ, nec erat dolus in ore eius. Hæc autẽ
dicit vt manifeſtaret propter nos ſe eſſe derelictũ, quo-
rum peccata portabat, ac videntes diſceremus pro ipſo
ſancto & iuſto mori, cũ pro peccatorib⁹ ille moreretur.

A Deniq; hac voce in paſſione vſus eſt, ſicut in euangelio
legimus: Eli eli lamma zabathani? hoc eſt: Deus deus
meus, quare me dereliquiſti? Hac inquã voce vſus eſt,
quod prophetia annunciauerat, vt rei exitus approba=
ret. Et quoniam ſequẽtia pene manifeſtata ſunt, illum
Pſal. 21. inſpiciamus verſiculum, in quo ait: Ego autẽ ſum ver=
mis, & nõ homo. Cur totius dominus creaturę vermi=
culo ſe voluerit cõparari. Poſſumus hoc quidem humi
litati primitus aſſignare, quæ ſanctorũ virtus eſt maxi
ma, ſicut ſanctus Moyſes ante deum animal ſe irratio=
nabile profitetur: Dauid pulicem ſe ſæpe commemo=
rat. Sed magis illud accipiendum puto, quoniam ver=
mis nulla extrinſecꝰ admixtione alieni corporis, ſed de
ſola & pura terra procreatur, ideo illũ comparatũ do=
mino, quoniam & ipſe Saluator de ſola & pura Maria
Exo. 16. generatur. Legimus etiam in libris Moyſi de manna
vermiculos procreatos. Digna plane & iuſta compara
tio. Siquidem de mãna vermiculus gignitur, & domi=
nus Chriſtꝰ de virgine procreatur. Quin potius ipſam
Mariam manna dixerim: quia eſt ſubtilis & ſplẽdida:
ſuauis & virgo, quę velut cœlitus veniẽs cunctis eccle=
ſiarum populis cibum dulciorẽ melle defluxit: quẽ qui
edere aut mãducare neglexerit, vitam in ſemetipſo ha
Ioan. 6. bere non poterit, ſicut ipſe dominus ait: Niſi quis man=
ducauerit meam carnem, & biberit meũ ſanguinẽ, non
habebit vitam in ſemetipſo, ſed potius ipſe cibus in iu=
1. Cor. 11. dicium conuertetur, ſicut Apoſtolus dicit: Qui mãdu=
cat & bibit indigne, iudiciũ ſibi manducat. Filiis Iſrael
ſubtiliter prophetatum eſt in veteri teſtamẽto. Man=
na enim illis contra diuina præcepta tractantibus, ver=
B mes effecti ſunt, id eſt contumaciæ vltores & iudices.
Quæ ſimilitudo Chriſtum indicat dominũ, quem qui
ſuauem cibum & dulcem potũ haurire neglexerit, iu=
Ioan. 5. dicem patietur, ſicut ipſe ait: Neq; enim ipſe pater iudi=
cat quẽq̃, ſed omne iudicium dedit filio. Nam quod idẽ
ſit vermis & iudex, alibi propheta teſtatur de peccato=
Eſa. 66. ribus, dicens: Vermis eorũ non morietur, & ignis eo=
rum non extinguetur vſq; in hodiernum diem. Quod
Pſal. 21. autem ait: Diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea, & ſuper ve=
ſtimentum meum miſerunt ſortem: hoc factũ in euan=
gelio reperimus, quod milites quatuor qui crucifixe=
runt ſaluatorem, in quatuor partes eius ſibi diuiſerunt
veſtimenta. Veſtimentum vero eius quod aſſutũ non
erat, ſed erat de ſuperiori contextum, ſorte perceperũt.
Quæ igitur iſta veſtimenta ſint, videamus, qui mili=
tes, quod ve etiam veſtimentum. Veſtimenta eſſe pu
to prophetias vnum canentes, & vnum per omnia nũ=
ciantes. Aduerſarii ſaluatoris, hoc eſt peruerſi hæreti=
ci, qui quotidie in illũ tanq̃ milites manus impias inii=
ciunt, hoc eſt pro ſua diuidũt ſibi voluntate, & vnum
C corporis veſtimentum per varia membra diſtribuunt,
atq; ſpoliantes dominum, ſua falſa dogmata veſtierũt.
Veſtimentum autem eius quod non erat cõſutum, ſa
pientiam eius cœleſtem poſſumus approbare, quia ait,
ſed erat de ſuperiori cõtextum. Noſtra enim ſapientia
hoc eſt humana cõſuitur. Aſſuitur enim cum liberos
damus ad ſtudia grammaticis, tradimus philoſophis,
erudimus, vt ſapientia in illis quę non erat, acquiratur.
Domini autẽ ſapientia non aſſuta eſt, nõ quęſita. Non
Ioan. 7. enim didicit a magiſtro, ſicut ipſi Iudæi dicunt: Quo=
modo hic literas nouit, cũ non didicerit? Et ipſe dicat:
Mea autẽ doctrina non eſt de hoc mundo, ſed eius qui
me miſit, hoc eſt quod ait de ſuperiori contextum, quo
veſtitu vel quibus omnibus veſtimẽtis eccleſia catho=
lica ſemper amicta eſt, ſicut propheta ait: Aſtitit regi=
na a dextris tuis in veſtitu deaurato.

De camelo, Sermo IIII.

Matt. 19. DICIT in Euangelio dominus Ieſus Chri=
ſtus: Amẽ dico vobis: Facilius eſt enĩ tranſ
ire camelum per foramen acus, q̃ diuitem intrare in re= D
gnum cælorum. Quæ ſententia vereor ne forte vobis
conueniat, qui diuitias ſeculi huius aut habetis, aut
quæritis. Sicut enim cameli, animal quod eſt tortuo=
ſum atq; deforme, peruerſitas ipſa corporis per angu=
ſtiſſimam acus cauernam præterire non patitur, ita &
diuites oneratos auaritia, & cupiditate fœdatos, ipſa
vitæ deformitas per artã viam regni minime introire
permittit. Ait enim idem dominus: Arta & anguſta Mat. 7.
via eſt quæ ducit ad vitam. Igitur in camelo difficulta
tem quęſtus pręſtat habitudo mẽbrorum. In diuite au
tem impedimẽtum magnitudo efficit peccatorũ. Gib=
bus enim quidã eſt animæ, turpe quid vel cogitare vel
facere: ac mentis quædam tortuoſa deformitas, immũ
dis rebus ſemper intendere, & ab eccleſię ſancto limine
curis ſecularibꝰ auocari. Vnde mihi videtur hãc defor
mitatem corporis ꝓpheta ſpiritualiter elocutus, fœdi=
tatem morũ potius indicaſſe, cum dicit: Non glorietur
gibberoſus ſicut rectus. Quaſi ſi diceret: Nõ glorietur
peccator vitiorum ſuorũ prauitate diſtortus, ſicut glo=
riatur iuſtus conſciẽtiæ bonę ſimplicitate directus. Qu=
uis enim o peccator proceritate corporis gaudeas, q̃uis
ſcapularum tuarũ æqualitate læteris, anima tamẽ tua
morum prauitate deformis eſt. Recte ergo camelo cõ=
paratus eſt diues. Siquidẽ illum a tranſitu acus corpo=
ris craſſitudo reuocat, hũc ab ingreſſu eccleſiæ patrimo
nii ſolicitudo detentat. Et ſicut illum paruum foramen
nõ capit oneratum mole membrorũ, ita & hunc intro= E
itus ſanctus nõ ſuſcipit grauatum cumulo delictorum.
Vterq; habet propriam ſarcinã ſuam. ille oneratus eſt
carnibꝰ, iſte peccatis: & ſicut ille inhabilis eſt anguſtiſ=
ſimæ acus cauernæ, ita & hic inconueniens eſt beatiſſi
mo dei regno: niſi quod camelum corpore compoſitũ
natura, hunc autem prauũ voluntas efficit. Hæc autem
dico fratres de iis qui feſtiuiſſimam diẽ ſanctæ epipha=
niæ ne in eccleſia procurarent, patrimoniorũ ſuorũ cõ=
pedibus ſunt detẽti, & terreno quodã obligati ſunt vin=
culo, vt venire eis ad domum domini non liceret. Nõ
quod eos quippiam detinet, ſed q̃d ita propriis ſint acti=
bus implicati, vt iam arbitriũ viuendi ſuę poteſtatis a=
miſerint: & dũ ſolicitudinem patrimonii exhibẽt, ani=
marum medicinã penitus nõ requirunt. Quid mihi o
diues difficultatem tẽporis obiicis? Quid neceſſitatẽ
ingeris repentinam? Si cor habes, intellige quia omni
neceſſitate maior neceſſitas eſt ſalutis: & vtilior eſt cau
ſa, prius curare vitam, tũc peculii damna ſarcire, ne dũ
augmentũ patrimonii quærimus, ſentiamus animæ
detrimẽtum. Sed forte iudicẽ metuis, quẽ in ſecretario F
reliquiſti. Mihi crede quod magis deũ iudicẽ metuere
debebis, qui de ipſo tuo iudice iudicabit. Illũ ergo me=
tuis qui mox accipiet ſucceſſorẽ: dominũ non metuis,
cui nemo aliquãdo ſuccedit? Conſidera itaq; iudicii im
minentem diem, & inextinguibiles gehẽnę flammas,
ſtridorem horrendum dentiũ, tenebrarũ vltimum cru=
ciatum. Et ſi potes, relicta eccleſia ſecularibus ſolicitu=
dinibus implicare. Vereor enim ne dũ mundi diuitias
quæritis, inueniatis potius diuitias peccatorũ: & reper
tis theſauris ſeculi, cæleſtes theſauros amittatis.

Quod ſimile ſit regnũ dei fermẽto, Sermo V.

ET ipſi ſcitis fratres q; ex qua die vobiſcũ eſſe
cœpi, nõ ceſſaui omnibus vos dominicis ad=
monere mandatis, & partim hortando, par=
tim increpando pręcepta vobis ingerere, ita
vt pleriſq; pius pater fuerim: nõnullis autem durus ma
giſter extiterim. Patrem enim me ſibi gratulatus eſt
quiſquis ſermonẽ meũ libenter amplexus eſt: durũ au=
tem magiſtrũ ſenſit qui conſciẽtiam ſuã prædicatione
mea percuſſam eſſe condoluit. Sed nihil mea intereſt,
dummodo ſiue pietate ſiue cenſura Chriſtus annũcie=

G tur in vobis, ꝗuis & ipſa cēſura ſit pietas, quę ideo circa
negligentiores filios adhibetur, vt timore diſcāt quod
amore neglexerant. Non quod omnes filios nō æqua-
liter diligat pater, ſed ꝙ indulgentia patris ſit, pro diuer
ſitate morum exhibere pietatis affectum, vt blandum
filium exhortatione prouocet, cōtumacem vero auſte-
ritate conueniat, de vtriuſ tamen correctione ſecu-
rus, quoniam hunc amore verberat, illum ſeueritate ca
Heb. 12. ſtigat, ſicut ait beatus Apoſtolus: Omnis quidē diſci-
plina in pręſenti non videtur eſſe gaudii, ſed mœroris,
poſtea vero fructum pacificum exercitatis per eam red
det iuſtitiæ. Igitur quoniā tot tractatibus meis profe-
ciſſe vos credo, libet quædā vobis diuinarū diſſerere li-
terarum, vt intelligam ꝙ id quod dixerim, fidei viuaci
tate capiatis. Ait dominus in ſancto euangelio: Cui ſi-
Luc. 13. mile exiſtimabo regnum dei? Simile eſt fermēto quod
acceptum mulier abſcondit in farina, donec fermentatū
eſt totum. Fermenti vim atq virtutem omnibus notā
eſſe nō dubium eſt. Nam cum ſit magnitudine paruū,
ſpecie ſimplex, natura cōmune, tantam fortitudinē in-
trinſecus gerit, vt cum reconditū fuerit in farina, ſuccus
hoc totam maſſam faciat eſſe quod ipſe eſt, & ita ſem-
H per vniuerſum cumuli aſperſionis ſuæ vigore diffun-
dit, vt omnē ipſam magnitudinem pollinis faciat fer-
mētum, ac ſic res ipſa fortitudine ſua molē ſibi proprii
vigoris acquirit. Hoc autem faciunt mulieres vt viris
ſuis ſalubriorem panem, & cibum vtilē diligenter exhi
beant. Sed quoniam lex ſpiritualis eſt, & euāgelii ſpe-
cialiter parabolarū ratione ſubſiſtit, videamus quid ſit
fermentum, quæ mulier, quid farina. Legimus in ſan-
Ioan. 12. cto euangelio, dicente domino Chriſto de ſeipſo: Niſi
granum tritici cadēs in terram mortuū fuerit, ipſum ſo
lum manet: ſi autem mortuum fuerit, multū fructū af-
fert. Ergo ſi triticum dominus, & dominus eſt fermen-
tum, quia fermentum non niſi de tritico fieri ſolet: recte
ergo fermento dominus comparatur, qui cū eſſet ſpe-
cie homo, humilitate paruus, imbecillitate deiectꝰ, tan
ta intrinſecus ſapientiæ virtute pollebat, vt doctrinam
ipſius mundus ipſe vix caperet, qui cum ſe cœpit per to
tum orbem diuinitatis vigore diffundere, ſtatim omē
hominum genus in ſubſtantiā ſuam ſui poteſtate pro-
traxit, vt & iugum ſpiritus ſui ſancti infunderet omni-
bus, hoc eſt, Chriſtianos chriſtos faceret eſſe quod Chri-
ſtus eſt. Nam quod homo dominus Ieſus vnus & ſo-
lus eſſet in mundo, tanquam fermentum in maſſa re-
I conditum, vniuerſos homines præſtitit eſſe quod ipſe
eſt. Quiſquis igitur illi fermento Chriſti adhæſerit, ef-
ficitur & ipſe fermētum, tam ſibi vtilis, ꝗ idoneus vni-
uerſis, et de ſua certus ſalute, et de aliorum acquiſitione
ſecurus. Sicut igitur fermentum cum in cumulum cō-
ſpergendum eſt farinarum, cōfringitur, comminuitur,
diſſipatur, & ipſum omne diſſoluitur, vt diſperſam illā
farinæ multitudinem in vnum vigorem conſtringat,
atque in ſolidum corpus redigat, quod in pulueris mo-
dum ipſa diminutione languebat, faciat coniunctio-
ne ſui vtilem maſſam, quod propria diſſolutione vide-
batur inutile: ſic ergo & dominus Ieſus Chriſtus cum
eſſet totius mundi fermentum, diuerſis paſſionibus cō
fractus, laceratus, & diſſolutus eſt, & ſuccus eius pro ſa
lute noſtra, qui eſt precioſus ſanguis, effuſus eſt, vt ad-
mixtione ſui omne genus humanū ſolidaret quod per
diuerſa antra reſolutum iacebat. Sic enim velut fermē-
tum quoddam nos qui farina ex gentibus videbamur
eſſe, adhæſimus. Nos inquam qui per totum orbem
diſperſi & diminuti penitus iacebamus, vigore paſſio-
nis Chriſti in ipſius corpus redacti ſumus, ſicut bea-
Ephe. 5. tus Apoſtolus ait: Quoniam ſumus corpus Chriſti,
& membra. Nos igitur qui ex nationibus in pulueris
modum e terre facie iactabamur, aſperſione ſanguinis
dominiᷓ in maſſam ſoliditatis eius aggregamur. Mu-
lier autem quæ dicitur abſcondere in farina fermētum,
quæ eſt niſi ſancta eccleſia, quæ quotidie doctrinā Chri- K
ſti in cordibus noſtris conatur abſcōdere? Ipſa inquam
eſt mulier quæ in alio loco etiā molere dicitur, ſicut ait
dominus: Erunt duæ molentes, vna aſſumetur, & vna Mat. 24.
relinquetur. Molit enim ſancta eccleſia per legem, per
Apoſtolos, per prophetas, cum catechumenos facit, et
aſperitatem gentilitatis diſſipat atque comminuit, vt
emolitos eos in farinæ modum aptos faciat fermento
dominici ſanguinis adhærere. Fermentum enim di-
xerim totam domini paſſionem. Fermentum enim ſa
lutis noſtræ eſt ſymbolum, ſine quo fermento vel ſym-
bolo nemo poteſt vitæ æternæ ſubſtantiam promere-
ri. Et quia duas Euangelium deſcribit molentes, atque
vnam eccleſiam diximus ſalubriter molere, alterā quā
niſi ſynagogā accipere debemus? Molit enim & ipſa
per Moyſen & prophetas, ſed inutiliter molit, ſicut di-
cit Apoſtolus de Iudęis: Ęmulationem dei habēt, ſed Rom. 10.
non ſecundum ſciētiam. Inutiliter inquam molit ſyna-
goga, quia maſſam ſuam Chriſti doctrina non tempe-
rat. Atq ideo euitandum præcepit ſynagogæ domi-
nus eſſe fermentum, dicēs: Cauete vos a fermēto Pha Mat. 16.
riſæorum. Temperatum eſt enim ſanguinibus & cru-
delitatibus Iudęorum dicentium de domino: Sanguis L
eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Vnde ait Euan-
gelium: Erunt duæ molētes, vna aſſumetur, & vna re-
linquetur. Aſſumetur enim in requiem æternam ſan-
cta eccleſia, quæ domino cibū ſanctitatis emoluit. Re-
linquetur ad molas cruenta ſynagoga gyrū ſemper paſ
ſura ſuæ perfidiæ.

De margarita, Sermo VI.

SATIS ad correctionem veſtram arbitror
poſſe ſufficere fratres dilecti, quod anteriore
dominica profeſſurꝰ nulla vobis ſacrarum
literarum ſpiritualia dona largitꝰ ſum, ſed
tantum vos increpans & arguens pro peccato, ſine ali-
qua prędicationis cōſolatione dimiſerim. Volui enim
vos hoc ipſum intelligere ꝗ grauiter peccaueritis, ꝗd
diuina eloquia audire minime meruiſtis. Hæc enim ſa
cerdotum vehemens & copioſa vindicta eſt, indignis M
quibuſ literarum cæleſtium ſacramenta non credere,
nec (ſicut ait dominus) dare ſanctū canibus, neq mar- Mat. 7.
garitas proiicere porcorum pedibus inculcandas. Per-
dit enim cæleſtis margaritę gratiam quiſquis eam fœ
diſſimo peccatori circundare conatur. Gemma enim,
ſicut ipſi ſcitis, niſi auro non conuenit, margarita niſi
precioſis monilibus non aptatur. Eſtote ergo aurum
optimum, eſtote monile precioſum, vt poſſit in vobis
margarita ſpiritualis includi. Margarita enī Chriſtus
eſt dominus, quam negociator ille diues in Euangelio
vēditis omnibus rebus ſuis emere feſtinauit, et maluit
omnes quas habebat ſeculi gēmas amittere, tātum vt
vnam Chriſti emeret margaritā. Vnde & ego fratres
ꝓ magnitudine quod admiſeratis delicti, nolui vobis
pandere euāgelicæ refectionis eloquia, ſed magis inge-
rere animoſæ indignationis iniuriam, & prius vos ver
beribus ſpiritualibus emendare, ac ſic margaritę ditare
muneribus. Malui inquam peccatū veſtrum incuſan-
do acriter icrepare, ꝗ leniter diſſimulādo nutrire. Quiſ-
quis enim fratrem non arguit peccātem, quodammo-
do hortatur vt peccet. Nolo autem putetis quod non
de amore faciam vos ſæpius verberando. Filius enim
qui caſtigatione dignus eſt, plus amatur, ſicut ait ſcri-
ptura ſancta: Quem enim diligit dominus, corripit: ca Prouer. 3
ſtigat autem omnē filium quem recipit. Dicite mihi ſi
non dolendū fuerit hoc peccatum, ſic vos ſalutis imme
mores tūc fuiſſe, vt beatiſſimis apoſtolis Petro et Pau
lo honorificentiam minime reddideritis, cum ipſos eſ-
ſe ſciatis doctorēs gentium, autores martyrum, princi-
pes ſacerdotum, nec volueritis eorū natalem nobiſcū

A feſtiuiſſimū celebrare, atq; illi cęleſti intereſſe conuiuio,
in quo pro martyrū tanta lætitia ſubſtātiam vitæ ipſe
nobis dominus miniſtrauit? Vultis autem ſcire quan-
tis bonis fraudati fueritis? Interrogate fratres qui tunc
mecū pariter affuerunt, q̄ refecti a dominica menſa diſ-
ceſſerint, vel quales ſecum domum ſpirituales diuitias
reportauerint. Vnum ſcio, quod ſi quis illa die hono-
ratus aut diues ob natalem filii ſui ad decimū vſq; mi-
liarium ad prædium rogauiſſet, propter accuratas epu-
las, & inæquales mēſuras, abſq; dubio vos ituros fuiſſe.
Igitur fratres quotienſcūq; martyrū memoriā celebra-
mus, prętermiſſis oībus ſeculi actibus ſine aliqua dubi-
tatione cōcurrere debemus, reddere illis honorificentiā
qui nobis ſalutem profuſione ſui ſanguinis pepererunt,
qui tam ſacrata hoſtia pro noſtra propitiatione domi-
no ſunt oblati, præſertim cum dicat ad ſanctos ſuos
omnipotens deus: Qui vos honorat, me honorat: &
qui vos ſpernit, me ſpernit. Quiſquis ergo honorat
martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit ſanctos,
ſpernit & dominum.

De eo quod ſcriptū eſt: Reddite quę dei ſunt deo, &
de militantibus, Sermo VII.

NONNVLLI fratres qui aut militis cin-
gulo detinentur, aut in actu ſunt publico cō-
B ſtituti, cū peccant grauiter, hac ſolent a pec-
cati ſui pœna ſe voce excuſare, quod militāt:
& ne bene aliquādo faciant, occupatos ſe malis actibus
conqueruntur, perinde quaſi militia hominū non & vo
luntas in culpa ſit. Ita quod ipſi gerunt, officiis ſuis ad-
ſcribunt. Non enim militare delictum eſt, ſed propter
prædam militare peccatū eſt. Nec rēpublicā gerere cri-
minoſum eſt, ſed ideo agere rēpublicam, vt rem fami-
liarem potius augeas, videtur eſſe dānabile. Propterea
enim prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia
conſtituta, ne dum ſumptus quæritur, pręda graſſetur.
Illud autem quale eſt quod cū ob errorem aliquem a ſe-
niorib⁹ arguitur, & reputatur alicui de illis cur ebrius
fuerit, cur res alienas peruaſerit, cædem cur turbulen-
tus admiſerit, ſtatim reſpondeat: Quid habebam fa-
cere homo ſecularis aut miles? nūquid monachus ſum,
profeſſus aut clericus? Quaſi omnis qui clericus nō eſt
aut monachus, poſſit ei licere quod non licet. Pręſcribi-
tur norma viuēdi, omnis ad bene agēdum prouocatur
ſexus, ætas & dignitas. Igitur nemo ſe publicis excuſet
actibus, nemo occupatione militię conqueratur. Apud
omnē Chriſtianū prima honeſtatis debet eſſe militia.
Nam vt id quod dicimus, autoritate euangelica com-
C probemus, videamus lectionē quæ paulo ante decurſa
eſt. Ait enim euangeliū: Venerūt autē & publicani ad
Lucæ. 3. Ioannē, vt baptizarentur ab eo, & dixerunt ad eū: Ma
giſter, quid faciemus? At ille dixit: Nihil amplius exi-
gatis q̄ quod conſtitutū eſt vobis. Honeſta plane publi-
canorū interrogatio, ac ſancti prophetę iuſta reſponſio.
Illi enim ſolicite interrogant, ne aut ignorātes plus exi
gendo peccatum incidant, aut ceſſantes publicani deci-
piant functionem. Hic autem moderate pręcipit, vt &
iniquitas locum non habeat, & conſtitutū habeat victi-
gal effectum. Non enim dixit: Nihil exigatis, ſed nihil
amplius exigatis. Vnde intelligim⁹ quod apud deum
non tam exactio q̄ exactio iniqua damnetur. Dicit enī
Mat. 22. ipſe dominus: Reddite quæ dei ſunt deo, & quę cęſaris
cęſari. Igitur quod cæſar pręcipit, ferendum eſt: quod
imperator indicit, tolerandum eſt. Sed fit intolerabile
dum illud pręda exactionis accumulat. Hoc autē quale
eſt quod iidem ipſi qui huiuſmodi neceſſitates pcurāt,
fraudes ac rapinas ſuas cōmodum vocant, cū ipſa præ-
da inferatur incōmodum? Illud autem addunt ſceleri-
bus ſuis, vt quos indefenſos viderint, ipſos potius perſe
quantur: & putāt ſe neceſſitates decepiſſe publicas, niſi
domos deceperint orphanorū: ita vt quorū pater ante D
biduū forſitan fuerit amicus, collega vel frater, interue-
niente morte eiuſdē liberi habeantur tanq̄ ignoti, viles
& miſeri. Vidua autem ſiqua fuerit, aut ſic iniuriis exa
gitatur vt nubat, aut ſi voluerit in caſtitatis permane-
re propoſito, dando munera ſua facultates vix perma-
nent. Cum his ergo fraudibus repleuerit ſacculos ſuos,
videbis illos lętos & accuratos ad eccleſiam properare,
& deo gratias agere quaſi ab ipſo illis hæc pecunia con
feratur, illud quoq; peccantes, quod rapinarū ſuarū deū
volunt eſſe participem. Dicit autem ſanctum Euange
lium: Interrogauerunt illū & milites, Quid faciemus
& nos? Ait illis Ioannes: Neminem concutiatis, ſed
contenti eſtote ſtipēdiis veſtris. Hic iam cognoſcere ſe
debet omnis homo qui militat. Non enim tantū de iis
militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia de-
tinentur, ſed quiſquis militiæ ſuę cingulo vtitur, digni-
tatis ſuæ miles adſcribitur. Atq; ideo hæc ſententia po
teſt dici, verbi gratia, militibus, ꝓtectoribus, cunctiſq;
rectoribus, & cuicunq; qui ſtipendia ſibi decreta conſe-
quitur. Si amplius quęrit, tanq̄ calumniator & concuſ-
ſor Ioannis ſentētia condēnatur. Vſq; adeo autem hoc
inoleuit malum, vt iam quaſi ex conſuetudine vendan
tur leges, corrūpantur iura, ſententia ipſa venalis ſit, &
nulla iam cauſa poſſit eſſe ſine cauſa. Hęc autem diuina
ſentētia quæ ad milites loquitur, poteſt etiam ad cleri-
cos retorqueri, qui etiam ſi nō militare videntur ſeculo, E
tamen domino & deo militamus, ſicut ait Apoſtolus:
Nemo militans deo, obligat ſe negociis ſecularibus. 2. Timo. 2.
Videmur inquā nō militare remiſſis ac fluentibus tu-
nicis, ſed habemus militiæ noſtrę cingulum, quo caſti-
moniæ interiora conſtringūtur: de quo cingulo domi-
nus ait ad Apoſtolos ſuos: Sint lumbi veſtri præcin- Lucæ. 12.
cti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Milites igi
tur Chriſti ſumus, & ſtipēdia ab ipſo donatiuūq; perci-
pimus, ſicut dicit beatus Apoſtolus: Qui dedit nobis 2. Cor. 1.
pignus ſpiritus, hoc eſt, qui ſpiritusſancti nos remune-
ratione ditauit. Si quis ergo Chriſtianorū hoc donati-
uo contentus forte non fuerit, & quęrit amplius, incipit
hoc ipſo carere quod meruit. Quod ſpecialiter cōtingit
hæreticis Arrianis: Dum enī neſcio quid amplius quę-
runt, inuenientes erroris ſpiritū, gratiæ Chriſti ſpiritū
perdiderunt. Nam & catholicus clericus hac ſententia
retinetur. Si enim nō contētus ſtipendiis fuerit quæ de
altario domino iubente conſequitur, ſed exercet merci-
monium, interceſſiones vendit, viduarū munera libenter
amplectitur, hic negociator magis poteſt videri q̄ cle-
ricus. Nam licet dicere poſſumus, nemo nos inuaſoris
arguit violentiæ, nullus accuſat, quaſi non interdum
maiorem prædam a viduis blandimenta eliciant q̄ tor F
menta: non intereſt apud deum vtrum vi an circumuen
tione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pa-
cto teneat alienum.

De ſabbato quo dominus manum aridam curauit.
Sermo VIII.

DILIGENTER vos audiſſe credo fratres
Euāgelicam lectionem quæ nuper lecta eſt,
vbi dominus Ieſus Chriſtus ingreſſus ſab- Lucæ. 6.
bato ſynagogam, hominis ibi habentis ma
num aridam ſpirituali medicina curauit, non appoſitis
hærbarum ſuccis, nō pigmentorū medicaminibus col-
ligatis, ſed verbo iubens, & in ira præcipiēs refudit cor-
pori ſanitatem. Ira inquā, ſicut ait Euāgeliſta, reſtituit
vigorem dexterę. Vnde intelligimus qualis dominicę
benignitatis ſit ſanitas, cuius indignatiōis talis eſt me-
dicina: aut quēadmodum placatus prodeſt, qui ita miſe
retur iratus. Verbo igitur iubet vt arenti dexteræ ve-
narum ſuccos infunderet. Non mirum eſt ſi is arētem
reparauit dexteram, qui totum corpus de arēti puluere

G procreauit,& id verbi imperio reſtituit,quod in princi=
pio factura operationis inſtituit: velut autorem ſuum
plaſma cognoſcẽs obſequitur ei portiuncula,cui totum
ſe deberet in maſſa. Sed videamus quę ſit in ſynagoga
manus arida,quæ nihil corpori prodeſt,quando operi=
bus ſiccauit,quando etiam primũ arida eſſe cœperit,re=
quiramus. Non enim vnius hominis tantũ per ſalua=
torẽ cauſa geritur,nec vnius hominis imbecillitas pro=
curatur,ſed totius generis humani ſanatur infirmitas.
Nulli autem dubium eſt dexteram vel totius corporis
præclariorẽ portionem hoc officiũ gerere,vt diurna ali=
menta ſuo corpori ſubminiſtret,& prouidẽtia quadam
ad fruendam vitam membra cætera paſcat ac nutriat.
Hanc igitur dexteram in Iudaico populo ſcribas eſſe di
xerim vel doctores,qui velut præclarior portio in pha=
riſæorũ corpore a domino conſtituti,neglexerunt & in
cætera mẽbra ſua prophetarũ oracula velut eſcam vitę
æternę porrigere,atq; ideo doctrina eorum tanquã ma
nus aruit imbecillis,quia fontem perennis ſapiẽtiæ nõ
quæſiuit. Propterea denique factũ eſt vt quaſi contracta
dextera clauem ſcientiæ tenere nõ poſſet,ſicut ait dñs:
Lucę.11. Væ vobis ſcribæ & phariſæi qui abſconditis clauem
ſcientiæ, & reliqua. Hæc autẽ clauis Chriſtus eſt dñs,
H quo ad credulitatẽ fidei pectorũ arcana reſerantur. Iſta
Mat.16. clauis,ſicut ait dominus Petro: Tibi dabo clauem re=
gni cælorum. Ergo aruit dextera ſynagogæ manus,re=
linquens Chriſtum,quæ prius erat in principibus Iu=
dęorum,& deteriorauit. Quiſquis enĩ Chriſti fontem
deſerit,& debilitatur protinus,& areſcit. Sed inuenio
ipſam manum quondam cæteris mẽbris fuiſſe melio=
rem. Sanctus enim Moyſes dux Iudaici populi,velut
clarior corporis ſui dextera fuit cum legem porrigendã
meruit a diuinitate percipere. Dextera inquã erat ſan=
ctus Moyſes,qui filios Iſrael velut manu prouida cæ=
leſti manna nutriit. Hæc plane eſt dextera quæ Iamnẽ
& Mambrem magos niuei ſplẽdoris nitore conuicit.
Ita enim ſcriptum habes. Atq; ideo magorũ diſtinctæ
ſunt tenebræ, quia Moyſi meritis lucens dextera co=
ruſcabat. Sed videamus,manus iſta quãdo primũ ari=
da cœperit eſſe vel mortua. Ego illam primũ in Adã
aruiſſe cõfirmo,cũ cõtra vetitum dñi interdictæ arboris
poma decerpſit,ac tunc ſuccum immortalitatis amiſit.
Et ſiccata quodãmodo eſt,qñ hominẽ ad imaginẽ dei
factum peccato ſuo ſolui facit in puluerẽ. Atq; vtinã ſo=
la manus in peccato teneretur obnoxia: quod eſt gra=
uius,omne corpus morte dãnatũ eſt,cũ dextera prima
I peccauerit. Nec mireris ſi mẽbrum dexterę in Adam
nõ manſit integrũ. vigor enĩ in illa æternitatis exaruit.
Nam ſicut Moyſi dextera cuſtodiẽtis mãdata domini
niueo fulgore reſplenduit,ita & Adæ dextera prępuari=
cantis pręcepta mortifero pallore cõtracta eſt. Hanc igi
tur Adæ manũ ſaluator curat in ſynagoga,hoc eſt to=
tius generis humani imbecillitatẽ ſanare feſtinat. Dicit
etiam illi: Extende manũ tuã,qui eam idolis immolan
do contraxit. Dicit illi: Extende manum tuam,qui per
eam res orphanorũ viduarũq; geſtit inuadere. Sed &
tu qui putas te manũ habere, & ſanã, caue ne auaritia
contrahatur. Quin potius extende eam pro miſericor=
dia frequenter ad pauperẽ,pro hoſpitalitate ſæpius ad
peregrinũ. Extende eã pro peccatis ſemper ad dominũ.
Eſto miſericors,eſto largus. Obſerua quod ait prophe=
Eccli.4. ta: Ne ſit manus tua ad accipiendum porrecta,ad ero=
gandum cõtracta. Sic enĩ manus tua ſana eſſe poterit:
bonis vero operibus extendatur.

De vnitate charitatis. Sermo IX.

LEGIMVS in libro qui Apoſtolorũ acti=
bus adſcribitur, tãtam ſub memoratis viris
deuotionẽ plebis fuiſſe,ita populi Chriſtiani
floruiſſe primitias, vt poſt acceptam fidem
nemo domum propriam ſibi defenderet,& nemo ſu= K
um aliquid vendicaret, ſed iure fraternitatis eſſent il=
lis cuncta communia, ſcilicet vt qui eodem conſortio
religionis tenebantur, eodem conſortio fruerentur &
vita, hoc eſt, vt quibus erat vna fides, eſſet & vna ſub=
ſtantia: & quibus erat communis Chriſtus,commu=
nis eſſet & ſumptus. Nephas etenim putabant reli=
gioſi viri ſibi participem non aſciſcere in ſubſtantia,qui
particeps eſſet in gratia:atq; ideo in fraternitate omni=
bus cõmuniter vtebantur,niſi quod maior eſt fraterni=
tas Chriſti q̃ ſanguinis. Sanguinis enĩ fraternitas ſimi
litudinem tãtũmodo corporis refert, Chriſti autem fra
ternitas vnanimitatẽ cordis animęq; demonſtrat,ſicut
ſcriptum eſt: Erat autẽ credentiũ cor vnum,atq; anima Actuũ.4.
vna. Vere ergo ille frater eſt,qui nõ tam corpore q̃ vna=
nimitate germanus eſt. Verus inquã frater eſt cuius
idẽ ſpũs & volũtas in fratre eſt. Melior igitur eſt (ſicut
dixi) Chriſti fraternitas q̃ ſanguis. Sanguinis fraterni=
tas interdum ſibi inimica eſt, Chriſti autem fraternitas
ſine intermiſſione pacifica eſt. Illa inter ſe cõmunia cũ
æmulatione diuidit,hæc etiam propria cũ gratulatiõe
cõmunicat. Illa in conſortio deſpicit ſæpe germanum,
hæc aſſumit frequenter alienum. Tanta ergo,ſicut di=
xi,illo tẽpore Chriſtianæ plebis deuotio fuit, vt nemo L
domũ ſuam diceret,nemo propriũ aliquid vendicaret,
ſicut ait ſanctus Lucas dicens: Et nemo quicquã ex eo
quod poſſidebat,ſuum eſſe dicebat,ſed erãt illis omnia
cõmunia. Nemo enim inquã erat quiſquã egens inter
ipſos. Beata igitur plebs, quę dum plures diuites habet
in Chriſto,nullum in ſeculo habuit indigẽtem: & quæ
dum æternas cogitat diuitias,a fratribus temporalem
repulit paupertatẽ. Vendebant enim,ſicut ait ſcriptu=
ra,prædia & domos ſuas, & precia venditorũ ante pe=
des Apoſtolorũ ponebãt,vt erogarẽt prout cuiq; opus
eſſet. Videte ſanctorũ virorũ fidem, quẽadmodũ pro=
pter Chriſtũ toto ſpoliabantur patrimonio,& nihil ſibi
reliqui faciebant. Non enĩ verebantur ne eſurirent ipſi,
dum timebant ne alius eſuriret. Hæc igitur ſub Apo=
ſtolis fuit i plebe deuotio: modo quid ſimile reperim⁹?
Et certe idem Chriſtus in nobis. Idem quidẽ Chriſtus
in nobis,ſed nõ idem animus eſt in nobis. Eadẽ in ple=
be fides,ſed nõ in plebe eſt ipſa largitio. Ita alter de al=
terius inopia nõ cogitat,vt illud ſit quod dicit Apoſto=
lus: Alius quidem eſurit,alius ebrius eſt. Nam plerique 1.Cor.11.
Chriſtiani nõ ſolum propria non diſtribuunt,ſed etiam
diripiunt aliena. Non ſolum inquã colligẽtes pecunias M
ſuas,ad pedes Apoſtolorũ nõ deferunt,ſed etiam con=
fugientes fratres ſuos protrahunt a pedibus ſacerdotũ.
Nunc eſt illud tempus quod deſcribit beatus Apoſto=
lus dicens: In nouiſſimis diebus abundabit iniquitas
multorũ,& refrigeſcet charitas. Modo enim abunda
auaritiæ iniquitas,quæ ante largitatis bonitate ceſſa=
bat: & refrigeſcit fraternitatis charitas, quę prius Chri=
ſti amore feruebat. Tunc enim ſub Apoſtolis fraterni=
tatis dilectio fuit, vt tunc in conuentu ſuo nõ aduenerit
indigentia: tanta autem modo Chriſtianitatis diſſimu
latio eſt,vt in cœtu noſtro vix inuenias locupletẽ. Lo=
cupletem autẽ vix inueniri dico non tam facultatibus,
ſed operibus. Ait enim apoſtolus: Diuites ſint in ope= 1.Timo.6.
ribus bonis. Locupletem autem illum in eccleſia intel
ligi voluit,qui diues eſt in Chriſto. Nã & ibi quod ait
ſub apoſtolis neminẽ indigentẽ fuiſſe,oſtendit vtiq; tã=
ta eos gratia fidei fuiſſe preditos,vt omnes cæleſtium
diuitiarum abundauerint largitate. Raro igitur hoc tẽ
pore inuenimus in Chriſtiano populo locupletẽ. Etſi
plerique in domibus auro ſint diuites,tamẽ in eccleſia iu=
ſtitia ſunt mendici. Dum enim circa pauperes non pro
eo quod præualent,operãtur,nec hoc eſt gratum quod
offerunt,nec illud eſt ſatiabile quod reſeruãt. Dixit do=
minus ad Cain cũ offerret munera, Si autẽ recte offe= Geneſ.4.
ras,recte autẽ nõ diuidas,peccaſti,quieſce. Sic & tu Chri=

A ſtiane nõ recte diuidis qui de tanto auro tuo maiorem
partem mãmonę reſeruas,ꝙ domino largiaris. Sicnãq;
Ananias in actibus Apoſtolorũ dum putat ſe recte of=
ferre,& non recte diuidit,pecuniã quã obtulit,perdidit:
& quã domi reſeruauit,amiſit. Pecuniam inquã pari=
ter perdidit & ſalutem. Dum enim ex eo quod promiſe
rat, partem ſubtrahit,ſacrilegii ſimul cõdẽnatur & frau
dis. Sacrilegii, quod deũ in pollicitatiõe feſellerit. Frau
dis,quod de integris muneribus portionẽ quandam pu
Actuũ. 5. tauerit ſubtrahẽdam. Ait enim apoſtolus Petrus, Nõ
es mẽtitus hominibus,ſed deo. Si ergo, fratres, Ana=
nias condẽnatur cum nõ totũ dederit quod de ſuo ipſe
promiſerat,quid cenſemus de eo qui nõ vult reddere qđ
alius repromiſit? Videte ergo & vos fratres quid pro=
miſeritis deo cũ primũ gratiã fidei percepiſtis. Ecce abun
dant in ciuitate noſtra hoſpites ſiue peregrini,facite qđ
polliciti eſtis,ne dicatur & vobis quod Ananiæ dictũ
eſt, Non mentiti eſtis hominibus,ſed deo.

De eo quod ſcriptum eſt, Quis maior eſt in regno cælorum, Sermo X.

SI diligenter audiſtis euãgelicam lectionem,
intelligere poteſtis quę miniſtris ac ſacerdo
B tibus dei reuerentia debeatur, vel qua ipſos
clericos inuicẽ humilitatis ſedulitate opor=
Mat. 18. teat præuenire. Ait enĩ dominus percontantibus diſci=
pulis quis eorum in regno cælorũ maior eſſet futurus,
ſtatuto coram omnib⁹ puerulo, Quicũq; humiliauerit
ſe ſicut puer iſte, hic maior erit in regno cælorũ. Vnde
intelligimus quod humilitate peruenitur ad regnum,
ſimplicitate penetratur ad cęlum. Quiſquis ergo cupit
diuinitatis tenere faſtigia, humilitatis ima ſectetur.
Quicũq; vult fraternitatẽ obtinere: præueniat obſequẽ
Rom. 12. do,ſicut ait Apoſtolus: Honore inuicem præuenientes.
Vincat eam officiis, vt poſſit vincere ſanctitate. Si enĩ
te nõ læſit frater,obſequium meretur vt diligas. Quod
ſi forſitan læſit,magis obſequium meretur vt vincas.
Hæc enim noſtra Chriſtianitatis ſumma eſt,vt aman
tibus viciſſitudinẽ,lędentibus patiẽtiam rependamus.
Qui enim fuerit patientior ad iniuriam,potentior con
ſtituetur in regno. Non enim ad imperium cęlorũ per=
uenitur ſuperbia,diuitiis, præfectura, ſed humilitate,
paupertie,leuitate. Arta autem & anguſta via eſt quæ
ducit ad regnũ. Quiſquis ergo honoribus inflatus fue=
rit,& auri theſauris dilatatus,tanquã onuſtum & im=
peditum animal per anguſtum regni iter tranſire non
poterit: Simul etiam vt ſe exiſtimat perueniſſe, ſarci=
nam eius exigua porta nõ capiens,repercuſſam limine
C retrorſum redire cogit. Tam enĩ anguſta eſt diuiti por=
ta cæleſtis,ꝙ eſt camelo acus foramen exiguum. Vn=
Mat. 19. de ait dominus: Facilius eſt camelum per foramẽ acus
tranſire,ꝙ diuitem in regnũ cælorũ. Sicut enim came=
li animal tortuoſum atq; deforme exigua acus cauerna
præterire nõ patitur,ita & diuitem auarum atq; men=
dacem arta celi ianua minime intrare permittit. Nam
ideo nudi in ſeculo naſcimur,nudi etiam accedimus ad
lauacrũ,vt nudi quoq; & expediti ad cæli ianuam pro=
peremus. Quã autẽ incongruum & abſurdum eſt vt quẽ
nudum mater genuit,nudum ſuſcipit eccleſia,diues in=
trare velit in cęlum? Propterea adoleſcenti illi diuiti in
Euangelio a ſaluatore dicitur,qui ſibi iuſtus videbatur
& ſanctus, & omnia legis mandata compleſſe: Si vis
perfectus eſſe,vẽde omnia tua,& da pauperibus. Vſq;
adeo enim nuda virtus apta cælo eſt, vt quãuis iuſtus,
quãtus ſanctus,aurum vel diuitias poſſidens,nõ poſſit
eſſe perfectus. Talem enim voluit adoleſcentem illum
dominus ad paradiſum redire,qualis Adam fuerat de
paradiſi ſublimitate deiectus. Nudus enĩ Adam inco=
la paradiſi fuit. Deniq; poſt peccatũ nuditatẽ ſuam vi=
dens,folio pudenda contexit. Prius enim ꝙ peccaret,ho
neſtatis erat colore veſtitus,atq; ideo nuditatẽ inhone= D
ſtam nõ natura inſtituit,ſed delicti reatus inuenit. Nã
& ſancti angeli in ſplendidiſſimo habitu conſtituti,non
quod tunicis operiuntur & palliis,ſed cũ ſit in illis nati=
uitatis ſuæ nuda ſubſtantia, veſtiti videntur eſſe quod
ſancti ſunt. Sic igitur & Adam cuſtodiens honeſtatis
angelicæ dignitatẽ,erat quidem nudus mundanis ve=
ſtibus,ſed immortalitatis erat ſplendore veſtitus. Ni=
hil prauum reſpiciebant eius oculi,non cor eius turpe
aliquid cogitabat,erat apud honeſtas mentes nuditas
ipſa veſtita. Sicut enim apud nequã homines turpis co
gitatio concupiſcens veſtibus nõ arcetur,ita apud ſan=
ctos viros honeſta ſimplicitas ad concupiſcendũ nudi=
tate non trahitur: ſed ſicut vitioſis ad corruptelam nu=
da ſunt omnia,ita religioſis ad caſtimoniã operta ſunt
vniuerſa. Quod autem ait Euãgelica lectio: Qui ſcan Mat. 18.
dalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt,ex=
pedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, &
mergatur in profundum maris: Puſillos hic non ætate
pueros,ſed malitia paruulos dicit,ſicut Apoſtolus ait:
Malitia paruuli eſtote, vt ſenſibus perfecti ſitis. Qui 1. Cor. 14.
ſunt iſti,niſi clerici idonei,& monachi religioſi vel lai=
ci? Quiſquis igitur irreuerens aut contumelioſus exti=
terit,hac velut pœna plectetur, vt informi ſaxo religato
illi ad collum,præcipitetur in mare. Sed videamus cur E
ſcandalizantibus Chriſtianis iſta pœna data ſit,aut qđ
ſibi velit ipſa ſententia. Puto enim illa aliquod myſte=
rium contineri. Quaſi vero non ſufficeret in mare ho=
mini demergendo ſaxum qualecũq; non magnum aut
enorme,ſed molę aſinariæ lapis ei religetur ad collum,
vt cum perituro homine pereat res vſui neceſſaria. Sed
puto hoc magis eſſe quod in ſcripturis aſini figura po=
pulus gentiliũ nuncupatur,qui clauſis oculis circa igno
rantię molam erroris ſui gyro pertrahitur,& in illa cur=
ſus directione veſtigiis ſæpe redeuntibus inuitus vſui
laborat alieno. Nonne enim tibi videtur molã aſinariã
voluere gentilis populus quãdiu imperitiæ ſuæ labore
verſatur? Naturæ quidem vinculis alligatus vt verbũ
dei molat,deum cęli quærat,ſed opertæ mẽtis cæcitate
ſuffuſus, vt vult⁹ animi erigere ad deũ,cordis oculos le=
uare non poſſit ad cęlum. Sed quontã molã aſinariã ſa=
xum eſſe cõſtat, videamus ſi & paganorũ talis eſt mo=
la. Talis plane eſt. Saxi enim mola eſt paganorũ Iupi=
ter Herculeſq; lapideus,circa quos cæcis oculis frequen
ti errore circumeunt. Cęcos inquã dixerim eorũ oculos
qui putant ſe videre quod nõ vident. Aſpicientes enim
ſaxum,deum ſe videre confingunt. Attamen qui mo=
lam voluit, cõſummãdi aliquãdo finem operis habet,
exeundi ſpem gerit laboris. Cui vero mola aſinaria ad
collum ſuſpenditur,portat lapidem qui portare iugum F
domini recuſauit. Aſinus ergo ad molam,cæcus ad la=
pidem, gentilis ad ſaxum,qui adorat eum quem nõ vi=
det nec agnoſcit. Deus enim nõ in manufactis habitat,
nec in metallo aut ſaxo cognoſcitur. Hic ergo gentilis
populus cum perſecutionem Chriſtiano intulerit, hac
pœna plectetur, vt cõ ſua ſacrilega mola iudicandi ſecu
li fluctibus demergatur.

De mirabilibus, Sermo XI.

QVANTORVM mirabiliũ operator ſit
dominus Ieſus Chriſtus, intelligere poſſu=
mus ex hac euangelica lectione,qua deſcribi=
tur tanta per eum beneficia in populũ fuiſſe
collata,vt prouocatę hominũ turbę ad audiendũ illum
magis irruerent ꝙ rogarent,& medicinã ſalutis nõ ſpe=
rarẽt per humilitatis gratiã,ſed per importunitatis in=
iuriam,ita vt irruentes (ſicut ait euãgelium) turbas a
domino Ieſu nõ deſertum ſepararet,non ſynagoga re=
pelleret,non reuerentia diuinitatis perarceret. Hæc eſt
enim cõſuetudo infirmantium, vt dũ ſperant ſuis ęgri=

G tudinibus medicinam,ab importuna petitione nō loco
prohibeantur,non tēpore:ſed quanto plus medetur ille
qui ſanat,tanto amplius ille importunus eſt qui labo-
rat. Ergo cum dominus illis ab irruētibus turbis ſemo-
tus in terra eſſe nō poſſet,aſpiciens in mari duas naui-
culas,vnam nauem Petri omni feſtinatione conſcēdit,
vt importunitatis iniuriam vel aquarū natura depelle-
ret,quia eam doctoris reuerētia minime coercebat,atq;
exinde cœpit de nauicula Petri ad homines doctrinæ
ſuæ verba profundere. Videte miſericordiā ſaluatoris,
ſeparatur quidem ab hominibus corpore,doctrinæ ta-
men iis vtilitate coniungitur. Vbiq; miſeretur,vbiq;
prodeſt. In terra poſitus per tactum languores corpo-
rum ſanat,in mari conſtitutus per doctrinam vulnera
curat animarum. Sed videamus quæ ſit iſta nauicula
Simonis Petri,quā adducēdam de duabus magis op-
portunam dominus iudicauit,quæ & tutum ſaluatorē
præſtat ab iniuria,& credulitatis hominibus largiatur
eloquia. Inuenimus enī iam dominū nauigaſſe in alia
naui,& grauibus iniuriis laceſſitum. Nauigauit enim
cum Moyſe in mari rubro,quando populum Iſrael per
vndarum fluenta tranſuexit. Sed grauibus eſt affectus
iniuriis,ſicut ipſe ait in euangelio ad Iudæos,Si crede-
Ioan. 5. retis Moyſi,& mihi crederetis. Iniuria autē ſaluatoris
eſt incredulitas ſynagogæ. Ergo Petri nauem eligit,
Moyſi deſerit,hoc eſt,ſpernit ſynagogā perfidā,fidelē
H aſſumit eccleſiam. Duæ enī quaſi nauiculæ a deo deſti-
natæ ſunt,quæ in hoc,tanq̃ in mari,mūdo ſalutē homi
Mat. 4. nibus piſcarentur,ſicut ait dominus apoſtolis: Venite
faciam vos piſcatores hominū. Ex his ergo duabus na
uiculis vna relinquitur ad terrā inanis & vacua,altera
producitur in altum onuſta vel plena. Vacua enim ſy-
nagoga relinquitur in littore,quia Chriſtū cum prophe
tarum amiſit oraculis. Onuſta autem eccleſia in altum
aſſumitur,quia dominū cū apoſtolorū doctrina ſuſcipit.
Synagoga,inquā,remanet ad terras quaſi terrenis in-
hærens operationibus: eccleſia autem in altitudinem
reuocatur,tanquā cælorum profunda ſacramēta diſcu-
tiens,in illam ſcilicet altitudinē de qua Apoſtolus ait:
Rom. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei. Pro-
pterea dicitur Petro: Duc in altum,hoc eſt in profun-
dum diſputationum generationis diuinæ. Quid enim
Mat. 16. tam profundum q̃ quod ait Petrus ad dominū: Tu es
Chriſtus filius dei viui? Quid tam terrenū q̃ quod de
Lucæ. 4. domino dixerunt Iudæi: Nonne hic eſt filius Ioſeph fa
bri? Ille altiore conſilio natiuitatem Chriſti diuinitus
approbauit,hi mente viperea generationē cæleſtē car-
I naliter exiſtimant. Vnde ait ſaluator Petro: Quia nō
caro & ſanguis tibi hoc reuelauit,ſed pater meꝰ qui in
cælis eſt. Phariſæis autē dicit: Quomodo poteſtis bo-
na loqui,cū ſitis nequā? Hanc igitur ſolam eccleſiæ na-
uem aſcendit dominus,in qua Petrus magiſter eſt con
ſtitutus,dicente domino: Super hanc petram ædifica-
bo eccleſiam meā. Quæ nauis in altum ſeculi iſtius ita
natat,vt pereunte mundo,omnes quos ſuſcipit,ſeruet
illęſos. Cuius figuram iam in veteri videmus teſtamē
to. Sicut enim Noe arca naufragante mundo cunctos
quos ſuſceperat,incolumes reſeruauit,ita & Petri ec-
cleſia conflagrante ſeculo omnes quos amplectitur,re-
pręſentabit illæſos. Et ſicut tunc tranſacto diluuio ad ar
cam Noe columba ſignum pacis detulit,ita & tranſa-
cto iudicio ad eccleſiam Petri Chriſtus gaudium pacis
referet,quia ipſe columba vel pax eſt,ſicut promiſit di-
Ioan. 16. cens: Iterum autē videbo vos,& gaudebit cor veſtrū.
Sed quoniā hanc eandem nauiculam Petri de qua nūc
dominus cæleſtis doctrinæ ſuæ ſacramēta depromit,le
Mat. 8. gimus in Matthęo dormiente in eadem domino ven-
tis inſurgentibus perturbatam,ita vt cuncti Apoſtoli
mortis periculi formidarent: videamus quæ cauſa eſt
quod vna eademq; nauicula hic in tranquillitate doctri-
nam populis tribuit,ibi in tēpeſtate diſcipulis metum
mortis inducit,præſertim cū ibi etiā cū cæteris Apo- K
ſtolis Simon Petrus eſſet. Hæc autē eſt cauſa periculi.
Erat ibi Simon Petrus,ſed erat pariter & proditor Iu-
das. Quāuis illius fides fundaret nauiculā,huius tamē
eam perfidia conturbabat. Tranquillitas eſt vbi ſolus
Petrus nauigat,tēpeſtas vbi Iudas adiungitur. Licet
eſſet Petrus firmus ſuis meritis,perturbatur tamē cri-
minibus proditoris. Metuētibus igitur diſcipulis,an-
xiāte Petro dormiebat dñs. Durū forte videatur quod
anxiante Petro dormiebat.dormiebat Petro,nauiga-
bat Iudæ. Vnius igitur delicto cūctorū merita quatiū-
tur. Obdormit Chriſtus,ventorū ſpiramina cōcitātur.
Quiſquis enim peccatum admittit,ſtatim & dormire
ſibi facit dominum,& procellam ſibi ſpirituum ſuſcitat
immundorum. Neceſſe eſt autem diabolica inſurgat
tēpeſtas,cum dominica ſerenitas conquieſcit. Igitur ſi
vnius Iudæ peccato cuncti periclitantur Apoſtoli,hoc
exemplo caueamus perfidum,caueamus proditorem,
ne per vnum plures fluctuemus. Quinetiam huiuſmo
di abiiciamus de noſtra nauicula,vt nō obdormiat,ſed
vigilet in nobis dominus,atq; eo vigilāte nulla nos ſpi-
ritualis nequitię procella concutiat. Vbi enim fides in-
tegra eſt,ibi ſaluator docet,vigilat,& exultat: ibi re-
quies,ibi trāquillitas,ibi cunctorum eſt medicina. Vbi
autem fidei eſt admixta perfidia,ibi Chriſtus torpet,
dormit,& peior eſt ibi metus,ibi tempeſtas,ibi omniū L
eſt diſcrimen. Pro actibus enim noſtris dominus no-
bis obdormit aut vigilat.

De Natali Domini, Sermo XII.

VERVM eſt quod ait ſanctus Ioannes ba-
ptiſta de domino ſaluatore dicens: Illū opor- Ioānis. 3.
tet creſcere,me autē minui. Siquidē hoc pri-
mū etiam ipſis tēporibus approbetur. Ecce
enim in natiuitate Chriſti dies creſcit,& Ioannis nati-
uitate decreſcit. Illo oriente lux proficit,hoc naſcēte mi-
nuitur. Ipſa enim quodammodo tempora famulantia
partibus ſuis,cū detrimentū faciunt,ſeruus gignitur,cū
autem dominus naſcitur,conſequitur augmentū. Pro-
fectum plane facit dies cū mundi ſaluator oritur:defe-
ctum patitur cū vltimus propheta generatur. Scriptū
eſt enim: Lex & prophetæ vſq; ad Ioannē. Atq; ideo Luc. 16.
neceſſe erat vt obſcuraretur legis obſeruatio,vbi euoca
tio,vbi euāgelii gratia refulgebat: & ceſſaret prophetia
veteris teſtamenti,cū noui teſtamēti gratia ſuccedebat.
Ergo in natiuitate domini proficit dies. Non mirum ſi
proficit dies,quā ſplēdidiſſima lux veritatis illuminat. M
Ait enim euāgeliſta de Chriſto domino: Erat lux vera, Ioānis. 1.
quæ illuminat omnē hominē. Cur nō illuminaret mū-
dum? Atq; ideo dies quæ lucem humano generi pepe-
rit,prius ipſa eiuſdē lucis fulgore reſplenduit,& cōcluſa
iam ſpatia ſua noctium tenebras dominicę lucis nitore
diſcuſſit. Occupauerat enim totam diem noctium lon-
gitudo,niſi in ipſa dierū breuitate Chriſti refulſiſſet ad-
uentus. Qui ſicut ortu ſuo humani generis peccatorū
tenebras diſcuſſit,ita & die natiuitatis ſuæ caliginum
tenebras amputauit,& vno eodemq; ortu lucem pari-
ter intulit & hominibus & diebus. Vnde non eſt mirū
ſi creſcat dies,quæ gemino fulgoris ſplendore veſtitur.
Sed videamus adhuc quomodo dominus ſaluator cre-
ſcat,Ioannes baptiſta decreſcat. Diximus in ſuperiori-
bus quod Ioannes quidem figuram legis prophetarūq;
geſtauerit:neceſſe erat ergo vt deficeret lex euangelio
coruſcante,& minueretur Iudaicus populus populo
Chriſtiano ſurgente. Quis enim dubitat de natiuitate
domini ſynagogę eſſe cōuenticula vacuata,plebes mul
tiplicatas eccleſię,& mirū in modum quotidie Chriſtū
per Chriſtianos ſuos creſcere,Ioannem minui per Iu-
dęos? Hos diei dominici ſplendore fulgere,illos obſcu-
ritate noctium laborare. Nox enī ſuper Iudęos quodā-

A modo maior incubuit, ex quo dixerunt de nece ſaluato-
Mat. 27. ris: Sanguis huius ſuper nos, & ſup filios noſtros. Ma
ioribus plane ſunt noctium tenebris obſcurati, ex quo
conati ſunt diem veritatis occidere. Hoc autẽ quod di-
cimus, vt verius approbare poſſimus, vtriuſq; natiuita
tem breuiter exponamus. Ecce enim cũ naſcitur Chri-
ſtus, exultant angeli, paſtores peruigilant, magi adue-
niunt, ſtella pręcedit, & cuncta quae ſunt in cælis terriſq;
pulcherrima, ipſi domino deſeruiũt. Deferuntur enĩ illi,
gloria per angelos, claritas per ſtellam, religio per ma-
gos, ſimplicitas per paſtores. Et quod apud ipſum ſolũ
futura eſſent hęc omnia, naſcenti illi vniuerſa famulan-
tur. Cum autẽ Ioannes concipitur, Zacharias obmu-
teſcit, ſolennis conceditur ſacerdos, Helizabeth mater
abſconditur, ſignificãs poſt ortum ſuum legis ſilentiũ,
amiſſionem ſacerdotii, latebras ſynagogę. Dubium au
tem nõ eſt quod Ioannes natus phariſæis iuſtitiam le-
gis abſtulerit, quod cõceptus patri abſtulit vocis obſe-
quium. Creſcit igitur dominus ſemper, Ioannes bapti
ſta minuitur. Nõ ideo minuitur, quod meritis aliquid
derogetur, ſed quoniã ſaluatoris quotidie accumulatur
gloria, illius minor fieri videtur. Lucerna deniq; voca-
tur Ioannes, dicente domino: Ille erat lucerna ardens.
Lucernæ igitur obſcuratur lumen cũ radius ſolis efful
get, & defectionem quandam lampadæ ſuæ patitur, cũ
clarioris lucis ſplendore ſuperatur. Quis enim ſapiens
B lucernam requirat in ſole? Non quidem extinguitur,
ſed neceſſaria non habetur, hoc eſt, quis ad Ioannis pœ
nitentiæ baptiſmum veniat, cum poſſit ſaluatoris ba-
ptiſmo ſaluari? Non quidem illud reprehenditur, ſed
hoc magis vtile & neceſſarium iudicatur, quia in eo re-
miſſio peccatorum tribuitur.

Item de Natali Domini. Sermo XIII.

QVA gratia vel quibus laudibus hunc diem
Natalis domini prędicemus, prorſus igno-
ro. In tãta enim feſtiuitate ad magnificãdũ
deum humana loquela non ſufficit. Nam ſi
tunc cum naſcebatur Chriſtus, angelorũ voce laudatus
eſt, nunc humana laudandus eſt voce cũ regnat. Su-
pergreditur enim illius tẽporis feſtiuitatẽ noſtra ſolen-
nitas. Siquidem tunc ſtupuerunt illi tantũ naſcentem
dominũ, nos illum ſuſcipimus naſcentem, reſurgẽtem
pariter & regnantem. Tanto igitur facundior laudatio
eſſe debet humani tẽporis, quanto ſunt maiora miracu
la. Sed quoniã dignam prędicationẽ exhibere nõ poteſt
humana fragilitas, ad angelorũ nos præconia confera-
mus. Et quia merito eos æquiparare nõ poſſumus, de-
C uotione comitemur, hoc eſt in ea feſtiuitate eadem qua
Lucæ. 2. illi lætitia, nos ſententia perſultemus dicentes: Gloria
in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ volun-
tatis. Digna plane & iuſta ſententia quæ in natiuitate
Chriſti & deo honorem repræſentat in cælis, & homi-
nibus pacem pręſentat in terris. Ante ſaluatoris enim
ortum nec cæleſtia reuerẽtiam deferebant, nec terrena
requiem poſſidebant. Sed videte quid dicat ipſa ſenten
tia: Pax in hominibus bonæ voluntatis. Non in qui-
buſcunq; hominibus, ſed bonæ voluntatis hominibus,
vt intelligas pacem Chriſti non debiti eſſe, ſed meriti.
Non enĩ eam meriti angeli in ea nocte qua paſtores na
ſcentem dominũ ſuper gregem ſuum vigilias obſeruã-
tes primi præ omnibus didicerunt. Ipſi enim primi or-
tum ſaluatoris ante omnes homines intimantibus an-
gelis cognouerunt. Vnde mirum eſt quod prius redẽ-
ptionem ſeculi potuerint ſcire ꝙ principes. Non enim
angeli annunciauerunt regibus, non iudicibus, ſed ho-
minibus ruſticanis. Non ergo iam mirandum eſt ſi
Chriſti gratiam ante ſcire meruerit innocentia ꝙ pote-
ſtas, & prius cognoſcere veritatem ſimplex ruſticatio ꝙ
ſuperba dominatio. Quod enĩ cognouerit paſtores,
principes cognoſcere nequiuerunt. Vnde & btũs Apo D
ſtolus ait: Quã nemo principũ ſeculi huius cognouit, 1. Cor. 2.
& reliqua. Ergo in natiuitate domini angeli pariter cũ
paſtoribus ſunt lætati, excelſam vero dicentes gloriã.
Nam vicinis quodãmodo & iunctis choris dei gloriã
prædicauerũt. Vnde & credo eoſdem angelos in eiuſ-
dem domini eadẽ feſtiuitate ſimili nobiſcũ lætitiæ vi-
cinitate gaudere. Nam qui ſolent propter Chriſti ortũ
alloqui paſtores, non poſſunt propter eiuſdem Chriſti
gaudium non inquirere ſacerdotes. Siquidem & quod
tunc ad illos ſuper gregem ſuum vigilias obſeruantes
nocte intempeſta locuti ſunt, huius tẽporis myſterium
deſignabant. Nam illo facto hoc vtiq; monſtrabatur,
gregem populum, noctem ſeculum, ſacerdotes eſſe pa-
ſtores, qui iugi ſuper plebẽ ſolicitudine vigilantes pro-
pter Chriſtum ab angelis minime deſeruntur. Hodier-
na igitur die ſecundum carnem natus eſt dominus, ita
ſecreto, ita ſilentio, vt ortũ eius ſeculum penitus igno-
raret. Ignorauit enim ſeculum, quia & extra conſcien-
tiam patris natus, & extra ordinẽ naturę cõceptus. Nã
Ioſeph conceptũ ſuſcepit filium quẽ nõ genuit: Maria
partum edidit quẽ ſexus conſuetudine non creauit. Sic
igitur natus eſt dominus, vt ortum eius nemo futurũ
ſuſpicaretur, nemo crederet, nemo ſentiret. Quẽadmo-
dum crederent hoc futurũ, quod poſtea ꝙ factum eſt, fa-
ctum eſſe vix credunt? Nam quod ita latenter & ſecre-
to ſaluator deſcenſurus eſſet in virginem, iam ante Da E
uid propheta teſtatus eſt dicens: Deſcendet ſicut pluuia Pſal. 71.
in vellus. Quid enĩ tam ſilenter & ſine ſtrepitu fit, ꝙ cũ
imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures ſono
verberat, nullius corpus humore repercuſſionis aſper-
git: ſed ſine inquietudine hominũ totum imbrem per
multiplices effuſũ partes toto corpore i ſe trahit, vnius
meatus ſciſſuram neſciẽs, ſolida mollitie plures prębẽs
meatus: & quod clauſum videtur per denſitatẽ, eſt pa-
tulum per tenuitatẽ. Recte ergo Maria velleri cõpara-
tur, quæ ita concepit dominũ, vt toto eum hauriret cor-
pore, nec eius diſciſſuram corporis pateretur: ſed eſſet
mollis ad obſequium, ſolida ad ſanctimoniã. Recte in-
quã Maria velleri cõparatur, de cuius fructu ſalutaria
populis veſtimẽta texuntur. Vellus plane Maria eſt,
ſiquidẽ de molli ſinu eius agnus egreſſus eſt, qui & ipſe
matris laniciũ, hoc eſt carnẽ geſtãs, molli vellere cicõ-
tũ operit vulnera populorũ. Omne enĩ peccati vulnus
Chriſti lana ſuffunditur, Chriſti fouetur ſanguine, & vt
ſanitatẽ recipiat, Chriſti indumẽto veſtitur.

Item de Natali domini. Sermo XIIII.

LETITIA quãta ſit, quãtuſq; cõcurſus cum F
imperatoris mũdi iſtius natalis celebrãdus
eſt, bene noſtis: quẽadmodum duces & prin
cipes, omnes etiã militantes accurate ſericis
veſtibus accincti, operoſis cingulis auro fulgente pre-
cioſis ambiunt ſolito nitidius in cõſpectu regis incede-
re. Credunt enim maius eſſe imperatoris gaudiũ, ſi vi-
derit maiorem ſuæ apparationis ornatũ, tantoq; illum
lætum futurum, quanto ipſi fuerint in eius feſtiuitate
deuoti, vt quia Imperator tanꝗ homo corda nõ conſpi-
cit, affectum eorũ circa ſe probet vel habitũ contuendo:
ita fit vt ſplendidius ſe accuret quiſquis regẽ fidelius dili
git. Deinde quia in die Natalis ſui ſciunt eum largum
futurum, ac donaturũ plurima vel miniſtris ſuis, vel iis
qui in domo eius abiecti putantur & viles, tanta prius
theſauros eius replere diuitiarum varietate feſtinãt, vt
in quantũ prorogare voluerit, in tãtũ prorogatio copio-
ſa nõ deſit, & ante voluntas donãdi deficiat, ꝙ ſubſtãtia
largiendi. Hæc autẽ ideo ſolicite faciunt, quia maiorem
ſibi remunerationẽ pro hac ſolicitudine ſperant futurã.
Si ergo fratres ſeculi iſtius homines propter præſentis
honoris gloriam terreni regis ſui natalis diem tãta ap-

G paratione ſuſcipiunt, quia nos accuratione æterni regis
noſtri Ieſu Chriſti natalem ſuſcipere debemus? qui pro
deuotione noſtra nõ nobis tẽporalem largietur gloriã,
ſed æternã, nec terreni honoris adminiſtratione dabit
quæ ſucceſſore finitur, ſed cæleſtis imperii dignitatem,
quæ nõ habet ſucceſſorem. Qualis autem noſtra remu-
Eſaie. 64. neratio ſit futura, dicit propheta, Quæ oculus nõ vidit,
1. Cor. 2. nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præ-
parauit dominus diligentibus ſe. Quibus indumentis
nos exornari oportet? Quod autẽ diximus nos, hoc eſt
animas noſtras, quia rex noſter Chriſtus nõ tam nito-
rem veſtiũ quàm animarũ requirit affectum, nec inſpicit or-
namẽta corporũ, ſed conſiderat corda mentorũ, nec fra-
gilis cinguli præcingẽtis lumbos operoſitatẽ miratur,
ſed fortis caſtimoniæ reſtringentis libidinẽ ad pudici-
tiam plus miratur. Ambiam⁹ ergo inueniri ante ipſum
probati fide, compti miſericordia, moribus accurati: &
qui fidelius Chriſtum diligit, nitidius ſe mandatorum
eius obſeruatione cõponat, vt vere nos in ſe credere vi-
deat, cum ita in eius ſolennitate fulgemus, & lætus ſit
quo nos perſpexerit puriores. Atq; ideo ante complu-
res dies caſtificemus corda noſtra, mundemus cõſcien-
tiam, purificem⁹ ſpiritũ, ac nitidi & ſine macula imma-
culati domini ſuſcipiamus aduentum, vt cuius natiui-
H tas per immaculatã virginẽ conſtitit, eius natalis p im-
maculatos ſeruulos procuretur. Quiſquis enim in illa
die ſordidus fuerit ac pollutus, natalem Chriſti ortũq;
nõ curat, interſit licet dominicæ feſtiuitati corpore, mẽ-
te tamen longius a ſaluatore ſeparatur, nec ſocietatem
habere potuerunt immũdus & ſanctus, auarus & miſe-
ricors, corruptus & virgo, niſi quod magis ingerendo ſe
indignus offenſionẽ contrahit, cũ minime ſe cognoſcit.
Dum enim vult officioſus eſſe, iniurioſus exiſtit: ſicut
ille in Euangelio, qui in cœtu ſanctorũ inuitatus ad nu-
ptias venire auſus eſt veſtem nõ habẽs nuptialem. &
cũ alius niteret iuſtitia, alius luceret fide, alius caſtitate
fulgeret, ille ſolus cõſcientiæ fœditate pollutus, cunctis
ſplendentibus deformi horrore ſordebat. Et quãto plus
ſimul diſcumbentiũ beatorũ cãdebat ſanctitas, tanto ma-
gis peccatorũ illius apparebat improbitas, qui potuerat
minus diſplicuiſſe forſitan ſi in conſortium iuſtorũ mi-
nime ſe dediſſet. Propterea ergo ſublatus manibus &
pedibus in tenebras exteriores expellitur, nõ ſolũ quod
peccator erat, ſed quia cũ peccator eſſet, ſanctitatis ſibi
meritum vẽdicabat. Igitur fratres ſuſcepturi natalem
domini, ab omni nos delictorũ fece purgemus, reple-
mus theſauros eius diuerſorum munerum donis, vt in
die ſancta ſit vnde peregrini accipiant, reficiãtur viduę,
pauperes veſtiantur. Nam quale erit ſi in vna eademq;
I domo inter ſeruulos vnius domini alter exultet in holo-
ſericis, alter conſumat in pannis: alius affluet cibo, alius
famẽ frigusq; ſuſtineat: ille eructet heſternam indige-
ſtionis crapulam, hic heſternã ieiunii inediam nõ reſol-
uat? Aut quis erit noſtræ oratiõis effectus, ſi petim⁹ vt
liberemur ab inimico, qui non ſumus liberales in fra-
tres? Simus imitatores domini noſtri. Si enĩ ille pau-
peres in cæleſti gratia voluit nobis eſſe cõſortes, cur no-
bis nõ ſint in ſubſtantia terrena cõſortes? Nec extranei
ſint alimoniis qui fratres ſunt ſacramẽtis, niſi quod re-
ctius apud dominũ per ipſos agimus cauſam noſtram,
vt noſtris eos alamus ſumptibus qui illi gratias agant.
Quicquid autẽ pauper dominũ benedicit, illi proficit,
quo faciente dominus benedicitur: et ſicut ſcriptũ eſt
de illo, Væ illi homini per quẽ nomen domini blaſphe-
matur: ita & de iſto ſcriptũ eſt, Pax huic homini, per
quem nomẽ domini benedicitur ſaluatoris. Quale au-
tem eſt meritũ largientis, vt ſolus quis operetur in do-
mo, & p multos eccleſia dominũ deprecetur? Et quod
ille fortaſſis petere de diuinitate non audeat, plurimorũ
interpellantiũ rationibus etiã quod deſperabat accipiat:
Quod adiutorũ noſtri cõmemorans beat⁹ Apoſtolus
ait: Vt per multos gratiarũactio referatur p nobis. Et K
iterũ: Vt fiat accepta ſanctificata in ſpiritu ſancto.

Item de Natali domini. Sermo XV.

SATIS abundeq; dixiſſe me credo ſuperiore
dominica quẽadmodum compti vel nitidi
natalem domini ſuſcipere debeamus, & ſu-
peruenientem feſtiuitatẽ eius ambitiõe reti-
nere. Retinere inquam, vt ſi dies ſolennitatis tranſeat,
apud nos ſanctificationis eius beatitudo pmaneat. Hęc
enĩ gratia natalis eſt domini ſaluatoris, vt in futurum
ad prædeſtinatos tranſeat, in præteritum remaneat ad
deuotos. Oportet ergo eſſe nos ſanctitate puros, mun-
dos pudicitia, nitidos honeſtate, vt quo diem feſtũ ad-
uenire propinquius cernimus, hoc accuratius inceda-
mus. Si enĩ mulierculæ ſolent aliquas ſuſcepturæ ma-
culas veſtiũ ſuarũ aqua diluere, cur nõ magis nos acce-
pturi natalem domini maculas animarũ noſtrarũ fle-
tibus abluamus? Et illæ quidẽ ſi adeo infectæ & obſcu-
ræ ſordib⁹ fuerint, vt maculas ſola aqua nõ purget, ad-
ducant mollitiem olei, ſaponis etiam acrimoniã: nos
quoq; ſi tam graue peccatũ fuerit, vt minime ſolis fleti-
bus abluatur, addamus miſericordiæ oleum, acrimo-
niamq; ieiunii. Nullum enĩ tam graue delictũ eſt quod L
nõ purgetur abſtinẽtia, eleemoſynis extinguatur. Ait
enim ſanctus ppheta: Sicut aqua extinguit ignem, ita Eccli. 3.
eleemoſyna extinguit peccatum. Magna ergo eſt elee-
moſyna quæ ardentium criminũ globos beneuolentiæ
ſuæ fonte refrigerat, & quodã irriguo largitatis obruit
incendia delictorũ, vt quãuis offenſus deus, quis crimi-
nibus prouocatus cogatur liberare eleemoſynis, quem
diſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim a nobis quo-
dammodo, dum cõpellitur pro actibus noſtris mutare
ſententiam, & in vno eodemq; homine nunc ſeueritate
iudicis permoueri, nunc patris pietate blandiri. Pater
enim nobis deus eſt cũ bene agimus: iudex noſter eſt
cũ peccamus. Cõpellitur ergo operibus noſtris domi-
nus vt nobis ſuã miſericordiã largiatur: atq; ideo ipſe
in euangelio ſancto dicit, A diebus Ioãnis baptiſtæ re- Mat. 11.
gnum cælorũ cogitur. Regnũ cælorum non niſi Chri-
ſtus eſt dominus, qui regnat in cælis. Cogi autẽ verbũ
tunc ſolet dici, cum res aliqua rarior aſſidua operatione
denſatur. Ex quo ergo Ioannes baptiſta ſaluatoris an-
nunciauit aduentũ, ex eo regnum cælorum quod prius
fluidum & remiſſum apud Iudæos iacebat, credentium
populorũ cœpit aſſiduitate denſari, & omnis illa regni
raritas prædicationũ frequentatione ſolidari. Tam enĩ
rarum fuit apud Iudæos regnũ, vt tranſiret ad gentes,
tam fluidum vt emanaret ad populos. Nunc autẽ tãta M
credentium cogitur denſitate, vt fixum & ſolidum ma-
neat ſine fine, ſicut ſcriptura dicit: Et regni eius nõ erit
finis. Cogimus ergo regnũ cælorũ, & vim quodãmodo
facimus, ſicut ait euangelica lectio: Et vim facientes di-
ripiunt illud. Vim inquã facimus domino nõ cõpellen-
do, ſed flẽdo: nõ prouocando iniuriis, ſed lachrymis exo-
rando: nõ blaſphemando per ſuperbiã, ſed per humilita-
tem merendo. O beata violentia, quæ nõ indignatio-
ne percutitur, ſed miſericordia condonatur. Beata inquã
violentia quæ vim patienti bonitatẽ elicit, & vtilitatẽ
tribuit inferenti. Mala res admittitur, & de iniuria ne-
mo cauſatur: vis admittitur, & religio ppagat̃. Quiſq;
enim violentior Chriſto fuerit, religioſior habebitur a
Chriſto. Aggredimur ergo in itinere dominũ, ſiquidẽ
ipſe eſt via, & more latronũ ſuis eum ſpoliare nitimur,
cupimus illi auferre regnum, theſauros, & vitam: ſed il-
le tam diues & largus eſt vt nõ abnuat, nõ reſiſtat, & cũ
omnia dederit, nihilo minus omnia ipſe poſſidet. Ag-
gredimur inquã illum nõ ferro, non fuſte, non ſaxo, ſed
manſuetudine, bonis operibus, caſtitate. Hæc ſunt ar-
ma fidei noſtræ, quibus in congreſſione certamus. Vt

A autem his armis vti in vi inferẽda poſſimus, ante cor-
poribus noſtris vim quodãmodo faciamus, expugne-
mus mẽbrorũ vitia, vt virtutũ præmia conſequamur.
Prius enim ipſi regnare debemus in nobis, vt regnum
poſſimus diripere ſaluatoris. Ait ergo euãgelium: Et
vim facientes diripiunt illud. Raptores igitur ſumus.
raptores autem nõ niſi diripiunt aliena. Agnoſco verã
eſſe ſententiã. Chriſtũ eñi eccleſia rapuit ſynagogæ, &
alienæ gẽtis regnũ vim faciendo poſſedit. Nam ſalua-
tor nullus ſub lege, natus in lege, nutritus iuxta legẽ,
dum a Iudęis negligitur, a gentib⁹ occupatur: & dum a
ſacerdotibus perditur, a peccatoribus inuenitur, ſicut
Mat. 21. ipſe ait, Publicani & peccatores pręcedũt vos in regno
cælorũ. Raptores igitur ſumus. mirãdum nõ eſt, quip-
pe qui a tali autore deſcendimus. Scriptũ eſt eñi de pa-
Gene. 49. triarcha noſtro Beniamin: Lupus rapax. Rapit enim
quod ſuũ nõ eſt. ita & nos velut filii rapacis lupi aliena-
rum paſtorem ouium noſtra intentione præripimus,
Mat. 15. ſicut ipſe dicit: Non ſum miſſus niſi ad oues perditas
domus Iſrael. Rapitur itaq; Chriſtus cũ a Iudęis dimit-
titur, & ab aliis prædicatur. Rapitur Chriſtus cũ occi-
ditur a Iudæis, & ſepelitur a nobis. Rapitur Chriſtus a
vigilantibus diſcipulis, a dormientibus perditur phari-
ſæis: ſicut mentiendo ipſi confeſſi ſunt, dum cuſtodias
ponerent ſepulturæ, poſt reſurrectionẽ domini dicẽtes:
Mat. 28. Quia diſcipuli eius nocte venerũt, & furati ſunt eũ no-
bis dormientibus. Vnde ſpẽaliter intelligimus quia
Chriſtum omnes dormiẽtes perdunt, vigilantes inue-
Ephe. 5. niunt: Atq; ideo apoſtolus dicit: Surge qui dormis, &
B exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Vides er-
go mortuũ eſſe qui ita dormit, vt nõ cuſtodiat ſaluato-
rem. Et ideo illi phariſæi velut mortui nõ potuerũt ſer-
uare viuentẽ. Propterea fratres nõ dormiamus, ſed vi-
gilemus circa ipſum dominũ noſtrum ſaluatorẽ, vt ap
poſitis iugiter cuſtodiis nemo illum auferat de ſepultu
ra pectoris noſtri, nec dicamus aliquando: Venerũt, &
dormientibus nobis furati ſunt eum. Habemus enim
inimicos qui Chriſtũ de cordibus noſtris ſi obdormieri
mus auferre nitũtur. Vnde peruigili cura ſeruemus eũ
in ſepulchro animarũ noſtrarũ. ibi perquieſcat, ibi dor-
miat, ibi cum voluerit & reſurgat.

Item de Natali domini. Sermo XVI.

BENE quodãmodo ſanctam hanc diem na-
talis domini ſolem nouum vulgus appellat,
& tãta ſui autoritate id confirmat, vt Iudæi
etiam atq; gentiles in hac voce conſentiant.
Quod libẽter amplectẽdum nobis eſt, quia oriente ſal-
uatore nõ ſolum humani generis ſalus, ſed etiam ſolis
ipſius claritas innouatur: ſicut ait Apoſtolus: Vt per
ipſum reſtauret oĩa ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terra
ſunt. Si eñi obſcuratur ſol cũ Chriſt⁹ patitur, neceſſe eſt
illum ſplendidius ſolito lucere cũ naſcitur. Et ſi Iudæis
C mortẽ operãtibus offundit tenebras, cur nõ Marię par-
turienti vitam exhibeat claritatẽ? Aut quare nõ creda-
mus quod naſcẽte Chriſto ſol ad obſequiũ lucidior ad-
uenerit, cũ magos ad indiciũ clarior ſtella præceſſerit?
Et ſi ſtella p diem alieni tẽporis officiũ miniſtrauit, cur
nõ credamus quod ſol quoq; nocturnis horis aliquãtulũ
aduentu maturiore decerpſerit? Ex eo deniq; factũ pu-
to vt nox decreſceret, dum ſol feſtinus ob dominicę na-
tiuitatis obſequiũ ante mundo lucẽ protulit, q̃ nox cur-
ſum ſui tẽporis cõſummaret. Quin potius ipſam noctẽ
fuiſſe non dico, nec aliquid obſcuritatis habuiſſe, in qua
paſtores peruigilant, exultant angeli, aſtra deſeruiunt.
Nec mirari debemus quod in natiuitate Chriſti noua
oĩa facta ſunt, cũ nouum hoc ipſum fuerit quod virgo
peperit. Si autem præter ſolitũ natiuitas extitit, & pręe-
ter ſolitum obſequia ſunt delata. Ergo oriente domino
paſtores peruigilant, exultãt angeli, ſol obſequitur, ſtel-
la famulatur. Et quidẽ angelis vel paſtores gaudia ſua D
voce vel ſermonibus proſequuntur: elementa autem
iſta gaudia ſua, quia voce nõ poterant, officio proteſtan
tur. Sol igitur præter conſuetudinem in hac feſtiuitate
matutinus illuxit. Nec mirum. Si enim ad Ieſu Naue Ioſue. 10.
orationem defixus ſtetit in die, cur non ad Ieſu Chriſti
natiuitatẽ feſtinus promoueret in noctem? Solem igi-
tur nouum hãc diem vulgus appellat: & cũ dicit nouũ,
vtiq; & veterem eſſe demonſtrat. Veterem autem di-
xerim huius mũdi ſolem, qui defectionem patitur, qui
parietibus excluditur, qui nubibus obſcuratur. Veterẽ
dixerim ſolem, qui vanitati ſubiacet, qui corruptionem
metuit, qui iudicium pertimeſcit. Scriptum eſt eñi: Sol Iohelis. 2.
conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem. Vete-
rem inquã dixerim, qui ſceleribus intereſt hominũ, adul
teria nõ refugit, homicidiũ nõ declinat. Et cũ omne ge-
nus hominũ nolit eſſe mediũ cũ aliquod crimen admit
titur, hic ſolus in cunctis facinorib⁹ ſtat. Ergo quia hunc
veterẽ eſſe manifeſtũ eſt, nouum quem niſi Chriſtũ do-
minũ reperimus? de quo ſcriptũ eſt: Orietur vobis ſol Malach.
iuſtitiæ. de quo etiã ex perſona peccatorũ dicit ꝓpheta: 4.
Sol non eſt ortus nobis, & iuſtitiæ lumen nõ luxit no- Sapien. 5.
bis. Hic eñ ſol, cũ diaboli tenebris vniuerſus mundus
eſſet oppreſſus, & caligo referta criminib⁹ ſeculorũ poſ-
ſideret, dignatus eſt vltimo tẽpore, hoc eſt incumbente
iam nocte, ortũ ſuæ natiuitatis infundere. Primo qui-
dem ante lucem, hoc eſt anteq̃ illuminaret iuſtitiæ ſol,
velut matutinũ quoddam prophetarũ miſit oraculum,
ſicut ſcriptum eſt, Mittebam prophetas meos ante lu- E
cem. Poſtea vero ipſe cum ſuis radiis, hoc eſt cum apo
ſtolorum ſuorum fulgore ſplenduit, ac tanta mundum
veritatis luce diſcuſſit, vt diaboli tenebræ nullos offen-
deret. Hic eſt igitur ſol nouus qui clauſtra penetrat, in-
ferna reſerat, corda rimatur. Hic nouus eſt ſol, qui ſpiri
tu ſuo viuificat mortua, corrupta reparat, ſuſcitat iam
defuncta: vel qui calore ſuo purgat ſordida, exurit flui-
da, decoquit vitioſa. Ipſe inquã eſt qui in cũctis actibus
noſtris perſpicit oĩa opera noſtra, & non tam condẽnat
crimina q̃ emendat. Hic plane eſt ſol iuſtus & ſapiens,
qui non ſine diſcretione ſicut iſtius ſol mundi bonis ac
malis ſimiliter circumfertur, ſed quodam iudicio veri-
tatis, ſancto lucet, occidit peccatori. Hoc autem inter
vtrunq; intereſt ſolem, quod ille iudicium metuit, hic
iudicium comminatur: quod ille corruptionis miniſter
eſt, hic æternitatis eſt dominus: quod ille creatura eſt,
hic creator. Tamẽ iſtum mũdi ſolem, priuſq̃ oritur, ad-
huc ante lucẽ propter neceſſarios vſus hominũ ſolet lu-
cerna præcedere. Habet autẽ & Chriſtus ſol lucernam
ſuam quæ eius ortũ pręceſſit: ſicut dicit propheta: Pa- Pſal. 131.
raui lucernam Chriſto meo. Quę autẽ iſta lucerna ſit,
oſtendit dominus dicens de Ioanne Baptiſta: Ille erat Ioan. 5.
lucerna ardens. Ipſe autem Ioannes, vt præcedens lu- F
cernæ lumẽ exiguum, ait: Ecce venit poſt me, cuius nõ Ibidem. 1.
ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius:
ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Simul etiã
intelligens lumen ſuum ſolis radiis offuſcandum, ante
prędicit: Illum oportet creſcere, me autem minui. Sicut Ioãnis. 3.
enim lucernæ claritas deſtruitur ſolis aduẽtu, ita & Io-
annis pœnitentiæ baptiſmũ ſuperueniente Chriſti gra
tia vacuatũ eſt. Videamus igitur, hic ſol noſter nouus
quo fonte naſcatur: ſicut eſt verum, deo oritur autore.
Diuinitatis ergo eſt fili⁹. Diuinitatis inq̃ incorruptæ,
integrę, illibatę, intelligo plane myſteriũ. Ideo eñi ſecũ-
da natiuitas per immaculatã Mariam, quia prior per
diuinitatem conſtiterat illibata, vt cui prior natiuitas
glorioſa extitit, eius ſecunda contumelioſa non fieret,
hoc eſt, vt quẽadmodum virgo diuinitas ędiderat, ita
eum & virgo Maria generaret. Habere etiã apud ho-
mines patrem ſcribitur, ſicut legimus in euangelio di-
centibus phariſæis, Nonne hic eſt filius Ioſeph fabri, Mat. 13.
& mater eius Maria eſt? In hoc quoq; aduerte myſte-

G rium. Faber pater dicitur Chriſti. Et plane pater faber
deus, qui totius mundi opera fabricatus eſt. Et plane
faber, ſed qui in diluuio Noe arcam fabricare diſpoſuit.
Faber inquã eſt qui ordinauit Moyſi tabernaculum,
arcam teſtamenti inſtituit, tẽplum Salomonis erexit.
Fabrũ dixerim, qui mentes rigidas expolit, cogitatio-
nes ſuperbas recidit, humilia facta ſublimat. Hic autẽ
faber circa arbores curuo vtitur ferramẽto: ſicut in euã
Mat. 5. gelio legimus, dicẽte Ioanne: Iam ſecuris ad radices ar
borũ poſita eſt. Omnis arbor nõ faciẽs fructũ excidetur,
& in ignẽ mittetur. Hoc enĩ agit totũ, vt vtiles cæleſtis
fabricæ arbores in futuro componat, infructuoſas vero
cunctas radicitus flãmarũ conſumat incendio.

Increpatio de kalendis Ianuariis. Sermo. XVII.

EST mihi aduerſus pleroſq; de veſtris fratres
querela nõ modica, de his loquor qui nobiſcũ
natalem domini celebrãtes, gentiliũ ſe feriis
dederũt, & poſt illud cæleſte conuiuiũ ſuper-
ſtitioſis ſibi prandium parauerũt, vt qui ante lætificati
fuerant ſanctitate, inebriarẽtur poſtea vanitate, ignorã-
tes quod qui vult regnare cũ Chriſto, nõ poſſit gaudere
cum ſeculo: & qui vult inuenire iuſtitiam, debeat decli-
nare luxuriam. Alia enĩ ratio eſt vitæ æternæ, alia de-
H ſperatio laſciuiæ temporalis. Ad illam virtute aſcen-
ditur, ad iſtam perditione deſcenditur. Atq; ideo qui
vult eſſe diuinorum particeps, nõ debet eſſe ſocius ido-
lorum. Idoli enim portio eſt inebriare vino mentem,
ventrem cibo diſtendere, ſaltationibus membra tor-
quere, & ita prauis actibus occupari, vt cogaris ignora-
re quod deus eſt. Vnde ſanctus apoſtolus hæc præui-
2. Cor. 6. dens dicit, Quæ portio iuſtitiæ cũ iniquitate, aut quæ
ſocietas luci cũ tenebris, aut quæ pars fideli cũ infideli,
qui autẽ cõſenſus tẽplo dei cum idolis? Ergo ſi nos ſu-
mus templum dei, cur in tẽplo dei colitur feſtiuitas ido
lorum? Cur vbi Chriſtus habitat, qui eſt abſtinentia, tẽ
perantia, caſtitas, inducitur comeſſatio, ebrietas atq; la-
Mat. 6. ſciuia? Dicit ſaluator, Nemo poteſt duobus dominis
ſeruire, hoc eſt deo, & mãmonæ. Quomodo igitur po-
teſtis religioſe epiphaniam domini procurare, qui iam
kalendas, quãtum in vobis eſt, deuotiſſime celebraſtis?
Ianus enim homo fuit vnius conditor ciuitatis, quę Ia
niculum nũcupatur, in cuius honorẽ a gentibus kalẽdę
ſunt Ianuariæ nuncupatæ. vnde qui kalendas Ianua-
rias colit, peccat, quoniã homini mortuo defert diuini-
Gala. 4. tatis obſequiũ. Inde eſt quod ait apoſtolus, Dies obſer
uatis, & menſes, & tẽpora, & annos. timeo ne ſine cauſa
I laborauerim in vobis. Obſeruauit enĩ diem & mẽſem,
qui his diebus aut non ieiunauit, aut ad eccleſiam non
proceſſit. Obſeruauit diem qui heſterna die nõ proceſſit
ad eccleſiam, proceſſit ad campum. Ergo fratres omni
ſtudio gentilium feſtiuitatem & ferias declinemus, vt
quando illi epulantur & læti ſunt, tunc nos ſimus ſo-
brii atq; ieiuni, quo intelligant lætitiam ſuam noſtra
abſtinentia condemnari. Non ſolum autem gentiliũ,
ſed & Iudæorum conſortia vitare debemus, quorũ etiã
confabulatio eſt magna pollutio. Hi etenim arte inſi-
nuant ſe hominibus, domos penetrant, ingrediuntur
prætoria, aures iudicum & publica inquietant, & ideo
magis præualent, quo magis ſunt impudentes. Hoc
autem nõ recens in ipſis, ſed inueteratũ & originarium
malum eſt. Nam olim iam & dominũ ſaluatorem in-
tra prætorium perſecuti ſunt, & præſidis eum iudicio
condemnarunt. In prætorio ergo a Iudæis innocentia
opprimitur, ſecretum proditur, religio condemnatur.
Cum enim Chriſtus occiditur, omnis in eo veritas &
iuſtitia condemnatur, quoniam ipſe eſt innocẽtia, reli-
gio ſanctitatis, atq; myſterium.

De ſancta Epiphania, Sermo XVIII.

EVANGELICA ſcriptura refert, ſicut le- K
ctum nuper audiuimus, dominũ ad Iordanẽ
baptiſmi cauſa veniſſe, & in eodem flumine
myſteriis ſe cæleſtibus conſecrari voluiſſe.
Quod mirari nõ debemus, cur hoc baptiſmatis ipſius
dominus & magiſter fecerit, quia ipſe ait, Qui fecerit Mat. 5.
ſic & docuerit, maximus vocabitur in regno cælorum.
Facere igitur prius voluit quod faciendũ omnibus im-
perabat, vt bonus magiſter doctrinam ſuam non tam
verbis inſinuaret, q̃ actibus exerceret, & ad finem nos
geſtu pariter confirmaret & ſenſu. Hoc autem totũ ho-
dierna die geſtum eſſe, manifeſtum eſt. Quod ita verũ
eſſe ipſa poſſumus colligere ratiõe. Ratio enim exigit
vt poſt diem natalis dominici, licet interpoſitis annis,
eodem autẽ tempore hæc feſtiuitas ſequeretur, quam
& ipſam feſtiuitatem natalem appellãdam puto. Tũc
enim natus hominibus, hodie renatus eſt ſacramẽtis.
tunc per virginem editus, hodie per myſterium gene-
ratus. Ita enim diſpoſuit dominus non longe inter ſe
hominum vota diſtare, vt in vno tẽpore quẽ genitum
gratulabantur in terra, ſanctificatum lætarentur in cæ-
lis: vt qui partũ virginis angelis annunciantibus poſ-
ſidebant, dei filium cælis teſtantibus retinerent, certiq;
eſſent homines quia ipſe eſſet filius dei, quem virgo pe-
pererat, diuinitas agnoſcebat. Noui enim partus noua
merentur obſequia. Ibi cum ſecundum hominẽ naſci- L
tur, mater eum Maria ſinu circumfouet. Hic cũ ſecun-
dum myſterium gignitur, pater eum deus voce cõple-
ctitur. Ait enĩ, Hic eſt enĩ filius meus, in quo bene com Mat. 3.
placui. ipſum audite. Mater ergo partum molli blandi-
tur gremio, pater filio pio teſtimonio famulatur. Ma-
ter inquam eum adorandũ magis ingerit, pater colen-
dum gentibus manifeſtat. Sinu igitur retinetur a ma-
tre cũ naſcitur, ſed pater ei ſinus ſui fotũ iugiter ſubmi-
niſtrat. Legimus enim eũ ſine intermiſſione in patris
gremio quieſcentẽ, dicente euangeliſta: Deũ nemo vi- Ioãnis. 1.
dit vnq̃ niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris. Li-
benter ergo in ſinu ſanctorũ quieſcit dñs. vnde & Ioan-
nis euangeliſtę ſinum, vt in eo accumberet, libẽter ele-
git. Sinus ergo in quo Chriſtus requieſcit, nõ corporis
gremio præparatur, non veſtimẽtorum ambitione cõ-
ponitur, ſed cæleſtium virtutum operatione colligitur.
Nam Chriſti ſinus erat in Ioanne euangeliſta fides, in
deo patre diuinitas, in Maria matre virginitas. Ibi ſi-
nus Chriſti eſt vbi habitaculũ eſt virtutũ. Ibi reclinat ca
put ſuum, vbi domicilium cæleſtiũ inuenit præcepto-
rum. Nam ideo peccatoribus & infidelibus dicit, Vul- Mat. 8.
pes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem
hominis nõ habet vbi caput reclinet. Igitur dominus M
Ieſus hodie venit ad baptiſmũ, & corpus ſuũ ſanctum
voluit aqua dilui. Dicat fortaſſe aliquis, Qui ſanct⁹ eſt,
quare voluit baptizari? Audi ergo. Ideo baptizatur
Chriſtus, nõ vt ſanctificetur ab aquis, ſed vt ipſe aquas
ſanctificet, & purificatione ſui purificet fluenta illa quæ
tangit. Conſecratio enim Chriſti, cõſecratio maior eſt
elemẽti. Cũ enim ſaluator abluitur, iam tunc in noſtrũ
baptiſmũ tota aqua mũdatur, & purificatur fons, vt ſe-
cuturis poſtmodũ populis lauacri gratia miniſtretur.
Pręcedit ergo Chriſtus p baptiſmũ, vt Chriſtiani poſt
eum cõfidenter populi ſubſequantur. Intelligo ergo my
ſterii. Ita enim & columna ignis pręceſſit per mare ru-
brũ, vt intrepidũ iter Iſrael filii ſequerẽtur, & ipſa prius
per aquas greſſa eſt vt venientibus poſt ſe viandi ſemi-
tam prępararet. Quod factũ, ſicut apoſtolus dicit, my-
ſterium baptiſmi fuit. Baptiſmũ plane quodãmodo fuit,
vbi homines nubes operiebat, vnda portabat. Sed hęc
omnia operatus eſt Chriſtus dominus idẽ qui & mo-
do, qui ſicut tũc p mare filios Iſrael in ignis colũna prę-
ceſſit, ita nũc per baptiſmũ Chriſtianos populos in cor-
poris ſui colũna pręcedit. Ipſa inquã eſt colũna quę tunc
ſequẽtium oculis præſtitit, modo lucem credentiũ cor-

A dibus ſubminiſtrat. Tunc in fluentis vndarum ſolida=
uit ſemitam, modo i lauacro fidei veſtigia corroborat:
per quam fidem, ſicut filii Iſrael, qui intrepidus ambu=
lauerit, perſecutorem Ægyptium non timebit.

Item de ſancta Epiphania, Sermo XIX.

EXVLTANDVM eſt nobis frēs cha=
riſſimi quod votis noſtris vota ſuccedunt,
quod gaudiis gaudia cumulantur. Ecce enī
adhuc natalis dominici ſolẽnitate corda no=
ſtra perſultāt, & iam feſtiuitate ſanctæ Epiphaniæ glo
riamur. Gratias igitur agere debemus domĩo, qui nos
freq̃uēter viſitat vt ſæpe lætificet, & iam copioſius re=
quirit vt numeroſius benedicat. Quamuis igitur genti=
lis (licet vane) numerus ad ſolẽnitatem lætetur ꝓpter
diuerſitatem dominorum ſuorum, tamẽ plures nobis
feſtiuitates præſtat vnius dei viſitatio, ꝗ illis multorū
dæmoniorum ſuperſtitioſa præſumptio. Nā ſicut eos
veritate religionis vincimus, ita votorum numero ſu=
peramus. Epiphaniæ ergo hodie procuramus gaudia.
Quærat aliquis quid interpretetur hoc verbū, ſcilicet
quia Epiphania Græce, Latine dicitur apparitio. Er=
go quia tunc primum apparuit ſaluator in mundo, ipſa
dies eodem vocabulo Epiphania nuncupata eſt. Quo=
B modo autem apparuerit requiramus, non quod in mū
do ante non fuerit, cum mundus per ipſum factus ſit,
ſed quod tunc primum ſignis atq; miraculis credentiū
cordibꝰ deus Chriſtus illuxerit, & in tenebroſas cõſciē=
tias hominum fidei ſplendor aduenerit. Cū igitur deus
vbiq; ſit, & vniuerſa poſſideat, tanquā non viſus antea
apparuiſſe dicitur. Apparuit autem non tam oculis ho
minum, ꝗ ſaluti. Nam etſi prius natus ex virgine ocu=
lis carnalibus videbatur, tamen non apparebat, quoniā
virtutem eius adhuc fidei acies ignorabat. Vnde Iu=
Eſa. 6. dæis per prophetam dicitur, Videntes videbitis, & nõ
videbitis. Hoc eſt, ſaluatorem quē cernerent oculis cor=
poralibus, ſpirituali lumine non viderent. Poſtea enim
ꝗ diuinitatem ſuā mirabilibꝰ declarauit, humanis mē=
tibus tanquam nouus & inopinatus apparens, oculos
quoſdam cordis infudit, vt cognoſceret ſenſus quē non
cognouit aſpectus. Vnde fit vt nos Chriſtum dominū
per fidem, quem nunꝗ vidimus, contemplemur: Iudæi
quē perſpexerunt oculis, palpauerunt manibus, hodieq;
non videant. Requiramus igitur quod ſignum opera=
tus ſit vt diuinitatem ſuam populis declararet. Dicit
hoc primum feciſſe miraculum, vt aquā mutaret in vi=
num. Magnum plane ſignum, & ad dei credēdum ſuf=
ficiens maieſtatem. Quis enim non miretur in aliud ꝗ
C erant elementa eſſe tranſlata? Nemo enim poteſt mu=
tare naturam, niſi qui dominus eſt naturæ. Credēdum
eſt iam ex hoc mortalem hominem in immortalitatē
poſſe conuerti, quando vilis ſubſtantia in precioſam eſt
conuerſa ſubſtantiam. Nolo enim auditor nomina tan
tum perſpicias vini & aquæ: ſed ſi vis potentiam cõpro
bare, virtutem rerum aſpice. Facto enim hoc altius ne=
ſcio quid demonſtratur. Nam cum dominus aquā ver
tit in vinum, non tam hoc operatur ne diſcumbentibꝰ
deſit ebrietas, ſed vt credentibus ſit æternitas. Siquidē
propterea in mundum venerit Chriſtus, non vt conui=
uarum cellaria procuraret, ſed vt ſaluti hominū proui=
deret: nec vt hydrias ſubſtantia boni odoris impleret,
ſed vt animas gratia ſancti ſpiritus irrigaret. Ergo cum
ex illa vili aqua vini optimi ſaporem voluit guſtare cõ
uiuas, magis voluit ex hac vili carne reſurrectionis cæ=
leſtis ſapientiam guſtare credentes. Nam hoc ſignum
totum vtiq; reſurrectionis myſterium continet. Aqua
enim vilis, pallēs & frigida, in vinum verſa, ſcilicet pre=
cioſum rubrum vel ignitū, hoc ſignificat, hominis ſub=
ſtantiam cõditione vilē, imbecillitate pallētē, morte in
reſurrectione in gloriā cõmutandā, quæ eſt æternitate
precioſa, gratia colorata, ſpiritu immortalitatis ignita. D
Hoc igitur dignum eſt credere dominū operari voluiſ=
ſe, vt per hoc terrenū ſignū, futurum iam tunc a ſapien=
tibus cæleſte myſteriū videretur. Nā ſi mirabile eſt vni=
que quæ defecerāt cõuiuiis vina ſuppleſſe, quāto eſt mi
rabilius vitā quæ eſt exhauſta, hominibꝰ reparaſſe? Et
ſi glorioſum eſt aquam in vinum mutare, quāto eſt glo
rioſius peccata in iuſtitiā commutare, & mores potius
temperare ꝗ pocula? Audeo dicere illas hydrias non ſo
lum illi conuiuio, ſed vniuerſo mundo precioſam illam
miniſtrare ſubſtantiam, niſi quod nobis melius admi=
niſtrant. Conſtat enim ex ipſis vaſculis illos hauſiſſe e=
brietatem, nos haurire iuſtitiā. Illos percepiſſe vini po=
culum, nos calicē ſalutis accipere: & ſi dici fas eſt, apud
illos pertranſiſſe quod biberant, apud nos vero perma=
nere quod ſumpſimus.

Item de eodem, Sermo XX.

MEMINIT ſanctitas veſtra fratres ſuperio=
ris prædicationis noſtræ, qua deſcripſimus
beatos apoſtolos vno viſo miraculo, hoc eſt
aqua in vinum a ſaluatore conuerſa, in eum
protinus credidiſſe. Ita enim ait euangeliſta de domi=
no: Et manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eū Ioan. 2.
diſcipuli eius. Quod factum non ideo tantum ſcriptū E
eſt, vt illorum ſub quibꝰ factum eſt fidei gloria mõſtra=
retur, ſed & propter nos, qui eodem deuotionis exēplo
credulitatis gloria prouocamur. Chriſtus enim qd ope
ratus eſt, non illis tantū operatus eſt quos habebat tūc
præſentes, ſed & nobis poſtea ſecuturis: vt licet maio=
res noſtri tēpore nos præcederent, tñ ſignorum gratia
non præirent. Quæ enim illis exhibita eſt præſentia
rerum in mirabilibus virtus, eadem virtus nobis lite=
rarum theſauro conſeruata: vt nobis præſtaret pagina,
quod illis gerebat hiſtoria: immo in nobis geritur quic=
quid nobis ingeritur, quicquid nobis inſinuatur, vt ſcri
pturarum ſpeculo dictaretur: & potētiā dñi quā illi car=
nalibꝰ oculis cernerēt, nos ſpirituali lumine videremꝰ.
Et crediderunt in eum, & manifeſtauit gloriā ſuā diſci=
pulis ſuis. Quā bene potētiā dñi ſubſequitur deuotio ſer=
uulorum: & quod magiſter docet opere, diſcipuli in cor
de deſcribunt. Ecce cui manifeſtatur virtus operātis, &
fides prædicatur manifeſta credētium. Prædicāda pla=
ne Apoſtolorum fides, quæ viſo vno ſigno credidit in
oĩpotentiā ſaluatoris: & Apoſtoli dum mirantur aquā
in vinum verſam, ipſi ex omni fece peccatorū ſimiliter
ſunt conuerſi, & inſtar facti miraculi ex vili ſuperſtitio=
ne gentilium in precioſam deuotionē credentium ſunt
tranſlati. Et vt aqua in vinum verſa, ſapore, rubore, ca=
lore conditur: ita ſciētiæ, quod erat in his inſulſum, ac= F
cepit ſaporē: quod pallens, gratiæ ſumpſit colorē: qd fri
gidum, incaluit immortalitatis ardore. Magnificāda
igitur apoſtolorum fides, quæ ideo Euāgelico ſermo=
ne deſcripta eſt, vt & illis eſſet ad laudē, & nobis ꝓfice=
ret ad exēplū. Sed quod peius eſt, his illis laus ſua ꝑma
net, nos exēpla nõ permouent. Nam quāto poſteriores
ſumus tēpore, tāto & inferiores merito. Illi enī viſo vno
ſigno ſtatim dño crediderūt, nos acceptis adhuc tot be=
neficiorū mirabilibus dubitamus. Dubitamus inquā,
quia præſentia diligimus, dum futura nõ credimus: di=
uitias amamus in ſeculo, dum eas accipere cūctamur a
Chriſto. Iracūdia immoderate extollimur, dū retribu=
tionis iudiciū nõ timemus. Cæterū qui nouit ſcriptū eſ
ſe: Quo iudicio iudicaueritis, eodē iudicabit̃ de vobis: Mat. 7.
abſq; dubio lenis moderatus & mitis eſt, & plus boni=
tate cogit, ꝗ ſeueritate cõpellit: amicꝰ indulgētiæ, fami=
liaris eſt veniæ: vt dū eā frequēter impartit, a dño ſem=
per accipiat. Siquidē prudentis ſit rectoris ita terrenos
honores agere, vt honorificētiā cæleſtis dignitatis acq
rat. Etſi interdū vigorē dicendi in nobis corporis obtu=

G dat infirmitas, tamen ſtudio deuotionis veſtræ fortio-
res efficimur. Nam quo vos ſtudioſius auditis, eo nos
libentius prædicamus, & virtus nobis loquendi addi-
tur cum vos intelligendi accõmodatis auditum. Quis
non conetur illic verbi cæleſtis ſemẽ iacere, vbi illud pu
ri cordis fœcunda terra ſuſcipit? Quis inquam nõ illic
verbum ſaluatoris collocare velit, vbi illud non ſecula-
rium ſolicitudo præfocet, ſed diſciplinarum ſpiritualiũ
virtus enutriat? Ergo fratres quia in ſancta Epiphania
exultauimus vidẽtes miracula ſaluatoris, debemus fa-
cere quod illius temporis diſcipuli tunc fecerũt. Quod
autem dixi vidiſſe nos modo quod olim geſtũ eſt, vide
mus plane, videmusq; quotidie. Ea enim ſunt Chriſti
miracula, vt non iniquitate prætereant, ſed gratia con-
ualeſcant: non obliuione ſepeliantur, ſed virtutibus in-
nouentur. Apud potentiam enim dei nihil eſt abolitũ,
nihil præteritum, ſed pro ſui magnitudine omnia illi in
præſenti ſunt, totum illi tẽpus eſt hodie. Vnde & ſan-
Pſal. 89. ctus propheta dicit: Mille anni ante oculos tuos tanq̃
dies vna. Quod ſi omne ſeculi tempus vna dies eſt do-
mino, eadem quæ mirabilia ſaluator patribus opera-
tus eſt, operatus & nobis eſt. Vidimus igitur & nos ſi
cut maiores noſtri mirabilia domini, cum pari ea cum
illis ſtupore ſuſpeximus. Guſtauimꝰ & nos ſicut illi de
ipſis hydriis. Siquidem illi de his poculũ vini biberunt,
H nos ſalutis calicem ſumpſerimus. Debemus ergo face-
re viſo ſigno domini quod noſtri fecere priores. Si eni
eadem in nobis diuinitatis refulſit gratia, eadem & fi-
dei apud vos debet eſſe deuotio. Dicit enim Euangeli-
ſta de domino hoc miraculo perpetrato: Et manifeſta-
uit gloriam ſuam, & crediderunt diſcipuli in eum. Cre-
dere ergo debemus, ſicut tunc Apoſtoli crediderũt. Di-
cit autem & alius: Et nos Chriſtiani ſumus, credimus
in dominum ſaluatorem. Sed credere opus eſt opere,
non ſermone, nõ lingua, ſed corde, ne & nobis dicatur:
Eſa. 29. Plebs hæc labiis me honorat, cor autem eorum longe
eſt a me.

Item de die ſancto Epiphaniæ, Sermo XXI.

PLERIQVE in hac ſancta Epiphaniæ
die hactenus a domino mirabilia facta eſſe
commemorãt, vt rogatus ad nuptias aquæ
ſubſtantiam in vini ſpeciem commotaret,
ac liquorem fontium in meliorem vſum ſui benedi-
ctione transferret, miniſtros hauſiſſe aquam de puteis,
vinum in hydriis inueniſſe, atque vtiliore diſpendio
perdidiſſe quod impleuerant, repeniſſe quod deerat, tũc-
que primum hoc mirabili ſigno diuinitatis ſuæ decla-
I raſſe virtutem. Nonnulli autẽ in hac ſancta die ab Ioã-
ne baptizatum eum in Iordane teſtantur, atq; in laua-
cri eius gratia interfuiſſe loquendo deum patrem, ſan-
ctum quoq; ſpiritum deſcẽdiſſe. Nec mirum ſi in domi-
ni lauacro myſterium non defuit trinitatis, cum noſtrũ
lauacrum trinitatis compleat ſacramentum. Neq; eni
poterat dñs non primum circa ſe exhibere, quod erat
poſtea humano generi præcepturus, cũ omnia non ſui
cauſa, ſed noſtræ gratia ſalutis efficeret. Aut nunquid
propter ſe baptizari voluit, cum peccatum nõ haberet,
Eſa. 53. ſicut dicit propheta: Qui peccatum non fecit, nec dolus
inuentus eſt in ore eius? Sed propter nos vtiq;, qui mul
torum criminum peccatis obnoxii opus habeamus vt
in Chriſti baptiſmo purgaremur, atque ideo venit do-
minus ad lauacrum, nõ vt purificetur ipſe aquis, ſed vt
nobis aquarum fluenta purificet. Ex quo enim ille in a-
quis ſe merſit, ex eo omniũ credẽtium peccata deleuit.
Neceſſe eſt autem vt omnium peccata deleuerit qui o-
mniũ peccata ſuſcepit, ſicut ait Euangeliſta, Hic eſt a-
gnus dei, hic eſt qui tollit peccatum mundi. Mirum er
go in modum vnus mergitur, & ſalus omnium repa-
ratur. Adeſt ergo deus pater cum baptizatur dominꝰ,
adeſt ſpiritusſanctus. Videte ſaluatoris beneuolentiã, K
qua ſolus ſe in paſſione contumeliis ſubdidit, in lauacro
ſolus gratiam nõ quæſiuit, vult participes eſſe gloriæ.
Adeſt ergo, ſicut dixi, pater, adeſt & ſpiritusſanctus, &
quia deus videri non poteſt, ſpiritus in columba, pater
deſcendit in voce: quodq; ſolum ad aſtruendam fidem
hominibus neceſſarium erat, exhibet ſaluatorem. Fi-
des enim noſtra niſi auditu non conſtat & viſu: ideo ſe
ſpiritus in columba oculis ſubdit, pater in voce ſe auri-
bus ſubminiſtrat. Nam niſi propter noſtram creduli-
tatem iſta fieri oportuiſſet, potuit pater & ſpiritus tan-
quam inuiſibilis deus ad verbum filium inuiſibili pro-
lapſione deſcendere. Igitur propter noſtram fidẽ aper-
to cælo ſpiritus ad Chriſtum, pater ad filium, vox de-
ſcẽdit ad verbum. Verbum enim Chriſtus eſt, de quo
ſcribitur: In principio erat verbum. Bene inquam pater
vox, & filius verbum dicitur, quia verbum non niſi de
voce procedit. Conueniunt itaq; ſibi vox & verbum, &
ſaluti hominum prouident ſocietate myſterii. Qua au
tem ratione ſpiritus ſanctus ad Chriſtum in ſpecie co-
lumbæ deſcenderit, videamus vtrum ſit aliqua ſimili-
tudo columbæ vel domini, ſicut eſt vocis & verbi. Et
plane non parua. Columbam enim etiam ipſum domi
num dixerim, quia eſt alacer, mitis & ſimplex. Colum
ba eſt, quia ſanctos ſuos eſſe præcipit vt columbas, di-
cens: Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Quod autem co L
lumba Chriſtꝰ ſit, propheta dicit ex perſona ipſius, de-
ſcribẽs poſt paſſionem reditum eius ad cælum: Quis
dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requie- Pſal. 54.
ſcam? Cum ergo Chriſtus dominus initiaret eccleſiæ
ſacramenta, cælo ſuperuenit columba. Intelligo myſte
rium, agnoſco etiam ſacramentum. Columba enim i-
pſa eſt quæ nunc ad eccleſiam Chriſti in baptiſmo ve-
nit, quæ quondam ad arcam Noe in diluuio propera-
uit, tunc illi ſecuritatem annuncians oliuæ ramo, mo-
do huic æternitatẽ conferens diuinitatis indicio. Tunc
ſignum pacis ore afferens, modo ipſa pacem Chriſtum
ſui ſubſtantia ſuperfundẽs. In Iordane igitur baptiza-
tus eſt dominus. Multa mirabilia in hoc flumine ſæ-
pius facta eſſe ſcriptura commemorat, inter cætera di-
cens: Et Iordanis cõuerſus eſt retrorſum. Puto autem Pſal. 113.
eſſe mirabilius quod domino Ieſu Chriſto ibi poſito fa
ctum eſt. Ante enim retrorſum aquæ conuerſæ fuerãt,
modo retrorſum peccata conuerſa ſunt. Et ſicut tũc im
petus fluminis alueum ſui curſus perdidit: ita & nunc
impetꝰ peccatorum dominium ſui erroris amiſit. Qđ
quidẽ in ꝓpheta Helia iam illo in tempore factum pu-
to. Sicut enim Helias in Iordane diuiſionem fecit vn- 4. Reg. 2
darum: ita & ſpiritus domini in eodem Iordane ſepa-
rationem operatus eſt peccatorũ. Ille ſtare fluenta præ-
cepit, hic crimina. Et ſicut ſub Helia fluctus primordia M
fontium de quibus exierant petiuerũt: ita & ſub Chri-
ſto domino homines ad originis ſuæ infantiã, de qua
fuerant exorti, ſunt reuerſi.

Poſt Epiphaniam, Sermo XXII.

AD omnes vos fratres prædicationem meã
in die ſancta Epiphaniæ perueniſſe credo,
& ad vos præcipue catechumenos: in qua
deſcripſimus tunc, nonnullis aſſerentibus,
aquam in vinum fuiſſe conuerſam: pleriſque autem te-
ſtantibus, illa die in Iordane dominum baptizatum.
Quod licet a diuerſis alterutrum factum eſſe credatur:
ego tamen vtrunque factum eſſe confirmo, & aliud ſi-
gnum de alio contineri. Vtrunq; enim factum eſt. Nã
cum baptizatus eſt dominus, & myſterium lauacri in-
ſtituit, & humanũ genꝰ velut vilẽ aquã in æternã ſub-
ſtantiã diuinitatis ſapore conuertit. Similiter & cũ hy-
drias plenas liquore fontium vertit in vinũ, vtrũq; ope
ratus eſt, & ſpeciẽ magis neceſſariã nuptiis præſtitit, &

A demonſtrauit corpora hominũ per lauacrũ ſpiritusſan-
cti replẽda eſſe ſubſtãtia. Quod alibi ipſe dñs manife-
Mat. 9. ſtius declarauit dicens in vtres nouos vinum nouum
eſſe condẽdum. In nouitate enim vtrium lauacri puri-
tas, ſpiritusſancti gratia ſignificatur in vino. Igitur vos
catechumenos diligentius oportuit hoc audiſſe, quib⁹
magis eſt neceſſarium, vt ſenſus veſter, qui ignorantia
trinitatis vt aqua nũc friget, agnitione myſterii incale-
ſcat vt vinum, & animarum veſtrarũ liquor vilis & te-
nuis in precioſam & fortem gratiã trãſfundatur, vt vi-
ni vice ſapiamus quod bonũ eſt, redoleamus quod ſua-
2. Cor. 2. ue eſt, & poſſimus dicere illud apoſtoli: Quoniã Chri-
ſti bonus odor ſumus deo. Catechumen⁹ enim priuſ-
quã baptizetur, ſicut aqua iacet, riget & pallet. Fidelis
autem ſicut vinum fortis & rubeſt. Catechumenus
inquam ſicut aqua nullius ſaporis, nullius odoris, nul-
lius eſt precii, nec ſufficiẽs ad vſum, nec delectabilis ad
reficiendum, nec tolerabilis ad ſeruandum. Nam ſi-
cut aqua cum ſeruatur diutius, in deteri⁹ verſa intra ſe-
met putreſcit & foetet, ita & catechumenus cum diuti⁹
catechumenus permanet, in deterius cõuerſus intra ſe
Ioan. 3. met viIeſcit & deperit. Ait enim domin⁹, Niſi quis re-
natus fuerit ex aqua & ſpiritusſancto, non intrabit in re-
gnum cælorum. Qui autem non intrat regnum, neceſ-
ſario remanet in inferno. Recte autem vino compara-
tur fidelis. Sicut enim ex cunctarum creaturarum ſub-
ſtantia omnis res vetuſtate deperit, ſolum vinum pro-
ficit vetuſtate: ita ex omni genere hominũ cunctis an-
B tiquitate pereũtibus, ſolus Chriſtian⁹ proficit vetuſta-
te. Et ſicut vinum in dies ſingulos aſperitatẽ ſuam de-
coquens, ſaporis dulcedinem, ſuauitatem odoris acqui-
rit, ita & Chriſtianus ſucceſſu tẽporis delictorum ſuo-
rum aſperitatem decoquens, ſapientiam ſibi diuinita-
tis beneuolentia trinitatis aſſumit. Ergo in hac ſancta
die baptizatus eſt dominus. Videte q̃ bene ordinaue-
rit vt & in natali ſuo natus ſit, & in Epiphania ſit rena-
tus, vt nec longe a ſe ſalutis humanæ vota diſtarent, &
æternas ſaluatori iugiter gratias ageremus: tunc & vo
ta noſtra celebrata ſunt, quo Chriſto eccleſia copulata
eſt, ſicut ait Ioannes, Qui habet ſponſam, ſponſus eſt.
Propter has ergo nuptias ſaltare nos conuenit. Siqui-
dem & Dauid rex pariter & propheta cum multa ceci-
nerit, & ante arcam ſaltaſſe dicatur. Elat⁹ enim gaudio
in ſaltationẽ prorupit. Præuidebat enim in ſpiritu per
Mariam de germine ſuo eccleſiam Chriſti thalamo ſo
Pſal. 18. ciandam, de quo ait: Et ipſe tanquã ſponſus procedens
de thalamo ſuo. Atq; ideo præ cæteris ꝓphetarũ auto-
rib⁹ plus cãtauit, qua lætior cũctis per hæc gaudia ſuos
poſteros coniungebat, & ad propria vota omnes gẽtes
ſolito dulcius inuitabat: nos quoq; docuit quid ipſis fa-
cere deberemus in nuptiis, cum ille ante nuptias tota
exultatione lætatus ſit.

C De quadrageſima, Sermo XXIII.

SANCTÆ quadrageſimæ rationem, cuius
hodie initium celebramus, frequẽter edidi-
mus, & cur tot dierum numero ieiunemus,
ſæpe docuimus. Diximus enim quod domi
nus Ieſus Chriſtus hunc eundem numerum ieiunii cõ-
ſecrauit, & continuatis diebus noctibuſq; nõ capiens ci-
bum, vnum ieiunii corpus effecerit. hoc eſt, licet diei or-
do noctis interrumperetur aduentu, non tamen inter-
ruptus eſt ordo ieiunii. Vnde erant apud eum plura tẽ-
porum curricula, ſed abſtinentiæ dies vna, oſtendẽs no-
bis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere,
vt quia totam quadrageſimã cõplecti nõ poſſumus ſo-
pito & vno ieiunio, vel quotidianis eãdẽ ſine intermiſ-
ſione ieiuniis celebremus, vt ſi quiſquã vnã diem abſti-
nẽdo prætermiſerit, totã quadrageſimã violarit, & pro-
pter modici tẽporis cibum magnũ fructũ laboris amiſe-
rit. Sed dicit aliquis, Quadrageſimæ aliquotiẽs accepi- D
mus rationẽ, & eã conſecratam a dño frequenter audi-
uimus: ſed cur eadẽ quadrageſima quadragita & duos
dies habeat, audire geſtimus. Legimus in veteri teſta-
mento cum ſanctus Moyſes filios Iſrael de iugo Ægy-
ptiæ captiuitatis erueret, vt in terram eos repromiſſio-
nis induceret, quadraginta & duorũ dierũ eum ad me-
moratam terrã mãſionibus perueniſſe, tantoq; illũ tem
porum numero potitum eſſe promiſſis, quanto & nos
promiſſis nobis a ſaluatore perfrui gratulamur. Eodẽ
inquã numero Moyſes per manſiones peruenit ad re-
quiem, quo & nos per ieiunia properamus ad cælũ. Ie-
iunia enĩ noſtra mãſiones quædã ſunt, per quę iter ſpiri
tualiter faciẽtes animæ virtutib⁹ ambulamus, & diur-
no ꝓfectu repromiſſæ nobis terræ viciniores efficimur,
ita vt citius perueniat qui deuoti⁹ ieiunarit. Pedes enĩ
quidã animæ pernices ſunt fides atq; ieiunium, qui cito
de humilibus ad altiora cõſcendunt, cito de terrenis ad
cæleſtia gradiũtur. De his pedibus dicit apoſtolus: Q̃ꝫ Rom. 10.
ſpecioſi pedes euangelizantium bona. Hos pedes laua-
ri præcepit dominus, ſicut apoſtolus ait de vidua, Si
ſanctorum pedes lauit. Digni enim honore euangeli- 1. Tim. 5.
zantiũ pacẽ pedes ſunt, qui ſpirituales ac nitidi doctri-
na ſuper hominũ corda gradiuntur. Quadraginta etiã
& duorũ dierũ numero Iſrael populus peruenit ad fluẽ
ta Iordanis: Eodẽq; dierũ circulo Chriſtianus popul⁹
peruenit ad fluenta baptiſmatis. Et ſicut ait propheta, E
Iordanis conuerſus eſt retrorſũ, illic introeũte Iſraelita Pſal. 113.
in aquam fluminis, vnda ſuperſurgit, hic deſcẽdente in
fontem Chriſtiano criminũ peccata diffugiunt. Et mi-
rum in modum illic retrorſum cõuerſus fluuius in ori-
ginem ſuã reuertitur, hic in poſterum reuocatus homo
in originis ſuæ infantiam reparatur. Ibi fontẽ ſuum de
quo egreſſa fuerat vnda perquirit, hic hominẽ ſuum a
quo exierat innocẽtia recognoſcit. Ibi exinanitur alue⁹
fluctibus, hic euacuãtur corda criminibus. Ibi vt ſermo
dei illic aqua cœnoſa nõ madidet, hic famulos dei cõſciẽ
tia tetra nõ polluat. Iordanis enĩ quidã eſt fons lauacri
per quẽ qui trãſiuerit, relictis ſordibus paradiſum repro
miſſionis igreditur. In hoc ergo quadragenario & dua-
li numero Iſrael ppl's relinquẽs Ægyptum rubri maris
fluẽta trãſcendit: & nos quoq; in ipſo numero relinquẽ-
tes mũdi Ægyptũ, gehẽnæ ardẽtis ſtagna trãſimus. Il-
los in fluctibus vnda ſuſtẽtat, nos ignis flãma nõ vrit.
Illis ſolidatur aqua, nobis refrigeſcit incẽdiũ. Et contra
naturæ vſum per æſtum ſiccatur mare, per fontẽ bapti
ſmi gehẽna miteſcit. In hoc inquã myſtico numero filii
Iſrael peruenĩẽtes ad myrrhã, cũ prę amaritudine aquã
haurire nõ poſſẽt, (habebat enĩ fõs aquã, ſed dulcedinẽ
nõ habebat: erat delectabilis ad viſionẽ, ſed ſyncerus nõ F
erat ad ſaporẽ) iniecto in eã per Moyſen ligno, dulcedi-
nẽ ſuauiter potarũt: auſteritatẽ quã noxia vnda geſta-
bat, ligni abſtulit ſacramẽtũ. Quod quidẽ in figura fa-
ctum puto. Aquã enĩ amarã myrrha, legẽ eſſe arbitror
veteris teſtamẽti, quę lex prius q̃ cruce tẽperaretur dñi,
erat immitis. Iubebat enĩ oculum pro oculo, dentẽ pro Leui. 24.
dẽte dari, & velut auſteris nulli miſericordię refrigeniũ
porrigebat. At vero vbi ligno euãgelicæ paſſionis eſt
tẽperata, ſtatim amaritudinẽ ſuã ſuauitate cõmutans,
dulcẽ ſe cunctis præſtitit ad potandũ, ſicut ait prophe-
ta: Q̃ꝫ dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel & fa Pſal. 118.
uum ori meo. Dulcia enĩ ſunt eloquia quæ iubẽt, Si qs Mat. 5.
te percuſſerit in maxillã, præbe ei & alterã. Si quis tibi
aufert tunicã, relinque illi & palliũ. Hæc eſt ergo illa a-
maritudo quę dulcedine cõmutata eſt, id eſt auſteritas
legis euãgelii grã tẽperata eſt. Amara enĩ eſt legis lr̃a
ſine crucis myſterio, de q̃ ait apl's: Lr̃a occidit. At vbi 2. Cor. 3.
paſſionis illi ſacramẽta iũgũtur, oĩs ei⁹ ſpũaliter amari-
tudo cõdit̃. Et de ea dicit apl's: Spũs autem viuificat. Ibidem.

Item de quadrageſima, Sermo XXIIII.

G RETINENT adhuc ſenſus veſtri fratres, nos hoc ſuperiore dominica prædicaſſe qd huius quadrageſimæ noſtræ figuram illæ quadraginta & duæ manſiones habuerint, per quas populus Iſrael exiens de Ęgypto, diurno profectu terram repromiſſionis intrauit, & quaſi quibuſdã ſalutis gradibus poſt iugum ſeruitutis aſcendit ad regnum. Figura inquã fuit in illis manſionibus ieiuniorum noſtrorum, non ſolum in quãtitate numeri, ſed etiam in obſeruatione virtutum. Non enim tãtum filii Iſrael in itinere deſerti corporeis greſſibus ambularũt, quãtũ in via dñi religioſis actibꝰ profecerũt. In via plane ambulauerũt domini quæ illos potauit i fluctibꝰ, & pauit e cælo. Eſurientibus enim in eremo manna non defuit, periclitantibus in mari terra non fugit. Ibi mare in ſemitã ſternitur, hic cęlum ad pabulũ reſeratur. Propter gratiam famulorum dei Iordanis fluenta ſua retinet, aquã ſuam myrrha commutat. Illic retrorſum conuerſa, quæ ſequebatur vnda præcedit. Hic in melius tẽperata quæ amarum ſtillabat vena dulceſcit. Et minĩ in modum fluuius curſum perdidit, fons ſaporem. Sed quoniam diximus filios Iſrael venientes ad myrrham, aquæ amaritudine laboraſſe, eamq; non niſi ligni iniectione potare potuiſſe, typum quoq; in illa fuiſſe veteris
H teſtamenti, videamus quo exinde proficiſcẽs populus ipſe peruenerit. Peruenit in locum qui dicitur Elim, in quo erãt duodecim fontes puriſſimi, & ſeptuaginta virentium multitudo palmarum. Videte myſteriũ dei quemadmodum: poſt amaritudinem legis, fluẽta euãgelicæ pietatis exuberẽt. Ibi fons vnus auſterus eſt ad bibẽdũ, hic plures, oẽs dulces ſunt ad potandũ. Ibi poſt fatigationẽ nulla refectio, hic poſt laborẽ refrigeriũ atq; victoria. Sitiẽtibꝰ enĩ fontes miniſtrãtur, palmæ vincẽtibus offeruntur. Palmæ inquã offeruntur vincentibꝰ quia poſt legis duritiã ad euãgelii gratiam perueniſſe, viciſſe eſt. Pręmium enim quoddam victoris eſt os viuo fonte diluere, dexteram triumphali palma munire. Per fontem enim lingua cõfeſſoris purificatur, per palmam dextera martyris honorat᷑. Illa quia Chriſti exaltauit gloriam, hæc quia aram ſacrilegii recuſauit. Pręmium enim quoddam eſt palma martyrii, quæ confitẽti linguæ dulcẽ fructum tribuit, & victrici dexteræ glorioſum præſtat ornatum. Eſt plane palma martyribus ſuauis ad cibum, vmbroſa ad requiem, honorabilis ad triumphũ, ſemper virens, ſemper veſtita foliis, ſemper parata victoriæ. Atq; ideo non marceſcit palma, quia martyrum victoria non marceſcit. Ipſæ denuq; palmæ
I ſedenti ſuper aſinam & venienti ad templum domino a populis offeruntur. Cum enim diſcipuli veſtimenta ſua ſternerent, & iter Chriſto ſuis amictibus cõmunirent, non habuit maius præmium niſi palmas quod ei deuotio plebis offerret, ſignificans ſtratis in itinere veſtibus impollutam viam eſſe in mundo, oblatis palmis ipſum mundi eſſe victorem. Ipſe inquam victor eſt, de
Apoca. 5. quo ait ſcriptura, Vicit leo de tribu Iudæ. Ipſe plane victor, qui deſtruxit diabolicam mortẽ, vitã illuminauit æternã. Palmę igitur aduenięti erigũtur Chriſto. Scri
Pſal. 91. ptũ eſt, Iuſtꝰ ſicut palma florebit. Recte ergo aduenięti iuſto erigũtur vexilla iuſtitię, & autori ſuorũ obſequitur tituli triũphorũ. Prius autẽ q̄ tollantur palmæ, iter dñi vſq; ad tẽplũ diſcipulorũ veſtibꝰ operitur, & vt impolluta ſit ſemita ſaluatoris, aplorũ amictibꝰ cõmunitur. Qđ quidẽ in myſteriũ factũ puto. Via enĩ Chriſti quæ ducit ad templum, fides eius eſt atq; doctrina. Hãc igitur viam diſcipuli, vt nos ſine offenſiõe gradiamur, amictus proprii corporis exuentes ſuo ſtrauere martyrio, vt inter diuerſarum gentium turbas iuſtitiæ ſemitam membrorum ſuorum veſtimenta ſubſternant, & cœnoſam myrrhaginem mundi operiant, & impollutam viã ſaluatoris oſtendant. Ad duodecim ergo fontes poſt myrrhã venit populus Iſrael. Legimus in propheta: Benedicite domino de fontibus Iſrael. Dominꝰ K
Chriſtus eſt qui non niſi per apoſtolorum ora diſcitur diſcipulorumq; doctrinam. Apoſtoli dicendi ſunt fontes, quia velut omnes puriſſimi gratia prædicationis exuberant, & poſt amaritudinem legis, verarum ſuarum larga ſapientia ſacramenta poculi dulcedinem ſtillant. Nec mirum ſi potus dulcis eſt fontium, in quorũ ſinu cibus dulcior eſt palmarũ. Apoſtoli ergo ſunt fontes, qui totius terrę faciem doctrinæ ſuæ flumine rigauerũt, & fatigatis gentiũ populis potũ diuini myſterii ppinarunt. Septuagita autẽ palmas iuxta fontes aplicos gñatas, ſeptuagita illos diſcipulos dixerĩ, qui ſecũdo ab apoſtolis gradu ppter ſalutẽ hominũ a dño dirigũtur, quos Lucas euãgeliſta deſcribẽs binos & binos Lucæ. 10.
aſſerit deſtinatos. Qui vere velut palmæ poſt curas hominũ cũ exultatione redeũtes gloriãtur apud dñm ſibi & demonia eſſe ſubiecta. Recte igitur cõparantur palmis, qui palmarum præmio diaboli extitere victores.

Item de quadrageſima, Sermo XXV.

INTELLEXISSE vos credo fratres cur hic noſtra ieiunia illis manſionibus compa rauerim, in quibus populus Iſrael tanquã in procinctu quodam poſitꝰ Pharaonem regẽ
quotidiano labore ſuperauit, & ab inimicis ſuis quaſi L
quibuſdam caſtris mãſionum ſeſe ſtatione defenderit, ita vt quicunq; ex illo comitantiũ numero diurnæ ſtationis ſpatia nõ confecit, aut Pharao illum occupauit, aut ſolitudo peruaſit. Sic ergo & nos propoſitũ nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore conficere, & quibuſdam quaſi caſtris nos ieiuniorum deuotione munire. Caſtra enĩ nobis ſunt noſtra ieiunia, quę nos a diabolica oppugnatione defendũt. Deniq; ſtationes vocantur, quod ſtantes & commorantes in eis inimicos inſidiantes repellamus. Caſtra plane ſunt ieiunia Chriſtianis, a quibꝰ ſi quis aberrauerit, ab ſpirituali Pharaone inuaditur, aut peccatorum ſolitudine deuoratur. Peccatorum autem ſolitudinẽ patitur qui deſeritur ſocietate ſanctorum. Murus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium inexpugnabilis diabolo, intrãſgreſſibilis inimico. Quis enim vnquã Chriſtianorũ ieiunauit, & captus eſt? Quis ſobrius manſit, & victus eſt? Temulẽtum aggreditur diabolus, luxurioſum oppugnat inimicus. Vbi autem ieiunium viderit, fugit, metuit, pertimeſcit, terretur pallore eiꝰ, debilitatur inedia, infirmitate proſternitur. Proſternitur inquam infirmitate, quia Chriſtiana infirmitas fortitudo eſt. Vnde ait apoſtolus, Cum infirmor, tunc fortior ſum. Sed 2. Cor. 12.
requirit aliquis, quemadmodũ fortis infirmitas? Tũc M
eſt fortis infirmitas, quãdo caro tabeſcit ieiuniis, aĩa puritate pingueſcit. Quantum enim illi ciborum ſuccus ſubtrahitur, tantum huic iuſtitiæ virtus augetur. Tũc igitur homo imbecillis quidem eſt ad ſecularia, ſed fortis eſt ad diuina opera. Tunc enim magis de deo cogitat, tũc iudiciũ metuit, tũc vincit inimicũ. Ait enĩ ſaluator de diabolo, Hoc genus non eiicitur niſi in ieiunio Mat. 17.
& orationibus. Dicit vtique a diabolo energumenium non niſi ieiuniis poſſe purgari. Videte ergo quæ ieiunii virtus ſit, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quod tantam præſtet alteri medicinam: quemadmodum pprium ſanctificet hominẽ, qđ ita purificet alienũ. Mira enĩ res eſt, alter ieiunat, & alteri prodeſt ieiunantis vtilitas. Ergo fratres abſtinentiæ arma minime deponamus, & quadragita dierum ieiunia ſine intermiſſione curremus. Hic eſt enim perfectus numerus ad vincendũ. Dñs enim diabolum poſtea q̄ quadraginta dies ieiunauit, eiicit, non quod non & ante ieiunia eum vincere potuiſſet, ſed vt oſtenderet nobis tunc nos diaboli poſſe eſſe victores, cũ per quadraginta dies victores ieiunando deſideriorum carnalium fuiſſemus. Eum au-

A tem qui hunc numerum cõſecratum gulae intemperã-
tia violaſſet, tãquam imbecillem & miſerum facile eũ
ab inimico poſſe ſuperari. Quũ eni poteſt in altero dia-
boli improbitatem vincere, qui gulae intemperantiam
in ſeipſo non vincit? Prius ergo homo tui victor eſto,
vt poſſis eſſe victor alterius. Sunt enim intra te proprii
tibi hoſtes, qui quotidie te oppugnant. Ecce enim aua-
ritia te diuitiarum ambitione circũuenit, luxuria epu-
larum ſuauitate captiuat, haereſis ſcientiae peruerſitate
peruertit. Vince ergo inimicos ꝓprios, vt vincere poſ-
ſis alienos. Nõ enim fratres leue peccatum eſt, fidelib⁹
indictam quadrageſimam a domino ieiunare, & ieiu-
nia conſecrata ventris voracitate diſſoluere. Scriptum
eſt, Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille am-
bulauit, & ipſe ambulare. Si vis ergo Chriſtianus eſſe,
debes quod Chriſtus, facere. Ille q pctm̃ non habebat,
quadrageſimam ieiunauit, tu non vis quadrageſimam
ieiunare qui peccas? Ille inquã peccatum non habebat,
ſed pro noſtris ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud cõ-
ſcientiam tuã Chriſtianus es, cũ Chriſto pro te eſuriẽ-
te tu prandes? Cum ſaluatore pro te ieiunãte tu reficie-
B ris? Nõ igitur, ſicut dixi, leue peccatum eſt, indictũ vio-
lare ieiunium. Nam vt hoc exemplis breuiter approbe-
1. Reg. 14 mus, legimus in libris regnorum, cum Saul rex Iſrael
bellum contra Allophylos gereret, vniuerſo eũ exerci-
tui indixiſſe ieiuniũ, & abſtinentibus cunctis eum con-
tra aduerſarios pugnare coepiſſe. Bonus plane rex, qui
hoſtes ſuos non tã armis q̃ deuotione vincebat, & plus
dimicabat religione q̃ telis. Cum ergo Saul abſtinẽtiã
diei ſuis omnib⁹ indixiſſet, & Ionathas eius filius prae-
cepti neſcius inter medias hoſtiũ acies victor incedens
fauum mellis intincta ſceptri ſummitate guſtaſſet, tan-
ta indignatio repente commota eſt, vt & differretur vi-
ctoria, & diuinitas laederetur. Deniq; nec bello finis im-
ponitur, nec regi reſpõſum propheticum datur. Vnde
intelligimus quod Saul hoſtes non tam virtute militũ
q̃ militũ abſtinentia ſuperabat. Deniq; vnius culpa cũ-
ctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus gene-
ratur infirmitas. Deficit enim virt⁹ in exercitu, vbi de-
ficit in obſeruatione ieiuniũ. Quod vt peccatũ Saul
ex ipſa diuinitatis offenſione cognouit, ſtatim Ionathę
C dixit non eſſe parcẽdum, ſed peccatum admiſſum effu-
ſione eius ſanguinis expiandum. Videte quanta apud
Saul regem fuerit religionis obſeruãtia, qui offenſum
deum optauit etiam parricidio mitigare. Et quanta ſit
reſoluti culpa ieiunii, quae non niſi ſanguinis effuſione
punitur. Et ſi ignorans Ionathas indictum a patre ieiu
nium quia reſoluerit, morti addicitur: qui ſciẽs indictũ
a Chriſto reſoluit ieiuniũ, quid meretur? Ergo fratres
ſtatutum nobis cuſtodiamus obſeruatione ieiunium,
vt hoſtes noſtros ſpirituales carnaleſq; vincamus. Ha-
bemus enim, ſicut noſtis, carnales hoſtes. Ieiunemus
igit᷑ vt eos & exercit⁹ noſter & Saul ſupet & obtineat.
Nec in abſtinẽtia poſiti declinemus ad fauum. Fauus
enim quidã mundi eſt voluptas ſeu vitia, quae ſicut ſcri-
Prou. 5. ptum eſt, ad tempus quidem impinguant fauces, no-
uiſſima amariora ſunt felle.

Item de quadrageſima, Sermo XXVI.

NON vſq; adeo contriſtari debemus fratres,
quod in his quadrageſimae diebus tentatio
nobis tribulationis aduenit, quoniã & ſalua-
torem noſtrum propter ipſam quadrageſi-
mam videmus eſſe tentatum. Minus ergo dolere de-
bemus ſeruuli, quia dñi habemus exemplum. Vbi enĩ
eſt ſimilis cum Chriſto deuotio, ſimilis eſt & cũ Chri-
ſto tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi impo
nit conditio ieiunãdi. Credimus autẽ, ſicut ſaluator no
ſter diabolum cum tentaretur obtinuit, ita & nos ho-
ſtes noſtros cũ tribulamur poſſe deuincere. Ieiunia enĩ
Chriſti tentari poſſunt, nõ poſſunt ſuperari. Anguſtias D
quidem in obſeruatione habent, ſed proſperitatem tri-
buunt & ſalutẽ. Videamus igitur inter caeteras tenta
tiones qua dñm diabolus arte laceſſat. Cũ enim ſuper
pinnam ſtaret templi ſaluator, ait diabol⁹, Si filius dei Mat. 4.
es, mitte te deorſum. & reliqua. Vere diabolicę fraudis
aſtutia conſuetudinis ſuae nititur argumento. Semper
enim religioſos de ſuperioribus deiicere ad inferiora co-
natur, & de ſanctis ac venerandis actibus deducere ad
terrena & coenoſa feſtinat, vt qui ſtat puritate mẽtis in
ſummitate templi, proiiciat ſe in profundũ inferum cõ-
tagione peccati. Nam cum dominum de pinna templi
deiicere nititur, vtiq; de perfecto religionis cultu eũ re-
mouere conatur. Pinna enim loci ſancti, perfectio caele-
ſtis eſt ſacramenti. Recte autem dominus ſuper pinnã
templi ſtare dicitur, quia de ipſo ſcriptum eſt, Qui am- Pſal. 103.
bulat ſuper pennas ventorum. Super pennas enim vẽ-
torum quodammodo ambulat dominus, cũ ſuper mo-
rum noſtrorũ alacri conuerſatione volatu incedit. Pen-
nae eni nobis ſunt boni mores, qui nos alleuatos a ter-
rae humilibus in caeli altiora tollunt, & volatu quodam
mẽtis de Tartari tenebris educunt, & ad paradiſi amoe-
na perducunt. Quorũ morum pennas habere prophe-
ta deſiderans ait, Quis dabit mihi pẽnas columbae, & Pſal. 54.
volabo & requieſcam? Super hanc ergo pinnã tẽpli ſal-
uator ſtare dicitur, hoc eſt quaſi in quodam tẽplo fidei
noſtrae conſiſtere. Vnde ait apoſtolus, Vos eſtis tem- 1. Cor. 3.
plum dei, & ſpiritus dei habitat in vobis. In hoc igitur
tẽplo ſtans dñs nec recedẽs increpat diabolum dicens: Deut. 6.
Scriptum eſt, Non tẽtabis dñm deum tuum. Hoc eſt, Mat. 4.
non tẽtabis eum quẽ putas tanq̃ hominem ad inferio-
ra pellendum, ſed magis tanquã deum & dñm ipſum
noueris adorandum. In his ergo ieiuniorum diebus tẽ E
tamur ad ſimilitudinẽ ſaluatoris. Similiter enĩ & nos
hoſtes noſtri de pinna templi, hoc eſt de obſeruatione
quadrageſimae turbare conantur. Dum enim terrores
ingerunt, dum inſidias parant, cupiunt nos de arce reli-
gionis abducere. Dicitur autem ei a dño, Nõ tentabis
ſanctos viros & famulos dei. Quos enim tanq̃ humi-
les conculcandos putatis, ſentietis tanq̃ ſtrenuos hono
randos. Sũt enim, ſicut dixi, pleriq; fratres quos hoſtes
noſtri de perfectione religionis abducũt: qui dum prae-
ſens malum metuunt, putãt deum noſtrae ſalutis im-
memorem, neſciẽtes q deus nullius eſt immemor, ſed
immemorẽ illum noſtri tũc nos facimus, cũ peccam⁹.
Cum enĩ mala operamur, auertit faciẽ: cum nephanda
loquimur, aurem obſtruit: & ideo bonitatẽ ſuã a nobis
deus non tam ipſe retrahit, q̃ noſtra illũ delicta reiiciũt.
Ait enim idẽ dñs per prophetã ad eos qui erant in tri- F
bulationibus conſtituti, Numquid nõ valet manus dei
eruere vos? & reliqua. Vides ergo quoniã inter deum
& hominẽ peccata ſeparant. Tolle igit᷑ peccata de me-
dio, & deum tibi proximum tu feciſti. Quomodo enĩ
poteſt fratres obliuiſci noſtri deus, qui etiã capillos ca-
pitis noſtri in euãgelio apud ſe dicit eſſe numeratos? Si Lucae. 12
enim capillorum noſtrorũ meminit, multo magis no-
ſtrarũ animarum meminit. Per numerũ enĩ curam cir
ca nos ſolicitudinemq; cognoſcimus. Nemo enim nu-
merat niſi quod vult diligẽtius cuſtodire, nemo nume
rat niſi qui veretur ne fraudẽ abſq; numero patiatur. Pa
ſtor vt ſaluum gregem habeat, eum frequẽter annume
rat. Deniq; dñs qui eſt bonus paſtor, cũ vna ouicula de
cẽtũ omnib⁹ aberraſſet, recurrens ad numerũ ꝓpriis eã ad
gregẽ humeris reportauit. Vſq; adeo ergo habetur ſub
tutela qui habetur in numero, vt errãs propriis appor-
tetur humeris, ne quid de numero minuatur. Nolite er
go putare fratres qđ vel minimũ eũ vſquã obliuiſcatur.
Deus enĩ omniũ meminit, omniũ recordatur, tantũ vt
non noſtris interuenientibus peccatis ei inferat᷑ obliuio.

De ieiuniis, Sermo XXVII.

G TESTIMONIVM perhibet ſanctus apo
1.Cor.6. ſtolus de prophetis dicẽs, Tempore, inquit,
acceptabili exaudiui te, & in die ſalutis adiu=
ui. Et ſubſequitur ipſe, Ecce nunc tempus ac=
ceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Vnde & ego teſtificor
vobis hos eſſe dies redẽptionis, hoc eſſe tẽpus cæleſtis
quodammodo medicinæ, in quo tempore omnium vi=
tiorum noſtrorum labem & vniuerſa vulnera peccato=
rum ſanare poterimus, ſi medicum animarum noſtra=
rum fideliter exoremus vt præcepta eius tanq̃ ſuſcepti
idonei minime diſpernamus. Tunc eni languidus ægri=
tudinis ſuæ inuenit medicinã, ſi omni ſolicitudine me=
dici mandata ſeruauerit. q̃ ſi aliud faciat cum aliud iu=
betur, increſcente morbo non medicus, ſed præuarica=
tor in culpa eſt. Medicus autem eſt dominus noſter Ie
Deut.32. ſus Chriſtus, qui ait, Ego occidam, & viuificabo: percu=
tiam, & ſanabo. Occidit enim quodãmodo anteq̃ viuifi
cet dominus. Occidit enim primum in nobis homici=
dia, adulteria, ſcelera, furta, per baptiſmum, & ſic nos tã
quã nouos homines æternitatis immortalitate viuifi=
cat. Morimur ergo peccatis, videlicet per lauacrũ: re=
generamur autem vitæ per ſpiritum, ſicut ait ſanctus
Roma.6. apoſtol⁹, Quoniam mortui eſtis delictis veſtris, & vi=
ta veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Conſepulti enim
eſtis cum illo per baptiſmum in mortem. Occidimur
enim quodammodo cum deſinimus eſſe quod fuimus.
Nouo enim pietatis genere in vno eodemq; hoĩe mors
operatur & vita. Moritur enim concupiſcentia pecca=
torum, viuificatur ordo virtutum. In vno nãq; eodem
homine impius & adulter occiditur, vt miſericors rena
H ſcatur & caſtus. Interimitur idololatria, vt religio ꝓpa=
getur. Fornicator & ebrioſus extinguitur, vt continens
& ſobrius procreetur. Sic ergo mortificat dominus, vt
viuificare faciat: ſic occidit, vt ꝓſit: ſic verberat, vt emẽ=
det. Hæc eſt igitur circa hoĩes ſuos eius tota ſeueritas,
vt in his pctã puniãtur, aĩa cõſeruet̃: auferãt̃ deteſtãda
vitia, virtutes optimæ nutriãtur. Vſq; adeo autẽ hac
pia occaſione domini cernimus pleroſq; cõuerſos in tã=
tum ad meli⁹ profeciſſe, ſic de peſſimis optimos factos,
vt cum videas eos, credas renatos homines, cũ non vi=
deas mutatas eſſe perſonas. Intãtum enim in nobis id
quod prius eramus interimitur, aufertur, extinguitur,
vt id quod poſtea ſumus, denuo natum eſſe credamus:
vnde natiuitas hæc ſecunda, prioris vitæ finẽ iam fuiſ=
ſe ſignificat. Quod autem ait, Ego percutiam, & ſana=
bo: Percutit plane præceptis ſuis peccatores vt ſanet,
mandatis verberat vt emendet, ieiunia præcipit, indi=
cit continentiam, iudicium cõminatur, & triſtem gehẽ
næ metum excutiens adhibet medicinam, vt dum fu=
tura pertimeſcimus, præſentia corrigamus. Sic nanq;
Actuũ.9. Paulum apoſtolum percutiẽdo ſanum reddidit. Cum
enim eſſet perſecutor, impius & blaſphemus, & quidẽ
I ad deuaſtandas eccleſias Damaſcum properaret, ſubi=
to fulgoris cæleſtis cum terrore percuſſit, vt euangelici
ſplẽdoris eum luce perfunderet, Et carnalium luminũ
orbem mutauit, vt ſpiritualium oculorum illumina=
ret aſpectum. Corporis eum debilitate perterruit, vt fi=
dei deuotione ſaluaret. Surgens ergo a terra Paulus,
exterioribus quidem oculis non videbat homines, non
aerem, ſed mentis luminibus Chriſtum videbat de cæ=
lo. Deniq; in tãtum profuit domini iſta percuſſio, vt de
Iudæo Chriſtianus, de blaſphemo apoſtolus, de Saulo
Paulus exiſteret, & vſq; mutauit veterem cum mo=
ribus hominem, vt etiam mutaret & nomen. Habẽtes
igitur huiuſmodi medicum qui percutiẽdo ſanat, mor=
tificando viuificat, ſubdamur ei cum omni patiẽtia ad
curandum, vt quicquid vlceribus foetidum eſſe perſpe=
xerit, incidat, amputet, excecet, vt reſectis omnibus dia=
boli vulnerib⁹, hoc ſolũ in nobis faciat remanere quod
dei eſt. Iſtud autẽ præceptũ eius eſt primũ, vt his qua=
draginta diebus ieiuniis, orationibus, vigiliis opera cõ
modemus. Ieiuniis enim laſciuia corporis caſtigatur, K
orationibus deuota ſaginatur aĩa: vigiliis diaboli inſi=
diæ depelluntur. Deinde cũ iſtis mãdatorũ obſeruatio=
nibus fuerit hoc tẽpus impletũ, tũc purgata & fatigata
tot obſeruationibus aĩa, ad baptiſmũ veniẽs ſpũſſanctũ
inũdatione reficitur, & q̃cquid i ea diuerſarũ ægritudi=
num ardor exiccauerat, cæleſtis gratiæ rore perfundit̃,
vnde ponẽs veteris hoĩs corruptelã, nouæ indolẽ iuuẽ=
tutis acquirat. Et mirum in modum in vno eodẽq; ho=
mine delictis ſanctitas, iniquitati iuſtitia, ſenectuti ſuc=
cedit infantia, nouoq; natiuitatis genere alter eſt qui re=
naſcitur, cum ipſe ſit qui peccauit. Sic nãq; Helias qua= 3.Reg.9.
draginta dierum ac noctium curriculo continuato ieiu
nio, totius mundi longam ac nimiam ſiccitatẽ meruit
imbriũ rore reſtinguere, & ardentẽ terrarũ ſitim cæle=
ſtis pluuiæ largitate perfundere. Quod quidẽ in figu=
ram noſtri factum eſſe cognoſcimus, vt nos quoq; bonũ
quadraginta curriculo dierum ieiunantes, ſpiritualem
baptiſmatis pluuiam tribubus noſtris iam diu aridam
terram cæleſtis deſuper imber infundat, & longam gẽ=
tilium ſiccitatẽ lauacri inundatio ſalutaris irroret. Sic=
citatem enim & ardorem animæ ſuæ patitur quiſquis
baptiſmi gratia non rigatur. Horum ergo dierum no=
ctiumq; ieiunio Moyſes ſanct⁹ meruit cum deo loqui,
ſtare & conſiſtere, & de manu eius legis præcepta ſuſci
pere. Quamuis enim illum ab obtutibus dei conditio
humana ſubtraheret, ieiuniorum tamen gratia proxi=
mum illum diuinitatis conſortio faciebat. Hæc enim
in nobis virtutũ portio dei eſt, vt ieiunemus frequẽter, L
quoniam ſemper deus ipſe ieiunat. In quocunque igi=
tur plus operum ſuorũ ineſſe perſpexerit, ipſi magis fa=
miliaris intimus & amicus eſt, ſicut ſcriptura dicit, Et Exod.33.
Moyſes loquebatur cum deo facie ad faciẽ, ſicut quis
loquitur cum amico ſuo. Vnde & dominus Ieſus Chri
ſtus reſurrectionis gloriam percepturus, virtutes ſuas
quadraginta dierum noctiumque ieiunio dedicauit, vt
oſtẽderet nõ panẽ eſſe vitã hominũ. His itaq; dierũ qua
draginta ieiuniis recõciliatur deus, aperiũtur cæli, infer
na reſcant̃. Igit̃ & nos fratres dilectiſſimi ieiunem⁹ cõ
tinue & deuote hoc ſpatio tẽporis, vt propitietur nobis
dñs, pateãt nobis cæli, inferna contra nos non valeant.

Exhortatio ad plebẽ, & deo eo qđ ſcriptũ eſt in euã=
gelio, Sicut fulgur coruſcãs de cælo, ita erit aduẽt⁹ filii
hoĩs. & de duobus in lecto vno. Sermo XXVIII.

PAVCORVM admodum dierum occu
patione detẽtus cœtui veſtro videor defuiſ=
ſe, & alterius eccleſiæ neceſſitatibus euoca= M
tus, minime vobis ſtudiũ ſolitũ dependiſſe.
Sed quamuis vobis nõ affuerim corpore, tñ a vobis amo
re nõ defui: & peregrinatus ſum licet conuerſatione mẽ
brorum, tamen veſtri ſpiritus nõ fui peregrinus, niſi qđ
maiore intra me deſiderio vos tenebam, vt quos aſpe=
ctus mihi ſubtraheret, dilectio pręſentaret: vel quos ob=
tutibus non videbam, corde complecterer. Eram enim
ſolicitus in dies ſingulos quemadmodum feſtinanter
quotidie ad eccleſiam veniretis: & quãquam eſſem de
veſtra deuotione ſecurus, trepidabã tamen, quia hoc i=
pſum quod in vobis noueram, non videbam. Hic enim
affectus paternę pietatis eſt, vt de abſentibus liberis nõ
tam certa ſpe gaudeat, q̃ ſolicita cogitatione deſperet,
& ſimul ac eos videre deſierit, amare plus nouerit: ac
per hoc intelligimus quod amor inter præſentes gra=
tus ſit, inter abſentes moleſtus. Eram ergo de vobis
anxius, mœſtus & trepidus, ne quis me abſente per
negligẽtiam caderet, ne quis diaboli inſidiis laberetur.
Memineram enim luporum rabiem abſentibus plus
præualere paſtorib⁹. Sed domino gratias, quod & vos
illæſos cuſtodiuit, & paruitatem meam reuocauit in=
columem. Igitur quoniam poſt tẽpus ſpũalibus epulis

A reficere nos debemus, videamus quid euãgelica lectio
proſequatur. Ait enĩ domin⁹, ſicut nuper audiuimus,
Luc. 17. de aduentus ſui tempore: Sicut fulgur coruſcans de cæ-
lo, ita erit aduentus filii hominis. Et addidit in conſe-
quentibus, In illa nocte erunt duo in lecto vno, vnus aſ-
ſumetur, & vnus relinquetur. duæ molentes in piſtri-
no, vna aſſumetur, & vna relinquetur. Mouet fortaſſe
vos fratres, cur dñs aduẽtũ ſuũ indicãs, noctis ſe tẽpore
oſtẽderit aduẽturũ. Vtiq; eius aduẽtũ magna cum cla-
ritate diei, magno cãnitore & timore ſuſcipi debere a
cunctis, frequenter audiuimus ſacris literis prædicatũ:
priuſquã dominus Chriſtus adueniat, Antichriſtum
regnaturũ, qui ita tenebras humano generi ſuæ praui-
tatis infundet, vt lucem veritatis nemo pene reſpiciat,
& caligine propria operiẽs mentes hominũ, cæcitatem
quandã ſpiritualibus oculis exhibebit. Nec mirũ ſi dia-
bolus emittat iniquitatis tenebras, cum ipſe nox ſit o-
mnium peccatorum. Ad huius igitur terræ caliginem
depellẽdam velut fulgur quoddam Chriſtus adueniet.
Et ſicut luceſcente die nox ſubuertitur, ita coruſcãte ſal-
uatore Antichriſtus effugatur, nec vlterius poterit diſ-
ſeminare iniquitatis ſuæ tenebras, cum lumen verita-
tis effulſerit. Quod ait autem: Illa nocte erũt duo in le-
cto vno, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: hic iam
reſurrectionis meritum demonſtratur, quod pro quali-
B tate viuendi ſit gratia reſurgendi: ac tanta in ſingulis
quibuſq; reſurrectionis eſſe diſtãtia, vt duobus etiã pari-
ter dormientibus, & in vna ſede quieſcentibus, æqualis
non poſſit eſſe aſſumptio. Quanuis enim eodẽ conſor-
tii lectulo teneantur, pro meritis tamen alter corri ra-
pietur ad cælum, alter relinquetur in terris. Lectus enĩ
quidã noſter cõmunis eſt terræ huius ampliſſimũ ſolũ,
in quo corpora nr̃a depoſita tutiſſima ſede requieſcũt.
In hoc autem lectulo ille mollius dormit, quiſquis du-
rius in vita ſe geſſerit. Poſſumus enim ipſa mẽbra no-
ſtra lectulos noſtros proprios nuncupare, in quibus ani-
mæ noſtræ veluti in quodam ſtrato ſuauiſſime demo-
rantur. Quod quidem ſanctum prophetam ſenſiſſe ar-
Pſal. 40. bitror cum dicit, Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in
infirmitate eius. Beat⁹ enĩ eſt ille cuius ſtratũ dñs in i-
pſi⁹ infirmitate cõuertit, vt qui fuerit paulo ante adul-
ter, iracũdus & petulans, & cunctorũ ſcelerum infirmi-
tatib⁹ plenus, fiat caſtus, humilis & modeſtus. De quo
ſtrato ſpiritualiter ad paralyticum dictum eſt a domi-
Marc. 2. no: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Non e-
nim tam in eo admirationis aliquid erat vt cõfracti le-
ctuli lignei cratẽ portaret paralyticus, q̃ vt reſoluti cor-
C poris membra & debilitate cõfracti velut animæ ſuæ ne-
ceſſarium lectulum paralyticus ipſe geſtaret, & coram
poſitis Iudæis propriis abiret pedibus, qui manib⁹ al-
latus fuerat alienis. In hoc plane, ſicut dixi, cõpleta eſt
prophetica illa ſententia, Verſaſti ſtratum eius in in-
firmitate eius. vt verſa vice portaret lectũ, in quo fue-
rat paulo ante portat⁹: vt anima illius quæ prius vaſcu-
lo corporis ferebatur, poſtea corpus ſuum ipſa vultus
Luc. 17. circumferret. Poteſt etiam accipi quod ait: Erunt duo
in lecto vno, vn⁹ aſſumetur, & vn⁹ relinquet̃: Chriſtia-
norum plebs, & populus Iudæorum, qui velut vno le-
ctulo, hoc eſt vna mandatorum lege tenentur, & velut
ſimili reſurrectionis ſpe gloriantur. Tunc igitur Chri-
ſtianorum beatus populus aſſumetur in gloriam, Iu-
dæorũ autẽ execrabilis conuentus relinquetur in terra.

Item de eodem, Sermo XXIX.

SVPERIORE dominica capitulum euã-
gelicum diſſerentes, partem quandam ex il-
lo perſtrinximus, ſupereſt vt ſequentia de-
curramus. Deſcripſimus enim quid eſſet qđ
ait dominus, In illa nocte erunt duo in lecto vno, & reli-
qua. Nũc ergo videamus quod reliquum eſt. Dicit enĩ
eadem diuina ſententia: Erunt duæ molentes in piſtri- D
no, vna aſſumetur, & vna relinquetur. Primum igitur
conſiderandum eſt quomodo conſtet molentis offi-
cium. Deinde quæ ſint duæ quæ molere dicuntur. Ter-
tio quod priſtinum ſit, qui ve molitionis effectus. Nul-
li dubiũ eſt quod molere aliter non conſtat niſi duobus
lapidibus apparatis & conuenientibus ſibi, vt alteri ex
iis magnitudo alterius imponatur, & illum quidem la-
pidem qui prior ſolo ſternitur, eſſe pigrũ & tardũ, & pe-
ne, vt ita dixerim, ocioſum, ac niſi ſuperioris participa-
tione lapidis ornaretur, forſitan neceſſarius non videre-
tur. Ita dum ille operatur, etiam iſte vtilis inuenitur. Il-
le autem, id eſt ſuperior lapis, tanta velocitate operis
circumfertur, vt fallens oculos in ipſa celeritate ſtare
credatur, & putetur immobilis eſſe dum currat, qui
quanto violentius actus fuerit, tãto opus perfectius cõ-
ſummatur. Ita ergo prior lapis ſtat, iacet, & pene nihil
prodeſt. Ille vero alter quæ inferũtur, cuncta ſuſcipit quæ
veniunt, vniuerſa cõplectitur, & per cauernulas quaſdã
vterq; quod operatur acquirit. Qui molit autẽ, hoc ha-
bere videtur officii, vt peruigili cura granorum aſperi-
tate confracta, ex intimis eorum occultiſq; viſceribus ſi-
milaginem medullamq; producat, & ſordium leuitate
diſcuſſa, in apertum proferat omne quod purum eſt, ex E
quo mundiſſimum panem conficiens gratiam domini
conſequatur. Hos igitur duos molares lapides, duo eſ-
ſe arbitror teſtamẽta, hoc eſt legem Moyſi, & euange-
lium domini, quæ ita ſunt diſpoſita vel parata, vt ſibi te-
ſtamentum vtrunq; conueniat, ſicut ait ſaluator: Non Mat. 5.
veni legem ſoluere, ſed adimplere. Et ad vicem molari
aliud prius ſolo poſitum, aliud inſuper collocatũ. Hoc
eſt legem primum hominib⁹ cõſtitutã, deinde ad perfe-
ctum euangelium. Quæ lex velut inferioris molæ ſa-
xum ita erat tarda, pigra, & penitus ocioſa, vt quicquid
operando acceperat, id omne perdiderit, dicente de Iu-
dæis propheta: Omnes declinauerũt, ſimul inutiles fa- Pſal. 13.
cti ſunt. non eſt qui faciat bonum, nõ eſt vſq; ad vnum.
Ergo niſi euangelium ſuperpoſitum fuiſſet, adhuc lex
veluti tarda & grauis iaceret in terra Iudaica, & vnius
prouinciæ cooperiretur anguſtiis. Niſi euãgelium in-
quã datum eſſet, lex neceſſaria omnino non eſſet. Hoc
autem lex operabatur ſine euãgelio, quod vno ſaxo fie-
ri poteſt. confringere poterat, non prodeſſe, ſicut ait
beatus apoſtolus: Lex autem iram operatur, gratiam Rom. 4.
vero non præſtat. Stãte ergo lege euangelium datum
eſt, quod veteri ſuperpoſitum teſtamento vtrunq; con-
decorat, ac tãta velocitate operis circumfertur, vt volu-
bilitate ſui ſeculum omne circumeat, hoc eſt inferna vi- F
ſitet, cæleſtia penetret, terrena colluſtret. Quod euan-
gelium tanquam ſuperior cunctos credentes ſuſcipit,
omnes aduenientes accipit, & veluti per quaſdam ca-
uernulas præceptorum ad interiora tranſmittit, vt ibi
hincinde duorum teſtamentorum ſalutaribus man-
datis aſperitate molita, perducat omne quod purum.
Quam ſimilitudinem teſtamentorum Ezechielem Ezec. 1.
prophetam arbitror perſtrinxiſſe cum dicit rotam in
medio rotæ eſſe connexam. Harum igitur molarum
operatione, id eſt noui ac veteris teſtamẽti, hoc agit ſan-
cta eccleſia cura peruigili, vt peccatorum aſperitate diſ-
cuſſa, ex occultis cogitationibus medullam mundi cor-
dis eliciat, & cæleſtibus mandatis mundata ex inti-
mis ſpiritualia alimenta producat. De quibus alimen-
tis Paulus apoſtolus ait: Lac vobis potum dedi, non 1. Cor. 3.
eſcam. Et iterum: Perfectorum autem eſt ſolida eſca, Heb. 5.
qui propter habitum ſenſus exercitatos habent, & reli-
qua. Ac ſpiritum noſtrum omni humanitate purifi-
cans, velut ſimilaginẽ deo offerre cõtẽdit, ſicut Dauid
ſanctus ait: Sacrificium deo ſpiritus cõtribulatus. Tã- Pſal. 5.
ta autem velocitate circumfertur euãgelium, vt nõ niſi
ſapientes curſum eius intelligãt, quem beatus Paulus
intelligẽs ait: Vt ſermo dei currat & clarificetur in vo- 2. Theſ. 3.

C bis. Inſipientium autem oculis videtur euãgelium ſta-
re cum non vident. Stare inquam illud putant, cũ man
data eius negligunt, cum nõ credunt euentura eſſe quę
ſcripta ſunt. Molit autẽ & ſynagoga, ſed inutiliter mo-
lit, quippe quæ vno ſaxo, hoc eſt ſolo veteri teſtamen-
to nititur laborare, atq; ideo non tam molit illa q̃ diſſi-
pat & cõfringit. Propterea enim opus eius diſplicet, &
ad Iudæos dicitur per prophetã: Etſi offeratis ſimilagi
nem, vanum eſt.

De eleemoſyna, Sermo XXX.

Eccli. 3. DICIT ſcriptura diuina, Sicut aqua extin-
guit ignem, ita eleemoſyna extinguit pec-
catum. Magna plane & cunctis ambienda
ſentẽtia, quæ hominib⁹ pene iam mortuis
& peccatorũ ſuorum incẽdio areſactis rediuiuum quod
dam beneficiũ pollicetur, vt interueniẽte eleemoſyna,
ſicut aqua intermortuis, ſuccus refrigerium areſcẽtib⁹
infundatur, hoc eſt vt miſeri homines qui in mortẽ pec
catis ruerant, ad vitã eleemoſynis reuiuiſcãt, ſitq; illis
miſericordia fons ſalutis, quib⁹ auaritia fuerat mortis
H incendium, vt flãmas quas ſibi peccando incenderant,
largiendo reſtinguant, atq; vtiliore commercio qui pe-
cuniam quondã dederat vt adulteriũ perpetraret, nunc
pecuniam eroget vt adulter eſſe iam deſinat, & emat ſi
bi quodãmodo innocentiam, qui ſibi emerat aliquando
Lucæ. 11. peccatum. Dicit enim dominus ad diſcipulos ſuos: Da
te eleemoſynam, & ecce oĩa munda ſunt vobis. Quan-
uis ergo pollutus, quamuis multis criminibus circumſe-
ptus, ſi eleemoſynas feceris, innocẽs eſſe cœpiſti. Abſ-
tergit enĩ eleemoſyna quod auaritia polluebat, & ma-
culam quã res alienas diripiendo contraxeras, tuas ero
gando purificas. Vide ergo quæ ſit miſericordiæ gra-
tia, quæ vna & ſola virtus cunctorum eſt redẽptio pec-
catorum. Videamus nãq; interpretationem ipſius di-
uinæ ſententiæ, vt intelligamus cui rei eleemoſyna cõ
paretur. Ait enim: Sicut aqua extinguit ignẽ, ita elee-
moſyna extinguit delictum. Aqua ergo miſericordiæ
comparatur, ſed aquã inuenio de fonte procedere, neceſ
ſe mihi eſt miſericordiæ fontem quærere. Inuenio pla-
Pſal. 35. ne fontẽ miſericordiæ, fons de quo dicit ꝓpheta: Quo-
niam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbim⁹
Ioan. 4. lumen. Ipſe inquam eſt fons qui in euangelio a Sama-
ritana muliere, ſicut lectum nuper audiuimus, aquã po
ſtulat, ſed peccata condonat: aquam putei reprobat, ſed
fontem vitæ perennis indulget. Ait enim: Omnis qui
I biberit ex hac aqua, ſitiet iterum. qui autẽ biberit ex a-
qua quam ego dabo illi, nõ ſitiet in æternum. Aquam
ergo ſaluator a muliere poſtulat, & ſitire ſe ſimulat, vt
ſitientibus æternam gratiã largiatur. Neq; enĩ poterat
fons ſitire, neq; in quo eſt aqua viua, poterat vndã terre-
næ fecis haurire. Sitiebat ergo Chriſtus? Sitiebat pla-
ne, nõ potum hominum, ſed ſalutẽ ſitiebat, non aquam
mundi, ſed redemptionẽ generis humani. Mirum igi-
tur in modum fons ſuper puteum ſedẽs miſericordiæ
ibidem fluenta producit, & mulierem ſexto iam nõ vi-
ro ſed adultero fornicantem viui meatus vnda purifi-
cat, nouoq; admirationis genere mulier quæ ad puteũ
Samariæ meretrix aduenerat, a Chriſti fonte caſta re-
greditur, & quæ aquam petere venerat, pudicitiam re-
portauit. Statim etiã indicante dño ſua peccata reco-
gnoſcẽs, confitetur Chriſtũ, annunciat ſaluatorẽ, & re-
linquens aquæ vaſculum ad ciuitatẽ non fert hydriam,
ſed refert gratiã. Vacua quidem videtur reuerti onere,
ſed plena reuertitur ſanctitate. Plena inquã redit, quia
quæ peccatrix aduenerat, reuertit̃ prædicatrix. Et quæ
hydriæ vaſculum amiſerat, Chriſti plenitudinẽ repor-
tabat, in nullo ciuitati ſuæ inferẽs detrimentũ. Etenĩ ſi
aquã ciuibus nõ intulit, tamẽ fontẽ ſalutis inuenit. Sã-
ctificata ergo per fidem Chriſti mulier domum redit,
De hac igitur dixiſſe prophetã puto, Eiuſmodi eſt in- Prou. 30.
qua via mulieris meretricis, quæ cum ſe abluerit, nihil K
ſe dicit feciſſe prauũ. De hac plane dictũ eſt, quæ poſtea
q̃ eſt fonte abluta ſaluatoris, delictorum vitia nõ memi
nit, virtutẽ prædicationis aſſumit, & viua aqua abſter-
gens maculas ſuas ad euãgelizandũ non cõſciẽtia pec-
cati retrahitur, ſed fidei calore cõpellitur. Nihil enim ſe
dicit feciſſe prauitatis, dum ſit nuncia veritatis: & obli-
uione abnegat impudicitiã, dum deuotione prædicat
caſtitatem. Hæc enĩ virtus Chriſti eſt domini, vt quã-
uis peccator qui eius vnda ſe lauerit, denuo in virginẽ
reparatus nõ meminerit ante quod fecerit, & rediuiua
natiuitate infantiæ innocentiam præferat, iuuentutis
ſcelera non agnoſcat, ſitq; virgo fide Chriſti, qui fuerat
adulter corruptione peccati.

Item de eleemoſyna, & de muliere Samaritana, Sermo XXXI.

RETINET veſtra dilectio ante dies cũ ſer-
monẽ ad vos de eleemoſynis faceremus pri-
mitus, nos originem miſericordiarũ quære-
re voluiſſe, & reperto earũ fonte virtutũ oſtẽ
diſſe quod mulieris Samaritanæ ſordes melius Chri-
ſti vnda diluerit, q̃ Samariæ aqua purgarit, & qđ mun
dius miſericordia deterſerit peccata q̃ puteus. Mũdius L.
plane miſericordia q̃ puteus detergit maculas, quia pu
tei aqua tãtũ corporis cutẽ abluit, miſericordiæ autem
bonitas animæ interna purificat. Hoc etiã demõſtraſſe
quod huic euangelicæ mulieri illa prophetica meretrix
conueniret, quæ poſtea q̃ viua aqua ſe lauit, obliuione
poſſeſſa prauitatis, nitore puritatis exultat. Neq; enim
de meretrice huius mundi talẽ ſententiam propheta di
ceret, cuius pollutio nõ ſolum aqua nõ diluitur, ſed etiã
polluit ipſa quod tigit, dicente apoſtolo, Qui autem ſe 1. Cor. 6.
iungit meretrici, vnum corpus eſt. Quod ſi vnum cor-
pus tactu ſuo efficit, & in cohærẽtẽ ſibi ignominiæ ſuę
membra trãſfundit, quomodo poteſt purificari ipſa, cũ
polluat? Quæ ergo ſit iſta meretrix, quæ iſta Samari-
tana mulier, cuius adulterii ſordes fons Chriſti deter-
ſerit, ſolicitius requiramus. Ego hãc mulierẽ eccleſiam
eſſe puto de gentibus congregatã, quæ & tranſactis an
nis quinq; milib⁹, cũ in ſexto milleſimo anno idolorũ for
nicationibus ſubiaceret, omnẽ ignominiam ſuã adue-
niente Chriſti fonte purgauit, & maculas quas adulte-
rinis ſacrilegiis contraxerat, fide ſaluatoris abſterſit, ac
relinquẽs ſicut inanem hydriã priorẽ patrium curſum
vniuerſo orbi domini annunciauit aduẽtum. Hæc in- M
quam illa eſt meretrix quæ poſteaquam lota eſt, ni-
hil ſe dicit feciſſe prauum. Poſtea q̃ enĩ eccleſia bapti-
ſmi nitore purgata eſt, diabolicæ impietatis nõ memi-
nit, religione veritatis exultat, factaq; de meretrice vir-
go nõ recordatur priorum, ſed gloriatur in integritate.
Ait ergo propheta, Sicut aqua extinguit ignẽ, ita elee- Eccli. 3.
moſyna extinguit peccatum. Sæpe quidem videmus
hoc fieri, vt aqua effuſa flammarum reſtinguat incen-
dia, ſed & econtrario interdum videmus quod immen-
ſi ignium globi aquarum fluenta conſumant, & veluti
ab aquis accepta eſca vehementius rediuiuis ardorib⁹
cõualeſcãt, ita vt videatur aqua non extinxiſſe incẽdia,
ſed auxiſſe. Quænam eſt illa aqua quæ conſumit flam
mas, nec ipſa conſumitur a peccatoribus, ſed gehennæ
conſumit incendia? Quæ dum per baptiſmum infun-
ditur, & ipſa in hominib⁹ & Tartari reſtinguit ardorẽ.
Viuit plane in hominibus, ſicut ait dominus: Aqua Ioan. 4.
autem quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis, &
reliqua. Mirum ergo in modum aqua Chriſtus vna
eademque operatione & viuificat & extinguit. Viui-
ficat enim animas, delicta reſtinguit, has lauacri ſui re-
frigerio reparat, illas gurgitis ſui vnda conſumit. Et qđ
ad maiorem baptiſmatis pertinet gratiã, apud ſuperos

A mysterium celebratur,& apud inferos gehenna reſtin=
guitur. hic fluunt aquæ,& illic tepeſcit incendium: hic
in fonte homo mergitur,& illic de tartaro liberat. Sed
nec mirum ſi in baptiſmi ſacramento aperiatur infer=
num,cum tunc quoq; reſeretur & cælum. Aperiuntur
enim hæc elementa, vt ad lauacrum Chriſti conueniat
libertas & gratia. Libertas enim reſurrecturis tribui=
tur,gratia regnaturis. Illi eruuntur de pœna,hi aſſumũ
tur in gloria. Illi qui erant ſerui peccati,liberi fiunt iuſti
tiæ. Hi qui anguſtiis ſeculi tenebantur, paradiſi amœ=
na percipiunt. In baptiſmo ergo Chriſti aperiũtur cæ=
li,aperiuntur & tartara. Inde vt ſpiritus ſanctus adue=
niat,illuc vt miſericordia ſaluatoris accedat: deferatur
de cælo vita,mors a tartaro deſtruatur. Ita igitur elee=
moſyna extinguit peccata,ſicut aqua baptiſmi gehẽnæ
extinguit incendium. Ergo eleemoſyna quodammo=
do animarum aliud eſt lauacrũ,vt ſiquis forte poſt ba=
ptiſmum humana fragilitate deliquerit, ſuperſit ei vt
Lucæ. 11. iterum eleemoſynis emũdetur,ſicut ait dominus: Da=
te eleemoſynam,& ecce omnia munda ſunt vobis. Ni=
ſi,quod ſalua fide dixerim, indulgẽtior eſt eleemoſyna
quam lauacrum. Lauacrum enim ſemel datur,& ſemel ve=
niam pollicetur. Eleemoſynam autem quotiẽs feceris,
totiens veniã promereris. Hi ergo duo miſericordiarũ
fontes ſunt,qui & vitam tribuunt,& peccata condonãt.
Qui vtrunq; cuſtodierit, regni cæleſtis honore ditabi=
B tur. Qui autem maculato fonte viuo,ad miſericordiæ
ſe fluenta contulerit,& ipſe miſericordiam cõſequetur.

De hoſpitalitate in Euangelio, Sermo XXXII.

ADVERTIT ſanctitas veſtra fratres euan
gelicam lectionem,quẽadmodum dominus
diſcipulis ſuis inter cæteras exequendas vir=
tutes etiam hoſpitalitatis iura præſcripſerit.
Mat. 10. Ait enim: In quãcunq; ciuitatem introieritis, interro=
gate quis in ea dignus eſt, & ibi manete, donec exeatis:
& reliqua. Sancta plane & diuina ſententia,quæ & di=
ſcipulis eligendi optionem primitus detulit,& facilita=
tem penitus amputauit. Prouidit enim modum ſta=
tuendo,ne vir ſanctus aut citus eſſet in iudicãdo,aut le=
uis in hoſpite commutando. Sicut enim nobis permiſ=
ſit arbitrium,ita & voluit nos tenere conſtantiam. Quã
enim reprehenſibile eſt vt vir qui euangelium annun=
ciat,& docet errandum non eſſe,ipſe per diuerſos inci=
piat oberrare, & domum cui pacem dixerat, deſerere:
hoſpitem cui benedictionem intulerat,cõtriſtare? Ma
gna enim hoſpitalitatis eſt gratia, nec facile violanda,
omnibus aperta eſt,omnibus parata eſt,& ſanctos libẽ
ter ſuſcipit,& peccatores tolerat patienter. Sed repeta=
mus ſanctam ipſam diuinamq; ſententiam. Si enim in
litera placet,& in myſterio forſitã plus placebit. Ait igi
tur,vt cum intramus in ciuitatem,interrogemus quis
C in ea vel hoſpes dignus,vel idonea domus ſit,& ibi ma
neamus donec dies profectionis adueniat. Quæ ſentẽ=
tia altiorem nobis tribuit intellectum. Non enim mihi
videtur de huius ſeculi hoſpite vel domo iuſſiſſe, nec
tam diligenter inquirere,ſed de illo magis qui nos vſq;
ad diem exit⁹ noſtri poſſit inoffenſos,ſoſpites,illæſoſq;
ſeruare. Nam huius ſeculi hoſpitem cito lædimus,cito
offendimus,interdum ei & poſt triduum diſplicemus.
Fidelis igitur domus, & hoſpes dignus inquiri iuſſus
eſt. Quæ domus fidelior eccleſia? quis hoſpes dignior
ſaluatore? Iſte peregrinos vt filios ſuſcipit, illa ſuſce=
ptos refouet vt infantes. Iſte hoſpitib⁹, ſicut experti ſu=
mus,pedes lauare geſtit, illa menſam parare feſtinat.
Quos enĩ ſaluator viua aqua refrigerat,hos reficit cæ=
leſtibus cibis eccleſia. Hunc igitur hoſpitem Euange=
liſta inquiri iuſſit, & vſque ad diem exitus noſtri cum
hoc habitare præcepit,ne aliqua leuitate medio tempo
re alior ſum forſitan emigremus, hoc eſt,qui ſemel in
Chriſtum credidimus, non iterum velut tranſgreſſores D
ad idola recurramus. Scriptum eſt enim: Nemo poteſt Mat. 6.
duobus dominis ſeruire. Dum enim vni placere ge=
ſtit,alterum ſentit iratum. Chriſtum igitur hoſpitem
deſerere non debemus,quẽadmodum & Petrus Apo
ſtolus cum ſuis ſimilibus,deſerentibus aliis dominum
non reliquit. Sed dicamus quod ille ad ſaluatorem di=
xit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitę æternæ tu Ioan. 6.
habes,& nos credimus. Ecce executor cæleſtium præ=
ceptorum, qui quoniam Chriſti non mutauit hoſpi=
tium,meruit cum Chriſto regni cæleſtis habere con=
ſortium.

In tempore ieiunii non luxuriandum eſſe, Sermo XXXIII.

DIXIMVS ſuperiore dominica hoc eſſe fi=
dei noſtræ opus primum,vt horum quadra=
ginta dierum curriculo deuotiſſime ieiune=
mus, & iſtam eſſe cauſam ſalutis noſtræ, ſi
hoc tempore abſtinẽtiæ operam commodemus. Atq;
ideo fratres dilectiſſimi inſpicere debemus quæ ſit hui⁹
forma ieiunii,vt reſpiciamus quanta ſit eius vtilitas.
Eſt enim interdum inutile & inane ieiunium,quod li=
cet ventrem & omnia viſcera ſucco ſaturitatis exhau=
rit,non tamen acceptum eſt deo,quia mentem & inti=
mos ſenſus minime viculo iniquitatis euacuat. Quid
enim prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriare venati= E
bus? abſtinere cibis,errare peccatis? caſtigare corp⁹ ine=
dia,mentem exercere nequitia? vinum forte nõ bibere,
& ebrium cogitatione malignitatis incedere? niſi quod
facilior cauſa eſt fatui ſiue temulẽti,quam iniqui pariter &
ieiuni. Ille enĩ peccare aliquando deſinet qui ebrius ali=
quando obdormit, hic autem errare non ceſſat qui ex=
ercitatus malis ieiuniis ſemper inuigilat. Vnde inutiſ=
le & inane eſt tale ieiunium quod inedia membra de=
bilitat, & animam a perditione non liberat. De quo ie
iunio dicit ſanctus propheta ex perſona domini: Vt qd Eſa. 58.
mihi ieiunaſtis? nõ tale ieiunium elegi,dicit dominus.
An putatis illum ieiunare fratres qui primo diluculo
non ad eccleſiam vigilat,non beatorum martyrum lo=
ca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruulos,diſ=
ponit retia,canes producit, ſaltus ſyluaſq; perluſtrat?
Seruulos inquam ſecum pertrahit, fortaſſe magis ad
eccleſiam feſtinantes: & voluptatibus ſuis peccata ac=
cumulat aliena, neſciens reum ſe futurum tam de ſuo
delicto, quam de perditione ſeruorũ. Tota igitur die vena=
tibus immoratur, nunc clamorem immoderatum ef=
fert,nunc ſilentium latenter indicit, lætus ſi aliquid ce=
perit,iratus ſi id quod non habebat amiſerit, & tanto F
ſtudio gerit,quaſi ideo indictum ieiunium fuerit vt ve=
netur. In his ergo luxuriis fratres dicite qs cult⁹ ſit dei,
quæ mentis poſſit eſſe deuotio, qui propterea ieiunat,
non vt deo atque orationibus vacet,ſed vt tota die ocio
ſus & liber proprias exerceat voluptates? Quamuis igi
tur qui eiuſmodi es frater veſpere ad domum redeas,
quanuis declinante iam ſole mãduces,potes videri tar=
dius te refeciſſe,non tamen domino ieiunaſſe. nõ enim
potes videri voluptatem tuam exercens feciſſe domi=
ni voluntatem. Hæc enim voluntas eſt domini, vt ie=
iunemus a cibis pariter & a peccatis. Abſtinẽtiam in=
dicamus corpori, vt a vitiis magis animam abſtinere
poſſimus. Frenum enim quoddam eſt luxuriantis ani
mæ corpus exhauſtum. Quiſquis enim ieiunat & pec
cat,lucrum eſcarum feciſſe videtur,non ſalutis, & par=
cendo copiis,repleſſe cellarium,non mentem ſaginaſſe
virtutibus. Nonnulli autem diuinorum immemores
præceptorum ita circa ſeruos ſuos & ſubditos ſibi pote
ſtatem dominationis exercent, vt in his diebus non du
bitent flagris eos cædere, pœnis afficere, compedibus
præpedire. Et ſi forte cum ad reficiendum venitur, tan

G dius miniſter affuerit, ſtatim eum verberibus laniare, & prius ſe ſatiare ſeruuli ſanguine, quam conuiuii voluptate. Horum tale ieiunium eſt, quod ideo ieiunatum eſt, non vt diuinitatis miſericordiam prouocaret, ſed vt clamorem familiæ ingemiſcentis effunderet. Quiſquis autem cupit de deo miſericordiam promereri, ipſe debet prior eſſe miſericors. Scriptum eſt enim: Qua menſura menſi fueritis, eadem menſura remetietur vobis. (Lucæ. 6.) Et quod magis dolendum eſt, Chriſtianus dominus Chriſtiano in his diebus ſeruo nõ parcit, minime reſpiciens quod etſi ſeruus eſt conditione, gratia tamen frater eſt. Etenim ſimiliter Chriſtum induit, iiſdem participat ſacramentis, eodem quo & tu vtitur deo patre, cur te non vtatur vt fratre? Sunt enim pleriq; qui de venatibus redeuntes, magis canum quam ſeruorum curã gerunt, & faciunt eos iuxta ſe vel recumbere vel dormire, quotidianum illis cibum ſui præſentia miniſtrãtes: qui vtrum ſerui eius fame moriantur ignorãt, & quod eſt grauius, niſi diligenter his præparatum fuerit, pro cane ſeruus afficitur. Vides enim in nõnullorũ domibus nitidos & craſſos canes diſcurrere, homĩes autẽ pallentes & titubantes incedere. Iſti ergo miſerebũtur aliquando pauperibus, qui minime ſuis famulis & domibus miſerentur?

H Scire igitur debemus fratres hoc acceptum deo eſſe ieiunium, non ſolum vt abſtinentia caſtigemus corpora, ſed etiam humilitate animas induamus. Simus ad ſeruulos mites, blãdi ad extraneos, miſericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo ad eccleſiam feſtinemus, referamus deo gratias, peccatis veniam poſtulemus, rogantes præteritis delictis indulgentiam, cautelam futuris. Tota die ſit nobis vel oratio vel lectio. Qui literas neſcit, ſanctum virum perquirens eius confabulatione paſcatur, nulli actus ſeculi actus diuinitatis impediant, non ludus tabulæ mentem auocet, non voluptas canum ſenſus abducat, non negocii compendium animam auiditate peruertat. Quicquid enim aliud præter mandatum dei feceris, quamuis abſtineas, non ieiunas. Hoc eſt enim ſalutare ieiuniũ, vt ſicut abſtinetur corpus ab epulis, ita & anima refrenetur a vitiis. Illud etiã fratres ad perfectionẽ ieiunii tacendum nõ eſt, vt qui abſtinemus, & minime prandemus, hoc tempore prandia noſtra pauperibus

I prærogemus. Hæc enim eſt vera iuſtitia, ſi te eſuriente de cibo tuo alius ſatietur, & tu prædictis tui ieiuniis dominum roges, & ille pro te ſatiatus exoret. Vtrunque tibi proficiens, & tua fames, & ſaturitas mendicorum. Cæterum qui ſic abſtinet, vt nihil pauperibus de ſuis epulis largiatur, videtur quæſtum ſibi ſuum feciſſe ieiunium, & negociationem parcẽdo. Ad hoc enim abſtinuit, non vt placeret deo, ſed ne amplius erogaret. Atque ideo bona eleemoſyna cum ieiunio, quaſi non quoddam negociationis genus, vt tam parce viuat, vt abſtinentia ſua monachos clericoſq; præcedat, Niſi hoc intereſt, quod illi hoc quæſtus cauſa faciunt, nos ſalutis: illi pecuniæ compendio animas macerant, nos propter animarum lucrum noſtra corpora caſtigamus.

De Quadrageſima, Sermo XXXIIII.

NONNVLLI Chriſtianorum fratres exiſtimantes ſe diuinitatis præcepta religioſius obſeruare, prætermiſſa deuotione quadrageſimę, cuius hodie curamus exordium, quinquageſimã ſe facere mentiuntur, cum id neq; diuinis literis iubeatur, neq; traditum ſit autoritate maiorum. Sola igitur hoc faciunt animi præſumptione: & dum putant ſe deuotius agere, ſuperſtitioſius conuerſantur. Dicit ſe obſeruare quinquageſimam qui forte quadrageſimam implere vix poſſit. Bonum eſt quidem cunctis temporibus ieiunare, ſed melius quadrageſimam ieiunare cum Chriſto. Hanc enim quadrageſimam nobis dominus ſuo ieiunio cõſecrauit. Quo dixi ieiunio, non ieiuniis. Vnum enim ieiunium domini fuit, quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omnino non ſumpſit. Quiſquis ergo Chriſtianus conſecratam ieiunando non impleuerit quadrageſimã, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quod legẽ diuinitus pro ſalute ſua datam prandendo ipſe reſcindit. Reſcindis enim legem, qui exẽplum ieiunii dominici non cuſtodis. Qualis autem Chriſtianus es, cum domino ieiunante tu prandes? Qualis Chriſtianus es, cum Chriſto eſuriẽte tu reficeris? Ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicite enim mihi, interrogo vos qui in quadrageſima prandetis, ſi nõ in conſciẽtiis veſtris rei eſtis, quod abſtinente toto populo vos ſoli contra præceptum domini deuoratis: ſi non vobis rubor eſt cum exitis in publicum, ne quis vobis ieiunus occurrat: aut ſi non cogitatis cum ad eccleſiam proceditis, quemadmodum pacẽ epiſcopo porrigatis, ne forte ipſo ſpiritu oſculi veſtri vos reprobet? Quod ſi hæc non cogitatis forſitan, vehementer erratis. Scire enim debetis, cum in quadrageſimæ diebus ieiuno pranſus occurrit, non bene de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideo dico, quia audio cõplures, quod grauius eſt, fideles, alternis in quadrageſima hebdomadis abſtinere, & conſecratũ illum dierum numerum gula intemperanti violare, hoc eſt prandere ſeptem dierum curriculo, & ſeptem dierum ſpatio ieiunare. L Quibus hoc dico, cur etiam per illos ſeptem dies fraudem ſibi faciant ieiunãdo, cum illis ieiunium tale non proſit? Quamuis enim abſtineat quis certis diebus, quamuis ciborum dulciora alimẽta non ſumat, non tamẽ illi accepto fertur quadrageſimæ ieiunium, quod non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, ſenes & aniculæ quadrageſimam faciũt, iuuenes & iuuenculæ non faciunt. Omni igitur ſolicitudine tempus ſacratiſſimum celebremus, nõ prætereat nos dies abſque ieiunio, non nos tranſeat vna hebdomada abſque vigiliis. Ille enim facit quadrageſimam, qui ieiunando & vigilando aſcendit ad paſcha. Nam ſicut reliquo anno ieiunare præmium eſt, ita in quadrageſima non ieiunare peccatum eſt. Illa enim voluntaria ſunt ieiunia, iſta neceſſaria. illa de arbitrio veniunt, iſta de lege. ad illa inuitamur, ad iſta compellimur. Sed videamus iſte quadraginta dierum ſacratiſſimus numerus vnde habere cœpit exordium. M Legimus primum in veteri teſtamento Noe temporibus, (Gene. 7.) cum omne genus humanum ſcelerata iniquitas occupaſſet, tot dierũ numero patefactis cataractis cæli aquarũ pluuias defluxiſſe, & myſterio quodã quadrageſimę inũdatione orbi terrarũ facta, non tam diluuium quam baptiſmum contigiſſe. Baptiſmum plane fuit, per quod in peccatoribus iniquitas ſublata eſt, Noe iuſtitia conſeruata. Ita ergo & modo nobis dominus illius temporis quadrageſimam dedit, vt conſtituto dierum numero, patefactis cælis pluuia nos miſericordiæ cæleſtis irroret, & inundatione facta per baptiſmum lauacri ſalutaris nos imber illuminet, & ſicut tunc factum eſt, aquarum fluctibus extinguatur in nobis delictorum iniquitas, virtutum iuſtitia cõſeruetur. Ipſa enim quæ ſub Noe, & modo vertitur ratio. Baptiſmum enim peccatori diluuium eſt, cõſecratio eſt fideli. Per lauacrum enim domini ſaluatur iuſtitia, necatur iniuſtitia. Quod in vno eodemque factum videmus Apoſtolo Paulo, (Actuũ. 9.) qui priuſquam præceptis ſpiritualibus lauaretur, erat blaſphemus, perſecutor, & Saulus. At vbi pluuia ſuper eum lauacri cæleſtis influxit, necatur blaſphemus, necatur perſecutor, necatur & Saulus, viuificatur Apoſtolus, viuificatur iuſtus, viuificatur & Paulus. Vſque adeo autem perdidit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen. Quiſquis ergo in hac deuotione quadra-

A geſimæ dominica mandata ſeruauerit,necabitur in eo
diabolica impietas,apoſtolica autem reſeruabitur gra=
tia, & ſuccedens quodámodo ſibi moritur ea parte qua
peccator eſt, viuificatur ex illa parte qua iuſtus eſt. Vi
deamus etiam ſi alibi in ſcripturis hūc myſticum qua=
Exod.16. drageſimæ numerum poſſimus inuenire. Legimus
quod ſanctus Moyſes in eremo quadraginta annorū
curriculo filios Iſrael cæleſti manna nutrierit. Bonus
ergo numerus,qui ſemper cælum aperit. Bonus inquā
numerus,per quem iuſtitia Noe ſaluatur, & Iſrael filii
ſaginantur. Vnde & nos obſeruemus hunc numerum,
vt aperiantur nobis cæli, quatenus & pluuia nos gra=
tiæ ſpiritualis irroret, & ſpiritualium ſacramentorum
mána reficiat. Inſtar enim patrū noſtrorū hac obſerua=
tiõe quadrageſimę & iuſtificamur & paſcimur. Iuſtifi=
camur lauacro,paſcimur ſacramétis. Sed dicet aliqs,fi=
lios Iſrael ī eremo qui mána ſaturati ſunt, minime ieiu=
naſſe. Ego autē dico illos nō niſi abſtinētiæ tunc vacaſ=
ſe,atque ideo cæleſtis alimoniæ gratiam meruiſſe. Pri
mum quia deſertum omne ieiunii eſt, quia anxietas
ſolitudinis concupiſcétiam repellit eſcarum, deinde in
eremo vnde accuratæ epulę? vnde vina precioſa? vnde
quadraginta annorum tempore qualiſcumque ſubſtan=
tia? Intelligim⁹ ergo ieiunaſſe filios Iſrael,quia cogno=
ſcimus illis eſcarum copiam defuiſſe, & tunc ſumpſiſſe
cibum,quando largienti domino placuiſſet. Satis au=
B tem diu ieiunat qui cum Chriſti voluntate ſe reficit.
Vſque adeo vero abſtinentia filiorum Iſrael in eremo
placuit ſaluatori, vt quorundam etiam inter ipſos intē=
perantia notaretur, ita vt quiſquis auidior duplum mā
næ cibum ſibi collegerat, hic hac iniuria feriretur, vt nō
tam cibum ſibi inueniretur ſeruaſſe q̃ vermes, ſcilicet
vt quia ſupra moderatam refectionem concupierat, ve
lut ſtimulis quibuſdam conſcientiæ in morem ver=
mium vrgeretur. Igitur & nos fratres obſeruátes qua=
drageſimæ quotidiana & moderata ieiunia, & tanquā
in eremo conſtituti, nihil deliciarum ſecularium cogi=
temus, nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſo
licitet. Simus ſobrii, ſimus caſti, habentes quidem con
uerſationem in vrbibus, poſſideamus mente deſerti.
Si ita abſtinentes egerimus, erit vt cæleſtis mannæ
reficiamur alimonia, & nullis vermium ſtimulis com=
pungamur.

De ieiunio domini in deſerto, & quomodo nō in ſo=
lo pane viuit homo, Sermo XXXV.

MEMINISSE debet veſtra dilectio, hoc me
anteriore dominica prædicaſſe, & dediſſe
C rationem cur dominus quadrageſimam ie=
iunauerit, vel cur ipſa ieiunia in deſerto tranſ
egerit. Diximus enim hæc omnia obſeruaſſe eum nō
iuſtificationis ſuæ cauſa, qui erat virgo per omnia, ſed
noſtræ ſalutis gratia: vt quorum generatio per intem=
perantiam peccauerat, per abſtinētiam ſanaretur. Vi=
deamus igitur quid illo in tempore vel in ipſa ſolitudi=
ne geſtum ſit. Dicit enim euangeliſta affuiſſe ibi dia=
bolum, & ſaluatorem eius verſutia fuiſſe tentatum.
Mat.4. Ait namque ſacra lectio, eſuriſſe dominum, & dixiſſe
illi diabolum: Si filius dei es, dic lapidi huic vt fiat pa
nis. Videte artem domini qua aduerſarium fraude cir
cumuenit. Poſt multa ieiunia eſurire ſe ſimulat, vt dia
bolum quem ieiunando iam vicerat, iterum eſurien=
do ſolicitet. Spem enim illi congrediendi ex infirmita=
te famis quodammodo tribuit, vt dum veluti contra
imbecillem congreditur, glorioſius ſuperetur. Hæc e=
nim eſt vera victoria, vt quia Adam immortalem glo
rioſum & epulantem ſubuerterat, nūc ab homine mor=
tali humili atque eſuriente vincatur. Cernens enim eſu
rientem diabolus dominum, hominem putat, dubitat
ſaluatorem, & ideo ait: Si filius dei es, dic lapidi huic
vt fiat panis. O miſera ſatanæ & extrema congreſſio. D
diabolus in deſerto tentationis ſolida arma non inue=
nit, deeſt illi de paradiſo amœnitas arborum, deeſt illi
conſiliatrix Eua, deeſt illi pomorum ſpecioſa deceptio,
& quia non inuenit cibum quem offerret eſurienti, po=
ſtulat in cibum ſaxa mutari. Vndique excluſus, vndi=
que defraudatus, ad pauimenta ſe confert. Satis enim
manifeſte oſtendit vaſtitatem ſibi eremi reſtitiſſe, cum
putat propter inopiam rerum etiam elementa poſſe cō
uerti. Poſtulat igitur in panem lapides commutari.
Verſutus & callidus ſcit quid petat, nouit factum eſſe
quod dicit. Meminit enim in veteri teſtamento ſitien=
tibus aquam de lapide profluxiſſe, vult etiam hic eſu=
rienti cibum de lapide miniſtrare. Retinet enim duri=
tiam petræ in liquorem fontium reſolutam. Cupit e=
tiam hic aſperitatem ſaxi in panis dulcedinem transfor
mari. Suſpicatur enim ipſum eſſe Chriſtum, qui hæc
operari ſoleat de natura ſaxorum, ſicut ait apoſtolus
Paulus, Bibebant de ſpirituali conſequenti petra, 1.Cor.10.
Petra autem erat Chriſtus. Suſpicabatur inquam i=
pſum eſſe Chriſtum cum poſtulabat vt de lapide pa=
nem faceret, ſed putabat tantummodo ſolum hominē
cum eſurientem videbat. Saluator autem verſutiam
eius mira reſponſione condemnat. Nec facit quod di=
cit diabolus, ne videatur pro arbitrio aduerſarii virtu=
tis ſuæ gloriam declarare. Nec tamen reſpondit nō poſ E
ſe fieri, qui negare non poterat quod ſæpe iam fecerat.
Igitur nec acquieſcit petenti, nec denegat exploranti, ac
per hoc & potētiam virtutis ſuæ ſuo reſeruat arbitrio,
& verſutiam aduerſarii diuino confutat eloquio. Re=
ſpondit ergo illi: Non in ſolo pane viuit homo, ſed i o= Mat.4.
mni verbo dei. In quo ſunt vitæ alimenta cæleſtis.
Verbum autem dei Chriſtus eſt dominus, ſicut euan=
geliſta dicit, In principio erat verbum, & verbum erat Ioan.1.
apud deum. Quiſquis ergo verbo Chriſti paſcitur, ter=
renum pabulum nō requirit. Nec enim poteſt ſeculi pa
nem cupere, qui pane reficitur ſaluatoris. Habet enim
dominus ſuum panem, immo panis ipſe ſaluator eſt,
ſicut docuit dicens: Ego ſum panis qui de cælo deſcen=
di. De quo pane dicit propheta, Et panis cor hominis Pſal. 103.
confirmat. Quo ergo mihi panem quem offert dia=
bolus, cum habeam panem quem Chriſtus impartit?
Quo mihi cibum per quem protoplaſtum deiectum
memini, Eſau primitiuis fraudatum vidi, Iudā Sca=
rioth proditionis ſcelere denotatum? Adam enim per Gene.3.
eſcam paradiſum perdidit, Eſau per lentem honorem
primatus amiſit, Iudas per buccellam apoſtolatus ſub=
lime depoſuit, ex quo enim buccellam ſumpſit, nō iam
apoſtolus cœpit eſſe, ſed proditor. Sic enim ſcriptum
habes, dicente domino: Cui intinctum panem dedero, Ioan.13.
ipſe me tradet. Et cōtinuo poſt buccellam introiuit in
illum ſatanas. Non bonus cibus poſt quem negatur F
dominus, poſt quem ingreditur inimicus. Non bo=
nus cibus poſt quem Chriſtus reſpuitur, deuoratur
Antichriſtus. Non bonus cibus qui benedictione ca=
ret, maledictione completur. Illa ergo eſca nobis ne=
ceſſaria eſt quæ vitam præſtat, quæ animam paſcit,
poſt quam ſequitur Chriſtus, inimicus excluditur. Il=
lam eſcam accipere debemus quam ſaluator non dia=
bolus ſubſequatur, quæ perceptione ſui confeſſorem fa
ciat, non proditorem. Q; bene autem ieiuniorum tem=
pore verbum dei dixit, eo quod reficit, vt oſtenderet ie=
iunia noſtra non debere ſeculi actibus occupari, ſed ſa=
cris literis exerceri. Negligit enim famem corporis
qui pabula lectionis intendit, nec ventris curam habe=
re poterit, qui alimentum verbi cæleſtis acquirit. Ipſa
eſt enim refectio quæ ſaginat animam, quę impinguat
viſcera, cum de diuinis ſcripturis cibum eloquii peren=
nis accipimus. Ipſa eſt eſca quæ vitam æternā tribuit,
& inſidias a nobis diabolicæ tentationis excludit. Q&
autem ſacrarum literarum lectio vita ſit, dominus te=

Ioan. 6. ſtatur dicens: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiri-
G tus & vita eſt.

Item de quadrageſima. Sermo XXXVI.

ANTE dies deuotionem ſanctæ quadrageſi-
mæ prædicantes, ſacrarum literarum exem-
pla protulimus, quibus approbaremus hũc
quadragenarium numerum non eſſe ab ho-
minibus conſtitutum, ſed diuinitus conſecratum, nec
terrena cogitatione inuentũ, ſed cæleſti maieſtate pre-
ceptum. Atque ideo qui conſtitutum numerum vna
die manducãdo præterit, nõ vt vnius diei violator ac-
cuſatur, ſed vt totius quadrageſimæ trãſgreſſor argui-
tur. Vnde bonum eſt homini vt dictum numerum ſi-
ne labore ieiunet, & totius quadrageſimæ cõſequatur
pariter ſanctitatem. Hæc autem non tam ſacerdotum
præcepta q̃ dei ſunt. Atque ideo qui ſpernit, non ſacer-
dotem ſpernit, ſed Chriſtum qui in ſuo loquitur ſacer-
dote. Videamus igitur quo tempore hanc obſeruan-
tiam nobis indixerit dominus, ſi non veluti per iſtam
deuotionem cuncta elementa voluerit habere profe-
ctum. Ecce enim indicta quadrageſima, cõſtricta hye-
H mali gelu terra reſoluitur, & aquarum fluenta meatus
ſuos glacie liquefacta recipiunt. ſic quoque corporũ no-
ſtrorum hoc eodem tempore contracta ſceleribus pec-
cata ſoluuntur, & vitæ noſtræ purior curſus liquefacto
rigore diaboli meatum ſuum priſtinum recognoſcit.
Terra inquam indicta quadrageſima aſperitatem de-
ponit hyemis, ego indicta quadrageſima aſperitatem
reiicio delictorum. Illa terra aratris ſcinditur, vt mun-
data ſit cõgrua frugibus: mea terra ieiuniis exaratur,
vt cæleſtibus ſit apta ſeminib⁹. Sicut enim redditum
vberiorem capit qui frequentius vexando exercet cam-
pum, ita maiorem gratiam percipit qui exercet corpo-
ris ſui campum ſæpius ieiunando. Ecce enim abſtinẽ-
tiæ tempore hærba ſegetum reuiuiſcit in meſſem, ſur-
culus arboris conatur in fruticem, palmes vineæ pube-
ſcit in gemmam, & omnia de inferioribus ad altiora ſe
ſubrigunt. ita hoc eodemque tempore hominum ſpes
intermortua reuiuiſcit in poſterum, fides perdita re-
paratur in gloriam, temporalis vita proficit in æternũ,
& omne genus humanum ad cæleſtia ſe ſubrigens, ab
inferis ad altiora cõſurgit. Modo ferrum geſtans agri-
cola ſarmenta deputat vinearum. Ita & nunc euange-
lium tractans epiſcopus ſordes amputat populorum,
& iſto quadragenario curriculo vniuerſæ hoc agunt
I creaturæ, quatenus depoſitis ſuperfluis ornatæ vel cõ-
ptæ in paſcha procedant. Modo omnia ſunt in partu,
vt tunc reperiantur in fructu. Tunc enim contra natu-
ræ ſpeciem ſpina profert roſam, calamus fragrat liliũ,
ſuauitatem arida virgulta depromunt, & ita cuncta flo-
ribus adornantur, vt feſtiuitatem diei magni creatura
ipſa nitore ſui celebrare credatur. Igitur & nos hoc eo-
dem ieiuniorum tempore producamus de ſpinis no-
ſtris roſas, hoc eſt de peccatis iuſtitiã, de ſeueritate mi-
ſericordiam, de auaritia largitatem. Iſtæ enim ſpinæ
ſunt corporis noſtri, quæ præfocant animam, de quib⁹
Gene. 3. ait ſcriptura: Spinas & tribulos tibi germinabit terra.
Germinat enim mihi terra mea ſpinas, ſi me corpora-
lis libidinis titillatione compungit. Generat mihi tri-
bulos, cum me diuitiarum ſecularium cupiditate diſ-
cruciat. Spina enim Chriſtiano, auaritiæ ſuæ radix
eſt. Spina viro bono honoris ambitio eſt. Videntur e-
nim ſpecie apud ſuos grata eſſe, ſed lædunt. His ergo
niſi vigilando & ieiunando carere non poſſumus, quin
potius per abſtinentiã ipſæ ſpinæ vertentur in roſam.
Producit enim ieiunando libido caſtimoniam, ſuper-
bia humilitatem, ſobrietas parcitatem. Hi enim ſunt
flores vitæ noſtræ, qui ſuaue Chriſto redolent, qui o-
1. Cor. 2. dorem bonum deo ſpirant. Vnde ait Apoſtol⁹: Quo-
niam Chriſti bonus odor ſumus deo. Hanc ergo qua- K
dragesimam largitus eſt nobis dominus, vt huius tẽ-
poris ſpatio in morem totius creaturæ nunc concupi-
ſcamus virtutum germina, vt in die paſchæ fructum
iuſtitiæ proferamus. Hoc autem quadragenario nu-
mero ſe ipſe dominus Chriſtus exercuit, non vt profe-
ctum ipſe caperet, ſed vt profectum ſalutis nobis oſten-
deret. Hæc enim erat in illo ſpina peccati, quæ vertere-
tur in florem. Ipſe enim erat flos natus non de ſpina,
ſed de virga, ſicut ait propheta: Exibit virga de radice Eſa. 11.
Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Virga enim erat
Maria, nitida, ſubtilis & virgo, quæ Chriſtũ velut flo-
rem integritate ſui corporis germinauit. Continuatis
ergo quadraginta diebus hæc ieiunia nõ eſuriẽs domi-
nus procurauit, ſed dicit illum euãgeliſta eſuriſſe poſt-
ea. Quõ ergo põt fieri vt qui tot dierũ numero famem
ſitimque nõ ſenſerit, poſtea eſurierit? Eſuriebat plane,
nec negare poſſumus quod eſurierit. Eſuriit enim non
cibum hominum, ſed ſalutem, nec eſcarum ſecularium
epulas concupiuit, ſed animarum deſiderauit cæleſtiũ
ſanctitatem. Cibus enim Chriſti eſt redẽptio popula-
rum, cibus Chriſti eſt paternæ voluntatis effectus, ſi- L
cut ipſe ait: Meus autem cibus eſt vt faciam volun- Ioan. 4.
tatem patris qui me miſit. Vnde & nos eſuriamus ci-
bum non qui terrenis epulis apparatur, ſed qui diui-
narum ſcripturarum lectione colligitur. Ille enim cor-
pus ad tempus nutrit, hic autem animam reficit in æ-
ternum.

Item de quadrageſima, Sermo XXXVII.

SI BENE retinet fratres veſtra dilectio, hac
ſuperiore dominica prædicauimus q̃d ſan-
ctam quadrageſimam abſtinendo ipſe do-
minus conſecrauerit, & tot dierum noctiũ-
que curriculo cibum omnino non capiens, vnum ac ſo-
lidum ieiunii corpus effecerit, quod in totum non ob-
ſeruare, ſacrilegum eſt. ex parte violare, peccatum eſt.
Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, vt rem vtilem non
ſolum doceret verbis, ſed etiã exẽplis inſtrueret, vt iiſ-
dem veſtigiis quibus ad fidem currimus, ad abſtinen-
tiam graderemur. Sed videamus quæ cauſa ſteterit
vt ieiunia ſaluator indiceret, & ipſe ſibi primum vt bo-
nus humani generis medicus ieiunaret. Bonus enim
medic⁹ poculum quod ægro daturus eſt, prior guſtat,
vt peritiam artis ſuæ ante in ſe ipſe demonſtret, & ex-
perimentum æger accipiens ſecurus ſit de poculo, ſecu-
rior de ſalute. Deinde quo loci hoc ipſum tempus ieiu- M
nii procurarit. Dicit enim euangeliſta abſtinuiſſe domi- Mat. 4.
num quadraginta diebus & noctibus in deſerto. Arbi-
tror itaque cauſam hanc eſſe ieiunii, vt quia primus A-
dam in paradiſo conſtitutus per intemperantiam gu-
læ gloriam immortalitatis amiſerat, eandem immor-
talitatem ſecundus Adam Chriſtus per abſtinentiam
repararet. Et quia contra mandatum dei guſtans de
interdicta arbore peccatum mortis inciderat, nunc ſe-
cundum mandatum domini ieiunans, vitæ iuſtitiam
mereretur. Hoc enim agit ſaluator, vt iiſdem veſtigiis
quibus admiſſa fuerint delicta, purgentur, hoc eſt vt
quia homo manducando deliquerat, corrigat abſti-
nendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc
eandem ieiunando deſpiciat. Adam enim Euam non
niſi intemperantia prouocante cognouit. Quandiu au-
tem manſit in illis intemerata parcitas, manſit & im-
polluta virginitas: & quandiu ieiunauerunt ab inter-
dictis epulis, tãdiu & a pudendis ieiunauere peccatis.
Fames enim amica virginitatis eſt, inimica laſciuiæ.
Saturitas vero caſtitatem prodigit, nutrit illecebram.
Igitur, ſicut dixi, hoc agit dominus, vt iis præiudiciis
quibus homo obnoxius peccato fuerat, liberetur. Pro-
pterea nanque per omnia ſecundum ſimilitudinẽ Adæ

A naſci voluit, vt ſecundum ſimilitudinem omnia homi-
nis peccata diſſolueret. Adã enim de terra virgine na-
tus eſt, & Chriſtus de Maria virgine procreatus. Il-
lius maternum ſolum necdũ ſciſſum fuerat, iſtius ma-
ternum ſecretum nunquam concupiſcentia violatum.
Adam dei manib⁹ plaſmatur e limo, Chriſtus dei ſpi-
ritu formatur in vtero. Vterq; ergo oritur cum patre,
vterque virgine vtitur matre, vterque, ſicut Euangeli-
Lucæ. 3. ſta dicit, filius dei eſt, ſed Adã creatura eſt filius, Chri-
ſtus vero ſubſtãtia. Hoc ergo agit dñs ſicut Adã ſecun-
dus, vt qđ prior homo mãducãdo perdiderat, hoc alter
ieiunando recipiat, ac legẽ in padiſo abſtinẽtiæ datã in
deſerto cuſtodit. Sciebat enim præceptũ dei non vnius
loci legem eſſe, ſed mundi. Non enim intereſt, diuini-
tatis mandatum vtrum domi, an in agro cuſtodias, cũ
vbique ſit qui præcepit. In deſerto itaque ſaluator im-
plet mandatum dei, vt ibi Adam ſaluaret errantem,
vbi fuerat de paradiſi poſſeſſione proiectus. Adam enĩ
expulſus de padiſo, inculti mũdi deſerta ſuſtinuit. In de-
ſerto ergo primũ homini ſalus refunditur, vbi non ſunt
epulæ, vbi deſunt deliciæ, vbi (quod eſt omniũ malo-
rum cauſa) deeſt & mulier. Potuerat enim Adam in-
ter illas paradiſi inconcuſſus ſtare delicias, ſi Eua ibi-
dem cum diabolicis illecebris non fuiſſet. Conueniens
ergo eſt deſertum ſaluti, vbi non eſt Eua quæ perſua-
B det, non eſt mulier quæ blãditur. Videte rem miram,
in paradiſo cum Adam diabolus dimicat, vbique inſi
diatur homini, vbique congreditur: ſed vbi mulierem
inuenit, vincit: vbi mulierem non inuenit, victus abſ-
cedit. Formam igitur dedit nobis deus in hoc facto, vt
ieiuniorum tempore, tanquam deſertum habitantes
abſtineamus epulis, voluptate, muliere, nec coniũga-
tur nobis Eua, ne nos a caſta obſeruatione illecebroſa
perſuaſione ſubuertat. In deſerto enim quodammodo
videtur habitare qui quadrageſimæ tempore ieiunus
& caſtus eſt. Deſertum plane quoddam ipſum corpus
eſt Chriſtiani cum nõ repletur cibis, nõ poculis irriga-
tur, ſed arentis inediæ ſqualore negligitur. Deſertũ in-
quam eſt corpus noſtrum cum abſtinentia marceſcit
caro, ſiti pallor obducitur, & contemptu rerum totius
hominis ſpecies inculta ſordeſcit. Tunc Chriſtus do-
minus habitat deſertum pectoris noſtri, cum noſtram
terram fame ſqualidam ac ſiti aridam eſſe reperit, ſe-
Pſal. 62. cundum quod ait propheta Dauid: Sicut in terra de-
ſerta & inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi.
Aliter enim ſicut in ſancto ei apparere non poſſumus,
niſi terra corporis nři fuerit deſerta mundanis deliciis,
inuia diabolicis concupiſcentiis, & inaquoſa libidino-
ſis illecebris. Tunc habitãs ſaluator hoc deſertum cor-
poris noſtri, omnes ibi diaboli factiones exuperat, &
C ſecretum ac ſecurum a cogitationibus ſeculi eſſe ſuum
facit habitaculum, vt deinceps nos intra noſmetipſos
veluti in ſolitudine conſtituti, non niſi cælum reſpi-
ciamus & terram, hoc eſt non cogitemus alium ni-
ſi cæleſtis regni dominum, & terrenæ reſurrectionis
autorem.

Item de ieiuniis, & quadrageſima,
Sermo XXXVIII.

PROPITIA diuinitate ecce iam pene trãſ
egimus quadrageſimæ indicta ieiunia, &
præcepta Chriſti domini abſtinentiæ de-
uotione compleuimus. Supereſt nunc vt
quemadmodum famuli eius Moyſes & Helias hunc
ſacratiſſimum numerum obſeruando, gratiam meruе-
runt, ita & nos hoc ipſum tempus cuſtodiendo merea-
mur, ſitque ſimilis remuneratio in perceptione pręmii,
quorum ſimilis labor eſt in obſeruatione ieiunii. He-
3. Reg. 18 lias enim cũ eſſet clauſum humanis iniquitatib⁹ cælũ,
& nulla mundanis rebus deſup pluuiarũ ſtillaret vber-
tas, atque omnia longæ ſiccitatis ſqualore languerent, D
& eſſet fames magna vniuerſo generi hũano, (quoniã
enim cœlum pluuiam non dabat, nec terra pabulũ ger-
minabat) tunc Helias ſanctus reſerauit ieiuniis ſuis cæ
lum, terram orationibus fœcundauit. Illius enim ſic-
citatem conuertit in pluuiam, huius ſterilitatem reſol-
uit in partũ. Tãta enim eius precibus orbem terrarum
imbrium largitas irrigauit, vt arida reuiuiſcerent, mor
tua reſurgerent, languentia ſanarẽtur. Et ita rebus cũ-
ctis fontium quidam meat⁹ infuſus eſt, vt purificatio-
ne facta per pluuiam, omnia creaturarum vitia lauarẽ-
tur, atq; mundationis illius beneficio totius mundi ſpe
cies innouata conſurgeret. Igitur & nos eadẽ quæ He-
lias obſeruantes ieiunia, adhibitis precib⁹ clauſum cæ-
lum noſtris competentibus reſeremus, quatenus illos
lauacri ſalutaris imber illuminet. Clauſum enim illis
eſt cælum, quandiu nõdum de cælo ſpiritũ ſanctus ad-
ueniens eorum corda viuificat. ſiccitatem quodammo
do patiuntur, quia nondum gratia baptiſmatis irrigã-
tur. Laborant etiam fame magna, quoniam velut eſu
rientes cæleſtia ſacramenta deſiderant. Reſeremus er-
go illis cælum, vt adueniente deſuper ſpirituali pluuia,
eorum terra lauacri irriguo ſatietur, & delictorum ſteri
litate depoſita incipiant fructus germinare virtutum.
Etenim cæleſtis imber vitia peccatorum diluit, iuſti-
tiæ incrementa producit, diſcutit aridum concupiſcen-
tiæ puluerem, lætificat vtilem caſtimoniæ purita- E
tem, obruit auaritiæ ſordidam fecem, nutrit æternam
miſericordiæ largitatem. Sicut enim ſuperueniẽte He
liæ pluuia omne pabulum terra produxit, ita & ſuper-
ueniẽte Chriſti lauacro omnem iuſtitiã anima germi-
nauit. Et ſicut illic pluuiarum fontes irrigauerunt or-
bem, vt viuificarentur hærbarum mortificata iam ſe-
mina, ita & fons baptiſmatis irrigat genus hominum
vt animarum mortificata corda viuificet. Hoc ergo ob-
ſeruantium iſta ieiunia eſt meritũ, vt orationibus eo-
rum aut innouetur mundus, aut fratres denuo renaſcã
tur. Reſerandum igitur competentibus noſtris eſt cæ-
lum, quoniam adhuc clauſum eſt apud illos. Clauſum
eſt enim cælum, quoniam myſterium nondum perui-
dẽt trinitatis. Clauſo enim ſibi cælo, ſuper cælum quid
agitur ignorãt, nec ſcire poſſunt quę ſit filii patriſq; ſub-
ſtantia, niſi prius mundi elementa tranſcẽderint. Tũc
enim poterit quis trinitatis aſpicere diuina myſteria,
cum cælos ſua virtute habuerit apertos, ſicut beatus
Stephanus martyr reſerauit ſibi martyrio ſuo cælos, &
ſtantem vidit ad patris dexteram ſaluatorem, ſecundũ
quod ipſe ait: Ecce video cælos apertos, & ſtantem Ie- Actuũ. 7.
ſum ad dexteram dei. Ergo cui clauſi ſunt cæli, agendũ
eſt vt aperiantur illi, quatenus ſuper cælos Chriſtum F
poſſit aſpicere. Nam quãdiu clauſi ſunt homini, Chri-
ſtum non poteſt videre regnantem. Quemadmodum
autem clauſi cæli aperiẽdi ſunt, inquirere nos oportet.
Puto autem aliter eos aperiri non poſſe niſi claues Pe
tri apoſtoli ſumpſerimus, quas dño largiente ſuſcepit,
ſicut ipſe dixit: Tibi dabo claues regni cęlorum. Immo Mat. 16.
rogemus Petrum vt ipſe nobis tanq̃ bonus ianitor re-
giæ cæleſtis aperiat. Quæ autem iſta clauis ſit, diligen
tius requiramus. Clauem Petri fidem eſſe dixerim Pe
tri, per quam cælos aperuit, penetrauit inferna ſecurus,
maria calcauit intrepidus. Tanta enim apoſtolicæ fi-
dei virtus eſt, vt cuncta illi elemẽta pateant, hoc eſt non
illi angelicæ claudantur ianuæ, non portæ præualeant
Tartari, non aquarum fluenta ſubſidant. Iſta autem i-
pſa clauis quam fidem dicimus, videamus quemad-
modum conſtet, quẽadmodum ſolida ſit. Arbitror illã
duodecim artificum operatione conflatã. Duodecim enĩ
apoſtolorũ ſymbolo fides ſancta cõcepta eſt, qui velut
periti artifices in vnum cõuenientes, clauem ſuo cõſilio
cõflauerunt. Clauẽ enim quandam ipſum ſymbolũ di-
xerim, per quod reſerãtur diaboli tenebræ, vt lux Chri-

G ſti aduenIat: aperiuntur conſcientiæ clauſa peccata, vt
iuſtitiæ fulgeant opera manifeſta. Igitur hæc clauis
oſtendenda eſt fratribus noſtris, vt & ipſi tanquam di-
ſcipuli Petri inferna ſibi reſerare, cælos aperire conſue-
ſcant.

De ieiuniis, & eleemoſynis. Sermo XXXIX.

NON dubito fratres contriſtari vos quotienſ-
cunque abſentem me a vobis neceſſitas facit.
Dum enim quem diligitis non videtis, tan
quam boni filii pietatis ſtimulis laboratis.
Sed ego quamuis corpore vos interdum deſeram, tamē
vos ſpiritu non relinquo. Quocunq; enim iero, dilectio
veſtra me ſequitur. vbicunq; fuero, ibi mecū veſtra fra-
ternitas commoratur. Quiſquis enim in Chriſti man-
datis permanet, neceſſe eſt vt Chriſti adhæreat ſacer-
doti: & licet longe poſitus videatur, fit tamē proximus
dum illum vnius fidei gratia repręſentat. Ille ſe ſane ſe-
paratum a ſacerdotibus putet, qui actibus malis ſepa-
ratus a Chriſto eſt. Atq; ideo fratres vos qui mandatū
ſaluatoris facitis, quamuis abſentes a me fueritis corpo
re, dilectione tamē mihi minime defuiſtis. Ita quos ſe-
H parabat longitudo terrarum, Chriſti gratia connecte-
bat. Sunt autem nonnulli inter vos fratres, quorum li-
cet vultus in eccleſia videamus, cor tamen in agris eſſe
cognoſcimus: & præſentiam quidē eorum conſidera-
mus in plebe, ſed conuerſationē eorum inuenimus in
rure. De terra enim ſemper cogitant, de terra tractant,
quæ terrena ſunt ſapiunt. His conuenit diuina illa ſen-
Gene. 3. tentia: Quia terra es, & in terrā ibis. Qui ideo aliquan
do ad eccleſiā veniunt, non quia ex fide Chriſtiani ſunt,
ſed ne Chriſtiani ab hominib⁹ nō putētur. Quibus cū
ieiunium indicitur, de intēperie ſe temporis ſemper ex-
cuſant. Dicunt enim æſtiuis menſibus, dies longa eſt,
torrentior ſol eſt, ſitim ferre non poſſumus, poculis nos
refrigerare debemus. Hyemis vero tempore graue fri-
gus eſt, rigores ſunt peſſimi, algorē tolerare nequimus,
eſcis caleſieri nos oportet. Ita homines quorum anim⁹
ſemper eſt in prandio, prandendi ſibi cauſas inquirunt:
& dum ſe a ieiuniis excuſant, tempora creatoris accu-
ſant. Dic mihi o delicate Chriſtiane, qui æſtū ſolis ieiu-
nando ferre non potes, nunquid æſtus quē ſuſtentatur⁹
es, torrentior eſt gehenna? Nunquid hyems cui retru-
Math. 8. dēdus es, horridior eſt tenebris? In exteriores enim te-
nebras abiicientur peccatores. ibi erit fletus, & ſtridor
dentium: ſicut ait dominus. Stridor inquam dentiū in-
ſtar hyberni tēporis erit in illis tenebris. Ergo ſicut pe-
netrante algore hyemis, toto homines corpore contre-
I miſcunt, ita & interueniente conſciētia frigida delicto-
rum, graui peccatores dentium ſtridore quatientur. Ita
miſer peccator dum hic hyberni rigorem meruit, ibi te-
nebrarum frigus incurrit. Dum hic eſtum ſolis euitat,
ibi gehēnæ ſuſtinebit ardorem. His autem ipſis homi-
nibus cum dixeris vt aliquid pauperibus largiātur, ſta-
tim tibi obiiciunt, neceſſitates infinitæ ſunt, tributa ſūt
grauia, fiſcalia explicare non poſſumus. Et tāta tibi in-
gerunt, vt quaſi reum te ſtātuant cur hoc hoc ipſum il-
los volueris cōmonere. Non intelligentes quod omni-
bus neceſſitatibus, ſalutis ſit neceſſitas præferenda, &
quod tributum reddere, alii prodeſt: eleemoſynam fa-
cere, ipſi proficiat qui largitur. Tributi enim redditio il
li præſtat beneficium qui accipit, eleemoſynæ autē ope
ratio ſibi cōfert meritum qui miniſtrat. Tributi inquā
redditio detrimentum infert ſoluenti, eleemoſynæ ero
gatio lucrum tribuit eroganti. Ditior enim fit vir miſe
ricors poſtea ꝗ minus habere incipit pauperib⁹ largien-
do. Beata igitur eſt eleemoſyna, quæ & accipiētem re-
2. Cor. 9. ficit, & lætificat erogantem. Hilarem enim datorem di
ligit deus. Atque ideo melius eſt illi prius dare. Letus
ergo & hilaris eſt qui pauperibus ſubminiſtrat. Recte
plane lætus eſt, quia per nummulos paucos, æternos the- K
ſauros ſibi cæleſtes acquirit. Et cōtra ſemper triſtis eſt
& mœſtus qui tributa diſſoluit. Nec immerito tri-
ſtis eſt, qui ad ſolutionem non dilectione adducitur, ſed
terrore conſtringitur. Chriſti enim debitor lætus, cæ-
ſaris triſtis eſt, quia hunc ad ſoluendum amor cogit, il-
lum pœna compellit. Hic præmiis prouocatur, ille ſup
plicIis coartatur. Dicit ſanctus Apoſtolus: Diuitibus 1. Tim. 6.
huius ſeculi præcipe non ſublime ſapere, & neq; in incer
to diuitiarū ſpare. Vides ergo o diues quia ſūt tuæ in-
certæ diuitiæ. quid ergo aurū congregas, in quo nulla
certa fiducia eſt? Auri tui auaritia ceſſet, & terra eſt: ſo
lidi tui cupiditas auferatur, & ſordes ſunt. Aurum enī
& argentum vilis eſt & abiecta materies. vbi aurū in-
creuit humana concupiſcentia, tunc & his ſpeciebus ac
creuit ambitio. Aurum enim & argentum nō precio-
ſum natura inſtituit, ſed hominum voluntas effecit.

De ieiuniis Niniuitarum. Sermo XL.

LEGIMVS in prophetis cum Niniuæ ciui- Ionne. 3.
tati ſubuerſio diuinitus immineret, & iuxta
ſententiam dei deſtruendi illam tempus in-
grueret, conſiſtentes in ea aliud non habuiſ-
ſe præſidium, niſi vt abiectis crapuloſis epulis, ieiunia
continuata ſuſciperent, & diuitiarum ambitione ſepo- L
ſita, humilitate ſe paupertatis induerent, ſcilicet vt exi-
de remedium perciperent, vnde his perditio continge-
bat, hoc eſt vt iram diuinitatis quam luxuriando pro-
uocauerant, abſtinendo lenirent: & offenſam quam in
eos ſuperbia contraxerat, humilitas mitigaret. Dicitur
enim in illa tribulatiōe ipſe rex depoſita imperiali pur-
pura, regali ambitione ſubmota, mēbra ſua cilicio præ-
cinxiſſe, atq; in ſacco ſe diebus ac noctibus volutaſſe. Sa
piens ergo rex, qui ſciret quemadmodum aduerſa ſibi
ſuperare deberet. hoſtes enim virtute ſuperabat, deū au
tem humilitate vincebat. Sapiēs plane rex, qui intelli-
geret quibus armis vteretur pro tēporis qualitate. Cū
enim inſidiantur illi homines, apprehendit arma belli-
ca: cum iraſcitur ei deus, corripit arma iuſtitiæ. Sapiēs
inquam rex, qui pro ſalute ciuium peccatorē ſe magis
confitetur eſſe ꝗ regem. Obliuiſcitur enim ſe regem eſ-
ſe, vbi deum regem omnium pertimeſcit: nec potentię
ſuæ meminit, vbi potentiam diuinitatis agnoſcit. Ob-
liuiſcitur ergo ſe regem eſſe dum proiicit purpurā, dū
diadema deponit, cilicio autē veſtitur & ſacco, ieiuniis
perſeuerat, orationib⁹ immoratur. Mira res, dum ſe re
gem hominum eſſe non meminit, rex incipit eſſe iuſti-
tiæ. Religioſus igitur princeps non perdidit imperiū, M
ſed mutauit. Principatum enim ante militaris diſcipli
næ tenuit, nunc cæleſtium diſciplinarū obtinet princi-
patum. Non inquam perdidit imperium, quia ſiue fer-
ro, ſiue iuſtitia pro ciuium ſalute primus inuigilat. Pri
mus plane inuigilat, quia vt tota ciuitas ieiunaret, fa-
mem ſibi rex primus indixit, & ſolus omnium cauſa
prior cœpit eſurire ꝗ miles. Neceſſe enim erat vt qui po
tentior cunctis fuerat, deuotior fieret vniuerſis. Exem-
plo igitur ſuo præparat religionis exercitū, non armis
ſed ſola deuotione munitum. iubet omnem ſexum, o-
mnem ætatem a diurnis epulis abſtinere. Additur re-
ligioſo exercitui numerus, cum i tali deuotione etiam
infantia militare compellitur. Pietas enim eſſe credi-
tur in tali cauſa, paruulis quoq; cibi ſubſtantiam dene-
gare. Non enim ſufficiebat ad placandum deum peccā
tium ſatiſfactio, niſi ſeniorum quoq; peccata, paruulo-
rum innocentia deploraret, & fletib⁹ alienis delicta ſua
iuuentus ablueret. Iſta autem fratres omnia in com-
monitionē noſtri facta eſſe nemo eſt ꝗ neſciat, vt quo-
tienſcunque tribulationibus perurgemur, ad hæc præ-
ſidia concurramus, vt puta aduerſarius imminet, inimī
cus in promptu eſt: ieiunemus, & vincamus. Solent

A quidam homines quotienſcunq; neceſſitatem arduam
nimis patiuntur, ad proximas gẽtes auxilii cauſa deſti-
nare legatos. Nos, quod eſt meli⁹, legationem ad deũ
per ieiunia deſtinemus, ab ipſo implorem⁹ auxilia, ad
ipſum nos corde & orationibus conferamus. Auxiliũ
enim illi non aliunde rogando petiuerunt, ſed de ſuis
ieiunando viſceribus exegerunt. Cur enim petat ab
altero qui intra ſe poteſt inuenire quod quærit? Quan-
to enim deo viciniores fuerimus, tanto aduerſarii no-
Pſal.72. ſtri a nobis longius repellentur. Oportet igitur proxi-
mos nos fieri deo, quoniam dicit propheta: Ecce qui e-
longant ſe a te, peribunt. Quòd ſi a deo qui lõge ſunt, peri-
bunt: vtiq; qui ſunt proximi, ſaluabuntur. Aliter ergo
proximi deo eſſe non poſſumus, niſi ad eum orationib⁹
& eleemoſynis propinquemus. deus enim ipſe miſeri-
cors, ieiunus & ſanctus eſt. Atq; ideo qui vult proxim⁹
deo eſſe, debet imitari hoc eſſe quod eſt deus. Tota igi-
tur in tribulatione Niniuitarum ciuitas ieiunauit. Be-
ne dixi, tota. Non ſolum enim ſenes, iuuenes & infan-
tes, ſed etiam pecudes legimus ieiunaſſe. Mira res, ie-
iunat pro ciuitatis peccato, quem peccati conditio non
conſtringit. Vnde & nos fratres temporum anguſtias
ſuſtinentes, omnes pariter ieiunare debemus, & miſe-
ricordiam dei cunctorum abſtinentia deplorare. Nam
quale ſit, hoc Chriſtianum pro ſalute ſua non facere, quod
pecudes pro hominum ſalute fecerunt? niſi quod ſtoli-
dior pecude eſt qui indicto pro ſe a ſacerdote ieiunio nõ
ieiunat. Nonne enim pecus eſt qui non intelligit quid
B illi immineat, quid incumbat? Et pecus quidem vides
declinat foueam, cauet præcipitia, tu autem nõ vis ie-
iunando periculum declinare quod cernis? Deſperatio-
nis enim genus eſt, tunc te manducare cum abſtinere
debeas: tunc gaudere cum debeas deplorare. Deſpera-
1.Cor.15. tione Apoſtolus dicit, quod a nobis auertat deus: Mã-
ducemus & bibamus. cras enim moriemur. Ieiunem⁹
ergo fratres ſine intermiſſione, vt hoſtes noſtros ora-
tionibus & abſtinentia ſuperare poſſimus per dominũ
noſtrum Ieſum Chriſtum.

De gratia baptiſmi, Sermo XLI.

QVIA conſtat, ſicut ante dies proſecuti ſu-
mus, Ieſum Chriſtum non ſui cauſa bapti-
zatum eſſe, ſed noſtri: debemus fratres dile-
ctiſſimi, vobis catechumenis loquor, gratiã
baptiſmatis eius omni feſtinatione ſuſcipere, & de fon-
te Iordanis quem ille benedixit, benedictionem con-
ſecrationis haurire, vt in eum gurgitem in quẽ ſe illius
ſanctitas merſit, noſtra peccata mergantur, ſcilicet vt
eadem aqua quæ dominum circũdedit, & ſeruulos cir-
cumpurget, quatenus ex venerabili Chriſti lauacro no-
bis vnda ſancta proficiat, & iiſdem veſtigiis atq; myſte-
riis quib⁹ benedictionem a ſaluatore eſt mutuata, nos
C fœtu beatiore purificet, gratiamq; quã a Chriſto ſuſce-
pit, in Chriſtianos refundat. Ergo fratres tingi debe-
mus eodem fonte quo Chriſtus, vt poſſimus eſſe quod
Chriſtus. Nam, quod ſalua fide dixerim, licet baptiſmum
vtrunque ſit domini, tamẽ gratius puto hoc baptiſmũ
eſſe quo nos abluimur, quàm illud quo ſaluator baptizatur.
Hoc enim celebratur per Chriſtum, illud celebratum
eſt per Ioannem. In illo ſe magiſter excuſat, in iſto nos
ſaluator inuitat. In illo iuſtitia ſemiplena, in iſto trini-
tas eſt perfecta. Ad illud ſanctus venit, ſanctus egreſ-
ſus: ad iſtud peccator venit, & ſanctus abſcedit. In illo
benedictio confertur myſteriis, in iſto myſteriis delicta
donantur. Baptizari ergo fratres debemus eodẽ gur-
gite quo ſaluator. ſed vt eodem fonte mergamur, non
nobis orientalis petenda eſt regio, nõ fluuius terræ Iu-
daicæ. Vbi enim nũc Chriſtus, ibi quoq; Iordanis eſt.
Eadem conſecratio quæ orientis flumina benedixit,
occidentis fluenta ſanctificat. Vnde et ſi nomen forte
fluuio aliud ſit de ſeculo, ineſt tamen illi myſterium de D
Iordane. Denique iiſdem ſacramentis res agitur quibus
& tunc geſta eſt, niſi quòd gratia pleniore. Tunc enim tri-
nitatem carnalibus oculis vidimus, modo eandem tri-
nitatem fidei oculis contemplamur. Tunc Chriſtũ vix
humanus vultus aſpexit, nunc eũdem mens humana
complectitur. Tunc ſpiritusſanctus velut columbæ ſpe-
cie hominẽ circũfudit, modo ſe in interiora hominis i-
pſa virtute diuinitatis infundit. Tunc pater a domino
propter filium longo auditu vocis aduenit, modo autẽ
deſcendit ad nos pariter ipſe cũ filio. Plenior ergo gra-
tia eſt vbi deus non aſſumpta ſpecie deſcẽdit ad hoĩes,
ſed ꝓpria ſubſtãtia deſcẽdere dignatur ad filios. Ibi enĩ
tãquam incredulis fidem vult ſignis corporalibus per-
ſuadere, hic tanquam fidelibus gratiam ſpirituali vir-
tute cõferre. Plenioris ergo gratiæ eſt deum videre ſi-
cut eſt deus, quàm videre eum ſic vt requiras eum. Hic eſt
perfecta trinitas, ibi adhuc ſcrutãda diuinitas. Plenior
igitur eſt gratia deum propria virtute cognoſcere, quàm in
aſſumpta ſpecie ſuſpicari. Faciamus ergo ipſi pro no-
bis quod deum videmus feciſſe pro nobis, faciamus cir-
ca nos quod fieri circa ſe Ioannes optauit. Quanto ma-
gis peccatores nos humiles & ignari gratiam hanc de-
bemus ambire. Videte miſericordiam ſaluatoris. hoc
nobis ſpõte defertur, quod propheta poſtulans nõ me-
retur accipere. Quid autem cauſæ ſit quod Ioannes pe-
tierit Chriſti baptiſmum, & nõ acceperit, debemus ad- E
uertere. Ait enim illi dominus poſtulãti: Sine modo. Matt.3.
ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Scimus
autem quod Ioannes baptiſta typum legis gerebat. iu-
ſtum ergo erat vt ipſe baptizaret dominum, ſcilicet vt
quemadmodum ſecũdum carnem de Iudæis ſaluator
eſt genitus, ita & ſecundum ſpiritum de lege euange-
lium naſceretur, vt vnde ſucceſſionẽ ducebat originis,
exinde & traditionem cõſecrationis acciperet. Hoc eſt
igitur quod ait: Sic enim decet nos implere omnem iu-
ſtitiam. Iuſtum enim erat vt mandata legis quæ ipſe
condiderat, ipſe compleret, ſicut alibi dicit: Non veni
legem ſoluere, ſed adimplere.

De hoſtibus carnalibus non metuendis, & poſt cibũ gratias deo referri debere, Sermo XLII.

FREQVENTER admonui vos fratres,
vt dum licet, dum tempus in ſpatio eſt, ſalu-
ti veſtræ omnibus modis conſuleretis, & in
hac vita breui vitam vobis prouideretis æ-
ternam. Sapiens enim quiſq; intelligit quod hæc vita
homini non ad quietem data ſit, ſed ad laborem, hoc
eſt vt hic laboret, & in poſterum requieſcat. Hic autem
requies nulla eſt. Tantis enim malis hæc vita repleta F
eſt, vt cõparatione eius mors remedio putetur eſſe, nõ
pœna. Nam ideo breuem illam deus fecit, vt moleſtiæ
eius, quia proſperitate non poterant, temporis exigui-
tate finirẽtur. Denique ſanctus Iob dicit: Piraterium eſt
vita hominis ſuper terram, hoc eſt ſiue quòd homines in
hac vita omnia experiantur mala. Piraterium enim la-
tine experimentum dici poteſt. Seu certe piraterium,
quod in hac vita circa homines diabolus tanquam pi-
rata deſæuiat. Piraterium enim habitaculum pirata-
rum eſt. Tãdiu ergo in piraterio ſumus, quãdiu in hac
carne poſiti prædonum ſpiritualiũ tentationibus ſub-
iacemus. quáuis i hac ipſa vita etiá carnales nobis, qui
ſunt barbari, piratæ nõ deſunt, minus tamẽ eos timeo,
qui et ſi auferunt patrimonia, nõ poſſunt auferre iuſti-
tiam: ſi aurum tollunt, Chriſtum tollere certe non poſ-
ſunt: ſi diripiunt argentum, non poſſunt diripere ſalua-
torem. Quis igitur non feſtinet habere ſibi Chriſtum
quẽ nõ poſſit ab eo nec prædo diripere, nec hoſtis aufer-
re, nec captiuitas ſeparare? Qui enim habet Chriſtũ, ho-
minem nõ veretur inimicum. Quid enim facturus ſa-

G pienti? Pecora eius abducet? hoc etiã morbi lues face=
re conſueuit. Armenta diripet? iſtud damnum abactho=
res tolerando iam didicit. Ipſum fortaſſis nõ illi admo=
uet tædia, ſed remouet. hoc enim illi intulit, quod maio
re cum moleſtia febris afferret, præſertim cũ dicat do=
Mat.10. minus: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animã
autem non poſſunt occidere. Illi igitur ſpirituales plus
metuendi piratæ ſunt, qui nõ ſolum corpora hominũ,
ſed & animas ſpoliare conſueuerunt: qui non tam auri
mundi, ꝗ aurum fidei auferre nituntur: qui non tam ſe=
culi ſubſtantiam, ꝗ Chriſti ſapientiam deprædantur.
Nam ipſi nobis ſpirituales hoſtes hos carnales immit
tunt, vt probemur in tribulatione poſiti, ꝗ ſimus confi=
dentes in deo, ꝗ de ſolo ipſo remediũ poſtulemus. Sũt
enim quidam qui in tribulatione poſiti dicũt malis ar=
tibus hoſtes vincere, iiſdẽ eos artibus debere ſuperari,
deſperantes de deo, a dæmonibus victoriam flagitan=
tes. Miſeri homines, neſciunt quid faciunt, quid loquã
tur. Dum enim rebus ſuis metuunt, obliti ſunt reli=
gionis ac fidei. Qui res quidem ſuas forte non perdent,
ſed quod eſt amplius, ſuas animas perdiderunt. Dicit
Iob.2. ſanctus Iob: Si bona excipimus de manu domini, qua=
re non mala tolerabimus? Hoc eſt, ſi bonis ſuperuenië=
tibus iucundamur, quare non & aduerſis accidentibus
confortemur? Aduerſa tolerare, ſapienti virtutis ex=
ercitium, inſipienti præuaricationis eſt occaſio. Dixi
ergo frequenter vt in hac vita breui vitam vobis pro=
H uideatis æternam: quod doleo cur hoc facere contẽna=
tis. Cum enim ieiunãdum dicimus, præter paucos ne=
mo ieiunat. Cum eleemoſynas faciendum, maior aua=
ritia vos cõſtringit. Orare autem, & gratias deo agere
quid ſit, pleroſq; de vobis etiam arbitror ignorare, qui
ſurgentes primo diluculo non niſi de prandio cogitent:
cum pranderint, ſomno ſe tradent, nunquam diuinitati
gratias referentes, quæ illis & prandium ad refectionẽ,
& ſomnum dederit ad quietem. Vtique tu Chriſtiane
ſi es vtilis, meminiſſe debes cuius panẽ comedis, & ei
laudem dicere. Dic mihi, num ſi aliquid de tuo cuicum=
que largiris, expectas vt tibi gratias agat, vt benedicat
domum de qua ei humanitas ſit tributa? Qui ſi forte
gratias non agit, quẽadmodũ a te denotatur ingratus?
Ita ergo & a nobis expectat qui nos paſcit deus, vt pro
præſtitis ab eo eſcas illi gratias referamus, & ſaturati
donis ipſius laudes ei dicamus. Hæc enĩ beneficiorum
eſt retributio diuinorum, vt cum refecti fuerimus, be=
ne nos confiteamur acceptos. Cæterum ſi accipientes
diuina munera, taciti & immemores fuerimus: tãquã
ingrati & indigni eorũ ſubminiſtratione fraudabimur:
vt deum quem beneficiis non cognouimus, malis in=
I gruentibus requiramus, & aduerſis ſtimulemur ad ro=
gandum, qui proſperis gratias non egimus ad fruẽdũ:
ſicut nunc contingit vt qui in pace pigri fuimus ad lau=
des referendas, modo in tribulatione trepidi exiſtimus
ad pericula deploranda.

Item de eodem, Sermo XLIII.

SATIS abundeq; dixiſſe me credo ſuperio=
re dominica ad correptionem eorum qui di
uinis muneribus perfruentes gratias nõ re=
ferunt creatori, & vtentes beneficiis cæleſti=
bus tanquam ingrati & indigni beneficiorum non re=
munerantur autorem. Ingrati inquam, qui deum nec
quaſi ſerui metuunt dominum, nec quaſi filii honorifi=
Malac.1. cant vt parentem. Dicit per prophetam deus: Si domi=
nus ſum, vbi timor meus? ſi pater, vbi amor me⁹? Hoc
eſt, ſi ſeruus es, redde domino timoris obſequium: ſi fi=
lius, exhibe patri pietatis affectum. Tu autẽ cum gra=
tias non agis, deum nec diligis nec vereris. Vnde aut
contumax ſeruus, aut ſuperbus es filius. Qui eſt igitur
vtilis Chriſtianus, ſemp debet patri ac domino ſuo lau
des dicere, & in eius gloriam omnia procurare, ſicut ait K
beatus Apoſtolus dicens: Siue manducatis, ſiue bibi= 1.Cor.10.
tis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam dei. Vide=
te quale viri Chriſtiani Apoſtolus voluit eſſe conui=
uium, vt magis fides Chriſti, ꝗ prandii ſagina comme=
datur, & plus reficiat hominem dñici nominis frequẽs
inuocatio, ꝗ epularũ multiplex & copioſa collatio, me=
liuſque paſcat eſurientem religio ꝗ ſagina. Omnia, in=
quit, in gloriã dei. Omnes ergo actus noſtros Chriſto
vult ſocio vel teſte compleri, hac ſcilicet ratione, vt bo=
na ipſo autore faciamus, mala propter ipſius contuber
nium declinemus. Erubeſcit enim mala facere qui ſcit
Chriſtum ſe habere participem. Chriſtus autem in bo
nis adiutor eſt, in malis noſter eſt cõſeruator. Ergo cũ
diluculo ſurgimus, debemus priuſquam procedamus
e cubiculo, gratias agere ſaluatori, & ante oẽs actus ſe=
culi, actus habere pietatis, qui nos quieſcentes & dor=
miẽtes in lectulis cuſtodiuit. Quis enim niſi deus dor=
mientem cuſtodit hominem? qui ita reſolutus in ſom=
num, & oblitus ſui vigoris humani, a ſe alien⁹ efficit,
vt neſciat quid ipſe ſit, vbinam demoretur, adeſſe ſibi
certe ipſe non poſſit. Neceſſarius igitur deus adeſt dor=
mientibus, quia dormientes ſibi adeſſe non poſſunt: &
a nocturnis inſidiis genus hoĩm ipſe cuſtodiat, quia id L
temporis ad cuſtodiendum alter nemo peruigilat. De=
beo ergo illi gratiam qui vt ego ſecurus dormiam, ille
peruigilat. Ipſe enim nos deus ituros cubitum quodã
gremio quietis ſuſcipit, & theſauro pacis recondito ſer
uat, & caliginum quadam tuitione in lucem defendit,
vt malitia inimicorum hominum repellatur tenebris,
quæ non poteſt benignitate depelli, & pacẽ feſſis præ=
ſtet obſcuritas, quam nõ præſtabat humanitas. Dũ enĩ
neſcit homo vbi ſuũ aduerſariũ pſequatur, pacẽ quã vo
lens præſtare noluit, præſtat inuitus. Debemus ergo
ſurgentes gratias Chriſto agere, & omne diei opus in
ſigno facere ſaluatoris. Nonne cum adhuc gentilis eſ=
ſes, ſolebas ſigna perquirere: quæ ſigna quibus rebus eſ
ſent proſpera, magna inquiſitione colligere? Iam nunc
nolo erres in numero, ſcito quia in vno ſigno Chriſti o=
mnium rerum eſt tuta proſperitas. Qui in hoc ſigno ſe
minare cœperit, vitæ fructum conſequetur æternæ.
Qui in hoc ſigno iter facere aggreditur, ad cælum vſq;
perueniet. In hoc igitur nomĩe omnes actus noſtri di=
rigendi ſunt, & ad ipſum totius vitæ noſtræ commo=
tio referenda, quia ſicut ait Apoſtolus, In ipſo viuim⁹ Act.17.
& mouemur & ſumus. Sed & cum veſpera diem clau=
dit, ipſi debemus per pſalterium laudem dicere, & glo=
riam eius modulata ſuauitate concinere, quo operum
noſtrorum conſummato certamine, veluti victores re=
quiem mereamur, & laboris quædam palma ſit ſopo=
ris obliuio. Hoc autem vt faciamus fratres, non ſolum M
docemur ratione, ſed etiam admonemur exemplis.
Nonne enim videmus minutiſſimas aues cum illu=
ceſcentem diem aurora producit, in quibuſdam nido=
rum cubiculis varia dulcedine perſonare, & id ſtudio=
ſe agere priuſquam procedant, vt creatorẽ ſuum, quia
loquela non poſſunt, ſuauitate demulceant: & quem=
admodum vnaquæque earum quoniam confeſſione
nequit, modulis prodat obſequium, ita vt videatur ſi=
bi deuotius gratias agere, quæ dulcius perſonauit: hoc
etiam peracto diei curſu ſimiliter facere? Quid ergo ſi=
bi vult iſta certis temporibus diſpoſita cantilena, & iu=
gis intentio, niſi gratiarum quædam ſit immoderata
confeſſio? Paſtori enim ſuo auis innoxia, quia ſermo=
ne non poteſt, ſuauitate blanditur. Habent enim &
aues paſtorem ſuum, ſicut ait dominus: Reſpicite Mat.6.
volatilia cæli, quoniam non nent, neque metunt, &
pater veſter qui eſt in cælis, paſcit illa. At quibus tãdẽ
cibis paſcũtur aues? viliſſimis ſcilicet & terrenis. Aues
ergo propter viles eſcas gratias agũt: tu precioſiſſimis
epulis paſceris, & ingrat⁹ es? Quis igitur nõ erubeſcat

A ſenſum hominis habẽs, ſine pſalmorũ celebritate diem
claudere, cũ ipſę aues ad gratificãdum pſalterii ſuauita-
te perſultent, & eius gloriã nõ verſuum dulcedine perſo
nare, cuius laudẽ volucres modulata cantilena pronun-
ciant? Imitare ergo frater minutiſſimas aues mane &
veſpere creatori gratias referẽdo. Et ſi es deuotior, imi-
tare luſciniam, cui quũ ad dicendas laudes dies ſola non
ſufficit, nocturna ſpatia peruigili cantilena decurrit. Et
tu igitur laudibus tuis diem vincens operi tuo adde no
cturna curricula, & inſomnẽ ſuſcepti laboris induſtriã
pſalterii ſerie conſolare. Et quia de his auibus mentionẽ
feci quæ noctibus vigilant, nolo te imitatorem eſſe no-
ctuæ, quę licet per noctem vigilet, per diem tñ pigra vel
cæca eſt, quæ grandibus oculis tenebrarũ caligines dili
git, ſplendorem ſolis horreſcit. Mirum eñi in modum
illuminatur obſcuritate, luce cæcatur. Iſtud animal hę-
reticorum figura eſt atq; gẽtilium, qui tenebras ample-
ctuntur diaboli, lucem Saluatoris horreſcunt, & gran-
dibus diſputationũ oculis cernunt vana, non reſpiciunt
ſempiterna. De his ait dominus: Oculos habent, & nõ
videbunt: in tenebris ambulant. Sunt enim acuti ad
ſuperſtitioſa, hebetes ad diuina: qui dum ſe putant ſub-
tilibus euolare ſermonibus, tanquã noctuæ veri lumi-
nis ſplendore turbantur.

De ſancto latrone, Sermo XLIIII.

B

QVONIAM heſterno die de Latrone feci-
mus mentionẽ, videamus quis ipſe latro ſit
qui in cruce domino cõſtituto nõ ſolum pec
catorũ ſuorũ veniam conſequitur, ſed etiam
paradiſi amœnitate donatur, vt qui ꝓpter ſcelera dãna-
tus fuerat ad pœnã, propter fidem transferretur ad glo-
riã, fueritq; illi crux quã pertulit, nõ tam ſupplicii dãna-
tio, q̃ ſalutis occaſio. In cruce eñi poſitus Chriſtũ dñm
noſtrũ credidit crucifixũ. Et ideo qui cõſortio paſſionis
vtitur, cõſortio paradiſi condonatur. Beatus enim latro
dum ſupplicium patitur, regnum cęleſte conſequitur.
Ecce reus dicitur, ſicut cui damnari ad tẽpus expediuit.
Non enim perueniret ad gloriã, ſi nõ contraditus eſſet
ad pœnam. Videamus inquã cur tãtorum criminum
reus tam cito a ſaluatore paradiſum promeretur, cum
alii multorũ temporũ lachrymis frequẽtibuſq; ieiuniis
vix delictorum ſuorum veniam cõſequantur. Magna
fratres & multiplex cauſa eſt. Primum quod iſte latro
deuotione fidei tam repente mutatus eſt, vt pręſentem
pœnam deſpiceret, ac de futura veniam precaretur, &
magis crederet vtile ſibi eſſe de æterno iudicio petere,
q̃ de temporali ſupplicio poſtulare. Reminiſcens enim
ſcelerum ſuorum, & pœnitudinem gerens, plus incipit
C dolere quod ſperat, q̃ ſentire quod patitur. potuit enim
niſi de futuris amplius cogitaſſet, qui in Chriſtũ ſemel
crediderat, de præſenti magis ſupplicio deprecari. De-
inde illud ad gratiã eius maioris eſt meriti, quod Chri-
ſtum in cruce poſitũ credidit: & paſſio quę aliis ſcanda-
lum fecit, illi ad fidem profecit. Crucis enim paſſio mul
1.Cor.1. tis ſcandalum fuit, ſicut dicit Apoſtolus: Nos autẽ prę-
dicamus Chriſtũ crucifixum: Iudęis quidem ſcandalũ,
gentibus autem ſtultitiã. Recte ergo meretur paradi-
ſum, qui crucem Chriſti nõ putauit eſſe ſcandalum, ſed
virtutem. Dicit enim idem apoſtolus, Ipſis vocatis Iu-
dæis Chriſtum dei virtutem, & dei ſapientiam. Recte
plane & dominus huic donat paradiſum, quia quẽ Iu-
das Scarioth in ortulo paradiſi diſtraxerat, hic in crucis
patibulo confitetur. Mira res, confitetur latro quem di
ſcipulus abnegauit. Mira inquã res, latro honorificat
patientem, quẽ Iudas prodidit oſculantem. Ab hoc pa
cis blandimẽta venduntur, ab illo crucis vulnera prædi
Lucę. 23. cantur. Ait eñi, Memento mei domine cum veneris
in regno tuo. Hæc eſt fidei plena deuotio, vt cũ de vul-
neribus domini profluens ſanguis cernitur, tunc de po
teſtate eius venia poſtuletur: cum videtur eius humi- D
litas, tunc magis timeatur eius diuinitas: cũ morti ad-
dictus putatur, tunc regis illi honorificentia deferatur.
Iſte enim fidelis latro nõ credidit moriturũ quẽ annun-
ciat regnaturũ: nõ putat ſubdendum inferis, quẽ domi-
naturũ confitetur in cælo: nõ arbitratur eum apud Tar
tarum detineri, a quo ſe etiam poſtulat liberari. Cernat
licet eius hiantia vulnera, ſpectet ipſius ſanguinẽ pro-
fluentem, deum tamẽ credit quem reum neſcit, iuſtum
fatetur quem non meminit peccatorem. Ait enim illi
alteri exprobranti latroni, Nos quidem recte digna fa-
ctis recipimus, hic autem nihil mali geſſit. Intellexit
enim quod pro alienis peccatis has plagas ſuſciperet,
pro alienis ſceleribus hæc vulnera ſuſtineret: & ſciuit
quod illa in corpore Chriſti vulnera non eſſent Chriſti
vulnera, ſed latronis: atq; ideo plus amare cœpit poſtq̃
in corpore eius ſua vulnera recognouit. Ait eñ ꝓphe-
ta, Quoniã ipſe infirmitates noſtras portat, & pro no- Eſaię. 53.
bis dolet. Nos autẽ exiſtimabamus eũ eſſe in dolore, li
uore eius nos ſanati ſumus. Plus ergo in cruce poſitus,
liuorẽ eius cernens latro diligit deum. Mira res, plus in
cruce latro Chriſtũ diligit, q̃ Iudas dilexit in cœna. Ille
per cibum ſupplantat magiſtrũ, hic credidit dñm p do-
lorẽ, ſicut ait ꝓpheta, Qui edebat panes meos, adam- Pſal. 40.
pliauit aduerſum me ſupplantationẽ. Cognouit igitur
hic latro omnẽ dei paſſionẽ ex ipſius fieri voluntate, &
in poteſtate eius eſſe vel morti animam tradere, vel ad E
vitam iterũ remeare, ſicut ipſe ait, Poteſtatẽ habeo po- Ioan. 10.
nendi animã meã, & poteſtatẽ habeo iterũ ſumendi eã.
Vſq; adeo autẽ illum liberũ ab inferni legib9 iudicauit,
vt etiam ſe ab his poſceret liberari.

Item de eodem ſancto latrone, Sermo. XLV.

MEMINIT fratres veſtra dilectio me dediſ-
ſe rationẽ cur tantorũ criminũ inueteratus la
tro, & ſcelerũ ſuorũ cõfeſſione damnatus, pa-
radiſum in ipſo ſupplicii patibulo potuerit
promereri, & tanta fuerit celeritate ſaluatus, vt peccata
eius gratia pręuenerit antequã pœna, & prius in malis
ſuis gloriari cœperit, q̃ puniri. Non enim patitur ſup-
plicium, dum paradiſum promeretur. Petro dicitur a
Chriſto: Non potes me modo ſequi, ſequeris poſtea.
Et huic dicitur: Hodie mecum eris in paradiſo. Tan- Lucę. 23.
quam diſcipulus ille differtur, & hic tanquam ſocius in-
uitatur. Ille adhuc reſeruatur ad præmium, etiam ad
conſortium iſte diligitur. Non potes, inquit, me modo
ſequi. Impoſſibile eſt Petro ſequi dominum, etiam fa-
cile latroni eſt eſſe cum domino. Hodie mecum eris in
paradiſo. Non in aliud differtur tẽpus, non in diem al-
teram reſeruatur. Ipſa hora qua paradiſus deum ſuſce- F
pit, ſuſcepit & latronem. vnus paſſus eſt pro ſalute cun-
ctorum, & duobus pariter immortalitatis ianua reſe-
ratur. Sed hãc tantam gloriam latroni fides præſtitit.
Fides enim eſt quæ peccata cooperit, quæ vincit crimi
na, quæ facit de latronibus innocentes. Quãuis enim
delinquentium grandis culpa ſit, fidei tamen maior eſt
gratia. Plus enim credidiſſe Chriſto, q̃ ſeculo deliquiſ-
ſe, & plenioris eſt meriti veniam ſperaſſe de domino, q̃
culpam contraxiſſe de mundo. Sicut enim perfidia cri-
minoſum fecit, ita fides perfecit innocentem. Deniq; Iu
das poſteaq̃ fidem perdidit, innocentiam apoſtolatus
amiſit. omniũ eñi criminũ reus factus eſt poſteaq̃ virtu
tum omniũ dominũ denegauit. Sicut ergo ſufficit iſti
ad ſcelera deſeruiſſe Chriſtũ, ita illi ſufficit ad innocen-
tiam domino credidiſſe. Facit igitur & fides innocẽtes
latrones, & perfidia apoſtolos criminoſos. Magna igi-
tur & perfecta fides in illo latrone fuit. Magna plane
eſt & admirabilis fides quę Chriſtum crucifixum glo-
rificari magis credidit q̃ puniri. In hoc enim totius for-
ma ſalutis eſt. Saluatorem tunc maieſtatis dñm reco-

G gnoſcit, cũ videtur humilitatis patiẽtia cruciari. Vnde
ait Apoſtolus: Si cognouiſſent, nunquã dominũ maie-
ſtatis crucifixiſſent. Haec inquã perfecta fides eſt, Chri-
ſtum in cruce deum non reum credere. Vnde ille latro
iuſtificatus eſt, quia Saluatore in patibulo conſtituto
Mat. 27. Iudaeis inſultantibus, & vel criminoſa dicentibus, Li-
bera teipſum ſi potes: ille certus de diuinitate eius, &
ſecurus de volũtate, ſe magis poſtulat liberari. Magna
inquã fides in illo latrone fuit, & ſanctis apoſtolis com-
paranda, niſi quod & forte praeceſſerit: praeceſſit etenim
deuotione, qui praeceſſit & praemio. Prior enim latro
ad paradiſum q̃ apoſtoli peruenerunt. Deniq; Petrus
dominũ ſequitur, & iſte comitatur. Dominus autem
ſecundum fidem & meritum tribuit, & remuneratiõis
obſequiũ. Omnes enim, ſicut legimus, in paſſione Sal-
uatoris diſcipuli trepidarunt, omnes eum pene cũ tra-
Zacha. 13. deretur reliquerunt, factum eſt ſicut ſcriptum eſt: Percu-
Mat. 26. tiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Deniq; fi-
dem Petrus nec admonitus potuit cuſtodire. totiens
lapſus eſt, quotiẽs ne laberetur admonitus. Et niſi mo-
dum quẽdam tertio denegãdi ei domin⁹ ſtatuiſſet, for-
ſitan ſaepius interrogatus, ſaepius abnegaſſet. Tantam
enim trepidationẽ diſcipulis intulit paſſio Saluatoris,
vt quod apoſtolo Chriſtus ante praedixerat, ancilla de-
ſtrueret, & magis praeualeret oſtiaria ad perfidiã, q̃ apo
H ſtolus ad cautelam. Non bona oſtiaria, quę Petrũ ideo
in domũ ſacerdotis includit, vt a fide Saluatoris exclu-
dat. Male Adam induxit Eua, male Petrum introdu-
xit ancilla. Illa excluſit a paradiſo, haec excluſit a Chri-
ſto. Illa perſuaſione ſua virũ decepit, haec interrogatio-
ne ſua apoſtolum circũſcripſit. Illa ad praeuaricandum
Adam impulit, hęc Petrũ compulit ad negandum. Et
idem ſexus in vtraq; oſtiariae officiũ gerens aut exclu-
dit a vita, aut includit ad mortem.

De poenitentia Petri apoſtoli. Sermo. XLVI.

DIXIMVS fratres q̃ ad ſimilitudinẽ Euae
Petrũ oſtiaria mulier quoq; deceperit, & ſi-
cut Adam foemina circũſcripſit, ita & apo-
ſtolum foemina circũuenerit. Vſitatus enĩ
ad decipiendũ ſexus eſt, fraudis ſuae vaſculũ in oſtiaria
diabolus recognouit. Fides vero nõ niſi per mulierẽ op
pugnari conſueuit. Ibi Adã per Euã ſuperat, hic Petrũ
vincit per oſtiariã. Fuit enim, ſicut legim⁹, in paradiſo
deliciarũ diabolus: nec defuit, ſicut intelligimus, in prę-
torio Iudęorũ. Ibi iminebat Satanas ſerpens, hic Iudas
coluber purgebat. Eſt ergo eadẽ ſimilitudo deceptiõis
in Petro quę in Adã fuit, quĩ eadẽ eſt & ſimilitudo mã
I dati. Accepit enĩ a dño vterq; mandatũ, Adã ne tãge-
ret, apoſtolus ne negaret. Ille ne lignũ ſciẽtiae pręſume-
ret, hic ne crucẽ ſapientiae pręteriret. Sed tranſgrediens
vterq; pręceptũ pari modo delinquunt. Guſtat ille quod
nõ licet, loquitur iſte quod nõ decet, & tñ facilior nega-
tio Petri, q̃ Adae pręuaricatio. Citius enim apoſtolo q̃
protoplaſto ſubuenitur. Hunc etenĩ deus ad veſperum
requirit errãtẽ, illum dominus pullorũ cantu denegãtẽ.
† delicti. Adã re⁹ facti nudus erubuit, Petrus cõſcius dicti † cor-
rectus ingemuit. Ille tanq̃ deprehenſus feſtinat ad late-
bras, hic tanq̃ emẽdatus prorũpit ad lachrymas. Velut
Geneſ. 3. latenti enĩ & celanti a diuinitate Adę dicitur, Adã vbi
es? Nõ q̃ Adã cõſpectũ dñi latere potuerit, ſed q̃ pecca-
trici conſciẽtiae nullus locus tutus vel certus ſit dñi me-
tuit deprehẽdi. Reſpexit dñs, & apertis oculis ei⁹ emẽ-
Pſal. 33. dauit errorẽ. Recte oculis emẽdat, quia ſcriptũ eſt, Ocu
li dñi ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Ergo
Petrus prorupit ad lachrymas nihil voce precat⁹. Inue-
nio enĩ quod fleuerit, nõ inuenio quid dixerit. Lachry-
mas eius lego, ſatiſfactionem nõ lego. Recte plane Pe-
trus fleuit & tacuit, quia qđ defleri ſolet, nõ ſolet excuſa
ri: & quod defendi nõ poteſt, ablui poteſt. Lauat enĩ la-
chryma delictũ quod voce pudor eſt confiteri. Lachry- K
mae ergo verecũdiae conſulunt pariter & ſaluti, nec eru-
beſcunt in petendo, & impetrant in rogãdo. Lachrymę
inquã tacitę quodãmodo preces ſunt. veniam nõ poſtu
lant, & merẽtur: cauſam nõ dicunt, & miſericordiã cõſe
quuntur. niſi q̃ vtiliores lachrymarũ preces ſunt q̃ ſer-
monũ, quia ſermo in precãdo forte fallit, lachryma oĩno
non fallit. Sermo enim interdum nõ totũ profert nego-
ciũ, lachryma ſemp totũ prodit affectũ. Et ideo Petrus
iam non vtitur ſermone quo fefellerat, quo peccauerat,
quo fidem amiſerat, ne per id ei nõ credatur ad cõfitẽdũ
quo vſus fuerat ad negandũ, ac per hoc maluit cauſam
ſuam flere q̃ dicere, & quod voce negauerat, lachrymis
cõfiteri. Inuenio autẽ & aliud cur tacuerit Petrus, ne tã
cito veniae poſtulatio per impudẽtiam plus offenderet
q̃ impetraret. Solet enim citius mereri indulgentiã qui
verecũdius deprecatur. In omni igitur culpa ante flẽdũ
eſt, ſic precãdũ. Scimus iam hoc exẽplo quẽadmodum
noſtra peccata curemus. Ecce nihil nobis apoſtolus no
cuit q̃ negauit, & plurimũ profuit q̃ emẽdauit. Deniq;
imitemur eum dicentẽ alibi. Cum enim tertio interro- Ioan. 21.
garetur a domino, Simon amas me? Reſpõdit tertio,
Dñe tu ſcis q̃a diligo te. Ait dñs, Paſce oues meas. Et
hoc tertio, quod quidẽ dictũ ad cõpenſationẽ prioris ꝑfe
cit erroris. Qui enĩ dñm tertio negauerat, tertio confi-
tetur: & quotiẽs culpã delinquendo contraxerat, totiens L
gratiam diligendo cõquirit. Videte ergo quantũ fletus
profuerit Petro: anteq̃ fleret, lapſus eſt: poſteaq̃ fleuit,
erectus eſt: & qui ante lachrymas praeuaricator extitit,
poſt lachrymas paſtor aſſumptus eſt: & alios regẽdos
accepit, qui prius ſe ipſe non rexit.

De fide Petri Apoſtoli, Sermo XLVII.

ASTRVXIMVS ſupiore dominica ſan-
ctum Petrũ in Saluatoris paſſione ſine erro
ribus profeciſſe, & poſteaq̃ negauit dominũ
deũ, fuiſſe meliorẽ. Fidelior enim factus eſt
poſtq̃ fidem ſe perdidiſſe defleuit, atq; ideo maiorẽ gra-
tiam reperit q̃ amiſit. Tanquã bonus enĩ paſtor tuen-
dum gregem accepit, vt qui ſibi ante infirmus fuerat,
fieret omnibus firmamẽtum: & qui ipſe interrogatio-
nis tentatione nutauerat, caeteros fidei ſtabilitate fun-
daret. Deniq; pro ſoliditate deuotionis eccleſiarum pe-
tra dicitur, ſicut ait dominus: Tu es Petrus, & ſuper Mat. 16.
hanc petram aedificabo eccleſiam meam. Petra enim
dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamẽta
poſuerit, & tanq̃ ſaxum immobile totius operis Chri-
ſtiani cõpagem moleq; contineat. Petra ergo pro deuo
tione Petrus dicitur, & petra pro virtute dñs nuncupa- M
tur, ſicut ait Apoſtolus: Bibebant autẽ de ſpirituali cõ- 1. Cor. 10.
ſequenti eos petra. Petra autem erat Chriſtus. Recte
conſortiũ meretur nominis, qui cõſortium meretur &
operis. In eadẽ enĩ domo Petrus fundamẽtum poſuit,
Petrus plantat, dominus incremẽtũ dat, dñs irriguum
ſubminiſtrat. Petrus enĩ tẽtationibus ſuis ꝓficit, fleti-
bus ſuis gaudet, periculis ſuis creſcit. Sic nanq; in mari
dum ſuper vndas temerarius viator ingreditur, nutat
inceſſu, ſed conualeſcit affectu. periclitatur corpore, ſed
deuotiõe nõ labitur. mergitur pedib⁹, ſed Chriſti dexte
ra ſuſtẽtatur. ſuſtentat fides quẽ vnda mergebat: & quẽ
fluctuũ procella turbabat, ſaluatoris dilectio confirma-
bat. Ambulauit enĩ in mari Petrus magis dilectione q̃
pedibus. Non enĩ videbat vbi pedum veſtigiũ pone-
ret, videbat autẽ vbi figeret veſtigiũ charitatis. In naui
enĩ poſitus cõſiderat dñm, & amore eius ductus deſcen
dit in mare. nõ cogitat labẽtes aquas, nõ fluenta currẽ-
tia: & dum Chriſtũ reſpicit, nõ reſpicit elementũ. Cre-
dit fide etiã inter vndas ſolidum inuenire veſtigiũ. iac-
tetur licet fluctibus mare, ventis pelagus cõturbetur,
non tamen turbatur Petri ſemita, quae ducit ad dñm.

A Ambulat igitur ſup aquas Petrus,& ſub pedibus eius Exo.14. mollis vnda nō cedit. Legimus in veteri teſtamēto filios Iſrael per mare rubrū ſiccis itineribus ambulaſſe, & ad ſecuritatem gradientiū,ne laberetur vnda,in ſoliditatē quandā eam fuiſſe mutatā. Quanto hoc melius vbi ābulante Petro nec mutatur vnda,nec labitur,nec ſolidatur aqua,nec refugit? Melius inquā eſt,vbi eadē vnda quae fluctuat,& ſuſtentat: vbi idē gurges qui mergitur,& famulatur. Illic vt portaretur per mare populus Iſrael,meatum ſuū natura perdiderat: hic portatur in aquis Petrus,& curſum ſuū fluēta nō pdunt. Temerarius ergo viator Apoſtolus noui itineris viam carpit,modo curuati gurgitis molem aſcēdit,modo ſubſidentis ſinus vndā deſcēdit,& inter marinos fluctus aſcēſus illi itineris deſcenſuſq; nō deeſt: ſed vbi turbatus vētis,exagitatus procellis incipit timere quod credidit, ſtatim ei gurges ſubtrahitur, vnda ſubducit̄, mox deſatiſcente fide ſatiſcit ſemita. tunc exclamās dominum Ieſum,saluū ſe fieri deprecatur: quē apprehēſum manu Mat.14. ſaluator liberat,& obiurgat dicens: Modicę fidei, quare dubitaſti? Hoc eſt,cur tam paruae fidei es,vt qui credendo mare ambulare cœperas,nō id pſeuerādo trāſires? Scriptū eſt enim: Qui perſeuerauerit vſq; in finē, hic ſaluus erit. Sed dum cunctaris & dubitas,iter quod ingreſſus fueras, perdidiſti. Cur inq̄ tam modicae fidei B es,vt nō ea fide qua venire cœperas,puenires? Intellige ergo quia in mari credulitas te portabat,perfidia ſummergebat. Igitur fratres ſanctus Petrus dum fluctuat, dum mergitur,dum periclitatur,ſic peruenit ad dominum,oſtendens nobis quod nō niſi per pericula properatur ad Chriſtū. Multi enim diabolici fluctus ſunt in hoc mūdo,tentationum multa naufragia,a quibus ita liberari poſſumus,ſi clamantibus manū ſuam Saluator extenderit. Nos ergo clamare ad dominū nō ceſſemus,ille auxilium ſolitum nō negabit.

De ſepultura Domini, Sermo XLVIII.

HESTERNA die ſatis accepiſſe vos credo fratres dilecti tractatib⁹ domini & fratris noſtri praeſentis epiſcopi,qui tanta facūdia res diuinas diſſeruit,vt praedicatio ei⁹ plena fuerit ſacerdotii gratia,oratoris eloquētia,inſtitutione doctoris. Nec mirum ſi is qui in pontificio primatus honorum obtinet,obtineat etiam in praedicādo primatus eloquiū,& virtutes dei quas ſancti pectoris arcano depromit,fœcundi ſermonis oratione cōmēdet, atq; ideo paruitatem meā ſcio auribus veſtris minus ſolito placituram. Quis enim contētus ſit potare de riuulo,cum C poſſit haurire de fonte? Terra enim aquarū tenuem rorem omnino nō ſuſcipit poſteaquā eam largus pluuiarum imber infuderit. Sic igitur veſtra dilectio inundata ſancti ſacerdotis eloquio,ſermonis mei patietur vile faſtidiū. Quāuis enim doctus vir,quāuis diſertus orator,elinguis videbitur ſi cœperit loqui pręſente meliore: ſed tamē habet ſolatiū ſuū iſta cōfuſio. Nihil enī ruboris eſt cōparatione ſummi ſacerdotis diſplicere minimū ſacerdotē,pręſertim cū iuuare me poſſit beatorum inſigne cōſortiū. Si enī Dauid vnius ſocietate ſancti al Pſal.17. terum ſanctū fieri poſſe promat dicēs: Cum ſancto ſanctus eris: cur ego me,quāuis imperitū,quāuis peccatorem,nō putē fieri poſſe pędicatorē virtutū dñi tantorū cōſortio magiſtrorū? Igitur quū beatiſſim⁹ frater noſter ſanctorū apoſtolorū laudes magno eſt pſecutus elogo, debemus & nos ipſius ſepulturā dñi praedicare: vt qua vnius corporis mēbra videmus ſimilibus obſequiis pcurata,ſimilibus quoq; integrū corpus pędicationibus exornetur. Videamus ergo de dñi corpore poſtea q̄ de Luc.23. cruce deponitur,quid geratur. Accepit illud Ioſeph ab Arimathia vir iuſtus,ſicut ait Euangeliſta,& in nouo ſuo ſepeliuit monumēto,in quo nondū quiſquā poſitus erat. Beatū ergo corp⁹ dñi Chriſti, quod cum naſcitur, D vtero virginis gignitur: cū recedit, iuſti tumulo cōmendatur. Beatū plane corp⁹,qd virginitas peperit,& iuſtitia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptum,ſicut ſeruauit illud Marię vterus illibatū. Hic enī viri pollutione nō tangitur, ibi mortis corruptione nō lęditur. Vbiq; beato corpori defertur ſanctitas,vbiq; virginitas. purus illud venter concipit,nouus tumulus includit. Dñica ergo & virgo vulua,& virgo eſt ſepultura. Quin potius ipſam ſepulturā vuluam dixerim. eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enī dñs de matris vulua viuus exiuit,& de Ioſeph viuus ſepultura ſurrexit: & ſicut tunc de vtero ad praedicādum natus eſt, ita & nunc ad euangelizandū renatus eſt de ſepulchro: niſi quod glorioſior iſta eſt q̄ illa natiuitas. Illa enī corpus mortale genuit,haec edidit immortale. Poſt illam natiuitatem ad inferos deſcēditur,poſt hanc remeatur ad caelos. Religioſior plane iſta eſt q̄ illa natiuitas. Illa enī totius mundi dominū nouem menſibus in vtero clauſum tenuit,haec autem triduo tantum tumuli gremio cuſtodiuit. Illa cunctorum ſpem tardius protulit,haec omnium ſalutem citius ſuſcitauit.

De accuſato domino apud Pilatum,& de Suſanna, Sermo XLIX.

MIRVM forſitā videatur vobis fratres,cur dominus apud pręſidē Pilatū a principibus ſacerdotū accuſetur,& taceat,nec nequitiam eorum ſua reſponſione conuincat,cū vtiq; ingeſtam accuſationem non niſi refellere ſoleat ſubſecuta defenſio. Mirum inquā ſit fratres,quod arguatur Saluator,& taceat. Taciturnitas enim interdū pro cōſenſu habetur. Videtur enī confirmare quod obiicitur,cū nō vult reſpōdere quod quaeritur. Accuſationē ergo ſuam dominus tacendo cōfirmat? Non plane accuſationem ſuam tacendo confirmat, ſed deſpicit non refellendo. Bene enim tacet,qui defenſione non indiget. Ambiat defendi qui metuit ſuperari: feſtinet loqui qui timet vinci. Chriſtus autem cum condemnatur,& ſuperat: cum iudicatur,& vincit: ſicut ait propheta: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Quid ergo opus erat ei loqui ante iudicium,cui ipſum iudicium erat plena victoria? Vincit enim cum iudicatur Chriſtus,quia ſic innocens approbatur. Vnde ait Pilatus: Innocens ego ſum a ſanguine huius iuſti. Melior eſt igitur cauſa quae nō defenditur,& probatur: plenior iuſtitia eſt quae non verbis aſtruitur,ſed veritate fulcitur. Taceat lingua neceſſe eſt,vbi ipſa ęq̄tas ſibi adeſt. Taceat lingua in bono negocio,quia & malas cauſas obtinere conſueuit. Nolo ſic defendi iuſtitiā,ſicut ſolet iniquitas excuſari. Quod vincit Chriſtus,nō orationis eſt ſed virtutis. Scit enim Saluator,qui eſt ſapientia,quomodo tacendo vinceret, quomodo non reſpondendo ſuperaret,atq; ideo cauſam ſuam maluit comprobare q̄ dicere. Quae enim res illum compelleret ad loquendum,cum ſilentium ſatis ſufficeret ad vincēdum? Sed fortaſſe metus eum cogeret, ne ſalutem perderet, niſi quod ipſa erat tota cauſa victorię. Suam enim ſalutem perdidit, vt ſalutem omniū lucraretur. In ſe vinci maluit,vt victor eſſet in cunctis. Sed qd de Chriſto loquar? Suſanna mulier inimicos ſuos tacuit,& vicit. Non enī apud Danielem iudicem verborum ſe ratiōe defendit, non patrocinii ſermone tutata eſt,ſed in ſancta fœmina tacente lingua pro ea caſtitas loquebatur. Caſtitas enim Suſannę affuit in iudicio,quę eam defendit & in paradiſo. Ibi enī pudori eius conſuluit,hic ſaluti. Ibi ne macularetur pudicitia,hic ne innocentia dānaretur. Caſtitas ergo Suſannae & preſbyteros & impudicos conuicit in paradiſo,& in iudicio falſos accuſatores obtinuit. Biſq; victrix reos facit teſtimonii,q̄s reos fecerat

Margin (right column): E; Pſal.50.; Mat.27.; F

G adulterii, atq; tandem iudicem meretur caſtitas Danie-
lem puerum iuniorē necdum pubeſcentis ætatis. Mul
tum igitur de deo pudicitia cōſequitur, cū iudicem vir-
ginē promeretur. Secura enim eſt de victoria caſtitas,
cui eſt iudicatura virginitas. Pudicitiæ autem cauſam
niſi vir pudicus audire nō debuit. talem enim arbitrum
meretur caſtimonia, apud quē non periclitetur verecū-
dia. Cognito igitur Daniel Suſannæ negocio, cū eam
falſis accuſationibus vellet plebs imperita damnare, ait
Danie. 13. idem: Mundus ego ſum a ſanguine huius. Quo dicto
peccantis populi reuocauit errorem. Hac ergo voce cir-
ca Suſannam Daniel vtitur, qua circa dominū vſus eſt
& Pilatus. Ait enim Pilatus: Mundus ego ſum a ſan
guine huius iuſti. Eadem igitur ſententia ſoluitur pu-
dicitia, qua eſt abſoluta iuſtitia. ſed Daniel meli' q̄ Pi-
latus. Ille enim pudicum ſanguinē nō condemnat, ſed
liberat: hic autem iuſtum ſanguinem & confitetur, &
tradit. Quid enī profuit teſtimoniū perhibuiſſe inno-
centię, & velut reum addixiſſe nequitiæ, niſi quod gra-
uius peccati eſt, vnum eundēq; & pronunciare iuſtum,
& tradere criminoſum? Ipſe enim iniquitatis ſuę teſtis
eſt, qui ore abſoluit, & corde cōdēnat. Lauerit licet ma-
nus ſuas Pilatus, tamen ſua facta nō diluit. Et quāuis
abſtergere ſe putauerit iuſti ſanguinē de ſuis mēbris, eo
tamē ſanguine mens eius tenetur infecta. Ipſe enī occi-
H dit Chriſtū qui eū tradidit occidēdū. Iudex enī conſtans
& bonus, ne ſanguinē innocentis addiceret, nec inuidiæ
cedere debuit, nec timori. Daniel ergo meli' q̄ Pilatus.
Ille peccantis populi reuocauit errorem, hic autē furen-
tis ſynagogæ ſacrilegium confirmauit.

Item de eodem. Sermo L.

ANTE dies proſecuti ſumus ſanctę Suſan-
næ iudicium ſimile admodū fuiſſe iudicio
ſaluatoris, & iiſdem criminationibus labo-
raſſe memoratæ caſtitatē fœminæ, quibus
Chriſti laborauit integritas. Similiter enim perſecuto-
res in Suſanna paſſa eſt pudicitia, ſicut & in Chriſto
paſſa eſt iuſtitia. Illa enim dum in adulterio conuincit
preſbyteros, ipſa tanquā adultera retinetur. hic dum in
ſacrilegio arguit Phariſęos, ipſe tanquā ſacrilegus ac-
cuſatur. Quod quidē ſacrilegium in Phariſæis maius
adulterium vocari poteſt. Grauius eſt enim religionis
adulterum eſſe q̄ corporis, & plus eſt integritatē diui-
nitatis lædere, q̄ integritatem hominis violare. Con-
demnatur ergo Suſanna, condemnatur & dominus.
Illa quia caſtitatē corporis tuebatur, hic quia religionis
I caſtimoniā defendebat. Similis igitur erat in vtroque
cauſa iudicii, niſi quod meliore via eſt iudice Suſanna
q̄ dominus. Hunc enim præſes iudicat, hanc propheta.
Hunc audit vir qui Phariſęorum ſeditionibus terreba
tur, hanc audit puer qui ſancto ſpiritu replebatur. Iſte
quod ſentit, cōſtanter pronunciat, nō defendit. Suſannę
enim iudex quam abſoluit, & liberat: domini cognitor
quem abſoluit, damnat & tradit. Simile ergo fuit pene
per omnia Suſannę dominiq; iudicium. Siquidem nec
accuſatio in iis fuerit ipſa diſſimilis. Suſannam enim
ſeniores deferunt, dominū Iudas accuſat. Illam docto-
res ſui, hūc diſcipulus proprius criminatur. Suſannam
inquā pſeudopreſbyteri arguunt, prodit pſeudoepiſco-
pus ſaluatorem. Epiſcopus enim & Iodas fuit, ſicut ait
Pſal. 108. propheta de eodē dicens, Fiant dies eius pauci, & epi-
ſcopatum eios accipiat alter. Sed nec locus fratres in
vtraque cauſa videtur eſſe diſſimilis. Suſanna enim in
paradiſo ab accuſatorib', circumuenitur, dominus in or-
tuli paradiſo a traditoribus circundatur. Illa ibi inſidia-
tores patitur, iſte hic ſuſtinet proditorem. Videamus
autē exitum vtriuſq; iudicii. Suſannæ accuſatores tanq̄
falſi teſtes prophetica ſentētia feriuntur, & eiuſdem cri-
minis puniuntur rei, cuius dānare innocentis ſanguinē
geſtiebant. Domini autē traditorē nō inuenio a iudice K
eſſe damnatū. Non enī damnat eū Pilatus, nō damnat
populus, ſed quod eſt grauius, ſe ipſe cōdemnat, & ceſ-
ſante iuſtitia iudicatur. Quem enī alter iudicat, poteſt
vtcūq; eſſe excuſabilis: reus autem ſine excuſatione eſt
qui conſcientiæ ſuæ iudicio condemnatur. Quem al-
ter iudicat, poteſt quādoq; a ſuo iudice ſperare indolgē-
tiam: qui ſe ipſe iudicat, a quo indulgētiam poſtulabit?
Referens enim Iudas dominici ſanguinis precium ait
Iudæis, Peccaui quod tradiderim ſanguinē innocentē. Mat. 17.
Magnum igitur dominicæ innocentiæ teſtimonium
eſt, dum accuſator eius & confitetur de ſcelere, & reus
eſt de mercede. Dum enim miſer refudit venditionis
precium, putat ſe facinoris ſui ſoluere poſſe cōtractum.
Sed nec iſte abſoluitur. Dum enī autor venditionis ſuę
reus eſt, conſtat iſtos ſceleratum cū ſacrilego iniuſſe con
tractum. Sua ergo ſententia Iudas proditor condēna-
tur. Mirum forte ſit vobis quod non eum populus iu-
dicauerit, non præſes addixerit. Hoc ſacrilegi ſolet eſſe
iudicium, vt impietatem ſuam ipſe dum recordatur, &
puniat: ſcelus ſuū dum recognoſcit, & vindicet. Omnū
enim ſupergreditur ſententias qui a ſua cōſcientia, ſua
ſententia condemnatur. Hoc inquā ſacrilegi ſolet eſſe
iudicium, vt conſcius facti ipſe ſe damnet, ſicut ait apo-
ſtolus Paulus de hæretico dicens, Hereticū hominem ad Titi. 3
poſt vnam & ſecundam correptionē deuita, ſciens quia
ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit proprio iu-
dicio condēnatus. Ipſe enim ſe damnat hęreticus, cū de
eccleſia ipſe ſe proiicit, & de cœtu ſanctorū nullo cōpel-
lente procedit. Ipſe enim oſtendit quid mereatur a cun-
ctis, qui ſuo iudicio ſeparatur a cunctis. Ipſe inquam ſe
damnat hęreticus, quia cum omnes criminoſi, epiſcopi
ſententia proiiciantur de conſortio Chriſtiano, hæreti-
cus cuncta preueniens ſentētia ſuæ volūtatis abiicitur.
Tali ergo hæreticus quali & Iudas pœna damnatur,
vt idem ſui & reus ſit ſceleris, & iudex ſit vltionis. Ta-
li inquā hæreticus quali & iudas pœna damnatur, nec
immerito, quia dominū quē ille vendidit, iſte blaſphe-
mat: quē ille perſecutoribus tradidit, quotidie iſte perſe
quitur. Perſequitur enī hæreticus dominū, cū diuinita-
tem ei derogat, & aſſerit creaturam.

De Iuda Scarioth, Sermo LI.

RETINET dilectio veſtra nos hoc proxima
dominica prædicaſſe, quod Iudas Scarioth
propria ſententia cōdemnatus, ad Phariſæ-
os dominici mercedē ſanguinis reportarit,
& actus pœnitentia refuderit venditionis preciom, ſed M
conſcientiæ ſuæ non reſoluerit ſcelus. Deniq; poſt red-
ditum precii laqueo ſe ſuſpendit, vt qui ſe mulctauerat
pecunia, mulctaret & vita. Intelligens enim quantum
ſcelus admiſerit, nō ſuffecit ei ſacrilegii carere mercede,
niſi careret & ſalute. Dignum enim ſe morte iudicauit
quod Chriſtum vitam omniū tradidiſſet. Seueriſſimus
igitur iudex ſui Iudas vel in vlciſcendo cōfitetur quem
negauerat in tradēdo. Reſtituit ergo pecuniam Phari-
ſæis, ſed nec phariſæi eam libenter accipiunt. Dicunt
enim inhibitū ſibi eſſe in ſuis eā habere theſauris. Vi-
dete igitur quanta vis dominicæ ſit pecuniæ, quā inde
Iudas reiicit, hinc phariſæi in loculos nō recludunt. Iu-
ſti enim ſanguinis precium pertimeſcit iniquitas poſſi-
dere. conſilium tamen ineunt phariſæi vt ex ea ager fi-
guli comparetur, in quo peregrinorū corpora collocen-
tur. Quod quidē prouidentia factum puto, vt precium
Saluatoris non peccatoribus ſumptū prębeat, ſed pere-
grinis requiem ſubminiſtret: nō ſacrilegis ſit ad luſum,
ſed defunctis ſit ad ſepulchrū, vt iam exinde Chriſtus &
viuos ſanguinis ſui paſſione redimat, & mortuos pre-
cioſa paſſiōe ſuſcipiat. Precio ergo dñici ſāguinis ager
figuli cōparatur. Legimus in ſcripturis quod totius ge

A neris humani ſalus redempta ſit ſanguine Saluatoris,
1. Petri. 1. ſicut ait apoſtolus Petrus: Non eñi redẽpti eſtis corru-
ptibilibus auro vel argento, ſed precioſo ſanguine agni
incõtaminati & immaculati Ieſu Chriſti. Igitur ſi pre-
cium vitæ noſtræ ſanguis eſt domini, vide ergo quia il
la non tam redempta ſit agri terrena fragilitas, q̃ totius
mundi incolumitas ſempiterna. Ait enim euãgeliſta,
Ioãnis. 3. Non enim venit Chriſtus vt iudicet mundum, ſed vt
ſaluetur mundus per ipſum. Vide inquam ne pecunia
illa non tam cõparati ſit agri parua portio, q̃ totius mũ-
Pſal. 2. di copioſa poſſeſſio, ſicut ait Dauid propheta: Poſtula
a me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, & poſſeſſionẽ
tuam terminos terræ. Ager ergo iſte mundus hic to-
tus eſt, in quo nos diſperſi & diſſeminati domino fructũ
boni operis germinamus. Sed fortaſſe perquiras a me,
ſi ager mundus eſt, quiſnã ſit figulus qui mundi poſſit
habere dominatũ? Niſi fallor, ipſe eſt figulus qui vaſcu
la corporis noſtri fecit e limo, de quo dicit ſcriptura, Et
Geneſ. 2. fecit deus hominẽ de limo terrę. Ipſe eſt figulus qui car
niam noſtram cœnoſum lutũ vapore ſui ſpiritus ani-
mauit, & materiẽ fluidam atq; terrenam ignito calore
decoxit. Ipſe inquã eſt figulus qui nos per manus ſuas
formauit ad vitã, per Chriſtũ ſuum reformauit ad glo-
2. Cor. 3. riam, ſicut ait apoſtolus, Ad eãdem imaginẽ reforma-
mur de gloria in gloriam, ſcilicet vt qui a priore factura
proprijs vitijs corruimus, in ſecunda natiuitate figuli
B huius miſericordia reparemur, hoc eſt qui p Adę tranſ
greſſionem morte concidimus, per ſaluatoris gratiam
denuo reſurgamus. Ipſe plane eſt figulus, de quo dicit
Eſaię. 45. beatus apoſtolus: Nunquid dicit figmentũ ei qui ſe fin
Roma. 9. xit, cur me feciſti hic? Et iterũ: Nunquid nõ habet pote-
ſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidẽ
vas in honorem, aliud vero in cõtumeliam? Ex eodem
enim luto corporis noſtri deus pro meritis ſingulorum
alios reſeruat ad pœnam, alios ad gloriam. Iſtius itaq;
figuli ager Chriſti ſanguie empt⁹ eſt pegrinis. Peregri
nis inquã qui erant ſine domo, ſine patria, & toto orbe
exules iactabãtur, requies Chriſti ſanguine prouidetur,
vt quibus non eſt in mundo poſſeſſio, iis in Chriſto ſit
ſepultura. Iſtos autẽ peregrinos quos eſſe dicimus niſi
deuotiſſimos Chriſtianos, qui renunciantes ſeculo, &
nihil poſſidẽtes in mũdo, in Chriſti ſanguie requieſcũt?
Chriſtianus enim qui mundum nõ poſſidet, hic totum
poſſidet ſaluatorem. Ideo autẽ peregrinis Chriſti ſepul
tura promittitur, vt qui ſe a carnalibus vitijs tanquam
peregrinum & alienum cuſtodierit, is Chriſti requiem
mereatur. Sepultura enim Chriſti quid eſt aliud, niſi
C requies Chriſtiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo
ſumus, & tanquã hoſpites in hac luce verſamur, ſicut
2. Cor. 5. ait apoſtolus dicens: Etenim dum ſumus in hoc corpo-
re, peregrinamur a domino. Peregrini inquã ſumus, &
nobis ſaluatoris ſanguinis precio empta eſt ſepultura.
Coloſ. 2. Conſepulti enim ſumus, ſicut ait Apoſtolus, cum illo
per baptiſmũ in mortẽ. Baptiſmũ igitur Chriſti nobis
eſt ſepultura, in quo peccatis morimur, criminibus ſe-
pelimur, & veteris hominis conſcientia reſoluta, in al-
teram natiuitatem rediuiua infantia reparamur. Ba-
ptiſmũ inquã ſaluatoris nobis eſt ſepultura, quia & ibi
perdimus ante quod viximus, & ibi denuo accipimus
vt viuamus. Magna igitur ſepulturę huius eſt gratia,
in qua nobis & vtilis mors infertur, & vita vtilior cõdo
natur. Magna inquã huius gratia ſepulturę, quæ & pu
rificat peccatorẽ, & viuificat morientem.

De die ſancto Paſchæ, Sermo LII.

NON immerito fratres hodierna die pſalmus
hic legitur, in quo propheta exultãdum prę-
cipit & lętãdum. Omnes enim creaturas ad
huius diei feſtiuitatem Dauid ſanctus inui-
tat. Nam in hac die per reſurrectionem Chriſti aperi-
tur Tartarus, per Neophytos eccleſię innouatur terra, D
cælum per ſpiritumſanctum reſeratur. Apertus enim
Tartarus reddit mortuos, inouata terra germinat re-
ſurgentes, cælum reſeratum ſuſcipit aſcendentes. De-
niq; aſcendit latro in paradiſum, ſanctorũ corpora ingre
diuntur in ſanctam ciuitatẽ, ad viuos mortui reuertun-
tur, & profectu quodã in reſurrectione Chriſti ad altio-
ra cuncta elementa ſe tollunt. Tartarus quos habet red
dit ad ſuperos, terra quos ſepelit, mittit ad cælum, cæ-
lum quos ſuſcipit, repręſentat ad dominum. Et vna ea-
dẽq; operatione ſaluatoris paſſio eleuat de imis, ſuſcitat
de terrenis, collocat in excelſis. Reſurrectio eñ Chriſti
defunctis eſt vita, peccatoribus venia, ſanctis eſt gloria.
Omnẽ ergo creaturam ad feſtiuitatem reſurrectionis
Chriſti Dauid ſanctus inuitat. Ait enim exultãdum
in hac die quam fecit dominus, & lætandum. Sed dicit
aliquis, ſi in die gratulandum eſt, iis vtiq; gratulãdum
eſt quos dies ipſa cõplectitur. Cælum autem & Tarta-
rus extra huius mundi diem ſunt conſtituta. Quomo-
do igitur poſſunt ea elementa ad feſtiuitatẽ huius diei
vocari, cuius diei ambitu nõ tenentur? Sed hic dies quẽ
fecit dominus, penetrat omnia, vniuerſa continet, cælũ
& terrã Tartarumq; cõplectitur. Lux enim Chriſtus nõ
parietibus obſtruitur, non elementis diuiditur, non te-
nebris obſcuratur. Lux inquam Chriſti dies eſt ſine no
cte, dies ſine fine, vbiq; ſplendet, vbiq; radiat, vbiq; non
deficit. Quod autem iſte dies Chriſtus ſit, Apoſtolus E
dicit, Nox præceſſit, dies autẽ appropinquabit. Pręceſ- Romã. 13.
ſit, inquit, nox, non ſequitur: vt intelligas ſuperueniente
Chriſti lumine & diaboli tenebras effugari, & peccato-
rum obſcura nõ ſubſequi, & iugi ſplendore pręteritas ca
ligines depelli, ſurrepẽtia delicta prohiberi. Nam quia
hic dies Chriſtus, cœlũ, terrã, Tartarumq; colluſtret, ſcri-
ptura teſtatur. Quod eñ ſuper terrã fulgeat, dicit Ioan
nes: Erat lux vera, quæ illuminat omnẽ hominem ve- Ioan. 1.
nientem in hunc mundum. Quod in inferno luceat, ait
propheta, Qui ſedebant in regione vmbræ mortis, lux Eſaię. 9.
orta eſt illis. Quod in cælis iſte permaneat, refert Da-
uid dicens: Ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius, & ſe-
dem eius ſicut dies cæli. Quis autem eſt dies cæli niſi
Chriſtus dominus: de quo dicitur per prophetã, Dies Pſal. 18.
diei eructat verbum? Ipſe eſt enim dies filius, cui pater
dies diuinitatis ſuæ eructat arcanum. Ipſe inquam eſt
dies qui ait per Salomonem, Ego feci vt oriretur in cę Eccli. 24.
lo lumen indeficiens. Sicut ergo diem cæli nox omni-
no nõ ſequitur, ita & Chriſti iuſtitiam peccatorum te-
nebræ non ſequuntur. Semper enim dies cæli ſplen-
det, lucet & fulget, neque aliqua poteſt obſcuritate con- F
cludi. ita & lumen Chriſti ſemper micat, radiat, coru-
ſcat, nec aliqua poteſt delictorum caligine comprehen-
di. Vnde ait euangeliſta Ioannes: Et lux in tenebris Ioãnis. 1.
lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. In re-
ſurrectione ergo Chriſti elementa omnia gloriantur.
Nam & ſolem ipſum arbitror eſſe in hac die ſolito cla-
riorem. Neceſſe eſt enim vt ſol in eius reſurrectiõe gau
deat, in cuius paſſione condoluit: & cuius mortem lu-
gubri quadam caligine proſecutus eſt, eiuſdem vitam
nitidioris lucis ſplendore ſuſcipiat: & tanquam bonus
miniſter, ſicut tunc obſcuratus eſt ad exequias ſepultu-
ræ, modo coruſcet in reſurrectionis obſequium. In paſ-
ſione enim Chriſti caliginum ſe nocte circundedit, &
Iudæorum facinus mundo teſte congemuit. Indicium
enim quoddam doloris in ſole eſt, tanto ſceleri officiũ
luminis denegaſſe, & vltione quadam Iudæorum ocu
lis tenebras infudiſſe: vt quorum mentem cæcitas in-
uaſerat, eorum oculos cęcitas occuparet, nec luceret eis
mundi lumen, a quibus fuerat lumen ſalutis extin-
ctum. Damnatio igitur quædã ingeritur Phariſæis, vt
tenebras in die iudicii peccatoribus repromiſſas iam
apud ſuperos patiãtur. Aud ſuperos ergo crucifixo im-
morantur tenebræ. Quid mirum ſi apud ſuperos ſunt

G tenebræ, cum lux deſcendit ad inferos? Igitur fratres
omnes in hac die ſancta exultare debemus, nullus ſe a
communi lætitia peccatorum conſcientia ſubtrahat,
nullus a publicis votis delictorum ſarcina reuocetur.
Quamuis enim peccator, in hac die de indulgentia non
debet deſperare, eſt enim prærogatiua non parua. Si
enim latro paradiſum meruit, cur non mereatur veniã
Chriſtianus? Et ſi illi dominus cum crucifigitur miſe-
retur, multo magis huic miſerebitur cum reſurgit. Et
ſi paſſionis humilitas tantum præſtitit confitenti, reſur-
rectionis gloria quantum tribuit deprecanti? Largior
enim ad præſtandum ſolet eſſe, ſicut ipſi ſcitis, læta vi-
ctoria, q̃ addicta captiuitas.

De innouatione fidelium, Sermo LIII.

MAGNVM fratres & mirabile donum con
ceſſit nobis deus hunc paſchæ ſalutarẽ diem,
in quo reſurgens dominus reſurrectionem
præſtitit vniuerſis, & de imis ad altiora con-
ſcendens, nos quoq; ad ſuperiora de inferioribus in ſuo
1. Cor. 12. corpore ſubleuauit. Sumus enim ſecundum Apoſto-
lum omnes Chriſtiani corpus Chriſti & membra. Re-
ſurgente igitur Chriſto omnia neceſſario cum eo ſua
H viſcera ſurrexerunt. Dum enim ille ab inferis tranſit ad
ſuperos, nos de morte tranſire fecit ad vitã. Paſcha enĩ
Hebraice, tranſitus dicitur vel profectus, ſcilicet quia
per hoc myſterium de peioribus ad meliora tranſitur.
Bonus tranſitus eſt tranſire de peccatis ad iuſtitiam,
de vitiis ad virtutes, ad infantiam e ſenectute. Infan-
tiam autem dixerim non ætatis, ſed ſimplicitatis. ha-
bent enim & merita ætates ſuas. In occiduis enĩ prius
conſtituti eramus ſenio peccatorum, reſurgente Chri-
ſto renouati ſumus innocentia paruulorum. Habet &
Chriſtiana ſimplicitas infantiam ſuam. Sicut enim in-
fans neſcit iraſci, fraudare non nouit, referre non audet,
ita & Chriſtianitatis infantia lædẽtibus non iraſcitur,
ſpoliantibus non reſiſtit, cædentibus nõ repugnat. De-
Mat. 5. niq; ſicut iuſſit dominus, etiam orat pro inimicis, aufe-
renti tunicam relinquit & pallium, verberanti maxil-
lam, præbet & alterã: niſi quod in hoc melior eſt Chri-
ſti infantia q̃ naturæ. illa enim peccare neſcit, iſta con-
temnit. illa per infirmitatem innoxia eſt, iſta eſt inno-
cens per virtutem. Atq; ideo laudi magis ſcribendum
eſt non tam malefacere non poſſe q̃ nolle. Ergo ſicut di-
ximus, ætates quædam ſunt meritorum. nam & ſene-
ctus morum inuenitur in pueris, & innocẽtia infantum
reperitur in ſenibus. Deniq; quod in iunioribus ſene-
Sapiẽ. 4. ctus quædam ſit honeſtatis, dicit propheta, Senectus
enim venerabilis non diuturna, nec numero annorum
I computata. cani ſunt enim ſenſus hominis. Ad Apo-
ſtolos autem iam ſeniores & maiores natu dicit do-
Mat. 18. minus, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut puer
iſte, non introibitis in regnum cælorum. Reuocat igi-
tur eos ad originis ſuæ fontem, & retrorſum ad infan-
tiam redire compellit, ſcilicet vt qui corpore fragili ſe-
nuerant, innocentiæ moribus renaſcantur, ſicut ait Sal
Ioãnis. 3. uator: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpirituſancto,
Mat. 18. nõ intrabit in regnum dei. Dicitur ergo apoſtolis: Niſi
conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut puer iſte. non dicit,
ſicut pueri iſti, ſed ſicut puer iſte. vnum elegit, vnum
proponit. Videamus igitur q̃s ille tantus ſit qui diſci-
pulis proponitur imitandus. Non hunc arbitror eſſe de
plebe, non de publico, non de multitudine cæterorum,
præcipue qui per Apoſtolos vniuerſo mundo tribuit
ſanctitatis exemplum. Non inquam hunc de publico
eſſe arbitror, ſed de cælo. ipſe eſt enim de cælo puer, de
Eſaię. 9. quo dicit Eſaias propheta: Puer natus eſt nobis, filius
1. Pet. 2. datus eſt nobis. Ipſe plane puer eſt, qui ſicut innocens
cum malediceretur non remaledixit, cum percuteretur
non repercuſſit, quin potius in ipſa paſſione pro ſuis o-
raũit inimicis dicens: Pater dimitte eis, neſciunt enim Luc. 23.
quid faciunt. Ita ſimplicitatem quam infantibus na- K
tura tribuit, dominus miſericordiæ bonitate cumula-
bat. Iſte ergo puer eſt, qui imitandus paruulus propo-
nitur & ſequẽdus. Nam ipſe dicit, Tolle crucem tuam, Mat. 16.
& ſequere me.

Item de innouatione fidelium, Sermo. LIIII.

RETINET ſanctitas veſtra fratres me hoc
nuperrime prædicaſſe, quod homo in iunio-
rem ætatem per iuſtitiã reformetur, & quã-
uis feſſus ſenio, rurſus in puerum innocẽtiæ
moribus renaſcatur, ita vt interueniente myſterio ex
vetulis iterum videamus infantes. Innouatio enĩ quę-
dam eſt, deſinere quod eras, aſſumere quod ante nõ fue-
ras. Innouatio inquam eſt, vnde & Neophyti nuncu-
pantur, quod nouitate quadam maculas vetuſtatis ab-
iecerint, gratiam ſimplicitatis aſſumpſerint, dicẽte apo
ſtolo: Deponentes veterem hominẽ cum actibus eius, Coloſſ. 3.
induite nouum qui ſecundum deum creatus eſt. Vn-
de & Dauid ſanctus ait, Renouabitur ſicut aquilæ iu- Pſal. 102.
uentus tua. Intelligens per gratiã baptiſmi occidua vi-
tæ noſtræ poſſe reuiuiſcere, & iuuẽtute quadã renoua-
ri poſſe id quod in nobis fuerat delictorum vetuſtate L
collapſum. Vt aũt intelligas quia de gratia baptiſma-
tis propheta loquitur, innouationem ipſam aquilæ cõ-
parauit, quæ auis aſſidua cõmutatione habitus ſui lon
gam ducere fertur ætatem, & vetuſtis iam fatiſcenti-
bus plumis noua pẽnarum ſucceſſione iuueneſcere, ita
vt depoſitis antiquitatis exuuiis, rediuiua indumento-
rum natiuitate ſe veſtiat. Vnde intelligimus quod ſe-
nectutẽ aquilæ nõ ſentiunt mẽbra, ſed plumę. De nouo
ergo ſe veſtit, & pullulantibus pẽnis vetuſta mater ite-
rum renouatur in pullum. Pullus enim tunc cõparanda
eſt, quando radiantibus plumis neceſſe eſt illi rurſum
meditari rudem volatum, & alarum olim exercitata
remigia, tanquã nouella volucris, intra nidum pigra cõ
peſcere. quãuis illi ſit volandi notitia de conſuetudine,
deeſt tamen illi de pennarũ raritate fiducia. De bapti-
ſmatis igitur gratia hoc ſpiritus pſalmographus pro-
phetauit. nam vtiq; Neophyti noſtri nuper baptizati,
tanquã aquilæ depoſitis vetuſtatis exuuiis, noua ſan-
ctitatis indumenta ſumpſerunt, & fatiſcentib⁹ antiquis
maculis ſicut plumis leuibus, rediuiua gratia immor-
talitatis ornantur, ita vt in his ſenectutis occidua pecca
ta ſenuerint, vita non ſenuerit. Tanq̃ aquila in pullum,
ſic illi in infantiã reuocati. Eſt eis ſeculi de cõuerſatione
notitia, ſed adeſt illis iuſtitiæ de reparatione ſecuritas.
Quid igitur ſanctus Dauid dicat, adhuc diligẽtius vi-
deamus. Nõ enim ait, Renouabitur ſicut aquilarum, M
ſed ſicut aquilæ iuuentus tua. Vnius ergo aquilæ re-
nouandam in nobis aſſerit iuuentutem, quam vnam &
ſolam aquilam recte Chriſtum dominũ dixerim, cuius
iuuentus renouata eſt tunc, cum a mortuis reſurrexit.
Depoſitis enĩ corruptelæ corporalis exuuiis, rediuiua
carnis aſſumptione refloruit, ſicut ipſe ait per prophetã, Pſal. 27.
Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor
illi. Refloruit, inquit, caro mea. Videte quo verbo vſus
eſt. non ait floruit, ſed refloruit. Non enĩ refloreſcit niſi
quod ante floruerit. Floruit autem caro domini, cũ pri-
mũ de Mariæ virginis illibata vulua proceſſit, ſicut ait
Eſaias dicens: Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de ra Eſaię. 11.
dice eius aſcendet. Refloruit autẽ cũ ſucciſo per Iudęos
corporis flore, rediuiua de ſepulchro reſurrectionis glo-
ria germinauit, & in floris modũ odorẽ pariter & nito-
rem, cunctis hominibus immortalitatis afflauit odorẽ,
bonorũ operũ ſuauitatem, circumferens nitorem, incor-
ruptelam perpetuæ diuinitatis oſtendens.

De cruce Chriſti, Sermo LV.

A SECVLI ferunt fabulę Vlyſſem illum qui
decennio marinis iactatus erroribus ad pa-
triam peruenire non poterat, cum in locum
quendam curſus illum nauigii detuliſſet, in
quo Sirenarum dulci cantus crudelis varietate reſona-
bat, & aduenientes ſic blanda modulatione mulcebat,
vt non tam ſpectaculum voluptatis caperent, ꝙ naufra-
gium ſalutis incurrerent. Talis enim erat illis oblecta-
tio cantilenæ, vt quiſquis audiſſet vocis ſonitum, quaſi
quadam captus illecebra nō iam tenderet ad eum quem
volebat portū, ſed pergeret ad exitium quod nolebat.
Igitur cum Vlyſſes incidiſſet hoc dulce naufragium,
& ſuauitatis illius vellet declinare periculum, dicitur
inſerta cera auribus ſociorū ſeipſum ad arborem naui-
gii religaſſe, quo & illi carerēt pernicioſa auditus illece-
bra, & ſe de periculo nauigii curſus auferret. Si ergo de
Vlyſſe illo refert fabula quod eum arboris religatio de
periculo liberarit, quāto magis prædicandum eſt quod
vere factum eſt, hoc eſt quod hodie omne genus hoīm
de mortis pīculo crucis arbor eripuit? Ex quo enī Chri
ſtus dominus religatus in cruce eſt, ex eo nos mundi il
lecebroſa diſcrimina velut clauſa aure tranſimus. Nec
pernicioſo enim ſeculi detinemur auditu, nec curſum
melioris vitæ deflectimus in ſcopulos voluptatis. Cru
cis enim arbor nō ſolum religatum ſibi hominē patriæ
B repræſentat, ſed etiam ſocios circa ſe poſitos virtutis
ſuæ vmbra cuſtodit. Quod autem crux ad patriā poſt
multos errores redire nos faciat, dominus declarat di-
Luc. 23. cens latroni in cruce poſito: Hodie mecum eris in para-
diſo. Qui vtiꝗ latro diu oberrās ac naufragus aliter ad
patriam paradiſi, de qua primus homo exierat, redire
nō poterat, niſi fuiſſet arbori religatus. Arbor enī quæ-
dam in naui, eſt crux in eccleſia, quæ inter totius ſeculi
blāda & pernicioſa naufragia incolumis ſola ſeruatur.
In hac ergo naui quiſquis aut arbori crucis ſe religaue-
rit, aut aures ſuas ſcripturis diuinis clauſerit, dulcē pro-
cellam luxuriæ nō timebit. Sirenarum enim quædam
ſuauis figura eſt mollis concupiſcentia voluptatū, quæ
noxiis blandimentis conſtantiam captæ mentis effœ-
minat. Ergo dominus Chriſtus pependit in cruce, vt
omne genus hominū de mūdi naufragio liberaret. Sed
vt omittamus Vlyſſis fabulam, quæ ficta nō facta eſt,
videamus ſi quod in ſcripturis diuinis exemplum ſimi
le poſſumus inuenire, quod dominus per ſemetipſum
poſtea completurus, per prophetas ſuos ante promiſe-
Num. 21. rit. Legimus in veteri teſtamento cū Moyſes ſanctus
filios Iſrael de captiuitate Egypti produxiſſet, atꝗ idē
populus in deſerto graui a ſerpentibus incurſione labo-
raret, nec aliqua illis armorū defenſio poſſet obſiſtere,
tunc ſanctū Moyſen diuino repletum ſpiritu, ſerpētem
C æreum affixum ligno inter medias morientiū creuiſſe
turbas, & mandaſſe populo vt de illo ſigno ſpem gere-
rent ſanitatis, atꝗ hac re tantā medicinam cōtra mor-
ſum aſpidum proueniſſe, vt quiſquis vulneratus in il-
lum ſerpentis crucem aut reſpiceret, aut ſperaret, ſtatim
remedium ſalutis acciperet. Cuius facti etiam domi-
nus in euangelio meminit dicens, Sicut Moyſes exal-
Ioan. 3. tauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium
hominis. Vnde ſi affixus ſerpens ligno filiis Iſrael cō-
tulit ſanitatem, quanto magis ſalutem præſtat popu-
lis dominus in patibulo crucifixus? Et ſi figura tātum
profuit, quantum prodeſſe credimus veritatem? Ser-
pens igitur primus crucifigitur. Recte plane, vt quia
primus apud deum peccauerat diabolus, primus cru-
cis ſententia feriretur. In ligno enim crucifigitur, ratio-
nabiliter factum, vt quia homo in paradiſo per arborē
concupiſcentiæ deceptus fuerat, nunc idem per ligni ar
borem ſaluaretur, atꝗ eadem materia quæ cauſa mor-
tis fuerat, eſſet remedium ſanitatis. Deinde poſt ſerpē-
tem in ſaluatore homo ipſe crucifigitur, ſcilicet vt poſt
autorem puniatur & facinus. Per primā enim crucem
vindicatum eſt in ſerpentē, per ſecūdam in venena ſer- D
pētis: hoc eſt, primū autor ipſe punitur, deinde eius ma
lignitas condēnatur. Virus enim quod perſuaſione ſua
in hominem tranſfuderat, nunc reiicitur, nunc curatur.
Nam cū homo paſſioni addicitur, non morti traditur,
ſed mortis in eo facinus emendatur. Hoc enim egit do-
minus per hominem quem ſuſcepit, vt dum innocens
patitur, præuaricationis illius diabolicæ in eo inobe-
dientia corrigatur, & deinceps libera culpa fieret, ac li-
ber eſſet a morte. Habentes igitur dominū Ieſum, qui
nos paſſiōe ſua liberauit, in ipſum aſpiciamus ſemper,
& de ipſius ſigno ſperemus nřis vulneribus medicinā,
hoc eſt, Si forte nobis venenum auaritiæ ſe diffundit,
ipſum conſideremus, & ſanat. Si ſcorpionis nos libido
cōpungit, ipſum rogemus, & curat. Si terrenarū cogita
tionū nos morſus lacerant, eundem precemur, & viuie-
mus. Hi enī ſunt ſpirituales ſerpentes animarū noſtra-
rum, propter quos cōculcādos dominus crucifixus eſt,
de quibus ipſe ait: Super ſerpentes & ſcorpiones ambu Luc. 10.
labitis, & nihil vobis nocebunt.

Item de cruce Chriſti. Sermo LVI.

DIXIMVS heſterna die quod crux domi-
ni ſalutē generi contulerit humano, & verū
eſt. Paſſio enim illius noſtra redemptio eſt, E
mors eius vita noſtra eſt. Ideo autem mala
hæc cuncta ſuſtinuit, vt nos bona omnia ſentiremus.
Ideo crudelitatem in ſe exerceri maluit, vt nobis miſe-
ricordiam largiretur. Bonus ideo in nos ita eſſe voluit,
vt ante in ſe eſſet immitis. Auferens enim per crucem
humani generis iniurias, omnes eas in ſua paſſione cō-
ſumpſit, vt vlterius nō eſſet homini quod noceret. Grā-
de ergo crucis eſt ſacramentum: & ſi intelligamus, per
hoc ſignum etiā mundus ipſe ſaluatur. Nam cū a nau-
tis ſcinditur mare, prius ab ipſis arbor erigitur, velum
diſtenditur, vt cruce domini facta, aquarū fluenta rum-
pantur, & hoc dñico ſecuri ſigno portū ſalutis petunt,
periculū mortis euadunt. Figura enī ſacramēti quædā
eſt velum ſuſpēſum in arbore, quaſi Chriſtus ſit exalta-
tus in cruce, atꝗ ideo confidentia de myſterio veniente
hoīes ventorū procellas negligunt, peregrinatiōis vota
ſuſcipiunt. Sicut autē eccleſia ſine cruce ſtare nō poteſt,
ita & ſine arbore nauis īfirma eſt. Statim enī diabolus
inquietat, & illā ventus allidit. at vbi ſignū crucis erigi-
tur, ſtatim & diaboli iniquitas repellitur, & vētorū pro-
cella ſopitur. Sed & bonus agricola cū parat terrę ſolum
vertere, & vitę alimenta perquirere, nō niſi per ſignum
crucis id facere conatur. Dū enī aratro dentale ſubiicit,
affigit aures, ſtiuam inſerit, figurā crucis imitatur. Cō-
pactio enim ipſa ſimilitudo quędam eſt dominicæ paſ- E
ſionis. Cælum quoꝗ ipſum huius ſigni figura diſpoſi-
tum eſt. Nā cū quatuor partibus, hoc eſt oriente & oc-
cidente, ac meridiano & ſeptētrione diſtinguitur, qua-
tuor quaſi crucis angulis cōtinetur. Ipſius etiā inceſſus
hominis cum manus leuauerit, crucē pingit, atꝗ ideo
eleuatis manibus orare præcipimur, vt ipſo quoꝗ mē-
brorū geſtu paſſionem domini fateamur. Tunc enim
citius noſtra exauditur oratio, cū Chriſtum quē mens
loquitur, etiam corpus imitatur. Hoc etiam exemplo
Moyſes ſanctus cum cōtra Amalech bellum gereret,
non armis, non ferro, ſed eleuatis eum ad deum mani-
bus ſuperauit. ſic enim habes ſcriptum: Cum eleuaſſet Exodi. 17.
manus ſuas Moyſes, vincebat Iſrael: cum autē depo-
ſuiſſet manus ſuas, cōualeſcebat Amalech. Hoc igitur
dominico ſigno ſcinditur mare, terra colitur, cælum re-
gitur, homines cōſeruātur. Hoc inquā dominico ſigno
etiam reſerātur inferna. Nam ex quo homo dominus
Ieſus qui ipſam crucem geſtabat, ſepultus in terra eſt,
veluti dirupta ab eo exarata terra oēs quos retinebat
mortuos germinauit. Sed videamus de hoc ipſo domi-

G ni corpore poſteaquã de cruce deponitur quid geratur.
Accepit illud Ioſeph ab Arimathia vir iuſtus, ſicut ait
Lucę. 23. Euãgeliſta, & in nouo ſuo ſepeliuit monumẽto, in quo
nondum quiſquam poſitus erat. Beatum ergo corpus
domini Chriſti, quod cũ naſcitur, vtero virginis gigni-
tur: cũ recedit, iuſti tumulo cõmendatur. Beatum pla-
ne corpus, quod virginitas peperit, & iuſtitia cuſtodi-
uit. Cuſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptũ, ſicut
ſeruauit illud Mariæ virginis vterus illibatũ. Hic enĩ
viri pollutione non tangitur, ibi mortis corruptione nõ
læditur. Vbiq; beato corpori defertur ſanctitas, vbique
virginitas. Nouus illud venter cõcipit, nouus tumulus
includit. Dñica ergo & virgo vulua, & virgo eſt ſepul-
tura. Quin potiꝰ ipſam ſepulturã vuluam dixerim. eſt
enim ſimilitudo nõ parua. Sicut enĩ dñs de matris vul-
ua viuus exiuit, ita de Ioſeph ſepultura viuus ſurrexit:
& ſicut tũc de vtero ad prędicãdum natus eſt, ita & nũc
ad euangelizandum renatus eſt de ſepulchro, niſi quod
glorioſior iſta eſt q̃ illa natiuitas. Illa enim corpus mor
tale genuit, hæc edidit immortale. Poſt illam natiui-
tatem ad inferos deſcẽditur, poſt hanc remeatur ad cæ-
los. Religioſior plane eſt iſta q̃ illa natiuitas. Illa enim
totius mundi dominũ nouem menſibus in vtero clau-
ſum tenuit, hæc autem triduo tantum tumuli gremio
cuſtodiuit. Illa cunctorum ſpem tardius protulit, hæc
omniũ ſalutem citius ſuſcitauit.

De ſepulchro dñi nři Ieſu Chriſti, Sermo. LVII.

H
FORTASSE quis dicat de prioris domi-
nicæ prædicatione, in qua prędicauimus nõ
minorem eſſe gloriã quod tumulus Ioſeph
ſuſcitauerit dominum, q̃ quod eum ſanctæ
Mariæ vterus procrearit: quæ comparatio ventris &
tumuli, cum illa ex intimis viſceribus edidit filium, hic
autem ſolummodo locum præſtiterit ſepulturæ? At
ego dico non minorem Ioſeph affectum fuiſſe q̃ Ma-
riæ. Siquidem illa vtero dominũ, hic corde conceperit.
Illa ſaluatori membrorum ſuorum ſecretum præſtitit,
hic ſecretum ſui corporis nõ negauit. Illa dominũ pan-
nis inuoluit cum natus eſt, hic linteis cum receſſit. Illa
perunxit beatum corpus oleo, hic aromatibus honora-
uit. Conueniunt ergo ſibi obſequia, cõuenit & affectus.
Vnde neceſſe eſt & meritum conuenire: niſi quod an-
gelus Mariã ad obſequium admonuit, Ioſeph autem
ſola iuſtitia perſuaſit. Ioſeph in ſuo ſepulchro poſuit do
Pſal. 5. minum. Legimus in propheta: Sepulchrum patẽs eſt
guttur eorum. Si ergo ſepulchrum patens eſt guttur
hominũ, vide ne forte ſecundum hanc ſimilitudinem
dominum Ioſeph non tam in ſepultura terrena poſue-
rit, q̃ in monumento ſui pectoris collocarit, & cuſtodien
I dum illum ſuſceperit non tam memoria fragili elemẽ-
torum, q̃ memoria ſancta virtutum. Hæc enim virtu-
tum fidelis eſt memoria, quæ intra ſe continens Chri-
ſtum, lędi eum hæreticorum corruptione non patitur.
De qua memoria in ſacris dicit dominus, Quotiẽſcũq;
hoc facietis, in memoriam mei facietis, donec veniam.
Quotienſcunq; enim Chriſtum loquimur, totiẽs eum
ſacri oris memoria commendamus. Sepulchrum ergo
patens eſt guttur eorum. Recte plane dicit propheta.
Sepulchrum enim Chriſti patens eſt euangeliſtarum
beatum guttur, per quod illud æternũ literarum theſau
ro condiderunt. Patens autem ſepulchum ideo dicitur,
quia qui vult ad Chriſti peruenire myſterium, non in-
greditur ad illud niſi per euangelicæ ſcripturæ ſecretũ.
In literarum enim ſacrarũ quaſi quodam nouo vaſcu-
lo cõmendandus eſt dominus. Quiſquis igitur illum
videre deſiderat, ibi & paſſionis eius ſacramentum in-
uenit, & reſurrectionis gloriam recognoſcit. Patens er-
go guttur ſanctorũ eſt. Vnde apoſtolus ad Corinthios
2. Cor. 6. ait: Os noſtrum patet ad vos o Corinthii, inuitans eos
vt per prędicationis ſuæ ſemper apertam ianuã ingre- K
diamur Chriſti ſecreta myſteria. In hac igitur pectoris
memoria collocatur dominꝰ a Ioſeph, vt in iuſtitię ſede
requieſcat, & habeat filius hominis vbi caput reclinet.
Videamus igitur quare ſaluator in aliena ſepultura
ponatur, ac ſuam nõ habeat ſepulturam. Ideo in aliena
ſepultura ponitur, quia pro aliorum moriebatur ſalute.
Mors enĩ iſta non illi illata eſt, ſed nobis delata. Mors
iſta non illi accidit, ſed nobis proficit. Vt quid ergo ei
propria ſepultura, qui in ſe mortem propriam non ha-
bebat? Vt quid illi tumulus in terris, cuius ſedes ma-
nebat in cælis? Vt quid illi ſepultura, qui tridui tãtum
temporis ſpatio non tam in ſepulchro mortuus iacuit,
q̃ velut in lectulo dormiens conquieuit? Ipſa enim tem
poris breuitas declarat ſomnum potius fuiſſe q̃ mor-
tem. Sepulchrum autẽ, mortis eſt habitaculum neceſ-
ſarium. Neceſſariũ ergo non erat mortis habitaculum
Chriſto, qui vita eſt: nec opus habebat ſemper viuens
domicilio defunctorum. Recte autẽ hanc vitam nos in
noſtro ſepulchro condidimus, vt cum ipſo viuificante
mortem noſtram a mortuis ſurgeremus. Vnde & illa
Maria Magdalene quæ dominũ inter cæteros defun
ctos ĩ ſepulchro quęrebat, arguitur, & dicitur illi, Quid
quęris viuẽtẽ cũ mortuis? Hoc eſt, Quid quęris apud
inferos, quẽ rediiſſe iam conſtat ad ſuperos? Quem illa
adhuc nõ intelligens, nec cognoſcẽs, reſpondit illi, Do- Ioan. 20.
mine ſi tu tuliſti eũ, dicito mihi vbi poſuiſti eũ, & ego
illum tollam. Exiſtimabat enĩ illum, ſicut dicit ſcriptu-
ra, hortulanũ eſſe. Sancta ergo & ſimplex fœmina Chri L
ſtum requirebat a Chriſto, ac deuotione mẽtis prophe-
tat & neſcit. Ait enĩ dominu de ſemetipſo: Si tu tuliſti
eũ, dicito mihi. Recte ĩterrogat, ſi tu tuliſti eũ. Ipſe enĩ
tulit corpꝰ ſuũ, qui ſuſcitauit. ipſe tulit corpus, qui illud
iacens & dormiẽs ſua aſpiratione collegit. ipſe tulit cor-
pus, qui diuinitatis illud virtute geſtans portat ad cæ-
los. Atq; ideo mulier ſapiẽter interrogat & requirit: Si
tu tuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti eum? Hoc eſt, ſi
illud auferens de ſepulchro ad paradiſum tranſtuliſti.
Audierat enim illum dicentẽ latroni, Hodie mecũ eris Lucę. 23.
in paradiſo. Aut certe de infernis in patris dextera col-
locaſti, ſicut ait apoſtolꝰ, Quę ſurſum ſunt quęrite, vbi Coloſſ. 3.
Chriſtus eſt ad dexterã dei. Beatus ergo qui ita quęrit
Chriſtum dominũ, vt credat eum & in paradiſo conſti-
tutum, & in cæleſtibus collocatum. Nam qui eum aut
in infernis requirit, aut tumulis, dicitur ei, Quid quæ-
ris viuentem cum mortuis?

De Maria Magdalene, Sermo LVIII.

HĘRET adhuc ſenſibus veſtris fratres, hoc M
nos ante dies pauciſſimos prædicaſſe, quod
Maria Magdalene nõ leuiter fuerit obiur-
gata cur poſt reſurrectionẽ dominũ quære-
ret in ſepulchro, q nõ reminiſcens verborum eius qui-
bus ſe ab inferis tertia die rediturum eſſe dixerat, pu-
taret eum inferni legibus detineri. Arguitur enim non
leuiter cur nõ memoraretur reſurrectiõis promiſſum,
ac mortis ſcrutaretur indicium. Fides enim humilis &
ignara quęrit quod neſcit, obliuiſcitur quod docetur. Fe
ſtina quidem eſt ad obſequium, ſed non perfecta eſt ad
credẽdum. anxia enim eſt de dominicæ carnis iniuria,
ſed incerta eſt de reſurrectionis gloria. plorat quidem
amore Chriſti, ſed mœret deſperatione corporis nõ re-
perti. periiſſe putat quẽ iam regnare conſtabat. ſcruta-
tur enim in tumulo quem vocare potius deberet e cęlo.
Increpatur igitur ſancta Maria tanquã pigrior ad cre-
dendum, & cum, ſera licet, dominũ cognouiſſet, dicitur
ei a ſaluatore: Noli me tangere, quia nondum aſcendi
ad patrẽ. Noli me tangere, increpationis verbũ eſt, hoc Ioan. 20.
eſt, noli me tangere manibus, quoniã reſurrectionem
meã mentis obliuione non retines. Non potes me co-

A poris tenere complexibus, quoniã fidei perfectione nõ
tangis. Prohibetur tactus que amiſit auditũ. Noli me,
inquit, tãgere, quia nõdum aſcẽdi ad patrẽ. Videamus
quomodo nondũ ad patrem aſcẽderit Chriſtus, cũ ipſe
dicat, quia pater in me, & ego in patre, a quo per indiſ-
cretam diuinitatis ſubſtãtiam nũq̃ eſt ſeparatus. Dum
enim vnus in vno manet, ſemper patrẽ filiũq; ſimul eſ-
ſe ſignificat. Aut nũquid illuc aſcẽdere ſe dicit fili⁹, vbi
ante habitat q̃ aſcendat? Dixit enim idẽ dominus: Ne-
Ioan. 3. mo aſcendit in cęlũ niſi qui deſcẽdit de cęlo, filius homi
nis qui eſt in caelo. Si ergo cũ deſcẽdit Saluator, in caelo
eſt, multo magis etiam priuſq̃ aſcẽdat, in cęlo eſt. Sed
vide ne forte ad obiurgationẽ Marię vox iſta ptineat,
cui paulo ante inter ſepulchra quęrenti dominũ dicitur,
Quid quęris? viuentẽ cũ mortuis? Nunc addatur, noli
me tãgere, quia nondũ aſcẽdi ad patrẽ. hoc eſt, quid me
contingere cupis, quae me dũ inter tumulos quęris, ad-
huc ad patrẽ aſcẽdiſſe non credis: quae dũ me inter infer
na ſcrutaris, ad caeleſtia rediſſe diffidis: dum inter mor
tuos quaeris, viuere cũ deo patre meo nõ ſperas. Nõdũ,
inquit, aſcendi ad patrẽ. hoc eſt, tibi nondũ aſcẽdi ad pa
trem, quia apud fidẽ tuã adhuc detineor in ſepulchro.
Quantũ in te eſt enĩ, adhuc humilib⁹ immoror, adhuc
inhaereo terrenis, quia nondũ me fides tua eleuauit ad
caelũ. Quid ergo me feſtinas cõtingere vt dei filiũ, quẽ
redeuntẽ ad patrẽ mẽtis deuotione nõ ſequeris? Quiſ-
B quis igitur vult cõtingere dominũ ſaluatorẽ, prius illũ
debet fide ſua ad dexteram diuinitatis imponere, & cre
dulitate cordis collocare in cęleſtibus potius q̃ inter de-
functos inquirere. Illi autẽ aſcẽdit dominus in patrem,
qui eũ ſemper eſſe credit in patre. Aſcendit beatis apo-
Ioan. 14. ſtolis ad patrẽ, quib⁹ ait: Qui me videt, videt & patrẽ.
Aſcendit Ioanni euãgeliſtae, qui apud patrẽ eum quę-
ſiuit & reperit, atq; ideo ait: Et verbũ erat apud deũ, &
deus erat verbũ. Aſcẽdit etiam beato Paulo, qui nõ cõ-
tentus ſolũ ſe ſcire quod nouerat, nos quoq; docuit quẽ-
admodũ ſaluatorem in caeleſtibus quęreremus, dicẽs:
Col. 3. Quae ſurſum ſunt quaerite: vbi Chriſtus eſt in dextera
dei ſedens. Et vt nos ab hac humili vel terrena inquiſi-
tione Mariae penitus ſubmoueret, addidit dicẽs: Quę
ſurſum ſunt, ſapite, non quę ſuper terrã. Ergo iã non ſu-
per terrã, nec in terra, nec ſecundũ carnẽ debemus quae-
rere ſaluatorẽ ſi volumus eũ inuenire atq; contingere,
ſed ſecundũ diuinę maieſtatis gloriam, vt dicamus cũ
2. Cor. 5. apoſtolo Paulo: Nunc autẽ ſecũdum carnem nõ noui-
mus Chriſtũ. Igitur & Stephanus beatus fide ſua non
ſuper terrã quęſiuit Chriſtũ, ſed ſtantẽ illũ ad dei dexte-
ram recognouit. ibi illum reperit, vbi mẽtis deuotione
quaeſiuit. Non ſolũ autẽ Stephanus in cęlo videt Chri
ſtum, ſed eũ & martyrio ſuo tãgit. Tangit enĩ dñm, cũ
pro inimicis ſuis orans velut fide ſua tenẽs illum dicit:
Dñe, ne ſtatuas illis hoc peccatũ. Intelligite ergo quã-
ta deuotionis eſt gloria: Maria iuxta dñm cõſtituta eũ
tangere nõ meretur, Stephanus in terris poſitus Chri-
C ſtum tãgit in cęlo. Illa inter angelos pręſentẽ non videt
ſaluatorẽ, Stephanus intra cęlos dñm cernit abſentẽ.

De auaritia & Anania, Sermo LIX.

RETINET dilectio vſa fratres ante dies cũ
plebis eius quae ſub beatiſſimis Apoſtolis
fuit, vnanimitatẽ largitatẽq; praedicarem⁹,
vſq; ad Ananiae nos auaritiam perueniſſe,
qui illo tẽpore in totius generis puriſſima vita tanquã
ouis morbida ſolus inuentus eſt. Tanta enim infectus
erat auaritiae peſtilẽtia, vt ſanctus eum Petrus nõ tam
Prou. 22. emẽdare voluerit q̃ dãnare. Legerat enim. Eiice de cõ-
cilio peſtilentẽ, & exibit cũ eo omnis cõtentio. Solus er-
go in coetu ſancto peſtilẽs fuit, qui cunctis contẽptu pe-
cuniae, lucrũ vitae requirẽtibus, ipſe tantũ lucrũ magis
pecuniae mercatus eſt q̃ ſalutis, & dũ precij ſperat com-
pendium, animae reperit detrimentũ. Ab apoſtolis igi- D
tur Ananias auarus inuẽtus eſt, iam noſtra excuſatur
humilitas. Minus enim mirandũ eſt abundare ſub no
bis hoc vitiũ, cũ ſub apoſtolis coeperit pullulare: & ſi il-
lorũ auctoritas haec in Anania emẽdare nõ potuit, no-
bis quid imputabitur ſi eadẽ in pleriſq; fratrib⁹ corrige-
re nõ valemus? In Anania enim Petrus auaritiã ſi po
tuiſſet corrigere, nõ puniſſet: ſed dũ illũ punit, alios cor-
rigit. Voluit enim vt poena ad vnũ, metus autẽ ad plu
rimos perueniret. Exẽplũ ergo auaris omnibus in A-
nania propoſitũ eſt, vt qui eiuſdẽ criminis reus fuerit,
eiuſdẽ ſupplicij in iudicij die ſententia feriatur. Grande
igitur malũ eſt auaritia, immo malorũ omnium eſt o-
rigo, ſicut ait Aplus, Radix autem omniũ malorũ eſt 1. Tim. 6.
cupiditas: quam quidã appetẽtes, errauerũt a fide. Vi-
des ergo quia qui pecuniã appetit, fidẽ perdit: qui aurũ
redigit, gratiã prodigit. Auaritia enim caecitas eſt, er-
rorẽ religionis inducit. Caeca inquã eſt auaritia, ſed di-
uerſis fraudũ oculata ingenijs, non videt quae diuinita-
tis ſunt, ſed cogitat quę cupiditatis ſunt. Semper enim
quamuis diues ſit, cogitat vnde vel ex malo adquirere.
totam vitã negocium putat, cõpendiorum etiã omnia
ſupprimens, inanis praeſtationis ſuae foenus imponit.
Erubeſcit vſurę nomẽ, & lucrũ nõ erubeſcit vſurę. Sem
per ergo auar⁹ alieno vtitur, alieno ſe paſcit dãno, & illĩ
praeda egeſtas alterius eſt, illi laetitia fletus alienus, ſi-
cut nuper factum vidimus. Quot amiſſa deplorant, ſu E
per quae inuaſa plerique gratulantur? Ecce ſenex pater ca-
ptum deflet filiũ, & tu iã ſuper eũ velut ſeruulũ gloria-
ris. Innocens ruſticus perditũ ingemiſcit iuuencũ, & tu
eo rus tuum excolere diſponis, & fructus te putas poſſe
capere gemitibus alienis. Ecce religioſa vidua tota ſu-
pellectile diſpoliatã domũ ſuam dolet, & tu eadẽ ſupel-
lectile domũ tuam ornatã eſſe lętaris. Dic mihi o Chri
ſtiane, non cõpungeris, non cõſtringeris cũ vides in ho
ſpitio tuo lachrymas alienas? Dicit ſcriptura ſancta ad
filios Iſrael: A beſtia captũ ne tetigentis. pollutũ enim Exo. 22.
& contaminatum eſt quicquid fera cruẽta cõtigerit. Et
per hoc deterior beſtia eſt quiſquis ſumit q̃d beſtia ſu-
perauit. Dic igitur mihi tu Chriſtiane, cur prędã relictã
a praedonibus praeſumpſiſti? Cur laceratũ & contami-
natum, ſicut ipſe putas, tuis aedibus importaſti? Cur
q̃d hoſtilis ſuperauit beſtia, tu ſaeuior beſtia deuoraſti?
Aiunt pleriq; lupos leonum ſubſequi ſolere veſtigia, et
nõ longe ab eorũ venatibus aberrare, ſcilicet vt rabiem
ſuam rapina ſatient aliena: & quod leonum ſaturitati
remanet, id luporum rapacitate conſummatur. Sic &
iſti auaritię lupi praedonum veſtigia ſubſecuti ſunt, vt
quod illorũ rapacitati ſuperauit, horũ cederet feritati. F
Sed forſitan emiſſe te dicis, & ideo auaritiae crimẽ eua-
dis. Non ita ſolet cõſtare emptio atq; vẽditio. Bonũ eſt
emere, ſed in pace, quod propria voluntate vẽditur, nõ
in depraedatione. Reſpice contractus originem, vendi-
tionis authorẽ, precij quantitatem, & intelligis praedae
magis, nõ vẽditionis emptorem. Vnde enim barbaro
auri gemmarumq; monilia? Vnde pellito ſerica veſti-
mẽta? Vnde rogo Romana mãcipia ſumis? Scimus
ea cõprouincialium noſtrorũ eſſe vel ciuium. Facit er-
go vt Chriſtianus & ciuis, qui ideo emit vt reddat.

De feſto Pentecoſtes, & de pſalmo centeſimonono, Sermo LX.

NOSSE credo vos fratres quę ſit ratio quod
venerabilẽ hanc pentecoſtes diẽ non minore
laetitia celebremus, q̃ ſanctũ paſcha curaui-
mus, & quod eadẽ deuotione huius ſolẽnita
tis obſeruantiã decurrimus, ſicut illius obſequia feſtiui
tatis impleuimus. Tũc enim, ſicut modo fecimus, ieiu
nauimus ſabbato, vigilias celebrauimus, orationibus
pernoctanter inſtitimus: vnde neceſſe eſt ſimilis obſer

G uantia ſimilem lętitiā ſubſequatur. Eſt lætitia plane cō
ſimilis. tunc enim ab inferis reſurgentē ſuſcepimus ſal-
uatorem, modo autē ſpiritū ſanctū expectamus e cęlis.
tunc anxii vel ſoliciti Chriſti prędicabamus aduētum,
modo trepidi vel ieiuni Paracleti deſideram⁹ aduētū.
In omnibus enim deus ſaluti prouidit humanę. Tunc
enī nobis ad reſurgendū Tartara ſaluator aperuit, mo
do nobis ad regnādū Paracletus cæleſtia reſerauit. Et
quibuſdā quaſi profectuū gradibus tūc de morte ad vi-
tam didicimus remeare, modo autē de terris ad cælos
meditamur aſcendere. Hęc autē omnia operatur in no
bis Chriſtus dominus, qui priuſq̄ rediret ad cælos, pro-
miſit diſcipulis ſuis dicēs: Cū autem aſcēdero, rogabo
patrē meū, & mittet vobis aliū Paracletū qui vobiſcū
ſit in ęternū, ſpiritū veritatis. Vnde credendū eſt ad pa
trem peruenisse Chriſtū, cū videmus ad apoſtolos de-
ſcendiſſe Paracletū. Credendū inquam eſt, ſicut ait de
Saluatore Dauid, in dei dextera cōſidere, quia cernim⁹
ſpiritum ſanctū, ſicut pmiſit dn̄s, in diſcipulis exulta-
Pſal. 109. re. Ait ergo ꝓpheticus pſalmorū: Dixit dominus dn̄o
meo, ſede a dextris meis. Secūdum cōſuetudinē noſtrā
illi conſeſſus offertur, qui aliq̄ opere perfecto victor ad-
ueniens honoris gratia promeretur vt ſedeat. Ita ergo
et homo Ieſus Chriſtus paſſione ſua diabolū ſuperans,
reſurrectione ſua inferna reſerās, tanq̄ perfecto opere ad
cælos victor aduenīēs audit a deo patre, ſede ad dexte-
ram meam. Nec mirū ſi vnius ſedis offertur filio cōſeſ-
ſus a patre, qui vnius eſt ſubſtantiæ & naturę cū patre.
H Cur autē ad dexterā filius eſſe dicatur, moueat aliquē
fortaſſe. Licet enim dignitatis gradus nō ſit vbi pleni-
tudo diuinitatis eſt, tamen ideo ad dexterā ſedet filius,
non quo præferatur patri, ſed ne inferior eſſe credatur.
Et ideo ad dexterā filius, quia ſecundū Euangeliſtā ad
dexterā oues, ad ſiniſtrā vero conſtituētur hœdi. Neceſ
ſe eſt ergo partē ouiū primus agnus obtineat, & ſecutu
ro immaculato gregi locū dux immaculat⁹ anticipet,
Apoč. 17. ſicut ait Ioānes in Apocalypſi dicēs: Hi ſunt qui ſequū
tur agnū quocunq̄ vadit, qui ſe cū mulieribus nō coin-
quinauerunt. Refert ergo propheta Dauid: Dixit dn̄s
domino meo, Sede ad dexterā meā. hoc eſt, dn̄s pater
dn̄o deo Chriſto filio throni ſui offert ſublimē conſeſſū,
& honoris gratia ad dexterā ſuam illū æterna ſede con
ſtituit. Legimus autē in Actibus Apoſtolorū, dicente
Actu. 7. beato Stephano cū lapidaretur a Iudęis: Ecce video cę
los apertos, & ſtantē dominū Ieſum ad dexteram dei.
Videamus ergo quę ſit ratio quod idem dn̄s a Dauid
ſedēs prophetatur, ſtans vero a Stephano prædicatur.
Primo omniū deus qui incorporalis eſt & inuiſibilis,
Ioan. 4. Eſt enī ſpiritus, ſicut ait dn̄s: Deus autem ſpiritus eſt:
ſedere aut ſtare quomodo poteſt: deide autē quali ſub-
ſellio ſedeat deus, qui infinitus eſt & immēſus, & intra
ſe ipſe magis creaturā cunctam cōtineat. Hęc autē pro-
I pterea a ſanctis viris dicta arbitror eſſe de domino, non
quo ſint cōtraria ſibi, ſed vt modo eius omnipotentia,
modo miſericordia deſcribatur. Nā vtiq̄ pro poteſtate
regis ſedere dicitur, pro bonitate interceſſoris ſtare ſug
1. Ioan. 2. geritur. Ait enim beatus Apl's: Quia aduocatū habe-
mus apud patrē Ieſum Chriſtum. Iudex ergo eſt Chri
ſtus cū reſidet, aduocat⁹ eſt cū aſſurgit. Iudex plane Iu-
dæis, aduocatus Chriſtianis. Hic enī ſtans apud patrē,
Chriſtianorū licet peccātiū cauſas exorat, ibi reſidet cū
patre Phariſæorū perſequentiū peccata cōdēnans. Illis
indignans vehemēter vlciſcitur, his interueniēs leniter
miſeretur. Hic ſtat vt ſuſcipiat Stephani martyris ſpi-
ritum, ibi reſidet vt cōdēnet Iudę ꝓditoris admiſſum.

Item de Pentecoſte, Sermo LXI.

SCIRE debet ſanctitas veſtra fratres hāc ſan
ctam Pentecoſtes diē qua ratione curremus,
vel cur iſtorū quinquaginta dierum numero
ſit nobis iugis & cōtinuata feſtiuitas, ita vt hoc omnī K
tēpore neq̄ ad obſeruandū indicamus ieiunia, neq̄ ad
exorandū deū genibus ſuccidamus, ſed ſicut dominica
ſolemus facere, erecti & feriati reſurrectionē domini ce-
lebramus. Dominica enim nobis ideo venerabilis eſt
atq̄ ſolēnis, quia in ea Saluator velut ſol oriens diſcuſ-
ſis infernorū tenebris luce reſurrectionis emicuit, ac ꝓ-
pterea ipſa dies ab hominibus ſeculi dies ſolis vocatur,
quod ortus eam ſol iuſtitiæ Chriſtus illuminet. Inſtar
ergo dominicæ tota quinquaginta dierū curricula cele
brantur, & omnes iſti dies velut dominici deputantur.
Reſurrectio enim dominica eſt. Nā in dominica reſur-
gens Saluator reuerſus ad homines eſt, & poſt reſurre
ctionem tota quinquageſima cū hominibus commora
tus eſt. Ęqualis ergo corū neceſſarium vt eſſet feſtiui-
tas, quorū æqualis eſſet & ſic quātitas. Sic enim diſpo-
ſuit dominus, vt ſicut ei⁹ paſſione in quadrageſimę ie-
iuniis cōtriſtaremur, ita eius reſurrectione in quinqua-
geſimæ feriis lætaremur. Nō igiť ieiunamus in quin-
quageſima, quia in his diebus nobiſcū dominus cōmo
ratur. Non inquā ieiunamus p̄ſente domino, quia ipſe
ait: Nunquid poſſunt filii ſponſi ieiunare quandiu cū il Luc. 5.
lis eſt ſponſus? Cur enim abſtineat corpus a cibo, cū a-
nima præſentia domini ſaginatur? Nō poteſt enim eſ-
ſe ieiunus qui reficitur gratia ſaluatoris. Societas enim
Chriſti quodāmodo eſca eſt Chriſtiani. Reficimur er-
go in quinquageſima nobiſcū domino cōuerſante. Cū
autem poſt hos dies aſcendit ad cęlū, iterū ieiunamus,
ſicut ait idem Saluator, dicēs: Venient autem dies cū L
auferetur ab eis ſponſus, & tūc ieiunabūt in illis dieb⁹.
Cum enim Chriſtus aſcēdit ad cęlum, noſtris aufertur
obtutibus, famem patimur nō corporis, ſed amoris, &
non tam cibi ieiunio q̄ deſiderio laboramus. Deſideria
enim quædā noſtri ſuſtinent oculi dum nō perſpiciunt
quē requirunt, ſicut ait propheta: Defecerunt oculi mei Pſal. 68.
dum ſpero in deo meo. Defecerūt enim prophetę ocu-
li, quia nondū videbat quē ſperabat ſe eſſe viſurum. Sic
nanq̄ apoſtolorū defecerunt oculi cū euntem ad cęlum
dominū nequeunt intueri, ſecundū quod ait Lucas di-
cens: Et videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit Actu. 1.
eum ab oculis eorum. Stabāt enim beati apoſtoli toto
ſuſpenſi corpore, & aſcendentē ad cælum dominū, quia
inceſſu pedū non poterant, oculis ſequebātur: et licet ad
deducendū ſaluatorem viſio humana deficeret, fidei ta
men deuotio nō deficit. Vſq̄ ad nubem enim Chriſtū
deducunt, vſq̄ ad cęlos autē cū Chriſto fidei deuotione
comitantur. Vnde ait Apoſtolus, ſciens fidē noſtrā in
cælis eſſe cū domino: Noſtra autem conuerſatio in cæ- Phil. 3.
lis eſt. Nubes ergo ab oculis apoſtolorū ſuſcepit ſalua-
torem. Videamus ergo quę iſta nubes ſit, q̄ ſplēdida, q̄
præclara, quæ lucem mūdi Chriſtū ſuſcipere meretur. M
Neq̄ enim poterat obſcura eſſe ac tetra vel tenebroſa,
quia ſcriptū eſt, Et tenebræ eam non cōprehenderunt. Ioan. 1.
Tenebræ enim lucē geſtare nō poterant. Illa enī eſt nu
bes quæ aſcendentē ſuſcipit Chriſtū, quę & teſtimoniū
Chriſto etiam in mōte perhibuit, de qua ait Euangeli-
ſta: Vox in nube audita eſt dicens: Hic eſt filius meus Mat. 17.
dilectus, ipſum audite. Nō igitur nubes ſuſcepit Chri-
ſtum, ſed deus pater recepit filiū, & occurſu quodā pie-
tatis aſcendētem illū gremio molliore cōplectitur. Nā
ideo pater dicitur ſuſcipere filium nubis vmbraculo, vt
oſtēdatur refrigerio quodā fouere eius vulnera paſſio-
nis. Poſt crucē enim, poſt iniurias, poſt inferos non eſt
maius Chriſto refrigeriū, niſi quod virtute diuinitatis
obūbraretur, ſicut in natiuitate eius ad Mariā dicitur:
Et virtus altiſſimi obūbrabit tibi. Altiſſimus ergo pa Lucæ. 1.
ter, qui naſcēte Chriſto obumbrauit in virtute Marię,
aſcēdentē eū ſuſcepit in nube. Semper enim deus quos
poſt iniurias ꝑducit ad requiē, protegit eos nubis vm-
braculo, ſicut filios Iſrael liberatos de Ęgypto nubis co
lumna protexit, & vt poſt multū laborē eos in terram

A repromiſſionis induceret, refrigerii fouit vmbraculo, ſi-
Pſal. 104. cut ait Propheta: Expãdit nubem ad protegendũ eos.
Expãdit enim nubem, ne ſiccitate eremi fatigarentur,
etiam ſolis ardore. Lætemur ergo in hac ſancta die, ſi-
cut in paſcha lætati ſumus. Eſt enim in vtraq; die ſimi
lis eadẽq; ſolẽnitas. In paſcha enim omnes gẽtes bapti-
zari ſolent. In pẽtecoſte autem apoſtoli baptizati ſunt,
Act. 1. ſicut ait dñs diſcipulis ſuis aſcenſurus ad cœlũ: Ioannes
baptizauit aqua, vos autẽ ſpiritu ſancto baptizabimi-
ni, quẽ accepturi eſtis nõ poſt multos hos dies. Et ideo
dicit Lucas: Cum autem complerentur dies penteco-
ſtes, factus eſt ſubito ſonus de cælo tanq̃ aduenientis ſpi
ritus validi, ſeditq; ſuper ſingulos eorum.

Item de Pentecoſte, Sermo LXII.

NON incõmode ante dies complures, ſicut
retinetis fratres, prædicatio noſtra ꝓceſſit,
in qua deſcripſimus q̃d caro domini rediui-
ua velut in nitore floris de tumulo germi-
nauerit, quem tumulum ſitum in ortulo euãgeliſta te-
ſtatus eſt, vnde nõ incongrue proſecuti ſumus. Conue-
niens enim erat vt flos precioſior in ortulo gigneretur,
& bonæ frugis commendatum ſolo ſemen, intra ſepta
domeſtica tamen virentia ſalutẽ omnium pullularet,
Chriſti enim reſurrectio cunctorũ eſt redẽptio populo-
B rum. Ergo in ortulo Saluator rediuiuum corpus aſſu-
mit, & inter florẽtes arbores & candẽtia lilia caro iam
mortua refloreſcit, & ita germinat de ſepulchro, vt ger
minãtia & nitẽtia cuncta reperiat. Sic enĩ poſt hyema-
lis rigoris frigidã quodãmodo ſepulturã pullulare ele-
menta omnia feſtinarunt, vt reſurgente dño & ipſa cõ-
ſurgerent. Nam vtiq; ex reſurrectione Chriſti aer ſalu-
brior eſt, ſol cãdidior, terra fœcundior, ex eo ſurculus in
fruticẽ, herba creſcit in ſegetẽ, vinea pubeſcit in palmi-
tem. Si igitur cũ refloreſcit Chriſti caro, omnia floribꝰ
veſtiuntur, neceſſe eſt vt cũ idem fructũ affert, etiã vni-
Ioan. 12. uerſa fructificẽt, ſicut ait idem dñs: Niſi granũ tritici ca
dens in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolũ manet. cũ au-
tem mortuũ fuerit, multum fructũ affert. Refloruit igi
tur dominus cũ reſurrexit e tumulo: fructificat, cũ aſcẽ-
dit ad cælũ. Flos eſt cũ de inferioribus terræ gignitur,
fructus eſt cũ altiſſima ſede reconditur. Granũ eſt, ſicut
ipſe ait, cũ ſolus crucẽ patitur. fructus eſt, cũ plurima a-
poſtolorũ credulitate circundatur. His enim poſt reſur
rectionem quadraginta diebus cum diſcipulis cõuerſa-
tus, tota illos ſapientia maturitatis edocuit, & ad bonã
C frugem eos omni diſciplinarum fœcunditate cõuertit.
Deinde aſcendit ad cælũ, ad patrem ſcilicet, fructũ car-
nis preferens, in diſcipulis iuſtitię ſemina derelinquẽs.
Aſcendit ergo ad patrẽ dñs. Meminit ſanctitas veſtra
quod aquilæ illi de pſalterio, cuius innouatã iuuentutẽ
legimus, compararuerim ſaluatorẽ. Eſt enim ſimilitu-
do non parua. Sicut enĩ aquila humilia deſerit, alta pe-
tit, cælorũ vicina cõſcendit: ita & Saluator humilia in-
ferni deſeruit, paradiſi altiora petiit, cælorũ faſtigia pe-
netrauit. Et ſicut aquila relictis terrenis ſordibus ſubli-
me volans purioris aeris ſalubritate pfruitur, ita & do-
minus terrenorũ ſecem deſerẽs peccatorum, in ſanctis
ſuis volitans, purioris vitæ ſimplicitate lętatur. Per o-
mnia igitur aquilæ cõparatio conuenit Saluatori. Sed
quid facimus ꝙ aquila prædã facit frequẽter in alienũ?
Nec in hoc tamen diſſimilis eſt Saluator. Prędã enim
quodãmodo ſuſtulit, cũ hominẽ quẽ ſuſcepit, inferni ra
ptum faucibus portauit ad cælũ, & alienæ dominatio-
nis, id eſt diabolicæ poteſtatis ſeruũ de captiuitate eru-
tum duxit ad altiora captiuũ, ſicut ſcriptũ eſt in prophe
Pſal. 67. ta: Aſcendẽs in altũ captiuam duxit captiuitatẽ, dedit
dona hominibus. Quę ſentẽtia vtiq; ſic intelligitur, eo
ꝙ captiuitatẽ hominis, quẽ ſibi diabolus captiuauerat,
illi eruẽdo ſibi dñs captiuarit, & ipſam (ſicut ait) capti-
uitatem captam ad cœlorũ alta ſuſtulerit. Vtraq; igitur D
captiuitas vno vocabulo nuncupatur, ſed non æqualis
vtraque eſt. Diaboli enim captiuitas ſeruituti ſubiicit:
Chriſti autẽ captiuitas reſtituit libertati. Aſcẽdit, inqt,
in altũ, captiuam duxit captiuitatẽ. Q̃ bene triũphum
dñi propheta deſcribit. Solebat, ſicut dicunt, regũ triũ-
phãtium currus, captiuorũ põpa præcedere. Ecce dñm
euntem ad cœlos nõ pręcedit, ſed comitatur glorioſa ca
ptiuitas. nõ ante vehiculum ducitur, ſed ipſa euehit ſal-
uatorẽ. Quodam enim myſterio dũ filius dei filiũ ho-
minis ſuſtulit ad cælũ, ipſa captiuitas portatur, & por-
tat. Quod autẽ ait, Dedit dona hominibus: hoc victo-
ris inſigne eſt. Poſt triũphũ enim victor ſemper dona
largitur, & proprio regno reſidẽs ſeruulorũ gaudia mu
neratur. Sic Chriſtus dñs victor diabolicũ poſt trium-
phũ reſidens ad dexterã patris, hodierna die diſcipulis
dona largitus eſt, nõ auri talẽta, non argẽti metalla, ſed
ſpiritusſancti cæleſtia munera, vt inter cætera apli etiã
linguis variis loquerẽtur, hoc eſt, vt Hebrææ nationis
homo, Chriſti gloriã Romanæ facũdię eloquẽtia per-
tonaret, & redẽptionẽ generis humani peregrinæ au-
res, quia Iudęa prędicãte lingua non caperent, propria
loquela cognoſcerent. Omnis lingua in prædicatione
Chriſti reſoluitur, vt maieſtatẽ eius omnis loquela fa- E
teatur, ſicut ait ſanctus Dauid: Nõ ſunt loquelę neq; ſer Pſal. 18.
mones, quorũ non audiãtur voces eorũ. Ne miremini
autem q̃d ad dexterã patris reſidere dixi filiũ. Ad dexte
ram enim reſidet, nõ quia maior patre, ſed ne minor pa
tre eſſe credatur, ſicut hæretici blaſphemare conſueue-
runt. Sicut enim diuinitas honorificentię gradũ neſcit,
ita ſcriptura ſancta nouit obuiare blaſphemiis.

De natali ſancti Ioãnis Baptiſtę, Sermo. LXIII.

IN ſancti ac beatiſſimi Ioannis Baptiſtę lau
dibus, cuius natalẽ hodie celebramus, quid
potiſſimũ prædicẽ neſcio, vtrũ quod mirabi
liter natꝰ ſit, an quod mirabilius ſit occiſus?
Natus enim eſt in prophetia, in veritate perẽptus eſt:
naſcendo annũciauit Saluatoris aduentũ, moriẽdo cõ-
demnauit Herodis inceſtũ. Vir enĩ ſanctus & iuſtus,
& qui præter cõmunẽ hominũ natiuitatẽ ex repromiſ-
ſione generatus fuerat, hoc de deo meruit ne cõmuni
cũ cæteris de ſeculo morte diſcederet, ſed corpus quod
dño donante ſuſceperat, dñm cõfitendo deponeret. Er-
go Ioãnes per omnia voluntatẽ domini fecit, quia pro- F
pter opus dñi & natus eſt & defunctus. Nam vt natiui
tatis eius ſeriẽ breuiter repetamus, cũ eſſent pater eius
Zacharias & mater eius Helizabeth ætatis ſenectute
deſeſſi, & nulla filiorũ prole gauderent, procreandi etiã
illis liberos tẽpus florẽtiſſimũ præteriſſet, ita vt de ſuſ-
cipiẽda iam ſobole ipſa etiam eos vota deficerẽt, ſubita
per angelũ repromiſſione donãtur, & naſci Ioannẽ Ga
briel ſanctus annũciat dicens: Ne timeas Zacharia, ec- Lucæ. 1.
ce exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua Helizabeth
cõcipiet & pariet filiũ. Exaudita eſt, inquit, oratio tua.
vnde intelligimus quod Ioannẽ Zacharię iuſtitia ma-
gis orando genuerit, q̃ Helizabeth ſenectus procurãdo
ſuſceperit. Hinc inquã intelligimus quod Ioannẽ obſe-
cratio creauerit, nõ voluptas. Cum enim materni vteri
viſcera ętatis ſenectute frigeſcerent, & feſſi corporis mẽ
bra fœcũditatis gratiã perdidiſſent, cõtra impoſſibilita
tem corporis, cõtra ſterilitatẽ viſcerũ, Zachariæ preci-
bus Helizabeth vterus intumeſcit, & cõcipit Ioãnem,
nõ natura, ſed gratia. Vnde neceſſe erat ſanctũ naſci fi-
lium, qui non tã cõplexibus q̃ orationibus gigneretur.
Minus autem mirari debemus quod tantam Ioãnes
gratiam in naſcẽdo meruerit. debuit enim pręcurſor &
præuius Chriſti aliquid ſimile habere natiuitati domi
ni ſaluatoris. Siquidem dñs de virgine gignitur, Ioan
nes de ſterili procreatur. Ille de adoleſcẽtula, iſte de iam

G feſſa generatur. Habet ergo & ſenius natiuitas aliquid
gloriæ atq; miraculi. Quis enim vilior partus mulie-
ris videatur eſſe q̃ virginis, tamẽ ſicut Mariam ſuſpi-
cimus quod virgo peperit, ita in Helizabeth miramur
quod anicula procreauerit. Quod quidem factũ, myſte
rium aliquod arbitror cõtinere, vt Ioannes qui veteris
teſtamenti figurã gerebat, ſenis mulierculę frigido ſan
guine naſceretur. Dominus autẽ qui regni cœleſtis eu-
angeliũ prædicaret, feruentis iuuẽculę flore progrede-
retur. Maria enim cõſcia virginitatis miratur fœtum
viſceribus inuolutũ. Helizabeth autem conſcia ſenectu
tis erubeſcit partũ vtero prægrauato. Dicit enim Euã-
Luc. 1. geliſta: Occultabat ſe menſibus quinq;. Illud autẽ q̃ mi
randum, quod idẽ Gabriel archangelus vtriuſq; natiui
tatis officiũ repręſentat, Zachariã ſolatur incredulũ, cõ
fidentem Mariam cohortatur. Ille cur dubitauerit, vo
cem perdidit: hæc quia ſtatim credidit, verbũ ſalutare
concepit. Hoc etiã in laudibus Ioãnis minime tacendũ
videtur, quod nondũ natus etiam prophetat, & adhuc
in materni vteri finibus cõſtitutus, aduentum Chriſti,
quia voce nõ poterat, gaudiis cõfitetur. Dicit enim He
lizabeth ad ſanctã Mariam: Simul vt facta eſt vox ſa-
lutationis tuę, exultauit in gaudio infãs in vtero meo.
H Exultat enim Ioannes anteq̃ naſcatur, & priuſq̃ mũdi
oculis habitũ recognoſcat, iam ſpiritu mũdi dominum
recognoſcit. In quo arbitror propheticã conuenire ſen-
Hiere. 1. tẽtiam, quę dicit: Priuſq̃ te formarẽ in vtero, noui te: &
priuſq̃ exires de vulua, ſanctificaui te. Vnde mirari nõ
debemus quod ab Herode miſſus in carcerem, clauſus
Chriſtũ ſemper ſuis diſcipulis intimaret, cũ etiam clau
ſus in vtero eundem dominũ geſtibus prædicauit.

Item de natali ſancti Ioannis Baptiſtæ, Sermo LXIIII.

SANCTI Ioannis Baptiſtæ natalẽ hodie
proſecuturus tacere vellẽ, & laborẽ atq; im-
peritiam meã ſilẽtio coercere. ſed enim ipſa
vis nominis minime me ſilere pmittit. Nã
nuncupatio vocabuli ipſius, pectoris noſtri vrget ſecre-
ta, ſilentii noſtri reſoluit arcana, et quod diſſimulatione
reticetur, admiratione cõpellitur. Si enim pater Zacha
rias cũ eum nominauit, vocẽ recepit: quãto magis nos
cũ laudemus illũ, eloquiũ promeremur: & ſi illius os cũ
in ſeculo naſceretur aperuit, quãto magis cũ pro Chri-
ſto patitur, ora noſtra fœcũdat. Cũ enim Zacharias pa
ter eius ꝑpter incredulitatẽ natiuitatis illius ab angelo
Gabriele ſilentii eſſet taciturnitate mulctatus, etiã diu
I mutus verborũ diſpendio mẽtis ſecreta velaret, ſubito
nato Ioãne filio, cũ apud ꝓximos eſſet contẽtio quo no-
mine vocaretur, offertur patri tabulæ, vt vocabulum
eius pro ſui arbitrio ipſe deſcriberet, & q̃d ſermone non
poterat, literis loqueretur. tunc mirũ in modũ acceptis
pugillaribus vt ſtyli figeret, linguã reſoluit, ac literas
ſermone præuenit, & Ioannẽ non teſtatus eſt, ſed locu
tus. Videte igitur ſancti Baptiſtæ meritũ, vocẽ patri
reddidit, ſacerdoti eloquentiã reparauit. Videte inquã
meritũ. os quod angelus alligauerat, Ioannes abſoluit:
quod Gabriel obſtruxerat, paruul⁹ reſerauit, q̃q̃ & ipſe
ſit angelus, ſicut ſcriptũ eſt de eo: Ecce mitto angelum
meũ ante faciem tuã. Reſpicite igitur Ioannem, quãta
vis ſit eius vocabuli, cuius nũcupatio reddidit muto vo
cem, patri pietatẽ, populo ſacerdotem. Prius enim erat
tacẽs lingua, ſterilis filio, priuatus officio: at vbi Ioan-
nes naſcitur, ſit repente pater propheta vel pontifex, lo
quela vſum recipit, prolẽ affectio ſuſcipit, ſacerdotẽ ſum
ctio recognoſcit. Cũ ergo tanta vis ſit eius vocabuli, di-
cturi de eo, & ſi tacere volum⁹, ſilere nõ poſſumus. Ipſe
enim Ioãnes vox clamãtis dicitur. Quis igitur qui vo
cem laudet & taceat? clamorẽ admiretur & mutus ſit?
Ait enim ipſe de ſe: Ego ſum vox clamãtis in deſerto.
Videte quid dixerit, Non enĩ ait tantũ: Ego ſum vox, K
ſed & clamãtis vox, ſcilicet vt ad fidẽ conſequendã, vox
aures penetret, clamor corda cõcutiat, vox regnũ prędi
cet, clamor iudiciũ cõminet. Magn⁹ igit̃ Ioãnes, cui⁹
magnitudini etiã ſaluator teſtimoniũ ꝓhibet, dicens:
Inter natos mulierũ maior nõ eſt Ioãne baptiſta. Prę-
cellit cunctis, eminet vniuerſis, antecedit prophetas, ſu-
pergreditur patriarchas, & quiſquis de muliere, infe-
rior eſt Ioãne. Sed debemus diligẽter inquirere cur ita
dominus dixerit, hoc eſt, inter natos mulierũ, & nõ po-
tius dixerit, Inter filios virorũ nõ eſt maior Ioanne, cũ
vtiq; mulieres natos ſine viris habere nõ poſſint. Hoc
autẽ dixit quia numeroſior eſt proles mulierũ q̃ virorũ.
Eſt enĩ mulieris filius, qui viri filius nõ eſt. Deniq; ſan-
cta Maria genuit filiũ, qui patrẽ hominẽ non haberet.
Dominus enim eſt mulieris filius, & viri filius nõ eſt,
ſicut dicit Apoſtolus: Natum de muliere, factũ ſub le-
ge. Vt qui matrẽ in terris habet, patrẽ haberet in cęlis.
Ergo in laudẽ Ioannis fœcũdioris ſexus generatio po-
nitur, vt nullius ab eo natiuitas ſepararetur. Dicit for-
te aliquis, ſi inter natos mulierũ maior eſt Ioãnes, num L
quid etiam maior eſt Saluatore? Abſit. Ioannes enim
natus mulieris, Chriſtus autem virginis natus eſt. Ille
corruptibilis vteri finib⁹ effuſus eſt, iſte impollutæ vul
uæ flore progenitus. Ideo autem cũ Ioannis natiuita-
te domini generatio deputatur, ne dominus extra veri
tatem videretur eſſe conditionis humanæ.

De ſancto Ioanne Baptiſta, Sermo LXV.

DIXIMVS ſuperiore dominica cum ſilẽtii
noſtri veniã peteremus, quod pro ſalute cõ-
muni ſacerdotibus etiam tacẽtibus doctrina
euangelica nõ taceat, & ꝙ ſilẽtium eorũ ſup-
pleret diuina ſentẽtia. Semper enim diuina ſcriptura lo
quitur & clamat, ſicut ſcriptum eſt de Ioãne: Ego ſum
vox clamantis in deſerto. Nõ enim tantũ in illo tẽpore
clamauit Ioannes, quo Phariſæis annũcians dominũ
ſaluatorẽ, dixit: Parate viam dñi, rectas facite ſemitas
domini dei noſtri. ſed & hodie clamat in nobis, & vocis
ſuæ tonitruo deſerta noſtrorũ cõcutit peccatorũ. Ac li-
cet ſancta martyrii morte dormierit, vox tamẽ eius vi-
uit. dicit enim & nobis hodie: Parate viam domini, re-
ctas facite ſemitas eius. Semper enim ſcriptura diuina
clamat & loquitur. Vnde & ad Cain dicit deus: Vox
ſanguinis fratris tui clamat ad me. Nulla vtiq; ſangui
ni vox eſt, ſed clamare dicitur ſanguis qui innocẽs effu M
ſus eſt, non tam vere q̃ cauſa, & interpellare dominum
nõ proſecutione eloquii, ſed indignatione commiſſi, ac
reatũ ſuum nõ tam verborũ accuſare ſermonibus, q̃ cõ-
ſcientiæ ipſius criminatione cõſtringere. Quis enim
malũ factum ſi in verba producatur, excuſationẽ fortaſ
ſe recipit, niſi cõſcientia reuocetur, non poteſt excuſari.
Conſcientia enim reatũ ſuũ ſemper tacita ſine cõtradi-
ctione cõuincit & iudicat. Hodieq; ergo Ioãnes clamat
& dicit: Parate viã domini, rectas facite ſemitas eius. Mat. 3.
Parare ergo iubemur viam dñi, ſcilicet non aggerẽ iti-
neris, ſed fidei puritatẽ. Dñs enim nõ terrenã ſemitam
carpit, ſed ꝑ ſecreta mẽtis incedit. Siquid igit̃ in hac via
fuerit moribus aſperũ, crudelitate durũ, conuerſatione
pollutũ, iubemur mũdare, exæquare, componere, vt ſu-
perueniẽs dñs nõ offendat in nobis, ſed magis reperiat
viam caſtitate purã, prodiuẽ fide, eleemoſynis eminẽ-
tem. Quod autẽ tali itinere incedere ſoleat dominus,
propheta deſcribit dicẽs: Iter facite ei qui aſcẽdit ſuper Pſal. 67.
occaſum, dominus nomẽ eſt ei. Sed videamus ipſe Ioã
nes qui parare viã domino iubet, quam ipſe viam para
uerit Saluatori. Per omnia plane adueniente Chriſto
tramitẽ viæ ſuæ cõpoſuit & direxit. Nam fuit vtiq; ie-
iunus, humilis, parcus, & virgo. Omnes enim has vir-
tutes eius euangeliſta deſcribẽs ait: Ipſe autẽ Ioannes

A veſtitū habebat de pilis camelorū, & zona pellicea circa lumbos eius. Eſca autem eius erant locuſtæ, & mel
ſyluestre. Quæ igitur maior cauſa humilitatis in propheta, q̄ cōtēptis mollibus veſtimētis, pilorū aſperitate veſtiri? Quæ deuotior fides, q̄ præcinctū zona paratum eſſe ſemper ad omne ſeruitutis obſequium? Quę præclarior abſtinentia, q̄ ſpretis vitę huius delicijs, ſtridulis veſci locuſtis ac melle ſylueſtri? Quæ omnia hęc quoniā prophetæ vſui erāt, arbitror in his ipſis prophetiam fuiſſe. Nā vtiq; cū prænūcius Chriſti veſtimentū habebat camelorū aſperitate cōtextū, quid aliud ſignificat, niſi quod ipſe Chriſtus aduenienns vſurus eſſet indumēto humani corporis, quod erat peccatorū aſperitate denſatum, & quod velut immūdiſſimę beſtię, hoc eſt gētilis populi circūdatus exuuijs deformitatē eius ipſe geſtaret? Zona vero pellicea quid aliud demōſtrat, niſi hāc fragilē carnem noſtrā, quę ante aduentū Chriſti dominabatur ad vitia, poſt aduentū eius reſtrictam eſſe ad virtutem: & quę ante luxuriando dilatabatur in pinguedinē, nunc abſtinēdo attenuaretur in pellē? Exitum vero eius q̄ beatū legim⁹, ſcilicet quod pſaltria regis filia poſt illam mimicā voluptatē caput eius petierit. Quid mirū ſi pſaltria occidit prophetā, quia luxuria ſemper eſt inimica iuſtitię: & quod iniquitas ſine ceſſatione perſequitur veritatē? In quo facto grande myſterium continetur. Nam vtiq; ipſa pſaltria ſynagogæ eſt cōparāda, quę Chriſtū dn̄ī luxuriatur, occidit. Quod au
Mat. 11. tem iſta pſaltria ſynagoga ſit, dicit dn̄s ad Iudęos: Cā
B tauimus vobis, & nō ſaltaſtis. Cur autē a Ioannis corpore caput ablatum ſit, manifeſta res eſt. Ioānes (ſicut ſcripturis aſtruitur) typū legis gerebat. De domino au
1. Cor. 11. tem legimus, quia viri caput Chriſtus eſt. Ergo cum a Ioannis corpore caput eius aufertur, Chriſtus quodāmodo a Iudæis legis cultoribus ſeparatur. Remanſit enim illis ſine ſaluatore lex exanimis & trūcata. Nam ex eo vtiq; Iudæi diuina nō ſapiunt, ex quo ſine capite eſſe cœperūt. Iter igitur facit domino qui inter cęteras continētiæ virtutes matrimonij limitem non excedit, nec cōiugij præſcriptū terminū adulterina permixtione cōmaculat. Sunt enim nonnulli qui cū legibus vxores duxerint, contra diuinitatis legē ſibi ſociant cōcubinas, non intelligētes quid contrahendo matrimonia ꝓprijs vinculis cōſtrinxerunt. Qui enim legibus ducit vxorē, profitetur ſe contra legē non eſſe facturū. Reū ergo ipſe ſe ſtatuit, qui adhibēdo ſibi adulterā iura pollicitationis excedit. Sed dicit aliquis, vxorem nō habeo, ideo mihi ancillā ſociaui. Audi quid dicat ſcriptura ad Abrahā:
Gen. 21. Eijce ancillā, & filiū eius: nō enim hęres erit filius ancillæ cū filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hęres non eſt,
C ergo nec filius eſt. Cur autem quęritur tale coniugium de quo ſuſceptus filius nec ſucceſſionis poſſit hęres eſſe nec ſanguinis? Nec enim habere poteſt hæreditatis cōſortium, qui nō habet originis priuilegium. Cur inquā quæritur tale contuberniū, de quo nati, nō filij ſint matrimonij, ſed teſtes ſint adulterij? Cur huiuſmodi ſuſcipiuntur adulteri, qui patri pudori ſint, non honori? Di
Sapien. 3 cit ſcriptura, Adulterorū filij in cōſummatione erūt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur. Mulier igitur tua ſi talibus moribus prædita eſt, vt mereatur conſortium, mereatur & nomē vxoris, præſta concubinę tuę libertatē & nomē vxoris, ne tu adulter ſis potius q̄ maritus. Sed & ille iter facit domino Chriſtianus qui profeſſionis ſuę exhibet ei fidele ſeruitiū, & caſtitatē quam promiſit, cuſtodit tam mēte q̄ corpore. Sunt enim plerique qui ſingularē vitam proponētes, ſinguli eſſe nō poſſunt, ſed quærūt ſibi cōtubernia, atq; vtinā fratrū. Inueniſti Chriſtianū monachū, cui cum fratre nō conuenit, & libētius ei conuenit cū ſorore, qui nō ſequitur ſeniorē vtilia cōmonentē, & ſequitur adoleſcētulam incōgrua cachinnantē. eius & ſi ſyncere corpus ſit, anima non poteſt eſſe ſynceris. Sed & ille cleric⁹ iter dn̄o facit, qui ſecundum euangeliū viuit, & per omnia obtēperat ſacer D
doti. Aliqui enim cū ſint minus ſubditi, moleſte ferunt cum a ſenioribus arguuntur. Dicunt, grauiter iraſcitur epiſcopus, patiētior eſſe deberet. Audi ergo optime clerice, ſacerdotis exigis patientiā, & tui non exigis diſciplinā? Neſcis quia mihi ſalutis cauſa arguere aliquando permiſſum eſt, tibi nunquam peccare cōceſſum eſt?
Dicit enim Apoſtol⁹: Increpa opportune importune, 2. Timo. 4
argue. Eſto ergo in omnibus ſubditus ſacerdoti, ſi vis eum eſſe manſuetum.

De natali ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, Sermo LXVI.

CVM omnes beati apoſtoli parem gratiā apud dn̄m ſanctitatis obtineāt, neſcio quo tamen pacto Petrus & Paulus vidētur pręcęteris peculiari quadā in ſaluatorē fidei virtute pręcellere. Quod quidem ex ipſius dn̄i iudicio poſſumus approbare. Nam Petro ſicut bono diſpēſatori clauem regni cęleſtis dedit. Paulo tāq̄ idoneo doctori magiſterium eccleſiaſticę inſtitutionis iniunxit, ſcilicet vt quos iſte erudierit ad ſalutē, ille ſuſcipiat ad quietē: & quorū corda Paulus patefecerit doctrina verborū, eorū animabus Petrus aperiat regna cęlorū. Clauem enim quodāmodo a Chriſto ſcientiæ & Paulus accepit. Clauis enim dicēda eſt qua ad fidē peccatorū dura reſerantur, mentium ſecreta panduntur, & quicquid intrinſecus E
clauſum tenetur, in palā rationali manifeſtatione producitur. Clauis inquā eſt quæ & cōſcientiā ad cōfeſſionem peccati aperit, & gratiā ad æternitatē myſterij ſalutaris includit. Ambo igitur claues a domino perceperunt, ſcientiæ iſte, ille potētiæ. diuitias immortalitatis ille diſpēſat, ſciētiæ theſauros iſte largitur. Sunt enī
ſciētiæ theſauri, ſicut ſcriptū eſt, In quo ſunt omnes the Col. 2.
ſauri ſapiētiæ & ſciētiæ abſcōditi. Ergo beatus Petrus & Paulus eminent inter vniuerſos apoſtolos, & peculiari quadā prærogatiua præcellūt. Verum inter ipſos quis cui præponatur, incertū eſt. puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione, et ſimili eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad martyrij gloriam perueniſſe. Nō enim ſine cauſa factū putamus quod vna die, vno in loco, vnius tyrāni tolerauere ſententiam. Vna die paſſi ſunt, vt ad Chriſtū pariter peruenirent. Vno in loco, ne alteri Roma deeſſet. Sub vno perſecutore, vt æqualis crudelitas vtrunq; cōſtringeret. Dies ergo ꝓ merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute. Et in quo tandē loco martyriū pertulerūt? In vrbe Roma, quę principatū & caput obtinet nationū, ſcilicet vt vbi caput ſuperſtitionis erat, il B
lic caput quieſceret ſanctitatis: & vbi gentiliū principes habitabant, illic eccleſiarū principes morarētur. Cuius autem meriti ſint beatiſſimi Petrus & Paul⁹, hinc poſſumus intelligere, quod cum dominus Oriētis regionem propria illuſtrauerit paſſione, Occidētis plagam, ne quid minus eſſet, vice ſui, apoſtolorum ſanguine illuminaſſe dignatus eſt. Et licet illius paſſio nobis ſufficiat ad ſalutem, tamen etiam horum martyrium nobis cōtulit ad exemplū. Hodierna igitur die beati apoſtoli ſanguinē profuderūt. Sed videamus cauſam quare iſta perpeſſi ſunt, ſcilicet quod inter cętera mirabilia etiam magū illum Simonem orationib⁹ ſuis de aeris vacuo præcipiti ruina proſtrauerūt. Cum enim idē Simon ſe Chriſtū diceret, & tāq̄ filium ad patrē aſſereret volando ſe poſſe cōſcendere, atq; elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet, tūc Petrus fixis genib⁹ precatus eſt dominū, et precatione ſancta vicit magicam leuitatem. Prior enim aſcēdit ad dominū oratio q̄ volatus, & ante peruenit iuſta petitio q̄ iniqua pręſumptio. Ante Petrus in terris poſitus obtinuit quod petebat, q̄ Simon perueniret in cæleſtibus quo tendebat. Tūc igi

G tur Petr⁹ velut vinctū illum de ſublimi aere depoſuit,
& quodam præcipitio in ſaxū illidens eius crura cōfre-
git. Et hoc in opprobriū factū illi⁹, vt qui paulo ante vo-
lare tētauerat, ſubito ambulare nō poſſet: & qui pennas
aſſumpſerat, plantas amitteret. Sed ne forte hoc mirū
videatur, quod magus iſte præſente apoſtolo per aerē
aliquadiu volitauerit: hoc patientia Petri fecit. Permi
ſit enim illū ſublimius aſcendere, vt altius caderet. Vo
luit enim in excelſum leuari ad conſpectum omniū, vt
ruentem illum de excelſo oculi omnium peruiderent.
Hæc igitur eſt iniquitatis elatio, vt in altum ſe ferat, in
ſublime ſe erigat. Sed ſancta oratio omnē humiliat ſu-
perbiam, vniuerſam deiicit vanitatem.

Item de natali ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, Sermo LXVII.

NATALEM beatiſſimorū apoſtolorum
Petri & Pauli hodie celebrātes, diuerſis e-
pulis nos reficere debemus, & tantā feſtiui
tatem magna cū lętitia celebrare. Quis enī
taliū virorū ſolennitatē non magna cū lętitia debet ce-
lebrare? Quis enim taliū virorū ſolēnitate nō magnos
ſibi exhibeat apparatus, vt quo plus expēderit, plus ſe
H apoſtolos cōfirmet amare? Veruntamē non opus eſt
proprio ſumptu ad refectionē noſtram, nam natali ſuo
ſanctus Petrus ipſe nos reficit. Eſt enim omnibus co-
piis refertū vas ei, quod illi de cælo eſurienti delatū eſt.
Igitur qui eſurit ſicut Petrus, reficitur ipſe cum Petro.
Vt quid ergo præparemus nobis propriū prādium, cū
apoſtolico ferculo ſaginemur? Cur nobis inquiramus
terrenas epulas, cum cęleſtes copias habeamus? Dicit
Actu. 10. enim ſanctus Lucas in Actibus Apoſtolorū, poſt ora-
tionem eſurienti Petro circa horā ſextam aperto cælo
vas quoddā ſplendidū velut linteum fuiſſe delatum, in
quo erant quadrupedia & repētia terrę, & volatilia cæ-
li, & dixiſſe dominū ad eū: Petre ſurge, immola & mā
duca. Ecce Petrus qui dicit alibi, Aurum & argentum
non eſt mihi: nūc conuiuii eius vaſculum ſplēdidius eſt
argēto. Et qui propter Chriſtū argenti ſpeciem refutaſ-
ſet, per Chriſtū argenti nitore ditatur. Pranſuro igitur
Petro deſunt cocorū apparatus, deſunt obſequia famu
lorū, ſed quod eſt melius, miniſteria diuina nō deſunt,
& vtili commutatione ſancto viro quod deeſt in terris,
abundat in cælis. Vt reficiatur enim Petrus, nō cella-
rium ſolicite reſeratur, ſed cælum ipſum protinus aper-
3.Reg.17 itur. Legimus in ſcripturis ſanctū Heliam in deſerto
coruis miniſtrātibus paſtū: quanto melius Petrus, cui
non paruā eſcam tetra auis porrigit, ſed integrū conui-
I uium multitudo angelica ſumminiſtrat? Poſt oratio-
nem ergo eſuriit Petrus. Mirandū cur ſancti virū poſt
orationē fames ſequatur, cū ſoleat fames oratione de-
pelli, eſuriens anima nō niſi obſecrationibus ſaginari?
Sed puto Petrū poſt orationē nō cibum eſuriſſe homi-
num, ſed ſalutē, nec inedia vexatū eſſe corporis, ſed in-
opia credentiū laboraſſe. Cum enim Iudaicus populus
perfidus & ingratus, illo prædicante Chriſto nō crede-
ret, famem quodāmodo Petrus ſui officii ſuſtinebat.
Famē enim patitur qui minime fructum ſui laboris aſ
ſequitur. In cœnaculū igitur ad orationē feſtinus aſcen
dit. Bene ait in cœnaculū ad orationē aſcēdiſſe Petrū,
quia omnis ſanctus quādo orat, relinquēs humilia vel
terrena in altū mentis extollitur, & in ſublime ſuſpēſus
rapitur, & cogitatione ſancta cęlo vicin⁹ efficitur. Atq;
ibi eſurienti illi, hoc eſt cogitāti in cordis ſui ſublimiori
loco pro ſalute Iudaici populi, offertur vas diuerſorum
generū animalibus plenū, velut diuinitate dicente illi:
Tu in Iudæos ſolos eſuris, ecce famē fidei tuæ cūctarū
gentiū diuerſitate reficio. Nam vtiq; diuerſa animalia
collecta in vno vaſculo, diuerſarū gentiū cōgregatio col
lecta in vna eccleſia demonſtratur, quæ eccleſia in illius
vaſculo ſplēdido dum nō habet maculam neq; rugam, K
lintei nitore reſplēdet. In qua primū animal deo ex gē-
tibus Centurio Cornelius eſt immolatus. De hoc ergo
vaſculo ſuo hodie nos reficit Petr⁹. Cū enim videmus
gentiliū turbas ad fidē Chriſtianitatis accurrere, ſimul
cū aplis gratulamur. Nō enī mortui ſunt quorū cura-
mus natalē hodie, ſed renati viuunt pane, quia partici-
pes effecti ſunt Chriſti, qui vita eſt omniū. Quius enim
corpora paſſione cęſa ſint, interruptus tamen nō eſt or-
do viuentiū. Iugiter enī & deo gratias agunt, & laudes
ſaluatori referunt, niſi q̄d reſoluta mēbrorū ſarcina ma-
gis adhæret Chriſto, ſicut ait Paulus: Diſſolui, & cum
Chriſto eſſe, quāto melius? Non ergo dicēda eſt mors
qua interueniente caremus perſecutoribus, & Chriſto
connectimur. Non eſt plane dicēda mors quæ Chriſto
mortui ſocians lucrum efficit morientis, ſicut ait bea-
tus Apoſtolus: Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mo Phil. 1.
ri lucrū. Illa autem vera eſt mors, quę etiam viuentem
hominem peccatorum morte conſtringit: qui q̄uis vi-
uere videatur, ſceleribus tamē ſuis morti iam videtur
addictus, ſicut ait Apoſtol⁹ de illa delicioſa vidua: Hęc
autem viuens, mortua eſt.

Item de eodem, Sermo LXVIII.

NOTVM omnib⁹ vobis eſt fratres, & vni- L
uerſo mūdo notiſſimū, q̄d beatiſſimorū Pe-
tri & Pauli natalis eſt hodie, nec aliquā par-
tem orbis latere poteſt tāta deuotio. Siqui-
dem de ꝗs dicat Dauid propheta: In omnē terrā exiuit Pſal. 18.
ſonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū. In omnē
terram mirabiliū Petri virtus diffuſa eſt, & in fines or-
bis terrę epiſtolarum Pauli verba penetrarunt. Quis
enim non audiuit quod primū Petrus ſedenti ad portā
ſpecioſam claudo, & ex matris ſuę olim ventre iā debili
pedum reſtituerit firmitatē, vt quod natura minus con
tulerat, apoſtolica gratia repararet? Cū enim idē clau-
dus ſtipem rogans, aliquid pecuniæ ſe ab apoſtolis cre-
deret accepturū, ait illi Petrus: Argentū & aurum non Actu. 3.
habeo, ſed quod habeo, hoc do tibi. In nomine domini
noſtri Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Beata
plane largitas, quę petenti argentū quidem nō cōtulit,
ſed contulit ſanitatē. Beata largitas, quæ de theſauris
ſuis aurum nō protulit, ſed protulit medicinā. Beatus
& ille claudus, qui dū ſtipem quærit pecuniæ, diuitias
incolumitatis accepit. Hoc enim ab Apoſtolis donatū
meruit, q̄d nullis theſauris a medicis redimere potuiſ-
ſet. Primū ergo ſignum mirabiliū ſuorū Petrus fecit
claudo pedum reſtituēdo veſtigia. Diximus frequēter
ipſum Petrū a domino nuncupatū, ſicut ait: Tu es Pe Mat. 16.
trus, & ſuper hāc petrā ædificabo eccleſiam meā. Si er- M
go Petrus petra eſt ſuper quam ædificatur eccleſia, re-
cte prius pedes ſanat: vt ſicut in eccleſia fidei fundamen
tum cōtinet, ita & in homine mēbrorū fundamenta cō-
firmet. Recte inquā primū in Chriſtiano pedes curat,
vt iam non intrepidus nec imbecillis poſſit ſuper petrā
eccleſiæ, ſed robuſtus & fortis incedere. Vbi autē ver-
ba Pauli apoſtoli nō leguntur? Quis locus ea nō literis
inſcribit, corde retinet, cōuerſatione cuſtodit, quia Pau
lus a domino vas electionis eſt nominatus? Bonū vas
in quo precioſa mandatorum Chriſti pręcepta condun
tur. Bonum vas de cuius plenitudine ſubſtātia vitę po
pulis ſemper erogatur, & plenū eſt. Optima apoſtolo-
rum nomina, petra, & vaſculū, neceſſaria domui ſalua-
toris. Domus enim fortitudinis petra cōſtruitur, vtili-
tate vaſis ornatur. Petra ad firmitatē ne labantur ſuſtē
tat populos, vas ad cuſtodiam ne tentētur operit Chri
ſtianos. Exitus vero eorum de hoc ſeculo q̄ beatus fue
rit, nemo eſt qui neſciat. Nam prima hæc in illis beati-
tudo eſt, quod ambo vna die paſſi eſſe naſcūtur, ſolicet
vt quos vna fides ſeruitio deuinxerat, vna dies marty-

A rio coronaret. Deinde ipſa paſſio licet diuerſa in ſingu-
lis fuerit, tamen quãta referta eſt gratiæ ſanctitate? Nã
Petrus crucis, ſicut Saluator, exitũ tulit, & a dominicę
deuotionis ſimilitudine nec morte diſcretus eſt, ſcilicet
vt quẽ imitabatur fide, imitaretur & paſſione. De Pau
li vero ceruice cũ eã perſecutor gladio percuſſiſſet, dici-
tur fluxiſſe lactis magis vnda q̃ ſanguinis, & mirũ in
modũ ſanctũ apoſtolũ baptiſmi gratia in ipſa cęde exti
tiſſe ſplendidũ potius q̃ cruentũ. Quæ quidẽ res in ſan-
1.Cor. 3. cto Paulo ſtupenda nõ eſt. Quid enim mirũ ſi abũdat
lacte nutritor eccleſię, ſicut ipſe ad Corinthios ait: Lac
vobis potũ dedi, non eſcam. Hęc eſt plane repromiſſio-
nis illa terra quam patribus noſtris deus promiſit dicẽ
do: Dabo vobis terram fluentẽ lac & mel. Nõ enim de
hac terra locutus eſt quæ manãtibus aquis cœnum in-
uoluit, lutũq; permiſcet, ſed de illa terra Pauli, & flumi-
num Pauli, quæ iugiter purum ſuaueq; diſtillat. Quæ
enĩ Pauli epiſtola non melle dulcior eſt, lacte cãdidior?
Quæ epiſtolæ tanq̃ vbera eccleſiarũ populos enutriũt
ad ſalutẽ. De ceruice ergo apoſtoli pro ſanguine lac ma
nauit. Legimus in ipſo quoniã caro & ſanguis regnũ
dei nõ poſſidebunt. Igitur iam Paulus poſſidet regnũ,
1.Cor. 1. quoniã caret & ſanguine, qui impedire dicitur regnatu
B rum. Adhuc ergo Paulus in terris poſitus etiam in re-
gni cæleſtis ſubſtantiam transformatur.

De natali ſancti Euſebii Vercellenſis epiſcopi, Sermo LXIX.

AD ſancti martyris Euſebii laudẽ aliquid ad-
dere velle, decerpere eſt. Tam ineffabilium
enim doctrinarũ magiſter extitit, vt merita
eius facilius operibus cognoſci poſſint, q̃ ſer-
monibus explicari. Tantũ autem de eo cõſcientia reti-
net, quantũ oratio & narratio non præualet. Igitur ge-
ſta illius non verbis adornanda ſunt, ſed perſtringenda
ſententiis, præſertim qui ſcimus eam rẽ comere nos nõ
debere ſermonibus, quã videmus iam comptã eſſe vir-
1.Cor. 4. tutibus, cũ dicat apoſtolus, Regnũ dei non in ſermone
eſt, ſed in virtute. Ergo ad merita eius aliquid addere
vellẽ, decerpere eſt, me præcipue, qui & ignarus rerum
geſtarũ ſim, & literarũ imperitꝰ ſacrarũ, & rudis ſacer-
dotalium functionũ. Potuiſſent autem prædicare ſan-
C cti hęc prædeceſſores mei vſu facilius, experimẽto proba-
tius, doctrina præclariꝰ, dominũ & patrẽ ſpecialiter be-
atum Exuperantiũ loquor, qui fuit eius miniſter in ſa
cerdotio, comes in martyrio, pticeps in labore. In cuius
vultibus ſanctũ quoq; Euſebiũ videre nos credimus, &
quaſi in quodã ſpeculo bonitatis illius imaginẽ cõtue-
mur. Facile enim cognoſcimus qualis magiſter fuerit,
cuius talẽ videmus eſſe diſcipulũ. Sed quoniam confeſ
ſionis illius ſimilis hunc gloria comitatur, mauult reti
cere laudes paternas, ne proprias pariter iactare videa-
tur. Quid ergo de martyris Euſebii gloria prædicem,
cuiꝰ tota plebs iſta ſit gloria? Et cũ dicat ſcriptura, Glo
ria patris eſt filius ſapiẽs: quantę huius ſunt glorię, qui
tantorũ filiorũ ſapiẽtia & deuotione lætatur? In Chri-
ſto enim Ieſu per euangeliũ ipſe vos genuit. Quicquid
ergo in hac ſancta plebe poteſt eſſe virtutũ & gratiæ, in
ſancti Euſebii magiſterio reperitur. Ex hoc autẽ quaſi
quodã virtutũ fonte lucidiſſimo riuulorũ hæc puritas
emanauit. Nã quia caſtitatis vigore pollebat, propoſi-
tũ virginitatis inſtituit. Quia abſtinentię gloriabatur
anguſtiis, monachorũ introduxit forte ſeruitiũ. Quia
blandimentis erat præditus lenitatis, cunctorũ ciuium
in deũ prouocauit affectũ. Quia pontificiũ adminiſtra-
tione fulgebat, plures e diſcipulis ſacerdotii ſui elegit
hęredes. Cęteris igitur nõnulli liberis ſuis relinquãt auri
argẽtiq; theſauros, nemo tamẽ ſancto Euſebio ditiores
reliquit. Siquidem omnes extiterũt aut ſacerdotes, aut
martyres. Nam vt cætera taceã, illud q̃ admirabile eſt,
quod in hac ſancta eccleſia eoſdẽ monachos inſtituit, D
quos clericos, atq; iiſdẽ penetralibꝰ ſacerdotalia officia
cõtineri, quibus & ſingularis caſtimonia cõſeruatur, vt
eſſet in ipſis viris cõtemptus rerũ, & accuratio leuitarũ
vt ſi videris monaſterii lectulos, inſtar oriẽtalis propo-
ſiti iudices. ſi deuotiones cleri perſpexeris, angelici ordi
nis obſeruatione gaudeas. Illud autem tacendũ omni-
no nõ arbitror, quod cũ Arrianorũ deteſtanda perfidia
totam cũ vniuerſo mundo Italiã perturbaſſet, atq; eiuſ
dem peſtilẽtiæ ſacerdotes ſimplicitatẽ ſancti Dionyſii
martyris captiuaſſent, ita vt ſubſcriptionis eius vincu
lum retinerẽt, qua illũ e manibus eorũ ſapientia libera-
uit? Sicut enim ait ſanctus Paulꝰ, Factus ſum Iudæis 1.Corin.9
tanq̃ Iudęus, vt Iudæos lucrifacerẽ: ita Euſebius hære-
ticis hæreticũ ſe eſſe mẽtitus eſt, vt de hæreſi filiũ libe-
raret. Dixit enim ſe eorũ cõſentire perfidiæ, hoc ſibi pla
cere quod illis, ſed quod ſibi filiũ Dionyſiũ in ſubſcriben
do prępônerẽt, grauiter ſe moueri. Vos enĩ, inquit, qui
dicitis filiũ dei patri deo æqualẽ eſſe nõ poſſe, cur mihi
filiũ prætuliſtis? Qua illi ratione permoti, ſtatim ſan-
cti Dionyſii chirographũ deleuerũt, priorẽ locũ ſubſcri-
bendi beato Euſebio deferẽtes. Quos ille increpans &
irridẽs ait, Neq; ego me veſtris ſceleribus polluo, neq;
filium meũ vobiſcũ participare permitto. Vnde cũ di- Lucæ.16.
cat euangeliũ in hac generatione prudẽtiores filios te-
nebrarũ eſſe q̃ lucis, ecce hic ipſis tenebris prudẽtior fi-
lius lucis inuẽtus eſt. Tunc illi grauiter indignãtes ita
nequitiam ſuã fuiſſe deluſam, nouis eũ per Conſtantiũ
principem paſſionibus vexauerunt. Nam poſt multas E
iniurias Orientis plagę illũ in exiliũ relegarunt, in quo
tãta paſſus eſt, vt martyrii inuictã gloriam reportaret.
Dicitur enim inter cętera paſſionũ genera hoc pœnale
paſſionis ſuppliciũ pertuliſſe, vt dum interrogaretur ab
Arrianis, & ſe eorũ communicare perfidię denegaſſet,
ſcalarum procliui tractus ſupinis pedibus ad imum vſq;
pertraheretur, et iterũ reuocatus ad ſummum, interro
gatus denuo cũ eadem reſpõdiſſet, eadem pateretur, ac
ſic frequentẽ interrogationẽ frequenter huiuſmodi ſup
plicium fuerit ſubſecutũ. In qua paſſione ſancti Euſebii
martyris licet fuerit quaſſatũ caput, eliſum corpus, mẽ-
bra cõfracta, animus tamẽ fidei manſit inuictus. Nam
quãto plus illum Arriana perfidia corporaliter lacera-
bat, tãto magis eũ catholica integritas ſpiritualiter re-
fouebat. Quem quidem ſcalarum aſcẽſum atq; deſcen-
ſum poſſumus dicere quẽ Iacob ſomniãs prophetarit: F
& ſicut ille vidit etiã iſtas ſcalas ab imo ad cæleſtia vſq;
pertingere, ſic quidẽ per has & Euſebius aſcẽdit ad cæ-
lum, & Arriani ad inferos deſcenderunt. Vnde fratres
ſancti Euſebium Maccabæorũ martyrum choro an-
numerandum puto. ſiquidem illi ſingulis mẽbris mar-
tyrium pertulerunt, hic autem totius corporis paſſione
dominum ſit cõfeſſus, nec diſparẽ eorum eſſe gratiam
quos etiam dies vna in martyrio copulauit.

Itẽ de depoſitione ſancti Euſebii, Sermo. LXX.

DEPOSITIONEM ſancti Euſebii hodie
celebramꝰ. Quid eſt depoſitio? Nõ illa vtiq;
quę ſepeliendis in terra mẽbrorum reliquiis
clericorũ manibus pcuratur, ſed illa qua ho-
mo vinculis carnalibus abſolutus, liber iturus ad cælũ
terrenũ corpus exponit. Ipſa plane eſt depoſitio, in qua
concupiſcere abiicimus, ceſſamus delinquere, peccare
deſinimus, & totũ quicquid ſaluti eſt graue, quaſi abie-
cta ſarcina oneris exponimus. Nã ideo hæc dies pro ce
lebritate maxima procuratur, quia vere eſt ſumma fe-
ſtiuitas, mortuũ eſſe vitiis, ſoli vigere iuſtitiæ. Vnde
& depoſitionis ipſa dies natalis dicitur, quod delictorũ
carcere liberati, libertati naſcimur Saluatoris. Sed vi-
deamus, ſanctus Euſebius cũ qua gloria ad hanc diem
depoſitionis aduenerit. Dicitur enim ante aliquantum

G temporis exitus ſui manifeſta reuelatione vidiſſe ſe ka
lendis Auguſti de monte ad montē volare,& prophe=
tia quadam hoc interpretatus eſt hac die exiturū ſe eſ=
ſe de corpore. In quo facto neſcio quid primum ſit admi
randum, vtrum quod meruit exitus ſui finem noſſe, an
quod ſcire potuerit quæ illum poſt exitū gratia perma
Pſal. 38. neret. Dicit ſanctus Dauid: Notū fac mihi domine fi=
nem meū,& numerū dierum meorum. et reliqua. Ecce
quod ꝓpheta optauerat, martyr accepit. notitiā quam
ille exorat, iſte cōſequitur, niſi quod ſalua fide dixerim,
amplius ꝓmereatur. Ille enim finē poſtulat noſſe, iſte
etiam vltra finē quid futurum eſſet agnoſcit. Ille vſq; ad
exitū quid deſit ignorat, iſte poſt exitū quid ſuperſit edi
xit. Volare ergo ſe in hac die vidit martyr Euſebi⁹, ſi=
cut ſcimus. Volare non poteſt niſi quod purū, leue atq;
ſubtile eſt, cuius nec ſynceritas intēperātia retardatur,
nec alacritas nec velocitas mole grauatur. Grauari au=
tem volatū dico nō tam mole mēbrorū q̄ delictorum.
Vnde puto etiam in ipſis auibus ideo velocius colum
bam pene pręomnibus volitare, ꝙ alacritatē & innocē
tiam comitetur. Deniq; ſanctus Dauid cū puritate mē=
tis volare cōcupiſceret, non alterius animātis niſi colū=
Pſal. 54. bæ optauit alas, dicēs: Quis dabit mihi pēnas ſicut co=
lumbæ,& volabo & requieſcā? Intelligebat enim quod
H altiora facilius penetrātur ſimplicitate mētis q̄ leuitate
pennarū. Volauit ergo hac die ſanctus Euſebius. Fe=
ſtiuemus iam eius innocentiā de volatu, & puritatem
eius de ipſa elatione iudicemus. tanq̄ columba enim in
domo dei degens aſſumpſit ſpirituales pēnas,& requie
uit in monte. Et licet ipſe de monte ad montē volare ſe
dixerit, tamen in ipſa tranſlatione maiorem requiē ſui
ſe ſignifico. Quid enim aliud eſt de mōte ad montem
volare, niſi de ſaluatoris gratia ad patris gloriam pro=
Dan. 2. perare? Ipſi enī ſunt mōtes, ſicut dicit Propheta: Mōs
de mōte ſine manibus concidentiū, hoc eſt filius de pa=
tre abſq; vllius creationis acceſſu.

De natali ſancti Laurentii leuitæ & martyris. Sermo LXXI.

BEATISSIMI Laurētii martyris, cuius
natalem hodie celebramus, paſſionē noſſe
vos credo,& quāta in perſecutione pertule=
rit, dilectionē veſtram ſcire poſſe nō dubito.
Tanta enī martyrio eius gloria extitit, vt paſſione ſua
mundū illuminauerit vniuerſum. Illuminauit mundū
plane Laurētius eo lumine quo ipſe ſuccēſus eſt,& flā=
mis quas ipſe pertulit, omniū Chriſtianorū corda cale=
fecit. Quis enim hoc exēplo nolit ꝓ Chriſto ardere cū
I Laurentio, vt poſſit a Chriſto cū Laurentio coronari?
Quis nolit ad horā ſuſtinere Laurētii ignē, vt æternū
gehennæ nō patiatur incendiū? Beati igitur Laurētii
prouocamur exemplo ad martyrium, accēdimur ad fi=
dem, incaleſcimus ad deuotionē. Etſi nobis perſecuto=
ris flamma deeſt, fidei tamen flāma non deeſt. Nō ar=
demus quidem corpore pro Chriſto, ſed ardemus affe=
ctu. Nō ſubiicit mihi perſecutor ignē, ſed ſuggerit mihi
ignem deſideriū ſaluatoris. Eſſe autem ſaluatoris ignē
Luc. 12. legimus in euāgelio, dicente eodem domino: Neſcitis
quia ignē veni mittere ſuper terrā, & quid volo niſi vt
accēdatur? Quo igne ſuccēſi Amaus et Cleophas dixe
Luc. 24. runt: Nōne cor noſtrum ardēs erat in nobis in via cum
aperiret nobis Ieſus ſcripturas? Hoc igitur etiam ſan=
ctus Laurentius igne ſuccenſus, flammarum non ſen=
ſit incendium:& dum Chriſti ardet deſiderio, perſecu=
toris pœna nō ardet. Inquātum enim in illo fidei ardor
feruet, intātū ſupplicii flāma frigeſcit. Corporali enim
beatus Laurentius dum laborat incendio, hinc amore
Chriſti ſuccēditur, inde perſecutoris flāma torquetur,
ſed diuinus ſaluatoris ardor materialem tyranni reſtin
guit ardorē. Quamuis enim in fauillam mēbra ſoluan=
tur, fidei tamē fortitudo nō ſoluitur. Corporis detrimē K
tum ſuſtinet, ſed lucrū ſalutis adquirit. Non enī fratres
beatus Laurētius cita vel ſimplici paſſione perimitur.
Nam qui gladio percutitur, ſemel moritur: hic autem
longa et multiplici pœna cruciatur, vt mors differatur,
& nō deſit ad ſupplicium,& deſit ad finē. Dicitur enim
ab illo ſæuiſſimo perſecutore hęc illi cōſtituta pœna, vt
ardētiū expoſita mole carbonū, inſuper eū ferrea crate
diſtentū lenta flāma conſumeret, vt nō tam inflāman=
do cito interimeret hominē, q̄ diu exurendo torqueret.
ita cū vnum latus exuſtum perſecutor cerneret, aliud la
tus ignibus obiiceret exurēdum. Legimus Ananiam Dan. 3.
Azariā & Miſael beatiſſimos pueros a rege in cami=
no ignis incluſos, in pœnarū ſuarum deambulaſſe flā=
mis,& igneos globos pedibus cōculcaſſe. Vnde et bea
tus Laurentius nō minori eſt gloria pręferēdus. Siqui
dem illi in pœnarū ſuarū flammis ambulāt, hic in ipſo
ſupplicii ſui igne diſcubit. Illi veſtigiis pedū conculcant
incendia, hic laterum ſuorum deuotione reſtinguit. Illi
inquam ſtantes in pœnis eleuatis manibus orabāt do=
minum, hic autem proſtratus in ſua pœna toto corpo=
re deum deprecatur. Iterū ergo beatus Laurētius exu
ſtis lateribus, in dorſum ſupinus vertitur,& renes eius
ignibus exuritur, vt impleretur pſalmi prophetia, quę
dicit ex perſona Laurētii: Proba me domine, & tenta Pſal. 138.
me, vre renes meos & cor meū. Duplici ſe vtiq; poſtu= L
lat igne cōburi. nam ſi de vno & ſolo mundi igne loque
retur, ſufficeret renes tantū exurendos incendiis obtu=
liſſe, cor autē niſi Chriſti flāma non vrit, ſicut Amaus
& Cleophas dixerūt: Nonne cor noſtrum erat ardēs in
via, cū aperiret nobis dn̄s ſcripturas? Atq; ideo ad cō=
probandam deuotionē ſuam geminū ſibi ignem poſtu
lat, vt luctamine habito oſtēdat in ſe plus poſſe amorē
Chriſti, q̄ pœnā tyrāni. Honoremus igitur fratres bea=
tum Laurētium, qui dn̄i fide ſua perſecutoris flammas
vicit, oſtēdit nobis per ignē fidei gehennæ incendia ſu=
perare,& amore Chriſti diem iudicii non timere.

De natali ſancti Cypriani, Sermo LXXII.

SANCTI Cypriani feſtiuitatē, ſicut omni=
bus notū eſt, hodie celebramus,& natali, ſi=
cut dicitū, imminēte vindemia, natalē eius
martyrii procuramus. Cōueniūt igitur vo=
ta noſtra,& mūdi. Mūdus vindemiarū vbertate læta=
tur: nos ſanctorū paſſione gaudemus. Quæ quidē paſ=
ſio vindemiis cōparanda eſt. Sicut enim vuarū expreſ=
ſione vinū funditur, ita & ſanctorū martyrio vini vice
ſanguis effunditur, niſi quod vua tēporales fructus pre= M
ſtat, paſſio ſempiternos. Recte ergo martyrium vinde
miis cōparatur. Habet enim & ebrietatē ſuam, habet
et calicē ſuum, de q̄ dicit propheta Dauid: Et calix tuus Pſal. 22.
inebrians q̄ preclarus eſt. Et ipſe dominus in paſſionis
ſuæ exitu conſtitutus ait, Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat Matt. 26
a me calix iſte. Et iterū propheta: Calicē ſalutaris acci= Pſal. 115
piam,& nomen domini inuocabo. Recte inquam calix
martyrio cōparatur, quia ſicut calix cū bibitur, omnis
humor noxius vini calore decoquitur: ita & martyrii po=
culum cū hauritur, oēs peccatoris feces paſſionis glo
ria temperantur. Vinū ergo quoddā ſalutare martyriū
eſt, quod cordi lætitiā præſtat, calore fidei animæ puri=
tatem. Vinū plane eſt ſpirituale de illa vua quę pro ſa=
lute omniū pependit in ligno. Sicut enim botrus reddi=
turus vinū prius in vinea quadā naturæ arte ſuſpendi=
tur: ita & Chriſtus redditurus vinū ſpirituale martyrii
in cruce quadam prouidentia diuinitatis aptatur. Ipſe
plane botr⁹ quē duo exploratores illi, hoc eſt Ieſus Na= Nūc. 13.
ue & Caleb filius Iephone in phalanga ad filios Iſrael
propriis humeris detulerunt. Quod quidem factū iam
tunc pręfigurabat aduentū domini ſaluatoris. Nā bo=
trus in phalanga ſuſpēſus, in cruce Chriſtus appenſus

A oſtenditur. Duo autem in phalanga portantes vuam,
duo populi demonſtrant̄, Chriſtianus vtq;, & Iudęus.
Et ſicut mos eſt portantiū, vnus praecedens, alter ſubſe
quens: ita prior Iudęorū deſignatur populus, Chriſtia-
norum ſecūdus. Et ſicut antecedens quod portat nō vi-
det, & retrorſum idem ſemper habēs quadā dorſi auer-
ſione contēnit: qui autē ſequitur, ſemper id oculis perſpi
cit, ſemp cuſtodit obtutibus, ſemper corporis vicinitate
potitur: ita ergo Iudaeus, & Chriſtianus populus. Iu-
daeus enī prior eſt, Chriſtū in lege portat, & retrorſum
eū ponens quadam dorſi auerſione cōtemnit: vnde ait
Pſal. 68. propheta: Obſcurētur eorū oculi ne videant, & dorſum
ipſorū ſemper incurua. Chriſtianus vero ſequens popu
lus Chriſtū ſemper oculis aſpicit, ſemp cuſtodit obtu-
tibus, & quadā graduū ſuorū vicinitate cōplectitur. Et
quāto eum ille populus prauo itinere poſt ſe relinquit,
tanto eū iſte directo curſu feſtinat attingere.

Item de ſancto Cypriano, Sermo. LXXIII.
Hic ſermo adſcribitur Maximo epō Mediolanēſi.

ANTE dies cū beatiſſimi martyris Cypria-
ni celebrarem⁹ natalem, ſuauiſſime in eius
feſtiuitate iucundati ſumus. quia enim hoc
vindemiarū in tempore paſſus eſt, tanq̄ &
nos de videmia dulces & varios fructus ex eius paſſio-
B ne collegimus. Impinguauit enim nos & refecit muſto
martyrii ſui. Eſt enim muſtum quod reficit & inebriat
Chriſtianū, ſed ebrietas illa magis ſobrium facit. Qui
enim inebriatur caeleſti gratia, exobriatur ſarcina pec-
catorum. Hoc nanq; muſto repleti ſancti Apoſtoli, ſi-
Actu. 2. cut ait ſcriptura, alienis linguis dei magnalia loquebā-
tur. In quo facto pariter ebrii eſſe videbantur, & ſobrii.
Ebrii enim putabantur, quod in iis loquela praeter na-
turam altera perſonabat. Sobrii erant, quod iuxta con-
ſuetudinem mentis deum deuotione laudabāt. Quod
quidem non elatione aliqua aut impudentia cōtigit, vt
viri ſancti peregrino ſermone loquerentur, ſed prouidē-
tia diuinitatis factū eſt, vt quia ad magnificandum deū
vna loquela non ſufficit, per plures linguas mentis de-
uotio ſolueretur. Iucundati enim ſumus, quia de vinea
Eſa. 5. domini ſabaoth, ſicut dicit propheta, domus Iſrael eſt,
quae domus nos ſumus. Secūdum fidē enim Iſraelitae
Gal. 5. nos ſumus. Vnde dicit Apoſtol⁹: Quia ſi ex fide ſunt
ii, filii ſunt Abrahae. Quoniā igitur nos ſumus Iſrael,
vinea dn̄i ſumus, videamus diligenter ne ex palmite
operis noſtri nō naſcatur dulcedinis vua, ſed fellis, ne di
C catur nobis quod iudaeis dictū eſt per prophetā: Suſti-
Eſa. 5. nui vt faceret vuā, fecit autem ſpinas: & nō iuſtitiā, ſed
clamorē. O q̄ dura cōditio, vt poſſeſſio quae domino ſuo
ſuauitatis fructus afferre debuit, ſpinarū illū aſperitate
compūxerit. Hoc eſt, cū Iudaei ſaluatorē debuerint tota
fidei deuotione ſuſcipere, ſpinarū eum coronauerūt paſ
ſione. Quę corona quidē, quantū in Iudaeis eſt, erat in-
iuriarū contumelia: quantū in domino, erat corona vir-
tutum. Cōpungunt ergo Iudaei dominū dn̄i coronant,
compungūt dn̄i crucifigunt. Vnde ait ſcriptura ſancta:
Ioan. 19. Videbunt in quē cōpunxerunt. Igitur fratres videte ne
& nobis dicatur: Suſtinui vt faceret vuā, fecit autē ſpi-
nas. Hoc eſt, ne ſpinas quas dn̄o Iudaei cruentis impo-
ſuerunt manibus, nos iniquis ſenſibus apponamus, &
cōpungamus eū non aſperitate ſentiū, ſed operum pra
Mat. 13. uitate. Sunt enim ſpinae cordis, quę verbū dei etiā vul-
nerare conſueuerunt, de quibus meminit in euangelio
Saluator, dicēs ſeminantis ſemen cecidiſſe inter ſpinas
& creuiſſe eas, ac ſuffocaſſe quod ſatū eſt. Quae autem
ſpinae ſint, ipſe proſequitur dicēs vtiq; ſolicitudines eſſe
mundanas, quae cū creſcūt in corde hominis, mandata
in eo ſaluatoris ſuffocant. Quis enim vnq̄ ſolicitus de
mundo, potuit bene ſolicitus eſſe de Chriſto? Quis dn̄i
lucris domus ſuae prouidet, vtilitatibus eccleſiae potuit
prouidere? Vnde ait Apoſtolus: Qui ſine vxore eſt, ſo 1. Cor. 7.
licitus eſt quae ſunt domini, quomodo placeat deo: qui D
autem cū vxore eſt, ſolicitus eſt quae ſunt mundi, quo-
modo placeat vxori. Ergo fratres videte ne vinea ve-
ſtra nō vuas, ſed ſpinas faciat, ne vindemia veſtra non
vinum afferat, ſed acetū. Quiſquis enim vindemiā le-
git, & pauperibus non largitur: ille acetū colligit, nō vi
num. Quiſquis meſſes recondit, & indigētibus nō mi-
niſtrat, iſte non alimoniae fructus repoſuit, ſed tribulos
auaritiae congregauit. Nam propterea ait ſcriptura de
terra veſtra: Spinas & tribulos germinabit tibi. Gene. 3.

De natali martyrum, Sermo LXXIIII.

DIGNVM & congruū eſt fratres vt poſt lę-
titiam paſchae quā in eccleſia celebrauimus,
gaudia noſtra cū ſanctis martyribus cōfera-
mus, & iis annunciemus dominicae reſurre-
ctionis gloriam, qui conſortes ſunt dominicę paſſionis.
Qui enim ſocii ſunt cōtumeliae, debent & participes eſ
ſe laetitię. Ita enim dicit beatus Apoſtolus: Sicut ſocii 2. Cor. 1.
paſſionū eſtis, & reſurrectionis eritis. ſi tolerabim⁹, in- 2. Tim. 2.
quit, et conregnabimus. Qui ergo tolerauerūt mala p-
pter Chriſtū, debēt & gloriam habere cū Chriſto. An-
nunciemus inquā ſanctis martyribus dominicę paſchę
gratiam, vt dum ſepulturae illius praedicamus reſerata
clauſtra, & horū ſepulchra reſerētur. Dum corpus illius E
mortuū dicimus tepētibus venis ſubito viguiſſe, horū
quoq; mēbra iam frigida immortalitatis calore foueantur.
Eadem enim ratio martyrē ſuſcitat, quae & domi-
num ſuſcitauit. Nam ſicut viam paſſionis eius experti
ſunt: ita experientur & vitae. Scriptū eſt enī in pſalmo:
Notas mihi feciſti vias vitę. Hoc vtiq; in reſurrectione Pſal. 15.
ex perſona dicitur ſaluatoris, qui dum poſt mortem ab
inferis redit ad ſuperos, incipiat notam habere viā vitę
quae ante habebatur ignota. Ignota enī erat ante Chri
ſtum via vitae, quae nullius ad huc reſurgētis fuerat te-
merata veſtigio. At vbi domin⁹ reſurrexit, nota facta
ſolo attrita eſt plurimorū. De quibus ſanctus euangeli-
ſta ait: Multorū corpora ſanctorū ſurrexerunt cum eo, Mat. 27.
& introierunt in ſanctam ciuitatem. Vnde cum domi-
nus in reſurrectiōe ſua dixerit, Notas mihi feciſti vias
vitae, poſſumus & nos iam dicere domino: Notas feci-
ſti nobis vias vitae. Ipſe enim nobis notas fecit vias vi-
tae, qui nobis ſemitam manifeſtauit ad vitam. Notas
enim mihi fecit vias vitae, cum me docuit fidem, miſe-
ricordiam, iuſtitiam, caſtitatem. His enim peruenitur
itineribus ad ſalutē: & licet nos in reſolutione corporis
mortis vmbra circundet, tamen greſſus ſuos vita non
deſerit, ſed inter ipſas medias inferni leges inconctanter
Chriſti virtutibus ambulamus. Vnde ait ſanctus pro- F
pheta: Nā & ſi ambulauero in medio vmbrae mortis, Pſal. 22.
non timebo mala, quoniam tu mecū es. Quod manife
ſtius dominus ait de fideli dicens: Qui autem credit in Ioan. 11.
me, nō morietur. Et licet moriatur, viuet. Ergo fratres
cum ſanctis martyribus paſchae domini gloriam confe
ramus. Conferamus inquā: & licet melius nouerint o-
mnia, tamē nos illis praedicemus quēadmodū de ſepul
chri gremio reſurrexit ad ſuperos. Illi nobis reuelēt quo
pacto de inferni profundo remeauerit ad ſepulchrū. No
tum inquam nobis faciant quēadmodum in exanime
iam corpus & frigidum ſeſe calor inſinuauerit, ſpiritus
ingeſſerit, ſanguis infuderit, & gelatas humore venas
priſtini vigoris pulſus agitauerit. Notū inquā nobis fa
ciant quemadmodū organū corporis diſſipatū in prio-
rem ſtatum neruorum rurſus coaptauerit reſoluta cō-
pago, & harmoniam viſcerum iam ſilentē in veterem
concentum ſpiritus viuificans animauerit. Sacerdotes
ergo praedicent quę ſaluator poſt reſurrectionem mira-
bilia geſſit ad ſuperos, martyres reuelent quāta in ipſa
morte refrigeria operatus ſit in defunctos.

G In natali ſanctorũ Canti, Cantiani, & Cantianillæ,
Sermo LXXV.

HODIE beatiſſimorũ Canti, Cãtiani, & Cã-
tianillæ natalis eſt. Quã bene & iucunde tres
martyres vno pene vocabulo nuncupantur.
Nec mirum ſi ſimiles ſunt nomine, qui ſunt
ſimiles paſſione, ſi vna eſt illis apud homines appella-
tio, quibus apud deũ eſt vna vocatio. Vniter enim vo-
cati ſunt a domino, nõ interpoſito tẽpore aliter & aliter
paſſi, ſed omnes eodem ictu pariter martyrium pertule
runt. Quod quidem illis parentiua quadã a Christo af
fectione cõceſſum eſt, vt congruerẽt meritis qui voca-
bulis cõcordabant: & qui erant cõſanguinitate fratres,
fierẽt etiam ſanctitate germani: & quorũ mẽbra vnius
corporis ſubſtantia vegetabat, eorũ animas eiuſdem fi
dei cõfeſſio coronaret. Refert autem de beatis ſupradi
ctis hiſtoria, quod tẽpore paſſionis cum eos perſecutor
inquireret, aſcenſo vehiculo iũctis mulabus eos ſecede-
re voluiſſe: & cũ non longe ab vrbis mœnibus iter age-
rent, vnũ animal de ſubiunctis ſubito corruiſſe, atq; ita
illos a perſecutoribus comprehẽſos tentos ad pœnam.
Quod factũ q̃ glorioſum ſit, & a diuinitate diſpoſitum,
debemus aduertere. Semper enĩ deus quos elegit, hos
victores ſubuectione ſublimi in aulã regni cœleſtis indu
4.Reg.2. cit. Nam ſicut Helias curru applicito quaſi aſcendit ad
H cælũ: ita & iſti vehiculo admoto ad martyriũ peruene-
runt, & quadriga ſicut illũ euexit ad requiẽ, ita hos por
tauit ad gloriam. Et quãuis illa ignea quadriga fuerit,
hæc tamẽ inferior nõ habẽda eſt, quia illa vnũ geſtauit
prophetam, hæc tres martyres ſuſtẽtauit. Sed dicit ali-
quis: Glorioſi⁹ eſt geſtari quadriga ignea quã terrena.
Nec hoc plane defuit ſanctis viris. Nam ſicut Heliam
ignea quadriga portabat, ita & martyres fides ignea iã
ferebat. Ferebat inquã illos Chriſtus, qui lumẽ eſt, qui
Deut. 4. ignis eſt, de quo ſcriptũ eſt: Dominus noſter ignis con-
ſumens eſt. Ergo cũ beatos de quibus loquimur, perſe-
cutor vrgeret, vehiculũ conſcenderunt. Qua cauſa? vt
Heb. 12. fugerẽt? Abſit. Nõ vt fugerent, ſed vt ad martyrium ci
tius peruenirent: nõ vt latitarent, ſed vt Chriſtianos ſe
cunctis tranſeuntibus manifeſtius approbarent. Cęte-
rum occultius inter plures in ciuitate latere potuerãt,
tutius per diuerſa ſinguli fugæ præſidiũ cõmẽdare. At
vero vbi quis cõgregatione habita ſtratis vehiculis ap
paratu diſpoſito per aggerẽ publicũ egreditur, illic non
fuga dicenda eſt, ſed profectus eſt. Sancti enim viri hoc
facto velut in triũphali curru poſiti conteſtabantur di-
centes: Ecce perſecutor, ecce proficiſcimur, ecce pręcedi
mus, quid reſides? quid moraris? Subſequere noſtra ve
ſtigia. Nolumus enim videri inuiti ducti ad pœnam,
I qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

De natali ſanctorũ martyrũ, Sermo. LXXVI.

SI quantũ me neceſſe eſt dicere, & vos opor-
tet audire, tantũ proſequi corporis mei poſ-
ſet infirmitas: profecto omnes excuſati eſſe-
mus: ſed ego inſinuando præceptũ, vos exe-
quendo mandatũ. Sed quoniam imbecillitate percelli-
mur, quo minus quantũ oportet dicere valeamus, ex-
cuſet nos mẽtis deuotio, quos nõ excuſat prędicationis
oratio. Hoc eſt, etſi a laudib⁹ domini lingua ceſſamus,
mirabilia tamen eius fidei operibus approbemus, ſi nõ
loquimur verbis eius gloriam, factis exequamur eius
gloriã, quoniam dictis facta priora ſunt. Nã dominus
Matth. 5 in euãgelio ita dicit: Qui fecerit ſic, & docuerit ſic, ma-
gnus vocabitur in regno cęlorum. Audis ergo quoniã
præcedit factũ, ſubſequitur doctrina. Siquidẽ bene face-
re, prima doctrina eſt. Ceſſantib⁹ enĩ verbis hoc ipſum
docet hominẽ opus optimũ, dũ videtur: quod etſi voce
aures nõ excitet, virtute corda tamen cõpungat. Quis
enim bonum factũ videns non gaudeat, miretur, imite K
tur, ac veluti tacito magiſtro vtens eius exẽplo docea-
tur? Dictis igitur facta pręcedãt. Immo ſine factis dicta
nihil proſunt. Nã ideo & dominus fieri voluit, ſic do-
ceri, ne ſine bono opere, verborũ inutilis eſſet & ſuper-
ſtitioſa iactatio. Meli⁹ ergo docemur facto q̃ voce. De-
niq; ſancti martyres etſi voce tacẽt, factorũ virtute nos
edocẽt: etſi lingua ſilent, martyrii paſſione perſuadent.
Vnde q̃uis diſertus orator facũdia ſua me doceat, id ta
men quod vtile eſt mihi, melius diſco exẽplo ſanctorũ,
q̃ aſſertione verborũ. Citius mihi perſuadẽt oculi quod
cernit, q̃ auris poteſt inſinuare quod pręterit. Auditui
enim cito irrepit obliuio. Oculorũ autem hiſtoria ſem
per inſpicitur. Quis enim nõ omnibus horis momen-
tiſq; conſpiciat quẽadmodũ tunc beati martyres ꝓpter
nomẽ Chriſti diuerſis ſubiacuere ſuppliciis, & de ipſis
pœnis quodãmodo triũphabant? Quanto enim plura
patiebãtur, tanto ſe victorioſiſſimos credebant. Victo-
ria enim eſt martyris, Iudiciũ perſequẽtis, ſicut ſcriptũ
eſt: Et vincas cũ iudicaris. Cũ iudicatur enim martyr, Pſal. 50.
& condẽnatur, tunc vincit atq; proſternit. Tali enim iu
dicio nõ eſt addictus ad mortẽ, ſed abſolutus ad requiẽ.
Ac per hoc, manifeſtiſſima ratione viciſſe eſt, nõ periſ-
ſe. Cõſtat igitur ſanctos martyres plus paſſione docere L
q̃ voce, q̃q̃ ipſamet paſſio ſine voce nõ ſit. Legimus enĩ Apoc. 6.
animas eorum de ſub ara dei clamare vel dicere: Quo-
uſq; ſanctus & ver⁹ nõ vidicas ſanguinẽ noſtrũ? Nã &
deus dicit de ſanguine Abel ad Cain: Vox ſanguinis Geñ. 4.
fratris tui clamat. Clamare igiť dicitur ſanguis q inno
cens effuſus eſt, nõ tam voce, q̃ cauſa. Sic & ſanctorum
martyrum animæ clamãt, dum fidem atq; innocentiã
ſuam ſenſibus noſtris ipſa paſſione commendant.

De natali ſanctorũ Octauii, Aduẽtitii, & Solutoris
Tauricorum, Sermo LXXVII.

CVM omnium ſanctorũ martyrum fratres
deuotiſſime natalẽ celebrare debemus, tum
pręcipue eorũ ſolennitas tota nobis venera-
tione curãda eſt, qui in noſtris domiciliis ꝓ-
prium ſanguinẽ profuderũt. Nam licet vniuerſi ſancti
vbiq; ſint, & omnibus proſint, ſpecialiter illi tamen pro
nobis interueniunt qui & ſupplicia pertulere pro nobis.
Martyr enim cũ patitur, nõ ſibi tantũ patitur, ſed & ci
uibus. Sibi enim patitur ad præmiũ, ciuibus ad exem-
plum. Sibi patitur ad requiẽ, ciuibus ad ſalutẽ. Exẽplo
enim eorũ didicimus Chriſto credere, didicimus cõtu-
meliis vitam æternã quærere, mortẽ didicimus non ti
mere. Videte ergo quid martyribus debeamus, in quo
alter tortus eſt, vt alius ſaluareť. Alter carnificẽ pertu-
lit, vt Chriſtum alter agnoſceret. Alter morti addictus M
eſt, vt alius vita potiretur æterna: & ad poſtremũ ſan-
ctus occiſus eſt, vt peccator euaderet. Beati igitur mar
tyres nec ſibi vixerũt, nec ſibi ſunt mortui. Exemplum
enim nobis reliquerũt bene viuẽdo conuerſationis, to-
lerando fortiter paſſionis. Nam ideo dñs per totũ mun
dum diuerſis in locis pati martyres voluit, vt tanq̃ ido
nei teſtes nos pręſenti quodã fidei exẽplo ſuę confeſſio-
nis vrgerent, vt humana fragilitas quæ prædicationi
dominicę aditu lõgiore vix credit, vel præſenti oculorũ
teſtimonio martyrio crederet beatorum. Cuncti igitur
martyres deuotiſſime percolendi ſunt, ſed ſpecialiter ii
venerãdi ſunt a nobis, q̃rũ reliquias poſſidemus. Illi enĩ
nos orationibus adiuuãt, iſti etiã adiuuãt paſſione. Cũ
his autem nobis familiaritas eſt. Semper enĩ nobiſcũ
ſunt, nobiſcũ morantur, hoc eſt, & in corpore nos viuẽ-
tes cuſtodiũt, & de corpore recedentes excipiũt. Hic ne
peccatorũ nos labes abſumat, ibi ne inferni horror in-
uadat. Nã ideo hoc a maiorib⁹ ꝓuiſum eſt vt ſanctorũ
oſſibus noſtra corpora ſociemus, vt dũ illos Tartarus
metuit, nos pœna nõ tangat: dũ illis Chriſtus illumi-

A nat, nobis tenebrarũ caligo diffugiat. Cũ ſanctis ergo
martyribus quieſcẽtes euadimus inferi tenebras corũ
proprijs meritis, attamẽ conſcij ſanctitate. Ait enim
Matt. 16. dominus Petro: Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã æ-
dificabo eccleſiam meã, & portæ inferi nõ preualebunt
ei. Si ergo apoſtolo & martyri Petro inferni porta non
preualet: quiſquis ſociatur martyri, tartaro nõ tenetur.
Martyres enim inferni porta non poſſidet, quoniã eos
paradiſi regna ſuſcipiunt. Nam videmus eos vtiq; iam
regnare. Cernimus enim ab ijs frequẽter obſeſſos im-
mundiſſimis dęmonib⁹ homines liberari, ita vt cęleſti
medicina et captiua anima de diaboli laqueis eruatur,
& ipſe diabolus vinculis igneis alligatus ꝑducatur de
ſua captiuitate captiuus, vt qui prędã paulo ante cepe-
rat, ipſe ſubdatur in prædã. Hęc & alia potiora mirabi-
lia per ſanctos fieri oibus notũ eſt. Et ideo fratres vene-
remur eos in ſeculo, q̃s defenſores habere poſſumus in
futuro. Et ſicut eis oſſib⁹ parentũ noſtrorũ iũgimur ita
et eis fidei imitatione iũgamur. In nullo enĩ ab ipſis ſe-
parari poterim⁹, ſi ſociemur illis tã religione q̃ corpore.

De eo quod propheta ait ad filios Iſrael, Caupones
veſtri miſcẽt aquam vino, Sermo LXXVIII.

NON incõmode ante dies paucos ꝓſecuti ſu-
mus functionẽ hanc ſacerdotalem vicẽ quã-
dam negocij retinere, & quæſtũ eſſe nõ mo-
B dicũ hoc clericatus officiũ. Eſt quæſtus pla-
ne nõ modicus, vbi lucrũ non pecuniarũ, ſed adquiritur
animarũ. Eſt magna negociatio, vbi redemptio homi-
nis conſtat non annũciatione precij, ſed annunciatione
pręcepti. Præceptũ enim Chriſti talentũ quoddam eſt
precioſum, quo ſalus cõparatur, quo vita redimitur: &
magna eſt redẽptio, cũ & precium datur, & pecunia nõ
videtur. Talentũ ergo magnũ præceptũ eſt ſaluatoris,
quod cõmodati vice apud idoneos ꝓficere poteſt, apud
negligentes nõ poteſt deperire. Alijs enim cũ multipli-
ci gratia reſtituitur, ab alijs cũ pœnarum vſura depoſci-
tur. Chriſtus enim talentũ quod cõmendat, neceſſe eſt
vt requirat, & ſoluẽti gratiam referat, non ſoluentẽ ſub-
dat iniurijs. Subdit plane iniurijs more mundi, vt debi-
tor qui redhibitione ſubſtãtię ſatiſfacere nõ poteſt, ſatiſ-
faciat vel corporis vltione. Hoc ergo talẽtũ fratres nos
prædicatione noſtra veſtris pectoribus cõmendamus,
vt lucrum aliquod ſalutis veſtræ dño deſignemus. Ra-
tionẽ daturi ſumus qualiter aut prędicatio noſtra pro-
ficiat, aut obediẽtia veſtra fructificet. Nõ enim ſine cau-
ſa euangeliũ annũciat, apoſtolus clamat, ſacerdotes lo-
quuntur: in cuiuſcunq; aures vox ſancta peruenerit, aut
beatus erit deuotione, aut reus de cõteſtatione. Loqui-
mur enĩ beatitudinẽ credentibus, conteſtamur iudiciũ
C criminoſis. Mercimoniũ igitur eſt adminiſtratio ſacer-
dotum. Vnde & propheta dicit ad filios Iſrael: Caupo-
nes veſtri miſcẽt aquã vino. Non enim de iis cauponi-
bus Eſaias ſanctus loquitur qui publicis miniſterijs ſer-
uientes, meram vini ſpeciẽ fraudulẽta aquæ colluuio-
ne permiſcent, (nec enim hoc ad beatũ virũ more iudi-
cis ſeculi pertinere poterat, cũ corruptis tabernariũ va-
ſculis minus ebrioſo potu populus vteretur) ſed de illis
vtiq; cauponibus loquitur qui pręſunt eccleſijs, non ta-
bernis: qui ſitientibus populis nõ concupiſcentiæ calicẽ
porrigunt, ſed virtutis: non ebrietatis miniſtrant pocu-
lum, ſed poculũ ſaluatoris. Iſtos ergo caupones prophe-
ta arguit & obiurgat, & queritur eos vino aquæ ſpeciẽ
permiſcere. Hoc increpat in eis: cũ functionũ diuinarũ
eſſent præſules, ſectatores rerũ facti ſunt humanarum,
ſicut ipſe ait ꝓpheta: Sectamini vnuſquiſq; domũ ſuã.
Quiſquis enim ſacerdos relicto põtificatus officio, mũ-
di oblectationibus delectatur, hic aquã vino permiſcet,
hoc eſt, rebus ſanctis & feruidis inſerit res viles & frigi-
das. Sed & ſic poſſumus accipere, quod iidem Iudęorũ
ſacerdotes aquam vino miſcuerint, cũ dominũ ſaluato- D
rem nõ ſicut deũ ſuſciperẽt, ſed ſicut hominẽ iudicarẽt,
& ſyncerę ac merę eius diuinitati turbidũ quiddam ac
ſordidũ inferre voluerint, dicentes ad eũ: Quia cum ſis Ioan. 10.
homo, facis teipſum deũ. Et iterũ, Nos ex proſtitutio- Ibidem. 8
ne non ſumus nati. Dum enim ſe ab adulterio proſtitu-
tionis excuſant, illũ in diuinitate natiuitatis ſuæ adul-
terare nituntur. Sed adhuc diligẽtius videamus quid ſit
quod ait, Permiſcẽt aquã vino. Legimus vinũ in eccle-
ſia ſpecialiter abũdare, ſicut in euangelio dictum eſt vi- Luc. 5.
num nouũ in vtres nouos eſſe condendũ. Hoc eſt, in no-
uos homines neophytos ſpiritusſancti gratiam confe-
rẽdam. Si igitur precioſa & ſpiritualis vini gratia abũ-
dat in eccleſia, aqua vilis & fœtida nõ niſi in ſynagoga
eſt referẽda. Fœtida enim ſynagogæ aqua eſt, quæ ba-
ptiſmate ſuo peccata nõ diluit, ſed adquirit: quę homi-
nem nõ purificat proprio lauacro, ſed polluit. Denique
ſicut in vini vtribus eccleſia honoratur, ita & cum aquę
vtre ſynagoga proijcitur. Nam illa Agar quæ typum
ſynagogæ geſtabat, de qua ad Abraham dicitur, Eijce Gen. 21.
ancillã, & filiũ eius: vtiq; cũ eijceretur, non cum vini ſed
cũ vtre aquæ de tabernaculis effugatur. Certe domus
Abrahę erat diues, locuples, abundans: attamen nõ vi-
num, non oleum, non panẽ accepit, quæ ſunt vitæ ali-
menta firmiſſima. Et recte vitæ ſynagoga alimẽta nõ
accepit, quia vitam quæ eſt Chriſtus, ignorat: aqua ſo-
la æger protrahitur, languidus ſuſtẽtatur. Conueniens
enim erat vt quæ vinẽtis non merebatur alimoniam, E
vel ſolatiũ morientis acciperet. Arguuntur enim ſacer-
dotes Iudæorũ cur eccleſiaſtico vino precioſo aquã ſy-
nagogæ abiectã iam & reprobatã voluerint permiſce-
re. Aqua enim in eccleſia miſceri non ſolet, ſed mutari,
ſicut dominus inuitatus ad nuptias hydrias plenas a- Ioan. 2.
qua nõ vino miſcuit, ſed mutauit in vinũ. Ne quid enĩ
in ſancto conuiuio vilitatis Iudaicę reſideret, maluit na-
turam vertere, q̃ adulterare ſubſtantiam.

De eo quod dominus dicit in Euãgelio, Vulpes fo-
ueas habent, Sermo LXXIX.

SI diligenter animaduertit euangelicũ capi-
tulum quod lectũ eſt, veſtra dilectio: ſenſus
veſtros id ipſum capitulũ potuit penetrare
cur dominus (ſicut ſcriptura refert) cum ab Matth. 8.
altero interpellatus fuerit, vt eum quocunq; iiſſet, cauſa
religioſi ſeruitij ſequeretur: alteri magis dixerit, Seque- Lucæ. 9.
re me: & illo ſpreto atq; deſpecto, aliũ potius tacẽtẽ nec
opinantẽq; delegerit. Et cum vtiq; acceptius volunta-
rium obſequium eſſe ſoleat q̃ coactum, & ſeruitiũ plus
placeat nõ quod imperio exigitur, ſed quod ſponte de-
fertur: cur ergo iſte reſpuitur, cur velut indignus etiam B
recuſatur? Ait enim ad eum dominus: Vulpes foueas
habent, & volucres cæli nidos: filius hominis non ha-
bet vbi caput reclinet. Primum itaq; hoc cõſiderare de-
bemus, quod non eſt acceptor dominus perſonarũ. Eſt
enim æquus iudex & iuſtus: ſed pro qualitate boni re-
pendat dilectionis affectum, & eum eligat non qui ver-
bis promptus, deuotione piger, ſed qui fuerit lingua ta-
citus, mente deuotus, de quo dicit propheta: Tacitũ te Prou. 17.
faciens, ſapiens videberis. De illo autem qui petulãter
loquitur, refert ſcriptura: Nõ omnis qui dicit mihi do- Matth. 7.
mine domine, intrabit in regnũ cælorum: ſed qui fece-
rit volũtatem meam. Hinc ergo diſcimus quod ad do-
minum non tam ore q̃ corde clamandũ eſt. Igitur Sal-
uator noſter, qui cogitationes hominũ ſenſuſq; proui-
deat, audiens quidem vocis obſequiũ, mentis autẽ ver-
ſutiam recognoſcens, tali illũ animali comparat, quod
aliud voce indicet, aliud moribus operetur. Vulpes la-
tratu canis reſonat, dolo rapinam fraudis exercet. Ta-
centem ergo nec opinantẽ aſſumit. Tacebat quidẽ lin-
gua, ſed ſpiritus loqbatur. Intelligimus enim q̃ deuotus

G fuerit,qui ſicut ipſe aſſeruit,patrem reliquit mortuũ,vt
Lucæ. 9. vitę dominũ reperiret. Ait enim, Permitte mihi prius
ire,& ſepelire patrẽ meũ. Mortuũ ergo illum reliquez
rat, quẽ vt reuertẽs ſepeliret exorat. Non eũ dolor retiz
nuerat, nõ mors retardauerat, quia feſtinabat ad vitã.
Necdum moriẽtis clauſerat oculos,necdũ rigentia mẽ
bra cõdiderat:ſtatim vt cõperit aduenıſſe dominũ,obli
tus paternæ pietatis, affectũ maiorem pietate credidit
plus Chriſtũ diligere q̃ parentẽ. Legerat enim fortaſſe
Pſal. 44. propheticam lectionẽ quæ dicit: Obliuiſcere populum
tuũ,& domum patris tui. Propterea oblitus eſt patrẽ,
dũ memor eſt in ſaluatorem. Audierat enim euãgeliũ
Mat. 10. domini: Qui plus dilexerit patrẽ aut matrẽ,nõ eſt me
dign⁹. Ita cũ Tobias iuſtificet̃ cur ſepulturæ cauſa prã
diũ dereliquerit, hic ꝓbatur cũ cauſa Chriſti, patris rez
liquerit ſepulturã. Ille enim nõ veretur ne interuenienz
te opere terreni prandii epulas prętermitteret,hic mez
tuit ne interueniente mora refectionem panis cæleſtis
amittat. Vnde cũ Chriſti contẽplatione ſepulturam oz
mnibus debeam⁹,hic amore Chriſti patris deſeruit ſez
pulturã. Diſcutiamus itaq; primo illius interpellatioz
Lucæ. 9. nem,reſpõſionẽq; domini ſaluatoris. Ait enim ille, Sez
quar te quocũq; ieris. Prõpta quidẽ,ſed ſuperba reſponz
ſio. Iturus enim ad paſſionẽ erat dominus,deſcenſurus
ad inferos,aſcenſurus ad cęlũ:nunquid in omnibus illũ
poteſt fragilitas hũana comitari? Stulta magis eſt iſta
prȩſumptio,q̃ religioſa cõfeſſio. Siquidẽ & Petro Apo
ſtolo dicitur a dño,cum exiſtimaret ſe ſequi per omnia
Ioan. 13. ſaluatorẽ, Quo vado,non potes me modo ſequi. Et cũ
H pertinaciter inſiſteret,ac ſe ab eo nec morte diceret ſepa
randũ,tanq̃ iactantiæ condẽnatus audit quod eſſet doz
minum tertio negaturus. Ita qui promittebat a confeſ
ſione Chriſti nec morte diuelli, ab eius ſocietate interz
rogatione ancillulę ſeparatur:& niſi modũ quendã ſtaz
tuens,tertio eũ dixiſſet dominũ negaturũ, forſitan ſæz
pius interrogatus,frequentius denegaſſet. Quid ergo
reſpõdetur illi petulanti? Vulpes foueas habent, & vo
lucres cæli nidos, & filius hominis nõ habet vbi caput
reclinet. Videte cui rei ſubtiliter cõparetur. Eſt enim
hoc genus animalis fallax, & inſidiis ſemper intẽtum,
rapina fraudes exercẽs,quod nihil tutũ,nihil ocioſum,
nihil patitur eſſe ſecurũ, quod inter ipſa quoq; hominũ
domicilia prædã requirat. Quam cõparationem nõ ſo
lum propter illũ ſcriptam puto,ſed propter pleroſq; etiã
Chriſtianos,qui ore quidem dominũ confitẽtur, moriz
bus autem vulpium fallacia diuerſantur. Omnis enim
Chriſtianus qui ſua vult peccata celare,hic ſpiritualiter
vulpes eſt. Sicut vulpes propter fraudes ſuas latibulis
demoratur,ita et peccator tacẽs propter conſcientiã ſuã
peccatorũ foueis deliteſcit. Et ſicut illa non audet inter
medias hominũ turbas morum ſuorum oſtendere falz
laciam,ita & hic erubeſcit in media eccleſia cõuerſatioz
I nis ſuę nequitiã cõfiteri. Vulpem plane dixerim omnẽ
Chriſtianũ qui ſuo inſidiatur vicino, qui q̃tidie nititur
fines alienos arrodere,fructus inuadere,animalia deuo
rare,& quod eſt familiare huic tẽpori, nõ iam vulpium
more pullos,ſed luporũ more rapere porcos: qui dũ ſuo
labore poſſit ſe iuuare,ferarũ rabie prędam captat aliez
nam. Hæreticos etiam omnes arbitror vulpibus cõpa
randos,qui cum in domo domini habitare nõ poſſint,
conuenticula ſibi quædam velut foueas prȩparãt tenez
broſas,in quibus pertinaciter latentes inſidiantur eccle
ſiæ, vt ſiqua innocẽs anima forte prȩceſſerit,velut pulz
lum gallinę matris abſorbeant. Inſidiantur inquã vulz
pes eccleſiæ,hoc eſt hæretici euangelicæ illi gallinę de
Mat. 23. qua ait dominus: Quotiẽs volui cõgregare filios tuos
ſicut gallina colligit pullos ſuos ſub alas ſuas: ſed ipſa
ſicut Sampſon ardentes faces vulpibus religauit.

Increpatio ad plebẽ, & de eo quod ait dñs: Qui haz
bet, dabitur ei: & cantauimus vobis,& non ſaltaſtis.

Sermo LXXX.

FREQVENTER ſtudueram apud me
ipſum fratres ſubtrahere vobis dñicę prędiz
cationis eloquia,ac nõ elargiri ſępius ſermoz
num cęleſtiũ ſacramẽta. Siquidẽ nihil proſit
offerre pabula recuſanti, & potũ porrigere minime ſiz
tienti: cũ id quod offeras,nõ tam libẽter hauriat,q̃ faſtiz
dioſe velut turbulẽtũ reddat:atq; ita fit vt & poculi ſyn
ceritas vitietur,& cauſas delicti faſtidioſus peccator inz
ueniat. Sic ergo & charitati veſtrę ingerere dñici pocu
li prędicationem forte ſuperfluũ eſt,cũ id anima veſtra
clauſis viſceribus non tã ſitienter hauriat, q̃ diſſimulan
ter infundat. Fundit eni mandatũ dñi qui illud aure ſua
percipit,corde nõ cõtinet. In ſuperficie enim quadã corz
poris illud geſtãs , ac minime ad iteriora trãſmittẽs q̃d
audiuit,dũ obliuiſcitur,ſeriẽ prædicationis effundit, &
ita domũ vacuus repedat,q̃ de eccleſia onuſtus exierat.
Dicite eni mihi,quis de vobis cũ ad hoſpitiũ redierit,di
cit,hodie audiuimus epiſcopũ de eleemoſynis diſputãz
tem,rem vtilẽ prædicauit,debemus pauperibus miſez
reri? Proſecutus etiã eſt de idolorum execrãda cultura,
requiramus ne ignorãtibus nobis in poſſeſſione noſtra
ſit idolũ. Admonuit etiã feſtinare debere catechumez
num ad gratiã fidei, offeramus famuliolę noſtrę fidẽ vt
quiſquis eſt fidelis accipiat, ne forte ratio ſalutis eorũ L
quæratur a nobis,quia vita eorũ noſtro pẽdet arbitrio.
Nemo de dei reb⁹ cogitat, nemo de die iudicii loquit̃,
quaſi aut ꝑ omnia victuri,aut per omnia morituri. Mi
hi credite, ita viuimus in hoc ſeculo,vt corpore moriaz
mur.ita morimur,vt rationi reddẽdæ viuamus. Moz
ritur interim homo,ſed actuũ cauſa nõ moritur: viuẽte
autẽ cauſa neceſſe eſt vt cauſæ ſuę perſona non deſit, ſiz
cut ait propheta: Ecce homo,& opera eius. Volueram
ergo ſubtrahere vobis dñicæ prędicationis eloquia, nõ
ꝙ iratus hoc facerẽ,ſed vt euãgelicam ſentẽtiam cuſtoz
direm. Ait eni dñs: Qui habet,dabitur ei:& qui nõ haz
bet,id q̃d habet auferetur ab eo. Habẽti ergo dari iuſſit,
& nõ habenti non ſolũ nõ dari,ſed & id quod habet auz
ferri. Quę ſentẽtia ſuperflua vobis forſitan videtur:ego
autẽ dico recte ac ſapiẽter dñm prȩcepiſſe. Habẽti ergo
iubet̃ dari. Meretur plane accipere q̃ ita laborauit vt
propria ſolicitudine animæ ſuę diuitias ſpirituales adz
quireret: vtputa quis cõtinẽtię forti propoſito cœpit caz
ſtimoniæ cuſtodire virtutẽ: meretur audire quę caſtita
tis remuneratio ſit futura,vt ad virtutis obſeruantiam
audiẽs remunerationis gloriã facili⁹ poſſit pugnã quã
cœpit atterere. Alius ad miſericordiã prõptus debet au M
dire quia ipſi miſerebit̃ deus.& qui hãc terrenã ſubſtan
tiam cęleſtib⁹ diuitiis repẽſauit,neceſſe eſt vt auſcultãs
viciſſitudinẽ cęleſtiũ præmiorũ promptior ac libentior
opus domini proſequatur,& ad miſericordiæ q̃d habet
bonũ,largitatis addat augmentũ.ideo ait dñs: Qui ha
bet,dabitur ei.hoc eſt, qui diues fuerit bonis operibus,
hic magis euãgelica prædicatione ditetur. Cæterum ſi
fornicatori prȩdices, & dicas ꝙ virgo debeat permanez
re,et auaro ꝙ omnia ſua diſtrahere debeat atq; donare,
ſtultitia illi eſt. Hanc autẽ prȩdicationẽ ridiculã putat,
ſicut ait Apl's: Animalis autem homo nõ percipit quę
ſunt ſpiritus.ſtultitia eni eſt illi. Tale enim eſt iis præz
dicare quod perfectũ eſt,quale ſi mendicũ pannis obruz
tum holoſerica velis induere, & eſurientẽ ruſticum pla
cẽto delectare.neceſſe eſt vt ab vtroq; recuſetur oblatio.
Illi eni diſplicet holoſerica,qui neceſſaria magis frigori
veſtimẽta deſiderat. huic placentũ amarũ, dum eſcam
magis ſaturitatis exquirit. Iſtis ergo perſonis auferẽda
potius ſunt quę ſua ſunt,ſicut ait euãgelium, Etiam id
quod hãbet auferetur ab eo.hoc eſt, cogẽdus eſt fornica
tor pannos ſuæ corruptionis abiicere,cõpellendus auaz
rus eſt panẽ ſuæ cupiditatis,exponere. Vereor autẽ fra
tres ne hæc euangelica lectio pleriſq; de vobis cõgruat,

A quæ ait: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis. lamenta-
uimus, & non ploraſtis. Annunciamus ergo vobis re-
gni cęleſtis gaudiũ, & minime corda veſtra motu quo-
dam alacritatis exultãt. Prædicamus triſte iudiciũ, &
ſenſus veſtri ad pœnitentiã in lachrymas nõ prorũpũt.
Infidelitatis enim genus eſt, in diuinis rebus nec gau-
dere proſperis, nec flere cõtrariis. Saltationẽ ergo a no-
bis requirit dominus, nõ vtiꝙ ſinuoſi volubilitatẽ cor-
poris, ſed extollẽtis ſe fidei ſanctitatẽ. Sicut enĩ qui cor-
poraliter ſaltat, nũc in aere ſuſpẽditur, nũc ad altiora ia-
ctatur, nunc alternis ſaltibus loca diuerſa colluſtrat, ita
& q ſpiritualiter ſaltat interueniẽte fide, modo in aeris
ſublimitatẽ erigitur, modo ad ſyderũ altiora tollit, mo
do diuerſis cogitationũ ſaltibus paradiſum cælũꝙ col-
luſtrat. Et ſicut qui corporaliter ſaltat, volubilitate mẽ
brorum ſe exercens gyrum ſibi ſaltationis adquirit, ita
et qui ſpiritualiter ſaltat fidei alacritate ſemper mouẽs,
gyrum ſibi totius orbis aſſumit. Solent autẽ homines
ſicut mos eſt, in ſuis votis, hoc eſt nuptiis, pręcipue ſal-
tare vel canere: vnde & nos habemus votiuas nuptias,
in quibus ſaltare vel canere debeamus. Vota enim no
ſtra celebrantur quando Chriſto eccleſia copulatur, ſi-
cut ait Ioannes: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Pro-
pter has ergo nuptias ſaltare nos cõuenit. Siquidẽ Da-
uid rex pariter & propheta dum multa cecinerit, ante
B arcam teſtamẽti etiã ſaltaſſe dicatur. Elatus enim gau
dio, in ſaltationẽ prorupit. Præuidebat enim in ſpiritu
Mariam de germine ſuo Chriſti thalamo ſociandam.
Vnde ait: Et ipſe tanꝙ ſponſus procedens de thalamo
ſuo. Ideo ipſe præ cæteris prophetiarũ autoribus plus
cantauit, quia lætior cũctis per hæc gaudia ſuos poſte-
ros coniugabat, & ad propria vota ſolito dulcius inui-
tãs, docuit nos quid in ipſis nuptiis facere deberemus,
cũ ille ante nuptias tãta exultatione ſaltauerit ante ar-
cam. Ergo ſaltauit propheta Dauid ante arcam. Arcã
autem quid niſi ſanctam Mariam dixerimus? Siqui-
dem arca intrinſecus portabat teſtamẽti tabulas, Ma-
ria autem ipſius teſtamenti geſtabat hæredem. Illa in-
tra ſemet legem, hæc euangeliũ retinebat. Illa dei vocẽ
habebat, hæc verbum: veruntamen arca intus foriſque
auri nitore radiabat, ſed et ſancta Maria intus foriſque
virginitatis ſplendore fulgebat. Illa terreno ornabatur
auro, iſte cæleſti.

De eo qđ ſcriptũ eſt in Euangelio: Hominis cuiuſdã
diuitis vberes fructus ager attulit. Ser. LXXXI.

DVPLEX eſt tentationũ ſpecies. aut enim
tribulatio cor vexat humanũ, et ſicut aurum
C in camino per patiẽtiã probatur vnuſquiſꝙ
& agnoſcitur, aut interdũ etiã ipſa vitæ pro-
ſperitas ad tentationẽ cedit hominibus. Similis namꝙ
eiuſdẽ ignauiæ eſt, in aduerſis humilẽ ac miſerabilem
fieri, & in proſperis inſolẽter efferri. Exemplum plane
quod nõ debemus animo deiici in aduerſis, habemus
magnificũ Iob indignari in triſtibus penitus neſcientẽ,
qui omnẽ diaboli violentiam velut torrẽtis cuiuſdam
aduerſus ſe turbinem venientẽ immobili corde & incõ
cuſſa mẽtis viuacitate ſuſcipiẽs, tanto clarior ex tenta-
tionibus factus eſt, quãto difficiliora & perículoſiora ei
ſunt ab inimico intẽtata certamina. Exẽpla vero eorũ
qui per ſecũdos vitæ ſucceſſus proſperitateſꝙ tentãtur,
multa quidem habemus & alia, non minus tamẽ eius
qui nũc de euangelio recitatus eſt, diuitis, qui alias qui-
dem recõditas premebat diuitias, alias vana ſpe inani-
ter pręſumebat, dum benignitas dei auiditatis eius in-
temperantiam nõ ſtatim ab initio nec continuo vt pu-
blicare cœperit punit. Quinimo & reconditas diuitias
nouis nihilominus & aduẽtitiis cumulat, ſi forte eum
aliquãdo nimietate ipſa ſatiatũ, ad ſenſum & intelligẽ-
tiam humanitatis adduceret, animãꝙ per abundantię
nimietatem ſuaderet aliquid de indigentibus cogitare. D
Sed videamus quid de eo dicit ſermo diuinus. Homi-
nis, inquit, cuiuſdã diuitis, fructus vberes ager attulit,
& cogitabat intra ſemetipſum dicẽs: Quid faciã? De-
ſtruam horrea mea, & maiora ædificabo. Dicis fortaſ-
ſe, cur ager hominis nihil boni operaturi, vberes attulit
fructus? Vt magis magiſꝙ dei patiẽtia noſceretur, dũ
ad huiuſmodi homines beneficia ſuæ benignitatis ex-
tendit. Pluit enim ſuper iuſtos & iniuſtos, & ſolem ſuũ
oriri iubet ſuper bonos & malos. Verũ talis iſta beni-
gnitas dei ſicut per nimiam patiẽtiam facultatẽ cõuer-
ſionis & emẽdationis indulget, ita maiora & grauiora
ſupplicia coaceruat, vt cõuertat ingratos. Largitus er-
go eſt deus imbres vberes agris hominis auari, ſolem
pręſtitit ad nutriẽdas ſegetes, multiplicandaſꝙ fruges,
vt aceruos diuitis augeret in omnibus moderata tẽpe
ries. Igitur quæ a deo præbẽtur etiã ingratis, iſta ſunt,
terrę fœcũditas, aeris tẽperies, fructuũ lętitia, & boum
ſubſidia, et omnia quibus anni prouẽtus fœcũdis ſucceſ
ſibus adimpletur. Quę vero ab homine procedũt, qua-
lia quęſo ſint videamus. Anguſtus animus, & parum
putans omne quod naſcitur, cuius abundantiæ deeſſe
ſemper aliquid cõputans, tum deinde inhumanũ pro-
poſitum impertiẽdi cuiꝗ cauſam nullam idoneam pu-
tat. Vide beneficiis diuinis diues ꝗ ingratꝰ exiſtit. Cõ E
munis hominũ naturæ non meminit, æquũ non putat
ſaltem ex ſuperfluis aliquid egẽtibus impertiri, ſcriptũ
non legit, nec recordatur præceptũ eſſe vt fides & miſe-
ricordia nõ deſerant ſe, & confringe eſurienti panẽ tuũ.
Et quæcũꝙ vel a propheticis vel a cæteris doctoribus
quotidie pręedicantur, diues nec audit, nec videt, nec in-
telligit. Si horrea quidem diruit, & maiora reædificata
fructibus largioribus replet, auaritia tamen diuitis cor
& propoſitum nõ repletur. ſemper enim ſtudet cumu-
lare noua veteribus, & augmẽtis præſentibus ſuperare
pręterita: & dũ cumulis ſemper creſcẽtibus ſolidos cu-
pit vincere numeros conditorũ, ad iſtos inextricabiles
cogitationũ exitus deuolutus eſt, vt nec veteribus cede
ret, nec ſufficeret nouellis. Propterea ergo caſſæ quidẽ
cogitationes eius, ſolicitudo vero inutilis & inanis.
Quid, inquit, faciam? Quis nõ talẽ miſereatur? Quis
non infelicitatẽ eius doleat? Anguſtatur ex abundan-
tia, cõſtringitur & coartatur ex opulẽtia. Infelix in prę-
ſentibus bonis, infelicior in futuris: & vt video, ager ei
non tam redditus largiores ꝗ gemitus attulit grauio-
res. Terra ei nõ fructuũ copiam, ſed curarũ moleſtiam
germinauit: ita vt curis ac mœroribꝰ ſtimulatus, egen-
tibus & eſurientibus ſimiles perferat cruciatus. Deniꝙ
& egeni vox iſta eſt: Quid faciã? vnde cibus? vnde ve-
ſtitus? Eadem cõqueritur & diues, Quid faciã? vbi re-
condam? Iiſdem cruciatibus pro ſolicitudine facultatũ F
quibꝰ pauper pro egeſtate torquetur. Vides diuitem
nec opimis copiis poſſe lætari, ſed mentem eius abſu-
mit ac ſoluit affluẽtia, dum nullo intellectu humanita-
tis admonitus ſentire non poteſt id ſibi abundare quod
aliis deeſt. Nõ enim apoſtolicis commonitionibus ac-
commodat aurem ſuam, vt diſcat ab eo abundãtię ſuę
rationem, cũ dicit: Vt veſtra abũdantia fiat, id eſt pro-
ficiat ad aliorũ inopiam. Et quidem mihi videtur talis
hæc paſſio animæ ſimilis eſſe iis qui tantum gulæ in-
dulgent, vt dirumpi magis nimio cibo eligant, ꝗ alicui
indulgere reliquias. Sed recordare o homo, quis eſt qui
largitus eſt tibi teipſum: qui ſis, in memoriam reuo-
ca. Seruus es dei, & diſpẽſatio tibi commiſſa eſt domi-
nicæ facultatis. Recordare ergo quis eſt qui tibi iniun-
xit officium diſpẽſandi familiam ſuam. Quid eſt quod
multis pręlatus es? nõ eſt vtiꝙ ſine cauſa quod tibi a bo
no & iuſto deo officiũ tribuitur largiendi, aliis neceſſi-
tas imponitur indigendi. Diſpenſatorem igitur conſer
uorum tuorũ te ex dominicis facultatibus eſſe cogno-
ſce. Nec exiſtimes ꝙd omnia ventri & deliciis tuis ter-

G ra ꝓducat. Quę in manibus habes, cōmiſſa tibi magis
q̄ conceſſa cognoſce. Paruo tēpore aliquātulū ſuper us
lętaris, & abuti eis voluptuoſius delectaris. cū vero hęc
pariter cū vita noſtra defluxerint, ratione diſpēſationis
noſtrę vocamur domino reddituri. Hic mihi te paulu-
per indulge o qui es qui diuitiarū diſpēſationem in hoc
mundo ſortitus es, & te in illo terribili dei iudicis tribu-
nali aſtante paululū quid vacis, ſi tamen vacare potes
a diuitiarū ſolicitudinibus, intuere. Cū interrogari coe-
peris, Cōmiſſas tibi opes cū quib⁹ egentibus diuiſiſti,
quibus neceſſitatē patiētibus ſubueniſti, quos de carce-
ribus, de vinculis, de gladio profuſa pecunia liberaſti,
quibus pupillis pater, cui viduę vir caſtis prouiſionib⁹
extitiſti, pecunia mea, fructus mei quid apud te operis,
quid vtilitatis habuere? Tu ad haec ſine dubio respon-
debis, Omnia ſimul cōpoſita ac recōdita clauſtris vali-
diſſimis & ſignaculis tutiſſimis cōmuniui, nulli quicq̄
tribui, quinimo & ad cuſtodiēda ea vigilias meas addi
di, curas impendi, ſolicitudines tribui. Sed ſtulto conſi-
liario vſus es temetipſo. deliberans enim ait, Quid fa-
ciam? Conſequēs vtiq; erat te de talibus liberū ante di
cere, Aperiā horrea mea, & replebo eſurientes animas
pauperum, patefaciam quę recondita ſunt, & inuitabo
H indigētes, ac releuabo afflictos, imitabor beatū Ioſeph,
& humanitatis voce ꝓclamabo: Si quis indiget pani-
bus, veniat ad me, & gratiā quam dominus indulgen-
tiori liberalitate mihi largitus eſt, communē cū omni-
bus faciam. Velut ex cōmunibus ergo fontib⁹ hauriat
vnuſquiſq; quod ſufficit. Sed tu nihil tale non ſolū pro-
loqueris, verum nec cogitas quidem, quinimmo homi
nibus quidem diuina inuides beneficia, tuā vero ipſius
animam malignis cōſiliis affligis, & cogitas abundan
tiam dei humanam facere penuriam. Aderant qui ani
mam repeterent, qui pignus huius vitae reuocarent, &
ille adhuc ad animā de opulentia loquebatur, hac nocte
auferēdae a ſe animę dicebat: Anima, habes bona mul
ta in annos multos, mālduca, bibe, & epulare. Sed vide
diſpēſationē iuſti iudicii dei. indulget ei prodere ac pro-
ferre omnia conſilia ſua, publicare ſententiam ſuam, vt
& ipſe dignam tali mente ac voto condēnationis ſentē
tiam ferat. Quod vtiq; propterea ſcriptum eſt, non tan
tum vt quid ille paſſus ſit noſceremus, ſed quomodo nos
effugere debeamus ne ſimiliter condēnemur. Quod ſi
difficile tibi putas o homo magnificētiam diuinae lar-
gitionis imitari, imitare terram. ſi leuare ſurſum ocu-
los nō potes, ſaltem ea quę deorſum ſunt, & in pedibus
tuis, ituere. Affer tu fructū ſicut terra, noli eſſe deterior
I inſenſibili elemēto. Illa enim fructus quos affert, non
ſuis vſibus vēdicat, ſed tuis miniſtrat obſequiis. Tu ve
ro fructus illi⁹ ſolus inuadis, & tibi ſoli cōcludis. Quod
ſi tantū auiditatis te morbus aſtringit, vt tua velis fa-
cere omnia, accipe et ad hoc ſalutare remedium. Bene-
ficium largientis praebenti magis permanet q̄ ſuſcipiē-
ti. Nam miſericordia quidem ad indigētem peruenit,
grati a autem multiplicatae mercedis permanet tribuē
ti. Eſurienti dediſti panem. ille quidem paſtus eſt et re-
fectus, ſed ad te redit quod dediſti, cū fructib⁹ & vſuris.
Quod ſi difficile putas, conſidera frumentū quod ſemi
natur in terra, ſi nō ad ſeminantis potius q̄ ad ſuſcipien
tis lucra cedit. ita etiā dū cibus tribuitur indigentibus,
cum multo foenore diuinae gratiae reſtituetur in poſte-
rum. Sit ergo tibi finis agriculturae huius, initiū caele-
ſtium ſationū. Seminate enim, inquit, vobis ad iuſti-
tiam. Quid ergo affligaris, qd temetipſum excrucias
luto & lateribus cōcludēs humanae vitae ſubſidia? Scri
Prou. 22. ptum nō legis: Melius eſt nomen bonū ſuper diuitias
multas? Si ergo & tu gloriā ex diuitiis quaeris, cogno-
ſce quia melius eſt mille filiorū quos per miſericordiā fi
lios adquiſieris, patrē vocari, q̄ mille aureorū dominū
dici. Facultates nanq; relinquētur hic etiā ſi nolumus,
bonorū vero operum conſcientia nobiſcū pariter pergit

ad deum. Et conſidera quāta tibi tum erit gloria, cū te K
omnis ille populus qui ex prōptuariis tuis paſtus eſt &
refectus, pro tribunali magni illius & iuſtiſſimi iudicis
caterua conſtipante circundabit, paſtorē te ſuū, ac tuto-
rem piū, & miſericordē patrem omni gratiarū voce te-
ſtabitur. Qđ ſi magiſtratus in theatris mimis & athle
tis & gladiatoribus, aliiſq; huiuſmodi generibus homi
num totū pene patrimoniū ſuum largitur ac prodigit,
vt vnius horę fauorē vulgi adquirat, nihil ſibi vlterius
profuturū: tu dubitas & cunctaris munificus eſſe in hu
iuſmodi largitionibus, in quibus iudex reſidet deus, fa-
uentium & acclamātiū vulgus eſt angeli: Vbi omnes
qui a ſeculo fuerūt ſancti, laudatores & prędicatores tui
ſunt: Vbi laus & fauor nō ſimul cū die ceſſat, ſed cū ſe-
culis pmanet: Vbi corona tibi nō auri, ſed iuſtitiae da-
bitur: Vbi non honores vnius vrbis, ſed caelorū regna
mereberis? Et haec omnia conquiruntur per miſericor-
dias pauperū, per diſpenſationes indigentiū, in quibus
cibi corruptibilis precio incorruptibilē regni cęlorū glo
riam aeternāq; mercaris. Veni ergo, ſi videtur, ſi horū
quę dicimus, apud te fides vera eſt, & diuitias noſtras
conſulte & vtiliter diſponamus, praeparemus noua &
prędariſſima munera, edamus primam candidā in ve-
ſtitu & indumētis nudorū, ſecūdam vero nō minus no L
bilem, feſſas & pereūtes fame animas reparemus, ter-
tiam nihilominus editionē famoſiſſimā praeparemus,
circumeamus vrbem, & requiramus eos qui ne ad mi
ſericordiam quidem poſcendā per debilitatē venire po
tuerunt, pręſtemus ſumptū, quęcūq; ſunt neceſſaria lar
giamur: nec te pigeat viſitare ęgrū, requirere clinicum.
Memento quoniam & nos cū decumberemus in gra-
bato noſtro, cū eſſemus debiles, & nō poſſemus ipſi per
nos ire ad dominū, deus ipſe venit ad nos. Miſit enim
filiū in ſimilitudine carnis peccati, qui nobis attulit ci-
bum ſeipſum. ipſe enim panis vitę, qui de cęlo deſcēdit,
& vitā dat huic mūdo. Et quo ore quęſo, qua impuden
tia panē de caelo accipientes nos, panē de terra non da-
mus fratribus? Quod ſi adhuc nobis ſufficit copia pa-
trimonii, edamus etiam illam nouiſſimam, ſed nō mi-
nus fauorabilē editionem. Eamus ad carceres, requira-
mus vinctos, humanis miſeriis & angoribus cōdolea-
mus. In his enim omnib⁹ tibi occurrit Chriſtus, qui cū
ſit incōprehēſibilis ſecundū deitatis naturā, inuenietur
tamen abs te per opera miſericordiae. Ipſe enim dixit:
Quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & po- Mat. 25.
taſtis me: nud⁹, & operuiſtis me. Vides qualia mune-
ra praeparat ſermo diuinus. Ibi hiſtriones accipiunt &
gladiatores, & perit omne q̄d perditis datur, hic in iſtis M
eſurientibus ac ſitientibus & nudis, aegris ac vinctis, Chri
ſtus ſe ſuſcipere ꝓfitetur. Quid ergo agis o diues? quid
cogitas? quid deliberas? Chriſto eſuriēte tu horrea tua
claudis? Immo nō claudis, ſed minora deſtruis, & ma-
iora reaedificas? Chriſto indigēte veſtitu, tuę veſtes ti-
neis conſumūtur? Chriſto egente tu aurū quaeris, aurū
deſideras, aurū recondis, omnia aurū vides, aurū tibi vi
gilanti cogitatio eſt, et ſomnia dormiēti? Sicut enim ii
qui per inſaniam mēte tranſlati ſunt, nō iam res ipſas,
ſed paſſionis ſuae phātaſias vident: ita etiā mens auari
auri ſemel vinculis cupiditatis aſtricta, ſemp aurū, ſem
per argentū videt, ſemper redditus cōputat. Gratius au
rum intuetur q̄ ſolē videt. Ipſa eius oratio & ſupplica-
tio ad dñm, aurū quęrit, & vellet atq; optaret vt omnia
ei in aurū cōuerterentur. Deniq;, quod poteſt, frumentū
in aurū conuertere conatur, vinū in aurū mutat, lana ei
aurū efficitur, omnes fructus eius, omē negociū, omne
quod mouetur, in aurū vertitur. Interdum etiam vſurę
arte nequiſſima ex ipſo auro aurū naſcitur. Sed quid a-
gis? Nec ſatietas vnq̄ nec finis aderit cupiditati. Nam
interdū pueris gulae nimium deditis indulgemus deſi-
deratos cibos auidius ſumere, vt nimietate ipſa ſatiati
horreſcat, & auertāt ſe de reliquo ab huiuſcemodi cupi-

A ditate. Auaritia tamẽ nihil tale patitur, ſed quãto plus
inuenerit, tanto amplius quærit. Sed quid dicit ſcriptu
Pſal. 61. ra diuina? Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Tu
vero fluentes diuitias obſtruis & concludis, vt intra lo
cos tuos ſtagnantes etiã irruptiones operẽtur. Inde de-
niq; eſt quod etiã horrea tua rũpunt & deiiciunt, pater-
nis nõ contentæ clauſtris, & auitos terminos exceden-
tes. Sed quid dicis? Maiora inquit reædificabo. At hoc
ſatis incertũ eſt, quis tibi reædificandi tẽpus indulget?
Velocius enim tu deiiceris, q̃ illa erigantur. Verũ ille
diues habebat & malignę cogitationis finem dignũ, et
terminum cõpetentem. Vos autem fratres ſi mihi au-
ſcultatis, reſerate aditus prõptuariorũ veſtrorũ, & lar-
gior diuitiis veſtris atq; fluentior exitus procuretur q̃
dudũ fuerat quæſitus ingreſſus, tanq̃ affluẽtiſſimus flu
uius ad ſegetes rigandas multis deriuationibus trahi-
tur per omnẽ terrã miſericordię affluentia. An neſcitis
quia puteorũ aqua ſi frequẽtius hauriatur, & ſalubrior
efficitur, & abũdantior: quod ſi ocioſa remanſerit & im
mobilis, inutilior & corruptior fit: ſi moueatur & opere-
tur, cõmunem omnibus & vtilẽ proferet fructũ? Mete
ergo vberes pecuniæ tuę fructus, orationes dico paupe
rum, interceſſioneſq; ſanctorũ, qui pro te, officiorũ tuorũ
memores apud iuſtũ iudicem deũ dignis operũ tuorũ
allegationibus poſtulent. Caueamus exemplũ diuitis
iſtius, qui dũ pręſentes diuitias cõcludit, & de futuris ſo
licitudinẽ gerit, diuitiis pariter abreptus & vita, ꝑtra-
hitur ad tribunal horrificũ, in quo accuſatrix quidẽ hu-
B ius aſſiſtit ipſa illa quæ & totius vitæ eius comes exti-
tit auaritia, defenſor vero et interceſſor nuſq̃ vllus appa
ret. Circũſpectat namq; ſanctorum multitudinẽ diuinis
tribunalibus aſſiſtẽtem, & intẽtis ac ſolicitis oculis cir-
cumluſtrat ſi quẽ forte videat charũ ſibi ac familiarẽ in
hac vita obſequio ſuo factũ, nec vſq̃ tamen vllũ inuenit.
Nullus eſt qui dicat: Domine, dignus eſt cui ignoſcas,
dilexit enim gentem noſtram, & eccleſiam ipſe ædifica
uit. Nullæ viduæ quæ procedẽtes & flentes rogẽt Pe-
trum, oſtendentes veſtimenta ſua quæ eis largitus eſt
diues. Nullus ergo miſerebitur ei qui nõ eſt miſertus.
Matt. 5. Scriptũ eſt enim: Beati miſericordes, quoniã ipſi miſe
Lucæ. 6. ricordiam cõſequẽtur. Et iterũ: Date, & dabitur vobis.
Ibidem. Et qua menſura menſi fueritis, eadẽ remetietur vobis.
Sed ne hæc fortaſſis aduerſus eũ temere & immerito
coaceruare videamur, ſermones ipſius percontemur, et
videamus cũ ei fructus ager vberes attuliſſet, quid ſen-
tit. Facit ſaltem hoc quod vtiq; etiam auaro facere cõ-
petebat? Orat deũ & deprecatur vt fructus ad maturi-
tatem ſine læſione perueniant, ne grando verberet, ne
turbo vaſtet, ne procella ſubuertat. Solent enim & hæc
frugib⁹ ſæpe iam maturis incidere. Nihil horũ, ſed de-
ſtruere parat horrea, maiora ædificare. Et ipſe quidem
C in corde ſuo loquitur, ſed qui videt in occulto, intra ſe lo
quentem audit in cælis, propterea ei & inde reſponſa
Lucæ. 12. redduntur. Quæ autẽ ſunt quæ loquitur? Anima, in-
quit, habes multa bona, mãduca, bibe, & epulare. Nõ-
ne, ſi dici ita poteſt, muti animalis vox iſta eſt? Si enim
porcinam animã habuiſſet, quid ei aliud q̃ manducãdi
& bibendi bona nũciare debuerat? Nunc autem ita to-
tus animalis homo eſt, & totus carneus, vt animã ſuã
carnalibus & corruptibilibus eſcis exiſtimet eſſe paſcen
dam, & ea quæ in ſeceſſum egeruntur, animę preparat
ad vtendũ. Cuius vtiq; natura talis eſt, vt virtutibus a-
latur, vt verbo dei ſaginetur, vt intellectibus piis & reli
gioſis diſciplinis atq; exercitiis excolatur. Sed quid tale
habes bonum? Hęc bona ad animã defer. Verum tibi
quoniam deus vẽter eſt, & totus ſeruus es carnis, audi
dignam appellationẽ qua te non hominũ quiſq̃ ſed ipſe
Ibidem. dominus appellat. Ait enĩ: Stulte, hac nocte auferetur
abs te anima tua, & quæ præparaſti, cuius erunt? Ipſis
illis æternis cruciatibus maior eſt ſtultitiæ nota. Qui
enim paulo poſt erat rapiẽdus a vita, quę cogitat? De-
ſtruam inquit horrea mea. Cui ego reſpondeo, & recte D
quidem facis. nam vere deſtruere debes horrea iniqui-
tatis, & ea quæ male ædificaueras, manibus tuis ipſe
ſubuertere: deſtruere prõptuaria, ex quibus nullus mi-
ſericordiam cõſecutus eſt: deiicere ac ſubuertere mãmo
næ obſcura & tetra domicilia. Deſtruam inquit horrea
mea, & maiora ædificabo. Quod ſi & iſta repleueris,
quid quæſo facturus es? Et iterũ ſine dubio deſtrues, &
iterum reædificabis. Et quis finis ſtulti hui⁹ laboris &
vani, & inſtanter ædificare, & inſtantius deſtruere? Si
vis ergo oſtẽdam tibi horrea iam parata, eſurientium
pauperum ventres, in ipſis tuos cõclude theſauros. Ta
les enim tibi theſauri ſeruabũtur in cælis, in quib⁹ neq; Matth. 6.
tinea comedit, neq; fures effodiunt & furantur. Sed di-
cis, Cũ ſecũda horrea repleuero, tunc dabo pauperib⁹.
Longos tibi promittis annos, & ſatis lata vitæ ſpatia
polliceris. Talis iſta promiſſio non futurã continet hu
manitatẽ, ſed præſentis miſericordiæ dilationẽ. Quid
enim nunc miſericordiam fieri vetat? Frumenti copia
eſt, tempus anni proſperum, eſurientes præſto ſunt ſi-
tes, nudi circumſtant gementes, vincti de carceribus, &
ægri de lectulis miſerabiliter & flebili lamẽtatione cir
cumſtrepunt, tu miſericordiam quid in craſtinũ differs,
cũ hodie crudelis & immiſericors fias? Audi ſaltem ſa-
piẽtiſſimi cõſiliũ Salomonis. Ne dicas inquit, abi nũc, Prouer. 3.
& redi craſtino, & dabo tibi. Non enim ſcis quid pariat
ſuperuentura dies. Sed ne huiuſmodi mandata ſuſci-
pias, aures tibi obſtruit auaritia. Nõ te oportebat gra- Ibidẽ. 27.
tias agere deo, exultare & lætari quod nõ ipſe mẽdicãs
alienas circuis fores, ſed alii ante tuas ianuas ſedẽt a te B
miſericordiã poſtulantes? Tu vero difficilis es ad pręs
bendũ, contriſtaris ac declinas ne quis tibi paulo mole-
ſtior cogente neceſſitate paupertatis exiſtat, quaſi non
potuiſſet fieri vt eſſes vnus ex iis qui ante ianuã tuam
fame perditi iacẽt. & tu quidem ſatis digne, nam voto,
mente, ac ꝓpoſito pauper es, & totius boni egenus. Cũ
enim nõ habeas charitatẽ, cũ tibi deſit humanitas, deſit
fides, deſit ſpes in deo, cũ tibi deſit miſericordia, quid te
egeſtuoſius, quidve mẽdici⁹? Pars tua cũ tineis & mu
ribus horreorũ tuorũ roſorib⁹ erit. Qui vtiq; ſi talia nõ
videres, ſi non corrũpi ea cerneres & conſumi, quis tibi
ſuadere poſſet aliquid inde largiri? Sed ais: Quid iniu-
ſtum eſt ſi cũ aliena nõ inuadam, propria diligẽtius ſer
uo? O impudẽs dictũ, propria dicis? quę? ex quib⁹ recõ-
ditis in hũc mũdum detuliſti? Quãdo in hãc ingreſſus
es lucẽ, quando de vẽtre matris exiſti, quibus quęſo fa-
cultatib⁹, quibuſq; ſubſidiis ſtipatus ingreſſus es? Ad-
uentum tuũ in hunc mundũ diſce ab Apoſtolo Paulo
dicente: Nihil enim intulimus in hunc mundũ, ſed nec 1. Timo. 6.
auferre quidem quid poſſumus. habẽtes autem victũ
& veſtitũ, his contẽti ſimus. Terra cõmuniter omnib⁹
hominibus data eſt, propriũ nemo dicat quod e cõmu- E
ni plus q̃ ſufficeret ſumptũ, & violenter obtẽtũ eſt. Ve-
runtamen nudus ex vẽtre matris exiſti, nudus nihilo-
minus & reuerteris in terrã. Et ſi quidem terræ elemen
tum putas fortuito ſubſtitiſſe, impius es q ignoras con
ditorẽ deũ. ſi vero agnoſcis beneficiũ largitoris, gratus
eſto creatori, & require apud temetipſum rationẽ cur
plus tibi q̃ cæteris præſtitit. Nũquid iniquus eſt deus,
vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia, vt tu
quidem eſſes affluens & abũdans, aliis vero deeſſet, &
egerẽt? An idcirco magis quia & tibi voluit benignita
tis ſuæ experimẽta conferre, & aliũ per virtutẽ patiẽtię
coronare: tu vero ſuſceptis dei muneribus et ſi in ſinum
tuũ redactis, nihil te putas agere iniquũ, ſi tũ multorũ
vitę ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus,
tam auidus, tam auarus, q̃ qui multorũ alimẽta, ſuum
non vſum, ſed abundantiã & delicias facit? Neq; enim
minus eſt criminis habẽti tollere, q̃ cum poſſis & abun
das, indigẽtibus denegare. Eſurientium panis eſt quẽ
tu detines: nudorum indumentum eſt quod tu recluſo

G dis: miſerorū redēptio eſt & abſolutio, pecunia quā tu
in terrā defodis. Tot te ergo ſcias inuadere bona, quot
poſſis præſtare quod velis. Bona quidē ais ſunt verba,
ſed melius eſt aurū. Nihil mirū. nam & ſiquis cū impu
dicis de pudicitia loquatur, & ſcorta vituperet & expro-
bret, ii animi quibus libido dominatur, & ex ipſa cōmo
nitione ad impudicitiā multo acrius accenduntur. Sed
tibi iterū ante faciē adducā ipſas futuri iudicii dei for-
mas, vt intelligas quales tibi gemitus recondas. O q̃
multi precū vbi in die iudicii ſermo ille videbit̃ de quo
Mat. 25. ſuperius diximus, qui ait: Venite benedicti patris mei,
percipite regnum quod vobis preparauit pater meus a
cōſtitutione mūdi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi man
ducare. Qualis tibi rurſum horror, qualiſq; ſudor, qua-
les tenebrę ſuperuenīēt audiēti cōdēnationis illius ſen-
Ibidem. tentiam qua dicitur: Diſcedite a me maledicti: Eſuriui
enim, & nō dediſtis mihi mādu care. Neq; enim in his
verbis qui alia inuaſit arguitur, ſed is qui nō cōmuniter
vſus eſt iis quę habuit, condēnatur. Nos quidem quod
vtile credidimus, cōmonuimus. Si quis autem obedi-
re vult diuinis præceptis, nō ignorat quæ ſit repromiſ-
ſionum merces. Qui vero obedire nō vult & negligit,
manifeſta eſt ignis æterni cōminatio, cuius opto vos
expertes effici & alienos, & effugere pœnas impiis re-
promiſſas, faciētes illud quod ſcriptum eſt, vt redēptio
animæ veſtrę ſint diuitiæ veſtrę, & ad præparata per-
H gatis regna cęleſtia, per eū qui vos vocauit, Chriſtū Ie-
ſum, cui eſt gloria & imperiū in ſecula ſeculorū. Amē.

De defectione lunæ, Sermo LXXXII.

ET ipſi videtis fratres quod mea nō ceſſat hu-
militas omni circa vos ſolicitudine laborare
& ad frugē bonā vos tota feſtinatiōe cōuer-
tere: ſed quāto plus laboro vobiſcū, tāto am-
plius cōfundor in vobis. Cū enim video tot commoni-
tionibꝰ meis nullū vos habere profectū, labor meus iā
nō gratulationi eſt, ſed rubori. Dicit beatꝰ Apoſtolus:
Quis plantat vineā, & de fructu eius nō edit? Quis pa
ſcit gregē, & de lacte gregis nō percipit? Ecce ego paſco
gregē Chriſti, & gregis fructū extorquere nō valeo. pa-
ſco gregē domini, & nulla ex eo religioſitatis alimenta
percipio. Nulla eni me fidei eius dulcedo lætificat, ſed
quicquid ex eo profluit, aſperū et amarū eſt. Tunc enim
paſtor Chriſtiani gregis lacte reficitur, quando bonorū
operū eius cādore lætatur. Quis enim fratres in vobis
nō grauiter ferat? nō tamē de omnibꝰ dico. Sunt enim
inter vos quos ad religionis cultū debeatis habere exē
plo. Quis inquā nō moleſte ferat ſic vos eſſe veſtrę ſalu
I tis immemores, vt etiā cælo teſte peccetis? Nā cū ante
dies plerosq; de veſtrae auaritię cupiditate pulſauerim,
ipſa die circa veſperū tāta vociferatio populi extitit, vt
irreligioſitas eius penetraret ad cęlū. Quod cū require-
rem quid ſibi clamor hic velit, dixerūt mihi quod labo-
ranti lunę veſtra vociferatio ſubueniret, & defectū eius
ſuis clamoribꝰ adiuuaret. Riſi equidē, & miratus ſum
vanitatem, q̃d quaſi deuoti Chriſtiani deo ferebatis au
xiliū. Clamabatis eni, ne tacētibus vobis perderet ele-
mentū. tāq̃ infirmus eni & imbecillis, niſi veſtris adiu-
uaretur vocibꝰ, nō poſſet luminaria defendere quę crea
uit. Bene igitur facitis, qui diuinitati exhibetis ſolatiū,
vt vobis iuuātibus poſſit cælū regere. Sed ſi vultis hoc
plenius facere, cūctis & totis noctibus peruigilare debe-
tis. Nam quotiēs putatis vobis dormiētibus luna vim
paſſa eſt, & tamē de cælo nō corruit? Aut nūquid ſem-
per circa veſperū defectū patitur, nō aliquādo & circa lu
cem laborat? Sed apud vos veſpertinis tantū horis la-
borare cōſueuit, quando copioſa cœna venter diſtendi-
tur, quādo maioribus poculis caput mouetur. Tūc igi-
tur apud vos laborat luna, quādo laborat & vinū. Tūc
inquā apud vos turbatur carminibꝰ globus lunę, quan
do calicibus turbātur & oculi. Quomodo igitur ebrius K
videre potes circa lunam quid agatur in cælo, qui circa
te non vides quid agatur in terra? Hoc eſt plane q̃d ait
ſanctus Salomō dicēs: Stultus ſicut luna mutat̃. Mu- Eccli. 27.
taris enim ſicut luna, dū ſtultus et inſipiens ad motum
eius, qui Chriſtianus fueras, incipis eſſe ſacrilegus. Sa
crilegium enim creatori cōmittitur, dum imbecillitas
adſcribit̃ creaturę. Mutaris ergo ſicut luna, vt qui pau
lo ante fidei deuotione fulgebas, poſtea perfidiæ infir-
mitate deficias. Mutaris ſicut luna, dum cerebrum
tuū ita exinanitur ſapientia, ſicut lunę obſcuritas: te ve
ro teterrimæ tenebrę mētis inuadūt: atq; vtinā o ſtulte
ſicut luna muteris. Illa enim cito ad plenitudinē ſuam
redit, tu ad ſapientiā nec ſero conuerteris. Illa velociter
colligit quod amiſerat lumē, tu nec tarde fidem recipis
quā negaſti. Grauior ergo tua q̃ lunæ mutatio eſt. Lu-
na defectum luminis patitur, tu ſalutis. Quā bene igitur
ſcriptum eſt de ſapiente: Et permanebit cum ſole. Per- Pſal. 71.
manet enim ſapiens cum ſole, cum cōſtantia fidei per-
manet cū Saluatore. Sed dicit aliquis: Luna igitur nō
laborat? Laborat plane, negare nō poſſumus, ſed labo-
rat cum cæteris creaturis, ſicut ait Apoſtolus dicens:
Quia omīs creatura ingemiſcit & parturit vſq; ad huc.
Et infra: Quoniā & ipſa creatura liberabitur a ſeruitu- Roma. 8.
te corruptionis, & reliqua. Liberabitur inquit a ſeruitu-
te. Vides ergo quoniam luna nō laborat carminibus,
ſed laborat obſequiis: non laborat periculis, ſed laborat L
officiis: nō laborat vt pereat, ſed laborat vt ſeruiat. Va
nitati enim creatura ſubiecta eſt non ſponte, & reliqua.
Ergo luna a ſtatu ſuo non ſponte mutatur, tu de ſenſu Ibidem.
tuo ſponte mutaris. Illa in diminutionem ſui cōditio-
ne deducitur, tu in detrimentum tui voluntate pertra-
heris. Nolo igitur frater ita ſis ſicut luna cū deficit, ſed
eſto ſicut quando eſt plena atq; perfecta. Scriptum eſt
enim de iuſto: Sicut luna perfecta in æternum, & teſtis Pſal. 88.
in cælo fidelis.

Increpatio ad pplm de abſētia ſua, Ser. LXXXIII.

DEBEREM fratres poſt hos cōplures dies
aliquid vberius prędicare, & reuertēs a tāto
examine ſacerdotū, dulci vos ſermone refi-
cere. Bene dixi examine ſacerdotū, quia ſicut
apes de diuinarū ſcripturarū floſculis ſuauia mella con
ficiunt, & quicquid ad medicinā pertinet animarū, oris
ſui arte cōponunt. Recte comparantur apibus ſacerdo-
tes, quia ſicut apes caſtitatē corporis preferūt, cibū vitę
cæleſtis exhibēt, aculeū legis exercēt. Puri enim ad ſan
ctificationem, ſuaues ad refectionē, ſeueri ſunt ad vltio-
nem. Apibus plane ſunt cōparandi, qui velut alueario M
quodā gratiam matris eccleſię continent, in qua diuer-
ſorum meritorū cellulas dulciſſimis prædicationibꝰ cō
ponentes, de vno ſaluatoris examine chriſtianorū exa-
mina multa producūt. Cum ſemper fratres nō ceſſaue
rim vos paterna pietate corripere, miror nihil vos tot
meis cōmonitionibus profeciſſe, & doleo quod frequēs
prędicatio mea nō vos profectu aliquo ſalutis corrigat,
ſed quadā conteſtationis pœna cōſtringat. Prædicatio
enim ſacerdotis in plebe ſaluādis eſt correctio, cōteſta-
tio iudicandis. Conteſtamur enim illis ante iudicium
quod illos maneat in ipſo iudicio, vt tunc omni excuſa-
tione ſubmota, & rei ſint de peccatis, & obnoxii cōtem-
ptus. Vnde & ego interdū parcēs vobis tacere vellem,
ſed malo vos contumaciæ cauſas reddere, q̃ me negli-
gentię ſuſtinere iudicium. Comperi enim fratres quod
per abſentiā meam ita rari quiq; ad eccleſiam veniatis,
ita pauci admodum procedatis, quaſi me proficiſcente
mecū pariter veneritis, & quaſi cum neceſſitatibus ego
pertrahor, vos mecū traxerit ipſa neceſſitas. Pariter er-
go a domo dei abſentes ſumus: Sed hoc intereſt, quod
me abſentem neceſſitas efficit, vos voluntas. Neſci-

A tis quia etſi ego ab eccleſia deſum, Chriſtus ab eccleſia
ſua, qui eſt vbiq̧, nõ deeſt? Venis frater ad eccleſiã, nõ
inuenis ibi epiſcopum: ſed ſi fideliter venis, inuenies ibi
epiſcoporũ epiſcopũ Saluatorẽ. Nã Chriſtian⁹ qui tãc
tantũ ꝓcedit ad eccleſiã, quando epiſcopus præſens eſt,
nõ tam dei cauſa videtur proceſſiſſe, q̃ hominis, nec im-
pleſſe Chriſtiani timẽtis officium, ſed amici deferentis
obſequium. Quid autẽ ego vos arguo, cũ poſſitis me
vno ſermone cõuincere? Conuincor enĩ cũ in hac parte
clericos vobis magis video negligẽtes. Quomodo enĩ
poſſum corrigere filios, cum fratres emendare nõ poſ-
ſim? Aut qua fiducia ſuccẽſeam laicis, cũ a conſortibus
pudoris verecundia cõticeſcam? Ego autem fratres nõ
de omnibus loquor. Sunt certe quidam deuoti, ſunt &
alii negligentes. ego neminem nomino, cõſcientia ſua
vnumquemq̧ conueniat.

Poſt increpationem conſolatio ad populum. Sermo LXXXIIII.

AMARIOR fortaſſe fuerit increpatio mea
ſuperiore dominica, quod pleroſq̧ de vobis
acrius magiſterii ſeueritate conuenerimus,
& ſim proſecutus quæ aliquot nõ blandimẽ-
ta deferrent, ſed triſtitiam irrogarent. Verũ nihil mea
intereſt. ego enim gaudeo, ſciens diſcipuli triſtitiã ma-
giſtri eſſe lætitiam. Tunc enim auditor proficit, quãdo
B auſteriora annũciat prędicator, ei ſalus gignitur quãdo
triſtitia emẽdationis ingenitur. Dicit enim beatus apo
2.Cor.7. ſtolus, Nam quę ſecundum deum eſt triſtitia, ſalutem
ſtabilem operatur. Recte ergo lætor, quia ſalutem ope
ror cum obiurgo: mœreat licet filius mei aſperitate ſer-
monis, me tamẽ delectat, qui proficere illum intelligo
Hebrę.12. per mœrorem. Ait ſanctus apoſtolus, Quis eſt enĩ fi-
lius quẽ non verberat pater? Non enim oſculatur ſemp
pater filium, ſed & aliquando caſtigat. Ergo quando ca
ſtigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur.
Habet enim & amor plagas ſuas quę dulciores ſunt, cũ
amarius inferũtur. Dulcior enĩ eſt religioſa caſtigatio,
Prou.27. q̃ blanda remiſſio. Vnde ait propheta: Dulciora ſunt
vulnera amici, q̃ volũtaria oſcula inimici. Igitur fratres
quia poſt increpationis meę vtilia verba credo vos be-
nignitate ſenſuũ ꝓfeciſſe, de ſacris literis aliqua cõfera-
mus. Sicut enĩ fons qui nõ ſolito humore diſtillat, exca-
gitatur ſurculis, & ita largior inuenitur, ac primũ ex eo
turbida aqua ꝑducitur, vt vnda purior ſubſequatur: ſic
ergo & ſanctitas veſtra aſperata quidẽ fuerat auſterita-
te ſermonis, ſed deuotior facta eſt dulcedine pietatis.
Turbulentũ enĩ quiddã veſtri animi forſitan retinebãt,
ſed iam ex veſtris moribus ꝑfluit omne quod purũ eſt.
C Videam⁹ ergo quid ſit quod ait ad diſcipulos ſuos dñs,
Mat.16. Vos autẽ quẽ me dicitis? Non igitur tanq̃ ignarus in-
terrogat domin⁹ quid de eo populi diſcipuliq̧ ſentirẽt,
ſed tanq̃ ſciens vniuerſorum mẽtes, fidem manifeſtare
voluit ſingulorum, vt quod corde credebant, ore narra-
rent. Alii enim Heliam eſſe credebant dominum, alii
Hieremiã, alii Ioannem baptiſtam, Petrus ſolus Chri
ſtum dei filium confitetur. Gradus quidã ſunt fidei: &
qui deuotius credit, religioſius confitetur. Pro hac de-
Ibidem. uotione dicitur Petro: Beatus es tu Simon Bar iona,
quoniam caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater
meus qui eſt in cælis, Et ego dico tibi: Tu es Petrus, &
ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meã. Cum vo-
caretur ergo Simon, per hanc deuotionem vocatus eſt
Petrus. Legimus dicente Apoſtolo de ipſo domino:
1.Cor.10. Bibebant de ſpiritali petra, Petra autẽ erat Chriſtus.
Recte igitur quia petra Chriſtus, Simon nuncupatus
eſt Petrus, vt qui cũ domino fidei ſocietatẽ habebat, cũ
domino haberet & nominis dominici vnitatẽ, vt ſicut
a Chriſto Chriſtian⁹ dicitur, ita & a petra Chriſto Pe-
trus apoſtolus vocaretur. Sed nec populorũ opinionẽ
poſſumus reprobare, qui vnum de prophetis dominũ D
exiſtimabant. Nam ideo nõnulli velut Heliam ſalua-
torem forſitan putauerunt, quia ad cælos Helias ſicut
Saluator aſcendit, ſed nõ ſicut Helias Chriſtus eſt. Ille
enĩ ad cælos rapitur, iſte regreditur. Ille tanq̃ infirmus
ignea quadriga ſubuehitur, hic tanquã deus ꝓpria vir-
tute portatur. Ille ſicut homo ducitur, hic ſicut Salua-
tor aſcendit. Ille ducentes ſequitur angelos, comitantes
ſibi angelos iſte præcedit. Deniq̧ iidem angeli remean
tes in terram a domino Saluatore dixerunt ad apoſto-
los: Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum? Hic Actuũ. 1.
Ieſus qui receptus eſt a vobis, ſic veniet quẽadmodum
vidiſtis eum euntem in cælum.

De Barbaris non timẽdis, Sermo LXXXV.

DIXIMVS anteriore dominica Niniuitas
in tribulatione poſitos diuinitatis miſericor
diam per abſtinẽtiam meruiſſe, & ciuitatem
ſuam de periculo ieiuniis liberaſſe, tãteq̧ eos
fuiſſe ſapientię, vt non alienis ſe præſidiis defenderent,
ſed propria deuotione ſaluarẽt. Nam nõ ſtatim deſpe-
rauerunt de ſalute ſua, quia audierunt a propheta cũ ci-
uitatis ſe mœnibus ſubuertẽdos: ſed quãto proximũ an
nunciabatur excidium, tanto magis religioſis actibus
armabãtur, nec reliquerũt euertendam ciuitatẽ ſuã, ſed
in ea potius permãſerunt, ſapiẽtes ſcilicet, vt quæ ciuiũ
vexabatur peccatis, ciuium orationibus ſaluaretur: & E
cui perditionem mala conuerſatio intulerat, ei ſalutem
deuotio religioſa conferret. Iuſtum enim erat vt quos
fuerat paſſa peccatores, eoſdẽ haberet proprios defenſo-
res. Ciuitati enim nõ niſi propter ciuium peccata infer-
tur excidiũ. Deſine ergo peccare, & ciuitas non peribit.
Quid fugis patriã? Si vis ſaluus eſſe, tua poti⁹ peccata
ſubterfuge. Si tu peccare deſieris, victus eſt inimicus.
Dicit ad Abrahã ſcriptura diuina per decem iuſtos pa- Gene. 18.
triam poſſe ſaluari. Igitur ſi iuſti ſunt qui ſaluam faciãt
patriam, vtiq̧ iniuſti ſunt qui relinquunt. Et ſi illi ꝓpter
præſentiam ſuam conſequuntur gratiã, neceſſe eſt vt ii
propter deſolationẽ mereantur offenſam. Iniuſtus pla-
ne & impius eſt filius qui periclitantem deſerit matrẽ.
Mater enim quodãmodo dulcis eſt patria, quæ te ge-
nuit, quæ nutriuit, quę vt fugere poſſis diuitem te fecit.
Nam ſi nõ tibi ſuppeteret ſumptus copioſa ſubſtantia,
fugæ præſidium nõ haberes: atq̧ ideo auaritia ductus,
dum metuis diuitias tuas perdere, impius in matrem
eſſe non dubitas. Vnde intelligimus plus te pecuniæ
tuæ conſulere q̃ ſaluti. Dic mihi o bone ciuis, cur fuge-
re diſponis, cur patriã derelinquis? Captiuitatẽ fortaſſe
metuis. Da veniam, non intelligis, neſcis quod hæc eſt
prima captiuitas, patriã nõ videre, & quod grauius eſt F
omni malo hoſtili, peregrinationis exiliũ. Solet qui ali-
quid ſceleris admiſerit, huiuſmodi pœna dãnari, vt pel-
latur patria, regiõibus incognitis relegetur. Hoc igitur
malum propria tibi prouides voluntate, quod ſolet ſup
plicii cauſa damnatus excipere. Sed ponamus te forti
eſſe animo, & ęquanimiter tolerare poſſe peregrinatio-
nis iniuriã. Dic mihi, qua inter extraneos libertate vi-
cturus, nõne cũ loqui cœperis, obiicietur tibi, Vnde iſte
exul, vnde iſte fugitiuus aduenit? Nam & noſtrã ciui-
tatem opprimere nititur, ſicut patriam ſuam preſſit. Ita
autẽ aporiaberis, ita cõturbaberis, vt libertati tuæ me-
tuens verearis ne igenuitatis tuę ibi nõ inuenias aſſer-
torem. Mihi crede, in aliena patria tanta auditurus es,
quanta in tua patria aliis ſæpe dixiſti. Illud autẽ nolo
dicere quod quãuis diuerſis in patria tua copiis perfrua
ris, ſtatim vt exieris de domo tua, mendicus & pauper
es. Dicit ergo deus ad Abrahã per decem iuſtos ciuita-
tem poſſe ſaluari. Male igitur de te ſentis popule Chri
ſtiane, ſi in tanto cœtu noſtro ad ſaluandam ciuitatem
decem iuſtos eſſe nõ credis. Dum enim deſeris patriã,

G profiteris nõ in ea eſſe dignos quorũ meritis liberetur.
At ego vereor ne omnibus in ea iuſtis relictis,tu ſolus
qui deſeris,inueniaris iniuſtus. Sed nolo de decem iu-
ſtorum numero te perturbes.legimus etiã quod de So
domitarum excidio meritis ſuis Loth ſolus liberauerit
ciuitatem, quod magis valuerit ad ſaluandum vnius
gratia,q̃ ad euertendum peccata multorum. Exeunti
enim illi de Sodomis hoſpitii cauſa Segor parua con-
ceditur.Quod ſi iuſto hoſpitii donatur ciuitas,quanto
magis iuſto patria conceditur?

Item de eodem. Sermo LXXXVI.

SEPE dixiſſe me memini quod hoſtiũ tu-
multus bellicoſos timere minime debea-
mus,nec quãlibet copioſam hoſtium mul-
titudinẽ formidare,quoniã ſicut ait domi-
nus,maior eſt qui in nobis eſt,q̃ qui in hoc mundo. Hoc
eſt,potentior eſt ad protegẽdos famulos ſuos Chriſtus,
q̃ diabolus ad inſtigandos inimicos.Quãuis enĩ idem
diabolus colligat ſibi turbas, & crudeli eas armet inſa-
nia,tamẽ facile deſtruuntur,quia melioribus populum
ſuum Saluator circundat auxiliis. Ait enim propheta:
Pſal. 33. Immittet angelum dominus in circuitu timẽtium eũ,
& eripiet eos. Quod ſi angelus domini timentes eũ de
H periculis eripit,nõ poteſt timere Barbarũ qui timuerit
ſaluatorẽ,nec poteſt metuere hoſtis impetũ qui Chriſti
præcepta ſeruauerit. Præcepta enim Chriſti, arma ſunt
Chriſtianis,& diuinus timor terrorem a nobis expellit
hoſtilem. Arma autẽ hæc noſtra ſunt quibus nos Sal-
uator inſtruxit,oratio,miſericordia,atq; ieiunium. Ieiu
nium enĩ melius q̃ murus tuetur,miſericordia facilius
liberat q̃ rapina,oratio longius vulnerat q̃ ſagitta. Sa-
gitta enim nõ niſi proxime conſpectũ percutit aduerſa-
rium.Oratio autẽ etiã longius poſitum vulnerat inimi
cum.Sic nanq; Heliſæus propheta cum eum vellet rex
Syriæ captiuare,ac ſuæ ſubdere ditioni,multiſq; eum
armatorũ cinxiſſet agminibus,nõ eſt territus,nõ turba-
4.Reg. 6. tus,ſed annũcianti puero ait: Noli timere,plures enim
nobiſcum ſunt q̃ cũ illis. O fides ſancti prophetæ,nõ ti-
met aduerſarios quos proſpicit, quoniã ſcit angelos ſe-
cum eſſe quos credit. Nõ metuit terrenas inſidias,quia
cæleſtia adeſſe ſibi nouit auxilia. Plures,inquit,nobiſcũ
ſunt,q̃ cum illis. Mira res,plures e cælo defenſores me-
retur ſanctitas,q̃ in terris oppugnatores adduxit impro-
bitas. Plures nobiſcũ ſunt,q̃ cũ illis. Videte beatitudi-
nis meritum,propheta nunciat etiã de multitudine,cũ
puer adhuc incertus ſit de ſalute. Spirituales oculi car-
nalibus quãto plus cernunt? Hic perſpicit armatorũ nu
I merũ,& ille nõ cernit defenſionis indicium. Quãta eſt
diuina miſericordia?defertur hominibus beneficiũ,nec
videtur auxiliũ:periclitantẽ conſequuntur,& neſciunt.
Hæc eſt enim pietas ſaluatoris,vt interueniat ſaluti,ac
nõ ſe prodat aſpectu.ſentiatur beneficiis, & nõ cernatur
obtutibus. Vnde errat qui putat cum proſpere aliquid
geſſerit, ꝓpria ſe fortitudine ſuperaſſe. Scire enĩ debet
quod aduerſarii meritis magis q̃ virtute vincuntur, &
non tam virtute q̃ ſanctitate ſuperantur, ſicut ſanctus
Heliſæus hoſtes ſuos nõ armis ſuperabat,ſed oratione
vincebat. Nam cũ idem miniſtro ſuo ad depellendum
eius timorẽ plures adeſſe diceret defenſores,nec metus
ab illo poſſet auferri,tunc orauit ad dominũ dicẽs: Do-
mine aperi oculos eius vt videat.& apti ſunt oculi eius,
& vidit,& ecce mons totus plenus equitatu.& reliqua.
Oratio ergo prophetę aperuit oculos pueri. nõ mirum
ſi oratio aperuit oculos,vt videret exercitus. Non mirũ
inquã ſi nouos inſerit oculos,qui noua promeretur au-
xilia. Aut cur nõ aciei producat obtutũ,qui acies inſtru
xerat angelorũ? Cur inquã nõ oratione ſua hebetudinẽ
pupillarũ detegeret,qui meritis ſuis caliginẽ nubiũ pe-
netrauit? Neceſſario ergo ſanctus Heliſæus hoc facto
miniſtro formidoloſo pręſtitit ſecuritatẽ,cui iã refude- K
rat claritatem,& remouerat viſionis cæcitatem,gemi-
noq; eum remunerans beneficio,abſoluit eius metum,
abſoluit obtutum,minus timere cœpit poſtq̃ plus vi-
dere promeruit. Nam & pacem pariter promeruit,&
viſum. In montibus ergo cernũtur armati,apparet eos
vere deſcendiſſe de cælo,quorũ aduẽtus primũ in mon-
tibus reperitur. Ipſa enĩ locorũ proximitas hoc demon-
ſtrat,ꝙ deſcẽdentes de cælo nõ niſi iuga colliũ ſibi vici-
na calcauerint. Tunc igitur orauit Heliſęus,& omnem
hoſtilem exercitũ cæcitate percuſſit. Nõ mirũ ſi aduer-
ſariis cæcitatem intulit qui famulo largitus eſt claritatẽ,
et ſi hoſtibus aufert viſum qui miniſtro pręſtat aſpectũ.
Vbi ſunt qui dicunt plus q̃ preces ſanctorũ hominum
arma poſſe? Ecce vna oratio Heliſæi totum exercitum
vulnerauit,& vnius prophetę meritis omnis eſt hoſtiũ
numerus captiuatus. Quæ cateruæ regum,quæ tur-
ba militum talem victoriam perpetrarũt,vt ita hoſtes
proſternerent, vnde illis nullus occumberet? Hæc eſt
vera,hæc incruẽta victoria,vbi ſic aduerſarius vincitur,
vt de vincentibus nemo lædatur.

De ſancto ꝓpheta Heliſæo,Sermo LXXXVII.

MIRVM forſitan videatur ꝙ ante dies ſan-
cti Heliſæi gratiam deſcribentes diximus in L
defenſionẽ ipſius de cælis auxilia deſcendiſ-
ſe,& armatos equites ſiue quadrigas ei diui-
nitus affuiſſe,aſtitiſſe etiã circa ipſum quadrigã igneã.
Magna quidem res,ſed in viro ſancto miranda nõ eſt.
Quid enĩ mirum ſi is auxilia meretur e cælo,cuius ani-
mus ſemper in cælo eſt?ſicut ait Apoſtolus:Noſtra au- Philip. 3.
tem conuerſatio in cælis eſt. Ergo ſi noſtra conuerſatio
in cælis eſt,& cæleſtiũ cõuerſatio poteſt eſſe nobiſcum:
hoc eſt,vt qui vita viuimus,angelorũ recte conſortium
mereamur. Eſt ergo ſancte viuentibus quædam inter
ſe cognatio,coniunctio atq; ſocietas:nec intereſt vtrum
in cælis maneant,an in terris:angelici ſint habitus,vel
humani,dummodo in iis ſit eadem vita vel ſanctitas.
Conuerſatio enĩ connectit quos ſeparat elementum,&
diuerſis licet corporibus diuidantur,iiſdem tamen acti-
bus coniunguntur. Atq; ideo fit vt ſancti ſibi quodam
conſortio cohærentes a ſe inuicem nõ diſcedant,& mo-
do angeli ad terras veniant,modo homines ad cæleſtia
transferantur,ac profectu meliore quibus vita cõmunis
eſt,incipiunt illis viuendi etiã elementa eſſe cõmunia.
Sed dicit aliquis: Frequẽter audiuimus angelos ad ho
mines deſcendiſſe,audire etiam cupimus quãdo homi
nes ad cæleſtia tranſmigrarint. Manifeſta res eſt, & in
promptu poſita. Helias magiſter Heliſæi nõne angelis 4.Reg. 2.
ducentibus raptus ad cælum eſt,& quadriga ignea im- M
poſitus quaſi in quodam triumpho victor aſcẽdit? Vi-
ctor enĩ extiterat nõ gentium Barbarorũ,ſed ſecularium
voluptatum. Siquidẽ grauiores inimici ſunt praui mo
res q̃ hoſtes infeſti, vt facilius intelligamus hoc tẽpore
malignitatẽ hoſtium vinci poſſe q̃ morum. Ergo Heliã
angeli ad cælum perferunt,Heliſęum angeli qui magi-
ſtrum portauerunt,diſcipulum tuebantur,& notitia
quadam obſequia quæ patri exhibuerant,etiã filio defe
rebant. Ipſe enim Heliæ ſpiritualis eſt filius,ipſe eius
hæres eſt ſanctitatis. Recte autem Heliſæus Helię ſpi-
ritualis filius dicitur,qui aſcẽdens ad cælum, ſpiritum
duplicem ei ſuæ gratiæ dereliquit. Cum enĩ data eſſet
facultas Heliſæo vt peteret quid vellet prius q̃ ab eo re-
ciperetur Helias,petiuit vt duplex ſpiritus Helię fieret
in ipſo. Tũc dixit Helias,dure petiſti,ſed fiet tibi. O hę
reditas precioſa,in qua plus hæredi relinquitur q̃ habe-
tur,plus conſequitur qui accipit,q̃ poſſideret qui largi-
tur. Precioſa plane hæreditas,quæ dum a patre tranſ-
fertur ad filium,meritorũ quodam fœnore duplicatur.
Igitur Helias cũ ſimplicem ſanctitatis ipſe haberet ſpi-

A nitum, Heliſæo duplicẽ dereliquit. Mirum ergo in mo
dum plus Helias gratiæ dimiſit in terris, q̃ ſecum por=
tauit ad cælos: & licet ipſe ad altiora totus transfertur
corpore, apud filium tamen maiore manet ſanctitate.
De Heliſæi autẽ mentis quid dicamus, cuius hæc pri=
ma laus eſt quod patrem voluit gratia ſuperare, dum
dari ſibi amplius poſtulat, q̃ ſcit apud eum eſſe qui poſ=
ſidet? Auarus quidẽ eſt in petendo, ſed idoneus in pro=
merendo. Dum enim a patre plus exigit q̃ habebat, fa=
cit eum meritis ſuis plus præſtare q̃ poterat. Nam cũ
idem Heliſæus poſt aſcenſum ſui magiſtri veniſſet Hie
richo, & rogaretur a ciuibus vt in eadẽ conſiſteret ciui=
tate, dixerũt: Cõmoratio oppidi bona eſt, ſed aquæ ma
læ & ſteriles ſunt. Tunc præcepit, ſibi dari vas fictile, &
recondito in eo ſale veniens ad exitus aquarũ proiecit
in aquas, dicẽs: Hæc dicit dominus, ſanaui aquas iſtas,
nõ erit ex eis moriens neq; ſterilis. & ſanatæ ſunt aquæ
vſq; in hunc diẽ. Videte ergo Heliſæi quanta ſint me=
rita, cuius prima in ciuitate hoſpitalitas, filiorũ eſt ma=
gna fœcunditas. Dum enim ſterilitatem auertit aqua=
rum, ſucceſſionem largitur hæredum. Non enim hoc
facto vnum Heliſæus ſanauit hominẽ, aut vnius do=
mus præſtitit medicinã, ſed totius ciuitatis populum
reparauit. Si enim tardius hoc feciſſet, interueniẽte ſte=
rilitate ſeneſcentibus cunctis ciuitas ſine habitatore re=
B manſerat. Igitur Heliſæus dum curauit aquam, cura=
uit & plebem: & dum fontem benedixit vndarum, fon=
tem quendam indulſit animarũ. Nam ſicut ſanctifica=
tione eius de occultis terræ venis aqua ſana prodiuit,
ita de occultis vuluæ viſceribus ſoboles ſana proceſſit.
Non enim ſola tantũ fluenta benedixit Heliſæus quæ
fontium iam gremio tenebantur, ſed & illa quæ humi=
do terræ ſolo adhuc indiſcreta paulatim erant in poſte=
rum defluxura. Vnde ait ſcriptura ad exitus aquarum
benedixiſſe Heliſæum, vt ſtillantẽ aquam prius ſancti=
ficatio ſuſciperet, q̃ ſinus fontis includeret. Igitur quo=
1.Cor.10. niam dicit Apoſtolus Paulus, Hæc in figura contin=
gebant illis: videamus ergo, ipſa figura quam habebat
veritatem, hoc eſt, requiramus quæ ſit iſta ciuitas quæ
ſterilitate laborabat, vel quid ſibi velit vas fictile, quid
etiam vt aſperſi ſales afferant ſuauitatem. Legimus in
Gala.4. eodem Apoſtolo dictum eſſe de eccleſia: Lætare ſteri=
lis quę non paris, erumpe & exclama quæ nõ parturis.
Ergo eccleſia eſt illa ſterilis ciuitas quæ ante aduẽtum
Chriſti aquarum vitio, hoc eſt ſacrilegio gentiliũ popu
lorum ſterilitatem ſuſtinens, deo filios procreare nõ po
tuit. at vbi venit Chriſtꝰ, velut vas fictile aſſumẽs cor=
pus humanũ, ſanauit aquarũ vitia, hoc eſt reſecauit ſa=
crilegia pplorũ: & ſtatim eccleſia quę erat ſterilis, cœpit
eſſe fœcunda. Vnde & Apoſtolus dicit: Lętare ſterilis
quæ nõ paris, erũpe & clama quę nõ parturis, q̃a multi
C filii deſertæ magis q̃ eius quæ habet virũ. Plures enim
filios ex ea eccleſia quæ erat ſterilis, procreauit, q̃ ſyna=
goga, quę erat fœcunda, ſuſceperit. Aſperſi autem ſales
qui ſunt qui attulerũt medicinam, facile cognoſcemus.
Mat.5. dicit dominus ad Apoſtolos ſuos: Vos eſtis ſal terræ.
Ergo ſi Apoſtoli ſalibus cõparati ſunt, recte figura cõ=
pletur. Sicut tunc effuſi de vaſculo ſales cõdierũt aquas,
ita & nũc miſſi a Saluatore Apoſtoli populos cõdiunt
vniuerſos, vt ablata ſterilitate vitiorum, prolem inci=
piant germinare virtutum.

De bellico tumultu. Sermo LXXXVIII.

MOVET fortaſſe vos fratres, quod tumul=
tus bellorũ, & incurſiones præliorum fieri au
diuimus aſſidue: & cur noſtris tẽpõbꝰ fiant,
dilectionẽ veſtrã fortaſſe plus moueat. Sed
hæc cauſa eſt, quia quãto magis proximi ſumus mun=
di excidio, tãto magis regno ſumus proximi Saluato=
Luc.21. ris. Ipſe enim dominus ait: In nouiſſimis diebus exur=
get gens aduerſus gentẽ, & regnum aduerſus regnum. D
cum autẽ videritis bella, & terręmotus, & fames, ſcito=
te quoniã in proximo eſt regnũ dei. Ergo vicinitas iſta
bellorũ vicinũ magis nobis Chriſtum eſſe demonſtrat.
Atq; ideo venientẽ aduerſariũ timere nõ debeo, quia ꝑ
hæc ſigna venire potius intelligo Saluatorẽ. Quãuis
enim iſte metum incutiat temporalem, ille tamen defe
rit ſempiternum. Potens eſt idem dominus vt & ho=
ſtilem a nobis repellat pauorẽ, & ſuam nobis pręſentiã
largiatur. Per hos igitur bellorum tumultus, mundi
quoddam ſignificatur excidium. Futuri enim iudiciũ
dei hæc inquietudo præcedit. Eſt autem quoddam cõ=
monitionis indicium dei, videre quod metuis, vt poſſis
intelligere plus ſupereſſe quod metuas. Dum enĩ cauti
ſumus ad ea quæ cernimus, cautiores ad illa efficimur
quæ ſperamus. Vir autem ſapiens his actibus terrenis
inſtruitur quẽadmodum futuri ſeculi debeat declinare
iudicium. Dum enim perſpicit in hac cõmuni pertur=
batione priores viros tuitiones mœnibus præparare,
ipſe admonetur quẽadmodũ in futura euerſione mun=
di defenſionem Chriſtianis præparet animabus. Cer=
nimus armari ciuitatis portas, debemus etiã prius in
nobis portas armare iuſtitiæ. Sunt enim portæ iuſti=
tię, de quibus ſanctꝰ propheta dixit: Aperite mihi por= Pſal.117.
tas iuſtitię. & reliqua. Tunc autem ciuitatis porta mu=
nita eſſe poterit, ſi prius in nobis portæ iuſtitię muniã= E
tur. Cæterum nihil prodeſt muros munire propugna=
culis, & deum prouocare peccatis. Illa enĩ conſtituitur
ferro, ſaxis & ſudibus: hæc armetur miſericordia, inno=
centia, caſtitate. Illa telorũ multitudine cuſtoditur, hęc
orationum frequẽtia defendatur. Et ad plenam tuitio=
nem vrbium portas principum ſolent ſigna pręcedere.
Animarũ autem noſtrarũ portas ſignum Saluatoris
anticipet. Ergo fratres propter futurũ mũdi iudicium
armis nos cæleſtibus muniamur, accingamur lorica fi=
dei, ſalutis galea protegamur, verbo dei velut ſpirituali
gladio defendamur. qui enim his armis inſtructus fue=
rit, nec præſentẽ perturbationẽ metuit, nec futurũ iudi=
cium pertimeſcit. Siquidem ſanctus Dauid hac deuo=
tione protectus, Goliam illum fortiſſimũ armatum &
inermis occiderit, & virũ bellicoſum ſub munitionibus
vndiq; circũſeptum ſola fidei virtute ꝓſtrauerit. Cum
enim ſanctus Dauid nõ operiretur galea, non pręcinge=
retur clypeo, nõ lancea vteretur, occidit illum nõ telo fer
reo, ſed gladio ſpirituali. Quãuis enim inermis oculis
hominum videretur, ſatis tamẽ erat gratia diuinitatis
armatus. Verum ipſe ſpiritualis gladius non fuit gla=
dius. Nõ enim gladio Golias, ſed lapide proſtratus oc=
cubuit. Legimus in ſcripturis lapidis vocabulo Chri=
ſtum figuraliter deſignari, ſicut ait propheta: Lapidem
quem reprobauerũt ædificantes, hic factus eſt in caput
anguli. Igitur cũ lapide Golias percutitur, Chriſti vir= F
tute ꝓſternitur. Et in qua tandẽ corporis parte percuti=
tur? In frõte ſcilicet. Gentilis enĩ & ſacrilegus homo ibi
percutitur a Chriſto, vbi deerat Chriſtus, & ibi infer=
tur ei mortis exitiũ, vbi ſignum ſalutis non inuenitur.
Quãuis enim eſſet Golias vndiq; armorũ protectione
munitus, frons tamẽ eius patebat ad mortem: quia ſi=
gnaculum Saluatoris non geſtabat. Atq; ideo ibi peri=
mitur, vbi nudus a dei gratia reperitur. Hæc autem in
figura facta eſſe nemo eſt qui neſciat. Nã & Dauid ar=
morum indumẽtis ſeſe ante pręcinxerat: ſed cum eſſet
in iis grauis & impeditus, ita vt ambulare vix poſſet,
eadem ſine cunctatione proiecit, ſignificans arma illa
huius mundi vana & luxurioſa eſſe opera, quibus qui ſe
permiſcere voluerit, tanquã grauis & gradiendi ad cæ=
lum curſum liberum nõ habebit. Simul & illud nos do=
cuit, quod nõ in armis tantũ ſperanda victoria eſt, ſed in
nomine Saluatoris oranda.

De dedicatione Baſilicæ. Sermo.LXXXIX.

G Lucæ.7. LEGIMVS in ſancto Euangelio, cũ Centurionis cuiuſdã ſeruus qui erat illi precioſior, graui paralyſis ægritudine laboraret, & per ſeniores Iudæorũ ille centurio rogaret Saluatorem vt eius doloribus mederetur, Erat enĩ, vt ait ſcriptura, moriturus: inter cætera ad maiorẽ cõmendationis gratiã ſeniores dixiſſe domino: quia dignꝰ eſt vt hoc illi pręſtes. diligit enĩ gẽtem noſtrã, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Si ergo cõmendatur domino qui ædificauit ſynagogã, quanto eſt cõmendatior qui ædificauit eccleſiam? Et ſi is meretur gratiã qui impietatis receptaculum præſtitit, quanto maiorẽ meretur gratiã qui religioni domiciliũ præparauit? Et ſi ille cæleſti miſericordia viſitatur qui conſtruxit locum vbi Chriſtus ſemper negatur, quãto magis viſitãdus eſt qui fabricari fecit tabernaculũ vbi Chriſtus quotidie prædicatur? In centurione enĩ dominus nõ quid operis fecit, ſed qua mente operatus ſit comprobauit. Namqui tẽpore quo nondum Chriſtiani erant, ſolicite ſynagogã fecit: ſi fuiſſent vtiq; Chriſtiani, intelligitur quod multo ſolicitius feciſſet eccleſiam: ſed tamen licet ſynagogam ædificet, Chriſtum prędicat. in ipſo enim opere cõmonet Phariſæos, debere illos ſuſcipere Saluatorem: & demonſtrat propterea ſe tabernaculũ amplius edidiſſe, vt multipliciter domini gloriã loquerẽtur. Si enim credit in Chriſtum conditor ſynagogæ, multo magis credere debet
H habitator ipſius ſynagogæ. Cẽturio ergo ſi iuſtificatus eſt propter opus fragile vel terrenũ, iuſtificandus plane eſt vir clariſſimus & prouidentiſſimus comes noſter propter opus tam perpetuũ vel cęleſte: qui comes ſicut eſt centurione dignitate potior, ita & fide debet eſſe deuotior. Sapiens vir & religioſus comes, qui quãtum in bello Imperatori militat, tantũ & in pace militat Saluatori: & quãtum feſtinat de hoſtium manibus captiuos eruere, tanto magis feſtinat a diaboli ſe ſacrilegio liberare. Ibi inimicos terreni regis interficit, hic aduerſarios domini cęleſtis inſequitur. Ibi Barbaros vincit, hic dęmones. Sapiẽs inquã, qui ſicut comes Imperatoris eſt, ita & comes Chriſti eſſe deſiderat. Nam bene vtiq; & religioſe agendo dignitatẽ ſuam cupit eſſe perpetuam, ſecũdum quod ſcriptũ eſt in propheta: Et vos
Hiere.26. o boni reges bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & audite vocem domini dei veſtri, & pœnitebit dominum mali quod locutus eſt aduerſus vos. Ergo cũ Centurio rogaret dominũ vt de morte erueret ęgrotãtem, & vellet dominus ad domum Centurionis pergere, in qua ſeruulus decumbebat, ait Centurio: Domine, non
Lucæ.7. ſum dignus vt intres ſub tectum meũ. Excuſat igitur Centurio, & ne ſub tectum eius ingrediatur dominus, indignũ ſe dicit. Ecce dignꝰ eſt comes noſter, ſub cuius
I tectũ hodie Saluator ingreditur. Videamus, ipſa Centurionis excuſatio quã habeat gratiã. Ait enim hodie: Non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ, ſed dic tantum verbo, & ſanabitur. O fides Chriſtiana, quę cũ humilitate totũ impetrare cõſueſti. Ecce religioſus Centurio ad accipiendam ſalutẽ dignior ſit dum ſe profitetur indignũ: & dum ædes ſuas iniurioſas putat, magis eas honorificas fecit & gratas. Magnæ enim & perfectæ fidei vir, qui intelligeret Chriſtum cælorũ eſſe, dum verebatur ne hoſpitii ſui eum anguſta non acciperent. Ergo cõtradicente Centurione nõ pergit ad domũ dominus. Non pergit dominus, ſed pergit domini medicina. nõ viſitat ægrum Saluator, ſed viſitat ſanitas Saluatoris. De fratribus vero noſtris ſanctis viris Vitaliano & Maiano quid dicam? Scio illos gloriam ab hominibus nõ quærere, niſi a ſolo deo, ſed tamen laudem eorum etſi ego taceam, ipſa opera loquitur. Ad ipſorum enim laudem pertinet quicquid in aliis paulo ante laudauimus. Nam hoc tabernaculum etſi plurimi cõſtruxerunt, hi tamen ſumptu operati ſunt vno aſſenſu. Et quo tandem ſumptu, cum ſint in ſeculo mediocres & tenues? Illo ſcilicet de quo ait Apoſtolus: Abũdantia K fidei, & diuitiis ſimplicitatis. Eſt enim ſanctis viris ſemper diues ipſa paupertas. Vnde credo hos beatos hanc eccleſiam nõ minus orationibus q̃ impendiis fabricaſſe. Sic enĩ oportebat vt opus Chriſti precibus magis creſceret, q̃ cemẽtis. Totã enim ſubſtantiã in huius facturã operis expenderũt, & ipſis certe nihil deeſt. Ipſa plane eſt, ſicut diximꝰ, diues locupleſq; paupertas, quæ expendit omnia. Sed hæc a deo benedicta eſt, ſicut illa vidua de qua dicit dominus in Euangelio: Mulier hęc vidua pauper plus q̃ oẽs miſit. nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera dei. Hæc autem totum victum ſuum quem habuit miſit.

De paſſione beate Agnetis virginis, Sermo. XC.

SERVVS Chriſti Ambroſiꝰ virginibus ſacris. Diem feſtũ ſacratiſſimæ virginis celebremus. Hinc pſalmi reſonent, inde cõcrepent lectiones. Hinc populorũ turbæ lætentur, inde ſuſtententur pauperes Chriſti. Omnes ergo gratulemur in domino, & ad ędificationem virginum, qualiter paſſa ſit Agnes beatiſſima, ad memoriã reuocemus. Tertiodecimo ętatis ſuę anno mortẽ perdidit, L & vitã inuenit, quia ſolum vitę dilexit autorẽ. Infantia quidem cõputabatur in annis, ſed erat ſenectus mentis immenſa. Corpore quidem iuuencula, ſed animo cana. Pulchra facie, ſed pulchrior fide. Dũ a ſcholis reuertitꝰ, a præfecti vrbis filio adamatur. Cuius parentes dum requiſiſſet & inueniſſet, cœpit offerre plurima, & plura promittere. Deniq; detulerat ſecũ precioſiſſima ornamenta, quæ a beata Agne veluti quædã ſtercora ſunt recuſata. Vnde factum eſt vt iuuenis maiori perurgeretur amoris ſtimulo, & putans eam meliora velle accipere ornamenta, omniũ lapidum precioſorũ ſecum detulit gloriam, & per ſeipſum, & amicos, & notos, & affines, cœpit aures virginis appellare, diuitias, domos, poſſeſſiones, familias, atq; oẽs huius mũdi diuitias repromittere, ſi conſenſum ſuum eius coniugio nõ negaret. Ad hæc beata Agnes tale fertur iuueni dediſſe reſponſum: Diſcede a me fomes peccati, nutrimẽtum facinoris, pabulũ mortis: diſcede a me, quia iam ab alio amatore præuenta ſum, qui mihi ſatis meliora te obtulit ornamenta, & anulo fidei ſuæ ſubarrauit me, longe te nobilior & genere & dignitate. Ornauit me ineſtimabili dextrocherio. Dextram meã & collum meũ cinxit lapidibus precioſis. Tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas, & circũdedit me vernãtibus atq; coruſcantibus gemmis. Poſuit ſignum in facie mea, vt nullum præter ipſum amatorẽ admittam. Induit me cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornauit me. Oſtendit M mihi theſauros incõparabiles, quos mihi ſe daturũ ſi ei perſeuerauero, repromiſit. Non ergo potero ad contumeliam prioris amatoris vel aſpicere alium, & illum derelinquere cũ quo ſum charitate deuincta. Cuius generoſitas celſior, poſſibilitas fortior, aſpectus pulchrior, amor ſuauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus eſt, cuius mihi organa modulatis vocibus cantant. Iam mel & lac ex ore eius ſuſcepi. Iam amplexibꝰ eius caſtis aſtricta ſum, iam corpus eius corpori meo ſociatũ eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo eſt, cuius pater fœminã neſcit. Cui angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, cuius odore reuiuiſcũt mortui, cuius tactu fouentur infirmi, cuius opes nunquã deficiunt, cuiuſq; diuitiæ non decreſcunt. Ipſi ſoli ſeruo fidem, ipſi me tota deuotione cõmitto. Quẽ cum amauero, caſta ſum: cũ tetigero, mũda ſum: cum accepero, virgo ſum. Nec deerũt poſt nuptias filii, vbi partus ſine dolore ſuccedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur. Audiens hæc inſanus iuuenis, amore carpitur cæco, & inter an-

A guſtias animi anhelo cruciabatur ſpiritu. Inter haec le-
cto proſternitur, & per alta ſuſpiria amor medicis ape-
ritur. Fiunt nota patri quae fuerunt inuenta a medicis,
& eadem paterna voce quae fuerant iam dicta a filio, ad
petitionē virginis reuoluuntur. Abnegat Agnes bea-
tiſſima, & ſe nullo pacto prioris aſſerit ſponſi foedera vio
lare. Cūq; pater diceret in faſcibus praefecturae ſe agere,
& idcirco non ſibi quēuis illuſtriſſimū virum etiā poſſe
pręferri, coepit tamē vehemētiſſime īquirere quis eſſet
ſponſus de cuius ſe Agnes poteſtate iactaret. Tūc exti
tit quidā ex paraſitis eius, qui diceret hāc Chriſtianam
eſſe ab infantia, & magicis artibus ita occupatā, vt di-
cat Chriſtū ſuum ſponſum. Audiens hęc pręfectus lae-
tus efficitur, & miſſa apparitiōe cū ingenti ſtrepitu ſuis
eam tribunalibus pręcipit ſiſti. Et primo quidem blan-
dis eam ſermonibus ſecretius prouocat, deinde terrori-
bus pulſat. Sed virgo Chriſti nec blandimentis ſeduci-
tur, nec terrore cōcutitur, ſed eodem vultu, eodē animo
perſeuerat, & terrentē ſimiliter ſicut blandientē animo
deridebat. Videns itaq; Symphronius pręfectus tantā
in puella conſtantiam, parētes eius alloquitur. Et quia
erant nobiles, & vim eis inferre nō poterat, titulum eis
Chriſtianitatis oppoſuit. Sequēti naq; die Agnem ſibi
pręſentari iubet. Et iterum iterūq; repetēs, replicare coe
pit de iuuenis amore ſermonē. Cūq; omnis ſermo eius
caſſo labore deficeret, ſiſti eam iterum ſuis tribunalib⁹
iuſſit. Cui & dixit: Superſtitio Chriſtianorū, de quorū
B te magicis artibus iactas, niſi a te fuerit ſegregata, non
poteris inſanias abiicere pectoris, neq; aequiſſimis con-
ſiliis praebere cōſenſum. Vnde te ad venerādam deam
Veſtam properare neceſſe eſt, vt ſi perſeuerantia virgi-
nitatis placet, eius die noctuq; ſacrificiis reuerendis inſi-
ſtas. Ad haec beata Agnes dixit: Si filium tuum, q̄uis
iniquo amore vexatum, tamen viuētem hominē recu-
ſaui: hominē vtiq; qui eſt ratiōis capax, qui & audire, &
videre, & palpare, & ambulare poteſt, & flore lucis hu-
ius cū bonis frui: ſi ergo hunc cauſa amoris Chriſti nul
la poſſum ratiōe reſpicere, quomodo poſſum idola mu-
ta & ſurda, & ſine ſenſu, & ſine anima, colere, & ad iniu
riam ſummi dei ceruicem meā vanis lapidibus incli-
nare? Audiens hec praefectus Symphronius dixit: Cu
pio conſultum infantiae tuae, & adhuc te deos blaſphe-
mantem idcirco differo, quia annos tuos infra ſenſum
aſpicio. Noli ergo temetipſam ita deſpicere, vt motus
deorum incurras. Beata Agnes dixit: Noli infantiam
corporalem ita in me deſpicere, vt putes me te velle ha
bere propitium. Fides enim nō in annis, ſed in ſenſibus
inuenitur. Et deus omnipotens mentes magis cōpro-
bat q̄ ętates. Deos autē tuos, quorū motus me incurre-
re non vis, ipſos iraſci permitte, ipſi loquantur, ipſi hoc
mihi praecipiant, ipſi iubeant ſe coli, ipſi iubeant ſe ado-
C rari. Verū quoniā ad hoc video te tendere quod impe-
trare nō poteris, quicqd tibi videtur, exerce. Symphro-
nius praefectus dixit: Vnum tibi e duobus elige, aut cū
virginibus deę Veſtę ſacrifica, aut cū meretricib⁹ ſcor-
taberis in cōtubernio lupanari. Et longe erūt a te Chri-
ſtiani, qui te ita magicis artibus imbuerunt, vt hanc ca-
lamitatem intrepido animo te poſſe perferre confidas.
Vnde, vt dixi, aut ſacrifica deae Veſtae ad laudem ge-
neris tui: aut ad ignominiā natalium tuorū, eris publi-
cae abiectionis ſcortum. Tunc beata Agnes cū ingenti
conſtantia dixit: Si ſcires quis eſt deus meus, nō iſta ex
ore tuo proferres. Vnde ego quia noui virtutē domini
mei Ieſu Chriſti, ſecura contēno minas tuas, credēs qd
neq; ſacrificem idolis tuis, neq; polluar ſordibus alienis.
Mecū eni habeo cuſtodem corporis mei angelum do-
mini. Nam vnigenitus dei filius quē ignoras, murus
eſt mihi impenetrabilis, & cuſtos mihi eſt nunquā dor
miens, & defenſor mihi eſt nunquā deficiens. Dii autē
tui aut aerei ſunt, ex quib⁹ cucumę melius fiunt ad vſus
hominū: aut lapidei, ex quibus ſternūtur plateae. Diui-
nitas ergo non in lapidibus vanis habitat, ſed in caelis. D
Non in aere aut aliquo metallo, ſed in regno ſuperno cō
ſiſtit. Tu autem & ſimiles tui niſi ab iſtorū cultu receſſe
ritis, ſimul vos poenae concludent. Sicut enim illi igne
conflati ſunt vt funderentur, ſic colentes eos perpetuo
incendio conflabuntur: non vt fundantur, ſed vt cōfun-
dantur in aeternum, & pereant. Ad haec inſanus iudex
iuſſit eam expoliari, & nudam ad lupanar duci, ſub vo-
ce praeconis dicentis Agnem ſacrilegam virginē, diis
blaſphemiam inferētem, ſcortum lupanaribus datam.
Statim autem vt expoliata eſt, crine reſoluto tantam
denſitatem capillis eius diuina gratia conceſſit, vt me-
lius videretur fimbriis eorum, q̄ veſtibus tecta. Ingreſſa
autē turpitudinis locū, angelum domini ita praeparatū
inuenit, vt circūdaret eam immenſo lumine, ita vt nul-
lus poſſet eam prae ſplendore reſpicere. Fulgebat enim
tota cellula illa quaſi radians ſol in virtute ſua: & quāto
quis curioſior oculis eſſe voluiſſet, tāto ſibi viſus aciem
obtundebat. Cūq; ſe in orationē domino pſtrauiſſet, ap
paruit ante oculos eius ſtola candidiſſima, & apprehen
dens eam induit ſe, & dixit: Gratias tibi ago domine
Ieſu Chriſte, qui me in numero ancillarū tuarū compu
tans, veſtem hanc mihi largiri praecepiſti. Ita nanq; ad
menſuram corpuſculi eius aptum erat indumētum, &
ita nimio candore cōſpicuum, vt nullus dubitaret hoc
angelicis manibus praeparatū. Interea lupanar effici-
tur locus orationis, in quo omnis qui fuiſſet ingreſſus,
adoraret & veneraretur, dans honorē immenſo lumini, & E
mūdior egrederetur foras, q̄ fuerat intus igreſſus. Cūq;
haec agerentur, pręfecti filius qui autor erat huius ſcele-
ris, venit ad locum cum ſodalibus ſuis iuuenculis inſul-
taturus puellae, cū quibus libidinis ſuę ſe poſſe credebat
ludibrium exercere. Et ingreſſos ante ſe furētes pueros
& turpiter ſaeuientes, cum omni veneratiōe & ingenti
admiratione egreſſos coepit impotentes arguere, atq;
vanos & molles ac miſeros iudicare. Et irridens locum
in quo virgo orabat, audacter ingreſſus eſt. Et videns
tantū lumen circa eam, nō dedit honorē deo, ſed irruens
in ipſum lumen, priuſquam vel manu eam cōtingeret,
cecidit in faciem ſuam, & pręfocatus a diabolo expira-
uit. Videntes autē ſocii eius quod moras intus faceret,
putabant obſcoenis eū operibus occupari. Et ingreſſus
eſt vnus ex iuuenibus qui ei familiarior erat, vt congra
tularetur inſultationi eius, & mortuum eum inueniēs,
exclamauit voce magna dicens: Piiſſimi Romani ſuc
currite, magicis artibus iſta meretrix praefecti filiū in-
terfecit. Fit repēte concurſus populorū ad theatrum, &
varia furentis populi acclamatio. Alii dicebant magā,
alii innocētem, alii ſacrilegam cōclamabant. Pręfectus
autem audiens filium ſuum interiiſſe, cū ingenti tumul
tu venit ad theatrū. Et ingreſſus locū in quo corpus fi- F
lii eius iacebat exanime, cum ingenti clamore dicebat:
Crudeliſſima omniū foeminarū, ad filium meū voluiſti
apodixin tuae artis magicae demonſtrare? Et cū talia
atq; alia huiuſcemodi verba repeteret, & cauſas mortis
eius ab ea vehementer inquireret, ait ad eum beatiſſi-
ma Agnes: Ille cuius voluntatē volebat perficere, ipſe
in eum poteſtatē accepit. Quare autem omnes qui ad
me ingreſſi ſunt, ſani ſunt? Quia vniuerſi dederunt ho
norem deo, qui miſit angelum ſuū, & induit me hoc in-
dumento miſericordię, & cuſtodiuit corpus meū, quod
ab ipſis cunabulis Chriſto cōſecratū eſt, & oblatū. Vi-
dentes ergo ſplendorē angelicum adorabant omnes, &
abſcedebant illaeſi: Hic autem impudens ſtatim vt in-
greſſus eſt, ſęuire coepit & fremere. Cumq; manū ſuam
ad me contingēdum aptaret, dedit eum angelus domi-
ni in reprobam quā conſpicis mortem. Dicit ei praefe-
ctus: In hoc apparebit quia nō magicis artibus iſta geſ
ſiſti, ſi deprecata fueris ipſum angelū vt reſtituat mihi
filium meū ſanum. Cui beata Agnes dixit: Licet fides
veſtra hoc impetrare nō mereatur a domio, tamē quia

G tempus eſt vt virtus domini mei Ieſu Chriſti manife=
ſtetur, egredimini omnes, vt ſolitam ei orationem offe
ram. Cũq; vniuerſi fuiſſent egreſſi, proſternens ſe in fa=
ciem planam, rogare cœpit dominũ vt iuuenem ſuſci=
taret. Orante autem illa, apparuit angelus domini, qui
eleuauit eam flentem, & confortans animũ eius, iuue=
nemq; ſuſcitauit. Qui egreſſus foras cœpit voce publica
clamare & dicere: Vnus deus in cælo, & in terra, & in
mari, qui eſt deꝰ Chriſtianorũ. Nã oĩa tẽpla vana ſunt.
Dii qui colũtur, oẽs vani ſunt, & penitꝰ nec ſibi poſſunt
nec aliis aliqđ auxiliũ exhibere. Ad hanc vocẽ oẽs aru=
ſpices, & tẽplorũ põtifices cõturbabãtur, & fit ꝑ eos ve=
hementior q̃ fuerat ſeditio populorũ. Atq; omnes vna
voce clamabãt: Tolle magã, tolle maleficã, quæ & mẽ=
tes mutat, & animos alienat. Præfectus autem videns
tanta mirabilia, obſtupuit. Sed veritus proſcriptionẽ ſi
contra templorum pontifices ageret, & Agnem contra
ſuam ſententiam defenſaret, vicarium ad ſeditionem
populi iudicem dereliquit: ipſe autem triſtis abſceſſit,
ꝙ eam non potuit poſt reſurrectionem filii ſui liberare.
Tunc vicarius Aſpaſius nomine, iuſſit in conſpectu o=
mniũ ignem copioſum accendi, & in mediũ eam præce=
pit iactari flammarũ. Quod cũ fuiſſet impletũ, ſtatim
in duas partes diuiſæ ſunt flãmę, & hinc atq; illinc ſedi=
H tioſos populos exurebãt, ipſam autem penitus in nullo
cõtingebat incendiũ. Eo magis nõ hoc virtutibus diui=
nis, ſed maleficiis reputãtes, dabãt fremitus inter ſe po=
puli, & infinitos clamores ad cælos. Tũc beata Agnes
expandens manus ſuas in medio ignis, his verbis ora=
tionem fudit ad dominũ: Omnipotẽs, adorande, colen=
de, tremende pater domini noſtri Ieſu Chriſti benedico
te, quia per filium tuum vnigenitũ euaſi manus homi=
num impiorũ, & ſpurcitias diaboli ĩpolluto calle trãſi=
ui. Ecce & nunc rore cœleſti perfuſus per ſpiritũſanctum
focus iuxta me moritur, flãma diuiditur, & ardor incẽ=
dii huius ad eos a quibus in me miniſtratur, effũditur.
Benedico te pater prædicande, qui etiã inter flammas
intrepidã me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod
credidi video: quod ſperaui, iam teneo: quod concupiui,
cõplector. Te cõfiteor labiis & corde, te totis viſceribus
concupiſco. Ecce ad te venio viuum & verũ deum, qui
cum domino noſtro Ieſu Chriſto filio tuo, & cũ ſpiritu=
ſancto viuis & regnas in cuncta ſecula ſeculorũ, amen.
Cũq; compleſſet orationẽ, ita omnis ignis extinctus eſt,
vt nec tepor quidẽ incendii remaneret. Tunc Aſpaſius
vrbis Romæ vicarius, populi ſeditionem nõ ferens, in
guttur eius gladiũ mergi præcepit. Atq; hoc exitu, ro=
I ſeo ſui ſanguinis rubore ꝑfuſam Chriſtus ſibi ſponſam
& martyrem conſecrauit. Parẽtes vero eius nullam pe
nitus triſtitiam habentes, cũ omni gaudio abſtulerunt
corpus eius, & poſuerunt illud in prędiolo ſuo nõ longe
ab vrbe, in via quæ dicitur Numẽtana. Vbi cũ omnis
turba Chriſtianorum concurreret, inſidias a Paganis
perpeſſi ſunt: & videntes populum infidelium ſuper ſe
venientem armatũ, omnes fugerũt. Aliquanti tamen
lapidum ictibus læſi euaſerunt. Emerentiana autẽ, quę
fuerat collactanea eius, virgo ſanctiſſima, licet catechu=
mena, cõſtanter intrepida ſtabat immobilis, & his ver=
bis exprobrabat eos: Superflui, miſeri, caduci, atq; atro
ciſſimi, deum omnipotentẽ colentem occidiſtis, & per=
cuſſione lapidum homines innocentes iugulaſtis. Hęc
& his ſimilia dum turbis furẽtibus diceret, lapidata eſt
ab eis, & orãs iuxta ſepulchrũ Agnes beatiſſimæ emi=
ſit ſpiritũ. Nõ dubiũ eſt quod in ſuo ſanguine ſit bapti=
zata, quæ pro defenſione iuſtitiæ dum confiteretur do=
minũ, mortẽ conſtanter excepit. Eadem deniq; hora fit
terræmotus vehemẽtiſſimus: & cũ nimia eſſet cæli ſe=
renitas, tãtæ coruſcationes, tantaq; fulgura & tonitrua
extiterunt, vt pars maxima inſani populi expiraret.
Vnde factũ eſt vt nullus penitus ex eo aduenientibus
ad ſepulchra ſanctorũ aliquas moleſtias excitaret. Ve=
nientes autẽ parentes beatę Agnes cũ ſacerdotibus no K
cte, abſtulerunt corpus ſanctæ Emerentianæ virginis,
& ſepelierunt illud in confinio agelli beatiſſimę virgi=
nis Agnes. Igitur dum parentes beatę Agnes aſſiduis
pernoctationibus vigilarent ad tumulum eius, vident
in medio noctis ſilentio exercitum virginũ, quę omnes
auro textis cycladibus indutæ, cũ ingenti lumine præ=
teribant. Inter quas vident beatiſſimã Agnem ſimili
veſte fulgẽtem, & ad dexterã eius agnũ niue candidio=
rem. Hęc itaq; dum viderent parẽtes eius, & qui ſimul
erant, ſtuporẽ mentis incurrunt. Sed beata Agnes ro=
gat ſanctas virgines paruper gradum ſigere. Et ſtans
parentibus ſuis dixit: Videte ne me quaſi mortuam lu
geatis, ſed congaudete mihi & cõgratulamini, quia cũ
his omnibus lucidas ſedes accepi. Et illi ſum iuncta in
cęlis, quẽ in terris poſita tota animi intẽtione dilexi. Et
his dictis pertranſiit. Hæc viſio publice ab oĩbus qui vi=
derant, quotidie vulgabatur. Vnde factum eſt vt poſt
aliquãtos annos ad Conſtãtiam Cõſtantini filiam hoc
hoc factum ab his qui viderant, narraretur. Erat enim
ipſa Conſtantia regina virgo prudentiſſima, ſed ita ob=
ſeſſa vulneribus, vt a capite vſq; ad pedes nulla mẽbro=
rum pars libera remanſiſſet. Accepto autẽ conſilio, ſpe
recuperandæ ſalutis venit ad tumulum martyris no=
cte, & licet pagana, tamen credula animi intẽtione pre= L
ces fideliter fundebat. Quod dũ faceret, repẽtina ſomni
ſuauitate corripitur. Et vidit ꝑ viſum beatiſſimã Agnẽ
talia ſibi monita præferentẽ: Conſtanter age Conſtan=
tia, & crede dominũ Ieſum Chriſtũ filium dei eſſe Sal=
uatorem tuum, per quẽ modo conſequeris omniũ vul=
nerum quæ in corpore tuo pateris, ſanitatem. Ad hanc
vocem Conſtantia euigilat ſana, & ſic ſana, vt nec ſignũ
in eius membris alicuius vulneris remaneret. Reuerſa
igitur ad palatium ſaniſſima, facit gaudiũ & patri ſuo
Auguſto, & fratribus ſuis imperatoribus. Coronatur
ciuitas tota: fit lætitia militantibus atq; priuatis, &
vniuerſis audientibus hæc. Infidelitas gentiũ confun=
debatur, & fides dominica lætabatur. Interea patrem
& fratres Auguſtos rogat vt baſilica beatæ Agnes cõ=
ſtrueretur, & ſibi illic mauſoleũ collocari præcepit. Cur=
rit hæc opinio ad omnes, & quotquot credẽtes ad eius
tumulũ adueniſſent, ſanabantur, quacũq; fuiſſent infir=
mitate detenti. Quod facere Chriſtum, nullus dubitat
vſq; in hodiernũ diem. Perſeuerauit autem Cõſtantia
Auguſti filia in virginitate, per quã multę virgines &
mediocres, & nobiles, & illuſtres, ſacra velamina ſuſce=
perunt. Et quia fides mortis damna nõ patitur, vſq; in M
hodiernum diem multæ virgines Romanæ Agnem
beatiſſimam quaſi in corpore manentem attendunt, et
eius exemplo agentes viriliter, integrę perſeuerãt, cre=
dentes ſine dubio ꝙ perſeuerantes perpetuæ victoriæ
palmã acquirãt. Hæc ego Ambroſius ſeruus Chriſti
dum in voluminibus diuinis inueniſſem ſcripta, nõ ſum
paſſus infructuoſo ſilentio tegi. Ad honorẽ igitur tãtæ
martyris, ſicut geſta eius agnoui, conſcripſi, & ad ædifi
cationem veſtram, o virgines Chriſti, textũ paſſionis
eius credidi deſtinandum, obſecrans charitatem ſpiri=
tusſancti, vt labor noſter in veſtra imitatiõe fructum in
conſpectu domini valeat inuenire. Amen.

De inuentione corporum ſanctorum Geruaſii & Prothaſii, Sermo XCI.

HESTERNO tractatu verſiculũ, Dies diei
eructat verbũ, prout noſtri tulit caput inge=
nii: hodie mihi non ſolum ſuperiore tẽpore,
ſed præſenti quoq; prophetaſſe videtur ſcri=
ptura diuina. Nam cum diebus ac noctibus continua=
tam videam ſanctitatis veſtræ celebritatem, iſtos eſſe
dies prophetici carminis, oracula declarare heſternum
atq; hodiernũ, de quibus opportuniſſime dicitur: Dies

A dici eructat verbum,& iſtas noctes de quibus aptiſſime
diſputatur,quia nox nocti indicat ſcientiam. Quid enĩ
aliud hoc biduo niſi verbum dei intimo eructaſtis affe=
ctu,& ſciẽtiam vos habere fidei probauiſtis? Cui tamẽ
celebritati veſtræ,qui ſolent,inuident. Et quia celebri=
tatem veſtrã inuidis animis ferre non poſſunt,cauſam
celebritatis odere,atq; amentiæ in tãtum prodeunt,vt
negent martyrũ merita,quorũ opera etiam dæmones
confitẽtur. Sed hoc nõ mirum. Siquidem tanta eſt in=
credulorum perfidia, vt tolerabilior ſit diaboli cõfeſſio.
Mat. 8. Dicebat eni diabol⁹: Ieſu fili dei viui, quid veniſti ante
tempus torquere nos? Et cum hęc audirent Iudæi,ipſi
tamen dei filiũ denegabãt. Et nunc audiſtis clamantes
dæmones & confitentes martyribus quod penas ferre
nõ poſſint,& dicẽtes: Quid veniſtis vt ante tẽpus nos
tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non ſunt
iſti martyres,nec torquere diabolum poſſũt, nec aliquẽ
liberare,cũ tormenta dæmonũ ipſorũ voce probentur,
& beneficia martyrũ remediis cæcorũ,& abſolutorum
indiciis declarentur. Negant cæcum illuminatũ,ſed il=
le nõ negat ſe ſanatũ. Ille dicit: Video,qui nõ videbam.
Ille dicit: Cæcus eſſe deſiui.& probat facto. Iſti benefi=
cium negant, qui factum negare nõ poſſunt. Notus ho
mo eſt,publicis cũ valeret mancipatus obſequiis,Seue
rus nomĩe,lanius miniſterio. Depoſuerat officiũ poſtq̃
inciderat impedimẽtũ. Vocat ad teſtimoniũ homines
B quorũ ante ſuſtẽtabatur obſequiis. Eos indices ſuæ vi=
ſitationis accerſit,quos habebat teſtes & arbitros cæci=
tatis. Clamat,quia vt contigit fimbriã de veſte marty=
rum,qua ſacræ reliquiæ veſtiuntur,redditũ ſibi lumen
ſit,Nonne ſimile illud eſt, atq; illud quod in Euangelio
legimus? Vnius eni potẽtiam laudamus autoris: nec
intereſt vtrũ opus ſit,an munus,cũ & muneret in ope=
re,& operetur in munere. Quod eni aliis faciẽdum do=
nauerit,hoc in aliorum opere nomẽ eius operatur. Le=
Ioãnis. 9. gimus ergo in Euangelio, Iudęos cum viderent in illo
cæco ſanitatis remediũ,requiſiſſe parẽtum teſtimoniũ.
Interrogabãt, Quomõ? videt filius veſter? cũ ille dice=
ret, Cęcus cũ eſſem,modo video. Hoc & iſte dicit: Cęc⁹
fui,& modo video. Interrogate alios ſi mihi non credi=
tis,interrogate extraneos,ne aſtipulari mihi parentes
putetis. Deteſtabilior iſtorum q̃ Iudæorũ pertinacia.
Illi cum dubitarent,vel parentes interrogabãt. Iſti oc=
culte interrogant,palam negant,iam nõ operi incredu=
li,ſed autori. Sed quæro qui nõ credant, vtrũ a martyri=
bus poſſint aliqui viſitari, hoc eſt Chriſto non credere.
Ioan. 14. Ipſe enim dixit: Et maiora his facietis. an ab iſtis mar=
tyribus,quorũ merita iamdudum vigent,corpora du=
dum reperta ſunt. Quæro hic, vtrum mihi an ſanctis
C martyribus inuideant? Si mihi, nunquid a me aliquæ
virtutes fiunt? Nũquid meo opere, meo nomine? Cur
igitur mihi inuident quod meũ nõ eſt? Si martyribus,
(reſtat enim vt ſi mihi nõ inuidẽt, martyribus inuide=
re videantur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres,q̃
ipſi credunt. Neq; enim aliter eorũ operibus inuiderẽt,
niſi fidem in his fuiſſe eam quã iſti non habent, iudica=
rent. Fidem illam maiorũ traditione firmatã, quã dæ=
mones ipſi negare nõ poſſunt, ſed Arriani negant. Au
diuimus hodie dicentes eos quibus manus imponeba
tur, neminẽ poſſe eſſe ſaluum qui patrem, & filium, &
ſpiritũ ſanctũ negaret, qui trinitatis omnipotentẽ vir=
tutem nõ crederet. Confitetur hoc diabolus, ſed Arria=
ni nolunt fateri. Dicit enĩ diabolus, ſic torqueatur quẽ=
admodum ipſe a martyribus torquebatur qui ſpiritus=
ſancti deitatem negarit. Non accipio a diabolo teſtimo
nium, ſed confeſſionem. Inuitus dixit diabolus, ſed exa
ctus & tortus. Quod nequitia ſupprimit, extorquet in=
iuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciunt
Arriani. Quanta perpeſſi ſunt, & quẽadmodum Pha=
rao malis ſuis indurantur. Dicebat diabolus, vt ſcriptũ
legimus, Scio te quis ſis. Tu es filius dei viui. Dicebãt
Iudæi: Neſcimus quis ſit. Dicebant hodie, & ſuperio= D
re die vel nocte dęmones. Scimus quia martyres eſtis.
Et Arriani dicunt: Neſcimus: nolumus intelligere,
nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Ve=
niſtis perdere nos? Arriani dicunt, Non ſunt dæmonũ
vera tormẽta, ſed ficta & cõpoſita ludibria. Audiui mul
ta cõponi, hoc nemo vnq̃ fingere potuit vt dęmoniacũ
ſe eſſe ſimularet. Quid illud quod ita exagitari eos vi=
demus quibus manus imponitur? vbi hic locus fraudi
eſt? vbi ſuſpicio ſimulãdi? Sed nõ ego ad ſuffragiũ mar
tyrum vſurpo vocem dæmoniorũ. Beneficiis ſacra paſ
ſio ſuis cõprobetur. Habet iudices, ſed purgatos: habet
teſtes, ſed abſolutos. Melior vox eſt quã ſanitas loqtur
eorũ q debiles aduenerunt. Melior vox eſt quã ſanguis
emittit. Habet enĩ ſanguis vocem canorã, quę de terris
ad cęlum peruenit. Legiſtis dicente domino: Sanguis Geneſ. 4.
fratris tui clamat ad me. Et hic ſanguis clamat coloris
indicio: Sanguis clamat operationis præconio: San=
guis clamat paſſionis triumpho. Satiſfactum eſt peti=
tioni veſtræ, vt condendas heſterno in hodiernũ diem
differremus reliquias.

De baptiſmo ſancti Auguſtini, Sermo. XCII.

QVOD his diebus cõtigit, fratres humaniſ=
ſimi vidiſtis, quib⁹ domini noſtri Ieſu Chri=
ſti ſummã poteſtatẽ & clementiã intellige= E
re potuimus, memorięq; mãdare debemus,
quod in nulla re magis Chriſtianis gratulari poſſumus
q̃ quod hoc tẽpore, & ætate noſtra mirãdum oculis no=
ſtris vidimus. Diuinæ clementiæ innumeras gratias
agere debemus, quod Auguſtinus afer Carthaginen=
ſis, philoſophus acutiſſimus, contẽpto gentilium cultu
ad veram Chriſtianã religionẽ diuino nutu tandẽ per=
uenit. Hoc reſurrectionis tẽpus duplici lætitia celebrã=
dum eſt, Chriſti ſcilicet victoria potito, ac deleto infero=
rum imperio, & Auguſtini conuerſione, quæ Chriſtia=
nis plurimũ cõfert. Quis expugnauit animũ? q; ſupe=
rauit? Non argumenta, non vis aliqua verborũ, ſed dei
dũtaxat virtus & clemẽtia. Nõne rhetor hic habebatur
pręſtãtiſſimus? Nõne eius doctrina accinctus Medio=
lanũ venit, vbi a cũctis ciuib⁹ honorifice ſuſceptus eſt?
Ad quid tanta liberaliũ diſciplinarũ eruditio, tantũ phi
loſophiæ acumen? Ad quid illud acre ingenium, illa
dialectica, cęteręq; artes ſine pceptore adeptæ? Ad hoc
vt diuina potẽtia magis eluceat mortalib⁹. Quo Ari=
ſtotelica inſtitutio, in diſputãdo ſimulationes, difficul=
tates tendebant, verſutiæ, contẽtiones & aſtutiæ, qui=
bus maxime erat inſtructus, argumẽtaq; contra ſacra=
rum literarũ ſcripturas cum vna eſſemus adducta, in F
quibus diuinum quandoq; implorabamus auxilium? Nota
Quo tanta in dicendo hominis gratia, tanta in dicẽdo
copia atq; facundia, vt nõ temere eius dicta diſſolui po=
tuiſſent? Ad hoc vt fides Chriſti ſtabiliretur. Sępi⁹ me
eum tentaſſe intelligitis, quo inter diſſenſiones noſtras
virtus diuina operaretur. Optabam mirũ in modum
hominẽ tantæ doctrinæ illuminari, a quo ſumma glo=
ria & ſplendor, vt in merito Chriſtianæ fidei oriri poſ=
ſet. Verum etiam Auguſtinus tanta interdum perti=
nacia, & diſputationis ſuæ acrimonia ac vehementia
nos vrgebat, vt inter ſupplicationes noſtras quod deus
ab eius captionibus nos auerteret, rogare coacti ſumus.
Matris eius Monicæ precibus & lachrymis pene con
tinuis, noſtriſq; orationibus aliquãtiſper adhærere cœ=
pit, & prædicationibus noſtris aliquando intereſſe cu=
piebat, in quibus fidei noſtræ ſynceritatẽ omnibus diſci
plinis, & omniũ artium argumentis antecedere oſten=
debamus. Diuino tandem auxilio, Chriſti veram reli=
gionem amplexus eſt, vnde humanum genus, & Chri
ſtifideles merito iubilare poſſunt. Veritamen Simpli
ciano noſtro probatæ ſanctitatis viro nõ minores gra=

G tiæ agẽdæ ſunt, a quo Auguſtinus de religione beata, feliciq; vita inſtructus eſt. A quo idem multa de Chri= ſti fide tum exempla, tum miracula accepit, quibus ſi qua hæreſis rubigo eſſet, penitus animũ abſterſit, qui= bus a ſe omnis dubitationis timor procul propulſatus eſt. Quantis fratres chariſſimi lachrymis errorem con feſſus eſt ſuum? quanto luctu conuerſionis diuturnita= tem conqueſtus eſt? quibus verbis & quo dolore ſeram pœnitentiam damnauit? dimidiam enim ferme vitæ ſuæ partem inter gentiliũ mores ac vanas diſciplinas, mundanoſq; errores conſumpſit. Iubilate de tanta vi= ctoria, in qua Auguſtinus tanquam dux cum cõmili= tonibus ſuis Adeodato, & Alypio ſocio captiui noſtri ſunt. Hæc quidem captiuitas Auguſtinũ beatũ faciet, regnum dei parabit. Triumphare tamen viſus eſt Au guſtinus illa præſertim hora in qua nouum hominem ſacro baptiſmate induimus, in quo vna nobiſcum diui= no quodam inſtinctu hymnum cantauimus de Chriſti fide. Et vt vberius inſtrueretur, & a cæteris gentilium opinionibus & erroribus remoueretur, totũ cognitio= ni animum intendit. Nouum in Chriſti fide militem habemus, acerrimũ contra gentiles hoſtem, contra hę= reticos inuictiſſimũ Imperatorem. Nouum Chriſtia= H num nouis veſtimẽtis, cuculla nigra induimus, cingu= lo ex corio noſiipſi præcinximus, quod Simplicianus noſter ingenti lętitia donauit. Agamus gratias domi= no Ieſu Chriſto ingentes, qui religioni noſtrę talem ac tantum principem inſtituit. Gaudeamus omnes in do mino, qui omnia virtute ſua continet, & incõprehenſi= bili maieſtate vniuerſa complectitur. Gaudeant ange= li Auguſtini tam celebri cõuerſione. Gaudeant cælum & vniuerſa terra, benedicãt omnes dominum, qui ad conferendum hominibus ſubſidium creauit & illumi= nauit Auguſtinum, a quo tanquam religionis exor= dio Chriſtiani auxilium caperẽt, & ſuffragium. A quo deniq; religionis cõſtitutiones oriri potuit. Hanc Au= guſtini cõuerſionem in futurum homines diuinis pro= ſequentur honoribus. Amen.

OPERVM DIVI AMBRO= SII MEDIOLANENSIS EPISCOPI. TERTII TOMI FINIS.

BIBLIOTECA NAZ ROMA

4

4-3-4

Digitized by Google